R.P.M.F. BASILI PONTII ... DE SACRAMENTO MATRIMONII TRACTATUS...

Basilio Ponce de Leon

Digitized by Google

BASILII
PONTIS

DE
[illegible]

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
15 E
22

Digitized by Google

13-15 E-22
I

Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. M. F.

BASILII PONTII

LEGIONENSIS

AVGVSTINIANI,

APVD SALMANTICENSES

Primariæ cathedræ Moderatoris primarij.

DE SACRAMENTO

MATRIMONII

TRACTATVS

Cum Appendice de MATRIMONIO Catholici cum hæretico.

OPVS ÆQVE CANONICI ET CIVILIS
Iuris ac ſacræ Theologiæ profeſſoribus utile ac neceſſarium.

EDITIO SECVNDA.

BRVXELLIS,
Excudebat IOANNES MEERBECIVS
M. DC. XXVII.
Sumptibus Parentum.

Digitized by Google

12.15.E.22

Digitized by Google

SERENISSIMO ET INVICTISSIMO

PHILIPPO QVARTO

HISPANIARVM ET INDIARVM

REGI CATHOLICO.

HONESTISSIMOS profectò & magnos optimorum fructus illi ante alios in hac vita cœpiſſe exiſtimantur, qui omnes ingenij facultates in id maximè opus ſanctiſſimo fine propoſito contulerunt, vt & mortalibus ingenuo labore proſint, & ſui memoriam præclaro literarum teſtimonio poſteris commendare nitantur. Quod in hac vita, quam natura incertis breuis æui anguſtijs circumſcripſit; nihil beatius eſſe poſſit, quam nominis famam immortalibus inuicti animi monumentis ad non incertam ſpem ſempiternæ laudis extendiſſe. Nihil enim in vita diuturnum, omnia deſtruunt tempus rerum edax & vetuſtas inuidioſa. Sola poſt buſta ſupereſt fortibus geſtis parta gloria Doctorum induſtria ad poſteros propagata. Vnde non immeritò multi præcedentium ſæculorum Principes maximis ſcriptores proſecuti ſunt honoribus, quod eorum ope perſuaderent ſe æuiternùm victuros. Quis neget Octauianum Auguſtum libenter habuiſſe ſibi doctas lucubrationes offerri, & ſuis auſpicijs in lucem prodire? Id Maronis, Horatij & aliorum, qui omnes Auguſto in ſuis ſcriptis venerabundè aſſurgunt, ſcripta teſtantur. Norat enim Principi nihil ſcientia ornatius eſſe, qua rerum iudicium ſibi cælitus datum commodè exercere poſſet. Quamuis enim prudentes & docti viri eſſent à conſilijs, ſciebat tamen miſeram eſſe prudētiam, quæ

Digitized by Google

ex alieno arbitrio pendet, ſi ipſe per ſe nihil gereret. Non latebat eum hinc naſci factiones, Senatum diuidi, regni proceres in contraria ſtudia ſcindi, & inde demum bella oriri. Sciebat & Eruditionem eſſe laudis fundamentum, fontem veræ felicitatis, quæ vt laurus perpetuo viret, cuiuſque fama nunquam marceſcit. Cùm ergo in manus meas hoc doctiſſimi viri P. Baſilij Pontij Legionenſis opus de ſancto Matrimonij Sacramento deueniſſet, idque à multis deſiderari perſpicerem, viſum non hic communi bono & voto deeſſe, ſed typis noſtris excuſum publico donare. Verùm cùm mos obtinuerit, vt doctorum monumentis in egreſſu præliminaris hedera prætexatur, & ſub patroni auſpicio publicum videant: non potui magno operi maiorem patronum dare, cuius gratiſſimo Fauonio per hominum ora ferretur & contra zoyli morſum & caninum latratum protegeretur, quam Maieſtatem tuam: quam rogo vt gratū habeat Catholici dogmatis magnum à magno viro profectum monumentum, quod typis noſtris preſſum cōmuni bono lucem videbit, multaſque, quæ de matrimonio oriri ſolent, cōtrouerſias decidet. Deum Opt. Max. vt Maieſtatem tuam Catholicæ fidei diu ſoſpitem ſeruet, optant, rogant & vouent omnes boni, quibus & ego votum conſocio.

Maieſtatis tuæ Catholicæ
Clientum minimus.

I. A MEERBEECK.

Digitized by Google

Facultas Patris Prouincialis Caſtellæ.

MAgiſter Frater Ioannes de ſancto Auguſtino, Prouincialis huius Prouinciæ Caſtellæ obſeruantiæ, ordinis ſancti Patris noſtri Auguſtini, facultatem concedo, vt typis mandetur tractatus iſte de Matrimonij ſacramento, à Magiſtro Fratre Baſilio Pontio Legionenſi in Salmanticenſi Academia Cathedræ Durandi Rectore eruditè compoſitus, & diligenti examinatione, grauiq́ue iudicio à noſtris approbatus. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcripſimus, noſtrique officij ſigillo munitas dedimus. Matriti die Maij 13. anno Domini 1620.

F. Ioannes de ſancto Auguſtino Prouincialis.

Approbatio ex commiſſione Ordinarij.

DE mandato Doctoris Petri de Angulo Sarauia Prouiſoris Salman. non ſine magna voluptate atque mei fructu vidi, diligenterq́ perluſtraui hunc tractatum eruditiſsimi N. F. Baſilij Pontij Legionenſis in Academia Salmantina Cathedræ Durandi meritiſsimi moderatoris, de ſacramento Matrimonij, in quo nihil orthodoxæ fidei, Sanctorum Patrum Doctrinæ, rectæ morum inſtitutioni, ac pietati Chriſtianæ non conſonum reperi: ſed potius ſanam, ſingularem, atque valde vtilem doctrinam nimia rerum varietate, & eruditione, præſertim ſacrorum Canonum, Conciliorum, atque vtriuſque iuris non vulgaribus illuſtratā Decretis. Opus proinde æque Canonici & Ciuilis iuris, ac ſacræ Theologiæ, profeſſoribus vtile & neceſſarium. Inter alia, quæ auctor ſuo vaferrimo ingenio, admirationeq́ digna præſtat, illud non infimum tenet locum, quod hoc iuſto volumine, quæ alij de hac re latiori calamo ſcripſerunt, breuiori, ditiori tamen, complectitur. Non ſolum enim nihil intactum, nihil indeciſum relinquit, ſed multa alia ſingularia ſcitu digna addit. Id ſolum eſt, in quo diſplicere poſsit, quod tanto latuerit tempore. Illud enim tractatus de impedimentis Matrimonij eiuſdem Auctoris, eiuſdemq́ eruditionis iam pridem in lucem editus magnopere deſiderabat. Quapropter dignum cenſeo quòd typis mandetur, vtpote communi bono non mediocriter profuturum. Salmanticæ in Conuentu S. P. N. Auguſtini 5. die menſis Maij Anno Domini 1620.

Fr. Franciſcus Dominguez.

Facultas Ordinarij.

COnceſsit facultatem Ordinarius Salmanticenſis, 27. Iunij. Anno 1620. Vt latiùs in originalibus litteris continetur.

Digitized by Google

Approbatio ex commiſsione ſupremi Senatus.

TRACTATVM de Matrimonio, Auctore Magiſtro F. Baſilio Pontio Legionenſi Auguſtiniano apud Salmanticenſes Cathedræ Durandi Anteceſſore, iuſſu ſupremi Senatus Caſtellæ, cenſoria cura vidi. In quo nihil fidei orthodoxæ, aut rectis moribus contrarium inueni. Acribus, feruidisq́; ingenijs aſsiduæ lectionis dicendi facultatem non adimi, neque exhauriri penum, etſi alij res ſeriò, & luculenter tractauerint, opus oſtendit: prælo & luce digniſsimum cenſeo. Matriti 6. Idus Septembris, anno Domini 1620.

D. Phelix de Guzman
I.V.D. Archid. & Can. Hiſpalenſis.

Licentia P. Prouincialis per inferiorem Germaniam.

EGO Fr. Ioannes Næuius FF. Eremit. S. Auguſtini per inferiorem Germaniam Prouincialis, do tibi IOANNI à MEERBECK licentiam omnem quæ tibi ab ordine noſtro neceſſaria eſt, ad typis mandandum, & in lucem emittendum in Belgio tractatũ de matrimonio Reuerendi admodum ac doctiſſimi viri P. BASILII PONTII Legionenſis, ad inſtructionem & reſolutionem multorum caſuum, & augmentum communis boni. Datum Mechliniæ in conuentu noſtro Eremit. Hac 31. Iulij 1627.

Fr. IOANNES NÆVIVS. Prouincialis Ind.

Approbatio Cenſoris.

PRæclarum omnino eſt & eximium hoc opus, quo de magno Matrimonij Contractu & Sacramento accuratè à ſapientiſſimo Authore diſputatur Dignum proinde, quod Iuriſconſultorum æquè atque Theologorum omnium manibus teratur. Siue enim Conſcientiam formes, ſiue lites decidas, hoc eſt, cuiuſuis fori ſeu Poli, ſeu Soli, difficultates ſpectes: optima quæque hic inſunt, quæ Tribunalis Eccleſiaſtici praxim iuuent, & Theologiæ Moralis Pænitentialiſq́ue ſolicitudinis perplexos caſus non difficulter reſoluant. Veritati hoc teſtimonium ſcripſi, & ſummo Viro Elogium dedi verius, quàm Operis præſtantiſſimi Cenſuram. Bruxellæ Prid. Non. Auguſt. M.DC.XXVII.

Ioan. Bapt. Stratius Theol. & IC. Lib. Cenſor.

Priuilegium Regium.

PHilippus IV. Hiſpaniarum & Indiarum, &c. Rex, Auſtriæ Archidux, Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Dux. Legem dixit, ne quis præter Ioannem Meerbecium Typographum intra duodecim annos in Belgio vllo modo excudat: R. P. M. F. Baſilij Pontij Legionenſis de ſacramento Matrimonij tractatum, vel alibi excuſum ibidem venalem habeat vel vendat, ſub pœnis in eadem lege contentis, prout latius patet in ipſius legis dicto dato Bruxellis 28. Auguſti 1627. Sign.
MASTELYN.

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI.

EXISTIMABIT fortaße aliquis fruſtra à nobis laborē ſuſceptum in tractatione de ſancto Matrimonij Sacramento, cùm in ea fœliciter laborauerit Pater Thomas Sanchez. Tanti Patris diligentiam agnoſcimus, laborem admiramur, veneramurq́; : ſed validus iſte meßor reliquit nobis aliquas, quas colligeremus, ſpicas, ſicut & nos reliquiſſe alijs certò ſcimus. Neque enim omnia iſto volumine potuimus comprehendere, quæ ad tractatum iſtum facere iudicamus. Multa quòd ingenij noſtri tenues vires effugiunt. In multis etiam fortaſſe veritatem non attingimus, quamuis eius tantùm aſſequendæ ſtudio nullius gloriæ inuidi tenemur, & ob eam tantùm comparandam laboramus. Mihi enim excellens ſtudiorum meorum præmium viſum ſemper fuit ſola veritatis cognitio. Ea in quibus, cū iſto Doctore conuenimus, breuiter indicamus eo citato, alijſq́; qui ſcripſere poſtea. Illa verò, quæ vel ipſe aut nullo modo, aut leuiter attigit, aut in quibus ab illo diſſentimus, latiùs examinamus. Nonnulla alicui extra rem fortaſſe diſputata videbuntur: ſed quia vel principia ſunt, ex quibus in hac materia non pauca colliguntur, vel ex principijs traditis ſequuntur, omittere non potuimus. Video enim hanc Moralia tractandi rationem placere multis: & quāuis mihi non nimis placeat, dicam tamen, ſi inſipiens factus ſum, vos me coegiſtis. Magna rerum & doctrinarum varietate plena tractatio eſt, quæque Theologum, & in vtroque iure non parum verſatum expoſcit. An omnibus iſtis titulis ſatisfecerim, Lectoris eſto iudicium; beneuoli inquam, nam maleuolo quis placere audeat? Hæc accipe lector, dum alia, quæ præ manibus habemus, non minori varietate referta, in lucem damus.

Digitized by Google

R. P. M. F.

BASILII PONTII
LEGIONENSIS
AVGVSTINIANI.
APVD SALMANTICENSES
Primariæ Cathedræ Moderatoris primarij.

DE SACRAMENTO
MATRIMONII
TRACTATVS.

PROOEMIVM.

HOC opus de Sacramento, & contractu Matrimonij, neque ſatis magno volumine explicaturi, aptè diuidimus in quatuor præcipuas partes. Prima explicat rationem, & eſſentiam matrimonij. Secunda ea, quæ cũ matrimonio pugnant. Tertia effectus. Quarta affinia, ſiue adiuncta. Ideò totam hanc materiam, quæ magna rerum varietate conſtat, duodecim libris comprehendimus. Primus agit de eſſentia ac inſtitutione Matrimonij. Secundus de cauſa efficienti matrimonij, hoc eſt, de cõſenſu abſoluto. Tertius de conſenſu, cui adeſt conditio. Quartus de his, quæ pugnant cũ matrimonio ex parte cõſenſus, vt cùm adeſt coactio & error. Quintus de his, quæ pugnant cum matrimonio ex parte formæ, hoc eſt, de matrimonio clandeſtino. Sextus de his, quæ repugnant ex parte perſonæ contrahentis, impediuntque tantùm, hoc eſt, de impedimentis non dirimentibus. Septimus de impedimẽtis dirimentibus. Octauus ob rerum cohærentiam, & connexionem, de diſpenſationibus agit. Nonus de his, quæ repugnant vinculo & cohabitationi, hoc eſt, de diſſolutione vinculi coniugalis, aut authoritate Pontificis, aut conuerſione ad fidem, vel ad religionis ſtatum, & de diſſolutione coniugij quoad habitationem, & torum per diuortium. Decimus explicat inter effectus matrimonij poteſtatem mutuam in vſum corporum, quoad debitum coniugale, & in actus animę, quoad vota impedienda vel irritanda. Vndecimus agit de alio coniugij effectu, ſcilicet de originis confirmatione, quam vulgo legitimationem vocant, ac de communione bonorum vtriuſque coniugis aliqua. Duodecimus inter affinia matrimonij explicat, quæ ad ſponſalia ſpectant. Ea autem, quæ ad ſponſalitiam largitatem pertinent, in alium locum reſeruamus. Atque his vniuerſam hanc diſputationem, quæ & immenſa & varia eſt, comprehendiſſe videmur. Faxit Deus, vt veritatem attingamus, vel ad eam quam proximè accedamus.

Digitized by Google

LIBER PRIMVS.

DE MATRIMONII INSTITVTIONE, ET ESSENTIA.

DOCTRINÆ ratio poſtulare videtur, vt explicemus primo loco, quæ pertinent ad eas quæſtiones, quas Philoſophi vocant: An ſit, & quid ſit Matrimonium. Cùmq; in matrimonio ſit ratio contractus, & ratio Sacramenti, eius ſecundùm vtramque rationem quidditatem hoc primo libro explicabimus, vt poſtea ad alia tranſeamus.

CAPVT PRIMVM.

De Matrimonij varia appellatione.

SVMMARIVM.

Commendatio matrimonij ex Iuſtiniano, Iuſtino, Leone Imperatoribus, & Ambroſio, nu. 1.

Varia vocis matrimonij ſignificatio, n. 1.

Matrimonium & coniugium, & ſponſalia, & nuptias vocari, redditur vniuſcuiuſque vocis ratio: illuſtratur locus ex Geneſi. Nuptiarum nomen ſæpe à matrimonio ſignificatione diſtingui, n. 3.

DE matrimonio diſputaturi, non mirum ſi, vt I. C. ſolemne eſt vnumquemque iuris locum ferè ordiri ab eius commendatione, quàm vt plurimùm ex vtilitate ducunt, vt paſſim videre licet apud Vlpianum verbi gratia, in *l. 1. D. minoribus, & l. 1. D. ſi certum petatur*, etiam nos librum hunc in quo de nuptiis, & matrimoniis dicturi ſumus, ab encomio, & laudibus argumenti tractandi exordiamur. Quamquam, & id argumentum eiuſmodi eſt, vt ſeipſum cuilibet tacito naturæ ſenſu, atque inſtinctu ſatis commendet. Iuſtinianus quidem Nouella 22. in principio hæc habet: *Si matrimonium ſic eſt honeſtum, vt humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere, & ex filiorum procreatione renouata genera manent, iugiter Dei clementia, quantum eſt poſſibile, noſtræ immortalitatem donando naturæ, rectè nobis ſtudium eſt de nuptiis.* Similiter idem Imperator nouella 39. in fine procœmij: *Nuptiis* (inquit) *nihil eſt hominibus vtilius, tanquam ſolis facere homines valentibus.* Conferantur cum his aliorum quoque Imperatorum elogia, quibus nuptias exornarunt. Imperator Iuſtinus minor nouella 2. in principio. *Nihil* (inquit) *in rebus mortalium perinde venerandum eſt, atque matrimonium, quippe ex quo liberi, omniſq; deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quod regiones atque ciuitates frequentes reddat, inde denique optimæ reipublicæ coagmentatio fiat.* Eſt hæc inter Iuſtiniani nouellas 140. Sed rectè Cuiatius eam adſcribit Iuſtino ſecundo. Leo Imperator, nouella 111. hæc de matrimonij laudibus ſcribit: *Nihil adeò ad conſeruandum genus humanum eſſe neceſſarium, atque quod coſta viro attributum eſt ſubſidium, cum artifex ille, qui iſtud condidit, tum ipſa natura diuino documento atteſtatur. Nuptiæ* (inquit Ambroſius & habetur *in cap. nuptiæ 32. quæſt. 1.*) *terram replent, virginitas Paradiſum.* Vt enim idem Ambroſius, *lib. 1. ſup. Lucam. Diuinum munus eſt fœcunditas parientis. Agant itaque parentes gratias, quia generauerunt; filij quia generati ſunt, matres quia cōiugij præmiis honorantur. Vernet in Dei laudem terra, quia colitur, mundus quia cognoſcitur, Eccleſia, quia deuotæ numero plebis augetur.* Sed hæc

Digitized by Google

ad commendationem matrimonij protuliſſe ſufficiat, quibus etiam non pauca aliunde ab vnoquoque poterunt aggregari.

2. Matrimonium autem, de quo ſermo inſtituendus eſt, quandoque ſignificat bona materna, vt ex Valerio Maximo lib. 7. cap. 8. Seneca li. 1. de benef. ca. 3. Sueto. in Auguſt. probat Borcolten. *Inſt. de nuptijs in principio, num* 1. Interdum etiam maris, ac fœminæ coniunctionem, de qua in præſenti agendum eſt, initio ſumpto ab ejus varia appellatione.

3. Matrimonium ergo non vno appellatur modo. *Coniugium* dicitur, *l. à Caligato milite, C. de nuptijs*, quia duos ſub eodem iugo perpetuo coniungat: à copulando ſcilicet, quod coniungere Auctore Marcello eſt copulare ſub eodem iugo; vnde *coniuges*, quod ſint pares eiuſdem iugi. Feſtus lib. 9. *Matrimonium* à matre, quia ideò potiſſimùm mulier nubat, vt mater fiat, vel quod matris nomen ſperet, Auguſtinus, lib. 19. contra Manich. cap. 26. Quod antea Agellius, li. 18. cap. 6. vbi ſcribit matrimonium dici à matris nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe, & omine mox adipiſcendo, & ſequutus eſt Iſidorus, libro 9. Etymol. Vel quia ea certa parens prolis, non ita certus pater eſt, vt teſtimonio Homeri probat Couar. 2. p. de matrim. cap. 1. in princip. Mater enim ſemper certa eſt, etſi vulgò conceperit, *l. 5. D. de in ius vocando*, cùm pater incertus ſit, *l. filium D. de his qui ſui vel alieni iuris*, & iuris præſumptione, non vera, & certa probatione oſtendatur, imò impoſſibilis eius oſtenſio reputetur in iure, vt multi vulgò probant ex *l. Lucius Titius, D. de condit. & demonſtrat.* de quo tamen aliàs. *Sponſalia*, etiam non ſemel in iure vocari matrimonium docet Couar. 1. p. de matrim. c. 1. Vnde *Sponſum* pro marito accipi commune eſt, & Hiſpani *deſpoſado el caſado*, vt probauit etiam deciſio Rotæ apud Seraphinum 140. illique locutioni apud Hiſpanos ſtandum eſſe decreuit. Dicitur etiam *Connubium* ſiue *nuptiæ*, quaſi à nubendo, eo quod velamine tegantur coniuges, cùm benedictionem accipiunt. Id quod ad antiquiſſimam conſuetudinem referendum oſtendit illud Geneſ. 20. de quo etiam eſt mentio *in cap. nec illud. 10. quæſt. 5.* Cùm enim Abimelech Saram ſororem Abrahæ eſſe exiſtimans ſibi accepiſſet vxorem, & poſtea à Domino correptus vxorem eſſe agnouiſſet, illamque marito redderet, dixit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit in velamen oculorum ad omnes, qui tecum ſunt & quocunque perrexeris memento te deprehenſam.* Incedebat quippe ſolutis crinibus more virginum. Quare vt non virgo, ſed vxor eſſe cognoſceretur, dedit ad emendum ſibi velamen, quo operiretur coniugatarum more, mille argenteos; ne alius ſororem eſſe putans deciperetur. Sic plerique, quos ſequitur Martinus Delrio in eum locum, licet hanc ſententiam non ſine ſale mordicante Saram prolatam exiſtimet. De eodem etiam velamine Geneſ. 24. verſ. 65. & cap. 38. verſ. 14. De eo etiam Briſſonius de ritu nupt. fol. 29. Nam certè apud Romanos olim mulier nupta & obuoluta, tectaque velamine lutei coloris, vt eſt apud Plinium, in domum mariti deducebatur. Ex quo *nuptias* nomen ciuile eſſe, & potiùs ſolemnitatem, celebritatemque contractus coniugalis, quam ipſum coniugium denotare aduertit Weſenbec. in Parat. ritu nupt. num. 1. Vnde non rarò *Nuptiæ, & Matrimonium*, vt diuerſa ponuntur *l. ſi aduerſus* 10. in verbis, *neque nuptiæ, neque matrimonium*. Videndus idem VVeſembechius, & Cuiatius lib. 6. obſeruat. cap. 32. Sed de matrimonij nominibus latè Paludan. in 4. diſt. 26. quæſt. 1. art. 1. ex Hoſtienſi in ſumma tit. de ſponſalibus & matrimonijs, Borcolten. Inſt. de nupt. à nu. 3. Hugo Donellus, lib. 13. cap. 18. §. *Rempub. ſecuta appellationes*, & erudite Petrus Greg. lib. 9. ſyntagm. iuris, cap. 1.

CAPVT II.

Explicatur definitio Matrimonij.

SVMMARIVM.

In matrimonio plura conſiderari, & ideò plures etiam eius definitiones eſſe, n. 1.

Definitur matrimonium, vt dicit vinculum, ex contractu reſultans, num. 2.

Huic accedit communis definitio, num. 3.

Definitio I.C. & Imperatoris, nu. 4.

Diuini & humani iuris communicatio, à quibuſdam explicatur, non rectè, n. 5.

Legitima eius explicatio. Publica, & priuata ſacra. Nonnulla ex iure & auctoribus illuſtrata, n. 6. & 7.

Quid ſit illud humani iuris? n 8.

Reprehenſio Zabarelæ reijcitur Quodlibet matrimonium ea definitione comprehendi, n 9.

Matrimonij, vt ſacramentũ eſt, varia definitiones ex Maiore, Rubione, Valentia & Tolet. n. 10.

1. CVM in matrimonio multa ſint, & contractus ipſe, ſiue actio contrahendi, & mutua vtriuſque cõiugis obligatio, quæ ex contractu ſequitur aut vinculum animorum vtriuſque coniugis indiſſolubile, & poteſtas, ſiue facultas ad vtendum corpore coniugis, & denique vſus eius poteſtatis; ideò variæ de matrimonio definitiones aſſignantur à Doctoribus, dum vnumquodque horum appellant matrimoniũ. Hugo Victorin. lib. 1. de Sacramentis, part. 11. ca. 4. inquit eſſe *duarum perſonarum legitimum conſenſum*, qua definitione proculdubio explicat actionem ipſam contrahendi.

2. Alij potiſſimùm ſua definitione reſpiciunt vinculum, & obligationem mutuam matrimonij. Vnde Auguſtinus non in vno loco definit *eſſe legitimam ſocietatem inter virum & fœminam, in qua de pari conſenſu ſemetipſum debet alteri.* Alij ſic. *Eſt dominium mutuum corporum viri, & mulieris irreuocabile collatum ex mutua trãslatione corporum in ſe inuicem facta,*

ad

Digitized by Google

a d prolem in charitate, & debitè procreandam. Sic Guillermus Rubion.in 4.diſtinct.26.q.1.art. 1. Alias etiam matrimonij definitiones affert Paludanus in 4.diſtinct.26.quæſt.1.art.2.Ad eandem etiam obligationem,& vinculum reſpexit Magiſter in 4.diſtinct.27. cum ſic definit; *Matrimonium eſt viri fœminæq; coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas, vitam indiſſolubilem retinens.*

3. Parum ab iſta differt communis, & recepta definitio, quæ aſſignatur in vtroque iure. *Matrimonium,eſt coniunctio maris, & fœminæ inter perſonas legitimas,indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.* Sic Alexander Tertius *in cap. illud quoque præſumptionibus circa fin. & cap.2. 27.quæſt.2.& §.Nuptiæ Inſtit. de patria poteſtate, & l.1.D.de Ritu nuptiarum.*

4. Sed quod *in d.§.1.inſtit.de Nuptijs* dicitur *indiuidua vitæ conſuetudo*,dicitur,*l.1. D. de ritu nuptiarum,conſortium omnis vitæ*, quibus verbis nonnulli ſignificaſſe volunt I.C & Imperatorem,quod coniuges perpetuò ſimul cohabitare debeant. Quod ſubſiſtere non poteſt. Olim enim Iure Ciuili coniugibus licebat diuertere, quotieſcunque vellent, vt dicam infra lib.9. & oſtendit Connanus lib.8.comment. Quare illis quidem verbis ſignificatur coniuges, quamdiu cohabitant,eiſdem fortunæ flatibus proſperis,& aduerſis expoſitos eſſe. Vita namque,non tantum ea,quam viuimus,ſed etiam facultates, alimenta,fortunam,quæ viuentibus accidit,ſignificat,vt latè probat Tiraquel.de nobilitate cap.31. num.367.Ad animum itaque coniunctionis nomen apertè referri debet, non ad carnalem corporum quam non eſſe eſſentialem,neque ad integritatem matrimonij pertinere, oſtendam infrà hoc libr.capit.18.Tum quia affectu nuptiæ introducuntur,*l.ſi quis 26.C.de Nuptiis:* tum etiam,quia animus, & votum contrahentium eſſe debet, vt matrimonium ſit conſortium omnis vitæ, & indiuidua vitæ conſuetudo, hoc eſt, vt nunquam dirimatur,*l.1.de iure dotium,* vt Iacobus Cuiat.in principio inſtit. de nuptiis, videndus etiam Duarenus ad tit. ſoluto matrimonio, de nuptijs cap.1.

5. Sed in eadem,*l.1.D.de ritu nuptiarum*,additur, *Diuini & humani iuris communicatio.* Quod addi nonnulli volunt, non quia neceſſarium eſſet,ſed maioris explicationis gratia: his enim ſignificari cenſent effectum quendã conſequẽtem matrimonium,ſcilicet, obligationem ſeruandi ſibi mutuò fidem,ad quam obligantur diuino, & humano iure. Sic explicat Gabriel Vazquez tom.4 in 3.part.diſput.1. de matrimonio, cap.1. & idem etiam olim dixerat D.Tho. in Addit.quæſt.44.art.3.At verò Paludanus in 4. diſt.26.quæſt.1.art.2.ſic interpretatur,quia coniuges debent eſſe eiuſdem ſectæ, aliàs nullum matrimonium erit.

6. Verùm ego longè alium eſſe ſenſum I.C.Modeſtini exiſtimauerim. Cuius rei gratia obſeruandum eſt tantam veterum Ethnicorum ſuperſtitionem fuiſſe,vt plateæ, balnea, & ipſæ domus, & omnes domus partes ſine Idolis omninò non eſſent,vt inquit Tertullianus lib.de ſpectaculis,cap.8.Hinc orta priuata,ſiue gentilitia ſacra, quæ vel in priuato ſacello, vel in focis, vel in penu, vel in larario aſſeruatis dijs cunctis eius familiæ conuenientibus agebantur,de quibus apud Authores multa.Eius inquã, familiæ; nam ab aliis in honore habita non ſunt hæc priuata ſacra.Hinc legitimus ſenſus, & explicatio ad *l.ſacrilegi,D.ad l. Iuliam pecul. Sacrilegi capite puniuntur,ſunt autem ſacrilegi, qui publica ſacra compilauerunt, at qui priuata ſacra vel ædiculas incuſtoditas tentauerint amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur.* Non inquam ab omnibus priuata ſacra; pari veneratione ac publica colebántur,ideò qui iſta violabant,ſacrilegi,qui illa, minus quàm ſacrilegi. De publicis ſacris Feſtus lib.14. de priuatis idem,& Cicero lib.3.de legib. Plautus in Captiuis,Plinius in Panegyrico ad Traian.Valerius Maximus lib.2.capit.1. Hinc etiam illa emauerunt in iure, *in ſacris paternis eſſe, vel conſtitui, pro manere in patria poteſtate.* Quamdiu enim ſub illa erant, eadem ſacra filij veneratione proſequebantur. Vnde & ſoluti patria poteſtate ab eorum ſacrorum cultu liberi erant, quaſi in aliam iam familam tranſeuntes, & ſacra,

7. Hinc ergo Modeſtin. in *d.l.1. de ritu nupt.*matrimonium dicit eſſe *Diuini,& humani iuris communicationem*, & Gordianus Imperator,*l.4.C.de crimine expil. hæred.* ait mulierem nuptam eſſe diuinæ,& humanæ domus ſociam. Tranſibat quippe vxor nubendo in mariti priuata ſacra,vt ex Plutarchi præceptis connubialibus,& Macrobio lib.1.Satur. cap. 15. Halicarnaſſo lib.2. antiquit. Roman. facilè colligitur Vide etiam Petrum Gregorium lib.9. cap. 4. num.fin.Sociam autem vocat Imperator, vt indiſſolubilem nexum oſtendat: vnde à ſocietate ad matrimonium argumentatur Pontifex in *cap.1.de ſponſalib.*Sociam vocauit coniugem Horatius ex lectione Lambini,lib.1.od.1.ſociæ coniugis immemor.

8. Illud denique *humani iuris, ſiue humanæ domus*, vt loquitur Imperator Gordianus, ideò dicitur, quia matrimonium eſt communicatio humani iuris,ſiue humanæ domus,hoc eſt vxor ſequitur domicilium,& forum ſui mariti,*l. cum quadam 5.de iuriſdictione, l.ea quæ D. ad Municipalem, & leg.fin. C. de incolis lib.* 10. *& l. mulieres,C.de dignitatibus lib.*12. & omnem dignitatem à marito accipit,*d.l.mulieres, & in l.fœmina,D.de Senatoribus*, eamque vidua retinet, donec tranſeat ad ſecũdas nuptias,*in d.l.fœmina de Senatoribus, et l.1.§.filij, D.ad municipalem,* de quibus fortaſſe infrà,lib.11. & attingit Petr. Greg.loc.cit.c.4.n.6.

9. Hanc autem definitionem communi ſenſu receptam immeritò reprobat Cardinalis Zabarella Rub. de ſponſalib. numer. 1. eò quod videatur eſſe communis etiam brutis; cum tamen neque bruta conſuetudinem habeant,

Digitized by Google

13.15.E.22

Digitized by Google

SERENISSIMO ET INVICTISSIMO

PHILIPPO QVARTO

HISPANIARVM ET INDIARVM

REGI CATHOLICO.

HONESTISSIMOS profectò & magnos optimorum fructus illi ante alios in hac vita cœpiſſe exiſtimantur, qui omnes ingenij facultates in id maximè opus ſanctiſſimo fine propoſito contulerunt, vt & mortalibus ingenuo labore proſint, & ſui memoriam præclaro literarum teſtimonio poſteris commendare nitantur. Quod in hac vita, quam natura incertis breuis æui anguſtijs circumſcripſit; nihil beatius eſſe poſſit, quam nominis famam immortalibus inuicti animi monumentis ad non incertam ſpem ſempiternæ laudis extendiſſe. Nihil enim in vita diuturnum, omnia deſtruunt tempus rerum edax & vetuſtas inuidioſa. Sola poſt buſta ſupereſt fortibus geſtis parta gloria Doctorum induſtria ad poſteros propagata. Vnde non immeritò multi præcedentium ſæculorum Principes maximis ſcriptores proſecuti ſunt honoribus, quod eorum ope perſuaderent ſe æuiternùm victuros. Quis neget Octauianum Auguſtum libenter habuiſſe ſibi doctas lucubrationes offerri, & ſuis auſpicijs in lucem prodire? Id Maronis, Horatij & aliorum, qui omnes Auguſto in ſuis ſcriptis venerabundè aſſurgunt, ſcripta teſtantur. Norat enim Principi nihil ſcientia ornatius eſſe, qua rerum iudicium ſibi cælitus datum commodè exercere poſſet. Quamuis enim prudentes & docti viri eſſent à conſilijs, ſciebat tamen miſeram eſſe prudētiam, quæ

ex alie-

Digitized by Google

ex alieno arbitrio pendet, ſi ipſe per ſe nihil gereret. Non latebat eum hinc naſci factiones, Senatum diuidi, regni proceres in contraria ſtudia ſcindi, & inde demum bella oriri. Sciebat & Eruditionem eſſe laudis fundamentum, fontem veræ felicitatis, quæ vt laurus perpetuò viret, cuiuſque fama nunquam marceſcit. Cùm ergo in manus meas hoc doctiſſimi viri P. Baſilij Pontij Legionenſis opus de ſancto Matrimonij Sacramento deueniſſet, idque à multis deſiderari perſpicerem, viſum non hic communi bono & voto deeſſe; ſed typis noſtris excuſum publico donare. Verùm cùm mos obtinuerit, vt doctorum monumentis in egreſſu præliminaris hedera prætexatur, & ſub patroni auſpicio publicum videant: non potui magno operi maiorem patronum dare, cuius gratiſſimo Fauonio per hominum ora ferretur & contra zoyli morſum & caninum latratum protegeretur; quam Maieſtatem tuam: quam rogo vt gratū habeat Catholici dogmatis magnum à magno viro profectum monumentum, quod typis noſtris preſſum cōmuni bono lucem videbit, multaſque, quæ de matrimonio oriri ſolent, cōtrouerſias decidet. Deum Opt. Max. vt Maieſtatem tuam Catholicæ fidei diu ſoſpitem ſeruet, optant, rogant & vouent omnes boni, quibus & ego votum conſocio.

Maieſtatis tuæ Catholicæ
Clientum minimus.

L. A MEERBEECK.

Facultas Patris Prouincialis Caſtellæ.

MAgiſter Frater Ioannes de ſancto Auguſtino, Prouincialis huius Prouinciæ Caſtellæ obſeruantiæ, ordinis ſancti Patris noſtri Auguſtini, facultatem concedo, vt typis mandetur tractatus iſte de Matrimonij ſacramento, à Magiſtro Fratre Baſilio Pontio Legionenſi in Salmanticenſi Academia Cathedræ Durandi Rectore eruditè compoſitus, & diligenti examinatione, grauique iudicio à noſtris approbatus. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcripſimus, noſtrique officij ſigillo munitas dedimus. Matriti die Maij 13. anno Domini 1620.

F. Ioannes de ſancto
Auguſtino Prouincialis.

Approbatio ex commiſſione Ordinarij.

DE mandato Doctoris Petri de Angulo Sarauia Prouiſoris Salman. non ſine magna voluptate atque mei fructu vidi, diligenterq́; perluſtraui hunc tractatum eruditiſsimi N. F. Baſilij Pontij Legionenſis in Academia Salmantina Cathedræ Durandi meritiſsimi moderatoris, de ſacramento Matrimonij, in quo nihil orthodoxæ fidei, Sanctorum Patrum Doctrinæ, rectæ morum inſtitutioni, ac pietati Chriſtianæ non conſonum reperi: ſed potius ſanam, ſingularem, atque valde vtilem doctrinam nimia rerum varietate, & eruditione, præſertim ſacrorum Canonum, Conciliorum, atque vtriuſque iuris non vulgaribus illuſtratã Decretis. Opus proinde æque Canonici & Ciuilis iuris, ac ſacræ Theologiæ, profeſſoribus vtile & neceſſarium. Inter alia, quæ auctor ſuo vaferrimo ingenio, admirationeq́; digna præſtat, illud non infimum tenet locum, quod hoc iuſto volumine, quæ alij de hac re latiori calamo ſcripſerunt, breuiori, ditiori tamen, complectitur. Non ſolum enim nihil intactum, nihil indeciſum relinquit, ſed multa alia ſingularia ſcitu digna addit. Id ſolum eſt, in quo diſplicere poſsit, quod tanto latuerit tempore. Illud enim tractatus de impedimentis Matrimonij eiuſdem Auctoris, eiuſdemq́; eruditionis iam pridem in lucem editus magnopere deſiderabat. Quapropter dignum cenſeo quod typis mandetur, vtpote communi bono non mediocriter profuturum. Salmanticæ in Conuentu S. P. N. Auguſtini 5. die menſis Maij Anno Domini 1620.

Fr. Franciſcus Dominguez.

Facultas Ordinarij.

COnceſsit facultatem Ordinarius Salmanticenſis, 27. Iunij. Anno 1620. Vt latius in originalibus litteris continetur.

Digitized by Google

Approbatio ex commiſſione ſupremi Senatus.

TRACTATVM de Matrimonio, Auctore Magiſtro F. Baſilio Pontio Legionenſi Auguſtiniano apud Salmanticenſes Cathedræ Durandi Anteceſſore, iuſſu ſupremi Senatus Caſtellæ, cenſoriâ curâ vidi. In quo nihil fidei orthodoxæ, aut rectis moribus contrarium inueni. Acribus, feruidiſq; ingenijs aſſiduæ lectionis dicendi facultatem non adimi, neque exhauriri penum, etſi alij res ſeriò, & luculenter tractauerint, opus oſtendit: prælo & luce digniſſimum cenſeo. Matriti 6. Idus Septembris, anno Domini 1620.

D. Phelix de Guzman
I.V.D. Archid. & Can. Hiſpalenſis.

Licentia P. Prouincialis per inferiorem Germaniam.

EGO Fr. Ioannes Næuius FF. Eremit. S. Auguſtini per inferiorem Germaniam Prouincialis, do tibi IOANNI à MEERBECK licentiam omnem quæ tibi ab ordine noſtro neceſſaria eſt, ad typos mandandum, & in lucem emittendum in Belgio tractatū de matrimonio Reuerendi admodum ac doctiſſimi viri P. BASILII PONTII Legionenſis, ad inſtructionem & reſolutionem multorum caſuum, & augmentum communis boni. Datum Mechliniæ in conuentu noſtro Eremit. Hac 31. Iulij 1627.

Fr. IOANNES NÆVIVS. Prouincialis Ind.

Approbatio Cenſoris.

PRæclarum omnino eſt & eximium hoc opus, quo de magno Matrimonij Contractu & Sacramento accuratè à ſapientiſſimo Authore diſputatur. Dignum proinde, quod Iuriſconſultorum æquè atque Theologorum omnium manibus teratur. Siue enim Conſcientiam formes, ſiue lites decidas, hoc eſt, cuiuluis fori ſeu Poli, ſeu Soli, difficultates ſpectes: optima quæque hic inſunt, quæ Tribunalis Eccleſiaſtici praxim iuuent, & Theologiæ Moralis Pænitentialiſque ſolicitudinis perplexos caſus non difficulter reſoluant. Veritati hoc teſtimonium ſcripſi, & ſummo Viro Elogium dedi veriùs, quàm Operis præſtantiſſimi Cenſuram. Bruxellæ Prid. Non. Auguſt. M.DC.XXVII.

Ioan. Bapt. Stratius Theol. & IC. Lib. Cenſor.

Priuilegium Regium.

PHilippus IV. Hiſpaniarum & Indiarum, &c. Rex, Auſtriæ Archidux, Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Dux. Legem dixit, ne quis præter Ioannem Meerbecium Typographum intra duodecim annos in Belgio vllo modo excudat. R. P. M. F. Baſilij Pontij Legionenſis de ſacramento Matrimonij tractatum, vel alibi excuſum ibidem venalem habeat vel vendat, ſub pœnis in eadem lege contentis, prout latius patet in ipſius legis dicto dato Bruxellis 28. Auguſti 1627. Sign.

MASTELYN.

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI.

EXISTIMABIT fortaſſe aliquis fruſtra à nobis laborē ſuſceptum in tractatione de ſancto Matrimonij Sacramento, cùm in ea fœliciter laborauerit Pater Thomas Sanchez. Tanti Patris diligentiam agnoſcimus, laborem admiramur, veneramurq́; ſed validus iſte meſſor reliquit nobis aliquas, quas colligeremus, ſpicas, ſicut & nos reliquiſſe alijs certò ſcimus. Neque enim omnia iſto volumine potuimus comprehendere, quæ ad tractatum iſtum facere iudicamus. Multa quòd ingenij noſtri tenues vires effugiunt. In multis etiam fortaſſe veritatem non attingimus, quamuis eius tantùm aſſequendæ ſtudio nullius gloriæ inuidi tenemur, & ob eam tantùm comparandam laboramus. Mihi enim excellens ſtudiorum meorum præmium viſum ſemper fuit ſola veritatis cognitio. Ea in quibus, cū iſto Doctore conuenimus, breuiter indicamus eo citato, alijſq́; qui ſcripſere poſtea. Illa verò, quæ vel ipſe aut nullo modo, aut leuiter attigit, aut in quibus ab illo diſſentimus, latiùs examinamus. Nonnulla alicui extra rem fortaſſe diſputata videbuntur: ſed quia vel principia ſunt, ex quibus in hac materia non pauca colliguntur, vel ex principijs traditis ſequuntur, omittere non potuimus. Video enim hanc Moralia tractandi rationem placere multis: & quãuis mihi non nimis placeat, dicam tamen, ſi inſipiens factus ſum, vos me coegiſtis. Magna rerum & doctrinarum varietate plena tractatio eſt, quæque Theologum, & in vtroque iure non parum verſatum expoſcit. An omnibus iſtis titulis ſatisfecerim, Lectoris eſtò iudicium, beneuoli inquam, nam maleuolo quis placere audeat? Hæc accipe lector, dum alia, quæ præ manibus habemus, non minori varietate referta, in lucem damus.

Digitized by Google

R. P. M. F.

BASILII PONTII LEGIONENSIS AVGVSTINIANI.

APVD SALMANTICENSES Primariæ Cathedræ Moderatoris primarij.

DE SACRAMENTO MATRIMONII TRACTATVS.

PROOEMIVM.

HOC opus de Sacramento, & contractu Matrimonij, neque ſatis magno volumine explicaturi, aptè diuidimus in quatuor præcipuas partes. Prima explicat rationem, & eſſentiam matrimonij. Secunda ea, quæ cũ matrimonio pugnant. Tertia effectus. Quarta affinia, ſiue adiuncta. Ideò totam hanc materiam, quæ magna rerum varietate conſtat, duodecim libris comprehendimus. Primus agit de eſſentia ac inſtitutione Matrimonij. Secundus de cauſa efficienti matrimonij, hoc eſt, de cõſenſu abſoluto. Tertius de conſenſu, cui adeſt conditio. Quartus de his, quæ pugnant cũ matrimonio ex parte cõſenſus, vt cùm adeſt coactio & error. Quintus de his, quæ pugnant cum matrimonio ex parte formæ, hoc eſt, de matrimonio clandeſtino. Sextus de his, quæ repugnant ex parte perſonæ contrahentis, impediuntque tantùm, hoc eſt, de impedimentis non dirimentibus. Septimus de impedimẽtis dirimentibus. Octauus ob rerum cohærentiam, & connexionem, de diſpenſationibus agit. Nonus de his, quæ repugnant vinculo & cohabitationi, hoc eſt, de diſſolutione vinculi coniugalis, aut authoritate Pontificis, aut conuerſione ad fidem, vel ad religionis ſtatum, & de diſſolutione coniugij quoad habitationem, & torum per diuortium. Decimus explicat inter effectus matrimonij poteſtatem mutuam in vſum corporum, quoad debitum coniugale, & in actus animę, quoad vota impedienda vel irritanda. Vndecimus agit de alio coniugij effectu, ſcilicet de originis confirmatione, quam vulgo legitimationem vocant, ac de communione bonorum vtriuſque coniugis aliqua. Duodecimus inter affinia matrimonij explicat, quæ ad ſponſalia ſpectant. Ea autem, quæ ad ſponſalitiam largitatem pertinent, in alium locum reſeruamus. Atque his vniuerſam hanc diſputationem, quæ & immenſa & varia eſt, comprehendiſſe videmur. Faxit Deus, vt veritatem attingamus, vel ad eam quam proximè accedamus.

D E

Digitized by Google

LIBER PRIMVS.

DE MATRIMONII INSTITVTIONE, ET ESSENTIA.

DOCTRINÆ ratio poſtulare videtur, vt explicemus primo loco, quæ pertinent ad eas quæſtiones, quas Philoſophi vocant: An ſit, & quid ſit Matrimonium. Cumq́; in matrimonio ſit ratio contractus, & ratio Sacramenti, eius ſecundùm vtramque rationem quidditatem hoc primo libro explicabimus, vt poſtea ad alia tranſeamus.

CAPVT PRIMVM.

De Matrimonij varia appellatione.

SVMMARIVM.

Commendatio matrimonij ex Iuſtiniano, Iuſtino, Leone Imperatoribus, & Ambroſio, nu.1.

Varia vocis matrimonij ſignificatio, n.1.

Matrimonium & coniugium, & ſponſalia, & nuptias vocari, redditur vniuſcuiuſque vocis ratio: illuſtratur locus ex Geneſi. Nuptiarum nomen ſæpe à matrimonio ſignificatione diſtingui, n.3.

DE matrimonio diſputaturi, non mirum ſi, vt I. C. ſolemne eſt vnumquemque iuris locum ferè ordiri ab eius commendatione, quàm vt plurimùm ex vtilitate ducunt, vt paſſim videre licet apud Vlpianum verbi gratia, in *l. 1. D. minoribus, & l.1. D. ſi certum petatur*, etiam nos librum hunc in quo de nuptiis, & matrimoniis dicturi ſumus, ab encomio, & laudibus argumenti tractandi exordiamur. Quamquam, & id argumentum eiuſmodi eſt, vt ſeipſum cuilibet tacito naturæ ſenſu, atque inſtinctu ſatis commendet. Iuſtinianus quidem Nouella 22. in principio hæc habet: *Si murimonium ſic eſt honeſtum, vt humano gener· videatur immortalitatem artificioſè introducer̃, & ex filiorum procreatione renonata genera manent, iugiter Dei clementia, quantum eſt poſſibile, noſtra immortalitatem donando natura, rectè nobis ſtudium eſt de nuptiis.* Similiter idem Imperator nouella 39. in fine proœmij: *Nuptiis* (inquit) *nihil eſt hominibus vtilius, tanquam ſolis facere homines valentibus.* Conferantur cum his aliorum quoque Imperatorum elogia, quibus nuptias exornarunt. Imperator Iuſtinus minor nouella 2. in principio. *Nihil* (inquit) *in rebus mortalium perinde venerandum eſt, atque matrimonium, quippe ex quo liberi, omniſq́; deinceps ſobolis ſeries exiſtat, quod regiones atque ciuitates frequentes reddat, inde denique optima reipublicæ coagmentatio fiat.* Eſt hæc inter Iuſtiniani nouellas 140. Sed rectè Cuiatius eam adſcribit Iuſtino ſecundo. Leo Imperator, nouella 111. hæc de matrimonij laudibus ſcribit: *Nihil adeo ad conſeruandum genus humanum eſſe neceſſarium, atque quod coſta viro attributum eſt ſubſidium, cum artifex ille, qui iſtud condidit, tum ipſa natura diuino documento atteſtatur. Nuptiæ* (inquit Ambroſius & habetur *in cap. nuptiæ 32. quæſt. 1.*) *terram replent, virginitas Paradiſum.* Vt enim idem Ambroſius, *lib. 1. ſup. Lucam. Diuinum munus eſt fœcunditas parientis. Agant itaque parentes gratias, quia generauerunt; filij quia generati ſunt, matres quia cōiugij præmiis honorantur. Vernet in Dei laudem terra, quia colitur, mundus quia cognoſcitur, Eccleſia, quia deuota numero plebis augetur.* Sed hæc

ad commendationem matrimonij protuliſſe ſufficiat, quibus etiam non pauca aliunde ab vnoquocque poterunt aggregari.

2. Matrimonium autem, de quo ſermo inſtituendus eſt, quandoque ſignificat bona materna, vt ex Valerio Maximo lib.7.cap.8.Seneca li.1.de benef.ca.3.Sueto. in Auguſt.probat Borcolten.*Inſt.de nuptiis in principio,num* 1. Interdum etiam maris, ac fœminæ coniunctionem,de qua in præſenti agendum eſt, initio ſumpto ab eius varia appellatione.

3. Matrimonium ergo non vno appellatur modo.*Coniugium* dicitur, *l.à Caligato milite,C. de nuptijs*, quia duos ſub eodem iugo perpetuo coniungat: à copulando ſcilicet, quod coniungere Auctore Marcello eſt copulare ſub eodem iugo; vnde *coniuges*,quod ſint pares eiuſdem iugi.Feſtus lib.9. *Matrimonium* à matre, quia ideò potiſſimùm mulier nubat, vt mater fiat, vel quod matris nomen ſperet, Auguſtinus, lib.19. contra Manich.cap.26. Quod antea Agellius, li.18.cap.6.vbi ſcribit matrimonium dici à matris nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe, & omine mox adipiſcendo,& ſequutus eſt Iſidorus, libro 9 Etymol. Vel quia ea certa parens prolis, non ita certus pater eſt, vt teſtimonio Homeri probat Couar. 2.p. de matrim. cap.1. in princip. Mater enim ſemper certa eſt, etſi vulgò conceperit,*l.5. D.de in ius vocando*, cùm pater incertus ſit, *l. filium D. de his qui ſui vel alieni iuris*, & iuris præſumptione, non vera, & certa probatione oſtendatur, imò impoſſibilis eius oſtenſio reputetur in iure, vt multi vulgò probant ex *l.Lucius Titius, D.de condit.& demonſtrat*. de quo tamen aliàs.*Sponſalia*, etiam non ſemel in iure vocari matrimonium docet Couar.1. p.de matrim.c.1. Vnde *Sponſum* pro marito accipi commune eſt,, & Hiſpani *deſpoſado el caſado*, vt probauit etiam deciſio Rotæ apud Seraphinum 140. illicque locutioni apud Hiſpanos ſtandum eſſe decreuit. Dicitur etiam *Connubium* ſiue *nuptiæ*,quaſi à nubendo,eo quod velamine tegantur coniuges,cùm benedictionem accipiunt. Id quod ad antiquiſſimam conſuetudinem referendum oſtendit illud Geneſ. 20. de quo etiam eſt mentio *in cap.nec illud*.10. *quæſt*.5. Cùm enim Abimelech Saram ſororem Abrahæ eſſe exiſtimans ſibi accepiſſet vxorem, & poſtea à Domino correptus vxorem eſſe agnouiſſet, illamque marito redderet, dixit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo,hoc erit in velamen oculorum ad omnes, qui tecum ſunt & quocunque perrexeris memento te deprehenſam*. Incedebat quippe ſolutis crinibus more virginum. Quare vt non virgo, ſed vxor eſſe cognoſceretur, dedit ad emendum ſibi velamen,quo operiretur coniugatarum more,mille argenteos; ne alius ſororem eſſe putans deciperetur. Sic plerique, quos ſequitur Martinus Delrio in eum locum, licet hanc ſententiam non ſine ſale mordicante Saram prolatam exiſtimet. De eodem etiam velamine Geneſ.24. verſ.65.& cap.38. verſ.14. De eo etiam Briſſonius de ritu nupt. fol.29. Nam certè apud Romanos olim mulier nupta & obuoluta,tectaque velamine lutei coloris, vt eſt apud Plinium, in domum mariti deducebatur.Ex quo *nuptias* nomen ciuile eſſe, & potiùs ſolemnitatem, celebritatemque contractus coniugalis,quam ipſum coniugium denotare aduertit Weſenbec. in Parat.ritu nupt.num.1.Vnde non rarò *Nuptiæ, & Matrimonium*, vt diuerſa ponuntur *l.ſi aduerſus* 10. in verbis,*neque nuptiæ, neque matrimonium*. Videndus idem VVeſembechius, & Cuiatius lib.6.obſeruat.cap.32.Sed de matrimonij nominibus latè Paludan.in 4.diſt.26. quæſt.1.art.1. ex Hoſtienſi in ſumma tit. de ſponſalibus& matrimonijs,Borcolten.Inſt.de nupt.à nu.3.Hugo Donellus, lib.13.cap.18. *§. Rempub.ſecutæ appellationes*,& erudite Petrus Greg. lib.9. ſyntagm.iuris,cap.1.

CAPVT II.

Explicatur definitio Matrimonij.

SVMMARIVM.

In matrimonio plura conſiderari, & ideò plures etiam eius definitiones eſſe,n. 1.

Definitur matrimonium, vt dicit vinculum, ex contractu reſultans,num. 2.

Huic accedit communis definitio,num. 3.

*Definitio I.C. & Imperatoris, nu.*4.

*Diuini & humani iuris communicatio,à quibuſdam explicatur,non rectè,n.*5.

*Legitima eius explicatio. Publica, & priuata ſacra.Nonnulla ex iure & auctoribus illuſtrata, n.*6. *&* 7.

Quid ſit illud humani iuris? n 8.

*Reprehenſio Zabarelæ reijcitur Quodlibet matrimonium ea definitione comprehendi,n.*9.

*Matrimonij, vt ſacramentũ eſt,variæ definitiones ex Maiore,Rubione,Valentia & Tolet.n.*10.

1. CVM in matrimonio multa ſint, & contractus ipſe, ſiue actio contrahendi, & mutua vtriuſque cõiugis obligatio, quæ ex contractu ſequitur aut vinculum animorum vtriuſque coniugis indiſſolubile, & poteſtas, ſiue facultas ad vtendum corpore coniugis, & denique vſus eius poteſtatis;ideò variæ de matrimonio definitiones aſſignantur à Doctoribus,dum vnumquodque horum appellant matrimoniũ. Hugo Victorin. lib.1.de Sacramentis, part.11. ca.4. inquit eſſe *duarum perſonarum legitimum conſenſum*,qua definitione proculdubio explicat actionem ipſam contrahendi.

2. Alij potiſſimùm ſua definitione reſpiciunt vinculum, & obligationem mutuam matrimonij. Vnde Auguſtinus non in vno loco definit *eſſe legitimam ſocietatem inter virum & fœminam,in qua de pari conſenſu ſemetipſum debet alteri*.Alij ſic. *Eſt dominium mutuum corporum viri, & mulieris irreuocabile collatum ex mutua trãslatione corporum in ſe inuicem facta,*

ad

ad prolem in charitate, & debitè procreandam. Sic Guillermus Rubion. in 4. diſtinct. 26. q. 1. art. 1. Alias etiam matrimonij definitiones affert Paludanus in 4. diſtinct. 26. quęſt. 1. art. 2. Ad eandem etiam obligationem, & vinculum reſpexit Magiſter in 4. diſtinct. 27. cum ſic definit; *Matrimonium eſt viri fœminæq́ coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas, vitam indiſſolubilem retinens.*

3. Parum ab iſta differt communis, & recepta definitio, quæ aſſignatur in vtroque iure. *Matrimonium, eſt coniunctio maris, & fœminæ inter perſonas legitimas, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens.* Sic Alexander Tertius *in cap. illud quoque præſumptionibus circa fin. & cap. 2. 27. quæſt. 2. & §. Nuptiæ Inſtit. de patria poteſtate, & l. 1. D. de Ritu nuptiarum.*

4. Sed quod *in d. §. 1. inſtit. de Nuptijs* dicitur *indiuidua vitæ conſuetudo*, dicitur, *l. 1. D. de ritu nuptiarum, conſortium omnis vitæ*, quibus verbis nonnulli ſignificaſſe volunt I.C & Imperatorem, quod coniuges perpetuò ſimul cohabitare debeant. Quod ſubſiſtere non poteſt. Olim enim Iure Ciuili coniugibus licebat diuertere, quotieſcunque vellent, vt dicam infra lib. 9. & oſtendit Connanus lib. 8. comment. Quare illis quidem verbis ſignificatur coniuges, quamdiu cohabitant, eiſdem fortunæ flatibus proſperis, & aduerſis expoſitos eſſe. Vita namque, non tantum ea, quam viuimus, ſed etiam facultates, alimenta, fortunam, quæ viuentibus accidit, ſignificat, vt latè probat Tiraquel. de nobilitate cap. 31. num. 367. Ad animum itaque coniunctionis nomen apertè referri debet, non ad carnalem corporum quam non eſſe eſſentialem, neque ad integritatem matrimonij pertinere, oſtendam infra hoc libr. capit. 18. Tum quia affectu nuptiæ introducuntur, *l. ſi quis 26. C. de Nuptiis*: tum etiam, quia animus, & votum contrahentium eſſe debet, vt matrimonium ſit conſortium omnis vitæ, & indiuidua vitæ conſuetudo, hoc eſt, vt nunquam dirimatur, *l. 1. de iure dotium*, vt Iacobus Cuiat. in principio inſtit. de nuptiis, videndus etiam Duarenus ad tit. ſoluto matrimonio, de nuptijs cap. 1.

5. Sed in eadem, *l. 1. D. de ritu nuptiarum*, additur, *Diuini & humani iuris communicatio.* Quod addi nonnulli volunt, non quia neceſſarium eſſet, ſed maioris explicationis gratia: his enim ſignificari cenſent effectum quendã conſequẽtem matrimonium, ſcilicet, obligationem ſeruandi ſibi mutuò fidem, ad quam obligantur diuino, & humano iure. Sic explicat Gabriel Vazquez tom. 4 in 3. part. diſput. 1. de matrimonio, cap. 1. & idem etiam olim dixerat D. Tho. in Addit. quæſt. 44. art. 3. At verò Paludanus in 4. diſt. 26. quæſt. 1. art. 2. ſic interpretatur, quia coniuges debent eſſe eiuſdem ſectæ, aliàs nullum matrimonium erit.

6. Verùm ego longè alium eſſe ſenſum I.C. Modeſtini exiſtimauerim. Cuius rei gratia obſeruandum eſt tantam veterum Ethnicorum ſuperſtitionem fuiſſe, vt plateæ, balnea, & ipſæ domus, & omnes domus partes ſine Idolis omninò non eſſent, vt inquit Tertullianus lib. de ſpectaculis, cap. 8. Hinc orta priuata, ſiue gentilitia ſacra, quæ vel in priuato ſacello, vel in focis, vel in penu, vel in larario aſſeruatis dijs cunctis eius familiæ conuenientibus agebantur, de quibus apud Authores multa. Eius inquã, familiæ; nam ab aliis in honore habita non ſunt hæc priuata ſacra. Hinc legitimus ſenſus, & explicatio ad *l. ſacrilegi, D. ad l. Iuliam pecul. Sacrilegi capite puniuntur, ſunt autem ſacrilegi, qui publica ſacra compilauerunt, at qui priuata ſacra vel adiculas incuſtoditas tentauerint amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur.* Non inquam ab omnibus priuata ſacra: pari veneratione ac publica colebántur, ideò qui iſta violabant, ſacrjlegi, qui illa, minus quàm ſacrilegi. De publicis ſacris Feſtus lib. 14. de priuatis idem, & Cicero lib. 3. de legib. Plautus in Captiuis, Plinius in Panegyrico ad Traian. Valerius Maximus lib. 2. capit. 1. Hinc etiam illa emanerunt in iure, *in ſacris paternis eſſe, vel conſtitui, pro manere in patria poteſtate.* Quamdiu enim ſub illa erant, eadem ſacra filij veneratione proſequebantur. Vnde & ſoluti patria poteſtate ab eorum ſacrorum cultu liberi erant, quaſi in aliam iam familam tranſeuntes, & ſacra,

7. Hinc ergo Modeſtin. in *d. l. 1. de ritu nupt.* matrimonium dicit eſſe *Diuini, & humani iuris communicationem*, & Gordianus Imperator, *l. 4. C. de crimine expil. hæred.* ait mulierem nuptam eſſe diuinæ, & humanæ domus ſociam. Tranſibat quippe vxor nubendo in mariti priuata ſacra, vt ex Plutarchi præceptis connubialibus, & Macrobio lib. 1. Satur. cap. 15. Halicarnaſſæo lib. 2. antiquit. Roman. facilè colligitur Vide etiam Petrum Gregorium lib. 9. cap. 4. num. fin. Sociam autem vocat Imperator, vt indiſſolubilem nexum oſtendat: vnde à ſocietate ad matrimonium argumentatur Pontifex in *cap. 1. de ſponſalib.* Sociam vocauit coniugem Horatius ex lectione Lambini, lib. 1. od. 1. ſociæ coniugis immemor.

8. Illud denique *humani iuris, ſiue humanæ domus*, vt loquitur Imperator Gordianus, ideò dicitur, quia matrimonium eſt communicatio humani iuris, ſiue humanæ domus, hoc eſt vxor ſequitur domicilium, & forum ſui mariti, *l. cum quadam 5. de iuriſdictione, l. ea quæ D. ad Municipalem, & leg. fin. C. de incolis lib. 10. & l. mulieres, C. de dignitatibus lib. 12.* & omnem dignitatem à marito accipit, *d. l. mulieres, & in l. fœmina, D. de Senatoribus*, eamq́ue vidua retinet, donec tranſeat ad ſecũdas nuptias, *in d. l. fœmina de Senatoribus, et l. 1. §. filij, D. ad municipalem*, de quibus fortaſſe infrà, lib. 11. & attingit Petr. Greg. loc. cit. c. 4. n. 6.

9. Hanc autem definitionem communi ſenſu receptam immeritò reprobat Cardinalis Zabarella Rub. de ſponſalib. numer. 1. eò quod videatur eſſe communis etiam brutis; cum tamen neque bruta conſuetudinem habeant,

Digitized by Google

que indiuiſam ſocietatem, neque etiam ſit inter ea coniunctio, id eſt, coniunctionis obligatio, quæ inter bruta eſſe non poteſt. Quare hanc definitionem cum Magiſtro in 4. diſtinctio. 27. cap. 1. amplexi ſunt fere omnes. Comprehenditur autem hac definitione, quodvis coniugium, fidelium, & infidelium, & antiquæ legis, in quo non rectè Magiſter loco citato, & Maior diſtinct. 26. quæſt. 1. in principio, qui hac definitione comprehendi nolunt Iudæorum, & infidelium coniugia. Fallitur etiam Thomas de Argentina, in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. artic. 1. poſt ſolutionem ad quintum, vbi dicit hanc definitionem non conuenire matrimonio infidelium, neque etiam matrimonio rato, non conſummato, quia in aliquo caſu vtrumque diſſoluitur. Ex ſe enim perpetuum eſt, vt dicam infra hoc libro capite 12.

10. Sed cùm matrimonium non ſolùm contractus quidam, ſed etiam ſacramentum ſit, hac definitione ſecundùm vtramque rationem videtur commodè poſſe deſcribi. *Eſt ſignum efficax diuinæ gratiæ ad Chriſtianam procreationem in maritali, & indiſſolubili contractu viri & fœminæ naturali diuinitùs inſtitutum.* Quam deſcriptionem affert Gregorius de Valentia, 4. tomo, diſputatione 10. generali, quæſt. 1. puncto 1. Breuius definit Ioannes Maior in quarto diſtinctione 26. quæſt. 1. *Eſt ſenſibile ſignum gratiæ, quo inter ſe vir, & mulier perpetuo coniunguntur.* Quam definitionem Ferdinandus Rebellus, tomo primo de obligationibus iuſtitiæ, lib. 2. quæſtion. 1. numero 5. Aliter ſed longius deſcribit Guillermus Rubion. in quarto diſtinctione 26. quæſt. 2. art. 1. *Eſt expreſſio quorumcunque ſignorum ſenſibilium maris, & fœminæ ſibi inuicem ſignificantium traditionem mutuæ poteſtatis corporum perpetuam ad prolem debitè procreandum, ex inſtitutione Diuina ſignificans gratiam efficaciter conferendam ipſis contrahentibus, ad gratioſam coniunctionem mutuam animorum.* Sed præ cæteris placet breuitate definitio, quam affert Cardinalis Toletus in ſum. lib. 7. capit. 5. qua comprehendit matrimonium, & quatenus contractus, & quatenus ſacramentum eſt. *Eſt contractus viri, & fœminæ legitimus, quo mutua corporum poteſtas traditur gratiæ ſpiritualis collatiuus.* Cuius ſingulas partes ibidem explicat. Nonnihil tamen in hac definitione deſidero, cùm non explicet poteſtatem mutuam ad irritanda vota, ſed tantum explicet poteſtatem mutuam ad vſum coniugalem.

CAPVT III.

A quo ſumpſerit originem inſtitutio contractus matrimonij?

SVMMARIVM.

Variæ ſententiæ de inſtitutione matrimonij, numer. 1.

Alij inſtitutum à Deo non tamen immediatè, Adamum protuliſſe illa verba. Hoc nunc os, &c. non Deum, ex Patribus, & Triden. oſtenditur, num. 2.

Alij iure diuino poſitiuo, & naturali, inſtitutum dicunt, num. 3.

Eſſe iuris naturalis inſtitutionē matrimonij, n. 4.

Diuiditur ius naturale in iuſtitiæ, & vtilitatis, num. 5.

Inſtitutionem ſumptam pro celebratione fuiſſe in Paradiſo, num. 6.

In hoc ſenſu explicantur Doctores, & Pontifices, Leo, Honorius, & Concilia Colonienſe, & Moguntinum, & Auguſtinus, & Bonifacius VIII. num. 7.

Neque illis verbis. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum: neque illis. Hoc nunc os: neque illis: Creſcite, & multiplicamini: neque in Euæ formatione, inſtitutum matrimonium, num. 8.

Vnicam tantum, non duas fuiſſe inſtitutiones matrimonij, contra nonnullos, num. 9.

Matrimonium licitum eſſe, contra hæreticos, breuiter oſtenditur, & remittitur ad alios, qui latè, num. 10.

1. SEd quando, & à quo contractus iſte matrimonij, qui cum ipſius generis humani principio ſumpſit exordium, fuerit inſtitutus, non omnes conueniunt. Primum à Deo in Paradiſo inſtitutum volunt fere omnes: fauere putant Auguſtinum lib. 14. de Ciuitate Dei, c. 12. cum inquit Deum nuptias ante peccatum hominis ab initio conſtituiſſe; & etiam Bonifacium VIII. *in cap. vnico de voto in ſexto*, cum inquit, matrimonij vinculum ab ipſo Eccleſiæ capite rerum omnium conditore inſtitutum in Paradiſo. Volunt autem inſtitutum à Deo huiuſmodi contractum, vel immediatè, & per ſe ipſum, illis verbis, *Geneſ. 1. Creſcite & multiplicamini.* Sic Sylueſt. matrim. 1. quæſt. 2. Almainus, in 4. diſtinct. 26. quæſt. 1. §. conſequenter dico. Soto in 4. diſtinctione 26. quæſtione 1. art. 2. verſiculo nihilominus, Thomas Sanchez, lib. 2. de matrimonio, diſput. 4. num. 3. citatis aliis, inter quos citat Diuum Thomam in 4. diſtin. 26. quæſt. 2. art. 2. ad quartum. Sed non rectè, ſolum enim dicit D. Thom. eo loco matrimonium fuiſſe à Deo ante peccatum inſtitutum, in eo quod creauit mulierem in adiutorium viri, & dixit illis, *Creſcite, & multiplicamini.* Quibus verbis non ad illa verba Geneſ. ſed potius ad creationem Euæ videtur reuocaſſe inſtitutionem matrimonij cum aliis Scholaſticis. Nouiſſimè Ægydius Koninc diſput. 15. dub. 10. concluſ. 2. quamuis addat, vt eſt vnius cum vna, quod tantum eſſe dicit ex iure Diuino poſitiuo, de quo poſtea, cum de impedimento ligaminis ſermo fuerit. Vel volunt alij inſtitutum à Deo in ipſa Euæ creatione, illis autem verbis, non eſt bonum hominem eſſe ſolum, prædictam quidem fuiſſe à Deo futuram matrimonij inſtitutionem. Sic Hugo de Sancto Victore lib. 2. de Sacramentis, pagina 11. cap. 3. Caietan. Matt. 19. Vera Cruz 1. par. Speculi coniugiorum artic. 1. in principio, & 2. par. art. 2. §. con-

Digitized by Google

contractus matrimonij,quem falsò Thom.Sanchez citat pro prima ſententia, ſicut Viguerium,& alios Recentiores, ſic etiam ſenſit Rebellus tom.1. de obligat. iuſt.lib.2. quæſt.1. numer.10.

2. Rurſus alij à Deo quidem inſtitutum volunt non immediatè, ſed mediante Adamo, cùm ex diuina inſpiratione pronuntiauit illa verba: *Geneſ.2. Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* Sic Magiſter in 4.diſt.26.cap.1. Baſſolis in 4. diſtinctione 26.quæſt.1.art.3.Paludanus ibid.qu.1. art.3.Franciſcus Mayronius in 4. diſt. 26. quæſt. vnica. inclinat Petr.Gregor. lib.9. Syntagm.ca. 6.in principio, & etiam ad priorem ſententiā. Innocentius in cap. iuuenis de ſponſal. num.2. citat *text.in cap.gaudemus de diuortiis*. Sed nihil ad rem.Cardinal.in Rub. de ſponſalib. num.4. & Viguerius inſtit. cap.16.§.7.verſic.1. & alij complures Scholaſtici,quos refert Gabriel Vazquez,diſp.1.de matrimonio cap.2.num.6. vbi etiam oſtendit quam immeritò Thom.Sanchez pro hac ſententia numeret VValdenſem, Adrianum, & Alexandrum Alenſem. Idem etiam ſenſit Couar.2.p.de matrimonio, cap.1.§.vnico,num.6.Eſt etiam optimum teſtimonium Auguſtini pro hac parte to.7. lib. 1. contra duas epiſtol.Pelag.cap.5. Adamum autem inſpiratione Dei illa verba protuliſſe, licet Hieronymus, & Theodoretus, Malachiæ 2. negent,aſſeruit tamen Auguſtinus,lib.9.de gen.ad literam cap.19. & Theophilactus,& Euthymius Matth.19. Auguſtinum ſequuti ſunt Scholaſtici, Baſſolis in 4.diſtinctione 26.quæſt.vnica, art.3. Richardus eadem diſtinct. art.1. quæſt. 3. Thomas de Argentina ibid. quæſt.1. art. 2. in ſolutione ad ſecundum contra concluſionem, Scotus ibidem quæſtione vnica in probatione tertiæ concluſionis principalis.Adrianus in 4.quæſt.1.de matrimonio,§. Quoad primum, Paludanus ibidem quæſt.1.art.3.Supplem.Gabriel. ibidem, quæſt. vnica,art.2.§.notandum, Petrus Soto lectione 1. de matrimonio, Dominicus Soto in 4. diſt. 16. quæſt. 1. art.1. in probatione 3. concluſione 2. Quorum ſententiam approbauit Innocentius Tertius,*in cap.debitum de Bigamis*,ibi,exponens illud quod dixerat Protoplaſtus, *hoc nunc os ex oſſibus meis,&c.*Concil.Tridentinum, *Seſſio.24. cap.vnico de matrimonio in principio*, cùm inquit:*Matrimonij perpetuum indiſſolubilemq́, nexum primus humani generis parens diuini Spiritus inſtinctu pronunciauit,cum dixit, hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quamobrē relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ,& erunt duo in carne vna.* Quare lapſus eſt memoria Martinus Delrio, dum Geneſ.2. dixit cum Hieronymo illa verba non ab Adamo,ſed à Deo prolata fuiſſe,nec magis placet Pereira qui dixit,ea verba poſſe accipi, & vt dicta ab Adamo,& vt à Moyſe inſerta ſuæ narrationi, obſtant enim quæ ſuperiùs adducebamus.

3. Alij denique iure Diuino poſitiuo, & etiam naturali contractum matrimonij inſtitutum affirmant. Sic Scotus in 4. diſtinctione 26. quæſt.vnica,§.per hoc patet. Supplem.Gabriel eadem diſtinct.quæſt.1.art.3.dub.1. & etiam Richardus,nam in 4.diſt.26.art.1. quæſt.1. inſtitutum dicit iure naturali, ſed præterea quæſtione 3.inſtitutum à Deo in creatione Euę,& ab Adamo promulgatum cum dixit,*hoc nunc os ex oſſibus meis*.Sic etiam Medina lib.4.de continentia controuerſ.2.cap.5. idem ſenſit etiam Cardinalis in Rubrica de ſponſ.n.5.

4. Cæterum, ſi rem ipſam attentiùs inſpiciamus,planum erit matrimonium, vt contractus quidam naturalis eſt,ſolo naturæ iure, non humana, neque Diuina voluntate inſtitutum eſſe. Hanc ſententiam docuit Adrianus in 4. quæſt.1.de matrimonio,§.quoad primum,quem Auctorem Thomas Sanchez falsò refert pro tertia ſententia,affirmat enim apertè matrimonium quoad rationem contractus non indiguiſſe Dei inſtiutione,eo quod ſit iuris naturæ, indicat Aureolus in 4. diſtinctione 26. quæſt. vnica propoſit. 1. docet Petrus Ledeſma de matrimonio, quæſt.41. art. 1. dub. 1. & 2. idem docuit Gabriel Vazquez,diſput.prima, de matrimonio cap.3.& indicare videtur Gregorius de Valentia,tomo 4.diſp.10.qu.1.puncto 2.§. quinto probatur.Quam ſententiam facilè intelliges, ſi attendas matrimonij inſtitutionem non eſſe celebrationem ipſam contractus, neque eius vſum, ſicut neque inſtitutio emptionis eſt eius celebratio;ſed eſſe ipſam rationem, & ſubſtantiam matrimonij ſecundùm ſe, ad quod ineundum, & opere exequendum vnicuique conuenit ius, & facultas ab ipſa naturæ conſtitutione. Naturalis enim iuris eſt, & ab ipſo naturę dictamine ortum habet, etiam ſecluſa quacunque diſpoſitione poſitiua extrinſeca, ſiue humana, ſiue diuina poſſe coniungi conſenſu mutuo marem, & fœminam ad perpetuam vitę ſocietatem, ad eamque coniunctionem ineundam facultatem habere.Atque id etiam colligitur, *ex capite ius naturale diſtinct.* 1. deſumpto ex Iſidoro, in quo poſt iuris naturalis definitionem in exemplum adducitur, *viri fœminaq́, coniunctio*, in matrimonio ſcilicet. Quomodo autem intelligendum ſit, quod ibi dicitur, eam coniunctionem etiam animantibus eſſe communem docet Couarruuias 2.part. de matrimonio, cap.1.num.6.

5. Sed vt intelligatur apertiùs, quid ſentiamus, cum dicimus matrimonij inſtitutionem iuris naturalis eſſe, & non alicuius voluntatis Diuinę vel humanæ, obſeruandum eſt, ius naturale dici, quod conuenit homini ſpectatis naturę principijs ſecundùm ſe, & ex principijs naturę rationalis optima ratione deducitur, ſiue ſpectetur homo ſecundùm ſe, ſiue vitam ſocialem agens. Hoc autem ius naturale, vt aduertunt plerique iuris interpretes atque Theologi,duplex eſt: Alterum eſt iuſtitiæ, ſiue neceſſitatis, alterum eſt vtilitatis. Iuſtitię quidem vocant, quod non tantum fieri permittit, ſed ita iubet,vt oppoſitum non liceat;velut non furari,

nō mœchari, reddere depoſitū. Ius autem vtilitatis vocant, quod nō quidē iubet, ita vt oppoſitum peccatum ſit, ſed liberam facultatem concedit vtendi re aliqua tanquam vtili, vel honeſta. Huiuſmodi eſſe ius ducendi vxorem putant nōnulli: non enim eſt ius ita præcipiens matrimonium, vt oppoſitum ſemper ſit peccatum, ſed facultatem vnicuique concedens iuxta naturæ rationalis dictamina: ſed de hoc cap. ſequenti.

6. Fatemur quidem quamuis hæc de inſtitutione vera ſint, de matrimonij tamen celebratione, quam nomine inſtitutionis forſan intellexere Scholaſtici, & alij Doctores frequenter, verùm eſſe id quod Doctores tertiæ ſententiæ dicebant, ſcilicet contractum matrimonij celebratum in Paradiſo illis verbis Gen. 2. *Hoc nunc os ex oſſibus meis*: Illis enim verbis Adami conſenſus exprimitur, ſine quo matrimonium conſtare non poteſt; cui veroſimile eſt aliis ſimilibus verbis Euam reſpondiſſe, quibus ſuum etiam conſenſum indicaret.

7. Atque in hoc ſenſu accepto verbo inſtituendi, dicunt frequenter Doctores matrimonium in Paradiſo exordium ſumpſiſſe, inſtituente Deo, hoc eſt, contrahente, & celebrante. Dicitur autem Deus inſtituiſſe matrimonium, vel quia primi parentes ex eius inſpiratione contraxerunt; vel quia, vt videtur indicare Scotus in 4. diſt. 26. quæſt. 1. Bonauentura, art. qu. 2. & alij, Deus ipſe eſt Auctor naturæ, & contractum ipſum, qui iure naturæ conſtat, facere dicitur, tam in his qui bene, quàm in his qui malè contrahunt, legitime tamen. Sicut quia naturam huius contractus ſequitur indiſſolubilitas, vt dicā poſteà cap. 12. eadem ratione dicitur Deus coniunxiſſe primos parentes indiſſolubili vinculo, & eſſe auctor indiſſolubilitatis matrimonij. Hoc ergo ſenſu accipiendum, quod apud Matth. cap. 19. illa verba, *Propter hanc dimittet homo patrem, & matrem*, Chriſtus tribuit Deo, quæ tamen protulit Adamus ex Auguſtini ſententia ab Scholaſticis approbata, & confirmata per Concilium Tridentinum, vt vidimus ſupra illo cap. num. 2. Hoc etiam ſenſu Deum ipſum autorē matrimonij contracti inter primos parentes fuiſſe dixit, cum ſubdidit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet*. Eodem etiam ſenſu Leo Primus epiſt. 90. ſiue c. [illegible] o. 4. dixit matrimonium ſic ab initio à Deo conſtitutum, vt haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum: Eodem etiam ſenſu Honorius Tertius, *cap. finali de frigidis, & maleſ.* Deum matrimonij auctorē, & inſtitutorem vocat. Eodem etiam ſenſu Concilium Colonienſe, part. 7. cap. 41. inquit matrimonium ante lapſum Adæ propter procreandos liberos inſtitutum, & benedictione Dei confirmatum. Hoc etiam ſenſu Concilium Moguntinum cap. 36. docet matrimonium ab initio ad officium inſtitutum; tandem ex benignitate Dei infirmis hominibus ad remedium ceſſiſſe. Et denique eodem etiam modo intelligendi Auguſtinus, & Bonifacius Octauus ſuprà citati, num. 1. & alij omnes, qui dicunt matrimonium inſtitutum à Deo in Paradiſo ante peccatum. Nam vel inſtitutionem vſurparunt pro celebratione, & non ſtrictè, & propriè, vt nos hactenus ſequuti ſumus, vel impreſſionem legis naturalis atque dictaminis, cui conforme eſt matrimonium, appellarunt inſtitutionem.

8. Ex his fit primo cum dixit Deus Gen. 2. *Non eſt bonum, hominē eſſe ſolum*, non inſtituiſſe matrimonium. Neque enim ius, & facultatem conceſſit illud contrahendi, ſed prædixit exequendum, & ad hoc creauit, vt contraherent, prout ipſo iure naturæ poterant. Fit etiam illis verbis Adami. *Hoc nūc os ex oſſibus meis*, nequaquā inſtitutum, cū iure naturali liceret contrahere. Sed ſi ea verba aliquid efficerūt, oſtenderunt tantum celebrationem coniugij. Fit vlterius, neque ipſa creatione Euæ inſtitutum eſſe matrimonium, nec celebratum; matrimonium enim ſine mutuo conſenſu conſtare non poteſt, vt dicam lib. 2. cap. 2. non conſenſit autem Adamus in creationem Euæ, quæ eo dormiente formata eſt. Dictum verò eſt in hominum tantum formatione, *Maſculum, & fœminam fecit eos*, quòd inter duos conſtare deberet matrimoniū. Fit etiam illis verbis, *Creſcite, & multiplicamini*, nequaquam inſtitutum matrimonium, neque celebratum; primum enim iuris naturalis fuerat, ſecundum verò iam factum, cum Adamus dixit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis*. Idque videtur colligi ex Auguſt. lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 22. vbi ait: *Nos autem nullo modo dubitamus ſecundùm benedictionem Dei creſcere, & multiplicari donum eſſe nuptiarum*. Et paucis interiectis: *Huic quippe operi Dei etiam benedictio ſubiuncta eſt*. Ergo ex Auguſtini ſententia nuptias iam celebratas ſequitur benedictio. Præterea idem oſtenditur, quia Gen. 2. dicitur ædificaſſe Deum coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem, & eam adduxiſſe ad Adamum, eumque dixiſſe ſtatim: *Hoc nunc os ex oſſibus meis*. Ea autem verba videntur planè ab Adamo dicta ſtatim atque Euam vidit. Illis verò verbis matrimonij firmitatem Adamum ſignificaſſe docet Trident. ſeſſ. 24. cap. vnico in principio. Quare matrimonio iam contracto ſubiuncta eſt benedictio illa: *Creſcite & multiplicamini*, licet per anticipationem dicta ſit à Moyſe Geneſ. cap. 1. Vlterius idem confirmari poteſt, quia iterum Deus dixiſſe fertur illa verba: *Creſcite, & multiplicamini*, Geneſ. 8. Noë & filiis eius. At illa ſupponunt ibi iam matrimonium, vt conſtat ex Gen. 7. vxorati enim Noë & filij eius in arcam ingreſſi ſunt, & cum vxoribus egreſſi. Illis ergo verbis non præceptum continetur, ſed vel benedictio conceditur proli generandæ, vel matrimonium approbatur, vt dicebat Concilium Colonienſe loco citato, vel declaratio naturalis præcepti, de quo capite ſequenti.

9. Præterea colligitur non rectè nonnullos Scholaſticos aſſeruiſſe duas fuiſſe matrimonij inſtitutiones, vnam in officium naturæ, alteram in remedium concupiſcentiæ poſt peccatum: ſic

Digitized by Google

ſic docuere Ioannes Baſſolis in quarto, diſt. 26. q. vnica, a. 3. Richar. eadem diſt. art. 1. qu. 3. Palud. ibid. quęſt. 1. a. 3. Supplement. Gabrielis ibid. qu. vnica, §. ſecundo notandum, & concluſ. 4. Almainus in 4. diſt. 26. q. 1. *§. conſequenter dico*, Affirmant poſt diluuium ... iterum eam inſtitutionem replicatam, cum dixit: *Creſcite, & multiplicamini*. Gratianus 32. q. 2. *§. his ita reſpondetur*, Couarruuias citatis alijs 2. part. de matrim. c. 1. §. vnico, n. 6. Vna ergo tantum fuit inſtitutio matrimonij. Id quod verum eſt, ſiue loquamur de inſtitutione, propriè accepta voce inſtitutionis, eadem enim eſt in quouis ſtatu eſſentia matrimonij, & ius ſiue facultas contrahendi: ſiue loquamur etiam de ipſa celebratione. Primi nã-que parentes non bis, ſed ſemel contraxere matrimonium, & poſt peccatum in matrimonio iã contracto permanere voluerunt, ſed illud idem quod antea, quãdo nullus erat motus inordinatus deſeruiebat in officiũ naturæ, poſtea deſeruit in remedium concupiſcentię. *Matrimonium enim*, inquit Concilium Colonienſe part. 7. c. 41. *Ante lapſum Adæ propter procreandos liberos inſtitutũ ac benedictione Dei firmatum, qua dixit illis: creſcite & multiplicamini, replete terram: peculiariter autem homini, erunt duo in carne vna, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Nec ratio coniunctionis, ſi ubenedictio poſt lapſum defecit, ſed tamen quod ſanis potuit eſſe officium, id ægrotis etiam factum ſit remedium.* Quę eadem ferè referuntur in Concilio Moguntino ſub Paulo 3. cap. 36.

10. Denique fit contra hæreticos non paucos licitum eſſe matrimonium, & oſtendunt Patres *Geneſ. 1. & 2. Matt. 19. 1. Corint. 7. & ad Hebræos* 13. & Sacræ litteræ commendant plures coniugatos, qui Deo ſummè placuerunt. Oſtendunt etiam Doctores Scholaſtici in 4. diſtinct. 26. ex eo quod matrimonium eſt ſecundùm inclinationem naturæ, ad conſeruandum genus humanum, & ex inſtitutione naturali, extat etiam de eo præceptum, vt dicam cap. ſequenti, quod de peccato eſſe non poteſt. Damnatur etiam idem error in Concilio Gangrenſi can. 1. & Bracarẽſi 1. cap. 11. & alibi ſæpe, vbi ſacramentum eſſe matrimonium definitur. Sed de hoc latiſſimè Soto in 4. diſt. 26. quæſt. 1. art. 3. Gregorius de Valentia 4. tom. diſp. 10. generali, quæſt. 1. puncto 2. Gabriel Vàzquez, 4. tom. in 3. partem diſp. 1. de matrimonio, cap. 1. & alij qui contra hæreticos ſcripſere.

CAPVT IV.

Extitiſſe præceptum de matrimonio contrahendo, nec reuocatum.

SVMMARIVM.

Præceptum extitiſſe: eſſe tamen diuinum poſitiuum nonnulli ſentiunt, num. 1.

Verius eſt eſſe naturale deductum ex principijs naturalibus, num. 2.

Explicatur Chryſoſtomus, num. 3.

Illa verba, Creſcite, & multiplicamini, eſſe declarationem præcepti, num. 4.

Obiectiones Benedicti Pereira proponuntur, & diluuntur, num. 5.

Nunc extare præceptum, & ſingulos obligare, hæretici docent, & refelluntur, n. 6.

Catholici iam reuocatum, vel tantum communitatem obligare, non ſingulos docent, n. 7.

Verius, non reuocatum, eius tamen obligationem ceſſaſſe ceſſante cauſa, conſiderantur duplicis generis præcepta naturalia, n. 8.

Conſilium de virginitate, non pugnare modò cum præcepto matrimonij, num. 9.

Explicantur nonnulla ex D. Thoma; & elegans Auguſtini votum, num. 10.

Deficientibus ſæcularibus, non fore neceſſarium vt religioſi nuberent, contra nonnullos recentiores, n. 11.

Non pugnat cum dictis, quod quis in aliquo peculiari caſu teneatur contrahere matrimonium, nu. 12.

1. SEd ſupereſt explicandum hoc loco, an extiterit præceptum de contrahendo matrimonio, & nunc etiam extet. Præceptum de contrahendo matrimonio extitiſſe indubitatum eſt apud Doctores, licet ſine fundamento diſſentiat Medina lib. 4. de Sacrorum hominum continẽtia, controu. 2. Idque nonnulli illis verbis contineri putant *Creſcite, & multiplicamini*, quibus præceptum eſſe coniugium exiſtimant, nec ſine probabilitate. Sic Richardus in 4. diſtinct. 26. art. 3. quæſt. 1. Maironius diſtinct. 26. quæſt. 1. difficultate 4. Durandus quæſtion. 2. nu. 5. Thomas de Argentin. q. 1. a. 3. concl. 1. Scot. qu. 1. conclu. 1. Supplement. Gabrielis quæſt. 1. conclu. 5. Gregorius de Valentia diſp. 10. cit. quæſt. 1. puncto 4. Ægydius diſput. 15. dub. 1. concl. 5. Nec verò in hoc Doctores iſti fauent noſtri temporis hæreticis, qui ex eo Geneſ. loco volunt omnes ad matrimonia contrahenda obligari, vt conſtabit ex his, quæ ſtatim dicam. Alij volunt Diuino, & naturali iure præceptum eſſe, ſic Ferdinandus Rebellus tom. 1. de obligat. iuſtitiæ lib. 2. q. 2. n. 3. & docuerat Soto in 4. diſt. 26. qu. 1. art. 2. *§. in ſecundo vero membro*.

2. Mihi videtur verius pręceptum iſtud ortũ habuiſſe ex iure naturali; ſic videtur indicare idem Scotus quæſtione vnica citata ante probationem ſecundæ concluſionis & *§. per hoc patet*, Paludanus in 4. diſtinct. 26. q. 3. art. 1. Viguerius in inſtitutionibus Theologicis, cap. 16. §. 7. verſic. 1. & Gabriel Vazquez, diſp. 1. de matrimonio, cap. 3. Petrus Ledeſma, quæſt. 41. artic. 2. dub. circa 6. principale concluſione 1. & 2. Quod pręceptum, licet non ita clarè, & perſpicuè deducatur, ſicut alia, deducitur tamen euidenter. Cùm enim natura conſtituerit diuerſum ſexum, ad hoc vt propagaretur genus humanum, & propagari non poſſit vago concubitu, ex ipſa natura videtur oriri obligatio ad hanc

propagationem, ne fruſtra eiuſmodi inſtitutio eſſe videatur. Corruptibilitas etiam ipſa naturæ humanæ ſuadere videtur propagatione opus eſſe, ne in duobus hominibus creatum à Deo genus humanum extingueretur: ideò illis conceſſa propagandi potentia, quæ Angelis incorruptibilis naturæ negata eſt.

3. Neque his obſtat, quod Chryſoſtomus libro de Virginitate latè demonſtrare conetur, carnis cõnubium non aliunde, quàm à peccato deriuatum. Agit enim Chryſoſtomus de connubio ad vacandum maritali actui, quem actum exiſtimauit non fore in ſtatu innocentiæ, ſed ſine illo multiplicandum genus humanum. Id, quod etiam alij Patres docuerunt, quos referam infra, refellit autem ſatis Auguſtinus, vt optimè oſtendit Medina cont. cit. cap. 2.

4. Neque obſtant etiam illa Geneſ. verba: *Creſcite, & multiplicamini*, illis enim præceptũ non contineri, ſed benedictionem prolis, aut etiam approbationem iam diximus, cap. præced. num. 8. vide Medinam controuerſ. citat capit. 6. vide Becanum in Anal. V. & N. T. cap. 20. quæſt. 1. vbi rectè probat his non contineri præceptum. Vel tantum fuit quædam explicatio naturalis præcepti, non impoſitio, vt optimè docet Petrus Ledeſma, quæſt. 41. de matrimonio, artic. 2. dubio vnico, in ſolutione ad tertium principale. Atque hanc exiſtimo eſſe Scholaſticorum mentem, qui appellabant, vt ſupra viſum eſt, præceptum iſtud naturale, ſicque poteſt explicari Cyprianus lib. de habitu virginum. Et quidem ſine fundamento diceretur ibi contineri pręceptum poſitiuum cum neque Patres, neque Doctores Scholaſtici ſic interpretati fuerint; contineri verò declarationem naturalis præcepti conſtat non leui coniectura ex occaſione, qua dicta ſunt illa verba Geneſis 1. & iterum poſt diluuium cap. 8. & 9 quando reuera vigebat naturale præceptum. Addiderim tamen declarationem hanc ad modum benedictionis prolatam à Deo ex amore erga genus humanũ, cuius propagationem volebat, & ad eam vim, & fœcunditatem indidit vtrique ſexui, quem crearat; & formulam eſſe benedictionis Auguſtinus citatus cap. præced. nu. 8. apertè docuit, & contextus ipſe probat, dicitur enim Gen. 1. *Benedixitq́; Deus illis & ait. Creſcite & multiplicamini.*

5. Verum Pereira lib. 4. in Geneſin circa ea verba exiſtimans eſſe benedictionem ſubiunctã nuptiis, obiicit primo quia ſicut Deus dixit hominibus: *Creſcite, & multiplicamini*, dixit etiam aliis animalibus, quibus id præceptum impoſitũ non eſt. Reſpondet Diuus Thomas, licet etiam aliis animalibus dicta fuerint, attamen diuerſimodè intelligenda, iuxta diuerſitatem eorum, quibus dicuntur. Secundò obiicit, quia hominibus non ſolùm dixit, *creſcite*, ſed etiam, *dominamini piſcibus maris*, quibus non ſubeſt præceptũ, ſed ius capiendi animalia. Dico verba illa eſſe diuerſa, vnde non mirum, ſi diuerſo modo intelligantur iuxta diuerſitatem materię, maximè accedente Scholaſticorum conſenſu. Tertiò obiicit, ſi illis verbis impoſitum eſt præceptum, non ſatis conſtat de eius abrogatione. Sed hoc nullius momenti eſt, quia, vt dicam ſtatim præceptũ naturale non abrogatur, nec reuocatur, licet eius obligatio non pro ſemper obliget.

6. An autem nunc extet huiuſmodi præceptum, diſſentiunt Catholici ab Hæreticis, & Catholici inter ſe. Nam hæretici volunt adhuc extare, & eo pręcepto ſingulos obligari, adeò auerſantur vitam cœlibem. Verum hi damnati iam olim ſunt à Siricio Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Africæ, & à Concilio Florentino in literis vnionis, & à Tridentino ſeſſione 24. Can. 9 & 10. Refelluntur que planè illis Matt. 19. *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt*, & 1. Corinth. 7. *Bonum eſt ſi ſic permanſeris ſicut & ego, &c.* Et contra eos latè Bellarminus lib. 2. de Monachis cap. 30. & 32. vbi eruditè oſtendit cõtra Hæreticos nunc non eſſe præceptum, quod ſingulos obliget ad coniugium. Idẽ latè Pereira lib. 4. Geneſ. in diſput. de hoc argumento, in illa verba, *Creſcite, & multiplicamini.*

7. Ex catholicis autem nonnulli reuocatum putant ante diluuium, ſic Bonauent. in 4. diſtin. 26 art. 1. quæſt. 3. Alij in lege Euangelica reuocatum. Sic Richardus eadem diſtinct. art. 3. qu. 2. quem ſequitur Caſtro contra Hæreſes verbo *virginitas*. Alij dicunt extare præceptum, ſed nõ obligare ſingulos, ſed communitatem tantùm. Quæ communis ſententia eſt, quam docet Paludanus in quarto, diſtinct. 26. quæſt. vnica, art. 2. Durandus quæſt. 2. num. 7. Argentina quæſt. 1. art. 2. concluſione 2. Scotus quæſt. vnica §. ex hoc patet, Paludanus qu. 3. art. 1. Supplement. Gabrielis quæſt. 1. concluſione 5. Viguerius d. cap. 16 §. 7. verſic. 3. Soto in 4. diſtinct. 26. quæſt. 1. art. 2 *§. ad huius autem.* Gregorius de Valentia diſp. 10 citata. quæſt. 1. punct. 4. Rebellus loco citato qu. 2. num. 4. Sed refellit eam ſententiam Medina, & efficaciter controuerſ. cit. cap. 3. & reijcietur facile ex his, quæ ſtatim dicam.

8. Verius ergo videtur extare etiam præceptum nec reuocatum, ceſſaſſe tamen omninò eius obligationem. Almainus diſp. 26. quæſt. 1. folio mihi 100. pag. 1. obligari docet ſingulos pro neceſſitatis tempore, & docet etiam optimè Petrus Ledeſma in dubio proximè citato in ſolutione ad 3. & in dubio circa octauum principale optimè probat ex hoc præcepto ſingulos obligari, & non tantùm communitatem. Extare ergo huiuſmodi præceptum probatur. Præcepta enim naturalia non reuocantur, licet ceſſare ſoleant ceſſante cauſa, vt dictum eſt. Vt enim alibi diximus, quædam præcepta naturalia ſunt, quæ non obligant abſolutè, ſed ſub aliqua circumſtantia, quæ ſi deſit, ceſſat etiam eorum obligatio. Huiuſmodi eſt præceptũ naturale ſeruandi honorem, reddendi depoſitum: atque eiuſdem rationis eſt præceptum de contrahendo matrimonio, obligat enim ſub ea circumſtantia, ſi adſit neceſſitas propagandi genus huma-

Digitized by Google

humanum, qualis initio fuit, quæ cùm ceſſauerit, ceſſauit etiam obligatio præcepti. Multiplicato enim humano genere non eſt cur dicamus ſingulos obligari, nec communitatem, nec Principes, vt contrahere compellant.

9. Ex quibus ſatis intelligitur non pugnare conſilium de virginitate cum huiuſmodi præcepto, ceſſauit enim hoc tempore eius obligatio; ex quo contra noſtram ſententiam arguebat idem Medina loco citato capit. 4. Vnde quando ceſſauit huiuſmodi præcepti obligatio, virginitas eſt in conſilio. Quando autem vigebat, non fuit in conſilio. Tenebantur ergo præcepto in ſtatu innocentiæ. Ex quo etiam colliges non rectè loqui Quintilianum Mandoſium in cap. 1. de conſt. num. 35. dum conceſſo matrimonij coniunctionem eſſe de iure naturali primæuo dixit ea, quæ de iure naturali primæuo ſunt, in particularibus caſibus impediri, & ita matrimonij præceptum impediri per votum religionis, & continentiæ. Non enim impeditur præceptum matrimonij, ſed quia ceſſauit eius obligatio habet locum conſilium, & votum continentiæ iuxta dicta.

10. Nec verò D. Thom. in addit. quæſt. 41. art. 2. cenſuit communitatem obligari, ſed actus illius multitudinis fini deſeruire. Quo ſenſu alius locus explicandus eſt, in quo dixit debitum huius præcepti ſufficienter impleri à multitudine. Vult ergo Sanctus Thomas actum huius præcepti pertinere ad multitudinem, ita vt neque quilibet in particulari teneatur, & tamen à multitudine ita adimpleatur, vt per aliquos liberè ſatisfiat præcepto. Addendum eſt Sanctum Thomam lect. 1. in cap. 7. 1. Corinth. affirmare non poſſe totam multitudinem hominum caſtitatem ſeruare, ne impediatur numerus electorum, eſſet enim contra diuinam diſpoſitionem. Auguſtinus tamen cap. 10. de bono coniugali vehementer deſiderat, vt omnes vellētcontinentiam ſeruare, multo enim citius Dei ciuitas adimpleretur. Diuus Thomas quidem de facto conſiderauit rerum ordinem. Vnde Hieronymus Iouiniano reſpondens ait: *Dices, ſi omnes virgines fuerint, quomodo ſubſiſtet mundus? noli metuere, ne omnes virgines fiant, difficilis res eſt virginitas, & ideò rara.* Auguſtinus verò ex hypotheſi acutè ratiocinatus eſt in eo caſu, efficaci coniectura aſſequens eo modo adimplendum eſſe numerum beatorum.

11. An autem deficientibus hominibus ſæcularibus, & tantum remanentibus religioſis, iſti tenerentur contrahere matrimonium, diſputant curioſè magis quam vtiliter Recentiores, & affirmant in eo caſu teneri, ſic Thomas Sanchez lib. 2. de matrimonio diſput. 3. num. 5. Ego potius crediderim mundi iam finem inſtare in eo caſu, & ideò neceſſarium non eſſe matrimonium contrahi à religioſis, vt per illos genus humanum reſtauraretur. Sic etiam ſenſit Richardus in 4. diſt. 26. art. 3. quæſt. 3. citatque Auguſtinum in lib. de bono coniugali circa mediū. Durand. ibidem quæſt. 2. num. 7. Gabriel Vazquez diſp. 1. de matri. c. 3. Petrus Ledeſma quæſt. 41. art. 2. circa finem.

12. His autem, quæ diximus de huius præcepti ceſſatione, non obſtat, quod aliqui teneantur in aliquo ſpeciali caſu contrahere: verbi gratia, hæres alicuius Regni. Id enim nō oritur ex præcepto naturali contrahendi matrimonium, ſed ex vi alterius præcepti, quo quis tenetur ſubuenire ſuæ Reipub. incommodis. Sic Martinus Ledeſma 2. part. 4. q. 43. art. 2. Thomas Sanchez li. 2. de matrimonio, c. 3. Rebellus lib. citato, quæſt. 8. num. 7.

CAPVT V.

De inſtitutione Matrimonij, vt Sacramentum eſt.

SVMMARIVM.

In ſtatu innocentiæ, naturalis, & veteris legis matrimonium non eſſe ſacramentum contra quoſdam, n. 1.

Matrimonium eleuatum à Chriſto ad rationem ſacramenti, n. 2.

Siricij Papæ teſtimonium explicatur, n. 3.

Quædam hæreticorum argumenta diluuntur, n. 4.

Quædam Catholicorum ſententia aſſerens non eſſe propriè ſacramentum reijcitur, & oſtēditur damnatam fuiſſe, etiam ante Tridentinum, n. 5.

Examinatur an ex Paulo ad Epheſios 5. rectè probetur matrim. eſſe ſacramentum, n. 6. & 7.

Contra id teſtimonium hæreticorum, & Eraſmi argumenta diluuntur, n. 8. & 9.

Non colligi ex eo loco, matrimonium eſſe ſacramentum, n. 10.

Neque ex Paulo prima ad Timotheum ſecundo, num. 11.

Neque ex Auguſtini teſtimoniis, n. 12.

Neque ex eo quod poſt Chriſtum matrimonium ſit magis indiſſolubile, quàm antea, n. 13.

Solùm haberi ex traditione. Idq́; confirmatur teſtimonio Trident. quæ traditio ex variis ſignis colligitur, n. 14.

1. IN primis obſeruandum eſt in ſtatu innocentiæ, & naturalis, & veteris legis tempore matrimonium contractum quidem fuiſſe, vt hactenus oſtendimus, non verò ſacramenti rationem habuiſſe. Sacramēti, inquam, in eo ſenſu, quo in noua lege dicimus ſeptem eſſe Eccleſiæ ſacramenta. In quo corrigendi ſunt Henricus Angliæ Rex in Aſſertione ſeptem Sacramentornm, Albertus Pighius controuerſia 10. Caſtro contra hæreſes, verbo, *Nuptiæ*, hæreſi 3. Petrus Soto de inſtitutione Sacerdotum, lectione 2. de matrimonio, Catharinus opuſculo de matrimonio, quæſt. 3. 4. & 5. & his antiquior Alexander Alenſis 4. part. quæſt. 1. membro 2. art. 1. Horum enim Doctorum ſententiam, qui ſacramentum matrimonij fuiſſe dicunt ante Chriſti inſtitutionem, parum tutam exiſtimamus. Primum quia Florentinum in Decreto fidei definit eſſe ſeptem nouæ legis ſacramēta, & inter

Digitized by Google

& inter ea matrimonium enumerat. Cum ait *noua legis*, planè denotat, poſt aduentum Chriſti fuiſſe inſtitutum. Addit præterea, hęc ſacramenta nouæ legis differre multum à ſacramentis veteris legis, quia illa non cauſabant gratiam, ſed ſignificabant; hęc verò efficiunt. Quod ſi etiam in antiqua lege matrimonium verè ſacramentum fuiſſet, & gratiam contuliſſet, non rectè id proprium diceretur ſacramentorum nouæ legis. Eadem veritas conſtat ex Concilio Tridentino, Seſſio. 24. capit. vnico, vbi inquit Matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs præſtare gratiam, & ideò inter ſacramenta nouæ legis computandum. Quod ſi iam olim ſacramentum fuiſſet, non præſtitiſſet gratiam veteribus connubiis. Et Can. 1. expreſſè damnantur, qui dixerint non eſſe ſacramentum à Chriſto inſtitutum, aut non eſſe nouæ legis ſacramentum. Ergo non erat ante ſacramentum Et Seſſio. 7. can. 1. damnantur qui dixerint, ſacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à Chriſto inſtituta, ideſt, primo, & nouiter inſtituta.

2. Deinde certum eſt matrimonium à Chriſto Domino inſtitutum eſſe ſacramentum, ita vt ex eius inſtitutione gratiam conferat. Id quod definitum eſt in illis Conciliis, in quibus aſtruitur ſeptem eſſe Eccleſiæ ſacramenta à Chriſto inſtituta. Sic Concilium Conſtantienſe Seſſio. 15. in qua damnatur articulus octauus Ioannis Hus, qui reijciebat doctrinam hanc de ſeptem Eccleſiæ ſacramentis, Eugenius Quartus in decreto poſt Concilium Florentinum. Senonenſe in decretis fidei, cap. 10. Colonienſe part. 7. cap. 1 Auguſtenſe, cap. 15. Moguntinum cap. 11. & nouiſſimè Tridentinum Seſſio. 7. can. 1. Sed ſpecialiter de matrimonio idem docuit Lucius Tertius, *in capit. ad Abolendam de hæreticis*. Eugenius Quartus in prædicto decreto, *§. Septimum Sacramentum*, & Tridentinum Seſſion. 24. capit. vnico, can. 1. oſtenduntque huiuſmodi veritatē latiſſimè Roffenſis, artic. 12. contra Lutherum, Staniſlaus in confeſſione fidei, cap. 55. & vt vno verbo complectar, omnes quotquot contra hæreticos ſcripſerunt.

3. Impugnarunt veritatem hanc hæretici noſtri temporis, qui matrimonium de ſacramētorum numero reijciunt, commoti nonnullis argumentis, quorum plæraque ex his, quæ dicenda ſunt in ſequentibus, facilè diluentur. Sed præter illa pugnant auctoritate Siricij Papæ epiſt. 1. Decretali num. 5. vbi matrimonium *pollutionem* vocat, cum inquit; *Quam formam, & circa mulieres, quæ ſe poſt pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, ſeruandum eſſe cenſemus*. Sed more ſuo impudenter, & calumnioſè id impingunt Siricio. Non enim coniugium verum, & legitimum pollutionem appellat, ſed illicitam coniunctionem eorum, qui poſt peractum publicam pœnitentiam, ad eandem illicitam coniunctionem iterum reuertuntur, propter quam pœnitentiam egerant. Nemo autem propter legitimè contractum matrimonium pœnitentiam egit. Videndus Bellarminus, l. 4. de Romano Pontifice, cap. 10. de quo teſtimonio dicam rurſus infrà lib. 10. cap. 1.

4. Nec maiorem vim habet, quod etiam obijciunt in iſto matrimonio dotem conſtitui, & pecuniā dari, & ex conſequenti non eſſe ſacramentum. Pecunia etenim non datur pro gratia ſacramenti, ſed ad ſuſtentāda onera, quæ remanent in matrimonio tranſacto ſacramento; ſicut in Baptiſmi, & aliorum ſacramentorū collatione conferri ſolet pecunia ad miniſtrorum alimenta. Sic reſpondet D. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 2. & in 4. diſt. 26. qu. 3. art. 2. quæſtiuncula 6. Quod idem videmus in religionis ingreſſu pro alimētis fieri. Neque obſtat denique quod virginitas, quæ excellentior matrimonio eſt, non conferat gratiam ex opere operato, ea enim non eſt inſtituta in ſacramentum, ſicut matrimonium. Vnde qui ſacramentum matrimonij in gratia recipit, accipit augmentum gratię, & ex opere operantis, quia actus eſt bonus, & meritorius, vt dictum eſt, & ex opere operato, quia ſacramentū eſt, licet ſit ſtatus minus perfectus. Oppugnat eandem veritatem Eraſmus, cuius argumēta refert, & diluit Albertus Pius, li. 18. in principio. Quem omninò vide.

5. Contra eandem etiam catholicam veritatem ex parte ſenſere nonnulli Doctores catholici, tam iuris interpretes, Gloſſa, Gaufredus, Hoſtienſis, & alij, quos refert Ioannes Maior in 4. diſt. 26. qu. 1. quam etiam Theologi, inter quos Durandus eadem diſt. qu. 3. à n. 6. qui matrimonium non eſſe verè, & propriè ſacramentum docuerunt. Quorum ſententiam Aureolus in 4. diſt. 26. quæſt. vnica, dixit derogare ſacramentis nouæ legis, & Eccleſiæ determinationi. Et licet prioribus ſæculis res iſta non eſſet ita perſpicua, tamen his temporibus damnatam exiſtimo, & alienam à fide, non ſolùm poſt decreta Concilij Tridentini, ſed etiam à tempore Concilij Conſtantienſis, & Florentini. In quo valde errat Soto in 4. diſt. 26. qu. 2. art. 3. Petrus Soto lectione 2. de matrimonio, & illos ſecutus Thomas Sanchez, lib. 2. diſp. 10. num. 2. dum dicunt Soto, & Sanchez, non fuiſſe rem de fide poſt Concilium Florentinum: & Petrus Soto ſuo tempore eſſe probabile ſacramento Matrimonij non conferri gratiam gratum facientem. Sed errant iſti in hoc, vt optimè docent Gregorius de Valentia, tomo 4. diſp. 10. generali qu. 1. puncto 5. in ſolutio. 6. obiectionis, Gabriel Vazquez diſp. 2. de matrimonio, c. 3. nu. 120. Nam verè ea doctrina de ſacramentis definita ab Eugenio Quartò, & recepta ab omnibus Latinis, & etiam quoad ſacramentorum numerum recepta à Græcis, vt teſtatur Ieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus in cenſura orientalis Eccleſiæ contra confeſſionem Auguſtanam, cap. 7. & Petrus Maronitarum Patriarcha ex monaſterio Cambio in monte Libani in Concilio Lateranenſi ſub Iulio II. & Leone X. vbi eius profeſſio lecta eſt ſeſſion. 11. in qua confitetur ſeptenarium ſacramentorum numerum, & Leo X. in Bulla condēnationis Lutheri dānat quod negaret eam vim

dandi

Digitized by Google

dandi gratiam ſacramentis nouæ legis. Non ergo ſolum poſt Tridentini decreta, quorum non meminere vterque Sotus, ſed etiam à tempore Conſtantienſis, & Florentini res eſt ſecundùm fidem certa. A tempore autem Tridentini dubitari non poteſt, ſententiam illam defendi non poſſe ſine periculo fidei, cum Concilium expreſſè definiat matrimonium conferre gratiam, ſicut reliqua ſacramenta, & in eo differre à ſacramentis antiquis, & matrimonium in noua lege [veteribus matrimoniis præſtare gratiã, & eſſe verè & propriè ſacramentum cum aliis, vt conſtat ex locis citatis Conc. Trid.

6. Quòd ſi quæras, vnde probari poſſit matrimonium eſſe nouæ legis ſacramentum? Scholaſtici ferè omnes, & etiam multi ex his, qui contra hæreticos ſcripſerunt noſtro ſæculo, quos referre non opus eſt, vtuntur ad huius probationem illo teſtimonio Pauli ad Epheſ. 5. qui cùm de matrimonio ageret, inquit: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, et in Eccleſia.*

7. Circa quem locum obſerua primò non rectè ab hæreticis Vulgatum reprehendi, nã quod Græcè myſterium dicitur, Latinè vertitur ſacramentum, aut ſacrum, vt notum eſt. Deinde falsò Eraſmus, Lutherus, Caluinus, & Beza dixerunt nomine ſacramenti non ſignificari matrimonium, ſed coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Patres enim communi ſenſu de matrimonij contractu intellexerunt. Sic Ambroſius in eum locum, Hieronymus in longiori expoſitione illius loci, qui refert eundem fuiſſe Nazianzeni ſenſum: Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Epheſ. Theophilactus, OEcumenius ibidē, Auguſtinus, lib. 1. de nuptiis, cap. 1. & libr. de bono coniugali, cap. 8. ſequuntur iuniores Interpretes, & Doctores Scholaſtici, nullo, quem viderim, excepto. Fauet contextus, quia particula, *hoc*, ad id quod præceſſerat referenda videtur: coniunctionis verò Chriſti, & Eccleſiæ Paulus non fecerat mentionem, ſed coniunctionis viri, & fœminæ. Fauent denique Græca exemplaria, quæ habent; *Ego autem in Chriſtum & in Eccleſiam*, quaſi habitudo contractus ſacramenti matrimonij in Chriſtum, & Eccleſiam terminetur.

8. Sed obiicit in primis Kemnitius ex Auguſtino tract. 9. in Ioan. Explicans enim Auguſtinus locum Pauli ad Epheſ. 5. ait: *Ne quis iſtam magnitudinem ſacramenti in ſingulis quibuſque hominibus vxores habentibus intelligeret: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Et lib. 2. de nuptiis, cap. 21. explicans eundem locum, ait: *Quod eſt in Chriſto, & in Eccleſia magnum, hoc in ſingulis quibuſque viris, & vxoribus minimum eſt.* Sed in primis dicendum quod attinet ad Paulum: *Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia,* ſic intelligendum, ego interpretor hoc ſacramentum ſignum eſſe coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, vt Hiero. & alios expoſuiſſe diximus. Ad argumentum autem nōnulli recentiores reſpondent, Auguſtinum locis citatis nomine ſacramenti intelligere non ſignum, ſed rem ſignificatam. Sed certè alius videtur eſſe ſenſus Auguſtini. Vult enim id quòd in Chriſto, & Eccleſia magnum eſt, in aliis minimum eſſe, ſcilicet ipſam coniunctionem viri, & fœminæ præ illa coniunctione Chriſti, & Eccleſiæ. Nihilominus non negat coniunctionem viri, & fœminæ eſſe magnum ſacramentum. Vnde illo cap. 21. poſtquam dixit Auguſt. *Quòd ergò eſt in Chriſto & in Eccleſia magnum, in ſingulis viris, & vxoribus eſt minimum*, addidit, *ſed tamen coniunctionis inſeparabilis ſacramentum.*

9. Deinde obijcit Eraſmus non eſſe magnum, quia coniugium viri, & fœminæ nihil magnum eſt. Non ergò de illo dicitur, *Sacramentum hoc magnum eſt.* Variè huic obiectioni ſolet ſatisfieri; breuiter dico legitimam viri, & fœminæ coniunctionem magnum dici ſacramentum habitudine ad rem, quam ſignificat, & ideò dicitur magnum ſacramentum, hoc eſt, ſignum mirabilis coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ.

10. Optime Gabriel Vazquez diſp. 2. de matrimonio ca. 6. oſtendit ex eo loco Pauli non ſatis conuinci matrimonium appellatum eſſe ſacramentum propriè & ſtrictè in ea ſignificatione, qua dicimus, ſeptem eſſe nouæ legis ſacramenta: ſed ſacramēti nomen impropriè ſumpſiſſe, vt ſignificat aliquid abditum, & arcanum. Latet enim in ea legitima coniunctione repræſentatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Idem etiam tradidere Iuſtinianus, & Cornelius in eundem locum Pauli. Nec verò oppoſitum nobis perſuadent Patrum in eum locum expoſitiones, de quo iterum nonnulla dicam cap. ſequenti. Id quòd verum eſt, etiamſi Paulus tantùm agat de matrimonio fidelium, & de eo tantùm dicat eſſe coniunctionis Chriſti cum Eccleſia ſacramentum, de quo infrà cap. 11. Vnde cōſideratè in catechiſmo Pij V. dicitur in tract. de matrimonio, num. 15. Eccleſiam authoritate Pauli certum, & exploratum habuiſſe matrimonium eſſe Sacramētum, hoc ſenſu, vt ſit ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, & ita concludit eſſe ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum, & hanc eſſe veram & propriam eius loci interpretationem iuxta Patres, & Tridentinum. Quod verò ſit ſacramentum conferens gratiam probat infrà ex Trident.

11. Probant etiam alij ex 1. Tim. 3. *Saluabitur autem per filiorum ſanctificationē, ſi permanſerit in fide & cum ſanctificatione.* Quem locum aliter legunt Chryſoſt. & nonnulli Græci, & Hieron. contra Iouinian. Legunt enim in numero multitudinis *permanſerint*, & referunt ad filios, vt ſenſus ſit, *ſaluabitur mulier per filiorum generationem, ſi ipſi filij permanſerint in fide.* Saluabitur, ſcilicet nō tantùm proprio merito, ſed filiorum etiam. Aliter verò Auguſt. in Pſal. 83. Beda, & alij, in ſingulari, ſcilicet, *ſi permanſerit.* Et quãuis in plurali legatur, rectius refertur verbum illud *permanſerunt*, ad virum & vxorem, vt interpretatur Caietanus: vel ad vxorem, licet mutatus ſit numerus iuxta Scripturæ conſuetudinem, vt

Sedu-

Digitized by Google

Sedulius & Primaſius docent. Mihi magis placet Auguſtini lectio, & ad vxorem referenda verba. Ex hoc ergo loco contendunt probare matrimonium conferre gratiam ex opere operato. Quia, inquit Paulus: Mulier ſaluabitur ſi permanſerit in ſanctificatione, quam ſcilicet, in ipſa contractus celebratione recepit. Verum ex hoc loco non poteſt ſumi efficax argumentum, cùm aliter explicetur à Patribus, & vt inquit Adamus, ſanctificatio eo loco tantùm videtur ſignificare legis obſeruantiam, & perſeuerantiam in illa: vel vt Diuus Thomas & alij, ſanctificationis nomine caſtitatem intelligunt iuxta phraſim Pauli.

12. Deinde probant nonnullis Auguſtini teſtimoniis, in quibus matrimonium ſacramentum appellat, cùm ad rationem ſacramenti indiſſolubilitatem matrimonij reuocat. Sed iam nos in lib. de impedimentis, cap. 29. §. 1. diximus Auguſtinum nomen ſacramenti non vſurpaſſe propriè, & ſtrictè, ſed latè, & conſtabit magis ex his, quæ dicam infra cap. 13. Colligi poſſet matrimonium eſſe ſacramentum ex Clemente Alexandrino, lib. 4. Strom. cap. 7. ibi. Sanctificatur itaque etiam quod per verbum perficitur matrimonium, ſi coniugium ſe Deo ſubmittat, & cum vero corde adminiſtretur in fidei certitudine: ſanctificatorum corda à mala conſcientia, & ablutorum corpus aqua munda, & habentium fidei confeſſionem. Ex quo loco idem colligit Gentianus Heruetus. Nec enim matrimonium eſſet res ſancta, ſi tantùm eſſet coniunctio corporum ad explendam libidinem. Sed non eſt ſatis apertum teſtimonium, poteſt enim dici matrimonium res ſancta, quia eſt ſignum rei ſanctæ, ſcilicet coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Denique nonnullas rationes adducunt, quæ magis ſunt congruentiæ quædam, quibus indicatur, conueniens fuiſſe, vt matrimonium in ſacramentum inſtitueretur, vt eleganter oſtendit Gabr. Vazq. diſp. cit. c. 7.

13. Sed vtuntur aliqui hac ratione, vt probent matrimonium eſſe ſacramentum, quia matrimonium legis Euangelicę conſummatum eſt omninò indiſſolubile, at tamen infidelium in aliquo caſu poteſt diſſolui, vt dicam infra ſuo loco. Hæc autem differentia non poteſt oriri ex ſola ratione ciuilis contractus, hanc enim æqualiter ſortitur vtrumque matrimonium. Referēda ergo eſt in rationem ſacramenti. Si enim matrimonium præciſè conſideretur, vt eſt ciuilis contractus, ſicut contrahitur conſenſu coniugum, ita eodem videtur poſſe diſſolui, ſi tamen conſideretur, quatenus ordinatur ad generationem prolis, videtur poſſe diſſolui, quando vxor eſſet ſterilis, etſi aliud non obſtaret. Et ita Aug. de fide, & oper. ca. 7. & de bono coniugali cap. 18. Hieronym. contra Iouinianum, Gellius lib. 4. noctium Atticarum referunt quoſdam ſterilitatis cauſa ſuas vxores repudiaſſe. Denique ſi conſideretur matrimonium, vt eſt in remedium concupiſcentiæ videtur poſſe diſſolui in caſu, quo mulier ratione alicuius morbi non poſſit debitum ſoluere. Hæc tamen ratiocinatio euertit naturam contractus matrimonij. Supponit enim matrimonij contractum non habere ex natura ſua, & ratione talis contractus inſolubilitatem. Quod tamen valde falſum eſt, vt oſtendam infra cap. 13 & 14. Quare ea ratio mihi ſummoperè diſplicet.

14. Dicamus ergo cum Conc. Trident. Seſſ. 24. cap. vnico in fine, matrimonium inter ſacramenta nouæ legis enumerandum, vniuerſalem Eccleſiæ traditionem ſemper docuiſſe, & eam fuiſſe huius veritatis definiendæ fundamentum. Ea autem traditio ſatis videtur colligi in primis quod cauſæ matrimoniales ſemper ad Eccleſiæ tribunal delatæ ſunt; quod non fieret, niſi ſacr eſſent, & niſi in contractu matrimonij præte rationem naturalis contractus, eſſet etiam al qua ratio ſacra. Deinde, quia matrimonium c ſtanter in Eccleſia tanquam res ſacra ſacris ri bus celebrari conſueuit, vt conſtat ex Euariſ cap. *Aliter* 30. q. 5. qui & affirmat hoc hab ex traditione ab Apoſtolis deriuata. Et Con lium Carthaginenſe quartum, cui interfuit A c. 13. meminit benedictionis Eccleſiaſticæ, Miſſæ celebratæ, dum matrimonium benedi tur, meminit idem Euariſtus in loco cit. Siric epiſt 1. ca. 4. Ambroſius epiſt. 70. Atque ex meritò traditionem Eccleſiæ colligunt Petr Soto lectione 1, de matrimonio, Rebel. lib. 2. c tato quæſt. 3. num. 5. Gabr. Vazquez diſp. 2. cita cap. 4. num. 18. Quibus addit Gabriel Vazque ibidem eandem traditionem colligi ex eo, quo Eccleſia matrimonium inter fidelem, & infidelem nullum eſſe cenſuerit ſemper, non ob aliam certè cauſam, niſi quia non baptizatus non eſt capax ſacramenti, cum baptiſmus ſit ſacramentorum ianua, aliàs nulla eſſet ratio nullitatis. Verum hic Auctor ſupponit matrimonium fidelis cum infideli nullum eſſe diuino iure, de quo alio loco infra agendum eſt. Et quamuis id concederemus, non omninò ex eo Eccleſiaſtica traditio conuinceretur. Nam etiam ſecluſa ratione ſacramenti à matrimonio, potuit diuino iure nullum reddi matrimonium fidelis cum infideli, quia Eccleſia poteſtatem non habet in infidelem, vt poſſent eum ad cohabitationem compellere, ſi poſt contractum cum fideli matrimonium cohabitare nollet. Quæ ratio eandem vim haberet, etiamſi matrimonium non eſſet Sacramentum.

CAPVT VI.

Explicatur quando matrimonium ſit inſtitutum ſacramentum, & colliguntur nonnulla de infidelium matrimonio.

SVMMARIVM.

Varia occaſiones, in quibus nonnulli dicunt inſtitutum à Chriſto ſacramentum matrimonij, num. 1.

Incerta

Digitized by Google

Incerta omnia, certum tantum inſtitutum: Tridentini teſtimonium expenditur, n.2. & 3.
Matrimoniũ infidelium non eſſe ſacramentũ, n.4.
Explicatur Innoc. in c. Veniens de ſponſalib. n.5.
Explicatur idem Innocentius, in cap. Gaudemus de diuortijs, n.6.
Matrimonium fidelis cum infideli, ex nulla parte eſſe ſacramentum, n.7.
Explicatur locus Pauli 1. Cor. 7. n.8.
An conferatur tanta gratia in hoc ſacramento, quanta in aliis, num.9.
Non conferre hoc ſacramẽtum primam gratiam ex accidenti, contra nonnullos, n.10.

QVando autem eleuatum ſit matrimonium ad rationem ſacramenti non conueniũt Doctores. Quidam quando Deus homo factus eſt, eleuatum dicũt. Sic Guido in Enchir. tract. 1. c. 1. Alij in nuptiis Galilææ, quibus Chriſtus interfuit. Indicat Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioan. c. 22. Plerique Matth. 19. cùm Chriſtus ad primam inſtitutionem matrimonium reuocauit. Sic Scotus in 4. diſtinct. 26. quæſt. vnica, vbi expendit illa verba Chriſti: *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*, intelligi de coniunctione contractus cum ratione ſacramenti, Supplem. Gabrielis eadem diſtinct. qu. 1. concl. 7. Guilliermus Rubion quæſt. 2. art. 2. in fine, Soto q. 2. art. 2. poſt Victoriam in Sum. Rebellus lib. 2. citato quæſt. 3. nu. 9. in vtroq; Aureolus in 4. diſt. 26. q. vnica ante propoſ. 3.

2. Sed res iſta incerta eſt, illud tantùm certum, ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, ſicque definire Concilium. In quo valde notandum quod Concilium Tridentinum, cùm ea teſtimonia protuliſſet, ex quibus conſtat inſtitutio aliorum ſacramentorum, ex nullo Scripturę loco huius ſacramenti inſtitutionem colligit, quaſi ea tantùm ex Eccleſiæ perpetua ac conſtanti traditione deriuata fuerit. Ex eo autem loco Pauli ad Epheſios 5. *Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, colligitur certè ſignificationem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia ineſſe ſacramento matrimonij, vt ex eo teſtimonio probant Innocentius III. in cap. *Debitum de Bigamis*, & Eugenius IV. in decreto citato. At verò, vel eam ſignificationem inditam ex inſtitutione Chriſti, vel matrimonium eſſe ſacramentum, non colligitur efficaciter, ſi attendas diuerſas in eum locum Patrum expoſitiones, vt iam dixi capite præcedenti. Et quò ea, quæ dixi, confirmentur apertiùs, adſcribo verba Conc. Trid. Seſſ. 24. in principio. De prima eius inſtitutione hæc inquit: *Matrimonij perpetuum, indiſſolubilemq́ nexum primus humani generis parens, Diuini Spiritus inſtinctu pronunciauit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quam ob rem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna.* De reformatione autem matrimonij per Chriſtũ facta hæc habet: *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & cõiungi Chriſtus Dominus apertiùs docuit, cùm poſtrema illa verba tãquam à Deo prolata referens dicit: Itaque iam non ſunt duo ſed vna caro. Statimq́ eiuſdem nexus firmitatem ab Adamo tantò ante pronunciatã his verbis confirmauit: quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* In quibus etiam vides naturalem firmitatem ineſſe matrimonio, quæ Deo tribuitur, vt eius Auctori, vt explicabo infrà c. 13.

3. Sed de inſtitutione ſacramẽti matrimonij iſta ſubiungit: *Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem vnitatem confirmaret, coniugesq́ ſanctificaret, ipſe* CHRISTVS *venerabilium Sacramentorum inſtitutor, atque perfector ſua nobis paſſione promeruit. Quod Paulus Apoſtolus innuit, dicens: viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, mox ſubiũgens Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Ecce tantùm ex eo loco colligit, vt inſinuatum tantùm promeruiſſe Chriſtum gratiam, quæ in hoc ſacramento nobis confertur, quæque firmum redderet nexum matrimonij. Vnde ſtatim addit: *Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs per Chriſtum gratiam præſtet, meritò inter nouæ legis Sacramenta annumerãdum, Sancti Patres noſtri, Concilia, & vniuerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt.* Hæc Concilium.

4. Ex dictis colligitur primò. Matrimonium infidelium non eſſe ſacramentum in eo ſenſu in quo nunc loquimur. Quod quidem verum eſt, non ſolùm de matrimonio eorum infidelium, qui Chriſtum pręceſſerunt, ſed etiam eorum qui ſequuti ſunt. Cuius oppoſitum docuit Adrianus in 4. qu. 1. de matrim. §. *Ad rationes*, & alij quos optimè refellit Gabr. Vazq. diſp. 2. de matrim. cap. 10. num. 111. Nullus enim, niſi ſuſcepto baptiſmo, capax eſt alicuius ſacramenti. Nam Innocentius III. in cap. *Veniens de cleric. non bapt.* rogatus an qui dubitans ſe baptizatum eſſe, ordinatus eſt, ſit iterum ordinandus: reſpondit, & baptizandum, & ordinandum, vt definitum fuerat in Concilio apud Compẽdium. Eſtque hæc communis omnium ferè Doctorum ſententia.

5. Neque obſtat primò. Quod idem Innoc. in d. cap. *Veniẽs*, dixerit matrimonium, & Euchariſtiam poſſe accipi à non baptizatis. In quo non placet ſolutio Zabarellæ in dict. cap. qui dicit baptizatorum nomine intelligi baptizatos baptiſmo flaminis, non verò fluminis, quaſi ſenſus ſit, matrimonium & Euchariſtiã recipi quidem à non baptizatis baptiſmo fluminis, baptizatis tamen baptiſmo flaminis. Hæc tamen ſolutio, quam etiam adhibuit Ioãnes Maior in 4. diſt. 26. qu. 3. in ſolut. 3. nullo modo probatur. Cùm enim communis Theologorum ſententia docet, Baptiſmum eſſe ſacramentorum Ianuam, non intelligit de Baptiſmo flaminis, ſed de Baptiſmo re ipſa ſuſcepto. Dico igitur illa nõ dici ab Innocentio de-

Digitized by Google

finitiuè:ſed tantùm adducta eſſe pro parte dubitabili quæſtionis propoſitæ,quam facilè colligimus non probatam fuiſſe ab Innocentio, eò quod definiuit iterum baptizandum, & ordinandum.Sic Rebell.li.2.citato,quæ.3.nu. 15.

6.Neque obſtat ſecundò.Quod idem Innoc. in cap.*Gaudemus,de diuort.* matrimonium infidelium appellet ſacramentum.Ibi enim ſacramentum ponitur appoſitiuè,quaſi diceret matrimonium, quod inter fideles ſacramentum eſt. Alij reſpondent Innocentium matrimonium infidelium ſacramentum appellaſſe, latè & impropriè, quatenus eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Sic Rebell. loco citato, ſed non rectè, cùm tantùm matrimonio fidelium eiuſmodi ſignificatio conueniat, vt oſtendam infrà cap.11.

7.Secundò colligitur,Matrimonium fidelis cum infideli, ſi ex Pontificia diſpenſatione fiat,ex nulla parte eſſe ſacramentum ; quamuis olim oppoſitum placuerit, cum Soto in 4. diſt.26.quæſt.2.a.3.in fine,& Ecchio hom. 73. de ſacramentis.Id quod verum eſt,etiamſi infidelis intentionem haberet faciendi,quod facit Eccleſia.Sic docuit Tho.Sanchez li.2. diſp. 8.num.2.citatis alijs, & Gabr.Vazquez diſp.2. de matrim.cap.4.nu.20.& cap. 10. nu.113. Cuius rationem breuiter attigit idem Gabr.Vazquez,quia alia ſacramenta præter baptiſmum, niſi à baptizatis recipi non poſſunt. Vt autem matrimonium ſit ſacrãmentum , oportet , vt vterque coniux baptizatus ſit; nam non vnius tantùm corpus, conſenſus, & verba ſunt materia & forma, ſed vtriuſque. Quare cùm ſit vnum numero ſacramentum, & vtriuſque conſenſus, corpora, & verba componant vnicam indiuiſibilem formam, atque materiam, & ea non ſit ex omni parte capax ſacramenti, fit vt nullatenus ſacramentum conſtare poſſit, id enim totum , quod adhibetur à contrahentibus non eſt ex omni parte materia legitima ſacramenti . Quare ea ſtante diſpenſatione, tantùm maneret in ratione contractus.Nec tamen argumentum ſimile ſumi poteſt ex eo, quod inter fideles, quando celebratur matrimonium,alter eorum poteſt eſſe in peccato mortali.Ex eo enim tantùm efficitur eum,qui in peccato mortali eſt, carere effectu ſacramenti , non verò non eſſe ſacramentum ex parte vtriuſque, cùm illi, ſicut & hæretici , ſacramenti capaces ſint ſuſcepto iam baptiſmo.Quam autem certũ ſit infideles non eſſe capaces ſacramenti matrimonij cõſtabit ex his,quæ dico in tractat.de Ordine,& annexis lib.2.

8.Neque obſtat id in quo nonnulli nitũtur, ſcilicet illud Pauli 1. Cor. 7. ſanctificatus eſt vir infidelis propter vxorem fidelem. Nomine enim ſanctificationis non intelligitur ſanctitas ſacramenti , quaſi dicat Paulus fidelem contrahentem matrimoniũ cum infideli percipere ſacramẽtum, ſed cùm ageret Paulus de his,qui in infidelitate matrimonium contraxerũt,& poſteà eorum alter ad fidem conuertebatur,dicit,ſępè eũ,qui in infidelitate remanet ad fidem adduci conuerſatione fidelis coniugis.

9.Verùm his duo addenda ſunt. Primum eſt nonnullos Doctores affirmare in ſacramento matrimonij non conferri tãtam gratiam ſanctificantem,ſicut in alijs ſacramentis. Sic docuit Palud.in 4.diſt.26.quæſt.4.ar.2.concluſ. 1. Supplem.Gabr.eadem diſt.quæſt.1. concluſ.9. Ioannes Maior eadem diſt.quæſt.1.Petrus Soto lect.1.de matri. Viguer.cap.16. citato verſ. Hæc tamen res incerta eſt : non enim certo conſtat eſſe inæqualem gratiam,quæ ex opere operato confertur in ſacrãmentis.

10.Alterum eſt non rectè Petrum Soto lect. 2.de matrim. aſſeruiſſe ſacramentum hoc ex accidenti conferre primam gratiam , & remittere mortale peccatum cum bona fide, & exiſtimantes ſe eſſe contritos miniſtri contrahunt.Cùm enim ſacramenta pendeant ex inſtitutione Chriſti,non poteſt cum fundamento de illis aliquid affirmari,niſi quod ex inſtitutione conſtiterit.Quare nullum prorſus fundamentum eſt , vt aſſeramus matrimonium ex accidenti poſſe conferre primam gratiam, vt de Euchariſtia latiùs oſtendimus , diſputatione de illo Sacramento.

CAPVT VII.

De forma & materia matrimonij , vt contractus , & vt ſacramentum eſt.

SVMMARIVM.

Explicatur quod quæritur,num 1.
Reiicitur opinio Catherini, num. 2. *Referuntur alia,& reiiciuntur vſque ad num.*11.
*Vera ſententia de materia & forma matrimonij. num.*12.
*In matrimonio non diſtingui materiam circa quam à materia ex qua.nu.*13.
*Explicatur magis materia,& forma matrimonij, num.*14.
*Eadem eſt materia matrimonij etiam vt ſacramentum eſt,num.*15.
*Eadem eſt in fieri contra nonnullos , & non tantum in facto eſſe.num.*16.
*Licet matrimonium ſit ſacramentum,non eſſe ſacrilegium violare thorum, n.*17.
Explicantur in matrimonio res tantum,ſacramẽtum tantum,res & ſacramentum ſimul. n. 18.
*Quomodo Eccleſia aliquid immutauerit circa materiam,formam, & miniſtrum huius ſacramenti,n.*19.
*Matrimonij cõtractum ob eleuationem ad ſacramentum reſeruatum iudicio Eccleſiæ. nu.*20.

1.HÆRETICI contrà Catholicos gloriantur nullam materiam & formam in matrimonio aſſignari poſſe . Quare hoc dili-

diligenter examinandum eſt. Sic autem agemus de materia, & forma matrimonij, vt vniuerſe explicemus materiam & formam in quouis contractu, de quo non diſputant Doctores in communi, ſed ex his quæ dicunt in ſpecialibus contractibus, colligẽda eſt eorum ſententia. Et quamuis multi conueniant in quolibet contractu eſſe duplicem materiam, alteram circa quam: & hæc ſunt ipſæ res, circa quas verſantur contractus, vt in contractu matrimonij corpora, in venditione id quod venditur, in accõmodato, quod commodatur: alteram vero, ex qua fit contractus, & in hac aſſignanda valde diuiſi ſunt.

2. In primis autem reijcienda eſt opinio Catherini in opuſc. de matrim. quæſt. 1. §. *Nos ergò in Dei gratia*, vbi aſſerit verba, & actus contrahentium eſſe materiam: at verò formam eſſe verbum Dei ſanctificans matrimonium, cùm dixit Geneſ. 2. Matth. 19. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, &c.* Ex quo etiam infert miniſtrum huius ſacramenti eſſe ipſum Deum, qui verbo ſuo ſemel ſanctificauit matrimonium, & quotidiè illud ſanctificat. Hæc enim opinio communi ſenſu reijcitur, vtpote quæ nullo nitatur fundamento: tùm quia nullus dixit inſtitutionem pertinere ad formã, quia inſtitutio ſacramenti eſt inſtitutio eſſentię ſacramenti, ac proinde eius, quod conſtat materia & forma: verbum autem Dei ad inſtitutionem pertinet. Tùm denique, quia id quod aſſerit, Deum eſſe miniſtrum inane eſt, & quod ſtare non poteſt cum eo, quod aſſerit Eugenius Quartus, in citato decreto, ſacramenta omnia tribus perfici, materia, ſcilicet, & forma, & intentione miniſtri. Quibus adde miniſtrum dici, qui nomine alterius aliquid exercet, quod Deo cauſæ principali conuenire non poteſt. Pluribus impugnat eam ſententiam Gabriel Vazquez diſput. 3. de matrim. cap. 1.

3. Secunda ergò ſententia affirmat conſenſum contrahentium eſſe materiam contractus; at verò verba, ſiue ſigna exteriora eſſe formam. Ita ſentit Nauarrus expreſsè agens de ſtipulatione in Summa cap. 22. numero 20. & idem ſentit de contractu matrimonij. Idem ex Theologis olim docuerunt Capreolus eadem diſtinct. quæſt. vnica, art. 3. ad ſeptimum, Deza ibidem, quæſt. 1. art. 3. notab. 2. Gregor. de Valent. 4. tom. diſput. 10. generali, quæſt. 1. punct. 6. Rebell. lib. 2. citat. quæſt. 4. ſect. 3. cenſeturque eſſe communis Interpretum iuris Canonici in capite *tua nos, de Sponſalibus*. cùm de matrimonio agunt. Probat Nauar. ex leg. 1. §. 1. *D. de verborum obligationib.* ſtipulatio non poteſt concipi, niſi vtroque loquente. Signum ergò eſt verba ad formam contractus pertinere.

4. Sed hæc ſententia non placet. Quia vel ſermo eſt de conſenſu, prout eſt quidam actus interior, quo certè modo videtur locutus Nauarrus. Et ſic non poteſt eſſe materia alicuius contractus. Probo, quia materia contractus debet eſſe aliquid ſenſibile & externum, cùm enim contractus iſti ſint Republicæ Politicæ, eorum, qui non per conceptus, ſed per ſigna externa intelligunt, externa etiam debent eſſe, quæ in eorum contractibus reperiuntur. Si verò conſenſus ſumatur non prout actus interior eſt, ſed vt indicatur per ſigna, ſic non diſtinguitur à forma, quæ ſunt verba explicantia conſenſum. Debere autem diſtingui materiam à forma ſtatim probabo. Atque eâ ratione intellexit conſenſum Gregorius de Valentia loco citato. Nec quidquam refert, quod idem adducit, in ſacramento Pœnitentiæ contritionem eſſe materiam, quamuis non ſit per ſe ſenſibilis. Quia contritio, vt eſt actus interior, non eſt totalis materia ſacramenti pœnitentiæ, eſtque etiam ſenſibilis per verba, quæ etiam ſunt materia. Quamuis autem non ſit inconueniens, ſi partialis materia non ſit per ſe ſenſibilis, eſt tamen maximum, ſi materia totalis aut ſacramenti, aut contractus, cùm ad hominum Rempublicam pertineant, non ſit ſenſibilis. Conſenſus autem iuxta eorum ſententiam eſt totalis materia.

5. Deinde aliâ conſideratione reiicitur. Quia materia, & forma in matrimonio, & in quouis alio contractu aſſignari debent per analogiam, & ſimilitudinem ad materiam & formam rerum naturalium. Materiæ autem eſt proprium eſſe indifferẽtem & communẽ: formæ verò eſt determinare materiam, vt cõſtat exemplo rerum naturalium, & inductione in aliis ſacramentis, in quibus materia, quæ indifferens eſt ad diuerſos effectus, accedente forma determinatur ad effectum proprium, & ſpecialem cuiuſque ſacramenti. At conſenſus non eſt determinabilis per verba, nec verba determinant conſenſum; non enim determinatur niſi magis commune à minus communi, verba autem & conſenſus ex æquo ſibi reſpondent, neque ampliùs verba ſignificant, quam in conſenſu eſt, neque aliquid amplius conſenſus habet, quàm quod verba ſignificãt. Non ergò in verbis, & conſenſu aſſignari poteſt materia, & forma matrimonij, aut alterius cuiuſque contractus. Lex autem illa, quæ adducitur à Nauarro, nullius eſt momenti. In ea enim tantùm dicitur de ratione ſtipulationis eſſe interrogationem, & reſponſionem ſub certa verborum forma, quæ eſt ſolemnitas requiſita in iure ad ſtipulationem. De materia verò ſtipulationis ibi ſermo non eſt, vt ex verbis ſuprà à nobis adductis conſtare poteſt.

6. Tertia ſententia aſſerit è conuerſo conſenſum eſſe formam, verba autem exprimentia, materiam: quia conſenſus determinat, & perficit verba, quæ eo ſecluſo nihil efficerent. Sic cenſet de matrimonio Ioannes Maior in 4. diſtinct. 26. quæſt. 2. Cæterùm hæc ſentẽtia eiſdem rationibus reijcitur, quibus ſuperior. Et

Digitized by Google

præterea impugnatur vtraque ſententia ratione alia, quia poteſt reperiri contractus celebratus & validus in vtroque foro ſine vero conſenſu, vt dicam infrà lib. 2. cap. 4.

7. Quarta ſententia docet formam eſſe cõſenſum exterius expreſſum, materiam verò actus legitimarum perſonarum præcedentes conſenſum. Sic docet Viguer. in inſtit. Theolog. c. 16. §. 7. verſ. 4. agẽs ſpecialiter de cõſenſu matrimonij. Sed hęc ſentẽtia in nullo contractu vera eſſe poteſt. Neque enim facilè eſt aſſignare, qui ſint iſti actus præcedentes conſenſum, & in matrimonio non alij ſunt, quam ſponſalia, quæ tamen dici non poſſunt materia contractus matrimonij, cùm ſine illis rectè poſſit celebrari contractus.

8. Quinta ſententia in ipſis verbis contrahẽtiũ aſſignat materiam & formam, dicit enim priora verba alterius contrahentis eſſe materiam: poſteriora verò formam. Sic Ricard. in 4. diſt. 26. ar. 4. quæſt. 1. ad primum. Aſtenſ. in Summ. lib. 8. ti. 7. art. 1. quæſt. 3. Angelus matrimonium 1. num. 2. Victoria in Summ. de matrim. nu. 245. & probabilem putat Henriquez de matrim. lib. 11. cap. 2. cùm non ſimul, ſed ſucceſſiuè proferantur ea verba. Sed hic modus explicandi materiam, & formam matrimonij, & aliorum cõtractuum mihi non probatur. Quia ſi vterque contrahens dicat, ſimul verba, inquiro tunc, quæ verba habebunt rationem materiæ, & quæ formæ? Et tamen eſſentia contractus ſalua manere poteſt, etiamſi proferantur ſimul. Adde in contractu debere eſſe determinatam materiam, & determinatam formam; hoc autem pacto nullá eſt determinata materia nec forma, vt cõſtat: ſiquidẽ penderet ex ordine tẽporis & numeri, quod in contractu reali verè affirmari non poteſt.

9. Sexta ſententia aliter in verbis ipſis contrahentium conſtituit materiam & formam, dicit enim ipſa verba contrahentium mutuò ſibi eſſe materiam & formam. Nam in ipſis conſiderari poteſt ratio expreſſionis tradentis conſenſus, & ratio expreſſionis conſenſus acceptantis, & quatenus ſibi inuicem ſunt traditio & acceptatio, ſibi inuicem ſunt materia & forma. Habet autem rationem materiæ traditio, quia prior eſt ſecundùm rationem; acceptatio verò, formæ. Ita docet Soto in 4. diſt. 26. q. 2. art. 1. Franciſc. Suarez to. 3. de Sacram. diſp. 2. ſect. 1. Bellarm. li. 1. de matrim. cap. 6. Thom. Sanchez lib. 2. de matrim. diſp. 5. Alexander Peſantius in additionibus ad tertiam partem, quæſt. 42. art. 1. diſp. 3. & Recentiores frequenter, cùm de matrimonio diſputant, tribuiturque D. Thomæ in 4. diſt. 26. qu. 2. art. 1. in ſolutione ad 1. & 2. Probant vnicâ ratione, quia traditio illa eſt imperfecta, & inefficax, donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur & determinatur. Ergò vtraque verba ſunt materia & forma, quatenus per ſequentia determinantur, ſunt materia & ſunt forma, quatenus includunt acceptationem, & determinant.

10. Sed neque hic modus explicandi placet. Quidam impugnant, quia non diſtinguit niſi tantùm ratione materiam & formam, quod in contractu matrimonij verum eſſe non poteſt, cùm aduerſetur Eugenio IV. in prædicto decreto, qui definit ſacramenta cõſtare rebus vt materia, verbis vt forma. Sed inefficax eſt iſta ratio: non enim ſolùm ratione, ſed etiam re diſtinguit illa ſententia materiam, & formam. Nam quamuis ratio traditionis, & acceptationis in verbis & conſenſu alterius contrahentis tantùm diſtinguantur ratione; attamen vt ſic non eſt materia & forma contractus, ſed conſenſus vnius, vt traditio, eſt materia, comparatione conſenſus alterius contrahentis, qui habet rationem formæ, quos manifeſtum eſt re ipſâ diſtingui.

11. Impugnatur ergò, quia licet poſſimus diſtinguere rationem illam traditionis, & acceptationis, tamen meritò vtraque pertinet ad formam, cùm vtraque verbis exprimatur, & aliàs in contractu matrimonij non poſſet eſſe verum, quòd vniuersè dixit, ſacramenta perfici rebus, vt materia, verbis vt forma, cùm iuxtà hunc dicendi modum, tam materia quàm forma conſtituatur in verbis. Prætereà, quia falsò dicitur traditionem determinari ab acceptatione, nam mutuò ſe determinant traditio, & acceptatio. Sicut enim cùm aliquis offert alteri aliquid gratis, aut titulo commutationis, oblatio illa non complet cõtractum, donec accedat acceptatio: ita etiam, ſi acceptatio præcedat, ſicut præcedere poteſt, non habet effectum, neque complet contractum, donec accedat traditionis oblatio ex parte alterius. Id quòd planè contingit in poſtulatione, quæ vim habet acceptationis ſine alio nouo conſenſu, & præcedere debet oblationem traditionis, non ſubſequi. Vnde l. 1. *§. ſi quis ita D. de verborum obligationibus* dicitur: *Si quis ità interroget, dabis, & reſpondeat quidni? obligationem oriri*: & tamẽ acceptatio illa poſtulationis non habet effectum, donec alius tradere velit, & eam tradendi voluntatem ſignificet. Non ergò traditio ſuapte natura materia eſt, cùm in prædicto caſu determinet acceptationem, compleatque contractum. Denique vt ſuprà diximus, id quod habet rationem materiæ aliquid indifferens & commune debet eſſe, vt ab alio determinari poſſit. Hæc autem duo in verbis contrahentium mutuò conſiderari non poſſunt, cùm vtraque verba ſignificent traditionem.

12. Verior igitur mihi videtur ſeptima ſentẽtia, quæ docet vniuersè in omni cõtractu materiã eſſe res ipſas legitimas, id eſt, nullâ lege impeditas, de quibus eſt contractus; formã verò eſſe verba aut ſigna externa legitima exprimentia cõſenſum, vt in contractu emptionis rem, quę venditur, in matrimonio corpora con-

Digitized by Google

coniugum in donatione, rem quæ donatur. Sic ſenſit noſter Beatus Henriquus de Vrimaria in annotation.ad Magiſtrum Sententiarum diſtinctione vigeſima ſexta, capite quarto, Paludanus eadem diſtinctione quæſtion. 4. artic. 3. ad ſecundum, Baſſolis diſtinct.27. quæſt.1. art.1. verba eſſe formam,contrahentes materiam,Iacobus Almainus in quarto, diſtinct.26. quæſt.1. *§.ad vltimum argumentum*, contrahentes eſſe materiam, & *§. Reſtat alia difficultas de forma*, dicit, formam eſſe verba prolata ab vtroque ſimul ſumpta, Ioannes Gerſon in compendio Theologiæ tractatu 3.in fine,cùm agit de matrimonio, Adrianus in quarto quæſtion 1. de Matrimonio,*§.ad rationes, verſ. ad ſecundum principale*,Antoninus tertia parte,titulo primo,capite ſecundo ante §. primum, Bonauentura in quarto,diſtinct.28. quæſt.5.Palacios in 4. diſtin. 26.part. 2. Petrus Soto lectione 3. de matrimonio verſ. *requiritur*, & lectio 4. verſ. *ſit igitur*. Gabriel Vazquez tom.2. in 3.partem diſp.129. cap.3.& diſp.148.cap.7. in fine, & tom.4.diſp. 3.de matrimonio,cap.5. Paul. Comitolus p.1.de contractibus cap.4.num.9.licet in eo non rectè, quod contendit materiam proximam,& remotam aſſignare in contractibus,de quo ſtatim.His adde Couarruuiam 2.p.de matrimonio cap.1. §. vnico,num.8.& in contractu matrimonij videtur eſſe mens D.Thom.3.p. in Additionibus qu. 45.art.5.& in 4.diſtinct 28.art.3.ratione 2.in oppoſitum, quæ eſt propriæ ſententiæ confirmatiua,& in deciſione quæſtionis,& in reſponſione ad 4.& diſt.42.qu.3.a.2.in corpore.Quæ ſententia vel ideò mihi maximè probatur, quia plana eſt,& vniuerſalis doctrina omni contractui, & apprimè quadrat verbis Eugenij IV. de Matrimonio, quæ ſtatim explicabo. Et præterea ex aliarum impugnatione conſtat nihil probabilius dici poſſe,hancq́ue ſecutos eſſe plures,D.Thom. diſcipulos affirmat Petrus Ledeſma, q.42.art.1. difficult.4.

13. Ex his colligitur primò in contractu non eſſe neceſſarium cõſtituere materiã circa quã diuerſam à materia ex qua,vt nonnulli volunt, ſed ſicut totum compoſitum ex accidente, & ſubiecto dicitur conſtare ſubiecto,vt materiâ ex qua,comparatione totius, & ipſum eſt materia circa quam comparatione accidentis, ita res ipſæ in contractu dicuntur eſſe materia ex qua, comparatione huius totius artificialis, & materia circa quam comparatione verborum. Idem exemplum eſt in quolibet artefacto. Similiter non oportet aſſignare in contractu materiam remotam diſtinctam à proxima, quamvis in nonnullis ſacramentis ita ſit. Eſt enim diuerſa ratio huius ſacramenti,& aliorum.Nam in nõnullis ſacramentis, vt in Baptiſmo, materia remota eſt aqua, proxima verò eſt illa vt applicata per actionem ſenſibilem, ideſt, ablutionem, quæ actio diuerſa eſt à verbis, & forma: at verò in quovis contractu materia, vt ſenſibiliter applicata non diſtinguitur à forma, verbis enim fit huiuſmodi applicatio, non enim aliqua actio intelligi poteſt, qua applicetur præter verba ſequentia donationis,vel traditionis, aut tantùm erit aliquid apprehenſum per rationem ad modum actionis,quod de contractu reali affirmari non poteſt.

14. Secundò colligitur in contractu matrimonij materiam eſſe corpora contrahentium legitima, formam verò verba legitima exprimentia conſenſum, vel loco verborum nutus, ſiue,vt aliis verbis dicam,formam eſſe modum ſub quo fit traditio corporum. Id quod ex analogia,& ſimilitudine aliorum contractuum cõmode explicari poteſt. Sicut enim in contractu permutationis aut venditionis res ipſæ,quæ vẽduntur, aut permutantur, ſunt materia contractus, ſic in contractu matrimonij, cuius eſſentia conſiſtit in mutua corporum traditione, corpora quæ traduntur,erunt materia. Et ſicut in aliis contractibus materia eorum debet eſſe legitima, ideſt, non impedita lege aliqua, ſic etiam in matrimonij contractu corpora debent eſſe legitima.hoc eſt,non impedita vel naturali,vt humana lege;de quibus impedimentis ex parte materiæ dicam infra lib.7. Præterea ſicut de aliis contractibus forma eſt conſenſus ipſe, vt ſignificatus per verba vel ſigna; ille enim determinat materiam, circa quam verſatur contractus:ſic etiam in contractu matrimonij forma eſt conſenſus expreſſus per verba, vel ſigna, quibus determinantur corpora, vt circa illa talis contractus fiat. Et ſicut in aliis contractibus forma ſiue verba, vt perficiant contractum,debent eſſe legitima, hoc eſt, nullâ lege impedita:ſic etiam in contractu Matrimonij. Et ſicut in aliis contractibus ſe tenent ex parte formæ, ea quæ pro ſolemnitate lex præſcribit, huiuſmodi ſunt numerus teſtium, eorum qualitas, tractatus, qui alienationes Eccleſiaſticas præcedere ſolent; ſic etiam dicendum eſt in contractu matrimonij, in quo ea quæ præſcripſit Concilium Trident. Seſſio.24.cap.1. de præſentia duorum vel trium teſtium, & parochi, vel alterius Sacerdotis de licentia parochi,addita ſunt pro forma huius contractus.Vnde ſi Concilium denũciationes iuberet præmitti ante matrimonium, ita vt aliter contractum eſſet nullum,revera illæ tenerẽt ſe ex parte formæ huius contractus.& idem dicendum de verbis Sacerdotis, ſi eodem modo præciperentur: quod qua ratione facere poſſit Eccleſia ſtatim explicabitur,& late infrà lib.5.

15. Tertiò colligitur hanc eandem eſſe materiam,& formam matrimonij quatenus ſacramentum eſt. Nam Chriſtus in nullo penitus immutauit naturam huius contractus,ſed illam ſub Principum diſpoſitione relinquens,id,quod fuerit legitimus contractus matrimonij eleuauit,vt eſſet ſacramentum,& conferret gratiam. Atque id quod diximus optimè congruit cum Decreto Eugenij IV. miſſo ad Græcos poſt vltimam Seſſionem Concilij Florentini. *§. quinto Eccleſiaſticorum*, vbi dicit omnia ſacramenta tribus perfici; rebus tanquam materia:

Digitized by Google

verbis, tanquam forma, & intentione Miniſtri. Ecce in ſacramento Matrimonij res, ſcilicet, corpora contrahentium, & verba exprimentia conſenſum. At poſtea in §. *Septimum Sacramentum*, ait, *cauſa efficiens matrimonij regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*. In quo decreto cùm in aliis ſacramentis deſignaſſet materiam, & formam, abſtinuit ab aſſignanda materia, & forma in ſacramento Matrimonij, propter varias Theologorum opiniones; & quia cum hoc ſacramentum ſupponat rationem contractus, illam ſupponit Eugenius eſſe materiam, & formam matrimonij, vt ſacramentum eſt, quæ fuerit illius vt contractus eſt, tantumque aſſignauit cauſam efficientem Matrimonij in facto eſſe, vt vocant, ſiue vinculi remanentis poſt contractum coniugalem, non verò ſacramenti Matrimonij, quod in actione, ſiue fieri conſiſtit; ſunt enim tunc verba pars illius, atque adeò non ſunt efficiens. Quamuis non eſt improbabile hoc ſacramentum non habere materiam ex qua, ſed ſolùm circa quam, ſicut de aliis contractibus docent nonnulli. Et quamuis Concilium Florentinum requirat materiam ſacramenti, tamen non diſtinguit inter materiam ex qua, & circa quam, vt latè oſtendi in ſacramento Euchariſtiæ. Cùm autem dicit *regulariter*, indicat hoc ſacramentum nutibus etiam perfici, vel epiſtola, atque ita non eſſe verba de ratione, aut conſtitutione huius ſacramenti, vt dicam infra lib. 2. cap. 7. Vnde quod dixerat ſuprà omnia ſacramenta conſtare verbis vt forma, rebus vt materia, limitandum eſt iuxta id, quod poſteà de matrimonio dicit, non quia alia ſacramenta regulariter perficiantur, aut conſtēt verbis, cùm in eorum explicatione nunquā Eugenius Quartus illud verbum *regulariter* addiderit, nūquam enim ſine verbis pro forma eſſe poſſunt, ſed quia id in hoc tantùm ſacramento verum habet.

16. Quartò colligitur valdè falli quoſdam recentiores, qui nobiſcum conueniunt in forma, & materia huius ſacramenti, dum dicunt contrahentes eſſe materiam huius ſacramenti, quādo conſiderant, vt vocant, in facto eſſe, hoc eſt, vinculi remanentis poſt contractum: at verò ſi conſideretur prout in actione & fieri, materiam aſſignandam eſſe iuxta ſententiam Soti ſupra relatam, & impugnatam: cenſent autem iſti Doctores ſacramentum hoc etiam permanere, ſicut Euchariſtiam. Sed reuera falluntur, ſi enim ſacramentum hoc eſſet permanens, profectò vſus illius gratiam conferret, non ſecus, atque vſus Euchariſtiæ, quod abſurdum eſt. Sacramentum igitur hoc tantùm conſiſtit in actione, ſicut reliqua omnia ſacramenta, excepta Euchariſtia, & id quod remanet tranſacta actione contrahendi, ſolùm eſt vinculum, & obligatio, quæ remanet inter coniuges, & non eſt ſacramentū, prout de eo loquimur, quatenus eſt ſignum gratiæ ſanctificantis animam. Adde etiam ſi corpora contrahentium eſſent materia huius ſacramenti in facto eſſe, aliquid etiam deberet aſſignari pro forma, de quo tamen non conſtat.

17. Quintò colligitur, cùm Matrimonij ſacramentum tantùm in actione contrahendi conſiſtat, licet ſacrilegium cenſeatur viuente priore vxore aliam ducere, vt indicauit Siricius epiſt. 1. decret. ca. 4. tamen violare thorum alienum non eſſe ſacrilegium. Cuius diſcriminis ratio eſt, quia qui viuente priore coniuge aliam ducit, volens cùm ea contrahere, & reuera conſenſum exprimens, facit irritum ſacramentum, ſicut qui ficta peccata Sacerdoti in confeſſione proponeret, & quantum eſt ex ſe, diſſoluit prioris coniugij vinculum, quæ quidem ſunt contra religionem debitam ſacramento. At vſus matrimonij non eſt ſacer, neque ſacramento matrimonij conſecratus, cùm ſacramenti ratio tantum in actione contrahendi conſiſtat, & ideò qui peccat in vſu coniugij vel adulter eſt, non eſt ſacrilegus, neque enim violat religionē debitam alicui ſacramento, alias etiam proteſtatio fidei exiſtentis in peccato eſſet peccatum, datur enim gratia ad illam in ſacramento Confirmationis. Sic notauit Gabriel Vazquez. diſp. 3. de matrimonio cap. 7. nu. 78. vide etiam Petrum Ledeſma, q. 42. art. 1. difficult. 1. in ſolutione ad tertium.

18. Sextò colligitur hinc facilè intelligi, quomodo in ſacramento Matrimonij diſtinguantur illa tria, quæ iuxta receptam Scholaſticorum ſententiam diſtinguuntur in quolibet ſacramento, ſacramentum tantùm, res & ſacramentum ſimul, & res tantum. In hoc enim ſacramento actus exteriores, quibus conſenſus exprimitur ſunt ſacramentum tantum, quia ſignificant, & non ſignificantur. Res & ſacramentum ſimul, eſt vinculum, ſiue obligatio, quæ remanet ex actione contrahendi, & ſignificatur per exteriora ſigna, & ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam explicabimus infrà cap. 11. Res tantùm eſt gratia, quæ virtute ſacramenti confertur. Sic D. Thomas in 4. diſtinct. 26. quæſtion. 2. artic. 1. ad 4. & 5. quem ſequuntur alij Scholaſtici, inter quos vide Petrum Ledeſma, quæſtion. 42. articul. 1. difficultat. 3.

19. Septimò colligitur facile, quæ ſit ratio, propter quam cùm Eccleſia nihil variare poſſit circa materiam, & formam aliorum ſacramentorum; nihilominus perſonæ aliàs habiles ad matrimonij ſacramentum, fiunt inhabiles ſtatuto Eccleſiæ, ita vt nec contrahere valeant, et ſi contraxerint, nullum ſit matrimonium. Pro forma etiam videtur nonnihil immutatum ab Eccleſia, cùm pro forma, & ſolemnitate aliqua nunc poſtulet, ſine quibus non ſubſiſtat matrimonium, quod tamen ſine illis firmum eſſet, de quibus ſuo loco dicemus. Nonnihil etiam circa miniſtros immutauit. Cùm enim in hoc ſacramento miniſtri ſint ipſi contrahentes, & illos ad contrahendum inhabiles effecerit, aliquid etiam circa miniſtros immutauit. Dicimus namque nihil ab Eccleſia immutari,

Digitized by Google

mutari, circa ea quæ Chriſtus ſtatuit pro materia, & forma huius ſacramenti, vt ſacramentum eſt, id eſt, quatenus eſt ſignum gratiæ ſanctificantis animam ſenſibile, & ex Chriſti inſtitutione. Chriſtus enim (vt dicebam ſupra) non aliam definiuit eſſe materiam; & formam pro hoc ſacramento, niſi illam, quam habet, vt contractus eſt, ita vt matrimonium ſemel conſtitutum in ratione contractus habeat ex diuina inſtitutione, quòd ſit ſacramentum, retineatque pro materia & forma eandem omninò materiam & formam, quam habebat vt contractus, neque Eccleſia ſtatuit, aut ſtatuere poteſt, vt id quod pro contractu matrimonij eſt materia, & forma, & miniſter, non ſit etiam pro eo, vt ſacramntum eſt. Cùm enim is contractus ſubiaceat poteſtati Principum, ſicut alij contractus ideò hac ratione aliquid ex parte materiæ, & formæ addi poteſt, & etiam aliquid irritari. Vnde rectè Iacobus Almainus in 4. diſt. 26. *§. ad vltimum argumentum*, dixit: *Dico quod ſunt aliqua ſacramenta, quorum nec materia, nec forma eſt ſubiecta iudicio Eccleſiæ: aliqua verò ſic ſe habent, quod materia & forma eſt ſubiecta iudicio Eccleſiæ. Exemplum primi, vt Baptiſmus, Confirmatio, Sacer ordo, materia & forma illorum non ſubiciuntur iudicio humano. Ideò dico, quod in talibus nunquam ſtatutum Eccleſiæ eſt de neceſſitate ſacramẽti, ſed de præcepto tantùm, quia illa quæ ſunt ſacramenta in ſe non ſubiciuntur iudicio Eccleſiæ, ſic quod Eccleſia nihil poteſt variare quantum ad eſſentiam Sacramenti. Aliud eſt ſacramentum, cuius materia ſubiicitur iudicio humano Eccleſiæ, vt in matrimonio, materia ſunt contrahentes adinuicem. De pœnitentia eſt difficultas, an peccator, qui confitetur, ſit materia. In iſtis qui ſubiciuntur iudicio Eccleſiæ ordinatio Eccleſiæ variat etiam Sacramentum. Hinc dicunt Doctores, quod poſtquam aliquis prohibetur alteri confiteri, non eſt Sacramentum, ſi alteri confiteatur, quia natura illius ſacramenti ſubiicitur iudicio humano Eccleſiæ. Eodem modo dico de Matrimonio, ordinatio Eccleſiæ impedit, quod non ſit Sacramentum.* Quæ eadem confirmat Adrianus in 4. de Matrimonio, quæſt. 1. *§. ad rationes*, in ſolutione 1. argumenti. Meritò autem, vt notat Ruardus Tapper art. 20. parum à principio, non diſpoſuit Chriſtus, quando matrimonium eſſet legitimus contractus: quia eius ordinationes, & præcepta immutabilia, & indiſpenſabilia ſunt per eius miniſtros, at de his quæ ad contractũ Matrimonij ſpectant, non poterant conſtitui regulæ inmutabiles, propter mutabilem conditionem, & qualitatem temporum, iuxta quã varietatem expediebat etiam eiuſmodi leges ſæpè variarj.

20. Vltimo colligitur, quia contractus matrimonij, aliàs & ex ſua natura ciuilis, fuit à Chriſto Domino eleuatus ad rationem ſacramenti, licet ex ratione ſua ſæcularium Principum poteſtati ſubiectus eſſet, vt circa inhabilitates contrahentium eodem modo poſſent diſponere, ac in aliis contractibus: ideò meritò iam ſolius Eccleſiæ poteſtati credimus reſeruatum fuiſſe, vt dicemus infrà lib. 6. cùm de impedimentis Matrimonij ſermo fuerit.

CAPVT VIII.

Eundem eſſe miniſtrum Matrimonij, vt contractus, & vt ſacramentum eſt, & nonnulla de miniſtro colliguntur.

SVMMARIVM.

Refertur ſententia Cani cum ſuis fundamentis, & etiam Toleti, n. 1.
Quid ſentiat Ledeſma *de ea ſententia, n. 2.*
Eſſe nota dignam poſt Tridentinum, n. 3.
Reiicitur probatio quorundam, n. 4.
Etiam poſt Florentinum eſſe nota dignam, n. 5.
Ratio qua id à nonnullis probatur reiicitur, nu. 6.
Etiam ante Florentinum eſſe improbabilem, nume. 7.
Impugnatur Toleti ſententia, n. 8.
Diluuntur argumenta Cani, n. 9.
Contrahentes matrimonium eſſe cauſas inſtrumentales gratiæ duplici ratione, n. 10.
Eum, qui contrahit in peccato mortali, duo peccata committere, n. 11.
Duos eſſe miniſtros huius ſacramenti ex ſua inſtitutione, & partiales cauſas, non tamen partialia ſacramenta, n. 12.

1. QVamuis matrimonij (vt contractus eſt) miniſtros eſſe ipſos contrahentes negari non poſſit, vt ex dictis etiam infertur: attamen eius, vt ſacramentũ eſt, miniſtrum eſſe Sacerdotem ipſum proferentem verba, & cõiungentem illos, docuit Melchior Canus lib. 8. de locis c. 5. Adducit pro ſua ſentẽtia complures Auctores, ne contra communem hominũ opinionem ſentire videatur. Cæterum Gabriel Vazquez diſp. 3. de matrimonio cap. 3. optimè oſtendit nullum eius fauere ſententiæ, præter Guillermum Parienſem, & Theologos Concilij Prouincialis Colonienſis, ſi conferãtur quæ habent cap. 12. 18. & 22. Probat autem Canus primò, eo quod Eugenius Quartus, in prædicto decreto dixerit ſacramenta perfici rebus, & verbis & miniſtro. Verba autẽ in matrimonij contractu, quæ ſunt contrahentium, ſuppleri per ſigna poſſunt; cùm tamen verba in aliis ſacramentis neceſſaria minimè ſuppleantur. Igitur neceſſe eſt conſtituere verba Sacerdotis ad matrimonium conficiendum, vt ſacramentum eſt. Secundò probat, quia matrimonia clandeſtina ante Concilium Tridentinum erant legitima & firma, non tamen ſacramentum. Id quòd probare contendit multis productis teſtimoniis, in quibus matrimonia clan-

deſtina reprehenduntur. Non autem ex alio capite potuit prouenire, quod ſacramenta nõ eſſent, niſi ex defectu Sacerdotis, & miniſtri. Idem etiam probat, quia quando clandeſtinè contrahebant, non habebant intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, quæ intentio ad ſacramẽti valorem neceſſaria eſt. Tertiò probat, quia actio ſacramentalis eſt ſacra, atque adeò ſacrum miniſtrum requirit, ſicut videmus in alijs ſacramentis, non verò hominem laicum, & fœminam. Quartò denique, quia contrahentes, etiamſi in peccato mortali contrahant, non ſe exiſtimant eſſe ſacrilegos, neque duo peccata committere. Sentiunt igitur ſe non conficere ſacramentum, atque adeò non eſſe ſacrilegos, nec duorũ peccatorũ reos. At nouiſſimè Toletus l.7.c.6.n.4. planè docet miniſtrum ante Concilium Tridentinum non fuiſſe neceſſariũ, at poſtea eſſe neceſſariũ, & pertinere ad eſſentiã matrimonij miniſtrũ, & teſtes. Quibus indicare videtur miniſtrum eius ſacramenti eſſe Sacerdotem poſt Concilium.

2. Hanc ſententiam Magiſtri Cano, Petrus Ledeſma de matrimonio, quæſt.42.art.1. difficultate 4. exiſtimat ante Concilium Tridentinum, etiam poſt Florentinum fuiſſe probabilem, & probabiliter defendi potuiſſe; videntur enim illi huius Auctores fundamenta probabilia. At verò Soto in 4. diſtinctione 26. quæſt.2.ar.2. negat vllo tempore fuiſſe probabilem, atque adeò affirmat eſſe temerariam.

3. Mihi videtur in primis, certum eſſe ſententiam Magiſtri Cano poſt Tridentinum nõ eſſe probabilem, ſed nota dignam. Sic Petrus Ledeſma loco citato, concluſione vltima, & Gabriel Vazquez infrà citandus. Et quidem id manifeſte oſtenditur, tum quia iam hoc tẽpore contra Canum conſpirat vniuerſa Theologorum ſchola: tùm etiam, quia Tridentinum Seſſion.24. de reformat. matri. c.1. cùm præcepiſſet, vt præmitterentur denũciationes, & adeſſet Parochus vnà cum duobus vel tribus teſtibus, vt oſtenderet quid ad validè celebrandum matrimonium neceſſarium erat, ſubdit: *Qui aliter quam præſente parocho, & duobus vel tribus teſtibus matrimonia contrahere attentauerint, Sancta Synodus ad ſic contrahendum inhabiles reddit, & eos contractus irritos, & nullos eſſe decernit.* Concilium autem loqui de matrimonio etiam qua ſacramentum eſt, conſtat, quia alias diminuta eſſet Concilij doctrina, vbi omnium ſacramẽtorũ naturã exponit, niſi explicaret, quæ requirantur ad celebrãdum matrimonium, quatenus ſacramẽtum eſt, ne fideles fruſtrẽtur gratia in ſacramẽto toties repetito. Atque hunc etiã eſſe Concilij ſenſum declarauit congregatio Cardinalium, cuius declarationem refert Petrus Ledeſma loco citato, quæ ſic habet: *Non pertinere ad ſubſtantiam matrimonij ſacramenti, vt parochus aliqua verba proferat.* Non ergo dici poteſt Sacerdotem eſſe miniſtrum matrimonij, vt ſacramentum eſt.

4. Probant alij, quia ſequeretur contra Canum matrimonium contractum inter abſentes & per procuratorem nunquam poſſe effici ſacramentum. Quia etiam ſi poſtea præſentes contrahant; nihil iam firmitatis adderetur contractui. Sed concederet Canus ſequelam, neque in eo maius eſſet inconueniens, quàm in aſſerendo matrimonium ſemel contractum ſine intentione faciendi quod facit Eccleſia, nunquam effici ſacramentum, valere tamen in ratione contractus, quod multi docent, vt dicam cap. ſequenti. Quare prior illa à nobis adducta ratio potiſſima eſt.

5. Deinde videtur, ſententiam Magiſtri Cano etiam poſt Concilium Florentinum, & ante Tridentinum non fuiſſe probabilem, & ſine nota defendi minimè potuiſſe, vt dicebat Soto, & Gabriel Vazquez diſp.3. de matrimonio cap.4. num. 46. Id quod hac ratione mihi perſuadeo, qua prædicti Doctores vtuntur. Quia Eugenius Quartus in citato decreto, §. *Septimum Sacramentum*, cùm aſſignat cauſam efficientem matrimonij, hæc tantùm habet: *Cauſa efficiens matrimonij regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus.* Sentit ergo Eugenius nullam eſſe cauſam aliam efficientem vinculi matrimonij, præter mutuũ contrahentis conſenſum, atque ideò Sacerdotem non eſſe huius ſacramenti miniſtrum. Illud autem verbum *regulariter*, referri non poteſt ad cõſenſum, ſed ad verba; eò quod ſuppleri ſoleant nutibus, aut alijs ſignis, vt dicam poſtea lib.2.cap.7. Nec verò dici poteſt Eugenium hæc affirmare de matrimonio, vt contractus, & non vt ſacramentum eſt. Tradebat enim eo loco Græcis, & Armenis doctrinam Catholicam, quam tenet Eccleſia Romana, cumque propoſuiſſet doctrinam de Trinitate, & Incarnatione, proſequitur ſtatim eã quæ ad ſacramẽta pertinet: Agit ergo de matrimonio etiã, vt ſacramentum eſt. Cumque tam exactè in quolibet ſacramento materiam, formam, verba, miniſtrũ, ordinarium, & non ordinariũ tradiderit, diminutè ſatis in explicanda doctrina de Matrimonij ſacramento proceſſiſſet ſi id quod maximè neceſſarium erat, vt matrimonium eſſet ſacramẽtum, omiſiſſet, cùm nullam aliam aſſignet efficiẽtem cauſam. Etenim, ne fideles fruſtrarentur effectu huius ſacramenti, non tantùm docere deberet, quod requiritur ad valorem illius, vt contractus eſt ſed potiùs id quod requiritur ad valorẽ ſacramẽti. Ex quo cõuincetur etiã ſi quis pro Cani ſententia dixerit illud, *regulariter*, ideò poſitũ, vt oſtẽderet mutuũ conſenſum contrahentiũ ſolùm cauſam eſſe, quando matrimoniũ valet in ratione contractus; quaſi quando valeat in ratione ſacramenti, alia efficiens ſit cauſa præter conſenſum contrahentium. Nam addidiſſe etiam maximè oportuit, quæ eſſent neceſſaria, vt valeret quatenus ſacramentum eſt.

6. Solet

Digitized by Google

9. Solet etiam hæc pars ab alijs probari, ex eo quod Trident.Seſs.24.cap.1.citato, definit matrimonia clandeſtina firma fuiſſe,quando Eccleſia non improbauit.Sed efficax probatio non eſt, neque enim negat Cano. firma fuiſſe clandeſtina matrimonia,ſed non fuiſſe ſacramenta ex defectu miniſtri Sacerdotis.

7.Denique mihi videtur, quo magis prædicta confirmentur, non ſolùm poſt Concilium Florentinum, ſed etiam anteà,ſententiã Melchioris Cani omni probabilitate deſtitutam. Primò,quia erat communis Doctorum ſenſus in contrarium, vno excepto Guilliermo Pariſienſi,tract.de Sacramentis, c.9.de ſacramẽto matrim. qu.1. & Theologis illius Concilij Prouincialis Colonięſis.Deinde quia Pōtifices quando de matrimonio agunt, tantùm dicunt requiri conſenſum contrahentium,quorum teſtimonia referam infrà lib. 2. cap.1. & 2. Agere autem Pontifices de matrimonio etiam vt ſacramentum eſt, planum videtur ex communi ſenſu Eccleſiæ.Neque enim vnquam in doctrina de matrimonio tradẽda diſtinxere,vt aliqua vera eſſent de matrimonio, quatenus tantùm contractus eſt, alia verò de matrimonio,quatenus eſt cōtractus, & ſacramentum ſimul. Perſuaſum enim ſemper in Eccleſia fuit contractum hunc eleuatum ad rationem ſacramenti,& ita quidquid diſponit de valore matrimonij, vt contractus eſt, tradit etiam de eo vt ſacramentum eſt. Præterea, ſi verba Sacerdotis verè eſſent forma ſacramẽti matrimonij ex inſtitutione Chriſti, eam inſtitutionem nobis aliquando explicuiſſet Eccleſia,ſicut explicuit aliorum ſacramentorum inſtitutionem;quod tamen nunquam factum eſt, aut certè valdè diminutã nobis tradidiſſet doctrinam de ſacramẽto matrimonij ſi non explicuiſſet,quãdo matrimonium eſſet ſacramentum, ne fideles populi eius ignoratione fruſtrarentur frequenter huius ſacramenti gratia, quæ tamen ad huius onera ſubeunda maximè conueniens erat, vt concederetur. Præterea, quia matrimoniũ ſine Sacerdote cōtractum ſẽper Eccleſiæ praxis iudicauit eſſe cauſam Eccleſiaſticam;quod non aliâ ratione iudicaſſet, niſi quia ſacramẽtum erat aliàs enim nulla poſſet reddi ratio, propter quam ad Eccleſiaſticũ forum pertineret.Nam matrimonium vt contractus eſt, nō repugnat ad ſæcularem Principem pertinere, maximè ſi notum Eccleſiæ erat eiuſmodi matrimonium ſic conſentiente Eccleſia contractum non eſſe ſacramentum. Denique quia licet Eccleſia,vt dicebam cap. præced.n.19. potuerit aliqua ſtatuere circa materiam & formam & miniſtros,addendo inhabilitates, & exigẽdo ſolemnitatem aliquam ex parte formæ,tamen Eccleſia nunquam potuit efficere,vt alij, quam contrahentes ſint miniſtri huius ſacramenti; eos enim tantùm miniſtros exigit cōtractus iſte in ratione contractus, qui tamen eleuatus eſt, vt conferret gratiam nullo addito,nec nouiter inſtituto per Chriſtum.

8.Ex quibus manifeſtè colligitur valdè etiã à veritate diſceſſiſſe Toletũ loc.citat. cùm dixit ante Trid.nō eſſe neceſſariũ miniſtrum in matrimonio, cùm iam pridem definierit Eugenius IV. ſacramenta tribus perfici, & intẽtione miniſtri,& materia, & forma. Tùm etiam non potuit Eccleſia alium miniſtrũ conſtituere,quàm anteà erat . Cùm ergò anteà matrimonium eſſet ſacramentum, & ex conſequenti haberet miniſtrum, non potuit alius conſtitui miniſter. Nec dici poſſet Toletum loqui de matrimonio, vt contractus eſt. Nam vt contractus eſt miniſtrum habet ipſos contrahentes. Adde eam ſolennitatem præſcriptam à Concilio etiam deſignari, pro matrimonio,vt contractus eſt. Quod ſi loquatur de eo,vt ſacramentum eſt, antea etiam erat ſacramentum, & non habebat miniſtrum Sacerdotem,& aliàs habebat miniſtrum. Quare ea Toleti opinio ferè eadem cenſura digna videtur,atque opinio Cani.

9.Nec verò argumenta Cani aliquid habent roboris.Ad primum enim cōſtat, quis ſit ſenſus Eugenij IV.cùm dixit cauſam efficientem regulariter eſſe conſenſum expreſſum per verba de præſenti ex dictis, ſuprà cap. præced. n.15.& dicam etiam infrà li.2.ca.7. Neque ſecundum maiorem habet vim, omnes enim Patres, quos citat Cano, in nullo fauent eius ſententiæ. Reprehendunt enim matrimonia clandeſtina,quia contra Eccleſiæ conſtitutionem contrahebantur;& quia forſan nonnulli eà de cauſâ irrita eſſe cenſebant,vt dicam infrà ſuo loco lib.5. cap. 3. non verò reprehendunt, quia nulla eſſent in ratione ſacramenti ob defectum ſacerdotis & miniſtri, licet valida eſſent,in ratione contractus,neque id vel leuiter inſinuarunt.Nec verò in his,qui clandeſtinè contrahebant, pugnabat ex eo capite intentio faciẽdi,quod facit Eccleſia,ſicut neq; pugnaret in eo, qui contraheret domi coram parocho & teſtibus contra præceptum Eccleſiæ.Ad tertium dicimus actionem ſacramentalem ſacrã dici, quia eleuatur à Deo ad efficiendam gratiam, non verò quia fiat à ſacro miniſtro,vt conſtat etiam in Baptiſmo,quãdo cōfertur in caſu neceſſitatis à laico. Eſt enim in hoc ſacramento id ſpeciale, quod alia non poſſunt effectũ habere,niſi ab extrinſeco miniſtro conferantur,hoc autem ſacramentũ etiam ſine extrinſeco miniſtro ſuũ effectum habere poteſt,ſcilicet coniunctionis gratiam, quæ mutua animorum cōiunctione ſignificatur; eam autem coniunctionem nullus præter ipſos contrahentes valet efficere, vt docet D. Tho.in Addit.quæſt.45. Ad quartũ dico,ſi fortè exiſtimant aliqui non peccare, ſi contrahunt in peccato mortali, id prouenire ex ignorãtia,cùm duo peccata cōmittant,vt dicam ſtatim. Maneat ergò cum cōmuni Doctorum ſenten-

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITT. EM. EMANUELE
Digitized by Google

ſententia eundem prorſus eſſe miniſtrum matrimonij vt contractus,& vt ſacramentum eſt.

10. Ex his colligitur primò ipſos contrahentes eſſe cauſas inſtrumentales gratiæ,ſiue phyſicas, ſiue morales iuxta varias opiniones Theologorum:imò ſunt duplici ratione cauſa gratiæ.Primò miniſterialis,ſunt enim miniſtri ſicut abluens in Baptiſmo, & abſoluens in cōfeſſione.Deinde vt cauſa materialis, concurrunt enim cū forma ad eius productionem; quæ gratia tunc tātùm producitur, cum vterque cum debita intentione concurrunt.Poteſt autem contingere vt in vno producatur gratia,& non in altero, ſi alter eorum exiſtat in peccato, & non præmittat confeſſionem, vel ſaltem contritionem.

11. Secundò colligitur contrahentes in peccato mortali matrimonium peccare duplici de cauſa,& duo peccata cōmittere. Tùm quia recipiunt ſacramentum in mortali peccato, quod indubitatum eſt: tùm etiam, quia illud in mortali miniſtrant. Quare non rectè Soto in 4.diſt.1.quæſt.5.art.6.& eum ſequutus Thomas Sanchez lib.2.diſp.6.nu.4. quos etiam ſequutus eſt Ægidius diſp.24. dubio 3. num.34. qui peccatum veniale tantùm dicit eſſe miniſtrare in peccato,ſed fallitur Ægidius: ſi enim conſecratio requiritur,nullum potius erit:falluntur etiam Soto & Sanchez, qui docent cōtrahentes non peccare,quatenus miniſtri ſūt, quia licet ſint miniſtri per ſe huius ſacramēti, non tamen ſunt miniſtri conſecrati, atque ideò non abutuntur conſecratione, ſicut aliorum ſacramentorum miniſtri. Id certè nullius momenti eſt, miniſtrans enim in peccato mortali ſacramentum non peccat eâ ratione, quia conſecratione abutatur, aliàs peccaret Epiſcopus in conſecratione Chriſmatis,in benedictione Altaris, & Diaconus, cùm miniſtrat altari, vel canit Euangelium, aut concionator in peccato mortali, vel cùm Subdiaconus canit Epiſtolam, nam ad hæc omnia ſunt conſecrati miniſtri, & abutuntur conſecratione, quæ tamen Soto non admittit. Peccat ergò miniſtrans in peccato mortali, quia neque Deo auctori ſanctitatis, neque ſacramento, quod eſt cauſa gratiæ, conformis eſt; cùm tamen ſit in eo Dei inſtrumentum, & inter inſtrumentum, & cauſam principalem debeat eſſe conformitas.Quam rationem aſſignat D.Thomas 3.p.quæſt.64. art.6. in corpore,& eam optime explicat Gabriel Vazquez ibidem diſp.136.cap.3.

12. Denique colligitur ex propria inſtitutione huius ſacramenti non eſſe tantū vnum eius miniſtrum,qui ſit cauſa gratiæ, quæ in eo confertur,ſed à duabus partialibus miniſtrari, eò quod natura contractus matrimonij nullo modo mutata eſt, ex eo quod in ſacramētum fuerit inſtitutus à Chriſto, ſed manens in ſua natura conſecratus eſt. Quare cùm hic cōtractus poſtulet, vt minimum duos, & ex alterâ parte nempe mulieris,plures etiam vxores eſſe poſſint, ſi permiſſum ſit cum pluribus contrahere;& huius ſacramenti miniſter non ſit, niſi ipſe qui recipit, vt iam diximus, ſequitur ex ſui inſtitutione à pluribus miniſtris partialibus miniſtrari poſſe. Vnde & plures mulieres dicere poſſunt, *nos te accipimus in cōiugem.* In aliis autē ſacramētis vnus tantùm inſtitutus eſt miniſter totalis, & integer, qui habeat totam poteſtatem adminiſtrandi. Quare ſi dicatur pluribus abluentibus, *nos te baptizamus*, nullum eſt ſacramentum, quia hæc forma non exprimit miniſtrum tanquam totalem cauſam, ſed vt partialem cum aliis. Ob id tamen non eſt dicendum in matrimonio eſſe partialia ſacramenta, ſed vnum tantùm indiuiſibile,& in ratione ſigni & cauſæ gratiæ, vt docet Petrus de Ledeſma de matri. quæſt. 42. art.1.difficultate 3. ad tertium.

CAPVT IX.

Rationem contractus in matrimonio inter fideles ſeparari poſſe à ratione ſacramenti, nec poſſe denuò effici ſacramentum.

SVMMARIVM.

Requiri in miniſtris intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, vt matrimonium ſit ſacramentum,num.1.

Sentiunt aliqui inter fideles non poſſe ſeparari rationem contractus & ſacramenti, n.2.

Oppoſita ſententia verior, num.3.Eius fundamēta,num.4.& 5.

Fundamenta contraria diluuntur, n.6.

Sententia aſſerens matrimonium prius validum in ratione contractus poſſe poſtea effici ſacramentum,& duo modi illam explicandi,n.7.

Verior oppoſita ſententia, & prior modus refellitur, num.8.

Secundus modus reijcitur,num.9.

Proponitur obiectio,& diluitur, n.10.

Excluditur alius modus,qui excogitari poſſet, ſeparandi contractum à ſacramento, n.11.

1. EX doctrinâ etiam capitis præcedentis, cùm conſtet contrahentes eſſe miniſtros huius ſacramenti,& ſacramenta omnia,vt definiuit Eugenius IV.in prædicto decreto perficiantur intentione miniſtri,facilè colligitur in ipſis contrahentibus debere eſſe intentionem faciendi quod facit Eccleſia . Ad eam autem habendam ſatis erit, ſi contrahere velint iuxta communē morem, ſecūdùm quem vident fideles alios in Eccleſiâ contrahere. Quare ſi neque confuſè haberet eam intētionem,nec celebrandi matrimonium, tanquam rem ſacram,ſed tantùm vt cōtractum, reueræ

non

Digitized by Google

non eſſet ſacramentum, ex defectu intentionis neceſſariæ in miniſtro.

2. Sed hinc exoritur prima dubitatio, an ſcilicet matrimonium eâ intentione contractũ, eſto non eſſet ſacramentum, valeat tamen in ratione contractus. Nonnulli negant, inter quos eſt Petrus de Ledeſma de matrim. qu. 42. art. 1. dub. 7. in ſolut. ad primum & ſecundum, quem ſequitur Tho. Sanchez lib. 2. diſp. 10. nu. 6. idem olim ſenſit Supplem. Gabr. in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. dub. 2. nouiſſimè Ægidius Koninc diſp. 24. dub. 1. concluſ. 4. Quorum fundamentum eſt, quia ex Chriſti inſtitutione inſeparabilis eſt ratio ſacramenti à contractu matrimonij: vnde intentio non conficiendi ſacramentum repugnat intentioni legitimè cõficiendi matrimonium, quatenus eſt contractus; ſicut è contrà, qui intenderet facere ſacramentum, & non contractum, nihil efficeret: quia ex Chriſti inſtitutione hæc duo ſunt inſeparabiliter coniuncta, & ſe mutuò ponunt & deſtruunt.

3. Verum probabilius exiſtimo in eo caſu valere matrimonium in ratione contractus, & ſeparari à ratione ſacramenti. Sic docuit Scotus in 4. diſt. 26. qu. vnica, *§. Sed qualiter.* Baſſolis in 4. diſt. 27. qu. 1. art. 1. dum dicit, verba eſſe neceſſaria ad rationem ſacramenti, non ad rationem contractus, & ita in multis eſſe contractum, non ſacramentum: & Iacobus Almainus diſt. 26. *§. Reſtat alia difficultas de forma*, vbi negat omnibus ſignis conficientibus matrimonium eſſe cauſam gratiæ, & ita ſeparari vnum ab alio. Ferdinandus Rebellus tom. 1. de obligat. inſtit. par. 2. lib. 2. quæſt. 5. concluſ. 1. vbi dicit eſſe hanc ſententiam Doctorum omnium. Idem docet Gabr. Vaquez 2. to. in 3. p. diſp. 138. cap. 5. in princ. Primum mihi huius ſententiæ fundamentum eſt, quia non inuenio fundamentum aliquod, neque in Patribus, neque in Concilijs, neque etiam in vnanimi Doctorum fidelium opinione, vnde deducamus ità eleuatum eſſe à Chriſto contractum matrimonij ad rationem ſacramenti, vt ſi ſacramentum non ſit, contractus non ſit. Quamuis enim non poſſit eſſe ſacramentum matrimonij ſine ratione contractus, cùm legitimus matrimonij contractus ſit materia, & forma eius ſacramenti, at nullum fore contractum concurrentibus omnibus, quæ neceſſaria ſunt ad valorem cõtractus, ex eo quod non ſit ſacramentum, non rectè colligitur. Exigo enim ab his Doctoribus, vnde colligãt eo modo factam à Chriſto inſtitutionem, cùm eorũ aſſertio ex inſtitutione dependeat. Eam enim non exprimunt Concilia, neque inſinuant, vt notum eſt, & prætereà non pauci Doctores antiqui tenuerunt matrimonia clãdeſtina inter fideles cõtracta eſſe quidem firma in ratione contractus, carere tamen ratione ſacramẽti. Et multò plures docuerunt matrimonium inter abſentes, & per procuratorẽ eſſe firmum, atq; legitimum, non tamen ſacramentum, quos referam cap. ſeqq. & non pauci Recentiores iudicant eam opinionem adhuc poſt Concilium Tridentinum eſſe valdè probabilem. Non eſt ergò aliquis communis ſenſus Doctorum, vnde colligatur rationem contractus inſeparabilem eſſe à ratione ſacramenti inter fideles.

4. Alterum fundamentum eſt, quia vbi ius non exprimit contractum matrimonij eſſe inualidum, cenſendum eſt validum in vtroque foro, ex Ioanne XXII. *in Extrauag. antiqua*, cũ communi Doctorum ſentẽtia. Nullum autem ius exprimit contractum matrimonij celebratum, etiam cum intentione non conficiendi ſacramentum, eſſe inualidum. Ponamus enim aliquem ſub ea conditione velle contrahere, illamque exprimat, ſi turpis, aut impoſſibilis eſt, habetur pro non adiecta, *cap. fin. de cõdit. appoſ.* in quo capite decernitur ſolam cõditionem appoſitam matrimonio contra eius ſubſtantiam, illud reddere inualidum, cuiuſmodi non eſt iſta conditio, vt conſtat. Si ergo exterius expreſſa ea conditio non reddit nullum matrimonium, multò minus irritum efficiet, ſi mente retineatur: quæ enim mente retinentur, ſi non ſint contra ſubſtantiam contractus, nunquam illi nocent, vt dicam poſteà ſuo loco.

5. Denique habemus pro noſtra ſentẽtia tacitum conſenſum Eccleſiaſticorum iudicum. Nam illi, qui apud nos poſt Baptiſmum ad Iudaiſmum deficiunt, matrimonium contrahũt ſine intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Vt enim Inquiſitorũ teſtimonio conſtat prius illi priuatim in ſuis domibus ſolent matrimonia contrahere, & poſteà fingũt ſe in facie Eccleſię contrahere: & tamen ſine vlla intentione contrahendi more Chriſtiano, quem potius irrident. Cumq; hęc certiſſimè in iudicio conſtent nunquam Inquiſitores, neque in Hiſpania, neque extrà Hiſpaniam Epiſcopi Inquiſitorum ordinario munere fungentes, iudicarũt illos ſeparandos, aut iterum debere cõiugium contrahere. Cùm tamen, ſi ex defectu eius intentionis, deficeret ratio contractus, deberent iterum contrahere, vel poſſent validè alteri nubere. Quare miniſtri, qui cum eâ intentione ſuſceperunt matrimonij ſacramẽtum, hoc eſt, celebrârunt contractum matrimonij, perpetuo carent effectu ſacramenti gratiæ, quæ in illo confertur ex opere operato. Neque hoc mirum: nam etiam qui recipit ſacramentum aliquod ex his quæ iterari non poſſunt, verbi gratia, Confirmationem, aut Ordinem, cum obice tamen, perpetuò carebit ea gratia, quam illud ſacramentum conferebat ex opere operato, cùm nullum ſacramentum, quod non contulit gratiam propter obicem, excepto baptiſmo, remoto obice gratiam conferat. Non enim conſtat nobis eâ ratione inſtituta eſſe à Chriſto Domino ſacramenta.

6. Atque ex his facilè diluitur contrariæ ſententiæ fundamentum. Conſtat enim ex dictis

ratio-

Digitized by Google

rationem contractus validè ſeparari poſſe à ratione ſacramenti. Nec verò inde ſequitur rationem ſacramenti à contractus ratione ſeparari poſſe; cùm ratio ſacramenti matrimonij, ita ſupponat rationem contractus, vt non alia ſit materia & forma matrimonij quatenus ſacramentum, niſi quæ fuerit materia & forma contractus, vt iam ſuperiùs dictum eſt. Quare qui vellet efficere matrimonium, vt ſacramentũ eſt, & nollet efficere cõtractum, nihil efficeret; haberet enim animum omninò repugnantem ſubſtantiæ matrimonij; ſed tunc iudicandum de illo eſſet, atque de eo, qui habet animum contrahendi, & non animum ſe obligandi, vt dicam lib.2.cap.4.

7. Sed hinc oritur ſecunda, eaque maior dubitatio: an eiuſmodi matrimoniũ quod in ratione contractus validum eſſe diximus, poſſit aliquãdo effici ſacramentum. In quo nõnulli, vt colligere licet ex his, quæ dicunt de matrimonio in infidelitate contracto, cenſent matrimonium anteà celebratũ poſſe fieri ſacramentum: Sed licet in hoc conueniant, diuerſimodè tamen explicant. Quidam dicunt ſtatim atq; baptizantur ſine alio nouo conſenſu effici ſacramentum. Sic citatis aliis Thom. Sanchez li.2.diſp.9.nu.5. Petrus Bollo in œconom.claſſ. 2.cap.4. §.7. parum à princ. videtur indicare Deça Hiſpal.in 4.diſt.26.quæſt.2.a.3. affert inter alios pro ſua ſententia D.Thom. in 4. diſt. 39.quęſt.vnica.art.2.ad primum, eò quod dicit matrimonium infidelium eſſe ſacramentum non actu, ſed habitu. At D.Thomas ſacramenti nomine non intellexit ſacramentum ſtrictè ſumptum pro ſigno ſenſibili conferente gratiam, in quo ſenſu nunc diſputamus, ſed ſacramẽtum latè ſumptum, quia eſt myſteriũ quoddam cõiunctionis Chriſti cum Eccleſia. Quam ſignificationem actu ſenſit D.Thomas non conuenire matrimonio niſi ſuſcepto baptiſmo. Ex eo autem quod ea ſignificatio conueniat matrimonio ratione baptiſmi, non rectè infert Thomas Sanchez matrimonium effici ſacramentum, & conferre gratiam ſuſceptione baptiſmi vt ſtatim dicam. Alij verò aliter explicant, cenſent enim ſacramentum effici non ſtatim, atque baptizantur, ſed cùm habent nouum conſenſum, aut antiquum verbis vel nutibus, vel copula maritali approbãt. Videtur indicare Capreol.in 4.diſt.26.quęſt.1. in ſolut.ad argumenta Durandi, Rebellus 2. part.lib.2.quæſt.6.concl.1. Sic ſentit Petrus Ledeſm.de matrim.qu. 59.art.2. dub. 3. Bellarm. lib.1.de matrim.cap.5.in fine, & cap.15. & alij, quos refert idem Tho. Sanchez ibidem, nu.4. fundamenta iſtorum adducam poſteà.

8. Mihi tamen ſemper verius viſum eſt, tam matrimonium fidelium contractum ſine intentione faciendi, quod facit Eccleſia, quam matrimonium infidelium nunquam denuò poſſe fieri ſacramentum. Sic Durand.in 4.diſt. 26.qu.3.num.14. Gabriel Vaſquez 2.tom.in 3. part.diſp.138.cap.5. & 4.tom, diſp.2.de matrim. cap.10. ſenſerat idem Thomas de Argentina eadẽ diſt.26.quæſt.1.art.1.ad primum, & idem docuiſſe complures diſcipulos Diui Thomæ, fatetur Petrus Ledeſma loco citato, nouiſſime Ægidius diſ.24.cit.concl.7. Et probatur in primis non poſſe effici ſacramentum cùm baptiſmus ſuſcipitur, vt exiſtimauit Thomas Sanchez, idque efficaciter conuincitur. Tùm quia alias poſſent ſimul tempore cũ baptiſmo plura ſacramenta miniſtrari. Tùm etiam quia cùm baptiſmus habilem reddat, prius tempore ſuſcipi debet, vt habilis ſit ad alia ſuſcipienda. Tùm prætereà, quia vt intelligeremus matrimonium ſuſceptione baptiſmi reddi ſacramẽtum, quod anteà nõn erat, neceſſarium videtur, vt noua apponatur forma, nouaque materia, nouuſque conſenſus, quæ tamen non ponuntur, cùm ſępè qui baptizantur nihil minus cogitent, quàm de renouando conſenſu. Tùm deniq; non eſt idem matrimonium effici ratum, & effici ſacramentum propriè ſumptum. Ratum enim efficitur baptiſmo, ita vt iã cauſa baptiſmi non ſit diſſolubile, ſicut diſſolui poterat ante baptiſmum, vt dicam infrà cap. 12. Sacramentum autem fit, non ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quam habere non poteſt ſine noua materia & forma. Contractus enim matrimonij eleuatus eſt, vt gratiam conferat; vnde ratum fit ſine nouo conſenſu, ſola ſuſceptione baptiſmi, ſacramẽtum autem fieri nõ poteſt ſine nouo cõſenſu.

9. Deinde probatur neque effici ſacramentum, quamuis poſteà renouetur conſenſus, vt exiſtimarunt Bellarminus, & alij maiori cum probabilitatis ſpecie. Id quod probatur efficaciter, nam ratio ſacramenti matrimonij annexa eſt fieri contractus, non vinculo remanenti poſt contractum; conſiſtit enim hoc ſacramentũ in actione, ſicut & omnia alia excepta Euchariſtia, & in eo fieri ipſius contractus datur gratia, non poſteà, vt certa ſententiâ Doctorum eſt. Poſt ſemel autem contractum validè matrimoniũ non poteſt denuò eſſe aliud fieri eius contractus; vinculum enim matrimonij relictum in nullo penitùs iam depẽdet à conſenſu eorũ, qui contraxerũt. Quare cùm etiamſi renouetur conſenſus, nihil efficiatur circa contractum anteà validum, nec adhibeatur materia & forma, cùm ſolùm verbo tenus renouetur conſenſus; & ſacramentum matrimonij tantùm conſiſtat in fieri, nec poſſit eſſe niſi re ipſa fiat contractus, non poteſt iam amplius fieri ſacramentum.

10. Sed obijciunt. Quia ſi facta venditio non eſt ita rata, cùm in poteſtate cuiuſlibet ex contrahentibus ſit, eam irritare, propriè dicitur denuò facta, cùm ita firma redditur, vt annullari nequeat, ſed matrimonium infidelium poterat ab alterutro diſſolui eo ſolo admittente fidem, & dum baptizantur ita ratificant, vt amplius dirimi nequeat. Ergò tunc dicitur contrahi, atque adeò erit ſacramentum tanquam matrimonium poſt baptiſmum contractum.

Digitized by Google

tractum. Sed exemplum, quod adducitur nullius momenti eſt. Venditio enim, quamdiu nõ eſt firma, ſed conſenſu partium diſſolui poteſt non cenſetur facta, ſed præceſſiſſe tantũ tractatum quendam antecedentem venditionẽ, tunc autem fieri dicitur, cum firmitatem accipit. Matrimonium verò, eo ipſo quod fit, firmum eſt ex natura ſua, vt dicam poſtea ca. 17. licet beneficio fidei diſſolui poſſit, alias dicendum eſſet matrimonium ante baptiſmum nõdum eſſe celebratum, ſed conſenſu partium diſſolui poſſe.

11. Sed forſan excogitabit aliquis alio etiam modo ſeparari rationem ſacramẽti à matrimonio inter fideles, videlicet cùm ob impedimentum peccati non confertur gratia, tunc enim contractus remanet, & non ſacramentum. Id ſi quis dixerit, non ſolum falſum, ſed & cenſura graui dignum erit. Quia quod ex impedimento matrimonium, aut quoduis aliud ſacramentum non producat gratiam, nõ obſtat quo minus perficiatur ſacramentum. Quia vt ſacramentum quodvis conficiatur, tãtum exigit Eugenius Quartus, materiam, formam, & miniſtrum. At gratia neque eſt forma, neque materia, neque miniſter. Ergo etiamſi ratione obicis non ſequatur, erit perfectum ſacramentum. Adde ſequi quod ægro in eodem articulo morbi, & periculi exiſtenti poſſet repeti ſacramentum vnctionis, ſi primo ſuſcepiſſet cum obice, quod cõtra praxim Eccleſiæ eſt: ſequela conſtat, quia ratione obicis nullum fuiſſet ſacramentum collatum.

CAPVT X.

Matrimonium inter abſentes, & per procuratorem valere in ratione contractus, & in ratione ſacramenti.

SVMMARIVM.

Valere matrimonium inter abſentes, per procuratorem, vel epiſtolas, etiam poſt Tridentinum in ratione contractus, n. 1.

Non valere in ratione ſacramenti, quorundam opinio eſt, n. 2.

Oppoſita ſententia verior probatur. n. 3.

Optima ratione refelluntur. Cani, & Caietani fundamenta, n. 4.

Sentiunt nonnulli procuratorem eſſe materiam matrimonij inter abſentes, n. 5.

Explicatur vera ſententia. n. 6.

1. Validè celebrari matrimonium inter abſentes, & per epiſtolam, vel nunciũ, vel procuratorem in ratione contractus ſatis conſtat ex cap. *Honorantur 32. q. 2. & cap. fin. de procurat. in 6.* eamque diſpoſitionem locum habere poſt Tridentinum adeò notum eſt, vt probatione non egeat, cùm nihil circa hoc innouarit, ſed tantùm aliquid addiderit ex parte formæ licet nonnulli diſſentiant, quos refert Petr. Ledeſ. de matrim. qu. 42. art. 1. difficult. 7.

2. Sed an etiam valeat in ratione ſacramẽti, non leuis Doctorum diſſenſio eſt. Nonnulli negant, hi ſunt Cano lib. 8. de locis cap. 5. & in relectione de pœnitentia, p. 5. Baſſolis in 4. diſt. 27. q. 1. a. 1. Caietan. in opuſculo de matrimonio q. 1. Victoria in ſumma nu. 244. Viguer. in inſtitutionib. Theologicis ca. 16. §. 7. verſ. 4. Martin. Ledeſma 2. p. 4. qu. 44. art. 4. probabilem iudicant Petrus Ledeſma q. 42. a. 1. diffic. 7. concl. 1. Ferdinandus Rebellus de obligat. iuſtitiæ p. 2. lib. 2. quæſt. 5. concluſ. 2. Quamuis autem Caietan. & Catherinus conueniant in hac ſententia, procedunt tamen ex diuerſo fundamẽto. Caietanus quidem cũ Baſſolis, & aliis, quia in vniuerſum exiſtimat nullum ſacramentum inter abſentes conferri poſſe, eò quod verba requirantur pro forma: Catherinus autem, quia exiſtimat verba Sacerdotis tanquam miniſtri eſſe neceſſaria ad eſſentiam matrimonij, vt ſacramentum eſt, cùm ſacramenta verbis, & rebus, & intentione miniſtri perfici Eugenius Quartus definierit.

3. Verius tamen mihi videtur valere matrimonium contractum inter abſentes, & in ratione contractus, & in ratione ſacramenti. Sic Innocent. in cap. *Iuuenis de ſponſalibus*, num. 5. Hoſtienſis in ſumma de ſponſalibus, *§. Qualiter contrahatur*, Paludanus in 4. diſt. 27. q. 2. a. 3. concluſ. 1. vbi affirmat omnia alia ſacramenta hoc excepto requirere verba, Couarruuias ſecunda parte de matrimonio ca. 1. §. vnico n. 5. Nauarrus in cap. *Fratres de pœnitentia* diſt. 5. n. 45. Catherinus lib. 5. contra Caietanum c. 3. de matrimonio. Dominicus Soto in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. *§. Ex huiuſmodi.* Petrus Soto de inſtitutione Sacerdotum lectione 3. de matrimonio, *§. Requiritur.* Gregorius de Valentia 4. tom. diſp. 10. quæſt. 1. puncto 6. in ſolutione ad quartum argumentum Cani, & Recentiores frequenter. Et in primis facile oſtenditur ex dictis. Quia Chriſtus Dominus in nullo penitus immutauit naturam contractus matrimonij, ſed illam euexit ad rationem ſacramenti. Cũ ergo per procuratorem contractum valeat in ratione contractus, valebit etiam, vt ſacramẽtum. Deinde, quia Eccleſia abſolutè definit matrimonium eſſe ſacramentum abſque vlla reſtrictione; non eſt autem veroſimile in re tanti momenti non expreſſiſſe Eccleſiam, ſi matrimonium inter abſentes non erat ſacramentũ, ne fideles fruſtrarentur fructu ſacramenti. Preterea, quia in contractu matrimonij per procuratorem inito eſt vera materia, & vera forma, vt explicabo ſtatim. Eſt ergo verum ſacramentum. Rurſus, vt dicebam ſupra, nulla eſſet ratio propter quam eiuſmodi matrimonium ſubiectũ eſſet tribunali Eccleſiaſtico: nam hic contractus ſolũ extrahitur à iudicio Principis ſæcularis, quia eleuatur ad rationẽ ſacramenti: cùm ergo in his caſibus nõ eleuetur eiuſmodi cauſa nõ pertinebit ad Eccleſiã. At eas cauſas ſẽper ad ſe vocat Eccleſia.

Digitized by Google

Planum ergo eſt matrimonium inter abſentes ſacramentum eſſe.

4. Denique ſi aliquid obſtaret, maximè quod Canus velit verba Sacerdotis eſſe neceſſaria: Caietanus verò, quod non poſſit ſacramentum cõferri ſine verbis. Sed hæc nullius ſunt momenti. Nam contra Caietanum eſt, quod licet in aliis ſacramentis verum proculdubio exiſtimem nõ poſſe conferri abſenti, quia verba requiruntur pro forma: attamen non idem cenſeo de matrimonio. Expreſſe enim Eugenius Quartus, vt iam dictum eſt ſupra capit. 8. definit cauſam efficientem matrimonij eſſe *regulariter*, conſenſum mutuum per verba de præſenti expreſſum. Quæ dictio *regulariter*, non poteſt referri ad cõſenſum vel cauſam. Quia conſenſus ita eſt cauſa matrimonij, vt ſemper ſit, neque alia pro eo eſſe poſſit. Quare reſtat, vt tantùm referatur ad verba. Vnde his verbis planè indicat, quamuis regulariter matrimonium per verba celebretur, poſſe tamen per literas, aut nutus celebrari iuxta deciſionem Innocentij III. in cap. *Cum apud*, *& cap. tuæ*, *de ſponſalibus*, atque ideò inter abſentes eſſe ſacramentum matrimonij poſſe; agebat enim Eugenius de matrimonio, vt ſacramentum eſt. Quo eodem argumento refellitur etiam Canus, contra quem late ſupra capite octauo. Sed ſpeciatim etiam contra Caietanum eſt, quia ex eius ſententia dicendum eſſet, non eſſe inſtitutum à Chriſto matrimonij ſacramẽtum pro mutis, cùm tamen omnes egeant Dei gratia ad onera matrimonij ſubeunda: ex eo enim ſumunt Doctores omnes rationem congruentem propter quam fuerit conueniens inſtitui matrimonium in ſacramentum. Addunt alij contra Caietanum, quia ſequeretur matrimonium inter abſentes nunquam poſſe effici ſacramentum. Sed huic argumento concederet ſequelam Caietan. vt dixi ſup. capit. 7. Contra Canum etiam extenditur prædicta ratio, quia licet verba Sacerdotis eſſent forma, & ille eſſet miniſter; attamen materia deberet eſſe conſenſus contrahentium expreſſus eorum verbis, qui ſi ſimul cum forma concurreret, & non poſſet eſſe vinculum iam ipſum in facto eſſe. Sed celebrato iam contractu, quando adeſſet Sacerdotis benedictio, non eſt materia infieri, vt ita loquar. Ergo non erit ſacramentum, ſola enim forma ſine materia nequit ſacramentum perfici; cùm ſacramentum hoc, vt iam ſæpè dictum eſt, non in facto eſſe, vt dicunt, ſed in actione conſiſtat. Poſſet tamen Canus ſequelam concedere. Ea ergo, quæ ſuperius, & in cap. 8. adduximus, mihi videntur efficaciora.

5. Sed quæret aliquis, in eiuſmodi matrimonio inter abſentes, quæ ſit materia, & forma, & miniſter. Ioannes Baſſolis in 4. diſtinct. 26. quæſt. vnica art. 2. cenſet, quando vnus pro alio contrahit, miniſtrum eſſe eum, qui gerit vices alterius, licet cum dubitatione loquatur. Idem ſenſit Scotus eadem diſtinct. quæſt. vnica §. *De miniſtro eſt aliud dubium*, Supplem. Gabrielis eadem diſtinct. quæſt. vnica artic. 1. in 2. notabili. Præterea Thomas Sanchez lib. 2. de matrimonio diſput. 11. quæſtion. 4. numer. 28. docet quidem procuratorem non eſſe miniſtrum, neque eius verba aut ſigna eſſe materiam aut formam, ſed verba mandantis, quatenus per procuratorem innoteſcunt; id quod etiam docuerat Petrus Ledeſma quæſtion. 42. artic. 1. difficult. 7. in fine.

6. Sed iſti non rectè philoſophantur, nequit enim intelligi verba ipſorum contrahentium, quatenus innoteſcunt per procuratorem, eſſe materiam & formam, quin ipſa procuratoris verba includantur etiam in materia & forma, ſicut conſenſus expreſſus per verba ita eſt materia aut forma, vt etiam ipſa verba includantur. Quare potius dicendum verba procuratoris, vel ſigna poſſe accipi, & vt relata ad ipſum procuratorem, quia is exprimere velit ſuum conſenſum, & hac ratione nihil ſunt materiæ vel formæ: vel accipiuntur relata ad mandantem, & ita pertinent iuxta noſtram ſententiam ad formam. Nam verba mandantis non poſſunt eſſe completa forma, quatenus ſuo procuratori exprimunt conſenſum. Vnde verba procuratoris, quæ nomine mandantis exprimit, non ſecus ſe habent, quam ſi ab ipſo mandante proferrentur: ob id tamen non dicitur miniſter, ſed quaſi inſtrumentum miniſtri, per quem alius contrahit. Hinc fit etiamſi procurator eſſet in amentia, valiturum matrimonium, ſi aliàs eſſet ſufficiens, ad hoc vt mandantis exprimeret conſenſum, ſicut poteſt epiſtola declarari. Fit etiam procuratorem non neceſſariò debere eſſe in gratia, cùm contrahit, ſiquidem neque ipſe recipit ſacramentum, neque eſt miniſter illius. Neque enim habet locum illa ratio, propterquam ſupra capit. 8. numer. 10. diximus peccare contrahentem, quia in peccato miniſtrat, cùm hic non ſit miniſter. Is tantum qui mandatum dedit, debet eſſe in gratia tempore, quo credit matrimonium celebrandum à procuratore. Fit denique diuerſitatem ſexus nullius eſſe momenti in procuratore, cùm ſit tantum inſtrumentum miniſtrans verba, quibus contrahitur matrimonium. Quæ autem requirantur, vt ſufficienter per procuratorem exprimatur conſenſus, dicam lib. 2. cap. 15. Atque idem dictum volo de matrimonio per epiſtolam aut nuntium, nullus enim dubitat eandem de his omnibus eſſe rationem.

CAPVT XI.

Quæ ſignificationes conueniant matrimonio, & à quo tempore

SVMMARIVM.

Proponuntur bona matrimonij, n. 1.

Quo ſenſu dicatur illis excuſari matrimoniũ quorundam explicatio, n. 2.

Quo

Digitized by Google

Quo ſenſu verè dicatur, num.3.
Tres ſignificationes conuenire matrimonio, nu.4.
Sacramentum matrimonij, dum fit, ſignificare cõiunctionem Dei cum anima per gratiam, n.5.
Vinculum remanens ſignificare coniunctionem Chriſti cum tota Eccleſia per ſacramentum fidei, num.6.
Matrimonium conſummatum habere ſignificationem vnionis hypoſtaticæ, num.7.
Quo ordine ſignificentur vniones matrimonio, num.8.
Iſtas ſignificationes non conuenire matrimonio à ſui initio: & probatur de ſignificatione coniunctionis cum anima fideli per gratiam, n.9.
Significationem vnionis Chriſti cum Eccleſia conuenire matrimonio à ſui initio, quorundam opinio eſt, num.10.
Conuenire tantum ex inſtitutione Chriſti communis, & vera ſententia eſt, num.11.
Quo ſenſu intelligendus ſit Leo, & alij, n.12.
Explicatur etiam Innocentius in cap. Gaudemus, num.13.
Magis explicatur quomodo iſtæ ſignificationes cõueniant matrimonio, n.14.
Has ſignificationes conuenire matrimonio ſine dependentia inter ſe, ſed ſeparabiliter, n.15.

1. COmmuni ſenſu Doctores quem probat Eugenius IV. in prædicto decreto conſtituunt cum Auguſt. lib.1. de nup. concup. cap.11. & 12. tria bona matrimonij, quæ ipſum matrimonium excuſant, ſcilicet proles, fides, ſacramentum.

2. Quod ſi à Doctoribus quæras, qua ratione dicantur hæc tria bona excuſare matrimonium non eodem modo reſpondent. Quidam, quia cenſent actum contrahendi matrimonium ex ſe, nec eſſe bonum, nec malum, ſed indifferentem. Sic Durandus in 4. diſt.31. quæſt.1. n.5. Baſſolis diſt.26. q.1. art.1. Almainus in 4. diſtinct.26. concluſione 1. Sed hi Doctores non rectè. Si enim nomine actus indifferentis intelligant actũ contrahendi matrimonium eſſe indifferentem. planè falluntur. Nam actus contrahendi matrimonium inſtitutionis, & præcepti naturalis obiectum eſt. Eo autem ipſo quod aliquid præcipitur, lege naturali, vel diuina, vel humana, in aliqua ſpecie virtutis conſtituitur. Cùm ergo actus contrahendi matrimonij ſit licitus, honeſtus, meritorius, ſi debite fiat ſicut & actus aliarum virtutum, non poteſt dici actionem illam eſſe indifferentẽ. Nunc enim non agimus de excuſatione actus cõiugalis, de quo poſtea ſuo loco, poteſt enim licere matrimoniũ ſine ordine ad copulam, vt dicam poſtea c.18. Eodẽ modo refellendi ſunt Paludanus Suppl. Gabrielis. Viguerius, & alij, quos referã ſuo loco, qui dicunt excuſari, quia habet ſpeciem mali; videntur enim agere de excuſatione actus copulæ, non de excuſatione actus contrahendi, quod nunc agimus.

3. Quare dicimus ideò dici excuſari actum contrahẽdi matrimonium, quia matrimonium eſt minus bonum quam cœlibatus, non quia aliquid mali habeat, ſed quia eſt minus perfectum bonum comparatione alterius, ſicut vita actiua comparata ad contemplatiuam. Matrimonium enim, ſi contrahatur ob finem liberorum, & cũ conſenſu in copulam, impedimentum habet ratione voluntatis actus coniugalis, quæ rationem turbat. Si verò contrahatur ſine ordine ad vſum coniugalem, adminus in eo eſt perpetua ſeruitus; vir enim alligatus eſt vxori iuxta Pauli 1. Corint.7. eſt etiam nimia ſollicitudo placendi vxori, & diuiſus eſt, vt inquit Paulus. Adde etiam alia multa nuptiarum incommoda, quæ eleganter Baſilius, & Gregorius Nyſſenus, & Chryſoſtomus proſecuti ſunt in libris de virginitate. Cùm ergò ſtatus hic imperfectus ſit comparatiuè ad alium, & deiiciat hominem non à gratia, ſed à perfectiori ſtatu; & ab eo abſtinendum, moneat Paulus non tanquam à malo, ſed vt à bono minus perfecto, & aliàs prudentis hominis ſit eligere, quod melius, & habet excuſationem prudentia hominis eligentis matrimoniũ. Nam in hoc licet minus perfecto bono eſt proles, eſt fides, id eſt, vitatur fornicatio ſolutione debiti coniugalis, eſt etiam ſacramentum, ideſt, ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia indiſſolubilis. Hæc autẽ tria bona ad ſubſtantiam matrimonij pertinere colligi videtur ex Greg. IX cap. fin. *de condit. appoſ.* Quia ſcilicet hæc tria proles, fides, ſacramentũ ſigna quædã ſunt eius, in quo eſſentia matrimonij conſiſtit, & licet hęc tria ſigna ſint effectus matrimonij, ſunt etiam fines diuerſa tamen ratione. Quomodo autem vnumquodque pertineat ad matrimonij rationem deinceps explicandum eſt, ſumpto initio à bono ſacramẽti, & ſignificatione, quæ ineſt matrimonio, & ſignum eſt indiſſolubilitatis, vt ſic matrimonij ratio, atque ſubſtantia integrè explicata maneat.

4. Igitur matrimonio non vna, ſed multiplex & diuerſa ſignificatio conuenit. Significat enim coniunctionem Dei cum anima fideli per gratiam. Significat etiam coniunctionem Chriſti cum tota Eccleſia, quam ſibi deſponſauit per ſacramentum fidei, *In fide enim*, inquit Aug. ſer. 29. de verbis Domini c. 4. *deſponſata eſt illa, cui dicitur in Canticis: Veni de Libano ſponſa mea veniens, & pertranſiens ab initio fidei, ideò & deſponſata, quia deſponſationis initium fides eſt, promittitur enim ab ipſo aliquid, & promiſſa fide detinetur.* Vnde non abſque myſterio contigiſſe cẽſemus id, quod canit Eccleſia eundem diem tribus miraculis decoratum, Magorum adoratione, qua ſibi Chriſtus Gentilium Eccleſiam elegit, & Chriſti baptiſmo, in quo deſponſauit, & denique nuptiarum conſecratione, quibus Chriſtus intereſſe voluit aquam in vinum conuertens, quæ ſigna ſunt huius deſponſationis. Adſtringitur enim fides in matrimonio, quę etiam in baptiſmo datur Deo, à qua iam ſemel in baptiſmo data ſolui non poteſt, vt inquit Innocentius cap. *Quanto de diuortiis.* Significat denique coniunctionẽ hypoſtaticam Dei cum humana natura per incarnationẽ, quæ ſupponitur ad coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per naturæ cõformitatem,

Digitized by Google

nam ex ea oritur, vt fratres nos vocet, ſicut enim communicamus carni, & ſanguini, ipſe ſimiliter participauit iiſdem. Probatur autẽ has diſtinguendas ſignificationes eſſe, quidquid nonnulli confundant, quia prima eſt vnionis per modum cõnubij, quæ eſt gratia ſignificata per matrimonium in fieri & vt ſacramentum eſt, & ſicut ſacramẽtum tranſit, ſic etiam ea vnio diſſolubilis eſt. Aliæ duæ, quæ omninò indiſſolubiles, cùm iã ſemel fidelis non poſſit extra Eccleſiã eſſe, neq; vnio diſſolui, vinculo in facto eſſe aptè cõueniũt prima rato, ſecunda conſummato matrimonio.

5. Coniunctionem illam Dei cum anima per gratiam ſignificat quatenus ſacramentum eſt, & dum fit matrimonium, cùm ſit ſignum gratię ſanctificantis nos ea ſuppoſita analogia, quæ eſt in eo quod contrahentes coniunguntur amore mutuo cum affectum verbis exprimentes. Ad eam coniunctionem pertinet illud: *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus fit cum eo*, vt inquit Innocentius Tertius, cap. *Debitum de bigamis*.

6. Præterea vinculum matrimonij, quod in facto eſſe remanet, ſiue quod eſt effectus coniugalis contractus, ſacramentum etiam appellari conſueuit, vt conſtat ex dict. cap. *Debitum*, id eſt, myſterium rei abditæ, & occultæ. Significat enim vinculum illud relictum ex Chriſti etiam inſtitutione coniunctionem indiſſolubilem Chriſti cum tota Eccleſia per ſacramentum fidei. Atque de hac ſignificatione, quæ conuenit vinculo matrimonij in facto eſſe, Auguſtinum accipio multis in locis lib. de bono coniugali c. 7. c. 15. c. 15. c. 24. & lib. de fide & operibus, ca. 7. & lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia c. 10. & aliis, vbi coniunctionem Chriſti cum Eccleſia matrimonio ſignificari dicit, hoc eſt, vinculo relicto ex contractu coniugali, cuius verba referam poſtea, atque ideò dixi ſupra cap. 5. his Auguſtini teſtimoniis nequaquam probari matrimonium eſſe ſacramentum, ſtrictè ſumpto nomine ſacramenti. Sic etiam accipio de eodem vinculo Eugenium IV. cùm dixit in citato decreto, ſignificari matrimonio coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Atque eam ſignificationẽ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia inditã vinculo remanenti poſt contractum vrget Paulus ad Epheſ. 4. & ex ea ſumit argumẽta, vt perſuadeat viris diligant vxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiã. Coniunctio ergo illa quę remanet poſt coniugalẽ contractum ſignum eſt coniũctionis Chriſti cum vniuerſali Eccleſia: loquitur itaque Paulus de ſignificatione, quæ ineſt vinculo matrimonij, non quorumcunque ſed fidelium.

7. Denique cùm matrimonium conſummatum eſt, ſignificat proxime coniunctionem Dei cũ natura humana per incarnationis myſteriũ, ex quo factum eſt, vt ſibi deſponſaret Eccleſiam. Sic docet Innocentius III. in dict. cap. *Debitum de Bigamis*, cuius verba placet adſcribere. *Cũ duo ſint in coniugio, videlicet conſenſus animorum, & commixtio corporum; quorum alterum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum, & iuſtam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apoſtolus. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo: reliquum vero deſignat conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtum & Eccleſiam, ad quod pertinet illud, quod Euangeliſta teſtatur; Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: profecto coniugium illud, quod non eſt commixtione corporũ conſummatũ, non pertinet ad illud coniugium deſignandum, quod inter Chriſtũ, & Eccleſiam per Incarnationis myſterium eſt contractum. Iuxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplaſtus, hoc nũc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, & propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, ſtatim ſubiungit, hoc autem dico magnum ſacramentũ in Chriſto, & in Eccleſia.* Hæc Innocentius. Vnde Paulus addit rationem aliam propter quam viri debeant ſuas vxores diligere, eò quod ſint vna caro. Quorum verborũ occaſione myſterium ibi reconditum aperiens Paulus, inquit; *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, quaſi diceret, hoc verò vinculum & vnio mariti, & vxoris, quantæ ſit dilectionis, & amoris cauſa, indicauit Adam, cum dixit; *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem & matrem*, quos ſummopere diligebat, *& adhærebit vxori ſuæ*, ipſamque ita diliget, vt propter animorum concordiam, & corporum commixtionem, duo ſub vno & eodem corpore, & ſub eadem carne eſſe videantur. Sed hiſtoria hæc à me recitata, præter ſenſum literæ, quẽ reddit, maritum ſcilicet relicturum patrem, & matrẽ, vt vxori ſuæ adhęreat, ſenſum quoq; myſticum habet, quem ſacramentum dixerunt. Cõiunctionem enim Chriſti cum Eccleſia per incarnationem indicat. Coniũctionem certe maris, & fœminæ ſacramentum vocat Paulus, non verò ipſam vnionem Chriſti, & Eccleſiæ, vt cõtra hæreticos eleganter probat Gabriel Vazquez diſp. 2. de matrimonio c. 6. à n. 44.

8. Ex quibus planè conſtat non eodem ordine has vniones in matrimonio ſignificari, quem ſeruant ipſæ coniunctiones ſignificatæ inter ſe. Nam prima eſt hypoſtatica, ſecunda in baptiſmo, tertia per gratiam, prima enim radix eſt omnium aliarum. At in matrimonio inuerſo ordine ſignificantur. Nam primò dum fit ſignificatur vnio per gratiam: deinde per vinculum ex contractu remanens ſignificatur vnio per ſacramentum fidei, & denique cùm conſummatum eſt, ſignificatur vnio hypoſtatica. Et quamvis Innocentius duarum tantum coniunctionum meminerit, in vnione per gratiam comprehendit ſecundam, quæ eſt per ſacramentum fidei, quia gratia etiam datur in baptiſmo.

9. At quamuis in matrimonio aptitudo fuerit, vt ad ea, quę diximus, ſignificanda aſſumeretur, ſicut & de omnibus aliis ſacramentis ex Auguſtini doctrina docent Scholaſtici, dum agunt de Sacramentis in genere, non tamen iſtæ ſignificationes illi conuenerunt ab inſtitutionis, vel celebrationis initio. Et quidem ſignificationem coniunctionis Chriſti cum anima fideli per

Digitized by Google

per gratiam quæ illi conuenit, quatenus ſacramentum eſt, planè conſtat illi conuenire tãtum ab eo tempore, quo matrimonium eleuatum eſt à Chriſto ad rationem Sacramenti. Nam eſt ſignum gratiæ ſanctificantis animam quatenus ſacramentum eſt.

10. At verò de ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, & incarnationis myſterium non idem omnes ſentiunt. Nam Gabriel Vazquez diſp. 2. de matrimonio capit. 5. num. 31. & cap. 6. numer. 58. cenſet matrimonium à ſui initio ſignificaſſe vtramque coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per charitatem, & vnionem hypoſtaticam: adeoque certam exiſtimat, vt oppoſitam iudicet ſine nota aliqua affirmari non poſſe, ſic docet num. 57. in fine. Idem ſenſit Aureolus in 4. diſt. 26. quęſt. vnica poſt ſecundam propoſitionem, & hanc ſignificationem habuiſſe ex inſtitutione Dei in paradiſo, cùm dixit Adam: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Adrianus in 4. de matrimonio quæſt. 1. §. *Quoad primum*, Soto in 4. diſt. 26. quæſt. 2. art. 3. in ſolutione quarti argumenti. Fernandus Rebellus dict. lib. 2. quæſt. 3. n. 13. Cornelius de Corneliis ad Epheſ. 5. in illud: *Sacramentum hoc magnum eſt*, & idem olim docuerat Richardus in 4. diſt. 26. art. 1. quæſt. 2. in corpore, & nouiſſimè Ægydius Kon. diſt. 24. dub. 1. num. 11.

11. Immeritò tamen Gabriel Vazquez nota dignum cenſuit, quod non pauci viri docti Antiqui, & Recentiores planè & apertè docuerunt, cum quibus ego ſentio, & ſenſeram etiam lib. de impedimentis c. 29. §. 1. Sic ſentiunt D. Thomas in 4. diſt. 26. quæſt. art. 2. & 1. 2. quæſt. 102. a. 5. ad tertium. Thom. de Argentina diſt. 39. quæſt. vnica art. 1. ad primum. Durand. diſt. 29. q. 3. n. 5. & 10. Paludan. eadem diſt. q. 4. art. 1. Deça Hiſpal. in 4. diſt. 26. quæſt. 1. art. 3. notabili 3. Imò ferè omnium veterum Scholaſticorum ſententia eſt, qui ex hac ſignificatione probant eſſe ſacramentum nouæ legis. Idem etiam docet Viguerius in inſtitut. Theolog. capit. 16. §. 7. in fine ante verſiculum primum, & pag. mihi 464. ante primam concluſionem. Petrus Soto lectione 1. de matrimonio. Ruardus Tapper art. 1. contra Lutherum §. *Sed aduerſatur.* Petrus Aragon, 2. 2. 89. art. 7. in dub. circa ſolutionem ad tertium, §. *Sed vltra hæc ſunt duo argumenta.* Gregor. de Valentia 4. tom. diſp. 10. generali q. 1. puncto 5. in 2. obiectione. Petrus Ledeſma de matrimonio qu. 42. art. 1. difficult. 6. & denique idem doceant neceſſe eſt, quicunque eo loco Pauli ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt*, probare volunt matrimonium eſſe ſacramentum nouę legis. Sic Hoſius Cardinalis in confeſſione fidei, c. 55. & vt vno ore complectar fere omnes, qui contra hæreticos ſcripſerunt. Vnde meritò Cornelius de Corneliis loco citato hanc ſententiam paſſim teneri ſcribit. Et quidem ipſe Paulus eam indicare videtur, dum loquens de matrimonio primi parentis & fidelium, imò & omnium aliorum (nam de omni matrimonio vera ſunt illa: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.*) nõ dixit Paulus, *Sacramentum hoc magnum fuit*, vt expendit Ruardus, ſed magnum eſt, ſcilicet, Chriſto iam exhibito, & inſtituente. Quare licet ab initio fuerit in matrimonio aptitudo, vt eam Chriſti coniunctionem ſignificaret, attamen eam actu non ſignificaſſe, niſi ex inſtitutione Chriſti, vt doctiſſimi viri, quibus notam inurere non debuerat modeſtiſſimus homo, maximè debilibus nixus fundamentis. Illud mihi huius ſententiæ fundamentum eſt, quia cum eiuſmodi inſtitutio non ſit ex natura ipſa coniugij, ſed ſuperaddita, & ſit res facti, oſtendi debet vnde talis inſtitutio diuina conſtet. Nihil autem eſt, vnde probetur inſtitutum fuiſſe matrimonium ad eam ſignificationem, cùm ex loco Pauli non colligatur, vt dicam: aliàs de omni matrimonio intelligeretur tam fidelium, quàm infidelium, quod negant aliqui ex his, qui nobiſcum non ſentiunt, de omni enim matrimonio Paulus loquitur.

12. Atque in hoc ſenſu, id eſt, de hac aptitudine accipio verba Leonis Primi epiſt. 90. aliàs 92. cap. 4. cum inquit: *Vnde ſocietas nuptiarum conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentum, &c.* Nam ex ea radicali aptitudine voluit indiſſolubilitatem matrimonij colligere. Ob eandem etiam rationem meritò dixit Innocentius Primus epiſtola 22. cap. 2. & refertur in cap. *Deinde*, diſtinct. 26. non tantum Bigamum eſſe, qui poſt baptiſmum duas duxit vxores, ſed etiam, qui vnam ante baptiſmum, & aliam ſuſcepto baptiſmo, quod etiam Auguſtinus docuit contra Hieronymum relatus in capite *acutius, diſtinct. 26. & 28. quæſt. 3.* Id enim meritò ſtatuitur, nam duobus illis contractis matrimoniis tollitur fundamentum omne ad ſignificandam coniunctionem vnius ſponſi Chriſti, cum vna ſponſa ſua Eccleſia. Itaque Bigamia, quæ in homine fideli conſideratur, quia remittitur aliquid de ſignificatione, quam habet matrimonium inter Chriſtianos ex inſtitutione Chriſti, eadem conſideratur in infidelibus, ſi conuertantur ad fidem. Quia eorum repetito matrimonio, neque habitu, aut aptitudine fuit ea ſignificatio. Quo etiam ſenſu accipio Auguſtinum locis ſupra citatis, cum docet inter matrimonia Patriarcharum, & Chriſtianorum hoc eſſe diſcrimen, quod illa, quia non fuerunt vnius cum vna, aliquid de ſignificatione Chriſti coniunctionis cum Eccleſia remiſerunt, quoad fundamentum ſcilicet, & aptitudinem quam habebant ad ſignificandum; actu enim ſignificare ſolis Chriſtianorum matrimoniis competit.

13. Neque his obſtat, quod Innocentius Tertius in capit. *Gaudemus de diuortiis*, infidelium matrimonium ſacramentum vocet; neque enim ideò ſic nominat, quia matrimonium infidelium eam coniunctionem repræſentat; ſed vel ob aptitudinem, quam ad eam ſignificationem habebat, vel dictum eſt appoſitiuè, vt dixi ſupra cap. 6. num. 6. Nec verò ex

Digitized by Google

rò ex hac, quam hactenus ſtatuimus, ſententia nos colligimus matrimonium conſummatum infidelium poſſe diſſolui authoritate Pontificis, neque indiſſolubilitatem matrimonij peti ex ea ſignificatione, quę omnia ſuis locis explicabimus.

14. His addiderim maioris explicationis gratia, eam ſignificationem, quę conuenit matrimonio, vt ſacramentum eſt, & vt conſtituitur in ratione ſacramenti, hoc eſt, ſignificationem gratiæ ſanctificantis animam, ſolùm conuenire dum ſit contractus, & tranſacto fieri perire, nec poſſe conuenire ſine conſenſu contrahentium, cum abſque illorum conſenſu non fiat contractus, neque ſacramentum. At verò ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, conuenit vinculo perſeuerantis matrimonij ſtatim atque baptiſmum ſuſcepit, ſi infidelis erat; vel eo ipſo quod baptizati vinculum eſt, idque ſine conſenſu coniugum, vt diſerte docet Thomas de Argentina. Itaque ſtatim atque baptizantur infideles, illorum coniugium antea contractum, eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, & etiam vnionis hypoſtaticæ, ſi conſummatum iam erat. Quod ſi matrimonium poſt baptiſmũ contrahatur, eo ipſo, etiamſi in ipſo non ſit ratio ſacramenti, quod poſſe contingere dixi ſupra capite 9. independenter à conſenſu contrahentium, eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, & poſtea, cum conſummatur, eſt proximè ſignum vnionis hypoſtaticæ.

15. Ex his fit, eas ſignificationes, quas matrimonio conuenire diximus, non dependere inter ſe mutuò. Nam ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, vel Incarnationis myſterium non pendet à ſignificatione, quæ illi conuenit vt ſacramento, hoc eſt, à ſignificatione gratiæ ſanctificantis nos per modum connubij. Nam hæc conuenit matrimonio in fieri ipſius contractus, tunc enim eſt ſacramentum. At verò poſteriores ſignificationes conueniunt matrimonio in facto eſſe, hoc eſt, vinculo matrimonij. Matrimonio etiam fidelium contracto ſine intentione ſaltem confusè faciendi, quod facit Eccleſia, vel matrimonio infidelium, qui poſt coniugium conuertuntur ad fidem, conueniunt poſteriores ſignificationes, non tamen ſignificatio ſacramenti, cum non ſit ſacramentum iuxta dicta ſupra cap. 9. In eo etiam qui contrahit cum infideli ſecundùm intentionem Eccleſiæ, iuxta eorum ſententiam, qui id fieri poſſe dicunt, eſt ſignificatio ſacramenti, & tamen non eſt ſignificatio vnionis hypoſtaticæ, neque coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, cum illud matrimonium non ſit ratum. Matrimonio etiam Bigami conſummato conuenit ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum regenerationis: & tamen nõ conuenit perfectè ſignificatio coniunctionis per incarnationem. Nam vt loquitur Auguſtin. lib. de bono coniugali cap. 18. normam quandam amittit ſacramenti, & Innocentius Tertius *cap. debitum*, & ferè toto in titulo *de Bigamis*, vocat defectum ſacramenti, id eſt, defectum huius ſignificationis, quia carnem ſuam diuiſit in plures. Denique matrimonio ante conſummationem non competit proximè ſignificatio vnionis hypoſtaticæ, vt inquit Innocentius Tertius in d. cap. *Debitum*: at matrimonio ante conſummationẽ competit ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum ſcilicet fidei, vt affirmat Eugenius Quartus in citato decreto. Cum enim abſolutè dicat matrimonium ſignificare coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, iuxta illud Apoſtoli ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, non eſt, cur tantùm ad matrimonium conſummatum reſtringatur: & cum ea coniunctio non poſſit eſſe ea, quæ per myſterium Incarnationis eſt: quia tantum ſignificatur matrimonio conſummato; nec ſit coniunctio per gratiam ſanctificantem animam, quia huius ſignificatio tantum conuenit matrimonio in fieri, quando videlicet eſt propriè ſacramentum: reſtat vt ea coniunctio, quæ ſignificatur vinculo matrimonij ante conſummationem ſit diuerſa alia à reliquis duabus, illa videlicet, quæ eſt cum Eccleſia per ſacramentum fidei. Neque obſtat, quod Innocentius Tertius in dict. cap *Debitum*, ſignificationem vnionis, quæ eſt per incarnationem, colligat ex eodem loco Pauli: quia coniunctio, quæ eſt Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei ſupponit coniunctionem cum natura humana per incarnationem, vt dicebamus ſupra iſto cap. Vnde vtraque includitur in teſtimonio Pauli. Innocentius verò ad id de quo agebat, expendit coniunctionem per incarnationem, quæ proximè conuenit matrimonio conſummato. At Eugenius, qui de matrimonio vniuerſe loquebatur, vtramque comprehendit. Nam matrimonio fidelium vtraque conuenit, ante conſummationem quidem ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei, & regenerationis; & in radice etiam, quia iam translatum eſt ius vtendi corporis cõiugis, conuenit ſignificatio coniunctionis, quæ eſt per incarnationis myſterium.

CAPVT XII.

De indiſſolubilitate matrimonij variæ ſententiæ.

SVMMARIVM.

Matrimonium eſſe indiſſolubile conſtat ex Conciliis, num. 1.

Idem ex ſacra Scriptura probatur, n. 2.

Inſolubilitatem matrimonij prouenire ex inſtitutione Eccleſiæ prima ſententia docet, n. 3.

Ex diuina inſtitutione oriri ſecunda docet, n. 4.

Tertia ſentẽtia ſub diſtinctione philoſophatur, n. 5.

Quarta

Quarta ſententia ex iure naturali diuino, & poſitiuo præmanare dicit, num.6.
Vltima in ius tantum naturale reuocat, n.7.

1. CVm bonum ſacramenti ſit ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quæ ſignum eſt indiſſolubilitatis matrimonij, vt hoc bonum integrè explicetur, examinandum ſupereſt, vnde matrimonij indiſſolubilitas oriatur, an ex ſignificatione vnionis Chriſti cum Eccleſia vel vnionis hypoſtaticæ, an verò illam habeat ex ſua natura, quandoquidem in definitione dicitur indiuiduam vitæ conſuetudinem ea coniunctione retineri. Matrimonium enim eſſe indiſſolubile vinculum certa fide tenendũ eſt, quidquid olim inſanierint Montaniſtæ, vt refert Caſtro de hæreſibus, verbo, *Nuptiæ*, & ex gentibus plures, quos refert Petr. Gregor. lib. 9. Syntagm. cap. 4. ex num. 3. & noſtri temporis hæretici, qui iuxta arbitrium diſſolui matrimonia ſenſere: quam veritatem perpetuò docuit Eccleſia Dei. Sic Canon Apoſtolorum 48. Ignatius Martyr in ſuis epiſtolis, præcipue in ea, quæ eſt ad Tarſenſes, & Philadelphienſes, & Philippenſes, Tertullianus lib. 4. contra Marcionem poſt medium, Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum ad finem, Concilium Illiberritanum can. 8. & can. 9. & can. 10. Gangrenſe can. 14. apud Gratianum *cap. ſi qua diſt.* 30. Innocentius Primus epiſtol 9. & habetur apud Gratianum *cap. cum enim* 34. *quæſt.* 1. Mileuitanum ſub eodem Innocentio can. 17. apud Gratianum *cap. placuit* 32. *qu.* 7. Africanum cap. 79. Agathenſe ſub Celeſtino Primo, can. 25. apud Gratianũ, *cap. ſeculares* 33. *q.* 2. Leo Primus epiſt. 77. apud Gratianum *cap. cum per bellicam.* 32. *q.* 1. Concil. Metenſe can. 7. Sexta Synodus can. 93. & vt omittã alia plura, nouiſſimè Trident. Seſſ. 24. c. vnico in principio. Vnde facultas Louanienſis ar. 18. *Matrimonium*, inquit, *contractum inter Chriſtianos omninò eſt indiſſolubile, licet alter coniugum aut adulter ſit, aut ſterilis, aut hæreticus, nam & aliter ſentientes anathemate percutiendi ſunt.*

2. Conſtat eadem veritas Geneſ. 2. *Relinquet homo, &c.* ex quibus verbis indiſſolubile vinculum colligit Tridentinum Seſſione 24. cap. 1. in principio: Marci 10. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit mœchatur.* 1. Corint. 7. *His qui matrimonio iuncti ſunt, præcipit non ego ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, aut manere innuptam aut viro ſuo reconciliari.* Roman. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Ea autem quæ contra inſolubilitatem matrimonij obiiciunt hæretici paſſim deſumuntur ex eo, quod in lege veteri licebat repudium, quaſi in noua lege ſublatum nolint. Sed de hoc agemus infra, cum de impedimento ligaminis ſermo erit. Adducunt etiam alia argumenta, quibus probant viuente viro licere ſecundum matrimonium, quæ etiam ibidem diluemus. Adducunt denique quæ probant fornicationis cauſa licere dimittere quoad habitationem & vinculum. Sed de his agemus infrà lib. 9. cum de diuortio ſermo fuerit.

3. Sed quamuis in hac veritate conueniant Catholici omnes contra hæreticos, vnde tamen inſolubilitas in matrimonium deriuetur, longè diſſident. Nam quidam contendunt matrimonium poſt Chriſtum ante conſummationem ſolo Eccleſiaſtico iure eſſe inſolubile, quamuis à tempore ſuæ inſtitutionis diuina lege poſitiua fuerit inſolubile tam conſummatum, quàm non conſummatum, licet ex diſpenſatione in repudio diſſolueretur. Sic Michael Medina lib. 5. de Cælibatu cap. 72. in fine, & cap. 88. & cap. 89. & ex Iuriſperitis Decius conſilio 112. num 5. vbi citat Petrum de Ancharrano conſilio 240. Adduntautem prædicti Doctores, quamuis matrimonium nondum conſummatum ſtatum accipiat ex Eccleſiaſtica conſtitutione, attamen conſummatum eſſe diuino iure inſolubile. Quid autem intelligant nomine diuini iuris explicabo ſtatim. Atque de hoc intelligendum dicunt, quod Chriſtus dixit, Matth. 19. *Quos Deus coniungit, homo non ſeparet.* In hanc opinionem potiſſimum videntur inducti, vt defendant matrimonium ratum nondum conſummatum auctoritate Pontificia diſſolui poſſe. Obijciunt etiam nonnulla contra firmitatem matrimonij ex iure naturali prouenientem, quæ ſtatim proponam.

4. Secundò non pauci ſcholaſtici inſolubilitatem matrimonio fidelium, & infidelium conuenire dicunt à principio ex diuina inſtitutione. Sic Guillermus Rubion in 4. diſtinct. 26. quæſt. 1. a. 1. & diſtinct. 24. quæſt. 1. art. 2. & apertius quæſt. 2. art. 1. Richardus diſtinct. 27. art. 2. q. 1. refert in diuinam inſtitutionem, cui omnes ſubiecti ſunt, & in ſolutione ad vltim. dicit, ſi per impoſſibile ponatur coniuges non eſſe ſub diuina inſtitutione, per mutuum diſſenſum poſſe vinculum diſſolui. Iacobus Almainus in 4. diſtin. 26. q. 1. §. *Dicitur quarto, quod indiſſolubilitas*, inſtitutumque indiſſolubile Geneſ. 2. cum dictum eſt: *Propter hanc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ*, Deça Hiſpalenſis in 4. diſtinct. 26. q. 1. art. 2. notabili 1. ſed notabili 3. dicit eam inſtitutionem eſſe à Chriſto, Iacobus Latomus in diſput. de ſubſtantia matrimonij concluſ. 3. idem ſentit Zabarella in capit. *inter corporalia de tranſlatione Epiſcopi.* Baſſolis diſtinct. 26. quæſt. vnica art. 1. in fine, & diſt. 31. quæſt. vnica, art. 2. non ex vi contractus, nec ſacramenti, ſed ex Deo ita diſponente, poſſet enim aliter. Ioannes Maior diſt. 26. quæſt. vnica ex diſpoſitione Dei, valde tamen conformi naturæ matrimonij. Dominicus Soto diſtinct. 27. q. 1. art. 1. ex lege diuina inſtituẽte matrimonium. Petrus Soto lectione 1. de matrimonio. Nec vero hos Doctores explicare poſſumus; vt nomine diuinæ inſtitutionis intellexerint ipſam matrimonij naturam, cuius Deus auctor eſt. vt conſtat ex eorum verbis.

5. Tertiò alij, quamuis non multum à prædictis diſſentiant, affirmant primò aliquam inſolu-

ſolubilitatem naturæ iure competere matrimonio præ cæteris contractibus, eò quod diſſolui non poſſit mutuo conſenſu ſicut alij nulla ex cauſa. Deinde affirmãt matrimonium conſummatum ex ſua natura habere etiam maiorem aliquam inſolubilitatem, quam non conſummatum,licet non omnimodam. Affirmant prætereà hanc inſolubilitatem non conuenire matrimonio nudè ſumpto, ſed iuncto diuinæ inſtitutioni. Nam attenta huius contractus natura ante conſummationem, dicunt, nullam apparere rationem,ob quam non poſſint contrahentes mutuo conſenſu ſeparari,cum nulli iniuriam faciant.Addunt denique omnimodam indiſſolubilitatem tantum competere matrimonio cõſummato fidelium, eamque deriuari ex ſignificatione coniunctionis Chriſti per vnionem hypoſtaticam, quæ ſignificatio tantùm reperitur in matrimonio conſummato; atque hanc inſtitutionem Chriſti euehentis matrimonium ad eam ſignificationem ius diuinum appellant. Sic docet Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimonio diſp. 13.nu.10. citatque pro ſua ſententia complures,quorum multi eam minimè docent, ſed quam ſecundo loco retulimus. Fundamenta, quibus nititur,adducam poſtea.

6. Quartò alij iure naturali,& etiam diuino poſitiuo matrimonium eſſe indiſſolubile affirmant. Sic videtur ſentire D. Thomas 3. contra gentes cap.122.Scotus in 4.diſt.26.quęſt.vnica 3. concluſione principali,& *§.Per hoc patet*. Supplementum Gabrielis diſtinct.26. quæſt.1. concluſione 2.art.3.dub. 1. Ruardus Tapper art.18. contra Lutherum pag. mihi 277. Ioannes Maldonado Matth.19.num.6. Ferdinandus Rebellus tom.1. de obligat. iuſtitiæ, part.2. lib.2.quæſt. 15. concluſione 1. & 2. qui etiam addit ratione ſacramenti firmiorem indiſſolubilitatem habere.

7. Denique alij affirmant matrimonuim ex iure tantum naturali eſſe indiſſolubile, & nudè ſpectata ipſa natura matrimonij eſſe perpetuũ. Videtur indicare Aureolus diſtinct.27. quæſt.vnica.Couarru.2.part de matrimonio capit.7.§.3. num.5.Corduba lib.1.Quæſtionarij,quæſt.25. *Secunda opinio*. Viguerius in inſtitutionib. Theologicis cap.16.§.7.verſu 9.pag. mihi 464. Petrus Ledeſma de matrimonio quæſt. 67. artic.1. dub.1.Petrus Aragon.loco citato cap.præcedenti,Ioannes de Salas de legibus diſp.5. ſectione 8. in fine,Ioannes Azor tom.1. inſtitutionum moralium lib.6.quæſt. 3. in fine. Gabriel Vazquez diſp.1.de matrimonio,cap.2.num.17. & diſp.2. cap. 7.& Recentiores alij,quos conſultò prætermitto. Vno igitur verbo diſcrimen Doctorum accipe. Quidam matrimonia ante Chriſtum tam conſummata, quàm non conſummata firma eſſe volunt lege naturali,& diuina poſitiua. Alij lege tantùm diuina poſitiua, alij lege tãtùm naturali.At matrimonia poſt Chriſtum quidam volunt rata,& firma eſſe lege tantùm Eccleſiaſtica:alij lege diuina, & naturali, alij lege tantùm naturali,alij præter legem diuinam, & naturalem dicunt eſſe etiam firma ex ſignificatione vnionis hypoſtaticæ,quę tantùm matrimonio conſummato conuenit, atque ita illud tantùm eſſe iure diuino omninò indiſſolubile.

CAPVT XIII.

Matrimonium eſſe indiſſolubile iure tantum naturali oſtenditur.

SVMMARIVM.

Matrimonium eſſe natura ſua inſolubile,& nullam ab extrinſeco inſolubilitatem habere, numero 1.

Obligationi de ſe perpetuæ non obſtare, neque minui, ex eo quod ſit ab extrinſeco ſolubilis, num.2.

Primò probatur ea inſolubilita matrimonij ex natura ipſius contractus,n.3.

Secunda probatio ex Matth.16.num.4.

Quid reſpondeat Thomas Sanchez, num.5.

Oſtenditur non eſſe communem Matthæi expoſitionem,quam dicit Thom,Sanchez,n.6.

Adhuc magis vrgetur idem locus Matth.n.7.

Teſtimonium Matthæi non eſſe reſtringendum ad matrimonium conſummatum,n.8.

Verba Chriſti de omni matrimonio tam fidelium, quàm infidelium intelligi,n.9.

Magis confirmatur propoſita ſententia de inſolubilitate matrimonij,num.10.

Quo ſenſu poſſit dici eſſe inſolubile matrimonium ex Dei inſtitutione,n.11.

Explicatur textus in capit. Matrimonium 27.q. 2.quo ſenſu dicatur ſola voluntate fieri, & diſſolui coniugium,n.12.

Non obſtare quod ius naturale ſit immutabile, num.13.

Diſſoluuntur alia argumenta aduerſariorum num.14.15.

1. VT meliùs quid in hac re tenendum ſit percipi queat, & loquamur conuenienter dignitati matrimonij, de quo ſatis abiectè plerique Doctores ſupra citati loquuti ſunt, per partes procedendum. Aſſero ergo primùm matrimonium per ſe,& ex natura ſua ſecluſa quacunque lege poſitiua eſſe inſolubile, & quantùm ex ſe,omnimodam firmitatem, & indiſſolubilitatem habere, ita vt nulla ei ab extrinſeco aliquo firmitas accedat. Quo autem ſenſu, qui nobiſcum conueniunt, dicunt matrimonium habere indiſſolubilitatem aliquam ex ratione ſacramenti, explicabo poſtea. Sic ſentiunt Doctores vltimo loco relati cap.præcedenti.

2. Huius ſententię explicandæ, & confirmãdæ gratia ſupponendum eſt,obligationem, quæ ex natura ſua perpetua eſt,non minui intrinſecè neque illi obſtare, quòd à ſupremo Domino diſſolui poſſet,neque ex eo quod decreuerit ſupremus Dominus in aliquo caſu diſſoluere, natiuam firmitatem minui, vel reddi minus fir-

Digitized by Google

tiam natura ſua; ſicut neque ex eo quod diſpoſuerit non diſſoluere, augeri firmitatem. Nonnulla huius rei exempla ſunt in omnium doctrina certiſſima. Status enim ex natura ſua perpetuam firmitatem exigit, adeò vt ſi firmitas deſit, ſtatus ratio corruat neceſſe eſt, vt Theologi docent cum Diuo Thoma 2.2. quæſt.188.art.4. Adde ſtatum religioſum ex ſe, ex ſuaque natura eſſe omninò perpetuum, & tamen Pontifex auctoritate à Deo accepta poteſt diſſoluere. Votum etiam abſolutũ ex ſe perpetuum eſt, quamuis à Pontifice eadem auctoritate diſpenſetur. Hoc autem non eſt ſtatum religionis aut votum non eſſe omninò perpetuum ex ſe, ſed de ſe eſſe perpetuum, per accidens autem temporale. Quod ergo matrimonium vel fauore baptiſmi, vel fauore religionis diſſoluatur auctoritate diuina, non obſtat, quo minus ipſum matrimonij vinculum, quantum ex eius natura eſt, ſit omninò indiſſolubile. Neque ob id dicendum eſt matrimonium non conſummatum minus indiſſolubile, cum etiam conſummatum auctoritate Dei poſſe diſſolui indubitatum ſit, & oſtendent ea, quæ de lege repudij in lege veteri dicemus infrà ſuo loco. Quis enim dubitet potuiſſe Deum relinquere etiam in noua lege repudij formam, eamque licitam, ſtante etiam ratione ſacramẽti, ſicut olim in populo Iudaico, atque Gentili fieri licebat. Cùm ergo quævis diſſolubilitas ſit tantùm ab extrinſeca poteſtate Dei, & conueniat matrimonio ab extrinſeco, non poteſt ob id dici matrimonium aliquo modo ſolubile quantum eſt ex ſe, neque eius firmitatem eſſe ob id diminutam, neque matrimonium cõſummatum ex ſe magis inſolubile, quam non cõſummatũ, cùm integra, & eſſentialis matrimonij ratio ita conſtet conſenſu ſine concubitu, vt cõcubitus nullo modo pertineat neque ad eſſẽtiam, neque ad integritatem, aut complementum matrimonij, vt dicam infra cap.18. Igitur ex ſe, & ex ſua natura coniugium omninò inſolubile eſt, ſolubile autem ab extrinſeco, vt de voti obligatione, & ſtatus religioſi vinculo dicebamus.

3. Hac ergo obſeruatione præmiſſa videamus, an iſte contractus ex natura ſua neceſſariò exigat firmitatem perpetuam. Si enim poſtulat, erit per ſe inſolubile omnimodò, licet ab extrinſeco, & Dei ſupremi Domini auctoritate diſſolui queat. Contractum itaque hunc ex natura ſua ita poſtulare perpetuitatem, vt ſine ea matrimonij natura conſiſtere nequeat, adeò planum eſt, vt à nullo Catholico negari poſſe videatur, niſi abiectè nimis de matrimonio ſentiat. Agnoſcit veritatem hanc lumine naturali Princeps Poëtarum 1. Æneidos dum inducit Iunonem Æolo dicentem.

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Contractus enim hic ex natura ſua eſt mutui, & reciproci amoris, ex iure naturali ortum habens ad propagationem generis humani. Vnde perpetuitatem exigit, tum vt ardentior ſit amor inter coniunctos coniuges; tum vt fidelior ſit bonorum adminiſtratio; tum vt recta ſit filiorũ educatio: tum vt minor ſit occaſio diſſenſionum, ardentiorque dilectio inter affines coniugis: tum denique vt adulteriis magis præcideretur cauſa, quæ frequentiùs euenirent, ſi liceret dimittere: tum quia ſic non certus agnoſceretur Pater, quo tolleretur religioſa filij educatio, euerteretur debita parentibus reuerentia, turbaretur bonum, paxque publica. Quis enim filium iam natum educaret, ſi verus ignoraretur parens. Quo modo cogeretur alere; quos non genuit? In omnibus autem neceſſariis ad finem conditio debet accipi ſecundùm exigentiam finis, vt inquit Ariſtoteles 2. Phyſicorum textu 78. Præclara in hanc rem ſunt Ambroſij verba, quæ tranſcribo ex lib.8. in Lucam in principio. *Noli ergo vxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ diffitearis Auctorem. Etenim ſi alienos, multo magis vxorios debes tolerare, & emendare mores.* Et poſt pauca. *Quò cum paruulis feta dimittitur? quo titubante veſtigio? Durum ſi excludas parentem, pignora teneas, vt ad contumeliam charitatis addas etiam pietatis iniuriam. Durius ſi propter matrem etiam filios ſimul pellis, cùm magis redimere à Patre liberi debeant culpam parentis. Quam periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras? Quam impium ſi eius deſtituas ſenectutem, cuius deflorauerís iuuentutem? Ergo inhonoratum ſtipendiis, & veteranum imperator dimittat inglorium, atque imperij ſui poſſeſſione detrudat, & ruſticum laboris effætum agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt.* Et ſtatim. *Audi legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt, quæ Deus coniunxit homo non ſeparet. Sed non ſolum hic cæleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſoluitur. Pateris ne oro liberos tuos viuente te eſſe ſub vitrico, aut incolumi matre degere ſub nouerca? Pone ſi repudiata non nubat, & hæc viro tibi poterit diſplicere, cui adultero fidem ſeruat? Pone ſi nubat, neceſſitas illius tuum crimen eſt, & coniugium quod putas, adulterium eſt.* Hactenus Ambroſius.

4. Deinde id ipſum probatur ex verbis Chriſti Matth. 19. Cùm enim reſponderet Iudæis quærentibus, an liceret vxorem dimittere quacumque ex cauſa, & ea occaſione vellet doctrinam veram de matrimonio tradere, illudque in priſtinam inſtitutionem reducere, inquit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos*, quaſi ex numero vnius viri, & fœminæ deſumens argumentum ad tollendum pluralitatem vxorum. Sed ſubdit: *Et dixit*, ſcilicet Deus, *propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Quæ verba dixiſſe Deum, quia Adamus illa protulit, oſtendi ſupra cap. 3. Itaque ex illis verbis: *Dimittet, adhærebit vxori ſuæ, erunt duo in carne vna*, dicta ab Adamo in prima celebratione matrimonij

Digitized by Google

trimonij colligit Chriſtus eius firmitatem, ita concludens. *Quos ergo Deus coniungit, homo non ſeparet.* Igitur ex firmitate, quæ in matrimonio primitus celebrato ab Adamo ſignificata fuerat, ex Dei inſpiratione colligit Chriſtus matrimonij firmitatem indiſſolubilem. Ergo non ex ratione ſacramenti, aut ſignificationis coniūctionis per incarnationem docet eſſe inſolubile. Quare ex naturali, & diuina lege matrimonij vinculum probaſſe Chriſtum docet Chryſoſtomus eo loco. Et Concilium Tridentinum Seſſio. 24. in principio, inquit: *Matrimonii perpetuum indiſſolubilemq́, nexum primum humani generis parentem diuini ſpiritus inſtinctu pronuntiaſſe, cùm dixit, hoc nunc os ex oſſibus meis, et caro de carne mea, propter hanc relinquet homo, &c.* Cùm ergò Concilium illis verbis ab Adamo pronunciatis inſolubile vinculum matrimonij adſtrui dixerit, & Adamus, vt planum eſt, & fatetur Thomas Sanchez, non reſpexerit ſignificationem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per vnionem hypoſtaticam, quæ tantùm conuenit matrimonio ex inſtitutione Chriſti: & Chriſtus ex illis Adami verbis planè doceat firmitatem vinculo matrimonij, planum eſt non aliunde, quam ex natura matrimonij illam inſolubilitatem probari.

5. Verum Thomas Sanchez diſp. illa 13. nu. 7. exiſtimat hæc Chriſti verba de matrimonio tantùm conſummato intelligenda, inquit enim Chriſtus: *Erunt duo in carne vna*, quæ de conſummato tantùm vera ſunt; & ſic ex conſummatione petendam indiſſolubilitatem. Ea autem verba de matrimonio conſummato intelligi docuit Auguſtinus 14. de Ciuitate Dei, cap. 22. & Innocentius Tertius, in cap. *Ad Apoſtolicum de conuerſione coniugatorum*, exinde probat non poſſe vnum coniugem conuerti altero in ſæculo remanente poſt conſummationem. Eiſdem verbis ad idem vtitur Gregorius Primus in cap. *Agathoſa, & in cap. ſunt qui dicant 27. quæſt. 2.* & Alexander Tertius, in cap. *Verum de conuerſione coniugatorum*, ſolui dicit matrimonium per ingreſſum religionis, quia non ſunt effecti vna caro. Et eodem modo intelligit illa verba Innocentius Tertius, in cap. *Debitum de Bigamis*, & videtur indicari à Paulo non ad Epheſ. 5. vt exiſtimauit Thomas Sanchez, ſed 1. Corinth. 6. *Neſcitis, quoniam corpora veſtra mēbra ſunt Chriſti? Tollens ergò membra Chriſti faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim duo in carne vna.* Hæc Paulus.

6. Sed in primis dico non eſſe eam conſtantem Patrum expoſitionem, vt non niſi de matrimonio conſummato ea verba intelligantur. Nam Chryſoſtomus de affectu & amore interpretatur. Hieronymus, & alij de vnitate in prole. Alij, quia Eua formata eſt ex viro. Abulenſis dicit eſſe vnam carnem fictione iuris, ſicut teſtator & hæres, Dominus & procurator. Caietanus vnam carnem dici vult vnitate communitatis. Lippomanus in Geneſ. quia vterque habet poteſtatem in corpus alterius per radicale dominium. Maldonatus, quia vir & vxor dicuntur vna perſona, & vnus homo: quoniam vir ſimilis animæ, vxor ſimilis corpori, & quemadmodum anima non ſeparatur à corpore, quamdiu viuit, ita neque vxor à viro.

7. Deinde dico, id, quod fortaſſe non attendit Thomas Sanchez, Chriſtum illo teſtimonio Geneſis duo egiſſe, & remouiſſe à Iudæorum conſuetudine: & repudium ſcilicet, & Polygamiam. Quam Innocentius Tertius in cap. *Gaudemus de diuortiis*, & Nicolaus Primus ad conſ. Bulgarorum, cap. 51. reiiciunt, dum expendunt non dixiſſe *vxoribus*, ſed *vxori*, & non tres vel plures, ſed *duo*. Illa ergò, *erunt duo in carne vna*, quando de matrimonio conſummato tantùm intelligerentur, ad excludendā polygamiam adducuntur à Chriſto, ſuperiora autem ad remouendum repudium & oſtendendam coniugalis vinculi firmitatem. Vt enim obſeruat Diuus Thomas ad Epheſ. 5. triplicem coniunctionem inter virum, & fœminam ſignificauit illis verbis Adamus, per dilectionem, conuerſationem, & copulam: duas priores illis verbis: *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Quia enim per amorem, & vinculum animorum fœminæ iunctus eſt vir, ideò relinquet parentes, vt habitet cum ea iuxta illud 3. Eſdræ cap. 3. *Homo patrem ſuum relinquet, qui enutriuit eum, & ad mulierem ſe coniungit, & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.* Tertiam verò coniunctionem indicauit illis verbis: *Et erunt duo in carne vna.* Non ergo ex illis vltimis verbis colligit Chriſtus firmitatem matrimonij, vt iſte Auctor contendit, & non probat. Iuxta quam interpretatiōnem non mirum, ſi Pontifices illis verbis: *Erunt duo in carne vna.* vtantur, cùm agunt de matrimonio conſummato. Ex eo tamen non efficitur inde probaſſe Chriſtum matrimonij vinculum, aut tantùm in matrimonio conſummato conſtituendam eſſe omnimodam indiſſolubilitatem. Quamvis & aliter Pontifices explicari poſſint, vt ſtatim dicam.

8. Denique dico, id quod mihi longè verius videtur, teſtimonium illud nequaquam ad matrimonium conſummatum tantùm debere reſtringi, ſed vniuersè de matrimonio intelligendum, ſiue ſit conſummatum, ſiue non, vt dixi cap. 11. & docuit Soto loco citato. Tum quia Adamus ea verba protulit de omni matrimonio, etiam ante conſummationem, de quovis enim illa verba proferri poſſunt. Tum etiam quia Eugenius Quartus in decreto illo agens de matrimonio, quod ſacramentum eſt, dixit eo ſignificari coniunctionem Chriſti cum Eccleſia iuxta Paulum ad Epheſ. 5. & tamen non agit Eugenius Quartus de matrimonio tantùm conſummato, ſed de omni, cùm eius cauſam efficientem dicit eſſe conſenſum. Non ergò ad conſummatum tantùm ea verba reſtringenda ſunt. Tum præterea, quia ſi de conſummato tantùm ſermo

eſſet,

Digitized by Google

eſſet, non inde probaſſet rectè Chriſtus in vniuerſum matrimonium debere eſſe vnius viri cum vna vxore tantùm, ſed ſolum id quod conſummatum eſt: atque ideò matrimonium, quando contrahitur ſine conſenſu ad copulam, imò cum oppoſito, quod fieri rectè poſſe oſtendam infra ca. 18. poſſet eſſe cum duabus vxoribus, quia non ſunt futuri vna caro. At Chriſtus vniuersè probauit matrimoninm iuxta primam ſui inſtitutionem tantum eſſe vnius cum vna. Ergò illa verba non ſunt reſtringēda tantùm ad matrimoniū conſummatum. Quare cùm illis verbis: *Erunt duo in carne vna*, omnes illæ coniunctiones inter virum, & vxorem ſignificentur, & nulla earum determinatè, vt comprehendatur omne coniugiū, nunc Pontifices, & Patres ad hanc aut illam coniunctionem reſpiciunt, & diuerſimode accipiunt, quibus non negant illa etiam matrimonio non conſummato conuenire, vt & indicaſſe videntur Patres Triburienſis Concilij cap. 39.

9. Nec verò dici poteſt ea verba Chriſti, quibus probamus firmitatem coniugij de matrimonio tantum fidelium intelligenda, vt nonnulli volunt, contendentes ex ſignificatione vnionis hypoſtaticæ indiſſolubilitatem peti. Quia Adamus non de ſuo tantùm, ſed de omni matrimonio in vniuerſum protulit abſque limitatione vlla. Quivis enim coniugatus ſiue fidelis, ſiue infidelis vere dicere poteſt ea verba Adami: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* & Chriſtus de illis etiam comparatione cuiuſque vxoris vere dicere poſſet, & reipſa dixit: *Quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Adde Innocentium Primum, in cap. *Nunquid* 28. quæſt. 1. vt probaret filios ante baptiſmum ſuſceptos admittendos etiam ad hæreditatem eſſe cum aliis, qui poſt baptiſmū ſuſcepti ſunt, inquit: *Ipſe Dominus, cùm interrogaretur à Iudæis, ſi liceret dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit: Quos Deus coniunxit homo non ſeparet. Ac ne de his putetur eſſe locutus, qui poſt baptiſmum vxores ſortiuntur, meminerint hoc, & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum.* Et Innocentius Tertius in cap. *De infidelibus, de conſang. & affin.* eodem vtitur argumento, & eadem adducit verba, vt probet matrimonia ab infidelibus contracta in gradibus ab Eccleſia prohibitis non ſeparanda, quia illis Chriſti verbis conſtat etiam inter eos matrimonium eſſe. Idem etiam oſtendit, ſcilicet, de omni matrimonio intelligenda Nicolaus Primus ad conſulta Bulg. capit. 51. Illa ergo Chriſti verba vniuersè de omni matrimonio intelliguntur, & ſic intellexere Pontifices Innocentius Primus, Nicolaus Primus, & Innocentius Tertius. Cùm ergo Thomas Sanchez dict. num. 7. probet ex eo loco indiſſolubilitatem matrimonij ſolùm competere conſummato, quamuis daremus eo loco tantùm de conſummato agi, adhuc non probaret, in illam ſignificationem referendam eſſe matrimonij firmitatem. Si enim, vt ipſe docet nu. 8. ea ſignificatio non conuenit matrimonio, ex inſtitutione Chriſti, qui eleuauit contractum iſtum ad eſſe ſacramenti, efficitur non conuenire matrimonio infideliū eam ſignificationem. At Chriſti verba, vt decernunt Pontifices, de quovis matrimonio intelliguntur etiam infidelium. Non ergò ex ea ſignificatione vnionis hypoſtaticæ peti poteſt matrimonij inſolubilitas.

10. Denique vt ampliùs oſtendamus inſolubilitatem matrimonij non aliunde oriri, quam ex naturali iure, concidamus iſta minutiùs. In ſacramenti rationem ea inſolubilitas reuocari non poteſt, ſi ſacramentum ſumatur prout ſacræ rei ſignum. Quia matrimonium infidelium, cùm conuertuntur ad fidem, non eſt ſacramentum; & ſimiliter matrimonium eorum qui contrahunt, ſine intentione faciēdi, quod facit Eccleſia: & tamen tam horum, quam illorum matrimonium omninò inſolubile eſt. Non ergò in rationem ſacramenti ſtricte ſumptam ea inſolubilitas reducitur. Neque in rationem ſacramenti, vt ſignificat coniunctionem per vnionem hypoſtaticam, vt vult Thomas Sanchez: tum quia, cùm ea ſignificatio tantum conueniat matrimonio cōſummato, ſequeretur ſine conſummatione matrimonij non eſſe perfectam, & integram ex omni parte matrimonij rationem, cum non ſit perfecte inſolubile, & inſolubilitas ſit eſſētialis matrimonio. Quod tamen falſum eſſe oſtendam infrà cap. 17. vbi probabo copulam non eſſe partem eſſentialem, neque integralem matrimonij, imò neque ordinem implicitum ad illam ex parte contrahentis pertinere ad rationem matrimonij. Tum etiam quia ſi penes eam ſignificationem coniunctionis Chriſti per vnionem hypoſtaticam attenditur perfecta inſolubilitas matrimonij, ergo matrimonium ſecundum Bigami iam conſummatum non erit ita perfecte inſolubile ac primum. Idque conſtat, quia matrimonio Bigami non conuenit perfecte ea ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per vnionem hypoſtaticā, cùm potius ſit defectus huius ſacramenti, id eſt, ſignificationis deſponſationis Chriſti vnius ſponſi cum vna ſponſa, eò quod carnem ſuam diuiſit in plures. Ob quam rationem, vt vidimus ſupra cap. 11. Auguſtinus dixit, in huiuſmodi matrimonijs remiſſam eſſe eam rationem ſacramenti. Tum denique, quia neque ea ſignificatione redditur magis inſolubile matrimonium, ſi res inſpiciatur attentè, ſed tantùm illis ſignificationibus efficitur, vt ſint quædam ſigna, quibus à poſteriori cognoſcimus, quando iam conueniunt matrimonio, ceſſaſſe caſus aliquos, in quibus Deus ſupremus Dominus voluit matrimonium diſſolui, quod eſt eſſe diſſolubile ab extrinſeco, vt explicabo magis capite ſequenti. Qua etiam ratione

Digitized by Google

ratione matrimonium etiam conſummatum diſſolubile eſt, cùm à Deo diſſolui poſſe indubitatum ſit,vt ſuperiùs diximus.

11. Maneat ergo inſolubile eſſe matrimonium ex naturali iure, cùm eſſentia huius cõtractus ex naturali inſtitutione, & non ex aliqua poſitiua conſtitutione ortum habuerit, vt ſupra cap.3.dictum eſt.Atque eo ſenſu dici poteſt,ex inſtitutione Dei matrimonium firmitatem accipere, quatenus Deus eſt auctor naturæ, cui conformis eſt contractus iſte, ſicut ſupra ca.2. de inſtitutione philoſophati ſumus, & forſan in eo ſenſu plures ſcholaſtici locuti ſunt, qui ad Deum eius indiſſolubilitatẽ retulerunt.Atque in hoc ſenſu accipio illud Chriſti Matth.19. *Quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet,* non enim præceptum nouum ſtatuit,ſed abſtulit repudij licentiam, & matrimonium ad priſtinum ſtatum reuocauit. Similiter accipio illud Pauli 2.Corinth.7. *His qui matrimonio iuncti ſunt,præcipit, non ego,ſed Dominus.* Eodem ſenſu etiam Summi Pontifices perpetuitatem coniugij ad diuinam inſtitutionem non ſemel retulerunt. Leo Primus epiſt. 77.cap.1. & habetur cap. *cum per bellicam.* 34. quæſt.1.ibi. *Sed quia nouimus ſcriptum, quod à Deo iungitur mulier viro, & iterum præceptum agnouimus,vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Gregorius Primus cap.*ſunt qui dicunt,* 27. quæſt.2.Inde etiam Bonifacius VIII.cap. *vnico de voto in ſexto*, ſcribit matrimonij vinculum ab ipſo Eccleſiæ capite, rerum omnium conditore, ipſum in paradiſo inſtituente in ſtatu innocentiæ, vnionem, & indiſſolubilitatem accepiſſe. Ex quibus omnibus conſtat matrimonij, & aliorum contractuum diuerſam eſſe rationem:& ita non mirum,ſi alij ſola contrahentium voluntate ſoluantur, matrimonium verò minime. Colligitur etiam non recte Ioãnem Maiorem in 4.diſt.26.q.1. in principio dixiſſe per vocem perpetua excludi à ratione Matrimonij Iudæorum, & infidelium: illa enim etiam ex ſe perpetua erant, extrinſecè tamen ſolubilia.

12. Neque obſtat, quòd in cap. *matrimonium,* et in cap.*omnes,*27. quæſtio.2. dicatur ſola voluntate coniungi matrimonia, atque diſſolui. Nam præterquam quòd non pauci ſentiũt homilias illas operis imperfecti in Matthæum quæ Chryſoſtomi nomine circumferuntur,erroribus ſparſis ab hæreticis vitiatas, dici quidem verè poteſt illa intelligenda iuxta eorum ſtatum, de quibus agebat, Iudæorum ſcilicet, quibus licita repudia apud illos, itaque ſola voluntate,& induci,& ſeparari coniugia. Sed addo etiam Nicolaum Primum ad Conſulta Bulgarorum, capit.3. hoc idem teſtimonium adducere ad probandum neceſſarium eſſe cõſenſum ad matrimonium,illumque ſolum ſufficere,non verò copulam,inquit itaque: *Qui conſenſus, ſi ſolus in nuptiis forte defuerit,cætera omnia etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur Ioanne Chryſoſtomo magno Doctore atteſtante,qui ait, matrimonium non facit coitus ſed voluntas.* Quare id quod dicit voluntate diſſolui, & ſeparari idem eſt,ac ſi diceret, non fieri ſine voluntate,matrimonium, & illa ſola fieri. Nõ ergo eſt vniuerſalis illa iuris regula *de reg. iuris in ſexto nihil tam naturale,& D.de reg. iuris, per eaſdem cauſas*, Gloſſa etiã in c.1. *de regulis iuris*, multas eius exceptiones adducit.

13. Neque obſtant ea,quæ adducebat Thomas Sanchez,vt indiſſolubilitatem ex iure naturali prouenientem infringeret. Non enim obſtat primò, quod ius naturæ ſit immutabile,& tamen ante legem Chriſti licitum fuerit repudium.Nam quod Deus qui rerum omniũ Dominus eſt,iure agẽs ſupremi Domini,huius vxoris mihi vſum ad tẽpus conferat,vel auferat,nõ tollit quominus ex ſe matrimoniũ inſolubile ſit, quandoquidem nulla vis eſt in rerũ natura, quæ poſſit diſſoluere. Sicut Theologi docent communi ſenſu Angelum,& animam rationalem ab intrinſeco incorruptibilẽ eſſe, quia nulla facultate naturę interire poteſt,licet deſtrui à Deo omnium Auctore poſſit,& ſtatus religionis inſolubilis,& votum ex ſe perpetuũ eſt,licet diſpenſare Pontifex poſſit,id enim eſt eſſe extrinſecè temporale.

14. Neque obſtat etiam id quod ſecundo loco pro ſe adducit Thomas Sanchez, ſcilicet ægrè poſſe reddi rationem, ſi matrimonium ſpectetur,vt eſt ad ſobolem procreandam, cur nõ poſſit diſſolui ſterilium cõiugium;aut ſi eſt in remedium fragilitatis, cur non poſſit dirimi ob ægritudinem. Sed reſpondemus, per ea quæ accidentariò eueniunt, non diſſolui matrimonium. Si enim adhuc in humanis legibus ſpectatur, quod plerumque eſt, à fortiori in naturali lege. Adde quando in aliquo matrimonio aliqua ratio non militat,militare tamen aliàs, ex quibus etiam indiſſolubilitas naſcitur. Vnde in ſteriliũ matrimonio, in quo non eſt officium naturæ, eſt remedium infirmitatis. Et quando vtrumque deſit,vt cùm interuenit ægritudo perpetua,vel impotẽtia perpetua,remanet indiuidua vitæ ſocietas,quæ eſt matrimonij præcipuus finis, vt oſtendam infrà cap.18.qui in nullo caſu deeſſe poteſt. Adde ex mutuo amore transferri dominium corporis, quod ex ſe principium eſt, & radix etiam copulæ carnalis, licet per accidens aliquo impediatur caſu:ratio autem indiſſolubilitatis annexa eſt illi translationi dominij ex amore mutuo,quæ perpetuitatem exigit ex genere ſuo.

15. Neque obſtat tertiò, quod ſapientiſſimi Ethnici rerum naturalium inueſtigatores exiſtimauerint eſſe diſſolubile.Nam facile illi ignorantia iuris naturalis labi potuerunt, cùm non ſit hæc res ex his, quæ immediatè deducuntur ex naturæ principiis, vt iam diximus. Nec mirum,ſi Iudæi,cùm audierunt Chriſtum ad primam inſtitutionem matrimonium reuocantem,

Digitized by Google

uocantem, dixerint: *Expedit non nubere.* Cùm enim illis ex diſpenſatione Dei repudia licerent, aſperum viſum eſt ab inueterata conſuetudine recedere, & illam abrogari. Poterant hic adduci argumenta Guiller. Rubio. in 4. diſ. 27. qu. 2. a. 1. ſed infrà commodiori loco diluemus lib. 2. c. 3.

CAPVT XIV.

Quo ſenſu matrimonium dicatur indiſſolubile ratione ſacramenti.

SVMMARIVM.

Matrimonium ex ſacramenti ratione habere extrinſecam inſolubilitatem in hoc ſenſu, quia eſt ſignum ceſſaſſe caſum, in quo diſſolui poſſet, numer. 1. & 2.

Explicatur mens Auguſtini multis in locis, cùm refert inſolubilitatem matrimonij in ſacramentum, num. 3.

Explicatur in eundem ſenſum Ambroſius, & alij, num. 4. & 5.

Conſummatum matrimonium quo ſenſu dicatur inſolubile ex ſignificatione vnionis Chriſti cum Eccleſia, n. 6.

1. ALtera pars noſtræ ſententiæ eſt, vinculum matrimonij ſuſcepto baptiſmo habere quandam indiſſolubilitatem ſpecialem ex ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum fidei. Ea autem inſolubilitas non eſt intrinſeca naturæ matrimonij neque illi addit aliquam firmitatem intrinſecam, ſed extrinſecam ſolubilitatem tollit in hoc ſenſu, quia ex caſibus, in quibus ſupremus omnium Dominus diſpoſuit matrimonium diſſolui, ceſſat iam in baptizatis caſus ille, in quo diſſoluitur matrimonium in fauorem baptizati. Vnde ea ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia non eſt eius inſolubilitatis cauſa, ſed ſignum à poſteriori, quo intelligimus ſuſcepto baptiſmo iam ceſſaſſe illam diuinam diſpoſitionem, qua diſpoſuit, vt matrimonium infideliũ altero conuerſo ad fidem, altero verò nolente cohabitare diſſolueretur. Nam matrimonium eo ipſo, quod eſt baptizati vinculum, eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per baptiſmum regenerationis, vt dixi ſupra cap. 11. Quare autem ſic diſpoſuerit Deus, vt matrimonium infideliũ altero conuerſo ad fidem in illis caſibus diſſolueretur, non verò quando alter fidelis deficit à fide, cùm maior tunc videatur eſſe creatoris iniuria, quam in eo, quod non baptizatus nolit cohabitare cum fideli coniuge, explicabo infrà cũ de impedimento diſparis cultus ſermo fuerit, lib. 7.

2. Atque in hoc ſenſu, & non in alio dici poteſt ſignificationem illam, quæ conuenit proximè vinculo matrimonij coniunctionis Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum regenerationis, efficere matrimonium fidelium ſtrictiùs inſolubile, quam ſit ex natura ſua. Cùmque ea ſignificatio indita ſit matrimonio fidelis & baptizati, eo ipſo, quod eſt baptizati vinculum, inde fit, vt matrimonium infidelium cùm conuertũtur ad fidem, eo ipſo habeat eam indiſſolubilitatem. Quadrat enim illi ſtatim ſine nouo conſenſu ea ſignificatio. Similiter etiam matrimoniũ fidelium contractum ſine intentione faciendi, quod facit Eccleſia, licet ſacramẽtum non fuerit, ſit tamen illo modo inſolubile: eo enim ipſo quod eſt vinculum matrimonij ſuſcepto baptiſmo, ſignificat etiam ante conſummationem proximè eam coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per ſacramentum regenerationis.

3. Hoc etiam ſenſu accipio, quod Auguſtinus multis in locis matrimonium inſolubile dicit ratione huius ſignificationis. Sic lib. 1. de nuptiis, & concup. cap. 10. *Quoniam non tantùm fœcunditas, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum eſt fides, verùm etiam quoddam ſacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis, vnde dicit Apoſtolus: Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Ecce nuptiis contractis fidelium commendari hoc ſacramentũ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, docet Auguſtinus. Sed pergit: *Huius proculdubio ſacramenti res eſt, hoc eſt effectus, vt mas & fœmina connubio copulati, quandiu viuunt, inſeparabiliter perſeuerẽt, nec liceat excepta cauſa fornicationis à coniuge coniugem dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt viuens a viuente in æternum nullo diuortio ſeparetur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, in monte Sancto eius, hoc eſt in Eccleſia Chriſti quibuſque fidelibus coniugatis, qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, vt cũ filiorũ procreãdorum cauſa, vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores, neque ſterilem coniugem facilè relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquam fecerit, nõ lege huius ſæculi, vbi interueniente repudio ſine crimine cõceditur cum aliis alia copulare connubia, quod enim ſanctum Moyſem* Dominus *propter duritiem cordis illorum Iſraelitis permiſiſſe teſtatur: ſed lege euangelij reus eſt adulterij, ſicut etiam illa ſi alteri nupſerit.* Vide Auguſtinum inde petere inſolubilitatẽ ſemper reperiri in matrimonio fidelium, etiam in facto eſſe, quia membra ſunt Chriſti, hoc eſt in Eccleſiam adſciti. Et poſt pauca ſubiungit. *Ita inter viuentes manet quoddam vinculũ coniugale, quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: ſicut Apoſtata anima velut de coniugio Chriſti recedẽs etiam fide perdita ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, ſi amiſiſſet abſcedens.* Hæc Auguſtinus. His autem poſtremis verbis indicat Auguſtinus matrimonio fidelium eam indiſſolubilem coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, per ſacramentũ fidei, & regenerationis ſignificari, quę cõiunctio etiamſi regeneratus abſcedat, amittat fidem, ab Eccleſia abſcindatur, non deperditur; & ob eam dici matrimonium fidelium inſolubile & ratum, quaſi à ſigno, quia ſignatum eſt ſacramento fidei, & habens ſignaculum eius ſacra-

Digitized by Google

menti, ſcilicet indiſſolubilis coniũctionis Chriſti per lauacrum regenerationis, ſignum enim eſt ceſſaſſe iam caſum illum, in quo fauore baptiſmi diſſolui poterat.

4. Hoc etiam ſenſu intelligendum, quod ait Ambroſius 1. Corinth. 7. *Si autem ambo crediderint per cognitionem Dei, confirmat coniugium.* Hoc etiam ſenſu intelligendum, quod habet Eugenius Quartus in citato decreto, indiuiſibilitatem eſſe bonum matrimonij, propter hoc quod ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Chriſti cum Eccleſia: tantùm enim vult hoc bonum, quod reperitur in matrimonio baptizati eſſe indiſſolubilitatem, non quamcunque, eã enim ex ſua natura habet, ſed extrinſecam tantùm, quia ſcilicet ceſſat iam caſus ille diſſolutionis matrimonij in fauorem baptizati, cuius ſignum eſt ea coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſignificatio, quæ conuenit matrimonio eo ipſo, quod eſt vinculum hominis baptizati. Nuſquã autem neque Concilia, neque Auguſtinus in eã ſignificationem tantùm retulere indiuiſibilitatem matrimonij, ſed illam quã non habet matrimonium infidelium conſummatum, quod in fauorẽ baptizati diſſolui poteſt diuino iure, quæ inſolubilitas extrinſeca tantùm eſt & neque auget, neque minuit natiuam inſolubilitatem matrimonij, vt probatum, & explicatum eſt capit. præcedenti.

5. Atque in hoc ſenſu, cùm iſta ſignificatio ſoleat appellari ſacramentum, late ſumpta voce ſacramenti, accipio eos, qui dicunt abſolute matrimonium inſolubile ratione ſacramenti. Nam inſolubilitatis nomine intelligunt hanc inſolubilitatem extrinſecam, & nomine ſacramenti intelligunt non ſacramentum ſtrictè ſumptum, ſed quatenus arcanam hanc ſignificationem habet; in quo ſenſu vt viſum eſt, ſæpe Auguſtinus appellat ſacramentum. Sic accipio Concilium Colonienſe ſub Paulo 3. p. 7. cap. 42. cum inquit: *In ſacramento autem ne coniugium ſeparetur.* Sic etiam accipio catechiſmum Pij V. titulo de matrimonio §. *Iam vero*, ibi: *Quamuis matrimonio quatenus naturæ eſt officium conueniat, vt diſſolui non poſſit, tamen id maxime fit, quatenus eſt ſacramentum.*

6. Denique aſſero, cùm matrimonium conſummatum eſt, conuenire illi ſignificationem coniunctionis per vnionem hypoſtaticam proximè & directè, & tunc matrimonium dici inſolubile inſolubilitate quadam extrinſeca in hoc ſenſu, quod ſemel conſummato matrimonio ceſſat etiam alter caſus ex his, in quibus diſpoſuit Chriſtus vt diſſolueretur matrimonium, ſcilicet fauore ſtatus religioſi, quæ inſolubilitas extrinſeca eſt, nihil addens, neque diminuens intrinſecam firmitatem, vt iam explicui in matrimonio fidelium: cùm tamen potuiſſet Deus inſtituere, vt etiam matrimonium conſummatum diſſolueretur fauore religionis, ſi vellet, non obſtante ratione ſacramenti, & ſignificatione eius vnionis; ſicut illis non obſtantibus matrimoniũ fidelis non conſummatum diſſoluitur fauore ſtatus religioſi. Et iuxta eorum ſententiam, qui dicunt eiuſmodi ſignificationem conueniſſe omni matrimonio etiam ante Chriſtum, & in veteri lege, non obſtante ea ſignificatione vnionis hypoſtaticæ diſſoluebatur libello repudij interueniente. Ea igitur ſignificatio non efficit, ſed ſignum à poſteriori eſt, quo colligimus eam extrinſecam ſolubilitatem ceſſaſſe. Atque huius ſignificationis maxime habetur ratio in Bigamia. Nam ea inducitur defectus huius ſacramẽti, id eſt, coniunctionis per vnionem hypoſtaticam vnius ſponſi cum vna ſponſa; appellaturque ab Innocentio III. in cap. *Debitum de Bigamis*, defectus ſacramenti. Et ideò etiam dixit Auguſtinus Bigami matrimonia deficere à menſura ſacramenti. Maneat ergo matrimoniũ natura ſua eſſe vinculum perpetuum indiſſolubile, ſolumque à Deo diſſolui poſſe, à quo quodcunque tam conſummatum, quam non cõſummatum diſſolui poteſt, vt conſtat ex lege repudij, de qua ſuo loco, lib. 7.

CAPVT XV.

Explicatur quid ſit Matrimonium ratum.

SVMMARIVM.

Quid ſit matrimonium legitimum, n. 1.
Quare dicatur ratum n. 2.
Explicatur Innocentius capit. Quanto de diuortijs, n. 3.
Quo ſenſu dicant Scholaſtici eſſe ratum matrimonium ob ſacramentum fidei, n. 4.
Explicatur mens aliorum Scholaſticorum in bonum ſenſum, n. 5.

1. EX his, quæ hactenus dicta ſunt, non obſcure colligitur, quis ſit ſenſus eius diſtinctionis, qua communiter à Doctoribus diuiditur matrimonium in legitimum, ratum & cõſummatum. Conſummatum enim eſt, quod iam carnalis copula conſummauit. Quæ autem requirantur, vt dicatur conſummatum, explicabo infrà ſuo loco. Legitimum autem dicitur; quod iuxta leges eſt. Vnde matrimonium infidelium quod ipſo iure naturali ſpectato contrahitur, legitimum appellatur. Ratum autem dicitur, quod eſt ſignatum ſacramento fidei, ſiue quod eſt in baptizato, & habet eam ſignificationem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, vt hactenus explicuimus.

2. Dicitur autem ratum, non ratione fidei, aliàs matrimonium catechumeni eſſet ratum, & ante baptiſmum, ſi reſiliret à fide, altero cõiuge conuerſo & baptizato, nolletque cohabitare ſine contumelia creatoris, non poſſet baptizatus ducere aliam, quod abſurdum eſt. Non ergò dicitur ratum ex fide ſuſcepta, & alias etiam amiſſa fide deſineret eſſe ratum in hæreticis, cuius oppoſitum definitur ab Innocentio III. in c. *Quarto, de diuortijs*, & Tridentino Seſſione

24.

24.can.5. cùm tamen maior appareat creatoris contumelia. Dicitur ergò ratum reali ſuſceptione baptiſmi, tanquam cauſa, & ea ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia tanquam ſigno, vel effectu. Quia ſcilicet, ſemel ſuſcepto ſacramento baptiſmi, & ea ſignificatione ceſſat iam ille caſus, in quo diſſolui poterat in fauorem baptizati. Quare autem id conceſſum fuerit infidelis matrimonio, & non hæretici dicam infrà ſuo loco.

3. Hinc Innocentius III. in cap. *Quanto de de diuortiis*, inquit: *Nam & ſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum; inter fideles autem verum & ratum exiſtit matrimonium, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratũ efficit côniugij ſacramentum, vt iam in coniugibus illo durante perduret.* Ecce ad ſacramentum Baptiſmi, quod appellat ſacramentum fidei, reuocat, quòd matrimonium ſit ratum, à quo etiam ſacramento, vt ſæpè dictum eſt, habet quod repræſentet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per lauacrum regenerationis. Nec reuocat Innocentius, quod matrimonium ſit ratum, ad ſacramentum fidei quomodocumque, aut in voto, ſed ad realem ſuſceptionem baptiſmi, quo publicè fidem proteſtamur. Nã ſolus baptiſmus reipſa ſuſceptus eſt, qui perdurat, ratione characteris: cũ tamen fides non permaneat ſemper & ſuſcepta nõ tantùm ſemel, ſed ſæpe etiam amitti poſſit. Tribuitur ergo baptiſmo re ipſa ſuſcepto, quod efficiat ratum matrimonium, non fidei. Sic intelligendus Ambroſius 1. Corint. 7. cùm dicit: *Si autem ambo crediderint, per cognitionem Dei confirmat coniugium.* Et ibidem. *Non enim eſt ratum matrimonium, quod ſine Dei deuotione eſt.* Nomine enim *deuotionis, & credendi* verbo, non fidem vtcunque, ſed eorum, qui publica profeſſione in baptiſmo proteſtati ſunt fidem, vt dictum eſt ex Innocentio.

4. Atque hæc eſt etiam communis Scholaſticorum ſentẽtia, matrimonium fidelium eſſe ratum, eo quod fidelium eſt, ob ſuſceptum ſacramentum fidei. Hi autem ſunt Magiſter in 4. diſt. 39. cap. extremo. in vltimis ferè verbis: *Ideo non eſſe ratum quia ſine fide.* Paludanus eadem diſtinctione quæſt. 1. concluſione 3. Richardus artic. 1. quæſt. 2. Guillermus Rubion quæſt. 1. art. 1. Ioannes Maior ibidem, quæſt. vnica: *Quia præſupponit Sacramentum fidei.* Thomas de Argentina quæſt. 1. artic. 1. *Infidelium matrimonium effici ratum tranſeundo ad fidem, ſine nouo conſenſu aut contractu.* Deça Hiſpalen. diſtinct. 26. qu. 1. a. 4. in ſolutione ad quintum Durandi contra primam concluſionem: *Baptiſmum eſſe quoddam opus operatum faciens matrimonium ratum, & ſacramentum.* Durandus diſtinct. 26. quæſt. 3. numero 14. *fieri ratum fide ſuſcepta.* Antoninus tertia parte, titulo primo, capite ſexto. *Ratificari per conuerſionem ad fidem,* & olim Alexander Alẽſis 4. part. quæſt. 9. membro 5. art. 2. §. 1. quæſtiuncula 2. ad argumenta docuit *effici ratum per ſacramentum fidei*, citato decreto Innocentij III. in dicto capit. *Quanto de diuortiis.* Eadem autem eſt mens horum Doctorum ſiue dicant ratum eſſe ob ſacramentum fidei, ſiue eſſe ratum quia inſolubile eſt, cùm ex ſacramento fidei habeat matrimonium in homine baptizato ſignificare coniunctionem prædictam Chriſti cum Eccleſia, qua colligimus ceſſaſſe iam vnam diſſoluẽdi matrimonij cauſam iure diuino præſcriptam. Verum eſt nonnullos ſcholaſticos appellaſſe ratum etiam coniugium infidelium, eò quod viderunt eſſe inſolubile ex ipſa matrimonij inſtitutione. Sic Guillermus Rub. in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 2. qui ait ratum, id eſt, perfectum eſſe omnium matrimonium: ratum id eſt inſolubile non eſſe etiam fidelium, quia diſſoluitur per profeſſionem. Sed non rectè, cùm oppoſitum nobis tradiderit Innocentius in dicto capit. *Quanto.*

5. Quare, quod nonnulli Doctores aſſerunt, matrimonium effici ratum, quia ſacramentum eſt, ſi velint idem eſſe matrimonium eſſe ratum, & eſſe ſacramentum ſumpta propriè voce ſacramenti, valdè falſum eſt. Nam matrimonium infidelium, cùm ad fidem tranſeunt, fit ratum, vt docent Ambroſius, & Innocentius, & tamen non eſt nec poteſt eſſe ſacramentũ. At ſi nomine ſacramenti intelligant vinculum matrimonij; quod ratione huius arcanæ ſignificationis dici ſolet ſacramentum, vt dictum eſt, rectè interpretari poſſunt, vt idem ſit ac ſi dicerent fieri ratum ſuſceptione baptiſmi, cùm in ea ſuſceptione conueniat matrimonij vinculo ea ratio ſacramenti, ſcilicet ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, vt dictum eſt. Cùm autem dicunt eſſe inſolubile, quia ratum, & ratum quia inſolubile, rectè dicunt: loquuntur autem de inſolubilitate extrinſeca vt dictum eſt, quæ illi accedit ex ſuſceptione baptiſmi, quatenus ceſſat iam caſus ille, in quo poterat diſſolui in baptizati fauorem. Rem hanc de inſolubilitate matrimonij examinaui longiùs, quã par erat; ſed rei difficultas non ſatis explicata hactenus compulit, vt diutiùs in eius immorarer explicatione. Quando autem, & in quibus caſibus diſſoluatur, & qua auctoritate dicam infrà lib. 9.

CAPVT XVI.

De bono prolis.

SVMMARIVM.

Expilcatur ſenſus capitis, & quæſtionis diſputanda, num. 1.

Hæretici matrimonium ſine concubitu eſſe non poſſe affirmantes refelluntur, n. 2.

Vicinus error Gratiani exploditur, n. 3.

Michael Medina non longè ab his diſtans reijcitur, num. 4.

Matrimonium concubitu contrahi error eſt, & probatur primo, & ſecundo, n. 5. & 6.

Explicatur locus Auguſtini, n. 7.

Digitized by Google

Proponitur ſententia Bellarmini, n. 8.
Refellitur Bellarminus, n. 9. & 10.
Copulam non pertinere ad matrimonium, numer. 11.
Proponitur obiectio ex nonnullis canonibus, & ſoluitur, n. 12. & 13.
Explicatur alter Leo in cap. cum ſocietas, nu. 14.
Explicatur Ambroſius in c. ſi quis deſponſatam, num. 16.

1. EXplicato bono ſacramenti, hoc eſt indiſſolubili vinculo matrimonij, explicandũ eſt bonum prolis, quæ ſine copula non ſuſcipitur. Vnde examinandum eſt, an matrimonium in ſua ratione includat copulã, vel ſaltem ordinem ad copulam, & liberos. Sed cùm iſte ordo poſſit intelligi cõuenire matrimonio ex natura ſua, & etiã ex intentione contrahẽtis, explicabo primũ in hoc capite, copulam nõ pertinere ad rationẽ matrimonij: & deinde, quid dicendũ ſit de matrimonio ſpectata eius natura, an ſcilicet includat ordinẽ ad copulã; & poſtea verò, quid de matrimonio ex adiuncta intentione contrahentis, quod fiet his tribus capitulis.

2. In primis igitur cauendus hæreticorum error. Nam Iulianus Pelagianus, vt refert Aug. l. 5. contra Iulianum, c. 9. aſſerebat coniugium ſine cõcubitu eſſe nõ poſſe: vnde & contra ipſum inferebat Auguſtinus ceſſare inter aliquos matrimonium ſtatim, atque copulari non poſſunt, vt in ſenibus accidit. Id ipſum ſenſit VVicleph, vt refert Thomas VValdenſis tom. 2. de ſacramentis capit. 130. definiebat enim matrimonium eſſe legitimam copulationem, qua ſecundùm Dei legem licebat eis ſine crimine filios procreare.

3. Parum aut ferè nihil ab iſtorum placitis diſſentit Gratianus, *cap. quod autem, & cap. iſti inſtitutum*, 27. quæſt. 2. Qui etiam planè docuit non eſſe verum matrimonium ante conſummationem, ſed tunc verè matrimonium inter virum & fœminam celebrari, & contrahi, cùm inuicem ex affectu cõmiſcentur, vt conſtat ex prædicto *cap. Quod autem*. Nec verò Gratianum ſequitur aliquis Catholicus, quare imprudenter Caluinus pro hac ſententia citat Magiſtrũ Sententiarum, cùm Magiſter Gratiani reſpondeat argumentis, vt poſteà videbimus.

4. Nonnihil ab his diſceſſit ex Recentioribus Michael de Medina lib. 5. de continentia ſacrorum hom. cap. 61. vbi non eſſe perfectum ac verum matrimonium ſine copula docet, atque ideò inter Ioſephum & Virginem non fuiſſe verum matrimonium. In eo tamen differre ſe dicit à Gratiano, quod Gratianus aſſerat matrimonium non contrahi, niſi cùm conſummatur, at Medina etiam ante conſummationem contrahi dicit, non tamen eſſe verum neque perfectum, ſine conſenſu in copulam.

5. Cæterum quod Iulianus, VVicleph, & Gratianus docuerunt, matrimonium in ipſo coitu contrahi, & non antea, erroris nota dignum eſt. Primò, quia certum eſt matrimonium in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtitutum, vt docuit Bonifacius VIII. *cap. vnico de voto in ſexto*, & Concilium Colonienſe ſub Paulo 3. part. 7. cap. 40. & Moguntinum ſub eodem cap. 36. colligiturque ex illis verbis Chriſti apud Matth. c. 19. *Nonne legiſtis, quia qui fecit eos ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, &c.* Sed in ſtatu innocentiæ nulla fuit copula, vt ex Geneſi certũ eſt. Ergò verum & legitimum matrimonium non contrahitur in ipſa copulatione, vt Gratianus affirmat.

6. Deinde quia planè aduerſatur doctrinæ Eugenij Quarti in citato decreto, vbi definit cauſam efficientem matrimonij, hoc eſt, vinculi coniugalis eſſe mutuum conſenſum expreſſum. Ergo ante conſummationem ſolo conſenſu legitimè conſtat matrimonium. Nec quidquã obſtat, quod Eugenius addat verbum, *regulariter*, id enim refertur ad verba, quaſi regulariter verba requirantur ad exprimendum conſenſum aliquando, vt iam ſæpe ſupradictum eſt. Eadem veritas habetur in *cap. cum initiatur, cap. coniuges, cap. coniux.* 27. quæſt. 2.

7. Neque obſtat, quod Auguſtinus loco illo citato liberum relinquat Iuliano, vt in ea ſentẽtia quidquid velit, exiſtimet; tum quia nondum eo tempore adeò examinata ea controuerſia erat, ac poſtea: tum etiam, quia vt conſtat ex eodem libro cap. octauo, eò tendebat Auguſtinus, vt oſtenderet primos parentes, ideò operam dare coniugio, vt generent filios, qui regenerentur poſtea, ad id autem de quo agebat, parum referebat Iuliani ſententiam condemnare, aut reprobare.

8. At Bellarminus lib. 1. de matrimonio, c. 5. in ſolut. 6. argumenti exiſtimauit copulam non quidem eſſe partem eſſentialem ſacramenti matrimonij, ſine qua eius eſſentia conſtare non poſſit, eſſe tamen partem integralem, qualis in ſacramento Pœnitentiæ eſt ſatisfactio; additque in hoc plures Doctores Catholicos conuenire, & eſſe veterum Patrum ſententiam, cùm docent inter Beatam Virginem, & Ioſephum fuiſſe verum matrimonium ſine copula. Inquit itaque matrimonium ante conſummationem eſſe quidem verum ſacramentum, & matrimonium, imperfectum tamen, donec conſummetur.

9. Sed in primis diſplicet in hac ſententia Bellarmini, quod dicat plures Doctores id aſſerere, cùm tamen ſolus Gratianus dixerit copulam ad eſſentiam ſacramenti pertinere. Medina etiam dixit ſine copula non eſſe perfectum matrimonium, neque verum; attamen copulam eſſe partem integrantem ſacramenti nullus docuit, neque vllum pro ea ſententia allegare poterit Bellarminus. Licet enim Richardus in 4. diſtinction. 26. articul. 4. quæſtion. 3. & alij dicant integritatem matrimonij perfectam eſſe, cùm conſummatur, non tamen dicunt pertinere ad integritatem ſacramenti.

10. Deinde non placet, quod inquit eſſe par-

Digitized by Google

partem integralem ſacramẽti matrimonij, idque impugno iſta conſideratione. Nam vel nomine ſacramenti intelligit propriè ſacramentum,& eius eſſe partem integralem dicit. Hoc autem verum eſſe non poteſt, nam pars integralis ſacramenti effectum aliquem habet ex opere operato, vt ſatisfactio in ſacramento Pœnitentiæ efficit remiſſionem pœnæ temporalis: at copulę nullum effectum aſſignare poſſumus ex opere operato; ſine temeritate enim dici nequit copulam efficere augmentum gratiæ ex opere operato. Vel nomine ſacramenti intelligit Bellarminus ſacramentum impropriè pro ſigno coniunctionis hypoſtaticæ; in hoc autem ſenſu copula non tantùm eſt pars integralis,ſed eſſentialis. Matrimonium enim quia ſignificat vnionẽ hypoſtaticam eſt matrimonium conſummatum,quod in ſua ratione copulam includit. Solum autem matrimonium conſummatum habere eam ſignificationem docuit Innnocentius III. in cap. *Debitum de Bigamis*, vnde infert,eũ qui duxit vxorem,quam non cognouit, & ea mortua aliam ducit,non eſſe bigamum,quia non diuiſit carnẽ in plures,&ex conſequẽti in illo nõ eſt defectus ſignificationis vnionis Chriſti cum vna Eccleſia.Id quod etiam habetur cap. *Valẽtino*, diſt.34. Ergo ſenſit ad eam repræſentationem copulam requiri, atque adeò ſacramenti matrimonij impropriè dicti non eſt pars integralis,ſed eſſentialis. Id quod docuit etiam Aureolus in 4.diſt.27.qu.vnica,propoſit.1.in fine. Adde etiam non rectè Bellarminum veram rationem ſacramenti matrimonij conſtituere in ſignificatione eius vnionis,vt iam ſupra dictum eſt cap.10.conſiſtit enim in ſignificatione gratiæ ſanctificantis animam.

11. Maneat igitur copulam neque ad eſſentiam,neque ad veritatem,neque ad perfectionem integralem matrimonij pertinere, ſiue matrimonium cõſideretur,vt contractus, ſiue vt ſacramentum eſt: vſus enim rei traditæ in nullo contractu pertinet ad eſſentiam vel integritatem contractus. Sic ſentiunt Doctores omnes,quos referre ſupervacaneum eſt.

12. Sed obiici poteſt argumentum ex c.*non eſt dubium*,27.q.2. vbi dicitur illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cũ qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe:eademq; ſententia habetur,*cap.cum ſocietas,c.in omni,c.quapropter,c.ſi quis eadem quæſtione*,quibus canonibus indicatur vel matrimonium ſine concubitu non eſſe, vel ſaltem ante copulam eſſe imperfectum,& ea coniunctione, & corporũ commixtione perfici.

13. Reſpondetur tamẽ ex his canonibus nihil probari contra veram communemq; ſententiam. Et quidem text.in ca.*non dubiũ*, apud Auguſtinum non extat, vt monet Soto in 4. diſt.26.q.2.a.4.in fine,&aduertũt decreti Gregoriani cenſores,extat tamen apud Leonẽ cap. *cum ſocietas*,quod correctum habetur epiſt.90. & 92.ad Ruſticum.Eum autem textũ Thomas de Argentina loco infrà citando cenſet intelligendum de impotentibus ad commixtionẽ ſexuum,expendetque verbum illud,edocetur, quia per probationem conuincitur non fuiſſe legitimas perſonas, cùm fuerint impotentes, atque adeò non pertinere ad contractum matrimonium. D. Thom. interpretatur non eſſe perfectum matrimonium perfectione accidẽtali, quæ attenditur ſecundùm operationem. Soto loco ſupra citato nomine commixtionis ſexus non intelligit copulam, ſed ipſum matrimonij vinculum. Verior tamen interpretatio eſt illo textu ſolum indicari vnitatẽ Chriſti cum Eccleſia perfectè repræſentari in coniugio conſummato,non verò ante conſummationem,ſic expoſuit Hugo in ſumma tract.7.c.6. Thomas de Argentina in 4. diſt. 26. q. 1. art. 1. Supplem. Gabrielis quæſt. 1. a. 3. dub.4. Vnde bigamus, qui propter defectũ ſacramenti reijcitur ab ordinibus ſuſcipiendis,ille dicitur,qui duo matrimonia conſummauit, vt paulò ſuperiùs dicebamus. Atque eo modo interpretandum cum Magiſtro in 4.diſt. 26. cap.vlt. quod cap. *cum initiatur, cap. in omni, cap. quapropter, cap. ſi quis*,dicitur matrimonium conſummatione perfici, in ordine, ſcilicet ad myſterium, vt dixit Innocentius in d.cap. *Debitum*.

14. Sed quamuis hæc interpretatio veritatem contineat, & legitimè alijs canonibus adhiberi poſſit, attamen verborum Leonis alius eſt ſenſus, continetur enim in eo decreto, quod explicabimus infra;cùm de impedimento ligaminis ſermo fuerit latiſſimè. Cùm ergo ibi agat de coniunctione cum concubina, & ancilla,cum qua permanente in ſtatu ſeruitutis verum coniugium eſſe non poterat, vt eo loco oſtẽdemus,inquit etiam inter patronum, &concubinam ex eo non poſſe eſſe repræſentationem coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quia non eſt inter illos matrimonium:non intercedit autem matrimonium, quia non præceſſit nuptiale myſterium, id eſt, nuptiæ celebratæ non ſunt:nuptiæ enim,vt inquit ibi ſanctus Leo,ſunt inter ingenuos & æquales.

15. Canonis autem *ſi quis deſponſata*, qui ex Ambroſio deſumptus eſt,ex epiſtola ad Paternum 66. quæ eſt tertia libri ſexti Epiſtolarum in hac noua editione,alium longè ſenſum eſſe ab eo,quem vult Gratianus,aduertunt Decreti Gregoriani cenſores, & planè conſtabit intuenti.Nam in ea epiſtola Paternum conſulit, vt filio ſuo filium ex filia, hoc eſt, neptem auunculo nullatenus coniugio copulare velit. Vnde cùm eius conſultationẽ reprehẽdiſſet, inquit: *Itaque quid conſulueris conſidera, omne enim quod agere volumus, prius nomen facti eius interrogemus,& tunc vtrum laude, an vituperatione dignum ſit, exiſtimabimus, verbi gratia, miſceri mulieri quibus voluptas eſt, Medicorum etiam pueri corporibus vtile ferunt. Sed conſiderandũ vtrum cõiugi an extranea,deinde nupta,an innupta*,

innuptæ. Si quis deſponſata ſibi, & tradita vtatur, coniugio vacat, qui aliena expugnat pudorem, adulterium facit, cuius vel ſolo nomine reprimitur plerumque tentandi audacia. Hactenus Ambroſius.

CAPVT XVII.

Matrimonium ex ſua ratione includere ordinem ad copulam.

SVMMARIVM.

*Explicatur ſenſus quæſtionis, num.*1.
*Refertur Hugonis Victorini ſententia ex recentiorum mente, num.*2.
*Reÿcitur á recentioribus Hugo, n.*3.
*Verus ſenſus ſententiæ Hugonis, n.*4.
Sententia Almaini proponitur, nu. 5. *& reÿcitur, num.*6.
*Matrimonium ex ſua ratione habere ordinem ad copulam vera ſententia eſt, num.*7.
Dominium in corpus transferri poſſe, impeditum tamen ad vſum, n 8.
*Explicatur, quomodo id contingat ſine læſione iuſtitiæ, num.*9.
*Difficultas ex duabus legibus inſinuatur, & remittitur, num.*10.

1. SEd cùm iam conſtet matrimonium in ſua ratione non includere copulam tanquam partem eſſentialem, neque integralem, ſupereſt explicemus, an ſaltem includat ordinem ad copulam ſpectata natura matrimonij, etiam ſine ordinatione, & conſenſu contrahentis, de hoc enim dicam cap. ſequenti.

2. Nonnulli Recentiores hoc loco referunt Hugonem de SanctoVictore peculiarem in hac re ſententiam ſequutum eſſe 3. tomo lib. de Mariæ Virginitate perpetua cap. 1. vbi nouũ quoddam genus contractus matrimonij excogitaſſe videtur. Inquit enim, præcipuam cauſam ſeu finẽ matrimonij, & coniugij fuiſſe, vt vir relicto patre & matre adhæreret vxori ſuæ, non cõmixtione carnis, ſed affectu charitatis, dilectionis, & habitationis. Poſteà verò adiunctum ei fuiſſe officium generandi filios in conſeruationem generis humani.

3. Hanc ſententiam iidem Recentiores impugnãt. In primis, quia ſi eſſentia matrimonij in ſola illa coniunctione animorum per dilectionem, & habitationem conſiſteret, poſſet quidẽ inter fratrem, & ſororem, quinimo inter duos fratres iure ipſo naturali eſſe matrimonium; ſi quidem inter eos poteſt eſſe animorum ſocietas in charitate ad perpetuam habitationem, quod videtur abſurdum. Inter eos autem matrimonium non alia ratione eſſe nequit, niſi quia hæc matrimonij coniũctio ſuapte natura ad hoc eſt, vt filij generentur. Deinde quia ſi ſola animorum coniunctione per charitatem, & habitationem matrimonium conſiſteret, verum non eſſet: *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Geneſ. 1. & Matth. 19. nam propter huiuſmodi vinculum tantùm natura, & charitas ipſa non prohiberet cum alio coniungi, quinpotius ad manendum cum patre, & matre, & eos diligendos inclinaret, niſi talis eſſet coniunctio, propter quam iure optimo relinquitur pater & mater. Denique ſi vera eſſet opinio Hugonis, inter omnes religioſas mulieres inter ſe, & viros religioſos inter ſe ipſos verum matrimonium, & coniugium eſſet, quod eſt abſurdum.

4. Cæterùm ego exiſtimo longè aliam fuiſſe Hugonis ſententiam, ille enim non loquitur de radicali iure, nec negat ex prima ſua inſtitutione id habere, ſed tantùm loquitur de conſenſu explicito ex parte contrahentis; negat enim neceſſarium eſſe eiuſmodi conſenſum ad veram rationem matrimonij, vt oſtendam capit. ſequenti prolatis ex ipſo teſtimoniis. Quare argumenta illa Hugonis ſententiam non impugnant.

5. At Iacobus Almainus in 4. diſt. 26. quæſt. 1. §. *In quinta vero quærit*, affirmat, matrimonij rationem conſiſtere in obligatione ad nõ vtendum corpore alterius coniugis, vel ad non ſumendam alteram partem in coniugem, viuente priori parte. Mouetur hoc argumento. Quia vel matrimonium importat obligationem in quãlibet partem ad reddẽdum debitum alteri parti ſi petat: ſi ſic, ego tunc infero, quod de facto ille, cuius vxor eſt adultera, non eſt amplius vir eius quia non habet amplius neceſſitatem tradendi corpus ſuum mulieri, imò poteſt renuere, ſi petat. Vel importat ſolùm poteſtatem propinquam vtendi mutuò, & licite corpore alterius ad vſum carnalem. Tunc ſic ego infero, quod ſi vir & vxor poſt matrimonium conſummatum ex communi conſenſu ingrediantur religionem, & voueant, quod alter non eſt amplius coniux alterius. Patet, quia neuter illorum habet amplius facultatem talem, puta, quod poſſit licitè vti corpore alterius quantùm ad iſtum actum carnalem, imò ſi vtantur, peccant: & tamen vtrumque iſtorum illatorũ eſt falſum: ergo oportet dicere, quod aliud importat iſtud vinculum, ſcilicet obligationem ad non vtendum corpore cuiuſcumque alterius, vel ad non ſumendam alteram quamcumque partem in coniugem viuente priori parte. Hactenus Almainus.

6. Sed hæc Almaini ſententia valde aliena eſt à veritate, pugnat enim cũ cõmuni Scholaſticorum omnium ſententia, de qua dicemus ſtatim. Deinde illa obligatio negatiua non ſumendi aliam in coniugem viuente prima parte non poteſt eſſe eſſentialis, & prima in matrimonio, ſed aliam neceſſariò ſupponit priorem obligationem. Idque manifeſte conſtat, quia in lege veteri polygamia non tantùm fuit permiſſa ſed licita. Ergo erat matrimonium ſine obligatione vlla non ducendi alteram partem coniugem viuente prima parte. Et aliàs ſi

ca

ea eſſet prima,& eſſentialis obligatio,ſequerentur ea abſurda, quæ contra Hugonis ſententiam ſuperiùs inferebantur,neque enim poſſet reddi ratio,quare inter duos homines coniugium eſſe non poſſet.

7. Igitur Scholaſtici omnes in eo conueniũt matrimonium quavis contrahentium intentione ſecluſa, ordinem habere ad conſuetudinem & copulam ſecundùm carnem, idque probant argumenta contra Hugonis ſententiam facta, neque in hoc vlla poteſt eſſe diſſenſio, ſi rectè intelligatur. Sic igitur explicandum eſt.In matrimonio,ſicut in quovis alio contractu, in quo res datur,& accipitur,duo ſunt.Alterũ eſt tranſlatio dominij, quæ eſt poteſtas,atque facultas vtendi re illa: alterum eſt vſus ipſius rei. Prius eſt radix poſterioris,& ita ad illud ſuapte natura refertur. Sic igitur in matrimonio cùm ſit contractus quidam, in quo datur, & accipitur corpus pro corpore,duo illa inueniuntur,nempe & tranſlatio dominij corporum vnius in alterum,quæ ſuaptè natura refertur ad vſum, & conſuetudinem coniugalem ſecundùm carnem tanquam facultas ſeu ius vtendi corpore coniugis ſecundùm carnem, & vſus ipſe coniugalis ſiue copula. Atque hæc tranſlatio dominij, ſiue radicalis facultas ad vtendum matrimonio, ita vt ſi vtatur,non accedat ad alienum corpus,nec fornicatio,nec iniuſtitia ſit, eſt in quo conſiſtit eſſentia matrimonij.

8. Cæterum interdum, vt transferatur dominium corporis non liberum, & expeditum ad vſum, ſed perpetuò impeditum contingere poteſt,vt ſenſit Ioannes Maior in 4.d.30. quæſt. 4.§.1. in ſeptima ratione ſuæ concluſionis;fatetur enim poſſe aliquem tradere alteri dominiũ ſui corporis perpetuò impeditum. Idem quoque indicat Palud. in 4.diſt.30.q.2.a.1. concl.2. nu.6. cùm aſſerit ſalua,& integra ſubſtantia,& eſſentia matrimonij poſſe tolli ius petendi debitum, hoc eſt, perpetuò impediri;idem etiam indicat Supplementum Gabrielis in 4. diſtinct. 28.quæſt.1.art.3.dub.1.Nec verò huic obſtat id, quo Almainus in 4.diſt.30.quæſt.2.§. *Dicunt alij*, eam ſententiam refellit, quia ipſi videtur impoſſibile,vt quis habeat dominium alicuius rei, qua nullo modo aut nunquam vti poſſit, cùm dominium ſit ius, atque facultas vtendi, & fruſtra daretur ea facultas,quæ nunquam in actum prodire poſſet:poſſumus enim Almainum facilè in hac eadem materia de matrimonio conuincere. Nam poſt matrimonium legitimum contractum, & conſummatum poſſunt coniuges ſe priuare iure petendi vel ex mutuo pacto, vel ex voto caſtitatis, vel ex profeſſione religionis,& tamen in eis manet dominium in corpora, & radicalis facultas ad copulam perpetuò impedita.Idem ergo à principio fieri poteſt ſalua ſubſtantia matrimonij.

9. Verum vt intelligatur qua ratione dominium transferri poteſt, ſi impeditum perpetuò eſt,notat optimè Gabriel Vazquez, 2.tom.in 3. par.diſputat. 125.cap.7. num. 83. duobus modis poſſe impediri vſum alicuius rei vel ex iuſtitia, ita vt ſi quis ea vtatur faciat contra iuſtitiam.Et huiuſmodi impedimentum ſtare non poteſt cũ tranſlatione dominij.Neque enim poſſet in eo vſu eſſe peccatum,contra iuſtitiam, niſi eſſet vſus rei alienæ; implicat autem dominium eſſe tranſlatum,& rem eſſe alienam: atque ideò,vt ſuo loco dicemus, matrimonium nequaquam iniri poteſt ſub ea conditione, vt debitum non exigatur,ſi ita intelligetur, vt vſus ille ſit peccatum fornicationis aut adulterij. Alio modo poteſt impediri dominium, vel ex virtute religionis, vel fide promiſſionis, vel ex deuotione, aut accidenti aliquo,cum hoc autem impedimento etiam perpetuo ſtare optimè poteſt tranſlatio dominij. Huius duo ſigna maniſeſtiſſima ſunt, primum eſt id, cuius modo mentionem fecimus,ſcilicet,ſi aliqui coniugati iam conſummato matrimonio,vel non conſummato emitterẽt votum caſtitatis, vel iam conſummato ad religionem tranſirent, & profeſſionem facerent perpetuò impediuntur ab vſu matrimonij;adeò vt ſi poſtea alter eorum velit repetere alterum coniugem,nequaquam concedetur.Alterum eſt id quod in religioſis prioribus ſæculis contingebat,& probaui latè 1.p.variarum diſputationum qu.3.ſcholaſt.cap.9.qui retento dominio rerum carebant vſu per votum paupertatis, eodemque priuantur etiam religioſi ſocietatis Ieſu vota ſimplicia emittentes poſt biennium; cùm tamen veri domini ſint, ita vt contractus ſine ſuperioris facultate celebrati de ſuis rebus validi cenſeantur.Atque hæc de matrimonij ordine ad copulam ſecluſa quavis intentione contrahentis.

10. Sed exiſtit hoc loco difficultas, eaque non leuis,quam efficiunt duo iura ſibi, vt videtur,pugnantia,nam lib.135. *D. de verborum obligat.*§.2. aſſeri videtur dominium impeditum, & ſub conditione ne alienari queat aliquando transferri, ſic enim habet: *Ea lege donatum ſibi eſſe à Seia ſeruum, & traditum*, &c.Sed de hoc latè in commentario noſtro de redditibus Eccleſiaſticis.

CAPVT XVIII.

Non eſſe neceſſarium conſenſum in copulam explicitum, neque implicitum ex parte contrahentis.

SVMMARIVM.

*Reiicitur VVicleph,qui aſſeruit non poſſe conſtare matrimonium ſine conſenſu expreſſo in copulam,& ſpe filiorum,n.*1.

*Explicatur teſtimonium Auguſtini,n.*2.

*Non eſſe neceſſarium conſenſum explicitum contrahentis eſt communis ſenſus,n.*3.

*Quomodo requiratur implicitus,variè Doctores explicant,n.*4. *&* 5.*& reiiciuntur,n.*6.

Neque requiri implicitum ex parte contrahen-

Digitized by Google

trahatur matrimonium non requiri ex parte contrahentium etiam implicitum conſenſum in copulam, id quod in primis fateri tenentur quicunque docent Beatam Virginem, & Ioſephum ante matrimonium emiſiſſe votum caſtitatis abſolutum, quos referam capit ſequenti. Item illi qui aſſerunt ſub conditione expreſſa caſtitatis ſeruandæ coniugale fœdus iniri poſſe, eamque conditionem non repugnare ſubſtantiæ matrimonij, quos referam ſuo loco. Denique quotquot concedunt inter impotentes cognita impotentia, & etiam inter Eunuchos iure naturali valere matrimoniũ poſſe. Idem docet etiam Thomas Sanchez, lib. 2. de matrimonio diſp. 28. num. 4. vbi diſtinguit finem implicitum ex parte contrahentis, & docet non requiri etiam implicitum in copulam ex parte contrahentis.

8. Hanc ſententiam mihi videtur docuiſſe Auguſtinus: quid enim inſolutum vel intactum reliquit diuinum illud ingenium? nihil certè, aut ſi quid in eo non inuenitur, contempſit potius, quã non vidit. Is ergo in lib. de bono coniugali cap. 1. hæc habet: *Conſequens ergo eſt connexio ſocietatis in filiis, qui vnus honeſtus fructus eſt, non coniunctionis maris & fœminæ, ſed concubitus: poterat enim eſſe in vtroque ſexu etiam ſine tali commixtione, alterius obſequentis amicabilis quadam, & germana coniunctio.* Ecce matrimonium ad caſtè viuendum cum vera, & legitima ratione matrimonij. Expendo in hoc teſtimonio duo, primum, quod filios dicit honeſtum fructum, non coniunctionis, ſed concubitus. In quibus nomine concubitus non eſt intelligendus actus ipſe concumbendi, ſed contractus celebratus in ordine ad concubitum: quaſi dicat filios eſſe finem, quem intendit matrimonium contractum cum ordine ad copulã. In quibus vides manifeſtè diſtinguere Auguſtinum conſenſum in ordine ad coniugalem animorum coniunctionem, & conſenſum in ordine ad concubitum, ſicut 3 p. qu. 29. in Addit. ar. 2. diſtinguebat Diuus Thom. Expendo deinde dicere Auguſtinum ſolam hanc animorum cõiunctionem amicabilem, & germanam ſine cõmixtione carnali, ſatis eſſe ad verum matrimonium, hoc eſt, poſſe conſiſtere veram rationem coniugij ſine ordine ad commixtionem carnalem: cumque eſſe eius ſenſum ſatis conſtat ex illo verbo, *poterat*, quaſi dicat, etiamſi nunquã ad commiſcendum ſe carnaliter contraxiſſent, verè reperiri ratio matrimonij poſſet in coniunctione animorum alterius regentis, & alterius obſequentis ex contractu cum ſexus diuerſitate, in quo & noſtra continetur ſententia, & optima eius inſinuatur ratio, quam adducam poſtea. Addi etiam poteſt in confirmationem huius, quòd cap. 2. quamvis decidere nolit quæſtionem eam, vnde primorum parentum proles poſſet exiſtere, cùm ſtatuiſſet fuiſſe inter eos verum matrimonium, inter alias opiniones refert neque improbat, eam quæ diceret, ſine coeundi complexu aliquo modo alio habituros filios, munere omnipotentiſſimi Creatoris, qui potuit ipſos ſine parentibus concedere, qui potuit carnem Chriſti in vtero Virginali formare, qui potuit apibus prolem ſine concubitu dare. Et quamvis id incertum videatur Auguſtino, tamẽ hoc apud illum certum eſt, etiamſi hoc ita euenturum eſſet inter primos parentes, verũ conſtituiſſe matrimonium. Sentit ergo veram rationẽ coniugij ſine vllo ordine ad copulam reperiri non repugnare.

9 Sed adduco ſecundo loco aliud teſtimoniũ Auguſtini ex eodem lib. cap. 3. vbi cùm examinaret, cur coniugium eſſet bonum, ita ſubiungit. *Quod mihi non videtur propter ſolam filiorũ procreationem, ſed propter ipſam etiam naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem: alioqui non iam diceretur coniugium in ſenibus, præſertim ſi vel amiſiſſent filios, vel minimè genuiſſent. Nũc verò in bono licet annoſo cõiugio, & ſi emarcuit ardor ætatis inter maſculum & fœminam, viget tamen ordo charitatis inter maritum & vxorem; quia quantò meliores ſunt, tantò maturiùs à commixtione carnis ſine pari conſenſu ſe continere cœperunt, non vt neceſſitatis eſſet, poſtea non poſſe quod vellent, ſed vt laudis eſſet, primum noluiſſe, quod poſſent. Si ergo obſeruatur fides honoris, & obſequiorum inuicem debitorum ab alterutro ſexu, etiamſi langueſcentibus, & prope cadauerinis vtriuſque membris, animorum tamen ritè coniugatorum tanto ſincerior, quanto probatior, et tanto ſecurior quanto placidior caſtitas perſeuerat.* Hactenus Auguſtinus. In quo teſtimonio in primis expẽdendum eſt duos aſſignaſſe Auguſtinũ fines cõtrahendi matrimonij, & liberorum procreationem, & ipſam etiam naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem. Deinde hos duos fines ita diſtinguit, vt non ſolùm conſideratione, ſed & re ipſa ſeparari, & poſſint & contingat: tùm in his qui ſua ſponte vel voto, vel propoſito abſtinere volunt à carnali complexu; tum in his, qui non ſponte ſed natura cogente, vtpotè quorum ſunt languida, & cadauerina corpora, nec dare operam volunt rei vxoriæ, nec poſſunt. Poſſent ergò languida, & prope emortua corpora inter ſe conuenire ob ſolam naturalem in ſexu diuerſo coniunctionem. Præterea conſiderandum eſt, quamvis iſtos duos fines in matrimonio diſtinguat Auguſtinus, ex eius tamen verbis in hoc teſtimonio ſatis apertè colligi liberorum procreationem non eſſe præcipuum finem, & talem, quo ſublato periret huius ratio contractus; ſed ſolam naturalem animorum in diuerſo ſexu coniunctionem, in qua ſeruetur obſequiorum inuicem debitorum ab altero ſexu, & honoris fides, eſſe præcipuum matrimonij finem, quique ad eſſentiam firmitatemque matrimonij requiritur: finem autem procreationis aliquando iuſtè coniungi cum priori fine, aliquando verò deficere.

10. Tertio induco pro hac ſententia nonnulla verba Auguſtini, quæ ſæpè repetit agens de coniugio inter Virginem Deiparam & Ioſeph lib. 23. contra Fauſtum cap. 8. *Neque enim*

quia

quia concubitu non permixtus, ideo non maritus. Et poſtea. *Vt & Ioſeph Mariæ maritus diceretur habens eam coniugem non concubitu, ſed affectu, non commixtione corporum, ſed copulatione, quod eſt charius, animorum.* Et paulo poſt. *Mariam Ioſeph coniugem non fruſtra appellatam propter ordinem ſexus, & animorum confœderationem, quamuis ei non fuerit carne commixtus.* Et in fine capitis. *Et ne homines fideles Chriſti idquod ſibi coniuges carne miſcentur, tam magnum in coniugio deputarent, vt ſine hoc coniuges eſſe non poſſe non crederent, ſed potius dicerent fidelia coniugia multo familiariùs ſe adhærere membris Chriſti, quanto potuiſſent imitari parentes Chriſti.* Et lib. 1. nupt. & concup. cap. 11. *Abſit vt inter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius erit, quo magis ea pacta ſecum inierint, quæ charius concordiuſq; ſeruanda ſunt nõ voluptuariis corporum nexibus, ſed voluntariis animorum affectibus.* Et ſtatim. *Coniux vocatur, ſcilicet Virgo Maria, ex prima fide deſponſationis, quam concubitu, nec cognouerat, nec fuerat cogniturus, perierat, nec mendax fuerat coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura fuerat vlla carnis commixtio.* Et lib. 2. de conſenſu Euangel. cap. 2. *Hoc exemplo magnificè inſinuatur fidelibus coniugatis etiam ſeruato pari conſenſu poſſe permanere, vocariq; coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.* Ecce in omnibus his teſtimoniis aſſerit Auguſtinus veram rationem coniugij, non ſolùm ſine vſu concubitus, ſed etiam ſine vllo ordine ad concubitum. Et vt ex multis eorum clare patet, non ſolùm contendit poſſe poſt contractum matrimonium abſtineri ab vſu, manente coniugio, ſed etiam ante contractum poſſe amoueri omnem ordinem ad coniugium, & ita celebrari matrimonium in naturalem tantùm vitæ coniunctionem, vt clarè patet ex hoc poſtremo loco. Atque vt magis conſtet quæ vis ſit illorum locorum, ſupponamus duo apud Auguſtinum certa. Primum eſt inter Mariam, & Ioſeph, fuiſſe verum cum omni proprietate matrimoniũ. Præferendus in hoc Auguſtinus aliis Patribus, qui aliter loquuntur, niſi eorum verba commodè explicari poſſint, quos tamen in concordiam redigere conatur Caniſius lib. 2. de Beata Virgine, ca. 11. parum à principio. Alterum eſt Beatam Virginem integritatem vouiſſe, non ſolùm corde, ſed ore, antequam deſponſaretur Ioſepho. Ita docet lib. de Sancta virginitate cap. 4. Ex quo videtur conſequens Virginis votum nõ conditionatum, ſed abſolutum fuiſſe, vt poſtea multi cum Soto rectè exiſtimarunt. Quod ſi hæc duo vera ſunt apud Auguſtinum, vt certè videtur eſſe, planum ſequitur Beatam Virginem matrimonium celebraſſe abſque vllo prorſus ordine ad copulam, & ſine vllo cõſenſu in illam. Qui enim poſſet ſuppoſito abſoluto voto ſine peccato? Impoſſibilis itaque erat ex Auguſtino conſenſus in copulam. Et nihilominus hoc non obſtante inquit, validum celebrari matrimonium. Sentit ergò cum ſolo conſenſu ad caſtè viuendum etiamſi nullus poſſit eſſe conſenſus in copulam, validum poſſe eſſe matrimonium. Adde etiam in omnibus his locis conſtanter Auguſtinum agnoſcere tanquam ſufficientem finem contrahendi matrimonij ſolam animorum coniunctionem in eadem vitæ ſocietate.

11. Quarto loco adduco Hugonem Victorinum, qui ſuo ſæculo alter Auguſtinus dici meruit, cuius adeò ſunt expreſſa verba pro noſtra ſententia, vt ſatis ſit illa proferre, quamvis non expendantur. Is ergo agens de incorrupta Deiparæ Virginitate inter alia, quæ omitto, hæc habet. *Diſcutiamus, vt poſtulas, quid ſit coniugiũ, & ex eius definitione propoſita conſideremus ſi ſimul eſſe potuerunt in Virgine Matre, & conſenſus coniugalis, & propoſitum Virginitatis. Quid enim eſt coniugium niſi legitima ſocietas inter virum & fœminam: in qua videlicet ſocietate ex pari conſenſu vterque ſemetipſum debet alteri. Spontaneus ergo conſenſus inter virum, & fœminam legitimè coniunctos facit, quo vterque alteri debitorem ſui ſe ſpondet, iſte eſt, qui cõiugium facit: & coniugium eſt ipſa ſocietas tali conſenſu confœderata, qua altero viuente alterum ab altero non diſſoluit. Eſt adhuc alius conſenſus, ſed carnalis commercij adinuicem exigendi, atque reddendi ſimilem inter virum, & mulierem pactionem conſtituens, comes, non effector coniugij, officium & non vinculum, qui & ipſe tamen cum pari ab vtroque voto ſuſcipitur, pari etiam neceſſe eſt debito teneatur.* Sed valdè notanda ſunt quæ ſequuntur. *Huius debiti* (loquitur de carnali commercio) *neceſſitas illos coniugatos ſibi ad inuicem non ſubijcit, in quibus dum coniugium contraheretur, vel ſanciretur huius operis conſenſus non præceſſit. Nec tamen hoc officio ceſſante veritatem ſeu virtutem coniugij ceſſare credendum eſt, imò potius tanto verius ac ſanctius coniugiũ eſſe, quod in ſolo charitatis vinculo, & non in concupiſcentia carnis libidine fundatum eſt.* Hactenus Hugo. Vbi notanda ſunt duo. Primum eſt apertè dicere, vt conſurgat obligatio aut vinculum reddẽdi debitum, neceſſarium eſſe conſenſum vel tacitum, vel expreſſum in copulam carnalem ex parte contrahentis, etiamſi ſit radicale ius. Si ergo non fuerit, ceſſabit profectò aliquis ordo ad copulam in eiuſmodi coniugio ex parte contrahentium. Quid enim refert corpus contrahentis eſſe potens, ſi ad copulam nequaquam ordinatur, ſed ita voluntariè impeditur, ac poſſet impediri natura ipſa. Itaque potentia corporis, quod traditur, ſi deſit conſenſus aliquis vel explicitus, vel implicitus in copulam, comitatur tantùm matrimonij contractum, minimè tamen requiritur. Secundo expende illa verba *ſolo charitatis vinculo coniugium verum eſſe.* Quod ſi ſolo vinculo charitatis, ergò hoc & omni alio ſecluſo conſtare poteſt, atque adeò ſecluſo etiam quovis ordine ad copulam. Si enim hic eſſet in matrimonio, non conſtaret ſolo charitatis vinculo, & ſine concupiſcentia carnis, quam excludit Victorinus, quæ nihil aliud eſt Hugoni, quam iſte ordo

ordo ad copulam. Sed auctoritate hactenus pugnatum eſt ſatis.

12. Sed ſumo ſecundam probationem ab exemplo, & ſpecialibus caſibus. Exempli eſt, quia inter Beatam Virginem & Ioſephum fuiſſe verum matrimonium adeò certum eſt, vt ſine temeritate ſaltem negari non poſſit, de quo poſtea cap. ſequenti: illudque matrimonium celebratum eſt poſt emiſſum votum caſtitatis. Ergò non potuit eſſe cum conſenſu in copulam etiã implicito ex parte contrahentis, propter rationem, quam ſtatim adducam.

13. Deinde id ipſum oſtendit, quod in matrimonio impotentis cum impotenti cognita impotentia decernit Eccleſia. Iamdiu enim ſtatuit verum eſſe poſſe matrimonium ad caſtè viuendum *cap. conſultationi, & cap. requiſiſti, de frigidis, & cap. multorum, 27. q. 2.* ibi: *Præſertim, ſi non tali mente Subdiacono iuncta eſt, vt à carnis voluptatibus abſtineret, & cap. requiſiſti, 33. quæſt. 1. & cap. ſuper eo, 24.* In appendice Concilij Lateranenſis ſub Alexandro III. part. 6. Quæ latiùs proſequemur infrà, cùm de impedimento impotentiæ ſermo fuerit. Sed qui contrahit cum impotenti cognita impotentia, nullatenus poteſt in copulam conſentire, cùm impoſſibilis ſit intra vas, & naturali modo, quare debet eſſe ſub conditione caſtè viuendi.

14. Præterea quia matrimonium contractũ ſub conditione expreſſa caſtè viuendi validum eſt, atque legitimum & licitum. Ergò verum eſſe matrimonium poteſt abſque conſenſu in copulam. Antecedens oſtendam infrà, cùm de conſenſu conditionato ſermo erit. Conſequentiam probo. Quia aliàs tale matrimonium eſſet peccatum contra caſtitatis votum. Idque conſtat quia Auguſtinus in lib. de bono viduitatis cap. 8. & habetur in capit. *Nuptiarum bonum,* 27. q. 1. non longè à principio inquit: *Quæ expetita & electa, & voti debito oblata, iam non ſolum capeſſere nuptias, ſed etiam ſi non nubant, velle nubere damnabile eſt.* Igitur poſt caſtitatis votum velle nubere, aut nubere damnabile eſt, non certè alia ratione, niſi ſi celebretur in ordine ad copulam ex parte contrahentis, quam poſt votum non poteſt habere ſine peccato aut quia ſe exponat periculo illam habendi. Id autem vetitũ eſt ex ſolo naturali iure, & contra illud ſolum in contrahendo matrimonio peccaretur. Et quamuis Soto in 4. diſtinct. 38. quæſt. 2. art. 1. concluſ. 2. exiſtimet poſt votum nubere eſſe peccatum, quovis modo id fiat, non tantùm ratione copulæ futuræ, aut periculi, ſed ſecundùm ſe. eò quod abſolutè, & ſecundùm ſe iure humano vetitum ſit, & aſſerat hanc eſſe doctrinam Diui Thomę, & Theologorum omnium, quem ſequitur Corduba in Sum. Hiſpan. qu. 136. verùm nullo iure, ex his, quæ Soto adducit, conuincitur, neque Sãctus Thomas aut alius ex Antiquis id docuit. Et quamuis idem Sanctus Thomas, Paludanus, & alij abſolutè doceant eſſe peccatum contrahere matrimonium poſt votum, id tamen intelligũt ratione copulæ futuræ, vel ratione periculi habendi copulam. Quod ipſum clarè exprimunt nonnulli ex antiquis Doctoribus, vt rectè animaduertit Gabriel Vazq. 2. to. in 3. p. diſp. 125. cap. 6. num. 52 & 53. Solo ergo iure naturali vetitum eſt cõtrahere matrimonium poſt votum. Quod ſi ſolo iure naturali prohibitum eſt, ea prohibitio ſolùm oritur ex eo, quod poſt votum contraheretur in ordine ad copulam, vel cum periculo illius, aliàs non eſt vnde prohibitum, & damnabile ſit. Atque hanc vim iuris naturalis, & præcepti explicuit Auguſtinus in dicto cap. Cùm ergo poſt votum licitè, & validè contrahatur huiuſmodi matrimonium, manifeſtum eſt poſſe contrahi ſine vllo ordine ad copulam, etiam implicito ex parte contrahentis, aliàs ſi ex parte illius eſſet aliquis ordo etiam implicitus, damnabile eſſet illud contrahere. Atque hãc doctrinam inſinuauimus olim q. 3. ſchol. c. 8. & c. 9. prope finem.

15. Nec verò deeſt optima ratio pro iſta ſententia, quæ vnica tantum eſt, & aliquanto latiùs proponenda, vt eius vis magis innoteſcat in hunc modum. Id quod ad eſſentiam contractus matrimonij requiritur tantum eſt, quod ſit mutua animorum coniunctio in indiuiduam vitæ ſocietatem cum diuerſitate ſexus. Sed totum hoc reperiri poteſt in matrimonio contracto ſine vllo ordine ad copulam ex parte contrahentis. Igitur illud eſt verum, validumque matrimonium, ac ſine eo ordine conſtare poteſt. Tota difficultas eſt in maiori propoſitione probanda quam tamen & explicare, & probare conabor diuerſimodè. In primis ex generali ratione contractus, in quo eſt traditio dominij, non repugnat matrimonium eſſe ſine vllo prorſus ordine ad copulam, ex illo generali principio paſſimq; recepto, vbi dominium diſtinguitur ab vſu, poteſt enim eſſe contractus circa materiam dominij, ſine vllo ordine ad vſum, & etiam ſi alias deficiat vſus; tam enim vſus, quàm dominium poteſt eſſe vnũ quodque ſeparatim integra materia contractus. Vnde duplex dominium in fundo, v. g. diſtingui ſolet, vnum directum ac proprietatis: alterum vtile quod pertinet ad vſumfructuum. Ex hoc ergo vniuerſali dogmate nihil repugnaret eſſe matrimonium, in quo ſit mutua coniugum traditio, & dominium directum ac proprium, ſine vllo tamen ordine ad vſum, & copulam ex parte contrahentium, imò impeditis illis omninò. Quid enim repugnat, quo minus in corpore vtriuſque cõiugis diſtingui poſſit dominium directum à dominio vtili, quoad vſum copulæ, quorum vnum ab alio ſeparari ſimiliter poſſit ex mutuo pacto inter cõiuges, concedendo dominium ſuorum corporũ directum, per quod vnus reddatur proprius cõiux alterius, denegato tamẽ vtili dominio, quoad vſum copulæ etiam in perpetuum. Neque enim his obſtat ſpecialis ratio matrimonij, vt obſtare nonnulli volunt, qui cenſent non eſſe poteſtatem in coniugibus transferendi dominium corporum, ſine dominio vtili, & conſenſu in copulam. Huius oppoſitum oſtendimus, &

ex

Digitized by Google

ex Auguſtino, & ex Hugone, & ex eo, quod etiam in humano corpore diſtinguitur vſus à dominio.

16. Præterea ſeparabilem eſſe hanc obligationem ad copulam à vera ratione matrimonij, & dominium vtile à directo in corpus coniugis, oſtendit etiam ea definitio matrimonij. Nam ſecundùm Auguſtinum, dum agit de Virginitate Beatæ Mariæ, eſt legitima ſocietas inter virum & fœminam, in qua ex pari conſenſu ſemetipſum alteri debet. Nomine autem debiti non corporum in ordine ad copulam vinculum intelligit Auguſtin. ſed fidei & obſequiorum vt alter regat, alter obſequatur: & in omnibus his locis, quos adduximus, in quibus matrimonij rationem variè explicat, eam ſine vllo ordine ad copulam etiam implicito nobis tradidit. Idẽ iudicium eſt de ea matrimonij definitione, quam propoſuit Hugo Victorinus. Iuxta Magiſtrum verò in 4. diſtinct. 27. *Matrimonium eſt viri mulierisq; coniunctio maritalis inter legitimas perſonas, vitam inſolubilem retinens.* Parumque ab iſta differunt definitiones aliæ, quæ traduntur in vtroque iure. *Coniunctio maris, & fæminæ inter perſonas legitimas indiuiduã vitæ cõſuetudinem retinens.* 22. quæſt. 2. *Viri & mulieris coniunctio indiuiduam conſuetudinem vitæ retinens. Inſt. de patria poteſtate, §. Nuptiæ.* Harum omnium definitionum verba atque ſenſus cum omni proprietate retinentur, ſine vllo etiam implicito conſenſu in copulam, & ſeparato omninò dominio vtili à directo, & abſque vllo cõtractu in vſum.

17. Præterea quid nos cogit, vt aſſeramus non poſſe eſſe in coniugio tranſlationem dominij corporum ad mutua obſequia vtriuſque ſexus ſine vllo conſenſu in copulam ex parte ipſorum contrahentium? Nihil certè. Sed quid enim eſt, quod id vt affirmaremus cogeret, maximè finis ille, qui eſt liberorum procreatio, ad quem hac via eundum, & perueniendum eſt. Iſte verò finis nequaquam cogit. Vt enim ex Auguſtino vidimus, non illud eſt præcipuè quæſitum in matrimonio, imò neque eſt ita requiſitum, vt ſine eo ratio coniugij permanere non poſſet, ſed ob ſolam naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem, & cum ſolo charitatis vinculo ſtare poteſt validè matrimonium, excluſo etiam fine & ſcopo liberorum procreationis. *Matrimonia*, inquit Quintilianus declamat. 368. *ſunt ab ipſa rerum natura inuenta, ſic mares fœminis iunguntur, vt imbecillior ſexus præſidium mutua ſocietate fortiatur.* Et apud Tacitum lib. 4. Agrippina ſibi maritum à Tyberio expoſcit, ſubueniret ſolitudini, inquiebat, daret maritum, habilem adhuc iuuentam ſibi, neque aliud probis quam ex matrimonio ſolatium. Præcipuus itaque finis matrimonij eſt, vt aduerſùs pericula, & infortunia ſocietas vitæ vtriuſque ſexus, obſequiis, præſidio, atque ſolatiis iuuetur. Vt enim verè & eleganter Imperator Ælius Verus referẽte in eius vita Spartiano, *Vxor dignitatis nomen eſt, non voluptatis.* Cùm ergò finis alius matrimonij ſit magiſque præcipuus, eo ſolo poterit cõſtare matrimonium.

18. Sed rem iſtam adhuc concidamus minutiùs, & explicemus magis. Cùm coniux matrimonium contrahit conſentiens in copulam implicitè, quia communi modo contrahit, licet conſenſus videatur ſimplus, eſt tamen virtute duplus; intercedũt enim ibi duo conſenſus, quos apertè diſtinxere Auguſtinus, & Diuus Thomas loco ſupra citato, & Hugo Victorinus ſupra. Alter eſt in coniugalem coniunctionem, vt D. Thomas loquitur, vel, vt Auguſtinus ait, in naturalem in diuerſo ſexu ſocietatem. Alter verò eſt in liberorum procreationem ex Auguſtini mẽte, vel in carnalem copulam. Ideò enim eſt implicitè in carnalem copulam, quia tanquam finem reſpicit prolem, ita vt carnalem copulam reſpiciat tanquam medium. Iſti autem conſenſus ita ſe habent, vt ſecundus, qui eſt in procreationem liberorum, ſupponat primum, & illum conſequatur; vnde coniteni non effectorem coniugij appellauit Hugo. Vinculum enim mutuæ ſocietatis fundamentum eſt, vt poſſit eſſe vinculum vel obligatio ad carnalem copulam, per conſenſum ſcilicet contrahentium explicitum, vel implicitum. Hæc enim cauſalis vera eſt quia in poteſtate ſua coniugem habet, propriaq; facta eſt priori vinculo, ideò vti poteſt eius corpore ad liberorum procreationem. Tota ergo matrimonij contractus ratio in illa priori obligatione reperitur, cùm in ea à quolibet alio contractu diſtinguatur, & poſſit illa ſeparari à ſecũda ex natura obiectorum, neque ſint neceſſariò connexæ. Sed ex illa duæ obligationes reſultant & naſcuntur, quaſi proprietates ad fidem coniugalem pertinentes: vna impedibiliter fluit, & eſt obligatio negatiua de nõ cognoſcenda aliena, in qua ſola poteſt ſaluari bonum fidei in ſacramento matrimonij, vt fuit in B. Virgine, per hoc quod nullo modo committatur adulteriũ: altera eſt obligatio poſitiua reddendi debitum, ſi ab altero coniuge exigatur, quæ tamen fluit impedibiliter, cùm mutua conuentione ſeparari poſſit huiuſmodi obligatio.

19. Denique hoc dominium vtile, ſiue obligationem ad vſum ſeparari re ipſa poſſe à dominio proprietatis in matrimonio oſtendunt à poſteriori multa. Primum. Quia qui poſt matrimonium conſummatum profeſſionẽ emittunt, neuter habet ius petendi, & aufertur obligatio reddendi debitum propter votum ſolemne, *cap. cum ſis, cap. vxoratus, cap. veniens, de conuerſ. coniugatorum*, cùm tamen permaneat inſolubile vinculum matrimonij, & dominium directũ, *c. ſi quis coniugatus*, 27. q. 2. & dicam infra ſuo loco ex Trid. Seſſ. 24. can. 6. tùm etiam altero coniugum lapſo in adulteriũ alter deobligatur ab obligatione reddendi debitum, *ca. ſignificaſti, & cap. gaudemus de diuortiis*, nam in contractu ea ſemper ineſt conditio, ſi alter fidem & pacta ſeruet: ex quo perſpicitur eſſe has duas in matrimonio ac diuerſas obligationes. Nam quæ eſt circa dominium directum abſoluta eſt, & ſine

condi-

Digitized by Google

conditione vlla: at quæ eſt circa vſum & dominium vtile, eſt conditionalis reddendi ſcilicet, ſi alter fidem ſeruet. Tùm etiam quia hodie contrahentes ſecundùm conſuetudinem, & leges Eccleſiæ non habent obligationem reddenpi debitum intra duos menſes, in quibus poteſt ad religionem tranſire, *cap. ex publico, de conuerſione coniugatorum*. & docet communis Doctorum ſententia, vbi etiam videtur huic obligationi, quæ circa dominiũ vtile corporis verſatur, apponi limitatio, non verò primæ obligationi, quod ipſum indicat duas eſſe diſtinctas, & ſeparabiles. Tùm etiam quia conſenſus in priorem obligationem, ſiue explicitus, ſiue implicitus non pugnat cum voto caſtitatis: vnde non peccaret ex eo capite, qui duceret poſt votum; at verò repugnat cum voto ſiue explicitè, ſiue implicitè quis in illam conſentiat, vt dixi ſupra num. 14. Tùm præterea, quia prima illa obligatio, in qua matrimonium conſiſtit, eſt vera cõiunctio, & vnitas, vt eam appellat Concilium Tridentinum Seſſion. 24. cap. 1. coniunctio autem eſt relatio ęquiparantiæ, id eſt, ęqualis comparationis, coniunctum enim dicitur coniuncto coniunctum. At ſecunda obligatio eſt inæqualis comparationis, per eam enim perſona obligata manet inferior, & reſpicit aliam perſonam, tãquam quę habet poteſtatem in illam, & quæ manere poteſt, ſine eo quod illa obligata habeat obligationem eiuſdem in aliam, vt conſtat in coniuge frangente fidem, quæ non habet ius petendi ab innocenti, & habet reddẽdi obligationem, ſi innocens velit, ſaltem quantùm ad primam coniunctionem poſt violatam fidem: nam poſtea iam cenſetur remiſſa iniuria, & conſurgit obligatio priùs extincta.

20. Quare hanc noſtram ſententiam ſequãtur neceſſe eſt, quicunque docent, has duas obligationes eſſe inter ſe ſeparabiles, & primam ſine ſecunda manere poſſe. Quam doctrinam docet apertè Diuus Thomas in loco citato q. 52. a. 1. ad quartum, idque probat ex eo, quia eſt in manu contrahentis remittere, quod ſibi debitum eſt, poſſetque alios fines matrimonij intendere, veluti habitationẽ inſeparabilem, &c. Caniſius citato Hugone Victorino lib. 2. de B. Virgine, cap. 11. §. cæterum, & alij plures, quos refert, & ſequitur Ferdinandus Rebellus part. 2. de obligationibus iuſtitiæ, lib. 2. q. 13. ſect. 4. n. 30. in fine, & nouiſſimè Ægydius diſp. 14. dub. 4. à num. 43.

21. Argumenta, quæ contra noſtram ſententiam adduci poſſent, commodiùs proponemus, & diluemus infra lib. 7. cùm de impedimento impotentiæ ſermo fuerit. Hæc autem, quæ nunc dicta ſunt, ad eã, quæ ibi dicemus, valdè obſeruari debent.

CAPVT XIX.

De matrimonio Beatæ Virginis cum Ioſeph.

SVMMARIVM.

Sedes huius quæſtionis apud Gratianum. Confictum eſſe locum, quem poſuit ex Auguſtino, numer. 1.

Virginitatem apud Iudæos non fuiſſe in ignominia, neque illicitam, neque inferiorem nuptiis, num. 2.

Beatam Mariam ſemper Virginitatem coluiſſe, & eſſe primam, quæ ſeruauit ex voto, n. 3.

Votum virginitatis emiſſum à Beata Maria ante Annunciationem, n. 4.

Imò & antequam deſponſaretur Ioſepho, *probatur ex Patribus, num. 5. & ex ratione, n. 6.*

Quo tempore vouerit, n. 7.

Votum hoc non fuiſſe conditionatum, ſed abſolutum, n. 8.

Negant nonnulli fuiſſe matrimonium inter B. Virginem, & Ioſeph, nu. 9.

Reyciuntur ex Patribus, num. 10. & ex ratione, num. 11.

Proponuntur, & explicantur teſtimonia Patrum quæ obſtare videntur, n. 12. & 13.

1. HVius quæſtionis ſedes eſt apud Gratianum in cap. *Beata Maria*, 27. quæſt. 2. quem allegat ex Auguſtino. Sed reuera confictus ab illo eſt, & in Auguſtini operibus minimè reperitur. Quid autem ſenſerit Auguſtinus de Beatæ Virginis matrimonio, vel voto dicam ſtatim. Placuit autem hanc quæſtionem coniungere cum ſuperiori, quia eius deciſio pẽdet ex his quæ dicta ſunt, & communiter Doctores, dum de matrimonio diſputant, hanc etiã ſolent diſputationem inſerere, & nos etiam iam olim inſeruimus in prima editione libri de impedimentis matrimonij cap. 16.

2. Pro huius ergo explicatione obſeruandũ in primis olim in lege veteri apud Iudæos Virginitatẽ nõ fuiſſe in opprobrio vel ignominia, neque illicitam, aut inferiorem nuptijs. Cuius oppoſitum rectè ſcio ſenſiſſe D. Thomam, qui exiſtimauit pro tempore legis Moſaicæ potiores eſſe nuptias cœlibatu 3. part. quæſt. 28. art. 4. ad primum, & apertè in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. Quæſtiuncula 1. quem ſequitur Caietanus 3. p. quæſt. citata in coment. art. & Soto in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. §. *Igitur quod*. Senſit etiam quoad hanc partem cum D. Tho. ex Antiquis Henricus Gandauenſis quodlibeto 9. quæſt. 11. & Albertus Magnus in 4. diſt. 30. art. 8. in ſolutione 2. quæ incipit *ad aliud dicendum*. Sed nobiſcum ex Scholaſticis antiquis ſenſit Supplementum Gabrielis in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 2. & Recentiores ferè omnes cum Abulenſi in capit. 30. Num. quæſt. 12. & 22. & cum Clichto-

Digitized by Google

ueo in Damaſcenum lib. 4. de fide cap. 25. Id quod conſtare poteſt tùm teſtimonijs Patrum, & Auctorum aſſerentium multos in lege veteri virginitatem coluiſſe. Nam Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum probat in lege Eliam, & Eliſæum, & Ioannem Baptiſtam, & Euangeliſtã virgines fuiſſe. Addit præterea Danielem, & tres pueros Babylonis, quos inquit apud Hebræos certum eſſe in caſtitate vixiſſe, quinimò Apoſtolos, qui vxores habebant, eas propter Chriſtum reliquiſſe, idque ſignificaſſe, cùm Chriſto dixerunt. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Nam Dominus reſpondit: *Omnis qui reliquerit, aut vxorem, aut filios, &c.* Idem Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum ſcribit Ioſue virginem fuiſſe, & ideo in eius morte non fuiſſe planctum, quia virginitas à morte incipit coronari. Ignatius quoque in epiſt. ad Philadelphos ante med. in hoc numero præter Eliam, Eliſæũ, Ioannem Baptiſtam numerat Melchiſedec, Ieſum Naue, & Ieremiã. De Elia idem ſcribit Ambroſius lib. 1. de Virginibus colum. 3. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 24. cui etiam alios addit Damaſcenus. Epiphanius contra hæreſes hæreſi 30. addit Virginitatem apud Hebræos magnificatam fuiſſe propter Iacobum fratrem Domini, ſupponens illum Virginem permanſiſſe. Ex ipſis etiam Iudæis, & gentibus habemus huius rei præclarum teſtimoniũ. Nam Ioſephus lib. 2. de bello Iudaico cap. 7. & lib. 17. Antiquitat. cap. 2. Plinius lib. 5. naturalis Hiſtoriæ cap. 17. & Solinus cap. 36. Eſſenos abſq; fœminis omni abdicato vſu Veneris, in communi ſocietate ſumma cum laude vixiſſe referunt. Vnde Baronius in apparatu Annalium teſtimonio Ioſephi docet, & Eſſenos ante Chriſtum vixiſſe, & apud Iudæos virginitatem non prohibitam, ſed in pretio habitam. His adde Iudith, quam ex eius libri capite vltimo diſco, totum vitæ ſuæ tempus abſque liberis in caſtitate ſumma cum laude, & gloria tranſegiſſe. Damaſcenus lib. 4. cap. 25, caſtitatem in lege veteri appellatam eſſe ingens votum. Ac deniq; non pauci Patres illa Iſaiæ 56. *Quia hæc dicit Dominus Eunuchis*, de his qui ſeruabant virginitatem, interpretantur, Hieronymus ibi, Auguſtinus lib. 1. de Virginitate, cap. 24. & lib. 14. contra Fauſtum cap. 13. Ambroſius in exhortatione ad Virgines. Baſilius de vera Virginitate ſatis poſt medium. Gregorius 3. part. Paſtoralis cap. 29. Rupertus in eum locum Iſaiæ, quamvis illa verba aliter nec omninò malè, interpretetur Lyranus & alij. Neque verò his obſtant nonnulla ſacrorum librorum teſtimonia, quibus vtuntur, ac potius abutuntur, qui contra ſentiunt, quæ optimè diluit noſter Alphonſus Mendoça quæſt. 4. expoſitiua, & Gabriel Vazquez 2. tomo in 3. part. diſput. 124. cap. 2.

3. Secundò obſeruandum eſt, id quod ex dictis conſequenti ratiocinatione colligitur, Beatam Virginem nunquam procreandi liberos animum habuiſſe, quoties de eo incidit cogitatio ante nuptias, ſed potiùs firmo propoſito virginitatem ſeruare inſtituiſſe. Si enim eo tempore virginitas prohibita non erat, ſed licita, & in honore, & in laude, nec præceptum vllum obſtabat de danda opera liberorum procreationi, nullus iure negare poterit, etiam quod eo tempore melius atque perfectius erat, Virginem ſtatuiſſe: & quod conſequenter deducitur, deſideraſſe ac propoſuiſſe non ſub conditione, ſi Deus voluerit, ſed abſolutè. Quando enim aliquod opus licitum eſt, & non ſolùm licitum, ſed etiam aliàs perfectiùs, abſolutè, & non ſub conditione deſiderari intelligitur. Nec verò optauit, aut deſiderauit ſolùm Virginitatem illæſam cuſtodire, ſed etiam ad eam ſeruandam voto ſe adſtrinxit. Prima quidem inter omnes, quæ Virginitatem ſeruarunt ex voto. Vtrumque docent Patres, & vouiſſe, & primam eſſe, quæ Virginitatem vouerit. Origenes in capit. 13. Matth. in illo *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus*, ita ſcribit: *Arbitrans rationi conſentaneum eſſe virilis quidem puritatis in caſtitate primitias fuiſſe Ieſum, muliebris vero Mariam.* Ambroſius lib. de inſtitutione Virginum cap. 5. *Egregia Maria, quæ ſignum ſacræ Virginitatis extulit, & intemeratæ Virginitatis poſt Chriſtum leuauit.* Auguſtinus tractatu 10. in Ioannem de Maria inquit, *tunc cœpit dignitas Virginum.* Huic ſimile eſt, quod ait Hieronymus epiſt. 2. ad Euſtochium quæ eſt 22. *mihi, Virginitas in Maria dedicatur à Chriſto.* Multo expreſſiùs id aſſerit Abdias Babylonius in vita Beati Bartholomæi. Bernardus homil. 3. ſuper *Miſſus eſt*, colum. 4. non obſcurè dicit, Mariam primam fuiſſe, quæ votum Virginitatis emiſit. Rupertus lib. 3. in Cantica non multum ante finem: *Quia votum egregium Deo prima vouiſti votum virginitatis.* Beda Lucæ 1. in illud: *Dixit autem Maria ad Angelum.* Eandem ſequitur ſententiam Lodolphus Carthuſianus in vita Chriſti, 1. p. cap. 2. colum. 6. & Recentiores frequenter. Quamuis itaque aliæ in lege veteri virginitatem ſeruauerint, nullam tamen ex his votum emiſiſſe probari poteſt. Nam quod nonnulli id affirmant de Maria ſorore Moyſi falſum eſt, habuit enim virum, vt affirmat Ioſephus lib. 3. Antiquitatum cap. 2. Et quamuis Virginem illam fuiſſe demus, vt incertum auctorem ſecutus affirmat Nyſſenus, lib. de Virginitate cap. 19. Et probat Ambroſius in exhort. ad Virgines, & Apponius lib. 6. com. in Cant. & ſequitur Caniſius lib. 1. de B. Virgine cap. 1. & Magallanus lib. 2. in Cant. Moyſi ſect. 11. num. 15. & 16. tamen non ſequitur inde ex voto virginitatem ſeruaſſe. Quod etiam de Iephte adduci ſolet, eius filiam non ſacrificatã cruento, ſed incruento virginitatis ſacrificio, à multiſque probatum, de quo late Azor tom. 1. inſtitutionum moralium, nunquam mihi probari potuit: & quamuis daremus virginitatem ſeruaſſe, attamen non fuiſſe ex voto colligitur ex Iudicum 11. dimitte me, vt plangam virginitatem meam.

4. Ter-

Digitized by Google

4. Tertiò obſeruandum eſt Beatam Virginem ante Annunciationem emiſiſſe votum de ſeruanda virginitate certiſſimum eſſe contra hæreticos huius temporis, quibus cùm exoſa ſint vota omnia, non placet virginem vouiſſe virginitatem. Idque indicat illud Virginis Lucæ 1. *Quoniam virum nō cognoſco,* Neque enim actum denotat, ea enim ridicula, & inanis ratio eſſet, ſed propoſitum ac votum non cognoſcendi. Ita colligit ex eo loco Nyſſenus oratione in ſanctam Chriſti Natiuitatem. *Quoniam me virum cognoſcere nefas eſt.* Atque eodem modo intelligunt Auguſtinus lib. de ſancta Virginitate cap. 4. Beda Lucæ 1. Bernardus homil. 4. ſuper *Miſſus eſt,* & ſermone 2. de Beata Virgine. Hugo tomo 3. lib. de Mariæ Virginitate perpetua cap. 1. poſt medium, & Theologi communi ſenſu idem ex eiſdem verbis colligunt. Itaque illud, *non cognoſco*, idem eſt ac non poſſum, ob votū ſcilicet, vt multis ex ſacra Scriptura teſtimoniis docet, & probat doctiſſimus Pater Chriſtophorus à Caſtro in lib. de Beata Virgine cap. 9.

5. Nec verùm ſolùm ante Annuntiationem emiſit Beata Virgo votum virginitatis, ſed etiam eandem Domino conſecrauit, antequam deſponſaretur Ioſepho. Scio refragari nonnullos, nullo tamen firmo fundamēto, ſed id quod dixi viſum mihi verius, & auctoritate, & ratione. Stant enim pro nobis nonnulli ex Antiquis Patribus Abdias Babylonius in vita ſancti Bartholomæi, ante matrimonium cum Ioſepho virginitatem expreſſo voto dedicaſſe Deiparam affirmat. Auguſtinus lib. de ſancta Virginitate cap. 4. poſtquam Beatam Mariam Virginitatem Deo vouiſſe dicit, ſubiungit. *Sed quia hoc adhuc Iſraelitarum mores recuſabat, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violantes cuſtodituro, quod illa iam vouerat.* Nyſſenus oratione citata ex illo: *Quoniam virum non cognoſco*, infert Beatam Virginem non filiorum cauſa cum Ioſepho nupſiſſe, imò neque eo fine nubere licuiſſe; & paulò antea dicit Ioſepho traditam, & Sacerdotibus tanquam virginitatis cuſtodibus. Rupertus li. 3. in Cantica circa finem: *Quia votum*, inquit, *egregium Deo prima vouiſti votum virginitatis, attamē ſponſi nomen admiſiſti, deſponſari viro non renuiſti.* Idem expreſsè docuit Hugo Victorinus lib. de Virginitate Beatæ Mariæ c. 1. eoque ſuppoſito diſputat, quo pacto potuerit poſtea inire coniugium cum Ioſepho.

6. Et quidem ea mihi videtur eſſe efficaciſſima ratio. Quia niſi demus Virginem vouiſſe caſtitatem ante matrimonium, ſique virginitas eo tempore illicita erat, vt oppoſitæ ſententiæ Doctores fatentur, neceſſariò dicere debemus Beatam Virginem quando matrimonium contraxit, animo procreandi filios contraxiſſe, eo ſcilicet modo, quo tunc ſecundū legem debebat contrahere, imo nec aliter contrahere licuiſſe, quod horret animus de virgine vel leuiter cogitare. Id autem ita eſſe dicendum manifeſtè deducitur, quia ſi eo tempore virginitas prohibita, & præceptum extabat de danda opera liberis ſuſcipiendis, & eo tempore antequam nuberet nondum reuelatione cognouerat ſibi permiſſum ſeruare virginitatem, quamvis deſiderio conditionato ferretur eius animus in virginitatem, ſi tandem id Deus permiſerit; is tamen abſoluto conſenſu, quo matrimonium peractum eſt, in eum finem ferri debuit, qui tunc erat in præcepto. Certò, ſi qui contra nos ſentiunt, ſibi perſuaſiſſent, virginitatem eſſe eo tempore licitam, & non extitiſſe præceptum de procreatione liberorum, planè etiam nobiſcum concederent Beatam Virginē, antequam deſponſaretur voto ſacraſſe Deo Virginitatem.

7. Quo autem tempore virginitatem vouerit Beata Maria incertum eſt. Illud mihi veroſimilius, vouiſſe ſcilicet, quando matura de eo præceſſit cogitatio, dumque adhuc in templo degeret Deo inſpirante, vt eum ſtatum eligeret, ſuumque votum poſtea pateſeciſſe Sacerdotibus, de quo videndus Cardinalis Baronius in Apparatu Annalium.

8. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt facilè colligitur votum virginitatis Deiparæ fuiſſe abſolutum, & nequaquam conditionatum. Id quod hac conſideratione explicatur, & confirmatur ſimul. Illud dicitur eſſe votum abſolutum, cuius obligatio ſtatim locum habet, nullo pacto ſuſpenditur, ſed executioni ſtatim mādandum eſt: votum verò conditionatum illud eſt, cuius executio differtur, & quaſi ſuſpenſa relinquitur pro aliquo tempore. In eo autem differunt votum emiſſum de re, & ſecundùm ſe, & eo tempore licita à voto de re eo tempore, & loco prohibita, quod illud prius ſtatim obligare incipit, poſterius verò minimè, ſed ab eo tempore, quo deſinit præceptū prohibere. Verbi gratia. Si quis vouit rem ſibi non licitam, vt coniugatus aliquis cōſummato matrimonio cuſtodiam caſtitatis inconſulta vxore, eius obligatio ſuſpenditur, donec impedimentum ceſſet, neque aliter vouere poteſt, niſi pro eo tempore, optans ſcilicet, vt impedimētum auferatur, quo id quod vouit, licite fieri poſſit. Huiuſmodi ſunt vota religioſorum, quæ ſunt contra regulam verbi gratia, peregrinationes ac ſimilia. At ſi quis voueat rem ſibi licitam, vt ingredi religionem nullis exiſtentibus impedimentis, ſtatim obligatur voto. Accommodemus doctrinam iſtam inſtituto noſtro. Si virginitas tempore legis Moſaicæ prohibita erat, & præceptum extabat de generatione liberorum, vt nonnullos ſenſiſſe diximus, planè votum de ſeruanda virginitate debuit eſſe conditionale, ſi Deus, ſcilicet, facultatem concederet, ſuſpenſaque maneret eius executio, donec Deus ſuam prohibitionem auferret, ſicut de votis religioſorum contra regulam dicebamus. At ſi virginitas eo tempore licita erat, & in honore & gloria, votum de ſeruanda virginitate fuit abſolutum, & eius obligatio ſtatim

cœpit. Neque enim exiſtimandum eſt, ideò conditionale eſſe, quia ibi intelligitur conditio, ſi Deus aliud non decreuerit: hæc enim conditio, quæ in omni voto, etiamſi non exprimatur, intelligitur, cùm res aliqua abſolutè bona eſt, & alterius comparatione perfectior, non ſuſpendit effectum, neque reddit conditionale votum. Neque enim eandem vim habet iſta conditio in voto de re ſecundum ſe, & eo tempore licita, & in voto de re tunc vouenti prohibita, nam in priori voto non ſuſpendit obligationem eius, quia res eſt licita, & melior, ergo ſtatim obligatur: at in poſteriori ſuſpenditur executio, vſque ad illud tempus, quo Deus prohibitionem auferat, vt exemplo deſiderij explicari facile poteſt. Ergo cùm virginitas fuerit eo tempore licita, & in honore, ac laude: & Deipara antequam deſponſaretur, virginitatem vouerit, planum eſt votum abſolutum fuiſſe non conditionale. Ea enim conditio, *niſi Deus aliud iuſſerit*, etiamſi expreſſe apponeretur voto (cùm tamen nihil magis efficiat, quam tacitè ſubintellecta) non redderet illud votum conditionale. Doctrinam hanc eleganter tradidit Gabriel Vazquez in tertia parte, diſputatione centeſima vigeſimaquarta, capite primo, numero quinto, & capite quarto, numero ſexageſimo nono, ex quo nos nonnulla ad huius rei elucidationem, & examinationem mutuati ſumus.

9. Verum ſi hæc quæ hactenus dicta à nobis ſunt, conſtituta ſunt verè, dubitatio exoritur, quo pacto inter B. Virginem atque Ioſephum matrimonium celebrari potuerit. Nonnulli, & ex hæreticis, & ex Catholicis, quos retuli ſupra capite præcedenti, facilè ſe ab ea difficultate expediunt, negantes inter Virginem, & Ioſephum verum interueniſſe matrimonium, eò quod defuerit vel conſummatio, vel ſaltem conſenſus in copulam, & ſpes prolis.

10. Sed hæc ſententia vt minimum temeraria eſt, & ſi illis fundamentis nitatur, erronea, vt conſtat ex dictis cap. præcedente. Aſſerendum itaque verum ac perfectum fuiſſe matrimonium Ioſephi cum Virgine. Stant pro hac ſententia Patres, Auguſtin. lib. 23. contra Fauſtum cap. 8. & lib. 1. de nupt. & concup. cap. 11. id quod etiam iterum contra Iuliannm confirmauit Auguſtinus lib. 5. contra ipſum capit. 9. aliquantulum à principio, & Hugo de Sancto Victore lib. de Mariæ Virginitate perpetua cap. 1. §. *videamus*, fauent etiam Patres illi, qui ideò de deſponſata voluiſſe Chriſtum naſci dicunt, ne adulterij aut fornicationis irrogaretur infamia. Lapidabatur enim etiam filia, quæ in domo patris fornicabatur, ſi eam vir eius Virginem non reperiſſet, Deut. 22. *quia in domo*, inquit, *patris ſui fornicata eſt*, quæ ratio ad omnes filias in domo patris fornicantes extenditur. Hæc autem ratio manifeſtè ſupponit verum interueniſſe matrimonium, aliàs cum id populo notum eſſet, maximè ſacerdotibus, etiam Ioſepho tradentibus, non ea euitaretur infamia. Hi autem ſunt Origenes homil. 1. de diuerſis in illud, *Ioſeph autem vir eius*. Baſilius homilia de humana Chriſti generatione. Hieronymus in illud Matth. *Cum eſſet deſponſata*. Ambroſius lib. de inſtitutione Virginis, cap. 6. lib. 2. in Lucam in principio. Bernardus ſermone 2. de laudibus Beatæ Mariæ ſuper *Miſſus eſt*. Rupertus lib. 11. de victoria Verbi Dei capit. 9. Fauent præterea illi patres, qui ideò dicunt de deſponſata naſci voluiſſe Chriſtum, vt partus eius celaretur diabolo, quam rationem refert ex Ignatio, Hieronymus, in illud Matth. 1. *Cum eſſet deſponſata*, Baſilius loco citato, Origenes homilia 6. in Lucam. Ambroſius lib. 2. in Lucam capit. 1. Chryſoſtomus homilia 4. in Matthæum Damaſcenus lib. 4. de fide, cap. 25. Bernardus homilia 2. ſuper *Miſſus eſt*. Quæ ratio, licet difficilis ſit, tamen ſenſiſſe patres verum interueniſſe matrimonium planè conuincit. Ea autem in eum ſenſum explicari commodè poteſt, ſi dicamus in primis non ſemper eius partum celatum diabolo, ſed per aliquod tempus, & forſan prægnationis tempore. Id quod nonnulli patres expreſſè docent. Deinde Deum non excitaſſe illos, vt attenderent ad præteritum illud, an conceptionis tempore à viro cognita fuerit. Diximus enim alibi à Deo excitari Angelos ad huius potius, quam illius obiecti cognitionem. Cùmque ex alia parte viderent præſens, & conſtans matrimonium, facilè deludi potuerunt, Deo non excitante eorum intellectum ad cognitionem præteriti, ſcilicet quid tempore conceptionis geſtum eſſet, an præceſſiſſet congreſſus cum viro, vel ſecus. Adde etiam Angelum, cum ſpeciebus naturalibus, quas habebat inditas, etiamſi vellet attendere, congreſſum cum viro præceſſiſſe, non cognoſceret: & alias videret præſens coniugium, iudiciū certè ferre non potuit, ſed dubitauit, quid in eo caſu factum eſſet; & in id ſe inclinauit mens, vt perſuaderet ſibi Deum aliqua ratione occultare: ſicut philoſophantur Theologi, cùm ab Angelo negant cognoſci naturali virtute, quo pacto exiſtant accidentia in Euchariſtiæ ſacramento, etiamſi ibi ſubſtantiam panis adeſſe non cognoſcit: & cùm etiam non agnoſcebat in Chriſto naturalem ſubſiſtentiam, & tamen per diuinam ſubſiſtere naturam humanam non aſſequebatur. Dubitabat itaque, & credebat ſibi à Deo ob aliquem finem occultari, propendens tamen ex congreſſu cum viro ſuſceptum ſemen, in id inductus præſente, & conſtante matrimonio. Quare meritò ſancti Patres docuerunt connubio, & celatum partum ſcilicet eſſe ex Dei opere, & deluſum dæmonem. Maneat ergo certum ex doctrina Patrum inter Ioſephum, & Virginem non tantum ſponſalia, ſed verum, & legitimum interueniſſe connubium. Id quod vno ore pronuntiant ſcholaſtici omnes cum Magiſtro Sententiarum in 4. diſtinct. 30.

11. Illa

Digitized by Google

11. Illa autem optima videtur eſſe ratio, quia inter Virginem & Ioſephum ſaltem ſponſalia fuiſſe inita dubitari non poteſt. Nam Luc. & Matth. 1. appellatur virgo Maria deſponſata, & Ioſeph vir eius. Ergo vel dicendum eſt, etiam matrimonium ſubſequutum, quod intendimus, cùm ſponſalia ſint futurarum nuptiarum promiſſio: vel aſſerendum aut ipſos ſibi inuicem non ſeruaſſe fidem, quam ſibi ſponſalitio contractu obſtrinxerant, aut ſibi mutuò relaxaſſe, quorum quodvis abſurdiſſimũ eſt. Optimè autem cum præcedenti abſoluto voto conſtitiſſe Virginis matrimonium, liquet ex dictis capite præcedenti, vbi probauimus ſub ea conditione expreſſa caſte viuendi, & ſine vllo ordine & cõſenſu in copulam, validè celebrari poſſe matrimonium.

12. Sed his, quæ de ſanctiſſimæ Virginis cum Ioſepho matrimonio diximus, obſtare videntur nonnulli Patres, qui indicant non fuiſſe matrimonium. Quidam enim ex illis non audent concedere B. Mariam fuiſſe Ioſephi coniugem verè & propriè. Hi ſunt Hilarius Matth. 1. Cyrillus Hieroſolymitanus Cathe. 12. §. *Videmus porro*, Chryſoſtomus homil. 4. in Matth. explicãs illud *Ioſeph fili Dauid*, Hieronymus in c. 1. Matt. *in illud virum Mariæ.* Deinde quia Gregorius Nyſſenus non audet dicere matrimonium illud ſponſalium rationem egreſſum, oratione in diẽ natalis Chriſti colum. 6. qui etiam cum Bernardo homil. 2. de laudibus Mariæ ſuper *Miſſus eſt*, negant Ioſephum virum propriè dici. Ad hæc alij negant Beatam Mariam eſſe verè vxorem, ſed tantùm ſponſam, hi ſunt Tertullianus lib. de velandis virginibus cap. 6. Epiphanius hæreſi 78. Gregorius homil. 26. in Euangelia, & habetur cap. *Sic quippe*, 27. quæſt. 2. Item quia Auctor apud Cyprianum in ſermone de Paſſione. Ioſephum, inquit, ſola opinione, non reipſa maritum fuiſſe, & Petrus Chryſologus ſermone 175. ſolo nomine eſſe maritum dixit, non conſcientia. Denique quia virgo Maria non præſens, ſed futura vxor appellatur ab Origine homilia 1. de diuerſis in illud: *Inuenta eſt*, & ab Hieronymo loco citato.

13. Sed hæc omnia teſtimonia Patrum facili negotio explicantur, ſi attendamus nomen cõiugis, vel vxoris, vel etiam viri apud illos non tantùm ſignificare eos, qui legitimo matrimonio iuncti ſunt, ſed etiam corruptos, & qui conſummarunt matrimonium, & in eo ſenſu negaſſe Virgini, & incorruptæ nomen coniugis, vel vxoris, & ſponſam appellaſſe: non quod verum matrimonium non fuerit, ac ratum, ſed quia conſummatum non fuerit. Sic Tertullianus, Hylarius, Auctor ille apud Cyprianum. Cyrillus Hieroſolymitanus, Gregorius Nyſſenus, Chryſoſtomus, Epiphanius, Gregorius Magnus, Chryſologus, & Bernardus. Non ſecus ac Eccleſia aliquando in Antiphona ac Magnificat in officio B. Virginis illam vocauit, *innuptam.* Deſpondendi autem verbum pro nubere, & ſponſam pro nupta intelligunt Græci, inter quos Origenes, & etiam Hieronymus: vnde inquit Annunciationis tempore futuram putari vxorem, ſcilicet, quia vulgus exiſtimabat congreſſurum cum illa Ioſephum.

CAPVT XX.

Ea quæ ſpectant ad fines matrimonij, vt validè ineatur, explicantur.

SVMMARIVM.

Tres fines matrimonij, ſoboles, communio, remedium concupiſcentiæ, n. 1.

In executione nullus neceſſarius, in radice omnes, num. 2.

Nullum expreſſè requiri in animo operantis, n. 3.

Quis conſenſus in finem requiratur in operante ad eſſentiam matrimonij, n. 4. & 5.

Nihil contrarium fini matrimonij poſſe intendi. n. 6. Id explicatur, n. 7.

Intentio contraria ſubſtantiæ matrimonij illi obſtat, etiamſi mente retenta, n. 8.

Reijcitur diſtinctio Thomæ Sanchez, nu. 9. & 10.

Secus eſt, quando concomitatur tantùm intentionem contrahendi, n. 11.

Limitatur etiam ad forum interius, & explicatur Pontifex in cap. fin. de Condit. Appoſitum loquitur de conditionibus contra ſubſtantiam, num. 12.

1. EX his quæ ſuperiùs dicta ſunt, non erit difficile ea, quæ de matrimonij fine à Doctoribus dici ſolent, intelligere, & etiam nõnulla corrigere. Conueniunt ergo Doctores omnes duos eſſe matrimonij fines indubitatos, quos licitè ſpectare poteſt, qui matrimonium contrahit. Primus eſt ſobolis procreatio, quod bonum prolis appellant. Alter vero mutuum obſequium, & communicatio operum, de quo Ariſtotel. 5 phyſicorum cap. 3 & lib. 3 c. 3. & alibi. Docet enim hominem magis eſſe animal coniugale, quam politicum & 1. politicorum, cap. 1. & lib. 1. Oeconom. c. 3. dixit, combinationem maris, & fœminæ eſſe primam ſocietatem, hæc enim eſt aliarum radix, & fundamentum. Addunt etiam tertium finem ſcilicet remedium concupiſcentiæ, ſaltem in altero coniuge, hoc eſt, redditionem debiti: an verò etiam in ſe, dicam ſtatim. Quod enim priùs in officium naturæ inſtitutum erat, poſtmodum ſublata gratia, & paſſione inſurgente factum eſt etiam remediũ concupiſcentiæ.

2. Verum iſti fines diuerſimodè comparari poſſunt cum matrimonio, vt rectè notauit Durandus in 4. diſt. 31. q. 2. n. 5. comparari enim poſſunt, aut ſecundùm executionem, aut ſecundùm obligationem. Secundùm executionem quidem nullus eorum eſt finis neceſſarius matrimonij, neque ad eius rationem pertinet, vt patet diſcurrenti per ſingulos. At verò in radice omnes neceſſarij ſunt. Neque enim aliud eſt matrimo-

Digitized by Google

nij vinculum, quam ius quoddam radicale, ratione cuius habet dominium in corpus coniugis, ita vt ſi eo vtatur, non peccet contra iuſtitiam, neque ad alienam accedat contra temperantiam;ſed ſi impeditur voto, erit contra religionem, ſi impotentia, contra aliam virtutem, vt dixi ſupra cap.18. Itaque reddere debitum, vacare generationi,ſeparari à matrimonio poſſunt,& ſimiliter cohabitatio, & obſequia:at verò iuris ſiue dominij tranſlatio, ratione cuius,ſi accederent, quamvis alio capite impediti, non peccarent contra caſtitatẽ, neque eſſent iniuſti, inſeparabilis eſt à matrimonio, eſt enim eius eſſentia. Vnde qui id in fine propoſito vellet, nollet contrahere, cùm nollet id,in quo eſſentia matrimonij conſiſtit, quæ ex cap.18.ſatis intelliguntur, & obſeruanda ſunt ad ea quæ dicemus lib.3.in cap.fin.de condit.appoſ.

3. Sed cùm ſit finis operis, & finis operantis, finis operis, ad quem ipſum opus per ſe ordinatur, vel eius principium eſt, operantis verò, qui intenditur ab operante,qui ſæpe eſt idemcũ fine operis, quandoque diuerſus: certum eſt in primis nullum finem iſtorum requiri expreſsè in animo operantis, cùm matrimonium contrahit, vt liquidò conſtat, neque enim neceſse eſt expreſsè intendere prolem, aut remedium concupiſcentiæ, cùm valeat matrimonium ſine conſenſu in copulam,vt dixi cap. 18. imò & cũ oppoſito intento,atque propoſito. Neque etiam neceſſe eſt expreſsè intendere communia obſequia aut ſignificationem illam vnionis Chriſti cum Eccleſia, quis enim validè contraheret,ſi hoc neceſſarium eſſet, cùm ferè nulli occurrat in mentem ea ſignificatio?

4. Dico ergo primo ad eſſentiam matrimonij,ſi illam ſpectemus, ſolùm ex parte contrahentis requiri,ſiue virtualem,ſiue actualem intentionem in tranſlationem dominij, ſeu facultatis illius radicalis ad vtendum matrimonio, qui conſenſus tacitè dicitur eſſe in copulam,nõ tacitè ex parte operantis, ſed operis,quia ius illud eſt radix vtendi mutuò corporibus, ſi alias non impedirentur.Nam qui impeditus voto cõtrahit,cum hoc ius transferat impeditum voto, & non liberum, ita conſentit in tranſlationem dominij,vt licet in ius illud expreſſè conſentiat tamen in vſum & copulam non ſolùm expreſsè non conſentiat,ſed expreſsè diſſentiat, & ſtatuat, nunquam ſe paſſurum à ſuo coniuge cognoſci.Sic optimè Gabriel Vazquez tom. 2. in 3. part.diſp.125.cap.7.n.78.

5. Secundò dico, ſi quis communi modo cõtrahat,& vt communiter ſolet matrimonium expeti,ſatis eſt ſi implicitè tantùm,& in confuſo habeat intentionem celebrandi contractum iuxta morem Eccleſiæ conſuetum, & vt modo Chriſtiano celebrari conſueuit, hac enim ſola intentione, & contractus in ratione contractus valet,& etiam in ratione ſacramenti. Ex eo tamen fit,vt qui voto vel impotẽtia,vel fide priùs data impeditus fuerit, cùm dominium, & ea tranſlatio corporum maneat impedita, non poſsit ſic contrahere, quia matrimonium communi more contractum, non tantùm ex fine operis,quod eſt ius in corpora ad copulam, ſed ex intentione virtuali etiam operantis,eſt in ordine ad copulam: ſed debet contrahere cum intentione oppoſita abſtinendi ab actibus coniugalibus;& aliàs peccaret in contrahendo,cùm neque implicitè poſſit ferri in copulam vt c. 18. explicatum eſt.

6. Tertiò dicendum eſt,nihil matrimonij fini contrarium, vel quod in contrarium finem ordinet matrimonium,poteſt intendi à contrahente,aliàs ſiue coniungatur verbis, ſiue in mẽte retineatur contrahẽtis, irritum redditur matrimonium. Sic docet Henricus de Vrimaria in Annotationibus ad Magiſtrum Sententiarum in 4.diſt.31.in principio cap. 2. Richardus in 4. diſt.31.art.2.quæſt.1. Waldenſis de ſacramentis cap.131.Petrus Soto lectione 26.de matrimonio in principio.Henriquez lib.11. de matrimonio cap.12.nu.7. Angelus matrimon. 2.n.13. & alij. Nam eo ipſo, non vult matrimonij naturam,ſi vult illud ordinare in contrarium finem, cùm non poſſit ab eo ſeparari finis ipſius contractus.

7. Verùm cùm matrimonium duobus modis poſſit contrahi, vno modo ſine conſenſu neque actuali,neque implicito in copulam ex parte operantis, ſed potius cum diſſenſu expreſſo: alio modo communiter cum intentione confuſa, vel actuali operantis in copulam, fit vt aliquid poſſit eſſe contra ſubſtantiam contractus matrimonij celebrati vno modo, quod non ſit contra ſubſtantiam matrimonij, alio modo celebrati.Verbi gratia, intendere concubitum, & prolem, non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, vt communiter celebratur inter potentes: at eſt contra matrimonij ſubſtantiam, quod validè poſſunt etiam impotentes celebrare, ſcilicet ad caſtè viuendum,idque præ oculis habendum eſt,ad nonnulla quæ dicemus lib.3.de conſenſu conditionato.

8. Ex his colligitur in primis falli non paucos Doctores, qui aſſerunt vniuersè intentionẽ contrariam ſubſtantiæ matrimonij non irritare,ſi mente retineatur,ſecus ſi verbis exprimatur,cùm matrimonium non perficiatur,niſi per exteriora ſigna. Non enim aduertunt in hoc contractu non ſatis eſſe conſenſum fictum, ſed eſſe debere conſenſum verum. At ſi obiectum vel finis eius conſenſus eſt ratio contraria naturæ contractus matrimonij, revera non habet ſenſum neceſſarium, quia non habet animum celebrandi eum contractum,cuius naturam ſuo conſenſu deſtruit.Cùm ergò conſenſus verè deficiat, quando eſt finis contrarius matrimonij ſubſtantiæ,parum refert an verbis exprimatur an mente ſolum retineatur. Id quod magis in ſpeciali ſic explicari poteſt. Non vult contrahere matrimonium, qui non vult illud eſſe indiſſolubile,ſed ad tempus, donec aliam meliorem inuenerit. Qui ergò cum animum haberet,ſiue verbis exprimeret, ſiue mente retineret,

Digitized by Google

ret, nihil ageret ex defectu conſenſus: is enim quem habet, repugnat omninò conſenſui neceſſario ad matrimonij valorem. Similiter ſi eo animo contraheret, vt reuera non eſſet obligatio ſeruandi fidem, ne transferretur ius ad vtendum corpore, vel ad vacandum actibus coniugalibus, ſiue verbis exprimeret, ſiue mente retineret, nihil efficeret. Quia cùm matrimoniũ conſiſtat in tranſlatione eius facultatis, cui neceſſariò coniuncta eſt ea obligatio ſeruandi fidem, qui eo modo conſentiret, vel cùm finem ſpectaret, proculdubio deſtrueret naturam conſenſus neceſſarij ac matrimonium, vt rectè notat Thomas Sanchez lib.2. de matrimonio diſp. 19. quæſt.2. numer.12. & conſtat ex dictis ſupra cap.18.

9. Secundò colligitur nullius momenti eſſe diſtinctionem, qua vtitur in præſenti Thomas Sanchez quæſt.citat.num.11. inquit enim: ſi finis matrimonij veſtiatur conditione contraria bono ſacramenti: verbi gratia, donec alteram inueniam, inualidum eſſe, ſiue retineatur mente, ſiue verbis exprimatur, nam eo ipſo non vult celebrare matrimonium indiſſolubile. At verò ſi habeat intentionem contrariam bono prolis & fidei, nihilominus matrimonium valere, ſi non exprimat verbis, & in pactum deducat, ſed mente retineat. Hęc quidem diſtinctio mihi non probatur. Nam ſi ſemel demus conditionem eam eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, parum refert, an mente retineatur, an exprimatur verbis: nam quouis modo deeſt cõſenſus neceſſarius, & adeò conſenſus omninò contrarius illi, qui requiritur ad matrimonium, cùm ſit conſenſus iſte celebrandi contractum diuerſæ rationis, atque contrariæ omninò ſubſtantiæ. Si eiuſmodi conditiones ſolùm iure poſitiuo excluderentur à contractu matrimonij, verum eſſet eas tantùm verbis expreſſas vitiare. Sic enim ſubiacent foro Eccleſiæ, cùm non iudicet Eccleſia de occultis, neque habeat poteſtatem in actus internos: at cùm ſint contra ſubſtantiam contractus, eo ipſo iure repelluntur, quo conſtat eſſentia, & ſubſtantia contractus, & ea ſit ex iure naturali, vt dixi ſupra capite ſecundo, iure quoque naturali repelluntur huiuſmodi conditiones à contractu. Vnde ſiue mente retineantur, ſiue exprimantur verbis, pariunt eundem effectum. Quis hoc neget?

10. Sed explicemus iſta minutiùs diſcurrendo per eas conditiones, quas contra ſubſtantiam matrimonij dixit eſſe Thom. Sanchez. Et quidem de ea, quæ eſt contra bonum ſacramenti, facilè admittit, videt enim apertè ita cum natura matrimonij pugnare, vt ſi quis ſub ea conditione conſentiret, reuera non haberet conſenſum ad matrimonium neceſſarium. Idem dicendũ de iſta conditione, *ſi generationem prolis euites*, ſi rectè intelligatur. Nam tribus modis poteſt ea conditio intelligi, vel enim poteſt euitari proles negatiuè, id eſt, abſtinendo ab vſu coniugij; & hoc ſenſu neque mente retenta, neque expreſſa nocet, vt dictum eſt cap.18. imò poteſt de ea eſſe pactum, & conſtat etiam in his qui poſt votum contrahunt, cùm animo vtrique non ſe copulandi. Poteſt etiam vitari contrariè inducendo ſterilitatis venena, vel foras emittendo ſemen, & huiuſmodi conditio refert matrimonium ad finem contrarium, cùm finis operis, id eſt, contractus matrimonij etiam ſine intentione operantis, ſit proles, & via ad generationem. Quare qui eo modo, & non alio conſentire vult, non ſolùm habet alium finem in matrimonio, ſed contrarium fini illi, ſi quidem cum eo fine contrahit. Cumque non ſit talis contractus cum eo fine, eo ipſo, quod ille conſentit in eum contractum ſub eo fine euitandi generationem per actum contrarium, non habet conſenſum ad contractum matrimonij neceſſarium; & ex conſequenti, ſiue retineatur in mente, ſiue exprimatur verbis, vitiat matrimonium. Idem manifeſtè patet intentione contraria bono fidei, ſcilicet *ſi ex quæſtu te adulterandum tradideris*, ſi ea iuxta mentem Pontificis explicetur. Poteſt enim duobus modis intelligi. Primò, ſi ſine iniuſtitia mea te adulterandam tradideris. Hic ſenſus planè euertit naturam matrimonij, vult enim contractum, ex quo non oriatur obligatio fidelitatis. Vnde & in hoc ſenſu etiam ipſe Thomas Sanchez admittit etiam mente retentam vitiare. Secundò modo poteſt intelligi, vt ſenſus ſit, dummodo quamuis cum iniuſtitia mea tuum corpus tradas cui voluero, & commiſcearis illis. Et in hoc caſu vel hæc tantùm eſt turpis conditio, quæ non eſt contra ſubſtantiam & fidem, hoc eſt, obligationem fidelitatis, & ſic non vitiat etiam expreſſa, habetur enim pro non adiecta: aut ſi reuera eſt contra ſubſtantiam, quia refert matrimonium ad finem contrarium, in quo vxor vnius tantum debet eſſe, & non vſus corporis communis, quamvis mente retineatur, nocet. Non enim deſtruit contractum ex diſpoſitione iuris poſitiui Eccleſiaſtici, ſed naturali, atque adeò eodem iure repellitur. Vnde & in foro interno validum non erit matrimonium ex defectu conſenſus neceſſarij habentis eum finem, & non aliter contrahentis.

11. Notanter hactenus diximus vitiare eas conditiones mente retentas contractum matrimonij, quando habentur pro fine conſenſus, eo enim ipſo diximus deficere conſenſum neceſſarium. At ſi ea quę his conditionibus continentur contrariis bono prolis, & fidei, & ſacramenti, proponat quis facienda, actu concomitante conſenſum; ita vt conſenſus matrimonij non nitatur illis, valet etiam in foro interno. Quia aliud eſt non conſentire, niſi ſub ea conditione intenta, & illi expreſſè niti: aliud verò conſentire, cum propoſito tamen non implendi id quod debetur proli, & fidei, vel ſacramento, neque enim ad obligationem contractus neceſſarius eſt animus adimplendi.

12. Dixi etiam in foro interno vitiare matri-

monium

Digitized by Google

monium, quamuis mente retineantur, quia in foro exteriori, vbi non conſtat de intentione & aſſenſu, validum iudicabitur, niſi exprimantur illæ conditiones, & deducantur in pactum, ſiue ſint contrariæ bono ſacramēti, ſiue fidei & prolis. Ratio autem quæ mouet Pontificem in dicto cap. fin. de condit. vt dicat illas conditiones eſſe contra ſubſtantiam, & omninò vitiare matrimonium, ea eſt. Quia revera ex adhibitione earum conditionum iudicat defuiſſe conſenſum in contractu matrimonij, qualē exigit natura contractus, qui quidem nō durat in conditione turpi vel impoſſibili. Id autem ex eo colligit, quia per illud pactum expreſſa conditione vult naſci obligationem, qua vterque tenetur ad illam adimplendam. Et quãuis ex pacto turpi alias nulla naſcatur obligatio, attamen eo ipſo quo illi voluerunt obligari ad non ſeruandam fidem, ad impediendam generationem, voluerunt non obligari matrimonio, quia matrimonium eſt radix obligationis omninò contrariæ, ſcilicet, & ſeruandi fidem, & non impediendi generationem. Impoſſibile autem eſt eūdem animū operantis ſimul ferri in contrarias omninò obligationes. Quare eo ipſo, quo iſti expreſſis illis conditionibus, voluerunt naſci, & ſequi ex ſuo pacto obligationem illam ſeruandi, noluerunt ex matrimonio naſci obligationem faciendi contrarium, cùm illæ obligationes ſint impoſſibiles: & ex conſequenti fuit animus omninò contrarius ſubſtantiæ matrimonij, atque adeò invalide cōtractum eſſe indicat meritò Pontifex. Conſonat Auguſtini ſententia in cap. *Solet*. 32. qu. 2. & l. 2. de moribus Man. c. 18. vbi eorum matrimoniū ex conſenſu excludente procreationem liberorum dicit nō eſſe matrimonium. Inquit itaque: *Nuptiæ autem vt ipſæ nuptiales tabulæ clamant, liberorum procreãdorum cauſa marem fœminãq; coniungunt. Quiſquis ergo procreare liberos, grauius quam concumbere dicit eſſe peccatum, prohibet vtiq; nuptias & non iam vxorem ſed meretricem fœminam facit, quæ donatis ſibi certis rebus viro ad explendam eius libidinē iungitur. Si enim vxor eſt, matrimonium eſt. Non autem matrimonium eſt, vbi datur opera, ne ſit mater, non igitur vxor.* Hæc Auguſt. Meritò quidem ſenſit Auguſtinus à Manichæis non celebrari matrimonium, quia non aderat conſenſus in eum contractum, qui ordinaretur in ſuſceptionem liberorum. Quod ex natura rei non reperitur in adhibitione aliarum conditionum turpium, vt *ſi furtis meis conſenſeris*. Quia ex matrimonio nō naſcitur obligatio euitandi furtum aut homicidium. Conditio autem impoſſibilis ſiue retēta, ſiue expreſſa ideò vitiaret iure naturali; non quia eſſet animus contrarius ſubſtantiæ matrimonij, ſed quia nullus eſſet conſenſus. Sed hæc latiùs proſequemur infrà lib. 3. His ergo caſibus exceptis quicunque alius finis addatur, non redditur inualidum matrimonium.

CAPVT XXI.

Qui fines reddant tantùm illicitum contractum matrimonij.

SVMMARIVM.

Ex fine vitandi fornicationem non eſſe licitum trahere matrimonium, quorundam opinio eſt, num. 1.

Alij ſub diſtinctione explicant, n. 2.

Reijciuntur tam iſti, quam illi, n. 3.

Nullum eſſe peccatum contrahere ex eo fine, n. 4.

Licere ex eo fine, & contrahere, & accedere ad vxorem contra diſtinctionem Simonis de Caſſia, n. 5.

Explicatur prædicta ſententia, & frequenter interuenire peccatum ob delectationem quomodo intelligendum, n. 6. & 7.

Explicantur teſtimonia Auguſtini, n. 8. Fulgentij, Baſilij, Chryſoſtomi, Clementis Alexandrini, num. 9 & 10.

An ſit peccatum contrahere voluptatis gratia, exponitur non eſſe peccatum ex genere ſuo, n. 11.

Explicatur Chryſoſtomus, n. 12.

Non eſſe veniale peccatum cōtrahere ob pulchritudinem, & diuitias, n. 13.

Egregium teſtimonium Chryſoſtomi de fine ſpectando in matrimonio, n. 14.

1. DE nonnullis finibus diſputari ſolet, an licite & ſine peccato adhibeantur matrimonio à contrahente. Et quidem ſi ex fine prolis, aut ſignificationis, aut humanæ communicationis contrahatur matrimonium, licitum eſſe dubitari non poteſt, de quibus etiam nonnulla dicam infra lib. 10. At an ex fine vitandi fornicationem, aut ob remedium concupiſcentiæ licitè contrahatur, & ſine vlla culpa, non cōueniunt Doctores. Nonnulli enim exiſtimant contrahere ſolùm ob fornicationem vitandam eſſe ſaltem veniale peccatum. Sic videtur docere Magiſter in 4. diſt. 31. c. 4. D. Thom. in Additionib. q. 49. a. 1, Petrus Soto lect. 16. de matrimonio. Scotus in 4. diſt. 26. q. vnica in fine partis principalis dicit eſſe permiſſum, vt minùs malum. Maironius d. q. 1. ſentit etiam eſſe culpam. Fundamenta eorum adducam ſtatim.

2. Alij ſub diſtinctione reſpondent; Thomas de Argentina dicit hanc Diui Thomæ ſententiā ſic eſſe intelligendam, vt quando eſt coniux in periculo pollutionis, ſiue fornicationis, & ita petit ab vxore ne cogatur ab alio petere, non eſſe peccatum, vt docet D. Thom. Vnde contrahere ob vitandam fornicationem in ſimili periculo licitum erit, & abſque peccato fiet. Alij aliter diſtinguunt, dicunt enim, quando poſſibilis eſt finis prolis, peccatum eſſe veniale, ſi contrahunt ob vitandam fornicationem, quia poſſibili fine primario peruertit ordinem rationis, ſi intendat ſecundarium, & minus principalem.

At

At cum non eſt poſſibilis, vt in ſenibus, & ſterilibus non eſt peccatum veniale, quia tunc nõ eſt poſſibilis finis prolis in operante. Sub hac diſtinctione reſpondet Thomas Sanchez l.2. diſp.29.n.26. Paludanus in 4.diſt.30.q.2.a.3. Antoninus 3 p.tit.1.c.19.§.8.& alij.

3. Sed mihi diſtinctiones iſtæ inutiliter videntur adhiberi. Nam in primo caſu ſi nullum, fornicationis eſt periculum, nunquam accedit animo vitandi fornicationem, cuius neque minimus rumor eſt, ſed accedit ſine dubio gratia voluptatis, vel vt expleat potius libidinem cum illa, quàm vt fornicationem cum aliena vitet. Is enim qui ſe fragilem ſentit, ſi ſæpius conueniat, eſt quia ſemper ſibi putat periculum imminere etiam in leui occaſione præſenti An verò ex fine delectationis peccet: dicam ſtatim. Neque ſecunda diſtinctio ſolidum mihi videtur habere fundamentum, vt ſtatim videbimus.

4. Quare mihi perſuadeo nullum eſſe neque mortale, neque veniale peccatum in ea volũtate contrahendi, ſic docet Baſſolis in 4.diſt.26. quæſt.1.art.1. Gabriel. quæſt.1.art.3. dub.2. Iacobus Almainus q.1. Henricus de Vrimaria in Annotationib. ad Magiſtrum Sententiarũ diſt. 32.cap.1. inclinat Viguerius cap.16. de inſtitut. Theolog.verſ.2.Durandus diſt.30. qu.3.Couar. 2.p.de matrimonio,cap.1.§.vnico n.7. Ægidius diſp.15.dub.2.concluſ.3. & alij teſte Petro Soto loc.citat.Petrus Greg.dict.lib.9.cap.6.à n.2. Et in primis probari videtur teſtimonio Apoſtoli 1.Corint.7.ibi: *Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vna quæque ſuũ virum.* Ecce ſine appoſitione alterius finis conſulit Apoſtolus propter fornicationem vitandam habere vxorem. Neque his obſtat quod addit: *Hoc ſecundùm indulgentiam dico, non ſecundùm imperium.* Indulgere enim ibi non eſt veniam dare pro culpa, ſed concedi aliquid debere, vide Iuſtin.Cornelium,Eſtium, & Salmeronem. Secundò probatur ratione, quam inſinuauit Scotus, & Supplem.Gabrielis loc.cit. Quia Deus dereliquit hominem, & ſua ſibi, in quibus non obligauit ipſum ſibi. Poteſt ergò homo corpus ſuum transferre in aliam, vt ſic eo bene vti poſſit cum ſua, cùm is peccare prohibitus ſit à Deo cum non ſua. Ergo facta tranſlatione poteſt vti ex eo fine, ſicut qui emit rem aliquam, vt rectè ea vtatur aliquo vſu ex multis, ad quos ordinari poterat: ſolumque fiet, vt ſit vſus minus bonus ex eo fine, non verò malus. Deinde probo ſimul, & explico prædictam ſententiam. Quia ſi velle contrahere matrimonium ob fornicationem vitandam eſſet malum, ideò eſſet, vel quia obiectum illius ſcilicet vitatio fornicationis eſt malum, hoc autem dici non poteſt, vt planum eſt. Vel quia vitatur medio illicito, vt cum quis dat eleemoſynam ex furto. Et neque hoc dici poteſt, vt conſtat, quia matrimonium licet, & actus meritorius eſſe poteſt, vt dixi ſup.c.2. Quare ea vitatio fornicationis non intenditur malo medio, licet intendatur minus bono. Melius enim eſſet continere, & ieiuniis, pœnitentiis, afflictione corporis ac orationibus vitare. Vel denique malum eſt; ex eo quod proponitur fini principaliori, ſcilicet contrahere propter prolem. Sed neq; hoc dici poteſt. Nam vel cõtrahẽs ità ſe habet in contrahẽdo, vt excludat primum finẽ actu vel habitu, & aliàs cõtrahit in ordine ad copulã, & ſic non dubium eſt cõmitti peccatum non tãtum veniale, ſed etiam mortale, vt docet idem Thom. citatis aliis ibid. n.fin.concl.vlt.neq; de hoc dubitat aliquis: vel implicitè tendit in prolem, quæ eſt finis, vt iſti dicunt, primarius operis, & contractus, explicitè tamen in finẽ ſecundarium. In hoc autem ego non video, quæ inordinatio ſit, aut quã lege teneatur, quod ſi expreſſè vult vnũ, expreſſè etiam velit alium, cùm re vera non præponat, ſed tendat implicitè in prolem, quia ad eam primò ordinatur ea traditio, expreſſè verò in vitandam fornicationem, quia ad eam ordinatur matrimoniũ in remediũ. Fauet his Auguſt. in cap. *Solet*, 32.quæſt.2.vbi connubiũ contractum propter vitandam incontinentiã, & validum cenſet, & non reprehendit, dummodo non excludat prolis generationẽ. Præterea, vt ex Viguerio conſtat, oppoſitæ ſententiæ Doctores fatentur, ad vitandam fornicationem in altero coniuge licitè poſſe contrahi, cur ergò non licebit ad vitandam fornicationem in ſe, cùm multò magis teneatur ſuæ ſaluti conſulere? Præceptum enim de ſalute ſpirituali proximi non eſt primariæ, ſed ſecũdariæ obligationis, de propria enim eſt primaria obligatio. Idq; magis adhuc oſtendo, ex eo quod concedũt, ſi enim ita contrahit, ob vitãdam fornicationẽ alterius, vt expreſſè aut virtualiter excludat finẽ alterum ſcilicet prolẽ, etiam is peccabit mortaliter; ſi autẽ implicitè in ipſa traditione cõmuni modo facta feratur in prolẽ, explicitè in redditionem debiti non peccat, neque ob id dicitur præponere finẽ ſecundarium primariò; ergò idem in præſenti, prior enim & potior eſt obligatio vitandi peccatum in ſe quàm in alio. Adde non aliũ eſſe animum contrahendi in ſenibus, & ſterilibus, quos tamẽ ipſi à peccato excuſant, ſenes enim & ſteriles non excludunt finem primarium: & quamuis expreſſè ferantur in remedium concupiſcentiæ, & vitationem fornicationis, attamen implicitè per ſe feruntur in finem contractus, & traditionis illius licet per accidens impeditũ, quandoquidem non repellunt actu ſuo conſenſu finem illum. Rectè Ægid. diſp.15.dub.2.nu.13.docet ex nullo cap. colligi obligationem eſſe vtẽdi re ex fine magis præcipuo, quando alij etiam honeſti fines ſunt.

5. Ex his colligo non rectè noſtrũ Simonem de Caſſia lib.15. de iuſtit. Chriſtiana docuiſſe licitum quidem eſſe vxorẽ agnoſcere propter vitandam fornicationem, non verò licitũ eſſe ducere ex eo fine, & ideò expendit Apoſtolum dixiſſe, *vnuſquiſque vxorẽ ſuam habeat*, nõ *ducat*, quia ducere ob eum finem non poſſet, ductam

ductam verò ex fine cognoſcere liceat.Si enim hic eſt finis honeſtus actus,erit etiã & finis honeſtus contractus, qui ad eum actum ordinatur.

6. Ex hac conſideratione, ac ratione colliget aliquis longe diuerſam eſſe rationem de fine voluptatis,& delectationis.Si enim quis cõtraheret,eo fine,vt delectatione frueretur, quæ eſt in actu coniugali, expreſſe nihil cogitans de alio fine, neque expreſſe excludens, peccaret quidem peccato veniali, eò quod delectatione abuteretur,quatenus eam intenderet vt finem, in quo ſiſteret. Delectatio enim non eſt finis, ſed medium, quo Deus voluit ad actum coniugalem inuitare, vt & vitaretur concupiſcentia, & proles ſi quæreretur. Quia ergo peruertit ordinem medij & finis, eſt peccatum; veniale autem eſſe videtur,quia non apparet tanta deformitas,quæ peccati mortalis rationem attingat, niſi eo modo, quem ſtatim explicabo, appetatur voluptas.Sic ſentit Durandus in 4. diſt.31.q.3.n.5. Viguerius loco citato verſ. 2. in fine, & Henricus de Vrimaria loco citato.

7. Verùm ego hanc ſententiam, quæ communis eſt,ita explicandam exiſtimo, vt in fine eius voluptatis peccatum reperiatur moraliter loquendo, & vt in plurimũm, ſiue per accidẽs. Quia rarò accidat,ſine peccato exerceri actum illum propter vehementiam voluptatis; at ex genere ſuo non videtur eſſe aliquod peccatum in eo quod quis velit expreſſe, non cogitando expreſſè,percipere delectationem, & voluptatẽ licitã.Id quod docuit Iacobus Almainus in 4.diſt. 26.q.1.in fine,vbi hęc habet:*Nam tẽperantia eſt virtus circa delectationes guſtus,& tactus,& caſtitas habet moderari illas paſſiones, ſiue delectationes tactus moderari,id eſt,ad quoddam temperamentum,& medium reducere. Et virtus quæ eſt circa paſſiones inclinat ad fugiendum paſſiones exceſſiuas, & ad capiendum paſſiones mediocres. Nam qui nullo modo vellet paſſiones habere,eſſet inſenſibilis. Ergo cum caſtitas inclinet ad mediocriter percipiendum paſſiones mediocres, tunc actus capiendi cũ ea cum qua capiẽda ſunt, eſt actus virtutis coniugalis.Ergo velle mediocres capere,cũ quo oportet, & vbi oportet,talis actus non eſt malus, ſed potius bonus. Item delectari cum vxore non eſt malum,alias quilibet cognoſcens vxorem peccaret:et ſi non ſit malum, non eſt prohibitum, quod habeatur illa volitio,cum non feratur circa aliquod prohibitum. Ergo non eſt mala ex obiecto, & non habet circumſtantiam malam finis, quia ſuppono, quod non referatur in malum finem alium.Ideo non eſt actus malus. Nam quod eſt per ſe malum, non poteſt bonum fieri etiam propter bonum finem,& velle delectari cum vxore non eſt malum ex obiecto tunc, adminus eſt indifferens ex obiecto: ergo ſi tale velle nõ ſit aliqua mala circunſtantia circunſtantionatum, talis actus non erit malus, & per conſequens non oportet neceſſario, quod omnis actus, quo vult actum exercere cum vxore gratia delectationis percipiendæ, dummodo non conſtituat delectationem tanquam ſupremum finem,ſit malus.*

8. Addi tamen debet, quod prudenter ſubiicit Almainus,eſſe exceſſum in tali actu propter vehementiam delectationis: atque ob hanc cauſam ſæpe Auguſtinus affirmat in vſu coniugij eſſe venialem culpam,in Enchirid.c.78.*Putari poſſit non eſſe peccatum miſceri coniugi non filiorum procreandorum cauſa, quod eſt bonum nuptiale,ſed carnalis tantum voluptatis, vt fornicationis,ſiue adulterij,ſiue cuiuſquam alterius immunditia mortiferum malum, quod turpe eſt etiam dicere, quo poteſt tentante Sathana libido pertrahere,incontinentiã deuitet infirmitas. Poſſet ergo,vt dixi putari hoc non eſſe peccatum, niſi addidiſſet Apoſtolus, hoc autem dico ſecundùm veniam,non ſecundùm imperium. Quis autẽ tam eſſe peccatum neget,cùm dari veniam facientibus Apoſtolica auctoritas fateatur.* Et l.de bono cõiugali c.6. *Coniugalis*, ait, *concubitus generandi gratia non habet culpam.Concupiſcentiæ verò ſatianda,ſed tamen cum coniuge propter fidem tori venialem habet culpam.* Alia etiam ex Auguſtino, & Hieronymo habet Magiſter Sententiarum in 4.diſt.31.cap.4.

9. Ob eandem rationem dicta accipi debent,quæ habet Fulgentius epiſt.1.c.3. *Coniugalis poteſtatis inculpabilis eſt vſus officio gignendi diuinitus attributus, ſi iuſtitiæ terminum tranſgredi libidinoſus non permittatur exceſſus. Iuſtitia vero vtendi coniugio hæc eſt,vt non explenda libidinis,ſed ſubſtituendæ prolis obtentu ſibi coniuges congruo tẽpore miſceantur. Hic ergo quæri debet ex nuptiis fructus,et cohibendus ſit lubrica voluptatis exceſſus.* Chryſoſtomus hom. 11. in Epheſ & hom.5. in 1.ad Theſſal. *Propter vitæ communionem, puerorum procreationem puella adiũcta eſt viro,nõ turpitudinis,riſuſq; gratia.* Baſilius lib.de Virginitate: *Quid eſt in Domino, Auctore 1.Cor.7.non vt vile mancipium voluptatibus carnis ad coitum pertrahi,ſed iudicio,& cõmodioris vitæ ratione nuptias eligere.* Clemẽs Alexandrinus Stromatum 2. *Matrimonium propter liberos,nõ propter voluptatem eſſe debet ideoq; Menander ad ſeminandos aiebat liberos tibi meã tradidi filiam* Et omninò ſapienter Plato lib.9. de legibus,matrimonia ineunda dicit, vt relinquat quis liberos,qui diis ſeruiant pro ſe. Rurſumque paulo poſt:*Oportet,*inquit, *parentes gignere,& educare liberos, qui vitam tanquam lãpadem poſteris tradant,vt ſint ſemper aliqui Deũ colentes iuxta ipſius legem.*

10. Hæc quidem & eiuſmodi multa alia ob eã rationem dicta ſint, quia vt plurimũ ex vehementi voluptate peccatum aliquod veniale cũ vſu coniugij copulatur, quod accidentale eſt, aliàs ſi per ſe eam deformitatem licet venialem haberet,nõ potuiſſet eſſe licitus contractus matrimonij cũ nulla poſſit eſſe obligatio ad culpã veniale. Vnde viros ſanctiſſimos cõiugatos legimus etiã in illo lubrico puriſſimos extitiſſe. De B.Virginis parentibus Ioachim, & Anna apud ſanctã Brig.l.1.reuel.c.9.hæc leguntur: *Et cũ ſibi nuntiatum eſſet ab Angelo,quod Virginem parerent,*

parerent, vnde ſalus mundi procederet, magis voluiſſent mori, quam carnali amore commiſceri, & voluptas in eis mortua erat. Pro certo dico tibi, quod ex charitate diuina, & verbo Angeli annuntiantis conuenerunt carne, non ex concupiſcentia aliqua voluptatis, ſed contra voluntatē ſuam ex diuina dilectione. Hęc ibi. Ea puritas decebat formationem ſanctiſſimæ Dei Genitricis corporis.

11. Verum Franciſcus Maironius in 4. diſtinct. 26. exiſtimat eſſe peccatum mortale accedere ad vxorem ſolius voluptatis gratia, & ex eodem fine velle contrahere. In hanc ſententiam inducitur illo Tobiæ 6. vbi Angelus Tobiæ iuveni reluctanti nuptias cum Sara, eò quod qui illā duxerūt in ipſa prima nocte mortui eſſent, hæc dicit: *Hi namque qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum a ſe, & ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* Quibus indicatur peccatum mortale eſſe accedere ad vxorem, vel contrahere matrimonium voluptatis gratia. Sed reſpondeo illis verbis eos notari, qui voluptatem pro ſupremo fine habent. Quia, vt inquit Iacobus Almainus loco citato, tanto impetu fertur in delectationem, vt ex affectu ſuo eodē modo delectaretur cum quauis, in hoc enim peccatum mortale eſſe nemo dubitat. Et ſimiliter de illis dictum, qui finem etiam generationis, & prolis excludunt, abhorrent, potiorem ducentes voluptatem. Sicut & ex eadem ratione Manichæorum matrimonia reprehendit Auguſtinus, lib. 2. de Moribus Manich. cap. 18. quia liberorum procreationem excludebant ſolam voluptatem ſectantes: *Nonne vos eſtis, qui nos ſolebatis monere, vt quantum fieri poſſet, obſeruaremus tempus, quo ad conceptū mulier poſt genitalium viſcerū purgationem apta eſſet, eoq; tempore à concubitu temperaremus, ne carni anima implicaretur. Ex quo illud ſequitur, vt nō liberorum procreandorum cauſa, ſed ſatiandæ libidinis habere coniugiū cenſeant.* Hæc Aug. Idq; etiā indicat comparatio illa, qua equis & mulis ſimiles eſſe perhibentur. Equus enim, vt ait Ariſtot. lib. 6. de hiſtoria Animalium cap. 22. ſalaciſſimum animal tam marium, quam fœminarum, & vt habet Græcorū interpretatio, illæ fœminæ filiæ Diomedis impudiciſſimæ equi dictæ ſunt, vnde locus fuit fabulæ de Diomedis equis. Eadem comparatio apud Ieremiam capit. 5. verſ. 7. & 8. Mulus etiam intemperans animal cùm ſit, ſterile tamen eſt, adeò vt prodigij loco habitus ſit mulæ partus, vt habet Plinius lib. 8. cap. 44. Quare ex eo loco nihil contra noſtram communemque ſententiam efficitur.

12. Atque hoc ſenſu intelligendus Chryſoſtomus homil. 22. in Geneſim: *Non enim ob deſiderium procreandorum filiorū conueniebant, ſed ob voluptatem, & intemperantiam, concupiſcentia illos in hanc immerſit perniciem, pulchritudo aſpectus, & ſcortationis, & intemperantiæ eis occaſio fuit, & neque hoc contenta addit: ſumpſerunt ſibi ipſis vxores de omnibus, quas elegerant, quod etiam magnā illorum intemperantiam inſinuat, quod à pulchritudine victi ſunt, & frænum imponere inordinatæ concupiſcentiæ ſuæ nōvaluerunt, ſed ſpectando capti, ſubmerſiq; ſunt, & ob impium hoc opus indignos ſe fecere, quorum Deus ſupernè curam ageret.* Hæc Chryſoſtomus.

13. Ex his etiam, quæ dicta ſunt, colligi poteſt, quid ſentiendum ſit, cùm quis contrahit ob pulchritudinē vel diuitias. Et quidem non eſſe peccatum mortale fatentur omnes, niſi eſſet ita effrænatus appetitus pulchritudinis, vt etiamſi non eſſet vxor, ex affectu quem habet, ea potiri vellet. De hoc enim non eſt dubium. Verùm meo iudicio, neq; eſt veniale peccatū. Sic docet Soto in 4. diſtinct. 20. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 3. & olim Maior in 4. diſtinct. 26. quæſt. 3. concl. 1. & 2. quos immeritò reijcit Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 29. quæſt. 3. num. 21. inclinat etiam in hanc ſententiam Innocentius in cap. *Iuuenis, de ſponſalibus*, num. 3. Ratio, quę me mouet eſt eadem. Quia intendere pulchritudinem illam, vel diuitias, vel generis nobilitatem ex ſe non eſt malum, vt conſtat, neque ex medio per quod intenditur, ſcilicet per contractū matrimonij, dum neque actu, neque habitu ex animi diſpoſitione excludit alios fines matrimonij. Quare in eo qui ſic contrahit, numquā hæc habent rationem totalis finis; finem enim totalem habere non poſſet, niſi actu vel habitu excluderet fines matrimonij, ſed tantùm habent rationem cauſæ impulſiuæ, in quam expreſſe fertur: implicitè autem in ipſos fines operis, & contractus; quandoquidem vult traditionem illam, & communicationem obſequiorum & prolem: implicitè autem tendere in eos fines, explicitè in alios, qui ex ſe mali non ſunt, nulla inordinatio eſt.

14. Sed concludamus hæc omnia eleganti teſtimonio Chryſoſtomi tomo 6. homil. Quales ducendæ ſint vxores, ex quo conſtabit, & non eſſe peccatum contrahere ob vitandam fornicationē, & quomodo, & quando vitium ſit contrahere ob diuitias, & pulchritudinem, tunc ſcilicet cū nihil aliud in vxore ſpectatur, ſed alia vxoris potiora bona poſtponuntur. Sic igitur habet columna mihi 19. *Ante omnia diſce, quænam fuerit cauſa coniugij, & quamobrem in communem vitam introductum ſit, nec quidquam requiras amplius. Quæ igitur fuit cauſa coniugij, & cur illud datum eſt diuinitus? Audi Paulum dicentem. Ad vitandas autem ſcortationes quiſque ſuam vxorem habeat. Non dixit vt euitetur paupertas, & parētur diuitiæ, ſed quid? Vt ſcortationē euitemus, vt moderemur concupiſcentiam, vt viuamus ſobriè, vt Deo placeamus contenti vxore propria, hoc nobis affert coniugiū, hic eius fructus, hoc indè lucrū eſt. Caue igitur omiſſis paucioribus ſecteris, quæ minoris ſunt pretij. Mens enim ſobria longè præſtat diuitijs. Hoc enim in coniugio ſpectandum eſt, maximè vt peccatum effugiamus, vt immunes ſimus a ſcortationibus: in hoc quærenda ſunt nuptiæ, vt ad vitam pudicè degendam nos adiuuent. Quod ita demum futurū eſt, ſi talis*

ſponſa

Digitized by Google

ſponſa contigerit, cuius reuerentia nos ad temperãtiam, & prohibitatem redigat. Corporis enim pulchritudo niſi coniunctam habeat virtutem animi, poterit, quidem maritum vſque ad decem aut viginti, trigintave dies capere, ſed eandem vim non obtinebit vlterius, quod incentiuum illud amoris vaneſcat detecta malitia. Atqua animi pollent pulchritudine, quò magis temporis proceſſu generoſitatem ſuam approbant, acriori flamma vrunt maritorum pectora. Hoc pacto vbi feruida, & germana innaſcitur beneuolentia, omne ſtupri genus exulat, & ſic amanti vxorem ne in mentem quidem venit voluptas, niſi legitima, in manenti amoribus propriis, & per pudicitiam captanti fauorem cœleſtis numinis, cuius auſpiciis, & beneuolentia inter coniuges ſit perpetua, & faciliùs adminiſtretur res domeſtica. Et hæc de hoc libro.

DE

CAVSA EFFICIENTI MATRIMONII

ID EST,

DE CONSENSV ABSOLVTO SECVNDVM SE.

LIBER SECVNDVS.

Explicata iam eſſentia matrimonij, & quatenus contractus, & quatenus ſacramentum eſt, explicemus oportet eius, vt contractus eſt, cauſam efficientem, hoc eſt, conſenſum. In quo argumento multa ſunt difficilia, & explicatu digna. Cùmq́; conſenſus iſte debeat exprimi exteriùs, explicabimus etiam quibus ſignis manifeſtandus ſit, tam quo ab ipſo contrahente, quàm ab aliis, qui eius vice contrahunt.

CAPVT PRIMVM

Ad matrimonium non requiri parentum conſenſum, ſed ſolùm contrahentium.

SVMMARIVM.

PRoponitur quod explicandum eſt, n.1.

Poſt Tridentinum valere matrimonia filiorũ ſine conſenſu parentum, certum eſſe, n.2.

Ante Tridentinum multo tempore valuiſſe etiam certum, num.3. Probatur ex Nicolao I. Innocentio III. Lucio III. & Concilio Colonienſi, num.4.

Antiquiori iure Eccleſiaſtico valuiſſe quorundam ſententia eſt, ſed oppoſita verior. Probatur primo ex Euariſto; num.5. ex Concilio Colonienſi, n.6. reijcitur interpretatio Bellarmini, num.7.

Eandem vſu receptam conſuetudinem fuiſſe apud Africanos ex Tertulliano, num.8. apud Græcos ex Baſilio, numer.9. & Theodoro Balſamone, num.10.

Idem tempore Baſilij in Italia receptum variè probatur, num.11.

Veroſimile fit tunc vſu receptum ex duobus, numer.12.

Qua ratione tale matrimonium diceretur voluntarium.13.

Valde hanc ſententiam diſtare ab hæreticorum noſtri temporis errore, n.14.

Iure ciuili filiis emancipatis licuiſſe nuptias ſine parentum conſenſu, n.15.

Iure

Digitized by Google

Iure ciuili filijs emancipatis licuiſſe nuptias ſine parentum conſenſu, num. 15.
Iure ciuili prohibitas nuptias filiis familias ſine conſenſu patris, aut eius, in cuius poteſtate eſt. num. 16. *& ſine conſenſu eius, in cuius poteſtatem erat recuſatus, n.* 17.
Explicatur textus in l. ſi nepotem ex alio 3. *D. de ritu nupt. num.* 18.
Diſcrimen iure ciuili inter nepotis, & neptis nuptias, num 19.
Specialis diſpoſitio iuris ciuilis in nuptiis filiarum, num. 20.
Iure ciuili matrimonia filij familias, ſine parentum conſenſu nulla fuiſſe verior opinio, numero 21.
Ea opinio vera ante copulam: at poſt, non potuiſſe diſſolui a parentibus, ſed valuiſſe, n. 22.
Vindicatur ea ciuilis diſpoſitio a reprehenſione Cuiacij, & Gothophredi, num. 23.
In nonnullis caſibus licuiſſe eodem iure ciuili filiis non emancipatis nubere ſine conſenſu parentum, n. 24.
A conſenſu parentis vel eius morte iam nuptias cenſeri iuſtas, & filios ex eo tempore conceptos legitimos, n. 25.
Sublata hæc omnia legibus Eccleſiaſticis, quibus ſtandum in hac re, num. 26.
Peccare lethaliter filios contrahentes matrimonium ſine parentum conſenſu, niſi iuſta cauſa excuſentur, n. 27.
Peccare prælatos fauentes matrimonio filiorum contrahendo ſine parentum conſenſu, cum filij peccant, num. 28.
Iuſtas eſſe leges imponentes pœnam filiis nubentibus contra rationabilem parentum voluntatem verior opinio eſt, n. 29. *probatur, n. n.* 40.

EVgenius IV. in ſæpè citato decreto de ſacramentis poſt Concilium Florentinum, cùm ageret de conſenſu matrimonij, dixit cauſam efficientem matrimonij eſſe conſenſum mutuum, per verba regulariter expreſſum, in quorum expoſitione verborum iſte ſecundus liber verſabitur. Videndum autem in primis, cuius debeat eſſe conſenſus, an contrahentis matrimonium, an etiam parentum, vel aliorum, qui contrahendo matrimonio deſeruire debeant.

2. In qua difficultate illud in primis certum valere poſt Tridentinum, matrimonium à filiis contractum non expectato parentum conſenſu; idque conſtat ex Seſſion. 24. cap. vnico de reformat. matrimonij, vbi hęc habet: *Tametſi dubitandum non eſt clandeſtina matrimonia liberè contrahentiũ conſenſu facta rata & vera eſſe matrimonia, quãdiu Eccleſia ea irrita non fecit, & proinde iure damnandi ſunt illi, prout eos ſancta Synodus athemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant, quique falsò affirmant matrimonia à filiis familias ſine parentum conſenſu contracta irrita eſſe, & parentes rata vel irrita facere poſſe.* Hæc ibi.

3. Deinde certum, multo etiam tempore ante Tridentinum valuiſſe matrimonium filij familias etiam inſcio vel inuito patre. Probat primò decretum Nicolai I. ad conſ. Bulg. cap. 3. & eſt textus in cap. *ſufficiat, 27. quæſt. 2. Sufficit ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur, qui conſenſus, ſi in nuptiis ſolus fortè defuerit, cætera omnia etiam ipſo coitu celebrata fruſtrantur.* Sed hoc Nicolai teſtimonium non videtur vndequaque firmum Duareno, qui exiſtimat ea voce, *ſolus conſenſus*, excludi concubitum, quaſi dicat, non eſſe neceſſarium concubitum, ſed conſenſum. At quicũque attentè legerit, videbit excludi totam ſolemnitatem nuptialem, aliorumque conſenſum cùm tamen eum non excluſiſſet, cùm de ſpõſalibus agebat, & quamvis poſtea meminerit concubitus, at ideò eſt, quia dixit, deficiente conſenſu contrahentium fruſtrari omnia, etiã ſi coitus interuenit, idque probat ex Chryſoſtomi teſtimonio.

4. Probat ſecundò Innocentius III. in cap. *Tua fraternitatis de ſponſalibus.* Etiam teſtimonium Innocentij eneruare conatur Duarenus, expendit enim dictum fuiſſe ab Innocentio, matrimonium contrahi per legitimum viri, & mulieris conſensũ, legitimum inquã, id eſt, talẽ qui legibus, quæ de parentum conſenſu, aliiſque latæ ſunt, non repugnet. Sed fruſtra laborari legitimum Innocentius vocat, qui legibus Eccleſiaſticis, quæ has aut illas perſonas inhabiles ad coniugia reddunt, non repugnat, quaſi nullus ſit conſenſus, ſi perſonæ ſint inhabiles. Probat tertio. Lucius III. in epiſtola ad Burgenſem Epiſcopum in *capit. cum cauſa, de Raptoribus.* Iam hic non habuit, quid diceret Duarenus, niſi non ſatis ſibi æquam videri deciſionem Pontificis, quaſi mitior, & iuſtior ſit Geneuatum, aut Witembergenſium hęretica deciſio. Denique probat Concilium Colonienſe ſub Paulo 3. part. 7. cap. 43. Moguntinum ſub eodem in decretis fidei cap. 36. & 37. Tota ergo difficultas eſt, an aliquo tempore fuerint irrita. Dicendum prius, quid habeat ius Eccleſiaſticum, deinde quid habuerit ius ciuile.

Quid dicendum iure veteri Eccleſiaſtico. §. 1.

5. Et quidem iure Canonico, & Eccleſiaſtico ſemper valuiſſe ea matrimonia docet Couarruuias part. 2. de matrimonio, cap. 3. §. 8. n. 1. & alij frequenter; & iure etiam ciuili valuiſſe docet ibidem, & Iacobus Cuiacius lib. 3. obſeruat. cap. 5. Connanus lib. 8. comment. c. 4. nu. 41. Pichardus *Inſtit. de inofficioſo teſtamento, §. in Prouinciali*, n. 31. At quod attinet ad ius Eccleſiaſticum ſemper mihi perſuaſi matrimonia filij familias ſine parentum conſenſu fuiſſe irrita primis Eccleſiæ temporibus. Idque conſtat in primis ex Euariſti decreto in *cap. aliter*, 30. q. 5. cuius hæc ſunt verba: *Aliter legitimum ſicut à pa-*

Digitized by Google

tribus accepimus, et ſanctis Apoſtolis, eorumq́; ſucceſſoribus traditum inuenimus, non ſit coniugium niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationē habere videtur, & a quibus cuſtoditur vxor petatur, &c. Aliter præſumpta non coniugia, ſed adulteria, vel cōtubernia, aut ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima coniugia eſſe non dubitatur, etiamſi voluntas propria ſuffragauerit. Quid iſto teſtimonio clarius? Apertè dicit coniugiū non legitimè contractum, & ſine parentum conſenſu eſſe ſtuprum, contubernium, fornicationemve; additque id ita eſſe, etiam ſi volūtas contrahentis adfuerit. Quamvis enim Gratianus in ſua Decretorum collectione in dict. *cap. aliter*, & in Decretalibus Pontificiis nunc excuſis habeatur, *niſi voluntas propria ſuffragata fuerit*; attamen ideò ab illis, *etiamſi*, mutatum eſt in *etſi*, quia abſurdam ſententiam illo decreto contineri exiſtimabant, cùm eadem ſententia plurimis aliis teſtimoniis roboretur, quę ſtatim adducā. Quare meritò ex vetuſto codice Antonius Contius legit, *etiamſi voluntas propria ſuffragauerit*, eaque lectio probanda, & retinenda. Nam ſi ita ſcripſit Euariſtus, vt in vulgatis codicibus nunc legitur, quid opus tot verbis exaggeraſſe voluntatem parentum, eamque ſolemnitatem in nuptiis filiorum deſiderari, ſi eorum ſola tandem voluntas ſufficeret, vt à Gratiano refertur?

6. Præterea oſtendo ſenſiſſe Euariſtum ea matrimonia ſine illa ſolemnitate, & parentum conſenſu fuiſſe irrita ex verbis Concilij Colonienſis ſub Paulo 3. part. 7. ca. 43. *Optandum vt canon Euariſti Pontificis à generali Concilio renouetur, tollanturq́; illa clandeſtina matrimonia, quæ inuitis parentibus, & propinquis, timoris potius, quam Dei cauſa contrahuntur. Interea vero, dum Eccleſia de hoc proſpicit, ſi non irrita, prohibita ſaltem ſint.* Hæc ibi, Inquiro ergo, quid ſtatuit Canon Euariſti? Si enim prohibuit ſolum clādeſtina coniugia, & ſine parentum celebrata conſenſu, cur optat Concilium, vt renouetur ille Canon, cùm ab Euariſto ad noſtra vſque tēpora innumeræ extiterint leges, quibus prohibita mattimonia clandeſtina, vt referam l. 5. cap. 1. Et ab Eccleſia vniuerſali ſtatutū id fuerit non ſemel ab Hormiſda. Alexand. III. & Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III? Igitur Canon ille Euariſti, quem renouare cupit Concilium Colonienſe, irritabat ſine dubio eiuſmodi coniugia. Idemque ex ſenſu Colonienſis Concilij apertiſſimè conuincunt illa vltima verba; *Interim, dum Eccleſia de hoc proſpicit, ſi non irrita, prohibita ſaltem ſint.* Ergo irrita eſſe volebat, ſicut fuerunt Euariſti tempore, cuius decretum renouari cupit à Concilio Generali.

7. Non ergò Bellarminus lib. 1. de matrimonio, cap. 20. & communiter Scholaſtici Euariſtum rectè interpretantur, dum dicunt ideò legitimum matrimonium appellaſſe, in quo illa omnia reperiuntur, non quia, ſi alias deſint, nullum & inualidum ſit, quia in foro externo, in quo de occultis non iudicatur, non habeatur pro legitimo, cùm planè conſtet Euariſtum loqui etiam in foro animæ, cùm dicat non eſſe coniugia, ſed adulteria, vel fornicationes, ſtupra, & contubernia, etiamſi voluntas propria contrahentium acceſſerit. Adde quia vel Eccleſia, ita iudicabat illegitimum, vt ſepararet, & contrahendi aliis licentiam concederet. At ſic, aut irritum prorſus illud matrimonium erat, & iudicabat Eccleſia, aut multis adulteriis occaſionem præberet Eccleſiæ iudicium. Quod ſi non ſeparabat ſic contrahentes: in quo ergo illegitimum iudicabatur? His addendum, quod Euariſtus docet; hanc non eſſe nouam conſtitutionem, ſed antiquam à Sanctis Patribus, & Apoſtolis deriuatam.

8. Eandem conſtitutionem vſu receptam per multa ſæcula in Eccleſia apud nonnullas Prouincias dubitare non poteſt, qui aliquam iuris Eccleſiaſtici cognitionem habuerit. Tertullianus, Africanus, & ipſe lib. 2. ad vxorem c. 5. *Vnde ſufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod Eccleſia conciliat, confirmat oblatio, & obſignatum Angeli renuntiant, pater ratum habet. Nam neque in terris ſine conſenſu parentum filij rectè, et iure nubent.*

9. Sed & apud Græcos Baſilij tempore eā legem obtinuiſſe dignoſci poteſt ex eius Epiſtola ad Amphilochium cap. 38. *Puellis, quæ præter Patris ſententiam fornicatores factæ ſunt, reconciliatis parentibus, videtur res remedium accipere, ſed non protinus ad communionem reſtituantur, ſed triennio punientur.* Quæ autem Baſilius habet can. 42. eiuſdem epiſtolæ, eius nobis ſententiam explicabunt: *Quæ ſine his, qui habent poteſtatem, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Neque ergo viuente patre, nec Domino, ij qui conueniunt, ſunt ab accuſatione liberi, donec coniugio Domini annuerint, tunc enim accipit firmitatem coniugium.* Hæc Baſilius.

10. Sed audiamus Theodorum Balſamonem in commentario eius epiſtolæ ad Canonem 38. oſtendunt enim quæ ille ſcribit Euariſti decretum vſu etiam, & moribus Græcorum receptum. *Puellas inquit hic Sanctus Pater, eas quæ ſunt in poteſtate parentum appellat. Dicit ergo quod ſi alicuius puellæ tradent ſe ipſas ſuis amatoribus præter ſuorum parentum ſententiam, & ab illis vitium illis allatum ſit; etiamſi matrimonio ſibi coniunctæ videantur, matrimonium eius, quæ eſt in parentis poteſtate, non poſſe conſiſtere ſine paterna voluntate. Sin autem parentes ipſarum eis reconciliati fuerint, et eas cum amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remedium afferri. Quod enim ab initio malè factū eſt, parentū poſtea conſenſus reparare videtur, vt fornicatio in matrimonium deducatur, ſed ea non eſt ſtatim ad communionem accipienda, ſed poſt triennium. Ne facti ante ſpeciem hoc in loco poſueris raptam eſſe puellam. Ex 30. enim cap. & ex aliis didiciſti, quod ſi raptus factus fuerit, ſiue cum puellæ volūtate ſiue ea nolente, non conſiſtit matrimonium, etiamſi qui habēt in poteſtate, conſentiant: ſed pone eam, quæ eſt in poteſtate, non raptam eum qui illi ſtuprum intulit,*

Digitized by Google

tulit, ſequi. Propterea enim ſequens conſenſus facit, vt a culpa remotum ſit coniugium: hæc autem vt mihi videtur, locum habent, quando ſolo conſenſu conſiſtebat matrimonium, hodie autem, quoniam fit cum ſacra benedictione, quamuis parẽtes conſentiant, non fiet matrimonium cum ſacra benedictione, ne ſi tres pœnitentiæ anni expleti fuerint, vel ab Epiſcopo pro ſuo arbitratu ad breuius tempus redacti ſint. E quibus conſtat in primis illis ſæculis apud Græcos parentum conſenſum requiſitum ad matrimonium filij, nec valuiſſe ſine illo. Deinde etiam ſine benedictione Eccleſiaſtica, & legitimo Eccleſiæ ritu nulla extitiſſe Balſomonis temporibus apud Græcos, vt conſtituerat Euariſtus. Vtrumque magis intelligitur ex his quę ſubiungit. *Cum enim benedictio, quæ conſiſtere non poterat in impubere puella, facta eſſet, & ij matrimonia iter benedicti, matrimonio iuncti eſſent, quæſitum eſt, an qui ex eis naſcuntur ſint germani, at legitimi. Dicebãt enim nonnulli, quod quoniam matrimonium ab initio non conſiſtit propter puellæ impubertatẽ, quæ autem ab initio non conſiſtunt, ex iis quæ poſtea eueniunt, non conualeſcunt, quemadmodum lex dicit neceſſario, niſi fiat ſecunda benedictio, eos ne legitime coniunctos dixerit quiſpiam, hoc ipſum autem etiam debere fieri dicebant in filia familias, quæ præter Patris ſententiam benedicta eſt, inſiſtentes, quod etiamſi poſtea conſenſerit, qui illam habet in poteſtate, nõ conſiſtat matrimonium, niſi etiam fiat benedictio. Macarites autem Domini Conſtãtini Nicenus dicebat quidem in filia familias, non requiri ſecundam benedictionem, propterea quod ſolius perſonæ ſcilicet patris contemptus interuenerit, & is per conſenſum amputatus ſit. In impubere autem voluit ſecundam fieri benedictionem, quod ius commune contemptũ, & nihili habitum ſit, & non aliter ei remediũ afferri, niſi poſt correctionem, quod mihi non videtur propter benedictionis reuerentiam.* Hactenus Balſamon. Et lib. 2. iuris oriẽtalis circa finem extat vna conſtitutio Patriarchalis Conſtantinopolitani Patriarchę, de hypotheſi propoſita nuptiarũ initarum cum Mitza filio Bombylæ conquerentis ab Anthimio filio cuiuſdã Leonis, nullo præcedente vel ſecuto conſenſu Bombylæ patris: ſtatuiturque eas nuptias nullas eſſe, vtpote factas ſine conſenſu paterno cum filia minore 25. annorum, ſeparandaſque veluti non differentes à ſcortatione.

11. Prope tempora Baſilij idem in Italia receptum conſtat ex Ambroſio in cap. *Honorantur*, 32. quæſt. 2. ibi, *non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum.* Et etiam ibi, *electionem mariti parentibus deferat.* Et etiam ibi, *electionem mariti parentibus deferat.* Poſt Ambr. Leo I. epiſt. 92. habetur cap. *Non omnis* 32. *q.* 2. ibi, *paterno arbitrio viris iuncta carent culpa.* Adhuc multo poſt Leonem I. idem in vſu fuiſſe probat teſtimonium Hormiſdæ Papæ *cap. tua Sanctitas* 31. *quæſtione* 2. inquit enim. *Tua ſanctitas requiſiuit à nobis frater venerande, filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, ſi ſine volũtate filij adulti facere poteſt. Ad quod dicimus ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe. Poteſt autem de filio nondum adulto, cuius volũtas nondum diſcerni poteſt, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere, & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem omninò obſeruare, et adimplere debet. Hæc omnibus orthodoxæ fidei ſancimus, et omnibus tenenda mandamus.* Hæc habet Hormiſdas in epiſt. ad Euſebium, & habentur etiam cap. 1. *de deſponſat. impub.* ſed Gloſſa non diſtinguens ea, quæ recentiori iure, & quæ antiquo conſtituta ſunt, illud *obſeruare, & adimplere debet*, de debito honeſtatis interpretatur nõ neceſſitatis. Sed non admittunt hãc interpretationem illa textus verba, *omninò debet adimplere*, quæ non conſilium; ſed præceptum denotant item illa poſtrema, *hæc omnibus orthodoxæ fidei ſancimus, & tenenda mandamus.* Quibus etiam refellitur id, quod dixit Couarruuias 2. parte de matrimonio, capit. 3. §. 8. numer. 2. in fine, quia honeſtum eſt filio expectare voluntatem parentis: textus enim verba non tantum indicant honeſtatem, ſed etiam neceſſitatem. Idem etiam indicare videtur poſt Hormiſdam Pelagius, & habetur cap. vnico 32. quæſt. 3. *Patrem puellæ Eccleſiæ noſtræ famulum. Auum vero eius, liberis conſtat eſſe natalibus, et ideò aui magis electionem coniunctione neptis, quam patris eius, cuius nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi.* Vult attendi aui liberi voluntatem, quia pater in ſeruitute erat. Fauet etiam adhuc poſt Pelagium Toletanum 3. capit. 10. & habetur cap. fin. 32. quæſt. 2. ibi, *Nec contra voluntatem parentum vel ſuam cogantur maritos accipere.* Atque iuxta hunc ſenſum potius, quam alium acceperim ego canonem 24. Concilij Aurelianenſis 4. qui in hæc verba conceptus eſt. *Quæcunque mancipia ſub ſpecie coniugij ad Eccleſiæ confugerint ſepta, vt per hoc credant poſſe fieri coniugium, minimè eis licentia tribuatur, atque talis coniunctio à clericis defenſetur, quia probatum eſt, vt ſine legitima traditione coniuncti pro religionis ordine ſtatuto tempore ab Eccleſiæ communione ſuſpẽdantur, ne in ſacris locis turpi concubitu miſceantur. De qua re decernimus, vt parentibus aut propriis dominis, prout ratio poſcit perſonarum accepta fide excuſati ſub ſeparationis promiſſione tradantur, poſtmodum tamen à parentibus, atque dominis libertate conceſſa ſi voluerint, ex propria voluntate coniungantur.* Hæc ibi.

12. Ob parentum igitur poteſtatem, & religionem, ob filiorum pudorem, & obſeruantiam, ob matrimonij fidem, & honeſtatem ob communem bonamque inſtitutæ Reipublicæ rationem, talem conſenſum non ſolùm deſiderarunt, ſed exegerunt Eccleſiæ Patres. Neque id mirum alicui videri debet, ſi aduertat duo. Primum eſt, olim etiam parentes filios tradere ſolitos religioni, & paterna deuotione religioſos effici, quod latè oſtendam libro ſeptimo cap. quinto. Deinde Epiſcopos olim in ſuis Eccleſiis impedimenta conſtituiſſe

ſtituiſſe

ſtituiſſe, prout expedire iudicabant, cum poſſe vnumquenque eorum in ſua Eccleſia, quod Pontifex in tota, quoad multa quidem verum ſit, & receptum apud Doctores, de quo infra l. 7. cap. 1. Itaque legem illam Euariſti, ſi non recepit vniuerſalis Eccleſia, (quod tamen ſecus ſe habet) aliquo enim tempore etiam in vniuerſali Eccleſia obſeruatam fuiſſe ſupra oſtendimus; receperunt tamen in ſuis Eccleſiis nonnulli Epiſcopi, & approbarunt, vt ex dictis non obſcure conſtat.

13. Sed quomodo voluntarium matrimonium ſit, cùm habeat regula: *Velle eum non videri, qui obſequitur imperio vel domini l. 4. D. de reg. iuris.* At Celſus filium familias à patre coactum vxorem ducere, quam non duxiſſet, ſi ſui arbitrij fuiſſet, ſcribit voluiſſe videri matrimonium conſiſtere, *l. ſi pater D. de ritu nupt.* Et ſane reuerentia patris facit, vt voluiſſe videatur. Sed de hoc ego latè lib. 4. vide interim Cuiatium lib. 16. obſeruat. cap. vltimo.

14. Id autem quod hactenus aſſeruimus valdè diſtat ab hæreticorum noſtri temporis ſententia. Illi enim obſtinatè defendunt nunc non valere, & patribus eam eſſe poteſtatem, vt irritare poſſint, quod falſiſſimum eſt. Solius enim Eccleſiæ id eſſet; tantumque contendimus Eccleſiam id aliquo tempore conſtituiſſe, quamuis multis poſtea legibus Eccleſiaſticis abrogatum fuerit. Atque hæc de iure canonico.

Quid dicendum iure Ciuili. §. 2.

15. Quid autem iure ciuili conſtitutum fuerit, inuolutum, & perplexum eſt nimis, quare per partes iſta explicanda res eſt. In primis igitur dico iure ciuili filiis emancipatis licuiſſe ſine conſenſu patris nuptias contrahere *l. filius emancipatus 25. D. de ritu nuptiarum, l. 3. §. ſi emancipatus, D. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas,* de quo vide Alciatum libr. 4. Parergon. cap. 22. Cuiat. libr. 3. obſeruat. capit. 5. Matienço libr. 1. Gloſſa 14. num. 71. titulo 4. lib. 5. nouæ compilationis.

16. Deinde iure ciuili ſtatutum eſt, ne filius familias contraheret ſine patris conſenſu, aut eius in cuius poteſtate erat. Eſt hæc communis & vera ſententia, neque qui contra ſentiunt illam inficiari poſſunt. Probat 1. textus in *l. 7. D. de ſponſal.* ibi. *In ſponſalibus etiam eorum conſenſus exigendus eſt qui deſideratur in nuptiis.* In eiſdem autem deſiderari parentum conſenſum docet idem Paulus, *l. 2. de ritu nuptiarum. Nuptia conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant omnes, qui coeunt, quorumque ſint in poteſtate, & §. 1. inſtit. de nuptiis, & l. 2. C. de nuptiis, & l. ſi vt proponas 5. et l. ſi vt proponis. 7. eodem.* Satis autem erat tacitus patris conſenſus, id eſt, quod cùm ſciret, non contradiceret, vt definit Alexander Imperator, in d. *l. ſi vt proponis 5.* ibi, *cognitis nuptiis veſtris non contradixit.*

17. Tertio dico iure ciuili non tantum deſiderari in nuptiis filij familias voluntatem eorum, in quorum poteſtate erat, ſed etiam eius, in cuius poteſtatem eſſet recaſurus in *l. Paulus 11. D. de ſtatu hom.* de qua infra. Vnde nepos, qui in poteſtate aui erat, ex conſenſu etiam patris, in cuius poteſtate non erat, nubere debebat; ſatis enim eſt, quod ſpes ſit fore illum aliquando cum omnibus ſuis liberis in patris poteſtate. Idque ſatis probat textus in *l. oratione 16. D. de ritu nuptiarum. Nepoti vxorem ducenti, & filius conſentire debet, niſi ſi pater fureret,* tunc enim aui voluntas ſatis erat, *l. ſi nepos 9. de ritu nupt.* Idque iure optimo conſtitutum eſt, maximè enim noſtra intereſt, qua ex vxore nobis filij generentur, qui nominis noſtri, ſanguinis, & familiæ hæredes futuri ſint, & ſucceſſores.

18. Quare huic diſpoſitioni non obſtat textus in l. *ſi nepotem ex alio 3. D. eodem.* Nam ibi ſermo eſt de nuptiis inter duos conſobrinos, in quibus tantum aui conſenſus requiritur. Iam enim ibi manifeſtum eſt, quis eligatur ſucceſſor & hæres; diſpoſitio autem dict. *l. in ratione,* intelligenda eſt, quando nuptiæ cum extranea celebrantur, quam probari etiam à patre, in cuius nomen & familiam tranſit, æquum eſt. Atque hanc interpretandi rationem, quam probo, tradit Gloſſa in d. l. *ſi nepotem, 3.* & Iulius Pacius cent. 5. quæſt. 48. Non ergò mihi probatur alia interpretatio gloſſæ ibidem, quæ dicit, ideò in dict. l. non requiri conſenſum patris ſed aui, quia iam defunctus, ſtulta certè ea diſpoſitio eſſet. Quid mirum, ſi patris iam defuncti nõ requiratur voluntas, neque etiam patris, ſi furioſus ſit? Neque etiam mihi placet, quod habet Antonius Faber *inſtit. de nupt.* principio, 4. illatione 4. ſcilicet iam non requiri conſenſum patris, quia iam erat emancipatus, & extra patriam poteſtatem. Quid enim refert filium emancipatum eſſe ne eius voluntas requiratur? Quod enim requiratur non oritur ex eo, quod ſit in poteſtate vel non ſit, ſed quia noſtra intereſt, qui noſtri fiant hæredes, ſucceſſoreſque ſanguinis, & familiæ, & bonorum. Quare id quod dixi, longè verius eſt.

19. Addo deinde iure ciuili diſcrimen eſſe inter nepotem & neptem, nam ad nepotis nuptias aui, & patris conſenſus requirebatur, vt dictum eſt. At vero in neptis nuptiis tantùm aui conſenſus ſufficere videtur, vt probat textus in d. *l. in ratione,* ibi, *Neptis verò ſi nubat, voluntas & auctoritas aui ſufficit.* Cuius diuerſæ diſpoſitionis rationem eã eſſe exiſtimauit Accurſius, quia mulieris oportet accelerare nuptias, ne quid turpe committat. Frigida ratio, & quę refutatione non indiget. Petẽda ergo ratio huius diſcriminis eſt ex vetuſtis Romanorum moribus, quam tradit Anton. Faber *inſtitut. de nuptiis,* principio 4. illatione 2. & ante tradiderat Ferdinandus de Mendoça lib. 3. de conf. Concilij Illiberitani cap. 32. ad canon. 54. Liberi enim, qui ex nepote deſcendunt, & aui & patris nomen agnationẽ familiã ſequi, & conſeruare debe-

Digitized by Google

debebant. Meritò ergò aui, & parentis conſenſus deſideratur, cum ad vtrumque maximè attineret, qui in familiam insererentur. At deſcendentes ex nepte non in patris, auique familiam ac nomen tranſibant, vt dixi ſupra l. 1. ca. 2. Prænomen enim antequam nuberet, virgini non imponebatur, ſed nubens mariti, quod erat accipiebat, ſic hodie obſeruatur in Italia, maximè Romæ. Quare patris neptis nihil intererat, in qua familia liberos ſuſceptura erat, vt autem patria poteſtas conſeruaretur, ſatis ſuperque iudicatum, ſi aui requireretur, & expectaretur voluntas. Atque hanc iuris ciuilis diſpoſitionem fortè reſpexit Pelagius Pontifex in dict. cap. *vnico*, 32. qu. 2. vbi ad nuptias ancillæ requiritur aui voluntas, licet alia etiam ratio ex textu colligatur.

20. Sed addendum in filiabus id ſpeciale fuiſſe, quod etiam ſi nupſiſſent, & patria exceſſiſſent poteſtate, attamen ſi iterum viduæ infra 25. annum, etiam mortuo patre, matris, & conſanguineorum voluntas deſiderata eſt. *l. 1. de nuptiis*, de puellis, *l. in coniunctione* 20. de virginibus puberibus, *§. ſed ſi ſui iuris. C. eodem*. Vnde Auguſtinus epiſtol. 233. *Rogatus ſum*, inquit, *vt confirmarem nuptias puellæ. Facerem, inquam, ſed mater puellæ non adeſt, & tu ſcis ad nuptias contrahendas voluntatem eius neceſſariam*. Videndus Cuiat. lib. 3. obſeruat. d. c. 5. Pet. Greg. lib. 9. c. 3. n. 11.

21. Rurſus dico iure ciuili matrimonia filij familias ſine parētum conſenſu celebrata nulla fuiſſe. Communis hæc Doctorum ſententia eſt, quam docet inter alios Petrus Gregor. in lib. 9. Synt. cap. 3. num. 10. & probat textus in *l. 2. de ritu nuptiarum*. *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant omnes, qui coeunt, quorumq́; ſint in poteſtate*. Sed nonnulli, qui contendunt adhuc iure ciuili valuiſſe matrimonium ſine parentum conſenſu, reſpondent textum in dict. l. 2. non agere de nuptiis, hoc eſt, de matrimoniali contractu, ſed de ritu, atque ſolemnitate nuptiarum, quaſi inuitis parentibus celebrari ea ſolemnitas non poſſit. Sed refellit eam interpretationem in primis, vox illa *conſiſtere non poſſunt*. Deinde riſu excipienda ea diſpoſitio eſſet, ſcilicet diem nuptiarum ſolemnitati deſtinari non poſſe, ſine eorum voluntate, in quorum ſunt poteſtate. Præterea validum contra iſtos ſumitur argumentum ex *l. 7. D. de ſponſalibus*, quæ eſt eiuſdem Pauli, vbi dicit eorum conſenſum deſiderari in ſponſalibus, qui deſideratur in nuptiis. Ergo in dict. l. 2. conſenſus explicatur, non ad diem ſolemnitati nuptiali deſtinandum, ſed ad nuptias ipſas, & matrimonia contrahenda. Denique iura ciuilia eodem loquuntur in ſpōſalibus, & nuptiis *l. is tutor factam D. de ſponſalib.* Vel ergò cum requirunt conſenſum parentum ad ſponſalia, ita requirūt vt ſine eo celebrata eſſent inualida. Igitur & ad valorem nuptiarum requirebatur etiam. Vel tantum requirunt, vt impunè & licitè fiant, validè tamen. At hoc dici non poteſt, quia pater poterat filij ſponſalia diſſoluere, textus in *l. in poteſtate* 10. *de ſponſalibus*. Quod quidem iure veteri Latinorum ſine cauſa fieri non poterat, quod ſi fieret, ex ſponſa dabatur actio licet ſublatum poſtea ad maiorem matrimonij libertatem doceat Gellius lib. 4. noctium Atticarum c. 4. non autem poſſet diſſoluere, ſi ſponſalium valor ab eius voluntate minimè penderet.

22. Denique dico, id quo meo iudicio, & diuerſa iura componuntur, & Doctores etiam conciliari nō difficile poſſent. Quamuis matrimonia ſine Aui, & Patris voluntate contracta nulla eſſent iure ciuili, & pater, & auus eas nuptias contractas poſſet diſſoluere, id quidem ante copulam verum erat; attamen poſt copulam nequaquam diſſoluere poterat, ſed valebāt nuptiæ: attamen, neque iuſta vxor, neque iuſti filij quoad ſucceſſionem, & hæreditatem dicebantur. Sic docet Weſembechius in Paratlitis de ritu nupt. num. 3. in fine, Schneiduuinus *inſtit. de nupt.* 2. p. num. 35. & 36. licet ibi, ſicut in aliis cautè legendus ſcriptor hæreticus. Duarenus in hanc etiam ſententiam inclinare videtur ad titulum *ſoluto matrimonio*, de nuptiis cap. 2. *§. ſequens quæſtio eſt*, cautè quoque legendus, cum agit de his, quæ iure Pontificio nouiori ſtatuta ſunt, id inſinuat Petrus Gregor. lib. 9. Synt. cap 3. num. 8. Non valuiſſe ante conſummationem, probant quæ dixi num. præcedenti. In hoc enim ſenſu illa accipio: at poſt copulam non poſſe diſſolui probat mihi Paulus *lib. 2. ſentent. cap.* 17. & eſt textus in *l. 1. §. fin. D. de liberis exhibendis*, ibi: *Si quis filiam ſuam, quæ mihi nupta eſt, velit abducere, vel exhiberi ſibi deſideret, an aduerſus interdictum exceptio danda ſit, ſi fortè non concordans matrimonium, fortè & liberis ſubnixum velit diſſoluere. Et certo iure vtimur, ne haud concordantia matrimonia iure patriæ poteſtatis turbentur, quod tamen ſic erit adhibendum vt patri perſuadeatur, ne acerbè patriam poteſtatem exerceat*. Quod autem ſine parentum conſenſu non dicantur nuptiæ legitimæ, nec iuſti filij, probat textus in *l. Paulus* 4. *De ſtatu hominum*. *Tum, qui viuente patre & ignorante de filij coniunctione conceptus eſt, licet poſt mortem aui natus ſit, iuſtum filium eius, ex quo conceptus eſt, non videri, illis enim nuptiis non conſenſit pater*. Apuleius lib. 6. Florid. *Impares*, inquit, *nuptiæ & præterea in villa, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri, ac per hoc ſpurius illi naſcetur*. Itaque impune non contrahent, ſi pater improbandarum nuptiarum iuſtam rationem habuit; iniuſta enim vxor, iniuſti liberi, iniuſtæ nuptiæ, vt ex Appulei teſtimonio conſtat. Et *§. penultim. inſtit. de nuptiis*. nulla dos, nulla vxor ibidem. Vnde & Auguſtinus 28. qu. 1. cap. vltimo, ait tale coniugium ratum eſſe, licet non legitimum, quia non ſecundùm leges.

23. Neque verò eſt cur hanc legem, & ciuilem diſpoſitionem Cuiatius dicto lib. 3. obſeruat. & Gothopherdus ad *l. filij* 25. *D. de ritu nuptiarum*, littera A. impefectam iudicent, vt pote,

F 3 quæ

Digitized by Google

quæ nuptias ſine conſenſu parentum fieri prohibeat, factas non diſſoluat; ſicuti, & lex Cincia imperfecta dicitur, quæ ſupra certum modum donare vetet, donatum tamen non reſcindat. Nam imperfecta non eſt, quæ vt pater ante copulam poſſet diſſoluere conceſſit, poſt copulam autem habita ratione publicæ vtilitatis nō diſſoluit, ne iam ſemel violata fœmina, & relicta meretriciam vitam ageret, & ob alia plura incommoda, quæ ſequerentur. At conſuluit etiam indemnitati parentum, honori generis, & familiæ, filios ex illis nuptiis procreatos excludendo ab hęreditate paterna, nullamque dotem exigendo. Atque hinc inferenda lux ad textum in l. *Si vxor §. plane, D. ad l. Iuliam de adulteriis*, vbi iniuſtam vxorem accuſare iure mariti cōceditur, ſi adultera ſit, iniuſta enim vxor eſt, vocat autem vxorem iniuſtam, id eſt, contra leges, de quo vide Cuiat. lib. 3. obſeruat. cap. 6. & lib. 6. cap. 16.

24. In nonnullis autem caſibus etiam iure ciuili impunè filij non emancipati nubunt inuitis parentibus, niſi parem eis conditionem non quærant, aut iniurioſè prohibeant eos nubere *l. 19. D. de ritu nuptiar.* vel niſi furor parentes occupet. *inſtit. de nuptiis*, in principio, aut captiuitas, *l. 5. D. de iure dotium*, his enim caſibus Prætoris decreto nuptias impunè contrahent, dict. l. 19. & l. 5. ita vt exhæredari non poſſint, niſi forte propudioſas, aut cum infamia nuptias contraxerint, *Nouel. 115. cap. 3. & l. 3. §. 5. D. de poſſeſ. contra tab.*

25. Denique addendum ab eo tempore, quo patris vel aui conſenſus accedebat, aut moriebantur, nuptiæ cenſebantur iuſtæ, & filij ex eo tempore concepti legitimi; priores verò ſemper iniuſti, & illegitimi, vt conſtat ex textu in dict. *l. Paulus 4. de ſtatu hominum.* Quia matrimonij confirmatio id tempus reſpicit, quo & defunctus auus, & filius ante conceptus. Filium autem ante cōceptum pro iuſto haberi æquum Romanis viſum non eſt. Sed hic obſeruandum diſcrimen ciuilis diſpoſitionis, in filiis concubinarum, in quibus aliter ſtatutum eſt. Si enim concubina in vxorem duceretur, matrimonio ſequenti filij in concubinatu ſuſcepti legitimi videbantur, quod non alia ratione ab ipſis ſtatutum, niſi quia ſi filij nati, quando matrimonium ex defectu conſenſus aui atque parentis erat nullum, poſtea confirmato matrimonio legitimi haberentur, ſperneret facilè quiſquis patris auctoritatem, & conſenſum, & pro ſuo arbitratu iniret nuptias, filioſque procrearet, quod ſpem haberet certam defuncto Patre, & Auo matrimonium illud iuſtum futurum, ac filios legitimos habendos, quod & patriæ poteſtati, & pudicitiæ legibus aduerſum iudicauit Romanorum prudentia, at in filiis concubinæ contrariam habent æquitatis rationem, quo illo fauore legis illecti illas ſibi in vxores ſociarent.

26. Sed iam hæc omnia legibus Eccleſiaſticis ſublata, vt dixi ſupra numero primo, & ſecundo. Illud tamen ex his ciuilibus legibus planè colligitur naturali iure ad matrimonij valorem non requiri parentum conſenſum, cùm emancipatus ſine illius conſenſu nubit, matris quoque non requiritur conſenſus, vt quæ filium in poteſtate non habeat *lib. 20. C. de nupt.* ſufficit aui conſenſus ſine patris conſenſu, *l. 16. §. 1. D. de ritu nupt.* Naturæ enim ea vis eſt, vt omnibus æque parentibus honor debeatur, *l. 4. D. de curat. furioſi.* Eſau legitimos liberos habuit, quamuis ſine patris conſenſu contractis nuptiis Geneſ. 36. Tobias felicem ſuis nuptiis euentum ſortitus, quamuis eius nuptiis conſenſus patris defuit Tobiæ 7. Quare ſolo iure humano inducta ea neceſſitas legibus humanis auferri potuit: potuiſſe autem induci eam neceſſitatem ſatis conſtat, cùm videamus iam inductam neceſſitatem præſentiæ parochi, & teſtium, vt dicam, & explicabo libro 5.

27. Admonendi tamen filij ſunt, ne contra voluntatem parentum matrimonia ineant, vt illis conueniat illud Chriſti apud Matth. c. 19. *Quos Deus coniunxit:* aliter enim Deus coniunxiſſe non dicitur, quos non obſequium parentum, ſed libido coniunxit. Hac etiam de cauſa Ignatius in quæſtion. ad Polycarpum: *Decet*, inquit, *vt ducerentur vxores, & nubentes cum Epiſcopi arbitrio coniungantur, vt nuptiæ iuxta præceptum Domini, non autem ob concupiſcentiam coiſſe videantur.* Sic Deus patris loco functus Euam Adamo copulauit, conſenſu Abrahami Iſaac, Geneſ. 24. Iſaaci Iacob, Gen. 28. Sanſon conſenſu patris nuptias contraxerūt: lege diuina mandatur parentibus, ne Chananæis filias ſuas locent Deuterono m. 7. hanc etiam auctoritatem parentibus in filiorum nuptias concedi conſtat Exodi 22. Numeror. 30. 1. Reg. 2. 1. Corinth. 9. Peccabunt ergò filij, & lethaliter, ſi ſine parentum conſenſu nubant, eſt enim contra illis debitum honorem in re graui, quando non eſt probabilis ſuſpicio, quod malitioſe aut per vim impediatur matrimonium: grauiuſque peccabit pater, ſi contra libertatem matrimonij ſine iuſta cauſa filij coniugium impedire conetur. Si enim impediendi iuſta ſubſit cauſa, non ſolùm non peccat pater, ſed rectè facit, & tenetur efficere, & filius obedire, aut mortaliter, aut venialiter iuxta eam rationem, propterquam pater impedit. Aliàs nunquam iudex iuſtè poſſet impedire coniugium, aut ad illud adigere, de quo infrà libr. 4. Sic Diuus Thomas in Addition. quæſt. 47. artic. 6. quem citatis aliis ſequitur Rebellus 2. part. de obligat. iuſtitiæ quæſt. 14. numer. 7. & 8. vide Thomam Sanchez lib. 4. de matrimonio diſp. 22. & 23.

28. Ex quibus infertur Eccleſiæ Prælatos non ſine peccato fauere ante contractum matrimonium filiis volentibus contrahere ſine parentum conſenſu, quādo parentes iuſtè, & ex rationabili cauſa contradicunt, aliàs, ſi iuſtè id prælati facerent, daretur bellum iuſtum ex

vtra

Digitized by Google

vtraque parte, ſcilicet inter parentes impedientes,& prælatos defenſantes, quod multis confirmat Menoch.lib. 1. conſ.conſil.96. à n. 32.Cooperātur ergò iniquitati filiorum, quod ſine peccato non licet. Vnde & cautè Tridētinum Seſſ.24.cap.1. de reformatione matrimonij,tunc tantum vult denunciationes licitè omitti à Prælatis poſſe, quando probabilis ſuſpicio ſubeſt matrimonium malitioſè impediendum; vbi ſatis apertè inſinuat,ſi iuſtè, & non malitioſè à parentibus, aut ab aliis matrimonium impediatur, non eſſe fauorem præſtandum ab Eccleſia. Sed de his làtè Rebellus,quæſt.cit.ſect.1. à num. 9. qui omninò videndus eſt.

Iuſtas leges ciuiles contra filios nubentes contra iuſtam parentum voluntatem. §. 3.

29. At quæret aliquis, num leges latę ſiue iure communi, ſiue Caſtellæ, ſiue Luſitaniç, ſiue Galliæ, quę filios nubentes contra iuſtam, & rationabilem voluntatem parentum (ſic enim intelligendæ ſunt) exhęredari poſſe à parentibus volunt, iuſtæ ſint,atque ſeruandę. Verum hæc ad materiam de teſtamentis pertinent, breuiter tamen dicam, quod ſentio. Multi negant licitas eſſe & iuſtas. Sic Panormitanus, & alij, quos refert Couarruuias 2.part.de matrimonio cap.3.§.8. num.5. Cuiatius 3.obſeruat.cap.6.Sanchez lib.4. diſp. 25.num.2. qui correctas dicit per ius Canonicum,Gabriel Vazquez diſp. 4. de matrimon. cap.2.num.24.citatque Montaluum in l. 10.tit. 1.part.4. At complures alij iuſtas eſſe cenſent, atque ſeruari debere.Sic non pauci, quos refert,& ſequitur Molina Theologus tomo 1.de iuſtit.tract.2.diſp.176.ex num. 14. Ferdinandus Rebellus dict.quæſt.14. ſect.3.Petrus Gregorius lib.9.ſynt.cap.3.à num.21. probare videtur Gotophredus in dict. l. *filij 25. de ritu nupt.* Duarenus de nuptijs cap.2.citat.propè finem. Multis probat Molina, cuius omnes rationes eò tendunt, quod illis legibus non fit iniuria ſacramento; cùm etiamſi nubant filij inuitis parentibus matrimonium valeat. Alia verò ex parte cedit in magnam Reipublicæ vtilitatem,ne ſublato fręno ac metu exhæredationis filij familias deturpent ignobiles ducentes vxores.Nec verò deeſt in Principe ſęculari poteſtas, quia quando lege vel ſtatuto nullum damnum ſacramento matrimonij, neque bono ſpirituali contrahentium ſequitur.& ex alia parte abuſus Rempublicam fœdantes,pacemque publicam, & commune bonum perturbantes impediunt, *non video*, inquit Molina, *cur aſſerendum ſit, vel Eccleſiam vnquam intendiſſe id prohibere principibus ſæcularibus,quo minus eas leges ferrent, vel eſſe poteſtatem in Eccleſia ad id prohibendum.*

30. Nec verò prætextus eas leges damnandi eſſe poteſt,quod opponantur libertati matrimonij. Aduertere tamen oportet, quomodo impediatur libertas iuſtè ne an iniuſtè. Libertas enim requiſita in matrimonio rationabilis,& iuſta eſſe debet. Vnde illa non tollit, quod aliquando Principes poſſint aliquos deterrere à coniugio,vt dicam infrà lib.quarto, neque quód iudex iuſtè poſſit adigere aliquē ad matrimonium: neque quod Eccleſia potuerit iuſtè eam libertatem reſtringere, vt clandeſtina non valeant. Vnde non obſtat textus in cap. *Gemma de ſponſalib.* ea enim pœna conuentionalis eſt debita ex partium conſenſu; ex eo autem non ſequitur Eccleſiam irritas reddidiſſe leges ſæculares pœnas ſtatuentes ad impediēdos abuſus,& peccata noxia ipſiſmet contrahentibus,& Reipublicę bonó,& ſacramento. Quod ſi negari non poteſt iuſtas eſſe eas conditiones,quę in maioratibus apponi ſolent,vt ad alios tranſeāt,ſi qui vocatur ad ſucceſſionem nupſerit impari,aut infecto Iudæorum vel Sarracenorū ſanguine, quę priuata lex quædam eſt,cur etiam non licebit Principibus poteſtatem facere parentibus, vt hæreditatis aut legitimæ beneficio priuent filios contra eorum rationabilem voluntatem nubentes.Adde. Quamuis filijs alimenta debeantur à parentibus iure naturæ, dum ipſis non ſuppetit,vnde viuant, aut comparare ipſi ſuo honeſto,aut non indecenti labore poſſint: attamen ad hæreditatem paternam non vocat ius naturale, nec enim ſunt hæredes neceſſariò ex iuris naturalis præſcripto; ſed vocauit ius humanum iuris naturalis æquitati valde conforme.Iure ergò humano etiam tolli poteſt ea ſucceſſio, & quando lata eſſet lex ſine cauſa,quamuis in ferendo peccaret Princeps,lata tamen valeret, & obſeruanda eſſet; quanto magis cùm iuſta ſubſit cauſa, vt in ſpecie de qua loquimur ſubeſt. Ego quidem ità ſentio.

CAPVT II.

Ad matrimonium verum conſenſum neceſſarium eſſe, non fictum ſufficere.

MATRIMONIVM.

Conſenſum mutuum, & verum in matrimonio requiri, & non ſufficere fictum, n.1.

Conſenſus hic honor, reuerentia, affectio, & affectus maritalis in iure vocatur, n.2.

Variæ rationes, quibus neceſsitas veri conſenſus probatur, reiciuntur, num.3. & 4.

Vera ratio deſumpta ex ſpeciali natura huius contractus, num.5.

Quo ſenſu dicatur conſenſus eſſe cauſa matrimonij. num.6.

Digitized by Google

1. NEceſſarium eſſe conſenſum in contractu quouis dubitari non poteſt,ſufficit tamen in multis fictus, vt dicam infrà cap. 4. In contractu autem matrimonij, & mutuus & verus contrahentium cõſenſus requiritur. Mutuum requiri conſtat ex definitione Eugenij IV. in citato decreto de ſacramentis, ibi *conſenſum mutuum*: demonſtratque ratio ipſa permutationis corporis pro corpore, quæ niſi mutuo permutantium conſenſu fieri non poteſt. Verum autem exigi conſenſum adeò certum,vt non longa indigeat probatione. Probat Alexander III. in appendice Lateranenſis Concilij p.6.cap.26. Innocentius in cap. *Tua de ſponſal.* dum docet pueros ante annos pubertatis per ſola verba non contrahere, quia intelliguntur minimè conſentire,& in c. *Tua nos de ſponſ.* in fine,ibi, *Defuit omninò conſenſus, ſine quo cætera nequeunt fœdus perficere coniugale*, & in cap. *Tuas,de ſponſa duorum*, ibi: *Solus conſenſus ſufficit,ſecundùm Canonicas ſanctiones, & ſi ſolus defuerit, cætera omnia irrita ſunt.* Fauet manifeſtè textus in cap. *Vnico de procuratoribus in ſexto*, definit Eugenius IV. in citato decreto, eſt etiam locus Geneſ.23. vbi Rebeccæ exquiritur conſenſus. Probat etiam teſtimonijs Iſidori,Nicolai, Chryſoſtomi, Ambroſij, Magiſter ſententiarum in 4.diſtinct. 37.cap.2.& ſequentibus.

2. Hic autem conſenſus nuptias faciens alibi maritalis honor vocatur, & affectio, alibi reuerentia maritalis, alibi affectus maritalis, item plenus honor, vt videre eſt in his locis, *l.31.donationes in princ. D.de donat.l.1. §.7. cùm autem C.de rei vxoriæ actione,& l.14. alia cauſa, §.1.in fin.D. ſoluto matrimonio, l. 11. iubemus in fine,C.de repud.l.cum tabulis 16.§.1.D.de his,quæ vt indignis.* Et vide Iuſtin.nouellam 22. & 74.

3. Sed vt Doctores probent ſententiam hãc certiſſimam nõ vna vtuntur ratione. Richardus in 4.diſtinct.27.art.1 .quæſt.2.dicit ſpeciale eſſe in matrimonio, vt requiratur verus conſenſus ex inſtitutione Dei, quaſi ſine ea inſtitutione valeret fictus. At non placet. Cõtractus enim eius eſſentia eſt de iure naturæ, quare ſi conſenſus ad eius eſſentiam pertinet, ex iure naturali requiritur, & non ex diuina inſtitutione;requiri autem ex ipſa natura huius contractus verum conſenſum oſtendam ſtatim. Thomas Sanchez loco infrà citando hac vtitur ratione. Quia alij contractus non fiunt niſi mutuo conſenſu, eoque vero, ergò neque matrimonium. Sed diſplicet iſta ratio, oſtendam enim infrà cap. 4. ad alios contractus ſufficere tantùm fictum conſenſum cum verbis exterius expreſſum. Thom. de Argentina in 4.diſt.27. quæſt. 1. art.2. poſt primam concluſionem probat ex intentione neceſſaria ad ſacramentum, ad quod vera intentio, & conſenſus eſſe debet. Sed neque hæc ratio placet,quia iam lib.1.cap. 9. docuimus etiam in homine fideli ſeparabilem eſſe rationem contractus à ratione ſacramenti. Quare licet ea vera intentio requiratur ad rationem ſacramenti matrimonij, non inde efficitur neceſſariam eſſe ad rationem contractus, cùm poſſit valere matrimonium, vt contractus ſine eo quod ſit ſacramentum.

4. Ea igitur communiter aſſignatur ratio, quam etiam tradidit nobis Magiſter in quarto,diſt.27.& Diuus Thomas eo loco, & ex illis Thomas Sanchez, lib. 2. de matrimonio, diſp.26.num.1.Quia nihil tam naturale,quàm vt ea,quæ noſtra ſunt, non ſine noſtra voluntate transferantur in alium.Cùm ergò in matrimonio tradant ſibi mutuò corporum poteſtatem, planum eſt, eam traditionem ſine conſenſu non fieri. Sed neceſſarium eſt aliquid addere huic communi rationi, vt conuincat, nam eo præcisè, quod noſtrum corpus ſit,& tradamus alteri ius ſiue dominium in illud, non efficitur neceſſarium eſſe verum conſenſum, poteſt enim ficto etiam conſenſu transferri dominium vt dicam cap.4.in alijs contractibus iure ſupplente verum conſenſum,poteſt enim ficto etiam conſenſu trãſferri dominium, vt dicam cap.4. in aliis contractibus iure ſupplente verum conſenſum in translationem dominij. Quod ſi ita eſſet in matrimonio non repugnaret, vel à Deo, vel etiam à Republica ſine conſenſu contrahentium fieri, quod falſum eſſe oſtendam cap. ſequenti.

5. Quare dico rationem optimam colligendam ex ſpeciali huius cõtractus natura, quod eſt vinculum quoddam mutui atque perpetui amoris, animorum corporumque coniunctio. Id quòd explicant illa verba Geneſ.2. prolata ab Adamo inſpirante Deo: *Propter hanc relinquet homo,&c.* Nicolaus I. *cap. præſens 20. quæſt.3. Quod quis non eligit,neque optat,profectò non diligit, quod autem non diligit, facilè contemnit.* Repugnat autem mutuum amorem eſſe ſine vero affectu, atque conſenſu, ſolùm conſenſu ficto aut præſumpto, vt planum eſt, & rectè Nicolaus I.ſuprà.

6. Verùm cùm dicimus matrimonij cauſam efficientem eſſe conſenſum, loquimur reſpectu vinculi remanentis poſt contractũ. Nam ſi ſermo ſit de ipſo contractu,vt vocant, in fieri,tunc conſenſus per verba de præſenti expreſſus eſt cauſa formalis extrinſeca, & dixi ſuprà lib.1. cap.7.

CAPVT III.

Vinculum, quod ex matrimonio reſultat fieri non poſſe ſine conſenſu contrahentium.

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio,num.1.

Poſſe Deum transferre dominium, & vſum alicuius

enius corporis in aliquem abſque illorum conſenſu, quorundam opinio eſt, n.2.
Poſſe Deum id efficere non tantùm ſine matrimonio, ſed etiam in matrimonio, aliorum opinio eſt, num. 3.
Vtraque ſententia rejicitur, & prima pars vera ſententia probatur. num 4. Vtraque probatur. nu.5, Alia probatio. nu.6.
Diſcrimen inter traditionem corporis ad vſum copulæ, et traditionem aliarum rerum, n.7.
Nulla humana poteſtate fieri poſſe matrimonium ſine conſenſu partium, n.8.
Eadem opinio vera in matrimonio ſpirituali, n.9,
Obiectiones proponuntur, et diluuntur, num.10. 11. 12. 13. et 14.

1. SED quò magis conſtet, quàm neceſſariò requiratur conſenſus contrahentium ad matrimonium, explicemus oportet, an Dei potentia fieri poſſit coniunctio maris & fœminæ ſine conſenſu vtriuſque, Deo tamen ſupplente conſenſum.

2. In hoc video diuerſas eſſe Doctorum ſententias. Quidam dicunt Deum poſſe vſum corporis alicuius fœminæ viro concedere ad tempus aliquod, vel perpetuò, abſque eorum conſenſu, ſicut vaſa auri abſtulit ab Ægyptiis, & dedit Hebræis, ſine eorum, à quibus abſtulit, conſenſu. Hanc ſententiam videtur tenere Diuus Thomas prima ſecundæ, quæſt. 100. art.5. ad ſecundum, & art.8. in ſolutione ad tertium, & ſecūda ſecundæ, quæſt.154. art.2. ad ſecundum. Gabriel Vazquez 2. tomo in 1.2. diſputat.189. cap.3. nu.21. Salas de legibus diſputat.5. ſect.8. num.42. Thomas Sanchez lib.2. de matrim. diſput.26. num.2. nouiſſimè Ægidius diſput.14. dub.5. concl.2. & ego olim ex aliorum ſententia retuli 1. part. variar. diſput. 1. ſect.2. in princip. Fundamenta horum Doctorum adducam poſteà.

3. Alij verò exiſtimant, non tantùm ſine matrimonio poſſe Deum tribuere alicui vſū corporis fœminæ; ſed etiam in matrimonio, ſine conſenſu tamen, ſed Deo ſupplente conſenſum. Sic Soto in quarto diſtinct.27. quæſt.1. art.2. concl.1. & alij, quos refert Thomas Sanchez diſp. citata num.3. Argumenta pro hac ſententia proponam poſteà.

4. Cæterum ego quidem de vtraque communi ſententia cogor dubitare. Et in primis Thomas Sanchez non ſatis percepiſſe videtur quæſtionis ſenſum. Duplex hic quæſtio vertitur, vna, an contractus ipſe fieri poſſit ſine cōſenſu contrahentium, & rectè dicit non poſſe fieri; alia verò eſt de iure remanente poſt conſenſum, ex quo vnuſquiſque coniugum habet poteſtatem in corpus alterius, & cum num.2. dicat id eſſe ſine controuerſia, poſteà nu.5. dicit non poſſe vinculum eſſe ſine matrimonio, cùm tamen id ſit vinculum in facto eſſe, & ius mutuum ad vtendum corpore alterius, quod haberent hi, quibus Deus mutuam in alterutrum poteſtatem concederet. Itaque mihi perſuadeo, neque matrimonium fieri poſſe ſine conſenſu contrahentis, neque poſſe Deum tradere corpus fœminæ viro extra matrimonij vinculum. Primum quidem docet etiam Thom. Sanchez diſp. citata n.4. & alij, quos ibi refert, & Petrus Ledeſma de matrimonio, q.45. art. dubio. Et ea prima pars probatur iſta conſideratione. Quia matrimonium ex eſſentia ſua eſt vinculū mutui amoris, definitur enim *animorum, corporumq́; coniunctio*: at vinculum mutui amoris ſine conſenſu eſſe non poteſt. Ergò neque matrimonium. Quare qui tollit mutuam animorum coniunctionem, tollit matrimonij rationem, neque magis matrimonium ſine mutuo conſenſu eſſe poteſt, quam matrimonium ſine matrimonio. Quod ſi quis reſpondeat Deum, qui coniungeret, allicere eos, quos coniungit, per internam inſpirationem, ſicut reſpondet Soto loco citato in ſolut. 1. argumenti poſt 2. concluſionem eſt incidere in noſtram ſententiam, & à priori diſcedere. Si enim ea mutua, & interna inſpiratione allicerentur ad conſenſum, nihil deeſſet ad veram rationem matrimonij, cùm eſſet mutua traditio corporum vtriuſque conſenſu.

5. Vtraque autem pars probatur ſimul hac ratione. Quia vt non eſſet peccatum fornicationis acceſſus illorum, neceſſarium eſſet, vt & vir non accederet ad alienam ſed ſuam, & mulier ſimiliter. Ergò debebat tradi à Deo corpus viri fœminæ, & è contrà corpus fœminæ viro, ſcientibus etiam illis vnum transferri in poteſtatem alterius; aliàs nunquam licitè copulari poſſent, cùm præcepta naturalia indiſpenſabilia ſint, vt latè dicam infrà lib.8. Ergò acceptabit vterq; traditionem: traditio enim ſine acceptatione intelligi nullo modo neque ratione poteſt, ſine meo namque conſenſu nihil poteſt incipere eſſe meum. Ergò interueniat ibi neceſſe eſt mutua traditio & acceptatio. Nam eo ipſo quod eſt acceptatio neceſſario etiam per rationem intelligitur traditio; acceptat enim ad vſum non alieni corporis, atque ideò vult etiam corpus non eſſe alienum. Ergò nihil deeſt ad veram matrimonij rationem. Quare circumſtantia corporis alieni, aliter quam per matrimonium mutuo conſenſu celebratum tolli non poteſt.

6. Sed quò magis conſtet verum eſſe quod diximus, concidamus iſta minutiùs, & diſtinguamus. Vel quando Deus tradit viro corpus fœminæ, & fœminam viro, vterque conſentit in eam traditionem, & cum eo conſenſu præmiſſo copulantur. Si hoc dicatur, planum eſt ibi interuenire matrimonium. Quid enim ampliùs ad matrimonium requiratur, non video. Quod enim Deus fuerit, qui prius tradiderit, parum refert, quandoquidem conſenſerunt, inuicem illi traditioni, & cum eo cōſenſu præmiſſo copulantur. Si hoc dicatur, pla-

planum eſt ibi interuenire matrimoniũ. Quid enim amplius ad matrimonium requiratur, non video. Quod enim Deus fuerit, qui prius tradiderit, parum refert, quandoquidem conſenſerunt inuicem illi traditioni, & cum eo conſenſu, quo voluerunt vnum transferri in poteſtatem mutuam alterius, copulati ſunt. Vel traditio fuit à Deo facta illis reluctantibus, nolentibuſque acceptare traditionem à Deo factam, vnicuique de corpore alterius & noluerunt copulari. Et in hoc caſu, ſi poteſt aliquid acquiri alicui illo inuito, dicemus non eſſe reuera in illis voluntatem oppoſitam traditioni, qua transferuntur mutuò, ſed oppoſitam vſui, quod non tollit rationem matrimonij. Idque ex eo indicio colligi poteſt, quia ſi iam illi voluntariè copularentur, non accederent ad alienam, & ex conſequenti erat ſignum animi, & conſenſus illorum, quo conſenſerunt in dictam traditionem. Sed addo nihil poſſe alicui quæri illo inuito, licet auferri poſſit inuito, traditionibus enim, & vſucapionibus dominia transferuntur.

7. Ex hac conſideratione facilè colligitur diuerſam eſſe rationem traditionis corporum à Deo factæ, & traditionis aliarum rerum. Non enim repugnat vas auri mihi à Deo tradi, nam in hac re nõ eſt mutua traditio, ſed tantùm acceptatio ex parte mea; ex parte autem vaſis nihil requiritur. Idem eſſet in traditione alicuius in ſeruum. At cùm in traditione corporum ad vſum generationis, non tantùm corpus fœminæ non debeat eſſe alienum viro, ſed neque corpus viri alienum fœminæ, neceſſaria eſt acceptatio, & conſenſus ex parte vtriuſque, quo velint mutuò vnum transferri in poteſtatem alterius, quod ſolùm ad matrimonium ſufficit, & requiritur. Quod autẽ Deus illis inſinuaret eã traditionem non eſſe niſi ad certum tempus, non euerteret rationem matrimonij, cùm Deus illud poſſit diſſoluere, quandocũque voluerit, neq; ex eo efficeretur contractum illũ aut vinculũ non eſſe natura ſua perpetuum, vt iam dixi ſuprà lib. 1. cap. 13. Quod enim actus ille non ordinetur ex natura ſua ad prolem, tolli à Deo non poteſt, atque adeò neque quòd ea traditio ad eum actum cum conſenſu ex ſe non exigat firmitatem. Neque verò eſt eadem ratio de inchoatione, & diſſolutione matrimonij: inchoari enim ſine meo conſenſu non poteſt, vt dictum eſt, ab eo autem non pendet, neque in conſeruatione, neque in deſitione, vt conſtat.

8. Ex his ſecundò colligitur à fortiori nulla humana poteſtate fieri poſſe matrimonium ſine conſenſu partium. Eſt enim mutui amoris vinculum, & aliàs poſſet Reſpublica diſſoluere ſtando in mero iure naturali. Verum quidem eſt in aliquibus caſibus Eccleſiam iudicare valida matrimonia, quia in illis præſumit conſenſum eſſe, *cap. is qui fidem, ca. Veniens 2. de ſponſ. et cap. fin. de condit. appoſ.* Attamen ſi reuera deficeret conſenſus, matrimonium eſt nullum, neque Eccleſia valere vult ſine conſenſu; ſed quia præſumebat conſenſum, valere volebat, ſicut in cap. *fin. de procurator. in 6.* ſtatim, atque mandatum reuocatur procuratori ante contractum matrimonium, etiam ſi non perueniat ad notitiã procuratoris cenſet Eccleſia nullo modo valere matrimonium, quia conſenſus deficit, à quo firmitatem accipit, vt eo loco Doctores Ancharranus, Geminianus, Frãcus, & Zanarella cle. vnica de renunt. quæſt. 5. Felinus in c. *ex parte Decani de reſcriptis*, & alij docent, ideò hanc diſpoſitionem habere locũ, quia in eis Reſpublica ſupplere conſenſum non poteſt, quando ſubſtantialiter conſenſus requiritur. Solùm poteſt Reſpublica iuſta de cauſa compellere aliquem, vt nubat, vt ſuo loco dicemus lib. 4.

9. Denique colligitur id quod dixi de conſenſu ſubſtantialiter requiſito ad matrimonium corporale intelligendum etiam de matrimonio ſpirituali Epiſcopi cum Eccleſia; quod quidem ſine vero conſenſu Epiſcopi cum Eccleſia nequaquam contrahetur, ſed de hoc dicam aliquid infra iſto libro cap. 15.

10. Sed aduerſus noſtram ſententiam objicitur primò. Quia conſenſus eſt cauſa efficiẽs matrimonij, ſed Deus cuiuſque cauſæ efficientis locum ſupplere poteſt, ſicut abſque ſole illuminare. Ergo & matrimonium inter duos abſque eorum conſenſu perficere. Sed facilis ſolutio eſt, Deum quãcumque cauſam efficientem ſupplere poſſe niſi in eo inuoluatur ſpecialis ratio repugnantiæ, vt videmus in actione vitali, aut libera, quæ actio eſt à voluntate, attamẽ non poteſt ſecundùm modum libertatis à Deo fieri. Cùm ergo hæc matrimonialis coniunctio, non tantùm ſit corporum, ſed etiam animorũ, per dominium mutuum ad vtendum inuicem; & huiuſmodi dominium ſine conſenſu eſſe repugnet, repugnat etiam, quòd ea coniunctio, quæ neceſſariò debet eſſe voluntaria, ſit ab alio, quàm à contrahentibus.

11. Secundò obiicit Soto. Quia Deus eſt abſolutus dominus non ſolùm noſtrorum bonorum, ſed etiam corporum. Ergò ſicut poteſt bona alia ipſo domino inuito alteri tradere, imò & Principes diuina auctoritate ſibi tradita id facere poſſunt; ita poteſt mulieris corporis facultatem viro facere, & viri poteſtatem mulieri non ſolùm in effectum generandi, ſed etiam ad perpetuam vitæ conſuetudinem, quod ad matrimonium eſt ſatis. Reſpondetur tamen eo argumento optimè probari poſſe Deum matrimonium diſſoluere, etiam contra ipſorum coniugum libertatem, & voluntatem: attamen dare corpus vnius alteri in ordine ad vſum generationis ſine eorum voluntate non poteſt, propter rationem dictam. Quia repugnat omninò traditionem ſine acceptatione eſſe, cùm, que mutua traditio ſit, erit etiam mutua acceptatio, atque ideò iam adeſt conſenſus vtriuſque. Neque verò exẽplum, quod adducitur de aliis bonis,

Digitized by Google

bonis quidquam conuincit, vt iam ſuprà oſtenſum eſt propter diuerſam rationem.

12. Tertiò obiiciunt, quia non eſt dubium, quin Deus maiorem poteſtatem habeat in hominem, quàm homo in ſeipſum. Sed poteſt homo ſe alteri tradere perpetuò. Ergò Deus qui dominus eſt naturæ, & omnium noſtrum, poteſt ſine noſtra voluntate id facere. Reſpondetur tamen ex dictis poſſe quidem tradere in ſeruum me inuitum, & ſupplere meam traditionem; ſicut etiam iure ciuili multis de cauſis etiam inuiti homines rediguntur in ſeruitutem; at in vſum corporis non poteſt. Ratio diſparitatis iam ſuprà à nobis aſſignata eſt. Quia in ordine ad vſum corporis auferri debet circunſtantia alieni ex parte vtriuſque, atque adeò tradi mutuò, & ex conſequẽti acceptari, cum eo corpore vtatur ad generationis actum tanquam ſuo, quod ſine cõſenſu eorum, qui copulantur, eſſe non poteſt. Quod ſi is conſenſus adeſt, iam adeſt quidquid neceſſarium eſt ad veram rationẽ matrimonij. Et quamuis diuerſitas cauſarum nihil referre ſoleat ad diuerſitatem effectus; attamen vinculum hoc, de quo loquimur, inuoluit neceſſariò, quod ſit voluntarium, eſt enim mutui amoris coniunctio, vt dicebamus, atque adeò voluntarium eſſe debet.

13. Quartò obijcit Guillermus Rubion, in 4. diſt. 27. quæſt. 2. art. 1. Quia inter quoſcunque poteſt eſſe mutuum dominium corporum ad actum copulæ coniugalis exercendum. poteſt eſſe verum matrimonium. Sed poteſt eſſe eiuſmodi dominium reuocabile, & ſolubile ex conſenſu partium; neque propter hoc vnus minùs eſſet dominus corporis alterius, quàm modo eſt, vt conſtat. Ergò cum contractu ad tempus reuocabili poſſet ſtare matrimonium. Confirmat ex libello repudij, vbi diſſoluebatur contractus initus. Sed reſpondetur facilè, in primis Deum illud dominium in caſu, de quo loquimur, non poſſe tradere ſine partium conſenſu. Deinde illud fore matrimonium, etiam ſi relinqueret in coniugum conſenſu diſſolutionem. Quia illud vinculum ex ſe perpetuum eſt, & ex ſua ratione, vnde eſſet ſolùm extrinſecè ſolubile, ſicut in eorum ſententia, quæ docet poteſtatem diſſoluendi coniugij rati eſſe nunc in Romano Pontifice, non efficitur ex ea matrimonium nõ eſſe perpetuũ.

14. Vltimo obijcitur. Quia ſaltem ſequitur poſſe ſola Dei voluntate effici vinculum illud ſolum in ordine ad caſtè viuendum, cùm quòd efficiatur vnus dominus corporis alterius, non requirat niſi acceptationem traditionis à Deo factæ, non verò traditionem ab alio factę. Reſpondetur tamen, neq; hoc modo poſſe à Deo effici vinculum illud ſine conſenſu eorum, qui vinciebantur, ſi vinculum illud futurum erat eiuſdem vis, & efficacitatis, atque id quod nunc ſit per contractũ matrimonij. Quia cùm deberet eſſe radix vtendi corpore alterius in ordine ad generationem licitè, & is vſus eſſe non poſſit, niſi iſti conſentiant accedere ad id quod ſuum eſt, ſine eorum conſenſu eſſe non poſſet, vt iam explicatum eſt.

CAPVT IV.

In alijs contractibus humanis non requiri conſenſum verum.

SVMMARIVM.

Explicatur ſenſus quæſtionis. num. 1.
Nullum contractum valere ſine vero interno conſenſu quorundam opinio eſt, nu. 2.
Omnem contractum excepto matrimonio valere, ſi adſint ſigna ſufficienter ſignificantia conſenſum, quamuis conſenſus ſit fictus, vera ſententia, num. 3.
Ea ſigna ſufficienter inducere obligationem, probatur primò. num. 4. Aliter probatur, n. 5.
Quorundam ſolutio refellitur. n. 6.
Obijciuntur nonnulla ex iure ciuili, & explicantur, num. 7.
Voluntatem proferendi ea ſigna in eo, qui nouit naturam contractus, & eſſe voluntatem ſe obligandi. num. 8. Idem magis explicatur, n. 9.
Quid dicendum in eo, qui non nouit naturam contractus, & habuit animum proferendi ſigna illius, non tamen ſe obligandi, n. 10.
Illum in foro externo obligari. nu. 11. Quid in foro conſcientiæ, quidam negant, verius teneri. ibidẽ.
Satisfit rationibus primæ ſententiæ, num. 12. & 13. et 14.
An contractus ex metu fictè celebratus valeat. nu. 15. Quidam non valere, alij valere dicunt: hoc verius. ibidem.

1. DIſputari hæc quæſtio poteſt, & de promiſſionibus, & de alijs contractibus. Quoad promiſſiones attinet, differam latè infrà lib. 12. de ſponſalibus, nunc verò quoad alios attinet cõtractus, quamuis eadem vtriuſque fundamenta ſint. Proponimus ergò examinandum an in contractibus reſpectiuis: verbi gratia, emptione, permutatione, & alijs eiuſmodi, requiratur ad eorum valorem, verus conſenſus, an ſufficiat fictus, hoc eſt; ſignificatus tantùm per externa ſigna. Nam requiri verba in contractibus, aut ſigna æquipollentia dicam, cap. ſeq.

2. Nonnulli ſentiunt ſine interno conſenſu nullam vim habere, & de promiſſione id expreſsè docuerunt, non pauci, quos referam li. 12. de omni autem contractu óbiter docuit Molina tomo 2. de iuſtitia diſp. 352. *§. Ego probabilius*, circà fin. vbi docet ſecluſo damno ſecuto, aut iniuria, aut ſcandalo non eſſe obligationem adimplendi, quod ſine vero cõſenſu contractum eſt. Suaderi poteſt hæc ſententia

primò

primo à ſimili de voto. Quia aliàs ſequeretur ex ficto voto oriri obligationem ſeruandi illud, quia ſicut obligatio contractus pendet ex voluntate contrahentis, etiam obligatio voti ex voluntate vouentis. Si ergò ſola ſigna contractus poſſunt obligare contrahentem, prædicta quoque ſigna vouendi vouentem obligabunt. Secundò poteſt à ſimili probari in cõtractu matrimonij, qui contractus, vt omnes fatentur, non perficitur ſine conſenſu interno. Ergò neque alij. Tertiò quia non poteſt eſſe obligatio ſine intentione ſe obligandi. Ergò ſi deſit, non celebratur contractus. Antecedens probo ex communi deſcriptione contractus, qui eſt, *vltro citroq́ obligatio, ex partium voluntate conſurgens.*

3. Hęc tamen ſententia mihi non probatur, ſed longè probabilior videtur oppoſita, quæ docet, ſi adſint ſigna externa ſignificantia conſenſum ſeriò, ſine aliis quæ indicent iocosè dici, aut fictam eſſe voluntatem contrahendi, omnem contractum, matrimonio excepto, ſiue ſit promiſſionis, ſiue reſpectiuus, validum eſſe. Ita ſentiebat olim Gabriel Vazquez, & nouiſſimè docuit 4. tom. in 3. part. diſp. 6. de matrim. cap. 3. & curſim indicauit Soto in 4. diſt, 27. quæſt. 1. art. 3. prope finem, & indicat Pet. Gregor. lib. 9. Syntag. cap. 5. nu. 6. idemque ſentiunt multi viri docti huius ætatis, & hanc ſententiam docere tenentur alij non pauci. Explicare tamen illam oportet, & probare per partes, ſupponendo primò hanc quæſtionem ſimilem eſſe illi, quæ in materia de voto diſputari ſolet. An voluntas ſe obligandi requiratur ad rationem promiſſionis voti? Quare, ſicut in illa quæſtione, etiam in hac, diſtinguendum eſt. Nam vel ſermo eſt de voluntate non implendi contractum: & hanc certum eſt non eſſe neceſſariam ad contractus valorem. Et ſimiliter diſtinguenda voluntas proferendi ſigna contractus, & voluntas ſe obligandi illo contractu. Poſſumus etiam loqui, in eo qui nouit naturam contractus, & in eo qui non nouit, ſed ignorantia ductus exiſtimat ſeparari poſſe voluntatem celebrandi contractum, & voluntatem ſe obligandi.

4. His ſuppoſitis dico primò. Signa externa contractus voluntariè, & ſeriò facta ſunt ſigna inducentia obligationem ex inſtitutione cõtractus. Probatur primò ab inconueniente. Quia aliàs rueret omnis ciuilis contractus, nec ſine detrimento. Nam ſi venditio, verbi gratia, ficta non induceret obligationem iuſtitiæ, neque transferret dominium rei venditæ in emptorem, etiam ſubſecuta traditione: ergò fictè vẽdens poſſet occultè rem ſuam accipere, & reſtituere acceptum pretium ſine peccato contra iuſtitiam ipſi emptori. Conſequens videtur abſurdum, & contra commune bonum, multis enim fraudibus aperiret viam, multaque turbaret. Sequela ex hypotheſi manifeſta eſt. Nam ſi qui vendidit, non transſtulit aliquod dominium in emptorem, non peccabit contra iuſtitiam, quod ſuum eſt repetendo, reſtituto pretio, quod accepit ab emptore. Adde hac via multis ſcrupulis aditum patefieri circa ſecuritatem contractus.

5. Secundò probo ex communi hominum iudicio. Facta enim venditione verbis externis, & re tradita liberè, nullus dicet emptorem non habere plenum dominium rei emptæ, quia etiamſi vendens dicat ſe fictè vendidiſſe, emens tamen ex hoc tantùm non obligabitur in foro conſcientiæ ad reſtitutionem. Neque enim ille fidem habere debet dicenti, ſe fictè vendidiſſe, quando nullum ſignum præceſſit, ex quo prudenter iudicari poſſit illum fictè vendidiſſe; & quamuis fidem adhibeat, non teneri ad reſtitutionem aliquam. Denique id conuincit communis contrahendi modus. Neq; enim nobis, qui corpore conſtamus, aliter poſſit innoteſcere internus cõſenſus, quàm per externa ſigna. Ergò, quando hæc ita adſunt, vt prudenter iudicentur contrahentes velle celebrare, contractus cenſendus eſt perfectus ratione debiti conſenſus; qui debitus eſt non ſolùm ratione veritatis, ſed etiam iuſtitiæ, quæ poſtulat ad æquitatem contractus, vt in contrahentibus ſit animus verè contrahendi & ſe obligandi. Neque verò ſimile eſt, aut naturale ius, aut ius gentium vel ciuile, à quibus varij contractus inducti ſunt in hominum ſocietatem, conſenſum internum verum voluiſſe ad valorem eorum. Et de iure gentium, & ciuili, res eſt nota, cùm non poſſint actus præcipere internos, & de omni iure ea oſtendit ratio: quia cùm iſti contractus ad politicum Reipublicæ regimen & bonam adminiſtrationem ordinentur, illa ſatis erunt ad eorum valorem, quæ hominum inter homines animos manifeſtant. Vide etiam quæ dico infrà cap. 6.

6. Cæterùm dicere poſſet aliquis philoſophandum eſſe in hoc caſu, ſicut & de contractu matrimonij, quando quis fictè contraxit: in quo caſu obligatur quidem ad verè contrahendum ex fide contractus, non tamen perficitur contractus, quando celebratur fictè, ſed quando verus conſenſus adhibetur: atque ita dici debet in alijs contractibus. Id tamen non placet, ſed dicendum eſt reuera tunc perfici contractum, etiamſi deſit animus internus, idque probant rationes hactenus allatæ. Et præterea ſpecialiter refellitur hæc opinandi ratio. Quia ſi quis admittat in his contractibus propter humanum modum contrahendi oriri obligationem iuſtitiæ comparatione alterius contrahentis, vt is, qui fictè contraxit, obligetur ad verum faciẽdum, id quod verba ſignificant: ergo, ſi verba ſint promiſſionis, erit obligatio adimplendi promiſſum, & ſi verba ſint contractus de pręſenti, oritur ius, quod efficere ſolent illa verba, quia non poteſt eſſe alius modus celebrandi contractus inter homines.

Digitized by Google

mines. Nam celebrata venditione, verbi gratia, per verba de præſenti, & facta traditione, non videtur aliud requiri ad iuſtam dominij acquiſitionem; nihil enim aliud poteſt eſſe hominibus notum, vt tuta conſcientia poſſint vti re empta. Quòd ſi ex externo iſto modo contrahendi in venditione, verbi gratia, cum traditione rei acquiritur dominium, ſignum eſt ipſam eſſentiam contractus conſenſu debito fuiſſe celebratam. Dominium enim in hoc caſu ſupponit eſſentiam contractus; & ità ex veritate aut fictione conſenſus, quæ non poteſt eſſe hominibus prudenter nota aliter, quàm per externa ſigna, non variatur effectus contractus, ſi in vtroque caſu externa omnia paria ſint. Rurſus vel ex contractu ficto dicitur eſſe obligatio repetẽdi externum contractum: & hoc in ciuilibus contractibus facilè refutatur. Quia omninò eſt inutilis repetitio comparatione alterius contrahentis, quando non poteſt prudenter credere effictum animum præcedentis contractus. In hoc enim caſu, ſicut ex hoc quòd alius affirmet ſe fictè contraxiſſe, non poteſt alius obligari ad reſciſſionem contractus; ità affirmationem alterius, qua affirmet ſe velle contractum vero animo repetere, vel ratum habere, is qui poſſidet, vere iudicat inutilem, neque credere tenetur. Qui enim in contractu ſe mentitum dicit, & in eo etiam caſu mentiri poteſt. Vel denique dicitur eſſe obligatio habendi verum conſenſum internum, quo præcedens ficta venditio ratihabeatur, & perficiatur contractus. Et contrà hoc faciunt omnia, quæ hactenus dixi. Quia humanus modus contrahendi non poteſt alio modo hominibus eſſe notus, quàm per externa ſigna quæ prudenter iudicantur vera exprimentia conſenſum internum, & liberè omninò exhibita. Et denique id mihi videtur valdè efficax, non eſſe credibile tranſlationem dominij harum rerum voluiſſe homines eſſe dependentem, niſi ab externis ſignis, quæ omninò liberè exhibentur, & nõ ab illo, quod nullo alio modo, quàm per externa ſigna illis poteſt eſſe notum. Nam iure naturali id conſtitutum eſſe, vt adſit verus animus, niſi in matrimonio, ſine vllo prorſus fundamento aſſeritur. Atque ex his poſteà multa colligemus in ſequentibus.

7. Sed poſſunt obijci nonnulla ex iure ciuili, quæ videntur indicare eſſe etiam neceſſarium animum ad obligationem & contractũ, textus in *l. Obligationem, 7. D. de oblig.* & in iure etiam ſæpè ad actum poſſeſſionis requiritur animus, quando quidem non ſolo corpore, ſed & animo acquiri dicitur. Verùm intelligenda iura de animo ſignis obligationis demonſtrato, qualis eſt, quem explicabimus modo.

8. Dico ſecundò. In eo qui nouit naturã contractus, & ſigna illa exteriùs liberè prolata inducere obligationem, voluntas proferendi ea ſigna eſt voluntas ſe obligandi, neque ſeparari poſſunt. Sic docuit agens de voto Sot. 7. de iuſt. q. 1. a. 2. & cõmuniter Interpretes D. Tho. 2. 2. quæ. 88. a. 1. Aragon teſtatur eſſe communẽ Theologorũ huius ætatis, ſequitur citatis alijs Suar. li. 1. de voto c. 3. to. 2. de religione. Probatur iſta conſideratione. Quia, qui nouit naturã cõtractus, & ex illis ſignis naſci obligationem inter homines, eo ipſo quòd voluit proferre illa ſigna, voluit virtualiter ſe obligare, & manſit obligatus. Et explico ſic. Vel iſte, qui voluit habere ſigna contractus, habuit voluntatem non ſe obligandi, priuſquam proferret, vel poſteà, vel ſimul cùm habuit voluntatem proferendi. Si priorem, adhuc rata eſt obligatio contractus: quia etiam ſi talis habuerit voluntatem priorem, agnoſcit tamen naturam voti, & ſcit priorem voluntatem poſſe retractari: retractat ergò illam per ſubſequentem voluntatem, quia verè vult, & ex animo proferre verba, quæ ſunt ſigna obligationis. Vere ergò manet obligatus per ea ſigna.

9. Si habet ſimul vtranque voluntatem, hoc eſt impoſſibile eſſe vtranque efficacẽ, ſed erit efficax voluntas cõtrahendi, inefficax autem voluntas non ſe obligandi: obiecta enim harũ voluntatum inuoluunt repugnantiam, vt optimè demonſtrat Suar. dict. lib. 1. de voto cap. 3. nu. 10. & ſequentibus. Si poſteriorem: iam parum refert, quia contractus ex vi prioris voluntatis celebratus eſt per ſigna exteriora, & iam ampliùs eius retractatio non eſt in eius poteſtate, cùm fuerit vltrò citròque obligatio. Quare non eſt eadem ratio ac de lege, quam ponit Princeps, quamque poteſt, quando voluerit reuocare. Nam lex datur per modũ imperij, quod reuocabile eſt: at contractu ſemel celebrato, iam non eſt in vnius tantùm poteſtate diſſoluere, ſed ab vtriuſque pendet voluntate. Atque hoc animo intellexerim iura ſiue ciuilia, ſiue Caſtellæ, quæ requirunt ad inducendam obligationem animum ſe obligandi. Ius enim ciuile ſatis exiſtimauit voluntatem contrahendi, & hanc verè iudicauit eſſe voluntatem ſe obligandi. Atq; ex his colligemus in materia de baptiſmo ad recipiendum baptiſmum, & characterem ſufficere voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum, & accedendi ad eam ablutionem ſuſcipiendam, quamuis tunc adeſſet volũtas non ſuſcipiendi aliquem effectum Baptiſmi. Quia ſtante illa priori voluntate, hæc ſecunda non obeſt valori, & efficacitati baptiſmi, ſed de his ſuo loco.

10. Sed quæres, an illius, qui pro ruditate ſua non nouit naturam contractus, neque illis ſignis obligationem gigni, & ità voluit proferre ſeriò ea ſigna, ac ſine animo ſe obligandi, verè valeat contractus? Et quidem in primis, vt in ſimili de voto dixit Suarez dict. cap. 3. n. 9. ſi is non habuit poſitiuam intentionem non ſe obligandi, ſed ſimpliciter contrahit, neſciens diſcernere quam vim habeant illa ſigna contractus, dicendum eſt illum

Digitized by Google

obligari etiam in foro conſcientię, & exteriori. Quia licet ille ignoret naturam cōtractus, vult illam vt ipſa eſt, quia vt Philoſophi dicunt, voluntas fertur in rem prout eſt in ſe, & hoc ſatis eſt, vt quis velit, quod ignorat, & hoc ſenſu dicitur à Theologis. Quod voluntas intrat, vbi intellectus foris ſtat. Sufficiunt autem ad rerum valorem generales intentiones faciendi, quod alij ſolent, vt contingit in matrimonio & alijs.

11. Quòd ſi re vera habeat politiuam volūtatem non ſe obligandi ex eo errore, in foro exteriori certum eſt iudicandum contractum validum: neque enim iudicat de occultis, nec credet illi dicenti, ſe non habuiſſe volūtatem, vt optimè docet Suarez n. 14. in ſimili de voto, quia vt habetur *in cap. per tuas de probationibus, indignū eſt, iuxta legitimas ſanctiones, vt quod quiſque ſua voce dilucidè proteſtatus eſt, valeat proprio teſtimonio infirmari*. Sed nunquid idem dicendum erit in foro conſcientiæ? Suar. n. 13. in fine videtur ſentire nullam obligationem eſſe. At mihi veroſimile videtur etiam eſſe obligationem ex eo, quod cùm hi cōtractus iure ciuili inſtituti ſint, non habemus argumētum aliquod, vnde colligamus iure ciuili requiri alium animum quàm exteriùs celebrādi contractum, vt conſtat ex toto titulo *de iuris & facti ignorantia*, vbi vniuerſaliter ſtatuitur iuris ignorantiam non prodeſſe, & nocere l. Regula 9. id eſt, vt interpretatur Cuiat. in *l. 7. de iuris & facti ignorantia*, & lib. 5. obſeruat. ca. 39. neque lucro afficit, neque eximit damno, quod ibi multis oſtendit. Solùm militibus aliquando prodeſt, & fœminis etiam, & ruſticis in certis caſibus non nocet, id eſt, eximit damno. Aſſignantur enim in iure caſus in quibus fœminis & ruſticis non noceat ignorantia iuris, id eſt, eximat à pœna in illis quidem, vbi ius requirit dolum, at ignorantia obligationis contractus eſt ignorantia iuris non facti. Nocet ergò, id eſt, non liberat damno vēditionis, verbi gratia, contrahentem, & vendentem. Cùmque leges ciuiles in hac materia iuſtæ ſint, licet fundentur in præſumptione, & aliàs lex fundata in præſumptione, vt plurimùm non ceſſet ex eo, quod in aliquo caſu ceſſet præſumptio, planè dicendum eſt etiam in conſcientia ſeruari deberi, & ex conſequēti etiam valere cum ea ignorātia celebratum contractum, vt nullatenus poſſit in foro interno cōpenſationem facere reſtituendo pretiū ementi. Hæc mihi veroſimiliter dicta vidētur.

12. Hinc non erit difficilè ad rationes primæ ſententiæ reſpondere. Ad primā dico diſſimilem eſſe rationem de voto, atque contractu. Votum enim, cùm Deo fit, cui nota ſunt omnia, non indiget externis ſignis, ſed vero cōſenſu. Quare, ſi fictè fiat, id eſt, ſine ſignis internis ſignificātibus promiſſionē, cùm Deus decipi non poſſit, nullam vim habet. Id quòd tàm in voto ſolemni, quàm ſimplici verum eſt, licet in ſolemni, quod ad Eccleſiā attinet; etiamſi vouens coram Deo liber ſit, obligabitur adimplere: vt rectè docet Suarez lib. 1. citat. cap. 3. prope fin. num. penult. Interuenit enim ibi, ſicut & in votis ſimplicibus religioſi ſtatus, alius contractus traditionis, ratione cuius obligabitur ad impletionem votorum, & ille tenebatur verè vouere, vt dicā infrà lib. 7.

13. Ad ſecundā reſpondetur non eſſe ſimilem rationem in matrimonio, & alijs contractibus propter excellentiam eius. Et quidē in contractu matrimonij multa eſſe diuerſa à conſenſu ad alios contractus neceſſario, conſtat ex his quæ dixi cap. 2. & conſtabit magis ex his quæ dicam infrà lib. 3. Cùm ergò ſit mutui amoris vinculum, verus requiritur cōſenſus. Adde matrimonium contractum eſſe iuris naturalis, & reliquos ciuilis. Vnde non mirum, ſi in illo natura ipſa indiderit obligationem, vt adſit internus conſenſus: ciuilis autem, cùm ſit ex hominum inſtitutione, qui nihil poſſunt circà interiores actus, non requirat internum conſenſum.

14. Ad tertiam rationem dico contractum illum perfici cōſenſu debito, ex eo quod quis vult contractum illum liberè celebrare, & proferre ſigna externa conſenſus: & ità ſemper vera eſt definitio contractus, *vltrò citròq; obligatio ex partium voluntate conſurgens*.

15. Sed quæret aliquis, an contractus fictè celebratus ex metu iniuſtè illato ſit validus. Ratio dubij ex vna parte eſt, quia in ea prolatione verborum eſt ſimpliciter voluntarium, & aliàs ſunt verba contractus. Ergò comparatione ad alterum eſt debitus cōſenſus. Probabilius tamen multis videtur non eſſe validum, quia cùm iniuſtè extorqueantur verba, non videtur ex iuſtitia debitus conſenſus cōparatione extorquentis. Vnde qui vim infert, non poteſt eſſe rationabiliter inuitus, ſi ab eo, cui vim infert, decipiatur. Quare ſic celebrata venditione, non tenetur is, qui coactus vendidit, rem tradere, poteſtque ſecluſo ſcandalo compenſationem ſibi facere, & rem auferre ab emente inſtituto pretio. Neque enim per eam traditionem coactam, & ſine conſenſu debito poteſt transferri dominium aliquod. Sed primùm eſſe probabilius conſtabit ex his, quæ dicam infrà lib. 4. vbi oſtendam contractus iſtos, in quibus datur res pro re, ex quocunque iniuſto metu celebratos eſſe validos naturali iure, & transferri in illis dominium propter rationem quam ibi aſſignabo.

CAPVT V.

Quid facere debeat ille, qui finxit conſenſum in contractu matrimonij.

SVMMARIVM.

Qui fingit conſenſum in matrimonio grauiter peccare

care contrà veritatem, & contrà iuſtitiam. n. 1.
Non valere matrimonium cum eo ficto conſenſu, num. 2.
Non teneri ficlè contrahentem denuò contrahere quorundam ſententia eſt, n 3.
Non multùm ab his diſcedit Thomas Sanchez, num. 4.
Fictè contrahentem teneri verè contrahere matrimonium cum eadem verior ſententia, n. 5.
Probatur teneri etiam ex iuſtitia, n. 6. & 7.
Infertur teneri ratione damni, etiamſi illam non cognouit, n. 8.
Idem dicendum etiamſi ſint diſparis conditionis, num. 9.
Non poſſe abſolui donec verè contrahat, n. 10.
Reyciuntur fundamenta aliorum, n. 11.

1. Diximus ſuprà cap. 2. ad matrimonium verum conſenſum requiri, & nullo modo fictum ſufficere, ſed cùm ſint euentus, caſuſque varij ex hominum malitia, ſi quis fictè contraxerit, explicandum eſt, quę ſit huius obligatio. Et primò ſupponendum eſt illum grauiter peccare, eſt enim mendacium cum iniuſtitia coniunctum. Sicut enim qui promittit rem in futurum; tenetur verba facere vera, ita etiam, qui de præſenti aliquid affirmat, naturali iure tenetur veritatem in dictis ſeruare. Cùm ergò ille in ea aſſertione non ſeruet verum, & aliàs ſit materia iuſtitiæ, non eſt cur dicamus, illum vel nullam culpam committere, vel leuem. Quæ doctrina abſolutè intelligenda eſt, & ſine vlla reſtrictione ad peculiares aliquos caſus, & circumſtantias, ratione quarum poterit eſſe culpa venialis, de quibus infrà ſuo loco.

2. Supponamus deinde ſecundò matrimonium in eo caſu contractum non valere quoad forum animæ, neque de hoc poteſt vlla eſſe diſſenſio cum fundamento aliquo. Et licet aliquos ex iuris Interpretibus dubios eſſe coëgerit deciſio Innocentij III. *in cap. is, qui fidem de ſponſalibus*, vbi conſtituit, ſi poſt ſponſalia ſequatur copula, valere matrimonium, neque diſſoluendum per aliud ſubſequens. Hoc tamen, vt Abbas ibi num. 4. intelligitur, quoad forum exterius. Cùm enim Eccleſia conſtituerit ſponſalia ſecuta copula in matrimonium tranſire, eò quòd præſumat acceſſiſſe vero conſenſu, & animo maritali (neque enim præſumit peccaſſe) & ea præſumptio ſit iuris & de iure, contrà quam non admittitur directa probatio, vt ibi tradit Innocentius, & Doctores frequenter docent, iudicat Eccleſia primum matrimonium interceſſiſſe, & ideò ſecundùm non ſubſiſtere. Quare, vt benè aduertit Panormitanus ibidem, Pontifex non annullat ſecundum matrimonium diſpoſitiuè, ſed loquitur illatiuè, ſcilicet ſi primum eſt præſumptum de iure, ſequitur ſecundum eſſe nullum, ità quòd illatio nullitatis fundata eſt ſuprà præſumptionem; ſed ſi præſumptio eſt falſa, quidquid ſequitur corruit, & ſecundum matrimonium erit legitimū. Quare, qui ſic contraheret, tenetur prius excommunicationem pati, quàm ad primum redire; cùm re vera ille quoad Deum non ſit excommunicatus, vt ſuo loco dicam, nulla enim ſubſiſtit cauſa. Aliud his ſimile habetur in deciſione *cap. fin. de condit. appoſ.* vt explicabo infrà lib. 3.

3. Sed quamuis hæc quæ diximus certa ſint, dubium tamen eſt inter Doctores, cùm tamen omni deberet dubio vacare. An ſcilicet, qui fictè contraxit, ſeclusis alijs peculiaribus caſibus, ſcilicet metus, doli, vel quando fœmina deceptionem intellexit, aut fuerunt ſigna deceptionis, vel quandò ſecundum iam coniugium contractum eſt (nam de ea circunſtantia, quando qui fictè contraxit, eſt nobilior, dicam infrà) an inquam is, qui fictè contraxit, teneatur contrahere cum vero conſenſu. Neque inquiro modo, qua forma repeti debeat ille conſenſus, an ſeruata Tridentini forma, an verò in occulto, de quo dicā li. 5. ca. 6. Quidā dicunt non teneri repetere conſenſum, & de nouo contrahere. Pro hac ſententia refert Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 11. num. 3. Doctores, qui dicunt teneri, ſi virginitatem eius violauerit, vel damnum intulerit. At iſti Doctores non negant ex alio capite teneri. Expreſſe tamen eam ſententiam tenuit Martinus Ledeſma 24. quæſt, 47. ar. 4. & probabilem fatetur Victoria in ſum. de matrim. num. 252. & alij Recentiores, quorum meminit Petrus Ledeſma q. 45. art. 4. dubio. 1. *§. In hac difficultate*, in fine.

4. Non multùm ab his differt Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 11. cit. num. 5. docuit enim, ſi nullum damnum ſequitur fœminæ, cum qua quis fictè contraxit matrimonium non teneri iterum contrahere. Secus tamen ſi damnum ſequitur, vel infamia, vel quia aliud iam inire non poteſt. Idque verum eſſe putat, etiamſi nō interuenerit copula, niſi forte, inquit, ſint diſparis conditionis, exiſtimat enim in vniuerſum ex nullo contractu cum fictione celebrato obligationem oriri, niſi ratione alicuius damni illati, non verò ex vi contractus.

5. Cæterùm mihi videtur fictè contrahentem contrahere iterum teneri verè & ex animo. Quod quidem ità certum exiſtimo, vt iudicem oppoſitum omni probabilitate carere, neque vllum alium, quàm Martinum de Ledeſma pro ſe citare poteſt, Thom. Sāchez. Vnde meritò improbabilē cenſet Petrus Ledeſma loco cit. indubitatam Petrus Soto lect. 3. de matrim. *§. Primum igitur*, tenet eam Soto in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 3. *§. Alia præcipua ambiguitas*, qui omnium eſſe fatetur, olim tenuit Ioannes Maior in 4. diſt. 27. quæſt. 1. Petrus Gregorius, lib. 9. Synt. cap. 5. num. 6. Et in primis vel ea ratione mihi perſuadeo, quæ apud me in rebus moralibus magnā vim habet. Si oppoſita opinio ſemel admittatur, latiſſimam

Digitized by Google

mam aperit viam hominibus ſceleratis ad decipiendas ſæpè fœminas, ſi ſemel ſibi perſuaſerint non teneri ad contrahendum, vt benè conſiderauit Petrus Ledeſma loco citat. Deinde ea ſententia manifeſte conuincitur ex his quæ diximus cap. præcedenti de natiua obligatione contractus, etiam cum ficto conſenſu celebrati. Nam ſicut in promiſſione de futuro ex naturali iure oritur obligatio vera efficiendi verba, ſtando promiſſis, ità etiam in aſſertione de præſenti eſt naturalis obligatio efficiendi vera verba præſentia, & non poteſt quis pro ſua voluntate ſe ab ea obligatione liberare: quia non poteſt effici, vt non ſit indecens, & turpe coram Deo aliquid de præſenti verbis affirmare, & aliud corde tenere. Cùm ergò aſſerat de præſenti fictus contrahens: *Ego te accipio in meam*, naturali iure tenetur ad ea verba vera efficienda, nec niſi vera efficiat, ea turpitudine liberatur. Et quidem verba non ad ſimulandum, ſed ad exprimendam mentem dicta cenſentur. Et nemo exiſtimandus eſt aliquid dixiſſe, quod non prius mente agitauerit, vt ait Celſus ex Tuberonis ſententia, *l. Celſus, l. Labeo 7 de ſupel. leg.*

6. Sed quò magis conſtet illum teneri non ſolùm ſub culpa veniali, ſed etiam ſub mortali, oſtendamus non ſolùm teneri ex voluntate, quod hactenus demonſtratum eſt, ſed etiam ex iuſtitia. Primò, quia ſi ex promiſſione acceptata in materia vtili oritur ius iuſtitiæ in promittentem, multò magis ex traditione de præſenti, quam etiam alter contrahens acceptat, & pro ea traditione verè etiam tradit ſeipſum. Ergò habet alter coniux aduerſus fictè contrahentem ius iuſtitiæ ex vi ipſius contractus, ſcilicet, vt corpus fictè contrahentis ſibi reddatur. Idque planum eſſe videtur. Quia fœmina, quæ peteret in eo caſu verè contrahi, iuſtè petit, & ex conſequenti alter iniuſte agit non contrahendo, neq; enim bellum iuſtum eſſe poteſt ex vtraq; parte. Aut explicent nobis aduerſarij, quodnam aliud ius habere poſſit fœmina aduerſus fictè contrahentem, quæſitum eà traditione ſeriò acceptata.

7. Denique, quia ſi res iſta conſideretur attentiùs, eſt inſeparabile ex natura rei dãnum ab eiuſmodi matrimonio ficto, quod non aduertit prædictus Doctor, idque planum eſt. Nã defectus ille eſt occultus omninò, ità vt nulla legitima ratione conſtare poſſit, aut quę fidem faciat. Neque enim in eo caſu teſtimonium fictè contrahentis quidquam efficeret, neque alijs anteà potuit eſſe notum, quod fictè cõtracturus erat. Nam ſi vis & dolus abeſt ex parte eius cum quo contrahit, aut alicuius tertij, quamuis ille priùs alijs dixiſſet ſe fictè contrahere, quis crederet, cùm videret poſteà nulla vi, nulloque dolo adhibito ſeriò contrahere. Iudicaſſent certè omnes priorem volũtatem reuocaſſe, & rectè iudicarent. Quo ergò pacto illa fœmina liberari dãno poteſt, ſi quidem nunquam poterit aliud matrimonium inire, neq; patietur Eccleſia, etiamſi fictè contrahens abſcedat, aut etiamſi de facto contrahat vere cum alia: ſemper enim iudicio Eccleſiæ, cui nullo modo legitimo poteſt conſtare nullitas primi matrimonij, iudicauit primum valere, ſecundum non ſubſiſtere. Quare niſi fœmina lubẽs remittat obligationem ortam ex eo ficto cõtractu, nunquam poteſt damnum illatum ceſſare, etiamſi fictè contrahens pecuniis damnum reſarcire velit. Imò neque ego video, quid ipſa fœmina decepta facere poſſit, vt damnum excuſet, niſi vel religionem profiteatur, vt diſſolui ratum non conſummatum iudicet Eccleſia, vel copiam illi faciat abſcedendi in regionem aliquam longinquam, vbi ille ignotus poſſit omninò matrimonium contrahere, & ipſa eligat innupta manere. Et adhuc dubito hoc poſſe fieri à fœmina ipſa ſine peccato, cùm nunquam moraliter certa eſſe poſſit fictè contrahentem vera dicere, cùm ille ſe fictè contraxiſſe manifeſtat. Quare ipſa eniti debet ne tale matrimonium diſſoluatur, niſi ſi illa libere & ſpontanee velit religionẽ ingredi, & ibi profiteri.

8. Ex his colligitur primò, fictè contrahẽtem teneri etiam ratione damni illati in ſenſu à nobis explicato, non verò ratione damni, quod intulit illam cognoſcendo: illam enim conſentientem agnouit, & id damnum poſſet eſſe reparabile illam dotando, vt alij nuberet, niſi obſtaret maius aliud damnum, ex ſe irreparabile, quod explicui nu. pręced. Vide etiam quæ dicimus infrà lib. 6. cap. 6.

8. Sequitur ſecundò idem dicendum eſſe, etiamſi ſint longè diſparis conditionis, in quo valde fallitur idem Thomas Sanchez: tenetur enim contractum verum efficere, etiamſi ſint diſparis conditionis in nobilitate aut diuitijs, quando re vera nullum ſignum fuit, quo iudicare poſſet non ſeriò promitti præter diſparitatem. Diſparitas enim illa conditionis non eſt argumentum huiuſmodi doli, atque fictionis, vt ſtatim dicam. Teneri autẽ fictum contrahentem etiam diſparem, conuincunt rationes factæ numeris præcedentibus. Et prætereà demonſtratur iſta conſideratione. Vel iſte nobilis fictè contrahens excuſatur à celebrando verè contractu propter conditionem diſparem nobilitatis, quæ eſt inter corpus nobile & ignobile. At hoc affirmari nõ poteſt, vt conſtat, nam inęqualitas nobilitatis non eſt aliqua conditio eneruans contractum matrimonij. cùm ſæpè vel ex paſſione, vel ex aliqua iuſta cauſa fieri poſſit, vt quis non contrahat cum pari. Vel excuſatur, quia diſparitas illa ſignũ ſufficiens eſt, vt mulier intelligat dolum ſubeſſe, atque adeò, ſi eius diſparitatis conſcia ſe tradidit, ipſa ſe decipit, & ſibi imputet. Sed & hoc omni veritate deſtituitur. Tum quia iam ſequitur, ſi nobilis contrahat cum fœmina ignara diſparis conditionis valere, tunc enim

enim ceſſat præſumptio doli, aut voluntariæ deceptionis ex parte fœminæ: cuius tamen oppoſitum ſentit Thomas Sanchez, vt colligitur ex his quæ docet lib.3. diſp. 10. num. 21. Tum etiam quia ad ſubſtantiam contractus matrimonij pertinent tantùm corpora: alia enim, pulchritudo, diuitiæ, nobilitas ſunt accidentia materiæ matrimonij. Ergò quantumcunque cognoſcatur nobilitatis, & diuitiarum exceſſus, cognoſcitur etiam intrà limites matrimonij nihil deeſſe ad æqualitatem in contractu ſeruādam, vel nihil eſſe, quod impediat eam æqualitatem contractus. Et aliàs non poſſet eſſe contractus iſte ex natura rei inter homines diſparis conditionis, etiam ex animo. Si enim ſemper ea diſparitas eſt ſufficiens ſignum ficti conſenſus, &ità fœmina debet iudicare, ne ſe ipſam decipiat, conſenſus fœminæ ſub ea perſuaſione non eſt ſufficiens, cùm non videatur acceptaſſe conſenſum ad matrimonium. Ergò ſi etiam poſita ea diſparitate in illis bonis, adhuc in his quæ ad matrimonij contractum requiruntur, eſt æqualitas, non poteſt ea inæqualitas eſſe ſufficiens fundamētum doli, vel fictionis, atque adeò non eſt imprudens fœmina, quæ in eo caſu ſui corporis copiam faceret, neque ſe ipſam decipere diceretur. Cùm enim ſæpè multi viri nobiles matrimonium contraxerint cū ſordidis & ignobilibus fœminis, cæco aliquo affectu ducti, cur non ſecum id fieri poſſe crederet, quod cùm alijs factum, cùm aliàs concurrant etiam verba viri, quibus ex animo & ſeriò ſe loqui oſtendit, & quibus etiam ſagaciſſima fœmina fidem adhiberet. Quare ſiue prudenter credat, quia videat magnam eſſe in verbis aſſeuerationem, ſiue quamuis ſi prudenter ſe gereret, ſuſpicari deberet illum ficto animo contrahere, illa tamen nihil ſuſpicata eſt, ſed ſimplici animo conſenſit, naturali iure tenetur nobilis verum contractum efficere, neque ab hac obligatione eximunt, quæ eximerent ab obligatione implendi ſponſalia, vt dicam lib.12. In eo ergò tantùm caſu non tenetur nobilis fictè contrahens, quando ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter intelligere potuit dolum illis verbis ſubeſſe, vel quando fœmina agnoſcens inæqualitatem, reuera intellexit matrimonium doloſè cōtrahi. Tunc enim ſi illa re vera dolum ſuſpicata eſt, ſiue hanc ſuam ſuſpicionem non indicauerit, ſi ſui copiam fecit, non id fecit ſpe contractus, quem fictum eſſe verè ſuſpicata eſt, ſed ex ſuo conſenſu & voluntate. Quæ notanda ſunt ad ea, quæ dicemus poſteà in ſimili de ſponſalibus.

10. Sequitur tertiò fictè contrahētem non poſſe abſolui, donec verè contrahat. An autem ſatis ſit habere propoſitum efficax, & verum contrahendi, vt abſoluatur, antequam re ipſa contrahat, dicimus in materia de ſacramento Pœnitentiæ, neque enim in hoc eſt ſpecialis aliqua difficultas ac in alijs.

11. Sequitur denique nullum eſſe fundamentum, quo nititur Thomas Sanchez, ſcilicet ſecluſo damno non teneri ex vi cōtractus cùm re vera ſit obligatus, ſequitur enim ſemper ex naturâ ſua damnum irreparabile, vt oſtendi: & præterea ex vi ipſius contractus, iure iuſtitiæ, qui fictè contraxit, manet obligatus ad efficiendam veram traditionem corporis. Neq; obſtat, quod objicit Thomas Sāchez, quòd ſi fictè profitetur, non tenetur ſecluſo ſcandalo vere profiteri, ſed poteſt ad eum locum ſe recipere, vbi ceſſet ſcandalū. Ergò ſimiliter fictè ducens vxorem, vtrobique enim eſt ficta traditio, illic monaſterio, hic viro vel vxori. Quamuis enim nonnulli Doctores concedant illud antecedens, attamen mihi omninò falſum videtur, vt docet Suarez tom. 2. de Religione, lib.1. de voto cap.3. nu.15. Nam in profeſſione, & emiſſione votorum, vt dixi 1. part. variarum diſput. diſp.3. & dico latè infrà lib.7. cap.5. interuenit etiam contractus quidam mutuus inter religioſum, & religionem, quem verum tenetur efficere naturali iure, & obligatione fidelitatis, & obligatione iuſtitiæ, ſicut & qui ordinatur ſacris ſine animo vouendi, tenetur ſub mortali votum emittere caſtitatis, vt docet idem Suarez ibidem, & dicam infrà eodem lib. 7.

CAPVT VI.

An tam in contractu matrimonij, quàm in quouis alio, ſufficiat internus conſenſus.

SVMMARIVM.

Explicatur ſenſus quæſtionis, num.1.
Interno conſenſu tantùm poſſe perfici matrimonium quidam dicunt, num.2.
Oppoſitum omninò verum in matrimonio, num.3. Variè probatur ibidem. num. 4.
Diluuntur argumenta in oppoſitum, et exponitur cap. Sufficiat, & cap. Tua, de ſponſa duorum, n.5.
Quid dicendum in alijs contractibus, num.6. Certum non transferri dominium iure ciuili ſolo interno conſenſu. ibid. Eodem iure certum in contractibus reſpectiuis, et in non reſpectiuis nullam obligationem naſci. ibid.
In contractibus reſpectiuis iure naturali obligationem naſci ex conſenſu merè interno quidam aſſerunt, n.7.
Idem alij affirmant de non reſpectiuis, n.8.
Verior oppoſita ſententia, & probatur, n 9.
Reſpondetur ad fundamenta prima, n.10.
Ad fundamenta ſecunde. num. 11. et 12.
Quomodo intelligatur poſſeſſionem ſolo animo amitti. num.13.
Explicatur magis ſenſus vera ſententia, n.14.

1. CVm conſtet ex præcedentibus ad matrimonium requiri conſenſum ipſorum contrahentium verum, & non fictum, explicemus oportet, an ſufficiat conſenſus internus, an etiam exterius ſignificari debeat. Quod idem quærimus de alijs contractibus, tam reſpectiuis, & reciprocis, quales ſunt illi, in quibus eſt mutua traditio, vel repromiſſio, quam in non reſpectiuis, vt in promiſſione non mutua.

2. Wicleph, vt refert Waldenſis de ſacram. cap. 152. dixit in 4. ter damnati trialogi, cap. 22. aſſiſtente interno conſenſu, & Domino approbante, ſine aliquo ſigno ſenſibili validè fieri matrimonium, eò quòd præcipuum videtur eſſe in matrimonio conſenſus interior, & ſi iſte deſit, parum proſint verba. Ex Catholicis autem iure naturali ſolo interno conſenſu perfici matrimonium docuiſſe videtur Innocentius in cap. *Tua de ſponſal.* loqui enim illum de conſenſu merè interno conſtat ex ratione, quam adducit. Quia ſcilicet ſequeretur abſurditas, quod ſi vir & mulier eundo per viam, deſiderarent inuicem, & placerent, vt eſſent coniuges, ſequeretur, quod inter eos eſſet matrimonium, quo nihil eſt periculoſius. Hæc Innocentius. Ratione ergò periculi iudicat ſtatuiſſe Eccleſiam contra ius naturale (ſic enim loquitur) vt eſſent verba vel ſigna cum conſenſu. Eadem ſententia videtur eſſe Cuiacij in textu *Tua fraternitati 25. de ſponſal. et matrim.* propter illum textum. Nec multùm ab Innocentio diſſentit Ricardus loco infrà cit. qui refert neceſſitatem externi ſigni ad diuinam inſtitutionẽ, qua matrimonium inſtitutum eſt ſacramẽtum. Videturque huic ſententiæ fauere textus in cap. *Cùm locum 14. de Sponſalibus*, ibi, *ſolo conſenſu contrahitur, & cap. Tua eodem*, ibi, *per legitimum viri, & mulieris conſenſum, et in cap. ſufficiat 27. quæſt. 2* cuius verba referuntur ab Innocentio III. in cap. *fin. de ſponſa duorum*, vbi ſolum conſenſum deſiderari ad matrimonium docet.

3. Sed quod attinet ad contractum matrimonij certum eſſe debet, non ſufficere conſenſum internum, niſi exteriùs ſignificetur, quæ certa, & indubitata ſententia Doctorum eſt, tàm Theologorum, quàm iuris interpretum. Varias huius rationes adducunt Argentina in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 2. Paludanus qu. 2. art. 2. Maior quæſt. 1. Ricardus art. 1. quæſt. 3. Soto quæſt. 1. art. 3. Quia in obligationibus cõtrahendis ea debet eſſe expreſſio, per quam contrahentes ſufficiant cognoſcere ſe eſſe obligatos, aliàs in Republica hac politica nulla ratione poteſt obligatio conſiſtere: nullus etiam acquirit ius nouum in rem aliquam per conſenſum alterius, cuius eſt res illa, niſi ſibi conſtet de tali conſenſu. Cùm ergò & in matrimonio ſit obligatio mutua, & ius mutuum in corpora contrahentium, neceſſarium fuit ex ipſa natura contractus humani verbis exprimi, vel externis ſignis. Eſt etiam optima ratio, quàm adhibent iuris Interpretes, Antonius de Butrio in cap. *Tua*, num. 8. Præpoſitus ibidem num. 2. Abbas ibidem num. 10. ſcilicet niſi innoteſcat mutuò, non eſſe conſenſum, ſed ſimul ſenſum; conſenſus enim duorum eſſe non poteſt, niſi ſciant ſe idem ſentire. Cumque hoc in Republica humana ex natura rei ſine externis ſignis eſſe non poſſit, ſic in contractu matrimonij non ſufficere conſenſum ſine ſignis externis etiam ex natura rei & ſpectata naturali inſtitutione ipſius contractus: idque oſtendent etiam ea, quæ ſtatim adducemus, cùm idem probemus de reliquis contractibus.

4. Sed pretereà ſpeciali quadam ratione probatur in matrimonio nouæ legis inter fideles. Eſt enim vnum ex ſeptem Sacramentis, vt iam dixi lib. 1. ca. 5. At ſacramentum eſt ſignum ſenſibile gratiæ ſanctificantis animã; debet ergò eſſe in matrimonio aliquid ſenſibile. Imò ex hac ratione aliquantulum extenſa optimè colligitur idem dicendum de matrimonio, vt contractus quidam eſt. Nam Chriſtus eleuauit tantùm id, quod eſt inter homines legitimus contractus matrimonij, vt eſſet ſacramentum conferens gratiam. Ergò matrimonij contractus ex ſe ſenſibilis eſt; in his enim quæ ſenſibilia ſunt, inſtituit Chriſtus veram ſacramẽti rationem; maximè cùm nihil definierit Chriſtus circa materiam & formam. Vnde, vt ſępè dictum eſt, Eugenius IV. cùm initio ſui decreti de ſacramentis dixiſſet, tribus perfici ſacramenta, ſcilicet verbis, rebus, & intentione miniſtri, cùm agit in ſpecie de matrimonio, limitans id quod dixerat; ait in matrimonio regulariter reperiri verba, ſciebat enim nihil circa contractum iſtum determinaſſe Chriſtum. Et quia inter homines contractus iſte aliquando etiam perficitur ſignis, ideò dixit regulariter eſſe verba, aliàs ſi ſine externo ſigno perfici contractus matrimonij poſſet, neceſſarium fuiſſet, vt Põtifex diceret ſolùm eum matrimonij contractum, quo externo ſigno fieret, eleuatum ad ad rationem ſacramenti.

5. Neque obſtant ea quæ initio adducebamus. Nam textus ille in ca. *Tua fraternitati 25.* quo inductus eſt Cuiatius, explicabitur à nobis latè capite ſeq. Dico tamen modo cum Ægidio diſput. 24. dubio 8. num. 60. qui inquit in iſto capite diſtingui conſenſum cum verbis ab eo, qui exprimitur per nutus, vt planè conſtat ex contextu; in capite *Cùm locum* diſtinguitur conſenſus ſine metu ab eo, qui per metum præſtatur, & illum ſufficere ad matrimonium dicitur, nõ hunc. Textum autem in dict. cap. *Sufficiat, & c. Tua de ſponſa duorum*, non vno modo exponit Paludanus in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art. 2. Primò inquit, quia iuris Interpretes præcipuè conſiderant matrimonium non vt ſacramentum, ſed vt contractus eſt, in quo

quo præcipuè venit conſiderandus conſenſus, ideò dicunt ſolo conſenſu matrimonium perfici. Sed non rectè loquitur Paludanus. Quia in aliis contractibus, excepto matrimonio, ſigna externa ſufficiunt, ſine interno conſenſu, vt oſtendi capit. 4. etiam apud Iuris Interpretes, quare in eo deceptus Paludanus. Addit præterea ideò dici ſolo conſenſu perfici matrimoniũ quia nullum ſignum determinat, ſed hoc aut illud, vt dicam capitibus ſequentibus. Sic etiam explicat Gabriel eadem diſtinct. quæſt. 1. art. 1. notabili 3. Secundò etiam explicat ideò dici, quia conſenſus cum ſignis ſufficiat, alias ſigna ſine conſenſu nequaquam. Vel denique, ſi reliqua eius textus attendas, id quidem ideò dicitur, vt excludatur concubitus. Agebatur enim de eo, qui duobus matrimonijs copulatus fuerat, ad primam non acceſſerat, ſecundam cognouerat, decernit valere primum, & ad illam debere redire, quia ſolo conſenſu matrimoniũ erat perfectum, ſolo inquam id eſt, ſine concubitu, non ſine ſignis. Concubitus enim, vt ait etiam Quintilianus declamat. 247. citra ius non efficit vxores, non efficit nuptias. Verùm circa text. in d. c. *Tua*, aduertendum eſt cum Cuiatio lectionem vulgatam eius textus eſſe mendoſam, ſic enim habet. Vt ſi quis iuraret ſe aliquã ducturum, citra carnis copulam deſponſaſſet, quibus indicatur diſpoſitionem illam fuiſſe de futuro, cùm tamen ſequentia huius textus ſignificent illam ſibi deſponſaſſe de præſenti. Veteres ergò libri correctiùs habent. Vt ſi quis iuraſſet aliquam, & citra carnis copulam deſponſaſſet, ſicque etiam legiſſe Gallicum interpretem teſtatur Cuiatius loco cit.

6. Quoad alios verò contractus dubitationem habet, an conſenſus merè internus ſatis eſſe queat ad aliquem contractum perficiendum. In qua re certa nonnulla ſunt. Primum eſt iure ciuili actu merè interno dominium non transferri, quia vt eſt in iure *l. de traditionibus, C. de pactis, traditionibus, & vſucapionibus, non nudis pactis rerum dominia transferuntur.* Quod ſi traditio, aut vſucapio intercedunt, etiam ſigna externa interueniant neceſſe eſt. Hinc fit certum eſſe in contractibus reſpectiuis, in quibus eſt ex vtraq; parte obligatio, nequaquam ex conſenſu interno tantũ quidquam effici, quia cùm ſit contractus vltro citroque obligatio, ad id requiritur manifeſtatio conſenſus. Qui enim vendit, verbi gratia, habet vendendi conſenſum, ſi tamen alius velit emere, vnde vtriuſque conſenſus vtrique debet eſſe notus, id quod obiter docuit Molina tomo 2. diſput. 266. Almainus in 4. diſt. 45. quæſt. 2. §. circa iſtum modum & alij. Idem etiam oſtenditur, quia in his contractibus reſpectiuis neceſſarium eſt, vt vterque alterius acceptationem percipiat: quod ſi conſenſus eſſet merè internus, non cõtingeret. Præterea etiam certum eſt iure ciuili nullam ex conſenſu merè interno obligationem oriri in contractibus non reſpectiuis, vt in promiſſione & alijs. Quia ius ciuile petit acceptationem, vt obliget, ſaltem in promiſſionibus, quæ non ſunt ad pias cauſas, ut ſuo loco dicam. Quæſtio ergò eſt, an ſecluſa iuris poſitiui diſpoſitione, & ſtando intrà limites iuris naturalis, & eius æquitatem, contractus aliqui celebrari poſſint conſenſu merè interno, ità vt obligationem pariant in foro ſaltem conſcientiæ.

7. Prima ſententia in hac re eſſe poteſt eorum qui exiſtimant de contractibus reſpectiuis (id quod de aliis etiam dicerent) ſi miraculosè innoteſcerent, ſolo conſenſu interno poſſe celebrari, & obligationem induci. Hanc ſententiam videtur tenere Ioannes Maior in 4. diſt. 28. quæſt. 1. ad 3. & Vera-Cruz 1. p. ſpeculi art. 3. quatenus id aſſerunt de matrimonio: idem enim de reliquis contractibus affirmabunt cum eadem videatur eſſe ratio. Eorum fundamentum vnicum eſſe poteſt. Quia expreſſio conceptuum per ſigna externa non videtur per ſe eſſe neceſſario requiſita, vt cauſa ad naturam contractus, ſed tantum vt conditio, ſine qua non, qua ſcilicet innoteſcat voluntas abſentium, ſicut cùm aliquid per procuratorem aut tertium innoteſcit, tantum ille eſt conditio ſine qua non, ac proinde ſine eo ſtare poſſet contractus.

8. Secunda ſententia eſt aliorum, qui cenſent etiam in contractibus non reſpectiuis, qualis eſt promiſſio, iure ipſo naturali obligationem oriri ex actu merè interno. Ita ſentit Ledeſma 2. p. quæſt. 18. art. 1. dub. 13. Palacios lib. 5. de Pactis, cap. 4. num. 8. Vbi ait, eum cui facta eſt promiſſio mentalis, ſi confeſſione promittentis ſibi conſtaret, & rem promiſſam recipere non poſſet, occulta compenſatione poſſe ſibi ſatisfacere, & in hanc ſententiam magis inclinat Molina 2. tom. de iuſt. diſp. 266. ante argumentorum ſolutionem, & probabilem iudicant multi Recentiores. In huius ſententiæ confirmationem nonnulli multa cõgerunt argumenta quæ tamen in idem ferè recidunt, quod propono iſto pacto. Integra radix obligationis in contractu eſt tantum conſenſus internus. Ergò ille ſatis eſt iure naturæ ad inducendam obligationem. Antecedens probo. Quia ſola voluntas mea in his rebus mihi legem ponit, non verò voluntas accipientis. Ergò illa ſola me obligat, atque adeò ex promiſſione merè interna obligatus maneo. Quod autem acceptantis voluntas nihil efficiat, ex eo conſtare poteſt. Quia iure naturæ neceſſaria non eſt acceptatio, vt quis teneatur ſtare promiſſis. Et explicatur magis internum conſenſum eſſe radicem obligationis, tùm quia quantumvis ſit externa manifeſtatio, ſi conſenſus deeſt, nulla naſcitur obligatio, tùm etiam quia ſi illi interno conſenſui accederet iuramentum, verè eſſet obligatio: poteſt ergo actu merè interno quis obligari. Tum denique quia poſſeſſio ſola voluntate non poſſidendi amittitur, *l. 1. §. ſi vir, l. 3. §. in amittenda & l. ſi quis 2. §. vltimo D. de acquirenda poſſeſſione.* Signum ergò eſt ſolum conſenſum

ſenſum internum ſufficere ad contractum celebrandum.

9. Verior tamen mihi videtur ſentētia, quæ dicit conſenſum merè internum ſatis non eſſe ad cōtractus, ſed requiri vt verbis exprimatur. Hanc ſententiam docet Diuus Thomas 2. 2. qu. 88 art. 1. in corpore, & in 4. diſt. 13. q. 1. a. 1. quæſtiuncula 1. Abulenſ. in cap. 3. Num. quæſt. 44. Corduba in ſum. q. 233 Mercado lib. 6. de contractibus cap. 16. §. *En todos aſos.* Aragon. 2. 2. q. 88. art, 4. §. *dico ſecundo*, Henriquez de excommunicat. cap. 17. num. 5. in comment. littera I. probabilem iudicat Molina diſput. cit. ſequitur Thom. Sanchez agens de ſponſalibus lib. 1. diſp. 3. & alij Recentiores. Huius ſententiæ nō aliud firmius, neque certius mihi videtur eſſe fundamentum, quàm quod iſti contractus ſunt hominis degentis, & conſtituentis Rempublicam hanc politicam, & externam, quæ ex natura ſua ſine externis ſignis eſſe non poteſt. Quare dum contrahere vult, aut ſe alteri obligare, planè ſubintelligit id ſe velle ſecundùm modum ſibi connaturalem & humanum, qui eſt per verba vel externa ſigna, quæ ſi deficiant, nequaquam ex interno conſenſu tantùm alteri obligatio conſurgit. Cuius optimum ſignum eſt, quod, vt dixi cap. 4. ſolis externis ſe obligandi, aut ſine vllo conſenſu, in omnibus contractibus, excepto matrimonio, naſcitur obligatio. Ex quo fundamento conſtat, etiamſi alteri per miraculum innoteſceret conſenſus alicuius, nequaquam adquiri actionem in conſentientem, nec poſſe aliquid acquirere ex his, quæ interiùs tantùm alter promiſerat. Id enim poſtulat huius Reipublicæ politicæ conſtitutio, vt externo ſermone aut ſignis res quælibet agatur. Vt enim prӕclarè Baſilius homil. 3. in illud: *Attende tibi ipſi*, in principio: *Qui nos condidit Deus, in hoc expertiuit ſermonis vſum, vt alius alij ſui cordis arcana reuelet, communiſq; naturæ intuitu ſuo quiſque proximo ex abſtruſiſſimo receſſu pectoris, quaſi ex intimo quopiam conclaui ſua conſilia, cogitationeſq; depromat. Si enim ipſi viueremus, anima omnium oculis conſpicua atque nuda, inter nos mox conueniret per mutuam cogitationum intelligentiam. Nunc, quando anima carnis adoperta velamine, multiuarias comminiſcitur ſecum, ac verſat cogitationes, et verbis opus habet, & nominibus, vt quæ in reconditiore mentis ſeceſſu deliteſcunt, in apertum euulget.* Hæc Baſilius.

10. Ad fundamentum primæ ſententiæ dicendum eſt, externa ſigna non eſſe conditionem, ſine qua non perficeretur contractus, ſed veram formam contractus, & ideò eſſentialem partem, atque ex conſequenti ſine illis nulla ratione perfici, cuius ſignum eſt ſolis verbis cōtractum perfici, & obligationē naſci.

11. Neque obſtat etiam ſecundæ ſententiæ fundamentum, dico enim verum eſſe radicem obligationis aliquando eſſe conſenſum, aliquādo verò non, vt conſtat ex dictis, nunquam tamen conſenſus merè internus parit obligationem, ſed vna cum externis ſignis, cum quibus conſtituit, vnam integram formam contractus, vt dixi libro primo capite ſeptimo. An autem acceptatio ſit iure naturæ neceſſaria alibi dicēdum, ad inſtitutum tamen parum refert, nam ſiue ſit neceſſaria ſiue non, ſemper verum eſt neceſſariam formam humani contractus eſſe ſigna externa ſignificantia conſenſum. Id verò quo probatur ſolum conſenſum eſſe radicem obligationis dilutum eſt cap. 4.

12. Neque obſtat etiam, quod ſi conſenſui interno adueniat iuramentum, conſurgat obligatio. Dico etenim tunc obligationem conſurgere non ex ratione conſenſus, ſed ratione iuramenti Deo facti, quod habet rationem voti. Deo enim, qui inſpector eſt cordis, poteſt obligari quis actu merè interno, vt fatentur Doctores omnes.

13. Neque obſtat etiam quod poſſeſſio ſolo animo amitti dicatur. Quamuis enim nonnulli ex iuris peritis dixerint ſolo animo poſſeſſionē amitti, attamē id omninò falſum eſt, mirorque illis in mentem veniſſe poſſeſſionem, quæ actus ciuilis eſt, & huius Reipublicæ politicæ potuiſſe amitti ſolo animo. Nam iure ciuili ea per actus ciuiles amittitur, aut manifeſtatione animi nolentis poſſidere. Et quidem ſi ſolo animo poſſeſſio amitteretur, nulla ratio eſſet, cur pupillus ſine conſenſu tutoris, ſolo animo amittere poſſeſſionem non poſſet: cuius oppoſitum habetur ex *lege poſſeſſionē pupillum, D. de acquirenda poſſeſſione.* Lex enim humana nihil iuriſdictionis habet in actus merè internos. Neceſſariū ergò eſt, vt animus iſte manifeſtetur negatione actus exercitij, quo poſſeſſio continuari ſolet, vt abiectione, derelictione, aut verbis id ſignificātibus. Nec verò ſatis intellexerunt illi, quid eſſet ſolo animo amitti poſſeſſionem, ea enim phraſi non ſignificarunt iura ſolum internum conſenſum nullo manifeſtum ſigno, ſed excludere tantùm voluerunt actus ſimiles iis, quibus poſſeſſio, atque dominium acquiritur. Nec enim ad amittendam poſſeſſionem neceſſaria ſemper eſt iudicis ſententia, aut contractus, vel traditio aliqua, ſed ſola derelictio cum animo, imò etiam ſine interno conſenſu amitti poſſeſſio poteſt, ſi adſint ſigna externa ſignificantia animum. Ideò ergò Vlpianus *l. ſi quis 2.* diſcrimen conſtituit inter dominium, & poſſeſſionē. Quod autem ex phraſi non excludatur ſignum externum, quo manifeſtetur animus, colliges ex vltimis verbis legis *ſi quis 2.* ibi: *Si ea mente poſſeſſionem tradidit, vt ei reſtitueretur.* Ecce mentem traditione manifeſtatam. Conſtat etiam ex reſponſo Iauoleni in *l. Quarumdam eodem titulo*, vbi inquit: *Quarundam rerū poſſeſſionem animo adipiſci*, cùm tamen ipſi iuriſperiti negent adquiri ſolo animo. Sed vide quid animum vocet, coniunctum ſcilicet cum adhibitione cuſtodis, itaque tantùm excluſit traditionem, quaſi dicat, etiam ſine traditione & amitti, & acquiri poſſeſſionem. Vnde idem Paulus in *l. quemadmodum*, inquit poſſeſſionem, neque acquiri, neque amitti ſine animo & corpore.

Noſtr.

Digitized by Google

Noſtri Theologi ita ſentiunt, & nouiſſimè Ioãnes Azor tomo 3. inſtit. moralium lib. 1. cap. 34. qu. 6. Verùm quidquid de eo ſit, & quamuis demus ſolo animo poſſeſſionem amitti, non idem in noſtro caſu dicẽdum eſt, quia actus internus non ſufficit ad dominium transferendum ab vno in alterum, cùm contractus humani forma ſint verba, quibus res traditur.

14. Illud autem addendum eſt in fine huius capitis nos locutos eſſe tam de matrimonio, quam de aliis contractibus ex natura rei, & ſpectata ipſa inſtitutione contractuũ. Si enim Deus miraculosè efficeret, vt homines ſibi per conceptus loquerentur, ſicut & Angeli loquuntur, non dubito conſenſum internum per ſigna intellectus tunc manifeſtatum, ſufficientem eſſe ad contrahendam obligationem, & hoc fortaſſe ſenſu nonnulli Recentiores docent non repugnare naturæ dominij, quod transferatur per conſenſum internum, directum iam ſcilicet, & manifeſtatum per conceptum alteri, cui innoteſceret ex conceptu ſeclusis ſignis corporeis. Hoc tamen non tollit, quò minus ex ipſa naturali inſtitutione ſint neceſſaria ſigna externa ſenſibilia, quando quidem natura ſenſibilia; quando quidem natura nos animo, & ſenſu conſtare voluit, neque in hoc Reipublicæ ſtatu intelligere, niſi per ſenſus. Quare nunquã probandum, quod nonnullos ex iuris canonici interpretibus dixiſſe retulimus verba tantùm requiri ex inſtitutione Eccleſiæ, vel ſigna ſenſibilia.

CAPVT VII.

Matrimonij conſenſum non ſolùm verbis, ſed & aliis ſignis exprimi poſſe.

SVMMARIVM.

Quid quæratur, num. 1.
Prima ſententia in matrimonio vt ſacramentum eſt requiri verba, non verò in illo vt contractus eſt, n. 2.
Secunda requiri verba dicit in his qui loqui valent, num. 3.
Tertia, requiri, niſi in caſibus iure expreſſis, n. 4.
Vera ſententia poſſe celebrari ſine verbis per alia ſigna loco verborum, n. 5.
Potuiſſe Eccleſiam aſſignare pro forma matrimonij verba tantum, n. 6.
An non ſic diſpoſuiſſe colligitur ex natura contractus, num. 7.
Idem conſtat ex eo quod nulla ſit de eo lex Eccleſiaſtica, & exponuntur varij textus, n. 8 & cap. Tuæ fraternitati, de ſponſal. n. 9. 10. & 11.
Explicatur alia in iure, num. 12.
Diluitur argumentum deſumptum à matrimonio ſpirituali ad carnale, n. 13.
Neque eſſe neceſſarium adhibere verba ex Eccleſiæ præcepto, n. 14.
Diluuntur quædam fundamenta tertiæ ſententiæ, num. 15.

1. NOn ſufficere conſenſum internum, ſed neceſſarium eſſe, vt manifeſtetur exteriùs, conſtat ex dictis cap. præcedenti, ſed an ea externa ſigna neceſſariò debeant eſſe verba, dubitationem habere videtur de qua variæ extiterunt inter Antiquos Doctores ſententiæ.

2. Prima ſententia docet matrimonium cõſiderari poſſe, & vt contractus, & vt ſacramentum eſt. Vt ſit ſacramentum neceſſariò requirunt verba, quia non niſi inter præſentes celebratum matrimonium ſacramentum eſſe poteſt, vnde concedunt inter abſentes eſſe quidẽ contractum, non verò ſacramentum: at verò vt ſit contractus dicunt non requiri verba determinata, ſed ſufficere etiam alia ſigna. Dubitando potiùs, quàm aliquid definiendo, hæc olim aſſerit Baſſolis in 4. diſt. 27. q. 1. a. 1. ſequitur Almainus, ſi iungantur ea, quæ docet diſtin. 27. qu. 1. cum his quæ dixerat diſt. 26. qu. 1. non longè à fine, docet Caietanus tom. 1. opuſcul. tract. 12. q. 1. Victoria in ſum. nu. 244. Viguerius in ſuis inſtitutionibus c. 16. §. 7. verſ. 4. idemque alij Recentiores, qui ſibi perſuadent matrimonium inter abſentes non eſſe ſacramentum, fateri tenentur.

3. Secunda ſententia in his, qui loqui valent, requirit eſſentialiter verba, quaſi ab Eccleſia aſſignata pro forma contractus ſint in eiuſmodi hominibus. Sic ex Theologis docuit Richardus in 4, diſtinct. 27. art. 1. quæſt. 7. ex iuris interpretibus multi, quos refert Thomas Sanchez lib. 2. diſp. 31. n. 2. & ex illis Præpoſitus in cap. *Tuæ fraternitati de ſponſalib.* latiſſimè diſputat de hac quæſt. à n. 3. vſque ad 9. & probabilem relinquit, concludens ex iure nihil certi haberi poſſe. Adducam fundamenta poſtea. Hi autem Doctores non ſatis explicant, an verba requirat Eccleſia in loqui valentibus, vt formam neceſſariam ad eſſentiam matrimonij, an verò vt neceſſariam tantùm ex præcepto Eccleſiæ.

4. Tertia ſententia, quæ eſt veluti præcedentis limitatio, docet eſſe neceſſaria verba niſi in caſibus à iure expreſſis. Sic Innocentius in dict. cap. *Tuæ*, & *cap. atteſtationes de deſponſat. impub.* quem ſequitur Ioannes Andreas in dict. cap. *Tuæ*, num. 6. cuius etiam opinionis meminit Præpoſitus loco cita. n. 4. Hi ergo neque vniuerſè docent in potentibus loqui eſſe neceſſaria verba, neque vniuerſaliter negant, ſed ita temperant, vt fateantur abſentes per literas, nuntium, procuratorem celebrare poſſe; item puellam tacentem præſente patre, item præcedente tractatu de matrimonio, vel ſponſalibus ſecuta copula, aut facto ſufficienti: at quando iſta deſunt, neceſſaria eſſe verba. Itaque paucis verbis hanc ſententiam explicare poſſemus, vt in loqui valentibus, (niſi in caſibus à iure expreſſis, verba neceſſaria ſint pro forma. Quæ ſententia magnam habet probabilitatis ſpeciẽ, & facile

Digitized by Google

& facilè omnes textuum difficultates euitat. Poſſunt autem huius eſſe duo potiſſima fundamenta. Primum id, in quo Innocentius, & Ioannes Andreas innituntur, ſcilicet, diſpoſitio Pontificis in dicto cap. *Tua*, vb. Pontifex, licet aſſerat poſſe eſſe matrimonium ſine verbis, vt in mutis: attamen de loquentibus inquit, verba eſſe neceſſaria quoad Eccleſiam. Quibus id tantùm velle videtur ex Eccleſiæ inſtitutione eſſe neceſſaria verba in illis. Nomine autem verborum eo loco non poſſunt intelligi ſigna æquipollētia; agit enim de verbis, vt diſtinguuntur à ſignis: inquit enim, nec verba ſine conſenſu ſufficere, vt in pueris, neque conſenſum ſine verbis inutilem, quia muti ſine verbis contrahunt: in aliis autem ex Eccleſiæ conſtitutione eſſe neceſſaria, cùm id optimè ſtatuere potuerit Eccleſia, vt ſtatim dicam. Alias autem interpretationes, quæ huic textui afferri ſolent, refellam poſtea. Secundum fundamentum eſt, quo magis vrgentur verba Innocentij. Id enim quod dixit Innocent. in d. cap. *Tua*, videtur declaratum decreto Eugen. IV. cum dixit ſæpè cit. decreto de ſacrament. cauſam efficientem matrimonij eſſe conſenſum expreſſum regulariter per verba. Ergò aliquando neceſſaria ſunt verba: aliàs hoc ſacramentum neque regulariter conſtaret verbis, ſed ſine illis ſemper poſſet perfici. Cum ergo Eugen. IV. non ſemper ſed regulariter verba poſtulauerit, & ſic limitauerit eā vniuerſalem propoſitionē, quam initio dixit, ſacramenta perfici verbis vt forma, neceſſe eſt dicere regulariter loquendo, id eſt, in caſibus à iure expreſſis verba neceſſariò requiri pro forma matrimonij. Explico, & vrgeo magis: ſi Eugen. non diceret abſolutè in ſacramento Pœnitentiæ formam eſſe verba, ſed regulariter nullus aſſereret in nullo caſu eſſe neceſſaria verba, ſcilicet, quando præſenti miniſtratur. Item, ſi in ſacramento matrimonij non adhibuiſſet illam particulam *regulariter*, nullus diceret non eſſe neceſſaria verba. Ergo cùm ſolùm indicauerit aliquos caſus excipi, planum relinquit, in aliis neceſſaria eſſe: ita vt ſententia Eugenij huic æquiualeat: *Verba neceſſaria ſunt in matrimonio, ſicut in aliis ſacramentis, nonnullis caſibus exceptis, qui à iure exprimūtur, vt diximus.*

5. Quarta ſententia, eaque communis; & verior docet neque in loqui valentibus, in nullo caſu eſſe verba neceſſariam formam, ſed ſufficere etiam, ſi loco verborum adhibeantur alia ſigna. Sic Theologi in 4. diſt. 27. Gabriel. q. 1. a. 1. notabili 1. & concluſ. 4. Argentina locis ſupra citatis, Paludan. queſt. 2. art. 3. concluſ. 2. Durand. quæſt. 1. nu. 5. Guiller. Rubion q. 1. art. 1. Scotus diſt. 26. q. 1. poſt quartam concluſionem, Maior. diſt. 27. qu. 1. Soto quæſt. 1. art. 3. §. *Ex huiuſmodi autem concluſionibus*, Thomas Sanchez multis citat. diſp. 31. n. 5. Gabriel Vazquez 4. tomo in 3. p. diſp. 3. de matrimonio, c. 7. in principio ad primum argumentum Cani, Ægidius Koninc diſp. 24. dub. 8. concl. 2. iuris interpretes referūt Thomas Sanchez, & Couar. 2. p. de matrimonio c. 4. n. 1. Qui & illis ſubſcribit, & Petrus Gregorius dicto l. 19. c. 5. in principio.

6. Verùm pro explicatione veræ ſententiæ præmitto primò Eccleſiam potuiſſe quidem in nonnullis caſibus aſſignare pro forma neceſſaria matrimonij verba, neque de hoc poteſt eſſe dubium, & ſupponunt Doctores 2. & 3. ſententiæ. Quia cùm matrimonium ſit contractus quidam naturalis, ſicut poteſt contrahentes inhabiles reddere, & præſcribere formam contrahendi, ſolemnitatemque; poterit etiam formā verborum præſcribere, ſicut aliis contractibus præſcripſit olim ius ciuile, ſtipulationi videlicet; & ea poſita forma, & non aliter eſſet ſacramentum; Chriſtus enim nihil immutauit circa naturam huius contractus. Quod ſi ſtatuiſſet verba eſſe formam in aliquo caſu, non poſſet ſuppleri per æquipollens, *l. 1. in principio iuncto §. ſi quis ita D. de verbor. oblig.* vbi, ſi quis ſtipulanti reſpondeat per nutus, neque ciuiliter, neque naturaliter obligatur, & quāuis nutu poſſit quis aliàs obligari naturaliter, *l. 65. §. 3. D. ad Trebel.* & nutu pleraque conſiſtant, *l. 52. §. fin. de obligationibus, & actionibus*, attamē in ſtipulatione nutu non conſiſtit, neque naturalis, neque ciuilis obligatio. Quia qui annuit non alium cōſenſum habet niſi ſtipulationis, is autem nullus eſt, quia ſtipulatio pro forma exigit verba, ſicut neque nutu hæres inſtitui poteſt *lib. 29. C. de teſtamen.* Exemplum etiam in ſcriptura, quæ cum verbis ſuppleri poſſit *l. 4. de fide inſtrumen.* attamen aliquando pro forma ita neceſſaria eſt, vt ſuppleri non poſſit, *l. 1. C. de iure emphyt. & lib. 17. C. de fide inſtrumen.* Quare tota difficultas huius rei eſt in oſtendendo non aſſignaſſe Eccleſiam pro forma tantùm verba in aliquo caſu, vt docet communis ſententia.

7. Id ergò iſta conſideratione demonſtro. Verba determinatè in matrimonio non requiruntur, quia contractus eſt ex natura ipſa contractus. Naturæ namque contractus non repugnat fieri per nutus, & ſigna aut epiſtolam, & de ſponſalibus in ſpecie habetur *l. fin. D. de ſpōſalibus.* Neque requiruntur etiam, quia ſacramentum eſt, & ſacramenta perficiuntur verbis, vt forma, rebus vt materia, & intentione miniſtri, dixit Eugenius Quartus in citato decreto. Nam idem Eugenius, cùm ageret in ſpecie de ſacramento matrimonij, dixit eius cauſam efficientem eſſe conſenſum regulariter per verba de præſenti expreſſum, quibus indicauit poſſe etiam ſine verbis contrahi: agebat autem de matrimonio, qua ſacramentum eſt, vt conſtat, & probaui ſupra libro primo, capite 9. Veroſimile autem non eſt, ſi verba eſſent neceſſaria in loquentibus, ſaltem in aliquo caſu, vt matrimonium eſſet ſacramentum, id tacuiſſe Eugenium, qui exactè in vno quoque ſacramento formam, & materiā explicuit: neque eſt credibile matrimonium aliter euectum eſſe ad rationē ſacramenti, niſi ſpectatū ſecun-

Digitized by Google

ſecundùm id, quod in ratione contractus habet inter homines, ne multi in multis caſibus fruſtrarentur effectu ſacramenti. Adde etiam ea, quæ ſtatim adducam ex legibus Eccleſiaſticis, conuincunt neque requiri verba ad matrimonium in ratione ſacramenti. Eccleſia enim, quæ non permittit matrimonium contrahi in ratione ſacramenti, multa conſtituit, è quibus valere etiam in loquentibus matrimonium facile colligi poteſt, atque adeò verba non eſſe neceſſaria ad rationem ſacramenti.

8. Denique, neque requiruntur ex lege aliqua Eccleſiaſtica, quin potius plura ſunt, quæ indicent non eſſe neceſſaria verba, etiam in loquentibus, ſed per ſigna alia externa celebrari poſſe. Nam *cap. veniens 2. & cap. is qui fidem de ſponſalib. & cap. fin.* & alibi ſæpè, decernitur ſpõſalia de futuro ſubſequuta copula tranſire in matrimonium, vbi id ſignum exterius copulæ præcedentibus ſponſalibus ſufficiens iudicatur ad matrimonium: vniuerſalis autem ea Pontificis diſpoſitio eſt, neque reſtringenda ad eos, qui loqui non poſſunt. Parũ autem refert, quod præceſſerint ſponſalium verba, vt ea ratione dicantur iam fuiſſe verba in matrimonio, vt reſpondet Præpoſitus loco cit. Agitur enim de verbis explicantibus contractum matrimonij; verba autem ſponſalium non ſunt verba contractus matrimonij. Præterea. Quia *cap. vnico de deſponſat. impub. in ſexto*, decernit Pontifex matrimonium de præſenti contractum ante pubertatem (quæ ſponſalia tantum cenſentur) tranſire in matrimonium, vel per copulam, vel per alium modum, quo ſignificetur illum in priori voluntate perſeuerare. Rurſus in eodem *cap. vnico, §. fin.* decernitur patre exprimente conſenſum puellæ, illaque præſente, & tacente, ſponſalia fieri. Igitur ſine verbis contrahentis valere poteſt. Item *cap. veniens, de eo qui duxit*, præcedente tractatu de matrimonio, & ſecuta copula decernitur valere. Item *cap. fin. de coniugio ſeruorum*, expendit Pontifex illum, neque verbo, neque facto conſenſiſſe, quibus indicat conſenſum oſtendi, & manifeſtari poſſe ſine verbis. Item *capi. ex parte de reſtitutione ſpoliat.* cùm Pontifex titulum matrimonij probandũ eſſe decerneret, inquit per ſolam traductionem quam non præceſſere ſponſalia, probaretur ſatisfacto ipſo traductionis. Nec verò dici poteſt hæc argumenta parum roboris habere contra opinionem Innocentij, & Ioannis Andreæ tertio loco relatam, dici enim poſſet facilè verba requiri, niſi in caſibus à iure expreſſis, & hæc omnia, quæ adducta ſunt, eſſe caſus, in quibus ius ſtatuit matrimonium valere ſine verbis: & eodem pacto verificari verba Eugenij dicentis regulariter exprimi per verba cùm exprimi debeãt, quoties præſentes ſunt, & non occurrit aliquis ex illis caſibus. Licet enim negare non poſſum opinionem Innocẽtij probabilem eſſe, nec poſſe efficaciter ex iure refelli, adhuc tamẽ vrgentur prædicta iura contra Innocentium. Quia in multis eorum non diſtinguitur an præſentes contraxerint, an abſentes, an cùm dicũt matrimonium probari facto vel verbis, an cũ dicunt exprimi facto aut verbis conſenſum, agant tantùm de matrimonio in illis caſibus, an in omnibus; & cùm vniuerſe loquantur, & abſque turpitudine vlla de quovis indiſtinctè poſſint intelligi, non eſt cur admittamus diſtinctionem Innocentij. Cui etiam addi poteſt ea congruens ratio, quam adducit Thom. Sanchez diſp. cit. n. 5. non eſſe credibile Eccleſiam in re tanti momenti, ſi ſentiret eſſe neceſſaria verba in aliquo caſu, id non explicaturam, maximè cùm celebratio matrimonij ſit ex rebus, quæ frequentiſſimè occurrunt, ne fruſtrarentur fideles fructu ſacramenti, & ne adulteria, & ſtupra, vel contubernia pro coniugiis haberentur. Si enim vel in aliquo caſu verba ſunt de ſubſtantia neceſſaria formæ matrimonij, nõ poteſt ignorantia eorum defectum ſupplere. Quare, qui eam conſtitutionem ignorans, contraheret, neque ſacramentum, neque contractum celebraret, quod non eſt veroſimile paſſuram Eccleſiam.

9. Sed neque Eccleſia huius contrarium vnquam aliqua lege conſtituit. Quia id, quo potiſſimum videntur Doctores oppoſitæ ſententiæ niti, vt verba eſſe neceſſaria affirmarent, eſt deciſio Pontificis in dict. c. *Tuæ fraternitatis de ſponſal.* ex eo autem capite potius habetur poſſe matrimonium per ſigna celebrari. Cùm enim rogatum eſſet à Pontifice, an verba neceſſaria eſſent, reſpondit Pontifex non eſſe neceſſaria, ſed conſenſum tantum neceſſarium, hoc eſt, ex his quæ in matrimonio interueniunt ex parte contrahentium, conſenſu ſcilicet & ſignis, cõſenſum eſſe determinatè neceſſarium, & qui nullo modo ſuppleri poteſt: at verba non eſſe determinatè neceſſaria. Quia muti ſine verbis contrahunt, pupilli defectu conſenſus non cõtrahunt; qui fari non poteſt, iungi matrimonio poteſt, qui conſentire non poteſt, nequaquam matrimonium inibit. Quam eſſe legitimam huius decreti interpretationem dicit Cuiat. ad illum textum.

10. Sed ne ſibi ipſi repugnet Pontifex, & ne inutiliter mutos adduxerit in exemplum illud quod dicit, *ſed verba eſſe neceſſaria quoad Eccleſiam*, quæ huius quæſtionis cauſa ſunt, diuerſimodè Doctores interpretantur. Nonnulli, vt idem ſit, quod vtilia. His tamen obſtat vocis proprietas, licet non negem ſæpè dici neceſſarium, quod vtile tantùm eſt: propriè autem accipienda ſunt verba, niſi neceſſitas vrgeat *cap. præter de verbo, ſignifi. & l. non aliter D. de leg. 3.* Alij dicunt verborum nomine intelligi æquipollentia, ſcilicet etiam ſigna, ita vt dicat Pontifex hoc modo. Ad matrimonium requiri conſenſum legitimum de præſenti, verba autem, vel æquipollentia eſſe neceſſaria, vt conſtet Eccleſiæ de matrimonio, atque ad probandum adijcit: *Nam & muti ſine verbis poſſunt contrahere.* Vtramque interpretationem proponit Couarruuias 2. p. cap. 4. num. 2. Hanc verò ſecundam probat

probat Gabriel in 4.diſt.27.q.1.a.1.notabili 3.inclinat Caniſius de ſponſalibus, & matrim. ad iſtum textum,& probat etiam, vel non improbat Thomas Sanchez diſp.cit.num.6.Sed valde dura interpretatio videtur, neque ſatis cohærēs textui,vt oſtendi ſupra iſto cap.n.4. cùm potius Pontifex agat de verbis,vt ab alijs ſignis diſtinguuntur. Alij iſta decretali non conſtitui ius aliquod nouum reſpondent, ſed tantùm accipiēdam eſſe declarationem antiqui, & quæ relinquat ius antiquum in ſua vi.Sed hanc interpretationem refellit latè Præpoſitus loco citato n.4.quem vide.

11. Dicamus ergo cum Cardinale in di.ca. verba dici neceſſaria quoad Eccleſiam, ad faciliorem probationem matrimonij, non aliter: idq́ue probat non ex alia ratione eſſe neceſſaria, aut ex contractus natura, cùm videamus mutorum coniugia ſine verbis valere. Vt autē optimè notat Cardinalis ibi, id quod requiritur non ad actus ſubſtantiam, ſed ad eius probationem, etiamſi dicatur ipſum eſſe neceſſarium, poteſt expediri per æquipollens. Cùm autem matrimonium perficiatur conſenſu exteriùs expreſſo, eſſet inquit Cardinalis, vna ſimplicitas dicere, quod Eccleſia anguſtaſſet probationem ſolùm in verbis, cùm facultas probandi ſit laxanda.Vnde etiam ſineverbis valebit matrimonium, ſi probationem habeat, *l.4.de fide inſtrum.*ibi: *Et ideo ſine ſcriptura, ſi conuenit, vt hypotheca ſit. & probari poterit, res obligata erit, de qua conueniunt,ſiunt enim de his ſcripturæ, vt quod actum eſt per eas facilius probari poſſit, & ſine his autem valet, quod actum eſt, ſi habeat probationem, ſicut & nuptiæ ſunt, licet teſtatio ſine ſcriptis habita eſt.* Hæc ibi. Adde etiam textum in *lib.4.de pignoribus.* Verùm, vt magis retineamus proprietatem vocis *neceſſarium*,addamus duplex eſſe matrimonium, aliud præſumptum, quod ex facto ipſo præſumitur & probatur,ſcilicet ex ſecuta copula,vel cohabitatione,aut traductione *c.ad id cap.is qui fidem,cap.per tuas,& cap.illud de ſponſalibus*,& in hoc non eſt,quod laboret iudex, vt aliā probationem requirat, cùm ſufficiat eam prædictis caſibus ab ipſo iure induci. At in matrimonio vero conſenſum legitimum verbis probandum eſſe,quæ prolata ſint,& teſtes audierint. Itaque verba dixit neceſſaria eſſe ad probationem veri matrimonij non præſumpti. Ex eo autē quod ad probationem neceſſaria ſint, colligitur ſuppleri poſſe, vt in mutis,& abſentibus,per æquipollentia,vt dictum eſt.

12. Atque iuxta hæc accipienda ſunt nonnulla in iure, quæ indicare videntur verba requiri,cap.*Licet,de ſponſa duorum*,ibi:*Si inter virum, & vxorem legitimus conſenſus interfuerit, ita quod vnus alterum verbis conſuetis recipiat, et c.tua nos de ſponſalib* ibi. *Et verba ſonant matrimonium,quoad Eccleſiam eſt matrimonium, et cap.conſultationi eodem*,ibi:*Et verba protuliſſēt.* Et in cap.*ſi inter virum eodem*,ibi.: *Ita quod vnus alterum mutuo conſenſu, verbis conſuetis expreſſè recipiat,& c.1.de ſponſa duorum*,ibi:*Manu ſtringit,corde & ore conſentit.* Nam in aliquibus iſtorum verbis nomine intelliguntur etiam æquipollentia,in alijs autem narratur, quod factum ſit,non verò ius conſtituitur.

13. Neque obſtat,quod nonnulli obijciunt à matrimonio ſpirituali ad carnale argumentum ſumi:at in ſpirituali requiruntur verba *ca. cum inter, cap. quapropter de electione, & in Clementin.de electione,& cap.ſicut cum, eodem li.6.* Ergò idem dicendum de carnali. Sed vt iam antea cœpi dicere,non ſemper valet argumentum ab vno ad aliud; quin potius ſunt multa diſcrimina, quæ proſequitur Præpoſitus loco citato,& latè Antonius de Butrio in dict.capit. *Tuæ fraternitati de ſponſalibus.*in fine.

14. Quod ſi quis quærat,an ſaltem ſit neceſſarium ex præcepto, vt qui loqui valent, adhibeant verba in celebratione matrimonij. Thomas Sanchez dicit eſſe peccatum veniale omittere verba, Sic diſp.cit.nu. 10. ſic etiam Ledeſma quæſt.45.art.2.dub.2.per ſe in quam loquēdo,nam per accidens,& ratione ſcandali, vt ſi ex eo, quod non adhiberet verba redderetur dubius contractus matrimonij, eſſet peccatum mortale.Ego quidem non video præceptum aliquod Eccleſiaſticum de verbis adhibendis,& Pontifex in dict.cap.*Tuæ fraternitati*, aut in ca. *Licet de ſponſa duorum*,non intendit excludere alia ſigna ſenſibilia expreſſiua conſenſus: & ipſe Thomas Sanchez admittit nullum in dictis capitibus contineri præceptum,& ideò Alphōſum Regem l.5.tit.2.part.4.dixiſſe tantum, *Conuiene ſe haga por palabras, para que ſe pueda probar*,quibus explicaſſe videtur mentem Innocētij in dict.cap.*Tuæ*, Quod ſi nullū agnoſcit præceptum in dict.cap. quomodo potuit conſequēter affirmare eſſe peccatum veniale in omiſſione verborum, cùm peccatum tàm mortale, quàm veniale non poſſit eſſe, niſi vbi lex & præceptum eſt, vt enim inquit Apoſtolus, *Vbi non eſt lex,non eſt præuaricatio*, & dixi latè in materia de peccatis.Nec vero ex Trident. Seſſ. 24.cap. 1. de reformatione matrimonij colligi poteſt neceſſitas verborum,vt nonnulli exiſtimarunt,cùm dicitur, *Vbi parochus viro, et muliere interrogatis,et eorum conſenſu intellecto,et c.* Neque enim neceſſarinm dicit Concilium, vt interrogatio fiat per verba, cum ſurdi & muti parochi verba percipere non poſſint,& quādo parochus interroget eos, qui loqui poſſunt, & audire non definit Concilium, neque præcepit, vt reſponſio etiam verbis fiat, ſed ſolùm vt parochus intelligat contrahentium conſenſum: poteſt autem ex ſignis æquiualentibus intelligere.

15. Ad duo fundamenta,quæ pro Innocentij ſententia propoſuimus,non eſt difficilis ſolutio ex dictis.Nam ad primum iam cōſtat,quo ſenſu intelligendus ſit textus in dict.cap. *Tuæ fraternitati*.Ad ſecundum etiam iam explicatum eſt, quo ſenſu dixerit Eugenius IV. regulariter exprimi per verba conſenſum matrimonij: ex eo autem

Digitized by Google

primi verba per conſenſum matrimonij: ex eo autem nequaquam licet colligere in aliquo ſaltem caſu eſſe neceſſaria verba, ſed ſolùm colligitur vnum vel aliud eſſe neceſſarium. Et idem dicendum eſſet, ſi in forma ſacramenti Pœnitentiæ dixiſſet regulariter per verba fieri debere. Diceremus enim non ſemper verba, neque ſemper nutus aut literas, ſed vnum vel aliud eſſe neceſſarium. At quia in eo ſacramento abſolutè, & ſine limitatione, docet verba eſſe formam, nulla ratione ſine periculo fidei affirmari poteſt, abſolutionem poſſe dari in ſcriptis, etiamſi abſens abſolui poſſet, quod tamen etiam eſt falſum, vt dixi in materia de Pœnitentia.

CAPVT VIII.

Proponuntur formulæ verborum certæ ad contrahendum, & nonnulla, quæ obſeruanda ſunt in dubiis.

SVMMARIVM.

Ea verba requiri ad matrimonium, quæ ſufficienter exprimant conſenſum de præſenti, n.1.

Quando verba ſunt dubia, attendendam mentem loquentis, n.2. Et ſi ea conſtet certo, pro illa iudicandum in vtroque foro, ibidem.

Opponitur ex l.4. de legatis 1.nu.3. & explicatur, ibidem.

Exponitur diſſenſio Tuberonis, & Seruij circa verborum intelligentiam, quando in illis erratur, num.4. et oſtenditur probabilitas ſententiæ Tuberonis, num.5.6.& 7.

Sed præfertur Seruij ſententia, & explicatur, n.8. & nonnulla deducuntur, n.9. & 10.

Quid dicendum quando verborum ſenſus ambiguus eſt, n.11.et 12.

Attendenda communis ſignificatio inter eos, cum quibus viuitur, n.13.

Quid ſi plures ſint etiam communes ſignificationes, num.14.

Quid ſi adhuc obſcura res fuerit? Fauendum matrimonio, ſi iam contractum eſt, n.15.

Quæ dicta ſunt, vera eſſe in vtroque foro, numero 16.

Quæ in aliis materiis colligantur ex hac doctrina, num.17.

1. Nonnulla in hoc cap. ſupponēda ſūt, quæ & dubitatione carent, & ſunt communia quędam principia, vt poſtea nonnullas verborum formas examinemus, de quibus Doctores dubitant. In primis autem certum eſt illa verba requiri, quæ ſufficienter exprimunt conſenſum de præſenti, vt *te accipio in meam cap. penultimo de ſponſalib. Habeo te in vxorem, teneo te, ex nunc prouidebo tibi, vt vxori: ab hoc tempore ſeruabo tibi fidem vt vxori cap. ex parte 9. de ſponſalibus, & cap. ſiquis 30. quæſt.5.* Significat enim conſenſum de præſenti. Idem eſt, ſi viro dicenti, *accipio te in meam*, reſpondeat, *placet aut conſentio*. Item illis, *volo te in vxorem*, licet de illis ſit dubium, *volo te habere in vxorem*, vt dicemus c. ſequenti. Atque hæc recepta ſunt apud DD. Itaque, ſi ea verba ſunt de præſenti in ſono & ſignificatione, non addita particula, quæ ſuſpendat executionem in futurum, vt ſi dicat, *accipio te in craſtinum*: ſiue verbis de futuro, quæ habeant ſignificationem de præſenti, ratione adiuncti, vt *habebo te ex nunc poſthac omnibus diebus vitæ meæ: vir meus eſto ab hoc tempore* matrimonium perficitur, & in ratione contractus, & in ratione Sacramenti; exprimunt enim conſenſum de præſenti; de quibus latè Ledeſma quæſt.45.art.3.dub.2. Thomas Sanchez lib.1. de Matrimonio diſputat.18.à numer.9. neque in his, quæ certa ſunt, eſt amplius immorandum.

2. Sed, vt ſciamus quid agēdum ſit, aut quomodo iudicandum ſit; quando verba ſunt dubia, ſupponendum eſt in primis attendi debere intentionem contrahentium, quidnam illis verbis ſignificari voluerint. Sic docet Cardinalis in *cap. ex literis 1. de ſponſal.* num. 1. & probat textus *in l.69 non aliter de leg.3.* Quod tamen ita intelligendum dicit Thomas Sanchez lib.2.diſput.18 num 2. vt non liceat illis pro libito verbis ſponſalium vti in matrimonio, aut è contra. Iſti enim contractus, cùm humani ſint, debent verbis conſtare, quæ ſufficiant iuxta naturam contractus ad illum explicandum: intentio enim mente retenta nihil operatur in humanis contractibus *l cum plures 62.§. locato horreo D. locati.* Pro qua ſententia citat nonnullos alios. At Paludanus in 4 diſt.27.qu.1.artic.4. concluſione 5. exiſtimat in foro externo contra contrahentes iudicari, at in foro interno valere conſenſum illum, ſi inter illos de ſenſu eorum verborum, quem ſibi mutuò explicare volebāt, conuenerit. Sed hanc Thomæ Sanchez & Paludani ſententiam ſic intelligo, etiam in foro externo iudicandum eſſe pro contrahentibus, ſi de eorum intentione & pacto conſtaret. Neque enim in re certa interpretatione opus eſt *l. continuus 137.§. cum ita ſtipulatus in fine D. de verborum obligat.* Quare hanc noſtram opinionem tenuit Hoſtienſis, Angelus, Syluester, Nauarrus, & Sa verbo *matrimonium* num.11. relati à Thoma Sanchez. Fauet noſtræ ſententiæ, quod ex determinatione iuris verba de præſenti inter impuberes non efficiūt, niſi ſenſum de futuro, ex præuia diſpoſitione legis. Ergò pariter ex præuia volūtate contrahētiū, ex natura rei poſſunt verba de præſenti efficere ſponſalia, & è contra. Adde, quod ad matrimonij valorē ſolùm requiritur conſenſus ſigno manifeſtatus, at ex præcedente pacto, & conuentione, iā ſignificatur inter illos ſufficienter. Item ſicut ſignum ſufficit in factis pro libito ſumptum, etiam in verbis. Quod ſiquis dicat iam eſſe neceſſaria verba ſecundùm communem modum, quia Eccleſiæ debet innoteſcere matrimonium, nullius momenti eſt. Quia ex natura matrimonij

Digitized by Google

trimonij non requiritur, quod conſenſus aliis innoteſcat, ſed ſolùm contrahentibus, aliàs clãdeſtina nunquam fuiſſent valida, quæ nullis aliis innoteſcunt. Fauent etiam textus in d. l. non aliter & quæ ſtatim adducam ex iure ciuili. Vnde verè dixit Rota deciſ. 689. apud Seraphinum, num. 2. *Cùm habemus claram verborum diſpoſitionem, non eſt aliter ab ea recedendum, niſi certiſſimis argumentis conſtet de contraria mente cõtrahentium* Accedit etiam ea doctrina, quam nonnulli Doctores docent, licet refragantibus Panormitano & Innocentio in d. *cap. ex literis*. Si mulier aut vir tanta ruſticitate, aut ſimplicitate ſit, vt non intelligat vim & naturam matrimonij, ſed putat ſe ad tempus inuitari ad concubitum, aut ſe poſſe liberè reſilire, quandocumque à matrimonio; licet verba fuerint de præſenti, hoc non eſſe legitimum, neque ratum matrimonium. Neque enim recurrendum eſt ad communem iuris intellectum, niſi in obſcuro, id eſt, quando de intentione contrahentium non conſtaret, vt docet Caniſius ad textum in d. *cap. ex literis* 1. In quo etiam ſenſu crediderim locutum eſſe Thom. Sanchez, neque amplius probant ea, quæ adducit, vt conſtat ex his quæ dicit eadem diſput. num. 3. Et ratio ipſa ſe prodit. Quia ſi vtrique conſtat, quid illis verbis ſibi mutuò ſignificari velint, planum eſt verbis notis de præſenti explicaſſe ſibi, quid illa ſignificent, & ex conſequenti verba fuiſſe ſufficientia ad conſenſum: at, ſi ea verborum explicatio mutua non præceſſerit, procedit opinio Thom. Sanchez, nec quidquam proderit intentio; nam tunc ea intentio verbis omninò deſtituta eſt, quæ illam explicent.

3. Sed his obſtare videtur textus in *l. 4. ſiquis in fundi ac legat. & fideicomm.* 1. vbi dicitur: *ſiquis, cum velit veſtem legare, ſuppellectilem ſcripſit, dum putat ſuppellectilis appellatione veſtem contineri, ex ſententia Pomponij veſtem tantum deberi, quemadmodum ſiquis putet auri appellatione electrum, vel aurichalcum contineri, vel quod eſt ſtultius, veſtis appellatione etiam argentum contineri: rerum enim, inquit, vocabula immutabilia ſunt, hominum mutabilia.* Quibus vltimis verbis redditur ratio non contemnenda. Non enim ſenſus eſt, vt interpretatur Accurſius, hominum vocabula ea eſſe, quæ ab hominibus impoſita ſunt, nulla enim ſunt, quæ non ſint ex hominum placito: ſed propria hominum verba vocat Cornelij, Sempronij, & quæ ab his deriuantur, Sempronianum, Cornelianum. Rerum verò vt auri, vel argenti, veſtis ſuppellectilis, fundi. Hominum autem nomina facilè mutantur; contingit enim vt fundus, qui hodie Sempronij eſt, & dicitur Sempronianum, cras ſit Cornelij, & dicatur Cornelianum: at rerum nomina non mutantur; aurum enim heri & hodie appellatur aurum. Cùm ergò verba, quibus in contractu vtuntur, ſint non hominum, ſed rerum, immutabilia ſunt; atq; adeò, qui per verba de præſenti contrahit de futuro, nihil aget, ſunt enim ea vocabula immutabilia. Sed reſpondetur huius legis 4. deciſionem non pugnare, cum ea generali regula, quam ſtatuimus ex d. *l. non aliter*. Aliud enim eſt manifeſtum eſſe, quid ſenſerit cõtrahens, quia ipſe ſuorum verborum ſenſum explicuit, vt dicebamus; aliud erraſſe in verbis, & ex falſo errore vnum pro alio poſuiſſe. Non patrocinatur ius erranti in nomine appellatiuo, ſed erranti in nomine proprio; cùm hoc frequenter mutari contingat, & facilis admittatur error, illud autem ſit immutabile, & præſumatur etiam eum qui pro ſupellectili veſtem poſuit, ludere potius voluiſſe, quam aliquid legare. At patrocinatur, quando ſuam mentem ſatis explicuit; etiamſi verba, quæ ipſe aliis explicuit eſſe ſui ſigna conſenſus, eam ex vſu hominum ſignificationem non habeant.

4. Sed, vt ea quæ hactenus diximus, circa iſtã l. 4. exactiùs intelligantur, ſciamus oportet, diſceptatum fuiſſe inter veteres iuriſprudentes Tuberonem & Seruium Sulpicium ſocerum ſuum. Tubero enim non improbabiliter dicebat, ſi de voluntate teſtantis conſtaret legatum competere, etiamſi erratum eſſet in nomine; Seruius autem affirmabat eius, qui legauit, ſententiam inſpiciendam, & in quam rem ſolitus eſſet referre ea, quæ legauit; quod intelligẽdum, quando ambigebatur, vtrùm id quod legare voluit teſtator, ſub eo vocabulo contineretur, quo illud appellauit. Cæterùm, ſi legaſſet id de quo non dubitabatur, quin in alio genere eſſet, ſcilicet ſuppellectilem pro veſte, legatum nõ valere, cùm nomina non ex opinione ſingulorum, ſed ex cõmuni vſu explicari debeant. Et in hac 2. propoſitione diſſenſit Seruius à genero ſuo, & ſubſcripſit ex Pomponio Vlpianus in d. *l. 4. de leg.* 1. & Celſus in *l. Labeo 7. §. Seruius 2. D. de ſuppel. l. E&li legata*, quamuis non diffiteatur ſe magnopere & ratione & auctoritate Tuberonis moueri. Adducit ibi rationes vtriuſque Iuris Conſulti, quas expendunt & exornant Vaconius à Vacuna libr. 4. declarat. iuris capite quinto, & ſexto, Cuia. d. l. 4. vbi ſcripſit reliquos omnes Iuris Conſultos à Tuberone optima ratione diſceſſiſſe.

5. Ex quibus apparet non poſſe nos à Seruio diſcedere, cùm eius opinioni legis auctoritatem tribuat Iuſtinianus. Cæterùm ſi meris tantùm rationibus confligendum eſſet, libenter ego irem in Tuberonis ſententiam, vt veritati conformiorem. Cùm enim nomina ad noſcendas res, & vt demonſtrent loquentis voluntatem fuerint inuenta, nihil intereſſe fatendum eſt, an ipſæ res, aut nominum expreſſione, aut alia quacunque demonſtratione cognoſcantur. Cognitis ergò ex voluntate teſtantis, iniquum videtur ex ſolo errore nominis vitiari legatum innumerabilibus ferè iuris locis reclamantibus voluntatem defuncti, vt ſupremum locum in teſtamentis obtinentem ſeruandam; aliàs mens voci ſubſeruiret, non menti vox, quæ miniſterium & ſequela eſt mentis, quæ potentior eſt voce.

6 Nec

Digitized by Google

6. Nec me, vt Seruio aſſentirem, ratio Vlpiani poſſet mouere in d.l.4. ibi, *rerum enim vocabula immutabilia, ſunt, hominum mutabilia*; quin & abſurdam dicerem. Quis namque non videt, quenquam, quod libuerit, nomen rei propriæ imponere poſſe, vt eo cognoſcatur, & appelletur domi ſuæ filiis, ſeruis, & familiaribus? Quod enim Pomponius Marcellus Tyberio dixit. *Ciuitatem Barbaris hominibus dare potes, verbis non potes*, longè alienum eſt. Non enim poteſt quis nomina mutare, vt vſui communi loquēdi deroget, at ſibi, & familiæ ſuæ poteſt.

7. Nec deeſſet legis auctoritas, qua Tuberonis opinionem amplecti poſſem. Expēdo enim ego textum in l. *cum quidam* 8. *ff. de ſuppellectili legata*, & ſuppono ad inductionem textus argentum eſcarium, vel potorium in ſuppellectile non contineri *d.l. Labeo §. Seruius*, nec dubitari quin in alio genere ſit. Quo ſuppoſito, inquit Modeſtinus. *Quod ſi quis vxori ſuæ domum cum iure ſuo omni & inſtrumento, & ſuppellectile legauerit, argentum eſcale, vel potorium non cōtinetur, niſi hoc ſenſiſſe teſtatorem legatarius docuerit.* Ecce textum in quo error nominis appellatiui non vitiat legatum, ſed valet, & admittitur probatio voluntatis coniecturatæ defuncti, ac proinde Tuberonis opinionē probaſſe videtur. Nec ſe liberabit, qui dixerit cū Barth. d. l.8. de argēto eſcali, vel potorio dubitatū fuiſſe in d. *l. Labeo*, an in ſuppellectile contineretur: id quippe repugnat expreſsè literæ textus ibi, *de quibus non ambigeretur, quin in alio genere eſſent, vt puta eſcarium argentum, etc.* Nec meliùs, qui dixerit cum Alberico ibi argentum eſcariū nomine inſtrumenti contineri, ac proinde inſtrumento & ſuppellectile legata videri legatum eſcarium argentum. Nam 1. is intellectus aduerſatur literæ, vt cuilibet intuenti conſtabit. Deinde, ſi ſub inſtrumenti appellatione continetur argentum illud, non eſſet neceſſe Legatario probare de eo ſenſiſſe teſtatorem.

8. In longum hæc diſputatio perduci poſſet, & non difficile Tuberonis ſententia defendi, ſed accedamus tamen ad explicationem Seruianæ ſententiæ. Si teſtator errauerit in nomine appellatiuo, legatum vitiatur, quamuis probet legatarius, de qua re ſenſerit teſtator. Rationes tradunt Iaſon in d. l.4. & communiter interpretes. Non me latet nonnullos exiſtimaſſe adhuc probationes coniecturatæ voluntatis teſtantis admitti, ſed fortiores, quàm in errore nominis proprij; & hanc differentiam colligi ex d. *l.*4. *de leg.* 1. Hæc tamen opinio non placuit Duareno in d.l.4. Superiora autem intelligenda ſunt, quando conſtat de tacita voluntate teſtantis; aliter dicendum quando conſtat de expreſſa; tunc enim error nominis appellatiui non vitiat.

9. Ex quo principio oritur 1. quod ſiquis bouem legando dixerit, lego equum hunc, bos legatus intelligitur. Quia licet conſtet de errore circa demonſtrationem, non eſt erratum circa corpus; & certum eſt per demonſtrationem, de qua re ſenſerit teſtator. Ita gloſſa in *l. quæ extrinſecus*, Bartholus in d.l. Paulus Caſtrenſis & alij.

10. Secundò ex eodem principio colligitur, quod ſi teſtator dixerit legatario, cùm legauero bouem, de mulo ſentiam, ſi poſtea legauerit bouem, mulus legatus videtur. Ita Accurſius in d.l.4. de leg. 1. Bartholus & Paulus de Caſtro ibi, & omnes ferè communiter interpretes, & Vaconius lib.6. Nec diſputo modo, an verum ſit, quod ait hoc fieri ex eo, quod nomen appellatiuum tranſeat in nomen proprium. Addo tamen ego hunc errorem proprie dici non poſſe cùm ſciat teſtator mulum appellari mulum, & conſultò bouem appellet. Nec deſunt, qui putent in hoc ſecundo caſu legatum non valere, inter quos Alexander d.l.4. num. 8. & adducit pro ſua opinione Bartholum. Verùm Alexandrum reprehendunt Socinus ibi num.4. & Iaſon ibidem, qui & ſatisfacit argumentis Alexādri, & Bartholi doctrinam explicat. Sunt aliqua iura, quæ aduerſari videntur d.l.4. *de leg.* 1. & his quæ diximus errore nominis appellatiui vitiari legatum, *l. librorum* 30. *§. Quod tamen de leg.* 3. *l.* 3. *§. vltimo de ſuppellectili legata d. l.* 7. *eodem.* His tamen ſatisfaciunt Duarenus & Cuiacius in d.l.4. & apud illos videri poſſunt. Atque hæc dicta ſint, quando de expreſſa intentione contrahentium, expreſsè etiam conſtat.

11. Accedamus ad explicandum, quando dubium eſt de ſenſu verborum; in præcedenti enim hypotheſi nulla de ſenſu verborum, vt ſubſunt intentioni contrahentis, dubitatio eſt. Agunt de hoc Pechius de reg. iuris 35. in regula, *in obſcuris*, Dinus in prædictis regulis, Cuiatius ad *l.*96. *in ambiguis de reg. iuris*, Donellus optimè omnium lib.1. comment. iuris ciuilis c. 15. per totum, Nonnulla Duarenus in tit. *de legatis et fideicommiſſis*, & Gothophredus ad *d.l. non aliter* litera C. breuitate qua ſolet. Ex quibus nos breuiter colligemus, quæ magis ad rem noſtrā facere videntur, exemplíſque nonnullis illuſtrabimus.

12. In primis ergò verba ambigua eſſe poſſunt, aut quia plura propriè ſignificant, aut quia vnum impropriè & abuſiuè, alterum verò propriè. Quouis modo verba ambigua ſint, ſi de mente legiſlatoris aut proferentis conſtat, iuxta illam explicanda ſunt verba, *l. non aliter*, vt in ſuperioribus dictum eſt. Quando enim de eius voluntate conſtat, licet à verborum proprietate recedere, & ea abuſiuè interpretari, *l. in ambiguis 96. D. de regulis iuris, l. cum de lanionis* 18. *§. optimum ergo D. de inſtructo & inſtrum. leg. l. Quoniam indignum C. de teſtam.* Et ratio id expoſcit. Sicut enim, in homine, qui anima conſtat & corpore, animæ præcipua habetur ratio, animus orationis ſenſus eſt, verba corpus; corpus igitur ſenſui loquentis ſeruiat neceſſe eſt, iuxta Gregorium in *cap. humanæ aures 22. quæſt. 5. & c. intelligentia 6. de verb. ſign.* At ſi dubia mens contrahentis ſit, neque quid ſenſerit, ſatis perſpicitur, ſic indagandū. Spectāda inprimis veri-

H 2 ſimili

ſimilitudo, *d.cap. inſpicimus*, veroſimile autem quid ſit eruitur ex comparatione rerum ad inuicem, vel rei ad pretium; exemplum ponit Dynus loco citato: vel ex antecedentibus & ſequentibus; exemplis illuſtrat Donellus, etiã ex qualitate perſonarum, & ex eo de quo agebatur, ſi enim prius agebatur de Matrimonio, ſequentia etiam ad eum finem dicta ex contrahente intelligi debent; ſi de ſponſalibus, ad ſpõſalia pertinebunt; & iuxta ea, quæ priùs clarè dixit, ea quæ poſtea obſcurè dixit, accipienda erunt. Eruetur etiam id, quod veroſimile eſt, ſpectata conſuetudine & qualitate loquentis, *l. Si ſeruus plurium, §. fin. D. de leg.* 1. Poſtea ſpectãda conſuetudo regionis, *d.l. ſi ſeruus:* quid etiam habebat loci ius municipale, priùs quàm quid habeat ius commune; vt enim Pechius; *vbi ſtatuta corrigunt ius cõmune, magis præſumitur ſuã mentem accommodare ſecundum ſtatuta, quam cũ iure communi l. ſiquis argentum verſ. ſimiliquè modo C. de donat.*

13. At ſi veriſimilitudo non conſtat, inſpicienda eſt propria & communis verborum ſignificatio, apud eas tamen gentes recepta, inter quas matrimonium celebratur. Poteſt enim contingere, vt ſigna recepta ad explicandum conſenſum de præſenti ſint aliqua verba, quæ nobis videntur futuri, vt de Indis refert Veracruz 1.p. Speculi art 19. in fine. Quare multum ad iudicia in his, quæ ex verborum ſignificatione pendent, attendendus eſt vulgaris, atque vſu receptus loquendi modus inter eos homines, etiamſi contra formam iuris ſit. Exemplũ eſto. Vidi ego illuſtriſſimũ Dominum D. Gaſparem à Quiroga ſumma virum prudentia, cũ in quodam oppido propè Complutum orta eſſet quæſtio ex eo, quod quidam Ruſticus decedens Capellaniam inſtituerat proximiori conferendam, niſi remotior eſſet Clericus, *Clerigo* Hiſpanè; duoq́ue reperirẽtur poſtea lapſu temporis in diuerſis gradibus conſtituti, quorum is, qui remotior erat, contenderet ſibi conferẽdam, quia Clericus erat, prout clerici nomen in iure vſurpatur; alter verò contenderet ſe præferendum, quia remotior ille non erat clericus in eo ſenſu, quem teſtator intellexit, ſcilicet Sacerdos: ipſe Illuſtriſſimus Cardinalis per ſeipſum, partibuſque litigantibus inſcijs, ex oppidis vicinis nonnullos ad ſe vocauit agricolas, ab ijſq́ue quæſiuit, quid apud eos nomine *Clerigo* intelligeretur. Illi incunctanter reſponderunt; *Quem alium Domine, niſi qui Mißam celebrat.* Cùmq́ue rurſus quæreret, an eos qui tonſuram, & gradus haberent, clericos exiſtimarent; addiderunt illi. *Quomodo Illuſtriſſime Domine iſti clerici ſunt, cum qui illis initiati ſunt, coniugati ſint, & cum vxore ſua habitent, & dormiant.* Vnde contra communem vocis clerici in iure ſignificationem, quia iuxtà communem loquendi modum inter illos vſu receptum, cui veroſimile erat conformem intentionem teſtatoris, clerici nomine Sacerdos tãtùm ſignificabatur, adiudicata eſt Capellania propinquiori nullis ordinibus initiato, etiamſi remotior minores ordines haberet. Ex communi enim vſu loquendi apud illos recepto iudicatum eſt. non habere eum, qui remotior erat, conditionem, qua propinquior excluderetur iuxta teſtatoris mentem conformem vſui communi inter illos recepto. Et verba Mercatorum eſſe intelligenda prout ea mercatores intelligunt cum Puteo lib. 1. deciſ. 19. tenet Rota apud Farinacium, p.2. deciſ. 88. num. 2. Attendenda igitur eſt in verbis communis & recepta loquentium ſignificatio, *cap. ex literis 1. de ſponſal. l. Labeo 7. D. de ſupellectili legata, & in l. anniculus amittitur 132. D. de verb. ſign.* Atque hanc in iudicando rationem tenuit Rota apud Seraphinum deciſ. 140. cuius ſuprà memini lib. 1. cap. 1. num. 3.

14. Quod ſi verba plures ſignificationes habeant etiam in communi vſu, propria ſignificatio retinenda eſt, non impropria iuxta textũ in d. *l. non aliter 69. de leg.* 3. aut quando, ſi vnum eorum ſequamur, vitioſa & inutilis diſpoſitio ſit; quod maximè in legibus, & teſtamentis locum habet, exempliſque illuſtrat Donellus. Neque enim præſumendum legiſlatorem, aut teſtatorem, qui prudens eſſe debet, aliquid vitiose & inutiliter dicere voluiſſe. Similiter, ſi plures propriæ ſignificationes ſint, ſequitur quod minimum, *cap. in obſcuris, de regulis iuris in 6. & l. ſi ita ſcriptum D. de leg. 1. l. apud Iulianum §. ſitu, D. de leg.* 3. in quam regulam videndi Dynus & Pechius.

15. Ex his ergò iam conſtat, quomodo iudicandum ſit quando ambigua ſunt verba & ad ſenſum ſponſalitium, vel matrimonij anc pitia, vt obſeruauit Rota in vna deciſione 519. apud Seraphinum, quod ſi adhuc obſcura res fuerit in dubiis, iuxta communem Doctorum ſententiam, fauendum eſt potius matrimonio, ſi contractum iam ſit, & in illius fauorem iudicandum; nam in dubiis fauorabilior eſt cauſa matrimonij. Sic Ioannes Andreas in *cap. ex parte.* Præpoſitus ibidem num. 7. Anton. de Butrio ibidem num. 10. Facit textus in *cap. ex literis de ſponſalibus, ca. videtur, qui matrimonium accuſare poſ. c. licet de teſtibus, & cap. fin. de ſententia & re iudic.* Vide etiam Decium conſ. 162. num. 13. Fauendum etiam magis fœminis, quæ ſimpliciùs loqui ſolent. Et denique, quando nihil omninò conſtat, cõtra eum, qui obſcure loquitur, ſententia fertur, *c. contra eum de reg. iuris in 6.* Sic Paludanus diſt. 27. quæſt. 2. art. 4. concluſ. 5. Gabr. qu. 1. art. 3. prope fin. Id quod etiam obſeruatur in aliis contractibus, vt contra emptorem & locatorem iudicetur, vt Cuiatius monet loco citato. Eſt autem hæc vltima regula, ad quam deuenitur, quando aliis locus non eſt.

16. Illud tamen addendum eſt, ea quæ hactenus diximus, vera eſſe in vtroque foro. Nam in cauſa matrimonij id, quod non eſt matrimonium in foro conſcientiæ, non poteſt eſſe matrimonium in foro Eccleſiæ; cùm Eccleſia nequeat efficere matrimonium, quod reuera non eſt.

Digitized by Google

eſt. Solùm in cognoſcendi modo eſt differentia. Nam in foro interno ſtandum propriæ confeſſioni; in externo verò allegatis & probatis, vt optimè Cou.2.p.c.2.n.2. Quare verba dubia accipienda ſunt, iuxta communem ſignificationem, vel qualitatem loquentium, vel veriſimilia, in cauſa matrimonij, tam in foro conſcientiæ, quàm in externo, de quo latè Thomas Sanchez diſp.18.cit.nu.1. vſque ad 7. Imò & idē dicendum in aliis contractibus, cùm leges iuſtæ ſint, & fundatæ in præſumptione vt plurimùm, quæ non ceſſat, ex eo quod deficiat in vno peculiari caſu.

17. Ex hac generali doctrina, qua vſi ſimus, in hac materia de Matrimonij formulis dubiis, multa colligi poſſunt in ſpecialibus materiis, quæ ſatis erit attigiſſe & indicaſſe locos. Hinc quomodo ſit facienda interpretatio legis, vbi ambigua verba ſunt, de quo latè Donellus d. lib.1.cap.15.& Suarez lib.6.de legibus cap. 1.2. 3.4. Hinc etiam quomodo interpretanda verba in teſtamentis & vltimis voluntatibus, quorum nonnulla exempla habet Donellus loco citato, & li.3.c.4.verſ. *hac de poteſtate*, vbi quod nomine *filij* aut *poſthumi* intelligatur, ex his regulis colligit. Hinc etiam quid in contractibus quorum exempla nonnulla & ſpeciales caſus habet Pechius in d.reg.45. Mihi enim non eſt locus omnia iſta perſequendi, quæ longum volumen deſiderarent.

CAPVT IX.

Nonnullæ dubiæ formulæ in ſpecie examinantur an efficiant coniugium?

SVMMARIVM.

Explicatur ſenſus capitis, n.1.
Illis verbis, habebo te in vxorem, & ſimilibus non confici matrimonium prima ſententia eſt, num.2.
Oppoſitum verius, n.3.
Explicatur punctus controuerſiæ et probatur, numer.4.& 5.
Optima ratio Abbatis, & exemplo certo in iure num.6.
Quid de verbis illis, volo te ducere vxorem, & ſimilibus. Thomæ Sanchez opinio, et Couarruuiæ diſtinctio, n.7.
Illis perfici matrimonium vera ſententia, n.8.
Idem iudicium de illis, volo te eſſe vxorem meam, num.9.

1. PRopoſuimus in genere, quæ ſufficere iudicauimus ad eruendum verum ſenſum, quando formula contrahendi eſt dubia. Nunc in ſpecie agemus, de illis formulis, quæ licet conſtent verbis futuri temporis; tamen executionem ſignificant, & nulla additur particula quæ faciat ſignificare de præſenti, qualia ſunt *habebo te in vxorem, prouidebo tibi vt vxori*. Nec ver de his eſt dubium; quando præcedunt verba, quæ trahant futurum ad præſens, *vt teneo te & habebo in vxorem*, vt docent Innocentius in *cap.ex parte de ſponſal.* & Cardinalis ibidem n.1.

2. Prima ergo ſententia docet illis non cōfici matrimonium, ſed ſponſalia. Quorum fundamentum hoc eſt. Quia illa verba non exprimunt conſenſum de præſenti; eodē enim modo vera eſſent, ſi de futuro intelligerentur, *habebo te in vxorem*, vera enim erunt, quamuis modo te non habeam. Et ita hanc ſententiam tenet Couar.2.p.c.4.§.1.n.3.& citatis aliis Thomas Sanchez lib.1.diſp.18.n.18. olim ex Theologis idem tenuerat Paludanus in 3.diſt.27.q.2. a.4.concl.4.eandem enim rationem putat eſſe huius formæ, *habebo te in vxorem*, *& accipiam in vxorem*, idem ſenſit Gabr.eadem diſt.q.1.a. 5.dub.4.

3. Mihi tamen ſemper verius viſum eſt eā formulam, *habebo te in vxorem*, vel *prouidebo tibi vt vxori*, licet non addatur particula, *ex nūc* aut alia ſimilis, verum efficere matrimonium. Sic Innocentius in d.*cap.ex parte de ſponſal.* Hoſtienſis in ſum.de ſponſalibus, §. *Qualiter contrahatur*, numero 13. Cardinalis in d.*ca.ex parte*, Abbas ibidem, num.3.6. & 7. Turrecremata 30.quæſtion.5. Antonius de Butrio in d. *cap. ex parte*, num.10. Petrus Gregorius, lib.9. Symptom.cap.5.in principio, & Couarruu.loco citat.fatetur eſſe communem. Probari ſolet ex d.*cap.ex parte*. Sed non rectè, nam reuera ibi iurauit ſe de cætero habiturum in vxorem, quibus non dubitamus verum effici matrimonium.

4. Ego quidem totam hanc litem ad iſtud punctum exiſtimo reductam, & in eo tantùm cardine verſari, an illa verborum formula, etiam ſi non exprimatur particula *ex nunc*, ſignificet tamen executionem ex tunc, ac ſi exprimeretur. Nam Doctores primæ ſententiæ negant, ſecundæ affirmant. Verba autem illa *habebo te in vxorem*, eam vim habere mihi perſuadeo his argumentis. Primo quia in *cap.ſi quis diuinis 30.quæſt.5.* valere dicitur matrimonium eius, qui iurauit ſe habiturum in vxorem. Quē textum deſcripſit Gratianus ex nouella conſt. 74.cap.5. Nec verò eius vim excludit Thomas Sanchez ſecutus Gutierrez & alios, cùm inquit non eſſe decretum Pontificis, neque Sancti Eccleſiæ Doctoris, ſed deſumptum ex Auth. *Quibus modis naturales efficiantur legitimi §. Quoniam autem collat.6.* neque eſſe ab aliquo Pontifice confirmatum. Tunc enim leges in decretis relatæ cenſentur vim Canonis obtinere, quando à Pontifice confirmatæ ſunt, non aliter, idq; docet communis ſententia. Sed neque Ioannes Gutierrez, neq; Thomas Sanchez ſatis huius argumēti robur percepiſſe videntur, quod bona eorū venia dixerim, non eo enim vtimur, quaſi lege confirmata à Pontifice, aut robur legis obtinente; ſed tanquam explicante vim naturalem conſenſus his verbis explicati. Cùm

Digitized by Google

enim Eccleſia non determinauerit externa ſigna in hoc contractu ad explicandum conſenſum; planum eſt relinqui in diſpoſitione contractus naturalis, iuxta communem modum loquendi, & ſignificandi; & illa ſigna, quæ ſatis ſint explicando conſenſui, ſatis erunt ad perficiendum, Imperator autem, non aliquid diſponens, ſed explicans horum verborum ſignificationem & vim, decernit illa habere ſignificationem & executionem de præſenti. Adde etiam diſpoſitionem ciuilem, vbi non obuiat Eccleſiaſticæ conſtitutioni, pondus habere tanquam quæ optimè explicet naturam contractus, circa quem nihil Eccleſia decreuit. Quod non tam citò obliuiſci debebat Thomas Sanchez, cùm hanc eandem doctrinam docuiſſet eodem lib.1.diſp.6.num.24. iuxta textum in *cap. 1. de noui operis nunciatione*. Quamuis ego leges ciuiles in his rebus matrimonialibus non habere vim legis exiſtimem, vt dicam infrà ſuo loco lib.6.c.1.§.vnico.

5. Deinde probo, quantum ego iudico, manifeſta ratione, qua vſi ſunt Panormitanus & alij. Planum eſt in iure in materia obligationum, ſi non deſtinetur dies in contractu, incontinenti obligationem contrahi. Sufficiat vulgaris textus *l. in omnibus D. de reg. iuris*. Ergò iſtis verbis, *habebo te in vxorem*, ſtatim contrahitur obligatio. Id quod etiam concedit idem Thomas Sanchez diſputatione 18. citat. numer. 18. & 20. Sed inquit eſſe obligationem poſteà celebrandi matrimonium, ego tamen ſtatim exequendi matrimonium; quod ſic oſtendo, expenſa & conſiderata ſignificatione verbi *habendi*, vt optimè ibi Abbas, numero ſeptimo. Nam habere pro legitima vxore, non denotat initium contractus, ſiue, non idem eſt atque contrahere, aliud enim eſt habere, aliud cõtrahere; ſed denotat executionẽ matrimonij; haberi enim & tractari pro legitima vxore, non poteſt, niſi quæ iam vxor eſt. Vnde voluntas habendi non omninò eadẽ eſt cum voluntate cõtrahendi, ſed addit & ſupponit voluntatem cõtrahendi, vt ſiquis dicat, Scholaſticos tractari debere tanquam ciues, ſupponit fieri ciues, vt docet idem Abbas n.2. Atque hanc eſſe ſignificationem verbi *habendi*, indicatur ex illo Simonis de Caſſia lib. 11. de iuſt. Chriſt. cap. 3. cũ explicat illud Pauli, *vnuſquiſque vxorem ſuam habeat*, ibi, *habere*, eſſe iam dicta vti, non ducere. Cùm ergò ab eo tempore oriatur obligatio tractandi tanquam vxorem, quod ſupponit neceſſariò contractum, viſus eſt in eo inſtanti voluiſſe contrahere, & contraxiſſe de præſenti, vt inquit Abbas. Qui enim vult conſequens, vult etiam illud antecedens, ſine quo non poteſt perueniri ad illud conſequens.

6. Exemplum habemus certiſſimum in iure ad id explicandum valdè accommodatum. Si teſtator filijs ſeruum ſuum purè tutorem dederit, eo ipſo directam libertatem conceſſiſſe videtur; qui tutor eſſe non poteſt, quia ſeruus eſt; quare eo ipſo, quod tutorem eum eſſe vult, ſtatim liber eſt *§.1. inſtit. qui teſtam. tut. dari poſ.* & dicit Paulus in *l. quæro 32. D. de teſtam. tut.* *Placet*, inquit, *eum qui a Domino tutor nulla nominatim adſcripta libertate datus eſt, libertatem quoque meruiſſe videri*. Quiſquis enim quid vult aut fieri iubet de re aliqua, ſimul omnia velle intelligitur, quæ præcedere oportet, & ſine quibus ad prius illud perueniri non poteſt *l. 2. D. de iuriſdictione & l. illud, de acquirenda hæreditate, et lib. 1. §. 1. D. ſi vſusfructus petatur*. Atque ex hoc intelligendus Imperator cùm inquit in *l. & ſi C. de fideicom. lib.* cùm libertatem hanc ſeruo datam hac ratione, cùm tutor nominatur, fideicommiſſariam vocat, ſicut & alienus ſeruus tutor nominatur; additur niſi aliud euidenter defunctum ſenſiſſe appareat. Euidenter autem apparet teſtatorem ſeruo ſuo directam, & non fideicommiſſariam libertatem dediſſe, cùm ſeruum proprium purè tutorem dedit. Sic enim verbis purè & ſtatim eum tutorem eſſe voluit. Quod ſi ſtatim tutor eſſe non poteſt, niſi prius ſit liber, planè id ſenſit teſtator, vt ſeruus quoque ſtatim, ac proinde directò ſit liber. Hæc mihi obtulit Donellus comment. de iure ciuili lib. 3. cap. 3. prope finem. Sic ergò in propoſito, cùm ab eo inſtanti, in quo dicit contrahens, *tractabo te in vxorem, habebo te vt vxorem*, obligatio conſurgat ſe gerendi cum illa tanquam cum vxore, in eodem igitur inſtanti contraxit de præſenti: neque enim ab eo inſtanti potuit erga illam vt vxorem ſe gerere, niſi coniugio inito atque perfecto.

7. Sed quid dicendum de his verbis, *volo te ducere vxorem, vel accipere vel contrahere, volo te habere, et tenere te, tractare te in vxorem?* Thomas Sanchez diſp. 18 cit. num. 15. exiſtimat hæc omnia tantum eſſe ſponſalia, quia ea verba verificantur, quamuis proferens modò nolit eſſe ſuam vxorem, ſed tempore futuro. At verò alij ſub diſtinctione reſpondent, dicuntque ea verba, *volo te habere tractare*, & ſimilia, efficere matrimonium: at illa verba, *volo te accipere, ducere, tecum contrahere*, non efficere matrimonium, ſed ſponſalia. Sic Couarr. 2. p. c. 4. §. 1. n. 4. citatis alijs. Ratio eſt. Quia velle cõtrahere, velle ducere non eſt contractum eſſe matrimonium, ſiquidem velle contrahere non eſt contrahere, cùm iſta verba *ducere, contrahere*, ſignificent inchoationem contractus, vt ex Panormitano dicebamus num. præcedenti; atque ideo oſtendunt nondum eſſe matrimoniũ inchoatum. Verbum autem *habendi, tractandi, et gerendi ſe pro viro*, non ſignificat inchoationẽ, ſed executionem & perfectionem contractus, cùm non poſſit vt vxor haberi, niſi quę iam eſt, atque etiam illa, *volo te habere vt vxorem*, verba ſunt, quę matrimonium efficiunt. Cùm enim verba illa vera eſſe debeant de præſenti, non poteſt de præſenti eſſe animus habendi & tractandi pro vxore, niſi ſit conſenſus contrahendi, vt dictum eſt. Sic docet Panormitanus in *capit. ex literis 1. de ſponſal.* numer. 5. Ioannes Andreas ibidem prope fin. Couarruuias

loco

loco cit. & probabile putat Thomas Sanchez diſp.cit.num.24. Paludanus in 4.diſt.27. quæſt. 2.art.2.concl.5.

8. At ego cum hac 2. ſententia conuenio in in eo, quod dicunt his verbis. *Volo te tractare pro vxore*, verum effici matrimonium iuxtà dicta num.4.& ſequentibus. Addo tamen etiam illis verbis *volo ducere, contrahere, accipere*, etiam matrimonium celebrari, non ſponſalia; diuerſaque eſſe ab illis, *contraham tecum*. Prima pars noſtræ ſententiæ iam conſtat ex dictis. Secunda verò probatur ex doctrina Gloſ. in *l. in vendentis C. de contrahenda emptione*, quæ docet his verbis, *volo vendere, volo emere* perfectam venditionem eſſe. Quòd ſi dicas, non ſequitur, volo, ergò facio: reſpondet Cardinalis in *cap. Ex literis de ſponſalibus*, optimè in his, quæ præter voluntatem exigunt aliquid extrinſecum, verum eſſe, non eſſe idem volo & facio, vt volo deſcendere, & deſcendo. At verò in his, quæ non exigunt niſi cōſenſum prꝫſentem, contractus valet, quia detegitur ex voluntate; itàque paria ſunt in matrimonio volo contrahere, & contraho: Standum inquit Cardinalis communi intelligentiæ; putat autem ille communem intelligentiam eſſe, vt ſint idem. Hæc autem vera eſſe iudicamus abſolutè, & ex vi verborum: tales enim circumſtantiæ comitari poſſunt verba iſta, ſiue ex conſuetudine loci deſumptæ, ſiue ex his, quæ præceſſerunt, vt tantùm habeant rationem ſponſaliorum, vt iam dictum eſt.

9. Idem meo iudicio dicendum de illis. *Volo te eſſe vxorem meam*. Verba enim illa matrimonium conficiunt; habent enim conſenſum de præſenti, vt ſit vxor. Neque illis verbis ſignificari poteſt conſenſus inefficax, vt vult Thomas Sanchez num.29. Is enim ſignificatur verbo, *vellem*. Igitur ſignificatur efficax conſenſus ex vi verbi, niſi ex alijs circunſtantijs velleitas quædam ſignificari intelligatur.

CAPVT X.

De formula contrahendi, in qua ponitur dictio excluſiua.

SVMMARIVM.

Quid dicendum de illa formula, non ducam aliam niſi te, num. 1.

Variis diſtinctionibus DD. explicant, num. 2. 3. 4. 5.

Explicatur duplex ſenſus particulæ, niſi n. 6.

Vera ſententia tribus propoſitionibus continetur, num. 7.

Prima pars probatur, n. 8.

Verificatur etiam in contractibus de preſenti cum particula exceptiua num. 9.

Secunda pars probatur, n. 10.

Quare aliter iudicatur de exceptiua in propoſitionibus de futuro et preſenti, aut preterito, n. 11.

Explicatur quædam limitatio ſecundæ partis, num. 12.

Colligitur quid dicendum in ſponſalibus, n. 13.

Tertia pars probatur, n. 14.

1. SEd ſupereſt explicandum, quid dicendum quando vſus eſt particulæ excluſiuæ, vt *non ducam aliam niſi te*; vel *nolo aliam in vxorem niſi te*; Idem eſt ſi dicas, *præter te*, vel *à te*, vel *quam te*. Hæc enim omnia excluſiuum ſenſum habent, vt rectè contrà nonnullos docet Thomas Sanchez, diſput. 19. num. 2. & 10. horum enim omnium eadem ratio eſt.

2. Ad hanc ergò quæſtionem nonnulli ſub diſtinctione reſpondent. Dicunt enim, ſi ſenſus fuerit exceptiuus eſſe matrimonium, quia exceptiua particula affert affirmationem; ſi ſenſus fuerit conditionalis non eſſe matrimonium. Sic Soto in 4.diſt.27. quæſt. 2.art.3. Petrus Ledeſma, quæſt.43.art.1. dub. 1. Sed iſti ſua diſtinctione rem indiſtinctam & obſcuram reddidere. Id enim ab ipſis inquiritur, quid iudicandum ſit in foro externo quando contractus initus eſt nullis alijs præcedentibus ſignis, quæ animum indicent præter hæc verba, ex vi ſignificationis verborum, vel ex communi vſu, iuxtà quem interpretamur verba.

3 Secundò alij dicunt illam particulam exceptiuam efficere in his contractibus ſenſum conditionalem tantùm & non affirmatiuum; itaque ſenſum eſſe, ſi duxero aliquam, te ducam. Sic Couar. 2.p.cap.4.§.1. à nu. 6. Thomas Sanchez citatis alijs lib. 1. diſp. 19. num. 5. ex parte. Ferdinandus Rebellus p.2.lib.4.quæſt.& quamuis idem Thomas Sanchez in d. num. 5. agat de contractibus de futuro, attamen num. 6. dicit idem dicendum eſſe in contractibus de præſenti, *nolo aliam, niſi te*. Fundamenta huius auctoris hæc ſunt. Primum ex *l. ſi ſterilis, §. penultim. D. de actionibus empti*, ex qua Doctores colligunt, promittenti ſe non venditurum niſi huic, non competere actionem, niſi in caſu, quo alijs vendiderit. Secundum eſt ex textu in *l. Titia §. fin. de manumiß. teſtam.* ibi: *Oneſiphore, niſi diligenter rationes reddideris, ne liber eſto.* Quibus verbis magis videtur grauata libertas, quàm conceſſa. Efficit ergò illa particula, *niſi*, ſenſum conditionalem. Denique quia is eſt communis modus loquendi & intelligendi. Si enim quis voueat, *non ingrediar religionem niſi Carthuſianam*, nullus dicet eo voto teneri ad ingrediendum, ſed tantùm in eo caſu, quo in religionem ingredi decernat. Signum ergò eſt communi modo loquendi conditionalem tantùm ſenſum illa particula exprimi.

4. Tertiò alij abſolutè docent eam particulam exceptiuam & affirmatiuum & negatiuum ſenſum efficere. Sic Gabriel in 4.diſt. 27.quæ.1.art.3. dub. 4. Itaque ſi ſequitur poſt

Digitized by Google

gationem affirmat, *nullus niſi Petrus currit*, ſenſus eſt, *Petrus currit & nullus alius*. Si poſt affirmationem ſequitur, negat, *omnis niſi Petrus currit, Petrus non currit alijs currentibus:* atque ita hæc eſſe ſponſalia, nō ducam aliam quam te, vel niſi te, id eſt, ducam te, & nullam aliam; & ſimiliter hæc eſſe matrimonij verba, nolo aliam niſi te. Sic docet Abbas in *cap. ex parte de ſponſalib.* nu. 8. Cardinalis ibidem, nu. 4. Rebellus loco citato dicit hunc eſſe communem modum intelligendi, licet non ſit ex vi verborum & ſeruari in praxi, idem docent Silveſter, & multi alij relati per Thomam Sanchez diſput. cit. num. 3.

5. Denique alij ſub diſtinctione reſpondēt particulam *niſi* in vltimis voluntatibus æquiparari conditionali, ideſt *ſi non*; at vero in cōtractibus facere ſenſum excluſiuum, & non conditionalem. Sic Additionator Cardinalis ad *cap. ex parte de ſponſalibus* litera C. citatque Antonium de Butrio in *cap. præterea requiſiſti de appellationibus* in 4. notabili.

6. Cæterum mihi media quædam ſententia videtur eligenda, in quam, ſi attentiùs rem iſtam Doctores conſideraſſent, facilè deuenire potuiſſent, exiſtimoque ab omnibus probandam. Sed priuſquam illam ſtatuam, adnotare placet in primis particulam *niſi* non tantùm habere vim exceptiuæ, ſed etiam cōditionalis, in quo differt ab alijs particulis exceptiuis. Itaque & ſignificat, idem quod *tantùm, ſolùm, præter.* & ſignificat idē, quod *ſi non*, Inde eſt, vt ſæpè non efficiat, niſi conditionalem ſenſum; & cùm ponitur vt conditionalis pro *ſi non*, nihil affirmat, niſi ex adiuncta materia, vel aliunde colligatur. Eſſe autem conditionalem maximè conſtat, cùm adiungitur alicui actioni vel verbo, vt in illo; *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, & in illo; *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: Ioannis 6. &. in illo: *Non dimittam te niſi benedixeris mihi.* Geneſ. 32. ideſt, *ſi non benedixeris, ſi non manducaueris, ſi non reſtitueris*. In his & in ſimilibus ſemper diſpoſitio conditionalis eſt, veluti in *d. l. Titia §. fin. D. de manumiſ. teſtam.* Vnde non rectè Thomas Sanchez probat ea lege particulam exceptiuam ſenſum conditionalem efficere. Nam ibi non ponitur tanquam exceptio, ſed tanquam conditio: *Oneſiphore niſi diligenter rationes reddideris, ne liber eſto*, ponitur conditio, ſine qua non aſſequeretur libertatem. Et idem dixerim de *l. ſi ſterilis §. penult. D. de actionibus empti, & venditi*, Nam ex ipſa ſpecie facti colligitur illum contractum conditionalem fuiſſe, non ex vi particulæ niſi, vt vult Thomas Sanchez; ſed quia expreſſum fuerat in contractu, vendo tibi rem hanc ea lege, vt ſi vendideris, non alteri, quam mihi vendas. Quare ex eo textu ad caſum, in quo nulla expreſſa conditione ponitur illa particula, argumentum deſumi non poteſt. Hinc etiam illud: Ne des Titio centum, niſi moriatur mater mea; fuit enim conditionale legatum. Hæc autem vis, quæ later in particula *niſi*, non latet in alijs exceptiuis, *præter, tantum, quam*, niſi addatur conditionalis particula *ſi*, vt, *præterquam ſi*. Quando autem ea particula *niſi* non adiungitur verbo, ſiue actioni alicuius ſed tantùm nomini, vel perſonæ, reuera habet ſenſum exceptiuum tantùm.

7. Duæ ergo ſunt partes noſtræ ſententiæ. Prima eſt. In propoſitionibus de præſenti, aut præterito ſemper particula exceptiua includit affirmationem, vt ex parte dicebant Doctores tertiæ ſententiæ contra Couarruuias, Thomam Sanchez, & alios. Secunda pars eſt. In propoſitionibus de futuro, vel quæ reſpiciunt tempus futurum, particula exceptiua non includit poſt negationem affirmationem. In quo placet Couarruuias, & Thomas Sanchez, & diſplicent Doctores tertiæ ſententiæ. Tertia pars eſt. Particula exceptiua quando ponitur in propoſitionibus affirmatiuis, planè affirmat de caſu excepto actionem verbi, & remouet ab alijs, ſiue reſpiciant tempus præſens, præteritum aut futurum. Demonſtremus omnia.

8. Prima pars ſic oſtenditur & explicatur. Et quidem in propoſitionibus ſimplicibus de præſenti negari non poteſt. Cùm enim dico, *Non video niſi te*, ſenſus eſt, te video, & nullum alium. Is enim, qui cæcus eſſet, aut oculos clauſos haberet, non diceret vicino, *non video niſi te*, neque enim illum videt. Idem eſt in enunciationibus de præterito, vt in illo Matth. *Neminem viderunt, niſi ſolum* IESVM, id eſt, IESVM *viderunt incomitatum*: ſi enim neque IESVM vidiſſent, inepta ſatis locutio eſſet; nullus niſi Petrus currit, Petro non currente ineptè diceretur. Cuius manifeſtam rationem aſſignabo infrà in 2. part. noſtræ ſententiæ, cum diſcrimine propoſitionis de futuro, de præſenti, aut de præterito. Similiter illa propoſitio, omnes niſi Petrus currunt, inepta eſſet, niſi Petrus quieſceret, & alius re vera ſenſus eſſet falſus.

9. Ex his iam colligi poteſt idem dicendum in contractibus de præſenti, quando ponitur particula exceptiua. Itaque ſi quis dicat, non vendo niſi tibi, particula illa affirmat venditionem tibi factam, & excludit alios: non volo niſi te, volo te & nullam aliam. Idque neceſſariò conuincitur. Nam ille tenetur de præſenti vera verba proferre. At non poſſunt verba eſſe vera, niſi in hoc ſenſu. Idque planè demonſtro. Nam aut tunc volo te, vel non volo te. Si primum, vinco quod volo: ſi ſecundū, ergò falsò dico, non volo niſi te, quandoquidem nec te volo, & ideò nullam volo. Non vendo niſi tibi, vel vendo tibi vel non: ſi non, locutio eſt inepta, & falſa propoſitio; ſi tibi, ergò affirmat ea particula exceptiua, & poſt negationem dicit affirmationem. Illis ergò

Digitized by Google

ergò verbis perficitur matrimonium, nolo aliam niſi te vxorem, non habeo aliam niſi te vel præter te, non duco aliam niſi te, non cõtraho niſi tecum. Neque id videtur vlla ratione negari poſſe in his contractibus, qui de præſenti celebrantur. Vnde particula exceptiua ſequens negationem in illis verbis, cum quibus anteà diximus perfici matrimonium, valet ſine dubio, vt docuit etiam Ioannes Crotus in repetit. *in cap. licet de conſtit in 6.* num. 22. quæ eſt in 5. vol. Repet. Canon. Rectè ergò Andreas Siculus lib. 1. conſ. conſ. 2. inquit: *Quòd ſi puella iuueni ſe ad concubitum appellanti reſpondeat, non conſentio niſi in actu honeſto, ſi ille factum recipit, et vitium attulit, matrimonium contractum videri.* Habuit enim de præſenti conſenſum matrimonij, citrà quòd honeſtè actus ille fieri non poſſet. Quem immeritò reprehendit Alciatus *l. 33. D. de tranſactionibus.* Alia etiam via poſſet dici, ea verba efficere matrimonium, quæ dubia ſunt propter varias Doctorum ſententias. At in dubio fauendum matrimonio eſt, iuxta dicta ſuprà cap. 8.

10. Secunda pars noſtræ ſententiæ eſt. In enuntiationibus, quæ reſpiciunt tempus futurum, particulam exceptiuam non includere affirmationem, niſi aliquid extrinſecum apponatur, quo affirmatio incluſa ſignificetur; vel id poſtulet ſubiecta materia; & id de quo agebatur, oſtendat. Id in primis declaratur exemplis, illis videlicet, quæ adducunt Couarr. & Thomas Sanchez. Non ingrediar niſi religionem Carthuſianorum. Durum videtur his verbis obligatum aliquem ad ingrediendum eam religionem dicere. Cæſar promiſit ſe hoc anno non geſturum bellum, niſi contrà Turcas; ergò contrà Turcam geret, non valet. Idemque conuinci videtur ex illa lege, *Si ſterilis, de actionib. empt.* ibi; *ſed ſi fundum ità vendidero, vt nulli alij quàm mihi eum vendat, actio eo nomine ex vendito eſt, ſi alij vendideris,* & in illo bona non alienentur niſi cauſa dotis, non excipit alias, ſed in caſu quo alienentur. Ergò antequam alteri vendatur equus, non eſt actio aduersùs eum, qui ſub ea conditione emit. Non ergò qui dicit, non vendam, niſi tibi, obligatur ad vendendum illi, niſi in caſu quo vendere decreuerit.

11. Quæ autem ſit ratio, ob quam aliter iudicandum ſit in enuntiationibus, quæ reſpiciunt tempus futurum, aliter in his quæ reſpiciunt tempus præſens, aut præteritum, ex eo deſumenda eſt; quia proprium eſt particulę exceptiuæ tollere negationem actionis in caſu excepto. Verbi gratia in hoc, nullus niſi Petrus pugnat, negationem actionis pugnæ tollit à Petro, quem excipit, & quia id in præſenti aut præterito non poteſt eſſe indifferens, vt ſit vel non ſit, vt conueniat vel non conueniat actio, quando autem reſpicit tempus futurum, eſt in differentia, vt ſit aut non ſit; inde eſt in propoſitionibus de præſenti aut præterito includi affirmationem, non verò in propoſitionibus de futuro. Explicemus magis. Nullus eſt albus niſi Petrus, negatur ab omnibus præſens exiſtentia cum albedine, & hæc negatio albedinis remouetur à Petro. Et quia de præſenti non poteſt non eſſe vnum ex his duobus, vel Petrum de præſenti eſſe album, vel non eſſe, inde eſt, vt ad hoc quod vera ſit propoſitio, Petrus de præſenti debeat eſſe albus, aliàs erit falſa. Si enim de præſenti Petrus non ſit albus, cùm non poſſit eſſe indifferens ad album, & non album, non diceretur verè, nullus niſi Petrus eſt albus. Idem eſt in illa, nullus niſi Petrus cucurrit, aut pugnauit, neque enim Petrus, qui iam præterijt, poteſt eſſe indifferens, vt illi curſus aut pugna conuenirent, aut non conuenirent. At verò cùm dico, non vendam niſi tibi, nego actionem vẽdendi in futurum omnibus determinatè, & determinatè tibi non nego actionem vendẽdi. At verò, quia indifferens eſt pro tempore futuro, vt tibi vendam vel non, poſſum enim vendere aut non vendere, & de te non affirmo, vera propoſitio eſt. An autem id oriatur ex ipſa ſignificatione particulæ exceptiuæ, vel ex communi modo ſignificandi, & intelligẽdi definire certè non audeo. Mihi potiùs videtur ex communi hominũ intelligendi modo ortum habuiſſe, & non ex vi particulę exceptiuæ. Habuit tamen communis iſte modus intelligendi ſufficiens fundamentum, vt anteà explicatum eſt. Atque id eſt, quod iuris interpretes ſolent dicere, hac particula non affirmari actum, ſed potentiam, ſic Couarruuias loco citato, & Pechius in regul. *non dimittitur* verbo, *niſi de regul. iuris in ſexto,* quòd verum eſſe non poteſt, ſi oratio reſpiciat tempus præſens, aut præteritum; in his enim non eſt potentia ſed actus: ſed ſolùm, quando reſpicit futurum, ad quem eſt potentia, & non actus. Sic etiam loquitur Antonius de Butrio in *capit. ex parte de ſponſal.* & alij frequenter.

12. Dixi autem in hac ſecunda parte niſi aliquid extrinſecum apponatur, quo intelligatur affirmatio incluſa, vel poſtulet ſubiecta materia; quia ratione eius, de quo agebatur, intelligi affirmationem incluſam multa exẽpla oſtendunt 3. Reg. 22. *Non pugnabitis contrà maiorem quenquam, vel minorem, niſi ſolùm contrà Regem Iſrael,* id eſt, contrà illum, & contrà nullum alium, 2. Paralip. 18. *Ne mihi loquaris, niſi quòd verum eſt,* id eſt, loqueris verum, & nihil aliud niſi verum. Idem in illa. *Nullus niſi Petrus curret,* ſi Petrus non eſſet curſurus falſa eſſet propoſitio. Id quod à contrario explicari poteſt. Nam particulæ exceptiuæ omnes æquiualent inter ſe; itaque idem eſt *tantùm, niſi, præter, ſolùm* & aliæ. At cùm ponitur particula tantùm affirmatiuè includit negationem. Ergò quando ponitur negatiuè, includit affirmationem. Tantùm Petrus erit albus, id eſt,

Petrus

Digitized by Google

Petrus erit albus, & nihil aliud. Si enim aliquid futurum eſſet album, falſa eſſet propoſitio. Similiter quando præceſſit affirmatio, homicidium committendum eſt hodie, & nullus niſi Petrus occidet, promitto vendere hanc domum, & nulli vendam niſi tibi. Atque hæc ratio illius, quod in *l. quibus rebus §. quidem Titio D. de condition. & demonſtration. Hæres meus ne des Titio centum, niſi mater mea moriatur*, debetur legatum mortua matre; nō ex alia ratione, niſi quia præceſſerat aſſertiua oratio, quæ centum dederat Titio ex legato. Sic enim dixerat teſtator: *Centum lego Titio*, & ſubdit, *hæres meus &c.* Vt monuit Couarruuias d. cap. 4. §. vnico numero final.

13. Ex his fit, ſi ea verba quæ ſponſalia inducunt, efferantur cum negatione, & particula exceptiua, vt non ducam, niſi te, non contraham, niſi tecum; neque ſponſalia, neque matrimonium videri. Non enim ponit ea particula actum contrahendi vt futurum cum alio, ſed remoto actu & potentia contrahendi cum alijs, ſi verum dicit promittens, relinquit potentiam tantùm ad contrahendum cum hoc. Potentia autem contrahendi non efficit ſponſalia, ſed actio futura contrahendi promiſſa.

14. Tertia pars noſtræ ſententiæ eſt manifeſta ſcilicet, particulam exceptiuam in affirmatiua oratione poſitam, verè ponere actum in caſu excepto, & remouere ab omnibus alijs. In quo conueniunt omnes, vt ducam tantùm te. Quod enim ponat actum in caſu excepto, planum eſt ex vi affirmationis, alias non eſſet affirmans, aut eſſet falſa. Quod autem alia ab actu excludantur, habet quatenus exceptio eſt, aliàs non eſſet vera propoſitio. Quare illis, tantùm te volo vxorem, volo te, & nullam aliam, tantùm te habebo vxorem, contractum videtur matrimonium iuxta dicta. Tantùm te ducam, tantùm tecum contraham, ſponſalia efficiunt. Atque ex his ſoluta manent, quæ pro ſua ſententia adducit Thomas Sanchez, & Couarruuias. Et hactenus de iſta difficultate, quam ſatis perplexam dixit Couarruuias loco ſuprà citato, num. 6. & de ea vide etiam Crotum Repet. cit. à num. 23. qui tamen rem adhuc obſcuram & perplexam relinquit.

CAPVT XI.

Tria ſigna proponuntur præter verba, de quibus examinatur, an fiat Matrimonium.

SVMMARIVM.

Explicatur quid diſputetur, num. 1.
Regula generalis de quibus ſignis, explicetur conſenſus matrimonij, num. 2.
Quid de annuli donatione, & ſubarratione, num. 3. 4. & 5.
Quid quando ſubarratio eſt ſignum matrimonij, præceſſerat tamen tantùm ſermo de ſponſalibus, num. 6.
Quid ſi annulus mittatur ab alijs, quàm à contrahente, n. 7.
Quid de porrectione manuum, n. 8.
Quid dicendum de ſigno traductionis, n. 9.
Non ſufficere etiam ſolemnem, n. 10.
Quid ſentiendum de traductione inſpecto Iure Ciuili, n. 11.

1. EXplicuimus hactenus quibus verbis cōtrahatur matrimonium, & etiam ſponſalia: at quia pro verbis ſubſtituunt homines alia ſigna, quæ vel in facto conſiſtunt, vel in aliorum verbis, quibus contrahentis conſenſus explicatur: ideo agamus oportet, de his ſignis, quibus matrimonium contrahi cenſetur; & poſtea de ſignis, quæ ex aliorum facto pendent. Sed cùm ea ſigna ſoleant & ab impuberibus, & puberibus adhiberi, primò in hoc capite & ſequenti agam de ſignis puberum, in alio de ſignis impuberum.

2. Et quidem in explicandis ſignis, quæ in facto conſiſtunt, non magna difficultas eſt. Sit ergo regula generalis. Quotieſcunque ſignum aliquod iuxta conſuetudinem loci vel communem intelligendi modum, eſt ſignū manifeſtatiuum conſenſus & amoris, efficit matrimonium, ſi adhibeatur, vel ſponſalia, iuxta id quod ex parte alterius præceſſit de præſenti, aut de futuro. Quæ regula traditur à Bonifacio octauo in *cap. vnico de deſponſat. impub. lib. 6.* ibi, *vel per alium modum*, quo ſignificetur illum in priori voluntate perſeuerare. Sed eſt in ſpecialibus caſibus declaranda regula doctrinæ cauſa.

3. Primò ſolet adduci ſignum annuli donationis, quæ ſubarratio dicitur, de quo aliqua Cuiacius *cap. fin. de deſponſat. impuber.* Et iuxta hanc regulam nonnulli dicunt interpretandum iuxta id, quod præceſſerit ex parte vnius vt ſi præceſſerit conſenſus ſponſaliorum, donationem annuli efficere ſponſalia; ſi verò præceſſerit ex parte vnius conſenſus de præſenti, ſubarratione fieri matrimonium; quia ſubarratio ſignum æquiuocum eſt, & iuxta ea quæ præceſſerunt interpretandum. Sic Thomas Sanchez lib. 1. diſputatione 22. numero 1. & 3 cit. alijs. Quod quidem verum eſt, quando iuxta loci conſuetudinem eſt anceps ſignum, & æquiuocum; tunc enim, ſi præcedunt ſponſalia, erit ſignum ſponſaliorum; ſi matrimonium, matrimonij.

4. At ſi iuxta loci conſuetudinem eſt tantum ſignum ſponſaliorum, etiamſi ex parte vnius præcedat conſenſus matrimonij, tantū efficient ſponſalia annulus & ſubarratio. Ratio eſt, quia cùm ſigna ſubſtituantur pro rebus idem eſt, ac ſi fœminæ dicenti de præſenti,

con-

conſentio, alius reſponderet, ſe conſenſurum eſſe; non enim fieret matrimonium, cùm in vtroque debeat eſſe mutuus conſenſus, nec enim claudicare poteſt vinculum matrimonij.

5. Quod ſi iuxta loci conſuetudinem eſt ſignum matrimonij, vt de conſuetudine Italiæ teſtatur deciſio Rotæ apud Farinacium l.2. 324.n.2. cui conſuetudini ſtandum cum Gloſſa in *cap. fin. de deſponſatione impuber.* Igitur ſi ea vigente conſuetudine vir fœminæ conſenſum coniugalem exprimenti annulum tradiderit, vel ſubarrauerit illam, matrimonium eſt; exprimitur enim ea ſubarratione conſenſus cõiugalis ex parte viri. Sic Gloſſa ſingularis in *cap. penultimo de ſponſal.* quam citatis aliis ſequitur Couarru.2.part. cap.4. num.4. cum ſequentibus, & Theologi frequenter; idem habet deciſio Rotæ apud Farinacium lib.1. 273. num.5.

6. Sed quid, ſi iuxta loci conſuetudinem ſubarratio ſit ſignum matrimonij, & præcedentibus ſponſalibus fiat ſubarratio? Tunc veram exiſtimo opinionem, quam ſequuntur Præpoſitus in *cap. finali de deſponſat. impuber.* in principio, & Antonius de Butrio ibidem, & deciſio Rotæ 324. cit. numero fin. & eodem lib. deciſio 166. numero 5. deciſio 62. numero 1. qui docent ſponſalia tranſire in matrimonium per ſubarrationem. Probant ex *cap fin. de deſponſat. impuber.* Sed non rectè ex eo colligunt quin potius ex eo colligi mihi videtur ſponſalia ſubarratione non fieri matrimonium ex vltimis verbis, ibi, *quamuis ab ipſo viro eadem fuerit ſubarrata.* Nam ante pubertatis annos tantùm conſtant ſponſalia cap. *vnico de deſponſat. impuber. §.2. in 6.* neque amplius indicanda ſunt, etiamſi ſubarrata fuerit. Adde etiam cum Couarru. in 1.p. cap.4. §.2. numer.2. in eo c. agi de deſponſatione de præſenti cum communi ſententia, & ideò non mirum, ſi exiſtimaretur ſubarratione fieri matrimonium; maximè ſi iuxta conſuetudinem loci eſſet ſignum matrimonij, quod tamen regulare non eſt. Melius probari poſſet ex *cap. 1. de matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*, vbi poſt promiſſionem factam nomine puellæ miſſio donorum cenſetur efficere matrimonium, & ideo gignere impedimentum, ne cum fratre poſtea contraheret. Ego enim exiſtimo id eo textu colligi, quia perſuadeo ibi fuiſſe matrimonium ratum tantùm, & ex eo ortam publicam honeſtatem, quia impedimentum ortum ex ſponſalibus multo recentius eſt in Eccleſia, vt dicam infra ſuo loco. Illud autem matrimonium ſolum contractum eſſe dicitur per munerum miſſionem, amplexus, & oſcula. Ratio etiam, quæ me mouet, hæc eſt, quia ſigna loco verborum ſubſtituuntur. Si ergò ſubarratio eſt ſignum matrimonij ex conſuetudine, ſi poſt ſponſalia ſequatur, idem eſt ac ſi verbis proteſtarentur ſe contrahere matrimonium. Quare non tam videntur ſponſalia ſubarratione tranſire in matrimonium, quàm ſubarratione fieri matrimonium, tanquam ſigno conſenſus de præſenti, atque ita ſentire videtur Thomas Sanchez diſputatione 22. citat. numero ſecundo, citatis alis.

7. At ſi annulus puellæ mittatur ab aliis, quàm à contrahente, non videntur ſponſalia, nec matrimonium, ſed donatio. Limitandum tamen, niſi conſenſu filij, & præcedentibus verbis, aut tractatu ex parte fœminæ mittatur. Abbas *cap. fin. de deſponſat. impub.* numer.7. Sanchez diſput. 22. cit. num.7. Idem dixerim de pecunia, aut iocalibus, ſi mittantur fœminæ præcedente tractatu inter amicos de contrahendo matrimonio, quem ipſa etiam fœmina ſcit præceſſiſſe, præſumuntur enim ſponſalia, vt citatis aliis docet Thomas Sanchez numer. 5. illis enim muneribus veluti confirmatur, ratum habetur, quod ab amicis ea de re geſtum eſt, atque ideò ſponſaliorum contractus initus videtur. Idem etiam iuxta hæc dicendum, quando impuberes contrahunt, & poſtea mittunt ſibi annulos, iocalia, aut pecunias. Nam licet antiquo iure, quando valebat matrimonium poſt ſeptennium, ſi mitterentur, conficiebatur matrimonium quia indicabant conſenſum de præſenti confirmari; at verò nouo iure, cùm inter impuberes non poſsint eſſe, niſi ſponſalia, licet contrahant verbis de præſenti, ita etiam ſubarratio & ſimilia, licet ex loci conſuetudine eſſent ſigna matrimonij, non efficerent niſi tantùm ſponſalia, ſicut ipſa verba de præſenti, vt poſtea dicam.

8. Secundum ſignum adduci ſolet porrectio manuum. Et, ſi viro exprimenti conſenſum matrimonij, vel ſpõſalia, fœmina porrigat manum, ſignum eſt matrimonij, vel ſponſalium, iuxta id quod præceſſerat. Nam qui tacet conſentire videtur, cùm agatur de obligatione contrahendi, ſi concurrat actus publicus. Idque in fœminis facilè contingere poteſt, quia non eſt difficile impediri etiam verecundia. Idem meo iudicio dicẽdum, ſi vir fœminæ manum apprehendens, dicat. *Do tibi fidem de contrahendo matrimonio, vel tecũ contraho,* & illa non retrahat manum, erunt ſpõſalia, vel matrimoniũ iuxta verba prolata, ab illo quidquid dicat Thomas cit. n.6. citatis aliis. Si enim repugnaret, manũ vtique retraheret. Atque pro hac ſententia non inutiliter expẽdi poſſet illud ex *cap.1. de ſponſa duorum, non ſtringit manũ*, ſed tamẽ nõ retrahit videlicet. Ratio quæ me mouet hæc eſt, quia ſicut perſeuerare in cohabitatione, quando fuit à principio nullum matrimonium, ceſſante impedimento, cum ſcientia ſufficienti, eſt ſignum conſenſus iure ſaltem antiquo; ita etiam non retrahere manum apprehenſam, quæ ſignum fidei datæ ſolet eſſe, eſt reuera porrigere, & fidem

Digitized by Google

fidem adſtringere eo actu publico, vel perſeuerantia in eo actu publico.

9. Tertium ſignum, de quo ſolet eſſe controuerſia, an indicat matrimonium, eſt traductio ſponſæ in domum ſponſi. Et Ioannes Andræas in *cap. fin. de ſponſalibus*, affirmat eſſe ſignum matrimonij ſponſalibus præcedentibus, ſequunturque alij. quos refert Couarruuias 1. part. de ſponſalib. cap. 4. §. 2. num. 1. Communis autem opinio ſtat in contrarium; neque enim vllo in iure cautum videtur, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium per traductionem, vel aliter, quàm per copulam, Cumque ea diſpoſitio ſit exorbitans à iure, non eſt ad alium caſum extendenda, vt dicam cap. ſequenti. At ſi traductio ſequatur conſenſum de præſenti, videtur ſufficiens ſignum matrimonij. Vnde vniuerſim vera videtur doctrina, quam ex Antonio Butrio refert Geminianus in *cap. vnico de deſponſat. impub.* in 6. numero 7. excepta copula propter ſpecialem iuris diſpoſitionem, quod actus ſuperueniens declarans conſenſum, declarare intelligatur ſecundùm naturam verborum præcedentium, vt ſi ſit de præſenti, intelligatur conſenſus de præſenti, ſi de futuro, intelligatur conſenſus de futuro, quamuis limitanda ſit hęc doctrina iuxta dicenda in fine capitis.

10. Hinc infertur idem dicendum eſſe quamuis ſolemniter ſponſa traducta ſit; quia nulla traductio quantumuis ſolemnis in iure habetur ſignum conſenſus de præſenti. Et cùm ea diſpoſitio nitatur præſumptione, præſumptionis autem eius ratio hic non militet, neque enim præſumitur euitatio peccati, non eſt extendenda ad alium etiam caſum præſumptum, in quo poteſt à veritate recedi. Haberet tamen locum, quando dubium probabile eſſet, an præceſſiſſent ſponſalia, an coniugium: in dubio enim hoc traductio perſuaderet præceſſiſſe coniugium, & conſenſum de præſenti verbis explicatum, vt notat Couarr. loco citato, fauetur enim matrimonio in dubijs, vt ſæpè dictum eſt, & docent deciſiones Rotæ iam citatæ.

11. Verùm hæc quæ dicta ſunt de traductione, ſiue ſolemni, ſiue non ſolemni, Iure Canonico inſpecto dicta volumus: nam iure Ciuili aliter fortaſſis dicendum eſſet, ſcilicet traductionem eſſe ſignum nuptialis cõſenſus. Nam ex verbis in accipienda vxore vſitatis, & ex certis locis iuris apparet, veterem hunc fuiſſe & ſolemnem morem in nuptijs contrahẽdis, vt noua nupta deduceretur in domum mariti, & ibi pro tradita illi vxore acciperetur. Imo quibuſdam locis iuris declaratur ex hac deductione primum nuptias initium cœpiſſe, neque ante contractas videri *l. 5. D. de ritu nupt. l. ſi cui 29. D. de condit. et demonſtrat.* Atque hinc etiam factum, vt vxorem ducere in vſu iuris, & veterum omnium dictum ſit, pro, vxori iungi, & nuptias cum illa contrahere; quem etiam morem ferè apud omnes gentes obſeruari videmus. Ducere autem vxorem eſt illi coniungi, ſic dictum, eò quod deducebatur ab ſponſo in domum ſuam. Adde feſtiuitatis vſitatæ nuptiarum ita mentionem fieri in *l. Sancimus, C. de nupt.* vt ex ea feſtiuitate eadem lex nuptiarum contractarum tempus æſtimari velit, ſi quis in conditione aliqua nuptias nominauerit. Adeò etiam ea traductio nuptialis conſenſus ſignum eſt proprium, vt abſentem mulierem per nuntium, aut Epiſtolam nubere non poſſe Pomponius dicat, quia deductione opus eſt in domum mariti, *l. Mulierem D. de ritu nuptiarum*, & conditionem nubendi tunc videri impletam, cùm vxor ducta fuerit, dicat Vlpianus in *l. Cùm fuerit, de condit. & demonſtrat.* Aurelianus quoque Imperator, cùm de donatione conſuleretur, quæ dicebatur nuptiarum die facta, & dubitaretur an à ſponſo, an à marito res donata eſſet, reſcripſit, ità demum videri à marito donatam eſſe, ſi in ſponſi domo facta fuerit donatio *l. Cùm in te, C. de donationibus ante nupt.* Atque ideò etiam Caius lib. 1. inſtitut. ait: *Nuptias eſſe legimus, cùm Romanus Romanam nuptijs interuenientibus, vel conſenſu vxorem ducit.* Et quamuis inter nonnullos iuris interpretes diſſenſio ſit, an ad matrimonium requiratur traductio ſimul cum conſenſu, vel ſufficiat ſolus conſenſus verbis expreſſus; & melior interpretum pars ſentiat non eſſe neceſſarium, vt probat textus in *l. penultima, de donationibus inter virum et vxorem, et l. ſi donationum C. de nuptijs*, & docent Duarenus de nuptijs *§. 2. ad tit. ſoluto matrimonio*, Donellus lib. 13. cõment. cap. 20. *§. reſtat ritus & ſolemnitas nuptiarum*, Conradus Ritres Huſius ad Iuſtiniani nouellas p. 4. c. 1. num. 10. & alij. Attamen hoc apud illos indubitatum eſt traductionem celebrati coniugij ſignum eſſe in iure, vt ſuperiora omnia oſtendunt. Vnde Donellus loco cit. inquit, in re certa, & conſenſu certis verbis expreſſo traductione non eſſe opus. At ſi de voluntate contrahentium, nihil amplius proponeretur, quam eos velle nuptias celebrare, ibi deductionem ad nuptias pertinuiſſe intelligirur, non quod præter conſenſum vellent veteres aliquid amplius adhiberi, ſed quod intelligerent his rebus, atque hoc riru conſenſum declarari, vt ſemper in his omnibus vnus & idem eſſet conſenſus. Ex traductione igitur tanquam ex certo indicio nuptiarum etiam nuptiæ contractæ arguuntur, quæ eſt ſententia, *l. cui fuerit 15. D. de condit. et demonſtrat.* Concludo igitur, ſicut de ſubarratione dicebamus, vbi traductio ea ſolemnis recepta fuerit pro nuptiali ſigno, eo ritu adhibito ſufficienter præſumi initum iam matrimonij contractum de præſenti: eadem enim ratio militat, quæ in ſubarratione: adhibetur, namque ea traductio loco verborum de

præſenti ex Regionis conſuetudine. Hic reſtabat explicandum, quid dicendum eſſet de taciturnitate præſente alio an ſatis ſit in ſponſalibus aut matrimonijs, ſed de hoc dicam capite 15.

CAPVT XII.

An copula, vel nixus ad copulam ſit ſignum Matrimonij.

SVMMARIVM.

Ex copula non præſumi matrimonium, ſed conſenſum aliquibus adiunctis, n. 1.
Eſt ſignum conſenſus, quando in matrimonio à principio nullo ratione alicuius impedimenti, & in eo diſpenſante Pontifice adhuc copulantur, n. 2.
Explicantur varia iuris loca, ibidem.
Item quando præceſſerunt ſponſalia ſecundùm antiqui iuris diſpoſitionem, quæ ſit eius diſpoſitionis ratio explicatur, n. 3.
Si accedens proteſtetur ſe accedere animo fornicario, non coniugali, non tranſeunt ſponſalia in matrimonium, n. 4.
Iam hæc ceſſaſſe vbi receptum Tridentinum, ibidem.
Quomodo intelligendum, quod præcedente tractatu de matrimonio copula ſit ſignũ matrimonij, n. 5.
Quid ſi contractis duobus ſponſalibus, poſt ſecunda copuletur prima, n. 6.
An conatus copulæ ſit etiam ſignum ac copula? negans opinio præfertur, n. 7.
Eorum qui contra ſentiunt, fundamenta diluuntur, n. 8. 9. 10. 11. 12. 13.
Multo minus tactus & oſcula ſunt ſigna matrimonij, n. 14.
Explicatur magis quod dictum eſt de conatu ad copulam, n. 15.
Eadem ſigna habere locum in mutis, ſurdis, & tacitis, n. 16.

ALIVD ſignum, de quo frequens mentio eſt in iure, eſt copula conſummata. Quæ autem dicatur conſummata explicabo infra, cùm de diſſolutione matrimonij per tranſitum ad religionem ſermo fuerit lib. 7. Verùm antequam explicemus caſus, in quibus in iure dicitur copulam eſſe ſignum matrimonij, obſeruandum eſt ex copula iure non præſumi matrimonium, vt notat Gloſſa in *capite illud, de præſumpt.* & fauet textus in *capite 1. 30. quæſt. 5.* Solùm ergo præſumitur in iure conſenſus, quando alia præceſſerint, quæ nunc ſigillatim explicanda ſunt.

2. Primò ergo eſt ſignum conſenſus, quando matrimonio à principio exiſtente nullo ratione alicuius impedimenti, obtenta facultate contrahendi, & in ſolemnitate diſpenſante Principe, vbi ea recepta eſt, perſeuerant ſcientes in coniugali commercio; videntur enim nouè conſenſum adhibere per ea externa ſigna. Sic Gloſſa in *capite non debet de conſanguinitate*, quam probat Abbas, & communis Doctorum ſententia, & colligitur ex *capite fin. & capite propoſuit, de Coniugio ſeruorum*, & ibidem Gloſſa Bernardi notat, ex copula carnali tempore idoneo ſcienter ſubſecuta matrimonium præſumi, ſi prius conſenſus verbis expreſſus eſt, ſed ratione impedimenti fuit nullus; copula enim antiquo iure ſignum fuit conſenſus de præſenti poſt ſponſalia, vt dicam numero ſequenti. Ergo etiam erit ſufficiens ſignum præcedentis priùs conſenſus, ſi poſtea ſcienter in eodem commercio perſeuerent. Atque hac ratione intelligendus videtur Couarru. 2. part. capite 4. numero 8. & alij, qui dicunt, ſi matrimonium de præſenti fuerit nullum, quia viuente altero contractum erat, illo mortuo neceſſarium eſſe novum conſenſum. Eſt quidem copula tempore idoneo ſignum noui conſenſus, quæ in his locis, in quibus valet matrimonium clandeſtinum, locum habent, aut cùm diſpenſauit in ſolemnitate Pontifex. Atque hoc etiam ſenſu intelligendum monet Couarru. quod ait Paulus, *l. Eos qui 65. D. de ritu nup.* cùm inquit. *Et ſi contra mandatum contractum ſit matrimonium in Prouincia, tamen poſt depoſitum officium, ſi in eadem voluntate perſeuerent, nuptias iuſtas effici, & filios deinde natos legitimos*; perſeuerare enim dicitur per cohabitationem. Sic etiam inquit Couarru. intelligendum Vlpianum in. *l. ſi quis in ſenat. ordine, eodem tit.* cùm dicit: *Si quis in ſenatorio ordine libertinam vxorem habuerit, quamuis vxor non ſit, attamen amiſſa dignitate vxorem incipere eſſe poſſe*, ſcilicet, perſeuerante commercio coniugali, quod conſenſus noui perſeuerantis ſignum eſſe creditur. Atque hinc etiam intelligendus textus in *cap. Veniens el 1. de ſponſal.* vbi, cum fœmina ſponſalia contraxiſſet cum quodam inſcijs parentibus, & poſtea à parentibus alteri nuptui traderetur, quem illa auerſabatur, diceretque iam ſe à primo cognitam, atque adeo ſponſalia priora in matrimonium tranſijſſe, repertum eſt impeditos eſſe gradu conſanguinitatis, atque adeo inter illos matrimonium eſſe non poſſe etiam ſecuta copula Quare: dum cauſa cum ſecundo verteretur de validitate matrimonij, ille aliam duxit vxorem, & ea alteri nupſit. Res delata eſt ad Pontificem. Secundus ille interea è viuis diſceſſit. Reſpondet Pontifex ſi conſtiterit, à primo, cum quo ſponſalia contraxerat, eccleſiæ iudicio ob impedimentum conſanguinitatis ſeparatam, & tertio ſine contradictione in facie Eccleſiæ copulatam, & ſecundum deceſſiſſe, cum tertio remanere:. Conſiderat Pontifex ſecundum deceſſiſſe, fortaſſis enim fuerat ſecundum validum coniugium, quo exiſtente valido non poterat cum tertio locus eſſe matrimonij. Iubetur autem, & compelli-

fidem adſtringere eo actu publico, vel perſeuerantia in eo actu publico.

9. Tertium ſignum, de quo ſolet eſſe controuerſia, an inducat matrimonium, eſt traductio ſponſæ in domum ſponſi. Et Ioannes Andræas in *cap. fin. de ſponſalibus*, affirmat eſſe ſignum matrimonij ſponſalibus præcedentibus, ſequunturque alij. quos refert Couarruuias 1. part. de ſponſalib. cap. 4. §. 2. num. 1. Communis autem opinio ſtat in contrarium; neque enim vllo in iure cautum videtur, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium per traductionem, vel aliter, quàm per copulam, Cumque ea diſpoſitio ſit exorbitans a iure, non eſt ad alium caſum extendenda, vt dicam cap. ſequenti. At ſi traductio ſequatur conſenſum de præſenti, videtur ſufficiens ſignum matrimonij. Vnde vniuerſim vera videtur doctrina, quam ex Antonio Butrio refert Geminianus in *cap. vnico de deſponſat. impub.* in 6. numero 7. excepta copula propter ſpecialem iuris diſpoſitionem, quod actus ſuperueniens declarans conſenſum, declarare intelligatur ſecundùm naturam verborum præcedentium, vt ſi ſit de præſenti, intelligatur conſenſus de præſenti, ſi de futuro, intelligatur conſenſus de futuro, quamuis limitanda ſit hęc doctrina iuxta dicenda in fine capitis.

10. Hinc infertur idem dicendum eſſe quamuis ſolemniter ſponſa traducta ſit; quia nulla traductio quantumuis ſolemnis in iure habetur ſignum conſenſus de præſenti. Et cùm ea diſpoſitio nitatur præſumptione, præſumptionis autem eius ratio hic non militet, neque enim præſumitur euitatio peccati, non eſt extendenda ad alium etiam caſum præſumptum, in quo poteſt à veritate recedi. Haberet tamen locum, quando dubium probabile eſſet, an præceſſiſſent ſponſalia, an coniugium: in dubio enim hoc traductio perſuaderet præceſſiſſe coniugium, & conſenſum de præſenti verbis explicatum, vt notat Couarr. loco citato, fauetur enim matrimonio in dubijs, vt ſæpè dictum eſt, & docent deciſiones Rotæ iam citatæ.

11. Verùm hæc quæ dicta ſunt de traductione, ſiue ſolemni, ſiue non ſolemni, Iure Canonico inſpecto dicta volumus: nam iure Ciuili aliter fortaſſis dicendum eſſet, ſcilicet traductionem eſſe ſignum nuptialis cõſenſus. Nam ex verbis in accipienda vxore vſitatis, & ex certis locis iuris apparet, veterem hunc fuiſſe & ſolemnem morem in nuptijs contrahẽdis, vt noua nupta deduceretur in domum mariti, & ibi pro tradita illi vxore acciperetur. Imo quibuſdam locis iuris declaratur ex hac deductione primum nuptias initium cœpiſſe, neque ante contractas videri *l. 5. D. de ritu nupt. l. ſi cui 29. D. de condit. et demonſtrat.* Atque hinc etiam factum, vt vxorem ducere in vſu iuris, & veterum omnium dictum ſit, pro, vxori iungi, & nuptias cum illa contrahere; quem etiam morem ferè apud omnes gentes obſeruari videmus. Ducere autem vxorem eſt illi coniungi, ſic dictum, eò quod deducebatur ab ſponſo in domum ſuam. Adde feſtiuitatis vſitatæ nuptiarum ita mentionem fieri in *l Sancimus, C. de nupt.* vt ex ea feſtiuitate eadem lex nuptiarum contractarum tempus æſtimari velit, ſi quis in conditione aliqua nuptias nominauerit. Adeò etiam ea traductio nuptialis conſenſus ſignum eſt proprium, vt abſentem mulierem per nuntium, aut Epiſtolam nubere non poſſe Pomponius dicat, quia deductione opus eſt in domum mariti, *l. Mulierem D. de ritu nuptiarum*, & conditionem nubendi tunc videri impletam, cùm vxor ducta fuerit, dicat Vlpianus in *l. Cum fuerit, de condit. & demonſtrat.* Aurelianus quoque Imperator, cùm de donatione conſuleretur, quæ dicebatur nuptiarum die facta, & dubitaretur an à ſponſo, an à marito res donata eſſet, reſcripſit, itá demum videri à marito donatam eſſe, ſi in ſponſi domo facta fuerit donatio *l. Cùm in te, C. de donationibus ante nupt.* Atque ideò etiam Caius lib. 1. inſtitut. ait: *Nuptias eſſe legimus, cùm Romanus Romanam nuptijs interuenientibus, vel conſenſu vxorem ducit.* Et quamuis inter nonnullos iuris interpretes diſſenſio ſit, an ad matrimonium requiratur traductio ſimul cum conſenſu, vel ſufficiat ſolus conſenſus verbis expreſſus; & melior interpretum pars ſentiat non eſſe neceſſarium, vt probat textus in *l. penultima, de donationibus inter virum et vxorem, et l. ſi donationum C. de nuptijs*, & docent Duarenus de nuptijs *§. 2. ad tit. ſoluto matrimonio*, Donellus lib. 13. cõment. cap. 20. *§. reſtat ritus & ſolemnitas nuptiarum*, Conradus Ritres Huſius ad Iuſtiniani nouellas p. 4. c. 1. num. 10. & alij. Attamen hoc apud illos indubitatum eſt traductionem celebrati coniugij ſignum eſſe in iure, vt ſuperiora omnia oſtendunt. Vnde Donellus loco cit. inquit, in re certa, & conſenſu certis verbis expreſſo traductione non eſſe opus. At ſi de voluntate contrahentium, nihil amplius proponeretur, quam eos velle nuptias celebrare, ibi deductionem ad nuptias pertinuiſſe intelligitur, non quod præter conſenſum vellent veteres aliquid amplius adhiberi, ſed quod intelligerent his rebus, atque hoc ritu conſenſum declarari, vt ſemper in his omnibus vnus & idem eſſet conſenſus. Ex traductione igitur tanquam ex certo indicio nuptiarum etiam nuptiæ contractæ arguuntur, quæ eſt ſententia, *l. cui fuerit 15. D. de condit. et demonſtrat.* Concludo igitur, ſicut de ſubarratione dicebamus, vbi traductio ea ſolemnis recepta fuerit pro nuptiali ſigno, eo ritu adhibito ſufficienter præſumi initum iam matrimonij contractum de præſenti: eadem enim ratio militat, quæ in ſubarratione: adhibetur, namque ea traductio loco verborum de

præſenti ex Regionis conſuetudine. Hic reſtabat explicandum, quid dicendum eſſet de taciturnitate præſente alio an ſatis ſit in ſponſalibus aut matrimonijs, ſed de hoc dicam capite 15.

CAPVT XII.

An copula, vel nixus ad copulam ſit ſignum Matrimonij.

SVMMARIVM.

Ex copula non præſumi matrimonium, ſed conſenſum aliquibus adiunctis, n. 1.
Eſt ſignum conſenſus, quando in matrimonio à principio nullo ratione alicuius impedimenti, & in eo diſpenſante Pontifice adhuc copulantur, n. 2.
Explicantur varia iuris loca, ibidem.
Item quando præceſſerunt ſponſalia ſecundùm antiqui iuris diſpoſitionem, quæ ſit eius diſpoſitionis ratio explicatur, n. 3.
Si accedens proteſtetur ſe accedere animo fornicario, non coniugali, non tranſeunt ſponſalia in matrimonium, n. 4.
Iam hæc ceſſaſſe vbi receptum Tridentinum, ibidem.
Quomodo intelligendum, quod præcedente tractatu de matrimonio copula ſit ſignũ matrimonij, n. 5.
Quid ſi contractis duobus ſponſalibus, poſt ſecunda copuletur prima, n. 6.
An conatus copulæ ſit etiam ſignum ac copula? negans opinio præfertur, n. 7.
Eorum qui contra ſentiunt, fundamenta diluuntur, n. 8. 9. 10. 11. 12. 13.
Multo minus tactus & oſcula ſunt ſigna matrimonij, n. 14.
Explicatur magis quod dictum eſt de conatu ad copulam, n. 15.
Eadem ſigna habere locum in mutis, ſurdis, & cæcis, n. 16.

ALIVD ſignum, de quo frequens mentio eſt in iure, eſt copula conſummata. Quæ autem dicatur conſummata explicabo infra, cùm de diſſolutione matrimonij per tranſitum ad religionem ſermo fuerit lib. 7. Verùm antequam explicemus caſus, in quibus in iure dicitur copulam eſſe ſignum matrimonij, obſeruandum eſt ex copula iure non præſumi matrimonium, vt notat Gloſſa in *capite illud, de præſumpt.* & fauet textus in *capite 1. 30. quæſt. 5.* Solùm ergo præſumitur in iure conſenſus, quando alia præceſſerint, quæ nunc ſigillatim explicanda ſunt.

2. Primò ergo eſt ſignum conſenſus, quando matrimonio à principio exiſtente nullo ratione alicuius impedimenti, obtenta facultate contrahendi, & in ſolemnitate diſpenſante Principe, vbi ea recepta eſt, perſeuerant ſcientes in coniugali commercio, videntur enim nouè conſenſum adhibere per ea externa ſigna. Sic Gloſſa in *capite non debet de conſanguinitate*, quam probat Abbas, & communis Doctorum ſententia, & colligitur ex *capite fin. & capite propoſuit, de Coniugio ſeruorum*, & ibidem Gloſſa Bernardi notat, ex copula carnali tempore idoneo ſcienter ſubſecuta matrimonium præſumi, ſi prius conſenſus verbis expreſſus eſt, ſed ratione impedimenti fuit nullus; copula enim antiquo iure ſignum fuit conſenſus de præſenti poſt ſponſalia, vt dicam numero ſequenti. Ergo etiam erit ſufficiens ſignum præcedentis priùs conſenſus, ſi poſtea ſcienter in eodem commercio perſeuerent. Atque hac ratione intelligendus videtur Couarru. 2. part. capite 4. numero 8. & alij, qui dicunt, ſi matrimonium de præſenti fuerit nullum, quia viuente altero contractum erat, illo mortuo neceſſarium eſſe novum conſenſum. Eſt quidem copula tempore idoneo ſignum noui conſenſus, quæ in his locis, in quibus valet matrimonium clandeſtinum, locum habent, aut cùm diſpenſauit in ſolemnitate Pontifex. Atque hoc etiam ſenſu intelligendum monet Couarru. quod ait Paulus, *l. Eos qui 65. D. de ritu nup.* cùm inquit. *Et ſi contra mandatum contractum ſit matrimonium in Prouincia, tamen poſt depoſitum officium, ſi in eadem voluntate perſeuerent, nuptias iuſtas effici, & filios deinde natos legitimos*; perſeuerare enim dicitur per cohabitationem. Sic etiam inquit Couarru. intelligendum Vlpianum in. *l. ſi quis in ſenat. ordine, eodem tit.* cùm dicit: *Siquis in ſenatorio ordine libertinam vxorem habuerit, quamuis vxor non ſit, attamen amiſſa dignitate vxorem incipere eſſe poſſe*, ſcilicet, perſeuerante commercio coniugali, quod conſenſus noui perſeuerantis ſignum eſſe creditur. Atque hinc etiam intelligendus textus in *cap. Veniens el 1. de ſponſal.* vbi, cum fœmina ſponſalia contraxiſſet cum quodam inſcijs parentibus, & poſtea à parentibus alteri nuptui traderetur, quem illa auerſabatur, diceretque iam ſe à primo cognitam, atque adeo ſponſalia priora in matrimonium tranſijſſe, repertum eſt impeditos eſſe gradu conſanguinitatis, atque adeo inter illos matrimonium eſſe non poſſe etiam ſecuta copula Quare: dum cauſa cum ſecundo verteretur de validitate matrimonij, ille aliam duxit vxorem, & ea alteri nupſit. Res delata eſt ad Pontificem. Secundus ille interea è viuis diſceſſit. Reſpondet Pontifex ſi conſtiterit, à primo, cum quo ſponſalia contraxerat, eccleſiæ iudicio ob impedimentum conſanguinitatis ſeparatam, & tertio ſine contradictione in facie Eccleſiæ copulatam, & ſecundum deceſſiſſe, cum tertio remaneret. Conſiderat Pontifex ſecundum deceſſiſſe, fortaſſis enim fuerat ſecundum validum coniugium, quo exiſtente valido non poterat cum tertio locus eſſe matrimonij. Iubetur autem, & compelli-

Digitized by Google

pellitur cum tertio remanere, quia habitatione, & commercio poſt mortem alterius poterat vltimum coniugium conſtare. Alias, ſi de valore ſecundi nulla eſſet dubitatio, quid opus erat illa addere: *Et ſi ille, cui a parentibus fuit copulata, è præſenti vita deceſſit.* Hinc etiam ortum habuit deciſio Pontificis in *capite. cum in Apoſtolica eodem*, vbi illi, qui viuente altero coniuge copulati ſunt, vno ex eis inſcio, pendente tamen lite ſuper valore primi matrimonij, iam pronuntiata ſententia ſuper nullitate, permittitur vt remaneant copulati, quaſi qui, illo impedimento ceſſante, per cohabitationem & copulam conſenſum nouè oſtendiſſent.

3. Secundò eſt etiam copula ſignum conſenſus, quando præceſſerunt ſponſalia ſecundùm antiqui iuris diſpoſitionem, quæ locum habet etiam poſt Tridentini deciſionem in his regionibus, in quibus non eſt recepta Tridentini diſpoſitio, *capite. veniens 2. c. is qui fidem, capite. fin. de ſponſalibus.* Atque huc reſpicit, quod habetur in *capite. 1. de ſponſa duorum*, ibi. *Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui, quod eam ducet, ſi permiſerit eam rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu.* Quod ſic explicat ibidem Cuiacius, qui conditionem iſtam hic videri honeſtam vult, & verè honeſtam eſſe affirmat, quia ea verba ita accipienda ſunt, ſi permiſerit eam rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu, id eſt, vel in hoc, vt qui ſponſalia, ſequitur concubitus atque congreſſus, etiam ſit pro fide conſenſus, ſiue pro matrimonio præſumpto, vt *capite. is qui fidem 30. de ſponſalibus*, pro conſenſu nuptiali, pro conſenſu obſequente rationi, non libidini. Tota autem huius deciſionis ratio fundata eſt in præſumptione iuris, ex communi Doctorum ſenſu. Vbi enim duæ præſumptiones eſſe poſſunt, vna, quod homo velit euitare peccatum, vel pœnam: alia quod velit delinquere, in dubio capienda eſt præſumptio, quod nolit delinquere, & ſic pœnam & culpam euitare *l. ſi conſtat C. de compenſ.* Quare, qui promiſit aliquam accipere in vxorem, & cum ea poſtmodum conſummat copulam, dubitare poſſumus, an voluerit fornicari, an verò tanquam cum vxore coniungi, & ſic ſponſalia de futuro vera efficere, vt fiant de præſenti. Cumque ea res occulta ſit, & Eccleſia non iudicet de occultis, & alias vnuſquiſque præſumatur bonus, quando non conſtat eſſe malum, præſumit Eccleſia, quod peccare noluerunt, ſed affectu maritali coniungi, & ideo induci præſumptum matrimonium. Quod non ita accipiendum eſt, quaſi Eccleſia ſentiat ex vi copulæ matrimonium fieri, vt rectè notat Baſſolis in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 3. in ſolution. ad argum. neque præſumit, quod illa copula ſit licita, niſi præceſſerit conſenſus mutuus de præſenti expreſſus per verba, vel ſigna certa. Hunc autem conſenſum ſic expreſſum præſupponit Eccleſia præceſſiſſe, dum rationabiliter præſumit bonum, de quo non eſt probatum malum, & ideò iudicat matrimonium conſummatum. Atque hoc ſenſu intelligendi Doctores, qui dicunt ſponſalia per copulam tranſire in matrimonium, quia, ſcilicet, executa copula tanquam cum coniuge præſumit Eccleſia iam inter illos præceſſiſſe conſenſum mutuum vtrique per verba de præſenti expreſſum. Hinc fit matrimonium ſecundùm contractum nullum eſſe contra matrimonium præſumptum *capite fin. de ſponſal.* & pati debet quamcumque excommunicationem ne à prima ſeparetur, cùm reuera illa excommunicatione non ligetur, vt dico in tractatu de excõmunicatione. Videdus Præpoſitus *cap. fin. de ſponſalibus, num. 3.* Quomodo autem contra matrimonium præſumptum admittatur probatio, dicam fortaſſè in vltimo lib. huius operis, vbi de nonnullis in iudicãdo de matrimonio ſeruãdis ſermo fuerit.

4. Quod ſi tempore, quo accedit ad illam proteſtetur ſe non accedere animo coniugali, ſed adulterino, Innocentius in *capite veniens 2. de ſponſal.* cenſet adhuc valere matrimoniũ, & tranſire in coniugium, quia putat haberi pro turpi conditione, atque adeò reijci à contractu, iuxta textum in *capite fin. de condit. appoſitis.* & ita non audiretur contra præſumptionẽ Eccleſiæ. Sed reuera ea explicatione præmiſſà non tenet; eſt enim contra ſubſtantiam matrimonij. Pone illum verbis contrahere, quorum loco ſubſtituatur copula, ac dicere: *Ego tecum contraho modo, cum animo tamen tecum fornicandi*, non transferunt ius aliquod, alias non eſſet fornicatio copula ſequens. Idem ergo eſt, ſi priùs ſuum animum explicuerit. iam enim non poteſt copula illa eſſe ſignum vel præſumptio conſenſus de præſenti ſufficienter expreſſi, cum expreſſus ſit contrarius. Sunt etiam contra Innocentium Doctores, qui dicunt admitti indirectè probationem contra eam præſumptionem, quæ non alia eſt, niſi cùm oſtendit etiam ſe animum non habuiſſe. In his autem locis vbi Tridentinum receptum eſt, ceſſaſſe hanc notam matrimonij iam pridem ab omnibus receptum eſt. Tum quia hoc matrimonium reuera eſt præſumptum, & alias clandeſtinum, quantum ad pœnas iuris: irritauit autem Concilium omnia matrimonia clandeſtina. Tùm etiam quia remanent eadem inconuenientia, quæ Concilium euitare intendit, ſi ea diſpoſitio locum haberet. Vide de hoc deciſionem Aloyſij Riccij 234. in Praxi rerum fori Eccleſiaſtici.

5. Tertiò eſt etiam copula ſignum conſenſus matrimonij, ſi præceſſerit tractatus de matrimonio, vt ſumi poteſt ex capite *Veniens, de eo qui duxit*, quæ eſt etiam ſententia Ioannis Andreæ, & aliorum, quos retuli ſupra capite 7. num. 4. qui dicebant præcedente tractatu de contrahendo matrimonio non requiri verba, ſed ſigna ſufficere. Hæc tamen præſumptio in eodem ſenſu accipienda eſt, iuxta ea quæ diximus

Digitized by Google

diximus num. præcedenti. Cùm enim copula ſignum anceps ſit affectus maritalis, & fornicarij, non poteſt inter ipſos coniuges eſſe ſignum affectus maritalis, niſi ſibi inuicem antea explicuerint conſenſum mutuum de præſenti, ſed præſumuntur explicuiſſe, cùm peruenerunt ad copulam, ne peccaſſe præſumat Eccleſia de his, quos malos eſſe non conſtat.

6. Sed circa ſignum iſtud nonnulla dubia occurrunt, quæ explicatione indigent. Primum eſt, ſi quis poſtquam cum alia ſponſalia contraxit, & contrahit etiam ſponſalia cum alia, renuente prima, & poſt ſecunda ſponſalia copulatur primæ, an tranſeant prima in matrimonium? Dubitat de hoc Præpoſitus in cap. *Is qui fidem de ſponſalib.* nu. 5. & dicit in primis caſum iſtum eſſe dubitabilem, in dubijs autem fauendum eſſe matrimonio, vt iam dictum eſt ſupra cap. 8. num. 14. Deinde dicit primis ſponſalibus per ſecunda non derogatum, & ita illa valere, atque ideò copula ſecuta tranſire in matrimonium. Alij exiſtimant non tranſire, ſed caſum iſtum eſſe omiſſum in iure, & ita aliter iudicandum. Fatentur etiam adhuc prima ſponſalia valere, idque certum eſt. Cæterùm cum Eccleſiæ præſumptio in hoc caſu ceſſet, quia ſemper præſumit aliquem non peccare, & velle euitare pœnam, & culpam, præſumit affectu maritali accedere, & in primo conſenſu perſeuerare efficiendi vera ſponſalia. Ea autem præſumptionis ratio ceſſat in hoc caſu. Nam per ſecunda ſponſalia oſtendit ſe à prima velle recedere. Ergo interpoſitis illis ſponſalibus copula non eſt ſufficiens ſignum, quod perſeueret in conſenſu cum prima. Cùmq; tota hæc diſpoſitio iuris de ſigno copulę fundetur in præſumptione quadam, vt dictum eſt, quia iudicat Eccleſia ſufficiens genus præſumptionis, in hoc caſu non videtur ſufficiens propter explicatum conſenſum recedendi à prima in ſecundis ſponſalibus. Negare non poſſum caſum eſſe dubitabilem: ſed hoc poſterius mihi veroſimilius videtur ſpeculatiuè loquendo, licet in praxi fauebit aliquis matrimonio, quia cauſa fauorabilis eſt. Sed ſi poſt ſecunda ſponſalia contracta vtranque cognouerit, certè cum ſecunda nullum præſumitur in iure. Sic Soto in 4. diſtin. 27. quæſt. 2. art. 3 dub. 3. Ratio eſt aperta, quia ſponſalia cum ſecunda fuere inualida cõſtantibus primis: atque adeò, niſi probetur cum ſecunda celebratum eſſe coniugium per verba de præſenti & cum prima eum conſenſum nõ interueniſſe, primum præſumitur matrimonium, ſecundum autem inualidum, & omninò nullum.

7. Secundò dubitatur, an non tantùm copula, ſed etiam nixus in copulam ſit ſufficiens ſignum contracti matrimonij. In quo aperta ſatis eſt deciſio Pontificis in *cap. fin. de ſponſal.* poſt ſponſalia de futuro nixum in copulam nõ inducere matrimonium præſumptũ. Et idẽ videtur colligi ex omnibus capitibus, in quibus decernitur ſponſalia ſubſecuta copula trãſire in matrimonium. Vnde Antonius de Butrio in dict. cap. fin. num. 3. dicit, quod licet in delictis aliquãdo reputetur conatus pro facto, non tamen in contractibus, & Cardinalis in ca. *Adoleſcens, eodem*, inquit, diſpoſitionem quæ exorbitat à iure, qualis eſt hæc, requirere factum, & Abbas ibidem num. 2. quod quando lex inducit aliquid ex certa præſumptione & facto, non ſatisfieri illi iuri, niſi illud factum ſit perfectum, & ita non ſufficere inchoationem: vnde etiam in delictis non punitur pœna ordinaria, ſed tantum arbitraria. Cuius rationẽ aſsignat Abbas, quia cùm hæc ſint odioſa, & deuiantia à iure communi, reſtringi debent, vt in cap. *pœna de pænitentia diſt.* 1. Quod idem ſtatuit, & confirmat Præpoſitus in dict. capit. *Adoleſcens*, num. 2. ſequitur Rebellus lib. 2. de matrim. quæſt. 10. ſect. 1. reg. 3. Sed rationem huius Eccleſiaſticæ deciſionis magis explicabo infra in contrariorum ſolutione.

8. Verùm nonnulli contra ſentiunt, quos refert Præpoſitus in cap. *Iuuenis de ſponſal. in 3. & cap. fin. num.* 5. & quidem cum magna probabilitatis ſpecie. Inducuntur primò, quia in cap. *Nuper de bigamis non ordinandis*, conatus ineũdi matrimonij licet inualidi omninò bigamiã inducit. Sed reſpondetur facilè conatum illũ habere ibi locum ex ſpeciali iuris diſpoſitione in eo caſu. & quo ad inducendam non quidẽ veram bigamiam, ſed pœnam irregularitatis propter delictum à clerico commiſſum. Non verò inde efficitur conatum etiam ſufficientẽ præſumptionem eſſe ad inducendum matrimonium. Sic Butrio in dict. cap. *Adoleſcens*, n. 3

9. Secundò probant ex textu in cap. *Iuuenis de ſponſal.* vbi ob periculum, vel dubium attentatæ copulæ cenſetur ſecundum matrimoniũ inualidum. Antonius de Butrio & alij reſpondent conatum illum reputari pro facto ad inducendam publicam honeſtatem. Sed contra hanc ſolutionem eſt, quod publica honeſtas non contrahitur, niſi ex ſponſalibus, aut matrimonio rato non conſummato, non verò ex nixu copulæ. At Pontifex dicit ſe diſſoluere coniugium ſecundum, tum propter honeſtatem Eccleſię, tùm propter prędictam dubitationem. Ergo nixus in illam copulam effecit ſecundum matrimonium inualidum, & primum validum. Reſpondent alij ob periculum fornicationis, ex qua illicita copula naſcitur. Sed neque hæc ſolutio vera eſt. Tùm quia diſertè, & non ſub dubio dicit Pontifex, quod illam complere non potuit. Tùm quia ſi interueniſſet, non eſſet illicita, quia matrimonio contracto licita eſſet. Denique iudicaretur non ſolùm à ſecundo marrimonio diſcedere, ſed etiam redire ad primum. Nam illud ſecuta copula poſt ſponſalia præſumeretur verum coniugium. Tertiò alij reſpondent in minoribus ante legitimam ætatem non valere

 ſponſalia,

in minoribus ante legitimam ætatem non valere ſponſalia, niſi concurrant duo, & quod ſint proximi ætati, & quod ſit tentata copula, & neutrum ſine altero, at quando ſeptennis, & non requiri copulæ intentationem. Sic Geminianus relatis alijs in capite. *vnico de deſponſat. impuberum in 6.* Abbas in dicto capite. *iuuenis.* Sed non rectè, nullo enim iure probatur illa duo coniunctim requiri, quando contrahunt ſponſalia proximi ſeptennio: imò dummodo malitia ſuppleret ætatem, idem effectus eſſet ſponſalium, vt inſinuabo poſtea, & probat latè Caniſius in dict. capite. *Iuuenis.* Denique alij, inter quos Ioannes Andreas ſpecialem volunt in hoc caſu iuris diſpoſitionem eſſe, quia matrimonium impuberis non valebat, & ita vt aliquem effectum haberet, reſpexiſſe conatum. Itaque ex matrimonio ſimul & conatu ortum eſt illud impedimentum, non ex altero tantùm.

10. Verùm ego duobus alijs modis interpretari poſſe textum iſtum exiſtimo. Vt autem primam interpretationem proponam, ſupponendum eſt, quod infra ſuo loco dicemus latiùs, ex aliquorum ſententia ante Innocentium III. matrimonia de præſenti poſt ſeptennium valuiſſe, dummodo rata haberentur, cùm ad pubertatis annos perueniſſent, & etiam ante ſeptennium, ſi malitia ſuppleret ætatem. Cùmque ex valido matrimonio oriatur publicæ honeſtatis impedimentũ, decernit Pontifex ex matrimonio illius ante ſeptennium publicam honeſtatem oriri, & vt occurreret obiectioni, quæ fieri poterat, non valuiſſe illud matrimonium ante ſeptennium, valuiſſe probat, quia malitia ſuppleuit ætatem. Malitiam autem ſuppleuiſſe ætatem colligit ex conatu copulæ. Quare cùm is conatus ſufficiens ſit ingerere dubium de ætate idonea ad matrimonium, & in dubijs tutior pars ſit eligenda, iudicat ortum impedimentum. Itaque conatus ille in copulam non adducitur, quaſi is ſolus inducat impedimentum, neque quia in hoc caſu & in alio, vt dicebat Ioannes Andreas, neque quia ſponſalia per conatum tranſeant in matrimonium, ſed vt ex eo probetur ſufficiens malitia in ea ætate ad valide contrahendum matrimonium. Textus enim iſte eſt Eugenij, qui præceſſit Innocentium III. quando matrimonia ante pubertatem valuere. Sed hoc non omninò firmum videtur, de quo infra lib. 3. cap. 12. & alibi.

11. Vel ſecundò, quidquid ſit de eo, an matrimonium in ea ætate tempore Eugenij validum eſſet, illud certum, ſponſalia ante ſeptennium non valere, niſi poſtea acceſſiſſet conſenſus, capite. *Litteras. capite. Acceſſit de deſponſat. impuberum.* vel niſi malitia ſuppleret ætatem, vt contra Panormitanum in hoc capite docent Andreas, Bernardus, Innocentius, qui & hoc ſeptennium ætatis malitia ſuppleri poſſe exiſtimant, idemque docet hic ex communi ſententia Præpoſitus, & ſequitur Couarr. 1. p. capite. 2. & comprobat textus iſte dum loquitur de puella nondum ſeptenni. Facit etiam ratio I. C. in l. *In ſponſalibus, 14. D. de ſponſal.* dum putat ſufficere in ſponſalibus contrahendis, quod ſponſi intelligant, quod agunt. Quare non videtur requiri certa, & determinata ætas ſeptennij. Adde quia niſi dicamus in puella, de qua in dicto. capite. *Iuuenis*, & quæ ante ſeptennium contraxit ſponſalia, malitiam ſuppleuiſſe ætatem, Pontificis deciſio nulla ratione defendi poterit, dum vult eundem iuuenem à conſobrina puellæ, cum qua contraxit, ſeparandum eſſe. Nam ſi priora ſponſalia nulla fuerunt, nihil impedit, quominus matrimonium cum conſobrina validum fuerit: *Neque enim aliquod præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum*, vt habet regula iuris, *Non præſtat, de regulis iuris, lib. 6.* Igitur in noſtro textu iuuenis puellam ſibi deſponſauerat ante ſeptennium. Id autem quod de intentata copula antea dixit Pontifex, vel factum eſt poſt ſeptennium, quo videtur ſponſalium conſenſus indicari, aut approbatio prioris conſenſus; & ita ratione impedimenti orti ex ſponſalibus non inualidis defectu conſenſus, non potuit cum conſobrina matrimonium contrahi. Itaque ille conatus copulæ iuxta hanc interpretationem argumentum eſt conſenſus approbationis, non verò ratio, vnde oriatur impedimentum. Dubium autem dicit Pontifex, quia dubitabile eſt, an eſſet ſignum conſenſus. Vel ea copula eſt intentata ante ſeptennium, cùm ſibi iuuenis puellam deſponſauit, & tunc ſi illa ſe attentari patiebatur, ſignum eſt, quod malitia ſuppleret in illa defectum ætatis. Sic videtur hoc vltimum inſinuare Innocentius in dicto. capite. *Iuuenis*, ibi: *Non eſſe veroſimile, quod eam corruperit, ſed quod malitia ſuppleret ætatem*, & in eundem ſenſum accipit Præpoſitus ibidem. Cardinalis autem ibidem in fine, vtrumque; quod iſto numero diximus, complectitur ſcilicet ex intentata copula colligi, quod malitia ſuppleret ætatem, vel indicium eſſe; quod conſenſerit. Ante ſeptennium enim contracta ſponſalia, ſi poſtea accederet conſenſus, valebant, vt dictum eſt. Concludo itaque duo dubia conſideraſſe Pontificem, quæ hic potuerunt interuenire. Primum an publica honeſtas eſſet ex ſponſalibus illis ante ſeptennium celebratis, cùm doli capaces coniectentur ex attentata copula. Aliud, ſi copula interuenit, qua conſummata oriebatur affinitas; & quia in dubijs tutior pars eſt eligenda, decernit Pontifex, vt ſeparetur matrimonium initum cum conſobrina.

12. Tertiò agunt ratione valde probabili. Quia ratio, ob quam Eccleſia decernit ſponſalia ſubſecuta copula tranſire in matrimonium, ea eſt, quia quando eſt præſumptio, quod homo velit euitare culpam, & pœnam, aut quod nolit euitare, præſumitur euitare velle: & ita ne præſumat Eccleſia acceſſiſſe animo peccandi,

peccandi, præſumit maritalem affectum. Sed eadem ratio eſt in hoc caſu. Nam qui viderit ſponſam ad concupiſcendam eam, iam illam mæchatus eſt in corde ſuo, multò magis in conatu copulæ, cap. *Nec ſolo, cap. qui conſentit 32. q. 5.* Quod ſi per conatum ad copulam fornicari videtur, vt euitetur ea ſuſpicio, per nixum ad copulam, præſumitur conſenſus matrimonij, & affectus maritalis. Sed reſpondetur maiorem eſſe rationem, quare Eccleſia in vno caſu præſumat affectum maritalem, aut præceſsiſſe conſenſum verbis expreſſum, in alijs autem non præſumat. Quia per copulã conſummatam planè fœmina tradit vſum ſui corporis, qui in illa magnopere æſtimabilis eſt, aut quo nihil in illa ſecundùm rectam rationem æſtimabilius eſt, quod non reperitur in conatu copulæ. Quare iure præſumit copiam ſui corporis fœminam non facere ei, in quem non conſenſerit de præſenti poſt inita ſponſalia. Itaque non præciſe ad euitandam ſuſpicionem peccati id diſponit Eccleſia, ſed ad euitandam in tali materia ſubiectâ cum tali circunſtantia, & plena corporis copia, & traditione. Hoc enim factum poſt ſponſalia iudicat Eccleſia vehementem, & idoneam præſumptionem conſenſus, non verò alia, quæ minora, & leuiora ſunt, & poſſent facilè præ hominum fragilitate etiam ſine conſenſu matrimonij interuenire.

13. Denique vrgeri poteſt non leuiter. Quia ſi aliquid obſtaret, quominus etiam conatus in copulam eſſet ſignum matrimonij poſt ſponſalia, eſſet deciſio Pontificis in d. cap. *Adoleſcens fin. de ſponſal.* in quo dicit conatum in copulam poſt ſponſalia de futuro non inducere effectum de præſenti. At textus ipſe non loquitur de eo, qui nubiles annos attigerat, ſed de impubere, idque meritò de impubere diſpoſitum eſt. Quia cùm ante annos pubertatis non poſſet fœmina habere legitimum conſenſum in matrimoniũ, *cap. Tua de deſponſat. impub.* non mirum ſi lex eo conatu non præſumat eam conſenſiſſe. Lex enim imitatur veritatem, & vbi locum non poteſt habere veritas, non fingit, nec præſumit *l. Qui ad certum, D. locati.* Inde etiam iure ciuili Eunuchis non conceditur adoptio, quia parentes eſſe non poſſunt *l. Arrogato, D. de adopt. & §. minorem Inſt. de adopt. cum adoptio naturã imitetur.* Loqui autem de illis, qui nondum peruenerant ad annos pubertatis conſtat, dicitur enim: *Nam licet ſæpe nixus fuerit, eam carnaliter non cognouiſſe.* Neque enim non deſijt cognoſci ex impotentia, aliàs nullum etiam eſſet coniugium cum alia, neque contraxiſſet. Ergo ex ætatis defectu, quo elapſo facti ſunt viri potentes. Sed reſpondetur ex textu non colligi ea ſpõſalia contracta ante annos pubertatis, neque proueniſſe ex defectu ætatis, quod illa cognoſci non potuerit. Potuit certè ex alia imbecillitate corporali, & temporali prouenire, aut quia illa arctior illi, & impar congreſſui cum illo, non verò cum alio. Quid ſi fortaſſe illud verbum, *non potuit*, ſit intelligendum, quia ſcilicet illa reſtitit? Quare tantum inter illos ſponſalia fuerunt, & ideò valuit ſecundum coniugium. Dicamus ergo cum communi Doctorum ſententia conatum copulæ non eſſe ſufficiens ſignum ad matrimonium, neque illius idoneam præſumptionem, ſi tantùm præceſſerunt ſponſalia.

14. Ex dictis colligi videtur multo minus amplexibus, oſculis, tactibus ſponſalia tranſire in matrimonium, vt docet Couarruuias 1. part. cap. 4. §. 2. num. 2. conſtat ex *cap. 1. de matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*, vbi non obſtantibus muneribus acceptis à primo, cui deſponſata fuerat, & oſculis & amplexibus, ad tertium redire compellitur. Quare non iudicauit Eccleſia huiuſmodi facta ſufficientem præſumptionem matrimonij conſenſus, ſicut præſumit in copula etiamſi in illis aliquod peccatum interueniſſet, quod magis confimat id quod diximus ſupra iſto cap. num. 12.

15. Verum hæc quæ hactenus diximus de conatu ad copulam intelligenda ſunt, quando conatus ad copulam ſequitur ſponſalia, at ſi ex parte vnius eſſet conſenſus de præſenti, & ſtatim altero conſentiente ſequatur conatus ad copulam, ſufficiens ſignum erit conſenſus matrimonij, cenſebitur enim eo ſigno mutuam traditionem explicuiſſe, quod magis conſtabit ex infrà dicendis, videturque eſſe plurium ſententia, quos refert, & ſequitur Geminianus in capit. *vnico de deſponſat. impub. in 6. §. idem quoque* n. 7.

16. Ea quæ hactenus in iſto capite & præcedenti diximus de ſignis conſenſus matrimonij, vera etiam ſunt in mutis & ſurdis, cùm edoceri poſſint, quid ſit matrimonium, ſicut & edocentur difficiliora alia. Atſi etiam ſimul cæcus eſſet à natura, non video quomodo diſcere poſſet, quid ſit matrimonium aut ſignis exprimere conſenſum, ſecus, ſi cæcitas non eſſet à natura, ſed ſuperueniſſet: de quo latè Thomas Sanchez lib. 1. diſputatione 8. quæſtione 2. numero 12. Sed qualiter conſenſus muti, & ſurdi cognoſcatur latè ante illum Bartolus, & Doctores in *l. mutum 5. D. de acquir. hæredit.*

CAPVT XIII.

De ſignis ſufficientibus in contractibus impuberum.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.

Inter impuberes, & ſponſalia, & matrimonium eſſe poſſe iure naturali: Eccleſiaſtico deſignatum

ſeptennium ſponſalibus, & antiquo iure etiam licuiſſe matrimonium poſt ſeptennium. num.2.

Sublatum lege Pontificia, & ſtatutum vt matrimonia ante pubertatem tantùm haberent vim ſponſalium. numer.3.

Sponſalia ante ſeptennium nulla, niſi poſtea conſentirent, vel indicarent ſe non recedere a priori voluntate. num.4.

Impuberum ſponſalia ſecuta copula ante pubertatem, tranſibant in matrimonium. n.5.

Inter ſponſalia impuberum re, & verbis de futuro, et illa quæ ſunt verbis de præſenti diſcrimina aliqua eſſe in iure, illaq; explicantur. n.6.

Spõſalia impuberum verbis de præſenti etiam conatu copula tranſire in matrimonium, & in eo differre ab ſponſalibus puberum de futuro, numer.7.

EXplicuimus hactenùs, quæ ſigna videantur ſufficere in his, qui poſt annos pubertatis, aut ſponſalia, aut matrimonia contrahunt, vt cenſeatur conſenſus de præſenti interuenire. Nunc ſupereſt explicandum, quid de impuberibus, & eorum ſponſalibus, aut matrimonijs dicendum. Satis perplexa res eſt, & inuoluta, & ideò ſigillatim explicanda, & à capite negotium illud repetendum.

2. In primis obſeruandum eſt, vt infra dicemus, impuberes capaces eſſe iure naturali ad contrahendum matrimonium, & etiam ſponſalia, in quacunque ætate: iure tamen Eccleſiaſtico definitum illis fuiſſe ſeptennium, vt iam dixi cap.12. Quod tamẽ tẽpus anticipari poſſet, & malitia ſuppleri, vt ibidem dixi, & dicam latè infrà, cùm de impedimento impotentiæ ſermo fuerit. Contrahebantur autem inter illos ante annos pubertatis non tantùm ſponſalia de futuro, ſed etiam matrimonium de præſenti, vt conſtat ex cap. *Acceſſit*, quod eſt Alexandri III. *de deſponſat. impub.* ibi: *Quia deſponſationẽs & matrimonia ante ſeptem annos fieri non poſſunt, & cap. à nobis*, eodem ibi: *Matrimonij nomine coniunguntur, & poſtea confirmatur matrimonium.* Cæterùm ita contrahebant matrimonium, vt poſt pubertatis annos ratum habendum eſſet matrimonium ab vtroque *cap. Continebatur, & cap. de illis, & cap. citato, de deſponſat. impub.* Et quamuis matrimonium eorum impuberum de præſenti, non eſſet ratum, neque firmum, donec ad annos pubertatis perueniſſent, & conſenſu ſuo ratum haberent, & in eo ſe perſeuerare oſtenderent, differebat tamen in multis ab ſponſalibus de futuro inter eos contractis. Primùm nam ſponſalia mutuo conſenſu partium diſſoluuntur. Hoc autem matrimonium impuberum de præſenti, etiam ex conſenſu partium non diſſoluebatur ante pubertatis annos, niſi poſtquam iam puberes facti vellent diſcedere, *c. de illis 7. de deſponſat. impub.* in quo capit. Pontifex intelligit ſponſalia de præſenti, vt conſtat ex verſiculo *ſi autem mulier*, vbi vtitur verbo nubendi; conſtat etiam ex cap. *à nobis eodem.* Item ſponſalia non diſſoluuntur, vnius tantum renuentis voluntate: at verò ſiue impuberes contraxiſſent, ſiue pubes cum impubere, expectare tenebatur, vſque ad pubertatis annos, & vno eorum reclamante, vel eo, qui tempore contracti matrimonij impubes erat, ſeparabantur, cap. *de illis, & cap à nobis, eodem.* Si probare non poſſet quod in fine quartidecimi anni, vel poſt quartumdecimum annum conſenſiſſet in eum. Neque his obſtat diſpoſitio Pontificis in cap. *ex literis eodem*, vbi puellæ, quæ nubilis ætatis nupſit puero decenni, licentia conceditur nubendi, ſi expectare nolit, donec puer perueniat ad 14. annum. Nam illa fuerat minis parentum compulſa ad illud matrimonium ineundum, vnde dicitur, *ſecundum ea, quæ propoſita ſunt.* Planum enim erat ex narratione facti illam nunquam habuiſſe conſenſum, atque ideò expectare non teneri, cùm pueri conſenſus vſque ad 14. annũ non ſubſiſteret firmus, & coniugalis, vt in cap. *à nobis 8. eodem.* ibi, *coniugalem conſenſum.* Quare matrimonium illud impuberum, quod iure antiquo licere diximus, valde ſimile erat matrimonio ſub conditione celebrato, vt multi docent: neque illud vſque ad euentum conditionis ſponſalia eſſe dicunt, ſed matrimonium, denuò tamen confirmandum eueniente conditione, vt dicam infrà lib.3. cùm de conſenſu conditionato ſermo fuerit. Quamvis revera hęc non eſſent aliud, quàm ſponſalia, ſed peculiaribus iuris priuilegijs munita.

3. Attamen matrimonia hæc impuberum vel noua lege Clementis III. in cap. *Duo pueri, de deſponſat. impub.* ibi: *Impediente pueri ætate inter C. et G. matrimonium non fuit*, (quamuis hic textus Clementis non multùm vrgeat, cùm nõdum ſeptennis eſſet puer, ſed ſexennis, vt conſtat ex principio capitis, & quia confirmandum fuerat poſt decimumquartũ annũ, & confirmatum non fuit, ſed cum alia conſobrina initum, cùm tamen non eſſet ob impedimentum ortũ publicæ honeſtatis, illis poſt ſeptennium cohabitantibus, iuxta textum in cap. *vnico de deſponſat. impub. in 6. §.1.* ibi, *niſi per cohabitationem, &c.* Sed de hoc cap infrà lib.7. cùm de impedimento publicæ honeſtatis ſermo erit, vel Innocentij III. conſtitutione in *cap. fin. eodem*, in vltimis verbis; ibi: *Si puella nubilis non erat ætatis, cum ſæpe præfatus vir deſponſauit eandem, et ætatem malitia, & prudentia non ſupplebat, proculdubio inter eos non coniugium, ſed ſponſalia cõtracta fuerunt.* Vel potius declaratione iuris, quod verius cenſeo, iudicatum eſt ea matrimonia tantùm ſponſalium rationem habere, quamuis de præſenti contraherentur. Bonifacius VIII. in dict. cap. *vnico, de deſponſat. impub.* hæc habet: *Sponſalia enim illa, quæ iuris diſpoſitione tantum fuerint ſponſalia de futuro, licet verba exprimentia conſenſum de præſenti haberẽt, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes, etc.* Quod quidem lex poſitiua facere potuit reddens eos inhabiles, ex quo fiebat eorum conſenſum, quamvis de præſenti, nullius roboris eſſe.

4. His præmiſſis de impuberum matrimonijs,

Digitized by Google

niis, quæ infra ſuo loco latiùs proſequemur, hæc dicimus, impuberum ſponſalia ante ſeptennium contracta nulla erant *cap. litteras, cap. acceſſit, de deſponſat. impub. cap. vnico eodem in 6. §. 1.* licet exiſtimem, in his etiam, ſicut & in matrimoniis malitiam ętatem ſupplere, vt iam dixi ſupra cap. 12. Vnde expendo in dict. *cap. litteras*, dixiſſe Alexandrum, *quia ex tunc ſponſalia placere conſueuerunt.* Deinde dico ea ſponſalia ante ſeptennium contracta valida cęlebantur ſi poſtea conſentirent, vel per cohabitationé, aut verbo, vel facto oſtenderent, ſe in ea voluntate poſt ſeptennium perſeuerare, dict. *cap. vnico de deſponſat. impub. in 6. & dict. cap. litteras, & cap. acceſſit. extra eodem.*

5. Tertiò dico ſponſalia impuberum, & verbis de futuro, vel verbis de præſenti, & ſenſu de futuro ob fictionem iuris, ſubſecuta copula, etiam ante pubertatem tranſibant in matrimonium *cap. a nobis, 8. de deſponſat. impub.* non enim conſummatam fuiſſe copulam colligitur ex illis, *ſe Virginem tenaſſe*, & quia alias non permitteretur ad aliud tranſire matrimonium. Facit etiam textus in *cap. ex litteris, eodem*, ibi, *neque ad eandem carnaliter acceſſum habuit.*

6. Denique dico ſponſalia de præſenti inter impuberes contracta, vel puberis cum impuberes contracta, vel puberis cum impubere, quamuis fictione iuris reputentur ſponſalia, attamen de illis, & de ſponſalibus re & verbis de futuro diuerſa iuris diſpoſitio eſt. Nam ſponſalia re & verbis de futuro, ſiue puberũ, ſiue impuberum, non tranſeunt in matrimoniũ conatu copulæ, neque oſculis, aut amplexibus, aut cohabitatione, vt dictum eſt: attamen ſpõſalia, quæ fictione iuris erant de futuro, per conatum copulæ, amplexus, & oſcula, cohabitationem, & traductionem, dummodo poſt pubertatem ea ſigna adhibeantur, tranſeunt in matrimonium. Sic ſentiunt nonnulli, quos refert, & ſequitur Geminianus in dict. *cap. vnico de deſponſat. impub in 6. num. 7.* videtur ſequi Innocentius in *ca. fin. de ſponſal.* quem refert & ſequitur Præpoſitus ibidem in fin. Quæ me in hanc ſententiam inducunt, hæc ſunt. Primò facit textus in *cap. ad id quod per tuas de ſponſal.* vbi per cohabitationem iam tranſijſſe in matrimonium dicitur; & quamvis ibi cohabitationis nomine Innocentius copulam intelligat, tamen contrarium inſinuat idem Innocentius *ca. fin. eodem*, & nihil eſt quod nos cogat ſic interpretari. Deinde facit etiam textus in dict. *cap. atteſtationes*, vbi nixus in copulam ante decimumquartum annum non cenſetur ſignum matrimonij, colligitur tamen fore, ſi vel proximi eſſent quartodecimo anno, vel compleſſent, cùm rogari deberet, an in illam conſenſerit, ſcilicet, verbo, vel facto, vel nixu copulæ. Sed efficaciùs idem oſtenditur ex d. *c. vnico in 6. §. fin.* vbi dicitur, matrimonium inter impuberes contractum de præſenti, quod fictione iuris cenſetur ſponſalia, elapſu temporis impuberum non conualeſcere, niſi vel per copulam, vel per alium modũ contrahentes eoſdem in eodem conſenſu perſeuerare oſtẽdatur. Eſt ergò præter copulam, & verba alius modus exprimẽdi valorem eorum ſponſaliorum, vt tranſeant in matrimonium. Si enim alius modus tantùm eſſent verba, faciliùs diceret Pontifex, niſi per copulam, aut verba. Vox autem illa euidenter, etiam in hoc conatu locum habet, loquitur enim Pontifex de euidentia morali & prudenti, non omnimoda, cùm ea etiam neque verbis, neque copula haberi poſſit, profundum enim cor hominis & inſcrutabile. Rationem reddam ſtatim huius diſpoſitionis.

7. Ex quo fit hoc diſcrimen eſſe inter ſpõſalia re & nomine de futuro etiam in adultis & puberibus, & inter ſponſalia de præſenti impuberum, quod illa non tranſeunt in matrimonium, niſi ſecuta copula, hæc vero ex conatu copulæ. Cuius optimam rationem me iudice aſſignat Præpoſitus in *c. fin. de ſpõſal. nu. fin.* Quia in ſponſalibus de futuro, cùm non habeant conſenſum de præſenti contrahendi, nõ mirum, ſi lex ad hunc animum præſumendũ requirat aliquod factum completum, ſcilicet copulam, neque vult, quod ſufficiat aliquod inchoatum, ſcilicet, amplexus, oſcula, conatus ad copulam. At in matrimonio contracto inter impuberes adeſt voluntas contrahendi de præſenti, ſed voluntas contrahendi non perfecta propter defectum ætatis: & ideò ex aliquo actu, per quem demonſtretur, poſt perfectam ætatem conſentire, inducitur matrimonium. Vnde probanda eſt, & ad rem iſtam facit doctrina Geminiani, quam capite pręcedenti retulimus, ſcilicet actum ſuperuenientem declarare conſenſum ſecundùm naturam verborum præcedentium, de quo extat deciſio Rotæ apud Seraph. 1000. n. 1. Cumque ille cõſenſus impuberũ ſenſu, & ſignificatione verborum ſufficeret ad matrimonium, niſi lege impediretur, non verò conſenſus de futuro, inde eſt, vt accedente poſt pubertatem aliquo, quo indicetur perſeuerare idem animus, etiã ſi non ſit copula conſummata, valeat matrimonium.

CAPVT XIV.

Quomodo per patrem & extraneos ſignificetur conſenſus contrahentis illo præſente?

SVMMARIVM.

Proponitur quod diſputandum eſt, n. 1.

Deciſio Bonifacij 8. Certum habere locum in ſponſalibus ſiue ſit pater, ſiue mater, qua contrahit

pro filio, aut filia, ſiue ſint emancipati, ſiue non, num.2.

Communis ſententia etiam habere locum in matrimoniis, contrarium ob rationum momenta verius iudicaretur, niſi tot opponeretur auctoritas, n.3.

An ea conſtitutio Bonifacij extendatur ad alios, quàm parentes? Quidam affirmant, n.4.

Sententia negans, num.5.

Media ſententia. n.6.

In foro conſcientiæ admittitur valere, n.7.

Etiam in foro externo cum prima ſententia, ſed rationes non probantur, n.8.

Vera probatio n.9.10.11.

Proponuntur aliqua contra veram ſententiam, & diluuntur, n.12.13.

Contracta ſponſalia à parentibus pro filiis abſentibus ratificari à filiis deberi, n.14.

1. Diximus hactenus, quando verbis aut factis ipſius contrahentis ſignificari conſenſus ſponſaliorum aut matrimonij poſſit; nūc dicendum eſt, quomodo explicetur verbis aliorum à contrahentibus. Et quia contingere poteſt, vt alius pro alio contrahat eo abſente, vel præſente, de hoc dicam in iſto capite, de illo verò in ſequenti.

2. Extat de hoc deciſio Bonifacij 8. in *cap. vnico, de deſponſat. impub. in 6.* in hæc verba. *Porro ex ſponſalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipſi filij, ſi expreſſè conſenſerint, vel tacitè, vt ſi præſentes fuerint, neque contradixerint, obligantur.* Hæc ibi Pōtifex Bonifacius.

Circa quem textum in primis obſeruo in ſponſalibus de futuro planam eſſe Pontificis deciſionem, ſcilicet, valere puella præſente, atq; tacente, ſiue pubere, ſiue impubere, vt docet communis ſententia contra paucos quoſdam, qui negarunt. Id quod inductum eſt iuris præſumptione tantùm, neque in hoc eſt aliqua difficultas. Habet locum id, quod dicimus, tàm in patre, quàm in matre, verbo *parentes*, in genere. Mater enim etiam poteſt offerre filium religioni, *cap.1.1. quæſt.20. & cap.1. quæſt.2.* neque etiam minùs mater, quàm pater filium diligit, ne illi conſulat. Sic Germinianus ibidem, Frācus ibidem, num.13. citatis aliis. Habet etiam locum, ſiue filij ſint emancipati, ſiue non: abſolutè enim dicit Bonifacius, *pro filiis puberibus*, Francus loco cit. Imo etiam ampliatur & extenditur ad filios ſpurios, vt docent ibidem Ancharranus, & Francus, cū in hoc tantùm conſideretur reuerentia debita naturæ, non patria poteſtas.

3. Sed an hæc diſpoſitio Bonifacij locum etiam habet in matrimonijs quæſtionem habet. Video communem eſſe Doctorum ſententiam etiam in illis locum habere, nonnullis exceptis. Hi ſunt ſupplementum Gabrielis in 4. diſt.27. q.1. art.2. concluſ.4. Angelus matrimonium 2. n.5. & nonnulli Recentiores, quos refert Petrus Ledeſma 45. art.2. dub.3. & Henriquez lib.11. de matrim cap.2. num.6. iuncto comment. in litera P. Baſſolis etiam in 4. diſtinct.27. quæſt.1. art.1. cenſuit non habere locum in matrimonio vt ſacramentum eſt, quia requiruntur verba contrahentis, ſed in illo, vt contractus eſt. At niſi me tot Doctorum auctoritas detineret, planè cum his paucis ſentirem hanc conſtitutionem Bonifacij non habere locum in matrimoniis, ſed tantùm in ſponſalibus de futuro, inductus duobus fundamentis. Primum eſt ex verbis ipſius Conſtitutionis; ſi enim in ea planè agitur de ſponſalibus de futuro, cur ad matrimonium extendimus? Agere autem Pontificem de ſponſalibus de futuro planè conſtat ex omnibus, quæ in ea conſtitutione continentur. Nam in *§.1.* planum eſt, cùm poſt Innocentij 3. conſtitutionē in *cap. fin. de deſponſat. impub.* inter ſeptennes nō matrimonia, ſed ſponſalia, eſſe poſſint. In *§.* autem 2. ſpeciatim agit de matrimoniis eorū impuberum, quæ tantum fictione iuris ſunt ſponſalia. In 3. quoque *§.* id planiſſimè conſtat, quia agitur de ſponſalibus contractis in filiorum abſentia, & illis ignorantibus. Quis autem dicat matrimonium contrahi in filiorum abſentia & illis ignaris? neque id vlli in mentem venire poteſt. Præterea, quia vel Pontifex in iſto *§.* agit de ſponſalibus, & matrimoniis; vel tantùm de ſponſalibus, ad matrimonium autem extenditur à Doctoribus. Primum dici non poteſt, vt probatum eſt: neque ſecundum; non enim ea, quæ de ſponſalibus dicuntur, ad matrimonia etiam extendi ſemper debent. Cùm enim ſtrictior ſit obligatio matrimonij, quàm ſponſaliū, multo plura requiruntur exactiùs ad matrimonium, quàm ad ſponſalia. Hæc enim multis de cauſis diſſolui poſſunt, matrimonium autem indiſſolubile eſt. Vnde quamuis ſponſalia à parētibus celebrata præſente filio, atque tacēte ſuſtineri poſſint, & ſic ſtatuat Pontifex, non idem de matrimonio dicendum videretur, cùm ad matrimonium plena libertas requiratur, vt dicam poſtea lib.4. cap.14. & facillimum ſit filium vel filiam metu reuerentiali impediri. Metum autem reuerentialem efficere inualidum matrimonium dicam poſteà eodem libro. His accedit, quod cùm tota hæc diſpoſitio de valore ſpōſalium, quæ celebrant Parentes pro filiis, illis tacentibus & præſentibus, nitatur in quadam præſumptione conſenſus tacentis, non eſt firmū aliquod fundamentum eos iudicaſſe eam taciturnitatis præſumptionem ſufficientem ad iudicandum validum matrimonium, cùm ſit res longè maioris momenti, & quæ magis veritate ipſa decidenda eſt, quàm præſumptionibus, aut illis efficaciſſimis, & vrgentiſſimis.

4. Verùm, eſto hæc diſpoſitio Bonifacij intelligatur cum communi ſententia, tàm in ſpōſalibus, quā in matrimoniis; certū mihi videtur illam locum habere etiam poſt Tridentinum, dummodo id fiat coram Parocho & teſtibus. Nā quoad modum ſignificandi conſenſum nihil immutauit Concilium. Dubitationem tamen habet

habet apud Doctores, an ea diſpoſitio Bonifacij extendi debeat ad alios, quam ad Parentes cõtrahentis. Nam ad alios etiam extendi poſſe affirmant non pauci. Hi ſunt Ioannes, Imola, Geminianus, & alij in d. cap. Nituntur primo. Quia qui tacet, conſentire videtur, quãdo agitur de re naturaliter appetibili. Igitur qui tacet alio pro eo contrahẽte, in re tanti momẽti conſentire videtur. 2. ex *c. 1. de matr. contracto cõtra interd. Eccleſiæ*, vbi ſermo eſt de patre, qui pro ſorore cõtraxerat, & *c. ad id quod de vitrico, &c. ex parte, de reſtitutione ſpoliatorum*, ſermo eſt de patruo. Non ergo ſolis licet parentibus.

5. Alij verò exiſtimant ſolis conceſſum parentibus, vt pro filijs præſentibus & tacẽtibus valide contrahant. Communis hæc Doctorum ſententia eſt, eam ſequitur Innocentius in d. *c. 1. de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*, Præpoſitus in d. *c. vnico de deſponſ. impub.* Francus ibidem *§. Porro.* Couar. 2. p. cap. n. 1. cit. alijs. Ex Theologis Ricardus in 4. diſt. 27. art. 1. q. 3. in ſolut. 2. Baſſolis, & Paludanus & alij fauent, quatenus de parentibus affirmant, neque de alijs mentionem faciunt: ſed Paludanus expreſſe in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. concluſ. 4. poſt illam *§. Sed contrarium videtur verius*, ſequitur etiam Thomas Sanchez citatis alijs lib. 1. diſp. 23. q. 2. n. 7. Rebellus lib. 2. de Matrim. q. 10. ſect. 1. n. 9. Non alio nituntur fundamento, niſi quia ſpecialis hæc Bonifacij diſpoſitio eſt pro parentibus inducta: præſumit enim, cùm magis filios, quam ſeipſos diligant, rectè & optimè conſulere filiorum bono & honeſto matrimonio.

6 Alij denique non pauci mediam quandã ſententiam ſecuti ſunt, ſcilicet, in foro externo nullũ eſſe matrimoniũ contractũ per extraneos illis præſentibus, & tacentibus, ſed vlteriùs requiri tacitã vel expreſſam ratificationẽ: at verè in foro interiori conſciẽtiæ valere ſiue matrimoniũ fiat per parẽtes, ſiue per extraneos. Hi ſunt ex Theologis Ricard. in 4. d. 27. art. 1. q. 2. ad 2. Petrus Ledeſma q. 45. art. 2. dub. 3. & alij quos refert Thom. Sãch. ibid. n. 6. Soto in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. *§. Præſens autẽ ambiguitas.*

7 Dicã ego, quid mihi in his ſentẽtijs videtur probabilius. In primis id quod dicunt Doctores huius 3. ſentẽtiæ de matrimonio iſto in foro conſcientiæ mihi videtur veriſſimum, Inducor hac ratione, meo iudicio, efficaci. Quia negari non poteſt verba alterius à contrahentibus, præſente & tacente contrahente, eſſe ſufficiens ſignũ ad exprimendũ cõſenſum de præſenti, vt conſtat ex d. *c. vnico*, verba parentũ pro filijs ſufficere: aliàs, ſi ex ſe non eſſet ſufficiens ſignũ, non poſſet Pontifex id decernere, cũ contractus ille conſtare debeat cõſenſu exterius ſufficienter expreſſo, quia contractus humanus eſt, & ſacramentũ ſenſibile. Habemus ergò iuxtà naturã contractus ſufficiens ſignũ eſſe. Ex illius ergo natura ſufficiens ſignũ erunt verba alterius illo præſente atq; tacente. Neq; in hoc, ſi naturam contractus ſpectes, diſcrimen eſt inter patrẽ, aut matrem, aut extraneos. Atq; adeò, ſi ſpectes naturam huius cõtractus, valere poteſt matrimonium per extraneos factũ ipſo contrahente præſente, atq; tacente, quod magis conſtabit ex dicendis.

8 Denique mihi videtur etiam in externo foro validum debere iudicari huiuſmodi matrimoniũ, vt dicebant Doctores primæ ſententiæ: ſed, etſi ſententiam probem, eorum tamẽ in hac parte rationes minùs probo. Illud enim quod deſumitur ex regula iuris. Qui tacet, cõſentire videtur, futile eſt. Ea enim regula, vt rectè Pechius ibidem, multas patitur exceptiones. Id verò, quod adducitur ex *c. 1. de matrim. contracto contra interdictum Eccleſiæ*, nullius etiam momenti eſt. Quia expreſsè dicitur fœminam, & ore, & corde cõſenſiſſe, accipiẽdo munera ſecundùm conſuetudinẽ loci, & amplexando, oſculando, virumque vocando. Ex *c. ex parte*, potiùs videtur oppoſitũ colligi, nõ valuiſſe traductionem ibi factã per patruum, cùm illam non præceſſiſſent ſponſalia, neque matrimonium. Senſit ergò ſpõſalia celebrata per patruum nulla fuiſſe. Quare dicendum, etiam ſi à patruo tradita fuerat, etiam illam conſenſiſſe: attamen habuiſſe facultatem recedendi, cùm ad nubiles annos perueniret. Cũ ergo eo tempore reclamaſſet, iã nec ſponſalia, nec matrimonium ſubſequebantur traductionem, & quæ præceſſerant, nulla iam erant per reuocationem factam in nubili ætate: vnde remanebat deſtituta omni robore traductio, atque ideo non habebat locum reſtitutio ſpoliati. Similiter ex *c. ad id quod, de ſponſal.* nihil probatur. Traditur enim puella vndecim annorum inuita, permanſit annum, & dimidiũ cohabitando, cenſet Pontifex conſenſiſſe, cũ non fugerit tanto tẽpore, neque reclamauerit. Itaque non ex conſenſu vitrici, ſed quod poſt traductionem conſenſerit, & ratum habuerit vitrici factum. Illa ergò Doctorum fundamenta mihi non probantur.

9. Moueor ergo iſta cõſideratione. Quia quid ſpectaſſe dicemus Pontificem, vt id, quod iure naturali iuxta naturã contractus matrimonij locũ habere poterat, vt dictũ eſt, ad ſolos parẽtes reſtringeret: An naturalis amor, quo ſobolẽ proſequuntur? is autẽ non eſt minor in fratribus, atque adeo ea ratione ea conſtitutio ad fratres etiã extendi deberet: neq; enim, vt dicebat ille, *fraterno quiſquã eſt æquandus amori.* Eſt nãq; *frater*, quaſi *fere alter*, &, vt docet Plutarchus de Amore fraterno, omnia diſpoſuit natura inter fratres, vt eſſet amor vehemẽtior eſt enim æqualitas, obſtat enim inæqualitas amicitiæ: & quod ex eodẽ trunco procedere voluit, amputauit occaſiones diſcordię. Quod ſi aliquando inter fratres vehemẽtiſſima odia videntur, quid mirum: exorbitant à lege naturæ: & aliquando etiã Patres ſuos fœtus odio habent. Quod autem extranei minùs proſpicerẽt bono contrahentis, nõ obſtat: eſt enim maior libertas

Digitized by Google

libertas reclamandi, ſi extraneus contraheret eo præſente, quam ſi pater, cui obedire ſæpè cogit reuerentialis metus. Quare maius, & veroſimilius periculum imminere poteſt, ſi pater pro filio loquatur, ſæpe enim fieri poterit, vt ex metu taceat, neque repugnet, quam ſi extraneus contrahat, quem minùs reueretur. Quare dicamus Pontificem parentum potius, quàm aliorum meminiſſe, quia parentes pro cura & ſollicitudine erga filios, ſunt, qui de illis copulandis agunt frequentius, alij niſi vocati raro. Si ſemel autem vocati ſunt, iam ſunt velati procuratores, & internuntij, habêtque expreſſam voluntatem contrahentiũ: aut ſi non vocati id agerent, meritò, qui præſens eſt, & audit, & intelligit, & tacet, conſentire præſumitur in hoc caſu, cùm tam facilè illum, qui eius nomine contrahit, poſſet reſpuere.

10. Prætereà vrgeo Doctores ſecundæ ſententiæ ex his, quæ ipſi fatentur. Concedunt ſecundam partem eius §. in d. *c. vnico*, in qua agitur de ſponſalibus, aut matrimonijs filijs abſentibus contractis à parentibus, extendi etiã ad extraneos. Sic Anton. de Butrio in *c. tua de ſponſal.* nu. 7. Cardin, *c. 1. de deſponſat. impub.* nu. 2. & illos ſecutus Thomas Sanchez diſp. cit. n. 17. cùm tamen conſtitutio Bonifacij tantùm exprimat parentes; & fatentur etiam pari modo ſponſalia contracta per parentes, & extraneos ratificari debere, vt ſtatim dicam, neque in hoc diſcrimen eſſe inter parentes, & extraneos; cur ergo primam eius §. partem non intelligunt de vtriſque? Verba enim Pontificis non latiorem viã aperiunt, vt prima pars de parentibus tantùm, ſecunda de vtriſque intelligatur.

11. Denique quotquot per Baptiſmum Eccleſiæ gremio adſciti ſunt, legibus Eccleſiaſticis teneri, cùm iam ſint intra Eccleſiam, dubium non eſt, niſi accedat Pontificis diſpenſatio. Sed Thomas Sanchez ibidem nu. 14. fatetur Indos ſufficienter contrahere, ſi præſentes gubernatori contrahenti pro illis non cõtradicant, nec repugnent, quia ita ſeruiles ſunt, vt ſine Gubernatoris arbitrio nihil agant. Cur ergò ad Indos ea lex extenditur? Neque enim inter illos, dum Ethnici erant, ſeruata conſuetudo legi Eccleſiaſticæ obeſſe potuit, imo multo minus ferenda nunc eſſet eo ipſo quòd adeo ſeruilis animi ſint, ſi quidem præſumi facilè poterat, etiam inuitos ſæpe contrahere, ne gubernatori repugnent. Quis hoc non videt? ſed ideo certè inter eos eiuſmodi matrimonia valent, quia nulla lege Eccleſiaſtica oppoſitũ ſtatutum eſt, iure autem naturali valent, eò quod ſufficienter exprimatur conſenſus.

12 Sed huic noſtræ ſententiæ videtur obſtare 1. Quia, vt notant Doctores in *cap. 1. de ſent. & re iud.* & alibi, vbi agitur de obligando, qui tacet, non conſentit, niſi in caſibus à iure expreſſis. Cùm ergò non exprimatur in matrimonio, niſi de taciturnitate filiorum reſpectu parentum, ſecus erit de extraneis. Alias fruſtra in d. c. mentio fieret de parentibus, ſi idem dicendum eſſet de omnibus alijs. Cæterùm hoc argumento Paludani rectè etiam cõuinceretur, quod ego contendebam ſuprà, ſcilicet, iſtam conſtitutionem Bonifacij non eſſe extendendam ad matrimonia filiorum, ſed tãntum ad ſponſalia, cùm de illis fiat expreſſa mentio, non de matrimonio, quomodo ergò iſti Doctores eam extendunt ad aliam etiam obligationem, & longè ſtrictiorem, ſcilicet, matrimonij, extendi etiam poterit ad parentes, & extraneos; cùm eadem, immò multo maior ſit ratio diſpoſitionis. Cur autem potius meminerit Pontifex parentum, quam aliorum explicui ſupra iſto cap. n. 9.

13 Secundò obſtare videtur, quia ſi alteri dicenti, *Accipio te in meam*, puella taceret, neque reclamaret, non haberetur pro expreſſo conſenſu neque tacito. Igitur idem in hoc caſu. Reſpondemus diſparem valdè eſſe rationẽ, nam in noſtro caſu iam loquitur per alium per quem exprimit ſufficienter conſenſum; in caſu autem argumenti, neque per ſe, neque per alium, neque facto, neque verbo conſenſum exprimit, eſt autem ad matrimonium neceſſaria mutua ſufficiens expreſſio conſenſus.

14 Illud denique addendum eſt, quod docet optimè citatis alijs Thomas Sanchez ibidem n. fin. ſi alijs abſentibus parentes pro illis contrahant matrimonium, vel ſponſalia, ſiue id fiat, coram parocho, & teſtibus iuxta Tridentinum, ſiue ſine illis, antiquo iure, ratificari debere poſtea à filijs, ſiue tacitè, ſiue expreſſe aliquo ſigno ex his, quæ capitibus præcedentibus diximus ſufficere, neque eſſe neceſſariam ratificationem expreſſam, vt contra Innocentium *c. 1. de deſponſat. impub.* docet communis ſententia, ex diſpoſitione Pontificis in d. *c. vnico* §. *fin.* ibi, *ratum habuerit*: atque in hoc æquam eſſe conditionem parentum, & aliorum.

CAPVT XV.

Quomodo in abſentia contrahentis per procuratorem conſenſus exprimatur.

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio. nu. 1.

Deciſio Bonifacij VIII. de contrahendo matrimonio per procuratorem, nu. 2.

Requiri mandatum ſpeciale ad matrimonium: num. 3.

Mandatum ſpeciale ad aliquos caſus expreſſos non poſſe extendi ad alios, etiam ſi detur cum clauſula generali, nu. 4.

Deſignatum procuratorem ad contrahendum matrimo-

Digitized by Google

trimonium pro alio non poſſe alteri vices ſuas committere, nu 5.

Si exceduntur fines mandati nihil agi, num. 6.

Secunda pars deciſionis Bonifacij de reuocatione mandati ad contrahendum matrimonium, n. 7.

Reuocato mandato ad matrimonium nihil agi à procuratore validè, num. 8.

Non requiri, vt ea reuocatio innoteſcat procuratori, num. 9.

Non valere ratificationem matrimonij initi à procuratore ſemel reuocato, num 10.

Quamcumque reuocationem ſufficere, vt nihil agat poſtea procurator, ſiue per nuntium, aut epiſtolam, aut etiam internam, num. 11.

Etiamſi mandans iuraſſet ſe non reuocaturum, num 12.

Debet perſeuerare conſenſus tempore, quo procurator contrahit, num. 13.

Si mandans eo tempore, quo procurator contrahit incidit in amentiam, nihil agi, num. 14.

Proponitur quæſtio de notitia reuocationis mandati in alijs contractibus, num. 15.

Mandatum reuocatione finiri poſſe, & in re integra ſine cauſa reuocari poſſe, ſecus re non integra, num. 16.

Etiam in alijs contractibus poſſe accidere vt reuocatio teneat, etiam ignota mandatario, num. 17.

In his actibus, in quibus reſpublica ſupplere conſenſum non poteſt, non eſt neceſſarium vt innoteſcat reuocatio, num. 18.

Matrimonium ſpirituale non poſſe contrahi per procuratorem reuocato mandato, num. 19.

Neque ſpiritualem cognationem contrahi, nu. 20.

Neque votum aut iuramentũ aliquod emitti, n. 21

Idem de mandato ad excommunicandum, ibidem.

Quando reſpublica ſupplere conſenſum poteſt, in his caſibus requiri notitiam reuocationis tantùm, in quibus iure exprimitur, num. 22.

Diſtinctiones, quibus nonnulli hanc rem explicant, reijciuntur, num. 23. 24. 25. 26.

Valere mandatum ad renunciandum, ſi non eſt nota reuocatio. Diſcrimen inter contrahendum matrimonium ſpirituale, & renunciandũ, n. 27.

Procurator deſignatus ad reſignandum qui iam ſupplicationem porrexit, poteſt, et cogitur preſtare conſenſum formalem, etiam mortuo reſignante, num. 28.

Filius validè manumittat ex conceſſione patris ſi decedat pater, & filius ignarus mortis manumittat, num. 29.

Si libellum repudij mittat, & pœniteat, etiam ignorata pœnitentia ceſſat repudium, num. 30.

Si quis cum dolo facit, ne nota fiat reuocatio, nihil agitur, num. 31.

Commoda explicatio communis ſententiæ, nu. 32.

Quid dicendum quando mandans iurauit non reuocaturum mandatum, nu. 33. 34.

Quid dicendum de reuocatione nuntij aut epiſtola in matrimonio, num. 35.

In alijs contractibus quorundam diſtinctio reijcitur, num. 36.

Vera ſententia explicatur, nu. 37.

1. EVM, qui abſens eſt, matrimonium per procuratorem poſſe contrahere, ſatis conſtat ex dictis ſupra lib. 1. cap. 10. Quare ſolũ ſupereſt explicandum. Quid requiratur, vt matrimonium per procuratorem validè contrahatur.

2 Extat autem de hoc deciſio Pontificis Bonifacij VIII. *in c. fin. de procur. in 6.* cuius cõſtitutionis duæ ſunt partes. Prima his verbis cõcepta eſt. *Procurator nõ aliter cẽſetur idoneus ad matrimoniũ contrahendum, quàm ſi ad hoc mandatum habuerit ſpeciale. Et quamuis alias is, qui conſtituitur ad negotia procurator, alium dare poſſit, in hoc tamen caſu propter magnum, quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere, non poſſet deputare alium, niſi hoc ei ſpecialiter ſit commiſſum.* Hæc Bonifacius.

3 Ex qua prima conſtitutionis parte colligitur 1. mandatum generale procuratori d. tũ non ſufficere ad contrahendum matrimoniũ, vt colligunt ex d. c. Doctores Ancharranus, Geminianus, Francus ibidem. Sed aduertit Ancharranus ibid. n. 1. quãuis Gloſſa in *c. Qui ad agẽdum verbo paciſci*, plures caſus enumeret: in quibus non ſufficit generale mãdatum, ſed requiritur ſpeciale, adhuc inter eos, & matrimonium eſſe manifeſtum, & non vnum diſcrimen, quod in illis ſufficiat eos exprimere in genere, *vt do tibi ad petendum abſolutionem*, ſine eo quod exprimat, in qua cauſa, vt docet idem Ancharranus in c. *Qui ad agendum, de procurat. in 6. q.* licet etiam dicat non eſſe id vniuerſaliter verum in alijs caſibus à matrimonio, doceatque idem cum Baldo *in c. per curam de elect. in 6. n. 3.* At verò in matrimonio requiritur ſpecifica, & expreſſa mentio: nec ſat erit dicere, *do tibi mandatum ad contrahendum matrimonium nomine meo*, niſi etiam exprimatur talis fœmina, vt docet Couar. 2. p c. 4. n. 11. licet nonnihil videatur repugnare Philippus Frãcus in d. c. fin. n. 4. Eſtque optima ratio, quam tradit Bartolus *in l. filius D. de donationibus*, quia cùm matrimonium ſit vinculum mutui amoris, amor non poteſt eſſe inter ignotos omninò, & ideo neque conſenſus. Vnde etiam dixit Gloſſa *in c. non illud 30. q. 5.* matrimoniũ nullo modo inter abſentes contrahi poſſe, niſi ſe aliquo modo nouerint, vel fama, vel alia ratione, cùm enim omninò ſe ignorant ad inuicem conſentire non poſſunt. Eſt etiam aliud diſcrimen ab iiſdem Doctoribus conſtitutum, quod illi caſus commiſſi cenſentur, ſi alij ſimiles expreſſi committantur *c. qui ad agendum, de procuratoribus in 6.* At etiam illis expreſſis non cenſetur comprehendi matrimonium. Quare ſpecialis naturæ caſus hic eſt: grauibus autem caſibus expreſſis, grauiora non intelliguntur conceſſa, *Clem. non poteſt de procurat.*

4. Sed de hoc ſecundo diſcrimine dubitare cogor. Quia licet in his, quæ ſunt inter ſe connexa, & ſe quaſi neceſſariò conſequuntur, ſuſtineri poſſit mandatum exprimens aliquid ad

Digitized by Google

quod ſpeciale mandatum requiritur, intelligi etiam datum ad illa coniuncta, vt mandatum datum ad vendendum intelligitur datum ad accipiendum pretium iuxta deciſionem Rotæ 548.nu.4. apud Seraphinum, in quo ſenſu accipio textum in *d c. Qui ad agendum*:at non videtur aliàs verum expreſſo aliquo caſu ad quod requiritur ſpeciale mandatum, etiam addita clauſula generali alios comprehendi. Idque nonnulli probant ex eo quod mandatum datum ad vendendum bona ſtabilia non prodeſt ad vendenda iura,& actiones in ea re. Sed hæc probatio minùs placet, nam de iuribus,& actionibus idem iudicatur, quod de re ſuper qua conſiſtunt,vt tenet cum Tiraquello Rota deciſ.932.apud Seraphinum nu. 4. Multo meliùs probatur ex eo quod habet deciſio Rotæ 831.ex num.1.vbi mandatum datum ad exigendum cenſum, non cenſetur datum ad extinguẽdum illum,& extinctio facta virtute illius mandati iudicatur nulla. Quia quamuis mandatum fuerit datum cum plena, libera, ſpeciali, & generali adminiſtratione, tamen ea clauſula per verba præcedentia reſtricta eſt ad præmiſſa.Probat idẽ deciſio Rotæ 576. n. 1. apud Farinacium 1.p.vbi quamuis Epiſcopus mandatum dederit vicario ad multa, quæ requirunt ſpeciale mandatum, & generaliter eum conſtituerit ad gerenda ſimilia,vel maiora expreſſis,ac ſi ipſe Epiſcopus præſens eſſet,non cenſetur datum mandatum ad cõſentiendum donationi iuris patronatus.Quoniam ad hanc non ſufficit fuiſſe expreſſum aliquid requirens ſpeciale mandatum,etiam cum illa clauſula generali. Quorum omnium ea videtur eſſe ratio.Quia mandata procuratoria ſunt ſtricte intelligenda, & interpretanda *c. cum olim,1.de offic.deleg.& c.1.de procurat. in 6.& l. qui proprio §. Item quæritur. D. de procurat.* ex qua etiam ratione colligo mandatum datum ad recipiendum, & confitendum reſtringendum eſſe ad pecunias re ipſa receptas, & numeratas,de quo latè Bartholom.Mutinenſis in repetit,in c.ſi cautio,de fide inſtrum.ex n.200. Sed quamuis aſſignatum diſcrimen dubitabile ſit,adhuc tamen verum eſt,quouis alio ſpeciali caſu expreſſo etiam cum clauſula generali, non intelligi matrimonium,& etiamſi mandatum datum eſſet generale abſolutè cum libera,quamuis procurator generalis conſtitutus cum libera poſſit quodcunque Dominus ipſe etiam ea,quæ requirunt ſpeciale mandatũ l.procurator cum libera,& ibi Bartolus. D.de procurat.& habet deciſio Rotæ 238.n.1.& 2.apud Seraphinum.

5 Secundò colliges cum prædictis Doctoribus,eum qui habet ſpeciale mandatum ad matrimonium non poſſe alteri vices ſuas cõmittere,niſi id ſit ei ſpecialiter conceſſum. Sic enim expreſſit Bonifac.in hac 1. conſtitutionis parte.Sed obſtare videtur idem Bonifa.in *c.is, cui de offic.& poteſt. deleg. in 6.* vbi cùm alicui conceditur prouiſio alicuius Eccleſiæ, & alicuius certæ perſonæ dicit poſſe alteri vices ſuas committere,ſecus ſi non deſignetur certa perſona,nã tunc videtur electa induſtria perſonæ.Sed cùm matrimonium per procuratorẽ contrahitur,datur ſpeciale mandatum de certa perſona.Ergò non videtur requiri induſtria perſonæ,atque adeò poſſe committi alteri.Cõmunis tamen Doctorum ſolutio eſt; Ancharrani in d.c.fi.nu.1.Geminiani ibidem num.2. Philippi Franchis num.4.illud diſpoſitum eſſe in matrimonio ſpirituali:hoc in carnali. Nam ad illud contrahendum multa credimus potuiſſe dici procuratori,quæ in mandato exprimi non oportebat,quibus deficiẽtibus nollet cõtrahere. Adde etiam mandatum in contractu matrimoniali dari ob familiaritatem, quæ interuenit,vel vt maiori cum honore fiat; vnde videtur ſemper eligi perſonæ induſtria, vt recte conſiderat Geminianus in *d.c.fin.§.& quãuis*,num.2.

6. Tertio colliges procuratorem excedentem fines mandati,nihil omninò agere, ſed irritum eſſe matrimoniũ.Quod ſi ſine denuntiationibus cõtrahat,nõ videtur fines exceſſiſſe mandati,quamuis dicatur concedi, vt iuxta formam Tridentini contrahat.Intelligendum enim de ea,quæ iure aſſignatur pro forma cõtractus, vt rectè dicit Thomas Sanchez diſp. 11.q.1.n.17. & 18. Ea autem quæ de Matrimonio hactenus diximus,locum etiam habere in ſponſalibus docet communis Doctorum ſententia.

7. Secunda pars eius conſtitutionis Bonifacij,ſic habet.*Si procurator antequam contraxerit,a domino fuerit reuocatus,contractum poſt modum matrimonium ab eodem,licet tam ipſe, quam ea,cum qua contraxit, reuocationem huiuſmodi penitus ignorarent, nullius momenti exiſtit, cùm illius conſenſus defuerit,ſine quo firmitatem habere nequit.* Hęc in 2. parte huius conſtitutionis.

8. Ex qua colligitur primò procuratorem reuocato mandato non poſſe iam mandantis nomine matrimonium contrahere. Cuius optimam rationem aſſignat Pontifex, quia ad matrimonium verus conſenſus requiritur, qui eſt cauſa illius,non fictus,neque pręſumptus.

9. Secundò colligitur in hoc caſu non eſſe neceſſarium,vt reuocatio mandati peruenerit ad notitiam Procuratoris.Id quod iure optimo in hoc caſu affirmauit Pontifex, non nouam condens legem,ſed ius naturale explicans.Nã conſenſus in hoc contractu nullo pacto per rempublicam ſuppleri poteſt: cumque procurator,tunc cùm contrahit,vices gerat contrahentis,& pro cauſa eius matrimonij ſit conſenſus mandantis,& expreſſus per verba procuratoris,tuncque reuera nullus ſit mandantis conſenſus,ſed contrarius,inde ſit vt nullus fiat contractus.Sed an hæc ratio locum habeat etiam in alijs contractibus præter matrimonium

Digitized by Google

nium dicam in fine huius capitis.

10. Tertiò colliges hanc Bonifacij conſtitutionem locum habere, etiam ſi ille, qui reuocauit procuratorem, ratum habeat poſteà matrimonium contractum à procuratore reuoçato. Si enim ea, cum qua contractum eſt, non conſentiat iterum, nulla eſt ratificatio quia contractus fuit nullus, vt dictum eſt, vnde non ſufficit vnius conſenſus de nouo ſuperueniens. Sic Felinus in *in capit. ex parte Decani*, n. 11. citatis alijs.

11. Quartò colliges quamcunque reuocationem ſufficere, ſiue per epiſtolam, ſiue per verba, ſeu nuntiũ, aut etiam per factũ contrariũ. Sic Couar. 2. p. c. 4. nu. 11. Thomas Sanchez citatis alijs lib. 2. diſp. 11. nu. 10. Vnde dato mandato de contrahendo cum alia, ſatis videtur primum reuocatũ. Imò ſatis eſſet interna reuocatio, quod attinet ad forum conſcientiæ: eã tamen apud Eccleſiam probare neceſſe eſt, vt idem Thomas Sanchez. n. 7. ex D. Thom. in 4. diſt. 29. in expoſit. literæ Magiſtri.

12. Adde etiam hanc Bonifacij conſtitutionem locũ habere, etiam ſi mandans iuramento promiſiſſet, ſe non reuocaturum mandatũ. Sic Gloſſa celebris in d. *c. fi.* verbo, *reuocatus*, quam frequenter amplectuntur Doctores Geminianus in d. *c. fin. §. ſane* nu. 5. Francus ibidẽ n. 6. Felinus in d. *c. ex parte Decani* nu. 12. & 13. Rebel. li. 2. de matrim. q. 5. in fine. Couar. 2. p. c. 4. n. 13. quam partem quoad matrimoniũ attinet, dicit non eſſe in dubium reuocatam. An autem ſaltem committatur peccatum contra religionem iuramenti, mihi videtur non cõmitti, vt poſteà ſuo loco explicabo. Quid verò dicendum ſit in alijs actibus, & contractibus, dicam in fine huius capitis.

13. Denique hinc colliges debere perſeuerare conſenſum tẽpore contractus procuratoris. Vnde licet prius finxiſſet conſenſum, ſi tamen eo tempore mutet, & conſentiat valet matrimonium. Sic Thomas Sanchez num. 13. Henriquez lib. 1. de Matrim. c. 2. num. 2. vnde ſi nihil cogitet, vel diſtractus ſit, in eodem ſenſu perſeuerare cenſetur.

14. Sed quid dicendum eſt, ſi qui mandatum dedit, in amentiã incidat? Thomas Sãchez ibidem n. 12. valere ſentit matrimoniũ tunc per procuratorem contractũ. At ego cõtra ſentio. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia pro forma & cauſa contractus eſt conſenſus expreſſus per verba procuratoris: at eo tempore impoſſibilis eſt conſenſus. Ergo nullum matrimoniũ. Adde ſi moreretur mãdans, eo tẽpore nihil ageret procurator: ipſa enim morte ceſſaret cõſenſus. Ergò etiam amentia, quæ æquiparatur morti, quoad conſenſum. In quo videtur lõgè diuerſam eſſe rationẽ de mandante, ſi in amẽtiam incidat, aut ſi dormiat: ille enim incapax eſt habendi conſenſum: hic vero minimè. Neque ſimile eſt quod Baptiſmus petitus ante amentiam, validè cõferatur in amentia *c. maiores de Baptiſmo*. Nam vt Baptiſmus effectũ habeat, ſatis eſt voluntatẽ præceſſiſſe, neq; reuocatam, eo enim ipſo poſita materia, & forma ponitur effectus: at in matrimonio neceſſarius eſt conſenſus perſeuerans, etiam in ipſo fieri contractus, quia cõſenſus per verba expreſſus, vel ſigna eſt forma matrimonij. Idẽ eſt in ſacramento pœnitentiæ, poteſt enim abſolui, qui ante amentia dedit ſigna contritionis, vt dixi in tractatu de pœnitẽtia, neq; enim neceſſe eſt ſimul ſint in pœnitẽtia materia, & forma eius ſacramenti. Atq; id quod dicimus intelligetur facilè, ſi quæramus, an cum illo in amentiam incidente, & præſente, licet explicaſſet antea conſenſum, contraheretur matrimoniũ? minimè ſanè. Igitur neq; per procuratorẽ contrahi poterit; ſi mandans in amentiam incidat.

Quid dicendum de reuocatione mandati in alijs actibus §. 1.

15. Sed iam quęret aliquis an id, quod diximus in matrimonio non eſſe neceſſarium, vt reuocatio mandati innoteſcat, locum etiã habeat in alijs, ad quæ mandatũ datur, ita vt neceſſarium etiam non ſit, reuocationem mandati peruenire ad procuratoris notitiam.

16. Et in primis ſupponendum eſt reuocatione mandantis finiri mandatum poſſe *§. rectè quoque inſt. mandati*. Quam concluſionem pluribus declarant Myſingerus, & Scheneiduuinus, ſed meliùs, & copioſiùs Antonius Pichardus. Rationem autem, quare cùm ex mãdato contractus obligatio oriatur, diſſoluatur vnius tantùm diſſenſu, deſumptam ex ſpeciali ratione mandati optimè aſſignat Donellus li. 16. comment. iuris c. 23. *§. in his primum*, intereſt enim tantùm mandantis, vnuſquiſque autem poteſt his, quæ in fauorem illius conſtituta ſunt, vti ſi voluerit, aut renuntiare *l. Si iudex 41. D. de Minoribus*, & nullus accipere beneficium inuitus cogitur *l. inuito 69. D. de reg. iuris*. Quæ quidem reuocatio fieri re integra, etiam ſine cauſa, poteſt: re nõ integra, nequaquam, ſed cũ cauſæ cognitione, vt communis Doctorum ſententia docet per textum ibi in d. *§ rectè quoque*. Quærendum ergo an in alijs à matrimonio neceſſarium ſit, vt reuocatio mandati perueniat ad procuratoris notitiam? Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 11. q. 1. n. 6. exiſtimat ſpeciale eſſe in caſu matrimonij quia in alijs Reſpublica ſupplere conſenſum poteſt: & in his, quamuis reuocatio non innoteſcat procuratori, valet quod ab eo geſtum eſt *Clem. vnica de renunt.*

17. Sed veroſimilius eſt, quod docet communis ſententia, locum etiam in alijs habere. Sic docent Geminianus in d. *c. fin. §. ſane* num. 3. Francus ibidem num 8. Ancharranus ibidem num. 1. in fine Cardinalis. Zauarella in *Clement. vnica de renuntiat.* qu. 5. Felinus *in c.*

Digitized by Google

ex parte Decani n.10.& ſequenti, quos perperam pro ſua ſententia citat Thomas Sanchez, idem docet Ioannes Imola *in d.Clem.vnica de renunt.*n.22.

18. Quare hanc communem ſententiam duabus regulis explico, vt multa comprehendam,& rem implicatam diſtinctè tradam.Prima regula eſt. In omnibus alijs actibus à matrimonio, in quibus reſpublica ſupplere conſenſum non poteſt,ſi reuocetur mandatũ, nihil aget procurator,neque neceſſarium eſt,vt ad notitiam procuratoris perueniat reuocatio. Ratio quidem pro hac regula eſt manifeſta.Quia Pontifex in d.*c.fin.*non conſtituit nouum ius,ſed explicuit iuris naturalis rationẽ, quia, ſcilicet, non valet matrimonium ſine conſenſu. Ergò quicumque actus fuerit, qui ſecundùm ſuam rationem,conſenſum verum exigat,ita vt à republica,vel Principe ſæculari aut Eccleſiaſtico ſuppleri non poſſit, nullus planè erit eo reuocato mandato ex defectu conſenſus, ſine quo firmitatem habere non poteſt.

19. Ex his colligo primò hanc deciſionem locum etiam habere in matrimonio ſpirituali contrahendo.Vnde ſi conſtitutus eſt Procurator ad acceptandum aliquod beneficium, vel dignitatem,quæ verè contrahat matrimoniũ cùm Eccleſia,reuocato mandato nihil agitur, etiamſi non perueniat ad procuratoris notitiam.Sic Felinus ibidem n.11.Zauarella *Clem. vnica,de renunt.*q.5.Francus in d.*c.fin.de procuratorib n.8.* quod idem meritò locum habere dicit,& ampliandum,non tantùm,quando reuera matrimonium contrahitur,vt in Epiſcopali dignitate,ſed etiam in quouis alio beneficio etiam ſimplici acceptando, quia etiam in ſimplici beneficio aliquo modo ſe Eccleſiæ coniunxit, quod etiã docuit Ioannes Andræas & alij,quos citat.Ratio huius eſt eadem. Quia ſine verò conſenſu neque matrimonium ſpirituale poteſt interuenire. Vnde tam in matrimonio carnali,quàm ſpirituali liberam voluntatem requiri docet Rota apud Seraphinũ deciſ.942.n.16.17.

20. Secundò colliges deciſionem hanc etiã habere locum in cõtrahenda cognatione ſpirituali,quę,vt dicam infrà,poteſt contrahi per procuratorem deſignatum ad officium Patrini. Quis enim dicet ſine conſenſu illud officium exerceri poſſe,& cognationem contrahi?ſic idem Felinus in d.*c.ex parte,* nu. 10. pro qua ſententia citat Baldum.

21. Tertiò colligo idem dicendũ eſſe, ſi mãdatum daretur ad vouendũ rem aliquam, vel ad ſe obligandum voto,vel iuramẽto promiſſorio,certè ſi reuocaretur mandatum,antequã qui mãdatum habet,votum emitteret, aut iuraret,nulla eſſet eiuſmodi voti obligatio, aut iuramenti, quia iuramentum aut votum ſine animo promittendi eſſe non poteſt, vt ſupra dictum eſt in hoc lib.ca.4. Idem dicendum,ſi quis mandatum haberet, vt in aliquem ſententiam excommunicationis ab ipſo prolatam deferret, & intimaret, ſi ceſſaſſet voluntas in iudice ligandi excommunicatione, reuera excommunicatio coram Deo nulla eſt, qui eſſentialiter pendet ex vero animo,& voluntate obligantis.Imo idem fortaſsè dicẽdum, etiam quando per procuratorem peteretur ad inſtantiam partis,ſi pars,quando à procuratore intimatur,vel impetratur à iudice, iam nolit aliũ obligari. Quia ea excommunicatio cùm non liget,niſi ad petitionem impetrantis, requiritur verus animus in parte litigante,aut coram Deo nulla erit.

22. Secundam regulã ſtatuo. In his actibus, in quibus conſenſum reſpublica ſupplere poteſt,nulla certior regula ſtatui poteſt,quam iudicandum eſſe in illis iuxta ſpecialis iuris diſpoſitionem; quod in quibuſdam caſibus conſenſum ſupplet,& valere vult geſta poſt reuocationem,etiam illa ignorata: in alijs verò nõ valere,etiamſi reuocatio ignoretur.Vnde meritò Petrus Anchar.in d.*Clem.vnica, de renunt.* dicit omnia iura de hac materia loquentia optimè limitari,ſiue explicari, & comprehendi hac vna exceptione,quia nõ homo exequitur, ſed lex. Atque ſic intelligo vndecim illos caſus,quos Felinus fallentias vocat,in d.*c.ex parte Decani.*Neque enim ſunt exceptiónes ab aliqua generali regula,ſed peculiares iuris diſpoſitiones in peculiaribus caſibus,in quibus ab vno ad alium argumentari non licet.

23. Quare non probo,quas alij in hac re explicanda adducunt, diſtinctiones. Quidam enim dicunt,ſi intererat mandatarij neceſſariũ eſſe,vt illi innoteſcat mandati reuocatio,ſecus ſi non intereſſet. Hæc autem diſtinctio probari nequaquam debet,quia in d. *Clem. vnica de renuntiatione,*tantùm res agebatur mandantis, conſtitutus enim erat procurator ad renuntiãdum beneficio, & tamen reuocatio non intimata nulla cenſetur,vt vitetur illuſio in perſonis Eccleſiaſticis. Adde etiam in mandato, quòd procuratori datur, commodum ſemper eſſe mandantis,non mandatarij,& mandantis rem agi,vt elegãter Donellus loco cit. & alias non poſſet diſſenſu tantùm mandantis reuocari,etiamſi innoteſcat,ſed accedere deberet etiam mandatarij conſenſus, ſicut in diſſolutione aliorum contractuum.

24. Similiter etiam non probatur aliorum diſtinctio, ſcilicet, in reuocatione expreſſa ſemper eſſe neceſſarium, vt reuocatio innoteſcat procuratori:at verò in tacita,quæ fit per mortem,non eſſe neceſſariam intimationem. Quam ſententiam refellit Imola *Clem. citata* num.11.ex *l.ſi mandaſſem,vel ſi mãdatum, D. mandati,*vbi ſermo eſt de reuocatione expreſſa,& tamen non requiritur, vt perueniat ad notitiam mandatarij. Item, ſi cui mandatum datum ſit ad eligendum,& electores ante eligant alium,ceſſat mandatarij electio, & hæc

eſt

Digitized by Google

eſt præferenda, ſi prima ſit, & tamen eſt tacita reuocatio, vt docet Abbas in *c. de cauſis, de electione*, columna 6. At in renuntiatione, ſi mandato dato ad renuntiandum, qui dedit renuntiet priùs, non tenet hæc renuntiatio, ſed ea, quæ fit per procuratorem, ſi non peruenerit ad eum prima renuntiatio, vt docet Couar. ex *Clem. vnica, de renuntiatione* p. 2. c. 4. num. 15. ex verbo ibi: *Quomodolibet reuocandum*. cùm tamen hæc renuntiatio eius qui dedit mandatum, ſit tacita reuocatio mandati ad renuntiandum dati. Igitur hæc diſtinctio de tacita aut expreſſa reuocatione nulla eſt.

25. Neque etiam probo communem, quæ apud Doctores recentes inualuit, diſtinctionē, ſcilicet, ſi reuocatio fiat re ad huc integra, non, eſſe neceſſarium innoteſcat mandatario: at ſi re non integra, eſſe neceſſarium, vt innoteſcat. Ego enim id quod in *§. recte quoque, inſt. mandati*, dicitur de re integra vel non integra, ad hoc tantùm pertinere puto, vt ſola reuocatione, etiam ſine cauſa, euaneſcat mandatum: at ſi res non ſit integra, non ſufficiat ſola pro libito reuocatio, ſed neceſſaria etiam ſit cauſæ redditio, vt probat ex iure Donel. lib. 16. cap. 23. Ad neceſſitatem autem intimationis parum conferre puto integritatem rei, vt conſtabit magis, ex his quæ ſubijciam diſpoſita in iure, ſiue res ſit integra, ſiue non integra.

26. Similiter non placet aliorum diſtinctio, qui dicunt, quando agitur de translatione dominij, neceſſariam non eſſe reuocationem mandati cognitam eſſe procuratori: at verò in alijs rebus eſſe neceſſariam, aut aliàs non valere. Hæc enim doctrina ſiue diſtinctio non eſt conſtans, neque firma: tum quia in *l. cum quis, §. 1. & l. qui hominem, §. Titium, D. de ſolutionibus* debitor ſoluens procuratori reuocato, cuius reuocatio ignoratur, liberatur ſoluendo. Ecce transfertur dominium mandato reuocato. Idem conſtat ex *d. l. ſi mandatum*; de quo vide Felinum d. cap. num. 14. fallentia 2.

27. Hinc videmus procuratorem datum ad renuntiandum beneficium, validè renuntiare, etiam ſi reuocatus ſit, ſi tamen reuocationem ignoret. *Clem. vnica de renunt.* Quia licet conſenſus regulariter requiratur, attamen etiam Eccleſia priuatur quis inuitus, vt dicit Card. d. Clem. q. 5. Geminian. in d. cap. fin. *§. ſane* nu. 5. Felinus loco citato n. 15. & alij. Quare non eſt eadem ratio in matrimonio ſpirituali contrahendo, & diſſoluendo; diſſoluitur enim ſine conſenſu beneficiarij, non verò cōtrahitur ſine conſenſu. Quæ etiam Clementina locum habet, ſiue reuocatio facta fuerit clā dummodo innoteſcat, & etiam ſi deſignatus fuerit procurator ad renuntiandum in cauſa permutationis. Intelligitur etiam de tacita reuocatione per nominationem alterius: expendo enim verbum dictæ Clementinæ, *quomodolibet reuocandam*, vel per priorem renuntiationem.

28. Hinc etiam ſi quis deſignatus procurator ad reſignandum beneficiū, ſupplicationem porrexit, viuo reſignante, ſi poſteà moriatur reſignans ante præſtitum conſenſum formalem, poterit procurator illum præſtare poſt mortem ipſius conſtituentis, vt cū multis DD. cit. & Rotæ deciſionibus docet Riccius in praxi var. deciſ. Reſol. 487. n. 3. Facit textus in l. Nam, & ſeruitus *§.* ſi viuo Titio, D. de negot. geſtis vbi procurator poſt mortem domini valet conſummare negotia inchoata. Imo & cogi poſſet procurator ad præſtandum conſenſum, pro expeditione literarum. Quæ etiā vera ſunt quāuis principalis reſignās ante mortem mutaſſet voluntatem, ſi illa voluntas reuocata non fuit intimata iuxta tex. in d. Clem. Quia non quæuis voluntas reuocatoria eſt valida, niſi ſit expreſſa iuxta Felin. in c. ex parte Decani n. 15. de reſcriptis.

29. Hinc etiam ſi pater filio permittat, vt manumittat, ſi deceſſerit, & filius ignorans manumiſerit, liber eſt, & manumiſſus non vindicta, quæ inter viuos agitur, ſed teſtamento, vt eſt in *l. 15. §. vltimo, D. qui, & a quibus*, vbi ſolùm negatur illum ſeruum non eſſe manumiſſum vindicta. At ſi non decedat pater, ſed reuocet voluntatem, etiam ſi non innoteſcat filio reuocatio, libertatem ſeruus non aſſequitur, quia non manumittitur volente Domino, cùm tamen in eo actu conſenſum lex ſupplere potuiſſet. Quod enim hic nonnulli comminiſcuntur, ibi tantùm eſſe nudum miniſterium filij, non verò procuratorem conſtitutū, nullo mihi videtur niti fundamento.

30. Hinc etiam ortum habet, quod dicitur in *l. ſi pœnituit 7. D. de diuortijs.* Si quis libellum repudij miſerit, & poſteà pœniteat, etiam ſi pœnitentia incognita ſit, & libellus datus ceſſare diuortium, & matrimonium durare. Noluit enim in eo caſu lex ſupplere conſenſum ad diuortium: cùm tamen in *l. Iulianus IIII. eodem*, ſuppleat furioſæ conſenſum ad repudium, cuius pater nuntium mittere poteſt.

31. Ex hac etiam diuerſa iuris diſpoſitione ortum habet, quod ſi aduerſarius in dolo fuerit, ne innoteſcat reuocatio, nihil agatur, ſed reuocatio etiam ignorata valeat ex *d. Clem. vnica de renuntiat.* noluit enim in eo caſu reſpublica ſupplere conſenſum quamuis poſſet. Hinc etiam fit in iudicijs ſæpe rempublicam ſupplere conſenſum, neque reuocationem tenere, niſi innoteſcat: vt conſtat ex textu in *cap. noſtra 4. & c. mandato 13. de procuratoribus.* Neque verò in hoc diſcrimen eſt in procuratore conſtituto ad iudicia, vel negotia, & contractus, vt docet Imola Clement. cit. num. 15. Sed id petendum tantùm ex diuerſa iuris diſpoſitione, quæ in caſibus, in quibus conſenſum ſupplere potuit, aliter,

& aliter diſpoſuit. Illud ſpeciale in procuratore conſtituto ad iudicia, quod eius reuocatio debet innoteſcere aduerſario, & iudici in d. *c. mandato*.

32. Quod ſi quis nolit à communi ſententia diſcedere, ſic habet regula generalis. In his, in quibus reſpublica ſupplere conſenſum poteſt, ſi res adhuc integra eſt, dum reuocatur, non eſt neceſſaria intimatio, ſed inutile eſt, quod poſt reuocationem geritur, at ſi res non ſtat integra, non tenet reuocatio, ſed vtile eſt, quod geſtum eſt. Prima pars limitatur multis modis. Primò limitant aliqui fauore libertatis in d. *l. ſi pater*, ſic Pichardus inſt. eodem. Sed refelluntur ex 2. parte eius legis, vbi libertas data à filio viuo patre, reuocato mandato, & ignorato nulla eſt. Meliùs dicetur cū Donello, quia iam ex teſtamento manumiſſus intelligitur, cùm inteſtato deceſſiſſet, non mutata voluntate: libertas autem ex teſtamento dari non poſſet, niſi teſtatore mortuo. Vnde comprehendi poſſet ea limitatio, ſi in tempus mortis datum mandatum ſit: quod adhuc limitandum etiam in rebus, quæ ad hæredes nō pertinent. Sic componit nonnulla Donellus loco cit. Quæ apud illum vide. Limitatur ſecundò in renunciatione beneficij, vt ſupra dictum eſt.

Quæruntur nonnulla, & explicantur. §. 2.

33. Sed quæret aliquis primò quid dicendum ſit, quando iurauit non reuocare mandatum. Nonnulli Doctores dicunt valere quidem reuocationem: at illum reum eſſe periurij. Sed de hac ſententia dubitare cogor, quia in *c. intellecto, de iure iurando*, dicitur iuramentum, de non reuocandis alienationibus non ſeruandum, quia ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruari nequit. Quare ego ſic dicerem. Primò, quando eſt iuſta cauſa reuocationis iuramenti, non eſt periurus, qui reuocat. Quæ ſint autem iuſtæ cauſæ, quibus aliquis excuſetur à periurio, dicam fortaſſe infra, cum de conſenſu, cui aduenit iuramentum, ſermo fuerit. Atque in hoc caſu intelligo textum in d. *c. intellecto*, & docet Philippus Francus d. c. fin. nu. 5.

34. Deinde quod ad valorem reuocationis ſpectat, dico in his caſibus, in quibus reuocatio non intimata procuratori tenet, etiam ſi iuret non reuocare, reuocatione tamen ſecuta nullus eſt actus: neque enim iuramentum valorem tribuit, ſed tantùm addit robur religionis, vt dicam loco citato. Iuramentum enim non impedit reuocationem actus de ſui natura reuocabilis ex alio capite, quam ex debilitate ſua. Vt cum Iaſone tenet Rota apud Seraphinum deciſ. 427. num. 7. At verò in his, in quibus neceſſaria eſt intimatio reuocationis, reuocatio contra iuramentum non tenet. Sed ſi in his caſibus reuocatio contra iuramentum intimetur procuratori: tenebit, tunc adhuc diſtinguendum videtur iuxta regulam, quam mihi videor ex Felino colligere in d. *c. ex parte decani*, num. 12. & 13. Quoties violatio iuramenti eſt in præiudicium tertij, cui ex contractu quæſitum eſt ius, iuramentum de non reuocando tenet, ita vt reuocatio ſit nulla non conſentiente alio tertio. Vnde procurator deſignatus ad renuntiandum cauſa permutationis, ſi iurauit non reuocare, reuocatio nullius eſt effectus, niſi is, cum quo pactum eſt, de permutatione, etiam velit, & conſentiat. Secus eſt in teſtamento iurato, aut procuratore deſignato ad renuntiandum generaliter, aut etiam in matrimonio, non enim alteri ius quæſitum eſt. Quare, vt vno verbo dicam, ſi alias reuocatio ſine iuramento erat inualida, nulla etiam erit accedente iuramento de non reuocando: at ſi valeret reuocatio, valebit etiam quamuis iurauerit ſe non reuocaturum: peccabit autem peccato periurij, quoties non fuerit iuſta cauſa, quæ illum liberet à periurio.

35. Secundò quæret aliquis, an idem, quod diximus hactenus de reuocatione procuratoris, dicendum ſit de reuocatione nuntij, & epiſtolæ? Et quidem quod ad matrimonium attinet, planum eſt per nuntium, & epiſtolam fieri poſſe: eſt tamen neceſſarium, vt ſit deſtinatus nuntius, qui ſignificet conſenſum, neque ſatis eſſe, ſi caſu perueniat in notitiam alterius, vt bene docet Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 6. num. 3. & 20. Nam id exigit natura contractus, & vt verè dicatur interſe coniungi contrahentes quoad conſenſum. Eam autem epiſtolam, vel nuntium acceptare debet poſt Tridentinum coram parocho, & teſtibus: at vbi Tridentini forma non ſeruatur; ſtatim ſine alia noua intimatione facta ei ad quem mittitur, perficitur contractus, vt conſtabit magis, ex his quæ dicam, cùm ſermo fuerit de ſponſalibus lib. 12. Quoad reuocationem autem epiſtolæ vel nuntij in cauſa matrimonij, idem omninò dicendum eſt, ſcilicet, neque eſſe neceſſariam intimationem reuocationis, & ſufficere quamcunque, etiam tacitam, etiam internam, vt ſuprà dictum eſt.

36. Quod verò attinet ad alia negotia contractuſque varijs diſtinctionibus ratio iſta ſolet à Doctoribus explicari. Baldus relatus à Felino in d. *c. ex parte* num. 15. verſiculo, *hanc fallentiam*, ſic diſtinguit. Si agatur de lucro captando, nō valet geſtum, etiam ſi ignoretur reuocatio: at quando agitur de damno euitando, geſta tenent à nuntio, vel ratione epiſtolæ etiam incognita reuocatione. Aliter diſtinguit Felinus ibidem, ſcilicet, reuocationē nuntij vel epiſtolæ effectum habere, etiā cum

Digitized by Google

cùm alteri nocet, etiam ignoratam,niſi reuocatio fuerit clandeſtina,aut ſerò facta:ſi enim hæc deſint,non poteſt reuocanti imputari dolus vel culpa:ſi tamen nuntius etiam ſit propriè nuntius,nam ſi impropriè ſit nuntius,idē de eo,& de procuratore dicit Felinus ibidem num.15.verſiculo intellige ſecundo.

37. At mihi verior videtur ea ſententia, quam citatis alijs docet Thomas Sanchez lib. 2.diſp.11.num.7. Dicit namque hoc eſſe diſcrimen inter procuratorem,& nuntiū:quod reuocatio procuratoris in multis caſibus neceſſe eſt innoteſcat procuratori,vt vim,& effectum habeat:At reuocatio nuntij,& epiſtolæ,nequaquam. Ratione probat,quia nuntius, & epiſtola ſolùm præbent nudum miniſterium, veluti organum, & ita deficiente conſenſu tempore præſentationis,nihil agitur,idē ex antiquis docuit Geminianus in d. *capit.fin. §. ſane* numer.2. Philippus Francus ibidem n. 7. Ancharranus ibidem. Atque in hoc ſenſu accipiunt, quod habetur in *l. ſi pater. 7. de Manumiſſ.vindicta*, vbi pater permiſit filio, vt ſeruum manumitteret, poſtea reuocauit ſententiam, filius ignorans manumiſit, non tenet manumiſſio, quia ſcilicet filius præbebat nudum tantum miniſterium, veluti nuntius aliquis. Sed quamuis iſtorum Doctorum ſententiam probem, fundamenta non probo. Rationem quidem diſcriminis vix aſſequor, cùm tam nuntius, quàm procurator ſint inſtrumenta contrahentis, & agant alieno nomine. Vnde recte Cardinalis *in d. Clem. vnica de renuntiatione*, oppoſit. 5. dixit inter procuratorem, & nuntium nullam in hoc aſſignari poſſe diuerſitatis rationem. Neque etiam mihi videtur ſufficienter eam ſententiā probare ex d. *l ſi pater* 7. tum quia non conſtat ibi tantùm eſſe nuntium filium: tum etiam, quia quamuis nuntius eſſet,nulla inter illum, & procuratorem diſcriminis ratio eſt: tum etiam quia quamuis pater, & filius vna perſona cenſeantur,non tamen in omnibus: tum etiam quamuis filij non interſit, adhuc ea ratio non eſt ſufficiens, cùm, vt iam ſupra dictum,ad mandati reuocationem parum referat, quod interſit mandatario vel non. Tum denique quia quid coniecturis egemus: vbi planè I. C. rationem reddit, quare libertas poſt reuocationem etiam ignoratā data nulla ſit, *quia*, ſcilicet, *mutata parentis voluntate, iam non dicetur volente Domino manumitti*. Non aſſignat I. C. rationem,quia nuntius,aut quia eadem perſona, aut quia nihil intereſſet mandatarij,ſed quia Domini voluntas ceſſauerat, quam voluit ius requiri ad manumiſſionem ex vindicta: ſicut è contrario definit valere manumiſſionem factam à filio ex permiſſione patris mortuo patre, quamuis cùm manumiſiſſet, mortem patris ignoraret, quia per mortem in eadem voluntate perſeueraſſe intelligitur, cùm inteſtatus deceſſerit. Quare ea ſolùm ratione mihi probatur prædicta ſententia,quia cùm iure tantùm poſitiuo inducta ſit ea neceſſitas intimationis, quando reuocatur mandatum;ex eo quod in nonnullis caſibus decidat ius neceſſarium eſſe intimari procuratori reuocationem mandati, non rectè extenditur,vt idem dicamus etiam requiri in reuocatione epiſtolæ,vel nuntij. Exemplum habemus non contemnendum in his, quæ ſupra dicebamus. Si quis dedit mandatum ad renuntiandum, & præueniens mandatarium, eoque ignorante renuntiet, non tenet hæc prima renuntiatio ex ſpeciali eius textus diſpoſitione, & tamen ſi detur mandatum ad eligendum, & electores inſcio mādatario eligant, tenet prior electio, quia per hanc tacitè videtur reuocatum mandatum, neque enim in hoc caſu ab vno ad alium eſt extenſio. Similiter ergo in propoſito. Potuit autem eſſe maior ratio,cur requiratur vt procuratori innoteſcat reuocatio, non verò nuntio,ne ſæpe illuſoria fiant iudicia, & illudatur Eccleſiæ Prælatis,vt habetur in d.*Clem.& vnica,de Renuntiat.*

CAPVT XVI.

Quæ mora intercedere debeat inter conſenſum vnius coniugis,& alterius?

SVMMARIVM.

Explicatur quæſtionis ſenſus num.1.

Non eſſe neceſſarium, vt conſenſus ſint ſimul, & quaſi continui. Qua regula vtendum in ſacramentis ad exigendum ſimultaneum concurſum formæ, & materiæ in ſacramentis, n.2.

Non requiri ratione contractus, nu.3.

Quantum autem temporis intercedere debeat, numero 4.

Idem locum habere poſt Tridentinum, nu.5.

Cùm reuocatur conſenſus vnius, quia fictè primò conſenſit, renouari debere etiam alterius conſenſum, num.6.

In matrimonio eo ipſo quo acceptatur traditio vnius, ſufficienter explicari traditionem alterius, num.7.

Idem dicendum, quando contrahitur per nuntium aut epiſtolam, num.8.

Oppoſitum ſentit Thomas Sanchez. Eius argumenta, n.9. diluuntur.

CAVSAM efficientem matrimonij diximus eſſe conſenſum contrahentium. Quare neceſſe eſt, vtriuſque conſenſus concurrat ad matrimonium. Explicandum ergo an ſimul, an paulo poſt alter conſentire debeat. Nec verò hæc quæſtio eſt eadem cum illa, qua quæritur an in ſacramentis ne-

neceſſariò concurrere debeant ſimul materia,& forma,nam in hoc ſacramento,vt dictũ eſt lib.1.cap.7.materia ſunt corpora,ſigna forma,planum eſt,quando matrimonium fit, ſimul concurrere vtrumque. De eo autem hic non inquirimus, ſed an corpus, & conſenſus vnius debeant concurrere ſimul cum alterius conſenſu,& exprimi,nam in conſenſu vnius cuiuſque eſt pars materiæ,& pars formæ iuxta dicta.Supponamus etiam parum referre, quis prior explicet,an vir vel fœmina. Sed an ſtatim,difficultas eſt,leuis tamen.

2. Communis itaque ſententia eſt,Doctorũ probata conſenſu, non eſſe neceſſarium, vt ſimul exprimantur conſenſus, neque quaſi continuè, vt quamuis oppoſitum de iure veriùs exiſtimet Abbas in *cap. dilectus, de ſponſalibus*, & Antonius de Butrio conſilio 64. id tamen quod diximus docet Couar. 2. part.ca. 4. num. 10. Maior in 4. diſt.27. q. 1. inſolut. 3. Thomas Sanchez citatis alijs lib. 2. diſt. 31. num.3.id quod conuinco iſta conſideratione. Matrimonium non exigit exprimi ſimul conſenſum, neque qua ſacramentum eſt,neque qua contractus eſt. Non quia ſacramentum, tum quia ſi illud non exigit vt contractus, vt ſtatim oſtendam, neque vt ſacramentum exiget. Nam ad conferendam gratiam eleuatus eſt à Chriſto contractus matrimonij ſuæ diſpoſitioni relictus, & non immutatus. Tùm etiam, quia, ſi in prolatione formæ, & applicatione materiæ in alijs ſacramentis, non modica diſtantia temporis eſſe ſolet, vt in ſacramento ordinis ſubdiaconatus, confertur enim ordo, cùm profertur forma;profertur autem, cùm iam omnes materiam, ſcilicet calicem vacuum cum patena tetigerunt, vt ſuo loco dicendum eſt. Idem etiam accidit in adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ, nam multo poſt peccatorum confeſſionem ſæpe exprimitur abſolutio. Vtimur autem in his ea regula, quam nobis eleganter tradidit Gabriel Vazquez 2. tomo in 3. part. diſput. 128. cap. 7. num. 55. cenſetur forma, & materia ad eandem actionem ſacramentalem pertinere,ſi interpoſita mora temporis nihilominus in prolatione formæ aliquid enuntiantis, more humano eadem veritas manet, ac ſi ſimul cum materia concurreret. Ex hac enim regula colligemus facile plus temporis intercedere poſſe inter materiam,& prolationem formæ vnius ſacramenti potius,quàm alterius,cùm non eodem modo ſignificent omnes ſacramentorum formæ. Si ergo materia, & forma ſacramentorum poſſunt etiaminteriecta mora temporis maiori vel minori applicari, multo magis dicendum eſt in ſacramento matrimonij poſſe contingere, quando conſenſus exprimitur.

3. Nec verò ea ſimultas requiritur in matrimonio vt contractus eſt, vt conſtat ex alijs contractibus *l.1.§. qui præſens D. de verb. oblig.& l.1.§ ſed verior,D.de contrah. empt.* Id quod apertè conuincitur, cùm videamus per nuntium,epiſtolam,& procuratorem conſenſum manifeſtari.Itaque quamuis neceſſarium ſit eodem tempore perſeuerare etiam alteriùs conſenſum actu,vel habitu,nec reuocatum,attamen ſimul exprimi neceſſarium non eſt ex aliqua conſtitutione Eccleſiaſtica, quæ nulla extat.

4. Quantum autem temporis inter expreſſionem conſenſus vtriuſque intercedere debeat, variant Doctores.Soto in 4.diſt. 27. qu. 1.art.3.*§.ſed alia hinc naſcitur ambiguitas*, etiam multum temporis poſſe interlabi exiſtimat, dummodo non reuocetur conſenſus:rectè tamen Petrus Ledeſma dicit id prudentis arbitrio relinquendum eſſe.Fateor tamen ſi multum tempus intercederet, etiam ſi animus eſſet idem,magnam in iure præſumptione eſſe contra huiuſmodi matrimonium,cùm homines facile ſententiam mutare ſoleant. Mihi quidem videtur,cùm contractus iſte ſit *do, vt des*,datur enim traditio pro traditione, & acceptatur,nullum ita ſegnem fore,vt diu detineri velit,ſi impedimentum abeſt,ſed ſe quam citiſſimè aut ligari vinculo, aut ſolui. Quare rariſſime iſte caſus eueniet. Nam quando per procuratorem contrahitur matrimoniũ, nõdum cenſetur conſenſus contrahentis per procuratorem expreſſus, donec procurator ſignificet, vt dixi ſupra lib. 1. cap. 10. qui non ſe ſuſpenſum detineri patietur. Modicùm ergò tempus intercedere debet, maximè cùm conſenſus vnius non ſit forma reſpectu alterius vel materia, ſed vterque conſenſus verbis expreſſus ſit forma : debent autem moraliter coniungi partes formæ. Quod obſeruandũ ad ea,quæ dicam infra lib.4. in fine.

5. Ea autem, quæ diximus locum habent etiam poſt Tridentinum in illis locis, in quibus decretum illius obſeruatur. Poteſt enim ita fieri vt parochus, & teſtes de vtriuſque conſenſu teſtificentur:vt ſi quis coram parocho conſentiat, & alter die ſequenti coram eodem reſpondeat. Similiter ſi quis mandatum dedit ore tenus alicui, vt pro eo conſentiret in aliquam ſpecialiter, cuius conſenſus,& mandati fuit teſtis parochus, & poſtea ſit etiam teſtis, & executionis mandati, & acceptationis alterius,& traditionis.

6. Sed diſputat ibidem Thomas Sanchez, an quando quis fictè conſentit, & poſtea renouat conſenſum, neceſſarium ſit, vt ſimul etiam adſit conſenſus alterius, qui verè contraxit. Negat requiri. Sed de hoc agam latè, quando de matrimonio clandeſtino fuerit ſermo, vbi oſtendam matrimonium,quod à principio, quacunque ex cauſa nullum fuit, non conualeſcere, niſi iterum coram parocho,& teſtibus renouetur, vel obtenta diſpenſatione Pontificis circa ſolemnitatem, & vtro-

Digitized by Google

vtroque conſentiente, & admonito prius altero coniuge de nullitate. Hæc enim omnia ex eo pendent, nec paſſim inculcanda, & repetenda, dicam de his lib. 4. in fin. & etiam lib. 5. capite 6.

7. Denique explicemus oportet, an ſit neceſſarium, vt qui acceptat alterius traditionem, præter acceptationem traditionem ſuam explicet. Et quamuis in ſponſalibus non leuis de hoc difficultas ſit, à nobis ſuo loco latè explicanda: at in matrimonio res eſt facilis, & aperta, ſcilicet, non eſſe neceſſarium, ſed eo ipſo quo acceptatur traditio alterius, matrimonium perfici, & eam acceptationem habere vim traditionis, vt docet Thomas Sanchez lib. 1. diſput. 5. dub. 1. num. 6. Quia matrimonium acceptari non poteſt, niſi vt matrimonium, & ideo claudicare non poteſt.

8. Ex quo etiam colligo, quando matrimonium contrahitur miſſo nuntio, vel epiſtola, ſatis eſt ad perficiendum matrimonium, ſi acceptet coram nuntio, & vbi Tridentinum obſeruatur, vt acceptet coram parocho, & teſtibus, neque opus eſt, vt mittenti conſenſum, mittatur acceptatio, vel traditio alterius, vt qui nuntium deſtinauit acceptet. Nam eo ipſo, quod ille, cui miſſa eſt traditio, acceptauit de præſenti, perfectus eſt contractus matrimonij, & ſenſibilis. In quo non rectè meo iudicio loquitur Thomas Sanchez diſput. 7. num 35. Adeſt enim vnius conſenſus poſtulans, & acceptans, cùm ipſa poſtulatio ſit intrinſecè acceptatio, vt alibi dicam, cùm de ſponſalibus ſermo fuerit, adeſt etiam conſenſus alterius acceptantis, & tradentis, cùm ea acceptatio ſit traditio. Ergo nihil deeſt ad verum, & perfectum matrimonium. Sed ideo in hac re non rectè Thomas Sanchez, quia non aduertit naturam acceptationis in huiuſmodi contractu matrimonij habere intrinſecè rationem etiam traditionis iuxta naturam contractus. Quare, ſi ea traditio explicetur coram nuntio, vel aliquo, perfectum matrimonium eſt; & ita hanc ſententiam citatis multis docet Henriquez lib. 11. de matrimonio capite 2. num. 6. & in comment. litera I.

9. Sed obijcit contra iſtam ſententiam Thomas Sanchez 1. Quia in matrimonio traditio debet eſſe ſenſibilis ei cui fit: & etiam acceptatio, cùm non ſit maior ratio de vna, quàm de alia, & ea acceptatio ſit veluti complementum contractus, ergo non perficitur matrimonium, donec acceptatio traditionis conſtet ſe tradenti, per nuntium ad id deſtinatum, vel nuntio ab eodem miſſo, qui ad id videtur habere poteſtatem. Secundò. Quia ſi quando matrimonium inter præſentes contrahitur, vir diceret, *accipio te in meam*, & fœmina reſponderet ita ſecretò, vt nec verbis, nec ſignis viro innoteſceret eius conſenſus, non eſſet matrimonium, quia perinde eſt, ac ſi conſenſus eſſet internus. Ergo idem in noſtro caſu dicendum eſt. Denique, quia nemo acceptare poteſt, quod ſibi ignotum eſt. Ergo ſi non manifeſtetur acceptatio priori tradenti, vel eius nuntio, ſed alij, qui non mittatur, vt illi intimet, non ſufficiet.

10. Sed hæc non obſtant, facilè enim dilui poſſunt, ſi aduertamus, aliud eſſe contractum eſſe perfectum: aliud verò, eum, qui priùs traditionem miſit, cognoſcere ſe obligatum re ipſa ex contractu perfecto. Contractus quidem perfectus iam eſt eo ipſo, quod ille acceptauit traditionem, & explicuit ſigno ſenſibili coram aliquo, cùm ſint iam omnia ad eum contractum requiſita: at verò, vt in ſua exiſtimatione homo ſentiat ſe obligatum, neceſſaria eſt intimatio, & cognitio acceptationis. Atque hac diſtinctione dilues, quæ habentur in 1. & 3. argumento. Secundum autem nullius momenti eſt; quia in ea ſpecie perinde eſt, ac ſi conſenſus eſſet internus: neque enim verbis explicatus eſt, aut ſigno aliquo: at in noſtro caſu ſupponimus iam conſenſum coram aliquo verbis ſufficienter explicari. Quare quod perueniat ad notitiam tradentis, neceſſarium eſt, vt ille ſciat ſe iam obligatum, & ligatum eſſe, & ita ſe pro ligato gerat; non verò vt contractus ratio perficiatur. Huius optimum ſignum eſt, quod iam ſemel acceptata traditione alterius, quam per literas nouit, non poteſt reſilire, quidquid dicat Thomas Sanchez. Nam traditio illa fuit etiam acceptatio, ſuſpenſa tamen, donec alter eam acceptaret; ea verò ſemel acceptata non habet locum pœnitentia, cùm ea acceptatio ſit etiam traditio quam ille alius tradens ſe iuxta contractus naturam in ipſa traditione acceptauit. Aliàs etiam cùm præſentes contrahunt, ſi vir prior dicat, *trado me tibi*, & vxor reſpondeat, accepto, poſſet vir dicere, *ego non accepto tuam traditionem*, & reſilire; Quod planè ſequitur, ſi facta priori traditione, & acceptata ab alio, adhuc eſſet neceſſaria intimatio traditionis, & acceptatio illius. Atque hactenus de conſenſu abſoluto, & ſecundùm ſe.

DE

Digitized by Google

DE CONSENSV CONDITIONATO LIBER TERTIVS.

Solet conſenſui non ſemel apponi conditio, & ſub ea conditione conſentire, qui ſine conditione, non conſentiret: ideò poſtquam explicui quæ ad conſenſum abſolutum pertineant, dicam nunc quæ ſpectant ad conſenſum, cui aduenit conditio. Difficilis ſanè locus ſi quis alius in hac materia de matrimonio, imò & in iure: ſed illum explicare conabor, qua poſſim adhibita diligentia.

CAPVT PRIMVM.

De vi conditionis de præſenti, præterito, aut neceſſario.

SVMMARIVM.

Vnde nomen conditio deriuetur, num.1.
Conditionis diuiſio, num.2.
Eius definitio, num.3.
Quibus particulis exprimi ſoleat, num.4.
Conditiones de præſenti, aut præterito ſtatim infirmare, vel obligare, num.5.
Explicatur magis ea doctrina in ſpecialibus caſibus num.6.
Quid quando diſponens exiſtimauit eſſe futurum, quod re vera præterijt, num.7.
Quæ per rerum naturam neceſſaria ſunt non morantur diſpoſitionem, num.8.
Quid quando dies eſt certus, incertum tamen an futurus ſit, num.9.
Quid quando venturum diem certum eſt, ſed incertum, quando eueniet, nu.10. diſtinctione explicatur, ibid. & num.11.
Infertur quid dicendum de ea conditione, ſi ſol cras oriatur, num.12.
Quid de illa, ſi Antichriſtus naſcetur, num.13.
Quomodo matrimonium, cùm ſit actus legitimus, recipiat conditionem. Quorundam explicatio, num.14.
Couarruuias aliter, & reijcitur, num.15.
Vera explicatio, num.16.

CONDITIONIS nomen nõnulli à verbo *condico* deriuari volunt. Quibus obſtat, & ipſa deriuatio nominis, dici enim deberet condictio, ut ſcriptio, & dictio, & ſyllabæ quantitas, cùm ſecunda breuis ſit, à themate autem *condico* longa eſſe deberet: & denique ſignificatio: *condico* enim eſt ſimul cùm alio dicere, aut polliceri futurum, vt cùm dies condicitur, quod nihil habet commune cùm conditionis ſignificatione. A verbo *condio* deriuant alij, ſuſtinerique poſſet, cùm condire ſit etiam rem temperare, aut moderari alicuius rei alterius adiectione: conditio autem adiectio eſt. Sed huic etymologiæ obſtat quantitas ſyllabæ, nam *conditio* ſecundam habet breuem: at ſi à condio deriuaretur longa eſſe deberet. Supereſt quod communiter receptum eſt, vt à *condo* deriuetur, quod verbum inter alia ſtatuere ſignificat: id autem præſtat conditionis euentus, vt rem conſtituat, quæ abſque euentu nulla omninò eſſet. Hæc latiùs Donellus lib.8. Comment. iuris cap.30.

2. Sed conditio in communi ſumpta variè diuiditur. Alia enim eſt de præterito, de præſenti, & de futuro; diuiditur etiam in impoſſibilem, & poſſibilem: & poſſibilis de futuro, in neceſſariam, & contingentem: rurſus contingens in poteſtatiuam, quæ pendet in adimpletione à ſola voluntate eius, cui imponitur, & caſualem, quæ à voluntate non pendet eius, cui imponitur, *vt ſi naues ex India venerint*: & mixtam, quæ partim aliunde, partim verò ex poteſtate eius, cui imponitur, pendet, vt ſi quis dicat, *Inſtituo Petrum ſi ex India venerit*. de quibus diuiſionibus, & alijs latè inter alios Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 206. Gabriel Vazquez in opuſculo de teſtamentis cap. 8.

§.2.

§. 2. & Doctores communiter. Quarum deciſionun. ſenſum in ſequentibus latiùs explicabimus.

3. Igitur, quod ad noſtrum inſtitutum attinet, conditio duobus modis vſurpari poteſt. Vno modo ſtrictè pro ſola conditione de futuro contingenti, quæ in vtramque partem euenire poteſt: altero latè, vt comprehendit non ſolùm conditionem de futuro contingenti, ſed quamcumque aliam de futuro, etiam neceſſariam, & de præterito, & præſenti. Conditio latè ſumpta, ſic definiri ſolet: *Eſt adiectio diſpoſitioni dependentiæ, vt ſic, obligare vel incipiat ex aliquo præſenti, præterito, aut futuro. Vt dono tibi centum, ſi amicus meus viuit.* At verò conditio ſtrictè ſumpta definitur à Sylveſtro, verbo. Conditio in principio, Soto in 4. diſt. 29. quæſt. 2. art. 1. Anton. Gomez tom. 1. Variar. cap. 12. num. 54. & alijs: communis autem, receptaque definitio hæc eſt: *Oratio, qua id omne, quod agitur, in futurum euentum ſuſpenditur §. ſub conditione, inſtit de verb. obligationibus* verbi gratia. *Do tibi centum, ſi naues ex India venerint. Si Capitolium aſcenderis, aut etiam ſi non aſcenderis, ſi naues non venerint.* Atque hæc in iure eſt, quæ propriè conditio appellatur, talis enim conditio ſuſpendit diſpoſitionem, ita vt vim non habeat, niſi ex futuro euentu. Vnde ex illa tantum oritur obligatio in ſpe, dum conditio non ponitur *§. ex conditionali, inſt. de verb. oblig.* & ideo ante euentum conditionis legatum non debetur: & ob id valde differt à diſpoſitione in diem, debetur enim ab initio, licet ante diem peti non poſſit; ex quo naſcuntur aliæ differentiæ in iure conſiderandæ, de quibus nunc non eſt dicendi locus.

4. Verba autem, quibus conditio exprimi ſolet, iſta ferè ſunt, *dummodo*, & particula *ſi*, maximè ſi coniungitur cum aduerſatiua *verò* Gloſſa *in l. 1. vbi Bartolus numero 1. verſ. ergò. De condit. & demonſtrat.* Ex qua particula reſultat, vt in alio caſu non habeat locum diſpoſitio *l. ſi ita ſcriptum vbi Bartol. numero 2. D. de lib. & poſthumis. Idem Bartolus l. in repetendis circa finem, verſ. contrarium credo. D. de legat. 3.* Importatur etiam conditio per ablatiuos abſolutos, vt ſi dicas: *Solutis prius expenſis omnibus* iuxta *l. ab emptione D. de pactis*, & debet in ſpecifica forma impleri *l. qui hæredi, in principio, & l. Menius, D. condit. et demonſtrat.* quæ eſt etiam doctrina Bartoli id *l. 1. num. 34. D. de condit. & demonſtrat.* Illa etiam particula. *Ita tamen*, etiam conditionem importat *l. Titia centum 70. §. Titio centum verſ. conditio. et l. Julianus in principio, et ibi Gloſſ. verſ. et ita D. de condit. et demonſtrat.* Lucas de Pena *in l. 1. verſ. Ita tamen C. de Collat Feud. libro 11.* Adiectio etiam qualitatis conditionem importat, niſi illa adijciatur diſpoſitione imperfectæ: quia tunc impleri debet poſt actum iam perfectum, aliàs non eſt conditio neque ſuſpendit etiamſi dicatur *cum conditione*, ſed potius habet rationem modi, implendi poſt perfectum actum. Conditionis enim proprium eſt vt impleatur ante perfectionem, & executionem diſpoſitionis. At quando poſt actum iam perfectum impleri debet, ſolum moderatur diſpoſitionem imperfectam *l. Menia D. de Manumiſ. teſtam.* vide Menoch. conſ. 78. num. 31. vnde, cùm diſpoſitio non eſt conditionalis, non poteſt in conditionalem tranſire etiam ſi addatur vox conditio *D. l. Menia l. 2. in fine D. de donat.* De quo extat deciſio Rotæ apud Farinacium 2. p. 163. num. 3. Illis autem verbis *ſi ita eſt*, non induci conditionem conſtat ex his, quæ dicam modo numero ſequenti.

5. Ex his colligitur conditiones, quæ in præſens, vel præteritum referuntur, vt *ſi Titius viuit, ſi Conſul factus eſt, ſi filius natus eſt*, aut ſtatim infirmare obligationem, aut omninò non differre *§. conditiones, inſt. de verb. oblig. l. conditio 100. de verb. oblig. l. 120. eodem, l. cum ad præſent. 37. et duabus ſequentibus, D. ſi certum petatur.* Quare licet iſtæ conditiones dicantur, quia ſono verborum conditiones ſunt, attamen re ipſa non ſunt, neque vim conditionis habent: quod etiam in iure non ſemel dictum eſt, *l. 122. de verb. oblig. l. illa inſtitutio, D. de condit. inſtit. et l. itaque 39. D. ſi certum petatur, & l. 37. D. de rebus creditis, & l. 3. §. ſi patronus, D. de bonis libertorum.* Vnde Matrimonium, & quiuis alius contractus ſub conditione de præſenti, aut præterito celebratus non eſt conditionalis, ſed purus.

6. Hinc colliges in contractu alienationis, Eccleſiæ ſub conditione impetrandi beneplaciti Apoſtolici intra biennium, & cùm impetratur beneplacitum, apponitur ea clauſula, *ſi alienatio cedat in euidentem Eccleſiæ vtilitatem*, quæ ponitur in mandato de confirmando, non ſuſpendi gratiam, neque fieri beneplacitum conditionale, cùm reſpiciat tempus initi contractus. Quia licet ſit impedita executio beneplaciti Apoſtolici, quæ eſt dilata in tempus, poſtquam de euidenti vtilitate conſtiterit, nihilominus effectus Breuis ſtatim ab initio operatur. Nam quod cedat vel non cedat in euidentem Eccleſiæ vtilitatem, eſt omninò certum in rerum natura, licet nobis incognitum, & propterea illius liquidatio non ſuſpendit effectum beneplaciti. Sic Rota in vna Burgenſis Canonic. 28. Aprilis 1597. coram Domino Pamphilio, ſequitur etiam Ludouicus Riccius in praxi fori Eccleſ. tit. de alienat. rerum Eccleſ. deciſ. 33. n. 3. eſt etiam pro hac ſententia apud Farin. in deciſ. Roman. ſeorſim excuſis nunc vno volum. 205. 206. Hinc etiam fit valere abſolutionem à cenſura datam ſub conditione, *ſi feciſti talem* rem vt docet Nauarrus in Man. c. 26. n. 12. & Rota apud Farin. lib. 1. vnà cum lib. 1 Conſ. deciſ. 56. n. 15. Hinc etiam fit gratiam in forma dignum, non eſſe conditionalem, quia dignitas iam eſt in rerum natura, ſed ſuſpendere executionem, donec conſtiterit proviſum eſſe dignum. Vt tenet Rota apud Farina. 1. p. deciſ. 711. numero 2.

Et

Digitized by Google

Et in vniuerſum clauſula, *ſi conſtiterit*, non efficit conceſſionem conditionalem, vt tenet Rota apud Seraphinum deciſ. 1042. Hinc etiã fit dationem inſolutum iuxta æſtimationem fiendam non eſſe conditionalem; ſi alias non ſit incertitudo neque ratione quotæ, neque ratione loci. Quia ea æſtimatio, non reſpicit dationem inſolutum, ſed vel refuſionem pecuniarum, ſi pluris, vel ſupplementum, ſi minus, vt tenet Rota apud Seraph. deciſ. 264. numero quarto.

7. Sed quid dicendum ſi in contrahentis mente res futura credatur, in re autem ſit præterita, aut ſi præſens, numquid ea conditio ſuſpendet? v. g. *contraho tecum ſi naues ex India venerint, vel ſi filius pubes fuerit*; contingit autem iam naues veniſſe, filiumve ſuſceptum puberem factum eſſe, nunquid contractus eſt purus, an conditionalis? In quo quidem eo iure vtimur, vt ſi ſciatur, id quod poſitum eſt in conditione, & iterum fieri poſſit, expectandus ſit euentus, & conditionalis contractus ſit, donec iterum fiat. Si autem ignoretur, purus eſt contractus, & ſatisfactum videtur conditioni, ac ſi eſſet de præterito. Sic Iure-Conſultus in *l. 11. de condit. & demonſt. Si iam facta ſint quæ conditionis loco ponuntur, & ſcit teſtator, quæ iterum fieri poſſunt, expectetur, vt fiant; ſi verò neſciat, præſenti debeantur, & l. 10. §. 1. D. eodem, ſi legatum ſit, ſi nauis ex Aſia venerit, & ignorante teſtatore nauis venerit, teſtamenti facti tempore dicendum pro impleta haberi, & ſi cui ſic legatũ eſt, cũ pubes erit ſimili modo erit dicendũ.* Idem enim expectabat teſtator, vt eueniret, quod cogitabat ignorans, & hoc animo, vt ſi eueniſſet, legatum deberetur. Si autem ſciens diſpoſuit, planum eſt de alijs cogitaſſe, non de his, quæ iam facta fuerant, ſiue euenerant *l. ſolemus 9. de condit. & demonſt. Solemus dicere eum qui intentus liberorum vxori legat, de his non ſenſiſſe, quos iam tunc vxor habuit, cum teſtaretur maritus: & l. 62. eodem: ſi ita legatum eſt, cum nupſerit, ſi nupta fuiſſet, & hoc teſtator ſciuiſſet alterum matrimonium erit expectandum.* Verba enim conditionalia in dubio intelliguntur de futuro, dixit I. C. in d. *l. 11. & quæ iterum fieri poſſunt.* Quia ſi amplius fieri non poteſt, conditio habetur pro impleta, ſiue ſciuerit, ſiue non. Si ignorauerit, ob rationem dictam: ſi verò ſciens poſuit, quia conditio eſt impoſſibilis & habetur pro non adiecta, vt infra dicam. Vt ſi dicatur, *contraho tecum, ſi Titius pubes fuerit*, ille iam pubes eſt, cùm iterum pubes fieri non poſſit, impoſſibilis conditio reputatur, & habetur pro non adiecta, ſi ſciebat illum eſſe puberem. Sic explicat Donel. lib. 8. c. 32. *§. illa etiam de voluntate teſtatoris.*

8. Sed quæſtionem habet, an ea, quæ per naturam neceſſaria ſunt, & futura ſunt, conditionis rationem habeant, *vt ſi ſol cras oriatur.* Et quidem, ſi iuris diſpoſitionem attendamus, ea quæ per naturam neceſſaria ſunt, non reputantur pro conditione, ſed contractus purus eſt, *§. conditiones. inſt. de verborum obligat. Quæ enim per rerum naturam ſunt certa non morantur obligationem, licet apud nos incerta ſint. & l. ſi pupillus 9. D. nouat. §. Qui ſub conditione ſtipulatur, quæ omnimodo extitura eſt, purè videtur ſtipulari, & l. impoſſibilis 7. de verb. oblig.* in fine ibi, *ſi talis conditio inſeratur ſtipulationi, ſi in Cœlum non aſcenderit: nam vtilis, & præſentem pecuniam creditam continet.* Diſcrimen enim conſtituit Iure-Conſultus inter illam conditionem, *Si in Cœlum aſcenderit, &* hanc *ſi non aſcenderit.* Illa inutilis eſt, & impoſſibilis: hæc vero vtilis, & neceſſaria; & quia neceſſaria eſt, præſentem obligationem, & puram inducit. Communis hæc ſententia eſt, quam citatis multis iuris interpretibus, & Theologis docet Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 2. numero 2. Rebellus 2. part. lib. 2. de Matrimonio q. 10. ſectione 2. n. 11. Donellus d. lib. 8. c. 31. *§. iniecta à teſtatore*, prope initium.

9. Sed cùm licet res certa ſit, poteſt tamen eſſe aliqua ex parte incertitudo, vt exempli gratia certum eſt tempus, in quo fit aliquis pubes, ſcilicet, decimo quarto anno, an verò ad id tempus peruenturus ſit, incertum eſt, ſimiliter etiam futurum aliquid certum eſt quando autem futurum ſit, incertum eſt, *vt ſi morieris* certum enim eſt, moriturum, incertum verò quando morietur: aliquando, & futurum eſſe aliquid certum eſt, & tempus, *vt ſi ſol cras oriatur*, ideo non eodem modo loquendum in his omnibus conditionibus. Nam quando dies certus eſt, incertum tamen an futurus ſit, vt in pubertate, planum eſt non cenſeri conditionem neceſſariam. Itaque ſiquis dicat, *contraho tecum, ſi pubes fueris*, ſuſpenditur vſque ad tempus pubertatis; fieri enim poteſt, vt non perueniat ad pubertatis annos; & id videtur probari ex *l. ſi dies, & l. ſi Titio D. Quando dies legati cedat.* Si enim conditio eſt, cùm quod promittitur aut relinquitur, in aliquem caſum differtur, *§. ſub conditione, inſt. de verb. oblig.* cùm dies pubertatis venire poſſit, & non venire, planè pro conditione erit. In quo vides magnum eſſe diſcrimen inter ea, quæ iſto modo neceſſaria ſunt in futurum, & quæ ſunt præſentia, & præterita. Nam hæc iam nullo cauſarum concurſu impediri poſſunt, cùm facta infecta eſſe non poſſint, & ita non morantur obligationem ex inſcitia noſtra: at verò, quæ futura ſunt, etiam ſi pendeant, ex cauſis naturalibus, & non liberis, impediri multis modis poſſunt; & ita non ſolum incerta nobis ſunt, ſed ex ſe ipſis, & ſecundùm ordinarias leges impedibilia, cùm impediri non rarò contingat, quare ſuſpendunt, & vim conditionis habent. Atque huius generis eſſe puto, quod ait Vlpianus in *l. ſed & ſi, in fine, D. de iudicijs*, vbi cùm filius relictus eſſet patre mortuo, & vxore prægnante, non poteſt filius iam natus dimidiam partem hæreditatis petere. Quia licet certum per naturam ſit pariturum matrem, attamen quod filij naſcantur, incertum eſt, cùm ex fortuitis cau-

ſis

Digitized by Google

tas impediri diuerſimodè poſſit. Et ſimiliter etiam quamuis Titia prægnans paritura ſit, incertum tamen, an legitimo tempore, ita vt filius ſuperſtes ſit. Si ergo plures filij, quam vnus naſcantur, non poteſt filius iam natus dimidium bonorum capere. Aliter ergo ſe habet inſcitia noſtra reſpectu præſentis, aut præteriti, quod ignoramus eſſe præſens, aut præteritum, aliter reſpectu futuri neceſſariò. De his itaque neceſſarijs non intelligitur communis ſententia, quam poſuimus.

10. At quando venturum eſſe diem certum eſt, incertum autem, quando eueniet, *vt ſi morieris*, diſtingui debet. Aut enim aſſignatur tempus mortis alicuius extranei, vt contraho tecum, *ſi Titius moriatur*; Quod quidem incertum eſt, an ſit euenturum viuo eo, cum quo contraho, vel mortuo, vim conditionis habet, ſuſpenditurque contractus obligatio ea conditione. Idque conſtat exemplo deſumpto ex legato relicto; ſi enim relinquatur legatum alicui, *ſi alter moriatur*, ſi legatarius decedat ante alterius mortem non debetur legatum, quia poteſt viuo legatario non venire ea conditio, & probat textus in *l. 1. §. 2. D. de condition. & demonſtrat. dies autem incertus eſt, cum ita ſcribitur, hæres meus cùm morietur, decem dato. Nam diem incertum mors habet eius, & ideo, ſi legatarius ante deceſſerit, ad hæredem eius legatum non tranſit, quia non ceſſit dies viuo eo, quamuis certum fuerit, moriturum hæredem.* Probat etiam textus in *l. 79. §. 1. D. eodem, 2. & in l. 21. D. Quando dies legati cedat.* Quare in hoc non recte loquitur Thomas Sanchez lib. 5. diſp. 2. numero 5. & 6. Vnde ſi matrimonium contrahatur ſub hac conditione, *ſi pater moriatur*, ſuſpenditur, & conditionale matrimonium eſt, & expectandus dies mortis patris, poteſt enim contingere, vt is, cum quo contrahitur, decedat viuo patre: hoc autem non tantùm eſt tempus eſſe præfixum contrahendo matrimonio, vt putat Thomas Sanchez, ſed conditionem poſitam, vt conſtat ex his, quæ dicam modò, & ex his diuerſis effectibus, quos habet obligatio in die, & obligatio ſub conditione, quod non ſatis aduertit Thomas Sanchez.

11 Quod ſi deſignetur mors ipſius cum quo contrahitur, aut cui relinquitur legatum, vt *lego tibi centum, ſi morieris; contraho tecum, ſi morieris*, purum quidem legatum eſt, atque contractus, nec conditione ſuſpenditur, ſed mora, vt ait Papinianus in *l. hæres meus 78. de condit. & demonſtrat.* Quamuis enim incertum ſit quo die moriturus ſit, quia tamen non poteſt dies mortis non venire, & quidem viuo legatario, aut eo cum quo contrahitur, cùm certum eſt viuenti debitum iri, non poteſt eſſe ſub conditione, quæ ponit in incerto, vtrùm res debeatur, an non. Vnde & debetur legatum, & debetur etiam contractus matrimonij, vel alius, tempore tamen mortis non ante. Is enim ſenſus eſt illius conditionis, *ſi morietur*, non *ſi mortuus fuerit*. eſſet enim impoſſibilis conditio, atque adeo haberetur pro non adiecta, ſed cùm agit animam, & antea contractus non eſt, neque perfectum matrimonium, ſed refertur in diem mortis tanquam in tempus deſtinatum, in quo contrahendum eſt.

12. Ex his quæ hactenus conſtituta ſunt, quantum ego iudico, verè & conſentaneè ad iuris principia, colliges 1. ſolutionem eius, quod quæritur. An ſiquis ita contrahat, *ego tecum contraho, ſi ſol cras orìatur*, contractum ſit matrimonium de præſenti. Ego enim purè contractum exiſtimo, ac ſuſpendi non conditione, ſed mora temporis, & hunc eſſe huius conditionis ſenſum, niſi ex mente contrahentis aliud conſtet, ſicut dicebamus in contractu ſub conditione, *ſi morieris*, quia quod eſt certum viuenti debitum iri, vt dicebam, non eſt ſub conditione. Conditio enim ponit in incerto. Quare obligatio quidem ab eo tempore iam eſt, ſuſpenſa tamen vſque ad diem craſtinum. Quod ſecus eſt in conditionali contractu, vt dictum eſt, cùm non ſit obligatio contractus ante euentum conditionis. Contractui enim, & obligationi puræ non repugnat ſuſpendi mora, ſed ſuſpendi conditione, vt conſtat ex ſupradictis. Atque hæc mihi magis videntur iuri conformia, quam ea quæ habet Thomas Sanchez diſput. 2. cit. n. 6. niſi in hunc ſenſum explicentur.

13. Secundo colligo quid dicendum ſit, in eo, quod quæri ſolet, ſiquis contrahat cum aliqua, *ſi Antichriſtus naſcetur*: Nam Thomas Sanchez diſput. cit. exiſtimat eſſe purum contractum, non conditionalem, & idem docet Rebellus lib. 2. cit. q. 10. ſect. 14. & Theologi communiter. Quia non minus certum eſt, ſecundùm fidem Antichriſtum naſciturum, quam ſolem cras oriturum, vel alium moriturum. Verius tamen eſt, quod docet Couarr. 2. p. c. 2. §. 2. n. 11. Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 12. num. 4. & olim Adrianus, q. 3. de matrimonio, dub. 16. & dub. 17. eſſe matrimonium conditionale; cuius ratio conſtat manifeſtè ex dictis. Nam licet certum ſit Antichriſtum naſciturum, at incertum eſt, quo tempore & die; & poteſt contingere vt non naſcatur viuo legatario, aut eo, cum quo contrahitur, & ita habet effectum ſuſpendendi. Quod enim in incerto ponit, non poteſt non eſſe conditio ſuſpendens, vt dictum eſt.

14. Quod ſi quæras, qua ratione matrimonium, cùm ſit actus legitimus, patiatur diem, & conditiones has de præſenti, & de præterito, aut neceſſarias? Nonnulli dicunt actus legitimos pati poſſe has conditiones de præſenti, & de præterito, etiam neceſſarias de futuro. Sic Ioannes Faber, quem refert Decius, in regula *Actus legitimi 77. D. de reg. iur.* numero 11. Alij dicunt neque has conditiones adijci poſſe actibus legitimis, quod verius eſt, quam etiam ſententiam ſequitur Antonius Pichardus, *§. conditiones, n. 5. inſtit. de verb. oblig.* Nam licet eiuſmodi conditiones non ſuſpendant effectum

&

Digitized by Google

& obligationem, at ſuſpendunt executionem, ſicut obligationes in diem, dum inquiritur de earum conditionum veritate & exiſtentia, quod etiam docuit Decius, ibidem. Quo ſuppoſito ſupereſt difficultas propoſita de matrimonio.

15. Couarr. 2. p. c. 3. n. 2. inquit non recipere diem, neque conditionem etiam alios actus legitimos, præter receptos in d. l. eoſque actus legitimos inquit non pati diem, neque conditionem, qui ad hoc inſtituti ſunt, vt effectus ſtatim ſequatur purus; huic enim inſtitutioni, vt ſtatim ſortiantur effectum, repugnat diei & conditionis adiectio. Quod etiam ſequitur Pechius in regula, *actus legitimi 50., de reg. iuris in 6. n. 2.* Dicit autem Couarru. non apponi diem, neque conditionem matrimonio, ſed conſenſui. Hæc tamen ſolutio non placet, quia ſunt multi actus, qui vocantur legitimi, & tamen recipiunt diem & conditionem, vt conſtat in tutore teſtamento dato, & etiam in ſententia, nam etiam ſententiæ conditio apponi poteſt, licet iuribus alijs prohibeatur, quia abſurdum eſt ſententiæ validitatem ſtare in ſuſpenſo, & Abbas in c. in literis, de of. deleg. n. 4. cenſuit conditionem ſuſpenſiuam vel reſolutiuam vitiare ſententiam: at lata ſub conditione valet, vt ibi, Decius ex tex. *in l. 1. §. biduum D. quando appellandum ſit*, ibi, *non eſt dicenda ſub conditione ſententia, dicta tamen valet*, & ideo appellationis tempus computatur à ſententia dicta non à conditione impleta ex *l. 37. qui teſtamento D. de excuſat. tutorum*; & valet niſi apponatur exceptio; & in matrimonio certum eſt apponi conditionem poſſe de præſenti, aut præterito, ex ſententia omnium, cùm tamen actus legitimi, neque hanc conditionem recipiant, vt ſuperiùs diximus. Vnde quamuis verum ſit matrimonium non recipere conditionem de futuro vt dicam poſtea capite 13. Attamen non ſolùm conſenſus ſed etiam matrimonium recipit conditionem de præſenti, aut de præterito.

16. Quare reſponderi debet iuxta doctrinam Decij ibidem, matrimonium non eſſe actum legitimum ex ijs, qui conditiones, aut diem non admittunt, neque vniuersè dici in d. l. actus legitimos non pati conditionem aut diem, ſed illos, qui ibidem commemorantur, ſcilicet, emancipationem, acceptilationem, & alios ibi expreſſos. Id quod etiam docuit Donellus liber 5. commentario c. 18. *§. rurſum contraria eſt*, & alij Doctores, quos ibidem in notatis refert Oſualdus, litera F. Quare cùm matrimonium non ſit de ibi enumeratis, admittit diem & conditionem de præterito, præſenti, & neceſſariam iuxta dicta, quamuis non admittat conditionem de futuro, vt explicabo poſtea.

CAPVT II.

De conditionibus, quæ intrinſecè inſunt contractibus, aut diſpoſitioni.

SVMMARIVM.

Diuiditur conditio in intrinſecam, & extrinſecam, n. 1.
Et adhuc intrinſeca diuiditur, n. 2.
Conditio intrinſeca non efficit diſpoſitionem conditionalem, n. 3.
Id verum, etiamſi exprimantur à diſponente, n. 4.
Prima limitatio eius doctrina, n. 5.
Quando non eodem modo intelligitur tacitum, & expreſſum.
Secunda limitatio, quando exprimi prohibetur per legem, n. 6.
Et quando agitur ad nullitatem actus non eſſe parem rationem taciti, & expreſſi, ibidem
Infertur quid iudicandam de illa conditione, ſi Deus voluerit, n. 7.
Quid de illa, ſi Eccleſia placuerit, n. 8.
Quid de illa, ſi potero, n. 9.
Quid de illa, ſi nullum ſubeſt impedimentũ, n. 10.

1. ANTEQVAM conditionis vim explicemus in ſingulari, explicandum eſt, quæ conditiones, licet conditiones ſint, non habeantur pro conditionibus, & quæ habeantur: neque enim omnes, quæ conditionis formam habent, iure pro conditione habentur. Reiectis igitur his, quæ licet ſonum conditionis habeant, non tamen habent conditionis vim & effectum. Illa quæ verè conditio eſt, variè diuidi ſolet, vt dixi capite præcedenti, quas diuiſiones iam ſigillatim in ſequentibus explicabimus. Conditiones ergo aliæ ſunt, quæ ſpecialiter & expreſsè exprimuntur à teſtatore: vel contrahente. Quas ſcilicet teſtator vel contrahens exprimit, extrinſecæque dicuntur diſpoſitioni, quatenus, ſi non exprimerentur, non adeſſent: aliæ autem dicuntur tacitæ, quæ inſunt contractui, vel diſpoſitioni, etiam ſi non exprimantur; & illæ vocantur intrinſecæ, quia ſcilicet non pendent ex contrahentis aut diſponentis voluntate. Quamuis & iſtæ extrinſecæ etiam aliquando dicantur, quatenus non ſunt à voluntate teſtatoris, ſed aliunde veniant, cùm in his præcipuè attendatur voluntas agentis. Sic eas extrinſecas vocat Papinianus in *l. conditiones 99. D. de condit. & demonſt.* Nos autem communi nomine intrinſecas appellabimus, vitandæ æquiuocationis cauſa.

2. Huiuſmodi autem generales conditiones intrinſecæ, aut inſunt natura ipſa, aut poteſtate legis. Natura ipſa, vt cùm relinquitur id, quod in rerum natura non eſt, exiſtere tamen poſtea poteſt, vt cùm legatur, quod ex ancilla natum fuerit, aut fructus qui naſcentur, *l. 1 §. fin*

Digitized by Google

ſin. D. de condit. & demonſt. Incertum enim facit natura ipſa, ſi orta fuerint, alias non. Similiter in contractu matrimonij ex natura conditio ineſt; *ſi non ſint impedimenta, quæ iure naturæ impediant*, vel, *ſi nihil adſit contra ſubſtantiam matrimonij.* Poteſtate autem legis inſunt tacitè in omni contractu & diſpoſitione, quæ iure ipſo conſtituta ſunt ad valorem contractus, vel diſpoſitionis, vt in matrimonio, *ſi non eſt conſanguinea, affinis, vel voto ſolemni adſtricta*, & alia huiuſmodi: in legatis verò, vt quando filius grauatur, hæreditatem reſtituere, intelligitur enim à iure, *ſi ſine liberis decedat l. cum autem, D. de conditionibus & demonſtrationibus*, & quando conditio ſint appoſita inſtituto, tacitè iure ipſo cenſetur appoſita ſubſtituto in *l. licet de leg. 1.* Item in inſtitutione legati, vel fideicommiſſi de iure communi intelligitur, *ſi habeatur hæreditas; l. heredis 7. D. quando dies legati cedat*, nihil enim valet ex eo teſtamento, ex quo hæreditas adita non erit, *l. 1. D. de iniuſto rupto, & l. eam quam C. de fideicommiſſis.* Dixi iure communi; nam iure noſtro ea conditio non intelligitur à iure, cùm non ſit neceſſaria aditio hæreditatis. Similiter quando relinquitur legatum annuum, ſubintelligitur conditio, *ſi viuat*. Vnde primo anno eſt legatum purum, à ſecundo verò conditionale, *ſi viuat*, & mortuo legatario non tranſit ad hæredes, *l. 4. D. de annuis legatis.*

3. In his autem conditionibus certa iuris definitio eſt; conditiones, quæ vel natura, vel legis poteſtate inſunt, quæ tacitè ineſſe videntur, & non ex voluntate contrahentis vel diſponentis, non efficiunt contractum vel diſpoſitionem conditionalem, quod in matrimonio & omnibus alijs ſeruandum eſt. Sic habet definitio Papiniani in *l. conditiones 99. D. de conditionibus & demonſtrat.* & ineſſe legato vel teſtamento dicuntur, *l. 1. §. fin. D. eodem.* Expectabit quidem teſtator, vel contrahens, veluti ſi eſſet diſpoſitio in diem, *l. 88. D. de verborum obligationibus*: attamen diſpoſitio conditionalis non eſt. Tenet Rota apud Farinacium 2. p. deciſ. 709. n. 4. Et probatur primò, deſumpto exemplo ex legatis. Quia manifeſta differentia eſt. Quando legatum eſt conditionale ex voluntate teſtatoris, aut quando ex natura tempus expectat natiuitatis fructuum, vel partus ancillæ. Nam in hoc poſteriori caſu, ſi legatarius nondum perceptis fructibus, aut adita hæreditate deceſſerit, non ideo legatum intercidit, ſed tranſit ad hæredes; quod tamen non ita eſſet, ſi legatum fuiſſet conditionale, cederet enim dies legati, neque tranſiret ad hæredes, *l. 5. D. Quando dies legati cedat. l. intercidit 59. D. de condition. et demonſt.* Vnde dixit Vlpianus in *l. heredis 7. quando dies legati cedat, heredis aditio, moram quidem facit legati petitioni, ceſſioni diei non facit.* Rationem autem, quare iſtæ tacitæ conditiones, quæ conditiones ſunt, legato inſunt, non efficiant legata, vel contractus conditionales, optimè aſſignat Donellus lib. 8. c. 32. parum à principio. Quia licet hæ conditiones ſint in eo ſenſu, vt quibus deficientibus nihil debeatur, nihil agatur voluntate autem diſponentis non ſunt conditiones; tum quia velit nolit teſtator ſiue contrahens, illæ intrant, vt dictum eſt: tum etiam, quia voluntas teſtatoris non alia eſſe videtur, quam vt poſt mortem ſuam adeatur hæreditas ſtatim, ne mora aliqua afferatur eius voluntati, & illis, quibus aliquid ſtatim præſtitum voluit. Et ſimiliter dicendum eſt in contrahente, eius enim voluntas eſt, vt ſtatim effectum habeat ſiue in matrimonio, ſiue in alijs quando abſoluta voluntas eſt. Voluntas autem diſponentis potior eſt, & in teſtamentis totum facit, *l. ex facto D. de hered. inſtit.* & in conditionibus primum locum obtinet defuncti voluntas, eaque conditiones regit: Vt definit Vlpianus in *l. 10. in principio, de condit. & demonſt.*

4. Sed quid iuris erit, quando huiuſmodi conditiones, quæ tacitè legatis, vel contractibus inſunt, exprimuntur à contrahente, vel teſtatore. Et dicendum adhuc nõ efficere contractum, neque diſpoſitionem conditionalem. Probatur. Quia ſi quis leget fructus ex Tuſculano fundo, ſi naſcentur, aut fundum dare iubeat Titio, ſi adierit hæreditatem, nihil nocet, neque efficit conditionalem diſpoſitionem, *l. heredis §. tractari, l. cum illud in fin. D. Quando dies legati cedat.* Facit etiam, quod legatum illud ſine conditione eſt, *Stichus, ſi meus fuerit, liber eſto l. ſeruo 47. D. de condit. & demonſt. Seruo libertatem ita dedit ille, ſi meus fuerit, liber eſto, legatum, vel hereditatem ſine conditione dedit, &c.* Nam poteſtate iuris ea conditio, ineſt, cùm nemo libertatem directam aſſequi poſſit, niſi qui teſtatoris fuerit, & quando teſtamentum facit, & quando moritur. Facit etiam, quod illa tutoris datio non inutilis eſt, *ſi ſatis dederit tutore eſto:* nam ea conditio, *ſi ſatis dederit*, iure ineſt, cùm ad Tutelam ſine ſatiſdatione non admittatur tutor. Cod. *de Tutoribus qui non ſatiſd.* Ratio autem, quare iſtæ conditiones, quæ aliàs inſunt etiam ſi exprimantur à teſtatore, vel diſponente, non faciant diſpoſitionem, vel contractum conditionalem, ea aſſignatur eleganter à Donello loco cit. c. 32. Quia quæ conditiones tacitè inſunt, exprimuntur ſuperuacuè, & fruſtra; & ideo perinde eſt, ac ſi expreſſæ non eſſent *l. Cornelius 69. D. de hered. inſtit.* Vnde conditio illa, *ſi ſatis dederit*, non conditionem, ſed admonitionem in ſe habet, ſcilicet, non aliter ei tutelam committi, quam ſi ſatiſdederit, vt habet Vlpianus in, *l. muto 6. §. 11. de tutelis.*

5. Sed cùm dicat Vlpianus in *l. in conditionibus 19. de condit. & demonſt.* cùm de his tacitis conditionibus ſermo eſſet, *niſi fortè hoc animo fuerit teſtator, vt faceret conditionem, &* Marcellus in *l. 47. in fine* docet, *ſæpenumero tamen mutari rei effectum, quanquam id expreſſerit teſtator, quod etſi non feciſſet, ineſſet tamen,* ideo ad huius explicationẽ addendum eſt communẽ doctrinã, quã hactenus tradidimus duobus

Digitized by Google

modis limitari. Primus eſt. Quando renera id quod exprimitur non eodem modo intelligitur, ac ſi non eſſet expreſſum. Tunc enim non eſt eadem, atque tacita conditio, ſed alia, quando alium ſenſum habet. Sic intelligendus textus in *l. ſi ita legatum 65. §. 1. D. de leg. 1 & l. ſi ita expreſſum 69. de condit. & demonſt. ſi ita expreſſum fuerit, Titio ſi voluerit, Do lego, apud Labeonem Proculus notat non aliter ad hæredem legatarij pertinere, quam ſi ipſe legatarius voluerit ad ſe pertinere, quia conditio perſonæ iniuncta videtur.* Certè in hac diſpoſitione aliud operatur conditio, ſi voluerit, expreſſa, quam non expreſſa, quia non eadem conditio eſt. Nam licet ſemper intelligatur ea conditio, ſi legatarius voluerit, quia inuito beneficium non datur *l. hoc iure §. non poteſt, D. de donat.* at expreſſa hunc habet ſenſum, vt non aliter fiat legatum eius, niſi voluerit. Legatum enim adquiri etiam poteſt ignoranti *l. cum Pater 77. §. Surdo l. legatum 10. D. de leg. 2. l. ſi tibi 86. §. cum ſeruus D. de leg. 1.* Vnde, ſi tacita conditione non prius adquireretur legatum, quam vellet, planè ea adiecta conditio nihil efficeret: at quia ignoranti, & animum ſuum non explicanti quæritur, quamuis reſpui ab illo agnitum legatum poſſit, inde eſt, quod illa conditio expreſſa, *ſi voluerit*, alia eſſe intelligatur. Vel dici etiam poteſt cum Duareno ad *l. 3. D. de legatis*, ideò, *ſi volet*, eſſe conditionem, quia, vt Caius, *in d. l. ſi ita* expreſſum inquit, conditio perſonæ iniuncta videtur, velle factum perſonale eſſe, neque ad hæredes tranſire, alia eſt enim voluntas hæredis, alia defuncti. Quam etiam interpretationẽ probat Oſualdus ad lib. 8. Donelli c. 32. litera E. Idem etiam dicendum in illa inſtitutione ſui hæredis, & neceſſarijs, *ſi volet, hæres eſto.* Eſt enim verè conditionalis inſtitutio expectans explicationem voluntatis, & de hærede neceſſario voluntarium facit *d. l. Cornelius 69. & l. iam dubitari 76. de hered. inſtit.* Vnde hoc diſcrimen eſt inter extraneos hæredes & ſuos, quod ſi in ſui hæredis inſtitutione dicat Teſtator, *ſi voluerit*, inſtitutio conditionalis fit: at in extraneis, etiãſi exprimatur, *ſi voluerit*, non fit conditionalis, *d. l. Cornelius, & l. verba hac 12. de condit. inſtit.* Cuius ratio eſt, quam Iuris Conſultus tradit. Quia ea etiam non adiecta futurum erat, vt hæres non eſſet, niſi vellet: extraneus enim non ante fit hæres, quàm ſi voluerit; & hæreditas illi non adquiritur, niſi deſtinatione animi. Neceſſariò autem & ſuo etiam ignoranti quæritur hæreditas, & ideò illa conditio, *ſi volet*, aliquid ampliùs operatur expreſſa, quàm tacita.

6. Secundò limitanda eſt communis doctrina, quando conditio generalis, quæ tacitè inhæret, exprimi prohibetur per legem. Quamuis enim eadem fortè ſit expreſſa atque tacita: at quia contra legis prohibitionem fit, expreſſa nocet. Atque hinc eſt, quia lex exhæredationem filij ſub conditione fieri vetat, ſiquis ita dicat, *cum Titius hæres fuerit, filius exhæres eſto,* nulla exhæredatio eſt. Quia licet tacitè ſemper ea conditio inſit non aliter exhæredatum filium quam ſi alius ex teſtamento hæres exiſtat; tamen quia contra legem prohibentem exhæredari filium ſub conditione actum eſt, ea conditio expreſſa in exhæredatione nocet, vt exiſtimauit Donellus. Sed hæc Donelli ratio non eſt ſolida, eamque refellit Duarenus ad d. l. 3. Oſualdus d. c. 32. litera C. qui optimè dicunt id quod dictum eſt de exhæredatione naſci ex ipſa intima iuris ratione, non ex ſpeciali prohibitione. Quia prior eſſe debet exhæredatio filij, quam inſtitutio extranei, non enim poteſt eſſe hæres extraneus, niſi exhæredato filio iuxta *l. 3. §. 2. D. de liberis et poſth.* Cumque conditio prior ſit ratione & intelligentia quocunque actu, qui ſub conditione diſponitur, ſi ita dicat, *ſi hæres Titius, filius exhæres eſto*, prius videtur velle, vt ſit hæres, quam exhæredatio, quod iuri repugnat, vt inquit Oſualdus. Atque hoc mihi magis probatur, quàm quod Duarenus ibidem ait in odium exhæredationis admitti, vt per conditionẽ, quæ per ſe ineſt, expreſſam exhæredatio vitietur. Similiter, quia ius tutoris dationẽ ſine cõditione eſſe vult *l. actus legitimi 77. de regulis iuris. & l. muto 6. §. 1. D. de Tutelis, ſub conditione nõ poſſe tutorem dari placet*, ideo conditio tacita, ſi exprimatur, nocet *l. qui in teſtamento 37. D. de excuſationibus tutorum*, ſi *legitimum tutorem habenti, tutor datus eſt, non eſt tibi neceſſaria excuſatio*; vitioſam inquit pronuntiationem, cùm tamen planum ſit legitimum tutorem habenti alium non dari, vel non dari niſi ei, qui legitimum non habet. Hinc illud, ſi ſatis dederit, non eſſe conditionem in datione tutoris dixit Vlpianus in *d. l. muto*, ſed admonitionem non aliter ei tutelam committi, quam ſi ſatis dederit, id eſt, non aliter ei gerere permittendum, quam ſi cauerit rem ſaluam fore. Idem eſt ſi conditio exprimatur in acceptilatione, & alijs actibus legitimis, qui non recipiunt diem, neque conditionem; tacita enim conditio expreſſa nocet, ex quo iam per legem deſignata eſt forma, cui addi vel detrahi nihil poteſt, vt docet Decius in *d. l. actus legitimi 77. n. 13.* & Duaren. in d. *l. 3. de legatis col. 4.* Verum ergo eſt conditionem tacitam, ſi exprimatur, nihil ampliùs operari, quàm ſi non exprimatur, vel nocere, niſi in caſu, quo vel alium ſenſum efficit, vel lege exprimi prohibetur. An autem etiam conditio expreſſa in legitima noceat diſputat Antonius Pichardus *§. conditiones inſt. de verb. oblig. n. fin.* Illud etiam addendum eſt ex doctrina Baldi in *l. eleganter §. ſiquis. D. de condict. indebiti*, & ſequitur Decius in regula *expreſſè nocent.* numero 2. vbi agitur ad nullitatem actus propter medium impediens illius productionem ad eſſe, non eſſe parem rationem taciti, & expreſſi, ſicut neque in alijs caſibus, quos ibi Decius.

7. Ex hac communi doctrina nonnulla facilè colligemus, quæ ad materiam de matrimonio ſpectant. Primò colligo, quid dicendum ſit ſiquis,

Digitized by Google

ſi quis ita contrahat, *contraho tecum, ſi Deus voluerit*. Si enim intelligatur de voluntate Dei generali, non eſt conditionale matrimonium, ſed purum, & ſtatim perfectum. At ſi contrahens intelligat de voluntate Dei expreſsè approbantis per manifeſtationem aliquam, ſic inquit Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 1. num. 11. cum nonnullis alijs eſſe matrimonium conditionale, atque ſuſpendi. Ego tamen adhuc diſtinguerem. Nam ſi ſenſus ſit, ſi Deus ſuam voluntatem reuelauerit, & manifeſtauerit per reuelationem, non eſt conditionale matrimonium, ſed purum, quia turpis conditio eſt poſtulatio reuelationis, rejicitur autem turpis conditio à matrimonio, vt dicam poſtea. At ſi ſenſus ſit, ſi conſtiterit facta ſufficienti diligentia iuxta Sacram Scripturam, & Canonicas Sanctiones, hoc matrimonium Deo placere ſecundùm ea, quæ exteriùs indicari poſſunt, conditionale eſt, & ſuſpenditur, donec conſtet, vt dicebat Thomas Sanchez loco citato.

8. Secundò colligo quid dicendum ſit de ea conditione, *ſi Eccleſiæ placuerit*. Thomas Sanchez diſputat. 1. cit. num. 12. exiſtimat ſemper efficere ſenſum conditionalem. At ego exiſtimo de hac conditione eodem modo loquendum, atque de præcedenti, *ſi Deus voluerit*. Poteſt enim ſignificari, & generalis Eccleſiæ approbatio, & ſpecialis. Si generalis, quia probátur omnia matrimonia legitimè contracta, non ſuſpendit: ſi ſpecialis, ſuſpendit, requirit enim expreſſam Eccleſiæ inueſtigationem, & approbationem.

9. Tertiò colligo, quid dicendum de illa conditione, *ſi potero*, hæc enim generalis eſt, & ſemper ſubeſſe intelligitur, argumento textus in *l. nepos Proculo*, & quæ ibi notat Gothophredus, *de verb. ſign.* Quò pertinet elegans locus apud Senecam lib. 4. de benef. cap. 35. & 39. *Deſtituere, inquit, leuitas non erit, ſi aliquid interuenit noui. Quid miraris, cùm conditio promittentis mutata ſit, mutatum eſſe conſilium? Eadem mihi omnia præſta, & idem ſum. Vadimonium promittimus, tamen deſeritur, non in omnes datur actio, deſerentem vis maior excuſat. Omnia debent eſſe eadem, quæ fuerunt, cùm promitterem, vt promittentis fidem teneas.* Hæc Seneca.

10. Quartò colligo illa etiam non ſuſpendere matrimonium, *ſi conſanguinea non es, ſi nullum ſubeſt impedimentum*, ſiue exprimatur, ſiue non; niſi, contrahens dicat, *ſi non fueris inuenta conſanguinea*, nam tunc ſuſpendi vult contractum vſque ad inueſtigationem Eccleſiæ, & conditionalis erit, vt notat Thomas Sanchez diſput. 1. cit. numero 13 qui addit numero 14. expreſſionem illam; *ſi non es conſanguinea*, efficere, vt ſi conſanguinea ſit, non incidat in excommunicationem latam in *Clementina vnica, de conſanguinitate*, quia effectum Eccleſia punire non poteſt, cùm contrarius affectus oſtendatur, etiamſi contrahant ſcientes ſe eſſe conſanguineos, quod & mihi placet.

CAPVT III.

De conditionibus impoſsibilibus.

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio, numero 1.
Ex natura rei ſub conditione impoſſibili vitiari contractum, n. 2.
In matrimonio, & vltimis voluntatibus non vitiari, ſed repelli, n. 3.
Quare eſt diuerſa iuris diſpoſitio, n. 4.
Quorundam ratio rejicitur. ibid. & num. 5. et 6.
Vera ratio, num. 7. ex Duareno.
Prima ampliatio eius doctrinæ, n. 8.
Non placet, remiſſiuè, n. 9.
Secunda ampliatio, numero 10.
Tertia ampliatio, numero 11.
Contra hanc ampliationem duæ obiectiones proponuntur et diluuntur, n. 12. 13.
Prima limitatio communis doctrinæ, n. 14.
Explicatur, n. 15.
Obiectio ſoluitur, n. 16.
Secunda limitatio, n. 17.
Tertia limitatio, n. 18. vltima ibidem.

DIXIMVS de conditionibus generalibus, quæ licet conditiones videantur, non habentur pro conditionibus, neque vim conditionis habent, oportet iam agamus de conditionibus, quæ à voluntate contrahentis proueniunt. Et in his quædam ſunt, quæ non habentur pro conditionibus, quia pro non adiectis iudicantur, quales ſunt impoſſibiles, turpes, & deriſoriæ. De ſingulis agendum ſuo ordine, & in hoc cap. de impoſſibilibus.

2. In qua quidem re certo iure vtimur, Imprimis, ſi attendamus tantùm ius naturale, tàm contractus matrimonij, quàm quiuis alius, aut diſpoſitio, vel teſtamentum celebrari poſſunt ſub conditione impoſſibili ex natura rei, & ea non adimpleta non habebit vim contractus, aut diſpoſitio, ſiue vltima voluntas. Ita docent Doctores cõmuniter, quos infra citabimus, & Molina to. 1. de iuſtitia tract. 2. diſp. 206. concluſ. 1. Rebellus d. lib. 2. q. 10. ſect. 4. in principio. Aperta ratio eſt. Quoniam quæcunque diſpoſitio, qua quis gratuitò vel onerosè quidpiam confert, vt vim habeat, ſtando in ſolo iure naturali, dependet à libera voluntate ita diſponentis. Ergo ſi diſponit ſub conditione, quam impoſſibilem cognoſcit, neque vult vt aliter diſpoſitio vim habeat, niſi dependenter ab exiſtentia talis conditionis, non aliter vim habebit contractus aut diſpoſitio, quàm impleta ea conditione. Quod idem certum eſt de quacunque alia conditione, & eodem modo probandum. Vnde communis illa regula, *conditio impoſſibilis non vitiat diſpoſitionem aut matrimonium, aut habetur pro*

Digitized by Google

non adiecta, non eſt vera ſtando in ſolo iure naturali; ſed tantùm inſpecto iure poſitiuo: neque ad alios caſus extendenda, quàm ad eos, in quibus ea diſpoſitio aut diffinitio iuris reperitur. Quare ſi apponit quis conditionem impoſſibilem, explicans ſe nolle aliter contrahere, vel diſponere; vel, etiamſi non explicet, eius tamen conſenſus ab ea conditione dependet, nullus eſt omninò contractus, ſiue diſpoſitio, quæcumque illa ſit.

3. Deinde dico Iure Canonico conſtitutum eſſe, vt matrimonio conditiones impoſſibiles & turpes habeantur pro non adiectis, *c. fin. de condit. appoſitis*, ibi: *Aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, & impoſſibiles fuerint, propter fauorem eius debent pro nõ adiectis haberi.* At iure ciuili etiam diſpoſitum eſt, vt conditiones impoſſibiles habeantur pro non adiectis, tantùm in teſtamentis, fauore vltimæ voluntatis in legatis quidem & fideicommiſſis ſine exceptione vlla *l. 3. & l. 6. D. de condit. et demonſt. l. 1. de condit. inſtit. §. impoſſibilis, inſt. de heredis inſtit. & l. ab omnibus 104. §. 1. D. de leg. 1.* In inſtitutione autem hæredis non eſt vniuerſaliter diffinitum haberi pro non adiectis. Nam in inſtitutione filij, qui in poteſtate eſt, conditio, quæ in eius poteſtate non eſt, etiam ſi impoſſibilis ſit, non reputatur pro non adiecta, ſed diſpoſitionem vitiat, *l. filius 15. de condit. inſtit.* de quo alias fortaſſe infra. Hoc autem caſu excepto, inſtitutio filij etiam ſub impoſſibili conditione valet *l. 1. de conditionibus inſt.* inquam videndus Gothophredus in explicatione illius verbi, *vel alio mendo, et l 4. eodem in fine, et l. 6. §. 5. de hered. inſtit. et l. 20. de condit. inſtitut. & l. 3. de ſtatu lib. in principio.* Exempla autem impoſſibilis conditionis latè proponit Duarenus de cõdit. inſt. c. 4. col. 1. collecta ex legibus citatis. In omnibus antè alijs contractibus iuri ciuili conditio impoſſibilis vitiat, nec repellitur, & ex conſequẽti nullũ habebit effectũ eiuſmodi contractus ſub ea conditione impoſſibili celebratus *l. non ſolum D. de oblig. et actionib. & §. ſi impoſſibilis, inſtit. de inutilibus ſtipulat. Si impoſſibilis conditio ſtipulationibus adijcitur, nihil valet ſtipulatio.*

4. Sed quare in his rebus tam diuerſa iuris diſpoſitio ſit, inquirendum eſt. Et quod ad matrimoniũ attinet, non longa indagatione opus eſt. *Propter fauorem matrimonij*, inquit Pontifex in d. c. fin. cuius cauſa fauorabilis eſt, & ita in dubio fauetur matrimonio, vt explicabo c. ſequenti. At quare ius ciuile diuerſam ſequatur viam in teſtamentis & in contractibus, variè Doctores explicant. Sarmiento lib. 2. Select. interpret. c. 3. 15. inquit, quia in contractibus conditio pro cauſa eſt, vnde ſi reijceretur conditio, contractus cauſa carere videretur. Sed nõ rectè. Conditionem enim à cauſa differre notum eſt, quare non ſemper conditio in contractu poneretur pro cauſa contractus.

5. Secundò aliam rationem acutè ſatis aſſignat Donellus lib. 6. comment. c. 18. inquit enim id ipſum exigere voluntatem defuncti, vt inſtitutio valeat. Nam ſi verba diſpoſitionis ſpectemus, duæ inducuntur contrariæ coniecturæ voluntatis, vna quaſi voluerit conditionem expectari: altera, quaſi voluerit hæreditatem vel legatum deberi. Ex his autem duabus voluntatibus, quæ contrariæ videntur, id ſequi debemus, quod credibile eſt, eum cogitaſſe *l. 24. D. de rebus dubijs*, id eſt. Quod benignius eſt *l. 10. §. vlt. eodem & l. 12. de re iud.* Benignius autem eſt, vt potiùs ſeruetur, quàm intercidat diſpoſitio teſtantis *l. 16. in principio D. ad Trebell.* In contractibus autem, cùm eædem duæ contrariæ inducantur coniecturæ, aliam contrariam rationẽ ſequimur; quia in oneribus quemque quàm minimè fieri poteſt, onerari, neq; obligari velle ſe vltra quàm verba efficiunt probabile eſt, *l. 25. de probat.* Teſtamentum autem non ad onus, ſed ad liberalitatem & munificentiam ſpectat. Beneficæ autem voluntati conueniens eſt, vt latè & prolixè eam interpretemur, quo detur aliquid, non vt nihil, quatenus quidem res in ambigua, & obſcura oratione patitur. Sed hæc Donelli ratio quamuis acuta ſit, non omninò probatur, quia ſæpe inſtitutus hæres grauari ſolet, vnde non ſemper teſtamentum ad meram libertatem pertinet. Adde quod in d. l. 3. dicitur *obtinuit*, quo indicatur potiùs hanc partem obtinuiſſe re diſputata inter DD.

6. Tertiò dicunt alij tolerari lubricum & incertum vnius hominis in teſtamento animum; in contractibus verò non, quia eſt plurium conſenſus, d. *l. non ſolum 31. D. de obligationibus et actionibus.* Sic Antonius Pichardus loco cit. Sed hæc ratio non eſt ſolida, quia etiam conditio impoſſibilis habetur pro non adiecta in teſtamento coram pluribus nuncupato, aut duorum in vnis tabulis, cùm tamen tunc ſit conſenſus plurium.

7. Quare magis placet, quod Duarenus docet ad *tit. de conditionibus inſtit. c. 4.* quia in contractibus imputari poteſt contrahentibus, ſi quid parum expreſſum ſit vel ambiguum; in teſtamento autem nulla culpa eſt inſtituti, aut legatarij, quod non curauerit verba apertiùs conſcribi. Quare fauore vltimæ voluntatis id conſtitutum eſſe dixit Scheneduvinus d. *§. ſi impoſſibilis inſt. de inutilibus ſtipulat.* & ad tollendas lites, quoniam mortuo teſtatore non remanet interpres voluntatis ipſius. Id quod ius poſitiuum optimè potuit ſtatuere; reſpublica enim & Princeps multùm poſſunt circa diſpoſitionem pecuniarum, & ſimilium bonorum, iuſtaque de cauſa poteſt dominium vnius transferre in alium vt in iure præſcriptionis; itaque potuit decernere, vt per vltimam voluntatem, per quam iure naturali dominium non transiret in alium, transferatur iure poſitiuo, ac ſi ea conditio appoſita non eſſet.

8. Hanc communem doctrinam ampliabis 1. vt intelligatur, ſiue ea conditio impoſſibilis apponatur de futuro, ſiue de præſenti, ſiue de præterito. Si enim loquamur ſecundùm ius naturæ iudican-

Digitized by Google

iudicandum eſt iuxta dicta, ſcilicet, ex animo contrahentis tantùm pendere; ſi verò loquamur iuxta diſpoſitionem iuris; exiſtimant nonnulli intelligendam eſſe quouis modo apponatur conditio impoſſibilis, ſiue de præſenti, aut præterito. Sic Durandus in 4. diſt. 28. q. 2. num. 5. Adrianus q. 3. de matrimonio, dub. 11. Couarr. 2. p. c. 3. § 2. n. 2. Gregor. Lopez l. 6. verbo *monte de oro*, ad fin. tit. 4. part. 4. Sanchez lib. 5. cit. diſp. 4. n. 3. citatis alijs. Probat autem ex eo Thomas Sanchez, quia ab vltima voluntate reijciuntur conditiones impoſſibiles de præſenti, vt probat textus in *l. ſi Mæuia, 45. D. de hæred. inſtit.* vbi ea conditio *ſi filia teſtatoris viuit*, de præſenti tempore, vt ait Gloſſa, in caſu quo teſtator nunquam habuerit filiam reijcitur tanquã impoſſibilis. Ergo etiam à matrimonio. Sed hoc non eſt firmum fundamentum. Nam totum hoc pendet ex ſolius iuris humani diſpoſitione. Spectato enim iure naturæ eadem ratio eſt ſiue conditio apponatur de præſenti, præterito, aut futuro. Potuit ergò aliter diſponi in matrimonio, aliter in vltimis voluntatibus. Quare cùm circa matrimonium non ſit alia diſpoſitio, quam in dicto *cap. fin. de condit. appoſitis*, ex eo tantùm inueſtigandum eſt, an eius capitis diſpoſitio omnes eas impoſſibiles conditiones comprehendat. Videtur autem Pontifex omnes illas comprehendere. Quia ſpectato tantùm iure naturæ non poteſt alia diſpoſitio eſſe de conditione impoſſibili per naturam, & de conditione contraria ſubſtantiæ matrimonij, ſolùmque ea diuerſitas oriri poteſt ex diuerſa diſpoſitione iuris. At ius canonicum à matrimonio non reijcit vllam conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonij, ſiue addatur de præſenti, ſiue de futuro. Ergo à contrario reijcit à matrimonio quamcumque conditionem impoſſibilem: aliàs non plenè, neque verè vnas conditiones ab alijs diſcriminaſſet, ſi in aliquibus caſibus conditio impoſſibilis haberetur iure canonico pro adiecta non ſecus atque conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij.

9. Sed aduerſus hanc ampliationem ſenſit Petrus Ledeſma de matrimonio q. 47. art. 5. dub. 1. §. *hoc poſito fundamento*, & meritò quidem, quamuis eius fundamentum non mihi placet, magis autem probatur, quod adducit Rebellus d. l. 2. q. 10. ſect. 4. in fine, & deducitur ex his, quæ dicam capite ſequenti, cùm explicuero ſenſum Pontificis in d. *capite fin. de condit. appoſitis.*

10. Secundò amplia ad conditiones iure impoſſibiles, & quæ ſunt contra bonos mores, hoc eſt, turpes, de quibus dicam infra ſuo loco.

11. Tertiò amplia ad conditionem impoſſibilem exiſtimatam vt poſſibilem, in quo caſu, ſi teſtator vel contrahens exiſtimauit poſſibilem conditionem, quæ impoſſibilis erat, non firmari contractum, vel diſpoſitionem exiſtimauit Donellus lib. 8. cap. 32. §. *hac tamen in re*, & in matrimonio idem exiſtimauit Thomas Sanchez lib. 5. diſp. 3. n. 8. & Emanuel Coſta Repet. *in capite ſi pater de Teſtam.* numero 8. multis citatis. Alij verò dixerunt non vitiare contractum, ſed haberi pro non adiectis, ac ſi cognouiſſet eſſe impoſſibiles. Sic Gabriel Vazquez opuſculo de reſtitu. capite 7. dub. 10. Mihi tamen videtur ſub diſtinctione loquendum, iuxta quam iſtæ ſententiæ facilè componentur. Aut certò conſtat contrahentes vel teſtatorem eam exiſtimaſſe poſſibilem, aut dubia eſt teſtatoris mens. Si primum, vitiatur contractus, non ex eo quod habeatur conditio pro poſſibili, ſed quia, quando conſtat de mente contrahentis, & illum voluiſſe niti conditione, quæcunque illa ſit, illud ſequendum eſt, vt dixi ſupra iſto capite. Si autem dubia mens fuerit, habetur pro non adiecta iuxta iuris communis diſpoſitionem; in dubio enim præſumitur pro teſtamentis, & matrimonijs.

12. Sed contra ſententiam iſtam obijcit Thomas Sanchez 1. textum in *l. ſeruo manumiſſo 58. D. de condi. indebiti*, quo textu permouetur Donellus; vbi teſtator ſeruo libertatem reliquit, & fideicommiſſum ſub conditione, ſi ad libertatem ex teſtamento peruenerit: is pecuniam accepit ex cauſa fideicommiſſi, poſteà pronuntiatur ingenuus, reſpondet Papinianus indebiti fideicommiſſi repetitionem eſſe, non alia certè ratione, niſi quia ea impoſſibilis conditio, iuxta quam ingenuus ex teſtamento libertatem accipere non poterat, exiſtimata eſt poſſibilis. Ad cuius textus difficultatem Doctores variè reſpondent, vt videri poteſt apud Oſualdum d. capite 32. litera D. Duarenus *de condit. inſtit. c. 4.* & Iulius Pacius 4. centur. quæſt. 13. dicunt defeciſſe conditionem, ſi ad libertatem ex teſtamento peruenerit. Quia per ſententiam falsò ingenuus declaratus eſt, cùm ſeruus eſſet, vt indicat illud ſeruo manumiſſo. Quare ideò fideicommiſſum defeciſſe cenſendum eſt, quia defecit conditio. Vel dici etiam poteſt fuiſſe errorem in ſtatu perſonæ, & ideò vitiatam eſſe diſpoſitionem ratione erroris.

13. Secundò obijcit Thomas Sanchez, quia in d. *c. fin.* eodem modo loquitur Pontifex de conditione turpi, & impoſſibili; ſed turpis reputata honeſta non reijcitur. Ergo neque impoſſibilis. Sed dicendum eodem modo, & ſub eadem diſtinctione loquendum de conditione turpi & inhoneſta, ſi enim certò conſtet iudicaſſe illam honeſtam, certum eſt non conſenſiſſe, niſi ſub ea conditione: at ſi dubia ſit mens, iudicandum erit iuxta iuris diſpoſitionem in d. cap. Itaque ſic cenſendum erit, ſiue prudenter ſiue imprudenter reputauerint, aut ſibi perſuaſerint conditionem illam eſſe poſſibilem.

14 Sed hanc communem doctrinam limitabis 1. vt non habeat locum in conditionibus impoſſibilibus de facto. Diſſenſio enim eſt an conditio de facto impoſſibilis vitiet matrimonium, vel vltimam diſpoſitionem; an verò

Digitized by Google

habeatur pro non adiecta? Nonnulli ſentiunt haberi pro non adiectis, ſicut impoſſibiles per naturam. Sic nonnulli, quos refert Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 4. num.13. quia impoſſibile eſt homini priuato montem aureum dare, vel ingentem pecuniæ ſummam. Alij diſtinguunt, ſi res ſit impoſſibilis vni, at verò comparatione multorum poſſibilis,ſed difficilis: ſi tamen ſit etiam reſpectu aliorum impoſſibilis, ſed difficilis: ſi tamen ſit etiam reſpectu aliorum impoſſibilis de facto, dicunt haberi pro non adiecta,ſicut illam,quę eſt impoſſibilis per naturam.Sic Gregorius Lopez in Gloſ. ad l. 6. tit.4. partita 4. verbo, *monte*, ſequitur Thomas Sanchez d. diſput.4.numer.14. Nituntur in eadem l. Alphonſi Regis,qui montis aurei exemplo vtitur,& poſtea l.4. tit. 4. part.6. vocat impoſſibilem de facto.

15 Hæc tamen mihi non probantur. Quare retinendum cenſeo, quod Iuſtinianus ait in d. *§. ſi impoſſibilis*, eam tantùm impoſſibilem conditionem reijci, cui natura impedimento eſt. Et de vltimis voluntatibus ſic cenſet Molina de primog. Hiſpan. lib.2. cap.12.num.37.eamque communem ſcribentium eſſe docet, & Donellus lib.8.cap.32. *§. impoſſibilem conditionem*,Oſualdus ibidem, Iulius Pacius Centur.4. quæſt. 13. & alij. In matrimonijs autem idem ſenſit Couarru.2.p.cap.3.§.2. & alij. Et quod attinet ad teſtamenta, & vltimas voluntates probatur ex d.*§.ſi impoſſibilis*,vbi clarè dicitur, *cui natura impedimento eſt.* Facit etiam textus in *l. 4. §. 1. D. de ſtatu lib.* vbi illa conditio, *ſi millies dederis*,quæ ingens ſumma eſt, vt obſeruat Cuiacius lib.11. obſeruat. cap.39. inutilem reddit libertatem relictã. Facit etiã, quod ibi dicitur,*penè impoſſibilis*,hoc eſt,valde difficilis Difficultas autem præſtationis nõ impedit obligationẽ *l. continuus, §. illud D de verb. oblig.* Neq;placet ea diſtinctio,qua vtũtur Gregorius Lopez, & Thomas Sanchez. Quia alias nulla erit conditio impoſſibilis de facto,cùm quiduis multis hominibus cõuenientibus fieri poſſet, licet difficulter. Facit denique Alphonſus Rex in l.4.tit.4.partita 6. vbi apertiſſimè dicit,conditionem hanc,*ſi dederis mihi montem aureum*, inſtitutionem vitiare. Quod verò attinet ad matrimonium ea ratione probatur,quia diſpoſitio canonica concepta eſt ad ſimilitudinem diſpoſitionis ciuilis. Ergò eodem mòdo eſt intelligenda.Quare cùm textus in d.cap.fin.dicit conditiones impoſſibiles haberi pro non adiectis, intelligendum eſt de impoſſibilibus per naturam, nam impoſſibiles de facto non ſunt impoſſibiles,ſed difficiles, vt probatum eſt. Ex quibus conſtat eodem modo loquendum de ea conditione, *contraho tecum, ſi tollatur impedimentum conſanguinitatis vniuerſè*, eſt enim impoſſibile tantùm de facto. Item de illa conditione, *ſi imperium dederis*,cùm poſſit ab alio dari,licet difficile ſit; in quibus, ſi attendas, Thomas Sanchez non loquitur conſequenter.

16 Sed his obſtare videtur textus in *l.ſi quis ita inſtitutus ſit 6.de condit. inſtit.* vbi ſi quis inſtitutus ſit, ſi ſepulchrum in triduo proximo mortis eius feciſſet, reijcitur pro non adiecta, cùm tamen ea impoſſibilitas facti ſit. Reſpondetur iudicari conditionem impoſſibilem per naturam, quia impoſſibilis eſt comparatione hominis ſimpliciter, quamuis ab Angelo, vel Dæmone fieri poſſet. Vnde Alphonſum Regẽ in d.l.6.titul. 4. partita 4.qua inducuntur Gregorius Lopez & Thomas Sanchez, intelliges de monte aureo naturali,non artificiali: in l. autem 4. titulo 4.part. 6. de monte artificiali, quem dixit impoſſibilem de facto, cùm ibi loquatur de eo,quod per chimicam artem fieri poteſt.

17. Secundò limitatur vt locum non habeat in conditionibus impoſſibilibus perplexitatis,vt conſtat ex *l.ſi Titius 16. D. de condit. inſtit.* vbi,*ſi Titius heres erit,Seius heres eſto, & ſi Seius heres erit,Titius heres eſto*,iudicatur cõditio impoſſibilis, & nihilominùs inſtitutionem vitiat. Vnde communiter Doctores docent à tradita communi doctrina excipiendã eſſe impoſſibilitatem perplexitatis,vt loquitur Scheneiduuinus,*§.impoſſibilis,inſtit de heredib. inſtit* hæc enim non vitiat,neque cenſetur inter impoſſibiles. Sic contingit in ſpecie illius textus.Vt enim inquit Duarenus *de condit. inſtit.*cap.4.duæ ſunt conditiones poſſibiles, quarum coniunctio reddit euentum impoſſibilem cùm ſibi inuicem ſint impedimento, cùm enim par ſit vtriuſque ratio, non conſtat, quæ earum tolli debeat.Sic etiam ſentit Iulius Pacius Centur.4.quæſt.13.& Centur. 7.qu.98. Aliud etiam exemplum de impoſſibilitate perplexitatis vide apud Duaren.in d. cap.4. col.2. *de ſocijs & heredibus.*

18. Tertiò limitatur etiam vt non habeat locum in conditionibus impoſſibilibus ex accidenti,aut lapſu temporis, idque probat textus in *l.cum tale 72.D.de conditionibus,& demõſtrationibus*.Vbi teſtator ſic diſponens, *Stichus, ſi ſoluerit quod Titio debet, liber eſto:* poſt teſtamentum factum ſoluit teſtator: vnde impoſſibile redditum eſt,vt Stichus ſolueret,& tamen inutilis ea libertas eſt.Reſpondet Gothophredus cum Accurſio libertatem datam valere fauore libertatis. Sed neſcio vnde colligat,nã verba §. apertè docent ita demum valere libertatem,ſi nihil ſit debitum,neque aliud ſtatui poteſt,ex mente probabili,& coniecturata teſtantis.Nam ſi nihil debitum fuit teſtamẽti tempore,falſa conditio fuit,& impoſſibilis, vt in principio §.dicitur,æquipollent enim conditio falſa & impoſſibilis, & ita habetur pro non adiecta, quia non creditur ludendo aliquid poſuiſſe.Sin verò debita fuit pecunia, & ipſe teſtator fecit ne conditio à legatario impleri poſſet,eo facto ſatis demonſtrat ſe à priori voluntate recedere, & legatum adimere. Quare rectè Papinianus ibi, defeciſſe cõditio-

nem

Digitized by Google

hem dicit. Vnde licet viuo teſtatore ſolui non potuerit, quia eò mortuo paretur conditioni *l. 2. de condit. & demonſtrat.* & mortuo iam non potuerit pareri, cùm teſtator in vita ſoluerit: at quia ſolui potuit natura ſua, ideo non impoſſibilis conditio cenſetur, ſed defectus conditionis poſitæ in legato. Atque in fauorem etiam huius ſententiæ induci poſſet textus in *d. l. ſeruo manumiſſo, D. de condictione in deb.* Hanc ſententiam docet citatis multis Thomas Sanchez d. lib. 5. diſput. 4. num. 16. Denique in filij non emancipati inſtitutione limitant Donellus d. lib. 6. & Duaren. *de condit. inſtit.* ca. 4. qui de ea limitatione videndi ſunt.

CAPVT IV.

Quo pacto intelligenda ſit prædicta diſpoſitio.

SVMMARIVM.

Difficilis diſpoſitio Pontificis in cap. fin. de condit. appoſ. n. 1.
Quoad forum animæ attendi intentionem contrahentis, n. 2.
In teſtamentis non habere locum in foro animæ quorundam opinio eſt, num. 3.
Reycitur, num. 4.
Idem etiam dicendum in foro animæ in teſtamentis vera ſententia, n. 5.
Quibus modis poſsit adyci conditio impoſsibilis matrimonio, num. 6.
Prima ratio explicandi diſpoſitionem Pontificis in cap. fin. de Cond. appoſ. proponitur, n. 7.
Reycitur, n. 8.
Secunda interpretatio probatur, n. 9.
Deciſionem Pontificis in d. cap. non eſſe nouam, n. 10.
Quo ſenſu Pontifex accipiat nomen conditionis in d. c. cum agit de conditionibus contra ſubſtantiam, n. 11.
Nomine conditionis impoſsibilis non intelligi im‍poſsibilem de præſenti, aut præterito, n. 12.

IAM capite præcedenti propoſuimus Iuris Ciuilis & Canonici diſpoſitionem circa conditiones impoſſibiles, & de quibus conditionibus impoſſibilibus ſermo ſit: nunc explicandū eſt, quomodo intelligenda ſit prædicta diſpoſitio Iuris Canonici in d. cap. fin. quæ valdè difficilis explicatu eſt, ita vt Durandus in 4. diſt. 29. quæſt. 4. dicat ſe relinquere doctioribus rē iſtam explicandam, & Paludanus eadem diſt. quæſt. 2. art. 5. concluſione 5. dicat illud Gregorij 9. decretum ſatis eſſe mirabile, & Sotus in eadem diſtinctione quæſt. 2. art. 2. fateatur nihil ſe de hac re certò compertum vidiſſe, aut legiſſe, & Couarru. p. 2. cap. 3. §. 2. num. 9. dicat ſibi videri mirabile, cur matrimonium contractum ſub conditione impoſſibili valeat, & ſenſum illius capitis eſſe mirè reconditum. Et quamuis variæ eius capitis interpretationes à Doctoribus aſſignentur, quas omnes referunt & refellunt Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 5. per totam, & Rebellus d. lib. 2. quæſt. 10. ſect. 4. ex num. 25. Ego tamen duas tantùm præcipuas referam, & quid mihi de illis videatur exponam.

2. Sed priùs tamen ſupponenda nonnulla ſunt. In primis obſeruandum eſt, vt dicebamus cap. præcedenti, in hac contrahendi forma ſub conditione, quod ad forum animæ ſpectat, maximè attendi debere intentionem & animum contrahentium, à quo pendet, quique etiam volunt illum contractum ex ea cōditione pendere. Quare ſi reipſa conſenſus cōtrahentium dependens fuit à conditione impoſſibili, vel turpi, ita vt nollet aliàs contrahere, contractus eſt in foro animæ nullus, & idē iudicandum eſſet in foro externo, ſi conſtaret. De matrimonio quidem ſic docet citatis alijs Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 1. num. 4. Ioannes Medina c. de reſt. q. 23. Gabr. Vazq. opuſc. de reſtitut. ca. 7. dub. 10. Leonardus Leſſius l. 2. de virtutibus c. 18. dub. 15. n. 122. *circa verſ. prædicta notandum.* Cuius rationem non aſſignant Doctores: ſed quod ad matrimonium attinet, facilis eſt & aperta, quia matrimonium ſine vero conſenſu eſſe non poteſt. Quare, ſi certò conſtaret; ideo adhibitam conditionem impoſſibilem, ne effectum ſortiretur, cùm Eccleſia in eo conſenſum ſupplere non poſſit, non poteſt validum iudicari.

3. At verò, quod attinet ad teſtamenta & legata, in quibus ijdem Doctores idem dicendum cenſent in foro animæ, ſi certò conſtaret de voluntate teſtatoris, nō omnes eodem modo procedunt in aſſignanda ratione. Nam in teſtamentis Thomas Sanchez lib. 1. de Matrim. diſp. 3. num. 2. exiſtimat non eſſe idem dicendum in foro animæ in teſtamentis, quia ſibi perſuaſit leges ciuiles repellentes conditiones impoſſibiles vel turpes ab vltimis voluntatibus, non niti in præſumptione, ſed potiùs id ſtatuere contra expreſſam teſtatoris voluntatem. At Gabriel Vazquez loco cit. cenſet idem etiam eſſe dicendum in teſtamentis, ſcilicet, ſi conſtaret certò de animo teſtatoris nō poſſe repeti in conſcientia. Huius hanc vult eſſe rationem. Quia quamuis lex humana contractus aliàs validos poſſit efficere, ex defectu ſolemnitatis, vel alia ratione irritos, quia reddit perſonas inhabiles ad contrahendum, & ita licet verè conſentiant, nihil operatur conſenſus: tamen non poteſt lex humana ſupplere conſenſum in contrahentibus, & contractum nullum ex defectu conſenſus, quia erat ſub conditione, repellendo conditionem, ratum efficere. Quia eſt eſſentiale iure naturæ contractui cuicunque conſenſum abſolutum contrahentium adeſſe, quod lex humana variare

Digitized by Google

reſtitutione,quæſt.23. Couarru.2.p.cap.3.§.2. Adrianus de ſponſal.dub.11. Gabriel Vazquez de reſtitut.c.7.dub.10. Leonardus Leſsius d.li.2.cap.18.dub.15. Thomas Sanchez diſput.citata. Itaque ſi conſcius erat iuris diſponentis, & nihilominùs conditionem appoſuit, iure interpretamur eas conditiones pro non adiectis habuiſſe,niſi alijs clarioribus verbis ſuã mẽtem expoſuiſſet. Si autem eam iuris diſpoſitionem ignorabat, non videtur explicare poſſe illius mentem,niſi iuxta conditionem. Tertia etiam circunſtantia eſt,quando dubij ſunt cõtrahentes,an ſeriò,vel iocò conditionem appoſuerint, nam in dubio iudicium fertur in fauorem matrimonij *cap.fin.de ſententia & re iud.* Idque propter animæ periculum, ne videlicet ſeparati,alijſque coniuncti in adulterio degant, ſi ex parte rei prior contractus fortè fuit validus. Sic plerique ex citatis Doctoribus.

8. Hæc tamen interpretatio,quamuis probabilis ſit, & plurium Doctorum auctoritate munita,difficilis mihi videtur. Tum quia maior pars contrahentium matrimonium ignorat eam conſtitutionem Gregorij 9. Tum etiã quia quamuis intelligerent,ſi ea intellecta cõſtitutione,& vero eius ſenſu,apponerent conditionem impoſsibilem vel turpem, potiùs iudicandum eſſet ab illis ſeriò appoſitam conditionem,quàm iocoſè, & nihil prorſus efficere voluiſſe,vt ſatis manifeſtum videtur. Tũ præterea,quia ſi ex ſufficientibus indicijs conuincitur illos per iocum appoſuiſſe conditionem illam,parum refert,an ſcientiam vel ignorantiam habuerint eius conſtitutionis. Alijs etiam rationibus impugnat eam interpretationem Rebellus d.q.10.ſect.4.n.26.

9. Quare mihi magis placet ſecunda interpretatio, quam tradit idem Fernandus Rebellus num.27. quæ docet in prædicto capite nomine conditionis impoſsibilis vel turpis intelligi à Pontifice eas conditiones adhibitas in rationem pacti,vel modi, & præſumere nõ appoſitas eſſe,vt conditiones,ſed modos & pacta,quæ in futurum oriantur. Cùm enim, ſi duo contrahant matrimonium ſub conditione impoſsibili, vel turpi per verbum de præſenti nullo alio addito,ex quo de eorum mente iudicari poſsit,meritò dubitari queat,an voluerint contrahere ſub conditione propriè dicta,& ſuſpendente conſenſum, vſque ad euentum conditionis,an verò ſub modo, ita vt velint contractum matrimonij ſtatim validũ eſſe per conſenſum abſolutum de præſenti, cũ obligatione tamen præſtãdi in poſterum rem ipſam, quæ ſub conditione continetur, meritò Pontifex præſumit, cùm videat conſenſum exprimi per verba de præſenti, adhibitas cõditiones illas vt modos, & pacta, & non vt propriè conditiones. Eſt autem optima ratio præſumptionis ex eo deſumpta, vt optimè aſſignat Gregor. de Valentia loco cit.quia cùm aliqua perſona contrahit, non ſolet id ipſum in vanum & otioſè facere,ſed vt expectationi & deſiderio perſonæ ſatisfaciat:non autem ſatisfaceret, niſi ſaltem vellet conſenſum illum eſſe de præſenti,quamuis cũ obligatione exinde orta adimplendi,quod in conditione expreſſum eſt. Atque ita admiſſo per Pontificem conſenſu de præſenti,quem præſumit, repellit obligationem inde ortam adimplendi aliquid impoſsibile,vel turpe, & vult haberi pro non adiectis.

10. Ex quo colligitur. Primò hanc conſtitutionem Pontificis in d. cap. non eſſe nouam conſtitutionem,neque enim vtitur verbo,*ſtatuimus*,aut,*decernimus*,ſed tantùm inquit,*debere haberi pro non adiectis*. Quare id declarat Põtifex, quod ſecluſo omni iure poſitiuo erat, ſemperque erit ſeruandum. Nam oriri non poteſt obligatio ad impoſsibile, neque ad rem turpem, cùm impoſsibilis, & turpis nulla ſit obligatio. Vnde cum conſenſu abſoluto de præſenti poſito,eoque etiam conſtituto matrimonio,non poſſet oriri obligatio ad turpe vel impoſsibile, Pontifex, qui quando non aliud conſtat,præſumit ex modo contrahendi, conditiones impoſsibiles, & turpes poſitas eſſe tanquam modos, & pacta, declarat repelli debere à matrimonio, & habendas pro non adiectis.

11. Secundò colligo cùm in eodem cap. Pontifex loquitur de conditionibus cõtra ſubſtantiam matrimonij: ſumpſiſſe conditionis nomen,ſiue pro conditione vera, & propria, ſiue pro modo,& pacto. Quia conditio contra ſubſtantiam matrimonij, quouis modo ſumatur:illud vitiat iure ipſo naturali,vt explicabo poſteà:& Pontifex non dixit, vt talis contractus careat effectu,ſed,*caret effectu*,vt indicaret ſe nihil quoad eam partem de nouo ſtatuere, ſed tantùm declarare, quid haberet rei natura. Vnde expendi debet verbum illud, *contractus quantumcunque fauorabilis*, quaſi diceret, non eſſe noſtræ poteſtatis,etiamſi velimus,decernere, vt conditio contra ſubſtantiam matrimonij habeatur pro non adiecta:at verò in ſecunda parte capitis, cùm docet conditiones impoſsibiles vel turpes, quæ non ſunt contra ſubſtantiam matrimonij,habendas pro non adiectis,dixit ſe id facere fauore matrimonij, quia in illius fauorem præſumit non appoſitas eſſe vt proprias conditiones, ſed vt modos & pacta,atque ideo repellendas, ne fortè cum iniuria Sacramenti ſeparet eos,qui ſub modo, & non ſub conditione propriè dicta contrahere voluerunt. Quamuis ergo, quod attinet ad præſumendum adhibitas potiùs eſſe,vt modos,quam vt conditiones, fauor verſetur matrimonij,attamen in eo quod ex conſenſu abſoluto de præſenti ſub modo turpi vel impoſsibili non oriatur obligatio, nullus verſatur fauor matrimonij, ſed idem dicendum erat ſecluſo iure poſitiuo. Atque cum huius capitis deciſione

Digitized by Google

tum quia, vt ſupra dictum eſt cap. præcedenti, conditio turpis de præſenti aut præterito non poteſt apponi, vt modus, aut pactum: tum etiam, quia per conditionem turpem de præterito, aut præſenti non naſcitur obligatio ad peccatum, neque occaſio peccati, ſed ſupponit iam præſens, aut præteritum peccatum. Quam etiam doctrinam citatis alijs docet Thomas Sanchez diſput. 15. nu. 5.

3. At quamuis hæc diſpoſitio Iuris Canonici in contractu matrimonij in conditione turpi nullam patiatur limitationem: attamen iuris ciuilis diſpoſitio in teſtamentis aliquas patitur limitationes. Non enim omnes conditiones turpes habentur pro non adiectis ſed nonnullæ vitiant diſpoſitionẽ. Primà itaque limitatio eſt, quia conditio turpis appoſita in inſtitutione filij non emancipati iniuncta perſonæ vitiat inſtitutionem, neque habetur pro non adiecta. Filium enim, qui emancipatus non ſit, inſtitui non poſſe ſub conditione, niſi in eius poteſtate conditio ſit, non caſuali, non mixta, ſiue ſit turpis, aut impoſſibilis certi iuris eſt, & inſtitutum ſub conditione, quæ non ſit in eius poteſtate nihil prorſus valere, irritumque teſtamentum, *l. vltima, in principio de condit. & demonſt. & l. filij, 15. D. de conditionibus inſtit. l. ſi pater filium, C. de inſti. & ſubſtitut.* ſub conditione nec teſtamentum quidem valet Iure Ciuili ex *l. Lucius Titius*, 82. *D. de condit. & demonſt.* ibi, *ſi filium ſuum eſſe probauerit.* Et quamuis nonnulli dicant eam cõditionem impoſſibilem eſſe, quia impoſſibilis probatio filiationis erat, maximè cùm ageret de filio nato extra nuptias: Sed refelluntur tamen, quia ſi horum ſententia vera eſſet, non vitiaret teſtamentum, ſed vitiaretur conditio, quia filius ſpurius non eſt in poteſtate patris. Quare meliùs Duarenus, & Gothophredus ibidem cum Menochio dicunt, ideò ea conditione vitiari, non quod illa impoſſibilis ſit, ſed quia non pendet ex poteſtate filij, cuius perſona adſcripta eſt in teſtamento. Idem conſtat ex *l. ſuus quoque 4. de heredibus inſtit.* At in d. *l. ſi pater filium*: additur exceptio, *niſi in defectum eius conditionis exheredetur filius*, de qua conditione Duarenus de condit. inſtit. cap. 4. Donellus lib. 6. comment. cap. 22. & 19. Sed reddere conatur Donellus rationem in d. cap. 19. cur cùm in alijs aliorum hæredum inſtitutionibus conditio turpis, & impoſſibilis habeatur pro non ſcripta, *l. 3. D. de conditio. & demonſt. & §. ſi impoſſibilis inſt. de hered. inſtitut.* inſtitutio filij, qui adhuc in poteſtate patris eſt, ſi fiat ſub conditione, quæ non ſit in eius poteſtate, non habeatur pro non ſcripta, ſed vitiet diſpoſitionem. Eam autem dicit eſſe rationem, quia iure cautum eſt, ne ſub ea conditione inſtituatur filius. Inſtitutio autem, ſicut & alij actus, qui ſunt contra legem infirmi ſunt, *l. non dubium C. de legibus.* Quare ex legis ſententia hæc filij inſtitutio facta non valet, quia contra legis præſcriptum eſt. Inſtitutio autem aliorum ſub conditione turpi aut impoſſibili non eſt contra legem, quæ non prohibet eas conditiones addere, licet adiectas infringat. Sed certè non aſſequor huius rationis ſubtilitatem. Turpis enim conditio, quæ contra legẽ ſcripta eſt, legibus etiam prohibetur apponi in contractu, his videlicet, quibus ipſum factũ prohibetur, prohibetur etiam in conditionem deduci, & nihilominùs, ſi apponatur, habetur pro non adiecta. Quare alia ratio inueſtiganda erit.

4. Sed an hæc limitatio extendatur ad filiam diſſenſio eſt, Donellus lib. 6. cap. 12. *§ ſed meminerimus*, & cap. 19. *§. de conditione inſtitutioni adiecta*, ſentit filij nomine non intelligi hoc loco filiam. Mouetur ex *l. ſi quis heredem C. de inſtit. & ſubſtit. quæ ſub condit.* At Duarenus, cap. 4. de conditionibus inſtit. rectè me iudice demonſtrat in d. *l. ſi quis heredem*, non quæri, an ea filiæ inſtitutio vtilis eſſet: ſed ſuppoſito eam vtilem eſſe, vel quia emancipata, vel quia contraria conditione exhæredata; vel quia teſtamentum erat à matre quæ non habebat filiam in poteſtate, inquiritur an rectè paruerit conditioni, *ſi nubens, cui volebat teſtator, ſtatim ab illo diuerteret.* Quare ego non video, cur filij nomine non intelligatur filia, maximè cùm verbi proprietas patiatur. An etiam ad nepotes ea limitatio extendenda ſit, inquiritur. Docent non extendi, *l. 4. & ſequenti, de hered. inſt.* ſed de eo latè Duarenus locò cit. quem vide, neque enim omnia, quæ ad ius ciuile pertinẽt, perſequi eſt animus.

5. Secunda limitatio communis doctrinæ eſt, quando conditio in alienam voluntatem confertur apertè, tũc enim inſtitutio hæredis nulla eſt, & vitiatur, *heres eſto quem Titius volet, l. illa inſtitutio 32. de hered. inſtit. & l. ſi quis Sempronium 68. D. eodem.* Eſt autem ea conditio contra bonos mores, tum quia certum debet eſſe conſilium teſtatoris, *Inſtit. qui heredes inſtitui poſſunt*, hic autem non eſt certum. Tum etiam, quia teſtamentum eſt iuſta noſtræ voluntatis ſententia, *l. 1. D. de teſtamentis*, non ergò relinquenda eſt alterius arbitrio. Tum etiam, quia teſtamentum vſus comparatus eſt, vt ſibi quiſque hæredem inſtituat, non alius. Dixi autem, *apertè conferatur*, ſecus ſi tacitè. Vnde non eſt eadem ratio huius diſpoſitionis, *Titius heres eſto, ſi Sempronius aſcenderit Capitolium*, vel *ſi Titius voluerit*, quãuis non aſcendat, niſi volens. Diſtinxit Papinianus in *d. l. ſi quis Sempronium.* Aliud enim eſt conferri in factum, aliud in voluntatem alterius. Poteſt quidem velle aſcendere, & multis impediri, ne aſcendat: poteſt etiam aſcendere inuitus, & coactus. Ergò qui in aſcenſum Sempronij reijcit conditionem, non reijcit in nudam voluntatem illius, quod iura prohi-

prohibent, ne ex aliena voluntate omnino pendeat filij inſtitutio. Quod latiùs proſequitur Donellus d.lib.6.cap.19.§.*ſed hoc ita eſt*,& Duarenus,d.cap.4.

6. Sed an hæc limitatio extendatur etiam ad legata quæri poteſt,ita vt ſit inutile legatũ, quod confertur in alienam, non in legatarij voluntatem,aut habeatur ea conditio pro non adiecta? Placet extendi,& vitiari,atque inutile eſſe legatum,ſicut hæredis inſtitutionem in *l.nonnunquam D.de condit.& demonſt.* Sed quãuis in nudam voluntatem, neque alienam vt in *d.l. nonnunquam*,neque hæredis vt *in l.Senatus 43.§.2.* ibi *in hæredis non poteſt*, at in arbitrium quaſi boni viri,quæ non eſt nuda volũtas,poni poteſt,*l. 75. de leg.1. in principio, & l.1. de leg.2.*ibi, *quoniam quaſi viro bono ei commiſſum eſt,non in meram voluntatem hæredis collatum*.Aliud enim eſt arbitrium,aliud voluntas, vt conſtat ex *d.l.75.de leg.1.* Quare ea verba quæ poſuit Vlpianus in *d. l.1.de leg.2.nec refert, an leges alicui,ſi Titius inCapitoliũ aſcẽderit,an ſi voluerit*,verbum illud, *ſi voluerit* in hac lege, accipiendum eſt, pro *arbitratus fuerit*, genus pro ſpecie figura vſitata,atque cõmuni: quod ſuadent ea quæ præceſſerunt,nam ſcriptum eſt *in arbitrium alterius*.Sic Duarenus,cap.4.cit.Et ſic etiam intelligi poteſt textus in *l. 11. fideicõmiſſum,de leg. 3.*ibi,*niſi hæres meus noluerit*,id eſt *non iuſtum iudicauerit,vel fuerit arbitratus.*

7. Sed vrgeo contra hanc Duareni ſolutionem textum in d.*l.43.de leg.1.§.2.legatum in aliena voluntate poni poteſt, in hæredis voluntate non poteſt.* Comparat voluntatem extranei cũ voluntate hæredis,quare circa eadem verſari debet comparatio.Vel ergò comparat arbitriũ extranei cum arbitrio hæredis,& ſic, ſicut cõferri poteſt legatum in arbitrium extranei, *l. 1.D.de leg.2.* poteſt & arbitrium hæredis, *l. 75. de leg.1.*Vel comparat nudam voluntatem extranei cum nuda voluntate hæredis;& ſic neque in extranei nudam voluntatem conferri poteſt,*d.l. nonnunquam, de condit. & demonſt.*neque in hæredis,*d.l.75.de leg.1.*quia hæres nunquam præſumitur velle obligari, *l.ſub hoc D.de obligat.*Ergo non videtur eſſe vlla differentia inter hæredem & extraneum, quominùs in vtriuſque voluntatem conferri legatum poſſit,vel non poſſit.

8. Reſpondet Gothophredus adhuc eſſe diſcrimen, quia licet in arbitrium vtriuſque conferri iure poſſit,vt probatum eſt, & in nudam vtriuſque voluntatem non poſſit, vt etiã dictum eſt,cum hoc tamen diſcrimine, quod in tacitam voluntatem extranei conferri poteſt legatum, vt ſi Capitolium aſcenderit,in quo tacita voluntas eſt: at in hæredis tacitam voluntatem conferri non poteſt,neque in hæredis factum.Vnde inutile legatum eſt,*do, lego Titio,ſi Sempronius hæres meus Capitolium aſcenderit*,quia non præſumitur hæres velle obligari vt dictum eſt:in factum verò extranei rectè conferri poteſt l.1.de leg.2.ſed neque hæc ſolutio placet,& illi manifeſtè obſtat textus in *l.3.de leg.2.*vbi vtile legatum eſt,ſi cui legetur, *ſi hæres meus in Capitolium non aſcenderit*.Ergò etiam in hæredis tacitam voluntatem conferri poteſt.

9. Secundò reſpondet Cuiacius lib.2. obſeruat.cap.2.cùm de extraneo ſermo eſt, illa verba,*ſi volet*,dupliciter poſſe accipi.Primò vt teſtator in voluntate Titij poſuerit, vt auctor & dator legati ſit,atque hoc inutile eſt,vt habetur in d.*l.nonnunquam, de condit.& demonſt.* Aut hęc verba pro conditione accepit in hũc ſenſum,*ſi fortè aliquando voluerit*,& tunc non eſſe inutile,& ſic intelligi textum *in d. l. 1. de leg.2.*ibi,*veluti conditio*,vel, vt Cuiacius corrigit,*veluti conditionem.* Nam in *l.fideicommiſſa libertas 46.D.de fideicommiſſ. libert.* libertatem ita relictam,*ſi Titius voluerit*, deberi quod cõditio potiùs ſit,quam legati dandi merum arbitrium, & huic conditioni,*ſi Titius Capitoliũ aſcenderit*,parem facit.Et hoc etiam ſenſu dictum eſſe in *d.l.Senatus 43.de leg.1.*legatum in aliena voluntate,vt conditione poni poſſe.At verò ſi de hærede ſermo ſit, legatum nunquã relinqui in eius voluntatem, vt merum arbitrium eſt, relinqui tamen in arbitrium quaſi boni viri innocentis,& fidi, nunquam tamen in eius voluntatem vt conditionem, & ideò dictum eſſe in *d.l.Senatus,§.2.de leg.1.* legatum in hæredis voluntate poni non poſſe tanquam conditionem,ſolumque ſuſtineri dicit fauore libertatis.Voluntatem autem pro conditione diſtingui à nutu planum eſt ex his quæ diximus ſuprà cap.2.cùm de conditionibus tacitis ageremus. Solum vrgeri poſſet contra hæc textus in d.*l. 11. fideicommiſſa de leg. 3.* ibi, *niſi hæres noluerit*, vbi videtur in eius voluntatem vt conditionem refundere legatum.Sed explicandum cum Duareno ſupra,*niſi arbitratus aliter fuerit*.Itaque ſenſus erit in d.*l.Senatus*, hoc eſſe diſcrimen inter hæredem & extraneos, quod in extranei voluntate tacita & expreſſa vt conditione,& arbitrio boni viri, poteſt cõferri legatum:at in hęredis voluntatem tacitã, & etiam arbitrium boni viri poteſt etiam cõferri legatum:in volũtatem verò eius vt conditionem nequaquam, niſi fauore libertatis, vt in d.*l.fideicommiſſa libertas 46.de fideicomm. libert.*

10. Sed antequam ab hoc diſcedamus loco, quæret aliquis cur ſtipulatio in arbitrium promittentis collata non valeat,at legatum in arbitrium hæredis collatum valeat. Sic enim habet Vlpianus in *l.ſtipulatio 17.de V.O.ſtipulatio non valet in rei promittendi arbitrium collata conditione.* De cuius legis interpretatione eleganter Donellus ibidem. Colligam ex ipſo quod ad præſens inſtitutum attinet.Commune eſt vt contractum vitiet ea conditio, qua id agitur,vt ex eo nulla naſcatur obligatio. Eſt enim planè contra naturam contractus, qui eſt

vltro

Digitized by Google

vltro, citroque obligatio. Qui autē in ſtipulationis contractu dicit, dabo, ſi voluero, ſi volā, ſi arbitratus fuero, ſi putauero, id recte agitur ne neceſſitate dandi adſtringatur. Huic ſimilis diſpoſitio eſt *in l. In vēdentis, C. de cont. empt.* vbi dicitur in vendentis, vel ementis voluntatem collata conditione venditionem eſſe nullam, quia non adſtringit neceſſitate contrahentes. Hinc etiam Pōponius *in l. ſub hac, de oblig. & action. Pro non dicto eſt enim, quod dare, niſi velis, cogi non poſſit.* Et quamuis ea ſit poſſibilis conditio, quia tēpore ſequēti velle poteſt promiſſor, adhuc nulla ſtipulatio eſt, quia à principio non ſubſiſtit, & quod ab initio nullum, tractu temporis non conualeſcit. Hinc ergò petenda ratio cur ſtipulatio conditione collata in arbitrium promittentis ſit nulla, non tamen legatum. Quia contrario modo ſe habent voluntas teſtatoris & ſtipulantis. Quia cùm in legatis ſpectanda ſit voluntas teſtatoris, à qua legatū proficiſcitur, ſemper cenſetur ita affectus, vt velit præſtari quod legat. Vnde & teſtantium voluntates pleniùs interpretamur. E contra promiſſor, cùm ſe reſpiciat, & qui quā minimùm poſſet cupiat obligari, ita eſt affectus vt non obligetur magis, aut vltra quam verba patiantur. Vnde non intelligitur Vlpiani diſpoſitio de arbitrio boni viri promittētis. Si enim de eo intelligeret promiſſor valeret ſtipulatio. Quia ſi male arbitraretur, reduceretur ad æſtimationem boni viri, ſi verò non arbitraretur, cùm per promiſſorem non ſtet, quod non arbitretur, vt dicam infrà iſto libro, eſſet impleta conditio.

11. Tertia limitatio eſt in cōditionibus captatorijs, nam licet ſint cōtra bonos mores, vitiant inſtitutionem. Voco conditionem captatoriam, quæ inſtitutionem captatoriam facit. Eſt autem captatoria inſtitutio, qua teſtator ita hæredē inſtituit. *Titius mihi hæres eſto, ſi ille me hæredem inſtituat.* Improbantur autem omnes, & vitiant inſtitutionem, *l. Captatorias 70. D. de hæred. inſtit.* Et vitiant etiam inſtitutionem adhuc in teſtamento militis, *l. Captatorias, C. de teſtamento militis.* Vitiant etiam non ſolùm inſtitutiones, ſed etiā legata, *l. Captatoria, 69. D. de leg. 1.* Improbāt ergo leges huiuſmodi inſtitutionem captatoriā, vtpote non profectam ex animo beneuolo, ſed ad vana ſpe retinendos, & illaqueandos hæredes excogitatam. At quamuis turpis ſit, non habetur pro non adiecta, ſed vitiat, vt dictum eſt. Quid autem requiratur, vt inſtitutio captatoria ſit, non eſt huius loci explicare, de eo tamen latè Donellus lib. 6. cap. 19. §. *Sed prius captatoriam,* & ſequentibus. Exſtant etiam apud Seraphinum deciſ. 359. & 395. de hoc argumento omnia videndæ.

CAPVT VI.

De conditione ſi non nupſerit, an turpis ſit, & quatenus locum habere poſſit?

SVMMARIVM.

Proponitur de quo agendum, n. 1.
Antiquo iure ciuili turpis conditio. Si non nupſerit, quia iniungebatur viduitas. n. 2. n. 3.
Iniungebatur viduitas, ſi ſimpliciter iuberetur non nubere, n. 4.
Vel ſi iubeatur nubere alicui, cui niſi inhoneſtè nubere non poterat, n. 5.
Vel ſi iubeatur nubere de arbitratu, vel conſenſu alterius, n. 6.
Non iniungitur viduitas, ſi iubeatur non nubere alicui certa perſona vel in aliquo loco, n. 7.
Si ſine incommodo alteri, aut in alio loco poteſt nubere. ibid.
Neque ſi reijciatur in voluntatem alterius, quam hæredis, vel legatarij, n. 8.
In omni caſu haberi pro non adiecta eam conditionem, n. 9.
Huic affinem conditionem, ſi ſine liberis deceſſerit iure ciuili, ibid.
Exceptio à communi doctrina in fauorem libertatis, n. 16.
Ab antiquo iure ciuili diſceſſit ex parte Iuſtinianus, num. 11.
Iure Canonico valere conditionem, ſi non nupſerit, n. 12.
Valere etiam illam, Si continenter vixerit, appoſitam matrimonio, n. 13.
Caſus, in quibus iure ciuili viduitas iniuncta reijciebatur, ſublatos iure canonico, n. 14.
Etiam poſt primas nuptias poteſt apponi conditio, Si non nupſerit, n. 15.
Non tamen vt arbitratu alterius ibid.
Adhuc locum habere conditionem non nubendi certa perſona, vel in aliquo oppido, licet alibi commodè contrahere non poſſit, n. 16.
Adhuc etiam poſſe validè iniungi viduitatem ad breue tempus, & etiam ad longum, n. 17.
Validam conditionem de non nubendo certo generi perſonarum, ſcilicet, ſanguine infecti, nu. 18.

1. SVNT tamen nonnullæ conditiones, de quibus dubitari poteſt, an ſint turpes, & ex conſequenti, an ſi in matrimonio, aut vltimis voluntatibus adhibeātur, iudicari debeāt pro non adiectis: quæ ſigillatim in hoc capite & ſequentibus explicandæ ſunt.

2. Primà conditio eſt, *ſi non nupſerit.* De qua conditione aliter loquendum eſt Iure Ciuili atque Canonico, & aliter ſecundùm ius ciuile antiquum & nouum. Et quidem olim in iure ciuili ea conditio, qua viduitas alicui iniūgitur, & ſub ea inſtituitur hæres, vel legatum relinquitur, habetur pro non adiecta. Sic

indultum eſſe lege Iulia Miſcella , ſic dicta, quia mares fœminis miſcet de maritandis ordinibus,docet Donellus lib.8.cap.32. *iam primum*,& alij.Cùm enim vellent Rempublicam ciuium numero augeri , ne ſtudio captandi lucri , & legati retraherentur à matrimonio, inſtitutionem vel legatum ſub ea conditione hæredi aut legatario relictum valere voluerunt,etiam eo contrahente matrimonium, *l. Quoties 22.l.ſed ſi hoc 62.§.21.l.63.& ſequenti,l. cum tale 72.§.ſi arbitratu,l.mulieri 74.D.de conditionibus & demonſtrationibus. Si cui capienti hereditatem vel legatum viduitas iniungatur, legatum vel hereditatem capit,ſiue is vir, ſiue fæmina ſit.*Viduitatis autem nomine non tantùm intelligitur ſtatus,qui primas nuptias cõſequitur,ſed cælibatus omnis , quare intelligebatur ea conditio & viduitas iniuncta , ſiue iam nuptæ,ſiue virgini ea conditio iniungeretur.Virgini enim etiam viduitas iniuncta dici poteſt, cùm & virgo vidua dicatur,*l.142.§.3.de verb. ſign.*& recte legatur virgini,quandiu vidua erit,*l.22.filia mea D.de annuis leg.* Quare non rectè nonnulli legem Iuliam reſtringunt, & dicunt non pertinuiſſe ad virgines, ſed tantùm ad virum expertas, contra communem ſententiam , quam docet Donellus loco citato , & Molina tom.1. de iuſt. tract. 2. diſput. 207. numero 1.

3. Hæc autem conditio reiecta eſt legibus tanquam turpis. Iudicarunt enim priſci illi Romani illam cõtrariam eſſe Reipublicæ augendæ. Vnde veteres illi non minore fauore ſecundas nuptias proſequebantur , quàm primas,tantùm abeſt vt illarum libertatem aliquibus pœnis reſtringere, vel coercere voluerint,vt illos potiùs mulctarent,qui viduitatẽ colere , quàm iterare matrimonium maluiſſent, ſicut & cælibes mulctabant.Hinc *viduuium* dicebatur pecunia,quam vidui pro mulcta dabant, & *vxorium*, quam cælibes perſoluebant, & apud Feſtum in fine librorum de verb.ſign.habetur, *vxorium pependiſſe dicitur, qui quod vxorem non habuerit,& populo dabat,* vbi adnotat Ioſephus Scaliger, apud Atheniẽſes quoque fuiſſe actionem cælibatus,& Lacedæmone fuiſſe iudicia de ſeris nuptijs , & de malis nuptijs. Etſi enim viduitas genus pudicitiæ ſit,& ex antiquis nonnulli valdè honorauerint eos,qui à ſecundis nuptijs abſtinebãt. vt conſtat ex Tertulliano in lib. de Monogamia,& ex Valerio Maximo lib.2. c.1. de matrimoniorum ritu.cùm inquit : *Quæ vno contentæ matrimonio fuerant,corona pudicitiæ honorabantur:exiſtimabant enim eum præcipuè matronæ ſincera fide incorruptum eſſe animum , qui depoſitæ virginitatis cubile pudicum egredi neſciret,multorum matrimoniorum experientiã quaſi illegitimæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes:*Quãuis ergo viduitas genus quoddã pudicitiæ ſit,Reipublicæ tamen inutilem iudicabant,quam maximè intereſt augere ciuium numero.Sed de hoc videndus Donellus, c.32. citato,& Cuiacius in Parat.ad Codicem lib.6. tit.40.*de indicta viduitate tollenda.*

4. Sed vt viduitas ea conditione iniuncta diceretur , & ideo reijceretur tanquam bonis moribus contraria,requirebatur in primis, vt per eam ſimpliciter iuberetur non nubere, & impediretur coniugium.Similiter etiam viduitas iniuncta cenſebatur,etiãſi ad tempus tantùm iuberetur non nubere,cũ facilè fieri poſſet,vt eo tempore decederet.Cum limitatione tamen,niſi matri iniungeretur viduitas ad tẽpus,quouſque,ſcilicet, liberi fuerint impuberes,vt ea ratione filijs conſulatur. Tunc enim non cenſetur iniuncta viduitas,quia potiſſima ratio habetur filiorum,*l.ſed ſi hoc,62.§.vlt.D.de condit.& demonſt.*

5. Similiter etiam viduitas iniuncta cenſetur,ſi iubeatur nubere alicui certę perſonæ, cui niſi inhoneſtè coniungi non poteſt:prohibetur enim alijs iungi, niſi huic , huic autem iungi non poteſt,ſiquidem honeſtè non poteſt *l.filius,de condit.inſtit.*Quare ea cõditione mulier perpetuò nubere prohibetur,*l. 63.de condit.& demonſtrat. §.1. Videamus & ſi ita legatum ſit,ſi Titio nupſerit,& quidem ſi honeſtè Titio poſſet nubere,dubium non erit,quin,niſi paruerit conditioni,excludatur à legato. Si verò indignus ſit nuptijs eius iſte Titius , dicendum eſt poſſe eam cuilibet nubere legis beneficio, quæ enim Titio nubere iubetur,cæteris omnibus nubere prohibetur.*Itaque ſi Titius indignus ſit tale eſt,quale ſi generaliter ſcriptum eſſet, *ſi non nupſerit.* Imò,ſi verum amamus,durior hæc cõditio eſt quam illa,*ſi non nupſerit.* Nam & cæteris omnibus nubere prohibetur,& Titio,cui inhoneſtè nuptura ſit,nubere iubetur.

6. Idem dico,indictam, ſcilicet, viduitatem , ſi iubeatur nubere de arbitratu , vel de conſenſu alterius:efficietur enim, vt illo non arbitrante omninò non nubat,*l.ſiquis arbitratu,& ſequenti,de verbor.obligat.l.72.§.4. de condit.et demonſtrat.*& docet etiam Thomas Sanchez,lib.1.de matrim.diſput. 34. numero 19. Sed quid,ſi dicatur, *vt non nubat , niſi de conſenſu Patris.* In quo non rectè loquitur Thomas Sanchez ibidem numero 22. dicendum enim iure ciuili , de quo loquimur cùm in nuptijs requireretur conſenſus patris , vt dixi ſupra lib.2.cap. 1. legatum valere , quia iuxta leges eſt illa conditio ,& tacitè ineſt.Nunc autem Iure Canonico, ſi dicat, *vt non nubat, niſi petita licentia patris,*conditio non reijcitur, quia tenetur petere,vt dictum eſt ibidem , & iuſtè à patre negari poſſet. Quamuis autem illa conditio, *vt non nubat niſi arbitratu alterius,* reijciatur vt turpis , & indiceretur viduitas : non tamen illa , *ſi non nupſerit , niſi de conſilio alterius* , vt docet etiam Thomas Sanchez diſput. citat. numero 24. Diſcrimen enim inter conſenſum atque conſilium eleganter proſequitur Cardin. Paleotus de ſacro

cro

Digitized by Google

cro conſiſtorio par.1.quæſt.3.art.1.2. & 3. vbi eleganter docet, quando Pontifex in conſultationibus teneatur ſequi, vel inquirere conſenſum, aut conſilium Cardinalium.

7. Non autem cenſetur iniuncta viduitas ſi tantùm iubeatur non nubere, certæ alicui perſonæ, aut certo quodam loco, *l.63.& ſequenti de condit. & demonſtrat.* dummodo tamen poſſit & alteri perſonæ, & in alio loco non incommode nubere. Nam ſi ſine incommodo non poteſt, veroſimile eſt fore, vt à nuptijs abſtineat potiùs, quàm alibi quærat nuptias cum incommodo, *l. hoc modo 64. de condit. & demonſt. §. 1. Quod ſi ita ſcriptum eſſet, ſi Aricia non nupſerit, intereſſe an fraus legi facta eſſet. Nam ſi ea eſſet, quæ alıubi nuptias non facile poſſet inuenire, interpretandum ipſo iure reſcindi, quod fraudandæ legis gratia eſſet adſcriptum. Legem enim vtilem Reipublicæ ſobolis ſcilicet procreandæ cauſa lata adiuuandam interpretatione,* & *l.74.eodem.*

8. Rurſus non cenſetur iniuncta viduitas, ſi non in perſonam hæredis, vel legatarij collata ſit, ſed in alterius, vt *ſi mulieri, cui nihil legatur, non nubat, l.1.C.de indicta viduitate tollẽda.* Non enim eſt hic periculum, ne fœmina illa non nubat ſpe legati, cùm ſiue nubat ſiue non nubat, nihil lucratura ſit. Excipe tamen, niſi illa mulier eſt in poteſtate eius, cui legatũ relinquitur, & vetat filiam nubere, vt legatum adquirat: tunc enim etiam videtur iniuncta viduitas, *l.hæres §. vltimo de condit. & demonſtrat. aut habitura legatum ſit alteri relictum, ſi non nubat.*

9. Hinc colliges contra Ioannem Medinam, qui dicit hanc conditionem haberi pro non adiecta, non in omni caſu, ſed ſuppoſito, quod non velit contrahere matrimonium: dicendum enim in omni caſu haberi pro non adiecta, ſiue velit, ſiue non velit contrahere, vt contra illum docet Thomas Sanchez diſput. 34. cit. numero 4. qui etiam contra Acoſtam docet numero 5. haberi etiam pro non ſcripta tam comparatione primi, quam ſecundi matrimonij. Ex quo etiam fit, ſi ita legatum ſit, *centum, ſi nupſerit, ducenta ſi non nupſerit,* purè ducenta deberi, *l. Titia ſi non nupſerit 6. de conditionibus & demonſt.* quod docet etiam Thomas Sanchez diſput. cit. numero 6. vbi & refellit Ioannem Medinam & Ioannem Gutierrez, quod dixerint, ſi expreſsè conſtat de voluntate teſtatoris non deberi. Immeritò autem eos impugnat in hac parte, quia hæc diſpoſitio non eſt contra voluntatem expreſſam teſtatoris, ſed dubiam, vt dixi ſuprà cap.4. contra eumdem Thomam Sanchez. Hinc etiã fit his annumerari conditionem, quæ à liberis non procreandis auerteret, *ſi ſine liberis deceſſerit,* quia ſimul etiam auertit à matrimonio, vt docet idem Sanchez numero 7. Nunc autem quando ea conditio apponitur, quomodo intelligenda, & an nomine liberorum filiæ etiam intelligantur explicat Rota apud Seraph. deciſ.880.1373. & apud Farinatium 2.p.217. & etiam apud eũdem Farinatium in deciſ. Rom. 485. & 508. Atque hæc quæ hactenus dicta ſunt de reijcienda illa conditione ab inſtitutione & legatis, extendenda etiam ſunt ad donationes cauſa mortis, cùm æquiparentur quoad effectum, ſicut etiam impoſſibiles conditiones reijciuntur à donatione cauſa mortis *l. quæ ſub conditione, §. & in mortis D. de condit. inſtit.* vt docuit etiam cum alijs Thomas Sanchez d. diſp.34.n.4.

10. Excipe tamen à generali doctrina tradita vnum caſum in fauorem libertatis. Si enim legatus ſit ſeruus mulieri, ſi non nubat, & ſi nubat liber eſſe iubeatur ſeruus, muliere nubente ſeruus liber eſt, neque legatum debetur, *l. Titio 46. §. vltimo D. de condit. & demonſtrat.* Quia maior eſt fauor libertatis, quàm nuptiarum, cùm ſeruo manumiſſo nouus naſcatur ciuis in Republica, fit enim ciuis, qui manumittitur, *§. vltimo, inſt. de libertinis,* & propenſior etiam eſſe debet liberalitas in calamitoſos homines, vt rectè Cicero lib.2. de officijs & hoc etiam modo voluntati teſtatoris paretur.

11. Ab hoc antiquo iure ex parte diſceſſum eſt. Nam Iuſt. *nouella 24. de nuptiis, §. quia verò,* ſtatuit, vt ſiue viro, ſiue mulieri priores nuptias expertis, (de his enim tantùm loquitur) relinquatur legatum aliquod ſub conditione, *ſi non nupſerit,* ſiue liberorum habeatur ratio, ſiue non, ſiue quiuis alter finis ſit propoſitus, conditioni parendum ſit, vt legatum debeatur: ſic tamen vt intra annum legatum non accipiat, ſed poſteà, præſtita tamen cautione de reddendis fructibus ſi contra fecerint, vt ibi latè decernitur. In reliquis autem adhuc retinetur ius antiquum, vt cõditio abſoluta non nubendi pro non adiecta habeatur.

12. Hæc quidem iure Cæſarum conſtituta ſunt, & magnopere conferre poſſunt ad intelligendum, quando nuptiarum libertas conditione aliqua tollatur, aut impediatur. At Iure Canonico & Pontificio conditio illa nunquam nubendi non eſt turpis, neque reijcitur tam à diſpoſitione, quam à matrimonio. Idque ex eo conſtat, quia licet apponere conditionem, *ſi religionem perpetuò manſurus ingrediatur,* vt contra Bartolum docet Couarruuias lib.1. variarum cap.19. numero 10. Antonius Gomez tomo 2. variarum reſolutionum cap. 12. numero 78. Molina tomo 1. de iuſtitia tractatu 2. diſputatione 207. citato numero 6. cum alijs, quos citant, & Sanchez d. diſputatione 34. numero 15. Et probat apertè textus in *cap. 2. de condit. appoſitis,* vbi ſeruis manumiſſis ſub hac conditione, *vt Monachi fierent,* qui Monachatu deſerto Clerici facti ſunt, iubetur vt ad monaſterium redeant, vel voluntatem manumiſ-

Digitized by Google

nũmiſſoris non præteriti, neque enim Clericatu aſſumpto adimpletur conditio monachiſmi, cùm in multis differant. Monachi enim non erant Clerici, *l. generaliter C. de Epiſcopis & Clericis.* Seruus autem poterat fieri Monachus non Clericus, *l. iubemus, §. ſeruos, & l. ſeruus C. eodem.* Præterea nullus Monachus vxorem habere poterat *nouella 5.* at quidam Clerici ſcilicet inferioris ordinis poterãt vxores habere. Rurſus Clerici deputantur certæ Eccleſiæ, in qua diuino cultui miniſteria religionis impenderent: Monachi olim non habebant Eccleſiam, ſed oratoria, vt conſtat ex regula Auguſtini, & *nouella 123. & cap. 6. de ſtatu Monachorum*: Et in conſtitutionibus Iuſtiniani, quod ſæpè legitur, ſeparari Eccleſias ab Oratorijs, ita accipi oportet, vt Eccleſiæ referantur ad Clericos, oratoria ad Monachos. Deinde diſcrimen eſt in pœnis Clericorum & Monachorum: Clericorum eſt degradatio, ſiue ordine motio; Monachorum vero, ſicut & laicorum, ſegregatio à cõmunione Eccleſiæ. Item legimus in *cap. 5. de conuerſione coniugatorum* in prima collectione cætum Clericorum longe præcellere cætui Monachorum. Quæ omnia in vnum congeſſit Cuiacius ad *cap. 2. & d. de condition. appoſ.* tom..

13. Nec verò audiendus eſt Mantica, quẽ refert & ſequitur Thomas Sanchez d. diſputatione 34. n. 15. in fine, qui dicit, conditionem hanc, *ſi continenter vixerit* reijci à contractu matrimonij, vel diſpoſitione, quia expellit nuptias: non verò hanc, *ſi religionem ingrediatur*; nam directè non expellit, ſed indirectè, inuitando, ſcilicet, ad perfectiorem ſtatum cælibatus, ſicut & conditio religionis. Quare quod hæc conditio Iure Pontificio honeſta ſit, dubitari nõ poreſt. In his autem certum iudiciũ eſt Pontificium circa honeſtatem conditionũ vt conſtat.

14. Hinc colligitur eos caſus, in quibus olim Iure Ciuili conditio viduitatis vt turpis reijciebatur, non conſiſtere, ſed iam abolitos; eos autem, in quibus admittebatur, etiam nũc vigere. Ex quo in ſingulari fit primò matrimonium rectè contrahi ſub ea conditione, *ſi ſua filia religionem ingrediatur*, vel *non nubat*, cũ honeſta ea conditio ſit, & non turpis. Quare quoad hanc cõditionem, qua viduitas perpetuò iniuncta repellebatur, ſublata eſt Iuris Ciuilis diſpoſitio. Et ſimiliter, quando iniũgitur, vt ad tempus non nubat, in eo caſu, in quo iure antiquo reijciebatur iuxta dicta. Poteſt ergo ea viduitas iniungi virginibus, ſiue perpetuò, ſiue ad certum tempus.

15. Fit ſecundò viduis iam primas nuptias expertis rectè apponi poſſe, & etiam homini viduo, cui conditioni niſi pareatur, non ſequitur obligatio teſtatois. Quæ cõditio non ſolùm reſpicit tempus poſt aditam, ſed etiam ante aditã hæreditatem, vnde erit neceſſaria cautio Mutiana ad legati conſecutionem, vel hæreditatis aditionẽ. Ex quo rurſus fit quod cùm ea conditio ſit ſucceſſiua, & initium eius reſpiciat tempus ante aditionem, & per cõſeques priuatio relata ad initium impediat hæreditatis adquiſitionem, eo caſu non poſſit dari ſubſtitutio, ſed inſtitutio. De quo extat deciſio Rotæ 749. apud Seraphinum. At quamuis viduæ validè iniungi poſſit conditio, *ſi non nubat*: non tamen poteſt iniungi cõditio nubẽdi arbitrio alterius, quamuis oppoſitum ſentiat Thomas Sanchez lib. 1. d. diſp. 34. nu. 32. Ratio eſt aperta, quia poſſum indicere, vt abſtineat à ſecundis nuptijs, honeſta enim res eſt à ſecundis nuptijs abſtinere, & perfectior eſt ſtatus cœlibatus. At ſi nuptias permittam, nõ poſſum earum libertatem reſtringere, & in alterius arbitrium conijcere, cùm contrahentium voluntas tantùm requiratur. Et quamuis qui cõtrahit matrimonium, poſſit in conſenſum alienum ſuam voluntatem conijcere, attamen ab alio cogi non poteſt, vt id faciat, cogeretur autem metu amittendi lucri.

16. Fit tertiò vigere adhuc diſpoſitionem iuris non contrahendi in certo oppido, vel cũ certa quadã perſona, ſicut Iure Ciuili valebat ea conditio iuxta dicta. Sed in ea parte nõ ſtamus Iuri Ciuili, quatenus ſi non poſſet cõmodè nubere, in alio oppido, vel cũ alia perſona, videbatur conditio viduitatis indicta, & reijciebatur: nunc autem ea conditio valet, etiam ſi non poſſit alibi commodè nubere. Ratio eſt, quia quamuis ex ea incommodum ſequatur, illum vel illam non nubere. non eſt res inhoneſta, cùm poſſit apponi conditio non nubendi, iuxta dicta. Quod nõ aduertit Thomas Sanchez, diſp. 34. cit. num. 38. & 39.

17. Fit quartò nunc poſſe indici conditionem viduitatis, etiam ad certum tempus, ſicut olim Iure Ciuili; ſed hoc ampliùs id eſſe verũ quamuis in longum tempus matrimoniũ protrahatur, ita vt vltra illud non ſit apta nubendo puella. Nam ideo iure ciuili olim non licebat, quia ſi multùm protraheretur, videbatur iam conditio viduitatis indicta, quam turpẽ iudicauit in virginibus ius ciuile antiquũ. At nunc non eſt ea conditio turpis, quare ſicut poſſet indicere conditionem perpetuò nõ nubendi, ita etiam poteſt in tam lõgum tempus protrahere matrimonium, quamuis ad cõtrahendũ inhabilis poſtea remaneret. Quod etiã non attendit Thomas Sanchez diſp. cit. nu. 16.

18. Fit denique à fortiori nunc valere cõditionem de non nubendo certo cuidam generi perſonarum, Iudæorum, Sarracenorũ, & ſimilium, quandoquidem relinquitur libertas nubendi alijs, & ideo non atollitur libertas matrimonij. Sic citatis alijs docet Thomas Sanchez diſp cit. nu. 40. & de eiuſmodi conditione in maioratibus apponi ſolita, agit etiam Molina de Primogen. Hiſpan. lib. 2 cap. 13. num. 18.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT VIII.

De conditione, ſi nupſerit, an turpis ſit & quomodo locum habeat.

SVMMARIVM.

Senſus quæſtionis, nu.1.
Conditionem honeſtam eſſe ſi nubat Titio, n.2.
Limitatur, niſi grauamen apponatur in legitima, num.3.
Vel niſi iubeatur nubere indigno, ibid.
Quid ſi non nuberet Titio indignè, at ex mandato patris nupſit alteri, n.4.
Explicatur diſtinctione adhibita, n.5.
Conditionem ſi nupſerit valere, n.6.
Relictum ſub conditione, ſi nubat, nullo alio addito debetur ingredienti religionem ex diſpoſitione Iuſtiniani, n.7.
Eam diſpoſitionem non niti in voluntatis teſtatoris præſumptione, n.8.
Sed eſſe præter vel contra voluntatem teſtatoris, num.9.
Quid ſi legatum vt nubat non ſit relictum alicui certæ perſonæ, ſed indefinitè? non poſſe dari ingredienti religionem quorundam opinio eſt, num.10.
De æquitate iuris probabilius etiam poſſe dari, numero 11.
Sub conditione expreſſa vt nubat, & non ingrediatur religionem, non deberi ingredienti quorundam opinio, n.12.
Probabilius oppoſitum, n.13.
Ducenta ſi nubat, centum ſi religionem ingrediatur, non deberi ducenta religionem ingredienti quidam dicunt, n.14.
Probabile oppoſitum, n.15.
Quædam fundamenta recta expenduntur, n.16.17
Quid de illa conditione, ſi religionem non ingrediaris, opinio quorundam, n.18.
Deberi etiam ſi ingrediatur, verior opinio, nu.19.
Adducuntur varia fundamenta, & reijciuntur, n.20.21.22.
Vera ratio, num.23.
Quid ſi conditio ſit de non ingrediendo talem religionem, vel monaſterium, n.24.
Statutum, vt quis qui nondum habet ius in re bonorum, quæ poſſeſſurus eſt, dominus ſit, ſi non ingrediatur religionem, ſin verò omittat non eſſe licitum, n.25.

NON vno modo poteſt alicui iniungi cõditio *vt nubat*, nam vel iniungitur vt nubat certæ, & determinatæ perſonæ, vel abſolutè vt nubat, nullius alterius mentione facta: vel vt nubat, & non ingrediatur religionem, vel tantùm vt non ingrediatur religionem. Quæ omnia ſigillatim explicanda ſunt, an in eis aliqua turpitudo inſit, ob quam habeantur pro nõ adiectis in teſtamẽtis, & matrimonijs, ſicut de turpibus vniuerſè dictũ eſt ſupra c. 5.

2. Quod attinet ad primam conditionem ſcilicet, *ſi nubat Titio*, quamuis Emanuel Sà verbo, *legatum*. n.37. dicat habiturum legatum etiamſi nubat alteri, non tamen video, quo fundamento id affirmet. Quare certum eſt eã conditionem honeſtam eſſe, neque haberi pro non adiecta *l. cum ita legatum* 13. *verſiculo, ſi Titio nupſerit, D. de condit. & demonſt.* & iure nouiori codicis de *de inſtit. & ſubſtit*, & iure noſtro *l.14. tit.4. & l.22. tit.9 partita 9.* & docent communiter Doctores, quos refert Thomas Sanchez lib.1. de Matrim. diſp.33. n.7. nec enim iniungitur conditio, ſi nulli nubat, ſed ſi huic nupſerit. Valet igitur legatum relictum *ſi nubat cum aliqua de familia*, ſi illa non ſit intra 4. gradũm. Sanchez ibid. n.9. imo etiam ſi ſit intra 4. gradum obtenta diſpenſatione Pontificis, quia non eſt conditio impoſſibilis, nec turpis, & tenetur diligentiam adhibere, vt dicam infra c.15.

3. Sed hanc doctrinã limitabis, niſi grauamen apponatur in legitima, ea enim cùm lege debita ſit, grauari non poteſt *l.1. tit.4. part.6.* Gregor. Lop. ibi, & Thomas Sanchez n. 10. ſimiliter limitabis, quando conditio eſt, ſi nubat homini indigno: reijcitur enim ea cõditio *l. cum ita legatum 63. D. de condit. & demonſt. & l.32. tit.9. & l.14. tit.4. part.6*, id enim poſſumus quod honeſtè poſſumus, *l. nepos Proculo, de verb. ſign.* Vnde turpis conditio eſt, etiamſi viduitatem non induceret. Aduertit autem optimè Sanchez n.12. ſi ea conditio iniungatur viduæ non omnino reijciendam. Quia licet ex ea parte reijci debeat, qua iubetur indigno nubere propter rationem dictam: attamen cũ viduæ poſſit iniungi conditio viduitatis, ne tranſeat ad ſecundas nuptias, quoad eam partem adimplere tenetur, vt ex Acoſta, & Tello refert Sanchez d.n.12.

4. Sed quid dicendum, ſi legatum relictũ ſit, *Si Titio nubat*, cui ſi nuberet, non nuberet indigno, & tamen illa ex mandato patris nubat alteri. Thomas Sanchez d. diſp.33. n.13. citato Baldo, & alijs exiſtimat legatum deberi quia contra conſenſum patris alteri honeſtè nubere non poterat, citat Baldum, qui docet ſtatuto dicente, vt fœmina Mediolanenſis nõ nubat extra Mediolanum ſub pœna talis ſummæ, eam non incurrere, ſi nubat extra Mediolanum iuſſu patris.

5. Sed mihi non omninò placet hæc ſentẽtia, diſtinctione enim opus eſt, quæ manifeſtè ſequitur ex doctrina tradita ſuprà li. 1. c. 1. ſuppono itaque ex ibi dictis non teneri filium ſequi patris cõſiliũ, niſi vt dignè nubat. Vnde licet, qui nubit indigno contra voluntatẽ patris, peccet, & inhoneſtè faciat, aut ſi æque benè, & conuenienter ſuo animo poſſit nubere, cum conſenſu Patris, & nolit, peccet; at ſi nubat digno, & aliàs non æque ſuo animo conueniret, & placeret is, cui eam locat pater, non peccat, ſi nubat ſine conſenſu patris.

Digitized by Google

Hæc certa ſunt etiam ex ipſius Thomæ ſententia: igitur dicendum, iure quidem antiquo, quo in nuptijs parentum conſenſus deſiderabatur, inhoneſta eſſet conditio nuptiarum, quæ impediret parentum cõſenſum ſeruari in nuptijs. & in eo caſu intelligerem, quę docet Thomas Sanchez. Iure tamen noſtro, & quo vtimur, quoties filius non tenetur patris conſenſum expectare, ſed poteſt licitè nubere cõtra patris voluntatem, perit legatum relictum ſi alteri nubit, etiam ſi nubat ex conſenſu patris. At in his caſibus, in quibus tenetur patris conſenſum expectare non perit legatum, etiam ſi nubat alteri ex iuſſu patris. Vtriuſque partis ratio eſt facilis, & aperta. Quia in primo caſu honeſtè impleri poteſt conditio legati ſine patris, & contra patris conſenſum, in ſecũdo verò non, ſed eſt turpis conditio appoſita in legato.

6. Circa ſecundam conditionem cùm relinquitur legatum abſolutè, *ſi nupſerit*, non eſt dubium Iure Ciuili, eam conditionem non eſſe turpem, neque haberi pro non adiecta, vt conſtat ex dictis cap. præcedenti: at de iure Pontificio dubium eſſe poſſet, eò quod impediatur maius bonum, ſcilicet, Cœlibatus & vita religioſa. Sed certum eſt hanc conditionem valere, neque enim in conditionibus vt honeſtæ ſint, ſpectatur, quod in materia voti, vt ſint de meliori bono, ſed ſatis eſt ſint de re honeſta ex ſuo genere & circumſtantijs, nubere autem etſi impediat religionem, bonum eſt.

7. Sed oritur dubium, An legatum relictũ alicui certæ perſonæ ſi nubat, nullo alio expreſſo debeatur illi, ſi ingrediatur religionem. Non quæro modò an debeatur, cùm à teſtatore ſit expreſſa mentio religionis, de hoc enim poſteà, ſed quãdo tantùm abſolutè ponitur, vt nubat. Et certi iuris eſt deberi. Nam fauore religionis habentur pro non adiectis conditiones nuptiarum & liberorum. Sic conſtituit Iuſtinian. *In nouella de Sanctiſſimis Epiſcopis, ca. 37. ſi quis ſub conditione nuptiarum, & Authentico, niſi rogati C. ad Trebel.* vbi ſancitum eſt ſi aliquid donatum, aut legatum ſit ſub nuptiarũ, aut liberorum conditione, & donatarius, aut legatarius abſque nuptijs religionem ingrediatur, conditiones illas habendas eſſe pro non appoſitis: ac proinde bona illa legata vel donata monaſterio aduenire. Quo magis certum eſt conditionem illam, *ſi nubat*, non eſſe impeditiuam maioris boni, cùm etiamſi religionem ingrediatur, nihilominus legatum capiat. Voluntas ergò teſtatoris aut cogitauit de ingreſſu religionis, aut non. Si primum, cẽſetur ſe conformaſſe legis diſpoſitioni, vt tradit Menochius conſ. 555. numero 8. ſi ſecundum, tunc legis diſpoſitio ſupplet voluntatem teſtatoris in fauorem religionis. Vt habet Rota apud Farinatium à 1. p. deciſ. 130. & 450.

8. Sed multum refert cognoſcere, quæ ſit huius deciſionis ratio: & cui innitatur Iuſtin. Nonnulli dicunt, niti tantùm præſumptioni voluntatis teſtatoris, præſumit enim lex fore, vt id vellet teſtator, ſi occurreret. Vnde inquiunt, ſi conſtaret teſtatorem nihil cogitaſſe de ſpiritualibus nuptijs, ſed animo ſuo eas excluſiſſe, non poſſet dari legatum religionem ingredienti. Simile eſt in contractu matrimonij, in quo conditiones turpes & impoſſibiles habẽtur pro nõ adiectis ex præſumptione quadam, quæ tamen ceſſat conſtante veritate de mente teſtatoris, aut contrahentis. Sic Thomas Sanchez citatis alijs d. diſp. 33. nu. 30. Quod quidem probabile eſt.

9. At inclinat animus magis, vt ſententiã non fundari in præſumptione, ſed etiam contra voluntatem teſtatoris voluiſſe Imperatorem, vt ea conditio in eo caſu non obſtet, quod citatis Baldo & Felino docuit Vega in ſumma poſt caſum 66. & Rota apud Farinatium 1. p. deciſ. 50. num. 6. planè dicit ita diſpoſitum à lege præter, vel contra voluntatem teſtatoris. Quod quidem rectè à lege fieri poſſe non eſt dubium. Quia licet authoritate priuata non poſſit aliquid in meliùs commutari in vltimis voluntatibus, iuxta Tridentinum ſeſſione 25. de reform. ca. 8. at Principis authoritate licet: commutat igitur in melius, & ſeruatam iudicat eam conditionem commutatione in meliorem ſtatum. Suadet autem, vt aliter interpretemur conditionem hanc, quam alias turpes vel impoſſibiles fauor religionis, cui parũ faueret Imperator, niſi etiam contra teſtatoris voluntatem legatum in eo caſu valere voluiſſet: maximè cùm ea conditio non reijciatur vt turpis, honeſta enim eſt; ſed mero & pleno fauore religionis contra imperitũ vulgus hominum, qui quod religioni aduenit, amiſſum & inutile iudicant, quaſi otioſo hominum detur generi. Quæ ratio non militat in alijs diſpoſitionibus, quando ſub conditione turpi, aut impoſſibili alijs relinquitur legatũ. In matrimonio enim neceſſarium fuit tãtùm in præſumptione fundari, & nihil decerni cõtra voluntatem contrahentis, cùm in matrimonio id ſit ſpeciale, vt niſi vero contrahentium conſenſu vim non habeat, neque ſubſiſtat.

10. Sed quid dicendum, ſi legatum non ſit relictum alicui certæ perſonæ, ſed indefinitè ad puellarum matrimonia, an legata illa dari poſſint tranſeuntibus ad religionem, quando teſtator religionem non excluſit. Communis opinio eſt, quam citatis multis tenet Thomas Sanchez dicta diſput. 33. nu. 32. non poſſe dari tranſeuntibus ad religionem. Quia diſpoſitio Imperatoris in authentico citato tantùm intelligitur, quando legatum relinquitur alicui certæ & determinatæ perſonæ: & quia nõ poteſt in ſpecifica forma impleri, impletur in ficta. At in iſto caſu poteſt legatum in ſpecifica

fica

fica forma impleri; ergo in illa implendum eſt, non in ficta, *l. Mauius et l. qui hæredis D. de condit. et demonſt.*

11. Et quidem de rigore iuris ita dicendum videbatur. Attamen me iudice probabili ſententiæ nitens poterit etiam patronus eiuſmodi legatum dare ingredientibus religionẽ. Quam ſententiam docet Natta conſilio 296. numero 4. Boerius deciſione 3. numero 13. qui etiam pro ſe explicant Baldum: eſtque communis iam hæc ſententia hoc tempore inter Theologos Salmanticenſes, quam etiam docui in libro de impedimentis. Ratio,quæ me mouet, ea eſt, quia cum illa conſtitutio in d. Authentico inducta ſit ex mero & pleno fauore religionis, & non ex præſumptione aliqua,ſuadet etiam vt ex eadem ratione extendamus eã diſpoſitionem ad legata indefinitè relicta. Deinde quia nulla commoda aſſignari poteſt ratio differentiæ inter legatum hoc,& legatum relictum certæ perſonæ. Quia, ſi ius naturale attendas, omni legato conditionali, ſiue relinquatur certæ perſonæ,ſiue indefinite,commune eſt, vt non ſubſiſtat non ſubſiſtente conditione. Vnde iure naturali neutrum ſubſiſteret, ſi animus teſtatoris eſt in contrarium: tam enim repugnat ſpectato iure naturali adimpletio in ficta forma in vno caſu, ſicut in alio. Quod autem vnum impleri poſſit in ſpecifica forma, non aliud, parum refert vt dictum eſt. Si autem attendas voluntatem præſumptam, quando nihil expreſſit teſtator, meritò cenſetur in vtroque caſu non excluſiſſe ſtatum religionis.Si denique inſpicias rationem diſpoſitionis poſitiuę, eadem militat in vtroque legato, ſcilicet, fauor religionis. Ergò non eſt cur aliter de vno, quàm de alio iudicemus. Adde etiam fauorem religionis non eſſe exorbitantem à iure; ſed iuri conformem, vt dicam ſtatim.

12. Iam ex his colligitur quid dicendum ſit in tertia conditione, quando legatum relinquitur expreſsè vt nubat,& vt non ingrediatur religionem. In quo caſu nonnulli,quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez d. libro 1. diſput. 34. numero 11. cenſent non poſſe dari ingredientibus religionem, quia ſtandùm eſt voluntati manifeſtæ teſtatoris. Eſt autem iam manifeſtum teſtatorem excludere ſtatum religioſi, & ita etiam excludi ſolet ex omnium conſenſu in maioratibus, & primogenijs.

13. Verùm conſequenter ad ea, quæ hactenus dixi, addo etiam in hoc caſu legatum deberi tranſeuntibus ad religionem, ſiue ſint legata relicta certis perſonis, ſiue indefinitè. Sic tenent quicunque docent conditionem illã, *ſi non ingrediatur religionem*, eſſe reijciendam: Hi ſunt Baldus, & Decius, quos refert & ſequitur Acoſta in *l. cum tale*, *§. ſi arbitratu D. de condit. & demonſt.* ampliatione 11. num. 1. Aretinus & Felinus, & Pariſienſis, & Euerardus,Rolandus,Ioannes Medina, Bartholomæus Ledeſma, quos refert Sanchez diſput. cit. numero 11. Sa verbo *legatum*, numero 34. & expreſsè tenuit Rota apud Farinatium 2. p. deciſ. 480. numero 9. Rationem iam ſupra reddimus, quia exiſtimamus Imperatorem contra voluntatem teſtatoris in fauorem religionis ſtatuiſſe, vt pro non adiectis haberentur in caſu, quo ad religionem tranſirent legatarius, vel donatarius. Ergo idem dicendum, quamuis eam conditionem exprimat, reijcitur enim tunc, vt inquit Rota loco cit. ea conditio tanquam improba, & legatum valet. Limitat tamen Medina, niſi tantum dixiſſet, *ſi non ingrediatur tale monaſterium*, cùm maneant alia, in quæ ingredi poſſit. Sed de hac limitatione dicam infra iſto capite. Alia autem ratio eſt de maioratibus, & primogenijs, ob quam in illis ea conditio ſubſiſtat. Ego enim non aſſero eam conditionem reijci vt turpem, vt iam dixi, ſed velle legem, vt in eo caſu non obſtet religioni. Quare cùm in maioratibus apponitur, iuſtè ponitur, & meritò non habetur pro non adiecta in caſu, quo primogenium habens ingrediatur religionem. Quia ſi primogenia iuriſdictionem habeant veluti Ducatus, & Marchionatus, non competunt religioſis. Alia autem, quæ inſtituta ſunt ad conſeruationem nominis, & ſanguinis, familiæque, non conveniunt etiam ſtatui religioſo neque monaſterio, de quo latè Molina lib. 1. de primogenio 13. Quare non licet argumentari ab hac conditione poſita in primogenijs ad conditionem hanc poſitam in legatis aut donationibus, quæ non pugnant cum monaſterio, & religioſo ſtatu, imò maximè conueniunt, vt dicam ſtatim.

14. Ex his etiam colliges quid dicendum in ea quæſtione, ſi legentur, *ducenta, ſi nubat; centum, ſi religionem ingrediatur*; an debeantur ducenta religionem ingredienti. Negat Molina tomo 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 207. à numero 13. quamuis oppoſitum probabile iudicet, ſequitur Thomas Sanchez d. diſp. 34. numero 12. Quia is eſt caſus omiſſus in ea nouella Imperatoris, atque ita ſtandum iuris naturalis diſpoſitioni, quæ vult legatum conditionale impleri ſubſiſtente conditione, non verò aliâs. Quæ etiam fuit ſententia Baldi in *l. ſi ita legatum D. de condit. et demonſt.*

15. Mihi tamen probabiliùs videtur deberi integra ducenta ingredienti religionem, ſi non nubat. Sic docent multi, quos refert Thomas Sanchez diſput. cit. numero 12. & Molina loco cit. dicit eſſe magis communem. Emanuel Sa verbo *legatum*, numero 34. & 38. Paulus Comitolus libro 7. reſponſorum moralium, quæſt. 7. circa fin. Ioannes Medina C. de reſtit. quæſt. 23. Leſſius libro 2. de virtutibus cap. 18. dub. 15. qui pro hac ſententia adducit ex Canoniſtis plures, & Felinus à Comitolo citatus dicit ab hac opinione in iudicando & conſulendo non eſſe recedendum. Rationem iam aſſignauimus ſupra deſumptam ex fauore religionis. Et quamuis Baldus dicat ſuam opinionem cum naturali æquitate congruere, valdè tamen fallitur, vt inquit Comitolus, quandoquidem

Digitized by Google

quidem eius opinio non parum ab æquitate & pietate differt. Quis enim non videat iſta legandi ratione coniugij ſtatui, magis quàm religionis fauere? Quis neſciat, quam multas virgines abduci à vita religioſa ob exiguam dotem, quæ monaſterio eſt aſſignanda, quæ ſi ampla eſſet, ſacra monaſterij ſepta non horrerent, quibus perſuaſum eſſet & minore ſe rerum egeſtate & paucioribus vitæ incommodis conflictatum iri. Præter quam quod ibi monaſterium copioſiorem dotem eſſet adeptum, tum rei familiaris difficultati melius ſubueniret, religioſaque diſciplina & viuendi ratio ſanctiùs coleretur, nec a laicis perſonis ſtipem cogere vel vitæ neceſſaria auxilia expetere monaſteria cogerentur, ſublata quoque familiaritas eſſet, & conſuetudo cum profano hominum genere, quæ conſuetudo, quàm ſit tam viris, quàm religioſis fœminis pernicioſa atque exitialis, credibile non eſt. Mitto paupertatem nimiam, qua premuntur religioſæ ſodalitates vitium ſæpe numero procreare paupertati contrarium, cùm quælibet, aut ferme quælibet perſona religioſa, vt ſuis ſuccurrat neceſſitatibus, ſuum ac proprium ſibi parat peculium; quæ ómnia, ſi à Baldo conſideratiùs animaduerſa fuiſſent, nunquam ab eo ſcriptum fuiſſet, ſecundùm naturalem æquitatem eſſe formam illam legandi, quæ à nobis alijſque Doctoribus non paucis eſt improbata. Quæ omnia non minus vere, quàm pie Comitolus.

16. Sed contra hanc ſecundam ſententiam pro prima iudicauit Rota deciſ. 480. apud Farinacium 2. p. Fundamenta Dominorum hæc fuere. Primum quia legibus conſtitutum non reperitur, quod fauor monaſterij, vel religionis impedire debeat teſtantium voluntates, quinimò omnibus modis ſeruandæ ſunt, *capite vltima voluntas 13. quæſt. 2. l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. §. diſponat. Auth. de Nupt. l. in conditionibus, D. de condit & demonſt. l. cùm quæſtio, C. de leg.* Igitur fauor religionis adeo præponderare non debet, vt deſtruantur morientium voluntates, quas ſingularibus priuilegijs decorare voluerunt leges. Sed hoc fundamentum ſatis ex dictis eneruatur, quia vt ex ſententia Rotæ retuli ſuprà iſto c. n. 9. diſpoſitio Iuſtiniani in Nouella *de ſantiſ. Epiſc. capite. 37.* in fauorem religionis fuit contra voluntatem teſtatoris. Quid enim magis in iure receptum, quam quod legatum ſub vna conditione datum, ſub contraria ademptum, *l. ſi legatum pure. De adim. legat. l. aliquando, de condit. & dem.* & amplectitur eandem doctrinam Rota Deciſ. 838. apud Seraphinum, num. 8. & alibi ſæpè. Sicut ergo in illo caſu contra decedentium voluntates præponderat fauor religionis, ita etiam in hoc caſu. Neque in eo diſceditur ab eo quod per leges conſtitutum eſt. Rurſus ſi quando relinquitur legatum expreſsè vt nubat, & vt non ingrediatur religionem, contra eam expreſſam voluntatem teſtatoris præponderat etiam fauor religionis ex ſententia ipſius Rotæ, quam retuli ſuprà iſto, cap. numero 13. magna cum fundamento dicitur etiam in iſto caſu præponderare fauorem religionis eſſe legibus conſentaneum.

17. Secundò nituntur. Quia eiuſmodi diſpoſitio religioni contraria non eſt, quia non impeditur ingreſſus in religionem, cùm voluntas legantis non præſumatur ad hoc ordinata, ſed vt pinguius patrimonium relinquat in familia ſua; & à voluntate ingredientis alienum exiſtimet, vt cogitet de bonis, cùm perpetuam voueat paupertatem, & non ipſi, ſed monaſterio adquirantur. Sed in quantum detrimentum ſtatus religioſi cedat inopia, oſtendimus numero 15. quo eneruatur hæc ratio, & oſtenditur eam conditionem trahere à religione legatarium. Quibus etiam oſtenſum eſt neque cum æquitate congruere. Conſuetudo autem fruſtra obijcitur, cùm non pauciores ſint iuris DD. qui pro oppoſita ſententia iudicium ferant, & ſic conſulendum & iudicandum dicant. Sed quamvis fundamenta non placeant, at iudicium Dominorum, quid magis apud me ponderis eſt, ideò in iudicando à prima ſententia non eſſe recedendum cenſeo, de qua quæſtione etiam videndus Cenedo in quæſt. pract. quæſt. 35. qui latè & optimè.

18. Supereſt dicamus de vltima conditione, *do, lego, ſi religionem non ingrediaris, ſed in ſeculo permaneas.* In quo nonnulli ſentiunt non eſſe reijciendam eam conditionem, ſed illi parendum, ſi capere legatum velit. Sic Thomas Sanchez diſput. 34. cit. num. 11. & hanc ſententiam docuit olim Decius in *cap. in præſentia de probationibus*, numero 58. inductus hoc argumento, cui exiſtimat ſatisfieri non poſſe. Quoniam in conditionibus primùm voluntas teſtatoris inſpicitur, *l. in conditionibus, D. de condition. & demonſt.* & facit textus *in l. cum quæſtio, in fine C. de legibus*, & *in l. cum virum C. de fideicom.* & voluntas defuncti totum facit in *l. ex facto, D. de hered. inſt.* & priuilegium, quod conceditur Monaſterio in nouella de Sanctiſſimis Epiſcopis, intelligi debet, dummodò teſtatoris voluntas non repugnet.

19. Cæterum conſequenter ad ea quæ dicta ſunt, dico capi legatum poſſe, etiamſi religionem legatarius ingrediatur: eſtque magis communis ſententia, quam tradit Innocentius in *d. capite in præſentia de probationibus*, num. 8. Hoſtienſis ibidem, Ioannes Andreas num. 35. Antonius de Butrio ibidē col. 15. commentarij. Abbas ibidem, numero 42. vbi teſtatur hanc opinionem eſſe communem. Felinus ibidem, num. 13. Aretin. ibidem colum. 13. diſputans contra Baldum. Stat etiam pro hac ſententia Bartolus in primo ſuo conſilio, quod incipit. *Parmenſis quidam.* Quod conſilium eiſdem verbis tranſcripſit in commentario ad *l. ſi ita quis, §. fin. D. de leg. 2.* & ſequitur Baldus in *capite in præſentia*, numero 18. qui citat etiam Cynum & Bart. Quam ſententiam etiam appellat æquam in authentico *niſi rogati*, & Scho-

Scho-

Digitized by Google

Scholiaſtes ad conſilia Bart. in Scholio 1. conſilij, aggregat etiam pro hac ſententia Baldum in quodam ſuo conſilio, & quendam *Papienſem* in forma libelli, eſt Ferrarius in praxi, quam vocant practicum Papienſem, qua agitur ex ſubſtitutione, dicitque Bartoli opinionem eſſe magis communem & approbatam, tribuitque eandem Alexandro Imolæ, conſilio 35. volumine 3. cuius eſt initium *ſuper contentis in d. themate*, & in conſilio 121. volumine 1. cuius eſt initium *ſuper prædicto themate*, columna enim 4. affirmat opinionem Bartoli eſſe magis communem, & pluribus & fortioribus authoritatibus munitam, & per conſequens in iudicando non eſſe ab ea recedendum. Sequitur etiam Angelus Peruſinus conſ. 80. vbi etiã communem dicit opinionem Bartoli, & Roſella verbo *legare*, numero 24. & Paulus Comitolus loco cit.

20. Sed quamuis hæc ſententia mihi placet non tamen placent omninò fundamenta, quibus Doctores eam probant. Nonnulli probant, quia quælibet conditio turpis reijcitur ab vltimis voluntatibus, & habetur pro non adiecta. At talis eſt eiuſmodi conditio, quia impedit maius bonum. Ergo habetur pro non adiecta. Hac ratione vtuntur Hoſtienſis, Bartolus, Abbas, Felinus, Comitolus & alij. Cui nonnulli reſpondent non impediri eiuſmodi conditione perfectioris vitæ ſtatum, cùm illi non conueniant diuitiæ opeſque, ſed potiùs earum contemptus. Hæc tamen euaſio potiùs eſt, quam ſolutio. Nam etiam opes conuenire ſtatui religioſo ad ſtrictiùs perfectionem ſtatus obſeruandam oſtendunt in primis plures rectè inſtitutæ religiones, quæ priſtini ſui rigoris adhuc tenaces ſunt, quia ſuorum neceſſitatibus conſulunt, quoad fieri poteſt, & exigit ſtatus religioſi modeſtia. Nec mirum, dixit enim olim Bernardus, *vbi non eſt abundantia, non eſt obſeruantia*, & ante Bernardum Lupus Abbas Cœnobij Ferrarienſis epiſt. 42. ad Hincmarum Rhemenſem Epiſcopum, *cum comperiſſet*, inquit, *monachicam religionem apud nos durare non poſſe, niſi facultatum fulciremur augmento.* Videndus idem Lupus epiſt. 45. apud Baronium tom. 10. Annal. Anno Chriſti 846. num. 14. & 20. & 21. Gregor. etiam lib. 2. indictione 11. epiſt. 17. de quo etiam nos olim diximus, q. 9. Scholaſtica, cap. 5. Deinde qui religionem amplecti vult, licet nõ auocetur amore diuitiarum, attamen durum illi videtur, cùm ſe tradat religioni, non poſſe bona ſua illi etiam tradere, ſed ſucceſſoribus, ſæpe prauis hominibus relinquere in materiam luxuriæ & peccatorum.

21. Sed licet prædicta ſolutio meritò reijciatur, attamen adhuc ratio illa mihi non probatur. Ea enim conditio, *ſi religionem non ingrediatur*, non eſt turpis conditio re bene inſpecta. Cùm enim in religionem ingredi ſit opus conſilij, & non præcepti, conditio contra opus conſilij non eſt turpis, nec enim non ingredi religionem malum eſt; aliàs ſi ex ſe turpis a conditio eſt, cùm iure naturæ turpis ſit, & non aliquo iure poſitiuo, nec in maioratibus apponi poſſet. Poteſt ergo eſſe aliquis honeſtus finis, cuius intuitu excludat quis alium à participatione alicuius commodi temporalis, ſi religionem ingrediatur; quia exiſtimet illi ſtatui non eſſe adeò neceſſarium illud temporale commodum, & eſſe alios in ſæculo cognatos, aut penuria oppreſſos, quibus ſubueniri æquum ſit. Itaque rectè meo iudicio Molina diſput. 207. numero 14. iudicat hanc conditionem non eſſe turpem, & ſuprà etiam dixi non ideo reijci hanc conditionem, vt turpem ab Imperatore *d. auth.* ſed tantùm fauore religionis.

22. Secundò probant Felinus, Bartolus, & alij, quia conditio non nubendi reijcitur à iure, eò quod impedit libertatem naturalem matrimonij *l. Quoties D. de condit. et demonſt.* Ergo etiam reijcienda eſt conditio, quæ impedit ingreſſum religionis, quæ eſt ſpirituale matrimonium. Huic rationi reſpondent Decius idcirco fauere leges matrimonio, quia indicere viduitatem eſt reprobatum iure. Quam Decij ſolutionem Comitolus dicit deuiare à regulis Catholicæ fidei, cùm viduus, & cælibatus ſtatus ſit excellentior iuxta Catholicam doctrinam. At Comitolus non intellexit, quid vellet Decius: qui locutus eſt iuxta antiqui iuris ciuilis diſpoſitionem, ſecundùm quam turpis eſt conditio non nubendi, vt dixi capite præcedenti, & ideo reiecta. Incumbebant enim priſci Romani multiplicando ſtatui reipublicæ, & ciuitatis, & ideo nullum à nuptijs retrahi volebant. Quare huic argumento Felini facilè reſponderi poſſet tum iure noſtro conditionem non nubendi non repelli à matrimonio carnali; vt dictum eſt capite præcedenti. Tum etiam eſſe ſpecialem rationem, quare ea conditio reijciatur in ſtatu connubiali, non in religioſo. Quia cùm iure naturali poſſit quis eligere ſibi ſtatum, retrahitur mulier, cùm vxor indotata non ducatur, aut ferè non ducatur: at ſtatum religioſum ſine dote etiam adipiſcimur.

23. Ratio ergo, quæ me mouet, hæc eſt, ſpecialis diſpoſitio in hac re fauore religionis, quæ habetur in authentico citato. Quia, vt ſupra dictum eſt, non ex præſumptione, ſed ex mero, & pleno fauore religionis conſtitutum eſt, vt donatio aut legatum ſub conditione liberorum, & nuptiarum non obſtaret ingredienti religionem, quo minus capere poſſet donationem aut legatum, cùm tamen tacitè illi diſpoſitioni ineſſet conditio de non ingrediendo religionem. Quod ſi adhuc eam tacitam conditionem reijci voluit Imperator, quanto magis reijci vellet expreſſam, cùm tota ea diſpoſitio non in præſumptione conſenſus teſtatoris, ſed contra voluntatem teſtatoris fauore religionis inducta ſit, vt iam dixi ſupra iſto capite. Religionis autem ſtatum ideo fauore proſequi voluit Imperator, quia potior eſt cauſa religionis, quàm filiorum. Nam ſi alicui bona tua donaueris, &

naſcatur filius, eius natiuitate donatio rumpitur *l. ſi vnquam C. de reuocandis donation.* At ſi facta donatio monaſterio ſit non rumpitur, niſi quantùm attinet ad legitimam portionem filij ſuſcepti, vt docet Felinus in *c. fin. de donat.* & citat Baldum in *l. 1. de inofficioſis donat.* & etiam gloſſa in *c. fin. 17. q. 4.* Item donatio Eccleſiæ, ſeu monaſterio facta dominium transfert ſine vlla traditione *l. fin. C. de ſacroſanctis Eccleſ.* filio autem facta non transfert *l. 2. C. ſiquis alteri vel ſibi, et l. ſiue emancipati C. de donat.* Prætereà filius ſolo nutu hæres inſtitui non poteſt *l. diſcretis C. qui teſtam. facere poſſunt.* atqui teſtamentum ob piam cauſam nutu factum valet, quod ipſum probat Felinus, Bartoli, Baldi, Imolæ, & Ancharrani authoritate. Potior itaque cauſa eſt religionis quàm liberorum: pia namque donatio, inquit Felinus, animæ ac ſaluti proſpicit donatoris, quæ cuiuis rei caducæ longe eſt anteponenda. Atque ex his ſolutum eſt argumentum, quo Decius nitebatur, & cui reſponderi non poſſe dicebat. Dico enim id ex ſpeciali iuris diſpoſitione in hoc caſu locum habere contra voluntatem teſtatoris, quod ſecus eſt in reijciendis conditionibus impoſſibilibus, & turpibus, vt antea dictum eſt.

24. Sed quid dicendum, ſi conditio non ſit de non ingrediendo religionem abſolutè, ſed talem religionem, *lego tibi centum, ſi non ingrediaris religionem, & ſi ingrediaris quinquaginta*, an debebuntur integra centum tali religioni, quæ in conditione expreſſa eſt? Diuerſæ ſunt Doctorum ſententiæ. Decius in d. *c. in præſentia* num. 53. exiſtimat non deberi, citat Baldum, & idem docet Acoſta *l. cum tale §. ſi arbitratu D. de condit. & demonſt.* Ampliat 11. Euerardus in loco à matrimonio carnali ad ſpirituale num. 5. Nec diſſentit Felin. cùm dicit, ſiquis ita legauerit centum Titio ſi nubat, quinquaginta ſi tale monaſterium ingrediatur, quinquaginta tantùm habiturum tale monaſterium, quod in conditione expreſſum eſt: at verò ſi ingrediatur in quodvis aliud monaſterium, habiturum integra centum. At Paulus Comitolus loco cit. dicit, eam conditionem non obſtare, quominus tale monaſterium capiat integrum legatum. Primò, quia priuilegium ab Eccleſia & Imperatoribus religioni conceſſum, vniuerſo religionum generi datum eſt; neque huiuſmodi priuilegij religio aliqua particeps eſt, quia talis eſt, ſed quia religio eſt. Deinde quia accidere poſſet, vt vna ſanctiſſima religio, quæ in Eccleſia vtilior eſſet alijs, eo modo priuaretur ſucceſſione bonorum eius, qui in religionem ingreditur. Quæ ſententia mihi etiam veroſimilior videtur, præcipua autem eius ratio eſt prima, quam reddit Comitolus deſumpta ex ſpeciali fauore religionum.

25. Ex his colligitur illud ſtatutum, quo decerneretur, vt is qui nondum habet ius in re bonorum, quæ poſſeſſurus eſt, dominus ſit, ſi in ſæculari conuictu permaneat, eorundem autem liberum dominium non nanciſcatur, ſi religionem ingrediatur, nequaquam licitum eſſe contra Bartolum in *l. fin. C. de pactis*, num. 6. eius enim ſententiam in hac parte communi Doctorum iudicio condemnatam eſſe inquit Decius in d. *capite in præſentia*, numero 53. Facilè enim vſu euenire poſſet, vt priuilegium datum religionibus ſuccedendi ijs, qui religionem ingrediuntur, inane eſſet, & nullum. Genus etiam illud ſtatuti libertati Eccleſiaſticæ aduerſari videtur, ac proinde teneri eius Authores excommunicatione, quæ eſt in Bulla Cœnæ. Sed de his alio loco latius.

CAPVT VIII.

Examinantur aliæ conditiones, quæ turpibus annumerari ſolent.

SVMMARIVM.

De conditione iuriſiurandi quid Iure Ciuili ſtatutum ſit, num. 1. 2.

De conditione, ſi mecum concubueris, quarundam opinio, num. 3. & 4.

Verſa ſententia, num. 5.

De conditione, ſi te virginem inuenero, quorundam opinio, num. 6.

Vera ſententia, num. 7.

De conditione, ſi decem dederis, num. 8.

Obijcitur ex l. ſi ita ſtipulatus fuero, 97. de V. O. num. 9.

Diluitur obiectio vera interpretatione, numero 10.

1. SED ſunt aliæ conditiones, de quibus quæri poteſt, an habendæ ſint pro non adiectis, & de illis breuiter agemus in hoc cap. Prima eſt conditio iuris iurandi, an ſi quis leget alicui, *ſi iurauerit ſe id facturum*, ea conditio valeat. Nam *l. 8. de condit. & demonſt.* reijcitur ea conditio iurandi propter duas rationes, quas eleganter tradit iuriſconſultus. Cùm enim faciles ſint nonnulli hominum ad iurandū, contemptu religionis, alij perquam timidi metu diuini Numinis vſque ad ſuperſtitionem, ne vel hi, vel illi aut conſequerentur, aut perderent, quod relictum eſt. Sed quod ad hanc conditionem attinet, ius ciuile hæc habet: *conditio iuris iurandi remittitur edicto prætoris, & aufertur neceſſitas iurandi, non implendi poteſtas enim ſi voluerit iurare.* Quare non reijcitur vt turpis conditio, in qua & implendi neceſſitas, & poteſtas lege improbatur. Huc ſpectat textus in d. *l. 8. quæ ſub conditione & l. 26. in fine de condit. & demonſt.* At quamuis iurandi tollatur neceſſitas, adimplere tenebitur quod ſub iuramento exigebatur, vt ibidem habetur. Nec verò conditio cuiuſuis iuramenti remittitur, ſed qua iuratur aliquid in futurum, ſe facturum: nulla enim vtilitas teſtatoris verſatur in eo quod iuret, ſi tamen faciat, niſi facto eo quod teſtator vult, legatum non adipiſcitur. At iuramentum in præteritum, vel ad lites dirimendas

nem

Digitized by Google

non reijcitur, neque remittitur neceſſitas iuramenti, cùm in eo verſetur vtilitas teſtatoris, & magni momenti ſit ad dirimendas lites. Quare iuxta hæc componenda ſunt nonnulla iura, quæ videntur contraria atque pugnantia. Nam vel loquuntur de iuramento in præteritum tempus, quod legibus non remittitur: vel non cenſentur imponere neceſſitatem iurandi, relinquere tamen poteſtatem. Sic accipio textum in *l. 62. D. de acquirenda hæred.* Quæritur enim ibi, an qui hæres inſtitutus eſt, ſi iurauerit, ſtatim ac iurat, hæres ſit, cum aditione hæreditatis. Diuerſa ſentiunt I. C. ea tamen ſententia probatur in ea lege iuramentum, ſi illud ſponte præſtiterit ſatis eſſe, neque neceſſariam eſſe aditionem hæreditatis, geſſit enim ſe iam pro hærede. Sic etiam accipio textum in *l. municipibus 97. D. de condit. & demonſtrat.* vbi municipibus relictum, ſi iurauerint, deciditur poſſe iurare per adminiſtratores. Nam vel ea lex intelligitur de iure iurando non improbato edicto prætoris, vel deciditur, ſi illi ſponte paruerint, quomodo iuramentum illud experiri poſſit. Vt enim rectè Pacius centúr. 6. quæſt. 46. Id tantùm ibi agitur, vt oſtendatur eam conditionem iurandi municipibus impoſitam non eſſe impoſſibilem, aliâs haberetur pro non adiecta: modum autem eam implendi eſſe per adminiſtratores.

2. Adeo autem verum eſt obligationem iurandi remitti edicto, vt etiamſi alternatiuè dictum ſit, ſi iurauerit ſe hoc facturum, vel iſtud fecerit, quo caſu vnius partis adimpletione liber erat à conditione iurandi, ad huc etiam remittitur, & remanet conditio alternatiua ſine vlla neceſſitate iurandi, vt conſtat ex *l. Quæ ſub conditione 8. §. 2. & 3. D. de conditionibus et demonſt.* Sed de his vide Donellum lib. 8. cap. 32. Qui ab hac generali regula excipit, cùm ſeruo iniungitur iuramentum de dando aliquid, quod antequam liber ſit, dare non poſſit, non remittitur iuramentum, ne libertas impediatur, *l. ſiquis libertatem 12. de manumiſſis teſtamento*, cùm ſeruus niſi iam liber iurare non poſſit, *l. 7. in principio de operis libert.* Sed addendum cum Oſualdo ex Scipione Gentili idem eſſe dicendum, quoties, niſi præſtito iuramento, obtineri legatum non poteſt vt d. *l. 7. de operis libert.* vt ſi dicam: *Titius decem capito, ſi iurauerit ſe, cùm hæres iuſſerit, Romam iturum*; niſi iuret, non capiet, quia aliàs ad capiendum legatum expectare deberet iuſſum hæredis, cùm tamen ſolo iuramento poſſet capere. De quo videndus Oſualdus in notis ad d. caput Donelli, & etiam Duarenus de *condit. inſtit.* capite 4. qui etiam agit de ea conditione ſi diuerterit, an turpis ſit, ſiquidem diuortium licitum fuit Romanorum legibus, quæ apud illum vide.

3. Secundò quæri poteſt de ea conditione, *contraho tecum, ſi mecum concubueris*, an ſit turpis, atque adeo circunſcribenda. Nonnulli dicunt hanc conditionem non eſſe turpem, & ita ſuſpendere conſenſum, quia adueniente copula ſponſalia purificantur, & ante perfectam copulam tranſeunt in matrimonium. Sic docet Couarru. 2. p. cap. 3. num. 13. Hanc tamen opinionem refellit Thomas Sanchez libro 5. diſput. 16. numero 1. Quia ſolùm locum habere poterat ante Tridentinum, non poſtea, cùm iam ſponſalia non tranſeant in matrimonium per copulam. Sed ego exiſtimo nequaquam refelli hac ratione. Tum quia ipſe Thomas Sanchez fatetur aliquando etiam eſſe locum matrimonio præſumpto poſt Tridentinum, vt ſi teſtes ſint copulæ, Parochus & alij. In eo ergo caſu poſſet haberi locum opinio, quam docet Couarru. Tum etiam dicet Couarru. nunquam ſponſalia tranſijſſe in matrimonium, ſed hoc ideo dictum, quia vt dixi ſupra lib. 2. cap. 12. copula erat ſignum præcedentis conſenſus maritalis; aliàs non fuiſſet licita copula, cùm licere non poſſit, niſi conſtante matrimonio, vt notum eſt. Quare dicendum ea ſponſalia, ſi loquantur de copula licita & matrimoniali, valere quiden: at quando ponetur ea conditio, iam debuit præcedere conſenſus matrimonialis, & non potuit manere ſuſpenſa obligatio ſponſalium vſque ad euentum conditionis. Si verò de concubitu extra matrimonium loquantur, turpis conditio eſt, & reijcienda, ſi conditiones turpes reijciuntur ab ſponſalibus, de quo poſtea libro 12.

4. Alij cenſent eam conditionem, ſi intelligatur de turpi concubitu, & illicito non ſuſpendere ſed reijci; ſi verò de concubitu licito & matrimoniali, ſuſpendere vſque ad euentũ. Sic docet Thomas Sanchez libro 5. diſput. 16. numero 3. cum Cardinale Alexandro de Næuo & alijs. Rationem reddunt, quia ea conditio non intelligitur in ſponſalibus ſicut in matrimonio: & Thomas Sanchez alia ratione vtitur. quia ſcilicet ea conditio cenſetur alio modo appoſita, quam iure ineſt.

5. Cæterùm mihi longè aliter dicendum videtur: & manifeſto, ni fallor, fundamento, ſiue dicat, *contraho tecum, ſi conſenſeris in copulam, ſiue ſi coieris*, ſi intelligatur de conſenſu aut concubitu illicito, matrimonium eſt purum, reijcitur enim à contractu tanquam turpis conditio, & in hoc omnes conueniunt. Si verò ſermo ſit, de conſenſu licito, vel copula licita, non poteſt eſſe matrimonium ſuſpenſum, ſed omninò perfectum. Idque oſtendit manifeſta ratio. Quia neceſſe eſt, vt id, quod ſub conditione fit, ſit poſterius ratione & natura conditionis euentu, itaque prius eſt adimpleri conditionem, quam perfici contractum: vnde ſupra capite 2. diximus impoſſibilem eſſe illam inſtitutionem, *ſi Caius hæres erit, filius exhæres eſto*, quia Caius hæres eſſe non poteſt, niſi priùs ratione filius exhæredetur, in hac autem conditione exhæredatio filij eſſet poſterior Caij hæredis inſtitutione, quod repugnat. Igitur conſenſus perficiens matrimonium, ſiue contractus perfectus matrimonij poſterior eſſe deberet

copula,

copula, vel conſenſu in copulam. At tunc tam conſenſus in copulam, quam copula eſſent illicita. Ergo nunquam poteſt eſſe licita, niſi priùs ſit perfectum matrimonium. Nam ea conditio eius generis eſt, vt niſi conſtante matrimonio non poſſit nō eſſe turpis. Ergo vt non ſit turpis, iam debet eſſe perfectum matrimonium, & ex conſequenti non poteſt eſſe ſuſpenſum vſque ad euentum conditionis. Et idem dicendum de quacunque conditione, quę, niſi perfecto matrimonio, non poteſt non eſſe turpis, vt oſcula & amplexus, aut quæ neceſſariò ſupponunt iam matrimonium, vt communio bonorum & fori. Quare rectè dixerunt nonnulli iuris interpretes, quos refert Thomas Sanchez diſput. cit. num. 2. hanc non habere vim conditionis, ſed exhortationis, quia tacitè ineſt ea conditio, & non poteſt non eſſe perfectum matrimonium. Vel potiùs ego dicerem illa conditione indicari modum, ſecundùm quem vult ille contrahi matrimonium, ſcilicet, non ad caſtè viuendum, ſed ad vacandum generationi liberorum, iuxta ea, quæ de fine matrimonij in copulam diximus ſupra lib. 1. cap. 18. & 20. Quomodo autem ſint intelligenda ſponſalia, *contraham tecum, ſi concubueris*, iam dixi ſupra iſto capite.

6. Tertio dubitari ſolet de ea conditione, *ſi te virginem inuenero*. Nonnulli dicunt, reijci tanquam turpem. Sic nonnulli, quos refert Thomas Sanchez diſput. citata, nu. 5. Alij dicunt eſſe conditionem honeſtam & non reijciendā, ſed ſuſpendere, quamuis intelligatur, *ſi te virginem inuenero per copulā*, quia eſt honeſta virginitatis conditio. Sic Soto in 4. diſtinct. 29. quæſt. 2. art. 3. poſt ſeptimam concluſionem. Denique Thomas Sanchez diſp. cit. num. 7. ſic diſtinguit. Aut ſenſus eſt, *ſi te inuenero virginem per explorationem matronarum*, & ſic ſuſpendit, quia honeſta cōditio poteſt eſſe, vt ſcilicet vitet irregularitatē: aut virginitas exploranda eſt per concubitū, & ſic tanquam turpis reijcitur. Sed non conſtat ſibi Thomas Sanchez quod ſic oſtendo. Hęc cōditio, *ſi te virginem inuenero per concubitum*, æquiualet huic, *ſi tecum concubuero*, ad explorandam virginitatem. Ergo eodē modo Thomas Sanchez iudicare deberet de iſta, ac de illa, de qua paulò ſupra, *ſi tecum concubuero*. Sicut ergo dixit illam aliquando ſuſpendere, ſi ſermo ſit de copula licita, idem etiam de iſta dicere debuiſſet.

7. Dicendum ergo eſt de iſta conditione, vt paulò ſupra dicebamus. Si ſermo ſit de exploranda virginitate per concubitum illicitum, turpis eſt & reijcienda. Si de exploranda virginitate per concubitum licitum non ſuſpendit, quia vt perfectus ſit contractus neceſſe eſt, vt concubitus liceat; attamen tunc explorata virginitas, aut defectus illius non eſt conditio reſolutoria, quæ vel vitiat matrimonium, quia eſt contra ſubſtantiam matrimonij, vel nihil nocet, vt dicam poſtea. Eodem etiam modo philoſophandum eſt de iſta conditione, *ſi mihi placueris in primo concubitu*. Si ſermo ſit de primo concubitu honeſto, non ſuſpenditur conditio ex vi concubitus; ſed ſi complacentia illa ponatur tanquam conditio reſolutoria, quæ vel eſt contra ſubſtantiam contractus matrimonij, vitiat, vel nihil nocet, vt dicam poſtea. Senſus enim eſt, *contraho tecum, & ſi poſtea concumbens tecum non te inuenerim virginem vel diſplicueris, matrimonium ſit nullum*.

8. Denique dubium eſt, quid dicendum de ea conditione, *contraho, vel contraham tecum, ſi decem mihi dederis*. Et quidem in hoc certa iuris diſpoſitio eſt, eam conditionem non eſſe turpem, cùm valeat apponi in ſponſalibus etiā iuratis, iuramentum autem non poteſt eſſe iniquitatis vinculum. Sic conſtat ex *cap. de illis 3. de conditionibus appoſ.*

9. Sed huic Pontificis deciſioni obſtare videtur reſponſum Celſi Iure Conſulti in *l. ſi ita ſtipulatus fuero 97. §. ſi tibi nupſero D. de verb. oblig. ſi tibi nupſero, decem dare ſpondes? cauſa cognita denegandam actionem puto, nec rarò probabilis cauſa eiuſmodi ſtipulationis eſt. Item ſi vir à muliere eo modo non in dotem ſtipulatus eſt.* Ex quo liquet eam conditionem reprobari à iure tanquam turpem, cùm per illam reddantur quodammodo venalia matrimonia contra bonos mores, *l. 2. D. de donationibus inter.* Et ſicut non valeret talis promiſſio conſtante matrimonio, *l. 3. §. et ſi ſtipulanti D. eodem*, ita etſi in id tempus promiſſio conferatur, *l. Quod ſponſa 4. C. de donationibus ante nuptias.*

10. Verùm facile reſpondetur non omninò excludi eam conditionem vt turpem à Celſo, ſed quando non ſubeſt probabilis cauſa eius promiſſionis, & honeſta, dotis ſcilicet, aut ſimilis ad onera matrimonij, vel ad compenſandum ætatis aut qualitatis exceſſum. Et ideò expreſſè dicitur in textu, *cauſa cognita actionem denegandam*, id eſt, ſi non reperiatur iuſta cauſa eius ſtipulationis. Sic reſpondent Bartol. & Paulus de Caſtro ibidem, & alij quos refert & ſequitur Thomas Sanchez lib. 1. de matrimon. diſput. 33. num. 4. Adde Caniſium in 4. decretalium in d. *cap. de illis 3. de condit. appoſitis*. Quare non ſtatim ea conditio, *ſi decem dederis*, reijcienda eſt, ſed adhibenda à iudice cognitio cauſæ, an ex honeſta, & iuſta cauſa facta fuerit. Quod & confirmat elegans textus in *l. fin. §. Seia D. de actionibus et oblig.* ibi: *Reſpondi ex perſonis, cauſiſque eum, cuius notio ſit, æſtimaturum, an actio danda ſit.* Valet itaque ex honeſta cauſa ea conditio, *ſi centum mihi dederis*, ex cauſa tamen lucratiua. An verò valeat ſi ſit pœnalis dicam infra, cùm agam de ſponſalibus lib. 12. Addendum tamen multo certiùs eſſe, ſi ab alio extraneo ea conditio apponatur, valere, *vt dabo centum Seia, ſi nubat Titio l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit.* etiamſi cum illa fœmina extraneus ille antea rem habuiſſet; licet enim promiſſione inuitare ad matrimonium, vt iam ſupra dictum eſt capite præcedenti.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT IX.

De conditione contraria ſubſtantiæ matrimonij.

SVMMARIVM.

Deciſio Pontificis circa conditiones contra ſubſtantiam, num 1.
Eſſe declarationem iuris naturalis, n. 2.
Quorundam intelligentia deciſionis Pontificia, num. 3.
Reijcitur, num. 4.
Quomodo dicatur aliquid eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, num. 5.
Diuerſimodè eas conditiones contra ſubſtantiam apponi poſſe matrimonio, n. 6.
Ex natura rei oriri, quod conditio contra ſubſtantiam vitiet, num. 7.
Cùm ponitur in vim pacti, ita vt obligatio naſcatur ex matrimonio, vitiare, n. 8
Cùm ita ponuntur, vt non naſcatur obligatio ex conſenſu, non vitiare vt contrarias ſubſtantiæ numero 9.
Quid dicendum, cùm ponatur in vim conditionis quorundam opinio, num. 10.
Vera ſententia, n. 11. 12. 13.
Quid cùm ponatur in vim conditionis reſolutiuæ, quorundam opinio, n. 14.
Vera ſententia, num. 15.

1. CERTI iuris eſt conditiones appoſitas in matrimonio contra eius ſubſtantiã vitiare contractum matrimonij. Sic definitum eſt à Pontifice in *capite fin. de condit. appoſ.* cùm in eo definijſſet turpes & impoſſibiles haberi pro non adiectis. Appellat autem Pontifex conditiones contra ſubſtantiam matrimonij, eas, quæ ſunt contra bona illius, ſcilicet, prolem, fidem & Sacramentum. Ex matrimonio namque conſurgit ius & poteſtas in corpus coniugis ad procreationem liberorum, & obligatio illos alendi, vel educandi, & obligatio fidei ſeruandæ, & non adulterandi, & obligatio indiſſolubilitatis. Vnde, ſi res ita geſta ſit, *accipio te in meam, ſi nullos mihi filios procuraueris, ſi venena ſterilitatis ſumas, generationem euites,* contra eius ſubſtantiam eſt. Quia matrimonium non fit, niſi liberorum procreandorum cauſa, *l. liberorum, de verborum ſignificatione*, de quo fine iam dixi ſuprà lib. 1. c. penult. Inde enim vulgaris illa fœminæ teſtatio volentis maritum, *volo eſſe mater & filios procreare cap. requiſiſti 33. q. 1.* Itaque conditio appoſita matrimonio, *ſi generationem prolis euites,* contra eius ſubſtantiam eſt. Item contra naturam matrimonij fit, quod ita geritur, *eſto mihi vxor, quoad aliam inuenero digniorem honoribus & facultatibus meis cap. ſolet in fine 32. quæſt. 5.* Hæc enim eſt natura matrimonij, vt indiuiduam, quod eſt in definitione matrimonij, vitæ conſuetudinẽ retineat, vt *indiuiduum*, idem ſit, atque *perpetuum, l. 1 D. iure dot.* Illo autem pacto matrimonium fit ad tempus. Item quod eſt tertium exemplum poſitum à Pontifice in d. c. ſi ſic matrimonium ineatur, *ſi pro quæſtu adulterandam te tradideris*, qua conditione nihil turpius, nihil magis alienum à natura & ſanctitate matrimonij, eaque matrimonium vitiat, non tàm quod turpis conditio ſit, turpes enim habentur pro non ſcriptis, quàm quod ſit contra naturam, originem & cauſam matrimonij. Conditiones enim contra naturã matrimonij vitiant. Hæc ſunt quæ habet Pontifex de huiuſmodi cõditionibus, in d. c. fin. Cæterùm hæc definitio Pontificis valde difficilis viſa eſt multis, & multùm in ea explicanda laborant. Difficilem autem reddit hæc quæſtionis ratio. Quia ſtare poſſunt ſimul hæc duo, vt quis velit ſe obligare ad aliquem actum, & ſimul habeat animum non implendi, vt ſæpe eueniet in vouentibus. Cur ergo ſtare non poterit, quod quis contrahat matrimonium cum voluntate ſe obligandi ad fidẽ ſeruandam, prolem non euitandam, & indiuiduam vitæ ſocietatem retinendam, & nihilominus, cum animo & intentione faciendi quidquid poſſit, vt neque fidem ſeruet, neque filios ſuſcipiat, neque perpetuò in coniugio maneat.

2. Nonnulli exiſtimant ex Eccleſiæ conſtitutione fieri, vt conditiones contra ſubſtantiam matrimonij vitient matrimonium, non verò turpes, & impoſſibiles. Sed hoc nulla ratione ſuſtineri poteſt; quia Pontifex in d. capite nullum ius nouum ſtatuit, ſed tantùm declarare videtur, quid exigat contractus iſtius natura. Inquit enim; *Si conditiones contra ſubſtantiam coniugij inſerantur, matrimonialis contractus quantumcũque ſit fauorabilis, caret effectu.* Quod ſi ea conſtitutio Pontificia eſſet, cum illa in præſumptione conſenſus debiti deficientis inniti deberet, nulla erat ratio, cur in appoſitis conditionibus contra ſubſtantiam conſenſum matrimonialem non præſumeret, etiamſi fauorabilis ſit contractus matrimonij, præſumeret nihilominus in conditionibus appoſitis turpibus & impoſſibilibus. Nam ſi ius naturæ, & conſenſum contrahentis attendas, tam nullus eſt conſenſus, qui nititur impoſſibili conditioni, quàm qui nititur conditioni contra ſubſtantiam, cùm vtraque ſit impoſſibilis, vt dicam poſteà

3. At verò Gregor. de Valentia diſput. 10. generali, quæſt. 3. puncto 3. dubitatione 4. ex mente aliorum Doctorum & ſua ſic ſe ab iſtà difficultate expedit. Inquit enim matrimonium cum eiuſmodi conditionibus dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo vt ex natura rei, & quaſi metaphyſicè iniri poteſt: alio modo, vt ſolet celebrari, moraliter & ordinariè loquendo. Primo modo, inquit, non repugnare, vt matrimonium fiat cum conditione contra ſubſtantiam illius; poſteriori autẽ modo nequaquam. Nam moraliter, & iuxta frequentẽ

Digitized by Google

& communem modum contrahendi, qui illas conditiones principio apponunt, non habent animum obligandi ſe ad contrarium illarum; & ſic errant in ipſo modo, & ſubſtantia contractus. Et tunc illæ conditiones verè dici poſſunt eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, & contra ſubſtantiam obligationis ortæ ex matrimonio. Pontifex autem in d. c. non conſiderauit metaphyſicum modum contrahendi, & ineundi coniugium, ſed vt communi modo fieri ſolet, & ideo dixit eſſe inualidum matrimonium, cum illis conditionibus contractum.

4. Sed hæc interpretatio deciſionis Pontificiæ mihi nequaquam probatur. Oſtendam enim ſtatim, non ſolùm moraliter & ordinariè, aut ſecundùm communem modum contrahendi, ſed nullo prorſus pacto fieri poſſe, vt matrimonium valeat initum cum conditione contraria ſubſtantiæ matrimonij, & alias ea lex fundaretur in præſumptione, quod illi contrahunt ordinario modo, & eſſet diſpoſitio iuris poſitiui. Quare ceſſante præſumptione, ſi illo modo metaphyſico contraheret, non vitiarent illæ conditiones matrimonium, ſicut neque turpes, & impoſſibiles, & ex conſequenti valeret matrimonium ſub conditione contra ſubſtantiam matrimonij, quod nullum video conceſſiſſe. Hanc autem diſpoſitionem Pontificis non niti in præſumptione iam cœpi dicere contra t. interpretandi rationem.

5. Vt ergò hanc deciſionem Pontificis explicemus, & in quo ſenſu intelligenda ſit, obſeruandum eſt primò, in contractu matrimonij diſtingui ſubſtantiam matrimonij; & paſſiones, & quidquid eſt contra quodcumque eorum, dicitur etiam eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, vt rectè docet Petrus Ledeſma de matrimonio, q. 47. art. 5. pag. mihi 232. concluſ. 1. 2. & 3. Et ſicut ſupra diximus lib. 1. c. penult. in ipſo contractu matrimonij reperiri tria illa bona, fidem, prolem, & ſacramentum, quæ quidem bona dicuntur ad ſubſtantiam matrimonij pertinere, non ſecundùm executionem, ſed ſecundùm obligationem, quia non eſt de eius ſubſtantia actu vti coniuge, & non alio, eſt tamen de eius ſubſtantia obligatio ad ſeruandum fidem alteri, & obligatio non tradendi corpus ſuum alteri. Item non eſt de eius ſubſtantia ſuſceptio liberorum; eſt tamen de eius ſubſtantia obligatio non impediendi generationem, & obligatio alendi, ſi ſuſcepti fuerint, & non enecandi. Similiter eſt de eius ſubſtantia obligatio non diſſoluendi vinculum matrimonij, licet non ſit de eius ſubſtantia actualis, vt ita loquar, communis vitæ conuerſatio.

6. Deinde obſeruandum eſt has conditiones, quas Pontifex recenſet contrarias ſubſtantiæ matrimonij, poſſe diuerſimodè apponi in contractu, aut diuerſimodè ſe poſſe habere contrahentem. Primò, *Effice hac, & poſtea contrahemus.* Secundò, *contrahamus matrimonium, et poſtea ineamus pactum de his efficiendis.* Non loquimur in his duobus caſibus, planum eſt enim ſic nihil officere matrimonio; ſed tantùm quando obiectum conſenſus eſt matrimonium ſub ea conditione perficiendum, vel ſub eo pacto, vt obligatio maneat implendi pactum. Atque illud primum eſt, quod dixit Ledeſma loco citato; pag. 233. in fine nihil officere, quando ponuntur per modum acceptionis, ſed quando per modum obligationis, id quod etiam olim docuit Adrianus, vt refert Thomas Sanchez diſp. 9. num. 9. & eius ſenſum non ſatis intellexit. Sed rurſus addendum eſt obiectum conſenſus ſub ea conditione diuerſimodè poſſe accipi, primò, ſi quis ita contrahat, vt velit eas conditiones impleri ante contractum matrimonium, vt ſenſus ſit, *Tecum contraho, ſi tamen ante perfectum matrimonij contractum ſumpſeris ſterilitatis remedia, & corpus tuum tradideris.* Si hoc pacto exprimantur in conditione, ſumuntur ſuſpenſiuè, volunt enim contrahentes ſuſpendi abſolutionem, & perfectionem contractus, vſque in euentum talis conditionis. Vel poſſunt ſumi alio modo, non ſuſpenſiuè, ſed vt poſt perfectum matrimonium adimplendæ ſint, quod magis perſpicuum eſt in conditione de adulterando, adulterium enim ſupponit contractum matrimonium: & in conditione de reſiliendo, ſupponit enim matrimonium, quod ſeparatione diſſoluatur. Et adhuc, cùm exprimuntur conditiones, quæ ſupponunt matrimonium contractum, vel poſſunt ſumi, vt conditiones reſolutoriæ, quaſi etiam velit contrahens matrimonium reſolui non impleta conditione: vel poſſunt ſumi, vt pacta quædam, ad quæ obligatio maneat contracto matrimonio, atque ad hunc ſenſum reducenda eſt diſtinctio, quam proponit Valentia dubitatione 4. citata prope finem, aut inutilis eſt.

7. Tertio obſeruandum eſt non ex aliqua humana conſtitutione, ſed ex ipſo iure naturali oriri, vt conditio appoſita contra ſubſtantiam contractus illum vitiet. Quia ſequuntur duo contradictoria manifeſta, quæ eſſe non poſſunt. Verbi gratia. Precarium, cuius natura talis eſt, vt tandiu vtendum concedatur, quandiu dominus, qui conceſſit, patitur & reuocetur, quandocunque domino libuerit, qui id conceſſit, nullũ eſt precarium, ſi illi adijciatur hæc pactio, vt Domino reuocare non liceat ante certum tempus, quia hæc conditio deficit à precarij natura, *l. cum precario, D. de precario* Item pignus, cuius natura hæc eſt, vt conſtituatur crediti ſeruandi cauſa, ex diſtractione pignoris, ſcilicet redacta pecunia credita, inutile & nullum eſt, ſi pactio addatur, vt nunquã diſtrahatur, *l. 4. D. de pignoratitia actione.* Eodẽ modo Quintus Mutius dicebat conditionem contra naturam ſocietatis nõ eſſe ratam habendam, *§ de illa inſtit. de ſocietate.*

8. Dico ergo primò, ſi conditio contra ſubſtantiam matrimonij ponatur, non per modum conditionis ſuſpendentis perfectionem contractus, ſed vt pactum, cuius implendi

obligatio

Digitized by Google

obligatio naſcatur, cum ipſa perfectione matrimonij, ſic iure naturæ vitiat talis conditio contractum matrimonij. Et in hoc ſenſu habet locum definitio Pontificis in d. cap. fin. Ratio autem eſt meo iudicio manifeſta deſumpta ex his, quæ dixi ſupra lib. 1. cap. penultimo. Quia conſenſus ille in eo caſu habet pro obiecto id, quod eſt initium duarum obligationū omninò inter ſe pugnantium. Nam eo ipſo quod vult matrimonium perfici, vult obligari ad ſeruandam fidem, prolem, & ſacramentum. At eo ipſo quod vult ſub eo pacto contrahere, vult teneri ad omninò oppoſita. Implicat autem has duas obligationes ſimul naſci, nam qui vult ſe obligari ad vnum, eo ipſo vult non obligari ad aliud, quod oppoſitum eſt, cùm ad oppoſita ſimul velle ſe obligare non poſſit. Cùm ergo exprimat pactum, ad quod re vera vult obligationem conſurgere, quæ oppoſita eſt obligationi legitimæ matrimonij, planum eſt eo ipſo nolle obligationem, quæ naſcitur ex matrimonio, quæ eſt oppoſita illi obligationi, quam vult induci ex expreſſa pactione. Atque ita rem explicuit Thomas Sanchez lib. 5. diſp. 9. Petrus Ledeſma de matrimonio, quæſt. 47. art. 5. dub. 4. concluſ. 2. & 3. Ægidius diſp. 29. dub. 3. à num. 37. Ex quo iam conſtat vitium, quod affert contractui conditio, ſiue pactio contraria ſubſtantiæ matrimonij, non eſſe ex aliqua hominum conſtitutione, ſed ex ipſa natura rei, ita vt aliter eſſe non poſſit. Et quidem in hac ſpecie ego non tam appellarem hanc conditionem, quam pactionem aliquam, qua teneri vellet contracto matrimonio, quod tamen ea ratione contrahi omninò repugnat.

9. Ex his iam facilè colliges, quoties iſtæ conditiones ita ponuntur, vt non naſcatur obligatio ex ipſo conſenſu, qui ad matrimonium adhibetur, non vitiare tanquam contrarias, vt ſi dicas, *contraho tecum, ſi feceris, vt aliorum matrimonium, diſſoluatur*, item, *contraho tecum, quia ſumpſiſti iam venena ſterilitatis, vel tuum corpus alijs tradidiſti*. Nam iſta non pugnant cum conſenſu matrimonij, cùm nulla naſcatur obligatio oppoſita matrimonio, quod contrahitur. Solùm ergo poſſunt vitiare, quando referuntur in futurum, & reſpiciunt obligationem in futurum aut æquipollent, vt ſi dicas: *Contraho tecum, ſi inueniſti venena ſterilitatis, & ad vtendum illis in matrimonio*, de quibus Thomas Sanchez diſput. cit. num. 5. 6. & 7.

10. Sed quid dicendum, ſi apponantur in vim conditionis? Thomas Sanchez exiſtimat etiam vitiare matrimonium. Sic habet lib. 5. diſp. 9. n. 9. & inclinat in hanc ſententiam Couar. 2. p. c. 3. §. 1. n. 7. Ægid. diſp. 29. dub. 3. num. 40. At verò Ludouicus Lopez in inſtructorio conſcientiæ 2. p. cap. 42. de conditionibus contrarijs ſubſtantiæ matrimonij cenſet, ſi ponantur in vim conditionis, ita vt velint ſuſpenſum eſſe contractum vſque ad euentum conditionis, non vitiari, ſed reijci tanquam turpes. Rationem reddit, quia in eo caſu non ſunt contra ſubſtantiam matrimonij, ſed tantum turpes, non enim concurrunt cum conſenſu matrimonij.

11. Sed explicemus quid in hac re tenendum ſit, diſtinctè, & ſigillatim. In primis ſi loquamur de conditione ſumendæ potionis ſterilitatis, quæ ante matrimonium adimpleri poteſt, mihi videtur certum illam conditionem, ſi in vim conditionis ponatur, (*contraho tecum ſi antequam matrimonium perficiatur, ſumpſeris venena ſterilitatis*, tantùm eſſe turpem & non contrariam ſubſtantiæ matrimonij, in quo rectè Lud. Lop. Ratio eſt meo iudicio facilis, & aperta. Quia adhuc non eſt contractus matrimonij, neque ex conſenſu, qui adhibetur ad matrimonium naſcitur obligatio contra bona vel ſubſtantiam matrimonij: imò potiùs ex impletione conditionis naſcitur obligatio adhibendi conſenſum matrimonialem. Ergo non concurrit ille conſenſus obligationis ad eam conditionem cū conſenſu matrimonij, vt dicebat Lud. Lop. Id enim quod ſub conditione fit, poſteriùs eſt natura, & ratione ipſius conditionis euentu. Quare non eſt, cur deſtruat ſubſtantiam ipſius contractus matrimonij, qui nondum eſt, ſed ſequetur poſtea euentu conditionis. Et explico magis, quia vel tunc vitiaret ex natura rei, quia deſtruit ſubſtantiā, & hoc non vt dictū eſt, vel vitiaret tantùm ex diſpoſitione Pontificis, qui in odium tam iniquę conditionis vellet matrimonium illud, quod ex euentu eius conditionis ſequitur irritare, vt loquitur Ægidius loco citato. At hæc mera iuris humani diſpoſitio eſſet, ſi reſcinderet contractum celebratum ſub conditione turpi, & cuius obligatio reſultaret ex euentu conditionis turpis. Non ergo rectè, neque conſequenter potuit dicere Thomas Sanchez hanc Pontificis diſpoſitionem in d. c. fin. eſſe tantùm declarationem iuris naturalis

12 Deinde, ſi loquamur de illa conditione *ſi diſſoluere liceat matrimonium*, hæc conditio nō poteſt habere locum ante contractum matrimonij perfectum: aut ſi velint habere locum ante contractum matrimonij, illa non eſt illicita, ſed licita ex conſenſu. Cùm enim ante contractum matrimonij non ſit matrimonium ſed tantùm ſponſalia, licet ab illis recedere mutuo conſenſu. Imò & in opinione eorum, qui dicunt eſſe matrimonium conditionale, licet etiam recedere ante purificatum contractum mutuo concenſu. Rectè ergo intelligitur conditionem illam, vt diſſoluere liceat, & ſeparari, non poſſe apponi, vt conditionem illicitam, & contrariam ſubſtantiæ matrimonij, ſi ad contrahendum expectandus eſt euentus conditionis. Idem dico de illa conditione, *ſi adulteraueris*, ſi de vero adulterio loquatur, non poteſt poni, vt conditio implenda ante perfectum matrimonium, cùm ante illud perfectum de præſenti cum abſoluto conſenſu nō ſit adulteriū. Si verò ſenſus ſit, *dum me do alijs tuum corpus tradideris*, ita vt ex euentu eius conditionis reſultet purificatio conſenſus matrimonij,

Digitized by Google

dicendum eſt turpem eſſe conditionem, & reijci à contractu, non verò eſſe contra ſubſtantiam, vt probauimus de potione ſterilitatis. Neque enim concurrit cum conſenſu ad ſubſtantiam matrimonij, ſed potius ſupponitur impleta, antequam ſit conſenſus ad matrimonium requiſitus.

13. Rurſus ſi ſermo ſit de his conditionibus quæ iam ſupponunt matrimonium perfectum, *vt ſi adulterium verè commiſeris, ſi filios ex matrimonio ſuſceptos neces, ſi alia inuẽta dimittere liceat,* repugnat omninò matrimonium celebrari, vel eſſe conſenſum matrimonij ſuſpenſum, vſque ad euentum harum conditionum, cùm non poſſit eſſe adulterium, neque ex matrimonio ſuſceptus filius necari, nec matrimonium diſſolui, niſi conſtante matrimonio. Quare planum eſt, ſi vt conditio ponatur, non eſſe ibi conſenſum matrimonij, & idem dico de ea conditione: *Si ad impediendum actum coniugalem ſterilitatis venena procures, vel in ipſo actu coniugij ſemen extra vas emittas, vt impediatur generatio.* Atque in his etiam procedit deciſio Pontificis in d.c.fin. & vitiatur matrimonium, quia reuera non eſt conſenſus aliquis matrimonij, neque eſſe poteſt. Vt enim rectè Gregor. de Valencia loc. cit. in ipſo modo contrahendi inuoluitur quædã manifeſta repugnantia. Nam hoc ipſo quod ſub tali conditione contrahentes in vim conditionis volunt ſuſpendere obligationem illius contractus vſque ad euentũ illius conditionis, ita vt ante illam non impletam nõ ſit verum matrimonium, & ex alia parte cùm talis conditionis impletio ſuapte natura præſupponat contractum matrimonij, hoc ipſo, quod volunt eiuſmodi conditionem euenire, volunt etiam, vt ante eius euentum matrimonium ſit ratum, quæ repugnantes voluntates ſe deſtruũt, & nihil efficiunt, cùm intentio contrahentis connectat vnam cum alia, vel ita ſit ſuſpenſa, vt nolit vnam voluntatem eſſe ſine alia, neque valere ſine alia quæ impoſſibilia ſunt.

14. Reſtat denique, vt illæ conditiones efferantur in vim conditionis reſolutiuæ iſto pacto: *Contraho tecum, ita tamen, vt ſi vel filios non necaueris, generationem non euitaueris, alijs te adulterandam non tradideris, vel ſi aliam te ditiorẽ inuenero, matrimoniũ ſit infectũ, & diſſoluere liceat,* & in hac ſpecie varietas Doctorum eſt. Nam quidam dicunt has conditiones reſolutiuas non vitiare, ſed repelli, vt turpes, & contractum matrimonij manere purum, ſic Alexander de Neuo capite 1. n. 2. & capite fin. n. 4. de condit. appoſ. Ioannes Andræas in d. capite 1. num. 2. & ibi Vincentius, Ancharranus num. 1. & 3. Abbas ibid. num. 2. At Cuiatius in notis ad text. in capite 1. *de condit. appoſ.* diſtinguit, aſſeritque conditiones has, quæ ſunt contra ſubſtantiam matrimonij primariò, aut ſecundariò, vitiare matrimonium, etiam reſolutiuas: at verò alias turpes, ſiue honeſtas etiam reſolutiuas non vitiare, neque admitti, ſed circunſcribi. In qua ſecunda parte conuenit cum Doctoribus primæ ſententiæ, & ſic intelligit text. in capite 1. *de conditionibus appoſitis.*

15. Cæterum quamuis hæc Cuiatij ſententia valde probabilis ſit, attamen verius videtur, neque conditiones contra ſubſtantiam, neque quamuis aliam ſiue honeſtam, ſiue turpem reſolutiuam apponi poſſe, quin vitiet matrimonium. Sic tenet Abbas ſibi contrarius in d.c.fin. n. 2. Cardinalis c. 1. *de condit. appoſ.* n. 2. Præpoſit. ibi d. n. 11. & c. fin. n. 4. Couar. 2. p. c. 3. §. 1. n. 10. Lancelotus in inſt. iuris Canonici lib. 2. tract. de ſponſal. §. *ſponſalia contracta ſub conditione,* Ludou. Lopez loco cit. Caniſius 4. decretal. ad c. 1. *de condit. appoſ.* Thomas Sanchez diſp. 9. cit. num. 8. Atque in hac etiam ſpecie vim habet deciſio Pontificis in d. c. fin. Huius autem ſententiæ ea mihi videtur eſſe manifeſta ratio, quia eo ipſo, quod ex parte contrahentium eſt reſolutiua, eſt contra ſubſtantiam matrimonij, quod ex ſe perpetuum eſt. Si enim quis dicat, *Contraho tecum, ſi diſſoluere liceat, alia ditiore inuenta, vel niſi Petrus Conſul factus fuerit,* quid intereſt, aut quod diſcrimen eſt, vt non dicatur vtraque eſſe contra ſubſtantiam matrimonij? Primam autem eſſe contra matrimonij ſubſtantiam plane docet Pontifex. Textus autem ille in d. ca. 1. ne alijs aduerſetur, accipiendus eſt de conditione turpi aut impoſſibili, cum communi Doctorum. Quos etiam in hac parte ſequitur Caniſius loco citato.

CAPVT X.

Proponuntur quædam argumenta contra deciſionem Pontificis.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta contra deciſionem Pontificis. num. 1. 2. 3. 4. & 5.

Sæpe mutatione vel additione conditionis vnum contractum transferri in alium, quo ſoluitur primum argumentum, n. 6.

Explicatur l. cum precario, D. de precario. n. 7.

Opponitur, et explicatur l. Lucius Titius, D. de donat. num. 8.

Explicatur l. Hac ſtipulatione, D. de vſu fruct. quem cau. num. 9.

Explicatur, capite qui inſinuante, qui clerici vel vou. numero 10.

1. VERVM contra Pontificis deciſionem in d. cap. relatam c. præcedenti multa videntur obſtare. Tota enim ea deciſio innititur in eo, quod iure ipſo naturali conditio contra ſubſtantiã contractus illũ vitiet neceſſe eſt. Quæ doctrina ſi vera eſſet, vtique etiã veritatẽ haberet non ſolum in matrimonio, ſed in quouis alio. Atqui in multis deficere videtur. Primò, quia de ratione donationis cauſa mortis eſt, vt quotieſcunque donantem pœnituerit, poſſit reuocari; *l. 1. d. ſi alienam 13. §. Marcellus et l. mor.*

Digitized by Google

l. mortis cauſa, 17. D. de mortis cauſa donat. & inſtit. de donat. in principio, & l. fin. tit. 4. part. 1. Et tamen ſi contra eam ſubſtantiam ponatur cōditio in donatione cauſa mortis, vt irreuocabilis ſit, tam donatio, quam cōditio ſuſtinetur *l. vbi ita donatur 27. D. eodem.*

2. Secundò. Quia de ſubſtantia contractus precarij eſt, vt ſolum duret, quandiu concedētis fuerit voluntas, *l. 1. & l. 2. D. de precario.* At conditio contra ſubſtantiam hanc eſt, vt res precariò conceſſa vſque ad certum tempus teneatur, neque liceat concedenti reuocare, eaque precarij contractum non vitiat in *l. cum precario, D. de precario, & l. Lucius Titius* 32. ibi, *quandiu volueris, D. de donat.*

3. Tertiò de ſubſtantia vſusfructus eſt, vt non tantùm frui, ſed & vti permittatur ei, cui conceditur *l. 1. D. de vſufructu, & inſtit. eodem, in principio,* valet tamen ſi concedatur vſusfructus ſine vſu in *l. hac ſtipulatione,* ſiue alias, *huic ſtipulationi, D. de vſufructu quemad. caueat.*

4. Quartò. De ſubſtantia ſtatus religioſorum eſt votum paupertatis, *c. cum ad monaſterium, de ſtatu Monachorum:* & nihilominus valet profeſſio ea conditione poſita, ſi liceat in domo remanere, cum omnibus ſuis bonis *c. inſinuante, qui clerici vel voventes.*

5. Quintò. Quia de ſubſtantia commodati eſt, quod ſit gratuitum, & tamen valet, etiam ſi ob pretium, & mercedem fiat, *§. actionem, 67 & 68. inſtit. de action.*

6. Hæc tamen non obſtant, & pro ſolutione primi obſeruanda eſt quædam doctrina, quam tradit Bartolus in l. *vbi ita donatur 27. in principio, de mortis cauſa donat.* & alij ex interpretibus iuris, perpetuum quidem eſſe, vt conditio contra ſubſtantiam actus illū vitiet, deſtructa enim ſubſtantia nihil remanere poteſt. At ſæpè contingit, vt vna vel alia appoſita conditione mutetur natura illius contractus, & tranſeat in alium, cùm enim iſti contractus ſint iure humano inuenti, vna adiecta vel detracta conditione, fit alius nouus contractus. Hinc eſt, cùm iura velint diſponentium, aut contrahentium voluntates non perire, ſæpè fieri, vt vna conditio contra ſubſtantiam huius contractus ſuſtineatur, quia transfert in alium. Quod cum tribus requiſitis admittitur. Primum, ſi conſtet de huiuſmodi mēte, & voluntate contrahentium. Secundum quod verba id ferant, ad idque adaptari poſſint. Tertiū, quod ſit alius contractus, in quem poſſit fieri translatio. Sic ergo accipiendus textus in d. l. *vbi ita donatur.* Nam cùm conditio, de qua in eo textu, repugnet donationibus cauſa mortis fit tranſlatio ad donationem inter viuos, quæ ei ſimilis eſt, & quia concurrunt illa requiſita quæ diximus. Et planè docet I. C. illam eſſe donationem inter viuos. Eodem modo accipiendus text in l. 15. *eodem in fine, & l. 35. §. 4.* iuxta interpretationem Gothophredi, & communem, de qua Couar. in Rubrica de teſtamētis 2. par. num. 12. & 13. Et iuxta prædictam doctrinam accipiendus eſt textus in l. 2. *mutui verſ. alioquin, D in l. certi cōditio 9. verſiculo fin. & l. ſequenti, D. de rebus dubijs. & in l. cum manus 81. verſ. vltimo, D. de contrahenda emptione, & l. 1. in fine, D. mandati.* cū pluribus ſimilibus, in quibus pactum, vel conditio contra ſubſtātiam contractus in cauſa eſt, vt tranſeat in aliud genus contractus. Ex quo etiam fit ſæpe ex conditione appoſita in feudis transferrè potius ad contractum emphyteuticum, & non feudalem, & contractus cenſus tranſeat in pignoratitium. Vide Rotam deciſ. 269. apud Seraphinum.

7. Neque obſtat ſecundum argumentum ex l. *cum precario 12. D. de precario.* Omiſſa enim Bartoli interpretatione in d. l. *vbi ita donatur,* quam improbat quidam damnatus in l. 1. *§. ſed ſi mihi, num. 85. de verbor. oblig.* & alia eiuſdem, quæ coniecturat, & alia Imolæ, & Iaſonis, quam meritò reijcit Couarr. 2. parte cap. 3. num. 24. & alia quam tradit idem Couarr. & ſequitur Thomas Sanchez cit. diſp. 9. num. 14. quæ nimis reſtringit generalem regulam, quæ habet conditiones contra ſubſtantiam actus illum vitiare ex natura rei, quandocūque apponatur, & oppoſitum nullo probatur iure. Aliter ergo videtur iſte textus interpretandus. Conſtituamus tamen priùs ſpeciem facti. Titius domum dedit Seiæ, vt in Kalendas Iunias precariò poſſideret. Quæſitum eſt, an aduerſus Titium volentem ante id tempus precarium reuocare, & poſſeſſionem auferre, competat Seiæ actio, quæ precariò accepit, & exceptione adiuuanda ſit. Quæſtionis erat cauſa, quod cū Titius in Kalendas Iunias domum precariò conceſſiſſet, id tacitè egiſſe videbatur, vt antea reuocare non poſſet. Reſpondet autem I. C. cōtrarium, ſcilicet non poſſe Seiam ea exceptione defendi, quia cùm precarij natura ſit, vt ad nutum ſit concedentis, non videtur à natura reiectum, quod certum fuerit limitatum tempus: imò iuxta precarij naturam videtur ea limitatio conceſſa, ſcilicet, niſi concedentem antè id tempus pœniteret, vt planè ſignificari videtur in illo verſiculo, *ſed nulla.* Quid autem prædicta limitatio operetur, intelligitur ex *l. 4. ver. vltimo, & l. certè, in principio, iuncta hac d. l. cum precario eodem,* ſcilicet vt finito illo tempore finiatur precarium, ita vt vltra illud tēpus ſine noua conceſſione tacita, vel expreſſa poſſidere non poſſit, non verò efficit illa limitatio, quod antea nō poſſit reuocari. Illa enim verba in *Kalendas Iunias,* inquit Duarenus ca. 3. ad hunc titulum de precario ambigua ſunt, & ſenſus erit, vt vltra non poſſideat, non verò, quod non poſſit ante Kalendas Iunias reuocari. Sic etiam interpretatur Accurſius ibidem, & Molina tom. 2. de iuſtitia tract. 2. diſp. 298. n. 3. & 4.

8. Neque huic ſolutioni obſtat textus in d. *l. Lucius Titius, 32. de donation.* ibi, *quamdiu*

Digitized by Google

voluerit. Reſpondetur enim in primis nullum verbum eſſe,quod oſtendat agi de precario. Eſt etiam ſub titulo de donationibus, quare de illis eſt intelligendum. Quis ergò erit eius legis ſenſus? Anton. Faber 2.conieƈt. cap. 19. mutat, *quandiu voluerim*, vt donationis finem referamus in voluntatem donátis, non in donatarij. Nam ſi in voluntatem donatarij finis donationis collatus eſſet, hæredes donatoris eam non reuocarent, quam tamen hic reuocant. Sed non eſt neceſſaria correƈtio literæ, veram enim interpretationem nobis offert Cuiatius lib. 17. obſeruat. cap 33.Lex Cincia olim donationibus certum modum impoſuit, easque certis ex cauſis fecit inutiles. Et inter cætera, hoc ius eſt, vt donato,gratiſue conceſſo vſu domus, vel cænaculi non cogatur hæres illum inquilinum ferre, neque ea donatio extendatur vltra donantis vitam, contra hæredis voluntatem, niſi eius etiam voluntas accederet, quamuis diƈtum ſit, vt quamdiu vellet hoſpitio vteretur. Hæc enim verba ſtriƈte accipiuntur iuxta prædiƈtæ legis diſpoſitionem,quamdiu vellet ſe viuo, vel ſe mortuo ſinente hærede. Hoc autem in mera donatione ius eſt. Nam in remuneratoria vim non habet, vt conſtat ex l. *Aquilius Regulus*, *D. de donat.* quæ non ſolùm non pugnat cum d.l. *Lucius*, ſed potiùs tacitè confirmat in mera donatione locum habere. Sic conciliat Cuiatius loco citato, Gothophredus, d. l. *Aquilius*, & alij. De ea autem lege Cincia videndus eſt Roſinus Romanarum antiquitatum,lib. 8. cap. 22. in fine.

9. Neque etiam obſtat tertium argumentum ex d. l. *hac ſtipulatione*, & varijs interpretationibus omiſſis dicendum eſt eſſe vſum cauſalem, qui naſcitur ex vſufruƈtu, ſicut calor ab igne, & hic non poteſt ab vſufruƈtu ſeparari, aliter inutile legatum eſſet, *l. 14. §. vſusfruƈtus, D. de vſu & habitatione.* Alius eſt vſus formalis, qualis eſt in ſeruitute, & ab vſufruƈtu ſeparatus eſſe poteſt. In quo ſenſu vſusfruƈtus, & proprietas erga eandem rem apud diuerſas perſonas eſſe poſſunt in *l. per ſeruum, §. fin. D. de vſu & habitat.* vbi ſpecies eſt. Teſtator ab hærede tibi vſum fundi legauit: hæres eiuſdem fundi fruƈtum Titio conſtituit,& ceſſit: non potuit in ſe transferre vſum,qui Titio in ſolidum legatus eſt. Sic igitur fiet, vt hæres habeat fundi nudam proprietatem: tu nudum vſum, Titius nudum fruƈtum. Vnde non poterit Titius in eo fundo habitare,& à te prohibetur illò venire,niſi fruƈtuum cauſa. Sic Cuiacius lib. 8. obſeruat. cap. 9. in fine. Verùm eſt benigna interpretatione mentis teſtatoris, cui in dubio fauent iura, ſi legatus ſit fruƈtus, & adimatur vſus, inutilis cenſetur ademptio, *§. Sed ſi vſufruƈtu legato vſus adimatur, inſtit. de vſufruƈtu.* Quia vbi quis legato vſufruƈtu ſeruitutem vſus adimere vult, non ſatis ſuam voluntatem explicat, vt diximus ſupra de teſtatore ſub impoſſibili conditione diſponente. Potuit enim adimere prædiƈtam ſeruitutem vſus,quaſi ea ſola formaliter legata, quo caſu ademptio erit inutilis, cùm referatur ad id quod non eſt legatum,argumento textus in l. *diem 116. de verb. ſign. & in § ſeruus autem, inſt. de capitis diminutione.* cum ſimilibus, priuatio enim ſupponit habitum. Vidẽda ibi nota Marginalis apud Scheneiduuinum. Potuit etiam adimere prædiƈtam ſeruitutem vſus, quaſi ex vſufruƈtu vt hæres eam ſeruitutem habeat, vſufruƈtu quoad cætera manente, quæ in ſpecie legatum,& ademptio valida erunt. Quam diſtinƈtionem apertè probat textus in l *ius iurandum 13. §. ſi quis vſumfruƈtum, D. de acceptilatione.* Vnde cum vtrinque præſumptiones & conieƈturæ conueniant, iuris prudentes in re ambigua pleniùs voluntatem teſtatoris interpretantur,argumento textus in l. *in teſtamentis, 12. de regulis iuris*, & reſpondent legatum valere, & ademptionem vitiari benigna interpretatione facta in fauorem teſtamenti. Pro qua benigna interpretatione facit textus in d.l. *per ſeruum, §. ſed ſi fruƈtus* ibi: *quæ ſententia benignior eſt.* Vnde 1. intelligi poteſt ratio textus in *l. 1. D. de adimendis legatis*, vbi cùm aƈtu legato iter adimitur, optimè reſpondetur conieƈtura pro legato ſumpta inutilem eſſe ademptionem. Secundò intelligitur ratio textus in *l. 1. §. 1. D. ſi vſusfruƈt. petatur*, vbi cùm vſufruƈtu legato adimitur via, vel aditus ad fundum,vitiatur ademptio. Denique inde intelligitur ratio textus in *l. 1. §. ſi ex fundo, & l. quoties, 9. §. ſi duo, & l. hæreditas, 34. D. de hæred. inſtit. et §. hæreditas, et §. ſi verum inſtitut. eodem.*

10. Neque obſtat quartum argumentum de quo non eſt modo locus diſputandi, ideò breuiter dico repugnare profeſſioni ſtatus religioſi conditionẽ contra eius ſubſtantiã. Vnde cùm abdicatio proprietatis pertineat ad ſubſtantiam voti paupertatis, eo quod ſtatus religioſus conſtat eſſentialiter tribus votis, conditio contra abdicationem proprietatis efficeret nullam profeſſionem. Quare in illo ca. *inſinuante*, non habetur mulierem emiſiſſe votum cum conditione proprietatis, ſed cum conditione, vt de licentia prælati, & domi ſuæ remanere poſſet,quod non eſt contra naturam ſtatus religioſi,& quod bona ſua haberet ad vſum,dependentem tamen à voluntate prælati. Sic gloſſa in diƈt. cap. Couarr. 2. par cap. 3. §. 7. num. 1. Petrus Ledeſma dub. 4. cit. Thomas Sanchez diſp. 9. cit. in fine. & alij, & de ea quæſtione videndus eſt Præpoſitus diƈt. ca. fin. *de condition. appoſitis.*

CAP.

CAPVT XI.

Examinatur prima conditio contra ſubſtantiam, ſi generationem prolis euites.

SVMMARIVM.

Quo ſenſu poſſit accipi illa conditio ſi generationem euites, n.1.
Multis modis illicitè euitari poſſe, n.2.
De conditione de exponendis infantibus, n.3.
De euitanda generatione negatiuè quorundam ſententia, n.4.
Euitandæ prolis negatiuè conditionem in quodam ſenſu reijci, n.5.
Conditionem de euitanda ex voto licitam, n.6.
Variè probatur, n.7.8.& 9.
Vltima pars vera ſententia, n.10.
Conditionem de nunquam petendo, et reddendo validam num.11.
Idem iudicium de conditione de non exigendo. numero 12.
Quid de conditione illa, vt ego non tenear reddere, quoties tibi non licet exigere quorundam opinio non licere, n.13.
Verius oppoſitum, n.14.
Satisfit aliorum fundamentis, n.15.
Quid de conditione non cohabitandi, n.16.
Quid de conditione abſtinendi ſextis ferijs, num. 17.

1. VT magis explicetur prędicta deciſio Pontificis in d.c fin. oportet in ſingulari explicemus, quid contineatur in vnaquaque earum conditionum, quas in exemplum adhibuit, & dixit eſſe contra ſubſtantiam matrimonij. Primum exemplum eſt, *ſi generationẽ prolis euites*, quæ dicitur eſſe contra bonum prolis, & ideò contra ſubſtantiam. Poteſt autẽ hæc conditio ſecundùm diuerſum ſenſum accipi. Primò, ſi accipiatur reſolutiuè, id eſt, ſi generationem euites, & ſi non euitaueris, matrimonium ſit infectum, & hoc caſu vitiat, quia eſt contra perpetuitatem matrimonij, vt dixi c. præcedenti. Secundo modo poteſt ita intelligi: *Si generationem prolis ita euitaueris, vt non nos inuicem cognoſcamus*, & de hoc ſenſu dicam infra. Tertio modo intelligi poteſt de euitatione prolis contrariè faciendo aliquid quod ſit contrarium generationi prolis, & illicitum. Dicitur autem eſſe contra ſubſtantiã matrimonij, quia eſt contra paſſionem, quæ conſequitur matrimonium. Nam in matrimonio, quod contrahitur communi modo & in ordine ad copulam, ex parte contrahentis, iuxta explicata ſupra lib.1.cap.18. naſcitur obligatio, & ad vacandum generationi, & ad nihil efficiendum, quo proles impediatur. Implicat autem ex eodem conſenſu naſci obligationem ad impediendam generationem, qualis naſceretur, ſi ea conditio exprimeretur, & deduceretur in pactum, vt explicatum eſt, cap 9. Et ita quamvis proles non ſit de eſſentia matrimonij, eſt tamen quantum ad prædictam obligationem, quia eſt paſſio conſequens eſſentiam matrimonij. Et quamvis ex eo contractu non ſemper ſequatur obligatio ad incumbendum generationi, vt contingit in matrimonio contracto ad caſtè viuendum: attamen ſemper naſcitur obligatio ad nihil agendum illicitè contra prolis generationem. Obligatio autem ad aliquid contra illam agendum non poteſt ſtare cum hac obligatione, quæ ex matrimonij natura naſcitur, & ideô dicitur vitiare matrimonium. Quod quidem eleganter docet Auguſt. tom.1. lib.2. de morib. Manich. cap. 18. contra eoſdem Manichæos, qui concubitum coniugatis permittebant, ſed eo tempore, quo non poſſet ſequi generatio, & ſub ea forma matrimonia inibant. Inquit autem: *Ex quo illud ſequitur, vt nõ liberorum procreandorum cauſa, ſed ſatiandæ libidinis habere coniugem cenſeatis. Nuptiæ autem, vt ipſe nuptiales tabulæ clamant liberorum procreandorum cauſa marem fœminamq̃ coniungunt. Quiſquis ergo procreare liberos quam concumbere, grauius dicit eſſe peccatum, prohibet vtiq; nuptias, & non iam vxorem, ſed meretricem fœminam facit, quæ donatis ſibi certis rebus, viro ad explendam eius libidinem iungitur, ſi enim vxor eſt, matrimonium eſt. Non autem matrimonium eſt, vbi datur opera ne ſit mater: non igitur vxor.* Hæc Auguſtinus.

2. Sed quoniam generatio multis modis illicitè impediri poteſt, ideo ſigillatim explicãdi ſunt. Primò ergo impediri poteſt ſterilitate. Vnde non licet apponere conditionem de ſumenda potione ſterilitatis ex eodem fundamento iuxta dicta cap.9. quamvis non repugnaret matrimonio hæc conditio, *tecum ſi es ſterilis.* Nam prius debet ea conditio verificari, quam matrimonium perficiatur. Vnde non concurrit cum conſenſu Matrimonij. Secundò impeditur per emiſſionem ſeminis extra vas. Quare non eſt licita ea conditio, vt nunquam conſummetur actus intra vas, & vitiat matrimonium propter eandem rationem. Tertiò impediri poteſt proles illam enecando, vel per aborſum, vel ſtatim natam, & in lucem editam. Vnde, vt docet ex Adriano, Ludouicus Lopez loco ſtatim citando, conditio de aborſu, vel nece prolis natæ etiam eſt contra ſubſtantiam matrimonij.

3. Sed numquid conditio de exponendis infantibus erit contra ſubſtantiam matrimonij? Videtur enim etiam eſſe contra bonum prolis. Sed dicendnm eſt tantùm eſſe conditionem turpem, & reijci, & non vitiare. Nam expoſitio illa infantis non opponitur ſuſceptioni prolis, & eius vitæ, ſed tantùm commodæ educationi, neque eſt veroſimile periculum mortis prolis ſi exponatur.

Sicut etiam in naturalibus ſunt quædam diſpoſitiones, quæ omninò deſtruunt formam, aliæ verò, quæ obſtant magis commodæ conſeruationi formæ; eodem modo ſuffocatio prolis obſtat omninò fini matrimonij, & illum deſtruit, expoſitio verò filij non obſtat eidem fini, ſed maiori prolis commoditati. Sic docet Petrus Ledeſma de matrimonio, quæſt. 47. art. 1. dub. 4. in ſolut. ad quintum argumentum. Ludouicus Lopez in inſtructorio conſcientiæ 2. part. cap. 42. de condit. circa bona matrimonij.

4. Sed maior difficultas eſt, an conditio de euitanda generatione negatiuè, ſcilicet, non reddendo debitum, neque copulando ſe inuicem ſit contra ſubſtantiam matrimonij. In quo Doctores diuiſi ſunt. Quidam dicunt hanc conditionem: *Si caſtitatem voueamus, ſi non copulemur, ſi ego non petam à te debitum, ſed reddam tantùm tibi exigenti*, eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, & illud vitiare. Hanc ſententiam cum multis citatis tenet Thomas Sanchez lib. 5. diſput. num. 2. Petrus Ledeſma dict. quæſt. 47. art. 5. ad 1. & 2. & 3. Ludouicus Lopez loco citato capite 42. & antea docuerat Adrianus in 4. quæſt. 1. de matrimonio dub. 9. Capreolus in 4. diſtinct. 28 quæſt. vnica artic. 3. ad quintum contra 3 concluſionem. Soto diſtinct. 29. quæſt. 2. art. 3. *§. in prima concluſione.* Couarruuias ſecunda parte de matrimonio cap 3. §. 1. num. 3. Referuntur etiam pro hac ſententia Scotus, Henricus, Durandus. Sed nihil omninò docent, quod huic ſententiæ fauere poſſit. Referuntur etiam Paludanus, & Supplement. Gabrielis: ſed iſti Auctores potiùs oppoſitum docent, vt dicam infra. Adducit etiam Thomas Sanchez pro hac ſententia Diuum Thomam, Bonauenturam, Richardum, ſed illi ſunt in longè diuerſa ſententia, vt ſtatim oſtendam. Horum fundamenta non alia ſunt, niſi quia eiuſmodi conditiones ſunt contra bonum prolis. At Pontifex in dicto capite fin. docuit hanc conditionem, *ſi generationem prolis euites*, vitiare, neque attendit an turpis ſit, vel honeſta, ſed tantùm, quod opponatur fini matrimonij. Nituntur etiam, quia impoſſibilem indicant tranſlationem dominij corporum mutuam ſine vſu.

5. Cæterum, vt veram ſententiam explicem. Dico primò. Si iſta conditio, *vt nos non cognoſcamus inuicem, neque reddamus debitum*, ita intelligatur, vt ſi re ipſa inuicem acceſſerint, & copulentur, ſit fornicatio, quaſi ab his peccatis ratione contractus non excuſentur, planè vitiat matrimonium, & eſt contra ſubſtantiam contractus. Ratio eſt. Quia ea conditione ſic intellecta nullum transfertur dominium, quod eſt de ſubſtantia matrimonij. Hæc enim duo ſtare non poſſunt, vt quis velit transferri dominium, & quod non excuſentur à peccato fornicationis. Qui ergò vellet, vt ab eo genere peccati non excuſarentur, vellet profectò, vt non fieret tranſlatio corporum, atque adeò vt nequaquam eſſet matrimonium, quod conſiſtit in ea tranſlatione corporum. Aliter iudicandum eſſet, ſi eam conditionem apponerent poſt contractum matrimonium. Firmum enim à principio vinculum non diſſolueretur ſuperueniente conditione. Quare non habet eundem effectum poſita in principio matrimonij, & poſtea, vt dicemus ſtatim. Atque hoc ſenſu exiſtimo locutos fuiſſe de hac conditione Diuum Thomam, Bonauenturam, atque Richardum, vt diligenter explicat Gabriel Vazquez 2. tomo in tertiam partem diſput. 125. capite 6. à numero 69. videndus etiam Rebellus, lib. 2. quæſtion. 10.

6. Dico ſecundò. Conditio de vitanda copula, ſiue ex pacto, ſiue ex voto, poſita in contractu matrimonij, cùm primò contrahitur, non eſt contra eius ſubſtantiam. Sic expreſsè docet Paludanus in 4. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. conclu 2. Supplem. Gabrielis diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. dub. 1. Gabriel Vazquez loco citat. Rebellus lib. 2. de matrimonio quæſt. 10. ſect. 3. numero 19. qui & alios refert. Idem etiam docuit Immola in l. *vbi ita donatur, D. de mortis cauſa donation.* Barbatius in capite *vlt. de precario*, columna 1. Huic etiam ſententiæ fauent Abulenſis Numerorum 30. quæſt. 31. Almainus in 4. diſt. 30. quæſt. 1. & alij, qui aſſerunt Beatam Virginem ſub hac conditione expreſsè conſenſiſſe, & tamen matrimonium illius verum fuiſſe. Atque idem ſupponunt Sancti Patres, quos allegaui ſupra lib. 1. cap. 19. cùm agerem de matrimonio Virginis cum Ioſepho.

7. Et probatur hæc ſententia. Primò. Quia ſi duo vouiſſent caſtitatem ante matrimonium, ita vt votum vnius alteri notum eſſet, & è contra, & ſimiliter propoſitum firmum ſeruandi idem votum etiam poſt contractum matrimonium, ſi illud contraherent poſtea, perinde eſſet, atque ſi expreſſa conditione contraherent, tunc autem ſine dubio eſſet verum matrimonium. Ergo etiam expreſſa illa conditione. Eadem enim eſſet ratio in vtroque caſu, tùm quia in vtroque non eſſet conſenſus in copulam, ſed tantùm in corporum dominiũ, quod ex ſe copulæ principium eſt. Tùm etiam, quia in vtroque caſu transferretur dominium corporum, impedito tamen vſu, qui in neutro caſu poſſet eſſe abſque peccato. Tùm denique quia in vtroque caſu coniugi petenti debitum negandum eſſet, quia peteret contra religionem voti, vt conſtabit ex his quæ dicam lib. 10.

8. Secundò etiam probatur, & ſimul contrariæ ſententiæ fundamentum euertitur. Quia eiuſmodi conditio non eſt ex numero earum, quæ ſunt contra ſubſtantiam matrimonij. Nam quamuis aliquæ conditiones, quæ dicuntur eſſe contra finem matrimonij, ſint etiam contra eius ſubſtantiam, & appoſitæ irritent matrimonium, qualis eſt hæc de impedienda generatione, & conditio abſtinendi ab

ab vſu coniugij videatur opponi fini matrimonij: tamen non ita opponitur, vt verè ſit contra ſubſtantiam illius, ſolùm enim opponitur negatiuè, cùm ſit negatio actus coniugalis, & licita, non tamen opponitur contrariè referendo matrimonium in finem contrarium poſitiuè, qualis eſt impedire prolem. Eius autem capitis definitio debet intelligi de conditione poſitiue contraria fini matrimonij, vt illa dicatur eſſe contra ſubſtantiam illius, & irritare, quia deſtruit verum conſenſum ad matrimonium requiſitum, vt explicatum eſt capite 9. Hoc autem diſcrimen ex eo rectè colligitur, quod conditio oppoſita contrariè fini matrimonij, etiam poſt contractum matrimonium, & perfectum ſine peccato apponi non poteſt, & ita non mirum eſt, ſi initio appoſita illud irritet: at verò conditio, quæ negatiuè tantùm opponitur fini matrimonij, licitè poſtea apponitur, & ita mirum non eſt, ſi non tollat conſenſum neceſſarium ad matrimonium, neque illud irritet.

9. Denique probatur. Quia ſi ob aliquam cauſam ea conditio eſſet contra ſubſtantiam matrimonij, maximè quia ea conditione impediretur vſus dominij corporum, quod transfertur in matrimonio, impoſſibile autem videtur transferri dominium impedito vſu. Sed hæc ratio nullius momenti eſt. Conſtat enim ex dictis ſupra lib. 1. cap. 18. in his rebus, quæ non conſumuntur vſu, diſtingui poſſe vſum à dominio, & contractum aliquem poſſe verſari circa vnum, & non circa aliud. Oſtendimus etiam, matrimonium potentis cum impotenti cognita impotentia eſſe validum iure naturali, & Eccleſiaſtico: & tamen ſunt perpetuò impediti ad vſum matrimonij, nec poſſunt habere conſenſum in actum matrimonij, aut in vſum eius dominij corporum, & latiùs etiam dicam infra lib. 7. cùm de impedimento impotentiæ ſermo fuerit. Ergo pari ratione non repugnat dominium transferri corporum coniugum impedito vſu ex pacto vel ex voto. Argumentum etiam deſumptum ex matrimonio B. Virginis efficax eſt. Quia aliàs non poteſt commodè explicari, quo modo Beata Virgo non habuerit conſenſum ſaltem conditionalem in copulam coniugalem. quod turpe videtur.

10. Denique dico. Si matrimonium contrahatur communi modo, ſcilicet in ordine ad copulam ex parte contrahentis, ſiue tacitè, ſiue expreſſe iuxta ſenſum explicatum ſupra lib. 1. cap. 17. & 18. ſi tunc apponatur etiam conditio de abſtinendo ab vſu coniugij, matrimonium vitiatur. Sic expreſſe docet Gregor. de Valentia quæſt. 2. puncto. 4. dub. 5. prope finem. Atque in hoc ſenſu crediderim locutos Doctores primæ ſententiæ. Ratio eſt facilis, & aperta. Quia ſunt duæ repugnantes voluntates, quæ ſe inuicem deſtruunt. Prima eſt contrahendi matrimonium, ex quo conſurgat obligatio reddendi debitum: altera eſt contrahendi matrimonium, ex quo conſurgat obligatio non reddendi; quæ inter ſe manifeſte repugnant. Atque ex his ſoluta manent fundamenta primæ ſententiæ.

11. Sed doctrinæ gratia colligamus nonnulla, in quibus decipitur Thomas Sanchez diſput. cit. Primò colligitur, ſi quis ita contrahat: *Ego tecum contraho, ſi tamen prius te voto caſtitatis adſtrinxeris, vt nunquam a me petas, neque reddas debitum*, matrimonium initum valere. Id quod etiam docuit in hac ſpecie Petrus Ledeſma dub. 4. cit in ſolut. ad 2. §. *Quod vero attinet*, licet contradicat Thomas Sanchez diſput. 10. citata numero 3. Ratio eſt, tum quidem, quia non repugnat ex ſe fini matrimonij, vt dictum eſt. Tum etiam, quia vt rectè docet Ledeſma in eo caſu non opponitur fini, quia non concurrit cum conſenſu matrimonij, cùm prius debeat eſſe emiſſum votum, quam perficiatur matrimonium, & ſicut ipſe Thomas Sanchez docet diſput. 9. num. 6. conditionem de priùs ſumenda potione ſterilitatis non aduerſari fini matrimonij, quia non concurrit obligatio conditionis, cum obligatione matrimonij, cur non concedit etiam non impedire votum factum ante perfectum matrimonium, cùm non concurrat? Alias duo, qui voto ſimplici caſtitatis adſtricti eſſent, & vtrique notum eſſet, non poſſent validè contrahere, vt dicebam in prima ratione. Eſt autem omninò eadem ratio, ſicut enim in iſto caſu prius eſt emiſſum votum, quàm contrahatur matrimonium: ita etiam in ſpecie huius illationis priùs natura, quàm perficiatur matrimonium, ſit iam per votum impeditus vſus matrimonij.

12. Secundò colligitur non vitiari matrimonium, ſi quis apponat conditionem de non exigendo debitum, cuius oppoſitum docuit Thomas Sanchez eadem diſp. 10. num. 4. Et ratio eſt manifeſta. Tùm quia ea conditio non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, vt dictum eſt. Tùm etiam quia ſequeretur, ſi quis impeditus voto, quo emiſſo non poteſt petere, licet teneatur reddere, cum alio ſciente illud impedimentum voti, contraheret, inualidum eſſe contractum, quia iam impeditus eſt vſus dominij. At non obſtante hoc impedimento validè contrahit, & transfert dominium ſui corporis, & accipit dominium corporis alterius ex communi omnium Doctorum ſententia, quæ votum ſimplex tantùm dicit eſſe impedimentum impediens. Ergo ſimili ratione poterit transferre etiam dominium impeditum voto ſub ea conditione, & voto: nulla enim eſt in hoc diuerſitatis ratio: ſi enim in ipſo fieri, & initio contractus illud impedimentum obſtat, cur non obſtaret, quod ex antecedenti voto, & pacto ſit iam impedimentum appoſitum? ſimul enim tempore ſequenti coniunguntur obligatio matrimonij & obligati

gati

Digitized by Google

gatio non reddendi debitum. Explico magis: quia quando ille, qui votum emiſit ante matrimonium, accedit ad contrahendum, tenetur habere conſenſum contrarium vſui matrimonij, quantum eſt ex parte ſua, alias peccat, & ſimiliter qui ſub ea conditione contrahit, habet conſenſum contrarium vſui, quantum eſt ex parte ſua, quandoquidem eam conditionem exprimit. Ergo ſi in vno caſu impeditur valor matrimonij, etiam in alio, aut in neutro.

13. Tertiò colligitur, quid dicendum in eo, quod quæri ſolet, an valeat matrimonium ſub hac forma: *Contraho tecum ſi ego minimè tenear debitum reddere, quoties tibi non licet exigere.* In quo Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 11. num. 2 & 3. ita diſtinguit. Si ſenſus ſit, vt poſſim negare, quoties habeo ius ad negandũ, quia tu non habes ius ad petendum, vt ſi adulteraueris, tunc conditio valet, neque vitiat matrimonium quia ea conditio ipſo iure ineſt. At ſi abſolutè & vniuerſè intelligatur: *Vt ego non tenear reddere, quoties tibi non licet exigere*, eſt contra ſubſtantiam matrimonij, & vitiat. Idem docuit Ludouicus Lopez dicto capite 42. pagina mihi 1080. columna 2. in fine. Petrus Ledeſma dubio 4. citat. circa ſolutionem ad primum, & ante illos Couarruuias ſecunda parte capite 3. §. 1. numero 6. Nituntur primò. Quia poſſunt occurrere multi caſus, in quibus vir peccet mortaliter exigendo, & vxor negare non poſſit, vt ſi vir emiſerit votum caſtitatis, vel petat affectu fornicario, vel dubitans an valeat, vxore ſciente eſſe validum. Secundò. Quia per matrimonium transfertur ius iuſtitiæ in corpus alterius, quamuis exigens aliquando peccet contra religionem vel contra temperantiam. Ergo conditio auferens ius iuſtitiæ coniugis eſt contra ſubſtantiam matrimonij, & illud vitiat. Talis autem eſt prædicta conditio, de qua loquimur.

14. At ego miror viros doctos eam ſententiam ſibi perſuaſiſſe ductos auctoritate Didaci Couarruuias. Eſt enim longè verius eam conditionem non vitiare matrimonium, etiam contractum in ordine ad copulam. Sic docuit Gabriel Vazquez loco citato diſput. 125. c. 6. n. 63. & c. 7. n. 77. Et ratio eſt facilis, & aperta ex doctrina, quam latè tradidimus in materia de ſcandalo, & trademus etiam infra lib. 5. cap. 18. & lib. 10. Quia hæc eſt regula generalis. *Quoties actus aliquis non poteſt ab alio fieri niſi malè, ſi fiat, non licet illi cooperari, ſicut neque petere ab aliquo actum, qui ab illo non poteſt fieri benè, vel malè, ſed neceſſariò malè*, & nunquam reperietur aliqua huius regulæ exceptio, aut caſus, in quo id liceat. Ergo coniugi illicitè petenti debitum non ſolùm non tenetur reddere, ſed potius tenetur non reddere, quando, ſi actus tunc fiat, non poteſt bene fieri ab eo, qui petit. Pone aliquem emiſiſſe votum caſtitatis, poteſt qui non emiſit exigere, non reddere, quia ille, qui votum emiſit, impeditus eſt ad petendum, non verò ad reddendum: & ita qui ſolutus voto petit debitum, non exigit ab alio, qui tenetur voto actum, quem non poſſit bene efficere, cùm votum non impediat debiti redditionem. At qui impeditus voto, petit, actum petit, qui non poteſt ab altero coniuge benè fieri, ſcilicet cooperationem ad actum petentis, qui malus eſt contra religionem, vel temperantiam. Hoc ergo ſuppoſito iam facilis colligitur ratio. Quia talis conditio iure ineſt, & licita eſt, & honeſta, & ad quam tenetur coniux, etiamſi non exprimatur. Quare ſicut coniux, etiamſi non explicetur, tenetur non reddere coniugi petenti cum manifeſto periculo vitæ corporalis petentis, ita etiam tenetur non reddere cum periculo animæ petentis.

15. Neque rationes in contrarium adductæ ſunt alicuius momenti. Ad primam enim dico nullum eſſe caſum, in quo coniugi peccanti in petitione debiti alter teneatur reddere. Nam ſi impeditus eſt voto, non poteſt petere, nec tenetur reddere, imo tenetur non reddere, vt dictum eſt. Si autem petat in loco ſacro, vel die prohibito, vel tempore menſtrui, ſpectandum eſt tunc periculum incontinentiæ petentis, quod ſi reuera interuenerit, tunc ex concurſu duorum præceptorum præualet vrgentius, & ceſſat obligatio minùs vrgentis, & ideò licitè petit, & tenetur reddere, quia licita eſt petitio. Similiter ſi qui petit exiſtimet matrimonium non valere, non poteſt exigere, neque alter coniux tenetur petenti annuere, donec dubius coniux deponat dubium, cùm petit, vel per intrinſeca principia, vel per extrinſeca, vt dicam lib. 10. Sed fefellit Auctores iſtos, quod viderent in his euentibus eum coniugem, qui neque eſt impeditus voto, nec dubius licite exigere, & impeditum vel dubium teneri reddere: cùm tamen ſit longè diuerſa ratio. Nam in eo coniuge impedito aut dubio petitio debiti eſt illicita, redditio autem licita, & ita coniux non impeditus petit ab impedito, quod licitè facere poteſt impeditus, quod tamen ſecus contingit, quando impeditus exigit, vt explicatum eſt, ſed de his dicam latè lib. 10. Nec verò ſecunda ratio eſt alicuius momenti. Non enim ea conditione impeditur transferri ius iuſtitiæ, ſed tranſlato iure iuſtitiæ impeditur vſus voto, vel conditione, quæ ineſt ex ipſa natura matrimonij, quia non poteſt transferri ius niſi ad licitum vſum corporum, vt notum eſt.

16. Quartò colligitur quid dicendum ſit de conditione non cohabitandi. In quo Petrus Ledeſma dicto dubio 4. in ſolut. confirmationis ad ſextum dicit, ſi ſit pactum de non cohabitando ad tempus, non vitiare matrimoniũ: at ſi

at ſi pactum ſit de non cohabitando ſemper, & in perpetuum, vitiare, & eſſe contra ſubſtantiam, quia habetur in definitione matrimonij indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Quod & probat Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 10. num. 5. Additque ſi eſſet pactum de abſtinendo à copula ſextis ferijs, vel certo quodam tempore, eſſe irritum matrimonium, quia eſt contra ſubſtantiam eius, nempe contra plenam, & totalem corporum traditionem. Sed mihi hæc diſtinctio non placet. Quare videndum eſt quid ſignificetur conditione non cohabitandi. Si enim ſignificetur ſeparatio etiã perpetua quoad torum, idem eſt iudicium, atque de conditione non copulandi, & ea non vitiat, vt dictum eſt. Si conditione non cohabitandi ſignificetur etiam ſeparatio domus, ſi id fieret ex conditione ſeruandi caſtitatem ad euitandum periculum lapſus, neque etiam eſſet contra ſubſtantiam propter eandem rationem. At ſi cùm matrimonium contrahitur in ordine ad copulam ex parte contrahentiũ, ſimul apponeretur conditio de non cohabitando, deſtrueretur conſenſus matrimonialis, vt dictum eſt. Repugnat enim omninò voluntas obligandi ſe ad non cohabitandum cum voluntate obligandi ſe ad vacandum actibus coniugalibus.

17. Quintò colligitur idem à fortiori dicendũ de conditione abſtinendi ſextis ferijs. Tum quia non eſt contra ſubſtantiam, vt dictum eſt, ſicut ſi contraherent ſub conditione abſtinendi diebus prohibitis ab Eccleſia. Quid enim obſtat, cùm iure inſit? Ergo etiam hæc conditio abſtinendi ſextis ferijs non obſtat ſubſtantiæ matrimonij, ſicut etiam licet paciſci, ne intra bimeſtre conſumment, & ad id ſe voto aſtringere, imò & ſe obligare voto tranſeundi ad religionem intra id tempus. Quod ſi hoc non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, vt fatetur Thomas Sanchez diſput. 10. cit. numero 6. cur erit contra ſubſtantiam conditio de abſtinendo aliquibus diebus ab actu coniugij? Quod enim ea conditio de bimeſtri abſtinentia iure inſit parum refert. Si enim ea eſſet contra ſubſtantiam, ineſſe non poſſet, & hoc ipſum, quod iure inſit, argumentum eſt temporalem abſtinentiam, ſi deducatur in conditionem, non eſſe contra ſubſtantiam matrimonij. Adde, vt ipſe Thomas Sanchez eodem numero fatetur, licet contrahere matrimonium ſub voto, & conditione conuolandi ad religionem ſtatim poſt conſummationem, quo tranſitu omnino impeditur tempore ſequenti vſus matrimonij. Ergo & poterit etiam ſub conditione continentiæ ad tempus iniri matrimonium. Quod enim iure inſit ea poteſtas tranſeundi, non impedit, imò magis oſtendit huiuſmodi abſtinentiam non eſſe contra ſubſtantiam, & ex conſequenti, neque votum aut pactum de illa abſtinentia. Maximè cùm licet poteſtas tranſeundi ad religionem ante conſummationem, vel poſtea de conſenſu vtriuſque, inſit matrimonio, obligatio tamen tranſeundi non ineſt. Quare ſi ea obligatio apponi poteſt, cùm contrahitur matrimonium ex ſententia Thomæ Sanchez, cur non poterit obligatio abſtinendi certis quibuſdam diebus?

CAPVT XII.

Explicantur duæ aliæ conditiones, quæ afferuntur à Pontifice contra ſubſtantiam matrimonij.

SVMMARIVM.

Quomodo nonnulli intelligant illam conditionẽ: ſi tuum corpus adulterandum tradideris, n. 1.
Prima pars vera intelligentia, num. 2.
Secunda, & tertia, num. 3. & 4.
Nullum matrimonium eſſe apud infideles animo habendi tot vxores, quot legibus illorum licet. numero 5.
Quid de illa, donec aliam inuenero. n. 6.
Item matrimonium nunc eſſe nullum ex conditione dandi libellum repudij. num. 7.
Quid ſi iſta conditiones ab vno tantùm adhibeantur, & alter neque neget, neque contradicat. n. 8.
Exponitur cap. aliquando 32. quæſt. 2. n. 9.
Quid ſi poſt expreſſam conditionem contra ſubſtantiam copulentur. Quorundam opinio. n. 10.
Vera ſententia. numero 11.

SECVNDVM exemplum conditionis contrariæ ſubſtantię matrimonij, quod adducit Pontifex in d. capite fin. hoc eſt, *Si corpus tuum adulterandum tradideris*. Sed Angelus in ſumma, verbo *matrimonium* 3. n. 11. dicit hanc conditionem non eſſe contra ſubſtantiã matrimonij, ac ſubinde non vitiare matrimonium, ſed tantùm reijci vt turpem. Ratio quæ illum mouet, hæc eſt, quia ad fidem matrimonij, & eius finem ſufficit, quod vxor debitum viro reddat, quoties exiget. Ergo ſubſtantiæ matrimonij non repugnat, quod illa adulterium committat, & conſequenter illa conditio non eſt contraria matrimonio. Addit tamen Angelus in eo ſenſu vitiare matrimoniũ, ſi ita intelligatur, *ita vt mihi non tenearis reddere*, ſic enim eſt contra ſubſtantiam, quia eſt contra tranſlationem dominij corporis.

2. Cæterum, vt explicem quod ſentio, dico primò. Si ſenſus huius conditionis eſt, is quem Angelus vltimo loco dicebat: *Si te adulterandam tradideris, ita vt mihi non tenearis reddere, neque vlla committatur iniuſtitia*, planè eſt contra ſubſtantiam matrimonij, & tranſlationem dominij corporis: tranſlato enim

enim dominio non poſſet non eſſe iniuſtitia in adulterio. Vnde qui vult non eſſe iniuſtitiā in eo, quod ſuum corpus tradat alijs, vult ſine dubio non transferri dominium corporum. Et ſimiliter, qui vult alterum coniugem non teneri ad reddendum, cùm contrahit ordinario modo, vult etiam non transire dominium corporis, & eo ipſo deſtrui conſenſum requiſitum ad matrimonium.

3. Deinde dico. Si ea conditio, *dummodo corpus tuum adulterandum tradideris*, intelligatur poſita in vim conditionis, & ſuſpendens perfectionem contractus matrimonij, ſi de vero adulterio loquatur, repugnat cum voluntate matrimonij, cum non poſſit eſſe verum adulteriū niſi conſtante matrimonio, vt dixi ſupra cap. 8. Si verò ponatur adimplenda ante matrimonium, & non intelligatur de vero adulterio, turpis tantum eſt, & reijcienda. Quia ea ratione non pugnat cum conſenſu matrimonij, cùm priùs debeat eſſe fornicatio, quam matrimonium perficiatur, vt dixi etiam de alia conditione cap. præcedenti.

4. Denique dico. Si ea conditio, ponatur reſolutiue, vel in modum pacti implendi poſt matrimonium contractum, nullum eſt matrimonium, & vitiat etiam vt ſonat intellecta. Eſt communis Doctorum ſententia, quam tenet Adrianus in 4. quæſt. 9. de matrimonio, Syluest. verbo *matrimonium*, 4. qu. 6. vbi docet ad bonum fidei in matrimonio vtrumque pertinere, & debitum non negare coniugi, & alteri non commiſceri, Soto in 4. diſt. 29. q. 2. art. 3. ad 1. Couarr. 2. p. c. 3. §. 1 n. 2. Petrus Ledeſma dub. 4. citat. in ſolut. ad 7. Thomas Sanchez locis citatis & alij. Ratio huius deſumitur ex eo, quod docet D. Thomas in 4. diſt. 32. quæſt. 1. art. 2. & communi Doctorum ſenſu receptum eſt, fidē coniugalem includere duo, & reddere coniugi debitum, & alteri non commiſceri. Prior eſt obligatio præcepti affirmatiui, quæ obligat ſemper, ſed non pro ſemper. Secunda eſt obligatio præcepti negatiui, quod obligat ſemper, & pro ſemper. Cùm ergo ex matrimonio ſequatur tanquam paſſio hæc obligatio præcepti negatiui, non poteſt ſtare cum conſenſu neceſſario ad matrimonium voluntas obligationis ad oppoſitum illi obligationi præcepti negatiui.

5. Ex his colliges nullum eſſe matrimonium nunc apud infideles contractum animo, vel cum conditione habendi tot vxores, quot illis legibus ethnicis permittuntur. Quia licet polygamia non ſit directè contra finem matrimonij, attamen nunc, cùm ſit à Chriſto ſublata, obſtat ea conditio fidei coniugali de non commiſcendo alienis, & ita etiam ignorata ab illis vitiat matrimonium, quia in re nō eſt nunc conſenſus requiſitus ad matrimoniū, vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 12. num. 4. Atque ex hoc deſumi poteſt optima ratio eius, quod Gregorius XIII. conſtituit in quodam Breui de diſſolutione matrimonij Indorum, quando alter ex eis ad fidem conuertitur, quod referam infra lib. 9.

6. Tertium exemplum adductum à Pontifice eſt, *donec aliam ditiorem inuenero*. Quæ cōditio, vt dixi cap. 8. non poteſt accipi implenda ante perfectum matrimonij. Si autem ſumatur ſiue reſolutiuè ſiue in vim pacti, vitiat contractum, cùm ſit contra eius ſubſtantiam, quæ perpetuitatem includit.

7. Ex his colligitur matrimonium contractum à Iudæo, vel pagano nunc, ſub conditione dandi libellum repudij iuxta eorum leges, eſſe nullum: quia iam poſt Chriſtum ſublatum eſt repudiū, nec licet, ſicut licebat antea, quare eſt contra firmitatem matrimonij, de quo videndus Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 12. num. 3. & 5. Non autem eſſet eadem ratio ſiquis contraheret cum animo dandi libellum repudij, & deſerendi vxorem quoad vinculū, cùm Deus reuelaret. ea enim conditio iure ineſt, cùm Deus poſſit diſſoluere: ſicut neque eſt contra eius ſubſtantiam conditio de diſſoluendo matrimonio per profeſſionem ſolemnem in religione: neque in infideli conditio de diſſoluendo per tranſitum ad fidem catholicam, altero renuente tranſire, & cohabitare, cùm hæc ipſo iure inſint.

8. Sed ſupereſt explicandum circa has cōditiones contrarias ſubſtantiæ matrimonij, an ſi ab vno tantum adhibeantur, & alter, neque explicet ſe contradicere, vel repugnare, ſed pure contrahat, ſit matrimonium validum? Non pauci valere dicunt. Sic multi ex iuris peritis, quos refert Thomas Sanchez dict. lib. 5. diſp. 13. num. 1. Potiſſimum argumentum deſumitur ex textu in c. aliquando 32. quæſt. 2 & Thomas Sanchez hanc opinionem putat eſſe probabilem. Alij dicunt eſſe ſponſalia, non tamen matrimonium: ſed ſine vllo fundamento. Quare verius eſt non eſſe matrimonium. Sic tenet Petrus Ledeſma dub 4. cit. in ſolut. ad 8 qui & alios refert, & magis probabilem putat Thomas Sanchez diſput. 13. cit. num. 5. Ego tamen cum Petro Ledeſma non ſolùm hanc ſententiam exiſtimo eſſe magis probabilem, ſed etiā oppoſitam nullam prorſus habere probabilitatis ſpeciem. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia vinculum matrimonij claudicare non poteſt, ſed reſultat ex conſenſu duorum mutuo neceſſario ad matrimonium: at conſenſus eius, qui conſentit ſub conditione contraria ſubſtātiæ matrimonij, non eſt is, qui ad coniugium requiritur. Ergo ex illo & altero pure contrahente non poteſt oriri vinculum matrimonij. Quod non tantùm verum eſt in foro conſcientiæ, ſed etiam in foro externo, dum conſtaret de conditione expreſſa poſita ab vno contra ſubſtantiam matrimonij. Nec verò hoc exiſtimo verum in matrimonij contractu ſolùm, ſed etiam in quolibet alio, itaque de omnī alio contractu dicendum eſt eſſe inualidum, quoties conditio contra ſubſtantiam matrimonij

Digitized by Google

nij ab vno tantùm apponitur. Et quidem ſi iure naturali ſermo ſit, facilè probatur, a vnus contrahentium non conſentit, niſi poſita conditione prædicta, & ita ſubſtantia ntractus pendet á mutuo conſenſu vtriuſe. Ergo quando conſenſus vnius non eſt ſufficiens ad contractum, non poteſt fieri cõtraus validus. Deinde ex iure poſitiuo oppoſitũ on conſtat, aut ſic contrahentes cogendos eſ- ad contrahẽdum. Quod ſi quis dicat, ſi vnus ntùm apponit conditionem, & alter contraicit, conditio illa non videtur appoſita cõtratui, atque adeò erit validus. Reſpondetur, ex oc tantùm, quod alter contradicit, non poſſe olligi validum fuiſſe cõtractum, ſed vnum ex is voluiſſe contrahere cum ea conditione, umque alius nolit ea conditione appoſita cõtractum celebrare, conſtat fuiſſe nullum.

9. Nec verò his obſtat text. in d. c. *aliquando*, ad quem reſpondet Thom. Sanchez textum non loqui de conditione de ſumenda potione ſterilitatis, ſed tantùm de ea in mente retenta, ſic autem non obſtare matrimonio. Verùm iã oſtendi ſup lib. 1. c. penult. etiam mente retentas has conditiones contra ſubſtantiam vitiare, quia cum eo animo non ſtat animus, neque conſenſus ad matrimonium neceſſarius. Quare optimé explicat Pet. Ledeſ. ex textu illo non colligi matrimonium, neque ab vno, neque ab vtroque fuiſſe ab initio contractum, poſita cõditione contraria. Sed matrimonium fuit purè contractum, & poſteà vel vterque, vel alter curauit de ſumenda potione ſterilitatis. Dicit autem textus non eſſe coniugium, & miſceri meretrici nõ coniugi, nõ quia nõ ſit verũ matrimonium, ſed quia faciunt contra iura coniugij. Alias quomodo poſſet dicere Auguſtinus, cuius eſt textus ille, quando vnus tantùm eam conditionem habet, vnum eſſe coniugem, aliũ verò non, ſed meretricem, cùm id impoſſibile ſit in eo mutuo nexu coniugij.

10. Sed quid dicendum erit, ſi poſt adhibitam eam conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonij copulentur, an tunc valebit matrimonium? Nonnulli dicunt valere, quia iam per copulam oſtendit ſe à conditione recedere, argumento text in c. *per tuas* 3. *de cond. appoſ.* Probabile iudicat Thomas Sanchez citatis alijs d. diſp. 13. n. 4. & 5. Alij dicunt ante Tridentinum valuiſſe illud matrimonium, & ex conſequenti in locis, vbi quoad hoc non eſt receptum Tridentinum, at poſt Tridentinum iam non eſſe locum eiuſmodi matrimonio.

11. Mihi verius videtur etiam copula ſecuta non eſſe matrimonium, vt docet Petrus Ledeſma loco citat. dub. 4. in ſolutione ad 8. imò idem dicendum ſiue ante, ſiue poſt Tridẽtinum, vt ibidem veré docet. Ratio eſt, quia matrimonium illud fuit à principio nullum, vt dictum eſt. Ergò copula poſteà ſecuta nõ efficitur validum. In quo vides longè diuerſam eſſe rationem ab ſpecie text. in d. c. *per tuas*. Nã ibi ſermo eſt de ſponſalibus validis, conditionatis tamen, id eſt celebratis ſub conditione licita, cuius euentus expectandus eſt, & ideò ſecuta copula ante euentum conditionis, præſumitur à conditione recedere. In hoc autem caſu nullus omninò fuit conſenſus matrimonij, cùm deſtructus fuerit conditione appoſita contra eius ſubſtantiam: neque ſponſalium. Tũ quia illa non erant ſponſalia, tum etiam, quia vt dicam infra ſuo loco, etiam ſponſalia cum conditione contraria ſubſtantiæ matrimonij, quæ in matrimonium refundatur, ſunt inualida. Ergo non eſt vnde præſumatur conſenſus matrimonij in hoc caſu, ſicut in illo. Hæc tamẽ intelligenda ſunt, ſi ea conditio ab vno tantùm expreſſa ponatur in vim pacti, vel reſolutiue. At ſi ponatur ſuſpenſiuè, ita vt nolit contractum matrimonij perfici, donec ea conditio ſit exhibita in re, cùm iam ſuprà ſæpe dictum ſit hanc non eſſe conditionem cõtra ſubſtantiam, ſed tantùm turpem, & ideò reijci, & circunſcribi, matrimonium erit ab initio purum, & ſecuta copula etiam id oſtendet. Quæ omnia conſtant ex dictis in hoc cap. & præcedentibus.

CAPVT XIII.

An in matrimonio apponi poßit aliqua conditio, & quem habet effectum?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Matrimonio apponi conditionem poſſe, & illa ſuſpendi quorundam opinio, num. 2.
Matrimonio non poße apponi vllam conditionem quæ ſuſpendat, num. 3.
Quædam diſtinctio pro explicatione veræ ſententiæ, num. 4.
Fundamentum veræ ſententiæ, n. 5. oſtenditur primò ex c. ſuper eo de condit. appoſ. ibid.
Variæ interpretationes adducuntur, & reijciuntur num. 6. 7. 8. 9 10. & 11.
Secunda probatio ex c. per tuas de cond. appo. n. 12.
Tertia, & quarta probatio ex ratione. n. 13. 14.
Quædam acuta explicatio primæ ſententiæ, nu. 15. reijcitur, num 16.
Quo ſenſu intelligatur conditionem non apponi matrimonio, ſed conſenſui, num. 17. 18.
Quem effectum habeat conditio appoſita matrimonio, num. 19.
Cui contractui ſtandum, cùm quis contraxit cum duabus ſub conditione, num. 20.
Quid ſi conditio ſecundi contractus priori loco impleatur, num. 21.
Ex contractu conditionali tranſire obligationem ad hæredes, num. 22.
Contractu celebrato ſub conditione non poſſe iam grauamen addi, neque reuocationem habere locum, num 23.
Fundamenta primæ opinionis diluuntur, n. 24.

Digitized by Google

1. DIximus hactenus quæ conditiones reddant nullum matrimonium, quales ſunt contra ſubſtantiam, & quæ etiam purum relinquant, quales ſunt turpes, aut impoſſibiles: nunc oportet agamus de conditionibus honeſtis, vel indifferentibus, & explicemus, quem effectum habeant in matrimonio, cùm illi apponuntur.

2. Non pauci in eo conueniunt, vt ſentiāt matrimonio apponi poſſe conditionem, & eā appoſitam ſuſpendere contractum matrimonij vſque ad euentum conditionis. Hæc opinio cenſetur eſſe communis, & eam tenere debēt, ſi conſequenter loquantur, quicunque docent matrimonium ſub conditione cōtractum, poſita conditione, non egere nouo conſenſu, ſed ſtatim purificata conditione valere, quos referam c. ſequenti. Inducuntur ex nonnullis canonibus, in quibus matrimonio apponitur cōditio c. *de illis, & c. ſuper eo, & c. fin. de condit. appoſ.* & alibi ſæpè. Deinde exemplo aliorum cōtractuum ciuilium, qui celebrantur ſub cōditione, vt contractus emptionis, donationis, & alij, & ſimiliter legata ſub conditione relinquuntur. Ergo idem de iſto contractu dicendū eſt, cur enim non dicatur, nulla ratio eſt.

3. Ego tamen verius exiſtimo, matrimonio non poſſe apponi vllā conditionē, quæ ſuſpendat: ſed ſi ponatur in vim conditionis tantùm, eſſe contractum ſponſalium, & non matrimonij. Hanc ſententiam tenere debent quicunque docent matrimonium poſita conditione egere nouo conſenſu, & non ſufficere priorem, in quo non loquitur conſequenter Thom. Sanch. vt ſtatim oſtendam. Sentit etiam expreſſe eſſe ſponſalia tantùm Grego. de Valent. q. 2 puncto. 3. Rebel. lib. 2. de matrimonio q. 10. ſect. 6. & probabiliorē putat Pet. Ledeſm. q. 47. de matrim. a. 5. dub. 1. de condit. honeſtis poſt. 2. concluſ. Idem docet Cuiatius c. *1. de condit. appoſ.* vbi dicit nullam conditionem, quæ ſuſpendat, apponi poſſe matrimonio.

4. Sed pro huius ſententiæ explicatione ſuppono prius, ſi conditio etiā honeſta ponatur reſolutiuè vitiat contractum, & non ſuſpendit, vt dixi ſuprà c. 10. contra Cuiatiū, & alios. Deinde ſi ponatur in vim pacti non ſuſpēdit, ſed matrimonium eſt purum, cum obligatione tamen præſtandi, quod in pactum deductum eſt, vt ex dictis conſtat. At ſi ponatur in vim conditionis, quaſi prius ratione implenda ſit cōditio, quam matrimonium valeat, vel perfectum ſit, verum exiſtimo, quod docet ſecunda ſententia, non apponi eam cōditionem matrimonio, neque eſſe matrimonium, ſed ſponſalia.

5. Huius ſententiæ vnicū tantùm fundamētum eſt, & ad quod cætera reuocantur. Quia ad matrimonium requiritur conſenſus verè de præſenti, vt notum eſt. Sed ille conſenſus, quantumcunque verba ſonent de præſenti, non eſt de præſenti, ſed de futuro. Ergo non eſt ſufficiens ad matrimonium, ſed ad ſponſalia. Maior nota eſt, & tota difficultas eſt in explicanda, & probanda minori. Quam diuerſimodè oſtendere conabor, & iure & ratione. Ex iure quidem primò ex c. *ſuper eo, de condit. appoſ.* vbi cùm quæſitum eſſet ab Vrbano III. An qui in quandam fœminam conſenſit, ſi pater eius præſtaret aſſenſum, ſit ad matrimonium contrahendum compellendus? Reſpondet Pontifex deficiente conditione non eſſe compellendum ad contrahendum, & addit illum non eſſe conſenſum de præſenti, licet per verba de præſenti euidenter exprimatur. In quo iam conſtat agere Pontificem de eo, qui per verba [illegible] ræſenti contraxit ſub hac forma *contraho t[illegible] pater meus præſtet aſſenſum, vel patri meo p[illegible]uerit.* Duplici ratione fauet Pontifex. Primò, quia dicit, antequam patris volūtas intercedat, non eſſe cogendum ad matrimonium contrahendum. Ergo intercedente patris voluntate cogendus erat. Ergo adhuc pendente conditione non erat conſenſus de præſenti, aliàs non cogeretur ad contrahendum præſtito paterno conſenſu. Deinde nobis fauet, quia dicit illum fuiſſe conſenſum de futuro. At matrimonium perficitur conſenſu de præſenti. Ergo ille conſenſus conditionatus non fuit de præſenti, & ex conſequenti neque matrimonij, ſed ſponſalium.

6. Varijs modis huius textus difficultatem eludere conati ſunt Doctores oppoſitæ ſententiæ. In primis quidā dicunt hunc textum intelligendū eſſe de eo, qui non tantùm, vt conditionem poſtulauit conſenſum paternum, ſed etiam in eum reiecit ſuum conſenſum, vt illi contulerit poteſtatem contrahendi, ſicut cōceditur procuratori, & ita non mirum, ſi non eſſet conſenſus de præſenti, ſed de futuro. Sed hęc interpretatio ex ipſo textu refellitur, quia dicitur, *niſi voluntas patris poſtmodum acceſſerit, non eſſe cogendum ad matrimonium contrahendū.* Ergo non eſt voluntas filij ita collata in voluntatem patris, quaſi in procuratorem, vt eius nomine contrahat. Quia ſi eo modo collata eſſet, non eſſet neceſſarium, vt accedente conſenſu patris ille alter contraheret, ſicut procuratore legitimè contrahente non eſt neceſſariū denuò contrahat, qui mandatum dedit.

7. Alij reſpondent id eſſe peculiare, *ſi pater voluerit, vel ſi alius etiam extraneus voluerit,* ſiue ponatur in contractu matrimonij, ſiue in quouis alio. Quia quoties meus aſſenſus in tertium alium reijcitur, ita vt eius voluntas mea cenſeatur, non dicitur eſſe meus conſenſus præſens, donec alterius conſenſus exiſtat: meus enim cōſenſus, & alterius vnum moraliter cenſentur. Vnde ſi contractus requirit conſenſum de præſenti, revera nō celebratur, quia non eſt præſens conſenſus. Quare cū illi contrahentes ſuū conſenſum in patris cōſenſum reiecerint, manifeſtum videtur eorū conſenſum non eſſe de præſenti, quia non erat præſens patris conſenſus,

Digitized by Google

s, qui moraliter eorum filij conſenſus cẽ-ur, ſed tantùm fuit conſenſus expectandi s voluntatem, atque adeò inſufficiens ad imonij contractum. Atque id videtur Pō-indicare in eo capite. Cùm enim dixiſſet enſum illum, quamvis per verba de præ-euidenter exprimatur, non eſſe habende præſenti, rationem ſubdit: *Quia in a-arbitrio non habito, ſed habendo conſiſtit*, & n dixerat conſenſum liberum non eſſe, in alieno arbitrio collocatur. Et in hac ditione expreſſè conſenſum eſſe de futuro ianc rationem, fatetur Rebellus ſect. cit. n. 42.

. Hæc interpretatio mihi aliquando pla-in prima editione lib. de Impedimentis trimonij, & ea commotus, iudicaui hunc tum non eſſe efficacem ad hanc ſententiã, qua agimus, comprobandam. Sed nunc om-iò diſplicet. Et in primis pugnat contra eam io facta contra præcedentẽ. Si enim in eius luntatem collata eſſet voluntas contrahen-um, ita vt moraliter eorum voluntas vna tã-m cenſeatur, ſicut voluntas procuratoris, & andatarij, non eſſet neceſſarium poſtea cõ-ahere matrimonium. Deinde quia iam ſaltẽ ibemus, quoties conſenſus contrahentium ndet à conditione, quæ eſt in alterius extra-ei vel contrahentis poteſtate, non fore ma-imonium, ſed ſponſalia & conſenſum de fu-ro. Itaque ſi dicas: *Contraho tecum, ſi dederis ibi pecunias, ſi pater conſenſerit, ſi Titius Capito-um aſcenderit*, & denique ſub conditione po-eſtatiua, non erit matrimonium. Quod cõſtat, uia eodem modo erunt vera verba Pontificis *ùm eiuſmodi conſenſus non ſit habendus de præ-enti, licet per verba de præſenti euidenter expri-natur, quia in alieno arbitrio non habito, ſed habẽ-do conſiſtit*, & pariter etiam dici poterit de ea conditione, id quod initio dixerat Pontifex, *cũ conſenſus liber dici non poſſit, qui in alieno arbitrio reſeruatur*. Vnde Cuiacius in d cap. 1. *de condit. appoſ.* docuit ſolam hanc conditionem poſſe apponi ſuſpenſiuam matrimonij, quia non efficit matrimonium, ſed ſponſalia. Nõ ergò poteſt eſſe vniuerſaliter verum quãcunque cõditionem iure non improbatam adiectam matrimonio ſtare cum conſenſu matrimoniali. Sed præterea etiam eadem interpretatio reijcitur, quia eadem prorſus ratio eſt de hac cõditione, & de alijs, quæ ſunt de futuro contingenti, etiamſi mixtæ, vel caſuales ſint, & codẽ modo conuenit omnibus illis definitio Pontificis, & eius ratio, quod ſic oſtendo. Conſenſus illius, qui contrahit de præſenti cum aliqua ſub conditione, *ſi pater præſtet aſſenſum*, dicitur à Pontifice non eſſe de præſenti, ſed de futuro, & non ideò dicitur eſſe de futuro quia cõſenſus contrahentium collatus ſit in conſenſum patris tanquam procuratoris, & contrahentis nomine filij, vt oſtenſum eſt. Ergò ex eo ſolũ, quod pendebat ab exiſtentia conſenſus paterni in tempore futuro tanquam à conditione. Sed eadem ratio militat in quacunque alia cõditione de futuro contingenti, pendet enim conſenſus ab exiſtentia eius conditionis in tẽpore futuro. Ergò pariter ille conſenſus ſub hac conditione explicatus non eſt de præſenti, quia conſiſtit in futura re, non facta, ſed faciẽda. Simile enim eſt quantum ad hoc, factum quod conſiſtit in patris voluntate, & factum quod conſiſteret in aduentu nauium ex Aſia, aut morte alterius.

9. Tertiò reſpondent alij in dicto caſu cõſenſum illum eſſe de præſenti, & ex conſequẽti matrimonialem, pendentem tamen à futuro euentu. Vnde cùm Pontifex dicit cõſenſum illum non eſſe de præſenti, intelligendum eſt non eſſe de præſenti perfecto, & abſoluto, ſed conditionali. Similiter cùm dicit non eſſe cõpellendum ad contrahendum matrimonium, niſi poſita conditione, verbo illo *contrahendi matrimonium*, ſignificat tantùm conſummationem matrimonij iam contracti. Idque ſic dicẽdum videtur, quia à Pontifice quæſitum erat, vtrum ſit ad conſummandum matrimonium compellendus. Ergò quando reſpondet Pontifex poſita conditione compellendum ad contrahendum, intelligitur de conſummatione iã contracti matrimonij, vt correſpondeat reſpõſio interrogationi, iuxta text. in c. *qualiter & quando, de accuſation.* Sic Thomas Sanchez diſp. 4. n. 8. iunctis his quæ dicit num. 5.

10. Sed hæc interpretatio non ſatisfacit difficultati propoſitæ, & refello vtranque partem interpretationis ſigillatim. Non placet quod primò dicit, conſenſum illũ eſſe de præſenti, conditionali tamen, & ſic intelligi Pontificem, cũ dicit non eſſe de præſenti, hoc eſt, perfectum. Planè enim, & apertè dixit Pontifex non ſolùm non eſſe de præſenti, quia non eſt de præſenti perfecto, ſed acutè contemplatus vim eius conſenſus dixit non eſſe de præſenti, quamuis id ſonent verba, ſed de futuro, & reddit rationem, quia conſiſtit in conſenſu non habito, ſed habendo. Ergo conſenſus ille re vera eſt habendus, & futurus. Deinde vrgeo quod Pontifex dixit conſenſum illũ non eſſe habitum de præſenti, licet per verba de præſenti euidentiùs exprimatur. Ergo conſenſui negat eſſe de præſenti eo modo quo concedit verbis expreſſionem illius de præſenti. Sed verba exprimunt illum conſenſum de præſenti imperfecto, & conditionato, nõ abſoluto. Ergo negat conſenſui eſſe de præſenti, ſed tantum reuera eſſe de futuro. Atque ex his refellitur, quod ſecundo loco dicit, ſcilicet verbo *contrahendi matrimonium*, intelligi conſummationem matrimonij. Nam quamuis poſſet dici ea reſponſione Pontificem docere voluiſſe interrogantem, etiam aliquid amplius faciendum ſupereſſe poſt conſenſum paternũ, ante conſummationem, ſcilicet contrahere matrimonium, vel interrogantem verbo il-

Digitized by Google

lo *conſummandi*, vtrumque intellexiſſe, oſtenditur tamen Pontificem propriè vſum, verbo *contrahendi*, quia dixit in ſecunda parte capitis conſenſum illum eſſe tantùm de futuro, & iudicari non poſſe pro conſenſu de præſenti. Ergo non potuit verbo *contrahendi*, intelligere conſummationem matrimonij iam contracti, ſed celebrationem contractus, cùm non poſſit eſſe matrimonium cum conſenſu tantùm de futuro, ſed de præſenti.

11. Denique reſpondet Petrus Ledeſma, loco proximè citato paulò ante ſecundam concluſionem, Pontificem ibi non dicere, quod poſt euentum conditionis ſit compellendus contrahere, ſed quod nondum poſita conditione non eſt compellendus. Sed certè vtrumque dicit. Cùm enim in ſecunda parte capitis explicet conſenſum illum tantùm eſſe de futuro, planum relinquit eſſe compellendum contrahere poſita conditione, cùm vſque ad euentum conditionis tantùm fuerit conſenſus de futuro, qui non eſt ſufficiens ad matrimonium, ſed ad ſponſalia.

12. Secundò probatur eadem minor ex ca. *per tuas, de condit. appoſ.* vbi expreſſe agitur de contractu per verba de præſenti celebrato, ſub conditione, *ſi pater & patruus conſentirent*, reſtiterunt illi, ſed antequam reſiſterent, contrahentes copulati ſunt. Reſpondet Pontifex in hæc verba; *Quod cùm liquidò conſtet, quod poſt contracta ſponſalia carnalis eſt inter eos copula ſubſecuta, pro matrimonio eſt præſumendum, quia videntur à conditione appoſita receſſiſſe. Nam etſi probatum ſit, quod poſtquam pater, & patruus contradixere ſponſalibus, idem vir mulierem illam carnali coniunctione cognouerit, non eſt tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipſe cognouiſſet eandem, pater eius, & patruus contradicere curauiſſent.* Hæc Innocentius. Quæ verba ſic expendo. In primis Pontifex contractum illum per verba de præſenti celebratum non appellat matrimonium, ſed ſponſalia. Et quamvis etiam aliquando ſponſalium nomine ſoleat matrimonium ſignificari: attamen in præſenti locum habere non poteſt. Loqui enim de ſponſalibus, vt à matrimonio diſtinguuntur, oſtendit illud, quod vtriuſque mentionem facit, & dici pro matrimonio eſſe præſumendum poſt copulam, quia videlicet ante copulam tantùm erant ſponſalia. Deinde quia ad controuerſiam propoſitam decidendam recurrit Pontifex ad præſumptionem iuris, & de iure, quæ conſiſtit in copula habita poſt ſponſalia, qua ſponſalia tranſeunt in matrimonium, *cap. is qui fidem, de ſponſal.* Ergo ſentit illa ſub ea conditione contracta non eſſe matrimonium, ſed tantùm ſponſalia.

13. Tertiò probatur eadem minor, quia in his qui contrahunt de præſenti, impediti aliquo impedimẽto, ſub conditione tamen, *ſi Papa diſpenſet*, non poteſt ille eſſe conſenſus matrimonij ſed ſponſaliorum tantùm. Ergo idem in alijs conditionibus dicendũ eſt. Antecedes patet, quia cũ eo impedimento non poteſt eſſe legitimus conſenſus, qui ad matrimoniũ ſufficiat. Et probo ex iure à ſimili manifeſto. Quia cùm impuberes contrahũt per verba de præſenti, etiamſi illi intendant efficere matrimonium, quia tamen iure ineſt, ea conditio ſuſpenſiua ſi ad pubertatis annos perueneris, non ſunt matrimonium, ſed ſponſalia, vt declarat Innocentius 3. *in cap. fin. de deſponſat. impub. & c. vnico, eodem in 6.* vbi expendo verba illa Bonifacij 8. *qui valuit vt potuit, & non ſicuti agebatur* Vnde & in huiuſmodi ſpecie etiam Pa[illegible]mitanus, qui docuit eſſe verum conſenſum matrimonij in alijs conditionibus, in iſta negat eſſe matrimonium, & ita indigere nouo conſenſu poſt euentum conditionis, eſtque hæc ſententia communis inter ipſos Canoniſtas & Theologos, vt conſtat ex his, quos refert Thomas Sanchez d. lib. 5. diſp. 8. n. 9.

14. Quartò probatur eadem minor, ſcilicet, tantùm eſſe conſenſum ſponſalium ratione. Quia eo tempore pendente conditione, ſi contrahat purè cum alia, valet hoc matrimonium, ſicut ſponſalia per matrimoniũ diſſoluuntur. Item ſi quis cum aliqua contrahat de præſenti ſub conditione, & poſteà etiam ſub conditione cum alia, ſi huius primò adimpletur conditio, iſtud ſecundum matrimonium valet ex eorum Doctorum ſententia, non primum. Item ante euentum conditionis licet reſilire mutuo conſenſu. Quæ omnia indicant re ipſa tantum eſſe conſenſum ſponſalium. Et ratio quaſi à priori eſt. Quia, vt dixi ſuprà iſto lib. c. 1. hæc eſt notiſſima in iure differentia inter obligationem in diem, & obligationẽ ſub conditione: quod obligatio in diem ſtatim oritur: & quamuis ante diem peti non poſſit, attamen ante diem debetur, & de præſenti obligatio eſt, & inde eſt vt cedat dies legati: & ſi antè diem decedat legatarius, tranſeat ad hæredes, neque intercidat aut pereat legatum. At quando eſt obligatio conditionalis, neque debetur antè impletam conditionem, neque cedit legato dies, & ſi eo tempore antè euentum conditionis moriatur legatarius, non tranſit ad hæredes ius legati, ſed perit legatũ. Ex qua recepta & veriſſima doctrina, manifeſtum eſt obligationem, quę naſcitur ex contractu conditionali, non eſſe obligationẽ præſentem eius contractus, ſed tantùm eſſe quaſi promiſſiones contractus, qui poſita conditione fieri debent, & compelluntur facere contrahentes.

15. Verùm poſſet aliquis primam ſententiam magis explicando dicere ad hæc omnia, quando matrimonium conſenſu conditionali perficitur, conſenſum quidem eſſe de præſenti ſuſpenſum tamẽ, & nondum parere obligationem

tem, quæ eſt vinculum matrimonij in facto iſſe, donec eueniat conditio. Itaque conſenſum de præſenti eſſe, obligationem tamen, quæ naſcitur ex conſenſu vinculi matrimonialis nondum exſtare. Exemplis res iſta declarari poteſt. Cùm quis profert verba formæ ſacramēti, quamdiu durat prolatio, manet ſuſpenſa ſignificatio, & effectus non ſequitur, donec completa ſit prolatio & ſignificatio. Ita ergò antequam eueniat conditio, ſuſpenſus eſt conſenſus, vt non pariat effectum, hoc eſt, obligationem vinculi; poſito autem euentu conditionis, tunc quaſi accedente iam vltimo complemento conſenſus præſentis, ponitur obligatio. Declararique ampliùs poteſt. Ponamus conſenſum neceſſariò duraturum per aliquod tempus, donec impleretur illud tempus, nondum diceretur conſenſus obligationem parere, niſi quando acceſſerit vltimum inſtans temporis: in quo conſenſus finiretur. Sic ergo conſiderandum eſt tempus vſque ad conditionis euentum, donec enim eueniat nondum eſt perfectus conſenſus, & ideo habet locum reuocatio & contractus purus cum alio, quia cùm nondū aduenerit quaſi inſtans ſui complementi, nondum peperit obligationem matrimonij. Hanc explicandi rationem paucis attigit Henriquus Caniſius in Rubrica *ad tit. de condit. appoſ.* circa finem.

16. Sed quamuis acuta hæc explicatio ſit, & quæ non difficile ſuſtineri poſſet, adhuc tamen contra illam eſt, quod Pontifex in ea conditione, *ſi pater conſenſerit*, planè dicat eſſe conſenſum de futuro. Et prætereà, quantumuis acutè explicetur & verbis adumbretur, ſi tamen exactiùs conſideretur, totum hoc non tranſcēdit limites ſponſalium, vt videmus in effectibus, qui ex eiuſmodi conſenſu conditionali ſequuntur, & eſt euidens ſignum conſtantis obligationis & naturæ illius. An autem ſit neceſſarium poſt euentum conditionis nouum conſenſum adhibere, & an in hoc ſit eadem ratio de alijs contractibus & de matrimonio, dicam cap. ſequenti.

17. Vnde colliges verum eſſe quod dixit Couarr. 2. p. c. 3. in principio, num 4. Soto in 4. diſt. 29. q. 2. art. 1. ante concluſ. ſecundam, conditiones nunquam reuera apponi matrimonij contractui, quaſi efficiatur matrimoniū conditionale, ſed tantùm apponi conſenſui, ex quo eueniente conditione ſequetur poſteà matrimonium. Quod quidem licet prædicti Doctores non ſatis explicent, hunc tamen ſenſum habet, quia ſi apponeretur conditio matrimonij contractui, eſſet conditionale matrimoniū, quod redderetur purum euentu conditionis, neque nouus conſenſus neceſſarius eſſet, vt in alijs contractibus accidit. At nunquam eſt matrimonium conditionale, cùm poſt euentū conditionis contrahatur de nouo matrimonium, vt dicam cap. ſequenti, tantùm enim ſunt ſponſalia. Igitur verè & re ipſa non apponitur conditio matrimonio. Ex quo etiam conſequens eſt, vt non apponatur conditio conſenſui requiſito ad matrimonium, nam etiam eueniente conditione opus eſt nouo cōſenſu abſoluto, quo tunc reuera contrahatur matrimonium. Apponitur ergo conditio conſenſui tantùm, ex quo natum eſt poſteà ſequi matrimonium & conſenſus illius eueniente conditione. Probat Couar. hanc doctrinam loco citato ex eo, quod matrimonium ſit actus legitimus, atque adeo non recipiat diem, neque conditionem iuxta textum in *cap. actus legitimi, de regulis iuris in 6. &* *in l. actus legitimi 77. D. eodem.* Hæc autem probatio ex dicta regula non eſt ſufficiens. Dixi enim ſupra cap. 1. quomodo intelligatur.

18. Hanc etiam doctrinam docuit poſt Couarruuias, Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 1. concluſ. 2. Sed reuera non ſatis videtur intellexiſſe huius ſenſum, neque quid ſibi voluerint Soto & Couarruuias dum dixerunt apponi conditionem conſenſui non contractui; & ita poſteà eodem libro diſput. 8. num. 5. docuit matrimonium ſub conditione celebratum non egere nouo conſenſu, neque celebratione poſt euentum conditionis, ſed purificari ſicut alios contractus. Quod ſi verum eſſet, non poſſet verè affirmari conditionem non apponi matrimonio, ſed conſenſui. Magis conſequenter locutus eſt Henriquus Caniſius loco citato, qui cùm hanc, quam Couarruuias docet, doctrinam reprehendit, aſſerit etiam conſequenter matrimonio conditionem apponi, & ita poſt euentum conditionis perfici conſummatione, non tamen denuò celebrari, vel contrahi matrimonium. Sed adhuc poſſet etiā Thomas Sanchez eam doctrinam ſuo ſenſui accommodare, ſi diceret verum eſſe conditionem non apponi matrimonio, ſed conſenſui: quia vt dicebam modo in explicatione primæ ſententiæ, donec eueniat conditio, nōdum conſenſus completus eſt, neque obligationem peperit, & ex conſequenti neque matrimonium, quod in ea obligatione conſiſtit. Quando autem aduenit obligatio, in qua conſiſtit matrimonium, iam eſt impleta conditio, & ita conſenſui quaſi ſuſpenſo, atque pendenti appoſita eſt conditio, non verò matrimonio, hoc eſt, obligationi & vinculo, quoniam illud conſurgit & ſupponit impletam conditionem. Sed ſi hoc attente inſpiciatur, nihil aliud eſt, quam dicere conditionem apponi conſenſui ſponſalium, non matrimonij, cùm revera conſenſus ille non matrimonij ſit, ſed ſponſalium, vt dictum eſt.

19. Quæret ergò aliquis, quem effectum habeat ea conditio appoſita matrimonio. Reſpondetur cum communi Doctorum, conditiones has contingentes appoſitas matrimonio, & alijs contractibus eum effectum habere, vt ſuſpendant obligationem perficiendi contractum, donec purificetur conditio, *§. ſub conditione, & §. ex conditionis, inſt. de verb. obligat.*

Oritur tamen inde obligatio expectandi euẽtum conditionis. Vnde ibi duplex obligatio interuenit. Vna conditionalis pendens in futurum perficiendi contractum, ſi conditio eueniat, alia pura & præſens expectandi conditionis euentum. Quantum verò temporis expectandum ſit, dicam cap. vltimo.

20. Secundò colligitur quid dicendum ſit cùm quæritur, an ſi aliquis contrahat ſub conditione cum aliqua, & poſteà cum alia etiã ſub conditione, cui contractui ſtandum ſit, primo ne an ſecundo? Nonnulli cenſent neutrum eſſe validum, cùm adimpletur conditio, quia eſt incertitudo, ſiue diuerſitas perſonarum, quæ vitiat matrimonium, *cap. ex literis 2. de ſponſal.* Sic docet citatis alijs Thomas Sanchez diſput. 8. num. 25. At mihi videtur verius ſtandum eſſe primo. Quia cùm iſti contractus ſint æqualis efficacitatis, ſecundum ſe ante euentum conditionis, ſecundus non reſcindit primum, ac ſi ipſi contractus eſſent abſoluti, ſecundus enim eſt omnino nullus, vt magis conſtabit ex his, quæ ſubijciam. Hanc ſententiam tenet Petrus Ledeſma diſp. 47. art. 5. pag. mihi 252.

21. Tertiò colligitur: quid dicendum ſit in eo, quod quæri ſolet, cui contractui ſtãdum eſſet in caſu, quo conditio ſecundi contractus priori loco adimpleretur. Quia in hoc caſu iã ille ſecundus contractus videtur abſolutus & purus ab omni conditione priori remanente ſub conditione. In quo Thomas Sanchez diſp. cit. numero 18 cenſet non eſſe validum primum contractum ſponſalium, quia per ſecundum videtur reuocata voluntas. Ego tamen exiſtimo etiam in hoc caſu ſtandum eſſe ſecundùm ius naturale priori promiſſioni, quod etiam docet Petrus Ledeſma loco cit. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia vna obligatio pura non reſcindit aliam puram, quando vtraque oritur ex ſola promiſſione. At contractus prior conditionalis habet puram obligationem expectandi conditionis euentum, vt iam dixi; is enim cum quo prior contractus celebratus eſt, ius adquiſiuit contra alterum, vt expectaret exitum conditionis, quod etiam fatetur Thomas Sanchez numero citato. Quod ſi verum eſt, non potuit eſſe verum non valere primum contractum. Neque ſufficiens euaſio eſt, quod dicit non valere in ratione ſponſaliũ, ſed tantum in ratione promiſſionis, eo quod receſſerit à contractu ſponſalitio. Sed id verum eſſet, ſi ſponſalia vnius tantum diſſenſu diſſoluerentur, quod tamen ſecus eſt. Manet ergò validus prior contractus conditionalis in ratione ſponſalium, qualis erat à principio.

22. Quartò colligitur ex contractu conditionali tranſire obligationem ad hęredes, quia eſt obligatio iuſtitiæ & ideo, *§. ex conditionali, inſtit. de verb. obligat.* dicitur *ex conditionali ſtipulatione, ſpes eſt debitum iri, eamq́; ipſam ſpem in hæredes tranſmittimus, ſi prius quam conditio extet, mors nobis contigerit.* Eſtque communis doctrina, vt docet Molina tom. 2. de iuſtitia diſput. 285. poſt tertiam concluſ. Quod de conditione caſuali & mixta receptum eſt, & de poteſtatiua, quæ neceſſariò perſonæ adhæret, ità vt ſit de aliquo, quod neceſſariò adimplẽdum eſt per perſonam, cui ſit promiſſio. Tamen de poteſtatiua conditione, quæ non ita adhæret perſonæ, non eſt ſine controuerſia. Bartolus enim & communis Iuriſperitorum ſententia negat. Exiſtimo tamen veriorem ſententiam oppoſitam tranſire ſcilicet, ad hæredes, vt docet Molina, diſput. citata, & probatur ex *l. 2. C. de pactis et l. 42 tit. 5. partita 5.* & idem conuincitur à ſimili ex *l. veteris. C. de contrahenda et committenda ſtipulatione.*

23. Quintò colligo in contractibus ex eo, quod facti ſint ſub conditione in futurum pendente, neque ſit adhuc conditio impleta, non magis habere locum reuocationem, neque magis poſſe addi grauamen aliquod aut reſtrictionem, quam ſi purè eſſent facti. Eſtque communis ſententia, & colligitur ex *l. potior. in principio, verſiculo videamus, D. qui potiores in pignore habeantur.* Et probari facile poteſt. Quia in huiuſmodi ſtipulationibus & promiſſionibus ſtatim atque acceptatæ ſunt, atque in ſuo ordine & gradu perfectæ, eodem modo oritur obligatio & debitum in ſpe, ac ex iiſdẽ purè factis oritur obligatio, & debitum in re. Ergò eo ipſo quod talis contractus ſub conditione perfectus eſt in ſuo ordine, neque limitatio, neque grauamen apponi poteſt. Communis etiam doctrina eſt, contractum conditionalem quantum ad effectum, ut recedere non liceat pendente conditione eſſe perfectum & purum Gloſſa & DD. *in l. neceſſario, §. quod ſi pendente. De peric. et com. rei vend.* & citatis alijs Rota apud Seraphinum Deciſ. 724. numero 17. & 838. num. 10. & 1157. num. 4. Qua doctrina magis confirmantur quæ num. 20. & 21. dicta ſunt.

24. Denique ex his conſtat ad fundamenta primæ ſententiæ. Quid enim ſibi velint Pontifices in dictis capitibus iam explicatum eſt. An autem etiam alij contractus ſub conditione celebrati non ſint veri contractus, ſed futuri ſint contractus & tunc fiant, quando adeſt conditio, poſito nouo conſenſu, dicam cap. ſequenti, vbi etiam alia argumenta proponam, & diſſoluam.

CAPVT XIV.

An matrimonium, & alij contractus ſub conditione celebrati indigeant nouo conſenſu poſt euentum conditionis?

SVMMARIVM.

Purificari contractum euentu conditionis ſine nouo

Digitized by Google

*nouo conſenſu,num.*1.
*Secunda ſententia diſtinguit inter matrimonium & alios contractus,n.*2.
*Matrimonium non purificari ſolo euentu conditionis ſine nouo conſenſu,n.*3.
*Probatur,n.*4.
*Id verum etiamſi matrimonium poſſit fieri conditionale,n.*5.
Explicantur quæ dicta ſunt,n 6.
*Contractum promiſsionis validum purificari ſolo euentu conditionis,n.*7.
*Contractus traditionem in eſſentia exigens non purificantur ſolo euentu conditionis,n.*8.
*Secus qui non includunt traditionem,n.*9.
*In his impleta conditione ſtatim poſſe peti rem in iudicio,n.*10.
Alia colliguntur,n. 11.12.
*An id habeant iſti contractus ex natura rei. Opinio negans,n.*13.
*Oppoſitum verius,n.*14.
*Componuntur iſtæ ſententiæ,n.*15.
Soluuntur argumenta primæ ſententiæ,nu. 16.

1. DE matrimonio tantùm hæc quæſtio diſputari ſolet, ſed explicabimus etiam, quid in alijs contractibus dicendum ſit. Prima ſententia affirmat in vniuerſum contractum omnem tam ciuilem, quàm matrimonij purificari ſolo euentu conditionis ſine nouo conſenſu. Ita docent Innocentius, & Panormit. in *c.de illis,de condit. appoſit.* & plures alij interpretes iuris canonici, ibidem Syluester *matrimonium* 3.n.6.& 9.Nauar.in Summa c. 22. nu. 63.& 65.Palud.in 4.diſt.29.queſt.2. Petrus Soto lectione 3.de matrimonio, Thomas Sanchez d.lib 5.diſput.8.num.5.Ægidius diſput. 29. dubio 2.Henriquus Caniſius in Rubrica,*de condit appoſit.*& alij. Probant autem de matrimonio ſimili deſumpto ex alijs cótractibus. Quia omnes alij contractus conditionales impleta conditione purificantur ſine nouo conſenſu,quilibet enim poteſt transferre dominium ſuarum rerum cum tali vel tali códitione. Ergo etiam poteſt transferre dominium ſui corporis ſub conditione:nulla enim inter hæc videtur poſſe aſſignari ratio diſcriminis. Secundò probatur. Quia contractus matrimonij celebratus ſub conditione,ea impleta habet nouam obligationem.Sed hæc non eſt obligatio ſponſaliũ quia ante impletam conditionem erat ſponſalium obligatio.Ergo conditione impleta maior obligatio eſt,quam ſponſalium, ac proinde erit obligatio matrimonij. Idem etiam argumentum fieri poteſt in alijs contractibus.Quia impleta conditione in emptione,verbi gratia, iam eſt obligatio tradendi rem: obligatio autem ſignum eſt perfecti conſenſus, cùm ſit paſſio illius.Tertiò quia conſenſus nihil efficit vltra intentionem contrahentium,*l.non omnes D.ſi certum petatur.*At intentio contrahentium non eſt contrahere ſponſalia de futuro, ſed matrimonium. Ergo efficit matrimonium de præſenti, & ex conſequenti non eſt neceſſarius poſteà nouus conſenſus poſt impletam conditionem. Quartò, ſi Titius contrahat de præſenti cum Seia adhunc modum,*contrahò tecum, ſi conſenſeris,* in iſto caſu matrimonium pendet ex futuro conſenſu libero alterius,illa autem conſentiente non eſt neceſſarius nouus conſenſus, vt conſtat manifeſtè. Ergo etiam adueniente conditione ſine nouo conſenſu fit matrimonium.

2. Secunda ſententia duo docet. Primùm eſt contractum matrimonij non purificari euentu conditionis,ſed vlterius requiri nouum conſenſum.Secundum eſt, alios contractus ciuiles purificari ſolo euentu conditionis, etiãſi non accedat nouus conſenſus. Sed inter Authores huius ſententiæ diſſenſio eſt. Nam quidam dicunt alios contractus à matrimonio purificari ſolo euentu conditionis ex diſpoſitione iuris poſitiui tantùm, alias enim attento iure naturali non purificarentur, ſicut neque purificatur matrimonium. Alij verò dicunt purificari ex ipſa natura rei, etiam ſine diſpoſitione iuris poſitiui.Itaque quidam ex eis conſtituunt hoc diſcrimen inter matrimonium,& alios contractus ex ſolo iure poſitiuo ſtatuente, vt alij contractus ciuiles habeantur puri impleta conditione: alij verò hoc diſcrimen dicunt eſſe ex natura rei,quia ex ipſa rei natura oritur,vt matrimonium non purificetur ſine nouo conſenſu; alij verò purificentur ſine noui conſenſus acceſſione.In prima parte huius ſententiæ conueniunt ferè omnes Theologi cum D.Thoma in addition.q. 47.art.5. circa finem, vbi dicit, in matrimonio conditionali idem eſſe atque de conſenſu qui fit per verba de futuro,atque ideo non effici matrimonium ſine nouo conſenſu,ſicut & ſponſalia ſine cõſenſu nouo non tranſeunt in matrimonium. Idem docuit Victoria in relectione de matrimonio,p 1.puncto 2.Soto in 4.diſtin. 29. quæſt. 2.art.1.poſt Adrianum in 4.qu.3.de matrimonio,*§.ſed ſalua reuerentia.*Couar.p.2.c.3.num.5. Valentia,quæſt.2.puncto 3.dubit.1. Petrus Ledeſma hanc ſententiam probabiliorem iudicat de matrimonio,q.47.art.5.in dub. 1. de cõdit,honeſtis,concluſ.2.Eſtque inter Theologos communis. Qui ſint autem, qui de alijs contractibus diuerſimode ſentiunt,adducam poſtea. Atque hæc ſententia mihi videtur vera,explicanda tamen per partes tam in matrimonio,quàm in alijs contractibus.

3. Dico ergo primò. Contractus matrimonij non purificatur ſolo euentu conditionis,ſed neceſſarius eſt nouus conſenſus. Hanc partem docent Authores modo citati. Nonnulli probant ex eo, quia matrimonium pertinere dicunt ad eos contractus,qui traditione perficiuntur.ita vt eſſentia illius cõſtet traditione,& tranſlatione dominij corporum,quãuis ea traditio nõ fiat alio actu diuerſo à con-

 ſenſu

ſenſu ſenſibiliter expreſſo,vt contingit in alijs contractibus, quorum eſſentia etiam ſi traditione conſtet,eſt tamen alius actus traditionis præter conſenſum ſenſibiliter expreſſum. Illi autem contractus,qui traditione perficiuntur, non cenſentur puri ſolo euentu conditionis, niſi adſit traditio,vt ſtatim dicam.

4. Verùm hæc ratio non eſt efficax, tum quia contractus matrimonij partim conuenire videtur cum his contractibus, qui traditione perficiuntur, quoniam eius eſſentia conſiſtit in tranſlatione dominij corporum, partim ab illis differt. Id enim certum eſſe debet ſemel expreſſo ſenſibiliter conſenſu non eſſe licitum contrahere cum alio, contra ius prioris coniugis,in quo multum differt ab his contractibus,qui ſolo conſenſu perficiuntur,vt verbi gratia,ab emptione & venditione,in qua ante traditionem emptor non adquirit perfectum dominium rei, & ita venditor poteſt validè, licet illicitè celebrare contractum venditionis cum ſecundo emptore. Et denique, quamuis certum eſſet pertinere ad eos contractus, qui traditione perficiuntur,tamen adhuc eſſet diuerſa ratio,ob quam,licet alij contractus non purificentur ſolo euentu conditionis, matrimonium tamen purificetur. Quia alij poſt cōſenſum ſenſibiliter expreſſum requirunt aliũ actum traditionis, quod in matrimonio non contingit, cùm in conſenſu ipſo ſenſibiliter expreſſo ſit acceptatio & traditio mutua ex parte vtriuſque coniugis. Maximè, cùm ea manuum porrectio poſſit eſſe ſignum traditionis,& poſſeſſionis, imo & aſpectus. Nonnunquam enim ſolo aſpectu adquiritur dominiũ, & poſſeſſio, *§. 10. inſtit. de rerum diuiſione*, ibi, *eo vſque intelligitur eſſe tuum, donec in conſpectu tuo fuerit*. Vera ergo ratio deſumitur ex dictis cap. præcedenti. Quia conſenſus ille ſub conditione celebratus non eſt conſenſus matrimonij, ſed tantùm ſponſalium. Ergo eueniente conditione neceſſarius eſt nouus conſenſus de præſenti ad perficiendum matrimonium.

5. Dico ſecundò. Etiam ſi matrimonium poſſet fieri conditionaliter,eo modo quo primam ſententiam explicabamus cap præcedēti adhuc neceſſarius eſſet nouus conſenſus ad perficiendum matrimonium poſt euentum conditionis. Cuius ratio deſumenda eſt ex peculiari natura huius contractus, indicauitque eam rationem Rebellus, q. 10. ſectione *6.* n. 4;. Hic enim contractus ob perpetuitatem ſuam diuerſam exigit rationem conſenſus, & nunquam conſenſus conditionatus ſufficit in eo ad transferendum dominium, licet in alijs ſufficeret,de quo ſtatim. Alij enim contractus reſcindi poſſunt, & transferri dominium ad tempus poteſt:matrimonium verò,ſi ſemel habeat valorem, nunquam poteſt reſcindi,& ideò ex natura ipſa rei non poteſt fieri ſub conditione,ſed ſi fit abſolutè debet fieri, & debet tradi dominium perpetuum. Quam rationem tradit etiam Petrus Ledeſma art. 5. citato dub. 1. de condit. honeſtis in ſolut. ad argumenta principalis dubij,pagina mihi 248. columna 1. prope finem. Vnde ſicut matrimonium exigit plenum voluntarium,vt dicam infra lib. 4. ita ex eadem radice oriuntur alia duo. Primum eſt, vt ſi exprimatur conſenſus de præſenti dependens à futura conditione,& ante euentũ conditionis retractetur,non teneat cōtractus. Id quod certum eſt apud omnes, & ita iudicat Eccleſia cognita veritate præcedentis conſenſus,& ſubſecutæ retractationis. Secundum eſt, vt non purificetur ſolo euentu conditionis,ſed iterum nouus conſenſus requiratur,vt contractus iſte natura ſua perpetuus celebretur plenè,voluntariè, liberè, & cum maxima aduertentia. Quare non eſt iſti conſenſui conditionato in contractu matrimonij ea innata efficacitas, vt perficiat contractum. Quod inde colligi poteſt. Quia ſi eam efficacitatem haberet,parum prodeſſet retractatio ante euentum conditionis. Et præterea idem poteſt à ſigno oſtendi, quia ſi quis ſub conditione contraxit cum vna, & ante euentum conditionis purè contrahat cum alia, illud matrimonium valet. Ergò priùs aliud non erat matrimonium. Quare poſt Tridentinum non ſatis erit matrimonium ſub conditione celebratum eſſe coram parocho,& teſtibus,neque coram illis impletam eſſe conditionem, ſed id ſolum neceſſarium eſt,& ſufficit,vt poſt impletam conditionem adſit renouatio conſenſus, tunc enim fit matrimonium,& non antea.

6. Id autem quod diximus intelligendum eſt,niſi aliquo facto exprimat ſe à conditione recedere,& nouum conſenſum indicet. Vnde ſi quis contraheret ſub ea conditione,*ſi tui fratres aſſenſum præſtiterint*,& ante requiſitum cōſenſum copulentur,valet matrimonium quia receſſiſſe videtur à conditione, & facto ipſo præſtitiſſe conſenſum. Ita reſpondit Cardinalium congregatio bis conſulto Pontifice. Quare non eadem ratio eſt ſponſaliorum, & matrimonij ſub conditione futuri: illa enim non tranſeunt in matrimonium ſubſecuta copula, poſt Tridentinum, hoc verò maximè. Atque hæc de matrimonio, agamus iam de alijs contractibus.

7. Dico tertiò omnem contractum promiſſionis validum ſub conditione futuri euentus purificari ſolo euentu conditionis. Dixi validum propter ſponſalia,quæ celebrantur inter impeditos ſub conditione diſpenſationis, quæ non exiſtimo valere in ratione ſponſaliũ, vt dicam infra lib. 12. cap 7. Hæc concluſio videtur certa, neque poteſt de ea vlla eſſe controuerſia. Quia vt conſurgat obligatio promiſſionis,ſufficit conſenſus promiſſorius, vt planum eſt. Hic autem poteſt haberi dependenter à conditione futuri euentus. Ergo adimpleta conditione obligatio conditionalis tranſit in puram. Idque frequenter docent Auctores agen-

agentes de contractu ſponſalitio, & in ſpecie docuit Enriquez lib. 11. de matrimonio, c. 13. §. 7. & de obligatione voti id docent communiter Doctores, cùm diſſerunt de voto conditionali. Quod ita verum eſt, vt poſt emiſſum votum & acceptatam promiſſionem humanam, non ſit liberum ei, qui promittit, diſcedere à promiſſione ſine cauſa, & velit nolit, purificata conditione conſurgit obligatio. Vide quæ docet Molina 2. tomo de iuſtitia diſp. 285. concluſ. 4. Fauet etiam his Deciſ. Rotæ apud Seraph. 1156. num. 5.

8. Dico quartò de contractibus, quorum eſſentia traditione conſtat, cenſeo non perfici ſolo euentu conditionis. Id quod certum debet eſſe apud Doctores. Et ratio eſt plana: Quia niſi re ipſa fiat traditio rei, non conſiſtit eſſentia horum contractuum. Ergo quantumuis purificetur conditio, non eſt integra horum contractuum eſſentia, quando non ſequitur traditio. Quantumuis enim per verba de præſenti ſub conditione de futuro, & adimpleta conditione intelligamus aliquem obligatum ad mutuandum, tamen re ipſa non tradita non intelligitur mutuum, cuius obligatio ex datione rei oritur, vt habetur, *inſt. quibus modis re contrahitur obligatio, in principio*, vbi dicitur, *vt in mutui datione*. Ex quo loquendi modo Iuſtiniani planè colligitur non eſſe obligationem mutui, vbi non eſt res, ex cuius datione oritur obligatio; obligatio enim mutui re ipſa contrahitur, & ita obligatio ſoluendi quando aliquid emitur pecunia credita, non eſt obligatio mutui.

9. Denique dicendum exiſtimo ciuiles contractus, qui in ſui ratione non includunt traditionem purificari ſolo euentu conditionis, ſine nouo conſenſu. Probatur primò ex *l. hæc venditio, D. de contrahenda emptione*, in qua dicitur conditionales venditiones perfici, cùm impleta fuerit conditio. Quam doctrinam meritò recipiunt iuris periti. Ratione etiam probari poteſt hæc ſententia, quia per hæc verba, *vendo tibi rem hanc ex nunc pro tali die ſub tali euentu*, purificata conditione oritur obligatio venditionis. Ergo ſignum apertum eſt purificari contractum: obligatio enim ſignum eſt, quaſi effectus, aut paſſio ad colligendum contractum. Antecedens patet, quia licet illa verba ſignificent conſenſum de præſenti, dependentem tamen a conditione de futuro: tamen obiectum futurum horum verborum non eſt ipſa venditio, ſicut ſiquis diceret, *promitto tibi futuram venditionem*, ſed obiectū illius eſt traditio ipſa futura, ad quam nō oritur ius ex tali venditione, niſi purificata conditione, quod eſt ius conditionale.

10. Ex dictis colligo primò poſſe eum, cū quo celebratus eſt huiuſmodi contractus, adimpleta conditione petere rem illam in iudicio propter ius adquiſitum ex contractu, qui iam eſt purus ſemel impleta conditione. Quod ſi non poſſit in iudicio probare, poteſt ſibi compenſationem facere: iuxta regulas occultæ compenſationis, de quibus in materia de furto, vtitur enim in eo caſu iure ſuo.

11. Secundò colligo à tempore impletæ conditionis eodem modo philoſophandum eſſe de re illa reſpectu emptoris & venditoris, ſicut ſi ab eo tempore celebrata eſſet pura vēditio, quia ab eo tempore tranſit in purā. Vnde ab eo tempore iudicandum eſt de gabella, iuxta ea quæ dicuntur in materia de furto. Videndus Molina tom. 2. diſp. 337.

12. Tertiò colligo prædictam doctrinam eſſe veram, etiam ſi alter contrahentium ante euentum conditionis velit retractare priorem conſenſum. Et ratio eſt, quia contra ius alterius contrahentis retractatio vendentis nihil facit, vt ſuprà dicebam de promiſſione conditionali.

13. Sed quæſtionem habet an huiuſmodi contractus, de quibus locuti ſumus in vltima concluſione, quod purificentur ſolo euentu conditionis, id habeant ex diſpoſitione iuris, an verò ex ipſa natura rei. Quidam negant id habere ex ipſa natura rei. Pro qua ſententia poteſt referri Soto in 4. loco citato, qui rem hanc obiter attingens dicit præſtiti conſenſum permanere in virtute, quouſque conditio ſuperueniat, & ideo licet primus conſenſus fuerit de futuro, impleta tamen conditione confirmatur contractus. Vnde videtur ſentire Soto ſolo euentu conditionis non purificari contractum ex natura rei, licet dicatur purificari, quia præſumitur manere cōſenſus. Pro hac etiam ſententia, poteſt allegari Victoria 1. p. relectionis de matrimonio puncto 2. vbi ſentit expreſſe ſolo euentu conditionis non purificari contractum ciuilem, ſed tantùm ex diſpoſitione iuris poſitiui, quod ſtatuit vt ſi quis contrahit, velit nolit, ſtet contractui. Quæ ſententia probari poteſt à ſimili de contractu matrimonij, & iiſdem rationibus, quibus de matrimonio probatur. Quia talis conſenſus, etiamſi exprimatur per verba de præſenti, pendet tamen à conditione de futuro, atque adeo tantùm eſt conſenſus promiſſorius. Ergo per illum ſolùm non celebratur contractus requirens conſenſum de præſenti. Adde quod in *c. ſuper eo, de cōdit. appoſ.* dixit Pontifex conſenſum eſſe de futuro, quantumuis exprimatur per verba de præſenti, ſi pendeat à futura conditione, de hoc enim erat ſermo in eo cap. Huic etiam ſentētiæ fauet Rebellus loco citato n. 45. & eandem tenuit Valentia diſp. citata q. 3. puncto 3. dubit. 1. *§. ad argumentum autem*, qui ſic explicans dicit, alios contractus á matrimonio non effici validos in ſua ſpecie niſi repetantur, ſed tantùm confirmari tunc promiſſionem de effectu talium contractuum, quæ fuerat incluſa in verbis de præſenti pendentibus ex futura cōditione, exempli gratia, ſi dicas, *emo a te domū, ſi pecunia*

Digitized by Google

ſi pecunia mihi allata fuerit ex India, non eſt vera emptio: nec fit verus contractus emptionis, etiam tunc cùm impletur conditio, ſed eſt promiſſio de emptione, quę poſteà confirmatur conditione adueniente. Vt autem efficiatur emptio de præſenti, neceſſe eſt tunc repetere contractum. Quare cùm dicitur talis contractus emptionis conditionatæ valere poſteá, ſimul atque conditio impletur, non debet hoc ita intelligi, quaſi abſque alia repetitione, tunc valeat tanquam verus emptionis contractus, ſed dicitur valere, quoad effectum quidem emptionis, quia ſcilicet per leges & per magiſtratus authoritatem, ij qui ſic contraxerunt compelli poſſunt ad id ipſum præſtandum ex antecedenti illa promiſſione, quod ex vi alioqui emptionis præſtari ſimiliter deberet, nēpe, vt ipſammet emptionem & venditionem actu exequantur. Et quidem iſti Doctores ideò vniuerſim eodem modo de omni contractu locuti ſunt, quia difficile videtur aſſignare diſcrimen inter matrimonium & alios ciuiles contractus, cur matrimonium non purificetur ſine nouo conſenſu, alij verò maximè.

14. Alij tamen exiſtimant quod huiuſmodi contractus purificentur ſolo euentu conditionis ſine nouo conſenſu oriri; non ex ſpeciali iuris poſitiui diſpoſitione, ſed ex ipſa rei natura. Sic docet Petrus Ledeſma loco cit. impugnans Victoriam in hac parte, & ego ita ſenſi in prima editione libri de impedimentis matrimonij, c. *17. ſ.* vlt. Et pro hac ſententia poteſt confici primum argumentum deſumptum ex communi modo concipiendi, communiter enim fiunt huiuſmodi contractus neque renouatur conſenſus, & ex natura rei poſſum ego pro mea voluntate transferre dominium rei propriæ, vel purè vel conditionaliter. Et hoc docent I.C. in *l. cedere diem, de verb. ſign. & in d. l. hec venditio, D. de contrahenda emptione:* Vbi aſſerunt, quod contractus conditionales adueniente cōditione perficiūtur. Idem habetur in *l. 2. D. de in diē adiectione* Sine fundamēto autem dixit Victoria id eſſe diſpoſitum iure poſitiuo, quaſi eo ſecluſo, non ita eſſet ex natura rei. Nam citata verba non ſignificant noui iuris diſpoſitionem, ſed iuris naturalis explicationem. Nullum enim eſt verbum, ex quo poſſit probabiliter colligi legem voluiſſe in eo caſu ſupplere conſenſum, ſi aliàs non erat celebratus contractus. Id quod maximè aduertendum eſt in diſpoſitionibus iuris poſitiui, quando de contractibus eſt ſermo. Sine fundamento enim, & clara diſpoſitione dicēdum non eſt legem in aliquo caſu transferre dominium, & diſponere contractum cenſendum eſſe purum ſine conſenſu contrahentium. Deinde verba illa citata non ſunt Imperatoris, ſed Vlpiani explicantis potius naturam illorū contractuum, quam ſtatuentis aliquod ius circa illos. Rurſus aliud eſt forum externum interdum præſumere celebratum contractum propter externa ſigna, quæ prudenter inferunt internum conſenſum; aliud verò velle contractum eſſe validum, etiam quando non ſunt ſigna, ex quibus poſſit prudenter colligi conſenſus. Et licet illud prius frequenter iudicetur in foro exteriori, poſterius nunquam fit ſine aperta diſpoſitione legis. Ex qua doctrina facilè etiam refelli videtur, quod dicebat Soto. Nam ſi per contractum celebratum per verba de præſenti ſub cōditione de futuro, impleta conditione non purificatur ex natura rei, ergò per hæc ſigna non poteſt legiſlator prudenter præſumere purificationem contractus. Legiſlator autem non ducitur præſumptione, niſi vbi externa ſigna prudenter inferunt conſenſum.

15. Hoc tamen diſſidium inter has ſentētias ego exiſtimo poſſe iſta ratione componi, ſi diſtinguamus inſtitutionem iuris ciuilis, vel eam, quæ fuit ab initio in inſtitutione iſtorum contractuum (ſunt enim iſti de iure gentium aut ciuili, & non de iure naturali) aut ſpecialē aliquam iuris diſpoſitionem, quæ velit poſt contractam emptionem conditionalem, verbi gratia, iterum renouari conſenſum. Si de prima intelligatur, non poſſum non iudicare veram primam ſententiam Victoriæ & aliorum, quia exiſtimo ob poteſtatem, quam habent iura in bona hæc ſubditorum, potuiſſe diſponere & ſic inſtituere contractus iſtos ciuiles, vt per conſenſum conditionatum ſecuto euentu cōditionis transferretur dominium. Quis hoc neget? Non potuit autem ſic diſponere in contractu matrimonij, vt conſenſu conditionato transferretur dominium, quia conſenſus iſte non eſt matrimonij, ſed ſponſalium, & ob ſpecialem & magis excellentem naturam huius contractus, quæ abſolutum conſenſum requirit iure naturali, à quo eſt eius inſtitutio. Vnde ſuppoſita hac primæua inſtitutione horum cōtractuum, rectè Iure Conſulti dicunt iuxta illā contractus iſtos perfici ſecuta conditione, & ob id non negant ſic eſſe inſtitutum iure ciuili, vel gentium primæua illa inſtitutione, qua iſti contractus inducti ſunt. Et ideo conſequenter iure cautum eſt, vt poſita conditione iam gabella debeatur, non antea, vt dictum eſt: atque iuxta hanc explicandi rationem non habent vim fundamenta poſterioris ſententiæ.

16. Supereſt reſpondeamus ad argumentā in principio poſita. Ad primum iam conſtat diuerſam eſſe rationem contractuum ciuilium & matrimonij, & in quo ea diuerſitas conſiſtat, & vnde ortum habuerit. Ad ſecundum reſpondetur ante impletam conditionem eſſe obligationem puram expectandi euentum, & eſſe obligationem etiam ſponſalium, conditionatam tamen: poſita autem conditione non eſſe nouā obligationem, hoc eſt, diuerſi generis, ſed ſponſalium etiam, maiorem tamen inter idem genus, quia iam poſita cōditione eſt pura obligatio, non

tio, non

Digitized by Google

tio,non tamen ſufficiens ad matrimonium,ſicut non ſufficit purus conſenſus ſponſalium. Ad tertium reſpondetur in his ſpectandam eſſe primò & præcipuè intentionem agentiũ. Quare,quando de ea nulla eſſet dubitatio, & conſtaret illos ita voluiſſe contrahere per conſenſum illum conditionatum expreſſum de præſenti, vt poſita conditione non egerent nouo conſenſu,& alias nihil voluerunt, & ſic explicarunt,nihil effectum eſt. Non matrimonium, quia eſt conſenſus de futuro, quantumuis euidenter exprimant verbis de præſenti, vt dixit Pontifex in *d. cap. ſuper eo. de condit. appoſ.* Neque ſunt ſponſalia, quia illa noluerunt efficere quandoquidem expreſſerunt ſe nolle aliquid aliud efficere, ſi non efficiebant matrimoniũ. At quando ſine ea expreſſione contrahunt, tãtùm cenſentur ſponſalia,quia conſenſus eſt de futuro,vt dictum eſt. Ad quartum reſpondetur, non effici matrimonium in illo caſu conditionale,quia ea conditio, *ſi Seia in me conſenſerit*, iure ineſt,cùm non poſſit eſſe matrimonium ſine conſenſu mutuo. Quare diuerſa ratio eſt,quando contrahentes conſentiunt ſimul,ſuſpendũtque conſenſum vſque ad euentum conditionis. Quantum autem temporis intercedere debeat inter conſenſum vnius & alterius, vt ſimul eſſe cenſeantur dixi ſuprà lib. 2. cap. vltimo.

CAPVT XV.

An conditio, ſi Papa vel Princeps diſpenſauerit, ſit reputanda inter poſſibiles?

SVMMARIVM.

Quid agendum,num. 1.
Sub diſtinctione, reſpondetur cum communi ſententia,n. 2.
Explicantur quæ obſtare videntur primæ parti, num. 3.
Secunda pars veræ ſententiæ,n. 4.
Matrimonium ſub conditione diſpenſationis, quæ obtineri non ſolet,nullum eſſe,n. 5.
Si obtineri ſolet,valere in ratione contractus conditionalis,n. 6.
An etiam vt ſponſalia, remittitur ad lib. 12. ibidem.
Si non exprimatur ea conditio, nullum eſſe, etiamſi ſtatim de diſpenſatione obtinenda agant,numero 7.
Poſſe eum contractum confirmari iuramento, numero 8.
Conſanguineos ſic contrahentes liberari à cenſuris Clementinæ,num. 9.
In maioratu appoſitam conditionem ducendi conſanguineam,valere,n. 10.
Idem ſi teneantur impedimento tantùm impediendi num. 11.

1\. QVIA tam matrimonium, quam ſpõſalia & alij contractus fieri poſſunt ſub iſta conditione,*contraho tecum, ſi Papa diſpenſauerit in impedimento conſanguinitatis*: item, *inſtituo te filium ſpurium, ſi Princeps legitimauerit*; ideò explicandum eſt,an ea conditio,quæ reijcitur in voluntatem Principis, cenſeri debeat turpis vel impoſſibilis,an licita & poſſibilis,ex eo enim colligimus,quæ ſit vis & valor eiuſmodi contractuum.

2\. Et in hac re certo iure vtimur ſub quadam diſtinctione. In his rebus,in quibus Princeps non ſolet diſpenſare,conditio impoſſibilis ea cenſetur in iure,*ſi princeps conceſſerit,vel diſpenſauerit*. Secunda pars eſt In his,quæ ſolet cõcedere,etiamſi ex graui tantùm cauſa concedat,eſt conditio poſſibilis & honeſta,*ſi Princeps conceſſerit*. Primam partem tradunt Doctores communiter, quos refert Thomas Sanchez lib. 5. diſp. 5. numero 5. & ſequitur, num. 12. Petrus Ledeſma d. art 5. in dub. 2. de condit, honeſtis. Rebellus lib. 2. de Matrimonio, quæſt. 10. ſect. 6. num. 46. Atque iuxta huius diſtinctionis primam partem accipienda ſunt iura *in l. 1. & l. ſtipulatio, & l. continuus 137. D. de verb. oblig.* vbi expreſſe dicitur, quod conditio, quæ pendet ex voluntate Principis mutantis ius,cẽſetur impoſſibilis,*l. idem Iulianus, D. de leg. 1.* vbi habetur quod ſtipulatio de eo,quod leges prohibent,nulla eſt,exemplum adhibetur in lege, vt ſi quis ſtipuletur ſororem ſuam ducturum: addit etiam lex hoc eſſe verum,quamuis cauſa impedimenti non ſit perpetua,vt accidit in ſorore adoptiua, quæ quamuis poſſit fieri non adoptiua per emancipationem: tamen ſi quis ſtipuletur cum illa,dum eſt adoptiua illam tibi nupturam eſſe, nullius momenti dicitur eſſe ſtipulatio,& neque oriri cenſetur aliqua obligatio,etiam ea emancipata,& ſublato impedimento: ſubditque textus rationem, quia ea ſtipulatio ab initio eſt contra bonos mores. Et in *l. inter ſtipulantem, §. ſacram, D. de verb. obligat.* cùm dicitur,quod ſtipulatio de re ſacra vel publica,vel homine libero nulla cenſetur, licet res ſacra poſſit fieri profana,& publica res priuata,& homo liber poſſit fieri ſeruus. Hæc,inquam,iura non obſtant. Intelligenda enim lex *ſi ſtipuler*,de promiſſione abſoluta, non conditionata,& quando non exprimitur ea conditio,*ſi Princeps voluerit*. At vero in *l. inter ſtipulantem* ideo non valet ſtipulatio rei ſacræ, publicæ,aut hominis liberi ſub cõditione ad tempus reiecta,quo homo cœperit eſſe ſeruus, aut res ſacra profana,& publica priuata, quia illud expectare eſſet inciuile & triſte,vt ibi ait textus. Non autem eſt expectandus triſtis euentus,*l. cum tale in principio, D. de condit. & demonſt.*

4\. Secunda verò pars probatur in primis ex *l. apud Iulianum 40. D. de leg. 1.* Quoniam cõmercium eorum, niſi iuſſu Principis non eſt, cùm diſtrahi non ſoleant. Facit etiam, quia

actus

actus prohibitus collatus in tempus habile valet, *l. in tempus, D. de hered. inſt.* vbi dicitur, *in tempus capiendæ hæreditatis poſſe hæredem inſtitui: beneuolentius eſt, vt ſi quis inſtituat Lucium hæredem cùm capere poterit.* Idem eſt in legato, *l. Gallus, in principio, & in §. inſtituens D. de liber. & poſth.* Facit etiam textus in *l. Quidam relegatus, D. de reb. dub.* Vbi legatum relictum à teſtatore in hunc modum, *ſi aliquis ex meis hæredibus, vel amicis reſtitutionem mihi impetrauerit, & ante deceſſero, quam ei gratias egerim, volo ideo dari centum*: impetrauit ex eis vnus, & antequam ſciret teſtator, ille deceſſit: Reſpondet I.C. legatum deberi. Valuit ergò quamuis relictum dependenter à conditione, quæ erat in voluntate Principis. Facit etiam quod quis poteſt ſtipulari ſibi dari rem ſuam ſub hac conditione, *ſi ſua eſſe deſierit*, & impleta conditione eſſe obligationem ſtipulationis, quamuis facta purè & ſine conditione eſſet inutilis, *l. ſi rem meam 31. & l. nemo rem 82. D. de verb. oblig.* Facit etiam, quod inſtitutio filij ſpurij valida eſt ſub ea cõditione, *ſi Princeps eum legitimauerit*, vt docent Doctores *in d. l. Gallus, §. vt inſtituens*, de quo Couarruuias 2.p.cap.8.§.5. nu.12. Facit etiam, quod quando inter duos de aliquo beneficio lis eſt, licet illis paciſci & promittere penſionem, *ſi Papa diſpenſauerit.* Quod ſine ea conditione illicitum eſſet, ex communi Doctorum ſententia in materia de beneficijs. Denique facit, quod ſi quis contraheret cum infideli ſub conditione, *ſi conuertatur ad fidem*, obligatio contractus eſt, vt habetur, *l. 4. tit. 4. partita 4.* & docent Soto & alij, quia confertur in tempus habile, quamuis eo tempore ſit inhabilis ad contrahendum cum infideli.

5. Ex hac doctrina, quæ vera eſt, & communi ſenſu recepta, colligitur primò, ſi matrimonium celebretur de præſenti ſub conditione, *ſi Papa diſpenſauerit inter eos*, in quorum impedimento Pontifex non diſpenſat, vt inter Patrem & filiam, duos fratres, nullum eſſe omnino, neque vim habere ſponſaliorum; quia, cùm conditio cenſeatur impoſſibilis, quia turpis & contra leges eſt huiuſmodi diſpenſatio, & reijciatur, manet contractus purus inter inhabiles, & ideo nullus. Idem eſt, ſi quamuis diſpenſare ſoleat Pontifex ex cauſa, attamen ea cauſa, ex qua ſolet diſpenſare, non eſt inter huiuſmodi contrahentes; quia ea diſpenſatio non poteſt eſſe licita, & ex conſequenti conditio eius diſpenſationis turpis eſt & reijcienda. Vtrumque docet Petrus Ledeſma in dubio citato poſt tertiam concluſionem.

6. Secundò colligo. Matrimonium contractum inter duos impeditos eo impedimento, in quo ſolet ex cauſa Pontifex diſpenſare, & habentes iuſtam diſpenſationis cauſam, validũ eſt in ratione contractus conditionalis iuxta dicta. Quæ ſententia communis eſt inter Doctores, plures refert & ſequitur Thomas Sanchez diſput.5. num. 12. Petrus Ledeſma in cõcluſione 3 dub. citato. Ægidius diſput. 29. dub. 2. cõcluſione 4. Ratio deducitur ex dictis. Quia conditio eſt honeſta, & nihil ibi contra legem fit: lege enim non eſt prohibitum contrahere ſub illa conditione, ſed contrahere tempore, quo non ſunt capaces purè & abſolutè, quod tamen iſti non faciunt. Vt enim dixi ſuprà, in contractu conditionali duæ inſunt obligationes. Prima eſt pura expectandi diſpenſationem, altera conditionalis, cuius effectus ſuſpenditur vſque ad euentum conditionis. Cũque prius ſit conditionem impleri, vt habet Rota apud Farinatium, 1. p. 268. cit. alijs, quàm contractum perfici, cùm perficitur obligatio ſponſalium, iam eſt tempus habile: impleta autem conditione contractus promiſſorius non indiget nouo conſenſu, vt dictum eſt cap. præcedenti. Addunt etiam valere non tantùm vt nudam promiſſionem, ſed vt ſponſalia, contra Angles Petrus Ledeſma dubio illo primo citato concluſ. 1. & Thomas Sanchez diſput. 5. citata, num. 24. Sed hoc conſtabit ex his quæ dicam infrà lib. 12. cap. 7. de ſponſalibus conditionatis.

7. Tertiò colligo. Si matrimonium contrahatur inter impeditos non expreſſa ea conditione, nullum omnino eſt, & in hoc ſenſu dixi intelligenda iura ſuprà citata. Limitandũ tamen nonnullis videtur, niſi ex eo quod ſtatim de obtinenda diſpenſatione agant, colligatur ſub ea conditione tacitè contraxiſſe. Neque obſtat quod videatur in eſſe: non enim iure ineſt, ſed extrinſeca valde eſt: aliàs nunquàm poſſet habere locum diſpoſitio Pontificis in *Clementina vnica de conſanguinitate*, de quo videndus Thomas Sanchez diſput. 5 citata, num. 26. Mihi placet quod ſtatim egerint de diſpenſatione, & pro ea miſerint, non efficere vt tacita ſubintelligatur conditio, ſed neceſſe eſſe vt expreſſe apponatur, l. conditiones extrinſecus D. de condit. & demonſt. Gloſſa in c. 1. §. ille vero in verſ. conditione de ſponſ. in 6. & tenet Rota apud Seraphinum deciſ. 1056. num. 1.

8. Quartò colligo rectè poſſe eiuſmodi contractum confirmari iuramento, quia in petenda ea diſpenſatione iuxta dicta nullum eſt peccatum, neque in concedenda; nihil ergo obſtat, quominus iuramentum adhiberi poſſit.

9. Quintò colligo conſanguineos eo modo contrahentes matrimonium non incurrere excommunicationem latam in *d. Clement.* vt docet Petrus Ledeſma dubio citato, pag. mihi 257. Thomas Sanchez diſput. 5. num. 18. & ſequenti. Quia ea excommunicatio lata eſt contra eos, qui de facto contrahunt: iſti autem non contrahunt de facto, quam rationem aſſignauit etiam ibidem Gloſſa.

10. Sextò colligo maioratum, ſiue legatum relictum ſub conditione, quæ indigeat

Ponti-

Pontificis diſpenſatione eſſe validum, & non eſſe purum, ſed conditionale. Vnde ſiquis maioratus inſtituatur, vel legatū relinquatur ſub conditione ducendi conſanguineam, etiamſi ſit in ſecundo gradu, vel conſobrinam, validū eſt: quia licet difficilè diſpenſari ſoleat, ſolet tamen ex cauſa. Sic Thomas Sanchez citatis alijs diſput. citata num. 19. & 20. pertinebit autem ad legatarium vel ſucceſſorem onus petendi diſpenſationem, vt idem probat ibidem, num. 2.

11. Vltimò colligo matrimonium contractum inter impeditos impedimento tantùm impedienti, *ſi Papa diſpenſet*, eodem modo licere, vt docet Petrus Ledeſma & alij. Quid autem iudicandum ſit in ſoluendis expenſis docet Thomas Sanchez ibidem, & Ægidius diſp. 29. cit. dub. 2. prope finem.

CAPVT XVI.

Quomodo & quando impleri debeat conditio, aut cenſeatur impleta?

SVMMARIVM.

Quedam notatio & diſtinctio premittitur, numero 1.

Quomodo verum ſit conditionem debere impleri in ſpecifica forma, & per aquipollens, n. 2.

Præcipuè attendendam voluntatem diſponentis, num. 3.

Exemplis illuſtratur, ibidem.

Quando ea non conſtat, verbis inhærendum, numero 4.

Quando non poteſt impleri per omnia, implenda quatenus poſſit, num. 5.

Quid ſeruandum in tempore implendi conditionem, num. 6.

Quid quando conditio eſt momentanea, aut habet tractum ſucceſſiuum, num. 7.

An conditioni pareat, quando actus conditione præſcriptus fuit nullus, num. 8.

1. RES difficilis in iure ciuili, ſi qua alia & quæ non vno comprehenditur, aut continetur loco. Nos ex politioribus iuris interpretibus colligemus nonnullas regulas, & ad inſtitutum noſtrum accommodabimus illis relinquentes, quæ ad penetralia iuris ciuilis in teſtamentis, hæredis inſtitutione, legatis, & fideicommiſſis ſpectant, in quibus non paucę, neque parum difficiles ſunt iuris diſpoſitiones, & in ſpeciem repugnantes. Sed præmittendum eſt conditiones plures poni poſſe, vel vnam tantùm: & plures poni poſſe coniūctim, aut diuiſim, & vel affirmatiuè, quæ cōſiſtant in faciendo, aut negatiuè in non faciendo: & has vel eſſe caſuales, quæ ex caſu pendent, vel eſſe poteſtatiuas, quæ ſunt in alicuius poteſtate; vel mixtas quæ partim etiam pendent ex voluntate partium, partim ex caſu aut ex voluntate alterius. Et ſimiliter alias eſſe promiſcuas, quæ hoc tempore vel alio impleri poſſunt: alias verò non promiſcuas, quæ tempus determinatum habent ſiue ex caſu ipſo ſiue ex facto, quod non poteſt quouis tempore fieri.

2. In primis obſeruandum eſt communem iuris regulam eſſe conditiones debere impleri in ſpecifica forma, prout ipſa conditio exigit. Obtinuit tamen vt ſæpe impleatur per æquipollens attenta voluntate teſtatoris, qui effectum conſiderauit. Quæ eſt doctrina Bald. in l. ſi duo patroni, ſ. ſiquis curauerit, quæſt. 1. verſ. 11. D. de Iureiurand. vbi vult quod quando conditio eſt appoſita ad certum finem, ſufficit eam impleri per æquipollens. Docet etiam Andreas ab Exea Repet. in Rub. de conſt. numero 201. Pariſius in cap. in præſentia de probat. numero 65. Baptiſta Ferretus in tit. Rub. de proba. num. 32. Rota apud Seraphinum, Deciſ. 598. Hæc tamen communis regula limitatur cum Rota apud Farinatium in volum. Deciſ. Rotæ Romanæ. Deciſ. 661. num. 1. quando fuerit præciſa forma per diſponentem deſignata, ita vt omnino re ipſa voluerit impleri, non aliás. Tunc enim non ſatis eſt vt impleatur per æquipollens. Neque quod per ipſum non ſteterit. Ex qua doctrina deiectus eſt quidam poſſeſſione beneficij in Cathedrali non ſeruata forma conſtitutionis Pij V. licet æquipollentia adhibita fuerint. Extra hunc verò caſum communis doctrina eſt, ſufficere, vt per æquipollens impleatur, probantque DD. *ex l. ſi fundus D. de condit. et demonſtrat. l. Stichum, ſ. vſum fructum, D. de ſolution. l. ſi mater, C. de inſtitut. et ſubſtitut. ſub modo.* Et probari etiam rectè poteſt ex *cap. primum de Cler. non reſid.* vbi probatur iuramentum impleri fictè, ſiquis in obſequio Epiſcopi, vel Eccleſiæ detineatur, cenſetur enim tunc reſidens, & ſeruare iuramentum de reſidendo, licet iuramentum debeat ſpecificè ſeruari, *cap. ad noſtram, de iure iurand.* Sed quoniam ſæpe contingit, vt multi ſint caſus, in quibus neque per æquipollens videntur impleri conditiones, quid tunc agendum ſit, aut quomodo iudicandum ſubiectis regulis explicandum eſt.

3. Prima ergò regula ſit. In primis in ſenſu, modo, tempore, & alijs implendæ conditionis potiores partes ſunt voluntatis diſponentis, aut contrahentis matrimonium, ſi de illa conſtat, iuxta ea, quæ ſupra dixi lib. 2. cap. 8. de ſignificatione verborum, *l. non aliter 69. D. de leg. 3.* voluntas enim teſtatoris eſt, quæ primum locum obtinet, & quæ conditiones regit, vt inquit Vlpianus, *l. in conditionibus 19. D. de condit. & demonſt.* Vnde etiam quando certa non eſt mens teſtatoris, ſed coniecturis inquiritur, illi ſtandum, quam coniecturæ dicunt eſſe mentem teſtatoris in ſenſu conditionis

tionis: & non eſſe verbis inhærendum contra voluntatem etiam coniecturis indagatam, docet eleganter Donellus lib. 8 comment. cap. 33. *§. At non pauciora exempla ſunt.* Duarenus *de condit. inſtit.* cap. 3. & 4. Vterque non pauca exempla proferunt ex iure ciuili, quorum nonnulla adducam, vt illis propoſitis intelligatur etiam, quomodo iudicandum ſit, ſi in matrimonio, aut ſponſalibus apponerentur. Primum exemplum. Vir mulieri aliquid legauit, *ſi liberos habuerit*, illa diuortio facto ex alio liberos ſuſcepit, non debetur legatum, quia non eſt impleta conditio, quamuis verbis impleta intelligatur, *l. cum vis 25. & l. ſi vir 61. D. de condit. et demonſtrat.* Neque enim obſcurum eſt teſtatorem hoc legato voluiſſe vxorem inuitare ad ſtudium ſuſcipiendæ ſobolis ex ipſo, non ex alio extraneo. Cur enim ſibi vellet procreari liberos ſumma ratio eſt, cur autem vellet alij, nulla eſt, imo maxima, cur nollet. Aliud exemplum eſt, Teſtator filiæ ſuæ prædium reliquit his verbis. *Rogo te hæres meus prædium Tuſculanum meæ filiæ des, ſi Philippo nupſerit, ſi non nupſerit, idem prædium Philippo do, lego, &c.*: decedit illa ante nuptias, & exquiſitam eius voluntatem, non eſt impleta conditio, *l. Pater [illegible]. D. de condition. et demonſt.* Cuius ratio non obſcura eſt. Nam qui prædio illo legato filiæ voluit illam eo inuitare ad nuptias, id quod adiecit, *ſi non nupſerit, Philippo legari*, apertum eſt, pœnæ cauſa adiectum, ſi filia parere voluntati patris non vellet. Pœna autem non coercet eum, quem non ſcimus facere noluiſſe, ſed tantùm non potuiſſe. Cùm ergo morte præuenta ſuam voluntatem non explicuerit, neque dixerit ſe nolle parere patris conditioni, non eſt impleta conditio, quamuis ſecundùm ſignificationem verborum *non nubendi* videatur impleta. Aliud exemplum. Mater filios hæredes teſtamento reliquit, *ſi emancipati eſſent*, quia volebat hæreditatem quæri filijs non patri: Accidit vt liberarentur patria poteſtate, non per emancipationem, ſed vel quia deceſſit Pater, vel quia per ſententiam deportatus eſt, quo ius patriæ poteſtatis adimitur. Reſpondet Imperator in *l. ſi Mater 2. C. de inſtitut. et ſubſtitut.* expletam conditionem eſſe, licet non ſint ſoluti patria poteſtate per emancipationem. Quia conſilium matris id tantùm fuit, ne patri adquireretur: hoc autem ſequitur, quouis modo exceſſerint è patria poteſtate, etiamſi non per emancipationem. Simile exemplum eſt in *l. mulier 22. D. ad Senatus Conſultùm Trebel.* Aliud etiam apud Duarenum d. cap. 3. *§. aliud exemplum, in quo voluntas*, & *§. cæpimus multis exemplis illuſtrare*, & quod eſt apud Donellum lib. citato pag. mihi 409. columna 2. in fine. Huc etiam pertinet, quod furioſo aut pupillo dare iuſſus implet, ſi det tutori aut curatori. *l. ſi fundus 13. D. de condit. & demonſt.* Atque huc etiam pertinet, quod de conditionibus diſiunctiuis eſt apud Duarenum, cap. 5. *de condit. inſtitut.* columnn. 2. verſiculo. *Sed animaduertendum eſt.* Aliud etiam exemplum accipe ex Rota deciſ. 589. apud Seraphinum Conceſſa fuerat domus à fratribus S. Stephani Rotundi cuidam Ioanni Antonio de Manlijs & Suſannæ eius vxori, ſub his verbis, *ad tertiam dictorum coniugum generationem, & ſi fortè contigiſſet prædictos coniuges filios non habere, tunc in poteſtate ſit dicti Ioannis alium ad ius libitum nominare, & ſi fortè contigiſſet ipſum mori nullo alter nominato, tunc Suſanna prædicta vnam perſonam valeret ad ſuam voluntatem nominare, quæ in huiuſmodi locatione & Emphyteuſi ſuccederet.* Euenit quod Ioannes Antonius deceſſit nominato M. Manlio, qui & ipſe ante obitum Suſannæ deceſſit, illa nominauit alium, dubitatum fuit an hæc nominatio valeret, quia in vnum caſum videbatur data Suſannæ facultas nominandi. Reſponſum, valere. Quia in conditionibus primum locum obtinet mens teſtatoris, & cùm in huiuſmodi materia intentio partium ſit prouidere ſucceſſoribus, verba illa intelligenda ſunt, etiamſi nominauerit aliquem, qui præmortuus fuerit antequam caſus nominationis aduenerit. Nam vbi conceſſio fit pro certa & determinata cauſa, non conſummatur in primo actu, ſi durat cauſa conceſſionis, vt per Bartolum in *l. 1. numero 5. Ad l. Iul. Maieſt.* Nec verò hinc ſequitur caſum expreſſum à Teſtatore ad caſum omiſſum produci, contra iuris regulam apertiſſimam *in l. commodiſſimi D. de liberis & poſth.* neque recedi à forma conditionis contra ea quæ I C. cauet *in l. Manius 34. l. qui hæredi 44. D. de condit. & demonſt.* Hæc enim omnia ita componuntur, vt intelligantur eſſe vera, cum hac tamen exceptione & limitatione, niſi conſtet de teſtatoris voluntate, nam in eo caſu illam ſequimur.

4. Secunda regula. Quando non ſatis cõſtat de mente teſtatoris, verbis inhærendum, & ad eorum ſenſum & formam attendendum, aliàs conditio non impleta cenſetur, quamuis eundem effectum habere videatur. Hinc non implet conditionem, qui ſeruo alieno dare iuſſus ex conditione, dat domino, quamuis eundem effectum habere videatur in iure, quidquid enim ſeruo datur, domino adquiritur. Neque etiam conditio, *ſi deportato dederit*, impletur, *ſi detur fiſco*, quamuis bona deportati ſint fiſci. Neque enim ſunt æquipollentia (: neque paria dare ſeruo & domino, dare deportato & fiſco, vt eo loco rectè docent Duaren. & Donel. cap. 33. cit. Nam licet ſeruus, acquirat domino, ſeruus tamen poterit in peculio ſuo retinere, donec Dominus ademerit, & ea pecunia vti, ſicut & deportatus ad victum comparandum.

Adde

Adde forſan teſtatorem voluiſſe, vt per eum ſeruum domino adquireretur, quo ſe illi gratiorem ſeruus faceret, & domini beneuolentiam compararet. Vnde intelliges, quomodo accipiendum ſit quod nonnulli dicunt, nihil referre, ſi conditio ex æquipollenti impleatur. Videndum enim diligenter, an ſit reuera æquipollens. Hinc etiam, qui iuſſus dare heredi, dat hæredis hæredi, conditionem non implet, *l. ſub diuerſis 51. §. 1. D. de condit. et demonſt.* quamuis id libertatis fauore admiſſum ſit *in d. l. ſub diuerſis*.

5. Tertia regula ſit. Quando conditio non poteſt per omnia exactè impleri ſecundùm verba, eatenus implenda eſt, quatenus poſſit: & ſi ſecundùm ſubtilitatem verborum impleri non poſſit, implenda aliquomodo, prout teſtator vel contrahens ſenſiſſe videbitur. Sic Donellus, cap. 32. prope finem, *§. adeo autem verum eſt*. Huius regulæ exempla ſunt. Primum eſt, *in l. mulier quæ vero 20. § ſiquis hæreditarium* D. *de condit. inſtit.* Vbi quæſtio eſt, quomodo ſit intelligenda hæc conditio. *Titius hæres eſto, ſi Stichum ſeruum manumiſerit*, cùm hæres eſſe non poſſit, niſi ſeruum manumiſerit, & manumittere non poſſit, antequam hæres ſit, ſeruus namque à Domino manumittitur, Dominus autem non eſt prius quàm adierit hæreditatem *l. 4. C. de his qui à non Dominis.* Dicendum eſt manumiſiſſe quadam ſignificatione, id eſt, feciſſe quod Dominus ſolet, quamuis non vtiliter manumiſerit, quia à non Domino factum eſt. Sic autem hæc verba conditionis interpretamur, vt fiat quod poſſit propter coniecturatam teſtatoris voluntatem, iuxta quam non eſt credendum aliter ſenſiſſe. Aliud exemplum ſit *in l. Stichus ſi heredi. 24. D. de ſtatu lib.* Stichus, ſi hęredi decem promiſerit, hæres eſto quomodocunque poteſt promittere hæredi, vt libertatem conſequatur, dicitur parere conditioni quamuis inutilis promiſſio ſit. Nos tamẽ ſic interpretamur conditionem hanc, quia credibile eſt, ita ſenſiſſe teſtatorem, cùm intelligeret inter dominum & ſeruum nullam obligationem vtiliter poſſe contrahi. Alia huius exempla ſunt apud Donellum loco citato, & Duarenum *de condit. inſtitut.* cap. 5. prope finem.

6. Quarta regula ſit. Quod attinet ad tempus implendæ conditionis, ſi illud deſignatum ſit à contrahente, illud tenendum, alias conditio non cenſetur impleta, *l. conditiones, de condit. et demonſt.* Si autem non ſit deſignatum tẽpus, ſi ea conditio pendet ex euentu, *vt ſi nauis ex Aſia venerit*, tunc impletur, cùm euentus ponitur; neque enim aliud tempus implendæ conditionis credi poteſt expectari voluiſſe, neque teſtatorem neque contrahentes. At verò, ſi conditio ſit in poteſtate contrahentium, vel hæredis aut legatarij, in teſtamentis teſtatore mortuo implenda erit; nam eatenus impleri dicitur, quatenus teſtatori paruerit: non autem cenſetur paruiſſe teſtatoris voluntati, niſi quando illa firma & rata eſt, & reuocari non poteſt. Non eſt autem firma, niſi mortuo teſtatore. Atque huc ſpectat illa diſtinctio promiſcuæ conditionis, & non promiſcuæ, de qua Paulus in *l. ſi iam facta 11. de condit. & demonſt.* At in contractibus accipienda eſt quam primùm poſſit, *vt contraho tecum, ſi decem dederis, ſi Capitolium aſcenderis*, intelligitur tempus implendæ conditionis, quàm primùm poſſit exemplo ſumpto ex legatis, *l. hac conditio 29 de condit. & demonſtrat.* Aliter ſe res habet in inſtitutionibus hæredum, in quo ſatis eſt, ſi aliquo vitæ tempore aſcendat. Nam cùm legatario ſemper commodum ſit & lucrum, legati adquiſitio, non eſt, cur tempus implendæ conditionis prorogetur. At hæredi poteſt eſſe damnoſa hæreditatis aditio, & ideò tempore ad capiendum conſilium opus eſt. Ne autem proroget in longiſſimum tempus, partes erunt Prætoris, vt ei præfiniat tempus implendæ conditionis, vt eleganter docet Donellus, d. cap. 33. *§. cùm autem quæritur intra quod tempus.* At quando conditio conſiſtit in non faciendo, cùm ad ſui impletionem exigat totum vitæ tempus, expectandum eſt tempus mortis: licet in legatis & teſtamentis ideò excogitata ſit Mutiana cautio, *l. Mutiana, de condit. inſtit.* qua ſub cautione promittens ſe non facturum, bona comparat. In matrimonio autem ea conditio locum non habet, & reijcitur tanquam impoſſibilis, quando conditio ponitur implenda ab eo, cum quo contrahitur, *vt contraho tecum, ſi Capitolium non aſcenderis.* Reijcitur enim contractus iſte poſt mortem, quo tempore impoſſibile eſt contrahere. Quamuis veriùs dicetur eiuſmodi conditionem in matrimonio eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, quod conſenſu duorum perficiendum eſt, & ideò non reijcitur tanquam impoſſibilis, ſed vitiat, ſicut quæuis alia conditio contra ſubſtantiam matrimonij. Quod in hac ſpecie docuit Rebellus lib. 2. de matrimonio, quæſt. 10. ſect. 3 numero 18. in alio ſimili, vt ſi quis dicat, *contraho tecum, ſi meas exequias curaueris*, ſi ſuſpenſiuè ponatur, vitiat matrimonium, quia non niſi poſt mortem eius impleri ea conditio poteſt, quando conſenſus duorum eſſe non poteſt.

7. Sed in modo implendæ conditionis, illud videndum, an conditio momentanea ſit, vel tractum temporis exigat. Si enim momentanea ſit, ſtatim illo momento purificatur contractus. At ſi tractum ſucceſſiuum habeat, non ſatis eſt principium, ſed neceſſaria eſt perſeuerantia, & duratio. Exempla accipe: Legatur ſiue donatur aliquid alicui, ſi teſtamentum fecerit, licet hæc conditio videatur momentanea, re vera non eſt, ſed requiritur teſtamentum, morte confirmatum, & durans, quare vſque ad confirmatio-

Digitized by Google

nem per mortem non cenſetur impleta conditio: ſic Angelus conſil. 759. & ex eo Decius in *l. ſi quis hæredem, num. 20. de inſtitut. & ſubſt.* At conditio illa, *ſi conſul factus fuerit, ſi nupſerit*, momento adſoluetur, & tantùm reſpicitur principium Magiſtratus & nuptiarum. Quare legatum relictum ſub ea conditione, *ſi nuptiæ ſequentur*, ſtatim atque matrimonium factum eſt, impleta cenſetur. Vera enim eſt Alexandri doctrina, quam refert Decius eo loco, quod quando qualitas adijcitur verbo importanti ordinationem, & principium actus, tunc principium attenditur, *l. quid ergo, in princ. D. de his, qui not. inf.* ibi. *prætor enim ad initium nuptiarum ſe retulit.* At ſi qualitas reſpicit proceſſum, & perſeuerantiam actus, tunc non ſufficit principium, ſed continuatio requiritur. Idem docet Baldus *in l. fin. in principio notab. 2. de ind. vid. tol.* Rota apud Seraphinum. Deciſ. 503. num. 1. Ex quo fit ſemel impletam conditionem iam non habere tractum ad tempus futurum. Rota apud eundem. Deciſ. 1063. numero 13.

8, At quæri poteſt, an ſi actus conditione requiſitus ſit nullus, cenſeatur impleta conditio. Exempli gratia, donatum eſt, ſi conſul factus fuerit, ſi nuptiæ ſequentur, conſul nulliter factus eſt, matrimonium pronunciatum nullum, an hic paruiſſe conditioni cenſebitur? Quæſtioni reſpondemus illum paruiſſe conditioni, ſi bona fide, & abſque dolo inijt matrimonium, vel ſi titulum coloratum conſulatus habuit. Contraxit aliquis, qui ob impotentiam ſeparatus eſt, & matrimonium renuntiatum nullum, paruit iſte conditioni, vt in hac facti ſpecie docet Rota apud Seraphinum Deciſ. 503. numero 2. & ſeq. Quod ſi doloſè tantùm, ſcienſque ſe nullum actum efficere, tantùm vt ſpecie tenus conditionem implere videretur, fecerit, non cenſetur conditioni paruiſſe, perinde enim eſt malè feciſſe, ac nulliter feciſſe, hoc eſt, non paruiſſe.

CAPVT XVII.

Quando conditio non impleta habeatur pro impleta?

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Quando cenſeatur impleta conditio caſualis, numero 2.
Quando non eſt conditio omnino poteſtatiua, cenſetur impleta, ſi ſtet per eum, in cuius perſona implenda erat, n. 3.
Quid ſi mortuo vel viuo teſtatore accidat deficere perſonam, in qua implenda erat conditio, num. 4.
Opponitur ex l. Inde Neratius, & explicatur, nu. 5.
Si relinquatur legatum ſub conditione, ſi ducat aliquam, et illa renuat, quid dicendum, numero 6.
Quadam limitatio, n. 7.
Quid ſi is, cum quo contrahere iubetur, decedat, num. 8.
Quid ſi relictum ſub conditione, vt nubat nobili, et primò nupſit ignobili, & poſtea nobili, numero 9.
Quid ſi primò renuit, et poſtea pænituit, et paruit conditioni, n. 10.
Quid ſi prius ducat aliam, & poſtea illam, quæ conditione exprimitur, n. 11.
Quid ſi illa, in cuius perſona parendum eſt, primò renuat, & poſtea velit, n. 12.
An qui ſub conditione ingrediendi religionem, ingreditur et non profitetur, legatum capiat, numero 13.
Quid ſi ſub conditione, ſi nubat de conſilio Titij, et ille moriatur ante conſilium præſtitum, numero 14.
Quid de illa conditione, ſi pater conſentiat, & ille non conſenſit, vel renuit, vel deceſſit, antequam conſentiret, n. 15.

1. SED quoniam contingit aliquando conditionem non impletam haberi pro impleta, id opus eſt breuiter explicemus, de quo Donellus d. lib. 8. cap. 24. & Duarenus *de condit. inſtit. cap. 6. § ſequitur poſtremus locus.*

2. Et in primis. Si conditio caſualis ſit, omnis ea conditio impleatur, oportet, & non impleta non habetur pro completa: cùm enim omnis ea conditio pendeat ex caſu, neceſſe eſt, eum euentum, qui exiſtente cōditione perficiat contractum, non exiſtente nō purificare. Limitanda tamen eſt cum Duareno iſta generalis regula, vt dicam poſtea. Hæc autem generalis definitio conſtat *ex l. vltima C. de neceſſarijs ſeruorum inſtit.* vbi diſtinctio adhibetur inter eas conditiones, quæ ex caſu pendent, & quæ ex poteſtate, licet in ſerui inſtitutione humanitatis intuitu aliud ſit, quoad cauſam libertatis.

3. Deinde generalis regula eſt. Quoties conditio non eſt omnino poteſtatiua, ſed quæ non ſolùm eſt in poteſtate eius, cui imponitur, ſed pendet etiam ab alterius voluntate, non ſatis eſt, quod non ſtet per eum, qui implere debet, ſed quod ſtet per eum, qui debiturus erat impleta conditione, aut ſtet per eum, in cuius perſona conditioni parendum erat. Exemplum eſt: *contraho tecum, do lego tibi, ſi nupſeris Titiæ,* ſatis eſt, ſi per Titiam ſtet, quia non vult, & conditio habetur pro impleta: at ſi non imples, quia Titia ante petitas nuptias mortua eſt, non eſt impleta conditio. Colligitur, *ex l. iure 24. D. de condit. et demonſt. & l. Iulius 81. eodem et l. in iure D. de reg. iuris*, quæ iura in ſpeciem pugnantia ratione appoſitæ negationis rectè componunt

Donellus

Digitized by Google

Bonellus & Duaren. locis citatis. Eadem etiam regula conſtat, *ex l. 3. l. ſi quis teſtamento 11. l. mulier in principio, de condit. inſtit.* & alibi ſæpe. Vnde ſiue contrahenti aliquid humanitus acciderit, quia cùm dare paratus eſſet, non potuit, ſiue illi, in cuius perſona erat implenda conditio, quia mortuus eſt, defeciſſe conditio dicitur, *l. cùm ita 94. D. de conditionibus & demonſt.* Id quod etiam verum eſt, quamuis conditiones caſuales ſint, *tecum contraho, ſi nauis ex India venerit*, fuiſti impedimento, ne veniret, impleta conditio eſt, *l. Iulius Paulus 79. D. de condit. & demonſt. §. vltimo.* Quod ſi quæras huius rationem, quid enim intereſt, vtrùm non impleas conditionem, quia alter, in cuius perſona implenda erat, noluit, aut quia mortuus eſt, cùm tamen tu paratus ſis implere, vt in iſto caſu non dicatur impleta conditio: in primo verò impleta cenſeatur? Rationem reddit Donellus in d. cap 24. inquitque, eam petendam eſſe ex voluntate contrahentis, vel diſponentis. Nam teſtantis voluntati vel contrahentis ſatisfactum eſt, vbi datum eſt, cui ille dari voluit, ſiue illi datum reipſa ſit, ſiue ſit oblatum, & accipere noluerit. Ei autem, qui mortuus eſt, non poteſt dici ſatisfactum eſſe: nec enim recuſauit, cui nihil oblatum eſt, qui, ſi viuenti pecunia oblata fuiſſet, forſan accepiſſet, neque ad rem pertinet, quod per legatarium non ſtet, id enim effecit caſus, non voluntas Titij.

4. Verùm hoc ita accipiendum eſt, ſi mortuo teſtatore illud accidit, in perſona eius, in quo implenda promiſſio eſt, vt ſi mortuo teſtatore moriatur is, cum quo contrahere iubetur, aut aliquid dare. Quod ſi viuo teſtatore decedat, tunc non defeciſſe conditione dicetur, ſed valebit, quia iam tunc ea conditio reputatur impoſſibilis, & habetur pro non adiecta. Exemplum ſit. Teſtator ſcripſit, *Titio lego centum, ſi Stichum manumiſerit*, decedit Stichus mortuo teſtatore, antequam manumittat, conditione defecit, & perit legatum ob rationem dictam. Aliud exemplum eſt: *contraho tecum matrimonium, ſi dederis matri meæ centum*, moritur mater antequam daret, conditione defecit, & nulla ſequitur obligatio. Atque iuxta hanc primam partem, accipio textum *in l. inde Neracius 23. §. idem Iulianus D. ad l. Aquiliam, in 1. p. §.* in ea enim ponit ſeruum defeciſſe poſt mortem teſtatoris, id eſt, eo tempore, quo debuit manumitti, & ideo conditione defecit, & hæres non admittitur ad hæreditatem. Sic etiam accipit Cuiacius ad *l. 54. turpia legata, §. 2. D. de leg. 1.* At ſi mortuus eſt ſeruus viuo teſtatore, aut manumiſſus, vel mortua mater erat tempore contractus, non cenſetur defeciſſe conditione, ſed reijcitur ea conditio tanquam impoſſibilis, & purus manet contractus, & diſpoſitio: ſic accipe textum *in l. 7. D. de condit. & demonſt. ſi ſeruos certos quis manumiſiſſet, hæres eſſe iuſſus, quibuſdam ex eis, antea mortuis, Neracius reſpondit, deſici eum conditione, nec æſtimabat pareri poſſet conditioni, nec ne. Sed Seruius reſpondit, cùm ita eſſet ſcriptum, ſi filia et mater mea viuent, altera iam mortua, non deſici conditione. Idem eſt et apud Labeonem ſcriptū. Sabinus quoque et Caſſius quaſi impoſſibiles eas conditiones in teſtamento poſitas pro non ſcriptis eſſe, quæ ſententia admittenda eſt.* Atque in hunc ſenſum etiam accipio quod ſcriptum eſt in *l. turpia legata 54. D. de leg. 1.* Si Titiæ legatum relictum ſi arbitratu Seij nupſiſſet, & viuo teſtatore Seius deceſſiſſet, & ea nupſiſſet, legatum ei deberi: quod & alia etiam ratione debetur, vt ad eam l. aduertit Cuiacius, quia conditio illa tanquam turpis reijcitur iure ciuili, vt dictum eſt ſupra, cap. 4. Sed ſequitur in *§.* ſequenti: *ſed ſi ſerui mors impediſſet manumiſſionem, cùm tibi legatum eſſet, ſi eum manumiſiſſes, nihilominus debetur tibi legatum, quia per te non ſtetit, quominus perueniat ad libertatem.* Intelligendum quidem de ſeruo mortuo viuo teſtatore, ſicut & diſpoſitio *§.* præcedentis. Quare non eſt opus interpretatione Donelli in d. cap. 34. *§. hic tamen nonnullas ſpecies*, vbi dicit iam hæredem aliquid egiſſe in manumiſſione, & viuo ſeruo iam legatarium aliqua facere, quę ad manumiſſionem pertinebant, verbi gratia, ad Magiſtratum proficiſci manumiſſionis cauſa, & interea ſeruum mori, & ideò impletam eſſe conditionem cēſeri. Hæc interpretatio neceſſaria non eſt, & id quod diximus, maius in textu fundamentum habet. Sic etiam accipio textum in *l. 8. quæ ſub conditione, §. 7. D. de condit. inſtit.* ibi: *Idem eſt, & ſi ita hæres inſtitutus eſſet quis, Titius hæres eſto, ita vt Sticchum manumittat, aut Titio centum ita lego, vt Stichum manumittat. Nam mortuo Sticho nemo dicet ſubmouendum eum. Non videtur enim defectus conditionis, ſi pareri conditioni non poſſit, implenda eſt enim volūtas, ſi poteſt.* Accipio ergo de ſeruo mortuo viuo teſtatore, quia iam impoſſibilis conditio eſt, quando accedit tempus parendi conditioni: nō enim parere tenetur, niſi morte ſecuta teſtatoris, cùm antea non eſſet firma ea voluntas, vt dixi ſupra iſto cap. Quare iam eo tempore, quo firma eſt voluntas teſtatoris, impoſſibilis conditio eſt, & ita reijcitur, nec vitiat, neque eſt defectus conditionis.

5. Sed his quæ modò dicta ſunt fortiter obſtat textus in *l. inde Neratius 23. §. idem Iulianus D. ad l. Aquiliam in 2. p. §.* ibi. *quod ſi viuo teſtatore occiſus ſit, hæreditatis æſtimationem ceſſare, quia retrorſum, quam plurimum fuit, inſpicitur.* Donellus loco citato, Accurſij & Bartoli & aliorum interpretationem reijcit, nec parum efficaciter. Sed nihilo meliorem aliam nobis tradidit. Supponit enim in d. *§.* etiamſi viuo teſtatore occiſus ſit ſeruus, defeciſſe, hæredem conditione, quod tamen

Digitized by Google

repugnat apertiſſimæ iuris diſpoſitioni in *l. 7. ſi ſeruos certos D. de condit. & demonſt.* Quare ſi viuente teſtatore occiſus ſit ſeruus, iam ea conditio cenſetur impoſſibilis, & habetur pro non ſcripta *in d. l. 7.* Multa hic comminiſcuntur interpretes, & multum referre putant, an ſeruus mortuus, an verò occiſus ſit. Ego tamen putabam facilius dici poſſe *in d. l. inde Neracius*, Iulianum approbaſſe Neracij ſententiam, qui dicebat in ea ſpecie defeciſſe hæredem conditione, ſi viuo teſtatore occideretur, aut moreretur ſeruus, atque id tantùm ibi referri. Neracij autem in hoc ſententia expreſſe reprobata eſt à Seruio, Labeone, Sabino, & Caſſio in d. l. 7. quibus ſtandum eſt ratione ipſa ſuffragante. Hæc autem quæ diximus, limitat Donellus in cauſa alimentorum, & alijs, quæ infrà dicemus.

6. Ex his, quæ hactenus verè conſtituta ſunt, colligitur facile, quomodo decidenda ſint multa, quæ quærit, & colligit Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. diſput. 33. à numero 14. vſque ad 28. & diſput. 34. Primò ergo colligitur quid dicendum, ſi cui relinquatur hæreditas, vel legatum, vel maioratus, ſi contrahat matrimonium cum aliqua. Et quidem ſi illa, cum qua contrahere iubetur renuat, valet legatum, & habetur conditio pro impleta, vt ipſe docet diſput. 33. numero 19. & Molina tomo 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 206. & 207. Quare requirenda ea fœmina eſt. Modum autem in eo ſeruandum, & quid faciendum, quando fœmina data opera latitat, explicat Molina Iure Conſultus de Primog. lib. 1. cap 13. numero 14. Idem erit, ſi fœmina alij nubat, non enim cenſetur iuberi viduam ducere, nec expectare tempus viduitatis illius, euenire enim facile poſſet mors ipſius legatarij ea adhuc vxorata.

7. Ab hac illatione excipiunt nonnulli contractus, in quibus nolunt conditiones haberi in hac ſpecie pro impletis. Sic Molina Theologus citat. alijs tomo 2. de iuſt. diſput. 285. numero penult. quem ſequitur Thomas Sanchez diſput. cit. numero 20. quod quidem mihi etiam magis placet. Inducor hac ratione. Quia qui ſub conditione mixta vellet contrahere cum aliquo, & illum obligare ad euentum conditionis mixtæ, etiamſi per alium in cuius perſona adimplenda eſſet conditio, ſtaret, obligaret ad impoſſibile, & ea conditio meritò cenſetur impoſſibilis. Impoſſibilis autem conditio non reijcitur à contractibus excepto matrimonio, ſed vitiat. Vnde ob hanc rationem exiſtimo oppoſitum non eſſe probabile, ſecundùm iuris principia, licet multi etiam id doceant.

8. At ſi is, cum quo contrahere matrimonium iubetur, decedat, tunc abſolute Thomas Sanchez dicit perire legatum. Sic diſputatione 33. num. 24. citatis alijs. Ego tamen ſub eadem diſtinctione reſpondeo. Aut deceſſerat viuo teſtatore, aut non. Si eo viuo antequam acceſſiſſet tempus parendi conditioni, vtile legatum eſt, & reijcitur ea conditio tanquam impoſſibilis iuxta dicta. At ſi mortuo teſtatore decedat, perit legatum, vt etiam dictum eſt. Limitarem tamen in maioratibus, cum Molina Theologo d. diſput. 285. prope finem, qui alios refert, quos etiam ſequitur Thomas Sanchez diſput. 33. citata, num. 25. qui aliàs etiam huius limitationes adhibet, vbi etiam explicat, quid dicendum, quando ab alio tertio impeditur implementum illius conditionis.

9. Secundò colligitur, quid dicendum, ſi legatum relictum ſit, dummodò nubat nobili, & legatarius primò nupſit ignobili, poſteà nobili, de quo Thomas Sanchez diſput. 33. cit. numero 14. & cenſet perire legatum, quia ſubintelligitur ea tacita conditio, vt nubat tantùm nobili, id eſt, nunquam ignobili: conditio autem negatiua perpetua eſt, & ex conſequenti omnem alium actum & tempus excludit. Ego ſic diſtinguerem, aut primò nupſit nobili, & poſteà ignobili, aut è contra: & adhuc vel viuo teſtatore, vel poſtea. Dico ergo, ſi viuo teſtatore nupſit ignobili, & teſtator ſciat, & adhuc relinquat legatum, ſi nubat nobili, videtur ſenſiſſe de ſecundis nuptijs. Quare dummodo poſt mortem teſtatoris viduus ducat nobilem, capiet legatum. Quod ſi decedat legatarius, antequam poſſit iterum nubere, perit legatum, quod conforme eſt his quæ diximus ſupra quando teſtator in conditione poſuit, quod ſciebat iam factum iuxta textum *in l. hac conditio 10. l. ſi iam facta 11. & l. ſi ita 68. D. de condit. & demonſt.* Idem dico ſi teſtator ignorabat, quia tempus parendi conditioni eſt poſt teſtatoris mortem, quam primùm poſſit. Expectandum ergo tempus, in quo poſſit viduus implere conditionem. Quod ſi primò nupſit nobili, ſiue ante teſtatoris mortem, ſiue poſt id factum fuerit, non poteſt iterum nubere ignobili, & ſi nubat, amittet legatum. Neque his obſtat textus *in l. boues §. hoc ſermone D. de verb. ſign.* vbi actus ſimpliciter prolatus intelligitur de primo. Hoc enim verum habet, quando actus præceptus ratione negationis non excludit quemcunque alium. Atque huc etiam pertinent, quæ habet Thomas Sanchez diſput. 34. numero 42. de ea conditione, *ſi ducat nobilem*, & ille ducat Iudæam. Si enim matrimonium cum illa irritum ſit, debetur legatum, quia ſolùm vero matrimonio impeditur & adhuc locus eſt implendæ conditioni.

10. Tertiò colligitur, quid dicendum in eo quod quæri ſolet, an ſi legatum relinquatur Titio ſub conditione, *ſi Seiam ducat*, & cùm tempus aduenit, in quo parendum eſt condi-

Digitized by Google

conditioni Titius renuat, & poſtea pœnitentia ductus illam ducat, an tunc cenſeatur defeciſſe conditione vel illam impleuiſſe. In quo Thomas Sanchez ibidem numero 15. diſtinguit ex doctrina Bartoli, aut ita iſti relinquebatur legatum, vt eo non parente conditioni pertineret ad alium, vel non. Si primum, ſi cùm tempus parendi aduenit, renuit, defecit conditione, & non habet locum pœnitentia, quia iam ius quæſitum eſt alteri ſucceſſori, & nulli variare licet, cum alterius damno. At ſi non deuenit ad alium, tunc dicit eſſe locum pœnitentiæ, imo addit cum Pelaez Mieres, ſi minor legatarius ſit, etiam in primo caſu reſtitutionis beneficio vti poſſe aduerſus conditionem non impletam. At de tota hac diſtinctione dubito. Nam legata relicta ſub conditione ea non ſubſiſtente pertinent ad hæredem in teſtamento ſcriptum, etiam ſi nihil exprimatur, & ſi ſit hæres inſtitutus ſub conditione, ea non impleta pertinet hæreditas ad hæredes ab inteſtato. Ergo nunquam poteſt non quæri ius alteri. Quare ſi renuit, exiſtimo non impletam eſſe conditionem, & ideo transire ad alios. De ea autem reſtitutione minoris in prædicto caſu dubito, niſi forſan ex æquitate quadam ſuſtineatur. Si enim minor curatorem habeat & ſolemnia in eo ſeruata ſint, & adhuc renuat, quomodo poſſit locum habere reſtitutio non video.

11. Quartò colligitur, quid dicendum ſit in eo, quod quæri ſolet, ſi alicui relinquatur legatum ſub conditione, ſi *Seiam ducat*, ille autem primò ducit aliam, & illa defuncta ducit Seiam, an ſit impleta conditio, necne? Mihi placet diſtinctio, quam tradit etiam Molina Iure Conſultus loco citat. Si ante delatum Legatum viuo teſtatore nupſerat alteri, expectandus eſt an iam viduus poſſit Seiam ducere, quia conditio legati implenda eſt, quam primùm poſſit, vt dixi ſupra cap. præcedenti: poterit enim tempore delatæ ſucceſſionis illi parere conditioni, & illud tempus reſpicit conditio adiecta. At ſi iam mortuo teſtatore, vel tempore delatæ hæreditatis, vel legati ducat aliam, antequam Seiam, perit legatum, quia conditioni non paruit. Idem dicendum eſt, ſi iuſſus ingredi religionem, prius ducat vxorem, & viduus velit ad religionem transire, ſub eadem enim diſtinctione reſpondendum eſt.

12. Quintò colligitur quid dicendum in eo, quod quærit idem Author numero 18. ſi grauatus ſit aliquis ducere Seiam, & ille tempore, quo conditioni parendum eſt, velit eam ducere, eaque renuat: & poſteà Seia pœnitentia ducta nubere velit, an tunc teneatur eam ducere, vel ſi non duxerit pereat legatum. Reſpondet Thomas Sanchez cum Mantica, & Menochio ſub hac diſtinctione. Si aliud iam matrimonium iniit, poſtquam illa renuit, vel hæreditatem adijt, aut legatum iam obtinet, impleuiſſe conditionem cenſetur, & valet legatum: at ſi nondum, cùm Seia pœnituit, obtinuit dominium legati, tenetur parere conditioni, & illam iam pœnitentem ducere. Ego tamen hanc diſtinctionem non probo. Quia vel ille paruit conditioni, cùm illam requiſiuit, & illa noluit, vel non. Si hoc ſecundum, ergo neque hæreditatem adire, neque legatum obtinere potuit. Si paruit, ergò etiamſi nondum obtinuerit legatum, vel adierit hæreditatem, iam amplius ducere non tenetur, quia impleta conditio eſt. Quare hoc mihi probabilius videtur, cum his quos citant Mantica & Menochius.

13. Sextò colligitur quid dicendum in eo, quod quæri ſolet, an legatum alicui relictum ſub conditione ingrediendi religionem debeatur, ſi ingrediatur, & ante profeſſionem exeat: an ſcilicet tunc eo ſolo cenſeatur impleta conditio, de quo agit Thomas Sanchez d. diſp. 34. numero 17. & 18. Et in primis, ſi mens teſtatoris eſſet aperta aut conſtaret, veroſimilibus coniecturis voluiſſe illum obligare ad perſeuerandum, non debetur legatum nouitio exeunti. Quia cùm hæc conditio perſeuerandi ſit honeſta, & aliàs voluntas teſtatoris ſit, quæ conditiones regit, *l. in conditionibus D. de condit. & demonſt.* illi ſtandum præcipuè, etiam ſi verba ambigua ſint, vel indicent impletam conditionem. At ſi non conſtet de mente teſtatoris, tunc placet quod docet Thomas Sanchez cum alijs numero 18. valere legatum, etiamſi ante profeſſionem exeat. Potiſſima ratio eſt. Quia ſicut voto religionis ſatisfit per ingreſſum, nec requiritur perſeuerantia, ſunt enim diuerſa inter ſe ingredi & perſeuerare, ita etiam de voluntate teſtatoris eam legem imponentis iudicandum eſt. Quare idem ſeruandum eſt quod in voto, vt, ſcilicet, ingrediatur bona fide, & non tantùm in fraudem legati, vt poſtea egrediatur, & adſit etiam iuſta cauſa recedendi, quia expertus religionis aſperitatem, iudicanſque ſe minus habilem ad eum ſtatum, recedit.

14. Septimò colligitur quid dicendum in eo, quod quæri ſolet, an ſi legatum relinquatur alicui, dummodo nubat de conſil. Titij, ſi Titius decedat, antequam conſilium præbeat, valeat legatum. In quo Thomas Sanchez diſput. 34. numero 27. docet, ſi viuo teſtatore decedat, aut mortuo, valere legatum, quia per illum non ſtat. Sed verius reſpondemus iuxta traditam diſtinctionem. Si viuo teſtatore decedat is, cuius conſilium requirendum eſt, valet legatum, quia iam ea conditio eſt impoſſibilis, & reijcitur iuxta textum in *l. cum tibi §. reſcriptum D. de condit. & demonſt. & l. turpia legata 54. § 1. & 2. D. de leg. 1.* at ſi mortuo teſtatore decedat, etiamſi legatarius non ſit in mora exquirendi conſilium,

Digitized by Google

lium, non tenet legatum, quia non paretur conditioni. Atque idem dicendum, quamuis abſens ſit, requirendum enim eſt eius conſilium: quia ea conditio non obeſt libertati matrimonij, vt dictum eſt, cùm non ſit obligatio ſequendi conſilium, ſed inquirendi. Quare, niſi illi conditioni pareatur, non obtinebit legatum. Idem & eodem modo diſtinguendum eſt, cùm viduæ imponitur conditio, vt nubat de arbitratu Titij. Quod ſi ille arbitrari nolit, aut conſilium præbere, impleta conditio eſt iuxta dicta: quod ſi iniquè arbitretur, ad iudicem recurrendum eſt. At Iure canonico non iudico licitam eam conditionem etiam viduæ impoſitam, vt nubat arbitrio alterius: licet enim poſſit imponi conditio viduitatis: attamen, ſi nuptiarum conditio apponitur, non poteſt apponi contra libertatem matrimonij, in quo non rectè loquitur idem Thomas Sanchez diſput. 4. citat. numero 32.

15. Vltimò colligitur, quid dicendum ſit, quando ea conditio apponitur, *contraho tecum, ſi Pater conſentiat, aut de conſenſu patris, vel arbitratu, vel conſilio.* Suppono enim, quamuis ea conditio ab alio apponi non poſſit; attamen ab ipſis contrahentibus apponi poſſe, de quo agit Thomas Sanchez lib. 5. diſput. 7. Et iuxta tradita dicendum eſt, ſi Pater, quando contractus eo modo celebratur deceſſerat, purus eſt contractus, eò quod reijciatur ea conditio vt impoſſibilis, iuxta dicta. Quod verum eſt, ſiue contrahentes ſciant, ſiue ignorent patrem deceſſiſſe, iuxta ea, quæ de conditione impoſſibili cognita vt poſſibili ſupradicta ſunt. Si autem poſt contractum deceſſit pater, antequam eius conſenſus exquireretur, non eſt impleta conditio, & licet vnicuique recedere iuxta ſupradicta. Si autem requiſitus pater nolit conſilium aut arbitrium præbere, exiſtimo impletam conditionem, vt in ſimili dictum eſt. At ſi primò renuat conſilium præbere vel conſenſum, & poſtea conſentiat, iam primò paruerunt conditioni, neque tenentur poſtea contrahere cùm placet, ex vi prioris contractus, niſi iterum conſenſus renouetur. Quæ omnia iuxta iuris principia à nobis tradita in illo capite conformia ſunt, & hæc de illo libro.

DE CONSENSV EX COACTIONE VEL ERRORE.

LIBER QVARTVS.

Explicuimus hactenus eſſentiam matrimonij, & quæ ad eius cauſam efficientem, ſcilicet, tam conſenſum abſolutum, quàm conditionatum pertinent, iam deinceps agendum eſt de his, quæ pugnant cum matrimonio. Et quia quædam pugnant ex natura rei cum conſenſu, quædam ex parte formæ, quia deficit forma præſcripta explicandi conſenſum, quædam ex parte inhabilitatis perſonarum: ideò hoc libro 4 dicemus de coactione & errore, quæ iure naturali pugnant cum conſenſu neceſſario ad matrimonium, & lib. ſequenti de defe-

ctu

Digitized by Google

ctu formæ, hoc eſt, de conſenſu clandeſtino, & lib. 6. & 7. de inhabilitatibus, & impedimentis perſonarum, hoc eſt, de impedimentis non dirimentibus, & dirimẽtibus. Sed cùm duplex eſſe poſsit deliberatio actus voluntatis, & quæ diſtinguitur à motu voluntatis primo, vel ſecundo primo; in quibus nulla libertas; aut leuis libertas eſt: & etiam deliberatio, quatenus dicit perfectam rationis aduertentiam, atque iudicium, & prout à coactione diſtinguitur, de vtraque agendum eſt in hoc libro, in quo etiam quid de libertate in ſponſalibus & alijs contractibus dicendum ſit, ſimul explicabimus.

CAPVT I.

Ad Matrimonium, & ſponſalia requiri deliberationem, quæ ad peccatum mortale ſatis eſt.

SVMMARIVM.

Ea deliberatio requiritur ad matrimonium, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale, n. 1.
Feruore iracundiæ contractum matrimonium valere, niſi ratio abſorbeatur, n. 2.
Opponuntur aliqua, num. 3.
Diluuntur, num. 4.
Opponuntur alia de voto & iuramento, n. 5.
Limitatio quædam, num. 6.
Furioſi matrimonium nullum, n. 7.
Obijcitur doctrina Gloſſæ, n. 8.
Limitatur præcedens doctrina, n. 9.
Ebrij in ebrietate matrimonium nullum, n. 10.
Obijcitur contra eam doctrinam, nu. 11.
Thomæ Sanchez ſolutio adducitur, & impugnatur, n. 12 13.
Aliorum ſolutio reijcitur, n. 14.
Vera ſolutio adducitur, & explicatur, n. 15. 16.

1 HAEC ſtatuatur à nobis tanquam certa & generalis regula. Ea deliberatio ſiue ea libertas cum ea conſideratione neceſſaria eſt ad contractum matrimonij, & ad ſponſalia, quæ neceſſaria eſt ad peccatum mortale. Hanc expreſſe tradit Nauarrus in ſumma cap. 18. num. 7. Idem etiam docent quamplures Doctores, qui exiſtimant in materia de voto eam etiam deliberationem requiri ad obligationem voti, quos ſuo loco referemus. Huius autem ratio manifeſta eſt, quia promiſſione obligatur aliquis, & etiam matrimonio ad reuera exequendum id, quod contractum eſt, quæ obligatio lethalis culpæ reatum inducit ex genere ſuo. Ergo ea deliberatio, quæ neceſſaria eſt ad peccatum mortale, requiritur etiam, vt naſcatur obligatio ſponſalium aut matrimonij.

2. Iuxta hanc regulam facile eſt in multis caſibus philoſophari. Primò enim colligitur matrimonium, ſiue ſponſalia feruore iracundiæ celebrata, niſi tantus ſit, vt abſorbeatur ratio atq; deliberatio, quod vix cõtinget, valere. Quia cum feruore iracundiæ plena deliberatio eſt ſufficiens ad peccatum mortale. Quæ communis Doctorum ſententia eſt, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 8. num. 5.

3. Verùm contra hanc communem receptamque ſententiam nonnulla ſunt, quæ poſſunt difficultatem ingerere. Primum eſt ex doctrina quorundam aſſerentium contractus feruore iracundiæ celebratos ratos non eſſe, niſi poſtea ſedata iracundia pleno iudicio cõfirmentur. Pro qua doctrina non paucos Doctores refert Thomas Sanchez eadem diſput. num. 4. & probari videtur ex *l. licitatio, ſiue, locatio D. de Publicanis & vectigal.* vbi ſtatuitur, ſi in locatione vectigalium vltra modum proceſſum ſit, talem locationem non admitti. Idẽ probatur ex *c. diuortium, de pœnitentia diſt. 1. & habetur in l. quidquid 49. D. de regulis iuris,* ibi: *quidquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſſe, quam ſi perſeuerantia apparuerit iudicium animi fuiſſe.* Ex quo infert, I. C. vxorem, quæ diſceſſit à marito, ſi breui reuertatur, non videri receſſiſſe: id quod etiam habetur *in l. diuortium 3. D. de diuortijs.* Deinde probat textus in *cap. ſi quis iratus 2. q. 3.* Fabiani Papæ, vbi dicit non eſſe cenſendum accuſatorem, ſiquis crimen aliquod alicui obiecerit, niſi id, quod iratus dixerit, per ſcripturam ſe probaturum fateatur.

4. Sed circa hanc Doctorum doctrinam multa dicimus. In primis illam non poſſe veram eſſe, ſi loquamur tantùm ſpectato iure naturæ, vt dictum eſt: adeſt enim ſufficiens deliberatio cum iudicio in feruore iracundiæ. Deinde dico forſan poſſe eſſe verã eam ſententiam in iure ciuili. Addo tamen id non probari ex *d. l. licitatio, ſiue locatio,* ibi enim agit I.C.

Digitized by Google

I.C. Paulus de quodam peculiari caſu, nempe de conductione vectigalium, & docet, vt ſi in ea conductione vltra modum conſuetum licitando proceſſum ſit, talis locatio non admittatur, niſi is, qui locauit, fideiuſſores & cautiones idoneas obtulerit. Hoc autem non eſt irritum reddere contractum, ſed tantùm præſcribere formam, qua fieri debent vt valeat. Neque etiam probatur ex dicto capite, *ſi quis iratus*, longè anim diuerſa ratio eſt de accuſatione & cõtractu. Obijcere alicui crimen potius eſt conuitium, quam accuſatio. Vnde præſcripſit Pontifex formam accuſationis: ex eo autem non fit contractus feruore iracundiæ factos nullos eſſe, cùm habeant ſufficientem deliberationẽ ad rationem contractus. Dico prætereà id maiori cum probabilitatis ſpecie colligi ex *d. l. quidquid, de reg. iur.* Verùm ibi non definitur an ſint ipſo iure irriti, vel reſcindendi: fortaſſe enim ea lege non irritantur omnia facta feruore iracundiæ, ſed ſtatuitur vt in iudicio reſcindantur. Dico denique, quamuis demus id in contractibus iure ciuili ſtatutum eſſe, at ea diſpoſitio locum habere non poteſt in contractu ſponſalium aut matrimonij, in quibus ea lex ciuilis non habet locum. Quamuis enim *ex c. 1. de noui operis nuntiatione*, nonnulli colligant ſtandum eſſe legibus ciuilibus, vbi illæ Sacris Canonibus contrariæ non ſunt, tamen hoc locum habere non poteſt in irritatione ſponſalium vel matrimonij & collatione beneficiorum, & alijs, quæ ſpeciali iure ſubſunt poteſtati Eccleſiæ. Quare licet ea lege irriti eſſent, omnes contractus feruore iracũdiæ facti; ea tamen locum habere non poteſt in ſponſalibus aut matrimonijs, cùm ad hoc nulla poteſtas ſit in principe ſæculari. Quibus adde in d. c. 1. non dici, vt leges ſæculares in rebus Eccleſiaſticæ poteſtati reſeruatis, hoc ipſo, quod de illis nihil Iure Canonico ſtatutum eſt, vim legis habeant: ſed tantùm Sacrorum Canonum ſtatuta Principum conſtitutionibus adiuuari, explicari, ſcilicet, & confirmari, & vbi deſint, ex æquitate quadam & conuenientia veroſimile ex illis argumentum deduci.

5. Secundò obſtare videtur alia Doctorũ doctrina, quæ docet iuramentum & votum feruore iracundiæ nuncupatum non habere vim voti vel iuramenti. Eos Doctores refert Thomas Sanchez loco cit. quibus immeritò annumerat Ricardum in 4. diſt. 38. art. 2. qu. 2. Nihil enim eo loco dicit de voto emiſſo feruore iracundiæ. Quorum doctrina probari videtur ex *l. 2. D. ad l. Iuliam Maieſtatis*, vbi dicitur iuramentum feruore iracundiæ præſtitum irritum eſſe, & minimè obligare. Probatur etiam ex *c. dudum, de conuerſione coniugat. & c. ſi quis ex literis, de iure iurando in 6.* Dico tamen eorum Doctorum ſententiam omni veritate deſtitui, vt docet communis ſententia in materia de voto & iuramento. Ea enim deliberatio, quę ſatis eſt ad peccatum mortale, ſatis etiam eſt, vt colatur Deus religione voti & iuramenti. Nec verò prædicta iura quidquam fauent illi doctrinæ. Nam in d. *l. 2.* non dicitur iuramentum factum feruore iracundiæ minimè obligare, ſed iuramentum à quodam incõſultè factum, quod ſeruo ſuo ſemper iratus perſeuerare deberet, non obligare, quod valde diuerſum eſt. Nam res illa iurata digna non erat, neque capax obligationis iuramẽti, & ideo dicitur inconſultè factum. In c. autem *ſi quis ex literis*, iuramentum ibi, factum dicitur nullum eſſe, non quia ex feruore iracundiæ conceptum erat, ſed quia contra bonos mores. Iurauerat enim Monachus ſe non moraturum in clauſtro cum alio Monacho, quod contra profeſſionem erat. In c. autem *dudum*, nihil eſt, quod illi doctrinæ faueat. Approbatur enim ibi votum pure & ſimpliciter factum pro ſalute & remedio animæ ſuæ: & quamuis ibi referatur aliquando ſpe mala & feruenti iracundia inductum eſſe, vt voueret, approbatur tamen: quia licet ea ſpes & ira aliquo tempore fuerat, at quando vouit, nihil horum erat, ſed purè & ſimpliciter vouit. Ex eo autem non licet arguere à contrario ſenſu, quod ſæpe eſt infirmum argumentum in iure. Satis enim fuit Pontifici in caſu propoſito, quando votum emiſſum eſt, nihil fuiſſe, quod firmitatem voti impedire poſſit. Non ergo rectè Thomas Sãchez ibidem, nu. 11. explicat prędicta iura intelligi de feruore iracundiæ, qui rationem abſorbet.

6. Hæc autem, quæ de feruore iracundiæ diximus, intelligenda ſunt, quando illo non abſorbetur ratio: ſi enim abſorbeatur quod rarò contingit. planũ eſt nullũ eſſe contractum ſicut ſi ab homine amente fieret. Vnde autem diſcerni poſſit an ratio abſorpta fuerit, ſi quis quærat, colligunt nonnulli ex pœnitentia, quæ ſequitur, ſedatam iracundiam Alij ex eo quod votum ſine illo feruore emiſſum non eſſet. Sed neutra regula valet, vt ſatis conſtat. Quæ enim plenè & deliberatè facimus, ſæpe ex aliqua circumſtantia poſtea eorum nos pœnitet, & extra caſum illum non faceremus, eaſque regulas refellit Thomas Sanchez diſput. citat. numero 8. Quare in hoc coniecturis agendum eſt.

7. Secundò colligitur furioſum non poſſe contrahere matrimonium, neque ſponſalia, *cap. neque furioſus 32. q. 7. c. dilectus, de ſponſalibus & l. 6. tit. 2. partita 4.* Eſtque etiam diſpoſitio iuris naturalis, cùm enim ij contractus exigant conſenſum ſufficientem ad peccatum mortale, qui in furioſis & amentibus eſſe nequit, nõ poſſuut ab illis validè celebrari. Vide de hoc deciſionem Riccij in praxi matrimoniali 251. num. 1. vbi & explicat quomodo probetur furor. Hæc autem doctrina vera eſt, etiamſi alter contrahens ſciat illum eſſe amentem. Neque enim hic defectus eſt ex illis, qui iure poſitiuo impe-

impediunt, veluti ſeruitus, quę ignorata nocet, & cognita non obeſt: ſed iure naturali obſtat, non ſecus ac non valeret matrimonium, quamuis contraheret quis cum aliquo, quem ſcit non habere conſenſum contrahendi.

8. Sed huic communi doctrinę obſtare videtur doctrina Gloſſę in d. *cap. dilectus*, quam refert Thomas Sanchez diſput. citat. quęſt. 3. quę ſentit matrimonium & ſponſalia contracta cum furioſo eſſe valida, ſi cõtrahens cum eo conſcius ſit furoris illius. Quod etiam videtur probari ex Fabiano Papa in *cap. neque furioſus 32. quæſt. 7. Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit non ſeparentur*. Cęterùm nunquam mihi perſuadere potui Gloſſam in ea fuiſſe ſententia, neque in alicuius mentem cadere potuiſſe: ſed Recentiores iſti decepti ſunt, eò quod viderunt apud Couarru. 2. p. cap. 1. num. 7. in fine rem hanc Gloſſam iſtam parum diligenter expediuiſſe, quibus crediderunt eo loco iſtam ſententiam refutari. Sed neque video in quo Couarru. Gloſſę negligentiam notare voluerit. In eo enim loco, poſtquam propoſuit dubitationem, quomodo fieri potuiſſet, vt illa mulier viro furioſo copulari voluerit, ſicut in eo textu ſupponitur, quę nimia ſtultitia eſſet, reſpõdet hominem fuiſſe quidem etiam tempore contractus furioſum, attamen patrem & filiam ignoraſſe: ſępe enim etiam perpetui furioſi ſunt in ea quiete, vt furioſi non appareãt, & ſic ignorare potuiſſe. Et ſanè ex integra eius textus pro conſtat ignoraſſe, quod quidem facile fieri potuit, ſi exteriùs ſigna non apparebant, vt inquit Gloſſa. Nec verò ex d. *c. nec furioſus* aliquod argumentum deſumi poteſt: cùm enim in ſecunda parte textus dicitur, *ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur*, id tantùm dicitur ſuperueniente furia non eſſe diſſoluendum iam antea contractum matrimonium, quod dubitatione caret.

9. Hęc tamen generalis doctrina limitãda eſt. Primò, vt intelligatur de eo, qui tempore contractus eſt in amentia; poſſunt enim eſſe in aliquibus interualla ęgritudinis, ac tunc contractus in eo interuallo celebratus eſſet firmus, vt colligitur ex *cap. quamuis, 7. quæſt. 1.* vbi, cùm Epiſcopus in amentiam incidiſſet, & alius eius loco poſtularetur, reſpondet ſine Epiſcopi conſenſu fieri non poſſe, ſi interualla ęgritudinis haberet. Limitanda ſecundò, vt nõ intelligatur de his, qui interdum circa aliquam peculiarem materiam inſanæ mentis ſunt, non verò circa omnes, quia ex vi imaginatiuæ iuxta indiuidui temperamentum id facilè euenire poteſt, de quo latè Thomas Sanchez diſputa. 8. quæſt. 3. num. 22. Si enim in materia matrimonij ſanæ mentis ſit, valebit contractus etiamſi in alia materia inſaniat. Quando autem dubium fuerit, an inſanus vel ſanæ mentis contraxerit, quod attinet ad forum conſcientiæ iudicandum iuxta principia generalia de conſcientia dubia, de quibus ſuo loco. Quod verò attinet ad forum exterius, præſumptionibus agendum eſt; ſi enim antea in amẽtiam incidiſſet, quæ aliquo tempore continuo perſeuerauit, præſumitur interualla non habuiſſe. Sicut è contra ſi antea non viſus eſt inſanus, & poſtea inueniatur, præſumitur mente ſana contractum geſtum eſſe, natura enim hominem ſanæ mentis producit, niſi contrarium appareat. Si verò ab eo, qui lucida habet interualla contractus matrimonij fiat, præſumitur in amentia geſtus, niſi ex qualitate & circunſtantijs, quibus æquè benè geſtum eſt, atque à cordato viro, aliter iudicandum appareat. Sed de hoc latè Couarru. 2. p. cap. 2. num. 5. & ſequentibus, & ex eo Thomas Sanchez diſp. 8. n. 17. & Riccius loco citato.

10. Tertiò colligitur pari ratione matrimonium aut ſponſalia ab ebrio in ebrietate celebrari non poſſe, atque adeo eandem eſſe illius & amentis rationem. Sic docet communis ſententia, & propter idem fundamentum, quia in ebrietate non poteſt eſſe cõſenſus ſufficiens ad peccatum, qui tamen ad huiuſmodi contractus requiritur.

11. Sed aduerſus doctrinam hanc proponit Thomas Sanchez diſput. 8. quæſt. 3. difficultatem hanc. Quia ſiquis ante ebrietatem præuidit ſe conſenſurum in ebrietate, vel prolaturum verba matrimonij, vel ſponſalium, videtur in ebrietate habere intentionem virtualẽ, atque adeo ſufficere: ſicut in Baptiſmo præcedens virtualis voluntas ſatis eſt, etiamſi inciderit poſtea in amentiam, vt Baptiſmum ſuſcipiat cum effectu. Item etiam peccatum homicidij imputatur ebrio, ſi ante ebrietatem præuiderit.

12. Huic difficultati reſpondet idem Author non eſſe eandem rationem in caſu prædicto de matrimonio, aut ſponſalibus, & de Baptiſmo. Nam in Baptiſmo non eſt miniſter, ſed ſuſcipiens: at verò in matrimonio, & Sacramento ſunt miniſtri, & actio miniſtri debet eſſe humana. Vnde hac ratione inquit nõ eſset vera abſolutio, ſiquis ante amentiam cõfeſſionem audiuit, & habuit voluntatem abſoluendi, & poſtea in amentia abſoluit. Addit etiam diuerſam eſse rationem euentus ſecuti in ebrietate, verbi gratia, homicidij & matrimonij, vt illud imputetur etiam in ebrietate: hoc vero non. Quia bonum conſtat ex integra cauſa, malum ex quouis defectu: & cùm ſponſalia & matrimonium ſint quoddam bonum, ideo exigunt omnino actionem humanam, homicidium autem, cùm ſit malum, non requirit niſi voluntatem in cauſa: præſertim inquit quod homo tenetur vitare peccatum, & ita ſi in cauſa pręuidit futurum, voluiſse cẽſetur: non verò tenetur contrahere ſponſalia aut matrimonium, & ita non mirum ſi pręuiſa ante ebrietatem non valeant in ebrietate.

13. Ve-

Digitized by Google

13. Verùm in ſolutione huius difficultatis multa dicit, quæ mihi non probantur. Et in primis, cùm reddit rationem diſcriminis inter miniſtrum & ſuſcipientem, rem inexplicatam relinquit. Id enim eſt cuius rationem inquiro ſub hac forma. Negari non poteſt in ebrietate manere virtualem intentionem, vt conſtat in eo, qui ante Baptiſmum voluit baptizari. Cur ergo eadem virtualis voluntas, ſi manet etiam in ebrietate, non ſufficiat pro ſponſalium & matrimonij contractu? aut ſi non manet virtute, cur ad ſuſceptionem Baptiſmi manere dicitur, & etiam ad ſuſceptionem abſolutionis, non verò ad ſponſalia, & matrimonium? Deinde id quod ſecundo loco dicit, cùm aſſignat diſcrimen inter homicidium & ſponſalia in ebrietate ſecuta, deſumptum ex obligatione, quæ eſt vitandi homicidij, cùm tamen non ſit obligatio contrahendi ſponſalia, falſum planè eſt. Nam quamuis vt effectus ſecutus ex omiſſione ſit voluntarius, & mihi imputetur: neceſſarium ſit, vt ego tenear, alias non diceretur ad me pertinere: vt alio loco dicendum eſt, quamuis neque hoc certum ſit: attamen, vt effectus ſecutus ex aliqua cauſa poſitiua dicatur mihi voluntarius, non eſt neceſſarium, vt præcepto tenear, ſed ſatis eſt, ſi ego liberè adhibui cauſam, ex qua ſequeretur, vt ſatis conſtat; licet vt ſit peccatum requiratur ea præcepti obligatio. Cùm ergo illa ſponſalia & matrimonium in ebrietate ſequantur ex cauſa poſitiua, quam volui & præuidi, cur non mihi dicentur voluntaria etiam ſine obligatione præcepti?

14. Alij eidem difficultati reſpondent ad ſuſceptionem alicuius Sacramenti ſufficere virtualem intentionem, quia ſuſceptio non eſt actus humanus, quare ſolùm requiritur ne ponat obicem, & ſi adultus fuerit, vt aliquando ſaltem habuerit voluntatem, nunquamque retractauerit: at verò actionem miniſtri debere eſſe humanam, ac proinde requiri ex parte ipſorum, vt actualis conſenſus comitetur verba ipſa, aut ſigna exteriora. Atque idem dicendū de quouis alio contractu, quia contrahentes ſunt cauſæ efficientes illius contractus. Sed hæc ſolutio omni veritate deſtituitur. Quamuis enim notum ſit diſcrimen inter ſuſceptionem & adminiſtrationem Sacramenti, quod illa nō ſit humana actio, hæc autem maximè, & ideo debeat eſſe ex deliberatione profecta, vt in materia de Sacramentis in genere dicendum eſt; attamen falſum eſt, debere ſimul cum verbis concurrere actualem conſenſum, ſed ſufficere virtualem ſiue ad rationem contractus, ſiue ad rationem Sacramenti. Et quidem in ratione Sacramenti planè conſtat in Sacerdote conſecrante: licet enim non adſit actualis intētio in conſecratione, tenet conſecratio, ſi præceſſerit intentio, eò quod alijs medijs actionibus virtute continuetur, quæ oriuntur ex illa expreſſa priori intentione. Et de contractu idem dicendum eſſe conſtat, quia ad contractus non amplius requiri poteſt, quam actio humana: ea autem eſſe poteſt, cum intentione virtuali, vt manifeſtum eſt in adminiſtratione Sacramentorum. Ergo illa etiam ſufficiet ad contractus.

15. Gabriel Vazquez diſput. 5. de matrimonio c. 3. à n. 10. hanc difficultatem egregiè diſſoluit, eiuſque doctrinam ab illo latè propoſitam in ſummam hoc pacto reuocamus. Duobus modis ſe habere poteſt is, qui in ebrietatem incidens contrahit ſponſalia, aut matrimoniū. Primò, ſi ante ebrietatem non quidem conſenſit, ſed habuit voluntatem conſentiendi, & in ebrietatem incidit, antequam reuera conſenſiſſet, etiam præuiſo quod prolaturus eſſet verba in ebrietate. Et in hoc ſenſu manifeſtiſſimum eſt non contrahi ſponſalia, nec matrimonium, neque actionem illam eſſe aliquo modo humanam, quia libertas omnis finita eſt cùm incepit ebrietas. Quare conſenſus, quem in ebrietate futurum præuidit, non eſt liber, tunc quando præſens eſt in ſe, cùm ſit in ebrietate: neque eſt liber ex actu voluntatis, quo præmiſſus iam eſt ante ebrietatem. Quia hoc eſt diſcrimen inter actus aliarum potentiarum, & voluntatis, quod actus aliarum non aliunde poſſunt participare libertatem, niſi à voluntatis affectu, ex quo oriuntur, & ita poſſunt ex præcedenti voluntate, quæ virtute ſaltem remaneat in alijs actionibus, oriri. Vnde homicidia ſecuta in ebrietate imputantur, non quidem, quia cùm fiant, libera ſint, ſed quia cauſa ex qua ſequuntur, libera fuit libertate participata ex affectu. At verò actus voluntatis non poteſt libertatem participare ex alio affectu voluntatis priori, ſed immediatè à voluntate. Exempli gratia. Actus quo ego diligo Deum, cùm prius habuerim voluntatem diligendi, non habet libertatem ex priori actu, quo diligere volui, ſed immediatè ab ipſa voluntate. Voluntas ergo conſentiendi, & ſic contrahendi futuro tempore vel matrimonium, vel ſpōſalia, quæ tantùm præceſſit ebrietatem, & non eſt voluntas contrahendi, non poteſt deriuare libertatem in conſenſum voluntatis habitum in ebrietate, quando in ipſa ebrietate non exit liberè à voluntate, à qua deberet immediatè participare libertatem.

16. Secundo modo poteſt ſe habere is, qui in ebrietatem incidit, ſi ante ebrietatem habuit reuera conſenſum præſentē ſiue ſponſalium, ſiue matrimonij: non tamen expreſſit verbo, exprimit tamen poſtea, cùm ebrius eſt. Et quidem ſi præuidit ſe ea verba dicturum in ebrietate, & antea non dixit, ſed ſe inebriauit vt diceret, fictitius caſus eſt, quem enim conſenſum exiſtimemus eſſe in eo, qui non protulit tunc cùm poterat, & reuera conſentiebat? Quare vel id magno argumento eſt non habuiſſe illum conſenſum ſufficientem ante ebrietatem, ſed velleitatem quandam ineffi-

eacem. Sed demus habuiſſe, & ſtatim inebriatum, & in ebrietate protuliſſe verba, adhuc nõ fit contractus, quia ea prolatio verborum non eſt humana actio, cùm non coniungatur humano modo cum voluntate præcedente. Non coniungi autem humano modo à poſteriori ex eo colligitur, quia etiam ſi quis habuiſſet animum dicendi conuitia in aliquem, ſi inebriaretur, & in ebrietate proferret, non cenſetur iniuriam facere, nec conuitiari, ſicut neque cenſetur mentiri, aut fidem frangere, qui in ebrietate facit oppoſitum eius, quod promiſerat. Cùm ergo non ſit actio humana, quã omnes contractus humani, & ſacramenta poſtulant non mirum ſi non fiat contractus aut ſacramentum, quæ ratio non militat in ſusceptione, cùm non ſit actio: atque idem in votis dicendum eſt. Atque hæc quæ diximus de verborum prolatione, accipe etiam de quouis alio ſigno exterius manifeſtante conſenſum, de quibus dictum eſt ſupra lib. 2. nam etiamſi in ebrietate perficerentur, nihil illis efficeretur, cùm ſubſtituantur verborum loco.

CAPVT II.

Quis cenſeri debeat grauis, & leuis metus.

SVMMARIVM.

Proponitur quid agendum, n. 1.
Metus eſt cauſa coactionis conditionalis, numero 2.
Actus ex metu magis eſt voluntarius, quam inuoluntarius, n. 3.
Voluntatem ex metu ſufficere ad peccatum mortale, ſi alia adſint, n. 4.
Definitio metus proponitur, & explicatur, numero 5.
Primum corollarium, n. 6.
Metus cadens in virum conſtantem quis, numero 7.
Etiam metum minarum iuſtum eſſe, & quarum num. 8.
Malum quod timetur, debere eſſe in ſe magnum, num. 9.
Attendendam tamen circunſtantiam Sexus, & ætatis, & qualitatis, n. 10.
Minorem etiam metum ſufficere, quando agitur de impedienda iuriſdictione, ibidem.

1. POST explicatam libertatem, quæ in contractu matrimonij requiritur quatenus indeliberationi opponitur, & neceſſitati, explicare oportet libertatem requiſitam ad matrimonium, & ſponſalia prout opponitur coactioni, doctrinamque vniuerſalem trademus ad alios etiam contractus: nonnullis tamen, quò id meliús intelligatur de graui, & leui metu prælibatis. Et de hac materia metus videndus eſt nouiſſimè Farinatius in 2. p. fragment. crimin. *v. metus.* qui omnia attingit, & auctoribus comprobat.

2. Cùm duplex poſſit eſſe coactio, vna ſufficiens, ſiue abſoluta, altera inducens ſiue conditionata, ſufficientem enim, & inducentem appellant Alex. Alenſis 4 part. quæſt. 8. membro 7. art. 2. §. 1. Altiſiodorenſis lib. 2. titulo 11. quæſt. 3. Bonauentura in 4. diſt. 4. tit. 2. quæſt. 1. num. 22. abſolutam verò, & conditionatam appellant D. Thomas in 4. diſt. 29. quæſt. 1. art. 1. Gabriel eadem diſt. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 2. metus quidem non gignit coactionem primã, quam Ariſtoteles 3. Ethicor. cap. 1. violentum vocat, ſed ſecundam. Voluntas enim ad ſuum actum abſolutè per metum, & coactionem cogi non poteſt, cùm ſit eſſentialiter voluntarius, (quid enim magis voluntarium, quam velle?) id quod communi ſenſu docent Theologi, & demonſtrat Durandus in 4. diſt. 29. qu. 1. Inductiua tamen & conditionata actione cogi poteſt voluntas. propter metum enim quarundam rerum, & propter quædam alia, nonnulla eligit, quibus ſublatis eadem nollet. Igitur, quæ ex metu fiunt, vt inquit Ariſtoteles loco cit. Nyſſenus lib. 5. philoſophiæ cap. 1. Damaſcenus lib. 2. de fide ca. 21. mixta ſunt ex voluntario & inuoluntario, quia & fiunt à principio intrinſeco, ſcilicet, voluntate cum cognitione ſingularium, & repugnante aliquo modo voluntate. Vnde Iure Conſultus in *l. ſi mulier 21. §. ſi metu coacta D. de eo quod metus cauſa*, inquit, *quia quamuis ſi liberum eſſet, noluiſſem, tamen coactus volui*: & ideo dicitur in *c. merito, 15. quæſt. 1. voluntas coacta, voluntas eſt.*

3. Nec verò ſunt ſolùm mixta, ſed ſunt magis voluntaria, quàm inuoluntaria. In quo non rectè Decius in *regula velle 4. de reg. iuris*, num. 2. & 3. id quod docuit D. Thom. 1. 2. quæſt. 6. & Ariſtot. 3. ethic. cap. 1. de his quę metu fiunt, inquit. *Tales igitur actus mixti quidẽ ſunt, magis autem ſimiles his, quæ ſponte homines agunt.* Nyſſenus quoque de iiſdem ait: *videntur magis voluntarij eſſe.* Cùm verò in eodem capite inquit Ariſtot. *Simpliciter nemo ſuas fortunas eijcit ſponte*, & infrà: *At ſimpliciter fortaſſis inuitus, nemo namque talium quidquam per ſe expeteret vnquam*, particula *ſimpliciter* non refertur ad *ſponte*, aut ad *inuitus*, ſed ad fortunas & res, quas proijcit, & idem eſt ac *ſecundùm ſe*, vt ſenſus ſit, ſi ſumerentur ſecundùm ſe, & extra circumſtantias metus, eſſent omnino inuoluntariæ, quia non faceret. Et eodem modo Nyſſenus lib. 5. Philoſ. cap. 1. docet actiones ex metu ſecundùm ſe eſſe inuoluntarias, ſed propter metum voluntarias. Atque in eodem ſenſu accipi debet particula *abſolutè in c. maiores, §. item quæritur de Baptiſmo*, ibi, *tanquam conditionaliter volens, licet abſolutè non velit*, id eſt, ſi ſecundùm ſe conſideretur Baptiſmus, nollet illum, ideo conditionaliter voluit, cogendus tamen

men ſeruare. Neque obſtat etiam S. Thomas, 2.2.quæſt. 142. art. 3. vbi docet inter ea, quæ fiunt ex metu & ex delectatione hoc eſſe diſcrimen, quod illa non ſunt ſimpliciter voluntaria, hæc verò maximè. Nam ibi particula *ſimpliciter* idem eſt, quod *omnino*, id eſt, quæ fiũt ex metu non ſunt omnino voluntaria, quia habent aliquid inuoluntarij. Quæ verò fiunt ex delectatione, omnino voluntaria ſunt, nihil enim habent admixtum inuoluntarij.

4. Ex quo fit hanc voluntatem ex ſe eſſe ſufficientem conſenſum requiſitum ad mortale, quia ea eſt cum plena & vera libertate, quæ requiritur ad mortale, niſi metus aliquando tollat conſiderationem neceſſariam, in hoc enim caſu non loquimur. Quod tamen intelligendum eſt, ſi cætera adſint ex parte materię nam propter metum incurſum ſolet aliquando mutari obligatio materiæ, quia lex poſitiua communiter non obligat cum tanto diſpendio, niſi in aliquo peculiari caſu, vt dicendum eſt in materia de legibus. Imò interdum lex ipſa naturalis non obligat in ſua materia, cum metu & periculo grauis damni, neque enim ſuccurrere debeo proximo, aut ſeruare apud me enſem depoſitum, nec reddere illum Domino, qui vult alium occidere, ſi mihi incutiat metum mortis, vt forſan dicemus lib.5.

5. Communi autem definitione ſic definitur metus ab Vlpiano, *l.1.D. de eo quod metus cauſa, eſt inſtantis periculi, vel futuri mali mentis trepidatio,* conuenitque ea definitio omni metui. Omiſſis autem varijs metus diuiſionibus, de quibus nonnulla poſtea, quod ad noſtrum inſtitutum attinet, communi tantùm diuiſione metus diuiditur in leuem & grauem ſiue iuſtum. Cognita autem grauis metus natura, quid leuis metus ſit facilè innoteſcet. *Metum accipiendum Labeo dixit non quemlibet timorem, ſed maioris mali*, inquit Vlpianus *in l. metum D. Quod metus cauſa, & l.ſequenti* Caius ait, *metũ autem non vani hominis, ſed qui meritò & in homine conſtantiſſimo cadat ad hoc edictum pertinere dicemus*: & Celſus *D.de reg.iuris vani timoris* (inquit) *iuſta excuſatio non eſt.* Vnde grauis metus dicitur cadens in conſtantem virum *c. veniens 2.c.conſultationi, de ſponſalibus & c. cum dilectus de his quæ vi.* Alexander 3 ibi, *non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo non debuerat cadere.* Et ſimilia verba habentur *in l.interpoſitas, C.de tranſactionibus, & l.ſi voluntate, C.de reſcindenda venditione, & in l. ſi per vim C. de his quæ vi, & in l.ſi quidem C. de contrahenda ſtipulatione.* Idem autem eſt, ſiue iura dicant cadere in virum conſtantiſſimum, ſiue conſtantem, accipitur enim ſuperlatiuum pro poſitiuo, neque enim nouum eſt ſuperlatiua pro poſitiuis accipi. Vnde non incommodè grauem, iuſtum, ſiue probabilem metum aptè definire poſſumus. *Metus cadens in conſtantem virum eſt inſtantis grauis, iniuſtiq; mali ab homine ſibi inferendi vehemens commotio.* Vt enim S.Thomas docet 1. 2.quæſt. 42. art.1.& 2. 2. qu. 19. art. 1.& 3.p quæſt.7.art.6. Timor ad duas quaſdam res non parum inter ſe diſtantes reſpectum habet, ad malum inquam, quod per ſe refugit, & ad bonum ſeu ad externam cauſam quæ malum ipſum infligit. Cùm verò timor ſit vt definit Ariſtoteles 1. Rhet. cap.5. quædam perturbatio aut ægritudo ex perceptione futuri mali corrumpentis, doloremque inferentis, quod non longiùs, ſed propiùs abeſſe oportet, vt illic demonſtrat Ariſt. rectè colligit D.Tho. 1.2.q.42.art.2. timorem, quia mærore afficit, voluntati eſſe contrarium, naturæ verò, quia poteſtatem obtinet corrumpendi eius bonum: & ſicut inquit D.Thom.qu.42.cit.art.3. obiectum ſpei eſt bonum futurum arduum: ita timoris malum futurum arduum, quod non poteſt facilè vitari: & in eodem articulo tam in corpore, quam in reſponſione ad tertium argumentum, illud ſolum ait eſſe terribile, quod cauſam habet extrinſecam: & in reſponſione ad tertium, *timor*, inquit, *eſt de malo, quod non ſubiacet noſtræ poteſtati.* De metus definitione Farinatius loco citat.num.1.vſque ad 5.& nu. 63.64.

6. Ex hac tradita definitione metus nonnulla licet colligere, quibus magis in ſingulari explicetur. Primò ſequitur ad metum grauem requiri, ne quis facile poſſit ijs, quæ imminent, occurrere. Inconſtantis enim eſt ea timere, quæ facile alia via euitari poſſunt, vt ſatis conſtat.

7. Secundò colligitur æſtimationem imminentis mali eam debere eſſe, quę non ſit indigna conſtanti viro, qui medius eſt inter conſtantem, & pertinacem, vt docet D.Tho in 4. diſt.29.quæſt.1.art.2. hoc eſt, vt probabilis ſit, & iuſta ratione ſuſcepta. Vt enim inquit D.Thom. loco citat. conſtans ex forti æſtimatione & probabili cogitur *d.l. metum 2. metum autem non vani hominis, ſed qui meritò, &c. & l.nec timorem D.eodem. Si quis meticuloſus rem vllam fruſtra metuerit.* Is enim, qui ſanè probabili fundamẽto & æſtimatione timet, fruſtra ac vanè timet & meticuloſus eſt. Vnde ſatis eſt probabilis timor inſtantis damni, licet reuera damnum nõ ſit illatum. *l.nec timorem 7.D.eodem*, ibi, *quia potuiſſet ea pati, quæ dicimus.* Inſtantis cùm dico, non tantùm proximè imminentis intelligo, ſed futuri etiam diſtanti tempore, ſi tamen probabiliter timeatur euenturum, id enim vir conſtans etiam timere poteſt. Imo & probabilis ſuſpicio metus metus quoque cenſetur, *l. nouiſſimè, §. quod falſò,* ibi, *quid enim ſi metu cõpulſus, aut metuens, ne compelleretur*: docentque communiter Doctores, & inter illos Farinatius multis citatis 1.p.praxis criminalis, qu.35. n.26.& idem Farinat.loco cit.à num.70.71.72 & Rota apud Farinat.1.p.deciſ.643. nu.2. cum

Alex.

Digitized by Google

eum Alexand. Pariſio, Riminaldo Iuniore, eſtque eadem ratio. Probabilem enim ſuſpicionem metus inferendi, à quo ſe ſubtrahere facilè non poteſt, in virum conſtantem cadere quis neget? Cæterùm obſtare videtur textus *in l. metum præſentem*, ibi, *metum præſentem accipere debemus, non ſuſpicionem inferendi, ſed ſi illatus eſt ab aliquo*, ex quo videtur colligi ſuſpicionem metus nihil operari. Sed reuera operatur, vt conſtat ex *l. habitatores C. locati & conducti, §. fin.* Quare ea lege non excluditur probabilis ſuſpicio, ſed vana & fruſtranea, vt Farinatius ibidem, numero 72. multis cit. Cùm ea autem probabili ſuſpicione etiam eſt præſens metus, cùm reuera metum incutiat, & probabiliter timeat eſſe inferendum *c. cum dilectus, de his quæ vi.* Iam enim ex probabili ſuſpicione quaſi illatus eſt, hoc eſt, vt inquit Bartolus in *d. l. metum 2. iam res ad hoc veroſimiliter tendit.*

8. Tertiò ſequitur, ſi is qui minatur, non poſſit minas exequi, non eſſe metum grauem, quantumuis minę graues ſint *l. famoſi C. ad l. Iuliam Maieſtatis*, ibi, *vel ante quid fecerit*. Perſona namque ſpectanda eſt, an potuerit exequi, nec enim conſtantis eſt à quocunque ſibi metuere. Si enim quis metuit, quod alter minatur, qui non poteſt id quod minatur efficere, ipſe ſibi metum infert, vt inquit optimè Donellus lib. 15. cap. 39. *§. nihil agit*. Adde vel ſufficere, vt qui timet probabiliter cogitet, eum qui minatur, poſſe exequi, vt Theologi docent, quos citat Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 9. numero 3. cui etiam conſequens eſt, vt is qui minatur talis ſit, qui minas exequi ſoleat *l. metum C. de his quæ vi*, ibi, *non ex rationibus, ſed atrocitate facti probandum metum*, & in eodem genere mali, vel diuerſo, eadem enim eſt ratio. De quo Hyppolytus Riminaldus Repet. *in cap. 1. de offic. deleg. à numero 22.* & Farinatius loco cit. numero 93. 94. & ſequentibus. Satis autem eſſe puto, quod ſemel minas executus ſit in eadem perſona, vt probabiliter timeat: imò & in aliena ſi attento ingenio exequentis probabile ſit idem facturum. Sed quid ſi nunquam ante minatus, nec executus fuerit? Tùnc prudenter iudicandum eſt ex circunſtantijs, perſonæ minas inferentis, inſpectoque eius ingenio ad iram valde excandeſcenti, cum vehemētia affectus erga rem, quam deſiderat. His enim penſatis, ſi prudenter iudicatur executurum minas, metus certè probabilis & grauis cenſetur. Quid ni? Is enim cadit in virum conſtantem. Debent autem eſſe minæ alicuius mali, quod alias cenſeatur graue, vt ſtatim dicam. His etiam adde præceptum tyranni, aut etiam Principis iuxta ea, quæ dicam infra cap. 5.

9. Quartò ſequitur malum quod imminet, debere eſſe in ſe magnum, & graue malum, & non tantùm comparatione alterius minoris mali. Id quod optimè docuit Soto in 4. diſt. 29. quæſt. 1. artic. 2. verſ. *ſecundo per accidens.* Ratio eſt aperta. Quia iura ideo reſcindunt cōtractus metu graui celebratos, quia is timor libertatem minuit, ſiuè conſenſum impedit in viro forti. Leue autem malum in ſe, quod ſolū graue eſt comparatione minoris, non minuit in viro forti libertatem, atque adeo non cadit in virum conſtantem. Neceſſe etiam eſt malum in ſe graue ſit, & non ex vana meticuloſi hominis æſtimatione conceptum. Vnde minas, quæ tendunt ad ceſſationem lucri non continere grauem metum, habet deciſio Rotæ apud Farinat. 40. volum. 1. conſil.

10. Hoc autem, quod graue malum appellamus, non ſemper debet eſſe æquale, ſed attendenda eſt circunſtantia ſexus & ætatis. Malum enim, quod comparatione viri graue non iudicabitur, cenſebitur reſpectu fœminæ, quia natura eſt imbecillior ſexus. Itaque non requiritur, vt adeò ſit graue malum in ſtatu fœminæ, atque id quod imminet viro, vt multis citatis docet Additionator ad Seraphinum de priuilegijs iuramenti priuil. 110. numero 15. & 16. & Franciſcus Sarmiento lib. 2. Select. interpret. cap. 11. numero 2. Deciſ. Rotæ apud Farinat. lib. 1. 42. numero 2. & alia apud Seraphinum 771. numero 4. Deciſio Rotæ lib. ſecūdo, apud Farinat. 242. numero 16. & ſequentibus, & 260. numero 6. & ſequenti. Vnde rectè infert ad grauem metum in fœmina non requiri metum cadentem in conſtantem virum, ſed in fœminam conſtantem, vt cùm Præpoſito, Decio, Burrio, Abbate & alijs docet Rota eadem deciſ. 260 numero 7. & alias inanis eſſet regula quod metus probetur inſpecta qualitate perſonæ. Ad text. autem in *c. conſultationi, de ſponſal.* rectè reſpondent Præpoſitus & Decius, quorum ſolutionem probat Rota loco citat. Quare nō probo quod dicit Hippolytus Riminaldus Repet. in *c. 1. de off. de leg. numero 32.* eſſe peculiarem diſpoſitionem, quod in cauſa matrimonij requiratur etiam in fœmina cadens in virum. Sentit etiam nobiſcum multis citat. Farinatius loco cit. numero 73. & 76. In viris item ſpectari debet, quis robuſtior ſit, quiſve imbecillior, an puer, an adoleſcens, an maturæ ætatis, ex perſonarum enim qualitate penſandum eſſe, & æſtimandum, an ſit iuſtus metus, docuit Tiberius Decia, conſil. 18. 127 lib. 1. Socin. Senior conſil. 265. numero 5. lib. 2. & ex Theologis ita docent Soto. lib. 7. de iuſtitia q. 1. art. 1. ad 2. Alphonſus Veracruz 1. p Speculi art. 8 poſt 7. concluſionē, Salon de iuſtitia & iure, qu. 62. art 2. controuerſia 5. in 3. concluſione. Aragon 2. tom. in 2. 2. q. 88. art. 3. §. *Pro explicatione huius difficultatis*, Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 9. num. 3. in comment. Thomas Sanchez. lib. 4. de matrimonio diſp. 3. num. 2. & ſequentibus Farinat. loco citat. num. 74. Idemque dicendum eſt ex eadem ratione non tan-

Digitized by Google

tum in fœmina reſpectu viri, ſed etiam inter ipſos viros: attendi enim debet perſonæ qualitas, & ætas. Maior enim in milite & in homine conſtanti metus requiritur, quam in puſillanimi, & debili, vt videtur colligi ex *l. 3. D. ex quibus cauſis maiores*, ibi, *& hoc ex affectu eius intelligitur*, id eſt, ex animo eius, cui infertur metus. Adde etiam leuiorem metum etiam requiri, quam qui cadat in virum conſtantem, quando agitur de impedienda iuriſdictione Magiſtratus & iudicis, vt cum Hippolyto Riminaldo & alijs docet Farinatius loco cit. nu. 77. Quod fauore iuriſdictionis ita obſeruari æquitas poſtulat ad facinoroſos homines compeſcendos.

CAPVT III.

An graue malum ſemper debeat eſſe maius eo quod eligitur, & in quo perſona timeri debeat?

SVMMARIVM.

An metus iuſtus ſit. Siquis eligat culpam mortalem aut venialem ad vitandum malum, quod imminet. Prima ſententia affirmat, n. 1.

Secunda negat, n. 2.

Verior reſolutio, n. 3.

Sufficere ad metum iuſtum, quod timeatur in filijs, marito, vxore, conſanguineis vſque ad quartum gradum, n. 4.

Idem ſi in amiciſſimis, affinibus, domeſticis, aſcendentibus. Secus in colonis, limitantur hæc, numero 5.

1. CÆterùm circa grauitatem mali, cuius timor cadens in virum conſtantē dici poſſit, nonnulla inquirenda & examinanda ſunt. Primum eſt, an ſemper malum quod vitatur, debeat eſſe re ipſa maius eo quod eligitur, an ſatis ſit, quod in ſe graue ſit, verbi gratia. Si quis eligat culpam mortalem, aut venialem committere ad euitandam mortem, is metus cadens in virum conſtantem cenſeri debeat. Quidam affirmant huiuſmodi metum non eſſe grauem: nec enim cadit in virtutem conſtantis eligere aliquid contra rationem ad euitandum temporale malū, etiamſi culpa venialis ſit. Docent ex Theologis complures, D. Thomas in 4. diſt. 29. q. vnica art. 1. in corpore, & ad ſecundum Gregorius de Valencia 3. p. diſput. 10. generali, quæſt. 3. puncto 2. Comitolus lib. 3. reſponſorum moralium quæſt. 2. *ſ. Quintum quæſitum*, & vniuerſim omnes, ita vt neceſſe non ſit Doctores referre. Ex iuriſperitis innumeri, quamuis aliqui verum cenſeant tantùm, cùm peccatum mortale committitur, non verò ſi culpa venialis ſit: quod etiam docuit Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 9. num. 3. Sed non conſequenter loquitur, nam ſi rem ipſam inſpiciamus, etiam venialis culpa grauius malū eſt, quàm quodlibet temporale.

2. Alij tamen exiſtimant, quod licet ex parte obiecti, quælibet culpa ſit maius malum, quam quodlibet temporale: tamen quoad id de quo agitur, non eſſe loquendum de graui metu facta comparatione ad id quod eligitur vitandi mali cauſa: ſed tantùm expendendum eſſe obiectum metus, & ſi illud eiuſmodi ſit, quo ſi reuera cōſtantis viri volūtas retraheretur à propoſito, cenſendus eſt grauis metus, ſiue eligat ad malum illud vitandum peccare lethaliter, aut mortaliter. Ita docuit Petrus de Ledeſma, quæſt. 47. art. 2. in fin. explicatque D. Thomam, quem nonnulli aduerſari putant, ſequitur Thomas Sanchez lib. 4. de matrimonio diſp. 2. inſinuauitque genuinam huius rationem, quantùm ego iudico. Quia leges ſiue Eccleſiaſticæ, ſiue ciuiles, quæ contractum ex metu reſcindunt, tantùm eo reſpiciunt, ne faueant extorquenti conſenſum per iniuriam, vt huiuſmodi violentię repellantur à republica, non tamen priuatum commodum eius, qui timet, & etiam eo mouentur, quia volunt integrum & illæſum vnicuique manere conſenſum. Id autem eodem modo ſe habet, ſiue quis eligat peccatum aliquod ad euitandum maius malum, ſiue non: imo & videtur colligi ex ipſis conſtitutionibus ſiue legibus, cùm in vniuerſum contractum matrimonij, verbi gratia, ex metu graui initum irritent: cùm tamen difficile ſit non interuenire mendacium in contrahente matrimonium, aut profitente per metum, dum is qui timet conatur decipere extorquentem conſenſum, & vna cum verbis habet animum nō adimplendi. Quod quidem verò ſimile eſt Eccleſiam præuidiſſe, eoque nō obſtante ſtatuit matrimonium, alioſque contractus eſſe nullos. Signum ergò eſt metum conſtantis viri conſideraſſe tantùm ex obiecto.

3. Verùm meo iudicio meliùs reſponderi poteſt ſub diſtinctione. Nam in primis, quod ad contractus attinet, non videtur eſſe locus præſenti quæſtioni. Quiuis enim contractus ex natura rei poteſt celebrari ſine vllo peccato, etiamſi metus grauis incutiatur; accidentaleque eſt, ſi in eo interueniat peccatum ex fragilitate celebrantis. Vnde non mirum ſi leges, quę de contractibus loquuntur, tantum reſpiciant graue malum ex parte obiecti, quia ſine peccato poſſunt contractus ex ſe celebrari, etiamſi ex metu ſint. Quomodo autem iſti contractus ſine peccato celebrari poſſint, rectè explicat Ioannes Baſſolis in 4. diſtinct. 27. q. 1. art. 2. hac ratione. Quia ſi metu inducatur ad contrahendum, vna cúm verbis habere poteſt animum contrahendi, vt abſit mendacium, & verba vera ſint: eo autem conſenſu nihil efficitur, vt legibus conſtitutum eſt, atque

Digitized by Google

que ita ſine vllo mendacio nihil efficit, & euitat malum. Quod ſi cùm verbis non habeat conſenſum, ſed potius animum oppoſitum, id mendacium non euenit quidem ex exigentia metus, cùm ſine illo damnum euitare poſſit, ſed ex fragilitate aut ignorantia contrahentis. Extra contractus autem, ſi ab aliquo exigatur vt vel peccet, vel ſuſtineat mortem, hæc potius ſuſtinenda eſt, cùm melius ſit incidere in manus hominum, quàm peccare in conſpectu Dei, vt dicebat Suſanna Daniel 13. & aliàs etiam, qui pro non committendo aliquo peccato occumbit, martyrij palmam adipiſcatur.

4. Ruſus quæritur, an iſtud graue malum debeat timeri in propria perſona, an etiam ſatis ſit, vt timeatur in aliena. Et quidem ſi immineat filijs, grauis metus eſt comparatione patris, iuxta illud Iuris Conſulti *in l. 8. D. de eo quod metus cauſa*, ibi, *cùm pro affectu magis in liberis parentes terreantur.* Cuius rei optimum teſtimonium eſt apud Chryſoſtomum homil. 29. in Geneſ. *Quia pater non minorem pœnam & cruciatum habuit, quam Filius. Scitis enim quomodo ſæpenumero Patres orant, vt Filiorum pœnas ipſi ferant, & quomodo grauius illis eſt videre filios ſupplicio affici, quam ſi ipſi his forent obnoxij. Factum igitur eſt hoc, vt ille ob naturale in puerũ amorẽ maiorẽ ſentiret dolorem, & benedictio Dei ſeruaretur inuiolata.* Quibus rationem reddit Chryſoſtomus, quare Noe maledixerit filio Cham, vt in filij maledictione puniret parentem. Atque hac eadem ratione Iuſtinus Martyr, quæſt. 80. dixit ab vrſis deuoratos pueros illos, qui Eliſeo illudebant, quo puerorum clade parentes ſuggillaret. Optime etiam Lucianus in Tyrannicida, cúm de eo ſermonem faceret, qui præmium poſtulabat, eo quod Tyranni filium occidiſſet, pugionem in vulneribus relinquens, quo ſeipſum occidit Pater, *Hæc* (inquit) *nimirum ſunt parentum vulnera, ij gladij veriorum Tyrannicidarum, hæc mors digna crudelibus Tyrannis, hæc vltio tantis ſceleribus congruit. Cæterùm protinus interire, protinus excidere ſibi, neque huiuſmodi vllum ſpectare ſpectaculum, profectò nihil habeat tyrannico ſupplicio dignum.* Atque huc reſpexit, quod apud Ouidium lib. 6 Metamorph. Pallas dixiſſe fertur Aracnæ, cúm illam in araneam conuertit.

Atque ita viue quidem, pende tamen improba, dixit,
Lexq; eadem pœna, ne ſis ſecura futuri,
Dicta tuo generi, ſeriſq; nepotibus eſto.

Idem etiam dicendum eſt, ſi timeatur in vxore, ſunt enim vna caro, id quod expreſſè docuit D. Thom. in 4. diſtinct. 29. quæſt. vnica artic. 1. ad 2. & alij plures. Et ratio eſt eadem. Quia grauius iudicant parentes prudentes damnum in vxore, quàm in filio, & adulterium, quàm filij necem, *l. codicillis, §. matre D. de leg. 2.* ibi, *ſcis vnum fratrem tuum, vnum filium noſtrum occidiſſe, ſed & alia grauiora mihi fecit: forſitan aliam quamdam teſtatoris vxorem incucurbitauerat*, inquit Gloſſa. De grauitate autem adulterij, dicam infra lib. 9. eadem ratio eſt de vxore comparatione viri. Atque in his conuenit etiam Donellus, lib. 15. cap. 39. §. non quiuis metus. Atque id quoque dicendum exiſtimo de alijs conſanguineis, vehemens enim eſt amor ingenitus erga illos, ſi rerum natura ſpectetur. Argumentum ſumi poteſt, *ex cap. ſcient cuncti, de electione in 6.* ibi, *vel conſanguineos eorum*, vbi metus illatus conſanguineis, ad incutiendum electori timorem, cenſetur illatus electori; quod etiam docent ex iuris interpretibus complures. Limitandum tamen vſque ad 4. gradum. Nam vſque ad illum communi ſenſu & affectu conſanguinei reputantur. Excipe niſi malum aliquod etiam remotiſſimis inferretur, quod in totum genus redundaret.

5. Hanc etiam doctrinam extende ad viros arctiſſimo amicitiæ vinculo coniunctos. Amicus enim animæ eſt dimidium meæ, vt dicebat Horatius. Extende etiam ad affines intra eundem 4. gradum, affines inquam ex matrimonio, non verò ex fornicatione: huiuſmodi enim affines non agnoſcuntur quaſi affines, nec erga eos natura aliquem ingenerauit amorem, ſed potius odium, tanquam erga eos, qui turpitudinem in memoriam reuocant. Extende etiam ad domeſticos, vt colligi videtur, *ex Clement. 1. de exceſſibus Prælatorum, verſ. ſeruientes.* Vbi conſiderans textus illatam vim Monachis, refert domeſticis eorum vim illatam, & etiam ex textu in *c. Quicunque, de ſentent. excommunicat. in 6.* ibi, *in Perſonis ſuis vel ſuorum.* Idem quoque dicendum de aſcendentibus comparatione deſcendentium, & è contra, quę omnia docet etiam cùm alijs Farinatius loco citat. numero 78. Nonnulli etiam extendunt ad Colonos: ſed non placet, ſi rei natura ſpectetur, niſi fortè in aliquo peculiari caſu grauis in Dominos redundaret iniuria. Hæc autem omnia dicta ſunt ſpectata rei tantùm natura, non peculiari circunſtantia. Poteſt enim aliquis ita eſſe affectus erga conſanguineos ſuos, vel affines, vèl domeſticos, imo etiam erga filium aut vxorem, vt, etiamſi illis inferendum ſit graue malum, non cenſeatur grauis metus.

Digitized by Google

CAPVT III.

Quænam ſint hæc grauia mala, quæ incutiunt iuſtum metum?

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio diſputanda, n. 1.
Ad metus diſquiſitionem valdè requiri iudicis arbitrium n. 2.
Metum mortis, grauis cruciatus, amittendæ libertatis, captiuitatis, carceris, inſultationis cum armis, iuſta etiam cauſa timendi concurrente, eſſe iuſtum, n. 3.
Item metum amiſſionis ſtatus, honoris, verecundiæ, ſtupri in virgine, in vidua, & etiam in fœmina inhoneſta, n. 4.
Item metum infamiæ iuris, & etiam facti, ſi tamen grauis infamia ſit, n. 5.
Quid de metu excommunicationis, nu. 6.
Sub diſtinctione explicatur, n. 7.
De metu amiſſionis bonorum prima opinio. n. 8.
Vera ſententia, n. 9.
Quid de metu amittendi lucri, n. 10.
Quid de metu concuſſionis, n. 11.

1. SED deinceps explicandum eſt, quæ ſint hæc grauia mala, quæ metum cadentem in virum conſtantem incutere ſufficiunt. Multa in huius explicatione perſtringẽda ſunt. De multis enim dubium eſſe poteſt, cũ plura ſint mala, quæ imminere poſſunt naturæ noſtræ.

2. Sed primùm ſupponendum eſt ad huius deciſionem valdè requiri prudentis iudicis arbitrium. Idque docent ex iuris interpretibus multi, Gloſſa *in cap. cum dilectus, de his quæ vi*, Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio 10. num. 13. Nauarrus in ſumma cap. 22. num. 51. Sarmiento lib. 1. Selectarum interpretationum, cap. 11. num. 2. Comitolus lib. 3. reſponſorum moralium, quæſt. 2. *§. 6. quæſitum*, Farinatius loco cit. fragm. num. 67. 68. & 69. & etiam Rota apud Farinatium lib. 2. deciſ. 260. Idque conſtat ex *l. 3. D. ex quibus cauſis maiores*, ibi, *ſed huius vis diſquiſitio iudicis eſt*. Nec enim in ſingulari ita omnia exprimi poſſunt, vt non ſit neceſſaria iudicis prudentia tam in expendenda grauitate mali, quod in iure expreſſum non eſt, quàm in conſideranda qualitate perſonæ. Nec ſolùm verum eſt iure Cæſareo deſiderari iudicis arbitrium, ſed etiam iure Regni Caſtellæ, quidquid dicat Villalabos in Antinomia Iuris Ciuilis & Regij: verbo, *metus*, cùm expreſſe, *l. 7. tit. 33. part. 7.* dicatur, *ò otro ſemejante*. Vt ergò decernatur an ſimile vel æquale malum ita graue ſit, atque id quod in iure expreſſum eſt, iudicis requiritur arbitrium, & in foro conſcientiæ prudentia confeſſoris.

3. Deinde extra controuerſiam eſt metũ mortis cadere in virum conſtantem, *l. 7. §. proinde, D. de eo quod metus cauſa, l. interpoſitas, C. de tranſactionibus, cap. cum dilectus, de his quæ vi.* Item metus abſciſſionis alicuius membri, & grauis corporis cruciatus & ſeruitutis, *l. ego puto, l. iſti quidem, D. de eo quod metus cauſa, l. ſi per vim, l. ſi donationis, C. eodem.* docet cum multis Farinatius loco citato, num. 86. Imo etiam ſi metus ſit amittendi inſtrumenta libertatis, *in d. l. iſti quidem*, aut probabile periculum, quod euenire poſſit, vt amiſſis illis redigatur in ſeruitutem. Adde & metum captiuitatis, eſt enim quædam ſeruitus. necnon etiam exilij, vt expreſſe docet Scotus in 4. diſtinct. 29. quæſt. vnica, alijque Theologi. Item etiam Carceris & vinculorum, grauis metus eſt, *l. nec timorem, l. qui in carcerem.* Idque non tantùm intelligo de graui carcere & atrocibus vinculis, ſed de quouis carcere etiam priuato, vel etiamſi præſtita fideiuſſione in aliquo loco manere cogatur, vt late docet Farinatius 1. p. praxis criminalis, quæſt. 5. num. 17. & quæſt. 35 per totam vbi oſtendit carcerati contractus aut carcerãdi, ſi ad eum finem metus carceris iniuſte incutiatur, nullos eſſe, & loco citato, num. 107. Idemquoque dicendum eſt de armorum metu *l. 3. in principio D. de vi & vi armata, & l. 15. tit. 2. par. 4.* ibi, *como ſi viniſſe armas*, & fauet textus *in l. metum autem præſentem D. de eo quod metus cauſa*, ibi, *aliter autem ſi armati ingreſſi ſunt.* Rota 1. p. apud Farinatium, Deciſ. 643. num. 10. cum multis, quos citat idem Farinat. de conſult. quæſt. 131. 2 p. num. 97. & loco citat. num 88 Idque verum eſt, etiamſi ea deponant, cùm tamen poſſint illis vti. Sed obſtare videtur, quod traditur *in l. metum 9. D. eodem, & in d. l. 3. §. ſiquis autem, D. de vi*, non habere quod metus cauſa actionem, neque interdictum. Vnde vi, eum qui metu armorum fundum deſeruit: Dicendum tamen eſt, eum qui ſola armorum ſuſpicione fundum deſeruit, non cenſeri coactũ iuſto metu, ſed requiri vt ad fundum venientes ſpectauerit, vel ſaltem eò properantes viderit, & timuerit probabiliter, etſi armati ingreſſi non fuerint. Ad quæ reduci debet textus in *l. 1. §. idem Labeo D. de vi, & in l. non ſolùm 33. §. ſi dominus, D. de Vſucapionibus.* Vt dicatur homines armatos ad fundum venientes exiſtimaſſe, non qui vanè ſuſpicatus fuit, ſed qui cũ eos venientes aſpiceret ad ſuum fundum tendere, exiſtimauit opinione iuſta ductus. Quod ſi admittas, vt admittendum videtur, non erit neceſſaria literæ mutatio, quam excogitauit Cuiacius, qui pro verbo *exiſtimauerit*, reponit *exiſtimueru in d. §. ſi Dominus lib. 44. D. D. Iuliani*, quem ſequuntur Gothophredus ibidem, Iulius Pacius centur. 2. antinomia 70.

4. Eadem quoque ratio eſt de metu amiſſionis ſtatus, *l. iſti quidem* iam citata, de quo Farinatius loco citato, nu. 90. vbi & addit etiam

metum

Metum verecundiæ,& exemplis illuſtrat, & Donellus d.ca, 39.qui recte docet ſeruitutem, deportationem,ſtuprum morti æquiparari, & Farinat.loco citato.num.91. Et de metu honoris amittendi, cùm prudentibus vita ipſa charior ſit. Idem iudicium eſto de timore ſtupri, ſiue in viro,ſiue in fœmina,*d.l.iſti quidem*, de quo etiam videndus Comitolus,d.lib.3.quæſt. 2.*§. Quartum quæſitum.* Stupri autem nomine non tantùm intelligo vim illatam virgini, ſed etiamſi virgo nō ſit,vt multi docent ex Theologis,dummodo mulier honeſta ſit,ſiue nupta, ſiue vidua. Nec enim lex ſignaculum virgineum conſiderauit,cùm in hac re idem ſtatuat de viro & de fœmina,ſed vim illatam. Imò & exiſtimo,quod quamuis in muliere minus honeſta non iudicaretur grauis metus in foro externo,vt docent Gloſſa, & Cynus & communiter DD. *in l.1.C.de raptu virg.* Baldus in *l. paſtores,num.1. verſic. hoc fallit in meretrice*, & ibi etiam DD.omnes,C.de Epiſcop. & Cleric. Antonius Gomez ad l. 80. Tauri. num.45.attamen in foro conſcientiæ,ſi reuera ducta eſt eo metu, grauis cenſendus eſſet. Exponit enim ſe maximo periculo peccandi. *Quis enim abſcondet ignem in ſinu ſuo, ita vt veſtimenta eius non ardeant?* inquit Sapiens, Prouerb.6. Vnde etiam in fœmina inhoneſta iuſtum ſtupri metum eſſe docet Farinat.loco citato,n.91.

5. Quamuis autem hæc quæ hactenus diximus certa ſint, & communiter recepta, de tribus tamen dubitari poteſt. Primò de metu infamiæ,ſecundò de metu excommunicationis. Tertiò de metu amiſſionis bonorum: vel alicuius lucri. Et quod ad primum attinet, infamiæ iuris metum in virum conſtantem cadere non dubito,*l. nec timorem & l.iſti quidem §.fin. D.de eo quod metus cauſa.* Eſt enim iuxta prudentum æſtimationem graue malum.Quod ſi ſit infamia facti, reiecta opinione Iulij Pacij Centuria 2. antinomia 68. & alia ſolutione Donelli lib.15. cap.39 pag. 818. qui putat non dari infamiam facti, quæ ſententia communiter refellitur ex Couarru.practic.quæſt.18 nu. 2.& alijs dicendum eſt, ſi infamia grauis ſit, & non poſſit facile declinari grauem metum oriri: de qua tamen dico quod ſentio in tract. de ord.& ei annexis, lib. 2. ſin minus,eſſe leuem. Nouiſſimè diſſentit Naldus in ſum. v. metus,num 2 qui dicit non eſſe metum iuſtū, ſiquis timeat ſe ab alio infamandum cùm falſo teſtimonio,addit tamen ſi ab illo purgare ſe poteſt.Quod tamen non probo, cùm antequam ſe purget multa grauiaque damna patiatur,& ſæpe accidit famæ detrimentum aliquod pati apud multos. Et de hac infamia accipio cum Gloſſa textum *in d.l.nec timorem D. de eo,quod metus cauſa*,ibi, *nec timorem infamiæ hoc edicto contineri Pedius dixit*, & indicat id quod ſubijcit de timore vexationis, quod de [illegible] vexatione debet ſine dubio accipi.Ita cum Accurſio & Gothophredo ibi docent communiter iuris interpretes, quos referunt Leſſius lib.2.de iuſtitia,cap.17.numero 35.Thomas Sanchez d.lib.4.diſput.5.à num.13. & ſequitur Farinatius loco citato num. 92. Atque de hac leui infamia locutos exiſtimo plures ex Theologis,& Comitolum d.lib.3.quæſt.2.*§. pertinet*, qui abſolutè docent metum infamiæ non eſſe grauem,eius,ſcilicet,infamiæ,cui facilè occurri poteſt. At ſi grauis infamia ſit, proculdubio eſt obiectum metus cadentis in virum conſtantem.Simile enim eſt periculo vitæ, vt inquit Gloſſa *in l.iuſta D. de manumiſſis vindicta.* Ita docuit inter alios Petrus Ledeſma de matrimonio quæſt.47.art. *2.8.dubium tamē eſt*, Ioannes Azor tomo 1.inſt.moralium lib.1.cap.10. quæſt.6.

6 Circa ſecundum verò, ſcilicet, excommunicationis metum, non idem omnes ſentiunt. Quidam negant eſſe metum cadentem in virum conſtantem, quia ſi iuſta eſt, medicinalis eſt:ſi iniuſta eſt,non ligat, nec ſortitur aliquem effectum. Ita ſentiunt ex iuris interpretibus Gloſſa in *cap. cum dilectus*, verbo *violentia, de his quæ vi*, & alij,atque ex Theologis Paludanus in 4. diſtinct. 29. quæſt. vnica,art. 2.concluſione 2. num. 13. Soto eadem diſtinctione,quæſt.1.art.2.in fine. Alij abſolutè affirmant eſſe grauem metum; ita Seraphinus de priuilegijs iuramenti,priuilegio 29. numero 4. Bartolomæus Ledeſma de matrimonio dub. 23.fundamento 3.

7. Cæterùm mihi magis placet media quædam ſententia, quæ communior eſt inter Theologos & iuris interpretes, & etiam verior.Si excommunicatio iuſta eſt, eius metus non eſt cadens in conſtantem virum, adhibetur enim vt reſipiſcat à culpa, teneturque ſibi conſulere obediendo.Si verò iniuſta eſt,ſecundùm rem, aut omnino, eius metus cadit in conſtantem virum: ſi tamen ei facilè occurri non poteſt appellando, quia timet excommunicantis potentiam, vel adeundo ſuperiorem, quia diſtat,& ipſe pauper eſt. Quamuis enim in foro animæ & apud Deum non liget, attamen multis abſtinere debet,ob ſcandalum euitandum,multis etiam priuatur apud homines, quæ moleſtiſſima ſunt,& quouis exilio grauiora,vt dixi in tractatu de excommunicatione. Ita ſentit Ioannes Azor tom.1 lib. 1. cap. 10. quæſt. 7. Comitolus citatis alijs in d. quæſt. 2. *§. Quartum quæſitum*, quæ fuit etiam opinio Ioannis Andreæ, & approbata Rotæ deciſionibus: docet etiam Farinatius loco citato numero 104. & 105. ex quibus conſtat ſolutio fundamenti primæ ſententiæ.

8. Circa tertium verò de metu amiſſionis bonorum, etiam ſunt diſcrepantes ſententiæ. Quidam cadere in virum conſtantem abſolute negant: alij cum limitatione concedunt ſcilicet, quando bona tuendæ vitæ neceſſaria ſunt.Alij cùm omnium bonorum amiſſio eſt.

Digitized by Google

Nituntur quia in *cap. cum dilectus, de his quæ vi*, tantùm fit mentio metus mortis, aut cruciatus corporis, inter quæ non eſt amiſſio bonorum & *cap. 2. eodem titulo*, illa verba ſunt, *quæ eum à domo & vniuerſa poſſeſſione expellerent*.

9. At mihi videtur inprimis certum eſſe amiſſionem omnium bonorum, ſiue illa in ſe exigua ſint, vtpote ſi ſint inopis, vel in magna quantitate: incutere me um grauem. Quid ni? æquiparantur metui mortis, vt latè proſequitur Tiraquel. de nobilit. cap. 31. numero 369. Atque idem ob eamdem rationem dicendum exiſtimo de amiſſione maioris partis bonorum, idque ſiue ſine illis ſuſtentari vita poſſet, ſiue non, vt docet Tiraquel. loco citat. & conſtat ex *l. propter litem. D. de excuſatione tut.* ibi, *niſi forte de omnibus bonis, aut plurima eorum parte controuerſia ſit*, & *cap. 1. de reſtitutione ſpoliatorum in 6.* Spoliatus dicitur, qui tota ſua ſubſtantia vel maiori parte deſtitutus eſt. Eſtque hæc ſententia communis inter iuris interpretes, vt videre licet apud Ioannem Gutier. de iuram. 1 p. cap. 57. numero 20. Idemque dicendum crediderim cum Couarr. 2 p. de matri. cap. 3. §. 4. numero 18. ſi ſit metus amiſſionis magnæ rei, licet non ſint omnia bona, nec maior bonorum pars, quod etiam docuit Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 9. numero 4. Petrus Arag. 2. tom. in 2. 2 quæſt. 88. artic. 3. *§. pro explicatione huius difficultatis*, quæ etiam docet Farina. loco citat. numero 89. Nec minus certum eſt, ſi ſit metus amiſſionis inſtrumentorum totius vel maioris partis patrimonij, licet diſſentiat Gloſſ. in *l. iſti quidem*, verbo, *metum D. de eo quod metus cauſa*. Docet cùm alijs Farinatius loco citat numero 114. Neque obſtat argumentum ex text. in *c. cum dilectus*. Amiſſio enim omnium bonorum aut maioris partis metui mortis, vt dixi, æquiparatur. In illo vero *cap. 2. de his quæ vi*, factum narratur, in quo omnium bonorum amiſſionis metus incuſſus eſt, non verò quidquam decernitur.

10. Deinde dicendum exiſtimo metum amittendi lucrum, aut hæreditatem, aut beneficium, quod quis ſperat ab aliquo, ad quod non habet ius ad rem, non cadere in virum conſtantem. Ex iure probari poteſt, quia quāuis pœna repellatur ab ſponſalibus, vt dicam poſtea lib. vltimo: ea tamen pendentis hæreditatis non cenſetur non adiecta, neque improbat ſponſalia *l. Titio §. 1. & l. ſi ita legatum ſit, verſ. ſi Titio, D. de cond. & demonſt.* cuius optima ratio eſt, quia id non tam eſt metu deterreri, vel obligari, quam inuitari ſpe lucri: ſpes autem & concupiſcentia, vt inquit D. Thomas 1. 1. quæſt. 6. artic. 7. non minuit, ſed auget voluntarium. Vnde & profeſſio facta ob ſpem lucri, aut quod idem eſt, metu amittendi lucrum valet. Dixi niſi habeat ius ad rem, quia dum arcetur à lucro, ad quod habet ius, iniuriam patitur. Atque hic videtur intellectus ad *l. fin. §. ſi fenerator D. de eo quod metus cauſa*, illis enim verbis, *in ſimiliter Athletam cuſtodiendo, & à certaminibus prohibendo*, iniuria illata ſignificatur. Hinc colliges, ſi pater minetur filio ablaturum à maioratu ea, quæ auxerat, iuſtum metum incutere, vt conſiderauit deciſio Rotæ 242. numero 14. lib. 2. apud Farinat. Quia cùm hæreditas ſit debita filio, potius huiuſmodi minæ cōtinent damnū, quā lucri amiſſionem; limitatur etiam dicta doctrina non ſolùm, quando quis habet ius ad ea bona quorum adquiſitione priuatur, ſed etiam ſi non habeat, agitur tamen de amiſſione magni lucri. Cynus in *l. interpoſitas C. de Tranſact.* Iaſon in *l. Titia. numero 10. verſ. ſecundo notabiliter, de* V. O Roman. conſil. 121. numero 10. lib. 4. Roland. conſil. 100. numero 126. lib. 4. & cùm his & alijs tenet Rota apud Farin. lib. 2. citat. deciſ. 242. numero 13. Vide etiam Farinat. loco cit. num. 111. 112. 113.

11. Sed quæret aliquis, an metus concuſſionis grauis cenſeri debeat? Sufficere enim ad reſciſſionem contractus probari videtur ex *l. illicitas 6. §. illicita, cum ſequentibus D. de officio Præſidis*, vbi licita negotiatione prohiberi, tributi erogatione vexari, ad hoſpitis receptionem compelli, ſufficientem terrori cauſam præbet, vt Prætor ſe interponat. Facit etiam *l. 1 D. de concuſſionibus*, vbi ſimulatus Præſidis iuſſus iuſtum metum inducit. Verùm hæc pertinent ad Titulum de concuſſionibus, in quo diuerſa ratio eſt. Licet enim concuſſio ſit ſpecies metus, & quidquid concuſſione fit, per terrorem fieri dicatur: illud tamen addit concuſſio ſupra metum. Quia quod concuſſione fit, tunc committitur, cum metu publicæ poteſtatis quidquam à ſubditis extorquetur, vel ipſo magiſtratu, vel alio, qui tamen terrore dignitatis obijciat minante. In qua ſpecie non vis atrox & ſæua requiritur, vt in noſtro caſu, ſed quiuis metus actionem parit. In odium enim eorum qui data ad ciuium ſalutem poteſtate abuſi, eam in illorum damna conuertunt, id conſtitutum eſt. Sic etiam ratione poteſtatis plura magiſtratibus, & eorum officio denegantur, quæ omnibus permittuntur, vt matrimonij contractio, *titulo, C. ſi quacunque præditus poteſtate*, & oblatio arrharum, *tit. C ſi Rector Prouinciæ*. Cui ne obſtet, *l. ſi quis 38. de ritu nupt.* Vide Cuiacium 4. obſeruat. cap. 22. & Donellum lib. 13. comment. cap. 19. pag. 198. & generaliter omnium contractuum celebratio, titulo, *C. de contractibus iudicum*, & eleganter Donel. lib. 15. comment. cap. 39. Weſembechius in paratitlis ad titulum de concuſſionibus, & dicemus nonnulla infrà, cap. 13.

CA

CAPVT V.

An metus reuerentialis & etiam importunæ preces cenſeantur cadere in virum conſtantem.

SVMMARIVM.

Status quæſt. & definitio metus reuerentialis, numero 1.
Comparatione quorum ſit metus reuerentialis, numero 2.
Operari ex reuerentia non eſſe operari ex metu, numero 3.
Explicantur quæ certa ſunt, num. 4.
Prima ſententia negat metum reuerentialem eſſe grauem, num. 5.
Oppoſitum verius, num. 6.
Redarguuntur DD. oppoſitæ ſententiæ, n. 7.
In concordiam rediguntur, num. 8.
Obiectiones proponuntur, & diluuntur, num. 9. 10. 11. 12.
Quid dicendum de precibus importunis, num. 13.
Explicatur ſtatus quæſtionis, ibid.
Prima ſententia, num. 14.
Secunda ſententia, num. 15.
Vera ſententia, num. 16. & 17.

1. DVO hæc ſuperſunt explicanda, vt plenè intelligatur quæ ſint hæc grauia mala, quæ ſufficiunt metum grauem inducere. Igitur quod attinet ad reuerentialem metum perſtrinxeram breuiter quæſtionem hanc lib. de impedimentis matrimonij cap. 29. §. 11. vbi noſtram explicui ſententiam, quam quia nonnulli non ſatis intellexerunt, reiecere. Rem ergo iſtam examinabo latiùs, & oſtendam, quam eo loco docui ſententiam, eſſe veriſſimam. Sed antequam ad eius examen deueniam, præmitto primùm metus reuerentialis hanc non abſurdè definitionem aſſignari poſſe. *Reuerentia metus eſt futuri mali exiſtimatio, quod nobis ab his metuimus, in quorum legitima poteſtate ſumus, & quos cultu, & honore dignamur.*

2. Ex qua definitione fit metum reuerẽtialem cadere in clericum reſpectu Epiſcopi, & in ſubditum comparatione Magiſtratus, in filium erga patrem, in vxorem erga maritum, in pupillum erga curatorem, ſiue tutorem, vt communis eſt Doctorum ſententia. Idem dicendum de genero reſpectu ſoceri: ſocer enim habetur pro patre generi, cùm effectus ſit vna caro cum vxore *l. quia parentis 17. D. ſoluto matrimonio.* Idem dicendum de Auo, ac reliquis aſcendentibus, habemus enim eos parentum loco. Atque idem dixerim comparatione matris, quamuis res dubia ſit. Idem dicendum in ſorore comparatione fratris maioris, & ſororis maioris, & in fratre minore comparatione maioris, & etiam comparatione patrui, Quæ tamen intelligenda ſunt, ſi ab eo gubernentur, & alimenta præbeantur, & cohabitẽt, alias ſecus dicendum erit. De his latè Thom. Sanch. lib. 4. diſp. 6. q. 4. neque hæc longiori indigent examine.

3. Secundò colligitur eum, qui ob obſeruantiam debitam parentibus, aut maioribus aliquid agit, nequaquam operari ex reuerentiali metu. Aliud enim eſt debita reuerentia ſuperari, aliud reuerentialis metus. Id quod optimè aduertit Franciſcus Sarm. lib. 2. ſelect. cap. 11. num. 10. Qua diſtinctione dicit multa dilui, quæ turbant Barbacium in *c. cauſa matrimonij de offic. deleg.* Quod reipſa non attendit, ſed confundit Thomas Sanchez diſp. 6. citata quæſt. 1. vt ſtatim demonſtrabo. Quare rectè poteſt aliquis operari ex reuerentia debita ſuperiori, & non ex metu reuerentiæ: & ſimiliter poteſt operari non ex ſuperioris præcepto, & obedientia, ſed ex metu. Hæc enim non ſunt idem. Si enim filius amet obedire parenti, & complaceat in obediendo illi nullum eſt inuoluntarium, & tamen operatur ex reuerẽtia, metus autem efficit inuoluntarium mixtũ. Quare, vt metus reuerentialis ſit, neceſſe eſt adſit cogitatio imminentis mali, quod ſequitur vel timetur ex eo, quod non ſeruetur patri reuerentia. Quod in eo conſiſtit, quod eſt patrem habere ſibi infenſum, & ſuperciliosum, toruè aſpicientem, nec loquentem placidè, etiamſi nec verbera imponat, nec minetur. Quod vt vitet malũ, eligit præſtare quod pater vult, metus enim, vt dixi, eſt cum impendentis mali cogitatione.

4. Præterea obſeruandum eſt nonnulla eſſe certa in hac re. Primùm eſt. Si eo ingenio ſuperior aut pater ſit, vt non offendatur ex eo quod ipſi non præſtetur obedientia, aut leuiter offendatur, non fore metum grauem, nec enim poteſt eſſe cogitatio impendentis grauis mali quod vitare velit, dum eligit facere, quod pater iubet. Sic docet rectè Leonardus Leſſius lib. 2. de virtutibus cap. 17. dub. 6. numero 35. Præterea certum eſt, ſi metu reuerentiali addantur minæ, vel coniungantur verbera, vel etiam adiungantur importunæ preces, vel verba obiurgatoria, ex his duobus coaleſcere grauem metum, idque docent Doctores omnes. Minæ enim graues ac verbera ſufficiunt metum grauem incutere, multo magis ſi adiungantur metui reuerentiali. Sic docet multis citatis Thomas Sanchez diſp. 6. quæſt. 1. numero 7. & docet etiam deciſio Rotæ 242. numero 5. 6. & ſequentibus lib. 2. apud Farinac. & eſt inter DD. ita communiter receptum, vt non ſit neceſſe illos referre. Sed neceſſe, vt pater ſolitus ſit minùs exequi, & vt ea conſuetudo probetur ſentit Thomas Sanchez, & alij. Iudico veriùs in patre non eſſe neceſſarium eam cõſuetudinem probare, vt multis auctoribus, & rationibus oſtendit Hippolytus Riminaldus, Repet. *in cap. 1. de offic. deleg.* numero 25. & cit.

multis

Digitized by Google

n ultis ſequitur nouiſſimè Farina. 2. p. fragm. crimin. ver. metus numero 95. Idem dicendum, cùm adſunt virtuales minæ, quas ego ſic interpretor, cùm ſuperior facile, ſi ſibi non obtemperetur, ſæuire ſolet in ſubditos. Sic docent complures Summiſtæ cum Gloſſa in cap. *qui clerici vel vouentes*, & Panormitano ibidem. Nam qui factis deſæuire ſolet, virtute minatur, etiamſi verbis non minetur, vt etiam docet Thomas Sanchez diſp cit. nu. 12. & Farinatius loco cit. n. 85. Nec ſolum grauis metus cenſeri debet, cum contractus celebratur cum eo, qui metum grauem incutit, ſed etiamſi ab alio 3. incutiatur, vt cum aliquo ineat contractum, etiam ſine eius, qui incutit, vtilitate. In quo nonnulli non rectè locuti ſunt Tota ergo difficultas eſt, an ſolus reuerentiæ metus ſine minis, aut læſione aliqua cenſeri debeat grauis metus.

5. In quo variè Doctores ſentiunt. Primò quidam affirmant metum reuerentialem non cenſeri grauem, ſi abſint minæ vel verbera. Sic docent Doctores non pauci, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez diſp. 6. citata num. 7. Padilla in d. l. interpoſitas numero 16. Molina de primogen. lib. 2. cap. 3 numero 9. Duaren, in comment. ad *tit. de eo quod metus cauſa*, Donel. lib. 15. comment. cap. 39. *§. in primis voluntatem inferendi.* Fachin. lib. 2. controuerſ. iuris cap. 96. & Recentiores alij. Ex quibus nonnulli tot limitationes addunt huic ſententiæ, vt re vera cenſeant ſolùm reuerentialem metum cenſeri grauem, vt ſtatim oſtendam. Fundamenta huius ſententiæ adducam poſtea. Secundò alij metum reuerentialem patris grauem eſſe iudicant, non verò aliorum. Idque deferendum putant nimiæ patris reuerentiæ. Tertiò alij docent metum reuerentialem cenſeri grauem in contractibus, qui cum inijciente metum celebrantur, non verò ſi fiant cum alio tertio.

6. Mihi tamen ſemper verius viſum eſt ſolum metum reuerentialem eſſe grauem, atque adeò in actibus & contractibus eum effectum habere, quem metus grauis, vt dicam infra ſuo loco. Quam ſententiam non pauci docuerunt quos refert Menoch. lib. 1. conſil. numero 491. & idem Thomas Sanchez diſp. citat. numero 4. & inter eos Nauar. lib 4. conſil. in 1. editione de ſponſa lib. conſil 36. Et quidem vim reuerentiæ paucis explicuit *regula, velle*, D. *de reg. iur. velle non creditur, qui obſequitur imperio patris, vel domini.* Fauet huic ſententiæ tex. in l. 1. §. *Quæ onerandæ, D. quarum rerum actio non detur*, ibi: *Tamen cauſa cognita ſi liquidò appareat libertum metu ſolo vel nimia patroni reuerentia ita ſe ſubieciſſe, vt vel pœnali ſtipulatione ſe ſubijceret, &c.* Huic tamen argumento reſpondet Duare. in hæc verba: *Expendenda eſt diligenter ſpecies. Quæſtio eſt, an libertus tacens, & non contradicens ſit intelligendus conſenſiſſe, & promiſiſſe? reſpondetur non conſenſiſſe. Hic enim agitur de præſumptione, quæ alteri cedit præſumptioni. Nam præſumptio conſenſus cedit præſumptioni reuerentiæ. Præſumitur enim libertum conſenſiſſe, quia ob patroni reuerentiam noluit contradicere* Sed revera hæc reſponſio facile eludi poteſt. Fruſtra enim Duaren. cauſatur nimiam reuerentiam, & fauorem libertatis. Quia & communis ſententia loquitur de tali reuerentia, aut paulo certe minori, & libertatis fauor ibi non perpenditur, ſed nimia reuerentia. Præterea facit pro hac ſententia text. in l. *penultima D. de furtis*, ibi: *Et hoc modo patronus quoque libertum & ei, cuius magna verecundia, &c.* Duareni autem ſolutionem ad hæc optimè refellit Fachineus loco citato.

7. Addo præterea in hanc ſententiam manifeſtè incidere Thoma Sanchez qui noſtram acriter impugnat, vel non intellexit, de quo quæſtio eſſet, ſed nomine metus reuerentialis intellexit reuerentiam parentibus debitam, idque luce clarius demonſtrabo iſta conſideratione. Metus eſt impendentis mali opinio, & cùm aliquis operatur ex metu, revera eligit aliquid quod minus malum iudicat, vt euitet, id quod ipſius iudicio minus eſt. Vnde qui operatur ex metu reuerentiæ, plane agit aliquid, vt euitet aliud maius malum, quod ſequi exiſtimat ex eo, quod non impleat voluntatem patris, vel ſuperioris. Hoc autem malum quod vitare contendit, non eſt peccatum aliquod, quod fit in non obediendo, & implendo patris voluntatem, ſæpe enim in eo nullum peccatum committitur. Eſt ergo patris ira, & indignatio, quam euitare contendit. Indignationis autem nomine intelligitur toruus aſpectus, vultus infenſus, exprobratio verbis durioribus. Hæc autem ſi citò tranſeant, & placidus ſtatim vultus, & dulcia verba redeant, graue malum non eſt, vt fatentur omnes, qui reuerentiæ metum grauem putant. Si verò perſeuerent, etiam ipſe Thomas Sanchez numero 14. graue malum eſſe fatetur, & eius metum cenſeri iuſtum, inquit enim: *Si enim filia timeret probabiliter diuturnam fore indignationem, & ſemper ſe habituram patrem valde infeſtum, & indignatum obiecturumq́; paſſim illam inobedientiam, crediderim eſſe timorem cadentem in virum conſtantem. Quis enim vir conſtans aut prudens non reputabit graue malum ſemper coram oculis habere infenſum patrem, aut virum, aut alium, à quo pendet, & cum quo ſemper verſaturus eſt: maximè, cùm vix inuenias qui linguam moderari valeat, ne malè ſentiat, peiuſq́; loquatur de eo, cui infeſtus eſt. Et confirmatur, quia vir prudens ita graue hoc exiſtimat, vt potius eligat relicta patria, domoq́; paterna exul eſſe, quod graue malum diſputatione præcedenti, cap. 8. eſſe diximus.* Hæc Thomas Sanchez, ſi enim verba obiurgatoria eius, in cuius domo depoſita fœmina nobilis continebatur, iudicauit inijcere metum grauem Rota apud Seraphinum deciſ. 859. numero 3. quanto magis patres inferre valebant metum

Digitized by Google

grauem. Nec verò dici poteſt eam indignationem eſſe minas virtuales, vt mihi reſpondebat quidam eximiè doctus, non aduertens aliud eſſe indignationem hanc æquiualere minis, quia indignatio æquè graue, imò grauius malum minis eſt: aliud eſſe virtuales minas. Vnde minę non ſunt, niſi comparatione eius, qui iratus prorumpere ſolet in læſiones, & verbera, & non aliter. Dicat ergo mihi Thomas Sanchez ſi is metus aliquid amplius includit, quam reuerentialem metum, quid nomine metus reuerētialis intelligat? Nam vel intelligit reuerentiam tantùm debitam patri, & ſuperiori, vel in eam quam impugnat, ſententiā incidat, neceſſe eſt. Qui enim metum reuerētialem ſeclusis alijs grauem dicimus, non intelligimus de indignatione patris, quæ citò tranſit, id enim nulli vnquam in mentem venit, ſed de indignatione diuturna etiam ſemotis minis atque verberibus. Quam indignationem, licet in alijs hominibus, qui ad nos non attinent, parui faciamus, attamen in patre & ſuperiori moleſtiſſimè ferimus, & grauiſſimū malum iudicant prudentiſſimi quique. Id quod & acutiores alij, qui noſtram ſententiam impugnant nimio ſtudio reprehendendi noſtra ipſa veritate compulſi confitentur, hoc eſt, in noſtram ſententiam incidunt, velint nolint. Quare ſæpiùs dico, ſi ſemel conſtet, quid intelligatur nomine reuerentialis metus, nullus poteſt à noſtra ſententia diſſentire: niſi verbo tenus, vt ex his quæ diximus conſtat.

8. Igitur, vt quod ſentio, dicam, inſpectis omnibus, & conſideratis limitationibus, quas Doctores, qui à nobis diſſident, adijciunt ſuæ ſententiæ, mihi videtur facile in concordiam redigi poſſe vno e duobus modis. Nam vel loquuntur, quando re vera metus reuerentialis dedit anſam, & occaſionem contractui, non verò cauſam. Poteſt enim contingere, vt quis eo metu induci incipiat, & tamen poſtea iam lubens operetur. Vel dicamus eos agere de metu indignationis leuis ſuperioris, & quæ facilè tranſeat, cùm expreſſe Thomas Sanchez & Leſſius doceant, ſi indignatio patris etiam ſine minis ſit diuturna, incutere metum grauem. Quem autem effectum habeat in contractibus metus reuerentialis dicam infra, cap. 11. Nunc tantùm contendo eſſe grauem.

9. Sed videamus quæ pro ſua ſententia adducunt Thomas Sanchez & alij. Primò adducitur text. in c. *ex literis, de deſponſat. impub.* ibi, *nolente et inuita minis parentum impulſa.* Sed non video qua ratione ex iſto textu oppoſita ſententia comprobetur. Interueniſſe quidem in eo caſu minas fateor, & ideò irritum declaratur, quod ex illis celebratum eſt: inde autem non colligitur, ſi minæ non interueniſſent, ſed ſolùm reuerentialis metus, quem hactenus explicuimus, non fore declarandum irritum, quod ex eo metu geſtum eſſet.

10. Secundò obijcitur text. in c. 2. *de pactis lib. 6.* vbi dicitur valere renuntiationem filij in fauorem patris, niſi vis aut dolus interuenerit. Sed non aſſequor in quo textus iſte faueat oppoſitæ ſententiæ, aut quid in eo textu probet ex metu reuerentiali factam donationem valere. Dicit textus nullam fore, ſi vis intercedat. Verum ſanè. At ego dico ibi nomine vis intelligi metum grauem, atque adeò reuerentialem etiam comprehendi, qui metus grauis eſt.

11. Sed rurſus obijcit Duaren. ex l. *ſi patre cogente, D. de ritu nuptiarum*, *cogente* enim explicat *imperante*. Matrimonium enim iuſto metu cogente factum nullum eſſet, vt cætera metu facta, & tamen contractum reuerentiæ metu firmum eſt. Sed textus ille non eſt ad rē, quia in eo de matrimonio filij familias ſermo eſt, in quo filius iure ciuili inſpecto liberum arbitrium non habet, cùm illud ſine conſenſu patris contrahere non poſſit, vt dixi latè ſupra lib. 2. cap. 1. Quare meritò matrimonium patre cogente, id eſt, imperante celebratum valet, neque id noſtræ ſententiæ aduerſatur, cum in ſpecie eius textus militet peculiaris ratio.

12. Vltimò obijcitur text. in l. *fideiuſſor, §. 1. D. de pignoribus*, vbi pater obligat prædium filij ſui, & filius ſcribit inſtrumentum obligationis, re enim oppignorata metu reſtitueretur filius, verùm quia metu reuerentiæ tantùm coactus eſt, ſcribit I. C. rectè contractum eſſe pignus, & ſilentium eius loco conſenſus haberi. Sed textus iſte non vrget, quia non conſtat in ea ſpecie filium fuiſſe læſum eo charitatis officio, quod patri impendit, dum paſſus eſt bona ſua obligari, neque conſtat ibi reuerētiæ cauſa factum fuiſſe, eo quod pater maximè id vrgeret, ac imperaret, in quibus terminis noſtra ſententia eſt intelligenda.

13. Supereſt explicemus ſecundum, ſcilicet, quod attinet ad preces importunas, an moleſtia, quam illæ gignunt, ſufficiat incutere grauem metum. Si enim id conſtiterit, liquidum erit poſtea quid dicendum ſit in ea quæſtione, an reddant contractum nullū. Non eſt autem ſermo de precibus non importunis, etiamſi Principis ſint, eas enim planum eſt nō incutere metum cadentem in virum conſtantem, alias nihil liceret Principibus à ſubditis poſtulare. Quod quidem intelligendum eſt, quando non ſunt preces alicuius Principis Tyranni more ſæuientis, ſed qui humane ſe gerat cùm ſubditis; eius enim preces non adeò magnam vim habent, vt conſtans vir renuere non poſſit. Cum hac enim limitatione intelligenda ſunt ea omnia, quæ congerit Tiraq. in tract. de pœnis temper. aut remitt. cauſa 35. quæ probant preces Principis imperij vim obtinere. Id enim quaſi ex æquitate quadam, vel decentia, aut vrbanitate ſubditorum intelligendum eſt, non verò quaſi re vera preces Principum imperia ſint. Et idem dicendum

eſt

Digitized by Google

eſt de blanditijs Principum, vt docent ex Theologis plures. Quod ſi quando blanditijs Principum inijci metum cadentem in virum conſtantem aſſerunt, intellige quando illis tacite inſunt minæ, vt dicebamus. Eſt ergo dubium de precibus importunis.

14. Prima ſententia extrema aſſerit preces importunas, etiamſi cum metu reuerentiali coniungantur, non inferre metum cadentẽ in virum conſtantem. Sic docent ex iuris interpretibus nonnulli, ijque numero pauci, ex Theologis Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 9. n. 5. Ludoui. Lop. 2. p. inſtructorij de matrim. cap. 40. *§. Adde tamen.* Non alio nituntur fundamento, niſi quia non videntur tãtam vim habere, vt virum conſtantem meritò commouere debeant.

15. Secunda ſententia exiſtimat importunas preces, niſi adiungatur illis reuerentię metus, non cadere in virum conſtantem. Ita ſentit Couar. de matrim. & profeſſione 2. p. de ſponſal. cap 3. *§. 6.* in fine. Vera Cruz 1. p. ſpeculi a. 8. poſt 7. concluſionem dub 2. & abſolutè idem affirmat Thomas Sanchez lib. 4. de matrim. diſp. 7. numero 7. In huius confirmationem adducit nonnulla ex iure, & ratione petita. Ratio ea eſt. Quia cùm importunæ preces ex ſe magnam vim habeant, ſi illis adiungatur reuerentiæ metus, ſufficere videntur, vt virum conſtantem moueant. Ex iure verò nõnulla adducuntur ſatis meo iudicio leuia. Primum eſt ex c. *petitio, de iure iurando*, vbi hæc verba extant. *vel precibus importunis, vel metu, qui caderet in conſtantem virum:* ſermo autem eſt de iuramento, quod Antiochenus Princeps extorſit. Ergo preces importunæ Principis, cui debetur reuerentia, æquiparantur metui cadẽti in virum conſtantem. Secũdum eſt ex *c. cum inter, de electione*, ibi, *coegit inuitum*, vbi Innocentius inquit deuictum inſtãtia precum. Probant itaque hæc argumenta, preces cum adiũcto metu reuerentiæ grauem metum incutere poſſe, non tamen probant partem aliam, ſcilicet ſolas importunas preces non ſufficere ſine adiuncto metu reuerentiæ, quod maximè probandum erat.

16. Mihi ergo in hac re nonnulla videntur dicenda. Primùm eſt, id quod aſſerit hæc ſecunda ſententia ſine dubio verum eſſe. Si namque metus reuerentiæ ſeorſim, vt dictum eſt, inijcit metum probabilem, & preces etiam importunæ ſeorſim, vt dicam ſtatim, à fortiori hæc duo coniuncta idem efficient. Atque id tantùm probant argumenta ſecundæ ſententiæ, & nihil ampliùs. Secundum eſt, idem dicẽdum eſſe, ſi preces importunæ minis coniungantur, etiamſi minæ non adeò graues ſint. Cùm enim ſolùm preces importunæ ſufficiãt metum grauem inijcere, inijcient etiam minis adiunctæ. Tertium eſt idem dicendum eſſe propter eandem rationem de precibus importunis eius, cui debetur reuerentia, & æquiparari metui, idque tantùm docent illi Doctores, quos refert Thomas Sanchez diſput. cit. numero 5. vrgent enim eiuſmodi preces. Atque idem dicendum, ſi eiuſmodi preces coniungantur cum præcepto eius, cui reuerentia debetur propter rationem adductam. Quæ etiam multis citat. docet Farinac. loco citat. num. 101. & 102.

17. Denique dicendum eſt preces importunas ſeorſim conſideratas efficere metum iuſtum, & cadentem in virum conſtantem. Docet abſolute Naldus in Sum. verbo *metus*, nu. 4. Importunas voco eas, quæ inſtantiſſimæ ſunt, & ſæpiùs repetitæ, & inculcatæ iuxta l. 1. *de petitione bonorum lib.* 10. ibi, *inuerecunda petentium inhiatione*, & iuxta illud Iudicum 16. de eiuſmodi precibus meretricis: *Cumq; moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens.* Sententiam hanc docent ex Iuriſperitis Gloſſa ca. *aut aliter*, verbo, *& non per me* 8. q. 1. Dominicus *c. fin. num. 1. de reſcriptis in 6.* & Ioan. Lupus *Rubrica de donationibus inter virum, & vxorem, §.* 81. num. 5. Matienço lib. 5. Recopilat. tit. 1. l. 10. Gloſſa 1. num. 1. Qui docent per importunitatem obtenta fieri inuito dante, fauent etiam alij dum docent per importunitatem obtenta non debere valere. Sic Matienço loco cit. numero 2. Azeuedo d. lib. 5. tit. 10. lib. 13. num. 2. & qui docent electionem factam ad importunum populi clamorem non valere, & qui docent donationem factam vxori ob nimiam ipſius importunitatem non valere, nec morte confirmari, ſicut neque teſtamentum variatum à morti proximo ob importunitatem adſtantium; & illi etiam qui docent paria eſſe aliquid violenter ac metu fieri, ac precibus importunis, quos refert Thomas Sanchez diſp. cit. numero 4. Huius ſententiæ non aliud fundamẽtum eſt, niſi quia ſpectata natura ipſa rei, & rationis iudicio, adeò grauem moleſtiam inferunt inſtantiſſimæ preces, vt meritò mouere debeant virum conſtantem ad aliquid efficiendum. Si enim metus cruciatus alicuius corporalis eſt cadens in virum conſtantem, grauior cruciatus animæ eſt inſtantia precum aſſidua. Itaque prudentes homines grauiſſimã moleſtiam ſemper iudicarunt, vt conſtat ex illo Luc. 11. *Propter improbitatem tamen eius ſurget*, & ex eo, quod adduximus ex Iudicum cap. 16. Vnde improbitas hæc precum extorquere dicitur, quod obtinet. quod verbum violentiam denotat. *Extrauag. execrabilis, Ioan. 22. de præbendis.* & Principes ſe conſtringi ſentiunt improbitate petentium, *l. 1. C. de petitione bonorum.* Quod ſi apud Principes, quorum ſuprema in Republica authoritas eſt, importunæ preces adeò grauem moleſtiam aſſerunt, vt ſæpe annuant votis poſtulantium, quis dubitet etiam ſecundùm rectę rationis iudicium adeò moleſtas eſſe inſtantes preces, vt meritò metui cadenti in virum conſtantem æquiparari

rari poſſint? Sed de his videndus eſt Afflictis deciſione 69.num.4.& 5.& deciſio Pedamontana 67.num.4.

CAPVT VI.

An contractus Lucratiui, & Promiſſorij ſpectato tantùm iure naturali ſint validi?

SVMMARIVM.

Senſus quæſtionis,num.1.
Duo requiri in contractibus,titulum, & voluntarium,num.2.
Prima ſententia,num.3.
Contractus liberalis donationis ex metu graui inualidos iure naturæ vera ſententia eſt ,num.4
Probatur,ibid.
Amplius explicatur ratio,num 5.
Probatur ab inconuenienti,n.6.& 7.
Prima illatio contra Leſsium,num.8.
Quid quando datur res non æſtimabilis pretio, pro re pretio æſtimabili.num.9.
Obijciuntur duo,& diluuntur,n.10.& 11.
Quid dicendum de contractibus promiſſorijs prima ſententia,n.12.
Vera ſententia,& quædam obſeruationes pro vera ſententia,n.13 14.& 15.
Ex illis deducitur vera ſententia,et probatur, numero 16.

1. IN præcedentibus explicatum eſt , quis cenſeri debeat grauis , & leuis metus, iam explicare oportet,antequam ad matrimonij contractum accedamus,quam vim habeat metus iure naturę in alijs contractibus,an ſcilicet,eos nullos reddat,an verò valeant. Agemus autem modò de contractibus ex metu iniuſto celebratis,nam de illis ex metu iuſtè incuſſo dicam infra.Sed cùm contractus poſſint eſſe vel Lucratiui, in quibus aliquid liberaliter donatur,vel promiſſorij', in quibus promiſſio datur pro promiſſione,vel in quibus datur res pro re,in hoc capite tantùm explicabimus quid efficiat metus iure naturæ in contractibus Lucratiuis,& promiſſorijs, in ſequentibus autem de his contractibus, in quibus datur res pro re differendum erit. Valde autem neceſſaria eſt huius rei cognitio,vt intelligamus, quæ obligatio maneat in conſcientia.Si enim contractus aliquis metu celebratus nullus eſt, nec transfertur dominium, & qui contraxit, tenetur rem cum fructibus reſtituere , vt planum eſt.

2. In primis autem obſeruandum eſt in contractibus duo requiri,nempe & cõſenſum ſimpliciter liberum,& titulum,nempe dati,& accepti,iuxta varias ſpecies contractuum, aut titulum liberalis donationis, vel gratitudinis, vt ſi eſſent vir & vxor, neque alias eſſent impediti ad contrahendum iure naturali, validũ eſſet matrimonium etiam ex metu mortis, quia titulus adeſſet contractui, cùm legitima traderetur materia, & conſenſus eſſet ſimpliciter liber,ſi ad hoc genus contractus ſatis eſſet voluntarium ſimpliciter,& non requireretur voluntarium plenum abſque metu, de quo infra.At vero cùm vſurarius accipit vſuras ex mutuo,non poteſt eas retinere,ſed debet reſtituere,non quia deſit ſimpliciter voluntarium, ſed quia non adeſt legitimus titulus , vt poſſit eas accipere,& retinere. Neque enim fuit titulus dati, & accepti, cùm ille qui dedit pro mutuo,nihil omninò acceperit,pro quo daret, niſi vſum pecuniæ, qui non eſt alterius valoris,quam dominium ipſum,vt ſuo loco explicandum eſt,neque etiam fuit titulus donationis, quia ea debet fieri liberaliter : id autem quod datur intuitu mutui , & alias non daretur,non datur ex liberalitate,neque eſt titulus gratitudinis , vt conſtat. Similiter cùm latro extorquebat ab aliquo per metũ pecunias,nõ poteſt illas retinere , non quidem ex defectu voluntarij,ſed ex defectu tituli legitimi, cùm neque ſit dati,& accepti , neque liberalis donationis,nec gratitudinis.Vnde vtrumque neceſſarium eſt,& voluntarium ſufficiens, & titulus legitimus.Quam doctrinã egregiè quidem,& diſtinctè nobis tradidit Gabriel Vazquez 1.2. diſp.27.cap. 3.numero 17. attigit etiam Ioan.Azor.to. 1.inſtit.moralium lib.1.ca. 11.q.16.& 17.

3. Igitur quod attinet ad contractus liberalis donationis, & promiſſionis , Soto in 4. diſt.29.q.1.a.3.parum memor eius quod dixerat lib.6.de iuſt.q.1.a.4.docet donationem,aut promiſſionem metu iniuſto factam validam eſſe iure naturæ,quem ſequitur Carbo de reſtitutione cap.46.q 4.Henriq. lib. 11. de matr. cap.9 n.4.Pet.Ledeſ.q.47.a.3.dub.1.ad 3. & 4. pag.mihi 214.Thom.Sanch.lib.4.de mat. diſp. 8.num.4.in vltima probatione,Leonar.Leſſius lib.2.de virtutibus.c.7.dub.6.n.37.in cuius cõfirmationem adducit textum ex *l. vltima,C.de his quæ vi.*

4. Mihi tamen veroſimilius videtur contractum liberalis donationis, aut promiſſionis ex metu graui celebratum inualidum eſſe omnino iure naturæ , ita vt neque naturalis obligatio ex eo ſequi poſſit.Sic docuit Ioannes Baſſol.in 4. diſt.27.q.1.a.2. dum dicit donationem conſtare nõ poſſe cum coactione .Ioann. Medina C.de reſtitutione,q.3.cauſa 2. verſiculo,*ſi fiat remiſſio*,Pet.Arag.2.2.q.89.art.7. in dubio circa ſolutionem ad 3. concluſ.1. Molina to.2.de iuſtitia diſp. 267. & 326. Rebel. p. 2. de obligationibus iuſtitiæ,lib.1.q.5.concluſ.1.Ioan. Azor ca.cit.q.15. Fuitque etiam ſententia D. Thom.22.q.89.art.7 ad 3.ibi:*Talis obligatio tollitur per coactionem,quia ille qui vim intulit hoc meretur,vt ei promiſſio non ſeruetur*, & decerni

R videtur

Digitized by Google

videtur *in l.28.tit.11.part.5.* Probat hanc ſentẽtiam Petrus Aragon, quia promiſſio debet eſſe de re vtili ei, cui fit promiſſio, ſed non eſt vtilis illi, cùm non adquirat dominium, ſi cum coactione donatum eſt. Hæc tamen ratio principium petit. Id enim quæritur, an valeat eiuſmodi contractus, ſi enim valet, adquiret dominium, & ita erit vtilis donatario, atque id ſupponunt Doctores, quos infra referam dum dicunt teneri ante ſententiam iudicis, & eſſe locum compenſationi. Ratio ergo huius noſtræ ſententiæ facilis, & aperta deſumitur ex præiacto fundamento. Quia in ſimili donatione, aut promiſſione deeſt titulus ſufficiens, vt transferatur dominium in alterum, cui promittitur aut donatur. Nam in primis non eſt titulus rei pro re, cùm non ſit donatio ob cauſam; neque eſt titulus ipſius donationis, aut promiſſionis, quia non donatur voluntariè, & liberaliter, ſed coactè. Ad liberalem autem donationem maius voluntarium requiritur iure naturæ, quam ad alios contractus, imò & plenum voluntarium. Neque enim æquitas naturalis patitur, vt quis liberaliter omninò diſponat de ſuis rebus, & tamen coactus aliquo modo, neque enim æquum eſt, vt commodum ex iniquitate reportet, cùm quis ea via illud intendit. Quare optimè inſpecta donationis natura eam definiuit I. C. in l. *donationes, de donat. Donat aliquis ea mente, vt ſtatim velit accipientis fieri, & in nullo caſu ad ſe reuerti, & tantùm vt liberalitatem, & munificentiam exerceat, hæc verè donatio eſt.* Quibus verbis plenum voluntarium requiri, quis ambigat? Vellet enim ad ſe reuerti, qui inuitus donat.

5. Satis hæc res mihi videbatur eſſe perſpicua, nec longiori diſcuſſione indigere, nec probatione. Cæterùm nonnulli, alias nimis acuti, ad iſta cæcutiunt, aſſeruntque liberalitati tantùm repugnare donationem oneroſam, non verò coactionem, atque ita optime poſſe liberalitatis rationem cum coactione conſiſtere, quod etiam docuit Leſſius loco citato. Sed miror alicui in mentem veniſſe liberaliter dare eum, qui inuitus donat, id quod lumine ipſo naturali notum eſſe videtur. Idem etiam indicant, quicunque liberalitatis naturam attigerunt. Incipiamus ab Ariſtotele, qui 4. Topic. cap. 4. donum vocat eſſe *datum irreddibile*, id eſt, non alio animo, quam miſerendi. At inuitus donans nihil minus vult, quam eſſe irreddibile ex affectu. Deinde I. C. in d. *l. donationes*, ibi, *vt ſtatim velit accipientis fieri, & in nullo caſu ad ſe reuerti.* Expendo hæc verba, quæ noſtram ſententiam continere adeò certum eſt, vt qui non videat planè ſit cæcus. An ea quæ quis inuitus donat, nollet in vllo caſu ad ſe reuerti? Planè vellet etiam cùm donat. Ergo ea donatio coacta deficit à donationis ratione, quam veram donationem eſſe Iure Conſultus affirmat. Præterea Valerius Maximus lib. 4. cap. 8. liberalitatis fontes docet eſſe *verum iudicium, & honeſtam beneuolentiam*: & lib. 5. cap. 1. eius comites eſſe humanitatem, & clementiam, Ambro. lib 1. de officijs cap. 30. ſic ait: *Sed cùm de beneficentia loquamur, quæ diuiditur etiam ipſa in beneuolentiam, et liberalitatem. Ex his ergo duobus conſtat beneficentia vt ſit perfecta. Non enim ſatis eſt bene velle, ſed etiam benefacere, neque ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur, hilarem enim datorem diligit Deus. Nam ſi inuitus facias, quæ tibi merces eſt? Vnde Apoſtolus generaliter inquit, ſi volens hoc ago, mercedem habeo, ſi inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.* Et cap. 32. *Eſt autem beneuolentia coniuncta liberalitati, à qua ipſa liberalitas proficiſcitur.* Fauet etiam Hieronymus, cùm inquit, *liberalitas non cumulatione patrimonij, ſed largientis definitur affectu.* Idem etiam oſtendit liberalitatis definitio: *Liberalitas eſt virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu habet benignitatem, & pro effectu beneficentiam.* At in eo, qui inuitus donat, neque benignitatis affectus eſt, neque erogat beneficium. Quod enim aliquis inuitus donat, nequaquam beneficium eſt, vt rectè optimus Philoſophorum Seneca; *Non eſt glorioſum quod ab inuito, & tergiuerſanti fit, nihil facit virtus, quod neceſſe eſt.* Et alio in loco: *Hoc quod dedit magnum eſt, ſed dubitauit, ſed diſtulit, ſed cum daret, gemuit, ſed ſuperbè dedit*, & alia quæ ſequuntur, itaque ex liberalitatis natura hæc pars mihi videtur à priori demonſtrari.

6. Sed & præterea à poſteriori eadem ſententia probatur ex eo, quod innumeri Doctores, imò omnes admittunt, eum qui iniuſtè aliquid extorquet per vim, & metum à donante, teneri in foro cõſcientiæ ad reſtitutionem. Sic Couar. in reg. *peccatum*, 2. p. §. 3. numero 7. Adrian. de reſtitut. §. *aggredior*, verſ. *de his omnibus*. Syluest. verbo *metus*, quæſt. fin. Nauar. in manuali cap. 17. numero 15. idem ſequitur Thomas Sanchez diſp. 9. numero 4. tam in cõtractibus oneroſis, quam lucratiuis, Farinac. 1. p. praxis criminalis qu. 5. numero 14. verſ. amplia 3. & citat Bald. in rubrica *C. de res vendicat.* & Innocentium in c. *quid ſicut de electione*, & Leonar. Leſſius d. cap. 17. numero 12. dicit eſſe communem Doctorum ſententiam. Ergo neque transfertur dominium, neque valet cõtractus, alias ſi iure naturali valeret, non eſſet obligatio reſtituendi ante ſententiam, vel poſtulationem reſciſſionis, & transferretur dominium, ſolumque eſſet actio in perſonam, non in bona.

7. Rurſus probatur ab abſurdo, quia ſequitur lege poſitiua remota vſurarium non teneri ad reſtitutionem, quod tamen falſum eſt, cũ etiam vſurarius mentalis ad reſtitutionem teneatur, quæ obligatio ex conſtitutione humana prouenire non poteſt. Sequelam probo, quia

quia dici poſſet ibi interuenire donationem excuſſes. At omnes Doctores id vno ore reijciunt, non ex alio capite, niſi quia inuitus donat. Ergo ratio inuiti deſtruit naturam donationis. Quare omnes illi Doctores qui eam rationem aſſignant, aſſignant autem omnes, pro nobis ſunt contra Recentiores iſtos.

8. Ex his colligo primò Leon. Leſſium parum ſibi conſtare, cùm docuit ex vna parte donationes metu extortas mero iure naturali valere & tamen poſtea numero 44. docet eum qui ex huiuſmodi contractu aliquid eſt aſſecutus, teneri ad reſtituendum, & eum qui vim paſſus eſt poſſe occultè ſurripere, ſi alia via, quod donauit, recuperare non poteſt. Hæc quidem manifeſte ſibi ipſis repugnant. Nam ſi valent naturali iure, ergo etiam iure ciuili valent, vt Leſſius fatetur, donec reſcindantur. Ergo non eſt locus occultæ compenſationi, neque reſtitutionis obligationi, donec per ſententiam reſciſſio fiat, aut poſtulet is qui vim paſſus eſt, vt dicam c. ſequenti. Neque eſt ſimile in eo qui furatur, & retinet. Eſt enim in illo ſecluſa quauis lege obligatio reſtituendi ratione iniuſtæ acceptionis. At hic iure naturali non eſt obligatio reſtituendi ex iſtius Doctoris ſententia, cùm valeat donatio: exiſtimat enim iſte auctor ſufficientem titulum eſſe liberalem donationem, etiam cum coactione, & cum illa exerceri liberalitatem poſſe. Quare illa duo conſiſtere ſimul non poſſunt contractum valere naturali iure, & illum ante ſententiam ad reſtitutionẽ teneri, & coactum poſſe occultè ſurripere. Solumque ea doctrina locum habere poſſet, ſi contractus, qui mero iure naturali valeret, nullus eſſet iure poſitiuo iuxta aliorum ſententiam, quam infra referemus. Atque eodem modo reprehendẽdus eſt Thomas Sanchez qui lib. 4. diſp. 8. num. 4. docet valere naturali iure, & diſp. 9. docet eſſe obligationem reſtituendi ante ſententiam, quem in hac parte meritò reprehendit Rebel. p. 2. lib. 1. qu. 5. num. 15. Quare quicunque hanc reſtitutionis obligationem ante ſententiam agnoſcunt, non poſſunt aſſerere dominium tranſlatum aut ſibi non conſtant, id quod etiam ſtrictim docuit Ioan. Azor to. 1. inſtit. moral. lib. 1. cap. 11. q. vlt.

9. Secundò colligitur idem dicendum eſſe, quando datur res non æſtimabilis pretio pro re aliqua pretio æſtimabili. Cùm enim res prior multùm excedat illam, quaſi quoad exceſſum, requiritur liberalis donatio. Ideò olim dixi in tractatu de reſtitutione, quando puella propter metum iniuſtè illatum conſentit, eſſe obligationem reſtituendi in eo, qui ſtuprum intulit. Hinc etiam fit promiſſiones latroni factas propter metum iniuſtum nullam inducere obligationem ratione iuſtitiæ, cùm extorqueantur per iniuſtitiam, quod etiam olim docui 2. 2 qu. 59. a. 3. Hinc etiam fit idem dicẽdum eſſe ſiue iniuſtus metus incutiatur ab eo, cui fit promiſſio aut donatio, ſiue ab alio tertio, in quo nonnulli Recentiores decipiuntur. Quia ſi ſemel demus contractum iſtum eſſe nullum ratione iniuſtitiæ, & defectu tituli, nec poſſe contrahentem acceptare conſenſum iniuſte, & ſine idoneo titulo extortũ ab ipſo contrahente, idem ſemper dicendum eſt, quamuis conſenſus iniuſte extorqueatur ſiue à contrahente, ſiue ab alio tertio. Quia ſi quando infertur metus à donatario, ideò eſt inualida donatio, quia eſt defectus tituli ob iniuſtitiam conſenſus, idem etiam eſt, quamuis metus inferatur ab alio tertio. Atque his conſonat diſpoſitio in *l. 1. §. ſine patrono, D. Quarum rerum actio non detur*.

10. Sed contra doctrinam hanc duo poſſunt obijci, quæ ſolutionem exigunt. Primum eſt votum quodcunque emiſſum ex natura rei, etiam metu cadente in virum conſtantem, & etiamſi non fuerit voluntarium plenè obligat in conſcientia, & tamen eſt liberalis quædam promiſſio Deo facta. Ergo pari ratione promiſſio liberalis homini facta vim habebit, etiamſi non ſit plenè, & omninò voluntaria. Quidam Theologi exiſtimarunt votum metu factum ex natura rei eſſe nullum, ſed non placent, eſt enim diuerſum voluntarium requiſitum ad votum, & ad promiſſionem, idque colligendum eſt ex natura vtriuſque. Nam promiſſio aut donatio liberalis cùm ſit, non poteſt habere admixtum aliquid inuoluntarij iniuſti: eo enim ipſo quod vis vel metus iniuſté adhibetur, tollitur ratio liberalis donationis. Adde vnum ex conditionibus humanæ promiſſionis eſſe, vt variata quacunque circunſtantia non ſit infidelis, qui promiſſionem non implet. At ſi ſequeretur vis, & metus poſt promiſſionem, omnes concedunt nullam fore, & poſſe non impleri. Ergo & à fortiori ſi ea conditio ſit in promiſſione ipſa. Cur enim quod illã nullam redderet, poſtquam facta eſt, non reddet nullam à principio. In voto autem ex natura ipſius ſatis conſtat eſſe voluntarium ſimpliciter. Cùm enim votum ſit quidam Dei cultus, non requiritur maior libertas, quàm ea, quæ ſufficit ad Deum colendum, & honorandum, ſicut è contra eadem libertas ſufficiens eſt ad peccatum. Si enim quis ex illo metu fornicaretur peccaret. Adde etiam hominis ad Deum nullam eſſe poſſe rationem liberalis donationis, cùm nihil Deo liberaliter donari poſſit, vt alibi oſtendo. Conſtat ergo ex dictis diſparem eſſe rationem.

11. Secundum eſt, quia ſi ad huiuſmodi contractus requiritur plenum voluntarium & eo deficiente ſunt nulli, ſequitur etiamſi celebrentur metu iuſté illato, aut metu ex imminente aliqua tempeſtate, vel morbo eſſe nullos: iam enim admiſcetur inuoluntarium aliquod, atque adeò non remanet plenum voluntarium, quod eſt legitimus titulus. Sed de huius argumenti ſolutione dicam infra, cùm

ſermo erit de contractibus, in quibus interuenit metus leuis, vel iuſtus.

12. Quod verò attinet ad contractus promiſſorios, nonnulli cùm diſputant de promiſſione ſponſalitia dicunt non eſſe iure naturali nullam, ſed tantùm iure poſitiuo irritandam. Ratio eorum eſſe poteſt, quia non deeſt titulus legitimus in huiuſmodi promiſſionibus reciprocis, datur enim promiſſio pro promiſſione, & eſt ſufficiens voluntarium. Nam voluntarium mixtum ſimpliciter voluntarium eſt. Valet ergo eiuſmodi contractus promiſſorius iure naturæ.

13. Mihi tamen verius videtur etiam eiuſmodi contractus eſſe nullos naturali iure. Sic videntur ſupponere nonnulli, cùm agunt de ſponſalibus, ſic etiam ſentiebat olim Gabriel Vazquez, & docent alij viri Docti huius ętatis. Vt autem hæc ſententia explicetur, & inde probetur, ſupponendum eſt primò, humanam promiſſionem, vt iudicetur pretio æſtimabilis, debere eſſe aliquo modo vtilem ei, cui fit promiſſio, alias ſi inutilis eſſet, non cēſetur iudicio prudentum ſufficiens titulus cōparatione alterius promiſſionis vtilis, vt conſtat in omni alio titulo ciuilis contractus. Vnde cùm humana promiſſio offertur ei, qui non vult eam acceptare, talis promiſſio prout diſtincta ab obiecto promiſſionis non cenſetur alicuius momenti comparatione eius, cui offertur. Promiſſionem autem debere eſſe de re vtili promiſſario etiam docuit Petrus Aragon loco citato, & aliàs non poſſe ſtare naturam promiſſionis.

14. Secundò obſeruandum eſt promiſſionem humanam etiam eſſe debere de re grata illi, cui fit: aliàs non cenſeretur iuxta prudentum æſtimationem alicuius momenti, aut obligationis. Id quod per ſe videtur notum, & probatur à ſimili deſumpto ex promiſſione, quæ ineſt voto, quod debet eſſe de re grata Deo. Si enim non eſt grata promiſsio, reuera non offertur aliquid vtile, atque ideò euertitur natura promiſsionis, vt dicebam ſupra. Hac ratione D. Thom. 2.2. quæſt. 88. art. 2. in corpore, ſic loquitur: *Similiter vana eſſet promiſsio, ſi aliquis alicui promitteret, quod ei non eſſet acceptum.* Et Seneca lib. 5. de benef. de eadem re agens inquit: *Panem lapidoſum dare, quem eſurienti accipere neceſſarium ſit, eſſe acerbum.* Vnde ſpectato communi hominum more non eſt promiſſio alicuius momenti ea, quam quis offert alicui, quando eum cogit ad acceptandum, & ad mutuò promittendum, neque enim cenſetur grata.

15. Tertiò obſeruandum eſt obligationem promiſsionis ſemper oriri ſubintellectis quibuſdam debiti conditionibus, ita vt deficiente conditione debita, infidelis non ſit, qui promiſsionem non adimplet. Atque id pertinet ad promiſsionis ſubſtantiam, cùm eius obligatio ex his conditionibus ita dependeat, vt varietur ſubſtantia illius ex variatione ſubintellectę conditionis debitæ. Vna autem ex conditionibus debitis, requiſitiſque ex natura rei eſt, ne promittenti aliqua inferatur iniuria, ob quam ille ſit rationabiliter inuitus, & ideò ſecundùm communem doctrinam in hac materia diſſoluuntur ſponſalia ſuperueniente cauſa, aut cognitione alicuius defectus, qui promittentem reddat rationabiliter inuitum. Ergo multo magis, quando à principio contractus data eſt cauſa, cenſeretur promiſsio etiam à principio nulla. Hæc autem cauſa iudicio prudentum ſatis eſt ſufficiens metus incuſſus ad extorquendam promiſſionem: hoc enim metu fit iniuria non tam circa perſonam, quàm circa rem ipſam, cùm non detur promiſſio pro promiſsione, ſiquidem illi, cui vis infertur, datur promiſsio inutilis, & nullius momenti pro alia promiſsione vtili extorquenti per metum.

16. Ex his ergo facilè colligi poteſt ratio, qua probetur nullam eſſe eiuſmodi promiſsionem in contractu promiſsorio. Tum quia ea promiſſio, cùm non ſit voluntaria, ſed coacta, inutilis cenſetur, & ideò qui coactus promittit alteri repromittenti, non acceptat aliquid loco eius promiſsionis, quam coactus offert, quia eam promiſsionem, quam alter offert, iſte non curat, neque ad ſe pertinere vult, vt ex præmiſsis obſeruationibus conſtat. Tum etiam quia non ineſt debita conditio in ea promiſsione, qua deficiente ceſſat promiſsionis obligatio, ſcilicet ne inferatur coactio, quæ reddat rationabiliter inuitum. An idem dicendum ſit de metu leui dicam infra ſuo loco. Et ex eiſdem principijs oritur ex acceptatione promiſsionis coacta nullam oriri obligationem propter rationem dictam. Nam ſi à principio contractus promiſsionis fuit cauſa,, quæ rationabiliter redderet inuitum promittentem, illa etiam ſufficiens erit reddere rationabiliter inuitum acceptantem, vnde neque tenebitur acceptare ratione voluntarij ſimpliciter titulo donationis, cùm coactus acceptet, neque tenebitur acceptare ratione alterius promiſsionis ſibi oblatæ, qui reſpectu proprię promiſsionis eſt rationabiliter inuitus. Et ratio eſt manifeſta: quia non vult ipſe viciſsim obligari. Et ita quando promiſsio alicuius per vim extorquetur, alia promiſsio oblata de re ſibi ingrata non eſt titulus ſufficiens, vt eo actu maneat obligatus ad propriam promiſsionem implendam. Atque ex his ſolutum etiam eſt fundamentum eorum, qui contra ſentiebant.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT VII.

An contractus oneroſi ex metu graui celebrati iure tantùm naturali conſiderato valeant, vel non?

SVMMARIVM.

Prima ſententia inualidos eſſe contractus in quibus datur res pro re, ex metu graui factos, numero 1.
Oppoſitum verius, num. 2.
Idem dicendum à fortiori, ſi fiant ex leui metu, num. 3.
Diſcrimen inter iſtos contractus, & promiſſorios, num. 4.
An hi contractus ſint reſcindendi naturali iure, num. 5.
Quid dicendum de illis ante traditionem rei. ibidem.
Quid poſt traditionem, prima opinio, n. 6.
Vera opinio, num. 7.
Soluitur dubitandi ratio, num. 8.
Quid dicendum in contractu mutui, n. 9.

1. QVOD ad iſtos contractus attinet, in quibus datur res pro re, ſunt nonnulli, qui exiſtimant eos eſſe inualidos ſpectato iure naturæ, ſi fiant ex graui metu iniuſtè illato. Nauarrus infra citandus refert pro hac ſententia Fortunium, & ſequitur Thom. Sanchez lib. 4. diſp. 9. in 4. ſententia, cùm doceat indiſtinctè omnia extorta per metum etiam leuem eſſe reſtituenda, ſiue id ſit in contractibus lucratiuis, ſiue oneroſis, quamuis hæc non conueniant cum his quæ dixerat diſp. 8. num. 4. vt notaui cap. præcedenti. Apertè tamen hãc ſententiam docet Rebellus citatis alijs p. 2. lib. 1. quæſt. 5. concluſ. 3. num. 15. Probari poteſt primò. Quia iſti contractus non ſunt ſimpliciter voluntarij, durum autem videtur hominem re ſua priuari contra ipſius voluntatem. Secundò. Quia qui per metum iniuſtum extorquet conſenſum, infert iniuſtitiam, cui iniuſtitiæ non poteſt ſatisfieri, niſi iterum res ſua reddatur ei, qui coactus contractum celebrauit. Eſt ergo contractus ille nullus iure naturæ.

2. Verius tamen mihi videtur eos contractus, in quibus datur res pro re, excepto matrimonio, de quo dicam poſtea, validos eſſe iure naturæ, etiamſi fiant ex graui metu iniuſtè incuſſo. Ita docet Soto in 4. diſt. 29. q. 1. art. 3. & docuerat Ricardus quæſt. 2 Durandus quæſt. 2. Paludan. quæſt. 1. quos ſequitur Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 9. Qui Doctores idem etiam affirmant de matrimonio: & de alijs cõtractibus: excepto matrimonio, idem docet Syluest. verbo *metus*, quæſt. 8. Nauar. in ſum. cap. 22. Molina tom. 2. de iuſtitia diſp. 326. Gabriel Vazquez 1. 2. diſp. 27. cap. vltimo. Probatur ergo noſtra ſententia, quia ſubſtantia horum cõtractuum ſolùm requirit titulum legitimum, & ſimpliciter voluntarium. Exempli gratia, vt ſit venditio valida iure naturæ, ſolùm requiritur ſimpliciter voluntarium, & titulus pretij pro re, quia non poteſt eſſe contractus nullus defectu tituli, quem adeſſe ſupponimus. Ex parte verò voluntarij non eſt cur requiratur tam plenum voluntarium, quia illud non eſt neceſſarium, tanquam titulus, vt de donatione dicebamus cap. præcedenti, aut ratione ſubintellectæ conditionis, vt etiam dicebamus de promiſſione, quæ pro alia promiſſione offertur. Si ergo contractus eſt ſimpliciter voluntarius, validus erit etiamſi aliquo modo diſpliceat. Iuſtitia enim horum contractuum ex æqualitate rei cum re petenda eſt. An autem idem dicendum ſit in contractu ludi, dicam ſuo loco, interim videndus Molina diſput. 516. Dixi excepto matrimonio, quia ad illud etiã ex iure naturali maius, & perfectius voluntarium requiritur, vt dicam infra.

3. Ex his colligitur primò à fortiori idem dicendum eſſe in his contractibus, in quibus datur res pro re, ſi fiant ex leui metu, an autem idem dicendum ſit de matrimonio ex leui metu dicam infra. Nam leuis metus non reddit inualidos eiuſmodi contractus iure naturæ, cùm non tollat titulum ſufficientem ad tranſlationem dominij. In quo non rectè Thomas Sanchez, nec Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. moral. q. 122. qui exiſtimant etiam eos contractus iure naturæ irritari ex leui metu. Id autẽ quod diximus, verum eſt, etiamſi euitatio metus eſſet finis, ita vt abſque metu omnino non venderet quia adhuc eſt æqualitas rei ad rem, quę potiſſimum in his contractibus attenditur. Vnde cum ipſa æqualitate rei parum obſtat iniuria, quæ illata eſt per coactionem, cùm iniuria illa & iniuſtitia non ſit circa rem, ſed circa perſonam.

4. Secundò colligitur diuerſam eſſe rationem contractus promiſſionis reciprocæ, & horum contractuum de pręſenti, in quibus datur res pro re. Nam in promiſſione, quando offertur alia promiſſio, ſi coacta eſt, non cenſetur ex communi hominum more grata, & ideò neque vtilis. Quam enim vtilitatem ego percipiam ex his, quæ reijcio, & ad me peruenire nolo? In contractu verò de præſenti rei pro re, quando celebratur ratione ipſarum rerum, vtilitas tituli rebus ipſis conſideratur, ſecundùm communem æſtimationem. Et ita in hoc contractu promiſſionis reciprocæ defectus voluntarij refunditur in defectum tituli, quia pro promiſſione, quam coactus offert, nihil accipit, vt explicatum eſt. Quod aliter ſe habet in contractu de pręſenti, in quo defectus voluntarij non aufert ex natura rei titulum legitimũ. Deinde promiſſionis obligatio permanet quaſi

Digitized by Google

p ndens in futurum,ſubintellectis debitis cõditionibus, vt dictum eſt, & cùm ex eis vna ſit,vt promittens non ſit rationabiliter inuitus inde fit, vt ſi coactus promittat, nulla ſit promiſſio:contractus verò de præſenti ſolùm pendet ex ſubſtantia rei, & tituli, & ideò aliquale involuntarium non pertinet ad ſubſtantiam contractus ciuilis.Vnde non mirum, ſi ex illato involuntario promiſſio illa ſit nulla, venditio verò valeat. Licet enim omnis contractus invalidus ſit ex defectu voluntarij circa ſubſtantiam contractus, tamen fieri rectè poteſt, vt aliqua circunſtantia pertineat ad ſubſtantiam vnius,quæ non pertinet ad ſubſtantiam alterius. Atque ex his, quæ dicta ſunt facilè diluuntur primæ ſententię fundamenta.

5. Sed iam explicare oportet, an contractus iſte, in quo datur res pro re ex metu graui celebratus,ſit naturali iure reſcindendus, ſi velit is,qui coactus contraxit? Omitto nunc cõtractum ludi.An enim is,qui per vim attrahit aliquem,teneatur reſcindere contractum, pendet ex alio principio,de quo ſunt variæ opiniones,de quibus in ſpeciali tractatu de ludo vide interim Molinam tomo 2.diſp.516. Obſeruandum prętetea eſt ſermonem eſſe poſſe de reſciſſione contractus ante traditionem, & poſt traditionem. Si ſermo ſit de reſciſſione contractus ante traditionẽ, dicendũ exiſtimo eũ,qui coactus rem ſuam vendidit, poſſe iuſte rem ſuã retinere, & nõ tradere illam,poſtquã effugit vim coactionis. Ratio eſt, quia ſi non eſt ſequuta traditio ex vi coactæ venditionis, non videtur velle obligare ad traditionem, ſi omninò in poteſtate illius ſit rem tradere,non imminente coactione. Nam qui hic, & nunc vendit coactus,ac permutat,ita vt alias non faceret,ſatis explicat ſe nolle vendere deficiente coactione, atque adeò ſi ea deficiat, nolle perficere contractum venditionis.Vnde emẽs ex eo quod venditor rem illi non tradat, non eſt rationabiliter inuitus. Voluntarium enim illud non eſt abſolutè,ſed conditionaliter, nẽpe ſi ſic coactus non poſſit effugere vim coactionis ante traditionem, & perfectionem cõtractus. Quod ſatis notum eſt ex illo modo contrahendi,& ideò emens rationabiliter inuitus eſſe non poteſt.Verum eſt,quod ſi ſequatur traditio rei etiam cum ea coactione, valida quidem erit traditio,non ſolùm ſi fiat cùm plena libertate,quod indubitatum eſt,ſed etiam ſi fiat traditio ex eodem metu, quia in eo caſu adeſt ſimpliciter voluntarium, & titulus, & contractus eſt omninò perfectus. Quod ſi obijcias ex hoc ſequi, quod quando promiſſio extorquetur metu per aliam promiſſionem,ſit valida promiſſio cùm detur vna promiſſio pro alia, & ideò videatur eſſe ſufficiens voluntarium,ſic vt in alijs contractibus,in quibus datur res pro re.Reſpondetur in primis nos non dicere validam eſſe venditionem abſolutè metu extortam, ſed adiuncta traditione valere.Deinde dico diuerſam eſſe rationem promiſſionis reciprocę, quia vt ſupra dictum eſt, non cenſetur alicuius momenti, niſi grata ſit, grata verò non eſt illi, qui coactus promiſit. Quare quoties extorquetur metu, deeſt ſufficiens titulus.

6. Difficilius explicatu eſt, ſi res iam ſit tradita,& conſummatus perfectuſque contractus an ſcilicet de iure naturali, ſit obligatio illum reſcindendi, ſi velit is, qui coactionem paſſus eſt,quid enim habeat ius poſitiuum, dicam poſtea.Supponimus autem id, quod dicebamus ſupra iſto capite,huiuſmodi contractus per metum celebratos eſſe validos. Ratio autem quæſtionis eſſe poteſt,quia ſi ſemel demus contractum fuiſſe validum, non videtur quomodo poſſit manere obligatio reſcindendi cõtractum;vel ſi manet,non fuit validus,quia ex contractu valido adquiritur verum dominium rei poſt traditionem. Ergo ex illo etiam contractu non poteſt oriri obligatio reddendi rem illam venditori.Difficile enim videtur ius naturale.& conſtituere validum contractum, & præcipere reſciſſionem illius.

7. Nihilominus tamen mihi videtur probabilius eſſe naturalem obligationem reſcindendi huiuſmodi contractus, ſi tamen is qui coactus contraxit, reſciſſionem poſtulet. Et probatur. Quia in hoc caſu iniuſtum eſt, vt coactus quis contraxerit,factum enim eſt contra ius,quod quilibet habet non alienandi ſua bona,niſi cum voluerit omninò libere,ſine vi & coactione extrinſeca.Sed hæc iniuſtitia cõpenſari poteſt ſine damno alterius contrahentis.Ergo compenſanda eſt. Minor probatur. Quia emens poteſt reſtituere rem ſuam Domino, & accipere pecuniam quam dedit pro re,& ita res in priſtinum ſtatum reſtituantur. Ergo ad id tenetur emens,ſi alius velit.

8. Ad rationem autem dubij reſpondetur non pugnare iſta duo,& contractum eſſe validum,& eſſe obligationem reſcindendi,ſi alter velit.Vt verò oſtendamus, qua ratione hæc duo non pugnent,ſed cohæreant, oportet aduertere validitatem contractus, & obligationẽ reſcindendi ex diuerſis capitibus oriri. Valor namque contractus oritur ex iuſto titulo,& ex voluntario ſimpliciter,quæ duo, vt conſtat ex dictis ſupra iſto capite, ſufficiunt ad valorem contractus.Et iuxta hanc doctrinam, aliquando euenire poteſt, vt contractus validus non poſsit reſcindi, ſi res ſeruata æqualitate non poſſit in eundem ſtatum reſtitui.Ex valore autem contractus poſt traditionem, ſequitur ex natura rei rem venditam eſſe ſub dominio ementis,& ad illum pertinere omnia, quæ per ſe comitantur dominium rei,niſi aliud diſponat ius poſitiuum. At obligatio conditionalis reſcindendi contractum,nempe ſi alius velit, orta eſt in præſenti caſu ex coactione iniuſtè illata,qua factum eſt contra ius illius.Quę quidem.

Digitized by Google

dem obligatio non impedit emptorem eſſe dominum rei traditæ, dum is, qui vendidit non petit reſciſſionem: & ita fructus rei pro eo tempore ad emptorem pertinent, cui tradita res eſt, & ſi eo tempore res periret, ipſi ſine dubio periret. Simile eſt in cenſu conſtituto vſque ad certum tempus, quem eſſe licitum, vbi non viget Bulla Pij V. de cenſibus, docet communis ſententia, & oſtendemus ſuo loco. Quamuis enim poſt illud tempus redimendus ſit hoc non obſtat, quo minus venditor cenſus ſit dominus illius pecuniæ. Ex dictis conſtat longè alium habere effectum venditionem coactam, & obligationem reſcindendi, ſi alius velit. In qua reſciſſione æqualitas ſeruanda eſt in dato, & accepto: quamuis ex alio capite poſſit obligari is, qui vim intulit, ad reſarcienda damna, quæ per ſe ex ea coactione illata ſequuta ſunt. Nec verò mirum eſt ex eodem iure naturali duas obligationes adeò diuerſas oriri, cùm ex diuerſis capitibus proueniant, vt dictum eſt. Et certe ſi hæc duo pugnarent, etiam non cohærerent, validum eſſe contractum iure naturæ, & inualidum iure poſitiuo. Nam ſi hæc duo pugnant, nihil refert an ex iure naturali, & poſitiuo, oriantur: rerum enim repugnantia, & cõtrarietas ſecundùm philoſophiam non ex cauſis efficientibus ſed ex ipſis rerum naturis penſanda eſt.

9. In contractu verò mutui, quando per vim extortum eſt mutuum, exiſtimo in primis inferentem vim adquirere dominium rei ſibi traditæ titulo rei ſimilis reddendæ, quia & eſt ſimpliciter voluntarium, vt ſuppono & traditio rei, quæ non datur gratis, ſed quia ſimilis alia reddenda eſt, quare ſufficiens titulus eſt ad tranſlationem dominij. Deinde quod ad tempus ſolutionis, attinet, quia tanta vel tanta dilatio mere donatur gratis, inualidum eſt quidquid de hoc contractum fuerit, cùm donatio debeat eſſe omninò voluntaria, vt ſupra dictũ eſt. Quare reddenda res eſt, quandocunque petatur. Vnde contractus iſte magis ſubit naturã precarij, quam mutui. Nam in mutuo aſſignãdum eſt determinatum tempus ſolutioni, vt dicemus in tractatu de vſuris. Precarium verò pendet à libera voluntate dantis, vt dixi in tractatu de reſtitutione, & ſupra lib. 3. c. 10. num. 7. Atque hæc quę hactenus diximus valdè notãda ſunt ad diſſoluendos nodos, qui infra occurrent cap. 9.

CAPVT VIII.

An ex iuris poſitiui diſpoſitione contractus lucratiui, & promiſſorij ſint irriti ipſo iure vel reſcindendi.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Prima ſententia de contractibus lucratiuis aſſerens illos valere iure poſitiuo, reſcindendos tamen, num. 2.
Verius non valere iure poſitiuo, num. 3.
Probatur ex iure noſtri regni, ibid.
Idem dicendum iure ciuili, vt oſtendatur, præmittitur quædam obſeruatio, num. 4.
Probatur ex iure ciuili, num. 5. 6. & 7.
Nihil afferri ex eo iure, quod obſtet, oſtenditur, num. 8. 9. 10. & 11.
Neque ex ratione, num. 12 & 13.
Quid dicendum in prorogatione iuriſdictionis metu extorta, nu. 14.
Quid in mandato ad aliquid agendum, licentia, & diſpenſatione, & priuilegijs, num 15.
Quid de renuntiatione beneficij, num. 16.
Quid de abſolutione, & reuocatione cenſura, numero 17.
Quid quando datur promiſſio pro promiſſione, numero 18.

1. EXplicuimus hactenus quid habeat ius naturale tantùm. Supereſt explicemus diſtincte in quovis genere contractuum quid habeat ius poſitiuum, an ſcilicet reddat irritos, vel potiùs reſcindendos velit. Agemus autem de his eodem ordine, ac ſupra de illis egimus ſpectato iure naturæ. Itaque in hoc capite ſermo erit de donationibus & promiſſionibus reciprocis, in ſequenti verò de contractibus onerofis. Rem enim hanc ſine vlla diſtinctione tam Theologi, quam Iuris interpretes proſequuntur, cùm tamen ſine diſtinctione explicari recte non poſſit.

2. Igitur quod attinet ad contractus lucratiuos, & donationis liberalis, prima ſententia abſolute, & ſine vlla diſtinctione docet ex graui metu iniuſte incuſſo celebratos non eſſe irritos, ſed valere mero iure poſitiuo. Sic docet Gloſſa in c *vnico, de his quæ vi in 6.* notabili 1. alijque innumeri Iuris interpretes, quos refert & ſequitur Thom. Sanch. lib. 4. diſp. 8. nu. 4. & ex Theologis Ricard. in 4. diſt. *29.* a. 1. qu. 2. §. *Qui vult tenere*, Palud. diſt. 15. q. 2 a. 5 Soto diſt. 29. quæſt. 1. a. 3. & alij Recentiores. Argumenta quibus nituntur proponam poſtea, atque diſſoluam.

3. Cęterùm mihi ſemper verius viſum eſt huiuſmodi contractus Lucratiuos, & quidquid à liberalitate proficiſcitur, non tantùm iure naturali, ſed etiam poſitiuo, nullum eſſe. Itaque actus omnes, in quibus legitimus titulus eſt donatio vel liberalitas, ſi ex graui metu iniuſte illata fiant, etiam iure poſitiuo ſunt irriti ipſo iure, requiriturque iudicis authoritas non ad illos irritandos, ſed vt à principio irritos fuiſſe declaret. Hanc ſententiam teneant neceſſe eſt, quicunque in vniuerſum docent omnes contractus metu factos eſſe iure poſitiuo nullos. Refert pro hac ſententia Thomas Sanchez Bartol. in l. *metum autem præſentem, §. volenti numero 3. D. de eo quod metus cauſa.* Fortunium tract. de vltimo fine illatione 21. num.

387. quod etiam docuit Sarmiento loco infra citando,& ex Theologis Soto lib.8. de iuſtit.q. 2.a.7.in ſolut. ad 3. Palacios lib. 4. de contra-ctibus cap. 9. Molin.tom.2. de iuſti. tract. 2. diſp.326. in ſolut. ad 2. Ludouic.Carbo de reſtitut quæſt.46.concluſ.5.Rebel. p. 2.lib. 1. qu. 5. numero 10. Et quidem ita eſſe dicendum iure poſitiuo noſtri regni meo iudicio manifeſtiſſime conſtat.Nam l.28.tit.11.part.5. de promiſſionibus per metum extortis hæc habentur: *Por miedo, ò por fuerza,ò por engaño que fiziesse prometiendo vn hombre a otro de dar, ò de fazer alguna coſa maguer ſe obligue ſo cierta pena iurando de cumplir lo que promete, dezimos que non es tenudo de cumplir lo prometido, ni de pechar la pena.* Sed videamus quid ad hæc reſpondeat Gregor.Lop.ibid.verbo *tenudo*, inquit intelligendum cum effectu, quia datur metus exceptio,ſicut in l. *56.tit.5.part.5.* in qua de emptione, & venditione ſermo eſt. Sed iſte Doctor non ſatis aſſecutus eſt diſcrimẽ quod iure naturali verſari diximus inter donationes & emptiones,& venditiones: ſi enim id teneret, aſſequeretur etiam quam meritò Author Partitarum aliter de promiſſionibus, & donationibus,& aliter de emptione, & venditione locutus fuerit. Cùm enim donationes ex metu profectæ iure naturali non valeant, voluit etiam iure poſitiuo non valere, neque obligationem naſci ibi *no ſea tenudo de cumplir.* At verò cùm contractus, in quibus datur res pro re, valeant iure naturali, vt dictum eſt cap.præced nti, ſtatuit valere iure poſitiuo, reſciſſionẽ tamen dari, vt dicemus c.ſequẽti.

4. Sed oſtendamus etiam idem dicendum eſſe iure ciuili Præmitto tamen primùm, cùm dixerimus contractus,qui ex liberalitate procedunt, iure naturali non poſſe conſiſtere, ſi adſit coactio,& metus grauis, idque ni fallor apertè ſatis demonſtratum ſit, quando daremus in aliquibus actibus ex his,qui procedunt ex liberalitate,valere iure ciuili, eos videlicet de quibus ſcriptam diſpoſitionem inuenimus, adhuc ex eo non liceret inferre idem de alijs actibus dicendum eſſe, quin potiùs tanquam ſpecialis in eo caſu diſpoſitio indicanda eſſet, & omnes alij actus, de quibus iura nihil expreſſe diſponunt,intelligerentur relinqui diſpoſitioni iuris naturalis. Si enim vt intelligamus ius commune antiquum corrigi per nouum, id non aſſerimus niſi in caſibus in iure ipſo expreſſis, multo fortiori ratione correctionem,vel potiùs limitationem iuris naturalis non debemus admittere factam per ius ciuile,niſi expreſſe, & verbis apertis, ac ſine ambagibus ſtatuat. Quare ſi verba fuerint dubia,& quæ poſſunt reddere ſenſum correctorium,& non correctorium, potiùs credendum eſt ius naturale non corrigi,ſeu limitari, hoc eſt, credendum eſt relinqui ius naturale in ſua diſpoſitione,& neque immutari, neque coarctari.

5. Hac obſeruatione præmiſſa, quæ mihi videtur æquitati & rationi conſona, oſtendamus idem dicendum eſſe iure ciuili,idque duplici via.Prima,complures actus ex liberalitate prouenientes in medium proponendo, in quibus apertè iura diſponunt non valere. Secunda,oſtendendo nullum textum adduci, in quo oppoſitum apertè diſpoſitum ſit,ſed omnia iura quæ adducuntur, facillimam ſolutionem habere,& quam aſſertores oppoſitæ ſententiæ in multis alijs probare ſolent, ac debẽt. Primò ergo de omni promiſſione iuxta intellectum gloſſæ in l. *qui in carcerem,D.de eo quod metus cauſa*,ſic habetur. *Qui in carcerem aliquẽ intruſit, vt aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt*, id eſt,nullius vigoris; hunc enim eſſe eius particulæ ſenſum, conſtat ex c. *Ordinary in fine,de offic.ordinary in 6.* ibi,*aliter*,inquit,*facta collatio nullius ſit momenti*,id eſt,vigoris & efficaciæ,ſecundùm Archidiaconum,Geminianum,Ancharranum,& Francum,ibid.Sic etiam docet, & explicat citatis alijs Farin.1.p.praxis criminalis q.35. num.4.Sed reſpondet Ioann. Gutier.de iuram.confirm.1.p.cap.57.num. 21. vltra metum adeſſe ibi dolum. Sed damnat in textu.Non enim conſtat, illam detruſionem in carcerem factam eſſe dolo iudicis, qui prætextu iuriſdictionis abuteretur poteſtate. Præterea,quia qui metum infert, ſemper in dolo eſt, vt in l. *ſi cum exceptione, in §. eum qui D. quod metus cauſa.Eum qui metum fecit*, inquit Vlpian.*& de dolo teneri certum eſt, & ita Pomponius ſcribit*,& idem Vlpian.*l.2.§.doli mali,D. de vi bonorum raptor.*ibi,*nam qui vim facit, dolo malo facit*, ex quibus legibus idem probat Sarm li 2.cap.11.num.4.

6. Secundò in l.1. *§.quæ onerandæ,D. quarum rerum actio non detur*, ſtipulationes omnes in liberto ex metu minuendæ libertatis factæ cenſentur nullæ, ſic enim ſcriptum eſt: *Quæ onerandæ libertatis cauſa ſtipulatus ſum à liberto, exigere non poſſum: minuendæ autem libertatis cauſa facta belliſſimè ita definiuntur, quæ ita imponimus,vt ſi patronum libertus offenderit, petantur ab eo,ſemperq; ſit metu exactionis ei ſubiectus, propter quem metum quodvis ſuſtineat patrono præcipiente.* Hæc in textu.

7. Tertio,*l.ſi mulier,§.ſi dos, D. quod metus cauſa*, dotis promiſſio metu extorta nulla eſt ipſo iure,de quo Barboſa 4.p.Rubricę,*D.ſoluto matrimonio*,num.28 Quartò auctoritas tutorum metu extorta nulla eſt ipſo iure l. 1. *§. vltimo, D.de auctoritate tutor.* Quintò teſtamentorum teſtes vi adhibiti vel detenti ipſo iure carent iure teſtificandi,& auctoritate, nullumque eſt eorum teſtimonium,*l. Qui teſtamentum, D.de teſtamentis.* Sextò actus geſtus per metum alieno nomine ex munere officij nullus eſt ipſo iure,*l.1.§ fin.D.de authoritate tutor.* Septimò iure Canonico nulla decernitur electio per metum facta,*c.vbi periculum,§.æternum,de electione in 6.*

Digitized by Google

in 6. Octauò abſolutio à cenſura per metum extorta nulla eſt ipſo iure, *c. vnico de his quæ vi in 6.* Quod intellige de excommunicatione iuſta, nam de iniuſta aliter iudicandum eſt, cùm reuera non ligauerit, vt dixi in tractatu de excommunicatione. Atque hos caſus ex Panorm. & alijs refert Sylueſt. verbo *metus*, q. 8. Rebel. p. 2. lib. 1. q. 5. n. 12. Leſſius d. c. 17. dub. 6. nu. 30. Ioan. Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. 1. ca. 11. q. 7.

8. In omnibus his expreſſe ſtatuit ius nullum ineſſe valorem, ſi metu extorqueantur, & tamen omnes iſti actus ad liberalitatẽ pertinent. Quæ omnia his verſiculis continentur:

Tutor, iudicium, dos, Sacrum, copula, votum,
Hæc ſex vi facta de iure ſcias fore nulla,
Cætera ius patitur, ſed poſtea reſtituentur:

Et declarat Gloſſa in *c. Abbas de his quæ vi*, In quibus ſatis indicatur ea quæ ad liberalitatem pertinent, ſi metu fiant, eſſe ipſo iure nulla. Sed oſtendamus iam vlterius nihil eſſe in iure, quo conuincatur his actibus exceptis, quos retulimus, omnia alia quæ ad liberalitatem pertinent geſta metu valere, vt dicebat gloſ. in c. *Abbas 2. de his quæ vi*, quod geſta metu valeãt, niſi ius expreſsè irritet. Opponit autem Thomas Sanchez ex iure: primò, quod habetur in *l. 1. D. de eo quod metus cauſa, ait Prætor. Quod metus cauſa geſtum fuerit ratum non habebo*, verbum enim hoc futuri temporis non oſtendit rem eſſe ipſo iure irritam, ſed irritandam. Interpretor tamen verba Prętoris, *ratum non habebo*, id eſt, erga vnumquodque factum iuxta id, quod poſtulat eius natura me geram, vel declarando irritum, vel irritando, ſi validè celebratum fuerit. Vel ſecundò dici poteſt in hoc textu ſolùm dici ea quæ fiunt ex metu eſſe irritanda auctoritate iudicis, ſi fortè valida fuerint, non tamen ibi negatur aliquid metu factum ipſo iurè eſſe inualidum. Loquitur itaque circa ſubiectam materiam capacem. Bartolus quidem loco citato illa verba, *ratum non habebo*, ſic intelligit, *nullo vnquam tempore*, & ita antequam veniatur ad iudicium ratum non habere, & in iudicio declarare irritum eſſe.

9. Secundò opponitur textus in *c. Abbas de his quæ vi. Quæ metu, & vi fiunt, de iure debẽt in irritum reuocari.* Valent ergo mero iure. Reſpondeo, renuntiationem illam beneficij, de qua in eo capite ſermo eſt, nullam eſſe iure naturæ, cùm ex liberalitate procedat, vt dicã ſtatim. Quare quod vniuerſe dicitur debere de iure in irritum reuocari, quæ ex metu fiunt, ita interpretor debere vnumquodque irritari iuxta ſuam naturam, vel irritando ſi valeat, vel declarando irritum fuiſſe contractum. Vndè optimè Rebel. q. 5. citata n. 10. inquit his verbis Pontificem non negare aliqua eſſe ante iudicis ſententiam irrita, ſed hoc tantùm velle, vt quæ vi & metu fiunt, debeant in irritum reuocari, hoc eſt, per iudicem declarari eſſe irrita, cùm in iudicio agitantur, ſiue fuerint irrita, ſiue nõ fuerint. Sed præterea ex ipſo textu conuinci videtur renunciationem illam fuiſſe ipſo iure nullam. Expendo enim quod cùm illa eſſet iure naturæ nulla, & ex conſequenti nec tranſlatum eſſet dominium, neque fructus percipi potuiſſent, ideò iubere Pontificem, vt omnia in integrum reſtituantur, quia reuera non fuerunt eius qui accepit. Quo ſatis indicat Pontifex non tranſlatum eſſe dominium, & ex conſequenti ipſo iure nullam fuiſſe renunciationem, & ideò illa verba *debent in irritum reuocari*, hunc ſenſum efficere, id eſt, declarari. Neque enim alium ſenſum habere poſſunt, cùm dominium non fuiſſe tranſlatum indicet Pontifex.

10. Tertio opponitur text. in *l. fin. C. de his quæ vi*, ibi: *Venditiones, donationes, tranſactiones quæ per potentiam extorta ſunt, præcipimus infirmari.* Vbi expende idem ſtatui de venditionibus, & donationibus. Non eſt ergo vllũ diſcrimẽ inter donationes, & alios contractus, vt nos aſſignauimus. Verùm facilè reſpondemus eodem modo, quo præcedentia iura explicabamus. Præcipitur infirmari auctoritate iudicis vnumquodque iuxta ſuam naturam vel irritando venditionem validè celebratam, vel declarando irritam donationem metu extortam. Nec verò inſolens cuiquam videatur, ſi iſto modo verba iuris interpretemur, cùm etiam auctores primæ ſententiæ, cùm admittũt exceptiones aliquas, in quibus nonnulli actus dicuntur eſſe iure poſitiuo nulli, vim eorum verborum hac ratione interpretari teneantur. Sic enim explicat Thomas Sanchez d. diſp. 8. numero 10. vocem irritam, quæ habetur *l. 1. C. de reſcindenda venditione*, id eſt, *irritandam* & Gregor. Lopez loco ſupra cit. eodẽ modo detorquebat verba Partitarum in l. 28. tit. 11. p. 5. Adde etiam iure optimo ſic explicari verba iuris. Quia vt dicebam cùm eiuſmodi contractus iure naturali nulli ſint, vt intelligeremus iure ciuili, aut canonico validos eſſe, & in hac parte limitatum eſſe per ius poſitiuum, verba deberent eſſe apertiſſima, & quæ ſine ambagibus eã moderationem ſiue limitationẽ continerent. Sunt autem huius diſpoſitionis verba dubia, vt conſtat ex ipſa opinionum varietate.

11. Quartò opponitur ex *inſtit. de exceptionibus* in principio, in illis verbis, *ſi metu coactus Titio ſtipulanti promiſiſti, quod non debueras promittere, palam eſt de iure ciuili obligatum eſſe.* Ecce ſermo eſt de promiſſione. Igitur promiſſio metu extorta valida eſt mero iure. Sed veram interpretationem oſtendit nobis Gloſſa in eo loco, *credens*, inquit, *te debere quod non debebas*, inſinuaturque hæc interpretatio illis verbis, *quod non debueras promittere.* Itaque non mirum ſi iure ciuili maneat obligatus: eſt enim cõtractus, in quo res datur pro re, qui mero iure valet, reſcindendus tamen eſt auctoritate iudicis, cũ oſtenderis te nõ debuiſſe, quod promiſiſti.

12. Sed

12. Sed videamus an magis conuincant rationum momenta, quæ pro ſe adducit Thom. Sanch. Obijcit primò, quia ſubſtantia contractus conſiſtit in conſenſu, & voluntate, *l. obligationum ſubſtantia, D. de actionib. & obligation.* ſed in conſenſu metu extorto eſt verus conſenſus, veraque voluntas *l. ſi mulier, §. ſi metu coactus 2. D. de eo quod met. cauſa.* Fatemur tamē cauſam efficientem contractuum eſſe conſenſum, concedimus etiam conſenſum coactum eſſe verè conſenſum, ſed negamus ſufficere conſenſum coactum ad quemcumque contractum. Nam in his quæ ex liberalitate oriuntur titulus eſt in ipſo conſenſu, tolliturque coactione, vt apertè oſtendimus ſupra c. 6.

13. Secundò obijcit. Quia vel iſti contractus metu celebrati ſunt irriti iure naturali, & hoc non, vt probaſſe ſe dixit diſp. 4. vbi diſputat, an matrimonium metu contractū ſit nullum iure naturali. Vel ſunt irriti iure poſitiuo, & hoc etiam non, vt probant textus allegati. Sed neque textus allegati eam opinionem probant, vt viſum eſt, neque conſtat eſſe validos iure naturali, quin potiùs iure naturæ non valere apertiſſimè oſtēdimus ſupra d. c. 6. ex defectu tituli ſufficientis, quē corruere diximus, ſi coactio adiungatur.

14. Ex his quæ dicta ſunt pro ſpecialibus materijs colligitur in primis prorogationem quamcunque iuriſdictionis metu extortam nullam eſſe iure naturæ & poſitiuo: & fauet textus ex l. 2. *de iud.* Eſt enim actus ex liberalitate proueniens, quæ deſtruitur interueniēte metu, atque hic caſus cōprehenditur in d. verſiculo, verbo, *iudicium.* Quod ſi quis dicat eum textum loqui tantum in caſu, quo litigatores compelluntur conſentire in iudicem non ſuū, & ita prorogare eius iuriſdictionem, quæ ſine libero conſenſu eſſe non poteſt, adhuc tamen efficitur quamcunque aliam prorogationem iuriſdictionis eſſe nullam. Quia cum ſtando in iure naturali nulla ſit iuxta dicta, nihil de hoc diſponente iure poſitiuo, ſtandum eſt diſpoſitioni iuris naturalis, vt dicebam ſupra illo capite. Quare quod dicebat gloſſa in d. cap. *Abbas, de his quæ vi*, generaliter ea quæ metu geſta ſunt, valere, niſi ius ſpecialiter irritet, ego ex oppoſito pronuntio in his contractibus, de quibus loquimur, quæ metu geſta ſunt iure naturali, non valent, niſi poſitiuum valere ſpecialiter iubeat, & ideò niſi adſit expreſſa diſpoſitio iuris poſitiui, cenſeo non valere, & de prorogatione iuriſdictionis idem docuit Azor d. lib. 1. cap. 11. quæſt. 7. *§. Tertius caſus eſt.*

15. Deinde fit idem etiam dicendum de mandato ad aliquid agendum, ſi metu extorqueatur: eſt enim ipſo iure nullum, vt docet Hoſtien. in c. *Abbas de his quæ vi*, Panorm. ibid. Sarmiento de redditibus Eccleſiaſticis, p. 1. cap. 4. numero 8. Quamuis cōtrarium ſentiat Azor d. cap. 11. q. 10. abſque vllo tamen fundamento. Idem dicendum de licentia ad aliquid efficiendum extorta per metum propter eandem rationem, ſiue à parocho ad nubendum, vel ab ordinario ad audiendas confeſſiones, vel concionandum. Idem etiam dicendum de diſpenſatione, & priuilegijs metu extortis, quandiu vel tacitè, vel expreſſè non confirmantur, nulla enim ſint ipſo iure. Quod intellige, quando verè fauores ſint, non verò ſi ob cauſam, & obſequia præſtita compenſationis gratia concedantur, hæc enim in eo caſu non proficiſcuntur ex liberalitate.

16. Idem etiam dicendum de renunciatione beneficij per metum facta cum Gloſſa, Butrio. Panorm. Sylueſt. locis citatis, quidquid ſentiat Nauar. in relectione *c. cæterum, de reſtitut. ſpoliator.* oppoſitione 5. Rebel. & Leſſius locis citatis, & Azor d. cap. 11. q. 9. Noſtræ autem ſententiæ ratio eſt, quia renunciatio debet ex liberalitate oriri. Quia renunciatio magis ſapit gratiam, quam iuſtitiam, deciſio Rotæ 706 nu. 1. apud Seraph. cum Tiraq. in *l. ſi vnquam, C. de reuoc. donat.* verſicul. *donatione largitus.* Quod etiam intelligendum, quamuis ſit renunciatio alicuius fauoris, qua reducatur res ad terminos iuris communis, eadem deciſio. n. 3. cùm Iaſone. Quare cùm aliter non diſpoſuerit ius poſitiuum remanet ſub diſpoſitione prædicta iuris naturalis. Vnde renuntians tenebitur ad horas canonicas, & non ille, cui beneficium ex ea renunciatione collatum eſt, & qui renuntiauit poteſt ad eius titulum ordinari, non enim beneficium illius eſſe deſinit. Non tamen poteſt ad eius titulum ordinari, qui ex ea renunciatione beneficium accepit. Atque hanc ſententiam valde probabilem eſſe fatentur Nauar. & Leſſius locis citatis.

17. Idem etiam dicendum propter idem fundamentum non tantùm de abſolutione ab excommunicatione per metum extorta, ſed etiam de reuocatione cenſuræ ante diem, vel conditionem, ſub qua promulgata eſt propter eandem rationem. Idem etiam dicendum de fideiuſſione, & inſtitutione hæredis, vel legatis relictis, quando hæc metu extorquentur, cùm hęc omnia ad liberalitatem pertineant, & iure naturali nulla ſint. Quod etiam verum habet, quamuis qui eiuſmodi actus faciunt, dicāt ſponte ſe facere, & nō ex metu, vt citatis multis docet Farinac. 1. p. praxis criminalis q. 3. n. 13. & ſequentibus.

18. Denique idem dicendū eſt in illis cōtractibus promiſſorijs, in quibus datur promiſſio pro promiſſione. Cùm enim illi iure naturali non valeant, vt dixi ſupra c. 6. & circa eos nihil diſpoſuerit ius poſitiuum, cenſentur relicti diſpoſitioni iuris naturalis. Ex quibus etiam iam conſtat obligationem eſſe reſtituendi ante iudicis ſententiam, & occultam compenſationem licitam eſſe illi, qui coactus contraxit, & dominium nulla ratione transferri.

Digitized by Google

CAPVT IX.

An contractus, in quibus datur res pro re, ſint iure poſitiuo irriti, vel reſcindendi.

SVMMARIVM.

Prima ſententia eſſe nullos contractus oneroſos ex metu iure ciuili, num. 1.
Oppoſitum verius, ſed reſciſſionem dari, num. 2.
Opponuntur nonnulla, & diluuntur, numero 3. 4. & 5.
Idem dicendum de venditione, recognitione rerum feudalium, compoſitione facta in carcere, ſententia lata, num. 6.
Argumenta Fortuny proponuntur, & diluuntur, num. 7. 8. 9. 10. & 11.
Quadam obſeruatio Donelli, num. 11.

1\. DOctores illi, quos pro ſecunda ſententia retulimus cap. præcedẽti, cùm vniuerſé doceant omnem contractum eſſe iure poſitiuo irritum, ſimul docent eos contractus, in quibus datur res pro re, nullos eſſe iure ipſo.

2\. Verius tamen exiſtimo contractus illos in quibus datur res pro re, ſiue oneroſos, quos iure naturali, valere diximus, valere etiam iure poſitiuo, dari tamen actionem quod metus cauſa. Hanc ſententiam tenent Doctores illi, quos pro prima ſententia retulimus c. præcedenti, cùm generaliter doceant contractum omnem metu celebratum valere poſitiuo iure. Et ideò etiam hæc ſententia mihi maximè probatur, quia cùm vtrunque ius naturale, & poſitiuum concordare poſſumus, non eſt cur diſſentire dicamus, ne iniuſtos eos contractus efficiamus. Nulla autem idonea cauſa eſt, cur dicamus hos contractus, qui valent naturali iure, reddi inualidos iure poſitiuo. Probat autem hanc ſententiam in primis manifeſta diſpoſitio noſtri Regni *l. 56. tit. 5. part. 5.* ibi: *Por miedo ò por fuerza comprando, ò vendiendo no deue valer, mas deue ſer desfecha la venta, ò compra.* Probat etiam, quod ſi quis adierit hæreditatem ex metu, hæres quidem fit, datur tamen actio, quia ſubit onera cum lucro tamen. Vnde eſt ibi contractus rei pro re, & probat text. in l. *ſi mulier ſ. §. ſi metu coactus, D. de eo quod metus cauſa,* ab illis verbis: *Si metu coactus adiui hæreditatem,* & infra, *ſed per Prætorem reſtituendus ſum, & l. ſi metus cauſa adierit aliquis hæreditatẽ. datur tamen abſtinendi facultas.* Limitanda tamen hæc communis doctrina in alienatione rerum Eccleſiaſticarum quæ metu facta non valet ex ſpeciali iuris diſpoſitione, quæ potuit irritam reddere eam alienationem: ſic Gloſſa in d. c. *Abbas, de his quæ vi.*

3\. Verùm huic ſententiæ opponitur primò text. in l. 1. *C. de reſcind. vendit.* ibi, *irrita eſt,* quæ verba cùm ſint præſentis temporis, inducunt diſpoſitionem ipſo iure. Sed communis Doctorum ſententia cum Gloſſa in d. l. 1. verbo *irrita*, interpretatur, irritandam eſſe.

4\. Secundò obijcitur text. in l. 3. *tit. 5. part. 5, ibi: Fuerza ni premia no deue de ſer fecha a ninguno de vender, e ſi alguno la fizieſſe a miedo, non valdria.* Sed hæc intelligenda ſunt iuxta ea, quæ diſpoſita ſunt in l. *56. eod. tit.* cuius ſupra meminimus.

5\. Tertiò opponitur text. in *l. qui in aliena, §. Celſus, D. de adquir. hæred.* ibi: *Qui metu verborum, vel aliquo timore coactus fallens adierit hæreditatem, ſiue liber ſit, hæredem non fieri placet, ſiue ſeruus ſit, dominum hæredem non facere.* Ergo aditio hæreditatis, quæ videtur eſſe cum lucro nõ tenet ſi metu fiat. Reſpondetur tamen aditionem hæreditatis pendere ex animo adeuntis *l. pro hærede D. de adquir. hæred.* Quare ſi deſit animus adeundi, non valet. Atque id inſinuat textus, cùm dicit, *fallens*: præmiſerat enim proteſtationem ſe nolle adire. Sic reſpondet gloſſa & ſequitur Thom. Sanch. diſp. 8. cit. num. 10. in ſolutione ad 3.

6\. Hinc infères ſi quis coactus vendat, valere venditionem mero iure, idem dicendum in recognitione bonorum feudalium per vim extorta, vt docet Philippus Decius conſil. 468. numero 22. datur enim res pro re quamuis bona libera eſſent ex vi prioris inueſtituræ. Hinc etiam inferes compoſitionem factam in carcere cum reo iniuſte detento valere mero iure, infirmandam tamen eſſe, vt docet Farinat. 1. p. q. 5. numero 14. Neque obſtat tex. in l. *qui in carcerem,* de qua ſup. c. præcedenti. Illa enim verè reſtringenda eſt ad promiſſiones, & donationes, vt ibi exponit Gloſſa, non verò ad alios contractus extendenda. Atque idem dicẽdum de ſententia metu lata. Quamuis enim Hoſtienſis cenſeat nullam eſſe ſententiam, quæ metu fertur, verius tamen eſſe oppoſitum, docet Gloſſa, Archidiaconus & Panorm. quos ſequitur Ioan. Azor to. 1. lib. 1. cap. 11. quæſt. 8. Denique ex his colliges in eiuſmodi contractibus ante ſententiam nullam obligationem eſſe reſtituendi in eo, qui vim intulit, cùm cõtractus valuerint, ſed ſolùm obligationem eſſe ad reſtituendum ſi alius velit. In quo nobiſcum etiam conſentit Rebellus loco citato, cũ docet iure naturali valere eiuſmodi contractus ex ſufficienti voluntario, quod non irritarunt leges. Quibus etiam conſequenter addes in prædictis contractibus dominium transferri, idque citatis alijs docet Thomas Sanchez diſp. 8. cit. numero 5. Quorum ratio facilè deducitur ex dictis, quia eſt ſufficiens titulus, datur enim res pro re, & ſufficiens voluntarium, cum eo titulo, vt dixi ſupra cap. 7. & alias per legem non ſunt irriti. Transfertur ergò dominium.

7\. Sed

Digitized by Google

7. Sed his videntur obſtare, quæ Fortunius obijcit, quibus probare contendit non transferri dominium. Et quidem ſi de contractibus tantùm lucratiuis, & in quibus promiſſio datur pro promiſſione ſermo eſset, rectè ſentiret cùm illi contractus naturali iure, & poſitiuo non valeant, vt dictum eſt. At quia de hiſce contractibus agit, in quibus datur res pro re, oportet diluamus argumenta quæ opponit. Primò ergo obijcit tex. in l. *metum autem præſentem §. volenti D. Quod metus cauſa, volenti autem datur actio, & in rem dandam exiſtimamus, quia res in bonis eius eſt, qui vim paſſus eſt.* Ergo cùm metum paſsus habeat actionem ad rem ipſam, & in bonis eius ſit, non transfertur dominium in accipientem. Reſpondet Thomas Sanchez licet vendens per metum transferat dominium: at in eodem inſtanti de æquitate prætoria reſtitui vtile eidem vendenti, propter quod res non videtur exijſse de patrimonio vendentis fictione iuris: quę ſolutio fuit etiam Gloſsæ Goffre. in ſumma *ti. de his quæ vi*, nu. 6. & Pauli in *l. ſi vi. num. 2. C. de his quæ vi.* Sed ego non probo iſtas iuris fictiones, niſi vbi expreſſa iuris diſpoſitio eſt. Adde etiam in eo caſu nunquam ementem fuiſſe dominum, & cõſequenter ſit iudicem poſtea non irritare contractum, vt Thomas Sanchez contendit, ſed irritum tantùm declarare, ſi ea ſolutio vera eſſet. Secundò reſpondet, & vt ipſi videtur, melius, actionem hanc quod metus cauſa, eſſe mixtam, quia non tantùm datur aduerſùs metum inferentem, ſed etiam aduerſùs rem ipſam, apud quemcunque poſſeſſorem exiſtat l. *item ſi cùm exceptione §. in hac actione D. de eo quod metus cauſa*, & quia qui actionem habet ad rem, ipſam rem habere videtur, regula *qui actionem 25. de Reg. iuris*, ideò in bonis metum paſſi dicitur eſſe. Verùmtamen hæc explicanda ſunt iuxta ea quæ diximus ſupra ca. 7. quod non aduertunt Doctores iſti, & multis lucem afferent, eum, qui coactus vendit, habere actionem in rem, & in perſonam: in rem quidem, non quia penes illum perſeueret dominium, tranſtulit enim in emptorem: nec quia teneatur emptor ſtatim reſtituere: ſed quia ex ipſa natura ius habet ad petendum ab emente reſciſſionem eius venditionis, ſecluſa etiam quacunque lege poſitiua. Et licet emens per vim non teneatur reſtituere ſtatim atque emit, & dominium acquiſiuit: attamen quando ille qui coactus vendidit, poſtulat ab emente reſciſſionem, iam emptor tenetur reddere, & ab eo tempore caret dominio, & reſtitutioni obnoxius eſt, & res perit vendenti, vt dicebam ſupra loco citato. Neque enim pugnant illa duo, & quod dominium transferatur, & quod emẽs teneatur iure naturæ reſcindere, quandocumque coactus venditor poſtulauerit, vt ibidem explicatum eſt. Cumque id optimè Iure conſulti tenerent, & intelligerent, meritò, dixerũt rem illam in bonis eſſe vendentis, quia ſemper ius habet, vt reſtituatur, quoties reſciſcionem poſtulauerit. Quare non videtur exijſſe de vendentis dominio abſolutè, & omnino, ſed ad tempus, quamdiu ſcilicet, non poſtulauerit reſcindi, qui coactus vendidit. Cuius appoſitiſſimum exemplum eſt, quod de cenſu ad certum tẽpus impoſito adducebamus eo loco, atque hæc doctrina rectè percepta valdè proderit ad diluenda nonnulla, quæ alios perturbant.

8. Secundò obijcit quia res illa reſtituitur cum fructibus metum paſſo. At ſi accipiens eſſet verus dominus non teneretur fructus reſtituere, cùm ij ſint veri domini. Ergo non eſt tranſlatum dominium. Reſpondetur aliud eſſe quid ſtatuat ius poſitiuum, vt eliminet à republica eiuſmodi coactiones, & violentias, aliud quid in conſcientiæ foro, & ante ſententiam teneatur efficere. In foro conſcientiæ, & ante ſententiam non tenetur reſtituere rem cum fructibus, imo nec rem ipſam, niſi quando alter poſtulet reſciſſionem, & tunc tãtùm tenetur reſtituere rẽ ſine fructibus perceptis, quia antequam reſciſſionem poſtularet venditor, erãt emptoris, ſicut eidem etiam res periret eo tempore, vt dixi ſup. c. 7: At verò iure poſitiuo per ſententiam iubetur omnia reſtituere, conceditur enim in integrum reſtitutio *c. 2. in fine de his quæ vi*, ibi, *mandamus cum integritate reſtitui.*

9. Tertiò opponit. Quia nunquam per traditionem abſque iuſto titulo transfertur dominium. *l. nunquam D. de acquir. rer. dom.* hic autem non eſt iuſtus titulus. Et cõfirmatur quia ex defectu tituli non adquirit vſurarius dominium, cùm tamen ſit conſenſus voluntatis dãtis pro mutuo. Sed hæc ex dictis facilè diluuntur. Fatemur quidem ſine iuſto titulo non trãſferri dominium: At hic titulum iuſtum interuenire ſupra ſatis oſtendimus. In vſurarium etiam non transferri dominium dicimus ex defectu tituli, quia cùm ibi non detur res pro re, titulus tantùm eſt liberalitas, quæ deſtruitur coactione, & ideo coactio efficit nullam donationem, quia rationem donationis euertit: titulus autem legitimus, quando datur res pro re, non euertitur coactione, vt ſatis conſtat ex dictis.

10. Quartò opponit. Quia ſi transferretur dominium fundi per metum venditi Titio, ſi hic anteriores creditores habeat, quibus ſoluendo minimè ſit, præferentur venditores in illo tanquam in bonis Titij, quod falſum eſſe videtur. Reſpondetur facilè antequam coactus venditor reſciſſionem petat, non habet creditoris perſonam, & ita non mirum, ſi alij pręferantur in fundo per vim vendito, & idem eſt ante ſententiam iudicis. At quando venditor reſciſſionem poſtulauit, iam ius creditorum in eius bonis locum non habet, cùm enim deſierit emptor eſſe illarum dominus, extinctum eſt, ac reſolutum ius cre-

creditorum in illis: reſoluto enim iure dantis reſoluitur ius accipientis *l. ſi ex duobus 6. §. ſed & Marcellus D. de in diem adiectione.*

11. Quintò opponit. Quia plus deſideratur ad transferendum dominium rei alicuius in alium, quam ad abdicandum à ſe ius, & concedendum alteri, vt conſtat. Sed per traditionem metu factam non aufertur ius metum paſſi, neque alter ius retinendi comparat. Ergò à fortiori non transfert dominium. Et confirmatur, quia ſi metum paſſus propria authoritate bona recuperaret, ſine ſcandalo, non peccaret. Ergo adhuc manet dominus, alias non daretur rei vendicatio. Sed iuxta doctrinam noſtram ſupra traditam hæc facile diluuntur, quia cohærent optimè illa duo, & quod dominium transferat, & quod nihilominus habeat ius ad reſciſſionem contractus, ſi velit is qui coactus tradidit, cùm hæc duo ex diuerſis radicibus oriantur, vt explicui cap. 7. Quare ex eo quod ius maneat ad petendam reſciſſionem, non ſequitur dominium non transferre, aut ementem non poſſe licitè retinere, quouſque petatur reſciſſio. Ad confirmationem autem omiſſa ſolutione Thomæ Sanchez reſpondetur ex noſtra doctrina faciliimè, dicendum eſſe, antequam coactus venditor reſciſſionem petat ab emente, non poſſe ſurripere etiam ſine ſcandalo: eo enim tempore alter verus eſt dominus, & non habet locum rei vindicatio. At poſtquam petijt, cùm emptor iam ex eo tempore teneatur reſtituere, eſt locus occultæ compenſationi, & vindicationi. Quæ omnia eo exemplo de cenſu ad diem certum cõſtituto faciliimè explicantur.

12. Illud tamen valdè præ oculis habendum eſt, quod docet Donel. lib. 15. comment. cap. 39. vt diſpoſitio iuris ciuilis circa actus metu factos locum habeat, neceſſarium eſſe, vt geſtum ſit eius metus cauſa. Si enim aliquis, quid geſſerit ex metu compulſus, & deinde ſine nouo metu id fecerit, quod ex priore illo facto ſequebatur, nõ reſtituetur. Id conſtat in eo qui ex metu promiſit, & poſtea nullo nouo metu adhibito ſoluit *l. 2. C. de his quæ vi*, in ea enim ſolutione reſtitutio non datur, neque repetitio *l. 4. C. eodem.* Videndus omnino Donel. eo loco vbi explicat tex. in *l. ex eo de condit. ob turpem cauſam*, qui aduerſus hæc opponi poterat.

CAPVT X.

Quem effectum habeat leuis metus in contractibus tam iure naturali, quam poſitiuo.

SVMMARIVM.

Prima ſententia extrema refertur, num. 1.
Notatur non cohærentia aliquorum cum ſuis principijs, num. 2.
Secunda, & tertia ſententia ſub diſtinctione, num. 3. 4.
Vera ſententia, num. 5.
An ex leui metu competat iure naturali actio ad petendam reſciſſionem, num. 6.
Non competere ibidem.
Obijcitur, & diluitur, num. 7.
An iure ciuili detur actio paſſis leuem metum, opinio affirmans, num. 8.
Aliorum opinio ſub diſtinctione, num. 9.
Vera ſententia, num. 10.

MAGNA eſt in huius rei explicatione Doctorum varietas, cùm tamen ex his, quæ dicta à nobis ſunt, magna etiam huic dubitationi inferatur lux. Prima ergo ſententia abſolutè docet contractus omnes qui ex leui metu fiunt, non valere iure naturæ, & in foro conſcientiæ. Quod tamen intelligunt, etſi iniuſtè metus illatus fuerit, & etiam quando ad eum contractum extorquendum metus incutitur, quas limitationes adducit Thomas Sanchez diſp. 9. numero 7. & 8. & etiam quando reuera metus cauſa eſt, ſine qua non conſentiret. Hanc ſententiam ſic vniuersè acceptam tenent DD. non pauci, qui in foro conſcientiæ nullum diſcrimen agnoſcunt inter grauem, & leuem metum. Quos ſequitur Thomas Sanchez lib. 4. diſp. 9. citat. numero 4. Paul. Comit. lib. 3. reſponſorum moralium quæſt. 2. *§. octauum quæſitum*, & quæſt. 3. Rebel. p. 2. lib. 1. qu. 5. iunctis his quæ docet numero 9. & numero 16. Leſſius d. cap. 17. dubit. 6. numero. 46. Argumenta horum Doctorum referam paulo poſt, atque diſſoluam.

2. Cæterùm, quidquid ſit de ſententia ipſa, de qua dicam poſtea, illud modò diſcendũ, quod notabam ſup. cap. 6. non rectè neque conſequenter Thomam Sanchez diſp. 9. cit. num. 4. in vniuerſum aſſerere contractus omnes ex leui metu initos non transferre dominium, & obligationem reſtitutionis eſſe, cùm tamen q. 8. numero 4. in vltima probatione dixiſſet cõtractus nullos etiam ex graui metu non eſſe irritos iure naturali. Si enim non ſunt irriti, transfertur dominium, vt ipſe ibidem docet nu. 5. translatio autem dominij non poteſt conſiſtere cum obligatione reſtituendi. Nam ſi reſtituere tenetur, ergo alienum retinet: ergo non ſuum, reſtitutio namque alieni eſt, nõ eius quod meum eſt.

3. Secundò alij ſub diſtinctione reſpondent, contractus ex metu leui celebratos cum inferente metum nullos eſſe in foro conſcientiæ, & eum qui metum intulit ad reſtitutionẽ teneri: At verò ſi celebrentur cum alio tertio, valere; tertium tamen illum ad reſtituendum obligari. Sic docet Sarmiento lib. 2. ſelectat. cap. 11. à numero 6. ex quo infertur etiam aliam eſſe diſpoſitionem iuris poſitiui, & naturalis,

naturalis, quaad contractus ex leui metu celebratos.

4. Tertiò alij aliter diſtinguunt, docentque primò in contractibus lucratiuis, vt in donationibus, & illis, qui ex liberalitate oriuntur, & etiam in illis, in quibus promiſsio datur pro promiſsione, ſi reuera ex metu etiam leui fiant, dummodo vaniſsimæ rei non ſit, non tenere iure naturæ, & in conſcientia, nec transferri dominium, & accipientem ad reſtitutionem teneri. Itaque ſi metus etiam non cadens in conſtantem virum reuera eam promiſsionem, aut donationem inuoluntariam efficiat, ita vt ſine eo omnino non faceret, redditur omnino nulla ex eo metu. Sic docent Sylueſt. verb. *reſtitutio. 2.* pronuntiatio 7. numero 2. & ſeqq. & DD. omnes primæ ſententiæ, & ſub hac diſtinct. Ioan. Azor to. 1. lib. 1. cap. 11. quæſt. 16. Rebel. d. queſt. 5. conc. 1. Ludou. Lopez 2. p. inſtructorij cap. 40. de matrimonio *§. porro & hic.* Cuius ratio ex eo colligenda eſt, quia liberalitati repugnare videtur coactio etiam leuis, vt oſtendere videntur ea quæ ſup. cap. *6.* allata ſunt. Ergo non relinquitur ſufficiens titulus, qui in eiuſmodi contractibus ex animo deſumitur, & affectu, atque adeo neque transfertur dominium. Similiter etiam, cùm quis ex metu promittit quod reuera non promitteret ſine metu, promiſsio ex parte alterius facta, quæ in compenſationem datur, illi non placet, neque grata eſt. Ergo deeſt etiam ſufficiens titulus. Nam pro promiſsione leui etiam metu extorta nihil datur, quandoquidem qui ex eo leui metu promittit, alterius promiſsionem nihil ad ſe pertinere vult, vt loco citat. dicebamus. Deinde dicunt eos contractus, in quibus datur res pro re, etiam ſi ex leui metu oriantur ita vt metus ſit finis, & ſine metu non fierent, valere iure conſcientiæ, & contrahentem ad nullam reſtitutionem teneri. Quod etiam docet Ioan. Azor loco citat. & alij ſupra relati, refertque Rebel. pro hac ſententia Garciam de contractibus lib. 2. cap. *19.* numero 592. Ratio autem etiam deſumitur ex dictis ſup. cap. *6.* Quia etiam cum eo leui metu eſt titulus legitimus cum ſufficienti voluntario. quia titulus in his contractibus non naſcitur ex voluntario, ſed ex æqualitate rei ad rem, quæ cùm interueniat in his contractibus, vt ſuppono, non eſt cur dicamus non valere.

5. Veriùs tamen mihi videtur, quod alij vniuerſè docent, contractus omnes ex leui metu factos valere in foro conſcientiæ, & in eodem foro nullam eſſe obligationem reſtituendi. Sic docet Ioan. Medin. cap. de reſtit. quæſt. 3. cauſa. *9.* verſ. *ſi fiat remiſsio*, & alij viri docti huius ætatis. Huius ſententiæ manifeſta ratio, & quæ ſimul viam aperiet ad diluenda aliarum opinionum argumenta; ex eo deſumitur. Quia metus leuis eſt in poteſtate patientis metum, eumque refutare poteſt; nam & is qui operatur ex metu, non agit prudenter. Quare in eius poteſtate eſt imprudentiam repellere, habetque in ſe ſufficiens principium, vt repellat, & ſine metu agat. Quare voluntariè omnino videtur operari qui cū poſſit facilè repellere, non vult. Idem conſtat in eo, qui ex metu peccat, & in eo qui ab intrinſeco metum patitur. Ex qua doctrina iam facilè conſtat in promiſsione, vel donatione non euerti eo metu titulum liberalitatis, cùm in eius poteſtate ſit ex eo metu operari. Conſtat etiam in contractibus alijs non cenſeri factam iniuriam aliquam, cùm illam à ſe facilè repellere poſſit, ſed potiùs voluiſſe illam pati. Ex qua ratione facilè euertitur tertiæ ſententiæ fundamentum. Atque hanc rationem inſinuaſſe videtur I. C. in *l. nec timorem 7. D. de eo quod met. cau.* ibi. *perinde ſi quis meticuloſus, &c. Quoniam neque vi, neque metu factum eſt.* Vnde leuis metus non habetur ratio in iure *Clement. 1. & 3. de foro competenti.* In quam ſententiam eſt illud Celſi. *vani timoris nullam eſſe æſtimationem l. ſi quis ab alio in principio D. de re iud.* Non eſt enim metus niſi periculum metuatur: non eſt autem periculum, quod verè periculum non eſt, etiam ſi quis periculum eſſe opinetur, vt rectè Donel. d. lib. 15. cap. 39.

6. Sed quæret aliquis, an ſicut cùm interuenit metus grauis, datur iure naturali actio, vt is qui coactus contraxit, poſſit petere reſciſſionem, an idem dicendum ſit in contractibus ex leui metu celebratis. Nonnullis videtur affirmandum etiam in hoc caſu competere ius, vt poſſit reſciſsionem petere in foro conſcientiæ, & teneri iure naturali reſcindere eum, qui cum coacto contraxit, quia inferens metum leuem intulit etiam iniuriam. Verùm ex ſupra dictis conſtat nullius conſiderationis eſſe iniuriam eam, quæ infertur per leuem metum, imo neque iniuriam iudicandam eſſe, cùm in operantis poteſtate ſit eum metum facilè repellere, vt explicatum eſt.

7. Huic tamen noſtræ ſententiæ obſtare videntur ea argumenta, quibus Doctores primæ ſententiæ in vniuerſum ſibi perſuadent eſſe obnoxia reſtitutioni, quæ leui metu extorquentur, tam in contractibus oneroſis, quam lucratiuis. Obijciunt itaque, quia metu leui cōtractum extorquens reus eſt iniuſtitiæ, cùm à renitente dare rem accipiat. Ergo tenetur reſtituere reducens rem ad priſtinum ſtatum, reſtituenſque quod accepit, & accipiens, quod dedit, aliàs non reduceretur res ad æqualitatem. Et confirmatur. Quia qui metu cogitur, priuatur per iniuriam ſua libertate. Ergo debet in priſtinum ſtatum reſtitui, vt probet vel improbet contractum, & ipſe ius habet hunc ſtatum ſibi aſſumendi, & quæ geſta ſunt, confirmandi vel improbandi. Hoc eſt præcipuum funda-

Digitized by Google

fundamentum, quo vtuntur Comit. Thomas Sanchez. Rebel. & Leſſius. Huic argumento nonnulli reſpondent eo ipſo, quod in contractibus onerosis datur res pro re, non eſſe commiſſam iniuſtitiã in re ipſa, quia non ſeruauerit æqualitatem, ſeruaſſe enim ſupponitur inter rem, & rem; & hæc ęqualitas ſeruata cũ voluntario ad peccatum ſufficienti ſatis eſt, vt contractus ille valeat in conſcientia, & vt transferatur dominium, nam in eo nulla iniuſtitia commiſſa eſt. Solùm ergo dicunt iniuriam factam eſſe perſonæ, quatenus contra eius ingenitam libertatem factum eſt. Ex eo autem ſolùm oritur, quod is, cuius libertas læſa eſt, habeat ius petendi reſciſſionem contractus, ſi voluerit, & alter ratione iniuriæ illatæ perſonæ teneatur reſcindere, vt dictum eſt. Faciliùs tamen, & veriùs iuxta dicta reſponderi poteſt, nullius conſiderationis eſſe iniuriam illatam ex leui metu, cùm operans in ſua poteſtate habeat ſe ex eo metu liberare, & ſufficiens principium intrinſecum eam iniuriam repellendi. vt explicatum eſt. Neque eſt ſimile noſtro caſui id quod adducit Thomas Sanchez de læſione intra dimidium iuſti pretij, in qua lęſione non datur actio iure ciuili, & tamen reſtituere tenetur exceſſum is qui contraxit. Eſt enim longè diuerſa ratio. Quia in eiuſmodi læſione non fuit æqualitas rei ad rem, vnde tenetur ad æqualitatem reducere, defuit enim iuſtus titulus accipiendi exceſſum illum, cùm nihil pro eo dederit, & ideo eſt naturalis obligatio reſtituendi. At in noſtro caſu eſt ſufficiens titulus ex vna parte, cùm detur æquale pro ęquali, & ex alia parte non eſt illata perſonæ iniuria, quæ ſit alicuius conſiderationis, vt explicatum eſt.

8. Supereſt dicamus, quid ſentiendum ſit iure poſitiuo, an actus ex leui metu ſint irriti, vel irritandi? Nonnulli exiſtimant, ſiue contractus fiat cum eo, qui metum infert, ſiue cùm alio, licet iure poſitiuo non detur actio, quod metus cauſa, ſuccurri tamẽ officio Prætoris, & reſcindi contractum. Sic citatis alijs docet Thom. Sanch. diſp. 9. cit. n. 5. & 6. cuius ratio eſt, quia ęquum non eſt iudicẽ pati, vt metum etiam leuem inferens commodum ex culpa ſua reportet.

9. Secundò alij ſub diſtinctione reſpondent ſcilicet, ſi contractus ineatur cum eo, qui metum incuſſit, ſufficere metum leuem, vt reſcindatur per iudicem. At ſi cum alio tertio ineatur, planè requiri, vt metus ſit cadẽs in virum conſtantem. Sic docet Sarm. lib. 2. ſelect. cap. 11. a numero 6. Cęterum hanc doctiſſimi viri diſtinctionem vix percipio: quod iſta conſideratione ſic explico. Nam vel ille metus incuſſus à tertio eſt, cooperante etiam eo, cum quo contrahit: & ſic communis Doctorum ſententia eſt eodem modo iudicãdum eſſe de vno atque de alio, vt multis citatis docet Farinac. 1. p. praxis q. 35. Similiter ſi, licet is cum quo contrahetur, nõ fuerit particeps metus incutiendi, attamen cõtractus metu initur ad inſtantiam incutientis metum, qui eo fine incuſſit, etiam in eo caſu eſt communis Doctorum ſententia, eandem eſſe rationem vnius, & alterius, & quidem meritò. Quid enim refert in vtilitatem tertij cedere contractum, & non in vtilitatem inferentis metum, ſi reuera eo fine infertur? vt citatis multis, docet idem Farinacius ibidem. Si autem neque is, cũ quo contrahitur, particeps fuit in metum incutiendo, neque ad eum finem incutitur metus, valebit iure naturali, & humano contractus ille, quia non cenſebitur neque cenſeri poteſt ex metu factus, vt manifeſtum eſt, & ſic affirmat communis ſententia, quam docet Farinac. ibi. numero 3. contractum initum ab incarcerato, etiam iniuſtè, cum alio tertio ab incarcerante, ſi neque particeps fuit incarcerationis, neque ad eum finem incarceratus eſt, quod eſt fieri ad inſtantiam incarcerantis, valere mero iure, & tũc neque reſciſſionem dari: atque ideo dixi me non aſſequi, in quo diſcrimen illud conſtituatur.

10. Denique alij ſentire videntur nullam iure ciuili reſciſſionem dari in his, quæ ex metu leui geſta ſunt, ſed ea valida ſemper iudicari. Id quod indicare videtur Paulus Comit. lib. 3. reſponſ. moral. q. 3. & ſic intelligit omnia iura, quæ ſolùm ad reſciſſionem petunt metum cadentem in virum conſtantem. Non enim inquit audiuntur in iudicijs, qui obijciunt metum leuem, quod exiſtiment iudices eiuſmodi metum non fuiſſe cauſam rei geſtæ: tum etiam ne fora litibus compleantur. Nec verò neceſſarium eſt, vt eiuſmodi metum paſſis ſubueniatur officio iudicis, cùm vt explicatum eſt, nulla aut fere nulla illata ſit iniuria, quę conſiderari debeat ob rationẽ ſæpiùs aſſignatam. Quare, cum qui ex leui metu operatus eſt, non tam metum ab alio paſſus fuerit, quam ſibi ipſi metum intulerit, ſiquidem in ſua poteſtate habuit ex principio intrinſeco ſufficienti eum metum repellere, non ſuccurritur edicto prætoris. Nec enim illud pertinet ad eum, qui ſibi metum infert. Quod mihi probabiliùs videtur.

CAPVT XI.

Quid dicendum de his, quæ ex metu reuerentiali fiunt, Iure naturali, & poſitiuo?

SVMMARIVM.

Proponitur quid agendum, num. 1.
Variæ opiniones, num. 2.
Vera ſententia de geſtis ex metu reuerentiali iure naturæ, num. 3.
Quid iure ciuili, num. 4.

S 2 *Renun-*

Digitized by Google

Renuntiationem hæreditatis paternæ, ex metu reuerentiæ nullam eſſe, num. 5.
Neque fidei iuſsionem vxoris pro marito, num. 6.
Neque promiſsionem de ſoluendis debitis factam ab vxore, vel filio, num. 7.
Contractus onerosos valere iure poſitiuo, etiam ſi fiant ex metu reuerentiæ, num. 8.
Quid dicendum de conceſsione vectigalium, nu. 9.
Quid quando metui reuerentiæ adiungitur enormis læſio, num. 10.
Vera ſententia, num. 11. 12.
Soluuntur contraria, num. 13.
Quid in profeſsione ex metu reuerentiæ, nu. 14.
Vera ſententia, num. 15. 16.
Soluuntur contraria, num. 17.
Quid de conſenſu præſumpto, quando ex metu reuerentiæ filius tacet præſente patre, num. 18.
Vera ſententia, n. 19. 20.

1. IAM ſupra cap. 5. explicatum eſt reuerẽtialem metum grauem eſſe. Quare iam facilè conſtabat quid dicendum eſſet de geſtis ex metu reuerentiali, iuxta ea, quæ de contractibus ex graui metu celebratis dicta ſunt capitibus præcedentibus. Sed quoniam ea, quæ ad morum doctrinam pertinent, magis in ſpeciali tradenda ſunt, vt faciliùs multis caſibus applicetur, ideo in ſpecie explicare placet, qui actus ex metu reuerentiali valeant, qui verò ſint inualidi.

2. Primò ergo nonnulli affirmãt vniuerſé geſta ex reuerentiali metu nulla eſſe. Sic nonnulli, quos refert Thomas Sanchez diſp. 6. numero 2. Deinde alij ſecundò dicunt, metũ reuerentialem in vniuerſum nullum contractum irritum reddere. Sic innumeri, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez ibi numero 4. quamuis diſp. 9. numero 11. cenſeat extorta per metum reuerentialem obnoxia eſſe reſtitutioni, quæ tamen parum inter ſe conſonant, vt dixi cap. 6. & præcedenti. Tertiò alij ſub diſtinctione reſpondent, metum reuerentialem Patris efficere nulla, quæ ex eo metu geſta ſint, non verò metum reuerentialem aliorum. Sic nonnulli, quos refert idem Thomas Sanchez ibi nu. 2. Deniq́ue alij aliter diſtinguũt, ſcilicet contractum initum cum eo, cui debetur reuerentia, nullum eſſe, non verò ſi celebretur cum alio, ex metu tamen reuerentiali alterius. Sic alij quos idem author refert numero 3.

3. Ego tamen iuxta doctrinam traditam capitibus præcedentibus aliter diſtinguendum exiſtimo. Dico igitur primò. Illi contractus, qui ex liberalitate pendent, vel in quibus datur promiſſio pro promiſſione, ſi fiant ex metu reuerentiali, inualidi ſunt naturali iure propter rationem ſæpiùs in præcedentibus traditã. Quia in eiuſmodi actibus ex graui metu euertitur titulus legitimus: metus autem reuerentialis grauis eſt, vt dixi ſup. cap. 5. Secundò dico Illi contractus, in quibus datur res pro re, etiã ſi fiant ex metu reuerentiali, ſunt iure naturæ validi: remanet tamen ius penes coactum, vt poſſit reſciſſionem petere, & qui accepit à coacto, tenetur iure naturali reſcindere. Quæ omnia conſtant ex dictis, neque contra illa aliquid obijci poteſt, quod ſit alicuius momenti. Vnde in his contractibus nulla erit in accipiente reſtitutionis obligatio, antequam qui coactè contraxit, reſciſsionem petat. Eodem modo philoſophatur Ioannes Azor. lib. 1. cap. 11. q. 7.

4. Si verò inquiras, quid dicendum ſit de geſtis ex metu reuerentiali ſpectato iure ciuili. Ego quidem eodem modo procedendum exiſtimo, & ſub eadem diſtinctione, ea ſcilicet quæ ex liberalitate procedunt, irrita eſſe iure poſitiuo ſi fiant ex reuerentiæ metu. Hinc promiſsio liberti ex metu patroni facta nulla eſt *l. 1. l. quæ onerandæ D. quarum rerum actio non detur.* Hinc etiam donatio eo interueniente metu nulla cenſetur *l. 1. D. de furtis.* ibi, *ſed furtum cenſetur, ſi patronus auferat etiam ſciente, & conſentiente ſeruo.*

5. Atque ex hac prima parte noſtræ ſententiæ colligitur primò renuntiationem hæreditatis paternæ factam metu reuerentiali nullam eſſe in foro conſcientiæ, teneriq́ue patrem hæreditatem reſtituere filio, aut eius poſſeſſorem, ſi illi conſtet de reuerentiæ metu, nec poſſe facere fructus ſuos. Sicut de poſſeſſore malæ fidei indubitatum eſt. Vnde ſi non reſtituatur, poteſt ſibi occultè compenſationem facere, idque citatis alijs docet etiam Thomas Sanchez diſp. 9. numero 13. Adde tamen idem dicendum eſſe in foro externo, quidquid ipſe cum alijs dicat ibidem. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia metus reuerentialis etiam ſecluſis minis grauis eſt, vt dixi ſupra cap. 5. At metus grauis eiuſmodi contractus, aut actus, qui ex liberalitate procedunt, nullos efficit iure naturali, vt oſtendi ſup. cap. 6. Ergo ea renuntiatio iure naturali nulla eſt. Id quod, ſi conſequenter loqueretur, concederet etiam, cùm dicat etiam leui metu extorta obnoxia eſſe reſtitutioni. Cumq́ue nihil ius poſitiuum diſpoſuerit, quo decernat eam renuntiationem metu reuerentiali factam valere, neque expreſſé, vt conſtat, cùm nulla afferatur diſpoſitio, neque in genere, qua diſpoſitum ſit facta ex metu reuerentiali valere, planè videtur actus eiuſmodi relinqui diſpoſitioni iuris naturalis, atque adeo eſſe nullos. Quæ ratio etiam applicanda eſt his, quæ ſubijciam, ne ſit opus in vna quaque illatione eam repetere.

6. Secundò colligitur vxorem ſimili metu reuerentiali compulſam ad vitanda iurgia, ſi fideiubeat pro viro, non teneri in foro animæ ex illa fideiuſſione, quamuis ſeruatæ ſint omnes iuris ſolemnitates, vt ea fideiuſsio valeat. Vnde & poteſt ſua bona abſcondere, & occultè compenſationem facere, ſi accipiantur ab alio, marituſq́ue tenetur damna reſarcire,

Digitized by Google

cire, vt docet etiam Thomas Sanchez ibi num. 14. citatis alijs. Quæ autem iuris ſolemnitates requirantur ad fideiuſſionem alio loco diſſerendum eſt. An etiam valeat, ſi firmetur iuramento, petendum eſt ex his, quæ dicam infra lib. 12. vbi generalem doctrinam tradennus, quando actus iure nulli firmentur iuramento. Hæc autem vera ſunt non tantùm in foro animæ, ſed etiam in foro externo, vt dicebam modò, & propter eandem rationem. Vera etiam ſunt, quamuis in ea fideiuſſione dicatur ſe ſpõte, & nulla vi compulſam fide iubere. Eodem enim timore, quo inducta ſuit ad fideiubendũ, cenſetur inducta ad affirmandum, quod ſponte fideiubeat: licet reuera per metum faciat. Vnde per clauſulam *ſponte*, probari non poteſt actum ſponte factum, vt citatis multis docet Farinac. 1. p. q. 35. a. num. 13. dicitque eſſe communem ſententiam.

7. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe, ſi vxor viro morti propinquò, exigentique vt ipſius debita ſoluat, promiſerit ex reuerentiæ metu ſe ſoluturam debita, non enim tenetur ſoluere, tum quia fideiuſſio illa eſt ſine ſolennitate aliqua: tum etiam quia licet fideiuſſio ſine ſolennitate valeret, at in hoc caſu promiſſio hæc, & in foro conſcientiæ, & in externo nulla eſt iuxta dicta. Similiter ſi filius ex metu reuerentiali paterno vel materno ad ipſorum inſtantiam, eorumque indignationem timens, promittat debita ſoluere non tenetur in foro animæ, neque etiam in foro externo propter rationem dictam. An autem ſi ſine metu promittat, teneatur ſoluere, examinat Thomas Sãchez diſp. 9. numero 16. Idem dicendum de teſtamento condito, hærede relicto ex metu reuerentiali, & legatis, cùm ſine vllo onere relinquuntur, & de impediente legatum per metum reuerentiæ, ſicut, & de precibus importunis dicam c ſequenti Idem dicendum in remiſſione debiti, aut partis debiti, ſi creditor metu inductus remittat. Idem dicendum in prorogatione temporis cùm mutuò aliquid datur, vt ſupra etiam diximus. Horum omniũ eadem ratio eſt Quia cùm actus iſti ad liberalitatẽ petineant, in qua requiritur plenum voluntarium pro legitimo titulo, cùm ex graui metu iniuſte miſceatur inuoluntarium, tollitur titulus liberalis donationis, atque adeo in foro animæ nullius momenti ſunt. Cumque neque in genere, neque in ſpecie ius poſitiuum definiat huiuſmodi actus ex metu reuerentiæ valere, relicti ſunt ſub diſpoſitione iuris naturalis.

8. Secunda pars noſtræ ſententiæ eſt. Illi contractus, in quibus datur res pro re ex metu reuerentiali facti valent iure poſitiuo præciſe ex ea radice, reſcindentur tamen ſicut alij auctoritate Prætoris, id quod etiam docuit Comit. 2. p de contract. cap. 11. numero 6. Hinc in *l. fideiuſſor §. Pater D. de pignoribus* valet obligatio domus ex metu reuerentiali facta. Dixi *præciſe ex ea radice metus reuerentialis*, nã ſi cum metu reuerentiali aliquid aliud coniungatur ſufficiens irritare contractus eos, in quibus datur res prò re, nulli erunt non ex metu, ſed ex alio capite, aut ſi in eo caſu eſſet peculiaris aliqua iuris diſpoſitio.

9. Ex hac ſecunda parte noſtræ ſententiæ rectè colliges conceſſionem vectigalium, aut noui tributi, quæ comitijs coactis fieri ſolet, etiam ſi extorqueatur metu reuerentiæ, aut quouis alio graui, valere quidem in conſcientia, nec Principem obnoxium eſſe reſtitutioni. Illa enim conceſſio non pertinet ad liberalem donationem; atque ideò neque exigit plenum voluntarium Ea enim tributa Regi concedũtur, quo & regnum teneatur, & regni hoſtes debellet, alijſque publicis neceſſitatibus ſubueniat. Vnde nec etiam iure poſitiuo eſt ea conceſſio irrita. Imo ſi cauſæ, quæ ad exigendum tributum requiruntur, ſint vere iuſtæ, & aliter illis neceſſitatibus commodè ſubueniri non poſſit, nec peccat Princeps vim inferendo Regnorum procuratoribus, neque enim ea vis aut metus iniuſtus eſſe poteſt, ſi cauſæ iuſtæ ſunt exigendi tributa. Quod multò magis locum habet, ſi vectigalium impoſitio non dependeat ex populi conſenſu, vt inſinuaui 1. p. variar. diſp. relect. 1.

10. Ex his quæ hactenus dicta ſunt facilé erit explicare quid dicendum ſit in nonnullis caſibus, de quibus Doctores diſputant. Primus eſt quando metui reuerentiali adiungitur enormis læſio. In hoc enim caſu Aretinus in *l. interpoſitas C. de tranſ. Et.* num. 4. Padilla ibid. numero 12. & qui alios refert Burgos de Paz. conſil. 5. numero 11. exiſtimant cõtractus quoſuis, excepto Matrimonio, de quo poſtea, ſi enormis interueniat læſio, valere nec reſcindi. Probant ex *c. Quamuis pactum, de pactis in 6.* vbi filia patri pactum fecit, (ecce metum reuerentialem) & renuntiauit integræ hæreditati Patris, (ecce læſionem enormem,) & tamen ſi ad reuocandum contractum allegetur metus, aliunde probandus eſt ex textu ibi *non vi, id eſt, metu*. Ergo ex metu reuerentiali cum enormi læſione non reſcinditur contractus. Idem probatur ex *c. cum contingat. de iure iurando*.

11. Mihi tamen verius videtur in primis quæſtionem hanc non habere locum in contractibus lucratiuis, aut gratuitis, qui liberè facti non reuocantur prætextu læſionis, læſio enim ſolum conſideratur in contractibus vel reſpectiuis, vel in quibus lucrum ſperatur. Qui verò renuntiat, fideiubet, donat, nihil ſperat, vnde non poteſt læſus dici, iam enim à principio ſciebat gratis ſe id facere ſine mercede aut ſpe lucri. Quare iſtæ conuentiones ex nulla læſione reuocantur, niſi ad eas ineundas quis vel propter lubricum ætatis, vel propter dolum fuerit inductus aut ex metu graui. Sic Molina lib. 2. de Primogen. cap. 3. numero 30. Gutier. *in Authentico, ſacramenta puberum* numero 118.

Surdus conſil.46.lib.1.Thomas Sanchez lib.4. diſp.9.num.16.ſicut,& remedium *l.2. C.de reſcindenda venditione* non habet locum in contractibus gratuitis,vt docet Pinelus in d.l.2.p.2. cap.4.num.4.

12. Deinde videtur etiam in contractibus non gratuitis verius eſſe ob enormem læſionẽ cum metu reuerentiali reſciſſionem dari,vt cũ Caſtrenſi,& alijs teſtatur Abbas in *c. cum contingat de iure iur.* num.7. Couar.2.p.de Matrim. cap.3.§.6.num. 4. & in *c. Quamuis pactum, de pactis* num.6. Fachin.lib.2.controuerſ.iuris ca. 96. At id non naſcitur ex metu reuerentiæ, ſed ex dolo. Enormis enim læſio dolum arguit re ipſa,qui perinde contractui nocet, ac ſi fraudantis conſilium interueniſſet *l.ſi quis 36.D.de verb.oblig.l.5.C. de dolo.* Hic ergo dolus eſt qui reuocat contractum, non metus, metus enim ratio non efficit nullos eiuſmodi contractus, vt dictum eſt ſup.c.7.

13. Neque huic ſententię obſtant ęa quæ adducuntur ex dicto *c.quamuis, & c. cum contingat.* Tum quia ex dictis capitibus non conſtat adfuiſſe metum reuerentialem. Neque enim ex eo quod filius cum Patre vel pro Patre contrahat,metus deprehenditur.ſed ſola reuerentia quæ multùm diſtat à metu,vt dixi ſup. cap. 5. Tũ etiam in actibus,de quibus in illis capitibus ſermo eſt,ſcilicet renuntiationis, fideiuſſionis, & hypothecæ,non attenditnr enormis læſio,ſicut neque in alijs gratuitis. Vnde meritò Pontifex,cùm neque eſſet metus reuerentialis neque ibi locum haberet enormis læſio, dixit aliunde probari debere metum. Adde etiã non eſſe certum ex enormi læſione probari metum quamuis alij contra ſentiant. Authores pro vtraque parte refert additionator Seraphini de priuilegijs iuramenti, priuilegio 110. numero 17. & 19.

14. Alter caſus eſt in profeſſione religionis,in qua præter emiſſionem votorum interuenit contractus cum religione, & obligantur mutuò, vt dicam infra lib.7. cùm de impedimento voti ſermo fuerit, atque adeo valere deberet ex metu,ſicut alij contractus, in quibus datur res pro re. Nonnulli exiſtimant eiuſmodi profeſſionem metu reuerentiali factã valere, & non eſſe reſcindendam, vel declarandam irritam. Sic citatis alijs Thomas Sanchez lib.4.diſput.6.qu.2.nu.18.quam ſequuntur etiam alij Recentiores. Argumenta adducam ſtatim.

15. Attamen mihi ſemper verius viſum eſt inprimis,ſi loquamur ſpectato tantùm iure naturali, profeſſionem ex metu reuerentiali factam non valere,ſicut neque factam ex graui metu. Idque probo iſta conſideratione. Nam in profeſſione duo interueniunt, & promiſſio Deo facta per vota,& contractus cum religione quo ſe totum religioni tradit,veluti ſi quis ſe venderet, aut traderet in ſeruum cùm id licuit. Si autem ſpectes votorum obligationem, non eſſet ea obligatio iure naturali irrita, votum enim etiam ex metu graui factum valet non ſolùm iure naturali,ſed poſitiuo,vt dicam infra lib.7.cùm ſermo fuerit de impedimento ordinis. At ex parte illius contractus qui interuenit cum religione, cùm ſit ex reſpectiuis, tradit enim ſe profeſſionem emittens religioni,& religio etiam obligatur, nõ videtur ſubſiſtere iure naturali, ſi fiat ex graui metu: eo autem contractu non ſubſiſtente non poteſt votorum obligatio conſiſtere, vt notum eſt. Quod autem ſubſiſtere non poſſit, ſi ex metu ea traditio fiat,ſic videtur oſtendi. Quamuis in iſto contractu ex mea parte ſit traditio, at ex parte religionis eſt promiſſio obligationis in futurum. Quæ promiſſio datur in compenſatione traditionis factę per profeſſum. At ſæpe diximus ſupra cap.6. promiſſionem debere eſſe rei vtilis,& gratæ acceptanti,vel ei,cui fit promiſſio. In hoc autem caſu non eſt vtilis, neque grata, qui enim ſe inuitus tradit, non vult acceptare,neque indicat aliam promiſſionẽ ſibi gratam,neque vtilem, quin potiùs reijcit, & moleſte fert. Ergo naturali iure non ſubſiſtit eiuſmodi profeſſio.

16. Deinde exiſtimo neque iure poſitiuo valere. Sic olim docui cum Nauarro in ſumma cap.20.num.51.& *in cap.non dicatis 12. quæſt. 1.* & innumeris alijs, quos refert Thomas Sanchez loco proximè citato num.17. Et probatur in primis ratione deducta ex ſupradictis. Quia reuerentialis metus, quem explicuimus, grauis eſt,vt dixi ſupra cap.5. ſed profeſſio ex metu graui facta nulla eſt iure poſitiuo *cap. per latum cap.cum dilectus, de his quæ vi.* Ergo etiam facta ex reuerentiali metu. Deinde ſpecialiter probatur de metu reuerentiali ex *cap.puella 20. quæſt. 1.* vbi nulla dicitur profeſſio eius, quæ profitetur coacta parentum imperio à contrario ſenſu,vt inducit Clemens Tertius *cap.cum virum de regularibus.* Cùm enim dicitur coacta parentum imperio indicatur, non ſolùm ex obedientia præcepti paterni habitum ſuſcepiſſe,quia ſolùm ex præcepto agere nõ eſſet metuere.ſed in præcepto coactionem interueniſſe qualis oritur ex metu reuerentiali, iuxta dicta ſupra cap.5. Idem videtur colligi ex *capit. præſens 20.quæſt.5.* ſed magis pro hac ſententia facit declaratio Cardinalium inter illas, quas excuſſit Farinacius. Nam ſeſſione 25.de regularibus cap.11.§.2.ſic habetur: *obtenta eſt cauſa cuiuſdam dominę ad annullandam profeſſionem ex metu reuerentiali factam anno 1586. menſe Februarij in Rota coram Domino Oradino.*

17. Neque obſtat quod pro ſe adducit Thomas Sanchez ex *cap.fin.qui clerici vel vouentes.* In eo enim cap.ex duobus principijs decernit Pontifex matrimonium eſſe nullum poſt profeſſionem ab illa fœmina emiſſam. Primum eſt quia nulla vel modica coactio fuerat, vt ex ipſa integra manifeſté conſtat. Tantùm enim abeſt,quod Regio,vel parentum mandato coacta

acta

Digitized by Google

acta fuerit profeſsionem emittere, quod vbi Rex eius animum reſciuit, illum approbans ſeuera adiecta pœna præcepit, vt nullus eius domum intraret ea nolente, neque inde aliquid exportaret. Profeſſa enim fuerat ea lege, vt liceret ſibi in domo remanere cum ſua ſubſtantia, ad vſum, ſcilicet pro vitæ tẽpore, quod cum ſtatu religioſo non pugnat. Imo, cùm quidam, qui illam ducere volebat vxorem, ea nõlente eius domum intraret, vt eam vi duceret vxorem, illa reſpondit: hoc ſi fieret proprijs ſibi manibus necem illaturam, & ne fieret dimiſiſſe omnia: ac latuiſſe, donec videns ſe deſtitutam atque coactam, tandem nupſit. Vis ergo potius illi afferebatur, vt nuberet, non vt voueret. Quare rectè Pontifex iudicauit eiuſmodi fœminam nulla aut modica coactione perculſam. Secundum caput, ex quo Pontifex nullum decernit matrimonium eſt, quia etiam ſi inuita votum emiſiſſet, attamen cùm biennio in eodem habitu permanſiſſet, tam diuturno ſilentio videtur excluſa metus probatio. Quare ex hoc cap. neſcio quid inferat Thomas Sanchez pro ſua ſententia, cùm ibi nullo Regis aut conſanguineorum metu coacta profeſſa fuerit. Adde aliud eſſe operari ex præcepto Regis aut parentum, aliud ex metu, quæ author iſte non diſtinguit. Agere enim ex præcepto, & reuerentia ſine vllo metu eſſe poteſt.

18. Tertius caſus eſt, in quo valde ſe torquent nonnulli recentiores, dum explicare volunt, an ſolus metus reuerentialis annullet conſenſum præſumptum, ſi præſente patre, & contrahente pro filio, filius taceat. Quidam nullum eſſe eiuſmodi contractum dicũt. Nam, cùm is qui tacet, non verè, ſed iuris præſumptione dicatur conſentire, regula. *Is qui tacet in 6. & l. Qui tacet 685. de reg. iur.* hæc præſumptio conſenſus eliditur per contrariam, quæ ex metu reuerentiali reſultat. Probantque ex *l. penul. D. de furtis.* Sic multi, quos refert Thomas Sanchez diſput. 6. num. 35. Alij contendunt taciti, & expreſſi conſenſus eandem rationem eſſe. Idque probant ex *cap. vnico de deſponſat. impub. §. fin. in 6.* vbi ſponſalia valent contracta à patre præſente, & tacente filio. Denique alij, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez ibidem n. 37. ſub diſtinctione reſpondent, ſcilicet, cum actum, qui fit conſenſu tacito, irritari per metũ reuerentialem, ſi ſit præiudicialis tacenti, alias ſecus. Quia tacens ſolùm conſentire videtur, in his quæ fauent, non in his quæ præiudicium afferunt. Sed adhuc primam partem diſtinctionis limitat Thomas Sanchez, vt intelligatur, quando reuera non conſenſit interiùs, nam ſi reuera interiùs conſentiret, licet ex metu, valeret contractus etiam ſi taceret. Sic docet eodem n. 37. in fine, & n. 38.

19 Cæterum Doctores iſti non ſatis rem iſtam explicaſſe videntur. Quare vt exactè explicem, & conſequenter ad ea quæ dicta ſunt, meminiſſe oportet eorum quæ dixi ſupra lib. 2. cap. 14. taciturnitatem eſſe ſignum ſufficiens conſenſus in aliquibus. Idque ſatis probatur ex d. *cap. vnico §. fin. de deſponſat. impub. in 6.* ſiue Pater ſiue extraneus contrahat. Ex quo fit tacere alio præſente, & contrahente, cui debetur reuerentia, non eſſe ſignum metus reuerentialis, vt conſtat ex eodem textu. Quare ex alijs ſignis inueſtigandus ille metus erit. In alijs autem taciturnitas non eſt ſignum ſufficiens conſenſus, vt tradunt Doctores in regula, *qui tacet in 6.* Quare inutiliter huic quæſtioni decidendæ ea diſtinctio adhibetur. In his enim, in quibus non præſumitur eſſe ſignum cõſenſus, qualia ſunt, quæ præiudicium afferũt, quid refert interueniſſe metum, ſi enim alias in illis taciturnitas non ſignificat conſenſum, à fortiori præſente metu non ſignificabit. Quare ſolùm quæſtio eſt, an in his actibus, in quibus taciturnitas præſumitur ſignum conſenſus, in his inquam, ſi adſit metus reuerentialis, & ob eum metum quis taceat, annulletur actus.

20. Quare dicendum eſt iuxta dicta in præcedentibus Si tacet aliquis ex metu reuerentiali in his, in quibus tacens habetur pro conſentiente, ſiue ſit actus lucratiuus, ſiue detur promiſſio pro promiſſione, eodem modo nullum eſt iure naturæ, & poſitiuo, ſicut ſi expreſſe ex metu reuerentiali conſentiret. Illi verò actus, in quibus datur res pro re, ex metu reuerentiali facti ipſo tacente valent, reſcinduntur tamen actione quod metus cauſa. Si verò ſit profeſsio, quia pro traditione datur promiſsio, vt ſupra dicebamus, etiam nulla eſt iure poſitiuo, & naturali. Quod non prouenit ex eo quod taceat, ſed ex eo quod metus incuſſus fuerit: qui ſicut ſufficiens fuit ad extorquẽdum conſenſum ab inuito, coegit etiam vt taceret. Neque alicuius conſiderationis eſt limitatio, quam affert Thomas Sanchez. Quod enim interiùs conſentiat, vel non conſentiat, parum refert, cùm ſupra oſtenderimus lib. 2. ca. 4. omnes contractus excepto matrimonio perfici ficto conſenſu. Quare tantùm attendẽda eſt coacta voluntas tacendi, quod fuit ſignum exterius conſenſus. Is enim metus, qui ſufficeret efficere, vt exteriùs proferrentur verba, quibus perficeretur cõtractus voluntate inſufficienti ad contractum, ſufficit etiam ad efficiendum, vt voluntate tacendi coacta non perficiatur contractus. Is verò metus, cum quo voluntas proferendi verba ſufficiens eſſet, non tollit, quominus ſit etiam ſufficiens voluntas coacta ſilendi. Vide DD. de metu reuerentiæ diſſerẽtes apud Seraphinum de priuil. iuram. priuil. 110. in addit. num. 11. & 12.

Digitized by Google

CAPVT XII.

Quid dicendum, de his quæ fiunt ex precibus importunis, iure naturali, & poſitiuo.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Quorundam opinio, num. 2.
Obſeruatio quædam præmittitur, n. 3.
Explicatur vera ſententia ſpectato iure naturæ, num. 4.
Et iure poſitiuo, num. 5.
Auctoritate multorum probatur ibidem.
Corollarium primum, num. 6.
Quid de eo, qui precibus importunis virginem corrupit, num. 7.
Quid de licentia extorta a religioſo, nu. 8.
Quid de licentia extorta ab vxore, n. 9.
Quid de eleemoſyna obtenta precibus importunis, num. 10.
Quid de pertrahente ad ludum per importunas preces, num. 11

1. IAm ſupra cap. 5. explicatum eſt, an, & quando preces importunæ, cenſeri debeant grauis metus, quæ hoc loco reuocanda ſunt in memoriam. Et quamuis iuxta doctrinam traditam facile erat intelligere, quid dicendum eſſet in quæſtione propoſita, attamen, vt magis in ſpeciali tradatur, & nonnulla alia explicentur, placuit ſigillatim rem iſtam examinare.

2. Primò ergo nonnulli affirmant valere naturali iure, & poſitiuo contractum extortum precibus importunis: attamen rem precibus importunis obtentam obnoxiam eſſe reſtitutioni. Sic docet cum alijs Thomas Sanchez, ſi conferantur ea, quæ habet l. 4. diſput. 7 & 10. nu. 2 eam autem ſententiam intelligit, quando reuera preces importunæ fuere cauſa contractus, non verò occaſio, vel initium, ſed omnino alias non contraheret, ſic enim omnes loquuntur.

3. Mihi tamen ſub eadem diſtinctione loquendum videtur. Sed prius quam diſtinctè proponam, quid ſentiendum ſit, nonnulla certa præmittam. In primis valde ridiculum eſſe aſſerere omnia, quæ importunis precibus obtinentur, eſſe nulla. Sæpè enim importunæ preces occaſionem aut initium faciendi præbent, illis autem præmiſſis ſine vlla violentia operantur multi. Alij verò volunt ſe grauari precibus ſupplicantium, & ne minor ſit rogantium turba, vt dicebat Seneca, differunt promiſſa, & vt id, quod concedunt, pluris æſtimetur. Atque id exiſtimo reſpexiſſe complures, qui abſolutè docent preces importunas non vitiare actum, quia ſcilicet, illis durum videtur aſſerere omnia, quæ precum importunitate extorquentur, nulla eſſe. Similiter etiam certum eſt, quæ poteſt Princeps ſuo iure imperare his, quos regit, multo æquius poſſe importunis precibus eadẽ impetrare, atque adeo extorquere, nullum enim in hoc iniuria afficit, cùm ſuum ius proſequatur. Similiter etiam, qui vt ſuæ ſuorumq́ue neceſſitati opem ferat, importunis precibus impetrat, quæ ſibi debentur, aut charitatis aut iuſtitię titulo, nullo illa quę impetrantur vitio laborant, ſed firma ſunt. ſiquidem illi, qui rogati faciunt, ſuo muneri ſatisfaciunt, dum largiuntur. Similiter etiam certum eſt, ſiquis ad importunas preces adiungat dolos, & mendacia, vt hoc artificij genere author ſit alteri ad contrahendum, eiuſmodi contractus non valere ob errorem, & dolum, qui dat cauſam contractui, vt dicam infra illo lib.

4. His ſuppoſitis mihi videtur ſub eadem diſtinctione loquendum. Primùm ſpectato iure naturæ non valere illos actus, qui ex liberalitate procedunt, aut in quibus datur promiſſio pro promiſſione, vt iam ſæpe dictum eſt. Nam etiam hi contractus ex metu graui nulli ſunt iure naturæ, vt ſupra probatum eſt: importunæ autem preces grauem metum inferunt. At verò illi actus, in quibus datur res pro re valent iure naturali, ſicut diximus de illis, cùm fiunt ex metu graui ſupra capit. 7. Habet tamen ius is qui importunis precibus deductus eſt, vt reſciſſionem petat, & alter eo petente reſcindere tenetur. Pro hac ſententia quoad primam partem numerari poſſunt quicunque docent obnoxia eſſe reſtitutioni, quæ importunis precibus obtinentur, ſi conſequenter loquantur, & etiam illi, qui dicunt trahentem ad ludum per importunas preces teneri ad reſtitutioné eius, quod amittit in ludo, qui importunis precibus coactus eſt, qui ſunt innumeri, vt dicam ſtatim: & etiam illi qui dicunt inferentem ſtuprum per importunas preces ad reſtitutionem teneri, de quo ſtatim. Quare non rectè Thomas Sanchez, vt iam ſupra ſæpe notauimus, dicit ex vna parte iure naturali valere, & ex alia eſſe obligationem reſtituendi. Quod enim reſtitutioni obnoxium eſt, tuum non eſt: quod ſi alienum eſt, nullum fuiſſe contractum neceſſe eſt.

5. Quod verò attinet ad ius poſitiuum, eodem etiam modo exiſtimo eos actus, qui ex liberalitate ſunt, nullos etiam eſſe iure poſitiuo, alios tamen reſpectiuos valere, reſcindi tamen iuxta dicta ſupra. Mirari tamen non deſinam Recentiores quoſdam, qui legerunt noſtra, quæ prius breuiter edidimus, quia longiorem diſputationem inſtituti ratio non patiebatur, aſſeruiſse ſingularem nos in hac re ſententiam ſequi, cùm tamen preces importunas ſufficientem præbere cauſam, vt reſcindatur contractus, adeo communis ſententia ſit inter iuris interpretes, vt qui contra ſentiant breuiſſimo comprehendantur numero. Et quamuis

ego

ego multitudinem Doctorum parum curem, ſolumque vel rationis momenta attēdam, vel iuris diſpoſitionem in nullius interpretis verba iurans, quo tamen hanc Recentiorum depellamus calumniam, id oſtendamus. In primis Gloſſa in *cap. qualit er de Reſcriptis, & cap. tua, de præbendis*, in principio Matienço lib. 10. Recapilat. Gloſſ. 1. num. 2. Azeuedo lib. 5. Recapil. tit. 10. lib. 13. num. 2. docent obtenta per importunas preces valere non debere. Itē Gloſſa in *cap. vnuſquiſque 22. q. 4. & in cap. ſunt qui opes 12. quæſt. 4. & cap. tua verbo, importunitatem de Præbendis*, & ibi Oſtienſis in principio, & Immola num. 2. ex *cap. Oſius de electione*, docent electionem factam ad importunū populi clamorem non tenere. Alij etiam non contemnēdi docent teſtamentum à moribundo factum, & mutatum eorum, qui adſint, importunitate robore carere. Gomez Arias l. 24. Tauri num. 16. Spino in ſpeculo gloſſa Rubricæ 2. part. nu. 8. Item Decianus conſilio 65. num. 3. volumine 2. docet reuocari legatum relictùm à viro vxori ob nimiam eius importunitatem. Alij etiam dicunt donationem factam vxori ob nimiam eius importunitatem non valere, nec morte confirmari, quos refert Thomas Sanchez lib. 4. diſput. 7. num. 4. Qui & refert Iaſonem *l. 1. n. 1. D. de condict. indeb.* vbi ait ſolutum per nimiā importunitatem poſſe repeti, ſicut ſolutum per errorem. His adde Paulum Comitolum part. 2. de contractibus cap. 13. qui dicit quamuis donationem vel contractum morum honeſtati contrarium precibus importunis geſtū non eſſe firmū, & ita eſſe iudicandum. Deinde his annumero quotquot refert Thomas Sanchez d. diſput. 76. num. 5. aſſerentes preces importunas eius, cui reuerentia debetur, dare locum reſciſſioni, qui quidem non dicunt preces importunas cum metu reuerentiali id efficere. Sed eius, cui debetur reuerētia, quæ duo cùm ſint longè diuerſa ſæpe iſte auctor confundit. Docent itaque preces importunas eius, cui debetur reuerentia, æquiparari metui quo ad actus reſciſſionem Socinus Iunior conſil. 263 volum. 2. Maſcardus de Probat. concluſione 193. num. 9. Montaluo lib. 8. gloſſa 2. titul. 11. lib. 1. fori, & etiam illi Doctores qui aſſerunt contractum geſtum ab vxore ob nimiam viri importunitatem eſſe reſcindendum, ac ſi celebraretur metu, quos ſequitur Ioannes Gutierrez lib. 1. quæſtionum canonicarum cap. 37. num. 17. & 18. & alij etiam huic ſententiæ fauent, qui apud eundem Auctorem videri poſſunt.

6. Ex his colliges primò ea omnia, quæ capitibus præcedentibus inferebamus, nulla eſſe vel valida in foro conſcientiæ & externo, ſi metu graui fiant, cùm preces importunæ metum grauem incutiant. Quare quod in ſuperioribus diximus de donationibus, promiſſionibus, hæredis inſtitutione, legatis, prorogatione iuriſdictionis, & alijs contractibus reſpectiuis, eadem dicta ſint hoc loco, cùm preces importunæ grauis metus rationem habeant.

7. Secundò colliges, quid dicendum ſit de eo, qui deflorauit virginē precibus importunis. Quamuis enim difficile ſit preces importunas dare cauſam violationi, licet initium præbere ſoleant, vt tandem illa illecta etiam voluptate conſentiat: attamen ſi demus fieri poſſe, vt ſolùm ob repellendam importunitatem faciat, reuera teneretur virgini reſtitutionem facere, ac ſi per vim virginitatem eripuiſſet. In quo conuenit Thomas Sanchez cum multis, quos refert diſput. 10. num. 2. & num 5.

8. Tertiò colliges cum eodem Thoma Sanchez ibidem numero 9. licentiam precibus importunis extortam à religioſo aliquid obtinendi, vel faciendi, quod ſine ea licentia non poteſt, nullam eſſe, & religioſum non eſſe tutum in conſcientia: nec enim illa licentia eſt, ſed violentia, vt dicit Bernardus de conſiderat. ad Eugenium. Idem dicendum, licet religioſus dicat ſe paratum eſſe ad renuntiandum omnibus, quæ poſſidet, ſi ſuperior iubeat, ſi tamen ob eius querelas, importunitatem ſuperior tacet, vt vitet maius malum: cùm ea non ſit licentia voluntaria, ſed permiſſio coacta ad euitandum maiora incommoda.

9. Quartò colligitur conſequenter licentiam contrahendi, quam extorſit fœmina à marito precibus importunis, nullā eſſe, & ita contractum ex eo defectu non ſubſiſtere: quia reuera vir non conſenſit ſufficienter. Et iuxta hæc in alijs etiam materijs, & caſibus philoſophandum eſt.

10. Quintò colligitur eleemoſynam importunis pauperum precibus extortam non eſſe obnoxiam reſtitutioni. Vnde rectè docuit Syluester verbo *Reſtitutio. 2. §. 9.* id, quod de importunis precibus dixerat in hoc fallere. Eius autem fallentiæ ratio eſt, tum quia preces pauperis facilè à ſe quis poteſt repellere, & ita non cenſentur metum grauem inferre, ſed leuem, atque adeo, qui ex eis precibus dat, voluntarie dat titulo eleemoſynæ, & ſic exiſtimat ille qui donat. Tum etiam, quia ille nunquam vellet ſibi reſtitui, vt planum eſt ex cōmuni hominum ſenſu.

11. Vltimò colligitur, quid dicendum ſit de eo, qui per importunas preces attrahit aliquem ad ludendum. De eo enim in materia de ludo latè. Nunc verò breuiter dicimus contractum illum ludi non valere, ſed obnoxia eſſe reſtitutioni, quæcumque lucratus fuerit is, qui per vim attraxit ad ludendum, vel fuit eius cauſa, niſi qui lucratur ignarus fuerit, nec particeps eius violentiæ. Ratio autem ſpecialis, ob quam contractus ludi non valeat, cum tamen valeant alij contractus, in quibus datur res pro re, etiam ſi violentia intercedat, ex eo deſu-

Digitized by Google

deſumenda eſt,quia in alijs contractibus iniuſtitia quæ infertur in ea violentia, ſufficienter reparari poteſt,ſi is qui paſſus eſt iniuriam, reſciſſionem petat,& illi reſtituatur,quod vendidit reſtituto pretio. At verò in contractu ludi ea iniuria,quæ facta eſt,dum nolens ludere, cogitur,non poteſt aliter reſtitui,quam reſtituto lucro, neque ad æqualitatem reduci, cùm qui ludit coactus,nihil acceperit pro eo, quod amiſit. Quare cùm iniuria illata ſemper reparari debeat in eodem genere,in hoc certè reparanda eſt.

CAPVT XIII.

Quem effectum habeat metus iuſtè incuſſus in alijs, excepto matrimonio, & ſponſalibus?

SVMMARIVM.

Quid agendum,num.1.
Prima regula,n.2.
Varijs illationibus explicatur,n.3.
Secunda regula,n.4.
Varia inferuntur,n.5.
Soluitur obiectio,n.6.
Tertia regula,n.7.
Explicatur,n.8.
Nonnulla inferuntur,n.9.
Diluitur oppoſitio,n.10.
Quid dicendum ſit iure naturali in caſu tertiæ regulæ,n.11.12.

1. PLANA, & aperta eſt doctrina huius capitis. Cæterùm ideo in ſpeciali de hoc diſſerimus, vt nonnulla in ſingulari explicemus,in quibus Doctores alij parum conſentaneè,& diſtinctè loquuntur. Placet ergo ea,quæ de iuſto metu dicuntur à Doctoribus, his tribus regulis comprehendere.

2. Prima regula ſit. *Si quis ex delicto ſuo, vel ex alia cauſa timet iuſtè damnum aliquod, ſi ex eo metu aliquid agat,donet,aut promittat contractumve ineat,vt eo metu liberetur,geſta valent iure naturali,& poſitiuo.* Sic docent multi, quos refert Thomas Sanchez lib.4.diſp.8.num.8. Iure naturali valere conſtat ex eadem ratione, quam aſſignant Iuris Conſulti, quia ipſe ſibi metum intulit,quando iniuſtè egit. & reuera metus ille non infertur ad eum effectum, neque is,cum quo in eo caſu contrahit, metum iniecit,ſed ob liberationem ab eo malo, cuius ipſe cauſa non eſt, cum illo contrahit. Quare nullum caput eſt,vnde vitietur contractus ille ex parte accipientis neque ex parte dantis,cũ non poſſit dici dare inuitus rationabiliter, qui ſe ipſum in eas anguſtias redegit. Iure etiam poſitiuo id manifeſtiſſimum eſt. Quia edictum *quod metus cauſa* ſic accipiendum eſt, vt ad eũ pertineat,qui ab alio metum patitur *l. metum 9.in principio l.item 14.§.in hac.D. Quod metus cauſa.* Edictum enim delictum coercet,nullum autem in metu alienum delictum eſt, vbi nemo hunc metum intulit. Qui ergo iuſtè timet, non ab alio timet, ſed a ſe ipſo, vt eleganter explicat Donellus li. 15. comment. cap. *39. §. non eſt ſatis.*

3. Hinc mulier erga patronum ingrata, ſciens ſe ingratam,cùm de ſuo ſtatu periclitaretur,ſi aliquid patrono dederit,vel promiſerit,ne in ſeruitutem redigatur ob ingratitudinem,valet promiſſio vel donatio,nec datur in iudicio repetitio eius,quod donatum eſt. Si tamen illa vltro ad Patronum veniat ingratitudinem agnoſcens,& petens,vt patronus eo accepto quod offert, ingratitudinis pœnam remittat,vt aduertit idem Donel.ibi *§. ſed, & ſi, & metus interuenerit l.ſi mulier D.de eo quod metus cauſa.* Hinc etiam,ſi ille,qui deprehenſus in aliquo delicto, antequam deprehendens illi minetur accuſationem,donet aliquid,vel promittat,ne accuſet,non datur repetitio. Atque hoc ſenſu ſcriptum eſt in *l. accuſationis, C. de his quæ vi,accuſationis inſtituta vel futuræ metu alienationem ſeu promiſſionem cum eo factam cuius accuſationem metuat, reſcindi poſtulantes improbum eſſe deſiderium.* Rectè quidem ita ſcriptum eſt,inquit Donellus, vbi ſcilicet nihil aliud proponebatur,quam accuſationis metus, neque accuſator minabatur accuſationem futuram,niſi quid acciperet. Sic enim metus accuſationis ab illo non infertur, quo non illato ceſſat repetitio,ſed tantùm infertur ab eo qui deprehenſus eſt. Hoc tamen intelligendum, niſi is qui deprehendit,ex officio accuſare teneretur, de quo dicam poſtea. Hinc etiam ſi Medico ægroto,periclitans promittat aliquid, vel donet ne ſe deſerat, valet. Quod intellige ſeclusis perfidia vel obligatione Medici, nam in his caſibus alia eſt ratio,de qua poſtea. Similiter ſi aliquis in carcerem coniectus, vel captiuus,vel à latronibus obſeſſus, alicui promittat aliquid,vel contractum ineat, vt ipſum ab eo periculo liberet, valent huiuſmodi contractus. Quod adeo verum eſt, vt ſi liberans pro liberando captiuo,vel incarcerato aliquid de ſuo proprio dederit, quod ſoluit, repetat *l. num & Seruius. D.de Negot.geſt.* ibi, *cùm a Luſitanis tres capti eſſent,& vnus ea conditione miſſus, vt pecuniam pro tribus afferret,& niſi rediiſſet vt duo pro eo quoque pecuniam darent, iſq; reuerti noluiſſet,& ob hanc cauſam illi pro tertio quoque pecuniam ſoluiſſent. Seruius reſpondit, æquum eſſe Prætorem in eum reddere iudicium.* Ecce qui pro captiuo fideiubet,& ſoluit,debet ab illo indemnis releuari,tum quia non eſt is,qui in periculum coniecit:contractus autem ab incarcerato facti cum tertio, qui neque carceris particeps eſt,neque fiunt ad carcerantis inſtantiam valent,vt docet Farinac.1.p.q.35.cit. num.34. Tum etiam quia contractus ille incarcerati eſt in

Digitized by Google

in eius vtilitatem, ſcilicet, liberationem: contractus autem incarcerati in eius vtilitatem valere docuit Farinac, ibi. num. 35. & 36. Quam etiam doctrinam intellige ſiue carcer ſit iuſtus, ſiue iniuſtus, & qui liberat de carcere nõ eſt iudex, de quo dicam in tertia regula. Horũ autem omnium rationem eleganter reddit I. C. in *l. metum. §. ſed licet, D. de eo quod metus cauſa* ibi, *ſed licet vim factam a quocunque Prætor complectatur, eleganter tamen Pomponius ait, ſi quo magis te de vi hoſtium vel latronum, vel populi tuerer, vel liberarem, aliquid a te accepero, vel te obligauero, non debere me hoc edicto teneri, niſi ipſe hanc vim tibi ſubmiſi. Cæterùm ſi alius vim ſubmiſit, teneri me non debere, ego enim operæ potius meæ mercedem accepiſſe videor.* Hæc ibi. Ex qua prima Regula multa inferemus poſtea, cùm de matrimonio ex metu iuſtè illato ſermo fuerit.

4. Secunda regula eſt. *Quando ex metu iuſtè illato ab eo, qui iuſtè potuit inferre, quis aliquid facit, ſiue contrahit, ſiue cum eo qui iuſtè intulit, ſiue cum alio tertio, ad inſtantiam tamen inferentis: valet quod ex eo metu geſtum eſt, et iure naturali, et poſitiuo in omni contractus genere ſiue lucratiuo, ſiue oneroſo.* Cuius ratio manifeſta eſt, quia eiuſmodi metus non eſt grauis, neque enim cadit in virum conſtantem, cùm iuſtè ille metus incutiatur, ſiquidem malum quod minamur, inferre iure poſſumus, & ita ille cui minamur, non obediendo iniuſtè agit: non eſt autem viri conſtantis iniuſtè agere. Ergo metus, qui infertur, nequis iniuſtè agat, non cadit in virum conſtantem. Cùm autem nulla inferatur iniuria, non poteſt eſſe rationabiliter inuitus, ſed lubens iuxta rectam rationem operari deberet tanquam is, qui ea faceret, quæ cũ iure, & æquitate conueniunt. Ex quo etiam fit hunc metum non efficere inuoluntarium, deberet enim illi conformari: quod ſecus eſt, quando infertur iniuſtè. Vnde, ſi res iſta, quæ attinet ad metum iuſtè incuſſum, conſideretur attentè, aſſimilatur metui, qui eſt ab intrinſeco, habet enim in ſe principium ſufficiens ad expellendum eum metum, ſi iuſtè agat. Quod ſi iuſtè non agit, ſibi imputet, non incutienti metum. Quam doctrinam rectè videntur intellexiſſe I. C. vt conſtat ex his, quæ hactenus diximus, & quæ ſtatim dicemus.

5. Hinc fit quemcumque contractum, cõpoſitionem, concordiam, pactum, ſi fiat ab aliquo incarcerato, etiam ſi ad eum finem mittatur in carcerem, quia alias ad ea facienda tenebatur, omni iure valere. Cuius optima ratio deſumitur ex *l. 3 D. de eo quod metus cauſa.* ibi. *Sed vim accipimus atrocem, et eam quæ aduerſus bonos mores fiat, non eam, quam Magiſtratus rectè intulit,* ſcilicet iure licito, & iure honoris, quem ſuſtinet. Vis enim non dicitur illa, quæ à Magiſtratu iure, & licitè fit, ſed quæ contra bonos mores infertur *l. fin. in principio, et §. ſi iuſto D. eodem*: & iuſtè factum ab officiali non cadit in metum. Baldus in *l. 9. de his qui per metum iudicis non appellant*: & compulſio neceſſaria atque probabilis actum non vitiat *l. 1. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti*: Iuris enim executio non habet iniuriam *l. iniuriarum §. 1. D. de iniuriis l. Quemadmodum l. Magiſtratus D. ad l. Aquiliã.* Tenetur enim iudex pœnas à malefactoribus exigere. Hæc Farinacius 1. part. quæſt. 5. n. 17. vt probet compoſitionem factam à carcerato valere, ſi iuſtè iudex carcerem minatus eſt, ad eã compoſitionem faciendam.

6. Neque his quę diximus in hac ſecunda regula, obſtat quorundam iuris interpretũ doctrina, qui in *c. fin. de appellationibus*, aſſerunt metum iuſtè illatum excuſare patientem illũ ſua culpa, ne appellationem interponat, coram iudice, a quo. Planè enim textus ille intelligitur de metu iniuſtè incuſſo à iudice à quo. De iure enim, inquit, talis metus inferri non debuit, cùm non deberet ægrè ferre iudex appellationem, licet ab eo prouocaretur. At ſi iuſtè impediret appellationem, quando ſcilicet iure non debetur, etiam ſi metu incuſſo id faciat, non excuſaretur non appellans, quia iuſtè potuit impediri iuxta ſupradicta. Sic Decius ibid. n. 9. Butrio n. 7. Immola n. 2. Alexand. de Neuo n. 20. Francus n. 6.

7. Tertia regula eſt. *Quoties ab eo, qui metum iuſtè inferre poterat, aliquid contra bonos mores actum eſt, iure ciuili repetitio datur*: quid autẽ dicendum ſit iure naturali, dicam poſtea. Vnde ſi quis in furto deprehenſus ex minis accuſationis, vel proditionis, ne prodatur vel accuſetur, vel ne conijciatur in vincula, donet aliquid, vel promittat, reſtituitur actione quod metus cauſa. Idem dicendum de adultero, ſi deprehenſus in adulterio à Patre vel matre, vel conſanguineis, ex minis eorum aliquid donet, vel promittat, eadẽ ratione reſtituitur. *l. nec timorem, & l. iſti quidem D. de eo quod metus cauſa* ibi. *iſti quidem, et in l. Iuliam incidunt, quod pro comperto ſtupro acceperunt, Prætor tamen etiam vt reſtituant interuenire debet. Nam, & geſtum eſt malo more, et Prætor non reſpicit an adulter ſit, qui dedit, ſed hoc ſolùm, quod hic accipit metu mortis illato.* Idem dicendum de vxore, ſi a marito in adulterio deprehenſa, ex minis mariti aliquid faciat, quamuis oppoſitum dicat Roſella verbo *metus* n. 2. Angelus ibidem n. 10. Sylueſter q. 6. Tabiena verbo *coactio* q. 8. nu. 9. eadem enim eſt ratio turpitudinis vtriuſque, vt explicabo poſtea. Similiter contractus facti cum officiali, aut iudice detinente reum in carcere, etiam iuſto, non valent, & datur actio ex metu, vt docuit Farinacius d. quæſt. 35. num. 30.

8. Et quidem, quando deprehenſus in adulterio, qui deprehendit, minatur mortem, aperta res eſt, quia cùm non poſſit iuſtè occidere: vt dicam infra lib. 9. iniuſtè minatur. Atque ob hanc rationem in *c. veniens 2. de ſponſalibus* dicitur nullum matrimonium contractum à iuuene

Digitized by Google

iuuene, quem quia pater cum filia deprehendit, interficere voluit, & ideo illam duxit. Nã reuera non potuit iuſtè occidere, ſicut poterat iuſtè accuſare, vel in vincula conijcere. Quare non rectè Corduba in ſum. qu. 77. & Ludouicus Lopez lib. 1. de contractibus cap. 9. paulo poſt initium, in hoc caſu affirmant non teneri virũ reſtituere quod accepit ab eo, cui mortem minabatur. Quando autem, qui iuſtè accuſare poſſunt, per minas autem accuſationis aliquid extorquent, repetitionem dari etiam affirmo. Cuius rei rationem mihi videntur attentè cõſideraſſe iura. Nam reuera in his caſibus idẽ iudicium eſt ac ſi metus eſſet iniuſtè incuſſus ad extorquendum conſenſum, quod ſic explico iſta conſideratione. Quia metus ille tantùm inferri poteſt in ordine ad id, quod ex eo metu ſequi natum eſt, v.g. Deprehenditur fur in furto, iuſtè poſſum minari carcerem, accuſationẽ, vincula, vt reſtituat, & reddat, quod furto abſtulit, vel vt puniatur. Vnde actus, qui ſequuntur, ad quos iuſtè metus ille, & ſecundùm rectam rationem ordinatur, & inferri poteſt, valent, vt dicebamus in ſecunda regula. Nulla enim in eo fit iniuria, & ſibi imputet, quod ſe in eas anguſtias coniecerit. At verò quando metum, quem iuſtè ad eos actus, ad quos per ſe ordinatur, poſſum minari, & infligere, minor, & inijcio in ordine ad alios, ad quos non ordinatur, iniuſtè infero metum, nam ad eum finem inferre non poſſum. Vnde carcere, v.g. qui iuſtus eſt ad compoſitionem faciendam inter partes, vel ad reſtituendum, ſi eo ego vtar ad aliquid aliud conſequendum, ad quod ſecundùm rationem ea incarceratio non ordinatur, iniuſté ago, & metum iniuſtè infero, & ideo idem tunc iudicium ac de metu iniuſtè illato ferendum eſt. Atque hæc maximè præ oculis habenda ſunt ad ea, quæ dicemus infra de matrimonio contracto ex metu iuſtè illato.

9. Ex his colliges cum Donello loco citato, ſi Patronus vltrò ingratæ libertæ ſeruitutẽ denuntiet, niſi det aut promittat aliquid, dici metum ſeruitutis intuliſſe, & ideo non valere, ſicut in eo, qui dat aliquid ex minis, ne prodatur. Et idem dicendum de medico minante ſe deſerturum ægrotum, quando alius non erat infert enim metum contra bonos mores, & vitiatur quod geſtum eſt. Item ſi iudex, aut qui accuſare tenetur, minetur accuſationem, niſi aliquid donet, etiam ex hac cauſa quod geſtũ eſt, reſcindi debet, cùm ſit concuſſionis ſpecies aliquid accipere, ne quem accuſes, quod & ipſum in crimen publicum cadit *l. vltima D. de concuſ.*

10. Neque obſtat his, quæ in hac regula dicta ſunt, quod habetur in *l. idem ſi ob ſtuprum D. de condit. ob turpem cauſam*, vbi dicitur, *ſi in adulterio deprehenſus dederit ſua ne proderetur repetitionem non dari.* Intelligendum enim eſt repetitionem non dari actione ob turpem cauſam. Erant enim Romani religioſiſſimi, ita vt nihil vellent in iudicio agi, niſi ex præſcripta forma, in qua qui caderet á ſyllaba, á cauſa etiam caderet. Erant ergo determinatæ actiones quibus vnumquodque peteretur. Actione itaque ob turpem cauſam iſta repeti non poſſe rectè definierunt, quia ibi, & dantis, & accipientis turpitudo inerat. Accipientis quidem, quia nemo inuitus cogitur accuſare: at ſi non accuſet, gratis, & non accepto pretio debet ab accuſatione deſiſtere. Quia ergo pretio accepto non accuſat, quod vergit in damnum publicum, cùm Reipublicæ interſit puniri delicta, inde eſt, vt turpis illa acceptio ſit, & geſtum ſit negotium illud malo more, vt I.C. loquitur in *l. iſti quidem. D. de eo quod metus cauſa.* Similiter etiam fuit turpitudo ex parte dantis. Quoties enim turpe recipitur, turpe datur, niſi fiat cauſa redimendæ vexationis iniuſtæ, quæ in caſu de quo loquimur locum non habet, cùm reuera vexatio, illa ſecundùm quam ille timet carcerem, non ſit iniuſta. Vbi autem dantis, & accipientis turpitudo eſt, repetitio non datur, cõditione ob turpem cauſam *l. vbi autem 3. D. de condict. ob turpem cauſam.* Vnde conſideratè I.C. in *l. nec timorem*, *et l. iſti quidem* ſuccurri dixit, nõ actione *ob turpem cauſam*, quia vterque turpis fuit, ſed actione *quod metus cauſa.* Cumque actio *quod metus cauſa* locum non habeat, niſi quando iniuſtè metus incutitur, prudenter iudicarunt in his euentibus iniuſtè metum incuti, eo quod metu, quoad bonum Reipubl. tantùm vti poterat, qui deprehendit, aut ad puniendum delictum, vel reſtitutionem, vel concordiam, vel compoſitionem faciendam abutitur ad alia perficienda: in quo iniuſtè agit & ex conſequenti iniuſtè metum infert. Atque his mihi videor veram in hoc iureconſulti mentem aſſecutus, quam noſtri Theologi, & inter illos Azor. to. 1. lib. 1. cap. 10. q. 12. non attigerunt, cùm exiſtimauerint ob turpem cauſam reſcindi, ſiquidem nihil minùs iura voluerunt quam ob turpem cauſam reſcindi. Itaque non ex turpitudine datur reſciſſio, ſed quia reuera in eis caſibus iudicarunt metum non eſſe iuſtè incuſſum, ſed iniuſtè. Cuius autem momenti ſit negare actionem ex vno capite, ſi concedatur ex alio, explicat eleganter Donel. lib. 14. c. 25. §. *Monendi tamen ſumus*, quem omninò vide. Poteſt hic textus intelligi de offerente ante minas, tunc enim nulla repetitio eſt, vt dicebam in prima regula. Sed quod priùs dixi, magis placet.

11. Sed iam quæres, quid dicendum ſit iure naturali ſpectato, an in caſu tertiæ regulæ valeat in conſcientia ea donatio, ſiue promiſſio, ſiue contractus. Et quidem iuxta ea, quæ in præcedentibus dicta ſunt, de his quæ ex metu fiunt, dicendum videbatur donationes, & promiſſiones reciprocas eo metu factas nullas eſſe naturali iure, valere autem contractus in quibus datur res pro re, cùm in hoc caſu diximus idem iudicandum eſſe, ac ſi metus incuſſus

Digitized by Google

cuſſus eſſet iniuſtè, attamen ſub diſtinctione reſpondendum eſt. Dico itaque primùm. Si res iſta attentè conſideretur, vt docuit Ioannes Azor loco citato, reuera nunquam eſt ibi contractus donationis, ſed do vt des, dat enim, vt non faciat alius id, quod iuſte facere poterat, licet illicitè deſinat facere accepto pretio, & ſuo periculo deſinit facere: quare alter non donat, ſed tantùm dat pro omiſſione actus pretio æſtimabilis, & ideo eo modo accepta non tenetur ante ſententiam reſtituere. Sic docet etiam Thomas Sanchez lib. 4. de matrimonio diſp. 9. n. 9 citatis alijs, licet nonnulli oppoſitum docuerint. Neque huic obſtat, quod habetur in *l. fin. tit. 14. part. 5. Porende dezimos que ſe deue tornar lo que aſſi recibio, al que le dio.* Intelligenda enim lex de reſtitutione per ſententiam. Atque eadem ratio eſt, ſiue ſit crimen perpetratũ vel perpetrandum, vt docet idem Thomas Sãchez numero 10. Vnde in hoc caſu non habet locum occulta compenſatio, niſi poſt ſententiam.

12. Deinde dico. Si ex eo metu incuſſo ſequatur ſtatim contractus promiſſorius, nullum eſſe in foro conſcientiæ, quando metus ſecundùm rectam rationem ad eum contractum non ordinabatur: & ita tuta conſcientia poſſe à promiſſione reſilire. Quia iure naturali non datur promiſſio pro promiſſione, quoties alterius promiſſio non eſt grata promittenti, neque vtilis iudicatur. Denique videtur contractus alios, in quibus datur res pro re, ſecuros ex eo metu valere iure naturali, ſicut ſupra dicebamus, cùm iniuſtè metus infertur. Atque hæc vera ſunt, ſiue cum illo contraham qui ab accuſatione ea de cauſa deſiſtit, ſiue ille deſiſtat, vt alicui donem, vel cum alio contraham. Quem autem effectum habeant blanditiæ recte explicat Thomas Sanchez lib. 4. diſput. 7. n. 3. & in illis explicandis immorari nõ oportet, cùm certum ſit blanditias nequaquam metum nec leuem inferre.

CAPVT XIV.

Matrimonium contractum ex metu iniuſtè illato eſſe nullum iure naturali, & poſitiuo.

SVMMARIVM.

Quid diſputandum, n. 1.
Eſſe nullum matrimonium iure poſitiuo ex metu contractum, n. 2.
Iure naturali valere quorundam opiniõ, n. 3.
Vera ſententia non valere, & quorundam probationes reijciuntur, n. 4.
Vera probatio, n. 5. 6. 7.
Diluuntur argumenta, n. 8.
Vltimi argumenti ſolutio, n. 9. 10. 11.
Idem dicendum, quamuis matrimonium ex eo metu conſummetur, n. 12.
Opponitur contra veram ſententiam, & diluitur, n. 13.
Idem etiam ſi cogatur ad contrahendum cum quadam fœmina ex certo genere perſonarum, num. 14.
Idem etiam ſi inferatur ab alio tertio, nu. 15.
Idem in conſtitutione procuratoris ad matrimonium, n. 16.
De probatione metus, & purgatione remiſſiuè ibidem.

1. QVID in alijs contractibus efficeret metus hactenus explicatum eſt: deinceps verò quid efficiat in contractu matrimonij, & ſponſalibus. Agemus autem in hoc capite de effectu metus iniuſtè illati, poſtea verò de effectu metus iuſtè illati.

2. Omiſſa autem opinione Cardinalis in *c. 2. de his quæ vi q. 1.* aſſerentis non eſſe iure irritum, ſed reſcindendum, non ſecus ac alios contractus: Omiſſa etiam aliorum opinione, qui dicunt matrimonium ex metu graui initũ valere in foro conſcientiæ, eſſe tamen nullum iure poſitiuo, quæ communi Doctorum iuris interpretum, & Theologorum conſenſu reijciuntur, communis certaque ſententia eſt matrimonium ex metu graui contractum eſſe nullum iure Eccleſiaſtico. Doctores enumerare ſuperuacaneum eſt in re tam aperta, & omnium probata conſenſu. Ex iure autem maniſeſtiſsimè conſtat *c. cum locum c. veniens 2. de ſponſalibus c. ſignificat, de eo qui duxit in matrimonium.* Quorum Canonum ratio conſtabit ex his quæ dicam poſtea. Nec enim Eccleſia nullum eſſe ſtatuit ex præſumptione defectus cõſenſus, ſed declarat iuris naturalis diſpoſitionem, quia in eo qui coactus contrahit reuera non eſt conſenſus iure naturali ſufficiens ad matrimonium, vt ex dicendis conſtabit. Quare in eo caſu, in quo iure naturali non valet, non valet etiam iure poſitiuo: in hoc enim non eſt diuerſum vtrunque forum, cùm Eccleſia ſupplere non poſſit ea, quæ ad matrimonij eſſentiam requiruntur, quorum vnum eſt verus conſenſus, vt dictum eſt ſupra lib. 2. & plenè liber, vt dicemus ſtatim.

3. Quid autem dicendum ſit de matrimonio ſpectato naturali iure, maior Doctorum diſſenſio eſt. Primò enim nonnulli exiſtimant matrimonium ex metu iniuſto celebratum eſſe ratum iure naturali, ſed iure Eccleſiaſtico irritari. Ita docet Paludanus in 4. diſtinctione 29. quæſt. 1. artic. 3. Durandus quæſt. 2. Ioannes Maior quæſt. 1. Almaynus quæſt. 1. art. 3. ſupplement. Gabrielis diſt. 27. quæſt. 1. art. 1. notabili 1. idem docet Ioannes Azor lib. 1. cap. 11. qu. 6. Valentia diſput. 9. generali quæſt. 3. puncto 2. poſt. 2. concluſionem, Thomas Sanchez lib. 4. diſput. 14. num. 2. Ægidius de ſacramento matrimonij diſput. 28. dub. 1. concluſione 5. Eorũ fundamenta hæc ſunt. Primum, quia quod

Digitized by Google

metu geritur, eſt ſimpliciter voluntarium: ad matrimonium autem ſufficit conſenſus ſimpliciter voluntarius verbis expreſſus. Secundum: quia alij contractus, qui ex metu ſunt irriti, tantùm ſunt irriti ex iure Eccleſiaſtico. Ergo, & matrimonium, nulla enim videtur eſſe diſcriminis ratio. Præterea, quia quicumque metus etiam leuis minuit libertatem matrimonij, & tamẽ omnes conueniunt valere iure naturali matrimonium contractum ex eo metu. Et idem argumentum fieri poſſet, quãdo quis ob metum intrinſecum contrahit matrimonium. Igitur quod initum ex graui metu extrinſeco nullum ſit tantũ prouenire poteſt ex iure Eccleſiaſtico. Denique quia Baptiſmus etiam exigit voluntatem, & animum ſuſcipiẽdi, & iuramentum exigit libertatem: & tamen etiam ſi Baptiſmus coactè ſuſcipiatur obligat *cap. maiores de Baptiſmo*, & iuramentum metu extortum obligat. *c. verum ca. ſi vero, de iure iurãdo*. Ergo etiam valeret ex natura ſua matrimonium, niſi ius Eccleſiaſticum illud irritaſſet. Aliquantulum ad iſtorum opinionem accedit Guillelmus Rubion in 4. diſtinct. 27. q. 1. art. 1. qui dicit in matrimonio tantùm ex inſtitutione diuina requiri libertatem, non verò ex naturali iure.

4. Cæterùm leuiſſimis argumentis commoti Doctores iſti à communi ſententia diſceſſerunt. Veriùs enim ſine dubio eſt, matrimonium initum ex graui metu eſſe nullum, non ſolùm ſi ſpectes ius Eccleſiaſticũ, ſed etiã inſpecto naturali iure: atque ideo non tantùm in Eccleſia, ſed etiam extra Eccleſiam inter infideles nullum eſſe matrimonium ex metu graui iniuſtè illato celebratum. Hanc ſententiam tenet D. Thomas in 4. diſt. 29. q. vnica art. 3. quæſtiuncula 1. in corpore, quem ſequitur Turrecremata 31. q. 2. num. 8. Altiſiodorenſis lib. 4. ſummæ tract. 9. cap. 7. quæſt. 5. Scotus in 4. diſtinct. 29. quæſt. 1. art. 2. Baſſolis diſtinct. 27. q. 1. art. 2. Rebellus 2. p. lib. 2. de matrimonio q. 11. ſectione 1. concluſione 2. Paulus Comitolus li. 1. reſponſorum moralium q. 123. alijque complures, quos refert Thomas Sanchez diſp. citat. num. 1. Hanc autem ſententiam nonnulli probant, quia matrimonium eſt donatio mutua vel translatio poteſtatis corporum. At verò donationi repugnat conſenſus mixtus ex voluntario, & inuoluntario. Sed hæc ratio nullius momenti eſt. Nam contractus matrimonij nõ pertinet ad liberalitatem, ſed eſt contractus rei pro re, datur enim corpus pro corpore, atq; adeo ex eo capite non repugnaret valere cum voluntario mixto. Alij probant, quia conſenſus nullus poteſt matrimonium efficere contra ordinem ſuperioris inſtituentis matrimoniũ. Sed Deus inſtituens matrimonium voluit eſſe conſenſum omnino liberum. Igitur non valet. Sed hæc etiam ratio, quę eſt Baſſolis, in eo peccat, quod exiſtimat inſtitutionem matrimonij fuiſſe ex ordinatione Dei, & ex eius ordinatione requiri liberum omninò conſenſum, cùm matrimonium ſit ex naturali inſtitutione, vt dixi ſupra lib. 1. Tertiò probat Rebellus, quia votum per huiuſmodi metum emiſſum eſt iure naturali, & diuino irritum, alioquin ſemel factum non poſſet ab Eccleſia irritari. Ergò ſimiliter in matrimonio. Hęc tamen ratio aſſumit aliquid quod eſt valdè incertum, imò meo iudicio falſum ſcilicet, votũ ex metu factum eſſe nullum iure naturali, validum enim eſſe oſtendemus lib. 7. cùm ſermo fuerit de ordinis impedimento. Et quamuis daremus votum ex metu emiſſum eſſe iure naturali validum, non inde ſequitur non poſſe irritari, aut diſpenſari per Eccleſiam, vt conſtabit ex his quæ dicemus infra lib. octauo. Et denique quamuis concederemus votum ex metu emiſſum eſſe inualidum iure naturali, non inde ſequeretur idem dicendum eſſe in matrimonio, cùm votum ſit inter promiſſiones gratis factas, matrimonium verò inter contractus, in quibus datur res pro re. Omitto aliorum rationes, quæ parui momenti ſunt.

5. Primò ergo ea ſententia mihi videtur efficaciter probari ex iure Canonico, & Pontificum reſponſis *cap. cum locum, cap. veniens ſecundo de ſponſal. & cap. ſignificauit, de eo qui duxit*, in quibus non loquuntur Pontifices tãquam aliquid ſtatuentes, neque id quidem verba præ ſe ferunt, ſed loquuntur, vt potiùs legis promulgatores. Ad hoc argumentum fatetur ingenuè Thomas Sanchez diſput. 14. cit. num. 4. Pontifices ibi nihil noui decernere, ſed ſupponere legem antea conſtitutam. Putat tamen ille ex Eccleſiæ traditione teneri, ſicut & legem de nullitate matrimonij infidelis cum fideli. Verùm id eſt effugere vim argumenti, non diluere. Et quidem de lege irritante matrimonium fidelis cum infideli dicam infra ſuo loco lib. 7. cùm ſermo fuerit de impedimento diſparis cultus, aut enim nulla talis eſt lex Eccleſiaſtica ſed diuina, aut certè etiã lex Eccleſiaſtica extitit, vt ibi oſtendam. In præſenti autem ea ſolutio non habet locum, ſi attendas verba Pontificum. Nam Innocentius III. in *cap. cum locum*, cùm reſponderet eſſe nullum matrimonium illud ex metu contractum, reddit rationem, quia matrimonium conſenſu perficitur, qui non habet locum, vbi interuenit metus in virum conſtantem. Quam rationem ſic vrgeo. Quia vel ſentit Pontifex in matrimonio ex metu nullum omninò reperiri conſenſum & ideò non valere. Hoc tamen nulla ratione affirmari poteſt, cùm conſtans Pontificum deciſio ſit in coactione conditionata ſimpliciter voluntarium reperiri, *cap. ſacris de his quæ vi, cap. maiores de Baptiſmo*. Ergo cùm dicit matrimonium perfici ſolo conſenſu, intelligit de pleno libero, alias inepta ratio eſſet, cùm mixtè voluntarium etiam habeat locum in metu. Eius ergo ratio hæc

eſt

eſt. In metu graui non eſt conſenſus plenè liber. Matrimonium perficitur ſolo conſenſu plenè libero. Ergò ex metu non valet. Vbi vides recurriſſe Pontificem ad cauſam efficientem iure naturali requiſitam. Quod ſi id legibus maiorum ſtatutum eſſet, ſe à prædeceſſoribus accepiſſe diceret. Et auget argumenti vim, quod ſæpe alibi, cùm dicunt abſolutè cõſenſum requiri, eodem modo loquuntur *cap. fin. de procuratoribus in 6.* & alijs citatis ſupra lib. 2. Signum ergo eſt eodem iure, quo requiritur conſenſus ad matrimonium requiri etiam plenè liberum.

6 Ratio autem huius ſententiæ ex ipſa natura matrimonij deſumitur. Quia ad illud maius, & perfectius voluntarium requiritur, quam ad alios contractus ciuiles. Id quod ex perpetuitate vinculi matrimonij colligit D. Thomas. in additionibus ad 3. p. quæſt. 47. art. 3. Et quidem cùm alij contractus ſint minoris momenti, & natura ſua diſſolubiles humana authoritate vel contrahentium conſenſu, mirum non eſt, ſi validè fiant, etiamſi contrahantur voluntariè mixtè. Et præterea multa ſunt in alijs contractibus ab omnibus recepta circa cõſenſum debitum in illis, quæ tamen locum nõ habent in matrimonio. Nam contractus celebratus ſub conditione, illa ſubſecuta purificatur, ita vt non liceat à contractu recedere: & tamen, ſi matrimonium celebratur ſub conditione, non valet ſine nouo conſenſu, etiam poſita conditione, vt iam ſupra dictum eſt lib. 3. cap. 14. Deinde in alijs contractibus conditionatis non licet ante euentum conditionis recedere à contractu: at in contractu matrimonij licet. vt ibidem docui. Denique matrimonium nũquã valet ſine conſenſu debito, & tamẽ valent alij contractus. Imò etiamſi deſit animus contrahendi dummodo adſint externa ſigna valent contractus alij in vtroque foro, vt dixi ſupra lib. 2. cap. 4. quod ſecus eſt in matrimonio, vt dictum eſt lib. 2. cap. 2. Signum ergo manifeſtum eſt aliquid ſpecialius requiri ad conſenſum matrimonij ex natura ſpeciali huius contractus, quàm ad alios, quod, vt dicebam, ex perpetuitate vinculi colligit D. Thomas.

7 Sed & inſinuauimus nos aliam rationem ſupra, ex qua idquod ad præſens inſtitutum attinet, facilè colligitur ſcilicet, eſſe vinculum mutui ac reciproci amoris. Eſt enim animorum corporumque coniunctio, idque indicaſſe videtur Adamus in ipſa inſtitutione. cùm dixit: *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Hic autem mutuus amor vel adhæſio cum coactione & metu ſtare non poteſt: nemo enim adhærere ſolet rei, quam tenet inuitus, poſthabitis præſertim charis parentibus. Præſente ergo metu euertitur voluntariũ ad matrimonium requiſitum. vt enim habetur *cap. præſens 60. q. 3. Quod quis non diligit, facilè contemnit.*

9 Ex hoc diſcurſu duo priora argumenta primæ ſententiæ facilè diluentur. Conſtat enim & ad matrimonium non ſufficere mixtè voluntarium, & diuerſam eſſe rationem illius & aliorum contractuum, in quibus datur res pro re. Ex eo enim capite non repugnaret validè celebrari cum voluntario mixto, niſi ex ſpeciali ratione exigeret plenius voluntarium. Tertij verò argumenti difficultas exigit an ex metu leui reddatur etiam nullum iure naturæ. Quid autem in hoc dicendum ſit conſtabit ex his, quæ dicam infra cap. 8. & etiam quid dicendum ſit in eo, quod obijciebatur de metu iuſtè, vel ab intrinſeco illato.

9 Sed reſtat diluendum vltimum argumentum, ſcilicet cur baptiſmus ex metu ſuſceptus, ac iuramentum metu conceptum valeat, non verò matrimonium. Variè reſpondent Doctores. D. Thomas, Bonauentura, & Altiſiodorenſis eam aſſignant diſparitatis rationem; quia ſacramentum Baptiſmi eſt opus Dei, non hominum: at matrimonium dependet à conſenſu hominum. Sed non plenè aſſequor diſcrimen iſtud, nam ſi conſideres actionem, ſiue effectionem gratiæ, quæ eſt effectus Baptiſmi, ſicut eius effectus eſt opus Dei, ita etiam effectus ſacramenti matrimonij. Adde ad effectum Baptiſmi conſequendum neceſſariam eſſe, & voluntatem, & diſpoſitionem bonam ex parte voluntatis, nunc autem non loquimur de effectu, ſed de validitate. Ille quidem valet, & verè confertur, ita vt repeti non ſit neceſſe, ſi adſit voluntas quamvis coacta, licet non detur gratia. Huius autem rationem inquirimus, cur ad baptiſmi obligationem ſeruandam compellatur aliquis, etiamſi violenter illum ſuſceperit, & vt baptiſmi deſertor puniatur: & tamen matrimonij vinculo non teneatur per vim contrahens, licet etiam effectum gratiæ non ſortiatur?

10 Scotus aliter meditatur diſcrimina, inquit enim ideo differre, quia conditio baptizati efficitur melior, non ſic eius qui adſtringitur matrimonio. Deinde quia conſenſu ſuperioris ratificatur per conſenſum coactum aliquem fieri filium Eccleſiæ, non autem ſic in matrimonio. Tertiò quia per baptiſmum quis aſſequitur ius adoptionis: adoptio autem non ita libero indiget conſenſu, ſicut matrimonium. Nam adoptio in eum etiam cadit, qui non eſt compos rationis: at matrimonium non permittitur ei, qui non poteſt vti ratione atque conſilio.

11 Sed rationes iſtæ, licet ſubtiles ſint, parum tamen ſolidæ, vt de ſe patet. Quare potiſſima huius ratio eſt, quia voluntas coacta, ſimpliciter eſt voluntas, & ideò ſufficit ad votum, & iuramentum, quod obligat apud Deum, vt dicebam ſupra. Eadem ergo ratione, cùm ex ſacramento baptiſmi conſurgat

potiſſima obligatio in ordine ad Deum, & conſequenter ad Eccleſiam, ſufficit ad illum id voluntarium, quod ad peccatum mortale ſatis eſt, maximè cùm in magnam cedat baptizati vtilitatem. At verò ad matrimonium nõ ſatis eſt voluntarium, quod ſufficit ad merendum coram Deo, vel demerendum, ſed quod cùm perpetuitate, ac reciproco amore cohæreant, cum eo autem non congruit voluntariũ graui metu extortum. Quomodo autem matrimonium, & ſponſalia ex metu contracta valeant, ſi firmentur iuramento, dicam infra lib. 12.

12. Ex dictis colligitur idem dicendum eſſe quamvis matrimonium ex metu contractum conſummetur etiam interueniente metu. Tum quia matrimonium celebratum coram parocho, & teſtibus nullum ob aliquod impedimẽtum, non poteſt poſtea validum fieri, ni coram parocho, & teſtibus, aut interueniente diſpenſatione, quæ ſuppleat eam ſolemnitatem, ex declaratione Clementis VIII. quam referã infra. Vnde etiamſi ceſſaſſet metus, & copularentur cum plena libertate, & affectu maritali, & quantumcunque cohabitarent, non ſupplente diſpenſatione ſolemnitatem, nullũ eſſet matrimonium. Quare iam poſt declarationem Clementis VIII. & Tridentinum locum non habent, quæ de copula, & cohabitatione diſſerit Thomas Sanchez lib.4. diſputat. 18. Cùm ergo nullum fuiſſet illud matrimoniũ ex metu contractum, non poteſt ſine prædicta ſolemnitate fieri validum. Tum etiam, quia quando ſine illa ſolemnitate validum eſſe poſſet, copula illa ex metu non poteſt efficere validum. Si enim efficere validum, ideò eſſet, quia præſumeretur conſenſus ex copula, præſente autem metu mortis non poteſt præſumi conſenſus. Adde potius teneri ſubire mortem, qui ſciret matrimonium metu contractum eſſe nullum, cùm ea copula in eo caſu non poſſet à fornicationis crimine excuſari, nec enim excuſaretur conſenſu præcedenti, nec eo qui tũc adeſſet, ſi adhuc vrgeret grauis metus.

13. Sed adhuc noſtræ ſententiæ fortiùs obſtare videtur, quod matrimonia filiorum cogente patre valuerint iure ciuili, atque canonico, vt conſtare videtur ex his quæ dixi ſupra lib.2.capit.1. Reſpondemus tamen aliud eſſe matrimonium fieri cogente patre, aliud fieri de conſenſu patris. Primum nunquam licuit. Secundum verò maximè. Et quamvis ſæpe filius eam vxorem duceret, quam non duxiſſet, ſi ſui arbitrij fuiſſet, nihilominus tamen videtur voluiſſe matrimonium conſiſtere. *l. ſi patre, D. de ritu nupt. Quia reuerentia patris facit vt voluiſſe videatur.* Quamvis igitur non credatur velle, qui obſequitur imperio patris *l.4. D. de reg. iur.* maluiſſe id videtur, quod pater voluit, verecundia immutante voluntatem. Quæ maiorem lucem accipient ex his, quæ dicam ſtatim num. ſeq.

14. Ex his quæ hactenus dicta ſunt, in primis colligitur ea, quæ hactenus diximus locũ etiam habere, quamvis tantùm cogatur aliquis ad contrahendum cum quadam fœmina ex certo genere perſonarum, vt cum alijs docet Rebellus part.2.lib.2. quæſt.11. ſectione 1. num.11. Eiuſmodi enim matrimonium eſt nullum iure naturali, & poſitiuo. Neque obſtat quod conſuetudine alicubi inductum ſit, vt aliqui non contrahant, niſi cum aliqua ex certo genere, vel etiam lege induci poſſit. Ea enim conſuetudine aut lege nulla vis infertur, cùm poſſit non nubere, & præterea lex illa, vel conſuetudo acceptata eſt voluntate, & moribus vtentium, & cùm iuſta ſit, non infertur vis ab extrinſeco, ſicut de imperio patris dicendum, cùm filij nubere non poterant, ſine eius conſenſu.

15. Secundò colliges idem etiam dicendũ eſſe, quamvis metus non inferatur ab eo, cũ quo contrahitur, ſed ab alio tertio. Nam quamvis ab alio tertio ſit illatus, non eſt matrimonium plenè voluntarium, & ideò deficit id, quod iure naturali, & poſitiuo ad matrimonium requiritur.

16. Vltimò colliges ea quę diximus locum etiã habere, in conſtitutione procuratoris ad matrimonium, cùm in ea conſtitutione procuratoris includatur conſtituentis conſenſus ad matrimonium, in cuius virtute operaturus eſt poſtea, & contracturus, procurator conſtitutus. Quare ſi ea conſtitutio ex metu graui fiat, nulla eſt iure naturali, & poſitiuo. Nullam autem etiam eſſe eam conſtitutionem procuratoris docuit Thomas Sanchez cum Couarruuias diſput. 12. num.22. Rebellus dict. quęſt.11. ſectione 1. num.11. Maximè cùm ſupra cap 8. dixerimus vniuerſe, conſtitutionem procuratoris metu factam nullam eſſe. Quia quamuis ea conſtitutio procuratoris ſit contractus quidã, vt eleganter probat Donellus lib.16, ca.23. at promiſſio operarum ex parte procuratoris ei, qui illum inuitus conſtituit. ingrata eſt & inutilis, & ideò nullius momenti. Quid etiam dicendum ſit in dotis promiſſione per metum extorta, de quo agit Thomas Sanchez diſ. 12. num.23. conſtat ex dictis ſupra cap.8. Quomodo autem probetur metus, & ex quibus in matrimonio, eſt elegans deciſio Rotæ lib.2. apud Farinac. 242. tom. 1. conſil. Farinac. deciſio. 40. 58. & 69. & eodem tom 2. conſil. deciſione 218.242.249.260. & tomo 1. deciſ. 40.58.69. & 1. part. deciſ. 643. & 2. p. 463. & apud Seraphinum 818. 851. & 859. Et quamdiu durare intelligatur apud Farinac. 2. vol. conſil. deciſ. 263. & 286. & 1 p. deciſ. 175.190.579. & 2. p. deciſ. 463. & 705. & apud Seraphin. deciſ. 851. 859. 863. 873. 881. 887. & 893. Vide etiam Riccium in praxi. deciſ. 657. num.3. Quem etiam effectum habeat proteſtatio in metu, vide deciſiones Rotæ apud Seraphin. 859. num.4. & 863. & Seraphin. de priuileg. iuram.

Digitized by Google

iuram priuil. 110. num. 17 & Additiona. num. 20. Vide etiam de purgatione metus Farinacium 2. p. frag. ver. metus à num. 136. & de probatione metus à num. 167. & de proteſtatione metus à nu. 190.

CAPVT XV.

An in matrimonio ex metu graui poſsit reſilire, qui liber a metu eſt, nec particeps illius fuit?

SVMMARIVM.

Proponuntur quæ certa ſunt, nu. 1.
Prima opinio negans, n. 2.
Vera ſententia, n. 3.
Explicatur per partes, n. 4. & 5.
Solutio aduerſariorum reijcitur, n. 6.
Aliter probatur vera ſententia. n. 7.
Obiectiones aliorum proponuntur, & diluuntur, n. 8. 9. & 10.

1. FAcilè conſtare poterat, quid in hoc caſu dicendum eſſet, ex his quæ dixi ſupra in hoc libro cap. 7. de obligatione, quæ iure naturali remanet ad reſcindendum contractũ in quo datur res pro re, ſi velit is qui metum paſſus eſt. Cæterùm quia Thomas Sanchez in dubium reuocare voluit, quod communi Doctorum ſenſu firmatum eſt, ideò de hoc ſpecialiter diſſeram, vt eius argumenta diluam, quibus inductus ſenſit contra communem, & ab omnibus approbatam ſententiam. Supponimus autem in primis matrimonium illud re vera nullum, nullam obligationem peperiſſe conſtantis matrimonij in vno & non in alio. Nec enim vinculum matrimonij claudicare poteſt, & tantùm ex vna parte valere, & non ex alia, vt indubitatum eſt. An autem eo, qui metum paſſus eſt, renouante conſenſum conualeſcat matrimonium à principio nullum, & quomodo renouatio fieri debeat dicam infra in fine huius libri. Similiter certum mihi videtur, ſi is, qui liberé conſenſit, metus particeps non fuerit, neque illius conſcius, non videtur obligatus manere ex vllo capite ad non reſiliendum ſi nolit reſilire, is qui vim paſſus eſt. Quare tantùm quæſtio eſt in eo caſu quo vel metus illi particeps fuit, vel conſcius.

2. In hac re Thomas Sanchez diſput. 15. num. 5. nullo Doctore citato, qui in hac re expreſſe loquatur, ſed in alijs caſibus, exiſtimauit eum, qui libere contraxit, in conſcientia non manere obligatum, ſed poſſe in conſcientia reſilire, etiamſi qui vim paſſus eſt velit renouare conſenſum, donec per ſententiam iudicis remanere cogatur, & contrahere. Fundamenta huius Doctoris adducam poſtea, atque diſſoluam.

3. Cæterùm mihi verius videtur eum, qui particeps fuit, aut conſcius metus illati alteri, cum quo contrahit, non poſſe in conſcientia reſilire, ſed teneri obligatione expectandi voluntatem eius, qui vim paſſus eſt. Quam ſententiam docent Doctores communi ſenſu, quorũ multitudinem vide apud eundem nu. 4. & ſequitur nouiſſimè Aragonius diſp. 28. dub. 1. poſt primam concluſionem, qui immeritò refert pro hac ſententia Thomam Sanchez, cùm oppoſitum expreſſiſſime doceat.

4. Sed hanc communem ſententiam explicemus per partes, atque probemus. In primis ſi damnum aliquod ſecutum ſit ei, qui vim patitur, ratione damni etiam idem Thom. Sanchez teneri fatetur ad non reſiliendum. Raro autem continget eiuſmodi matrimonium fieri ſine irreparabili damno, maximè ſi metus occultè fuerit illatus, ita vt probari in iudicio non poſſit. Cùm enim Eccleſia eiuſmodi matrimonium valere iudicet, & alias re vera non valuerit ob metum, nihil remedij ſupereſt ad iſtud damnum euitandum, niſi denuo conſentire vtrumque & renouare conſenſum, vt dicebam ſupra l. 2. c. 5. cùm ſermo eſſet de eo, qui fictè conſenſit. Quare ſicut is qui fictè contraxit, tenetur in conſcientia vere cõtrahere, quia nunquam id fieri poteſt ſine damno, ita etiam in noſtro caſu, neque, vt dixi, in hac ſpecie vllum dubium eſt.

5. Deinde mihi videtur etiam ſecluſo quouis damno eam obligationem ineſſe illi, qui liberè conſenſit. Idque probo vnica tantum ratione deducta ex his, quæ dicebam ſupra iſto lib. cap. 7. de alijs contractibus. Quia in his, in quibus datur res pro re, manet naturalis obligatio in eo, qui vim intulit, reſcindendi cõtractum, ſi petat is qui coactus contraxit, vt eo loco explicatum eſt. Ergo etiam in cõtractu matrimonij is, qui metum intulit, manet obligatus ſtandi contractui, ſi alius velit. Quorum ratio eſt ea, quam ibi indicauimus huic inſtituto ſic applicata. Quia iniuſtum eſt, vt ille cõtrahere cogatur inuitus, & in hoc qui coegit, vel coactionis particeps aut conſcius fuit, re vera iniuſtitiam commiſit in perſonam. Ergo remanet obligatio reſarciendi, & cùm reſarciri poſſit ſine damno alterius, qui vim intulit, reſarcienda eſt, ſtando ſcilicet contractui, ſi alius velit. Ad hoc autem non eſt neceſſaria iudicis ſententia, cùm ex iniuria illata naſcatur naturalis obligatio reparãdi, & ideò ante omnem iudicis ſententiam ea obligatione tenetur.

6. Sed vt huic rationi reſpondeat, duo dicit Thomas Sanchez num. 6. Primum eam eſſe leuem iniuriam, atque adeò reparatione nõ indigere. Deinde dicit non eſſe neceſſarium, vt ea iniuria reparetur in eodem genere, iuxta ea quæ dixerat diſp. 14. num. 4. in ſolutione ad quintum. Idque duobus confirmat exemplis. Primum eſt. Quia illi, qui coactus baptizatur, infertur iniuria in coactione, & tamen non eſt

T3 reſtau-

reſtauranda in eodem genere, ſcilicet annullando baptiſmum. Secundum exemplum eſt in eo,qui fide data de matrimonio defloraũit aliquam,& poſtea cum alia contrahit de facto atque conſummat , non reparatur ea iniuria reddendo nullum matrimonium cum alia cõtractum. Sed hæc ſolutio inſufficiens eſt. Et quod primum dicit de leuitate iniuriæ, falſum videtur. Quia nihil tam naturale, quàm vt id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro non transferatur,& tunc maior iniuria infertur,quando id,quod trãsfertur vel alienatur,maioris momenti eſt. Cumque in contractu matrimonij de corpore alienando agatur, non poteſt non cenſeri grauis iniuria:itaque iudicat prudentũ hominum iudicium,cum agnoſcit in hac iniuria mortale peccatum.Id autem quod ſecundo loco adducit, videtur eſſe omninò extra rem. Reſtauranda quidem iniuria eſt in eodem genere,ſi fieri poteſt, & iam non eſt amplius reſtauratio impoſſibilis,& extra poteſtatem inferentis iniuriam.Quare non reddẽdum eſt nullum baptiſma collatum,neque ſecundum matrimonium,quia iam eiuſmodi reſtauratio eſt impoſſibilis inferenti iniuriam,& ad impoſſibile nemo tenetur. At verò in noſtro caſu reſtauratio iniuriæ poſſibilis eſt in eodem genere, cùm adhuc ſint prorſus habiles ad verè cõtrahendum.Ergo reparari debet in eo genere. Vt enim latiùs docui in tractatu de reſtitutione, adeò certum eſt reſtitutionem faciendam in eodem genere,vt quando in eo genere fieri non poteſt, iudicauerim nullam manere obligationem ſatisfaciendi in alio genere per ſe loquendo. Et ideò dixi pro vita ablata per ſe loquendo nullam obligationem reſtitutionis oriri.Cùm ergo in noſtro caſu fieri in eodem genere reſtitutio poſſit, non eſt cur illum excuſet Thomas Sanchez,cùm & alias grauis iniuria ſit coactio voluntatis in re tanti momẽti.

7. Fauet etiam huic communi ſententiæ definitio Pontificis in cap.*1. de eo qui duxit*,vbi definit eum,qui cùm iam eſſet coniugatus,duxit vxorem ignaram prioris matrimonij,mortua iam prima coniuge non ſeparandum, niſi ad petitionem deceptę. Quod idem habet *lex finalis tit.2.part.*4.optionem enim relinquit decepto,non decipienti.Nec verò dici poteſt ex illis tantum effici id debere fieri per ſententiam.Nam ante ſententiam ea etiam obligatio eſt,cùm iniuria reuera illata ſit, & ex iniuria naſcatur obligatio, vt iam diximus. Quare ea ſententia non inducit de nouo obligationem, ſed declarat obligationem inductam ratione iniuriæ illatæ, & compellit ad reſtaurationem executioni mandandam.

8. Neque huic communi opinioni obſtãt ea,quæ in contrarium adducit Thomas Sanchez.Obijcit enim primò,quia vel iſte tenetur ratione delicti in pœnam,& hoc requirit iudicis ſententiam,vel tenetur ratione iniuriæ, & hæc leuis eſt,& non neceſſariò poſtulat, vt in eodem genere reparetur , & quando fœminæ fieret iniuria,attamen ſi homo eſt,qui vim patitur,nulla illi iniuria infertur,vel denique tenetur quia ex parte ſua ſe obligauit,& hoc nõ quia contractus iſte eſt ex ſua natura vtrinque obligatorius.Ergo non poteſt vnus ex eis obligatus manere,& non alius. Sed hoc argumentum ex dictis facile diluitur.Dicimus enim nõ teneri ratione delicti in pœnam,neque ratione obligationis matrimonij,cùm nulla ibi ſit obligatio vinculi matrimonij:ſed teneri,quia ratione iniuriæ illatę conſurgit in illo alia naturalis obligatio reſtaurandi in eodem genere; cùm poſſit,vt dictum eſt.Nec verò,vt iam diximus,hęc cenſenda eſt leuis iniuria,ſed grauis, cùm in ea coactione committatur peccatum mortale,parque eſt in eo caſu vir, & fœmina. Ea enim iniuria non attenditur penes virum, aut fæminam, vt ea ratione maior cenſeatur in vnoquam in alio,ſed attenditur penes coactionem conſenſus grauem ab extrinſecò prouenientem. In hoc enim iniuria infertur, quod contra voluntatem alienare cogitur, quod ſuum eſt,cùm vnuſquiſque ex ſua natura ius habeat, vt id quod ſuum eſt ſine eius facto atque conſenſu non auferatur,vt habet regula iuris.

9. Secundò obijcit.Quia ſi quis ſub hac conditione compellens contraxiſſet,*me obligo tibi, ſi tu te mihi obligas*,non maneret compellens aliqua obligatione conſtrictus, niſi ille maneret obligatus.Sed in matrimonio ineſt ea tacita conditio, ſi alter ſe mihi obligat, eſt enim contractus oneroſus,do vt des. Ergo altero nõ manente obligato neuter obligatur.Sed debile hoc argumentum eſt Probat quidem non conſurgere obligationem matrimonij, quæ debet eſſe mutua,vt diximus:non tamen probat non conſurgere obligationem naturalem aliam ratione iniurię illatæ reparandi illam in eodem genere cùm poſſit, vt etiam de contractibus alijs oneroſis explicuimus ſupra cap.7.

10. Tertiò argumentatur exemplis.Primũ eſt,quia ficté contrahens matrimonium non tenetur in conſcientia verum cõnſenſum adhibere ſecluſo damno famæ aut honoris, aut ſimili.Sed iam ſupra lib.2.capit.5. ſatis oſtendi eam eſſe huius Doctoris ſingularem ſententiã contra communem Doctorum ſenſum, & teneri ficté contrahentem verum conſenſum adhibere etiam ſecluſo damno. Secundum exemplum eſt,quia qui ficte profeſſionem emiſit in religione,non tenetur verè conſentire, ſed poteſt,ſi abſit ſcãdalum,recedere in remotum locum.At id etiam oſtendimus loco citato eſſe falſum,tenetur enim verè profiteri,& conſentire,neque aliter abſolui poteſt. Fuit enim ibi, & promiſſio Deo facta,& contractus cum religione initus cum traditione ſui,vt oſtendam lib. 7. Quare tenetur ex naturali obligatione vera efficere verba contractus.Tertium exemplum eſt,quia quãdo ingenuus deceptus duxit

ancillam

ancillam, detecta deceptione non tenetur ancilla conſentire, ſed poteſt reſiſtere, quamuis ingenuus velit contrahere. Sed etiam id exemplum oſtendam eſſe falſum infra lib. 7. cum ſermo fuerit de impedimento conditionis.

CAPVT XVI.

Qua ratione excuſetur à peccato; qui ex metu contrahit matrimonium?

SVMMARIVM.

Eum qui ex metu contrahit ſi interiùs nullum conſenſum habet, mentiri, eſſe tamen veniale peccatum, num. 1.

Si interiùs conſentiat, non peccare peccato mendacij, n. 2.

Peccare peccato ſacrilegij quorundam opinio, num. 3.

Verius oppoſitum, n. 4.

1. NOnnulla priùs ſupponamus, quæ in hac re ſunt extra controuerſiam. Primum eſt, eum qui ex metu contraxit, ſi re vera profert verba, & nullum interiùs conſenſum habet mentiri, & mendacij culpam committere. ſunt enim verba contra mētem: eſtque communis Doctorum ſententia, niſi arte vel æquiuocatione vtatur, qua alium contrahentem eludat, vel interiùs ſubiiceat conditionem hanc, *ſi teneor*. Quamuis non ſatis percipio, quo pacto hæc conditio mente retineri poſſit, ſi reuera nullus adeſt conſenſus. Nā eo ipſo, qui adhibet conditionem illam, conſenſum aliquem habet conditionatum. Iſtud autem peccatum ibi commiſſum ratione mendacij, non eſt lethale peccatum, id quod etiam docet Thomas Sanchez diſpu. 16. num. 2. cuius ratio eſt. Quia mendacium ex ſuo genere, niſi adiungatur illi malitia contra aliam virtutem non eſt peccatum mortale, ſed tantùm veniale vt ex certa D. Thomæ doctrina communiter etiam recepta oſtendi latiſſimè in tractatu de inſidijs licitis, & illicitis. Adde tamen hoc peccatum mendacij non eſſe neceſſariò coniunctum cum contractu ex metu inito, alias nunquam eſſet nullus contractus ex metu initus, quia ſic contrahens eſſet inconſtans, ſi eligeret malum culpæ ad euitandum malum pœnæ, vt iam explicui ſupra iſto lib. cap. 3.

2. Deinde certum eſt, cùm quis ex metu graui contrahit interiùs etiam conſentiens, nō peccare peccato mendacij, neque contra mētem agere, conſentit enim quantum eſt ex parte ſua in contractum illum, licet ſecundùm leges conſenſus, quem ille adhibet ex parte ſua, non ſit ſufficiens ad matrimonium. Vnde quāuis confirmet iuramento, non mentitur, verè enim habet conſenſum illum. Sic docet Couarruuias 2. p. de matrimonio cap. 8. num. 4. & Thomas Sanchez cum alijs diſputat. citat. numero 5.

3. Sed difficultas eſt. An ſaltem peccet peccato ſacrilegij, qui metu cadente in virum cōſtantem profert verba matrimonij. Peccare enim peccato ſacrilegij quæſtionem habet apud nonnullos, & affirmare videtur Petrus Ledeſma de matrimonio quæſt. 47. art. 3. circa ſolutionem ad quartum. Fundamentum eſſe poteſt. Quia iſte profert formam ſacramenti circa materiam indebitam, hoc autem videtur eſſe peccatum ſacrilegij, vt conſtat à ſimili in proferente verba abſolutionis circa indiſpoſitum.

4. Verior tamen ſententia eſt, neque etiā in eo caſu committi peccatum ſacrilegij, quę communis Doctorum ſententia eſt, eamque ſequitur Thomas Sanchez diſput. citata. Valētia diſputat. 10. generali quæſt. 3. puncto 2. *ſ. Reſpondeo ad primum argumentum*, Ægidius diſput. 28. de matrimonio dubio 3. Cuius ratio eſt quia in eo caſu nulla infertur iniuria ſacramento, quia non eſt materia ſacramenti, niſi contractus legitimus: is autem non tenetur in eo caſu apponere eam legitimam materiam, cùm contra naturam contractus matrimonij cogatur contrahere. Chriſtus autem in ſua inſtitutione noluit aliam eſſe materiam ſacramenti matrimonij, niſi eum qui verè contractus eſt, & ex natura ipſius, & ex diſpoſitione legum. In quo vides longe diuerſam eſſe rationem in hoc caſu, & in eo qui adducitur in argumento. Et explicatur magis diſcurſu, quē proponit Valentia. Nam qui ita conſentit, vel ſcit, & cogitat, tunc eiuſmodi conſenſum eſſe iure inualidum ad matrimonium, vel neſcit, aut non cogitat. Si ſcit, & cogitat, non vſurpabit tunc verba illa tanquam ſacramenti formam, ſed vt quantum eſt ex ſe declaret ſimpliciter, ſe conſentire in illud, quod à ſe extorquetur, atque ita non peccabit. Verba enim formæ ſacramenti alicuius inualidè vſurpari, tunc ſolùm peccatum eſt, quando ex certa intentione vſurpantur alioqui vt forma, ſecus verò ſi alia ratione vſurpentur. Non enim eſt peccatum quod ad conſecrationem attinet, vſurpare illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, quando nō ad conſecrandū, ſed ad alium finem commemorantur. Cùm ergo in eo caſu proferens verba matrimonij, non intendat proferre formam ſacramenti, neque ſacramentum conficere, plane non eſt peccatum ſacrilegij. Si autem quis neſcit conſenſum illum eſſe inualidum, aut etiamſi ſciat, tamen de ea re non cogitat, ea ignorantia vel incogitantia excuſabit illum à peccato ſacrilegij. Nam in tanta perturbatione animi, & graui imminente periculo, facile erit adeſſe inconſiderationem inuincibilem in illo caſu, ſiue alioqui diſpoſitio illa iuris ſciatur, ſiue quomodocunque ignoretur.

Digitized by Google

CAPVT XVII.

An ſi contracto matrimonio ex metu, ſequantur ſufficientia ſigna conſenſus, ratificetur matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur ſtatus quæſtionis, n. 1.
Copula ratificari matrimonium ex metu, ſi illa iã eſt ſine metu, vbi locum habet, n. 2.
Item cohabitatione, & quid requiratur, n. 3.
Item illis actibus quibus ſponſalia iure antiquo transeunt in matrimonium, n. 4.
Quid ſi ea ſigna ex metu fiant, prima ſententia, num. 5.
Alia verior, num. 6.
Obijcitur, & diluitur, num. 7. & 8.
Argumenta primæ ſententiæ diſſoluuntur, n 9.

1. EXplicabo primò quem effectum habeant, quãdo ipſa ſigna ſine metu fiunt: deinde quando etiam eadem ſigna adhibentur ex eodem metu. Sed ante omnia ſupponamus hanc quæſtionem potiſſimùm habere locum in his regionibus, vbi decretum Tridentini de matrimonijs clandeſtinis nondum obſeruatur, & etiam vbi receptum eſt, ſi ea ſigna adhibeantur coram parocho, & teſtibus iuxta ea, quæ dicam infra lib. 5.

2. Inprimis ergò certum ſit poſt matrimonium metu contractum copula animo maritali facta ratificari matrimonium, iuxta ea, quæ diximus ſupra lib. 2. cap. 12. ſi enim copula reputatur ſignum ſufficiens matrimonij, vt faciat ſponſalia in matrimonium tranſire, idem dicendum eſt in illo caſu. Eſtque communis Doctorũ ſenſus, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez lib. 4. diſp. 18. num. 2. Notandum tamẽ quod ſi quis putauerit ſe obligatum eſſe ex priori contractu per metum inito, & ex hac ignorantia cognoſcat vxorem, non eſſe cẽſendum matrimoniũ ſubſecuta copula, quia in hoc caſu copula illa non eſt ſignum noui conſenſus ad contrahendum adhibiti, cùm ille ex ignorantia putet validum eſſe primum contractũ. Quæ fuit doctrina ſupplementi Gabrielis loco infra citando, & de qua agemus iterum poſtea in fine huius libri.

3. Secundò certum eſt etiam per cohabitationem ſpontaneam ratum haberi matrimonium ex metu factum cap. *ad id, de ſponſalibus*, eſtque communis etiam Doctorum ſententia, quos refert, & ſequitur idem Author ibidem num. 3. Quæ enim recedere poteſt ab eo, qui vim intulit, & non recedit, ſatis indicat ceſſaſſe metum, & amoto metu conſentire, quod verum ad matrimonij valorem deſiderabatur. Vt autem ea cohabitatio cenſeatur ſpontanea, nõ requiritur, vt cũ copula cõiungatur, vt falsò exiſtimauit Innocentius in cap. *ad id de ſponſa.* & refellit idem idem Author numero 4. Requiritur tamen primò, vt is qui cohabitat ſciat primum matrimonium fuiſſe nullum, aliàs conſentiet ex errore, atque adeò nihil efficiet, vt capi dicere, & latius dicam infra. Deinde requiritur vt ea cohabitatio ſit diuturna. Quantum autem temporis intercedere debeat iudicis arbitrio relinquitur, qui id conſiderabit inſpecta opportunitate fugiendi, & temporis commoditate. Si enim opportunitate exiſtente, & etiam ſufficienti tempore ad fugam honeſtè, & iuxta qualitatem perſonæ fugientis capeſſendam, non receſſit, ſignum eſt metum abſceſſiſſe, & velle ex conſenſu cohabitare. Quibus conſonant ea quę habet Farinacius 1. p. praxis, q. 35. num. 38. & 39. Denique requiritur conſequenter, vt ceſſet timoris cauſa cum cohabitat, durante enim cauſa metus, durat metus, quamuis actus externus omninò liber videatur, vt docet communis Doctorum ſententia, quos idem Author refert & ſequitur diſput. cit. num. 7. vnde fit neceſſariũ etiam eſſe, vt ceſſauerint etiam cum cauſa metus alia impedimenta, licet enim cauſa metus ceſſaret, ſi tamen alij, vt conſanguinei diſceſſum impediant, ſatis eſt diſcedat quando per illos poteſt. Vnde Monachus non reclamans viuente patre non eſt in mora eo mortuo non reclamans, ſi ab alijs Monachis non eſt datus locus reclamandi, vt conſulit Nauarrus commentario 4. de regularibus cap. *ſtatuimus*, num. 19. quæſt. 2. nu. 71. Ex quo fit cum eodem Thoma Sanch. diſp. cit. num. 9. & 10. vt iſtis actibus cenſeatur ſufficienter purgari metus, neceſſarium eſſe ita liberè fieri, vt non poſſit interpretari alia ratione vel obligatione factos eſſe, vt conſtat in ſolutione vſurarum ex obligatione iuramenti: ſolutio enim illa non eſt ſignum libertatis ſufficientis ad donationẽ, quia interpretari poſſumus factum eſſe ex obligatione religionis iuramenti, & eius reuerentia. Sed deciſiones Rotæ quæ plenè explicant purgationem metus retuli ſupra cap. 14. numero fin.

4. Denique certum ſit illis actibus, quibus ſupra lib. 2. ſufficienter diximus ſponſalia tranſire in matrimonium, aut conſenſum de præſenti prius inualidum, fieri matrimonium, eiſdem etiam ratificari contractum metu initũ, ſi poſtea ſine metu adhibeantur iuxta ibidem dicta. Quod quidem locum habet vbi non viget Tridentini decreti obſeruatio. An verò idem dicendum ſit, vbi obſeruatur, dicam infra ſuo loco.

5. Sed tota difficultas eſt, an ſi ea ſigna etiam ex metu adhibeantur, matrimonium ratum habeatur. Prima ſententia affirmat matrimonium conſummatum copula etiam ex eodem metu proueniente eſſe validum. Sic docet Paludanus in 4. diſt. 29. art. 4. cõcluſione

3. Soto

Digitized by Google

3. Soto ibid. quæſt. 1. art. 3. circa fin. Couarruuias 2. part. de matrimonio cap. 4. & alij quos refert Thomas Sanchez diſp. 18. num. 13. Probant primò ex cap. *ſignificauit, de eo qui duxit*, vbi dicitur quod ille qui cum prima coactè contraxit, poſſit validè cum ſecunda contrahere, niſi copula interuenerit cum prima. Secundò, quia niſi eſſet validum, copula eſſet peccatum: ergo non fieret ex metu viri conſtantis, atque adeò talis metus non poſſet annullare matrimoniū, quia non eſt viri conſtantis.

6. Oppoſitam tamen ſententiam tenet Ricardus in 4. diſt. 29. art. 2. quæſt. 2. Supplemētum Gabrielis art. 3. dub. 2. Nauarrus in ſumma cap. 22. num. 51. Valentia diſp. 10. generali quæſt. 3. puncto 2. §. 4. ſequitur Ægidius diſp. 28. dub. 4. num. 42. Thomas Sanchez diſp. cit. extatque nobis elegans deciſio Rotæ apud Farinacium lib. 2. deciſ. 265. quam omnino vide. Et mihi placet hæc ſententia, quamuis diſpliceant nonnullæ rationes ex illis, quibus probat Thomas Sanchez, ſupponit enim in illis matrimonium ex copula per metum conſummatum irritari per Eccleſiam, cùm tamen non irritet Eccleſia, ſed indicitur irritum, vel quia non adeſt conſenſus, vel quia ille non eſt ſufficiens etiam cum copula, iuxta ea quæ dixi ſupra iſto li. cap. 14. cùm ſermo eſſet de matrimonio per metum contracto. Probatur ergo hæc ſententia hac vnica ratione. Quia metus cadens in virum conſtantem reddit nullum matrimonium. Sed hic metus talis eſt, quantū ad extorquendum conſenſum quem ſequatur copula. Ergo illud matrimonium eſt nullum defectu conſenſus. Igitur quæ ſequitur copula, non facit matrimonium, cùm deſtituatur conſenſu ſufficienti, quia contractus præcedens nullus omninò fuit, & ita dicendum eſt copulam poſtea ſubſecutam coactam fuiſſe, ex metu tamen cadente in virum inconſtantem, cōſtans enim ſemper operatur illæſa virtute, illa autem copula fornicaria fuit.

7. Sed dices. Ergo matrimonium fuit validum, ſiquidem metus fuit ſolùm cadens in virum inconſtantem. Soto loco citato, & Recentiores alij exiſtimant vtranque partem eſſe probabilem ob iſtud argumentum. Verūtamen hoc argumentum nihil contra nos probat, quia metus ille ſolùm fuit viri inconſtantis reſpectu copulæ, at reſpectu prioris contractus verè fuit metus cadens in virum conſtātem. Quare prædictæ noſtræ probationis vis in hoc conſiſtit, aut ad hanc formam reduci poteſt. Vel quando copula fit ex metu, interuenit tunc maritalis affectus, vel non. Si hoc ſecundum, copula tantùm non facit matrimonium ex omnium ſententia, quia non eſt conſenſus, & illa eſt fornicaria. Vel etiam tunc eſt affectus, & conſenſus maritalis, & ille ex metu nō ſufficit ad matrimonium, ſicut neque quem antea extorſerat metus. Vnde etiam ea copula ex eo affectu fornicatio eſt, niſi ex ignorantia accedens excuſetur, putans ſecutus opinionem probabilém, eam ſufficere ad matrimonium. Itaque contractus ille matrimonij etiam in eo caſu nullus eſt, ex eo quod, quamvis inconſtās fuerit in eligendo copulam ad euitandum metum, defuit tamen cōſenſus ad matrimonium neceſſarius.

8. Quod ſi dicas. Saltem conſenſus explicatus per copulam faciet matrimonium, cū copula interdum ſit ſignum talis conſenſus, & reſpectu illius metus iſte ſit viri inconſtantis. Reſpondetur tamen copulam non eſſe ſignum expreſſiuum conſenſus coniugalis, neque per illam ratificari ſponſalia, etiam quando ſponſalia facta ſunt liberé, niſi copula ipſa omninò voluntaria ſit, & procedat ex conſenſu maritali, alias non eſt ſignum voluntatis concedētis plenum corporis vſum, qualis eſſe ſolet inter coniuges. Quæ doctrina aduertenda eſt pro ſolutione rationis primæ ſententiæ, quæ multum negotij exhibuit nonnullis Doctoribus, & illuſtranda illis, quæ dixi ſupra lib. 2. cap. 12. de copula ſigno matrimonij.

9. Ad fundamenta primæ ſententiæ reſſpondetur. Ad primum ex cap. *ſignificauit*, dico ibi ſermonem eſſe non de copula ex metu facta, ſed omninò libere ſecuta, & in eo caſu præſumit forum exterius repetitum eſſe conſenſum ſufficientem, vt colligitur ex citato ca. & docet. Couarr. 2. p. de matrimonio c. 3. n. 2. & alij. Pro foro autem interiori ſemper conſiderandum eſt, an re ipſa habuerit verum cōſenſum. Sed obijcit Couarruuias ſemper ex ſubſecuta copula præſumi eſſe matrimonium, ne præſumamus illum peccare. Hoc tamen nullius momenti eſt, quia vt dixi ſupra lib. 2. c. 12. copula in tantùm eſt ſignum matrimonij quatenus omnibus conſideratis ſignificat priorem voluntatem ſponſalium proceſſiſſe ad plenum vſque conſenſum, qualis eſſe ſolet inter coniuges, hoc autem, vt dictum eſt, non ſignificat quando copula ex metu fit. Ad ſecundum conſtat ex dictis. Atque hæc quę hactenus de copula diximus, fortiori ratione intelligenda ſunt de cohabitatione, & alijs ſignis matrimonij, quando ex metu procedunt.

CAPVT XVIII.

An matrimonium ex leui metu contractum valeat iure naturali, & poſitiuo.

SVMMARIVM.

Prima ſententia, n. 1.
Secunda verior non vitiari matrimonium ex leui metu, n. 2.
Probatur ex iure, n. 3.
Ex ratione, n. 4.

Propo-

Proponuntur quatuor rationes primæ ſententiæ, & diluuntur, n.5.6.7.& 8.
Idem dicendum iure poſitiuo, n.9.

1. AGimus de metu, qui inſpectis omnibus circunſtantijs reputatur leuis. In quo prima ſententia affirmat leuem metũ reddere nullum matrimonium, quando reuera ita extorquet conſenſum, vt ſine eo metu non fieret. Hanc tenent non pauci Doctores. Gabriel in 4. diſt. 29. quæſt. 2. art. 2. concluſione 4. Nauarrus in ſumma cap. 17. num. 29. & cap. 22. num. 51. notabili 1. Couarruuias p. 2. cap. 3. §. 6. num. 4. & alij quos refert Thomas Sãchez diſput. 17. num. 2. Fundamenta horum Doctorum proponam poſteà, atque diſſoluam. Hanc ſententiam Thomas Sanchez ibidem nu. 4. fatetur eſſe ſatis probabilem, & ſuſtinendo matrimonium ex graui metu eſſe irritum iure naturæ maiorem probabilitatem habere.

2. Cæterùm verior eſt ſecunda ſententia, quæ docet matrimonium ex metu leui contractum, etiamſi is metus dederit cauſam contractui, valere quidem iure naturali, & poſitiuo. Quæ ſententia communis eſt Theologorum, & Iuriſperitorum, quos laté refert & ſequitur Thomas Sanchez ibidem. num 3. & Rebellus lib. 2. cit. qu. 11. ſect. 1. concluſ. 3. qui rectè limitat, niſi fortè ex aliquo accidenti contingat, eo metu leui conſenſum omnino tolli. Probat Thomas Sanchez non alia ratione, niſi quia Eccleſia non irritauit matrimonium contractum ex leui metu, irritauit autem contractum ex metu graui. Sed hæc ratio inſufficiens eſt, cùm iam ſupra, cap. 15. oſtenderimus matrimonium ex metu graui celebratum non eſſe irritum iure tantum Eccleſiaſtico, ſed naturali. Quare aliunde hæc ſententia probanda eſt.

3. In primis igitur probo ex ipſo iure Eccleſiaſtico, vrgendo rationem allatam, capite citato. Quia ius Eccleſiaſticum, dum dicit matrimonium ex metu graui contractum nullũ eſſe, non conſtituit in eo nouam legem, ſed tãtùm explicuit iuris naturalis rationem, ſecundùm quam non eſt ſufficiens ad matrimoniũ conſenſus extortus metu graui. Sed Eccleſia eam declarationem non fecit pro matrimonio contracto ex leui metu, ſed ex graui. Ergo ſenſit iure naturali non eſſe irritum matrimonium ex leui metu. Maiorem huius argumenti probaui ſupra capite citato. Minorem verò facilé probare poſſumus ex capit. *conſultationi, & cap. veniens 2. de ſponſalibus*, vbi dicitur, audiendum eſſe eum, qui allegat metum cadentem in virum conſtantem. Quod ſi ſentiret Eccleſia matrimonium ex leui metu non valere, præciperet etiam audiri ne in concubinatu remanerent. Ad huius autem probationem non vtor, *cap. 1. & cap. penult. de his quæ vi*, quibus vtitur Thomas Sanchez, quia in illis agitur de nullitate profeſſionis ex graui metu: & quamvis profeſſio iure naturæ graui metu facta non valeat, vt dixi ſupra, attamen non eſt ſimilis contractui matrimonij, in quo datur res pro re, ſed in quo datur promiſſio pro traditione.

4. Deinde etiam probo iſta conſideratione. Quia in matrimonio non deeſt titulus ſufficiens, vt transferatur dominium, cùm detur corpus pro corpore, ſi adſit voluntarium, quod exigit ſpecialis natura huius contractus. Videamus ergò an ſpeciali rationi huius contractus repugnet voluntarium cum leui metu. Coniugium quidem perpetuum eſt, & indiſſolubile: At leuis metus non obſtat perpetuitati coniugij, quia ſicut facili negotio concipitur, facili etiam negotio depellitur. Matrimonium præterea eſt vinculum mutui amoris. At quominus inter aliquos oriatur amicitia, non obſtat leuis metus, ſicut, nec leues offenſæ ex natura ſua diſſoluunt amicitiam. Pari etiam ratione non videtur obſtare educationi prolis, nec eſſe magni alicuius damni occaſio, qui enim leuis metus cauſa rixas excitaret, impudens iudicari deberet. Adde liberorum procreationem non eſſe primarium finem matrimonij. Nulla ergo ratio eſt, propterquam dicamus leuem metum pugnare cum natura matrimonij. Horum autem omnium ratio deſumitur ex his, quæ dixi ſupra: quia qui operatur ex metu leui, non dicitur neque vi, neque metu operari, vt dicebat I. C. quia habet in ſua poteſtate ſufficiens principium, quo poſſit metum repellere, cùm operetur imprudenter, imprudentiam autem, cùm vitium ſit, expellere poteſt. Quare qui cùm adeò facile ſe eo metu liberare poſſit, non liberat, iure optimo cenſetur liberè operari. In quo vides, etiamſi cenſeamus contractum matrimonium ex graui metu iniuſtè illato nullum eſſe naturali iure, non ſequi vllo pacto non valere, ſi ex metu leui fiat, vt falſò dicebat Thomas Sanchez loco citato.

5. Sed vt nihil ſcrupuli inijci poſſit his, qui noſtra probauerint, videamus, quæ ſint illæ rationes primæ ſententiæ, propter quas Thomas Sanch. iudicat ſatis eſſe probabilem. Prima ratio eſt, quia cæteri contractus ex metu leui celebrati ſunt inualidi in foro conſcientię, in hoc ſenſu, vt per illos adquiſita ſint reſtituẽda, quia non ſunt plenè liberi. Sed matrimonium maiorem petit libertatem. Ergò à fortiori irritabitur ex metu. Et confirmatur, quia idem metus ſufficiens ad cæteros contractus reſcindẽdos annullat matrimonium. Sed cæteri contractus metu leui reſcinduntur in foro conſcientiæ. Ergo & matrimonium. Sed facilè diluitur hoc argumentum iuxta dicta ſupra. Nam cæteri contractus ex metu leui facti neque iure naturali neque poſitiuo reſcindendi ſunt, neque quod leui metu habetur eſt reſtitutioni obnoxium, aliàs non valeret, vt iam ſupra non ſemel oſtenſum eſt. Quare aſſumit hoc argumentum principium omninò falſum, neque

ſatis

Digitized by Google

ſatis cum eorum Doctorum doctrina cohærens.

6. Secunda ratio. Quia ius conſtituens diſcrimen inter metum grauem, & leuem, nititur præſumptioni, præſumit enim metum grauem cauſam eſſe actus, qui ex metu fit, leuem autem minimè. Ius autem innitens præſumptioni, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi ſtet veritas in contrarium *cap. tua, & cap. is qui fidem, de ſponſal.* Ergo ſi metus ille leuis fuit cauſa matrimonij, revera nullum erit. Hoc etiam argumentum ex dictis facilè diluitur. Dico enim primò nullitatem contractus matrimonij ex graui metu celebrati non eſſe ex ſola diſpoſitione iuris poſitiui, quod poſſet inniti præſumptioni, ſed ex ipſo naturali iure, quod veritate tantùm nititur: ius autem poſitiuum ſolùm declaraſſe diſpoſitionem iuris naturalis, vt probatum eſt ſupra cap. 14. & eodem iure naturali valere matrimonium ex leui metu inſpecta etiam rei ipſius veritate. Cuius ratio colligenda eſt ex dictis: quia non præſumitur, ſed revera ita eſt eum, qui ex graui metu contrahit, ex metu operari, cùm non ſit in eius poteſtate grauem illum metum expellere, & prætereà etiam ex eo metu operans ſit conſtãs. At cùm operatur ex leui metu non præſumitur, ſed revera ita eſt illum non operari ex metu, neque leuem metum dediſſe cauſam cõtractui, quia facilè in ſua poteſtate habet illum à ſe repellere.

7. Tertia ratio eſt, quia ideò minor metus ſufficit in fæmina vt ſit grauis, irritetque matrimonium, quàm in viro, quia propter ſubiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quem maior in viro. Ergo ſi leuis metus eundem effectum coactionis, & ablationem plenitudinis libertatis operatur in fæmina, vel in homine imbecilli, irritabit ſimiliter matrimonium. Vnde vir inconſtans ita cogetur per leuem metum, atque conſtans per grauem. Neque inter eos diſtat in conſenſus coactione, ſed in motiuo, conſtans enim nõ timet ex leui æſtimatione, qua inconſtans terretur. Reſpondetur tamen rationem hanc leuis eſſe momenti. Nam intra terminos grauis metus minus motiuum ſufficit in fæmina quã in viro, dummodò tamen maneat operatio intra terminos prudentis, atque conſtantis fœminæ, vt dixi ſupra cap. 2. At quando metus leuis eſt, non habet eundem effectum, idque manifeſtè conſtat, quia in ſua poteſtate habet leuem metum repellere. Quare ſi non repellit, ideò eſt, quia nõ vult repellere, ac proinde inconſtans eſt, & imprudenter agit.

8. Vltima iſtorum ratio eſt. Quia ideò metus grauis irritat matrimonium, quod plenam conſenſus libertatem impediat in viro conſtãti. Ergo ſimiliter irritabit metus leuis tantùm libertatis auferens in viro, qui naturà ſua non eſt adeò conſtans. Vnde in hoc caſu videtur etiam locum habere ratio Pontificis *c. cum locum, de ſponſal.* Reſpondetur tamen verum eſſe ob eam rationẽ reddi nullum matrimonium ex metu graui contractum; negamus tamen eandem rationem locum habere, quando interuenit leuis metus. Neque enim is metus aufert plenam libertatem ex ſua ratione, ſed ex culpa operantis. Nam cùm is in ſua poteſtate habeat poſſe repellere metum leuem, non poteſt dici operari ex eo, ſed ex mera ſua voluntate. Vnde nunquam iſte metus leuis dat cauſam contractui, ſi rectè conſideretur. Quod autem inconſtans eo moueatur, non efficit, vt geſtum illud re ipſa dicatur vi aut metu fieri, poteſt enim, & debet prudenter operari, & vt operaretur prudenter, in ſe habet principium repellendi metum, quod ſecus eſt in metu graui iniuſtè illato.

9. Ex his denique colligitur idem dicendum eſſe iure poſitiuo, ſcilicet valere matrimonium ex metu leui, vt cõſtat ex prima probatione noſtræ ſententiæ.

CAPVT XIX.

An metus iuſtè illatus reddat nullum matrimonium?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Prima regula, n. 2.
Valet matrimonium eius, qui ex metu gehennæ contrahit, vel ſimili, n. 3.
Item eius, qui in carcerem coniectus eſt, ſi non ob eum finem coniectus eſt, n. 4.
Item matrimonium obſeſſi cum filia obſidentis, numero 5.
Item eius matrimonium, qui vt euadat mortem, quam Rex iuſtè minatur, offert matrimonium, num. 6.
Secunda regula, n. 7.
Valere eius matrimonium, qui iuſtè ob eum finem mittitur in carcerem, n. 8.
Item ſi vt mortem euadat, ex aliquarum regionum conſuetudine ducat meretricem, n. 9.
Item ſi deprehenſus in ſtupro offerat matrimonium, dummodo id non faciat ex minis mortis, num. 10.
Quid quando iudex infert eum metum tantùm iuſtè ſecundùm allegata, & probata, n. 11.
Tertia regula, n. 12.
Si iudex promittat impunitatem mortis, quem iuſtè damnare poterat, ſi ducat eius filiam, non valet, n. 13.
Idem ſi iudex deprehenſum in ſtupro cogat ducere, ſi volentem illam cognouit, n. 14.
Idem de medico, qui minatur ſe deſerturum infirmum, n. 15.
Quando liceat Principi impedire ſubditorum coniugium coactione, n. 16.

Poſſe

Digitized by Google

Poſſe etiam, ſi iuſta ſubeſt cauſa, quando tantùm cogit ne contrahat cum aliqua, n.17.

Idem dicendum de Magiſtris militiarum cõparatione ſuorum militum, n.18.

1. HVius rei deciſiò facilè colligi poterat ex dictis, ſupra cap. 13. Sed vt magis in ſpeciali explicetur, & vt varijs corollarijs deductis elucidetur, in quibus nõ omnes conueniunt, ideò ſigillatim hoc loco rem hanc examinare placuit, procedemuſque eiſdẽ regulis, quibus cap. cit. rem iſtam in alijs contractibus explicuimus.

2. Prima ergo regula ſit: *Siue ex metu iuſtè, ſiue iniuſtè incuſſo, ſiue ab intrinſeco aliquis timeat damnum aliquod, quod vt euadat ipſe offerat contrahere, & contrahat matrimonium, valet iure naturali, & poſitiuo.* Sic etiam docet Rebellus dict. quæſt. 11. ſect. 1. nu. 13. & 14. & in hoc conuenit etiam nobiſcum Ægidius diſput. 28. dub. 1. concluſio. 4. quamvis in nonnullis huius regulæ exemplis non conueniat. Ratio autẽ manifeſta eſt. Quia quando metus eſt ab intrinſeco, non dicitur aliquis ex metu agere ea ratione, quia poteſt à ſe eum metum repellere benè & ex virtute operando. Quando verò eſt ab extrinſeco, ſi metus eſt iuſte incuſſus, ipſe etiã ſibi metum infert, vt dicebat I. C. in dict. *l. ſi mulier de eo quod metus cauſa.* Si autem eſt incuſſus iniuſte, & non ad eum finem reuera iniijciens metum non eſt cauſa illius actus, vt loco citato explicatum eſt.

3. Hinc infertur primò matrimonium ex metu Gehennæ vel mortis ſubitæ, vel naufragio impendente, vel ægritudine vrgente contractum cum concubina, valere quidem propter rationem dictam. Poteſt enim ſe eo metu liberare, cùm ſit ab intrinſeca cauſa, & non extrinſeca. Sic docet citatis multis Thomas Sanchez lib. 4. diſputat. 12. num 14. Idem dicẽdum cum eodem Authore num. 5. & alijs quos citat, de eo qui ducit vxorem, quia Medicus dicit moriturum ægrotum ex humoris abundantia, niſi copuletur vxori.

4. Secundò colligitur valere etiam matrimonium detruſi in carcerem, qui non ob eum finem coniectus eſt, etiamſi ille faciat vt carcere liberetur. Non dico modò, ſi contrahat cum filia iudicis, aut ad inſtantiam iudicis, de eo enim dicam ſtatim. Vt enim ſupra docuimus, contractus incarcerati etiam iniuſtè, qui non fiunt cum incarcerante, neque ad inſtantiam incarcerantis, valet ex Farinacio prima parte dict. quæſt. 35. Valet etiam matrimonium captiui apud hoſtes ex eodem fundamento, in quo minùs bene locutum eſſe Innocentium docet Thomas Sanchez ibidem num. 7.

5. Tertiò infertur, valere etiam matrimonium obſeſſi cum filia obſidentis, vt liberetur obſidione, ſi non ad eum finem obſideatur, etiamſi iniuſta ſit obſeſſio. Ille enim à periculo, in quo eſt, liberari deſiderat. Atque idem eſt à fortiori dicendum, ſi iuſta obſeſſio ſit. Sic docet Thom. Sanch. diſp. cit. n. 13. Rebellus d. qu. 11. ſect. 2. n. 5.

6. Quartò infertur, ſi Rex deprehenſo in homicidio, vel alio crimine, propter quod iuſtè poſſet occidere, minetur mortem, & per ſe tantùm intendat pro crimine ſupplicium ſumere, tu verò, vt mortem euadas, ſponte eandem fæminam poſcas in vxorem, quamvis ſcias non aliter condonandam eſſe pœnam, matrimonium valet, vt docet Rebellus loco citato numero 14. in fine, propter eandem rationem.

7. Secunda regula eſt. *Quoties metus infertur iuſtè ad extorquendum matrimonium, quia ordo iuſtitiæ poſtulat vt cogatur, vel vt fiat in compenſationem, valet matrimonium.* Ita docent non pauci, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez diſput. 13. citat. à n. 3. Ratio eadem eſt. Quando enim iuſtè metus infertur, nõ extorquetur cõſenſus iniuſtè, nec per iniuriam, & is qui cogitur non eſt rationabiliter inuitus, quandoquidem iure cogitur, & ille in non parendo recedit à iure & æquitate. Vnde ipſe potiùs ſibi metum infert, vt explicui ſupra. Eadem regula cõſtat ex *cap. 1. et 2. de adulterijs, & cap. ex literis 2. de ſponſal.*

8. Ex qua regula colligitur primò iuſtè poſſe aliquem detrudi in carcerem, vt contrahat matrimonium, quando fidem dedit, & validum erit eiuſmodi matrimonium, quia iuſtè in eo caſu inferri poteſt metus ad illum finem. Nec verò neceſſaria erit quorundam iudicum cautela, qui incarceratum extra carcerem conſtituunt, ſub cuſtodia tamen, & ab eo ſic extra carcerem poſito contractum exigunt, quàm cautelam reprobat multis citatis Farinacius dict. quæſt. 35. nu. 5. Si enim iniuſtè exigeretur conſenſus, illa cautela nihil prodeſſet, neque ob id liberè contrahere diceretur. Nam donec contrahens cuſtodem habet, ita vt non poſſit ire liberè quo velit, dicitur eſſe in carcere *l. qui neque, D. de verborum ſignifi.* Dicitur enim detineri ille, qui non poteſt recedere, & qui non eſt in libertate ſua, ſed ſub cuſtodia, adhuc dicitur incarceratus, & in vinculis. Facit etiam text. in *l. ſuccurritur, D. ex quibus cauſis maiores,* vbi carceratus dicitur, qui abire non permittitur. Eandem etiam cautelam reprobat Thom. Sanchez diſp. citat. num. 4. Atque eodem modo iudicandum eſt, quando aliquis per excommunicationem cogitur aliquam ducere, cum qua ſponſalia contraxit, vt docet idem Thom. Sanch. ibidem n. 6. Eſt enim illa excommunicatio iuſta, & metus infertur ab intrinſeco: iuſtæ autem excommunicationis metum grauẽ non eſſe oſtendi ſupra iſto libro.

9. Secundò colligitur, quod ſi quis, vt mortem euadat, ad quam damnatus eſt, ex aliquarum regionum conſuetudine, vel ſtatuto ducat meretricem, valet matrimonium, cenſetur

ſetur enim à Republica ea ſufficiens compenſatio delicti. Compenſatio autem facta ab incarcerato etiam ex metu ad id incuſſo, quando expediens iudicatur, valet, vt dixi cum Farinacio loco cit. Idem dicendum, ſi illi, qui capite plectendus eſt ob homicidium probatum legitimè, promittatur impunitas, ſi ducat filiam occiſi, vel vxorem defuncti, eſt enim compoſitio facta iuſte per iudicem, valetque etiamſi, vt matrimonium fiat, damnetur ad mortẽ, dummodo damnetur iuſtè. Si enim iniuſtè damnetur, contrahet ex metu cadente in virum conſtantem. Atque ex hoc capite probanda eſt, quæ multis in locis viget de eo conſuetudo, quam probat etiam idem Thomas Sanchez ibidem n. 10. Valentia diſp. 10. generali quæſt. 3. puncto 2. verſiculo *Tertio ſequitur*. Quam conſuetudinẽ ideò defendi dicit Thomas Sanchez, quia metus iam conceptus aufertur ea impunitate oblata ſi nubat. Melior tamen mihi videtur ratio, quia licet iudici compellere etiam ad compoſitionem iuſtam, magiſtratus enim vim non infert, vt dicebam ſupra. Vnde Nauarrus, quem refert idem Auctor loco citato ſcribit ſolere Pontifices ſub eadem conditione, aut ingrediẽdi religionem pœnas debitas remittere.

10. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe, ſi deprehenſus in ſtupro offerat conſanguineis matrimonium cum illa, vel in adulterio deprehenſus offerat matrimonium cum aliqua conſanguinea mariti, dummodo id non faciat metu mortis inferendæ à conſanguineis, vel à viro. Is enim metus eſſet illatus iniuſtè, cùm non poſſint iuſtè occidere, ſed tantùm comprehendere, & iudici prodere. Valet autẽ in eo caſu matrimonium huiuſmodi, quia offertur vel exigitur in præmium, ne prodatur vel accuſetur, quod iuſtè facere poterant, quia ibi potiſſima eſt iniuria conſanguineorum vel mariti, & eò tendere debet iudicis ſententia, vt illa iniuria compenſetur. Quare ſi ſine ſententia compenſationem offert, quam Leſſius iudicat ſufficientem, nihil agitur contra bonos mores. In quo vides latum eſſe diſcrimen inter hunc caſum, & eos, de quibus agitur in *l. timorem, et l. ſi quidem D. de eo quod metus cauſa*, vt iam ſupra explicatum eſt. In huius illationis doctrina conuenit etiam nobiſcum Ægidius diſp. 28. cit. dub. 2.

11. Quartò infert Thomas Sanchez diſp. 13. cit. num. 8. non tantùm valere matrimoniũ quando iudex reuera iuſtè infert metum ad eum finem, ſed etiam quando infert iuſtè tantùm ſecundùm allegata & probata, vt ſi cogat aliquem ad ducendam vxorem illam, cui fidẽ dedit, ſed poſt fidem datam illa cum altero rẽ habuit, cùm tamen probari non poſſit. Ego tamen exiſtimo in hoc caſu matrimonium ex ea coactione contractum eſſe omninò nullum, quia reuera eſt vis & coactio ab extrinſeco, cũ ea ſententia iudicis, quæ fundatur in peculiari præſumptione, omnino deficiat ea præſumptione deficiente, & ex conſequenti non obliget. Et quamvis ſit bellum iuſtum ex parte iudicis, id tamen eſt per accidens, & ratione ignorantiæ, nam etiam ex parte rei eſt bellum iuſtum innixum veritate ipſa, quæ præualet præſumptioni, vt alio explicamus loco.

12. Tertia regula eſt. *Quoties in eo metu inferendo, etiamſi iuſtam originem habuerit, aliquid ſit contra bonos mores, matrimonium ex eo metu contractum nullum eſt, perinde ac ſi fieret ex metu iniuſtè illato*, propter rationem dictam ſupra c. 13. quam ibi latè proſecuti ſumus. Atque iuxta hanc regulam intellexerim plures Doctores, qui docent etiam metum iuſtè illatum ad extorquendum matrimoniũ illud irritare, quos refert Thomas Sanchez q. 15. cit. n. 1. licet ſine diſtinctione loquantur.

13. Ex hac regula colligitur in primis quod ſi iudex eum, quem iuſtè ad mortem damnare debuerat propter delictum contra ſe vel alios de Republica commiſſum, impunitate oblata inuitet, vt filiam ipſius iudicis ducat, nõ valere matrimonium, vt docuit etiam Rebel. d. quæſt. 11. ſect. 2. numero 14. & 15. in quo non rectè locuti ſunt Thomas Sanchez diſp. 12. n. 10. Ægid. d. diſput. 28. dub. 1. concluſ. 3. numero 10. Quia, vt conſtat ex dictis ſup. c. 13. ille reuera tunc infert metum iniuſtè, abutiturque poteſtate, cùm non fiat vlla delicti compenſatio ratione cuius metus iuſtè poſſit inferri. Quare idem eſt, ac ſi incuteretur iniuſtè, in quo vides longè diuerſam eſſe rationem, cùm metus infertur, vt ducat filiam, vel vxorem occiſi, infertur enim ad compenſationem delicti, quæ vt diximus licita eſt. Quare cùm Rex vel iudex damnato ad mortem offert impunitatem, ſi ducat aliquam, quæ non eſt ducenda in compenſationem delicti, ſi rectè & attentè conſideretur, non tam aufertur metus iam antea conceptus, ſed infertur denuo, niſi faciat. Cõmune enim eſt omni, qui liberat metu ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè illato aliqua re oblata, vt auferat metum antea conceptum. Fauetque huic noſtræ ſententiæ ea doctrina, quam refert, & ſequitur Farinac. 1. p. q. 35. cit. num. 30. vbi dicit contractus carcerati valere, quando carcer iuſtus fuit. Quam tamen limitationem intelligendam dicit, dummodo contractus fiant in carcerantis vtilitatem, non verò ſi fiant in fauorem officialis, vel iudicis, vel detinentis in carcere: Quia tunc licet carceratio ſit iuſta, promiſſio carcerati non valet. Et quidem in eo caſu eſt manifeſta etiam turpitudo ex parte iudicis, cùm non poſſit reum abſoluere à ſententia ſine iniuſtitia, ſed ideò abſoluat, vt nubat.

14. Secundò colligitur, ſi iudex deprehẽſum in ſtupro carceri addicat, & obligare velit, vt eam quam volentem, & ſine fide data cognouit, ducat vxorem: non valere matrimonium, quia tunc metus eſſet grauis, & iniuſtè illatus, quia tantùm ex iure tenetur, vel

Digitized by Google

ducere vel dotare. Quare iniuriam infert iudex cùm conſtringit, vel ad ducendum illam vel etiam ad dotandam tantùm, cùm ſępe contingere poſſit, vt dos concedenda fœminę ſit maior pars bonorum ſtupratoris, quæ ſufficit inferre grauem metum iuxta dicta ſupra. Solùm ergo cogere poteſt ad ducendam illam vel dotandam ſub disiunctione, idque docuit Thomas Sanchez diſp. cit. n. 7.

15. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe ſi Medicus, qui ex iuſtitia curare tenetur, minetur alicui fœminæ ſe deſerturum illam, niſi cum ipſo contrahat, vel cum alio, quem ipſe elegerit, nullum enim eſt matrimonium, quia contra bonos mores metus illatus eſt, atque adeò iniuſtè, ſic docent Ægid. loc. cit. n. 11. & 12. Rebel. loco cit. n. 16. Qui tamen ſentit aliter dicendum eſſe, quando Medicus non tenetur ex iuſtitia mederi, ſed petit matrimonium illud in præmium curationis, quod mihi non omninò placet, vt dixi cap. præcedenti.

16. Iuxta hæc quæ in hoc capite dicta ſunt facilé erit intelligere, quando liceat Principi ſuorum ſubditorum matrimonia impedire, vel eos etiam ad matrimonium cogere. Quando namque iuſta cauſa adeſt, rectè poſſunt Principes adigere ſubditum aliquem ad matrimonium. Neque id pugnat cum Tridentini decreto ſeſ. 24. reformat. matrim. cap. 9. Id enim probant ſuperiora omnia, & Tridentinum intelligendum eſſe de vi iniuſta, eſt communis ſenſus, alias nunquam poſſet quis iuſtè adigi ad matrimonium, quod abſurdum eſt. Atque de vi iniuſta ſermonem eſſe tantùm iudicant illa verba decreti: *Cùm maximè nefarium ſit ab ijs iniuriam naſci, a quibus iura expectantur.* Adde Tridentini decreto, & excōmunicatione ibi lata non ligari Reges, aut Imperatores, cùm de illis non fiat expreſſa mentio, nec ligari etiam patres, ſed tantùm temporales quoſdam dominos, & publicam forenſem iuriſdictionē habentes, vt iudices, & Epiſcopos, vt optimè Thomas Sanchez lib. 4. diſp. 22. in fine. Oportet enim Regem aut Imperatorem exprimi, vt expreſſit Tridentinum Seſſion. 22. cap. 11. de reformatione, & exprimit Bulla Cœnæ,

17. Secundò colligitur idem fortiori ratione dicendum eſſe, quando non cogit, vt cū aliqua determinaté nubat, ſed tantùm metu, & vi adigit, ne cum certa quadam fœmina ineat matrimonium, liberum relinquens, vt eligat aliam. Nam Concilium expreſſé loquitur de matrimonio, cum certa ac determinata fœmina, vel quando non relinquitur liber ad ineundum matrimonium. Eſt autem moraliter impoſſibile, ſi cui iuſtè impediatur matrimonium cum certa quadam fœmina, aditum etiam intercludi ad ducendam vxorem aliam ſibi conuenientē. Idem quod de Principe, intelligo, de patre ſuperiori, & alijs eiuſmodi. Et quidem id verum eſſe conuincit antiquus Eccleſiæ vſus, multis enim ob aliquod delictum aditus ad coniugia præcludebatur, itaque coniux à nullo duci poterat, nihilque ab Eccleſia actum contra libertatem matrimonij, vt dixi ſupra.

18. Idem etiam multo potiori ratione dicendum eſt de Magiſtris Militarium Ordinū reſpectu ſuorum militum. Ordinis enim ſancti Iacobi milites (eorum ſtatuta legi tantùm, ac Bullas Pontificias) à ſua prima confirmatione per Alexandrum III. nubere non poſſunt ſine licentia Magiſtri. Id quod iure optimo ſtatutum eſt, vt videat, conſideretque Magiſter, an eligant vxorem, quę & ipſis, & ordinis ſplendori ac dignitati conueniat. Prœuidit autem ſine dubio Pontifex ſæpe Magiſtrū nonnulla prohibiturum coniugia, quæ ſcilicet milites minus decerent, illique vel amore, vel libidine cæci appeterent; imò ea fuit tota ratio eius conſtitutionis. Neque exiſtimauit in eo lædi libertatem matrimonij, ſi quis iuxta id quod æquum eſt, & non iuxta id quod lubet, compellatur abſtinere ab vxore ducenda. Et forſan multis indecoris coniugijs præcluderetur occaſio, ſi Pontifex irrita redderet coniugia equitum Militarium abſque conſenſu expreſſo Magiſtri contracta. Adeòque verum eſt præuidiſſe Pontificem multa eiuſmodi connubia impedienda, idque æquiſſimum iudicaſſe, vt acriter inuehatur Innocentius III. contra equites Militares extorquentes á Magiſtro licentiam ad coniugia, inquit enim: *Cum igitur in ordine militia Sancti Iacobi iam contractum ante factam profeſſionem matrimonium toleretur, & poſt etiam ex Magiſtri licentia contrahi permittatur, quidam de fratribus ipſis, ſicut re ſignificante didicimus ex his occaſionem ſumentes a te de ducendis vxoribus nituntur indulgentiam extorquere, qua ſi paſſim daretur, in detrimentum domus non modicum redundaret. Nos ergo indemnitati domus tibi commiſſa paterna ſollicitudine precauere volentes, authoritate præſentiū inhibemus, ne aliquis fratrum eiuſdem ordinis à te vel ſucceſſoribus tuis contra regulam veſtram licentiam extorqueat contrahendi, ita vt eadem regula firmiter obſeruetur, &c.*

CAPVT XX.

Errore circa ſubſtantiam dirimi matrimonium, & alios contractus, ſiue actus.

SVMMARIVM.

Errorem auferre conſenſum. num. 1.
Eius varia diuiſiones. num. 2.
Error circa ſubſtantialia vitiat iure naturæ. num. 3.
Aliquando error qui eſt circa ſubſtantiam in vno actu, eſſe accidentalem in alio, & exemplis explicatur. num. 4.
Quo modo error circa ſubſtantialia dicatur dare cauſam contractui vera explicatio. num. 5.

Error

Digitized by Google

Quedam obſeruatio.num.6.
Matrimonium ex errore erga perſonam nullum eſſe iure natura, & poſitiuo.num.7.
Eleemoſynam ob paupertatem fictam donatam, nullam, niſi de animo donantis conſtet oppoſitum. num.8.
Idem de donatione titulo conſanguinitatis, aut amicitiæ, ſi nõ eſt amicus, nec conſanguineus.num.9.
Idem ſi Epiſcopus conferat beneficium cum ignorantia beneficij.num.10.
Idem quando cum falſo libello, tacenti quod de iure exprimendum erat, beneficium impetratur. num.11.
Quid dicendum in votis, cùm ex errore ſingularium concipiuntur.num,12.
Quis error in emptione vitiet.num.13.
Errorem virginitatis in ſeruo qui emitur accidentalem eſſe.num.14.
Obijcitur ex textu in l. quid tamen de contrah. empt. quorundam ſolutio reijcitur.n.15,
Aliorum etiam ſolutio reijcitur.num.16.
Reſpondetur ex propria ſententia, & remittitur maior explicatio.num.17.
Alia obiectio ex l. ſi ſterilis de actio. empti. numero 18.
Alia obiectio ex l. Labeo de contrah. emp. n. 19.
Alia obiectio ex eo quod in ſtipulatione, & pignoris datione error materiæ non vitiat.num.20.
Errorem concomitantem circa ſubſtantiam etiam obſtare matrimonio.num.21.

1 HÆC eſt ſecunda pars huius libri, in quo propoſuimus explicanda ea, quæ iure naturali pugnent cum matrimonij conſenſu. Dictum hactenus de metu, qui conſenſum tollit, dicendum in ſequentibus de errore. Qui quidem, vt eleganter docet D. Thom. in Additionibus q. 51, art.1. ideò pugnare dicitur cum matrimonio, quia aufert eius cauſam, ſcilicet, conſenſum, errantis enim nullus eſt conſenſus, cùm actus voluntatis ſine actu intellectus eſſe non poſſit, error autem aufert actum intellectus debitum, cùm ponat peruerſum iudicium, ex quo ſequitur conſenſus voluntatis diuerſus ab eo, qui ſequeretur ex recta cognitione & iudicio. Et quamvis quo ad hoc idem dicendum ſit de ignorantia, cùm auferat cognitionem, ſine qua non ſequitur actus voluntatis debitus, communiter tamen nomine erroris vtimur in ea ſignificatione, quia ea exiſtente ignorantia eſt etiã falſa cognitio in intellectu, quæ eſt error, ex quo ſequitur indebitus actus voluntatis. Solet autem communiter á Doctoribus diſtingui error perſonæ, error conditionis ſeruilis, error qualitatis intrinſecæ, ſcilicet pulchritudinis, vel virginitatis, & error etiam qualitatis extrinſecæ, ſcilicet, diuitiarum. Et quod attinet ad errorem conditionis ſeruilis, quia ille ſolùm eſt ex iure poſitiuo; vt error ſeruitutis eſt, cũ ſeruus iure inhabilis ſit ad contrahendum matrimonium cum ingenua in certis caſibus, de eo agendum eſt infra lib. 7. cùm dicemus, de his quæ pugnant cum matrimonio ex parte inhabilitatis perſonarum, de alijs autem in hoc libro. Spectat enim eorum tractatio potius ad hanc partem, in qua de pugnantibus cum legitimo conſenſu matrimonij agimus, quam ad aliam partem de inhabilitate perſonarum cõtrahentium.

2 Deinde obſeruandum eſt errore accidere poſſe, ita vt det cauſam actui, & illum antecedat, & ex eo errore ducatur agens, aut poteſt concomitanter ſe habere, cùm quis ita affectus eſt, vt etiamſi ſciret eſſe aliter, quam exiſtimat, aut ſibi perſuadet, nihilominus faceret, quæ latè à nobis in materia de peccatis explicata ſunt.

3 Eſt ergo communis certáque ſententia, pro qua non eſt neceſſarium Authores referre, quæ docet errorem antecedentem, id eſt, qui dat cauſum contractui circa ſubſtantialia, cuiusvis contractus, & ex conſequenti circa ſubſtantialia matrimonij, reddere illud nullũ iure naturæ. Vnde Diuus Thomas loco citato dixit errorem circa perſonam in matrimonio reddere illud nullum, idque iure naturæ ex defectu conſenſus, & habetur *cap. vnico 29. quæſt.1. & cap.tua nos de ſponſal.*

4 Poteſt autem contingere, vt aliquid ſit circunſtantia, & accidens reſpectu alicuius cõtractus, & tamen pertineat ad ſubſtantiam alterius. Perſona enim pertinet ad ſubſtantiam matrimonij, datur enim corpus pro corpore, & tamen accidentaria eſt in contractu emptionis, & venditionis: & qualitas eſt accidens comparatione matrimonij, & tamen pertinet ad ſubſtantiam contractus emptionis. Similiter etiam in alijs ſacramentis parum refert error perſonæ, neque eius error reddit inualidum ſacramentum, vt ſi quis exiſtimet ſe baptizare, vel abſoluere filium Petri, & baptizet vel abſoluat filium Ioannis, valet baptiſmus, vel abſolutio, at matrimonium error perſonæ nullũ reddit. Quia ad alia ſacramenta error perſonæ accidentariè pertinet, tantùm enim debet habere animum baptizandi præſentem, quicunque ille ſit, & idem eſt de abſoluente, & ordinante, alias ſe exponeret manifeſto periculo ſacrilegij aliter ordinans, vel abſoluens aut baptizans, vt rectè docet Petrus Ledeſma dict. q. 51.art.2, dub.2. ante ſolutionem argumentorũ. At in matrimonio cùm ſit contractus ad iuſtitiam pertinens, & qui verſatur circa corpora tanquam circa materiam, error in ea materia non poteſt non eſſe ſubſtantialis, & æqualitatem auferre, quam ſpectat ratio, & eſſentia contractus matrimonij. Atque id valdè præ oculis habendum eſt in vnoquoque contractu, vt intelligamus, quando dolus vel error ſit circa ſubſtantiam, quando verò ſit circa aliquod accidens, vt inde conſtet validum, aut nullum eſſe,

reſtauranda in eodem genere, ſcilicet annullando baptiſmum. Secundum exemplum eſt in eo,qui fide data de matrimonio deflorauit aliquam,& poſtea cum alia contrahit de facto à que conſummat, non reparatur ea iniuria reddendo nullum matrimonium cum alia cõtractum. Sed hæc ſolutio inſufficiens eſt. Et quod primum dicit de leuitate iniuriæ, falſum videtur. Quia nihil tam naturale, quàm vt id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro non transferatur,& tunc maior iniuria infertur,quando id,quod trãsfertur vel alienatur,maioris momenti eſt. Cumque in contractu matrimonij de corpore alienando agatur, non poteſt non cenſeri grauis iniuria:itaque iudicat prudentũ hominum iudicium,cum agnoſcit in hac iniuria mortale peccatum.Id autem quod ſecundo loco adducit, videtur eſſe omninò extra rem. Reſtauranda quidem iniuria eſt in eodem genere,ſi fieri poteſt, & iam non eſt amplius reſtauratio impoſſibilis,& extra poteſtatem inferentis iniuriam.Quare non reddẽdum eſt nullum baptiſma collatum,neque ſecundum matrimonium,quia iam eiuſmodi reſtauratio eſt impoſſibilis inferenti iniuriam,& ad impoſſibile nemo tenetur. At verò in noſtro caſu reſtauratio iniuriæ poſſibilis eſt in eodem genere, cùm adhuc ſint prorſus habiles ad verè cõtrahendum.Ergo reparari debet in eo genere. Vt enim latiùs docui in tractatu de reſtitutione, adeò certum eſt reſtitutionem faciendam in eodem genere,vt quando in eo genere fieri non poteſt, iudicauerim nullam manere obligationem ſatisfaciendi in alio genere per ſe loquendo. Et ideò dixi pro vita ablata per ſe loquendo nullam obligationem reſtitutionis oriri.Cùm ergo in noſtro caſu fieri in eodem genere reſtitutio poſſit, non eſt cur illum excuſet Thomas Sanchez,cùm & alias grauis iniuria ſit coactio voluntatis in re tanti momẽti.

7. Fauet etiam huic communi ſententiæ definitio Pontificis in cap. *1. de eo qui duxit*, vbi definit eum,qui cùm iam eſſet coniugatus,duxit vxorem ignaram prioris matrimonij,mortua iam prima coniuge non ſeparandum, niſi ad petitionem deceptę. Quod idem habet *lex finalis tit. 2. part.* 4.optionem enim relinquit decepto,non decipienti.Nec verò dici poteſt ex illis tantum effici id debere fieri per ſententiam.Nam ante ſententiam ea etiam obligatio eſt,cùm iniuria revera illata ſit, & ex iniuria naſcatur obligatio, vt iam diximus. Quare ea ſententia non inducit de nouo obligationem, ſed declarat obligationem inductam ratione iniuriæ illatæ, & compellit ad reſtaurationem executioni mandandam.

8. Neque huic communi opinioni obſtãt ea,quæ in contrarium adducit Thomas Sanchez.Obijcit enim primò,quia vel iſte tenetur ratione delicti in pœnam,& hoc requirit iudicis ſententiam,vel tenetur ratione iniuriæ, & hæc leuis eſt,& non neceſſariò poſtulat, vt in eodem genere reparetur, & quando fœminæ fieret iniuria,attamen ſi homo eſt,qui vim patitur,nulla illi iniuria infertur,vel denique tenetur quia ex parte ſua ſe obligauit,& hoc nõ quia contractus iſte eſt ex ſua natura vtrinque obligatorius.Ergo non poteſt vnus ex eis obligatus manere,& non alius. Sed hoc argumentum ex dictis facile diluitur.Dicimus enim nõ teneri ratione delicti in pœnam,neque ratione obligationis matrimonij,cùm nulla ibi ſit obligatio vinculi matrimonij:ſed teneri,quia ratione iniuriæ illatę conſurgit in illo alia naturalis obligatio reſtaurandi in eodem genere; cùm poſſit,vt dictum eſt.Nec verò,vt iam diximus,hęc cenſenda eſt leuis iniuria,ſed grauis, cùm in ea coactione committatur peccatum mortale,parque eſt in eo caſu vir, & fœmina. Ea enim iniuria non attenditur penes virum, aut fæminam, vt ea ratione maior cenſeatur in vnoquam in alio,ſed attenditur penes coactionem conſenſus grauem ab extrinſeco prouenientem. In hoc enim iniuria infertur, quod contra voluntatem alienare cogitur, quod ſuum eſt,cùm vnuſquiſque ex ſua natura ius habeat, vt id quod ſuum eſt ſine eius facto atque conſenſu non auferatur,vt habet regula iuris.

9. Secundò obijcit.Quia ſi quis ſub hac cõditione compellens contraxiſſet, *me obligo tibi, ſi tu te mihi obligas*, non maneret compellens aliqua obligatione conſtrictus, niſi ille maneret obligatus.Sed in matrimonio ineſt ea tacita conditiò, ſi alter ſe mihi obligat, eſt enim contractus oneroſus,do vt des. Ergo altero nõ manente obligato neuter obligatur.Sed debile hoc argumentum eſt.Probat quidem non conſurgere obligationem matrimonij, quæ debet eſſe mutua,vt diximus:non tamen probat non conſurgere obligationem naturalem aliam ratione iniurię illatæ reparandi illam in eodem genere cùm poſſit, vt etiam de contractibus alijs oneroſis explicuimus ſupra cap.7.

10. Tertiò argumentatur exemplis.Primũ eſt,quia fictè contrahens matrimonium non tenetur in conſcientia verum conſenſum adhibere ſecluſo damno famæ aut honoris, aut ſimili.Sed iam ſupra lib.2.capit.5. ſatis oſtendi eam eſſe huius Doctoris ſingularem ſententiã contra communem Doctorum ſenſum, & teneri fictè contrahentem verum conſenſum adhibere etiam ſecluſo damno. Secundum exemplum eſt,quia qui fictè profeſſionem emiſit in religione,non tenetur verè conſentire, ſed poteſt,ſi abſit ſcãdalum,recedere in remotum locum.At id etiam oſtendimus loco citato eſſe falſum,tenetur enim verè profiteri,& conſentire,neque aliter abſolui poteſt. Fuit enim ibi, & promiſſio Deo facta,& contractus cum religione initus cum traditione ſui,vt oſtendam lib. 7. Quare tenetur ex naturali obligatione vera efficere verba contractus.Tertium exemplum eſt,quia quãdo ingenuus deceptus duxit ancillam

ancillam, detecta deceptione non tenetur ancilla conſentire, ſed poteſt reſiſtere, quamuis ingenuus velit contrahere. Sed etiam id exemplum oſtendam eſſe falſum infra lib. 7. cum ſermo fuerit de impedimento conditionis.

CAPVT XVI.

Qua ratione excuſetur à peccato; qui ex metu contrahit matrimonium?

SVMMARIVM.

Eum qui ex metu contrahit ſi interiùs nullum conſenſum habet, mentiri, eſſe tamen veniale peccatum, num. 1.

Si interiùs conſentiat, non peccare peccato mendacij, n. 2.

Peccare peccato ſacrilegij quorundam opinio, num. 3.

Verius oppoſitum, n. 4.

1. NOnnulla priùs ſupponamus, quæ in hac re ſunt extra controuerſiam. Primum eſt, eum qui ex metu contraxit, ſi re vera profert verba, & nullum interiùs conſenſum habet mentiri, & mendacij culpam committere. ſunt enim verba contra mētem: eſtque communis Doctorum ſententia, niſi arte vel æquiuocatione vtatur, qua alium contrahentem eludat, vel interiùs ſubiiceat conditionem hanc, *ſi teneor*. Quamuis non ſatis percipio, quo pacto hæc conditio mente retineri poſſit, ſi reuera nullus adeſt conſenſus. Nã eo ipſo, qui adhibet conditionem illam, conſenſum aliquem habet conditionatum. Iſtud autem peccatum ibi commiſſum ratione mendacij, non eſt lethale peccatum, id quod etiam docet Thomas Sanchez diſpu. 16. num. 2. cuius ratio eſt. Quia mendacium ex ſuo genere, niſi adiungatur illi malitia contra aliam virtutem non eſt peccatum mortale, ſed tantùm veniale vt ex certa D. Thomæ doctrina communiter etiam recepta oſtendi latiſſimè in tractatu de inſidijs licitis, & illicitis. Adde tamen hoc peccatum mendacij non eſſe neceſſariò coniunctum cum contractu ex metu inito, alias nunquam eſſet nullus contractus ex metu initus, quia ſic contrahens eſſet inconſtans, ſi eligeret malum culpæ ad euitandum malum pœnæ, vt iam explicui ſupra iſto lib. cap. 3.

2. Deinde certum eſt, cùm quis ex metu graui contrahit interiùs etiam conſentiens, nō peccare peccato mendacij, neque contra mētem agere, conſentit enim quantum eſt ex parte ſua in contractum illum, licet ſecundùm leges conſenſus, quem ille adhibet ex parte ſua, non fit ſufficiens ad matrimonium. Vnde quãuis confirmet iuramento, non mentitur, verè enim habet conſenſum illum. Sic docet Couarruuias 2. p. de matrimonio cap. 8. num. 4. & Thomas Sanchez cum alijs diſputat. citat. numero 5.

3. Sed difficultas eſt. An ſaltem peccet peccato ſacrilegij, qui metu cadente in virum cōſtantem profert verba matrimonij. Peccare enim peccato ſacrilegij quæſtionem habet apud nonnullos, & affirmare videtur Petrus Ledeſma de matrimonio quæſt. 47. art. 3. circa ſolutionem ad quartum. Fundamentum eſſe poteſt. Quia iſte profert formam ſacramenti circa materiam indebitam, hoc autem videtur eſſe peccatum ſacrilegij, vt conſtat à ſimili in proferente verba abſolutionis circa indiſpoſitum.

4. Verior tamen ſententia eſt, neque etiã in eo caſu committi peccatum ſacrilegij, quę communis Doctorum ſententia eſt, eamque ſequitur Thomas Sanchez diſput. citata. Valētia diſputat. 10. generali quæſt. 3. puncto 2. §. *Reſpondeo ad primum argumentum*, Ægidius diſput. 28. de matrimonio dubio 3. Cuius ratio eſt quia in eo caſu nulla infertur iniuria ſacramento, quia non eſt materia ſacramenti, niſi contractus legitimus: is autem non tenetur in eo caſu apponere eam legitimam materiam, cùm contra naturam contractus matrimonij cogatur contrahere. Chriſtus autem in ſua inſtitutione noluit aliam eſſe materiam ſacramenti matrimonij, niſi eum qui veré contractus eſt, & ex natura ipſius, & ex diſpoſitione legum. In quo vides longe diuerſam eſſe rationem in hoc caſu, & in eo qui adducitur in argumento. Et explicatur magis diſcurſu, quē proponit Valentia. Nam qui ita conſentit, vel ſcit, & cogitat, tunc eiuſmodi conſenſum eſſe iure inualidum ad matrimonium, vel neſcit, aut non cogitat. Si ſcit, & cogitat, non vſurpabit tunc verba illa tanquam ſacramenti formam, ſed vt quantum eſt ex ſe declaret ſimpliciter, ſe conſentire in illud, quod à ſe extorquetur, atque ita non peccabit. Verba enim formæ ſacramenti alicuius inualidè vſurpari, tunc ſolùm peccatum eſt, quando ex certa intentione vſurpantur alioqui vt forma, ſecus verò ſi alia ratione vſurpentur. Non enim eſt peccatum quod ad conſecrationem attinet, vſurpare illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, quando nō ad conſecrandū, ſed ad alium finem commemorantur. Cùm ergo in eo caſu proferens verba matrimonij, non intendat proferre formam ſacramenti, neque ſacramentum conficere, planè non eſt peccatum ſacrilegij. Si autem quis neſcit conſenſum illum eſſe inualidum, aut etiamſi ſciat, tamen de ea re non cogitat, ea ignorantia vel incogitantia excuſabit illum à peccato ſacrilegij. Nam in tanta perturbatione animi, & graui imminente periculo, facile erit adeſſe inconſiderationem inuincibilem in illo caſu, ſiue alioqui diſpoſitio illa iuris ſciatur, ſiue quomodocunque ignoretur.

Digitized by Google

CAPVT XVII.

An ſi contracto matrimonio ex metu, ſequantur ſufficientia ſigna conſenſus, ratificetur matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur ſtatus quæſtionis, n. 1.
Copula ratificari matrimonium ex metu, ſi illa iã eſt ſine metu, vbi locum habet, n. 2.
Item cohabitatione, & quid requiratur, n. 3.
Item illis actibus quibus ſponſalia iure antiquo tranſeunt in matrimonium, n. 4.
Quid ſi ea ſigna ex metu fiant, prima ſententia, num. 5.
Alia verior, num. 6.
Obijcitur, & diluitur, num. 7. & 8.
Argumenta primæ ſententiæ diſſoluuntur, n. 9.

1. EXplicabo primò quem effectum habeant, quãdo ipſa ſigna ſine metu fiunt: deinde quando etiam eadem ſigna adhibentur ex eodem metu. Sed ante omnia ſupponamus hanc quæſtionem potiſſimùm habere locum in his regionibus, vbi decretum Tridentini de matrimonijs clandeſtinis nondum obſeruatur, & etiam vbi receptum eſt, ſi ea ſigna adhibeantur coram parocho, & teſtibus iuxta ea, quæ dicam infra lib. 5.

2. Inprimis ergò certum ſit poſt matrimonium metu contractum copula animo maritali facta ratificari matrimonium, iuxta ea, quæ diximus ſupra lib. 2. cap. 12. ſi enim copula reputatur ſignum ſufficiens matrimonij, vt faciat ſponſalia in matrimonium tranſire, idem dicendum eſt in illo caſu. Eſtque communis Doctorũ ſenſus, quos refert, & ſequitur Thom. Sanchez lib. 4. diſp. 18. num. 2. Notandum tamẽ quod ſi quis putauerit ſe obligatum eſſe ex priori contractu per metum inito, & ex hac ignorantia cognoſcat vxorem, non eſſe cẽſendum matrimoniũ ſubſecuta copula, quia in hoc caſu copula illa non eſt ſignum noui conſenſus ad contrahendum adhibiti, cùm ille ex ignorantia putet validum eſſe primum contractũ. Quæ fuit doctrina ſupplementi Gabrielis loco intra citando, & de qua agemus iterum poſtea in fine huius libri.

3. Secundò certum eſt etiam per cohabitationem ſpontaneam ratum haberi matrimonium ex metu factum cap. *ad id, de ſponſalibus*, eſtque communis etiam Doctorum ſententia, quos refert, & ſequitur idem Author ibidem num. 3. Quæ enim recedere poteſt ab eo, qui vim intulit, & non recedit, ſatis indicat ceſſaſſe metum, & amoto metu conſentire, quod verum ad matrimonij valorem deſiderabatur. Vt autem ea cohabitatio cenſeatur ſpontanea, nõ requiritur, vt cũ copula cõiungatur, vt falsò exiſtimauit Innocentius in cap. *ad id de ſponſal.* & refellit idem idem Author numero 4. Requiritur tamen primò, vt is qui cohabitat ſciat primum matrimonium fuiſſe nullum, aliàs conſentiet ex errore, atque adeò nihil efficiet, vt capi dicere, & latiùs dicam infra. Deinde requiritur vt ea cohabitatio ſit diuturna. Quantum autem temporis intercedere debeat iudicis arbitrio relinquitur, qui id conſiderabit inſpecta opportunitate fugiendi, & temporis commoditate. Si enim opportunitate exiſtente, & etiam ſufficienti tempore ad fugam honeſtè, & iuxta qualitatem perſonæ fugientis capeſſendam, non receſſit, ſignum eſt metum abſceſſiſſe, & velle ex conſenſu cohabitare. Quibus conſonant ea quę habet Farinacius 1. p. praxis, q. 35. num. 38. & 39. Denique requiritur conſequenter, vt ceſſet timoris cauſa, dum cohabitat, durante enim cauſa metus, durat metus, quamuis actus externus omninò liber videatur, vt docet communis Doctorum ſententia, quos idem Author refert & ſequitur diſput. cit. num. 7. vnde fit neceſſariũ etiam eſſe, vt ceſſauerint etiam cum cauſa metus alia impedimenta, licet enim cauſa metus ceſſaret, ſi tamen alij, vt conſanguinei diſceſſum impediant, ſatis eſt d ſeedat quando per illos poteſt. Vnde Monachus non reclamans viuente patre non eſt in mora eo mortuo non reclamans, ſi ab alijs Monachis non eſt datus locus reclamandi, vt conſulit Nauarrus commentario 4. de regularibus cap. *ſtatuimus*, num. 19. quæſt. 3. nu. 71. Ex quo fit cum eodem Thoma Sanch diſp cit. num. 9. & 10. vt illis actibus cenſeatur ſufficienter purgari metus, neceſſarium eſſe ita liberè fieri, vt non poſſit interpretari alia ratione vel obligatione factos eſſe, vt conſtat in ſolutione vſurarum ex obligatione iuramenti: ſolutio enim illa non eſt ſignum libertatis ſufficientis ad donationẽ, quia interpretari poſſumus factum eſſe ex obligatione religionis iuramenti, & eius reuerentia. Sed deciſiones Rotæ quæ plenè explicant purgationem metus retuli ſupra cap. 14. numero fin.

4. Denique certum ſit illis actibus, quibus ſupra lib. 2. ſufficienter diximus ſponſalia tranſire in matrimonium, aut conſenſum de præſenti prius inualidum, fieri matrimonium, eiſdem etiam ratificari contractum metu initũ, ſi poſtea ſine metu adhibeantur iuxta ibidem dicta. Quod quidem locum habet vbi non viget Tridentini decreti obſeruatio. An verò idem dicendum ſit, vbi obſeruatur, dicam infra ſuo loco.

5. Sed tota difficultas eſt, an ſi ea ſigna etiam ex metu adhibeantur, matrimonium ratum habeatur. Prima ſententia affirmat matrimonium conſummatum copula etiam ex eodem metu prouenientе eſſe validum. Sic docet Paludanus in 4. diſt. 29. art. 4. cõcluſione 3. Soto.

Digitized by Google

3. Soto ibid. quæſt. 1. art. 3. circa fin. Couarruuias 2. part. de matrimonio cap. 4. & alij quos refert Thomas Sanchez diſp. 18. num. 13. Probant primò ex cap. *ſignificauit, de eo qui duxit*, vbi dicitur quod ille qui cum prima coacte contraxit, poſſit validé cum ſecunda contrahere, niſi copula interuenerit cum prima. Secundò, quia niſi eſſet validum, copula eſſet peccatum: ergo non fieret ex metu viri conſtantis, atque adeò talis metus non poſſet annullare matrimoniũ, quia non eſt viri conſtantis.

6. Oppoſitam tamen ſententiam tenet Ricardus in 4. diſt. 29. art. 2. quæſt. 2. Supplemẽtum Gabrielis art. 3. dub. 2. Nauarrus in ſumma cap. 22. num 51. Valentia diſp. 10. generali quæſt. 3. puncto 2. §. 4. ſequitur Ægidius diſp. 28. dub. 4. num 42. Thomas Sanchez diſp. cit. extatque nobis elegans deciſio Rotæ apud Farinacium lib. 2. deciſ. 265. quam omnino vide. Et mihi placet hæc ſententia, quamuis diſpliceant nonnullæ rationes ex illis, quibus probat Thomas Sanchez, ſupponit enim in illis matrimonium ex copula per metum conſummatum irritari per Eccleſiam, cùm tamen non irritet Eccleſia, ſed indicitur irritum, vel quia non adeſt conſenſus, vel quia ille non eſt ſufficiens etiam cum copula, iuxta ea quæ dixi ſupra iſto li. cap. 14. cùm ſermo eſſet de matrimonio per metum contracto. Probatur ergo hæc ſententia hac vnica ratione. Quia metus cadens in virum conſtantem reddit nullum matrimonium. Sed hic metus talis eſt, quantũ ad extorquendum conſenſum quem ſequatur copula. Ergo illud matrimonium eſt nullum defectu conſenſus. Igitur quæ ſequitur copula, non facit matrimonium, cùm deſtituatur conſenſu ſufficienti, quia contractus præcedens nullus omninò fuit, & ita dicendum eſt copulam poſtea ſubſecutam coactam fuiſſe, ex metu tamen cadente in virum inconſtantem, cõſtans enim ſemper operatur illæſa virtute, illa autem copula fornicaria fuit.

7. Sed dices. Ergo matrimonium fuit validum, ſiquidem metus fuit ſolùm cadens in virum inconſtantem. Soto loco citato, & Recentiores alij exiſtimant vtranque partem eſſe probabilem ob iſtud argumentum. Verũtamen hoc argumentum nihil contra nos probat, quia metus ille ſolùm fuit viri inconſtantis reſpectu copulæ, at reſpectu prioris contractus verè fuit metus cadens in virum conſtãtem. Quare prædictæ noſtræ probationis vis in hoc conſiſtit, aut ad hanc formam reduci poteſt. Vel quando copula fit ex metu, interuenit tunc maritalis affectus, vel non. Si hoc ſecundum, copula tantùm non facit matrimonium ex omnium ſententia, quia non eſt conſenſus, & illa eſt fornicaria. Vel etiam tunc eſt affectus, & conſenſus maritalis, & ille ex metu nõ ſufficit ad matrimonium, ſicut neque quem antea extorſerat metus. Vnde etiam ea copula ex eo affectu fornicatio eſt, niſi ex ignorantia accedens excuſetur, putans ſecutus opinionem probabilém, eam ſufficere ad matrimonium. Itaque contractus ille matrimonij etiam in eo caſu nullus eſt, ex eo quod, quamvis inconſtãs fuerit in eligendo copulam ad euitandum metum, defuit tamen cõſenſus ad matrimonium neceſſarius.

8. Quod ſi dicas. Saltem conſenſus explicatus per copulam faciet matrimonium, cũ copula interdum ſit ſignum talis conſenſus, & reſpectu illius metus ille ſit viri inconſtantis. Reſpondetur tamen copulam non eſſe ſignum expreſſiuum conſenſus coniugalis, neque per illam ratificari ſponſalia, etiam quando ſponſalia facta ſunt liberé, niſi copula ipſa omninò voluntaria ſit, & procedat ex conſenſu maritali, alias non eſt ſignum voluntatis concedẽtis plenum corporis vſum, qualis eſſe ſolet inter coniuges. Quæ doctrina aduertenda eſt pro ſolutione rationis primæ ſententiæ, quæ multum negotij exhibuit nonnullis Doctoribus, & illuſtranda illis, quæ dixi ſupra lib. 2. cap. 12. de copula ſigno matrimonij.

9. Ad fundamenta primæ ſententiæ reſpondetur. Ad primum ex cap. *ſignificauit*, dico ibi ſermonem eſſe non de copula ex metu facta, ſed omninò libere ſecuta, & in eo caſu præſumit forum exterius repetitum eſſe conſenſum ſufficientem, vt colligitur ex citato c. 2. & docet. Couarr. 2. p. de matrimonio c. 3. n. 2. & alij. Pro foro autem interiori ſemper conſiderandum eſt, an re ipſa habuerit verum cõſenſum. Sed obijcit Couarruuias ſemper ex ſubſecuta copula præſumi eſſe matrimonium, ne præſumamus illum peccare. Hoc tamen nullius momenti eſt, quia vt dixi ſupra lib. 2. c. 12. copula in tantum eſt ſignum matrimonij quatenus omnibus conſideratis ſignificat priorem voluntatem ſponſalium proceſſiſſe ad plenum vſque conſenſum, qualis eſſe ſolet inter coniuges, hoc autem, vt dictum eſt, non ſignificat quando copula ex metu fit. Ad ſecundum conſtat ex dictis. Atque hæc quę hactenus de copula diximus, fortiori ratione intelligenda ſunt de cohabitatione, & alijs ſignis matrimonij, quando ex metu procedunt.

CAPVT XVIII.

An matrimonium ex leui metu contractum valeat iure naturali, & poſitiuo.

SVMMARIVM.

Prima ſententia, n. 1.
Secunda verior non vitiari matrimonium ex leui metu, n. 2.
Probatur ex iure, n. 3.
Ex ratione, n. 4.

Propo-

Proponuntur quatuor rationes primæ ſententiæ, & diluuntur, n.5.6.7.& 8.

Idem dicendum iure poſitiuo, n.9.

1. AGimus de metu, qui inſpectis omnibus circunſtantijs reputatur leuis. In quo prima ſententia affirmat leuem metũ reddere nullum matrimonium, quando reuera ita extorquet conſenſum, vt ſine eo metu non fieret. Hanc tenent non pauci Doctores. Gabriel in 4. diſt. 29. quæſt. 2. art. 2. concluſione 4. Nauarrus in ſumma cap. 17. num. 29. & cap. 22. num. 51. notabili 1. Couarruuias p. 2. cap. 3. §. 6. num. 4. & alij quos refert Thomas Sãchez diſput. 17. num. 2. Fundamenta horum Doctorum proponam poſteà, atque diſſoluam. Hanc ſententiam Thomas Sanchez ibidem nu. 4. fatetur eſſe ſatis probabilem, & ſuſtinendo matrimonium ex graui metu eſſe irritum iure naturæ maiorem probabilitatem habere.

2. Cęterùm verior eſt ſecunda ſententia, quæ docet matrimonium ex metu leui contractum, etiamſi is metus dederit cauſam contractui, valere quidem iure naturali, & poſitiuo. Quæ ſententia communis eſt Theologorum, & Iuriſperitorum, quos laté refert & ſequitur Thomas Sanchez ibidem. num 3. & Rebellus lib. 2. cit. qu. 11. ſect. 1. concluſ. 3. qui rectè limitat, niſi fortè ex aliquo accidenti contingat, eo metu leui conſenſum omnino tolli. Probat Thomas Sanchez non alia ratione, niſi quia Eccleſia non irritauit matrimonium contractum ex leui metu, irritauit autem contractum ex metu graui. Sed hæc ratio inſufficiens eſt, cùm iam ſupra, cap. 15. oſtenderimus matrimonium ex metu graui celebratum non eſſe irritum iure tantum Eccleſiaſtico, ſed naturali. Quare aliunde hæc ſententia probanda eſt.

3. In primis igitur probo ex ipſo iure Eccleſiaſtico, vrgendo rationem allatam, capite citato. Quia ius Eccleſiaſticum, dum dicit matrimonium ex metu graui contractum nullũ eſſe, non conſtituit in eo nouam legem, ſed tãtùm explicuit iuris naturalis rationem, ſecundùm quam non eſt ſufficiens ad matrimoniũ conſenſus extortus metu graui. Sed Eccleſia eam declarationem non fecit pro matrimonio contracto ex leui metu, ſed ex graui. Ergo ſenſit iure naturali non eſſe irritum matrimonium ex leui metu. Maiorem huius argumenti probaui ſupra capite citato. Minorem verò facilé probare poſſumus ex capit. *conſultationi, & cap. veniens 2. de ſponſalibus*, vbi dicitur, audiendum eſſe eum, qui allegat metum cadentem in virum conſtantem. Quod ſi ſentiret Eccleſia matrimonium ex leui metu non valere, pręciperet etiam audiri ne in concubinatu remanerent. Ad huius autem probationem non vtor, *cap. 1. & cap. penult. de his quæ vi*, quibus vtitur Thomas Sãnchez, quia in illis agitur de nullitate profeſſionis ex graui metu: & quamvis profeſſio iure naturæ graui metu facta non valeat, vt dixi ſupra, attamen non eſt ſimilis contractui matrimonij, in quo datur res pro re, ſed in quo datur promiſſio pro traditione.

4. Deinde etiam probo iſta conſideratione. Quia in matrimonio non deeſt titulus ſufficiens, vt transferatur dominium, cùm detur corpus pro corpore, ſi adſit voluntarium, quod exigit ſpecialis natura huius contractus. Videamus ergò an ſpeciali rationi huius contractus repugnet voluntarium cum leui metu. Coniugium quidem perpetuum eſt, & indiſſolubile: At leuis metus non obſtat perpetuitati coniugij, quia ſicut facili negotio concipitur, facili etiam negotio depellitur. Matrimonium prætera eſt vinculum mutui amoris. At quominus inter aliquos oriatur amicitia, non obſtat leuis metus, ſicut, nec leues offenſæ ex natura ſua diſſoluunt amicitiam. Pari etiam ratione non videtur obſtare educationi prolis, nec eſſe magni alicuius damni occaſio, qui enim leuis metus cauſa rixas excitaret, impudens iudicari deberet. Adde liberorum procreationem non eſſe primarium finem matrimonij. Nulla ergo ratio eſt, propter quam dicamus leuem metum pugnare cum natura matrimonij. Horum autem omnium ratio deſumitur ex his, quæ dixi ſupra: quia qui operatur ex metu leui, non dicitur neque vi, neque metu operari, vt dicebat I. C. quia habet in ſua poteſtate ſufficiens principium, quo poſſit metum repellere, cùm operetur imprudenter, imprudentiam autem, cùm vitium ſit, expellere poteſt. Quare qui cùm adeò facile ſe eo metu liberare poſſit, non liberat, iure optimo cenſetur liberè operari. In quo vides, etiamſi cenſeamus contractum matrimonium ex graui metu iniuſtè illato nullum eſſe naturali iure, non ſequi vllo pacto non valere, ſi ex metu leui fiat, vt falſò dicebat Thomas Sanchez loco citato.

5. Sed vt nihil ſcrupuli inijci poſſit his, qui noſtra probauerint, videamus, quæ ſint illæ rationes primæ ſententiæ, propter quas Thomas Sanch. iudicat ſatis eſſe probabilem. Prima ratio eſt, quia cæteri contractus ex metu leui celebrati ſunt inualidi in foro conſcientię, in hoc ſenſu, vt per illos adquiſita ſint reſtituẽda, quia non ſunt plenè liberi. Sed matrimonium maiorem petit libertatem. Ergò à fortiori irritabitur ex metu. Et confirmatur, quia idem metus ſufficiens ad cæteros contractus reſcindẽdos annullat matrimonium. Sed cæteri contractus metu leui reſcinduntur in foro conſcientiæ. Ergo & matrimonium. Sed facilè diluitur hoc argumentum iuxta dicta ſupra. Nam cæteri contractus ex metu leui facti neque iure naturali neque poſitiuo reſcindendi ſunt, neque quod leui metu habetur eſt reſtitutioni obnoxium, aliàs non valeret, vt iam ſupra non ſemel oſtenſum eſt. Quare aſſumit hoc argumentum principium omninò falſum, neque

ſatis

Digitized by Google

ſatis cum eorum Doctorum doctrina cohærens.

6. Secunda ratio. Quia ius conſtituens diſcrimen inter metum grauem, & leuem, nititur præſumptioni, præſumit enim metum grauem cauſam eſſe actus, qui ex metu fit, leuem autem minimè. Ius autem innitens præſumptioni, non habet locum in foro conſcientiæ, ſi ſtet veritas in contrarium *cap. tua, & cap. ſi qui fidem, de ſponſal.* Ergo ſi metus ille leuis fuit cauſa matrimonij, revera nullum erit. Hoc etiam argumentum ex dictis facilè diluitur. Dico enim primò nullitatem contractus matrimonij ex graui metu celebrati non eſſe ex ſola diſpoſitione iuris poſitiui, quod poſſet inniti præſumptioni, ſed ex ipſo naturali iure, quod veritate tantùm nititur: ius autem poſitiuum ſolùm declaraſſe diſpoſitionem iuris naturalis, vt probatum eſt ſupra cap. 14. & eodem iure naturali valere matrimonium ex leui metu inſpecta etiam rei ipſius veritate. Cuius ratio colligenda eſt ex dictis: quia non præſumitur, ſed revera ita eſt eum, qui ex graui metu contrahit, ex metu operari, cùm non ſit in eius poteſtate grauem illum metum expellere, & præterea etiam ex eo metu operans ſit conſtãs. At cùm operatur ex leui metu non præſumitur, ſed revera ita eſt illum non operari ex metu, neque leuem metum dediſſe cauſam cõtractui, quia facilè in ſua poteſtate habet illum à ſe repellere.

7. Tertia ratio eſt, quia ideò minor metus ſufficit in fæmina vt ſit grauis, irritetque matrimonium, quàm in viro, quia propter ſubiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quem maior in viro. Ergo ſi leuis metus eundem effectum coactionis, & ablationem plenitudinis libertatis operatur in fæmina, vel in homine imbecilli, irritabit ſimiliter matrimonium. Vnde vir inconſtans ita cogetur per leuem metum, atque conſtans per grauem. Neque inter eos diſtat in conſenſus coactione, ſed in motiuo, conſtans enim nõ timet ex leui æſtimatione, qua inconſtans terretur. Reſpondetur tamen rationem hanc leuis eſſe momenti. Nam intra terminos grauis metus minus motiuum ſufficit in fæmina quã in viro, dummodò tamen maneat operatio intra terminos prudentis, atque conſtantis fœminæ, vt dixi ſupra cap. 2. At quando metus leuis eſt, non habet eundem effectum, idque maniſeſtè conſtat, quia in ſua poteſtate habet leuem metum repellere. Quare ſi non repellit, ideò eſt, quia nõ vult repellere, ac proinde inconſtans eſt, & imprudenter agit.

8. Vltima iſtorum ratio eſt. Quia ideò metus grauis irritat matrimonium, quod plenam conſenſus libertatem impediat in viro conſtãti. Ergo ſimiliter irritabit metus leuis tantùm libertatis auferens in viro, qui naturâ ſua non eſt adeò conſtans. Vnde in hoc caſu videtur etiam locum habere ratio Pontificis *c. cum locum, de ſponſal.* Reſpondetur tamen verum eſſe ob eam rationẽ reddi nullum matrimonium ex metu graui contractum; negamus tamen eandem rationem locum habere, quando interuenit leuis metus. Neque enim is metus aufert plenam libertatem ex ſua ratione, ſed ex culpa operantis. Nam cùm is in ſua poteſtate habeat poſſe repellere metum leuem, non poteſt dici operari ex eo, ſed ex mera ſua voluntate. Vnde nunquam iſte metus leuis dat cauſam contractui, ſi rectè conſideretur. Quod autem inconſtans eo moueatur, non efficit, vt geſtum illud re ipſa dicatur vi aut metu fieri, poteſt enim, & debet prudenter operari, & vt operaretur prudenter, in ſe habet principium repellendi metum, quod ſecus eſt in metu graui iniuſtè illato.

9. Ex his denique colligitur idem dicendum eſſe iure poſitiuo, ſcilicet valere matrimonium ex metu leui, vt cõſtat ex prima probatione noſtræ ſententiæ.

CAPVT XIX.

An metus iuſtè illatus reddat nullum matrimonium?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Prima regula, n. 2.
Valet matrimonium eius, qui ex metu gehennæ contrahit, vel ſimili, n. 3.
Item eius, qui in carcerem coniectus eſt, ſi non ob eum finem coniectus eſt, n. 4.
Item matrimonium obſeſſi cum filia obſidentis, numero 5.
Item eius matrimonium, qui vt euadat mortem, quam Rex iuſtè minatur, offert matrimonium, num. 6.
Secunda regula, n. 7.
Valere eius matrimonium, qui iuſtè ob eum finem mittitur in carcerem, n. 8.
Item ſi vt mortem euadat, ex aliquarum regionum conſuetudine ducat meretricem, n. 9.
Item ſi deprehenſus in ſtupro offerat matrimonium, dummodo id non faciat ex minis mortis, num. 10.
Quid quando iudex infert eum metum tantùm iuſtè ſecundum allegata, & probata, n. 11.
Tertia regula, n. 12.
Si iudex promittat impunitatem mortis, quem iuſtè damnare poterat, ſi ducat eius filiam, non valet, n. 13.
Idem ſi iudex deprehenſum in ſtupro cogat ducere, ſi volentem illam cognouit, n. 14.
Idem de medico, qui minatur ſe deſerturum infirmum, n. 15.
Quando liceat Principi impedire ſubditorum coniugium coactione, n. 16.

Poſſe

Digitized by Google

Poſſe etiam, ſi iuſta ſubeſt cauſa, quando tantùm cogit ne contrahat cum aliqua, n.17.

Idem dicendum de Magiſtris militiarum cõparatione ſuorum militum, n.18.

1. HVius rei deciſiò facilè colligi poterat ex dictis ſupra cap. 13. Sed vt magis in ſpeciali explicetur, & vt varijs corollarijs deductis elucidetur, in quibus nõ omnes conueniunt, ideò ſigillatim hoc loco rem hanc examinare placuit, procedemuſque eiſdẽ regulis, quibus cap. cit. rem. iſtam in alijs contractibus explicuimus.

2. Prima ergo regula ſit: *Siue ex metu iuſtè, ſiue iniuſtè incuſſo, ſiue ab intrinſeco aliquis timeat damnum aliquod, quod vt euadat ipſe offerat contrahere, & contrahat matrimonium, valet iure naturali, & poſitiuo.* Sic etiam docet Rebellus dict. quæſt. 11. ſect. 1. nu. 13. & 14. & in hoc conuenit etiam nobiſcum Ægidius diſput. 28. dub. 1. concluſio. 4. quamvis in nonnullis huius regulæ exemplis non conueniat. Ratio autẽ manifeſta eſt. Quia quando metus eſt ab intrinſeco, non dicitur aliquis ex metu agere ea ratione, quia poteſt à ſe eum metum repellere benè & ex virtute operando. Quando verò eſt ab extrinſeco, ſi metus eſt iuſtè incuſſus, ipſe etiã ſibi metum infert, vt dicebat I. C. in dict. *l. ſi mulier de eo quod metus cauſa.* Si autem eſt incuſſus iniuſte, & non ad eum finem reuera inijciens metum non eſt cauſa illius actus, vt loco citato explicatum eſt.

3. Hinc infertur primò matrimonium ex metu Gehennæ vel mortis ſubitæ, vel naufragio impendente, vel ægritudine vrgẽnte contractum cum concubina, valere quidem propter rationem dictam. Poteſt enim ſe eo metu liberare, cùm ſit ab intrinſeca cauſa, & non extrinſeca. Sic docet citatis multis Thomas Sanchez lib. 4. diſputat. 12. num 14. Idem dicẽdum cum eodem Authore num. 5. & alijs quos citat, de eo qui ducit vxorem, quia Medicus dicit moriturum ægrotum ex humoris abundantia, niſi copuletur vxori.

4. Secundò colligitur valere etiam matrimonium detruſi in carcerem, qui non ob eum finem coniectus eſt, etiamſi ille faciat vt carcere liberetur. Non dico modò, ſi contrahat cum filia iudicis, aut ad inſtantiam iudicis, de eo enim dicam ſtatim. Vt enim ſupra docuimus, contractus incarcerati etiam iniuſtè, qui non fiunt cum incarcerante, neque ad inſtantiam incarcerantis, valet ex Farinacio prima parte dict. quęſt. 35. Valet etiam matrimonium captiui apud hoſtes ex eodem fundamento, in quo minùs benè locutum eſſe Innocentium docet Thomas Sanchez ibidem num. 7.

5. Tertiò infertur, valere etiam matrimonium obſeſſi cum filia obſidentis, vt liberetur obſidione, ſi non ad eum finem obſideatur, etiamſi iniuſta ſit obſeſſio. Ille enim à periculo, in quo eſt, liberari deſiderat. Atque idem eſt à fortiori dicendum, ſi iuſta obſeſſio ſit. Sic docet Thom. Sanch. diſp cit. n. 13. Rebellus d. qu. 11. ſect. 2. n. 5.

6. Quartò infertur, ſi Rex deprehenſo in homicidio, vel alio crimine, propter quod iuſte poſſet occidere, minetur mortem, & per ſe tantùm intendat pro crimine ſupplicium ſumere, tu verò, vt mortem euadas, ſponte eandem fœminam poſcas in vxorem, quamvis ſcias non aliter condonandam eſſe pœnam, matrimonium valet, vt docet Rebellus loco citato numero 14. in fine, propter eandem rationem.

7. Secunda regula eſt. *Quoties metus infertur iuſtè ad extorquendum matrimonium, quia ordo iuſtitiæ poſtulat vt cogatur, vel vt fiat in compenſationem, valet matrimonium.* Ita docent non pauci, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez diſput. 13. citat. à n. 3. Ratio eadem eſt. Quando enim iuſtè metus infertur, nõ extorquetur cõſenſus iniuſtè, nec per iniuriam, & is qui cogitur non eſt rationabiliter inuitus, quandoquidem iure cogitur, & ille in non parendo recedit à iure & æquitate. Vnde ipſe potiùs ſibi metum infert, vt explicui ſupra. Eadem regula cõſtat ex *cap. 1. et 2. de adulterijs, & cap. ex literis 2. de ſponſal.*

8. Ex qua regula colligitur primò iuſtè poſſe aliquem detrudi in carcerem, vt contrahat matrimonium, quando fidem dedit, & validum erit eiuſmodi matrimonium, quia iuſtè in eo caſu inferri poteſt metus ad illum finem. Nec verò neceſſaria erit quorundam iudicum cautela, qui incarceratum extra carcerem conſtituunt, ſub cuſtodia tamen, & ab eo ſic extra carcerem poſito contractum exigunt, quàm cautelam reprobat multis citatis Farinacius dict. quæſt. 35. nu. 5. Si enim iniuſtè exigeretur conſenſus, illa cautela nihil prodeſſet, neque ob id liberè contrahere diceretur. Nam donec contrahens cuſtodem habet, ita vt non poſſit ire liberè quo velit, dicitur eſſe in carcere *l. qui neque, D. de verborum ſignifi.* Dicitur enim detineri ille, qui non poteſt recedere, & qui non eſt in libertate ſua, ſed ſub cuſtodia, adhuc dicitur incarceratus, & in vinculis. Facit etiam text. in *l. ſuccurritur, D. ex quibus cauſis maiores,* vbi carceratus dicitur, qui abire non permittitur. Eandem etiam cautelam reprobat Thom. Sanchez diſp. citat. num. 4. Atque eodem modo iudicandum eſt, quando aliquis per excommunicationem cogitur aliquam ducere, cum qua ſponſalia contraxit, vt docet idem Thom. Sanch. ibidem n. 6. Eſt enim illa excommunicatio iuſta, & metus infertur ab intrinſeco: iuſtæ autem excommunicationis metum grauẽ non eſſe oſtendi ſupra iſto libro.

9. Secundò colligitur, quod ſi quis, vt mortem euadat, ad quam damnatus eſt, ex aliquarum regionum conſuetudine, vel ſtatuto ducat meretricem, valet matrimonium, cenſetur

Digitized by Google

ſetur enim à Republica ea ſufficiens compenſatio delicti. Compenſatio autem facta ab incarcerato etiam ex metu ad id incuſſo, quando expediens iudicatur, valet, vt dixi cum Farinacio loco cit. Idem dicendum, ſi illi, qui capite plectendus eſt ob homicidium probatum legitimè, promittatur impunitas, ſi ducat filiam occiſi, vel vxorem defuncti, eſt enim compoſitio facta iuſte per iudicem, valetque etiamſi, vt matrimonium fiat, damnetur ad morte, dummodo damnetur iuſtè. Si enim iniuſtè damnetur, contrahet ex metu cadente in virum conſtantem. Atque ex hoc capite probanda eſt, quæ multis in locis viget de eo conſuetudo, quam probat etiam idem Thomas Sanchez ibidem n.10. Valentia diſp.10. generali quæſt.3. puncto 2. verſiculo *Tertio ſequitur*. Quam conſuetudinē ideò defendi dicit Thomas Sanchez, quia metus iam conceptus aufertur ea impunitate oblata ſi nubat. Melior tamen mihi videtur ratio, quia licet iudici compellere etiam ad compoſitionem iuſtam, magiſtratus enim vim non infert, vt dicebam ſupra. Vnde Nauarrus, quem refert idem Auctor loco citato ſcribit ſolere Pontifices ſub eadem conditione, aut ingrediēdi religionem pœnas debitas remittere.

10. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe, ſi deprehenſus in ſtupro offerat conſanguineis matrimonium cum illa, vel in adulterio deprehenſus offerat matrimonium cum aliqua conſanguinea mariti, dummodo id non faciat metu mortis inferendæ à conſanguineis, vel à viro. Is enim metus eſset illatus iniuſtè, cùm non poſſint iuſtè occidere, ſed tantùm comprehendere, & iudici prodere. Valet autē in eo caſu matrimonium huiuſmodi, quia offertur vel exigitur in præmium, ne prodatur vel accuſetur, quod iuſtè facere poterant, quia ibi potiſſima eſt iniuria conſanguineorum vel mariti, & cōtendere debet iudicis ſententia, vt illa iniuria compenſetur. Quare ſi ſine ſententia compenſationem offert, quam Leſſius iudicat ſufficientem, nihil agitur contra bonos mores. In quo vides latum eſſe diſcrimen inter hunc caſum, & eos, de quibus agitur in *l. timorem, et l. iſti quidem D. de eo quod metus cauſa*, vt iam ſupra explicatum eſt. In huius illationis doctrina conuenit etiam nobiſcum Ægidius diſp.28. cit. dub.2.

11. Quartò infert Thomas Sanchez diſp. 13. cit. num.8. non tantùm valere matrimoniū quando iudex reuera iuſtè infert metum ad eum finem, ſed etiam quando infert iuſtè tantùm ſecundùm allegata & probata, vt ſi cogat aliquem ad ducendam vxorem illam, cui fidē dedit, ſed poſt fidem datam illa cum altero rē habuit, cùm tamen probari non poſſit. Ego tamen exiſtimo in hoc caſu matrimonium ex ea coactione contractum eſſe omninò nullum, quia reuera eſt vis & coactio ab extrinſeco, cū ea ſententia iudicis, quæ fundatur in peculiari præſumptione, omnino deficiat ea præſumptione deficiente, & ex conſequenti non obliget. Et quamvis ſit bellum iuſtum ex parte iudicis, id tamen eſt per accidens, & ratione ignorantię, nam etiam ex parte rei eſt bellum iuſtum innixum veritate ipſa, quæ præualet præſumptioni, vt alio explicamus loco.

12. Tertia regula eſt. *Quoties in eo metu inferendo, etiamſi iuſtam originem habuerit, aliquid ſit contra bonos mores, matrimonium ex eo metu contractum nullum eſt, perinde ac ſi fieret ex metu iniuſtè illato,* propter rationem dictam ſupra c. 13. quam ibi latè proſecuti ſumus. Atque iuxta hanc regulam intellexerim plures Doctores, qui docent etiam metum iuſtè illatum ad extorquendum matrimoniū illud irritare, quos refert Thomas Sanchez q.15. cit. n.1. licet ſine diſtinctione loquantur.

13. Ex hac regula colligitur in primis quod ſi iudex eum, quem iuſtè ad mortem damnare debuerat propter delictum contra ſe vel alios de Republica commiſſum, impunitate oblata inuitet, vt filiam ipſius iudicis ducat, nō valere matrimonium, vt docuit etiam Rebel. d. quæſt.11. ſect.2. numero 14. & 15. in quo non rectè locuti ſunt Thomas Sanchez diſp. 12. n. 10. Ægid. d. diſput.28. dub.1. concluſ.3. numero 10. Quia, vt conſtat ex dictis ſup. c.13. ille reuera tunc infert metum iniuſtè, abutiturque poteſtate, cùm non fiat vlla delicti compenſatio ratione cuius metus iuſtè poſſit inferri. Quare idem eſt, ac ſi incuteretur iniuſtè, in quo vides longè diuerſam eſſe rationem, cùm metus infertur, vt ducat filiam, vel vxorem occiſi, infertur enim ad compenſationem delicti, quæ vt diximus licita eſt. Quare cùm Rex vel iudex damnato ad mortem offert impunitatem, ſi ducat aliquam, quæ non eſt ducenda in compenſationem delicti, ſi rectè & attentè conſideretur, non tam aufertur metus iam antea conceptus, ſed infertur denuo, niſi faciat. Cōmune enim eſt omni, qui liberat metu ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè illato aliqua re oblata, vt auferat metum antea conceptum. Fauetque huic noſtræ ſententiæ ea doctrina, quam refert, & ſequitur Farinac.1.p.q.35. cit. num.30. vbi dicit contractus carcerati valere, quando carcer iuſtus fuit. Quam tamen limitationem intelligendam dicit, dummodo contractus fiant in carcerantis vtilitatem, non verò ſi fiant in fauorem officialis, vel iudicis, vel detinentis in carcere: Quia tunc licet carceratio ſit iuſta, promiſſio carcerati non valet. Et quidem in eo caſu eſt manifeſta etiam turpitudo ex parte iudicis, cùm non poſſit reum abſoluere à ſententia ſine iniuſtitia, ſed ideò abſoluat, vt nubat.

14. Secundò colligitur, ſi iudex deprehēſum in ſtupro carceri addicat, & obligare velit, vt eam quam volentem, & ſine fide data cognouit, ducat vxorem: non valere matrimonium, quia tunc metus eſſet grauis, & iniuſtè illatus, quia tantùm ex iure tenetur, vel

Digitized by Google

Quædam obſeruatio.num.6.
Matrimonium ex errore erga perſonam nullum eſſe iure naturæ, & poſitiuo.num.7.
Eleemoſynam ob paupertatem fictam donatam, nullam, niſi de animo donantis conſtet oppoſitum. num.8.
Idem de donatione titulo conſanguinitatis, aut amicitiæ, ſi nõ eſt amicus, nec conſanguineus.num.9.
Idem ſi Epiſcopus conferat beneficium cum ignorantia beneficij.num.10.
Idem quando cum falſo libello, tacenti quod de iure exprimendum erat, beneficium impetratur. num.11.
Quid dicendum in votis, cùm ex errore ſingularium concipiuntur.num,12.
Quis error in emptione vitiet.num.13.
Errorem virginitatis in ſeruo qui emitur accidentalem eſſe.num.14.
Obijcitur ex textu in l. quid tamen de contrah. empt.quorundam ſolutio reijcitur.n.15,
Aliorum etiam ſolutio reijcitur.num.16.
Reſpondetur ex propria ſententia, & remittitur maior explicatio.num.17.
Alia obiectio ex l. ſi ſterilis de actio. empti. numero 18.
Alia obiectio ex l. Labeo de contrab. emp. n. 19.
Alia obiectio ex eo quod in ſtipulatione, & pignoris datione error materiæ non vitiat.num.20.
Errorem concomitantem circa ſubſtantiam etiam obſtare matrimonio.num.21.

1 HÆC eſt ſecunda pars huius libri, in quo propoſuimus explicanda ea, quæ iure naturali pugnent cum matrimonij conſenſu. Dictum hactenus de metu, qui conſenſum tollit, dicendum in ſequentibus de errore. Qui quidem, vt eleganter docet D. Thom. in Additionibus q. 51, art.1. ideò pugnare dicitur cum matrimonio, quia aufert eius cauſam, ſcilicet, conſenſum, errantis enim nullus eſt conſenſus, cùm actus voluntatis ſine actu intellectus eſſe non poſſit, error autem aufert actum intellectus debitum, cùm ponat peruerſum iudicium, ex quo ſequitur conſenſus voluntatis diuerſus ab eo, qui ſequeretur ex recta cognitione & iudicio. Et quamvis quo ad hoc idem dicendum ſit de ignorantia, cùm auferat cognitionem, ſine qua non ſequitur actus voluntatis debitus, communiter tamen nomine erroris vtimur in ea ſignificatione, quia ea exiſtente ignorantia eſt etiã falſa cognitio in intellectu, quæ eſt error, ex quo ſequitur indebitus actus voluntatis. Solet autem communiter á Doctoribus diſtingui error perſonæ, error conditionis ſeruilis, error qualitatis intrinſecæ, ſcilicet pulchritudinis, vel virginitatis, & error etiam qualitatis extrinſecæ, ſcilicet, diuitiarum. Et quod attinet ad errorem conditionis ſeruilis, quia ille ſolùm eſt ex iure poſitiuo; vt error ſeruitutis eſt, cũ ſeruus iure inhabilis ſit ad contrahendum matrimonium cum ingenua in certis caſibus, de eo agendum eſt infra lib. 7. cùm dicemus, de his quæ pugnant cum matrimonio ex parte inhabilitatis perſonarum, de alijs autem in hoc libro. Spectat enim eorum tractatio potius ad hanc partem, in qua de pugnantibus cum legitimo conſenſu matrimonij agimus, quam ad aliam partem de inhabilitate perſonarum cõtrahentium.

2 Deinde obſeruandum eſt errore accidere poſſe, ita vt det cauſam actui, & illum antecedat, & ex eo errore ducatur agens, aut poteſt concomitanter ſe habere, cùm quis ita affectus eſt, vt etiamſi ſciret eſſe aliter, quam exiſtimat, aut ſibi perſuadet, nihilominus faceret, quæ latè à nobis in materia de peccatis explicata ſunt.

3 Eſt ergo communis certaque ſententia, pro qua non eſt neceſſarium Authores referre, quæ docet errorem antecedentem, id eſt, qui dat cauſam contractui circa ſubſtantialia, cuiusvis contractus, & ex conſequenti circa ſubſtantialia matrimonij, reddere illud nullũ iure naturæ. Vnde Diuus Thomas loco citato dixit errorem circa perſonam in matrimonio reddere illud nullum, idque iure naturæ ex defectu conſenſus, & habetur *cap. vnico 29. quæſt.1. & cap.tua nos de ſponſal.*

4 Poteſt autem contingere, vt aliquid ſit circunſtantia, & accidens reſpectu alicuius cõtractus, & tamen pertineat ad ſubſtantiam alterius. Perſona enim pertinet ad ſubſtantiam matrimonij, datur enim corpus pro corpore, & tamen accidentaria eſt in contractu emptionis, & venditionis: & qualitas eſt accidens comparatione matrimonij, & tamen pertinet ad ſubſtantiam contractus emptionis. Similiter etiam in alijs ſacramentis parum refert error perſonæ, neque eius error reddit inualidum ſacramentum, vt ſi quis exiſtimet ſe baptizare, vel abſoluere filium Petri, & baptizet vel abſoluat filium Ioannis, valet baptiſmus, vel abſolutio, at matrimonium error perſonæ nullũ reddit. Quia ad alia ſacramenta error perſonæ accidentariè pertinet, tantùm enim debet habere animum baptizandi præſentem, quicunque ille ſit, & idem eſt de abſoluente, & ordinante, alias ſe exponeret manifeſto periculo ſacrilegij aliter ordinans, vel abſoluens aut baptizans, vt rectè docet Petrus Ledeſma dict. q. 51.art.2.dub.2.ante ſolutionem argumentorũ. At in matrimonio cùm ſit contractus ad iuſtitiam pertinens, & qui verſatur circa corpora tanquam circa materiam, error in ea materia non poteſt non eſſe ſubſtantialis, & æqualitatem auferre, quam ſpectat ratio, & eſſentia contractus matrimonij. Atque id valdè præ oculis habendum eſt in vnoquoque contractu, vt intelligamus, quando dolus vel error ſit circa ſubſtantiam, quando verò ſit circa aliquod accidens, vt inde conſtet validum, aut nullum eſſe,

Digitized by Google

5 Sed in explicando, quomodo error dicatur dare cauſam contractui, diſſenſio eſt. Nam Syluester verbo *emptio*, num.20. Medina C. de restitutione quæſt. 34. Conradus quęſt. 54. Nauarrus in ſumma cap.23.num.82. Molina tom. 2.de iuſtitia diſp. 352. & nonnulli Recentiores cenſent tunc contractum, fore nullum, & dolũ incidere in contractum vel dare cauſam contractui, quando deceptus cognita veritate non conſentiret, vel quia tunc putant eſſe defectum conſenſus voluntatis, vt quidam dicunt, vel quia extorquetur iniuſte talis metus. At Soto lib.6.de iuſtitia q. 3.art.2. ſentit poſſe eſſe validum contractum, etiamſi cognita veritate deceptus non eſſet conſenſurus. Idem docuit Valentia 2.2.diſput.5. quæſt.20, puncto 4. Gabriel Vazquez 1.2.diſput.20.cap.3. Sed iudicandum eſſe validum contractum, quoties deceptio nõ eſt circa ſubſtantiam, licet ſit circa aliquod accidens. Quæ ſententia vera eſt, elucidanda tamen.

6 Vt ergo explicem, quid res habeat tam hoc cap. quam ſequenti, aduertamus in primis valde in his attendendum eſſe animum contrahentis, cũm huiuſmodi obligationes pendeant ex cõſenſu volũtatis. Vnde vt dicamus quid ſpectato iure naturę vim habeat, diuerſimode aliquis ſe habere poteſt in conſentiendo, cùm ignorat aliquid. Primò poteſt contingere, vt expreſſè feratur conſenſus in ſubſtantiam contractus, & tamen circa alias circunſtantias nihil expreſſè cogitet, ſicut neque de oppoſitis. Et in hoc caſu, ſi error ſit circa ſubſtantiam, vel circunſtantias ſubſtantiales, non valet proculdubio; quia error circa ſubſtantialia tollit conſenſum neceſſarium, & reddit õnino inuoluntarium, aufert enim ignorantia obiectum, in quo valde error à metu diſtinguitur. Metus enim non tollit obiectum, & ideo non reddit omnino inuoluntarium actũ, quin potius ratione alicuius vtilitatis, quæ verſatur in vitando malo imminente efficit, vt obiectum amplectatur. Inde eſt multa ex metu iure naturæ valere, at ex errore circa ſubſtantiam nihil eſſe validum. Non ergo valet argumentum ab vno ad aliud.

7 Ex quibus multa licet colligere doctrinæ cauſa. Primò colligitur matrimonium ex errore circa perſonam inualidum eſſe, non aliquo iure poſitiuo ſed naturali, & ita apud infideles etiam eſſe inualidum matrimonium ex errore circa ſubſtantiam, neque poſſe Eccleſiam efficere, vt matrimonium cum eiuſmodi errore initum ſit validum, cùm ſupplere non poſſit in hoc caſu defectum conſenſus, ſicut in alijs contractibus ciuilibus poteſt, vt ſtatim dicam. Quæ omnia docent ita communi ſenſu Doctores, vt neceſſe non ſit auctores referre: videantur tamen Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. diſp.18.n.12.14.15.& Petrus Ledeſma d.q.51.art.2.dub.2. Rebellus lib.3.de matrimonio, q.2. Ægidius diſput. 31.dub.1. concluſ. 1. Valentia diſput. 10.q.3. puncto 2. Toletus lib. 7.Summæ cap.7.

8 Secundò colligitur, ſi alicui donatur aliquid titulo eleemoſynæ, qui reuera non eſt pauper, ſed paupertatem fingit nulla donatio eſt, quia paupertas eſt circunſtantia ſubſtantialis pertinens ad obiectum eleemoſynę, que eſt ſubleuatio miſeriæ in egente & miſero. Sic Thomas Sanchez diſput. 18. cit. n. 24. & probabile putat Ledeſma q. 51 citata art.2.dub.3.in ſolutione ad 2.quamuis ipſe aliud ſentiat, ſine fundamento tamen, & Ægidius diſput. citata dub.1.nu.8.quamuis in eo pugnantia loquatur quod cùm credat ſecundùm communem modum dandi eleemoſynam validam eſſe, etiamſi non ſit verè pauper, quia tantùm intendunt, qui eleemoſynam conferunt, [illegible] uare miſeriam exiſtimatam; cùm hoc tamen addit pauperem teneri ad reſtitutionem, quod ſtare non poteſt, ſi eleemoſynæ donatio vera eſt. Noſtrã tamẽ ſententiam expreſſè docet Gabriel Vazquez 1.2. diſput. 30. cap.4. licet in opuſculo de eleemoſyna paulo aliter philoſophatus ſit, & ſequitur etiam Ludouicus Turrianus tomo 1. in 2.2. diſput.85. dub. 1. Non tamen negauerim, ſi conſtaret de animo donantis eleemoſynam, talem eſſe, vt vellet etiam donare, quãuis ficta & ſimulata paupertas eſſet, verum eſſe, quod habet Gabriel Vazquez in opuſculo de eleemoſyna, cap.3.dub.vltimo, & tunc valere donationem, quia in ea ſpecie paupertas non eſſet cauſa finalis, ſed impulſiua. At quando de animo non conſtat id quod dixi tenendum eſt cum alijs Doctoribus, quos ipſi citãt. Atque hanc ſententiam adeo veram exiſtimo, vt credam oppoſitam nihil probabilitatis habere, quam ſolus docuit Soto citatus ab iſtis Doctoribus, & ſecutus poſtea eſt Petrus Ledeſma loco citato. Neque obſtat, quod qui eleemoſynam confert; reſpiciat Deum; cuius intuitu confert. Deum enim reſpicit vt finem remotum, proximè vero ſubleuationem miſeriæ petentis, quæ tribuit ſpeciem actui & eleemoſynæ.

9 Tertiò colligitur, ſi aliquid donetur titulo conſanguinei aut amici, ſi re ipſa non ſit conſanguineus neque amicus, vitiatur donatio, & nõ ſubſiſtit. Sic docet Gabriel Vazquez, & Turrianus locis citatis. Ratio eſt facilis & aperta. Quia cùm hæc actio ex ſua ſubſtãtia pertineat ad pietatem, vel amicitiam, qua obſeruamus parentes, vel amicis benefacimus, amicitia vel conſanguinitas eſt circunſtantia ſubſtantialis eius actionis. Idem dicendum eſt, cũ donatur aliquid alicui pauperi titulo ſanctitatis qui ſanctitatem ſimulat, ea donatio non valet, vt docet Gabriel Vazquez de eleemoſyna c.9.dub.vltimo nu. 16. Ratio eſt, quia iam ille actus pertinet ad religionem, vel obſeruantiam; & licet ſanctitas eſſet accidentalis circunſtantia actus eleemoſynæ, eſt tamen ſubſtantialis actui obſeruantiæ, vel religionis.

Quartò

Digitized by Google

10 Quartò colligitur, ſi Epiſcopus conferat beneficium cum ignorantia beneficij, exiſtimans ſe aliud conferre, nulla collatio eſt ob eandem rationem, quia eſt error circa ſubſtantiam, vt in ſpecie docet Gabriel Vazquez illa diſp. 30. c. 4. An autem vitiet collationem ſimulata ſanctitas dicam c. ſequenti. Similiter, ſi Epiſcopus crederet ſufficientem ad beneficium, quia ſufficientiam ſimulauit, cùm reuera non eſſet, collatio erit nulla, & tenebitur reſignare, qui accepit, ex eodem fundamento. Quia dignitas perſonę pertinet ad ſubſtantialia in collatione beneficij, vt optime docet Gabriel Vazquez opuſculo cit. c. 3. dubio vltimo, n. 18.

11 Quintò colligitur, quod quando quis impetrat beneficium in petitione ſcripta oblata Pontifici, vel Prælato, vel impetrat reſcriptum ad aliqua, in quo aliqua cauſa exprimitur, vel ſubticetur, qua expreſſa vel non expreſſa non concederetur, talis impetratio eſt nulla. Quia cùm hęc impetrentur iuridice, Pontifex innititur veritati, & probationibus, & ſecundùm illas vult concedere, & iudicare, imo id aſſerit in reſcripto, *ſi preces veritati nitantur.* Idem dico de abſolutionibus à cenſuris, quæ impetrantur à iudicibus. Ratio huius eſt, quia licet alijs actibus ea ſit accidentalis circunſtantia, in huiuſmodi impetrationibus eſt ſubſtantialis, & ita facit nullam impetrationem, quia Pontifex concedens reſcriptum, vt innititur veræ probationi, & petitioni, ita etiam ſub eadem conditione concedit ſaltem virtualiter. Intelligimus autem quod neceſſe ſit etiam exprimere, quod iure requiritur, vt cognoſcatur a Pontifice; ea autē quæ vt iudex poſtulat iure cognoſcere, debent patefieri & ſubſtantialia iudicio ſunt, licet alijs actibus eſſent accidentalia. Sic eleganter docet Gabriel Vazquez opuſculo & dub. cit. num. 21. & 22.

12 Sextò etiam colligitur, quomodo ſit Philoſophandum in votis. In illis enim attendendum eſt quę ſit ſubſtantia, vel ſubſtantialis circunſtantia illius voti in ſingulari, licet accidētaria ſit rationi communi in illa materia. Nam ex vouentis intentione tantùm conſurgit obligatio. Vnde qui vouit exiſtimans obligationē non in eſſe voto, vel ignorans votum Deo fieri, nullum eſt votum; niſi adeſſet generalis intentio faciendi quod alij in eo caſu faciunt. Similiter, ſi aliquis voueat opus, exiſtimans eſſe facile, ſi reuera maior difficultas ſit, quæ alicuius momenti & conſideratione digna cenſeatur, aliter quam ipſe cogitabat, liber eſt à voto. Quia actio illa vouendi verſatur circa illā ſingularia, quæ reuera aliter ſe habent, quam vouens exiſtimabat. Item ſiquis vouit ingredi religionem aliquam, eamque non nimis aſperam eſſe credebat; ſi nimis aſpera ſit, non tenetur voto in eam religionem ingredi, neque in aliam, cùm de alia votum non emiſerit. Item ſi vouit religionem Carthuſianorum, exiſtimans eſſe vſum carnium in cibis, nulla eius voti obligatio eſt. Nam licet ſtatui ac voto religionis accidentaria ſit ea aſperitas maior vel minor; attamen cùm hæc actio circa ſingularia verſetur cum ſuis circunſtantijs, error ille pertinet ad ſubſtantiam huius voti.

13 Septimò colligitur eodem modo philoſophandum eſſe in contractu emptionis & venditionis. Si res ſit vitioſa, quod vitium ignoraui, nulla venditio eſt: nam in his contractibus, vt ſupra dicebamus, qualitas pertinet ad ſubſtantiam contractus. Vnde qui vendit lapidem ignorans eſſe gemmam, cùm tamen ſit, nulla venditio eſt, eſt enim ignorantia ipſius circa quid. Item ſiquis vendat rem ſacram vt profanam nulla ipſo iure venditio eſt, *l. qui officij, D. de con. capt.* quia res ſacra extra commercium eſt. *Inſt. de Rer. diuiſ.* In quo differt à venditione rei furtiuæ, quæ valet, vt dicam c. ſequenti, cuius diuerſitatis ratio eſt, quia vitium rei furtiuæ purgari poteſt: at piaculum eſt ſperare rem ſacram profanam futuram. Nullaque ea venditio eſt, quia eſt error circa ſubſtantiam rei quæ venditur, cùm omnino ſit extra commercium. Item ſiquis teſtator inſtituat hæredem eum, quem præſentem habebat, exiſtimans eſſe fratrem aut patruum, dicatque, inſtituo hunc meum fratrem aut patruum, inualida eſt ea inſtitutio, nec poteſt ille, qui præſens eſt, aliquid ex teſtamento retinere. Item ſi credens eſſe ſuum filium legitimatum, vel adoptiuum, non ſubſiſtente ea cauſa non valet aliqua diſpoſitio. Neque ſiquis inſtituat hæredem, quia exiſtimauit errore deceptus filium ſuum eum, quem prius inſtituerat, obijſſe; ſecunda inſtitutio hæredis ob cauſam falſam veram exiſtimatam, nulla eſt. Falſa enim cauſa ex doctrina Bartoli vitiat diſpoſitionem & inſtitutionem.

14 Ad errorem etiam qualitatis ſubſtantialis referri ſolet error circa virginitatem, ac proinde ſiquis virginem ſe emere putaſſet, cùm mulier eſſet, emptionem non valere videtur probare textus in *l. fin. §. ſiquis virginem D. de actionib. empti.* Cui tamen obſtare videtur textus in *l. alioquin 11. §. Quod ſi ego D. de contrahenda emptione*, vbi Vlpianus, qui etiam author eſt illius legis de actionibus empti, contra probat. Dicendum tamen non eſſe hunc errorem circa ſubſtantiam. Eſſet quidem, ſi ego dum virginem emere putaſſem, ſeruum puerum emiſſem, fuit enim error ſexus, qui error eſt qualitatis ſubſtantialis, non verò virginitatis; & ita, etiam ſi mulier virgo non ſit, in ſubſtantia non erratur.

15 Sed aduerſus hanc certam & communem doctrinam nonnulla obijci poſſunt, quæ videntur obſtare. Primò enim obſtat textus in *l. quid tamen 14. D. de contrahenda emptione*, vbi viriola vendita pretio exquiſito, quę aurea dicebatur,

Digitized by Google

dicebatur, ſi magna ex parte ænea eſſet, dummodo aliquid auri admixtum haberet, emptio valet. Huius difficultatis variæ ſolutiones adhibentur, quas defendunt laudati à Morla in Emporio iuris, ad *tit. de contrahenda emptione*, num. 19. & ab Oſualdo Halligero in notat. ad Donel. lib. 12. comment. cap. 7. lit. C. Illis tamen omiſſis reſpondet Morla d. num. *19.* & Anton. Pichardus *inſtit. de emptione & venditione*, num. 19. hodie huius legis deciſionem non ſeruari; cuius eam rationem afferunt, quia artificio aquæ, quam Chryſulcam vocant, aurum à quocumque alio metallo ſeparari poteſt. Hæc tamen ſolutio probanda nō eſt, in primis; quia eius aquæ artificio non poteſt aurum ab alio metallo ſeparari, niſi etiam & metallum ipſum ita euaneſcat, vt reddatur inutile. Sic docet Porcholten in *§. ſi duorum materia num. 5. inſtit. de rerum diuiſione*, & idem refert Oſualdus ad Donel. lib.4. comment. cap.5. lit. C. Deinde, quia quamuis idoneum aliquod artificium eſſet ad eiuſmodi ſeparationem, ſicut adſtruunt Morla & Antonius Pichardus, id quidem prodeſſe poſſet ad euitandam communionem, quæ ex confuſione & mixtione diuerſorum metallorum naſcitur, de qua agitur in d. *§. ſi duorum materia 27.* Ad huius autem legis, in qua verſamur, explicationem nihil confert. Ratio enim propter quam valet venditio eius viriolæ, quæ pro aurea venditur, & partim aurea eſt, partim ænea non ex eo deſumitur, quod metalla ſeparari non poſſint, ſed quia I. C. Vlpianus ſentit non eſſe erratum in ſubſtantia.

15 Præterea aliter reſpondet Cuiacius lib. 8. obſeruat. cap.4. quem ſequitur Gothophredus *l. 41. cum ab eo, §. menſam D. de contrahenda empt.* Inquit itaque ſeparanda eſſe, quæ inaurata vel inargentata ſunt. Illis enim aurum vel argentum immixtum & infuſum eſt, & ideo qui rem inauratam emit pro aurea, non omnino errat in materia, quia in ea ineſt aliquid auri: his autem, quæ argento coöperta ſunt, argentum infuſum vel immixtum non eſt, & ideo qui menſam ligneam argento coopertam pro argentea emit, omnino errat in materia, menſa enim nulla ex parte argentea eſt, ſed operimento duntaxat laminæ veſtita eſt. Hæc Cuiacius. Quæ Cuiacij interpretatio communiter placet Doctoribus. Sed Genoa in conciliat. legum dictæ, *l. quid tamen & l. cū ab eo*, non probat hanc ſolutionem Cuiacij, quia exiſtimat aduerſari illa verba d. *l. quid tamen, nam ſi inauratum aliquid ſit.* Sed probat Genoa aliam ſolutionem traditam à Nicolao Caſſalis, quæ vt mihi videtur in idē recidit cū ſolutione Cuiacij, ſubdit enim Nicolaus hæc verba. *Non pugnat d. l 41. §. 1. quia in hac l. 14. non eſt error in materia, reuera enim erat ex auro, ſed non ſolo conflata, ſiquidem erat viriola ex auro & ære, licet æs præponderaret. Vnde emptio tenet: ſed tamen agitur in id quod intereſt. At in d. l. 41. nihil inerat argenti in menſa alterius materiæ cum tamen pro ſolida expreſſè vendita eſſet: nec theca ſeu veſtis menſæ ineſt, ſed adeſt, non inhæret, ſed adhæret, atque adeo materia illa ex qua menſa cōſtat non eſt argentea. Vnde mirum non eſt ſi emptio nulla ſit, quaſi ſtanno aliaue materia pro argentea vendita, vt in fine dicitur.*

17 Hanc ſolutionem fateor quidem communiter probari à iuris interpretibus, qui ea ratione exiſtimant eas duas leges inter ſe conciliari. Attamen ego fateor tarditatem ingenij mei, nunquam huius diſcriminis rationem aſſequi potui. Quid enim refert argentum adhærere menſæ, aut æs immixtum eſſe auro, quēadmodum menſa illa argento cooperta, cùm intus eſſet lignea, vendita eſt pro argentea, ita etiam viriola illa vendita erat pro aurea, cùm maiori ex parte eſſet ænea? Quod enim vel adhæreat, vel miſceatur, non tollit quominus vitium ſit in materia quæ venditur, & ex conſequenti emptor errat circa materiam, quam emit exiſtimans in vno caſu materiam totam eſſe auream, & pro aurea venditam, cùm maiori ex parte eſſet ænea, & in alio caſu totam menſam exiſtimans eſſe argenteam, cùm tantum operimentum argenteum eſſet. Sicut enim ex ære & auro artificioſè confecta erat viriola; ita etiam ex argento & ligno compoſitum erat quoddam arte factum vnum vnitate entis artificialis. Quare mihi olim in prima editione libri de imped. viſum eſt, & nunc etiam videtur veritate carere, quod Vlpianus dicit in prædicta *l. quid autem*, eam emptionem valere, qua venditur res inaurata exiſtimanti eſſe auream, aut res, quæ magna parte eſt ænea, habet tamen aliquid auri, exiſtimanti totam eſſe auream, cum ex Ariſtotelis & Philoſophorum ſententia in hoc caſu ſit ignorantia ipſius *quid*. Id quod etiam olim iudicauit Gabriel Vazquez diſput. 30. capit. 4. nū. 30 Niſi forte quis dicat emptorem ſufficienter manifeſtaſſe defectum viriolæ, aut rei inauratæ, aut ſaltem dixiſſe emptori non eſſe rem illam ex omni parte auream; non tamen ſufficienter explicaſſe quanta eſſet, quantitas auri, vel alterius metalli admixti, & ideo venditorē cogi in id quod intereſt. Verùm de hac l. dicam iterum infra cap. 21. *§.* vnico & forte legitimam intelligentiam harum duarum legū aſſignabo.

18 Secundò obſtare videtur textus in *l. ſi ſterilis. 21. §. 1. D. de action. empti.* ibi; *De qualitate autem diſſentiamus eſſe*; intelligitque de qualitate ſubſtantiali, vt apparet ex ſubiecto exemplo. Reſpondetur tamen veriorem eſſe vulgarem lectionem, quæ habet, *emptionem non eſſe*, quam defendunt Eguinarius Baro, Cuiatius *d. l. quod autem*, & ſic legi in Codicibus Noricis ait Antonius Auguſtinus lib. 4. emendat. cap. 17. & in manu ſcripto Codice Ludouici Charondæ, vt ipſe Charondas teſtatur, quam lectionem etiam adſtruit textus *in d. l. 21.*

Digitized by Google

d. l. 21. §. 1. ibi. *tamen venditor*, quem rectè expendit Cuiatius vbi ſupra. Rectè ſcio Duarenũ & alios tueri Florentinam lectionem, ſed eſt inutilis labor, ſuſtineri namque non poteſt.

19 Tertiò obſtare videtur textus in *l. Labeo 41. D. contrab. empt.* vbi aurichalco pro auro vendito tenetur venditor aurum præſtare. Reſpõdetur tamen ex eo non probari emptionem valuiſſe, ſed id tantùm quod venditor ſi ſciuit aurichalcum eſſe, tenetur præſtare emptori omne damnum, omne intereſſe; ſi verò ignorauerit, tantùm eius quod intereſt rei venditæ nomine. Quod ſiquis obijciat emptionem valere, ex eo quod detur actio venditi in *d. l. ſi ſterilis §. 1.* facilè ſatisfit, quia nemini dubium eſt aliquando ex venditione, quæ non conſiſtit, dari actionem ex empto ad intereſſe, vt & in *l. qui officij D. de contrab. emptione*, vbi agitur de venditione rei ſacræ.

20 Denique obſtare videtur, quod in ſtipulatione & pignoris datione error materiæ non vitiat *l. ſi id quod 22. de V. O. & l. 1. in fine D. de pignorat. action.* Ergo pari etiam ratione dicendum eſt errorem in materia in contractu emptionis non vitiare contractum. Et confirmatur difficultas ex *l. in venditionibus 9.* & alijs legibus eiuſdem tituli, *D. de contrab. emptione*, vbi Vlpianus Marcellum notans in eo tantùm conſentit cum eo, quod vendito aceto pro vino emptio valet, ſi modo ipſum vinũ acuit, & ab initio vinum fuit, quia tunc prope eadem ſubſtantia eſt, quam Græci vſiam vocant. Cęterum ſi ab initio acetum fuit veluti acetum fictitium, de quo Cuiacius 15. obſeruat. ca. 27. & Gothophredus in *l. ſiquis vinum §. ſi acetum D. de tritico vino & oleo legato*, tunc ẽptio non conſiſtit, cùm erratum ſit in ſubſtantia. Reſpondemus tamen in primis ſtipulationem, & pignoris dationem conſiſtere, quamuis erratum ſit in materia; emptionem verò non conſiſtere ex ea ratione, quia materia non pertinet ad ſubſtantiam vnius. pertinet tamen ad ſubſtantiam alterius. Quod ſic explico, quia cùm nihil præſtet promiſſori ſtipulator, ſed ex lucratiua cauſa habiturus ſit id quod promittitur, eius potius intereſt ſtipulationem ſuſtineri, quam vitiari. Idem etiam in pignore dicendum eſt. Si enim æs pro auro datum ſit, ſaltem in ære pignus conſiſtit, cùm melius ſit creditori cautionem aliquam habere, quam nullam. At in emptione cùm pretium pro re præſtare teneatur emptor, illius intereſt potius emptionem non conſiſtere, atque ita deficiente eius conſenſu emptio non valet, cùm in ea vtriuſque conſenſus debeat interuenire. Ad confirmationem autem ſatis ex ipſa lege conſtat, quid dicendum ſit, neque enim ibi error eſt in ſubſtantia, quando vinum acuit tantùm, & nõ ab initio acetum eſt, ſed tantum in qualitate accidentali.

21 Denique in fine huius capitis addendum eſt, in matrimonio errorem concomitantem circa ſubſtantiam efficere matrimonium nullum. Sic docet Gabriel Vazquez diſ. 30. cit. c.4. num. 30. Speculum coniugiorum 1. p. art. 28. & alij. Itaque ſiquis errans circa ſubſtãtiam contrahat matrimonium, ita tamen affectus, vt etiam ſi non erraret, nihilominus cõtraheret, adhuc non valet matrimoniũ. Quia matrimonij contractus & ratione ſuæ excellentiæ, & quia indiſſolubilis omnino eſt, requirit poſitiuũ & expreſſum voluntarium, nec ſufficiens eſt interpretatiuum.

CAPVT. XXI.

Quid dicendum de errore circa qualitatem accidentalem in matrimonio & alijs contractibus?

SVMMARIVM.

Communis ſententia, n. 1.
Quædam obſeruatio pro eius explicatione, numero 2.
Prima pars veræ ſententiæ, n. 3.
Nonnulla inferuntur in ſpecialibus materijs, numero 4. 5.
Secunda pars veræ ſententiæ, quando animus expreſſè fertur in accidentalia contractus, num. 6. 7.
Quid ſi vendat alicui exiſtimans eſſe amicum, num. 8.
Quid in votis cum errore accidentali, n. 9.
Quid quando in votis eſt error cauſæ finalis, vel impulſiuæ, n. 10.
Obiectio ex cap. ex parte, de conuerſ. coniug. diluitur, n. 11.
Idem dicendum, cùm dolus adhibetur ab aliquo tertio, n. 12.
Quandoque etiam vitiari matrimonium ex errore in qualitatibus, n. 13.
Eum, qui decipit in qualitate, ſi deceptio ſit grauis, peccare mortaliter, n. 14.
Obijciuntur quædam contra noſtræ ſententiæ ſecundam partem, n. 15.
Diluuntur, num. 16.
Quare philoſophemur diuerſimodè de dolo & metu in contractibus, n. 17.
Quando dolus dicatur dare cauſam vel incidere in foro animæ, & externo, n. 18.
Quid iuris ſit penes deceptum iure naturali: quorundam opinio, n. 19.
Aliorum opinio ſub diſtinctione, n. 20.
Verior ſententia, num. 21.
Quid quando dolus incidet tantùm, numero 22.
Quid dicendum iure poſitiuo, quæ actio competat decepto aduerſus decipientem, communis diſtinctio, num. 23. 24. 25.
Nonnulli contra ſentiunt. Eorum rationes, num. 26. 27.
Explicatur communis ſententia in contractibus ſtrictis iuris, n. 28.

Digitized by Google

Contractus bonæ fidei iure poſitiuo non valere ex dolo dante cauſam, n.29.

Quando dolus dans cauſam etiam contractui bonæ fidei verſatur circa accidentalia, valere iure poſitiuo, et in hoc differre à iure naturali, num.30.

Explicantur quæ iura competant decepto, ratione doli interuenientis tam in contractibus bonæ fidei, quam ſtricti iuris ſiue ſit circa accidentalia, ſiue ſubſtantialia, n.31.32 33.

Opponitur quomodo ſi venditio ex dolo circa ſubſtantialia non valeat, detur actio ex empto, num. 34.

Opponitur ex l. tenetur. 6. de act. empti. num. 35.

Rurſus obÿcitur ex l. ſi Addes 19. D. locati, numero 36.

Opponitur ex vendente rem alienam ad vendentẽ non ſanam, n.37.

Opponitur ex l. Eleganter D. de dolo, numero 38.

Diluuntur argumenta Leſſij contra communem doctrinam, num.39.

Quid dicendum in hac re Iure Canonico, num. 40.

1 COMMVNIS Doctorum ſententia eſt errorem circa qualitatem, nobilitatem, diuitias, & ſimiles non vitiare matrimonium, quia non eſt circa ſubſtantialia, & illis ignoratis adhuc ſalua manet ſubſtantia contractus, & voluntarium requiſitum ad eius ſubſtantiam. Sic docent Doctores omnes, ita vt neceſſe non ſit Authores referre, quamuis cùm in ſpecialibus caſibus loquuntur, valde diſcedant ab ea communi ſẽtentia.

2 Attamen, vt ego explicem quid res habeat, neque enim exiſtimo poſſe eſſe diſcrimẽ in re, ſed tantùm in modo loquendi, aduertẽdum eſt cum Gregorio de Valentia 22. diſput. 5. quæſt. 20. puncto 4. Quam etiam doctrinam amplectitur Ludouicus Turrianus tomo 1. in 2. 2. diſput. 85. dub. 2. §. *Secundo ſciendum eſt*, & in re eandem doctrinam ſequitur Thomas Sãchez lib.7. diſput. 18. num. 21. accidentalem circunſtantiam contractus duobus modis poſſe comparari ad voluntatem contrahentis. Primo, vt ſolùm concomitanter ſe habeat, vel quia nihil de illis cogitauit, neque de oppoſitis, vel quia ita affectus erat, vt etiam ſi cogitaret, nihilominus actum perficeret. Secundo modo, ita vt animus contrahentis feratur in ſubſtantiam contractus, & ſimul in circunſtantiam, tanquam in conditionem, à qua vult pendere contractum. Quæ diſtinctio ad hanc rem difiniendam, & multa alia, quæ in ſimilibus caſibus ſeſe offerre poſſunt, valde attendenda eſt.

3 Iuxta hanc ergo doctrinam, prima pars noſtræ ſententiæ eſt. Si voluntas & animus contrahentis circa circunſtantias accidentales ſe habeat primo modo, validus eſt contractus, etiamſi contingat deceptio circa circunſtantias illas, dummodo non ſit error circa ſubſtãtiam. Et in hoc ſenſu crediderim intelligi cõmunem Doctorum ſentẽtiam in principio relatam. Huius autem ratio facilis eſt. Quia contractus aut quaſi contractus, aut actus iſti ſunt ſimpliciter voluntarij. Eſt enim actus abſolutus hic & nunc, neque vllo modo in ſua ſubſtantia dependens à conditione, vel circunſtãtia aliqua extrinſeca, neque ex animo contrahentis, cuius optimum ſignum eſt contrahentem ad nullam aduertere. Igitur validus eſt iure naturæ. Neque enim vt diſpoſitio aliqua valida ſit, neceſſe eſt diſponentem omnia vniuerſim penetrare ac rimari, quæ ipſum à tali diſpoſitione retrahere poterant, ſed ſubſtantialia tantùm; alioquin nullus fere qui aliquid ab alio acciperet, vel cum alio contraheret, poſſet eſſe in conſcientia ſecurus, eò quod iuſte timere poſſet circunſtantiam aliquam, vel circa ipſius mores, vel circa aliquid aliud diſponentẽ latuiſſe, quam ſi ſciret, animum non haberet diſponendi. Et confirmatur amplius. Quia voluntas diſponendi & contrahendi in eo caſu, in quo quis ignorat prædictas circunſtantias, non nititur contrarijs, neque illis ducitur tunc ad eo pacto diſponendum. Vnde ſi contraria ad eam diſpoſitionem non concurrerunt, neque fuerũt illius cauſa: ita neque ignoratio in eiuſmodi circunſtantijs, etiamſi diſponentem retraherent à diſpoſitione, reddunt illam inuoluntariam, eſtque proinde valida. Quare non eſt vniuerſim vera illa regula, tunc contractũ, aut diſpoſitionem nullam eſſe, quando ſi aliquis ad aliquam circunſtantiam aduerteret, quæ eum latuit, non contraheret, neque exiſtimo in ea vniuerſalitate tradi á Doctoribus: expreſſe namque quod hactenus docui tradit Molina tomo 2. diſput. 209. §. *Secundum eſt*, Ioannes Medina C. de Reſtitutione quæſt. 24. §. *Sequitur*, Scotus in 4. diſtinct. 15. quæſt. 2. art. 3. Quamuis enim ſpecialiter loquatur Molina de diſpoſitione gratuita ob cauſam per vltimam voluntatem, aut inter viuos; eadem tamen ratio eſt in omni alia diſpoſitione, aut contractu, vt conſtat, niſi ſibi ipſis repugnare velint.

4 Ex hac prima parte noſtræ ſentẽtiæ colligitur doctrinæ gratia, ſiquis vendat rem alicui nihil cogitans, an ſit amicus, vel inimicus, qui tamen reuera inimicus eſt, valet contractus, etiam ſi non vendidiſſet, ſi aduertiſſet inimicum eſſe. Ea enim circunſtantia, cùm ſit extrinſeca ſubſtantiæ contractus venditionis, non aufert conſenſum voluntarium. Simili ratione motus aliquis paupertate alterius aliquid illi donat, eleemoſynam ve largitur, quem tamen latent aliæ circunſtantiæ, vt eſſe infidelem, aut prauis moribus, neque tunc de illis cogitat, quas certè ſi cognouiſſet, nulla ratione donare voluiſſet, neque validam eſſe donationem, valet quidem, quia ſubſtantia largitionis eleemoſynæ eò tendit, vt mi

ſeria

Digitized by Google

ſeria & paupertas proximi ſubleuetur, cui accidentale eſt & extrinſecum quod ſit hoſtis, vel prauus, vel infidelis. Similiter ſiquis vouit ieiunare ſexta feria, ſi in illam incidat etiam dies Natiuitatis Domini, niſi alia fuerit expreſſa vouentis intentio, ieiunare tenetur, quia cùm circunſtantia illa ſcilicet, concurſus natiuitatis cum ſexta feria extrinſeca ſit, & accidentalis illi voto planè emiſſum votum eſt cũ conditione ſingulorum, in quibus verſatur actio, obligat ex conſequenti votum. Item ſi Epiſcopus conferat beneficium homini capaci, alias improbo, & ſimulanti ſanctitatem, cui, ſi ſciret non eſſe virtute prædıtum, non conferret, & tamen non aduertit ad eam circunſtiam, collatio eſt valida, vt docet etiam Gabriel Vazquez Opuſculo citato de eleemoſyna cap. 3. dubio vltimo. Quia ea circunſtantia accidentalis eſt, & non vitiat actum ignorantia circunſtantiæ non ſubſtantialis. Idem dicendũ de Epiſcopo, qui ordinat aliquem in particulari, quem ſi ſciret vel non habere ætatem, vel afferre literas dimiſſorias falſas, non ordinaret: nam reuera ordinatus ille eſt, & ordinatio tenet, quia tantùm error ille concomitanter ſe habuit, dum non attendit ad eas circunſtantias, neque de illis cogitauit. Idem dico, ſi Epiſcopus conferret beneficium alicui, ignorãs quantitatem fructuum eius beneficij, exiſtimanſque tenues eſſe, cùm tamen eſſent pingues, collatũ tenet, niſi relatione impetratum ſit. Nam ex iuris diſpoſitione ex narratione falſa nulla eſt impetratio, vt dicam in tractatu de Beneficijs Eccleſiaſticis, & iam c. præcedenti attigi nonnulla, & dicam rurſus infra lib. 8. de diſpenſat.

5 Denique colligitur contractum matrimonij ex errore qualitatis non vitiari, cũ quis ita ſe habuit, vt nihil de ea qualitate cogitaret, neque ad illam aduerteret. Vt ſi contrahat aliquis cum fœmina, nil de eius diuitijs, aut nobilitate cogitans, neque de oppoſitis, valet cõtractus matrimonij, quamuis fortè, ſi aduerteret ad ignobilitatem, vel paupertatem nõ contraheret.

6 Secunda pars noſtræ ſententiæ eſt. Poteſt contingere, vt quis contrahat expreſſe cogitans de aliqua circunſtantia non pertinente ad ſubſtantiam contractus, & hoc dupliciter. Nam vel fertur concomitanter in circunſtantiam illam, vt cùm quis contrahere vult cum aliqua, quam gaudet eſſe diuitem. Et in hoc caſu, etiamſi error ſit circa ſubſtantialia, validus eſt contractus excepto matrimonio, vt dixi cap. præcedenti, vt ſiquis vendat rem auream exiſtimans inauratam, eo tamen animo, vt etiamſi auream eſſe ſciret, nihilominus venderet, venditio valet, ſolumque reſtituendus erit exceſſus pretij, aut ſupplendus ab emptore. A fortiori ergo idem dicendum eſt, ſi eo modo ſe habeat circa circunſtantias accidentales, ob rationem dictam. Quia ille conſenſus eſt ſimpliciter voluntarius & abſolutus, & independens ab ea circunſtantia, in quam alio actu fertur tantùm concomitanter.

7 Quod ſi in eam circunſtantiam expreſſè feratur, & in perſonam ea circunſtantia veſtitam vnico, & eodem actu, etiamſi circunſtantia ſit extinſeca, vel impertinens, exiſtimo proculdubio talem contractum, aut diſpoſitionem eſſe inualidam in foro animæ, ſi ea circunſtantia quamuis extrinſeca non ſubſiſtat. Id quod etiam docuit Petrus Aragon de iuſtitia & iure q. 77. art. 3. dub. 1. circa finem in ſolut. Secundi Rebellus lib. 3. de matrimonio, quæſt. 2. num. 5. Thomas Sanchez d. diſput. 18. nu. 22. Valentia loco cit. Turrianus diſput. 85. cit. dub. 2. Ægidius diſput. 3. dub. 1. num. 11. Petrus Ledeſma quæſt. 51. art. 2. dubio 3. poſt ſecundam concluſionem. Idem docuit Molina in foro animæ de omni contractu excepto matrimonio, tomo 2. diſ. 352. num. 2. iunctis his quæ habet, num. 5. & de alijs contractibus, & etiam de matrimonio docuit idem Ioannes Medina C. de reſtitutione quæſt. 32. Ratio eſt, quia ſine conſenſu non eſt validus contractus: at ſublata ea circunſtantia, quam ille adeſſe credit, aufertur omnino conſenſus. Ergo contractus eſt inualidus. Minorẽ probo, quia mutata vel ablata ratione aliqua in obiecto actus indiuiſibilis, neceſſe eſt totam entitatem actus variari, neque enim idẽ actus voluntatis remanere poteſt, ſi aliquid obiecti, in quod fertur voluntas, varietur, ſed actum variari neceſſe eſt. Illa autem circunſtantia expreſſè tunc cognita, & cogitata in obiecto, & in quam ſimul fertur voluntas eodem actu pertinet ad rationem obiecti. Ergo ea variata, aut deficiẽnte deſtruitur tota ratio illius conſenſus, atque adeo nihil remanet, vnde ſit validus contractus. Et confirmatur, & explicatur amplius. Quia in eo caſu talis diſpoſitio virtute eſt conditionalis ex diſponẽtis intentione, ſi ea ſubſiſtat circunſtantia, quandoquidem, vt ſupponimus animus diſponentis expreſſe nititur illi circunſtantiæ, & illa ducitur ad contrahendum. Si autem quis ſub ea conditione expreſſè contraheret, nemini dubium eſſe poterat tali conditione non ſubſiſtente inualidum eſſe contractum. Idem ergò in noſtro caſu dicendum eſt: ſiquidem conſenſus ille eſt virtute conditionalis.

8 Ex hac ſecunda parte noſtræ ſententiæ colligitur primò. Siquis vendat rem alicui, quem exiſtimat eſſe amicum, & ea ratione ducitur & nititur ad rem ſuam alienandam, vel permutandam; ſanè ſi amicus non eſt, non valet emptio, neque emens, ſi id illi certò conſtet, retinere tuta conſcientia poteſt. Si enim is expreſsè eam conditionem adhiberet, *volo rem hanc tibi donare, amicus meus es*, nullus dubitaret ea ratione non ſubſiſtente inualidam

Digitized by Google

matrimonio, vt ſi aliqua, quę virgo non eſt, exiſtimat bona fide nō eſſe peccatum ſic nubere. Minus autem ea obligatur ſi non ab alio, ſed à ſe ipſa corrupta fuerit. Vnde confeſſarius, ſi videt bona fide contrahere eum qui decipit, aut tantum bonum ſequi ex illo matrimonio, vt deceptus non eſſet rationabiliter inuitus, nō tenetur admonere, maximè ſi non ſperat fore, vt ille qui decipit deſiſtat à contrahendo.

15. Verùm quamuis hæc quæ in hac ſecunda parte noſtræ ſententiæ dicta ſunt, luce ipſa meridiana clariora videantur; Alij tamen contra ſentiunt, & inter eos Leonardus Leſſius lib. 2. de virt. Cardinal. cap. 17. dub. 5. qui cùm concluſione ... unda dixiſſet errorem circa accidentalia non efficere contractum inualidum, modò dolus vel error nō det cauſam illi contractui; concluſione 3. dicit, quando dat cauſam contractui dolus, vel error circa accidentalia (de his enim loqui debet, vt conſequenter loquatur, cum his quæ docet in 1. concluſione) contractum vel actum non eſſe omnino irritum iure naturæ, licet arbitrio eius, qui deceptus eſt, irritari poſſit. Argumenta, quibus mouetur hæc ſunt. Primum. Quia contractus matrimonij ex eo errore validus eſt, & validus perſeuerat, neque ob iniuriam acceptam irritatur. Secundum, quia dolus iſte vel error non verſatur circa ſubſtantiam, ſed circa cauſam contrahendi, quę eſt omnino acceſſoria & extrinſeca, & ideo non tollit conſenſum, qui aliquo modo ſit ſufficiens ad rationem contractus. Tertium. Si deceptus velit ſtare contractui, deceptus non poteſt reſilire; ne ex dolo commodum reportet, vt colligitur *ex cap. 1. de eo qui duxit*, & communi DD. Quod ſignū eſt contractum non fuiſſe omnino inualidum, ali as nulla talis oriretur obligatio. Quartum, quia communis Doctorum ſententia eſt contractus ſtricti iuris ex dolo vel metu valere, dari tamen actionem vt exceptione elidantur, *l. dolo C. de inutil. ſtipulat. & inſtit. de exception.* initio, quod verum eſſe non poſſet, ſi iure naturæ eſſet contractus irritus; quia quod iure naturæ irritum eſt, iure ciuili non poteſt eſſe validum, & actionem tribuere.

16. Ego tamen adhuc ſentio eiuſmodi errorem circa accidentalia, cùm dat cauſam, eo, quo explicatum eſt, modo, reddere contractū & actum nullum iure ipſo naturali: vt manifeſtè, ni valdè fallor, oſtendimus, & in foro conſcientiæ, de eo enim expreſſe locuti ſumus. Et quamuis ex noſtra doctrina facilis eſſet horum ſolutio, placuit tamen proponere, vt dum diſtinctè illis ſatisfacimus, apertior noſtra doctrina remaneat. Primum facilè diluitur: Eſt enim de eo eadem quæſtio, & oſtendimus etiā matrimonium ex eo errore eſſe nullum in foro animæ, licet in foro externo non præſumatur, niſi fortè probetur, vt & nos in quadam cauſa matrimoniali obtinuiſſe diximus tres iudicum ſententias conformes. Secundum etiam iuxta dicta nullam vim habet. Nam licet is error circa accidentalia ſit, attamen cùm dat cauſam, vt explicatum eſt, & illi expreſſè nititur animus operantis, planè tollit conſenſum neceſſariū iure naturæ, & ita in foro conſcientiæ actus ſit inualidus. Neque maiorem vim habet tertium argumentum, ſi in memoriam reuocentur ea quæ dixi ſupra iſto libro c. 7. vbi oſtendi, quomodo hæc duo cohæreant, & contractum eſſe nullum, & eſſe obligationem in decipiente ſtandi contractui, ſi deceptus velit, ſunt enim obligationes diuerſæ, & quæ ex diuerſis capitibus oriuntur; quam doctrinā quia multi non ſatis percipiunt, in multis caſibus pluribus difficultatibus implicantur. Ad quartum reſpondemus ex eodē fundamento: aliud eſt contractum eſſe validum, aliud eſt naſci actionem contra decipientem, vel inferentem metum. Non aufert ius ciuile hanc actionem, vt explicabo poſtea iſto cap. imo neque contractum, in quo dolus dedit cauſam contractui validum eſſe iubet, vt ibidem explicabo, ſi tamen verè det cauſam iuxta iuris ciuilis intelligentiam. Verùm quia ius ciuile, quando error vel dolus eſt circa accidentalia, non præſumit cauſam dediſſe actui, vt ibidem dicam; ideo in hac ſpecie, licet actionem aliquam concedat, non tamen iubet eſſe inualidum, vt lites amputet, & hominum commercijs conſulat. Hoc autem non impedit, quominus ſit contractus inre naturali inualidus, & in foro conſcientię. Exemplum eſt in læſione citra dimidiū, in qua ius actionem denegat, cùm tamen iure naturali, & in foro conſcientiæ ſit actio, & quoad eā læſionem nullus ſit contractus, ſed omnino nullus ex defectu tituli ad retinendum eū exceſſum. Non ergò ſolùm poteſt deceptus conari vt irritetur, ſed reuera in foro conſcientię actus ex eo errore nullus eſt, quia deficit verè conſenſus, cùm nitatur circunſtantiæ, quæ aliter ſe habet, ac ipſe exiſtimabat.

17. Sed quæret aliquis, quare in hoc non ſequimur eam diſtinctionem contractuum, quam ſupra ſecuti ſumus, cùm ageremus de metu, vt ſcilicet illi, in quibus datur promiſſio pro promiſſione, aut lucratiui ſunt, nō valeant; ſi ex metu fiant, valeant autem onerosi. Similiterque in dolo lucratiui & promiſſorij non valeant, ſed tantùm lucratiui. Reſpondeo facilem huius rationem à nobis inſinuatam ſupra ex diſcrimine manifeſto inter errorem & metum. Quia error dans cauſam contractui, omnino tollit conſenſum, vt explicatum eſt, ſine quo non poteſt conſiſtere contractus. At metus eatenus tantùm obſtat valori contractus, quatenus admixtus conſenſui tollit titulum legitimum contractus. Non autem tollit titulum in onerosis, licet tollat in lucratiuis & promiſſorijs, cùm tamen error, qui cauſam dedit, omnino tollat conſenſum non tantùm in lucratiuis, & promiſſorijs, ſed etiam onerosis, vt dictum eſt.

Colligitur

Colligitur, quando dolus det cauſam, vel incidat iure naturali & poſitiuo: & explicatur quid iuris habeat vtroque iure, qui deceptus fuit, §. vnicus.

18. Ex his, quæ hoc capite & præcedenti dicta ſunt, non eſt difficile colligere, quid ſit id quod ſæpe in iure à Doctoribus repetitũ eſt, dolum vel errorem quandoque dare cauſam contractui, quandoque incidere in contractum. Qui loquendi modus, vt ex dictis conſtat, aliter explicandus eſt in foro interno, atque conſcientiæ, aliter in foro externo, atque ciuili. In foro quidem animæ dolus & error dicuntur dare cauſam contractui, ſiue ſit circa ſubſtantialia vel accidentalia actus, dummodo reuera operans eo errore ducatur, & illi innitens contrahat, vt iſto capite explicatum eſt. Incidere autem dicitur ſiue ſit circa ſubſtantiam, vel accidentia, quando illi errori non nititur contrahens, ſed error concomitatur tantùm, non antecedit. Hoc enim voluntariũ ſufficere ad alios contractus validè celebrandos, excepto matrimonio, dixi cap. præcedenti in fine. At verò iure ciuili, & in foro externo error circa ſubſtantiam dicitur dare cauſam contractui, non enim iudicare poteſt ius ciuile de valore contractus, quando fit cum errore tantùm concomitante circa ſubſtantiam, cùm conſiſtat in eo, quod ille ita affectus ſit, vt etiam ſi ſciret eum errorem eſſe, nihilominus contraheret, quæ occulta res eſt, & de qua iudicare non ſpectat ad ius ciuile. Incidere autem in contractum error dicitur iure ciuili, quoties non eſt circa ſubſtantialia contractus, ſed circa accidentalia: tunc enim, & vt lites præcidat, & etiam vt commercijs hominum rectè conſulatur, non præſumit illum non contracturum, ſi ſciuiſſet, ſed contracturum quidem minori tamen pretio, ſi defectum ſciret, qui non deſtruit materiam emptionis, ita vt vna detur pro alia, ſed vitiat ita vt non tradatur emptori æquè bona materia, ac ipſe exiſtimabat, vt colligi poteſt ex *l. Iulianus 13. in principio D. de actionib. empti & vend.* cum ſimilibus. Quare in iure nunquam dolus dare cauſam dicitur, quando circa accidentia actus erratum eſt. Vnde fit poſſe contingere, & ſæpe ita euenire, vt aliquis error det cauſam contractui in foro animæ, & tamen iure ciuili nequaquam dediſſe, ſed incidiſſe tantùm cenſeatur, vt quando eſt error circa accidentalia, & reuera ex eo errore ductus, & illi innitens contraxit, vt explicatum eſt iſto capite.

19. Ex qua doctrina haud erit difficilè explicare, quod quæri ſolet, quid iuris ſit penes deceptum in his, quæ ex errore fiunt, tam iure naturali quam poſitiuo. Dicam primùm de iure naturali, poſtea de poſitiuo. Quod ergo attinet ad primum, Ioan. Medina C. de reſtitutione, quæſt. 33. Conrardus de contractibus quæſt. 57. dicto 14. & ſequentibus, & nonnulli alij exiſtimant, quamuis, quando dolus det cauſam contractui, etiam circa accidentalia, nullus ſit contractus, attamen nullam obligationem oriri in decipiente ad ſtandum contractui, etiamſi deceptus velit. Quorum fundamentum eſt. Quia contractus eſt vltro citroque obligatio; ſi ergo contractus ex parte vnius non obligat, non poteſt ex parte alterius obligare. Concedunt tamen, ſi decipiens habuit animum ſtandi contractui, ſi deceptus vellet, obligationem naſci non reſiliendi, ſed implendi.

20. At verò alij ſub diſtinctione loquuntur; quæ diſtinctio mihi etiam aliquando placuit. Dicunt ergo, vel ſermo eſt de quaſi contractu, qualis eſt promiſsio, aut de contractu de præſenti. Si de contractu de futuro, manet quidem obligatus decipiens ad contrahendum de præſenti, ſi deceptus velit: Idque ex ipſo iure naturali, quoniam obligatio promiſsionis acceptatę ſemper intelligitur ea conditione pendente, ſi is cui facta eſt promiſsio, velit ſibi eã conditionem impleri. In contractu autem de præſenti, niſi expreſſerit ſe velle contrahere alio etiam volente celebrari contractum, non videtur ex contractu de præſenti inualido oriri iure naturæ obligatio celebrandi in futurum. Conſenſus enim decipientis in eo caſu fuit ad celebrandum contractum de præſenti. Quod ſi ille inualidus eſt, cùm deceptus non maneat obligatus, ad nihil aliud tenetur decipiens, niſi fortè ex deceptione aliquod damnum euenerit, aut lucrum ceſſauerit, quod reſarciendum ſit, celebrando contractum prius inualidum.

21. Denique Molina tomo 2. diſp. 352. cit. num. 4. exiſtimat vniuersè in omni contractu, cui dolus dedit cauſam, vt explicatum eſt, decipientem obligatum manere in conſcientia ad ſtandum contractui, ſi deceptus velit; quam etiam ſententiam videtur ſequi Leſsius cap. 17. cit. concluſ. 3. num. 29. verſiculo, *Quod autem poſſit irritari, & mihi magis placet*. Probat Molina quia conſenſus decipientis ſufficiens reuera eſt, vt decipiens maneat obligatus ex parte ſua, quod autem deceptus non maneat per accidens eſt decipientis conſenſui. Hæc tamen ratio contra Medinam & Conradum efficax eſt, qui admittunt, ſi is qui decepit, intenderit ſe obligare, alio volente celebrari contractum: ex quo efficitur contra ipſos poſſe eſſe obligationem ex parte vnius, quamuis alter non maneat obligatus: attamen reuera non eſt abſolutè efficax, quia qui ſe alteri obligat ex contractu, id ſemper ſubintelligit, *ſi tu mihi maneas obligatus*, quando contractus eſt reci-

Digitized by Google

reciprocus.Quare obligatio decepti non eſt accidentaria conſenſui decipientis, neque obligationi contractus. Huius ratio deſumitur ex dictis ſupra hoc lib.cap.7 quia decipiens iniuriam intulit:ratione ergo iniuriæ, quam intulit in deceptione,obligatio eſt expectandi conſenſum decepti,quæ obligatio optimè cohærere poteſt, etiamſi contractus obligatio qui præſens eſt,nulla ſit,vt ibidem late explicatum eſt. Vnde qui eo modo deceptus eſt, poterit ante ſententiam compellere in foro animæ, & niſi ſtet contractui decipiens,poteſt in eodem foro deceptus compenſatione occulta ſibi conſulere.Idem dic ſi deceptus fuerit ab aliquo tertio contrahente,tamen conſcio,vel participe doli aut deceptionis. Quod ſi non ſit particeps neque conſcius, obligatio naturalis primaria eſt in decipiente reſarciendi damnum , ſecundaria & ſucceſsiua in alio, in cuius fauorem deceptus alius eſt.Quę omnia conſtant ex eodem fundamento, & ex generalibus principijs in materia de reſtitutione.

22. Atque hæc quidem ita ſe habent,quãdo dolus dedit cauſam contractui, ſiue ille ſit ſtricti iuris,ſiue bonæ fidei. At ſi tantùm inciderit in contractum, nullam exiſtimo obligationem oriri in decipiente iure naturæ & in foro cõſcientiæ,iuxta dicta ſupra iſto cap.Quare neſcio quo nitatur fundamento,quod docet Molina diſp.352.cit.nu.15.quod quando dolus incidit in contractum ſtricti iuris,teneatur doloſus in conſcientiæ foro reducere contractũ ad æqualitatem:ſi enim reuera incidit tantùm, non eſt inæqualitas reſarcienda.

23. Quod verò attinet ad ius poſitiuum, quænam actio eo iure competat decepto aduersùs decipientem,communis Doctorũ ſententia ſub diſtinctione reſpondet. Dicunt primò.Si contractus ſit bonæ fidei, & dolus dedit cauſam contractui,nullus eſt contractus. cogitur tamen decipiens ſtare,vel cõtra illum datur actio.Hanc partem ſequuntur communiter Iuriſperiti, quibus & alijs citatis eandem docet Molina ſupra citatus n 2. Probantque ex *l.ſi dolo ,C.de reſcind. venditione l. 3. §. vltimo D. pro Socio l.dolo vel metu C.de inutil.ſtipulat.& l. eleganter, D.de dolo.* Per quem textum idem docuit Euerardus in Topicis loco 41.n.5. Dicunt ſecundò.Si contractus ſit bonæ fidei , & dolus non det cauſam,ſed tantùm incidat in eum cõtractum,non datur decepto optio ad reſcindẽdum contractum, vel non reſcindendum , vt cum Conrado,Medina, & Couarruuias docet Molina,d.352.citato numero 11.Quamuis Syluester & Angelus, & alij ab ipſo relati oppoſitum ſentiant, dari ſcilicet optionem. Molinę tamen fundamentum eſt,quia nulla eſt in hoc iuris diſpoſitio. Quare neque deceptus ſine conſenſu decipientis,neque è contra poſſunt à contractu reſilire. Datur tamen actio decepto aduerſus decipientem ad repetendum , quod ratione doli plus dedit, licet non ſit læſus vltra dimidium iuſti pretij.Probat Molina ex *l.Iulianus §.ſi venditor D.de actionib.empti,& l.ſi quis affirmauerit ,D.de dolo et l. 57.tit. 5. part.5.*

24. Dicunt tertiò. Si contractus ſit ſtricti iuris,in quo iudex non poteſt ex bono & æquo ſed ſecundùm quod a contrahentibus expreſſum eſt,iudicare, *§.bonæ fidei inſtit.de actionibus.* Si dolus dat cauſam contractui,validus eſt iure ciuili.Datur tamen exceptio decepto,ne cogatur implere aliquid contractus,ſi implendum reſtat,aut ſi impleuit, & ſit deceptus in aliquo damno, datur actio aduerſùs decipientem , vt reſarciat damnum. Sic cum Gloſſa in *l. eleganter*,Conrado,Angelo,Syluestro ; & alijs docet Molina diſput.352.citato num. 14. probat ex textu in *l.ſi quis aliter de V.O.& l.cum poſtea C. de pactis.*

25. Dicunt quartò.Si dolus incidat in contractum bonæ fidei,valet quidem iure poſitiuo & eo iure non tenetur decipiens reducere cõtractum ad æqualitatem aliquam , ſed ſolùm admittetur exceptio de dolo , ſi contractus ex parte decepti non ſit integrè impletus. Si verò impletus ſit, conceditur decepto aduerſus decipientem actio de dolo, vt reſarciat damnum illatum.Sic docet idẽ Molina ex Conrado diſp. citato num.15.Atque hæc video communi Doctorum ſenſu eſſe recepta , quam etiam breuiter,diſtincte,& quantum ſatis eſt,explicat Ioãnes Schneiduuinus,*§.Actionum inſtit.de action.* à num.12.

26. At verò alij hanc diſtinctionem vt inutilem reijciunt, & fundamento in iure carere affirmant,& ideo tam contractum ſtricti iuris, quam bonæ fidei, etiamſi dolus dederit cauſam, eſſe validum iure poſitiuo, licet decepto detur actio,& ex conſequenti nullam decipientis obligationem eſſe ante ſententiam. Sic nonnulli,quos refert idem Schneiduuinus ibidem num,24.& Igneus,Faber,Pertica,quos refert Couarruuias in regula *poſſeſſor* 2 p.§. 6. num.6.eoſdem nouiſsimè ſequitur Leonardus Leſsius lib.2.de virt.Cardinal.cap.17.dub.5. n. 31.Ægidius de Sacram.diſput.23.dub. 9. Quorum fundamenta ſunt ex iure & ratione. Ex iure primò, quia emptio & venditio eſt contractus bonæ fidei,vt conſtat ex *d.§.Actionum* at in *l.Iulianus 13 de actionib. empti* datur actio ex empto,ei qui vendit tigna carioſa , & ſcabioſum pecus. Certum autem eſt axioma iuris apud omnes receptiſsimum non dari actionem ex empto , cùm emptio nulla eſt. Ergo emptio eſt valida,cui dolus cauſam dedit, quãuis ſit contractus bonę fidei. Secundò probat ex *l.qui vas 48.D.de furtis*,vbi expreſsè dicitur, vendentem rem furtiuam fieri dominũ pretij, quod planè eſſet falſum,ſi vẽditio eſſet nulla, cùm tamen dolus dederit cauſam emptioni, neque enim emptor voluiſſet emere,ſi ſciuiſſet rem eſſe furtiuam,& ideo inductus eſt dolo ſimulantis rem eſſe ſuam. Facit pro eodem

Digitized by Google

textus in *l. rem alienam 28. D. de cõtrahenda emptione*, vbi dicitur *rem alienam quemquam diſtrahere poſſe nulla dubitatio eſt, nam emptio eſt & venditio, ſed res emptori auferri poteſt.* Quibus iuribus nihil clarius eſſe clamat Ægidius. Nec dici poteſt ideo hæc eſſe vera, quia ignorauit rem quam vendebat, eſſe alienam, vt conſtat in *l. ſi emptione 34. §. 1. D. eodem. Item ſi emptor, & venditor ſcit furtiuum eſſe quod vanit, à neutra parte obligatio contrahitur*, & ſtatim. *Quod ſi vẽditor ſcit, & emptor ignorauit, vtrinque obligatio contrahitur.* Tertiò videtur, manifeſté probari ex textu in *l. ſi dolo 5. C. de reſcindenda venditione*, ibi. *Si dolo aduerſarij deceptus venditionem prædij ſe feciſſe Præſes Prouinciæ aditus animaduerterit, ſciens contrarium eſſe dolum bonæ fidei, quæ in huiuſmodi contractibus maximè exigitur, reſcindi venditionem iubebit.* Cui ſi conferas textum in *l. dolo 5. C. de inutil. ſtipul.* vbi ſermo eſt de contractibus ſtricti iuris, efficacior redditur probatio. Ibi enim hęc habentur. *Dolo vel metu adhibito, actio quidem naſcitur, ſi ſubdita ſtipulatio ſit, per doli mali tamen, vel metus exceptionem ſubmoueri petitio debet.* Quibus legibus inter ſe collatis liquidò conſtare videtur eandem eſſe iuris diſpoſitionem in contractibus bonæ fidei, & ſtricti iuris.

27. Deinde probat rationibus. Prima, quia quando contractus fit ex metu, non eſt omninò irritus, ſed irritandus. Ergo & quando fit ex dolo, quia dolus & metus in iure paria cenſentur *l. ſi dolo D. de inutil. ſtipulat. & c. cum contingat 28. de iure iurando.* Secunda. Quia id magis conſentaneum eſt iuri naturæ, quo tales cõtractus non ſunt omnino irriti, ſicut neque omnino validi. Tertia. Quia eſt magis expediẽs bono publico ad coercendas huiuſmodi deceptiones, qui interdum hac ratione capi poſſunt in aſtutia ſua, ſi is qui deceptus facit, velit contractum valere, quando eſt ipſi vtilis. Hæc ſunt quibus nituntur Authores iſti, & quibus inducti diſcedunt à cõmuni ſententia. Sed hæc non obſtant quo minus communis ſententia, quæ docet contractus bonæ fidei dolo celebratos non valere, ſuſtineri poſſit. Quam tamen ego bona iuris peritorum venia moderarer, ac limitarem eo modo, quem explicabo ſtatim.

28. Dico ergo primo de contractibus ſtricti iuris eos valere mero iure poſitiuo, quamuis detur actio de dolo; idq́ue probat manifeſtè textus in *l. 22. ſi id quod aurum de verb. oblig. ſi id quod aurum putabam, cùm æs eſſet, ſtipulatus de te fuero, teneberis mihi huius æris nomine, quoniã in corpore conſenſerimus, ſed ex doli mali clauſula tecum agam ſi ſciens me fefelleris.* Hæc ibi, valet quidem huiuſmodi ſtipulatio, licet erratum ſit in ſubſtantia, quia in corpore erratum non eſt, contra atque accidit in venditionibus, ſtipulatio enim ſtricti iuris eſt. Vnde in ea verba tantùm ſpectantur, quæ ſi fuerint ad contrahendam ſtipulationem idonea, & conſenſum in corpore fuerit; nihil amplius requiritur.

29. Dico ſecundò. Negari non poſſe contractus bonæ fidei ex dolo dante cauſam contractui iure poſitiuo non valere. Conſtat manifeſtè ex textu in *l. 3. §. finali D. pro ſocio ſocietas ſi dolo malo, aut fraudandi cauſa irrita ſit, ipſo iure nullius momenti eſt*, quia bona fides contraria eſt fraudi & dolo, contractus autem ſocietatis bonæ fidei contractus eſt. *Nullius*, inquit, *momenti eſt*, vox autem *nullam* ſignificat contractum ipſo iure non valere, & nullos producere effectus per textum in *l. 1. D. de iniuſto rupto, & ex Authent. ex cauſa, C. de lib. præt.* Rurſus conſtat ex eo quod venditio eſt contractus bonæ fidei, & venditio, in qua dolus dedit cauſam contractui, iure ipſo poſitiuo non valet. Tunc autem dolus dedit venditioni cauſam etiam iure poſitiuo, vt dicebam in principio huius capitis, quando erratum eſt in ſubſtantia. Quare quoties dolus eſt in venditione circa ſubſtantiam, nulla eſt venditio. Vendidiſti acetum pro vino, quod ab initio erat acetum, æs pro auro, quamuis res præſens ſit, & non ſit erratum in corpore, nulla venditio eſt, quia erratum eſt in ſubſtantia. Hinc rei, quæ non eſt, nulla venditio eſt *l. nec emptio, 8. de contrab. empt.* Hinc etiam rei ſacræ religioſæ publicę, ac liberi hominis nulla venditio eſt, quia dolus dedit cauſam, cùm ſit in ſubſtantia *l. ſi in emptione §. omnium de contrab. empt.* & apertiſſimé *l. qui officij, de contrab. empt. & §. fin. inſtit. de emption.* Idem eſt in emptione rei propriæ, cùm enim venditio tendat ad adquirendam rem, quæ venditur, non poſſit comparari, quę mea iam eſt, *l. ſuæ res eodem de contrab. emptione.* His adde nonnulla quæ ſpecialibus legibus vendi prohibentur, & extra commercium fiunt, earum enim venditio nulla eſt propter errorem in materia. Huiuſmodi eſt emptio veneni ad occidendum, *l. quod ſæpe 35 eodem.* Ad hanc etiam rem pertinet exemplum. in *l. Senator 52. eodem.* Si quis enim diruat domum ſuam vel villam ſuam, ſperans ſe pluris venditurum materiam, & ſingulas res, ex quibus domus eſt conſtructa, quam ipſam domum integram, id ei facere prohibitum eſt ob publicam vtilitatem, & publicum decus, quare & nulla eſt huius rei venditio, ſicut neque legatũ.

30. Deinde dico quando dolus dãns cauſam contractui verſatur tantùm circa accidentalia etiam bonæ fidei, iure poſitiuo nõ eſt irritus, & in hoc nõ conuenit ius poſitiuũ cũ iure naturali: datur tamen actio, vt explicabo poſtea. Ratio huius tam diuerſæ diſpoſitionis in hac ſpecie & præcedenti ea eſt, quia præſumit ius incidere tantùm & non dare cauſam, quando eſt circa accidentalia, voluiſſe quidem emere, ſed non tanto pretio, vt explicatum eſt. Hac moderatione compono omnia quæ contra communem ſentẽtiam allata ſunt. Hinc enim intelliges, quare in *l. Iulianus 13. de actionibus*

emptis

Digitized by Google

empti: quando quis vendit tigna carioſa, aut pecus morboſum, valeat venditio, detur tamen actio; quamuis non ſit vndequaque certum tantum dari actionem ex empto, quando venditio valet, vt explicabo poſtea. Valet ergo ea venditio, quia non fuit dolus in ſubſtantia, ſed in accidentibus rei, quæ vēditur, ſicut de vino, quod acuit, valet venditio vt definitum eſt in *l. in venditionibus D. de contrahenda emptione*. Hinc etiam intelliges, quare rei alienę venditio valeat, tantùm enim dolus eſt circa accidentalia. Neque enim circunſtantia rei furtiuæ perinde ſe habet, atque rei ſacræ. Res ſacra omnino eſt extra commercium, & ſperare, vt de ſacra fiat non ſacra, piaculum eſt *l. inter §. ſacram de V. O.* Quod etiam eleganter docet Donellus lib. 12. comment. cap. 20. *§. hoc ius ſuperiori regula*, at circunſtantia rei alienæ purgari poteſt vt dicebam ſupra cap. 20. Hinc etiam intelliges, quo ſenſu dictum ſit in d. *l. ſi dolo C. de reſcindenda vendit.* reſcindendam eſſe venditionem eam à Præſide, quam quis dolo inductus fecerit. Intelligo enim de venditione facta dolo circa accidentalia contractus venditionis, vt clarè ex ipſo textu deduci poteſt. Ex his autem non poteſt rectè colligi vniuersè omnes contractus bonæ fidei, quibus dolus dat cauſam valere mero iure. Atque forſan ex hoc cap. explicari non ineptè poſſet Vlpianus in *l. quid tamen*; de qua multa ſupra cap. 20. ſiquis dicat ideo venditionem illam valere ex Vlpiani ſententia, quia reuera vendidit rem, quæ aurea erat, licet aurum illud valdè mixtum ære, & impurum eſſet; quare dolus fuit circa accidentalia. At in *l. cum Labeo* menſa argento cooperta vendita fuerat, & menſæ artefactum non erat argenteum, operimentum autem argenteum, non menſa, quod auferri poſſet, manente integra forma menſæ, quam pro argentea vendiderat; in illo autem artefacto ex auro & ære ſeparari æs non poterat ſaluo manēte artefacto vendito. Et in hoc ſenſu alicuius conſiderationis erit, quod æs mixtum cum auro ſit, aut argentum tantùm adhæreat artefacto menſæ, & ab ea ſeparari poſſit integra manente artificiali menſa, quæ argentea fuerat vendita. Ex eo enim fiet dolum in vna ſpecie non fuiſſe circa ſubſtantialia, ſed accidentalia, auri ſcilicet puritatē: at in alia ſpecie fuit circa materiam & rem ipſam, ſcilicet, menſam, quæ legata erat cum operimento tantùm argenteo.

31. Dico rurſus ratione doli interuenientis in contractibus tam bonæ fidei, quam ſtricti iuris, ſiue circa ſubſtantialia, ſiue circa accidentalia verſetur, non vnum ius decepto competit, quod explicari magni momenti erit. Nā primò, ſi deceptus velit ſtare contractui, illi ſtandum eſt. Neque decipiens poteſt proprium dolum in ſui fauorem allegando à contractu reſilire. Gloſſa in *l. eleganter* in principio *v. nullam*, pro conſtanti ſupponit Donellus lib. 13. ca. 3. *§. Quod ſi videtur*: allegans enim propriam turpitudinem in ſui fauorem, audiri non debet, *l. tranſactione finita 30. C. de tranſactionibus*, & dolus nemini patrocinari debet, *l. 2. D. de exception. doli*. Similè eſt quod dicit Gloſſa in *cap. 1. v. ſede vacante. Ne ſede vacante*, contractum initum cum Eccleſia non ſeruatis debitis ſolemnitatibus, eſſe nullum, niſi Eccleſia velit illum contractum ſupplendo debitas ſolemnitates in aduerſarij præiudicium manere firmū. Non tamen perpetuum eſt debere manere firmum contractum, ſi deceptus velit, interdum enim ne quidem eo volente valet. Quid enim, ſi lex reſiſtat contractui, in quo dolus interuenit. Tunc enim contractus non ſubſiſtit, neque in fauorem eius, qui illum valere voluerit, *l. à Diuo Pio D. de ritu nupt.* & docet Baldus *in l. 1. C. plus valere quod agitur, & in l. non dubium, C. de legibus, & l. ea quæ C. de donation.*

32. Deinde decepto competit ius non vnius actionis, aliter tamen in contractibus bonæ fidei, aliter in ſtricti iuris. Quia vt rectè monet Duarenus ad titulum *de dolo malo* c. 1. pag. mihi 93. col. 2. à medio diuerſa eſt præſcripta formula ad agendum, iuxta ea quæ olim ſeruabantur. Si enim ſit contractus bonæ fidei, agitur ex contractu, cū ex eo contractu, in quo deceptio fuit, naſcatur actio, vt explicabo ſtatim. at in contractu ſtricti iuris agitur de dolo, quę famoſa actio eſt, & infamiæ plena aduerſus decipientem. In cōtractu ſtricti iuris opponitur exceptio doli: in bonę fidei non eſt opus ea exceptione, cùm illis inſint exceptiones doli ipſo iure. At quamuis quoad formam agendi propter veterum ſuperſtitionem, hæc ſit differentia, quoad effectum tamen nulla eſt differentia, quia vtroque modo dolus eatenus corrigitur, quatenus in eo peccatum eſt.

33. Rurſus decepto tam in contractu bonæ fidei, quàm ſtricti iuris, ſiue dolus ſit circa ſubſtantialia, vel accidentalia, competit triplex actio, ſiue actio ex empto, trium tamen rerum cauſa, vel redhibitoria, qua fit vt idem habeat emptor, quod antea habebat, ſcilicet, pretium, *l. redhibere D. de ædilitio edicto*. Deinde, ſi deceptus velit firmum ſtare contractū, datur actio *quanto minoris*, vellet enim emptor retinere, ita tamen vt in pretio non decipiatur, *l. ſciendum 19. D. eodem*. Et quia poteſt contingere, vt non deceptum eſſe pluris interſit, quàm vel rem, vel pretij exceſſum obtinere, datur etiam decepto actio *in id quod intereſt non fuiſſe deceptū*: ſed cum diſcrimine, nam actio *redhibitoria, & quanto minoris* datur decepto aduersùs decipientem, etiamſi vendens ignorauerit rei vitium, vel tigna eſſe carioſa, vel pecus morboſum: at actio *in id quod intereſt*, non datur, niſi ſciens eum defectum vendiderit, & reticuerit, vel ſi reuera ſacram rem eſſe, aut propriam non ſacram, non publicam affirmauerit *l. Iulianus, §. quod autem D. de actionibus empt.*

In his enim duobus caſibus actio datur etiam in id quod intereſt. Vnde ſi rem ſacram ignorans eſſe ſacram, neque affirmans eſſe ſacram, vendiderit, nulla quidem venditio eſt, datur tamen actio redhibitoria; ſi ſciens vẽdidit, datur in id quod intereſt. Hæc me docuit Donellus eleganter lib. 22. c. 20. & lib. 13. c. 3.

34. His tamen, quæ dicta ſunt nonnulla obſtant. Primò contra id quod diximus, quando dolus verſatur circa ſubſtantialia bonæ fidei, non valere venditionem, dari tamẽ actionem ex empto, obſtare videtur, quod actio ex empto non competat, niſi vtilis venditio fuerit, vt recepta eſt Doctorum omnium ſentẽtia. Ergo, ſi competit actio ex empto venditio valuit, etiamſi erratum fuerit in ſubſtantia, vt ſi emens emerit rem ſacrã, aut quæ extra commercium eſt. Reſpondendum tamen eſt emptionẽ quidem omnino nullam, quod attinet ad res ipſas, vt diſertè ſcribit Modeſtinus *in d. l. qui officij, de contrahenda emptione §. 1.* quoad eum tamen effectum valere, vt præſtetur emptori, quãtum eius intereſt deceptum non fuiſſe, quo continetur & rei venditæ æſtimatio, quanta eſſet ſi res eſſet priuata, & præterea quantum emptor inde lucrari potuiſſet. Cùm ergo communis Doctorum ſententia docet ex emptione nulla non naſci actionem ex empto, ſic intelligenda, non quod velit emptionem validam, quod attinet ad res ipſas: ſed tantùm quod ſit vtilis ad hanc actionem, quæ optime conſurgere poteſt, etiamſi emptio nulla ſit, cùm oriatur ex deceptione & iniuria illata, quæ eo modo reſarcienda, vt explicui ſupra iſto libro cap 7.

35. Secundò his quæ dixi, ſi quis rem vitioſam vendiderit ignorans, non dari decepto actionem in id quod intereſt, obſtare videtur textus in *l. tenetur 6. § ſi ita D. de actionibus empti.* vbi ſi quis vas vitioſum vendiderit, etiam ignorans, tenetur vt id quod eo nomine emptor perdiderit, emptor cõſequi debeat. Omiſſa ſolutione Donelli in d. lib. 12. cap. 3. *§. illud manet*, ſiue potius explicando illam magis, dicimus patrem familias, vt ex Varrone conſtat, teneri ſingulis menſibus ſua vaſa picare, & præparare. Quare qui vas habuit vitioſum, valdè ſupina ac craſſa ignorantia laborauit, negligens valdè fuit: & ideo ob ſupinam ignorãtiam punitur, & non cenſetur ignorans vendidiſſe. Quis enim domi ſuæ vaſa habet ad infundendum, & ignorat an liquorem capere poſſint?

36. Quod ſi huic ſolutioni opponatur textus in *l. ſed addes 19. § 1. ſi quis dolia D locati*, vbi qui locat paſcua, in quibus ſunt herbæ nociuæ, quæ gregem immiſſum interficiunt, ſi ignorans herbarum vitium locauerit. non tenetur in id quod intereſt conductori. Sed reſpondemus facilè diuerſam horum eſſe rationem: in prima facti ſpecie erat ſupina domini negligẽtia, qui tenebatur vaſa picare aut pice illinire, & præparare: at in ſecunda ſpecie non eſt domini locantis negligentia, neque enim tenetur ſcire an in ſuis paſcuis omnes herbæ vtiles ſint, an verò aliquæ nociuæ, quod non ad illũ ſpectat herbarum cognitio.

37. Tertiò obſtare etiam eidem doctrinæ videtur, quod ſi quis vendidit rem alienam, etiamſi ignorans vendiderit, ſi ea res euicta eſt ab emptore, tenetur emptori indiſtinctè in id quod intereſt, *l. vendita 8. l. euicta 70. de euiction.* cùm tamen qui rem non ſanam ignorãs vendidit, non teneatur in id quod intereſt. Reſpondet optime Donellus lib. 13. citato cap. 3. quia venditione id agitur, vt emptor comparet rem, quam emit, & id, contendit emptor ſiue ſciens, ſiue ignorans vendiderit. Quare ſi rem non præſtat venditor, datur actio aduerſus eum quamuis ignorantem, in id quod intereſt, ſicut commune eſt omnibus faciendi obligationibus, *l ſi quid ab alio, in principio & fine D. de re iud.* cùm ergo ſi res vendita euincitur perinde ſit, ac ſi venditor non præſtitiſſet rem, quæ comparanda erat emptori, ideo condemnatur in id quod intereſt rem habere etiam ignorans. At non eſt proprium emptionis vt res ſana vendatur, poteſt vtique vendi morboſa, quia & morboſam poteſt quis emere velle, minori tamen pretio. Quare ſatis ementis incolumitati conſultum eſt, ſi vel rem redhibere liceat, vel agere quãto minoris empturus eſſet, etiamſi ignorans venditor fuerit.

38. Denique illi quod diximus venditionem cum dolo circa accidentalia valere, dari tamen actionem obſtat textus vulgaris in *l. & eleganter, D. de dolo*, ibi, *nullam eſſe venditionem, ſi in hoc ipſo vt venderet circumſcriptio eſt*, verbum autem, *nullam*, id denotat, quod ipſo iure nullum eſt, vt ſupra docuimus. Reſpondeo tamen ex prædicta lege non probari venditionem dolo factam nullam eſſe, quamuis videam per eum textum communem ſententiam à pleriſque doceri. Ego enim conſidero in *l. eleganter* ſermonem eſſe de venditione per minorem facta, quam etiam ſi dolo circumſcriptus fecerit, at potuit eſſe nulla, & quia ſine decreto iudicis facta eſt, & quia quamuis ſine decreto iudicis, non fuit in minoris vtilitatem.

39. Ex his iam colliges noſtræ ſententiæ non obſtare, quæ Leonardus Leſſius & Ægidius ex iure adducebãt contra communem ſententiam, omnia enim illa explicata ſunt. Sed neque obſtãt rationes. Non prima. Eſt enim manifeſta ratio diſcriminis inter ea, quæ fiunt ex metu & dolo, quam indicaui ſupra iſto capite. Nec verò vniuerſè verum eſt, quæ ex metu fiunt, mero iure valere, vt in hoc libro ſatis dictum eſt, Æquiparantur ergo dolus & metus in aliquibus, non in omnibus, cùm ſit in nonnullis magna diſcriminis ratio. Neque obſtat ſecunda ratio: iure enim naturæ contractus

Digitized by Google

ctus,in quibus verè dolus dedit cauſam, ſiue fuerit dolus circa ſubſtantialia, vel accidentalia,nulli ſunt, vt explicatum eſt hoc capite & præcedenti. Quare autem non omnes ex illis ius poſitiuum nullos eſſe velit, explicui ſupra iſto cap. Neque denique obſtat vltima, quia ſatis decepti commodo prouiſum eſt tum reddẽdo aliquos nullos iuxta diſtinctionem allatam; tum in his, quos valere iubet,concedendo actionem redhibitoriam, vel in quantum minoris, vel in id quod intereſt, vt explicatum eſt.

40. Denique quęret aliquis in fine huius cap. an in hac re ſit eadem diſpoſitio Iuris Canonici,& Ciuilis, quoad valorem contractus facti ex dolo. Baldus in *cap.17.de plus petit.* docet,hæc quæ hactenus dicta ſunt non habere locum Iure Canonico,quo dolus dans cauſam contractui etiam ſtricti iuris reddit eum ipſo iure nullum.Idẽ probat Vueſemb.2.part.conſ. n.57.Vbi & addit hoc moribus eſſe receptum, quod etiam ſequitur Ioan. Schneid.*inſtit. de action.§.actionum,n. 29.*

CAPVT XXII.

Explicatur quando qualitates refundantur in errorem perſonæ, & alia colliguntur.

SVMMARIVM.

Quid agendum,num.1.

Quando cenſeatur error qualitatis refundi in errorem perſona explicatur ex dictis cap. præced. num.2.

Explicatur quidam peculiaris caſus Tabiena, nu. 3.4.5.

1. SED quæret aliquis primò quid ſit id, quod docuit D. Thomas in Additionibus quæſt.51.art.2.ad 5. errorem qualitatis reſultantem in errorem perſonæ vitiare matrimonium. Quod Thomas Sanchez & Ægidius vt explicent,valdè laborant, & tandem inexplicatum relinquunt.

2. Ego quidem iuxta dicta explico facilè. Error illius qualitatis dicitur refundi in errorem perſonæ,quando & quoties animus contrahentis expreſſè fertur in perſonam ſub ea qualitate tanquam conditione aſſenſus. Atque ſic conſtat exemplum, quod adducit D. Thomas eo loco de fœmina, quę conſenſit in filium Regis,aut primogenitum. Pone enim illum eſſe præſentem,& in hunc præſentem cõſentire, quãuis alias exiſtimet eſſe filium Regis,matrimonium valet,vt etiam fatetur Thomas Sanchez diſput.citata num.33. & 34. non alia certe ratione,niſi quia conſenſus nõ pendet ab illa qualitate, vt à conditione. Quare quoties conſenſus fertur in fœminam aliqua cõditione veſtitam expreſsè,error refunditur in errorem perſonæ.Quia ſi deſit illa cõditio, iam non eſt illa perſona, in quam conſentit veſtita illis qualitatibus,ſed alia lõgè diuerſa.

3. Ex quibus colliges verâm deciſionem illius caſus,quem refert Tabiena verbo *impedimentum*,impedimento 1.q.4.num.5. vbi refert quendam ab altero poſtulaſſe in vxorem ipſius filiam ſecundò genitam valde pulchrã, patrem verò negaſſe,ſed promiſiſſe ei primogenitam iuueni ignotam,quam ille petijt,prius oſtendi cuidam ſuo amico, cui pater pro primogenita quæ turpis erat,oſtendit ſecundò genitam:iuuenis verò audita eius pulchritudine cum primogenita contraxit. Reſpondit Tabiena fuiſſe errorem ſolius qualitatis,quia iuuenis non poterat contrahere cũ ſecũdò genita, quã negauerat pater. At ego exiſtimo, etiamſi illam priùs negaſſet pater,non rectè reſpondiſſe Tabienã,ſed eſſe errorem qualitatis refuſum in errorem perſonæ,ſi tamen iuuenis conſenſit in eam,quæ oſtenſa fuit amico, & expreſsè in illam ferebatur conſenſus.Cùm ergo non fuerit illi oſtenſa primogenita non potuit matrimonium ſubſiſtere cum ea, quæ non fuit oſtenſa.

4. Sed adhuc circa eundem caſum dubitat Tabiena quid dicendum eſſet, ſi ſecundò genita non fuiſſet denegata. Reſpondent nonnulli ſimiliter dicendum eſſe matrimonium valuiſſe,quia intenſio iuuenis ſemper ferebatur in primogenitam, ſibi promiſſam, quam falsò credebat amico oſtenſam.Sic docet Thomas Sanchez diſp.citat.num.36. At ego etiam in eo caſu exiſtimo non valuiſſe propter eandem rationem,ſi inquam iuuenis ferebatur in eam,quæ amico fuerat oſtenſa.

5. Sed adhuc quęrunt aliqui, quid dicendum ſit,ſi pater plures filias habens,nullam in particulari promiſiſſet,ſed vnam ex pluribus, & tunc vnam oſtenderet amico, & aliam traderet. Reſpondet Thomas Sanchez num. 36. primò.ſi pater vnam ex ſuis filiabus oſtendiſſet,& alteram tradidiſſet,inualidum fore matrimonium,quia iuuenis intentio determinata fuit ad oſtenſam,cùm ad nullam aliam potuiſſet determinari.In quo rectè reſpondit. Secundò tamen inquit,ſi pater oſtendiſſet aliquã filiam non ſuam,& ſuam tradidiſſet,validum fore matrimonium, quia tantùm eſt error in qualitate.Sed hoc non placet,vt dicam ſtatim. Ægidius verò diſput.31.dub.1.nu.19. nullum fore matrimonium dicit,ſiue pater dediſſet vnam ex ſuis filiabus,ſiue illam quam oſtendit, quia iuuenis intentio in nullam determinatè potuiſſet ferri.Non in illam oſtenſam, quia ille nullam aliam ducere intendebat,niſi filiam illius patris,neque etiam in filiam illius, cùm oſtenſa non eſſet, & nulla magis eſſet ratio, cur determinaretur in vnam, quam in aliam. Quod quidem non omninò male dictum eſt.

Digitized by Google

At meliùs meo iudicio dicetur valere tūc matrimonium,cùm oſtenſa amico, niſi etiam iuuenis intentio expreſsè pendebat á conditione filiationis illius. Ratio quæ me mouet, ea eſt, quia iam intentio ferebatur in oſtenſam, & alia conditio ſe habebat tantùm concomitanter: error autem qualitatis concomitans non vitiat matrimonium, vt dictum eſt. At ſi expreſsè eius animus determinatus eſſet ad eam fœminam cum illis duabus qualitatibus, quia & ferebatur in oſtenſam, & in filiam illius hominis,verum habet, quod docuit Ægidius, cum nulla illarum ſiue eſſet filia, ſiue non potuiſſe contrahi validum matrimonium.

CAPVT XXIII.

An cum errore facti, & ſcientia iuris poſsit eſſe conſenſus ad matrimonium.

SVMMARIVM.

Status quæſtionis,variæ ſententiæ, num.1.
Explicatur prima pars veræ ſententiæ adhibita diſtinctione,& liberatur ab obiectionibus,num.2. 3.& 4.
Probatur ratione,n.5.
Secunda pars veræ ſententiæ,n.6.
Ratificatio matrimonij prius ex errore inualidi manente eodem errore nulla eſt, n.7.

1. EX his,quæ hactenus dicta ſunt, colligi poteſt, quid dicendum ſit in eo, quod quæri ſolet. Contingit aliquos falsò exiſtimare ſe teneri aliquo impedimento ſcilicet conſanguinitatis,vel affinitatis,aut alio dirimente, cū tamen non teneantur,& ſub eo errore contrahunt, cùm ſcientia tamen iuris, ſcilicet matrimonium inter conſanguineos, vel affines ſubſiſtere non poſſe. Quæritur an conſenſus cum eo errore ſufficiat ad matrimonium inter eos valide ineundum. Sunt duæ ſententiæ. Prima affirmat validum inter illos eſſe matrimonium. Sic citatis multis Thomas Sanchez lib.2.diſput.33.num.1.Alij verò dicunt non valere,quod etiam docent non pauci, quos ibidē refert,& probabilem ſententiam eſſe iudicat num.1.Ego tamen exiſtimo non eſſe inter has ſententias diſcrimen re ipſa, neque Thomam Sanchez ab illis,qui primam tenēt diſſentire, ſi res iſta diſtinctè explicetur.

2. Duobus modis poteſt ſe habere contrahentium animus in prædicto caſu. Primus eſt, ſi ibi ſint duo actus & iudicia, quorum vnum feratur in impedimentum, quem falsò ſubeſſe putant,& in ſcientiam iuris,& ſuppoſita ea volunt adhuc contrahere, quamvis ius reſiſtat. Secundus eſt,vt quamvis habeant eam cognitionem circa factum & ius,aliam habeant,quæ ipſis occurrat fortè ſe non teneri eo impedimento, & conſenſus ſit quàſi conditionatus, qui ſic explicari poteſt: *Et ſi nos teneamur impedimento,& ius reſiſtat,attamen ſi fortè poteſt iniri inter nos matrimonium, conſentimus in illud.* In primo caſu impoſſibilis eſt intentio contrahēdi,ſi poſſunt,& ſi oppoſitum intendit Thomas Sanchez planè falſum eſt, & eius argumenta nequaquam id probant. Primo enim adducit argumentum ex cap. 1. *de ſponſalibus in ſexto,* vbi deciditur ex ſponſalibus nullis ratione impedimenti oriri publicam honeſtatem, modo adſit conſenſus. Supponitur ergò poſſibilem eſſe conſenſum cum impedimento dirimenti. Poteſt tamen reſponderi primò intelligēdum eſſe,quando ignorabatur impedimentum, & ita cum ea ignorantia eſſe conſenſum potuiſſe. Deinde reſponderi poteſt intelligendum eſſe,quando contracta ſponſalia ſunt in ordine ad Papæ diſpenſationem ſub ea conditione & Pontifex noluit diſpenſare: fuit enim tunc ſufficiens conſenſus ad ſponſalia, conditionatus tamen,& ita potuit ex illis, licet nulla remanerent ratione impedimenti,oriri publica honeſtas,cùm non fuerit conſenſus abſolutus, ſed conditionatus.

3. Rurſus ſecundò probat ex *Clementin. vnica de conſanguinitate,* vbi excommunicantur contrahentes in gradu prohibito,quod inquit non aliter fit,niſi quia ſupponit eſſe conſenſum,eo enim deficiente non incurritur illa excommunicatio.Sed non rectè colligit.Punitur in illa Clementina factum ipſum ſcienter, & cum præſumptione,ſiue fuerit,alias conſenſus ſufficiens,ſiue non:id enim ad pœnam excommunicationis non pertinebat, cùm non puniantur ſic contrahentes propter cōſenſum, quem Eccleſia punire non poteſt, ſed propter effectum ipſum, & matrimonium exterius contractum.

4. Præterea tertiò probat ex eo,quod hæreticus credens baptiſmum eſſe rem leuiſſimā, nihilque valere,verè tamen baptizat.& validè ſi vere intendat facere,quod intendit Eccleſia, vt fatentur omnes. Ergo cum errore valoris baptiſmi compoſſibilis eſt conſenſus ad baptiſmum. Ergo ſimiliter in iſto caſu, quamvis contrahentes cum eo errore credant non valere matrimonium,poſſunt habere legitimum conſenſum.Sed neque hæc probatio ſufficiens eſt.Quia ideò in hæretico poteſt eſſe voluntas, & illa intentio faciendi quod facit Eccleſia, quia in eius intellectu præcedunt duo iudicia, vnum ſpeculatiuum, quo ſpeculatiuè iudicat baptiſmum eſſe rem irriſoriam,& ita ſibi perſuadet.Aliud verò practicum,quo cognoſcens Eccleſiam aliud docere,iudicat per extrinſeca principia,hic & nunc illud agendum, & ideo vult agere, nam cum ſolo primo iudicio nequaquam poſſet ſequi is actus voluntatis.At in noſtro caſu,ſi certò credunt contrahentes ſubeſſe impedimentum, quamvis falsò, & ſimul ſciunt cum eo impedimento non poſſe matrimonium

Digitized by Google

monium conſiſtere, non poſſunt habere eum conſenſum contrahendi, ſi poſſunt, niſi præceſſerit etiam in intellectu ſimul cum illo iudicio aliud, quo iudicent poſſe ipſos falli in ea perſuaſione, & ita velint contrahere, ſi quo modo poſſunt.

5. Eſt etiam manifeſta ratio pro noſtra ſententia. Quia intentio non poteſt ſequi in voluntate, niſi iuxta id quod in intellectu præceſſit, neque contra actum intellectus perſeuerantem, poteſt quidquam voluntas intendere. Ergò cùm in intellectu ſolùm ſit cognitio vera iuris, & nulla alia de dubio facti, non poteſt eſſe intentio contrahendi ſi poſſunt. Quam enim cognitionem ſequetur ea intentio? Explico à ſimili ex doctrina communi in materia de conſcientia. Poteſt qui ſibi ex duabus opinionibus perſuadet aliquam eſſe falſam contra propriam conſcientiam operari, quia alias habet iudiciū aliud, ſcilicet per extrinſeca principia oppoſitum eſſe probabile, & poſſe operari iuxta opinionem probabilem. At ſi tale iudicium non eſſet, non poſſet operari contra illam, ſed teneretur ſequi iudicium illud, cùm non eſſet ſufficiens aliud principium in intellectu, vnde alius actus in voluntate ſequi poſſet. Ergo idem in noſtro caſu dicendum eſt. Si ſenſus illius conſenſus eſſet: *Si teneor impedimento, etiamſi Eccleſia repugnet, volo contrahere*, valeret quidem vt dicam ſtatim, quia eſſet cōſenſus conditionalis de præſenti, & deficit cōditio. At non eſt conditionalis, ſed iſte: *Volo cōtrahere contra interdictum Eccleſiæ, & quamuis repugnet Eccleſia.* Fertur ergo expreſſe in obiectum omninò repugnans matrimonio, & ideó non eſt ſufficiens ad matrimonium.

6. In ſecundo autem caſu benè poteſt eſſe conſenſus ſufficiens ad matrimonium: quia conſenſus ille eſt quaſi conditionatus, *ſi poſſum*, cumque conditio ſit de præſenti, ſi non teneor forte aliquo impedimento, & revera non teneatur illo, ſtatim ſubſiſtit contractus matrimonij iuxta ea, quæ dixi ſupra lib. 2. c. 1. n. 5. de conditionibus appoſitis de præſenti, aut præterito.

7. Sed tandem quæret aliquis, an ſi duo inualidè per errorem contraxerint matrimonium, & poſtea exiſtimantes eſſe validum illud, ratum habeant, teneat hæc ratificatio matrimonij ſuppoſito errore, qui in principio fuit. Dicendum eſt nequaquam eum conſenſum ſufficere, nihil enim tam contrarium conſenſui, quàm error *l. ſi per errorem, D. de iuriſdictione omnium iudicum.* Cùm enim ea ratihabitio cadat ſupra actum iam nullum, & qui ſemper perſeuerat nullus, nihil aliud de nouo agunt. Quare neceſſe eſt, vt priùs intelligant matrimonij nullitatem, & poſtmodum ratum habeant, vt conſtabit ex his quæ dicam in ſequentibus. Adde quamvis eo animo eſſent, vt ſi ſcirent fuiſſe matrimonium à principio inualidum, ratum haberent, vel renouarent, & cum eo animo ratificarent, adhuc non fieret ratum, quia ex eiuſmodi voluntario non conſtat matrimonium, vt dixi ſupra cap. 20.

CAPVT XXIV.

Quando matrimonium fuit nullum à principio ex defectu aliquo, quomodo debeat renouari conſenſus?

SVMMARIVM.

Status quæſtionis, num. 1.
Quando matrimonium eſt nullum ratione alicuius impedimenti dirimentis, vtriuſque conſenſus renouandus eſt, n. 2.
Idem dicendum, quando matrimonium fuit nullum ex defectu conſenſus, num. 3.
Probatur ex reſponſo Clementis VIII. in eadem ſpecie, n. 4.
Opponuntur aliorum argumenta, n. 5.
Diluuntur, n. 6.
Idem dicendum ſiue conſenſus defuerit ex metu vel fictione, n. 7.
Non ſufficere, ſi interiùs renouetur, ſed debere verbis exprimi, n. 8.

1. COMPLECTEMVR hoc capite ea, quæ neceſſaria ſunt ad renouandum matrimonium, cùm illud à principio fuit nullum, vel ratione metus, aut erroris, vel quia coniuges aliquo impedimento dirimenti tenebantur. De quo agit Thomas Sanchez lib. 2. diſp. 35. 36. & 37. Potuit autem contingere, vt matrimonium fuerit nullum, quia vnus tantū diſſenſit, vel quia fictè ſe geſſit, vel ex metu, aut errore conſenſit, aut quando eſt impedimentum aliquod, quod vnus tantùm nouit.

2. Quo ſuppoſito dico primò. Quando matrimonium eſt nullum defectu alicuius impedimenti dirimentis, etiamſi vni tantùm cognitum ſit, renouandus eſt vtriuſque conſenſus, & exteriùs ſignificandus, vt ex communi, certaque ſententia docet cum alijs Thomas Sanch. diſp. 53. cit. Quid autem in profeſſione dicendum ſit explicabo cap. ſequenti.

3. Secundò dico. Quandó matrimonium fuit nullum ex defectu conſenſus alicuius ex cōtrahentibus ratione fictionis, vel metus, vel erroris, non ſatis eſt, ſi vnus tantùm ex eis, cuius conſenſus a principio defuit, renouet, aut repetat conſenſum, ſed neceſſarium eſt, vt vtriuſque conſenſus repetatur. Sic docēt multi, quos refert Thomas Sanchez diſputat. 32. nu. 8. ſequitur Leonardus Leſſius lib. 2. capit. 41. dub. 7. num. 16. in fine. Neque ſatis erit interiùs renouari conſenſum, ſed neceſſarium eſt, vt exteriùs renouetur. Quam ſententiam quoad omnes ſuas partes docuit Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. mor. quæſt. 120. per totam. Probat

hac ratione, quia forma contractus eſt conſenſus legitimus vtriuſque per ſigna expreſſus. Sed ab initio nō fuit hæc forma adhibita, cùm defuerit conſenſus vnius. Ergo iterum adhiberi debet ea forma vt conſtet contractus. Cuius rationis vis magis conſtabit ex his, quæ dicam in ſolutione argumenti Thomæ Sanchez. Et explicatur magis quia matrimonium conſtat vtriuſque coniugis conſenſu. At conſenſus illius nullus fuit, etiamſi conſenſiſſet, cùm cadat ſupra materiam illegitimam, & inhabilem, ſcilicet vel nolentem, vel non liberam. Renouari ergo debet vtriuſque conſenſus, dum non poſsit intelligi permanere conſenſus, qui nullus fuit à principio. Et cùm contractus iſte ſit Reipublicæ politicæ, debet eſſe ſenſibilis, Quare vt ea renouatione fiat matrimonium, debet eſſe ſenſibilis renouatio, & exterior. Nam de his quæ præceſſerunt nihil magis curandum eſt, ac ſi omnino fuiſſent infecta, & nihil vnquam actum fuiſſet. Præterea eſt etiam alia optima ratio pro hac ſententia. Quia conſenſus illius, qui verè conſenſit, erroris defectum patitur, cùm ignoret inhabilitatem perſonæ. At errantis nullus eſt conſenſus. Repetendus ergò eſt cōſenſus vtriuſque. Nec valet ſolutio Ægidij, qui negat hunc errorem obeſſe, cùm non ſit error perſonæ, aut conditionis. Sed non aduertit hic author errari in perſona habili. Quare hic error refunditur in perſonam inhabilem defectu conſenſus, ſicut ſi ignoraret eſſe conſanguineam. Si enim hic inhabilis eſt iure poſitiuo, ille, in quo deficit conſenſus, inhabilis eſt iure ipſo naturali, quod efficacius eſt.

4. Sed præterea eſt validum pro noſtra ſententia fundamentum deſumptum ex declaratione Clementis VIII in hac eadem ſpecie, quando matrimonium fuit nullum à principio ex defectu conſenſus vnius. Audi Paulum Comitolum hæc referentem loco citato hiſce verbis: *Incidit quæſtio, cùm primaria fœmina viro etiam primario nupſiſſet, animo tamèn à connubio diſſentienti, & multos annos in matrimonio manſiſſet, necnon liberos ſuſcepiſſet, mulier tanti flagitij conſcia, iam tandem ad ſanam mentem rediens, cùm crimina confiteretur ſacerdoti, id patefecit.* Reſpondet Comitolus neceſſarium eſſe vtriuſque coniugis nouū conſenſum externo ſigno declaratum, & rurſus coram parocho, & teſtibus. Addit ſtatim hæc verba: *Et quoniam non defuit, qui de vtraque difficultate mecum diſſentiret, authoritate, captioſiſq; argumentis recentis cuiuſdam Theologi victus, idcirco omni controuerſia diligentes ipſe literas dedi, ad Patrem Stephanum Tuccium Romanæ Pœnitentiariæ Rectorem, vt à quopiam tribunali, cuius iudicio ſtandum eſſet, reſponſum impetraret: conſuluit is pater doctiſsimus, & religioſiſsimus Clementem VIII. Pontificem Maximum, à quo hoc tulit reſponſum, & ad me Venetias miſit. Pontifex reſpondet eſſe neceſſarium nouum conſenſum vtriuſque coram parocho, & teſtibus, admonito prius marito de matrimonij nullitate: ſed ad euitandum ſcandalum Sanctitas diſpenſat, vt ſecretò inter ſe contrahant, renouato conſenſu, cum legitimatione prolis. In pœnitentiam verò mulier per biennium ieiunet ſemel in menſe, & communicet 15. die, & tertiam partem Roſarij recitet quotidie, niſi ex obliuione, vel alio legitimo impedimento. Quare poſt Apoſtolicam Sedis diiudicationem nemini eſt amplius integrum de re iſta ſecus opinari.* Hæc Comitolus. Definiuit ergo Pontifex quæſtionem noſtram, ſcilicet, etiam cùm matrimonium eſt nullum ex defectu conſenſus vnius tantùm contrahentis, neceſſarium eſſe vtriuſque conſenſum renouari. Si enim poſt contractum matrimonij, cùm impedimentum aliquod ſeſe oſtendit, quod per Eccleſiam renouari poteſt, neceſſe eſt, iterum contrahere, vt etiam docet Thomas Sanchez, & communis Doctorum: quanto magis verum erit id neceſſarium eſſe, cùm impedimentum interuenit, in quo Eccleſia nihil poteſt, quale eſt defectus conſenſus vnius, quod eſt impedimentum iuris naturalis.

5. Verùm contra ſententiam iſtam, quā Sedis Apoſtolicæ iudicium definiuit, ſentit Thomas Sanchez, quem ea definitio latuit lib. 2. de matrimonio citatis alijs, diſp. 32. num. 9. Ægidius diſput. 24. dub. 10 num. 90. Obijciunt primò. Quia cùm conſenſus alterius validus de ſe fuerit, & ſufficiens ad matrimonium, nec reuocatus, iam ex parte huius conſenſus nihil deſideratur, ſolius autem deeſt conſenſus illius, qui fictè aut ex metu conſenſit. Ergo hoc tantùm accedente conualeſcit matrimonium. Confirmatur quia ſi is, qui fictè vel ex metu conſenſit, nullum omninò tunc præſtitiſſet conſenſum, ſed ſpatio temporis interiecto, manente in virtute priori conſenſu, valeret matrimonium. Sed qui fictè, aut ex metu conſenſit, perinde ſe habet, ac ſi non conſenſiſſet. Ergo ſatis eſt, vt manente in virtute priori conſenſu alterius, ipſe ſolus conſentiat.

6. Sed hæc argumenta leuia ſunt, vt à propoſita diſcedamus ſententia. Reſpondetur enim, niſi ſimul moraliter adhibeatur vterque conſenſus ſignis expreſſus, non poni id quod neceſſarium eſt ad matrimoniū. Quod ſic oſtendo. In ſimultate conſenſus vtriuſque coniugis non eſt attendendum ad id, quod cōſpicitur in forma, & materia ſacramenti Pœnitentiæ, in quo etiam elapſo tempore poſt confeſſionem peccatorum profertur abſolutio, quia id eſt peculiare in eo ſacramento, in quo forma habet modum abſolutionis ſententiæ. At in matrimonio iuxta dicta à nobis ſupra lib. 1. capit. 8. materia non eſt conſenſus vnius comparatione alterius, ſed materia ſunt corpora ipſa contrahentium, forma autem ſunt vtriuſque conſenſus ſigno exteriori expreſſi. Quare, niſi ſimul ſint moraliter, ita vt

ad

Digitized by Google

ad eandem actionem ordinari videantur, non eſt tota forma, ſed pars formæ, atque adeò cum parte formæ non poteſt conſtare contractus. Si quis dicat, ego bibo, habeatque poculum in manu, & altero die poſt prolationem verborum bibat, nullus dicet eam propoſitionem die præcedenti prolatam fuiſſe veram. Ergo neque vera erit propoſitio ſi quis dicat hodie, *contraho tecum*, & alter poſt annum dicat, *contraho ego etiam tecum*. Quam doctrinam inſinuauit nobis Gabriel Vazquez tom. 2. in tertiam partem diſp. 128. cap. 7. in fine, & nos diximus ſupra lib. 2. capit. vltimo. Fuit itaque nullus contractus matrimonij à principio ex defectu veritatis formæ, neque fuit in conſenſu vnius vera pars formæ, & ideò non poteſt cum ſequenti conſenſu alterius vnum contractum legitimum matrimonij efficere, ſed vterque ſimul renouari debet, quia cōſenſus vnius ſine alio nullius momenti aut conſiderationis eſt.

7. Ex hac à nobis verè, & iuxta Pontificis deciſionem conſtituta doctrina, multa inferri poſſunt oppoſita his, quæ eadem diſputatione 32. infert Thomas Sanchez. Primò colligitur idem dicendū eſſe, ſiue matrimonio deſit cōſenſus vnius, ex eo quod ficte conſenſit, ſiue quia ex metu conſenſit, & ita non eſſe verum quod docet nu. 12 quocumque tempore poſtea ſatis eſſe, ſi vnius adhibeatur conſenſus, debet enim ſimul adhiberi vtriuſque, vt dicit Pontifex.

8. Deinde colligitur falſum eſſe, quod dicit num. 11. non eſſe neceſſarium exprimatur verbis, ſed ſufficere ſi interiùs renouetur. Id enim omninò falſum iudico, in quauis ſententia. Ratio eſt manifeſta, quia conſenſus vnius exteriùs expreſſus eſt pars formæ contractus ciuilis. Ergo debet eſſe ſenſibilis, & concurrere debent verba vel nutus ex parte vtriuſque, alias in eo caſu ſacramentum perficeretur ſine verbis vel ſignis vtriuſque, ſed vnius tantùm. Niſi forte dicat Thomas Sanchez abſurdius aliquid, ſcilicet ſatis eſſe verba ante annū prolata eſſe, & poſtea habere animum, quaſi verbis falſis poſſet matrimonium perfici, illa autem verba iam non poſſunt fieri vera, vt cōſtat. An autem neceſſarium ſit, vt vterque coniux in eo caſu admoneatur de nullitate matrimonij dicam cap. ſequenti. An verò neceſſarium ſit, vt repetant coram parocho, & teſtibus, explicandum eſt ſequenti libro.

CAPVT XXV.

An requiratur ad legitimam renouationem conſenſus, vt coniux ignarus fiat conſcius nullitatis?

SVMMARIVM.

Quorundam opinio ſub diſtinctione, n. 1.
In quouis caſu coniugem debere fieri certum de matrimonij nullitate, vt valeat renouatio conſenſus, n. 2.
Probatur, & reijcitur diſtinctio primæ ſententiæ, num. 3.
Quomodo debeat coniux reddi certus, varia dicta Thomæ Sanchez, n. 4.
Reijcitur ſecundum dictum, n. 5.
Reijcitur tertium, n. 6.
Reijcitur quartum, n. 7.
In materiam Sacramentorum non licere ſequi opinionem probabilem ſed magis tutam, n. 8.
Ex qua radice hoc oriatur, n. 9.
Ex ea doctrina amplius reijcitur, quod dicebat Thomas Sanchez. nu. 10.
Reijcitur vltimum dictum, n. 11.
Quid dicendum de ratificatione profeſſionis, numero 12.

1. IN hac difficultate Thomas Sanchez ſub diſtinctione reſpondet. Si enim inquit, matrimonium fuit nullū ex defectu conſenſus vnius, quia ficte conſenſit, aut ex metu, non eſt neceſſarium, vt vterque fiat conſcius nullitatis, ſed tantùm, vt ille qui fictè conſenſit vere conſentiat, vt iam ex ipſo retulimus. Sic expreſsè docet lib. 2. diſput. 32. nu. 10. At ſi matrimonium fuit nullū ex defectu impedimenti dirimentis, quod inter ipſos erat, tunc neceſſarium eſſe intimare etiam ignaro impedimenti nullitatem contracti matrimonij. Sic docet multis citatis diſput. 36. eodem lib. num. 3. & 4. & ſequentibus, illumque ſequitur Ægidius diſp. 24. cit. dub. 10.

2. Mihi videtur in vtroque caſu debere coniugem vtrunque fieri certum de nullitate matrimonij, aliàs quantumcunque renouent conſenſum, nihil fieri. Hanc ſententiam expreſsè docuit Comitolus loco citato, & habemus pro illa reſponſum Clementis VIII. cap. præcedenti relatum, cùm conſultus eſſet de nullitate matrimonij ex eo, quod vnus ex cōiugibus fictè conſenſerat, *Admonito*, inquit, *prius coniuge de matrimonij nullitate*. Similiter in priuilegio, quod concedit Pontifex Commiſſario Cruciatæ diſpenſandi in nonnullis caſibus, inter eos concedit, vt poſſit diſpenſare cum his, qui ſcienter in gradu prohibito contraxerunt: *Altero*, inquit, *impedimentum ignorante prius de nullitate prioris conſenſus certificato*. Nec verò dici poteſt Pontificem tantùm aſſignare formam priuilegij, iuxta ea quæ ipſe opinatur, & ita ſeruādam: tum quia ea ſolutio non poteſt accommodari reſponſis Clementis Octaui, ſupra relatis. Tum etiam quia Pontifices in hoc non formam, quę iure poſitiuo inducatur, conſtituunt, ſed ipſum ius naturale explicant. Nam ea admonitio de nullitate prioris matrimonij iure ipſo naturali requiritur, cùm error iure naturali obuiet matrimonio. Eſt autem hic error circa perſonam, quia refunditur in qualitatem perſonæ, cùm ille non conſentiat,

Digitized by Google

tiat,niſi in perſonam legitimam,& non impeditam,ea autem impedita eſt. Adde conſenſum illum ferri ſecundùm ea,quæ iure inſunt, quæ pro expreſſis habentur. Vnde idem eſt, ac ſi expreſſe diceretur. *Conſentio, ſi nullum eſt inter nos impedimentum*. Cùm ergo,ſi eo modo conſentiret,conditione de præſenti non exiſtente, non eſſet conſenſus aliquis, ideò renouari debet vterque, & cognoſci nullum fuiſſe ante contractum. Nã quandiu non ſit certus de nullitate prioris coniugij, non contrahit matrimonium,ſed tantùm in præcedenti perſeuerat, quod nullum fuit. Quare eo ipſo,quod neceſſarium eſt renouari vtriuſque conſenſum,neceſſarium eſt,vt vterque ſit conſcius nullitatis, aliàs ſemper probat id quod iam ante geſtum eſt,& non fertur in nouum contractum, ſed in præcedentem. Atque huic doctrinę fauet etiam Gabriel Vazquez loco infra citando.

3. Sed ſpecialiter contra diſtinctionem illam, quam Thomas Sanchez, & Ægidius ſequuntur,militat argumentum. Quia nulla poteſt aſſignari commoda diuerſitatis ratio, propter quam in vno caſu neceſſarium ſit coniugi ignaro intimari nullitatem matrimonij, in alio verò non. Nam ſicut contingere poteſt,vt matrimonium ſit nullum ex defectu conſenſus vnius tantùm,qui fictè cõtraxit, vel ex metu, ita etiam contingere poteſt, vt matrimonium ſit nullum ratione impedimenti,quod vnum tantùm ex contrahentibus attingit, vt ſi vnus conſcius ſe eſſe religioſum Sancti Ioannis contrahat cum alia ignorante, & poſtea ille occultè diſpenſationem petat, cur in hoc caſu neceſſarium ſit admonere coniugem de nullitate prioris matrimonij, ſi in primo caſu non eſt neceſſarium, nulla aſſignari ratio poteſt. Quia ſi errauit alter ex eis exiſtimando illum, cum quo contrahit,non teneri impedimento voti,vel ordinis:ita etiam ignorauit teneri alium impedimento metus,vel eſſe in illo defectum conſenſus,quod tamen impedimentum ille alter, cum quo contrahit, non ignorabat.

4. Sed explicandum adhuc ſupereſt. Quomodo debeat vel oporteat, vel ſatis ſit, coniugem ignarum fieri certum de nullitate prioris matrimonij. Thomas Sanchez diſput. 36. citata num.5.& 6.& 7.hæc habet. Primò dicit, ſi nullum timetur ſcandalum,neque infamia, neque periculum aliquod attenta conditione viri, & fœminæ, manifeſtandum planè eſt alteri coniugi nullum fuiſſe matrimonium. Et in hoc caſu putat opinionem,quæ contrarium docet, non eſſe probabilem, nec poſſe probabiliter ſuſtineri. Secundò dicit ſufficere, ſi per cognitionem æquiualentem ſcientiæ nullitatis prioris matrimonij eruatur conſenſus,licet coniux eam ignoret. Vt ſi coniux impedimenti conſcius ſic ab alio petat, vt conſentiat,quaſi tunc contraheretur matrimonium: *Diligis me, ita vt ſi inter nos non fuiſſet matrimonium, contraheres, & ex nunc vis me in coniugem, ac ſi non fuiſſet hactenus validum*. Quod etiam docet Emmanuel Sa verbo *matrimonium*, num. 3. in codicibus Hiſpanis, Ægidius dub. cit. num. 89. Tertiò docet Thomas Sanchez. num. 6. ſufficere, etiãſi coniuges conſcij nullitatis, ſe affectu maritali cognoſcant, vt prius matrimonium inualidum confirmetur. Quartò dicit num. 8. vbi eſſet probabilis timor prædicti ſcandali, aut periculi, vel infamiæ nec poſſet extorqueri conſenſus eo modo,& cautela,poſſet tunc operari iuxta aliam opinionem probabilem, quæ dicit ſatis eſſe,vt non detecta prioris matrimonij nullitate perſuadeatur ignoranti,vt ex tunc habeat illum in coniugem:nam ratione periculi licet ſæpè vti opinionibus minùs probabilibus. Denique dicit num. 9. ſi neque hoc modo poſſet extorqueri conſenſus viri,& peteret debitum, quod negare non poſſet fœmina, poteſt abſque verbis denuo matrimonium illud conſiſtere, copula illa habita affectu maritali ex parte ſua, nam ex parte viri certum eſt haberi copulam affectu maritali,cùm ſit ignarus nullitatis matrimonij.

5. Sed non omninò placent hęc iſtius Auctoris dicta. Quod primo loco dicit abſque cõtrouerſia videtur, quamvis nonnullam etiam dubitationem habere poſſit, vt conſtabit ex his quæ dicam circa quartum dictum. Quod ſecundo loco dicit non probatur,neque exiſtimo ſufficere eum modum,vel cautelam extorquendi conſenſum. Planè enim inquit Pontifex: *Conſcio prius, certificato prius coniuge de matrimonij nullitate*,ea autem ratione,neque certificatur,neque ſit conſcius nullitatis. Deinde eſt ratio meo iudicio manifeſta. Quia conſenſus ille adhuc extorquetur dolo. Ergo nullus eſt,ſicut extortus metu. Vnde quemadmodum cùm metus adhibetur ad extorquendum conſenſum,matrimonium ex eo conſenſu nullum eſt,& tamen ſi ipſe,qui metu etiam iniuſtè opprimitur, offerat alteri matrimonium tanquã in præmium,ſi ſe eripiat à metu, quod alius incutit, matrimonium valet,ſunt enim hæc duo longè inter ſe diuerſa,vt diximus ſupra hoc li. 4.& fatetur idem Thomas Sanchez: ita diuerſa valdè inter ſe ſunt, ſi quis errore deceptus putans eſſe matrimonium, diceret ex motu proprio,& à ſe ipſo inductus: *Ego ita te diligo, vt ſi obſtante aliquo impedimento matrimonium inter nos contractum fuit nullum, illudq́; ceſſauit, nunc denuo volo contrahere,* validum quidem erit matrimonium in hoc caſu. Quis dubitet? Aliud verò eſt,ſi ea diſſimulatione ab alio extorqueatur conſenſus, in hoc enim caſu nullus eſt,vtpote dolo extortus. Quod optimè explicat exemplum deſumptum ex metu, poſſet enim contingere, vt ille alter certò conſcius nullitatis factus non conſentiret iam in matrimonium. Conſenſus autem illius, qui ex errore validum putat matrimonium, aliàs non conſenſuri,non eſt ſufficiens,vt docet Emma-

nuel

Digitized by Google

ſiuel Sa in Codicibus Hiſpanis, verbo *matrimonium*, n.4. Adde etiam quod ſupra iſto libro ca.20.n.fin.dixi conſenſum cum errore concomitanti non ſufficere ad matrimonium, hic autem eſt conſenſus cum errore concomitanti.

6. Neque etiam placet, quod tertio loco docet, inter coniuges iam conſcios nullitatis ſufficere, quod ſe affectu maritali cognoſcãt. Tum quia oſtendam libro ſequenti, poſt Concilium Tridentinum renouandum eſſe matrimonium coram parocho, & teſtibus, niſi diſpenſet Pontifex. Tum etiam, quia iam ſupra lib.2.cap.12.diximus nunquam ab Eccleſia iudicari copulam ſignum conſenſus coniugalis de præſenti. Quare coniuges conſcij nullitatis, niſi verbis, aut alijs ſignis æquiualentibus ſibi mutuò explicent conſenſum, nunquam validè contrahent: per copulam certè, ſi nulla alia ſigna vel verba proferant, ſibi non ſignificant, & affectus maritalis in occulto manet, cùm tamen ipſis deberet innoteſcere.

7. Quod quarto loco docet, non omni ex parte probatur. Ego enim in ea ſpecie duo exiſtimo vera. Primum eſt, ſi oppoſita opinio reuera probabilis eſt in praxi, etiam extra caſum neceſſitatis poſſe illa vti & illi ſe conformare per extrinſeca principia. Secundum eſt, ſi ſit caſus neceſſitatis, & huic opinioni nõ ſit locus, non tantùm poteſt vti oppoſita ſententia, ſed etiam tenetur ea vti, ſi probabilis iudicatur. Quæ duo conſtant ex his, quæ dici ſolẽt in tractatu de conſcientia probabili, & cõſtabunt etiam ex his, quæ ſtatim ſubijciam. Affert autẽ in exemplũ Thomas Sanchez, quod baptiſmus in extrema neceſſitate confertur oſtendenti paruuli tantùm extremam partem digiti, & etiam oſtendenti ſigna contritionis abſente ſacerdote poteſt ſacerdos in articulo mortis ſuperueniens ex relatione aliorũ beneficiũ abſolutionis impendere. Exempla tamen hæc non ſunt ad rem, de qua agimus.

8. Quare, vt id oſtendamus, & ſimul etiam explicemus quid in hac re dicendum ſit, id quod dici ſolet licere ſequi opinionem probabilem, in quauis materia, in ſacramentorũ adminiſtratione non eſſe vniuerſim verum. Nam licet miniſter ſacramenti poſſit ſequi opinionem probabilem in his, quæ tenent ſe ex parte eius, cui ſacramentum confert: at in his, quæ tenent ſe ex parte ipſius conferentis, non poteſt ſequi probabilem, nec magis probabilem, ſed magis tutam. Id quod optimè vt ſolet, explicat Theologorum huius ætatis meo iudicio Princeps Gabriel Vazquez tomo primo in 1.2.diſput.63.cap.2.n.3. Vnde poteſt ſe conformare opinioni probabili, quæ docet ſubiectum ſacramenti Baptiſmi eſſe quamcũque partem hominis baptizandi, & materiam ſacramenti Pœnitentiæ eſſe ſigna relata, & nõ viſa, ſicut & poteſt abſoluere aliquem, quem conſpicit tantùm habere attritionem ſcitam, licet ſit opinionum diuerſitas, an attritio cognita ſufficiens diſpoſitio ſit: attamen non poſſet miniſter vti forma, quæ eſſet ſub opinione probabili, ſed magis tuta. Ad rem ergo In noſtro caſu contrahentes ſunt miniſtri ſacramenti, & qui apponunt formam, quæ eſt conſenſus externè ſignificatus: varietas eſt opinionum, an ſufficiens ſit conſenſus taliter explicatus vel non, non videntur poſſe vti forma dubia etiam probabili, ſed magis tuta, ſicut neque ſacerdos forma abſolutionis dubia.

9. Sed addendum quò res iſta omnino explicetur, cùm obligatio ſeruandi opinionem magis tutam in adminiſtratione Sacramentorum oriri poſſit, aut ex virtute religionis, ne fiat irreuerentia ſacramento, aut ex virtute charitatis, vel miſericordiæ erga proximum, quem fruſtraremus debito ſacramento: obligatio ſequendi opinionem magis tutam in ſacramentis non naſcitur ex lege religionis, vt optimè docet Gabriel Vazquez cap. 2. citato. Quia qui prudenter operatur iuxta opinionẽ probabilem, non facit irreuerentiam ſacramento. Quod enim poſſit carere effectu ſacramenti in ea opinione, non videtur moralis irreuerentia, quæ imputetur operanti, ſiquidem ille adminiſtrat, probabiliter, & ſecundùm rectam rationem iudicat non fieri irritum. Sicut etiam, cùm ſunt variæ opiniones de obſeruantia alicuius præcepti, non fit irreuerentia legiſlatori, neque transgreſſio cenſetur, quod operetur aliquis ſecundùm opinionem probabilem minus tutam, cum qua eſt periculum faciendi aliquid, quod re ipſa irritum ſit. Quare tota ea obligatio oritur ex lege charitatis, & miſericordia erga proximum, quia adhibemus medium inutile. Ratio autẽ charitatis poſtulat, vt ſi proximo poſſumus certum remedium, & ſine vllo dubio, aut periculo adhibere, non adhibeamus illud, quod forſan in re nullius erit momenti.

10. Ex hac doctrina, quæ veriſſima meo iudicio eſt, iam ſequitur nullum eſſe peccatum in eo, quod etiam extra caſum neceſſitatis in praxi ſequatur opinionem probabilem in hac re, ſi reuera illam iudicat probabilem per extrinſeca principia. (Dico ſi probabilis eſt. Ego enim illam ſententiam nullo modo exiſtimo eſſe probabilem.) Quia in eo quod ſequatur eam opinionem in iſto caſu, nullam iniuriam irrogat ſacramento matrimonij, vt explicatum eſt. Præterea etiã non opponitur legi charitatis, & miſericordiæ. Nam licet cùm ſacramenta ſunt neceſſaria neceſſitate medij, agat contra legem charitatis qui adhibet proximo remedium incertum, cùm poſſit adhibere certum: attamen in hoc caſu, cùm ſacramentum hoc non ſit neceſſarium neceſſitate medij, non infert ſpirituale nocumentum. Quod ita explicatur. Nam nocumentum vel conſiderari poteſt in eo, quod priuetur effectu ſacramenti: at hic effectus nõ eſt neceſſarius neceſſitate medij ad ſalutẽ, vt conſtat: vel quod illicitè vta-

que

Digitized by Google

DE IIS, QVÆ PVGNANT CVM MATRIMONIO EX PARTE FORMÆ, HOC EST, DE CONSENSV CLANDESTINO.

LIBER QVINTVS.

Quinque erunt præcipuæ huius libri partes. Prima de Matrimonij Clandeſtini prohibitione ante Tridentinum, & poſtea. Secunda de præſentia parochi in matrimonio. Tertia de præſentia alterius loco parochi. Quarta de iјs, quæ ad denunciationes pertinent. Quinta de pœnis clādeſtinè contrahentium. His enim partibus tota hæc diſputatio de conſenſu clandeſtino videtur comprehendi. Qui ſolemnitatis defectus pugnat cum matrimonio ex parte formæ, cum ea ſolemnitas præſentiæ parochi, & teſtium deſignata ſit à Tridentino pro forma matrimonij, vt conſtabit ex dicendis.

CAPVT PRIMVM.

Probibitum matrimonium clandeſtinum ante Tridentinum.

SVMMARIVM.

Quibus modis dicatur clandeſtinum matrimonium, n. 1.

Sevibus Eccleſiaſticis probibita clandeſtina coniugia, n. 2.

1. CLANDESTINVM matrimonium dici volunt Ioannes Andræas, & Abbas in *cap. fin. de clandeſtina deſponſatione*, quodcunque fit contra interdictum Eccleſiæ tacite, vel expreſſe. Hotienſis verò ibidem varios recēſet matrimonij clandeſtini modos. Alij tamen cum Alphōſo *l. 1. tit. 3. part. 4.* tres tantùm afferunt modos quibus dicitur matrimonium clandeſtinū. Primus eſt, quando ſine vllis teſtibus celebratur. Secundus quando ſine parentum cognitione. Tertius eſt, quando ſine Eccleſiaſticis proclamationibus, aut denunciationibus. Verùm cōmodiùs ad ea, quę in ſequentibus dicenda ſunt, matrimonium clandeſtinum dicimus vno è duobus modis, vel ex defectu ſolemnitatis nouo iure requiſitæ, vel ex defectu denunciationum, quæ præmitti ſolent ante contractum matrimonij.

2. In primis autem certum ſit clandeſtina matrimonia, quæ clam ſine denunciationibus fierent, & ſine eorum cognitione, quorum intereſſe poterat, & ſine teſtibus, prohibita olim fuiſſe in Eccleſia multis legibus Eccleſiaſticis. Prima ſcripto tradita lex fuit Euariſti Pontificis, qui ad ſedem euectus eſt anno 112. & habetur in cap. *aliter 30. quæſt. 5.* Quam conſtitutionem ab Apoſtolis emanaſſe ſine ſcripto, ſed traditione deriuatam conſtat ex eodem decreto in integra decretali ibi: *Vt a patribus accepimus, & a Sanctis Apoſtolis, eorumq́; ſucceſſoribus traditum inuenimus.* Poſtea eandem conſtitutionem confirmauit Concilium Arelatenſe 3. & habetur apud Gratianum cap. *nullum 30. quæſt. 5.* Confirmauit Hormiſdas, & habetur ca. *nullus eadem quæſt.* & Concilium in Palatio Vernis ſub Stephano 3. ca. 13. *Vt omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles.* Concilium Foroiulienſe ſub Adriano 1. ca. 8. *Ita dumtaxat vt nemini liceat furtim, raptimq́; nuptias contrahere, ne fortè per erroris ignauiam, vel certè, quod peius eſt, diabolico inſtigati amore illicita connubia celebrentur. Sed interuenientia pactis ſponſalibus per aliquam dilationis moram requiſiti quin etiam diligenti cura vicini vel maiores natu loci illius, qui poſſint ſcire lineam generationis vtriuſque ſponſi ſcilicet, & ſponſæ, in co*

etiam vt ſine notitia ſacerdotis plebis illius nullatenus fiat, quatenus nulla deinceps ſeparationis tribulatio intercedat. Leo IV. in epiſtola de cura Paſtorali prope finem: *Omnibus plebibus denuntiate, vt nullus vxorem accipiat, niſi publicè celebratis nuptijs.* Nicolaus I. ad Conſulta Bulgar. c. 3. & habetur *hac quæſt. c. noſtrates.* Londinenſe ſub Paſchali II. apud Baronium tom. 12. anno 1102. nu. 13. *vt fides inter virum, & mulierem occultè, & ſine teſtibus data de coniugio, ſi ab vtroque negata fuerit, irrita habeatur.* Alexander III. in Append. Concilij Lateranenſis part. 6. cap. 8. *Super hoc inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi legitimus conſenſus, ea ſolemnitate, qua fieri ſolet, præſente, ſcilicet ſacerdote, aut etiam eius notario, ſicut etiam in quibuſdam locis adhuc obſeruatur, coram idoneis teſtibus interueniat de præſenti, &c. ſiue ſit iuramentum, ſiue non, non licet mulieri alij nubere,* & p. 49. cap. 10. habetur cap. *nullus* ex decretis Hormiſdæ Papæ, & p. 50. c. 17. *Quod nobis ex vna parte ſignificatum eſt.* Londinenſe ſub Innocentio III. *Ne contrahatur aliquod matrimonium ſine trina denunciatione publica in Eccleſia, neque ſi fuerint perſonæ incognitæ. Sed nec copulentur aliquæ perſonæ matrimonio, niſi publicè in facie Eccleſiæ, & præſente ſacerdote, & ſi ſecus fuerit factum, non admittantur alicubi in Eccleſia niſi ſpeciali auctoritate Epiſcopi.* Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 51. habetur cap. 3. *de clandeſtina deſponſatione.* Concilium Rauennatenſe 2. ſub Clemente V. cap. 19 mentione facta decreti Lateranenſis. Turonenſe ſub Nicolao V. cap. 12. *Quia per clandeſtina matrimonia a ſanctis Patribus non ſine cauſa, & meritò prohibita multa mala eueniunt, prohibemus ne quis presbyter ſecularis, aut regularis de cætero talia matrimonia celebrare, aut ſolemnizare præſumat ſub pœna excõmunicationis.* Concilium Tridentinum ſub Sixto IV. cap. 17. Senonenſe ſub Clemente VII. ca. 39 in fine: *Sed cùm ex clandeſtinis matrimonijs grauia eueniant indies ſcandala & pericula, volumus omnes contrahentes, conſulentes, ſcientes, intereſſentes, auxiliantes, & adiuuantes ſententia excommunicationis ipſo facto ſubiacere.* Colonienſe ſub Paulo III part. 7. cap. 43 44. & 45. Synodus Auguſtenſis ſub eodem cap. 21. Colonienſe 2. ſub eodem cap. 31. & 32. Moguntinum ſub eodem cap. 38 ab illis, *& vt pericula.* Nouiſsimè Tridẽtinum Seſsio. 24 de reformat. matrim. cap. 1. cuius verba infra referemus. Atque hæ ſunt leges Eccleſiaſticę, quę hactenus de matrimonijs clandeſtinis emanarunt, quas citauimus ſeruato temporum ordine. His legibus Eccleſiaſticis conſonat ius Hiſpanum *l. 8. tit. 18. part. 3. l. 1. cum ſequentibus tit. 3 part. 4. & l. 46. Tauri,* quæ nunc, *lex 10. tit. 1. lib. 5. Compilationis.* Nec mirum Eccleſiaſticis legibus prohiberi ſi ea etiam vel ipſi, & vicini repudiarunt, & publicè fieri voluerunt varijs vicibus deſignatis: de quo Petrus Greg. lib. 9. cap. 5. à num. 17.

CAPVT II.

Proponitur Tridentini decretum, & eius ſumma.

SVMMARIVM.

Proponitur decretum Tridentinum, n. 1. & 2.

Decem conditiones requiri a Concilio in eo decreto. num. 3.

Dupliciter dici matrimonium clandeſtinum, numero 4.

Peccatum mortale eſſe omittere ſolemnitatem præſcriptam a Concilio, n. 5.

Conſtitutione Tridentini ſolos fideles teneri, non infideles, num. 6.

1. SED quia totus hic liber verſabitur in explicatione decreti Conc. Trident. ſupra relati, ideò placet illius verba proponere, & quæ in eo docet colligere. Igitur Seſ. 24. de reform. matrim. c. 1. hæc habet. Tametſi dubitandum non eſt clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quadiu Eccleſia ea irrita non fecit, & proinde iure damnandi ſint illi, vt eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata eſſe negant, quique falsò affirmant, matrimonia à filijs familias ſine conſenſu parentum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe, nihilominus ſancta Dei Eccleſia ex iuſtiſsimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit. Verùm cùm Sancta Synodus animaduertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiã iam non prodeſſe, & grauia peccata perpendat, quæ ex eiſdẽ clandeſtinis coniugijs ortum habent, præſertim verò eorum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore vxore, cum qua clã contraxerant, relicta, cum alia palam contrahant, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt; cui malo, cùm ab Eccleſia, quæ de occultis non iudicat, ſuccurri non poſsit, niſi efficaciùs aliquod remedium adhibeatur. Idcirco ſacri Lateranenſis Concilij ſub Innocentio III. celebrati veſtigijs inhęrendo præcipit, vt in poſterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter miſſarum ſolemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum. Quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum. Quod ſi aliquando probabilis

Digitized by Google

ıbilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitio- impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denun- ıationes; tunc vel vna tantùm denuntiatio ıt, vel ſaltem parocho, & duobus, vel tribus ſtibus præſentibus matrimonium celebre- r. Deinde ante illius conſummationem de- ıntiationes in Eccleſia fiãt, vt ſi aliqua ſub- ıt impedimenta, faciliùs detegantur, niſi dinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædi- æ denuntiationes remittantur, quod illius rudentiæ, & iudicio Sancta Synodus relin- uit. Qui aliter quam præſente parocho, vel io Sacerdote, de ipſius parochi, ſeu ordinarij centia, & duobus vel tribus teſtibus matri- ıonium contrahere attentabunt, eos Sancta ynodus ad ſic contrahendum inhabiles red- ıt, & huiuſmodi contractus irritos, & nullos ſſe decernit, prout eos præſenti decreto irri- os facit, & annullat. Inſuper parochum vel a- ıum Sacerdotem, qui cum minore teſtium ıumero, & teſtes, qui ſine parocho, vel ſacer- ote huiuſmodi contractui interfuerint, nec- ıon ipſos contrahentes grauiter arbitrio or- lınarij puniri præcipit. Præterea eadem San- ta Synodus hortatur, vt coniuges ante bene- lictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipien- lam in eadem domo non cohabitent, ſtatuit- que benedictionẽ à proprio parocho fieri, ne- que à quoquam, niſi ab ipſo parocho, vel or- dinario licentiam ad prædictam benedictionẽ faciendam alij ſacerdoti concedi poſſe, quacũ- que conſuetudine etiam immemorabili, quæ potiùs corruptela dicenda eſt, vel priuilegio non obſtante.

2. Quod ſi quis parochus, vel alius ſacer- dos, ſiue regularis, ſiue ſæcularis ſit, etiamſi id ſibi ex priuilegio, vel immemorabili conſue- tudine licere contendat, alterius parochiæ ſponſos ſine illorum parochi licentia matri- monio coniungere, aut benedicere auſus fue- rit, ipſo iure tandiu ſuſpenſus maneat, quan- diu ab ordinario eius parochi, qui matrimo- nio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur. Habeat parochus librum, in quo coniugum, & teſtium nomina, diemque & locum contracti matrimonij de- ſcribat, quem diligēter apud ſe cuſtodiat. Po- ſtremò Sancta Synodus coniuges hortatur, vt antequam contrahant, vel ſaltem triduo ante matrimonij conſummationem, ſua peccata di- ligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Eu- chariſtiæ ſacramentum piè accedant. Si quæ prouinciæ alijs vltra prædicta laudabilibus conſuetudinibus, & cæremonijs hac in re vtũ- tur, eas omninò retineri Sancta Synodus ve- hemēter optat. Ne verò hæc tam ſalubria præ- cepta quemquam lateant, ordinarijs omnibus præcipit, vt cùm primùm poterunt, curent hoc decretũ populo publicari, ac explicari in ſin- gulis ſuarum Diœceſum parochialibus Eccle- ſijs, idque in primo anno quam ſæpiſſimè fiat, deinde verò quoties expedire viderint. De- cernit inſuper, vt huiuſmodi decretum in v- naquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat à die primæ publicatio- nis in eadem parochia factæ numerandos. Hæc Concilium.

3. Ex quibus colligitur primò, decem cō- ditiones aſſignari à Concilio ad perfectam matrimonij ſolemnitatem, quarum quatuor à contrahentibus, reliquæ à parocho ſeruan- dæ ſunt. Prima, vt triduo antequam contra- hant, peccata confiteantur, & communicent; quod conſilium eſt, non præceptum, quam- vis teneantur ſe per contritionem præpara- re ad huiuſmodi ſacramentum. Secunda, vt proprius parochus adſit, vel alius Sacer- dos de eius, vel ordinarij licentia, & duo in- ſuper vel tres teſtes. Tertia, vt ita declarent conſenſum, vt ſi opus ſit, parochus de eo, & teſtes ferre teſtimonium poſſint. Quarta, vt non cohabitent ante Eccleſiæ benedictio- nem acceptam. Quod ſi conſumment, ſub- lato ſcandalo, & contemptu legis Eccleſiaſti- cæ, nullum mihi videtur eſſe peccatum, et- iam veniale, maximè ſi probabile adſit pe- riculum incontinentiæ, vt docuit Nauarrus in ſumma cap. 22. num. 83. cum Soto in 4. di- ſtinct. 28. quæſt. 1. art. 2. qui Tridentino de- creto interfuit. Vnde Concilium non præci- pit, ſed hortatur ad benedictionem ſuſcipien- dam. Verum eſt alijs videri mortale, alijs veniale, ſed quod dixi videtur verius. Exci- pe; niſi adſit contemptus, vel ſcandalum iu- xta principia in materia de ſcandalo, vel la- ta ſit in ea diœceſi excommunicatio contra oppoſitum facientes. At cùm in his caſibus peccatum eſt, tantùm peccabitur prima vi- ce. Quinta, vt tribus continuis diebus de- nuntiationes fiant publicè in Eccleſia, & in- quirat parochus de impedimentis, & ipſos contrahentes vrgeat, ſi opus fuerit, alias ſi omiſerit, peccabit lethaliter, cùm ſit pecca- tum in materia graui. Satis tamen erit, ſi a- liunde habeat etiam notitiam neceſſariam, vel per publicationem, aut denuntiationem. Sexta, vt vtrumque roget, intelligatque mu- tuum conſenſum, quod ſi omittat, grauiter peccat. Septima, vt intellecto conſenſu dicat: *Ego vos coniungo in nomine Patris, &c.* vel alia iuxta patriæ conſuetudinem, quæ verba non ſunt neceſſaria ad effectum ſacramenti tan- quam pars neceſſaria. Octaua, vt ſi probabili- ter timetur impediendum malitioſè matri- monium, ſi trina monitio præcedat, vel vna tantùm præcedente, aut ſine vlla, parocho, & teſtibus præſentibus celebretur matrimoniũ, poſtea autem ante conſummationem denun- tiationes fiant, niſi ordinarius, cuius id pru- dentiæ committit Concilium, aliter iudicet debere fieri. Nona, vt parochus librum ha- beat, in quo coniuges, teſtes, diem, menſem, annum ſcribat, quæ obligatio ſub lethali eſt, & attinet etiã ad religioſos, qui apud Indos pa- rochi munus exercent. Decima, vt nullus Sa- cerdos regularis, vel ſæcularis, niſi de licen-

Digitized by Google

tia parochi aliquos iungat, etiam virtute cuiuſcunque priuilegij, aut antiquæ conſuetudinis ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto, donec ab ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, abſoluatur, ſublata tamen excommunicationis pœna lata *Clementina* 1. *de priuilegijs* ad finem ex declaratione Cardinalium.

4. Secundò colligo iuxta ea, quæ in eo decreto dicuntur, dupliciter dici matrimonium Clandeſtinum. Primo, ſi aliter quàm præſente parocho, & teſtibus celebretur. Secundò, ſi omiſſis denunciationibus celebretur, licet in præſentia parochi, & teſtium, vt dicebamus initio capitis præcedentis.

5. Tertiò colligitur eſſe peccatum mortale omittere ſolemnitatem à Concilio præſcriptam. Sed cum diſcrimine. Nam omiſsio parochi, & teſtium, quamvis parochi verba non ſint de eſſentia matrimonij, nec peccet mortaliter, ſi omittat verba, in nullo caſu licet his, qui iuxta decretum Concilij Tridentini tenētur contrahere, quia ea præſentia parochi, & teſtium aſſignata eſt pro forma contractus, vt explicabo in ſequentibus. At omittere denunciationes aliquando licet iuſta cauſa, vt dicam poſtea, alias peccatum erit.

6. Vltimò colligitur hanc conſtitutionem Tridentini ad ſolos fideles pertinere. Vnde infideles etiam inter Chriſtianos degentes non obligantur ea conſtitutione, quia eſt meré Eccleſiaſtica, de quo Thomas Sanch. lib. 2. de matrim. diſp. 7. n. 8. & fauet text. in *cap. gaudemus de diuortijs*, vbi de impedimento conſanguinitatis ſermo eſt. An autem Eccleſia poſſet eandem ſolemnitatem præſcribere matrimonijs infidelium, qui Eccleſiæ temporali ditioni ſubduntur, conſtabit ex his quæ dicam lib. 6.

CAPVT III.

Matrimonia clandeſtina valuiſſe aliquando ante Tridentinum.

SVMMARIVM.

Ante Concilium Tridentinum nunquam fuiſſe irrita coniugia quorundam ſententia eſt, nu. 1.
Duæ partes veræ ſententiæ, n. 2.
Prima pars probatur, n. 3.
Opponitur ex l. non dubium, C. de legibus, numero 4.
Prior interpretatio refellitur, n. 5.
Aliæ explicationes reijciuntur, numero 6. 7. 8. & 9.
Eam legem confirmatam iure Canonico, n. 10.
Verus ſenſus collectus ex integra, n. 11.
Duæ aliæ interpretationes, n. 12. & 13.
Cum lex reſpicit perſonam, vt aſſignet legitimum auctorem illius, nullus eſt actus ſecus factus, licet ſimpliciter prohibeatur, n. 14.
Secus quando ex alia cauſa reſpicit perſonam, numero 15.
Quid dicendum, quando lex prohibet ſubſtantiam actionis, n. 16.
Quid dicendum quando lex prohibet circumſtantias actionis, n. 17.

1. SED circa Tridentini decretum, & præcipuam eius prohibitionem, nonnullæ ſeſe offerunt difficultates explicandæ. Quarum prima eſt, eaque non leuis, an matrimonium clandeſtinum ſine vllis teſtibus celebratum fuerit non ſolùm prohibitum, ſed etiam irritum iure Eccleſiaſtico aliquo tempore ante Concilij Tridentini diſpoſitionem. In qua difficultate nonnulli Recentiores ſentiunt ante Concilij Tridentini diſpoſitionem clandeſtina matrimonia ſemper fuiſſe rata, atque valida in Eccleſia Dei. Sic tanquam certum ſupponit Petrus Ledeſma de matrimonio qu. 45. art. 5. dub. 1. dicitque eſſe communē Theologorum, & Iuriſperitorum omnium ſententiam, quam ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 3. num. 2. Imò rem hanc dicunt de fide eſſe. Probant primò ex Tridentino ſeſ. cit. ibi: *Tametſi dubitandum non ſit clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta rata, & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit, & proinde iure damnandi ſint illi, vt eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant.* Deinde, quia ſi clandeſtina matrimonia ante Concilium fuere irrita quid opus erat ea matrimonia per Tridentinū irritari noua diſpoſitione? Denique, quia matrimonium ſolo contrahentiūm conſenſu celebratum iure naturali valet, ſi talis conſenſus non fiat irritus à Republica. Sed conſenſus clādeſtinus irritus non erat ante Tridentinum aliqua lege. Ergo valebat ſolo præſenti contrahentium conſenſu.

2. Cæterùm ego ſemper vera exiſtimaui duo. Primum eſt primis Eccleſiæ temporibus per nonnullas annorum centurias nullatenus valuiſſe clandeſtina matrimonia. Secundum eſt poſtea eas leges in diſſuetudinem abijſſe, valuiſſeque clandeſtina coniugia, vſque ad Concilium Tridentinum, quod rurſus ea reddidit inualida. Hoc ſecundum facilé conſtat ex c. 2. *cap. Quod nobis, de clandeſt. deſponſat.* & ex verbis Tridentini ſupra relatis. Atque id eſt, quod ſecundùm fidem certum eſt, & ſi de hac noſtra ſecunda concluſione intelligantur Doctores citati rectè loquuntur. Si verò de prima temeré locuti ſunt, dum eam de fide eſſe volunt ſine fundamento, & antiquitatis ignorantia lapſi ſunt.

3. Igitur primam partem noſtræ ſententiæ docent non pauci, Caſſaneus in Catalogo gloriæ mundi, conſideratione 36. Corraſius lib. 1. miſcellan. capit. 37. Gentianus Heruetus in oratione ad Tridentinum, Ferdinandus Mendoça lib. 3. de confirmando Concilio Illi-

berita-

Digitized by Google

beritano, cap.32. ad can.54. & ex Iuriſperitis illi omnes, qui docent iure ciuili non valuiſſe filiorum matrimonia ſine parentum conſenſu, quos retuli ſupra lib.2.cap.1. Eam etiam probat meo iudicio manifeſtè textus in capit. *aliter 30.quæſt.5.* quod eſt decretum Euariſti Papæ, cùm enim ſolemnitatem in matrimonijs adhibendam expoſuiſſet, ſubijcit: *Aliter præſumpta non coniugia, ſed adulteria, aut cõtubernia, aut ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima coniugia eſſe non dubitatur, etiamſi volũtas propria ſuffragauerit.* Quem textum latiſſimè lib. 2. cap.1. expendimus, & multis alijs legibus Eccleſiaſticis poſterioribus, & teſtimonio Concilij Colonienſis oſtendimus, hanc eſſe veram, & germanam intelligentiam decreti Euariſti, & aliorum interpretationes reijcimus. Quare in hoc non eſt ampliùs immorandum.

4. Sed primæ parti noſtræ ſententiæ obſtare videtur difficilis, licet vulgaris tex. in l. *nõ dubium C. de legibus* vbi ea quæ fiunt lege contrahere prohibente pro infectis habentur, licet legiſlator prohibuerit tantùm; neque declarauit infectum debere eſſe, quod factum eſt. Quæ lex per canonem approbata eſt in c. *Imperiali 25.q.2.c. vides, diſt.10.* obſtat præterea regula iuris *64. de reg. iur. in 6. Quæ contra ius fiũt, debent vtique pro infectis haberi.* Rurſus obſtat textus in cap. *videtur nobis 35.q.6.* ibi: *Nã quod contra interdictum, & ordinationem Eccleſiæ factum eſt, tanquam inordinatum ratum non haberi tam diuinæ, quam humanæ legis, proclamat authoritas. Et ea quæ cõtra leges fiũt, pro infectis habenda ſunt. l. iubemus § ſane, C. de ſacroſ. Eccleſ. l. conditiones, D. de condit. inſtit.* Per quę iura videtur conuinci matrimonia clandeſtina ſemper fuiſſe nulla cùm fuerint contra prohibitionem Eccleſiæ, & non ſolùm primis Eccleſiæ temporibus cùm quidquid fiat lege fieri prohibente ſit irritum, & nullum, etiamſi lex non irritauerit.

5. Longa hic ſeſe offerebat occaſio latè diſputandi de ſenſu prædictæ legis non dubium: de qua multa gloſſa ibi, & interpretes, Bartolus Baldus, & alij, Gregor. Lopez *l.28 tit. 11. part.5.* Couarruuias cap. *quamuis pactum*, p.2.§.4. Ferdinandus Mendoça lib.1. de pactis cap.4. nu.41. ex Theologis Salas latiſſimè de legibus diſp.16. ſect.8. In cuius textus explicatione mirum eſt, quàm variẽt interpretes, dũ vnuſquiſque pro libito eas limitationes adhibet, quæ ipſi videntur ſufficere ad difficultates euitandas, percurram breuiter, & refellam. Quidam dicunt nullum eſſe actum, quando ſimpliciter prohibetur lege, at verò, ſi addatur pœna vltra prohibitionem, non eſſe irritum, ne duæ apponantur pœnæ, ſic docet Syluest. verbo *lex*, qu.28. cum Cardinale *Clementina 1. de reſcriptis.* Idem docet cum alijs Felin. cap. *2. de teſtibus.* Sed refelluntur facilè. Quia in primis ſimplex prohibitio non ſemper reddit actum nullum, vt conſtat in ludo, in matrimonio contra votum c. *rurſus, qui clerici, vel vouentes, cap. vnico de voto in 6.* & etiam in matrimonio contra interdictum Eccleſiæ, & in inſtrumento per clericum tabellionem facto, & in profeſsione ante annum facta prohibita olim, valida tamen, cap. *ad Apoſtolicam de regularibus.* Deinde ſi præciſe attendamus verba prædictæ legis, adeò vniuerſalia ſunt, vt illis prædicta diſtinctio non videatur poſſe accommodari. Deinde pœnæ adiectio non oſtendit actum non eſſe irritum, quia in ſimonia reali præter nullitatem actus aliæ inducũtur pœnæ, & idem eſt in electionibus, aut collationibus beneficiorum. Quare etiam actum cum adiectione pœnę eſſe irritum docuit Bartolus in l. *Prætor, D. de noui operis nuntiatione*, num. 3. & communis Doctorum, cap.2. *de teſtibus*, & vt optimè Gloſſa Marginalis in præſenti, interdum, & contractus ipſe non valet, & qui contraxerit punitur *l. nemo martyres, C. de ſacroſ. Eccleſ.*

6. Secundò alij dicunt habendam eſſe rationem cauſæ prohibitionis, an perpetua, vel tẽporalis ſit. Si enim perpetua eſt, actus prohibitus eſt nullus, ſi temporalis, valet, etiamſi prohibeatur. Solet enim actus reſtringi iuxta exigentiam cauſę, *l. ſi ſtipuler. D. de verb. oblig.* Vnde matrimonium feſtis diebus contractum valet, & emptio atque venditio. Sed non eſt firma hæc interpretatio, nã præterquã quod non poteſt prædictæ legis verbis accommodari, nõ ſubſiſtit. Nam defectus ætatis temporalis cauſa eſt in minori, & tamen contractus minoris ſine tutoris auctoritate nullus eſt. Item defectus anni probationis ante profeſſionem temporalis cauſa eſt. Adde etiam, quis prohibet poſſe irritari electionem metu factam, & tamen eſſet tẽporalis cauſa. Ex alia parte etiam cauſa ſubſiſtente perpetua non fit actus nullus, votum enim ex ſe perpetua cauſa eſt, & tamen valet matrimonium contra votum factum. Similiter cognatio, quæ ex baptiſmo contrahitur, perpetua eſt, & tamen valet *cap. per catechiſmum, de cognitione ſpirituali in 6.*

7. Tertiò alij dicunt diſpoſitionem, d. l. intelligendam, quando actus prohibetur directè ratione ſui, & non ratione circunſtantiarum temporis vel loci. Quæ communis Iuriſtarum interpretatio eſt, qui eam nullo cum fundamento tradunt, ſed propter inſtantem neceſsitatem quorundam argumentorum. Hæc autẽ interpretatio non ſubſiſtit, & apertiſsimè refellitur. Quia lex prohibens matrimonium propter votum, vel conſanguinitatem non minus directè fertur in actum in vno caſu valet, ſecus in alio. Et ſententia ſub conditione lata directè prohibetur, & tamen valet lata. Item ludus alearum directè prohibetur, & tamen qui lucratur verè dominus eſt, vt docet Couar. in regula *peccatum*, p.2.§.4. num.1. Nauarrus cap. 17. num.18. Leſſius lib.2. cap.26. dub. 3. & alij. Item inſtrumentum facere prohibetur clericus tabellio, & tamen factum tenet cap.

Digitized by Google

ſicut te ut clerici vel monachi.

8. Quartò alij diſpoſitionem prædictæ legis accipiunt, quando lex reſpicit ſolũ agentes cõtra legem. Si enim alios reſpiciat, in quorum vtilitatem contractus vel actus celebratus eſt, valere dicunt, licet prohibeatur. Sic Gregorius Lopez loco citato, & Gloſſa marginalis in d.l. *non dubium, litera* K. Verùm neque illa interpretatio cõſtans vndequaque eſt. Nam licet inſtrumentum factũ à clerico tabellione valeat, eſt enim in commodum tertij, attamen etiam alia, quæ in vtilitatem alterius facta ſunt, nõ valent, vt videre licet in contractibus minorum. Idem conſtat in lege, quæ prohibet quem ſine examine exercere tabellionatum, cuius diuerſa diſpoſitio eſſet ab ea, quæ prohibet clerico tabellioni exercere officium, & tamen vtrunque eſt in vtilitatem tertii. Non ergo firma eſt in vtilitatem tertij. Non ergo firma eſt ea interpretatio.

9. Quinta aliorum interpretatio eſt, ea eſſe vera in externo foro, ſcilicet, ob ſolam ſimplicem prohibitionem actum eſſe nullum, nõ verò in foro interno. Ita docet Syluester verbo *lex*, num. 18. Panormitanus ca. *ad Apoſtolicã num. 11. de regularibus*. Mendoça loco ſupra citato alijque non pauci. Cęterùm adhuc contra eam interpretationem militant ea quæ adduximus, ſcilicet plures contractus eſſe, qui etiam in foro externo non ſunt irriti, quamvis cõtra leges fiant, vt diximus de contractu ludi, & de inſtrumento per clericum tabellionem confecto, & alijs huiuſmodi.

10. Quare, vt difficultatem ex prędicta l. *non dubium*, deſumptam explicem, dico in primis, quod ex ea lege ciuili ad res ſpirituales, & cauſas Eccleſiaſticas nullum argumentum deſumi poſſet, niſi ea lex iam per canones recepta eſſet in d. cap. *Imperialis, & d. c. videtur nobis*. Cæleſtinus enim primus ſecutus eſt Theodoſium huius legis cõditorem, electus enim eſt Cæleſtinus anno decimo Imperij Theodoſij, & lex lata eſt à Theodoſio, & Valentiniano ſimul, qui ad Imperium adſcitus eſt à Theodoſio, anno Chriſti 425. & Cæleſtini II. Adde prædictam legem intelligẽdam eſſe, quando actus capax eſt irritationis. At matrimonium factum contra legem, vel contra votum irritabile non eſt.

11. Dico ergo in primis, vt conſtat ex integra, quæ eſt in Nouellis Theodoſij C. Theodoſ. tit. 4. legem illam latam eſſe contra Curiales quoſdam, qui cùm prohibiti eſſent ad rerũ alienarum procurationem accedere, conducebant vel fideiubant, contra legis mẽtem fraudulenter agentes. De illis ergò determinatè loquens, non de alijs, vult irritum eſſe pactum conuentionemve, etiamſi ſolùm prohibuerit, & id extẽdendum eſſe ad veteres, & Nouellas conſtitutiones, ſcilicet de eo loquentes, vt Imperatori, quod fieri non vult, ſcilicet in eo caſu ſolùm prohibuiſſe ſufficiat. Itaque iuxta hanc interpretationem non ita latè patere exiſtimauerim huius legis diſpoſitionem, ſicut Bartolus & vulgus interpretum exiſtimat, ſed ſolùm ad ſpeciem facti, de qua loquebatur, reſtrinxerim. Quo conſtituto omnes huius legis difficultates ab interpretibus propoſitæ euaneſcunt.

12. Sed quoniam Eccleſiaſticæ leges in d. cap. *Imperiali, & cap. videtur nobis*, prædictæ legis diſpoſitione vtuntur in alijs caſibus, & latiùs intelligunt, ideò addiderim duas alias interpretationes. Prima eſt in d. *l. non dubium*, non decerni factum contra legem eſſe irritum ipſo iure, ſed vt irritetur à iudice in iudicio ope exceptionis, & ideò indigere iudicis ſententia. Cui interpretationi fauent illa verba *pro infectis habeantur, et inutile videri debet, quod factum eſt*. Quo ſenſu mitior eſſet huius legis diſpoſitio. Et quidem valdè adiuuant hanc interpretationem, aliæ, quæ adducuntur ex d. c. *Imperiali, c. videtur nobis, & cap. vides*, ibi, *per leges diſſolui meretur.*

13. Secunda interpretatio eſt prædictam legem intelligendam eſſe cum ea generali regula, ita vt in terris imperio ſubiectis, vbi ea lex viget, quidquid ſimpliciter prohibetur, nullum etiam ſit. In quem ſenſum paſſim ferè video accipi à Donello, & docet Molina tomo 1. de iuſtitia tract. 2. diſp. 88. Gabriel Vazquez tom. 2. in 1. 2. diſp. 164. ca. 3. Salas de legib. diſp. 15. ſect. 8. Alijque non pauci. Addendum tamẽ, niſi actus talis ſit, vt vel irritari non poſſit, aut ex lege, vel conſuetudine conſtet eum actum irritare noluiſſe legislatorem. Id quod etiam pręter citatos Doctores docet ex parte Gregorius Lopez loco cit. Azor tom. 1. lib. 5. cap. 16. q. vltima Gloſſa in d. *l. verbo non dubium*. Verba namque prohibitionis alia ſunt à verbis irritationis, vt cõnſtat ex legibus Eccleſiaſticis Sixti V. & Clementis VIII. Quorum ille annullauit profeſſionem in certis quibuſdam caſibus: iſte autem prohibuit profeſſionem fieri, non tamẽ irritauit. Quare cùm lex aliquid prohibens, nõ afferat ſecum irritationem actus, hinc eſt ex vi prædictæ *legis non dubium*, propter ſpecialem Imperatoris conſtitutionem afferre irritationẽ actus, niſi aliunde, vel ex alia lege, vel conſuetudine conſtet nolle irritare. Neque enim habet locum ea lex generalis, cùm habent locum ſpeciales clauſulæ *l. dolo, D. de verb. oblig. et l. ſanctio, D. de pœnis.* Quo conſtituto ceſſant difficultates, quæ contra prædictam legem afferri ſolent, cùm ſint ex eis rebus deſumptæ, quę vel irritari non poſſunt, vel quæ conſtet ex alia lege, & conſuetudine noluiſſe Legislatores irritare. Inter quę eſt hæc de matrimonio clandeſtino prohibitio ante Tridentinum; conſtat enim ex dictis ſupra iſto cap. per multa tempora ante Tridentinum fuiſſe prohibita, & nõ irrita, quamuis aliquando etiam irrita fuerint. Neque verò negauerim ſimplici prohibitione potuiſſe reddi nullum matrimonium clandeſtinum, ſi generali aliqua lege id ſe intendere Legislatores explicuiſſent, vt explicuit de ſuis pro-

Digitized by Google

prohibitionibus Theodoſius: cùm ea parte qua cõtractus eſt, legibus ſubdatur humanis quoad ſui valorem vel nullitatem.

14. Sed explicemus in hoc cap. pro doctrinæ complemento: quomodo, quando lex non habet clauſulam irritantem, ſed tantùm prohibentem, dignoſci poſſit contractum iuxta illam celebratum eſſe nullum vel validum. Ego quidem ſic ſtatuo. Lex omnis prohibens vel reſpicit perſonam, vel actionem. Si perſonam aliquid circa illam ſtatuendo, vt aſſignet legitimum auctorem illius actionis vel contractus, reuera contractus aliter celebratus eſt nullus, etiamſi ſimpliciter tantùm prohibeatur. Huiuſmodi ſunt leges agentes de his qui teſtari poſſunt, & quæ definiunt hæredes aut partes hæreditatis, non enim permittunt ampliùs aliquid accipi, cùm nullus ſit titulus. Itẽ quando prohibent Epiſcopis teſtari, eo ipſo auferunt ab illis adminiſtrationem bonorum in teſtamento: & quando minori prohibent contrahere ſine conſenſu tutoris, tollunt enim ab eo adminiſtrationem bonorum, ſine qua contractus eſt nullus. Idem iudicium eſt de lege prohibente prodigo contrahere. Huiuſmodi etiam eſt lex, quę prohibet exercere Tabellionatum ſine examine, neque enim ſine prædicto examine vult aliquem eſſe legitimum miniſtrum Tabellionatus.

15. Hinc fit non idem eſſe iudicium de iſtis legibus, & illis, quæ aliquid interdicunt aliquibus perſonis, non vt legitimum auctorẽ aſſignent, ſed propter indecentiam, vel intuitu alicuius peculiaris virtutis à iuſtitia diuerſæ. Huiuſmodi eſt lex, quæ vetat clericis ludum, vel negotiationẽ, vel exercitium Tabellionatus: hæc enim interdicuntur intuitu vitandæ auaritiæ, & vt ſine huius vitæ ſollicitudine vacare Deo poſſint. Similiter quæ interdicunt Regijs miniſtris munera accipere, niſi aliud addant, non reddunt eos inhabiles ad retinendum, quia ſtatutæ ſunt intuitu vitandæ auaritiæ. Vt enim notum eſt ex diſput. de legibus, lex præcipiens actum aliquem cõſtituit illum in materia eius virtutis, cuius intuitu lata eſt lex. Prædictæ autem leges vel religionem, vel liberalitatem reſpiciunt, non iuſtitiam, niſi id explicent, & transgreſſores inhabiles ad retinendum efficiunt. Huiuſmodi etiam exiſtimo fuiſſe leges, quæ religioſis olim interdixerunt matrimonia. Neque enim fuerũt multis temporibus inualida, donec id ſpecialibus legibus ſtatutum fuit, vt latè demonſtrabo infra lib. 7.

16. Si verò lex prohibet actionem, aut prohibet ſubſtantiam actionis, aut circumſtantias. Si ſubſtantiam, vel illam ſimpliciter prohibet, hoc eſt, vetando ne fiat. Et ex huiuſmodi prohibitione non colligitur irritum eſſe id, quod contra fit, vt de prohibitione ludi talorũ conſtat. Vel ita prohibet, vt aſſignet etiam formam, qua actio fieri debeat. Et in hoc caſu quidquid ſecus actum fuerit, nullum eſt, etiamſi tantum ſimpliciter prohibeatur. Huiuſmodi eſt lex, quæ aſſignat certum numerum teſtium, & tractatuum, vel certam ſolemnitatem pro forma contractus. Solemnitas enim illa datur pro forma legitima contrahendi; deficiente autem forma perſonæ non cenſentur legitimæ ad contrahendum, ac proinde omnino ſunt excluſæ à contractu. Huiuſmodi etiam ſunt leges de alienatione minús ſolemni, de tranſactione minoris, ſine cognitione Prætoris, de ſolemnitate votorum, & ex multorum ſententia leges de teſtamentorum ſolemnitate. Atque huius generis eſt hac lex de matrimonio ineundo coram Parocho & teſtibus.

17. Quando verò reſpicit tantùm circunſtantias, vel aſſignat aliquid non pro ſubſtantia, vel forma, ſed vt meliùs fiat, non eſt irritus contractus, etiamſi contra legem fiat. Huiuſmodi eſt lex, quæ decernit pretia rebus, & prohibet vendere, niſi iuxta pretium taxatum iuſtum. Si quis enim illam tranſgrediatur, cõtractus valet, tenetur tamen pretium reſtituere, cùm lex illa ſolùm reſpiciat exceſſum pretij, non verò ſubſtantiam eius contractus. Cur enim lex illa ſubſtituatur loco æſtimationis communis, idem iudicium eſt de illa, atque de communi æſtimatione. Ad hoc etiam genus pertinet lex Tridentini, quæ iubet præmitti denuntiationes, quibus etiam omiſſis valet matrimonium: tantùm enim illæ inſtitutæ ſunt pro forma, qua meliùs fiat contractus matrimonij.

CAPVT IV.

Eccleſiam potuiſſe irritare matrimonia clandeſtina explicatur.

SVMMARIVM.

Hæreticorum error, n. 1.
Catholica veritas, n. 2.
Explicatur quomodo Eccleſia potuerit aliquid variare in materia, forma & miniſtro matrimonij n. 3. 4. 5. 6.
Explicantur hæc exemplo deſumpto ex Sacramento pœnitentiæ n. 7.
His non obſtare, quod matrimonium ſit de iure naturali, n. 8.

1. SED iam circa idem decretum ſecunda difficultas eſt, quo pacto potuerit Eccleſia irrita reddere matrimonia clandeſtina contracta? In qua difficultate Hæretici poteſtatem Eccleſiæ negauerunt. Catholici verò nonnulli tempore Tridentini de Eccleſiæ poteſtate valdè dubitarunt: & Soto in 4. diſt. 28. quæſt. 1. art. 1. in ſolut. ad 1. indeciſam eam difficultatem relinquit, & Eccleſiæ iudicio definiendam: nec minus dubius Decanus Louanienſis art. 20. §. *Ante profeſſionem religionis.*

2. Cæterùm Catholica veritas eſt potuiſſe

Eccleſiam irritare, vt conſtat ex Tridentino loco citato,& ex his quæ diximus cap.præcedẽti,cum reuera & poſt Tridentinum irrita ſint, & antea etiam aliquo tẽpore matrimonia clãdeſtina inualida fuerint,aliàs in re grauiſsima erraret Eccleſia.Probabitur autem eam poteſtatem Eccleſiæ conuenire,ſi explicemus modum quo reipſa irrita reddidit. De quo multa Thomas Sanchez lib.3.diſput.4.à nu.3. qui probare contendit Eccleſiam & directè irritaſſe annullando contractum,& indirectè inhabilitando perſonas.Ego tamẽ rem hanc aliter explicandam exiſtimo,qua etiã explicatione cõſtituta facilè ſoluentur,quæ idem habet nu. 1. pro parte contraria negante.

3. Igitur apud Catholicos Doctores certa & indubitata res eſt Eccleſiam nihil poſſe immutare de materia & forma Sacramentorum, neque quidquam noui addere vel conſtituere. Idque colligi videtur ex Tridentino ſeſsione 21.in doctrina de Sacramento Euchariſtiæ c.2. vbi declarat Sancta Synodus hanc poteſtatem in Eccleſia perpetuam fuiſſe, vt in ſacramentorum diſpenſatione ſalua illorum ſubſtantia ſtatueret. Quamuis autem id certum ſit inter Doctores Catholicos pro omni ſacramento,etiam matrimonij, addendum tamen eſt matrimonij inſtitutionem ſic in vniuerſum à Chriſto factam eſſe,vt legitimus contractus matrimonij deinceps Sacer,eſſet ſignum, videlicet, & cauſa gratia,nulla quidem mutatione facta in materia matrimonij,quatenus cõtractus eſt, ſed ita vt maneret in genere contractus ciuilis & tamen eodem modo permanenti ſacramenti ratio adderetur.Quare Chriſtus nullam ſpecialem materiam & formam,& miniſtrũ perſcripſit,ſed eandem materiam,formam & miniſtrum matrimonij eſſe voluit in genere ſacramenti, atque erant in genere contractus. Huius autem inſtitutionis ſic in vniuerſum factæ nulla prorſus ab Eccleſia circa materiam, formam aut miniſtrum mutatio facta eſt, neque ei aliquid additum.

4. Verùm quia matrimonium quatenus ciuilis quidam cõtractus eſt,ſuapte natura ſubditur imperio Principis,ſicut alij contractus, vt vel ex parte formæ,vel ex parte materiæ ab eis variari poſsit;ideo hac ratione ex parte materiæ & formæ irritari poteſt matrimonium,aliquid materiæ mutando,vel aliquid formæ addendo.Hac ratione materia quæ ſunt corpora contrahentium,vt dixi,ſupra lib. 1. multis de cauſis impediri poſſunt, quo minus ſint materia apta & habilis, & re ipſa iure humano in multis caſibus ita factum eſt.Et quia in his caſibus iure humano eſt irritus contractus matrimonij,conſequenter effectum eſt,vt non ſit ſacramentum,ſublato enim priori tollitur poſterius ab ipſo dependens *c.translato, de conſtitutionibus*,iam enim eo iure non manet verus contractus,& mutata fuit materia matrimonij vt contractus eſt.Quia perſonæ, quæ aliàs iure naturali aptę & habiles erant ad matrimoniũ verum & firmum contrahẽdum, redditæ ſunt inhabiles,de quibus ſigillatim infra lib.7.& in præſenti Cõcilium Tridentinum perſonas ad clandeſtinè contrahendum inhabiles reddidit. Non fuit autem ex eo mutata materia matrimonij,quatenus ſacramentum eſt, neque illius inſtitutioni detractum;quia Chriſtus in inſtitutione huius ſacramenti non deſignauit ſpecialiter has vel illas perſonas ſed ſolùm inſtituit, vt perſonæ,quæ aliàs legitimæ eſſent, & quæ ſecundùm iura eſſe poſſunt materia cõtractus, pro ſacramento etiam deſeruirent. Quæ ſanè inſtitutio omnino immota manet, nec variari poteſt ab Eccleſia.

5. Sic etiam ex parte formæ matrimonij, quatenus contractus eſt, ita fuit additum aliquid, vt aliter contractus matrimonij initus nullus eſſet.Sicut enim in alijs cõtractibus pro forma ſe habent ea,quæ pro ſolẽnitate ita ſunt præſcripta per legẽ,vt ſine illis contractus factus viribus careat, vt conſtat in alienatione bonorum minoris per tutorem facta, vel bonorum Eccleſiæ:ſic etiam concilium pro forma huius contractus addidit præſentiam parochi & teſtium,ita vt ea forma omiſſa nullus eſſet contractus matrimonij.Quo etiam modo potuiſſet Eccleſia pro forma addere tres denũtiationes,& Sacerdotis verba.Ob id autem nihil additum fuit inſtitutioni diuinę:namChriſtus non inſtituit hoc aut illud ſpeciatim pro forma matrimonij,quatenus ſacramẽtum eſt: ſi enim hoc feciſſet,nihil Eccleſia addere potuiſſet: ſed hoc tantùm inſtituit, vt legitima forma matrimonij quatenuscontractus eſt,pro forma quoque deſeruiret pro ipſo etiam, quatenus ſacramentum eſt.

6. Deinde, quia in matrimonio prout contractus eſt,contrahentes ipſi non tantùm ſunt materia,ſed etiam miniſtri,ac proinde in ipſo prout ſacramentum eſt, ijdem miniſtri eſſe debent,hinc etiã effectum eſt, vt Eccleſia aliquid de miniſtro mutauerit,inhabiles efficiẽdo perſonas aliquas ad contrahendũ,& ita etiam adminiſtrandum, nihil tamen de diuina inſtitutione mutauit circa miniſtrũ,quiaChriſtus hoc tantùm inſtituit,vt legitimus miniſter contractus matrimonij eſſet etiam ſacramenti.

7. Quæ omnia explicari poſſunt exemplo deſumpto ex ſacramento Pœnitentiæ. Quãuis enim Eccleſia aliquid ſtatuerit circa materiã, & miniſtrum Pœnitentiæ, ex quo illud ſacramentum irritũ & inane eſſet,quod aliàs quidẽ firmum,& ratum foret;nihil tamẽ dicitur mutaſſe de inſtitutione diuina materiæ,aut miniſtri.Nam diuina inſtitutione conſtitutũ eſt, vt materia ſacramenti Pœnitentiæ ſit confeſſio peccatorum facta coram ſacerdote legitimam iuriſdictionem in pœnitentem habente.Quia tamen habere in aliquem iuriſdictionẽ pendet ab ipſa Eccleſia,quæ actiuæ iuriſdictioni ſacerdotis debitam materiã applicat, vt in eã com-

pletam

Digitized by Google

pletam iuriſdictionem exerceat, ideo ſacramẽtum, quod aliàs eſſet verum & firmum, irritũ eſt, quia ſcilicet, aut ſuperiores Eccleſiæ Prælati ſibi aliqua peccata reſeruantes in ea iuriſdictionem non conceſſerunt, aut aliquibus ſacerdotibus nullam materiam applicarunt, nec ſubditum, in quem vllam iuriſdictionem exercerent.

8. Ex his iam colligitur quare, licet cõtractus matrimonij ſit de iure naturali, vt diximus, & probat textus *Inſtitutis de iure naturali*, in principio, ibi: *Hinc deſcendit maris & fœminæ cõiunctio, quam nos matrimonium appellamus*; & quamuis contractus matrimonij ſit eleuatus ad rationem ſacramenti; nihilominùs; & Eccleſiaſtica poteſtas apud fideles, & ſæcularis etiam poteſtas apud infideles potuerit matrimonia irritare reddendo inhabiles perſonas aliquas, de quo etiam dicemus infrà lib. 6. ſed de huius capitis materia videndus etiam Petrus Ledeſma, q. 41. de matrimonio art. 5. dub. 2. pagina 176. col. 2. & ſequentibus.

CAPVT V.

An matrimonium clandeſtinum, & vniuerſim contractus iure nulli vim habeant in foro conſcientiæ.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Reijcitur media quædam ſententia, n. 2.
Quædam extrema ſententia, n. 3.
Vera ſententia, n. 4.
Legiſlatores poſſe irritare actus alias legitimos, num. 5.
Diſtinguitur præſumptio legum, et explicatur primum genus, n. 6.
Explicatur ſecundum, n. 7.
Lex fundata in præſumptione vt plurimùm, obligare etiamſi in aliquo peculiari deficiat, probatur, n. 8.
Quid dicendum de ſententia lata, quando non ſubeſt culpa, n. 9.
Quid in filio damnati, vt criminoſi, ſi reuera non fuit pater criminoſus, n. 10.
Quid quando religioſis prohibetur ingreſſus in cellas, nu. 11.
Quid dicendum in teſtamentis minus ſolemnibus, quorundam opinio, n. 12.
Vera ſententia, n. 13.
Quid de matrimonio, n. 14.

1. SEQVITVR tertia difficultas, an ſaltem in foro conſcientiæ vim vllam habeat matrimonium clandeſtinum, quando ſine vllo incommodo reuera celebratum eſt? Et quia res communis eſt omni contractui vel actui, qui iure humano nullus eſt, dicam vniuerſim de omnibus, & inde colligam, quid in matrimonio dicendum ſit. Nam de matrimonio quidem Soto in 4. diſtinct. 28. q. 1. inſinuare videtur validum eſſe in foro conſcientię.

2. Reijcienda eſt in primis media quædam ſententia, quam excogitauit Soto lib. 4. de iuſtitia, quæſt. 4. art. 3. quæ etiam fertur fuiſſe Victoriæ, & Ioannis à Peña ex Dominicana familia, leges huiuſmodi humanas non intendere, vt contractus à perſona legitima celebratus irritus ſit, & nullus deficiente omni fraude, ſed vt iudicentur nulli. Quod videntur ſibi colligere, quia finis legum tatùm eſt obuiare fraudibus, quod ea ratione ſatisfit; quare non alia maior vis illis tribuenda eſt. Hanc quippe ſententiam verba multarum legum manifeſtè explodunt, quæ contractum aliquem nullum reddunt, vt infra videbimus. Quare vniuerſé ſuſtineri non poteſt, licet in aliquo fortaſſe caſu verum ſit.

3. Extrema ergo quædam ſententia eſt eiuſmodi cõtractus validos eſſe in conſcientia, modò conſtet eam veram fuiſſe contrahentiũ voluntatem. Ita docet Panormitanus in *c. quia plerique, de immunit. Eccleſ.* à nu. 42. & *c. 1. de in integrum reſtit.* n. vltimo. Adrianus Quodlib. 6. concluſ. 2. Syluester verbo *hæreditas* 3. q. 7. & verbo *teſtamentum* 1. q. 5. & verbo *Alienatio, §. 13* Medina C. de reſtitut. q. 27. & alij multi iuris interpretes, inter quos videtur eſſe communis in *c. cum eſſes, de teſtamentis* Quamuis autem multa fundamenta referantur ab Auctoribus, potiſſimum tamen eſt, quia fine legis propter quem ſtatuta eſt, ceſſante, deficiat lex ipſa neceſſe eſt. Finis autem iſtarum legum eſt euitatio fraudum, quæ præſumuntur in huiuſmodi contractibus, vt in alienatione bonorum Eccleſiæ ſine certa ſolemnitate. Ergo vbi conſtiterit huiuſmodi fraudem non fuiſſe, nõ eſt cur contractus non ſit validus in conſcientia. Vt enim habetur. *Inſtit. de rerum diuiſione, §. per traditionem.* Nil tam conueniens naturali æquitati quam voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferre ratam habere. Prior illa propoſitio habetur in iure, *c. cùm ceſſante de appellat. & c. ſi Chriſtus, de iure iurando.* Et confirmatur ex lege Diuina de correctione fraterna, cuius obligatio ceſſat, quando ceſſat etiam finis legis, ſcilicet eruditio fratris.

4. Altera extrema ſententia eſt contractus iſtos iure nullos nullam parere obligationem in conſcientia; imo quidquid per huiuſmodi contractus adquiritur, obnoxium eſſe reſtitutioni, impedirique trãslationẽ dominij. Ita docet Innocentius, *c. quia plerique, de immunit. Eccleſ.* Baldus in *l. 1. C. de Sacroſanctis Eccleſijs*, n. 55. Alexander & Immola in *l. nemo poteſt D. de leg. 1.* Couar. in *c. cum eſſes, de teſtamentis*, & in regula *peccatũ* p. 2. §. 2. ex Theologis Molina tom. 1. de iuſtitia tract. 2. diſp. 8. Salon tom. 1. de iuſtitia, q. 5. de dominio art. 4. & fertur tenuiſſe M. Cano, & teſtatur Soto vſque ad ſua tẽpora inter Theologos Salmanticenſes fuiſſe communiter recep-

receptam. Eamque docent alij viri docti huius ætatis, ac mihi ſummopere probatur. Multa argumenta pro illa congerunt Salon & Molina, omnia tamen in vnum fundamentum recidunt, quod proponam, ſi prius nonnulla præmiſero, ex quibus facili ratiocinatione deducatur.

5. Vt ergò noſtra probetur ſententia, & fundamentũ oppoſitum conuellatur, ſimulque ad alia multa egregia tradatur doctrina, ſupponamus primo certũ eſſe apud DD. omnes Legiſlatores non tantùm poſſe obligare ſua lege in conſcientia, & ad pœnam, ſed etiam poſſe irritare actus & contractus alias legitimos, ita vt nulli ſint & inualidi, ac ſi facti nõ eſſent: qualis eſt lex Concil. Tridentini de qua ſupra, de matrimonijs Clandeſtinis, & aliæ de quibus cap. præcedenti. Huius optimam rationem reddit Couarruuias, quia licet lex humana decernere non poſſit aliquid circa id, quod deducitur immediaté ex principijs naturalibus, bené tamen circa ea, quæ deducuntur tantùm frequentiùs, & vniuerſaliter, aut quæ ſe habent, vt determinationes iuris naturalis. Ergo poteſt aliquid decernere, aut innouare circa materiã contractus ex his, quæ iure naturali non requiruntur; & ſicut lex præcipiens aliquid aut prohibens obligat in conſcientia, etiam lex irritãs contractum, & explicans nullum fore, obligabit in conſcientia.

6. Obſeruemus deinde huiuſmodi leges in præſumptione fundari fraudum, quas euitare intendunt. Duplex autem præſumptionis genus diſtinguendum eſt. Quædam præſumptio eſt, quæ præſumitur à iure in vnoquoque caſu particulari. Hac præſumptione ſtatuit Pontifex in *c. veniens, 2. & c. his qui fidem, de ſponſal.* ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium legitimũ ſecuta copula, quia, licet ad matrimonium requiratur conſenſus abſolutus de præſenti: tamen, ne Eccleſia præſumat acceſſiſſe cum peccato, præſumit habuiſſe conſenſum maritalem & id præſumit non ſolùm in plurimum, ſed etiam in quouis caſu, cùm nulla ſit maior vnius quàm alterius. Et hoc genus præſumptionis appellatur iuris, & de iure, quia & iuſte præſumit & ea de cauſa aliquid ſtatuit, vt non admittat probationem in contrariũ. Lex autem in huiuſmodi præſumptione fundata, nõ obligat tali præſumptione non ſubſiſtẽte, neque mandatũ, aut ſententia iudicis, ſi in ea fundatur: eſt enim ea quædam peculiaris lex pro ſingulari caſu, vt oſtendimus, cùm ageremus de cẽſuris, in tract. de excommunicatione. Atque de hoc genere præſumptionis intelligendum eſt commune axioma, *lex fundata in præſumptione non obligat ea non ſubſiſtente.*

7. Alterum genus præſumptionis eſt, quãdo non præſumitur fraus aut dolus in vnoquoque peculiari caſu, ſed in plurimum; & hoc eſt fundamentum cuiuſque legis non ſolùm irritantis, ſed etiam præcipientis, aut prohibentis. Nulla enim lex eſt, quæ non ſtatuatur ad vitandum aliquod publicum incommodum id eſt, totius Reipublicæ, aut certi generis perſonarum, quæ ſunt in Republica. Vnde ſi talis præſumptio eſſet falſa, lex eſſet nulla, quæ ſtatuitur contra libertatem naturalem. Tamen quia hæc præſumptio non habet locum in ſingulis caſibus, ſed in plurimum: ideo etiamſi præſumptio legis deſit in vno caſu, non ideo lex vim amittit, nec deſinit obligare in eodem caſu. Et hoc eſt quod dici conſueuit, ceſſante cauſa legis in vno caſu, non ideò ceſſare obligationem legis, vt optimè docuit Caſtro lib. 1. de lege pœnali cap. 5. documento 3. Vnde minus bené mihi videtur locutus Molina, qui ſæpè in ſuo opere de iuſtitia pro certo ſumit legem humanam, quæ in præſumptione fundatur, deficiente præſumptione in aliquo caſu, in eo non obligare: nec video quomodo principium illud ſtare poſſit, cum concluſione præſentis dubij, quam diximus tenere Molinam. Cùm enim leges irritantes contractus in præſumptione fundentur, ex eius fundamento ſequeretur, cùm deeſt fraus, quam lex præſumit in aliquo caſu, vim habere in foro conſcientiæ, atque in eo tantùm foro validos eſſe eos contractus, quod tamen ipſe negat in præſenti. Emanuel quoque Rodriguez tom. 1. quæſt. regular. quæſt. 67. art. 3. non rectè præſumptionem diſtinguit, nec rectè docet vniuerſim legem, quę fundatur in præſumptione, ſtante veritate in contrarium, non obligare, commotus argumento deſumpto ex ſententia, quæ fertur contra aliquem innocentem, quam Caietanus & alij graues Auctores dicũt non obligare, noſque etiam docuimus in tract. de excommunicatione loco cit. Huius tamen rei diſparem rationem reddidimus in hac obſeruatione.

8. Quod autem lex quæ fundatur in præſumptione, vt plurimum obliget etiam in caſu vbi deeſt præſumptionis materia, probo & ratione & exemplis. Ratio eſt, quia vt habet receptiſſimum Theologorum axioma in materia de legibus, non deficit lex, non ceſſãte cauſa illius legis. Sed cauſa iſtarum legũ nõ eſt fraus in iſto peculiari caſu, ſed in vniuerſum, quæ cauſa non ceſſat, ex eo quod in iſto caſu deficiat. Ergo viget adhuc lex, legi autem viuenti natiua ineſt obligatio, atque adeo etiam obligabit in eo caſu etiam. Exempla ſunt. Primum, quia lex Tridentini prohibet matrimonia clandeſtina ad euitandos dolos, & incommoda in Republica: & tamen nullus hactenus dubitauit eam non obligare, etiam ſi aliquis in aliquo caſu contraheret ſine fraude, & damno. Cur ergo aliæ leges, quæ in præſumptione fundantur, nõ habebunt eandem vim in quolibet caſu, etiamſi conſtet veritas in contrarium, cùm non conſtet Legiſlatores aliquid diuerſum pro eo caſu ſtatuiſſe, & aliàs quiuis teneatur priuatum damnum pati ob commune

munc

Digitized by Google

mune & publicum bonum, quod ex eius legis obſeruatione ſequitur. Secundum exemplum ſit in lege, quæ iubet in Republica iudicari, ſecundùm allegata & probata, quia aliàs præſumit falſum. Etiamſi in particulari caſu conſtet falſitatem eſſe in allegatis & probatis, & nota ſit innocentia rei, debet iudex ſecundùm allegata & probata iudicare. Ecce in hoc caſu deeſt præſumptio legis, & nihilominùs vim retinet vniuerſalis lex, cuius præſumptio eſt vt plurimùm. Ergo idem etiam in alijs dici debet.

9. Ex illa obſeruatione multa colligi poſſunt in peculiaribus materijs. Primum: quamcumque ſententiam latam contra aliquem reuera innocentem, qui tamen probatur nocens, vim non habere in conſcientia, atque adeò illum, vbi abſit ſcandalum, parere non teneri, vt de excommunicatione nulla ſecundùm rem, iuſta tamen ſecundũ allegata & probata dictũ eſt loco cit. Ea enim lex, cùm tantùm hunc peculiarem caſum & perſonam reſpiciat, tantam præſumit in iſto caſu, atque adeo ceſſante præſumptionis materia in hoc peculiari caſu, ceſſat tota ratio illius legis & ſententiæ.

10. Secundò colligitur, quod ſi quis priuatus ſit officijs, vel actibus legitimis, quia deſcẽdit à patre criminoſo ſecundùm confeſſionem patris, qui metu mortis, aut alio graui id confeſſus eſt, ſi filio conſtet veritas in contrarium, poteſt in foro conſciẽtiæ vti legitimis actibus. Ratio eſt eadem, quia ſententia illa fuit peculiaris quædam lex, quæ fundamentũ habuit in præſumptione culpæ in hoc peculiari caſu, atque adeo ea deficiente corruit in conſcientia eius obligatio.

11. Tertiò colligo Religioſorũ præcepta, quæ ſub obedientiæ virtute prohibent ingreſſum in cellas ob aliqua incommoda euitanda, etiam ſi quis certò ſciat ſe non ingredi eius gratia cuius euitandi cauſa illa ſtatuta lex eſt, obligare nihilominùs, & illum ſic ingredientẽ peccare. Quia lex illa nõ fundatur in præſumptione incommodi, in quouis caſu, ſed vt plurimùm præſumit eſſe incommoda. Cumque quamuis in peculiari caſu deficiat huiuſmodi præſumptio, non inde ſequitur in omnibus deficere, ex eo etiam eſt legem illam vim in conſcientia retinere; non enim ceſſat cauſa legis, & ideo neque eius obligatio.

12. At quæres, quid dicendum de teſtamẽtis minùs ſolemnibus? Id quidem multis diſputari ſolet, perſtringam breuiter. Non pauci propter doctrinam traditam exiſtimant teſtamẽta nũcupatiua tẽpore peſtis celebrata, quod Tabellio adeſſe non potuit, quãtumuis magno teſtium numero probari poſſit voluntas teſtatoris, & ita reuera ſe habeat, nullam etiã in foro conſcientiæ obligationẽ inducere, vbi ſcriptura lege requiritur. Conueniens enim valdè fuit vltimarũ voluntatũ falſitati, quæ frequentiſsima eſſe ſolet, obuiã iri. Similiter teſtamentũ conditũ tempore peſtis cũ quinque teſtibus, quamuis ſeptẽ inueniri non poſſint, quãuis illud etiã verum ſit, nullã vim inducere in conſcientia, cũ ſit nullum ipſo iure, *l. 8. C. de Teſtamentis*, in hæc verba. *Caſus noui ac contingentis ratione aduerſùs timorẽ contagionis, quæ teſtes deterreret, licet aliquid de iure laxatum eſt, nõ tamẽ prorſus reliqua teſtamentorum ſolemnitas remota eſt. Teſtes enim huiuſmodi morbo oppreſſos eo tempore iungi, atque ſociari remiſſum eſt, non etiã conueniendi numeri eorum obſeruatio ſublata eſt*, ſiue, vt alij legunt, *conuenientis numeri*. Nullum ergò videtur in foro conſcientiæ, quia fundamentũ habet in præſumptione fraudum, quæ frequenter occurrere ſolent in ſuppoſitis teſtamentis, quæ præſumptio non tollitur ex eo, quod ceſſet in illo peculiari caſu. Inde etiam colligunt teſtamẽtum ruſticorum, etiamſi numerus quinque teſtiũ reperiri non poſſit, ſine illo quinario numero conditum non valere. Id enim conſtitutum videtur à Iuſtiniano, *l. vlt. C. de teſtamentis: ſin autem in loco illo minimè inuẽti fuerint ſeptem teſtes, vſque ad quinque modis omnibus adhiberi iubemus, minus autem nullo modo concedimus*. Idque ex eadem ratione colligunt. Non enim ceſſat tota ratio legis, atque adeo, neque lex ipſa: æquum autem eſt, vt legi latæ in commune bonum, cedat hic cum priuato ſuo damno: imò & parum curandum eſt, ſi iſte dãnum patiatur, dummodo lex, quæ cõmuni bono proſpicit, omnino vigeat. Meritò autẽ iura adeo exactam ſolemnitatem requirunt in teſtamentis, quam tamen in contractibus alijs nõ exigunt, tum quia maioris momenti fraudes ſunt in vltimis voluntatibus: tum etiam, quia ſi de contractu inito ageretur, debitor, qui ex fide promiſſionis conuenitur, poteſt datę ſuæ fidei rationem reddere. At cùm de teſtatore defuncto, & vltimæ voluntatis executione agitur, non licet ſopitos mortui cineres excitare, nec recta, veraque volũtatis interpretatio ampliùs à defuncto requiri poteſt. Tum denique vt defuncti voluntati quoad fieri poſſit, meliùs conſulatur. Ea enim (inquit Quintilianus declamat. 311.) *nihil potentius apud nos, nihil animo noſtro ſacratius eſſe debet*; & vt præclarè ex D. Traiani Reſcripto Florentinus in *l. Diuus D. de Teſtamento militis, nullorum magis intereſt quam ipſorum, quibus id priuilegium datum eſt, eiuſmodi exemplum non admitti. Alioqui non difficulter poſt mortẽ alicuius militis teſtes exiſterent, qui affirmarent ſe audiſſe dicentem aliquem relinquere ſe bona cui viſum ſit, & per hoc iudicia vera ſubuerterentur*. Neque eſt cur aliquis impedimenta & neceſsitates obijciat, quæ legibus ſubijci non videntur. Imperatores enim non latuerũt hæc impedimẽta, & difficultates: & tamẽ apertè ſanxerunt nihil de numero teſtium ſublatũ eſſe. Quid etiamſi nec duo teſtes haberi poſſent, nunquid valeret teſtamentum coram vno teſte? Minimè ſanè. Et tamen argumẽtum ex neceſsitate probat etiam vno teſte adhibito valere: imò & nullo, ſi haberi non poteſt.

13. Cæ

Digitized by Google

13. Cæterùm ego, quod attinet ad teſtamenta minus ſolennia, contrarium dicendum exiſtimo ex iuris diſpoſitione. Leges enim de eo latæ ſatis indicaſſe videntur, cùm ſolennitatem in teſtamento requirunt,hanc eſſe tantùm mentem,ne inſtrumenta illa minùs ſolẽnia fidem faciant in iudicio,& ne vllo inſtrumento aliquid poſſit exigi;non tamen abſtulerunt vel eneruarunt natiuam obligationem voluntatis teſtatoris. In quo quidem optimè ſenſit Molina diſput.cit. ſed non rectè probat *ex l.fin.C.de fideicommiſsis & §.fin.inſtit.de fideicom.hered.* in illis enim vt facilè conſtabit expendenti, agitur de fideicommiſſis ſine vllo teſtamento relictis,vt conſtat ex illo,*ſi ſine ſcriptura & præſentia teſtium fideicommiſſo derelicto*, cum qua expoſitione cõgruunt reliqua,quæ in ea legè continentur. Eſſe ergo eam, quam diximus,Legiſlatoris voluntatem colligi videtur ex *l.fin.C.de rebus eorum. Paulus reſpondit, & ſi teſtamentum patris irritum eſſe apparuerit:tamen tutores pupilli.ſiue curatores filij nihil contra volũtatem Diuorum Principum feciſſe videntur, ſi ſecundùm voluntatem defuncti teſtamento ſcriptum prædium ruſticum pupillate vendiderunt*, vbi expende illud,*nihil contra voluntatem, &c.* Ergo venditio illa ruſtici prædij iuxta voluntatem defuncti in minus ſolemni teſtamento expreſſam,non erat contra voluntatem Imperatorũ, quia ſcilicet eorum voluntas non fuit auferre à teſtamentis natiuam obligationem, licet poſſent;ſed ne in iudicio fidem facerent. Eandem quoque eſſe Legiſlatoris voluntatem in illis de minus ſolemni teſtamento latis legibus conſtat ex iure noſtri Regni,*l.31.tit.14. part 5.* vbi ſolutum ex minus ſolemni teſtamẽto, etiam ignoranter,repeti non poteſt.

14. Et in lege Tauri expreſsè dicitur. *No vala ni haga fe*,ſignum ergo eſt tantũ vim eius inſtrumenti in foro externo ſuſtuliſſe,non verò naturalem obligationem eneruaſſe. An verò idem cenſeri debeat de fideicommiſsis & legatis in teſtamento minus ſolemni relictis propter,*l.vltimam C.de fideicommiſsis*, alibi dicendum eſt. Atque ex doctrina tradita facilis eſt ſolutio eorum,quibus alij Doctores nitebãtur,eſt enim in teſtamentis ſpecialis Legiſlatorum voluntas,quam ex eorum verbis deprehendimus.Argumenta huius capitis initio adducta ex dictis ſoluta manent.

15. Denique,quod ad matrimonium attinet,longè faciliùs colligitur nullum eſſe in foro conſcientiæ, ſi celebretur ſine parocho & teſtibus,quamuis nulla interueniat fraus, tum quia neque ea ratio in vniuerſum ceſſat; tum etiam quia contrahentes omnino inhabiles effecti ſunt per Tridentinum ad ſic contrahẽdum.Ex quo fit neque eſſe idoneos miniſtros, neque materiam legitimam huius contractus. Id quod communi Doctorum ſenſu nemine diſſentiente receptum eſt, vt dicebam ſuprà.

CAPVT VI.

In nullo caſu poſt Tridentinum eſſe locum matrimonio clandeſtino,neque renouari priùs initum poſſe ſine ea forma.

SVMMARIVM.

Quid agendum,num.1.
Prima opinio,n.2.
Vera ſententia,n.3.
Proponitur noua alia difficultas,n.4.
Non eſſe neceſſarium renouare conſenſum coram parocho & teſtibus,quorundam opinio eſt,maximè ſi occultum eſt impedimentum,n.5.
Vera ſententia,neceſſarium eſſe,n.6.
Probatur ex reſponſo Clementis Octaui, ibidem.
Excluditur quædam euaſio ex deciſione Rotæ, num.7.
Aliter probatur,n.8.9.
Reyſcitur quædam ſolutio,n.10.
Nulla abſurda neque inconuenientia eſſe in noſtra ſententia,n.11.
Probantur hæc omnia ex alia deciſione Rotæ, numero 12.
Proponitur alius caſus & eius reſolutio,n.13.14.
Solemnitatis omiſsio peccatum mortale eſt, numero 15.
Epiſcopum non poſſe diſpenſare in ea ſolemnitate, num.16.
Etiamſi contrahatur ſciente vicinia nullum ſubeſſe impedimentum, ſeruandam eſſe formam, num.17.
Ligari etiam eo decreto ignorantes,n.18.

1. SED iam circa idem decretũ eſt quarta difficultas. An poſt Tridentinum in aliquo caſu locum habeat matrimonium clandeſtinum,ita vt valeat initum ſine parocho,& teſtibus ex præſumpta voluntate Concilij Tridentini nolentis in eo caſu obligare.

2. Dominicus Soto in 4.diſtinct.22.q.1.art.2.exiſtimat eſſe caſus aliquos,in quibus valeat clandeſtinum coniugium,etiam ſine parocho & teſtibus celebrato,quẽ etiam ſequitur Iacobus à Graſſis lib.2.deciſion.aurearũ c.86. Primus eſt,quando virgo ſub tutela eſt iniqui tutoris,& clandeſtinè contrahit,ne tutor eã tradat viro ignobili.Item ſiquis lethaliter vulneratus fœminam concubinam, vt filios legitimos reddat,& faciliorem viam paret ad ſalutem,clandeſtinè cum illa contrahat, quia copia parochi & teſtium haberi non poteſt. Tertiò,ſi concubinarij iter faciẽtes, vel alia ratione comprehenſi,ſi in pericula ob concubinatum inciderent, ſubitò matrimonium ſecretò contraherent,vt affirmarent ſe eſſe coniuges. Quartò. Si aliqui, quibus maximè expediret nubere,& valde metuerẽt illo tempore impediendos

Digitized by Google

diendos eſſe, ne contrahere poſsint, tunc ſecretò in matrimonium conſentirent, animo poſtea publicandi.

3 Verùm ego longè verius exiſtimo, & diſpoſitioni Cocilij Tridentini conformius in nullo caſu iam valere clandeſtinum matrimonium inter eos, & in illis locis, in quibus Cōcilij Tridentini lex viget. Quæ communis ſententia Doctorum eſt hoc tempore, & docet Corduba in Summa Hiſpana q.51.& alij diſcipuli D. Thom. & in terminis Concilij veriorē vocat Petrus Ledeſma, q.45.de matrim. art.5. in dubio, quod incipit. *Aliud dubium eſt, an in aliquo caſu*, pag. 194. col. 1. & ſequentib. Thomas Sanchez citatis alijs lib.3. de matrim. diſput, 17.per totam. Eamque ſententiam mihi perſuadeo iſta conſideratione. Quia præſentia parochi & teſtium datur à Tridentino pro forma contractus ſine exceptione vlla.Ergo nunquam valebit aliter contractum. Nam quod in aliquo caſu fraus eſſet,aut eius ſuſpicio, non ſatis eſt vt ceſſet omnino lex, vt dixi c. præcedēti; & minùs inconueniens eſt, quod in aliquo caſu non poſsit contrahi matrimonium, quia non poteſt haberi copia parochi & teſtium, & priuatus aliquis damnum patiatur, quam quod clandeſtinis coniugijs aperiatur via. Vnde quāuis aliæ leges Eccleſiaſticæ in alijs caſibus recipiant Epicheiam, aut non obligent; attamen illæ leges, quæ formam contractibus conſtituunt, vbi vigent, nullam interpretationem patiuntur quo ad formam, ſicut neque leges, quæ impedimenta conſanguinitatis aut alia conſtituunt.

4 Sed maior difficultas eſt in alio caſu. Malitia alterius coniugis contingere poteſt, vt matrimonium celebretur illo non adhibente conſenſum internum, ſine quo matrimonium eſt omnino nullum, quamuis adſint exteriora ſigna. Id celebratum fuit coràm parocho & teſtibus, poſtea ad ſanam mentem ille rediens vult adhibere conſenſum, quęſtionem habet, an ſatis ſit occultè iterum contrahere, an rurſus adhibendi ſint parochus & teſtes? Si enim primum ſatis eſt, valebit in eo caſu clandeſtinum matrimonium, nam quod fuit antea contractum, nullum extitit. Non diſsimilis caſus eſt, cùm duo contraxerunt denunciationibus, & ſolemnitate præcedente, quibus nondum innotuit impedimentum aliquod canonicum, quod obſtabat. Contracto matrimonio & conſummato, & liberis ſuſceptis innoteſcit vel alteri, vel vtrique, impetrant diſpenſationem à Pontifice prædicti impedimenti. Quæſtionem habet, an tunc etiam ſatis ſit clandeſtinè mutuum adhibere, & explicare conſenſum.

5 Et quidem in his caſibus non pauci docuerunt poſſe validè contrahi etiam occultè, & non neceſſarium, vt coram parocho, & teſtibus renouetur conſenſus. Hanc ſententiam ſic abſolutè docet Nauarr. in Summa c.22.n.70.& in noua editione c.16.n.37. & affirmat ſic poſtea declaraſſe Pium V. & ſacrum Pœnitentiæ Prætorium, & Petrus Ledeſma loco cit. aſſerit ſic declaraſſe Cardinales, ſeq; eam declarationem vidiſſe: Tenet etiam Soto loco cit. Thom. Sanchez lib. 2. de matrim. diſput.37.à n. 3. citatis multis, & Rebellus p.2.lib.2.p.9.n.5.& 6. Et quamuis pleriq; ex his Doctoribus ſententiam iſtam indiſtinctè docuerunt, attamē Thomas Sanchez atque Rebellus ſub diſtinctione loquuntur. Dicunt enim eam ſententiam procedere, quando impedimentum fuit omnino occultum, & ſequeretur ſcandalum, ſi iterum coram parocho & teſtibus contraherent. Ex quo Thomas Sanchez multa infert numeris ſequentibus vſque ad 9. & poſtea etiam n. 14. valere dicit etiamſi tantùm per copulam ratū habeatur, dummodo ex affectu maritali facta ſit. Et idem dicendum ſcribit n.12. etiamſi impedimentum deductum fuerit ad iudicium, nō tamē probatum, manet enim in eo caſu adhuc occultum. At verò ſi impedimentum innotuit, vel teſtibus, & parocho, vel alicui ex illis, non poſſe iterum occultè contrahere, quia iam tunc non poſſunt illi eſſe teſtes valoris, ſed potius nullitatis matrimonij, vtpote quibus certò cōſtet de impedimento. Id quod etiam docuit Hēriquez lib.11. de matrimonio c. 3. num. 7. Petrus Ledeſma loco citato dubio vltimo. Imo & addunt idem dicendum eſſe, ſi periculum ſubſit, ne detegatur nullitas, & probetur in foro externo. Addit etiam Thomas Sanchez n. 11. idem dicendum eſſe, licet periculum non ſit, ſi tamen impedimentum ſit plenè probabile, ſi duobus tantùm teſtibus idoneis probari poſsit *c. quoties de teſtibus*. Nam ſi impedimentum plenè probabile eſt, redeunt inconuenientia, quæ euitare contendit Concilium Tridentinum.

6 Cæterùm ego ſemper verius exiſtimaui etiam in hoc caſu, ſiue impedimentum ſit publicum, ſiue occultum, ſiue probari poſſit, ſiue non, locum non eſſe matrimonio clandeſtino, ſed neceſſarium eſſe, vt conſenſus renouetur coram parocho & teſtibus. Quam ſententiam probabilem eſſe docuit Veracruz in Appendice ad Speculum dub. 10, concluſ.6. ſequitur Ioannes Gutierrez in quæſtionibus Canonicis lib. 1. c.18.nu.7. & 8.& lib. de iuramento confirmat.1.p.c.51.n.22. & 43. Palacios in 4 diſt.27.q.1.fol.566. Bartolom. Ledeſma dub. 17. de matrimonio. Matienço lib.1. Recopilat. tit. 1.l.1. Gloſſa 1.n.3. Perez lib. 5. Ordinamēti tit. 1.l.1. *§. ex quibus reſpondendum*, & Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. moral. q. 120.n.3. & alij frequenter. Et in primis pro hac ſententia adduco reſponſum Clementis 8. quod ad verbum refert Comitolus loco cit, & retuli ſupra lib. 4. cap.24. Quod ſiquis exiſtimet Clement. 8. locutum eſſe tantùm in eo caſu, quando impedimentum eſt publicum, vel probari poteſt, refellitur ſanè ipſis verbis Clementis 8. dixit enim, ſe diſpēſare in ſolemnitate ob ſcandalū.

Digitized by Google

Erat ergo occultum, alias ſi publicū eſſet, aut probabile in iudicio, nullum ſequeretur ſcandalum, ex eo quod publice contraherent; imo potius ceſſaret ſcandalū, quod ſequeretur neceſſariò, ſi aliquo tempore detegeretur impedimentum. Quare vt illi malo occurreretur, tutius erat publicè contrahere, aſſerentes in eorum cognitionem poſtea deueniſſe impedimentum, & ideo ſe diſpenſationē impetraſſe, & publice contrahere. Agebat ergò de occulto impedimento. Quare ex illo decreto colligo melius dixiſſe Petrum Ledeſma diſpenſaſſe Pium V. ſi talis declaratio extitit, quā declaraſſe Ius Tridentini, expreſſe enim inquit Clemens 8. *Sanctitas ſua diſpenſat.* Diſpenſauit ergò priùs Pius V. non declarauit.

7 Sed quò hæc euaſiò tollatur, accipe apud Seraphinum deciſionē 900 in hæc verba; *Retuli RR. PP. DD. meis me conſuluiſſe Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimum Dominum Cardinalē Carrafam ſuper allegata deciſione Sacræ Congregationis Concilij in materia matrimonij per vim & metum contracti, qui Illuſtris. D. meus oſtendit mihi librū, præſente R. D. meo Comitulo, in quo ſcriptum erat in hanc ſententiam. Quæſitum fuit quid ſeruandum in his, qui per vim & metum adhibitis omnibus ſolemnitatibus à ſacro Concilio Tridentino, ſeſ. 24. c. 1. de reform. contraxerunt, Congregatio reſpondit, ſi huiuſmodi impedimentum ſit occultum, & partes poſtea in matrimonio ſic contracto permanere liberè conſentiunt, conſueuiſſe Papam ex ſtylo Pœnitentiariæ, quamuis matrimonium ſit nullum ratione etiam occulti impedimenti diſpenſare, ita vt de nouo poſsint inter ſe contrahere, non adhibitis, ſeu repetitis ſolemnitatibus à Concilio requiſitis. Si verò impedimentum ſit manifeſtum, iterū contrahendum eſt repetitis omnibus ſolemnitatibus in primo contractu adhibitis.* Et in fine. *Qua relatione habita Domini mandarunt, vt ſi pars nihil releuans adducit in contrarium, cauſam expediam.* Hæc ibi.

8 Præterea oſtendo ſententiam noſtram iſta conſideratione. Quia præſentia illa parochi & teſtium aſsignatur pro forma matrimonij, vt iam ſæpè dictum eſt. Contractus autem matrimonij non eſt, niſi quando fit, tunc enim eſt ſacramentum, & non antea, nec poſtea. Debet ergo tunc adhiberi forma, quando fit. Sed quādo primum celebratum eſt matrimonium nullum fuit. Ergo quando denuo fit, debet adhiberi forma. Quod enim antea apposita fuerit, perinde eſt, ac ſi nunquam fuiſſet adhibita, cū tunc nullus extiterit matrimonij contractus. Sed concidamus iſta minutiùs, vt clare perſpiciatur, quāta ex oppoſita opinione rerū perturbatio ſequatur. Plane iſte, qui ignarus impedimēti contraxit, nō tenetur iam impedimēti cōſcius contrahere iterum cum eadem vxore, ſed poteſt ab ea diſcedere, & tuta conſciētia in aliū locum remotū ſecedens ibi alteri nubere. Ponamus igitur iſtum renouaſſe conſenſum occultè. At cùm id in opinione poſitum videret; aliò ſecederet, & ibi iterum ſine impedimento coram facie Eccleſiæ alteri nuberet, dubitari nō poteſt, quod ad Deum attinet, in caſu hoc dubio ſecundum matrimonium præſtare primo, & ex conſequenti illi ſtare tenetur, qui contraxit, quamuis excommunicationibus cogatur ad primum redire, quod ſanè in controuerſia eſt, an ſit matrimonium. Quæ tamen difficultas ceſſaret, ſi renouatio conſenſus publice facta fuiſſet coram parocho, & teſtibus.

9 Denique argumentum deſumi poteſt ex doctrina Bartoli & aliorum, quos refert & ſequitur Tiraquelus in tract. *ceſſante cauſa* limitatione 37. quod dum lex aliquid tanquam formam exigit, ceſſante cauſa non ceſſat lex; maximè cùm nō ceſſet in vniuerſum, ſed in aliquo peculiari caſu, cùm tamen niteretur præſumptioni vt plurimùm. Quæ doctrina cōmunis inter Doctores eſt, vt docet Salas de legib. diſput. 11. ſect. 3. & Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. 5. c. 16. q. 15. vbi expreſſe in legibus, quæ aſſignant formam contractibus; docet, etiamſi ceſſet ratio, non ceſſare legem. Cùm ergo lex iſta Concilij Tridentini præſcribat formam iſti contractui, & ex alia parte in hoc caſu tantùm ceſſauerit fraus, non in plurimum; imo adhuc & in iſto caſu poſſit eſſe, vt vidimus ratione præcedenti, plane efficitur etiam in eo caſu vim habere legem Tridentini, & ideo matrimonium eiuſmodi iterum coram parocho & teſtibus renouandum.

10 Sed videamus, quid ad rationem iſtam respondeat Thomas Sanchez, quam quidem diſſoluere conatur, ſed meo iudicio non præſtit. Supponit itaque diſput. cit. nu. 3. aliud eſſe ceſſare rationē legis in aliquo caſu, aliud verò rationē legis nō ſe extendere ad illū caſū. Nā in priori caſu lex ex ſua generalitate cōprehendit caſū illū, in eoq; locū habuit, aliàs nō diceretur ratio vel lex ceſſare, cum nec lex, nec ratio in eo caſu locum habuerit, & quod nunquā fuit, ceſſare nequit, in poſteriori verò, nunquam ratio legis amplexa eſt illum caſum, & per conſequens nec lex ipſa, cùm verba legis quātumuis generalia ſint, reſtringantur iuxta limites ſuæ rationis. Quamuis ergo ratio finalis decreti Tridentini ea ſit, vt vitentur grauia peccata ex clandeſtinis nuptijs conſurgentia; hæc tamen ratio non ſe extendit ad hūc caſum, cùm prius matrimonium inualidum fuerit validum, & publicum in foro Eccleſiæ & proinde, ſi aliud matrimonium inire vellent, impedirentur ab Eccleſia, quæ primum matrimonium validum iudicaret. Vnde ratio eius legis caſum iſtum nunquam comprehendit. Verùm doctrina hæc, licet vera ſit, attamen non eſt ad rem. Tum quia adhuc oſtendimus in hoc caſu fraudibus locum eſſe: tum etiam, quia quamvis motiuum condendæ legis fuerit illis malis mederi, quæ ex clandeſtinis nuptijs oriebantur, attamen non is finis legis condendæ fuit, ſed voluit Eccleſia ex eo motiuo &

Digitized by Google

uo & conſideratione, vt conſtaret idoneè de matrimonio validè contracto, & ideo dedit pro forma præſentiam parochi & teſtium cuicumque matrimonio, Conciliũ enim vniuerſaliter loquitur de omni matrimonio. Cumque huius contractus hanc formam eſſe voluerit, planum eſt caſum iſtum comprehenſum fuiſſe hoc decreto. Vt enim diceremus caſum aliquẽ non comprehendi ea lege, quæ formam aſsignat actus, neceſſe eſſet illum excipi lege, nec ſatis eſſet, ſi occaſio aſſignandi formam nõ reperiatur in eo. Satis enim videtur vt comprehendi dicamus, ſi actus ille is ſit, cui forma præſcripta eſt.

11 Addo præterea ex eo quod lex Concilij in omni contractu locum habeat, nulla ſequi inconuenientia, nulla abſurda. Quod enim ſcandalum actiuum ſequi poteſt ex eo, quod dicatur publicè in Eccleſia, inter hos, cùm primo contraxerunt, erat impedimentum, & cùm in eorum cognitionem venit, obtinuere diſpẽſationem, & ideo nunc iterum validè contrahunt. Ne decipiamus nos ipſos, dum ſcandala fingimus, actiuum enim eſſe non poteſt, cùm non ſit opus malum, aut habens ſpeciem mali. Si autem fuerit paſsiuum ſcandalum, & illud oritur ex ignorantia, hac animaduerſione præmiſſa ceſſat: ſi ex malitia oriatur, parum curãdum eſt: ſi ex infirmitate naſcatur, non omittendum eſt ob ſcandalum id quod mihi in præcepto eſt, iuxta generalia principia in tractatu de ſcandalo. Adde ex eo quod omiſſis denuntiationibus, quæ facilè, iuſteque in eo caſu vt omittantur concedet Epiſcopus, contractus fiat coram parocho, vel obtenta licentia ab ordinario, etiam ſine expreſsione perſonarum, ſi opus fuerit, & coram duobus amiciſsimis, qui teſtes ſint, quæ ſcandala oriri poſsint non video. Et denique, quia quando maxima & ineuitabilia incommoda orirentur, ideo in Eccleſia relicta eſt Summo Pontifici poteſtas, qui adeo grauibus incommodis exiſtentibus diſpẽſabit in ſolemnitate, vt feciſſe in eo caſu refert Paulus Comitolus.

12 Sed, cùm hæc iam typis mãdare vellẽ, incidi in volumen ſecundum deciſionum Rotæ apud Farinacium, vbi reperi deciſionẽ 165. in qua Thomæ Sanchez ſententia expreſſe reprobatur, & approbatur noſtra, ex qua nonnulla hic ad verbum ſubijciam, vt conſtet à noſtra ſentenentia neque in iudicando, neq; in conſulendo eſſe recedendum. Agebatur de cauſa inter duos Hiſpaniæ nobiles, quorum alter coniux, fœmina ſcilicet metu coacta contraxerat, & cohabitauerat longo tempore. Habetur autem in ea deciſione. *Pro faciliori autem et celeriori cauſæ expeditione Rota inſtante Marchioniſſa & citato procuratore Domini Philippi ſtatuit, vt videretur, an fuerit neceſſarium, quod matrimonium de nouo cum ſolemnitatibus ab Eccleſia requiſitis celebraretur. Si enim requiritur, fruſtra laboratur ſuper purgatione metus, quæ non ſufficeret. Quod Domini informantè tantùm Marchioniſſa affirmatiuè reſoluerunt, ſequendo declationẽ Sacræ Congregationis Illuſtriſsimorũ interpretum Concilij, quam in proprijs terminis prius fuerat amplexata Rota in Toletana matrimonij coram Illuſtriſsimo Cardinali Seraphino. Quotieſcumque enim matrimonium non tenet ex aliquo impedimẽto, quod abinitio viget, ſi poſtea ceſſet, opus eſt, quod omnia de integro ponantur, quæ ſunt neceſſaria, & de eſſentia matrimonij, vt ex multis bene comprobat Victoria in ſuis relectionibus Theologicis relect. 7. de matrimonio in 2. puncto 1. p. verſ. in contrariũ, num. 9. & alij per informantes adducti, quorũ rationes placuerunt Dominis, quidquid in contrariũ dicant moderni Thomas Sanchez lib. 2. de matrimonio diſput. 37.* & poſt pauca, num. 8. hæc habẽtur. *Vbi autem in matrimonio deficit conſenſus, matrimonium eſt ipſo iure nullum. Abbas in cap. 2. nũ. 2. vbi alij communiter, de eo qui duxit in matrimonium, &c. Sed etiam dici poteſt non fuiſſe contractum, quia vbi deficiũt ſubſtantialia, nihil dicitur actum. Ioannes Andreas in cap. 1. num. 3. vbi etiam Antonius de Butrio, num. 7. Ioannes de Anan. num. 1. de ſacra vnctione. Et propterea omnia ſunt iterãda, et non eſt locus ſuppletioni, vt dicunt poſt Hoſtienſem Ioannes Andreas & alij. Accedit etiam, quod præsẽtia parochi à Concilio requiritur pro forma, vt dixit Rota in vna Florent. matrimonij, et probatur quia Conciliũ Tritendinũ procedit annullando matrimoniũ eo abſente factum. Quæ autem ſunt de forma debẽt interuenire in tẽpore, quo actus producitur in eſſe, Baldus in l. obſeruari, §. fin. num. 5. de officio Proconſulis, & alij. Nec poteſt agi de ratificatione ex ſubſecuto conſenſu, quia ſi matrimoniũ metu contractum ex cõſenſu ſubſequenti cõualeſceret, vt ex nunc, non vt ex tunc, vt notat Abbas in cap. ad in 1. notabili, nu. 1. in fine de ſpõſalibus. In ratificatione enim actus nullius conſideratur tẽpus ratificationis, Surdus qui allegat alios deciſione 241. num. 7. cùm ratificatio actus inualidi nihil aliud ſit, quam nouus actus l. aſſe toto D. de hered. inſtit. l. obuenire ſolet D. de V. S. Socinus conſilio 92. num. 12. lib. 3. Menochius conſilio 80. num. 66. Et propterea omnis forma, & ſolemnitas, quæ debet interuenire in actu, vt valeat, interuenire debet in ratificatione, Socinus ibi cum multis cumulatis per informantes, & tenuit Rota in vna Romana donationis corã Illuſtriſsimo Cardinali Seraphino. Nec poteſt deſeruire ſolemnitas per prius ſeruata, quoniam, vt dictũ eſt, illa debet concurrere de tempore actus, nec poteſt ab eo ſeparari, neque iuuare poteſt fictio, aut retrotractio, cũ nõ fiat, quando actus eſt omnino nullus, Bartolus in l. obſeruari, num. 4. D. de officio Proconſul. Quia tunc retrotractio non inuenit principium conſeruabile. Baldus in l. fin. num. 2. C. ad Velleian. & vbi conſenſus requiritur certo tempore, prout requiritur ex diſpoſitione Concilij tẽpore, quo parochus eſt præſens nunquã retrotrahitur, Baldus in d. l. fin. num. 2. Facit ſimile de conſenſu præſtito iuxta formã regulæ à Procuratore, qui non implendo mandatũ nulliter præſtitit, reſignatio enim nõ conualidatur ratificatione reſignatis,*

Digitized by Google

ſed denuo præſtandus eſt alius conſenſus formalis. Puteus deciſione 111. lib. 3. Nullus autem remanet dubitandi locus, cùm habeamus in terminis declarationem Sacræ Congregationis, quæ audita ad relationem ponentis ſine aliqua diſcuſſione Rota in illa Toletana omiſit longam diſputationem ſuper metus purgatione, et ordinauit, vt cauſa expediretur prout fuit expedita. Hæc ibi, in quibus noſtra ſẽtentia comprobatur, & præterea aſſeritur extitiſſe de hoc declarationem Cardinalium. Quare neceſſe eſt, vt de ea, quam Doctores alij pro oppoſita ſententia referunt, dubitemus.

13 Deniq; caſus alius eſſe poteſt. Duo infideles coniugati ſimul fidem ſuſcipiunt, vt in illis matrimonium Sacramenti rationem habeat, gratiamque conferat, quæſtio eſt, an ſatis ſit clandeſtinè denuo conſentire, anneceſſario adhibendi ſint parochus & teſtes?

15 Dicendum eſt matrimonium hoc nulla egere renouatione, imo ſi renouetur, nullius eſſe momenti renouationem iſtam. Illorum enim matrimonium in infidelitate contractum eo ipſo, quod baptizantur, fit ratum, cùm antea eſſet tantùm legitimum. Nam iam vinculũ illud, quod manet in facto eſſe, vt Dialectici loquuntur, eſt baptizati vinculũ. Fideliũ autẽ matrimonij vinculum eſt legitimum, & ratum, nullatenus enim diſſolui poteſt, iuxta dicta ſupra lib. 1. vnde non poſſunt iam cõuerſi ad fidem, ita contrahere, vt matrimoniũ fiat ſacramentum ad recipiendam gratiã. Ratio eſt, quia Chriſtus inſtituit Sacramentũ matrimonij eleuans contractum vt eſſet ſacramẽtum. Huius autem ſacramenti, ſicut & aliorũ, excepta Euchariſtia, ratio conſiſtit in fieri ipſius contractus, quod fieri ſupponitur vt fundamentum neceſſarium ad rationem ſacramẽti, ita vt non poſſit reperiri ſacramentum matrimonij ſine fieri ipſius contractus. Cumque iam contractus validè celebratus in infidelitate ſit, & poſt ſuſceptam fidem non poſſit inter eoſdẽ celebrari denuò prior ille matrimonij contractus, inde fit, vt neque poſſint illi iterum conſentire, vt fiat ſacramentum ad ſuſcipiendam gratiam, quandoquidem iam contractus celebratus eſt, in cuius tantùm prima effectione ſiue fieri conſiſtebat ratio ſacramenti. Id quod eleganter attigit Gabriel Vazquez 2. tom. in 3. part. diſput. 138. cap. 5. & olim Durandus in 4. diſtinct. 26. quæſt. 3. num. 14. & explicui ſupra lib. 1. At quando matrimonium ex aliquo defectu erat nullum, cùm nondum celebratus ſit contractus, poteſt denuo contrahi; vt ſit ſacramentum, cùm iterum fiat contractus; qui antea ob defectum nullus erat.

15 Ex dictis colligitur primò, peccatum mortale eſſe, eam ſolemnitatem omittere, nulla enim de cauſa licet, peccant itaque, qui contrahunt vel contrahere intentant. An autem peccet, qui clandeſtinè contrahit? ideſt, omiſſis denuntiationibus, dicam poſtea.

16 Secundò colligitur Epiſcopum quauis vrgente cauſa diſpenſare non poſſe, vt ea ſolẽnitas omittatur. Tum quia Concilium formam ſubſtantialem conſtituit, & reddit inhabiles nõ quomodocumque, ſed omnino, qua dictione omnem gratiam excludere videtur. Et cùm concedat Epiſcopis poteſtatem diſpenſandi, vt omittantur denuntiationes, negare videtur in hoc caſu, *cap. nonne, de præſumptionibus*, & eſt argumentum Gloſſæ in *cap. ad audientiam. verbo vt duo. de Clericis non reſidentibus.*

17 Tertiò colligitur, etiamſi matrimoniũ contrahatur ſciente maiori parte viciniæ, vbi fraudi locus eſſe non poſſet, adhuc obſeruari debere decretum iſtud. Præſcribit enim formã, quę per æquipollens ſuppleri non debet, vt ſupradixi, & docet Thomas Sanchez in hoc lib. 3. diſput. 17. n. 7.

18 Quartò colligitur iſto decreto ligari etiam ignorantes, cùm reddatur inhabilis perſona, quod nulla ignorantia ſuppleri poteſt, vt conſtat in materia ſacramentorum, & alijs cõtractibus. Quamuis enim pœna liberet ignorãtia, non tamen reddit actum validum, vt probat textus in *cap. 1. de conceſſione præbendæ in 6.* ibi. *Siue ignorauerit, ſiue non, non valebat.* Non enim per ignorantiam ponitur, quod abſtulit inhabilitas, maximè cùm in iſto decreto non adijciatur vt pœna, de quo Sanchez ibididem n. 10.

CAPVT. VII.

Qui teneantur decreto Concilij Tridentini?

SVMMARIVM.

Status quæſtionis, n. 1.

Apud quos non eſt promulgatum Tridentinum, adhuc valere clandeſtinum, n. 2.

Proponitur quid dicendum de peregrinantibus apud eos, inter quos non eſt receptum Tridentinum, n. 3.

Poſtea inuenies aliud ſummarium.

1 IAM ſupereſt poſtrema difficultas, quinam teneantur huiuſmodi decreto? In primis certum eſt in illis locis, in quibus vel non eſt promulgatum, vel non eſt receptum, non obligare. Nam Concilium in fine decreti præcipit omnibus ordinarijs, vt cùm primum poſſint, curent hoc decretum populo publicari, & explicari in ſingulis ſuarum Diœceſum parochialibus, idque in primo anno, quam ſæpiſſimè, poſtea verò quoties opus fuerit; ſtatuitque decretum hoc tantum habiturũ vim poſt triginta dies numerandos à prima die publicationis in eadem parochia. Vnde Catholici omnes, apud quos promulgatum, & receptum eſt, eo tenentur, etiamſi poſtea ad hæreſim declinauerint, & etiamſi ſint in mortis articulo.

2 Hinc fit in his locis, in quibus decretum Tridentini non eſt receptum, aut ſaltẽ quoad eã partẽ, valere adhuc matrimonia clãdeſtina, licet

Digitized by Google

licet peccent, ſi ſine iuſta cauſa omittant iuris antiqui diſpoſitionem. Quod quidem non naſcitur ex eo, quod lex ad ſui obligationem exigat, vt acceptetur à populo, id enim falſum eſſe alio loco oſtendam. Neque quia lex debeat ſigillatim promulgari, ſed ex ſpeciali diſpoſitione Eccleſiæ in hoc caſu, quæ noluit hac lege fideles obligari, niſi poſt promulgationem in ſingulis parochijs factam, trigintaque à publicatione diebus elapſis.

3 Sed quamuis hæc certa ſint, ſupereſt explicandum, quid dicendũ ſit de his, qui ex eo loco, vbi ſeruatur Tridentinum, peregrinantur inter eos, apud quos non ſeruatur, & etiam è contra, quando aliqui ex illis locis profecti, vbi non ſeruatur, peregrinantur inter eos apud quos viget; & quid etiam dicendum de Chriſtianis ſiue captiuis, ſiue commorantibus inter infideles. Quas difficultates, quia commodè explicare non poſſumus, niſi explicemus priùs, qua ratione peregrinantes obligentur legibus populi, per quem tranſeunt, ideò de eo ſpecialem inſtituamus diſputationem.

§. PRIMVS.

An peregrini teneantur legibus populi, quà tranſeunt?

SVMMARIVM.

Proponuntur quæ certa ſunt, n. 5.
Variæ DD. ſententiæ, n. 5.
Vera ſententia, n. 6.
Probatur ex iure, n. 7. 8. 9.
Quorundam ſolutio refellitur, n. 10.
Ratione probatur, n. 11.
Et ex his, quæ concedunt aduerſarij, n. 12.

4 LONGAM de hac re diſputationẽ inſtituit Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio diſput. 18. q. 1. & quia eius deciſio nobis minimè probatur, ideo placuit rem iſtam hoc loco diligenter examinare. Igitur iſte author primò ſupponit vt certum, quod reuera certum eſt, non eſſe quæſtionem de peregrinis, quando deſerto proprio domicilio in alium locum migrant, tunc enim non aduenæ & peregrini, ſed incolæ cenſentur. Quid autem requiratur, vt quis dicatur domicilium conſtituere, explicabo infra in hoc lib. Deinde n. 3. ſupponit vt certum peregrinos teneri legibus illius populi, quà tranſeunt, ſi aliàs illius leges ſeruentur etiam in ſuo territorio. At hoc non videtur veritati conſonum, nec ſatis in hoc author iſtè ſecum ipſe cohæret, vt dicam poſtea. Præterea certum etiam videtur apud Doctores peregrinos teneri legibus alteriùs populi, ſi per maiorem anni partẽ decreuerint ibi habitare, etiamſi non commorentur animo figendi domicilium, vt docet Leſſius lib. 4. c. 2. dub. 7. n. 47. Denique etiam certum eſt, ſi adſit ſcandalum, ratione ſcandali teneri etiam legibus illius populi, idque docent Doctores omnes infra citãdi. Solùm ergo controuerſia eſt, quid dicendũ ſit ſecluſo ſcandalo, & domicilio, & diuturna habitatione, an præcisè ex vi legis teneantur eam ſeruare illac tranſeuntes.

5 In qua difficultate non vna eſt Doctorũ ſententia, ſed maxima opinionũ varietas, neque Doctores ſatis conſequenter, atque diſtinctè loquuntur. Primò ergo nonnulli dicunt requiri animum perpetuò manendi, vt peregrini illius populi legibus obligentur. Sic docent multi, quos refert Suarez tom. 1. de Religione tract. 2. lib. 2. de diebus feſtis c. 14. n. 2. Eam tamen ſententiam meritò reijcit; eſt enim cõtra rationẽ, & cõmunem ſenſum. Quis enim dicat Scholaſticos Salmanticæ cõmorantes ſ.ô teneri legibus Salmantinis, quamuis nõ ſint perpetuò cõmoraturi? Secundò alij duo dicunt. Primum eſt non eſſe neceſſarium animũ perpetuò manendi, ſed ſufficere quaſi domicilium, etiãſi non ſit ex animo manendi. Secundũ eſt non obligari, ſi minori anni parte cõmorentur, etiãſi per multos menſes. Quã ſententiam ſequitur citatis multis Thomas Sanchez diſput. cit. n. 6. Quãuis non pauci ex his Authoribus, quos refert, primã ſententiam ſequantur, quam modò retulimus. Addit autem idem author, n. 7. idem iudicium ferendũ eſſe de legibus cõmunibus, aut particularibus eius populi, vt ſi in aliquo loco nõ ſeruentur, poſſe eius loci incolas, ſi aliò trãſeant, vbi ſeruantur, nõ ſeruare. Sic Mediolanenſes, apud quos quatuor primis diebus quadrageſimæ non ſeruatur ieiuniũ, non tenentur ſeruare, ſi trãſeãt in aliũ locũ, in quo ieiunatur. Addit deinde prædictæ ſuæ ſententiæ tres limitationes. Prima eſt, vt incõtractibus ſeruẽtur leges illius populi excepto contractu dotis. Secũda limitatio eſt, niſi lex illius populi, in quo cõmoratur, redũdet in cõmune populi bonũ. Tertia eſt, qua excipit vagos homines, cũ enim illi nullibi habeãt perpetuũ domiciliũ, neceſſe eſt, vt alicuius populi legibus teneãtur, cùm eo ipſo, quo in aliquo loco verſantur, domiciliũ cõparent. Sic docet n. 15. Eodem ferè modo loquitur Ioãnes Azor tom. 1. lib. 5. c 13. q. 3. Tertiò alij ſub diſtinctione reſpondẽt. Si ſint leges cõmunes totius regni, teneri peregrinos eas ſeruare, etiãſi in loco domicilij non ſeruentur; non verò ſi ſint leges peculiares illius oppidi, Sic Ioãnes Medina, p. 76. art. 5. C. de ieiunio, Sairo lib. 3. de cenſuris c. 4. n. 15. Sed immeritò ita diſtinguunt, eadẽ enim de omnibus legibus ratio eſt, vt cõſtabit ex infra dicendis. Alij deniq; aliter diſtinguũt, cùm magna poſsit eſſe latitudo in modo manendi, & cõmorandi in aliquo loco; nam vel aliquot diebus moraturus eſt, quia eſt viæ terminus; vel tantùm per eum locũ tranſit ibi prandẽdo, vel pernoctando craſtina die diſceſſurus. In primo caſu cẽſent obligari peregrinos legibus eius populi, non verò in ſecundo. Sic Leonardus Leſsius loco ſupra citato.

Digitized by Google

6 Verior tamen mihi videtur ſententia, quæ vniuerſe docet vagos, & peregrinos, vel iterfacientes teneri legibus, ſtatutis, conſuetudinibus receptis in eo loco, per quem tranſeunt, dummodo eo tempore, quo tranſeunt, occurrat occaſio eius præcepti ſeruandi, vel violandi. Hæc ſententia inter Doctores longè cõmunior eſt, pro qua plures refert Thomas Sanchez diſput.cit.n.4.in fine. Sequitur Franciſcus Suarez loco cit.à n.8. Salas de legib. diſput. 16. ſect.4.concluſ.4.& qui mihi in his rebus. moralibus præſertim, eſt vnus pro mille Gabriel Vazquez 3.tomo in 3.partem diſ. 184. c.3.n.28. vbi hæc habet: *Non quia non exiſtimem vniuerſum verum peregrinos, & alienigenas alicubi habitantes ſolius negotij gratia, ſeruare debere conſuetudines, et leges eius ciuitatis: nam reuera talibus legibus obligantur, neque oppoſitum aliquam ſpeciẽ probabilitatis habere puto.* Hæc ille. Idẽ docent innumeri alij, quos refert Ioãnes de Salas loco cit.

7 Fundamenta huius noſtræ ſententię deſumuntur ex authoritate & ratione. Quod ad authoritatem attinet, primò adducitur textus in *c. quiſquis, diſtinct.41.* deſumptus ex Auguſt. lib.3.de doctrina Chriſtiana c. 22. cuius hæc ſunt verba. *Quiſquis rebus prætereuntibus reſtrictiùs vtitur, quam ſe habeant mores eorum, cum quibus viuit, aut intemperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis vero eis ſic vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt.* In quem textum mirum eſt, quam hallucinetur Gloſſa. Illud tamen primò monendum eſt, non eſſe legendum, *intemperans*. Quomodo enim, qui reſtrictiùs vtitur bonis intemperans eſſet? Legẽdum ergo *temperans*, qua lectione iam ceſſat primæ partis diffilcultas. Solum in eo textu illud difficile eſt, *aut aliquid ſignificat*; quomodo enim aliquid ſignificat, qui per exceſſum non ſe accommodat bonorum, inter quos verſatur, conſuetudini? Gloſſa inquit, *Ex eo forèt quod habet ventrem inſatiabilem, aut cauſa infirmitatis hoc facit.* Sed reuera Gloſſa lõgè diſcedit ab Auguſtini mẽte, ſenſus enim Auguſtini eſt, flagitioſum eſſe nõ ſe bonorũ conſuetudini accõmodare, niſi afflatu Spiritus Sãcti ad aliquid ſignificãdũ illi conſuetudini aduerſetur, vt Oſeas, qui acceſſit non ſine myſterio ad mulierem fornicariam, quo exemplo ibidẽ vtitur Auguſtinus.

8 Deinde facit etiã pro hac ſententia Auguſtinus relatus in *c. illa diſtinct. 12.* ibi. *Mater mea Mediolanũ me ſecuta inuenit Eccleſiã Sabbato non ieiunantem, tũc conſului Ambroſium Epiſcopũ; & ille ait; cùm Romã venio, Sabbatum ieiuno; cùm Mediolani ſum, nõ ieiuno, ſic & tu ad quãcumque Eccleſiã veneris, eius mores ſerua.* Vbi gloſſa verbo. *Societate*, colligi argumentũ dicit ad probandum quemlibet viuere debere ſecundùm conſuetudinem eorum, interquos verſatur.

9 Præterea facit aliud teſtimonium Auguſtini & habetur *cap. quæ cõtra diſtinct.8.* ibi. *Quæ contra mores hominũ ſunt, flagitia, pro morũ diuerſitate ſunt vitanda, vt pactum inter ſe gentis aut Ciuitatis conſuetudine & lege firmatum nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur; turpis enim eſt omnis pars vniuerſo ſuo non congruens.* Solet etiã afferri textus in *c. in his, diſtinct.11.* ex Epiſtola 89. Auguſtini ad Caſulanum, ſed fruſtra; tantùm enim eo loco affirmat Auguſtinus, vbi cõmunes leges Eccleſiæ non fuerint, ſeruanda eſſe inſtituta particularis Eccleſiæ, quæ doctrina etiã de incolis vera eſſe poteſt. Propoſui hactenus teſtimonia Auguſtini, quæ nõ ideo adduco, quia exiſtimẽ illa pro iure haberi. Cùm enim non ſint Sũmi Pontificis, aut Generalis Concilij vbique recepti; vim Canonis non habent, neq; Gratianus illis eam vim tribuere potuit, dum ſuæ inſeruit Collationi.

10 Sed videamus, quid ad hæc Auguſtini teſtimonia reſponderi ſoleat. Nõnulli in primis Auguſtinum interpretantur iuxta ea, quæ initio certa eſſe diximus, ſcilicet, teneri peregrinos cõſuetudine eorũ, inter quos verſantur, ratione ſcãdali, poteſtq; ea interpretatio adiuuari ex Epiſtola 118. ibi, *ſi cuiquam non vis eſſe ſcãdalo, aut quẽquam tibi.* Hæc tamen interpretatio accommodari nõ poteſt õnibus Auguſtini teſtimonijs, qui non deſumit rationem ex ſandalo, ſed quia turpe eſt partem nõ conformari ſuo vniuerſo: quæ ratio militat in quocũque caſu, etiã ceſſante ſcandalo. Secundò reſpondent alij Auguſtinum tantũ optimum præbuiſſe conſilium, non præceptũ. Sed valdè abhorret ab Auguſtini mente hæc interpretatio. Nam in primo teſtimonio appellat ſuperſtitioſum, vel flagitioſum illũ, qui cõſuetudines eorũ, interquos verſatur, trãſgreditur; & in tertio teſtimonio dicit eſſe turpe, & contra pactũ firmatũ, quæ verba non conſiliũ: ſed præceptum indicant. Tertiò alij dicunt, Auguſtinũ intelligendum eſſe de his, qui morantur inter alios animo ibi manendi, non autẽ, ſi peregrini ſint. Sed huic interpretationi multa obſtãt. In primis in d. *c. illa*, inquit Ambroſius ſe cũ Romæ verſatur ſeruare Romanos mores: Ambroſius autẽ non ibat Romã, animo ibi manendi. Deinde vniuerſè præcipit Ambroſius, *ad quãcumque veneris Eccleſiam:* ſine diſtinctione vlla diuturnæ, aut breuis habitationis. Præterea in d. *c. quiſquis* inquit flagitiũ eſſe non ſeruare mores eorũ, interquos verſatur, abſolutè & ſine diſtinctione vlla. Adde etiã in ea Epiſtola 118.c.2. Auguſtinum dicere, *ad quam fortè venerit Eccleſiam*, non verò dicere, *in qua manſerit.* Adde denique Auguſtinũ in d. *c. quæ contra*, ex eo dicere debere ſeruari. quia turpe eſt partẽ non cõformari ſuo vniuerſo, vbi etiã expende illa verba, *nam cohærere & coniungi non poſſunt, quibus & ſtudia & vota diuerſa ſunt.* Huiuſmodi autem rationes locum habent, vbicumque aliquis reperiatur, ſiue illac tranſeat, ſiue ibi maneat. Non ergò Auguſtini ſententia reſtringi poteſt ad eos tantùm, qui ad aliquem locum accedunt animo ibi commorandi.

11 Agamus iam rationibus. Prima autem ratio

ratio pro noſtra ſententia colligitur ex eodem Auguſtino, & in qua nititur omnium legum obſeruantia. Quia ius naturale poſtulat, vt pars conformetur vniuerſo. Ergo aduena conformari debet toti Reipublicæ, in qua viuit. Cùm enim iam ſui territorij legibus non teneatur, neceſſarium eſt, vt conformitate legum vniatur cum ea Republica, in qua degit. Conformitatem eam ad pacem conſeruandam neceſſariã eſſe probat textus in *c. in nona 16. q. 7. & c. illud. de electione*, & indicat Auguſtinus ſupra relatus in d. *c. illa, diſtinct. 12. §. quod enim.* Quare huius ſententiæ ratio nõ deſumitur ex eo, quod princeps, vel reſpublica poſsit obligare ſibi nõ ſubditum; ſed ex eo quod ſtatim atque territoriũ alicuius ingreditur, fit illi ſubditus ratione perſonæ; cùm conformitatem ſeruare teneatur cũ ea republica, cuius illo tempore pars quędã eſt, nec enim ſine ſuperiore legitimo eſſe poteſt.

12 Denique probatur ad hominem exijs, quæ concedit Thomas Sanchez. Quia dum limitat ſuam ſententiam, eam limitationem adhibet, n. 14. niſi legum tranſgreſsio cedat in dãnum illius populi, tunc enim etiam peregrini tenentur: vt ſi prohiberetur extrahi aliquid ex eo oppido. Ex hac autem limitatione noſtra ſententia confirmatur. Nam ſi quoties ſtatuta vel conſuetudines loci diſponunt circa bonum & vtilitatẽ illius, ſeruari debent à quibuſcumque peregrinis, ſemper ſeruandæ erunt, quia ſemper eo modo diſponunt, cùm leges ſemper ferantur propter bonum commune, & ſemper ſpectent ad pacem, & tranquillitatem, & bonũ exemplum reipublicæ, quod peregrini illius legibus ſe accommodent, & ex contrario oriri ſoleant diſſenſiones, rixæ atque diſsidia, vt paulo ſupra ex Auguſtino dicebamus. Deinde in alia limitatione iſte Auctor concedit teneri peregrinos legibus eius oppidi, quando aliàs illa etiam lex ſeruabatur in proprio territorio. Ex hoc autem vel noſtra ſententia confirmatur, vel illud à veritate abhorret, vt rectè deducit Suarez loco cit. n. 15. Quia ille tunc non tenetur ſeruare legem illam in loco vbi eſt præſes, ex vi conſtitutionis, aut conſuetudinis ſuæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, vt ipſe Auctor concedit, & dicam poſteà. Ergo ſi obligatur, ex vi conſuetudinis aut ſtatuti illius loci, in quo inuenitur, obligatur; quia non obligatur ex lege generali Eccleſiæ, vt ſuppono, & oportet vt ex aliqua lege obligetur. Nihil ergo minus obligaretur, ſi etiam in patria ſua non eſſet eadem conſuetudo, vel lex: quia ſuppoſita abſentia ea lex vel conſuetudo nihil confert ad hanc obligationem. Quare vel in eo caſu non obligatur, quod auctor iſte reputat abſurdum, vel ſemper obligatur. Et vrgetur magis argumentum. Nam etiam in eo caſu habet locum ratio eiuſdem auctoris, quod ille non eſt ſubditus Epiſcopo loci, vbi eſt præſens, & lex alterius Epiſcopi iam non obligat illum. Ergo è contrario, ſi tunc obligatur lege loci, in quo verſatur, ratione eiuſdem loci ſubditus eſt, cùm ſine ſubiectione obligatio legis eſſe non poſſit, & nihil refert, quod in loco domicilij eadem lex ſeruetur, vel non ſeruetur. Atque iſtæ rationes eamdem vim habent, etiamſi breui tẽpore commoretur, ſi tamen ſit tempus habile ad executionem præcepti, vt rectè deducit Suarez ibidem, n. 18. 19. & 20.

§. SECVNDVS.

Colliguntur nonnulla.

SVMMARIVM.

Proponitur quid agendum, n. 13.
Quid dicendum in obſeruantia feſtorum, et ieiuniorum à tranſeuntibus, n. 14.
Peregrinantem eſſe etiam ſubditum quoad vim coactiuam, n. 15.
Quomodo poſsit puniri delinquens in alieno territorio, n. 16. 17.
An teneatur de iure remittere delinquentem in alieno territorio, n. 18.
Quid dicendũ de excommunicatione an liget tranſeuntes, n. 19.
Epiſcopũ non poſſe excommunicare ſubditum in alieno territorio, n. 20.
Quomodo philoſophandũ in cõtractibus, num. 21.
Quid in contractu dotis, n. 22.
Maior explicatio, n. 23.
Quid in factione teſtamenti, n. 24.

13 SED quò magis hæc noſtra ſententia probata & explicata maneat, colligamus nonnulla doctrinæ cauſa, in quibus perſpicuum eſt teneri peregrinos legibus eorum, apud quos verſantur; inde enim non leue argumentum deſumetur ad aſſerendum idem etiã in alijs caſibus dicendum eſſe.

14 Primò ergo ex dictis colligitur, quod attinet ad ieiunia, abſtinentias, & dies feſtos ſeruandam eſſe peregrinanti conſuetudinem loci, ad quem peruenerit. Id quod verum eſt ſiue accedat ad oppidum animo ibi manendi pluribus diebus, ſiue vno tantum. In quo non rectè Leſſius loco citato. Et quamuis de præcepto Miſſæ, & de abſtinentia variè Doctores ſentiant, quos refert Salas diſput cit. num. 49. verſ. *et quamuis aliqui Doctores*; attamẽ eodẽ modo de omnibus iſtis præceptis iudicandũ eſt, ſi conſequenter loqui velimus, idque hac generali regula comprehendo, & explico. Tenẽtur peregrini ad ea pręcepta ſeruãda, ſi tẽpore, quo morã faciunt in eo loco, occurrat tẽpus obligationis adimplendi præceptũ, aliàs verò non. Vnde ſi occaſio fuerit comedẽdi, tenẽtur à carnibus abſtinere, ſi in eo oppido abſtinetur à carnibus. Idẽ eſt, ſi cùm cõmoratur, inſtat occaſio audiẽdi Miſſam, quia videlicet dies feſtus eſt, & tantũ eſt vnicũ ſacrũ, quod celebratur eo tẽpore, quo ille morã trahit, tenetur enim illud audire, quia tunc inſtat obligatio adimpletionis præcepti, ibidem degentibus: non verò teneretur, ſi eo tempore quo com-

commoratur, nullum celebraretur ſacrum, vt docet Suarez. Et ſimiliter ſi accedat ad oppidũ aliquod, in quo feſtus dies agitur, & plurium ſacrorum copia eſt, cùm tempus audiendi ſacrũ non inſtet vſq; ad horam 12. quæ eſt vltimum tempus adimpletionis præcepti, etiam ſi quis in eo loco prandium ſumat, ſi tamen ante horam 12. profecturus eſt, nonnulli volunt non teneri audire ſacrum, dum commoratur, nõ enim eo tempore inſtat obligatio adimplendi præceptum incolis illius loci. Sic ſentit Frãciſcus Suarez loco cit. n. 22. 23. & 24. iunctis his, quæ docet cap. 15. n. 9. 10. & 11. At probabilius eſt teneri, cũ ſciat apponendum impedimentum, & antequã egrediatur ſit occaſio implendi, vt magis cõſtabit ex his quæ dicam, c. ſequenti, & fauet nobis Salas loco cit. n. 50. verſ. *ego autem ſic explicarẽ.* Itaque ſi eo tempore, quo in eo oppido commoratus eſt, fuit idoneum ad ſacrum audiendũ, cuius tunc erat copia, tenetur audire; non verò ſi expectandum illi erat. Hinc etiam colliges idẽ dicendũ eſſe, quamuis ex conſuetudine alicuius ſpecialis loci ablata ſit obligatio iuris cõmunis, vt docet Suarez loco cit. n. 27. Hinc etiã colliges idẽ dicendum eſſe de religioſis, qui ex diuerſis Prouincijs, vel domibus ad alia monaſteria, vel prouincias accedũt tanquã hoſpites, tenentur enim legibus eius cõuentus, in quo hoſpites ſunt, & eiſdem pręceptis & excõmunicationibus, quibus ligantur eiuſdẽ monaſterij cõuentuales, quidquid nonnulli dixerint libertatis amatores. Quare probandũ non eſt, quod in hac parte docet Emanuel Rodriguez tomo 1. quæſtion. Regular. q. 68. art. 4. ſentit autem nobiſcum Salas diſput. cit. n. 56.

15 Secundò colligitur peregrinantem non tantùm ſubditum eſſe legibus & Epiſcopo loci quoad vim directiuam, ſed etiam coactiuam. Vnde fit delinquentem in alieno territorio illac tranſeuntem poſſe à iudice loci puniri. *c. fin. de foro competenti, c. poſtulaſti eodem, c. ſi peccauerit 1. q. 1. c. placuit 6. quæſt. 3.* per quæ iura & alia complura idem citatis multis docet Farinacius 1. p. praxis q. 7. n. 1. Cuius rationem exiſtimant nonnulli ex iuris interpretibus eam eſſe, quia ſortitur forum ratione delicti. Ego verò eam eſſe exiſtimo, quia peregrinus ſubiectus eſt iudici illius loci, ſicut & legibus eiuſdem territorij, vnde contra illum ibi delinquentẽ quauis pœna ſecundũ iura agere poteſt.

16 Ex quo eodem principio naſcitur in primis, eatenus poſſe in illum ibi delinquentem ius dicere, quatenus ibidem commoratur: ſi enim egrediatur territorij fines, non ampliùs illum puniendi poteſtatem habet: deſijt enim eſſe eius ſubditus, ſtatim atq; egreſſus eſt, textus in *Clemẽtina Paſtoralis, de ſententia, & re iudic.* ibi. *Quod ſit punitio criminis intra diſtrictũ imperialẽ commiſſi ad Imperatorem forſan pertinuiſſe aſſeratur, verum eſt quidem, ſi in eodẽ diſtrictu fuiſſet inuentus delinquens, vel ad illum de more remiſſus. Quare ſi eius fines egrediatur, ceſſat poteſtas.* In quo vides planè non delictum, ſed quia ſubditus eo tempore erat, & in eodem loco commorabatur, legitimam rationem eſſe; aliàs ſi delictum cauſa eſſet, ſemper, & vbique maneret ſubiectus iudici eius loci, in quo commiſit delictum, quod ſecus eſt. Sic etiam docẽt Doctores ſupra citati, & alij communiter.

17 Ex eodem etiam principio naſcitur delinquentem, ſi delicti locum, fines egrediatur, poſſe alibi comprehenſum, ibi puniri, vbi cõprehenditur. Iam enim eſt ſubditus iudici loci, vbi comprehenditur, & reuera delinquens eſt, & reus pœnæ: quod etiam habet locũ in Regnis confœderatis. Sic docent multi ſecuti Bartholum in *l. non dubito C. de captiuis, & poſtlimin. reuerſ.* licèt diſpliceat Farinac. q. cit. n. 6. Idem etiam dicendum in fure, raptore, aſſaſino, & vniuersè in quouis crimine, vt docet idẽ Bartholus, quem non rectè refellit Farinatius à num. 7. & ſequentibus. Atque hinc etiã deriuatur, quod in vrbe Romana quiuis delinquẽs puniatur etiam extra locum delicti, vt latè ibidem Farinatius num. 12. non ſolùm quia Roma communis patria olim fuit, ea enim ratio nunc ceſſat, ſed quia quicumque peregrinus ſubditur poteſtati iudicis eius loci, in quo commoratur. Et quidem aliàs daremus ſæpiſſime delicta impunita manere, quod abhorrent iura. Quare me iudice non tantùm extraordinaria pœna ſed etiã ordinaria puniri poteſt à iudice loci, in quo comprehenditur, vt docẽt Doctores non pauci citati à Farinatio eodem n. 12.

18 Ex eodem etiã principio fit non teneri de iure iudicẽ vnius loci, delinquentẽ, quẽ in ſuo territorio apprehendit, ad aliũ iudicem remittere, nõ ſolũ ſi iudices illi ſint ſub diuerſis Principibus, vt docet idẽ Farinat. n. 25. ſed etiã ſi ſub eodẽ Principe, aut præſide, loquẽdo de iure, ſecus de more, & cõſuetudine. Quia cũ ſub eodẽ principe ſint illi iudices, potuit conſenſus principis, vel tacitus, vel ſpecialis in hoc caſu vnius iuriſdictionẽ limitare, & alteri cõcedere. Vnde notãter dixit Põtifex in *d. clem. fuerit de more remiſſus*, de more, inquit nõ de iure. Id quod etiã docuit Accur. Innoc. & alij cit. per gloſ. ibi: neq; obſtat text. *in c. de priuil.* ibi enim tantũ explicatur nõ poſſe ordinariũ procedere, quia ab illo excepti erãt, an verò iudex exempti teneatur remittere, non decernit. Neque etiã obſtat textus *in authẽtica, vt nulli*, de quo vide gloſ. ibidẽ. Puniat itaque iudex, qui apprehendit & non remittat. Id quod etiã docuit Couar. citat. à Farinatio n. 30. alias delicta manerẽt impunita. Nec rectè Farinatius dicit manere impunita ratione defectus iuriſdictionis: ſupponit enim probandum; contendimus namque nos quemcumque iudicem naturali iure habere iuriſdictionem in quemuis inferiorem illàc trãſeuntem, vt probatum eſt. Adde tamen eum iudicem apud quem delinquit, poſſe de eo delicto cognoſcere, etiamſi egrediatur extra territorium, dũmodo antequã egrediatur citatus fuerit

Digitized by Google

tus fuerit delinquens; tunc enim iudex, apud quem deliquit, procedere poteſt ex eodẽ certe fundamento. Quia iudicium inceptum fuit cùm ſubditus illius erat: quare ab eodem iudice finiri debet *l. vbi captum. D. de iudicijs.*

19 Ex eodem etiam principio naſcitur, ſi in aliquos lata ſit excommunicatio, teneri illàc tranſeuntes. Et quamvis nonnulli diſtinguant, an ea excommunicatio lata ſit per modũ ſententiæ, ſeu per modum ſtatuti vt refert Auila p.2. de cenſuris. c.3. diſ.2. dub.3. concil. 3.& 4. ego tamen exiſtimo eorum eandem eſſe rationem. Si enim Epiſcopus excommunicationem ferat in omnes eos, qui ſciunt furtum aliquod eſſe commiſſum nec reuelãt, ſemper ea excommunicatio viget, quamdiu non manifeſtatur. Vnde toto eo tempore ligat etiam trãſeuntes, neq; in hoc ego aliquam diſcriminis rationem inuenire poſſum. Sed de his videndus eſt Salas loco cit.n.44.

20 Ex eodem etiam principio colligo contra nonnullos Epiſcopum non poſſe ſententiam excommunicationis ferre contra ſubditum ſuũ exiſtentem tamen in alio territorio, etiam pro delicto commiſſo in ſuo territorio. Id quod etiam docuit Gabriel in 4. diſtinctione 18. q. 2. concluſ. 6.& facit textus in cap. *vt animarum, de conſtitutionibus in 6.* ibi *extra territorium ius dicenti non paretur impunè.* At pro delicto extra territorium commiſſo ſi ad ſuam diœceſim redeat, poteſt illum punire, ſiue per excommunicationem, ſiue alias pœnas infligendo, de quo vidẽdus Auila 2.p.cap.3.diſp.2.dub.2.concluſ. 6. Sairo lib.1.cap.6.num.42. & fauent, quæ docet Farin. loc cit. num. 20. Id enim verum eſt tam ſecundùm ius Canonicum, quàm ciuile. De his tamen latè dicam in tract. de cenſuris. Quid autem fieri debeat, quando delictum inchoatur in vno loco & in alio perficitur, & ad quem iudicem ſpectet eius cognitio, latè docet Farinac. loc. cit. à n. 14. quem vide.

21 Tertiò ex tradita doctrina colligitur teneri contrahentes in contractibus ineũdis ſeruare conſuetudinem eius loci, in quo contractus ineunt. Sic Felinus citatis multis ca. *1. de ſponſal.* num.23. Thomas Sanchez cum alijs diſp. cit.num.16. Salas loco cit. nu.51. Vnde & cõtractus abſolutè celebratus cenſetur initus iuxta leges loci, in quo fit, & contrahens in eo loco tenetur ad gabellas ibidem ſoluendas, eſt enim pars contractus, de quo Felinus loco cit. verſ. *Secundo limita.* Tenetur etiã ſeruare pretium ibidem lege taxatum in emptione: verbi gratia, & venditione tritici, vt docet idẽ Thomas Sanchez num.12.& 13. Atque idem verum eſt ſiue per epiſtolam vel nuntium contractus celebretur, Felinus ibidem verſ. *Sed aduerte.* Quod adeò verum eſt, vt ſi contractus vitio laborauerit, adhuc cenſeatur initus iuxta leges populi, in quo initus eſt, non vbi ratus habitus, vt docet Gregorius Lopez loco infra citando.

22 Sed excipit Thom. Sanchez ab hac cõmuni doctrina cõtractũ dotis, quo dicit attẽdẽdã eſſe conſuetudinẽ domicilij viri iuxta textum in *l. exigere dotem*, ibi: *Illic mulier debet, vbi inſtrumentum dotale ſcriptum eſt.* Quod etiã docuit Felin.loc.cit.num.24.concluſ.2. qui citat etiam Abbatẽ pro ſua ſententia. Cæterũ ego exiſtimo etiam in cõtractu dotali ſeruandam eſſe loci conſuetudinẽ, in quo eiuſmodi contractus celebratur, quoad ſolemnitatem contractus, etiamſi vir, & fœmina in eo loco nõ fixerint domiciliũ. Tum quia iure ciuili de hoc contractu non eſt ſpecialis aliqua diſpoſitio, ſed tantùm circa exactionẽ dotis in d.l. *exigere*. Aliud enim eſt definire, quo loco ſit dos repetenda, aliud verò iuxta quam conſuetudinẽ cõſtituenda ſit quoad lucrum, & alia. In hoc ſecundo attẽditur locus, vbi contractus celebratus, in primo verò domiciliũ viri. Si enim moueatur cõtrouerſia circa dotis exactionẽ, & recuperationẽ; voluit ius, & meritò quæſtionẽ haberi, vbi domicilium vir habet. Cùm enim bona viri doti obligata ſint, planum eſt exigendam dotẽ, vbi viri bona cum domicilio ſunt. Tum etiã quia iure noſtri regni plana eſt de hoc diſpoſitio *l. 24.tit.1.part.4.* ibi: *Eſſo miſmo ſeria maguer ellos no puſieſſen pleyto contra ſi (id eſt, fiziſſeſſen concierto) ca la coſtumbre de aquella tierra, do fizieron el caſamiento, deue valer quanto en las dotes, en las arras, en las ganancias q̃ fizieron, è non la de aquel lugar, do ſe cambearõ.* Itaque quamvis ſi à principio inter eos pactum fuerit de modo, & ratione dotis, illud ſeruari debeat: at ſi nihil pactum eſt iuxta loci conſuetudinem factum cẽſetur. Nec verò mihi placet limitatio, & interpretatio Roderici Suar. in comm. *l. 1. tit. de las ganancias lib. 3. fori*, quam etiam impugnat Greg. Lop. ibid. Expendo enim legem non conſideraſſe locum mariti, ſed nuptiarũ, quod infringit interpretationem Roder.Suar. Sed de hoc plenius fortaſſe dicemus, cùm de lucris diuidendis fuerit ſermo. Videndus eſt Iacobus Simancas de catholicis inſtitutionib.tit.9.à nũ. 138. Illud tamen præ oculis habendum eſt, iſtas duas quæſtiones à multis Doctoribus miſceri, atq; confundi primam quæ attinet ad forum, vbi repeti debeat, & conueniri maritus cùm contractus celebratus eſt, aliam, quæ pertinet ad ſolemnitatem contractus, & conditiones in eo ſeruandas, Itaq; quãvis conueniri debeat in loco mariti, at verò ſolẽnitas, lucrũ, vel adquiſitio debet eſſe iuxta leges populi, vbi celebratur cõtractus, niſi aliter paciſcãtur cõtrahentes.

23 Imò, vt quod ſentio dicã, exiſtimo idẽ etiã dicendũ de foro, ſcilicet, ad illud forũ pertinere iudicium de contractu, vbi celebratus eſt. Quæ cõmunis iuris diſpoſitio eſt, *l. 2. § legatis, l. ſi hæres abſens, §. ſi quis tutelas, l. omnẽ obligatũ D. de iudicijs, capit. dilecti, & capit. fin. de foro cõpetẽti, cap. Romana, § contrahentes eodem tit. in 6. l. 8. tit. 9. part. 1. et l. 32. tit. 2 part.* 3. de quo videndus eſt Gregorius Lopez dicta l. 32. verbo, *en aquella tierra.* vbi alias huius doctrinæ ampliationes adducit. Sed limitanda tamen cum eodem

Digitized by Google

13. Cæterùm ego, quod attinet ad teſtamenta minus ſolennia, contrarium dicendum exiſtimo ex iuris diſpoſitione. Leges enim de eo latæ ſatis indicaſſe videntur, cùm ſolennitatem in teſtamento requirunt, hanc eſſe tantùm mentem, ne inſtrumenta illa minùs ſolēnia fidem faciant in iudicio, & ne vllo inſtrumento aliquid poſſit exigi; non tamen abſtulerunt vel eneruarunt natiuam obligationem voluntatis teſtatoris. In quo quidem optimè ſenſit Molina diſput. cit. ſed non rectè probat *ex l. fin. C. de fideicommiſſis & §. fin. inſtit. de fideicom. hæred.* in illis enim vt facilè conſtabit expendenti, agitur de fideicommiſſis ſine vllo teſtamento relictis, vt conſtat ex illo, *ſi ſine ſcriptura & præſentia teſtium fideicommiſſo derelicto*, cum qua expoſitione cōgruunt reliqua, quæ in ea legè continentur. Eſſe ergo eam, quam diximus, Legiſlatoris voluntatem colligi videtur ex *l. fin. C. de rebus eorum. Paulus reſpondit, & ſi teſtamentum patris irritum eſſe apparuerit: tamen tutores pupilli, ſiue curatores filij nihil contra volūtatem Diuorum Principum feciſſe videntur, ſi ſecundùm voluntatem defuncti teſtamento ſcriptum prædium ruſticum pupillare vendiderunt*, vbi expende illud, *nihil contra voluntatem, &c.* Ergo venditio illa ruſtici prædij iuxta voluntatem defuncti in minus ſolemni teſtamento expreſſam, non erat contra voluntatem Imperatorū, quia ſcilicet eorum voluntas non fuit auferre à teſtamentis natiuam obligationem, licet poſſent; ſed ne in iudicio fidem facerent. Eandem quoque eſſe Legiſlatoris voluntatem in illis de minus ſolemni teſtamento latis legibus conſtat ex iure noſtri Regni, *l. 31. tit. 14. part. 5.* vbi ſolutum ex minus ſolemni teſtamento, etiam ignoranter, repeti non poteſt.

14. Et in lege Tauri expreſsè dicitur. *No vala ni haga fe*, ſignum ergo eſt tantū vim eius inſtrumenti in foro externo ſuſtuliſſe, non verò naturalem obligationem eneruaſſe. An verò idem cenſeri debeat de fideicommiſſis & legatis in teſtamento minus ſolemni relictis propter *l. vltimam C. de fideicommiſſis*, alibi dicendum eſt. Atque ex doctrina tradita facilis eſt ſolutio eorum, quibus alij Doctores nitebātur, eſt enim in teſtamentis ſpecialis Legiſlatorum voluntas, quam ex eorum verbis deprehendimus. Argumenta huius capitis initio adducta ex dictis ſoluta manent.

15. Denique, quod ad matrimonium attinet, longè faciliùs colligitur nullum eſſe in foro conſcientiæ, ſi celebretur ſine parocho & teſtibus, quamuis nulla interueniat fraus, tum quia neque ea ratio in vniuerſum ceſſat; tum etiam quia contrahentes omnino inhabiles effecti ſunt per Tridentinum ad ſic contrahēdum. Ex quo fit neque eſſe idoneos miniſtros, neque materiam legitimam huius contractus. Id quod communi Doctorum ſenſu nemine diſſentiente receptum eſt, vt dicebam ſuprà.

CAPVT VI.

In nullo caſu poſt Tridentinum eſſe locum matrimonio clandeſtino, neque renouari priùs initum poſſe ſine ea forma.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Prima opinio, n. 2.
Vera ſententia, n. 3.
Proponitur noua alia difficultas, n. 4.
Non eſſe neceſſarium renouare conſenſum coram parocho & teſtibus, quorundam opinio eſt, maximè ſi occultum eſt impedimentum, n. 5.
Vera ſententia, neceſſarium eſſe, n. 6.
Probatur ex reſponſo Clementis Octaui, ibidem.
Excluditur quædam euaſio ex deciſione Rotæ, num. 7.
Aliter probatur, n. 8. 9.
Reycitur quædam ſolutio, n. 10.
Nulla abſurda neque inconuenientia eſſe in noſtra ſententia, n. 11.
Probantur hæc omnia ex alia deciſione Rotæ, numero 12.
Proponitur alius caſus & eius reſolutio, n. 13. 14.
Solemnitatis omiſſio peccatum mortale eſt, numero 15.
Epiſcopum non poſſe diſpenſare in ea ſolemnitate, num. 16.
Etiamſi contrahatur ſciente vicinia nullum ſubeſſe impedimentum, ſeruandam eſſe formam, num. 17.
Ligari etiam eo decreto ignorantes, n. 18.

1. SED iam circa idem decretū eſt quarta difficultas. An poſt Tridentinum in aliquo caſu locum habeat matrimonium clandeſtinum, ita vt valeat initum ſine parocho, & teſtibus ex præſumpta voluntate Concilij Tridentini nolentis in eo caſu obligare.

2. Dominicus Soto in 4. diſtinct. 22. q. 1. art. 2. exiſtimat eſſe caſus aliquos, in quibus valeat clandeſtinum coniugium, etiam ſine parocho & teſtibus celebrato, quē etiam ſequitur Iacobus à Graſſis lib. 2. deciſion. aurearū c. 86. Primus eſt, quando virgo ſub tutela eſt iniqui tutoris, & clandeſtinè contrahit, ne tutor eā tradat viro ignobili. Item ſiquis lethaliter vulneratus fœminam concubinam, vt filios legitimos reddat, & faciliorem viam paret ad ſalutem, clandeſtinè cum illa contrahat, quia copia parochi & teſtium haberi non poteſt. Tertiò, ſi concubinarij iter faciētes, vel alia ratione comprehenſi, ſi in pericula ob concubinatum inciderent, ſubitò matrimonium ſecretò contraherent, vt affirmarent ſe eſſe coniuges. Quartò. Si aliqui, quibus maximè expediret nubere, & valde metuerēt illo tempore impediendos

Digitized by Google

diendos eſſe, ne contrahere poſsint, tunc ſecretò in matrimonium conſentirent, animo poſtea publicandi.

3 Verùm ego longè verius exiſtimo, & diſpoſitioni Cōcilij Tridentini conformius in nullo caſu iam valere clandeſtinum matrimonium inter eos, & in illis locis, in quibus Cōcilij Tridentini lex viget. Quæ communis ſententia Doctorum eſt hoc tempore, & docet Corduba in Summa Hiſpana q.51.& alij diſcipuli D. Thom. & in terminis Concilij veriorē vocat Petrus Ledeſma, q.45.de matrim. art.5. in dubio, quod incipit. *Aliud dubium eſt, an in aliquo caſu*, pag. 194. col. 1. & ſequentib. Thomas Sanchez citatis alijs lib.3. de matrim. diſput. 17.per totam. Eamque ſententiam mihi perſuadeo illa conſideratione. Quia præſentia parochi & teſtium datur à Tridentino pro forma contractus ſine exceptione vlla. Ergo nunquam valebit aliter contractum. Nam quod in aliquo caſu fraus eſſet, aut eius ſuſpicio, non ſatis eſt vt ceſſet omnino lex, vt dixi c. præcedēti; & minùs inconueniens eſt, quod in aliquo caſu non poſsit contrahi matrimonium, quia non poteſt haberi copia parochi & teſtium, & priuatus aliquis damnum patiatur, quam quod clandeſtinis coniugijs aperiatur via. Vnde quāuis aliæ leges Eccleſiaſticæ in alijs caſibus recipiant Epicheiam, aut non obligent; attamen illæ leges, quæ formam contractibus conſtituunt, vbi vigent, nullam interpretationem patiuntur quoad formam, ſicut neque leges, quæ impedimenta conſanguinitatis aut alia conſtituunt.

4 Sed maior difficultas eſt in alio caſu. Malitia alterius coniugis contingere poteſt, vt matrimonium celebretur illo non adhibente conſenſum internum, ſine quo matrimonium eſt omnino nullum, quamuis adſint exteriora ſigna. Id celebratum fuit coràm parocho & teſtibus, poſtea ad ſanam mentem ille rediens vult adhibere conſenſum, quæſtionem habet, an ſatis ſit occultè iterum contrahere, an rurſus adhibendi ſint parochus & teſtes? Si enim primum ſatis eſt, valebit in eo caſu clandeſtinum matrimonium, nam quod fuit antea contractum, nullum extitit. Non diſsimilis caſus eſt, cùm duo contraxerunt denunciationibus, & ſolemnitate præcedente, quibus nondum innotuit impedimentum aliquod canonicum, quod obſtabat. Contracto matrimonio & conſummato, & liberis ſuſceptis innoteſcit vel alteri, vel vtrique, impetrant diſpenſationem à Pontifice prædicti impedimenti. Quæſtionem habet, an tunc etiam ſatis ſit clandeſtinè mutuum adhibere, & explicare conſenſum.

5 Et quidem in his caſibus non pauci docuerunt poſſe validè contrahi etiam occultè, & non neceſſarium, vt coram parocho, & teſtibus renouetur conſenſus. Hanc ſententiam ſic abſolutè docet Nauarr. in Summa c.22.n.70.& in noua editione c.16.n.37. & affirmat ſic poſtea declaraſſe Pium V. & ſacrum Pœnitentiæ Prætorium, & Petrus Ledeſma loco cit. aſſerit ſic declaraſſe Cardinales, ſeq; eam declarationem vidiſſe: Tenet etiam Soto loco cit. Thom. Sanchez lib. 2. de matrim. diſput.37.à n.3. citatis multis, & Rebellus p.2.lib.2.p.9.n.5.& 6. Et quamuis pleriq; ex his Doctoribus ſententiam illam indiſtinctè docuerunt, attamē Thomas Sanchez atque Rebellus ſub diſtinctione loquuntur. Dicunt enim eam ſententiam procedere, quando impedimentum fuit omnino occultum, & ſequeretur ſcandalum, ſi iterum coram parocho & teſtibus contraherent. Ex quo Thomas Sanchez multa infert numeris ſequentibus vſque ad 9. & poſtea etiam n. 14. valere dicit etiamſi tantùm per copulam ratū habeatur, dummodo ex affectu maritali facta ſit. Et idem dicendum ſcribit n.12. etiamſi impedimentum deductum fuerit ad iudicium, nō tamē probatum, manet enim in eo caſu adhuc occultum. At verò ſi impedimentum innotuit, vel teſtibus, & parocho, vel alicui ex illis, non poſſe iterum occultè contrahere, quia iam tunc non poſſunt illi eſſe teſtes valoris, ſed potius nullitatis matrimonij, vtpote quibus certò cōſtet de impedimento. Id quod etiam docuit Hēriquez lib.11. de matrimonio c. 3. num. 7. Petrus Ledeſma loco citato dubio vltimo. Imo & addunt idem dicendum eſſe, ſi periculum ſubſit, ne detegatur nullitas, & probetur in foro externo. Addit etiam Thomas Sanchez n. 11. idem dicendum eſſe, licet periculum non ſit, ſi tamen impedimentum ſit plenè probabile, ſi duobus tantùm teſtibus idoneis probari poſsit *c. quoties de teſtibus*. Nam ſi impedimentum plenè probabile eſt, redeunt inconueniētia, quæ euitare contendit Concilium Tridentinum.

6 Cæterùm ego ſemper verius exiſtimaui etiam in hoc caſu, ſiue impedimentum ſit publicum, ſiue occultum, ſiue probari poſſit, ſiue non, locum non eſſe matrimonio clandeſtino, ſed neceſſarium eſſe, vt conſenſus renouetur coram parocho & teſtibus. Quam ſententiam probabilem eſſe docuit Veracruz in Appendice ad Speculum dub. 10, concluſ.6. ſequitur Ioannes Gutierrez in quæſtionibus Canonicis lib. 1. c.18.nu.7. & 8.& lib. de iuramento confirmat.1.p.c.51. n. 22. & 43. Palacios in 4 diſt.27.q.1.fol.566. Bartolom. Ledeſma dub. 17. de matrimonio. Matienço lib.1. Recopilat. tit. 1.l.1. Gloſſa 1.n.3. Perez lib. 5. Ordinamēti tit. 1.l.1. *§.ex quibus reſpondendum*, & Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. moral. q. 110.n.3. & alij frequenter. Et in primis pro hac ſententia adduco reſponſum Clementis 8. quod ad verbum refert Comitolus loco cit, & retuli ſupra lib. 4. cap.24. Quod ſiquis exiſtimet Clement. 8. locutum eſſe tantùm in eo caſu, quando impedimentum eſt publicum, vel probari poteſt, refellitur ſanè ipſis verbis Clementis 8. dixit enim, ſe diſpēſare in ſolemnitate ob ſcandalū.

Digitized by Google

Erat ergo occultum, aliàs ſi publicũ eſſet, aut probabile in iudicio, nullum ſequeretur ſcandalum, ex eo quod publicè contraherent; imo potius ceſſaret ſcandalũ, quod ſequeretur neceſſariò, ſi aliquo tempore detegeretur impedimentum. Quare vt illi malo occurreretur, tutius erat publicè contrahere, aſſerentes in eorum cognitionem poſtea deueniſſe impedimentum, & ideo ſe diſpenſationẽ impetraſſe, & publicè contrahere. Agebat ergò de occulto impedimento. Quare ex illo decreto colligo melius dixiſſe Petrum Ledeſma diſpenſaſſe Pium V. ſi talis declaratio extitit, quã declaraſſe Ius Tridentini, expreſſe enim inquit Clemens 8. *Sanctitas ſua diſpenſat.* Diſpenſauit ergò priùs Pius V. non declarauit.

7 Sed quò hæc euaſiò tollatur, accipe apud Seraphinum deciſionẽ 900 in hæc verba; *Retuli RR. PP. DD. meis me conſuluiſſe Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſimum Dominum Cardinalẽ Carrafam ſuper allegata deciſione Sacræ Congregationis Concilij in materia matrimonij per vim & metum contracti, qui Illuſtris. D. meus oſtendit mihi librũ, præſente R. D. meo Comitulo, in quo ſcriptum erat in hanc ſententiam. Quæſitum fuit quid ſeruandum in his, qui per vim & metum adhibitis omnibus ſolemnitatibus à ſacro Concilio Tridentino, ſeſ. 24. c. 1. de reform. contraxerunt, Congregatio reſpondit, ſi huiuſmodi impedimentum ſit occultum, & partes poſtea in matrimonio ſic contracto permanere liberè conſentiunt, conſueuiſſe Papam ex ſtylo Pœnitentiariæ, quamuis matrimonium ſit nullum ratione etiam occulti impedimenti diſpenſare, ita vt de nouo poſſint inter ſe contrahere, non adhibitis, ſeu repetitis ſolemnitatibus a Concilio requiſitis. Si verò impedimentum ſit manifeſtum, iterũ contrahendum eſt repetitis omnibus ſolemnitatibus in primo contractu adhibitis.* Et in fine. *Qua re relatione habita Domini mandarunt, vt ſi pars nihil releuans adducit in contrarium, cauſam expediam.* Hæc ibi.

8 Præterea oſtendo ſententiam noſtram iſta conſideratione. Quia præſentia illa parochi & teſtium aſsignatur pro forma matrimonij, vt iam ſæpè dictum eſt. Contractus autem matrimonij non eſt, niſi quando fit, tunc enim eſt ſacramentum, & non antea, nec poſtea. Debet ergo tunc adhiberi forma, quando fit. Sed quãdo primum celebratum eſt matrimonium nullum fuit. Ergo quando denuo fit, debet adhiberi forma. Quod enim antea appoſita fuerit, perinde eſt, ac ſi nunquam fuiſſet adhibita, cũ tunc nullus extiterit matrimonij contractus. Sed concidamus iſta minutiùs, vt clare perſpiciatur, quãta ex oppoſita opinione rerũ perturbatio ſequatur. Plane iſte, qui ignarus impedimẽti contraxit, nõ tenetur iam impedimẽti cõſcius contrahere iterum cum eadem vxore, ſed poteſt ab ea diſcedere, & tuta conſciẽtia in aliũ locum remotũ ſecedens ibi alteri nubere. Ponamus igitur iſtum renouaſſe conſenſum occultè. At cùm id in opinione poſitum videret; aliò ſecederet, & ibi iterum ſine impedimento coram facie Eccleſiæ alteri nuberet, dubitari nõ poteſt, quod ad Deum attinet, in caſu hoc dubio ſecundum matrimonium præſtare primo, & ex conſequenti illi ſtare tenetur, qui contraxit, quamuis excommunicationibus cogatur ad primum redire, quod ſanè in controuerſia eſt, an ſit matrimonium. Quæ tamen difficultas ceſſaret, ſi renouatio conſenſus publicè facta fuiſſet coram parocho, & teſtibus.

9 Denique argumentum deſumi poteſt ex doctrina Bartoli & aliorum, quos refert & ſequitur Tiraquelus in tract. *ceſſante cauſa* limitatione 37. quod dum lex aliquid tanquam formam exigit, ceſſante cauſa non ceſſat lex; maximè cùm nõ ceſſet in vniuerſum, ſed in aliquo peculiari caſu, cùm tamen niteretur præſumptioni vt plurimùm. Quæ doctrina cõmunis inter Doctores eſt, vt docet Salas de legib. diſput. 11. ſect. 3. & Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. 5 c. 16. q. 15. vbi expreſsè in legibus, quæ aſſignant formam contractibus; docet, etiamſi ceſſet ratio, non ceſſare legem. Cùm ergo lex iſta Concilij Tridentini præſcribat formam iſti contractui, & ex alia parte in hoc caſu tantùm ceſſauerit fraus, non in plurimum; imo adhuc & in iſto caſu poſſit eſſe, vt vidimus ratione præcedenti, plane efficitur etiam in eo caſu vim habere legem Tridentini, & ideo matrimonium eiuſmodi iterum coram parocho & teſtibus renouandum.

10 Sed videamus, quid ad rationem iſtam reſpondeat Thomas Sanchez, quam quidem diſſoluere conatur, ſed meo iudicio non præſtat. Supponit itaque diſput. cit. nu. 3. aliud eſſe ceſſare rationẽ legis in aliquo caſu, aliud verò rationẽ legis nõ ſe extendere ad illũ caſũ. Nã in priori caſu lex ex ſua generalitate cõprehendit caſũ illũ, in eoq; locũ habuit, aliàs nõ diceretur ratio, vel lex ceſſare, cum nec lex, nec ratio in eo caſu locum habuerit, & quod nunquã fuit, ceſſare nequit, in poſteriori verò, nunquam ratio legis amplexa eſt illum caſum, & per conſequens nec lex ipſa, cùm verba legis quãtumuis generalia ſint, reſtringantur iuxta limites ſuæ rationis. Quamuis ergo ratio finalis decreti Tridentini ea ſit, vt vitentur grauia peccata ex clandeſtinis nuptijs conſurgentia; hæc tamen ratio non ſe extendit ad hũc caſum, cùm prius matrimonium inualidum fuerit validum, & publicum in foro Eccleſiæ & proinde, ſi aliud matrimonium inire vellent, impedirentur ab Eccleſia, quæ primum matrimonium validum iudicaret. Vnde ratio eius legis caſum iſtum nunquam comprehendit. Verùm doctrina hæc, licet vera ſit, attamen non eſt ad rem. Tum quia adhuc oſtendimus in hoc caſu fraudibus locum eſſe: tum etiam, quia quamvis motiuum condendæ legis fuerit illis malis mederi, quæ ex clandeſtinis nuptijs oriebantur, attamen non is finis legis condendæ fuit, ſed voluit Eccleſia ex eo motiuo &

Digitized by Google

uo & conſideratione, vt conſtaret idoneè de matrimonio validè contracto, & ideo dedit pro forma præſentiam parochi & teſtium cuicumque matrimonio, Conciliũ enim vniuerſaliter loquitur de omni matrimonio. Cumque huius contractus hanc formam eſſe voluerit, planum eſt caſum iſtum comprehenſum fuiſſe hoc decreto. Vt enim diceremus caſum aliquẽ non comprehendi ea lege, quæ formam aſsignat actus, neceſſe eſſet illum excipi lege, nec ſatis eſſet, ſi occaſio aſſignandi formam nõ reperiatur in eo. Satis enim videtur vt comprehendi dicamus, ſi actus ille is ſit, cui forma præſcripta eſt.

11 Addo præterea ex eo quod lex Concilij in omni contractu locum habeat, nulla ſequi inconuenientia, nulla abſurda. Quod enim ſcandalum actiuum ſequi poteſt ex eo, quod dicatur publicè in Eccleſia, inter hos, cùm primo contraxerunt, erat impedimentum, & cùm in eorum cognitionem venit, obtinuere diſpẽſationem, & ideo nunc iterum validè contrahunt. Ne decipiamus nos ipſos, dum ſcandala fingimus, actiuum enim eſſe non poteſt, cùm non ſit opus malum, aut habens ſpeciem mali. Si autem fuerit paſsiuum ſcandalum, & illud oritur ex ignorantia, hac animaduerſione præmiſſa ceſſat: ſi ex malitia oriatur, parum curãdum eſt: ſi ex infirmitate naſcatur, non omittendum eſt ob ſcandalum id quod mihi in præcepto eſt, iuxta generalia principia in tractatu de ſcandalo. Adde ex eo quod omiſſis denuntiationibus, quæ facilè, iuſteque in eo caſu vt omittantur concedet Epiſcopus, contractus fiat coram parocho, vel obtenta licentia ab ordinario, etiam ſine expreſsione perſonarum, ſi opus fuerit, & coram duobus amiciſsimis, qui teſtes ſint, quæ ſcandala oriri poſsint non video. Et denique, quia quando maxima & ineuitabilia incommoda orirentur, ideo in Eccleſia relicta eſt Summo Pontifici poteſtas, qui adeo grauibus incommodis exiſtentibus diſpẽſabit in ſolemnitate, vt feciſſe in eo caſu refert Paulus Comitolus.

12 Sed, cùm hæc iam typis mãdare vellẽ, incidi in volumen ſecundum deciſionum Rotæ apud Farinacium, vbi reperi deciſionẽ 165. in qua Thomæ Sanchez ſententia expreſſe reprobatur, & approbatur noſtra, ex qua nonnulla hic ad verbum ſubijciam, vt conſtet à noſtra ſentententia neque in iudicando, neq; in conſulendo eſſe recedendum. Agebatur de cauſa inter duos Hiſpaniæ nobiles, quorum alter coniux, fœmina ſcilicet metu coacta contraxerat, & cohabitauerat longo tempore. Habetur autem in ea deciſione. *Pro faciliori autem et celeriori cauſæ expeditione Rota inſtante Marchioniſſa & citato procuratore Domini Philippi ſtatuit, vt videretur, an fuerit neceſſarium, quod matrimonium de nouo cum ſolemnitatibus ab Eccleſia requiſitis celeberaretur. Si enim requiritur, fruſtra laboratur ſuper purgatione metus, quæ non ſufficeret. Quod Domini informantè tantùm Marchioniſſa affirmatiuè reſoluerunt, ſequendo declationè Sacræ Congregationis Illuſtriſsimorũ interpretum Concilij, quam in proprijs terminis prius fuerat amplexata Rota in Toletana matrimonij coram Illuſtriſsimo Cardinali Seraphino. Quotieſcumque enim matrimonium non tenet ex aliquo impedimẽto, quod abinitio viget, ſi poſtea ceſſet, opus eſt, quod omnia de integro ponantur, quæ ſunt neceſſaria, & de eſſentia matrimonij, vt ex multis bene comprobat Victoria in ſuis relectionibus Theologicis relect. 7. de matrimonio in 2. puncto 1. p. verſ. in contrariũ, num. 9. & alij per informantes adducti, quorũ rationes placuerunt Dominis, quidquid in contrariũ dicant moderni Thomas Sanchez lib. 2. de matrimonio diſput. 37.* & poſt pauca, num. 8. hæc habẽtur. *Vbi autem in matrimonio deficit conſenſus, matrimonium eſt ipſo iure nullum. Abbas in cap. 2. nũ. 2. vbi alij communiter, de eo qui duxit in matrimonium, & c. Sed etiam dici poteſt non fuiſſe contractum, quia vbi deficiũt ſubſtantialia, nihil dicitur actum. Ioannes Andreas in cap. 1. num. 3. vbi etiam Antonius de Butrio, num. 7. Ioannes de Anan. num. 1. de ſacra vnctione. Et propterea omnia ſunt iterãda, et non eſt locus ſuppletioni, vt dicunt poſt Hoſtienſem Ioannes Andreas & alij. Accedit etiam, quod præſẽtia parochi à Concilio requiritur pro forma, vt dixit Rota in vna Florent. matrimonij, et probatur quia Conciliũ Tritendinũ procedit annullando matrimoniũ eo abſente factum. Quæ autem ſunt de forma debẽt interuenire in tẽpore, quo actus producitur in eſſe, Baldus in l. obſeruari, §. fin. num. 5. de officio Proconſulis, & alij. Nec poteſt agi de ratificatione ex ſubſecuto conſenſu, quia ſi matrimoniũ metu contractum ex cõſenſu ſubſequenti cõualeſceret, vt ex nunc, non vt ex tunc, vt notat Abbas in cap. ad in 1. notabil, nu. 1. in fine de ſpõſalibus. In ratificatione enim actus nullius conſideratur tẽpus ratificationis, Surdus qui allegat alios deciſione 241. num. 7. cùm ratificatio actus inualidi nihil aliud ſit, quam nouus actus l. aſſe toto D. de hared. inſtit. l. obuenire ſolet D. de V. S. Socinus conſilio 92. num. 11. lib. 3. Menochius conſilio 80. num. 66. Et propterea omnis forma, & ſolemnitas, quæ debet interuenire in actu, vt valeat, interuenire debet in ratificatione, Socinus ibi cum multis cumulatis per informantes, & tenuit Rota in vna Romana donationis corã Illuſtriſsimo Cardinali Seraphino. Nec poteſt deſeruire ſolemnitas per prius ſeruata, quoniam, vt dictũ eſt, illa debet concurrere de tempore actus, nec poteſt ab eo ſeparari, neque iuuare poteſt fictio, aut retrotractio, cũ nõ fiat, quando actus eſt omnino nullus, Bartolus in l. obſeruari, num. 4. D. de officio Proconſul. Quia tunc retrotractio non inuenit principiũ conſeruabile. Baldus in l. fin. num. 2. C. ad Vellean. & vbi conſenſus requiritur certo tempore, prout requiritur ex diſpoſitione Concilij tẽpore, quo parochus eſt præſens nunquã retrotrahitur, Baldus in d. l. fin. num. 2. Facit ſimile de conſenſu præſtito iuxta formã regulæ à Procuratore, qui non implendo mandatũ nulliter præſtitit, reſignatio enim nõ conualidatur ratificatione reſignatis,*

ſed denuo præſtandus eſt alius conſenſus formalis. Pateus deciſione 111. lib. 3. Nullus autem remanet dubitandi locus, cùm habeamus in terminis declarationem Sacræ Congregationis, qua audita ad relationem ponentis ſine aliqua diſcuſſione Rota in illa Toletana omiſit longam diſputationem ſuper metus purgatione, et ordinauit, vt cauſa expediretur prout fuit expedita. Hæc ibi, in quibus noſtra ſẽtentia comprobatur, & præterea aſſeritur extitiſſe de hoc declarationem Cardinalium. Quare neceſſe eſt, vt de ea, quam Doctores alij pro oppoſita ſententia referunt, dubitemus.

13 Deniq; caſus alius eſſe poteſt. Duo infideles coniugati ſimul fidem ſuſcipiunt, vt in illis matrimonium Sacramenti rationem habeat, gratiamque conferat, quæſtio eſt, an ſatis ſit clandeſtinè denuo conſentire, anneceſſario adhibendi ſint parochus & teſtes?

15 Dicendum eſt matrimonium hoc nulla egere renouatione, imo ſi renouetur, nullius eſſe momenti renouationem iſtam. Illorum enim matrimonium in infidelitate contractum eo ipſo, quod baptizantur, fit ratum, cùm antea eſſet tantum legitimum. Nam iam vinculũ illud, quod manet in facto eſſe, vt Dialectici loquuntur, eſt baptizati vinculũ. Fideliũ autẽ matrimonij vinculum eſt legitimum, & ratum, nullatenus enim diſſolui poteſt, iuxta dicta ſupra lib. 1. vnde non poſſunt iam cõuerſi ad fidem, ita contrahere, vt matrimoniũ fiat ſacramentum ad recipiendam gratiã. Ratio eſt, quia Chriſtus inſtituit Sacramentũ matrimonij eleuans contractum vt eſſet ſacramẽtum. Huius autem ſacramenti, ſicut & aliorũ, excepta Euchariſtia, ratio conſiſtit in fieri ipſius contractus, quod fieri ſupponitur vt fundamentum neceſſarium ad rationem ſacramẽti, ita vt non poſsit reperiri ſacramentum matrimonij ſine fieri ipſius contractus. Cumque iam contractus validè celebratus in infidelitate ſit, & poſt ſuſceptam fidem non poſsit inter eoſdẽ celebrari denuò, prior ille matrimonij contractus, inde fit, vt neque poſsint illi iterum conſentire, vt fiat ſacramentum ad ſuſcipiendam gratiam, quandoquidem iam contractus celebratus eſt, in cuius tantùm prima effectione ſiue fieri conſiſtebat ratio ſacramenti. Id quod eleganter attigit Gabriel Vazquez 2. tom. in 3. part. diſput. 138. cap. 5. & olim Durandus in 4. diſtinct. 26. quæſt. 3. num. 14. & explicui ſupra lib. 1. At quando matrimonium ex aliquo defectu erat nullum, cùm nondum celebratus ſit contractus, poteſt denuo contrahi; vt ſit ſacramentum, cùm iterum fiat contractus; qui antea ob defectum nullus erat.

15 Ex dictis colligitur primò, peccatum mortale eſſe, eam ſolemnitatem omittere, nulla enim de cauſa licet, peccant itaque, qui contrahunt vel contrahere intentant. An autem peccet, qui clandeſtinè contrahit? ideſt, omiſſis denuntiationibus, dicam poſtea.

16 Secundò colligitur Epiſcopum quauis vrgente cauſa diſpenſare non poſſe, vt ea ſolẽnitas omittatur. Tum quia Concilium formam ſubſtantialem conſtituit, & reddit inhabiles nõ quomodocumque, ſed omnino, qua dictione omnem gratiam excludere videtur. Et cùm concedat Epiſcopis poteſtatem diſpenſandi, vt omittantur denuntiationes, negare videtur in hoc caſu, *cap. nonne, de præſumptionibus*, & eſt argumentum Gloſſæ in *cap. ad audientiam. verbo vt duo. de clericis non reſidentibus.*

17 Tertiò colligitur, etiamſi matrimoniũ contrahatur ſciente maiori parte viciniæ, vbi fraudi locus eſſe non poſſet, adhuc obſeruari debere decretum iſtud. Præſcribit enim forma, quę per æquipollens ſuppleri non debet, vt ſupradixi, & docet Thomas Sanchez in hoc lib. 3. diſput. 17. n. 7.

18 Quartò colligitur iſto decreto ligari etiam ignorantes, cùm reddatur inhabilis perſona, quod nulla ignorantia ſuppleri poteſt, vt conſtat in materia ſacramentorum, & alijs cõtractibus. Quamuis enim pœna liberet ignorãtia, non tamen reddit actum validum, vt probat textus in *cap. 1. de conceſſione præbendæ in 6.* ibi. *Siue ignorauerit, ſiue non, non valebat.* Non enim per ignorantiam ponitur, quod abſtulit inhabilitas, maximè cùm in iſto decreto non adijciatur vt pœna, de quo Sanchez ibididem n. 10.

CAPVT. VII.

Qui teneantur decreto Concilij Tridentini?

SVMMARIVM.

Status quæſtionis, n. 1.

Apud quos non eſt promulgatum Tridentinum, adhuc valere clandeſtinum, n. 2.

Proponitur quid dicendum de peregrinantibus apud eos, inter quos non eſt receptum Tridentinum, n. 3.

Poſtea inuenies aliud ſummarium.

1 IAM ſupereſt poſtrema difficultas; quinam teneantur huiſmodi decreto? In primis certum eſt in illis locis, in quibus vel non eſt promulgatum, vel non eſt receptum, non obligare. Nam Concilium in fine decreti præcipit omnibus ordinarijs, vt cùm primum poſsint, curent hoc decretum populo publicari, & explicari in ſingulis ſuarum Diœceſum parochialibus, idque in primo anno, quam ſæpiſsimè, poſtea verò quoties opus fuerit; ſtatuitque decretum hoc tantum habiturũ vim poſt triginta dies numerandos à prima die publicationis in eadem parochia. Vnde Catholici omnes, apud quos promulgatum, & receptum eſt, eo tenentur, etiamſi poſtea ad hæreſim declinauerint, & etiamſi ſint in mortis articulo.

2 Hinc fit in his locis, in quibus decretum Tridentini non eſt receptum, aut ſaltẽ quoad eã partẽ, valere adhuc matrimonia clãdeſtina, licet

Digitized by Google

licet peccent, ſi ſine iuſta cauſa omittant iuris antiqui diſpoſitionem. Quod quidem non naſcitur ex eo, quod lex ad ſui obligationem exigat, vt acceptetur à populo, id enim falſum eſſe alio loco oſtendam. Neque quia lex debeat ſigillatim promulgari, ſed ex ſpeciali diſpoſitione Eccleſiæ in hoc caſu, quæ noluit hac lege fideles obligari, niſi poſt promulgationem in ſingulis parochijs factam, trigintaque à publicatione diebus elapſis.

3 Sed quamuis hæc certa ſint, ſupereſt explicandum, quid dicendũ ſit de his, qui ex eo loco, vbi ſeruatur Tridentinum, peregrinantur inter eos, apud quos non ſeruatur, & etiam è contra, quando aliqui ex illis locis profecti, vbi non ſeruatur, peregrinantur inter eos apud quos viget; & quid etiam dicendum de Chriſtianis ſiue captiuis, ſiue commorantibus inter infideles. Quas difficultates, quia commode explicare non poſſumus, niſi explicemus priùs, qua ratione peregrinantes obligentur legibus populi, per quem tranſeunt, ideò de eo ſpecialem inſtituamus diſputationem.

§. PRIMVS.

An peregrini teneantur legibus populi, quà tranſeunt?

SVMMARIVM.

Proponuntur quæ certa ſunt, n.4.
Varia DD. ſententiæ, n.5.
Vera ſententia, n.6.
Probatur ex iure, n.7.8.9.
Quorundam ſolutio refellitur, n.10.
Ratione probatur, n.11.
Et ex his, quæ concedunt aduerſarij, n.12.

4 LONGAM de hac re diſputationẽ inſtituit Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio diſput. 18. q. 1. & quia eius deciſio nobis minimè probatur, ideo placuit rem iſtam hoc loco diligenter examinare. Igitur iſte author primò ſupponit vt certum, quod reuera certum eſt, non eſſe quæſtionem de peregrinis, quando deſerto proprio domicilio in alium locum migrant, tunc enim non aduenæ & peregrini, ſed incolæ cenſentur. Quid autem requiratur, vt quis dicatur domicilium conſtituere, explicabo infra in hoc lib. Deinde n.3. ſupponit vt certum peregrinos teneri legibus illius populi, quà tranſeunt, ſi aliàs illius leges ſeruentur etiam in ſuo territorio. At hoc non videtur veritati conſonum, nec ſatis in hoc author iſte ſecum ipſe cohæret, vt dicam poſtea. Præterea certum etiam videtur apud Doctores peregrinos teneri legibus alterius populi, ſi per maiorem anni partẽ decreuerint ibi habitare, etiamſi non commorentur animo figendi domicilium, vt docet Leſſius lib.4.c.2.dub.7.n.47. Denique etiam certum eſt, ſi adſit ſcandalum, ratione ſcandali teneri etiam legibus illius populi, idque docent Doctores omnes infra citãdi. Solùm ergo controuerſia eſt, quid dicendũ ſit ſecluſo ſcandalo, & domicilio, & diuturna habitatione, an præciſè ex vi legis teneantur eam ſeruare illac tranſeuntes.

5 In qua difficultate non vna eſt Doctorũ ſententia, ſed maxima opinionũ varietas, neque Doctores ſatis conſequenter, atque diſtinctè loquuntur. Primò ergo nonnulli dicunt requiri animum perpetuò manendi, vt peregrini illius populi legibus obligentur. Sic docent multi, quos refert Suarez tom.1.de Religione tract.2.lib.2.de diebus feſtis c.14.n.2. Eam tamen ſententiam meritò reijcit; eſt enim cõtra rationẽ, & cõmunem ſenſum. Quis enim dicat Scholaſticos Salmanticæ cõmorantes 1.ò teneri legibus Salmantinis, quamuis nõ ſint perpetuò cõmoraturi? Secundò alij duo dicunt. Primum eſt non eſſe neceſſarium animũ perpetuò manendi, ſed ſufficere quaſi domicilium, etiãſi non ſit ex animo manendi. Secundũ eſt non obligari, ſi minori anni parte cõmorentur, etiãſi per multos menſes. Quã ſententiam ſequitur citatis multis Thomas Sanchez diſput.cit.n.6. Quãuis non pauci ex his Authoribus, quos refert, primã ſententiam ſequantur, quam modò retulimus. Addit autem idem author, n.7. idem iudicium ferendũ eſſe de legibus cõmunibus, aut particularibus eius populi, vt ſi in aliquo loco nõ ſeruentur, poſſe eius loci incolas, ſi aliò trãſeant, vbi ſeruantur, nõ ſeruare. Sic Mediolanenſes, apud quos quatuor primis diebus quadrageſimæ non ſeruatur ieiuniũ, non tenentur ſeruare, ſi trãſeãt in aliũ locũ, in quo ieiunatur. Addit deinde prædictæ ſuæ ſententiæ tres limitationes. Prima eſt, vt in cõtractibus ſeruẽtur leges illius populi excepto contractu dotis. Secũda limitatio eſt, niſi lex illius populi, in quo cõmoratur, redũdet in cõmune populi bonũ. Tertia eſt, qua excipit vagos homines, cũ enim illi nullibi habeãt perpetuũ domiciliũ, neceſſe eſt, vt alicuius populi legibus teneãtur, cùm eo ipſo, quo in aliquo loco verſantur, domiciliũ cõparent. Sic docet n.15. Eodem ferè modo loquitur Ioãnes Azor tom.1.lib.5.c.13.q.3. Tertiò alij ſub diſtinctione reſpondẽt. Si ſint leges cõmunes totius regni, teneri peregrinos eas ſeruare, etiãſi in loco domicilij non ſeruentur; non verò ſi ſint leges peculiares illius oppidi, Sic Ioãnes Medina, p.76.art.5.C.de ieiunio, Sairo lib.3.de cenſuris c.4.n.15. Sed immeritò ita diſtinguunt, eadẽ enim de omnibus legibus ratio eſt, vt cõſtabit ex infra dicendis. Alij deniq; aliter diſtinguũt, cùm magna poſſit eſſe latitudo in modo manendi, & cõmorandi in aliquo loco; nam vel aliquot diebus moraturus eſt, quia eſt viæ terminus; vel tantùm per eum locũ tranſit ibi prandẽdo, vel pernoctando craſtina die diſceſſurus. In primo caſu cẽſent obligari peregrinos legibus eius populi, non verò in ſecundo. Sic Leonardus Leſſius loco ſupra citato.

Digitized by Google

6 Verior tamen mihi videtur ſententia, quæ vniuerſè docet vagos, & peregrinos, vel iterfacientes teneri legibus, ſtatutis, conſuetudinibus receptis in eo loco, per quem tranſeunt, dummodo eo tempore, quo tranſeunt, occurrat occaſio eius præcepti ſeruandi, vel violandi. Hæc ſententia inter Doctores longè cõmunior eſt, pro qua plures refert Thomas Sanchez diſput. cit. n. 4. in fine. Sequitur Franciſcus Suarez loco cit. à n. 8. Salas de legib. diſput. 16. ſect. 4. concluſ. 4. & qui mihi in his rebus moralibus præſertim, eſt vnus pro mille Gabriel Vazquez 3. tomo in 3. partem diſ. 184. c. 3. n. 28. vbi hæc habet: *Non quia non exiſtimem inuniuerſum verum peregrinos, & alienigenas alicubi habitantes ſolius negotij gratia, ſeruare debere conſuetudines, et leges eius ciuitatis: nam reuera talibus legibus obligantur, neque oppoſitum aliquam ſpeciẽ probabilitatis habere puto.* Hæc ille. Idẽ docent innumeri alij, quos refert Ioãnes de Salas loco cit.

7 Fundamenta huius noſtræ ſententię deſumuntur ex authoritate & ratione. Quod ad authoritatem attinet, primò adducitur textus in *c. quiſquis, diſtinct. 41.* deſumptus ex Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana c. 22. cuius hæc ſunt verba. *Quiſquis rebus prætereuntibus reſtrictiùs vtitur, quàm ſe habeant mores eorum, cum quibus viuit, aut intemperans, aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis vero eis ſic vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt.* In quem textum mirum eſt, quam hallucinetur Gloſſa. Illud tamen primò monendum eſt, non eſſe legendum, *intemperans.* Quomodo enim, qui reſtrictiùs vtitur bonis intemperans eſſet? Legẽdum ergo *temperans*, qua lectione iam ceſſat primæ partis diffilcultas. Solum in eo textu illud difficile eſt, *aut aliquid ſignificat*; quomodo enim aliquid ſignificat, qui per exceſſum non ſe accommodat bonorum, inter quos verſatur, conſuetudini? Gloſſa inquit, *Ex eo foret quod habet ventrem inſatiabilem, aut cauſa infirmitatis hoc facit.* Sed reuera Gloſſa lõgè diſcedit ab Auguſtini mẽte, ſenſus enim Auguſtini eſt, flagitioſum eſſe nõ ſe bonorũ conſuetudini accõmodare, niſi afflatu Spiritus Sãcti ad aliquid ſignificãdũ illi conſuetudini aduerſetur, vt Oſeas, qui acceſſit non ſine myſterio ad mulierem fornicariam, quo exemplo ibidẽ vtitur Auguſtinus.

8 Deinde facit etiã pro hac ſententia Auguſtinus relatus in *c. illa diſtinct. 12.* ibi. *Mater mea Mediolanũ me ſecuta inuenit Eccleſiã Sabbato non ieiunantem, tũc conſului Ambroſium Epiſcopũ; & ille ait; cùm Romã venio, Sabbatum ieiuno; cùm Mediolani ſum, nõ ieiuno, ſic & tu ad quãcumque Eccleſiã veneris, eius mores ſerua.* Vbi gloſſa verbo. *Societate*, colligi argumentũ dicit ad probandum quemlibet viuere debere ſecundùm conſuetudinem eorum, inter quos verſatur.

9 Præterea facit aliud teſtimonium Auguſtini & habetur *cap. quæ cõtra diſtinct. 8.* ibi. *Quæ contra mores hominũ ſunt, flagitia, pro morũ diuerſitate ſunt vitanda, vt pactum inter ſe gentis aut Ciuitatis conſuetudine & lege firmatum nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur; turpis enim eſt omnis pars vniuerſo ſuo non congruens.* Solet etiã afferri textus in *c. in his, diſtinct. 11.* ex Epiſtola 89. Auguſtini ad Caſulanum, ſed fruſtra; tantùm enim eo loco affirmat Auguſtinus, vbi cõmunes leges Eccleſiæ non fuerint, ſeruanda eſſe inſtituta particularis Eccleſiæ, quæ doctrina etiã de incolis vera eſſe poteſt. Propoſui hactenus teſtimonia Auguſtini, quæ nõ ideo adduco, quia exiſtimẽ illa pro iure haberi. Cùm enim non ſint Sũmi Pontificis, aut Generalis Concilij vbique recepti; vim Canonis non habent, neq; Gratianus illis eam vim tribuere potuit, dum ſuæ inſeruit Collationi.

10 Sed videamus, quid ad hæc Auguſtini teſtimonia reſponderi ſoleat. Nõnulli in primis Auguſtinum interpretantur iuxta ea, quæ initio certa eſſe diximus, ſcilicet, teneri peregrinos cõſuetudine eorũ, inter quos verſantur, ratione ſcãdali, poteſtq; ea interpretatio adiuuari ex Epiſtola 118. ibi, *ſi cuiquam non vis eſſe ſcãdalo, aut quicquam tibi.* Hæc tamen interpretatio accommodari nõ poteſt õnibus Auguſtini teſtimonijs, qui non deſumit rationem ex ſcandalo, ſed quia turpe eſt partem nõ conformari ſuo vniuerſo: quæ ratio militat in quocũque caſu, etiã ceſſante ſcandalo. Secundò reſpondent alij Auguſtinum tantũ optimum præbuiſſe conſilium, non præceptũ. Sed valdè abhorret ab Auguſtini mente hæc interpretatio. Nam in primo teſtimonio appellat ſuperſtitioſum, vel flagitioſum illũ, qui cõſuetudines eorũ, inter quos verſatur, trãſgreditur; & in tertio teſtimonio dicit eſſe turpe, & contra pactũ firmatũ, quæ verba non conſiliũ: ſed præceptum indicant. Tertiò alij dicunt, Auguſtinũ intelligendum eſſe de his, qui morantur inter alios animo ibi manendi, non autẽ, ſi peregrini ſint. Sed huic interpretationi multa obſtãt. In primis in d. *c. illa*, inquit Ambroſius ſe cũ Romæ verſatur ſeruare Romanos mores: Ambroſius autẽ non ibat Romã, animo ibi manendi. Deinde vniuersè præcipit Ambroſius, *ad quãcumque veneris Eccleſiam:* ſine diſtinctione vlla diuturnæ, aut breuis habitationis. Præterea in d. *c. quiſquis* inquit flagitiũ eſſe non ſeruare mores eorũ, inter quos verſatur, abſolutè & ſine diſtinctione vlla. Adde etiã in ea Epiſtola 118. c. 2. Auguſtinum dicere, *ad quam fortè venerit Eccleſiam*, non verò dicere, *in qua manſerit.* Adde denique Auguſtinũ in d. *c. quæ contra*, ex eo dicere debere ſeruari. quia turpe eſt partẽ non cõformari ſuo vniuerſo, vbi etiã expende illa verba, *nam cohærere & coniungi non poſſunt, quibus & ſtudia & vota diuerſa ſunt.* Huiuſmodi autem rationes locum habent, vbicumque aliquis reperiatur, ſiue illac tranſeat, ſiue ibi maneat. Non ergò Auguſtini ſententia reſtringi poteſt ad eos tantùm, qui ad aliquem locum accedunt animo ibi commorandi.

11 Agamus iam rationibus. Prima autem

ratio

Digitized by Google

ratio pro noſtra ſententia colligitur ex eodem Auguſtino, & in qua nititur omnium legum obſeruantia. Quia ius naturale poſtulat, vt pars conformetur vniuerſo. Ergo aduena conformari debet toti Reipublicæ, in qua viuit. Cùm enim iam ſui territorij legibus non teneatur, neceſſarium eſt, vt conformitate legum vniatur cum ea Republica, in qua degit. Conformitatem eam ad pacem conſeruandam neceſſariã eſſe probat textus in *c. in nona 16. p. 7. & c. illud. de electione*, & indicat Auguſtinus ſupra relatus in d. *c. illa, diſtinct. 12. §. quod enim.* Quare huius ſententiæ ratio nõ deſumitur ex eo, quod princeps, vel reſpublica poſſit obligare ſibi nõ ſubditum; ſed ex eo quod ſtatim atque territoriũ alicuius ingreditur, fit illi ſubditus ratione perſonæ; cùm conformitatem ſeruare teneatur cũ ea republica, cuius illo tempore pars quędã eſt, nec enim ſine ſuperiore legitimo eſſe poteſt.

12 Denique probatur ad hominem ex ijs, quæ concedit Thomas Sanchez. Quia dum limitat ſuam ſententiam, eam limitationem adhibet, n. 14. niſi legum tranſgreſſio cedat in dãnum illius populi, tunc enim etiam peregrini tenentur: vt ſi prohiberetur extrahi aliquid ex eo oppido. Ex hac autem limitatione noſtra ſententia confirmatur. Nam ſi quoties ſtatuta vel conſuetudines loci diſponunt circa bonum & vtilitatẽ illius, ſeruari debent à quibuſcumque peregrinis, ſemper ſeruandæ erunt, quia ſemper eo modo diſponunt, cùm leges ſemper ferantur propter bonum commune, & ſemper ſpectent ad pacem, & tranquillitatem, & bonũ exemplum reipublicæ, quod peregrini illius legibus ſe accommodent, & ex contrario oriri ſoleant diſſenſiones, rixæ atque diſſidia, vt paulo ſupra ex Auguſtino dicebamus. Deinde in alia limitatione iſte Auctor concedit teneri peregrinos legibus eius oppidi, quando aliàs illa etiam lex ſeruabatur in proprio territorio. Ex hoc autem vel noſtra ſententia confirmatur, vel illud à veritate abhorret, vt rectè deducit Suarez loco cit. n. 15. Quia ille tunc non tenetur ſeruare legem illam in loco vbi eſt præſẽs, ex vi conſtitutionis, aut conſuetudinis ſuæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, vt ipſe Auctor concedit, & dicam poſteà. Ergo ſi obligatur, ex vi conſuetudinis aut ſtatuti illius loci, in quo inuenitur, obligatur; quia non obligatur ex lege generali Eccleſiæ, vt ſuppono, & oportet vt ex aliqua lege obligetur. Nihil ergo minus obligaretur, ſi etiam in patria ſua non eſſet eadem conſuetudo, vel lex: quia ſuppoſita abſentia ea lex vel conſuetudo nihil confert ad hanc obligationem. Quare vel in eo caſu non obligatur, quod auctor iſte reputat abſurdum, vel ſemper obligatur. Et vrgetur magis argumentum. Nam etiam in eo caſu habet locum ratio eiuſdem auctoris, quod ille non eſt ſubditus Epiſcopo loci, vbi eſt præſens, & lex alterius Epiſcopi iam non obligat illum. Ergo è contrario, ſi tunc obligatur lege loci, in quo verſatur, ratione eiuſdem loci ſubditus eſt, cùm ſine ſubiectione obligatio legis eſſe non poſſit, & nihil refert, quod in loco domicilij eadem lex ſeruetur, vel non ſeruetur. Atque iſtæ rationes eamdem vim habent, etiamſi breui tẽpore commoretur, ſi tamen ſit tempus habile ad executionem præcepti, vt rectè deducit Suarez ibidem, n. 18. 19. & 20.

§. SECVNDVS.

Colliguntur nonnulla.

SVMMARIVM.

Proponitur quid agendum, n. 13.
Quid dicendum in obſeruantia feſtorum, et ieiuniorum à tranſeuntibus, n. 14.
Peregrinantem eſſe etiam ſubditum quoad vim concilinam, n. 15.
Quomodo poſſit puniri delinquens in alieno territorio, n. 16. 17.
An teneatur de iure remittere delinquentem in alieno territorio, n. 18.
Quid dicendũ de excommunicatione an liget tranſeuntes, n. 19.
Epiſcopũ non poſſe excommunicare ſubditum in alieno territorio, n. 20.
Quomodo philoſophandũ in cõtractibus, num. 21.
Quid in contractu dotis, n. 22.
Maior explicatio, n. 23.
Quid in factione teſtamenti, n. 24.

13 SED quò magis hæc noſtra ſententia probata & explicata maneat, colligamus nonnulla doctrinæ cauſa, in quibus perſpicuum eſt teneri peregrinos legibus eorum, apud quos verſantur; inde enim non leue argumentum deſumetur ad aſſerendum idem etiã in alijs caſibus dicendum eſſe.

14 Primò ergo ex dictis colligitur, quod attinet ad ieiunia, abſtinentias, & dies feſtos ſeruandam eſſe peregrinanti conſuetudinem loci, ad quem peruenerit. Id quod verum eſt ſiue accedat ad oppidum animo ibi manendi pluribus diebus, ſiue vno tantum. In quo non rectè Leſſius loco citato. Et quamuis de præcepto Miſſæ, & de abſtinentia variè Doctores ſentiant, quos refert Salas diſput cit. num. 49. verſ. *et quamuis aliqui Doctores*; attamẽ eodẽ modo de omnibus iſtis præceptis iudicandũ eſt, ſi conſequenter loqui velimus, idque hac generali regula comprehendo, & explico. Tenetur peregrini ad ea pręcepta ſeruãda, ſi tẽpore, quo morã faciunt in eo loco, occurrat tẽpus obligationis adimplendi præceptũ, aliàs verò non. Vnde ſi occaſio fuerit comedẽdi, tenẽtur à carnibus abſtinere, ſi in eo oppido abſtinetur à carnibus. Idẽ eſt, ſi cùm cõmoratur, inſtat occaſio audiẽdi Miſſam, quia videlicet dies feſtus eſt, & tantũ eſt vnicũ ſacrũ, quod celebratur eo tẽpore, quo ille morã trahit, tenetur enim illud audire, quia tunc inſtat obligatio adimpletionis præcepti, ibidem degentibus: non verò teneretur, ſi eo tempore quo com-

rus fuerit delinquens; tunc enim iudex, apud quem deliquit, procedere poteſt ex eodẽ certe fundamento. Quia iudicium inceptum fuit cùm ſubditus illius erat: quare ab eodem iudice finiri debet *l. vbi ceptum. D. de iudicijs.*

19 Ex eodem etiam principio naſcitur, ſi in aliquos lata ſit excommunicatio, teneri illàc tranſeuntes. Et quamvis nonnulli diſtinguant, an ea excommunicatio lata ſit per modũ ſententiæ, ſeu per modum ſtatuti vt refert Auila p.2. de cenſuris. c,3. diſ.2. dub.3. concil. 3.& 4. ego tamen exiſtimo eorum eandem eſſe rationem. Si enim Epiſcopus excommunicationem ferat in omnes eos, qui ſciunt furtum aliquod eſſe commiſſum nec reuelãt, ſemper ea excommunicatio viget, quamdiu non manifeſtatur. Vnde toto eo tempore ligat etiam trãſeuntes, neq; in hoc ego aliquam diſcriminis rationem inuenire poſſum. Sed de his videndus eſt Salas loco cit. n.44.

20 Ex eodem etiam principio colligo contra nonnullos Epiſcopum non poſſe ſententiam excommunicationis ferre contra ſudditum ſuũ exiſtentem tamen in alio territorio, etiam pro delicto commiſſo in ſuo territorio. Id quod etiam docuit Gabriel in 4. diſtinctione 18. q. 2. concluſ. 6. & facit textus in cap. *vt animarum, de conſtitutionibus in 6.* ibi *extra territorium ius dicenti non paretur impunè.* At pro delicto extra territorium commiſſo ſi ad ſuam diœceſim redeat, poteſt illum punire, ſiue per excommunicationem, ſiue alias pœnas infligendo, de quo vidẽdus Auila 2.p.cap.3.diſp.2.dub.2.concluſ. 6. Sairo lib.1.cap.6.num.42. & fauent, quæ docet Farin. loc cit. num. 20. Id enim verum eſt tam ſecundùm ius Canonicum, quàm ciuile. De his tamen latè dicam in tract. de cenſuris. Quid autem fieri debeat, quando delictum inchoatur in vno loco & in alio perficitur, & ad quem iudicem ſpectet eius cognitio, latè docet Farinac. loc. cit. à n. 14. quem vide.

21 Tertiò ex tradita doctrina colligitur teneri contrahentes in contractibus ineũdis ſeruare conſuetudinem eius loci, in quo contractus ineunt. Sic Felinus citatis multis ca. *1. de ſponſal.* num.23. Thomas Sanchez cum alijs diſp. cit. num.16. Salas loco cit. nu.51. Vnde & cõtractus abſolutè celebratus cenſetur initus iuxta leges loci, in quo fit, & contrahens in eo loco tenetur ad gabellas ibidem ſoluendas, eſt enim pars contractus, de quo Felinus loco cit. verſ. *Secundo limita.* Tenetur etiã ſeruare pretium ibidem lege taxatum in emptione: verbi gratia, & venditione tritici, vt docet idẽ Thomas Sanchez num.12.& 13. Atque idem verum eſt ſiue per epiſtolam vel nuntium contractus celebretur, Felinus ibidem verſ. *Sed aduerte.* Quod adeò verum eſt, vt ſi contractus vitio laborauerit, adhuc cenſeatur initus iuxta leges populi, in quo initus eſt, non vbi ratus habitus, vt docet Gregorius Lopez loco infra citando.

22 Sed excipit Thom. Sanchez ab hac cõmuni doctrina cõtractũ dotis, quo dicit attẽdẽdã eſſe conſuetudinẽ domicilij viri iuxta textum in *l. exigere dotem*, ibi: *Illic mulier debet, vbi inſtrumentum dotale ſcriptum eſt.* Quod etiã docuit Felin. loc. cit. num.24. concluſ.2. qui citat etiam Abbatẽ pro ſua ſententia, Cæterũ ego exiſtimo etiam in cõtractu dotali ſeruandam eſſe loci conſuetudinẽ, in quo eiuſmodi contractus celebratur, quoad ſolemnitatem contractus, etiamſi vir, & fœmina in eo loco nõ fixerint domiciliũ. Tum quia iure ciuili de hoc contractu non eſt ſpecialis aliqua diſpoſitio, ſed tantùm circa exactionẽ dotis in d. l. *exigere.* Aliud enim eſt definire, quo loco ſit dos repetenda, aliud verò iuxta quam conſuetudinẽ cõſtituenda ſit quoad lucrum, & alia. In hoc ſecundo attẽditur locus, vbi contractus celebratus, in primo verò domiciliũ viri. Si enim moueatur cõtrouerſia circa dotis exactionẽ, & recuperationẽ, voluit ius, & meritò quæſtionẽ haberi, vbi domicilium vir habet. Cùm enim bona viri doti obligata ſint, planum eſt exigendam dotẽ, vbi viri bona cum domicilio ſunt. Tum etiã quia iure noſtri regni plana eſt de hoc diſpoſitio *l. 24. tit.1. part.4.* ibi: *Eſſo miſmo ſeria maguer ellos no puſieſſen pleyto contra ſi (id eſt, fizieſſen concierto) ca la coſtumbre de aquella tierra, do fizieron el caſamiento, deue valer quanto en las dotes, en las arras, en las ganancias q̃ fizieron, è non la de aquel lugar, do ſe cambearõ.* Itaque quamvis ſi à principio inter eos pactum fuerit de modo, & ratione dotis, illud ſeruari debeat: at ſi nihil pactum eſt iuxta loci conſuetudinem factum cẽſetur. Nec verò mihi placet limitatio, & interpretatio Roderici Suar. in comm. *l. 1. tit. de las ganancias lib. 3. fori*, quam etiam impugnat Greg. Lop. ibid. Expendo enim legem non conſideraſſe locum mariti, ſed nuptiarũ, quod infringit interpretationem Roder. Suar. Sed de hoc plenius fortaſſe dicemus, cùm de lucris diuidendis fuerit ſermo. Videndus eſt Iacobus Simancas de catholicis inſtitutionib. tit.9. à nũ. 138. Illud tamen præ oculis habendum eſt, iſtas duas quæſtiones à multis Doctoribus miſceri, atq; confundi primam quæ attinet ad forum, vbi repeti debeat, & conueniri maritus cùm contractus celebratus eſt, aliam, quæ pertinet ad ſolemnitatem contractus, & conditiones in eo ſeruandas, Itaq; quãvis conueniri debeat in loco mariti, at verò ſolẽnitas, lucrũ, vel adquiſitio debet eſſe iuxta leges populi, vbi celebratur cõtractus, niſi aliter paciſcãtur cõtrahentes.

23 Imò, vt quod ſentio dicã, exiſtimo idẽ etiã dicendũ de foro, ſcilicet, ad illud forũ pertinere iudicium de contractu, vbi celebratus eſt. Quæ cõmunis iuris diſpoſitio eſt, *l.2. §. legatis, l. ſi hæres abſens, §. ſi quis tutelas, l. omnẽ obligationẽ D. de iudicijs, capit. dilecti, & capit. fin. de foro cõpetẽti, cap. Romana, § contrahentes eodem tit. in 6. l.8. tit.9. part.1. et l.32. tit.2 part.3.* de quo videndus eſt Gregorius Lopez dicta l.32. verbo, *en aquella tierra.* vbi alias huius doctrinæ ampliationes adducit. Sed limitanda tamen cum

eodem

eodem Gregorio Lopez ibidē, quoties ex mēte contrahentium, aut natura contractus colligitur ſolutionem, & executionem alibi promitti, tūc enim in loco executioni deſignato conueniri debet, *l. contraxiſſe, D. de action. & oblig.* Hinc conſtat, quare ea iuris diſpoſitio ſit in repetitione dotis in d. *l. exigere.* Hinc etiam conſtat, quæ iuris diſpoſitio ſit in *l. ſi heres abſens, D. de iudicijs*, cùm quis contrahit cum aliquo, quē ſtatim ab eo loco ſcit receſſurum, quia non videtur ibi promiſſa ſolutio, ſecus ſi ignoraret. Sed de his optimè Salas loco citat. num. 45. quē vide.

14 Denique ex tradita doctrina colliges idem dicendum eſſe in teſtamēti factione, ſcilicet ſeruandam loci conſuetudinem, & legem circa teſtamentorū ſolemnitates, vt cum multis docet Thomas Sanch. diſp. cit. num. 11. Ioannes de Salas num. 53. Erit itaque irritum teſtamentum factum contra formā legis in eo loco vigentis. Vide etiam Quintilia. Mandoſ. in cap. 1. de conſt. num. 61. vbi etiam aliqua iura concordat.

§. TERTIVS.

Obiectiones ſoluuntur.

SVMMARIVM.

Obijcitur primò ex Leone VIII. num. 25.
Obijcitur ſecundò ex Auguſtino. num 26.
Obiicitur tertiò ex l. heres abſent. num. 27.
Obiicitur quartò ex eo, quod qui breui tempore alicubi moratur, nō cenſetur ibi eſſe. numero 28.
Obiicitur quintò ex capit. a nobis de ſentent. excommun. num. 29.
Vera interpretatio. num. 30.
Obiicitur denique ex varijs exemplis. num. 31.

25 SED videamus quid pro ſe adducit Thomas Sanchez, & alij. qui adhærent oppoſitæ ſētentiȩ Primò adducitur decretum Leonis VIII. vulgo Noni in epiſtola aduerſus Michaelem Imperatorem Conſtantinopolitanum, cap. 29. vbi ſtatuit, vt vnuſquiſque iuxta ſuæ Eccleſiæ ritum celebret, licet in alieno loco verſetur. Sed Doctores iſti non ſunt aſſecuti huius decreti mentem. Agitur in eo de controuerſia inter Græcos, & Latinos ſuper conſecrando in Azymo vel fermentato, de quo etiam extat diſpoſitio in Concil. Florent. ſub Eugenio IIII. vbi ſtatuitur vnumquemque ſiue Græcum ſiue Latinum ſuæ Eccleſiæ morem in conſecratione ſeruare debere, de quo decreto latè dictū à nobis eſt in materia de Euchariſta. Quare, vt optimè Gabriel Vazquez loco cit. ea diſpoſitio nō eſt regulanda ex generali doctrina, cū ſit ſpeciale decretū Pontificis, & Cōcilij in eo caſu ad ſeruandā pacē. Si enim iuxta generalia principia diſpoſitio eſſet, aliter eſſet dicendū. Ex eo ergo, quod in eo caſu ſtatutum eſt, ad noſtram doctrinam argumentum ſumere non licet.

26 Secundò adducitur textus ex Auguſtino epiſtola 118. cap. 9. epiſtola 119. cap. 18. & habetur in capit. *illa*. diſtinct. 12. ibi: *Alia quæ per loca terrarum regioneſq́, variantur, ſicut eſt, quod alij ieiunant Sabbato, alij non totum hoc genus rerum liberas habet obſeruationes.* Vbi Gloſſa dixit, liberas eſſe eas obſeruationes, quantum ad extraneos, non verò quantum ad illos, vbi talis cōſuetudo obſeruata eſt, ſed valdè aberrat Gloſſa ab Auguſtini mente. Dicit enim Auguſtin. in eiuſmodi rebus obſeruationes eſſe liberas, non quod vbi iam vigent, nō teneantur incolæ ſimul, & peregrini, ſed quia ſine præiudicio aliquo fidei Catholicæ in his eſſe varietas poteſt, cùm tamen in illis, quæ ad fidem pertinēt, ſumma debeat eſſe cōſenſio, nec ſit libertas variandi pro regionum recepta conſuetudine aut conſenſu.

27 Tertiò adducitur textus in *l. heres abſens 19. §. proinde, D. de iudicijs*, vbi probatur, viatores non ſortiri forum ratione loci per quem tranſeunt: forum autem eius loci ſortiri, & ad illius ſtatuta obligari à pari procedunt. Sed textus iſte non facit ad rem: tum quia §. præcedēti iam monui diſtinguendas eſſe quæſtiones de foro, in quo contrahens conueniri debet, & de ſolemnitate vel lege ſeruanda in contractibus. Hoc ſecundum etiā in viatoribus contrahentibus locum habet, illud verò non niſi in caſibus à iure expreſsis iuxta dicta §. præcedenti. Quare quod hoc noluerunt iura peregrinos, in quocunque loco contraherent, conueniri. Duriſsimum enim eſſet inquit I. C. *quotquot locis quis nauigans, aut delatus eſt, tot locis ſe defendere.*

28 Quartò adducitur, quia qui tranſit, aut breui tempore diuertit ad locum aliquem, non dicitur moraliter in eo eſſe *l. quæſitum 76. §. final. D. de legibus, 3.* ibi: *Rebus quæ in fundo ſunt, legatis non accedunt, quæ caſu illic fuere, & l. ſi ita 84. D. de legatis primo*, ibi: *Nec quod caſu ibi ſit, magis eſſe legatum, & cap. nam. & ego de V. S.* Vbi ſtatim obiens, quaſi non natus reputarur, nec enim dicitur factum quod non durat iuxta Gloſſam ibi. Si ergo tranſeuntes non dicuntur moraliter eſſe in loco, non tenebuntur legibus, quæ ſolos exiſtentes ibi obligant. Sed leuiſsimum argumentum eſt à diſpoſitione illa legatorum ad legum obligationem. Quicunque vbicunque ſit iuriſdictioni pareat neceſſe eſt, ne extra iuriſdictionem ſit. Quare quantumuis ſit minimum tempus, eius iuriſdictioni ſubditur, in cuius loco eſt, non autem quæcunque in aliquo loco ſunt, eius loci domino ſubdi neceſſe eſt. Adde etiam ex voluntate legantis fundum oriri diuerſitatis rationem, quæ aliter legari non poſſunt legato fundo, niſi vt acceſſoriæ, & connexæ cum illo, cùm connecti non poſſint ſine mora, ideò eſt vt mora neceſſaria ſit vt rectè docet Suarez cap. cit. n. 16. vbi explicat textum in *l. debitor, D. de pignor.* ea autem

Digitized by Google

tem, quæ adducuntur ex cap. *nam & ego*, per metaphoram dicta ſunt, Pontifex enim vnius diei verè Pontifex eſt. Et illud Gloſſæ, vtcumque locum habere poſſet in præſumptione, hic autem de veritate agimus, ad quam ea tantùm ſpectáda mora eſt, quæ ſufficiens eſt, vt ſit ſubditus legi eius loci, ſufficit autem quæcunque; vt dictum eſt. Sic reſpondet Suarez cap.. cit. num. 25.

29 Quintô adducitur textus in cap. *à nobis* 1. *de ſententia excommunicationis*, vbi diſponit Clemēs III. ſententia excommunicationis generaliter lata in eos, qui furtum fecerint, tantùm comprehendi ſubditos, hoc eſt, in eius territorio exiſtentes, nec enim de alijs extra territorium interrogari poterat, cùm de illis nulla videretur eſſe quæſtio. Textū iſtū variè Doctores interpretantur. Non pauci volunt intelligi de excommunicatione lata per modum ſentētiæ pro futuris culpis, & in ea veram eſſe diſpoſitionem Pontificis, conanturque aſſignare diſcrimen inter ſententiam huiuſmodi, & ſtatutum. Sic Panormitanus, & Felinus ibidem. Ancharranus, & Francus in cap. *Romana de ſentētia excommunicationis in ſexto*. Couar. in cap. *Alma mater* 1. p. §. 10. num. 2. Ea tamen diſtinctio iam ſupra reiecta eſt. Et quando ea interpretatio admitteretur, dicendum eſſet, quod addit Suarez, diſcrimen illud inter excommunicationem per modum ſententiæ, vel ſtatuti, tantùm oriri ex voluntate ferentis excommunicationem, quia præſumitur noluiſſe ligare alios, quam incolas, cùm facilè ab illis ignorari poſſet, verba autem ſtatuti generalia eſſe, & ideò non limitanda pro libito. Quamquam neque hæc explicatio Franciſci Suarez omninô ſit firma. Neque enim aliquid eſt, vnde is animus excommunicantis colligatur. Quod enim facile ignorari poſſit ab alijs, non conuincit animum excommunicantis, tum quia eadem ratio militat in excommunicatione lata per modum ſtatuti, tum etiam, quia in eo nullum inconueniens eſt, cùm eos etiam ignorantia excuſaret à cenſura.

30 Cæterùm ego ad huius textus interpretationem dico, in primis ſermonem eſſe de excommunicatione, non per modum ſententiæ pro futuris culpis, ſed de excommunicatione ſtatuti vel legis. Idque mihi perſuadeo, tum quia eius capitis verba de ſtatuto commodè intelligi poſſunt, tum etiam, quia ſimilis conſtitutio videtur eſſe in cap. *vt animarum, de conſtitutionibus in ſexto*, & tamen in eo textu ſermonem eſſe de excommunicatione lata per modum ſtatuti, docet Couarruuias in dicto §. num. 11. cum alijs. Deinde dico in eo textu tantùm diſponere Pontificem ſtatuto Epiſcopi non ligari, niſi ſubditos in eius territorio exiſtentes. Quare ſubditorum nomine intelligit exiſtentes in eius territorio ſiue incolæ ſint, ſiue forenſes. Nec verò ea res erat indigna deciſione Pontificis, ſi quidem poſſet in dubiū vocari, an ſubditi Epiſcopi, cùm extra eius territorium commorantur, teneantur mandatis ſui Epiſcopi, vel cenſuris, cùm & adhuc hodie quo ad aliqua in opinione ſit. Quare & ea res explicata eſt à Bonifacio in cap. *vt animarum, de conſtitutionibus in ſexto*, ibi: *Subditi eius furtum extra diœceſim committentes minimè ligati noſcuntur*. Sic Gloſſa Marginalis in d. cap. *a nobis*, & alij Theologi, quos refert Salas loco citat. nū: 44. verſ. *Ad hoc argumentum*, & inclinauit etiam in hanc interpretationem Cardinalis Zabarella in d. cap. *a nobis*, ſecundùm primum intellectum.

31 Denique adducuntur ad idem probandum varia exempla. Primum, quia infideles, dum tranſeunt per terras fidelium, non arctantur eorum legibus. Secundum. Neque regulares legibus territorij. Tertium. Neque nouitij legibus profeſſorum. Quartum. Neque Græci Sacerdotes legibus Latinorum. Sed infirmiſſimum ex his deſumitur argumentum. Nam quod attinet ad primum, planum eſt infideles non teneri legibus Eccleſiaſticis, quarum incapaces ſunt, cùm ſint extra Eccleſiam, tenentur tamen omnibus alijs legibus ſæcularibus eius loci, tam in delictis, & pœnis, quàm in cōtractibus, & alijs, quorum ſunt capaces. Secūdum exemplum non eſt ad rem. Quia religioſi ſunt ſpeciali iure exempti, quare idem eſt ac ſi in alieno territorio eſſent. Vnde ex legibus ciuilibus illis tantùm tenentur quoad vim directiuam, quibus alij Eccleſiaſtici, iuxta ea, quæ dici ſolent in tract. de legibus, quoad Epiſcopales verò tenentur in illis caſibus, de quibus ſermo eſt in Trident. ſeſ. 25. cap. 12. de regularib. Adde etiam religioſos non eſſe peregrinos in locis, vbi morantur, ſed incolas exemptos. Quare fruſtra ab his petitur argumentum. Idem etiam dixerim de nouitijs, neq; enim forenſes ſunt, non tamen tenentur legibus profeſſorum, quia nondum appoſitum eſt fundamentum, vnde conſurgat obligatio, ſcilicet emiſſio votorum. Quare his tenentur, quæ ad eorum ſtatum pertinent, ſicut diuerſi ſtatus incolæ in Republica eadem diuerſis legibus teneri ſolent. Vltimum denique exemplum nullius eſt momenti iuxta dicta ſupra hoc §. in ſolutione primi argumenti.

CAPVT. VIII.

Peregrinos non teneri legibus ſuæ patriæ.

SVMMARIVM.

Peregrinos non teneri legibus ſuæ patriæ. n. 1.
Idem dicendum, quamuis ea quæ in patria ſeruantur ſint iuris communis. num. 2.
Nec poteſt vti indulgentia ſui territorij, ſi in loco vbi moratur ſeruatur ius commune. n. 3.

Idem

Idem in feſtis dicendum. num. 4.
An teneatur antequam exeat ex loco vbi feſtus dies eſt, ſacrum audire varia ſententia. n. 5.
Vera ſententia probatur. num. 6.
Quorundam ſolutio reijcitur. num. 7.
Quid de præcepto confeſſionis annuæ, ſi iam impletum eſt in patria. num. 8.

1 HAC explicata quæſtione iam facilè expedietur alia. An ſcilicet teneantur peregrini legibus ſui territorij, dum per alia loca peregrinantur? In qua quæſtione communis Doctorum, & vera ſententia eſt non teneri. Sic docet Abbas in cap. *a nobis 1. de ſententia excommunicationis num.* 11. Felinus ibidem, qui teſtatur eſſe communem, & cum alijs Thom. Sanch. diſp. cit. num. 18. Couar. 4. variar. cap. 20. n. 8. Suarez lib. cit. 13. num. 2. Leſsius d. lib. 4. cap. 2. dubit. 8. Facit pro hac ſententia in primis textus in cap. *vt animarum, de conſtitut. in 6. §. ſtatuto Epiſcopi.* Vbi dicitur non ligari ſubditum furantem extra territorium ſtatuto Epiſcopi ſui excommunicantis ſubditos furantes. Facit etiam textus in d. cap. *a nobis* iuxta dicta cap. præcedenti, de eius textus intelligentia. Facit etiam textus in cap. *Romana §. contrahentes, de foro compet.* vbi contractus ſubditorum extra territorium non ſubiacent legibus territorij. Facit etiam textus in capit. *illa diſtinct.* 12. vbi dicitur vnumquemque ſe conformare debere moribus Eccleſiæ, ad quam accedit. Ratio autem huius communis ſententiæ. Quia leges illæ affixę ſunt illi territorio, ſubditus autem ille iam eſt alterius territorij legibus ſubiectus, vt cap. præced. probatum eſt

2 Ex his primò colligitur, etiamſi ea quæ ſeruantur in proprio territorio, ſint iuris communis, & quæ in alijs, per quæ tranſit, ſeruantur ſit contra ius commune, cui vel conſuetudine, vel ſpeciali lege derogatum ſit, iam non teneri communi lege, ſed operari poſſe iuxta eius loci conſuetudinem, vt rectè Suarez lib. 2. cap. 14. citato num. 29. Hinc fit magis in ſpeciali eos, qui per Hiſpaniam iter faciunt, quamuis ex eo loco oriundi ſint, in quibus non veſcuntur inteſtinis die Sabbathi, poſſe illis veſci iuxta Hiſpaniæ conſuetudinem. Itē eos qui ex his locis ſunt, in quibus lacticinia non comedunt diebus ieiuniorum ſecundùm ius commune, poſſe veſci illis in eis locis, in quibus etiam ſine priuilegio ex conſuetudine adhibentur in cibum. Idem dicendū de alijs cibis prohibitis ſecūdùm ius cōmune in vno loco, quorū vſus eſt ex cōſuetudine in alio, vt de carne ſuilla die ſabbati in diœceſi Saguntina, & de ceruicibus arietū die Sabbati in nonnullis locis Archiepiſcopatus Toletani. Idem etiam dicendū de refectionibus nocturnis tempore ieiuniorū, poſſe ſcilicet peregrinantes per Hiſpaniam eam conſuetudinem ſeruare, licet deuiet à iure cōmuni, & eadē ratio eſt de refectione nocturna in vigilia Natiuitatis, & apud Granatenſes in vigilia ſancti Ioannis Baptiſtæ, apud quos etiam inualuit, vt eadem eſſet refectio in eius nocte, atque in vigilia Natiuitatis Domini.

3 Secūdò colligitur, ſi in propria patria ex conſuetudine non ſeruabatur ius commune, & in locis, per quæ tranſit ſeruatur, non poſſe vti indulgentia ſui territorij, vt docet optimè Suarez d. cap. 14. n. 27. & 28. contra Thomam Sanchez diſp. cit. n. 7. vbi & docet Suarez oppoſitam ſententiam, neq; eſſe probabilem, neque ſecuram in praxi. Hinc magis in ſpeciali fit, eum qui diſcedit à loco, in quo iuxta patriæ cōſuetudinem ieiunium ſeruatur, & accedit ad eum locum, in quo carnibus veſcuntur, non poſſe ante exitum cibum ſumere, tenetur enim in eo loco lege ieiunij, cùm ſit præceptum negatiuum habens vim obligandi pro ſemper, in quo non rectè loquitur Thom. Sanch. diſp. cit. num. 21. Quamvis autem certus ſit de profectione, adhuc violatur lex ieiunij ſumptione cibi, quandiu ibi commoratur, qua lege tantū liberatur, quando exit extra territorū proprium. Idem dicendum è contra, ſi egrediatur ex proprio territorio, in quo ieiunium iuris communis ex conſuetudine non obligat, & perueniat ad locum, in quo obligat, & perueniat ad locum, in quo obligat, tenetur lege ieiunij, niſi fortè in eo loco, vnde exijt, ſumpſiſſet cibū, aut refectionem aliquam. Quia ſi antequā exiret ex priori loco, cibum ſumpſerat, quod licité facere potuit, cùm ibi non ſeruaretur ieiunium, iam amplius non tenetur ieiunare, cùm non poſſit, ſicut dicendum eſt de eo qui ſemel fregit ieiunium idem, & eodem modo dicendum eſt fieri poſſe, vt is, qui ad meridiem vſque ieiunauit, quia in eo commoratur loco, in quo ieiunij obſeruatio eſt, noctu ad cænandum carnibus vtatur, ſi in eo oppido pernoctet, in quo nulla eſt à carnibus abſtinentia.

4 Tertiò colligitur idem contingere poſſe circa obſeruationem feſtorum, vt aliquis exeat ex eo oppido, in quo feſtus dies agitur, & deueniat ad eum locū, in quo feſtum non celebratur, poterit enim ibi ſeruilia opera exercere, & laborare ſine vllo peccato, vt docet Nauarrus in Manual cap. 13. num. 5. & cap. 23. num. 120.

5 Sed quæſtionē habet, an teneatur priuſquam exeat ex eo loco, in quo feſtus dies eſt, ſacrum audire? Nonnulli exiſtimant, non teneri audire ſacrū, ſi ante meridiem egreſſus eſt ex eo territorio. Sic docet cū alijs Thomas Sāchez diſput. citat. num. 21. & ſequitur Leſsius dict. dubitatione 8 num. 56. Quorum fundamētum eſt, quia vſque ad meridiē poterat iure differre adimpletionē præcepti, nec enim ante illud tempus inſtabat obligatio præcepti, & ita ille cēſetur vti iure, & libertate ſua non implēdi pro illo tempore, poſtquā autē diſceſſit ab eo loco, iā omninò liber eſt ab obligatione præcepti.

6 Ego tamen verius exiſtimo, id quod docet Franciſc. Suar. lib. cit. c. 15. n. fin. qui exiſtimat teneri

teneri audire ſacrum, antequam egrediatur cũ Nauar.loc.cit. limitatione tamen addita ſcilicet, ſi tunc ſit copia ſacri. Si tamen in eo oppido ſacrum non diceretur, non teneretur expectare, quia obligatio eius præcepti affirmatiui nõ obligat ad permanendum in loco, ſed ſuppoſita permanentia obligat ad audiendum cùm poteſt, & ſeſe offert occaſio. Per illum autem nõ ſtetit, quo minus non audiret, cùm non eſſet eo tempore ſacri copia. Cuius ſententiæ præcipuum fundamentum eſt, quia ille nouit ſe impediendum ab audiendo ſacro, quod audire tenebatur profectione, & exitu illo, ſicut qui incola eſt eius loci, in quo feſtus dies eſt, ſi certò ſciat impediendum fore ab hora nona, ne ſacrũ audiat, tenetur horam præuenire. Et ſicut licet toto die poſſit clericus recitare diuinum officium, tamen, ſi ſcit ſuperventuram occupationem, qua impediatur ab officio recitando, tenetur præuenire. Et idem de confeſſione annua, & alijs præceptis, quæ tempus ad ſui obſeruationem determinatum habent, vltra quod impleri non poſſunt, dixi in materia de pœnitentia, cum communi ſententia, quam docet Suarez to.2. de religione lib.4. de horis canonicis ca. 27. num.36. Ioannes Azor tom.1.lib.10. ca. 13. quæſt.15.& alij.

7 Sed ad diluendum hoc argumentum Thomas Sanchez, & Leſſius conantur aſsignare diſcrimen inter noſtri caſus ſpeciem, & exempla adducta, dicuntque diſcrimen eſſe, quia in caſu, quo ſuperuenit impedimentum exiſtẽti in oppido, vbi feſtum agitur, licet excuſetur ab obligatione, perſeuerat tamen ſemper præceptum obligans illum, vnde præuenire debet impletionem præcepti. At verò ille qui egreditur, non tantùm excuſatur, ſed omninò liberatur ab obligatione, quæ affixa eſt illi territorio, obligatio autem in eo territorio, non erat pro toto matutino tempore, & quando egreditur, eſt totalis ablatio obligationis. Ego tamen non video, in quo conſiſtat hæc ratio diſcriminis. Sicut enim ille, qui manet in eodem oppido occupatus, iam deinceps õninò excuſatur ab obligatione, ita vt iam amplius non teneatur, nec peccet, ita etiam qui extra territorium egreditur, ſolùm enim diuerſa cauſa excuſationis eſt, idem tamen effectus.

8 Sed quæres, quid dicendum ſit, ſi quis ab eo loco proficiſcatur, in quo finita eſt Quadrageſima, & ipſe iam impleuit præceptum annuæ confeſsionis, & communionis, & ad eum locum perueniet, in quo quia non eſt receptum Kalendarium reformatum, nondum Quadrageſima finita eſt, an teneatur ibi ieiunare, & iterum confiteri, & ſacram Euchariſtiam accipere? Leſsius dubit. 7. n. 52. affirmat, neque teneri lege ieiunij, neque confeſsionis aut communionis, etiamſi ibi figeret domicilium. Cæterùm ego aliter dicendum exiſtimo de præcepto annuæ confeſsionis, & communionis, & aliter de præcepto ieiunij, & feſti. Hoc poſteriori exiſtimo ſine dubio teneri ex prædictis fundamentis, eandem enim etiam in hoc caſu vim habent, ſicut è contra qui proficiſcitur ex eo loco, in quo nondum finita eſt Quadrageſima, & peruenit ad eum locum, in quo iam finita eſt, non tenetur lege ieiunij, ſicut de his qui quatuor primis diebus Quadrageſimæ peregrinantur apud Mediolanenſes dicendum eſt, quidquid dicat Leſsius dubit. 8. num. 59. At de præcepto annuæ confeſsionis, & communionis alia eſt ratio. Eſt enim eius præcepti obligatio abſoluta independens à loco, affixa tantùm perſonæ, vbicunque fuerit, & quandocunque, ſecundum quam ſemel in anno debet confiteri, & ea obligatione non ſoluitur, quandiu non confitetur: ſemel autem impleto eo præcepto ceſſat obligatio, vt manifeſtum videtur. Eſt enim ea obligatio ex iure communi, quæ eadem eſt in duobus illis locis.

CAPVT IX.

Accommodatur doctrina præcedentium capitum, vt explicetur, qui teneantur decreto Tridentini.

SVMMARIVM.

Qui ſunt ex his locis, in quibus non eſt receptum Tridentinum, peregrinantur vbi receptum, tenẽtur contrahere iuxta formam illius. n. 1.

Qui ſunt ex his locis vbi ſeruatur, peregrinantes vbi non ſeruatur poſſunt contrahere ſine ea forma. num. 2.

Quorundam, qui contra ſentiunt argumentum diluitur. num. 3.

Id eſſe verum etiamſi eò accedant animo non ſeruandi Tridentinum. num. 4.

Aliorum qui contra ſentiunt fundamentum diluitur. num. 5.

Quid dicendum in hoc caſu in ſacramento Confeſsionis. num. 6.

Quid de commorantibus inter infideles. n. 7.

1 EX his, quæ capitibus præcedentibus dicta ſunt, facile eſt colligere, quid ſtatuendum ſit in præſenti caſu circa obſeruationem decreti Concilij Tridentini. Et præter ea, quæ diximus eſſe certa initio capitis 7. in primis dicendum eſt. Incolæ eius loci, vbi Cõcilium Tridentinum non obligat, quia nondũ receptum eſt, ſi peregrinantur in his locis, in quibus ſeruatur planè tenentur ſeruare in cõtrahendo matrimonio formam Tridentini. Sic docet Thom. Sanch. etiamſi ſentiat peregrinos non teneri legibus eius loci, in quo peregrinãtur diſp.cit.n.26. Ledeſma de matrim.q. 45. ar. 5. fol.197.*b*. *Primum certum eſt*, Salas diſp. cit. n.5. in fine. Id autem ex eo probat Thom. Sanchez, quia ab ea ſua doctrina excipit cõtractus,

Digitized by Google

cumq́;matrimonium ſit contractus, videtur exceptus, & ideô celebrandus iuxta conſuetudinē populi, in quo fit. Ego verò id oſtendo ex his quæ dixi c.7. quia peregrini tenentur legibus populi, per quem tranſeunt. Quare ſi lex Concilij Tridentini eo loco ſeruatur, eandem etiā tenentur obſeruare in contrahendo.

2 Secundò dicendum eſt, illi qui ſunt ex his regionibus oriundi, in quibus Concil. Trident. vim obtinet, ſi aliô migrent, vbi non eſt receptum, poſſunt validè contrahere clandeſtinè, ſeruata quoad fieri poſsit, antiqua lege Eccleſiaſtica, ſiue illac tranſeant, ſiue domicıliū ibidem collocarint. Ita ſentit Petrus Ledeſma de matrim. q. 45. a. p. 3. dub. vlt. cōcluſ. 3. Fernand. Rebel. cit. alijs 2. p. de obligat. iuſtitiæ lib. 2. q. 7. ſect. 3. n. 15. iuxta receptum axioma. *Dum fueris Romæ*, & doctrinam Auguſt. lib. 3. confeſſ. cap. 8. & c. *quæ contra diſtinct. 8. & cap. illa diſtinct. 12. & cap. quiſquis diſtinct.* 41. ex Auguſt. lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 12. Commune etiam eſt in contractibus ineundis ſpectari loci, in quo celebrantur, conſuetudines. Ideq́; probant ſuperiora omnia dicta c. 7. & 8. Cùm enim iſti non teneantur extra territorium legibus ſuis, & in alieno territorio vigeant leges illæ, etiamſi ſint iuri communi contrariæ, non eſt cur dicamus non poſſe contrahere iuxta receptam in eo loco conſuetudinem, quod etiam docuit Thom. Sanch. diſ. cit. n, 28.

3 Oppoſitum ſentire videtur Henriq. lib. 11. de matrimonio cap. 3. n. 8. & alij, quorum fundamentum hoc eſt. Quia iam ille homo cōtraxit obligationem ſeruandi Tridentinū. Ergo quocunque proficiſcatur, ſecum defert eandem obligationem, maximè cùm Concilium inhabiles reddiderit perſonas ad ſic contrahendum, inhabilitas autem ſemper comitatur perſonam, ſicut conſanguinitas & alia. Sed facilè eluditur argumentum, eodem enim probari poſſet teneri legibus iuris communis, in quouis loco, etiamſi in eo in quo peregrinantur, non ſeruentur. Dico itaque legem illam affixam eſſe territorio tantùm in quo promulgatum eſt Tridentinum, vt ibidem decernitur, & non in alio loco, & ſimiliter etiam inhabilitas. Quare in eo loco, in quo promulgatum non eſt, non poteſt ea inhabilitas conſiſtere. In quo vides diuerſam eſſe rationem huius inhabilitatis, & conſanguinitatis. Conſanguinitas enim, cùm fundetur in ſanguine, eadem vbique eſt, hæc autem loco tantùm promulgationis affixa eſt. Sed quid dicendum erit, ſi in vno loco eſſet impedimētum conſanguinitatis in quarto gradu, in alio verò ex conſuetudine contraria non eſſet eiuſmodi impedimentum, poſſent ne illi, qui conſanguinei eſſent, eò peregrinantes cōtrahere? Mihi affirmandum videtur, quia iam in eo loco ceſſat inhabilitas.

4 Tertiò dicendum doctrinam traditam in hac ſecunda concluſione veram eſſe, etiamſi [illegible] in fraudem legis Concilij Tridentini, & vt contrahant ſine parocho, & teſtibus, eò proficiſcantur, vt etiam docet Thomas Sanchez diſp. cit. num. 29. Idque conſtat, tum quia cōtractus non læditur ex bona vel mala intentione, ea enim permanet in affectu, nec tranſit in contractum exteriorem. Hinc enim communi ſenſu Doctores docent ex praua intentione non oriri reſtituendi obligationem, ſi reuera non eſt illatum damnum. Tum etiam. Quia cùm quis vtitur iure ſuo, non dicitur dolo malo facere. text. in. *l. nullus videtur 55. de reg. iur. nullus videtur dolo facere, qui iure ſuo vtitur, & l. 3. §. ſi tamen D. de libero hom. exhib. dolo malo non videtur. agere, qui iure ſuo vtitur, & l. cum creditor 55. D. de furtis. Cùm creditor rem ſibi pignoratam aufert, non videtur contrectare, ſed pignori ſuo incumbere*, cum alijs citatis per Gloſſam in dicta l. 3. At iſte vtitur iure ſuo, neque fraus illicita eſt, vel dolus malus, quia non eſt prohibitum aliò proficiſci, vbi liceat ſine teſtibus, & parocho contrahere. Igitur iſte non facit dolo malo. Sicut ſi quia ſtatutum eſt, ne Salmanticæ natus obtineat Collegium Salmanticenſe, & fœmina aliqua in fraudem legis egrederetur Salmantica partus tempore, in loco vicino paritura, iure ſuo vti diceretur. Atque his fauet *lex 55. tit. 12. lib. 60. Baſilicon, ſiue imperialium conſtitutionum.*

5 Oppoſitum ſenſit Pet. Ledeſma eodem dubio vltimo concluſ. 1. & 3. fol. 198. & Emanuel Rodriguez tomo 1. Summæ ca. 219. num. 2. in fine & alij, eoque inducuntur argumento. Quia fraus nemini patrocinari debet *cap. ſedes, de reſcriptis*, patrocinaretur autem in hoc caſu. Deinde quia in *l. 1. §. ijdem aiunt, D. de aqua pluuia arcen.* dicitur, eum qui fodiens agrum ſuum vicini fontem auertit, ſi faciat dolo malo, non poſſe id facere. Sed leuia argumenta ſunt. Primum ex dictis facilè diluitur, neque enim ibi fraus illicita, aut dolus malus eſt, vt iam diximus. Neque textus ex dicta l. 1. eſt alicuius momenti. Agitur enim de actione doli concedenda, qui cùm in agro ſuo fodiat, & illum excolat, fontem vicini auerterit. Ad eam autem actionem concedendam conſiderat ius animum, cùm ſit ea actio alteri nociua. Hæc verò noſtri caſus nulli nocet, neque iniurioſa eſt, vt conſtat in matrimonijs incolarum eius loci, qui contrahunt ſine prædicta forma.

6 Ex his colligo cum in *cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ.* ſtatutum ſit, vt quis ſemel in anno confiteatur proprio ſacerdoti, & vel ex conſuetudine, vel ex declaratione Eugenij IIII. vt in tract. de Pœnitentia dictum eſt, peregrinus poſſet confiteri illi parocho, in cuius parochia habitat, non quidem ex commiſsione proprij, ſed tanquam proprio ſacerdoti, ſit inquam idem dicendum eſſe, etiam ſi quis animo ſolùm confitendi illi parocho eò accedat, & à ſua domicilij parochia recedat, illi enim licet alteri confiteri, dum extra ſuam parochiam eſt. Scio diſſentire Gabrielem

Digitized by Google

brielem Vazquez 4. tom. in. 3. p. q. 98. art. 2. ſed ſine efficaci fundamento.

7 Denique dicendum eſt. Mihi ſit valde veroſimile, eos qui inter infideles commorantur, vel mercium congregandarum cauſa, vel alia ratione, aut inter Turcas captiui detinentur, etiamſi ex his locis ſint oriundi, in quibus promulgatum, & receptum eſt Tridentini decretum, non teneri contrahere iuxta formam à Concilio præſcriptam. In eo enim caſu locũ habet Epiſcheia, deficit enim lex cõtrarie, & vitioſa eſſet obſeruatio legis, cùm vel compellendi eſſent vitam ſeruare cælibem, vel auferendum illis, quod in remedium infirmitatis eſt, matrimonium. Curandum illis tamen, vt ſeruent antiquas leges Eccleſiaſticas, quoad fieri poſſet, ſcilicet, teſtes adhibendo, quibus probari coniugia poſſint: inſtrumenta etiam de eo publica conficiendo, quandoquidem nec parochi copia eſt, nec denuntiationibus, ac benedictionibus Eccleſiaſticis locus; facto etiam examine ſufficienti, an illis obſtet aliud canonicum impedimentum. Quidem hęc mihi veroſimilia videntur, quæ expediret à Summo pontifice declarari. Sic etiam docuit Thomas Sanchez diſput. citata num. 35. Palacios in 4. diſtinct. 29. diſput. 1. verſ. *iam vero iſtis explicatis.* Neque obſtat quod alijs legibus Concilij, & Eccleſiaſticis illi teneantur, quamuis ibi promulgatæ non ſint: eſt enim diuerſa ratio, quia voluit Concilium huius obligationem pendere ex promulgatione in parochia, & loco habitantis, vt idem Thomas Sanchez reſpondet diſput. cit. num. 36.

CAPVT X.

Quis intelligatur nomine ordinarij in decreto Tridentini?

SVMMARIVM.

Quid agendum. num. 1

Quis cenſeatur ordinarius. num. 2.

Epiſcopum in ſua diœceſi eſſe ordinarium. numer. 3.

Capitulum ſede vacante. num. 4.

Abbatem Eccleſiæ exemptæ. num. 5.

Cardinales in Eccleſia ſui tituli. num. 6.

Delegatum Apoſtolicum in prouincia ſua legationis. num. 7.

An Archiepiſcopus in ſuffraganeis ſit ordinarius num. 8.

Vera ſententia non eſſe, niſi in quibuſdam caſibus. num. 9.

Quædam animaduerſio. nu. 10.

Quando Archiepiſcopus poſſit abſoluere ſuffraganeum ab ex communicatione. num. 11.

Quid poſſit Epiſcopus in Abbatia, quæ eſt in eius diœceſi. num. 12.

Qui habet in commendam Abbatiam, quæ iura Epiſcopalia habet, non eſſe ordinarium. n. 13.

1 EXPLICVIMVS hactenus, quale ſit decretum Tridentini, an nouum, an vim habeat in quocunque caſu, & quos adſtringat, nunc ſupereſt, explicemus alia, quę in forma ipſa, & ſolemnitate præſcribuntur, ſcilicet, quæ ſpectent ad ordinarij, & parochi præſentiam. Et quia de ordinario, & parocho in eo decreto magna mentio eſt, illorum enim præſentia neceſſaria eſt, & ab illis concedi licentia debet, vt aſſiſtant alij, ideò explicemus priùs nonnullis capitibus, quæ ad ordinarium, & parochum ſpectant, qui ſcilicet nomine ordinarij, aut proprij parochi intelligantur. Quæ ad ordinarium pertinent, abſoluemus in hoc cap. & ſequenti, poſtea verò, quæ ad proprium parochum ſpectant.

2 Ordinarij nomine in prædicto decreto Tridentini intelligimus eos omnes, qui ordinariam poteſtatem habent Epiſcopalem, & quaſi Epiſcopalem. Ordinarius enim eſt, qui lege vel conſuetudine, vel priuilegio iuriſdictionem, cauſarumque cognitionem habet, & proprio iure exercet *l. 1. l. et quia D. de iuriſdictione omnium iudicum, l. 2. C. de officio eius, qui vices alterius gerit, cap. a iudicibus, §. 2. 2. quæſt. 6. cap. 1. et cap. conquerente, de officio ordinarij,* & alijs capitibus eo titulo, tam in decretal. b. quam in 6.

3 Hinc ſit primò Epiſcopum in ſua diœceſi, & Archiepiſcopum in ſua aſſiſtere matrimonio poſſe, & alijs prębere licentiam aſſiſtẽdi, ſunt enim ordinarij, vt conſtat ex prædictis iuribus. Videndus Zenedo q. 30. num. 45. quilibet enim in diœceſi dicitur parochianus Epiſcopi.

4 Secundò ſit capitulum ſede vacante poſſe etiam aſſiſtere, & alijs licentiam aſſiſtendi concedere, habent enim poteſtatem ordinariam, cùm ſuccedant in Epiſcopali audientia *cap. is qua & cap. cùm olim, de maioritate, et obedientia,* & ibi Doctores omnes. Gloſſa in *cap. 2. ne prælati vices ſuas,* Ioannes Andræas *cap. vltimo de ſupplenda negligentia prælatorum.* Vnde & poſſe etiam interponere decretum in alienationibus docuit Ioannes Azor tom. 2. inſtit. lib. 3. cap. 37. quæſt. 7. quamuis de eo olim diſſenſio fuerit, videndus ibidem quæſt. 6. Hinc etiam ſit poſſe exequi literas directas ad Epiſcopum, vel eius officialem, vt his annis ſuperioribus vidimus in literis Apoſtolicis Scholaſtici Salmanticenſis Domini Franciſci Arias, de quo tamen alio loco dicendum eſt, an verũ ſit.

5 Tertiò ſit, Abbates Eccleſiæ exemptæ, id eſt, nulli Epiſcopo ſubiectæ, & intereſſe matrimonio poſſe, & alijs licentiam concedere, habent enim authoritatem ordinariam, &

Digitized by Google

quaſi Epiſcopalem, vt docent Doctores omnes in *cap. Ioãnes de teſtã.* & ibi Couarruuias nu. 2. Vnde quæ ab Epiſcopis, & ordinarijs fieri poſſunt in his, quæ ad iuriſdictionem ſpectãt. etiam ab illis.

6 Quartò ſit idem licere Cardinalibus in Eccleſijs ſui tituli, in quibus habent iuriſdictionem, quaſi Epiſcopalem, textus in cap. *in qua, de maiorit. & obed.* cum ibi notatis, & ibidem Abbas, Felinus, Butrius, & Ioannes Immola *Clement. ne Romani, de electione*, Ioannes Monachus, *cap. 1. de maioritate, & obedientia in 6.* & alij, quos refert Ioannes Azor tom. 2. lib. 4. cap. 3. q. 2.

7 Quintò ſit idem dicendum eſſe de legatis Apoſtolicis in Prouincia ſuæ legationis, ſunt enim ordinarij, & ordinariam auctoritatem habent, vt conſtat ex *cap. legatus, de officio legati in 6.* Vbi dicuntur ordinarij, non delegati, ſicut Proconſules, & Præſides Prouinciarum olim erant ordinarij. Neque obſtat, quod Prouincia illis committi dicatur, idem enim eſt committi atque deſtinari, ſiue decerni. Id autem quod diximus intelligendum eſt tam de legatis à latere, quàm de Nũtijs ſiue miſſis. Adde etiam extendendum, vt non ſolùm aſſiſtere poſſit, & licentiam dare legatus ad plures Prouincias deſtinatus in ea Prouincia, ex qua ſunt contrahentes, ſed etiam in alio loco, & in alia Prouincia. Legatus enim Apoſtolicus non tantùm cauſas, quæ iuriſdictionis voluntariæ ſunt vnius Prouinciæ poteſt expedire in alia, ſed etiam cauſas, quæ ſunt iuriſdictionis contentioſæ. Primum conſtat, quia *cap. 2. de officio legati in ſexto*, Legatus & Proconſul æquiparantur. Sed huiuſmodi præſtare poterat extra Prouinciam Proconſul, *l. 1. D. de officio Proconſulis.* Secundum autem docuit Gundiſaluus Villa-Diego in tract. de officio, poteſtate legati à latere quæſt. 5. ex *cap. olim de iniurijs, & cap. finali de iudiciis*, vbi communis Doctorum ſententia eſt coram delegato poſſe quemquam etiam extra Prouinciam ſiſti in iudicio. Et quamuis diſſentiat Barbacius in tract. de eodem argumento eo commotus, quia nemo inuitus poteſt extra Prouinciam ad iudicium trahi, *cap. neminem 3. quæſt. 6.* hoc tamen ſolùm verum eſt de iure, vbi autem Princeps id voluit, poteſt quidem, cùm tantùm in eo derogetur iuri communi, Pontifex autem, cùm legatum ad plures Prouincias deſtinat, eo ipſo tacitè conceſſiſſe videtur, vt cauſas vnius Prouinciæ in alia expedire poſſit. Sed de his ſuo loco. Videndus Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio diſp. 28. num. 8.

8 Sed quamuis, hæc quæ diximus communi ſenſu recepta ſint, ſunt tamen nonnulla, de quibus dubitari ſolet à Doctoribus, & ex illis duo expediemus in hoc capite, alia in ſequenti. Primum eſt de Archiepiſcopis, an ſint ordinarij in diœceſi ſuffraganea, ita vt in illa & aſſiſtere matrimonio poſſint, & alijs licentiam aſſiſtendi concedere. Gloſſa in cap. *perſingulas 9. quæſt. 3.* Ordinarium eſſe cenſet, & Gloſſa in *ca. Paſtoralis, in principio*, verbo, *exceptus de officio ordinarii*, cenſet habere habitualem iuriſdictionem, quamuis vſum alligatum. Cumque ea aſſiſtentia non ſit actus iuriſdictionis contentioſæ, videtur aſſiſtere poſſe matrimonio, vel dare licentiam aſſiſtendi.

9 Cæterùm communis, & vera in iure ſententia eſt Archiepiſcopum in ſua quidem Prouincia ordinariam poteſtatem habere, at verò in ſuffraganea diœceſi nequaquam, ſed tantùm iuriſdictionem Archiepiſcopalem, vt docet Abbas, & communis in cap. *quanto, & capit. paſtoralis de officio ordinarii.* Quare maiorem habet poteſtatem in Epiſcopos ſibi ſubiectos, quam in clericos ſuffraganeos, in hos enim Archiepiſcopalem tantùm, in illos verò ordinariam poteſtatem habet. De quibus autẽ Epiſcoporum criminibus poſſit cognoſcere enumerat Gloſſa in cap. *Paſtoralis, & cap. conqueſti 9. q. 1.* Poteſt autem de omnibus, niſi de illis, quos Pontifex ſibi reſeruauerit. Tantùm itaque poteſtatem habet, quando vel per appellationem res ad illum deuoluta eſt, vt docet communis ſententia *cap. 1. de officio legati, & cap. duo de officio ordinarii.* Vel quando adeſt Epiſcopi negligentia, quæ cauſa ſola ſufficiẽs eſt, vt docet Abbas in cap. *ex frequentibus de inſtitutione*, vbi generaliter ait ſola negligentia Epiſcopi deferri iuriſdictionem ad Archiepiſcopum, & Gloſſa in cap. *Romana de ſupplẽda negligentia Prælatorum*, dicit in negligentia Epiſcopi Archiepiſcopum ſupplere vicem eius *cap. ſimus 9. quæſt. 3.* Quod tamen limitandum eſt, vt non habeat locum in delictis, nam in illis, niſi notoria ſint, ob ſolam Epiſcopi negligentiam non contingit, vt ad Archiepiſcopum deferantur. An autem, dum Prouinciam ſuffraganeam viſitat, ordinariam poteſtatem habeat ex eo quod *cap. perpetuo de cenſibus in ſexto*, conceditur abſoluendi poteſtas, quæſtionem habet, de qua agimus infra lib. 8. cùm de diſpenſatione ſermo eſt.

10 Verùm aduertit optimè Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 28. num. 4. cùm cauſa deuoluitur ad Archiepiſcopum per appellationem, prolata iam ſententia, adhuc non poſſe concedere eiuſmodi facultatem, niſi tranſacto decendio, & poſtquam ſententia tranſijt in rem iudicatam. Nam vſque ad illud tempus ſententiæ effectus quaſi in ſuſpenſo eſt. Quod tamen aliter ſe habet in Epiſcopis, nam etiam infra tempus appellationis, ſi coniunxerit aliquos, vel licentiam dederit, valet, quia ordinarius eſt, & in hoc caſu ſufficit facultas ab ordinario conceſſa.

11 Ex his ſit facilè intelligi, quando Archiepiſcopus poſſit abſoluere ſuffraganeos ab excommunicatione lata ab inferiori Epiſcopo, & quando non poſſit, de quo Auila part. 2. de cenſuris cap. 7. diſp. 1. dub. 11. Ioannes Azor tom.

Digitized by Google

tom 2. inſtit. moral. lib. 3. ca. 34. quæſt. 14. & nos diximus in tract. de cenſur. Fit etiam Archiepiſcopum, vel Patriarcham per facultatem conceſſam à Tridentino ſeſ. 24. cap. 6. de reformat. qua conceditur, vt poſſit abſoluere à qualibet cenſura, & diſpenſare in irregularitate ex delicto occulto prouueniente, excepta ea quæ prouenit ex homicidio voluntario, non poſſe abſoluere, vel diſpenſare cùm clericis ſuffraganeis, dicitur enim ibi, vt ſuos ſubditos abſoluat: illi autem non ſunt eius ſubditi, niſi in prædictis caſibus. Epiſcopus autem poterit abſoluere, vel cum illis diſpenſare, habet enim in illos ordinariam poteſtatem; quidquid dicat Auila loco cit. dub. 10. concluſ. 3. ſed de hoc latiùs fortaſsis infra lib. 8.

12 Præterea dubitatur, an Epiſcopus poſſit eiuſmodi facultatem concedere in Abbatia, quæ eſt intra eius diœceſim, v. g. Abbas Metinenſis ſolebat eſſe intra diœceſim Epiſcopatus Salmantini. Quæritur. An Salmantinus Epiſcopus poſſit concedere licentiam alicui, vt aſsiſtat matrimonio, quod contrahitur in Abbatia Metinenſi, & inter eius Abbatis ſubditos, vel etiam aſsiſtere? In qua quæſtione, iuxta ea quæ de abſolutione à cenſura lata per eiuſmodi Abbatem tradunt Doctores, videtur probabilius poſſe, dummodo vel non vigeat conſuetudo in contrarium, vel Abbas non præſcripſerit iuriſdictionem, ita vt Epiſcopus volens exercere iuriſdictionem ordinariam, ſit prohibitus ab inferiori prælato. Videndus Auila loco cit. dub. 11. concluſ. 1.

13 Denique quæret aliquis in hoc cap. An qui habet in commendam Abbatiam, quæ iura Epiſcopalia habeat, intelligatur in præſenti nomine ordinarij. Extat de hoc deciſio Congregationis Cardinalium, quæ apud Farinacium Seſsione 24. Concilij Tridentini cap. 1. de reformat. matrimonij his verbis concepta eſt. *Non permittitur hæc facultas commendatario, licet eius Abbatia iura Epiſcopalia habeat, cuius Abbas appellatione ordinarij venit iuxta Gloſſam in c. fin. de offic. ordin. in 6. Dixit enim S. D. N. quod ordinarius hic non intelligitur, niſi Epiſcopus, tamen Cardinali Farneſio Commendatario Farſenſis monaſterij fuit permiſſum, non autem eius Vicario.* Hæc ibi. Ex quibus diſces neque commendatarium de iure poſſe, neque eius Vicarium, quamuis commendatario ſpecialiter à Sede Apoſtolica conceſſum fuerit; niſi expreſſè etiam eidem Vicario Apoſtolica Sedes conceſſerit.

CAPVT. L.

An Vicarius Generalis Epiſcopi intelligatur nomine ordinarij.

SVMMARIVM.

Vicarium Generalem Epiſcopi eſſe ordinarium num. 1.

Quædam quæ obſtare videntur, explicantur. numero 2. & 3.

In quouis decreto nomine ordinarij etiam intelligi Vicarium. num. 4. Limitatur ibid.

Poſſe decretum interponere in alienationibus minorum. num. 5.

Vicarij, & Epiſcopi vnum Tribunal. num. 6.

Legitimè geſtum à Vicario non poſſe ab Epiſcopo reuocari. num. 7.

Epiſcopo defuncto, excommunicato, interdicto ceſſare etiam Vicarium. num. 8.

Idem de iure dicendum de locum tenentibus Prætorum. num. 9.

Poſſe Vicarium audire confeſsiones, et dare licentiam abſoluendi à reſeruatis. n. 10.

Poſſe aſsiſtere matrimonio, & licentiam aſsiſtendi concedere. num. 11.

Poſſe de cauſa matrimoniali cognoſcere ex generali inſtitutione. num. 12.

Aliter iudicandum de Vicarijs foraneis. n. 13.

In his quæ ſpecialiter committuntur, Vicarium non eſſe ordinarium, ſed delegatum. numero 14.

Aliorum, qui contra ſentiunt, diſtinctiones. numero 15.

Refelluntur. num. 16.

Diluuntur eorum fundamenta. num. 17.

1. DVBIVM eſſe ſolet inter Doctores, an Vicarius generalis Epiſcopi in prædicto decreto Tridentini intelligatur nomine ordinarij, ita vt eo præſente poſſit validè matrimonium contrahi, & ab eodem etiam concedi licentia alijs, vt aſsiſtant? Quæ quæſtio ex alia pendet, an ſit ordinarius, vel delegatus? In quo, licèt nonnulli ſenſerint Vicarium generalem Epiſcopi non eſſe ordinarium; Alciatus in rubrica de officio ordinarij: attamen vera, & communis Doctorum ſententia eſt ordinarium eſſe, non delegatum, vt docet Innocentius; Hoſtienſis, Abbas in cap. *tua nobis de officio Vicarij:* Couar. lib. 3. variar. cap. fin. num. 4. Thomas Sanchez citatis multis lib. 3. diſput. 29. n. 3. Ioan. Azor tom. 2. lib. 3. c. 6. q. 12. & c. 43. q. 5. Sahagum in rub. *de officio delegati* à n. 10. citatis multis, & gloſſa *in cap. licèt de officio Vicarij.* in 6. & alia gloſſa *in c. perlectis d. 25.* verbo *iurgia*, & etiam Doctores communi-

Digitized by Google

ter in *cap. quoniam in pleriſque de officio ordinarij*, & *cap. 2. de conſuetudine in 6.* Et videtur hæc ſententia contineri in *cap. licèt de officio vicarij in 6.* ibi *per commiſsionem officij iuriſdictio illi transferatur.* Itaque licèt Epiſcopus vicarium inſtituat, & ſolius Principis ſit, vel etiam iuris, iuriſdictionem ordinariam tribuere, Vicarius quidem ab Epiſcopo datus à iure poteſtatem accipit.

2 Neque obſtat primò quod Epiſcopi nomine exerceat. Verius enim eſt officij natura, cùm primùm ab Epiſcopo vicarius creatur, pro Epiſcopo iuriſdictionem habere ex textu in *l. 2. C. de officio eius, qui vicem alterius gerit.* Ita etiam delegatus gerit vices Papæ *1. de officio legati*; & tamen habet iuriſdictionem ordinariam *cap. 1. de officio legati in 6* pro quo ſæpe in Rota pronunciatum eſt. Et quamvis diuerſitas aliqua videatur eſſe in allato exemplo, quia legatus creatur à Principe, à quo poteſt tribui ordinaria iuriſdictio: attamen etiam Vicario Epiſcopi tribuitur à iure, cuius Princeps author eſt.

3 Neque obſtat ſecundò diſcrimen communiter aſsignatum inter ordinariam poteſtatem, & delegatam, quod ordinaria mortuo concedente non expirat, ſicut delegata, ſi res eſt integra *cap. gratum, cap. relatum; cap. licèt vndique de officio delegati.* Id enim verum eſt de iuriſdictione ordinaria, quæ non adhæret alteri, vt acceſſoria illius, vt adhæret vicarij iuriſdictio Epiſcopo: ceſſat enim morte concedentis, vt dicam poſtea iſto libro, vel 8. & extincta principali, vt latè Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 29. num. 13.

4 Ex dictis colligitur primò in quouis decreto nomine ordinarij, niſi ratione materiæ ſubiectæ aliter interpretari debeamus, intelligi etiam quemcumque ordinarium, vt latè Thomas Sanchez cum alijs diſp. 29. cit. n. 5. & etiam vicarium Epiſcopi. Idque videtur colligi ex Tridentino ſeſ. 24. c. 6. de reformat. vbi in abſolutione hæreſis, quam noluit impendi ab officiali, illum expreſſit, quaſi ſi non expreſſiſſet, conceſſa etiam videtur illi eo ipſo, quod Epiſcopo conceditur tanquam ordinario. Itaque vniuersè dicendum eſt intelligi vicarium Epiſcopi nomine, vbi non excluditur, vt in Tridentino ſeſ. 23. c. 3. de refor. vbi dicitur ſolos Epiſcopos poſſe literas excommunicationis concedere pro rebus ablatis, extendi etiam ad Epiſcopi vicarios, docet Ioannes Gutierrez lib. 1. quæſtion. canonicar. cap. 11. num. 8. Praxis epiſcopalis, & Zerolæ verbo *vicarius §. decimum ſeptimum.* Atque idem etiam dicendum de nomine *Diœceſani*, neque obſtat, quod gloſſa Clem. vn. de foro comp. vt diœceſani vbi textus concedit, vt diœceſani poſſint licentiam concedere Epiſcopis expulſis, vt iuriſdictionem concedant, dicit eo nomine non intelligi vicarios: hoc enim ideò eſt, quia cauſa grauis eſt, non verò quia diœceſani nomine non intelligatur vicarius generalis. Diximus autem ſupra, doctrinam hanc pro ſubiecta materia eſſe intelligendam: nec enim in generali vicariatus conceſsione omnia veniunt concedenda. Eadem, quæ in hac illatione diximus, intellige etiam de vicario capituli Sede vacante, cùm ſuccedat Epiſcopo capitulum iuxta dicta, & de vicario generali habentium iuriſdictionem Epiſcopalem, habet enim eandem iuriſdictionem, atque vicarius Epiſcopi. Appellatione autem iudicis, niſi materia aliter poſtulare videatur, non veniunt alij quam iudices ordinarij, non delegati, vt docet Sahagun cum alijs in rubrica de officio delegati num. 13. cum ſequentibus.

5 Secundò colligitur vicarium generalem poſſe decretum interponere in alienationibus rerum minorum, in emancipationibus, & manumiſsionibus, & dare tutores, & curatores, expedire quoque omnia, quæ ad iuriſdictionem pertinent *l. ſuggerente C. de officio eius, qui vices alterius*, quæ quidem delegato non conceditur exerceri, *l. mandata D. de officio eius, cui mandata eſt iuriſd.* & *l. ne quicquam §. ibi decretum D. de officio Proconſ.* iuxta communem Doctorum interpretationem, quam vide in gloſſa ibi.

6 Tertiò colligitur Epiſcopi, & Vicarij vnum, & idem eſſe tribunal, & auditorium *cap. non putamus de conſuet. lib. 6. cap. Romana in principio de appellat. in 6.* Ex quo fit non poſſe Epiſcopum appellari à vicario, neque valere conſuetudinem contrariam, vt ideo ad Epiſcopum appellatio interpoſita videatur, vt docet communis Doctorum ſententia, quàmvis nõnulli ſenſerint appellari poſſe. Sic docuit Gotophredus in ſumma *de officio vicarij §. item dubitari de electione.* Quod tamen de ſententia definitiua, non de interlocutoria dicit intelligendum praxis epiſcopalis verb. *vicarius §. tertium.* Hinc etiam recuſato Epiſcopo, recuſari vicarium docuit Sahagun loco citato num. 11.

7 Quartò colligitur, id quod legitimè, & canonicè geſtum eſt à vicario, non poſſe per Epiſcopum reuocari, vel impugnari, vt docet Rebuſus in praxi epiſcopali tit. *de vicarijs Epiſcoporum* num. 40. An autem idem dicendum ſit de vicarijs Prætorum, ſiue locum tenentibus latè nouiſsimè Bouadilla lib. 1. polit. cap. 16.

8 Quintò colligitur Epiſcopo defuncto ſtatim ceſſare iuriſdictionem vicarij, & omnia per eum geſta poſt eius mortem nullius eſſe momenti. Eſt enim idem tribunal, & reputatur pro eadem perſona *dict. cap. de conſuetudine in 6.* & docent innumeri, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſput. 30. num. 2. Atque in hoc aliqua ex parte conuenit delegatus cum vicario ordinario. Similiter etiam dicendum ceſſare vicarium etiam quoad nego-

tia

Digitized by Google

tia incepta: cùm enim ſint idem tribunal cum Epiſcopo, idem eſt, ac ſi Epiſcopus, & vicarius obijſſent. In quo differt delegatus à vicario; iuriſdictio enim delegata re non integra non expirat, *cap. gratum de officio delegati*, de quo latiùs dicam infra iſto lib. vel 8. Similiter etiam abeunte Epiſcopo, & mutante ſedem, ceſſat etiam vicarij iuriſdictio, ceſſat quoque reuocatione facta per Epiſcopum, quæ ad libitum eſſe poteſt, gloſſa *Clementina 2. de reſc.* Geminian. *c. 1. de officio vicar. in 6.* Idem etiam dicendum, quando Epiſcopus excommunicatus eſt, vel interdictus, vel ſuſpenſus, & iuriſdictione caret, iuxta decretum Concilij Conſtantienſis. Suſpenditur enim vicarij iuriſdictio, gloſſa in prædicta *Clementina, & cap. 1. de officio vicarij in 6.* Thomas Sanchez cum alijs lib. 3. diſput. 30. num. 6. in his caſibus extingui dicitur vicarij iuriſdictio. Ex quibus fit excommunicationem latam in vicarium non ligare ſucceſſorem *cap. pen. de officio vicarij in 6.* Sed addendum eſt reuocato vicario, vel mortuo Epiſcopo, aut etiam excommunicato, ſi vicarius id ignorans adminiſtret officium, geſta per eum valere, in quo differt à delegato, vt dicam infra. Cuius ratio eſt, quia iſta iuriſdictio ordinaria eſt: publicè autem intereſt iuriſdictionem ordinariam conſeruari, vt cum alijs docet Thomas Sanchez diſp. citata num. 11. & ſequentibus, Emanuel Sa verbo *vicarius* num. 3. Ioannes Azor tomo 2. lib. 3. cap. 45. q. 14. Quomodo autem illi debeat innoteſcere reuocatio dicam infra.

9 Sextò colligitur de iure idem etiam eſſe dicendum in locum tenentibus Prætorum, ſcilicet Prætore remoto, eius iuriſdictionem ceſſare, vt docet Couar. in practic. cap. 4. num. 4. Molina de primogen. lib. 2. c. 25. num. 12. Quamuis contrariam opinionem ob publicum bonum Regius Senatus in Hiſpania non ſemel approbauerit propter l. 7. tit. 5. lib. 3. compilat. & docet Auendaño in capitul. Prætor. 1. p. cap. 3. num. 3. Azeued. in l. 1. tit. 9. num. 8. lib. 3. comp. Bouad. lib. 2. polit. cap. 16. num. 145. Idem in magiſtratibus, qui ab oppidorum dominis conſtituuntur, vt eorum morte iuriſdictionem habere deſinant, probat Molina de primog. dict. cap. 25. à num. 6.

10 Septimò colligitur vicarium Epiſcopi poſſe ex officio confeſſiones audire, & licentiam alijs concedere, vt audiant. Eſt enim verè ordinarius, & prælatus in tota diœceſi: quare & proprius ſacerdos eſt iuxta textum in *cap. omnis vtriuſque ſexus de pœnitentijs, & remiſſionibus*: cumque repræſentet eius perſonam, cenſetur approbatus ab Epiſcopo, vt docent innumeri, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſput. 29. cit. num. 15. Vnde & poſſe facultatem abſoluendi à reſeruatis dare, docuit Emanuel Sà verbo *vicarius* num. 2. Epiſcopi itaque nomine intelligitur in Trident. ſeſſ. 23. c. 15. de reformat. cùm Concilium ſtatuit, vt nullus audire confeſſiones poſſit, niſi approbatus ab Epiſcopo iuxta dicta corollario 1. Quod ſi in *cap. 2. de officio vicarii lib. 6.* dicitur illum tantùm habere iuriſdictionem in ciuilibus, non excluduntur ſpiritualia, & ſacramentorum adminiſtratio, ſed tantùm criminalia, vt communiter ibidem interpretantur Doctores.

11. Octauò colligitur poſſe vicarium generalem aſſiſtere matrimonio, licentiam aſſiſtendi alijs concedere, cùm Tridentinum in præſenti decreto id concedat ordinarijs, & Vicarius ordinarius ſit. Sic Flaminius expreſſè de reſignat. benef. lib. 3. quæſt. 11. n. 20. & 21. Nauar. de ſponſal. conſilio 47. in prima editione. Thomas Sanchez diſp. 29. cit. num. 18. Zenedo quæſt. 30. num. 46. An autem neceſſarium ſit, vt Vicarius generalis Sacerdos ſit, vt aſſiſtere matrimonio poſſit, examinat Zeuallos, quæſt. 604. num. 59. & affirmat Sacerdotem eſſe debere, vt ab eo ſolemnizari poſſit matrimonium, quem ſequitur Zenedo ibidem. Sed contrarium eſt verius, vt de parocho non ſacerdote dicemus poſtea.

12. Nonò colligitur poſſe Vicarium Epiſcopi generalem de cauſis matrimonialibus cognoſcere, etiam ſine ſpeciali mandato, ſed ſolùm ex generali inſtitutione, quamuis Rebuf. in praxi *de officio Vicarii*, nu. 155. & quidem alij negent. Oppoſitum tamen communius, & verius eſt, vt docet Panormit. & Præpoſitus in cap. vlt. *de cognat. ſpirituali*. Couar. 2. p. de matrimonio cap. 8. §. 12. num. 1. Lambertinus de iure patron. 3. p. lib. 2. quæſt. 2. à num. 12. Thomas Sanchez cum alijs diſp. 29. cit. num. 18. Ioannes Azor tom. 2. lib. 3 cap. 45. quæſt. 2. & Decius in capit. *ſi pro debilitate de officio deleg.* quamuis multa dicat pro oppoſita ſententia, nobiſcum tandem conuenit. Et colligitur ex d. cap. *fin. de cognat. ſpirit. & cap. 1. de frigidis, & maleficiatis.* Vbi cauſa matrimonialis proponitur coram officiali Cātuarienſi. Neque obſtat, quod in cap. *ex accedentibus de exceſſibus Prælatorum*, dicitur hanc cognitionem eſſe Epiſcopalis dignitatis, & in Tridentino ſeſſ. 24. cap. 20. de reform. dicitur ad ſolos Epiſcopos pertinere, his enim verbis non excluduntur Vicarij, vt dictum eſt corollario primo. Neque obſtat etiam ſtylus Curiæ, quod ſcilicet huiuſmodi cauſæ delegari non ſoleant, niſi Epiſcopis, ſolent enim etiam Vicarijs, vt probat textus in cap. *propoſuiſti de probat.* & ibidem cum alijs Decius num. 1. committitur enim cauſa matrimonialis cuidam Præpoſito, qui Epiſcopus non erat.

13. Denique colligitur non idem dicendum eſſe de Vicarijs Foraneis. Eſt autem Vicarius Foraneus, qui iuriſdictionem habet extra ciuitatem, in qua eſt Epiſcopi ſedes in alia certa parte diœceſis, qui non habet poteſtatem ordinariam, ſed delegatam. Vnde

Digitized by Google

eius auditorium atque tribunal non cenſetur eſſe vnum, & idem cum Epiſcopo; & ab eius ſententia Epiſcopus appellatur. cùm ſolùm habeat iuriſdictionem commiſſam, vt docet Zerola in praxi Epiſcopali verbo *Vicarius*, verſ. *Secundum*, quidquid dicat Anaſtaſius Germonius lib. de indultis Cardinal. §. *Tibi quoad vixeris.* Inſuper non videtur dignitatem habere, vt reſcripta Pontificia directa ad conſtitutum in Eccleſiaſtica dignitate, ad illum extendantur, & ideò neque Conſeruatoris munus exercere poteſt. Quæ omnia vera ſunt, quamuis eiuſmodi Vicarius Foraneus conſtitutus ſit ad vniuerſitatem cauſarum, vt cum alijs docet Thomas Sanchez diſp. 29. cit. nu. 11. concluſ. 2. Quare de illo idem dicendum eſt, atque de iudice delegato, iuxta ea quæ dicemus infra vel lib. 8. Vnde neque aſſiſtere matrimonio poterit, neque licentiam aſsiſtendi præbere, niſi id ſpecialiter conceſſum ſit. Quod ſi cauſarum matrimonialium cognitio in genere concedatur, hoc etiam conceſſum videri docuit Thomas Sanchez cum Segura diſput. 29. cit. num. 20.

14. Sed illud in huius capitis fine aduertendum eſt id, quod diximus vicarium habere iuriſdictionem, tantùm intelligendum eſſe in his; quæ illi competunt ex generali Vicarij inſtitutione; non verò quòad illa, quæ tantùm competunt ex cõmiſsione ſpeciali; nam quoad ea eſt delegatus Epiſcopi, non ordinarius, vt docet Gloſſa in cap. 2. *de officio Vicarij in 6.* & alij quos refert Thomas Sanchez diſput. 29. num. 6. & docuit etiam Ioannes Azor tom. 2. lib. 3. cap. 43. q. 5.

15. Sunt tamen nonnulli, qui aliter ſentiunt, & ſub diſtinctione reſpondent. Primò quidam ita diſtinguunt. Si commiſsio alicuius caſus fiat, & addatur clauſula generalis, totam commiſsionem eſſe ordinariam, quia vniuerſalis cauſarum commiſsio ordinarium conſtituit *l. cum Prætor §. 2. D. de iudiciis.* Si verò non addatur clauſula generalis, totam commiſsionem eſſe delegatam, vt docent Ancharranus in cap. 2. *de officio Vicarii in 6.* num. 2. quæſt. 1. Geminianus n. 9. Alij autem aliter diſtinguunt. Si Epiſcopus vnica commiſsione, dum conſtituit Vicarium, committat illi aliquem vel aliquos caſus, Vicarius eſt ordinarius etiam quoad caſus commiſſos. Licet enim Epiſcopus conferre nequeat iuriſdictionem ordinariam: at quando ſimul, & ſemel cum iuriſdictione ordinaria commiſsionem facit, quæ deberet eſſe delegata, illa ordinaria tanquam dignior trahit ad ſe minùs dignam, vt tota cenſeatur ordinaria, iuxta textum in capit. *quod indubiis, de conſecratione Eccleſiæ* & probant etiam ex *c. tranſlato de conſtitution.* quia quod de vno dicitur connexo, neceſſe eſt, vt de altero intelligatur. Cùm ergo ea poteſtas ſimul conferatur ab Epiſcopo cum ordinaria quæ principalis eſt, ea etiam erit ordinaria. Idem dicunt cenſendum eſſe, ſi in commiſsione, aut in principio, aut in progreſſu fiat mentio vicariatus, vel officij, vt *tali officiali noſtro committimus*: tunc enim etiamſi ſeorſim committatur aliquid, eſt ordinaria, extenditur enim ad eos caſus. At ſi ſeorſim committatur aliquis, nulla facta mentione officialis, ſiue vicariatus, delegata tantùm iuriſdictio eſt. Sic ſentit Thomas Sanchez diſputat. 29. num. 8. pro qua ſententia refert paucos quoſdam iuris interpretes.

16. Sed nulla iſtarum diſtinctionum mihi probatur, ſed vniuerſim exiſtimo quoties aliquis alius caſus committitur, ſiue ſeorſim ſiue ſimul, eſſe delegatum, & illam commiſsionem vnicam pluribus æquiualere. Ratio quę me mouet inſinuata iam eſt. Quia Epiſcopus iuriſdictionem ordinariam conferre non poteſt; vicario enim à iure confertur iuriſdictio in caſibus, in quibus ordinarius eſt. Quod autem vel cum clauſula generali, vel vnica commiſsione committat ſpecialem caſum, parum refert: neque enim illa duo inter ſe ita connectuntur, vt vnum trahat ad ſe aliud quod neceſſarium erat, vt allegata iura locum haberent, ſed ſeparata inter ſe ſunt, & vnius caſus cognitio ſine alio poteſt conſiſtere, ac ſi diuerſis commiſsionibus commiſſa eſſent.

17. Quare non obſtat textus in *lege cùm Prætor D. de iudicijs*, quo prior diſtinctio nitebatur: neque enim ego video quorſum adducatur, cùm ibi de iuriſdictione delegata, & iudice dato ſermo ſit, non de iuriſdictione ordinaria; neque ex ea colligitur inferiorem à Principe poſſe dare iuriſdictionem ordinariam illi, cui lege, vel iure non conceditur: vide gloſſam ibidem. Neque obſtat textus in *c. tranſlato*, quod pro ſe adducit Thomas Sanchez. Ex eo enim, quod eſt Auguſtini, tantùm colligitur, vt optimè notat ibi gloſſa verbo *quod de vno*, id obſeruandum vt quod de vno conſtitutum eſt, extendatur ad alium caſum, & ſit idem ius, quando eadem ratio eſt, & quod de ſimilibus idem iudicium ferendum ſit, ad idem enim propoſitum textus ille inſeritur eo loco, aut eſſet omnino extra rem. In noſtro autem caſu neque eſt eadem ratio, neque illa duo ſunt ſimilia, ſed valdè diſsimilia, cùm in vna ſpecie vicarius à iure poteſtatem, & iuriſdictionem habeat, non ab Epiſcopo; in alia verò ſpecie tantùm ab Epiſcopo. Neque obſtat etiam id, quod adducitur ex textu in c. *quod in dubijs de conſecratione Eccleſiæ.* Nam illa regula *dignius trahit ad ſe minus dignum*, vel *acceſſorium trahitur ad principale*, intelligenda eſt, quãdo acceſſorium ſequitur ex principali, aut ſunt inter ſe connexa; non verò quando non eſt acceſſorium, ſed æquè principale, vt in iſto caſu. Videndus eſt Pechius in *regula 42. de regulis in 6.* vbi docet illam non eſſe vniuerſalem

Digitized by Google

ſalem regulam, vt patet in vino, quod miſcetur ſpeciei iam conſecratæ, & tamen non conſecratur.

CAPVT XII.

Quid dicendum ſit de Archipresbytero. & Scholaſtico Salmantino, an ſint ordinarij.

SVMMARIVM.

Quid agendum num. 1.
Quis Archipresbyter. num. 2.
Eius munera. num. 3.
Quid circa ſacramenta Archipresbyter vrbanus & ruralis. num. 4.
Quod eius munus in ſacramento confeſſionis quorumdam ſetentenția. num. 5.
Vera ſententia. num. 6.
Nihil circa matrimonium poſſe. num. 7.
Scholaſticum Salmantinum ordinarium eſſe, nihil tamen circa matrimonium poſſe. num. 8.

1 DVÆ difficultates explicādæ ſunt in iſto capite. Prima eſt an Archipresbyter intelligatur nomine ordinarij in iſto decreto Tridentini. Secunda eſt, an etiam Scholaſticus Salmantinus comparatione ſcholaſticorum ſit ordinarius, ita vt, & aſſiſtere matrimonio poſſit, & præbere alijs licentiam aſſiſtendi?

2 Quod ad primum attinet, obſeruo in primis, quod quamuis Decanus Eccleſiæ Archipresbyter vocari ſoleat, vt probat textus in *cap. ad hoc de officio Archidiaconi*, attamen Archipresbyter communi ſenſu in iure intelligitur, qui ſupra alios presbyter eſt, & antiquior, ſicut olim antiquiſſimus Epiſcopus cœpit Archiepiſcopus dici. Vnde antiquis temporibus locus illi ſtatim poſt Archidiaconum deſignatus erat, & in iure titulus *de officio Archipresbyteri* immediatè ſequitur titulum *de officio Archidiaconi*. Sed quamuis Archipresbyter minor ſit Archidiacono in iuriſdictione, eſt tamē major in ordine presbyterij

3 Quæ autem ſint Archipresbyteri cathedralis munera, diſce ex *cap. 1. & cap. miniſterium, & cap. officium, de officio Archipreſ.* Eſt autem Archipresbyter duplex, Vrbanus, de quo in *c. officium de offic. Archipresb.* & Ruralis alter, de quo in cap. *vt ſingulis eodem*, vbi eius officium deſcribitur.

4 Sed quod ad noſtrum inſtitutum attinet in *d. c. officium* hæc habentur de Vrbano Archipresbytero: *Confeſſionem peccatorum eorum, qui foris veniunt audire, cum omnibus ſacerdotibus.* Itaque non tantùm ſacerdotum illius Eccleſiæ confeſsiones excipiebat, vt conſtat ex *d. cap. 1.* ſed etiam eorum omnium, qui aliunde ad Eccleſiam confluebāt. De Rurali autem hæc habentur. *Vt ſingulæ plebes Archipresbyterum habeant, propter aſſiduam erga populum Dei curam, qui non ſolùm imperiti vulgus verùm etiam presbyterorum, qui per minores titulos habitant. &c.* Itaque illi cura tantùm ſuæ plebis commiſſa iure cenſetur. Ex quibus colliges Archipresbyterum vtrumque curam animarū habere in dicto cap. *officium, et dict. cap. vt ſingulis.* & eius iuriſdictionem non eſſe delegatam, ſed ordinariam, vt docet gloſſa in *dict. cap. vt ſingulis.* Idque colligit ex *cap. 1. de officio iudicis ordinarij, et ex cap. ex literis de conſanguinitate, et affinitate.* Fit etiam dignitatem habere non tantùm quæ beneficium eſt, ſed etiam eam, quæ requiritur, vt ad illum literæ Apoſtolicæ dirigantur, de quo in *cap. ſtatutum de reſcriptis in 6.* & vt officium Conſeruatoris habere poſsit, de quo in *cap. 1. & fin. de officio delegati in 6.*

5 Ex hoc autem oritur dubitatio, an etiam Archipresbyter ordinarij nomine cenſeatur, & ad aſsiſtendum matrimonio, & vt licentiam aſsiſtendi dare poſsit in tota diœceſi. Et quidem omnium confeſsones audire poſſe Vrbanum Archipresbyterum docent innumeri, quos refert Thomas Sanchez diſp. 27. num. 1. Quamuis nonnulli ab eodem relati num. 2. aliter ſentiant, neque tutum exiſtiment Archipresbyterum licentiā adminiſtrandi ſacramenta concedere, vel ab illo accipere.

6 Mihi tamen non eſt dubium iure communi, quod attinet ad ſacramentum confeſſionis, Archipresbyterum vrbanum potuiſſe olim, & nunc poſſe miniſtrare confluentibus ex tota diœceſi, vt docet Emanuel sà verbo *Archipresbyter*, & in eo caſu ſibi vicarium cōſtituere, licet abſoluere à reſeruatis non poſsit ſine Epiſcopi licentia, neque vllam maiorem iuriſdictionem conceſſam circa alia: præcipitur enim ordinare omnia conſulto Epiſcopo. Quare in iure non intelligitur, neque Epiſcopi nomine, neq; ordinarij, neque diœceſani.

7 Quod verò attinet ad ſacramentum matrimonij huiuſmodi Archipresbyteri, neque vrbani, neque Rurales habent ordinariam aliquam iuriſdictionem ad aſsiſtendum matrimonio, vel vt probare poſsint licentiam aſsiſtendi, niſi tantùm in Parochia Cathedrali, aut rurali. Quia ius hoc tantùm à Tridentino inductum eſt, & ante illud nullæ iſtorum partes erant in matrimonio contrahendo, ſicut neque ordinarij. Quare in hoc tantùm ſtandum eſt deciſioni Concilij, cùm in Tridentino tantùm mentio fiat ordinarij, & parochi, iſtis Archipresbyteris tantùm conueniunt ea, quę parochis, cùm parochi earum Eccleſiarum ſint, neq; aliud conſuetudine videtur eſſe receptum, vt docet Ioannes Azor tomo 2. inſt. moral. lib. 3 c. 15. quæſt. 7.

Reſtat

Digitized by Google

8 Reſtat dicamus de Scholaſtico Salmãtino. Illum quidem ordinem iuriſdictionis habere ex conſtitutione Pontificis certum eſt, vt docet Sahagum rub. *de officio, & poteſtate iudicis delegati.* num. 12. Hinc orta eſt quæſtionis occaſio; ſi enim ordinarius Scholaſticorum eſt, & Concilium dicat matrimonium validum, ſi contrahatur coram ordinario, vel proprio parocho, aut de eorum licentia, videtur ſequi validum fore matrimonium ſcholaſticorum coram Scholaſtico Salmantino, aut de eius licentia. Sic cenſuerunt nonnulli, nec ignobiles literarum profeſſores in hac Salmãticenſi Academia, quibus ego minime aſſẽntior. Et quamuis pro hac mea ſententia multa adduci poſſent, illud mihi præcipuum, & potiſsimum fundamentum eſt. Quia exiſtimo Scholaſticum Salmantinum, licet ordinarius ſit, attamen in laicos ſcholaſticos non habere Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſed tantùm ſæcularem, & à Rege conceſſam: ad hoc autẽ, vt ordinarij munere in eo caſu fungeretur, neceſſaria erat iuriſdictio Eccleſiaſtica. De eo autem, quod pro fundamento aſſumo, latè diſputo in peculiari commentario de hoc argumento ad textum in *cap. aliud eſt. 11. q. 1.* quem cum alijs opuſculis citò in lucem emittemus. Præcipua tamen eius commentarij capita in compendium redigam §. ſequenti.

§. VNICVS.

De iuriſdictione Scholaſtici Salmantini breuis, & oportuna digreſsio.

SVMMARIVM.

Proponitur queſtio. num. 9.
Quando poſsit Pontifex laicos eximere à iuriſdictione ſæcularium. num. 10.
Probatur. num. 11.
Extra eum caſum non poſſe eximere laicum à Principis ſæcularis poteſtate. num. 12.
Iuriſdictionem datam à Principe ſæculari iudici Eccleſiaſtico in laicos ſæcularem eſſe, et perſeuerare ſæcularem. num. 13.
Ex his colligitur qualis ſit iuriſdictio Scholaſtici Salmantini in Scholaſticos laicos. numero. 14.
Quid de iuriſdictione Inquiſitorum in Familiares extra cauſas fidei. num. 15.
Quid de iuriſdictione Commiſſarij Cruciatæ, atque ſubſidij. num. 16.
Obijcitur primò ex iudice ad quem appellationis Scholaſticorum. num. 17.
Secundò obijcitur ex eo, quod cenſuris agant in ſubditos. num. 18.
Tertia, & quarta obiectio Parami. num. 19.
Vltima obiectio aliorum num. 20.
An ea iuriſdictio ſemel conceſſa à Rege reuocari poſsit. num. 21. Verius poſſe, etiamſi non dederit ſub conditione ibidem.

9 VT explicatum maneat fundamẽtum, quo in præcedentibus oſtendimus non poſſe Scholaſticum Salmantinum intereſſe matrimonijs, neque licentiam aſſiſtendi concedere, ſtatuamus oportet, qualis ſit ea iuriſdictio, quæ conuenit Scholaſtico in Scholaſticos laicos: nam eam quæ conuenit in Scholaſticos clericos, non dubitamus eſſe Eccleſiaſticam, cùm ſolùm à Pontifice illa deriuari potuerit. Et antequam ad huius explicationem deueniam, tres enuntiationes præmittam, quibus & huic noſtræ quæſtioni, & multis alijs lucem inferam, quæ quidem erunt, vt credo non iniucunda.

10 Prima enuntiatio ſit. *Quoties ſalus ſpiritualis verſatur, vel periculum animarum, poteſt Eccleſia pro conceſſa ſibi à Deo poteſtate laicos etiam inuitis Principibus ſubijcere iudicibus Eccleſiaſticis.* Communis hæc eſt Doctorum ſententia, cùm docent Pontificem in ordine ad ſpiritualia habere poteſtatem indirectam in temporalia, & in perſonas, & iuriſdictionem Regum, vel Imperatorum. Pro qua ſententia ſtant Catholici Doctores omnes. Theologiæ Princeps D. Thomas 2.2. quæſt. 10. art. 10 Cõſenſum autem Doctorum ex toto Chriſtiano orbe Conciliorum, atque Pontificum videat Lector apud Bellarminum lib. de poteſta. Papæ contra Barclaiũ in prologo. Adeat etiam Frãciſcum Suarez lib. 3. contra Regem Angliæ cap. 21. & 22. ſed præcipuè cap. 23. vbi ſatis oſtendit Pontificem in ordine ad ſpiritualem ſalutem procedere poſſe vſque ad Regni depoſitionem. Adeat iuris interpretes in cap. *Nouit de iudicijs*, qui textus propria ſedes eſt huius argumenti. Nec enim ego hoc loco iſta late diſputare, ſed delibare volo. Et quidem ita poſtulabat ipſa iuriſdictionis ſpiritualis ratio, quæ ſine coactiua infirma eſſet, & imbecilla.

11 Sed huius enuntiationis veritatem illud maximè demonſtrat, quod primis Eccleſiæ temporibus quibuſuis fidelibus prohibitum fuit experiri coram ſæculari iudice, vt late oſtendo in prædicto commentario. Iuxta quem ſenſum accipio textũ in cap. *Omnis oppreſſus 2. quæſt. 6.* maximè ſi legatur iuxta correctionẽ cenſorum decreti Gregoriani, de quo etiam videndus Ferdinandus Mendoça de confeſſ. Concil. Illiberitan. lib. 3. ad can. 56. pag. 226. Hinc etiam prohibitum olim Chriſtianis Magiſtratum gerere inter infideles, vel ab illis accipere, ad euitandũ ſcilicet periculum ſubuerſionis, de quo latè agimus in comment de Canonibus Apoſtolicis. Hinc etiam prohibitum olim Chriſtianis ſub infidelibus Principibus militare, vt ibidem oſtendo. Hinc etiam ortũ eſt, quod de baptizandis filijs infidelium, & ſeparandis docet D. Thom. 2.2. q. 10. art. 10. & latè & eleganter examinat Gabriel Vazq. tom. 2. in 3. p. diſp. 155. cap. 3. corol. 2. vel notabili 2. Hinc etiam ortum habuit, quod de ſeparandis

Digitized by Google

ſeparandis ſeruis à Iudæorũ poteſtate habetur in cap. *Præſenti*, *& cap. Iudæis 2. de Iudæis*, vbi ſtatuitur, quod illi pretio redimantur propter periculum fidei, quod quidem iure optimo Eccleſia in fauorem noſtræ fidei potuit decernere. & *l. Deo nobis*, *§. his et ſi C. de Epiſcopis*, *& Clericis*, ſtatuitur, vt nullus Chriſtianus ſit ſeruus Iudæorum, Hæreticorum, aut Paganorum, & ſi quis ſub horum ſeruitute inueniatur, liber ſit, quod etiam multis Conciliorum canonibus conſtitutum eſt, quos refero in comment. de can. Apoſtol. Quod ſi quis exiſtimet hoc ideò præcipi, quia Iudæi ſerui ſunt eorum Regum, in quorum regnis habitant, vadè fallitur, non enim ſunt verè ſerui, vt rectè docet Gabriel Vazquez diſp. cit. cap. 5. Hinc denique ortum eſt, vt & Pontifex Reges Regno priuare poſſit, & ſubditos iuramento fidelitatis abſoluere, vt eleganter probat Franciſcus Suar. d. lib. 3. cap. 23. à num. 14.

12 Secunda enuntiatio eſt. *Extra eum caſum ſolus Princeps ſæcularis poteſt ſubijcere laicos iudicibus Eccleſiaſticis.* In qua enuntiatione cõueniant omnes neceſſe eſt, qui ſentiunt Pontificem non habere temporalem aliquam iuriſdictionem directam in laicos ſubiectos Principibus ſæcularibus, quod fatetur Pontifex in cap. *per venerabilem*, *qui filij ſint legitimi.* Idemque & teſtimonijs, & rationibus latè probat Suarez dict. lib. 3. cap. 5. num. 8. & ſequentib. Hinc olim conceſſum fuit per ſæculares Principes, vt Epiſcopi cognoſcerent etiam de ſæcularium cauſis: vt vel hac ratione Principes ſæculares magnam erga auctoritatem Epiſcopalem obſeruantiam oſtenderent. Fuit ergo in poteſtate rei vel accuſatoris ad Eccleſiaſticum iudicem cauſam perducere, vt apertè conſtitutum eſt à Theodoſio *l. 1. de Epiſcopis, & Clericis lib. 16. C. Theodoſ.* & eſt apud Gratianum *cap. Quicunque 11.* q. 1. Quem textum latè inducimus in comment. de hoc eodem argumento. Atque hinc petenda lux eſt ad textum in cap. *Iudices alij eſſe non debent. 11.* quæſt. 1. Hinc etiam inquiſitionis ſanctæ Miniſtri, quos Familiares vocãt, ſubiecti ſunt Inquiſitoribus, & in ciuilibus, & in criminalibus fidei cauſas non concernentibus ex Regia conceſsione tantùm. Hinc etiam effectum eſt, vt qui vulnerant miniſtros ſancti Officij, dummodo non ſit ex odio ſancti Officij, poſſint ab ipſis Inquiſitoribus puniri ex Regum, & Principum ſæcularium conceſsione, quæ omnia latè in prædicto commentario examinamus, & explicamus: atque ex his duabus enuntiationibus inferimus lucem textui alias difficili, & in cuius explicatione multùm ſe torquet Couarru. & alij in cap. *aliud eſt*, 11. quæſt. 1.

13 Tertia enuntiatio ſit. *Ea iuriſdictio data Eccleſiaſticis in laicos à Principe ſæculari, ſæcularis manet, nec fit Eccleſiaſtica.* Quam ſententiam docet Petrus Gregorius in Syntag. iuris lib. 15. capit. 12. num. 36. Couarruuias pract. cap. 4. num. 2. Bouadilla citat. alijs lib. 2. politic. cap. 17. num. 14. & 195. Gloſſa in cap. *Reprehenſibile*, 23. quæſt. 8. Iuris interpretes in cap. *Solitæ*, *de maiore. & obed.* Vnde non ſecus atque alios ſæculares iudices exercere debere docet Segura in director. iud. Eccleſ. cap. 11 num. 3. Bouadilla lib. 5. polit. num. 195. & 203. Atque de hoc iuxta Hiſpanorum iura dubitari non poteſt, vt probat textus in *l. 52. titulo 6. part. 1. & l. 8. titulo 3. lib. 1. compilat. & l. 5. titul. 1. lib. 2. & l. 28. tit. 18. lib. 6.* Cuius ſententiæ probationes latè proponimus comment. citat. nunc breuiter indicabo. Quia in primis non repugnat iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſæcularem manentem ſæcularem, in eandem perſonam conuenire. Remanere autem ſæcularem conuincitur ex duobus. Primum eſt, Quia vel ea poteſtas ſit Eccleſiaſtica ratione cauſæ deriuantis, vel ratione ſubiecti recipientis. Non primum, quia ea manat â ſæculari Principe, non â Pontifice, vt conſtat ex dictis concluſ. 1. & 2. à Principe autem ſeculari non poteſt deriuari, niſi iuriſdictio ſæcularis tantùm. Non ſecundum, quia vt dictum eſt, ſæpe coniungitur ſæcularis poteſtas cum Eccleſiaſtica in eadem perſona. Alterum eſt. Quia iudex Eccleſiaſticus ex vi iuriſdictionis Eccleſiaſticæ non poteſt laicum capere, neque incarcerare, exceptis ijs criminibus, quæ ad fidem pertinent, ſed id præſtandum eſt cum inuocatione brachij ſæcularis. Quæ communis eſt Doctorum ſententia, eamque multis probat Bouadilla lib. 1. cap. 17. num. 167. *ex cap. 1. de officio ordinarij*, *et cap. cum Epiſcopus eodem in ſexto*, *& cap. poſtulaſti de iudicijs*, *& cap. poſtulaſti de homicidio, et l. 59. in fine, tit. 6. parti 1. & l. 14. et 15. tit. 1. lib. 4. compilationis, & l. 6. tit. 4. lib. 1.* Videndus eſt Azeuedo in dicta. l. 14. At huiuſmodi iudices Eccleſiaſtici apprehendunt laicos ſine inuocatione brachij ſæcularis: remanet ergo iuriſdictio ſæcularis, & non fit Eccleſiaſtica.

14 Ex his iam facile eſt colligere. Quid dicendum ſit de iuriſdictione Scholaſtici Salmantini in Scholaſticos laicos? Cenſendum quidem illam non eſſe Eccleſiaſticam, ſed ſæcularem. Cuius probatio facilè deducitur ex dictis. Quia laicos ſubijcere illi potuit ſolus ſæcularis Princeps. At etiam poſtea perſeuerat ſæcularis. Cuius argumentum eſt, quia procedit à Principe ſæculari, à quo deriuari ſolùm poteſt ſæcularis iuriſdictio, & quia apprehendit ſine inuocatione brachij ſæcularis: & denique quia à regibus varijs modis limitatur prout occaſiones exigunt. Vnde ſuperioribus annis exceptum eſt à iuriſdictione Scholaſtici crimen, quod committitur, dum Regijs iudicibus reſiſtitur, ſiue die, ſiue nocte. Et ex eodem principio manat, quod ſæpe Reges deſtinant ſæculares iudices, qui de grauioribus criminibus Scholaſticorum cognoſcant, vt de homicidijs qualificatis, vel effractione carcerum. Idem etiam manifeſtiſsimè

conſtat

conſtat ex legibus Tit. 7. lib. 1. Cõpilat. Item quod annis ſuperioribus reaſſumpſit eandem iurisdictionem, & Gubernatori Regio Ciuitatis Salmantinæ ad tempus conceſſit. Quod ſummo iure & æquitate factum eſt ; & iuſtiſſimè facere poſſet, quoties Academiarum paci, & tranquilitati expedire iudicaret. Quibus conſonant ea quę habentur in.l.18.cap.1.tit.1.lib.1. Compilat. Vnde conſtat iuriſdictionem hanc ita à Regibus conceſſam Scholaſticis , vt non omninò à ſe abalienauerint, ſed conditionaliter, ita vt moderari, limitare , & ſuſpendere , & reaſſumere poſsint,quoties æquum ipſis videbitur, vt ex facto ipſo compertum eſt. Quare, quamuis ſit Panormitani doctrina, quando iuriſdictio transfertur donatione in Eccleſiã , fieri Eccleſiaſticam; attamen in hoc caſu & noſtro Regno non habet locum, vt optimè docet Couarruuias pract. cap. 4. num. 2. Atque hæc non leuiter confirmat conſtitutio Federici Imperatoris in Authent, (.*ne filius pro patre*, cuius verba placuit ſubijcere, vt inde conſtet , vnde hæcScholaſticorum iuriſdictio in Scholaſticos Laicos deriuata ſit, & quomodo illis cõceſſa. In qua inter alia hæc habentur. *Dignum namque exiſtimamus, vt cùm omnes bona facientes noſtrã laudem & protectionẽ omnimodo mereantur , quorum ſcientia totus illuminatur mundus, et ad obedientiam Deo & nobis eius miniſtris vita ſubiectorum informatur:quadam ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur,qui amore ſcientia exules facti de diuitibus pauperes , ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt,& à viliſsimis ſæpe hominibus, quod grauiter ferendum ẽſt, corporales iniurias ſine cauſa perferunt. Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernimus,vt nullus de cætero tam audax inueniatur, qui aliquam Scholaribus iniuriã inferre præſumat, nec ob alterius cuiuſcumque Prouinciæ delictum ſiue debitum, (quod aliquando ex peruerſa conſuetudine factum audiuimus) aliquod damnum eis inferat:ſcituris huiuſmodi ſacra conſtitutionis temeratoribus, & etiam ipſis locorum rectoribus , qui hoc vindicare neglexerint , reſtitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum , notaq; infamia eis ipſo iure irrogand̃a, dignitate ſua ſe carituros in perpetuum. Verũ tamen ſi litem eis quiſpiam ſuper aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data Scholaribus eos coram Domino, vel Magiſtro ſuo, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo , quibus hanc iuriſdictionem dedimus , conueniat : qui verò ad alium iudicem eos trahere tentauerit,etiamſi cauſa iuſtiſsima fuerit, à tali conamine cadat. Hanc autem legem inter Imperiales Conſtitutiones , ſcilicet ſub titulo. Ne filius pro patre, etc. inſeri iuſsimus. Datum apud Roncalias Anno D. M. C. LVIII. Menſe Nouembri*. Hæc ibi.

15 Hinc etiam colliges iuxta hæc philoſophandum eſſe de iuriſdictione Inquiſitorum in familiares ſuos in criminibus alijs diuerſis ab hæreſi,aut quæ hæreſim non concernunt,ea enim ſæcularis ſine dubio eſt. Quod demonſtrant ſuperiora omnia,& conſtat etiam ex varijs concordijs editis tàm pro Regnis Siciliæ , quam Aragonum, Valentiæ & Caſtellæ, quarũ nonnullas refert Simancas tit. 41. num. 16. in editione Complutenſi Anno 1569.& Paramus tàm lib.3.de Orig. Inquiſit. quam in reſponſione ad allegationes Ioſephi Mur. & Heuia Bolaño in Curia Philip. III. p. 5. 1. num. 19. Conſtat etiam, quia varij etiam caſus varijs etiam temporibus excepti ſunt Regijs conſtitutionibus, de quibus non poſſunt Inquiſitores cognoſcere, quale eſt crimen familiarium Læſæ Maieſtatis, & nefandum. Idem etiam apertiſsimè conſtat, quia iuriſdictio iudicis , qui de bonis fiſco addictis cognoſcit ; quę eſt etiã pars quędam Tribunalis Inquiſitionis, Regia abſque dubio & ſęcularis eſt , ſolumque inter Laicos exercetur, ſine admixtione tamen ſpiritualis iuriſdictionis. Vnde quando circa confiſcata bona lis interuenit cum clericis,iudex in bonis confiſcatis nõ exercet iuriſdictionem in illos , ſed ipſi Inquiſitores , vt aduertit Simancas tit. 41. num.4.Idem etiam conſtat,quia Rex,prout ſibi ęquum videtur, eiuſmodi Inquiſitorum iuriſdictionem variè limitat, & ſuſpendit. Sic enim in Sicilia ſuſpendiſſe ab Anno 1539. vſque ad Annum 1545. fatetur Paramus lib.2. de origine Inquiſit. t.2.n. 16. & 18. & varias alias limitationes, prout caſus expoſcebant, refert Simancas tit.41.nu.16. Quod quidem fieri â Rege nõ poſſet, niſi illa iuriſdictio & ſęcularis eſſet in ſua origine,& ſęcularis etiam conſeruaretur. Si enim Eccleſiaſtica fieret , iam amplius non eſſet illius dominus, vt eam limitare aut ſuſpẽdere poſſet. Idem etiam apertiſsimè conſtat ex eo, quod ſæpiſsime contingit in Caſtellæ , Aragonum & Siciliæ Regnis. Quoties enim inter Regis Senatum & Inquiſitores controuerſia oritur de iuriſdictione; Rex ipſe conſulit , & ſi qui ex Regio Senatu & inquiſitionis ſupremæ coniunguntur ad ea de controuerſia cognoſcẽdum ; non conueniunt , Regis iudicium expectatur, & quod illi placet , executioni mandatur. Quod quidem non aliunde prouenit, niſi quia Rex Dominus eſt, & iuriſdictionis eius, quæ in Regijs Senatoribus , & Inquiſitoribus reſidet, quoad prædictos caſus. Hunc autẽ ſtylum obſeruari teſtatur Simancas tit.41.cit.n.21. & Paramus dum varias refert concordias lib.2. c.11.n.17. Quæ omnia euidenter demonſtrant hanc iuriſdictionem eſſe ſæcularem & in principio, & ſæcularem permanere , ita vt eam extendere, limitare, & ſuſpendere poſſit Rex,qui eam à principio conceſſit. Vnde etiam ortum habet, quod Rex in huiuſmodi conceſſionibus addat eam clauſulam , *vt ad ipſius beneplacitum conceſſa intelligatur*, vt fatetur etiam Paramus in 1. reſp. ad Mur.cap.1.n.80. Illud etiã rem iſtam manifeſtiſsimè demonſtrat , quod adhuc poſt eius iuriſdictionis conceſsionem , excepit

Rex

Rex quinque caſus in Sicilia, vt conſtat ex his quæ idem Paramus refert d. reſp. 1. cap. 1. num. 52. & poſt concordiam editam Anno 1580. in alia quæ facta eſt Anno 1591. explicatus à Rege fuit quidam alius articulus, vt idem refert d. reſp. 1. cap. 1. numero 45. Quod quidem nullatenus à Rege fieri poſſet, niſi & ea iuriſdictio ſua eſſet, & ſæcularis perſeueraret, euidens ſiquidem eſt, iuriſdictioni, quæ Eccleſiaſtica ſit, nullam à Rege adhiberi limitationem poſſe. Quare turpiſſimè labitur Paramus, dum in 2. reſp pro eadem iuriſdictione a numero 136. affirmat Inquiſitores nunquam hanc iuriſdictionem prædictam a Regibus accepiſſe, contra omnes Doctores, quos ſupra retulimus, & contra id, quod etiam ipſe fatetur multis in locis citatis, & præterea lib. 3. de orig. Inquiſit. p. 2. num. 144. & 121. & in 2. reſpon. in præfatione num. 22. & 52. & 67. Quæ dum aſſerit, grauem infert iniuriam Regibus Catholicis, qui iniuſtè & iniquè feciſſent contra ius faſque, quoties eam iuriſdictionem limitarunt, modificati ſunt aut ſuſpenderunt, aut ad ſuum beneplacitum conceſſerunt, quæ ignorantia craſſiſſima eſt, ne quid grauiùs dicam.

16. Hinc rurſus colliges eodem modo philoſophandum eſſe de iuriſdictione Commiſſarij Cruciatæ, atque ſubſidij. Nam in illo coniunguntur etiam iuriſdictio Eccleſiaſtica, & ſæcularis, & in virtute huius procedunt cõtra Laicos, & illos ſine inuocatione brachij ſæcularis comprehendunt, vt conſtat ex his, quæ latè ſcribit Perez de Lara lib. *de las tres gracias*, maxime Pagina 16. & 63. Vnde fit, vt ea iuriſdictio, virtute cuius procedunt contra Laicos, tanquam quæ à Regibus originem ducit, modificetur, & limitetur, prout ipſis expedire videtur, & probatur *ex l. 10. cap. 5. tit. 10. lib. 1. Compilat.* & docet Lara d. pag. 63. Idque ipſum indicat Emblema, quod Lara poſuit initio libri, vbi inter alia ſunt inſignia Pontificia & Regia cum inſcriptione, *ab vtroque accipit.* Quare eam iuriſdictionem, quam Cruciatæ Commiſſarius exercet in Laicos, ſæcularem eſſe dubitari non poteſt.

17. Verùm diluamus, quæ contra doctrinam hanc, vt mihi videtur, certam opponunt nonnulli. Obijciunt primò. Quia ex appellatione, hoc eſt ex iudice ad quem appellationis, cognoſcimus, qualis ſit iuriſdictio iudicis à quo. Sed iudex ad quem appellationis eſt Eccleſiaſticus, appellatur enim Nuntius Apoſtolicus ab Scholaſticis. Ergo ea iuriſdictio Scholaſtici Salmantini Eccleſiaſtica eſt. Idem etiam argumentum probabit iuriſdictionem iudicis bonorum confiſcatorum inter Inquiſitionis tribunal eſſe Eccleſiaſticam, quia ab eo appellatur Supremæ Inquiſitionis Senatus. Atque his fauet deciſio Pontificis in *cap. Romana §. debet de Appellat. in 6.* vbi Summus Pontifex de Archiepiſcopis reſpondens ita inquit. *Debet autem ad eos ſcilicet Archiepiſcopos ab Epiſcopis præfatæ Prouinciæ, ſuper cauſis, in quibus temporalem iuriſdictionem exercent, niſi fortè de conſuetudine, aut priuilegio, ſiue iure alio ſpeciali ſit appellandum, ad alium appellari* Hæc ibi. Hoc mihi opponebat quidam legum interpres Salmanticenſis eximiè doctus, & quia in eius ſolutione multa dico in prædicto commentario, ideo nunc breuiter dico ſicut conſenſu Regis ea iuriſdictio conceſſa eſt Scholaſtico Salmantino, ita etiam conſentiente eodem à Laicis tribunal Nuntij appellari, ſicut & de eius conſenſu appellatur Supremę Inquiſitionis Senatus à ſententia iudicis bonorum confiſcatorum. Quare minùs cautè Simancas, titulo 36. numero 2. & Zeuallos, quæſtione 897. numero 282. dixerunt ab eo iudice non deferri cauſas ad Regium Senatum, vt de vi illata cognoſcat. Si enim ea iuriſdictio iudicis illius Regia eſt, & à Rege deriuatur, quid mirum: ſi non ea ratione deferantur ad Senatum Regium, cùm potiùs per viam appellationis deferri deberent, niſi ad ſupremæ Inquiſitionis Senatus deferri per appellationem Regia Maieſtas ſtatuiſſet. Cùm enim ea iuriſdictio regalis ſit, deſignauit iudices appellationis, quos voluit. Quare quod prudenter dixerunt Rodericus lib. 1. de annuis reddit. quæſt. 17. numero 75. & Salzedo cit. ab eodem Zeuallos, quod ab Inquiſitoribus non deferuntur cauſę ad Regium Senatum per modum querelæ & iniuriæ, aut vis illatæ, etiamſi ex iuriſdictione Eccleſiaſtica procedant, ille Zeuallos inconſideratè extendit ad iudicem bonorum confiſcatorum, cuius auctoritas & iuriſdictio planè Regia eſt. Adde etiam in multis caſibus ab Scholaſtico Salmantino ſupremum Regis Senatum appellari, non Nuntium Apoſtolicum, vt compertiſſimum eſt. Deciſionem autem Pontificis in d. *cap. Romana* in Hiſpania non habere locum docet Couarruuias pract. cap. 4. n. 2. prope finem, ſicut & in Gallia etiam non ſeruari docent alij, quos refert ibidem Couarruuias.

18. Secundò opponunt, quod & Scholaſticus Salmantinus, & etiam Inquiſitores cenſuris agant in eius etiam iuriſdictionis defenſionem, quod magnum argumentum eſt eſſe Eccleſiaſticam: alias non poſſent per cẽſuras procedere. Sed reſpondemus facilè rectè quidem, per cenſuras defendi & iuſtè. Primò quidem, quia a Rege expreſſè conceſſum Inquiſitoribus, vt cenſuris ſuam defendãt iuriſdictionem planè fatetur Param. reſp. 1. cap. 1. num. 52. & 63. Cùm autem dicimus Regis conceſſione eã iuriſdictionem defendi per cenſuras latas contra violantes, vel repugnantes, vel quomodolibet impedientes, non ita intelligendum eſt, quaſi Rex facultatem concedat ferendi in ea cauſa cenſuras. Id enim nulla ratione præſtare poſſet Princeps ſæcularis. Sed ſic explicamus. Inquiſitoribus per cenſuras licet defendere, quod ipſorum eſt, argumento textus in

Digitized by Google

cap. dilecto, de ſent. excommunicat. in 6. cuius verba, quia ad rem hanc explicandam, apertiſſima ſunt, libenter tranſcribo. *Dilecto filio Decano Aurelianenſi: & infra. Praterea cùm omnes leges omniaq́ iura vim vi repellere, cunctiſque ſeſe defenſare permittant, licuit vtique ipſi Diacono, (ſi prædictus balliuus cum bonis ſuis mundanis iniurioſe ſpoliare, vel ea violenter occupare præſumpſerit, vt ſuperiùs eſt expreſſum) contra illius violentiam iniuriamq́ ſe tueri. Et paulo infra. Præſertim cùm dictus balliuus poſt latas in eum ab eodem Decano ex aliis cauſis excommunicationis ſententias (ſicut idem Decanus aſſeruit) ipſum tanquam exinde prouocatus, ſententiis ipſis contentis bonis ſpoliaſſet eiſdem, & propter hoc poſtmodum ipſe Decanus ſententiam tulerit interdicti, tanquam ſpirituali ſe mucrone defendens contra illius iniuriam. & violentiam ſibi ab eodem occaſione prædictarum ſententiarum & in ipſarum contemptum illatam.* Hæc ibi. Quod præcipue locum habet in iuriſdictionis conceſſæ defenſione, vt docet Capicius deciſ. 124. numero 11. latè Martha de iuriſdict. cap. 1. in principio. Cui quidem defenſioni ſolum obſtare poterat, ſi Rex eo tempore, quo iuriſdictionem conceſſit, explicaret, ſe non ad eum effectum concedere, neque vt ſuam eam iuriſdictionem efficerent. Quare dum permittit, vt cenſuris eam iuriſdictionem defendant, non quidem ferendi cenſuras poteſtatem concedit, neque enim Princeps ſæcularis poſſet; ſed declarat ſe non impedire, neque reſtringere donationem iuriſdictionis, ita vt ſi cenſuris defendatur, ablatam eo ipſo velit, ſed potiùs vult eorum eſſe, quibus concedit ad beneplacitum voluntatis ſuæ, & vt eo tempore ſui beneplaciti, vt propriam defendant: Atque hunc effectum habet ea expreſſa conceſſio, quæ in Regno Siciliæ inquiſitoribus concedit, vt conceſſam ab ipſo iuriſdictionem Regiam cenſuris tueantur; non verò affectat facultatem imponendi cenſuras concedere, vt nonnulli praue interpretantur. Ex eo ergo quod per cenſuras defendant, tam Scholaſticus Salmantinus, quam Inquiſitores iuriſdictionem datam in laicos, non ſequitur eam eſſe Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſed adhuc perſeuerare ſæcularem.

19. Tertiò opponunt, idque magni ponderis Paramo viſum eſt. Quia ea cognitio cauſarum & iuriſdictio, quam Inquiſitores habent in familiares, neceſſaria eſt ad procedendum in rebus fidei, & eiuſmodi cauſas expediendas. Cui conſequens eſt, vt ab eo ea iuriſdictio in familiares data cenſeatur, à quo datur iuriſdictio in cauſis fidei. Cumque hæc Eccleſiaſtica ſit, illa etiam videtur Eccleſiaſtica. Qui enim dat formam, dat conſequentia ad formam: & qui dat iuriſdictionem, concedit ea, ſine quibus eius iuriſdictionis vſus eſſe nequit. Infirma tamen hæc obiectio eſt. Vt enim Inquiſitores pleniſſimam auctoritatem & iuriſdictionem habeant in cauſis fidei, neceſſaria non erat ea in familiares iuriſdictio, de qua loquimur, licet conueniens eſſet. Quæ maior conuenientia & congruentia præbuit conceſſioni, cauſam, ita tamen vt neceſſarium fuerit à Regibus illam concedi. Nec verò ex illis verbis, quibus à Chriſto, Petro, & ſucceſſoribus eius data eſt poteſtas Eccleſiaſtica, *Paſce oues meas*, vel *quæcumque ligaueris ſuper terram, &c.* Licet colligere habere eiuſmodi iuriſdictionem, aliàs etiam dicendum eſſet ex eius conceſſionis vi poſſe laicos apprehendere ſine inuocatione brachij ſæcularis, quod ab omnibus communi conſenſu reprobatur.

20. Quartò opponit Paramus d. lib. 3. quæſt. 2. numero 115. Quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis iuxta iuris regulam, & quando aliquid propter aliud apponitur, debet ab eodem eſſe vel non eſſe aſſumere, *l. qui res, §. ſi mihi D. de ſolut. & l. cùm ſeruus D. de condit. & demonſtrat.* & facit textus cum Gloſſa *Clement. 1. de hæret.* v. *intellectiua.* At ea iuriſdictio, licet à Rege conceſſa fuerit, attamen vt Eccleſiaſtica conſiderari debet, & acceſſoria vnita Eccleſiaſticæ, & eius naturam ſequi per textum & notata in *cap. quanto de iudiciis.* Verùm hoc argumento nihil efficitur, iam enim pridem à iuris interpretibus dictum eſt acceſſorium ſequi naturam principalis, quando acceſſorium ſine principali ſtare non poteſt: & quando eſt eadem ratio, ac diſpoſitio in vno & in alio: & etiam, quoad aliqua, non quoad omnia. Hic autem acceſſoria hæc iuriſdictio à Rege data ſtare poteſt ſine principali, diuerſam habet cauſam diuerſamque rationem, vt ex dictis conſtat. Adde iuriſdictionem hanc licet ſit minùs nobilis Eccleſiaſtica, non eſſe vere & in rigore acceſſoriam, ſed in laicos principalem, cùm à nullo alio concedatur, limitetur, modificetur, aut ſuſpendatur, quam à Rege, ex quibus conſtat, ea quę ex iure adducuntur, non eſſe ad rem, de qua agimus.

21. Denique mihi opponebat alius. Quia Pontifex poteſt aliquos etiam laicos eximere à iuriſdictione Principum ſæculari; vt conuinci poteſt ex vxoribus, quæ olim erant Presbyterorum, Diaconorum, & Epiſcoporum, quæ Epiſcopæ, Presbyteræ, Diaconiſſæ vocabantur. De quibus multa dicemus inferiùs lib. 7. Sed ex ignorantia procedit hæc obiectio. Erant illæ religioſæ, neque enim viri ad Sacros ordines aſſumebantur, niſi eſſet ab vxoribus promiſſa conuerſio, vt oſtendo loco citato. Ita non mirum, ſi exemptæ eſſent à Principum ſæcularium iuriſdictione. Aliud enim eſt aliquem laicum remanentem eximere; aliud, ſtatum aliquem Eccleſiaſticum inſtituere, quem qui aſſumat, exemp-

Digitized by Google

exemptus maneat. Nulli autem prohibetur aſſumere. Scholaſticorum autem, qui in Academijs commorantur, aut familiarium Sanctæ Inquiſitionis non eſt ſtatus Eccleſiaſticus, atque ideo, vt eximantur à Principis ſæcularis iuriſdictione, neceſſaria eſt eiuſdem voluntas, atque conceſſio.

22. Reſtat explicare. An ea poteſtas ſemel à Rege conceſſa, vel Scholaſtico Salmantino, vel etiam Inquiſitoribus in familiarium cauſis, poſſit à Rege reuocari? De qua quæſtione late agimus in prædicto commentario, nunc breuiter dicimus eam decidendam eſſe ex generalibus iuris principijs, in materia de priuilegiorum reuocatione. Diſputant de ea latè Felinus in *cap. nouit, de iudicijs.* Decius & alij ibidem. Anton. Gabriel lib. 3. commun. *titulo de iure quæſito*, concluſ. 6. numero 20. Matienço in l. *6. titulo 10. lib. 5. compil. Gloſſa 1. & l. 11. tit. 7. eodem lib. Gloſſa 1. & 9.* & multis citatis Suarez de legibus lib. 8. cap. 37. Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſputat. 33. numero 2. Ex quibus diſces, quàm facilis ſit reuocatio priuilegij omnino gratioſi, & præſertim in materia iuriſdictionis, etiamſi abſolutè conceſſum ſit: quod multò magis & abſque dubio verum habet, quando ea iuriſdictionis conceſſio conditionalis fuit, vt in prædictis caſibus fuiſſe oſtenſum eſt ex factis ipſis. Quod ſi de hac certiſſima veritate dubitauit Paramus in d. reſp. 2 à numero 149. in primis errauit in iure. Deinde contendit ille diuerſam eſſe rationem in Inquiſitoribus Regni Siciliæ, quos ille vult longi temporis conſuetudine legitimè præſcripta iam adquiſijſſe ius cognoſcendi priuatiuè de cauſis familiarium. Ex quo, licet in facto verum eſſet, (quod ſecus exiſtimo) non poſſet deduci idem in alijs Prouinciis, & noſtro caſu dicendum eſſe. Imo addiderim, quod quamuis in prædictis conceſſionibus Reges expreſſe non reſeruaſſent ſibi poteſtatem limitandi, modificandi, ſuſpendendi; vt reſeruaſſe facta ipſa conuincunt, ſed abſolutè poteſtas ea ſecularis conceſſa eſſet Scholaſtico, aut Inquiſitoribus, ex natura ipſius delegatæ iuriſdictionis oriebatur, vt indelegante poteſtas remaneret reuocandi, ſuſpendendi & limitandique eam donationem, prout ipſis Regibus expedire videretur, etiamſi in priuilegij forma conceſſa eſſet, vt poſt Felinum & alios in d. *cap. nouit de iudic.* affirmant Suarez d. cap. 37. numero 10. & Thomas Sanchez vbi ſupra numero 6. atque de his ſatis: de quibus latè agimus in cit. commentario, vbi & nouis quorumdam argumentatiunculis ſatisfacimus: iam ad inſtitutum noſtrum.

CAPVT XIII.

Quis dici debeat proprius Parochus.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Quædam certa proponuntur, n. 2.
Quorundam ſententia, n. 3.
Verior ſententia, n. 4.
Cardinalium congregationis declarationes, numero 5.
Explicatio deciſionum Rotæ, quæ obſtare videntur, num. 7.
Coram Parocho habitationis domicilij poſſe contrahi, etiamſi paruo tempore alicubi commoretur, n. 8.
Quid dicendum de concubina, quæ eſt in domo concubini, n. 9.

1. EXPLICVIMVS hactenus, qui cenſeantur nomine Ordinarij, vt & aſsiſtere poſsint matrimonio, & licentiam concedere vt alij aſsiſtant. Oportet videamus, quis etiam proprius parochus cenſeri debeat, dum & is aſsiſtere matrimonio, & licentiam aſsiſtendi concedere poſsit. Cùm autem diuerſa ſint in Eccleſia Dei ſacramenta, non eodem modo de proprio Sacerdote & parocho in omnibus illis iudicandum eſt. Verùm de proprio Sacerdote in ordine ad alia ſacramenta ſuis locis ſatis dictum eſt, nunc tantùm agemus de proprio parocho in ordine ad ſacramentum matrimonij, & in ordine ad funeralia, decimas, & primitias.

De proprio Parocho in ordine ad matrimonium, §. I.

2. Nonnulla præmittenda, quæ certa ſunt. Primum eſt parochum ſolius originis, & ex conſequenti neque Epiſcopum illius cenſeri proprium comparatione contrahentium. Nam cùm Concilium dicat contrahendum eſſe coram proprio parocho, proprius autem in dubio non intelligitur originis, ſed domicilij. Atque id ita ſenſiſſe Concilium colligi poteſt ex eo, quod de vagis ſtatuit, & infra dicemus; cùm tamen illi certum habeant parochum originis neque in hoc eſt multùm immorandum. Sic docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 3. de matrimon. diſputat. 23. numero 7. Deinde certum eſt, eum qui fixum domicilium habet ſiue a paruo tempore, ſiue multo, ibi contrahere debere coram parocho eius domicilij, neque in hoc eſt aliqua difficultas. Vnde, ſi modo mulier contrahat cum viro in ſua parochia, & ſtatim ſe transferat ad parochiam viri mutato domicilio, ſi matrimonium fuerit

Digitized by Google

nullum,& eadem die iterandum, iam non poterit coram priori parocho contrahi, fixit enim alibi domicilium relicto primo. Ex quo conſequenter infertur, eum qui eodem tempore habuerit duo domicilia,coram alterutro poſſe contrahere, nam vtriuſque æquè parochianus eſt.Id quod non tantùm verum eſt,cũ in vnius cuiuſque parochia habitat, pro tempore quo habitat reſpectiuè,ſed etiam indifferenter quouis tempore coram eorum quolibet poterit contrahere.Quid ni?Quandoquidē eodem tempore verificatur vtrumque eſſe parochum illius iuxta textum in *cap. 2. de ſepult. in 6* & latè docet Thomas Sãchez lib.cit. diſp. 24.Neque in hoc etiam video eſſe difficultatē aliquam. De vagabundis dicam poſtea.

3. Sed cùm in his conueniat Thomas Sanchez, aſſerit duos alios caſus diſtinguendos eſſe. Primus eſt, ſi quis habet alicubi domiciliũ & migrat aliò breui rediturus,ſcilicet, vel recreationis gratia,vel vt ruralia opera exerceat.Et in hoc caſu cenſet non ſufficere parochum habitationis.Sic enim multos cõſuluiſſe teſtatur Menochius cõſilio 378.volum.4.& de eo extitiſſe quatuor deciſiones Rotæ,quas ibidem adducit.Secundus caſus eſt,cùm quis domicilium habens in aliquo loco tranſijt in alium ibi habitaturus ad certum tempus cauſa alicuius negotij expediendi,vt eo expedito ad proprium domicilium redeat,ſicut ſunt Scholaſtici in Academia, & mercenarij ſollicitatores in curia,& qui cauſa peſtis aliò cõfugiunt. Et in hoc caſu dicit eſſe controuerſiã. Sanctiũ ſequitur Zenedo q.30.a.n.59.Ceterùm ego hos duos caſus ægrè diſtinguo,niſi tantùm diſtinguãtur ratione tẽporis habitationis.Quare parum intererit; an negotij cauſa vel peſtis, vel mercis,vel ſtudij,vel ruralis operis,aut recreationis aliquis ſecedat,ſed ſolùm conſiderandũ erit, an maiori anni parte habitet in eo loco in quem ſecedit,an minori. Si enim per minorem anni partem habitent, certum putat Thomas Sanchez cũ Menochio non poſſe cõiungi matrimonio præſente Parocho habitationis. Si tamen per maiorem anni partem commorentur,rem eſſe dubiam exiſtimat, & duas eſſe opiniones:vnam,quæ affirmat adeſſe debere parochum domicilij,& non habitationis;aliam,quæ affirmat adeſſe debere parochũ habitationis, non tamen breuis, quas ſententias ſigillatim infra referemus.

4. Nihilominùs ego exiſtimo vtriuſque caſus eandem deciſionem eſſe, quod attinet ad Sacramentum matrimonij, & in vtroque caſu parochum idoneũ ad coniungendos matrimonio contrahentes eſſe parochum etiam illius breuis habitationis.In qua ſententia neceſſarium eſt conueniant Doctores, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez n.12.Saltem quando habitatio diuturna eſt,& maioris partis anni,& quoad vtramque partem eam expreſſe docet Emanuel Sà,verbo,*parochus*, n.7. vbi hæc habet.*De parochia eſſicitur,quis ratione domicilij,quantùm ad pœnitentiam autem,et Euchariſtiam ſufficit habitatio per ſex menſes ſecundùm quoſdam.At meliùs alij ſufficere ad ſacramēta illic habitare,et non poſſe commodè ad proprium ire.Ad matrimonium verò ſufficit vel modica habitatio.*Expēdo autem ſic etiam haberi in Aphoriſmis expurgatis per Magiſtrum Sacri Palatij:cumque ex eo libro expuncta fuerint per dictum Magiſtrum, non tantùm quæ minùs ſanam doctrinam illi videbantur continere,ſed etiam ea,quæ contra praxim,& ſtylũ Curiæ aſſerebantur, vt in multis locis paſſim videre licet,ſi parochus breuis habitationis in matrimonio non ſufficeret, non eſt credibile relinquendum, vel prætermiſſum ab expurgatore,cùm ex eo valor matrimonij ſæpè ſæpius pendere poſſet.Nec verò id ſemel ſcriptũ reliquit Emanuel Sà,ſed etiam iterum verbo *matrimonium*, n.2. vbi ſic ait. *Qui alicubi habitant non animo permanendi,quibuſdam non videtur poſſe ſub illo parocho contrahere,at mihi videtur congregatio Concilij aliud ſentire, ſufficere illic habitare,dum contrahunt,etc.* De vagabundis autem aliter ſtatim ſenſit.

5. Sed proferamus Cardinalium declarationes.Illæ extant apud Farinacium in nouiſſimis ad ſeſ.24.Concilij Trident.ca.1.nu.2. vbi ſic, *Proprius parochus eſt in cuius parochia contrahentes habitant tempore,quo matrimonium cõtrahitur*,& n.4.*quando matrimonium cõtrahitur inter duos alienigenas,& a paruo tempore in aliquo loco habitantes,qui tamen ſint cogniti, et non ſint comprehenſi inter vagabundos proprius eorum parochus eſſe intelligitur,in cuius parochia habitant eo tempore,quo matrimonium contrahunt.* Et eadem ſeſſione cap.7.num.2. eadem declaratio habetur.

6. Deinde etiam noſtra ſententia probari poteſt primo argumento Thomæ Sanchez,quo etiam pugnaueris cõtra ipſum ex parte.Quia idem eſſe cenſetur parochus ad coniungēdos matrimonio,atque ad confeſſiones excipiendas iuxta textum in *cap.omnis vtriuſque de pœnitentiis et remiſſionibus.* Sed ille proprius Sacerdos habetur ad ſacramentum confeſſionis, in quo quis habitat etiam ad modicum tempus,vt probaui in tractatu de Pœnitentia. Ergo etiam ad matrimonium. Nec verò hæc ratio conſtans,atque perpetua eſt:neque enim licet argumentũ ſumere ab vno ſacramento ad aliud;plura enim potuerũt à iure exigi,vt quis in aliquo ſacramento cenſeretur proprius Sacerdos,quam in alio. Cuius ſignum eſt, quia nõ ſtatim conceſſa facultate ad percipiēda ſacramēta de manu alicuius ſine licētia parochi intelliguntur conceſſa omnia,nec enim comprehenduntur ordo & cõfirmatio.Cùm enim ea ſacramenta ad Epiſcopum pertineant, alia ſemper intelligitur conceſſa ſaluo Pontificialium iure.Neque intelligitur conceſſa facultas ad matrimonium,quia cùm ſacramentum matrimonij non miniſtretur à parocho, ſed à contrahētibus,vt probatum eſt lib.1.& parochus

chus

Digitized by Google

chus ſolùm requiratur, vt approbatus teſtis, non valet argumentum ab vno ad aliud, non enim quemuis cenſetur Eccleſia eligere in teſtem. Neque etiam valent argumenta deſumpta ex eo quod ad alia, ſcilicet, funeralia, vel decimas requiratur maioris temporis habitatio. Aliter enim iudicandum eſt de proprio parocho in ordine ad ea vtilia parochorum, vt dicam ſtatim. Atque hoc vno verbo corruunt argumenta Sanctij pro ſua ſententia; quibus contendit, non quamcunque, ſed per maiorem anni partem habitationem requiri ad cõtrahendum coram parocho habitationis. Ceſſant etiam argumenta eorum, qui ſentiunt domicilij parochum requiri, quæ referam §. ſequenti, illa enim vera ſunt in ordine ad vtilitatem parochi, in funeralibus & decimis. Quare vnicum tantum huius noſtræ ſentẽtiæ fundamentum ex eo petendum eſt, quod cùm præſentia proprij parochi ſolo iure nouo Tridentini introducta ſit, & congregatio Concilij, quę præeſt declarandis dubijs, quæ ex Concilio oriuntur, declarauit, ſatis eſſe parochum etiam modicæ habitationis, ſicut Eugenius IIII. declarauit pro Sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

7. Ex his colligitur primò non obſtare deciſiones Rotæ, quas pro ſua ſententia Menochius refert. His enim ego oppono Congregationis declarationes, quæ maius pondus authoritatis habent, vt diximus in tractatu de beneficijs Eccleſiaſticis.

8. Secundò colligitur, eum qui habet alicubi etiam parui temporis habitationem poſſe contrahere, & coram parocho habitationis, & coram ſui domicilij parocho, ſi velit, aut eò forté accederet parochus domicilij, neque enim modica illa aut longiori habitatione amittit domicilium, vt notum eſt. Quare nõ rectè, neque conſequenter Thomas Sanchez diſput. 23. citata, n. 19. aſſeruit eo tempore non eſſe parochianum parochiæ domicilij, ſed habitationis. Si enim ex adquiſito alibi ſimul domicilio non amittit habitationem, cur amittet ex habitatione per maiorem anni partem? Quare coram vtroque poteſt indifferenter contrahere, ſicut de eo qui duo domicilia habet eodem tempore diximus ſuperiùs.

9. Tertiò colligitur non idem dicendum eſſe de concubina, quæ ex eodem oppido non relicto ſuo domicilio habitat vel maiori anni parte cum concubino. Ea enim contrahere debet, ſi velit contrahere cum alio, non coram parocho concubini, ſed proprio. Nec enim ea declaratio Cardinalium eſt, niſi pro alienigenis peregrinis, & aliò commorantibus, exceptis vagabundis. At ſi à ſuo oppido, in quo concubina domicilium habet, retento eo domicilio in aliud oppidum recedat habitatura cum concubino, etiam minori anni parte, ſi velit contrahere cum alio, ſatis eſſe parochum concubini, in cuius domo habitat eo tempore. Neque obſtat, quod concubina non ſortiatur forum concubini, ſed legitima vxor. Nam certé, quoad ſacramenta pœnitentiæ, Eucharistiæ, Baptiſmi, & Extremæ Vnctionis, & matrimonij hoc iure vtimur ex ſpeciali declaratione Eugenij IIII. & Cardinalium. Sed cùm duo contrahunt, an ſufficiat parochus vnius ex contrahentibus & cuius, dicam infra cap. 16.

§. SECVNDVS.

Quis nam ſit proprius Parochus in ordine ad funeralia.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 10.
Prima ſententia, n. 11.
Prima pars veræ ſententiæ, n. 12.
Probatur ex iure, n. 13. 14.
Opponitur 1. ex cap. noſtra de ſepulturis, n. 15.
Et ex cap. fin. de Parochys, n. 16.
Et ex cap. quaſt. 16 q. 1. n. 17.
Et ex cap. cum nullus de temp. ord. n. 18.

10. MVLTA, quę ad huius dubij exactam reſolutionem pertinent ex conſuetudine recepta pendent iuxta quam definienda ſunt. Ego tantùm dicam, quid ius ſtatuat, cætera ex peculiaribus conſuetudinibus definientur.

11. Primá ergò ſententia aſſerit vniuerſé habitationem per maiorem anni partem ſufficere, vt quis parochiam nanciſcatur, etiam ſine animo ibi perpetuò manendi, & illi parocho deberi funeralia. Sic Emanuel Sà verbo *Parochus*, nu. 2. At quãtum ad decimas & vtilia ſacerdoti ſufficit animus habitadi fere per annum. Eandem ſententiam docuit Thom. Sanchez diſput. 23. cit. à n. 12. pro qua refert complures Doctores, qui tamen maiori ex parte loquuntur de ſacramentorum adminiſtratione, & votis commutandis, à quibus tamen ad id, de quo agimus, commodum argumentum ſumi non poſſe iam oſtendimus. Sequuntur tamẽ ex his, quos refert, non pauci, quorum fundamenta adducam poſtea atque diſſoluam.

12. Verùm vt rem iſtam explicem diſtinctiùs, quaſi per partes procedendum eſt. Dico itaque primò, quod attinet ad funeralia, ſi quis deceſſit non electo ſepulchro, ſepeliendum eſſe in Eccleſia parochiali domicilij non habitationis, ſi commode deportari poſſit. Similiter ſi deceſſit electo ſepulchro, Canonica portio debetur parochis domicilij, & non habitationis. Hanc ſententiam expreſſé docet Abbas in *cap. in noſtra de ſepulturis*, numero 10. & affert pro ſe Ioannem Andræam in Nouella, qui ſcribit eum, qui breui tempore à villa in vrbem ſe recipit animo rus repetendi bello confecto, ſi in vrbe decedat: ad villæ Eccleſiam

Digitized by Google

quartam funeris pertinere. Adiungit pro ea Antonium de Butrio in quadam quæſtione affirmantem ciues Florentinos ad vitandum peſtem, ſi ſe Bononiam conferant, eo conſilio, vt peſte finita ad proprios lares remeent, ſi diem ſuum obeant Bononiæ, quartam funeris Florẽtinæ Eccleſiæ deberi, nec ſecus Bononiæ iudicatum eſſe. Idem contendit authoritate Pauli *Clement. Dudum de ſepulturis*, docẽtis cùm quis in aliena parochia, in qua annum vixit, de vita exijt, quartam funeris partem inter Eccleſiam parochiæ, quæ eſt domicilij, & eam, quæ dicitur habitationis diuidi. Quibus accedit Paulus Comitolus lib. 1. reſponſorum moral.

13. Hanc ſententiam mihi videor ex iure colligere, ſi attente conſiderentur iura. Primò. Quia in *cap. 2. de ſepulturis in 6.* dicitur canonicam portionem deberi Eccleſiæ duntaxat, in qua conſueuit audire diuina, & Eccleſiaſtica ſacramenta percipere, quæ verba ſunt periphraſis domicilij, vt colligitur ex §. ſequenti, vbi dicitur, ſi quis duo domicilia habuerit pariter in vtroque ſe collocans & in tertio elegerit ſepulturam, Eccleſijs domiciliorum diuidendam eſſe canonicam portionem, quaſi pro eodem vſurpet Pontifex Eccleſiam domicilij, & vbi conſueuit audire diuina, & percipere ſacramẽta. Idque inſinuat etiam verbum illud *conſueuit*, quod non de habitationis parochia, ſed de domicilij veriùs & magis perſe affirmatur, cũ in alia ex accidenti audiat diuina, & percipiat ſacramenta. Deinde eandem ſententiam confirmo ex *cap. 3. is qui, de ſepulturis in 6. Is qui habet domicilium in ciuitate vel caſtro, quando transfert recreationis cauſa, vel vt ruralia exerceat opera in eodem, ſi non electa ſepultura decedat ibidem, non in Eccleſia dictæ villæ, ſed in ſua parochiali, vel in ea potiùs, in qua maiorũ ipſius ab antiquo ſepultura extitit, ſepeliri debebit, dummodo abſque periculo ad ipſam valeat deportari.* Hæc ibi. In quo textu expendo primùm, ſecedẽtem *vt ruralia opera exerceat*, in quibus quis non videt ſæpè maiorem anni partem inſumi; & tamẽ adhuc pertinere dici ad parochiam annexam domicilio. Quod ſi quis interpretetur textum de opere rurali, quod citò finitur, diuinat, textus enim vniuersè loquitur *vt ruralia opera exerceat*. Quid autem rogo, magis intereſt, vtrùm quis proficiſcatur ruris exercendi cauſa, vel negotij gerendi? poteſt enim in vtroque & modicum, & longum tempus inſumi. Quare ea verba *vt ruralia opera exerceat*, exempli cauſa, poſita exiſtimo, & addita, ne quis exiſtimaret tantùm ad parochiam domicilij pertinere eũ, qui abijt recreationis gratia, quæ paucis diebus concludi & definiri ſolet: ſed etiamſi abeat longiori tempore immoraturus, ſcilicet, cauſa exercendi opera ruralia, metendi, vindemiandi, ſerendi, in quibus maior anni pars conſumitur.

14. Denique conſiderari pro hac ſententia poſſunt illa verba textus in *cap. 1. de ſepulturis, illi Eccleſiæ dari cenſemus, in qua cæleſti pabulo refici conſueuit*, & *cap. de his*, ibi, *Eccleſijs in quibus receperunt ſalutis pabula*. Quæ verba ſi quis expendat, & cum antecedentibus & ſequentibus componat, planè colliget ſermonẽ eſſe de Eccleſia annexa domicilio. Ad illam ergo pertinet ius ſepulchri, niſi alibi elegerit habitationem; electa autem pertinet ad illam portio canonica, non ad Eccleſiam habitationis. Quod ſi ad ſuam commodè deportari non poſſit, & ſepulturam non elegerit, ad eam parochiam pertinet, in qua ſacramenta ſuſcepit, & habitabat, vt ex d. *cap. 3. de ſepulturis in 6.* colligitur. & docuit Emanuel Sà verbo *ſepultura*, num. 2.

15. Sed videamus quæ pro ſua ſententia adducit Thomas Sanchez. Obijcit primò textũ in cap *noſtra de ſepulturis*, vbi dicitur ſoluẽdam eſſe quartam parochiali Eccleſię de cuius parochia extrahuntur corpora mortuorum, quibus indicari videtur ſolam habitationem requiri. Dico tamen ex his verbis adiunctis præcedentibus id non colligi; expreſsè enim agitur de parochianis alterius Eccleſiæ. Vnde explicandum reſtat, quæ parochia ſit, & ego quidem dico eſſe illam, in qua domicilium conſtituerunt, nam illa verba ſunt periphraſis cuiuſdam domicilij, vt conſtat ex *cap. certificari 9. & cap. noſtra 10. de ſepulturis.* Adde illa verba eſſe in narratione facti, in reſponſo autem tantùm dicit Pontifex ſoluendam eſſe Eccleſiæ parochiali. Vnde examinandum vlteriùs, quæ ſit parochialis, & cuius Eccleſiæ aliquis dicatur parochianus.

16. Secundò obijcit textum in *cap. finali de parochijs* ibi. *Cum ad inhabitandum in ea ſe quam plurimi contuliſſent.* Dico tamen ibi eſſe ſermonem de his, qui recuperata Aconenſi ciuitate alijs occupatis, ibi domicilium elegerant, alio relicto, quod in hoſtium poteſtate erat. Itaque potiùs ibi cenſentur parochiam nanciſci ratione domicilij. Idque conſtat, quia exiſtentibus aliarum vrbium Epiſcopis, poſteà ad eas non ſunt reuerſi, quamuis in eis prædia haberent: non autem eſt idem in aliquo loco prędia habere & domicilium.

17. Tertiò obiicit textum in *cap. quæſiti ſunt 16. quæſt. 1.* vbi dicitur decimas perſoluendas illis, à quibus per anni circulum miſſas audiunt. Reſpondeo tamen eſſe ſpecialem & expreſſam diſpoſitionem iuris decimas prædiales deberi, vbi prædia ſunt, perſonales verò vbi ſacramenta miniſtrantur, *cap. vltimo de ſepulturis in 6. & cap. fin. de parochijs*, vt dicam §. ſequẽti. Quare ex ea diſpoſitione nihil colligitur contra nos.

18. Vltimò obijcit textum in *cap. cùm nullus, de temporibus ordin. in 6.* vbi agitur de proprio ſacerdote ad ordines, diciturque illum eſſe à quo quis oriundus eſt, vel in cuius Diœceſi beneficium obtinet, aut domicilium collocauit. Sed hic textus potiùs pro nobis eſt, nam

Scho-

Digitized by Google

Scholaſtici in Academia non dicuntur domicilium, ſed habitationem habere. Hæc adduximus, non quia difficilem ſolutionem habeant, ſed vt reſpondeamus illis, quibus permotus Thomas Sanchez oppoſitam ſententiam ſecutus eſt, quamuis Panormitani ſententiam, quã ſequimur, probabiliſſimam eſſe fateatur.

§. TERTIVS.

Quis ſit proprius Parochus in ordine ad decimas & primitias.

SVMMARIVM.

Decima perſonalis debetur domicilio, num. 19.
Prædialis ſoluenda, vbi prædia conſtituta ſunt, numero 20.
Quid ſi prædia non ſint in aliqua parochia, n. 21.
Quid de decimis mixtis, quorundam ſententia, numero 22.
Vera ſententia, n. 23.
Quid quando paſcuntur in vna et pernoctant in alia, n. 24.
Quid quando non paſcuntur, neque aluntur in Eccleſia domini ſui, num. 25.
Quid quando Eccleſia parochialis & baptiſmalis fuerint diuerſæ, n. 26.

19. QVOD ad decimas attinet, ſuppoſita communi diſtinctione decimarum, quæ perſonales, prædiales, & mixtæ dicuntur, licet de huius diuiſionis veritate dico quod ſentio tract. de Ordine lib. 6. ſtatuo primum. Decimæ perſonales, ſi alicubi ſunt in vſu (nam non eſſe in vſu docet Sà verbo *decima*, num. 1. Suarez tomo 1. de religione tract. 2. lib. 1. cap. 21. & alij:) itaque ſi alicubi ſunt in vſu, non ſpectant ad Eccleſiam habitationi connexam, ſed domicilio. Hanc concluſionem mihi videor ex iure aperte colligere. Facit enim pro ea primò, quod ſæpe in iure dicatur haſce decimas ſoluendas Eccleſiæ, in qua baptiſma, ſacramenta, & manus impoſitio, id eſt, Confirmatio & Eccleſiaſtica audiuntur, tex. in *cap. de Decimis 45. 16. quæſt. 1.* ibi, *vbi Sacroſancta Baptiſmata dantur*, & *cap. quæſt. 46.* ibidem: *Familiæ verò eorum ibi dent decimas ſuas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulũ miſſas audiunt*, quæ domicilium indicant. Quod caput eſt ex Concilio Cabilonenſi 2. c. 19. & ex Ticinenſi c. 11. & habetur *cap. in ſacris, 56. eadẽ cauſa & quæſtione*, ibi, *vbi Baptiſmum, prædicationem, manus impoſitionem, & alia Chriſti ſacramẽta percipiunt*. Expendo illa, manus impoſitionẽ, quo nomine confirmationis, & ordinis ſacramenta intelligi ſolent. At ordinis & confirmationis ſacramenta non niſi ab eo Epiſcopo, vbi domicilium, vel beneficium, vel origo eſt, non ab Epiſcopo habitationis peti poſſunt. Facit etiam tex. in *cap. ad Apoſtolicæ 20. de decimis* quod extat in Appendice Lateranenſis Concilij. p. 50. c. 39. ibi. *In qua Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta*, & tex. in *c. ſignificauit fin. de parochijs* ibi: *Neque ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant.* Et plane ibi de loco domicilij ſermo eſt. Nam in Aconenſem ciuitatem plures relicto domicilio aliarum vrbium, quas hoſtes occupauerant, tranſierant. Fixiſſe autem ibi domicilium ex eo conſtat, quia iam ad eaſdem vrbes recuperatas redire noluerãt; domicilium autem hoſtium occupatione extinctum fuerat. Huius autem concluſionis nõ vna ratio eſt. Prima, quia decimæ iſtæ perſoluuntur ad ſuſtentationem eorum, qui ſpiritualia miniſtrant. Secunda, quia tranſeunt hæc onera cum perſona, non enim inhærent rei, quare æquum videtur, vt illi Eccleſiæ ſoluantur, quæ ſpiritualiter fidelem alit ſacramentis atque doctrina. Vnde ſiquis mutet domicilium, licet habeat in alia parochia poſſeſſiones, illi debentur, vbi domicilium habet: & licet non mutet domicilium ſi tamen extra ſuam parochiã laboret, etiam per magnam anni partem ſemper decimas perſonales ſoluet illi Eccleſiæ, vbi habet domicilium, quia ibi per ſe recipit diuina, licet ex accidenti ratione abſentiæ contingat quandoque alibi recipi ſacramẽta. Quæ colligi videntur ex *d. cap. ad Apoſtolicæ & cap. 3 de ſepulturis in 6.* Quod ſi cõtingat habere duo domicilia, ſi vnum acceſſorium eſt: principali ſoluet: ſi verò in vtroque æqualiter ſe collocat inter vtrumque diuidentur.

20. De prædialibus verò decimis ſtatuo ſecundò prædiales decimas ſoluendas eſſe illi parochiæ, vbi prædia conſtituta ſunt. Eſt communis, certaque ſententia, eamque probat textus in *cap. cum contingat, & c. cum in tua de decimis & c. quoniam eodem tit. et c. vltimo in fine de parochijs, et cap fin. de reſtit. ſpol. in 6.* Cuius optimam eſſe rationem iura inſinuarunt. Nam cum ipſa parochiarum diuiſione diuiſa etiam territoria ſunt, quo factum eſt, vt vnicuique parochiæ applicarentur ea prædia in ſuſtentationem miniſtrorum, atque adeo videtur immutabile, conſtat ex *c. 1. 13. qu. 1. et c. ſiquis laicus 16. q. 1. et c. Eccleſia et c. quicumque eadem q.* Et quidem iure optimo ita conſtitutum eſt, alias magna ſequeretur confuſio, ſi permutatione domicilij mutarentur etiam decimæ prædiales, vt eleganter attigit Alex. III. *in c. cùm ſint de decimis*, ibi, *cùm ex hoc Epiſcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.* Quæ ratio, licet in Epiſcopatibus loquatur, attamen eandẽ vim habet in parochiarum diuiſione, vt ſupponitur in *c. ſuper eo de parochijs, et in c. ac licet 16. qu. 3. et c. quicumque ibidem*, & Tridentino ſeſſione 14. de Reformat. c. 9. & ſeſſione 24. cap. 13. in fine. Eoque magis iuri conformem & rationi eam diſpoſitionem eſſe conſtat, quia per hoc nulli parochiæ fit iniuria, tum quia ſemper remanet congrua, & idem incommodum poteſt pro de-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Decretum Tridentini de vagorum parocho, nu.1.
De quibus vagis intelligat, n.2.
Extendi ad etiam alienigenas, n.3.
Idem ſeruandum, etiamſi vnus ſit vagus, n.4.
Quemuis parochum illius populi poſſe eligi à vagis, n.5.
Idem etiamſi in fraudem fiat, n.6.
Etiam ſiquis in aliquo loco deputatus ſit vagorum confeſſor, non eſſe proprium parochum ad matrimonium, n.7.
Parochum qui ſine ea diligentia coniungit vagos, peccare grauiter, valere tamen coniugium, numero 8.

1. VAGORVM nomine comprehenduntur, qui nullibi certum domicilium habent; quo ſuppoſito conſtituenda in primis eſt de illis deciſio Concilij Tridentini ſeſ. 24. cap. 7. ſic enim habet, *Multi ſunt, qui vagantur, et incertas habent ſedes, et vt improbi ſunt ingenij prima vxore relicta aliam et plerumque plures illa viuente diuerſis in locis ducunt. Cui malo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes ad quos ſpectat, paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile admittant, magiſtratus etiam ſæculares hortatur, vt eos ſeuerè coerceant: Parochis autem præcipit, ne iſtorum matrimonijs interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint, et re ad ordinarium delata ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Hactenus Concilium.

2. Circa quod decretum Concilij Tridentini obſeruandum eſt primò, illud de ſolis vagis eſſe, non quibuſcumque, ſed qui vagantur, & incertas ſedes habent. Quare qui in eodem oppido de vna parochia ad aliam vagantur, & dum domicilium in aliqua figunt, quia alio habitatore occupatum eſt, breui tempore alicubi hoſpitantur, non computantur inter vagos, illi enim in oppido noti ſunt. Quare vel in ea parochia, vbi diutiùs habitarunt, contrahent, vel in ea, in qua ad tempus habitant; & idem de illis, atque de alienigenis cognitis iudicium erit. Idem dicendum de illis, qui in aliqua terra ab vno oppido in aliud per plures annos tranſeunt; non enim vagi ſunt, ſed alienigenæ. Vnde Congregatio Cardinalium apud Farinatiũ ſeſ. 24. de matrimonio cap. 7. nu. 1. inquit. *Non dicitur vagans illa mulier, quæ per octo annos in vna eademq; terra habitauit.*

3. Secundò obſerua prædictum decretum extenſione quadam, & identitate rationis extendendum non ſolùm ad eos, qui verè vagantur, & nullibi certas ſedes habent, ſed etiam ad alienigenas, qui alibi habent domicilium, breui tamen aliquo loco commorantur, & ignoti ſunt. Tunc enim ex ea conditione videntur inter vagos computandi, aut ſaltem hoc decreto comprehendi, quia poſſunt in iſtorum matrimonijs eædem fraudes euenire, quibus occurrere vult Concilium Tridentinum. Olim enim ſine literis teſtimonialibus, qui aliò commigrarent, contrahere non poterant, vt citatis alijs docet Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 25. n. 8. Atque id quidem manifeſtè colligi videtur ex ſecũda declaratione Cardinalium, quam retuli ſupra cap. vbi cùm de alienigenis matrimonio iungendis ſermo eſſet, additur: *Qui tamen ſint cogniti, et non ſint comprehenſi inter vagabundos.*

4. Tertiò obſerua eandem ſufficientem diligentiam adhibendam eſſe, etiamſi vnus tantùm ex contrahentibus ſit vagus. Poteſt enim idem inconueniens ſequi, cui vult occurrere Tridentinum, vt docet Thomas Sanchez cum Vera Cruz diſp. 25. cit. n. 9.

5. Quartò obſerua proprium iſtorum parochum eſſe quemcumque parochum illius oppidi, quemuis enim poſſunt eligere, vt docet communis ſententia, quam Thomas Sanchez ibidem numero 11. probat ex eo, quia idem eſt eorum parochus ad confeſſiones & matrimonia. Sed hæc ratio non eſt efficax, neque conſtans, cùm non liceat argumentum ſumere ab vno ſacramento ad aliud, vt dixi cap. præcedenti. Quare eam concluſionem ſumo ex declarationibus Cardinalium ſupra poſitis. Cùm enim illi in duabus poſterioribus planè docuerint proprium parochum alienigenarum, qui non reputantur inter vagabundos, eſſe eum in cuius parochia etiam à modico tempore habitant, pro comperto relinquunt, ſi vagi ſint, nullum habere certum parochum, ſed quemuis eius oppidi aſſiſtere poſſe.

6. Ex his colligo primò idem dicendum eſſe cum Thoma Sanchez ibidem, numero 11. etiamſi in fraudem parochi proprij vagari voluerint, vtuntur enim iure ſuo iuxta dicta ſupra.

7. Secundò colligo non rectè Sanctium ibidem, numero 12. aſſeruiſſe, ſi quis in aliquo loco vagorum confeſſor deputatus ſit ab Epiſcopo, ita vt nulli alteri audire eorum confeſſiones liceat; eum etiam, eſſe qui eos coniungere matrimonio debet. Non enim valet ab vno ſacramento ad aliud, & ita reſtricta licentia ad confeſſionis ſacramentum non videtur reſtricta ad matrimonium iuxta dicta ſupra. Adde etiam Epiſcopum non poſſe auferre à parocho, qui ſecundùm iuris diſpoſitionẽ parochus eſt, poteſtatem aſsiſtendi, ita vt ſi aſſiſtat non valeat, vt conſtabit ex his quę infra dicemus. Quare, cùm ſecundùm noui iuris diſpoſitionem à Cardinalibus explicatam proprius vagorum parochus ſit quiuis parochus eius Diœceſis, prohibitio Epiſcopi obſtare non poteſt, quominus validè eos coniungere matrimonio poſsit.

8. Vltimò obſerua parochum, qui ſine Ordinarij licentia, & diligenti inquiſitione vagos

ges coniungeret, peccare grauiter, violat enim legem & in materia graui. Quare peccatum mortale eſſe iudico, vt docet Petrus Ledeſma de matrimonio, quæſt. 45. folio 193. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 3. numero 2. Thomas Sanchez diſput. citat. numero 16. Quod idem dicendum de eo, qui de licētia parochi coniungeret, ſi tamen ipſe ſciret neque adhibitam ſufficientem diligentiã, nequelicentiam petitam ab Ordinario. Quod ſi & Inquiſitionem omittat, & licentiam non petat, ſed ſine ea interſit matrimonio, valet quidem, tum quia tantùm requiritur præſentia parochi proprij, & teſtium ad valorem matrimonii: tum etiam, quia ſola prohibitio ſine decreto irritanti in hac materia non efficit inualidum matrimonium. Henriquez loco citato & Thomas Sanchez diſput. cit. numero 17. dicunt ſic declaratum eſſe à Cardinalibus, quorum tamen ego declarationem non legi inter eas, quæ excuſæ circunferuntur: extat tamen apud me inter quaſdam manu ſcriptas, quas accepi ab Illuſtriſſimo Domino Domino Petro Portocarrero Calagurritano primùm, deinde Cordubenſi, denique Conchenſi Epiſcopo, Supremæ Inquiſitionis Senatus Supremo Iudici, viro, cuius integritatem nulla vnquam delebit obliuio. Inter illas ergo ſic habetur: *Vt matrimonium contractum ſeruatis ſolemnitatibus traditis a Concilio cum ſponſo vagabundo, qui reſilire, & recedere contendit prætextu, quod matrimonium fuerit celebratum, nulla facta ſui ſtatus inquiſitione per parochum, neque parochum habuiſſe licentiam ab Ordinario ſuo iuxta diſpoſitionem Concilij Seſſion. 24. cap. 7. validum ſit, & non videri nullum.* Hæc ibi. Vide Zenedum de materia huius cap. quæſt. 30. à num. 66.

CAPVT XV.

Quinam alij parochorum nomine cenſeantur.

SVMMARIVM.

Duo agenda, num. 1.

Idem ac religioſis, atque de alijs parochis apud Indos dicendum, inter quos parochi munus exercent, num. 2.

Ad coniungendos vagos debent religioſi parochi petere licentiam ab ordinario, n. 3.

Obycitur, & diluitur, num. 4.

Quæ requirantur, vt religioſi poßint apud Indos eſſe parochi, n. 5.

Poſſe coniungere matrimonio cùm tranſeunt per locum, in quo non eſt parochus, n. 6.

Rectores, et Coadiutores gaudere parochorum nomine, n. 7.

1. DE duobus tantùm dubium eſſe poteſt. Primò de religioſis in nouo orbe. Secundò de eo, qui ad nutum Epiſcopi conſtitutus eſt in aliqua parochia, vt Rector illius, vel de Vicario ipſius parochi ab eo conſtituto.

2. Quod ad primum attinet, certum eſt in locis Indiarum, vbi religioſi parochorum munus exercent, ex conceſſione Pij Quinti, quam refert Vera-Cruz in Appendice ad ſpeculum, idem de illis atque de alijs parochis dicendum eſſe, cùm reuera parochi ſint. An autem illi conceſſioni Pij V. derogatum fuerit per Gregorium XIII. in ea Bulla, qua reuocauit omnes proprios Motus Pij Quinti, qui derogant Concilio Tridentino, examinat Zenedo dict. quæſt. 30. num. 48. & 49. & ſentit reuocatam eſſe. Ego tamen exiſtimo Bullam illam Gregorij, neque quoad hunc articulum, neque quoad alios plures eſſe receptam. Igitur quod ad Sacramentorum omnium adminiſtrationem attinet, ſeruanda ea, quæ de alijs parochis dicuntur ſine exceptione vlla.

3. Ex quibus fit poſſe vagos coniungere matrimonio, & peregrinos, & alienigenas iuxta regulas ſuperiùs poſitas, neque in eo eſt vlla ſpecialis difficultas. Ad coniungendos autem matrimonio vagos, debent licentiam petere ab ordinario. Quia nullum habent priuilegium, quo derogetur diſpoſitioni Tridentini, vt magis conſtabit ex dicendis. Concilio autem generali derogari non ſolet per clauſulas generales, niſi etiam fiat eius expreſſa mentio, vt colligitur ex *cap. ex parte, & cap. vltimo de capellis Monachorum, et cap. cam de ætate, & qual. et c. nonnulli de reſcriptis*, & eſt communis Doctorum ſententia, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 26. numero final. Id quod maximo iure ſtatutum eſt. Cùm enim decreta Concilij tam maturè condita ſint, non videtur rationabile illis derogari, ſine eorum expreſſa mentione. Adde etiam, vt meritò docet idem Thomas Sanchez, quando Cōcilium generale recens eſt, veluti Tridentinū, non ſufficere generalem clauſulam derogatoriam Concilij generalis, niſi Tridentini fiat expreſſa mentio.

4. Contra doctrinam hanc ſenſit Vera-Cruz in Appendice ad ſpeculum, qui docet religioſos in partibus Indiarum non indigere licentia ordinarij ad coniungendos matrimonio vagos. Idque probat, quia Pij Quinti priuilegio conceditur, vt poſſint matrimonio iungere, ſicut antea conſueuerant, poterant autem ante Concilium Tridentinum ſine ordinarij licentia ex priuilegio Leonis Decimi, & Adriani Sexti, & in eodem etiam Pij Quinti priuilegio dicitur ordinariorum locorum, & aliorum quorumcunque licentia minimè requiſita. Cumque priuilegij verba aliquem effectum habere debeant, *cap. Abbate de V. S. ibi, cùm priuilegium ſit lex priuata*, imò & ſyllabæ priuilegij effectu carere non debeant,

vt

Digitized by Google

vt Gloſſa in cap. *ſolita, de maiorit. et obedientia*, efficitur non eſſe neceſſariam licentiam, alias ſi neceſſaria eſſet, nihil nouum concederetur. Reſpondetur tamen eo priuilegio minimè derogari Tridentino, cùm illius mentionem ſpecialem non faciat: meminiſſe autem eius deberet, vt illi derogatum eſſet iuxta dicta. Idque magis conſtat ex clauſula derogatoria, poſita in eo priuilegio, in qua ſolùm fit mentio Synodalis, aut Prouincialis Conſtitutionis. Deinde addendum eſt, cùm & iure communi antiquo, & Tridentini prohibitum ſit religioſos intereſſe matrimonio, id ſtatuit Pontifex, vt ſicut antea conſueuerant, ex aliorum Pontificum priuilegijs aſſiſtere ſine ordinarij licentia, id poſſint, modò ſola licentia ſui Prælati, qua parochi deſtinantur. Itaque ad hoc decernit Pontifex non requiri ordinarij licentiam, non verò concedit, vt ad caſum ſpecialiſſimum contentum in ſeſſione 24 d.c.7. non requiratur licentia ordinarij. Quare illam petendi obligatio eſt.

5. Solùm aduertenda ſunt duo. Primum eſt religioſos non poſſe eam parochorum curam exercere apud Indos, niſi ſeruetur in primis quod Epiſcopus, vel Prorex, vel gubernator oppida illa committat religioſis. Deinde, quod capitulum Prouinciale concedat eam licentiam in illis oppidis munus parochorum exercendi. Dixi autem nominatim Capitulum, quia ad illud pertinet eam licentiam, & facultatem concedere, adeò vt vbi non eſt capitulum, non poſſint fratres eam curam ſuſcipere, nec iniunctam à Capitulo Prouinciali alterius Prouinciæ. Nec verò neceſſarium eſt fratres perſonaliter præſentari, aut nominatim deſignari à capitulo, ſed ſatis eſt ſi Capitulum Prouinciale illis facultatem in genere concedat, quos deſignauerit Prouincialis. Hæc ſunt conformia priuilegio Pij Quinti: de quibus latè Emanuel Rodriguez tomo 1. quæſtion. Regular. quæſt. 35. art. 1. 3. 4. & art. 6. docet circa fratres ſic deſignatos à capitulis non poſſe Epiſcopos aliquid innouare, neque in aſsignatis auferendo ab eis iuriſdictionem, datur enim à Pontifice.

6. Secundum eſt, in his locis poſſe religioſos tranſeuntes per oppida, in quibus fideles habitant, ſine parocho tamen, poſſe inquam matrimonio iungere. Nam cùm ex ampliſſima conceſsione Leonis X. & Adriani VI. poſſent religioſi in nouo orbe miniſtrare ſacramenta omnia, Pius Quintus illis conceſſit, vt poſſent matrimonio aſsiſtere ſicut antea conſueuerant, cumque circa hoc nihil immutatũ ſit, nec deſignatum à Concilio, planè poterunt eos matrimonio iungere.

7. Quod ad ſacramentum attinet, certum eſt parochorũ nomine gaudere etiã eos qui proprietarij nõ ſunt, ex eo quod Epiſcopus eſt immediatus parochus, vt in Regno Granatenſi, Cordubenſi, & Hiſpalenſi, vbi Rectores tantùm ad nuntium Epiſcopi amouibiles conſtituuntur. Similiter etiam ille, quem aliquis parochus aſciuit coadiutorem locantem operas, aſsiſtere quidem matrimonio poterit, an verò licentiam alijs aſsiſtendi dare poſsit, dicam poſtea. Atque his fauet declaratio Cardinalium apud Farinacium, pag. 268. cùm inquit: *Matrimonium coram coadiutore in adminiſtrãdis Sacramentis parochi, vel Vicarij perpetui in illa parochia valet.*

CAPVT XVI.

Quis contrahentium parochus adeſſe debeat, & in qua parochia?

SVMMARIVM.

Proprius parochus adeſſe debet, n. 1.

Non eſt neceſſarium vt vterque parochus adſit, numero 2.

Quis eorum adeſſe debeat, prima ſententia, numero 3.

Illum adeſſe debere in cuius parochia contrahitur, & non alium, n. 4.

Quorundam ſolutio reijcitur, nu. 5.

Non obſtare declarationem aliquam, n. 6.

Ratio declarationum adducitur, n. 7.

Afferuntur aliorum fundamenta, et diluuntur, n. 8. 9. & 10.

Parochum in aliena parochia coniungentem etiam ſuum parochum, peccare, & nihil efficere, num. 11.

Neque poſſe de licentia parochi, aut ordinarij, num. 12.

Obijcitur, et diluitur, num. 13.

Si vnus ex contrahentibus ſit vagus quiuis parochus poteſt, n. 14.

Si in vnius parochia non eſt promulgatum Tridentinum, poteſt ſine ea forma contrahi coniugium num. 15.

1. HACTENVS explicatum eſt, qui ordinarij, & parochi nomine gaudeant, vt inde colligeremus qui aſsiſtere matrimonio poſſint, & quidem, cùm iam conſtet qui ordinarij, & parochi nomine cenſeantur, facilè conſtat illos aſsiſtere matrimonio poſſe, & neceſſarium eſſe, vt aliquis eorum aſsiſtat, vel proprius parochus. Nam Concilium non loqui de parocho indefinite, ſed de proprio manifeſte conſtat ex c. 1. eiuſdẽ Seſsionis multis in locis, & cùm de denunciationibus agit ibi: *à proprio contrahentium parocho denuntietur*, & cùm de licentia agit, vt alius aſsiſtere matrimonio poſsit quam ſolus proprius poteſt concedere, & in eiuſdem capitis fine, vbi coniungens matrimonio abſque licentia proprij ſuſpenditur.

2. Deinde certum eſt non eſſe neceſſariũ vt ſi cõtrahentes ſint ex diuerſis parochijs interſit vterque parochus, ſed ſatis eſſe vnum ex illis.

ex illis,Quia cũ matrimonium ſit inter duos aut vtrumque cõiungere poſſet, aut neutrum. Ratione itaque connexionis fit,vt vterque fiat ſubditus illius parochi , & cùm matrimonio iungere illi concedatur , cum eo qui ſubditus eſt,poteſt & non ſubditum,argumento text.in *l.ſi communem,D.quemadmodum ſeruitus amittatur* ibi:*Si communem fundum , ego & pupillus haberemus,licet vterque non vteretur,tamen propter pupillum , & ego viam retineo.* Eſt enim res indiuidua,vt ibi inquit Gloſſa,de quo etiã vide Zenedo q.30.n.47.Adde etiam (quæ potiſſima ratio eſt)cùm ius illud iure nouo Cõcilij Trid. inductum ſit,& Concilium vnũ tantum parochum exigat,ſatis erit alterum ex duobus cõtrahentium parochis intereſſe. Solùm ergo difficultas eſt , quis contrahentium parochus debeat aſſiſtere matrimonio.

3. Et quidem dum librum de impedimẽtis primò in lucẽ emiſi,mihi perſuaſi ſufficere quemuis parochum ex duobus contrahentiũ, & ita parochum viri in parochia fœminæ, & è contra poſſe illos iũgere matrimonio. In eam ſententiam inductus fui,quia exiſtimaui de eo extare declarationem Cardinalium,prout nõnulli aſſerunt,qui tamen eius verba non referunt,ſic etiam ſenſit Thom.Sanch. lib.3.diſp. 19.n.11.cum alijs,qui & docet eſſe declarationem Cardinalium,& idem citatis alijs docuit Zenedo diſp.30.citata.n.56.

4. At re maturiùs conſiderata longè verius videtur proprium parochũ qui aſſiſtere matrimonio debet,eſſe eum,qui parochus proprius eſt alterius ex contrahentibus , in ea parochia vbi contrahitur.Itaq; in parochia viri erit parochus viri,in parochia fœminæ parochus fœminæ.Sic Nauar.in ſum.c.25.n.144. Zeual. qu. 604.n.60.Ludou.Lop.2.p.inſtructo. cap. 86.§. *Præterea*,& 2.p.de matrimonio,c.39.Salzed. in praxi cap.73.verſ.14 in noua editione, Eman. Rodrig.1.p.ſum.c.218 n.5.Henriq.l.11.de matr, c.3.n.2.& alij.Extant apud me pro hac ſentẽtia tres Cardinaliũ declarationes.Prima Brugnatenſi Epiſcopo:*Vt ſi quando vir ad domũ vxoris accedit pro cõtrahendo,& conſummãdo matrimonio,is proprius parochus ſit,qui vxoris eſt , & illis benedictionẽ ſacerdotalem dare poterit de iure, habetur l.1 declarat.fol.128.* Secunda Epiſcopo Leonienſi:*Vt proprius parochus ſit,qui vxoris parochus eſt,ſi in domo vxoris cõtrahitur,vel eius parochia,vt ſupra in vna Brugnatẽſi benedicere ſpõſos debeat,non obſtante quacunq; conſuetudine cõtraria,etiam immemoriali.* Tertia. *Vt in hoc caſu quando ſcilicet contrahentes ſunt diuerſarum parochiarũ, ſufficiat proprius parochus mulieris,qui interſit matrimonio,ibid.fo.167.Idem ſupra in vna Brugnatenſi.* Quibus conſonat etiam Conciliũ Colonienſe ſub Paulo III.c.32.quod idem ſentire videtur.

5. Et quamvis aliquando exiſtimauerim ad has declarationes poſſe reſponderi , in illis tantùm dici ſufficere parochum vxoris, quando contrahitur in parochia vxoris, & non addi illum præciſè requiri , quaſi eo ipſo dicant vnum ſufficere,nõ verò negari, quin alter poſſit eſſe præſens: hoc tamen reſponſum mihi videtur refelli ex earum declarationum verbis rectè conſideratis.Nam quęſtioni propoſitæ,quis cenſendus eſſet in parochia fœminæ,v.g.proprius parochus, reſpõdẽt Brugnatenſi proprium parochum eſſe vxoris, quando in parochia vxoris.Cùmq; concilium dicat contrahendum coram proprio parocho, & congregatio declaret illum eſſe proprium parochum,manifeſtè ſequitur,coram alio nõ poſſe contrahi matrimoniũ. Expendo etiam in ſecunda declaratione dictum eſſe parochũ vxoris eſſe, qui in eius parochia benedicere ſponſos debet.Nota verbum *debet*. Non ergò alius poteſt,nec parochus viri in parochia fœminæ,aliàs non vterentur Cardinales verbo *debet*,ſed *poteſt benedicere*,ſiquidem & alius etiam poteſt.Expendo etiam in eadem ſecunda declaratione proprium parochum, qui intereſſe,& benedicere debebat, vnum & eundem eſſe.At ſolus benedicit proprius eius parochus id quod etiam fatetur idem Tho.Sanc.diſ.cit. n.19.Cuius cõmoda diſcriminis ratio aſſignari nõ poteſt,cùm parochus ſit de ſolẽnitate matrimonij,benedictiones verò nequaquam.

6. Nec verò his obſtat declaratio aliqua, non enim video eius verba ab Auctoribus referri,& Thom.Sanchez illam referri ſcribit à Nauarro.At Nauarrus conſilio citato,illã non refert, ſed tantùm dicit ſe audire aliquos ita dicentes,quo adhuc rumore non obſtante ille in oppoſitam ſententiam inclinat.

7. Et quidem iure optimo id ita declaratum eſt à Cardinalibus.Tum quia vt Nau.inquit in eo conſil.4. *de clandeſtina deſponſatione*, ſequeretur dari auctoritatem parocho in aliena parochia.Quod tamen in his quæ pertinẽt ad forum exterius ægrè admittendum eſt, maximè cũ præiudicio tertij,niſi expreſſo iure concedatur c.*Lugdunenſis 7.q.2.& clem.1.de priuileg.* Cùmque Concil.Trident.id expreſſè nõ concedat parochis in aliena parochia, tantùm credendum eſt id fuiſſe conceſſum , quod in iure ſine præiudicio tertij concedi poteſt.Tum etiam non opus eſſe alia declaratione oſtendo prædicta conſideratione. Quia ſi vir eſt in parochia fœminæ,cùm ſit proprius parochus fœminæ,& exiſtens in ſua parochia , ſatis conſultum matrimonio eſt,cùm ratione cõnexionis,vt dicebam ſupra iſto ca.poſſit vtrumque coniungere.Si verò vterque extra ſuam parochiam velit contrahere,ſi peregrinantur ,habent parochum illum,in cuius parochia commorantur,vt iam ſupra à nobis demonſtratũ eſt.Non ergo eſt vlla ratio,quæ cogat aſſerere parochũ in aliena parochia poſſe coniungere matrimonio.

8. Denique in hanc ſententiã inclino,quia fundamenta , quibus oppoſita nititur,imbecilla ſunt.Primò probat Thom.Sanchez quia Concil. Trident. ſolùm petit proprij paro-

chi

chi præſentiam. At parochus non amittit iuriſdictionem voluntariam, qualis hęc eſt. dũ egreditur propriæ parochiæ limites. Sed infirma hęc ratio eſt. Tum quia Concilium expreſſè petit proprij parochi pręſentiam, & vt in aliena parochia alius eſſet proprius parochus, quam is, in cuius parochia verſantur cum præiudicio tertij, exprimi à Concilio deberet: hic autem verſatur tertij præiudicium vt conſtat. Adde etiam, id quod optime Nauar. docuit eo loco, fruſtra deſumi argumentum ab actu vel exercitio iuriſdictionis voluntariæ ad inſtitutum noſtrum. Nec enim hic interuenit iuriſdictio vlla voluntaria, ſed nuda pręſentia, neque aſſiſtentia illa eſt actus voluntarię iuriſdictionis. Tum etiam quia ea doctrina de exercitio iuriſdictionis voluntariæ extra proprium territorium eatenus locum habet, quatenus iuſtè alius diuerſi territorij conqueri non poteſt: at hìc iuſta proprij parochi querela eſſe poteſt, & ſequitur illi præiudicium. Non ergo eſt eadem ratio de iuriſdictione voluntaria, & de aſſiſtentia parochi.

9. Secundò opponit, quia is eſt legitimus parochus, vt aſſiſtat matrimonio, qui eſt legitimus ad audiendas confeſſiones. Sed iuxta omnes parochus extra ſuam parochiam legitimus parochus eſt ad audiendas confeſſiones ſui parochiani. Ergo etiam in iſto caſu. Sed reſpontur in primis, vt ſuprà dictũ eſt, non ſumi idoneum argumentũ ab vno ſacramento ad aliud, ſed in vnoquoque ſacramento ſpectandũ eſſe, quid decretum ſit, maxime cùm hęc pręſentia parochi in matrimonio iure nouo Concilij Tridentini, vel inducta, vel renouata fuerit.

10. Tertiò opponit, quia aſſiſtere matrimonio reducitur ad iuriſdictionẽ voluntariam, cũ non exigat cauſę cognitionem. Ergo poteſt extra parochiam exerceri validè. Sed hoc argumentum iam in primo ſolutum eſt, non enim eſt hic actus iuriſdictionis voluntarię, imò cùm verſetur præiudicium tertij, potius pertinere deberet ad contentioſam, ſicut Panormitan. docuit de legitimatione, quoties eſt in præiudicium tertij, eſſe contentioſam.

11. Ex tradita doctrina nonnulla licet inferre maioris claritatis gratia. Primò colligitur parochum in aliena parochia coniungentẽ ſuum parochianum peccare grauiter, & puniendum eſſe, vt docent Henriq. Salzedo, & Emanuel Rodrig. Ratio eſt, quia peruertit ordinem Eccleſiaſticum in diœceſibus, & parochijs conſtitutum. Deinde nullum omninò redditur matrimonium, quia perinde eſt, ac ſi alienus omninò parochus aſſiſteret. Quare etiam ceſſante ſcandalo graue peccatum eſt, & non tantùm ratione ſcandali, vt non rectè docuit Thomas Sanch. diſp. 19. cit. n 18.

12. Secundò colligitur neq; etiam de licẽtia parochi, aut ordinarij poſſe alium coniungere in aliena parochia. Quamvis enim ea licentia concedi poſſit extra territorium, cũ ea conceſſio ſit actus iuriſdictionis voluntariæ: At verò non poteſt dari, vt aſſiſtat quis extra propriam parochiam contrahentium, cũ ipſe parochus vel ordinarius aſſiſtere non poſſit, vt dicebamus.

13. Sed contra illationem hanc ſentit Paulus Comitol. lib. 1. reſponſorum moralium, & Tho. Sanch. loc. cit. qui ſibi perſuadent poſſe dare licentiam alteri vt coniungat eos in aliena parochia, aut territorio. Inducuntur primò, quia etiam ipſe parochus poſſet eos in aliena parochia coniungere. Sed hoc iam reiectum eſt, & oſtenſum nequaquam poſſe. Inducuntur ſecundò, quia Epiſcopus ſuis parochianis peregrinantibus concedere ſolet, & poteſt facultatem, vt in alijs locis accipiant ſacramenta pœnitentiæ, & confeſſionis. Ergo etiam dare poteſt licentiam, vt aſſiſtat alius in aliena parochia. Reſpondetur tamen valdè diuerſam eſſe rationem: tum quia vt dixi in materia de Pœnitentia, ea licentia neceſſaria non eſt ad huiuſmodi ſacramenta. Tum etiam, quia ea licentia ſupponit extrema habilia, neque enim concedere poteſt, vt qui in aliena parochia adminiſtrare non poteſt ſacramenta, adminiſtret ſuis, ſed ex approbatis in alia. At in matrimonio nullus eſt idoneus, niſi proprius parochus proprius verò non poteſt, niſi in propria parochia. Adde etiam non eſſe neceſſariam eam licentiam ad ſacramentum matrimonij, cùm ad illud recipiendum ſufficiat quæuis habitatio extra diœceſim, vt cenſeatur proprius parochus ad aſſiſtendum ille in cuius parochia habitant. Inducuntur tertiò, quia iudex, qui extra ſuæ iuriſdictionis locum iudex non eſt, poteſt licentiam concedere minori, vt contrahat extra ſuum territorium. Ergo idem dicendum eſt in matrimonij contractu. Reſpondetur tamen minorem eatenus eſſe inhabilem, quatenus ſine licentia contrahit, ſemel autem conceſſa licentia iam eſſe habilem ad vbique contrahendum. Secus autem contingit in noſtro caſu, neque enim eſt quicunque vbicunque habilis ex licentia conceſſa ad aſſiſtendum, ſed intra ſuæ parochiæ limites.

14. Tertiò colligitur, ſi alter ex contrahentibus ſit vagus, proprium parochum, qui aſſiſtere debet matrimonio, poſſe eſſe quemcumque, quia quicũque eſt vagorum parochus iuxta dicta, vt docet etiam Thom. Sanch diſp. 25. nu. 14. & 15. atque hunc poſſe licentiam dare alijs, vt illos coniungant, dummodo coniungant in propria parochia, nam in aliena non poſſunt.

15. Vltimò colligitur, ſi vnus ex cõtrahentibus ſit ex ea parochia, in qua nõdum promulgatum eſt decretum Tridẽt. aut non ſunt elapſi triginta dies à publicatione, alter verò ſi ex parochia, in qua iam publicatum eſt, atque receptum, ſi contrahant in priori parochia, non eſſe neceſſariam aſſiſtentiam parochi alicuius. Sic video reſpondiſſe Cardinales apud Farin. pag. 277. circa illa verba, *Irritos facit, & annullat*, vbi hæc habet. *Quæſitum eſt quid faciendum*

um, cũ duo clandeſtinè contrahunt, aut contraxerũt,& in vnius parochia publicatum fuit decretum,in alia non item.in qua contrahunt ſimul,reſponſum eſt non obligare decretum nõdum in ea parochia vbi cõtrahitur,publicatum. Ex quo poteſt etiam ampliùs confirmari, quod ſupra dicebamus eum ſolũ eſſe parochum, qui aſſiſtere debeat,qui eſt eius parochiæ, in qua contrahitur.

CAPVT XVII.

Quæ qualitates requirantur in parocho, qui aſſiſtere matrimonio debet?

SVMMARIVM.

Non requiritur qualitas ſacerdotij in parocho, vt adſit matrimonio. num. 1.
Quorundam obiectiones diluuntur. n. 2. & 3.
Parochus non ſacerdos aſſiſtens matrimonio non peccat, poteſt etiam licentiam concedere, licet non ſit ſacerdos. num. 4.

1. IN hoc cap. expedienda nonnulla ſunt; de quibus dubitari ſolet, cũ tamen parum difficultatis habeant. Primò ergo quod attinet ad qualitatem ſacerdotij, non requiritur ea qualitas in parocho, vel ordinario, vt aſſiſtere matrimonio poſſit, quare coram parocho vel ordinario non ſacerdote contractum matrimonium valet. Hac ſententiam tenet Eman. Sa verbo *matrimon.* n. 1. Suar. de excõmunicat. diſp. 11. ſect. 2. n. 18. Thom. Sanch. cum alijs lib. 3. diſp. 20. n. 3. Henric. lib. 11. de matrimon. cap. 3. n. 5. Alijque non pauci, licet valde dubitent. Attamen extra dubium ea opinio eſt, ſic enim declararunt illuſtriſſimi Cardinales. Nam inter nouiſſimas Rotæ deciſiones, quas cum declarationibus Concilij excuſit Farina. deciſ. 70. ſic habetur. *Abulenſis eadem ſcilicet prima Decẽbris 1593. congregatio Concilij cenſuit, matrimonium contractum corã parocho non ſacerdote valere.* Quare de eo ampliùs dubitare non licet. His accedit iure optimo ita declaraſſe Cardinales, quia cùm hæc forma ſolemnitatis matrimonij Conc. Trid. decreto indicta ſit, mirum eſt, nunquam Concilium qualitatem hanc expreſſiſſe in parocho, vbi de eius valore agebatur. Adde etiam, cũ in hoc ſacramẽto parochus non ſit miniſter, ſed teſtis, neque iuriſdictionẽ vllam exerceat, & ex alia parte, quamvis ſacerdos non ſit, parochi munus, & nomen, & auctoritatem verè retineat, & propriè, ſolumque exigat Concilium præſentiam proprij parochi, abſque dubio dicendum eſt in eo, qualitatem ſacerdotij non requiri. Deniq; his accedit nullum eſſe caput, ex quo poſſimus deducere hanc neceſſitatem ſacerdotij. Non enim colligitur ex verbis, quæ prolaturus eſt, cum illa non ſint de ſubſtantia matrimonij, neque etiam ex iuriſdictione, nullam enim iſto loco exercet.

2. Sed contra ſententiam iſtam ſentiunt alij non pauci, quos refert Thom. Sanch. diſp. cit. n. 1. & Zenedo diſp. 30. nu. 54. & 55. Quam etiam ipſe probabiliorem putauit, donec vidit deciſionem Rotę quam citauimus. Mouentur primò, quia Zeuallos diſp. 604. nu. 89. aſſerit illuſtriſſimos Cardinales declaraſſe Vicarium generalem Epiſcopi ſacerdotem eſſe debere de neceſſitate, vt matrimonium ſolemnizare poſſit. Qua etiam ratione commotus idem aſſeruit Zerola in praxi 2. p. §. parochus verſ. 3. Cæterùm ego Cardinalium declarationes ſolùm ex aliorum fide non prolatis verbis ægrè extare credo, aut illis certè non commoueor. Maximè cùm videam in nouiſſimis literis Pontificijs Clementis VIII. aut Pauli V. quæ circa qualitatem Vicarij Epiſcopalis emanarunt ſacrum ordinem in illo requiri, ſacerdotij verò qualitatem non item.

3. Secundò mouentur. Quia Conciliũ inquit: *Qui aliter, quã præſente parocho, vel alio Sacerdote de licentia parochi.* Ergo indicare videtur parochum etiam ſacerdotẽ eſſe debere, quia particula *alius* eſt repetitiua ſimiliũ, probat text. in *l. ſi fugitiui, C. de ſeruis fugit.* verbo, *alia pœna, l. quidam relegatus,* & ibi Bartol. & Socin. *de reb. dub.* & melior tex. *in authentico ea teſtamenta, C. de collationib.* ibi, *Aliorum datorum,* vbi idem omnes ſine ſcrupulo docent, quod idem varijs doctrinis, & citatis auctoribus probat Tho. Sanch. diſp. 20. n. 2. Sed reſpondetur facilè eam particulam *alius*, eſſe repetitiuam ſimilium, nõ tamen ſemper, ſcilicet cùm adſunt plures coniecturæ, quibus oppoſitum dicendum eſſe conuincatur. Et quidem particulam hanc non ſemper eſſe ſimilitudinis notam conſtat primùm ex Euangelio Matth. 28. & Marci 15. *Crucifixi ſunt cum eo,* ſcilicet Chriſto *alij duo Latrones.* Deinde ex iure cap. *Nouatianus* 7. q. 1. ibi: *alios pſeudo-Epiſcopos,* cùm de ipſis catholicis Epiſcopis fide integra in preſſura probatis, & in perſecutione proſcriptis ſermo eſſet, & cap. *Apoſtolica* 54. diſt. & eſt tex. in *l. 1. de conſtit. pecun. §. debitum,* ibi: *Ex quocunque alio contractu, & authen. ſed qui ſemel,* verbo, *aliud, C. quomodo, & quando,* gloſ. in cap. *ſedes*, verbo, *maiore de reſcriptis*, & ibi Felinus, & Immola. In quam rem plura adducit Felinus ibi. n. 6. & eius Additionator ibidem verbo *alius*, litera C. Quæ etiam doctrina exornari poteſt ex his, quæ habet Donel. lib. 17. comment. cap. 10. Alia leuioris momenti adducunt, quæ rectè diſſoluit Thomas Sanchez diſp. cit. num. 5.

4. Ex his colligitur primò: parochum non ſacerdotem aſſiſtentem matrimonio non peccare, licet enim illi aſſiſtere ſecundùm ius Tridentini, vt dictum eſt. Secundò colligo, poſſe etiam validè licentiam concedere alijs, vt aſſiſtant, etiamſi ipſe parochus ſacerdos non ſit, nihil enim obſtat. Id quòd procedit non ſolùm retenta noſtra opinione, ſed etiamſi dicamus illum per ſe non poſſe aſſiſtere: & explicatur

exemplo

Digitized by Google

exemplo ſacramenti Pœnitentiæ, poteſt enim licentiam dare alijs, vt ſuorum parochianorum confeſſiones audiant, cùm tamen ipſe audire non poſſit. Atque hęc de qualitate ſacerdotij.

§. VNICVS.

An poſſit aſſiſtere excommunicatus, vel irregularis?

SVMMARIVM.

Regula generalis ſtatuitur. num. 5.
Excommunicatum etiam denuntiatum ſuſpenſum irregularem parochum poſſe aſſiſtere matrimonio. num. 6.
*Suadetur ex declaratione Cardinalium. n.*7.
Obiectiones proponuntur. num. 8.
*Diluuntur. num.*9.
*Parochum excommunicatum aſſiſtentem matrimonio non effici irregularem. num.*10.
Peccare tamen, & grauiter. num. 11.
Limitatur in caſu neceſſitatis. num. 12.
Valet matrimonium, cui aſſiſtit parochus prohibitus aſſiſtere. num. 13.
Poſſe licentiam dare alijs vt aſſiſtant parochum excommunicatum. n. 14.
*Obiectiones proponuntur. num.*15.
Diluuntur. num. 16.

5. IN hâc difficultate hæc ſtatuatur regula generalis, ſi cenſura vel pœna lata in iure non priuat officio clericum, vel ſuſpendit, aſſiſtere matrimonio poteſt. Huius hæc ratio eſt, quia cùm Concilium tantùm exigat præſentiam parochi, quandiu ille quauis cenſura irretitus parochus eſt, & eius officium retinet, aſſiſtere poteſt.

6. Hinc colliges parochum excommunicatum valide aſſiſtere matrimonio poſſe, item ſuſpenſum, & irregularem, etiamſi ſit excommunicatus non toleratus, & nominatim denuntiatus iuxta Extrauag. *ad euitanda ſcandala.* Sic docet Thom. Sanch. lib.3. diſp.21. n.4. Emanuel Sa verbo *matrimonium*, n. 1. in fine, idem videtur ſupponere Suar. de excommunicatione diſp.11. ſect.2. nu 2. in fin. & nu. 17. & 18. & Gabriel Vazquez de excõmunicatione, dub.4. nouiſſimè Riccius in praxi deciſ. 243. nu.1. Huius autem ea mihi videtur eſſe ratio, quia licet dictum ſit à Concilio Trident. matrimonium ſine teſtibus, & parocho contractum eſſe nullum ipſo iure, non tamen inuenitur decretum in aliquo iure, quod ſi ſacerdos copulans aliquos matrimonio ſit excommunicatus, inualidum ſit. Nam licet iure communi abſtrahátur excommunicati ab adminiſtratione ſacramẽtorum, tamen vniuerſaliter intelligitur carere effectu, quando miniſter eſt de eſſentia ſacramenti diſtinctus à ſuſcipiente. In matrimonio autem parochus aliquos coniungens non eſt de eſſentia ſacramenti, neque vt miniſter, neque vt ſuſcipiens, quamvis poſt Trident. ſine illo contractum ſit nullum. Idque magis explicatur, & confirmatur, quia matrimonium contractum ab ipſis excommunicatis valet, licet Eccleſia potuerit conſtituere, vt illud eſſet nullum, ſcilicet ſi conſtitueret excommunicationem eſſe inhabilitatem ad contrahẽdum, ſicut ſtatuit conſanguinitatem, aut alia impedimenta inhabiles reddere. Atque hæc eſt potiſſima ratio huius noſtrę ſententię. Nam cùm iure nouo Trident. [illegible] præſentia parochi inducta ſit, ſtandum e[illegible] , quæ Concilium diſponit, & non [illegible]re antiquo diſpoſita erant, nequ[illegible] quis excommunicationis eſſe[illegible] nondum erat, comprehendi [illegible]s exemplum in iure ciuili. Pater [illegible]orem filijs teſtamento reliquit omn[illegible] reliquiſſe cenſetur, niſi voluntas refragetur. Quod tunc fit, cùm teſtator de quibuſdam non ſenſit, qui verbo appellatorum non continebantur. Vlpian. *l. ſi quis ita §.1. de teſta. tut.* hoc exemplo vtitur. Finge patrem, cùm ignoraret ſe filium Titium habere, tutores teſtamento dediſſe filijs magis eſſe ait, vt huic tutores dediſſe non videatur, quippe de eo non potuit cogitare, quem ignorauit, multoque minùs de eo ſentire. *l. qui cum tutoribus, §. penult. & vltim. D. de tranſact.* voluntas autem in teſtamentis locum facit, *l. ex facto, §. rerum, D. de hered. inſtitu. l. ſi mihi in fine D. de leg.1.* Alijs etiam rationibus probat Thom. Sanch. quæ deſumuntur ex eo, quia aſſiſtere matrimonio non eſt actus iuriſdictionis ſolumque illi aſſiſtit, velut teſtis omni exceptione maior, auctoritatem præbens matrimonio. Sed cùm videamus etiam teſtes excommunicatos repelli à teſtimonio, & non in matrimonij contractu, legitima huius ratio ea cenſenda eſt, quam adduximus.

7. Induci etiam pro hac ſententia poteſt quędam Cardinalium declaratio, quæ ſic habet apud Farinac. *Matrimonium contractum coram notorio fornicatore valet, niſi per ſententiam condemnato, & confeſſo.* Id enim non alia ratione ſtatuitur, niſi quia propter notorium concubinatum non ſuſpenditur ipſo iure, ſed ſuſpendendus eſt, & puniendus. At qui cùm per ſententiam, & iudicialem confeſſionem ſit ipſo iure ſuſpenſus ab officio, fit vt aſſiſtere matrimonio non poſſit. Simili ergo ratione cùm per excommunicationem maiorem, etiamſi ſit denuntiatus, non ſit priuatus officio parochi, ſed adhuc verè parochus ſit, aſſiſtere quidem poterit matrimonio. Vnde Emanuel Sà loco citat. merito dixit, *modo non ſit per ſententiam priuatus officio.*

8. Verùm contra doctrinam huius illationis ſentit Auila de cenſuris p. 2. cap. 6. diſp. 3. dub. 1. concl. 5. & videtur inclinare Emanuel Sa verbo, *matrimonium*, num. 1. in fine dum expreſsè inquit, *ſufficit & parochus toleratus.* Pro-

Digitized by Google

bat Auila 1. quia actus, quos excommunicatus non toleratus exercet, ratione publici officij ſunt nulli, vt tradit Syluester verbo, *excommunicatio*, 2.n.2.& 3. Nauarrus in Manuali cap. 27. n. 36. Sed in matrimonio aſſiſtit parochus ratione publici officij & publicæ poteſtatis: aſſiſtit enim quatenus parochus eſt, cuius ſignum eſt, quia ſi adhibeantur mille teſtes nullius ſunt momenti. Secundò probat, quia contractus, in quibus ſecundùm ius requiritur de ſubſtantia præſentia tabellionis, ſunt inualidi, & nulli, ſi tabellio ſit excommunicatus, non toleratus. Sed d[illegible] matrimonij eſt præſentia paroch[illegible] aiet coram non tolerato. Maior [illegible] ſſa in cap. *decernimus, de ſenten[illegible] cation. in 6.* Quam ſequitur Gen[illegible] 6. Franc. num. 7. Ancarranus co[illegible] aul. Syluester *excommunicatio*, 3.num.[illegible] communiter Canoniſtæ. Secus dicendum eſt de teſtibus, quia non aſſiſtunt ratione publici officij, nec poteſtatis.

9. Sed hæc non obſtant. Nam ad primum reſpondetur ex doctrina tradita hunc actum non comprehenſum antiquo iure, ſed de eo ſtandum diſpoſitioni Concilij, nullum autem decretum extare, quo irritetur, id enim ſpectandum præcipuè eſt, cùm quæritur an iure fieri poſſit vel non? Deinde dico aſſiſtentiam parochi non eſſe actum eius, vt ordinem, vel iuriſdictionem habet, ſed quatenus legitimus teſtis deſignatus eſt, cum facultate ſubſtituendi, vt rectè docet Thomas Sanchez ibidem nume. 7. Adiunxit itaque eam auctoritatem legitimi teſtis Eccleſia officio parochiali cum poteſtate ſubſtituendi in ſacerdotem. Quare non comprehenditur illis decretis, in quibus parochis prohibetur adminiſtratio ſacramẽtorum, vel iudicibus vſus iuriſdictionis, aut ordinis. Neque obſtat ſecundùm ex eadem ratione, quia quando illa doctrina de Tabellione vera eſſet: hic non habet locum, quia non inuenimus decretum Tridentini irritans matrimonium, cui aſſiſtit parochus excommunicatus, vel ſuſpenſus. Addo præterea neque eam doctrinam de præſentia tabellionis excommunicati eſſe conſtantem. Vnde Franc. Suar. de excommunicat. diſp. 16. ſect. 5. docet in conſcientia valere acta tabellionis excommunicati de rigore iuris, licet ex conſuetudine ob opinionem communem Canoniſtarum cenſeat in foro externo non valere, & certè nullus textus eſt, in iure canonico, vnde ea ſententia deducatur, vt ſuo loco probatum eſt.

10. Ex his etiam conſequenter colliges ſecundò non effici irregularem parochum excommunicatum aſſiſtentem matrimonio, vt expreſsè docet Franciſc. Suar. de excommunicat. diſp. 11. ſect. 2. num. 17. cum ſequentibus. Quidquid enim de eo ſit, an ſi excommunicatus benedicat ſponſos, maneat irregularis, de quo ſuo loco, attamen ex eo quod excommunicatus aſſiſtat, non efficitur irregularis. Tũ quia hæc non eſt adminiſtratio ſacramenti, neque alicuius ceremoniæ ſacræ. Tum etiam, quia ex diſpenſatione Concilij Trident. ad eam aſſiſtẽtiam non eſt neceſſarius aliquis vſus ordinis. Nam etiamſi contingat parochum non eſſe ſacerdotem, coram eo, & teſtibus fit validum matrimonium. Imò addo cum eodem Suarez, quod etiamſi ſacerdotij conditio in parocho ipſo requiſita eſſet, ſicut requiritur in eo, qui de eius licentia intereſt, nihilominus ex vi illius aſſiſtentiæ non manere irregularem clericum aſſiſtentem. Quia quamvis talis conditio requireretur iure poſitiuo in ea perſona, non tamen exercet ibi actum ordinis ſacerdotalis, ſed eſt qualitas requiſita in ea perſona ad maiorem fidem faciendam.

11. Tertiò colliges parochum excommunicatum aſſiſtentem matrimonio, peccare quidem ex vi eius iuris, in quo prohibita eſt excõmunicato communicatio cum fidelibus. Sentit nobiſcum Gabriel Vazquez de excommunicat. dub. 7. num. 7. Eſt enim communicare quidem non in ſacramentis, ea enim communicatio tantùm eſt inter ſumentem, & miniſtrantem, ſed in ſacris, qualis communicatio eſt in diuinis officijs, Miſſa audienda, & alijs eiuſmodi, quam communicationem etiam Couar. aſſerit eſſe mortale peccatum. Nec verò dici poteſt parochum illum communicare in re neceſſaria, & ideò excuſari, vt indicare videtur Thomas Sanchez lib. 3 diſp. 21. num. 8. neque enim ſacramẽtum matrimonij videtur eſſe neceſſitatis, idque exemplo teſtis idonei excommunicati tamen confirmari poteſt. Imò addiderim non eſſe venialem culpam, eſt enim communicatio in re adeò graui & ſacra.

12. Quartò colliges cum Franciſco Suarez diſp. 11. cit. ſect. 1. num. 24. non peccare quando in articulo mortis eſſet neceſſarium aſſiſtere, ſicut dicimus de excommunicato ſacerdote, qui in articulo extremæ neceſſitatis miniſtrat pœnitentiam. Poteſt enim euenire huiuſmodi caſus, in quo moraliter neceſſarium ſit, vel ad ſalutem ſpiritualis hominis morientis, vel ad magnum commodum temporale filiorum, vt in articulo mortis vxorem ducat, quam vſque ad illud tempus in concubinam habuerat, & quòd nullus alius adſit ſacerdos, vel parochus, niſi excommunicatus, qui intereſſe poſſit. In eo certè caſu quantum eſt ex parte cenſuræ dubitari non poteſt, quin licitè poſſit huiuſmodi ſacerdos adeſſe matrimonio. Si enim licitè poteſt miniſtrari ſacramentum ab excommunicato in eo articulo, cenſetur enim Eccleſia pro eo tempore excommunicationem ſuſpendere, multo magis hoc verum erit in matrimonio, in quo non eſt miniſter, ſed teſtis iure Eccleſiaſtico qualificatus. Similiter etiam parochus excommunicatus aſſiſtens matrimonio excuſaretur à peccato metu mortis incuſſo. Quamvis enim aliæ leges

Digitized by Google

diuinę de non communicando in ſacramentis obligent cum vitæ diſpẽdio. vt probat Gabriel Vazquez dub.7.cit.à num.10. attamen non habere locum in hac communicatione in ſacris. Idem docet ibidem num. 16.

13. Quintò colliges à fortiori matrimoniũ valere, cui aſſiſtit parochus, cui interdictum eſt, ne aſſiſtat matrimonio, ſiue quia generaliter ob imperitiam prohibitus eſt ſacramenta miniſtrare, dato ob eam cauſam coadiutore iuxta text.in cap. *Illiteratus 27.diſt.* & *ca. niſi cũ pridem, de renunciat.* & Tridentinum ſeſſione 21.cap. 6. de reformatione, ſiue ſpecialiter interdictum ſit ab Epiſcopo, ne aſſiſtat. Adhuc enim verè parochus eſt, retinetque titulum parochi, vt cum alijs docet Thomas Sanchez diſputat.21.nu.11. & 12. Id quod verum eſt etiam de Rectore, vel Vicario ad nutum amouibili. Vtrumq; declarauit congregatio Cardinalium apud Farina.pa.270. in hæc verba: *An prohibitione facta ab ordinatione parochus coniungat aliquos, iſta tollatur, ſeu ſuſpendatur iuriſdictio parochi, vt ad celebrandum matrimonium non ſit legitimus parochus, matrimoniumq́; coram eo contractum nullum? Sacra congregatio reſpondit matrimonium valere. Quòd ſi hæc prohibitio facta ſit, non ipſi Rectori, ſed eius Vicario, qui ad nutum ordinarij amoueri poteſt, an matrimonium, in quo contra ordinarij prohibitionem Vicarius iſte interuenit, validum ſit. Congregatio reſpondit, validum eſſe.* Hæc ibi. Quare de eo ampliùs dubium eſſe non poteſt. Idem cit. alijs Riccius in praxi ...ſ. 243. n. 2.

Vltimò colliges validè poſſe licentiam ...ſſiſtant, parochum excommuni... ...oleratum, vt docet Thomas diſp.21.cit. n.7. Emanuel Sa ...m, num.1.in fine. Quod qui... ...deducitur, nam aſſiſtentia ...tionis, nec etiam con... ...uaſi ſubſtitutio te... ... vt alium ſuo ...it ſubſtitu... ...hus excom... ...s prohibitus e... ...ue nouo ...quo in hac re vti... ...obant, qu... ...s, & ordinarius ...ca... tus p... concedere licen... confe... vel miniſtrandi ſacra... non p... a ratio. Nec enim eam excom... ...catus non toleratus poteſt co... dere, vt ... materia de excommunicatione t... dunt Doctores, ea enim licentiæ conceſſio ad ſacramenta miniſtranda actus iuriſdictionis eſt, quæ pro commiſſo ſibi munere ipſe miniſtrare deberet ſuis ouibus.

15. Sed contrà illationem hanc ſentit Petrus Ledeſma de matrimonio q. 45. a. 5. dub. 4. fol.192. & alij, mouenturque non facili argumento. Quia generalis regula eſt vſum iuriſdictionis ſpiritualis interdictum eſſe excommunicato *cap. audiuimus.24.q.1.* & alibi paſſim. Quæ regula ad omnes eos actus extenditur, qui propriè iuriſdictionis ſunt, quales ſunt illi, qui propriè ſunt iudicis ſuperioris, & Eccleſiaſtici, vt præcipere, leges ferre, diſpenſare, licentiam cõcedere, ad quodlibet munus Eccleſiaſticũ exercendum, iudicium ferre, & alij ſimiles, qui numerantur in ca. *Accedentibus, de exceſſibus Prælatorum* & *in cap. dilectus de officio ordinarij.* Sed conceſſio huiuſmodi licentiæ ad aſſiſtendum, videtur eſſe actus iuriſdictionis. Ergo ab excõmunicato eſſe non poteſt. Tota difficultas eſt in maiori propoſitione probanda, quę oſtenditur primò. Quia ea conceſſio pertinet ad parochum, vt parochus eſt, ratione publici officij, cũ nullus alius, quã proprius parochus, quo etiam nomine intelligitur ordinarius, eam licentiam poſſit concedere. Deinde, quia conceſſio licentiæ ad adminiſtrandum ſacramentum Pœnitentię, vel Extremę vnctionis actus iuriſdictionis eſt, & ab excommunicato concedi non poteſt, vt expreſſè docet Suar. de excõmunicatione diſp.14.ſect.1.n.7. vbi improbabilem cenſet quorundam ſententiam aſſerentium parochũ excommunicatum poſſe validè conferre licentiam miniſtrandi ſacramentum Vnctionis, ex eo quòd miniſtratio non ſit actus iuriſdictionis. Quamuis enim miniſtratio Vnctionis non ſit iuriſdictionis actus, attamen conceſſio licẽtię ad miniſtrandum eſt iuriſdictionis vſus. Ex quo etiam poſſet pro ea ſententia ſumi non leuis confirmatio. Quia licet aſſiſtere matrimonio non ſit actus iuriſdictionis, attamen præbere licentiam aſſiſtendi actus iuriſdictionis videtur. Denique conijcitur eſſe vſum iuriſdictionis, quia etiamſi Concilium non dixiſſet, *vel alius de licentia parochi*, poſſet parochus eam licentiam concedere, quod ſignum eſt iuriſdictionis eius eſſe, & ad illum tanquam ad ordinarium pertinere.

16. Sed hęc non obſtant, quominus in noſtra ſententia perſiſtamus. Quare dicẽdum eſt eius licentiæ conceſſionem non eſſe vſum iuriſdictionis, ſed quaſi ſubſtitutionem teſtis qualificati, cui conceſſum eſt, vt alium pro ſe ſubſtituat ad teſtimonium ferendum de eo matrimonio. Nam aſſiſtere matrimonio nõ eſt actus ...nis, neque iuriſdictionis, vt dictum eſt. Id ...ſpeciale eſt in hoc ſacramento, in quo ...hus non eſt miniſter, vt oſtenſum eſt ſu...1. Vnde licentiam ad aſſiſtendum dare, ...e iuriſdictionis, neque ordinis actus eſt, ...tantùm vti facultate conceſſa parocho per Tridentinum, quod parochum ita teſtem eſſe voluit, vt alium non niſi ſacerdotem pro ſe poſſet ſubſtituere. Quòd quidem, niſi per Tridentinum conceſſum eſſet, nequaquam poſſet parochus efficere, eſſet enim electa induſtria perſonæ, ſicut ex doctrina Hoſtienſis, & communi docet Thomas Sanchez diſp. 21 num. 9. in fine. Atque ex his ſoluta manent quæ modò allata ſunt.

CAPVT XVIII.

An peccent contrahentes, dum ab excommunicato parocho petunt, vt aſſiſtat, vel licentiam præbeat?

SVMMARIVM.

Quid agendum. num. 1.
Diuiſio ſcandali. num. 2.
Alia diuiſio in actiuum, & paſſiuum. num. 3.
Prima regula de ſcandalo actiuo. num. 4.
Quid requiratur, vt quis cenſeatur dare ſcandalum actiuum. num. 5.
Eadem obligatio vitandi, ſi ſcandalum fratris futurum ſit in eodem genere vel diuerſo. n. 6.

1. DIXIMVS cap. præcedenti peccare mortaliter parochum excommunicatum, dum aſſiſtit matrimonio. Supereſt explicemus an peccent etiam contrahentes matrimonium coram illo, atque ideò ex iſto capite fruſtrentur fructu ſacramenti. Quæ quidem dubitatio in multis alijs materijs locum habere poteſt. Quare vniuerſalem doctrinam trademus, qua explicemus, quando verè dicamur alijs occaſionem præbere ruinæ, & peccati, ita vt nobis aliorum peccatum, cui occaſionem dedimus, imputetur. In quo explicando hoc ordine procedemus. Primò generales trademus regulas, quibus in hac materia vtendum ſit. Secundo loco colligemus in nonnullis materijs, quomodo iuxta præmiſſa principia philoſophandum ſit, in quibus ea res frequentiùs examinari ſolet, quarum reſolutio obſcura eſt propter varias, & diſcrepantes Doctorum ſententias.

§. PRIMVS.

Obſeruantur nonnulla, & proponitur prima regula.

2. Antequam regulas meo iudic[illegible] mas ſtatuamus. Primò obſeruandum [illegible] ad præſens inſtitutum attinet, ſcand[illegible] plex eſſe, generale & ſpeciale. Gen[illegible] dem eſt iuxta doctrinam Diui Thomæ 2. 2. [illegible] 43. art. 3. quod eſt per accidens cauſa ruinæ alterius, ſpeciale autem quod eſt per ſe cauſa ruinæ. Quod tamen ita intelligendum eſt ſcandalum generale dici, quod quamvis ex ſe ſit occaſio ruinę, attamen eſt præter intentionem operantis qui non intendit ſcandalum offerre. At ſpeciale eſt in quo per ſe intenditur, & directè ruina proximi. Hic autem non agimus de peccato, quod quis committit, cùm directè, & ex intentione fertur in ruinam proximi, quatenus illius ruina eſt, ſed de ſcandalo generali, quando ex operatione alterius ſumitur, vel præbetur occaſio ruinæ.

3. Secundò obſeruandum eſt iuxta doctrinam eiuſdem D. Thomæ in eadem quæſtione art. 1. Scandalum generale duplex eſſe, alterum actiuum, paſſiuum alterum. Actiuum eſt dictũ vel factum, minus rectum præbens alteri occaſionem ruinę. Dicitur autem minus rectum, vel quia in ſe malum eſt, vel quia habet ſpeciem peccati. Paſſiuum eſt, peccatum eius, qui ſcandalizatur. Hoc autem eſt in duplici differentia. Nam vel oriri poteſt ex ſcandalo actiuo, quod eſt dictum vel factum minus rectum in altero, & in hoc caſu ſcandalum paſſiuum coniungitur cum actiuo, ex eo enim naſcitur. Vel poteſt ſcandalum paſſiuum oriri ex opere bono alterius non habente ſpeciem mali, eſtque ſcandalum paſſiuum tantùm, & non dicitur occaſio præberi, ſed ſumi. Quæ doctrina colligitur ex D. Thoma loco proximè citat. & amplectuntur communiter alij. Hoc autem ſcandalum paſſiuum tantum adhuc triplex eſt: nam vel naſcitur ex malitia, vel infirmitate, & fragilitate, vel ex ignorantia. Poteſt enim quis ex opere bono alterius, aut non habente ſpeciem mali ſumere occaſionem ruinę, vel malitia ſua, quę interpretatur in malam partem, & ex eo bono opere ſua prauitate inducitur ad peccandum: vel quia licet opus bonũ ſit, ignorat tamen, qui videt bonum eſſe, & ea ignorãtia inducitur, vel quia fragilis, & infirmus eſt, & ex opere alias licito pro ſua fragilitate inducitur ad lapſum, ſicut ex ornatu fœmin[illegible] citò labitur fragilis ex fragilitate, [illegible] malitia, & qui licere ignorat [illegible] To[illegible] hęc doctrina traditur [illegible] breuioribus interrog. 64. [illegible] *Sanè ſcandalizat quidem [illegible] dictis factiſve legem viol[illegible] ad legis violationem ind[illegible] Eua Adam, vel [illegible] voluntatem [illegible] xit abſit à [illegible] tibi ho[illegible] dictum [illegible] Satana, ſcan[illegible] bi, [illegible] a quæ Dei ſunt, [illegible] do ædificat anim[illegible] di, ad [illegible] quæ vetita ſunt. [illegible] illi, [illegible] tum eſt ab Apoſtolo his [illegible] ſi quis [illegible] erit te, qui habes ſcientia. [illegible] dolio re[illegible] mventem, nonne conſcientia eius [illegible] infirma ædificabitur ad manducandum idolo[illegible] thyta? Et ſtatim, Oritur autem ſcandalum pluribus ex cauſis. Vel enim ab eo qui ſcandalizat, ſcandalum naſcitur, vel ab eo qui ſcandalizatur cauſa [illegible] efficiſcitur cur ſcandalizetur; atque in [illegible] item non vno atque eodem modo. Aliquando enim ex malitia, aliquando autem ex inſcitia vel huius vel illius.* Hæc Baſilius. Vnde fit contra Caietanum ſcandalum paſſiuum non tantùm eſſe, quod naſcitur ex opere malo alterius, ſed latiùs patere cũ etiam ex opere bono alterius naſci poſſit iuxta dicta. Fit etiam contra Maiorem, & Sotum, & alios

Digitized by Google

alios ſcandalum paſſiuum non tantũ eſſe ſcandalum Phariſæorum, cùm etiam ſit puſillorum, & ignorantium, vt dictum eſt. Quare Phariſæorum ſcandalum illud dicitur, quod ex malitia operantis naſcitur.

4. His præmiſſis primam regulam conſtituamus, quę in hac materia valde prę oculis habenda eſt: *Quoties peto ab aliquo actum aliquem, quem ille non poteſt benè exercere, ſed malè, ſi exerceat, pecco peccato ſcandali, & præbeo occaſionem ruinæ. Cùm autem peto actum, quem poſſit exercere benè, ſed ſua culpa facit male, aliquando dicor præbere occaſionem ruinæ, aliquãdo non, iuxta dicenda in regulis ſequentibus.* De prima parte huius regulę nulla poteſt eſſe diſſenſio. Nam ſi induco ad actum ſuapte natura malum, planè præbeo occaſionem ruinę, atque ideò pecco. Vniuerſaliter itaque, quando malo opere, vel habente ſpeciem mali alteri datur occaſio peccandi, ſiue ille alter peccet ex ignorantia, vel malitia, vel fragilitate, dicor inducere in peccatum. Nulla enim occaſione id cohoneſtari poteſt, ac proinde mihi peccatum illius imputatur. Quod quidem ita contingit, quoties peto ab aliquo actum, quem ſi exerceat, non poteſt exercere benè, ſed malè.

5. Verùm circa hanc regulam duo ſunt obſeruanda. Primum eſt, vt opus aliquod dicatur habere rationem ſcandali actiui, non requiri, vt opus ſit malum ex malo fine operantis, ſed aut ex ſuo obiecto, & circunſtantijs habere debet rationem, aut ſpeciem mali. Quare ſi opus [illegible]s ex obiecto, & circunſtantijs non ſit ma[illegible], neque habeat ſpeciem mali, ſed tantùm [illegible]atur malum ex prauo fine operãtis, perin[illegible]dum de illo eſt: ac ſi non eſſet ma[illegible] [illegible] verò eſt, quia qui ſumit oc[illegible], non ſumit ex prauo fine, [illegible]ente operantis, ſed ſumit ex ip[illegible]s circunſtantijs, ex quibus [illegible] aut ſpeciem mali. [illegible]obſeruandum eſt, eodem mo[illegible]b opere, quod eſt malum, [illegible] mali propter ſcandalum fra[illegible]um futurum eſt in eodem gene[illegible] diuerſo, vt ſi ex furto ſequitur [illegible]i furti in proximo, vel pecca[illegible]cidij eodem modo ab opere furti [illegible]rum eſt propter ſcandalum. Dixi autem [illegible]nuum eſſe propter ſcandalum, quia non [illegible]tum debet homo ceſſare à furto, quia fur[illegible]m eſt, ſed etiam quia furtum eſt cauſa alte[illegible]us furti, aut homicidij propter ſcandalum. [illegible]uare propter hanc duplicem obligationem [illegible] homo duplex peccatum, aut duplex [illegible]tum, ſi furto ſuo eſt cauſa alterius furti, aut furtum & homicidium, ſi cauſa eſt homicidij, furto ſuo.

§. SECVNDVS.

Secunda regula proponitur, & explicatur.

SVMMARIVM.

Secunda regula de ſcandalo paſſiuo. n.7.
Probatur ex iure. num.8.
Et explicatur ratione. num.9.
Prima obiectio diluitur. num.10.
Secunda obiectio diluitur. num.11.
Reijcitur quædam limitatio. num.12.
Ampliatio doctrinæ. num.13.

7. SECVNDA regula ſit: *Quoties opere aliquo præceptum adimpleo, ſiue ſit legis naturalis, vel poſitiuæ, non dicor præbere occaſionem ruinæ, nec mihi imputatur peccatum, ſiue alius peccet ex ſcandalo malitiæ, vel ignorantiæ, vel fragilitatis, & ex conſequenti non teneor, nec poſſum omittere actum illum, vt vitetur ſcandalum paſſiuum aliorum.* Hanc regulam docent non pauci, qui conſtanter aſſerunt nullum præceptum, ſiue iuris naturalis, ſiue humani dimittendum eſſe propter ſcandalum paſſiuum proximi, quos refert, & ſequitur Gabriel Vazquez in opuſculo de ſcandalo, ex quo fere totam doctrinam huius capitis deſumpſimus, & in compendium redegimus, & docet etiam Greg. de Valentia 3. tom. diſp. 3. generali, quæſt. 18. puncto 4. & videtur eſſe doctrina D. Thom. d. q. 43. art. 7. Hæc eadem regula manifeſtè traditur à Baſilio interrogat. 64. cit. his verbis: *Aut enim mandatum Dei aliquo faciente, aut his quæ in libera poteſtate poſita ſunt liberè vtente ſcandalizatur, qui ſcandalizatur. Quotieſcunq; igitur in his, quæ ex mandato vel fiunt, vel dicuntur homines offenſionem incurrunt, vt in Euangelio quidam in his, quæ à Domino ex voluntate patris fiebant, & dicebantur, enim verè tunc ea in memoriam nobis ſunt reuocanda, quæ de huiuſmodi hominibus idem Dominus reſponderit, quando illum adeuntes diſcipuli ſic allocuti ſunt, ſcis quod Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt? Sic enim illis reſpondit, ſinite illos, &c.* Hæc Baſilius.

8. Pro qua ſententia facit primo Innocentius III. in cap. 2. *de noui operis nuntiatione,* cùm inquit: *Tu ſaltem pro euitando tam graui ſcandalo proximorum ab huiuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſſaſti, cùm Sacræ Scripturæ teſtimonio debueras didiciſſe, quod licet illa opera, quæ ſine peccato mortali committi non poſſunt, non ſunt pro euitando ſcandalo dimittenda, nec ea debent pro vitando ſcandalo committi, quæ ſine peccato mortali committi non poſſunt, ab his tamen, quæ ſine peccato mortali committi poſſunt, pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiam pro euitando ſcandalo inſiſtendum.* Hæc Pontifex. In quibus vniuerſaliter docet nullum eſſe violandum præceptum pro euitando ſcandalo, quia

Digitized by Google

alias ſine peccato mortali violari non poteſt, atque ideò adimpletione pręcepti nequaquam pręberi occaſionem ruinæ. Sic reſpondet Couarru. ſententiam Pontificis intelligendam eſſe de his tantùm pręceptis, quę etiam occurrente occaſione ſcandali obligant, non de omnibus alijs præceptis, quorum obligatio ceſſare debet, occurrente ſcandalo. Sed certè ridiculum eſſet reſpondere Pontificem ea pręcepta eſſe omittenda occurrente ſcandalo, quæ reuera non obligant in ea occaſione, & ſeruanda quæ obligant, nec enim hoc ignorare potuit Epiſcopus, & aliàs ęquè obſcurum maneret reſponſum Pontificis, cùm id explicandum eſſet, quęnam pręcepta obligarent occurrente ſcandalo. Voluit ergo Pontifex vniuerſaliter docere ſeruanda eſſe pręcepta, quæ aliàs ſeruanda ſunt, non obſtante occaſione ſcandali. Quia non eſt accommodatum remedium ad euitandum ſcandalum omiſſio præceptorum, quæ aliàs impoſita ſunt.

9. *S*ecundò probatur, & explicatur prędicta regula iſta conſideratione. Quia reuera ſcandalum paſſiuum proximi vitare non eſt in pręcepto naturali, aut poſitiuo quomodocumque & abſolute, ſed cum quibuſdam circunſtātijs: ſi quidem aliquando etiam conſilia pręter-mittenda non ſunt propter ſcādalum paſſiuum proximi, etiam contra ius naturale, vt dicam in alijs regulis. Quare videtur circunſtantia neceſſaria, vt obliget præceptum vitandi ſcandali paſſiui proximi, vt non occurrat nobis interim aliquod præceptum etiam poſitiuum. Nā mandatum quod nobis impoſitum eſt de proximo noſtro, eſt quaſi ſecundariæ cuiuſdam obligationis. Priùs enim quiſque curam habere debet de ſalute propria, quā aliena, & priùs debet in ſe ordinare opera virtutum, quàm in proximo. Eſſet ergo peruerſius ordo, ſi aliquis omitteret pręceptum ſibi primariè impoſitum, etiamſi poſitiuum tantùm ſit, vt curam haberet de proximo, ne contra aliquod pręceptum peccaret. Quare, cùm dicimus non eſſe omittendum præceptum poſitiuum propter vitandum ſcandalum paſſiuum proximi, non dicimus præcepto naturali derogari præceptum poſitiuum tanquam fortius, ſed dicimus occurrente pręcepto poſitiuo ceſſare quandam circunſtantiam neceſſariam, vt obliget pręceptum de euitando ſcandalo, etiamſi naturale ſit. Quę ſanè doctrina in multis alijs etiam attendenda eſt, quia contingit interdum ceſſare obligationem præcepti naturalis propter occurſum præcepti poſitiui, quia ex tali occurſu tollitur circūſtantia neceſſaria ad obligationem præcepti naturalis. Hac ratione putant nonnulli licitum eſſe in confeſſione explicare complicem, quandò aliter fieri non poteſt integre confeſſio, non obſtante infamia complicis apud cōfeſſarium, quia infamare proximum abſolutè ſumptum non eſt contra ius naturale, ſed infamare abſq; rationabili cauſa: videtur autem rationabilis cauſa infamandi complicem apud vnum confeſſarium obſeruatio præcepti de integritate confeſſionis, etiamſi præceptum poſitiuum ſit. Sed de hoc latè dixi in tractatu de Confeſſione. Omitto rationes aliàs, quæ in huius regulæ confirmationem adduci poſſent, mihi enim iſtæ videntur eſſe potiſſimæ.

10. Sed contra huius regulæ doctrinam poteſt obijci primò. Si immineret alicui mors corporalis, dimittendum eſſet præceptum de audienda Miſſa. Ergo ſi alicui imminet periculum animæ per ſcandalum paſſiuum, dimittendum eſſet pręceptum audiendi Miſſam. Reſpondet Gabriel Vazquez non eſſe eandem rationem. Nam qui ſcandalizatur, patitur dānum ſpirituale ſciens & volens, & ideò iuſta ratio non poſtulat, vt omittatur præceptum poſitiuū propter vitandum huiuſmodi ſcandalum. Innocens autem patitur damnum vitæ corporalis inuitus, & ita recta ratio exigit, vt ei ſucurramus omiſſo præcepto poſitiuo. Sed faciliùs reſponderi poteſt obligationem ſuccurrendi verſanti in periculo vitæ primariò obligare potentem ſubuenire, non autem eum, qui laborat, vel premitur. Quare in eo euentu concurrunt duæ obligationes primarię. Vna audiendi Miſſam, alia ſubueniendi, & ideò præualet fortior. In caſu autem noſtræ regulæ concurrunt quidem duę obligationes, vna tamen primaria, & alia ſecundaria, iuxta ea quæ diximus in 2. probatione, & ideò præualet primaria.

11. Secundò poteſt obijci. Quia ſi alic velit ſe ipſum corporaliter occidere, omi dum eſſet pręceptum audiēdi Miſſam, vt tem illius impediremus. Ergo ſi quis ve occidere ſpiritualiter per peccatū, id dum eſt. Reſpondetur tamen ob tandi ſcandalum proximi ta eam virtutem, contra quam cat, non autem ad miſericor ſericordiam pertineret, ille ximum, duplici peccato pec contra miſericordiam, & a tutem, contra quam ſcanda ita ſcandalum, in quò non in ruina proximi, eſſet ſpeciale li contra miſericordiam, qu alio loco dicam. Obligatio igitur dalum pertinet ſolùm ad eam virtutem quam peccat ſcandalizatus. Cumque hæc gatio ſit ſecundaria, vt ſuprà dicebamus, neceſſariò ceſſare debet occurrente præcepto poſitiuo primariè impoſito, quia eius obligatio primo loco eſſe debet. Impedire autem mortem corporalem proximi ſiue illatam ab a. ſiue à ſe ipſo, pertinet ad opus miſericordiæ. Huius autem miſericordiæ obligatio ſolùm & primariò obligat eum, qui ſuccurrere poteſt, cum autem qui ſe ipſum occidit, non obligat. Et quia eſt maior obligatio miſericordia, quam præceptum audiendi Miſſam, iuxta illud Chriſti: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*, ideò in

Digitized by Google

in tali neceſſitate omittendum eſt præceptum audiendi Miſſam.

12. Verùm Gregorius de Valentia diſp.citata quæſt.17.puncto 4.verſiculo, *Tertio ſequitur ex eadem regula*, quandam huic ſententiæ limitationem adhibet, ſcilicet, præcepta Eccleſiaſtica ſeruanda eſſe, cùm ſequitur ſcandalum tantùm in eo caſu, in quo omnibus penſatis circunſtantijs obligant ad ſui obſeruationem. Si verò ob aliquam circunſtantiam occurrentem non obligarent eo tempore,ceſſandum ab illis eſſe: iuxta quam limitationem poſtea in verſiculo, *Secundo ſequitur* poſt tertiam regulam infert omittendum eſſe aliquod præceptũ humanum quando non eſt neceſſarium, vt ſic vitetur ſcandalum infirmorum, vt audire Miſſam in die Feſto, omittendum erit à fæmina ornata,ſi ex eo ſumitur ſcandalum.Ego tamen ſine vlla limitatione,veram exiſtimo propoſitam regulam. Non enim credo eſſe caſum aliquem, in,quo ceſſet obligatio pręcepti Eccleſiaſtici propter vitãdum ſcandalum, tum quia primaria obligatio non ceſſat ex ſecundaria obligatione, vt dictum eſt. Tum etiam, quia non videtur eſſe caſus, in quo circunſtantia ſcandali oriundi tollat circunſtantias neceſſarias ad obligationem pręcepti. Nam in docenda veritate, vel corripiendo, aut docetur ille, qui ſcandalum patitur, quia eſt in neceſſitate, vel corripitur, & tunc non eſt dimittendum præceptum, primariæ enim obligationis eſt, niſi fortè dimittatur,quia inutilis correctio eſt. Hoc autem non eſt ceſſare ab opere propter ſcandalum, ſed tantùm, quia ceſſat eius ratio vel neceſſitas. Si verò docendus eſt alius, non eſt dimittendum pręceptum docendi.Vt enim inquit Gregorius Homil.7. in Ezechielem: *Si de veritate ſcandalum ſumitur vtilius ſcandalum permittitur, quam veritas relinquatur*, & idem docet Beda in cap.9. Marci, & habetur in cap. *Qui ſcandalizauerit de reg. iur.*

13. Hinc colliges non licere aliquid facere à fortiori contra legis naturalis præcepta negatiua, vt occidere, neque diſpenſare bona, qui eorum Dominus non eſt, nec docere falſum, & ſimilia, vt euitetur ſcandalum. Imò addendum eſt neque licere peccatum aliquod veniale committere,vt mentiri etiam leuiter ad euitandum ſcandalum, nunquam enim eſt medium conueniens cuiuſcumque etiam leuis peccati perpetratio ad euitandum ſcandalum, vt rectè docet Valentia ibidem regula 2. Atque ex his facilè erit iudicium ferre de aliorum opinionibus in hac parte, quas conſultò omitto, ne longior euadat diſputatio, & quia nullum afferunt eorum, quæ dicunt, firmum fundamentum.

§. TERTIVS.

Tertia, & quarta regula proponuntur, & explicantur.

SVMMARIVM.

Scandali paſſiui diuiſio, & explicatio. n. 14.
Tertia regula explicatur.num.15.
Obiectioni fit ſatis. num. 16.
Quarta regula. num.17.
Explicantur Baſilius, & Chryſoſtomus. numero 18. & 19.

14. SED antequam illas conſtituamus, recolenda eſt diſtinctio ſcandali paſſiui poſita ſupra §.1.ex ignorantia,infirmitate, & malitia.Ex ignorantia in præſenti eſt peccatum illud, de quò agit D.Thomas 1.2.quęſt.76. quòd procedit ex ignorantia ſpeculatiua iuris aut facti. Quamvis enim in quouis peccato ſit ignorantia, id eſt, defectus conſiderationis, vt alio loco dicendum eſt, hic tamen tantùm agimus de peccato ex ignorantia ſpeculatiua. Peccatum autem ex infirmitate eſt peccatum ex paſſione, vt docet D.Thomas 1.2.quæſt.77. art. 3. Peccatum verò ex malitia explicatur ab eodem D.Thoma 1.2.quęſt.78.art.3.& inter alias acceptiones peccati ex malitia ea,quæ maximè pertinet ad noſtrum inſtitutum eſt, qua aliquis diciturpeccare ex habitu. Illud addendum eſt, quando ſcandalum præſumitur oriundum in aliquo homine particulari, tunc inſpiciendum eſſe, an oriatur ex ignorantia, fragilitate, aut malitia, & habet in eo caſu locum ea conſideratio diuiſionis ſcandali. At quando tantũ præſumitur ſcandalum in vniuerſum, ſcilicet in aliquo homine vagè, vt ſolet accidere in publicis conuentibus, non poteſt timeri peccatum ex ignorãtia,aut fragilitate,ſed ex malitia.Ideò autem timeri non poteſt ex ignorantia, aut infirmitate,quia vt hoc timeatur, cognoſci debet qualitas, & conditio perſonę: vt autem timeatur peccatũ ex malitia,non eſt neceſſe cognoſci perſonam aliquam in particulari, ſed ſatis probabiliter timeri poteſt in publico conuentu hominum, & mulierum futura aliqua peccata ex prauo habitu, qui eſt in pluribus hominibus, & hoc eſt peccatum ex malitia.

15. His ſuppoſitis tertia regula ſit. *Quotieſcũque opus noſtrum,quòd tamen non eſt in precepto, eſt bonum, aut non habens ſpeciẽ mali,vtile tamen, aut ſpiritualiter,aut temporaliter nobis,ſi alter ex eius operis occaſione peccaturus eſt ex malitia, non prabeo occaſionem peccati, neque teneor dimittere ad vitandum peccatum illius.* Sic docet D. Thomas 2.2. quæſt. 43. art.7. & 8. Valentia puncto cit. regula 4. Gabriel Vazquez opuſc. citat. & alij communiter. Cuius probatio in primis deſumi poteſt ex Chriſti exemplo, qui ſcãdalum Phari-

Digitized by Google

Pnariſęorum non curauit, dicens Matt. 15. *Sinite illos, quia caeci ſunt, & duces caecorum.* Quo teſtimonio ad id confirmandum vtitur Gregorius homil.7 in Ezechielem. Fauet etiam manifeſta ratio. Quia recta ratio non poſtulat, vt malitiæ alterius cum damno noſtro conſulamus, etiam temporali: alioquin vnuſquiſque poſſet ſua malitia nobis nocere, vt opus vtile nobis, aut temporaliter, aut ſpiritualiter dimittamus: imò, vt docet D. Thom. art.8. cit. aliquādo eſſet pernicioſum bono communi temporali bona dimittere, vel condonare eiuſmodi improbis ad euitandum ſcandalum eorum. *Daretur enim* (inquit) *malis rapiendi occaſio, & noceret hoc ipſis rapientibus, qui retinendo aliena remanerent in peccato.* Sed aduertit rectè Caietanus ibidem, interdum poſſe, & debere dimitti ea bona temporalia eiuſmodi improbis propter vitandum ſcandalum, non ipſorum, ſed aliorum puſillorum, qui ſub eorum poteſtate ſunt, & ab ipſis in hæreſi, vel alijs flagitijs detinentur, ne amittant bona aliqua temporalia, quæ iniuſte occuparunt. Vnde inquit Caietanus, ſi princeps aliquis potiùs induceret populum in infidelitatem, aut in ea retineret, quam pateretur ſibi auferri bona temporalia, quæ Eccleſiæ, vel alicui alteri Principi iniuſtè eripuit, vt Ieroboam fecit in populo Iſrael, ne perderet regnum, & Reges Angliæ his noſtris ſęculis, dimittenda eſſent bona eiuſmodi temporalia ab Eccleſijs erepta, non propter Principem, ſed propter populi ſalutem.

16. Sed contra hanc regulam objiciet aliquis neceſſarium eſſe omittere opus Conſilij propter correctionem fratris. Nam ſi aliquis poteſt impedire peccatum fratris per correctionem, debet dimittere Miſſam, quæ non eſt in præcepto, vt corripiat fratrem. Ergò eadem ratione tenetur omittere opus conſilij, ne ſcādalizetur frater, etiamſi ſcandalum futurum ſit ex malitia. Quia etiamſi peccatum futurum eſſet ex malitia, propter correctionem omittendum eſſet opus conſilij. Reſpondetur tamen diuerſam eſſe rationem. Nam correctio reſpicit peccatum fratris, quod non ſcandalum ex parte corripientis, ſed eſt opus quoddam miſericordię reſpiciens malum ſpirituale proximi, à quo debet ipſum liberare: pręceptum autem correctionis, quod eſt miſericordiæ ſpecialis eximię virtutis, obligat etiam in eo caſu, in quo neceſſe ſit omittere opus conſilij, etiamſi ſit peccatum fratris futurum ex malitia: quia correctio non reſpicit peccatum fratris futurum ex malitia, vel infirmitate, ſed quovis modo ſi tamen ſit ſpes correctionis. At verò ſcandalum paſſiuum, de quo intelligitur hęc tertia regula, ſumpſit occaſionem ex opere bono, & non habente ſpeciem mali, ei autem non eſt ſuccurrendum per correctionem ex obligatione miſericordiæ, ſed obligatione illius virtutis, contra quam ſcandalizatus peccat. Succurrendum autem eſt auferendo opus, ex quo ille ſumpſit occaſionem, vt autem auferamus opus bonum, plurimum intereſt, an ille ſumpſerit occaſionem malitia ſua, aut infirmitate, vel ignorantia, vt dixi in hac tertia regula, & dicam in quarta. Nec enim malitia alterius nobis nocere debet, aut impedire noſtram vtilitatem etiam temporalem: hoc enim nimium eſſet, præſertim cùm præcepto illius virtutis, contra quam ſcandalizatus peccat, non teneamur, niſi ſecundaria obligatione, vt dictum eſt. Quare recta ratio poſtulat, vt priùs nos attendere noſtræ vtilitati poſſimus, quam efficere, vt frater noſter obſeruet præceptum, quod nos ſecundariò obligat. Ex quo fit, quando nullum noſtrum damnum temporale verſatur, debere omittere ea, quę non ſunt in pręcepto, propter vitandum ſcandalum ex malitia alterius, cùm reuera frater ille, etiamſi ex malitia peccaturus ſit, in aliquali tamen neceſſitate verſetur, vt rectè docet Valentia puncto cit. §. *exiſtimo etiam.*

17. Quarta regula ſit: *Quotieſcunque ſcandalum paſſiuum proximi ortum habet ex ignorantia, vel infirmitate, ſi opus noſtrum non eſt in præcepto, ſed tantùm vtile ſpiritualiter, aut temporaliter, quod neque eſt malum, neque habet ſpeciem mali, omittendum eſt, aut differendum, aliàs dicetur eo opere præbere occaſionem ſcandali.* Hanc etiam regulam tradit Valentia loco citato, §. *Tertia regula*, eamque ſtatuit Sanctus Gregorius homil.7. in Ezechielem ibi. *In quantum ſine peccato poſſumus vitare proximorum ſcandalum debemus.* Id ipſum docet Beda ſuper cap.9. Matth. & habetur in dict. cap. *Qui ſcandalizauerit, de reg. iur.* Et id ipſum probat Gloſſa Matt. 15. in illa verba: *Scis quia Phariſæi*, & recipiunt communiter Doctores. Soluit Chriſtus tributum, cùm non teneretur, & poſſet non ſoluere, propter vitandum ſcandalum ignorantium. Dixi in hac regula *differendum*, quia aliqua poſſunt eſſe bona, quæ licet non ſint in pręcepto, durum tamen eſſet ea in perpetuum omittere, vt de ingreſſu religionis docuit D. Thom. quæſt.43. cit. art. 7. ad quartum. Ratio autem huius regulæ eſt, quia aliquid condonandum eſt infirmitati fratris, aut ignorantiæ, neque nimium eſt ei ſuccurrere omittendo quod aliàs nobis neceſſarium non eſt, ſed differendum erit, donec admoneatur frater. Admonitus enim, ſi ſcandalum erat ex ignorantia, tolletur admonitione, & vix continget poſt admonitionem ignorātiam perſeuerare, ſed potiùs malitiam. Quod ſi adhuc poſt admonitionem perſeueret ſcandalum ex paſſione, vel infirmitate, quod contingere poteſt, deſiſtendum erit ab opere, aliàs præbere dicetur occaſionem minæ, & ſcandali, & ei imputabitur peccatum.

18. Atque iuxta hunc ſenſum accipienda ſunt, quæ habet Baſilius interrogatione 64. cit. cùm loquitur de omittendis ob ſcandalum illis, quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt ſine vllius præcepti obligatione, inquit enim: *Vbi verò*

Digitized by Google

verò in his, quæ poſita in poteſtate noſtra ſunt, impingit aliquis, ſcandalizaturve, enimverò tunc veniendum eſt in memoriam eorum Domini ad Petrum verborum, quando dixit, ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, et eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle; & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me, & te. Et item eorũ quæ Apoſtolus ad Corinthios ſcribit, his verbis. Non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Et alio in loco: bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Quam autem metuendum ſit in his, quæ videntur poſita eſſe in poteſtate noſtra pati, vt frater ſcandalizetur, docet præceptum Domini, quo in vniuerſum modus omnis interdicitur ſcandalizandi, quando dicit: videte ne contemnatis vnum ex his puſillis, dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui eſt in cœlis. Hæc Baſilius.

19. Eodem etiam modo accipienda ſunt illa verba Pauli 1. Corinth. 8. *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum,* vbi Chryſoſtomus: *Neque dixit ſiue iuſta, ſiue iniuſta, ſed quomodocunque. Neque dico, inquit, idolo immolatum, quod etiam propter aliam cauſam eſt prohibitum, ſed et ſi quid etiam eorum, quibus veſci licet, offendit, ab illis quoque abſtinebo, neque vno aut altero die, ſed toto tempore vitæ meæ.* Quæ omnia accipienda ſunt de his, quæ ſub præcepto non cadunt, ex quibus alij ſumunt occaſionem ſcandali ob eorum vel infirmitatem, vel ignorantiam.

§. QVARTVS.

Quinta regula proponitur, & explicatur.

SVMMARIVM.

Quædam obſeruatio præmittitur. num. 20.
Quinta regula. num. 21.
Duæ aliæ partes eiuſdem regulæ, n. 22. & 23.

20. HACTENVS tantùm explicatum eſt, quando euitandum ſit ſcandalum paſſiuum fratris, quod tantùm vergit in damnum ſpirituale ſcandalizati. Explicandum hac vltima regula, quid agendum, cùm ſcandalum paſſiuum fratris eſt etiam cum damno ſpirituali ſui, vel alterius tertij. Sunt autem bona temporalia in triplici differentia, honoris, vitæ, & rei familiaris. Tenetur autem homo non tantùm abſtinere ab opere, ex quo ſumenda eſt occaſio peccati, iuxta ſupradicta, quæ obligatio oritur ex ea virtute, contra quam committitur peccatum: ſed etiam eſt obligatio euitandi damni temporalis proximi, quæ obligatio naſcitur ex peculiari virtute miſericordię, quæ obligat ad defenſionem bonorum proximi.

21. Diſtinguendum ergo eſt, an damnum temporale ſequatur in bonis tẽporalibus ipſius ſcandalizati, an alterius tertiæ perſonæ. Si damnum eſt ſcandalizati in bonis temporalibus, hæc regula ſeruanda eſt: *Vt quoties video fratrẽ ſumpturum occaſionem ex meo opere dilapidandi bona ſua, teneor ceſſare ab opere pro euitando huiuſmodi ſcandalo, quando talis dilapidatio eſſet aut contra iuſtitiam debitam gubernationi ſuæ familiæ, aut quando ipſum induceret in eam egeſtatem, à qua ex miſericordia deberet ipſum liberare. In alijs vero caſibus non debeo ab opere abſtinere propter damnum temporale, ſed tantùm propter peccatum ſequutum ex meo opere iuxta regulas ſupra traditas. Idem eſt cùm ſumpturus eſt occaſionem ex meo opere infamandi, aut occidendi ſe ipſum.* Cuius regulæ ratio eſt, quia in his caſibus non ſolùm tenemur reſpicere ſcandalum paſſiuum illius, quatenus peccatum eſt contra eam virtutem, contra quam ipſe peccat, ſed etiam proſpicere debemus ex miſericordia damno temporali bonorum, famę, aut vitæ. Eodem enim modo ex miſericordia debemus ſubleuare miſeriam proximi, in quam etiam ipſe voluntate ſua incidit, & eam propulſare, aut impedire, quoties imminet periculum illius etiam ex propria voluntate. Scandalum autem paſſiuum illius ſolùm impedire debemus ſecundaria obligatione eius virtutis, contra quam fit peccatum. Quæ obligatio ſolùm habet locum in caſibus ſuperiùs aſſignatis, obligatio verò hęc miſericordię eſt primaria, atque adeò ſemper locum habet. Quare peccarem tunc contra miſericordiam, niſi ceſſarem ab opere, quod mihi non eſt in præcepto occurrente præcepto miſericordiæ.

22. Sed quid ſi opus meum ſit in pręcepto, & ex eo opere ſumit alius occaſionem peccandi, & cum damno temporali ſuo? Reſpondendum eſt hac regula: *Siue ſint præcepta poſitiua, ſiue naturalia, illa omnia dimittenda ſunt, quæ concurrente illo præcepto miſericordiæ fuerint minùs ſtrictæ obligationis. Quod ſi ſtrictiora fuerint, illa ſeruanda ſunt, etiam cum damno temporali ſcandalizati.* Ex quo fit multa præcepta poſitiua eſſe dimittenda, quia ſtrictius obligat miſericordia, & ſimiliter multa naturalia iuxta illud: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Fit etiam aliqua poſitiua ſeruanda eſſe, etiam cum eo damno, v. g. pręceptum de ſigillo confeſſionis, etiamſi poſitiuum ſit: maioris enim momenti eſt propter reuerentiam iſtius ſacramenti, & eius vtilitatem, quam impedire totius Reipublicę ruinam. Ex quo etiam fit diuerſimodè procedi, quando ſolùm timetur damnum ſpirituale ſcandalizati: tunc enim non tenemur dimittere pręcepta, ſiue ſequatur ex malitia, vel ignorantia, vel fragilitate iuxta ſupra dicta.

23. Si verò ſcandalum paſſiuum coniunctum ſit cum damno temporali alterius proximi,

Digitized by Google

ximi, tunc ſit tertia pars noſtræ regulę. *Quoties damnum proximi ſequitur contra iuſtitiam, teneor ceſſare a meo opere: alias & mihi imputabitur peccatum, & tenebor etiam ad reſtitutionem damni alterius.* Verbi gratia, deponit quis pecunias apud nummularium, ſiue paratum meis pecunijs fænerari, ſiue non paratum, ſumpturum tamen occaſionem ex eo depoſito, vel arma bellica apud furioſum, vel puluerem bellicum apud hoſtes, imputatur peccatum eius apud quem depono, ſi ille reuera meo depoſito damnum infert, aut fæneratur meis pecunijs, vel ſimpliciter, vel aliqua ex parte, & præterea teneor ad reſtitutionem vſurarum, & damni illati proximo. Ita docet Soto lib. 6. de iuſtitia quæſt. 1. art. 1 in fine, Nauarrus in ſumma cap. 14. num. 30. illatione 12. & Sanctus Thomas q. 3. de malo art. 14. ad 18. Huius ratio eſt, quid ille reuera reus eſt eius peccati. Quare non recte Caiet. 2. 2. quæſt. 78 art. 4. docuit eum qui deponit pecunias apud nummularium quem ſcit pecunia illa fæneraturum, eſſe ſolùm peccare peccato prodigalitatis. Conſtat enim peccare contra iuſtitiam, & pręterea contingere poteſt, vt peccato prodigalitatis non peccet, ſi nummularius fidelis depoſitarius ſit, & ſuo tempore reddat, vt eſſe ſolet.

§. QVINTVS.

Colligitur quando liceat conſulere minus malum.

SVMMARIVM.

Status quæſtionis. num. 24.
Non licet ſuadere minus malum abſolutè. numero. 25.
Licere ſuadere ad euitandum maius. n. 26.
Explicatio doctrinæ. num. 27.
Quomodo hæc doctrina ſeruanda in materia iuſtitiæ. num. 28.

24. SVPEREST, vt ex regulis traditis colligamus nonnulla, quæ ad varias materias pertinent non inutilia, neque iniucunda. Illud in primis ad primam regulam attinet, quòd examinari ſolet, an liceat ſuadere minus malum ei, qui paratus eſt maius committere. Cùm enim in ea regula dictum ſit ſcandalum actiuum eſſe, quoties quis petit actum, quem proximus non poteſt exercere benè, ſed neceſſariò male, & id quòd conſulitur, vt minus malum, non poſſit benè fieri, cùm ſit minus malum, videtur effici non licere huiuſmodi conſilium.

25. In quò certum ſit primò ſuadere malum abſolute peccatum eſſe, quia eſt ſcandalum actiuum ex ſe prębens occaſionem ruinæ iuxta primam regulam. Similiter etiam certum eſt non licere conſulere minus malum, quando ille qui conſulit, habet complacentiam in eo malo, talis enim complacentia abſque dubio peccatum eſt in eo, qui eligit minus malum. Neque excuſatur aliquis illorum ex eo, quòd eſt minus malum, quia comparatio non tollit, quin potius ſupponit poſitiuum. Ex hoc ergo quòd iſtud ſit minus malum, non tollitur quod ſit malum, & peccatum inducere ad illud cum complacentia ipſius, ſicut etiam eſt peccatum illud proſequi.

26. Omiſſis autem Doctorum opinionibus, mihi verius viſum eſt licitum eſſe ſuadere minus malum ad euitandum maius. Quod latè docet Soto lib. 6. de iuſtitia quęſt. 5. art. 5. ſequũturque alij complures. Et quamvis inefficaciter probari ſoleat, probari tamen poteſt ex Auguſtino lib. de adulterinis coniugijs cap. 14. & refertur in cap. *Si quod verius eſt. 39. quæſt. 2. & cap. Quòd ait diſt. 14.* vbi ſermo eſt de eo, qui cupit vxorem ſuam interficere, vt ducat concubinam & ſic euitet fornicationem, in hoc enim caſu, inquit Auguſtinus: *Vtrunque nefarium eſt, neque debet vnum pro altero perpetrare, ſed vtrunque vitare, ſed ſi ille facturus ſit malum faciat quod minus eſt, nempe adulterium cũ concubina, ne occidat vxorem.* Eſt etiam pro hac ſententia inſignis locus Chryſoſtomi tom. 6. in homilia de ſanctis Martyribus Bernice, & Proſdoſe, cùm excuſat Abrahami factum conſulentis vxori, vt diceret ſororem eſſe, quo conſilio videbatur occaſionem dediſſe, vel maluiſſe ſtuprum vxoris. Inquit itaque: *Vt intelligas, ne morte quidem ſua potuiſſe Abrahamum eam ab adulterio liberare, audi, quid dicat. Et erit cũ viderint te Ægyptij, te quidem ſeruabunt, me vero interficient. Futurum igitur erat, vt duo ſcelera patrarẽtur, adulterium & cædes: erat autem prudentiæ nõ vulgaris ex duobus iſtis vnum lucrifacere. Nam ſi quidem expoſita vita ſua liberaturus eam à ſtupro fuiſſet, & occiſo iuſto Saram illi non attigiſſent, rectè accuſares: ſin autem etiam eo morte ſublato pari ratione futurum erat, vt ſupraretur vxor, qua de cauſa iuſtum accuſas, quod cum duo euenturа mala eſſent adulterium ac cædes, alterum ſapientia ſua impediuerit, cædem nimirum?* In quã ſententiam multa alia ſubiungit, quæ breuitati conſulens omitto. Huius autem ratio eſt, quia qui ſuadet minus malum ei, qui paratus eſt committere maius malum, non ſimpliciter ſuadet malũ, ſed tantùm intendit vitationem maioris mali. Quòd quidem non ſolùm verum eſt, cùm ille, cui præbetur conſilium, paratus erat vnum ex illis duobus malis facere, ſed etiamſi non eſſet paratus illud minus committere, neque de illo cogitaret, vt ſi quis diſſuadeat alteri adulteriũ, & nihil ab illo obtinere poſſit, non erit peccatum proponere ei fornicationem tanquam minus malum ad explendam libidinem, quam aliter diſſuadere non poteſt. Atque id conuincũt, quæ ex Chryſoſtomo, & Auguſtino adduximus. Et hac etiam ratione excuſatur factum Lot. Geneſ. 15. & illius Leuitæ Iud. 19. Qui ſuaſerunt

Digitized by Google

ſerunt fornicationem nefarijs hominibus, vt hac ratione euitarent peccatum contra naturam. Et quamvis Lot reprehenſibilis videatur ex eo, quod filiarum curam non habuerit illas proſtituendo, excuſatur tamen propter bonam fidem, quam habuit, vt conſtat ex 2. Petri cap. 2. qui eo tempore, quo eductus eſt de Sodomis, ſcribit iuſtum fuiſſe apud Deum. Hinc etiam excuſantur illi decem viri, qui occurrerunt Iſmaeli, & oſtenderunt theſauros offerentes materiam furti, vt vitarent homicidium.

17. Verùm vt prædicta doctrina locum habeat, requiritur in primis, quod alter ſit in actuali propoſito, & occaſione maioris peccati, nec ſufficit vt ſit in habituali propoſito maius peccatum perpetrandi, vt ex adductis conſtat. Deinde requiritur, quod non poſſit aliter auertere alium à maiori peccato, niſi proponendo materiam minoris. Nam ei qui paratus eſt cras committere ſimoniam, non licet conſulere, vt nunc furetur, quia poterat propoſitum mutare, & ei qui poteſt auertere ab vtroque, non licet conſulere, vt faciat alterum, licet minus malum ſit.

28. Ex quibus etiam colligitur, quid dicendum ſit in materia iuſtitię, an liceat minus furtum conſulere ei, qui paratus eſt maius committere? In quo quidem dico breuiter in materia iuſtitiæ in his bonis, quorum quis eſt dominus, qualia ſunt bona temporalia, non tantùm licitum eſſe conſulere minus furtum ad euitãdum maius, ſed etiam cooperari cum illo, & adiuuare ad minus furtum, ne maiorem quantitatem furetur. Primum conſtat ex dictis. Secundi autem ratio ea eſt, quia in ea cooperatione dominus nullam patitur iniuriam, nec poteſt eſſe rationabiliter inuitus ex eo, quod alter cooperetur ad minus furtum: cùm potius cenſeatur proſpicere rebus domini, & idem facere, quod dominus ipſe faceret, ſi præſens eſſet, qui libenter offerret, quod minoris valoris eſt, vt retineret quod maioris momenti eſt. Dixi autem hoc verum eſſe in his bonis, quorum quis dominus eſt, quia in alij, qualia ſunt bona vitæ, & corporis, quamvis liceat minus conſulere, ne committatur maius, vt abſciſſionem membri, ne committatur homicidium, non tamen licet cooperari ad abſciſſionem propter eundem finem. Cuius ea ratio diſcriminis eſt, quia illorum bonorum alter eſt dominus, & præſumitur rationabilis domini voluntas, qui ſua voluntate diſponere poſſet de rebus illis. At verò in alijs bonis non poteſt pręſumi ea voluntas, cùm ille alter, qui damnum paſſurus eſt, non ſit dominus vitę, & corporis. Limitanda etiam eſt prædicta doctrina, vt ſolùm locum habeat, quando qui propoſuit committere maius furtum, conſulitur, vt furetur minus ab eadem perſona: ſi enim conſulatur vt furetur minus ab alia, quod quidem licet iuxta dicta, non tamen licet cooperari, quia non eſt præſumendum in eo caſu dominum illius rei rem ſuam oblaturum latroni, ne maius peccatum committeretur, niſi in eo caſu, in quo ipſe alias ex miſericordia teneretur: vt ſi magnum furtum committendum eſſet contra pauperem, quod diues homo ex miſericordia teneretur impedire, tunc non tantùm licitum eſſet ſuadere minus furtum, ſed etiam cooperari, quia ſi ipſe præſens eſſet rem ſuam deberet offerre.

§. SEXTVS.

Colligitur quid dicendum in redemptione iniuſtæ vexationis.

SVMMARIVM.

Status quæſtionis. num. 29.
Regula generalis. num. 30.
Refertur poſſe offerri pecuniam latroni volenti occidere. num. 31.
Poſſe offerri pecuniam nolenti adminiſtrare ſacramentum in periculo mortis. nu. 32.
In alio etiam caſu cedere religionem miſericordiæ. num. 33.
Obiectio prima diluitur. num. 34.
Item obiectio ſecunda. num. 35.
Et tertia obiectio. num. 36.
Quomodo in beneficijs habeat locum redemptio vexationis, varia ſententia. num. 37.
Vera ſententia. num. 38.
Quid ante ius quæſitum. num. 39.
Varia explicationes. num. 40. & 41.
Quid in electione Summi Pontificis. numero. 42. & 43.
Quid in Cathedris. num. 44.

29. RES eſt explicatu difficilis, & maximè neceſſaria. Videtur autem in eo caſu eſſe aliqua ratio ſcandali, & inductionis ad peccatum. Exemplum enim huius redemptionis eſſe ſolet, cùm aliquis non vult adminiſtrare ſacramenta exiſtenti in extrema neceſſitate, an liceat ipſum inuitare ad adminiſtrationem oblata pecunia? In quo caſu & ſimilibus videtur dari aliqua ratio ſcandali, quia ille qui accepturus eſt pecuniam pro adminiſtratione ſacramenti, peccat accipiendo pecunias, ac proinde ille, qui offert, videtur prębere aliquam occaſionem ſcandali.

30. Sed conſtituamus in hoc generalem regulam obſeruandam in materia iniuſtæ vexationis, & ex ea inferemus nonnulla, quæ ſpectant ad peculiares materias. Vt ergo ſit iuſta redemptio vexationis, & alterius peccatum nobis non imputetur, hæc regula ſeruanda eſt. Tunc redimimus licitè iniquam vexationem, quotieſcunque ſuademus, vel præbemus occaſionem pecunia noſtra, vt fiat minus peccatum, & omittatur maius, vel ſuccurrimus pecunia noſtra maiori obligationi. Cuius regulæ

Digitized by Google

ratio eſt. Quia, vt dictum eſt §. precedenti, comparatione maioris peccati licet ſuadere quod minus eſt, vt omittatur maius. Eadem ratione quotieſcunque occurrunt duo pręcepta, & neceſſariò alterum omittendum eſt, dimittere debemus minus. Si autem hæc regula locum non habeat in redemptione vexationis, illicitum erit pecuniam offerre, ſicut illicitum erat ſimilem occaſionem offerre ſine vexatione.

31. Ex qua doctrina colligitur primò ſine peccato offerri pecuniam latroni volenti aliquem occidere, ne ipſum occidat, præbetur enim occaſio minoris peccati ſcilicet furti ad vitandum homicidium.

32. Secundò ſequitur licitè offerri pecuniam nolenti adminiſtrare ſacramentum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ exiſtenti in articulo mortis, quando alius non eſt, qui adminiſtrare poſſit. Cuius ratio eſt, quia vel datur occaſio minoris peccati, ſi miſericordia, ex qua aliquis tenetur adminiſtrare ſacramenta, eſt maior virtus quã religio, vt videtur docere D. Thom. 2. 2. q. 30. a. 4. vel certè, quia quamuis religio, quæ eſt erga Deum, ſit maior virtus, quam miſericordia erga proximum, quia nihilominus, vt docet D. Thom. eod. art. ad primum, actus virtutis religionis non ordinatur ad aliquam vtilitatem Dei: miſericordiæ autem virtus ordinatur in meum commodum, ideò pręfertur miſericordia ſacrificio Oſeę 6. & Matth. 12. & ideò etiam maioris obligationis eſt, vt curam habeamus de ſpirituali ſalute eius, qui eſt in extremo periculo, quam de reuerentia, quam debet miniſter Sacramento, & ob eam rationem rectè poſſumus offerre pecuniam.

33. Nec verò ſolũ in hoc caſu cedit religio miſericordiæ, ſed ex eodem etiam fundamento deducimus, cùm quis ita ſubitò vocatur ad ſacramentum miniſtrandum alicui in articulo mortis exiſtenti, vt pre feſtinatione non potuerit ſe diſponere ad rectè miniſtrandũ, non peccare in ea miniſtratione, etiãſi exiſtat in mortali peccato, neque irreuerenter tractare ſacramentum. Quamuis enim dignior virtus ſit religio, quàm miſericordia erga proximum, tamẽ quia Deo plus placet, vt proximo, in cuius vtilitatem inſtitutum eſt ſacramentum, ſuccurramus, quàm vt diſpoſitionem aliàs debitam erga ſacramentum ſeruemus: ideò tunc licitè ſacramentum in peccato mortali miniſtratur, & miniſtrari debet. Nec verò hęc ſolùm pendent ex libera voluntate Dei, ſed ratio ipſa inſtitutionis ſacramentorum ſua natura poſcit, ac proinde iure naturali diuino ita dicendum eſt. Nam cùm ſacramentum ea ratione inſtitutum fuerit, vt humanæ miſeriæ remedium eſſet, ratio ipſa poſtulat, vt non cenſeatur irreuerenter tractare ſacramentum, neque Deo iniuriam irrogare, qui vrgente neceſſitate eius, propter quam ſacramentum inſtitutum eſt, illud etiam in peccato miniſtrat, quia priùs à peccato ſine damno proximi iuſtificari non potuit: & eadem ratione cenſendus eſt materiam offerre minoris peccati, quando quidem ea occaſione oblata ſuccurritur maiori obligationi. Neque in hoc caſu obligatio maioris virtutis ceſſare dicitur propter occurſum minoris, ſed circumſtantia quædam, quæ neceſſaria erat, vt maior virtus obligaret, adueniente neceſſitate, ad quam tenemur ex minori virtute, ceſſauit. Circumſtantia autem neceſſaria, vt obliget religio ad illam reuerentiam erga ſacramentum, eſt ne ſit in detrimentum eius, propter cuius neceſſitatem inſtitutum eſt. Quam doctrinam eleganter tradidit nobis Gabriel Vazq. tom. 2. in 3. p. diſp. 136. cap. 3. à num. 40.

34. Sed obijcies primò, quia emere ſacramentum intrinſecè malum eſt, ac proinde ex nulla circumſtantia, etiam occurrendi extremæ neceſſitati licet. Et explicatur, & vrgetur magis argumentum. Quia in hac obligatione pecunię, non tantũ ſcandalizatur frater accipiens illam, ſed etiam eſt peccatum ſimonię, quia in ipſa oblatione pecuniæ emitur ſacramentum, quod tam ſimoniacum eſt, quam ipſum vendere. Reſpondetur tamen emere ſacramentum tam ſimoniacum eſſe, quàm vendere, offerre tamen pecuniã in ea neceſſitate non eſſe emere ſacramentum. Quia de ratione emptionis eſt, vt emptor rem, quam emit, æſtimet pretio. qui autem in ea occaſione pecuniam offert, nõ æſtimat ſacramentum pecunia, neque exiſtimat donum Dei pecunia obtineri, ſed tantùm contendit mouere animum miniſtri pecunia oblata, vt ſuccurrat extremæ neceſſitati.

35. Secundò obijcitur, quia quamuis licitum ſit redimere propriam vexationem pecunia, ſi aliquis ab aliquo iniuſtè patiatur, tamen hoc intelligendum eſt, quando ille, qui iniquè vexat, prodeſſe non poteſt ceſſando à vexatione, & obeſſe poteſt perſiſtendo in ea, veluti ab eo, qui vexat electum ad aliquod beneficium redimere licet donando pecuniam. Quia ille ita iniquè vexat, vt quamvis obeſſe poſſit perſiſtendo in vexatione, prodeſſe tamen non poteſt ceſſando ab ea, quia nihil omninò iuris confert ſic electo. Si tamen ille qui vexat, ceſſando à vexatione prodeſſe poteſt conferendo aliquid iuris, nulla ratione licet redimere ab eo vexationem. Quia ſi pecunia redimatur talis vexatio, videtur emi aliquid ſpirituale, quod non licet, vt cùm aliquis non vult aliquem eligere ad beneficium, quem debebat ſecundùm rectam rationem eligere, non licet ab eo pecunia redimere huiuſmodi vexationem, quia ceſſando à vexatione, & eligendo aliquid iuris confert electo. Sed qui in extrema neceſſitate non vult adminiſtrare ſacramenta ceſſando à vexatione, prodeſſe poteſt conferendo aliquid ſpirituale, nempè ſacramentum. Ergo ab eo non licet hãc vexationem redimere. Reſpondetur tamen facilè redemptionem iniquæ vexationis, non tantùm locum habere, quando

Digitized by Google

quando ille, qui vexat, obeſſe poteſt, ſed etiam quando prodeſſe poteſt, etiam conferendo aliquid ſpirituale, ſi tamen ſeruetur doctrina ſuperiùs tradita de vitando maiori peccato, aut de ſeruanda maiori obligatione.

36. Tertiò obijcitur. Quia in eo caſu, quo negatur ſacramentum indigenti, non eſt iniqua vexatio: hęc enim eſt cùm aliquis turbatur à iuſta ſua poſſeſſione, vt cùm aliquis turbatur à poſſeſſione beneficij iuridice collati. Sed in prædicto caſu tantùm eſt quædam negatio ſacramenti, quę alterius rationis longè diuerſa videtur eſſe quam iniqua vexatio. Reſpondetur tamen iniquam vexationem non tantùm eſſe, cùm quis turbatur à iuſta poſſeſſione, ſed etiam cùm aliquid debitum denegatur: ille enim, cui negatur, quod debitum eſt, inique vexatur.

37. Tertiò etiam colligitur ex doctrina tradita explicatio eius, quod quæri ſolet, an etiam in beneficijs Eccleſiaſticis locum habeat redemptio vexationis. In quo nonnulli Doctores ſub diſtinctione reſpondent. Dicunt enim, ſi is, qui iniuſtè vexatur, habet ius adquiſitum, licitum eſſe oblata pecunia vexationem redimere. Si tamen non habet ius adquiſitum, non licere. Ratio eſt, quia in primo euentu datur pecunia ad auferenda impedimenta iniuſta, quod non eſt emere beneficium: at verò in ſecundo caſu re ipſa videtur comparare ius ipſum ſpirituale, quod antea non habebat, qui offert pecuniam. Prædicta diſtinctione vtitur Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 2. ad quintum, & alij non pauci. Hanc verò doctrinam ſic explicat Soto lib. 9. de iuſtitia q. 6. art. 1. ad quintum, vt non ſit intelligenda de his, qui vim inferunt iniuſte. Hanc enim vim, etiam ante ius adquiſitum ad beneficium licet repellere: ſecus ſi quis iuſte vexetur. De qua explicatione dicam infra. Syluester autem verbo *Simonia*, quæſtio. 13. & alij Recentiores aliter diſtinguunt. Dicunt enim videndum eſſe, an pecunia ante ius quæſitum detur ei, qui poteſt circa beneficium prodeſſe, vel ei, qui prodeſſe non poteſt, ſed obeſſe. In priori euentu dicunt eſſe ſimoniam, quia emeretur ius ſpirituale, & ita non licere vexationem redimere: in poſteriori autem caſu dicunt non emi ius ſpirituale, ſed auferri impedimentum, datur enim pecunia illi, qui non poteſt conferre ius ſpirituale, & hac ratione licere tunc redemptionem vexationis. Prædictæ tamen diſtinctiones non videntur idoneæ, ad diluendam hanc dubitationem. Quia, vt dicebam ſupra illo §. redemptio vexationis tunc habet locum, quando offertur materia minoris peccati, licet enim minus malum conſulere, neque alia diſtinctione, aut regula opus eſt.

38. Igitur in hac re ſuppoſito, quod ſit iniuſta vexatio, ſi enim non vexetur aliquis iniuſtè, non peccat qui vexat, atque adeò vexatus non poteſt illi offerre materiam peccati, quia tunc non offert materiam minoris peccati, cùm ille alius, vt ſupponimus, non vexet. Conſiderandum ergo eſt, an qui iniuſtè vexat, talis perſona ſit, vt nullum omninò ius ſpirituale conferre poſſit, & tunc is, qui iniuſte vexatur, poterit redimere talem vexationem, ſi offert materiam minoris peccati, & ſaltem non peccabit peccato ſimoniæ, ſi quidem vexans non poteſt conferre aliquod ius ſpirituale. Si verò perſona iniuſte vexans poſſit aliquod ius ſpirituale conferre adhuc conſiderandum eſt, an vexatio illa verſetur circa materiam beneficij, & rei ſpiritualis, vel circa aliam, quæ non ſit materia ſimonię. Et quidem ſi iniuſta vexatio non ſit circa materiam ſimoniæ, vexatus poterit offerre pecuniam ad redimendam vexationem illam abſque peccato ſimoniæ, quia nihil emit ſpirituale, ſed tantùm aufert impedimentum iniuſtum, ac pro inde hac de cauſa habet ius ad illud auferendum offerēdo materiam minoris peccati. Si autem vexatio verſetur circa materiam ipſius beneficij, verum eſt, quod ſecundo loco docent S. Th. & alij, non eſſe ſimoniam, ſi quis offerat pecuniam ad auferendum impedimentum iniuſtum contra ius, quod vexatus habet ad beneficium. Tunc enim non emit ius, cùm iam illud habeat, ſed tantùm contendit auferre impedimentum illud, ac proinde non offert pecuniam pro re ſpirituali, & ita non poteſt peccare peccato ſimonię, & fieri poteſt, vt nullum peccatum committat, ſed ſolùm offerat vexanti materiam minoris peccati.

39. Secundum verò, quod dixit S. Thomas & alij de eo qui vexatur ante ius adquiſitum, multum habeat difficultatis. Quia nō poteſt aliquis iniuſte vexari, quin vexans faciat cōtra ius aliquod vexati. Vel ergo tale ius eſt in materia diuerſa à materia beneficij, & tunc vexatus nō peccabit peccato ſimonię, ſi talem vexationem redimat pecunia, imò interdum nullum peccatum committet, vt antea dicebam, quia huiuſmodi pecunia non datur pro re ſpirituali, ſed pro remotione impedimenti. Quod ſi vexatio verſetur circa materiam ipſius beneficij: ergò vexatus ius habet ad beneficium, aliàs enim non vexaretur iniuſte. Ergò ſi offert pecuniam, non offert ad emendum ius ſpirituale ad beneficium, quia hoc ius ipſe priùs habebat, & prædicti Doctores fatentur non eſſe ſimoniam offerre pecuniam, quando quis habet iam ius adquiſitum ad beneficium.

40. Soto loc. ſup. cit. vt vidimus, manifeſtè cōcedit licitum eſſe offerre pecuniam his, qui vexant iniuſtè, & cum hoc vult Sanctum Thom. intelligendum eſſe, vt non detur pecunia his, qui iuſtè vexant. Quæ tamen Soti explicatio manifeſtè pugnat cum D. Thom. qui planè loquitur de eo, qui iniuſte vexat, & aliàs non diceretur iniuſta vexatio. In præſenti autem difficultate loquimur de vexatione iniuſta: quia ſi iuſta vexatio eſt, non eſſet licitum offerre vexanti materiam peccati. Eodem ferè modo

Digitized by Google

alij videntur intellexiſſe D.Thom.dicunt enim non eſſe licitum offerre pecuniam vexanti, quando opponit iniuſtum impedimentum, quòd deducitur ex cap. *Matth. de ſimonia*, & ita intelligit ſententiam D.Thomæ,& Syluestri Leſſius lib.2.de iuſtitia cap.35. concluſ.18.

41. Alij alio modo conantur explicare D. Thom. diſtinguentes de iure in re, & ad rem: ius in re habere dicitur, quod quis habet iam adquiſitum circa rem,quam poſſidet,ius tamen ad rem dicitur, quod quis habet vt ſibi detur res.Dicunt ergo prędicti Doctores,eum qui ſolũ habet ius ad beneficium comparandum, & non habet ius in re, non poſſe redimere ſuam vexationem, ſecus tamen illum, qui habet ius in re. Sed contra hanc doctrinam eſt, primò S. Tho.ſimpliciter diſtinxiſſe de eo,qui habet ius, vel non habet. Deinde ſi is,qui habet ius in re, poteſt redimere ſuam vexationem per oblationem materiæ minoris peccati, eodẽ modo poterit is,qui habet ius ad rẽ, ſi contra tale ius vexetur iniuſtè, quia per talẽ redemptionem vexationis non intẽdit emere ius ad beneficium, quod iam habet, ſed auferre impedimẽtum iniuſtum. Illud ergo ſolùm præ oculis habendum eſt, an per oblationem pecuniæ offeratur materia minoris peccati ei,qui iniuſtè vexat, quia vt ſæpe diximus,nos loquimur cum communi Doctorum de redemptione vexationis iniuſtę, in qua prædicta regula obſeruanda eſt.

42. Præterea ex prædicta doctrina non eſt difficilè aliam dubitationem ſoluere, de qua nonnulli Doctores diſſerunt. An ſit licitum in electione Summi Pontifices offerre pecuniam electoribus, vt vnus aliquis determinatè eligatur, quando prudenter timetur Eccleſiæ damnum,ſi alius eligatur. In quo dubio Caiet.tom. 2.opuſcul.tract.9.q.3.fatetur licitum eſſe offerre pecuniam,ne eligatur indignus,quod etiam docuit Leſſius ſupra dubit.19. Cuius ratio ex dicendis colligetur.Quærimus autem,an expreſsè poſſit dari talis pecunia, non ſolùm vt non eligatur indignus, ſed etiam vt in prædicto euentu talis perſona determinatè eligatur. Nonnulli negare videntur,quia tunc offertur pecunia pro electione ipſa, & ex conſequenti emitur aliquid ſpirituale.

43. Affirmat tamen licitum eſſe Soto lib. 9. de iuſt.q.6.a.1. Nau. in ſum.c.24.n.102. Valent. 3.to. diſp. 10. generali q. 2. puncto 3. §. 4. Leſ. dubit. 19. cit. in fine, & mihi placet. Quia in hoc euentu poteſt habere locum redemptio vexationis iniuſtę, quæ prudenter timetur, offerturque materia minoris peccati, minus enim peccatum eſt acceptio illa pecunię,etiamſi electores ſimoniam committant, quam vexatio iniuſta totius Eccleſiæ, vt per ſe conſtat. Ad rationem verò contrariæ ſententiæ reſpondetur eum, qui offert pecuniam in caſu aſſignato,non emere rem ſpiritualem, quia non exiſtimat rem illam eſſe pretio comparandam, vt iam explicui ſupra iſto §. ſed ſolùm vult offerre materiam minoris peccati.

44. Denique ex tradita doctrina facilè colligitur quomodo philoſophandum ſit in electione ad Cathedras. Si enim vnus ex candidatis dignus eſt, & cæteri indigni, offerri pecunia poteſt,non tantũ ne eligantur alij, & ne Scholaſtici ſuffragium pro illis ferant, ſed etiam directè poteſt offerri pecunia,vt eligatur ipſe,qui dignus iudicatur à viris prudentibus, & literatis, qui in iudicando non ducuntur amore vel odio, ſed ratione. Quòd ſi alius dignus etiam ſit, non licet pecuniam Scholaſticis offerre. Idem dico ſi vnus ex eis dignior ſit reliquis, qui non digniores, digni tamen ſunt, poſſe offerre pecuniam, vt eligatur dignior omiſſo digno. Cuius doctrinæ ratio deſumitur ex dictis. Eſt enim grauius peccatum eligere indignum prætermiſſo digno, vel eligere dignum omiſſo digniori,quam furtum committere, quod perpetratur in ea acceptione pecunię, vt conſtat. Vnde licet offerre materiam minoris peccati. Hoc tamen intelligendum iuxta ea, quæ dixi §. præcedenti, ſi ſcholaſticus paratus ſit maius peccatum committere, ſcilicet eligere indignum omiſſo digno, vel dignum omiſſo digniori. Quod ſi duo reperiantur æquè digni, quia vel re ipſa ſunt, vel difficilè de eorum exceſſu iudicari poteſt, non licet tunc offerre pecuniam ſcholaſticis, cùm non offeratur materia minoris peccati, ſi quidem illi in cuiuſque ex illis electione, iuſte agunt, ſolùm excipe caſum, ſi ſcholaſticus priùs non incitatus, ſed ſua ſponte pecuniam poſtulauerit, aut indicauerit, licet enim dare in eo euentu.

§. SEPTIMVS.

Colligitur, quando liceat petere mutuum ab vſurario ſine ſcandalo.

SVMMARIVM.

Senſus quæſtionis.num.45.
Licitum eſſe petere mutuum ab eo, quem ſcio exacturum vſuras. num. 46.
Licere petere mutuum ad vſuras nonnulli affirmant. num. 47.
Improbatur.num.48.
Ratio veræ ſententiæ. num.49.
Ab eo,qui paratus non eſt non licere petere.nu.50.
Quæ neceſſitas vel vtilitas requiratur in poſtulante.num.51.
Quid ſi mutuatarius petat ad negotiandum. n.52.
Non eſſe peccatum in ſoluendis vſuris. n.53.
Obiectio diluitur. num. 54.

45. DVOBVS modis poteſt peti mutuum ab vſurario. Primus eſt, cùm tantùm petitur mutuum ab eo, quem ſcimus exacturum eſſe vſuras: alter eſt, cùm expreſsè aliquis petit mutuum ſub vſuris.

46. Quòd

Digitized by Google

46. Quòd ad primũ attinet, omiſſis aliorum opinionibus, mihi videtur certum licere petere mutuum ab eo, quem ſcio exacturum eſſe vſuras. Quæ videtur eſſe ſententia D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. Quæ tamen doctrina explicanda eſt iuxta regulas ſuprà poſitas. Nam ſi aliquis non ſit paratus exigere vſuras ex conſuetudine, vel ex malitia, ſed ex infirmitate, vel ignorantia petiturus eſt, non eſt licitum ab eo huiuſmodi mutuum exigere, vt conſtat ex dictis in 4. regula, vbi oſtendimus dimittendam eſſe quamcunque vtilitatem temporalem, vel ſpiritualem propter ſcandalum paſſiuum alterius futurum ex infirmitate, vel ignorantia. Si autem aliquis paratus ſit exigere vſuras, licitum eſt propter vtilitatem tantũ temporalem mutuum petere, etiamſi ille reuera petiturus ſit vſuras iuxta regulam 3. ſupra aſſignatam. Petitur enim ab illo actus, qui poſſet benè fieri, & alterius culpa ſit malè. Vnde ſi ſine aliquo meo damno poſſim ab alio mutuum petere, qui ſine vſuris concedat, non poſſum petere ab vſurario, ceſſat enim vtilitas temporalis.

47. Quòd verò attinet ad ſecundum difficilius explicatu eſt, an ſcilicet illi, qui paratus eſt dare vſuras, licitum ſit dicere. Da mihi mutuum ad vſuras, vel da mihi mutuò centum, & reddam tibi centum, & decem; an verò iſte talis dicatur cooperari peccato vſurarij. Soto lib. 6. de iuſtitia q. 1. art. 5. reſpondet iſtum non peccare, ſicut neque, qui petit à meretrice conſenſum ad fornicationem, committit aliud peccatum, quã fornicationem, quia ſic petendo non inducit meretricem, quam ſententiam ſecutus eſt Molin. tom. 2. de iuſtitia diſp. 335. At verò Greg. de Valen. 3. to. diſp. cit. generali puncto 4. quem ſequuntur Recentiores alij, ſic diſtinguunt, ſupponẽtes eum, qui eo modo petit mutuum, non intendere ruinam ſpiritualem proximi, ſed ſuum commodum: qui ergo peteret ad vſuras, ita vt eius petitio eſſet coniuncta cum deſiderio, vt alter det ſic, & non aliter, id eſt ad vſuras, & non gratuitò, abſque dubio peccat, & idem dicendũ ſi habet complacentiam de peccato alterius. Similiter ſi ille, à quo petit mutuum ſub vſuris, aliquomodo excitetur per huiuſmodi petitionem ad mutuandum ſub vſuris; taliter quod licet alias ſit paratus, non tamen ſemper neque omnibus mutuatur ſub vſuris; ſi denique ſit aliquid ſpeciale in ipſa petitione ratione cuius alius mutuetur ſub vſuris, in his omnibus caſibus peccatum eſt in tali petitione, & aliqualis cooperatio ad peccatũ alterius. Idem docent de eo, qui petit conſenſum ad fornicandũ à fœmina, quæ non omnibus proſternitur, ſi ex tali petitione aliquo modo excitetur ad peccandum. At verò quando iſta petitio eſt ſimplex propoſitio, ex qua nullo modo alius excitatur, ſed mutuatarius ſolùm explicat animum ſuum, quem habet ad ſoluendum vſuras, in tali caſu non eſt peccatum, quia poteſt eſſe vſurarius ita paratus, vt idem ſit ab eo petere mutuum, atque petere ad vſuras, neque ex hoc ſecundo aliquo modo incitetur, præſertim quãdo non eſt mutuum explicitum, ſed palliatum, vt in venditione, vel alio contractu. Quibus addunt Recentiores, quod quando aliquis paratus eſt ex habitu, & quaſi remotè, non licet petere vſuras, ne alter excitetur ab habitu ad actum peccati: tamen ſi quis actu exerceat vſuras, non excitatur per hoc quod alius petat.

48. Verùm mihi neque Soti ſententia, neque iſtorum diſtinctio probari poteſt, & res videtur in praxi ſcrupulis, & difficultatibus plena. Vt autem eorũ ſententia refellatur, & noſtra probetur, ſuppono contra nonnullos nunquam licitum eſſe inuitare ad actum peccati eum, qui paratus eſt illud committere. Quod adeò verũ eſt, vt exiſtimẽ oppoſitum carere probabilitatis ſpecie. Tum quia ſequeretur licere inuitare ad fornicationem, vel homicidium eum, qui paratus eſt occidere, aut fornicari, & licere etiam hominem paratum non audire Miſſam die feſto inuitare ad ludum, & eo ludo ipſum detinere, ne audiat Miſſam, dummodo nihilhorum fiat ex intentione ruinæ proximi. Tum etiam, quia ille, qui inuitat alium ad peccandum, non ſemper ex eo peccat, quia directè intendat ruinam proximi, ſed quia ſuadet actum tali loco, & tempore, ex quo ſequitur malitia contra aliquod præceptum. Vnde ſit non licere inuitare ad cœnandum tempore ieiunij eum, qui paratus eſt cœnare, quia cum illo actu tali loco, & tempore inſeparabiliter eſt coniuncta malitia. Hinc etiam conſtat, quomodò peccent famuli miniſtrantes cœnantibus eo tempore. Si enim cibaria, quæ miniſtrantur à famulis, ſunt prohibita ſimpliciter eo tempore, quales ſunt carnes tempore ieiunij, quibus domini non poſſunt bene vel malè vti, ſed neceſſariò malè veſcuntur, in eo caſu licitum non eſt famulis huiuſmodi carnes miniſtrare, quia reuera cooperantur peccato. Si tamen cibaria, talia ſint, quibus domini ea hora, & tempore benè vel malè veſci poſſint, licitum eſt famulis miniſtrare, etiam ſi ſciant dominos peccaturos in vſu illorum ciborum. Ex quo magis in ſpeciali colliges, ſicut die ieiunij carnes miniſtrare, quia illarum non poteſt eſſe bonus vſus, peccatum famulorum eſt, ita etiam nocte diei ieiunij hora refectiunculæ miniſtrare cibaria, quorum rectus vſus in ea refectiuncula eſſe non poteſt, peccatum erit propter eandem rationem. Idem dicendum, ſi extra horas, in quibus eo die vſus ciborum eſſe poteſt, cibaria miniſtret, cooperantur enim violationi præcepti. Atque ex hoc etiam iudicabis, quid dicendum de famulis, qui ſcienter literas deferunt ad fœminas, cum quibus domini inhoneſtam conſuetudinem habent, vel numos, vel quæ ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria ſunt, vel illas dominis iubentibus vocant, & domum adducunt; in his enim omnibus, peccatum eſt, cùm cooperẽtur ad malũ hic, & nunc. In deferendis

Digitized by Google

autem nũmis aliqua ratione excuſari poſſent, ſi eos deferant, vt mercedem iniquitatis: tunc enim tantùm cooperarentur ſolutioni debiti, quę licita eſt, quamuis ex iniqua cauſa debitum contractum ſit, vt ſatis notum eſt.

49. His ſuppoſitis facilis colligitur ratio pro noſtra ſententia. Nam illa propoſitio peccati, cùm petitur mutuum ſub vſuris, eſt propoſitio actus, qui ab illo bene vel male fieri non poteſt, atque adeò eſt inductio ad peccatum hic, & nunc. Vt autem ea inductio ſit, non eſt neceſſarium, vt quis vel deſideret, vel complaceat in eo, quòd alter non det niſi ſub vſuris, ſatis enim eſt, vt proponat materiam, cum qua hic, & nunc coniunctum peccatum eſt, vt dicebamus. Neque quidquam refert, quod habeat iam actu animum peccandi, vt ideò non dicatùr induci: induco enim ego reuera, quantum ex me eſt, vt ſatis conſtat. Neque etiam placet limitatio, quam addunt Recentiores vltimo loco, ſi enim licitum eſſet in aliquo caſu à parato petere mutuum cum vſuris, parum referret, quòd tantùm habitu paratus eſſet, & non actu. Quare dicendum eſt numquam licere petere mutuum expreſsè ſub vſuris, vt expreſſe docuit Caiet. 2.2.q.78.art.4. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 262. An autem in caſu extremæ neceſſitatis, vt ſubuenias indigenti, ad quod ex miſericordia teneris, liceat conſulere, vt des ad vſuras, ex eo pendet, quod iam ſupra reſolutum eſt, ſcilicet licere conſulere minus malum, vt euitetur maius, videndum autem hic, an ſit minus malum peccatum iniuſtitię, quod committitur in vſuris, quàm peccatum non ſubleuandi extremam neceſſitatem, quod eſt contra miſericordiam.

50. Relinquitur ergò nunquam eſſe licitum petere mutuum ſub vſuris. Petere autem mutuum ab eo, qui paratus non eſt, non licet, quia ille non peccaret ex malitia, ſed ex infirmitate, & teneor euitare huiuſmodi peccatum omittendo opus quod mihi non eſt in pręcepto, ſed tantùm vtile. At verò quando paratus eſt, ſiue actu, ſiue habitu dare ſub vſuris, poſſum licitè mutuum petere, etiam ſi ſciam exacturum vſuras, ſi tamen aliqua mea vtilitas aut neceſſitas verſetur, iuxta ea quæ in principio huius §. dicebamus.

51. Sed opus eſt, vt magis in ſpeciali explicemus, qualis debeat eſſe huiuſmodi neceſſitas, aut vtilitas in eo, qui petit mutuum ab vſurario, vt licitè dicatur petere, & non cooperetur peccato alterius. Et in primis non opus eſt, vt ſit aliqua extrema, vel grauis neceſſitas, vt omnes fatentur. Vnde Caiet. & Soto quos alij ſequuntur, meritò affirmãt ſufficere eſſe aliquam vtilitatem ad decẽtiam ſtatus, & debitum ornatũ mutuatarij, vel ipſius familiæ, vt licita ſit hæc petitio ab eo, qui paratus eſt dare ad vſuras.

52. An verò licitum ſit petere ad vſuras, quando mutuatarius petit ad negotiandum cũ pecunia ſic accepta: dubitationem habet. Fertur D. Thom. reſpondiſſe cuidam Florentino non licere. Sed intelligebat, vt ego credo, quando huiuſmodi negotiatio aut non erat neceſſaria, nec decens ſtatum alterius petẽtis mutuum ab vſurario, ſed ad lautiùs viuendũ. Nam ſi negotiatio neceſſaria eſſet ad vitam agendã, vel vtilis ad conſeruationem ſtatus, licitũ eſſet petere mutuũ ab vſurario propter huiuſmodi negotiationem. Imò non ſolũ ad bonũ vtile, ſed etiam ad delectabile, quod alias eſt licitũ, poteſt aliquis petere pecuniam mutuam ab vſurario, vt quando viri generoſi, atque illuſtres petũt ad exercenda torneamenta, vel alios ſimiles equitũ actus, aut ludos, vt optimè obſeruant Caiet. Soto, & alij. Quod tamen limitandũ videtur ad caſũ, in quo huiuſmodi generoſi viri aliquam notam incurrerent, ſi illis ludis non aſſiſterent, præſertim ſi alij eius conditionis ac ſtatus aſſiſtunt, & cauſa iſtorũ ludorum eſt publica lætitia, & dũmodo non fiat exceſſus in eorum ludorũ ſumptibus, in quo frequenter peccant equites ratione ſumptuũ. Reſponſum ergo D. Tho. quod non liceat petere mutuum ab vſurario ad negotiandum cùm pecunia ſic accepta, intelligendum eſt, quando negotiatio neque eſt licita, nec neceſſaria, neque vtilis.

53. Sed deniq; quæret aliquis, an ſit peccatũ in ſoluendis vſuris, videtur enim ſoluens cooperari peccato iniuſtæ acceptionis. De quo dubio ſolus agit Valẽtia, quem ego viderim. Reſpondet autem, quod ſiquis peccauit petendo mutuum peccat etiam ſoluendo vſuras. Cæterùm mihi abſolutè loquendo, & ſecluſa praua aliqua intentione ſolumq; ſpectata vſurarum ſolutione, videtur nullum in ea inueniri peccatum. Idque manifeſtè conuincitur argumento deſumpto ex *c. debitores, de iureiurando*. Iuramentum de re illicita non eſt ſeruandum, cũ iura, & ratio clament, iuramentũ non eſſe vinculum iniquitatis. At iuramentum de ſoluendis vſuris eſt obligatorium, & adimplẽdum ex *d. c. debitores*. Ergò non eſt peccatum in ſoluendis vſuris, aliàs non ligaret eiuſmodi iuramentum, imò peccatum eſſet adimplere.

54. Sed obijci poteſt. Quia qui dat proximam materiam alteri ad peccãdum, in hoc ipſo peccat: vt ſiquis dederit vinum ebrio, vel depoſuerit virginem apud luxurioſum. Sed qui ſoluit vſuras, dat proximam materiam vſurario ad peccandum. Ergo peccat. Neque ſatis eſt dicere vſurarium eſſe paratum, quoniam etiamſi aliquis ſit paratus inebriari, peccat qui dat illi vinum. Reſpondetur tamen eum qui ſoluit vſuras, non offerre materiam proximam peccati, ſi rectè inſpiciatur, in quo differt valdè ab eo, qui offert vinum, vel deponit virginem, ſed extorquentur ab eo pecuniæ. Quare non agit ſed patitur iniuſtitiam, pati autem iniuſtitiam nullum omninò peccatum eſt. Quod autem ille reuera non offerat, ſed tantùm patiatur, ex eo colligi poteſt, quia ſępè poteſt contingere, vt cogatur ſoluere, vt ſi interuenerit inſtru-

mentum

Digitized by Google

mentum de contractu, & iuratum, vt dictum eſt. Ergo ſignum eſt hunc non offerre materiam, ſed pati iniuſtitiam. De his tamen latè in tractatu de vſuris.

§. OCTAVVS.

Colligitur an liceat inducere ad iurandum, quem ſcio falsò iuraturum, vel iuraturum verè per falſos Deos.

SVMMARIVM.

Senſus quæſtionis. num. 55.
Non licet inducere ad iurandum ſine cauſa, quem ſcio falsò iuraturum. n. 56.
Poteſt tamen petere à iudice, vt compellat ad iurandum, licet ſciat falsò iuraturum. n. 57.
Non poteſt id facere priuata perſona extra iudicium. num. 58.
An poſſit peti ab aliquo vt iuret rem quam exiſtimat eſſe veram, & petens iuramentum, ſcit eſſe falſam remittitur. num. 59.
Qui falsò iurat per falſos Deos, quo modo ſit periurus. num. 60.
Poſſe licitè peti iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt verum per falſos Deos, explicatur iuxta traditas regulas. num. 61.
Obiectio ſoluitur. num. 62.
Quid ſeruandum in iuramento promiſſorio. n. 63.
Alia etiam breuiter explicantur. num. 64.

55. QVÆSTIONIS huius occaſio ſumitur ex eo, quòd inducere ad peccatum ſit peccatum ſcandali iuxta dicta: hoc autem videtur eſſe, ſi quis inducat alium ad iurandum, quando ſcit illum falsò iuraturum. Ex regulis autem ſupra poſitis facilè huius dubij ſolutionem deducemus, & priùs agemus de primo, poſteà de ſecundo.

56. Quòd ad primum attinet, in primis certum eſt non poſſe aliquem inducere alterum ad iurandum ſine cauſa, quem ſcit falsò iuraturum. Quia licet petat actum, qui benè fieri ab alio poteſt, tamen manifeſtè eſt contra rationem offerre alteri occaſionem peccati abſque aliqua cauſa ex parte ferentis, vt docent Doctores communiter iuxta doctrinam traditam in tertia regula, & in ſpecie docuit Gabriel Vazq. 1.2. diſp. 102. c. 6. in fine, atque hoc ſenſu accipiendus eſt Auguſtinus in ca. *ille qui hominem prouocat, 22. quæſt. 5.*

57. Deinde dicendum eſt poſſe hominem iuſta de cauſa petere, vt iudex cogat alterum ad manifeſtandam veritatem ſub iuramento, etiã ſi ſciat falsò iuraturum. Hanc partem probo ex Auguſt. ſer. 28. de verb. Apoſt. & refertur in ca. *qui exigit, 22. q. 5.* vbi fatetur poſſe hoc iudicem ratione poteſtatis & officij, qui ad veritatem indagandam tenetur, & exquirendam modo licito, quò poſſit & verſatur bonum adimplendi ſuum munus, ad quod tenetur ex pacto cum Republica. Ergo qui ab illo petit, rem iuſtam petit, etiamſi ſciat falsò iuraturum. Quam ſententiam ſequitur D. Thom. 2.2. q. 98. a. 4. Sot. lib. 8. de iuſt. q. 2. a. 3. Couar. in *regula, quamuis pactum*, p. 1. §. 6. num. 2. alijque non pauci.

58. An verò poſſit quis, vt priuata perſona, extra iudicium petere iuramentum ab eo, quẽ ſcit falsò iuraturum, quæſtionem habet. Et quidem placet Auguſtini ſententia affirmantis nõ licere in d. cap. *qui exigit, & in d. c. ille qui hominem prouocat*, ex ſerm. *de Decollatione S. Ioannis Baptiſtæ*, ſiue ſerm. 11. de Sanctis. Idem docent ſecuti Auguſtinum D. Thom. & Couar. locis proximè citatis. Hanc autem eſſe mentem Auguſtini facilè intelliget quiſquis legerit illius verba. Docet enim licitum eſſe exigere iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt verum per Deos falſos, negat tamen licere priuatę perſonæ exigere iuramentum ab eo, qui falsò iuraturus eſt, quòd tamen dicit licere iudici propter ſuum officium. Probat autem Auguſtin. non licere priuatę perſonę exigere iuramentum extra iudicium ab eo, quem ſcit falsò iuraturum, quia ſi ille falsò iuraturus eſt, nullum eſt bonum, quo poſſit vti is, qui petit iuramentum. Hoc autem explicat Auguſt. aſſignans diſcrimen inter illum, qui petit iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt verum, licet per falſos Deos, & inter illum, qui petit iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt falſum: prior enim poteſt vti ex cauſa iuramento alterius, vt dicam infra iſto §. quia in illo iuramento eſt bonum fidei, inquit Auguſt. id eſt, bonum veræ aſſertionis, ex qua poteſt vtilitas aliqua accreſcere petenti iuramentum: in iuramento tamen falſo nullum eſt bonum inquit Auguſt. quo poſſit vti is, qui petit iuramentum. Cùm enim ſit ibi bonum veræ aſſertionis, quod poſſit eſſe vtile petenti iuramentum, & ratione cuius poſſit ex cauſa permittere peccatum in iurante. Quam rationem meo iudicio acutè concepit Auguſtinus, licet breuiter explicuerit. Cùm ergo communiter doceant Doctores, vt vidimus in tertia regula, non poſſe ſine cauſa peti ab aliquo actum aliquem, in quo ille peccaturus ſit, & in prædicto euentu iuramenti falſi non ſit bonum aliquod, ex quo petenti accreſcat vtilitas, meritò docuit Auguſtinus id non eſſe licitum, quod ampliùs explicabo iſto §. in ſequentibus. Quòd aliquid peculiare habet circa iuramentum promiſſorium, hactenus enim locuti ſumus de aſſertorio; peccat autem is eodem peccato, ad quod inducit.

59. Sed quæret aliquis, an Ioannes, v. g. poſſit petere à Petro, vt cum iuramento affirmet rem aliquem, quam Petrus exiſtimat eſſe verã. Ioannes autem certò cognoſcit eſſe falſam. Exemplum ſit valdè frequens. An poſſit aliquis in Academia petere ab alio, vt ſub iuramento affirmet petentem audiſſe lectiones Theologiæ, v. g. per maiorem anni partem,

Digitized by Google

quòd appellant *probar el curſo*, & tamen, qui petit ſcit illud eſſe falſum, & alter à quo petitur, deceptus putat eſſe verum. In quo generatim docuit Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moral. lib.10.cap.11.q.2. §. *Quæres*, id non eſſe licitum. Et ratio eſt, quia nullus poteſt inducere aliquem ad actum, quem ſcit eſſe peccatum, etiãſi inductus facturus ſit illud ex ignorantia. Sine controuerſia enim eſt, non eſſe licitum inducere alterum in fornicationem, etiamſi ille commiſſurus ſit fornicationem ex ignorantia, putans non eſſe peccatum, aut fortaſſe eſſe rem ſuam, quæ aliena eſt. Præceptum enim, quo quis prohibetur tale peccatum committere, etiam obligat ad vitandum tale peccatum in altero, id eſt, ad non inducendum illum ad actum, quem inducens ſcit eſſe peccatum. Sed hæc ſententia vniuerſim accepta non eſt omninò vera, de qua tamen latè ago lib.7. de ordine cap. 11.

60. Quòd verò attinet ad ſecundum. An ſcilicet liceat inducere ad iurandum eum, quem ſcio iuraturum eſſe verum, per falſos tamen Deos, ſupponenda in primis Auguſtini doctrina ſermone 28. de verbis Apoſtoli, vbi expreſsè docet ſic iurantem eſſe periurum, ſi non impleat, aut ſi falſum dicat, & idem videtur docere Auguſtinus epiſt. 154. ad Publicolam, & refertur in cap. *mouet*, 22. quæſt. 1. & eandem ſententiam amplectitur Couarru. in cap. *Quamuis pactum*, §.7. Quã Auguſtini doctrinam ſic eſſe intelligendam docuit Petrus Aragon 2.2. quęſt. 98. art. 2. Azor lib.10. cap.12. ſcilicet, ſi is, qui iurauit falſo errore ductus reuera exiſtimat eſſe veros Deos. Nam propter conſcientiam erroneam peccat peccato periurij, quòd elegantibus verbis docuit Auguſtinus ſermone citato. Et ratio eſt, quàm ipſe indicat: quia ille ex falſa ſua opinione infert iniuriam illi, quem putat verum Deum, etiamſi reuera ille non ſit Deus. At ſi ille qui iurat per falſos Deos, cognoſcebat non eſſe veros, non potuit committere verum periurium non implens promiſſionem, aut falſum dicens. Hoc enim peccatum eſt irreligionis contra verum Deum, atque adeò ad implendam promiſſionem per ſe loquendo tantùm obligabitur virtute iuſtitiæ, aut ad aſſerendam veritatem ex virtute veritatis, aut fidelitatis: fieri autem poterit, vt exteriùs ex falſa aliorum opinione ille iudicetur periurus, ſi exiſtiment decepti hominem illum, qui iurauit per falſum Deum, iuraſſe per Deum verum, quod etiam indicat Auguſtinus ſermone citato. Quo ſuppoſito dubitatio eſt in primo caſu, quando ſcilicet, qui iuraturus eſt per falſos Deos, exiſtimat veros Deos eſſe.

61. Communiter recipiunt Doctores Scholaſtici doctrinam eiuſdem Auguſtini epiſt. cit. non longè à principio, qui docet id eſſe licitum, ſequitur Diuus Thomas 2.2. quæſt. 89. art. 4. Magiſter in 3. diſt. 39. §. poſt hoc quæritur. Vbi refert Auguſtini verba, & ſequuntur ibi Scholaſtici, & interpretes D. Thom. 2.2. loco cit. vel quęſt. 89. & ſequitur etiam Couarruuias in cap. *Quamuis pactum* part.1. §.1. in fine. Ioannes Azor d. lib. 10. cap.11. cit. quæſt. vlt. Valentia diſp. cit. generali puncto 3. Soto lib.8. de iuſtitia quęſt. 1. art. 4. & alij Recentiores. Ratio verò huius doctrinæ petenda eſt ex his quę in regula 3. & 4. modò dicebamus. Quia ſubſiſtente cauſa poſſumus vti actu alterius, qui poteſt benefieri, licet ille alius malè facturus ſit, & peccaturus ex malitia. Poſſumus ergo petere ab altero, vt verum iuret, ſi verum dicturus eſt, etiamſi iuraturus ſit per Deos falſos. Eſt enim ibi bonum aliquod, & habemus cauſam ad petendum illud iuramentum, bonum autem eſt vera aſſertio illius, quæ nobiş vtilis, aut neceſſaria eſſe poteſt. Ergo poſſumus illud iuramentum petere cauſa ſubſiſtente. Quod autem ille iuraturus ſit per Deos falſos, nihil refert, quia nobis nocere non debet, quòd oritur ex malitia illius. Quòd ſi peccaturus eſſet ex ignorantia, priùs eſt liberandus ab illa, quàm induceretur ad iurandum iuxta dicta ſupra regula 4.

62. Sed vt explicetur magis doctrina tradita ſic obijcio. Licitum non eſt petere iuramentum ab eo, qui iuraturus eſt falſum. Ergo non eſt licitum petere iuramentum, ab eo qui iuraturus eſt per falſos Deos, vterque enim iuraturus eſt ex malitia, vt ſupponimus. Huic obiectioni ſatisfecit iam olim Auguſtinus loco citato, & Sanctus Thomas ex doctrina illius 2.2. quæſt. 98. art. 4. & nos aſſignauimus diſcrimen inter vtrunque ſupra illo §. Diſcrimen autem eſt, quod paucis verbis, ſed diſertis reddidit nobis Auguſtinus, nempe in eo, qui iuraturus eſt verum per falſos Deos, eſſe bonum aliquod, quod poteſt eſſe vtile petenti iuramentum, nempè bonum veræ aſſertionis. Si ergo ea vera aſſertione indiget, poterit petere iuramentum, & vti bene illo, malitia enim iurantis petenti iuramentum nocere non debet. In eo autem qui iuraturus eſt falſum extra iudicium, nullum eſt bonum, ad quod habeat ius petens iuramentum, vel quod illi vtile eſſe poſſit. Pone enim me egere ad aliquid indagandum aſſertione alterius, ſi ego ſcio alium etiam ſub iuramento negaturum, quæ vtilitas ad me deriuari poteſt ex falſa illius aſſertione extra iudicium? Et ideò dixit Auguſtinus in tali iuramento, non eſſe bonum fidei, quo poſſit vti petens iuramentum, quod manifeſtum diſcrimen eſt, illudque etiam aſſignari poteſt inter illum, qui petit iuramentum ab eo, quem ſcit falsò iuraturum, & eum qui petit ab aliquo mutuum, quem ſcit non daturum ſine vſuris. Nam qui petit mutuum ab vſurario, petit actum, in quo eſt bonum aliquod, & habet cauſam petendi. Poteſt ergò vti actu alterius qui peccaturus eſt ex malitia. In actu autem iuramenti falſi, non eſt bonum aliquod,

Digitized by Google

aliquod, quo poſſit vti petens iuramentum.

63. Illud denique notandum eſt circa iuramentum promiſſorium, quod etiamſi iurans ſit falsò iuraturus, id eſt, ſine animo adimplendi, ſi tamen petens iuramentum probabiliter, & prudenter iudicat illum impleturum iuramentum, meo iudicio petere poteſt ab illo, vt iuret, cauſa ſubſiſtente, ſcilicet vtilitate adimpletionis, quia in adimpletione talis iuramenti eſt bonum aliquod fidei, quo poteſt vtilis eſſe iurans, etiamſi iuraturus ſit ſine animo adimplẽdi promiſſionem. Sicut ergo admittit Auguſtinus aliquem poſſe ex cauſa inducere alium ad iurandum, quando iuraturus eſt verum, etiam ſi ex malitia iuraturus ſit per falſos Deos, quia in eo iuramento eſt bonum veræ aſſertionis, quo poteſt vti petens iuramentum ex cauſa, ita conſentaneè ad doctrinam Auguſtini dicendum eſt poſſe hominem inducere alterum ad iurandum promiſſionem; etiamſi iuraturus ſit ſine animo implendi, ſi tamen prudenter iudicetur impleturus, in hoc enim euentu eſt bonum fidelitatis in impletione iuramenti, atque adeò potuit illo vti petens iuramentum ex cauſa idonea.

64. Atque ex prædictis regulis, ne longius procedamus, decidenda ſunt ea, quę pertinent ad fœminarum licitum ornatum, & ſimiliter an poſſit aliquis vendere ea, quibus ſcit alium male vſurum, cũ tamen poſſit bene vti, vt Agnum Iudæo, quem ſcit immolaturum, aut veſtes Idolorum ſacerdotibus ad immolandum, & an liceat locare domum meretrici, quam ſcio abuſuram eſſe domo ad peccatum, & an etiam liceat Chriſtianis remigare apud Turcas contra Chriſtianos. In his enim & alijs ea regula obſeruanda eſt iuxta doctrinam traditam, vt liceat exercere eum actum, vel petere, qui poteſt ab alio benè vel male fieri, vel quo poteſt alius benè vti, quando ſubeſt aliqua cauſa vtilitatis, vel temporalis, vel ſpiritualis petentis, aut exercentis actum iuxta ea, quæ in ſuperioribus dicta ſunt.

§. NONVS.

Colligitur qua ratione liceat ſacramentorum adminiſtrationem petere ab excommunicato.

SVMMARIVM.

Quomodo liceat petere ſacramentum ab excommunicato adhibita diſtinctione explicatur iuxta prædictas regulas. num. 65.

Non excuſatur quis ex eo quòd petat à ſuo parocho, num. 66.

Quid, quando ſcit eſſe in ſtatu peccati mortalis. num. 67.

Quomodo liceat petere vt parochus excommunicatus aſſiſtat matrimonio. n. 68.

65. DIFFICVLTAS hęc, quę ex regulis traditis non obſcure diluitur, procedit de excommunicato nondum denuntiato: nam de denuntiato, fatentur omnes non eſſe licitum ab eo petere ſacramenti adminiſtrationem. Varias autem diſtinctiones Doctores in hac re explicanda ſecuti ſunt, quas latè referimus in tractatu de excommunicatione. Nunc autem breuiter pro huius explicatione ſupponendum eſt ex eodem tractatu peccare excommunicatum non denuntiatum in adminiſtratione, & receptione ſacramentorum, neque in hoc fauiſſe excommunicatis decretum Conſtantienſe. Quo ſuppoſito facilè colligitur iuxta traditas regulas, huius difficultatis explicatio, cùm enim excommunicatus nulla ratione poſſit propter petitionem adminiſtrare ſacramentum, ſed adminiſtrando peccet, aliquando petenti imputabitur peccatum ipſius iuxta regulas ſupra poſitas §. 1. 2. & 3. Diſtinguendum autem eſt de ſtatu excommunicati adminiſtrantis ſacramenta, aut enim in eo ſtatu eſt, vt copia abſolutionis haberi non poſſit. Et in hoc caſu ſemper imputabitur ſcandalum petenti, quia tunc petit ſacramentum ab eo, qui acquieſcens eius petitioni, non poteſt benè, vel male adminiſtrare ſacramentum, ſed neceſſariò adminiſtrabit malè, eò quòd non eſt in eius poteſtate abſolui ab excommunicatione, propter quam impeditur ab adminiſtratione ſacramenti, & tunc petitio habet rationem ſcandali actiui, quia petit id, quod neceſſariò malè faciendum eſt, ſi fiat. Si autem ſacerdos copiam habeat abſolutionis, ſed illam nolit, tunc petitio non habet rationem ſcandali actiui, quia petitur id, quòd benè & malè fieri poteſt, & in poteſtate concedentis eſt benè & malè adminiſtrare. Solùm igitur erit ſcandalum paſſiuum in ea adminiſtratione, & in eo caſu ſeruandæ ſunt 3. & 4. regulæ ſupra traditæ §. 3. nempè ſi miniſter ſacramenti peccaturus ſit ex malitia, tunc propter vtilitatem temporalem, vel ſpiritualem licitum eſt petere. Quod tamen intellige, ſi non ęquè vtiliter accipi poteſt ab alio non excommunicato, tunc enim nulla vtilitas excuſaret ab ſcandalo. Si autem peccaturus ſit miniſter ex infirmitate, aut ignorantia, abſtinendum eſt à petitione, donec ceſſet huiuſmodi ſcandalum, vel poſt admonitionem, vt ibidem dictum eſt.

66. Ex his colligitur primò, ex eo ſolũ quòd aliquis petat ſacramentum à ſuo parocho, non poſſe excuſari, vt conſtat ex doctrina tradita. Quare in hoc caſu dici non poteſt ſubditum vti iure ſuo petendo ſacramentum à parocho. Quia ſubditus non habet ius petendi ſacramentum à parocho, quando ille eſt legitimè impeditus. Neque in hoc caſu dici poteſt ſubditus vti peccato alterius, ſed potiùs inuitare ad peccatum, ſi parochus non poteſt benè & malè adminiſtrare ſacramentum, vt dictum eſt. Quia inuitare ad id, quòd benè fieri non

poteſt

poteſt non eſt vti peccato alterius tantùm, ſed ipſum poſitiuè ſcandalizare. Tunc autem dicimur vti peccato alterius tantùm, quando ſine ſcandalo actiuo ille ſcandalizatur, & ſcandalum paſſiuum eius nobis non imputatur iuxta regulas traditas. Quando enim imputatur, non vtimur peccato alterius tantùm, ſed ſumus eius cauſa.

67. Secundò colligitur quomodo etiam philoſophandum ſit de eo, qui petit ſacramentum ab eo, quem certò ſcit eſſe in ſtatu peccati mortalis. Poteſt enim ab eo peti, ſi ex malitia adminiſtraturus eſt malè, & petens non poteſt ab alio recipere æque benè, quia ille in ſua poteſtate habet per actum contritionis ſe diſponere, & reddere miniſtrum idoneum ſacramenti. Si verò ex ignorãtia aut infirmitate adminiſtrabit malè, admonendus erit iuxta dicta.

68. Denique colligitur quomodo philoſophandum ſit in eo, quod initio huius capitis propoſitum eſt, an ſcilicet liceat petere à parocho excommunicato vt aſſiſtat matrimonio. Cũ enim ſupra cap. præcedenti illatione 2. diximus peccare mortaliter parochũ excommunicatum, dum aſſiſtit matrimonio, eò quod licet non communicet in ſacramentis, communicat tamen in ſacris, planum eſt eſſe peccatum actiuum ſcandali inuitare, vt aſſiſtat matrimonio, ſi aliàs copiam non habet, vt abſoluatur à cenſura, iuxta ea quę in hoc §. dicebamus. Quod ſi copiam abſolutionis habuerit, licebit ab eo petere vt aſſiſtat, ſi tamen non ſit alius, qui aſſiſtere poſſit, vel iure ordinario, vel de licentia ordinarij, tunc enim non licebit petere à parocho excommunicato, vt aſſiſtat. Quòd verò attinet ad petendam licentiam à parocho excommunicato, vt alius eius nomine aſſiſtat, quando ab ordinario peti non poteſt, aliter iudicandum eſt. Quia cùm petere ab illo licentiam non ſit communicare in ſacris, ratione vtilitatis petentis poteſt fieri licita ea cõmunicatio iuxta generalem doctrinam in materia de excommunicatione. Dixi ſi ab ordinario peti non poteſt, quia ſi commodè peti poteſt ab ordinario, ceſſat iam ea vtilitas, quæ licitam reddebat eam communicationem cum excommunicato, maximè cùm communicatio cum excommunicato non denuntiato, quæ non eſt in ſacramentis vel in ſacris, non ſit peccatum, iuxta ea quę in tractatu de excommunicatione dicta ſunt.

CAPVT XIX.

An ſufficiat ad matrimonij valorem parochus, qui à legitimo ſuperiore titulum habet, inualidum tamen?

SVMMARIVM.

Improbatur quod vulgò dicitur communem errorem ius facere. num. 1.
Nonnulla ſoluuntur. num. 2.
Regula generalis in hac materia, quando valeant geſta ex communi errore. num. 3.
Requiri vt communi errore officij capax, aut iudex exiſtimetur. num. 4.
Non habet locum quando impedimentum ortum fuit ex iure diuino. num. 5.
Locum habet, quando eſt impedimentum inductum iure humano. num. 6.
Locum habet in his quæ pertinent ad forum exterius. num. 7.
Etiam in his, quæ ſpectant ad forum interius. n. 8.
Obijciuntur nonnulla, & diluuntur. n. 9. & 10.
Etiam habere locum in iudice delegato. n. 11.
Alij diſſentiunt. num. 12.
Idem dicendum etiamſi vitium naſcatur ex commiſſionis defectu. num. 13.
Etiamſi vitium naſcatur ex parte delegantis. numero. 14.
Idem in delegato ad cauſas fori interni. n. 15.
Idem dicendum ſiue ante delegationem, ſiue poſtea fiat incapax tituli. num. 16.
Idem dicendum comparatione eius, qui defectum ſcit, alijs ignorantibus. num. 17.
Idem dic, etiamſi ſit confeſſarius quem ſcio carere iuriſdictione. num. 18.
Quid dicendum in matrimonio. num. 19.

1. VT veram huius rei deciſionem tradamus, quę alijs etiam multis caſibus communis eſt, repetenda eſt res iſta aliquanto altiùs. Non pauci Doctores hactenus affirmarunt communem errorem ius facere Gloſſa in l. *Barbarius, D. de officio Prætoris*, verbo, *reprobari*, & communiter interpretes in d. *l.* & *§. ſed cum inſt. de teſtam. ordin.* & Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 22. num. 6. communis tamen error hic Doctorum eſt, vt rectè iam notarunt Antonius Guibertus q. iuris 20. num. 8 & 9. & multi alij, quos refert & ſequitur Oſual. ad Don. lib. 6. cap. 7. litera I. & lib. 1. cap. 5. litera A. vt enim inquit Guibertus, error contrarius eſt conſenſui, quem ius omne requirit, abſurdúmque eſt ius quod ęquum, & bonum eſt ex erroribus naſci. Quare nunquam credendum eſt ex errore ius naſci, ſed ex æquitate, & diſpoſitione Imperatorum ob bonum & vtilitatem publicam valere, quod alias mero iure non valeret.

2. Neque obſtat text. in *l 39. D. de legibus*, ibi, *errore obtentum*, potiùs enim inſinuatur non ius feciſſe errorem. Quia enim in ſimilibus caſibus, qui contingunt poſt compertum errorem, non obtinet, planè relinquitur ius non eſſe, quæ autem antea obſeruata, non reuocantur, non quidem quia error ius faciat, ſed propter vtilitatem publicam, qua multa facta durant, quæ fieri prohibentur. Et iuxta hæc accipio textum in d. *§. 7. ſed cum inſt. de teſtam. ordin.* & text. in *l. 1. C. eodem*, vbi dicitur, eum qui verè ſeruus erat, ſi in communi opinione exiſti-

Digitized by Google

exiſtimabatur liber, eſſe teſtem idoneum. Cùm enim in hoc caſu dicat Imperator liberalitate Principis ſubueniri, planum eſt teſtamentum illud mero iure non valuiſſe, alioqui Imperatoris ſubuentioni locus non eſſet. Quare non error, ſed ſumma poteſtas Imperatoris, & benignitas illius iuris cauſa eſt, vt inquit Hothoman. in §. *teſtes 6. inſtit. de teſtamentis*, quia ex illo errore facti nihil imputari poteſt teſtatori. Sic etiam in eundem ſenſum accipio textum in *l. 3. in fine D. de ſupellectile legata*, ibi, *error ius facit*. Id quod nonnulli accipiunt de errore non communi, ſed vnius tantum, & teſtatoris, qui exiſtimauit candelabrum argenteum in argento relatum eſſe, atque adeò argenti eſſe videri. Sed non probo, communem enim errorem indicat Iureconſultus ibi, *hodie propter vſum imperitorum*. Quare dico in ſpecie eius textus non tam errorem, quam perſpicuam teſtatoris voluntatem iuris cauſam eſſe, & facere ne error in nomine noceat, iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 2.

2. Ex qua doctrina hanc deſumo vniuerſalem regulam *Quoties cauſa publica bonum'q; publicum agitur, ſi tamen materia ſubiecta eſt poteſtati Principum, valet ex æquitate, quæ geſta ſunt, cum communi errore.* Facit pro hac regula textus in d. *l. Barbarius Philippus, D. de officio Prætoris*, ibi: *Si ſeruus, quandiu latuit dignitate prætoria functus fuit.* Et infra: *Verùm puto nihil eorum reprobari, hoc enim humanius eſt, cùm populus Romanus etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc poteſtatem.* Cū qua lege concordat textus in *l. 2. C. de ſent. & interloq. & l. 4. tit. 4. part. 3. & l. 8. tit. 19 lib 3. compilationis*, & in iure Canonico textus in *ca. infamis 3. quæſt. 7.* ibi, *ſententia ab eo dicta rei iudicatæ firmitatem tenet.* De cuius legis interpretatione multa communiter ſcribentes, ex quibus nonnulla, & maioris doctrinæ, & explicationis gratia colligemus.

4. Iuxta hanc ergò regulam in primis infertes, vt locum habeat, ad eam requiri communem errorem, quo ille officij capax aut iudex exiſtimetur. Idque oſtendunt verba textus in d. *l. Barbarius. quandiu latuit*, & in d. *c. infamis, dum putaretur liber, & in d. l. 4. quando tal yerro como eſte fizieſſe algun pueblo communalmente.* Si enim vnius tantùm eſſet error, nullum ſequeretur inconueniens, aut damnum contra publicam vtilitatem, ſi eius acta reſcinderentur: quare nec ſatis eſſet error ſolius Principis titulum concedentis, neque communis error, ſi craſſus, & ſupinus ſit, error enim ille æquiparatur ſcientiæ c. *cum inhibitio, de clandeſtina deſponſatione, & c. 2. de conſtit. in 6.* & docet Thomas Sanchez citatis alijs d. diſput. 22. n. 6. 7. & 8. Neque obſtabit huic communi errori, quod in alio loco notorium impedimentum ſit, aut in alio tempore fuerit, ſi iam ratione diſtantiæ loci aut temporis vitium occultum eſt, vt docet cum alijs idem Sanchez n. 9. & 10. Et pro hoc conſiderari poteſt tex. in d. *l. Barbarius*, veroſimile enim erat ſeruum illum alicubi notū eſſe; in ea ſcilicet regione, ex qua profugit.

5. Secundò colliges eam doctrinam locum non habere, quando impedimentum fuit ortum ex iure diuino, atque ideò in regula poſui, *ſi tamen materia ſubiecta eſt poteſtati Principis.* Vnde nec fœmina, quæ vir exiſtimetur communi errore, excommunicare poteſt, neque non baptizatus, licet ſecundùm opinionem eorum, qui cenſent hanc poteſtatem fœminæ à Papa concedi poſſe, aliter dicendum eſſet, de quo videndus Sairo lib. 1. de cenſuris cap. 5. num. 16. 17. 18. Huius autem doctrinæ ratio deſumitur ex dictis. Si enim ex æquitate iuris diſponentis illa valent, planè tantùm locum habere poteſt æquitas iuris in his, in quibus ipſum ius humanum ſupplere defectum poteſt, idque indicant illa verba textus in *d. l. Barbarius, cùm populus Romanus etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc poteſtatem.* Ex eo enim valere colligit, quia fingitur reſpublica ſupplere iuriſdictionis defectum, quam verè conferre potuiſſet. Vnde fit, ſi careat iudex vſu rationis, vel furioſus ſit, nulla eius acta valere, eſt enim defectus iuris naturalis, quem nulla principum poteſtas ſupplere poteſt. Idem dicendum ſi non Sacerdos abſolueret, vel ordinaret, cùm enim determinati ſint iure diuino miniſtri, & materia, & forma ſacramentorum non poſſint iure humano ſuppleri, aut immutari, ſi deficiat id quod iure diuino conſtitutum eſt, parum prodeſt communis error. Idem eſt, ſiquis Clericus ſine intentione debita protulerit ſacramentorum formas, vel abſoluerit, vel baptizauerit, nulla ſunt ab eo collata ſacramenta ex defectu intentionis, quæ diuino iure ad conficienda ſacramenta requiritur iuxta decretum Eugenij IV. de ſacramentis.

6. Tertiò colliges eam doctrinam locum habere, quando impedimentum eſt iuris humani, & auctoritate humana introductum, quæ aufertur etiam, ſicut introductum eſt, ideo enim valere vult eius geſta, & acta. Quare ſi ſeruus teſtis ſit ignorata ſeruitute, vel tutor eligatur, vel iudex, valent geſta, quia hæc impedimenta iure humano inducuntur, atque tolluntur. Idem dicendum ſi crimen commiſerit, ratione cuius ſit ipſo facto priuatus officio, ſi crimen communiter occultum eſt, & non cenſetur priuatus, valent acta in eo officio. Vnde geſta à prælato, qui occultè fœminam introduxit in monaſterium, valent, ex eodem fundamento, vt docet Petrus Aragon 2. 2. quæſt. 60. art. 6. Idem etiam dicendum, quamuis impedimentum ſit ab excommunicatione proueniēs, ſiue in eam inciderit ante collatum titulum, ſiue poſtea. Idque ſi impedimentum excommunicationis occultum eſt, mihi facilè perſuadeo, cū mihi certum ſit geſta per iudicem excommunicatum non denuntiatum valere, ſed reſcindi poſſe, vt oſtendi in tract. de excōmunicatione,

Digitized by Google

nicatione, & docet etiam Thomas Sanchez diſput.citat. nu.30.& Sairo d.lib.1.cap.5.à n.32. Inducebar Decreto Conſtantienſi, & omnia iura quę in contrarium adducuntur,antiquiora dixi, & ita ſolùm habere locum in excommunicatis denunciatis. Idem dicendum ex eodem fundamento, quamuis impedimentum proueniat ab hæreſi, hæreticus enim occultus impeditus tantùm eſt iure humano. Quare ob vtilitatem publicam ſuppleri ille defectus potuit. Valebunt itaque geſta à Pontifice Romano hęretico, quamuis nullum hactenus hæreſi infectum Pontificem extitiſſe in Romana ſede oſtendo alio loco manifeſtiſſimè.

7. Quartò colliges eam doctrinam locum habere in eo, qui per errorem conſtituitur iudex ordinarius in his actis, quæ pertinent ad forum externum,ſiue ſit datio tutoris,ſiue collatio beneficij, ſiue electio, & ſimilia. Adde etiam idem dicendum in excommunicatione ferenda. Quamuis nonnulli contra ſenſerint, quos reprobat Hugolinus de cenſuris tabula 1. cap.2.§.12.nu.1.ſuppletur enim defectus,atque adeo valet, ac ſi poteſtatem legitimam collatam haberent, atque ita dicendum docet Thomas Sanchez cit. diſp. 22. num. 11. ſicut etiam valet excommunicatio lata à iudice excommunicato occulto,vt latè docet Sairo loco proximè cit. vbi reſpondet contrarijs.

8. Quintò colliges eam doctrinam locum etiam habere in geſtis, quę pertinent ad forum interius,& ſuppleri defectus poteſt iure humano. Idque vel ea ratione mihi perſuadeo, quia maximè in hoc verſatur publica vtilitas.Quare ſi publicæ vtilitatis cauſa acta valere voluit Princeps, cur non etiam hæc, quæ ad forum conſcientiæ pertinent? Alijs rationibus probat Thomas Sanchez,mihi hęc videtur eſſe potiſſima; eſtque magis communis, atq; recepta ſententia,quam tenent multi quos refert,& ſequitur idem auctor diſput. cit. num. 13. Quare ſi quis peccata ſua confeſſus fuerit illi, qui verè ſacerdos eſt, carebat tamen iuriſdictione, non eſt repetenda confeſſio, remanet enim abſolutus, ita prouidente Eccleſia, ne magna animarum perturbatio ſequeretur. Ex quo etiam colliges, vt latè dico in tract.de confeſſione, confeſſarium, qui occultè iuriſdictione priuatus, quod ipſe nouit, aliquem abſoluit, non teneri poſtea abſolutum monere, vt iterum peccata ſemel iam confeſſa confiteatur. Quia ille ductus communi errore legitimum cõfeſſarium exiſtimans verè abſolutus eſt à peccatis,& cenſuris, cùm Eccleſia eam iuriſdictionem in eo caſu contuliſſe cenſeatur, in quo non ſatis rectè, nec perſpicuè loquitur Gabriel Vazquez de confeſſione quæſt. 93. art.3. dub.8.

9. Sed contra huius illationis doctrinam ſenſere nonnulli, quos refert Palud. in 4. diſt. 17. quæſt.6.art.2.num.21.opponi poteſt primò quia iura ſupra citata tantùm loquuntur de geſtis in foro externo. Quare non ſunt extendenda ad conſcientię forum.Secundò opponi poteſt text. *in cap.dudum 2.de electione*,ibi. *In multarum animarum diſpendium parochiales Eccleſias retinebat,cùm earum cura,qua iam priuatus fuerat ipſo iure ad eum nullatenus pertineret, & ſic per ipſum eadem anima miſerabiliter ſint decepta.*

10. Sed hæc non obſtant. Reſpondetur enim ad primum,etiam idem conſtitutum eſſe in foro animæ ex eadem ratione,vt dicam infra lib. 11. cùm de legitimatione ſermo fuerit: multò autem maior publicæ vtilitatis ratio militat in iſto capite. Ad textum ex d. *c. dudum* non vna reſponſio eſt. Gloſſa ibi. verb. *decepta*, exiſtimat, nihil abſolutionis contuliſſe parochianis, attamen animas illas non perijſſe, non quia ille abſolutionem conceſſiſſet, ſed propter fidem,quam parochiani habebant de ſacramento, cùm crederent adhuc ſuum prælatum eſſe, & ita in ſola fide ſaluari *cap. debitum,de Baptiſmo, & eius effectu, ca. Apoſtolicam de Presbytero non baptizato, & cap. Baptiſmi vicem, de conſecratione diſt.*4. Duas alias adhibet interpretationes Thomas Sãchez ex Abbate. Prima eſt,animas deceptas dici, quantum eſt ex parte Prælati,qui ſciebat ſe eſſe priuatum, non verò quoad effectum,verè etenim abſoluebat. Secunda eſt illum defectum fuiſſe publicum, atque ita defuiſſe communem errorem.Mihi alia longè facilior occurrit intelligentia. Expendo enim verba illa poſita non à Pontifice deciſione, ſed, potiùs relata tanquam oppoſita à parte contradicente electioni illius Archidiaconi.Quin potiùs ex toto eo capite, & deciſione Pontificis colligitur probabilem errorem eſſe potuiſſe, quamuis omnibus notum eſſet,illum plura beneficia ſimul obtinere. Contendebat enim cũ ipſo diſpenſatum eſſe, & de ea controuerſia excitata fuit, & conſtitit diſpenſationis literas ſubreptionis vitio laboraſſe. Quare donec ea lis finita eſt probabili opinione ducti populi illum pro Prælato habebant in illis parochialibus, & ab illo accipiebant ſacramenta, & quidem validè. Cui etiam adde fortè illa verba dicta eſſe comparatione aliquorum, qui ſcientes defectum ab illo abſolutionem petebant, ijs enim inutilis eſſet abſolutio.

11. Sextò colliges eam doctrinam locum habere non tantùm in iudice ordinario, ſed etiam in delegato, vel ad vnam, vel plures cauſas fori externi. Pro quo facit textus in d. *cap. infamis*,ibi. *Si ſeruus dum putaretur liber ex delegatione ſententiam daret*,vbi apertè ſermo eſt de iudice delegato, & tamen eius ſententia ſuſtinetur. Facit etiam text.in *l. 2.C.de ſent. & interloc.*ibi. *Si arbiter datus à Magiſtratibus*,Facit etiam argumentum deſumptum à teſte, qui cõmuni errore liber putabatur, cùm eſſet ſeruus, cuius teſtimonium in ea cauſa teſtamenti admittitur *d.§.ſed aliquis,inſtit.de Teſtam. & l.1.C. eodem.* Neque verò ego vllam reperio diuerſitatis rationem, quare eadem debet eſſe iuris diſpoſitio. *l.a Titio 108.D.de verb.oblig.*

12. Sed

12. Sed ab hac illatione diſſentiunt nonnulli iuris interpretes in *cap. cum dilecta de Reſcriptis*, eo commoti fundamento. Quia ius ſtatuit, vt valeant geſta per iudicem delegatum, quando agitur de communi vtilitate. At cùm delegatus eſt ad vnam tantùm cauſam vel alteram, non verſatur communis vtilitas. Nõ ergò habebit locum ea diſpoſitio in eo caſu. Sed hoc argumentum non obſtat, quamuis nõ placeat ſolutio, quam ex Bartolo refert, & probat Thomas Sanchez diſput. citat. num. 20. ſcilicet, ſatis eſſe errorem communem, cum titulo putatiuo, etiam ſi deſit publica vtilitas. Oſtendi enim in principio huius capitis vulgarem Bartoli, & Bartolinorum errorem eſſe exiſtimare iuriſdictionem tribui cõmuni errori; tribuit enim publicum ius, & communis vtilitas. Quare placet prior ſolutio, quam refert Thomas Sanchez, quæ eſt Abbatis in d. *cap. cum dilecta* n. 10. & Felini n. 3. verſari hic vtilitatem publicam in qualitate officij, intereſt etiam reipublicæ iuſtitiam miniſtrari.

13. Septimò colliges eam doctrinam locum habere, ſiue vitium in delegatione proueniat ex defectu delegati occulto, ſiue ſit ex defectu commiſſionis, quia habeat vitium ſubreptionis, dummodo communiter ignoretur. Nam tam vitium perſonæ, quam commiſſionis poteſt communiter ignorari, & reputari valida commiſſio, vt docet Thomas Sanchez diſp. cit. nu. 19. Neque obſtat quod quando dubia eſt iuriſdictio, debet ſe iudex delegatus iudicem pronunciare; eundem enim argumentũ de iudice ordinario fieri poſſet, qui etiam id præſtabit in dubio, id autem eſt faciendum cũ opponitur: at cùm communi errore ducti coram illo litigant, neque opponitur nullitas cõmiſſæ, aut ordinariç iuriſdictionis, valent geſta per eum. Illud tamen admonuerim nõ recte Sanctium, neque conſequenter, ad ſuam doctrinam reprobare Felinum, dum aſſerit non valere geſta per delegatum, quando inſtrumentum delegationis eſt falſum, licet valeant quando laborat vitio ſubreptitionis. Cũ enim Thomas Sanchez aſſerat, vt dicã capite ſequenti non valere geſta per iudicem, niſi titulus collatus ſit à legitimo ſuperiore, non debuit negare Felino, quando inſtrumentum falſum eſt; nõ valere geſta per eum iudicem, ſiquidem in eo caſu non eſt titulus collatus à legiſlatore vel ſuperiore legitimo, ſed falsò confictus.

14. Octauò colliges eandem doctrinam veram eſſe, quando vitium non eſt ex parte delegati, nec commiſſionis, ſed ex parte delegantis, quia ſcilicet defuit eius intentio, & ſolùm externis verbis iuriſdictionem conceſſit, vel licentiam etiam in his quæ ſpectant ad forum conſcientiæ. Eſt enim communis error, & titulus præſumptus, & publica verſatur vtilitas. Idemque docuit Thomas Sanchez diſput. citat. numero 64. contra Petrum Ledeſmam, qui lib. de matrimonio quæſt. 41. art. 5. fol. 192. col. 2. in fine oppoſitum docuit ſine vllo, vt mihi videtur, rationis aut iuris fundamento. Adde etiam, id quod caput eſt, & nos docuimus ſupra lib. 2. in omni contractu, excepto matrimonio, & in omni actu, excepta ſacramentorum adminiſtratione, vel vniuerſaliter in omni actu, in quo iure diuino vel naturali non requiritur intentio, valere conſenſum fictum, verbis tantùm expreſſum. Quod ibidem latè oſtendi. Quare huiuſmodi licentiæ valent non tantùm ex æquitate ſed mero iure; in quo etiam non ſatis ſibi cõſtat Thomas Sanchez, cùm in ſponſalibus, & alijs contractibus ſentiat cum Ledeſma, vt eo loco notaui.

15. Nonò colliges eam doctrinam locum habere non tantùm in delegato ad cauſas fori exterioris, ſed etiam in delegato ad cauſas interioris fori, vt ſiquis ex commiſſione peccata audiat, qui tamen ratione alicuius defectus prouenientis ex iure poſitiuo eius commiſſionis capax non eſt. Sic docet cum alijs Thomas Sanchez diſput. citat. numero 32. Idque mihi perſuadeo imprimis ex his, quæ dixi ſupra illatione 5. de parocho, qui ob occultum impedimentum caret iuriſdictione: ego enim nullum in eo diſcrimen reperio, quia in vtroque caſu adeſt cõmunis error, & titulus putatiuus, & verſatur vtilitas publica rectæ adminiſtrationis ſacramenti. Vnde Concilium Conſtantienſe Decreto citat. cap. præcedenti, cùm agit de impedimento cenſurarum non reſtringit ad parochos, vt ſcilicet non teneantur vitari, & eorum geſta valeant in fauorem fidelium, ſed vniuersè loquitur, vt latè oſtendo in tract. de excommunicat.

16. Decimò colliges idem dicendum eſſe, ſiue à principio iudex ob impedimentum antecedens fuerit incapax tituli, ſiue poſt acceptum titulum ratione alicuius delicti poſteà commiſſi, iuriſdictione priuetur à iure, ſiue reuocetur iuriſdictio. Quandiu enim latet, communi errore geſta valent. Id quod etiam verum eſt, quamuis ipſo iure priuatus eſſet poſſeſſione, quod multis citatis docet Thomas Sanchez diſput. citat. numero 56. & 58. Facit etiam pro ea ſententia, quod iuriſdictio delegata etiam re integra mortuo delegante vel etiam reuocata iuriſdictione, quandiu ignoratur iuriſdictionis reuocatio, aut mors delegantis, valent geſta per eum, nõ quidem mero iure, ſed ex æquitate, vt dicam infra hoc libro. Vbi quid etiam rei ſit in mandato, ignorata morte mandantis latè explico. Atque idē dicendum quod ad forum confeſſionis attinet etiam confeſſarium, cuius iuriſdictio reuocata eſt, vel finita, quia ad tempus tantùm conceſſa fuit, ſi tamen id communiter ignoretur, validè abſoluere à peccatis ex eodem fundamento, & rationibus ſupra factis, & docet Thom. Sanch. diſp. cit. n. 58. Idem eſt ſi poſteà impeditus excõmunicatione fuerit, & denũtiatus ſit, & ignoretur eo loco, quia valdè diſtat.

Digitized by Google

17. Vltimò colliges eandem doctrinam veram eſſe non tantùm comparatione eorum, qui communi tenentur errore, ita vt geſta cũ illis valeant, ſed etiam vt valeant geſta cum eo, qui defectum ſciebat. Loquor modò de geſtis, quæ ad forum externum pertinent, poſtea de his, quæ ad conſcientiæ forum. Et quidem ſi impedimentum proueniat ex cenſura aliqua vel irregularitate, planum eſt geſta valere etiã reſpectu ſcientis impedimentum. Dixi enim ſupra poſt Decretum Conſtantienſe nullam eſſe obligationem vitandi excommunicatum, aut impeditum cenſura denuntiatum. Quod ſi iam denuntiatus ſit, vel notorius Clerici percuſſor, idem affirmandum erit iuxta dicta, ſicut ſi teneretur alio impedimento. Ratio autẽ, quæ me mouet, hæc eſt. Nam cùm ius ſtatuit valere geſta per eum, qui communi errore legitimus exiſtimabatur iudex, reſpicit id quod communiter accidit: & ſicut error vnius non ſatis eſt, ita neque ſcientia vnius impediet valorem geſtorum: Leges enim communiter contingentia conſiderant *l. nam ad ea D. de legibus*. Sic docet Thomas Sanchez cum alijs diſput. cit. num. 42. Limitat tamen ea geſta eſſe retractanda in odium eius, qui conſcius eius impedimenti coram illo iudice cauſam egit. Sed non video quo nitatur fundamento. Quid enim ſi non alius iudex erat, coram quo cauſa agi poſſet? Ille enim cõpetens erat. Debuit ne impedimentum detegere? At ſæpè non licet, aut quia occultum, aut quia manifeſtatio nullius eſſet momenti, ſi probari non poſſet, & contra communem vtilitatem, & bonum publicum, vtpote, quod maximè ordinem iudiciorum perturbaret. Quare iuſtam ille cauſam habuit, & cauſam apud illum iudicem agendi, & occultandi impedimentum. Nec verò hæc limitatio Sanchez ſatis cõ'onare videtur cum ea doctrina, quam tradit numero 45. prope fin. nullus enim caſus erit, in quo ob vtilitatẽ in publicam, & ne iudicia perturbentur, ſilere non debeat priuatus ille, qui nouit impedimentum.

18. Sed quid dicendum, quod attinet ad conſcientiæ forum: licebit ne ſcienti aliquem confeſſarium iuriſdictione carere, vel quia ſcit reuocatam, vel finitam, vel fictè conceſſam, vel quia ſcit confeſſarium excommunicatione teneri iam denuntiatum, aut eſſe manifeſtum Clerici percuſſorem, vel ſaltem eſſe excommunicatum non denuntiatum, validè ne petet ab eo ſacramentum confeſſionis? In quo ego abſolutè dicendum exiſtimo, ſi impedimentũ ſit quia confeſſarius excommunicatus eſt, vel cenſura impeditus, non tamen denuntiatus, validè quidem ſacramentum peti, & adminiſtrari, quando pœnitens licitè petit ſacramentum, nec ponit obicẽ peccaminoſæ petitionis. Quod quando liceat, iudicandum eſt iuxta regulas traditas capit. præcedẽti. Si verò confeſſarius aliud impedimentum ex dictis habeat, exiſtimo nec licitè peti, nec validè miniſtrari: Id quod iſta conſideratione conuincitur. Quia vel pœnitens eſt in articulo mortis, aut extremæ neceſſitatis caſu, vel non. Si primum, quiuis Sacerdos habet expeditam poteſtatem abſoluendi in extremis, nulla enim tunc cẽſura vel defectus impedit eum, qui Sacerdos eſt, quominus poſſit abſoluere, de quo latè dico in materia de Confeſsione. Si verò eſt extra mortis articulum, nullus caſus eſt, in quo licitè poſsit aliquis ſacramentum petere. Demus enim in eo oppido non eſſe alium confeſſorem, facilè erit aliò proficiſci, & confiteri, ſed demus etiam nõ poſſe aliò pergere: ſi non eſt tempus præcepti, nulla eſt neceſsitas confitendi: ſi eſt tẽpus præcepti, cenſendus eſt non habere copiam cõfeſſoris: non habentem autem copiam confeſſoris non obligat præceptum. Quare ex obice petitionis prauæ exiſtimo in eo caſu comparatione ſcientis impedimentum, inualidè miniſtrari ſacramentum pœnitentiæ.

19. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, non obſcurè conſtat quid dicendum ſit in noſtri facti ſpecie, videlicet cùm parochus titulum habet à legitimo ſuperiore collatum, & ratione alicuius defectus non eſt parochus, an ſcilicet valeat matrimonium ſi aſsiſtit. Dicendum enim eſt iuxta dicta valere. Cuius appoſitiſsimum exemplum eſt, quod de teſte teſtamenti affirmat Imperator, *§. Sed ſi aliquis, Inſt. de teſt. ordin.* Atque idem dicendum eſt, ſi concedat alicui licentiam vt aſsiſtat, qui communi errore exiſtimatur eſſe ſacerdos, vel ipſe, qui licẽtiam concedit, communi errore habetur pro legitimo parocho iuxta doctrinam ſupra traditam. Neque in hac re præter ea quæ dicta ſunt, occurrit ampliùs notatione, vel conſideratione dignum.

CAPVT XX.

An parochus putatiuus, ſine titulo collato à legitimo ſuperiore, validè aſsiſtat matrimonio?

SVMMARIVM.

Prima ſententia, n. 1.
Verior ſententia, n. 2.
Varia probationes, n. 3. 4. 5.
Colliguntur nonnulla, n. 6.
Quorundam illatio examinatur, n. 7.
Quid dicendum in conceſsione indulgentiarũ, n. 8.
Matrimonium coram parocho exiſtimato, licet intruſo validum, n. 9.

1. MAIOR in hoc definiendo difficultas eſt. Vt geſta valeant tam in foro externo, quam conſcientiæ non ſatis eſſe communem errorem, ſed neceſſarium etiam titulum

titulum collatum à ſuperiore legitimo, quamuis ob aliquod impedimentum ſit inualidus, docent non pauci Doctores, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez diſput. cit. 22. ex num. 49. Quamuis multi ex his quos refert, potiùs noſtræ ſententiæ faueant, vt dicam ſtatim. Non alio fundamento probat, niſi quia in *d. cap. infamis* dicitur, *ex delegatione ſententiam dedit*, & in *d. l. Barbarius*, dicitur, *nam populus Romanus etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc poteſtatem.* Quibus indicari videtur neceſſarium eſse, vt cum communi errore concurrat etiam titulus à legitimo ſuperiore collatus. Cùm enim quod huiuſmodi geſta valeant, pendeat ex iuris humani diſpoſitione, ſtandum eſt his, quæ expreſſa in iure ſunt.

2. Cæterùm mihi probabilius videtur etiam eius, qui caret titulo, eſt tamen putatiuus & intruſus, valere geſta per eum. Auctores qui nobiſcum ſentiant, referam ſtatim, placet enim hanc ſententiam per partes explicare, ex quibus ſufficienter probata relinquetur.

3. Nam in primis facit, quod negari non poteſt, iuriſdictionem adquiri præſcriptione, vt colligitur ex *c. duo ſimul*, & docet Panorm. ibi. n. 2. *de officio ordinarij & c. cum contingat*, & ibi Gloſſa & Panorm. n. 5. & *6. de praſcript.* & Rota deciſione 2. in nouis, *de praſcript.* Quod ſi præſcriptione adquiritur iuriſdictio, neceſſarium eſt dicere nō ſemper illam haberi ex ſuperiore legitimo, ſed tempore & antiqua poſſeſsione obtineri.

4. Deinde etiam facit, quia negari non poteſt iuriſdictionem etiam quæri conſuetudine *c. cum contingat*. & ibi Gloſſa in verbo, *vel conſuetudine.* Panormit. ibi, numero 5. *de foro competenti & c. Romana de officio ordinarij in 6. & c. Romana verſ. neque ſuffraganeorum*, & ibi Gloſſa verbo. *Conſuetudine, de foro compet. in 6. & c. Romana*, & ibi Gloſſa *de ſententia excommuni. in 6.* & multis citatis docet Sairo lib. 1. de cenſur. cap. 6. numero 31. Quibus etiam adde, quod eiſdem modis adquiritur ius præſentandi, *c. quarela*, verſ. *nos igitur de electione, & c. conſultationibus, de iure patronatus.*

5. Præterea facit etiam pro noſtra ſententia, quod inſtrumenta confecta à Notario, qui ſe fingebat notarium, cùm non eſſet, valent, in primis, quando ſunt antiqua concurrente communi fama & opinione, quod ille eſſet notarius, vt conſtat ex allegatis per Iaſonem in *d. l. Barbarius*, numero 54. limitatione 3. & numero 55. & docet Pacianus de probationibus lib. 2. cap. 21. numero 40. cum ſequentibus. Valent præterea inſtrumenta eiuſmodi notarij, quando exercuit officium ſciente & ſuſtinente ſuperiore habente poteſtatem creandi notarios, vt docet Iaſon in *d. l. Barbarius* in 2. limitat. Alexander conſil. 138. numero 8. lib. 1. Pacianus d. lib. 2. cap. 21. numero 33. & ſequentibus, vbi id ſatis probat reprobato Abbate contrarium aſſerente. Valent etiam geſta per notariū forenſem, & de lōginquis partibus, ſi conſtet eum in ſua patria eſſe quaſi in poſſeſſione notariatus, licet non eſſet, vt docet Albericus in *d. l. Barbarius*, nu. 32. verſ. *Dicemus* el 2. iuncto verſ. *Quidquid ſit de iure.* Valēt præterea inſtrumenta notarij putatiui in omnibus illis caſibus, in quibus de iure præſumitur aliquem eſſe notarium, vt docet Iaſon in d. *l. Barbarius* num. 56. vbi ponit exemplum in eo, qui deſcriptus eſt in matricula notariorum; & ibi etiam inquirit, an ex iuramento probetur aliquem eſſe tabellionem. Et abſolutè valere inſtrumenta confecta à notario, qui eſt in quaſi poſſeſſione docuit Bartolus in *d. l. Barbarius* nu. 6. Albericus ibidem nu. 31. vbi diſcuſſa quæſtione planè docet in iudicijs ex conſuetudine ſeruari, quamuis affirmet etiam contrariā opinionem teneri communiter à Doctoribus Fulgoſ. n. 13. hanc vt humaniorem in iudicijs ſeruandam eſſe dicit. Magnorum etiam virorū auctoritate ſuffultam Felinus in c. 1. nu. 18. de fide inſtrumentorū, dicitque eſſe communem & Additionator ab Alexand. in d. conſilio 138. litera B. in verbo *valeāt*, & litera F. in verbo. *Non obſtat*: ſemper hanc ſententiam dicit ſe obſeruatam vidiſſe, Tiraquellus de legib. connub. gloſſ. 8. n. 153. hanc ſententiam de conſuetudine ſeruari, & vt humaniorem teſtatur. Innumeros alios Doctores pro hac ſententia refert Additionator ad Seraphinum de priuilegijs iuramenti priuileg. 46. nu. 6. Horum autem Doctorum ſententiam meo iudicio probat efficaciter textus in *Authentico de tabellionibus*, ſiue *nouella 44, c. 1.* in fine ibi. *documentis propter vtilitatem contrahentium non infirmandis.* Eius argumenti vim non omnino percepiſſe videtur Thomas Sanchez in hoc ſibi ipſi repugnans. Explico vim huius argumenti illo pacto. Tabellioni per eam Iuſtiniani nouellam interdictum eſt delegare, atque ita interdictum, vt omnino priuatus ſit poteſtate delegandi vt ex textu conſtat. Ergo idem iudicium de illo eſt quoad delegationem, ac ſi intruſus delegaret, & de delegato, idem iudicium faciendum erit, atque de eo, qui nullum titulū à ſuperiore habet. Nam quoad delegationem non magis tabellio potens eſt, quam quiuis alius de populo. Hæc plana, & aperta ſunt. Cumque ideo Thomas Sanchez diſp. 22. cit. num. 51. proferat hæc verba: *Idem dicerem, quando verus ſuperior delegaret caſu quo verè delegare non poſſet, nam tunc geſta per delegatum non obſtante communi errore ſunt inualida, eò quod deficit titulus collatus ab habente poteſtatem.* Hæc ibi. Quomodo ergo iſte auctor ſui oblitus pauciſſimis interiectis lineis ſcilicet, num. 54. verſ. *ad confirmationem*, ſcribit delegatum tabellioni habuiſſe auctoritatem à vero tabellione, in caſu dictæ nouellæ, & quamuis illi interdictum ſit, ne delegaret, valere tamen delegationem. Ecce ve-

Digitized by Google

parochus non ſit miniſter ſacramenti, vt oſtẽdi ſupra lib. 1. eius verba nullatenus requiruntur. Communis hæc ſententia eſt, extatque pro illa non vna declaratio Cardinalium apud Farinacium pag. 268. ibi. *Ego vos coniungo. Et ſi parochus nihil dicat, conſtat tamen matrimonium* Et ſtatim. *Non pertinet ad ſubſtantiam matrimonii, vt parochus aliqua verba proferat, ideo valet matrimonium, quamuis verba exprimentia conſenſum prolata ſint tantùm à contrahentibus, dũmodo parochus ſit præſens, & intelligat id quod agitur.* Et poſtea. *Quæ verba non pertinent ad ſubſtantiam ſacramenti matrimonij; ideò valet matrimonium etiam quod verba conſenſus prolata ſint tantùm à contrahentibus non à parocho, dummodò adſit præſentia parochi, quæ ſufficit abſque ipſius parochi verbis.* Quare de hoc ampliùs dubitare non licet. Peccare tamen parochum, ſi omittat ea verba, vel alia iuxta receptam Prouinciæ conſuetudinem communis ſententia eſt, quam docet Thomas Sanchez diſp. *38.* num. *6.* ex Vera-Cruz, & alijs. Qui etiam rectè docet non eſſe culpam mortalem, leuis enim rei omiſſio eſt, an autem ea verba parochi poſſint per interpretem proferri vel non, parum refert, quidquid dixeris.

3. Secundò circa eandem decreti partem obſeruandum eſt contra Sanctium ibidem numero 9. Quod licet parochus interrogare teneatur de mutuo cõnſenſu, ſi tamen contrahentes non interrogati illum explicant, non exiſtimo eſſe peccatum omittere interrogationem. Quid enim opus eſt, ſi id, quod interrogatione cognoſcendum erat, ipſi planè oſtendunt. Quod ſi concilium inquit, *viro & muliere interrogatis*, hæc verba accipe, cùm neceſſe eſt, & illis æquipollentia ſunt, quæ ſequuntur, *et eorum mutuo conſenſu intellecto*. Neque ſimiliter neceſſarium eſt, vt parochus contrahentes interroget de impedimento aliquo, vt rectè contra Vera-Cruz docet Thomas Sanchez ibidem num. 10 ſi enim in *cap cum inhibitio. de clandeſt. deſponſat.* iniungitur, vt præter denuntiationes ipſi etiam parochi inueſtigent, an ſubſit aliquod impedimentum, vel intelligendum eſt, cùm ſuſpicio eſt alicuius impedimenti, vel dicendum eſt in diſſuetudinem abijſſe, & iudicari denũtiationes ſufficere. Tridentinum autem, cùm præcipit vt parochus interroget contrahentes, de conſenſu loquitur, non de impedimento.

4. Tertiò obſeruandum eſt, vt parochus dicatur præſens matrimonio, requiri vt ſit ad eum caſum formaliter adhibitus, & vocatus. Adhibitus enim in iure dicitur, qui rogatur *l. heredes §. in teſtamentis D. Qui teſt. fac. poſſ.* Quare, ſi caſu parochus adfuerit, etiamſi corã illo contrahatur matrimonium, nullũ eſt, niſi parochum caſu tranſeuntem moneant prius ſe velle contrahere, & ideo valebit parocho tunc gradum ſiſtente: cuius doctrinæ oppoſitum immeritò docet Thomas Sanchez diſp. 39. nu. 11. Eſt enim expreſſè à Cardinalibus declaratum non ſemel, quæ declarationes extant apud Farinacium. Prima pag. 268. ibi. *dummodo ſit adhibitus ad illum finem.* Secunda pag. 273. *Parochus præſens matrimonio debet eſſe, vt appareat à contrahentibus hac de cauſa adhibitus fuiſſe.* Tertia pagin. 276. *an ſit matrimonium, ſi duo contrahant per verba de præſenti proprio parocho præſente, & aliis requiſitis non omiſſis; cui contractui parochus formaliter adhibitus non fuit, ſed dum forte conuiuii, vel confabulationis cauſa, vel aliud tractandi cauſa, adeſſet, audit huiuſmodi contractum geri, & poſtea alter contrahentium velit ab huiuſmodi contractu ratione defectus reſilire: Cõgregatio reſpondit poſſe, niſi alia interuenerint, quæ parochum à contrahentibus adhibitum fuiſſe arguant, qui diceretur adhibitus vt ſupra, quamuis ex alia cauſa eſſet vocatus, dummodo ſit adhibitus ad illum actum:* hæc ibi. Quare de hoc ampliùs dubitare nõn licet. Vnde ſi qui tranſeunte illac caſu parocho ita altè proferrent verba contractus. vt audiret parochus, nihil agerent. Idem dicendum ſi parocho ſacrum agente aliqui cõtraherent non præmiſſo aliquo, quo indicaretur adhibitus ad eum actum. Sed quando teſtis videatur adhibitus rectè explicat Donellus de teſtibus, & lib. 24. comment. cap. 14. cuius doctrina eo loco non parum proderit huic illuſtrandæ.

5. Quartò obſeruandum eſt, parum referre, quod parochus dolo vocatus ſit, aut vi adductus, vel vi detentus, valet certè matrimonium coram eo contractum, dummodo ad eũ caſum vocatus ſit. Facit textus in *l. coram Titio 209. D. de V. S.* & inuitus teſtis in iure valet, vt explicat Donellus *l. penult. de teſtibus* pag. mihi 213. Atque in hoc noſtro caſu ita declaratum ſæpe eſt à Cardinalibus, quæ declarationes extant apud Farinacium. Prima pag. 268 *dummodo parochus ſit præſens, & intelligat id quod agitur licet diſſentiat, & contradicat: adhibitus verò parochus intelligitur etiam ſi ex alia cauſa vocatus ſit, dummodo ſit adhibitus ad illum effectum.* Secunda pag. 273. *An verò ſi inuitus, & compulſus per vim adſit parochus etiam contrahatur matrimonium, præcedente ſupra dicta prohibitione ordinarij tale matrimonium ſubſiſtat? Congregatio reſpondit, ſubſiſtere.* Hæc ibi. Valet ergo matrimonium coram parocho etiam per dolum adducto, ſiue per vim ibi detento.

6. Neque obſtat regula iuris, *qui poteſt inuitis 26. D. de Regul. iur.* cum qua conſonat tex. in *l. necnon ignorante D. de tutoribus & curatorib. et l. 4. §. 1. D. de fideicommiſſis.* Matrimoniũ enim quamuis poſſit coram inuito parocho contrahi, non tamen ignorãte, quia ſpecialiter petit fieri corã parocho. Quare ea regula intelligenda eſt cum limitatione Decij ibidem, ſcilicet eam veram eſſe, quando eſt eadem ratio, prout regulariter contingit. Si enim poſſum aliquid facere te inuito, & contradicẽte, poſſum, & ignorante, & abſente, nec enim expectari debet præ-

ſentia, & ſcientia, quæ nihil operatur, argumē-to tex. in *l. aliquando §. fin. D. ad Velleian.* Secus autem dicendum eſt, vbi eſt diuerſa ratio, vt in noſtro caſu, in quo coram parocho fieri præcipitur actus matrimonij. & idem eſt in iudicialibus, in quibus ea regula non habet locum, quia iudicia redduntur in inuitum *l. inter ſtipulantem. § 1. de V. O.* & tamen non procedit iudicium contra abſentem, cùm citatio requiratur *l. de vnoquoque in principio D. de re iud.* Idem eſt in caſu electionis prælati, & actibus capituli, vel collegij. quamuis enim valeant geſta à maiori parte capituli, licet minor contradicat *ca. cum omnes, de conſtitutionibus,* factum tamen à maiori parte non valet aliquibus abſentibus, & ignorantibus qui adeſſe poterant: nocet enim plus vnius contemptus, quā paucorum contradictio *cap. per venerabilem, de electione.* Idem etiam eſt in caſu *l. duo ex tribus D. de re iudicata, et l. ſi in tres D. de arbitris.* ibi. *Duo ex tribus arbitris, vel iudicibus iudicare poßunt tertio contradicente, & inuito, non autem abſente eo, vel ignorante. Et in d. l. ſi in tres,* ratio redditur. *Quia tertius ſi eßet præſens, poſſet alios in ſuam ſententiam trahere,* quamuis ea ratio Bartolo diſpliceat. Horum autem omnium ratio eſt. Quia in his data eſt forma à iure, quod abſentes requirantur, ſicut & in matrimonio, quod adſit parochus præſens.

7. Neque obſtat etiam textus in *l. 1. in fine D. de auctoritate tutor.* ibi. *tutor ſi inuitus retentus ſit per vim, non valet, quod agitur: nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem.* Reſpondetur enim diſparem eſſe rationem, quia parochus intereſt matrimonio tanquam teſtis qualificatus, non verò auctoritatem præſtans matrimonio, neque vt eius miniſter, vt dictū eſt. At verò tutor in contractu pupilli adeſt tanquā is, cuius conſenſu fit, & valet contractus, & auctoritatem illi præſtans, vt planum eſt. Quare non licet à tutore ad parochum argumentari.

8. Quintò obſeruandum eſt circa huiuſmodi decretum non ſolùm neceſſarium eſſe vt parochus aſſiſtat, & intelligat quod agitur, vt in decreto continetur: ideo enim nomine Eccleſiæ teſtis adhibetur, vt poſſit Eccleſiam certam reddere de huiuſmodi contracto matrimonio. Quod præſtare non poteſt, niſi intelligat id quod agitur, qui enim non aduertit, in iure nō cenſetur eſſe præſens, ex text. in *d. l. coram Titio 209. de V. S. coram Titio aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaque ſi furioſus ſit, aut infans, aut dormiens, non videtur coram eo feciſſe.* Videndus Rebuſus eo loco, eſtque communis ſententia, quam cum alijs docet Thomas Sanchez diſput. 19. n. 1. Qui & nu. 2. optimè addit ſatis eſſe, ſi parochus aliquo ſenſu contrahentium cōſenſum percipiat: verbi gratia viſu, ſi non auditu percipiat, poteſt enim matrimonium verbis, & ſignis contrahi, vt dixi ſupra lib. 1.

9. Sed docet idem auctor num. 5. ſatis eſſe ſi parochus intelligat contrahentium conſenſum per interpretem. Pro quo facit primò, quia in ſacramento pœnitentię ex communi Doctorum ſententia poteſt fieri confeſſio per interpretem, & ſatis eſt, ſi cōfeſſarius intelligat peccata per interpretem. Facit ſecundò, quod in hoc eodē ſacramento matrimonij, in quo contrahentes ſunt miniſtri, ſatis eſt ſi inuicem mutuum conſenſum per interpretem intelligant, vt docet Couarruuias cum alijs 2. part. de matrim. capit. 4. §. 1. num. 3. A fortiori ergo ſatis erit, ſi parochus, qui miniſter non eſt, neque iudex, ſed teſtis, quę aguntur intelligat per interpretem. Facit denique, quod generale eſt obligationes aliorum contractuum naſci, etiam ſi per interpretem fiant *l. 1. §. fin. D. de V. O.* ibi, *vt omnis ſermo contineat verborum obligationem, ita tamen vt alter alterius linguam intelligat, ſiue per ſe, ſiue per verum interpretem.*

10. Verùm ego valde de huius ampliationis veritate dubito. Ratio quæ me dubitare facit, hæc eſt. Quia ea de cauſa vult Eccleſia parochum, & teſtes eſſe præſentes, vt poſſint Eccleſiam certam reddere de matrimonio contracto. At ſi parochus, & teſtes tantùm per interpretem intelligant quod agitur, nec poſſunt illi eſſe certi, neque Eccleſiam certam reddere, innumeris enim litibus pateret aditus. Pone enim vnum ex contrahentibus dicere interpretem eſſe mentitum in eo, quod explicuit ipſum conſenſiſſe, in quo caſu interpreti etiam iuranti non eſt habenda fides, cùm interpreti in re dubia non adhibeatur fides, etiamſi contrahens non producat teſtes alios, vt docuit Donellus in d. l. 1. Tum quia ille interpres in eo teſtimonio vnus eſt, vnius autem teſtimonio non creditur *l. iuriſiurandi C. de teſtibus.* Deinde huius interpretis intereſt ita exiſtimari, vt dicit, eius enim res agitur in eo teſtimonio, in ſua autem cauſa nullus eſt teſtis *l. nullus D. de teſtibus, & l. omnibus C. eodem.* Quare duobus teſtibus probare debet alter contrahens, qui vtriuſque linguæ periti fuerint, & ibi interfuerint alium qui negat conſenſiſſe. In hoc ergo caſu quomodo per parochum probabitur matrimonium apud Eccleſiam? Quamuis enim demus duos alios teſtes, qui cum parocho adſunt, vtriuſque linguæ peritos eſſe, & rectè intelligere, an interpres verè explicet parocho, quid agant contrahentes. At Eccleſia non tantùm voluit eſſe duos illos teſtes, ſed tres ſcilicet, parochum etiam teſtē qualificatum. Teſtis autem eſſe non poteſt parochus, nec poteſt affirmare ſe ſcire, neque ſe audiuiſſe, ſed erit in eo caſu teſtis ex auditu alieno, cuius teſtimonium ex regula generali non admittitur, *capit. licet ex quadam,* ibi. *Præter communem formam. de teſtibus,* vt ibidem notant Canoniſtæ. Cuius regulæ generalis ea ratio à Doctoribus communiter affertur, quod teſtis debet deponere de his, quæ nouit, & quibus præſens fuit, & ſic per proprium ſenſum, & nō per ſenſum

alterius

alterius c. *teſtes* 3.q.6. Quam rationem reddunt Ioannes Andreas in d.c. *licet* aliíque non pauci. Addit etiam aliam rationem Baldus. Quia ſicut exemplum exempli non probat, ita neque teſtimonium de alieno auditu. Et quidem in eo teſtimonio de auditu alieno cauſa ſcientiæ non eſt manifeſtior dicto, ſed ignotior, & eſt quaſi relatio relationis veritatis. Et quamuis nonnulli Doctores doceant teſtimonium de auditu alieno, aliqualem præſumptionem facere alijs concurrentibus, atque ita parochum, licet ſit teſtis de auditu alieno, tamen fidem facere cõcurrentibus alijs duobus teſtibus, hoc certe nõ ſatis mihi placet, quia licet in quouis alio teſte admitti poſſet, non tamen in qualificato, qualis eſt parochus, cuius præcipuum debet eſſe teſtimonium.

11. Quare ego exiſtimo eſſe contra rationem teſtis, qui fidem facturus ſit, vt per interpretem intelligat quod agitur, ſed per ſuum proprium ſenſum debet intelligere, aliàs infirmum eius teſtimonium erit: quod non ita repugnat iudici, ad cuius officium exercendum ſolùm exigitur, vt cauſæ iudicãdę compos fiat, quam per ſe vel per alium poteſt intelligere. Atque ex hac ratione ſatis diluitur primum argumentum Thom. Sanch. deſumptum ex ſacramento pœnitentię. Quamuis addendum eſt non teneri quemquam confiteri per interpretem, quando aliter confiteri nõ poteſt ex præcepto inſtitutionis ſacramenti pœnitentiæ, niſi ſolùm in articulo mortis, ſi non ſperet probabiliter ſe habere contritionem, vt docet Gabriel Vazquez de pœnitentia q. 91 ar. 4. dub. 3. & nos latè diximus in tract. de Confeſſione. Ex eadem etiam ratione diluitur ſecundum, & tertium argumentum: nec enim repugnat cõtractum fieri medio interprete, ad quem ſatis eſt intelligat conſenſum alterius ſimul contrahentis vel ſtipulantis vel promittentis: Attamen repugnat naturæ teſtimonij, vt quis ſit teſtis fidem faciens de his, quæ nouit per interpretem, cùm debeat deponere de his, quæ nouit per proprium ſenſum, & quibus præſens fuit, vt dictum eſt. Sed hæc alijs exactiùs cogitanda relinquo.

12. Sed quid dicendum, ſi parochus aſſiſtat inuitus, & affectet non intelligere aures occludens. Thom. Sanch. diſp. 39. n. 6, exiſtimat non valere coniugium, quia tunc reuera parochus non eſt præſens, nec teſtificari poteſt de matrimonio contracto. Cæterùm habemus de hoc expreſſam declarationem Cardinalium, quæ extat apud Farinacium pag. mihi 273 in hæc verba. *Et quid ſi parochus aſſuiſſet, nihil tamen eorum quæ agebantur vidit, vel audiuit, vtrũ tale matrimonium ſit nullum? Sacra congregatio reſpondit matrimonium non valere, ſi non intellexiſſet, niſi ipſe parochus affectaſſet non intelligerẽ.* Et quidem meritò ita reſponſum eſt. Nam eo ipſo, quo parochus affectat non intelligere, admonitus primò velle matrimonium contrahere, eos qui adſunt, ſanè iam ignorare nõ poteſt conſenſum contrahentium, atque adeò teſtis eſſe poteſt eius conſenſus apud Eccleſiam. Huic tam apertiſſimæ deciſioni frigidè reſpondet Thom. Sanch. inquit enim horum verborũ ſenſum eſſe, niſi parochus conſultò, & data opera fingat ſe non intelligere, cùm tamen reuera intellexiſſet. Quaſi qui vocatus ad hoc, vt adſit matrimonio, & monitus à contrahentibus ſe velle contrahere, potuerit non intelligere matrimonium ab illis contrahi, quamuis poſtea aures occludat.

CAPVT XXII.

Cui actui intereſſe debeat parochus, & teſtes?

SVMMARIVM.

Ratio quæſtionis, n. 1.
Regula generalis, num. 2.
Non ſatis eſſe vt parochus, & teſtes ſint præſentes ſponſalibus etiam iuratis, n. 3.
Etiamſi poſt ſponſalia quibus adfuit parochus, ſequatur copula. n. 4.
Idem etiam ſi fuiſſet præſens copulæ, & non ſponſalibus, n. 5.
Idem etiam ſi adfuiſſet ſponſalibus, & copulæ, numero 6.
Idem etiam ſi parochus adfuiſſet ſponſalibus impuberum, n. 7.
Idem etiam ſi ſit præſens matrimonio conditionato, num. 8.

1. OLIM antiquò iure ſponſalia tranſibant in matrimonium, vt dixi ſup. lib. 1. tranſibant etiam ſponſalia inter impuberes, vel matrimonia, quæ tantùm ſponſalium vim habuerunt, aut per copulam, aut alios actus, quos explicui ſupra eodem lib. hodie autẽ iam poſt Tridentini decretum ceſſarunt hæc omnia, neque enim tranſeunt in matrimoniũ per aliquos actus occultè habitos, niſi actus ſufficiens ad contrahendum matrimonium fiat coram parocho & teſtibus.

2. Quare iuxta hæc ſtatuenda eſt vniuerſalis regula. *Parochus, et teſtes debent eſſe præſentes actui ſufficienti ex hominum inſtitutione, vel recepta conſuetudine ad ſignificandum conſenſum de præſenti, & alias matrimonium eſt nullum.* Quę communis Doctorum ſententia eſt, & ratio facilis. Quia ex decreto Eccleſiæ, ideò requiruntur parochus, & teſtes, vt poſſint Eccleſiæ ſufficientem probationem offerre de coniugio eorum. Ergo debent eſſe præſentes actui ſiue ſignis manifeſtatiuis cõſenſus de præſenti, aut deficiet forma à Concilio præſcripta.

3. Hinc colliges facilè nonnulla, quæ non indigent longa diſputatione. Primò colligitur, ſi pa-

ſi parochus, & teſtes ſint præſentes ſponſalibus confirmatis iuramento adhuc non eſſe validum matrimonium. Ratio eſt, quia ſponſalia illa etiam iuramento confirmata non habent vim matrimonij, ſed tantùm ſponſalium, quibus additur per iuramentum obligatio religionis, tantùm enim iuramentum confirmat obligationem, quæ eſt in actu, non autē facit tranſire de vno contractu in aliū, vt docuit eleganter D. Thomas in 4. diſt. 28. qu. vnica art. 1. in corpore. Neque his obſtat tex. in c. *ſi quis diuinis* 30. quæſt. 5. ibi enim non agitur de ſponſalibus, ſed de matrimonio. Vnde ſupra lib. 2. ex eo text. probaui illa verba, *habebo te in vxorem*, eſſe ſufficientia ad conſtituendum matrimonium, & idem dico de textu in ca. *ex parte de ſponſal.* loquitur enim ibi Pontifex de matrimonio de præſenti.

4. Secundò colliges etiamſi parochus, & teſtes adfuerint ſponſalibus tantùm, licet poſteà ſecuta fuerit copula, non effici matrimonium. Quia parochus, & teſtes tantùm poſſunt teſtificari de ſponſalibus, non de copula, per quam ſponſalia iure antiquo tranſibant in matrimonium. Sic communis ſententia, quam docet Thomas Sanchez loco cit. cum Petro Ledeſma de matrimonio, quæſt. 46. artic. 2. dub. 1.

5. Amplia hanc illationem primò, vt idē dicatur, quando parochi, & teſtes fuerunt tātùm præſentes copulæ, non tamen ſpōſalibus. Quia copula ſola non eſt ſignum conſenſus de præſenti, vt rectè contra Ledeſmam docet Thom. Sanch. diſp. 40. n. 7.

6. Amplia ſecundò eam illationem, vt idem dicatur quamuis parochus, & teſtes fuerint præſentes ſponſalibus, & copulæ ſequenti. Cuius contrarium docet Thomas Sanchez loco cit. ea inductus ratione. Quia mutuus cōſenſus de præſenti externo ſigno manifeſtatus coram parocho, & teſtibus conſtituit matrimonium. At illa copula poſt ſponſalia eſt ſufficiens ſignum conſenſus de præſenti c. *Is qui fidem, de ſponſal.* aliàs male Eccleſia ex ea copula ſequente ſponſalia præſumpſiſſet matrimonium, & ſic copulatos cōpuliſſet ad cohabitandum. Et idem dicendum exiſtimat, ſi parochus, & teſtes fuerint præſentes ſponſalibus, & cuicumque ſigno, per quod ſponſalia iure antiquo tranſibant in matrimonium. Verùm contra Auctorem hunc perſiſtendum eſt in prædicta ſententia, communis enim docet poſt Tridentinum ſublata eſſe matrimonia præſumpta. Et ratio facilè colligitur ex dictis ſupra lib. 2. de ſigno copulæ. Copulam enim non iudicauit Eccleſia eſſe ſignum conſenſus, ſed præſumpſit, ne peccatum præſumeret, ante copulam ſibi mutuò explicuiſſe conſenſum de præſenti, ne peccarent, non quaſi conſenſus ſponſalium ſecuta copula fiat matrimonium, & in eo tantùm ſenſu dici poteſt ſponſalia tranſire in matrimonium per copulam, quia ſcilicet præſumebat Eccleſia verum cōſenſum mutuò ſignificatum de præſenti iam præceſſiſſe inter eos, ſi quidem ad copulam accedebāt. Ex his ergo ſic formo argumentum. Vel parochus, & teſtes, qui fuerunt præſentes ſponſalibus de futuro, & poſtea adfuerunt copulæ, tātùm viderunt copulam nullis alijs verbis auditis, quibus ſibi mutuò indicarent, qui contraxerant ſponſalia, conſenſum de præſenti, quo copula eſſet licita: & ſic non poſſunt teſtificari de matrimonio, ſed de ſponſalibus & copula, quæ potuit eſſe inter illos affectu fornicario, etiamſi præceſſiſſent ſponſalia, neque ipſi explicarunt non eſſe ex affectu fornicario. Quare tantùm teſtificari poterunt, vidi illos copulari, & præſumo, antequam copularentur, habuiſſe conſenſum de præſenti, licet mihi non conſtet. Quod quidem non eſt teſtificari de matrimonio. Vel cùm viderunt copulam, audierunt etiam verba quibus illi mutuò ſibi manifeſtarunt conſenſum de præſenti, ne in copula peccarent: & tunc valebit quidem matrimonium, non quia parochus, & teſtes præſentes fuerint copulæ & ſponſalibus, ſed quia præſentes fuerunt illis verbis, quibus conſenſum manifeſtarunt, cùm hoc ſolùm ſufficeret ad matrimonium, etiamſi alijs rebus non interfuiſſent. Ex quibus conſtat eam rationem, qua inductus eſt Thomas Sanchez, parui eſſe momenti. & conſtat etiam idem dicendum eſſe de quolibet alio ſigno ex ſe indifferenti, qualis eſt copula, propter eandem rationem.

7. Tertiò colliges, etiamſi parochus & teſtes ſint præſentes matrimonio de præſenti impuberum, vel puberis cum impubere, quando malitia non ſupplet ætatem, adhuc ſubſecuta copula aut alijs ſignis non eſſe matrimonium, quia illa ſponſalia tantùm fuerunt, non verò matrimonium, *cap. finali de deſponſatione impuberum & cap. vnico eodem in 6.* Vnde & quamuis fuiſſent præſentes illi matrimonio & copulæ poſtea ſecutæ, idem etiam dicēdum eſſet propter eandem rationem, quam modo dicebamus.

8. Quartò colliges, etiamſi parochus & teſtes ſint præſentes matrimonio conditionato, ſi non ſint præſentes poſtea, cùm poſt euentum conditionis renouatur conſenſus, non eſſe matrimonium. Ratio deſumitur ex dictis ſupra lib. 3. Quia illud matrimonium ſub conditione celebratum non eſt matrimonium, ſed tantùm ſponſalia. Ergo non ſatis eſt, quod illi interfuerint. Idem enim eſt, ac ſi ſponſalibus tantùm adfuiſſent. Et quamuis ipſi contrahentes dicant ſe de præſenti contrahere ex nunc prout ex tunc, adhuc eſt conſenſus ſpōſalium, vt ibidem diximus, & ideo habendus eſt conſenſus de præſenti coram parocho & teſtibus poſt conditionem impletam. An autē quando matrimonium fuit nullum à principio, coram parocho & teſtibus debeat renouari, dixi ſupra iſto lib. c. 6.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT. XXIII.

Iuriſdictionem delegatam ceſſare morte concedentis.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num.1.
Iuriſdictio delegata expirat morte delegantis re integra, n.2.
Communis ratio, n.3.
Obijciuntur nonnulla, n.4.
Diluuntur, n.5.6.7.8.
Reijcitur communis ratio, n.9.
Vera ratio, n.10.
Explicatur ex diſcrimine iuriſdictionis ordinariæ & delegatæ, n.11.
Potiſſimum vtriuſque diſcrimen, n.12.
Quid de iuriſdictione per vim legis conceſſa, etiam delegata, n.13.
Idem de iuriſdictione delegati à Principe, n.14.
Obiectio ſoluitur, n.15.
Idem dicendum in delegatis ad vniuerſitatem cauſarum, n.16.
Non poſſe delegatum mortuo delegante re integra commiſſum negotium inchoare etiam de conſenſu partium, n.17.

1. POSTQVAM explicatum eſt in ſecunda huius libri parte, quis intelligatur nomine parochi & ordinarij, qui poſſunt aſſiſtere matrimonio & licentiam aſſiſtẽdi alijs concedere, vt in ſequentibus explicare poſſimus ea, quæ ſpectant ad tertiam partem, videlicet de eo, cui licentia delegatur, oportet ad exactam intelligentiam eorum quæ dicenda ſunt, præmittamus in hoc capite & ſequentibus nonnulla, quæ pertinent ad iuriſdictionẽ delegatam, quando ſcilicet, & in quibus caſibus ſemel delegata expiret; & ſimiliter, quando & in quibus caſibus delegatus ſubdelegare poſſit, vt inde deducamus, quando expiret licentia alicui data vt aſſiſtat matrimonio, & an is poſſit alteri eam licẽtiam concedere, & ſubdelegare. In hoc autem capite explicabo tantùm primum modum, quo expirare ſolet iuriſdictio delegata, ſi priùs ſupponamus iuriſdictionem delegatam dici, quæ manat ab ordinaria, neque perpetuò annectitur officio vel ſedi.

2. Materia hæc latè explicatur à Doctoribus in *c. officio deleg.* ex quibus deſumam, quæ huic rei explicandæ mihi videntur neceſſaria. Concluſio autem Pontificis in d.c. hæc eſt. *Iuriſdictio delegata expirat morte delegantis re integra.* Idem habetur in *c. Gratum c. licet vndique, de officio deleg. c. ſi delegatus 7. c. fin. §. officium eodem lib. 6. l. & quia D. de iuriſdict. omn. iud. l. 12. l. 20. tit. 4. part. 3* Quod etiam obſeruatur in mãdatis ad lites & negotia, *l. mandatum 5. C. mandati, & §. recte cum ſequenti inſtit. eodem l. inter cauſas 26. l. ſi quis alicui 27. §. morte D. eodem.*

3. Cuius concluſionis ea ratio communiter aſſignatur à Doctoribus Barto. *in l. more de iuriſdict.* n.17. Couarru. lib.3. variar, cap. 15. n.4. verſ. 1. & relatis à Morla tom.2. in præludio, n 92. & Pichardo in *d. §. recte* n. 8. ſcilicet quod iuriſdictio hæc pendet à voluntate delegantis, cuius Imperio & poteſtate vtitur, qui delegatam iuriſdictionem accipit, *l. 1. §. Qui mandatam l. etſi Prætor D. de officio eius.* Vnde & reuocari mandatum iuriſdictionis poteſt ab eo, qui iudicare iuſſit, *l. iudicium ſoluitur 58. D. de iudicijs,* cumque ceſſet per mortem voluntas, *l. 4. D. locati, l. non ſolum §. morte D. de noui operis nunciat, l. centeſimis 46. §. fin. de V. O. cap. ſi gratioſe de reſcriptis. in 6. Authent. de nuptijs cap. 20. §. deinceps collatione 4.* neceſſe etiam eſt mandatum hoc ceſſet morte mandantis. Ratio itaque iſta illi fundamento nititur, quod actus, qui ex libera agentium voluntate pendent, eorum morte finiuntur.

4. Sed contra rationem hanc nonnulla pugnant, quibus oſtendi videtur etiam actus, qui ex agentium voluntate pendent, non ceſſare per mortem. Primò ex *l. Lucius 32. D. de donation.* vbi conceſſio habitationis ad voluntatem concedentis facta non extinguitur eius morte, ſed nouam hæredis reuocationem exigit. Secundò. Precarium tamdiu durat, quandiu is patitur, qui conceſſit, *l. 1. de Precario & cap. fin. de Precarijs,* & tamen ad hæredes eius, qui Precariò conceſſit, tranſit. *l. cum Precario 12. §. fin. de Precario, l. quæſitum §. quod à Titio eodem tit.* Tertiò noui operis nuntiatio pendet ex voluntate nuntiantis, *d. §. morte*; & tamen tranſit ad hæredem eius, qui nouum opus nũtiauit, *l. Prætor. 20. §. hoc interdictum D. de noui oper. nuntiat.*

5 Sed quidquid ſit de huius rationis efficacia hæc quidem argumenta non expugnant communem doctrinam, voluntatem & actus, qui eius durationem exigunt, morte finiri. Atque, vt duo priora diluamus, obſeruandum diſcrimen eſt inter eos actus, qui vel ex lege, vel ex partium conuentione habent, vt durent ad libitum agentis, & quandiu ipſe velit, & inter eos, qui eam conditionem habent, vt durent quouſque reuocentur. In priori caſu actus per mortem ceſſat, in poſteriori non item, ſed requiritur hæredis reuocatio. Bartolus *in d. l. more de iuriſdict.* nu. 17. quem ſequuntur communiter Doctores, Couarru. d. nu. 4. Valaſcus de iure Emphyt. 1. p. quæſt. 34. Cuius diſcriminis ratio eſt. Quia actus ad voluntatem agentium celebratus durationem voluntatis requirit, quæ per mortem ceſſat *d. l. 4. D locati,* & per alia iura ſupracitata: Actus verò, qui durat quouſque reuocatur, poſt mortem etiam permanet, quia reuocatio, quæ neceſſaria eſt ad eos infirmandos, non poteſt à mortuo fieri, ſed vel à ſucceſſore, vel hærede. Atque hinc colliges diſcrimen inter priuilegium conceſſum, quandiu concedens

concedens voluerit, aut quandiu non reuocauerit, vt inſinuari videtur *in d.c.ſi gratioſè*, de quo diſcrimine iterum agemus infra lib. 8. & diximus etiam in tract. de confeſſione, cùm ſermo eſſet de licentia conceſſa ad illud ſacramentum miniſtrandum.

6. Hac obſeruatione pręmiſſa facilè explicabitur textus *in d.l.Lucius*, quam obijciebamus primò. Nõnulli omiſſa interpretatione, quam affert Connan. lib. 5. cõment.c.9.n. 15. & Cuiacius lib. 17 obſeruat. c. 33. ſcilicet in eius legis ſpecie donationẽ interueniſſe, probant interpretationem Accurſij *in d.l. Lucius*, verbo *ex voluntate*, quam etiã ſequitur Couar. d.c.15.n.5. Menoch. de arbit.lib. 1. q. 69. n. 22 ſcilicet in ſpecie eius textus Precarium interueniſſe. Id tamen ab hęredibus reuocari poſſe. Precarij enim natura ea eſt, vt tandiu duret, quandiu à concedente, vel eius hęredibus non reuocatur, quod tamen eis liberum eſt facere, quandocumque libuerit, etiamſi vſq; ad tempus determinatum conceſſum ſit, vel quandiu velit is qui conceſſit, *l.cum Precario D. eodem.* At eam interpretationem reieci ſupra lib. 3.c. 10. Quare ſtatuo cum Cuiacio agi de donationibus, vt ibi dixi. Sed adhuc vrgere videntur illa textus verba, quibus traditur conceſsionẽ ad voluntatem concedentis factam poſt eius mortem durare, ibi, *ex voluntate mea.* Reſpondetur tamen ea verba non ſignificare ad voluntatem meam, vel quãdiu ego velim, ſed tantùm conſenſum concedentis: ideo autem conſenſus per mortem non ceſſat, quia precarium interceſſit iuxta dicta, vel quia licentia habitandi in domo alterius, etiamſi adijciatur, *quandiu ipſe voluerit*, hæredes concedentis non obligat, *l. Cincia*, quam refert Cuiacius in d. cap.33. Neque huic obſtat textus in *l. Aquilius* 27. *D.de donat.* vbi donata cœnaculi habitatio ab hæredibus reuocari non poteſt, quia donatio ibi non fuit ſimplex, & mera donatio, ſed remuneratoria, ac proinde accedit oneroſo contractui iuxta textum in *l.ſed etſi lege §.conſuluit D de petitione hæredit.l.ſi verò non remunerandi 12. D.mandati*, docet Pinellus l.1.3.p. num. 71. C, de bon. mat. Conanus ſupra, num.6. Pacius Centur.6. antin.81.lex autem Cincia,quæ meris donationibus modum impoſuit, non pertinet ad remuneratorias, vt *ex l.ſi Pater 35.§.1. D.de donat.* cum alijs deducit Cuiacius d.cap.33 & in Poſthumis ad lib.29. quæſt. Papin. in d. l. Aquilius, & dixi d.cap.10.

7. Ex eadem etiam obſeruatione facilè etiam explicabimus textum *in d.l.cum Precario*, quam obijciebamus ſecundò. Cùm enim precario ea inſit conditio, vt duret quouſque reuocetur, *l.2.§.1.D.de Precario*, permanebit poſt mortem concedentis. Neque obſtat textus in *d.l.1.de Precario*, ibi, *quandiu is patitur, qui conceſſit*, quia ea verba, quidquid inuoluat Menoch.ſupra num. 17. ſic accipienda ſunt. Quãdiu is, qui conceſſit non reuocauerit, neque facti eum pœnituerit, vt explicat idem I. C. *in d. l.1.ibi.Cùm ſibi libuerit precarium ſoluere, & in d. l.2.§.1.et 2.eodem*, ibi. *Et vt poſſim reuocare cùm mutauero voluntatem*, & docet Couar. d. num. 4.verſ.4.vide quæ dixi lib.3.cap.10.

8. Nec denique obſtat tertium. Reſpondetur enim edicti de noui operis nuntiat.quod propoſuit Prætor duo eſſe capita. Primum eſt ne quid facta noui operis nuntiatione ædificetur. Secundum de opere quod poſt nuntiationem factum eſt demoliendo. Nuntiatio, contra quam nihil ædificatũ eſt, quia finitur morte ius nũciandi finito dominio rei, quemadmodum alienatione d.§. *Morte.* Cęterum ſi poſt nuntiationem aliquid factum ſit, tranſit ius operis demoliendi ad hæredem d.§. *Hoc interdictum*, quem ad hunc caſum pertinere demõſtrat *l.prætor in principio.* Ratio differentiæ eſt, quia in priori caſu nuntiatio eſt integra, & ſic ad hæredem non tranſit: in ſecundo verò caſu nuntiatio eſt non integra, quia poſt eam aliquid factum eſt, & ſic ad hæredem tranſit nõ ſola nuntiatio, ſed ius deſtruendi quod poſt eam nuntiationem ædificatum eſt. Docet Accurſius in d.§. *Morte*, verbo *extinguitur*, Cuiatius in Poſthum. ad eum text. in l. 48. Pauli ad edictum. Pacius centur.6.antin. 65. nonnihil Donellus lib.15.comment.c.46, verſ.*mutatũ*.

9. Verùm, licet obiectiones iſtæ ſufficienter diſſolutæ ſint, & earum difficultas expedita, adhuc tamen non videtur conſtanter verũ, ideò iuriſdictionem mandatam ſiue delegatam morte finiri, quia pendet ex voluntate concedentis, cùm aliquando ea iuriſdictio duret donec reuocetur *l. iudicium, 58. D.de iudic.* aliquando finiatur morte in d. cap. *relatum*, & ſimilibus, & d. l. & quia. ſolui dicitur mandata iuriſdictio eo modo, quo reliqua mandata ſoluuntur, quæ certum eſt etiam ſola morte extingui ſine reuocatione. Ex alia etiam parte vt expiret, neceſſarium eſt ſit res integra. Nam re non integra non expirat ex dict. cap. *relatũ*, iuriſdictio enim delegata, etiamſi in perpetuũ cõceſſa ſit expirat morte concedentis re integra etiam concedente inuito.

10. Quare quod ad iuriſdictionẽ delegatã attinet mihi verius videtur in ea extinguenda nihil morientis voluntatem operari, ſed totam rẽ hâc pẽdere ex legis diſpoſitione. Quod benè probat text.difficilis cap. *ſi delegatus de officio deleg.in.6.* vbi mãdata hoc modo iuriſdictio *donec reuocetur*, finitur morte, ſi res ſit integra: parũ ergo refert volũtas concedẽtis, quãdo eo inuito expirauit eius morte. Cuius rei ea ratio eſt, quia licet actus duraturi quouſq; reuocẽtur, nõ finiantur morte, vt dixi ſupra, iuriſdictio tamẽ finitur, quia nõ inſpicitur, an is deſierit velle, aut potuerit reuocare, ſed an mãdata iuriſdictio talis naturæ ſit, vt iuxta legũ diſpoſitionẽ manere potuerit in delegato, quod nõ ſatis ad d.*l.mere*, nũ.17.in fine. Vbi Iaſon nũ. 15. Couar.d. nũ. 4.verſ.*Primum*.

Diſ-

Digitized by Google

11. Diſcriminis autem ratio, propter quã reliqui actus ita facti, *donec reuocentur*, poſt mortem durant, iuriſdictio autem ſub ea clauſula mandata morte extinguitur, hæc eſt. Quia reliqui actus ſola agentium voluntate perfecti ſunt, & ſic donec ea reuocentur durant, iuriſdictionis autem mandatum ſola concedentis voluntate non perficitur, ſed requiritur vltra, quod delegatus ea vti cœperit, & ideò delegante mortuo expirat, ſiue ſimpliciter cõceſſa fuerit, ſiue donec reuocetur. Quia quouſque inchoetur negotium, non eſt iuriſdictio efficaciter translata, neque eius delegatio perfecta, ſed manet illius principium, & radix penes delegantem, quod morte reſoluitur. Et ſic habet locum regula in *l. vectigalia 31. D. de pignorib.* Atque hæc ratio colligi videtur ex c. *quamuis in fine, eodem lib. 6.* & notat Abbas in d. cap. *Relatum*, num. 5. & Sahagum ibid.

12. Ex his facilè eſt nonnulla colligere doctrinæ cauſa. Primò colligitur diſcrimen præcipuũ inter iuriſdictionẽ ordinariã, & delegatã. Hanc enim expirare diximus morte delegantis re integra: ordinaria autẽ nõ extinguitur morte concedentis cap. *2. de officio deleg. in 6.* vbi Gloſſa verbo, *declaramus*, & Gloſſa verbo, *Principaliter* in d. l. & quia Bart. in d. *l. more*, num. 17. Gregor. Lop *l. 20. tit. 13. part. 2. & l. 2. tit. 3. lib. 6. compilat.* & ibi Azeuedo, Molina lib. 2. de primoge. Hiſp. cap. 25. num. 5. Thomas Sanchez lib. 8. diſp. 28. num. 4. Ratio ex dictis petenda eſt. Quia iuriſdictio ordinaria ſola Principis conceſſione perficitur, & in eius perſona radicatur, proinde nihil refert Principẽ concedentem mori. Abbas in d. cap. *Relatum*, num. 4. in fine. Quod adeò verum eſt, vt licet actus ad libitum, aut voluntatem agentium celebrati morte finiantur, vt ſupra diximus, iuriſdictio tamen ordinaria hoc modo conceſſa poſt obitum concedentis durat propter bonum publicum, quod verſatur in conſeruanda ordinaria iuriſdictione, vt cum multis docet Menoch. d. quæſt. 69. n. 8. Ioannes Gutierrez tom. 3. pract. quæſt. 11. à num. 2. Molina, & Sanchez ſupra cit. Quare autem iuriſdictio Vicarij generalis Epiſcopi, licet ordinaria ſit, expiret morte Epiſcopi, dixi iam ſupra cap. 10,

13. Secundò colligitur iuriſdictionem per viam legis conceſſam alicui, etſi delegata ſit, non expirare morte concedentis. Quia quod lege diſponitur, ſtatim perficitur nullo actu eius, in cuius fauorem fit diſpoſitio, & ſic non requiritur, quod delegatus iuriſdictione vti cœperit. Abbas in irrefragabili, cap. 3. §. *Caterũ. num. 1. in fine de officio ordinarii.* Facit etiam, quod lex in viridi obſeruantia eſſe dicitur *l. Arriani, C. de Hæreticis.* Quod ad quaſcunque literas, ſiue iuſtitiæ, ſiue gratiæ, ſiue præcepta ſuperiorum per modum legis, & conſtitutionis, & ita extenditur à Felino in d. cap. *Licet vndique* num. 1. & cum aliis docet Thomas Sanchez ſupra diſp. 28. num. 2. & 3. & aliis. Qui iidem docent, cùm iuriſdictio reſcripta, vel literæ per modum contractus expediuntur non expirare mortuo concedente, etiam re integra. Quia contractus ſua natura perpetui ſunt, & ſucceſſorem ligant, cap. 1. *de probation.* & ſine vllo actu eius, in cuius fauorem celebrantur, ius illi adquirunt.

14. Tertiò infertur iuriſdictionem etiam delegati à Principe expirare eo mortuo re integra. Gloſſa in d. *l. & quis*, verbo *principaliter*, Bart. in d. *l. more*, num 7. ibi Iaſon n. 6. Sanchez ſupra num. 33. qui plures falſò citat. Quorum ſententia probatur expreſſè in d. cap. *Relatum, & in cap. licet. vndique, & cap. ſi cui nulla 36. de prabendis lib. 6. & in cap. fin. §. officium de officio deleg. in 6* & ratio ex dictis eſt euidens. Quia iuriſdictio à Principe mandata non ante in delegatum efficaciter transfertur, quam ipſe ea vti cœperit: cùm enim officium non habeat, cui iuriſdictio inhæreat, ex eo ſolùm capite illam ſuam poteſt efficere, quod negotium inchoauerit.

15. Neque obſtat, quod habetur in d. *l. & quia*, cum cui principaliter iuriſdictio data eſt, illam non amittere, etiamſi concedens re integra moriatur. Illud enim *principaliter*, vel cum Accurſio, & Bart. debet accipi de iuriſdictione data à Principe, per quam accipientem conſtituat ordinarium Magiſtratum, vel de iuriſdictione ita data, vt principaliter in accipiẽtis perſona reſideat, quo nomine ordinaria iuriſdictio denotatur, non delegata. Hæc enim non principaliter à delegato exercetur, ſed acceſſoriè nomine, & vice mandantis *l. 1. §. Qui mandatum, D. de officio eius.* Quomodo autem cognoſcatur, an Princeps iuriſdictionem delegatam dare voluerit, an ordinariam, tradit Bart. ſupra num. 8. & latius idem Bart. in *l. Ambitioſa de decretis ab ordine faciendis*, & latiſſimè Barboſa in *l. cùm Prætor 12. §. 1. de iudiciis*, à numero 29.

16. Quartò infertur prædictam regulam in d. cap. *Relatum* admitti etiam debere in delegato ad vniuerſitatem cauſarum, quia in eo militat ratio adducta, Abbas in d. cap. *Relatum*, num. 7. Bart. ſupra num. 19. & ibi Iaſon latè nũ. 19. qui pro ſe conſiderant officium Inquiſitorum hæreticæ prauitatis, quos delegatos eſſe ad vniuerſitatem cauſarum docet Simancas de Catholicis inſtitut. tit. 34. num. 3. Barboſa ſupra à num. 44. non expirare mortuo concedente in fauorem fidei cap. *ne aliqui de Hæret. in 6.* Ergo in contrarium extat ius commune. Facit etiam textus in d. §. *Officium.* Neque obſtat delegatũ ad vniuerſitatem cauſarum æquiparari ordinario, ex his quæ tradit Couar. lib. 3. variar. cap. fin. num. 11. Gutierrez lib. 2. Canonic. quæſt. quæſt. 2. num. 8. Morla. dict. tom. 2. quæſt. 15. num. 11. Quia id perpetuum non eſt, neque ad noſtrum caſum ſtante rationis diuerſitate debet extendi, vt notant ſupra adducti, & Thomas Sanchez, d. diſp. 28. num. 34.

Vltimo

Philippum verè Prętorem non fuiſſe conſtat ex d. *l. Barbarius*, ibi. *quaſi Prætor non fuerit*, ea tamen, quæ ab illo geſta ſunt, non reprobantur ex æquitate propter commune bonum, ne lites iam deciſæ iterum ſuſcitentur *d. l. Barbarius*, ibi. *propter vtilitatem*, & ibi. *hoc enim humanius eſt*. Et ita eam legem interpretantur innumeri, quos referunt Antonius Pichardo §. *ſed cum aliquis inſt. de teſtam.* à nu. 10. Morla ſupra num. 100. & tomo. 2. quæſt. *26*. Thomas Sanchez d. diſput. 22. per totam, Quintana Dueñas d. num. 15. Madera ſingular. animaduerſ. ca. *6*. Idem etiam admittendum eſſe in delegato, quamuis nonnulli diſſentiant, quos refert Thomas Sanchez ibidem num. 15 mihi verius videtur cum eodem nu. 16. & *56*. & in Sacerdote, qui ex delegatione confeſſiones audit num. *39*. vt dixi etiam ſupra. Quacumque ergo ex cauſa delegatus, qui mandatum à ſuperiore accepit, iuriſdictione careat, vel quia reſcriptum ſubreptitium eſt, vel quia aliter vitioſum, vel quia delegatus iuriſdictionis incapax ex impedimento proueniente ex iure poſitiuo, vel quia delegante mortuo expirat iuriſdictio, etſi mero iure non valeant ab eo geſta, valebunt ex ęquitate, quandiu vitia hæc communiter ignorantur, vt ſupra probatum eſt. Quia quamuis in conſeruanda vnius cauſæ del ..atione priuatus fauor verſari videatur, re tamen vera cùm hoc ius ad innumeras cauſas pertinere poſſit, & in deleganda iuriſdictioné publico iure agatur, publicus etiam fauor conſiderari poteſt. Nam & teſtamentum, quod ſeruus pro libero habitus ſignauit, eadem ratione defenditur *d. §. ſed cùm aliquis*, & ſi in eo priuatum commodum verſari videatur.

5. Tertiò opponitur. Quia mandatũ morté aut expreſſa reuocatione non ſoluitur; niſi reuocationis aut mortis notitiam habuerit procurator, & qui cum eo contrahit *cap. ex parte 33. de Reſcriptis, clement. vnica de Renuntiatione l. ſi mandatum 15. D. Mandati l. 1. §. 1. verſ. Quẽadmodum D. Quod iuſſu l. fundi venditur §. 1. D. de adquir. poſſeſ. l. 4. D. de Manumiſſis vindicta l. cum pater 79. §. ſi Titium l. cùm quis 38. §. ſi debitorem D. de ſolution. et. d. l. eius qui in Prouincia verſ. placebat, & cap. mandato 13. de Procurat.* Reſpondetur tamen ſolui reuocationé mandantis aut morte, etſi vtrique mandatarius, & contrahentes ignorent, quia morte ſoluitur voluntas, vt diximus; vel quia hoc actũ videtur inter mandantem, & mandatarium, vt ipſi ſoli, non eorum hęredes mandato teneantur, vt optimè, & acutè Donellus li. 16. comment. cap. 23. verſ. *altero*. Idque probant iura ſupra adducta cap. præcedenti, & ex iuris conſtitutiſsimi, & ab omnibus recepti ſecundùm Couar. lib. pract. cap. 11. num. 2. de quo iam ſupra dixi lib. 2. cap. 15. Atque id quidem ex mero, & naturali iure ſequebatur. In his autẽ, in quibus reſpublica conſenſum ſupplere poteſt, ſuppleuit conſenſum mandantis etiam eo mortuo, in his, in quibus vel vtilitas publica, vel mandatarij damnum interuenire poterat: Nec enim æquum erat vt quis ex officio ſuo rectè adminiſtrato damnum pateretur; vt Donellus loco citat.

6. Atque hinc facilè intelligitur textus in d. *cap. ex parte*. Nam propter auctoritatem iudiciorum, ne fiant illuſoria, inductum à iure eſt, vt geſta per procuratorem reuocatũ ſuſtineantur, quandiu reuocatio neſcitur, vt probat etiã textus in *cap. mandati 12. de Procurator.* Atque hinc etiam intellectus ad text. in *d. Clement.* Licet etiam nonnulli credant id ſtatutum, vt in perſonis Eccleſiaſticis variatio vitetur, & ad euitandam illuſionem iudicis, de eo tamen iam dixi ſupra lib. 2. cap. 15.

7. Hinc etiã petenda eſt interpretatio ad textum in *l. ſi mandaſſem*. Donellus cenſet mandatum quidem ſolui, ſed mandati actioné manere. Non ſatis percipio quomodo ex mandato nõ exiſtẽte oriri aut naſci obligatio poſſit. Melius ergo nos. Ius ſupplet in eo caſu cõſenſũ ob vtilitatem mandatarij, nemini enim ſuũ officiũ debet eſſe damnoſum *l. ſi ſeruus 63. §. Quod vero D. de furtis.* Ita probant iura in. *§ rectè inſtit. mandati, & l. 26. & l. 58. D. Mandati*, & Antonius Gomez lib 2. variar. capit. 4. num. 4. Molina tomo 2. de iuſt. diſput 263. verſ. *Antonius Gomez.* Vnde quãdo ea vtilitas non verſatur, nõ ſupplet reſpublica conſenſum. Hinc petenda ratio *d. l. eius qui in Prouincia*, cum Donello ſupra, & intellectus ad *l. 2. §. ſed ſi quis; de donationib.* cum Donello ſupra. Quamquam ex ea l. non cõſtat ſermonem eſſe de eo, qui dedit ignorans. Adde tamen, ſi mandatarius expenſas in re perferenda fecerit, poſſe agere actione mandati, ſi fecerit bona fide, dum mortem ignorat iuxta ſupradicta, & *l. 15. D. de condict. cauſa data.*

8. Hinc etiam colligitur intellectus ad textum difficilem in *l. hoc iure 19 §. ſi quis dederit D. de donationib.* In cuius interpretationem Barto. in l. *eius qui in Prouincia* nu. 22. conſtituit mandatum donandi non extingui morte, ſi res donanda fuerit tranſlata in dominium mandatarij *d. §. ſi quis dederit*, ibi. *erat enim dantis*: ſi verò tranſlata non fuerit, extingui. Laborat autem multùm Bart. in explicando quãdo tranſlata videatur in mandatarij dominium, quod etiam proſequuntur Fulgoſ. & Iaſ. ibidem num. 5. Thomas Sanchez lib. *1*. de matrimonio diſput. *6*. num. *7*. in fine. Sed hoc omnino falſum eſt, ſiue enim res ſit tranſlata in dominium mandatarij ſiue non, ſemper ſine dubitatione mandatum donandi extinguitur morte vel reuocatione mandantis ex iuribus, & rationibus ſupra adductis, niſi in prædictis caſibus. Deinde quia Titius diſponere non poteſt de his, quæ ipſius non ſunt, ſed hæredum. At ſtatim atque quis decedit, ſiue pecunia donanda ſit tranſlata in dominium; ſiue non, ad hæredes ſpectat. Ergo, & illis actio competit ad eam pecuniam, ſuccedunt

Digitized by Google

enim in iure,& ideo ſine eorum volūtate donari non poteſt: & aliàs nullum ſequitur dānum mādatarij,quod illi pecuniam donatam repetant.

9. Quare ego quidem ſic intelligo textum in d.*l.hoc iure*. Certum eſt hæredem ſuccedere in omni iure defuncti,vnde, ſiquis antequam decederet,dedit pecuniam perferendam ad aliquem,ſiue mutuatus fuerit alicui eo pacto,vt ille poſtea donaret alteri, ſi decedat mandator,ſuccedunt hæredes in iure,habentque actionem ad eam pecuniam exigendam à perferente,vel mutuatario.Sed demus perferentem ignorata morte donare,nihil efficit, neque pecunia fit donatarij. Quia cùm is qui perferebat pecuniam,dominium pecuniæ nō haberet,& ex alia parte dominium eſſet iam penes hæredes, qui in bonis ſucceſſores ſunt, non poterit in donatarium transferre dominium,habentque hæredes ius repetendi, cùm etiam alias ex eo nihil damni ſequatur mandatario. Atque id eſt quod habetur in *l. 2. §. penult.D.de donation.* At ſi is,cui creditur pecunia donanda, iam cùm illam mutuam acceperit, dominium adquirit:pecuniæ enim mutuatæ dominium quæritur mutuatario, decedente tamen mandatore hæredibus competit ius ad eam pecuniam alteri mutuatam, & datur illis actio ex mutuo aduerſus mutuatariū, ſuccedunt enim in omni iure defuncti Quod ſi is cui mutuata pecunia eſt,eam poſt obitum mandatoris donet, transfert quidem dominium non ex vi mandati, quod iam finitum eſt,neque id conſiderauit I.C. ſed quia dantis pecunia eſt.& ratione traditionis. Id quod verum eſt ſiue mutuatarius,qui tradidit,ignoret, ſiue ſciat mortem donantis. Sed ſi ſciens dederit,non liberatur ab actione, quam contra illum habent hæredes:ſi verò ignorauerit, ab ea actione liberatur, habent tamen hæredes defuncti actionem aduerſus donatarium vtpote cui donata pecunia ſit, quæ donari non potuit,in quo nihil damni ſequitur mandatario.Itaque ſpecies *d.l. hoc iure & d.l.2.* partim conueniunt partim differunt:conueniunt quidem in eo quod donatio non valet, ſed reuocatur petentibus hæredibus, vt pote quia res donata eſt poſt mortem donantis,in quam illi pleno iure ſubierunt:differunt autem, quia in ſpecie *l. 2.* dominium non erat translatum in donatarium, ex eo quod cùm perferens pecunias illud non adquiſiuiſſet, & penes donantem eſſet,quandiu non donabatur,ſucceſſerunt hæredes in eo dominio, ſine quorum voluntate in alium transferri non potuit. At verò in ſpecie l.*hoc iure*, dominium quidem translatum eſt in donatarium,quia res illa nō erat iam ſub dominio donantis, ſed mandatarij, non tamen manet liber donatarius ab actione, & petitione hæredum, ſed tantùm mandatarius.Ius itaque mandatum donandi valere noluit mortuo mandatore, ſed tantùm mandatarium liberum eſſe ob ignorantiam, vel eatenus valere mandatum,quatenus mandatarium ignorantem excuſaret, non verò quatenus hæredes priuaret iure hæreditatis,in quo ſucceſſerunt.Vno itaque verbo in d.*l. hoc iure et l.2.*non conſtituit I.C.diſcrimen in valore donationis,in nullo enim caſu valuit,ſed reuocatur,ſolū in eo diſcrimen cōſtituit,quod in *l.2* .non quæritur dominium:at in *l.hoc iure* quæritur propter rationem dictam. Illud autē addendum eſt circa donationes,ſi perfecta donatio ſit ante mortem,& alicui tantùm indictum ſit,vt intimet donationē,valet etiā mortuo ante intimationem donante,nec reuocari poteſt ab hærede,cū perfecta ſit.Si verò alicui datur res per eum donanda expirat,vt dictum eſt,finitur enim mandatum donandi morte *d. l.2.§.ſed ſiquis*,& ibi gloſſa verbo *conſtat*. Cou. in c.3.de teſtam.3.p.n.13.prope finē. Gomez dicto n.4.Molin.d diſp.*263*.in principio,& in verſ.*iuxta* Thom.Sanch.d.n.7.

10. Rurſus iuxta dicta etiam interpretor text.in *d.l.1.verſ.quemadmodum D.Quod iuſſu*, reiecta enim diſtinctione Bartoli dicendum eſt cum gloſſa v.*quemadmodum* in fine ea verba,*et me certioraſſet*,nō ideo adiecta eſſe, quod requiratur ad ſolutionem mandati intimatio reuocationis,ſed vt magis intelligatur mādatarius mandati transgreſſor.Dici etiam poteſt iuſſum patris aut domini ſola eorum reuocatione ſolui:actionem autē aduerſùs eos ad intereſſe competere ijs,qui reuocationis ignari bona fide cū filio,& ſeruo contraxerāt, quod tum verum exiſtimo,cū reuocatio ſine fraudis ſuſpicione facta proponitur,vt de ſocietate abſenti renunciata traditur in *l. 17.§. 1.et l.68. D.Pro ſocio,et §.manet inſt.eodem* Donellus lib. 16.comment.c.24.verſic.*quauis*.

11. Rurſus non obſtat etiam textus in *d. l.fundi venditor de anquir.poſſeſſione*. Nam Bartolus ibi,& in *d.l.ſed ſi quis,et in d. l. eius qui in Prouincia*.nu.22.& gloſſ. ibi. v. *nam et ſi tibi*, in fine recepta communiter ex Iaſone ibi verſiculo *placebat*.nu.1.limitat.8.Alciato nu.23.Couar.pract.c.11.nu.2. reſpondet mandatum ibi nō extingui morte,quia proceſſit ex cauſa neceſſaria,tenetur enim venditor vacuā poſſeſſionem emptori tradere *l.ex empto 11. de actionibus empti.et l.fiſtulas 78.§.1.D. de contrahenda emptione,et l,magis puto 5.§.ſi pupillus D.de rebus eorum*.Quibus adde Pinellum in *l.1.3.p.n,25.C. de bonis maternis*.Communiter ergo recipitur mandatum ex cauſa neceſſaria procedens, id eſt,per quod procuratori iniungitur, vt id faciat, quod ex mandato,vel ex officio, vel ex contractu facere tenebatur morte non ſolui. Ex quo ad practicabiles quæſtiones inferunt Iaſon in *d.l.more* n.62.Couar.d.c.11.n.1.& probari videtur ex *l. Papinianus 14. D. de Publiciana*,vbi ſimile mandatum in re tradēda emptori expreſſa reuocatione non ſoluitur.

12. Sed hæc interpretatio non conuenit d. §. fin. Nam in eius ſpecie certum eſt mandatum ſolui morte, alias enim liceret mandatario

datario illud exequi, etſi mortem mandantis ſciret & eius hæredes prohiberent. Mandata enim, quę poſt mortem durant, perfici à mandatario poſſunt, etiam morte domini cognita, & prohibentibus hæredibus *l. mortis §. Titia D. de donat. cauſ. mort. l. ſi vero 12. §. vltimo D. Mandati* Couar. d. num. 2. Deinde mandatum etiam ex cauſa neceſſaria morte nõ extingui falſum eſt, vt probat etiam Couar d. cap. 11. num. 2. neque aliud traditur in *d. l. Papinianus*, vt dicam fortaſſe infra.

13. Aliter ergo Alciatus in d. num. 23. interpretatur textum in *d. §. fin.* Exiſtimat enim, quod licet dominium non poſſit transferri ex mãdato, quod morte ſolutum eſt, etiam ſi mors ignoretur ex ſupradictis, poſſeſsionem tamen in hoc caſu transferri poſſe, ſequitur Couar. d. num. 2. & docuit ante eos Accurſius in d. §. fin. v. *recte*. Quę interpretatio, etſi ab alijs impugnetur, mihi placet, quia cùm poſſeſsio facti ſit, potuit obſtante iuris rigore ex ſola traditione transferri argumento *l. 1. §. ſed ſi vir D. de adquir. poſſeſſ.* & facit text. difficilis in *l. mandatum 57. D. Mandati*, vbi Papinianus ex traditione facta ab hæredibus mandatarij poſſeſsionem, & conditionem vſucapiendi transferri probat, quia bona fide res accepta eſt, & tradita.

CAPVT XXV.

Iuriſdictio delegata quando expirat elapſo termino?

SVMMARIVM.

Summa Alexandri 3. in cap. de cauſis, n. 1. 2.
Obiectio proponitur, n. 3.
Diluitur primò, n. 4.
Diluitur ſecundò, n. 5.
Tertia concluſio Alexandri III. in d. cap. n. 6.
Obiectio proponitur, & diluitur, n. 7.

1. ALEXANDER III. in *c. de cauſis de officio, & poteſtate iudicis deleg.* quod ad noſtrum inſtitutum attinet tria conſtituit. Primum eſt delegatum ad certum terminum fieri poſſe. Cuius ratio eſt, quia quemadmodum delegans ad certas perſonas poteſt delegare *cap. P. & G. eodem*, & certas cauſas *ca. ex conqueſtione de reſtit. ſpol.* & ad certum locum *cap. tua nobis de officio vicarij.* Ita ad certum terminum delegatio fieri poteſt ex voluntate Principis, qui certis temporum limitibus lites includere dignum arbitratur, ne fiant immortales, & partes ſumptibus vexentur *l. properandum C. de iudiciis, & cap. finem litibus de dolo, et contumacia.*

2. Secundò ſtatuit delegationem ad certũ terminum factam eo lapſo finiri. Quia limitata cauſa limitatum producit effectum *l. in agris D. de adquir. rerum dominio*, & actus agentium operari non debent vltra intentionem operantis *l. nõ omnis 19. D. ſi certum petatur.* Quamuis enim iuriſdictio natura ſua perpetua ſit, tamen termini adiectione efficitur temporalis ex d. *cap. de cauſis, & ex l. 2. in princ. verſ. ſi & index, de iudic.*

3. Sed huic obſtare videtur, quod iuriſdictio delegati ad certum terminum reſtricta eo elapſo non expirat, ſed adhuc iudex in cauſa procedere poteſt tex. difficilis *c. venerabilis 20. de iudic.* Reſpondetur tamen in d. *c. venerabilis* nõ agi de delegatione facta cum temporis præfinitione, quæ finito termino euaneſcit, ſed de delegatione ad tempus non reſtricta, & dubium eſt circa inſtantiam iudicij, quæ triennio perimitur iuxta tex. in *d. l. Properandum C. de iudic.* cui l. aduerſari videtur textus in *d. c. venerabilis*, quandoquidem triennio etiam tranſacto adhuc iudex in cauſa procedere poterit in eius ſpecie.

4. Cui difficultati dupliciter reſponderi poteſt, primò cum gloſſa magna communiter recepta in *d. l. properãdum*, videlicet differentiam conſiderandam eſſe inter ius canonicum, & ciuile. Nam iure canonico inſtantia iudicij perpetua eſt ex d. c. iure verò ciuili triennio finitur in cauſa ciuili, biennio in criminali *d. l. properandum, et l. fin. C. vbi de criminibus agi oporteat.* Ratio differentiæ inter vtrumque ius illa elegans aſsignari poteſt, quia de iure ciuili à ſententia interlocutoria non admittebatur appellatio, niſi vim definitiuæ, & grauamen irreparabile contineret *l. ante ſententia C. Quorum appellatio non recip.* Scacia de appellat. lib. 3. c. 2. qu. 17. Donel. lib. 28. comment. c. 6. Villa-Diego in Polit. lib. 1. ca. 4. n. 17. Quare meritò ſtatutum fuit vt lites triennio finirentur: at de iure canonico indiſtinctè appellatio ab interlocutoria ſententia admittebatur *c. ſuper eo 12. de appellat.* Paz in praxi tomo 1. fol. 171. puncto 6. numero 25. Petrus Gregor. lib. 50. cap. 2. nu. 12. Fachin. lib. 1. controuerſ. cap. 81, & alij frequenter. Vnde meritò inſtantia iudicij triennio non finitur in d. cap.

5. Secundò, & meliùs poterit reſponderi ideo in ſpecie dicti *c. venerabilis*, tranſacto triẽnio iudicem delegatum adhuc in cauſa proceſsiſſe, quia malitioſè, & doloſè fuit triẽnium elapſum, vt conſtat ex illis verbis: *per cauillationes, et ſubterfugia.* Quare, ne ex ſua malitia commodum reportaret aduerſarius, meritò poſt lapſum triennium iudex in cauſa potuit procedere, ex qua interpretatione nulla conſideratur differentia inter ius Canonicum, & Ciuile. Quomodocumque tamen accipias dictum *cap. venerabilis* lex Pontificia in duobus reformata eſt per Tridentinum ſeſſ. 24. de *Reform. c. 25.* Primò vt inſtãtia iudicij in quacũq; cauſa triennio perimatur à die motæ litis, de qua Gutierr. de iuramẽto cõfirmatorio 3. part. c. 5. Secũdò vt ab interlocutoria tãtũ appelletur

quæ contineat vim definitiuæ, vel grauamen irreparabile. Quo iure vtimur *3.tit.18.li.7.Compilat.* vbi Azeuedo numero 1. & facit regula 33 Chancellariæ, Scacia vbi ſupra d.q.17.limit. 6. n.18. & limit.47.nu.83.vſque ad nu. 214. Villa-Diego ſupra nu.17. & 19. Francus in cap. ſuper eo de appellat.num.2. Rebuf.tit. de executione ſententiæ art.10, gloſſa 1.n.2.

6. Tertiò docet Alexand.III. iuriſdictionē ad certum terminum delegatam, & eo elapſo finiendam partium voluntate prorogari. Cuius ratio, & Principis voluntate, & iuris conſtitutione conſtat. Principis voluntate: quia patitur iuriſdictionem à ſe reſtrictam extendi, ipſarum partium fauore, quarum gratia præfixus fuit terminus ad iudicandum, cui fauori poſſunt partes renuntiare, ſicut & alijs beneficijs *l.penult.C.de pactis.* vtile enim partibus eſt coram eo iudice, qui ſemel de cauſa cognouit, litigare potiùs, quam nouum iudicē experiri *l. penult.D.de vacatione muner.* Iuris conſtitutione, ex qua conſtat priuatum iuriſdictionem dare non poſſe, benè tamen prorogare *l.1.l.priuatorum C.de iuriſdictione.* Quamuis nec tunc quidem dicendum eſt partes prorogare, nec iudicem accipere à partibus prorogatam iuriſdictionem, ſed à iure vel à delegante, qui eā conceſſit, ſi partes conſenſiſſent, quæ eſt conditio, ſine qua illa iuriſdictio ad tempus cōceſſa vlteriùs non extenditur. Vnde quando partes prorogant, hoc eſt, conditionem apponunt, ex voluntate prorogantis, aut legis, producitur delegati iuriſdictio. Quo fit vt terminus iuriſdictione præfixus in fauorem publicum Eccleſiæ, vel alicuius tertij, prorogari non poſſit, cùm ex eo litigatorum iuri detraheretur, non ſuo renuntiarent, Baldus in *l.ſi quis ex conſenſu, n.8.C.de Epiſcopali audientia.*

7. Neque his obſtat, quod in *c. cùm dilectus 22.de Reſcriptis,* & alijs dicitur iuriſdictionem delegatam odioſam eſſe, & quoad poſſit reſtringendam, atque ideo prorogari non poſſe conſenſu partium. Reſpondetur enim, quod quamuis certum ſit odioſam eſſe, & reſtringēdam delegationis natura, & iuris interpretatione. Illa enim regula intelligitur, ne ſcilicet delegatus formam reſcripti egrediatur in præiudicium alterius. Nam ſi ex litigantium conſenſu terminus prorogetur, qui in eorum fauorem fuit reſtrictus, nihil contra formam reſtricti fieri intelligitur, cùm poſſit quis fauori ſuo liberè renuntiare *d.l. penult. C. de pactis.* De requiſitis autem ad prorogationem iuriſdictionis neceſſarijs late diſputant Doctores in *d.c.& 1.de iudicijs, & in l. ſi conuenerit D. de iuriſdict.* Et alijs in locis, quæ tamen quia ad noſtrum inſtitutum parum conferunt, conſultò omitto.

CAPVT. XXVI.

Exponuntur nonnulla de poteſtate ſubdelegandi.

SVMMARIVM.

Sententia Pontificis in cap. ſi pro debilitate, numero 1.
Delegatum non poſſe ſubdelegare, n.2.
Prima limitatio in delegato Principis, n.3.
Examinatur, & reijcitur ea limitatio, numero 4. 5.6.
Secunda limitatio, n.7.
Eius explicatio, n.8.
Tertia limitatio, n.9.
Reijcitur, n.10.11.
Vere explicatur, n.12.
Quarta limitatio, n.13.
Reijcitur, n.14.
Diluitur obiectio, n.15.
Explicatur. n.16.
Quinta limitatio, n.17.

1. HVIVS rei cognitio valdè neceſſaria eſt ad ea, quæ poſtea dicturi ſumus, vt intelligatur, quando is, qui licentiam habuit aſſiſtendi matrimonio ab ordinario vel parocho poſſit alijs etiam concedere. Agemus itaque in hoc capite de poteſtate ſubdelegandi quando ſcilicet delegatus ſubdelegare poſſit, & de ordinarij, & delegati quo ad hoc diſcrimine. Huius autem capitis materia examinari ſolet à Doctoribus in *cap. ſi pro debilitate 3. de offic. & poteſt. iud. deleg.* in quo text. hæc habet Romanus Pontifex. Primum eſt delegatum Pontificis rectè impeditum poſſe alteri committere negotium ſubdelegando. Secundum eſt: ſi cauſa grauis eſt, ita demum hanc ſubdelegationē admitti, vt ſubdelegatus debeat conſulere delegantem. Tertium eſt. Vt ſi cauſæ adeò graues ſint, vt ſine delegati præſentia terminari non poſſint, non licere eas ſubdelegare, quæ tria hoc cap. & ſequenti examinanda ſunt.

2. Vt autem examinetur primum, hanc ſtatuo generalem regulam, delegatum nō poſſe alteri committere cognitionem cauſæ ſibi mandatæ *l.a iudice C.de iudicijs l.more D. de iuriſdictione omn.iud.l.fin.D.de officio eius l.19.tit. 4 part.3.* Ratio traditur in *d.l.more.* Quia delegatus non ſuo iure, ſed vice, & nomine delegantis iuriſdictionem habet, non propriam, id eſt, in ſua perſona radicatam in proprietate, ſed eius tantùm vſum, & exercitium *l.1.§. Qui mādatum l.et ſi Prætor de officio eius l.ſolet de iuriſ. omn.iud.* Vnde benè delegati vſuarijs comparantur, vt quemadmodū vſum ſibi conceſſum nemo in alium transferre poteſt *inſtit.de vſu,et habit,*

Digitized by Google

habit. in princ. l. ſed neque 8. D. eodem, ita neque delegatus alium delegatum nominare poterit. Ordinario verò magiſtratui hoc licet, quia proprietatem iuriſdictionis accipit adeò in ſua perſona radicatam, vt abdicare eam à ſe, etſi maximè velit, non poſsit *l. penult. De officio Præſidis*, & poſt antiquiores quos refert Morla tom. 1. qu. 5. n. 4. ſequitur Donellus li. 17. comment. c. 8. Hanc etiam rationem inſinuat Imperator in *d. l. a iudice*, ibi. *cũ ipſe iudiciario munere fungatur*, nam verbo, *munus*, denotatur nudum iudicandi miniſterium, & verbo: *fungatur*, ſæpè ſignificatur alieno nomine ſubrogari, vel ſubſtitui *l. 2. §. mutui datio D. ſi certum petatur*, & verbo *ipſe* denotatur iuriſdictionem delegatã ipſi ſoli perſonaliter concedi, quemadmodum omnis vſus perſonalis eſt. Quamuis ea verba aliter explicet Barboſa in *d. l. cum Prætor 12. §. 1. de iudicijs* n. 26. & ex nu. 159. Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 31. n. 1.

3. Sed huic generali regulæ nonnullæ à Doctoribus adhibentur limitationes ſiue exceptiones, quas examinare oportet. Primò ergo limitari ſolet hęc regula in delegato Principis non agnoſcentis ſuperiorem, qui ſubdelegare poteſt *cap. ſuper quæſtionum §. porro. & §. qui vero. ca. Paſtoralis §. fin. in principio, & fine de officio deleg. l. vnica verſic. fin. C. qui pro ſua iuriſdictione cap. cum cauſam 62. de appellationibus, capite, is cui de officio delegati in 6. & ex dicto capite ſi pro debilitate*, ibi, *vices ſuas committere & l. 19. tit. 4 part. 3.* docet Fachin. lib 12. cõtrouerſ. c. 42. & 47. Quintaña Dueñas lib. 2. de iuriſd. c. fin. n. 1. & ſequentibus Donel. lib. 17. Commẽt. c. 8. & c. 22. Anton. Faber. in rationali in *d. l. et quia, de iuriſdict.*

4. Sed hæc limitatio difficilis ex eo redditur, ſiquidem generalis ratio, quæ impedit delegatos ſubdelegare, verſatur etiam in Principis delegato, & ideo in omnibus eſſe debebit vna & eadem iuris diſpoſitio argumento *l. à Titio 108. de V. O. l. illud ad l. Aquil.* Ratio autem quare delegatus ſubdelegare non poteſt, deſcribitur à Iuliano in *d. l. more* ſcilicet, vt is mandare poſsit iuriſdictionem, qui eam iure ſuo habet, & non alieno beneficio. Cùm ergo delegatus Principis iuriſdictionis proprietatẽ non habeat, non poteſt in alium transferre, cùm ipſe non habeat *l. nemo 55. D. de reg. iur.* cuius contrarium, cũ in delegato Principũ diſpoſitum ſit, ratio differẽtiæ inquirenda eſt; hæc enim ratio tradita omni delegato cõmunis eſt.

5. Paulus de Caſtro & Iaſon in *d. l. à iudice* illam eſſe rationem affirmant, quia delegatus Principis in cauſa ſibi commiſſa maior eſt quocumque ordinario *c. ſane 11. de officio deleg.* Igitur ſicut ordinarius delegare poteſt, ita & Principis delegatus. Cui rationi conuenit alia, quam affert *in l. legatus n. 6. de officio Proconſulis*, ideo delegatus Principis poteſt ſubdelegare quia accipit poteſtatem ab eo immediatè, qui dat ordinariã, & propterea talis iuriſdictio ſapit ordinariam. Hæc tamen ratio non cõcludit quia etiam militat in vtroque, ſcilicet in delegato Principis, & ordinario, hic enim propriã habet iuriſdictionem, ex *d. l. more*, & ideo poteſt eam delegare, quod ſecus eſt in illo delegatò qui etiamſi à Principe datus ſit, propria iuriſdictione non vtitur.

6. Omiſsis ergo alijs differentiæ rationibus, vera & ſolida eſt ſcilicet, attẽta rei natura iudicem delegatum non poſſe ſubdelegare, cũ nihil proprium habeat, ſecus tamen eſſe in delegato Principis, quia hoc ſingulare priuilegiũ illi à iure cõceſſum eſt, cuius fauore multa ſpecialiter in iure conceſſa reperiuntur *l. bene à Zenone in fine. C. de Quadrienny præſcript. et ca. 1. de rerum permutatione.* Pro qua ratione induco tex. *in capit. paſtoralis 28. de officio deleg.* ibi, *à lege conceſſa* & *tex. in d. c. fin.* ibi, *cùm delegato à Principe id concedatur à iure.* Quæ verba nõ obſcurè demõſtrant ius ſpeciale verſari in Principis delegato: docet Panorm. in *d. ca. ſi pro debilitate*, n. 9. in principio, Decius nu. 4. Quintana Dueñas tit. de iuriſd. mãdata n. 4. Barboſa in *l. cum Pretori in principio de iudicijs*, n. 394. Aliter interpretatur Donellus lib. 17. comment. c. 8. Quod ſi vlteriùs rationem exigas, quare ſpecialiter ius hoc priuilegium conceſſerit delegato Principis, & non delegato ordinarij, ea quidem ſumenda eſt ex diuerſitate vtriuſque delegati, & principis à quo eorũ dimanat iuriſdictio. Quia ſicut Principis poteſtas longè maior eſt poteſtate cuiuſcũque ordinarij inferioris, ita etiam illius delegatus alijs omnibus debet eſſe præſtantior. Qua differentia euitantur difficultates quibus implicantur Doctores, qui alias diuerſitatis rationes ſequuntur.

7. Secundò prædicta regula limitari ſolet in delegato, coram quo lis fuerit cõteſtata, hic enim ſubdelegare poterit, cùm ſit effectus dominus inſtantiæ argumento eius, quod de procuratore receptum eſt in d. *l. quod quis l. neque tutores, l. ita demum l. nulla dubitatio C. de Procuratorib.* docet Gloſſa 1. in *d. l. legatus & in d. l. à iudice*, & Gloſſa magna in *d. §. ab eo.*

8. Circa hanc autem limitationem duo animaduertenda ſunt. Primũm eſt, in puncto iuris hanc limitationem veram non eſſe, & communiter reprobari. Diuerſa enim militat ratio in Procuratore, quam in delegato. Ille enim, poſtquam dominus litis per conteſtationem factus eſt, non poteſt ſine cauſa legitima reuocari *l. procuratoris 22. C. de procuratoribus.* Paulus de Caſtro in *l. ante litem 11. de Procurator.* & fauet textus in *cap. 2. de officio deleg. in 6.* obſtat tamen textus in *cap. ſi quem eodem titulo.* Sed in illo renuit Procurator, in hoc autem conſentit, & ita non potuit illo renuente reuocari mandatum abſque iuſta cauſa, conſentiente verò potuit. Et ſub eiſdem terminis accipio textum in *cap. mandato de Procuratoribus.* Delegata verò iuriſdictio,

quandocumque reuocari poteſt à delegante *l. iudicium ſoluitur 58. D. de iudicijs*, & ita Accurſium reprobat Barto. & alij in *d. l. à iudice*, & Panormitanus in *cap. cum Bartoldus num.* 19. *de re iud.* Pro quibus facit Gloſſa v. *Procurator in cap.* 1. *de Procuratoribus in* 6. Alterum eſt, quamuis hæc ſententia in puncto iuris verior ſit, tamen contraria Accurſij iure Regio probata eſt in *l.* 19. *titulo* 1. *part.* 3. ibi, *Si primeramente no fueren començados por demanda e por repueſta ante ellos.* Quibus expreſſe cauetur delegatum coram quo lis fuerit conteſtata, poſſe ſubdelegare, docet Morla tomo 2. q. 15. n. 8. & in praxi obſeruandum eſt.

9. Tertiò communiter limitatur eadem regula in delegato ad vniuerſitatē cauſarum, hunc enim poſſe ſpecialem aliquam cauſam ex delegatis ſubdelegare. Maximè cùm delegati ad vniuerſitatem cauſarum habeantur ordinariorum loco, vt habet deciſio Rotæ apud Seraphinum, 265. num. 3. Dicitur autem delegatus ad vniuerſitatem cauſarum ille, qui ad cauſas alicuius territorij delegatus eſt, vt latè explicat Sanchez diſput. 31. num. 4. Is enim, licet ab inferiore datus ſit, ſubdelegare poterit ſecundùm communem ſententiam vnam aut alteram cauſam, non verò totam iuriſdictionem, docet Gloſſa, v. *neque ipſa lex in d. l. et quia* & v. *delegatus* in *c. cum cauſam* 62. *de Appellat.* Accurſ. in *d. l. à iudice* v. *non debet.* & communem ſententiam teſtatur Iaſon in *d. l. a iudice* num. 8. Bartolus in *d. l. more* num. 11. Felinus in *d. c. ſi pro debilitate*, nu. 1. limit. 2. Couarru. 3. variar. num. 11. in fine Thomas Sanchez cum alijs d. diſp. 31. n. 2. Adducunt pro ſua opinione tex. in *l.* 1. *§. ab eo D. qui & à quo.* De quo tamen infra fortaſſè.

10. Verius tamen dicendum exiſtimo in ſtricta diſputandi ratione delegatum ad vniuerſitatem cauſarum nequaquam ſubdelegare poſſe, cùm id nulla lege probetur, imo ratio iuris reſiſtat, de qua in *d. l.* 1. *§. qui mandatum & d. l. more*, quæ pariter in vtroque delegato verſatur, ſiue ſimplici, ſiue ad vniuerſitatem cauſarum, præcipuè cùm manifeſtè repugnet iuris regula, qua cauetur non alium, quam à Principe delegatum poſſe ſubdelegare, vt in *d. l. à iudice* ibi, *Niſi a Principe datus ſit*, & conſtat ex *d. cap. ſi pro debilitate*, ibi, *vices ſuas committere.*

11. Neque ſupradicta communis ſententia probatur ex iuribus pro ea allegatis. Nam in *d. l.* 1. *§. ſi ab eo*, nulla interuenit ſubdelegatio, ſed vnus tantúm fuit delegatus, cui mandata eſt iuriſdictio, à quo non appellatur mandans, ſed ſuperior mandantis ex vero illius §. ſenſu per Gloſſam 1. ibi Minus obſtat *d. l. legatus* 12. quia ea non in iudice delegato, ſed dato accipienda eſt, inter quos magnum eſt diſcrimen, vt notat Alciatus lib. 2. Parad. c. 5. vnde potiùs ille textus in contrariam ſententiam retorqueri poteſt.

12. At licet hæc omnia in ſe veriſſima ſint, vſu tamen & conſuetudine communis ſententia ſuſtinetur, quæ in praxi obſeruanda eſt, vt docet Quintana Dueñas lib. 2. de iuriſdictione titulo de delegata iuriſdictione num. 2. Quia in cauſis iuriſdictionis recedendum nō eſt ab his, quæ diu ſeruata & recepta ſunt, quæ in hoc caſu legem vincere poterunt, vt cum multis docet Barboſa in *d. l. cū Prætor* in principio ex nu. 281. & ita intelligendi ſunt Doctores ſupra citati.

13. Quartò communiter limitatur communis regula in delegato, cui ab ordinario poteſtas ſubdelegandi ſpecialiter conceſſa fuit in delegatione. Quia in tali caſu ipſe ordinarius delegare videtur argumento *l. vnum ex familia §. ſi de Falcidia deleg.* 2. docet Fulgoſi in *d. l. more* numero 14. & intrepide hanc ſententiam determinat Ioannes Andræas per tex. ibi. *in capite is cui, de officio delegati in* 6. & cum multis communem appellat Nicolaus Garcia de Benef. tom. 1. p. 5. cap. 8. ex numero 161. & cum alijs Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 31. numero 6. & 7. Quorum ſententia etiam à ſimili probari poteſt, nam procurator, qui ante litem conteſtatam ſubſtituere non poteſt, *l. ſi procuratorem §. ſi quis mandauerit D. mandati l. quod quis* 8. *C. de procuratoribus* id rectè facere poteſt, ſi ad hoc ſpeciale mandatum habuerit, vt probat tex. *in d. cap.* 1. *§.* 1. *de procuratoribus in* 6. & ibi ordinarij frequenter.

14. Cæterùm mihi placet contraria ſententia, quam defendunt relati à Fachinæo lib. 1. controuerſ. cap. 45. Moueor primò ex deciſione in *d. l. à iudice*, & ſimilibus, vbi facultas ſubdelegandi Principis tantùm delegato ſpeciali iure conceditur. Quod autem contra rationem iuris accipitur, ad conſequentiam producendum non eſt *l. quod contra, D. de legibus.* Secundò, quia ſi ſententia communis vera eſſet, etiam delegatus à Principe poſſet ſubdelegare etiam cum poteſtate ſubdelegandi; cùm non ſit maior ratio in vno quam in alio. Hoc tamē negant omnes communis ſententiæ Doctores. Ergo & illud ex quo ſequitur falſum eſt. Tertiò, quia incertus iudex dari non poteſt *c. ad hæc de reſcriptis*, quod per neceſſariam conſequentiam eueniret, ſi delegato iudici ſubdelegandi poteſtas dari poſſet, maximè cùm communis ſententia dicat in eo caſu ordinarium delegare videri. Quartò, nam quæ ſpecialiter lege vel Senatus Conſulto, vel conſtitutione Principum certis Magiſtratibus tribuuntur, ea in alios ab ipſis Magiſtratibus transferri non poſſunt *d. l.* 1. *D. de officio eius.* Sed poteſtas delegandi ſpecialiter conceditur certis Magiſtratibus, *d. l. cum Prætor*, ibi, *Iudices dare poſſunt, quibus lege, vel conſtitutione, vel Senatus Conſulto conceditur.* Ergo talis Magiſtratus eam poteſtatem in alios transferre non poteſt. Quā ſententiam à triplici impugnatione defendit Fachinæus lib. 12. controuerſ. c. 53. Quod indicaſſe tantùm ſufficiat, & ſequuntur alij quos refert Thom. Sanch. diſp. cit. n. 5.

Digitized by Google

15. Neque obſtat primum fundamentum communis ſententię ex text. *l. vnum ex familia.* Nam conceſſo per illum tex. ſubdelegatum à delegante datum videri, repugnat ratio iuris, de qua ſupra, quod delegatus ex defectu poteſtatis eam ad ſubdelegandum conferre nõ potuit, quod ſecus eſt in illa ſpecie, quia ſolùm agitur de nuda electione & miniſterio, quod à teſtatore potuit committi, imo & in noſtro caſu ſubdelegationis cum poteſtate ſubdelegandi ab ordinario dicendum eſſet ſubdelegatum cenſeri nominatum ab ipſo delegato, non à delegante, vt communis exiſtimabat. Quod patet expreſſe in *l. fin. D. Qui & à quo appellatur,* vbi iudex à Magiſtratibus datus iuſſu Principis nominatim iudicẽ declarantis non tam à Principe, quam à Magiſtratibus datus intelligitur, ac proinde ad Magiſtratum, non ad Principem appellatur in ſpecie illius textus. Neque etiam ſupradictis quidquam obſtat, quod de Procuratore opponitur ex *c. 1. §. 1. de procuratorib. in 6.* Nam illud in priuatis iuribus & negotijs locum habet, quorum dominus eſt moderator & arbiter: ſecus in iudicijs & Magiſtratibus dicendum eſt, quia iura Magiſtratuum & iudiciorũ non cuiuſuis arbitrio, ſed ex legum forma & poteſtate metienda ſunt.

16. Vno tamen caſu procedere poſſet communis ſententia, quando ordinarius delegans cum facultate ſubdelegandi addat, quod *ex nũc illi delegat, cui delegatus vices ſuas commiſerit*: tunc enim ipſemet ordinarius ſubdelegare intelligitur, delegatus autem nudum miniſteriũ ſeu electionem exercet, quæ ab ordinario iudice potuit committi alteri. Sic ex mente Dominici in *c. is cui de officio delegati in 6.* docet Nicolaus Garcia ſupra n. 162. An autem delegatus iudex poſſe vnum cauſæ articulum ſubdelegare, docet Thomas Sanchez d. lib. 3. diſput. 31. nu. 10. & dicendum eſt poſſe, ſi tantùm ſit ſubdelegati nudum miniſterium.

17. Denique hæc communis regula limitari ſolet à Doctoribus Legato Proconſulis, qui licet delegatus ſit, habet tamen ius ſubdelegãdi, *l. Legatus 12. D. de officio Proconſul. & l. cum Prætor, §. is quoque D. de iudicijs.* Huius tamen limitationis examen ex ea quæſtione pendet, an Proconſulis delegatus ordinariam iuriſdictionem habeat; an delegatam, quam quæſtionem, quia aliena eſt valdè ab inſtituto noſtro, iuris Interpretibus examinandam relinquimus. Quamuis pro conſtituto habeamus Legatum Proconſulis non eſſe ordinarium, ſed delegatum; & addimus etiam in *d. l. Legatus & d. l. cum Prætor* tantùm concedi delegato Procõſulis, vt iudicem dare poſsit, quod quidem valdè diuerſum eſt à facultate ſubdelegandi. Quare licet Proconſulis Legatus iudicem dare poſſit, mandatam verò ſibi iuriſdictionem à Proconſule alijs mandare nõ poteſt. Docet Alciatus lib. 2. Parad. cap. 5. Donellus lib. 17. comment. cap. 23. Fachin. lib. 12. controuerſ. cap. 89. Pacius Centuria 1. antinom. 54. Decius in *d. cap. ſi pro debilitate,* num. 18. Felinus ibidem numero 1. verſ. *tamen primam partem.* Sed controuertunt iuris Interpretes an quod Legato Proconſulis conceditur, vt iudicem dare poſſit, concedi etiam debeat alijs delegatis. Sed de hac controuerſia videndi ſunt Alciatus, Donellus, Fachin. Pacius ſupra citati, qui affirmatiuam partem ſequuntur, reſpondentque contrarijs. Quare reſpectu ſubdelegationis nihil ſpeciale eſt in Legato Proconſulis. Vnde in eo viget etiam adducta regula, quod etiam benè probat Ioſephus Gonçalez lib. vnico variar. quæſt. cap. 16. per totum.

CAPVT XXVII.

An ad ſubdelegandum cauſa requiratur in delegante.

SVMMARIVM.

Proponitur difficultatis ratio, n. 1.
Sententia Gloſſæ proponitur, n. 2.
Non requiri cauſam ad ſubdelegandum verior ſententia eſt, n. 3.
Obijcitur & diluitur, n. 4. 5.
Quomodo ſit verum ſubdelegatum à delegato Principis teneri in cauſa graui conſulere delegatũ, n. 6.

1. DIFFICILIS redditur huius rei deciſio propter tex. in. *c. relatum de officio deleg.* ibi. *Si pro debilitate, vel pro qualibet alia iuſta cauſa,* vbi impedimentum requiri videtur, vt delegatus Principis poſſit ſubdelegare: aut verò in *cap. ſuper quæſtionum, §. ſi verò & c. fin. eodem* Principis delegato facultatas libera conceditur ſubdelegandi, nulla etiã cauſa vel impedimento ſtantibus.

2. In hac re gloſſa in d. *c. relatum* v. *liberũ* defendit iuſtam cauſam eſſe neceſſariam ex tex. in d. c. in verbis ſupra relatis. Facit tex. *in d. c. paſtoralis,* ibi, *exigẽte neceſſitate, et in c. venerabili,* ibi, *corporis infirmitate grauatus, de officio deleg.* Pro qua etiam ſententia facit iſta conſideratio. Nam delegatus ab inferiori, etiã ſubſiſtente impedimento, ſubdelegare non poteſt, vt c. præcedenti dictum eſt: & ſic magna datur prærogatiua Principis delegato, ſi ei conceditur, vt ſubdelegare poſſit iuſta cauſa interueniente. Quibus fundamentis hanc ſententiam cum gloſſa defendunt Decius in *d. c. relatum* n. 12. Riminaldus *in l. 1. n. 96. de officio eius.* Menochius lib. 2. de Arbit. Centur. 1. caſu 60. nu. fin.

3. Contraria tamen ſententia in pũcto iuris verior eſt, & in conſulendo & iudicando receptior, nempe non requiri præciſè iuſtam cauſam ad faciendam ſubdelegationem, quam defendunt gloſſa verbo *exornare in d. c. Paſtoralis,* ſequitur Cardinalis ibidem oppoſitione

 1. Im-

1. Immola n.9. Felinus, n.5. Decius *c.ſi pro debilitate* ex n.9. & ſequentibus, & eſt communis ſecundùm Riminaldum & Mandoſium in d. *c.relatum*. Pro qua ſententia primò facit textus in *d.c.Paſtoralis*, in principio, vbi in vno tãtùm caſu prohibetur ſubdelegatio, videlicet quando facta ſit cum malitia vel fraude. Ergo ea ceſſante, quamuis nullum ſit impedimentũ, poterit delegatus Principis ſubdelegare. Secundò facit textus in *d.l. a iudice & d. c. ſuper quaeſtionum, §.ſi vero & d.c.fin.* ſupra in principio adductis, in quibus conceditur delegato à Principe facultas ſubdelegandi, & non fit mentio de impedimento, vel cauſa, quæ ſi neceſſaria fuiſſet, credendum non eſt iuris Conditores illam ſilentio prætermiſſuros argumento, *l. item apud Labeonem §. ait Prator D.de iniurijs*, ea enim quę notabiliter fiunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur eſſe neglecta.

4. Neque huic ſententiæ aduerſatur textus in *d.c.relatum & d.c.Paſtoralis*, quibus nititur prima ſententia. Reſpondet enim Panormitanus in præſenti, cauſam neceſſariam non eſſe ad delegandum, benè tamen requiri, vt ſubdelegatus ſi recuſauerit, acceptare compellatur à delegato, & ita iuſta cauſa non requiritur in præſenti quoad actũ delegandi, ſed quãtùm ad actum compellendi ſubdelegatum reluctantem. Improbat tamen Decius hanc interpretationem in d.c.n.11. Quia ſi concedimus delegatum ſubdelegare poſſe, neceſſariò fateri oportet compellere poſſe ſubdelegatum ad acceptandum, vt omnia cum effectu accipiamus iuxta *l.1 § hec verba in fine D. quod quiſque iuris*. Præterea hæc interpretatio conuincitur ex d.c. & ex eius contextu, in quo non de compulſione, ſed tantùm de commiſſione fit mentio. Facit etiam textus in *d.c. Paſtoralis* contra interpretationem hanc, in quo in vno tantùm caſu non compellitur ſubdelegatus, quando ſcilicet delegatus malitioſè ſubdelegare contẽdit. Igitur regulariter ſubdelegatus compelli poterit acceptare.

5. Quare veriùs dicendum eſt textum in *d.c. Relatum*, & ſimiles continere formam obſeruandam in ſubdelegatione, non ſubſtantialem, vt ex eius defectu actus ſit nullus, *l.ad teſtium, §. ſiquis teſtibus de teſtam.* ſed ſolemnem, cuius defectu non annullatur actus, ſed ſuſtinebitur delegatio etiam ſine iuſta cauſa facta argumento eius, quod obſeruatur in denuntiationibus præcedentibus excommunicationem iuxta gloſſam, v. *potuit in c.ſacro 48. de ſententia excommunicat.* & docet Couarr. in *c. Alma mater* 1.p.§.9.n.7. Gutierrez Canonicarum q. lib. 1.c.4 n.4. Nauarrus in Manuali, c.27. & nos latè dicimus in tract. de excommunicat. Idem etiam reperitur in denuntiationibus ad matrimonium requiſitis, *c.cùm inhibitio 3. de clandeſtina deſponſatione*, & dicemus infra hoc libro. Illæ enim denuntiationes requiruntur pro forma ſolemni, & non ſubſtantiali, ac propterea illarum omiſſio non vitiat matrimonium iuxta gloſſam verbo *voluerit in d.c.cùm inhibitio*. Intellige tamen hanc ſubdelegationem faciẽdam eſſe perſonis diſcretis, & idoneis, & conſtitutis in dignitate, vt probat tex. *in c.ſtatutum de Reſcriptis in 6.* docet gloſſa in d. *c.relatum v. diſcretis*, communiter recepta. Tridentinum ſeſſione 25. de Reformatione cap. 10.

6. Sed vlteriùs obſeruandum eſt in d. *cap. relatum* ſtatui à Romano Pontifice, vt ſubdelegatus à delegato Principis teneatur in cauſa graui conſulere delegatum. Conſtituit itaque, vt ſi cauſa grauis ſit, ea ſubdelegetur reſeruato ſibi conſilio; quo caſu delegatus, licet à ſe abdicauerit iuriſdictionem *c. venerabili 37. de officio deleg. c.quamuis c.ſi à ſubdelegato c.ſi delegatus eodem in 6.* Tamen conſulendus eſt, non vt iudex ſed vt vir diſcretus & prudens, cuius cõſilium licet neceſſariò ſit petendum, aliâs ſententia erit nulla ex defectu formæ ſubſtãtialis, *c.cùm dilecta, de reſcriptis*, non tamen erit pręciſè ſequendum & valebit ſententia, etiamſi ſubdelegatus in pronuntiando illud non fuerit ſequutus. Huius ratio eſt, nã conſilium ſuapte natura non obligat, ſed ad deliberandũ excitat, *c.cum olim de Arbitris*, *l.conſilij 48.de regulis iuris c.nullus 61. eodem tit.lib.6.* Atque ex hac natura conſilij diximus ſupra lib.3, conditionem, quæ mulieri apponitur, vt contrahat matrimonium de conſilio Titij, validam eſſe, quia tunc non impeditur libera facultas contrahendi matrimonium, cùm ſolùm adſtringatur petere conſilium, non tamen ſequi, cùm tamen ſi conditio apponatur, vt contrahat arbitratu Titij, nulla ſit, quia pręiudicium affert libertati matrimonij, docet Couarr.2.p.de ſpõſalibus, c. 3. §.8. n. 3. Molina lib. 2. de primogen. c. 13. n. 25. & 36. Coſta in *l. cum tale 72. §. ſi arbitratu*, ampliat. vltima n.2. *D. de condit. & demonſt.* De materia autem huius obſeruationis latè agunt Felinus, & Decius in d. *c.relatum*. Et breuiter ad hæc puncta reuocatur, quod ſi delegatus in ſubdelegatione reſeruet ſibi cõſilium, nulla ſit ſententia lata à ſubdelegato ſine eo conſilio Decius, n. 56. Secundum quod ſubdelegatus non tenetur ſequi conſilium Decius, n.57. & ſequentibus. Limitat tamen, n.64. niſi delegatus præceperit ſubdelegato, vt ſequatur: & limitat etiam, n.67. in ignaris. Tertium non abdicaſſe delegatum à ſe iuriſdictionem, ſi ſibi reſeruauit conſilium vt iudici, Decius n. 66. Quæ apud illum latè videri poſſunt. Quæ autem cauſæ ſubdelegari poſſint, latè explicant iuris Interpretes locis citatis, & ita apud illos videantur, nec enim inſtituti noſtri eſt eas proſequi.

CA-

Digitized by Google

CAPVT XXVIII.

De aſsiſtentia alterius loco parochi.

SVMMARIVM.

Tridentini Decretum proponitur. n.1.
Parochum poſſe concedere licentiam, an cum facultate ſubdelegandi, & quid de eorum Vicarijs, n.2.
Eodem modo iudicandum de Religioſis apud Indos, vbi parochi ſunt, n.3.
Quid de Archipresbytero, & Archiepiſcopo, numero 4.
Quid de Capitulo Sede vacante, legato, & Vicario Epiſcopi, num.5.
In eo cui licentia conceditur requiruntur qualitates, quæ in parocho, et quod ſit ſacerdos, num. 6.

1 POSTQVAM iam in genere explicata ſunt ea, quę neceſſaria viſa ſunt de fine poteſtatis delegatę, & quæ ad ſubdelegandum requirantur, ſupereſt in ſpeciali agamus de eo, qui aſsiſtit matrimonio loco parochi tanquam delegatus illius, cuius cauſa illa pręmiſſa ſunt. De eo tamen, qui aſsiſtit loco parochi Tridentinum ſeſsione 24. c. 1. de Reformat. matrimo. hæc tantùm habet. *Qui verò aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, vel ordinarij licentia, et duobus aut tribus teſtibus præſentibus, etc.* Hæc ibi. Tria ergo videnda ſunt. Primum eſt, quis poſſit licentiam concedere alteri, vt aſsiſtat. Deinde, cui concedenda eſt, id eſt, quę qualitates requirantur in eo, cui conceditur. Tertium, quomodo concedenda, & quis vſus illius, & quæ pœna eius qui aſsiſtit ſine licētia parochi.

2. Primum ergo, ſcilicet, quis poſsit licentiam concedere aſsiſtendi matrimonio facilè ex dictis expediri poteſt. Conſtat enim iã quis fungatur munere ordinarij, & quis delegatus ſubdelegare poſsit, de quibus hactenus per plura capita dictum eſt; quare ex iam dictis iſta facilè colligemus & proponemus in hunc modum. Poteſt eam facultatem concedere parochus, qui poteſt delegare, imo & cum ſubdelegandi facultate iuxta ea, quæ ſupra c. 26. explicata ſunt. Idem dic de parochis nō proprietarijs, quando Epiſcopus eſt immediatus parochus, vt in Regno Granatenſi, & alijs, poteſt enim hic aſsiſtere, & licentiam aſsiſtendi alijs concedere. Quia licet delegati ſint, cùm tamē ſint delegati ad vniuerſitatem cauſarum, poſſūt illi delegare ſpecialem aliquam cauſam iuxta dicta ſupra c.26. extatque de hac re declaratio Cardinalium apud Farinacium pag. 275. quæ ſic habet. *Vicarij etiam temporales ad nutum amouibiles Eccleſia parochialis, qui ſacramenta, & matrimoniis interueniunt, ſicut ipſi interuenire poſſunt, ita etiam dare licentiam alijs poſſunt interueniendi. Ita decidit Rota in vna Barchinonenſi.* Hæc ibi. Eiuſmodi autem Vicarij ſubdelegare non poſſunt, hoc eſt, concedere facultatem cum poteſtate ſubdelegandi, licet poſſint in ea forma delegare, *ex nunc ego do facultatem aſsiſtendi matrimonio ſacerdoti, quem tu delegeris*, nam iam hic poſterior non ſuo nomine eligit, ſed nudum exercens miniſterium, vt explicui ſupra d.c.26. At ille, quem aliquis parochus aſſumit locantem operas vt adiuuet, delegare nō poteſt, neque is cui ea licentia data eſt aſsiſtēdi matrimonio, quæ omnia conſtant ex traditis ſupra in d.c.26.

3. Id autem, quod de parocho diximus, locum habet in religioſis apud Indos, apud quos munus Parochi exercent de ſuorum Prælatorum licentia, vt pro illis declarauit Pius V. vnde & vagos iungere poſſunt, licentia tamen petita ab Ordinario, vt ex eodem Breui cōſtat adiunctis literis Leonis X. & Adriani VI. quas refert Veracruz in ſuo ſpeculo, & conſtat ex dictis ſupra illo libro.

4. Archipresbiter Eccleſiæ Cathedralis, quamuis olim forſan poſſet in tota diœceſi miniſtrare ſacramenta, & ideo etiā iungere matrimonio: at nunc reſtrictior eſt eius poteſtas, atq; ita non poteſt niſi in Parochia tantùm vna cum parocho iuxta dicta ſupra illo libro. Archiepiſcopus autem in territorijs ſuffraganeis ordinarius non eſt, neque licentiam dare poteſt, vt conſtat ex dictis ſupra. Eſt tamen iudex in cauſa appellationis, quando per appellationem cauſa deuoluitur ad ipſum *c. Paſtoralis, de officio ordinarij.* Vnde in caſu, quo nollet Epiſcopus, per appellationem ad Archiepiſcopum deuoluta cauſa poteſt licentiam concedere, eſt enim tunc ordinarius: & etiam in caſu, in quo ſententia tranſeat in rem iudicatam, Archiepiſcopus ordinarius eſt, in quo caſu eſt diuerſitas aliqua inter ipſum & Epiſcopum. Nam cùm Archiepiſcopus non ſit ordinarius, niſi in caſu, quo ſententia tranſierit in rem iudicatam, ideò ante id tempus nec poteſt intereſſe aliquorum matrimonio, nec licentiam aſſiſtendi alteri concedere. At Epiſcopus cùm ſit ordinarius, ſi velit etiam pendente appellatione licētiam concedere valet.

5. Idem quod de ordinario diximus, dicēdum eſt de capitulo Sede vacante: eſt enim eius poteſtas ordinaria: & de Abbate nulli Epiſcopo ſubiecto; & de Prioribus Militarium in ſuis Prioratibus, qui nullius diœceſis ſunt; & de Cardinali in Eccleſijs ſui tituli; & legato in Prouincia ſuæ legationis; eſt enim ordinarius, *c.2. de officio legati in 6.* iuxta dicta ſupra iſto libro. Quod verum eſt ſiue ſit legatus à latere ſiue non, quoad hoc enim nullum inter ipſos diſcrimen eſt. Idem etiam dicendum de Vicario Generali, vt habet declaratio Cardinalium apud Farinacium loco citato in hæc verba. *Intelligitur etiam de generali Vicario Epiſcopi, qui hāc licentiam concedere poteſt.* Hæc ibi. Quod verū
eſt

Digitized by Google

eſt tam de Vicario Generali Epiſcopi, quam de Vicario Capituli Sede vacāte, ſunt enim ordinarij, efficiuntque vnum tribunal, & intelliguntur nomine ordinarij in Tridentino tàm in hoc decreto, quā in alijs iuxta ea, quæ diximus ſupra iſto libro. Ex quibus etiam conſtat, quid dicendum ſit de Vicario foraneo Epiſcopi.

6. Quod verò attinet ad ſecundum, ſcilicet, cui concedenda licentia vt aſsiſtat matrimonio, certum eſt requiri in eo, cui licētia cōceditur, eas qualitates, quas ſupra diximus requiri in parocho aſſiſtente, vt quod non caſu aſſiſtat, quod attendat, quod ſit ſui compos, & quoad excommunicationem etiam idem quod dixi ſupra de parocho, dicendum de eo qui aſſiſtit loco illius. Inſuper addendum neceſſarium eſſe, vt ſit ſacerdos, nam non ſacerdoti licentia aſſiſtendi concedi non poteſt: Quamuis enim illa coniunctio contrahentium non ſit functio ſacerdotalis ordinis, & etiam non ſacerdos parochus adeſſe poſſit: attamen, cùm Decretum Tridentini, quo tantùm ea forma eſt inducta, dicat *vel alius ſacerdos de licentia parochi*, ſtandum eſt eius diſpoſitioni. Et quidē per declarationes omnes Cardinalium, in quibus de hac re ſit mentio, ſemper in eo, cui licētia conceditur, exprimitur qualitas ſacerdotis, vt ex ſequentibus conſtat, quæ extant apud Farinacium loco cit. Prima pag 271. *Matrimoniū contractum coram teſtibus, ſed ſine parocho, vel alio ſacerdote de eius licentia, etc.* Secunda pag. 172. *Matrimonium, quod non contrahitur in præſentia parochi proprij, aut alterius ſacerdotis de ipſius parochi, vel ordinarij licentia. nullum eſt, &c.* Tertia pag. 274. *Matrimonium contractum abſque præſentia parochi, ſeu alterius ſacerdotis de ipſius parochi, vel ordinarij licentia. &c.* Quarta pag. 275. *Si ſacerdos alienus non habuerit licentiam, neque ab ordinario, neque à proprio contrahentium parocho, etc.* Quinta pag. 376. *Ordinarius iudicare debet matrimonia illa nulla eſſe, quæ præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi vel Epiſcopi licentia, et duobus vel tribus teſtibus cōtracta non ſunt.* Sexta pag. 278. *A proprio parocho contrahentiū, vel alio ſacerdote, cui ipſe parochus, vel ordinarius licentiam dederit, etc.* Quamuis autem ea ſacerdotij qualitas requiratur in eo, cui licentia aſſiſtendi conceditur, non tamen requiritur, vt is, cui datur ſit ſacerdos approbatus, neque alicubi exigitur ea qualitas per Tridentini decretum, nec per declarationes Cardinalium.

CAPVT XXIX.

Quomodo ſit ea licentia concedenda?

SVMMARIVM.

Licentia debet eſſe expreſſa, n. 1.
Sufficit generalis adminiſtrandi ſacramenta, n. 2.
Valet data à parocho etiam contra denuntiationem Epiſcopi, n. 3.
Quid quando datur ſub aliqua ſpeciali forma, ſententia quorundam, n. 4.
Impugnatur ab aliis, n. 5.
Explicatur quid verius videatur, 6. 7.
Conceſſa licentia innoteſcere debet, et oſtendi, numero. 8.
Poſſe licentiam concedi à parocho, vt coniungat ſibi ſubditum in aliena parochia, aut diœceſi, num. 9.
Obiectio ſoluitur, num. 10.

1. QVOD attinet ad tertium, quomodo ſcilicet concedenda licentia ſit breuiter expediemus, quia ea, quæ ad modum concedendi licentiam, & eius durationē & reuocationem pertinent, explico latè partim ſupra capitibus præcedentibus 24. & 25. partim in tract. de Sacramento Confeſſionis, cùm de miniſtro Sacramenti ex alterius delegatione ſermo eſt; eadem enim eſt ratio. Dico ergo breuiter licentiam ſpecialiter & expreſsè debere concedi; ſic enim habet declaratio Cardinalium, quæ extat apud Farinacium pag. 275. ad illa verba decreti, *vel de ordinarii licentia*, quæ ſic habet. *Non ſufficit tacita, quæ reſultat ex tolerantia: requiritur verò, vel commiſsio generalis adminiſtrandi ſacramenta, vel ſi hæc abſit, expreſſa, vel ſpecialis licentia.* Hæc ibi. Vnde non ſatis eſt tacita, nec enim hic locum habet ratihabitio de futuro. Quod adeo verum eſt, vt nec ſub ſpe ratihabitionis poſſet ſine licentia cōtrahi, etiam vt ſubueniatur alicui in articulo mortis conſtituto, cùm aliter contractū matrimonium irritum ſit. Aliter cenſendum eſt de ratihabitione de præſenti, vt ſi fieret coràm parocho illo vidente & tacente, id enim ad licētiam videretur ſatis.

2. Sufficit etiam ex eadem declaratione Cardinalium licentia generalis adminiſtrandi ſacramenta omnia vel exercendi munia parochum concernentia, & docet Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 35 per totam. Rebellus lib 2. de matrimonio quæſt. 8. parum à principio. Dixi *adminiſtrandi omnia ſacramenta*, quia Ægidius de ſacramentis diſp. 27. dub. 3. num. 30. exiſtimat non ſufficere, cùm ille actus nō ſit adminiſtratio ſacramenti. Sed preciſè eo nomine comprehēditur à Cardinalibus in ea declaratione, quare in hoc illis ſtandum eſt, quia hoc nomine comprehendunt munia omnia parochum concernentia. Non autem requiritur, vt ea licentia detur in ſcriptis, quia Tridentinū ſcripturam non exigit, neque poſtulat, argumento etiam eiuſdem Tridentini ſeſ. 25. c. 5. de Regularib. & docet cum alijs Thomas Sāchez diſp. 35. cit. n. 10.

3. Valet etiam prædicta licentia data à parocho, quamuis detur contra interdictum Epiſcopi, vel conſtitutionis Synodalis prohibentis, vel in vniuerſū ne concedatur, vel ne detur, niſi

niſi approbatis ab ordinario, docet Tho. Sanch. citatis alijs diſp. 32. n. 2. Emanuel Sà v. *matrimonium*, in editione Hiſpana n. 2. & ſic etiam habet declaratio Cardinalium, quam refert Farinacius, pag. 270. hiſce verbis. *An prohibitione facta ab ordinario, ne parochus in matrimonium coniungat aliquos, ita tollatur, ſeu ſuſpendatur iuriſdictio parochi, vt ad celebrandum matrimonium non ſit legitimus parochus, matrimoniumq; coram eo contractum nullum ſit? Reſpondit Congregatio, matrimonium valere. Quod ſi hæc prohibitio facta ſit non ipſi Rectori principali, ſed eius Vicario, qui ad nutum ordinarij amoueri poteſt, an matrimonium, in quo contra ordinarij prohibitionem Vicarius iſte interuenerit, validum ſit? Reſpondit Congregatio, validum eſſe matrimonium.* Accedit etiam deciſio Rotæ in nouiſſimis, quas excuſſit Farinacius tom. 1. deciſ. 270. nu 4. vbi deciditur valuiſſe licentiam datam à parochis aſſiſtendi matrimonio contra formam Synodi præcipientis, ne daretur, niſi adhibito notario, & tribus teſtibus, eò quod Synodus non addiderit clauſulam annullantem. Facit etiam alia deciſio Rotæ apud Seraphinum. 189 Facit etiam tex. *in cap. 2. de matrimonio contra interdictum Eccleſiæ* ibi. *Contra interdictum Eccleſiæ contracta matrimonia non ſunt nulla licet cum peccato fiant.* Quare non habet hic locum, quod à Iure-Conſultis dici ſolet argumento tex. *in l. non dubium C. de legibus* quod ſimplex prohibitio annullet actũ, ſed requiritur in hoc caſu, vt habeat etiã clauſulam irritantem, quo vno verbo ſoluuntur omnia quæ contra noſtram ſententiam adduci poſſent. Sed de hoc dixi etiam ſupra iſto libro.

4. Sed difficultas eſt, an valeat licentia data ſub aliqua ſpeciali forma. Res quidem inuoluta neque explicatu facilis. Thomas Sanchez, qui cæteris diligentiùs rem iſtam explicat nõnulla affirmat. Primùm docet, quando conceditur ab Epiſcopo forma, exprimendo in illa id quod iure ineſt, non reddit actum inualidum, etiamſi non ſeruetur, ſicuti iure ipſo non eſſet inualidus actus, quando non ſeruaretur. Quam regulam habet etiam Couarru. *in cap. Almamater* p. 1. §. 9. num 8. Nauarrus in ſummã cap. 27. num. 37. Ex qua regula fit, ſi in prædicta licentia dicatur, *do tibi licentiam, vt poſſis coniungere aliquos matrimonio, monitis tamen priùs ne conſummens, donec præmittantur denuntiationes*, ſi non moneat, valet matrimonium. Quia ea expreſſio non tam conditio, quam exhortatio eſt muneris iniuncti; iure enim tenetur id facere, licet eius omiſſio non vitiet actũ. Similiter, ſi dicat Epiſcopus, *do tibi licentiam aſſiſtendi matrimonio, dummodo ne coniungas eos, niſi præmiſſis denuntiationibus, vel deſponſandi impedimento careant*, etiamſi ille, cui ea licentia data eſt, denuntiationes omittat, matrimonium valet, quia ea conditio iure ineſt, & non habet alium effectũ expreſſa ea conditio, quã tacita. Secunda eiuſdem Auctoris regula eſt. Quando conditio vel eſt alia extra formã iuris communis, vel aliter poſita aut expreſſa alium ſenſum habet diuerſum ab eo, quẽ habet, quando iure ineſt, non ſeruata ea conditione, nullum eſt matrimonium. Eam regulam tradunt citati Doctores, & Thomas Sanchez diſp. cit. n. 4. Ex quo infert, ſi Epiſcopus det licentiã alicui, vt aſsiſtat matrimonio, & coniungat aliquos, ſi diligenti inquiſitione facta non inuenerit eos teneri aliquo impedimento, non ſeruata ea conditione nulla eſt coniunctio, quia in ea conditione exigitur diligens indagatio & inquiſitio, quæ non exigitur iure communi.

5. Verùm contra duas illas regulas Ægidius diſput. 27. dub. 3. à num. 34. nonnullas proponit difficultates, quæ illi grauiſsimæ videntur. Primò objicit contra primam; quia iure communi conſtitutum eſt, vt nemo ob damnum alteri illatum excommunicatus abſoluatur, niſi ſatisfacta priùs parte. Si tamen ordinarius concedat alicui licentiam abſoluẽdi alium ab excommunicatione, modo quantum poſsit priùs parti ſatisfecerit, multo probabilius eſt eſſe eã abſolutionem inualidam non ſeruata ea conditione, quæ tamen iure ineſt. Secundò objicit contra ſecundam. Quia ſi quis ordinarius tempore Iubilei det alicui facultatem abſoluendi fideles à peccatis, ſi tamen priùs moneat, vt lucrentur illas indulgentias, dici non poteſt abſolutionem fore inualidam, etiamſi non præmittat monitionem illam, & tamen conditio illa eſt præter formam iuris communis. Similiter, ſi dicat Epiſcopus *concedo tibi vt aliquos matrimonio iungas, dummodo præmittas denuntiationes, vel dummodo moneas ſub excommunicatione, ne contrahant non præmiſsis denuntiationibus.*

6. Cæterùm ego aliqua ex parte probo regulas ſupra traditas, ſi tamen rectè explicentur. Dico ergo primò, primam illam regulam vniuerſè veram eſſe. Itaque quoties exprimitur id quod iure ineſt, nõ efficitur ea conceſsio cõditionalis, vt dixi ſupra lib. *3.* ſed admonetur officij ſui. Quare non habent illæ conditiones alium effectum, ſi exprimantur, quam quẽ habent tacitæ ex iure communi. Hoc autem aduertendum diligẽter. Si in iure communi ſubintellectæ non habent effectum irritandi, ſi nõ ſeruentur, etiamſi expreſſæ non ſeruentur, nõ vitiabitur actus. Exemplum eſt in denuntiationibus præmittendis, & etiam in monendo, ne conſumment ante benedictionem, vel ante denuntiationes, quando illæ ex cauſa poſtponũtur. Nam iure communi, etiamſi hæc omnia omittantur, non redditur inualida cõiunctio. Adde etiam his annumerandum exemplum *niſi diligenti inquiſitione inueneris non teneri impedimento*, quo exemplo non rectè vtitur Thomas Sanchez in ſecunda regula. Quia hæc etiã conditio diligentis inquiſitionis iure ineſt, vt vt conſtat ex *cap. fin. de clandeſtina deſponſatione*; At ſi ea conditio, quæ iure ineſt, non ſeruata vitiat actum, neque aliter conſiſtit, niſi ea conditione ſeruata, pariter expreſſa vitiabit,

cumque

Digitized by Google

eumque effectum habebit expreſſum & tacitum in hac parte. Ex quo ceſſat difficultas prima Ægidij contra primam regulam. Nam ea conditio *ſatisfacta parte quantum fieri poßit*, ità iure inest, vt aliter non valeat abſolutio. Quamuis enim iudex poſſit aliquem abſoluere ab excommunicatione etiam non ſatisfacta parte, quia poteſt abſoluere inuitum, & manentem in peccato, vt ſuo loco dicemus: attamen non confertur ea iuriſdictio, neque iure nec priuilegio, cùm petitur partis ſatisfactio, ne eneruetur pœna cenſuræ Eccleſiaſticæ, ſed debet ſeruari ſatisfactio partis, quę poſsibilis fuerit, vt dico in tract. de Excommunicatione. Quod enim Nauarrus dicit, cùm exprimitur in priuilegio ea conditio, exigi vt non detur abſolutio, niſi reipſa ſatisfacta parte, quamuis ſit impotens ad ſatisfaciendum, veritate caret, vt loco citato oſtendo. Vnde vniuerſaliter verũ exiſtimo clauſulam iuris communis appoſitam in priuilegio non aliter intelligendam, aut intelligi poſitam, quam iure intelligitur poſita, niſi ſpeciali cautione detur, vt ex ſententia Nauarri docet Gabriel Vazquez tom.4 in 3.p. de excommunicat. dub.20. nu.3. Vnde etiam ſi lite mota, quia fœmina opponit alicui ſecũ contraxiſſe ſponſalia iurata, aut ſub ſpe matrimonij illam cognouiſſe, ſi tunc det Epiſcopus licentiam ad coniungendum virum illum cum alia fœmina, ſi conſtet non contraxiſſe ſponſalia cum alio, ſi ille nihilominus eo non inueſtigato coniungat, valet matrimonium, niſi Epiſcopus aliud exprimat, quia cenſetur data licentia ſecundum formam iuris communis. Iure autem communi, ſi parochus ſciens virum contraxiſſe ſponſalia, & ſub ea promiſsione illam defloraſſe, coniungeret cum alia, licet in eo peccaret, matrimoniũ tamen valeret. Quãdiu enim aliud non exprimitur, intelligitur ſecundùm formam iuris communis.

7. Secundam autem regulam ego limitarem, vt verum ſenſum habeat. Dico itaque certum eſſe totum hoc pendere ex intentione licentiam concedentis. Si enim innitatur alicui, quod iure non ineſt tanquam conditioni, planum eſt non ſeruata ea conditione non concedi licentiam, vt ſupra lib.3. diximus de actibus conditionatis. Itaque ſi certa eſt mens concedentis, ceſſat quæſtio. At ſi dubia ſit, quia ſæpe aliquid non ponitur, vt conditio, ſed vt modus, vel admonitio, vt dixi etiam lib.3. ideo in hoc caſu coniecturis agendum eſt, vt monet idem Thomas Sanchez diſput.33. cit. nu. fin. in ſolutione ad 2. Ad coniectandam autem concedẽtis voluntatem optima mihi coniectura videtur, qua vtitur Ægidius loco citato, nu.35. ſcilicet ſpectandum eſſe finem, ob quem ea conditio apponitur. Si enim finis, quem concedens intendit, euertitur non ſeruata ea expreſſa conditione, ſentiendum eſt concedentem illam expreſsiſſe in vim conditionis, ita vt voluerit ſuſpendi licentiam, conceſsionem & effectum, donec ea conditio ſeruaretur. At ſi finis non euertatur, non eſt ſentiendum illam formam expreſſam eſſe vt conditionem, ſed in vim pacti, neque ſuſpenſam licentiam vſque ad implementum eius conditionis. Hinc fit validam eſſe abſolutionem, quamuis non hortetur, vt lucrentur indulgentias: ſimiliter valere matrimonium, cui aſsiſtit parochus, cui licentia data eſt, dummodo ſub excommunicatione denuntiet, ne coniungantur non præmiſsis denuntiationibus. Quia cùm finis Epiſcopi ſit, ne matrimonium ſit irritum ob aliquod impedimentum, & ne ſint in ſtatu fornicationis, non eſt ſentiendum velle vt, ſi ſine ea monitione coniungantur duo, inter quos re ipſa non eſt aliquod impedimentum, matrimonium eſſet nullum, & manerent etiam in ſtatu fornicationis ex defectu licentiæ, quę tamen pericula ipſe Epiſcopus licentia illa eo tenore conceſſa euitare contendebat.

8. Conceſſa tamen licentia vti non poteſt is, cui conceditur, niſi illi innoteſcat: nec enim ſatis eſt quod conceſſa iam fuerit ad eius petitionem, & innotuerit Nuntio, vel procuratori, vt latè oſtendo in tract. de Confeſſione contra Sanctium. Vnde neque ſatis exiſtimo, ſi contrahentes dicant, ſe licentiam habere, vt eos iungere matrimonio poſsit, ſolent enim in eo innumeræ fraudes interuenire: niſi forſan adeo virtute & auctoritate polleret, qui diceret, vt de eius veritate nullo modo dubitari poſſe videatur, de quo Thomas Sanchez diſput. 37. Ego tamen peterem licentiam oſtendi etiam à quocumque viro quantumuis virtute præſtanti, nec enim in hoc vlla irrogaretur iniuria, quod in re tanti momenti, & ex qua valor matrimonij pendet, diligenter conaretur extraneus Sacerdos ſuo muneri ſatisfacere. Quibus fauet deciſio Rotæ apud Seraphinum, 1099. Quando autem reuocatur, debeatne innoteſcere ei, cui conceditur, & quando expiret vel reuocatione, vel concedentis morte, definiri poteſt ex his quæ dixi ſupra iſto libro, & ex his quę dico in tractatu de Confeſſione in ſimili de licentia ad audiendas confeſſiones.

9. Illud denique addendum eſt non tantùm valere licentiam conceſſam à parocho vel ordinario, vt in ſua parochia vel diœceſi alter eos coniungat, ſed etiam vt id munus obeat in aliena diœceſi. Pone aliquẽ exulare Salmantica, velleque cum aliqua fœmina Salmãticenſi contrahere Valliſoleti, eoque illã adduci velle, facultas conceſſa ab ordinario Salmãticenſi, vt parochus Valliſoletanus eos coniungat matrimonio, valet. Scio contrarium ſenſiſſe Nauarrum lib.4. conſil.37 & 52. negat enim parochum extra ſuam parochiam, aut Epiſcopum extra ſuam diœceſim contrahendis matrimonijs inter ſuos intereſſe poſſe. Id tamen

Digitized by Google

men quod dixi magis placet, & docet Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 34. Ægidius diſput. 27. dub. 3. Rebellus 2. p. lib. 2. de matrim. quæſt. 8. num. 5. Paulus Comitolus lib. 2. reſponſorum moral. Nam ex decreto Tridentini loco citato conſtat formam ab eo præſcriptam & ſeruandam in matrimonijs in eo extrinſecè & eſſentialiter ſitam eſſe, vt adſit parochus, vel alius ſacerdos de licentia parochi, vel ordinarij, & duo prętere a teſtes. Igitur reliqua omnia tempus & locus, & alia accidentaria ſunt. Quare non addenda ſunt huic odioſæ reſtrictioni iuris naturalis. Cumque idem poſſit ordinarius ſuos coniungere in aliena diœceſi ex declaratione Cardinalium, quam refert Rebellus loco citato, cur non poterit licentiam concedere, vt alter ſuos diœceſanos coniungat etiam in alia parochia? Quod ſi etiam iudex, qui extra ſuæ iuriſdictionis locum iudex non eſt, licentiam minori tribuere poteſt, vt extra ſuę iuriſdictionis locum contrahere poſſit, cur idem non faciet Epiſcopus in matrimonij contractu? Cur etiam, cùm Epiſcopus ſuis peregrinantibus in aliena Prouincia, facultatem concedit ſuſcipiendi ab alienis Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ Sacramenta, non prębebit etiam facultatem ineundi matrimonij?

10. Neque obſtat id, quo potiſſimùm videtur inductus Nauarrus, ſcilicet, parochum vel Epiſcopum extra ſuam diœceſim eſſe perſonam priuatam, & non pollere ea auctoritate publica, quam in celebrandis coniugijs exigere videtur Concilium. Id inquã non obſtat, quia Concilium in eo perſonarum genere, quarum eſt in matrimonio præſentia neceſſaria, non requirit alicuius publici officij auctoritatem; alias neque ſimplex ſacerdos de licentia parochi, aut teſtes e priuatorum numero, non eſſent idoneæ perſonæ, quod ſtultum eſt; ſed tantùm exigit, vt eiuſmodi ſint perſonæ, quæ plenam Eccleſię fidem faciant, abſtulit enim matrimonia præſumpta. Adde nomen Epiſcopi & parochi eſſe nomen hominis publicam perſonam habentis, & ſuſtinentis, vnde publica id auctoritate factum iudicari debet, cùm actus ille non ſit iuriſdictionis contentioſæ, ſed voluntariæ, vt dicebam ſupra.

CAPVT XXX.

De denuntiationibus præmittendis.

SVMMARIVM.

Tridentini Decretum, n. 1.

Denuntiationes non ſunt de ſubſtantia matrimonij, n. 2.

Non poſſe neque omnes neque aliquam omitti ſine peccato mortali, n. 3.

Debere fieri in vtriuſque parochia, n. 4.

Sufficere vt fiant in parochia habitationis, niſi ordinarius aliud decernat, num. 5.

Debere fieri in Eccleſia, niſi conſuetudo obſtet, num. 6.

Et in diebus feſtiuis non ferialibus, n. 7.

Non tamen continuis, n. 8.

Et petentibus contrahentibus, & per parochum, licet id conſuetudine ſublatum, n. 9.

Non multò poſt denuntiationes matrimonium cõtrahendum, aut iterum repetendas, num. 10.

1. HÆC eſt huius libri quarta pars, in qua de denuntiationibus agendum eſt, quæ præmitti matrimonio ſolent, de quibus Concilium Tridentinum hæc habet ſeſſione 24. de reformat. matrimonij cap. 1. *Præcipit, vt in poſterum antequam matrimonium contrahatur à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter miſſarum ſolemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum.* Reliqua quæ Tridentinum circa denuntiationes ſtatuit, proponam cap. ſequenti.

2. Circa quam decreti partem in primis obſeruandum eſt, denuntiationes non eſſe de ſubſtantia matrimonij, quaſi nullum ſit, ſi ſine illis fiat, valet enim etiam omiſſis denuntiationibus. Idque non ſemel declaratum eſt à Cardinalibus, quas declarationes refert Farinacius, & communi Doctorum ſenſu receptum eſt, ita vt neceſſe non ſit, neque declarationes, neque Doctores referre. Conſtat manifeſtè ex ipſo decreto Tridentini. Cùm enim præmiſiſſet, quæ ad denuntiationes pertinent, inquit: *Qui aliter quàm præſente parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius parochi, vel ordinarij licentia et duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat.* Hæc ibi. Ergo tantùm defectus parochi & teſtium facit matrimonium nullum, non defectus denuntiationum. Quare cũ iure antiquo *cap. fin. de clandeſtina deſponſatione*, valeret matrimonium ſine illis, quoad hoc non eſt immutatum: ſed tantùm tradidit Concilium ordinem & formam, ſecundùm quam ritè & rectè parochus procedat, ante contractum matrimonij, non verò formam, quę ſi deſit, annullet actum. Quare in matrimonio non habet verum, vt factum contra legem habeatur pro infecto iuxta tex. *in l. non dubium, C. de legib.* cuius explicationem iam ſupra tradidimus in hoc libro. Videndus de hoc Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 5. q. 1.

3. Secundò obſeruandum eſt eſſe in præcepto eas denuntiationes præmittere, ita vt ſine mortali culpa omitti non poſſint. Communis Doctorum ſententia eſt, ita vt ſuperuacuum ſit Doctores referre, plures refert & ſequitur Thomas Sanchez diſp. 5. cit. quæſt. 2. Cuius ratio facilè deſumitur ex dictis. Quia eſt lex Tridentini præceptiua, & in materia

 valde

Digitized by Google

valde graui, & quę ſtatuitur ad multa incommoda euitanda; quare non eſt vnde poſſit dici culpa venialis. Amplia autem vt ſit etiam obligatio præmittendi non ſolùm denuntiationes, ſed & tres numero, ita vt vnam omittere ſit letale peccatum. Sẽtit nobiſcum Ægidius diſp. 27. dub.5. num. 51. quamuis oppoſitum ſentiat Thomas Sanchez diſp. cit. num. 8. Et ratio eſt, quia omiſſio vnius proclamationis non eſt materia leuis, vt conſtat ex fine, ad quem ordinatur. Quare parochus, qui id ſuo arbitratu faceret, grauiter puniendus eſſet ab Epiſcopo. Hæc dixerim, quando iuſta cauſa omittendi non ſubeſt; nam quid faciendum ſit, quando adeſt omittendi cauſa, dicam cap. ſequenti. Neque ſatis erit ad excuſandum à mortali culpa, quod ceſſet cauſa denuntiationum in aliquo peculiari caſu, vt dixi ſupra vniuersè de legibus in præſumptione fundatis.

4. Tertiò obſeruandum eſt prædictas proclamationes fieri debere in vtriuſque parochia, quod licet non ſatis explicatum fuerit in *d. cap. fin. de clandeſtina deſponſatione*, attamen planè colligitur ex decreto Tridentini. Quia, cùm præcipiat vt fiant à proprio contrahentium parocho, planè ſequitur, ſi diuerſarum parochiarum ſint, per diuerſos parochos fieri debere in ipſorum parochijs. Et ratio etiam eſt manifeſta, cùm ideo iſtæ proclamationes adhibeantur, vt impedimenta ſi qua fuerint innoteſcant; poteſt autem impedimentum viri incognitum eſſe in parochia fœminę, & è contra: & facilè id accidere poteſt. Quare in vtriuſque parochia fieri debent, vt habet etiam Congregatio Cardinalium apud Farinacium, quæ ſic inquit. *Quando matrimonium contrahitur inter duos de diuerſis parochijs, debent in ambabus fieri denuntiationes.* Hæc ibi. Vnde erit etiam peccatum, omittere denuntiationes in aliqua parochia, ſi tantùm in vna fiant.

5. Sed in quibus parochijs fieri debeant diſſenſio eſt. Nam Thomas Sanchez diſp. 6. nũ. 6. dicit denuntiationes fieri debere in vtriuſque parochia, in qua diutiùs commorati ſunt, & vero ſimilius eſt, vt ſciantur impedimenta, ad eum enim finem adhibentur, non autem ita facile innoteſcerent, ſi in ea parochia fiant, in qua à breui tempore commorantur. Sequitur Ægidius dub. cit. num. 50. refertque Thomas Sanchez pro ea ſententia Seguram dicentem ſic declaraſſe Cardinales, ſequitur Riccius in praxi decit. 257. num. 4. Ego quidem, ſi viderem declarationem Cardinalium, iſtorum opinioni acquieſcerem. Cæterùm neque lego in his, quas ediderunt Farinacius, atque Rebellus, quin potiùs ex his quæ excuſæ habentur, ego colligo in eis tantũ Eccleſijs debere fieri proclamationes, de quarum parochia ſunt. Nam cùm Tridentinum dicat eas debere fieri à proprio parocho, declarant Cardinales proprium parochum eſſe, in cuius parochia contrahentes habitant tempore, quo matrimonium contrahitur. Et in alia declaratione expreſsè dicitur, vt quando matrimonium contrahitur inter duos alienigenas, qui à paruo tempore in aliquo loco habitant, & non ſunt de vagabundis, proprium parochum eſſe, in cuius parochia habitant tempore, quo cõtrahunt matrimonium. Et in Regimine Eccleſię Bononienſis ſub Cardinale Prælato p. 3. de Sacramento matrimonij pag. mihi 158. ſic habetur. *Poſt tres denuntiationes factas in Eccleſia parochiali, cui tam ſponſus, quam ſponſa ſubditi erunt &c.* Et ſæpè ibi inculcatur debere fieri in parochia & teſtimonium petendum à parocho, ad quem pertinet matrimonij celebratio. Et in conſtitutionibus Mediolanenſibus lib. 4. de ſponſalibus cap. 10. iniungitur, *ne quis parochus denuntiationes in Eccleſia faciat, niſi petentibus eiſdem contrahentibus: & ſi fortè fuerint ex diuerſis parochijs, ne denuntiet, niſi ab altero parocho certior factus ſit de poſtulatu & conſenſu illius, cui ſua eſt cura ſubiectus.* Quæ ideò adduco, vt oſtendam quomodo ea Concilia Mediolanenſia & Bononienſia, quę Tridentinum ſecuta ſunt, & approbata per Congregationem Cardinalium, vt in ipſis habetur, intellexerint Tridentini decretum de denuntiationibus faciendis in parochiali Eccleſia. Exiſtimo itaque de iure in prædictis præcisè parochijs debere fieri: an verò in alijs etiã fieri expediat relictum exiſtimo Epiſcoporum iudicio. Nam in Regimine Eccleſię Bononienſi p. cit. pag. mihi 157. columna 2. in principio hæc habentur. *In his igitur aut alijs huiuſmodi caſibus, in quibus aliqua exiſtere poſſit difficultas, ſiue etiam cùm dubitatur in qua parochia fieri debeat denuntiatio, parochus ab eodem Illuſtriſſimo Archiepiſcopo quid agendum ſit accipere debebit.* Hæc ibi.

6. Ex his colliges eas denuntiationes debere fieri in Eccleſia, vt conſtat ex omnibus adductis. Quare non poſſunt fieri extra Eccleſiam, etiamſi locus ſit aptus, vt ad multorum notitiam perueniat: niſi fortè alicubi conſuetudo fuerit, vt eiuſmodi edicta voce præconis proponantur in vicinia parochię. Nam eiuſmodi conſuetudinem etiam poſt Tridẽtinum ſeruari poſſe ex conſuetudine immemoriali conſtat ex quadam declaratione Cardinalium, quæ eſt apud Farinacium pag. mihi 270. in hęc verba. *An omiſſio edictorum, quæ præcedere debent celebrationem matrimonij ex conſtitutionibus Synodalibus diœceſis, & ex conſuetudine immemorabili, quam ſeruandam eſſe etiam poſt Concilium Tridentinum Cõgregatio declarauit, reddat matrimonium clandeſtinum, prolemq́; illegitimam, perinde ac ſi matrimonium cõtractum eſſet ſine parocho & teſtibus. Congregatio reſpondit negatiuè.* Quę etiam declaratio extat apud Rebellũ poſt librũ 4. de ſponſal. nu. 28. Ex qua declaratione planè colligitur, ſicut immemorabili conſuetudine induci potuit, vt non eſſent denuntiationes præmittendæ, ita etiam eadem conſuetudine poſt Tridentinum induci poſſe, ne denuntiationes

tiationes

Digitized by Google

tiationes in Eccleſia fiant, ſed in alio publicó loco, & præconis voce.

7. Quartò obſeruandum eſt eas denuntiationes debere fieri tribus feſtiuis diebus, id enim expreſſè decernit Concilium Tridentinum, & explicat Mediolanenſe d.tit.cap.2. *vt in illis feſtiuis diebus fiant, qui Eccleſiæ præcepto ſeruantur.* Quare in feriali aliquo nec ſemel denuntiare licebit, vt colligitur ex declaratione Cardinalium, quę extat apud Farinacium pag. 269. in hæc verba. *Epiſcopus ob vicinitatem temporis, quo prohibita ſunt nuptiæ, omittere poteſt aliquas denuntiationes ſecundùm prudentiam ſuam, & iudicium, non tamen iubere vt in diebus ferialibus fiant.* Quæ etiam eſt apud Rebellum loco citato, num. 19. & 27. Quare non placet quod contra hoc docet Thomas Sanchez diſput. 6. num. 10. Vnde neque in eo diſpenſare poterit Epiſcopus contra eundem Sanctium diſput. 7. nu. 6. cùm expreſſè prohibeantur etiam extraordinariè facere, ſi rectè expendantur verba declarationum; maximè cùm ſi aliqua ſubſit cauſa, omitti poſſint de Epiſcopi iudicio. Sine peccato ergo mortali ferialibus diebus fieri non poſſunt denuntiationes, & aliàs nullius erunt momenti. Sic nouiſſimè Riccius in praxi deciſ. 257. num. 3.

8. Sed numquid poterunt fieri tribus feſtiuis diebus continuis, vt tribus diebus Paſchatis, vel interruptis & aliquo interuallo diſtinctis? In hoc dicendum non debere eſſe continuos. Sic tanquam iuri conſonum declaratum eſt in Cõcilio Colonienſi ſub Adolpho titulo Cenſuræ & decreta lata pro abuſuum reformatione cap. 32. & Prouinciali Moguntino ſub Sebaſtiano capite 38. Verùm neque nimis differendę ſunt, aut procraſtinandæ, vt habet Concilium Mediolanenſe titulo de ſponſalibus capite ſecundo: illud enim interuallum petit ipſe denuntiationum finis, vt ſic meliùs detegantur impedimenta. Vnde in nonnullis Eccleſijs prudenter conſtitutum eſt, ne ipſo die vltimæ denuntiationis contrahitur matrimonium, ſed duobus aut tribus elapſis diebus. Sic habetur in cõſtitutionibus Mediolanenſibus titulo de ſpõſalibus cap. 13. & in Regimine Eccleſiæ Bononienſis p. 3 cit. pag. mihi 168. col. 1. & ideo etiã præcipitur, vt ſi temporis anguſtiæ vrgeant, ſtatim poſt tertiam denuntiationem celebrari matrimonium, in ſecunda denuntiatione populus moneatur, denuntieturque ſtatim poſt tertiam denuntiationem matrimonium eſſe in facie Eccleſię celebrandum. Idemque mihi videor colligere ex quadam declaratione Cardinalium apud Rebellum numero 12. in qua præcipitur parocho, vt in illis Regionibus, in quibus ſponſi ſtatim tribus factis denuntiationibus ſe carnaliter cognoſcunt, Epiſcopus prouideat, vt parochus vltima denuntiatione abſoluta in matrimonio ſubitò illos coniungat ad ſtupri periculum euitandum. Ergo vbi abuſus ille non eſt, non ſunt eadem dio coniungendi, niſi accedat Epiſcopi licentia, vt habet conſtitutio Mediolanenſis loc. cit.

5. Quintò obſeruandum eſt haſce denuntiationes non debere fieri de arbitrio parochi, ſed petentibus illis, qui volunt contrahere, vt explicat conſtitutio Mediolanenſis, cap. 4. 10. & 18. vbi etiam præſcribit modum explorandæ libertatis, aut voluntatis contrahentium. At quamuis Concilium dicat fieri debere per parochum proprium, in hoc tamen à iure receſſum eſt apud nos, fiunt enim per ædituum, ſicque ſeruatur in praxi. Quamuis, quando ſunt contrahentes ex diuerſis parochijs, & affertur teſtimonium ad parochum, quo præſente celebrandus contractus eſt, teſtimonium debet eſſe chirographo parochi munitum, & alijs, quæ iuxta diuerſas Conſtitutiones Synodales exiguntur in diuerſis Eccleſijs. Sed & antequam præmittat denuntiationes, ſi parochus aliquod impedimentum eſſe intelligit, vel difficultatem etiam ex vnius fide, vel inceptis denuntiationibus, ne vlteriùs progrediatur, ſed Epiſcopum conſulere præcipiunt acta Mediolanenſia tit. de ſponſal. cap. 10. etiamſi ea dubitatio contingat ex probabili coniectura, & acta Bononienſia loco cit. pag. mihi 153. col. 2. in princ.

10. Denique obſeruandum eſt non multo elapſo tempore poſt denuntiationes matrimonium eſſe contrahendum. Acta Mediolanenſia loco cit. cap. 22. præcipiunt, vt intra duos menſes contrahatur, quibus elapſis nequeat contrahi matrimonium, niſi præmiſſis iterum denuntiationibus, aut niſi de licentia Epiſcopi remittantur. In Regimine Eccleſ. Bonon. p. 3. cit. pag. 158. col. 1. in fine iniungitur, vt elapſis illis duobus menſibus ab vltima denuntiatione computandi non procedat parochus ad celebrationem matrimonij, niſi priùs admonito Illuſtriſſimo Archiepiſcopo, & licentia ab eo in ſcriptis obtenta, vel à generali eius Vicario. Inter declarationes autem Cardinalium extat quædam apud Rebellum loco cit. num. 8. & Farinacium pag. mihi 266. in fine vbi dicitur in Congregatione Cardinalium approbatum fuiſſe decretum Rauennatenſis Concilij 2. quo cautum eſt, vt ij, qui peractis denuntiationibus intra quatuor menſes non contraxerunt, non poſſint contrahere, niſi iterum peractis denuntiationibus, arbitrio tamen Epiſcopi. Et quidem meritò, quia poteſt longo tempore poſt denuntiationes elapſo ſuperuenire impedimentum ex affinitate aliqua. Illud denique addendum, cùm denuntiationes ex cauſa differuntur faciendæ poſt contractum, peccatum mortale eſſe conſummare ante denuntiationes, vt dicam infra lib. 10.

Digitized by Google

CAPVT XXXI.

Quando omitti denuntiationes poſſint, & cuius auctoritate?

SVMMARIVM.

Tridentini Decretum, num. 1.
Non poſſe omitti denuntiationes auctoritate parochi, num. 2.
Quis intelligatur hoc loco nomine ordinarij, numero 3.
Obiectio diluitur, n.4.
Non intelligi Vicarium Epiſcopi, niſi committatur, n.5.
Obiectiones proponuntur, & diluuntur, num. 6.7.
Poteſt eam poteſtatem Epiſcopus concedere Vicario ſuo, n.8.
Cùm contrahentes ſunt ex diuerſis diœceſibus, & vnus ex eis remittit denuntiationes, non videntur aliæ remiſſæ, n.9.

1. TRIDENTINVM cap. cit. hæc habet. *Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vel ſaltem parocho & duobus aut tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubſint impedimenta, faciliùs detegantur, niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, ut denuntiationes remittantur. Quòd illius prudentiæ & iudicio relinquit Sancta Synodus.* Hæc ibi.

2. Ex quo decreto habemus in primis denuntiationes non poſſe omitti, neque omnes, neque vnam auctoritate parochi, expreſsè enim Concilium inquit, *niſi ordinarius ipſe, &c.* Ergo non conceditur parocho arbitrium omittendi, ad id enim eligitur induſtria perſonæ. cùm dicat etiam Concilium id relinqui iudicio & prudentiæ ordinarij; parochi autem magna ex parte ſunt ignari & imprudentes. Et ſic intellexerunt Cõcilium Tridentinum, Acta Mediolanenſia tit. de ſponſal. cap. 4. ibi. *Eas autem denuntiationes ne vlla quidem ex parte remittere parochis liceat, niſi Epiſcopi conceſſu, idq; cauſis iure permiſſis.* Idem indicant, cap. 20. & expreſsè habet declaratio Cardinalium apud Farinacium pag. mihi 269. *arbitrio ordinarij non parochi.* Idemque inſinuatur in multis alijs declarationibus. Et quamuis nonnulli exiſtimauerint, quos refert Petrus Ledeſma, in caſu malitioſi impedimenti parochum diſpenſare poſſe, quia id videtur innuere Concilium; attamen longè verius eſt, neque in eo caſu poſſe, ſed omnino denegatam illi facultatem, vt citatis alijs docet Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 7. nu. 17. tum quia ſatis apertè id habet dicta declaratio; tum etiam quia id negatur alijs ex declaratione Cardinalium, qui aliàs intelliguntur nomine ordinarij; tum etiam, quia ſic intellexit Concilium Conſtitutio Mediolanenſis tit. cit. cap. 4.

3. Poteſt ergò ordinarius diſpenſare, vt omittantur vel omnes denuntiationes, vel aliquæ ex illis, vt docet Tridentinum loco citato. Sed nũquid in hoc caſu nomine ordinarij intelligendi ſunt quotquot ſuprà diximus ordinariorum nomine intelligi? Etiam intelligi eos, quos ſupra illo libro iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habere diximus, quia ordinarij ſunt cum Nauarro, Henriquez, Emanuele docet Thomas Sanchez d. lib. 3. diſput. 7. num. 4. Sed in contrarium eſſe videtur declaratio Cardinalium, quæ ſic habet. *Non permittitur hæc facultas commendatario, licet eius Abbatia iura Epiſcopalia habeat, cuius Abbas appellatione ordinarij venit iuxta gloſſam in cap. fin. de officio ordinarij in 6. Dixit enim Sanctiſſimus Dominus noſter quod ordinarius hic non intelligitur niſi Epiſcopus; tamen Cardinali Farneſio Farcenſis Monaſterij Commendatario fuit permiſſum, non autem eius Vicario.* Quare ego non dubito iuxta Cardinalium declarationem hanc poteſtatem ſolis Epiſcopis iure Tridentino conceſſam, & non his, qui iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent, vt Abbatibus aut Vicarijs Sancti Ioannis vel ſimilibus. Eadem declaratio erat apud Rebellum, n. 22.

4. Verùm pro ſua ſententia contra iſtam ſolùm adducit Thomas Sanchez hos Abbates & ſimiles ordinarios eſſe, & ordinarij nomine intelligi. Sed id iam ſupponit prędicta declaratio, & adhuc dicit Concilij ſenſum hoc loco reſtringuendum, & nomen ordinarij non ita latè patere ſicut alibi. Magis hęc explicabuntur ex his, quæ dicam ſtatim.

5. Sed adhuc quæret aliquis, an in hoc loco ordinarij nomine intelligatur ſolus Epiſcopus, an etiam eius Vicarius generalis. Ego exiſtimo non intelligi Vicarium generalem, & ita illum non poſſe has denunciationes remittere, niſi ſpecialiter committatur, docet Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 5. num. 5. qui & teſtatur ſic declaraſſe Cardinalium Congregationem, ſequuntur etiam multi alij, quos refert Riccius in praxi deciſ. 259. Fauet huic intelligentiæ Concilij, quod Toletanum Congregatum anno 1583. ſic ſenſerit intelligi Concilium Tridentinum; & Patres Concilij Mediolanenſis ſæpè cit. ſic habent. *Illas vero denuntiationes ab Epiſcopo, cum præſens in vrbe vel diœceſi adeſt, ſolum remitti deinceps liceat, ab alio præterea nemine, ac ne à Vicario quidem generali, niſi aliud Epiſcopus iudicauerit, attenta ſui Vicarij qualitate & prudentia.*

6. Contrariam tamẽ ſententiam tenet cũ nonnullis Thomas Sanchez d. lib. 3. diſput. 7. num. 10. & Riccius deciſ. citata, ſed Sanchez cum quadam tamen limitatione, quam habet numero 13. niſi Epiſcopus hanc facultatem diſpenſandi

diſpenſandi ſibi reſeruauerit. Fundamenta eius hæc ſunt. Primò quia hæc poteſtas in Tridentino conceditur ordinario, Vicarius autem ordinarius eſt. Secundò, quia in hoc eodem decreto, cùm dicit Tridentinum debere matrimonio intereſſe parochum vel alium ſacerdotem de licentia parochi, aut ordinarij, ibi nomine *ordinarij* intelligitur etiam Vicarius, qui & concedere poteſt licentiam aſſiſtendi. Ergo etiam intelligitur in iſto caſu. tertiò. quia ante Tridentinum poterat ex generali conſuetudine diſpenſare, vt teſtatur Paludanus in 4. diſtinct. 28. quæſt. 2. At Tridentinum id ei non negat, ſed potiùs concedit. Denique quia quando Tridentinum excludere voluit Vicarium, id exprimit, vt ſeſſ. 24. c. 6. de Reformat. ibi. *& non eorum Vicario.*

7. Hæc tamen non obſtant, vt à propoſita diſcedamus ſententia. Primum non obſtat, quia hic habemus ius nouum à Tridentino conſtitutum, cuius declaratio pertinet ad Congregationem Cardinalium, quę declarauit in hoc caſu nō intelligi Vicarium. Quo etiam dilues ſecundum & tertium argumentum, & quartum ſimiliter, cum, licet non expreſſerit, Concilium in hoc caſu non intelligi Vicarium, expreſſit tamen Cardinalium Congregatio. Ea autem limitatio, quam adhibet Thomas Sanchez, mihi non probatur, & niſi valde fallor, ſententiam ipſam, quam ſequitur euertit. Si enim Vicarius eo ipſo, quo Vicarius conſtituitur, habet à Tridentino poteſtatem denuntiationes remittendi, non poſſet per Epiſcopum tolli, ſicut quamuis reſiſtat & contradicat Epiſcopus, non poteſt tollere parocho licentiam aſſiſtendi matrimonio, neque poteſtatem concedendi alteri licentiam. Quod ergo Epiſcopus denegare poteſt Vicario, cui generalem adminiſtrationem commiſit, ſignum eſt non eſſe illi conceſſum à Concilio eo ipſo quod Vicarius eſt. Inferior enim contra legem ſuperioris nihil poteſt *cap. inferior, de maioritate & obedientia.*

8. Quamuis autem iure Tridentini Epiſcopo tantùm concedatur, attamen non ita vt delegare non poſſit. Quare poteſt Vicario ſuo generali committere, & etiam alijs, vt rectè docet & probat Thomas Sanchez d. lib. 3. diſput. 7. nu. 20 tum quia in hoc non eſt electa induſtria Epiſcopi, cùm id munus demandatum ſit perſonis incertis, ignotis, & tam præſentibus, quàm futuris, vt docet cum nonnullis idem Thomas ibidem. Tum etiam quia, poteſtas hæc data Epiſcopo per Concilium, cū ſit perpetuò adiūcta ſedi Epiſcopali, eſt ordinaria, vt dicam lib. 8. de diſpenſationibus; & ita poteſt eam delegare. Quam etiam Vicarium ipſum poſſe delegare alteri docet Thomas Sanchez loco cit. num. 21. Hoc tamen definiendum eſt iuxta ea, quę dixi ſupra iſto libro, an ea quæ ſpeciali cōmiſſione committuntur Vicario ab Epiſcopo pertineant ad iuriſdictionem ordinariam vel delegatam. Vide Felinum latè in cap. 1. de conſtitutionibus columna mihi 17. verſiculo, *quod ſi dicas*, &c. *ſignificaſti de homicidio in fine, &* latiſſimè. *c. fin. de officio deleg. §. 10.*

9. Illud tamen addendum eſt, quod docuit Thomas Sanchez diſputatione cit. nu. 7. & Ægidius diſput. 27. dub. 6. num. 54. cū contrahentes ſunt ex diuerſis diœceſibus, & ordinarius vnius remittit denuntiationes in ſua diœceſi, conſequenter diſpenſare, ne fiant in alia parochia, ſicut ratione connexionis poteſt vtrumque copulare matrimonio. Dubito tamen de huius dicti veritate. Quia ſæpè poteſt contingere, vt impedimentum quod in vna diœceſi notum non eſt, ſit notum in alia, & ita ex diſpenſatione denuntiationum in vna diœceſi non ſequitur per connexionem, & colligationem aliquam diſpenſatio in alia. In quo eſt valdè diuerſa ratio de matrimonio & denuntiationibus. Nam in matrimonio, cùm ſit neceſſariò vinculum duorum, neceſſariò etiam ſit, vt qui vnum coniungere poteſt, poſſit & alium, eſt enim mutua coniunctio. At in denuntiationibus non eſt ita neceſſaria colligatio & conſequentia, vt ſatis conſtat.

CAPVT XXXII.

Ex qua cauſa omitti denuntiationes poſſint, & debeant?

SVMMARIVM.

Denuntiationum omittendarum non vnam cauſam eſſe, n. 1.
Illæ referuntur, n. 2.
Non eſſe neceſſariam iudicialem cauſæ cognitionem, n. 3.
Obiectio diluitur, n. 4.
Poſſe fieri eam diſpenſationem extraiudicialem, num. 5.
In quibus cauſis teneatur ordinarius diſpenſare, num. 6.
Poſſe aliquando contrahi etiam non petita ea diſpenſatione, n. 7.
Vera eius ratio. n. 8.
Limitatio veræ ſententiæ, n. 9.
Quid agendum quando ordinarius negat licentiam, cùm poteſt, n. 10.
Quæ certa ſunt, ibidem.
Quorundam ſententia, n. 11.
Reijcitur, n. 12.
Verior ſententia, n. 13.
Executorem vltimæ voluntatis, cuius conſcientiæ relinquitur diſpoſitio, poſſe compelli ad reddendam rationem, n. 14.

1. CONSTAT ordinarium in denuntiationibus omittendis diſpenſare poſſe. At id non licet ſine cauſa: quia diſpenſatio ſine cauſa, etiam in his, quæ iuris poſitiui ſunt, licet fiat validè, tamen illicita eſt,

Digitized by Google

vt dicam latè lib.8. Quare interueniat cauſa neceſſe eſt. Sed quęnam illa erit? Tridentinum in prædicto decreto illam expreſſit, *quando probabilis ſuſpicio eſt matrimonium malitioſè impediendum*. An autem ex alia cauſa, quàm ea quæ iure exprimitur, remitti denuntiatio poſſit, dubium eſt. Concilium Mediolanenſe cap.4 citato non aliam agnoſcit ibi, *idq; in cauſis iure permiſſis*; & apertiùs idem habet cap. 2. At longè verius eſt poſſe etiam denuntiationes remitti ex alijs cauſis, docet communis ſententia, quam ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 9. Ægidius diſput. 27. dub. 6. & alij. Idque conſtat, quia Tridentinum loco cit. quamuis eam cauſam probabilis ſuſpicionis expreſſerit, tamen in fine eius clauſulæ totum hoc remittit iudicio, & prudentiæ Epiſcopi. Atque ſic intelligi decretum Tridentinum indicant variæ declarationes Cardinalium, extāt enim apud Farinacium pag.269. Prima. *Epiſcopus ob vicinitatem temporis, quo prohibita ſunt nuptiæ, remittere poteſt aliquas denuntiationes ſecundum prudentiam ſuam & iudicium*. Secunda. *Epiſcopus poteſt poſt matrimonium contractum ante illius conſummationem, ſi ita expedire iudicauerit, ſecundum prudentiam ſuam & iudicium ex aliqua cauſa arbitrio ſuo remittere denuntiationes, etiāſi non ſit ſuſpicio, quòd matrimonium malitioſè impediatur*. Tertia. *Non ſolùm ex cauſis hic expreſſis poſſunt denuntiationes omitti, ſed alijs etiam arbitrio ordinarij, qui illas remittere poteſt etiam poſt matrimonium contractum, & ante illius conſummationem*. Quarta. *Præter cauſas hic à Concilio expreſſas ſuper omiſſione denuntiationum, etiam aliæ ſunt ſufficientes ſecundùm ordinarij prudentiam, atque iudicium*. Hæc ibi. Quare de hoc ampliùs dubitare non licet.

2. Sed exprimamus cauſas, quas Doctores iudicant eſſe iuſtas ad omittendas denuntiationes. Prima cauſa aſſignari ſolet. Quando magnates contrahunt, quia hi cùm magna deliberatione procedunt, & ceſſat omne periculum. Quam cauſam, licet non admittat Nauarr. attamen iuſtam eam reputāt multis citatis Thomas Sanchez, & Ægidius locis citatis. Secunda. Quando obſtat contrahentium pudor, & verecundia ob inæqualitatem conditionis, vt ſi nobilis ignobilem ducat, vel ob inæqualitatem ætatis, vt ſi valdè ſenex puellam ducat, vel valdè ſenes inter ſe contrahant, docet cum alijs Sanchez num.3. Tertia cauſa eſt, notabilis contrahentium temporalis cōmoditas, ſi aliàs non ſubeſt periculum occulti impedimenti, vt quādo oporteret ad factionem citò ſedandam iniri matrimonium, de qua Sanchez num.18. Quarta cauſa eſt, quando matrimonium omnino creditur per maleficium, aut per parentum, tutorum, vel aliorum factionem iniuſtè impediendum. Quam cauſam bene explicat cum alijs idem Thomas Sanchez diſput. 9. cit. num. 11. Dixi iniuſtè quia Tridentinum inquit *cū probabilis ſuſpicio eſt malitioſi impedimenti*. Non autem malitioſè impedit, qui iuſtè impedit, vt cū filius indignæ vult nubere, etiamſi illam deflorauerit, vel ſponſalia contraxerit, aut quia grauiora incommoda reſultabunt ex matrimonio, quàm ex omiſſione. Quare diligenter iudex Eccleſiaſticus perpendere debet, quibus ex cauſis timeatur parentes aut tutores impedituros, ſolent enim in hoc nonnullę fraudes latere. At quando perpenſis cauſis conſtaret non eſſe parenti vel tutori iuſtam cauſam impediendi, poteſt Epiſcopus in denuntiationibus omittendis diſpenſare. Idem eſt, ſi parentes vel tutores cauſa conſumendi patrimonium vellent impedire matrimonium filij aut minoris. Quinta cauſa eſt, quando ſine contrahentium infamia aut ſcandalo non poſſunt fieri proclamationes, vt ſi aliqui concubinarij, qui diu coniugati exiſtimati ſunt, velint contrahere, oritur enim infamia, quę vt vitetur eſt ſufficiens cauſa, docet Thomas Sanchez, num.5. Similiter quando comprehenſi in flagranti delicto, vt vitent infamiam, dicunt ſe eſſe coniugatos. Sanchez nu. 16. Similiter quando duo contraxerunt matrimonium, quod nullum fuit ob impedimentum occultum, & poſt longam cohabitationem detecto impedimento volunt iterum contrahere, vitatio ſcandali ſufficiens cauſa eſt, vt docet cum alijs Sanchez num.9. Sexta cauſa eſt, quādo ſine notabili animę aut rerum temporalium periculo non poſſet matrimonium differri, donec proclamationes fiant, vt ſi aliquis morti proximus vellet aliquam ducere, aut ad vitandum peccatum, vel ad legitimandos liberos, docet cum alijs Sanchez num. 19. Similiter ſi aliquis longè profecturus ſtatim ſit, & neceſſarium ſit ob eoſdem fines ſtatim contrahere. Item quando concubinarij ad vitandum peccatum volunt contrahere, & probabile periculum eſt de mutatione propoſiti, vel ſi defloratę virginis, vt damnum reparet, & eius mutatio timeatur: vel etiamſi non violauerit, infamauerit tamen, vel fidem alteri dedit, & probabilis etiam ſuſpicio ſit illum mutaturum voluntatē, vel etiam quando inſtat tempus, quo nuptiarum ſolemnitas prohibetur, & non poſſunt omnes proclamationes fieri, iuſta etiam cauſa eſt diſpenſandi, etiamſi non adſit inter contrahentes periculum incontinentiæ, vel damnum aliud. Et quamuis Mediolanenſis conſtitutio tit.cit. de ſponſal. cap. 21. non iudicauerit hanc ſufficientem cauſam diſpenſandi, attamen ſic indicat declaratio Cardinalium apud Farinacium his verbis. *Epiſcopus ob viciniam temporis, quo prohibita ſunt nuptiæ, omittere poteſt aliquas denuntiationes ſecundùm prudentiam ſuam & iudicium*. Quod etiam cum alijs docet Thomas Sanchez diſputat. citata num.8. Ægidius dub.6. cit. Vide etiam de his cauſis Riccium in praxi deciſ. 258.

3. Sed nonnulla circa eiuſmodi cauſas inquirenda ſuperſunt. Primum eſt. An ſit neceſſaria iudicialis cauſę cognitio, vel ſufficiat extraiudicialis.

Digitized by Google

traiudicialis. Extraiudicialem ſine ſtrepitu forma aut figura iudicij, partiſque citatione ſufficere probabiliùs eſt, docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 8. Cuius præcipua ratio deſumitur ex eo, quod totum hoc negotium à Tridentino tandem committitur iudicio & prudentiæ Epiſcopi, vt conſtat ex d. c. 1. de reformatione matrim. Quando autem aliquid relinquitur iudicio alicuius idem eſt, ac ſi relinquatur conſcientiæ, & non requiritur iudicialis cognitio, vt conſtat ex multis iuribus, quæ colligit Gloſſa in *cap. finali de voto, & cap. niſi cũ pridem, de renuntiatione* ad finem ibi. *Tibi reduximus relinquendum*, & *cap. fin. de Hæreticis in 6.* ibi. *Super hoc eorundem conſcientias onerantes* & *cap. ſtatutum de Reſcriptis in 6. §. Aſſeſſori* ibi. *Quod cõſcientiæ relinquatur eiuſdem*, vbi Gloſſa, *cum enim hoc conſcientia relinquatur ipſius, ergo ſolus Deus hic, & nullus alius eſt iudex vel cognitor.* Quam Gloſſam approbans Philippus Frãcus ibidem, num. 6. hæc habet. *Vbicũque aliquid committitur conſcientiæ alicuius, non eſt neceſſaria alia probatio, vel citatio partium, cùm ſufficiat probationem cõcludere ſoli iudici, ex quo commiſſio eſt conſcientialis. Vnde poteſt delegatus negotium expedire prout ſua conſcientia dictat. Et ita determinat Lapus in ſua allegat. 61. citat. in principio. Ita etiam tenet Baldus in l. certum in 2. colum. C. vnde cognati, & ſentit Ioannes Andreas in cap. 2. infra de iuramento calumniæ ſuper. V. viderit expedire. Licet Bartolus in extrauagant. ad reprimendam ſuper v. ſine figura videatur ſentire contrarium, de quo ibi per eum, & per Baldum, in l. 2. in principio C. de fideicommiſſis dicentem quod lex commendat & fouet illud, quod fit ex conſcientia, cui non conuenit de apicibus iuris diſputare. Vnde commiſſum ad conſcientiam videtur commiſſum ad veritatem & ſatis eſt quod ſit munita de iure gentium ſecundum Baldum* ibi. Hæc Francus.

5. Neque huic ſententiæ obſtat, quòd diſpenſatio dicatur eſſe iuris relaxatio cum cauſæ cognitione, non enim ibi dicitur debere eſſe cũ iudiciali cognitione. Neque obſtat etiam, quòd vbi lex committit aliquid faciendum ex cauſa, illa probari debeat. Limitatur enim, niſi committatur conſcientię, & iudicio alterius; tunc enim tantùm neceſſarium eſt, vt animus informetur iudicantis. Neque obſtat etiam quod hæc diſpenſatio detur etiam pro foro interiori, & exteriori. Dico enim cùm præcisè datur diſpenſatio pro foro interiori, credi petenti. At pro exteriori credi teſtibus, non tamen in iudicio examinatis & iuratis, ſed extraiudicialiter. Neque obſtat etiam quod Tridentinum ſeſſione 14. cap. 7. de Reformatione dicit, diſpenſandum cauſa cognita, & probatis precibus. Id enim ſpecialiter requirit Tridentinum diſpenſandum in ea irregularitate ex homicidio: imò inde colligi poteſt hic non requiri, cũ non exprimat. Sed hinc oritur elegans quæſtio, an ſi Epiſcopus noluerit diſpenſare, ſuccurrendum ſit per viam appellationis, vel ſupplicationis implorando ſuperioris officium. De hoc tamen dicam cap. ſequenti.

5. Ex his colligitur poſſe fieri hanc diſpenſationem ab ordinario ſine vllo ſtrepitu & figura iudicij, & poſſe etiam fieri extra diœceſim, quia non eſt actus iuriſdictionis contentioſæ, ſed voluntariæ. Imò etſi cognitio cauſæ iudicialis neceſſaria eſſet, & ea cauſæ cognitio non poſſet extra diœceſim expediri; at diſpenſatio maximè, vt ex doctrina Baldi *in leg. vnica in principio num. 11. verſic. vltimo nota D. de officio Conſulis*, refert Thomas Sanchez diſput. 8. num. 6.

6. Sed ex prædictis nonnullæ difficultates emergunt. Prima eſt, an teneatur ordinarius his exiſtentibus cauſis diſpenſare? Et quidem in genere, quando ſit debita diſpenſatio, & quando ſecus, dicam infra lib. 8. In hac autem ſpeciali materia dico tribus primis cauſis concurrentibus non eſſe debitam diſpenſationem, ſed poſſe negari, vt docet Thomas Sanchez diſput. 10. quæſt. 1. num. 6. At in ſequentibus teneri ad concedendam diſpenſationem, quia Prælatus tenetur ſaluti ſubditorum conſulere. Cùm ergo in illis caſibus immineat vel periculum animæ, vel ſcãdalum, vel notabile damnum temporale, tenetur ordinarius ſub letali culpa diſpenſare, quod idem docuit Ægidius dub. 6 6 citato in fine & deſumitur ex his quæ dicam lib. 8. quando teneatur Epiſcopus, aut ſuperior diſpenſare, vbi etiam explicabo, an in diſpenſationibus poſſit apponi mulcta, ne eadem ſępiùs repetantur.

7. Secunda eſt, an liceat aliquando contrahere omiſſis denuntiationibus, nec petita diſpenſatione. Nonnulli docent aliquos eſſe caſus, in quibus licet ſi non ſit copia Epiſcopi, vel ille petitam licentiam deneget. Res tamen facilis explicatu eſt iuxta dicta. In his caſibus, in quibus tenetur Epiſcopus ſub peccato diſpenſare, ſi non ſit copia facilis Epiſcopi, poteſt ſine denuntiationibus contrahi. Quam ſententiam probat Thomas Sãchez à ſimili, quia in alijs rebus vrgens cauſa non patitur dilationem iuxta doctrinam Abbatis in *cap. relatum num. 6. de clericis non reſidentibus*, vbi docet, quamuis iuxta illum textum clericus nequeat abeſſe abſque Epiſcopi licentia à beneficio, ſi tamen tempus vel locus non patiantur petere licentiam, poſſe abſque illa abeſſe per *legem 1. D. de executoria actione, in principio*, ibi. *Interdum locus vel tempus non patitur plenius deliberandi conſilium* & *l. tutor qui repertorium D. De adminiſt. Tutorum in princ*, ibi. *Tutor qui repertorium non fecit, dolo malo feciſſe videtur, niſi fortè aliqua neceſſaria & iuſtiſſima cauſa allegari poſſit, cur id factum non ſit.* Et paulo ſupra. *Nihil itaque gerere ante inuentarium factum eum oporteret, niſi id, quod nec modicam dilationem expectare poſſit.* Ad idem etiam allegari poſſet textus in *l. 27. in fine D. de manumiſſis teſtam. & l. 1. §. 2. D. depoſiti vel contra.* Sed hęc probatio non mihi videtur ſuffi-

ciens, poſſet enim aliquis dicere in eiuſmodi caſibus eam deciſionem habere locum, quia lege ipſa iſtæ exceptiones dantur, quod non ita in noſtra ſpecie conſtitutum eſt.

8. Quare melior & vnica eius probatio deſumenda eſt ex generali doctrina, quæ traditur in materia de legibus, quando habeat locum Epicheia. In primis enim habet locum, quoties lex deficit aliquomodo contrarie, quam doctrinam indicat D. Thomas, dum ſemper ponit exemplum in caſibus, in quibus lex deficit contrarie, vt ſi redditio depoſiti ſit ad nocendum innocenti, vel ſi obſeruare præceptum non aperiendi portas ciuitatis noctu ſit in perniciem plurium ciuium, quos hoſtes inſequuntur, & in 2.2 quæſt. 120. requirit caſum, in quo legem obſeruare ſit nociuum, & ſubdit; *in his ergo & ſimilibus caſibus malum eſt ſequi legem poſitam*, vbi Caietan. ſic declarat rationem Epicheię, quia ſequi verba legis, in quibus non oportet, vitioſum eſt, & eodem modo loquitur 1. 2. quæſt. 96. art. 6. & 2.2. quæſt. 147. art. 3. ad 2. vbi generaliter ait præcipue ſi caſus ſit talis, in quo ſi Legiſlator adeſſet, non decerneret, eſſe legem ſeruandam. Et quamuis inter Theologos magni nominis diſſenſio ſit, an reuera vt lex deficiat contrariè, & habeat locum Epicheia, neceſſarium ſit, vt eam obſeruare ſit malum, & nociuum, dum quidam negant, alij affirmant, & licet hoc poſterius mihi probabilius videatur; attamen in illis caſibus de quibus loquimur, non eſt ea diſputatio neceſſaria, cùm reuera in illis deficiat lex contrariè, ita vt ſeruare tunc legem denuntiationum ſit nociuum. Nam concurrunt duo pręcepta, vnum poſitiuum Eccleſiaſticum ſeruandi denuntiationes, aliud alterius virtutis charitatis, miſericordiæ, ſalutis proximorum, quæ magis vrgent & præponderant, atque adeo in eo caſu iniquitas eſſet denuntiationis tempus expectare, & ideo omnis illius legis obligatio ceſſat, etiamſi ſit recurſus ad ſuperiorem. Cùm enim ſuperior non poſſit id quod iniquum eſt, præcipere, non eſt opus ad illum recurrere, vt ea lex ſeruetur; imò, neque licentiam petere, licet non obtineatur, nullo enim iure cogimur eam licentiam petere, neque ex natura rei eſt neceſſaria propter rationem dictam, vt rectè docet Franciſcus Suarez lib. 6. de legib. cap 8. num. 1.

9. At verò in his caſibus, in quibus Epiſcopus non tenetur diſpenſare, non poſſunt denuntiationes propria auctoritate remitti, ſed recurrendum eſt ad Epiſcopum. In illis enim nullum eſt periculum animæ vel corporis in mora, vt docet Thomas Sanchez cũ Nauarro diſput. 10. cit. num. 30. Cuius ratio deſumitur ex his, quę modo dicebamus. Quia in hoc caſu nõ deficit lex contrariè, & ideo, neque ceſſat eius obligatio. Et quò magis hæc pars confirmetur addo non eſſe ſufficiens indicium, quo iudicetur eos caſus non eſſe in legibus, aut voluntate Legiſlatoris comprehenſos, & ideo non poſſe illas omitti ſine recurſu ad ſuperiorem iuxta generalia principia tradita in materia de legibus.

10. Vltima eſt, quid agendum ſit, ſi Epiſcopus neget licentiam, in caſu in quo poteſt denegare, an appellatione vtendum ſit. Quã difficultatem examinant Geminianus & Francus in d. *cap. ſtatutum, de reſcriptis in 6. §. Aſſeſſorem.* Sed omnium optimè & latè Felinus multis in locis in *cap. ſuper his de accuſat.* num. 11. vbi vide etiam eius Additionatorem & in *cap. 1. columna 17. de conſtitutionib. & in cap. fin. §. is cui, de officio deleg. & in cap. ſignificaſti el 1. de homicidio num. 4. verſ. Antonius hic videtur concordare gloſſam*, &c. Et in primis certum eſt, quando Epiſcopus tenetur concedere diſpenſationem, iniuſtè denegat, & in eo caſu ab eius iniuſtitia appellari poſſe ad ſuperiorem, dicit Thomas Sanchez diſput. 10 quæſt. 2. At in eo caſu nulla appellatione opus eſt, cùm poſſint contrahentes etiam ſine Epiſcopi conſenſu contrahere, vt modò dictum eſt. Quare tota difficultas eſt in caſu, quo poteſt Epiſcopus denegare, cùm ea diſpenſatio committatur prudentiæ, & iudicio Epiſcopi. In his autem, quę committuntur prudentiæ vel conſcientiæ, non videtur habere locum appellatio, quia prælatus iniuſtitiam non infert, vt cum alijs docet Thomas Sanchez diſp. 10. cit. n. 23.

11. Verùm rem hãc difficilem & obſcuram reddunt duę gloſſæ ſibi inuicem repugnantes. Prima eſt in *cap. ſtatutum §. aſſeſſorem v. relinquitur de reſcriptis in 6.* Secunda eſt in *Clement. poteſt. v. oneramus, de iure patronatus.* Illa dicit, ab eo, cuius conſcientię res commiſſa eſt, appellari non poſſe: ſecunda affirmat poſſe, quas varijs modis Doctores conciliare conantur, quos refert Felinus in d. *cap. ſignificaſti, de homicidio*, & Thomas Sanchez dicta diſput. 10. quęſt. 3. qui ita conciliat; ſi loquamur in his caſibus, quando Epiſcopus tenetur diſpenſare, tunc dicit habere locum gloſſam dictæ Clementinę, & poſſe procedi per appellationem, quæ habebit in eo caſu effectum deuolutiuum, non ſuſpenſiuum, iudicans enim non tenetur illi appellationi ſtare. Poteſt autem ſuperior aditus illum cogere ad diſpẽſandum, & in his caſibus gloſſa prima habebit locũ, quatenus non eſt effectus ſuſpenſiuus; docet diſput. cit. nu. 20. Si verò loquamur in caſibus, in quibus poteſt negare diſpenſationem ſine iniuria, tunc dicit intelligendam ſecundam gloſſam, quia tunc non poteſt officium & miſericordia iudicis implorari, vt diſpenſet, vel faciat, vt inferior diſpenſet.

12. Sed mihi hęc conciliandi ratio non placet, & contra primam partem eſt aperta ratio; quia quid opus eſt appellatione in eis caſibus, in quibus etiam ſine recurſu ad ſuperiorem, & ſine licentia non ſolùm non obtenta, ſed neque petita omitti denuntiationes poſſunt priuata auctoritate, cùm in illis caſibus ſit iniqua obſeruatio legis, vt dictum eſt? Quare ea prima

pars

Digitized by Google

pars conciliationis ad id, de quo agimus, accõmodari non poteſt. Secunda verò pars etiam non placet. Quia ſupplicatio & imploratio officij non eſt appellatio propriè, licet effectum quoque habeat appellationis. At gloſſa ſecunda affirmat appellari poſſe.

13. Quare verior videtur conciliandi modus, quem probat Felinus in d. *c. ſignificaſti*, ſcilicet, quòd prima gloſſa procedat, quantùm ad hunc effectum, quod iudicans non teneatur deferre appellationi, neque liget eius manus, quòd manifeſtè conſtat. Quem enim effectum ſuſpenſiuum habere poſſet contra voluntatem non diſpenſandi? Non tamen excluditur grauatus adire ſuperiorem, vt per illum poſſit iudicanti inhiberi, & eius ſententia retractari, & emendari. Quod explicat Felinus optimo exẽplo. In caſu hæreſis appellari non poteſt, & eo ſtante quod iudex non teneatur deferre appellationi, ſuperior ſimpliciter aditus poteſt inhibere & cognoſcere.

14. Ex his infert Geminianus loco cit. & probat Felinus vbi proximè, quod executor vltimæ voluntatis, cuius cõſcientiæ relinquitur diſpoſitio teſtamẽti, poteſt per ordinarium cõpelli, vt reddat rationem diſtributionis, affirmatque ſe ita in praxi obſeruaſſe. Addendum cum Felino ibidem, quod vt teneat actus commiſſus alicuius conſcientiæ, oportet, quòd iuret eſſe ita informatam conſcientiam ſuam, pro qua ſententia citat Angelum, & Paulum de Caſtro. Sed omninò videndus Felinus ibidem.

CAPVT XXXIII.

Quæ ſit obligatio contrahentium, quibus notum eſt impedimentum?

SVMMARIVM.

Contrahentes conſcios impedimenti teneri manifeſtare, aut deſiſtere à matrimonio, num. 1.
Idem dicendum de ordinandis, n. 2.
Idem dicendum de eligendis, num. 3.
Idem dicendum de Electoribus, num. 4.
An teneantur manifeſtare copulam remiſſiuè, num. 5.
Limitantur prædicta, niſi habeat diſpenſationem in foro interno, n. 6.

1. QVOD ad ipſos contrahentes attinet facilè explicatu eſt ad quid teneantur ex vi denuntiationum. Nam ſi conſcij ſibi ſint alicuius impedimenti dirimentis, quãtumuis ſit occultum, & ortum ex peccato, tenentur veritatem dicere, etiamſi ipſis infamia ſequatur, aut à matrimonio contrahendo deſiſtere. Sic in ſpecie de matrimonio docet Henriquez lib. 10. de Sacramento ordinis cap. 18. num. 2. in comment. litera D. ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 14. & docuit etiam expreſsè in hac ſpecie Gabriel Vazquez 2. tom. in 1. 2. diſput. 168. cap. 6. num. 47. Franciſcus Suarez lib. 5. de legib. cap. 9. & alij quos ſtatim referam. Huius autem ratio deſumitur ex quadam generali doctrina, quam de inquiſitione ad detegendum impedimentum in vniuerſum tradunt Sylueſter v. *Inquiſitio* 1. quæſt. 4. Angelus eodem v. num. 1. Soto de tegendo ſecreto membro 2. quæſt. 6. poſt 3. concluſ. Nauarrus *cap. inter verba 12. q. 3.* concluſ. 6. Corollario 63. num. 181. & etiam Doctores ſupra citati. Quia, quamuis nullus debeat rogatus etiam ſub iuramento crimen ſuum manifeſtare, quãdo proceditur ad pœnam, niſi contra ipſum fuerit ſemiplena probatio, quia nullus debet eſſe primus teſtis contra ſeipſum, hoc enim nimis durum videtur: tamen quando iudex procedit ad cognitionem impedimenti matrimonij, vel electionis, vel ordinis, quia inde ſequerentur damna contra religionem, vel caſtitatem, vel iuſtitiam, ſiquis illegitimè contraheret, vel eligeretur, vel etiam ordinaretur, eò quòd matrimonium vel electio nulla eſſent & ordinatio irrita, eo modo, quo iura eam irritam dicunt, quiſque debet, etiamſi non interrogetur, manifeſtare impedimentum, aut ita ſe gerere, vt nullo modo fiat tale matrimonium, vel electio, vel ordinatio: niſi enim impedimentum detegatur, ſequerentur multa damna, quę vnuſquiſque debet euitare, etiam cum infamia propria, ſiquidem poterat aliunde omnia illa impedire, ſi ad tale matrimonium aut ordinationem, vel electionem non procederet. Quare ſibi imputet, quod ſe in eas redegerit anguſtias.

2. Ex qua doctrina colligemus nõnulla, quibus etiam ea quę de matrimonio diximus, magis confirmentur. Primò colligitur ordinandum tempore ordinationis, aut ante debere manifeſtare ſuam irregularitatem, vel cenſuram, ſi qua tenetur, vel diſcedere, ita vt non ordinetur ex eadem ratione. Conſtat ex *cap. niſi cũ pridem, de Renuntiat.* ibi. *licet irregularitatem huiuſmodi non potuerit ſubticere*, & *cap. innotuit de electione*, ibi. *Qui ſuum maluit confiteri reatũ, quam læſa conſcientia thronum aſcendere paſtoralem*, & *cap. ex pœnitentibus diſtinct. 50.* ibi. *Deponatur quia ſe ordinationis tempore non prodidit.* Eſtque communis doctrina, quam cum multis docet Thomas Sanchez diſput. 14. numero 2.

3. Secundò colligitur idem dicendum eſſe in electione paſſiua alicuius ad præbendam aliquam, dignitatem, aut prælaturam, vel teneri detegere impedimentum, vel recuſare ne promoueatur iuxta textum in *cap. cum nobis 19. & cap. cũ dilectus 32. de electione.* Vnde rectè Innocentius in *cap. 1. de poſtulat. Prælatorum*, num. 5. docuit, quod licet quando fit inquiſitio contra promotum vt puniatur, tunc non licet abſque infamia procedere, & in eo caſu loquatur textus in *cap. qualiter & quando, de accuſat.* Quando autem fit inquiſitio contra promouendum, ne promo-

Digitized by Google

promoueatur indignus, non requiritur infamia, ſed debet ſuperior ex officio inquirere iuxta textum in *cap. cum nobis, de electione*.

4. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe in electione actiua & ſuffragio ferendo. Qui enim ſcit ſe inhabilem ad ferenda ſuffragia, ſiue in Cathedris, ſiue in alijs iuxta conſtitutiones Vniuerſitatis, quæ inhabilitatem ipſo facto imponunt, tenetur vel detegere impedimentum interrogatus etiamſi occulta ſit inhabilitas, vel deſiſtere à ferendo ſuffragio, aliàs periurij reus erit. Quam doctrinam contra Sotum, & Ledeſmam docent Gabriel Vazquez diſput.citat.168.cap.6.num.48.& ſequentibus. Franciſcus Suarez loco citato. Ioannes de Salas de legib. diſput. 14. ſectione 3. numero 44. Quod quidem præter rationem ſupra poſitam hac etiam ratione fulcitur. Quia ibi interuenit pactum tacitum; dummodo is qui admittitur ad ſuffragium ferendum,habeat has vel illas conditiones, aliàs nequaquam. Pluribus etiam rationibus probat Suarez loco citato. Addit tamen rectè Gabriel Vazquez non forè periurij reum electorem, etiamſi neget ſub iuramento ſuam inhabilitatem, ſi alia via velit lationem ſuffragij declinare. Ratio eſt. Quia tunc ſolùm tenetur reſpondere ad mentem interrogantis, quatenus neceſſarium eſt, vt ſi non habet ius ſuffragandi non ſuffragetur. Sed illo non ferente ſuffragium vel ſchedulam ſignante,mordente, vel rumpente aliqua ex parte, vel aliquid aliud faciente,quo iuxta Academiæ ſtatuta ſuffragium reddatur inutile,ſatisfiet huic intentioni: Ergo ſatis erit non ferre ſuffragium; ſed alio titulo ſe inhabilem oſtendere, aut ſe à ſuffragio excuſare.

5. Quartò colligitur, quid dicendum an cũ ab ordinario contrahentes ad diſpenſandum interrogantur etiam de copula carnali,teneantur reſpondere? Hoc autem pendet ex ea quæſtione, an copulæ explicatio habita inter conſanguineos ſit neceſſaria ad valorem diſpenſationis,de quo dicam lib.8.ſi non eſt neceſſaria, non tenentur detegere ordinario interroganti etiam ſub iuramento: ſi autem eſt neceſſaria, tenentur, ne remaneat impedimentum indiſpenſatum, & ſequatur damnum contra caſtitatem ex nullitate matrimonij.

6. Hanc autem doctrinam, quam hactenus tradidimus tam in matrimonio, quàm electione,& ordinibus,limitabis, niſi cũ impedimentum eſt occultum, & alias habet diſpenſationem pro foro tantùm interno. Tunc enim non tenetur ſe prodere,neque manifeſtare, etiamſi ſub iuramento interrogetur, cũ reuera iam ſit ablatum impedimentum illud.Quia cùm iudex in eo caſu non interroget, aut inquirat, niſi ad vitandum peccatum, & illud iam per eam diſpenſationem euitetur, non tenetur reſpondere. Quam doctrinam cum Hoſtienſi, Antonino,Syluestro, & Tabienna docet Thomas Sanchez diſput, 14. num, 4. Dixi, *ſi impedimentum eſt occultum*; nam ſi ſit publicum, vel aliàs laboret eius infamia, tenetur detegere, quia pro foro externo ea diſpenſatio nihil prodeſt; & cùm ſit periculum ne probetur in foro externo, tam matrimonium, quam electio & ordinatio irrita cenſebuntur. Neque obſtat quòd contrahentes,ſi exiſtant in peccato mortali nō teneantur detegere, quamuis peccatum impediat dignam matrimonij adminiſtrationem: ſatis enim conſtat rationem eſſe diuerſam, cũ poſſint per contritionem ſeipſos diſponere ad dignè adminiſtrandum, vel exiſtimata contritione excuſari, quòd ſatis eſt in iſto ſacramento, vt latè dico in tract.de confeſſione.

CAPVT XXXIV.

Ad quid teneatur ex vi denuntiationum, qui aliquod impedimentum nouit, occultum tamen?

SVMMARIVM.

Qui tantùm nouit impedimentum ex auditu, non tenetur manifeſtare, num. 1.
Explicatur ibidem.
Idem ſi timet ex manifeſtatione ſibi graue damnum, num.2.
Tenetur manifeſtare, quando impedimentum eſt publicum, & probari poteſt, num.3.
Quando vnus ſolus nouit teneri, multorum ſententia eſt, num.4.
Oppoſitum probabilius,probatur & explicatur per partes, num.5.6.7.8.9.10.
Obiectio diluitur,num.11.
Fundamenta contraria diluuntur, n. 12.

1. NON diſputo de ordinario, aut parocho, de quibus dicam cap. ſequenti, ſed de alijs quibus notum eſt aliquod impedimentum, occultum tamen.In qua re nonnulla ſunt certa,& extra controuerſiam.Primum eſt eum qui tantùm ex auditu nouit impedimentum,nec recordatur à quo vel quibus audierit, non teneri manifeſtare impedimentum.Cuius ratio deſumitur ex eo, quòd teſtes de auditu alieno non deponentes,à quibus audierint, nihil probant, & inutile eſt eorum teſtimonium, & nullius momenti,vt innumeris citatis docet Farinacius 2. p. praxis de teſtibus quæſt.69. nu. 75.cum ſequentibus.Idem dicendum eſt etiamſi recordentur, à quibus audiuerint, at illi non ſint perſonæ fide dignę, graues, non ſuſpectæ, aut omni exceptione maiores. Quia eiuſmodi teſtimonium de auditu nullum etiam eſt *c. licet ex quadam de teſtibus*, qui tex. loquitur in probatione conſanguinitatis, quæ eſt impedimentum matrimonij, ibi. *Nec ab infamibus & ſuſpectis,ſed a fide dignis,& omni exceptione maioribus, cùm ſatis videretur abſurdum illos admitti,*

quorum

Digitized by Google

quorum repellerentur auctores, & idem multis citatis docet Farinacius q.cit.nu.85.& 86.& cũ alijs etiam Petrus Nauarra loco infra citando, & Thom. Sanchez lib.3. diſp.13. n.7. ſimiliter certum eſt eum qui nouit impedimentum eſſe, diſpenſatum tamen pro foro interno, non teneri, ſi occultum ſit, manifeſtare, quia iam eſt ſublata occaſio peccati, quod vitare intenditur ea denuntiatione. Dixi, *quando eſt occultum*, nam ſi ſit iam manifeſtum, cùm illa diſpenſatio non proſit pro foro externo, tenebitur, iuxta dicenda, vt docet Sanchez diſp.13. n.8.

2. Quartò etiam certum eſt eum, qui occulte nouit impedimentum aliquod, ſi timet probabiliter magnum periculum, aut ſcandalum ex denuntiatione, non teneri manifeſtare, etiamſi probare poſſit, vt cum alijs docet Thomas Sanchez diſput. cit.nu 4. Emanuel Sa verbo *matrimonium* num. 23. Non enim tenetur cum tam graui damno fratrem admonere iuxta generalia principia in materia de correctione fraterna, & in ſimili docet cum alijs Petrus Nauarra lib.2. de Reſtitutione cap. 4. numero 228.

3. Quintò etiam certum eſt, quando impedimentum eſt publicum vt probari poſſit, teneri illud manifeſtare, quamuis ipſe in occulto ſciat, & etiamſi ſit impedimentum ortum ex peccato, & ſequatur infamia contrahere volentibus. Ratio eſt facilis & aperta. Quia nulla ratio adeſt, quæ excuſet à denuntiando: non ſecretum, cũ publicum ſit; non exiſtimatio, quod non proderit, neque effectum habitura ſit manifeſtatio, cùm probari poſſit; non punitio, cùm non ordinetur ad punitionem, ſed ad vitandum peccatum. Atque id fateri tenẽtur omnes maximè tamen illi qui tenent obligari ad detegendum, quamuis ſolus nouerit impedimentum: Illud verò addendum eam denuntiationem debere fieri ſeruato prius ordine correctionis fraternæ; & cum circunſtantijs illius, quas explicant Doctores 2.2. in materia de charitate.

4. Tota ergo difficultas eſt, an quando vnus tantũ nouit impedimentum, & ex conſequenti probari non poteſt, teneatur illud ex vi harum denuntiationum Epiſcopo manifeſtare. Multorum ſententia eſt teneri manifeſtare, quantumuis occultè nouerit, docet cum multis Thomas Sanchez diſput. 13. num.2. Idem cenſet dicendum etiamſi ſecretò acceperit; & etiamſi iurauerit ſe nulli manifeſtaturum, & etiamſi acceperit ſub ſecreto confeſſionis, dummodo vera confeſſio non fuerit. Fundamenta eius hęc ſunt. Primum. Quia hæc denuntiatio non tendit ad punitionem criminis admiſſi, ſed ad vitandum peccatum, ne admittatur. Ergo quamuis denuntians probare nequeat, neque eius teſtimonium ſufficeret ad impediendum, tenetur denuntiare, quia aperiet prælato viam, vt diligenter inquirat de impedimentis, & curet cum contrahentibus agere, vt tum monitionibus, tum alijs rebus à contrahendo retrahat. Secundum. Quia in alijs rebus ideo non tenetur vnus teſtis denuntiare, quod probare nequit, quia eius teſtimonium non ſufficit, vt illi malo conſulatur. Hoc autem in præſenti caſu locum non habet, cùm vnus ſaltem teſtis ſufficiat ad impediendum matrimonium. Denique, quia quiuis tenetur ſuperiori præcipienti detegere peccatum inferens tertio damnum teſte D.Thoma 2. 2. quæſt. 70. artic. 1. ad 2. ſed in hoc caſu, ſi impedimentum non detegatur, ſequitur graue damnum tertio ob nullitatem matrimonij. Ergo manifeſtandum eſt.

5. Cęterùm in prima editione libri de impedimentis matrimonij mihi placuit ſententia, quę negat obligationem eſſe detegendi impedimentum, ſi illud eſt omnino occultum & ipſe ſolus nouit, ita vt probari nullo modo poſſit. Quam ſententiam tenuit Ioannes Maior in 4.diſtinct.21.quæſt.2.art.3. & eadem mihi nunc ſententia placet, eamque per partes explicare, & probare conabor, vt magis conſtet huius veritas, & primam illam ſententiam ſic vniuersè acceptam veram non eſſe.

6. Primò ergo, ſi contrahentes ſunt in bona fide, neque exiſtimant ſubeſſe impedimentum, nulla eſt ratio, quæ ſuadeat eum, qui ſolus nouit impedimentum, manifeſtare debere. Tum quia probari non poteſt impedimentum. Et quamuis Doctores nonnulli dicant etiam quãdo probari non poteſt, eſſe obligationem manifeſtandi, ideo quidem dicunt quia agitur de vitando peccato, & non inferendo damnum tertio, ad quod ſolus ille ſufficit. At in hac ſpecie nullum eſt peccatum, quod vitetur, neque damnum quod inferatur, quia contrahentes ſunt in bona fide, & ideo non peccant contrahendo: matrimonium etiam Eccleſia cenſebit validum, proleſque naſcetur legitima, cùm ſit ſuſcepta bona coniugum fide, & matrimonio in facie Eccleſię contracto; neque infertur iniuria ſacramento, cũ ibi non ſit ſacramentum. Ergo nullum eſt peccatum, quod vitari debeat, nullum etiam damnum imminet, quod repelli neceſſarium ſit, eius autem teſtis dictum non ſufficere dicam modo. Atque ita hanc partem in eo caſu, quo coniuges ignorant impedimentum, docet Emanuel Sa, v. *matrimonio* numero 23.

7. Deinde, etiamſi contrahentes ſint in mala fide, & illis notum ſit impedimentum, & illud non eſt ortum ex peccato, quoties ille qui nouit, putat probabiliter non profuturum, non tenetur reuelare, quod etiam docet Emanuel Sà expreſsè in hac ſpecie d.num.*23*.in fine. Cuius ratio deſumitur ex generali doctrina in materia de correctione fraterna, quod quando non ſperatur profuturum, ceſſat denuntiationis & correctionis obligatio.

8. Quod ſiquis dicat vnius teſtis denuntiationem profuturam, quia impeditur matrimonium,

Digitized by Google

monium, cùm vnus teſtis ſufficiat ad impediẽdum. Contra eſt. Quia id non poteſt eſſe verũ in caſu de quo loquimur, quando impedimentum non eſt ortum ex peccato. Pone aliquos habere impedimentum conſanguinitatis, aut affinitatis, aut cognationis ſpiritualis, quod vnus ſolus nouit, non poteſt vnus teſtis ſufficere ad impediendum. Quia contrahentes non repellentur à matrimonio contrahendo, niſi propter affinitatem & conſanguinitatem. At conſanguinitas ſeu affinitas non poteſt vnico teſte probari *c. licet, ex quadam, de teſtibus,* niſi alia etiam adſint adminicula, quæ ponimus in hac ſpecie non eſſe. Ergo ob iſtud impedimentum non repelletur & ex conſequenti nullius erit effectus eius teſtis depoſitio.

9. Quòd ſi rurſus dicas non probari conſanguinitatem ad diſſoluendum matrimonium vnico teſte, benè tamen ad impediendum iuxta textum in *cap. ſuper eo 22. de teſtibus.* Ego quidem exiſtimo neque ad impediendum ſufficere vnicum teſtem, quamuis ex eo textu oppoſitum multi colligant. Nam textum illum ego accipio non de ſolius matris teſtimonio, ſed de illo cum alijs adminiculis, quæ poſt eius teſtimonium diligens Epiſcopi inquiſitio inuenit. Si enim nulla alia inuenta eſſent, ſine dubio non impediretur matrimonium; propoſita enim ſpecies illius capitis tantùm exigebat conſanguineos & matrem accipiendos eſſe teſtes in cauſa conſanguinitatis.

10. Rurſus ſi impedimentum oritur ex peccato, multò mihi certius eſt non teneri reuelare, ſiue contrahentes ſint in bona fide, ſiue ſecus, & non ſperatur eos admonitos à matrimonio contrahendo ceſſaturos. Quam partem ſic diſtinguo & probo; vel illud impedimentum ortum eſt ex peccato eius qui nouit, pone enim aliquem ſacerdotem ex diuerſis fœminis duos ſuſcepiſſe liberos, maſculum & fœminam, & illos ignaros impedimenti poſtea velle contrahere, quod impedimentum matre defuncta ſolus pater nouit, non tenetur manifeſtare impedimentum conſanguinitatis inter illos contrahentes. Neque video qua ratione compelli poſſit ad eius manifeſtationem. Si enim confuſè diceret ſe ſcire illos eſſe conſanguineos non indicans quomodo, aut qua ratione id ſciret, & vnde ea coniunctio ſanguinis proueniret; nullius planè momenti eſſet teſtimonium illud in re adeo graui, neque iudex Eccleſiaſticus admitteret, neque iuſtè poſſet admittere. Teſtis enim de conſanguinitate deponens non reddita ratione ſui teſtimonij inutilis eſt, & nullius prorſus momenti iuxta generalem doctrinam receptam in materia de teſtibus. At ſigillatim & diſtinctè eorum cognationem exponere ſuo peccato non explicato non poteſt. Eum autem ad id peccatum detegendum compellere nulla permittit ratio, neque enim me nulla infamia laborantem prodere teneor ex communi receptaque ſentẽtia, etſi interroger: ſi enim omnes excuſant aliquem, quando ex manifeſtatione timetur ſcandalum, cur hic non excuſabitur, quando ex manifeſtatione oritur ſuæ propriæ infamiæ periculum. Idem dico, ſi fœmina ex proprio filio filiam ſuſcepiſſet eo ignorante, & cum illa vellet contrahere, quæ ſimul erat filia & ſoror ob nefariam coniunctionem, non tenetur mater manifeſtare, vt docuit in hac ſpecie Paulus Comitolus lib. 1. reſponſorum moralium quęſt. 112. Adde etiam eam impudentiſſimam fœminam de ſuo ſcelere confeſſam, & ignominiæ ſordibus contaminatiſſimam à iudice Eccleſiaſtico debere repelli, & eius teſtimonium explodi iuxta textum in *cap. inter dilectos 8. de donation.* & Gloſſam ibi, & *l. 4. C. de reuocandis donation. & l. Mercalem. 5. C. de condict. ob turpem cauſam.*

11. Neq; obſtat textus in *c. præter 13. de ſponſalib.* ex quo textu colligunt Doctores communiter ad impediendum matrimoniũ, etiam quando impedimentum ortum eſt ex propria turpitudine, ſufficere vnicum teſtem de propria turpitudine deponentem. Dico enim in primis ex eo textu non colligi teneri manifeſtare propriam turpitudinem, ſed feciſſe narratur: Potuit ille etiam cum infamia ſua facere, quod non negamus, ſed negamus teneri. Dico deinde ex eo capite ſine ſufficienti fundamento collegiſſe Doctores eam ſententiam. Quia, vt rectè monuit Cuiacius eo loco, inhiberi matrimonium ibi à Pontifice ea ratione, quam etiam Alexander aduertit, quia quominus cognatus ille rem in vulgus proponeret, & teſtibus probaret, metus obſtitit, & potentia mulieris, à qua ſibi timebat, alioqui id palam diuulgaturus erat: & pro eodem eſſe debet ac ſi diuulgaſſet, qui voluit quidem, ſed non potuit ſine periculo. Itaque non ille ſolus nouit impedimentum, & ideo nõ ſumus in eadem ſpecie. Dico rurſus ex eo capite adhuc non colligi in omni caſu ſufficere vnum teſtem ad impediẽdum, cùm dicat Pontifex id ſeruandum, niſi iuramentum interueniſſet. Quaſi ſi iuramentum interuenerit, nolit vnius teſtimonium accipi, ad religionis iuramenti obligationem conuellendam. Quamuis & ea verba quomodo accipienda ſint moneat ex Hoſtienſi Cuiacius ibidem, quare cũ ex vna parte obſtet honor proximi, & ex alia non ſit ius aliquod ſtatuens vnius teſtis dictum ſufficere in impedimento turpi, licet poſſet in iure ſtatui, quod ſufficeret, vt dixit Farinacius, quæſt. 63. de teſtibus, ideò cenſetur non teneri manifeſtare.

12. Atque ex his quæ hactenus diximus, facilis eſt ſolutio argumẽtorum, quæ pro ſua ſententia adducit Thomas Sanchez. Ad primum reſpondetur, quod quamuis ea denũtiatio non tendat ad punitionem, ſed ad euitandum peccatum, attamen in nonnullis caſibus, vt dictum eſt, nullum eſt peccatum, quod vitetur, vt cùm contrahentes ſunt in bona fide. Deinde nulla obligatio eſt Epiſcopo inquirendi, & inueniendi

inueniendi ſi peccatum eſt omnino occultum, vt iam dictum eſt; in eo enim caſu loquimur, prætereà profuturum non eſt, vt iam oſtendimus. Ex quo etiam ad ſecundum conſtat. Ad tertium ſimiliter reſpondetur nullum ex non manifeſtato impedimento inferri præiudicium tertio, quare non eſt comprehenſus exſus inter eos, in quibus D. Thomas in ea ſolutione dicit non eſſe obligationem ſeruandi ſecretum.

CAPVT XXXV.

Quid agendum parocho, vel ordinario, qui in confeſsione nouit impedimentum contrahentium.

SVMMARIVM.

Non poſſe vti ſcientia confeſsionis, teneri tamen admonere pænitentem ne contrahat, ſi speret profuturum, n. 1.

Non poſſe negari matrimonium publicè petenti, imo neque occultè, n. 2.

Obijciunt & diluuntur, n. 3.

Noua aperitur via & contrahendi, & effugiendi peccatum, n. 4.

Ordinarius, qui ſolus nouit extra confeſsionem, tenetur publicè petenti matrimonium, non negare, vera huius ratio, n. 5.

Idem dicendum de parocho, n. 6.

Idem dicendum, ſi nouit in foro interno obtentam diſpenſationem, n. 7.

1. SVPPONO ex his, quæ latè dixi in tract. de confeſsione, non poſſe illos vti ſcientia confeſsionis ad externos actus, quod quomodò & qua ratione intelligendum ſit latè ibi explicui. Suppono deinde ordinarium vel parochum, qui in confeſsione nouit aliquod impedimentum, teneri contrahentes admonere, ne contrahant. Quod tamen ita intelligendũ eſt, ſi ſperet profuturam monitionem, etſi nouit ex confeſsione illius: Nam ſi ex alterius etiam complicis confeſsione cognoſcit, non poteſt alium admonere, vt ibidem dixi. Nec verò ad illum admonendum eſt neceſſarium petere licentiã ab illo, cuius peccata nouit in eius confeſsione, & quem admonere vult, vt ibidem dico cum meliori Theologorum parte, quia nulla fit iniuria Sacramento, neque ſigillo confeſsionis.

2. Deinde certum eſt ex omnium ſententia non poſſe publicè petenti negari ſacramentum: addo etiam, neque occultè petenti, ſiue à parocho, ſiue ab habente licentiam à parocho. Sic docet communis ſententia, quam tenet etiam cum multis Thomas Sanchez lib. 3. diſput. 16. quæſt. 3. Ægidius diſput. 27. dub. 7. numero 70. & Ludouicus Beja p. 2. caſuum conſcientiæ caſu 32. Ratio eius ex eo deſumenda eſt, quia ea quæ nouit in confeſsione vt Deus nouit, & non vt homo, vt docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 70. art. 1. ad 2. Quare ea notitia in eo caſu perinde eſt ac ſi non eſſet. Deinde quia ille habet ius petendi à ſuo parocho, vel qui eſt illius loco ſua ſacramenta, neque abſque iniuria poteſt ea illi denegare, niſi adſit manifeſta denegationis cauſa. Quod enim quis tanquam ſibi debitum poſtulat, non poteſt abſque manifeſta cauſa denegari. Impedimentum autem illud, quod per confeſsionem nouit, ignotum eſt, & quaſi non nocet. Ergo nullam habet cauſam denegandi. Facit etiam pro hac ſententia textus in *cap. multi 2. quæſt. 1.* ibi. *Nos à communione quemquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo iudicio Eccleſiaſtico vel ſeculari nominatum, atque conuictum.*

3. Sed his obſtare videtur textus in *cap. ad aures de temporibus ordinat.* quatenus indicare videtur Prælatum poſſe per id, quod in confeſsione nouit, negare licentiam ſubdito ad ordines ſuſcipiendos. Reſpondet Ludouicus Beja ideo eſſe, quia cùm ſubditus non habeat ius ordines ſuſcipiendi abſque Prælati licentia, poteſt Prǽlatus ob ſecretam cauſam illum à tali licẽtia excludere, vt quæ à mera & libera Prælati voluntate pendet. At dicti ſponſi cùm habeant ius ad ſacramenta petenda à parocho, cui hoc ex officio incumbit, idcirco ob cognita in confeſsione non poteſt talia ſacramenta denegare illa petentibus, refertque pro hac interpretatione Sotum in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. artic. 6. Sed hæc interpretatio non probatur: exiſtimo enim ſcientiã confeſsionis ad externam gubernationem nullatenus deſeruire poſſe, vt dico loco citato. Quare reſpondetur ex eo textu nequaquam poſſe colligi ſermonem eſſe de ſcientia confeſsionis. Prǽlatus itaque eum, quẽ indignum in confeſsione nouit, non poteſt repellere à ſuſcipiendis ordinibus, licet poſsit propter crimina aliàs occulta, extra confeſsionem tamen cognita. Quod ex eo textu tantùm colligi poteſt.

4. Cęterùm excogitauit Ludouicus Beja loco citato viam quandam, ſecundùm quam poſſet in eo caſu celebrari matrimonium ad omne peccatum in caſu propoſito effugiendum, quando & Parochus impedimentum ſubeſſe nouit in confeſsione, & ipſi contrahentes ſine ſcandalo à matrimonio deſiſtere non poſſunt. Poſſet enim tunc & teneretur cõſulere, vt de cõmuni ſcientia & conſenſu contrahant, non quidem intentione efficiendi verum matrimonium de præſenti, ſed ſub conditione, ſi Papa diſpenſet, animo quidem cohabitandi tantùm quoad domum tanquam fratres, non verò quoad totum, donec accedat diſpenſatio & iterum contrahant. Hac enim ratione contractus ille matrimonialis, qui aliàs non licet, redderetur licitus, cùm non ſit prohibitũ contrahere matrimonium de præſenti

ſub conditione, ſi Papa diſpenſet, & interim ad euitanda magna ſcandala habitare in eadẽ domo, maximè cùm iure ipſo præfigatur bimeſtre tempus, in quo poſsint non coniungi ſpõſi, licet habitent in eadem domo, & poſſet etiam contrahi matrimonium ſubcõditione caſtè viuendi, vt dixi ſupra lib. 3. ſiue ſit conditio caſtitatis ad tempus, ſiue perpetua. Et quamuis videantur in ea cohabitatione ſe exponere periculo fornicandi, dum diſpenſatio obtinetur: attamen id excuſatur ex occurrentia ingentis ſcandali. Vt enim dicimus in materia de confeſſione, licet non expellere domo eam fœminam, quæ eſt occaſio peccandi, quando ſine ſcandalo eijci non poteſt. Quę multorum ſententia eſt, & abſolui debet pœnitens, & ſi non eijciat, ſi aliàs ſit rectè diſpoſitus, de quo eo loco ſatis. Et quidem mihi videtur ſatis rationabilis hæc philoſophandi ratio, neque contemnenda pro ſimilibus caſibus, ſi contrahentes velint ſub ea conditione contrahere: maximè cùm probabilis opinio ſit matrimonium contractum ſub conditione non eſſe neceſſariò repetendum poſita conditione, vt dixi ſupra lib. 3. Quod ſi nolint ſub ea conditione contrahere, & perſiſtant in petendo à parocho vt aſsiſtat, aſsiſtere debet, quamuis nouerit impedimentum in confeſsione.

5. Diximus quid facere debeant parochus vel ordinarius, quando impedimentum in cõfeſsione nouerunt, reſtat dicamus quid illis agendum ſit, quando ſoli ipſi & occultè nouerunt impedimentum. Et quidem ſi ordinarius ipſe ſolus nouit impedimentum, & nulla via probari poteſt, tenetur publicè petenti matrimonium non denegare. Id quod etiam in ordinario concedit Thomas Sanchez diſput. 15. num. 11 cum Henriquez. Ratio eſt, quia cum ſit iudex, non poteſt eſſe teſtis, & alias non poteſt probare cauſam denegandi matrimonium & ita tenetur ſecundum allegata & probata iudicare. Et facit pro hac ſententia textus in *cap. ex tenore, de temporibus ordinat.* ibi, *veruntamen quia peccatum occultum eſt, ſi promoueri voluerit, eum non debet aliqua ratione repellere.* Id quod verum eſt, ſiue ſit impedimentum dirimens, ſiue impediens tantùm. Hæc tamẽ probatio non eſt omnino firma, poſſet enim ordinarius denegare, vt tunc, qui contrahere volunt, appellent ad ſuperiorem, & ſic poſſet ordinarius coram ſuperiori comparere, & exercere officium teſtis: ſicut in ſimili docent quamplures Doctores debere facere eum iudicem, qui nouit occultè aliquem innocentẽ, ſed ſecundùm probata nocentem. Dicunt enim in eo caſu debere remittere ad ſuperiorem, vt ibi ſit teſtis. Quare vera ratio deſumenda eſt ex noſtra doctrina c. præcedenti tradita, ſcilicet, vnius teſtis dictum non ſufficere, & ideo non eſſe obligationem manifeſtandi in eo qui ſcit impedimentum.

6. Deinde quod ad parochum attinet exiſtimo etiam conſequenter ad ea, quæ dixi cap. præcedenti, ſi occultum eſt impedimentum, & ſolus parochus nouit, non teneri comparere coram ordinario, & illi impedimentum detegere, mouent enim me eadem fundamenta: ſed poſſe ac teneri aſsiſtere matrimonio petentium, ſiue teneantur impedimento dirimenti, ſiue impedienti tantùm. Vnde, ſi illi tantùm conſtet, & contrahentes negent, non tenetur parochus rem deferre ad ordinarium, ſed poteſt coniungere contra Sanctium lib. 3. diſput. 15. numero 8. Atque hæc quæ diximus vera ſunt, ſiue petant publicè, ſiue occultè, quando admoniti contrahentes deſiſtere nolunt à contrahendo propter eadem fundamenta.

7. Idem à fortiori dicendum eſt, quando licet ſciat impedimentum, nouit etiam pro foro interno obtentam eſſe diſpenſationem, poteſt enim tunc diſsimulare, & nihil interrogare, neque inquirere de eo impedimento. Quia cùm ea denunciatio impedimenti ordinetur ad euitandum peccatum, iam illi ſine delicto contrahunt, & ideo non opus eſt denunciatione, quod rectè docet in hoc caſu Thomas Sanchez diſput. 15. citat. num. 13. & 14. Vnde poteſt iudex vel notarius excipiens confeſsionem, etiamſi confitens dixerit ſe habere impedimentum voti, & etiam diſpenſationem pro foro interno, admonere confitentem, vt illud taceat & neget, docet idem Thomas Sanchez ibidem, num. 26. Idque non ſolùm ante ſubſcriptionem, ſed etiam poſtea locũ habet, iuxta ea quæ de reuocatione confeſsionis dicam cap. ſequenti, licet de eo dubitet Thomas Sanchez ibidem in fine. An autem idem poſsint parochus & ordinarius facere, quando ab alio opponitur impedimentum, cuius diſpenſationem in foro interno ipſi nouerunt, dicam capite ſequenti.

CAPVT XXXVI.

Quomodo ſe gerere debeant parochus & ordinarius, cùm iam opponitur impedimentum.

SVMMARIVM.

Oppoſito impedimento non poteſt vlterius parochus procedere neque in matrimonio neque in denuntiationibus, n. 1.

Si tantùm vnus teſtis ſine alijs adminiculis adeſt, non poteſt ordinarius interdicere matrimonium, n. 2.

Si contrahentes confeſſi ſunt impedimentum, & poſtea negent, ſtandum eſt primæ confeſſioni, num. 3.

Si opponatur impedimentum ſponſalium, & neget vnum conſenſiſſe, iudicandum eſt ſubeſſe impedi-

impedimentum, Vera ratio, n.4.
Si opponatur impedimentum voti, et dicant ſe ficté voviſſe, non ſunt audiendi. Vera ratio, numero 5.6.
Quid agendum, quando opponitur impedimẽtum, cuius diſpenſationem obtentam nouit ordinarius pro foro interno, n.7.
Oppoſito & non probato impedimento, quæ ſint deinceps parochi munera, n.8.

1. DICEMVS primò, quòd ſit parochi munus, vel ordinarij, dum impedimentum opponitur. Deinde quod ſit eorum munus, quando non opponitur, aut oppoſitum non conſtat legitimè. Igitur primò ſi quis opponat impedimentum, iam non poteſt parochus vlteriùs procedere, non tantùm in matrimonio, ſed neque in denuntiationibus, ſi nondum tres denuntiationes factæ ſunt, ſed rẽ deferet ad ordinarium. Quod non poſſit vltra procedere in matrimonio, ſed rem deferat ad ordinarium, conſtat ex *cap. fin. de clandeſtina deſponſat.* Neque enim ad illum pertinet impedimentorum cognitio, ſed ad Epiſcopum, *cap. 1. de conſanguinitate*, ibi, *Sed per iudices qui poteſtatem habent.* Quod autem neque in denuntiationibus vlteriùs procedere debeat, conſtat ſic intellectum decretum Tridentini ex conſtitutionibus Mediolanenſibus tit. de ſponſalib. cap. 10. & cùm multis docet Thomas Sanchez diſput. 15. cit. numero 3. Vnde fit non poſſe cõiungere matrimonio eos, quibus opponitur fidem ſponſalium frangere, an enim liberi ſint, aut ſubſit cauſa frangendi ordinarij iudicium eſt. Similiter fit non poſſe parochum iungere eos, quibus opponitur impedimentum, & ipſi negant, neque eos, qui priùs coram ipſo impedimentum confeſſi poſtea negarunt, ſed id ad ordinarium deferendum eſt, qui cauſam examinet, neque enim iſtæ ſunt partes & munia parochi. Similiter ſi opponatur impedimentũ publicè coram parocho, quamuis parochus ſciat contrahentes habere diſpenſationem pro foro interno, non poteſt illos coniungere. Quia ex quo oppoſitum eſt impedimentum, iam non eſt illius iudicare, ſed remittenda res eſt ad ordinarium.

2. Delato autem ad ordinarium impedimento, ſi vnus tantùm teſtis ſit abſque alijs adminiculis, cenſeo non poſſe interdici matrimonium, nec deberi, propter ea quæ dixi ſupra cap. 34. vnus enim teſtis etiam in cauſa matrimoniali non probat, etiam quoad effectum impediendi matrimonium, quidquid dicant multi, grauesque Doctores. Non nego poſſe humana poteſtate fieri, vt in eo caſu ſufficeret tanquam plena probatio teſtis vnius teſtimonium. At nullo id iure cautum eſt, vt ibi oſtendi. Ergo non eſt cur in hac re diſcedamus à communi iure, quod duorum teſtimonium requirit, vel vnius cum magnis indicijs. Neque hic habet locum illa regula quæ docet tutiorem partem in dubio eſſe eligendam; ego enim non ſum in dubio, & verum eius regulæ ſenſum tradam infra lib. 10. Nam in externo foro proceditur ſecundùm allegata & probata, cumque hæc non ſit legitima probatio, vt dixi, non relinquitur in dubio iudicantis animus.

3. Deinde dico ſi contrahentes oppoſito per vnum teſtem impedimento nec probato primùm confeſſi ſunt ſubeſſe impedimẽtum, poſtea negauerunt, ſtandum erit primæ confeſſioni, niſi probent ſecundam veram. Eſt enim reuocationi confeſſionis locus non ſolùm in continenti, ſed etiam poſtea. De hac tamen materia reuocandæ confeſſionis rei multa Farinacius 3. p. praxis criminalis q. 81. c. 9. ex nu. 315. quem ad hoc vide.

4. Rurſus ſi opponatur impedimentum ſponſalium, & contrahens dicat ſe ficté conſenſiſſe, cenſere debet ordinarius illum teneri impedimento ſponſalium. Quia, vt dixi ſupra lib. 2. ad valorem ſponſalium, aut alterius contractus, non requiritur verus conſenſus, ſed debitus excepto matrimonio. Vnde ex huiuſmodi fictis ſponſalibus oriri impedimentum publicæ honeſtatis dicam infra lib. 7. diſparitas autem non eſt fictionis argumentum, vt dixi ſupra lib. 2. & dicam infra lib. vltimo. Contraria his docet Thomas Sanchez ex oppoſitis fundamentis lib. 3. diſp. 15. nu. 7. Quamuis ergo oppoſitis ſponſalibus dicat ſe ficté conſenſiſſe, niſi reipſa conſtet illum non ſeriò locutum, & alium, cùm quo contraxit, aut intellexiſſe vel intelligere potuiſſe, niſi valde cæcus eſſet, ioco facta ſponſalia, non eſt audiendus reus, ſed cogendus per cenſuras implere matrimonium.

5. Præterea dico, ſi opponatur illis impedimentum voti, & dicant ſe vouiſſe, ficté tamen, non ſunt audiendi. Probant nonnulli, quia quando quis fatetur delictum cum circunſtantia excuſante, ius admittit delictum, & reijcit circunſtantiam, vt ex doctrina Bartoli & aliorum docet Thomas Sanchez diſp. 15. citat. numero 9 verſ. *Tandem*. Hæc tamen probatio non placet, quia quamuis maiori ex parte verum ſit confeſſionem qualificatam, vel qualitate adiecta ſcindi poſſe, & ex parte probari, & ex parte reprobari; attamen non eſt vniuerſaliter verum, multas enim exceptiones patitur, quas late proſequitur Farinacius 3. p. praxis, quæſt. 81. à numero 142. inter alias autem limitationes ea eſt, vt intelligatur in prohibitis à iure communi, & quæ contra ſe habent iuris præſumptionem, non verò in alijs. At in hoc caſu, quo quis ficté, vel ſine animo ſe obligandi votum emiſerit, nulla eſt iuris cõmunis prohibitio, cùm ad ius commune nõ pertineat de occultis legem aut iudicium ferre. Aliter etiam limitatur, quando qualitas cõfeſſioni adiecta iuſtificatur aliunde, ſcilicet, ex probationibus, vel præſumptionibus, quibus ea qualitas probari poſſit, vt docet idem

Farinacius ibidem n.153.qui etiam nu. 155. oſtendit in confeſſione qualificata non habere locum eam limitationem,quam ponit Thom. Sanchez nu.10.quando ſcilicet, neque de voto,neque de qualitate conſtat,niſi per confeſſionem rei.Docet enim optimè, ſi hæc limitatio admittatur, nunquam poſſe habere locum eam regulam,quod poſſit ex parte probari, & ex parte reijci.Quia ſi de delicto aliunde conſtat,eſſet de indubitabili, & tunc non eſt opus confeſſione.Quare,etiamſi non conſtet aliunde de delicto,quam ex confeſſione rei, poteſt adhuc ſcindi confeſſio,ex parte acceptari,&ex parte reprobari.

6. Meliùs ergo probat idem Thomas Sanchez diſput. 15.citat.n 9.quia quamuis votum ficte emiſſum non obliget coram Deo, iuxta dicta ſupra lib.2. attamen in foro extremo, ſi quidem alij,qui opponunt,audierunt illum vouentem,non creditur infirmanti id quod plena & ingenua voce proteſtatus eſt *cap. per tuas de probationibus*, ibi. *Cum nimis indignum ſit,vt quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare.Et lege generaliter.C. de non numerata pecunia*: ex qua eadem fere verba deſumpta ſunt, de quo videndus & Dynus in c.21. *Quod ſemel de Reg.iur. in 6*.cùm ergo voti illius emiſſio publica fuerit,& publice conſtet, non habet locũ eiuſmodi infirmatio,quod ſcilicet non ex animo emiſerit. Faciunt etiam pro hac ſententia nonnullæ præſumptiones iuris. Prima, quod nemo præſumitur ore proferre,quod in corde non habet,niſi ipſe indicet ioco e dici,*l. Labeo 7. D. de ſupellectili legata.ibi. non arbitror quemquã dicere quod non ſentiat*.Vide Menochius lib. 3. præſum pt.1.num.36.& ſequenti appellat hanc violentam præſumptionem iuris. Secũda,quia delictum mendacij nõ præſumitur,ſed ea præſumptio mendacij ſemper fugienda eſt *cap.2.de Reg.iuris in 6. & cap.aliſit 11. quæſt. 3.* Nemo enim exiſtimandus eſt dixiſſe,quod non mente agitauerit. Ex quibus meritò ſemper in voto præſumitur animus ſe obligandi.

7. Denique quid dicendum, ſi aliquis opponat impedimentum, cuius tamen diſpenſationem pro foro interiori obtentam nouit ordinarius,coram quo cauſa vertitur? Thomas Sanchez exiſtimat in ea ſpecie non poſſe non requirere,& matrimonium prohibere, donec adducatur diſpenſatio pro foro externo,refertque pro ſua ſententia Nauarrum, Emanuelem Rodriguez,& Vegam. Nam ex quo iuridicè oppoſitum eſt impedimentum,tenetur iuſtitiã adminiſtrare.Hæc ſententia probabilis eſt: exiſtimo tamen experto & intelligenti iudici nõ defuturum modum,quo eum liberum declaret ab eo impedimento, & licentiam contrahendi concedat, quem & ſequi tuta conſcientia poterit. Quod ſi reus falſis probationibus oſtenderit ſe impedimento liberum, quamuis iudex falſitatem calleat,cùm alias ſciat illum iam coram Deo liberum eſſe impedimento, poteſt iuxta eas probationes ferre ſententiam. Hic enim & in ſimilibus locum habet, quod dixit Auguſtinus in *cap. Dominus 23. quæſt. 2. quod ad iuſtitiam belli attinet, parum refert, an inſidijs,an aperto Marte quis vincat*, de quo argumento late diſputo in noſtro commentario de *inſidijs licitis, tam in bello cruento, quam forenſi,& vmbratili*.

8. Verùm non oppoſito impedimento, aut eo non legitimè probato, iam poteſt parochus illos matrimonio iungere. Nonnulli tamen volunt vt prius inquirat ab eis, an rectè ſciant doctrinam Chriſtianam, & ſi neſciant repellat. Illud certum poſſe præcipi ab ordinarijs, vt repellantur donec diſcant, docet Thomas Sanchez diſput. 15. numero 29. & refert ſententia Metropolitani Salmanticenſis ita pronuntiatum eſſe, & ego in conſtitutionibus Mediolanenſibus tit. de ſponſalibus cap. 20. hæc reperio. *Parochus, quos ſponſos experiundo viderit doctrinæ Chriſtianæ rudimenta planè ignorare inconſulto Epiſcopo, ne matrimonio illos ante coniungat, quam ea item ratione cognouerit didiciſſe, quæ eo de genere illos plane ſcire oportet*. Poſſe autem parochum matrimonio iungere extra Eccleſiam iam dixi ſupra iſto libro.Iniungitur etiam,vt habeat parochus librum, in quo deſcribantur contrahentes, & parochus & teſtes, vt conſtat ex Tridentino ſeſſione 24. cap. 1. & idem habetur in conſtitutionibus Mediolanenſibus cap. 1. vbi & præcipitur, vt in fine anni quidquid in eo libro parochi ſingulis annis ſcripſerint, Epiſcopo deſcribendum tradant. Placet mihi quod Thomas Sanchez docet diſput. 15. cit. numero fin. teneri parochum ſub letali culpa ad eum librum habendum. Magni enim momenti eſſe librum illum ad matrimonij probationem conſtat ex multis Rotæ deciſionibus, quas vide apud Farinacium excuſas vna cum lib. 2. conſiliorum: & oſtendam infra in fine huius operis in quadã Appẽdice.

CAPVT XXVII.

De pœnis matrimonij Clandeſtini.

SVMMARIVM.

Quid agendum,n.1.

Decretum Innocentij III.n.2.

Pœnam ab eo impoſitam incurri ipſo facto,n.3.

Quæ ratio pœnæ illegitimitatis, ibidem.

Duo ſimul requiri,vt ea pœna incurratur, n.4.

Incurri etiam,ſi ignorent impedimentum,n.5.

Eſſe clandeſtinum etiamſi contrahatur coram parocho, & teſtibus omiſſis denuntiationibus, quoad effectum illius pœnæ,n.6.

An ea pœna extendatur ad contrahentes cum quouis alio impedimento,n.7.

Obiectio

Obiectio ſoluitur, n. 8. 9.
De pœna quod careat ſpe diſpenſationis, n. 10.
Quid dicendum de pœna ſuſpenſionis per triennĩũ, n. 11. & 12.
Inhabilitas clandeſtinè contrahentium, nu. 13.
De exhæredationis pœna, n. 14.

1. PRIVS agemus de pœnis matrimonij clandeſtini ex defectu denuntiationum, id enim antiquo iure clandeſtinum dicebatur: mox de pœnis matrimonij clandeſtini ex defectu parochi & teſtium, quæ forma iure nouo Concilij Tridentini inducta eſt.

2. Igitur Innocent. in Concil. Lateranenſi ſub ipſo celebrato & habetur, *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* hæc habet: *Si quis verò huiuſmodi clandeſtina vel interdicta coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur: de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidiũ: cùm illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum præter omne interdictum, etiam in conſpectu Eccleſiæ contrahere præſumpſerunt.*

3. Circa quam pœnam obſeruandum in primis illam incurri ipſo facto ante iudicis ſententiam, cũ illa in priuatione conſiſtat, licet alij diſſentiant. Deinde obſeruandum eam ſtatui, eò quod ſic contrahentes legem Eccleſiæ contẽnere videantur, & ideo non mirum ſi filij ſuſcepti ex matrimonio contra diſpoſitionẽ Eccleſiæ, illegitimi cenſeantur, quãuis alias filij ſuſcepti ante matrimonium per ſubſequens legitimi fiãt. Nam in hoc poſtremo caſu nihil factum contra reuerẽtiam matrimonij. Deinde hoc poſtremum ſtatuit ius, vt inde alliciat homines legitimatione prolis propoſita, quã pater natura vnicè diligit, & eã ratione deſerat concubinatum, & honeſtã ineat coniunctionẽ.

4. Deinde obſerua, vt ea pœna illegitimitatis prolis ſequatur, duo requiri in eo Canone & vnum ſine altero non ſufficere. Primum vt omittantur denunciationes: ſecundum vt ob id in gradu prohibito contrahatur. Vnde ſi nõ omiſsis denũciationibus cõtrahat in gradu prohibito bona fide, legitima proles eſt: imo etiãſi adſit mala fides ex parte vnius tantùm coniugis ex vi iſtius decreti. Canõ enim in poſtrema parte exigit malam amborũ fidem, quando in facie Eccleſiæ, & præmiſsis denuntiationibus contrahitur. Similiter ſi omittant denũtiationes, non tamen contrahant in gradu prohibito legitima proles eſt. Ex quo inferes ex matrimonio clandeſtino prolem ſuſceptã eſſe legitimã niſi in prædicto caſu: & etiã per matrimonium clandeſtinum prolem antea ſuſceptam legitimari, non ſecus ac per ſolemne, & legitimum coniugium, de quo latè infra lib. 11. Vtrumque itaque debet concurrere, vt incidat quis in Canonis pœnam.

5. Præterea obſerua eam pœnam incurri quamuis cũ ignorantia impedimenti, vel iuris cõtraxerint, quia ex omiſsis denuntiationibus præſumitur affectata ignorantia, cũ illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, ſed affectatores ignorantiæ videantur, inquit Pontifex. Itaque in hoc caſu culpabilis & affectata ignorantia non excuſat à pœna. Vnde non eadem ratio eſt huius pœnæ, & excommunicationis, quæ lata eſt in *Clementina vnica de cõſanguineis.* Nam ad eam excommunicationem requiritur dolus verus, & non ſatis eſt præſumptus, vt oſtendam infra lib. 7.

6. Sed quæret aliquis primò, an ſi omittantur denuntiationes, & contrahat quis coram parocho, & teſtibus, diceretur iure antiquo matrimonium iſtud clandeſtinum, quoad hũc effectum. Vide Felinum de hoc in *c. porro 7. de ſententia excommunicat.* Nonnulli ſentiunt non dici clandeſtinum, etiamſi omiſsis denuntiationibus celebraretur, quando publicè contractum eſt. Ita Abbas in d. *c. fin. de clandeſtina deſponſat.* quam doctrinam moribus receptam eſſe docet Couarr. de ſponſal. ca. 6. nu. 10. quia id quod ſcientibus vicinis fit, dicitur publicè fieri, vt notat Ioannes Lupus in *c. per veſtras 3. notab. §. 21. num. 4. de donat. inter virum & vxorem.* At Bartolus in *l. fin. D. de ritu nuptiarum* aſſerit clãdeſtinum eſſe. Illud enim dicitur fieri clam, quod fit omiſsis his, quę in eius actu à lege requiruntur. Et quamuis ad id nonnulli reſpondent, id quidem procedere, niſi aliud æquiualens in actu interueniat, quo effectus à lege intentus deducatur, vt in matrimonio publicè contracto euenit; adhuc id non videtur ſatisfacere, non enim eſt æquiualens, magis enim res examinatur denuntiationibus præmiſsis, quibus in omnium ferè cognitionem peruenit, quam ſi fiat matrimonium publicè, & coram teſtibus, ſic enim facilè eſt multos latere. Quare opinionem Bartoli magis probo, quam etiã ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. diſp. 1.

7. Secundò quæret aliquis an hæc pœna illegitimatis conſtituta hoc Canone aduerſùs eos, qui omiſsis denunciationibus contrahunt in gradu prohibito, extendenda ſit ad quoduis aliud impedimentum: Mihi placet non extendi, & ſaltem non habet locum in his impedimentis, quæ probari non poſſunt, vt in defectu conſenſus, vel alterius omnino occulti. Cùm enim grauiſsima pœna ſit illegitimitas prolis, neſcio cur ad alium caſum extendenda ſit, vbi expreſſe de eo tantùm agitur impedimẽto. Neque obeſt, quod nonnulli reſpondẽt eſſe ſimilem caſum, eandemque militare rationẽ. Nam ſi hoc eſſet alicuius momenti innumeræ leges extendendæ eſſent, quæ non extenduntur ad alios caſus.

8. Neque obſtat quod legibus Partitarũ 3. *tit. 3. p. 4. & l. 2. tit. 15. p. 4.* vniuersè idẽ de omnibus alijs impedimentis ſtatuatur. Nã ex legibus Ciuilibus ad Canonicas in materia de matri-

monio nullum ſumitur argumētū, vt notū eſt.

9. Neque obſtat etiam quod in *c. ex tenore qui filij ſint legitimi*, cùm ſermo ſit de alijs impedimentis, quia alter eorum erat coniugatus, vt cenſeretur filius legitimus, expendit textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publicè contractum eſſe. Ex eo enim nō efficitur ſecus ſentire Pontificem, ſi eſſet clandeſtinum. Satis enim erat bona fides vel vtriuſque, vel alterius, quod autem in facie Eccleſiæ contractum eſſet ex abūdanti additur. Eodem modo accipiendum quod inquit Trident. ſeſ. 24. c. 5. cū pœnam ſtatuit aduerſus omittentes ſolemnitates, id eſt denuntiationes, ſi ignoranter contraxerint in gradibus prohibitis, neque ad alios caſus extendit. Vnde illa verba. *Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur*, reſtringenda ſunt ad impedimentum in aliquo gradu prohibito: Sicut & ea, quæ ſtatim ſubiunguntur, ad impedimentum conſanguinitatis tantùm pertinent: *In contrahendis matrimonijs, vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel raro, idq; ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, &c.*

10. Sed & in eo decreto Trident. c. 5. alia pœna imponitur clandeſtinè ducentibus, omiſsis denunciationibus contrahentibus, in gradu tamē prohibito, vt ſpe diſpenſationis conſequendæ careat, quæ pœna ad alios caſus non extēditur. Illis autē non indicatur ablata facultas diſpēſandi à Pontifice, ſed tantùm letaliter peccare ſi ſine cauſa diſpenſet, aut difficilè diſpenſari, & ob peculiarem præ ordinaria cauſam.

11. Præterea aduerſus parochum aſsiſtentem matrimonio clandeſtino, ideſt, omiſsis denuntiationibus in d. *c. fin. de clandeſt. deſponſat. §. fin.* pœna lata eſt, incurrit enim ſuſpenſionem per triennium. Eſt autem inferenda per ſentētiam iudicis, inquit enim, *ſuſpēdatur*, quod verbum ſignificat actum iudicis, quidquid nonnulli dicant. Incurritur autem à die ſententiæ, etiamſi in eodem trienio ſæpè delinquat. Nec poteſt abſolui ab Epiſcopo intra triennium, eſt enim terminus ſuſpenſioni adiectus, vel ob id maximè quod conſtitutio illa à Concilio generali condita ſit; communis autem Doctorum ſententia tenet Epiſcopos contra Concilium diſpenſare non poſſe in *c. At ſi clerici §. fin. de iudicijs*, & dicam infrà lib 8. Sed elapſo termino liber euadit. Vnde licet à ſuſpenſione lata in iure, ſiue ob contumaciam, ſiue peccatum aliud, & ſine termino, & non reſeruata, poſſet Epiſcopus abſoluere, vt docet Innocentius cōmuniter receptus, & Nauarr. c. 27. n. 162. *c. Nuper de ſententia excommunicat. & c. ex literis de conſtit.* Poteſt enim Epiſcopus diſpenſare, vbicumque non inuenitur prohibitum: at quando imponitur ad certum tempus, non poteſt Epiſcopus abſoluere, ſed conditor Canonis, vt tenet Paludan. in 4. diſtinct. 18. q. 7. in fine Syluest. v. *ſuſpenſio*, q. 8. in fine, & communiter Doctores. Neque in hoc caſu habet locum limitatio Trident. ſeſ. 24. c. 6. vbi concedit Epiſcopo, vt abſoluat ab omni ſuſpenſione ex occulto delicto prouenienti etiam reſeruata Papæ. Nam quod parochus interſit clandeſtino coniugio, non poteſt eſſe occultum delictum.

12. Denique parochus & teſtes aſsiſtentes tantùm puniuntur arbitraria pœna à Concilio, neque alia deſignata. Quare illa Triennalis ſuſpenſio, de qua modò dicebamus, non eſt correcta per Tridentinum. Sermo enim eſt in diuerſis caſibus. Illa intelligitur tantùm, quando adeſt matrimonio clandeſtino parochus ex defectu denuntiationum: hæc autem, quando adeſt matrimonio nullo & inualido ſine ſufficienti numero teſtium. Vnde parochus non proprius vel regularis aſsiſtens matrimonio clandeſtino, præmiſſis tamen denuntiationibus ſine licentia parochi, aut ſine teſtibus, non punitur pœna Concilij Lateranenſis, quæ tantùm impoſita eſt aſsiſtenti matrimonio clandeſtino ob defectum denuntiationum: ſed punitur pœna Tridentini: eſt enim matrimonium nunc ſine proprio parocho & teſtibus, etiamſi præceſſerint denuntiationes, omnino nullum.

13. At contra ineuntes matrimonia ſine parocho, & teſtibus, quæ eſt forma à Concilio præſcripta, nonnulla etiam ſtatuuntur. Primū vt ſint inhabiles ad ſic contrahendum. Quod quidem non intelligitur eo ſenſu, vt ſint inhabiles ad omnino contrahendum coniugium, eſſet enim grauiſsima pœna, quamuis non infrequens in Eccleſia, vt dicam infra lib. 7. Cōcilium non niſi cum limitatione loquitur, *ad ſic contrahendum*, & in eo ſenſu declaratum eſt à Cardinalibus. Ea autem pœna incurritur ipſo facto, neque ad id opus authoritate iudicis, niſi forſan matrimonium eſſet nimis publicū, & neceſſaria ſententia eſſet, vt vitaretur ſcandalum.

14. Statuta etiam eſt exhæredationis pœna 49. *Tauri*, quæ pœna non eſt correcta per ius Canonicum, poteſt enim ius ciuile pœnas adigere ad exactiorem Iuris Canonici obſeruationē, ſicut & alias etiam pœnas ſtatuit contra hæreticos, quamuis de illis criminibus agnoſcat Eccleſia: indiget autem ea pœna iudicis ſententia iuxta generalia principia in diſputatione de legibus. Atque de his hactenus.

DE

Digitized by Google

DE IMPEDIMENTIS TANTVM IMPEDIENTIBVS.

LIBER SEXTVS.

Iam ab hoc libro agere incipimus de his, quæ pugnant cum Matrimonio ex parte inhabilitatis perſonarum. Quædam autem inhabilitates ita impediunt, vt etiam dirimant matrimonium, de quibus agemus lib. ſequenti. Aliæ vero impediunt tantùm, & non dirimunt, ita vt illicitè quidem illis obſtantibus contrahatur matrimoninm, validè tamen. Sunt autem ea impedimenta, aut quæ ortum habeant ex crimine, aut ſine illo. Quæ ſine crimine impediunt, hæc ſunt, interdictum, tempus feriatum, Catechiſmus, ſponſalia, votum ſimplex: De his agemus primò, de alijs autem quæ propter crimen impediunt ſecundo loco: ſi tamen prius nõnulla præmiſerimus cognitu neceſſaria circa impedimenta in communi.

CAPVT I.

De poteſtate conſtituendi impedimenta.

SVMMARIVM.

Eſſe poteſtatem in hominibus conſtituendi impedimenta, ſicut eſt poteſtas leges condendi, numero. 1.
Ante Chriſti aduentum etiam in ciuilibus Magiſtratibus eam poteſtatem fuiſſe, n. 2.
Contractum matrimonium ab infidelibus contra leges irritantes ſuorum principum, nullum, num. 3.
Idem de Hebrais, niſi ſuis legibus viuere permittantur, n. 4.
Idem de infidelibus ſubiectis principibus fidelibus ſæcularibus, n. 5.
In eiuſmodi cauſis matrimonialibus infidelium legitimos iudices eſſe principes ſæculares, numero 6.
Idem dic de infidelibus peregrinantibus inter fideles. ſecus de fidelibus, n. 7.
Iam poſt Chriſti inſtitutionem penes Eccleſiam tantùm eſſe poteſtatem conſtituendi impedimenta, & n. 8.
Eius probatio, n. 9.
Obiectiones ſoluuntur, n. 10. 11.
Eam poteſtatem reſeruatam quidem Pontifici, de iure tamen pertinere, etiam ad Epiſcopos, numero 12.

1. MATRIMONIVM, vt in ſuperioribus dictum eſt, non ſolùm Sacramentum eſt à Chriſti inſtitutione, ſed ante Chriſti inſtitutionem à principio conditionis humanæ contractus quidam iuris naturalis eſt. Ex quo efficitur inter homines poteſtatem eſſe explicandi, & etiam ſtatuendi, quę perſonę habiles eſſent, & ad ineunda coniugia, & ad huiuſmodi contractum celebrandum, ſicut & circa reliquos ciuiles contractus diſponit, atque decernit. Id quod tam certum eſt, ſicut certum eſt eſſe poteſtatem in Republica condendi leges; conſtituere enim impedimenta matrimonij nihil aliud eſt, quam legem aliquam ferre circa matrimonij contractum.

2 Ex his colligitur primò ante Chriſti aduentum & inter infideles omni tempore apud ciuiles magiſtratus eſſe poteſtatem impedimenta conſtituendi, vt docet D. Thomas in 4. diſtinct. 39. quæſt. vnica art. 1. ad 4. Paludanus diſtinct. 26. quæſt. 4. art. 3. in ſolut. ad 4. Soto diſtinct. 39. in ſolut. ad 3. Victoria 2. p. relectionis de matrimonio, Ruardus Tapper art. 19. contra Lutherum, pag. mihi 306. & Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 21. & 22. circa fin. & cum multis alijs Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 3. nu. 5. docuit etiam Gloſſa in

cap.ſiquis ancillam v.egi bus 29.queſt.2. & colligitur ex Concilio Triburienſi ſub Formoſo Papa Anno 695.cap.39. *Quicumque alienigenam, id eſt, aliene gentis fœminam vtrorumque conſultu propinquorum legitime, vel ſua vel mulieris legē acquiſitam in coniugium duxerit, velit nolit, tenenda erit, nec vltra ab eo ſeparanda excepta fornicationis cauſa, quamuis enim vt Apoſtolus ait, vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma vtrique communis ſit nationi, legem tamen habet diuerſam & quantùm ad ſæculum interdum longè diſtinctam. Quare ſi vnus è duobus vnam carnem in duas diuidere, et copulam nuptialem machinetur diſiungere, dicendo non ſecundùm ſua gentis legem iura matrimonij contraxiſſe et idcirco ſeparari poſſe; canonica inſtitutione definimus, & noſtro omniumq́ Orthodoxorum iudicio inſtituimus, vt quod legis imperfectùm ſit, perficiatur, & ius matrimonij nequaquam reſoluatur. Synodus Romana ait, quod non ſit dimittenda vxor poſt Baptiſmum, quæ habita eſt & ante Baptiſmum: in Baptiſmo enim ſoluuntur crimina non legitima coniugia: cùm enim in baptiſmo tranſmigrant de vita in vitam, & non mutat vxorem legitimam, &c.* Sentit igitur matrimonium iuxta leges proprias, ſcilicet quæ non aduerſantur rationi, matrimonium contractum ab infidelibus validum, atque adeo eſſe poteſtatem inter infideles leges decernendi circa ſtatum & validitatem, aut inualiditatem perſonarum. Id quod etiam non obſcurè indicat Innocentius III. in cap. *gaudemus de diuortijs: & in præmiſſis gradibus a Paganis, quoad inter eos matrimoniū licitè ſit contractum, qui conſtitutionibus canonicis non arctantur.* Et nihil mirùm cùm contractus iſte perinde vt reliqui in commune bonum ordinentur, quare ſicut ſtatuit apud infideles ſæcularis poteſtas, ne valeat propriorum bonorum alienatio, niſi ſub certa forma, & à perſonis habilibus facta, potuit etiam lege ſtatuere, vt valeret traditio ſui. Hac ratione multa legimus ſtatuta Iure Cęſarum de Ritu nuptiarum, & alibi.

3. Secundò colligitur matrimonium contractum ab infidelibus contra leges à ſuis Principibus latas dirimentes matrimonium nullum eſſe: vnde cùm ad fidem venerint, vel iterum renouandum eſt iuxta Eccleſiæ leges, vel ſeparandi ſunt. Quodnam autem ſit inter illos dirimens impedimentum, id ex vſu & conſuetudine apud illos recepta petendum eſt.

4. Tertiò colligitur, id quod de alijs infidelibus ſubiectis Principibus infidelibus dictū eſt, extendi etiam debere ad Hebræos: cùm enim iſti veram rempublicam non habeant, ſed aliorum Principum gubernationi ſubijciantur, tenentur legibus irritantibus matrimonium, quas Principes infideles tulerunt, quorum dominio ſubduntur. Leges enim eorum cęremoniales ceſſarunt Chriſti morte. Quod intellige, niſi Principes infideles quorum dominio ſubduntur, illis copiam fecerint patrijs legibus vtendi, atque ſecundùm illas viuendi; in eo enim caſu non quia ipſorum Hebræorum leges ſunt, ſed quia ab ipſorum Principibus approbantur, aut permittuntur, vim habent. De Hebræis autem ſubditis Principi fideli, idem quod de alijs infidelibus eidem Principi ſubditis dicam illatione ſequenti, iudicandum erit.

5. Quartò colligitur pari etiam ratione Principes fideles ſæculares poſſe leges validas conſtituere circa impedimenta matrimonij, quibus teneantur infideles ſubiecti eorum ditioni, & imperio. Hi enim ſubditi tantùm ſunt eorum Principum ſæcularium, neque Pontifex vel Eccleſia vllam in illos iuriſdictionem habet. Quid enim nobis de his qui foris ſunt iudicare? Quare legibus Eccleſiaſticis circa matrimonium non tenentur, *capite. Quanto de diuortijs*, ſed tantùm legibus latis à Principe ſæculari, cuius poteſtati ſubijciuntur.

6. Quintò colligitur in cauſa, & lite matrimoniali, quæ inciderit inter huiuſmodi infideles ſubiectos Principibus ſæcularibus fidelibus, legitimos iudices eſſe ipſos ſæculares Principes, non Eccleſiaſticos. Matrimonium enim eorum contractus quidam ciuilis eſt, non habens rationem ſacramenti. Sed quid dicendum, ſi alter eorum ad fidem conuertatur, & lis de matrimonio intercedat? Thomas Sanchez libro ſeptimo diſputatione tertia citata numero nono ſic diſtinguit. Aut litem mouet infidelis, & tunc apud iudicem Eccleſiaſticum examinari cauſa debet, quia actor ſequitur forum rei, *capite ſi Clericus, & capite cum ſit generale, de foro competenti*: aut fidelis litem mouet, & tunc conueniri infidelis debet coram ſæculari. Verùm ego exiſtimò in primis non poſſe interuenire caſum, in quo infidelis ſit reus, ſi lis moueatur ſuper conſtantia matrimonij, & perſeuerantia in illo. Nam aut non vult cohabitare, & tunc ceſſat controuerſia; matrimonium enim diſſoluitur iure diuino, vt dicam infra lib.7. cùm ſermo fuerit de impedimento diſparis cultus. Aut vult cohabitare, ſed fidelis renuit, vel contendit non fuiſſe matrimonium, aut ſeparandos ex aliqua iuſta diuortij cauſa, & tunc fidelis reus eſt, actor infidelis. In eo autem caſu exiſtimo cauſam examinandam eſſe coram ſæculari iudice. Ratio eſt meo iudicio manifeſta. Quia non eo ipſo, quo infidelis conuertitur, matrimonium prius contractum fit ſacramentum, vt oſtendi ſupra lib.1. Semper ergo manet in ratione ciuilis contractus. Quare ſicut, ſi controuerſia moueretur inter infidelem, & fidelem conuerſum ſuper contractu aliquo inito tempore infidelitatis, cùm vterque ſubditus erat ſæculari Principi, & in materia etiam pertinente ad forum illius, coram eodem cauſa examinari deberet, ſic etiam in propoſito iudicandum eſt.

Sexto

Digitized by Google

7. Sextò colligitur, id quod hactenus diximus de infidelibus ſubiectis Principibus fidelibus ſæcularibus, idem dicendum eſſe de infidelibus peregrinantibus inter fideles, ſubduntur enim non legibus Eccleſiaſticis matrimonij, ſed ciuilibus. Quare iuxta leges ſæculares Principis contrahere debent. Peregrini enim alligantur legibus loci, in quo peregrinantur, & non legibus ſuæ regionis, vt late dixi libro præcedenti. De fidelibus autem contrahentibus in terris infidelium, & apud eos commorantibus dicendum eſt in aliquibus non teneri tunc legibus Eccleſiaſticis, quales ſunt illæ de matrimonio ſub forma Tridentini celebrando, vt dixi lib. præcedenti. Tenentur tamen alijs impedimentorum legibus, quia eorum matrimoniũ non ſubijcitur legibus ſæcularis Principis infidelis, cùm ſit ſacramentum. Quare infidelium legibus non magis tenentur in caſu matrimonij, quam in rebus diuinis, & alijs ſacris. Tenerentur quidem, ſi tantùm contractus eſſet. At cùm habeat iam ex inſtitutione Chriſti adiunctam rationem ſacramenti, non eſt materia ſubiecta eorum legibus, ſed Eccleſiaſticis, & iuxta illas celebrari debet. Quare autem non ſit neceſſe ſeruare formam Tridentini dixi ſupra libro præcedenti.

8. At poſtquam ad rationem ſacramenti eleuatus eſt contractus matrimonij, ſolius Eccleſiaſtici iuris eſt impedimenta conſtituere. Et quidem in Eccleſia eſſe poteſtatem conſtituendi impedimenta, definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſione 24.c.4. *Si quis dixerit Eccleſiam non poſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis errasse, anathema ſit.* Et ante Tridentinũ in Concilio Prouinciali Senonenſi ſub Clemente Septimo in decretis fidei cap 17. inter errores damnatos refertur iſte: *Eccleſia non potuit illegitimare aliquas perſonas ſic quod non poſſint contrahere matrimonium.* Conſtat etiam ex perpetuò vſu Eccleſiæ, quæ toties impedimenta conſtituit, vt ex his quæ dicemus de vnoquoque impedimento manifeſtum erit.

9. Quòd autem inter Chriſtianos ea poteſtas reſideat tantùm penes Eccleſiam conſtat in primis. Quia cauſa matrimonij, quo ad ea quæ neceſſariò reſpiciunt rationem contractus, aut ex illa proximè ſequuntur, Eccleſiaſtica eſt *cap. tuam de ordine cognitionum* ibi, *vtpote quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet*, & diffinitur à Concilio Tridentino ſeſſ. 24. capit. 12. *Si quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudices Eccleſiaſticos, anathema ſit.* De quo latè Bellarminus lib. 1. de Matrimonio capit. 32. & ex antiquis Paludanus in 4. diſtinctione 26. quæſt. 3. art. 3. Tum etiam: quia apud Chriſtianos ratio matrimonij à ratione ſacramenti quoad iudicia inſeparabilis eſt. Quare ad illud forum ſpectat contractus iſte, ad quod ſpectat de ſacramentorum rebus, & doctrina cognitio. Dixi ea, quæ neceſſariò reſpiciunt, aut ſequuntur ex iſta ratione ſacramenti, aut contractus, veluti firmitas illius, perſonarum legitimatio, prolis conditio legitima vel illegitima, & diuortium. Nam cauſa dotis, & hæreditatis, & aliæ huiuſmodi ſæculares ſuâ ratione ſunt, & ſæculari iudicio relinquuntur. Sunt enim iſti contractui extrinſecæ, licet aliquando incidenter etiam ab Eccleſia decerni ſoleant.

10. Neque obſtat his, quæ dicta ſunt, nihil immutari poſſe circa materiam, & formam ſacramentorum. Nam licet poſita ſufficienti materia, & forma nihil poſſit variari, at pertinet ad Eccleſiam decernere quando contractus iſte ſit legitimus. Eſt enim contractus matrimonij materia ſacramenti vel fundamentum. Chriſtus autem non definiuit, quis eſſet legitimus contractus matrimonij, ſed illum extulit ad rationem ſacramenti, quiſquis ille fuerit, dummodo ſit legitimus. Quis autem ſit legitimus, Eccleſiæ decernendum reliquit.

11. Neque obſtat etiam, quod contractus matrimonij ſit iuris naturæ: ius autem naturæ ſit inuariabile: contractus namque matrimonij non eſt iuris naturalis præcipientis, neque enim omnibus præcipit, vt nubant, ſed aſſiſtit tantùm: huiuſmodi ſunt multa alia, vt explicui ſupra lib. 1. In illis nulla poteſt eſſe variatio. Poſterioris verò generis ordinabilia ſunt à Republica, prout ad commune bonum expedire viſum fuerit. Nec enim in omnibus ius naturale decreuit, quę perſonæ eſſent ad eum contractum ineundum legitimæ.

12. Ex his colligitur, quamuis iam antiqua conſuetudine hæc poteſtas inducendi impedimenta reſeruata ſit, & Pontifici Romano, & Concilio Generali: attamen de iure pertinere etiam ad Epiſcopos, & Concilia Nationalia, & prouincialia, vt docuit Victoria loco citato: & olim quidem multa impedimenta dirimentia, & impedientia conſtituta fuere ab Epiſcopis diœceſibus, & à Concilijs Prouincialibus, & Nationalibus, quę poſtea ab vniuerſali Eccleſia, vel recepta, vel approbata, vel partim recepta aut approbata, & partim exploſa, vt planum erit ex his, quæ dicam infrà, cùm de vnoquoque impedimento ſermo fuerit.

CAPVT. II.

Quare Principes ſæculares fideles non poſſint leges circa matrimonium conſtituere.

SVMMARIVM.

Concilium Magiſtratuum leges circa matrimonium, niſi probentur ab Eccleſia, nullas eſſe, numero 1.

Non eſſe ob defectum poteſtatis, ſed ob reſeruatio-

nem

Digitized by Google

nem Pontificis, quidam ſentiunt, num. 2.
Verius eſſe ob defectum poteſtatis, num. 3.
Neque circa acceſſorium matrimonio poteſt ſæcularis Princeps leges ferre, ſi eo impeditur principale, num. 4.
Valent tamẽ eius leges circa alia accidentalia matrimonio, num. 5.

1. EX his, quæ dicta ſunt liquidò colligitur nullas ciuilium Magiſtratuum leges circa contractum matrimonij validas eſſe, niſi probentur ab Eccleſia. Conſtat ex *capite cum ſecundum Apoſtolorum, de ſecundis nuptijs*, vbi ea lex Cæſarum, quæ infamiam irrogat viduis nubentibus intra annum luctus, abrogatur. *In ijs*, inquit, *ſæculares leges non dedignantur Eccleſiaſticas imitari*, *& capite quodã lex* 35. *quæſtione* 2. reijcitur à Gregorio Primo lex Honorij, & Iuſtiniani Imperatorum, quę decernebat valida matrimonia inter conſobrinos, cuiuſmodi multa alia reperies in iure Ciuili. Vnde, & quælibet lex lata à ſæculari Principe circa matrimonium, etiamſi non reprobetur ab Eccleſia, nulla eſt, vt docuit Syluester verbo *Matrimonium* 2. quæſt. 1. & 2. ex ſententia Panormitani in *cap.* 1. *de ſponſal. & matrimon.* & docuerat antea Diuus Thomas in 4. diſt. 42. quæſt. 1. artic. 1. ad 4.

2. Sed exiſtit hoc loco dubitatio, an leges latæ à ſæculari Principe fideli non valeat, quia Pontifex reſeruauit ſibi eam poteſtatem condendi leges circa matrimonia, & interdixit ſęculari Principi, an verò quia eas non poſſunt Principes ſęculares concedere ex defectu poteſtatis? Thomas Sanchez diſput. 3. citat. numero 2. cum alijs exiſtimat poſſe quidem quãtum ex ſe eſt, attamen eam poteſtatem ſibi reſeruaſſe Pontifices. Probat primò, quia poteſtas regia ad tranquillitatẽ, & bonũ Reipublicæ tuendum eſt potiſſimum inſtituta, & eius eſt quod ad huncfinem deſideratur prouidere, quale eſt circa matrimonia ineunda illa impediendo, & irritando. Deinde probat, quia ſi poteſt ſæcularis Princeps alios ciuiles contractus irritos reddere, cur non poterit etiam matrimonij contractum, cùm id quandoque bonum commune poſtulet? Huic etiam ſententię ſubſcripſere non pauci, qui exiſtimant valere ſtatutum ciuitatis, quod inter homines diuerſarum ciuitatum non contrahatur matrimoniũ ſub certa pœna, dummodò poſſint honeſtè cõtrahere inter homines ſuæ ciuitatis, quod docet Bartolus, & Angelus, & alij, quos pro hac parte refert Felinus in *cap.* 1. *de ſponſalibus numero* 20. *verſiculo ſexto fallit.*

3. Verùm leuiſsimis fundamentis commotus Thomas Sanchez conceſſit eam poteſtatem ſæculari Principi fideli. Quare pro huius rei explicatione dico primò. Nequaquam poteſt princeps ſæcularis fidelis legem aliquam ſtatuere ad ſubſtantiam matrimonij directè, vel indirectè pertinentem, quæ vim habeat, niſi ab Eccleſia tacitè, vel expreſsè probetur, ex defectu poteſtatis. Sentiunt nobiſcum nõ pauci ex Theologis, & ex iuris interpretibus, quos refert Thomas Sanchez diſputatione citata numero primo, & omiſſis leuibus alijs argumentis moueor ea tantùm conſideratione. Quia matrimonium, quamuis ex ſe contractus quidã ſit ſubiectus, etiam Principi ſæculari, attamen per Chriſti inſtitutionem eleuatum eſt ad rationem ſacramenti, itaque res ſacra eſt. Ergo non ſubditur ex eo tempore poteſtati Principis ſæcularis etiam fidelis. Quod enim materia huius ſacramenti contractus ſit, non ſatis eſt, vt poſſit Princeps ſæcularis leges condere, cùm ex quo ea materia perChriſtum ſacra facta eſt, iam extra eius iuriſdictionem, & poteſtatem ſit. Sicut licet homo ante ordinationem ſit materia ſubiecta iuriſdictioni ſæculari, & ſimiliter bona alia, & prædia; attamen poſt ordinationem, vel poſtquam donatione ſacra vel Eccleſiaſtica ſacra ſunt, extrahuntur à dominio ſæcularis Principis, & nullam neque in perſonas neque in bona iuriſdictionem habet. Sic ergò, & in noſtro caſu dicendum eſt, poſtquam matrimonio acceſſit ratio ſacramenti. Præterea: ſi matrimonium etiam poſt Chriſti inſtitutionẽ, quia contractus eſt, ſubiectũ eſſet Principũ ſęculariũ diſpoſitioni, nequaquã inuitis Principibus fidelibus, poſſet Eccleſia ab illis auferre eam poteſtatem leges condendi, & ſibi reſeruare. Quo enim iure id poſſit? ſicut neque hominem ſubditum ſæculari Principi poſſet Pontifex eximere à iuriſdictione illius, neque interdicere etiam, ne circa alios contractus leges ſtatueret, vt explicui ſupra libro præcedenti, dum ſermo eſſet de iuriſdictione Scholaſtici Salmantini. Quare, niſi ea poteſtate abuterentur Principes, & aliquid ſtatuerẽt, quod ſpiritualem ſacramenti matrimonij rationem læderet, non poſſent à Pontifice pro indirecta poteſtate, quam habet in temporalia coerceri, vt ibidem explicatum eſt. Quare rectè, & conſequenter Petrus Soto lectione quarta de matrimonio in fine, cùm falsò exiſtimaret eam poteſtatem habere Principes ſæculares, docuit leges ciuiles ex pietate quadam ceſſiſſe in hac partę legibus Pontificijs, atque adeo hodie etiam ſi vellent, poſſe ſtatuere leges irritantes contractum matrimonij. Et meritò quidem falso illo principio admiſſo docuit nõ eſſe penes Pontificem poteſtatem prohibendi ſæcularibus Principibus, ne leges ferant irritãtes, quæ matrimonium irritent, & nullum omnino reddant. Vnde in cauſis matrimonialibus iudicem Eccleſiaſticum eſſe competẽtem iudicem vel ipſi hæretici teſtati ſunt: ſic enim ſcriptum reliquit Scheneuduuinus Inſtitutis de nuptijs parte quarta, de diuortio, numero ſexto, ex quibus inferes nullas eſſe leges de ſecundis nuptijs, cum Felino ibidem num. 13. & etiam quæ nullum reddunt coniugium contra parentum conſenſum, cùm eodem Felino ibi-

tra parentum conſenſum, cum eodem Felino ibidem: & etiam quæ irritant matrimonium inter Præſidem Prouinciæ, & fœminam aliquã eiuſdem, & huiuſmodi alias cum Felino in dicto capite n. 10, 11. & 12.

4. Secundò dico neque circa acceſſorium matrimonij poſſe Principem ſæcularem ex defectu poteſtatis leges ferre, ſi eo acceſſorio impeditur principale, vt optime explicat Felinus in dicto capite nu. 13. in fine. Idque conſtat *ex regula iuris 39. cùm quid prohibetur, etiam omnia, quæ ſequuntur ex eo*, de qua regula vidẽdi ſunt Dynus, & Pechius. Vnde etiam prohibentur media, per quæ peruenitur ad illum finem. An autem leges ſæculares punientes filios, qui contrahunt contra parentum conſenſum, valeãt, cùm illis videatur impediri principale, quod eſt libertas matrimonij, ex eo pẽdet, an eiuſmodi leges iuſtæ ſint, de quo iam dixi ſupra lib. 2. vbi oſtendi, quando iuſtæ ſint & quando ſecus.

5. Denique dico. Circa alia accidentalia matrimonio, vel acceſſoria, quæ non pertinẽt ad eius ſubſtantiam, neque ex ſe impediunt principale, ſæculares Principes pro ſua poteſtate poſſunt leges validas ſtatuere, vt docet Felinus ibidem, & late explicat per nonnullas fallentias num. 14. & ſequentibus. Huiuſmodi ſunt leges circa dotem, & lucrum dotis, vel donationes inter virum, & vxorem, & ſponſalitiam largitatem, & ſimiliter leges, quæ pœnis conſtitutis adiuuant prohibitiones Eccleſiaſticas.

CAPVT III.

Inquiruntur alia circa eandem poteſtatem.

SVMMARIVM.

Iuſtam cauſam requiri ad impedimentum conſtituendum, n. 1. Vera ratio ibidem.

An ex interdicto ſolo Pontificis naſcatur impedimentum irritans, n. 2.

Poſſe Pontificem aliquam perſonam in particulari inhabilem reddere, n. 3.

1. SED inquirit vlteriùs Thom. Sanch. dicto lib. 7. diſp. 2. nu. 5. An requiratur iuſta cauſa, vt Pontifex ſtatuat impedimenta dirimentia matrimonium, ita vt, ſi ſine cauſa eam legem tulerit, nihilominus matrimoniũ contra eam legem valeat. Verùm non eſt in hoc caſu ſpecialis aliqua difficultas, ſed communis omni Principis legi, & ex eo principio decidenda, an lex vim habeat obligandi, niſi iuſta ſit, & rationabilis: de quo in materia de legibus latè. Nunc breuiter dico ius ſemper ex ratione æſtimandum eſſe, & quemadmodũ ſine ratione iuſtitia non eſt, ita neque ius. Vt enim Vlpianus in *lege ius ciuile 6. D. de iuſtitia & iure, ius ciuile id eſt, quod neque in totum à naturali iure, vel gentium recedit, neque per omnia ei ſeruit. Itaque cùm aliquid addimus vel detrahimus iuri communi, id proprium, id eſt, ciuile intelligimus.* Ex quibus verbis, vt inquit Myſingerus *inſtit. de iure naturali* in principio num. 22. plane conſtat humanum ius eſſe determinationem iuris naturalis. Si igitur recedat in totum à iure naturali, nõ determinat, ſed magis affingit aliquid incognitum naturæ, id eſt, vt Ariſtot. ait, *Quod nullam cauſam in natura habeat.* Non ergo lex, ſed quædam tyrannis, & carnificina cenſenda eſt. Recedit autem à naturali iure lex, quæ ratione non nititur. Rectè igitur ſcriptum eſt ab Iſidoro *in capite, erit autem lex diſtinct. 4.* legem eſſe debere ſanctam & iuſtam. Quare quæ rationabilis non eſt, neque ius, neque lex eſt, ac proinde ſalua conſcientia ei legi non parere licet, de quo Bartolus recte *ad l. vltimam C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam.* Vt quidem, inquit Donellus lib. 1. commentar. cap. 5. verſ. *Conſtitutio eſt*, fieri poteſt vt pareamus, & ius etiam verbo dici poteſt: re autem ipſa nihil niſi vis erit, ius nõ erit. Sed cur ea, quæ Princeps turpiter iubet, vel prohibet, non dicantur ius, cùm hæc ſæpè iubeant ſeueriùs, quam honeſta, ius autem appellatum eſt à iubendo. Verùm hic iuſſus pro iuſſu habendus non eſt, atque adeo reuera nõ eſt iuſſus: iubere enim eſt, iubere vt quid fiat, quod, & fieri poteſt. Quæ autem turpia ſunt ea nec facere poſſe credimus *lege filius D. de conditionibus inſtitut.* Sed præter Donellum, & Minſingerum videndi ſunt de hoc Corraſius ad *l. 1. de iure naturali* num. 4. & ſequentibus Antonius Faber lib. 1. iuriſprudentiæ Papin. principio 1. illat. 3.

2. Sed inquit vlteriùs Thomas Sanchez diſputat. 2. ſequenti an ex interdicto Pontificis præcepto ſuo interdicentis matrimonium, ſit irritum coniugium, ſi contrahatur contra præceptum illud. Hæc tamen communis difficultas eſt, quæ ex ea quæſtione pendet, ex quibus verbis legiſlatoris colligatur actum eſſe irritum, ſi contra legem fiant, & ex eo principio decidendi. De quo Doctores latè in materia de legibus, & iuris interpretes in *lege non dubium. Cod. de legibus*, & nos diximus ſupra libro præcedenti.

3. Inquirit denique, An ſicut Pontifex poteſt vniuersè ſtatuere impedimenta dirimentia matrimonium, poſſit vnam ſingularem perſonam tantùm inhabilem reddere ad contrahendum cum aliqua fœmina in particulari, vel vniuersé etiam aliquem inhabilẽ reddere ad contrahendum matrimonium, cum quauis alia fœmina? Ad vtrumque reſpondet diſputat. 1. à nu. 7. & recte affirmando id poſſe Pontificem efficere iuſta ſubſiſtẽte cauſa: neque in hoc maior difficultas eſt, quam in eo, quod vniuersé conſtituere poſſit impedimẽta dirimentia. Imo fortaſſe Eccleſia aliquando homines aliquos in pœnam grauiũ delictorũ inha-

inhabiles reddidit ad coniugia. Atque hinc forſan emanauit illud, quod in multis antiquis canonibus legimus, *ſine ſpe coniugij maneat.* Sed de his ex communi ſenſu dicam infra. Atque id, quod de inhabilitandis particularibus perſonis diximus de Principe Eccleſiaſtico, intellige etiam de infideli comparatione ſuorum ſubditorum; & de fideli ſæculari comparatione ſui ſubditi infidelis iuxta dicta.

CAPVT IIII.

Conſuetudine induci poſſe impedimenta, & auferri.

S V M M A R I V M.

Quid quæritur, num. 1.
Varia DD. ſententiæ et diſtinctiones n. 2. 3. 4. 5.
Vera ſententia conſuetudine induci, & abrogari poſſe impedimenta, num. 6.

1\. SED hoc loco reſtat examinandũ, an etiam conſuetudine induci aliqua impedimenta poſſint, vel etiam abrogari. Et quidem tantùm dubium eſſe poteſt circa ea impedimenta, quæ ius Eccleſiaſticum conſtituit: nonnulla enim ſunt quæ iure diuino, vel naturali impediunt, vt de ſolemnitate voti non pauci docuerunt, & de conſanguinitate in primo gradu rectæ lineæ, communis ſententia eſt de impotentiæ impedimento, & ligamine certiſsimum.

2\. In hoc autem non eodem modo Iuris Canonici Doctores loquuti ſunt. Varijs enim diſtinctionibus rem iſtam obſcurarunt; dum explicare conantur. Inprimis Hoſtienſis ſenſit conſuetudinem, dummodo approbata ſit à Põtifice, dirimere, & impedire in omnibus ijs caſibus in quibus impedit, vel dirimit Canonica Conſtitutio, *capite 1. de cognatione ſpirituali, & capite ſuper eo, eodem titulo, & capite quod dilectio de conſanguinitate, & affinitate.* At ſi conſuetudo nec improbata eſt, nec approbata à Pontifice, impedire quidem, non tamen dirimere docuit Hoſtienſis.

3\. At Panormitanus in capite ſuper eo citato ſub alia diſtinctione reſpondet: inquit enim, ſi conſuetudo reddat habiles eos qui ſunt aliàs inhabiles, nullius eſſe momenti, neque conſiderationis, vt conſtat ex *dicto capite ſuper eo, & capite quod pro ijs de conſanguinitate, & affinitate*, cùm ea conſuetudo ſit reprobata, vt irrationabilis, & contra legem, & æquitatem; ſi autem inhabilitet alias habiles, valet, *dicto capite ſuper eo de cognatione ſpirituali, & capite olim de clericis coniugatis.* Aut etiam conſuetudo diſſoluit ad tempus, & tunc quoque valet. Quòd ſi in perpetuum diſſoluat matrimonium nulla eſt, niſi vel tacitè vel expreſſe probetur à Papa. At ſi non conſtet de eius approbatione, reſpondet Panormitanus eſſe ſub diſtinctione dicendum: ſi enim ſcandalum adſit, valet cõſuetudo: quia ſicut Papa poteſt diuinum ius interpretari, ita & conſuetudo.

4\. Præterea gloſſa *in dicto capite ſuper eo*, & alij ibidem ſub alia diſtinctione reſpondent. Dicunt enim. Quandò conſuetudo ſine ſcandalo omitti non poteſt, & aliàs concurrit cum eo, quod antiquo iure ſtatutum erat, vt ſi eſſet conſuetudo de non contrahendo in ſexto vel 7. gradu, quod olim etiam ſtatutum iure fuit, obſeruandam eſſe: vel ſi probetur à Papa, etiam ſi non concurrat. Quod ſi nec probetur à Papa nec concurrat cum antiquo iure, non poſſe impedimentum inducere.

5\. Denique Thomas Sanctius de matrimonio libro ſeptimo diſput. 4. numero 12. & 14. exiſtimat conſuetudine induci poſſe impedimenta, quæ inhabiles reddant, alias habiles, & è conuerſo: dummodo ea conſuetudo ſit mixta laicorum, & Clericorum. Nec verò eſſe neceſſariam approbationem Pontificis, nec tacitam, nec expreſſam, ſed ſatis eſſe generalem illam approbationem, qua *capit. fin. de conſuetudine*, dicitur per conſuetudinem poſſe legem abrogari, & nouam induci.

6\. Cæterùm fruſtra Doctores iſti his diſtinctionibus vſi ſunt, cùm res iſta decidenda ſit iuxta generalia principia in materia de cõſuetudine. Quare ea impedimenta, quæ ex iuris Eccleſiaſtici diſpoſitione prouenuint, abrogari poſſe contraria conſuetudine, & alia etiã induci, tàm certum eſſe debet, quàm certum eſt abrogari legem poſſe, & contrariam induci, imò, & nonnulla impedimenta dirimentia inducta eſſe conſuetudine tantùm, hoc eſt, conſuetudinem obtinuiſſe, vt dirimerent, quæ tantùm impediebant, aſſerunt Doctores non pauci, vt conſtabit ex ijs, quæ dicam infra, cùm de diſpari cultu ſermo fuerit. Id tamen verum erit, dummodo concurrant ea, quæ neceſſaria ſunt, vt conſuetudo legem abrogare poſſit, & inducere.

CAPVT V.

Duæ primæ conditiones ad conſuetudinis robur explicantur.

S V M M A R I V M.

Conſuetudo debet eſſe rationabilis, num. 1.
Quomodo ea conditio intelligatur, vera explicatio, num. 2.
Diſcrimen inter conſuetudinem, et præſcriptionẽ, num. 3.
Requiritur etiam curſus temporis, num. 4.
Quomodo determinandum tempus varia ſententia ibidem & num. 5. & 6.

Iure

Digitized by Google

Iure Hiſpano determinatum eſſe tempus licet abrogata ea lex videatur, n. 7.

Iure Pontificio, & ciuili non eſſe definitum tempus, n. 8.

Arbitrio prudentis iudicis relinquendum, numero 9.

1. VT autem conſuetudo vim habeat, neceſſarium eſt, quòd conſuetudo rationabilis ſit. Rerum enim impoſſibilium, aut turpium nulla eſt obligatio *l. impoſſibilium 185. de regul. iuris & l. generaliter de V. O.* cùm enim conſuetudo vim legis habeat, lex autem honeſta ſit neceſſe eſt, pariter etiam oportet, vt conſuetudo rationabilis ſit, *cap. fin. de conſuetudine,* & ibi gloſſa v. *rationabilis l. quod non ratione 39. D. de legibus.* Vſum enim eſſe grauiſſimum iuris cenſorem, & exploratorem, vt non poſſit non æquum eſſe, & vtile, quod is probauit ſæpius facto periculo, dixit quodam loco Liuius. Nam certè ſi quid mali inueheret conſuetudo, vt multa iniqua moribus recepta ſunt, facere deberemus magiſtram iniquitatis conſuetudinem.

2. Sed in explicando, quæ dicatur eſſe rationabilis conſuetudo, multi laborant. Videndus Menochius conſilio 52. numero 131. Nonnulli relinquunt arbitrio iudicis, qui conſiderabit, an finis conſuetudinis ſit bonus vel malus. Sic Abbas in *dict. capit. fin. de conſuetudine.* Schenckuduinus *inſtit. de iure naturali §. ex non ſcripto* numero 4. in fine. weſembechius in Paratitlis de legibus numero 9. verſiculo *materia circa quam.* Verùm breuiter id explicandum eſt. Cùm dicimus rationabilem eſſe debere conſuetudinem, non ita intelligendum eſt, quaſi irrationalis ſit omnis conſuetudo eo ipſo, quo eſt contra legem; Sic enim nulla conſuetudo rationabilis eſſet, quę pugnaret cũ lege, quam euertere molitur. Sed ita intelligendum, vt aliàs, & ſemota ea lege, quam euertit, turpitudinem, aut deformitatem non contineat, ſiue contra legem diuinam, aut naturalem, aut rationis æquitatem, quæ lex aut æquitatis ratio vigeret etiam ſeclusa ea lege, quam euertit. Inde rectè dictum eſt conſuetudine non pręſcribi iure diuino, Baldus *in lege ſecunda C. de vſuris, capite ad audientiam, capite venerabilis, capite finali, & ibi Doctores de mala conſuetudine.* Neque etiam iuri naturali. Atque hæc doctrina eſt, quæ aſſeritur in *capite mala conſuetudo, cap. veritatem, cap. conſuetudinem, & alijs diſtinctione 8. et cap. vſus, cum alijs diſtinctione 11.* Ideò etiam edixit Iuſtinianus nouella 134. *Quæ improbè excogitata ſunt, ea ne longa quidem conſuetudine confirmari volumus.* Et Baſilius epiſt. 80. ad Euſtathium Monachum inquit. *Nõ putamus æquum eſſe, vt quæ apud ipſos obtinuit loquendi conſuetudo, pro lege, & canone habeatur rectæ doctrinæ.* Rectè itaque Demoſthenes in oratione contra Androtionem: *Ne dicas*, inquit, *quod factum ſit hoc ſæpè, ſed quod ſic oportuerit fieri.* Exornat hunc locum Balduinus *inſtit. de iure naturali §. ex non ſcripto.* Vnde non ſatis attentè conſiderarunt rem iſtam Rochus de Curte in repetitione ad tex. *in cap. fin. de conſuetudine,* & Felinus *in cap. 2. de maiorit. & obedient.* dum dixerunt irrationabilem vſum diuturnitate, & immemoriali tempore tranſire in rationabilem, niſi pugnet cum humana aut diuina lege. Omnis quidem vſus, quo euertitur lex initio irrationalis eſt, quia contra eam legem eſt, non tamen id ſignificant Doctores, cùm exigunt in conſuetudine, vt rationalis ſit, vt explicatum eſt. Atque hinc ortum habet doctrina Iaſonis *in l. de quibus 32. D. de legibus* num. 49. ad inducendam conſuetudinem non eſſe neceſſarium titulum, neque bonam fidem. Omnis enim cõſuetudo, qua lex aliqua euertitur, non poteſt incipere cum bona fide, cùm primi peccent contra legem ſcriptam. Quare non placet quod Bartolus in *d. l. de quibus,* num. 11. exigit, in conſuetudine principium rationabile, id eſt, non ex errore, ſed ex certa ſcientia inducta conſuetudo ſit: non enim attenditur principium conſuetudinis, vt dictum eſt, & quia ſæpè ignorari neceſſe eſt in vetuſtis rebus principium, quò introductæ ſunt *l. ſi arbiter 28. D. de probat.* Et quãuis oppoſitum dicat Suarez lib. 7. de legib. cap. 12 ſine fundamento tamen. Non enim aduertit, quę allegat iura, nihil probare, quæ conſenſum populi requirunt, quia eius eſt legem concedere, requiritur autem ſcientia Principis, aut eius, ad quem pertinet.

3. Ex quibus etiam intelligitur diſcrimen inter conſuetudinem, & præſcriptionem, quia conſuetudo introduci poteſt contra legem humanam actibus à principio iniuſtis, & cũ mala fide, præſcriptio autem introduci non poteſt, niſi actibus à principio iuſtis, & cum bona fide. Vnde mala fides in conſuetudine purgari poteſt, in præſcriptione non poteſt. Cuius ratio apud iuris peritos ignota eſt. Quia cùm pręſcriptio talis poteſtatis ſit, vt auferat dominium à vero Domino, ſola conceſſione legis, vt lites, & contentiones euitentur, neceſſarium fuit, vt hoc tantùm concederetur poſſidenti rem alienam à principio bona fide. Nam ſi mala fide quis rem alienam inciperet poſſidere, iniquum eſſet, vt ei concederetur eius rei dominium, aliàs facilè eſſet rem alienam rapere, & antiquo tempore præſcribere. Quamuis ergo lex humana rectè potuerit ius præſcriptionis conſtituere, non tamen potuit illud concedere rem alienam mala fide poſſidentibus. At verò vt conſuetudo legem vincat, non habet ex virtute propria, ſed ex accedente conſenſu Principis tacito vel expreſſo, vt dicam capit. ſequenti, qui poteſt legem ſuam abrogare, ac proinde etiam ſi vſus incipiat mala fide, ex ſuperueniente tamen conſenſu Principis efficitur licitus, & mala fides purificatur lege antiqua ceſſante. Quam diſcriminis rationem eleganter nobis tradidit Gabriel Vazquez à

Digitized by Google

tomo in 1.2. diſputatione 177. capit. 7. numero 64. & 65.

4. Deinde requiritur ad conſuetudinem inducendam curſus temporis, hoc eſt, vt diuturna ſit. Sed cuius temporis curſus eſſe debeat inquiri ſolet, nec conueniunt. Connanus 1. commentariorum numero 6. & Hothomianus in §. *ex non ſcripto inſtituta de iure naturali*, & in epitome ad titulum de legibus numero 4. requirunt tempus immemoriale, cuius nulla extat memoria. Et probant quia conſuetudo inueterata dicitur *in l. de quibus 32. D. de legibus*. Et antiquitus probata *l. vltima C. quæ ſit longa conſuetudo*, & vſus longæuus *lege 2. C. eodem*. Et præterea, quia quod *in §. ex non ſcripto inſtitut. de iure naturali*, dicitur diuturni mores, alibi appellant morem maiorum *lege penultima D. de iuſtitia & iure lege quinta D. de iuriſdictione, & lege prima §. 1. D. de officio eius, cui mandata eſt iuriſdictio, & lege pœna 9. D. de Parricidijs*. Tantùm igitur tempus requiritur, quantum ſuperſtitum hominum, neque ætas, neque memoria comprehendunt per textum *in lege ſecunda §. vltimo iuncta lege ſecunda §. ſeptimo D. de aqua pluuia arcenda*. Neque improbat hanc ſentiendi rationem Duarenus ad titulum de legibus capit. 11. & approbare videtur Balduinus *inſtit. de iure naturali v. diuturni*. Alijs probatur id quod iure canonico receptum eſt 30. annorum debere eſſe tempus receptæ conſuetudinis: docet Weſenbechius in Paratitlis de legib. nu. 9. & alij, quos refert Oſualdus in Epitome Donelli lib. 1. cap. 10. in notatis litera E.

5. At Ioannes Scheneiduuinus §. *ex non ſcripto Inſtituta de Iure naturali*, num. 5. ſic diſtinguit. Si conſuetudo ſit ſiue præter, ſiue contra ius ciuile decem annorum tempus requiritur. Si verò ſit præter ius canonicum decennium non ſufficit. Quod ſi ſit contra ius canonicum, quadraginta annorum ſpatium requiritur, illudque computandum ab initio primi actus, ſi conſtare poſſit. Excipit ab hac regula quando conſuetudo eſt contra ea, quæ ſunt Principi reſeruata: tunc enim multo longius tempus requiritur. Fere idem cum Scheneiduuino ſentit Gregor. Lopez citatis alijs *l. 5. tit. 2. part. 1. v. diez o 20. años.*

6. Communis Doctorum ſententia requirit decennium. Sic Donellus d. lib. 1. ca. 10. & alij complures, quos refert Oſualdus ibidem in notatis litera E. & Gail lib. 2. obſeruat. c. 31. n. 3. & Franciſcus Suarez d. li. 7. de legib. cap. 15. nu. 5. Nam §. 9. *Inſt. de Iure naturali* dicitur *diuturna conſuetudo*, & in *l. 35. D. de legib. dicitur longa*. D longum autem tempus in iure decennium ſignificatur *l. penult. D. de præſcript. longi temporis*. Alij denique aliter diſtinguunt, & decem annorum conſuetudinem requirunt inter præſentes, & viginti inter abſentes, docet Azo in ſua ſumma *C. quæ ſit longa conſuetudo*, columna 1. & alij.

7. Sed vt veritatẽ diſtinctè explicemus, procedamus per partes. Primò quod attinet ad ius noſtri Regni, illud videtur conſtitutum, vt ſatis ſit decem annorũ conſuetudo inter præſentes, viginti inter abſentes. Nã *l. 5. tit. 2. part. 1.* Sic habetur, *E tal pueblo como eſte, o la mayor parte del, ſi vſarẽ diez o veynte años à fazer alguna coſa como en manera de coſtumbre, etc. puedan la fazer, è deua ſer tenuda, è guardada por coſtũbre, &c.* Legẽ autem hanc Alphonſi Regis loqui de cõſuetudine circa hominum facta inducenda, nõ verò de præſcriptione circa perſonas vel iura, planũ eſt ex contextu. Quã ita intelligendam, vt decennium inter præſentes exigat, viginti inter abſentes, quãuis reclamet ibi Gregorius Lopez, demonſtrat tamen contra illũ optime Gabriel Vazquez diſp. cit. ca. 3 Niſi enim ea ratione intelligatur, nulla commoda ratio reddi poteſt, cur dixerit decem aut viginti annos requiri, magis, quam decem vel quindecim, vel triginta. Poſſe autem Principem ſua lege deſignare tempus, quo velit conſuetudinem obſeruatam vim legis habere, dubitari non poteſt, & oſtendit Gabriel Vazquez cap. citat, exiſtimo tamen eam Alphonſi legem hodie in Hiſpania non vigere, ſed contraria conſuetudine abrogatam, vt idem Auctor ſentire videtur, & Franciſcus Suarez d. lib. 7. cap. 15. num. 7.

8. Deinde dico neque ex iure ciuili, neque ex Pontificio poſſe colligi certum, & definitum tempus exigi ad inducendam conſuetudinem. Et inprimis quod attinet ad ius ciuile ſic oſtẽdo. Nam ex eo quod requiratur longa conſuetudo, vel diuturna, non colligitur exigi decennium, vt exiſtimauit Donellus. Ea enim illarũ vocum ſignificatio non eſt in iure perpetua, neque conſtans. Diu enim non ſemper ſignificare decennium, probat mihi textus *in l. 56. D. locati*, vbi biennium ſignificat, & *in l. 2. §. 2. D. de re militari*, vbi ſignificat quinquennium ſi conferatur cum *l. 13. §. vlt. eodem titulo*. Lõgum etiam ac diuturnum tempus quadraginta annos ſignificare, probat Cuiacius li. 18. obſeruat. cap. 28. *ex l. 57. §. 1. D. de ritu nuptiar. & l. 12 C. de præſcript. triginta annorum*. Ex eo etiã quòd in præſcriptionibus requiratur decennium, non ſatis firmo fundamento colligitur. Latum enim diſcrimen eſt inter præſcriptionem, & conſuetudinem. Vnde meritò Antonius Fab. 1. iuriſprud. principio 2. illat. 11. reprehendit eos, qui conſuetudinem cum præſcriptione confundunt. Nam in pręſcriptione nullum ius adquiritur, in præſcribenti, & contra eos ſolùm, contra quos præſcribitur, & in tantùm, in quantum poſſedit præſcribens, vel quaſi poſſedit. At conſuetudo adquirit ius in vniuerſum omnibus, contra nullum autem pręſcribit, id quod pauci attendunt. Nam ſi contra aliquem præſcriberet, maximè contra Principem, vel legis auctorem. Contra hunc autem minimè, cùm nulla conſuetudo, ſiue præter ius, ſiue contra ius, vim legis habeat, niſi ex eius conſenſu

ſenſu tacito vel expreſſo. Quod ſi ex eius conſenſu lex eſt conſuetudo, & præualet, nec præſcribit contra Principem, ſed eo volente inducitur, quod etiam acutè conſiderauit Gabriel Vazquez diſput.citat.cap.5. num.43. Vnde minùs verè Suarez d. cap. 15. num 8. & alij nõn pauci diſtinguunt de conſuetudine præſcripta aut non præſcripta, dũ volunt vtramque vim legis habere, cùm tamen nulla in conſuetudine præſcriptio ſit. Atque ex eodem fundamento deducitur nihil etiam certi iure canonico definitum eſſe. Nam *cap.3. de conſuetudine in 6.* agitur de præſcriptione contra perſonas, vt manifeſtè conſtat: oſtendimus autem diuerſam eſſe rationem, & præſcriptionis, & conſuetudinis. At in *cap.fin.de conſuetudine* tantùm dicitur præſcriptam conſuetudinem vim legis habere, quando autem legitimè præſcripta iudicetur, non definitur.

9. Quare longè verius, & æquitati conformius, & rationi exiſtimo, ſiue loquamur Hiſpano iure, ſiue ciuili, ſiue Pontificio, tempus hoc ſufficiens ad inducendam conſuetudinem arbitrio prudentis relinquendum eſſe. Vnde Cuiacius lib. 20. obſeruat. cap. 1. iudicis arbitrio hoc definiendum relinquit, qui pro negotij qualitate modo breuius, modò longius tempus ſtatuet, ſequitur Corraſ.ad *l. 72.de legibus*, nu.8. Anton.Fab.ad *l.38. D.de legibus*. Quantumcumque tempus ſufficere dicit, modo adſit pluralitas actuum, & vniformitas. Idem Duarenus de legib. ca.11. argumento textus in *l.1.de iure deliberandi.* Cùm enim non definitur tempus, oſtenditur in ius dicentis poteſtate eſſe, quem diem præſtituat. & vt monet Ariſtot.1.Rhetoricorum in his quę lege definita non ſunt, melius eſt iudicis arbitrio relinquere. Sequitur Oſualdus d.cap. 10. in not. litera F. & Gabriel Vazquez diſput. cit. cap. 5.

CAPVT VI.

Duæ aliæ conditiones conſuetudinis explicantur.

SVMMARIVM.

Ad conſuetudinem requiri vſum crebrò iteratum, num. 1.

Arbitrio iudicis relinqui numerum actuum ibidem.

Non requiri vt actus ſint iudiciales, n. 2.

Obijcitur, & diluitur.n.3.4.

Requiritur etiam conſenſus Principis tacitus vel expreſſus, aliàs nullius vigoris erit conſuetudo, num.5.

Debet eſſe conſenſus Principis non tantùm permittentis, ſed approbantis, n.6.

Non ſatis præſumitur conſenſus Principis ex doctrina in cap. fin. de conſuetudine, h.7.

Explicatur cap. conſuetudinis d. 11. n.8.

Eandem vim eſſe conſuetudinis, licet reprobetur per legem, explicatur diſtinctè, n.9.

Vt conſuetudo deroget legi, parùm ad rem facere quod ſequatur ſcandalum, vel non ſequatur, num. 10.

1. REQVIRITVR tertiò ad inducendam conſuetudinem vſus crebrò iteratus, actuumque frequẽtia. Facit text. *in d. §. ex non ſcripto inſtit. de iure naturali. Verbo diuturni mores, & in l.1. C.quæ ſit longa conſuetudo, ibi, quæ in oppido frequenter in eodem controuerſ. genere ſeruata ſunt, & l.an in totum 3.in fine C. de ædificijs priuat.* Quot autem requirantur actus diſſenſio eſt. Rem latè examinat Menoch. lib. 2. de Arbitr. iud.centuria 1.caſu 81. Scheneiduuinus *inſtit. de iure naturali §. ex non ſcripto* nu. 6. Weſembech.in Parat. de legib. num.9. verſ. *ad inducendam.* Suarez citat.alijs lib.7.de legib.ca. 10. Nonnulli vnum actum, perſeuerantem tamen, ſufficere voluerũt, alij duos. Sed neutrum placet. Quia non eſſet ex vno actu vel duobus notoria & manifeſta conſuetudo, quod requiritur, cùm fieri poſſet, vt populus vel per errorem, vel per ignorantiam, aut etiam ſcandalum fortè non reſtitiſſet. Præterea requiritur, vt frequenter in vſu fuerit *l. 1. C. quæ ſit longa conſuetudo.* Frequenter autem fit non quod bis, ſed quod crebrò fit, & aſſiduè *l.15. §. audiendum 22.D. de iniurijs.* Alij, ſi actus iudiciales fuerint, duos ſufficere volunt, quod docent non pauci Doctores, quos refert Oſualdus d.cap.10.litera G. Eorum tamen ſententiam plenè refellit Suarez d. cap.11. à num. 12. Quare veroſimilius eſt arbitrio iudicis relinquendum, vt docet Connanus 1. comment. cap.10. Duarenus de legib. cap.11. Scheneduuinus, & Weſembechius locis cit. Borcholthen. *in §. ex non ſcripto, Inſtit. de iure naturali,* num. 2. cit. alijs, & Franciſcus Suarez d.lib. 7. cap. 10. cum alijs.

2. Sed illud addendum eſt non requiri, vt illi actus iudiciales ſint, neque quod in contradictorio iudicio pro ea conſuetudine lata ſententia fuerit. Sic docet Donellus lib.1.comment. cap.10. Oſualdus ibidem litera H. Cuiacius lib. 20. obſeruat capit. 1. Corraſius ad l. 38. de legibus. Anton. Fab. 1. Iuris prudentiæ principio 2. illatione 1, Gail lib. 2. obſeruat. cap. 31. num. 8. Weſembechius loco cit. Scheneiduuinus loco cit. num. 6. & ex Theologis citatis alijs Gabriel Vazquez diſput. cit. ca.6. & Franciſcus Suarez d. lib.7. capit. 11. Idque breuiter hiſce probatur argumentis. Et primò quia rerum iudicatarum auctoritas non inducit conſuetudinem, ſed probat. Vnde *l. 38. de legibus,* conſuetudo à rerum iudicatarum auctoritate ſecernitur per particulam, *aut*, quæ diſiunctionis nota eſt. Deinde quia vera cauſa conſuetudinis eſt Principis, aut populi conſenſus, qui non minùs animum ſuum actibus extraiudicialibus, quam iudicialibus declarare poſſunt. Præterea multo maioris auctoritatis videtur

eſſe

ſuetudo ſpecialis quædam tacita lex ſit, ſpecialis etiam Principis conſenſus præſumendus eſt circa materiam illam, ſicut & requiritur ad leges aliquas in ſpeciali ferendas. Nec præſumi poteſt, nec debet ſolo illo generali iure explicato in *dict. capit. fin.* voluiſſe Principem tacitum ſuum conſenſum in quauis ſpeciali conſuetudine præſumi poſſe, cùm multis conſuetudinibus ſeſe opponat. Non igitur præſumendus conſenſus, niſi præſumatur etiam ſpecialem illam conſuetudinem ad eius cognitionem deueniſſe, & approbatam. Neque ſine fundamento iuris, & rationis, vt Suarez exiſtimat, illum ſpecialem conſenſum exigimus, vt ex dictis conſtat. Quamuis autem in dict. capit. fin. non exprimatur ad valorem conſuetudinis requiri, habetur tamen in illis verbis, *legitimè præſcripta*. Quæ autem requirantur ex ratione colligenda ſunt, & ex alijs capitibus.

8. Atque ex his, quæ dicta ſunt, petendus intellectus ad *caput conſuetudinis diſtinct.* 11. *conſuetudinis, vſuſq. longæui non vilis authoritas eſt, ſed non vſque adeo ſui valitura momento, vt & rationem vincat, aut legem.* Quod caput deſumptum ex *lege ſecunda Imperatoris Conſtantini C. quæ ſit longa conſuetudo.* In eius autem explicatione multùm laborant iuris interpretes, ex dictis autem explanatur facilè. Nec enim negatur conſuetudini vis legem vincendi, ſed tantùm aſſeritur id non habere conſuetudinem ex ſui momento, hoc eſt, ex ſua ratione, ſed aliunde, ſcilicet ex adiuncto Principis conſenſu. Quaſi diceretur apertiùs: magnam auctoritatem habet conſuetudo, eam autem non habet ex vi ſua, ſed ex conſenſu Principis, quantumuis enim ea ſit actibus humanis confirmata, niſi is accedat, præualere non poterit contra legem, aut contra rationem legis. Nec huic interpretationi obſtat quod in Republica, quæ populari conſenſu regitur, ipſa conſuetudo ex ſe vim habeat vincendi legem. Quamuis enim iiſdem actibus, quibus introducitur, confirmetur, cùm adſit conſenſus legiſlatorum: at accidentarium eſt id conſuetudini; cùm ea duo, ſcilicet, conſuetudo & conſenſus legiſlatorum ſeparari poſſint, & reuera ſeparantur in Monarchica gubernatione. Atque hic mihi legitimus dictæ legis videtur ſenſus, quo tollitur antinomia cum *dict. leg. de quibus verbo rectiſſimè D. de legibus*, in quibus conciliandis parum feliciter laborarunt hactenùs iuris ciuilis interpretes, quorum omnium interpretationes refert, & refellit Nicolaus Genoa in conciliat. Legum pagina mihi 431. & denique lectori aliquid meliùs cogitandum relinquit, ſibi enim nihil ſatisfacere affirmat Videndus etiam Oſualdus dict. lib. 1. capit. 10. litera I. ſed præcipuè litera L.

9. Addendum tandem eſt conſuetudinem vim habere legem abrogandi, quamuis per legem reprobetur, ſiue ſimpliciter reprobata ſit conſuetudo præterita, quod neceſſarium eſt vt conſuetudo reuocata cenſeatur, *Cap. 1. de conſtitut. in 6. ibi. Quia tamen locorum ſpecialium, & perſonarum conſuetudines, & ſtatuta, cùm ſint facti, & in facto conſiſtant, poſſunt probabiliter ignorari ab ipſis, dum tamen ſint rationabilia per conſtitutionem à ſe nouiter editam, niſi expreſsè caueatur in ipſa, non intelligitur in aliquo derogare:* ſiue *reprobata ſit conſuetudo futura*, cauendo ſcilicet, ne in poſterum introducatur: poteſt enim denuò induci noua ſeſe lapſu temporis oſtendente ratione, quæ Principem latuit, cùm eam iterum introduci prohibuit. Cùm enim conſuetudo ex conſenſu Principis tantùm vim habeat, ſicut Princeps legem, quam improbauit ſemel, iterum poteſt reſtituere, non ſecus valet conſuetudo iam abrogata, cũ ab eius conſenſu pendeat etiam confirmatio conſuetudinis. Id quod docuit optimè Couarruuias lib. 3. variarum capite 13. numero 4. & Nauarrus de ſpolijs Clericorum §. 15. numero 8. Excipe niſi reprobata ſit vt irrationalis, vt cum lege dicitur eam conſuetudinem corruptelam eſſe, eo enim indicatur illam conſuetudinem ſecluſa lege derogante turpem eſſe. Quare non eſt peculiaris aliqua difficultas quoad hunc effectum abrogandi legem Eccleſiaſticam per conſuetudinem in matrimonij impedimentorum materia, ac in alijs materijs.

10. Ex his fit, vt conſuetudine dicamus derogari legi, pàrum ad rem facere ſcandalum, quod ex eius omiſſione generari poſſit. Nam ſi conſuetudo reprobata eſt, vt irrationabilis, ſcandalum erit tantùm paſſiuum, non actiuum, cuius nulla habenda eſt ratio, ſi ex malitia ſit. Si verò ex ignorantia, aut fragilitate, admonendus frater erit, iuxta generalia principia in materia de ſcandalo, & dicta ſupra libro præcedenti, vt ſibi perſuadeat conſuetudinem illam non habere vim legis: atque adeò eum, qui contra conſuetudinem eo in caſu operatur, rectè agere, cùm eius actio conſonet legi, & diſſonet ab irrationabili conſuetudine. Si verò ſit tantùm ſimpliciter reprobata conſuetudo, aut obtinet denuò vim contra legem, aut ſecus, neque enim inter hæc medium aliquod excogitari poteſt. Si obtinet, inductum iam erit conſuetudine impedimentum, vel ablatum, ac ſi lex ipſa abſtuliſſet, aut induxiſſet, atque adeò ſeruanda, non ob ſcandalum, ſed quia conſenſus adeſt Principis. Atque hic eſt ſenſus eorum Canonum, quibus interpretum Iuris Canonici diſtinctio nitebatur, *capit. 1. de cognatione ſpirituali*, ibi, *Niſi conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur*: & *cap. ſuper eo, eodem titulo*, verbis ſupra citatis, & *capit. quod dilecto, de conſanguinitate, & affinitate*, ibi, *Vnde in hac parte conſultius duximus multitudini, & obſeruantia conſuetudini deferendum, quam aliud in diſſenſionem, & ſcandalum populi ſtatuendum quadam adhibita*

nouitate. Eo enim ipſo,quod Pontifices deferēpum iudicabant conſuetudini, eorum conſenſus accedebat, ratione cuius obtinebat vim; non verò ratione ſcandali, licet ob euitandum ſcandalum induceretur Summus Pontifex, vt conſuetudinē in illis caſibus approbaret. Quòd ſi conſuetudo reprobata nōdum vincit legem; quia conſenſus Principis non præſumitur,quātumuis ſcandalum ſequatur, non dirimet, neque impediet, cùm conſuetudo illa vim legis non habeat,atque adeò opus contra illam non generet ſcandalum actiuum, ſed paſſiuum tantùm ſequatur, vt diximus.

CAPVT. VII.

De impedimento interdicti.

SVMMARIVM

Interdictum impedire, & quid intelligatur nomine interdicti, num.1.
Interdictum parochi non reddit nullum matrimonium. Quid de Pontifice quæritur, n.2.
Simplex interdictum Pontificis non irritat matrimonium, n.3.
Id verum, ſiue interdicat lege, aut præcepto, ſiue ex cauſa perpetua, aut temporali, n.4.
Si interdicat cum clauſula irritanti, ſiue ea ſit ſpecialis vel generalis, matrimonium eſt nullum, num.5.
Explicantur ex eo nonnulla iura, num.6.
Pœna impoſita contrahentibus contra ſimplex interdictum, num.7.
Quale peccatum ſit contrahere contra interdictum Eccleſiæ, num.8.
Quid dicendum de ſponſalibus contractis contra prohibitionem, num.9.

1. INTERDICTVM quidem impedit contrahere matrimonium ex communi, certaque ſententia, ſiue eo nomine intelligas Eccleſię prohibitionem, qua vetuit ne clam ineantur matrimonia, quæ ſuperioribus annis etiam clam inita valebant, nunc autem inualida ſunt: vel prohibitionem, ne ſine denuntiationibus contrahatur, quibus quidem etiam hodie omiſſis matrimoniū valet, de quo latè ſupra libro pręcedenti. Interdicti etiam nomine potiſſimùm in præſenti materia intelligo prohibitionem hominis interdicentis contrahere matrimonium ob temporalem aliquam cauſam, ſcilicet, vel ad ſedandum ſcandalum, vel ad diſcutiendam veritatem circa aliquod impedimentum, vel ne oriantur graues aliquæ rixæ, vel ob alicuius feſti venerationem.

2. Cęterùm cùm interdicere poſſit ad tempus, ne cōtrahatur matrimonium, & Pontifex, & Epiſcopus, & etiam Parochus, vt ex antiquis docuit Paludanus in quarto diſtinct. 34. quæſt. 1. artic. 1. concluſ. 4. Sylueſter *matrimonium* 7. quæſt. 1. numero 2. ex Recentioribus Nauarrus in ſumma cap. 12. numero 68. Emanuel Sa de impedimentis matrimonij non dirimentibus numero 1. & citatis alijs Thomas Sanchez lib. 7. diſp. 6. num. 6. certum eſt inprimis interdictum parochi, non reddere nullum matrimonium, ſi contra interdictum celebretur; quia non ſpectat ad parochum perſonas inhabiles reddere ad matrimonium. Solùm ergò de Pontificis interdicto nunc, & olim de Epiſcopi prohibitione dubitari poteſt. An ſuo interdicto reddant inualidum matrimonium poſt contractum: vt enim dixi ſupra hoc libro capite primo, ad Epiſcopos olim de iure pertinuit etiam impedimenta dirimentia conſtituere. Atque id quod nunc de Pontifice quęritur, locum etiam habet, tam in eius interdicto circa matrimonium infidelium ſibi ſubditorum tanquam temporali Domino, & in interdicto Principis fidelis ſęcularis circa infideles ſibi ſubiectos, & in prohibitione etiam Principis infidelis, ſi prohiberet alicui, ne matrimonium iniret, cùm penes hos omnes iuxta dicta cap. 1. reſideat poteſtas impedimenta etiam dirimentia conſtituendi.

3. In eo igitur, an valeat matrimonium poſt interdictum contractum varie Doctores ſentiunt, & ſatis obſcurè loquuntur, à quorum opinionibus recenſendis abſtinebo, meam breuiter, & diſtinctè proponens. In primis ſi interdictum matrimonij ineundi ſimplex ſit, & ſine clauſula, quę irritum reddat matrimonium poſt contractum, matrimonium irritum valet. Communis hic ſenſus Doctorum eſt, expreſſaque deciſio Benedicti Pontificis *in capit. 2. de matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*, & habetur in Appendice Concilij Lateranenſis, ſub Alexandro III. part. 6. cap. 28. ibi enim in fine hæc habentur. *Licet enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire nequaquam debuerit, conueniens non videtur vt ob id ſolum Sacramentum coniugij diſſoluatur: Alia enim pœna debebat eis imponi, quòd contra prohibitionem Eccleſiæ hoc fecerunt.* Et quidem meritò id ſtatuerunt Pontifices, cùm enim grauiſſima res ſit matrimonij irritatio, aut diſſolutio, non debuit nuda ac ſimplici prohibitione reddi nullum. Adde etiam iuxta ea, quæ dixi lib. præcedenti, ex lege prohibente non colligi nullum eſſe quod ſecus factum fuerit, niſi in caſibus, quos ibi expreſſimus.

4. Hæc autem doctrina verum habet, ſiue Pontificia prohibitio ſit lata, aliqua conſtitutione, vel præcepto. Nam quod ad pręſens inſtitutum attinet, diſcrimen inter iſta duo non aſſequor. Quid enim intereſt, an conſtitutione prohibeatur matrimonium, an præcepto aliquo, vt irritum reddatur poſt contractum. Sentiuntque in hoc nobiſcum Couarruuias 4. decretal. 2. part. de matrimon. cap. 6. in principio numero 6. Ludouicus Lopez 2. part. inſtructorij conſcientię de matrimonio cap. 46. §. *Porro aduertendum,*

Digitized by Google

attendum, Viualdus in candelabro de ſacramentis 1. part. de matrimonio num. 83. & alij. Eadem quoque doctrina vera eſt ſiue cauſa prohibitionis ſit temporalis, ſiue perpetua. Nam ſiue temporalis, ſiue perpetua ſit, ſimplici prohibitione, ſi alia non adſint, quę dixi lib. pręcedenti, non redditur nullum quod ſecus actum fuerit.

5. At ſi in eo interdicto vel prohibitione adhibeatur clauſula irritans, exiſtimo nullum eſſe matrimonium poſt contractum. Id quod verum cenſeo ſiue cauſa ſit generalis, ſiue perpetua, ſiue clauſula irritans ſit generalis, qua irritum reddatur, quidquid ſecus fuerit attetatum, ſiue ſit clauſula ſpecialis mentionem faciens matrimonij. Quamuis enim in his euentibus diſtinguant Doctores nonnulli, & inter eos Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 2. concluſ. 3. & 4. Ego tamen nullam inuenio diuerſitatis rationem. Ad id moueor, quia Pontifex iuxta dicta ſupra hoc lib. cap. 3 poteſt inhabilem reddere quamcumque perſonam in ſingulari iuſta ſubſiſtente cauſa, ne contrahat matrimonium. Ergo etiam ex cauſa temporali, ſi illam iuſtam eſſe iudicauerit, poterit inhabilem aliquem ad matrimonium ineundum efficere. Vnde iure optimo non pauci Doctores nullam diſtinctionem admiſerunt inter clauſulam irritantem ex cauſa perpetua vel temporali, quos refert idem Thomas Sanchez ibidem num. 7. Quòd etiam eadem doctrina vera ſit, ſiue clauſula ſit generalis, ſiue ſpecialis mihi perſuadeo, quia verba ea generalia poſt prohibitionem de ineundo matrimonio plane etiam comprehendunt matrimonium: aliàs non video quem effectum ſortiantur. Pone etiam litè pendente ſuper validitate ſponſalium cum fœmina illum contrahere de præſenti poſt prohibitionem cum clauſula generali irritanti, ſi ea non reddit inualidum matrimonium, quid erit poſt eam prohibitionem irritum, aut quid aliud euenire poteſt, quod magis ſit in præiudicium tertij, cùm quo lis interuenit, aut quod magis irritum eſſe expediat, ſi ſecus attentatum, quam matrimonium? Ergo ea verba matrimonium nullum reddere intendunt ſi quid aliud. Nullum ergo diſcrimen eſt, quod ad iſtam rem attinet inter clauſulam generalem irritantem, & ſpecialem. Vnde & in eo non diſtinxere non pauci, quos refert Thomas Sanchez ibidem num. 4. 6. 7. & 8. Quòd enim vt aliquę leges irritæ reddantur per poſteriores, exigant ſpecialem earum mentionem, & non ſatis illis derogetur per clauſulas generales, ortum habet ex ſpeciali ratione, quia in illis cauetur, vt non niſi expreſſa, & ſpecifica earum mentione facta reuocentur iuxta text. in *cap. 1. de conſtitut.* Oſtendant igitur nobis qui contra ſentiunt, quo iure caueatur, aut vnde conuincant, neceſſariam eſſe ſpecificam de matrimonio mentionem, vt poſt eam prohibitionem cum clauſula generali irritanti non ſit inualidum, ſi contrahatur.

6. Atque in hunc ſenſum accipio textum in *cap. ad diſſoluendum de deſponſat. impub.* vbi hæc habet Innocentius III. *Ne verò quidquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apoſtolica interdicimus, ne in negotio de nouo procedatur vlterius, donec vel a denuntiatione ceſſetur vel ea probata ordine iudiciario procedatur. Quod ſi contra interdictum noſtrum in præiudicium ipſius aliquid fuerit attētatum, id irritum eſſe decernimus, & viribus omnino carere.* Hactenus Innocētius. Eodem etiam ſpectat reſponſum Alexādri III. in *cap. tua fraternitas, de ſponſa duorum*, vbi hæc habet. *De his verò, qui coram te ſuper deſponſatione facta per conſenſum mutuum de præſenti, cōtrouerſiam mouent, & appellatione pendente, quam ante ſententiam vel cognitionem cauſæ ad Sedem Apoſtolicam interponunt, accipiunt alias vxores, hoc arbitramur agendum, vt ſi àmodo in tali caſu duxerint appellandum, eis in Eccleſia publicè interdicas, ne ante deciſionem cauſæ aliud contrahant matrimonium, & ſi contra interdictum Eccleſiæ publicè factum venire præſumpſerint, matrimonium tam præſumptuosè contractum poteris irritare.* Irritant quidem iſti duo Pontifices matrimonium poſt eam prohibitionem contractum, non tamen euincunt ſimplici prohibitione irritum reddi. Idque meritò ab illis in eo caſu, & tempore conſtitutum eſt. Vt enim conſtat ex eodem Alexandro III. in Appendice Concilij Lateranenſis part. 6. capit. 8. 17. & 18. eo tempore quarundam Eccleſiarum conſuetudo erat, imò & à prædeceſſoribus ita iudicatum, vt ſi quis incognita prima vxore, quam per verba de præſenti duxerat, aliam duceret, eamque cognoſceret, ſecundam retinere cogeretur. Cui conſuetudini validè ſe oppoſuit Alexander III. vnde & conueniens tempori, & loco iudicauit ſtatuere, ne litè pendente ſuper validitate matrimonij, ad alia vota tranſiret: quòd ſi ſecus faceret, irritum eſſet matrimonium. Conuincunt itaque iſti canones, & eſſe poteſtatem in Pontifice inhabiles efficiendi perſonas aliquas ad contrahendum, & ſi ea clauſula irritans appoſita fuerit, nullum fore matrimonium poſt contractum. Quare non pugnant cum deciſione Benedicti in *cap. 2. eit. de matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.*

7. Cæterùm quamuis matrimonium contra ſimplex interdictum valeat, attamen in pœnam ſeparandi ſunt coniuges ad tempus, *cap. 1. de matrimonio contra interdictum Eccleſiæ*, non tamen diſſoluendum matrimonium, in quo ſenſu decernit Pontifex non eſſe ſeparandos *cap. 2. eodem titulo*, tempus autem quo ſeparati remanere debent arbitrarium eſt, vt communis tenet Doctorum ſententia, eaque imponenda pœna coniugi nocenti, qui reddere debitum poterit, & debebit, nequaquam tamen petere, niſi vterque ſit reus. At ſi periculum incontinentiæ adſit, commutanda ea pœna in aliam. Hinc conſtat pendente lite ſuper valore matrimonij, vel ſuper appellatione

Digitized by Google

non eſſe ad aliud tranſeundum, vt ex dictis conſtat.

8. At quæri hoc loco poteſt, quale peccatum ſit contrahere contra prohibitionem Eccleſiæ. Nonnulli letale aſſerunt, alij tantùm veniale, vt refert Emanuel Sa verbo *impedimenta matrimonij non dirimentia* numero primo: ego tamen exiſtimo id decidendum iuxta generalem doctrinam in materia de legibus, penſandumque ex materia & circunſtantijs, quando ea prohibitio obliget ſub mortali, quando ſub veniali: poterit enim contingere, vt aliquando letalis culpa, aliquando venialis ſit tranſgredi eam prohibitionem: frequentiùs tamen exiſtimarem committi letalem culpam. Idque colligo, tum ex grauitate materiæ, tum etiam ex pœna appoſita, ſeparationis ſcilicet, quæ cùm grauis pœna ſit, non niſi ob grauem culpam deberet imponi, multoque magis verum eſt letalem culpam interuenire, quando prohibitum eſt ſub clauſula irritanti, ſiquis attentet contrahere matrimonium.

9. Ex dictis ſequitur quid dicendum de ſponſalibus contractis cōtra prohibitionem etiam, ſi enim ſimpliciter interdicantur, valent: ſicut valet votum etiam contra prohibitionem emiſſum, quamuis peccatum ſit in emiſſione voti. At ſi ſub decreto irritāti ſiue generali, ſiue ſpeciali, ſunt inualida. Quòd ſi matrimonium prohibitum ſit ex cauſa perpetua, non habebunt vim ſponſalia contrahendi matrimonium, eſt enim iniqua promiſſio, cuius nullum robur eſt. Si verò ſit prohibitum ex cauſa temporali, valent ſponſalia de eo contrahendo matrimonio, niſi obligatio ſit pro tempore, quo perſeuerat impedimentum. Id quod benè aduertit Thomas Sanchez diſput. citat. numero 9. verſ. *ſed quid ſi Pontifex.*

CAPVT VIII.

De impedimento ratione temporis ferialis,

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Matrimonij coniunctionem ſolemnem eſſe voluit Eccleſia, num. 2.
Ideò prohibitæ nuptiæ aliquibus diebus, Varia decreta, nu. 3.
Diem Epiphaniæ eo decreto comprehendi, numero 4.
Non Sabbathum ante Dominicam Aduentus, numero 5.
Quæ prohibeantur illis diebus. Variæ ſententiæ, num. 6.
Antiquo iure etiam matrimonij contractus prohibitus, n. 7.
Nunc ſolemnitatem tantùm nuptialem prohibitam, n. 8.
Iam nullum eſſe peccatum in ducenda vxore illis diebus, n. 9.
Eſſe peccatum eo tempore benedicere, aut traducere ſolemniter, n. 10.
Eſſe mortale, ibid.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare, vt benedicantur, & traducantur ſponſi, n. 11.
An poſſit miniſtrari ſolemnitas ſecundarum nuptiarum illis diebus proponitur, n. 12.
Quidam affirmant, n. 13.
Verius non poſſe, ibid.
Neque ſolam traductionem ſolemnem aut conuiuia illis diebus non licere. Licet conſuetudo in hoc ſpectanda ſit, n. 14.

1. CIRCA impedimentum iſtud examinabo primùm, quod ad feriatum tempus attinet. Deinde quod ſpectat ad tempus interdicti, vel ceſſationis à Diuinis. Poſtremò cùm ipſi contrahentes excommunicati ſunt, vel interdicti.

2. Matrimonialem coniunctionem, quæ Eccleſiam ſua propagatione multiplicat, ſemper Eccleſię Patres ſolemnem eſſe voluerunt, & honore ſimul ac reuerentia proſecuti ſunt. Inde Valentini Concilij Patres apud Hiſpaniam in fragmentis cap. 101. habeturque apud Burchardum lib. 9. cap. 5. ita ſanxerunt. *Sponſus, et ſponſa cū benedicendi ſunt à Sacerdote, à parentibus, vel à Paranymphis in Eccleſia Sacerdoti offerantur: & cùm benedictionem acceperint eadem nocte pro reuerentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant.* Quòd eiſdem verbis antea Carthaginenſis 4. Concilij Patres cap. 13. ſtatuerūt. Sed præclare Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum cap. 3. & habetur, *cap. noſtrates. 30. q. 5. Noſtrates,* inquit, *tam mares, quam fœminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compoſitam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt, ſed post ſponſalia, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa fœdera, quæq; conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum in quorum poteſtate ſunt, celebrantur: & poſtquam arrhis ſponſam ſibi ſponſus per digitū fidei a ſe annulo inſignitum deſpōderit, dotemq; vtrique placitam ſponſus ei cū ſcripto pactum hoc continente coram inuitatis ab vtraq; parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tēpus lege definitū tale quid fieri præſumatur, ambo ad nuptialia fœdera perducuntur. Et primū quidem in Eccleſiā cū oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum ſtatuuntur, ſicq; demum benedictionem, & velamen cœleſte ſuſcipiunt, ad exemplum videlicet, quod Dominus primos homines in Paradiſo collocans benedixit eis dicens: Creſcite, & multiplicamini. Siquidē, & Tobias antequam coniugē conueniſſet, oratione cū ea Dominum oraſſe deſcribitur. Verūtamen velamen illud non ſuſcipit, qui ad ſecundas nuptias migrat. Poſt hæc autem de Eccleſia egreſſi coronas in capitibus geſtant, quæ ſemper in Eccleſia ipſa ſunt ſolitæ reſeruari.* Hæc Nicolaus. Inde etiam, vt lętitię nuptialis modeſtia comes

comes eſſet, Laodiceni Cōcilij Patres, qua decebat grauitate ſanxerunt ca.53. *Quod nō oporteat Chriſtianos euntes ad nuptias plaudere, vel ſaltare, ſed venerabiliter prandere. Sicut Chriſtianos decet.* Quæ eadem inter fragmenta Ilerdēſis Concilij apud Hiſpanos refert Surius ex vetuſto C. manu ſcripto. Sed concludamus hæc omnia eleganti teſtimonio Concilij Senonenſis ſub Clemente VII. in decretis morum cap. 39. *Sanè cùm matrimonium a Deo omnium rerum conditore in Paradiſo, & in ſtatu innocentiæ inſtitutum fuerit, ſitq́; teſte Apoſtolo ſacramentum, proinde cum magna reuerentia, ac deuotione ſuſcipiendum, vtpote in quo, ſicut & in reliquis ſacramentis, gratia conferatur, prohibemus ne in ſponſalibus aut nuptiali benedictione fiant riſus, cachinnationes, aut alia ridicula verba emittentur, quinimo moneantur affidati quatenus ieiuni, contriti, cōfeſſi, ac cū multa reuerentia ad hoc ſacramentum accedant. Illum quoque abuſum, qui inualuit in quibuſdam partibus, vt benedictio nuptialis, & Miſſa celebrentur ſtatim poſt mediam noctem, tollimus, & amputamus, ſtatuentes quod talia deinceps non fiant, niſi poſt ortum ſolem, et illuceſcentem diem. Siquidem exemplo pernicioſo interdum compertum eſt ſolemnitates huiuſmodi nuptiales, ſic in latebris & occulto factas clandeſtinis matrimonijs viam aperuiſſe, & occaſionem dediſſe contemnendi tam excellens ſacramentum, & laſciuias, et ſpurcitias quaſdam committendi.* Hæc Concilium. Sed in nuptijs ineundis petulantiam atque laſciuiam acriter reprehendunt Chryſoſtom. hom. 56. in Geneſim, & 42. in Acta, & Ambroſ. ſer. 80. ad Plebem, & lib. 3. de virginibus, Auguſtinus ſermone de nuptijs in initio.

3. Igitur, & in tanti ſacramenti, & aliquorum dierum venerationem, ad quos rite celebrandos vel luctu, vel ieiunijs, & orationibus diſponi fideles æquum eſt, certis temporibus nuptiarum ſolemnitatem prohibuit. Laodicenum Concilium hæc habet cap. 52. *Quod non oportet in Quadrageſima nuptias, nec natalitia celebrare.* Quæ eadē poſtea inſeruit Martinus Bracarenſis ſuæ collectioni cap. 48. Ilerdenſe inter fragmenta alijs etiam temporibus nuptias celebrari prohibuit hiſce verbis, *Quod non oportet à Septuageſima vſque in octauas Paſcha, et tribus hebdomadibus ante feſtiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ, et ab Aduentu Domini vſque poſt Epiphaniam nuptias celebrare. Quod ſi factū fuerit ſeparentur.* Nicolaus I. ad conſulta Bulgar. cap. 48. *Vnde nec vxorem ducere, nec conuiuia facere in Quadrageſimali tēpore conuenire poſſe nullatenus arbitramur:* quę quatuor decreta habētur apud Gratianum 33. qu. 4. Addidit etiam Concilium Saleguſtadiēſe ſub Benedicto Octauo canon. 3. *de legitimis autem coniugijs ita viſum eſt. Quod nullus Chriſtianus vxorem ducere debeat ab Aduentu Domini vſque in octauas Epiphaniæ, & à Septuageſima vſque in octauas Paſcha, nec in ſupra notatis 14. diebus ante feſtiuitatem Sancti Ioannis Baptiſtæ, neque in prædictis ieiuniorum diebus, ſiue in omnium ſolemnium dierum præcedentibus noctibus.* Conſtat enim ex eodem Concilio cap. 1. 14. dies ante feſtiuitatem Sancti Ioannis Baptiſtæ ieiunium fuiſſe lege ſtabilitum, ſicut & Ilerdenſe trium hebdomadarum ieiunium ante feſtum Sancti Ioannis Baptiſtæ oſtendit vſu receptum, de quo in *capit. capellanus, de ferijs,* Clementina tertia definit, quo pacto debeant intelligi hi dies ante Natiuitatem Sancti Ioannis. Concilium Rauennatenſe ſecundum ſub Clemente Quinto capite 19. *Et vt tempora interdicta ad celebrandum nuptias non poſſint aliquando ex ignorantia excuſare, monemus omnes Sacerdotes parochiales maximè, quatenus dicta tempora Dominica ante Aduentum, & Dominica ante Septuageſimam, & Dominica ante Octauam Aſcenſionis Domini ſtudeant publicè in Miſſarum ſolemniis nuntiare, quod nullus celebret nuptias temporibus ab Eccleſia interdictis, ſcilicet à prima Dominica de Aduentu vſque poſt Epiphaniam, & a Dominica de Septuageſima vſq; ad Octauam Paſcha, & à tribus diebus ante Aſcenſionem, vſque ad Octauam Pentecoſtes.* Toletanum Concilium ſub Sixto Quarto in Aduentu, & Quadrageſimâ nuptias celebrari prohibet, quę referemus infra. Concilium Colonienſe 2. ſub Paulo Tertio, cap. 33. non alio tempore, quam iura permittant. Denique Concilium Tridentinum circa rem iſtam duo edidit decreta. Primum ſeſſione 24. Canone 11. *Si quis dixerit prohibitionem ſolemnitatis nuptiarum certis anni temporibus ſuperſtitionem Tyrannicam ab Ethnicorum ſuperſtitione profectam, aut benedictiones, aut alias ceremonias, quibus Eccleſia in illis vtitur damnauerit, anathema ſit.* In decreto autem de reformatione matrimonij capite 10. hęc habet. *Ab Aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti, vſque in diem Epiphaniæ, a feria quarta Cinerum, vſque in Octauam Paſchatis incluſiuè antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſeruari Sancta Synodus præcipit. In alijs verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit, quas Epiſcopi vt ea, qua decet modeſtia, & honeſtate fiant, curabunt, Sancta enim res eſt matrimonium, & ſanctè tractandum.* Hi canones extiterunt hactenus in Eccleſia, in quibus varietatem agnoſcis, ſtamus tamen nunc diſpoſitioni Concilij Tridentini.

4. Verùm circa huiuſmodi decretum multa explicanda ſunt. Primum eſt. An dies Epiphaniæ ea prohibitione comprehendatur. Dicendum quidem comprehendi, quia Concilium in clauſula ſequenti addit incluſiuè. Quæ particula etiam ad præcedentia referri debet, nam cùm antiquis canonibus comprehenderetur, vt ex dictis conſtat, non eſt cur dicamus in eo correctum ius antiquum ſi expreſsè non fiat ea correctio. Ita ſentit Emmanuel Sa verbo, *impedimenta matrimonij non dirimentia,* num. 2. Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 7. num. 1. circa finem. At quia noctu ante lucem benedictiones nuptiales celebrari olim prohibitum

tum iam vidimus, exiſtimo non ceſſare huiuſmodi prohibitionem vſque ad lucem diei inſequẽtis eum, qui poſtremus prohibitionis eſt. Vnde meritò Concilium Mediolanenſe quintum, ſub Diuo Carolo Borromæo ita cauit: *Ne ſolemnes nuptias liceat celebrare, niſi poſt diluculum poſtridie illius diei, qui poſtremus eſt temporis, quo Tridentina conſtitutione nuptiarum celebritas interdicta eſt.*

5. Deinde quæritur, an dies præcedens Dominicam Aduentus, & diem Cinerum ſaltem à veſperis comprehendatur eo decreto, ita vt in veſpere eorum dierum nuptiæ celebrari non poſſint. Et quidem quod attinet ad diem Cinerum cõueniunt Doctores non incipere prohibitionem niſi à media nocte, itaque integro die Martis ſolemniter nuptias celebrari poſſe. At quod ſpectat ad Aduentum Domini, non pauci Doctores, & inter eos Thomas Sanchez, exiſtimant in veſperis pręcedentis diei eſſe nuptias prohibitas, niſi vbi conſuetudo aliud approbauerit. Ego tamen exiſtimo verius etiam prohibitionem incipere à media nocte, itaque in Sabbatho integro ante Dominicam primam Aduentus nuptiarum ſolemnitatem non eſſe prohibitam. Ad id moueor, quia licet & Concilium Tridentinum, & alia antiqua decreta dicant ab Aduentu Domini non poſſe ſolemniter celebrari nuptias, at Concilium Rauennatenſe ſecundum, ſupra relatum expreſsè primam Dominicam Aduentus nominat, quam certum eſt à media nocte incipere. Ex quo decreto colligo ea ratione intellecta ſemper fuiſſe antiquiora Eccleſię decreta, quæ ab Aduentu Domini nuptias prohibuerunt.

6. Preterea quæſtionem habet, quidnam eo decreto prohibeatur, an ſolemnis benedictio, quam Hiſpanè *Velaciones* dicimus, an matrimonium etiam inire, domum traducere, conuiuari aliaque edere lætitiæ ſigna, an hæc omnia ea prohibitione comprehendantur. Et quidem quod attinet ad matrimonij contractum non idem omnes ſentiunt. Non pauci licere affirmant. Ducuntur, & conſuetudine ipſa, & quia nullo iure prohibetur, ſic cenſent plures, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputat. 7. citata num. 12. Alij verò exiſtimant nequaquam licere: ſic D. Thomas in 4. diſtinct. 32. quæſt. vnica, art. 5. quæſtiuncula 4. ad primam. Ricardus eadem diſt. art. 5. quæſt. 1. ad primum. Paludanus eadem diſt. quæſt. 1. art. 1. numero 18. & alij. Similiter quod ad traductionem ſpectat diuiſi Doctores ſunt. Nam quidam omnem traductionem ſponſæ ad domum ſponſi illicitam aſſeuerant: Emmanuel Sa loco citato num. ſecundo ex antiquis Sylueſter verb. *matrimonium*, 7. quæſt. 2. alijque non pauci. At contra ſentiunt Doctores frequenter ſcilicet, non quamcumque traductionem, ſed tantùm ſolemnem eſſe prohibitam, hoc eſt, traductionem, quam conuiuia, aliaq; ſigna lætitię comitantur, quã ſententiam cũ alijs vt veriorem ſequitur Thomas Sanchez diſp. citat. num. 16. Denique etiam quoad conſummationem matrimonij non eadem eſt omnium ſententia. Nam quidam non licere affirmarunt, ita Paludanus in 4. diſt. 32. q. 1. art. 4. Antoninus 3. part. titulo 1. cap. 17. in fine. Roſella verbo *impedimentum*, impedimento 17. & alij, frequenter tamen Doctores aſſerunt nullum eſſe peccatum, ſi eo tẽpore conſummetur matrimonium, ſiue de prima conſummatione, ſiue de ſequentibus ſermo ſit. Ita ſentit relatis alijs Thom. Sanchez diſput. cit. num. 23.

7. Cæterùm ego exiſtimo diſtinctione vtendum, ſi enim antiqui iuris diſpoſitionem attendo, eorum probo ſententiam, qui dicunt his temporibus non ſolùm benedictiones ſolemnes, ſed etiam contractum matrimonij, quamcũque etiam traductionem, & conſummationẽ etiam matrimonij prohiberi. Id vt ſentiam, mouet me primò, quod plerique canones nuptias eo tempore celebrari vetant, vt conſtat ex Laodiceno, Ilerdenſi, Rauennatenſi ſecundo, Concilijs ſupra relatis. Cuius phraſis, ſi illam planè, & ſimpliciter interpretemur, ſenſus eſt, ne nuptias ineant, aut contrahant, frequenter enim *celebrandi* verbum in ea ſignificatione vſurpatur. Deinde me mouet quod Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum cap. 48. cit. & habetur cap. *nec vxorem* 33. quęſt. 4. planè dixit *non licere vxorem ducere*, non rectè autem Gloſſa ibi, Abbas, & alij *ducere* idem exiſtimat, *ac traducere*. Concilium Saleguſtadienſe relatum ſimiliter loquitur, *quod nullus Chriſtianus vxorem ducere debeat.* Sed apertiſſimè Concilium Toletanum ſub Sixto IV. hanc eſſe mentem canonum antiquorum docet cùm inquit: *Cùm ſecundùm legitimas ſanctiones non ſit dubium eos in legẽ committere, qui verba legis amplexi contra eius nituntur voluntatem, & quia tempore quo ſacrorum canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter commiſceri, ac proinde conuiuia publica, ſtrepitus, & choreas facere, parentes quoq; & amicos inuitare, & cum hiſtrionibus, & ioculatoribus ſolemniter nuptias celebrare, & ad Eccleſias ſic incedere plerumque contingit. Nos contendentes quod vera ſacrorum canonum intentio fuit, non tam Eccleſiæ ſolemnitates, & nuptiales benedictiones, quã carnales commixtiones prohibere, pernicioſam huiuſmodi conſuetudinem diuellere cupientes, ſacro approbante Concilio commixtiones prædictas, ſtrepitus, choreas, ioculationes, & alias ſolemnitates, ac conuiuia temporibus, quibus ſolemnia Eccleſiæ interdicuntur, & ceſſant nuptiales benedictiones, fieri de cætero prohibemus ſtatuẽtes, vt qui contra huius noſtræ conſtitutionis tenorem nupſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, &c.* Quem etiam ſenſum non obſcurè indicat Concil. Colonienſe 2. ſub Paulo III. Canon. 33. *Mandamus, & præcipimus vniuerſis Parochis, & Presbyteris, ne*

quis

Digitized by Google

quis alibi, quàm in Eccleſia publicè poſt Miſſam auditam iungendos matrimonio copulet, nec alio tempore quam iura permittunt.

8. At ſi id quod conſuetudine populi Chriſtiani Prælatorum approbata conſenſu receptum fuit, attendas, exiſtimo tantùm ſolemnitatem nuptiarum etiam ante Concilium Tridẽtinum fuiſſe illicitam, vt conſtat ex adducto canone Concilij Toletani. Nunc autem à tempore Concilij Tridentini non tantùm conſuetudine id receptum, ſed etiam iure ipſo Tridentini decreti, in quo planè indicatur antiquas prohibitiones tantùm quod ad ſolemnitatem nuptiarum in ſuo robore permanere, dicit enim antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones ſeruandas diligenter. Tantùm ergo iure Tridentini Concilij prohibetur ſolemnitas nuptialis. Quo nomine intelligo benedictiones nuptiales, traductionem ſolemnem, quã conuiuia, & lætitiæ ſigna comitantur. Atque in hunc ſenſum accipio decretum Concilij Mediolanenſis quinti, ſub Diuo Carolo Borromæo: *Ne quis cuiuſcunq́; gradus conditioniſve ſit, ſtatis temporibus, quibus nuptiarum ſolemnitates celebrari interdictum eſt, domum ſponſam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret; aliave eius generis vetita agat. Quis autem vel per ſe, vel aliũ contrafecerit, aut eius culpæ quouis modo particeps fuerit, is pœnam interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrat. Illamq́; pœnam illum tamdiu ſuſtinere volumus, quoad ſponſi Epiſcopi iuſſu ſeparati, meritas pœnas pro eorum conditione dederint, arbitrio eiuſdem Epiſcopi, & interdicto liberari eiuſdem iudicio mereantur.* Cui etiam intelligẽtiæ fauet Manuale Salmantinum excuſum anno 1550. Salmant. apud Ioannem Iuntam in tractatu de ſacramentorum adminiſtratione, vbi hæc habet: *Item nota quod in prædictis temporibus non ſolũ prohibetur benedictio nuptiarum, ſed etiam traductio ad domum inter coniuges donec benedicantur in tempore permiſſo, de quo vide Card. Turrecre. in cap. non oportet el 1. 33. quæſt. 4. qui pulchrè loquitur, & Hoſtienſem in ſumma tit. de Ferijs, §. quid non verſ. Item matrimonium. Et licet iam ſint benedicti, quia ambo ſunt vidui, vel alias, non debet fieri traductio ad domum ſponſi in tẽpore prohibito. Laici tamen in hoc habent conſuetudinem in contrariũ. Caueãt autem ſacerdotes ne ſint præſentes ad talem traductionem directè, vel indirectè celebrando Miſſam ſecretò, vel publicè in præſentia ipſorum.* Hæc ibi. Atque hæc tria ſcilicet benedictionem, traductionem & conuiuia contineri ea prohibitione docet nouiſſimè Naldus in Summa verbo *matrimonium*, num. 2.

9. Hinc fit poſt decretum Trident. Conc. nullum prorſus committi peccatum letale nec veniale in ducenda vxore, nec in traducenda, ſi abſque ſolemnitate fiat, neque in conſummatione matrimonij, ſi ante tempora illa contractum eſſet. Id quod verum eſſe volumus ex vi legis prohibentis illis temporibus nuptias. An verò ſit peccatum ex alio capite, ſcilicet, quia nondum adeſt nuptialis Eccleſiæ benedictio, dixi libro præcedenti §. 2. Id quòd multò maiori ratione dicendum de ſponſalibus, nullo enim iure prohibitum vnquam ea contrahere quouis tempore. Quòd idem affirmandum de denuntiationibus.

10. Deinde fit peccatum eſſe, ſi eo tempore prohibito adhibeatur ſolemnis benedictio, aut traducatur ſolemniter ſponſa ad domum ſponſi, vt cenſet inter alios Iacobus à Graffis 1 p. deciſionum lib. 2. cap. 85. n. 28. Quale autem peccatum ſit non cõueniunt Doctores, nam quidam veniale iudicant, alij mortale, alij denique ſub diſtinctione reſpondent, dicuntque in adhibẽda benedictione peccatum interuenire, at in ſolemni traductione nequaquam, ſed tantùm veniale. Mihi quidẽ videtur in violatione eius legis committi peccatum mortale. Et quidem quod attinet ad benedictiones Eccleſiæ, planum eſt, cùm ſit violatio legis in materia graui. Eadem etiam ratione exiſtimo peccatum graue eſſe ſolemnitatem adhibere nuptialẽ, eſt enim & materia grauis, & multæ grauiſq́ue prohibitionis cauſa. Deinde conſtat ex pœnis appoſitis transgredientibus eiuſmodi leges. Nam Cõcil. Ilerdenſe iubet ſeparari, ſiue autem eo verbo intelligas ſeparationem coniugalis tori, ſiue quod ego ſuſpicor, excommunicationem quæ in antiquis canonibus non rarò ſeparandi verbo ſignificatur graues pœnæ ſunt, quaſque non niſi ob letalem culpam infligi æquum eſſet. Rauennatenſe 2. etiam profert excommunicationis ſententiam, & vt ſuſpendantur à conſortio, & commixtione carnali. Toletanum, & excõmunicat, & pœnam pecuniariam imponit. Colonienſe clericos extra tempora benedicentes ab officio ſuſpendit. Mediolanenſe 5. interdicit ab ingreſſu Eccleſiæ quemquemq́ue eius culpæ participem, ſponſos ſeparari iubet, & vlterius arbitrariè puniri Epiſcopi iudicio. Non eſt ergo cur dicamus eius legis transgreſſionem veniale tantùm peccatum eſſe. Nunc quidem arbitraria pœna puniendum multi cenſent, ego non omninò arbitrariam exiſtimo, ſed iuxta antiquorum canonum formam, cùm Tridentinum dicat diligenter ſeruandas antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones, quæ vt vidimus grauiter puniebant eius legis violatores, tam ſponſos, quàm clericos benedicentes.

11. Denique quæritur an Epiſcopus diſpenſare poſſit, vt adhibeatur ſolemnitas nuptialis illis temporibus. Et quidem olim iure ordinario potuiſſe Epiſcopos diſpenſare indubitatum eſt, cũ res iſta etiam ad Epiſcopos pertineret, qui & impedimenta conſtituebant, & remouebant, prout expedire iudicabant, de quo iam cap. 1. Deinde extraordinario iure planum videtur diſpenſare poſſe ſcilicet, ſi aliquis caſus vrgeat, & non ſit facilis aditus ad Pontificem, ſicut in multis alijs iudicandum. An autem extra hunc caſum poſt legem latam à Concilio vniuerſali diſpenſare poſſit Epiſcopus, ex eo pendet

Digitized by Google

pendet, an inferior ordinarius in lege lata à ſuperiori poſſit aliquando diſpenſare, quod nonnulli negant, quos refert & ſequitur Tho. Sanchez diſp. cit. num. 6. Alij è contra affirmant poſſe ſecuti Sotum in 4.diſt.32.q.vnica ar. 3. in fine, qui nec ſunt numero pauci, nec auctoritate inferiores. Quorum accedo ſententiæ, diſpenſare itaque Epiſcopum poſſe aſſero, interim dum illi non adimitur facultas diſpenſandi. Atque etiam poſt Tridẽtinum in ea fuiſſe ſententia Synodum Neapoli celebratam docet Iacobus à Graffis 1.p.deciſion.lib.2.cap 85. num.89. Nam cap.40. inquit, *Ordinarius propter humana pericula talem licentiam facile, & gratis poterit concedere.*

12. Ex his quæ hactenus dicta ſunt, non obſcurè decidemus duo, quæ ex me quæſita ſunt aliquando in hoc Epiſcopatu Salmanticenſi. Primum eſt, an in ſecundis nuptijs, in quibus nulla eſt nuptialis benedictio ſponſi poſſent clerici diebus prohibentibus benedictiones nuptiales, adminiſtrare alia, quę in Miſſali pro ſecundis nuptijs deſignantur, an verò teneantur pœnis in iure latis. Et in primis ſuppone iuxta varias locorum conſuetudines in hoc aliquam diuerſitatem exiſtere. Nam in hoc Epiſcopatu etiam ſecundò nubentibus cùm ad Eccleſiam deferuntur, in ipſo ingreſſu dicitur Pſalmus, Beati omnes, qui timent Dominum, poſtea etiam aliqua Miſſa pro libito, & denique poſt Miſſam recitatur quędam benedictio, qua ſpecialiter benedicuntur, & fit quædam exhortatio. In alijs autem diœceſibus multa ex his omittuntur, ſolumque accedunt ad Eccleſiam ibi Miſſam audituri, vt teſtatur Ioannes Gutier. de matrim. cap. 106.

13. Nonnulli viri docti huius Academię exiſtimarunt nullam incurrere pœnam clericum, qui temporibus prohibitis adminiſtrat ea, quæ Eccleſia deſignat pro ſecundis nuptijs, eo fundamento commoti, quod illa non ſint nuptialis benedictio, neque eo nomine cẽſeantur in Manuali. Cęterùm ſi rem iſtam attentiùs conſideraſſent, aliter reſpõdiſſent. Mihi enim ſemper viſum eſt, neque eas ceremonias, quæ pro ſecũdis nuptijs deſtinatæ ſunt, poſſe tempore prohibito miniſtrari ſine culpa, & pœnis iure latis. Et in primis ad id me mouet, quod proximè ſuperioribus annis vidi in hac Salmanticenſi vrbe. Quidam nobiliſſimi vidui contrahere volebant matrimonium, & cũ eſſet Quadrageſimale tempus diſpenſationem à Sedis Apoſtolicę nuntio poſtularunt, quam denegauit. Quòd magno argumẽto eſt etiam eam ceremoniam, licet non appelletur nuptialis benedictio, eſſe prohibitam illo tẽpore. Deinde me mouet, quòd iura, & antiqua, & recentiora, vt ex adductis canonibus conſtat, vniuerſè loquuntur, & de matrimonio, & ſolemnitate nuptiali. Sicut ergo antiquis canonibus etiam viduorum coniugia erant prohibita, etiam & ſolemnitas illa nuptialis in nuptijs viduorum de more Eccleſię adhibita, prohibita cenſetur. Pręterea. Quia canones tam antiqui, quã recentiores vniuersè prohibent ſolemnitatem nuptialem, & non ſolùm nuptialem benedictionem. Illæ autem ceremoniæ, licet non ſint nuptialis benedictio: ſunt tamen pars ſolemnitatis nuptialis, vt ſatis notum eſt. Deniq; pro hac ſententia ſunt apertiſſima verba Manualis Salmantini, ſi quidem ſtricte prohibet ne clerici corã viduis vel alias benedictis Miſſam celebrent tempore prohibito. Quare non dubito in hac futurum eſſe ſententia, quicunque attentè conſiderauerit verba Canonum, quæ ſupra iſto ca. retulimus.

14. Ex his etiã colliges alterius caſus emergentis deciſionem, qui ſępè in hoc Epiſcopatu occurrit. In nonnullis huius diœceſis minoribus oppidis, apud Ruſticos in more poſitum eſt, vt ſi qui ingruente Aduentus tempore volunt contrahere, benedicantur in Sabbato ante Dominicam primam Aduentus, & in ipſa die Dominica fiat ſolemnis traductio, ſponſis in excelſo thalamo in medio foro conſtructo collocatis, & multis ex eodem, & vicinis oppidis conuocatis concurrentibus, qui poſt prãdia, & comeſſationes choreas ducunt, & munera ſpõſis, qui in prædicto thalamo conſident, offerũt. Quæſitum eſt an id licitè fieri poſſit. Reſpondi, ſi iuris diſpoſitio attẽdatur, hæc eſſe etiam prohibita eo tempore, quia pertinent ad ſolemnitatem nuptialem, & expreſsè traductio, conuiuia, choreæ, imò hæc maximè prohibita ſunt, vt ex adductis Canonibus cõſtat. Quare licet præceſſerit benedictio in die non prohibito, ea ſolemnitas nuptialis, quę etiam prohibita eſt, illis diebus fieri non poteſt. Quam video eſſe ſententiam Caiet. verb. *nuptiæ*, & ſequitur Nald. loc. ſupra cit. *Qui facit*, inquit, *illa duo vltima ſcilicet traductionem, & conuiuia diebus prohibitis peccat mortaliter, licet primum, hoc eſt, benedictionem fecerit tempore licito.* At videtur iam conſuetudine antiqua, & inueterata receptum, vt ea traductio, & ſolemnitas fiant eo die prohibito, & legem Eccleſiaſticã in hac parte abrogaſſe, & ideò à clericis ſuſtineri poſſe, dummodo illi non interſint prædictæ ſolemnitati. Idq; non obſcurè indicatur in prædicto Manuali Salmantino, ibi, *Laici tamen in hoc habent conſuetudinem in contrarium.*

CAPVT IX.

De tempore interdicti, vel ceſſationis à Diuinis.

SVMMARIVM.

Sponſalia, & denuntiationes validè fieri tempore interdicti. num. 1.

Matrimonium in loco, & tempore interdicti validum eſſe. n. 2.

An ſit illicitum variè DD. opinantur. n. 3.

Verius

Digitized by Google

Verius illicitum, ibidem.
Obycitur, & diluitur, n. 4. et 5.
Antiquo iure non licuiſſe benedictiones nuptiales, num. 6
Nouo licere quidam putant, verius oppoſitum ſecluſo priuilegio, n. 7.
Ex priuilegio Bullæ, aut ſimili poſſe, n. 8.
Si alter vel vterque ſit interdictus non poſſunt benedici, n. 9.
Illis diebus, quibus ceſſat interdictum, poſſe publicè nuptias benedici, n. 10.
Tempore ceſſationis à diuinis nō licere, etiam cum moderamine cap. Alma mater, n. 11.

1. QVOD ſpectat ad matrimonij contractum tempore interdicti, & in loco interdicto, extra controuerſiam in primis eſt ſponſalia & validè & licitè celebrari tempore interdicti, & in loco interdicto. Quod idē de denuntiationibus dicēdum eſt, nullus enim canon id prohibet, & alias denuntiationes non pertinent ad ſacramenta, nec officia diuina. Quod ſi aliqui antiqui ſcriptores negarūt poſſe tempore interdicti denuntiationes fieri in Eccleſia, ideò eſt, quod olim interdicti tempore nō dicebatur Miſſa, atque ideò dū Miſſa nō perageretur, denuntiationes fieri non poterant.

2. Deinde dubitatione vacat matrimoniū initum tempore interdicti, & in loco interdicto validum eſſe, nullo enim iure redditur irritum, & in cap. *capellanus de ferijs*, plane dicitur Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, vt quocunque tempore contrahatur matrimoniū conſenſu interueniente legitimo de præſenti. Quod idem dicendum eſt, etiamſi contrahatur ab ipſis interdictis ſpecialiter, & perſonaliter, vt tenet communis ſententia cum Gloſſa in c. *Alma mater*, verbo *Sacramenta de ſent. excommunicat. lib. 6.* Couarruuias loco infra citando, & alij. Quod etiam verum eſt, licet per Eccleſiam aut iudicis ſententiam prohiberetur contrahi matrimonium, ſi aliàs legitimè contraheretur, valeret.

3. Sed an eſtò validè contrahatur coniugium, licitè ineatur tempore interdicti, controuerſum eſt. Non pauci ſine peccato iniri affirmant. Eos refert, & ſequitur Thomas Sanchez lib. 7. diſputat. 8. numero 2. cuius fundamenta adducam ſtatim. Alij verò peccatum committi in contrahendo matrimonio ſentiunt tempore interdicti, ſic ſenſit Hugolinus de cenſuris, vbi de interdicto, tabula quinta capit. 7. §. 3. numero 1. & capit. 10. §. 1. numero 1. Sairus in theſauro caſuum conſcientiæ lib. quinto capit. 7. numero 43. Qui etiam docent fere omnes Scriptores antiquos tantùm ſentire validè iniri matrimonium, non verò decernere an licitè. Sequuntur enim illi ſententiam Gloſſæ in cap. *Alma mater*, loco citato, quæ tamen tantùm dicit matrimonium, tempore interdicti contractum tenere. Adducit pro hac ſententia Hugolinus nonnullas rationes futiles, mihi ea videtur eſſe potiſſima, quā etiam probat Sairo, quia generali prohibitione vetitum eſt ſacramenta miniſtrari tempore interdicti exceptis Baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia, & Euchariſtia per modum viatici, vt colligitur ex dicto capite *Alma mater*, verſ. *nulla ſacramenta de ſententia excommunicatione lib. ſexto, et capite quoniam eodem titulo, capite non eſt vobis, de ſponſalibus, et capite quod in te de pœnitent. et remiſſion.* Cùm ergo matrimonium verè, & propriè ſacramentum ſit, nec excipiatur alibi ab ea generali prohibitione, illa comprehendi cenſetur, argument. *Clementinæ 1. §. porro, de verborum ſignificatione.*

4. Verùm Auctores primæ ſententiæ cōtendunt receptum Eccleſiæ conſuetudine per ius ipſum approbata in capite *capellanus de ferijs*, vt matrimonium quouis tempore licitè celebretur, atqui ita iam ex canone excipi matrimonium ab ea generali prohibitione. At niſi ego fallor, non rectè id colligunt ex prædicto canone. Mihi enim luce meridiana clariùs videtur Pontificem in illis verbis tantùm velle matrimonium quocumque tempore valere, & eam eſſe Romanę Eccleſię conſuetudinem, & mentem. Atque hunc eſſe eius capitis ſenſum mihi perſuadeo, primò ex eo quod dicit matrimonium, quocumque tempore contrahi conſenſu interueniente legitimo de præſenti. Quæ verba fruſtra, & inutiliter adderentur, niſi illis verbis de validitate tantùm matrimonij ſermo eſſet. Quare totius eius orationis ſenſus hic eſt. Quamuis matrimonium legitimo conſenſu de præſenti interueniente valeat quouis tempore, attamen præter ea tempora, quæ ab Eccleſia prohibita ſunt, ſcilicet à die Cinerum vſque ad finem Pentecoſtes, &c. Licitè in alijs contrahitur.

5. Neque obſtat, quod ſacramenti ratio acciderit contractui matrimonij ex Chriſti inſtitutione. Nam cùm iam vere, & propriè ſacramentum ſit, & in ratione ſacramenti etiam ſpirituale ſit, & Eccleſia generaliter prohibeat tempore interdicti miniſtrari ſacramenta præter Baptiſmum, Confirmationem, Pœnitentiam, & Euchariſtiam per modum viatici, non eſt cur ab ea generali prohibitione excludamus ſacramentum matrimonij.

6. Sed quod ſpectat ad benedictiones Eccleſiæ, in primis ſtatuendum eſt antiquo iure nequaquam licuiſſe tempore interdicti, nec in loco interdicto. Sic ſentiunt Doctores omnes vno excepto Angelo, nam eo tempore prohibita erant officia Diuina præter horas Canonicas, quæ in Eccleſijs conuentualibus recitari poterant, & quædam alia officia Diuina annexa aliquibus Sacramentis, quæ tunc permittebantur, & vnam Miſſam in

vnaquaque Hebdomada pro renouanda Euchariſtia. Vnde eo tempore, etiam ſi quis gauderet priuilegio, quo poſſet aſſiſtere illis officijs, quæ tunc licebant, non poſſet benedictiones eas nuptiales percipere. Neque obſtat argumentum, quo commotus Angelus ſenſit cõtra communem Doctorum ſententiam, quod ſcilicet principali conceſſo, concedatur etiam acceſſorium, & annexum, ſicut conceſſo baptiſmo conceditur etiam id, quod ad eius celebrationem neceſſarium eſt. Hoc, inquam, non obſtat, tum quia nos modò docuimus non licuiſſe, nec licere principale, ſcilicet, contractũ matrimonij tempore interdicti, nec loco interdicto, quamvis factum teneat. Deinde quia ea propoſitio debet intelligi, quando acceſſorium neceſſariò annectitur principali, vt contingit in Baptiſmo. At benedictiones Eccleſiæ multò poſt contractum coniugium fieri ſolent.

7. At verò iure Recentiori Bonifacij VIII in d.cap. *Alma mater*, quid dicendum ſit dubitatio eſt. Nonnulli enim tempore interdicti benedictiones Eccleſiæ fieri poſſe cẽſent cum moderatione ibi adhibita ſcilicet, ſubmiſſa voce, excluſis excommunicatis, & interdictis. Pro hac ſententia citatur Couarruuias in d.cap. *Alma mater*, & Auila de cenſuris part.5. diſp.4. ſect.1. dub.6. Cæterùm horum Auctorum alius ſenſus eſt, quem ſtatim dicam. Quare etiam attento iure nouo Bonifacij VIII ſentiendum eſt non poſſe benedictiones fieri in Eccleſia tempore interdicti. Nam ſecluſo priuilegio tempore interdicti laici intereſſe non poſſunt diuinis officijs. Ex hac igitur parte repugnat benedici coniugatos.

8. Ex dictis colligitur primò eos, qui habent priuilegium aſſiſtẽdi diuinis officijs virtute Cruciatæ, vel alterius conceſſionis poſſe recipere benedictiones Eccleſiæ, tantùm enim ex eo capite repugnabat. Atque in hoc ſenſu loquuti ſunt Couarruuias, & Auila locis ſupra citatis. Idque meritò dicunt iure nouo in d. ca. *Alma mater*, conceſſum fuiſſe, in quo diuina officia permittuntur excluſis interdictis, & excommunicatis. Olim enim Eccleſiaſtica officia non licebant, præter ea quæ dixi ſupra.

9. Secundò colligitur, ſiue vterque ſponſus ſit interdictus generaliter, aut ſpecialiter, ſiue tantùm alter illorum, non poſſe benedici in loco interdicto. Quia benedictio nuptiarum vtrique ſponſo fit, debent autem excludi excommunicati, & interdicti. Similiter etiamſi velint recipere benedictiones in loco non interdicto, non licet, quia non poſſunt eſſe participes benedictionis, & officij diuini. Idem dicendum ſi ſponſus tantùm interdictus ſit ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter, trahit enim quocunque ſuum interdictum, eſtque de populo interdicto. At ſi ſponſa tantùm interdicta ſit, ſi quidem ſpecialiter interdicta eſt, benedici non poteſt propter aſſignatam modò rationem, ſi verò generaliter tantùm interdicta ſit, cùm ſtatim atque matrimonio iungitur, ſortiatur forum viri, munera, & honores, deſinit eſſe de populo interdicto, atque ideò benedici nuptiæ poſſunt. Quod intellige, vbi benedictiones coniugio ſuperueniunt, non autem vbi conſuetudo eſt præmittendi benedictiones. In eo enim caſu cùm nondum ſortita ſit forum viri, adhuc eſt de populo interdicto.

10. Tertiò colligo poſſe nuptias publicè ac ſolemniter benedici in illis diebus, in quibus tempore interdicti ex priuilegio licent officia diuina publicè, & cum ſolemnitate, quales ſunt qui continentur in d.cap. *Alma mater*. Adde diem Aſſumptionis, & Corporis Chriſti, & etiam dies Sanctorum, in quibus in aliquibus Eccleſijs ex priuilegio ceſſat interdictũ. Intellige licere quantùm eſt ex parte interdicti, ſi tamen alias tempus non ſit prohibitum. Vnde die Natiuitatis Domini, Conceptionis Beatæ Virginis, nec Paſchæ Reſurrectionis non licet ex prohibitione Concilij Tridentini circa tempus nuptiarum, de qua ſupra cap.8.

11. Denique colligitur tempore ceſſationis à diuinis multo maiori ratione dicendum eſſe non licere matrimonium cõtrahere, quia etiam tempore ceſſationis prohibitum ſacramenta miniſtrare nõnullis exceptis, cap. *Quod in te, de pœnit. & remiſsionibus.* Quod caput Doctores frequenter de ceſſatione à diuinis intelligunt. Multò etiam minùs licent benedictiones nuptiales. Nam ceſſationis tempore omnia officia Eccleſiaſtica ceſſant, ita vt nec cum moderatione, quæ habetur in cap. *Alma mater*, celebrari poſſint, vt acutè colligit Cou. ex cap. *Si canonici, §, ſi autem, de officio ordinarij lib.6.* vbi ille, qui in culpa ceſſationis fuit, iubetur ſoluere canonicis, & clericis diſtributiones quotidianas, quę ſolùm intereſſentibus debentur & lucrum ceſſans. Quod nequaquam decerneretur, ſi officia diuina recitare liceret, iuxta deciſionem in d.cap. *Alma mater*. Quare, licet ea, quæ ad interdictum pertinent, immutata ſint iure illo: at circa ea, quę de ceſſatione diſpoſita erant antiquo iure, nihil immutatum eſt in d.cap. *Alma mater*. An autem virtute alicuius priuilegij aliter dicendum ſit, ſpectanda eſt forma priuilegij, vt de eo feratur iudicium.

CAPVT X.

Impediatne excommunicatio, qua ligantur contrahentes.

SVMMARIVM.

Matrimonium initum ab excommunicato valet, n.1.

Peccare

Peccare, qui excommunicatus excommunicatione maiori contrahit, n. 2.

Si non excommunicatus contrahat cum excommunicato an peccet ſub diſtinctione explicatur, num. 3.

Quid ſi contrahat cum excommunicato excommunicatione maiori, n. 4.

Quid ſi vterque ſit excommunicatus, & quot peccata committant, n. 5.

Non poſſe excommunicatis contrahentibus impendi benedictiones. n. 6.

1. HOC breuiter expediendum eſt, potiſſimùm enim ſpectat ad tractatum de excommunicatione, de quo ibi diximus latè. Itaque hic tantùm ſumma capita attingam. Primò certum eſt, & omnium conſenſu receptum, matrimonium initum ab excommunicatis valere. Rationem reddit eleganter Gabriel Vazquez tomo 4. in 3. partem de excommunicat. dub. 4. quia poſita ſufficienti materia non poteſt per excommunicationem Eccleſia facere irritum Sacramentum, in matrimonio autem materia debita eſt naturalis contractus qui in hoc caſu non eſt irritus factus ab Eccleſia; vnde verè illo contractu poſito matrimonium fit Sacramentum. Contractum autem matrimonij inter excommunicatos non eſſe irritum conſtat, tum ex generali doctrina in materia de excommunicatione, quæ docet regulariter contractum factũ ab excõmunicato valere, de quo Sairus latè lib. ſecundo Theſauri cap. 9. tum etiam conſtat ex capite *Significaſti ſexto, de eo qui duxit.*

2. Secundò certum ſit peccare eum, qui excommunicatus matrimonium contrahit, & peccare mortaliter, ſi eſt excommunicatus excommunicatione maiori. Ratio eſt manifeſta deſumpta ex communi receptaque doctrina, quæ in materia de excommunicatione docet peccare mortaliter, & qui adminiſtrat, & qui recipit ſacramenta cum excommunicatione maiori. At in ſacramento Matrimonij ijdem ſunt miniſtri, & recipientes, ſcilicet, ipſi contrahentes, vt dixi ſupra lib. primo. Ergo peccant mortaliter, tam ob adminiſtrationem, quàm receptionem. Similiter dico peccare mortaliter, etſi tantùm ſint ligati excommunicatione minori. Cuius ratio deſumitur ex doctrina, quam veriorem exiſtimo in materia de excommunicatione, quæ docet ligatum minori excommunicatione peccare mortaliter recipiendo Eccleſiaſtica ſacramenta iuxta text. in cap. *fin. de cleric. excommunicat. mini.* Cumque contrahentes miniſtrent, & recipiant ſacramentum Matrimonij, ob receptionem in excommunicatione committunt peccatum mortale. Eſſe autem duo peccata, quæ committit excommunicatus excommunicatione maiori, dum miniſtrat, & recipit Sacramentum, conſtat ex his quæ dixi ſupra lib. 1. capit. 8. numero 11. de eo qui in peccato contrahit, eadem enim eſt ratio.

3. Sed maior difficultas eſt, an qui non excommunicatus contrahit cum excommunicato, peccet mortaliter? Nonnulli, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez lib. 7. diſputat. 7. num. 8. cenſent nullum eſſe peccatum, ſi denuntiatus non ſit, ex fauore Concilij Conſtantienſis. Alij affirmant vniuerſè peccatum mortale eſſe. Ego rem hanc decidendam exiſtimo iuxta ea principia, quæ poſui ſupra lib. quinto, dum de petendo aſſiſtentiam parochi excommunicati ſermo eſſet. Itaque dico petere ab alio excommunicato, ſiue denuntiato, ſiue non denuntiato, vt contrahat, dum ille abſolui ab excommunicatione non poteſt, quia non habet copiam abſoluentis, vt ſi ſit excommunicatio reſeruata à iure vel homine, peccatum mortale eſt, quia petitur ab eo actus, quem non poteſt facere benè, ſed neceſſariò malè, nulla enim regula iſta certior eſſe poteſt. At ſi poteſt abſolui, quia copiam habet, non peccat, qui contrahit cum excommunicato ſiue denuntiato, ſiue ſecus, quia petit ab illo actum, quem poſſet benefacere, & ſine peccato, & ſua culpa facit malè. Conſtant hæc omnia ex ibi dictis, & ideò non amplius immoramur. Vnde duo peccata erunt in eo, qui contrahit cum excommunicato excommunicatione maiori, quando abſolui non poteſt ab ea excommunicatione antequam contrahat, & quia ipſe communicat in ſacramentis cum illo & quia inducit illum ad indignè miniſtrandum & recipiendum. Imò tria peccata committit: eſt enim cauſa duorum peccatorum in proximo.

4. Hinc diſces quid dicendum, ſi contrahat cum excommunicato excommunicatione minori, tunc enim nullum committit, quia non prohibetur communicare cum excommunicato illo in ſacramentis. Neque enim peccat ob ſcandalum actiuum. Quamuis enim peccet excommunicatus excommunicatione minori ſuſcipiens ſacramenta, attamen qui cum illo contrahit, non eſt cauſa eius peccati, cùm poſſit abſolui à parocho, qui præſens eſt. Quod ſi non haberet copiam confeſſoris, à quo abſolueretur idem dicendum eſt, peccare ſcilicet contrahentem cum illo, vno tantùm peccato ſcandali actiui, quatenus inducit illum ad recipiendum ſacramentum cum peccato.

5. Atque ex his conſtat quid dicendum quando vterque excõmunicatus contrahit, ſiue enim vterque ſit denũtiatus, ſiue neuter ſit denuntiatus, ſiue vnus denuntiatus, alter non. Idẽ iudiciũ eſt, ſi abſolui poſſunt ab excõmunicatione, vterque enim peccat ex eo quod cõtrahat cum excommunicato, cùm poſſet vterque ſine peccato contrahere. Peccant tamẽ quatenus recipiũt, & miniſtrant, vt dictũ eſt. At ſi nõ habeant vterque copiam confeſſoris, peccant,

Kk 2 & quia

& quia miniſtrant, & recipiunt in peccato, & quia inducunt ſe inuicem ad actum, qui nõ poteſt ab alijs benè fieri. Quod ſi vnus habeat copiam confeſſoris, alter non: ille qui contrahit cum eo, qui nõ habet copiam, committet peccatum ſcandali, cùm petat actum, quem neceſſariò malè faciat: ille verò, qui petit ab eo, qui habet abſoluentis copiam, tantùm peccabit, ex eo quod excommunicatus recipiat, vel miniſtret, non verò ex ſcandalo actiuo. Hæc autem omnia ex dictis regulis, & principijs manifeſta ſunt, quæ ibi latè tradidimus.

6. Hinc etiam conſtat excommunicatis contrahentibus non poſſe impendi benedictiones ſolemnes, quia ſacramẽtalia ſunt, ſine peccato mortali, at ſi ſponſalia contrahant excommunicati, culpa tantùm venialis eſt, ſicut & in communicatione in alijs contractibus ciuilibus, vt in ſpecie docet Thom. Sanch. diſp. cit. num. 12.

CAPVT XI.

De impedimento ex catechiſmo.

SVMMARIVM.

Unde oriatur hoc impedimentum, n. 1.
Quæ requirantur, vt contrahatur, n. 2.
Hoc impedimentum ſi permanet, reſtrictum eſſe, num. 3.
Verius tamen ſublatum eſſe per Tridentinum, ibid.
Quid notare debeat parochus in libro, n. 4.

1. CATECHISMVM appellant Doctores communiter inſtructionẽ fidei, quæ fit ante ianuam Eccleſiæ ſuper baptizandis. Contingere autem poteſt, vt quis non teneat puerum, dum miniſtratur ſacramẽtum Baptiſmi, ſed antea in catechiſmo præcedenti, vel cùm iam baptiſmus domi celebratus eſt, & poſtea ſolemniter tantùm adhibetur in Eccleſia. Ex eo quod munus exerceat in baptiſmi celebratione, contrahitur ſpiritualis cognatio, quæ eſt impedimentum dirimens, de quo poſtea. At ex eò quod teneat in catechiſmo, contrahitur imperfecta quædam cognatio ſpiritualis, quæ tantùm eſt impedimentum impediens, conſtat ex cap. *contracto, de cognatione ſpirituali in 6.*

2. Vt autem hoc impedimentum contrahatur, non ſatis eſt, vt quis in exorciſmis præcedentibus teneat, ſed requiri, vt in catechiſmo, imò ob id ſolùm contrahitur. Sic citatis alijs Thomas Sanchez diſp. 10. nu. 5. Rebellus lib. 3. de impedim. quæſt. 18. nu. 20. Requiritur etiam vt in ſolo catechiſmo teneat, ſic Gloſſa in cap. *cõtracto, de cognatione ſpirituali in fine.* Nec ſatis eſt teneat, ſed requiritur, vt qui infantis perſonam gerit, reſpondeat ad interrogata, dum Sacerdos rogat, an credat. Sic cum Vera-Cruz, Palacios docet Sanchez. Contrahi etiam huiuſmodi impedimentum per catechiſmum, ſiue præcedat, ſiue ſequatur Baptiſmum, docet rectè idem Thom. Sanch. cum alijs diſp. cit. nu. 7. & independenter à Baptiſmo. Itaque ſiue Baptiſmus ſequatur, ſiue non ſequatur, idem oritur impedimentum, vt idem docet n. 8. & 9.

3. Solùm ergo difficultas eſt, an per Concilium Tridentinum fuerit aliquid innouatum circa hoc impedimentum Seſsione 24. de reformatione matrim. cap. 2. Et in primis certum eſt, hoc impedimentum, ſi adhuc permanet, reſtrictum eſſe communiter per Concilium ad eos tantùm gradus, ad quos reſtricta eſt cognatio ſpiritualis proueniens ex Baptiſmo, & Confirmatione. Valentia diſp. 10. quæſt. 5. puncto 4. Sed maior difficultas eſt, an ſublatum ſit hoc impedimentum iure nouo Tridentini. Quidam negant ſublatum, ſic multi quos refert Sanch. diſp. 10. nu. 10. At verius ille num. 11. cum alijs ſenſit ſublatum eſſe hoc impedimentum per Tridentinum. Quod valde probabile iudicat Ægidius diſp. 30. dub. 3. nu. 14. Potiſsimum fundamentum eſt, quia Tridentinum ibi inquit: *Omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis.* Et quia exiſtimare aliquis poſſet Concilium ſolùm agere de impedimento cognationis ſpiritualis prouenienti ex baptiſmo, quod vult non extẽdi ad alias perſonas, ſicut olim extendebatur, adeſt declaratio Cardinalium, quæ Concilij ſenſum eſſe hunc que diximus, planè demonſtrat. Sic enim habet apud Farinacium in cap. 2. eiuſdem Seſsionis. *Qui in Eccleſia fuit præſens et, qui domi vere fuit baptizatus: ſi deinde in Eccleſia fuerunt ſeruatæ ſolemnitates, nullam cognationẽ ſpiritualem contraxit. Itaque committatur ordinario, vt ſi legitimis probationibus compererit D. N. filium prius fuiſſe baptizatum declaret nullum inter N. ipſum, & dictum filium adeſſe impedimentum cognationis ſpiritualis.* Hæc ibi. Eſt etiam apud Rebellum ad idem caput Tridentini num. 94. Eſt etiam alia apud eundem nu. 88. quæ eſt etiam apud Farinacium. Nulla cognatio ſpiritualis contrahitur, niſi inter perſonas quæ nominantur hoc decreto. Quare cenſendum iam hoc impedimentum ſublatum. Vnde & ceſſat quæſtio an ſit peccatum mortale contrahere cum hoc impedimento, vel veniale tantùm. Quibuſdam affirmantibus eſſe mortale, alijs verò negantibus, de quo Rebellus, lib. 3. de impediment. matrim. q. 18. in fine.

4. Illud rectè aduertit Thomas Sanchez diſp. 10. cit. nu. 13. debere parochum in libro, vbi ſcribit patrinos, exprimere an fuerint in baptiſmo, an in catechiſmo tantùm, eò quod in catechiſmo nullum iam oriatur impedimentum, & ita expedit vt manifeſtum ſit, an ſint impediti vel non.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT XII.

De impedimento voti ſimplicis caſtitatis, aut religionis.

SVMMARIVM.

Votum ſimplex caſtitatis eſſe impedimentum impediens, n.1.
Eius legitima probatio. ibidem.
Sine diſpenſatione non licere contrahere, nu.2.
Peccat etiam qui ſcienter contrahit abſolute cum ligato voto, n.3.
Quid ſi ligatus voto contrahat ſine animo conſummandi, n.4.
Quid ſi nullis præcedentibus ſponſalibus contrahat cum animo ingrediendi religionem, n.5.
Si poſt votum abſque promiſsione vlla quis deflorauit virginem, tenetur implere votum, numero 6.
Poſt votum promiſsio matrimonij iniqua eſt, numero 7.
Si votum erat non contrahendi matrimonium teneri diſpenſationem, vel commutationem petere numero 8.
Probabile poſt votum religionis teneri contrahere, & ad religionem tranſire, n.9.
Probabilius ceſſare obligationem voti in eo caſu: eius ratio, n.10.
Tenetur petere diſpenſationem, n.11.
Quomodo reſpondendum in hac materia interrogantibus, n.12. & 13.

1. MVLTA ſunt, quæ circa hoc impedimentum examinari poſſunt, quæ complectemur breuiter, quia hæc difficilia ſunt. Primò ergo aſſerendum eſt votum ſimplex caſtitatis eſſe impedimentum impediens tantùm non dirimens. Sic Alexander 3. p.5. ca. 5. 10 p.6. cap.9. p.21. cap. 3. p.45 cap.4. & etiam in cap. *conſuluit, et cap rurſus. Qui clerici vel vouentes, cap. vnico de voto in 6.* Alia iura adducit pro hac parte Thomas Sanchez diſp. 11. num. 4. ſed non ſunt ad rem. Nam illa etiam loquũtur de votis caſtitatis in religione, & profeſſione emiſſis, quæ olim non habebant vim dirimendi matrimonium, vt dicam lib. ſequenti. Rationem huius concluſionis deſumunt ex eo quod in voto ſimplici ſit nuda promiſsio ſine traditione. Sed hæc ratio non eſt ſufficiens, tum quia votis ſimplicibus Societatis IESV poſt biennium adeſt promiſsio, & traditio; tùm etiã quia neque traditio habet vim dirimendi matrimonium, niſi illi adiungatur ex Eccleſiæ conſtitutione, & oſtendam infra lib.7. multis annis vota religionis caſtitatis non diremiſſe matrimonium, quamvis in votis profeſsionis intercedat vera traditio, & acceptatio. Tota ergo ratio eius deciſionis ex eo ſumenda eſt, quia cùm votum caſtitatis ex ſua natiua obligatione, non habeat vim dirimendi matrimonij, niſi accedat Eccleſiæ conſtitutio, quæ ſic vouentem reddat inhabilem voto caſtitatis ſimplici, & extra profeſsionem emiſſo, non eſt annexa eiuſmodi vis illa conſtitutione Eccleſiaſtica, vt explicabo infra. Dixi voto caſtitatis ſimplici, & extra profeſsionem: quia in ſtatu religioſo votum ſimplex caſtitatis Societatis habet ex conſtitutione Gregorij XIII. dirimere matrimonium, vt ibidem explicabo. Atque idem quod dixi de voto caſtitatis, dicendum eſt de voto religionis, & ſumendi ſtatum clericalem, & ordines ſacros, aut non contrahendi matrimonium, pugnãt enim hæc vota cum ſtatu matrimonij. Quare impediunt, licet non dirimant. Quod idem dicendum eſt, ſiue vota ea ſint conditionalia, ſiue abſoluta, nam poſita cõditione obligant eodem modo. Quamuis in ordine ad diſpenſationem poſſet eſſe diuerſitas, de qua lib.8.

2. Ex his colligitur primò eum, qui huiuſmodi votis tenetur, ſine eorum diſpenſatione non poſſe contrahere matrimonium, cùm certa ſit obligatio voti impediens matrimoniũ. Quod verum eſt, quantumuis ſtimulis carnis vrgeatur, ea enim moleſtia non liberat illum obligatione voti, ſed reddit cauſam diſpenſationi, atque ita in hac ſpecie docet Tho. Sanch. diſp.11. n.18.

3. Secundò colliges abſolutè loquendo eum, qui ſcienter contrahit cum habente, vel ligato huiuſmodi votis ſine vlla conditione caſtitatis, aut tranſeundi ad alium ſtatum, peccare mortaliter, quia petit ab illo actum, quem non poteſt bené exercere, cùm ille qui tenetur voto non poſsit ſine peccato nubere.

4. Sed quid dicendum, ſi qui tenetur voto, contrahat ſine animo conſummandi matrimonium. Et quidem ſi contrahant vterque cum expreſſa conditione voti caſtitatis, vel non conſummandi, vel eo qui non tenetur voto copiam faciente adimpletionis voti, & ſeparandi torum, & faciendi ea omnia, quæ pertinent ad impletionem voti, plane nullum peccatum eſt in contrahendo matrimonium, quia vt dixi ſupra li.1. votum caſtitatis eatenus impedimentum eſt ad contrahendum, imò ad volendum contrahere, quatenus eſt in ordine ad violandam caſtitatem, vel cum periculo violandæ caſtitatis. At cùm in hac ſpecie nullum ſit periculum, nulla erit etiam violatio voti. Id quod etiam docuit Rebellus lib.3. de impediment. quæſt. 17. numero 2. in fine.

5. Deinde certum exiſtimatur, ſi nulla præceſſerunt inter eos ſponſalia, & alter eorum, vel vterque voto adſtringitur, non poteſt contrahere matrimonium animo quamvis firmo ingrediendi religionem. Multis rationibus probari ſolet non omninò efficacibus, quibus etiam vtitur Rebellus d. queſt. 17.

 num.

Digitized by Google

numero 2. Primò videtur eſſe ratio. Quia ſi alter non eſt conſcius & voti, & propoſiti, iniuriam patitur. At non aſſequor huius rationis vim, quia contrahentes ius habent tranſeundi ad religionem intra bimeſtre tempus, ſiue ergo ſciat, ſiue neſciat, nullam patitur iniuriam, cùm non poſsit obligare contrahentem, ne tranſeat ad religionem, neque pactum de eo ſubſiſteret. Quare non video in quo afficiatur iniuria. Secundò probant, quia futura profeſſio incerta eſt, vtpote in arbitrium alterius collata atque adeò ſi dimittatur, vel non admittatur, compellitur conſummare contra votum. Sed neque hæc ratio eſt efficax, quia ſi votum eſt ingrediendi religionem, ſatisfecit ille voto, ſi bona fide ingreſſus eſt, licet non profiteatur, aut ad profeſsionem admittatur. Tertiò probant, quia contractus ipſe coniugalis pugnat cum obligatione voti non modò de non contrahendo, ſed etiam de ſeruanda caſtitate. Sed neque votum caſtitatis pugnat cum contractu matrimonij. Quare aliter in hac re procedendum eſt, nec poteſt vniuersè affirmari eſſe peccatum in eiuſmodi contrahendo matrimonio. Si tenetur voto non contrahendi matrimonium, planè peccat contrahens matrimonium, facit enim contra votum, etſi animum habeat non conſummandi, nam in ipſo contractu eſt violatum votum. Si verò tenetur voto ſuſcipiendi ſacros ordines, & inſcio coniuge contrahit cum illa, peccat, quia ſe exponit periculo non implendi votum, cùm ſemel contracto matrimonio non poſsit ad ſacros ordines conuolare ſine conſenſu coniugis, vt definitum eſt *in Extrauag. antiqua Ioannis XXII. de voto*, & nos dicemus infra. In eo enim differt à tranſitu ad religionem, & grauem iniuriam irrogaret coniugi, cùm per ordinem non diſſoluatur coniugium. Si verò tenebatur voto religionis, ſi abſit periculum remanendi in ſæculo, & conſummandi, non videtur eſſe peccatum mortale, ſecluſo eo periculo, contra votum, quia iure ipſo conceſſum eſt etiam bimeſtre tempus ad tranſeundum ad religionē. Quare implere votum poteſt, & aliàs coniugi ignaro nullam facit iniuriam, vt dictum eſt, ſolùm erit otioſitas quædam actus & contractus, in quo ſecluſo periculo conſummandi nō video culpam letalem. Quod ſi tenebatur tantùm voto caſtitatis, & contraxit cum eo qui ignorabat votum, & ſine conditione mutua ſeruandi caſtitatem, peccat contrahens matrimonium. Quia cùm votum caſtitatis non ſit religionis, exponit ſe periculo violandi votum, ſi contrahit ſine animo tranſeundi ad religionem ante conſummationem. Nam matrimonium communi modo contractum eſt in ordine ad copulam, quæ illi qui tenetur voto non licet, at ſi eum animum habeat, & aliàs non ſit periculum non tranſeundi ad religionem iuxta dicta, non erit peccatum mortale contrahere cum eo animo, quia contractus matrimonij ſic celebratus non pugnat cum voto caſtitatis, vt dicebam. Vnde pro ſententia negante committi peccatum in eiuſmodi cōtractu citat Rebellus Scotum in 4. diſt. 38. Calderinum in ca. *Rurſus. Qui clerici*, Angelū, verbo, *matrimon.* impedim. 3. Caiet. de matrim. c. 2. Nauar. c. 16. n. 30.

6. Sed quid dicendum, quando poſt emiſſum votum aliquis deflorauit virginem fide data de matrimonio contrahendo. Et quidem certum in primis eſt, ſi poſt votum abſque promiſsione vlla deflorauit virginem ſiue ignarā, ſiue conſciam voti, non teneri contrahere, nec poſſe, ſed ad implendum votum obligari. Sic expreſſe Gabriel Vazquez de reſtitutione, cap. 3. §. 2. dub. 6. §. 2. numero 21. Ducor ea ratione. Quia ſcienti, & volenti nulla fit iniuria, & ratione ſtupri non tenetur, vt enim nō ſemel dixi in materia de peccatis, & de ſacramento Confeſsionis, non eſt malitia aliqua ſtupri ſupra ſimplicem fornicationem, ſi vim ſecludas. Quare etſi ſequatur infamia, ſibi imputet, ipſa enim ſibi damnum intulit.

7. Deinde dico qui poſt votum impediens matrimonium deflorauit aliquam fide data de coniugio, planum eſt eam promiſsionem nullam eſſe, cùm ſit iniqua promiſsio, promiſit enim quod implere non poteſt. Sed adhuc dicitur illi feciſſe iniuriam, quatenus illam decepit, & ratione huius illatæ iniuriæ teneri ad reſarciendum damnum eo modo, quo poſsit.

8. His ergo ſuppoſitis dico primò. Si tenebatur voto non contrahendi matrimonij, non eſt dicendum ceſſare obligationem, ſed differri poſſe: & ratione iniuriæ illatæ cum eo dolo tenetur ſub mortali petere, aut commutationem, aut diſpenſationem eius voti, cum quiuis Sacerdos approbatus virtute Bullæ illud commutare poſsit. Et etiam religioſi virtute ſuorum priuilegiorum, vt attingam infra, & ordinarius diſpenſare poſsit. Idem dixerim de eo qui tenebatur voto ſuſcipiendi ſacros ordines, cùm neque hoc votum ſit ex reſeruatis.

9. Dico ſecundò. Probabile eſt, ſi tenebatur voto religionis, teneri quidem contrahere, ſed ante conſummationem debere ad religionem tranſire. Ratio probabilitatis hæc eſt, quia poteſt commodè vtrique obligationi ſatisfacere. Iuſtitiæ, contrahendo, ſic enim reſarcitur damnum illatum illa deceptione, voti autem, tranſeundo ad religionem. Cùm ergò commodè poſsit vtrique ſatisfieri, non eſt cur dicamus obligationem voti religionis aut ceſſare, aut differri. Probabile ergo eſt, iſtum poſſe quidem contrahere ſine animo tamen conſummandi, ſed vel tranſeundi ad religionem, vel ſi id non habuerit locum petendi diſpenſationem voti ante conſummationem, quam in eo caſu poteſt Epiſco-

pus

Digitized by Google

pus concedere, vt dicā infra lib. octauo. Quod intellige, ſi tempus ita inſtet, vt non poſſit à Pontifice impetrari diſpenſatio, neque ab ordinario, qui in caſu vrgentis matrimonij poſſet diſpenſare, vt dicemus infra lib. octauo. Si enim diſpenſationis petendæ tempus conueniens eſt, probabilius iudico non poſſe contrahere non adducta diſpenſatione. Quia licet poſſit obligatio voti ex cauſa emergente ſuſpendi, vt habet communis doctrina; at non poſſũ ſtatum incompoſſibilem voto apponere. In quo videtur eſſe magnum diſcrimen inter eum caſum & alios, quos in exemplum adducit Sanchez loco citato. An autem quando poſt ſponſalia ſequitur votum, liceat contrahere, dicam libro vltimo, cùm de diſſolutione ſponſalium ſermo fuerit. Et quomodo qui voto ligati contrahunt, poſſint conſummare, aut petere, & reddere, dicam infra lib. 10. cùm de redditione debiti ſermo fuerit.

10. Denique probabilius mihi videtur ſi quis poſt votum religionis, aut caſtitatis virginem corrupit ſub ſpe, & pacto coniugij, vel aliam fœminam honeſtæ famæ, teneri illã ducere, & conſummare, niſi ea gratis remittat obligationem, aut alia via illi ſatisfactione præſtita liberè conſentiat, quod docet Thom. Sanch. lib. 1. de matrimonio diſp. 45. num. 3. & Gabriel Vazquez de reſtitut. c. 3. §. 2. dub. 6. n. 20. qui & optimam huius aſſignat rationem. Quia licet obligatio voti ſit antiquior, & ex natura rei ſecunda promiſſio nulla ſit, quia ſemper promiſſio ſubintelligit eam conditionem, modo liberam inueniat materiam, neque alteri obnoxiã reſtitutioni vel obligationi. Quare ſi inueniat materiam impeditã vel promittentem ligatum voto, vel alia obligatione, ſeruanda nõ eſt ſecunda promiſſio, obligat enim ſicut ipſa intelligitur tacitè vel expreſſè. At in præſenti non concurrunt duę promiſſiones, quarum antiquior ſit præferenda, ſed interuenit ex vna parte obligatio voti, ex altera verò obligatio iuſtitiæ reparandi damnum illatum. Hæc autem præferenda eſt cuicunque obligationi ortæ ex promiſſione, licet ſit antiquior promiſſio, quam damnificatio. Optimum exemplum eſt. Si quis promiſit Petro ſe daturum centum, & poſtea infert Ioanni damnum aliorum centum, vel quia furatus eſt, vel quia diſſipauit, aut aliud intulit damnum, ſi non poſſit niſi centum ſoluere, quia alia non habet, tenetur damnũ integrè reparare, nec ſoluere promiſſum, etiamſi prior fuiſſet promiſſio damno illato. Similiter ſi quis vouiſſet eleemoſynam, & poſtea damnum intuliſſet proximo, nec poſſet vtrique ſatisfacere, tenetur damnũ reparare omiſſa voti obligatione. Ratio autem iſtorum eſt. Quia qui damnum infert, vſurpator eſt rei alienæ. At nullus poteſt vſurpare alienum ad ſoluendam promiſſionem. Ergo nec poteſt vſurpatum retinere, vel damnum illatum non reparare, quod eſt etiam alienum detinere, vt ſoluat quod promiſit, promiſſio enim intelligitur ſemper de proprijs. Qui autẽ poſt damnum illatum vult ſoluere promiſſionem, quam priùs fecit, virtualiter ſoluit ex alienis. Modo in noſtro caſu ita contingit, quod ille qui emiſſo voto religionis, aut caſtitatis poſtea ſub ſpe coniugij virginem corrupit, reuera damnum intulit, quod reparandũ eſt ex iuſtitia non aliter, quam illam ducendo, cùm non reſarciatur pecunia, vel alio modo, quandiu ipſa voluerit ſibi promiſſionem impleri. Prius ergo damnum reparandum eſt eo modo, quem exigit obligatio iuſtitiæ, quam quod impleatur votum caſtitatis, aut religionis, etiamſi priùs emiſſa fuerint. Quod potiori ratione dicendum eſt, quando quis priùs ſub ſpe coniugij defflorauit virginem, & poſtea emiſit votum caſtitatis, aut religionis, implenda eſt enim obligatio matrimonij ratione dãni illati, potius quam voti. Eadem ratio eſt quando quis actu non defflorauit, ſed ſub ſpe cõiugij ita familiariter cum ea egit, vt in populo magnam ſuſpicionem genuerit, quod illam corruperit, idem enim prorſus damnum eſt, ac ſi corrupiſſet, & ita eandem etiam ſatisfactionem poſtulat.

11. Ex his colliges teneri diſpenſationem voti petere, ſi quidem poteſt, & cauſa ſubeſt, vt eam quam corrupit vxorem ducat. Quod ſi non petita diſpenſatione eam vxorem duxerit, & conſummauerit, tenetur ad redditionẽ debiti, non autem poteſt petere, quia votum illud caſtitatis reuera validum eſt, & ſolùm ex ea parte ſuſpenditur obligatio ratione damni illati. Adde etiam teneri ducere, & conſummare ſi aliter non reſarciatur perfectè damnũ, quod prudentis arbitrio relinquendum eſt, quamuis in foro externo compelletur conſũmare.

12. Sed his quæ diximus duo addenda ſunt. Primum eſt interroganti, quid res habeat in hac re, an ſcilicet contrahere poſſit, qui impeditus voto eſt, nec aliud damnum intulit, poſſe reſponderi matrimonium cum peccato contrahi, validè tamen, nec in hoc ſcrupulus vllus eſt. Parum enim refert, quod alius ex eo ſumat occaſionem contrahendi cum peccato, & aliàs idem damnum ſequitur, ſi ea doctrina materna lingua ſcribatur, in qua addiſcere poſſint contrahentes. De quo latè Thomas Sanchez libro ſeptimo diſputati. 11. numero 12. At ſi votum emiſit & ſimul violator eſt fœminæ ſub ſpe coniugij, planè reſpondendum eſt illum ſine peccato non ſolùm poſſe ducere, ſed etiam teneri contrahere, & conſummare, vt explicatum eſt.

13. Alterum eſt homini, qui tenetur voto caſtitatis parato plura committere peccata cõtra votum pro fragilitate ſua, ſi alia via citò illi ſuccurri non poſſit, poſſe conſuli tanquam minus malum, vt contrahat matrimonium, cùm in eo contrahendo vnum tantum peccatum

Digitized by Google

tum committat, vitet plurima, & poſt contractum matrimonium facilis ſit impetratio diſpenſationis voti in ordine ad petendum debitum. Quæ doctrina ex illa generali deducitur, qua docetur poſſe conſuli minus malum ad euitandum maius ei, qui paratus eſt maius peccatum committere, de quo iam dixi ſupra lib. 5. Sunt etiam ſponſalia præcedentia impedimentum impediens non dirimens, de eo tamen latè infra lib. vltimo.

CAPVT XIII.

De impedimento quod oritur ex inceſtu.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.

Quid inceſtus, eius criminis prohibitio. num. 2.

Impedit matrimonium. Canones eam pœnam ſtatuentes, nu. 3.

Inceſtu ſuperuenienti non diſſolui matrimonium num. 4.

Explicatur caput 2. de eo, qui cognouit conſan. vxor, num. 5.

Impedimentum inceſtus tam viris, quam fœminis eſſe commune, num. 6.

Impedit ſiue committatur inceſtus conſtante matrimonio, aut non, num. 7.

Hoc impedimentum tantùm oriri ex coniunctione cum affini in 1. & 2. gradu num. 8.

Non incurri, niſi crimen ſit publicum, & quod in iudicio probari poſſit. num. 9.

Incurri ex coniunctione cum conſanguineis in eiſdem gradibus. num. 10.

Extenditur ad eum, qui cognoſcit fœminam, cum qua eſt impedimentum publicæ honeſtatis ex matrimonio rato, non ex ſponſalibus num. 11.

Non incurri ex coniunctione cum ignorantia conſanguinitatis, vel affinitatis. num. 12.

1. FREQVENTISSIMA olim pœna fuit in Eccleſia, qua interdicebatur matrimonium ob nonnulla crimina, quæ ad quinque potiſſimum reducuntur, de inceſtu dicam in iſto cap. de alijs in ſequẽti.

2. Primum crimen eſt inceſtus. Appellamus autem inceſtum cum affine vel conſanguinea in gradu prohibito. Qui ergo ex coniugibus rem habuit cum conſanguinea ſua, vel alterius coniugis, hoc eſt, affini, inceſtuoſus eſt. Inceſtus verò crimen olim ſeueriſſimis Eccleſiæ legibus vindicatum eſt. In Concilio Ilerdenſi anno Chriſti 524. Canone quarto. *De his qui ſe inceſta pollutione commaculant placuit, vt quouſque in ipſo deteſtando, & illicito carnis contubernio perſeuerãt vſque ad Miſſam tantùm catechumenorum in Eccleſia admittantur, cum quibus etiam nec cibum ſumere ſicut Apoſtolus iuſſit oportet.* Et apud Gratianum, cap. *de his* 33. quæſt. 2. Concilium Agathenſe ſub Symmacho cap. 61. inter catechumenos vſque ad legitimam ſatisfactionem manere iubet, & habetur cap. *de inceſtis* 36. quæſt. 2. & 3. Sanctus Gregorius lib. 12. epiſtol. 32. prope finem. *Omnes*, inquit, *inceſtuoſi à liminibus ſanctæ Eccleſiæ ſunt ſeparandi, quouſque per ſatisfactionem precibus Sacerdotum canonicè eidem ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ reconcilientur.* Eandem pœnam ſtatuit Moguntinum ſub Carolo Magno Canone 53. Concilium Vernis ſub Pipino capit. 9. Moguntinũ aliud ſub Rabbano Mauro capit 28. Sueſſionenſe apud Sanctum Medardum, cap. 8. Rhemenſe ſub Leone VIII. capit. 11. Vvormatienſe Canone 73. Narbonenſe Canone ſexto, iubet vt ſingulis Dominicis publice in Eccleſia excommunicentur, Concilium Colonienſe ſub Stephano Sexto, Canone ſexto, Ilerdenſe decretum approbat.

3. Inter alias autem pœnas, quibus inceſtuoſi puniti ſunt, ea fuit, quæ ad noſtrum inſtitutum attinet, vt ſcilicet priuarentur ſpe coniugij, & illis interdiceretur matrimoniũ. Primam de eo ſcripto proditam legem Eccleſiaſticam reperio in Concilio Agathenſi citato Canone 61. ibi: *Inceſtuoſos nullo vnquam coniugij nomine deputandos.* Quem canonem in rẽ hanc intellectum conſtat ex Gregorio loco citato ibi. *Nec eam, quam aliquis ex propria conſanguinitate habuit coniugem, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere vlli profectò liceat Chriſtianorum, vel licebit, quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus. Inceſtuoſos verò nullo cõiugij nomine deputandos à ſanctis Patribus dudũ ſtatutum eſſe legimus.* Hæc Gregorius. Reſpicit proculdubio ad Canonem Agathenſem, vbi eadẽ verba reperiuntur. Nec te moueat, quod in fine Canonis Agathenſis dicitur: *His quibus illicita coniugia negantur concedi meliora coniugia.* Intellige enim. ſi crimen inceſtus non cõmiſerint, aut ex indulgentia conceſſum eſt, ſicut & aliquando factũ obſeruabimus poſtea. Idem impedimentum habetur in capit. *concubuiſti* ex decretis Zachariæ Papæ 32. *quæſ. 7. et cap. quædam cum fratre viri*, 32. *quæſt. 7. & cap. ſi quis viduam*, ex Concilio Moguntino, *et cap. qui dormierit, & capit. ſi quis cum nouerca*, & ex Triburienſi Concilio in multis Canonibus, qui habentur *eadem 32. quæſ. 7. capit. ſi quis ſpõſam 27. quæſt. 2. & capit. in lectum, cap item ſi quis cum duabus, capite ſi quis cum matre, capite quidam fornicatus eſt 34. q. 1. et 2. & in capite 1. de eo qui cognouit conſanguineam vxoris, & Alexander III. in capite 2. & Cæleſtinus III. in cap. tranſmiſſæ eodem.* Sed prætereà accipe alia iura in appendice Concilij Lateranenſis ſub Alexandro III. part. 6. cap. 15. & part. 12. cap. 1. 3. 4. 5. & 7. & part. 50. cap. 4. & 5. & 49. Quorum verba non pauca ſtatim referemus, & expendemus.

4. Verum circa hoc impedimentum illud

Illud in primis obſeruandum eſt olim nonnullos exiſtimaſſe per inceſtum etiam ſuperuenientem matrimonio iam antea contractum diſſolui. Sic iudicarunt tempore Nicolai I. duo concilia, vel potiùs conciliabula congregata apud Gallos, qui Lotharium Regem à vinculo matrimonij cum Theutperga contracto liberum declararunt, eò quod illam poſt matrimonium ſe Lotharij fratri dicerent commiſcuiſſe. Hæc ſunt Metenſe, & Aquiſgranenſe, quæ reprobata ſunt in Concilio Romano 3. ſub eodem Nicolao. Quando enim verum eſſet Theutpergam ſe inceſtus crimine maculaſſe poſt conſummatum cum Lothario matrimonium, adhuc Lothario illa dimiſſa aliam ducere non licebat. Idque plane ſtatuitur in omnibus ferè canonibus ſupra citatis.

5. Verum eſt in appendice Concilij Lateranenſis parte 12. capit. 4. cuius fragmentum eſt in cap. 2. cit. *de eo qui cognouit*, in eo, inquã capite haberi quendam contraxiſſe de præſenti coniugium cum fœmina filia nouercæ ſuæ, eamque hortatu quorundam intra menſem non cognouiſſe, ſed à conſummando matrimonio abſtinuiſſe per menſem, interim vxori patris ſui, quæ mater erat ſponſæ propriæ copulatum. Cumque iam elapſo menſe conſummare cogeretur ille renuit, defertur res ad Epiſcopum, cuius conſultationi Sedes Apoſtolica reſpondit, quod ſi occultum eſt illum rem habuiſſe cum nouerca matre ſponſæ, non reſcindatur matrimonium. At ſi publicum eſt, impoſita, & peracta pœnitentia maiori, quam de adulterio, ille ex diſpenſatione contrahat matrimonium cum alia, & illa etiam alteri nubat. Quod ſi cum ea vxore conſummatum matrimonium ſit, vel antequam nouercæ copulatur, vel poſtea, neq; ea defuncta aliam ducat. In quo textu plane Pontifex ob inceſtum commiſſum ante conſummationẽ, ſi publicum eſſet crimen, reſcindi voluit matrimonium, ea nimirum vtens poteſtate, quã ex probabili opinione habent Pontifices diſſoluendi matrimonium ratum fidelium non conſummatum. Quod enim in hoc cap. dicit Gloſſa, & illam ſequutus Henricus Caniſius, agi de ſponſalibus, & cum filia vxoris patris non matrimonium, ſed ſponſalia interueniſſe, & ideò diſſolui ſponſalia ex ſuperueniente affinitate, manifeſtè eſt contra textum ipſum, vt conſtat ex integra, quæ eſt in appendice loco citato, & obſeruat Cuiacius ad eum textũ. In principio enim habetur ſic, *quod cùm quãdam vxorem duxiſſet, quidam diſſuaſerunt ei per menſem, quo eam duxerat, carnaliter cognoſcere.* Et poſtea. *Tranſacto verò menſe tam pater, quàm alij propinqui coegerunt, vt matrimonium cum ſponſa ſua conſummaret.* Igitur matrimonium contractum quidem erat, non tamen conſummatum. Deinde ibidem hæc habentur. *Tuæ igitur inquiſitioni taliter reſpondemus, quod ſi occultum eſſet huius delictum, non poſſet reſcindere matrimonium, quod publicè contraxiſſet.* Ergo de matrimonio valido, & iam contracto agebat Pontifex, non de ſponſalibus reſcindendis. Rurſus ibidem dicitur, *Imponenda eſt pœnitentia maior, quàm de adulterio.* Ergo adulterium commiſſum eſt ſimul cum inceſtu, & ideò maior pœnitentia. Ergo & matrimonium contractum erat, aliàs non eſſet adulterium. Nec te moueant poſtrema illa eius capitis verba. *Ceterum ſi ſponſam cognouerit, antequam matrem, vel poſt., nunquam poterit eam vel aliam in vxorem accipere.* Hoc enim ideò dicitur, non quià matrimonium non eſſet, ſed quia conſummato iam matrimonio ob affinitatem vel præcedentem conſummationem, vel ſuperuenientem conſummationi, non licebat vti coniugio, vt rectè exponit Caniſius loco citato.

6. Secundò obſeruandum eſt hoc impedimentum inceſtus commune eſſe tàm viris, quàm fœminis, ita vt non tantùm vir qui conſanguineam vxoris cognouit, ſed etiam fœmina, quæ conſanguineum viri cognoſcit, teneatur hoc impedimento, & interdicatur coniugio. Conſtat ex capite 20. *ſi quis viduam*, 32. quæſt. 7. ibi: *Aut ſi qua cum duobus fratribus, aut patre, & filio*, & conſtat etiam ex capite 41. 43. *et* 44. *Triburienſis Concilij*, vbi eadem imponitur pœna fœminæ, quæ duobus fratribus, vel patri, & filio copulata fuit. Quare doctrinam hanc contra expreſſam canonum deciſionem fruſtra nonnulli in dubium reuocãt.

7. Tertiò obſeruandum eſt hoc impedimentum contrahi ex inceſtu commiſſo conſtante matrimonio, ſiue ſine matrimonio. Itaque qui cum conſanguinea vxoris defunctæ rem habet, ſiue per copulam fornicariam eam agnouerit, quam pater, aut filius, aut frater etiam agnouit fornicariè, crimen inceſtus committitur, & impedimentum prouenit. Primum conſtat ex capite *tranſmiſſæ de eo qui cognouit*. Secundum verò manifeſtè conſtat ex canone 43. & 44. Triburienſis Concilij. Nam in primo expreſſè ſermo eſt de patre, & filio, aut duobus fratribus cum eadem fœmina fornicantibus. In ſecundo de quodam cum aliqua fœmina fornicanti. quam poſtea eius frater duxit in matrimonium, & primò ex diſpenſatione conceditur matrimonium. Ergo impeditus erat, ſiquidem ex diſpenſatione contrahit. Et in appendice Lateranenſis Concilij parte 12. capite 5. citato ſermo eſt de eo, qui contraxit cum conſobrina eius, quam ante matrimonium cognouerat, & ſine coniugio manere præcipitur. Idem conſtat ex cap. 7. eadem parte, & part. 50. cap. 4. ob inceſtum commiſſum etiam ante contractum matrimonium ſpes coniugij intercluditur. Idem etiam conſtat ex cap. *ſi quis cum duabus, cap. ſi quis cum matre, & filia, capit. quidam fornicatus eſt* 34. quæſt. 1 & 2. in quibus etiam ob copulam inceſtuoſam fornicariam nullo ſubſiſtente matrimonio priuantur ſpe coniugij. Idem etiam

Digitized by Google

etiam dicendum eſt, ſi inceſtus committatur ante conſummatum matrimonium, vt conſtat ex integra cap. 2. *de eo qui cognouit*. de qua iam ſupra, & ex dictis in hoc numero, & docet etiã Thomas Sãchez lib.7.diſp.15.nũ.6.&7.

8. Quartò obſeruandum eſt hoc impedimentum inceſtus non oriri ex coniunctione cum qualibet conſanguinea vxoris vel viri, ſed tantùm cum ea, quæ eſſet in primo, vel ſecundo gradu, tam lineæ tranſuerſalis, quàm rectæ. Quare ſi ea fœmina eſt in tertio gradu non oritur ex eo inceſtu eiuſmodi impedimẽtum. Quod ita planè aſſeritur à Pontificibus, & Concilijs, vt valde mirer nonnullos Doctores aliter ſenſiſſe. Et in primis ſatis magno argumento eſſe deberet, quod in omnibus canonibus, in quibus de hoc impedimento ſermo eſt, nunquam ponitur exemplum vltra ſecundum gradum, ſed tantùm commemoratur filiaſtra, conſobrina, nurus, pater, filius, frater, ſoror. Sed quid egemus coniectura? Alexander III. in append. Lateranenſ. part. 6. cap. 15. hæc habet. *Cùm quidam repudiata vxore legitima aliam conſanguineam eius cognouiſſet, vxor virum repetit, ille matrimonium negat, & ſecunda copulam confitetur, matrimonium tamen cum prima probabatur, Pontifex conſulitur, qui reſpondet. Si prima mulier, & ſecunda ſe vel prima, vel ſecunda linea contingunt, tu virum facias vtraque omni contradictione, & appellatione ceſſante carere, et ſine ſpe coniugij perpetuò manere. Si verò eas in tertio gradu ſolummodò, vel ſupra ſeſe contingere conſtiterit, tu ipſum compellas à ſecunda recedere, & de commiſſo Pœnitentia ſibi condigna impoſita eum priorem ſicut vxorem ſuam recipere, & maritali de cætero affectione tractare conſtringas.* Hæc ibi, & part.12. capit.1. in fine ita inquit. *Sanè ſi aliquam vxoris ſuæ cõſanguineam, quæ illi in tertio gradu vel deinceps contingat, carnali commixtione cognouerit, non eſt propter id diuortium inter eos celebrandum, ſed delinquenti eſt ſecundùm qualitatem perſonæ, & criminis pœnitentia imponenda.* Non ergo rectè Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 15. num. 4 dicit per Tridentinum reſtrictum eſſe hoc impedimentum ad duos gradus, & iure antiquo coniugem committentem inceſtum cum cõſanguineis alterius intra quartum gradum teneri hoc impedimento, cùm contrarium ex citatis canonibus conſtet apertiſſimè.

9. Quintò obſeruandum eſt, hoc impedimentum non incurri, niſi crimen inceſtus ſit publicum, & quod in iudicio probari poſſit, licet de eo nulla lis vel controuerſia mota ſit, cuius contrarium docet immeritò Thomas Sanchez diſputat. 15. citat. numero 13. contra manifeſtas Pontificum deciſiones, quas accipe. Alexander Tertius in append. citata parte 12. capite 1. hæc habet. *Si quis parochianorũ tuorum matrem fortè, vel ſororem, vel filiam vxoris ſuæ carnaliter cognouerit, & hoc publicum, & manifeſtum fuerit, ab ea penitus eſt ſeparandus, & vterque illorum ſcilicet tam mœchus, quàm mœcha debet ſine ſpe coniugij perpetuò permanere. Si autem hoc ſecretum, & occultum fuerit, pœnitentiam de commiſſo debet accipere, & vxori ſuæ intra tẽpus pœnitentiæ vel extra debitum ſi exegerit, ſoluere.* Et in eadem parte capite quinto, cuius verba iam ſupra adduximus. & capite ſexto, ibi: *Si publicum, et notorium fuerit, & eam, quã prius cognouerit vxoris ſuæ conſobrinam eſſe conſtiterit, aut alij comparent, qui hoc velint, vel poſſint legitimè comprobare, ipſum religionem intrare commoneas, & inducas. Si autem eum ad hoc inducere non poteris, ei de tanto debito dignam pœnitentiam imponas, et ipſum ab vtraque muliere remoueas, & ſine coniugio perpetuò manere præcipias. Sed ſi delictum eius occultum eſſe recognoſcis, ipſum cum vxore, quã in facie Eccleſiæ duxit, morari permittas & eidem de commiſſo condignam pœnitentiam imponas.* Hæc ibi. Vt ergo priuetur ſpe coniugij ob inceſtum commiſſum requiritur, quod ſit publicum, & manifeſtum. Id ipſum apertè conſtat ex eadem parte capit. 7. cùm quæreretur à Pontifice de ſimili impedimento inceſtus, occulto tamen, vbi non imponitur pœna priuationis coniugij, & parte 50. cap. 4. idem Alexander III. in fine hæc habet: *Si verò id notorium eſſe dignoſcitur, & ab vxore debet ſeparari, et ſine ſpe coniugij permanere.* Itaque crimen hoc publicum eſſe debet, licet neceſſarium non ſit, vt iudicis ſententia præcedat.

10. Sextò obſeruandum eſt etiam hoc impedimentum incurri, ſi quis rem habeat cum proprijs conſanguineis intra eoſdem gradus, priuatur enim etiam ſpe coniugij cum alijs ob admiſſi ſceleris turpitudinem. Cuius oppoſitum multis citatis docuit Thomas Sãchez diſp. 15. cit. num. 16. At ego inducor in hanc ſententiam: primo ex cap. *de inceſtis coniunctionibus*, ex Concilio Agathenſi, 35. quæſt. 3. quem quidem canonem in hunc ſenſum accipiendum eſſe probat, quod adduximus ſupra ex Gregorio in illa epiſtola 32. cuius etiam verba planè indicant, eum qui conſanguineam ſuam nouerit, nulli copulandum, inquit enim: *Neque eam, quam aliquis ex propria conſanguinitate vxoris ſcilicet coniugem habuit, aut illicitâ pollutione maculauit, in coniugium ducere vlli profectò liceat Chriſtianorum.* In cuius confirmationem adducitur textus ex Concilio Agathenſi. Ergo non tantùm ſermo eſt de non ducenda vxore conſanguinea, ſed de priuatione cõiugij eius, qui conſanguineam agnouerit. *Vlli*, inquit, *Chriſtianorum*, non dicit *vlli ex conſanguinitate*, ſed abſolutè, *vlli Chriſtianorum*. Eadem etiam ratione facit textus in dict. cap. *ſi quis viduam* 32. quæſt. 7. ibi, *ſi quis neptem aut conſobrinam*, et c. *ſi duo*, 35. quæſt. 6. in fine.

11. Extendendum etiam eſt hoc impedimentum ad eum, qui cognouit illam fœminam, cum qua eſt tantùm impedimentum publicæ

Digitized by Google

publicæ honeſtatis ex matrimonio rato nondũ conſummato, quamvis ex eo matrimonio nulla ſit orta affinitas, vt planè conuincit textus in cap. 2. *de eo qui cognouit*, iuncta integra, vt conſideraui ſupra. In ſpecie enim eius textus contractum erat matrimonium tantùm, non conſummatum. Sed numquid extendendum erit ad eum qui cognouit illam, cum qua eſt impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus validis? Affirmàt Thomas Sanchez diſput. 15. citat. num. 5. commotus textu in dict. cap. 2. quem intelligit de ſponſalibus de fu[illegible] ſed quàm in ea interpretatione aberret à [illegible] tate conſtat ex dictis. Quare dico nequa[illegible]am extendi, neque enim id vllo iure cautu[illegible]ſt, maxime cùm impedimentum publicæ h[illegible]e-ſtatis ex ſponſalibus non ſit ita antiquum impedimentum, vt dicam infra libro ſequenti.

12. Denique illud addendum, quod ex citatis canonibus colligatur, iſtud impedimentum non incurrere eum coniugem, qui ignarus cum conſanguinea vxoris, vel viri copulatur cap. 1. *de eo qui cognouit*, & alibi ſæpe. Neque etiam illam, quæ violenter opprimitur cap. *diſcretionem, de eo qui cognouit.*

CAPVT XIV.

De impedimentis ortis ex crimine.

SVMMARIVM.

Parricidium, ſiue Matricidium impedit, n. 1.
Vxoricidium etiamſi deprehenſa ſit in adulterio impedit, n. 2.
Etiam Viricidium, ibidem.
Presbytericidium, publica pœnitentia, Patrinus filij, attentatum matrimonium cum moniali, Raptus alienæ ſponſæ impediunt, n. 3.
Hæc impedimenta adhuc vigere quidam opinantur, verius ceſſaſſe, n. 4.

1. SED & aliqua homicidij genera eadẽ pœna vindicata ſunt, quæ breuiter perſtringam. Primum eſt parricidium, quo etiam nomine intellige matricidium. Sic habetur in Concilio Moguntino ſub Rabbano Mauro cap. 20. & dicitur idem Sacris Canonibus conſtitutum eſſe, & VVormatienſe, cap. 30. Extendit ad fratricidas, & ex indulgentia concedit licentiam nubendi, ne in grauiora crimina prolabantur. Idem habet Nicolaus I. in Append. Epiſtol. eius Epiſt. 18. & *c. latorem*, 33. q. 2. de matricidio loquitur, ex indulgentia etiam connubio præmiſſo. Ad matres quoque filiorum interfectrices eandem pœnam extendit Alexander III. in Append. Later. in p. 50 ca. 12. Quibus etiam ſi induci non poſſunt, vt in monaſterio degant, ex indulgentia connubium conceditur.

2. Secundò eadem pœna punitum eſt vxoricidium; *cap. interfectores 33. q. 2.* quod eſt Nicolai I. & *c. admonere 33. q. 2. & c. quicumque, eadem cauſa & quæſtione.* Quod verum eſt, quãuis in adulterio deprehenſam occidat, etiamſi per leges ciuiles impunè fiat. Secus erit, ſi occideret auctoritate iudicis iam conuictam, & ſententia condemnatam. Idque indicant verba textus in *d. c. quicumque*, ibi. *Abſque lege, abſque certa probatione.* At fœminæ virum interficienti non eandem pœnam impoſitam eſſe docet Thomas Sanchez lib 7. diſp. 16. n. 6. quia exiſtimat diuerſam eſſe rationem ſicut in raptu. Sed magis placet quod docet Rebellus li. 3. de matrim. q. 18. §. de vxoricidio, eandem pœnam impoſitam eſſe fœminæ virum interficienti vt expreſſè conſtat ex *c. 1. de diuortijs* argum. text. *in c. nihil iniquius, & c. indignantur 32. q. 3.*

3. Tertiò eadem pœna punitum eſt presbytericidium *c. qui Presbyterum, de pœnit. aut remiß.* At debet eſſe in iudicio conuictus iuxta Panormit. ibidem, quem ſequuntur Toletus in Summa lib. 7. cap. 19. & Sà verbo. *Impedimenta matrimonij non dirimentia, n. 9.*

Præterea, qui ob crimen aliquod in publica & ſolemni pœnitentia erant, nubere prohibebantur, niſi peracta pœnitentia. Sic ſtatuit Concil. Arelatenſe 2. cap. 21. Leo I. Epiſt. 92. & c. 12. Toletanum 6. cap. 7. Regiaticinum c. 7. Gregor. 7. lib. 8. Epiſt. 48. & peracta pœnitentia matrimonium conceditur *c. audiuimus c. ſi quis, cum duobus ſequentibus, 33. q. 2.*

Deinde qui fit Patrinus filij, ne poſſit ab vxore debitum petere, mortua vxore interdicitur matrimonio, *c. de eo 30. q. 1.*

Rurſus eadem pœna punitur, qui ſacrã Deo fœminam coniungere ſibi matrimonio præſumeret, *c. Hieuro 27. q. 1.*

Denique punitur etiam eadem pœna raptus alienæ ſponſæ, *c. ſtatutum 27. q. 2.* Atque cum hac limitatione accipiẽdum quod eſt in *c. ſi autem 36. q. 2.* Punitur autem ea pœna ob iniuriam matrimonio illatam, ſiue ea fœmina virgo, ſiue corrupta ſit, & eadem pœna extenditur ad ſponſam raptam, ſi illa poſtea raptori conſentiat, colligiturque ex *d. c. ſtatutum* à contrario ſenſu. Non autem extenditur ea pœna ad rapientem ſponſam de futuro, cùm ea conſtitutio valde odioſa ſit, quãmuis oppoſitum dicat Rebellus ſine vllo fundamento lib. 3. q. 18. *§. de raptu.* Quæ autem requirantur, vt raptus ſit punibilis legibus Ciuilibus & Canonicis, & quãdo dirimat matrimonium cum rapta, dicam lib. ſequenti.

4. Sed an hęc impedimenta, quæ ex crimine oriuntur, vim habeant, an verò iam in deſuetudinem abierint, eò quod multi viri docti in diuerſis locis teſtantur de generali conſuetudine non petendi diſpenſationem, varietas eſt. Nonnulli adhuc extare dicunt, & vim habere, & ſub mortali teneri non contrahere cum illis, niſi diſpenſatione petita & obtenta, ſic Rebellus q. 18. cit. in fine. Toletus vero li. 7.

cap. 19.

Digitized by Google

cap. 19. inconſtanter affirmat eſſe peccatum, nec ſe in eo firmum eſſe dicit. At Thom. Sanchez lib. 7. diſp. 17. exiſtimat iam nullũ eſſe peccatum in iſtis criminibus ſine diſpenſatione cõtrahere, quod mihi videtur verius. Quod enim maius ſignum inductæ conſuetudinis, quod à longo tempore nunquam diſpenſatio petatur, neq; Prælati de petenda diſpenſatione fideles vllo vnquam tempore monere curent, cùm tamen ſatis veroſimile ſit eſſe huiuſmodi crimina. Quis autem in eis diſpenſare poſſit in caſu, quo vigerent, dicam lib. 8. & hactenus de iſto.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBVS.

LIBER SEPTIMVS.

Hæc eſt præcipua huius operis pars, & magis neceſſaria. Solent autem impedimenta dirimentia his verſibus comprehendi.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

De impedimento erroris latè diſſerui ſupra lib. 4. Quare ea quæ reſtant explicanda ſunt hoc ordine: Votum, Ordo, Cognatio, quæ naſcitur tam ex ſanguine, quam copula, ſponſalibus, & ſacramento, Conditio, Crimen, Vis, Cultus diſparitas, Ligamen, & Impotentia.

DE IMPEDIMENTO VOTI.

CVM agendum ſit de impedimẽto voti ſolemnis dirimente, placet à capite rem iſtam exordiri, & arduam, inuolutam, & perdifficilem materiam de voti monaſtici ſolemnitate exactè, quantum in me fuerit, diſcutere, in vnum colligens ea, quæ de hoc argumento varijs in locis ſcripſi. Pœnitet enim me, dum lego Sanctium in iſta diſputatione, quod Theologus & è Societate IESV tam parum feliciter de hoc argumento, quod tamen maximè ad Societatis inſtitutum illuſtrandum attinet, diſputauerit, explicabo itaque in quo conſiſtat votorum ſolemnitas, deinde quo iure introducta ſit, & denique quo etiã iure votũ monaſticum ſit impedimentum dirimens matrimonium. Si tamen nonnulla præmiſero de religionis ſtatu non iniucunda, neque explicatu facilia & ad ea, quæ dicenda ſunt, de votorũ ſolemnitate valdè neceſſaria, hinc ſumpto principio.

CAPVT I.

Antiquitas ſtatus religioſi conuincitur ex eo, quod Apoſtolorum diſcipuli, & ſequentibus ſæculis alij verè religioſi fuerint.

SVMMARIVM.

Hæreticorum & quorundam Catholicorum ſenſus de initio ſtatus religioſi, n. 1.
Eius antiquitas, n. 2.
Probatur ex Baſilio, et Chryſoſtomo, n. 3.
Ex teſtimonio Poſsidij, n. 4.
Ex ſermone 1. et 2. de Communi vita clericorum, n. 5.

Probant

Probant alij ex ſermonibus ad Eremitas, n. 6.
Eos ſermones cognitos Vrbinati contra Louanienſes, nu. 7.
DD. qui illos Auguſtini eſſe fatentur, n. 8.
Diluitur obiectio, n. 9.
Probantur etiam vota monaſtica ex Auguſtino, num. 10.
Et ex Euſebij decreto, n. 11.
Ex Abdia, & Dionyſio, n. 12.
Ex eo quod PP. dicunt manaſſe religiones ab Apoſtolorum exemplo, n. 13.

1. RELIGIOSVM ſtatum, quem eſſe perfectionis per tria vota perpetuò adipiſcendæ docuit D. Thomas, vt infrà ſuo proſequemur loco, irridentes Hæretici, nouitium inſtitutum aſſerunt, & quarto ſæculo propè Conſtantini tempora, cùm viguere Antonius, Serapion, Euagrius, Malchus, Pachomius, Macharius, & alij in Lesbia, Paleſtina, & Ægypto repentè mundo apparuiſſe teſtãtur: vota quoque ſtatus monaſtici reijciunt. At quod magis mirandum, atque dolendum, ex Catholicis nonnulli, neſcio quò conſilio, licet laudent religionis ſtatum, at votorum originem, non niſi Benedicti tempore agnoſcunt, non alio, quã Duce Eraſmo.

2. Verũ contra hos omnes inſtituti religioſi veneranda vetuſtas nobis demonſtranda eſt, & conſequenter etiam votorum monaſticorum. Iſta enim duo religionis ſtatus, & votorum obligatio adeo ſunt inter ſe connexa, atque coniuncta, vt prius illud ſine hoc poſtremo conſiſtere nequaquam poſſit, vt infrà latiùs oſtendemus. Status igitur religionis adumbratus quidẽ vt nonnullis placet, in naturæ primordijs ante diluuium cũ de Henoch dicitur Geneſ. 5. *Iſte cæpit inuocare nomen Domini*, hoc eſt, cœpit religioſe viuere; vt omittam etiam apud gentes aliquam eius vmbram extitiſſe, vt docet Clichtoueus in opuſculo de laude monaſticæ inſtitutionis c. 3. Adumbratus etiam in lege ſcripta in Nazaræis, qui voto ad tempus adſtricti durioris & ſeuerioris vitæ genus profitebantur. Quã vitæ rationem ad Heliam, & Heliſeum, & filios prophetarum Carmelitanæ Religionis primordia, & immobilia fundamenta refert Hieronymus Epiſt. 4. & 14. Præcipuè tamen veræ religionis ſtatus in Chriſtiana Republica cœpit vigere, cum Apoſtolis Chriſto Domino eum ſtatum inſtituente, & ad eum adhortante.

3. Quam originem & vetuſtatem vt demonſtrẽ, aſcendamus à 4. ſæculo vſque ad Chriſtum. Probãt autem vota monaſtica, atque ideo religioſum ſtatum antiquiora Benedicto fuiſſe complura Patrum teſtimonia. Atque vt ſilentio prætercam per Baſiliũ Magnum collectos Monachos & moniales emiſſis votis, vt conſtat ex c. 11. de conſt. monaſt. & ex ſermone de inſtitutione Monachorum ante regulas fuſiùs diſputatas, ex ipſis regulis interrogatione 14. & l. de vera virginitate, & in Pſal. 44. in illud; *Adducentur Regi virgines*, & alibi ſæpe: & vt omittam etiam Chryſoſtomum tomo 5. ad Theodorum Monachum, & contra vituperatores vitæ Monaſticæ, & Caſſianum eius diſcipulum li. 4. de inſtitutis cænob. c. 13. & 36. & Hieronymum in Epiſtola ad Ruſticum Monachum, & in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, & in epiſt. ad Demetriadem virginem de virginitate ſeruanda, quorum Patrum verba ſigillatim refert Alphonſus Salmeron tomo 8. in nouum teſtamentum tract. 52. prope finem, qui omnes antiquiores Benedicto fuere.

4. Igitur, vt hos Patres omittam, in noſtra certè Auguſtiniana Religione ab Auguſtini tẽporibus ad illa tria ſe voto adſtrinxerunt Eremitæ, & Regulares Canonici. Proferam vnum aut alterum teſtimonium. Poſſidius in Auguſtini vita: *Factus ergo presbyter monaſterium intra Eccleſiam mox inſtituit, vbi cœpit viuere, ſecundũ regulam ſub Sanctis Apoſtolis conſtitutam, quod ipſe prius fecerat, cùm de tranſmarinis ad ſua remearet.* Vbi in primis noſtræ Sacræ Eremitanæ religionis inſtitutio prior aſſeritur inſtitutione vel reformatione Canonicorum Regularium per Auguſtinum facta. Tum quia monaſterium illud nequaquam Canonicorum fuit; eorum enim monaſterium Auguſtinus iam ad Epiſcopatum euectus conſtruxit, vt & ipſi Regulares Canonici olim contra Benedictinos allegarũt referente Baſilio Sireno Canonico Regulari. Quare illud *intra Eccleſiam*, idem eſt, atque intra diœceſim illam. Tum etiam, quia quamuis monaſterium illud Canonicorum Regularium fuiſſe daremus gratis, adhuc priùs ſeruaſſe dicitur Auguſtinus cum Eremitis eandem vitam, cùm de Marinis remearet ad Africam, & in Africa ante illud intra Eccleſiam conſtructum monaſterium in alio conſito in horto, quem Valerius Epiſcopus Auguſtino conceſſerat, vt liquet ex ſermone 49. de diuerſis, cuius quanta ſit antiquitas & auctoritas dicam poſtea. Deinde illud Poſidij verbis planè edocemur, niſi cæcutiamus nimis, inſtitutum noſtrum Eremitanum conſtitiſſe emiſsione votorum. Nam *viuere*, inquit, *cæpit ſecundum regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam*. At qualis regula cuſtodita ſub Apoſtolis? Præceptorum ne tantum? Abſit, etiam conſiliorum, & perfectionis Euangelicæ præſtituta forma, ad quam ſe voto adſtrinxerũt & Apoſtoli, & eorum diſcipuli, vt conſtabit ex dicendis in hoc capite & ſequenti. Quod ſi ad illorum normam inſtituit Auguſtinus Eremitas proculdubio, & emittebant vota; cum Auguſtinus Apoſtolos vota emiſiſſe planè docuerit, vt dicam cap. ſequenti. Quod argumentum valide intorquet Aluarus Pelagius lib. 2. de plãctu Eccleſiæ c. 56. prope finem, vbi ex votis Auguſtinianorum fratrum probat contra Aduerſarios ab Apoſtolis emiſſum paupertatis votũ.

5. Noſtros etiã Eremitas votis religioſorũ adſtrictos efficaciter confirmant ea, quæ Auguſtinus habet ſermone 1. & 2. de communi clericorum

Digitized by Google

ricorum vita, vbi apertiſſimè noſtræ religionis initia à Canonicorum Regulariũ initijs diuerſa proponuntur, & referuntur ab Auguſtino. Eos autem ſermones in dubium reuocare, vel ipſe Eraſinus auſus non eſt. Agnoſcit vt Auguſtini Gratianus, qui quatuor ex illis Canones accepit. Primũ in c. *nolo 12.q.1*, Secundum in *Canone certe 12.q.1*. Tertiũ in *Canone ſiquis 13.q.2*. Quartum in *c. quicumque 17.q.4*. Agnouit etiam Cõcilium Aquiſgranenſe ante hos octingẽtos annos celebratum. Agnouit etiam Venerabilis Beda 2. Corinth. 8. Quare & Louanienſes in ſua editione vt legitimum Auguſtini fœtum ſuis operibus inſeruerunt. Adde etiam eundem Auguſtinum in Pſal. 75. vbi egregium eſt pro votis monaſticis teſtimonium.

6. Denique noſtrorum Eremitarũ vota probat Alphonſus Salmeron tract. cit. ex ſermone 5. ad Eremitas, qui eſt de obediẽtia, & Thomas VValdenſis de ſacramentalibus tit. 9. c. 87. probat ex ſerm. 57. alias 60. ad Fratres in Eremo, qui eſt de perſecutione Chriſtiana. Verùm ſermones ad Eremitas reuocantur in dubiũ à nõnullis Catholicis nõ alio quã duce Eraſmo. Videant quẽ illi ſequãtur Anteſignanũ. Pudet me dum Catholicos ita Eraſmi amore affectos video. Nos enim illius argutas ineptias admirantes, reddidimus illuſtrẽ dignum qui lateret, & cimmerijs obliuionis tenebris cũ omni ſua prole ſepeliretur. At ſermonẽ illum, quẽ Waldenſis citat, agnoſcit vt Auguſtini Bartolomæus Vrbinas in ſuo milleloquio, vt ex indice cõſtat & v. *Monachus*, in fine, cui vtpote doctiſsimo viro, & in operibus Auguſtini ſtrenuè verſato, & qui ante hos 300. annos ſcripſit, credendum magis, quã Eraſmo hæretico, atque mẽdaci. Parũ ergo conſideratè Louaniẽſes in cenſura ad ſermones ad Eremitas poſuerunt illos non agnoſci, neque citari ab Vrbinate. Atque vt videat Lector, quã parui momenti ſit cenſura decimi tomi operũ Auguſtini, ſciat, illam poſitã à Canonico Regulari Maburno, cui Louaniẽſes decimũ totum cenſendũ cõmiſerũt, qui quidquid Eremitanæ religionis antiquitatẽ confirmat eraſum vellet. Sermonẽ etiam 241. de tẽpore, qui eſt de augurijs reijcit, eſtque in Appẽdice Sermo 61. cum tamen Sanctus Bonifacius Germanorum Antiſtes ad Zachariã Papam ſcribens nominatim Auguſtini eſſe dicat, habeturque ea Epiſtola in hac recenti Conciliorum editione per Seuerinum Binnium tom. 3. p. 1. Aſſumptus autẽ fuit Zacharias ad Sedẽ Anno Domini 741. 5. Decẽbris ducentis annis elapſis ab Auguſtini morte. Quod ſi vnius Bedæ teſtimonio plures ſermones Auguſtini eſſe fatentur, cur Sãcti Bonifacij Epiſcopi & Martyris teſtimonio, quique Bedam præceſſit, non agnoſcemus eum eſſe ab Auguſtino cõſcriptum? Et horum ſermonũ ad Eremitas, quos incognitos Vrbinati cẽſent, meminit ille ſerm. 49. de vita, & ſerm. 54. de obedientia verbo *Monachus*, & ſerm. 60. de perſecutione Chriſtiana, & ſermone 62. de timore. Quod ſi ideo Louanienſes non agnoſci ab Vrbina te ſcribunt, quia non meminit illorũ omnium, neceſſe eſt, fateãtur multos etiam indubitatos Auguſtini ſermones ab eo non agnoſci ſiquidẽ nõ eorum omniũ ſermonẽ fecit, quod abſurdiſſimum eſt. Nec verò quod in quibuſdã ſermonibus eorum, duobus ſcilicet, aut tribus aliqua reperiantur, quæ abſurda iudicantur, & licet demus ita rem ſe habere, inde efficitur omnes alios ſpurios & adulterinos eſſe. Quis æquus iudex non iniquum cenſebit eiuſmodi iudicium?

7. Quare ſermones ad Eremitas vt Auguſtinianum fætum agnoſcunt non pauci, inſigneſque Scriptores. Hi ſunt, vt ab antiquioribus incipiamus, Proſper Aquitanicus, Auguſtini diſcipulus, qui in libro ſententiarum, quas fatetur ſe ex operibus Auguſtini deſumpſiſſe, aliquas inſeruit, quas certe niſi in his ſermonibus ego hactenus reperire nõpotui. Huiuſmodi eſt ſententia 71. quæ reperitur in ſermone 30. & 71. ad fratres in Eremo; & ſententia 38S. eiſdem fere verbis reperitur in ſermone 48. neque alibi reperire potui, licet diligenter quæſierim. Auctor commentariorum in Prouerbia, qui ſunt inter opera Hieronymi, quique Venerabili Bedæ attribuuntur, tanquam ex opere Auguſtini profert illa vulgaria Carmina.

Quiſquis amat dictis abſentiũ rodere famã, &c. Quæ extant in ſermone 26. Quare ex eo ſermone citaſſe Bedam affirmãt Marianus Victorius Epiſcopus Amerinus in cenſura tomi 8. operum Hieronymi, quæ in eius tomi initio reperietur, & Sixtus Senenſ. lib. 4. Bibliothecæ v. *Hieronymus* in §. de commentarijs in prouerbia. Iuo Carnotenſis ante hos quingẽtos annos 3. p. ſui decreti c. 177. S. Anton. Paduanus ante hos quadringẽtos in 2. quadrageſima, in ſerm. feriæ 6. in capite ieiunij de diligendis inimicis teſtimonium habet ex ſerm. 10. S. Bonauent. in meditat. Vitæ Chriſti c. 73. profert tanquã Auguſt. ſententiam in ſerm. 27. B. Iordanus in lib. quem Vitas Fratrum inſcripſit lib. 2. ca. 7. citat ſermonem 20. & 27. c. 11. citat ſerm. 17. & cap. 13. ſerm 60. & alibi ſæpe alios. Landulphus Carthuſianus ante hos fere 300. annos 1. p. cap. 14. Vitæ Chriſti & alibi ſæpe teſtimonia ex eius ſermonibus profert. Fernandus Hiſpanus Epiſcopus Tarraconenſis in ſermone in feſto D. Aug. qui extat inter ſermones B. Iordani, Franciſcus Petrarcha ante hos 250. annos lib. 2. de Vita Solitaria tract. 3. c. 5. VValdenſis ante 200. annos loco iam ſupra cit. Antonin. 3. p. tractat. 24. cap. 14. ante §. 2. Dionyſ. Carthuſ. ſerm. 3. de S. Auguſt. qui ante annos 150. ſcripſit. Ex ſcriptoribus autem noſtri ſæculi illis vt Auguſt. ſermonibus vtuntur Alphonſus Salmero §. 8. in nouum teſtamentum tract. 52. Nauarrus comment. 1. de Regularibus num. 26. Franciſcus de Piſa lib. 2. de Hiſtoria Toletana cap. 24. fol. 163. col. 2. Loaiſa in notis ad 4. Concil. Tolet. cap. 21. Illuſtriſ. Antonius de Cacere Epiſcopus

copus Aſturicenſis 2.p.ſermone de tempore feria 6. poſt 4. dominicam quadrageſimæ Ferdinandus Velloſillo Epiſcopus Lucenſis in notis ad Eccleſ.Doctores quæſito 31,& 32.ad tom. 10.Auguſt.Epiſcopus Meropolitanus in Epit. Sanctorum lib.1.c.1.nu.21.& lib.3.ca.24.n.11. & lib.5.ca.11.num.34.Paulus Morigia lib.1.de orig.relig.ca.12.Renatus Choppinus lib.1. Monaſticorum tit.3.nu.7.Petrus Maturus in notis ad Antoninum loco cit.§.2.Gabriel V.1.2. diſ. 189.c.12.n.94.& diſput.190.c.9.nu. 82. & diſp. 203.c.4.nu.34.Michael Medina lib.1.de contin. Sacrorum hominum c.53 Ludouicus de Miranda in manual.prælat.qu.5.art.1. Anton. Molina Carthuſianus in lib.de inſtit.ſacerdot.tract.1.c. 5.§.2.& tract.2.ca.12.& cap.15.§.3. Seraphinus Capponi in cap.28.Deuteron. Demochares de miniſtris ſacrificij altaris c.23.fol.77.col.3. Ioannes Trulius Canonicus Regularis lib. 1. c.7. n.3.& c.18.n.10. Denique inſignis Eremitani noſtri inſtituti aduerſarius Ioannes Maburnus Canonicus Regularis,cuius eſt cenſura ſermonum tomi 10 Auguſt.in lib.quem ſcripſit: Venatorium Canonicorum Regularium, & extat M.S.in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſis lib. 1.cap.22.fatetur hoſce ſermones Carolo Magno antiquiores eſſe.Eius verba hæc ſunt.*Paſſim in fronte libri ſermonum iſtorum inuenimus,quod iſti ſermones in Abbatia Sancti Dionyſij fuerunt comperti,in quodam libro a presbytero Ioanne Capellano Eccleſiæ Sanctorum Geruaſij & Prothaſij tempore Regis Pipini conſcripto.*Omitto complures ex noſtra religione viros grauiſſimos, & ſanctiſſimos, qui ex his ſermonibus tanquam ex Auguſtini fœtu teſtimonia depromunt, ne vti videar teſtibus domeſticis,quibus etiam adiungere poſſem ex alijs inſtitutis minores alios.

8. At nullam Auguſtinus facit mentionem votorum in regula, quam Pater amantiſſimus ſuis filijs teſtamento reliquit.Quod opus eſt nominatim meminiſſe votorum? Certè ad illa tria adſtringit Eremitas:ad paupertatis votum in illis:*Non dicatis aliquid proprium.*Ad caſtitatem in illis. *Inuicem veſtram pudicitiam cuſtodite,*& multis ſequentibus. Ad obedientiam in illis.*Præpoſito tanquam Patri obediatur.*Non aliter quidem,niſi ſecundùm Eccleſiæ receptam conſuetudinem,& religioſam normam ab Apoſtolis deriuatam,quæ, vti diximus, votorum vinculo & obligatione conſtabat.Vnde meritò Aluarus Pelagius loco cit.ex illis verbis Actuum Apoſtolorum,quæ Auguſtinus ſuę regulæ inſeruit,implicitè vota fratrum Auguſtinianorum contineri diſertis verbis docet,quo noſtra etiam roboratur ſententia. Adde etiam in ſermonibus 1. & 2. de communi clericorum vita expreſſam votorum mentionem eſſe.

9. Votorum etiam Monaſticorũ vniuersè meminit Aug.epiſt. 16. vbi reprehendit Iouinianum æquale præmium reddentem virginib. & cõiugatis & epiſt.34.ad Paulinũ gratulatur, quod multi hanc perfectam vitam eligebant, quam diues inuitatus à Domino recuſabat; & epiſt.38. ad Leſſiũ hortatur ne reſpiciat retro, ne redeat ad ſæculum, & parentes,& epiſt.73. ad Bonifacium Comitem hortatur ad implendum votum monachatus,quod emiſerat: & in Pſal.131.laudat monachorum vota,ſicut & lib. 1.de Moribus Eccleſiæ cap. 31. & lib. de vnit. Eccleſ.cap.14.

10. Sed his omnibus antiquior Euſebius 1. qui creatus eſt Pontifex Anno Domini 309.ante Conſtantini tempora, religioſi ſtatus & votorum Monaſticorum antiquitatẽ oſtendit.Nã *Can deſponſatam 26 q.2.*dicit tranſeunte ad religionem fœmina cõiugata ante copulam matrimonium diſſolui.Nec verò tanquam legem nouam ſtatuit,ſed eam à maioribus deriuatam. Igitur illis ſæculis is erat religionis ſtatus, qui dirimeret ratum matrimonium. Votum enim ſimplex extra religionem nunquam eam vim habuit,vt manifeſtiſſimum eſt,& infrà ſuo loco dicemus.

11. Sed quid auctoribus Apoſtolorum ſæculo poſterioribus indigemus, cùm habeamus Abdiam Babylonicum ab ipſis Apoſtolis ordinatum,qui in vita Matthæi meminit Iphigeniæ Deo Sacratæ Virginis,& à nuptijs auocatæ. Habemus etiam Dionyſium Areopagitam Apoſtolorum coætaneum lib.de Eccleſ.Hierar.c.6. id manifeſtè docentem ab illis verbis: *Interrogatur ingrediens: ſi renunciare proponat rebus ſæculi cum concupiſcentijs ſuis, quo confitente per ſingula tunc profitetur clara & alta voce dicẽs.Ego facio profeſſionem meam Deo,&c.*Quem librum quamuis Dionyſij Areopagitæ non eſſe falsò mentiantur hæretici,tamen eum alteri Dionyſio illius Synchrono attribuunt,quod etſi daremus illis,adhuc relinquitur eo teſtimonio antiquitatem inſtituti monaſtici comprobari, vtpote, qui inter ipſos Apoſtolorum diſcipulos viguerit.Vindicat tamen Dionyſij librum ab Hæreticorum calumnijs egregiè Martinus del Rio in vindicijs Dionyſij cap.3.

12. His præterea accedit,quod ab Apoſtolorum exemplo religiones manaſſe teſtãtur grauiſſimi Eccleſiæ Patres.Euſeb.lib.1.Hiſtor.c.16 Hieronymus in lib.de Viris Illuſtribus in Phylone,Chryſoſtomus homil.17. ad populum, & homil.11.in acta.Aug.ſerm.1.& 2. de com. vit. cleric.& epiſt.89.c.4.Poſſidius in vita Aug. Iſidorus lib.2.de officijs c.15.Caſſianus collat. 15. c.5.*Cœnobitica,*inquit,*diſciplina a temporibus Apoſtolicæ prædicationis ſumpſit exordium,*& collat 16.c.1.& lib.2.de inſtitutis Cœnobitarum c. 5. Bernardus in Apologia ad Guillelmum non longè à fine,Petrus Bleſſenſis in aduentu ſerm. 4.& ſerm.31.& ſerm.50.Pius IIII.in Bulla edita 18.Ianuarij Anno 1564. de præcedentia Canonicorum Regularium.

Digitized by Google

§. VNICVS.

Aliquos ex Apoſtolorum diſcipulis verè religioſos fuiſſe.

SVMMARIVM.

Apoſtolorum aliquos diſcipulos verè religioſos fuiſſe,probatur auctoritate DD.n.13.
Ex cenſura Academiæ Pariſienſis,n.14.
Ex ſacris literis,n.15.
Obiectio hæreticorum,n.16.
Et ex actis Apoſtolorum idem oſtenditur,n.17.

13. EX quibus omnibus planè efficitur, non ſolùm propè Benedicti,aut Cõſtantini tempora religioſorum ſtatum,& vota monaſtica mundo apparuiſſe, ſed etiam aliquos ex Apoſtolorum diſcipulis verè religioſos fuiſſe,ac emiſiſſe vota, idque probat conſenſus fere Doctorum omnium. Nam aliquos ex Apoſtolorum diſcipulis verè religioſos fuiſſe,& votis ſe obligaſſe, atque adeo votorum & ſtatus religioſi initium à primis Eccleſiæ tēporibus extitiſſe, expreſſe affirmant Albertus Pighius controu. 14.de votis Monaſt.Turrecremata lib.1. ſum.de poteſt.Eccleſ.c.76. Baronius tomo 1.Anno Chriſti 64.à n. 3. Gregor. de Valencia in controuerſ. fid. lib. de ſtatu Religioſ.& c.vltimo eius libri.Turrianus lib.5. per epiſtol.Pontif.c.2.Orantius contra Caluinum lib.5.c.12.Ruardus Tapper art. 20. contra Lutherum, Driedo de dogmat. lib. 4. cap. 5. p. 5. Franciſcus Sonnius in demonſt. de conſt. Euang. c. vlt. Creſpetius in ſumma Catholicæ diſciplinæ v.Monachus §.1 Garcias Loaiſa in notis ad Concilium Toletanum 3.Can.4.Claudius Spencæus lib.4.de continentia ca.10. Alanus Dialogo 2.c.3.& ſeq.Thomas Stapletonius in Antidoto in acta Apoſtolorum in illud.*Erat illis omnia communia*,Felicianus Ninguarda in aſſertionibus fidei Catholicæ art.25.Oſius Cardinalis,Albertus Pius,Latomus,& alij,quos referam etiam cap.ſequenti.His adde Ricardum Cœnomanum in Antidoto contra cenſuram Eraſmi circa regulam Auguſtini.

14. His etiam Doctoribus adiungamus cenſuram Academiæ Pariſienſis,quæ eſt ad finē primi tomi operum Auguſtini in editione Pariſienſi Anni 1541.in hæc verba.*Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono,die Sabbati vltima Ianuarij fuit congregata Sacra Theologiæ facultas apud Sanctum Mathurinum, per iuramentum poſt Miſſam de Spiritu Sancto ſuper difficultate orta circa cenſuram Eraſmi ſuper tertiam regulam religioſorum Sancti Auguſtini. Dubitabatur autem a pleriſque, an religioſi vouebant tempore Auguſtini, & ad ſupplicationē Fratrum Sancti Victoris,qui petebāt ſolutionem illius difficultatis, Facultas diſputauit de materia illa, non ſolùm per deputatos,ſed per totam facultatem diſputatum eſt diligenter,& tandem matura præcedente deliberatione cõcluſum fuit,quod religioſi Sancti Auguſtini,& Monachi illius temporis vouebant,et quod illa cenſura Eraſmi non eſt probanda,ſed eſt ſcandaloſa:et Apologia Magiſtri noſtri Cœnomani contraria illi cenſuræ eſt recipienda,& digna quæ imprimatur.*

15. Sed videamus an etiam ex ſacris literis confirmari poſſit aliquos ex Apoſtolorum diſcipulis verè religioſos fuiſſe.Id certè quod memoratur in actis c.4. *Erat cor vnum,& anima vna,nec quiſquam eorum quæ poßidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat,ſed erant illis omnia communia,nec quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poßeſſores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum,quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum,& diuidebāt cuique,prout cuique opus erat*, quid aliud quàm veræ religionis ſtatum nobis deſcribit, atque ante oculos proponit?In præfatione Conciliorum de quadruplici Apoſtolorum Synodo prope finem poſt hæc verba ſubiungitur: *Nota ex hoc decreto Apoſtolicam fundatam eſſe vitam, & conuerſationem omnium religioſorum,vitam Beatorum in patria, vbi omnia ſunt communia imitantium.*

16. Quod ſi hæretici dicant nulla hic interueniſſe vota;in eo quod memoratur in Actis,inſaniunt vt ſolent. Et in primis id ſine ſpeciali voto non fuiſſe docuit Hieronymus Epiſt.8. Aug.ſerm.1.& 2.de com.vit.Clericorū vbi dicit id ipſum ſe cum ſuis facere voluiſſe, quod primos Chriſtianos feciſſe teſtantur Apoſtolorum Acta,ſæpiuſque repetit nulli in ea vita licuiſſe aliquid habere proprium, idque ex voto & promiſſione Deo facta.

17. Præterea nonnulla ſcribuntur in eodē Actorum libro,ex quibus voto adſtrictos priores illos Apoſtolorum Diſcipulos non obſcurè colligitur.Quid enim ſubita illa morte Ananiæ & Saphyræ propter retentam pretij partē, niſi proprietatis commiſſum ab illis crimen euincitur?Si enim nullo ad manifeſtandum & reddendum pretium voto tenebantur,ſed tantùm erat gratuita,liberaliſque donatio, cur tam ſeuerè puniti ſunt, cùm nec peccarint quidem? Quid obſecro egerunt illa tam ſeuera obiurgatione dignum ſecluſa violatione voti? *Cur tentauit Satanas cor tuum fraudare de pretio agri, aut mentiri te Spiritui Sancto? Nōne manens tibi manebat,et venundatum in tua erat poteſtate?* In quo fraudauerunt de agri pretio, aut mentiti ſunt Spiritui Sancto,ſi nullo tenebantur voto? Itaque votum ab illis violatum affirmarunt Patres ipſa textus narratione conuicti,Athanaſius de Paſſione Domini prope finem ab illis verbis,*meritò igitur reiecta ſunt*.Baſil. ſerm. de inſtitut. Monachorum ab illis. *Danda omnino nobis ſedulo opera eſt*.Chryſoſtomus homil. 12.

in

Digitized by Google

in Acta ab illis. *Quare hoc feciſti?* Nazianzenus in carmine illo pulcherrimo, quo præcepta tradit virginibus, & virginitatem ſummis laudibus celebrat ab illis, *Quis porro pœnam.* Ex Latinis autem Cyprianus lib. de exhortatione Martyrij ab illis, *Quod quis Deo vouerit.* Hieronym. in Epiſtola ad Demetriadem de virginitate ſeruanda ab illis, *Ananias, & Saphyra diſpenſatores timidi*, & in Epiſtola ad Ruſticum Gallum. Auguſtinus ſermone 27. de verbis Apoſtoli & ſerm. 10. alias 12. de diuerſis in editione Louanienſi. Fulgentius in Epiſtola de debito coniugali cap. 8 ab illis, *Quam ſit malum.* Gregor. lib. 1. Epiſtola 33. ad Venantium Italię Cancellarium. Arator lib. 1. in Acta Apoſtolorum ab illis. *Sed quod mutata voluntas.* OEcumenius & Beda in eundem locum. Referunt horum omnium Patrum verba, Alphonſus Salmeron tomo 12. in nouum teſtamentum tract. 21. Bellarminus lib. 2. de Monachis cap. 20. Et Patrum etiam fuiſſe communem ſententiam ſcribit Baronius tomo 1. Anno Chriſti 34. nu. 264. Qui & patribus etiam ſubſcripſere, vt hinc liqueat quam temerè Caietanus in Acta auſus fuerit affirmare, nullam fuiſſe voti neceſſitatem. Dicamus ergo cum Sacris Doctoribus, qui nobis dati duces in ſacrarum literarum intelligentia, illos primos Apoſtolorum diſcipulos votis paupertatis adſtrictos. Nam eorum expoſitiones æſtimandas iam dudum cautum eſt in Concilio Romano 1. ſub Zacharia Pontifice contra Clementem Schiſmaticum, quod multis poſtea Conciliorum decretis confirmatum, vt alibi probamus.

CAPVT II.

Idem oſtenditur ex eo, quod Apoſtoli fuerint veri religioſi.

SVMMARIVM.

Apoſtolos ipſos religioſos fuiſſe DD. auctoritate probatur, n. 1.
Et ex Patribus, n. 2.
Et ex Pontificibus, n. 3.
Et ex Euangelio, n. 4.
Verba Euangelij expenduntur magis, n. 5. 6. & 7. 8
Quidam diſſentiunt, n. 9. & 10.
Eorum fundamenta, n. 11. 12.
Diluuntur, n. 13. 14. 15. 16.
Obijcitur ratio, & diluitur, n. 17.

1. NON ſolùm aliqui ex Apoſtolorũ diſcipulis, ſed & ipſi Apoſtoli primi omnium emiſerunt vera religioſorum vota, quaſi veri religioſi. Et quidem Apoſtolos verè religioſos fuiſſe tribus illis votis adſtrictos docent Doctores communi ſenſu. Sanctus Thomas 2.2. quæſt 88. artic. 4. ad 3. & quæſt. 188. artic. 7. vouiſſe inquit religionis ſtatum, quando Chriſtum relictis omnibus ſecuti ſunt. Paludanus in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. definit. 5. concluſ. 3. VValdenſis de ſacramentalibus tit. 9. cap. 83. numero 4. & 5. Auguſtinus Triumphus Anconitanus noſter Eremita in ſumma de poteſtate Eccleſiæ queſt. 84. artic. 1. & alijs ſequentibus. Nonnulla eius verba referam infra. Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccleſiæ cap. 56. Clichtoueus in opuſc. de laude monaſt. religionis cap. 3. Albertus Pighius de votis monaſt. cont. 14. vbi & Chriſtum inſtitutorem vocat. Ioannes Driedo de Dogmat. lib. 4. cap. 5. p. 5. Albertus Pius Carporum Comes lib. 5. qui eſt de monachis litera E. Hoſius Cardinalis in confeſ. Polonica ca. 88. Ambroſius Catherinus lib. 2. contra Caiet. Franciſcus Turrianus lib. 5. pro Epiſt. Pontif. cap. 2. Alanus Dialogo 2. cap. 3. 4. 5. 6. 7. Alphonſus de Caſtro aduerſus hæreſes v. votum. Dominicus Soto lib. 7. de iuſtitia, quæſt. 5. artic. 1. poſt 6. concluſionem & quæſt. 2. art. 2. ad 3. & quæſt. 6. art. 1. ad 1. Alphonſus Salmeron tomo 8. in nouum teſtamentum tract. 52. in ſolutione 8. obiectionis. Orantius lib. 5. contra Caluinum cap. 14. prope finem. Bellarminus tom. 2. lib. 2. de Monachis cap. 5. Hieronymus Plati lib. 2. de bono ſtatus religioſi c. 20. Gregorius de Valencia 2.2. diſp. 10. gener. q. 4. puncto 1. c. 1. & in controuerſ. lib. de ſtatu & votis religioſorũ cap. 2. Ioannes Azor tom. 1. inſtit. moralium li. 11. cap. 23. q. 8. Nauar. in Apologia de redditibus contra Sarmientum q. 1. monito 9. & ſequenti, & in 4. comment. de Regularibus cap 29. & 30. Gabriel Vazquez tomo 2. in 1.2. diſp. 165. ca. 5. à num. 44. Hi ſunt quos ego hactenus videre potui, & præter paucos, qui refragantur, quos ſtatim referam, qui diſſentiret, aut rem hanc in dubium reuocaret, legi neminem, vt hinc pateat, quam meritò ſæpe dixerim ſine graui nota oppoſitum à Doctoribus Catholicis affirmari non poſſe.

2. Deinde id probo auctoritate Patrum, qui idem docuerunt. Epiphanius aduerſus hæreſes, hęreſi 18. explicans illud Matth. 17. *ſunt Eunuchi*, de Apoſtolis hæc ſcribit. *Qui nam igitur ij fuerint, quam generoſi Apoſtoli, et monaſticam vitam degentes?* Chriſtomus Homil. 17. in Matth. exhortans Monachos ad Religioſam vitam hæc habet. *Vis ò Monache eſſe diſcipulus meus, imo vis diſcipulorum meorum eſſe diſcipulus fac hoc quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus et Ioannes.* Baſilius in Conſtitution. Monaſt. cap. 19. *Hi ſcilicet, religioſi liberatoris noſtri eiuſque vitæ, dum inter nos verſaretur, inſtitutorum veri perfectiq́ imitatores exiſtunt. Quemadmodum enim ille coacto diſcipulorum choro communia cuncta, ſeq́ Epiſcopum communem Apoſtolis prabuit. item hi quoque Antiſtites obtemperantes, qui modo vita ſua praſcripta rectè conſeruant, genus viuendi Apoſtolorum ac Domini imitantur.* Auguſt. lib. 17. de Ciuitate Dei c. 4. *Dixerant enim Potentes illi, ecce nos relinquimus omnia &*

ſecuti ſumus te, hoc votum potentiſſimi vouerant, ſed unde hoc illis niſi ab illo, de quo hic continuò dictum eſt, dans votum voventi. Eadem habet Auguſtinus in Pſalm. 131. Gregorius Magnus, & habetur in cap. ex auctoritate 26. 16. q. 1. ibi, *Sacerdotibus Monachis Apoſtolorum figuram tenentibus.*

3. Præterea induco ad idem probandum duorum Pontificum teſtimonia. Nam Alexander III. in Append. ad Concilium Lateranenſ. ſub ipſo habitum p. 50. cap. 30. ex eo quod Ioãnes Euangeliſta à nuptijs ad religioſam vitam euocatus ſit, colligit votum religionis dirimere matrimonium. Quæ inanis collectio eſſet, ſi Ioannes verè religioſus non fuiſſet, neque enim ab eo poſſet legitimum argumentum deſumi. Verba eius hæc ſunt: *Beatum enim Ioannem & complures alios ab ipſis etiam ſponſalibus ad vitam contemplatiuam legimus euocatos, & idem eidem mulieri confidenter permittere poteris vt tranſeat ad religionem caſtitatis votum ſeruatura.* Quibus etiam conſentit Innocentius III. in *cap. ex parte ſecundo, de conuers. coniugat.*

4. Sed quid mirum ſi Patres atque Doctores in eam ſententiam conſpirauerint, ac Apoſtolos verè religioſos fuiſſe conſtanter aſſeruerint, quando quidem ea veritas ex Euangelio non obſcurè colligitur. Illa enim Diui Petri ad Chriſtum oratio non obſcurè confirmat: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Quibus tria indicantur vota. Nam in illo *omnia*, tam terrena bona, quam vxores intelliguntur. *Quorſum enim*, vt inquit Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, *Chriſtus poſtea de premio ob vxores relictas ſermonem tuliſſet, niſi in illo omnia, vxores etiam intellexiſſet?* In illo ergo *omnia*, vide Diſcipulorum & paupertatem & caſtitatem, in illo verò, *& ſecuti ſumus te*, perfectam diſcipulorum obedientiam agnoſce.

5. Atque hunc eſſe iſtorum verborum ſenſum legitimum facilè conuincemus, ſi ea quæ præceſſerant, & cuius occaſione locutus eſt Petrus attendamus. In præcedentibus iuuenem, qui ſe iam mandata impleuiſſe à ſua iuuentute iactabat, ſiue ex philautia ſeipſum decipiens, ſiue re ipſa mentiens, vt exiſtimarunt nonnulli ex Patribus, ad perfectionis ſtudium capeſſendum adhortatus eſt Chriſtus hiſce verbis. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis theſaurum non deficientem in cœlo, et veni et ſequere me.* Quæ verba Conſilium continere, non præceptum, conſtans videtur eſſe Sanctorum Patrum ſententia. Sic ſenſit Nazianzenus Epiſtola ad Hellenium, Auguſtinus apertiſſimè ad Hilarium Epiſtola 89. quæſt. 4. & ſermone 61. de tempore, Chryſoſtomus Homilia ſuper illud ad Romanos. *Salutate Priſcam et Aquilam*, Baſilius Epiſtol. 29. ad Euſtathium Monachum, Hieronymus in hunc Matth. locum, & in epiſt. ad Hedibiam, quæſt. 1. & in epiſt. 6. ad Heliodorum Monachum, & in epiſtola ad Demetriadem, idemque ſentiunt Doctores alij contra huius temporis hæreticos. Præcipuè videri poſſunt Alphonſus Salmeron tomo 8. tract. 52. qui omnium horum Patrum verba diſtinctè refert, & Bellarminus tomo 2. lib. 2. de Monachis cap. 9. & 20. Ioannes Maldonado in eum locum Matthæi, qui & non parum efficacibus argumentis oſtendit.

6. His autem verbis non tantùm hortatus eſt Chriſtus, ſiue conſuluit, vt ſolùm in affectu & præparatione animi relinqueret, vt mentitur Eraſmus cum alijs hæreticis, votis Monachorum infenſus. Atque id inter catholicos certum eſt, & quinque optimis rationibus probat loco cit. Salmeronius. Suadet præterea optima ratio. Quia quoties ſacrarum literarum teſtimonio manifeſto deficimur, dubitationes in huiuſmodi quæſtionibus ex Romani Pontificis, ex Conciliorum, ex Eccleſiæ vſu & Magiſterio hærentibus animis eximi rectè ſolent. Eſt etiam & alia ratio ad prædictas dubitationes eluendas, nempe vt Dei certam voluntatem in huiuſmodi rebus ambiguis ex probatis Sanctiſſimorum Hominum exemplis, quos vitæ ſanctitate ac miraculorum præſtantia Deus honeſtauit, colligamus, vt rectè & prudenter ſcripſerit Auguſtinus lib. de Mendacio ad Conſentium c. 15. Quod pleraque in verbis ſcripturarum intelligere non valentes, in factis ſanctorum colligimus, quomodo oporteat accipi, quod facilè in aliam partem duceretur niſi exemplo reuocaretur. Cùm ergò Domini & Sanctorum exempla ſint optima Sacræ Scripturæ commentaria, conſilium iſtud derelinquendis omnibus, quomodo executi ſunt Sancti? An in affectu tantùm? minimè. Sed cùm hæc Euangelij verba recitari audierunt, re ipſa ſe omnibus abdicarunt, & nudum Chriſtum rebus temporalibus exuentes ſecuti ſunt. Id de Beato Franciſco, & Beato Antonio Paduano referunt fidi Hiſtoriographi. Idem de Sancto Antonio antiquiori ſcribit Athanaſius in eius vita, quam nollent Hæretici ſcriptam ab Athanaſio tanto Chriſtiani orbis lumine, vt ſic eum nobis eriperent. At Gregorius Nazianzenus atque Hieronymus, Athanaſium eam vitam ſcripſiſſe teſtantur. Ruffinus quoque Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ. lib. 1. cap. eadem de vita Antonij per Athanaſium ſcripta, & eundem etiam librum in Latinum ſermonem conuerſum, qui hodie extat, commemorat. Auguſtinus denique lib. 8. confeſſ. cap. 6. Antonij vitam Latine proditam narrat. Sed quid opus horum Sanctorum exemplis? Statim ſubiunxerunt Apoſtoli: *Ecce nos reliquimus omnia, et ſecuti ſumus te*, non tantùm affectu, ſed re ipſa ſcilicet. Quæ verba adeo aperta ſunt, vt quamcunique aliam euaſionem, & interpretationem excludant.

7. De-

7. Denique illa adhortatione & Conſilio Chriſti implicitè contineri vota, non minus certum debet eſſe, ſi rationem attendamus & Chriſti ſcopum. Exigit enim Dominus renuntiationem omnium, non puerilem & temerariam, ſed perfectam, & per quam quis ad ſtatum perfectionis aſcendat. Quæ autem ea renuntiatio eſſet, ſi paulo poſt redire iterum liceret ad lucra & opes comparandas? Perfectio enim renuntiationis iſtius non in eo ſita eſt, vt priuetur ad tempus bonorum poſſeſſione, ſed vt in perpetuum careat, tam his quæ poſſidebat, quam his quæ ſperare in poſterum poſſet. Nec rurſus vera ac perfecta renuntiatio eſt, niſi pacto aliquo aut promiſſione firmetur; nullius quippe momenti renuntiatio eſſet, quæ tam facilè reuocari poſſet. Nemo namque, vt eſt apud I. C. poteſt ſibi legem vllam indicere, à qua recedere non liceat. Vt ergò in maius alterius huiuſmodi renuntiatio fieret, neceſſe erat, vt non puerilis, ſed firma eſſet, atque perfecta, qualem Dominus exigebat à iuuene perfectionis, vt ipſe dicebat, ſtudioſo. Sicut ergo Eunuchi nomine & caſtrationis nuptiarum ius & poteſtatem in perpetuum adimit Chriſtus, & promiſſionem continentiæ innuit; ita nomine diſtributionis inter pauperes votum continetur paupertatis. Sic ſentiunt Auguſtinus Epiſt. 89. qu. 4. & in Pſalm. 103. Concione 3. Bernardus in Declamat. ſuper eum locum Euangelij, quos ſequuntur Recentiores Interpretes Salmeron & Bellarminus locis citatis.

8. Quod ſi iſta adhortatione Chriſti abdicatio bonorum omnium, & obedientia non quæcumque, ſed perfecta, non ad tempus, ſed perpetua, non quæ reuocari ad nutum poſſet, ſed voto & promiſſione firmata continetur, planum eſt, cũ ſubiunxit huius occaſione Petrus, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*, de non minùs perfecta, perpetua, votoq́ue ſtabilita locutum renuntiatione; De eadem certè, quã illi iuueni Dominus conſulebat, ad perfectionem vt videbatur adſpiranti. Fuerunt igitur Apoſtoli verè religioſi.

9. Sed aduersùs veritatem hanc, quam indicat Euangelium, teſtantur Patres, & vno ore Doctores affirmant, & quæ in magnam cedit laudem, & commendationem inſtituti Monaſtici, ſentiunt nonnulli Catholici, nec vno modo. Nam quidam nulla vota emiſiſſe Apoſtolos affirmant. Sic Franciſcus Sarmiento in 1. p. Apologiæ, & in defenſionibus contra Nauarrum 1. p. cap. 9. & Gabriel Vazquez non omnino ſecum conſentiens opuſc. de reddit. Eccleſ. c. 1. §. 1. dub. 2. incertum eſſe dicit, an Apoſtoli paupertatem vouerint; ſed contra hos egimus comment. de reddit. Eccleſ. dominio & diſpenſ. c. 1. §. 2. hoc eſt lib. de ordine, & annexis lib. 9. vbi oſtendimus Apoſtolos ſeruaſſe paupertatem ex voto, & militant quę ſupra adduximus.

10. Probabiliùs loquuntur alij, qui cũ tot teſtimonijs Patrum Apoſtolos vota emiſiſſe cõfirmari videant, addunt emiſiſſe illos tria vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſimplicia tamen, atque ideò nõ his verè conſtitutũ religionis ſtatũ. Id muniunt & auctoritate & ratione. Adducunt Bernardũ, qui in Apologia, ad Guilielmũ expreſſè docet, ordinem qui primus fuit in Eccleſia, eſſe inſtitutum ab Apoſtolis parum ante finẽ in hæc verba. *Heu me miſerum qualemcumque Monachum, cur adhuc viuo videre ad id deueniſſe ordinem noſtrũ, ordinẽ ſcilicet, qui primus fuit in Eccleſia, imò à quo cœpit Eccleſia cuius Apoſtoli inſtitutores, cuius hi, quos Paulus tam ſæpe ſanctos appellat, inchoatores extiterunt?* Ex quibus verbis non tantùm ſequi putant Apoſtolos fuiſſe inſtitutores ſtatus religioſi, & nõ Chriſtũ, ſed etiã Apoſtolos nõ fuiſſe verè religioſos, quia addit Bernardus, *eos quos Paulus Sanctos appellat, fuiſſe inchoatores.* At iã tũc cùm vocati ſunt S. Apoſtoli erant Epiſcopi, atque adeo non erant religioſi in eo ſtatu conſtituti.

11. Adducunt præterea eundẽ Bernardum in Epiſtola ad Fratres de Monte Dei ferè in principio, vbi agens de religione ait. *Ab ipſo Domino familiariſſimè celebrata, ipſo præſente concupita, ſcilicet in transfiguratione*, & addit. *Poſt Paſſionem verò Domini, calente adhuc in cordibus fidelium effuſi eius ſanguinis memoria recenti, ſolitariam hanc vitam eligentes, paupertatem etc.* Ex quibus etiam effici videtur Apoſtolos religioſam vitam minimè ſectatos, ſed eorum diſcipulos prædicantibus Apoſtolis.

12. Sed adhuc ego pro iſtorum ſententia adduco, quæ ſequuntur. In primis teſtimonium Chryſoſthomi Homil. 25. in epiſt. ad Heb. vbi dicit illa verba Pauli: *Si quis frater nominatur inter vos, ad omnes tunc fideles pertinuiſſe, nec tunc fuiſſe veſtigium Monachi, ſed omnia tunc D. Paulum ad ſæculares fuiſſe locutum.* Deinde profero D. Thom. qui 2. 2. q. 187. artic. 3. dicit Religiones non fuiſſe inſtitutas tempore Apoſtolorum. Ad hæc profero expreſſiora verba ex Concil. Meldenſi cap. 9. *Sacrum quoque monaſticum ordinẽ à Deo inſpiratum, & ab ipſis Apoſtolis fundatum, ſeu à nominatiſſimis & Sanctiſſimis Patribus excultum.* Denique adiungo alia ex Concilio Colonienſi celebrato Anno 1536. p. 10. cap. 1. vbi hæc habentur. *Vita Monaſtica non multo poſt Apoſtolorum tempora cœpit: quanquam multis perſuaſum aliam tunc fuiſſe, quam nunc eſt, Monachiſmi rationem.* Hęc ibi.

13. Sed hæc omnia non cogunt nos, vt à propoſita diſcedamus ſentẽtia, nec verò quemquã mouere debent, vt à communi Patrũ, & Doctorum conſenſu diſcedat. Si enim Apoſtoli primi emiſerũt religioſorum vota, vereq; religioſi fuerunt, rectè illi vitã monaſticã inchoaſſe dicuntur, vt affirmat Bernardus: rectè quoque inſtitutores illi, non quaſi non inſtituerit Chriſtus, ſed primi inſtitutores exemplo ſuo & opere & profeſſione, quos alij in poſterum imi-

Digitized by Google

imitarentur. Nec verò, quia Pauli tempore Apoſtoli erant Epiſcopi, quos appellat Sanctos, ideo neceſſariò efficitur, eo tempore inchoaſſe. Potuerunt ſancti illi ante Chriſti mortem inchoaſſe, vt certè inchoarunt, quãuis ardentiùs poſt Chriſti mortem ſuum inſtitutum, & factã ſemel profeſsionem excoluerint ipſi, vt cõſtabit ex his quæ dicemus infrà de religioſis ad Epiſcopatum aſſumptis. Quare ex Bernardo nihil contra nos.

14. Neque obſtat etiam Chryſoſtomus, tum quia verum eſt non fuiſſe tunc Monachos aliquos, qui illis diſciplinæ legibus adſtringerentur, qualibus adſtringebantur poſtea tempore Chryſoſtomi, ſegregati planè ab hominibus ſæcularibus. Tum etiam quia fieri potuit, vt in Eccleſia Corinthiorum, de qua Chryſoſtomus loquebatur, nulli fuerint, qui ſtudium perfectionis ex voto, quod religioſi proprium eſt, profiterentur. Fuiſſe autem Apoſtolos verè religioſos hoc capite & aliquos ex Apoſtolorũ diſcipulis cap. præcedenti demonſtrauimus ex Chryſoſtomo. Has duas ſolutiones proponit Gregorius de Valentia in controu. lib. de ſtatu & votis religioſ. c. 2. poſteriorem Bellarminus lib. 2. cit. de monachis c. 9.

15. Id autem quod affirmat D. Thomas intelligendum eſt, vt eo loco docet Caietanus, quoad ritum & ceremonias, quibus poſtea religiones ornari & ſtabiliri cœperunt. Qua ratione ſanè non viguit religioſæ vitæ inſtitutum tẽpore Apoſtolorum, licet viguerit quoad religionem voti, & maioris perfectionis ſtudium.

16. Concilium autem Meldenſe interpretor eodem modo, atq; Bernardum. Fundatum itaq; dico monaſticum ordinem ab Apoſtolis, quia ſuo exemplo eandem vitam alios profiteri docuerunt, profitentes & ipſi: fundatum quoque, quia ab Apoſtolis innumeri monachorum greges Chriſto in cœlum redeunte deriuati ſunt, eiuſdem Apoſtolicæ profeſſionis imitatores ſeduli. De quo etiam monaſticæ profeſſionis incremento inſigni accipiẽda ſunt verba Concilij Colonienſis. Aliàs, ſi de prima inſtitutione monachiſmi ſentiret, iam poſt Apoſtolos incepiſſe in Eccleſia communi Patrum ſenſui ab Apoſtolis ſtatum religionis deriuantium, repugnarent Patres Concilij Colonienſis. Quæ cùm ita benignè interpretari poſſimus, non eſt cur illis abſurdam ſententiam impingamus. Quamquam & facilè alia ratione componi omnia poſſent, ſiquis diceret religioſam vitam & ſub ipſo Chriſto per Apoſtolos excultam, clericorum ſcilicet Regularium: at monaſticam & ſolitariam ab Apoſtolorum diſcipulis inchoatam. Quid enim frequentiùs apud Doctores, quam Canonicorum Regularium vitam ab Apoſtolis ſumpſiſſe exordium, reformatam poſtea ab Auguſtino ad Epiſcopatum euecto?

17 Sed certant etiam huiuſmodi ratione. Si Apoſtoli fuerunt verè religioſi, ſequitur hũc ſtatum inſtitutum à Chriſto. Abſurdum eſſe quod ſequitur pro manifeſto relinquunt, nec probant. Sequi verò ita oſtendunt. Quia ſi Apoſtoli religioſi fuerunt, ante Chriſti mortem fuiſſe religioſos neceſſe eſt, & antequam inſtituerentur Epiſcopi, vt loco cit. docet D. Tho. Habuerunt ergo tunc ſuperiorem aliquẽ, quod ad ſtatum religionis neceſſarium eſt. Hic autem non poterat eſſe niſi ſolus Chriſtus. Ergo ſi religioſi fuerunt, Chriſtus erit ſuperior & inſtitutor. Eſſe enim alium ſuperiorem à Chriſto eo inter viuos degente, dici nequit. Cæterùm demus argumento Apoſtolos, dum Epiſcopi inſtituti ſunt, non fuiſſe religioſos, cuius tamen oppoſitum eſt fortaſſè verius, vt infra ſuo conſtabit loco. Demus viuente Chriſto nullum alium ex diſcipulis ſuperioris exercuiſſe munus, expreſsè enim Chriſtus iuueni dixit, *& veni et ſequere me.* Math. 19. Sed Chriſtum fuiſſe caput quid inconuenit ſequelam admittere, inſtitutum ſcilicet à Chriſto religionis ſtatum? quid abſurdi eſt ſi concedatur, imo cur non concedi debeat, ego non video, de quo iam dicam cap. ſequenti.

CAPVT III.

Religioſum ſtatum inſtitutum à Chriſto, & erectum, ac proinde eſſe ex diuino iure.

SVMMARIVM.

Quidam à Chriſto inſtitutum dicunt ſtatum religioſum, ſed non erectum, n. 1.
Oppoſitum verius probatur, ex patribus, n. 2. 3.
Probatur ratione eſſe ex diuino iure, n. 4. 5. 6.
Alia ratione probatur, n. 7. 8.
Solutio refellitur, n. 9.

1. Gabriel Vazquez tom. 2. in 1. 2. diſput. 265. c. 5. n. 48. exiſtimat, quod ad inſtitutionem ſtatus religioſi pertinet, diſtinguendum eſſe. Si enim, inquit, inſtituere idem eſt quod inuenire, & excogitare ſtatum hunc, aliiſq; ſequendum proponere, dicendũ eſt à Chriſto Domino fuiſſe inſtitutum & prædicatum. Si verò inſtituere ſtatum religionis idem ſit, quod reuera illum erigere ſub alicuius capitis poteſtate & iuriſdictione, ſic dicendum eſt inſtitutionem huius ſtatus non eſſe factam à Chriſto, atq; à Deo, neq; iuris diuini, ſed tantùm Eccleſiaſtici eſſe. Huius fundamẽtum eſt, quia ad ſtatum religioſum requiritur iuriſdictio, ratione cuius prælatus acceptans vota ſub ſua poteſtate contineat ſubditum. Ea autẽ iuriſdictio conferri non poteſt ex vi votorum, neq; ex natura rei, ſed tantùm ex voluntate Pontificis ad id habentis poteſtatem.

2. Cæterùm ex his quæ c. præcedenti dicta ſunt

Digitized by Google

ſunt facilè colligitur aliter philoſophandum eſſe. Itaque aſſerimus Chriſtum Dominum nō ſolùm inſtituiſſe religionis ſtatum, hoc eſt, prædicaſſe, & propoſuiſſe ſequendum, ſed vere etiam erexiſſe. Et quidem Chriſtum Dominum religioſum ſtatum inſtituiſſe docent Patres. Athanaſius in epiſtola 9. ad Ammō Monachū. Baſilius in ſermone aſcetico, de abdicatione rerum, & perfectione ſpirituali non ſemel hoc inſtitutum à Chriſto fluxiſſe dicit. Euſebius Cæſarienſis in Epiſtola ad Marinum, quos refert & ſequitur Simon Logothetes antiquus Auctor in Chronico his verbis. *Ecce quomodo hi Patres in duo genera vitæ aiunt diſtribuiſſe Chriſtum homines, in ſecularem & in cæleſtem, in Euangelicam, & Apoſtolicam,* Chryſoſt. homil. 17 ad populum vocat philoſophiam à Chriſto introductam. Bernardus in epiſt. ad fratres de Mōte Dei dicit religioſam vitam eſſe ab ipſo Chriſto familiariſſimè celebratam, & alij Patres, quos ſupra retulimus cap. præcedenti. Adde Concilium Senonenſe in decretis fidei c. 9. tō. 4. Conciliorum, vbi Chriſtū illis verbis Matthæi. 19. *Si vis perfectus eſſe,* ad vota obedientiæ & paupertatis adhortatum ſcribit, & alio loco ad votum caſtitatis.

3. Ex quibus Patrum teſtimonijs non ſolùm colligitur Chriſtum inſtituiſſe ſtatum religionis, hoc eſt, excogitaſſe & propoſuiſſe, ac prædicaſſe ſed erexiſſe. Quod ita oſtendo. Hi Patres, qui dicunt Chriſtum inſtituiſſe, dicunt etiam Apoſtolos vere religioſos fuiſſe, vt viſū eſt c. præcedenti. Ergo non ſolùm inſtituit, ſed etiam erexit; ſi enim erant veri religioſi: igitur cum obedientiæ voto; neque enim ſine eo religio conſtat. At eam obedientiam Chriſto promiſſam fuiſſe ex illis conuincimus; *& ſecuti ſumus te.* Et quidem teſtimonia Patrum, quæ capite præcedenti adduximus, planè conuincūt Apoſtolos eam vitam non tantùm à Chriſto ore tenus didiciſſe, ſed opere compleuiſſe, & executioni mandaſſe viuente Chriſto, vt apertè liquet ex verbis Epiphanij, Chryſoſt. Baſilij, & Auguſtini. Quare non tantùm eius ſtatus prædicatio, ſed etiam erectio à Chriſto eſt. Nam Apoſtolos verè religioſos fuiſſe, & ſine capite, cuius iuriſdictioni parerent, repugnans eſt. Aduerſari igitur Patribus in re tanta, & quod grauius eſt, ſine magno fundamento, reprehenſione non caret.

4. Atq; his conſequens eſt ſtatum religioſum ex diuino iure, quandoquidem à Chriſto eſt & inſtitutio & erectio. Non ergò ex eccleſiaſtico. Sed præterea probo manifeſta ratione ſtatum religionis iure diuino conſtare; non eccleſiaſtico, & præmitto in præſenti, quamuis à Romani Pontificis auctoritate pendeat approbatio regulæ, iuxta quam & ſecundùm quam vota religioſum conſtituentia emitti debeant: attamen indè nō effici inſtitutum religioſi ſtatus eſſe ex iure eccleſiaſtico, maximè cùm olim non indigerent religiones poſitiua aliqua approbatione, nec Epiſcopi, neq; Pontificis, ſed tantùm negatiua. Sicuti quamuis legitimatio perſonæ aut illegitimatio ad matrimonium pendeat ex iure poſitiuo eccleſiaſtico, non inde fit matrimonij contractum inter eas perſonas, quæ quoad legitimationem ſubditæ ſunt Eccleſiaſtico iuri, eſſe ex Eccleſiaſtica lege. Id quod etiam in ordinibus ſacris, ad quos perſonæ reddūtur habiles aut inhabiles iure poſitiuo, & alijs multis exemplis explicari poteſt.

5. Hoc ergo poſito ſic argumentor diſcurrendo per ſingula, quæ in religionis ſtatu reperiuntur. Nam ſtatus hic non eſt de iure Eccleſiaſtico conſiderata inſtitutione. Inſtitutio enim eſt à Chriſto, qui formam & modum ſtatus religioſi deſcripſit, eumque executioni mādauit, vt ex Patribus probatum eſt, & ex Euangelica hiſtoria. Et quamuis diceremus Chriſtū inſpiraſſe tantùm, non verò executioni mandaſſe, adhuc planum eſt eſſe de iure diuino. Quia vt modò dicebam, quod Pontifex probet regulam, ſecundùm quam ea tria vota à Chriſto præſcripta, cum ea traditione, & ſub vno capite emitti debeant, quæ fuit forma ſtatus religioſi inſpirata à Chriſto, non ſequitur ſtatum religionis iure Eccleſiaſtico conſiſtere. Sicut cùm Chriſtus ordinem Subdiaconi inſpirauerit, quamuis illum executioni non mandaſſet, quamuis Pontifex perſonam legitimam vel illegitimam ad ſubdiaconatum probet, vel definiat, non ſequitur ſubdiaconatum eſſe ex iure Eccleſiaſtico. Similiter cū forma & materia contractus matrimonij, & quod is celebretur mutua traditione & acceptatione, ſit iuris naturalis, quamuis ius Eccleſiaſticum decernat, quæ ſint legitimæ perſonæ, inter quas poſſit eſſe mutua traditio & acceptatio, non ſequitur eſſe contractum illum ex iure poſitiuo Eccleſiaſtico. Quamuis ergo Pontifex probet regulam, ſecundùm quam cum illis votis viuere oporteat, ſi tamen ea forma trium votorum cū traditione & ſub vno capite præſcripta à Chriſto eſt, ſtatus ille iure diuino conſiſtet, non Eccleſiaſtico. Nec dici poteſt eſſe ex iure Eccleſiaſtico, ſi conſideratur ſtatus iſte ex parte vouentis. Nam licet votorum emiſsio pendeat ex mea voluntate, quod ſemel illis emiſsis maneam obligatus, & ſimul etiam donatus ex alio ibi interueniente contractu, iuris diuini & naturalis eſt. Vnde rectè dixit Paludanus in 4. diſt. 38. q. 4. religioſi ſtatus obligationem eſſe ex iure naturæ, quo ſe voluit obligare.

6. Idem dico, ſi conſideretur ſtatus religioſus ex parte præſulis acceptantis. Nam licet ex eius voluntate pendeat eam promiſsionem, donationemque acceptare, attamen ſemel acceptata, quod præſuli illi proſpicere teneatur in temporalibus, & ſpiritualibus, & quod poteſtas dominatiua quæratur acceptanti in vouente, planè eſt ex obligatione naturali, non minùs ſtricta, quam ea qua tenetur dominus erga ſeruum, etiamſi ſeruitus ſit de iure gentiū,

Digitized by Google

vel per emptionis contractum introducta; & maritus vxorem, pater erga filium. Sicut neque ex eo quod conſenſus acceptantis requiratur ad matrimonium, efficit illum eſſe ex iure eccleſiaſtico.

7. Secundò eandem veritatem probo alia conſideratione breuiùs & clariùs propoſita. Religioſi ſtatus eſſentia & ratio conſtat & votis emiſſis, & traditione ſiue donatione, qua ſe vouens donat religioni, & ex qua donatione, ſuppoſita acceptatione ex parte eius cui ſe donat, quæritur donatario iuriſdictio in donantẽ, qua poſsit illum cõpellere & punire, quæ omnia demonſtrabo c. 5. & 6. At religioſus ſtatus ſecundùm ſuam naturam & eſſentiam inſtitutus eſt à Chriſto, vt Gabriel Vazquez fatetur. Igitur ex Chriſti inſtitutione reperiuntur omnia, quæ ad ſtatum religioſum neceſſaria ſunt. Nam cùm ea donatione ſui, & votorum emiſſione, & poteſtate dominatiua prælato quæſita compleatur ſtatus religioſus, & ille ſecundùm ſuam eſſentiam à Chriſto inſtitutus ſit, planum eſt illum omnino conſtare iure diuino & naturali, non eccleſiaſtico. Et explico magis. Quia ſi ex alio capite dicendum eſſet ſtatum religioſum eſſe ex iure eccleſiaſtico, id eſſet, quia cùm iuriſdictio ad eum ſtatum neceſſaria ſit, ea iuriſdictio confertur prælato à Pontifice, à quo omnis eccleſiaſtica deriuatur. At falſum eſt iuriſdictionem prælati in ſubditum neceſſariam ad ſtatum religioſum prouenire à Pontifice, ſed ſolùm ex donatione interueniente, vt locis citatis oſtendemus contra eundem Gabrielem Vazquez, ſolùm enim iuriſdictione proueniente ex donatione illa quæritur ſufficiens & propria religioſi ſtatus iuriſdictio. Igitur ex nullo capite religioſus ſtatus poteſt eſſe ex iure eccleſiaſtico.

8. Denique addo etiam, quamuis demus id, quod vult Gabriel Vazquez, ſcilicet, compleri iuriſdictione collata à Pontifice, & inde effici ſtatum religioſum eſſe ex iure eccleſiaſtico, licet id, inquam, daremus, adhuc dici non deberet religionis ſtatum eſſe ex iure eccleſiaſtico. Quia in eo caſu potiùs dici deberet poteſtatem illam à Chriſto Domino immediatè deriuari in prælatum ſemel poſita regulæ approbatione, vt de poteſtate iuriſdictionis & clauium in ſacerdotes deriuata & Epiſcopos philoſophantur multi, quorum ſententias probamus in tract. de Sacramento Pœnitentiæ. Nullus enim in eo caſu dicet poteſtatem Epiſcopi eſſe ex iure Eccleſiaſtico, quamuis quoad approbationem perſonæ, & deſignationem parochiæ pendeat ex Eccleſiaſtica lege. Et quidem ſic potiùs philoſophandum eſſe ex eo conſtare poteſt, quia cùm omnis religioſus ſubditus ſit Summo Pontifici, velut omnium religioſorum generaliſsimo, & ſublatis omnibus delegatis conſiſtere poſsit religio, ſolùm in manu Pontificis emiſsis votis & ab illo receptatis, (quid enim vetat religionem aliquam inſtitui, quæ ſolum illum haberet Prælatum?) ea iuriſdictio quam haberet Pontifex in religioſum, etiamſi demus eſſe poteſtatem clauium, non eſſet ex iure Eccleſiaſtico, ſed diuino. Ea enim poteſtas quæ in Pontifice eſſet comparatione illius ſubditi ex iure diuino eſſet, ex admiſſa hypotheſi, quam Gabrielis Vazquez doctrina contendit. Nihil certè in eo religioſo aſſignari poteſt, quod ad ius poſitiuum Eccleſiaſticum pertineat, quo conſtituatur in ſtatu religioſi.

9. Nec verò eluditur argumentum, etiam ſiquis dicat cum Gabriele Vazquez in ea diſput. nu. 43. adhuc tunc eſſe ex iure Eccleſiaſtico complementum illius poteſtatis, quia pro ſua voluntate voluit curam eorum gerere, ſecundùm regulam à ſe probatam. Quia licet à voluntate Pontificis pendeat acceptatio, ſemel tamen acceptatis eorum votis, iuriſdictio in illos naturalis, & diuini iuris eſt. Neque enim ipſe ſibi ipſi in alium concedere poteſtatem poſſet. Igitur in illa iuriſdictione Pontificis circa illos ſubditos nihil eſt iuris Eccleſiaſtici. Quod autem ipſe probauerit regulam, ſecundũ quam, & vota emittenda, & iuriſdictio illa exercenda ſit, non efficit ſtatum illum eſſe ex iure Eccleſiaſtico, vt antea probatum & exemplis illuſtratum. Vnde planè non video quo fũdamento niti potuerit Doctiſsimus vir Gabriel Vazquez, vt aſſereret religioſum ſtatum iure tantùm Eccleſiaſtico conſiſtere; nam quod aſſumit iuriſdictionem neceſſariam ad conſtituendum ſtatum religioſum deriuari à Pontifice falſum eſſe hactenus diximus, & inferiùs probabimus, & ni fallor demonſtrabimus.

CAPVT IIII.

Religionem eſſe ſtatum immobilem.

SVMMARIVM.

Religionis definitio, n. 1.
Status definitio explicatur, n. 2.
Quo ſenſu dicatur immobilis, n. 3.
In ſtatus ratione donationem includi, n. 4.
Peccare contra iuſtitiam, qui conſtitutum verè in ſtatu ſeparat, n. 5.
In quo religio conueniat & differat cum alijs ſtatibus, n. 6.

1. EXplicuimus religioſi ſtatus initia, & exordia, eiuſq; inſtitutionem, accedamus ad explicandam eſſentiam religionis, & ea ex quibus conſtat. Cuius gratia obſeruandum eſt in primis religionem iuxta doctrinam D. Tho. 2. 2. q. 186. art. 1. ad 4. & art. 3. & 4. ac ſæpè alibi, quatenus ſtatum religioſum ſignificat, ſic definiri: *Religio eſt ſtatus perfectionis per tria vota perpetuò adipiſcendæ.* In qua definitione, vt more Dialecticis noſtris familiari loquar, eſt genus & ſpecifica differentia.

Status

Digitized by Google

Status genus eſt, in quo cum alijs hominũ ſtatibus conuenit: *perfectionis per tria vota perpetuò adipiſcendæ* ab alijs hominum ſtatibus religio ſecernitur.

2. Præthereà obſeruandum eſt, Statum, quod in hac definitione genus eſſe diximus, iuxta doctrinã eiuſdem D. Thom. 2. 2. q. 118. art. 4. & opuſc. 16. de vita ſpirituali, c. 15. ſic definiri. *Status eſt conditio perſonæ ſecundum ſeruitutem & libertatem cũ obligatione immobilis cũ quadam ſolemnitate.* Quam definitionem probant Doctores Scholaſtici, licet repugnet Henricus Gãdauenſis quodlib. 12. q. 29. videatur Greg. de Valentia 2. 2. diſp. 10. gener. q. 1. puncto 1. Hęc autẽ definitio inductione ipſa confirmatur, in omni hominum ſtatu, qui verè ſtatus ſit; ſic enim conſtat conſtitutos in ſtatu ſeruitutis matrimonij tam ſpiritualis Epiſcopi cũ Eccleſia, quam carnalis viri cum vxore habere conditionem immobilem ſecundùm ſeruitutem & libertatẽ cum obligatione & ſolemnitate; qua notum ſit illos eſſe in eo ſtatu; qua cõditione tranſeũt immobiliter in ius alterius, ſeruus in poteſtatẽ domini, vir & vxor in poteſtatem mutuam, & Epiſcopus & Eccleſia.

3. Cũ autem dicitur *Status conditio immobilis*, debet intelligi de immobilitate per ſe, & ex natura ſtatus & vinculi, licet ex accidenti & ex poteſtate aliena diſſolui poſſit. Vnde ſtatus eſt conditio ſeruitutis, vt conſtat ex titulo de *Statu hominum l. 2. et 3.* licet voluntate domini poſſit ſeruus manumitti, & libertatem adipiſci ac fieri proprij iuris. Similiter matrimonium corporale ſtatus eſt, licet matrimonium ratum nondum conſummatum dirimatur per ſubſequentem profeſſionem, vel iure Eccleſiaſtico, vt nonnulli ſentiunt, vel diuino poſitiuo, quod exiſtimo verius, vt dico infra lib. 9 & dixi aliquid ſupra lib. 1. Et matrimonium conſummatum infidelium diſſoluitur altero tranſeũte ad fidem, & nolente cũ coniuge cohabitare ſine Creatoris iniuria. Et denique matrimonium fidelium ratum & conſummatum diſſolui à Deo nulla repugnantia eſt, forſan enim id factum in veteri lege, cũ repudijs locus fuit, vt eo loco oſtendo. Et tandem matrimonium Epiſcopi cũ Eccleſia ſtatus eſt, & coniugium natura ſua indiſſolubile & immobile, licet auctoritate Pontificis diſſolui poſſit, vt dico in commentario de canonibus Apoſtolicis, hoc eſt lib. 5. de ordine. Viduarum autem, virginum, & clericorum, qui non ſunt mancipati alicui Eccleſiæ nõ propriè dicuntur in ſtatu conſtituti iuxta ſenſum, in quo loquimur de ſtatus natura atque ratione. Sunt enim ſui iuris, neque ſe in alienam poteſtatem tranſtulerunt.

4. Ex quo fit in ipſo ſtatu ex natura & ratione ſtatus includi donationem, qua is qui in ſtatu conſtituitur, tranſeat in ius & poteſtatem alterius, vt conſtat inductione facta. Vt enim iure receptum eſt, non poteſt quis ſua voluntate ſibi legem imponere, à qua recedere non liceat, *l. penult. D. de arbitris & l. ille à quo 13. §. tempeſtiuum D. ad S. C. Trebell.* ibi. *Sed etſi ipſe Prætor hæres inſtitutus ſuſpectam dicat, ipſe ſe cogere non poterit, quia triplici officio fungi non poteſt, & ſuſpectam dicentis & coacti & cogentis. Sed in his omnibus caſibus, neque ſimilibus principale auxilium implorandum eſt. l. 9. D. de pactis difficile eſt vt vnus homo trium vicem ſuſtineat & l. ſiquis 22. in principio D. de leg 3.* ibi. *Nemo enim eã ſibi poteſt legem dicere, vt à priore ei recedere non liceat, & l. 7. § 8 D. de donat. inter vir. Quia venditor ſiue donator non ſibi vult legem imponi, nec poteſt, et l. Lucius Titius 40. in fine D. de fideicommiſſ. libert.* ibi. *Quia non ſibi legem dixiſſet, & l. nec ſi volens C. de liberali cauſa.* ibi. *Nec ſi volens ſcripſiſſes ſeruum te eſſe non liberum, præiudicium iuri tuo aliquod comparaſſes.* Intelligenda tamen hæc iura ſunt, ſine mutatione ſtatus, ſed retenta propria libertate. At ſi ſtatum mutet, vt vendendo ſe ad pretium participandum, vel dedicando ſe rectè ſe priuare poteſt libero arbitrio, vt inquit Ancharranus *Clem. 1. de decimis in fine & in cap. ſi Religioſus de electione lib. 6.* nu. 1. & 2. Requirit ergo ſtatus ratio immobilis donationem, ſine qua non poſſet vlla conſiſtere immobilitas.

5. Ex quo rurſus fit poſt eam donationem peccatum iam eſſe contra iuſtitiam, ſiquis eum qui in ſtatu eſt conſtitutus, ſeparet ab ſtatu vel poteſtate alterius, vel vſu. Itaque ſi ſeruum, virum, vel Epiſcopum auoces ab operis, quas debent Dominis, coniugibus, vel Eccleſijs, contra iuſtitiam facias neceſſe eſt.

6. Ex his duabus obſeruationibus colligitur religionem in ratione ſtatus conuenire cũ ſeruorum, coniugij, & Epiſcoporum ſtatu. Eſt enim ſtatus quidam, in quo mutatur conditio libertatis, tranſitque in ſeruitutem quandam, & fit alieni iuris. At in reliquis differt. Quare à virginibus, viduis, clericiſque ſolùm differt in ratione ſtatus, ſunt enim omnes iſti ſui iuris atque adeo verè, & in rigore non ſunt conſtituti in ſtatu, cuius ratio mutat conditionem, & transfert in alterius poteſtatem. Eadem etiam ratione diſtinguitur ab alijs Chriſtianis, quorũ vita non eſt perfectionis. A ſeruis autem, atque coniugatis, quia longè alias operas poſtulat religionis ſtatus, qui perfectionem exigit. Incumbunt enim religioſi vitæ ſpiritualis ſtudio, in ordine ad quod diriguntur à Prælatis. Ab Epiſcoporum autem ſtatu differt, quia Epiſcopalis ſtatus eſt perfectionis adeptæ vt docet D. Thomas 2. 2. q. 185. art. 3. Religionis autem ſtatus eſt adipiſcendæ perfectionis, vt in definitione diximus. Vnde autem in religionis ſtatum ea immobilitas deriuetur, & quibus aut qualibus cõſtet votis, in ſequentibus latè explicabimus.

CAP.

CAPVT V.

In Religionis ſtatu vna cum votis interuenire donationis contractum.

SVMMARIVM.

Ad ſtatum religioſum non requiri donationem aliquam, quidam opinantur, n.1.
Oppoſitum verius, & explicatur, n.2.
Proponitur quid probandum ſit, n.3.
Prima probatio ex communi DD. ſenſu, num.4.5.6.7.
Secunda probatio ex quadam Epiſtola D. Bernardi, n.8.
Solutio refellitur, n.9.
Tertia probatio ex pueris oblatis à parentibus religioni, n.10.
Solutio refellitur, n.11.12.13.
Obiectiones ſoluuntur, n.14.15.
Quarta probatio ex eo quod religioſus ſit alieni iuris, n.16.
Quinta probatio ex poteſtate irritandi vota religioſi, n.17.
Solutiones reijciuntur, n.18.19.
Obiectiones diluuntur, nu.20.21.
Iuriſdictionem Prælati in religioſum non oriri ex poteſtate clauium, n.22.

1. GABRIEL Vazquez 2. tom. in 1.2. diſp.165.ca.4. negat in religionis profeſſione interuenire donationem aliquam, neque traditionem: & ex conſequenti ad religioſum ſtatum non requiri donationem aliquam, ex qua naſcatur poteſtas dominatiua, & iuriſdictio Prælati in religioſum. Sed totam eam iuriſdictionem, quam Prælatus exercet in ſubditum, quæque ad religionis ſtatum neceſſaria eſt, non eſſe ex iure naturali, neque à voluntate religioſi ortam, ſed tantùm à iure poſitiuo humano deriuatam. Nam ſemel facta rerum diuiſione non eſt in alicuius poteſtate concedere alteri iuriſdictionem in ſeipſum. Cumque omnis poteſtas Eccleſiaſtica conceſſa ſit Summo Pontifici à Deo, fit conſequens, vt ab eo ad Præpoſitum religionis deriuetur, & eam ſpiritualem eſſe, & prouenire à poteſtate clauium. Hæc Gabriel Vazquez.

2. At mea atque communis, vt ſtatim demonſtrabo, longè alia ſententia eſt, quam ſic propono. Cùm religioſus & ſit in ſtatu conſtitutus, & in eo per tria vota perfectioni comparandæ incumbat, ſiue ſtudeat, neceſſariò efficitur in religioſorum votorum emiſsione duos quaſi contractus reperiri. Primus eſt donatio quædam, qua ſe religioſus religioni donat. Alter eſt promiſſionis, quæ eſt in voto, qua ſuas operas promittit in abſtinentia à venereis, in vſu bonorum externorũ, & propriæ volũtatis, quoties ſe ſe obtulerit occaſio. Prior illa donatio à religione acceptatur, neque enim mentalis donatio eſſe poteſt, & in qualibet donatione donatarius interueniat neceſſe eſt, aliàs nulla conſurgeret obligatio ex iuſtitia, vt oſtendo infra lib.12. & dixi lib.2. Atque huius donationis ratione tranſit religioſus plenè in ius alterius, cui ſe donat, non ſecus ac ille, qui ſe olim vendebat in ſeruum, tranſibat in poteſtatem domini titulo venditionis, vt cùm quis maior viginti quinque annis ad pretium participandũ ſe venundari patiebatur, *l.5. D. de ſtatu hominum & §. penult. inſt. de iure perſonarum*, certis etiam ſeruatis conditionibus, quas Accurſ. in *d. §. proſequitur*, naſciturque ex ea donatione in religione ius quaſi paternum, & dominatiuum in religioſum ex eo præcisè, quod ſe religioſus ipſi tradidit, atque donauit. Hinc etiam oritur propria & peculiaris iuriſdictio, quę Prælato religionis in religioſum conuenit. Itaque primus ille contractus donationis reſpicit religionem, cui ſe donat: ſecundus verò quaſi contractus promiſſionis reſpicit Deum, cui fit promiſſio. Vota enim non fiũt homini, ſed Deo, cùm votum ſit actus religionis virtutis.

3. Ex his quæ in noſtra ſententia diximus quod ad iuriſdictionem attinet ortam ex ea donatione oſtendam cap. ab hoc altero. Nunc opus eſt, vt quod de donatione diximus, confirmemus contra Gabrielem Vazquez, & pugnemus contra illum in hac re manifeſtiſſimis argumentis. Hanc enim donationem in ſtatu religioſo interuenire, maximum ad ea quæ in ſequentibus dicturi ſumus, fundamentum eſt, & quo poſita & conſtituta, facillimè & apertiſſime plures difficultates enodabimus, quæ aliàs difficile ſuperari poſſunt. Quo magis mirandũ ſententiam noſtram, vel potiùs communem omnium de donatione in religionis ſtatu interueniente à nonnullis, quorum maximè intererat, parum probari, ne à Gabrielis Vazquez ſententia diſcedant, quam ſemel imbiberunt, & in cuius placita & verba iurarunt. Dico igitur ſententiam huius auctoris quoad hãc partem eſſe omnino falſam, & vt exiſtimo, ſingularem. Quare impugnabo hoc capite, quod docet non interuenire donationem in profeſſione per emiſſionem votorum. Quod autem inde infert, non quæri Prælato poteſtatem dominatiuam in ſubditum, & iuriſdictionem prælati eſſe ex poteſtate clauium, impugnabo infra altero capite.

4. Primò ergò noſtra ſententia probatur, & oppoſita refellitur ex Doctorum fere omnium Scholaſticorum auctoritate, quibus opponitur Gabrielis Vazquez ſententia, & quod magis mirum, ſine magno fundamento, aut neceſſitate aliqua. id oſtendo, quia ſcholaſtici omnes conſentiunt, cũ quis ea vota in religione emittit. interuenire ibi præter rationem voti, traditionem & donationem, qua ſe religioni donant. Cũ enim aſſignãt diſcrimẽ inter votũ ſim-

Digitized by Google

ſimplex atque ſolemne, ſiue potiùs inter votum in religione emiſſum, (quod quia ſolemne eo tempore videbant, ſemper votum in religione ſolemne iudicarunt,) & inter votum emiſſum extra religionem, ſiue ad religionem non pertinens, in eo differre dicunt, quod votum extra religionem promiſſio tantùm eſt; at verò votum in religione vnà cum promiſſione actus futuri habet ſecum adiunctam traditionem, & donationem, ac translationem ſui in ius alterius. An autem ex hoc rectè, vel ſecus inferant in ea traditione ſolemnitatem conſiſtere, modò non diſputo, dicam infra ſuo loco.

5. Fuit hęc expreſſa ſententia D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 7. illamque ſequitur Dionyſius Carthuſianus in 4. d. 38 q. 2. Durandus eadem d. q. 1. n. 8. & 9. & q. 2. n. 8. Ricardus art. 7. q. 1. in corpore & ad argumenta & q. 2. & 3. Deça Hiſpalenſis q. 1. art. 3. notabili 2. & 3. & ſequentib. Capreolus ibidem. Thomas de Argentina q. 1. art. 3. in ſolutione 1. poſt 3. concluſionem. Franciſcus Maironius eadem diſt. §. Quarta particula. Altiſiodorenſis lib. 3. ſerm. tract. 28. c. 2. q. 3. & lib. 4. tract. 7. c. 7. qu. 4. in fine. Pelbartus verbo *matrimonium* 5. §. 46. Dominicus Soto in 4. diſt. 38. q. 2. art. 1. & 2. & lib. 7. de iuſtitia q. 2. art. 5. Petrus Soto de inſtitut. Sacerdotum lect. 5. de Matrimonio. Hi quidem auctores expreſſe dicunt votum in religione emiſſum differre à voto extra religionem facto in ea traditione & donatione, in qua etiam ſolemnitatem voti conſtituunt. Et quamuis in eo non rectè, quod ſolemnitatem in traditione ponant, cùm votis ſimplicibus Societatis I E S V Gregorius XIII. definiat verè conſtitui religioſum, quia per illa ſe religioni tradit, ſeque diuino ſeruitio in ea dicat, quibus docet etiam in voto ſimplici ad religionis ſtatum pertinēte ineſſe traditionem & donationem: Attamen rectè docuerunt votum in religione emiſſum differre ab eo, quod extra religionem fit, quia illud ſecum affert donationem & traditionem perſonæ; quamuis & prædicti Doctores explicari optimè poſſent iuxta eam ſolemnitatem intrinſecam & eſſentialem, quam proponam infra.

6. Sed præterea alij ſunt Scholaſtici, qui ſiue ſolemnitatem conſtituant in ea traditione, ſiue non conſtituant, ſed ex conſtitutione Eccleſiæ oriri dicant, expreſſè tamen agnoſcunt in votis in religione emiſſis traditionem & donationem perſonæ. Hi ſunt D. Thomas in 4. diſt. 38. q. vnica art. 3. & quodlib. 3. art. 8. Alexāder Alenſis 2. p. q. 151. n. 3. Bonauentura in 4. diſtin. 38. q. 4. art. 2. ad 2. Scotus eadem diſt. q. vnica, & ibi Petrus Tataretus Scoti interpres, Ioannes Baſſolis eadem diſt. q. vnica art. 2. in fine. Cardinalis Aureolus eadem diſt. q. vnica art. 1. à medio. Guillelmus Rubion qu. 1. art. 1. Paludanus q. 4. Caietan. tom. 1. opuſc. tract. 7. Et ex huius temporis ſcriptoribus Henriquez lib. 2. de matrim. c. 3. & 4. Gregorius de Valentia 2. 2. diſp. 5. generali q. 6. puncto 5. Petrus Ledeſma de matrim. quæſt. 56. art. 2. ad 6. Ioannes Azor tom. 1. inſtit. moral. lib. 12. capit. 6. quæſt. 6. Ioannes de Salas de legib. diſput. 8. ſect. 17. & 18. Indicauitque olim eandem ſententiam Petrus Ancharranus (*Clem. 1. de decimis in fine, & in ca. ſi religioſus de electione lib. 6. numero 1. & 2.*

7. Præterea hanc etiam donationem indicant, præter obligationem ex voto prouenientem, illi Doctores Scholaſtici, qui docent eum, qui extrahit profeſſum à religione vi, vel dolo, obligari religioni ad reſtitutionem ex iuſtitia, qui nec ſunt numero pauci, neque auctoritate ignobiles. Hi ſunt Paludanus in 4. diſtinct. 15. qu. 12. art. 2. concluſ. 1. & diſtinct. 38. quæſt. 4. artic. 1. concluſ. 4. Ricardus eadem diſt. 15. art. 5. qu. 2. & qu. 4. ad 8. Scotus q. 3. ad 2. Gabriel q. 17. art. 3. dub. 1. Ioannes Maior q. 17. in fine & diſt. 28. q. etiam 17. in fine. Maironius diſt. 16. qu. 2. art. 1. Guillelmus Rubion eadem diſtinct qu. 2. art. 2. Antoninus 2. p. ſum. tit. 2. cap. 2. §. 1. Sylueſter v. *reſtitutio* 3. q. 15. *Quantum autem*, qui refert pro hac ſententia Sanctum Thomam, Summam Roſellam, & Archidiaconum. Petrus Tataretus in 4. diſt. 15. q. 3. in fine. Adrianus in 4. de reſtitutione de bonis Animæ in ſolut. 2. confirmationis 2. argumenti. Leonardus Leſſius lib. 2. de virtutibus Cardinal. c. 41. dub. 8. n. 67. Hi certè omnes obligationem non ſolū ex religione, ſed etiam ex iuſtitia prouenientem agnoſcunt, non minorem, quam ſiquis ſeruum alienum auferat. Signum ergo euidens eſt agnouiſſe Doctores iſtos obligationem iuſtitiæ præter obligationem religionis; alias ſi in prælatis erga ſubditos, eſſet tantùm ius ex religione prouenieus, nec læderetur iuſtitia, nec eſſet obligatio reſtituendi, ſicut ex oppoſito fundamento colligit M. Bañez de iuſtitia q. 62. art. 2. dub. 3. concluſ. 2.

8. Secundò oſtendo donationem interuenire, meo iudicio, manifeſtè ex epiſtola prima Diui Bernardi, cuius ſcribendæ occaſio hæc fuit. Robertus proximus genere Bernardo à parentibus oblatus fuerat cum fundo monaſterio Cluniacenſi. Recedit ibi poſtea & Ciſtertienſem ordinem ingreditur, per annum probatur, & profeſſionem facit. Illectus poſtea à Cluniacenſibus ad illos regreditur. Ecce litem. Defertur queſtio ad Romanum Pontificem Innocentium II. qui adiudicat Robertum Cluniacenſibus, quod non ſatis perſpecta cauſa, neque auditis Ciſtertienſibus queritur in ea Epiſtola Bernardus factum fuiſſe. Totius autem controuerſiæ cardo in eo vertebatur, an Robertus Cluniacenſibus donatus eſſet, an tantùm promiſſus. Si enim fuerat donatus cū fundo, exiſtente priori donatione, non poterat ſecunda Ciſtertienſibus facta ſubſiſtere, vt ex iuris principijs notum eſt. Cluniacenſes Robertum ſibi non promiſſum, ſed donatum aſſerebant. Contra verò contendebant Ciſtertienſes

Digitized by Google

promiſſum tantũ,non donatum,atque ideo donationem & profeſſionem Roberti apud Ciſtertienſes validam fore. Inquit enim Bernardus: *Videant & iudicent, quod potiùs dare debuerit an votum patris de filio,an filij de ſe ipſo, præſertim cũ filius aliquid maius donauerit. Videat & famulus tuus Legiſlator noſter Benedictus, quid regularius fuerit, vtrumq; quod factum eſt de infantulo neſciente ipſo, an quod ipſe per ſe poſtmodum prudens & ſciens fuit, cùm iam ætatem haberet vt de ſe loqueretur,quamquam dubium non ſit promiſſum illum fuiſſe, non donatum.* Hæc Bernardus. Interuenit ergo in ſtatu religioſo vera donatio.

9. Vidit hoc argumẽtum Gabriel Vazquez, conaturque diſſoluere diſput. cit. ca.illo 4. Sed quicunque legerit, planè cognoſcet illum nequaquam huius controuerſię cardinem aſſecutum. Tota ea lis erat de Cluniacenſibus, donatus puer eſſet, an promiſſus. Cluniacenſes donatum probarunt, & ideo repetiuere ipſum Innocentio proferente ſententiam. Bernardus promiſſum tantùm eſſe dicebat: promiſſione autem eſſe potiorem profeſſionem apud Ciſtertienſes factam. Itaque Bernardus promiſſioni opponit donationem, & hanc præualere debere, licet poſteriorem. At verò Cluniacenſes donationem opponentes donationi, priorem robur habituram, non poſteriorem contendebant. Vnde Bernardus,qui promiſſum tantùm aſſerebat,rectè ſuadebat Roberto,vt ad Ciſtertienſes rediret; quamuis à Cluniacenſium perfecto viro ſanctiſſimo,ne charitas ſcinderetur, ad Ciſtertienſes remiſſus ſit.Sicut & mihi profeſſo facere copiam Prælatus poſſet, ad aliam religionem tranſeundi,cũ alterius Prelati conſenſu, ex natura ipſa rei, quod illis ſæculis frequentiſſimum fuiſſe conſtat cuiuis in libris Eccleſiaſticis vel mediocriter verſato. Quare ex eo quod Bernardus contenderit Cluniacenſibus tantùm promiſſum Robertum, non donatum, noſtra manifeſtè roboratur, & oppoſita impugnatur ſententia.

10. Tertiò eandem donationem probãt Conciliorum decreta de oblatis pueris à parentibus monaſterio,qua oblatione quærebatur religioni ius in paruulos oblatos, & verè monachi efficiebantur ea donatione parentum. Concilium Toletanum 4.can.49.hęc habet.*Monachum aut paterna deuotio, aut propria profeſſio facit. Quidquam horum fuerit alligatum tenebit, proinde ad mundum reuerti intercludimus, & omnem ad ſeculũ interdicimus regreſſum*, habetur apud Gratianum *Can.Monachum 27.q.2. Et Can.55. Non aliter & hi qui detenti à parentibus fuerint, aut ſponte ſuâ amiſſis parentibus, ſeipſos religioni deuouerunt,et poſtea habitum ſæcularem ſumpſerunt,et ijdem a ſacerdote comprehenſi ad cultum religionis acta prius pœnitentia reuocentur.* Idem repetitum poſtea in Concilio Toletano 10. can.6. vbi inter alia: *Ideoq; ſi in qualibet minori ætate vel religionis tonſuram, vel religioni debitam veſtem, in vtroq; ſexu filijs aut vnus aut ambo parentes dederint, certè aut nolentibus,aut neſcientibus ſe, ſuſceptam non mox viſam in filijs abdicauerint. Sed vel coram ſe vel coram Eccleſia, palamq; in conuentu eoſdem filios talia habere permiſerint ad ſecularem reuerti habitum ipſis filijs quandoque penitus non licebit:ſed conuicti,et quod tonſuram, aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitumq; reuocentur, &c.* Idem reperio confirmatum poſtea repetitis eiſdem verbis ex Concilijs Toletanis in Wormatienſi anno Domini 868.ſub Adriano 2. can.22. & 23. Quamuis ſublata iſta nouiſſimè per Tridentinum ſeſſione 25. de Regularibus cap. 17 & 18. quò liberius Deo præſtaretur obſequium. Ideò ergo paterna deuotio monachum efficiebat, quia, vt ex Bernardo etiam colligebamus, donabatur puer à Parentibus monaſterio, ſicut in mancipium donari alius ſecluſo iure humano poſſet: ea autem valida exiſtente donatione & à Prælatis acceptata regredi nequaquam poterat.

11. Vidit etiam nonnulla ex illis Gabriel Vazquez: ſed videamus quid ad illa reſponderit. Dicit ſibi incredibile videri ſola parentum oblatione monachum fieri, niſi poſtea accederet oblatorum conſenſus, cùm ad pubertatis annos peruenirent. Sed in hoc tantus Doctor labitur, licet excuſationem habeat, vt conſtabit inferiùs Adeò tamen notum eſt ſolam oblationem parentum ſatis fuiſſe illis temporibus ad Monachiſmum, etiamſi à paruulis non probaretur oblatio, etiamſi reluctarentur poſtea,vt negari non poſſe videatur.Primò namque Concilium Toletanum quartum expreſsè dicit monachum fieri, vel paterna deuotione, vel propria profeſſione. Quod ſi paterna deuotio propria profeſſione confirmanda eſſet aliter effectum non habitura, vt Gabriel Vazquez affirmat, nullatenus dici poſſet paterna deuotione monachum effici, ſed tantùm propria profeſſione. Nec verè adderet Concilium; *Quidquid horum fuerit, alligatum tenebit.* quandoquidem non quidquid illorum, ſed vnum tantùm alligaret, ſcilicet propria profeſſio. Adde etiam ex Toletano 10. quod ſupra adduximus,adeò apertum teſtimonium eſſe,vt vel negari debeat, vel concedi oblationem ſolam à parentibus factam, etiam ſine proprio oblati conſenſu, ſatis eſſe vt monachus efficeretur,& vt oblatus manere compelleretur & ſi diſcederet, puniretur, vt apoſtata & inſtituti deſertor.

12. Sed adhuc profero duo alia irrefragabilia teſtimonia. Vnum eſt Gregorij II. epiſt.14. quæ eſt ad Bonifacium Germaniæ Apoſtolum. Cũ enim Bonifacius quęſiuiſſet à Romano Pontifice, an pueris oblatis monaſterio à parentibus,cùm ad annos pubertatis peruenirent, facultas eſſet concedenda exeundi, ſi vellent, inquit enim Pontifex. *Addidiſti adhuc, quod ſi pater vel mater filium, vel filiam intra ſepta monaſterij in infantia annis ſub regulari tradiderint diſciplina,*

Digitized by Google

plina, vtrùm liceat eis poſtquam pubertatis annos impleuerint, egredi, & matrimonio copulari. Ecce quæſtionem & litem, quę nobis cum Gabriele Vazquez intercedit. Videamus quid in ea ſtatuit Gregorius XI. *Hoc omnino deuitamus, quia nefas eſt, vt oblatis Deo a parentibus filijs voluptatis frena laxentur.* Quid apertiùs pro noſtra ſententia dici potuit? Habemus ergo expreſſam deciſionem Pontificis ſemel donatos à parentibus cogendos eſſe ad perſiſtendum in eo inſtituto. Non igitur pendebat ab oblatorum voluntate approbatio, aut ratihabitio donationis factæ à parentibus.

13. Alterum teſtimonium eſt Alexandri III. in Appendice Concilij Lateranenſis ſub ipſo celebrati (obijt autem anno Domini *1185.* vt inde conſtet, quod de oblatis dicimus adhuc vſque ad ea perſeueraſſe tempora.) Is ergo eo loco p.50.cap.10. hæc habet. *Significatum eſt nobis & pro certo monſtratum, quod Griboldus nondum incipiens eſſe quatuordecim annorum, timore magiſtri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis ſuſcepit in Eccleſia de Ruffinis; & inde ſicut puer infra annum exierit, & per ſeculi vanitates etiam ſex annis, & eo amplius vagabundus diſcurrit.* Reſpondet autem Pontifex. *Vnde quoniam huius rei veritas nobis non conſtat, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus rem ipſam diligenter inquiras, & ſi inueneris, quod non fuerit à parentibus oblatus, nec inceperit eſſe quatuordecim annorum, quãdo ad religionem acceſſit, & eum intra decimum quartum annum voti pœnituerit, & ab Eccleſia receſſerit, ſi in ſæculo voluerit remanere, eum ab ipſo voto, quod fecit, auctoritate Pontificali abſoluas, & eum abſolutum tam in Eccleſia de Ruffinis, quam populo tuæ ciuitatis ſtudeas publicare. Si autem à parentibus ſuis fortè oblatus, ſeu decimum quartum annum compleuerat, cùm religionem intrauit, ſiue poſt decimum quartum annũ profeſſionem a ſe factam ratam habuit, eum ad eãdem, vel ad aliam religionem tranſire Eccleſiaſtica diſtrictione compellas.* Hactenus Pontifex. Nota disiunctiuè loquutum eſſe Pontificem. Itaque ſi oblatus ille à parentibus fuerat, redire ad religionem cogendus erat. Imò id quod ex iſto Pontificis reſponſo colligi poteſt, donationi à parentibus factæ tantùm deferebatur, vt eam oblationem in minori ætate factã illæſam manere velint Pontifices; votum autem eius, qui ſua ſponte ante decimum quartum annum expletum ſe religioni dicauit, nequaquam vim habere, niſi poſt decimum quartum annum explẽtum roboraretur, & ratum haberetur.

14. Sed obijcere poſſet nobis aliquis, (nihil enim lectorem celare volo, quãuis ab alijs non cognitum, non lectum, non viſum, quo veram eſſe ſolutionem Gabriel Vazquez comprobet,) quod in Conuentu Aquiſgranenſi Abbatum Sancti Benedicti, ſub Paſchali primo, hoc eſt, Anno Domini 817. can. 36. de oblatis hæc habentur. *Vt puerum pater, aut mater tempore oblationis offerant altari, & ſponſionem pro eo coram laicis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet.* Sed reſpondetur facilè, in primis ex eo vt plurimùm haberi apud aliquos ita vſu receptum, vt intelligibili tempore puer oblatus oblationem à parentibus factam confirmaret; non verò id vniuersè in Eccleſia ſeruari, vt conſtat ex reſponſis Pontificũ adductis. Deinde dico neque adhuc ex iſto Canone id effici. Nam verbum illud *confirmet*, non permittit eo loco, ſed neceſſitatem imponit, idemque eſt ac ſi dicat, *confirmare teneatur.* Idque ità eſſe intelligendum conſtat ex Pontificum reſpõſis. Compellebatur itaque paruulus oblatus, etiamſi nollet, ratam habere oblationem factã à parentibus. Nec verò inſuetus eſt eius temporis in ea ſignificatione vſus, vt conſtat cuiuis vel mediocriter quidem docto.

15. Neque obſtat etiam, quod in Concil. Tolet. 11. can. 1. datur optio oblatis à parente, cùm peruenerint ad annum 15. eligendi vel profeſſionem caſtitatis vel nuptias. Agitur enim de oblatis non monaſterio, ſed clericatui: ex vno autem ad aliud argumentũ deſumi non poteſt, nec enim ſtatus clericalis traditione conſtat. Multa etiam ſecus conſtituta in vno ſtatu quã in alio. Adde leuius inconueniẽs iudicatum, vt quis renitente volũtate ex traditione olim facta à parentibus religioſus efficeretur, cũ poſſet à religione dimitti, ſi prauus euaderet; quã quod ex traditione facta Eccleſiæ à parentibus ordinaretur inuitus, tum propter ſacramẽti ordinis reuerẽtiam, ad cuius effectum ſcilicet gratiam excipiendam cõſenſus ſuſcipientis requiritur: tum etiã, quia ſemel collati ordines indelebiles erant. Concedo tamen Marcelli Papę decreto in *c. illud* 20. q. 1. exploratam oblati voluntatem. Sed illud non fuiſſe vniuerſaliter receptum ab Eccleſia ſatis demonſtrant ſuperiora iura, & inſuper iudicium Innocentij in illa cauſa inter Cluniacenſes & Ciſtercienſes de Roberti donatione, de qua Bernardus epiſtola 1. citata.

16. Quartò militat contra eãdem partem, & hanc, quam contendimus, donationem probat, quod ſancti Patres dicãt religioſum fieri alieni iuris profeſſione ipſa, ſeq; in alterius dominiũ transferre; & conſequenter affirmant, ſi quid accipiat iniuſſu Prælati non tantũ ſacrilegum, ſed furem eſſe. Ita affirmat Baſilius in conſtitutionibus Monaſticis c. 35. Loquens enim de eo qui occulte aliquid habet, inquit, *Proinde perſpicuum eſt, qui talis ſit, eum de præcidenda, ac morte afficienda anima ſua meditari, qui exiguis obolis ſalutẽ ſuam addicere, ac prodere paratus ſit, & (liceat mihi quæſo per vos aliquantulum loqui audacter, quod ſentio) alter Iudas efficiatur, nempe qui à furto exordiatur; furtum eſt enim priuata poſſeſſio, et in proditionem deſinat; quando vt ille Dominũ, ſic iſte etiam veritatis verbum prodit.* Et idẽ Baſilius in Aſceticis ſerm. de Abdicatione rerum col. 5. inquit. *Si igitur Dei munere talem quempiam virum inueneris, magiſtrum bonorum operũ, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omnino*

Digitized by Google

quidquam præter illius ſententiam facias. Quidquid enim eo inſciente facis, id furtum ac ſacrilegium eſt, tibique exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. Plura adduxi q.9. Scholaſtica c. 2. quæ eo loco legi poſſunt. Adde etiam illud Auguſtini in regula. *Qui verò occultè ab aliquo literas, vel quodlibet munus acceperit, furti iudicio condemnetur.* Vndè Sanctus Gregorius eius nominis primus lib.4. epiſt. 44. in qua continetur Concilium Romanum in fine inquit de ſeruis Monachiſmum ingredientibus, illos teneri ſtrictiori ſeruitute, quam ea qua ligati erant in ſæculo. At vinculum religionis tãtùm ſtrictius non eſt vinculo iuſtitiæ, vt notum eſt. Igitur ſi alieni iuris fit religioſus profeſſione ipſa, & ſtrictiori tenetur ſeruitute, planè efficitur in ipſa profeſſione veram donationem interuenire, qua ſe verè donat religioni; ac proinde non tantùm ibi interuenire obligationem religionis, ſed etiam iuſtitiæ.

17. Quintò impugnatur etiam ratione, quã inſinuaui ea q.3. c.5. quia conſtans eſt omnium Doctorum ſententia Prælatum verè irritare vota religioſi, neque opus eſt auctores referre. At ſimiliter certum eſt ſcholaſticorum placito poteſtatem irritandi vota eſſe dominatiuam, vt conſtat in patre, marito, & domino, qui vxoris, ſerui, & filiorum vota irritare poſſunt. Vndè & aſſerunt Scholaſtici Prælatum ideo irritare vota ſubditi, quia ille non eſt ſui iuris, ſed totũ ſe tranſtulit in ius alterius. Vnde plerumq; materia, quam vouet non eſt ſua, nec voluntas: ſed ſicut dominus, quia cùm ſeruus vellet aliquid operari ex voto, ius habet eius operas exigendi & in alijs illum exercendi, ideo poteſt eius irritare vota. Idem etiam de Prælato religioſi affirmant, quia ius habet ad eius voluntatem & operas, cùm ſe totum tranſtulerit in poteſtatem Prælati, vt in quo velit exerceat, inde eſt quod poſſit impedire ne impleat votum, & ex conſequenti irritare. Conueniunt in hoc Scholaſtici omnes. Et quamuis in eo ſit inter eos diuerſitas, an monachus validè emittere votum poſſit, quibuſdam affirmantibus, licet cum ſubiectione ad Prelati voluntatem, alijs verò negantibus: attamen in eo, vt dixi, conueniunt irritari à Prælato poſſe ex poteſtate dominatiua, quam habet in ſubditum, & quia ſui iuris ſubditus non eſt. Ita ſentit Altiſiodorenſis lib. 3. Summæ tit.28.c.3.q.1. Ricardus in 4.diſt.38 art. 4.q.1. affirmatq; magis ſubiectum Prælato monachum, quam vxorem marito. Ioannes Maior eadem diſt. q. 4. §. *Dubitatur qui poſſint vouere*, adducitque teſtimonium D. Baſilij, quod habetur *ca. monacho 20. q.* 4. Palud. eadẽ diſt. q.4. art.2. concluſ. 6. Maironius q. vnica, §. *hic ſunt duo.* Concluſ. 3. Supplementum Gabrielis q. 1. art.5. §. *Tertio religioſus*, refertque Hoſtienſem pro eadem ſententia, Durand. q. 1. n.7. eandem rationẽ eſſe vult de ſeruo, monacho, vxore, filio familias. Angelus V. *votum 2.* nu.3. & num. 11. Sylu. V. *votum* 4.q. 2. dicto 5. Roſella V. *votum* 2. nu.14. Soto lib.7. de iuſtitia q.3. art.1. & 2. Nauar. in Manuali c. 12. n.61. & 65. Ioannes Azor tom.1. lib.11. c.17. q.3. & 16. & ſequentibus. Et quidem vbi hæc poteſtas dominatiua deeſt, nõ poſſe vota irritari conſtat, quia Epiſcopus non poteſt irritare vota ſuorum ſubditorum, quorum ſpiritualem curam habet, vt docuit Ioannes Azor, qu.3. cit. imo neque Romanus Pontifex fidelium vota irritare poteſt, vt docet idem Azor eadem q. ex S.Thom. 2.2. q.88. art.12. ad ſecundum. Caiet. ibidem. Soto loco cit. Nauarr. in Manuali c.12. nu. 76. non alia certè ratione, niſi quia eorum poteſtatem dominatiuam non habent.

18. Sed inſpiciamus quid ad hunc communem Doctorum ſenſum reſpondet Gabriel Vazquez. Inquit itaque in ea diſputatione c.4. n. 29. Prælatum irritare poſſe vota ſubditi, non ex poteſtate dominatiua, ſed quia illos compellere poteſt ad obſeruationem regulæ, idque habet ex iuriſdictione quadam ſibi peculiariter à iure conceſſa. Vnde alio modo irritat quam dominus vota ſerui. Ideo enim dominus irritat, quia materia quam vouit non eſt ſua, ſed domini iure ipſo ſeruitutis. Verùm cõtra illam ſolutionem eſt in primis nullum eſſe diſcrimen aſſignatum, quia non ſemper ex eo quod materia, quam ſeruus vouet non eſt ſua, poteſt dominus vota irritare: fieri enim poteſt votum de operibus & actibus internis, irritare autem dominus etiam valet ea vota, ex eo quod voluntas ſerui domini eſt iure ſeruitutis. Similiter etiam Prælatus aliquando irritat vota, quia materia quam accidit voueri à monacho non eſt ſua; quandoque etiam, quia non eſt ſui iuris, vt cùm vota de orando, vel recitando aliquid interiùs emittuntur. Non ergo ex alia poteſtate dominus ſerui vota irritat, & ex alia Prælatus. Deinde quia ea iuriſdictio, ex qua irritat Prælatus vota, quam ipſi à iure conceſſam dicit Vazquez, cùm non ſit dominatiua, vt ipſe fatetur, nullatenus à iure conferri poteſt, neque enim illam concedere poteſt Pontifex, cùm non habeat, quandoquidem vt dixi, non valet fideliũ irritare vota, quia non habet in illos poteſtatem dominatiuam. Quomodo ergo poſſet cõmunicare Prælatis? Adde quod ſupra probatum eſt, eam iuriſdictionem datam a Pontifice, quam hic auctor conſtituit, nihil conferre ad ſtatum religioſi.

19. Reſpondet Gabriel Vazquez, & licet inuitus in noſtram ſententiã labitur. Inquit enim Papam ideò nõ habere iuriſdictionem vel poteſtatem irritandi aliorum vota, quia non vouerunt ipſi ſpecialem obedientiã ſicut religioſi. Quod ſi vouiſſent, etiam poſſet ea vota irritare. Sed contra hãc ſolutionem eſt manifeſtum argumẽtum. Quia vel Vazquez ſecum ipſe pugnet, vel fateatur noſtram ſententiam neceſſe eſt. Ipſe enim concedit ex vi voti obedientiæ factæ confeſſori non ſequi iuriſdictionem vllam. Vndè ſi qua mulier voueret obedientiam confeſſori,

Digitized by Google

confeſſori, non ideò ille poſſet eius vota irritare. Ergo præciſè ex ratione voti obedientiæ nõ ſequitur iuriſdictio, vt poſſint irritari vouentis vota. Ergo nec etiam Pontifici quæritur ea iuriſdictio ex vi voti. Itaque vel Pontifex antequam aliquis eam ſpecialem obedientiam voueat, habet poteſtatem irritandi vota, vel non. Primum dici non poteſt, vt iam oſtendimus, & fatetur Gabriel Vazquez. Si dicatur ſecundũ, ergo cùm poſt ſpecialem obedientiam poteſt, cùm id non proueniat ex vi voti, ſequitur prouenire ex donatione, quæ in ea votorum emiſſione interuenit, ratione cuius quæritur Põtifici poteſtas dominatiua in religioſum vouentẽ. Adde ſi quis voueret obediẽtiam Pontifici extra ſtatum religionis, & regulam approbatam, non poſſet vota irritare, ſicut neque alius confeſſarius. Ergo etiam ex ſpeciali obedientia in eo ſtatu, qui cum ea donatione coniungitur, quæritur Pontifici iuriſdictio, & poteſtas dominatiua. Præterea etiam impugnatur, quia ea iuriſdictio ad irritanda vota à iure cõceſſa, quam ſtatuit Vazquez, ortum habet, vt ipſe fatetur, à poteſtate clauium. At id falſum eſt, non enim habet Abbatiſſa poteſtatem clauium, & tamen poteſt ſuarum monialium vota irritare, vt in ſpecie docuit Ioan. Azor d. cap. 17. q. 3. in fine, & in patre, domino, & coniuge eſt poteſtas irritandi vota ſine vlla poteſtate clauium, ſed tantùm œconomica. Non ergo ea poteſtas irritandi vota deriuatur ex poteſtate clauium, cuius fœmina eſt incapax, ſed ex quaſi contractu donationis, qui interuenit in emiſſione votorum, ratione cuius monachus deſinit eſſe ſui iuris, & quæritur Prælato acceptanti poteſtas dominatiua in illum.

20. Sed obijcit primò Gabr. Vazquez. Si iuriſdictio, quę eſt in Prælato ex vi ſtatus religioſi ſolùm orietur ex donatione priuatę perſonę ſe ſubijcientis, & alterius acceptantis, ſequeretur poſſe iſtum ſtatum mutua vtriuſque volũtate diſſolui. Sed religionis ſtatus pendet à ſummi Pontificis voluntate, nec poteſt cõſtitui aut diſſolui ſolo priuatorum conſenſu. Ergo iuriſdictio propria ſtatus religioſi non naſcitur ex eo quaſi contractu donationis. Miror tamen viros doctos iſta obiectiuncula commotos, facillimè enim dici poteſt in ſtatu religioſo conſiderari poſſe, & ipſam erectionem ſtatus, aut quod iſte in ſingulari vel ille perſiſtat, vel permaneat in eo ſtatu. Primũ quidem non pendet ex voluntate priuatorum, neque ex voluntate Pontificis, inſtitutio enim religionis eſt diuini iuris, quamuis quod ſub hac regula, vel illa approbetur, pertineat modò ad Pontificem, cũ antea etiam ad Epiſcopos pertineret. Quod autem hic in particulari permaneat in eo ſtatu, ſi religionis ſtatus naturam attendas, diſſolui poſſet ex voluntate Præſulis acceptantis, ſicut & nunc diſſoluitur religionis vinculum in Societate Ieſv quoad eos, qui tantùm emiſerunt vota ſimplicia poſt biennium, & olim fiebat in omnibus religionibus, vt oſtendam infra. Quæ vti infra dicam, eſt immobilitas per accidens, & extrinſeca: at ex parte vouentis, & ſe donantis diſſolui nunquam poſſet, nam ex parte eius perpetua donatio eſt, & per ſe immobilis, vt infra explicabimus exemplo ſerui, & matrimonij tam ſpiritualis, quàm corporalis. Potuit autem auferri poteſtas illa dimittendi ab inferioribus Prælatis, & reſeruari penes Pontificem, ſicut & factum eſt. Hoc autem non eſt diſſolui ſtatum religionis, ſed hunc, qui religionis vinculo tenebatur, liberari eius obligatione.

21. Secundò obijcit, quia ſicut facta regnorum diuiſione non poteſt aliquis priuatus eligere ſibi iudicem cum iuriſdictione, hæc enim deriuari debet à Principe, vt cõſtat ex *l. Priuatorum, C. de iuriſdictione omnium iudicum. Priuatorum conſenſus, non facit iudicem & cap. diligenti de foro competenti*, dicitur Eccleſiaſticum nõ poſſe ſe ſubijcere ſęculari tribuendo illi iuriſdictionem. Ita ſimiliter cùm ſpiritualis iuriſdictio à Chriſto conceſſa ſit, & conſtituta penes Romanum Pontificem, ab eo debet deriuari, & non poteſt ex mutuo conſenſu conferri ea ſpiritualis iuriſdictio. Hoc eſt præcipuum fundamentum Gabrielis Vazquez, ſed niſi ego fallor, non magni momenti. Nos enim non dicimus eam poteſtatem ſpiritualem, quam Chriſtus Summo Pontifici reliquit, poſſe ex conſenſu partium alicui attribui, quamvis poteſtatem ſpiritualem ex conſenſu partium tribui potuiſſe in lege naturæ docuerit Victoria relect. 1. de poteſtate Papę, & relect. 2. Id quod ſequutus eſt Ioan. de Salas tract. de legib. diſp. 8. ſect. 17. Quin potiùs aſſerimus eam poteſtatem, & iuriſdictionem, quæ propria eſt ſtatus religioſi, & quam explicamus à ſigno per poteſtatem irritandi vota, non eſſe penes Romanum Pontificem, neque alicui quæri poſſe, niſi ex donatione ſui facta à vouente. Vndè cũ Chriſtus Dominus inſtituerit ſtatum religionis, & executioni mandauerit, effectum eſt ſimul ea donatione, quæ in eo ſtatu vna cũ votorum emiſſione fit, ex eius inſtitutione talem quæri iuriſdictionem Prelato. Itaque talis iuriſdictio quæritur ex Chriſti Domini inſtitutione, & iure diuino ſic inſtituẽte religionis ſtatum, vt ijs duobus quaſi contractibus conſtaret. Nam præciſè ex trium votorum ſola emiſſione non efficitur aliquis religioſus, vt dixi ſupra, & dicã etiam infra. Nec verò dico à Chriſto Domino dari huiuſmodi iuriſdictionem Prælato, ſed quia ex Chriſti inſtitutione religioſus ſtatus conſtat donatione vouentis annexa tribus illis votis, ideò ex ipſamet donatione naſci eam iuriſdictionem Prælato. Quam ſi ſpiritualem appellare velis, non renuam, cùm poteſtatem ſpiritualem dari ex partium conſenſu non repugnet, vti ex Victoria retulimus, & Chriſto Domino conſtituente omnis tollatur dubitatio.

22. Atque ex his quæ dicta ſunt facilè impugnatur etiam id quod dicebat Gabr. Vazquez

Mm 3 inter

Digitized by Google

inter ea, quę impugnanda ſuſcepimus in prima parte eius ſententiæ, ſcilicet iuriſdictionem hanc, quę reſidet in Prælato, propriam ſtatus religioſi oriri ex poteſtate clauium, qua per pœnam ſpiritualem poteſt compellere ad obſeruationem regulæ: tum quia eſt poteſtas dominatiua ex donatione proueniens: tum etiam quia merè laicus poteſt eſſe Prælatus religionis, & olim ita erat & aliunde vocabant Preſbyterum, qui ſacra faceret, vt multis teſtimonijs confirmari poſſet, ſatis tamen ſit allegaſſe Gregorium Magnum lib.3.epiſt.18. de quo iterum nonnulla ſtatim. Cùm ergo religionis ſtatus conſtare poſſit Prælato exiſtente mere laico, cui pleno iure ſubiecti Monachi ſint, non eſt cur dicamus eam iuriſdictionem deriuari ex poteſtate clauium. Vnde & in lege naturæ, quod multi concedunt, ſtatum religionis eſſe poſſe nihil eſt, quod impediat. Adde etiam ex poteſtate clauium nequaquam poſſe irritari ſubditorum vota, vt dicebamus. Quare etiam ſi quis diceret, cùm olim Prælati erant merè laici, ſaltem in Epiſcopis reſediſſe poteſtatem clauium, nihil dicit, quo argumentum ſoluat, cùm illi preciſè ex ea poteſtate irritare non poſſent ſubditorum vota, vt dictum eſt: poteſtaſque non eſt puniendi, cùm hæc merè ſæcularis ſit, nec excommunicandi vel ligandi, aut ſoluendi, quia hęc extrinſeca eſt ſtatui religioſo, nec naſcitur ex religionis ſtatu, ſed à Pontifice conceſſa eſt, vel immediatè à Deo. Idque conſtat manifeſtè tum in monialibus, quæ verè religioſæ ſunt, & tamen earum Abbatiſſa poteſtatem excommunicandi non habet: tum etiam quia primis ſæculis monachiſmus non conſtabat clericis, vt manifeſtiſſimum eſt, & D. Benedictum clericum non fuiſſe, ſicuti nec B. Franciſcum aſſeruit expreſsè D. Bonauentura in expoſitione Regulæ cap.7. nec eſt aliquod fundamentum in regula D.Benedicti, vnde oppoſitum colligatur. Quod enim aliquando propter delicta repellat à communione reliquorum Monachos, non ea excommunicatio eſt, quæ cenſura Eccleſiaſtica cenſetur, ſed ſeparatio quędam à communione, & conuictu, & menſa per aliquot dies, veluti ſi pater vt filium puniat, ingreſſu cubiculi ſui interdicat, cuiuſmodi multa reperies apud Baſilium in animaduerſionibus ad canonicos, & canonicas. Nec verò obeſt Benedictum prędicatoris exercuiſſe munus, id enim diuina reuelatione factum eſt ob eximiam viri ſanctitatem, vt aſſerit Auguſtinus Anconitanus ſumma de poteſtate Eccleſ. qu. 99. art. in corpore. Adde etiam potiùs conſiliarij optimi, quàm Eccleſiaſtici prædicatoris obijſſe munus. Quare alia debet conſtitui iuriſdictio ab ea diuerſa, quam explicuimus.

CAPVT VI.

Immobilitatem ſtatus religioſi non prouenire ex voto, ſed ex donatione.

SVMMARIVM.

Immobilitatem ſtatus religioſi prouenire ex donatione, non ex votis. num.1. Variè probatur. ibidem.

Quorumdam ſolutio reiicitur. n.2.

Alia ſolutio excluditur. n.3.

Tertia ſolutio impugnatur. n.4.

Ad ſtatum religioſi parum refert immobilitas ex parte præſulis acceptantis. n.5.

1. EX dictis duobus his capitibus præcedentibus conſequenti ratiocinatione colligitur immobilitatem ſtatus religioſi totã prouenire ex donatione, quam includit ratio, & natura ſtatus, quod etiam diximus 1.part.variarum diſp.quęſt.3.Scholaſtica cap.5. Ratio eſt facilis, & aperta. Quia hac ſola donatione quouis alio præciſo tranſit donans in ius alterius, id quod requiritur ad ſtatum, vt iam dictum eſt, & docet D.Thomas 2. 2.qu.88.art.7.& qu.183. art.1. Cumque ſtatus afferat ex ſua ratione conditionem immobilem, planè ſequitur ex hac donatione conſtitui religioſum ſtatum, etiamſi alia remoueas. Doctrinam hanc, quæ ratione manifeſta fulcitur, & conſenſu fere omnium Doctorum probata eſt, nonnulli in dubium reuocare volunt, contenduntque immobilitatem hanc in ſtatu religioſo prouenire ex vinculo trium votorum. At ex vi votorum pręciſè nullo modo immobilitatem ſtatus religioſi prouenire poſſe oſtendam, vt credo, manifeſtè. In primis quia ſola donatio, vt viſum eſt, ſufficit ad conſtituendum ſtatum immobilem. Ergo fruſtra fingitur alia immobilitatis cauſa. Deindequia vota non poſſunt donare aliquem, neque transferre in ius alterius aut efficere alieni iuris contra Scotum in 4.diſt.38.& Michaelem de Medina lib.4. de continentia controuerſ.7. cap.25.& ſequentib. Neque ſecum afferunt religioſam traditionem contra Sotum lib. 4. de iuſt.q.6.art.3.ad 2.in fine 2. concluſionis. Tum quia religioſus mutat conditionem à libertate in ſeruitutem, & fit alieni iuris, & ſimul obligat ſe in futurum ad diuerſas operationes. Sed hæc duo non poſſunt eſſe ab vna, & eadem cauſa. Ergò cũ votis obligetur in futurum non poteſt ex vi votorum donari. Minorem, & conſequentiam probo, quia non poteſt vna, & eadem cauſa obligari in præſens, & futurum, cũ ſint diuerſæ temporis differentiæ. At in ſtatu ſtatim conſtituitur, ita vt ab eo inſtanti, in quo ſe donat, furti reus ſit, ſi ſe ſurripiat à religione, opera autem ad quę obligatur, non poſſunt ſtatim poni, ſed cũ poſtea ſeſe obtulerit occaſio. Tum

Tum etiam, quia donatio fit religioni, non Deo, vota fiunt Deo, non religioni. Vndè ſicut Deus non eſt capax aduentitij dominij, ita neque homo voti. Ergò ex vi votorum non donatur. Neque enim donatio Deo fieri poteſt, nec ſe in Dei dominium, & ius transferre, cũ ſemper ſit ſub dominio Dei, & ita neque ex vi votorum ſe donat, neque transfert in ius alterius. Tum prӕterea quia ſtatus religionis contrahit genericam rationem ſtatus, & addit differentiam aliquam ſupra illam. Ergo ſupponit iam conſtitutam rationem ſtatus. & ex conſequenti imnobilitatem, cui additur differentia votorum, & ex conſequenti non votis, ſed donatione fit immobilis. Tum etiam, quia impoſſibile eſt eandem eſſe traditionem, & promiſſionem ſimul, imò vnum excludit aliud, ſemel enim tradita re non eſt vltra promiſſio, cùm traditio reſpiciant tempus prӕſens, promiſſio verò futurum. At votum eſſentialiter eſt promiſſio, & tantũ ligat totum hominem in futurum, idque habet quoduis votum, totus enim homo caſtitatem ſeruare tenetur. Ergo non poteſt votum eſſe donatio atque traditio. Tum prӕterea, quia omne votum eſſentialiter conuenit in ratione promiſſionis, nec votum religionis ſolemne, & votum ſimplex differunt in eſſentia, ſed tantũ in accidentibus, vt dicam poſtea. Et tamen vota ſimplicia extra religionem non tradunt, vt notum eſt, in religione autem tam vota ſimplicia, quàm ſolennia tradunt, & donant, vt definit Gregorius XIII. in *Extrau. aſcendente Domino.* Ergo ea traditio aliunde proueniat neceſſe eſt, quam ex vi votorum. Tum denique, quia quãtumuis quis emitteret ea tria vota, non poſſet votorum vinculo retineri, ne aliò abiret, vt planum eſt in eo, qui emitteret ea vota in manu Epiſcopi, poſſet enim pro libito ſedem mutare, & noua paſcua quӕrere.

2. Sed reſpondent Ioannes Azor tomo 1. lib. 12. cap. 6. qu. 1. Leonardus Leſſius lib. 2 de iuſtitia cap 8. dub. 3. num. 28. & ca. 41. dub. 7. num. 61. in emiſſione votorum non ſolùm eſſe promiſſionem Deo factam obediendi, ſed etiam humanam, & ita illa promiſſione retineri. Sed contra eſt. Tum quia ea humana promiſſio, & acceptatio non eſt neceſſaria ad ſtatum religioſi. Vota enim ſimplicia in Societate Iesv, non acceptantur à Prӕlato, & ideò in nullius manibus fiunt. Tum etiam ea humana promiſſio nõ mutat ſtatum conditionis à libertate in ſeruitutem, neque transfert in ius alterius, vt cõſtat de eo, qui promitteret obedientiam Epiſcopo, vel Confeſſori: neque dat poteſtatem irritandi vota, neque retinendi, ne poſſit vouens diſcedere ab Epiſcopi, vel Confeſſoris prӕſentia, & aliò abire. Ergo vinculum, quo retinetur quis mancipatus religioni, non poteſt eſſe ex votorum obligatione.

3. Sed reſpondent iidem Auctores ſequuti Nauar. lib. 3. conſilior. de regular. conſil. 26. n. 1. & antiquiores alios, in emiſſione votorum intercedere quendam contractum inter vouentem, & prӕlatum, vt pro operis ſuis, quas religioſus locat, & obligat, teneatur Prӕlatus illũ regere, & ſpiritualia miniſtrare, & ex vi huius contractus retineri. Sed in primis iam iſti Doctores aliud vinculum requirunt, prӕter id quod naſcitur ex natura votorum. Deinde lõgè diſcedunt à veritate. Tum quia eiuſmodi contractus eſſet planè ſimoniacus, cùm ſӕpè Prӕlatus ſpiritualia miniſtret. Tum etiam quia hӕc locatio operarum non conſtitueret illum in ſtatu, nec transferret in poteſtatem alterius, vt notum eſt, & aliàs etiam Prӕlatum transferret in poteſtatem ſubditi, ſicut in matrimonio contingit, quod eſt abſurdum, cùm ſit in eo contractu mutũa, & ex conſequenti ӕqualis obligatio. Ea igitur, quӕ eſt in Prӕlato comparatione ſubditi, non naſcitur ex eiuſmodi contractu neque ex votis, ſed ex donatione, & traditione, qua ſe donauit ſubditus, & Prӕlatus acceptauit.

4. Denique Gabr. Vazq. diſp. ſup. cit. reſpondet retineri non quidem vinculo proueniente ex donatione, ſed ex iuriſdictione quadam annexa votis, ſcilicet, voluntate legiſlatoris ſubijcientis ſibi, ſuorumque miniſtrorum iuriſdictioni, vouentem tria vota in religione approbata, qua efficitur, vt illos ſemel vouentes detinere poſſint. Sed prӕterquam, quod cap. prӕced. pluribus argumentis oſtendimus, iuriſdictionem hanc à Pontifice deriuatam non eſſe neceſſariam ad ſtatum religioſi, adhuc ea admiſſa non poſſet, qui tria vota emitteret, retineri à Prӕlato, quo minùs liberè poſſet diſcedere, quod hac ratione demonſtro. Nemo poteſt, niſi in ſibi ſubiectum iuriſdictionem exercere, vt notiſſimum eſt. Ergo vt Prӕlatus exerceat iuriſdictionẽ in vouentem, debet eſſe illi ſubiectus. Tunc inquiro, quo ſubijcitur. Vel enim ſponte ſubditus ſubijcitur nõ aliter quam Epiſcopo ſubijciuntur oues, & Prӕtori ciues, qui poſſunt domicilium mutare, & noua quӕrere paſcua, eò quod nullo vinculo Prӕtori ciues, oues Epiſcopo tenentur adſtricti, quo poſſint detineri, & ea ipſa ratione religioſus, licet Deo per tria vota deuinctus ſit, homini autem nullo modo obligatus, dum vult in religione manere, poſſit ſubijci iuriſdictioni Prӕlati, ſicut & pœnitens ſubijcitur confeſſori, & dum vult diſcedere, diſcedat ſicut nouitius, quod nullum ſit vinculum, quo poſſit retineri. Profectò hac ratione ſubiectio ſpontanea intellecta omnem religionis rationem tollit, cùm nihil ſit quo ſtatus roboretur. Quod ſi à Pontificis voluntate ſubijciatur, & in ſtatu retineatur ſubiectus Prӕlati iuriſdictioni, rogabo ego an ſola Pontificis voluntas id efficiat, vel ſimpliciter volentis, quod dici non poteſt propter rationem dictam: vel etiam prӕcipientis. At hoc nemo concedit. Spontaneum enim ſeruum quӕrit, qui dixit, *Qui vult venire poſt me*; & ſponte ſua ſe obligantem, non externo prӕcepto

cepto deuinctum. Accedit quod Epiſcopus ſola ſua voluntate præcipiente non poteſt ouem retinere, ne mutet domicilium, niſi cuis ipſa ex ſe aliquo vinculo Epiſcopo ſit adſtricta, & olim religioſi Epiſcopis tantùm ſubiecti erãt, à quibus vel tacitè, vel expreſsè religioſum probabatur inſtitutum. Et explicatur vlteriùs. Quia religioſus fit ſeruus religionis, & alieni iuris, & totus transfertur in poteſtatem alterius, non minùs quam ſeruus. Rogo quo transferatur in poteſtatem alterius, ſi à ſe ipſo, habeo intentum, ſcilicet donatione conſtitui in ſtatu immobilis conditionis ſeruilis. Si à Pontificis voluntate hoc dici non poteſt, ſeclude enim pœnam delicti, & non erit in Pontificis poteſtate aliquem ſeruum efficere, ſed vnuſquiſque, niſi lege prohiberetur, poſſet ſe ſeruum alterius conſtituere, prohibuit autem lex. Poſſet quidem ea lex auferri, & ea ablata, quiuis naturali poteſtate poſſet ſe ſubmittere in ſeruum, ſicut & olim iure ciuili poterat in aliquo caſu, vt ex iure conſtat. At auctoritate aliena non poteſt effici ſeruus, neque in ius alterius transferri. Debet ergo in religioſis præter tria vota aliud vinculum inueniri, quo religioni ſeſe adſtrinxerint, ne poſſint recedere, & ratione cuius poſſint à Prælato detineri, vt in illos ſuam exerceat poteſtatem, atque adeò ex vi votorum non naſcitur immobilitas religioſi ſtatus, ſed ex donatione quam diximus.

5. E quibus denique conficitur, ad immobilitatem ſtatus religioſi, eam requiri & ſufficere, quæ eſt ex parte religioſi ſe donantis, ex eo enim tantùm capite eſt ſtatus iſte ac donatio immobilis, & perpetua per ſe. Quod verò ex parte religioſi Præſulis ſit immobilis non requiritur ad ſtatum iſtum, neque neceſſarium eſt, ea enim eſt immobilitas perpetua per accidens, & extrinſeca. Id conſtat exemplo ſeruitutis, & matrimonij ſpiritualis, & corporalis, vt magis explicabimus infra. Imò omnibus votis etiam ſolemnibus ea ſubintelligitur conditio, vt poſſint diſſolui auctoritate Pontificis. Id ergo non tollit immobilitatem per ſe, quæ tantùm attendi debet ex parte religioſi ſe donantis, & conſtituentis in ſtatu. Relinquitur ergo omnem religioſum ſtatum, ſiue ille conſtet votis ſimplicibus, qualis eſt Societatis Iesv quoad eam partem, quæ votis conſtat ſimplicibus emiſſis poſt biennium, ſiue conſtet ſolemnibus, includere donationem, qua ſe religioſus religioni donat, & transfert in poteſtatem alterius, & fit alieni iuris, quamque ſecum affert ipſa ſtatus ratio, & includere etiam promiſſionem Deo factam trium votorum vinculo firmatam. Illa donatione conſtituitur ſtatus, & redditur conditio ſeruitutis immobilis, his votis tolluntur impedimenta, quæ obſtare poterant adquirendæ perfectioni.

CAPVT VII.

Diſtinguitur votorum ſolemnitas, & oſtenditur quo iure inducta ſit.

SVMMARIVM.

Solemnitatis diuiſio. num. 1.
Solemnitatem voti religioſi eſſe ex iure Eccleſiaſtico. num. 3. Probatur ex Gregorio XIII.
Prima ſolutio reycitur. num. 3.
Alia ſolutio impugnatur. num. 4.
Tertia etiam ſolutio. num. 5.
Quarta item ſolutio. num. 6.
Quinta ſolutio excluditur. num. 7.
Sexta etiam ſolutio. num. 8.
Septima ſolutio proponitur. num. 9.
Impugnatur. num. 10.
Octaua impugnatur. num. 11.
Poſtrema ſolutio. num. 12.
Fundamentum vnicum definitionis pariter etiam definiri. num. 13.
Expenditur preceptum Gregor. XIII. n. 14.
Proponitur quaſtio. num. 15.
Poſſe concedi ſolemnitatem eſſentialem in votis, & iure diuino. num. 16.
Id non pugnare cum Extrauag. Gregor. n. 17.
Tres ſolemnitates diſtinguuntur in votis religioſis. num. 18.

1. CÆTERVM cùm inter vota, quibus adquirit religioſus perfectionẽ, ea inualuerit diuiſio, vt quædam dicantur eſſe ſimplicia, quędam ſolemnia, explicãdum deinceps eſt, in quo conſiſtat hęc votorum ſolemnitas. Cuius rei gratia obſeruandum prętera eſt ſolemnitatem nihil aliud eſſe, quam externam actus formam ritibus, & ceremonijs conſtantem à perſonis, locis temporibuſque deſumptam. Poteſt autem diuidi in eſſentialem, & accidentalem. Eſſentialem ſolemnitatem voco formam, quæ actum aliquem conſtituat, & ab alijs diſtinguat. Accidentalem autem, quę vt iuxta regulas Dialecticorum definiamus, adeſſe & abeſſe poteſt abſq; ſubiecti corruptione. Hęc autem duplex eſt, quædam ea quæ appelletur a nobis legitima, ſine qua aliàs actus validus eſſe poſſet, at ex voluntate legiſlatoris neceſſariò adiungenda eſt. Alia autem omninò extrinſeca, ſine qua actus validus eſſe poteſt etiam ſecundùm legiſlatoris voluntatem. Explicemus hęc omnia exemplo contractus matrimonij. Eiuſmodi contractus ſola traditione, & acceptatione corporum, cũ verbis aut ſignis animum ſignificantibus conſtituitur ex natura ſua, & ita celebratus valuit à principio. Hanc formam contractus matrimonij, qua multis ſæculis cõſtitit validus, voco ſolemnitatem eſſentialem. At poſtea Eccleſię cõſtitutione cautum eſt, vt celebretur coram parocho & teſtibus, ita vt ali-

vt aliter celebratus non valeat. Hanc voco ſolemnitatem accidentalem, legitimam tamen, quia licet aliàs validus eſſe poſſet contractus, attamen ex voluntate legiſlatoris adiungente eiuſmodi formam non valet, ſi ſecus fiat. Præcipitur etiã, vt præcedant denuntiationes publicæ, & requiratur cõſenſus patris, & alia huiuſmodi. Hanc voco ſolemnitatem accidentalem extrinſecam, quia etiam ſecundùm legiſlatoris voluntatem omiſſa hac ſolẽnitate valet matrimonium. Inquirimus ergò quo iure votorum ſolemnitas inducta ſit in Eccleſiam & in quo conſiſtat. Hoc poſtremum explicabo cap. ſequenti. Primum verò in iſto cap.

2. Quamuis Theologi non pauci non agnoſcentes aliam ſolemnitatẽ præter eam, qua in iure vota religionis appellantur ſolemnia, cùm D. Thom. 2.2. q. 88. art. 7. & etiam in illis Turrecremata in cap. *Sicut bonum à* n. 5. 27. q. 1 nulla diſtinctione facta aſſeruerint ſolemnitatem voti eſſe de diuino iure, attamen interpretes iuris Canonici, etiam Theologi frequẽter docent de eadem ſolemnitate loquentes eam ſolemnitatem voti ex iure Eccleſiaſtico tantùm ortam eſſe. Quod adeò certum eſſe debet, vt quamuis prioribus ſæculis inter veteres Doctores nonnulla de hoc extiterit controuerſia, attamen hac noſtra ætate ſine manifeſta Pontificiæ ſedis iniuria oppoſitum affirmari non poſſit. Habet pro ſe hæc ſententia ex antiquioribus plures, nec inferioris notæ. Sequuntur enim illã omnes Pontificij iuris Interpretes cùm Gloſſa in cap. *Rurſus. Qui clerici vel vouentes.* Innoc. Hoſtienſis, Archidiaconus Ioãnes Andræas, Ancharranus, Felinus, Cardinalis, Abbas, & inter Theologos, Soto in 4. diſt. 38. q. 1. Heruæus quodlib. 11. q. 15. Henriq. quodlib. 6. q. 32. Paludan. in 4. diſt. 38. q. 4. art. 4. concluſ. 11. Caietanus 2.2. q. 88. art. 7. Michael Medina de continentia Sacrorum hominum lib. 4. cõtrouerſia 7 à cap. 28. Palacius in 4, diſt. 88. diſp. 2. Aſtenſis lib. 8. tit. 16. Angelus *matrimonium* 3. impedimẽto 5. Roſella impedim. 4. n. 2. Omitto quod in cap. *Rurſus, qui Clerici vel vouentes,* dicitur votum ſimplex non minùs obligare, quàm ſolemne, quo datur intelligi votũ ſimplex, & ſolemne non differre eſſentia, ſed tãtùm accidentali ſolemnitate, atque adeò ſolẽnitatem non eſſe quid eſſentiale voto. Taceo etiam quod in cap. *votum, de voto & voti redempt. in 6.* habetur voti ſolemnitatem ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe. Deuenio ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum in *Extrauag. Aſcendente Domino, & Saluatore noſtro in nauiculam,* qua laudabile inſtitutum Societatis IESV, de nouo confirmauit, atque muniuit ex motu proprio, certa ſciẽtia, & de plenitudine poteſtatis aduersùs nonnullorum calumnias. Cùm enim cuiuſdam priuati Doctoris falſas, & temerarias propoſitiones referret, ex eo ortas fundamento, quod ſolemnitatem votorum eſſe de iure diuino exiſtimaret, inquit Pontifex: *Non conſiderantes ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe,* & ex oppoſito prorſus fundamento oppoſitas propoſitiones definit, ſcilicet religioſos Societatis IESV poſt emiſſa vota ſimplicia, elapſo probationis biennio, eſſe verè & propriè, & ſubſtantialiter religioſos, non ſecus ac eiuſdem ordinis profeſſos: illa tria vota, etſi ſimplicia, eſſe ſubſtantialia religionis vota: Deſertores eius inſtituti, niſi accedat Præpoſiti generalis licentia, eſſe verè apoſtatas, & apoſtatarum pœnis ſubiacere: poſt illa emiſſa vota omninò eximi à ſæcularium iuriſdictione. Denique contractus matrimonij poſt illa vota celebratos in poſterum irritos, & nullos eſſe. Quare ſic ego exiſtimo, definitum eſſe à Pontifice ſolemnitatem votorum, de qua erat ſermo, eſſe de iure tantum Eccleſiaſtico. Quãuis enim definita aliqua veritate nõ ſtatim definiatur principiũ, cui innititur, attamen quando vnicum tantùm eſt eius diffinitionis fundamentum, ita vt cum oppoſito fundamenti ſtare non poſſit veritas definita, vna cum concluſione definitur principium. Ita contingit in præſenti. Nec enim concluſio definita à Pontifice ſtare poteſt, ſi vel leuiter dubitetur ſolemnitatem, de qua erat ſermo, eſſe iure tãtùm Eccleſiaſtico introductam.

3. Sed videamus quid ad hanc Extrauagantem Gregorij reſpondeant Aduerſarij: Quidam dicunt Gregorium XIII. loqui non de eſſentiali ſolemnitate, ſed de accidentali ſumpta, ſcilicet pro hoc aut illo modo, aut ceremonia emittendi profeſſionem, aut vota, & de hac verè affirmaſſe Pontificem ſola Eccleſiæ conſtitutione introductam. Hæc tamen ſolutio apertè refragatur Pontificis menti, atque ſententiæ. Dicit enim Pontifex aliquos exiſtimaſſe vota ſimplicia Societatis poſt biennium emiſſa non conſtituere aliquem in ſtatu religioſi, non conſiderantes ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe. Ex his autem verbis apertè ſequitur loquutum eſſe Pontificem de ea ſolemnitate, quæ conſtituit votum ſolemne, de ea de qua loquebantur Aduerſarij: quique nõ ineſt votis ſimplicibus Societatis. Nam de accidẽtali illa, hoc eſt, pro hoc aut illo modo profeſſionis faciendæ, nullus hactenus dubitauit ſola Eccleſiæ conſtitutione introductam, & aliqualem eius generis ſolemnitatem in votis ſimplicibus prædictæ Societatis reperiri. De ſolemnitate verò, quæ conſtituit votum ſolemne iuxta Scholaſticorum controuerſiam, nonnulli dubitarunt, præſertim tẽpore Gregorij XIII. & quia putarunt eam ſolemnitatem iure diuino ad ſtatum religionis requiri, intulerunt errantes ſimplicia vota Societatis poſt biennium emiſſa non conſtituere ſimpliciter, & ſubſtantialiter religioſos. Contra quos definit Pontifex illa tria vota Societatis, etſi ſimplicia, ſubſtantialia religionis eſſe fuiſſeque ſemper. Ex hac autem definitione apertè ſequitur nullam prorſus ſolemnitatem voti, de qua dubitabatur,

eſſe

Digitized by Google

eſſe requiſitam ad eſſentiam & ſubſtantiam religionis. Si enim illa requiſita eſſet, prædicta vota ſimplicia non conſtituerent ſubſtantiam religionis, quod citra iniuriam prædictæ definitionis dici non poteſt. Deinde non benè Pōtifex colligeret vota ſimplicia Societatis efficere ſimpliciter, & ſubſtantialiter religioſum, ex eo quod aſſereret ſol. mnitatem tantùm accidentalem, hoc eſt, hunc aut illum modū prof. ſſionis faciendæ eſſe de iure Eccleſiaſtico, ſi t men Pontifex admitteret ſolemnitatem prędictam eſſe de eſſentia religionis, hæc enim non eſt in prædictis votis ſimplicibus.

4. Ex his etiam facilè excluditur ſolutio quorundam affirmantium Pontificem dicentem, ſolemnitatem voti eſſe ſola Eccleſiæ cōſtitutione inuentam, deceptum eſſe, neque hoc ad definitionem pertinere. Hæc inquam ſolutio liberior eſt, quàm par eſt, & graui nota atque cenſura digna, & facillimè refutatur. Tum quia nōn poteſt eſſe vera definitio Pontificis aſſerens vota ſimplicia Societatis conſtituere verè, & ſubſtantialiter religioſum, & eſſe ſubſtantialia religionis vota, ſi illa ſolemnitas, de qua eſt ſermo, eſt dè eſſentia religionis, cùm tamen illa prædictis votis ſimplicibus non inſit. Tum etiam, quia Pontifex intendit damnare temeritatem eorum, qui poſt alia eius decreta, quibus laudabile inſtitutum Societatis IESV confirmauerat, & emittentes vota ſimplicia verè religioſos eſſe declarauerat, adhuc affirmarunt illa vota non efficere verè & propriè religioſum: & aſſignans cauſam erroris eorum affirmat eam fuiſſe, quod non conſiderarunt ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe. Quod ſi demus iſta verba prolata eſſe à Pontifice priuato ſenſu, & tanquam à priuato Doctore, atque adeò falſa eſſe: nec rectè Pontifex cauſam erroris eorum aſſignaſſet, nec aptam, ſed ineptam potius ſuæ definitioni adſtruxiſſet viam. Tum denique, quis credat Pontificem in priuato ſenſu, & vt priuatum Doctorem locutum contra eos, qui vt decretis præcedentibus ab eo prolatis fidem auferrent, dicebant illum vt priuatum Doctorem locutum? Nullatenus ergo affirmari poteſt, aut debet, Pontificem erraſſe in hac parte. Agnouique ego aliquem apud Complutenſes, dum ibi commorarer, qui duas iſtas ſolutiones coactus eſt in publicis diſputationibus tacitè, & artificioſè, quo eius honori conſuleretur, retractare.

5. Cæterùm nonnulli alij, ne ab ea, quam ſemel imbiberunt, opinione diſcedant, varijs modis ſenſum prædictę definitionis infirmare conantur. Quidam dicunt ex ea definitione tātùm haberi religioſos Societatis IESV poſt illa vota ſimplicia eſſe religioſos tantū ex priuilegio: at verò profeſſos eſſe religioſos eſſenti. li iure. Vnde & cū hoc ſtare ſolemnitatē voti eſſe de iure diuino, & vota ſimplicia Societatis conſtituere verè religioſos, ex priuilegio ſcilicet. Huic tamen ſolutioni apertè aduerſatur definitio Pontificis, quæ decernit religioſos Societatis poſt illa emiſſa vota ſimplicia eſſe verè, & propriè, & ſubſtantialiter religioſos, non ſecus ac eiuſdem ordinis, & aliorum profeſſos. Quod ſi tantùm eſſent religioſi ex priuilegio, eſſent quidem religioſi inſtar profeſſorum, non verò dicerentur eſſe religioſi non ſecus ac profeſſi. Deinde definit Pontifex hæc vota ſimplicia eſſe ſubſtantialia religionis vota. At ſi tantùm ex priuilegio efficerent religioſum, non eſſent ſubſtantialia vota religionis. Nunquid tu affirmabis verè nobilem ex priuilegio Regis habere ea, quæ ad ſubſtantiam nobilitatis requiruntur, aut ita eſſe verè propriè, & ſubſtantialiter nobilem, non ſecus atque illum, qui auita nobilitate clarus eſt? Nequaquam. Non ergo quiſquam Catholicus, & qui de literis Pontificijs benè ſentiat, affirmabit religioſos, cùm ex definitione Pontificis nō ſecus religioſi ſint, ac eiuſdem ordinis profeſſi. Expendo etiam dixiſſe Pontificem illa tria vota, etſi ſimplicia, eſſe fuiſſeque ſemper ſubſtantialia religionis vota. Si ergò non tantùm ſunt, ſed fuere etiam ſemper, nequaquam id habent ex priuilegio, aliàs non fuiſſent ſemper ſubſtantialia, ſed à priuilegij tempore.

6. Rurſus dicunt alij religioſos dici, quia ſunt in congregatione, in qua ſunt profeſſi, qui ſunt verè religioſi. Sed iſti animaduertunt ſe apertè, & omni tergiuerſatione remota repugnare Pontifici. Quamvis enim hæc ratio ſufficiens eſſet, vt mentem Pontificis in vero ſenſu explicaret, ſi tantùm definiret Societatem IESV eſſe verè, & propriæ religionem. Sunt enim in ea aliqui ſolemniter profeſſi: tamen, cùm non tantùm id decernat Pontifex, ſed ſingulos Societatis poſt emiſſa vota ratione illorum conſtitui verè propriè, & ſubſtantialiter religioſos, admitti non poteſt prædicta ſolutio. Tum quia ea admiſſa, qui illa ſimplicia vota emiſerunt, tantùm religioſi eſſent per analogiam ad profeſſos, atque adeò denominatione tantùm extrinſeca. Vnde non eſſent ita ſubſtantialiter religioſi, atque profeſſi. Tum etiam, quia inquit, illa etſi ſimplicia, eſſe ſubſtantialia vota religionis. Igitur illa ſola tantùm ſecluſis ſolemnibus ſubſtantiā religionis valent conſtituere. Non ergò requirunt profeſſorum Societatem.

7. Prǽterea alij ideò verè, & propriè religioſos vocari dicunt, quia ſunt in via ad profeſſionem faciendam, cum quo ſtare poteſt, & eos eſſe religioſos, & votorum ſolemnitatem iure diuino ad ſtatum religionis requiri. Sed iſti haud dubiè falluntur. Primò quia ſubſtantialia hæc eſſe religionis vota clamat Pontifex. Ergo ſine vllo ordine ad ſolemnem profeſſionem conſtituunt verè religioſum. Deinde quia coadiutores temporales eiuſdem Societatis non ſunt in via ad profeſſionem faciendam

dam, cùm perpetuò ſit illis per ſuas leges interdicta profeſſio:& tamen ex expreſſa definitione Pontificis ſunt religioſi poſt illa emiſſa vota non ſecus ac profeſſi. Tandem quia ſi ideò verè, & ſubſtantialiter religioſi dicerentur, quia ſunt in via in illa religione ad profeſſionem faciendam, etiam nouitij eo pacto dici poſſent verè & propriè religioſi. At religioſos Societatis poſt emiſſa vota ſimplicia non magis religioſos eſſe, quam eiuſdem vel aliorum ordinum nouitios expreſsè dãnatum eſt à Pontifice. Relinquitur ergo vndequaque firmum, cum religioſos Societatis per vota ſimplicia eſſe verè & propriè, & ſubſtantialiter religioſos definiat Pontifex, prædictam ſolemnitatem voti iure tantùm Eccleſiaſtico introductam eſſe in Eccleſiam.

8. Sed præterea, quæ dicta ſunt in præcedentibus, refellemus adhuc nouas quaſdam ſolutiones ad illam Gregorij Extrauagantem excogitatas ab Aduerſarijs, dũ auctoritati Pontificiæ nolunt acquieſcere. Nonnulli ergo, quod mirum eſt, reſpondent Gregorium loquutum eſſe de voto ſolemni Clericorum. Ea tamen ſolutio facillimè refutari poteſt. Nam Gregorius XIII. expreſsè refutat errorem illorum Theologorum, qui contendebant ſine voto ſolemni, non poſſe aliquem conſtitui verè religioſum. & de his loquens inquit, illos non cõſideraſſe ſolemnitatem voti ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe. Iſti autem planè loquebantur de ſolemnitate, quam putabant eſſe neceſſariam ad eius ſtatum, & eſſentiam. Adde etiam diſcipulos Diui Thomæ, è quorum numero erant illi, contra quos definiebat Pontifex, ſemper cùm ſuo Magiſtro verè ſenſiſſe ſolemnitatem voti caſtitatis in clericis eſſe de iure poſitiuo. Dicit autem Pontifex in eum errorem prolapſos eos, contra quos agebat, quia non conſiderarunt ſolemnitatem voti inuentam eſſe ſola Eccleſiæ conſtitutione. Non ergo agebat de ſolemnitate voti clericorum, quam ex iure Eccleſiaſtico prouenire illi conſtanter exiſtimarunt.

9. Præterea reſpondent alij Gregorium Decimumtertium ſolum voluiſſe votum ſolemne non habere vim efficiendi traditionem perſonę vouentis, niſi fiat iuxta formam præſcriptam ab Eccleſia: cum hoc tamen dicunt votum ſolemne natura ſua habere efficacitatem ad efficiendam prædictam traditionem, ſicut poſſunt homines pro ſua libertate efficere matrimonium, & mutuam corporum traditionem; & tamen non poſſunt illud efficere, niſi iuxta formam præſcriptam ab Eccleſia, vt eſſentialiter neceſſariam. Quod conſtat de matrimonio clandeſtino poſt Tridentinum; nullius enim momenti eſt ex defectu ſolemnitatis requiſitæ à Concilio. Volunt ergo prædicti Theologi votum ſolemne non habere vim, niſi ſeruata forma præſcripta ab Eccleſia.

10. Hanc ſolutionem aſſignare videtur Petrus Soto de inſtitutione Sacerdotum lectione quinta de matrimonio: quę tamen nullius momenti eſt. Quia Pontifex contendebat definire per vota ſimplicia abſque ea ſolemnitate, de qua erat ſermo, poſſe aliquem conſtitui verè religioſum, & refutare Recentiores illos Theologos, qui in voto ſolemni agnoſcebant ſolemnitatem quandam eſſentialem, & decepti putabant illam, de qua agebant, eſſe neceſſariam ad ſtatum religionis. Pontifex autem dicit ſolemnitatem eſſe ſolius iuris Eccleſiaſtici, non diuini, vt inde concludat votis ſimplicibus poſse aliquem conſtitui verè religioſum. Itaque totum Pontificis inſtitutum illud eſt, oſtendere tria illa vota ſimplicia paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ verè & ſubſtantialiter conſtituere religioſum, ac proinde ſolemnitatem votorum, de qua agebatur, nullatenus eſſe neceſſariam ad ſtatum religioſum. Hoc autem ex ea ratione deducit, quia ſolemnitas votorum, quæ in religionibus emitti conſueuerunt, & quam Doctores illi neceſſariò requirebant vt ſubſtantialem ad ſtatum religionis, inducta eſt iure poſitiuo Eccleſiaſtico tantùm.

11. Deinde alij reſpondent Pontificem ſolùm docuiſſe ſolemnitatem Eccleſiæ conſtitutione inuentam, hoc eſt, repertam & cognitam, non tamen dixiſſe conſiſtere in aliqua forma, & ritu ab Eccleſia præſcripto. Verùm hæc iſtius verbi conſideratio nullius eſt momenti. Contendebat enim Pontifex votum ſolemne conſtitui in ratione ſolemnis ſolo iure Eccleſiaſtico, vt inde colligeret per vota ſimplicia poſſe aliquem verè conſtitui religioſum quod non rectè deduxiſſet Pontifex, ſi ſolemnitas, de qua erat ſermo, eſſet iuris naturalis, & per ſe requiſita ad religionis ſubſtantiam.

12. Denique audacter alij reſpondent definitionem Pontificis veram eſſe, nempe per vota ſimplicia Societatis conſtitui vouentem verè religioſum: addunt tamen rationem definiendi, qua vſus eſt Pontifex falſam, continere doctrinam, deceptumque fuiſse Pontificem exiſtimãtem, ſolemnitatem voti eſse de iure Eccleſiaſtico. Non eſse autem neceſsarium, vt omnia argumenta, quæ aſſumuntur ad aliquid definiendum, concludant, aut veram doctrinã contineant. Verùm ante omnia illud nobis fauet, quod ingenuè fatentur Pontificem noſtram opinionem vt veram tradidiſset erat autem Gregorius XIII. Iuris prudentia inſignis. Quid? Ante Gregorium eandem ſententiam aſſeruit Bonifacius VIII. *cap. vnico de voto in 6. Nos attendentes quod voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ conſtitutione eſt inuenta*, & ijs prior indicauit Celeſtinus III. *in cap. Rurſus, qui clerici vel vouentes, cum dixit, apud Deum votum ſimplex non minus obligare, quam ſolemne.* Aſſeruerunt ergo noſtram ſententiam tres Summi Pontifices, quos omnes, ſi errare iſti dixerint, non tam ratione conuincendi, quam pœna.

13. De-

Digitized by Google

13. Deinde vt dicebam ea quæſtione 3. Scholaſtica, & rectè notauit Gabriel Vazquez 1.2. diſput. 205. cap. 2. Quando aliqua ratio aſſumitur, vt medium vnicum definitionis, non poteſt definitio conſiſtere, niſi medium aſſumptum verum ſit. Quod autem ſolemnitas, quæ in votis religionis reperitur, de qua erat ſermo, ſit de iure Eccleſiaſtico, aſſumitur à Pontifice vt medium vnicum ad inferendã ſuam definitionẽ. Ex hoc enim præciſe quod ſolemnitas, de qua erat ſermo, quamque aduerſarij neceſſariam ad ſubſtantiam religionis conſtituerunt, non ſit iuris naturalis, euidenter intulit poſſe talem regulam approbare Eccleſiam, ſecundùm quam per vota ſimplicia verè voueatur ſtatus religionis atque ſubſtantialiter ac per vota ſolemnia. Quod tamen verum non eſſet, ſi ad eſſentiam religionis neceſſaria eſſet ſolemnitas, de qua erat ſermo, & illa eſſet iuris naturalis, ea enim non eſt de eſſentia voti ſimplicis. Quare cum vnica definiendi ratio pertineat ad articulum definitiuum ſaltem tanquam quid concernens, planè contra præceptum Pontificis agit, qui refutat prædictam rationem, cùm in fine illius extrauagantis excommunicet eum, qui prædictum articulum, vel aliquid concernens impugnauerit, aut aliter interpretatus fuerit, quam verba ſonant. Maneat ergo firmum, ac ſine tergiuerſatione vlla fateantur eam ſolẽnitatem votorum, ratione cuius vota religionum ante Societatis inſtitutum appellabant illi Doctores ſolemnia: quamque, cùm non ante oculos obſeruaretur religio aliqua conſtans votis ſimplicibus, & illi Doctores ignorantia antiquitatis laborarent, dicebant eſſe neceſſariam ad ſubſtantiam religionis, in quocumque illa conſiſtat, tantùm ortum habere ex iure Eccleſiaſtico, atque adeo ad religionis ſubſtantiam nequaquam eſſe neceſſariam: & tria vota ſimplicia ea, de qua agebatur, ſolemnitate carentia, verè eſſe etiam ſubſtantialia religionis vota. De eo enim erat excitata quæſtio ab illis Theologis, contra quos definiebat ibi Gregorius XIII.

14. Sed addamus Gregorium XIII. in prædicta extrauaganti ad finem huiuſmodi præceptum imponere. *Præcipimus in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub pœnis excommunicationis latæ ſententiæ, necnon inhabilitatis ad quæuis officia, &c. Eo ipſo abſque alia declaratione incurrendis, quarum abſolutionem nobis, aut ſucceſſoribus noſtris reſeruamus, nequis cuiuſquam ſtatus, gradus, & præeminentiæ, dicta Societatis inſtitutum, vel etiam præſentes literas, vel quæuis earum vel ſupradictorum omnium articulum, vel aliud quid ſupradicta concernens, quouis quæſito colore directè vel indirectè impugnare, vel eis contradicere audeant, diſtrictiùs inhibentes, nequis ſiue extra, ſiue intra dictam Societatem, niſi de illius generalis aut inferioris præpoſiti licentia, notationes, declarationes, gloſſas, vel ſcholia vlla ſuper præmiſſis facere valeant, niſi quantùm verba ipſa ſonant interpretari, aut de eis diſceptare, aut ſcrupulum cuiquam inijcere, aut in dubium reuocare audeat quoquomodo.* Hactenus Gregorius. Sed & præter definitionem Pontificis, ſupereſt nobis optima ratio, qua probemus ſolemnitatem voti iure tantùm Eccleſiaſtico introductam eſſe, quam attingemus in ſequentibus, cùm oſtenderimus quid habeant iſta tria vota ex natura ſua, & quid non habeant, niſi ex adiuncta definitione Eccleſiaſtica.

15. An verò poſſit concedi alia ſolemnitas iuris Diuini intrinſeca & communis omnibus votis efficientibus ſubſtantialiter religioſum, ita vt ea vota, quæ religioſum ſubſtantialiter conſtituunt, dicantur eſſe ſolemnia comparatione facta ad vota, quæ non conſtituunt religioſum, & ſimplicia comparatione facta ad eam ſolemnitatem, quam habebant, & habent vota profeſſorum, quamque quia deeſſe videbant Doctores illi votis Societatis, dicebant non efficere verè religioſum, quæſtionem habet cognitione dignam.

16. Ego quidem in ea quæſt. 3. Scholaſtica cap. 9. dixi appellari poſſe ea vota Societatis poſt biennium ſolemnia ſolemnitate quadam, quæ iuris Diuini eſſet, licet comparatione facta cum ſolemnitate Eccleſiaſtica alijs votis adiuncta dicantur ſimplicia. Eam autem ſolemnitatem intrinſecam votis quibuſcumque conſtituentibus ſtatum religioſi in eo cõſiſtere dicebam, quod in emiſſione votorum interuenirent duo illi quaſi contractus donationis, & promiſſionis, de quibus ſuprà, quibus & fit promiſſio Deo, & donatio religioni, & quod religio probata ſit à iuriſdictionem habente, ſiue ſit Epiſcopus, ſiue Romanus Põtifex. Quamuis enim quod religio approbetur tantùm à Romano Pontifice ſit iuris Eccleſiaſtici; attamen quod approbetur à Prælato tacitè, vel expreſsè iuris diuini eſt. Hæc autem omnia eſſentialia ſunt ſtatui religioſo, ſiue cõſtet votis ſolemnibus ſolemnitate Eccleſiaſtica, ſiue his, quæ ad differentiam illorum appellantur ſimplicia: cumque iſta requirantur ex inſtitutione Chriſti ſic inſtituentis ſtatum religionis, eaque inſtitutio iuris diuini ſit, cenſebam prædictam ſolemnitatem eſſe etiam ex iure diuino. Itaque vno verbo hanc ſolemnitatem intrinſecam & iuris diuini dico eſſe eam formam, quam ſtatus religioſi habet ex iure diuino, quam non habent vota extra illum emiſſa.

17. Nec verò id vlla ex parte pugnat cũ extrauaganti Gregorij XIII. quia, vt dicebam ſuprà, intelligendus illic de ea ſolemnitate, de qua erat ſermo, videlicet, qua & ex parte Præſulis acceptantis vota eſſent perpetua, & perſonæ redderentur inhabiles ad matrimonia & dominia. Nam ex defectu horum dicebant Doctores illi vota Societatis poſt biennium non efficere religioſum. Contenditque Pontifex etiam ſi ea vota careant illa ſolemnitate, & alijs effectibus, conſtituere verè & ſub-

ſubſtantialiter religioſum. Quare qui diceret omnibus religioſis votis ſubſtantialibus intrinſecam eſſe ſolemnitatem iuris diuini, quæ conſiſteret in illis duobus quaſi contractibus & approbatione neceſſaria. Profeſſorum autem vota eſſe etiam ſolemnia ſolemnitate Eccleſiaſtica, quæ conſiſteret in illa irreuocabili acceptatione, & illegitimatione ad dominia & connubia, vt explicui quæſtione cit. cap. 5. & dicam infrà, in nullo aduerſaretur, neque Pontificis definitioni, neque eius definitionis fundamento, ſcilicet, ſolemnitatem voti, de qua erat ſermo, inductam iure. Eccleſiaſtico. Imo & ego ita interpretarer D. Thomam. Nam non ſemel ait ſolemnitatem conſiſtere in traditione, & eſſe ex diuino iure. Hanc ego dicerem eſſe ſolemnitatem communem quibuſcumque votis ſtatum religionis conſtituentibus, & ex diuino iure ortum habere, eamque in votis Societatis reperiri, nullatenus verò in votis extra religionem, imo neque in illis tribus, quando ab ea donatione & approbatione legitima, cuiuſcumque illa ſit, ſeparantur, cùm non conſtituant verè religioſum, vt dixi in illa quæſt. 3. cap. 5. Alibi autem dicit Diuus Thomas ſolemnitatem conſiſtere in benedictione, & conſecratione quadam, quæ eſt ex inſtitutione Eccleſiæ. Hanc autem conſecrationem peculiarem ego interpretor ſtrictam illam deputationem religioni perſonæ vouentis, quatenus nec repudiari ea donatio ab acceptante poteſt, & perſona fit illegitima ad matrimonia & coniugia vt explicui quæſt. citata cap. 5. & dicam in ſequentibus.

18. Ex his colligitur ſicut in matrimonij contractu eas tres ſolemnitates diſtinximus, ita in votis religionum diſtingui poſſe, & deberi. Prima eſt eſſentialis, forma ſcilicet ſtatus religionis diuino iure introducta, quam iam explicuimus, conſtatque donatione & promiſſione trium votorum vinculo firmata, quæque communis eſt omni ſtatui religionis, quæ verè religio ſit. Secunda, quam appellamus legitimam, quamque Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe probauimus, & in quo conſiſtat explicabimus capitibus ſequentibus. Tertia omnino accidentalis, vt quod ea vota emittantur die feſto ſacerdote Euchariſtiam in manibus tenente, plurimis adſtantibus, quę purè extrinſeca eſt, ita vt ſine illa etiam actus ſit legitimus. Poſteriores iſtę Eccleſiaſtico iure introductæ ſunt. Prima autem diuino iure. Quare cùm iam conſtet, in quo conſiſtat eſſentialis ſolemnitas votorum religionis, explicare oportet, in quo conſiſtat votorum legitima ſolemnitas.

CAPVT VIII.

Referuntur variæ ſententiæ de votorum ſolemnitate legitima.

SVMMARIVM.

Prima opinio de ſolemnitate voti, n. 1.
Reycitur, n. 2.
Secunda opinio refertur, n. 3.
Impugnatur, n. 4. 5. 6.
Quædam ſolutio excluditur, n. 7.
Aliter impugnatur ea ſententia, n. 8.
Obiectio præcluditur, n. 9.
Alia ſententia refutatur, n. 10.

1. IN primis Ferdinandus Rebellus 2. p. de obligatione iuſtitiæ lib. 3. quæſt. 4. ſect. 1. num. 7. & ſect. 3. num. 28. cùm diſputat quo pacto votum ſolemne religionis dirimat nuptias ſequentes, inquit, voti ſolemnitatem conſiſtere in irreuocabili acceptatione Eccleſiaſtica, qua votum caſtitatis acceptatur ab Eccleſia, non tantùm quoad ipſam expreſſam in voto promiſſionem à profeſſo factam, ſed etiam quoad renuntiationem naturalis habilitatis ad dominium tam vtile quam directum, quod in corpus coniugis habere poteſt. Inde etiam infert iſte auctor votum ſolemne caſtitatis, & profeſſionem ſolemnem non tantùm iure diuino, & priuilegio dirimere matrimonia ſequentia, ſed etiam lege Eccleſiaſtica.

2. Sed certè hic modus explicandi ſolemnitatem votorum non placet, iſtaque facili, & breui ratiocinatione reijcitur. Quia commune eſt omni voto inducere inhabilitatem ad actus oppoſitos voto: eo enim ipſo, quo quis vouet, libertatem amittit, vt licitè in actum oppoſitum exire poſſit, vt docuit etiam Supplementum Gabrielis in 4. diſtinctione 38. quæſt. 1. ex Scoto ibidem quæſt. vnica. Ergo ſi in eo conſiſtit ſolemnitas, nullum vtique votum erit non ſolemne: & conſequenter non poteſt ſolemnitas conſiſtere in tranſlatione iuris, vel libertatis ad actus oppoſitos, neque in renuntiatione prędictæ libertatis. Quod ſi intelligeretur hæc ſententia de libertate ad actus oppoſitos voto in hoc ſenſu quod, quamuis commune ſit omni voto non poſſe licitè poſt ipſum exerceri actum oppoſitum voto, attamen poſſe exerceri validè, & hanc habilitatem vt exerceat validè quamuis illicitè renuntiare, & eam renuntiationem eſſe materiam voti. Sed contra eſt, quia vt dixi ea quæſtione 3. cap. 9. nullus poteſt vouere inhabilitatem ſui ad aliquid efficiendum, ſed ea inhabilitas ab aliena poteſtate oriri debet. Quantumuis enim quis voueat inhabilitatem ſuam ad contractum, contrahet validè ſi voluerit. Quare in voto nulla eſt promiſsio re-

Digitized by Google

nuntiationis habilitatis ad matrimoniũ exempli gratia, imo neque eſſe poteſt, cùm fieri nõ poſſit, vt ego meipſum inhabilem reddã mea voluntate. Igitur in eo non poteſt conſtitui ſolemnitas.

3. At Gabriel Vazquez 1.2. diſputatione 165. aliam inſiſtit viam, quam etiam amplexi nonnulli Recentiores. Vt autem hic auctor ſuam ſententiam explicet circa ſolemnitatem voti ſtatuit cap. 2. ſolemnitatem voti non conſtituere aliquem religioſum iure naturali, hoc eſt, ſolemnitatem voti non eſſe requiſitam naturali iure, aut ex natura religionis, quod probat etiam cap. 3. eius diſputationis ac vere ab eo ſtatutum eſt, noſque docuimus illa quæſt. 3. cap. 4. Deinde cap. 4. ſtatuit iuriſdictionem, quam Prælatus exercet in ſubditum, quæque neceſſaria eſt ad ſtatum religioſi (nam ſine iuriſdictione aliqua ſtatum religionis non poſſe conſtare certum eſt) eam, inquam, iuriſdictionem non eſſe iuris naturalis, nec ex volũtate religioſi ortam, ſed à iure poſitiuo tantùm deriuatam. Nam ſemel facta rerum diuiſione, non eſt in alicuius poteſtate concedere alicui iuriſdictionem in ſe. Cumque omnis poteſtas Eccleſiaſtica conceſſa ſit Summo Pontifici à Deo, fit conſequens, vt ab eo ad Prapoſitum religionis deriuetur, & eam ſpiritualem eſſe, & promanare à poteſtate clauium. Vnde etiam docet in ſtatu religionis non interuenire traditionem & donationem, è qua reſultet poteſtas quædam dominatiua Prçlati erga ſubditos. Hinc etiam conſequenter docet cap. 5. inſtitutionem religionum eſſe iuris Eccleſiaſtici, ſi inſtituere ſit illam erigere ſub alicuius capitis regimine & gubernatione, ac iuriſdictione. Docet præterea cap. 6. & 7. ex vi voti nullum reddi inhabilem ad dominia rerum, vel ad contrahenda coniugia. Ex his infert cap. 8. ſolemnitatem voti præcisè conſiſtere in eo, quod perpetua ſint vota ex vtraque parte vouentis, & admittentis in certa regulã præſcripta cùm approbatione Eccleſiæ.

4. Cæterùm hæc ſententia probari non debet. Quia neque difficultatem euacuat, nec ſatis ſecum ipſa cohæret. Diſcurramus per ſingula huius grauiſſimi Auctoris placita, & oſtendamus quæ diximus. Et quidem, quod hic auctor dixit, ſolemnitatem voti non eſſe neceſſariam ad ſtatum religioſi, iam docuimus ſupra. Similiter quod dicit ex vi voti non reddi aliquem inhabilem ad dominia adquirenda, & coniugia ineunda, verum etiam eſt, idque nos latè oſtendemus infra capitibus ſequentibus, licet extra rem ab iſto auctore probentur hæc duo: nihil enim ad ſolemnitatem votorum, quam ſtatuit, explicandam vel ſtabiliendam illa conducunt. Tria ergo eius dicta ſuperſunt reijcienda. Primum id quod aſſerit de iuriſdictione ſtatus religioſi. Secundum, quod aſſerit inſtitutum religionis conſiſtere iure Eccleſiaſtico. Tertium ſolemnitatem votorum in perpetuitate conſiſtere. Duo illa priora impugnata iam ſunt cap. 3. & 5.

5. Reſtat igitur impugnemus tertium, ſcilicet id in quo voti ſolemnitatem conſtituit, quam dicit ſitam eſſe in perpetuitate. Et quidem vt vir eximiè doctus aſſereret ſolemnitatem in voto eſſe ex iure Eccleſiaſtico, cùm eam ſolemnitatem in voti perpetuitate conſtituat, fruſtra & extra rem omnino conſtituit, nec eſſe donationem in emiſſione votorum, nec poteſtatem dominatiuam in Prælato, & iuriſdictionem illam deriuari à Pontifice, & ſtatum religionis iure Eccleſiaſtico conſiſtere. Quamuis enim in omnibus ijs diuerſa ſentiret, adhuc potuit aſſerere ſolemnitatem, quam in ea perpetuitate ſitam eſſe dicit, eſſe ex iure Eccleſiaſtico, & ita nullum ex vi voti ſolemnis conſtitui religioſum. Si enim ille ſolemnitatem collocaret in ea iuriſdictione aut approbatione regulæ, rectè quidem ille, & ad rem omnia. At cùm tantùm in perpetuitate conſtituat, omninò fruſtra in illis laborauit. Ex quo magis conſtat id, quod ſupra dicebam, tantum Doctorem ſine magno fundamento, ac neceſſitáte aſſeruiſſe donationem ad ſtatum religionis non requiri, & illum ſtatum iure tantùm Eccleſiaſtico conſiſtere.

6. Deinde ſi ita diceret Gabriel Vazquez perpetuitatem eſſe ſolemnitatẽ voti, quia ſublata prælato facultas eſt dimittendi liberum, & Summo Pontifici reſeruata, ita vt perpetuitas ſoli Eccleſiæ conſtitutione illi ſit annexa, rectè diceret, nobiſcumque ſentiret. At dicit ita in perpetuitate conſiſtere, vt votum illud, quod ſolemne vocat, ex ſe ſit perpetuum ex intentione vouentis ſoli Pontifici reſeruatum, at verò ſimplex ex ſe ſit conditionatum, & perpetuum non niſi ſub conditione. Quæ doctrina falſiſſima eſt. Itaque illam impugno primò. Quia vel iſta perpetuitas in voto ſolemni naſcitur ex lege Eccleſiaſtica, quæ voluit hæc vota eſſe perpetua, & Sedi Apoſtolicæ tantùm reſeruata, ita vt perpetuitas hæc ſit quid extraneum voto, quaſi alias etiam à Prælato dimitti poſſet; ſicque non recedit à noſtra ſententia, qui hanc irreuocabilem acceptationem ex parte præſulis inferioris acceptantis partem ſolemnitatis aſſerimus. Vel hæc perpetuitas eſt quid intrinſecum voto ſolemni, ita vt ex vi voti, & intentione vouentis habeat eam perpetuitatem. Hoc ſi dicatur, ſequitur ſolemnitatem non eſſe ex iure Eccleſiaſtico introductam. Quia quod votum illud ita perpetuum ſit in ſtatu religioſi illis votis conſtante, eſſe ex inſpiratione Chriſti docet etiam Gabriel Vazquez. Quod autem eo voto emiſſo obligetur in perpetuum, naſcitur ex ipſo voto, obligatioque ex voto reſultans naturalis,

Digitized by Google

ralis, & diuini iuris eſt. Quod autem ea vota perpetua emittantur ſecundùm regulam à Pontifice approbatam non efficit perpetuitatem voti, aut inſtitutionem illam eſſe de iure Eccleſiaſtico, vt iam probatum, & exemplis illuſtratum eſt. Alias etiam efficeret obligationem voti ſimplicis in religione eſſe iuris Eccleſiaſtici, quia approbatio regulæ, ſecũdùm quam fit, pendet ab Eccleſiaſtica lege, cùm tamen communis ſenſus ſit omnis voti obligationem iuris naturalis eſſe. Similiter ſi ex iure poſitiuo penderet legitimatio alicuius perſonæ ad vouendum, ſequeretur obligationem voti facti eſſe ex iure Eccleſiaſtico, quod abſurdum eſt. Ergo ſi votum ſolemne eam perpetuitatẽ habet ex ſe, & ex intentione vouentis, non poteſt eſſe ex Eccleſiaſtico iure ſolemnitas in ea perpetuitate conſtituta.

7. Nec verò dici poteſt, quia votum illud emittitur in regula approbata eſſe ſolemne, nã tunc ſolemnitas non proueniret ex perpetuitate, ſed ex approbatione regulæ. Adde etiam quod voti ſimplicis in religione emiſſio ſit ſecundùm regulam approbatã. Ergo ex eo quod fiat iuxta regulam approbatam non poteſt dici ſolemne. Quod ſi dicas ſolemnitatem eſſe ex iure Eccleſiaſtico, quia ſecundùm regulam illam ſtatuitur, vt emittatur perpetuum, redeunt quæ obijciebam ſupra. Nam quod emittantur vota perpetua, alia non perpetua, inſpirauit Chriſtus, vt & iſti fatentur. Ergo ea forma ex iure diuino eſt. Quod autem poſito eo voto, ſi id votum ex ſe perpetuum eſt, perpetuò obliget, naturalis iuris eſt: quod verò Pontifex probet regulam, ſecundùm quam emittitur, nõ efficit inſtitutionem iuris Eccleſiaſtici, nec obligationem. Ergo nec ſolemnitatem, quæ in ea perpetuitate conſiſtit.

8. Secundò impugno quia in ea perpetuitate intrinſeca voto non diſtinguitur votum ſimplex in religione emiſſum à ſolemni. Ergo in ea perpetuitate intrinſeca voto non poteſt conſiſtere ſolemnitas, de qua eſt ſermo. Conſequentia nota eſt, antecedens probatur inprimis, quia ſi diſtinguerentur, aut eſſet, quia ſimplex eſt conditionale, ſolemne verò abſolutum vt concedit Vazquez At ſimplex in religione emiſſum non eſt conditionale, nam conditionale votum, vt eſt concors Doctorum ſententia, non obligat, niſi ſubſiſtente conditione: votum autem ſimplex in religione emiſſum ſtatim obligat. Ergo non eſt conditionale, ſed abſolutum: quam doctrinam tradit idem auctor (vt illum proprio gladio iugulem) 3. part. diſput. 124. cap. 4. numero 69. vbi inquit, voti abſoluti obligationem ſtatim incipere, conditionalis verò ſuſpendi. Vel eſſet, quia ſimplex eſt quaſi temporale, votum autem ſolemne perpetuum ex ſe. Sed neque hoc dici poteſt, tum quia, ſi votum ſimplex ſocietatis per ſe temporale eſt, per accidens perpetuum, non poteſt eſſe ſubſtantiale religioni, nec efficere ſtatum religioſi. Quia votum ex ſe temporale non poteſt conſtituere ſtatum, ſed ad id debet eſſe votum ex ſe perpetuum, per accidens autem temporale, vt expreſſe non ſemel docet Diuus Thomas 2. 2. in materia de ſtatibus, & vt docuit Paludanus in 4. diſtinctione 38. quæſt. 4. in vltimis verbis. Ergo ſi vota ſimplicia ſocietatis habent ex ſe, quidquid ad ſubſtantiam religioſi ſtatus neceſſarium eſt, debent eſſe perpetua ex ſe, licet per accidens temporalia. Tum etiam quia ſtatus religionis conſtitutus per ea vota ſimplicia in ratione ſtatus ſpecie differret ab alio conſtituto per ea vota ſolemnia: quia cùm ſtatus ex ſua ratione requirat firmitatem, ille habet firmitatem per accidens, mutabilitatem per ſe: hic firmitatem per ſe, mutabilitatem per accidens. Tum præterea, quia aliàs magis obligaret, & ſtrictiùs votum ſolemne, quã ſimplex: obligatio enim ex ſe perpetua maior obligatio eſt, quam ea quæ eſt temporalis ex ſe. At Pontifex *cap. Rurſus. Qui clerici vel vouentes, &c.* planè docet votum ſimplex non minùs obligare quàm ſolemne. Abſolutè ergo fatendum eſt vota ſimplicia ſocietatis eſſe ex parte, & intentione vouẽtis perpetua, quamuis per accidens temporalia. Tum etiam quia ex parte vouentis perpetuum eſt vtrumque votum, non minus vnum quam alterum, cùm ille reſilire ab acceptata donatione, & promiſſione non poſſit, imo in vniuerſum omne votum Deo abſolutè factum perpetuum eſt, quamuis relaxari à Pontifice eius obligatiò poſſit, ſicut & perpetuus ſtatus eſt ſeruitutis ex ſe, quamuis à domino poſſit manumitti. Nec enim magis ſeruus vel aliter perpetuus ſeruus, qui alicui traderetur in ſeruitutem ſub ea expreſſa clauſula, quoad domino placuerit, quã qui ſine eius mentione illi traderetur in ſeruitutem perpetuam: nã vterque ſeruus eſt, quantum eſt ex parte ſua, ſimiliter coniugium ſpirituale Epiſcopi cum Eccleſia perpetuum eſt ex ſe, eſt enim ſtatus, quamuis tamdiu nubat, quamdiu Eccleſiæ Rectori placuerit. Igitur ex parte vouẽtis vtrumque perpetuum eſt. Quod enim vouens ſimpliciter expreſsè meminerit illius, *quamdiu Præpoſito generali placuerit*, at vouens ſolemniter non meminerit illius, *quamdiu Pontifici Generaliſſimo placuerit*, parum refert. Tũ quia quæ ex iure certa, & nota ſunt, ſẽper ſubintellecta cẽſentur, veluti de illa clauſula, *Salua ſemper in omnibus Eccleſiæ Romanæ auctoritate*, complures Pontifices decreuerunt. Ergo etiam ea particula in voto ſolemni ſubintelligitur. Tum etiam ego inquiro ab iſtis, ſi quis ſolemniter vouens diceret expreſſe, *vſque ad mortem, niſi aliter Pontifici placuerit*, ſimpliciter vouens dicat, *vſque ad mortem, niſi aliter Præpoſito Generali placuerit*, quid erit diſcriminis? An non erit vtrumque perpetuum ex parte vouentis? erit certè, vel vtrumque temporale. Tum denique, ſi à Prelato Societatis

auferret Pontifex poteſtatem liberum dimittendi, & ſibi reſeruaret, in quo differret à voto ſolemni in ea perpetuitate? Nam etiam ſolemne auctoritate Pontificis diſſolui poteſt. Non ergò differunt in perpetuitate intrinſeca voto ex parte vouentis. Ex parte autem acceptantis vtrumque temporale eſt, quod rectè dixit Paludanus in 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. concluſ. 11. eſſe temporale per accidens. Extrinſecum enim voto eſt, quod alter poſſit obligationem remittere, ſolùm ergò poſſunt differre in perpetuitate extrinſeca, quod ſimplex à Prælato ſocietatis relaxari poſſit, ſolemne verò tantùm à Pontifice.

9. Quod ſi aliquando dicitur in conſtitutionibus Societatis*, & in extrauaganti Gregorij XIII. *Aſcendente Domino*, vota illa poſt biennium, & coadiutorum temporalium ex conſtitutionum præſcripto, & ex vouentis, & admittentis intentione, ſimplicia eſſe, non eſt ſenſus pendere ex intentione vouentis, quod ea vota ſimplicia ſint, aut ſolemnia: ſed ſenſus eſt ſciri, & à vouente, & ab acceptante ea eſſe ſimplicia, quia ſcilicet carent ſolemnitate, qua alia vota affecta ſunt. Itaque illud *intentione*, idem eſt, atque ex cognitione. Et ſimiliter etiam, quia prælatus non vult illum admittere ad vota ſolemnia, & ad profeſſionem, nec ipſe etiam vouens intendit profeſſionem facere, ne à prælato, ſi ſecus admitteretur, alienaretur facultas liberum dimittendi, cùm placuerit.

10. Ex his etiam facilè colliges alienam eſſe à veritate ſententiam, quæ docet voti ſolemnitatem in eo conſiſtere, quod fiat in religione approbata. Tum quia, vt conſtabit ex infrà dicendis, approbatio expreſſa religionum neceſſaria non eſt ex natura religioſi ſtatus. Tum etiam, quia multis ſæculis in religionibus etiam approbatis emiſſa fuerunt vota caſtitatis ſimplicia, quæ nullam prorſus inhabilitatem inducerent, vt latè in ſequentibus capitibus demonſtrabo. Tum denique, quia in religione Societatis IESV multo tempore votum caſtitatis emiſſum non habuit vim dirimendi matrimonium vſque ad Gregorium XIII. vt poſtea etiam oſtendam. Quod ſi ſolùm, quòd emitteretur in religione approbata votum caſtitatis, efficeret ſolemne, planè, cùm ſocietatis religio approbata ab initio fuerit, ſemper caſtitatis votum eam vim habuiſſet: quod tamen falſum eſt. Sed hæc adhuc magis ex ſequenti capit. manifeſta erunt.

CAPVT IX.

In quo voti ſolemnitas legitima conſiſtat?

SVMMARIVM.

Vera ſententia de ſolemnitate voti, auctoritate Doctorum probatur, n. 1.
Obiectionibus fit ſatis, n. 2. 3.
Quomodo vota ſimplicia a ſolemnibus, & votis extra religionem differant, n. 4.
Solemnitas eſſentialis in quo differat à ſolemnitate legitima, n. 5.

1. RELINQVITVR igitur legitimã ſolemnitatem votorum ſolùm conſiſtere, & in perpetuitate extrinſeca ex parte acceptantis, ſcilicet, quod prælato ſublata facultas ſit liberum dimittendi, & in illegitimatione quæ ex lege Eccleſiaſtica acceſſit alijs votis qua redditur vouens inhabilis, & ad matrimonia ineunda, & ad dominia rerum acquiréda. Quam ſentétiam non nos primi excogitamus, ſed ex antiquis nonnulli tradidere, qui in illegitimatione facta vel adiuncta votis ex inſtitutione Eccleſię ſolemnitatem conſtituerunt. Ex Theologis ſic videtur indicare Alexander Alenſis 2 part. quæſt. 151. membro 8. in principio, Scotus in 4. diſt. 38. quæſt. vnica in fine. Atque in hunc ſenſum intellexit Scotum eius interpres Petrus Tataretus eadem diſt. quæſt. vnica in fine, cùm inquit. *Et finaliter reiectis omnibus iſtis rationibus, rationem dat Doctor, quod votum ſolemne continentia impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, & vnde hoc veniat tota ratio eſt illegitimatio Eccleſiæ, quia Eccleſia illegitimauit tales habentes votũ continentiæ ſolemnizatum ad hoc quod ſint inhabiles ad contrahendum matrimonium.* Idque ſenſiſſe Scotum ex eo magis conſtat, quod reiecerit ille opinionem eorum, qui in traditione, publicitate, & ſcandalo, translatione dominij ſolemnitatem voti conſtituebant. Idem indicare videtur Baſſolis eadem diſt. quæſt. vnica artic. 2. prope finem, cùm ſolemnitatem vocat illegitimationem Eccleſiæ, & Cardinalis Aureolus eadem diſtinct. quæſt. vnica articul. §. *hac ratio*, & §. *videtur mihi*, Caietanus 2. 2. quæſt. 88. artic. 7. Ioannes Azor eandem tenet ſententiam, ſi attente inſpiciatur tomo 1. inſtit. moralium lib. 12. cap. 6. quæſt. 1. & ſequentibus: ſentit enim ille quæſt. 1. vota ſolemnia abſque vlla mutatione tantùm ex conſenſu Pontificis poſſe fieri ſimplicia, Leonardus Leſſius lib. 2. de virtutibus Cardinalibus cap. 40. dubio 19. numero 34. ex interpretibus autem iuris canonici idem indicare videtur Archidiaconus 27. *quæſt. 1. cap. ſicut bonum*, numero 6.

2. Ne-

Digitized by Google

2. Neque obſtat primò quod inhabilitates iſtæ videantur non ſolemnitas ipſa, ſed ſolemnitatis effectus. Nam inhabilitates iſtæ effectus quidam ſunt legis præcipientis, non verò ſolẽnitatis, ſed potiùs forma, ſub qua huiuſmodi vota emittuntur.

3. Neque etiam obſtat, quod ſecundo loco obijcit Gabriel Vaxquez cap. 8. eius diſputationis, quod in *cap. Quod votum, de voto, & voti redemptione in 6.* cùm explicaret Pontifex quod eſſet votum ſolemne, reſpondit. Quod ſolemnizatum fuerit per profeſſionem, aut ſacri ordinis ſuſceptionem. Si enim ſolemnitas eſſet ea inhabilitas, reſpondere deberet ſolemne eſſe, quod inhabiles reddit ad matrimonium. Reſpondetur enim Pontifici eam propoſitam fuiſſe quæſtionem: quodnam votum eſſet ſolẽne, & ad dirimendum matrimonium efficax. Reſpondit que illud eſſe ſolemne ad poſt contractum matrimonium dirimendum, quod emittitur in profeſſione, & ſacri ordinis ſuſceptione. Itaque aſſignauit reſponſum ex ſubiecto. Si enim quæſitum eſt, quod ita ſolemne vt inhabilem vouentem redderet ad matrimonium, non reſpondere deberet, quod inhabilẽ reddit, ſed quod emittitur in profeſſione, vel ſuſceptione ordinis: imo cùm rationem aſſignat Pontifex, quia ſolemnitas voti ex ſola Eccleſiæ conſtitutione ortum habet planè indicauit non alia ratione eſſe ſolemne, niſi quia voto in ordine, & profeſſione eam inhabilitatem adiunxit Eccleſia, & non alijs votis, cùm tamen poſſit.

4. Ex dictis infero primò, vota, quæ ſimplicia in religione vulgò vocant, à votis verè ſimplicibus, id eſt ab his, quæ extra religionem fiunt, differre quidem valde, non in ratione promiſſionis, ſed in eo quod ex inſtitutione Christi habent ſecum adiunctam donationem vouentis religioni factam, qua in ſtatu immobili ſeruitutis conſtituitur, & qua diximus cõſtare eam eſſentialem ſolemnitatem. At verò ea vota, quæ vulgò ſimplicia in religione vocantur, vt autem ego loquor vota ſolemnia ſolemnitate tantùm eſſentiali, à votis, quæ vulgò vocantur ſolemnia, ego autem voco ſolemnia ſolemnitate legitima, extrinſecis tantùm accidentibus differre, & quoad obligationem ex voto prouenientem non magis ſtrictam eſſe obligationem vnius, quam alterius, cùm ex parte vouentis ſit vtrumque perpetuum vt dixi cap. præcedenti, & cum donatione vouentis coniunctum vt probaui ſupra cap. 5. ſolumque addat votum legitimè ſolemne, quædam extrinſeca accidentia adiuncta ex legislatoris voluntate.

5. Secundò colligo ſolemnitatem eſſentialem valde differre à ſolemnitate legitima: tum in effectibus lege inductis vt conſtat: tum etiam quia ſolemnitas eſſentialis immutabilis eſt, nec dependens ab auctoritate Pontificis, nec enim poſſet efficere vt alio modo conſiſteret ſtatus religionis. At ſolemnitas legitima variari poteſt auctoritate Pontificis, à qua eſt inducta. Ex quo rurſus fit, ſolemnitatem eſſentialem non poſſe ſuſcipere magis, & minus At ſolemnitatem accidentalem & legitimam poſſe. Vnde ex hac parte magnam poſſet Romanus Pontifex religionum diuerſitatem conſtituere, dum aliquibus votis ſolemnitatem adimeret, alijs tribueret; vt ſi auferret à prælato poteſtatem dimittendi, & eſſet acceptatio perpetua ex parte præſulis, non tamen vouentes manerent inhabiles ad dominia, & coniugia, id inſtitutum haberet aliquid ſolemnitatis: vel ſi redderet inhabiles ad coniugia, non ad dominia, & è contra, & ſic diuerſimodè combinatione facta. Imo & extat hodie in religionibus Eccleſię quoad hanc ſolemnitatem legitimam non minima diuerſitas. In quibuſdam enim vota ſunt omni ex parte ſolemnia, quia vouentes inhabiles ſunt ad coniugia, & dominia, & eorum vota acceptantur à præſule perpetuò, & in regula etiam approbata expreſſe à Pontifice. In alijs verò, vt in religionibus militaribus, etiam ex ea parte, quæ clericos reſpicit, licet vota obedientiæ, & caſtitatis ſolemnia ſint, at votum paupertatis non eſt omni ex parte ſolemne legitimè, cùm teſtari poſſint, quando extra conuentum beneficia obtinent, certa quadam moderatione adhibita. In eiſdem etiã religionibus militaribus, quod ad equites attinet, votum caſtitatis, & paupertatis non eſt ſolemne legitimè, nubunt enim, & dominia retinent, & adquirunt. At votum obedientiæ perpetuum eſt ex parte præſulis, nec enim poteſt magiſter ordinis illos dimittere liberos votorum nexu expreſſè iam profeſſos, licet olim poſſet, vt oſtendam infra ca. 12. Vnde & iſtud votum obedientiæ non eſt quoad equites omni ex parte ſolemne legitimè, cùm tacitè profeſſi dimitti poſſint à Magiſtro liberi votis, & nulla exiſtente cauſa. Imo & fortaſſe nonnullis monaſterijs fœminarum militarium ordinum, licet votum paupertatis, & obedientiæ ſolemnia ſint legitimè, quia & perpetua ſunt, & inteſtabiles reddunt: at votum caſtitatis non eſt ſolẽne legitimè, ſed validè nuberent. Et in religione ſocietatis IESV, quoad eam partem, quæ cõſtat votis ſolemnibus ſolemnitate tantũ eſſentiali, vulgò ſimplicibus, votum paupertatis, & obedientię non eſt ſolemne legitimè, at vt tum caſtitatis ſolemnitatem legitimam habet, dirimit enim matrimonium contrahendum. Et omni religioni ineſt ea pars ſolemnitatis legitimæ, quod approbata ſit expreſſè auctoritate Pontificia, quæ expreſſa ſedis Apoſtolicæ approbatio inducta eſt Eccleſiaſtico iure, cùm alias ſolùm negatiua ſufficeret etiam Epiſcoporum, vt dico infra cap. 11.

Digitized by Google

CAPVT X.

Quid poſſit Pontifex circa relaxationem, vel diſpenſationem horum votorum?

SVMMARIVM.

Vota ſolemnia ſolemnitate eſſentiali non tolli à Pontifice ſine mutatione ſtatus, ſecus ſolemnia legitimè, n.1.
In vtriſque diſpenſare Pontificem poſſe, n.2.
Explicatur D. Thomas, n.3.
Poteſt Pontifex non ſolùm diſpenſare ſed etiam obligationem extinguere, n.4.
Obycitur ex cap. cum ad monaſterium, n.5.
Prima ſolutio, n.6. Reycitur, n.7.
Vera ſolutio, n.8. Magis explicatur, nu.9.
Secunda, & tertia obiectio diluitur, n.10.11.

1. EX his quæ hactenus conſtituta ſunt, facilè colligentur nonnulla, quibus explicetur Pontificia poteſtas circa relaxationem, vel diſpenſationem eorum votorum, quibus ſtatus religioſus conſtat. Primò ergò colligitur, vota ſolemnia ſolemnitate eſſentiali, quæ vulgò ſimplicia in religione dicũtur, tolli non poſſe à Pontifice ſine mutatione ſtatus. Nam eo ipſo, quod in illis diſpenſaret, vel illa irritaret, tolleret ſtatum religioſum, & monachum extraheret ab ſtatu, & reſtitueret in priſtinam libertatem, cùm ſtatus religioſus ſine illis conſtare non poſſit. At vota ſolemnia ſolemnitate legitima, poteſt tollere Pontifex, quod attinet ad ſolemnitatem legitimam, ſine vlla mutatione ſtatus, nec reſtitutione libertatis. Cui conſequens eſt ſola voluntate Pontificis vota ſolẽnia ſolemnitate eſſentiali poſſe reddi ſolemnia legitimè independenter à voluntate vouentis. Cùm tamen vouens abſque propria voluntate non poſſit manere ligatus votis ſolemnibus ſolemnitate eſſentiali. Nam etiam paruuli oblati à parentibus religioni, cùm ad pubertatis annos perueniebant, tenebantur ratam habere parentum oblationem, vt dixi ſupra capit. 5.

2. Secundò colligitur, Pontificem diſpenſare poſſe in votis ſolemnibus obedientię, caſtitatis, & paupertatis, tam ſolemnitate eſſentiali, quam legitima. Si enim poteſt in ſimplicibus votis diſpenſare, poterit etiam in ſolemnibus, cùm ſolemnitas legitima ſupra vota ſimplicia, tantùm addat conſtitutionem ex Eccleſiaſtica auctoritate prouenientem. Atque ita docuit Sanctus Thomas in 4. diſt. 38. artic. 4. quæſtiuncula 1. ad 3. & ex familia Diui Thomæ Paludanus ibidem quæſt. 4. Heruæus quodlib. 11. queſt. 25. Antoninus 2. part. titul. 11. capit. 2. Caietanus 2. 2. quæſt. 88. artic. 7. Petrus Soto lectione 5. de matrimonio, Petrus Ledeſma de matrimonio quæſt. 61. articul. 2. ad 4. Martinus Ledeſma 2. part. 4. quæſt. 69. art. 7. Catherinus lib. 6. contra Caietanum in qu. de hac re, & ſatis probabilem ſententiam iudicauit olim Victoria in relectione de poteſtate Papę. Nam quod attinet ad Doctores è ſocietate IESV, quid opus eſt recenſere, cùm eiuſdem inſtituti ratio hanc ſententiam planè ſupponat.

3. Sed numquam ita ſenſit Diuus Thomas, 2. 2. quęſt. 88. artic. 7. planè videtur aſſeruiſſe indiſpenſabile eſſe votum ſolemne? Reſpondet Caietanus Diuum Thomam non omnino certè, ſed opinatiuè ſolùm id docuiſſe, quia exiſtimauit ita colligi ex *capite cum ad monaſterium, de ſtatu monachorum*, de quo ſtatim, & ita ait Caietanus ſi Sanctus Thomas vidiſſet explicationem aliorum Pontificum, qui diſpenſarunt, exiſtimantes oppoſitum non colligi ex dicto cap. planè contrariam ſententiam docuiſſet. At Ioannes Azor tomo 1. lib. 12. cap. 7. quæſt. 1. & alij viri docti huius ætatis contendunt explicare Diuum Thomam, vt in eo articulo ſolùm voluerit non poſſe Pontificem diſpenſare cum monacho in voto caſtitatis, vt ſimul poſſit matrimonium contrahere, ſine vlla obligatione voti caſtitatis, & eſſe monachus. Poſſumus autem eam explicationem deducere ex eodem D. Thoma in eo articulo, eò quod in corpore ait non poſſe Pontificem diſpenſare in hoc voto, ſicut poteſt diſpenſare, in voto caſtitatis clericorum. Clericus enim manet in ſtatu clerici etiam ablato voto caſtitatis: & tamen omnino ablato voto caſtitatis non maneret monachus in ſtatu religioſi, cùm ſtatus ille tria vota eſſentialiter requirat. Deinde cùm Sanctus Thomas impugnat opinionem contrariam, dicit eſſe quorundam iuris peritorum, & ignoranter ſic ſentire. Et tamen, ſi de abſoluta diſpenſatione voti loqueretur, ſine cauſa hanc opinionem ſolùm tribueret aliquibus iuris peritis, quam multi Theologi tempore Diui Thomæ defendebant, & ipſe Diuus Thomas, vt conſtat ex 4. diſtinct. 38. citat. Non eſt ergo veroſimile Sanctum Thomam voluiſſe refutare eam opinionem, ſed opinionem aliquorum aſſerentium poſſe aliquem ſimul eſſe religioſum, & non obligari voto caſtitatis. Vlteriùs poteſt hic ſenſus confirmari, quia aliàs non concluderet Diuus Thomas, quod volebat ex eo quod de eſſentia ſtatus religioſi ſit cuſtodia paupertatis, ſicut cuſtodia caſtitatis; ex hoc enim principio ſolùm ſequitur non poſſe aliquem retinere eſſentiam eius ſtatus abſque aliqua cuſtodia caſtitatis: non tamen ſequitur non poſſe diſpenſationem fieri in ſtatu, ita vt perſona illa, cui conceditur diſpenſatio, extrahatur ab ſtatu religionis. Atque iuxta hunc ſenſum explicari poſſunt alia verba eiuſdem articuli ab eo qui voluerit defendere Diuum

Thomam

Thomam in hac, quam ſequimur, fuiſſe ſententia.

4. Tertiò ſequitur Pontificem non tantùm diſpenſare poſſe in votis religioſorum, ſed etiam penitus eorum obligationem extinguere, & irritare, & liberum quem velit dimittere, omnino ceſſante obligatione trium votorum tam ſimplicium quam ſolemnium, & facere de monacho non monachum etiam ſolemniter profeſſum, non ſecus ac hodie præpoſitus Generalis ſocietatis reddit eos, qui ſimplicia vota emiſerunt, cùm dimittit. Quod miror cur abſurdum iudicet Gabriel Vazquez ca.8. eius diſputationis num.91. cùm tamen abſurditatis cauſam reticuerit. Id enim expreſsè olim docuit Paludanus in 4. diſt. 38. q.4. art. 4. concluſ. 11. & 12. Ricardus eadem diſt. art. 9. q.1. in ſolutione ad 6. Durandus ibidem q.2. in ſolutione ad primum argumentum n. 9. Ioannes Gerſon tomo 3. tract. de conſenſu Euãgeliſtarum §. *ex prædictis infero*, Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moralium lib. 12. cap. 7. qu.1. ſæpè. Ex interpretibus iuris canonici, quidam Vincentius, & Ioannes allegati à gloſſa in *cap. cùm ad monaſterium de ſtatu monachorum*, quorum etiam meminit Capreolus eadem diſtinctione quæſtione vnica, in ſolutione ad argumenta contra ſecundam concluſionem. Et quidem ego non video rationem, propter quam non poſſit irritare vota religioſi ſubſtantialia, vt magis conſtat ex ijs, quæ diximus ea qu.3. ſcholaſtica, ca. vltimo.

5. At qui ſentiunt voti ſolemnis nullam eſſe diſpenſationem poſſe, duo potiſſimũ obijciunt contra id, quod inferebamus modò. Primò ac præcipuè ex *cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum*, vbi Innocentius III. *Abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali, vt contra ea nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

6. Canonis huius difficultatem variè diſſoluunt Doctores. In primis Ferdinandus de Mendoça lib. 2. de confirmando Concilio Illiberitano cap. 30. in eo canone Summi Pontificis nomine cenſet intelligi Epiſcopum, itaque illi non licere in votis ſolemnibus religioſorum diſpenſare. Hanc interpretationem nouam quidem refellunt recentiores quidam, quod nomine Summi Pontificis in libris Eccleſiaſticis nunquam intelligatur Epiſcopus. Hi tamen ignorantia vetuſtatis lapſi ſunt, nihil enim ea appellatione frequentius. Itaque olim Epiſcopi Summi Pontifices, ſummi Sacerdotes, & ſummi Antiſtites dicebantur, & quamuis ad id innumera teſtimonia produci poſſunt, tantùm indicabo nonnulla. Anacletus Epiſtola 2. & habetur in *cap. Accuſatio 2. quæſt. 7.* Cornelius Papa in epiſt. ad Ruffum Epiſcopum Orientalem, refertur in *cap. ſacramentum 2. quæſt. 5.* Euſebius epiſtola 3. decretali ad Epiſcopos Thuſciæ, habetur in *cap. manus quoque de conſecra. diſt.* 5. Zoſimus Papa epiſtola 5. & 6. Leo primus epiſtola 88. in fine, & epiſtola 99. & epiſtola 105. & 108. Gelaſius epiſtola 9. columna 3. in principio. Hormiſdas epiſtola 1. Ioannes Secundus epiſtola 4. & 5. Concilium Rhegienſe ſub Sixto III. canone 6. Taurinatenſe cap. 1. Agathenſe 11. canone 35. Iſidorus lib. 3. etymologiarum cap. 12. Alcuinus de diuinis officijs C. de ſingular. veſtib. Nec verò prioribus tantùm ſæculis ea appellatio Epiſcopis omnibus tribuebatur, ſed etiam temporibus Innocentij III. cuius eſt *caput, cùm ad monaſterium*. Quamuis poſtea Summo Pontifici reſeruata ſit. Idque conſtat in primis, quia Gratianus in *ca. de presbyterorum §. ſed & hoc intelligẽdum 56. d.* ſummos Sacerdotes Epiſcopos appellat, & Robertus de Monte in ſupplemento ad chronicon Sigeberti, quod ſcripſit temporibus Innocentij III. Peruenit enim ad annum milleſimum, ducenteſimum decimum, is quidem duos Archiepiſcopos, & Epiſcopum Summos Pontifices appellat anno 1157. §. *in feſtiuitate Sancti Clementis*. Helmoldus lib. 2. chronicorum, cap. 28. apud Baronium tom. 12. anno Chriſti 1179. num. 7. ibi. *Ita vt in Concilio Prælatorum cathedram inter Summos Pontifices collocaret.* Et Arnaldus Abbas Lubecenſis chronicon lib. 3. apud Baronium tomo 12. anno 1189. num. 4. ibi. *Inter hæc autem Volomelus Eccleſiæ Treuerenſis contra voluntatem Imperatoris per manus domini Papæ ad ſummum Sacerdotium meruit promoueri.* Ob id ergo ſolutio illa reijci non debuit.

7. Sed quamuis ex ea parte reprehendi non debeat, adhuc tamen reijcienda ea interpretatio eſt, quia falſum eſt temporibus Innocentij Tertij non potuiſſe Epiſcopos diſpenſare in religioſorum votis. Nam eo tempore, & multis poſt Innocentium annis pleraque monaſteria ſubiecta erant adhuc Epiſcopis immediatè, neque enim adhuc omnia ſub vno degebant capite: At religioſorum prælati liberam habuerunt poteſtatem dimittendi monachos liberos ab obligatione votorum, vſque ad tempora Gregorij Septimi. Qui Honorium Tertium ſucceſſorem Innocentij Tertij ſubſecutus eſt, *capite in religioſi, de regularibus*. Id quod nos demonſtrauimus illa quæſtione tertia ſcholaſtica capitulo vltimo. Quod ſi religionum Prælatis ea poteſtas erat, à fortiori Epiſcopis erat facultas dimittendi quem vellent liberum, nunc ſecus ac non reſidet penes Summum Pontificem. Nondum ergo temporibus Innocentij III. ſublata erat Epiſcopis poteſtas diſpenſandi, aut irritandi, vel diſſoluendi religioſorum vota. Vnde Ferdinandi de Mendoça noua intelligentia canonis Innocentij non ſubſiſtit.

8. Quare legitima eius capitis interpretatio eſt, quæ & communis, ſcilicet non poſſe Pontificem iſta duo componere, ſcilicet, propriũ retinere, caſtitatem non ſeruare, cum ſtatu religioſi, id eſt, indulgere licentiam, vt cum proprio

Digitized by Google

& ſine caſtitate viuens monachus ſit. Quod quidem veriſsimum eſt, quia illa tria vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ ſunt de ſubſtantia ſtatus religioſi, cùm eius inſtitutio iuris diuini ſit, planum eſt non eſſe poteſtatem in Pontifice ad efficiendum vt ſine paupertatẽ, & caſtitate ſtatus religionis permaneat. Communis hæc interpretatio eſt Scholaſticorum omnium, qui ſentiunt poſſe diſpenſare Pontificem in votis religioſorum ſolemnibus, ita Paludanus in 4. diſtinct. 38 quæſt. 4. in argumento contra ſecundam concluſionem. Ricardus eadem diſt. art. 9. quæſt. 1. in ſolutione ad 4. Durandus eadem diſt. quæſt. 3. num. 10. in ſolutione 2. Leonardus Leſſius lib. 2. capit. 40. dub. 19. Ex interpretibus autem iuris canonici: Innocentius IIII. in idem caput, quem ſequitur Panormitanus ibidem, num. 23. Couar. de teſtament. cap. 2. num. 18. & denique idem etiam ex Theologis docuit Michael de Medina de continentia ſacrorum hominum cap. 32. & 53.

9. Addendum tamen, quod nos illa quæſtione 3. ſcholaſtica latè demonſtrauimus, abdicatione proprietatis non intelligi abdicationem dominij, cùm etiam retento dominio poſſit eſſe vera religio, ſed abdicationem vſus ſine licentia Prælati. Id enim appellat Pontifex viuere ſine proprio aut proprietate. Sicut etiam nomine cuſtodiæ caſtitatis non intelligitur tãtùm caſtitas abſoluta, ſed ſiue abſoluta, ſiue etiam coniugalis, cùm dependentia tamen aliqua in vſu coniugij à voluntate Magiſtri, qui poſſet illum auocare à coniugali toro ad militiam. Is enim vſus hac ratione conſideratus poteſt eſſe materia conſilij, & ex conſequẽti materia voti. Et quidem ita interpretãtur proprietatis nomen in iſto canone interpretes iuris canonici non pauci. Atque ita eſſe intelligendam eam vocem demonſtraui latiſsimè 1. part. variat. diſput. quæſt. 3. ſcholaſt. cap. penult. ex ipſo reſponſi Pontificis contextu, & iterum dicam infra.

10. Secundò obijciunt, hac ratione facilè fieri poſſe, vt quis viuente prima vxore, cuius matrimonium ratum tantùm diſſolutũ fuerat per profeſsionem, ſecundò nubat alteri, Pontifice in votis religionis cum illo diſpenſante. Hoc argumento vſi ſunt veteres ſcholaſtici, qui ſentiebant Pontificem non poſſe diſpenſare in voto ſolemni continentiæ. At non ſolùm ij, qui aſſerebant Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni continentiæ, hoc argumentum ridiculum iudicarunt, ſed & ipſi qui obiecerunt, ingenuè fatentur nullius eſſe momenti. Id vltimum conſtat ex Capreolo in 4. diſtinct. 38. quæſt. vnica in ſolutione argumentorum Paludani contra ſecundam concluſionem, & Deça Hiſpalenſi eadem diſt. quæſt. vnica. Illud verò prius, ſcilicet, qui ſentiebant Pontificem diſpenſare poſſe nullius momenti iudicaſſe argumentum illud, conſtat ex Paludano in 4. eadẽ diſtinctione q. 4. art. 4. in fine, qui cùm id argumentum ſibi obieciſſet, hæc reſpondit. *Sed ad hoc ipſimet reſpondent, & benè, quia ſicut non eſt inconueniens poſt matrimonium conſummatum alterum mori, & ſic matrimonium ſolui, & nihilominus ſi mortuus ſuſcitaretur, poſſet contrahere cum alia prima viuente: ſic non eſt inconueniens, quod poſt matrimonium initiatum, & per ingreſſum religionis, & per mortem ſpiritualem ſolutũ, ſi religioſus per diſpenſationem ſuſcitetur ad vitam ciuilem, quod contrahat cum alia prima viuente, nec propter hoc habet plures vxores, ſed vnam tantùm, quia cum prima fuit ſolutum matrimonium.* Ricardus in 4. diſtinct. 38. articulo 9. quæſtione 1. in ſolutione ad 6. Durandus ibidem quæſtione 2. in ſolutione ad. 1. numero 9. eodem modo reſpondent, & ex Recentioribus eandẽ ſibi difficultatem objicit Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. 12. cap. 7. cùm de eadem re diſputaret q. 1. obiectione 2. & eodem modo reſpondet, & Leſsius lib. 2. cap. 40. dub. 19. ad 4.

11. Tertiò obijciunt. Quia Põtifex nequit efficere, vt calix ſemel conſecratus non maneat in perpetuum conſecratus. Ergò non poterit efficere vt profeſſus, qui ſemel conſecratus eſt Deo per votum ſolemne, non maneat tali conſecratione conſecratus. Sed certè hæc ratio, quam potiſsimam exiſtimant DD. oppoſitæ ſententiæ, nihil conuincit, vt latè probant Caiet. & Greg. de Val. Nam vel ſermo eſt de conſecratione, quæ fit per votum, & hæc non impedit: quia etiam reperitur in voto ſimplici. Vel de conſecratione, in qua conſiſtit ſolemnitas, vel quæ illi adiungitur, & hæc etiam impedire diſpenſationem non poteſt, quia illa eſt de iure poſitiuo, & per illam ſolam non conſtituitur aliquis religioſus. Et certè ſi hæc ratio aliquid efficeret, etiam probaret neque Deũ poſſe diſpenſare, quia non poſſet facere quin ſemel conſecratus fuerit conſecratus, quod dici non poteſt. Deus enim auctoritate propria poteſt remittere verbum promiſsionis ſibi factæ, & Pontifex id poterit poteſtate à Deo accepta, vt dici ſolet de poteſtate accepta ad diſpenſandũ in voto ſimplici. Vnde ſicut re mutata, aut mutatione facta in re conſecrata poteſt illa in profanos vſus conuerti, vt ſi forma calicis diſſoluatur, poteſt quis eius materiam in quemlibet vſum applicare, vt omittam, etiam eius vſum ex neceſsitatis cauſa: ita etiam mutatione facta, & Pontifice poteſtate à Deo accepta diſpenſante in votis, aut diſſoluente religionis ſtatum, poterit qui iam fuit conſecratus, deſeruire etiam negotijs ſæculi, atque nubere, & ſuis bonis vti pro libito.

CAPVT

CAPVT XI.

De approbatione ad religioſum ſtatum olim neceſſaria.

SVMMARIVM.

Quid probandum in iſto cap. num. 1.
Poteſtatem approbandi religiones fuiſſe olim penes Epiſcopos, num. 2. Probatur 1. ex cap. vnico de relig. dom. ibidem.
Secunda probatio, num. 3.
Tertia probatio, num. 4.
Sufficere approbationem tacitam, & negatiuam, num. 5.
Probatur a ſimili, num. 6.
Et exemplo deſumpto ex canonizatione Sanctorum, num. 7.
Et optima ratione, num. 8.

1. SED quò magis conſtet ſolemnitatem votorum legitimam Eccleſiæ cõſtitutione inductam eſſe, oſtẽdamus à quo tempore inceperint ea, in quibus ſolemnitatem votorum conſiſtere diximus. Sed cùm ſtatuerimus quatuor requiri ad votorum ſolemnitatem. Primum eſt religionem, in qua emittuntur vota, eſſe approbatam auctoritate Pontificis. Secundum, vt ſint ex parte Prælatis acceptatis perpetua, ita vt non poſſit Prælatus liberos dimittere, votorumque vinculo ſolutos. Tertiũ, vt paupertatis votum ſecum afferat inhabilitatem ad dominia. Poſtremum etiam, vt voto caſtitatis coniuncta ſit inhabilitas ad coniugia ineunda; oſtendamus ab hoc capite multis ſæculis religiones floruiſſe in Eccleſia ſine his accidentibus adiunctis, & neque indiguiſſe approbatione Pontificis, & olim liberos dimitti ſolitos monachos à Prælatis, & valuiſſe monachorum coniugia, & habiles fuiſſe ad adquirenda dominia. Primum oſtendamus in hoc capite, reliqua in ſequentibus.

2. Igitur, quod attinet ad religionum approbationem, non fuiſſe illam olim ſedi Pontificiæ reſeruatam, ſed fuiſſe eam poteſtatem penes Epiſcopos, & loci ordinarios, (quæ eſt prima pars noſtræ ſententiæ) adeo certum eſt, vt ferè probatione non egeat. Sed ne deſim inſtituto ſuſcepto, proferam nonnulla, quibus oſtendam. Primum eſt, quia nulla ſcripta lex extat, in qua religionum approbatio Sedi Apoſtolicæ reſeruetur, præter eam, quam anno 1212. aut paulò poſt occaſione Vualdenſium hæreticorum, qui Pauperes de Lugduno vocabantur, tulit Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, & habetur in *capite nimia de religioſ. dom.* vbi ſtatuitur, ne quis nouæ religionis inſtitutum fundaret ſine Sedis Apoſtolicæ approbatione. Quod decretum renouauit Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi, & habetur in *cap. vnico de relig. dom. in 6.* Ex quo quidem canone multi exiſtimant colligi habuiſſe olim Epiſcopos poteſtatem approbandi religiones; ſic cenſent Ioannes Azor lib. 11. inſtit. capit. 23. qu. 5. & Cardinalis Bellarminus lib. 2. de monachis cap. 4. & Gregorius de Valentia 2. 2. diſp. 10. qu. 2. part. 2. Leonardus Leſſius lib. 2. de iuſtitia cap. 41. dub. 1. num. 13. & inclinare videtur Caiet. cum D. Thoma. 2. 2. qu. 188. art. 1. ad 4. At Gabriel Vazquez 1. 2. diſp. 165. cap. 4. exiſtimat non colligi ex verbis eius Innocentij conſtitutionis olim eſſe penes Epiſcopos poteſtatem religiones approbandi, cùm tantùm in ea præciſe contineatur, ne quis nouum inſtitutum religioſum fundaret, hoc eſt, ſine Sedis Apoſtolicæ approbatione, ſed aſſumeret vnam ex approbatis. Quæ duo longè diuerſa inter ſe ſunt. Sed non rectè conſideraſſe decreti ſenſum videtur, quod ſic oſtendo. Vel ante eam conſtitutionem, qui nouum religionis inſtitutum fundabat, indigebat approbatione Sedis, vel non indigebat. Si primum, non ergo ea noua conſtitutio eſſet; eſſe autem nouam conſtitutionem planè indicant illa verba, *Firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouam religionem inueniat, &c.* Si verò non indigebat ergo earum approbatio erat penes Epiſcopos. Deinde ſic premo eius conſtitutionis verba. Cũ dicit Innocentius *firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouam religionem inueniat,* quos excluſit? hoc eſt, inquiro an eam legem indiſpenſabilẽ efficiat ab omnibus vniuerſim. Hoc eſt, à ſe & ab Epiſcopis? Primum eſſe non poteſt. Ergo ſecundum. Abſtulit ergò ab Epiſcopis in eo diſpenſandi poteſtatem. Poterant ergo antea diſpenſare, & religioſum nouum inſtitutum approbare. Aliàs quid ab illis abſtuliſſet, ſi antea non poterant? Senſus ergo prædictæ conſtitutionis legitimus iſte eſt, ne quis nouam religionem inueniret, ſed aſſumeret vnam ex approbatis, ſine ſedis Apoſtolicę licentia, quo ab Epiſcopis poteſtatem abſtuliſſe videtur.

3. Deinde hanc poteſtatem olim penes Epiſcopos extitiſſe illud etiam ſuadet, quod videamus antiquis canonibus religioſorum monaſteria pleno iure ſubiecta Epiſcopis, conſtat ex Concilio Chalcedonenſi ca. 4. apud Gratianum *c. quidam 18. q. 2. Quidam monachorum habitu vtentes indifferenter per ciuitates incedunt, necnon & monaſteria, & ſe ipſos præſumptione propria commendant. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut conſtituere monaſteria, aut oratorij domum ſine conſcientia ipſius ciuitatis Epiſcopi.* Idem conſtat ex can. 8. & Conc. Nicæno ca. 14. Aurelianenſi can. 1. apud Gratianum *c. Abbates 18. q. 2.* & in Concilio apud Palatium Vernis c. 3. & alibi ſæpè. Expendo autem in can. 4. Chalcedonenſi vniuerſè prohibitum *noua conſtituere monaſteria,* ſine reſtrictione ad monaſteria religionum iam exiſtentium vel nouiter inuentarum. Quare vtrumque committi videtur Epiſcopi iudicio, & approbationi. Expẽdo rurſus

tiam, & naturam ſpectes, non alia requiritur.

7. Præterea explicari poteſt res iſta alio exemplo. Quia quando aliquis, qui ſanctitate emicuit, refertur in ſanctorum numerum, non eſt ea canonizatio, quæ illum ſanctum conſtituit: ſed cùm iam ille reuera ſanctus eſſet, id efficitur approbatione Eccleſiæ, vt ſine periculo, illum omnes venerari poſſint, illique ſanctorum cultum deferre. Ita, etiam in noſtro caſu dicendum eſt, approbationem Eccleſiæ in ſtatu religioſo ad eum tantùm finem deſeruire, vt conſtet nullum eſſe periculum in eius inſtituti regulis, conſtitutionibus, & medijs, quæ ad perfectionem adquirendam apponuntur: non verò, vt reuera religioſum ſtatum efficiat.

8. Denique oſtenditur optima ratione ex dictis ſupra capit. 4. & 5. deſumpta. Quia ſtatus religioſus à Chriſto Domino inſtitutus eſt. Conſtat autem donatione, qua vouens ſe transfert in ius alterius, & emiſſione votorum. Ergo quamdiu Eccleſia non reddidit eam donationem irritam, illique reſtitit, illa ſola ſufficit ad conſtituendum vouentes in ſtatu religionis immobili; cùm Prælatus religioſi in ſubditum nullam à Pontifice iuriſdictionem accipiat, vt eo capit. 5. demonſtratum eſt. At iam poſtea in *dicto cap. ne nimia de religioſ. dom. & in dict. capit. vnico, eodem in 6.* ita approbatio Pontificia ad religionem requiritur, vt ſine illa religio non ſit. Idque optima ratione fieri potuit à Pontifice. Quia, cùm religionis ſtatus conſtet donatione vouentis, ea donatione irrita facta ceſſat religionis ſtatus. Et ſicut ſæcularis Princeps poteſt humanis donationibus certas quaſdam leges præſcribere, quibus non ſeruatis inualida donatio eſt: ita etiam Pontifex iure optimo potuit iſti donationi humanæ, quæ eſt fundamentum ſtatus religioſi, præſcribere neceſſitatem approbationis, hoc eſt præcipere, vt fieret in religione per Pontificem approbata, & aliàs nullius eſſet momenti. Quod totum ab Eccleſiaſtica auctoritate conſtat eſſe profectum.

CAPVT XII.

Religioſos prioris ſæculi liberos dimitti ſolitos à prælatis, & vota relaxata.

SVMMARIVM.

Religioſos nunquam potuiſſe diſcedere ſine licentia prælati, num. 1.
Olim dimitti ſolitos relaxatis votis à prælato, probatur primùm, num. 2.
Idem probatur teſtimonio Gregorij, num. 3.
Et teſtimonio Auguſtini, num. 4.
Et ex Baſilio, num. 5.
Aliter ex Gregorio, num. 6.
Et ex ratione, num. 7.

1. IAM explicemus ſecundum, ſcilicet, quamuis ex parte vouentis illis temporibus eſſet perpetua traditio, attamen ex parte prælati non fuiſſe acceptationem perpetuam, ſed liberos à prælato dimitti ſolitos, & vota relaxata, cùm iudicabatur expedire, ita vt in ſæculo liberi omninò manerent ab obligatione votorum. Quod, licet minùs obſeruatum fuerit ab Auctoribus, attamen ſunt nonnulla, quæ euincunt ita factum fuiſſe. Inprimis autem certum ſit nulli ſemel profeſſo ſine licentia prælati licuiſſe diſcedere contra Eraſmum, qui licitum eſſe dicebat: contra quem videndus Robertus Cænomanus in antidoto ad cenſuram Eraſmi de regula Auguſtini, quod extat in operibus Auguſtini Pariſijs excuſis anno 1541. conſtat etiam non licuiſſe ex Baſilio in conſtit. Monaſt. cap. 22. 23. 34. & 35. qui huiuſmodi diſceſſum alibi etiam ſacrilegium vocat, ſcilicet, in regulis fuſiùs diſputatis interrog. 14. & ex concilijs paſſim, cùm diſcedentes monachos velut Apoſtatas puniri iubent.

2. Igitur ad probandum liberos à prælatis dimitti ſolitos votis relaxatis, primò veroſimile aliquod argumentum deſumi poteſt, ſi conſideremus, quàm magna erat priſcis temporibus facilitas expellendi à religionibus, vt conſtat ex Auguſtini regula prima, & ſecunda. Benedictus quoque in ſua regula cap. 58. vbi agit de profeſſione ſtatuit, vt illæ veſtes ſeculares, quas nouitius probationis tempore geſtabat, & vna cùm emittebat profeſſionem, exuebat, diligenter aſſeruentur: ne, ſi ad ſeculum reuerti voluerit, diſcedat in habitu religioſo. Idem quoque ſtatuit Baſilius in Aſceticis ſæpè, vbi inſinuat olim diſcedere ſolitos, faciléque dimitti pagina 336. columna 2. ad finem, & 339. columna 1. circa medium, & in regulis fuſiùs diſputatis interrog. 28. 29. & 47. & in regulis breuioribus interrog. 57. 61. 102. & 155. Quæ ſatis veroſimiliter indicant illos diſcedere de licentia prælati, votis relaxatis. Si enim non eſſet acceptatio ex parte prælati quaſi temporanea, ſed firma atque perpetua, cur ſeruandæ eſſent veſtes, vt ſi vellet retrocedere, cum illis dimitteretur?

3. Secundo loco profero teſtimonium Gregorij lib. 2. dialogo. cap. 25. vbi agens de monacho, qui in ordine Diui Benedicti facultatem diſcedendi efflagitabat, ita inquit; *Cumque eum vir Dei aſſiduè corriperet, & frequenter admoneret, ipſe verò nullo modo conſentiret in congregatione perſiſtere, atque importunis precibus, vt relaxaretur, innueret, quadam die, &c.* Expendo verbum illud, *relaxaretur*, Monachus ille facultatem diſcedendi flagitans, votis erat adſtrictus ſuæ profeſſionis; ſi namque nullo teneretur voto, relaxari minimè diceretur. Relaxari enim eſt dimitti ab obligatione liberum. Vndè Cicero de ſenectute: *Ex quo intelligitur quales futuri ſint, cùm ſe planè corporis vinculis relaxauerint*, & alibi paſsim, & apud Poetas, & in Iure *relaxari condemnatione, l. 12. D. quod metus cauſa,*

Digitized by Google

cauſa, & *C. quod ſi honeſt.* & vrgeo magis ea, quæ in fine capitis habentur, ſcilicet monachum illum poſt viſum draconem reuerſum ad monaſterium, & denuò profeſſum, aut promiſiſſe ſe nunquam diſceſſurum à monaſterio. Inquiro, vel monachus ille diſceſſerat adhuc ligatus votis, vel non. Si primum, quid ergo poſtea denuo promiſit ſe nunquam à monaſterio diſceſſurum, quandoquidem iam ad id votis, ex aliorum iudicio, ſolemnibus tenebatur: ſi verò liber dimiſſus eſt, habeo intentum, ſcilicet, de licentia prælati, quando expediebat, vota relaxata.

4. Tertiò id probo irrefragabili, meo iudicio, teſtimonio Auguſtini ſermone primo de communi clericorum vita. Auguſtinus ſuis Canonicis regularibus proprium habentibus comminatus fuerat degradationis pœnam. Occaſione autem teſtamenti conditi à Ianuario, de quo iterum capite ſequenti, fragilitatique naturæ in aliquo cedendum ratus, pœnam reuocauit, hortaturque eos ne proprium habeant; aut ſi habent, diuendant, alienent, vel pauperibus elargiantur, quod ſi renuant, à monaſterio diſcedant, & in ſæculo cum proprio viuant. *Qui volunt* (inquit) *habere aliquod proprium, quibus non ſufficit Eccleſia Dei, maneant vbi volunt, & vbi poſſunt, non eis aufero clericatum.* Ex quibus ſic argumentor. Illi canonici, cùm quibus agebat Auguſtinus, verè religioſi erant, & tenebantur voto. Et præterquam, quod iam ſupra ſatis oſtenſum eſt, adhuc oſtenditur ex his quæ dicit in eodem ſermone: *Qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in Actibus Apoſtolorum, deſerit, à voto ſuo cadit, à profeſſione ſancta cadit: expectet Deum iudicem, non me.* Illi ergo diſcedentes à monaſterio aut proprium tenentes cadebant à profeſſione, & voto. Et infra. *Si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non deerunt ſuffragatores, & hic, & apud Epiſcopos, qui dicant, quid hic mali fecit? non poteſt tecum tolerare vitam iſtam, extra Epiſcopatum vult manere, & de proprio viuere, non debet perdere Clericatum. Ego ſcio quantum mali ſit profiteri ſanctum aliquid, nec implere. Vouete* (inquit) *& reddite Domino Deo veſtro, & melius eſt non vouere, quam vouere, & non reddere.* Quod autem canonici illi facta ab Auguſtino diſcedendi poteſtate, liberi manerent in ſæculo ab obligatione votorum, conſtat, quia inquit illis ibi licere habere proprium, quamuis eſſent in periculo damnationis. Quod ſi tenerentur voto, non liceret illis in ſæculo habere aliquid proprium, nec tantùm eſſent in damnationis periculo, ſed verè in ſtatu damnationis: ſicut, & nunc, qui ſolemniter profeſſus eijcitur è monaſterio, manente obligatione voti, nihil tanquam proprium valet adquirere: ſed tantùm ius habet quærendi ea, quæ ad victum, veſtitum, & habitationem pertinent, reliqua verò vel cedunt monaſterio, à quo eiectus eſt, vt quidam volunt: vel Epiſcopo, vt alijs videtur, vel vt alij cenſent, Pontifici, ſicut & ea bona, quæ vacantia nominantur. Adde, quò efficacius maneat argumentum, canonicos illos non fuiſſe religioſos ad tempus, vt certum eſt apud ſcriptores omnes.

5. Quartò profero ex Baſilio nonnulla, quę ſententiam noſtram non obſcure confirmant. Nam in regulis fuſiùs diſputatis, interrogat. 14. cùm quæſitum eſſet de ijs, qui cùm per profeſſionem Deo ſe ipſos deuouerint, profeſſionem illam conantur reſcindere, reſpondet: cęterùm horum vnuſquiſque, ſi poſtea quam intra religioſorum fratrum ſocietatem adſcriptus fuerit, factam à ſe profeſſionem reſciderit, is perinde debet aſpici, vt qui in Deum peccauerit, quem videlicet profeſſionis ſuæ teſtem adhibuerit, cuique ſolemni ſe voto obligauerit. Expendo in primis id, quod interrogatio ſupponit, aliquos eo tempore conatos reſcindere profeſſionem, eratque in more, vt de conſenſu prælati reſcinderentur, & liberi remanerent, aliàs quomodo id intentarent aliqui, ſi illicitum, ſi non in vſu? Quod autem liberi manerent votorum nexu ſatis indicat reſcindendi verbum. Qui enim ex ſolemniter profeſſis ſiue inconſulto, ſiue conſulto antiſtite habitum dimitteret, non diceretur profeſſionem reſcindere, neque qui id conaretur, verè conaretur reſcindere. Quare cùm is qui egrediebatur eo tempore ex prælati conſenſu, profeſſionem reſcinderet, abſque dubio votorum ſoluebatur nexu, quamuis ſi ſine antiſtitis licentia id faceret, peccaret, ſacrilegúſque eſſet, vt ibi Baſilius. Ne verò quemquam moueat illa ſolemnis voti mentio, ſciat enim ſolemne à Baſilio vocari, non in eo ſenſu, quem hactenus ſequuti ſumus, & quo noſtri loquuntur à paucis annis ſcholaſtici, ſed, vt ſupra dixi, quia publicum coram teſtibus in manu antiſtitis emittebatur, vt conſtat ex interrogatione 15. columna 3. circa finem. Itaque ſolemne dixit, vt diſtingueret à voto extra religionem emiſſo, non verò vt à ſimplici ſolemne diſtingueret, eo quo nos ſolemne vſurpamus modo. Videatur etiam interrogat. 36. vbi agens de ijs, qui à reliquorum fratrum ſocietate ſe ſeparant, ac ſecedunt, primo loco enumerat eos, qui diſcedere volunt, quia ſibi detrimento putant contubernium, idque dicit non inconſulto, ſed conſulto faciendum, quo ſatis indicat eum liberum remanere. Deinde eum qui mentis imbecillitate, & leuitate commotus vult diſcedere. Is inquit, *ſuam curare imbecillitatem debet, aliqui ſi medicinam noluerit admittere, ipſe excluſus à nemine admittatur?* Durum ſanè, ſi vinculis adſtrictus ob animi leuitatem dimitteret. Quare ideo facilè, vt inconſtans reijciatur, docet Baſilius, quia & abſoluebatur obligatione votorum; agebat autem eo loco de his, qui iam profeſſionem emiſerant, vt conſtat ex interrogationis initio.

6. Deni-

6. Denique pro hac ſententia confici poteſt non leue argumentum ex Gregorio, cùm agit de Venantio Italię Cancellario, quæ refero infra. Religioſi ergo illorum temporum diſcedentes ex monaſterio cum conſenſu prę-lati, non amplius tenebantur votis, atque adeo non erat illa acceptatio perpetua, ſicut nunc eſt, ſed erat in prælatis poteſtas dimittendi, donec ſublata eſt à Gregorio I X. *cap. Ne religioſi, de regularibus.*

7. Imo votum obedientię in religione emiſſum non eam habere vim, vt perpetuitatem inducat ex vtraque parte, manifeſtum eſſe poteſt ex generali ratione, qua in vniuerſum probatur vota emiſſa in commodum alicuius tertij ceſſare, ſi ille alius reſpuat promiſſionem humanam ſibi factam, quæ eſt materia voti; vt ſi pauper nolit pallium accipere, liber manet vouens ab obligatione voti. Sed cùm quis promittit obedientiam in religione, in eo obedientiæ voto duæ implicantur promiſſiones, vna humana homini, ſcilicet, prælato facta parendi illi, tanquam materia voti: & altera Deo, quæ eſt votum; cuius materia eſt humana promiſſio, vt docet D. Tho.2. 2. q.88. art.5. ad 3. & hoc idem reperitur ex communi certaque ſententia in omni voto emiſſo in commodum alicuius tertij. Poteſt ergò religio promiſſionem humanam ſibi factam relaxare, qua relaxata aufertur voti obedientię vis. Obedientia autem ablata, caſtitas, & paupertas promiſſa non obligant; quia non niſi ſub tali obedientia promiſſa ſunt. Religio autem non poteſt reddi inhabilis ad reſpuendam promiſſionem ſibi factam ex propria voluntate: poteſt enim quilibet reuocare ſuam voluntatem per ſubſequentem. Debet ergo reddi inhabilis ad reſpuendam promiſſionem ſemel acceptatam, ſuperioris Principis lege, qui eam poteſtatem iam abſtulit à religionum pręlatis, & aduocauit ſibi.

CAPVT XIII.

Religioſos vouentes paupertatem primis ſæculis retinuiſſe ſuorum bonorum dominium.

Religioſos olim validè teſtamenta condidiſſe, num. 1. ex Auguſtino probatur, ibidem.
Euaſio precluditur, num. 2.
Secunda probatio ex iure ciuili, num. 3.
Tertia ex canonibus, num. 4.
Quando ablata ea facultas, num. 5.
Ratione idem oſtenditur, num. 6.
Prima obiectio diluitur, num. 7.
Secunda ex cap. cùm ad monaſterium proponitur, diluitur, & explicatur, num. 8. 9. 10. 11. 12.

1. TERTIVM ex his, quæ propoſuimus probanda, facilius confirmabimus, ſcilicet, eius temporis religioſos emittentes paupertatis votum, non abdicaſſe à ſe dominium rerum, ſed validè teſtamenta condidiſſe, quanuis illicitè. In primis probari poteſt ex Auguſtino ſermon. 1. & 2. de communi vita clericorum. Sed hos ſermones Auguſtini non eſſe, inſigniter mentitur Eraſmus. Ego tamen audaci, inuerecundo, & effrænato Eraſmo, qui cuncta de ſuo grammaticali cerebro metiebatur, oppono Concilium Aquiſgranenſe ferè ante octingentos annos in Dei Eccleſia celebratum, quod capit. 117. & 118. hos duos ſermones vt Auguſtini recepit, & ſuis canonibus de verbo ad verbum inſeruit. Oppono etiam Bedam 2. Cor. 8. qui teſtimonium citat ex huiuſmodi ſermonibus, vt iam deinceps, Eraſmus, cui non olet, quod benè olet, conticeſcat, nec dicat, *olet ſtylum, ſtylum non ſapit.* In primo ergo ſermone inquit Auguſtinus quendam canonicum Regularem è ſuo monaſterio Ianuarium nomine iam iam morti proximum teſtamentum condidiſſe, Eccleſiamque hęredem reliquiſſe, nec tamen inualidum pronuntiat teſtamentum, quanuis factum illud grauiter reprehendat. Imo ſermone 2. inquit duos Ianuarij filios ante ingreſſum in religionem de legitimo toro ſuſceptos, de hęreditate patris contendentes ita demum à lite abſceſſiſſe, dummodò ſubſtantia patris inter vtroſque ex æquo diuideretur. Quod quidem ita factum eſſe inquit Auguſtinus, renuntiante tamen prius Eccleſia, quæ hæres teſtamento ſcripta fuerat à Ianuario. Validum ergo erat illud teſtamentum, aliàs neceſſaria non eſſet Eccleſiæ renuntiatio.

2. At fortaſſis exiſtimabit aliquis regulares canonicos non emiſiſſe vota. Sed id dicetur ſine dubio non rectè. Iam enim ſupra conuicimus in religione Eremitarum, & clericorum ab Auguſtino inſtituta ſemper in vſu fuiſſe ſubſtantialia religionis vota. Sed & quo magis id conſtet, expendo prætereà Auguſtinum loquentem in eo 1. ſerm. de ſuorum clericorum vita, qua vitam æmulabantur Apoſtolicam, & eam, quam Auguſtinus priùs cum Eremitis profeſſus fuerat, vt ibi apertè teſtatur: *Ecce quómodo viuimus internos, nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid proprium. Sed fortè aliqui habent. Nulli licet, et ſi habent, faciunt quod non licet; bene autem ſentio de fratribus meis.* Igitur apud illos proprium aliquod poſſidere peccatum erat. Ergò adſtringebantur voto, aliàs liceret, peccatumque non eſſet. Sed quoniam aliquis verbum illud, *licet* latiori quadam ſignificatione accipiet, ita vt indecentiam quandam tantùm notet, quæ peccati rationem minimè ſortiatur, audiat Auguſtini verba, quibus notat Ianuarij factum. *Teſta-*

mentum fecit, hæredem instituit. O dolor illius ſtoletatis! o fructus natus non de arbore, quam plantauit Dominus! Quod ſi fructus ille non eſt de arbore plantata à Domino, ergo de mala, & iniqua arbore, & à Dæmone plantata, atque adeo ſecuri excidenda, & in ignem mittenda.

3. Secundò eadem veritas conſtare poteſt ex conſtit. 5. Leonis Imperatoris. *tit. Ne quibus, poſtquam monaſtica vita inſtitutum ſubierint, facultates ſuppetunt, in vniuerſum hi de illis teſtari prohibeantur, ſed vt ſi quo tempore monaſterium adierunt, in id quippiam contulerint, in illorum poteſtate ſit, vt quemadmodum velint, de his quæ ſibi poſtmodum pararunt, in plenum aſſem etiam teſtamentum condant, ſi verò nihil ab initio intulerint, tum vt de veſte ſtatuendi facultatem habeant, monaſterium autem alteram partem, ſiue trientem accipiat.* Et quidem in hac conſtitutione agere Imperatorem de monachis non ſolùm ante profeſſionem, ſed poſt, ex multis manifeſtum videtur. Inprimis enim meminit legis Iuſtiniani, qua cauit, vt monachis interdiceretur teſtari, & de rebus ſuis diſponere, ſi ante profeſſionem non diſpoſuerint, quæ facultas nunquam adempta eſt monachis, antequam ligarentur voto. Sunt enim eo tempore nouitiatus omnino liberi eamque legem in ſua vi manere vult Leo Imperator. Ergo de monachis iam profeſſis agebat. Deinde inquit, quod ſiquis liberos ante ingreſſum in religionem ſuſcepiſſet, quamuis ſileret pater, nihilque diſponeret ante profeſsionem, & ob id alijs meritò ſit adempta facultas diſponendi, tamen ſilentium patris nequaquam filijs nocere debere: ſed adhuc poſſe patrem teſtari de ſuis bonis. & in fauorem filiorum, & etiam monaſterij. Quod manifeſtè indicat de profeſſis ſermonem eſſe, nam ante profeſſionem, nec ſilentium patris nocebat filijs, nec patri vlla lege fuit ſublata facultas diſponendi. Præterea inquit, quod ſi mori contigerit inteſtatum, filijs legimam portionem concedendam, monaſterium verò aliquam partem bonorum retenturum. Quis de patris ad filios deuoluenda hæreditate dubitare poterat ante profeſſionem patris? aut quo iure poſſet monaſterium patris hæreditatem exigere? loquitur ergò de monachis iam profeſſis. Denique ſtatuit, vt de bonis poſtea quæſitis, ſi aliquid ab initio intulit in monaſterium, liberè teſtari poſſit, inquitque. *Quod ſiquis dicat hoc ſolo nomine, quod monachus ſit, monaſterium omnia eſſe percepturum, haud ſcio, ſi iſtiuſmodi, quæ monachos deceant, ſtatuat.* At quis vnquam exiſtimauit monaſterium ius habere in quæſita à Monacho, niſi ratione votorum, quæ in religione emiſit? & adhuc eo ſuppoſito iure, quo poterat monaſterium ſe tutari ad retinenda omnia adquiſita à monacho, decernit Imperator illos liberè teſtari poſſe. Conſtat ergo de monachis iam profeſſis eam Leonis conſtitutionem intelligi. Quare nomine ſuſceptionis habitus monaſtici profeſſio intelligenda eſt, vt & alibi docent iuris periti. Si ergo illorum erant valida teſtamenta, vtique & dominium bonorum retinebant. De teſtamentis etiam valide conditis à monacho, atque moniali conſtat ex *Authentico de ſanctis Epiſcopis collatione 9. §. ſiqua mulier,* quam de profeſſo intelligendam eſſe docent iuriſperiti complures, & ex ſummiſtis Angelus *verbo religioſus* quæſt. 24. Paludanus, quem citat, & ſequitur Syluester *verbo religio. 3.* quæſt. 24. Quod idem penitus ſtatuit Iuſtinianus in *nouella Conſt. de monachis §. ſi mulier,* quamuis eius diſpoſitionem extendit poſtea Leo Imperator conſt. citata. Conſtat etiam *ex lege generaliter C. de ſacroſanctis Eccleſijs, & lege ſiquis C. de Epiſcopis, & clericis,* aſſignantur hæredes ab inteſtato tam viris, quam fœminis religioſis: quæ omnia ſatis indicant illos poſt votum paupertatis perſeueraſſe cum dominio bonorum, ſolumque vſum abdicaſſe, quæ ſufficiens materia eſt voti paupertatis, vt alio loco dicendum eſt.

4. Nec deſunt pro hac re leges Eccleſiaſticæ. Nam Concilium Lugdunenſe 1. anno Domini 570. celebratum ſub Ioanne Tertio canone ſecundo hæc habet de teſtamentis clericorum, & religioſorum ſecundo loco. *Quia multorum tergiuerſationes infidelium Eccleſiam quærunt collatis priuare donarijs, id conuenit inuiolabiliter obſeruari, vt teſtamenta, quæ Epiſcopi, Presbyteri, ſeu inferioris ordinis clerici, vel donationes, aut quæcunque inſtrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid Eccleſiæ, aut quibuſcumque conferre videantur, omni ſtabilitate ſubſiſtant, id ſpecialiter ſtatuentes, vt etiam ſi quorumcumque religioſorum voluntas, aut neceſſitate, aut ſimplicitate aliquid à legum ſecularium ordine viſa fuerit diſcrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcuſſa manere, & in omnibus Deo propitio cuſtodiri.* Concilium Matiſconenſe 1. ſub Pelagio XI. anno 582. can. 19. *Et licet priori titulo legatur definitum,* (ſcilicet canone 12. vbi de ſacratis agit virginibus, quem infra capitibus ſequentibus referemus.) *Quid de puellis, quæ ſe diuinis cultibus, aut parentum aut ſua voluntate dicauerint, debeat obſeruari, tamen quia monacha nomine Agnes, quæ de monaſterij ſeptis fuga ante aliquot annos diſceſſerat, in eodem eſt monaſterio reuocata, & dicitur inſtigante diabolo agellos, vel quaſcumque res ad ſe pertinentes aliquibus potentibus velle donare, dummodo per eorum patrocinium ſe poſſit de intra monaſterij ſua ſepta ſubtrahere, & voluptatibus ſaculi clandeſtina, vel ſingulari habitatione vacare, ideo præſenti conſtitutione Sancimus, vt tam illa, quàm quæcumque alia monacha, quæ ſub hac argumentatione ſe de religionis habitu ad illecebras ſaculi, aut res ſuas pro tam iniqua inde liberationis cauſa, quibuſcumque dare cenſuerit,*

fuerit, tam illa, quæ hoc dare voluerit, quam illi quicumque hoc acceperint (ne quod Deus auertat, ambitionis instinctu religionis videatur regula violari) tamdiu ſint a communionis gratia ſequeſtrati, quamdiu res ipſas eis, à quibus acceperant, digna pœnitentia ſatis factione reſtituant. In primo illorum duorum canonum manifeſte decernitur, vt quorumcumque religioſorum teſtamenta, quamuis neceſſitate vel ignorantia deficiant in ſolemnitate ſæculi legibus præſcripta, rata nihilominus maneant, & inconcuſſa. In ſecundo verò canone certum eſt ſermonem eſſe de vere religioſis fœminis, & quæ eam profeſſionem emiſerant, aliàs recedere à monaſterio poſſent impune, conſtat etiam eas ſuarum rerum dominium, & proprietatem retinuiſſe, donationeſque ab illis factas valere niſi in eo caſu fiant. Argumentum etiam eſt illas ſuorum bonorum retinuiſſe proprietatem, quod qui in eo caſu donata accepiſſent, non monaſterio, cuius certe eſſent omnia, ſi monachæ illæ dominio, & proprietate carerent, ſed ipſis ſacris fœminis, quæ donauerant, reſtitui accepta præcipitur.

5. Sublata autem videtur huiuſmodi facultas de ſuis rebus diſponendi per Gregorium Magnum *cap. Quia ingredientibus 19. quæſt. 3. & cap. perlatum eſt, eadem cauſa, & quæſtione*, & alijs poſterioribus legibus Eccleſiaſticis. Igitur illis ſæculis ante Gregorium, quibus ſtatus religionis emiſſione votorum conſtans vigebat in Eccleſia, non erat annexa religioſorum traditione, hæc abdicatio dominij, quandoquidem valide de ſuis rebus diſponebant, & condebant teſtamenta.

6. Imo neque huiuſmodi inhabilitatem ſequi ex natura voti paupertatis in religione emiſſi oſtenditur breuiter optima ratione. Quia voluntas cuiuſcumque priuatæ perſonæ reuocari poteſt ab eadem per aliam poſtea ſubſecutam. Reuocata autem ea priori voluntate ceſſabit inhabilitas, ſi qua erat, ad contractum. Eatenus enim aliquis ſe reddebat inhabilem, quatenus non adhibebat conſenſum, reuocata autem voluntate, iam adhibet conſenſum, quo præſente, & conſtante, & contractu alioqui ex natura rei permiſſo, nihil deeſſe videtur, quo minus contractus ſit firmus. Quare reddere aliquem inhabilem ad contractum, non eſt opus priuatæ poteſtatis, ſed Principis lege ſua irritum facientis contractum, etiam ſi adſit voluntas contrahendi.

7. Verùm his, quę in hoc capite diximus, duo videntur obſtare. Primum eſt canon 21. Concilij Aurelianenſis 1. tempore Symmachi Papæ prope annum 507. multo ſcilicet ante Gregorium Primum, per quem diximus ſublatam religioſis proprietatem, dominiumque bonorum; in eo enim hæc habentur; *Quod ſiquis monachus per contumaciam extiterit indeuotus, aut per aliqua loca vagari, aut peculiare habere præſumpſerit, omnia quæ acquiſierit, ab Abbatibus auferantur, ſecundùm regulam monaſterio profutura*, &c. Auguſtinus quoque loco ſupra citato dicit ſuos monachos viuere ſine proprio. Non ergo retinebant proprietatem monachi. Cæterùm ibi *peculiaris* nomine, ſimiliter, & *proprij*, non tam intelligitur dominium bonorum, quod ex citatis legibus, & Auguſtini, & Conciliorum teſtimonijs conſtat ab illis eſſe retentum; ſed vſum ad ſui ipſorum arbitrium ſine conſenſu, & conſcientia prælati, qui vſus contra votum erat. Quamuis enim non abdicaſſent à ſe dominium rei, eam tamen adminiſtrare ſine prelati diſpoſitione non poterant: omnia enim in commune conferebantur, vt iuxta diſpoſitionem prælati diſtribueretur vnicuique prout cuique opus eſſet. Atque id videtur indicaſſe Petrus, cùm Ananię dixit: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?*

8. Secundò obſtat *caput. Cùm ad monaſterium, ac ſtatu monachorum*. In quo Innocentius Tertius ad finem hæc habet: *Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho diſpenſare, quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam, nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere*. Hæc Innocentius. Ecce proprietatis abdicationem eſſe de eſſentia regulę monachalis ita inquit, vt contra eam non poſſit etiam à Summo Pontifice diſpenſari.

9. Multa de hoc capite dixi ſupra capite decimo, quæ videnda ſunt: illis tamen ſuppoſitis communis expoſitio eſt primam Sedem non poſſe in abdicatione proprietatis, & in cuſtodia caſtitatis diſpenſare hoc ſenſu, quia non poteſt proprietatem bonorum cum rerum abdicatione, continentiam cum matrimonij vſu, hoc eſt, perſeuerante ſtatu religionis componere. Quę fuit ſolutio fere omnium veterum ſcholaſticorum, qui Pontificem in voto diſpenſare poſſe cenſebant. Verùm niſi iſti ſolutioni aliquid addatur, non omnino ſatisfacit. Nam ſi proprietatis abdicatione in hac Innocentij decretali intelligitur dominium bonorum, quod habet reuera monachus, cùm aſſumitur ad Epiſcopatum ſolutus iam ab obligatione voti, adhuc deſtruit Innocentius eam, quam ſequimur hactenus opinionem, ſcilicet veram religionem conſtare poſſe dominio bonorum retento. Si ergo mens Pontificis ea eſt, ex illorum Doctorum ſententia, non poſſe efficere Pontificem, vt maneat religionis ſtatus cum non abdicatione proprietatis, hoc eſt, cum bonorum dominio, nullatenus ergo cum voto paupertatis in religione poſſet dominium

piente, vel ordinante oriri neceſſariò debet. Quare vouere non poteſt inhabilitatem dominij, nec in communi, nec in particulari. Ad religionis autem ſtatum conſtituendũ ea pertinent, quæ præciſe oriuntur ex ipſa natura trium votorum, vt vota ſunt; non verò quæ ex accidenti, & extrinſeco votorum naturæ accedere poſſunt. Vnde religio Fratrum Minorum vno è duobus modis redditibus perpetuis caret, aut vtroque, ſcilicet, vel quia ſinguli, dũ votum paupertatis emittunt, reſpiciunt vt materiam eius voti non ſolùm adminiſtratione liberam rei vſu conſumptibilis, ſed etiam adminiſtrationem quamcumque quamvis immobilium bonorum: vel quia ex voluntate & petitione Seraphici inſtitutoris legibus Pontificijs non ſolùm ſinguli monachi, quod etiam alijs commune eſt; ſed etiam ipſa religio incapax effecta eſt adquirendi rerum immobilium dominium, votis enim nec ſingulorum, nec totius religionis in capitulo congregatę non potuit inhabilis religio fieri ad immobilium rerum dominium adquirendum. Quamuis enim, ſi religio in comitijs voueret, & iuraret ſe non accepturam bona immobilia, neque adminiſtraturam, ſi forte acciperent, peccarent contra votum, dominium nihilominus religio adquireret, niſi Pontificia lege inhabilis effecta eſſet. Atq; idem iudicium eſt de materia voti caſtitatis. Nec enim eius materia eſt, aut eſſe poteſt inhabilitas ad ineunda coniugia, quamuis enim quis vouere poſſit expreſsè ſe non initurum matrimonium; adhuc tamen, ſi nuberet, valeret matrimonium; ſed huiuſmodi inhabilitas ab aliena diſpoſitione ortum habet. Eſt ergo materia vſus fœminę tàm in matrimonio, quàm extra, conſequenter tamen vouet non inire matrimonium in ordine ad maritales actus. Quod quidem planum eſt, tum in eo, qui poſt matrimonium ratum & conſummatum, de conſenſu alterius coniugis ad religionem tranſit, vouet enim caſtitatem manẽte matrimonij vinculo: tum etiam quia religioſus, qui modo contraheret in ordine ad caſtè viuendum, ſine vllo prorſus ordine ad copulam, peccaret quidem & matrimoniũ eſſet nullum, non tamen video quomodo contra religionem, & votum caſtitatis peccaret, cùm in eo ineundo coniugio nullo modo interueniret violandæ caſtitatis propoſitum tacitè, nec expreſsè, vt in matrimonio Ioſephi cùm Beata Virgine cernimus, & fateri tenemur. Atque ex his manet Innocentiana conſtitutio, vt mihi videtur, exactè elucidata, eamque non minùs accuratè perpendimus & conſiderauimus.

CAPVT XIIII.

Coniugia Religioſorum primis ſæculis fuiſſe valida probatur argumento negatiuo.

SVMMARIVM.

Valida olim coniugia religioſorum fuiſſe, n.1.
Illicita tamen, neque amplius probari ab Hæreticis, n.2.
A quo tempore fuerint inualida, n.3.
Prima probatio negatiua, quod nulla antiquior lex ſit, quæ reddat inualida. Expenditur Conſtitutio Iouiani Imperatoris, n.4.
Canon Illiberitani Concilij, n.5.
Et Valentini, n.6.
Et Siricij, num.7.
Et Arelatenſis, 2.num.8.
Et Toletani 1.num.9.
Et Innocentij I. num. 10.
Et Leonis I. num.11.
Et Chalcedonenſis, num.12.
Et Venatici ſub Leone I. num.13.
Et Turonici I. num.14.
Et Gelaſij, num.15.
Et Aurelianenſis I. num.16.
Et Toletani 2.num.17.
Et Pariſienſis, num.18.
Et Martini Bracarenſis, num.19.
Et Toletani 4.num.20.
Et Gregorij II. num.21.
Et Zachariæ, num.22.
Et Bauarici, num.23.
Et Colonienſis, & Maguntini, num.24.

1. DEueniamus ad probationem vltimi, ſcilicet, religioſorum illius ſæculi matrimonia, quamuis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuiſſe & non irrita. Quod quidem aſſeruit expreſsè, & validè confirmauit Michael de Medina lib. 4. de contin. ſacror. hom. controuerſ. 7. à, cap. 29. vſq; ad 34. Gabriel Vazquez diſp. à capite cit. ſupra c.6. Azorius tomo 1. inſtit. moralium lib. 12.c.6.q.3. Hieronymus Plati lib. 2. de bono ſtatus religioſi cap.21.& probabilem putat Bellarm. lib. de monachis cap. 34. dum reſpondet Auguſtini teſtimonijs.

2. Sed antequam probemus, ne in hac re alicui ſcrupulus inijciatur, duo hæc præ oculis habeamus, quorum primum certum eſt, alterum, de quo inter Catholicos ſine fidei periculo dubitari poteſt. Eſt ergo extra controuerſiam inter Catholicos, quidquid inſaniant Hæretici, matrimonia poſt emiſſa vota celebrata, numquam fuiſſe in Eccleſia licita, hoc eſt, vt ſine peccato celebrarentur; ſed reuera fuiſſe ſemper coniunctionem ſacrilegam, & multis titulis infamẽ. Nec verò verbũ eſt, apud Eccleſiæ pa-

patres atque concilia, quod in hoc fauere poſſet hæreticis, cùm oppoſitum vbiq; clament, vt conſtabit ex his quæ poſtea ſubijciemus. An verò hęc matrimonia peccaminoſe contracta, fuerint valida, (multa enim illicitè fiunt, quæ tamen facta tenent) dubium eſt inter Catholicos; quidam negant, nos verò affirmamus. Quo vno, quod tutò concedi poteſt, Hæreticis conceſſo, omnia argumenta, quibus contra votum caſtitatis pugnant, faciliimè diluuntur.

3. Id ego probò primùm oſtendendo nunquam Eccleſiam huiuſmodi matrimonia irritaſſe, vſque ad Concilium generale Romæ celebratum Anno 1139. cap. 7. §. *vt lex*, & refertur 27. *quæſt.* 1. *Can. vt lex*, vbi hęc habentur. *Statuimus, vt monachi atque conuerſi profeſſi, qui ſanctum transgredientes propoſitum vxores ſibi copulare præſumpſerint, ſeparentur: huiuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticā regulam conſtat eſſe contractam, matrimonia non eſſe cenſemus.* Nec verò quia Concilium dixit huiuſmodi copulationem contra Eccleſiaſticas regulas eſſe contractam, ideo exiſtimet aliquis iam ante Concilium iſtud præceſsiſſe Eccleſiaſticas regulas, huiuſmodi matrimonia irrita cenſentes. Eccleſiaſticas enim regulas, quas dicit, eas intelligo, quas mox ſubijciam, quibus tantùm huiuſmodi matrimonia prohibita ſunt, non verò irrita iudicata. Niſi forte dicamus alludere ad conſtitutionem Calixti II. quæ habetur in *Can. presbyteris* diſtinct. 27. vbi matrimonia ipſa diſiungi iubentur, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere iuxta Sacrorũ Canonum diffinitiones, quæ ſcilicet pœnitentiā, & modum pœnitentię pręſcripſerunt. Sedit autem Calixtus Anno Chriſti 1119. hoc eſt, viginti Annis ante Concilium Romanum ſub Innocentio II. Quod ſi *Canon presbyteris* tribuatur Vrbano II. ſederitque Vrbanus II. Anno 1098. adhuc planum eſt primis vndecim Annorum centurijs non fuiſſe huiuſmodi coniugia in Eccleſia irrita. In omnibus ergò Sanctionibus ante Concilium iſtud, nullum eſt verbum, quod inualiditatem ſonet. Percurramus breuiter.

4. Iouianus Imperator prope Annũ Chriſti 360. & habetur in *l. ſi quis nu.* 5. *C. de Epiſcopis & Clericis*, hęc ſtatuit. *Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodò iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas virgines auſus fuerit, capitali pœna ferietur.* In hac lege capitalis pœna indicitur attentantibus rapere virgines Deo ſacratas prætextu ineundi matrimonij, non verò matrimonium indicatur nullum; imo inſinuatur validè cum illis ſolere illo tempore iniri matrimonia, aliàs nunquam iungendi matrimonij cauſa attentarentur rapi. Adde etiam raptum non ſemper fuiſſe in Eccleſia impedimentum dirimens.

5. Illiberitanum Concilium Iouiano Imperatore antiquius Can. 13. hoc habet. *Virgines, quæ ſe Deo dicauerint, ſi pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini ſeruierint, non intelligentes, quod amiſerint, placuit nec in fine eis dandam eſſe communionem. Quod ſi ſemel perſuaſæ, aut infirmi corporis lapſu vitiatæ, omni tempore vitæ ſuæ huiuſmodi fœminæ egerint pœnitentiam, vt abſtineant ſe à coitu; eo quod lapſæ potiùs videntur, placuit eas in fine communionem accipere debere*, Canone iſto nequaquam cõuincitur nulla inita matrimonia cum monialibus, (admitto enim de virginibus ſacratis agi) nec enim eſt vllum verbum, quod vel leuiter, de matrimonio agere Canonem inſinuet. Quare de lapſu tantùm carnis ſermo eſt, permanentique in eodem vitio pœna indicitur. Et quamuis daremus de coniugio Monialium ſermonē eſſe, quia duo Concilia, quæ referam ſtatim, cùm de Monalium matrimonijs agunt, iſtius canonis meminerunt, adhuc puniri tantum, vt iniuſtè & perperam factum; permanentemque fœminam in eadem libidine, (ſic enim vocat, quia ſacrilega illa coniunctio) etiam in fine vitæ à communione reſcindit. Cõtendebāt enim Patres ſeueritate legis ad eiuſmodi coniugia ineunda aditum, ac ianuam pręcludere.

6. Concilium Valentinum Galliæ ſub Damaſo I. Anno Chriſti 374. Can. 2. *De puellis verò, quæ ſe Deo vouerant, ſi ad terrenas nuptias ſpõte tranſierint, id cuſtodiendum eſſe decreuimus, vt pœnitentia his non ſtatim detur; & cùm data tamen fuerit, niſi plenè Deo ſatisfecerint, in quãtum ratio popoſcerit, earum communio differatur.* Nullum eſt verbum, ex quo colligas inualidũ earum matrimonium fuiſſe; quin potiùs illud *Ad terrenas nuptias ſponte tranſierint*, ſatis innuit non diſſoluta matrimonia, quamuis ſeueriſſimè vindicata. In hoc autem Canone de Moniali Deo ſacra ſermonem eſſe conſtat ex inſcriptione, quæ ſic habet; *Et deuota ſi ſe maritauerit. Deuotam* autem eſſe religioſam virginem oſtendam infra ad Canonem Concilij Toletani I.

7. Siricius Papa poſt Annum 384. Epiſt. I. Can. 6. decernit. *Præterea monachorum quoſdã atque monacharum abiecto propoſito Sanctitatis in tantam poteſtatis demerſos eſſe laſciuiam, vt prius clanculò velut ſub monaſteriorum prætextu illicita ac ſacrilega ſe contagione miſcuerint; poſtea verò in abruptum conſcientia deſperatione perducti de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges & Eccleſiaſtica iura condemnant. Has ergo impudicas deteſtabileſq; perſonas à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarumq; conuentibus eliminandas eſſe mandamus, quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus continuã lamentatione deflentes, purificatorio poſſent pœnitudinis igne decoquere, vt eis vel ad mortem ſaltem ſolius miſericordia intuitu, per communionis gratiam poſſit indulgentia ſubuenire.* Exiſtimabam aliquando Siricium non agere de nuptijs poſt vota, ſed de ſcortatione abſque matrimonij vinculo. Cæterũ Triburienſis Synodus, cuius verba adducam poſtea Canone 23. de ſacri-

crilego interpretatur connubio decreti Syricij mentione facta. Quare de coniugijs Sanctimonialium loqui cenſeamus Siricium; Non tamē ex eius teſtimonio probatur inualidum fuiſſe, quin potiùs, cùm coniunctionem illam tantū appellet ſacrilegam, nec malitiam contra temperantiam agnoſcat, tacitè innuit alias validā, quamuis contra Patrum regulas celebratam. Et Epiſtola 2. contra Iouinianum damnat etiā nuptias monialium, quas Iouinianus pudicitiæ aduerſarius, & luxuriæ magiſter licere aſſeuerabat.

8. Concilium Arelatenſe 2. ſub Siricio prope Annum Chriſti 390. can. 33. hæc ſtatuit. *De puellis quæ ſe vouerunt Deo, & præclari nominis decore floruerunt, ſi poſt viginti & quinque annos ætatis ad terrenas nuptias ſponte tranſierint, id cuſtodiendum eſſe decreuimus, vt cum his, cum quibus ſe obligauerint, communione priuentur, ita vt eis poſtulantibus pœnitentia non negetur, cuius pœnitentiæ communio multo tempore differatur.* Quid? Nonne illa. *Sponte tranſierint*, & *cum quibus ſe obligauerint*, Validè contractas nuptias oſtendunt? Adde etiam dici illis petentibus non negandam pœnitentiam, ob ſacrilegè initum coniugium, non verò eos vt inualidè cōtrahentes ſeparandos.

9. Toletanum 1. ſub Anaſtaſio Anno Domini 400. can. 16. ita inquit. *Deuotam peccantē non recipiendam in Eccleſiam, niſi peccare deſierit, & deſinens egerit aptam pœnitentiam decē annis, accipiat communionem* Hæc quidem de lapſu. Quæ verò ſequuntur de nuptijs: *Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad communionē, niſi adhuc viuente ipſo viro caſtè viuere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit.* Quid in hoc canone, quo nullum matrimonium indicetur? Nihil certè. Imponitur pœna, attamen validum matrimonium, vel illa ſatis indicant, quod ad pœnitentiam admitti velit, diſcedente è viuis marito. Si enim nullum erat matrimonium, quid opus expectare mariti mortem? Expende etiā nomenclaturam *viri*. Nomine autem *Deuotæ* intelligi Virginem Deo Sacratam, ac verè religioſam, conſtat ex communi phraſi Conciliorum, quæ eo nomine virgines verè religioſas intelligunt, & publicè velatas. Et facilè cōſtat vel vno teſtimonio Concilij Aurelianenſis III. ſub Vigilio prope Annum 550. *De raptoribus virginum conſecratarum, ſeu in propoſito ſub deuotione viuentium, id ſtatuimus, vt ſiquis conſecrata vel deuota, id eſt, religionem profeſſa vim inferre præſumpſerit, à communione Eccleſiaſtica vſque ad exitū repellatur, viatico tantùm ei in infirmitatis periculo reſeruato.* En *Deo Deuotam, Conſecratam, ſub deuotione viuentem, religionem profeſſam*, pro eodem accipit Aurelianenſe Cōcilium, videndus de hac re Ferdinādus de Mēdoça lib. 2. de confirmando Concilio Illiberitano, c. 20.

10. Innocentius I. Anno Chriſti 404. Epiſt. 2. ad Victricium n. 12. Item. *Quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, et velari à ſacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculò corruperint, admittendas etiam ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerant, de ſæculo deceſſerit. Si enim omnibus hæc ratio cuſtoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, neq; ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi vnus ex eis defunctus fuerit: quanto magis de illa tenenda eſt, quæ antea immortali ſe ſponſo coniunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigrauit?* Quę verba, ſicut ea quę modò ex Toletano deſumpſimus, explicanda ſunt & vrgenda. Quamuis itaque adulteras illas vocet Innocentius, id eſt, ſacrilegas, quia Chriſto datam fidem violarunt; attamen inualida matrimonia eſſe, nequaquam inde colligitur. Nec verò ea comparatione, quā adhibet de ea, quæ viuente viro cum altero coniungitur; probari poteſt ſenſiſſe Innocentium huiuſmodi matrimonia nulla. Poſtea enim n. 13. agens de his quæ voto continentiæ extra religionem tenebantur, & tamen poſt illud votum nupſerunt, eadem comparatione vtitur de fide Chriſto data, ſolumque docet huiuſmodi violationem puniri debere: cùm tamen matrimonium poſt illud votum celebratum validum ſit ex omniū Doctorum ſententia. Solùm ergò differre voluit Pontifex virginem, quæ in religione caſtitatem vouit, & quæ extra contrahentem matrimonium in maiori, vel minori pœnitentia, non verò in matrimonij nullitate.

11. Leo I. qui ſedem occupauit Anno Chriſti 440. Epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum hæc habet c. 14. *Puella quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio virginitatis propoſitum, atque habitum ſuſceperūt, ſi poſtea nuptias eligant, præuaricantur, etiamſi conſecratio non acceſſit, cuius vtique non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent.* Et cap. 15. *Ambigi verè non poteſt crimen magnum admitti, vbi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid eos manebit, qui corruperint fœdera Diuini Sacramenti?* Inquirere velim an Leo agat in cap. 14. de virginibus nondū profeſſis, aut quę extra religionem ſimplici voto caſtitatis tenebantur; in cap. verò 15. agat de religionem profeſſis? Si hoc ita eſt, tantùm vides criminis grauitatem in iſtis maiorem, quā in illis indicari à Pontifice. Vel in vtroque capite agit de verè religioſis fœminis, quamuis aliqua ceremonia conſecrationis deeſſet, ſi hoc ſic ſe habeat, apertè ſatis modo ipſo loquendi in c. 14. validitas matrimonij inſinuatur, eaſq; tantùm præuaricari dicit Pontifex, non verò inualidè contraxiſſe. Vel denique in nullo c. agit de religionem profeſſis, ſed tantùm de his quæ ſimplici voto caſtitatis extra religionem tamen obligatæ erant; Id ſi quis dixerit, eo cōuinci debet, quod in Canonicis & Eccleſiaſticis libris perpetua phraſis velatæ & conſecratæ virginis nomine ſanctimonialis intelligatur, vt

ex ſupra adductis canonibus, & ſubijciendis conſtabit apertiſsimè. Verum eſt eas virgines, quæ religionem profitebantur, non ſemper intra clauſtra degere ſolitas, ſed in hoc variationem aliquam extitiſſe in Eccleſia, de quo forſan inferiùs iſto cap. attingam aliqua, quæ alio loco latè propono & examino.

12. Calchedonenſe Concilium prope Annum Domini 451. ſub S. Leone 1. Act. 15. can. 16. & refertur à Gratiano 27. q. 1. canone *ſiqua virgo*, hæc habet. *Virginem quæ ſe Deo Domino conſecrauit, ſimiliter monachum non licere nuptialia iura contrahere. Quod ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, vt habeat authoritatem eiuſdē loci Epiſcopus, humanitatem, miſericordiamq́; largiri.* Hæc verba contra hæreticos probant peccare ſic contrahentes, non verò inualidè contraxiſſe: imo adde illis verbis, *humanitatē, miſericordiamq́; largiri*, fortè ſignificatur, vt cum illis, ſi expedire iudicaret, in voto diſpēſaret, nec enim votorum diſpenſatio à principio Summis ſolùm Pontificibus reſeruata fuit. Nec verò moueant illa. *Decernimus, vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus*, quaſi his indicetur auctoritatem, quam non habebant, Epiſcopis concedi; Hæc enim verba, quiſquis humanitatis & miſericordię nomine in eo canone vel pœnitentiam, vel abſolutionem ab excommunicatione intelligit, multò magis interpretari tenetur, cùm non fuerit ab huiuſmodi crimine abſolutio Apoſtolicæ Sedi ante Concilium iſtud reſeruata, vt ex allatis Canonibus Chalcedonenſi anterioribus conſtat. Non itaque conceditur noua facultas; ſed probatur, confirmatur, quam de iure habebat Epiſcopus, nullo præfinito tempore, quo humanitatem, & miſericordiam differre deberet. Adde etiam cùm Epiſcopo iniungatur, vt ab excommunicationis vinculo abſoluat, non tamen vel inſinuetur, vt nulliter contraxiſſe declaret, ſatis inſinuari validè eiuſmodi matrimonia contracta.

13. Veneticum ſub Leone etiam 1. Anno 453. canone 4. ſtatuit. *Eas etiam, quæ virginitatem profeſſæ, & benedictionem fuerint per manus impoſitionem ſub conteſtatione huius propoſiti cōſecutæ, ſi fuerint in adulterio deprehenſæ, cum adulteris ipſarū arcendas à communione cenſemus*, Canon iſte vel de lapſu carnis tantùm agit, nō de nuptijs; fornicationem autem etiam Mœchiæ nomine ſignificari ſolitam à Cōcilijs, cuiuis notum eſt in libris Eccleſiaſticis vel mediocriter verſato. Aut ſi de matrimonio Monialis intelligatur, pœnam tantùm audis, non verò inualidum connubium, ex hoc canone coniicies. Vox enim illa *adulterij*; quæ forſan poſſet ſcrupulum inijcere, quaſi ea indicetur illā coniunctionem adulterium eſſe, non nuptias, vtpote cùm violata ſit fides data immarceſcibili ſponſo, explicabitur à nobis inferiùs etiam ex doctrina Patrum.

15. Turonicum I. tempore Hilarij Papæ. Anno Chriſti 481. canone 6. pręcipit. *Qui verò ſe Sacratis Virginibus per coniunctionem nefandam miſcuerit, vel propoſitum profeſſa religionis dereliquerit, vtrique à communione habeantur alieni, quia ſiquis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus, donec reſipiſcentes à laqueo diaboli, a quo capti tenentur ad ipſius voluntatem, ad auxilium pœnitentiæ reuertantur.* Nefandam coniunctionem appellat ſiue de coniugio agat canon, ſiue de copula extra nuptias, quià illicitè & interueniente ſacrilegio contracta, vnde & meritò templi Diuini violatorem appellat, quem non inultum, aut impunitum abire patietur Deus. Itaque hæreticos confodit telum iſtud, qui omnia ſibi licere putant flagitia, voti obligationem, & vinculum non agnoſcunt; noſtra verò ſententia, quæ quamuis peccaminoſe, validè tamen eas iniri nuptias primis illis ſæculis aſſeuerat, nequaquam vel leuiter impugnatur.

15. Gelaſius poſt Annum 492. Epiſt. 9. quæ eſt ad Epiſcopos Lucaniæ: *Virginibus autem ſacris temerè ſe quoſdam ſociare cognouimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera ſacrilegaq́; miſcere. Quos protinus æquum eſt à ſacra cōmunione detrudi, & niſi per publicam probatamq́; pœnitentiam omnino non recipi: Sed tamen his viaticum de cœlo tranſeuntibus, ſi tamen pœnituerint, non negetur.* Pœnam ſtatuit Pontifex, de robore autem matrimonij ſilet.

16. Aurelianenſe I. ſub Symmacho prope Annum 514. can. 23. hæc conſtituit. *Monachus in monaſterio conuerſus, ſi pellici poſtea vel vxori fuerit ſociatus, tantæ præuaricationis reus, nunquā Eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur.* Ecce pœnam impoſitam, non tamen vides inualiditatē matrimonij, vel inſinuatā ſaltem.

17. Toletanum II. ſub Bonifacio II. circa Annum 532. canone 1. hęc habet de Monachis & Clericis inter alia. *Cauendum tamen eſt his, ne quando ſuæ ſponſionis immemores, ad terrenas nuptias, aut abortiuos cōcubitus vltra recurrant. Quod ſi fortè fecerint, vt ſacrilegii rei ab Eccleſia habeantur extranei. Sacrilegi dicti meritò, quia votum violarunt.* Attende tamen monachis poſt profeſſionem nubentibus ſacrilegij tantū notam inuri. Quod ſi inualidum fuiſſet coniugium, & contra temperantiam, & contra religionem peccaſſent; quare non tantùm ſacrilegi, ſed & intemperantes eſſent. Adde etiam monachos in eo canone coniungi cum clericis, idemque ſtatuitur de vtriſque, cùm tamen clericorum Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ votum prioribus ſæculis vim dirimēdi matrimonij non habuiſſe, quamuis impediret certè, multo mihi certius ſit, vt alibi demonſtro.

18. Concilium Pariſienſe quod Seuerinus appellat 3. tempore Ioannis Papæ III. & Childeberti Francorum Regis poſt Annum Chriſti 559. Canone 5. iſta ſanxit. *Sacrarum etiam vir-*

ginum

Digitized by Google

ſinum, neque per raptum, neque per competitiones aliquas, quiſquam coniugia ſortiatur. Similiter de earum erit coniunctionibus abſtinendum, (& hi qui eas rapere, aut competere voluerint, à communione ſunt remouendi) quæ veſtium commutatione tam viduæ quam puellæ religionem, pœnitentiam, aut virginitatem publica fuerint declaratione profeſſæ. Quod ſi contra interdicta quis venerit, & ſacerdotem ſuum audire neglexerit, à communione Eccleſiæ Catholicæ habeatur extraneus, & perpetuo anathemate feriatur Huius Canonis duas eſſe partes manifeſtiſſimum eſt, nec minus certum in prima de ſanctimonialibus, quas ſacras virgines appellat, agi, earumque coniugia prohibentur, vtpote quæ ſine religionis tranſgreſſione iniri non poſſint. In ſecunda verò parte de his agit, quæ ſola veſtis mutatione religionem ac continentiam publicè declararunt. Inquiro autem an illæ veræ religioſæ eſſent, an ſecus? veras non fuiſſe religioſas, vel ex eo conſtare poterit, quia etiam in ea parte canonis puellarum meminit, de quibus iam actum in prima, & conſtabit magis ex his quæ adducam infra iſto cap. ex Foroiulienſi & Tributienſi Concilijs: vel ſi fortè de religioſis agit, quæ quidem habitus ſola geſtatione ſe eſſe profitebantur, prohibētur tantùm ea coniugia, non verò irrita declarantur.

19. Martinus Bracarenſis in collectione Orientalium canonum, quam ad Concilium Lucenſe deſtinauit propè Annum 572. canone 3. hęc habet. *Si deuota fuerit, & maritum duxerit. Si eam pater vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater verò cauſas in Concilio ſe nouerit præſtiturum: mulier verò nō admittatur ad communionem, niſi defuncto marito egerit pœnitentiam. Si autem viuente eo receſſerit, & pœnituerit, communionem in vltimò vita deficiens accipiat.* Idem de illo, atque dè Toletani 1. Concilij canone iudicium eſt, eadem enim ferè ſunt verba.

20. Toletanum 4. Annò Chriſti 653. ſub Honorio I. can. 56. *Duo ſunt genera viduarum ſæculares, et ſanctimoniales: ſæculares viduæ ſunt, quæ adhuc deponentes nubere, laicalem habitum non depoſuerunt; ſanctimoniales ſunt, quæ iam mutato habitu ſæculari ſub religioſo cultu in conſpectu Sacerdotis, vel Eccleſiæ apparuerint. Hæ ſi ad nuptias tranſierunt, iuxta Apoſtolum non ſine damnatione erunt, quia ſe primùm Deo vouentes, poſtea caſtitatis propoſitum abiecerunt.* Peccare quidem religioſas nubentes planè docet, inualidum coniugium non inſinuat.

21. Gregorius II. propè Annum 720. reſpondens ad Sancti Bonifacij conſultationes epiſt. 14. inquit. *Addidiſti adhuc, quod ſi pater vel mater filium vel filiam intra ſepta monaſterij in infantia annis ſub regulari tradiderint diſciplina, vtrùm liceat eis poſtquam pubertatis annos impleuerint egredi & matrimonio copulari. Hoc omnino deuitamus, quia nefas eſt, vt oblatis à parentibus Deo filijs voluptatis fræna laxentur.* Vnde idem Gregorius in Concilio Romano 1. ſub ipſo celebrato Anno Chriſti 721. canone 3. hęc ſtatuit. *Siquis monacham, quam Dei ancillam appellamus, in coniugium duxerit. Anathema ſit. Et reſponderunt omnes tertiò. Anathema ſit.* Eam quidem coniunctionem prohibet, & Anathemati ſubijcit eos, qui eiuſmodi matrimonia contraherent: nefas enim violare votum; at irrita eſſe nequaquam indicat. Addo etiam, cùm Sanctus Bonifacius à Sede Apoſtolica deſtinatus Germanorum Apoſtolus & Antiſtes ſit, qui rogat, cui leges Eccleſiaſticas maximè de his rebus nō eſt veroſimile fuiſſe ignotas, magno mihi etiam argumento eſt, illis temporibus eiuſmodi matrimonia nondum irrita declarata; imo & Epiſcopos fragilitati aliquid condonantes abſoluiſſe, neſcio quam prudenter ab obligatione voti, quod vt nullo modo fiat, decernit Pontifex, eſſet enim voluptati fræna laxare. Addo rurſus coniecturam aliam, quam probabit ſine dubio quiſquis eam ſine contentionis ſtudio perſpexerit. Cùm illis prioribus mille annis toties virgines Deo ſacrę ſe connubiali coniunctione miſcuerint, vt de eo tot leges à Pontificibus & Cōcilijs ferri neceſſe fuerit, & in eius Concilij Romani principio, cuius explicamus canonem, dicatur: *Quia populi Chriſtiani aliquos per Italiam commorantes audio temerè contra Catholicam fidem, & patrum ſtatuta patrare, ita vt Deo ſacratas fœminas ducere præſumant, mulieres, et propinquas in coniugio ſociare*, Magno ſatis argumento perſuaſum eſt illis ſęculis, non quidem licitè, validè tamen iniri eiuſmodi coniugia. Si enim inualida eſſe Eccleſiaſticis legibus cautum eſſet, qui fieret vt toties, in omnibus ferè prouincijs nuberent, quamuis contra ſtatuta Patrum? An his ſæculis, in quibus de nullitate matrimonij iam conſtat, ſimile quid aut vidimus, aut audiuimus inter Catholicos? minimè quidem. Nec verò quemquam moueat, quod in huius Concilij Romani principio ſacrilegæ iſtæ monialiū nuptiæ cum inceſtuoſis coniunguntur. Neque enim par de vtriſque ratio. Nam inceſtuoſa cōnubia ſemper, & ab initio non ſolùm prohibita, ſed & irrita eſſe declaratum eſt, vt alio loco oſtendo. Quia verò de eo, ad quem gradum & affinitas, & conſanguinitas extendebantur, nō erat vna omnium lex, ſed in alijs prouincijs ad plures, in alijs ad pauciores gradus protrahebatur; indè magna populorum perturbatio, & aliquando etiam cum conſanguineis tentata connubia, quę frequentibus legibus patres in ſuis prouincijs reſecabant.

22. Zacharias Pontifex poſt Annum 741. Epiſt. 7. cap. 20. in quo de virginibus velatis agit, eadem reſpondet ad Conſultationes Pipini Regis Francorum, & eorum Epiſcopos, quæ olim dixerat Innocentius, eius etiam Innocentiani decreti mentione facta, & tranſlatis verbis. Quare eodem modo de Zacharia,

Digitized by Google

charia, atque de Innocentio iudicare debemus. Hinc in Concilio Sueſſionenſi ſub Childerico Rege, Duce Pipino, & eodem Zacharia propè finem, ea connubia prohibentur hiſce tantùm verbis: *Similiter conſtituimus, vt nullus Laicus homo Deo ſacratam fœminam ad mulierem habeat.*

13. Nihil prætereà innouatum circa huiuſmodi coniugia in Concilio Bauarico apud Dingoluingam ſub Adriano I. Anno 772. Canone enim 4. hæc habet. *De ſanctimonialibus, quæ in ſeruitio Dei ſunt, ita conſtituit; vt nullus auſus ſit in coniugium & matrimonium ducere: aut ſiquis auſus fuerit contra decreta Canonum, ita componat, ſicut Canones decreuerunt.* Viſum iam quid anteriores Canones ſtatuerint.

24. Concilium Colonienſe ſub Stephano 6. aliàs 5. celebratum Anno Domini 887. Canone. 6. inſerit tantùm Canonem Illiberitani Concilij, & Chalcedonenſis, de quibus ſupra. Moguntinum quoque ſub eodem Stephano. & Arnulpho Rege Anno Chriſti 888. Canone 26. Canonem probat Concilij Illiberitani nullo addito, neque immutato verbo. Legem aliam de hac re extantem in Eccleſia vſque illud Concilium Romanum, cuius initio capitis mentionem fecimus, vel vſque ad Calixtum II. de quo ſupra non reperio. Adducemus ſtatim nonnulla alia conſultò omiſſa, vt explicaremus ſimul.

CAPVT XV.

Idem oſtenditur teſtimonijs Cypriani & Innocentij Primi.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Probatur teſtimonio Cypriani, n. 2.
Solutio Pamelij, n. 3.
Impugnatur, & ſoluuntur fundamenta Pamelij, n. 4.
Expenditur teſtimonium Innocentij I. n. 5.
Quædam ſolutio reijcitur, n. 6.
Alia ſolutio etiam reijcitur, n. 7.

1. PRobauimus hactenus religioſorum coniugia olim poſt emiſſa vota valida fuiſſe oſtendendo nullam extitiſſe legem, quæ infirmaret, vſque ad illud Concilium Romanum, vel Calixtum II. de qua argumentandi ratione ſatis videntur eſſe, quæ diximus. Iam aliter eandem veritatem probemus expendendo, ſcilicet nonnulla antiquorum teſtimonia, præter ea, quę in ſuperioribus, dum recenſeremus, canones, inſinuata ſunt, quæ nobis fauere videntur. Et quamuis à nonnullis multa pro hac ſententia adduci ſoleant, quæ tamen aut parum roboris habent, aut parum ad rem de qua agimus faciunt: ea tantùm ex multis attingam, quæ meo iudicio, aut manifeſtè aut cum magna probabilitatis ſpecie confirmare videntur id de quo agimus.

2. Igitur valuiſſe matrimonia poſt votum probo in primis ex Cypriano Epiſtola 62. ex qua deſumptus Canon. *Nec aliqua* et Canon, *Quod ſi pœnitentia 27. quæſt. 1.* argumentumque ſumo ex illis verbis: *Quod ſi ex fide ſe Chriſto dicauerint, pudicæ & caſtæ ſine vlla fabula perſeuerent, ita fortes et ſtabiles præmium virginitatis expectent: ſi autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt nubant, quam in ignem delictis ſuis cadant.* Hoc loco Cyprianus agit de ſacratis Deo fœminis, idque indicant illa verba: *Quod ſi ex fide ſe Chriſto dicauerint.* Deo enim dicatarum nomine Eccleſiaſticis in libris ſanctimoniales intelliguntur.

3. At Pamelius in prædictam Cypriani Epiſtolam tribus permotus argumentis exiſtimat nequaquam Cyprianum agere de ſacris fœminis. Primum eſt, quia Cyprianus inquit, *Quod ſi ſe Chriſto dicauerint*, cùm tamen ſanctimoniales ab Epiſcopis conſecrari ſoleant, non à ſeipſis tantùm Deo dicari. Secundum: Quod virgines, de quibus loquitur, cum maſculis in domibus proprijs habitabant. Tertium quod balneas, ac nuptias illis adire licitum erat; quædam earum diuites fuerint, ac certo habitu non vterentur, vſque adeo vt ornatum earum ſuperfluum reprehendat Cyprianus. Quæ omnia in virgines relatas non competūt. Idem cum Pamelio de ſenſu Cypriani ſenſit Alanus Dialogo 2. cap. 21.

4. Sed hæc nullius planè momenti ſunt, facileque refelluntur, ac in primis fallitur planè, dum exiſtimat ea phraſi, *quæ ſe Chriſto dicauerint*, velatas fœminas non intelligi. Nam quamuis ſanctimoniales velarentur, & ſacrarentur ab Epiſcopis, inde deuotæ, ac ſacratæ frequenter in libris Eccleſiaſticis appellari ſolent: at quia cùm ſacrarentur ab Epiſcopo, ipſæ ſponte ſe Deo vouebant, ipſæ & ſe dicare ac ſacrare, ac deuouere dicebantur. Profeiam nonnulla, ex quibus ea phraſis in ea ſignificatione, quam diximus, confirmetur. Concilium Illiberitanum cap. 13. hæc habet. *Virgines, quæ ſe Deo dicauerint, ſi pactum perdiderint virginitatis, &c.* Concilium autem de ſacratis fœminis conſtat loqui, quia Concilium Colonienſe ſub Stephano 6. Anno Domini 887. can. 6. cùm monialium matrimonia prohibet, eo canone Concilij Illiberitani vtitur, & etiam Chalcedonenſis; & ſimiliter Concilium Moguntinum ſub eodem Stephano Anno 888. canone 26. eundem canonem ad idem confirmandum adducit. Concilium quoque Valentinum Galliæ Anno Chriſti 374. can. 2. *Puellas, quæ ſe Deo vouerant*, ſanctimoniales appellat. Carthaginenſe 4. cap. vltimo. *Se deuouerint Deo*, & habetur cap. *ſicut bonum 27. quæſt. 1.* Arelatenſe 2. ſub Siricio, cap. 33. *de puellis,* inquit,

Digitized by Google

inquit, *quæ ſe vouerint Deo.* Chalcedonenſe ſub Leone I, actione 15. can. 16. & refertur à Gratiano in *cap. ſiqua virgo*, hæc habet: *Virginem, quæ ſe Deo Domino conſecrauit.* Matiſconenſe 2. ſub Pelagio 2. can. 12. *De puellis verò, quæ ſe Deo vouerint.* Ex quibus planè conſtat eas, quæ ſe Deo dicauerint ex Conciliorum phraſi ſanctimoniales intelligi. Religioſas etiam fœminas olim etiam in parentum, aut proprijs domibus remanere ſolitas, ac non omnes ſimul in monaſterijs vitam egiſſe, apertiſſimum eſt; ſatis ſint ad eius probationem, quæ habentur *cap. de viduis & puellis cap. mulieres 27. quæſt. 2.* & Concilium Aurelianenſe 5. cap. 19. ibi, *Illæ, quæ domibus proprijs.* Quod autem ad balneas exierint, non euincit illas velatas non fuiſſe, vt conſtat ex regula Auguſtini fœminis etiam data: neque enim ab initio omnibus ſanctimonialibus ſeruata clauſura: vt alio oſtendendum loco.

5. Secundò pugno auctoritate Innocentij primi Epiſt. 2. ad Victricium, vbi canone 10. ita inquit. *De monachis, qui diu morantur in monaſterijs, ſi poſtea ad Clericatus ordinem peruenerint, non debere eos à priore propoſito deuiare. Aut enim ſicut in monaſterio fuit, & quod diu ſeruauit, id in meliori gradu poſitus amittere non debet, aut ſi corruptus poſtea baptizatus & in monaſterio ſedens ad Clericatus ordinem accedere voluerit, vxorem omninò habere non poterit, quia nec benedici cū ſponſa poteſt ante iam corruptus. Quæ forma ſeruatur in Clericis; maximè cum vetus regula hoc habeat, vt quiſquis corruptus baptizatus Clericus eſſe voluiſſet, ſponderet ſe vxorem non ducere.* Hæc Innocentius. Vrgeo ſecundam partem huius canonis, cuius ſpecies facti hæc eſt. Is, qui cùm ante Baptiſmum vxorem duxiſſet, baptizatur, & monachiſmum profitetur, ſi poſtea clericus efficiatur, vel aſſumatur ad clerum, non poteſt vxorem ducere; redditque rationem Pontifex, quia ducta poſt baptiſmum & monachiſmum ſecunda vxore, bigamus eſſet, & ideò remotus à clericali ſtatu, iuxta veterem regulam, hoc eſt, Apoſtolorum canonem. Cenſet enim Innocentius vt conſtat ex eadem Epiſtola num. 6. non minùs Bigamum, & ex conſequenti irregularem eſſe, qui ante baptiſmum coniugio copulatus, poſt baptiſmum illa vxore vel dimiſſa, vel mortua ducit alteram, quàm ſi poſt baptiſmum primis & ſecundis nuptijs copulatus eſſet. Si igitur matrimonium poſt emiſſum à monacho votum nullum erat, quid neceſſaria erat pollicitatio de non accipienda vxore, ne bigamia impediret, quominus ad clerum promoueretur?

6. Quod ſiquis reſpondeat ideò monachū, qui ante baptiſmum vxorem duxerat, polliceri ſe non aliam ducturum, non quia valeret matrimonium poſt votum, ſed quia, licet inualidè contraheret, attamen poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium attentans, bigamus cenſebatur, & ideò excluſus ab altaris miniſterio. Qui hęc dixerit attendat in primis Innocentij tempore clericorum caſtitatis votum non eſſe ſolemne, ita vt nullum eſſet matrimonium poſtea ſubſecutum, vt alio loco demonſtro. Deinde ſciat eum, qui nunc poſt votum caſtitatis ſolemne contrahit inualidè, non eſſe bigamum; arceri tamen ab ordine, non quidem ob ſacramenti defectum, qui in bigamo reperitur, ſed in pœnam, propter affectum intentionis opere ſubſecuto, vt expreſsè Innocentius III. *cap. nuper & cap. fin. de Bigamis*, & antea ſtatutum in Aurelianenſi Concilio 1. can. 23. quem ſupra retulimus. Quare bigamia ſimilitudinaria quam induxere Doctores nullo fundamento nititur. Scio probari illam ex capit. *Quotquot 27. quæſt. 1.* qui eſt canon 19. Concilij Ancyrani, quod iam iſto cap. retulimus; ſed qui eum canonem vocant in auxilium, eius ſenſum non ſatis perſpexiſſe videntur. Statuit quidem, vt qui virginitatem pollicentes nupſerint, inter bigamos haberentur. Id autem ita ſtatutum eſt, non quaſi illi bigami ſint, nec quia matrimonium ab illis contractum eſſet nullum; ſed quia quamuis in Eccleſia Græca admiſſi coniugati ad ſacros ordines, nec ſeparati ab vxoribus: attamen qui non coniugati aſſumebantur rogati an nubere vellent, ſi negarent, caſtitatem ſpondebant; ſi autem poſt ſponſionem illam nuberent, valebat quidem matrimonium, illi autem ſeparabantur ab altaris miniſterio, ſicut bigami etiam remouebantur. Rem hanc infrà multis oſtendo, & inter ſe collatis canonibus apertiſſimè demonſtro, modò ſatis fuerit attuliſſe Canonem 10. eiuſdem Ancyrani Concilij inter Græcos habiti, ex quo, *Canon. Quotquot*, deſumptus eſt. *Diaconi* (inquit) *quicumque, cùm ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt dicentes, velle ſe habere vxores, nec poſſe ſe continere, hi poſtea ſi ad nuptias venerint, a miniſterio vel clero ceſſare debebunt, laicam tantum recipientes communionem.* Non ergo quia inualidè contraxiſſent poſt votum, ac bigami eſſent, excludebantur clero deputati canon. 19. Sed quia nubentes validè, & poſt votum remouebantur à ſacris in pœnam contracti matrimonij. Bigami itaque non erant, vt clamat Innocentius III. non ſemel. At Innocentius I. in loco cit. vt excludat monachum antea vxoratum contrahentem poſt votum, non aliam rationem aſſignat, niſi ex vera bigamia deſumptam (*quia nec benedici cum ſponſa poteſt iam ante corruptus*) quæ veræ bigamiæ periphraſis quędam eſt. Igitur illud monachi ante baptiſmum vxorati, & poſt votum contrahentis validum erat.

7. Quod ſi rurſus quis dicat bigamum dici, bigamia non ſimilitudinaria, ſed interpretatiua, ad quam ſatis eſt, ſi alterum matrimonium inualidum ſit, alterum validum, & ita illum monachum cenſeri bigamum, quia ante baptiſmum validè, poſt baptiſmum verò inualidè

contraxit;

Digitized by Google

contraxit; is impugnatur facilè, quia neque clericis, qui inualidè contraheret nunc poſt votum, quamuis ante clericatum validè duxiſſet vxorem, bigamus eſt., quamuis repellatur, à miniſterio in delicti pœnam, ſicut excluditur bigamus, iuxta deciſionem Innocentij III. *cap. à nobis de bigamis*, in ſimili enim caſu inquit, *Profectò bigamus non exiſtit, diſpenſare autem cum illo tanquam cum marito viduæ non licet, non propter defectum Sacramenti, ſed affectum intentionis cum opere ſubſecuto.* Vbi illud *tanquam* non rationem ſimilitudinis notat. At Innocentius I. veram bigamiam illi monacho poſt votum nubenti obſtare dicit. Validum ergo ſecundum matrimonium, id enim exigit bigamiæ ratio.

CAPVT XVI.

Idem oſtenditur teſtimonijs Auguſtini.

SVMMARIVM.

Teſtimonium Auguſtini proponitur & expenditur, n. 1.
Prima ſolutio Eraſmi reijcitur, n. 2.
Secunda ſolutio Ferdinandi de Mendoza reijcitur, n. 3.
Eius argumentis reſpondetur, n. 4.
Tertia aliorum ſolutio reijcitur, n. 5.
Vltima Bellarmini reprobatur, n. 6.

1. TERTIO loco profero Auguſtinum, qui apertè in hac videtur eſſe ſententia. Ita enim diſtinctè in libro *de bono Viduitatis* aſſerit poſt vota religioſorum valere coniugia, vt non parum mirer tam apertis teſtimonijs nonnullos tenebras offundere conatos eſſe. Inquit ergo capite 9. *Damnantur tales poſt votum ſcilicet nubentes, non quia talium nuptiæ damnãdæ iudicantur nec quia coniugalem fidem poſterius inierunt. Quod vt breuiter inſinuaret Apoſtolus, noluit eas dicere habere dãnationem quæ poſt amplioris propoſiti ſanctitatem nubunt; non quia non damnentur, ſed ne in eis nuptiæ damnentur.* Sed apertiùs & diſtinctiùs cap. 10. *Proinde qui dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, ſed potius adulteria, non mihi videntur ſatis acutè, ac diligenter conſiderare quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti coniugium dicuntur eligere, quæ Chriſtiana ſanctitate non nubunt; hinc ita argumentãtur. Si quæ viro ſuo viuo, alteri nubit, adultera eſt, viuo ergo Chriſto, cui mors vltra non dominatur, quæ coniugium etiam elegerat, ſi homini nubit, adultera eſt. Qui hoc dicunt acutè quidem mouentur, ſed parum attendunt hanc argumentationem quanta rerum ſequatur abſurditas.* Quam in ſequentibus latè proſequitur Auguſtinus. Et cap. 11. *Quapropter non poſſum quidem dicere à propoſito meliore lapſas, ſi nupſerint, fœminas, adulteria eſſe non coniugia: ſed planè non dubitauerim dicere lapſus, & ruinas à caſtitate Sanctiore, quæ Deo vouetur, adulterijs eſſe peiores.* Hactenus Auguſtinus. In quibus apertiſſimè eorum opinionem, qui huiuſmodi nuptias nullas, atque adeo dirimendas exiſtimabant, inconſideratam eſſe pronuntiat, & ſumptam à Chriſti immortalis viri coniugio ſimilitudinem, à præcedentibus nonnullis Patribus vſurpatam, nihilominus fallacem eſſe, & non vno pede claudicare; & denique eiuſmodi nuptias, quamuis illicitè & ſacrilegè contrahantur ratione voti præcedentis, & ob huiuſmodi ſacrilegium peiores ſint adulterijs, attamen nequaquam cenſendas eſſe adulteria, ſed veras & legitimas nuptias. Meritò quidem affirmauit Claudius Spencæus lib. 5. de continentia cap. 2. Auguſtinum in hac re faciliùs negari, quam ſolui; neque enim eius apertiſſima verba aliò detorqueri poſſunt. Sed explicationes & ſolutiones, quę à nonnullis adhiberi ſolent, percurramus.

2. In primis nonnulli iſtum librum Auguſtini non eſſe liberiùs affirmarunt, ſed Iuliani cuiuſdam Pelagij hæretici ſectatoris. Sic Hoſius Cardinalis non minus eruditione & pietate, quam dignitate illuſtris, in illa ſua docta Catholicæ fidei profeſſione cap. 56. de Matrimonij impedimentis. Fuit etiam in eadem ſententia Eraſmus. Sed huius audaçem impudentiam mirum non eſt tentaſſe omnia, & ſuis ſedibus dimouere conatam eſſe. Et adhuc iſtius hæreticorum nutritij ſeminis apices, noſtri venerantur. Res digna, quam Chriſtiani homines luctu proſequantur. Cæterùm contra Eraſmi iudicium militant veterum omnium teſtimonia; quæ librum iſtum, vt Auguſtinianum fœtum agnoſcunt; quæ quamuis deeſſent, ſatis eſſet Poſſidius, qui in indiculo operum Auguſtini, *inter Epiſtolas* (inquit) *Iulianæ de ſancta viduitate.*

3. Secundò nouam aliam inijt viam Ferdinandus de Mendoça lib. 2. de conf. Concilio Illiberritano cap. 20. Auguſtinum non agere de matrimonijs earum fœminarum, quæ contrahunt poſt votum ſimplex, aut ſolemne, ſed de ſecundis nuptijs, quas nonnulli parum conſideratè damnarunt. Sed hęc ſolutio adeò apertè pugnat cum his, quæ ex Auguſtino retulimus, vt fere refutatione non egeat. Omitto Doctores omnes hæc Auguſtini teſtimonia examinantes in oppoſita eſſe ſententia, & vno ore Auguſtinum de nuptijs poſt votum celebratis agere, aſſeuerare: in teſtimonio ex cap. 9. id apertè cognoſcitur, cùm inducat teſtimonium Apoſtoli 1. Timoth. 5. in quo de viduis poſt votum ad nuptias tranſeuntibus ſermonem eſſe conſtat ex multis Conciliorum 1. p. variar. diſput. quæſt. 3. Scholaſtica cap. 8. & etiam cap. pręcedenti adductis Canonibus. Inquit etiam Paulum, cùm dixit

Digitized by Google

dixit eas fœminas damnationem habere, abſtinuiſſe à nuptiarum verbo, ne illas damnaſſe videretur, alias bonas & validas, ſed violationem ſancti propoſiti, hoc eſt, voti damnaſſe. Adde etiam, ſi ibi de viduis non obſtrictis voto ſermo eſt, quomodo inquit eas ad nuptias tranſeuntes damnationem habere? Quamuis itaque in alijs eiuſdem libri ſecundas nuptias licere affirmet, & ſtabiliat; attamen in eo teſtimonio ex cap. 9. de nuptijs poſt votum manifeſtiſſimè diſſerit. In eo etiã, quod adduximus ex cap. 10. notiſſimum eſt. Si enim non ageret de tranſeuntibus ad ſecundas nuptias poſt votum, facile eſſet Auguſt. illi ſimilitudini reſpõdere, fœminas eiuſmodi, dum ſecundò nubunt non eſſe violatę fidei reas, quia ſcilicet nihil ſpoponderant. Item non aliter dici poteſt virũ elegiſſe Chriſtum, cum illo iniiſſe coniugium, ſi ſecludas votum. Propoſitum enim tantùm ſeruandi caſtitatem non eſt ad aliud, neque fides; quare neque electio noui coniugis Chriſti, & ex conſequenti neque eius propoſiti violatio adulterium cenſetur, cùm illo propoſito Chriſtum in virum non elegeris. Quare nomine ſancti propoſiti Auguſtinus in eo capite non ſimplex propoſitum intelligit, ſed votum emiſſum, in qua acceptione verbum iſtud frequenter apud Patres vſurpatur, vt oſtendunt loco citato illati Canones. Denique, quomodo diceret Auguſtinus in eo cap. 11. lapſus à caſtitate ſanctiore per nuptias, quamuis adulteria iudicare non poſſit, ſed legitimas nuptias, tamen eſſe peius crimen adulterio, niſi quia ſacrilegium committitur in violatione voti: ſacrilegium autem grauius peccatum adulterio eſſe docuit nõ ſemel Gelaſius opuſculo de Lupercalium ſuperſtitione abolenda. Eo autem violato ſeparari contrahentes non vtile iudicat Auguſtinus, aut dirimere, ſed manere; voto ſcilicet relaxato ab Epiſcopis, penes quos tunc etiam ea poteſtas reſidebat, vt ſuprà non ſemel monui.

4. Sed videamus quid pro ſe afferat Ferdinandus de Mendoça, quo ſuam explicationẽ confirmet. Primum ad Iulianam viduam ſcribere Auguſtinum, quæ nullo tenebatur voto. Sed, vt hoc ita eſſe demus, quid inde? An quia viduitatis propoſitum commẽdare cœpit, non potuit ad alia coniuncta gradum facere? Deinde quod libro 1. de adulterinis coniugijs cap. 14. & lib. 2. c. 12. eiuſmodi matrimonia poſt votum vocat adulteria, & etiam propter conuerſionem alicuius infidelis, ſi ſub conditione celebrandi matrimonij conuerteretur, non eſſe celebranda? Rectè quidem, nec ab his quę diximus diſſentit. Adulteria vocat, imo & adulterijs peiora, vt vidimus, non quia vera adulteria ſint, aut nuptiæ inualidæ: ſed quia ſacrilegio implicantur ratione emiſſi voti; quod peccatum, cùm in huiuſmodi contractione matrimonij committatur, optimè docuit Auguſtinus nequaquam violandum eſſe votum, vt aliquis infidelis conuertatur ad fidem. Aliud autem eſt illicitam eſſe violationem voti, atque ſacrilegas nuptias, quod affirmat Auguſtinus, & Catholicis indubitatum eſt; aliud eſſe inualidas, quod nos negamus cum Auguſtino.

5. Tertiò dicunt alij Auguſtini verba intelligenda eſſe de voto ſimplici; nuptias autẽ poſt huiuſmodi votum validas eſſe, non verò agere Auguſtinum de voto ſolemni. Ego quidem Auguſtinum loqui de nuptijs poſt votum ſimplex non dubito, imo id tota illa diſputatione contendo, votum caſtitatis in religione priſcis illis temporibus fuiſſe votum ſimplex, non verò ſolemne. Addet quis loqui de voto caſtitatis extra religionem emiſſo, non verò de caſtitatis religioſorum voto. Sed ego exiſtimo de omni voto loquutum. Quod oſtendo primùm, quia vniuerſè Auguſtinus nulla exceptione, aut diſtinctione facta loquutus eſt; mirum autem non diſtinxiſſe, ſi inter votum caſtitatis in religione, aut extra illis temporibus, quoad hoc eſſet vlla diſtinctio. Adde etiã nullibi in eius ſcriptis aliquid reperiri, quo ſententiam hanc de firmitate nuptiarum poſt votum limitet, explicet, aut reuocet. Quare de nuptijs poſt quodvis votum ſine dubio intelligitur Aug. Deinde nonnulli Patres, inter quos ſunt Baſilius, & alij, quos retuli in ea diſputatione ca. 8. & cap. 14. ſimilitudine illa petita ex coniugio carnali frequenter vtebantur, agẽtes de religioſarum & conſecratarum coniugijs: quam tamen ſimilitudinem longè à veritate abeſſe docet. Agit ergò de nuptijs etiã religioſorum, aliàs extra rem loqueretur, nec in refutando ſcopum attingeret Auguſtinus. Adde etiam eundem Auguſtinum lib. de ſancta virginitate, c. 34. hæc habere. *Quas a nubẽdo perterret dedecoris timor, nõ propoſiti præclari amor reuocat, quæ nubere voluñt, ſed ideo nõ nubunt, quia impunè non poſſunt, meliùs nubent, quam vrerẽtur idest, quàm occulta flamma concupiſcentiæ in ipſa cõcupiſcentia vaſtarẽtur; quas pœnitet profeſſionis, & piget confeſſionis.* Quibus verbis apertiſſimè docet virginibus, quæ præclaram caſtitatem vouerunt (explicat enim teſtimonium Apoſtoli 1. Timoth. 5.) etiam poſt votum meliùs illis eſſe nubere, quam vri, quamuis ſi non nuberẽt & aliàs libidinem non vincant, ait habendas eſſe pro mortuis iuxta Apoſtolum, *In delicijs viuẽs mortua eſt.* Auguſtinus autem ſibi conſonus in libro de bono viduitatis huius etiam de ſancta virginitate meminit, quaſi eandem doctrinam contineret. Locum verò iſtum Auguſtini ex libro de ſancta virginitate, de religioſarum fœminarum coniugijs poſt vota accipi debere, manifeſtum facit Bernardus, qui in li. de præcepto & diſpenſatione verſus finem, ita inquit: *Item poſtulatis abſolui vobis, cur vel S. Auguſtinus cõiugij legi votum quodãmmodo ſubijciat continentiæ, ita vt in libro de virginitate (alij viduitate) aſſerere videatur, nec cœlibis quidẽ vita*

propoſitum poſſe praſcribere coniugali, quominus indiſſolubile maneat, etiam quod a continentibus fallente diabolo fracto ſanctitatis voto initum fuerit matrimonium. Ecce dubitationem Bernardo propoſitam de validitate matrimonij poſt emiſſum votum, quam eo libro aſſeuerare videtur Auguſtinus. Vide quid reſpondeat Bernardus. *Et ad hec nihil ad præſens certius, breuiuſq́, reſpondendũ occurrit, niſi quod ita ſancti Antiſtites ſapuerunt, rectè ne ipſi viderint. Nam ego in ſenſibus, actibuſq́ Illuſtrium Patrum cautus profectò ſum omnino non aliud æſtimare, quam quod B. Apoſtolo teſte quæritur iam inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Certus ſum enim ſiue in ſuo abundauerint ſenſu, ſiue in Dei ſpiritu, ſicut & in cæteris, ita & in his ambos extitiſſe fideles, illum in diſpenſando, quod præ manibus erat, iſtum in ſcribendo quod ſenſerat.* Hactenus Bernardus. Quod ſi Auguſtinus de voto caſtitatis extra religionem emiſſo tantummodò verba feciſſet, & non de matrimonio poſt quodcumque in vniuerſum votum, facillimum eſſet Bernardo dicere, illum loquutum de indiſſolubili matrimonij vinculo poſt votum ſimplex non verò poſt votum in religione. Neque enim cogitare poſſumus ignoraſſe Bernardum matrimonium poſt votum ſimplex extra religionem emiſſum validum & indiſſolubile eſſe. Supponit ergo Bernardus Auguſtinum de matrimonio etiam poſt religioſorum caſtitatis votum agere; quorum tamen matrimoniorum nullitas iam inualuerat tempore Bernardi, cùm Anno 1150. vita functus fuerit.

6. Denique Bellarminus lib. de Monachis cap. 34. affirmat dici poſſe Auguſtinum in hac eſſe ſententia de validitate matrimonij poſt emiſſa religioſorum vota, tamen ignoraſſe legem Eccleſiaſticam irritantem eiuſmodi coniugia. Potiùs certè dicere debuiſſet Auguſtini ætate huiuſmodi legem non extitiſſe, quàm Auguſtinum duarum maximarum religionum in Latina Eccleſia erectorem iſtam legem latuiſſe.

CAPVT XVII.

Idem oſtenditur teſtimonijs Hieronymi, Epiphanij, Gregorij, Bernardi: & etiam ratione.

SVMMARIVM.

Probatur ex Hieronymo, n. 1.
Et ex Epiphanio, n. 2.
Illuſtrantur ex Epiſtola Bachiarij, nu. 3.
Et ex Gregorio Magno in cauſa Venantij, num. 4. 5. 6. 7.
Et ex Bernardo, n. 8.
Et ratione, n. 9.

1. QVARTO probo teſtimonijs Hieronymi in Epiſtola ad Demetriadem illis verbis: *Quibus apertè dicendum eſt, vt aut nubant, ſi ſe non poſſunt continere, aut contineant ſi nolunt nubere.* Et in Epiſt. ad Euſtochium ibi, *Si qua ſimulat fugiens ſeruitutem huic apertè Apoſtolum lege: Melius eſt nubere, quam vri.* Eraſmus in notis ad primum locum inquit Hieronymum illis tantùm virginibus nuptias permittere, quæ nondum ab Epiſcopo velum accepiſſent. Sed indubiè velatæ fuerat Demetrias & Euſtochium; earumque comites non ſeculares virgines, ſed ſacras cõpellat, quarũ ideo propoſitũ ſanctũ, cœleſte, & Angelicũ vocat.

2. Quintò probo ex Epiphanio, qui contra Apoſtolicorum hæreſim ita inquit: *Melius iudicium ſine reprehenſionem, quam condemnationẽ ſubire. Qui enim, vt ne apud homines confundantur, occultè ſcortantur, & ſub ſolitudinis, aut incõtinentiæ ſpecie libidinem exercent, habent apud eũ ſi non apud homines confuſionẽ, qui nouit occulta, & omnem carnem prout quiſque peccauerit, in aduentu ſuo redarguit. Melius itaque vnum habere peccatũ, non plura: meliùs a curſu lapſum palã ſibi vxorem ſumere iuxta legem, a virginitate diu pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiã induci velut male operatũ, & non quotidie multis iaculis ſauciari, &c.* Planum autẽ eſt eo loco de monachis lapſis à voto continentiæ ſermonem eſſe.

3. Et quò magis perſpiciatur Epiphanium, Hieronymum aliosque eius temporis patres in hac, quam dicimus, fuiſſe ſententia, ſciri debet illis temporibus etiam alios ſenſiſſe talia coniugia non valere. Et præterquam id conſtat ex Auguſtino *cap. Nuptiarum bonum 27, q. 1.* & oſtendi latè ea quæſt. 3. Scholaſtica ca. 7. oſtendo etiam manifeſtè ex Epiſtola Bachiarij ad Ianuarium, quæ extat tomo 1. Bibliothecæ Sãctorum Patrũ (vixit is temporibus Auguſtini.) Eius autem epiſtolæ argumẽtum hoc eſt. Monachus Virginem Deo Sacratam adulteraverat, ab Eccleſia eijcitur, neque ad communionẽ admittitur à Ianuario: ſuadebant autem nonnulli monacho, vt culpam connubij fœdere celaret. Id reprehendit ea Epiſtola Bachiarius, dicens cõnubium interuenire non poſſe cũ ea fœmina, cuius vir Chriſtus viuebat in æternũ. Hæc conſtant ex ijs, quæ ſubijcio eius Epiſtolæ columna 5. *Iam verò illud quale eſt, quod a quibuſdam audiuimus dici, vt illa & ille qui criminis, peccatiq́ conſortes ſunt, veluti in matrimonio coniugio iungantur. Abſit hoc a Chriſti oris eloquio, etc.* Et columna 11. *Tu tamen frater nequaquam ſcelerato acquieſcas, impudicoq́ coniugio, cuius viã ſuſtẽtare nõ poteris. Quinimo & illa, quã tibi fecit ſceleris culpa conſortẽ, reuertatur ad virũ ſuũ.* Et col. 13. inter alia: *Virgo non eſt, quia corrupta eſt: vidua nõ eſt, quia eius vir viuit in æternũ. Vt quid ergo ei nuptias ſuadetis?* At ſi cũ ijs cõferas, quæ Aug. habet in dicto *c. Nuptiarum bonum*, planè intelliges quorum ſententiam, verba, cõparationemque, vel argumenta refellet Auguſtinus & ſi-

Digitized by Google

& ſimul colliges Hieronymum, Epiphanium, Auguſtinum, qui eadem inculcant, planè ſenſiſſe contra Bachiarium, atque adeo in eo conſtantes periiſſe, vt quamuis peccaminosè cõtraherentur ea coniugia, valerent tamen, poſſeque Epiſcopum relaxare voti obligationem, quo libere vti matrimonio poſſent ſine vllo impedimento, vt docuit Claudius Spencæus lib. 5. de continentia, cap. 1. dum explicat Cypriani teſtimonium. Comparationem autem illam, qua vtebantur de ea, quę viuente ſponſo Chriſto, cui fidem dederat, ſemper adultera eſt, cuius etiam Innocentius meminit, refellit Auguſtinus in *ca. Nuptiarum bonũ* 27. qu. 1.

4. Sextò rem illam Gregorius etiam Magnus, quem mihi Berhardi teſtimoniũ in memoriam reduxit, planè docuit, id quod ex tribus Epiſtolis inter ſe collatis meo iudicio non obſcurè demonſtrabo. Venantius quidam monachus fuerat, & monachiſmum profeſſus vota emiſerat, inſtitutum deſeruit, quorundam amicorum ſuaſu, atque conſilio. Fit Italiæ Cancellarius, vxorem duxit, filias duas ſuſcepit, & ſuas res ipſis teſtamento reliquit. Ergo vel ille à religione decedens cum expreſſa, vel tacita Abbatis licentia liber erat votorum nexu, vel religioſi matrimonium valuit, quod modò intendimus. Quatuor ergo nobis probanda ſunt, Venantium Monachum fuiſſe votis adſtrictũ. Deinde egreſſum è monaſterio non velut apoſtatam & fugitiuum, ſed de conſenſu Prælati tacito vel expreſſo. Præterea votis relaxatis extra monaſterium longo tempore vixiſſe vſque ad mortem. Vel denique, ſi vt apoſtata egreſſus eſt, & ligatus votis, matrimonium eius valuiſſe. His enim demõſtratis planè quod dicimus euincemus. Et quidem vere fuiſſe Monachum, & non tãtum habitum ſuſcepiſſe, ſed etiam emiſiſſe vota, conſtat manifeſte ex lib. 1. epiſt. 33. Cùm enim exhortaretur illum Sanctus Gregorius, vt rediret ad monachalem vitam propoſito Diuino iudicio, exemplumque attuliſſet mortis ſubitæ Ananię, atque Saphyræ inquit: *Conſidera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, ſed temetipſum Deo Omnipotẽti, cui te ſub monachali habitu deuoueras, ſubtraxiſti.* Idemque crebra Gregorij ad eum adhortatio conuincit, & quæ habet li. 9. Epiſt. 31. quæ poſtea referemus. Si enim nulla emiſiſſet vota, ſed habitum tantùm induiſſet, fruſtrà tot apud illum ageret adhortationibus Sanctus Gregorius: fruſtra exemplum Ananię, atque Saphyrę induxiſſet; cùm tamen illud adducat veluti arguens à minori ad maius.

5. Præterea Venantium non egreſſum velut apoſtatam & fugitiuum, conſtat in primis ex Epiſt. 42. lib. 5. vbi cùm ſimultatis cuiuſdam excitatæ cauſa Epiſcopus nollet Venantij oblationes ſuſcipere, neque vt in eius domo ſacra fierent permittere, reſque ad Gregorium delata eſſet, iubet Pontifex vt oblationes Venantij ſicut antea ſuſciperet, & Miſſas in domo illius non ſolũ celebrari permitteret, ſed ſi vellet Venantius, etiam ipſe Epiſcopus perageret, ſua ſeruata charitate exequeretur. Ex quo planè fit Venantium non velut apoſtatã & fugitiuum in ſæculo remanere, eſſet enim excommunicatus, apoſtata enim religionis etiã eo ſeculo erat excommunicatus. Quo autẽ pacto ab excommunicato notorio oblata ſuſcipi, & coram eo, in eiuſque domo ſacra fieri publicè nõ ſolũ permitteret Pontifex, ſed etiã præciperet? Deinde non eſſe fugitiuum, & apoſtatam conuincit, quod nullis in eũ excõmunicationibus latis actum eſt, vt ad monaſterium rediret: cũ tamen deſertores inſtituti monaſtici anathemate conſtrictos, vt redirent, planum ſit, vt cõſtat ex Concilio Chalcedonenſi actione 15. c. 7. & multo antea Arelatenſi 2. ca. 25. Idem decreuerat; & poſt Chalcedonenſe Concilium, Andegauenſe cap. 9. ſub Leone I. & conſtat paſſim ex ipſius Gregorij Magni Epiſtolis, quoties de Apoſtatis monachis ſermo eſt. Ad hæc perſuadet etiam illũ non fuiſſe vere apoſtatam, quod tam longo tempore in coniugio permanſerit, nulla in eum ob cõiugium initum prolata ſententia; cùm tamen vt viſum eſt 1. p. variar. diſput. c. 8. & ſuprà cap. 14. in monachum nubentẽ licet val de lata excommunicatio fuerit. Adde etiam filiabus hæreditatem ex teſtamento diuiſam, vt conſtat expreſsè ex Epiſt. 31. lib. 9. earumque filiarum ordinationem & Imperatori, & Pontifici commendatam; curaſſeque vtrũque, vt & res familiaris inter eas diuideretur, & earum conſuleretur commoditati. Quæ omnia quo pacto Apoſtata & fugitiuus ita præſtaret impunè & palam? aut quo pacto filiabus ex nefarijs & ſacrilegis nuptijs; illæſa ſeruaretur hæreditas? Hæc ergo omnia indicant filias illas vt ex legitimo matrimonio ſuſceptas hæreditatem paternam adijſſe. Venantium nequaquã excommunicationi ſubiectum, matrimoniumque nullo repugnante validum, atque adeo nõ fuiſſe apoſtatam à religione. Ex quibus etiam planum videtur tertium. Scilicet, illius relaxata vota, vel tacito, vel expreſſo Prælati conſenſu. Alias enim quomodo ille Italiæ Cãcellarius in oculis omnium publicè coniugatus ageret, de ſuis rebus libere omnino diſponens, nulla inflicta pœna, nulla etiam in illum prolata ſententia?

6. Nec verò his quæ diximus obſtat, quod in eis adhortationibus Gregorius iudicij diuini ſeueritatem proponat li. 1. Epiſt. 33. & l. 9. Epiſt. 31. Diuinam etiam miſericordiam; ac iam in extremis conſtitutum hortetur, vt ſaltem eo tẽpore ad habitum dimiſſum redeat, ne ei tantæ culpę reatus in æterno iudicio obſiſtat. Ipſe enim adhortationis modus, vt modò dicebam, plane indicat illum excommunicationi minimè ſubiacere, Quare reatum appellat dimiſſionem habitus, non quod fuerit culpa letalis, & apoſtaſia: ſed quia leuitas animi indicata, & turpe & probroſum viro clariſſimo recede-

Digitized by Google

re ab inſtituto,& licentiam extorquere. Ob id enim quia retro aſpexerat, de ſtatu perfectiori ſemel incepto lapſus fuerat , ſeſe iterum laqueis ſæculi implicuerat, in periculo eius animæ ſalutem verſari ; optimè & veriſſimè proponit , quoad profeſſionem iterum reuocaret. Qualia in Epiſtola Hieronymi ad Heliodorum multa, qui tamen ſine peccato ad ſæculum regreſſus fuerat. Et in Epiſtola 1. Bernardi, cùm tamen Roberti factum culpa vacaret,& rediẽs ad Cluniacenſes non peccaſſet,vt liquet ex dictis ſupra cap.5. Atque in hoc ſenſu accipiendus etiam Ioannes Diaconus in vita Sancti Gregorij lib. 3.cap.48.cùm Venantium apoſtatam appellet,id eſt, deſertorem inſtituti ex leuitate animi,& importunè extorta exeundi facultate.

7. Ex his conſequenti ratiocinatione vltimum colligitur , ſi enim illum vt apoſtatam impiè egreſſum,ac votis adſtrictum remanſiſſe dicas,cùm videas quæ de eius matrimonio ex Epiſtolis Gregorij relata ſunt, planè efficitur eius valuiſſe matrimonium poſt votum. Et quidem eo modo ſe rem habuiſſe videtur colligi ex Bernardo lib. de præcepto & diſpenſatione vbi cap.21. inquit. *Item poſtulatis abſolui vobis,cur vel Beatus Gregorius neſcio quem Venantium habitum monachalem, quem piè ſuſceperat, impieq́; reiecerat,non ſolùm reſumere non coegit,ſed etiam omnem legitur indulſiſſe communionem apoſtatæ perduranti. Reſpondit autem ſe nihil aliud habere quod reſpondeat niſi Gregorium, ſicut & Auguſtinum dum ſubijcit votum continentiæ matrimonio,in ſuo abundaſſe ſenſu, & vtrumque extitiſſe fidelem: Gregorium in diſpenſando quod præ manibus erat: Auguſtinum in ſcribendo quod ſenſerat.*

8. Denique adhuc temporibus Bernardi, qui obijt Anno milleſimo quinquageſimo eãdem extitiſſe litem,pluresq́ue ſenſiſſe etiã poſt vota valere huiuſmodi connubium, probo ex Epiſtola 76. Bernardus enim ab Abbate Pultarienſi hac ſuper re conſulitur. Quidam monachus iam profeſſus inſtitutum deſeruerat,nupſerat. Quæritur à Diuo Bernardo quid faciendum? Ille autem, quamuis illicitam fateatur habitus dimiſſionem,matrimonij copulam,inquit tamen: *Non vobis videtur tutum etiam illã non conſentientem dimittere,niſi prius Epiſcopalis auctoritatis acceſſerit,vel Concilium vel Imperiũ.* Addit tamen in fine Epiſtolæ poſſe Epiſcopum rectè iudicare,vt ſeparentur. Cõſtat ergo tempore Bernardi adhuc ſub dubio eſſe, an valerent huiuſmodi coniugia,& Bernardum tutiùs exiſtimaſſe,ne proprio conſenſu ſepararentur poſt ſemel initum matrimonium. Sentit ergò valere, aliàs ſi adulterium, aut ſcortatio eſſet, non expectaret Bernardus iudicium Eccleſiaſticum. Nec dici poteſt illum, de quo erat ſermo,non fuiſſe religioſum votis adſtrictum. Si enim votis ſolutus eſſet,quæ poſſet ſuboriri dubitatio de validitate cõiugij? Nec verò dici poteſt teneri illum voto caſtitatis,extra religionẽ tamẽ emiſſos, tum quia planum eſt ſermonem eſſe de monacho;tum quia nequaquam diceret Bernardus,rectè fieri poſſet, vt ſepararetur vinculum;cùm votum continentiæ extra religionem emiſſum non dirimat matrimonium ex antiqua certaq́ue ſententia , quam non eſt veroſimile ignoraſſe Bernardum.

6. Supereſt oſtendamus ratione, voto caſtitatis in religione emiſſo ex natura ſua nõ reddi vouentem inhabilem ad matrimoniũ.Quia traditio,quæ fit per matrimonium coniugi, & per votũ religioni ſunt diuerſæ rationis, atque adeo ſe mutuò non impediunt. Sicut cùm quis iure ſeruitutis vni traditur, alteri verò in matrimonió. Et iſta duo vincula non pugnare interſe poteſt oſtendi à poſteriori, quia ſi quis poſt conſummatũ matrimonium ad religionẽ tranſit,manet vinculum matrimonij cum religionis vinculo, nec vnum altero eneruatur atque diſſoluitur. Ergo neque votum caſtitatis in religione emiſſũ impedit ex ſui natura vinculum coniugij.Quam etiam rationem reddiderunt Gabriel Vazquez diſput.165.c.7.& Ferdinandus Rebellus lib.3.qu.4 .ſectione 3. Azor tomo 1.lib.12.c.6.q.3.& alij. Relinquitur ergò traditionem,quæ eo tempore fiebat in religione , non reddidiſſe inhabiles ad matrimonia, atque adeò votis illorum religioſorum defuiſſe hanc ſolemnitatis partem.

CAPVT XVIII.

Obijciuntur nonnulla ex Patribus & Concilijs,in quibus Monachi nubentes ſeparari iubentur.

SVMMARIVM.

Obiectiones contra doctrinam capitum precedentium,n.1.
Ex Baſilio,nu.2.
Ex Concilio Aurelianenſi,nu.3.
Turonenſi,n.4.
Matiſconenſi,n.5.
Gregorio Magno,n.6.
Triburienſi,n.7.
Et ex alijs Canonibus,n.8.

1. SED fortè accuſabit nos aliquis, quaſi omiſerimus Patres,Pontificum,& Cõciliorum decreta etiam antiqua,quæ ſic cõtrahentes apertiſſimè ſeparari iubent , & ad monaſteria reduci,& in illis recludi, quibus ſatis manifeſtè indicant inualidum matrimonium fuiſſe,quandoquidem,etiamſi vergat in detrimentum alterius coniugis,ita ſeparant. Quod tamen ſecùs facerent,ſi reuera validè contraxiſſent.Propono decreta,quæ dixi , ſeruato tẽporis ordine,quo illa edita fuere.

2. Baſilius magnus in Epiſt. ad Amphilochium

Digitized by Google

lochium Can. 6. *Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, ſed eorum coniunctio omnino diuellatur. Hoc enim & Eccleſiæ ad ſeueritatem eſt vtile, & non dabit hæreticis aduerſus nos anſam, quod propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.* Canonicorũ autem nomine monachos & moniales intelligi interpretatur ibi Theodorus Balſamon, & conſtat ex phraſi familiari Baſilio, cùm adnimaduerſiones ſcribit ad Canonicos, & Canonicas, Canone 18. cũ de virginibus agit hæc ſcribit inter alia. *Videamus ergò quid à Paulo ad Timotheum ſcriptũ eſt: viduas iuniores deuita. Quãdiu enim in Chriſto deliciatæ fuerunt, volunt nubere habentes iudiciũ, quod primam fidem irritam fecerũt: Si vidua itaque grauiſſimo iudicio ſubiecta eſt, vt quæ fidem in Chriſtum irritam fecerit, quid de virgine putandũ eſt, quæ eſt ſpõſa Chriſti, et ſacrum vas Domino dedicatum? Magnum quidem eſt peccatum, ancillam quoque, quæ clandeſtinis matrimonijs tradit ſe pri domum implere, & profeſſionem per malam vitam iniuria afficere. Sed multo eſt grauius ſponſam fieri adulteram, & vnione cum ſponſo ignominia et dedecore affecta, ſe incompetentibus voluptatibus tradere. Vidua itaque vt corrupta ancilla condemnatur: virgo verò adulteræ iudicio ſubijcitur, ſicut eum qui cum aliena muliere cohabitat, adulterum nominamus, eum non prius ad communionem admittentes, quam à peccato ceſſauerit: ita videlicet & in eo qui virginem habet afficiemur, &c.* Et Can. 20. *virorum autem profeſſiones non nouimus, præterquam ſi quis ſeipſos monachorum ordini adiudicarint, qui tacitè videntur cœlibatũ admittere, ſed in illis quoque aliud exiſtimo præcedere oportere, vt ipſi interrogentur, & euidens ipſorũ accipiatur profeſſio, vt poſtquam ſe ad libidinoſam, & voluptariam vitam conuerterint, eorum qui fornicantur, punitioni ſubijciantur.* Et li. de vera virginitate pag. mihi 533. columna 2. in principio. *Cùm enim virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate male blanda delinita ac deuicta ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorãt huiuſmodi, quãuis ignorantiam ſimulant, quæ ſponſi dextram & fœdera prævaricata ſit, eã nec illius vltra eſſe ſponſam, quem nequitia dans manus dereliquit: nec eius vxorem per vllas leges dici poſſe, cui ſe deſerto ſponſo libidine incitata coniunxit.* Eadem repetit Baſilius codẽ libro pag. mihi 534 col. 1. & 2. & pag. 535. colũna 1. & in ſermone de inſtitutionibus Monach. col. 2. E quibus omnibus manifeſtum videtur Baſilium idem ſenſiſſe de coniugijs poſt vota contractis, atque de ea quæ tranſit ad ſecundas nuptias viuente adhuc viro. At iſthæc non coniugia ſed adulteria ſunt, ſine vllo robore & firmitate. Infirma igitur ex Baſilij ſententia monachorum & monialium ſuo tempore coniũgia, & non ſolùm illicita atque ſacrilega.

3. Aurelianenſe 5. ſub Vigilio Anno 551. Canone 19. *Quæcumq; puella ſeu propria voluntate monaſterium expetunt, ſeu à parentibus offeruntur annum in ipſa, qua intrauerint, veſte permaneant. In his verò monaſterijs vbi non perpetuò tenentur incluſæ, triennium in ea, qua intrauerint veſte, permaneant: & poſtmodum ſecundùm ſtatuta monaſterij ipſius, in loco, quo elegerint permanere, veſtimenta religionis accipiant. Quæ ſi deinceps ſana relinquentes loca propoſitum ſanctum ſeculi ambitione tranſcenderint, illa, quæ domibus proprijs, tam puellæ, quam viduæ commutatis veſtibus conuertuntur, cum his, quibus coniugio copulantur, ab Eccleſia communione priuentur. Sanè ſi culpam ſequeſtratione ſanauerint, ad communionis gratiam reuocentur.* Sequeſtrandas præcepit Aurelianenſis Synodus, id eſt, ſeparandas.

4. Turonenſe II. Anno Chriſti 570. ſub Ioanne III. Can. 16. *Si qui in monaſterio conuerſi ſunt, aut conuerti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi, nec (quod abſit) vnus eorum coniugem ducere, aut extranearum mulierum familiaritatem habere. Nam ſicut ſupradictum eſt, ſi vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris male ſociatæ conſortio etiam iudicis auxilio ſeparetur, &c.* Quid clarius pro nullitate huiuſmodi matrimonij?

5. Matiſconenſe 2. ſub Pelagio II. Anno Chriſti 582. Canone 12. *De puellis verò quæ ſe Deo vouerint, et præclaræ decore ætatis ad terrenas nuptias tranſierint, id conſtituendum eſſe decreuimus, vt ſi qua puella voluntariè, aut parentibus ſuis rogantibus religionem profeſſa, aut benedictionem fuerit conſecuta, & poſtea ad coniugium & illecebras ſeculi, (quod potius ſtuprum eſt, quã coniugium iudicandum) tranſgredi præſumpſerit vſque ad exitum cum ipſo, qui ſe huiuſmodi conſortio miſcuerit, communione priuetur. Quod ſi ſe pœnitentia ducti ſequeſtrauerint, quamdiu Epiſcopo loci illius viſum fuerit, à communionis gratia ſuſpendantur, ita tamen vt propter infirmitatem, aut ſubitaneum tranſitum vitæ communio illis (miſerationis intuitu) non negetur.* Aperta videntur Canonis verba, non coniugium ſed ſtuprum iudicat, & ſeparari iubet.

6. Gregorius Magnus eius nominis primus poſt Annum 590. li. 1. ex Regeſto Epiſt. 40. ad Anthemium in fine inquit. *Et quia aliquos monachorum vſque ad tantum nefas proſiliſſe cognouimus, vt vxores publicè ſortiantur, eos omni habita vigilantia requiras, & inuentos digna correctione in monaſterijs Abbatum, quorũ monachi fuerint tranſmittas.* Et Concilium Barcinonẽſe Anno Chriſti 599. Sub Gregorio I. Canone 4. *Placet etiam conſideratione ſanctiores, vt ſi qua virgo propria voluntate abiecta laicali veſte deuotarũ more induta, caſtitatem ſeruare promiſerit vel ſi qui hominem vtriuſq; ſexus pœnitentiæ benedictionem expetendo à Sacerdote perceperint, & ad terrena connubia ſponte tranſierint, aut violenter abſtractæ fœminæ pudicitiæ violatore ſe ſequeſtrare noluerint, vtriq; ab Eccleſiarum liminibus expulſi, ita ab hominum Catholicorum communione ſint ſeparati, vt nulla prorſus eis vel colloquijs cõſolatio ſit relicta.* Conciliũ Toletanũ 4. ſub Honorij

Digitized by Google

norio I. Anno 633. Can. 52. *Nonnulli Monachorum egredientes a monaſterio non ſolùm ad ſæculum reuertuntur, ſed etiam vxores accipiunt. Hi igitur reuocati in eodem monaſterio, a quo exierant, pœnitentiæ deputentur, ibiq; defleant crimina ſua vnde deceſſerunt.* Romanum ſub Zacharia anno Chriſti 743. Can. 5. *Vt presbyteram, Diaconam, nonnam, aut monacham, vel etiam ſpiritualem commatrem, nullus ſibi præſumat nefario cōiugio copulare. Nam qui huiuſmodi opus perpetrauerit, ſciat ſe anathematis vinculo obligatum eſſe, & Dei iudicio condemnatum, atque a Sacro Corpore & Sanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti alienum. Statuentes Apoſtolica cenſura, vt quicūque Sacerdotum eos communicare præſumpſerit, eorum conſortio condemnatus, Sacerdotij ſui honore priuetur; Si autē ſic qui coniuncti ſunt admoniti declinauerint, & ab alterutro fuerint diuiſi, pœnitentiæ ſubmittantur, vt ſacerdos loci prouiderit.*

7. Denique adduci poteſt Triburienſe Concilium Anno Chriſti 895. ſub Formoſo Papa Can. 23. vbi de his qui ſacro velamine conſecratam in coniugium ducunt, poſtquam retulit decreta Gelaſij, Siricij & Chalcedonenſis Concilij hęc diſponit. *Vnde verbo Domini, & canonum authoritate in hac Sancta Synodo præcipimus, vt omninò ſeparentur, et iuramento conligentur, vlteriùs ſub vno non cohabitare tecto, nec familiari frui colloquio, excepto in Eccleſia et in publico, aut pariter vllam habere communionem, vnde ſuſpicio illecebroſi deſiderij, aut ſcandalum libidinoſi facti iuſtè poßit ſuboriri, ſi qua etiam interſe diuidenda ſunt, diuidant, & vterque ſua prouideat.* Retuli ſigillatim hæc omnia, quò maiorem vim addamus obiectioni, & vt verbis canonum diſtinctè perceptis, magis conſtet nos illis plenè ſatisfacere. Ita autem huic difficultati reſpondebo, vt quidquid dixerim, confirmē Conciliorum decretis.

8. His etiam adiungi poſſunt non pauci antiqui Canones ante Innocentium II. qui habentur in iure *cap. Hi ergo cap. Peruenit an nos c. ſi quis ſacro c. ſi caſtos religioſi habitus, cap. ſi homo eſſes, cap. ſi qua monacharum, cap. ſi quis rapuerit, cap. omnes fœminæ, cap. & quia 27. q. 1.* Quibus Canonibus nubentes poſt vota monaſtica ſeparantur, & ad monaſteria reuocantur. Signum ergò eſt ante Innocentium II. nulla fuiſſe eiuſmodi matrimonia poſt votum.

CAPVT XIX.

Aſſignantur duæ ſolutiones ad prædicta teſtimonia.

SVMMARIVM.

Prima ſolutio, n. 1.
Secunda ſolutio intelligendos eos Patres de ſeparatione quoad torum et habitationem, n. 2.

1. VErùm ad hæc omnia, quæ ex Patribus & Concilijs obiecta ſunt, duobus modis reſponderi poteſt. Primò forſan illis temporibus Patres aliquos in ſuis Eccleſijs, & diœceſibus cœpiſſe irritare eiuſmodi coniugia cùm penes Epiſcopos eſſet poteſtas conſtituendi impedimenta vt dixi lib. 6. c. 1. Atque in his forſan fuiſſe Baſilium, Auguſtinum autem & alios patres non adhæſiſſe illorum ſententiæ, imo neque id ab vniuerſali Eccleſia obſeruatum fuiſſe, vſque ad ea tempora quę diximus. Quo pacto poſſent etiam in ſpeciem pugnantia aliquorum Conciliorum verba componi. Atque hoc ſenſu accipio Chryſoſtomum ad Theodorum Monachum lapſum, cùm inquit: *bonum quidem nuptias & ipſe confiteor: honorabiles, inquit, nuptiæ, & cubile immaculatum: fornicatores autem et adulteros iudicat Deus. Sed te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum. Angelorum enim ſocietate ſemel iunctum illud relinquere, et vxoris laqueis implicari adulterij crimen incurrere eſt. Quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces, ego tamen et adulterio illud tanto peius aſſirmo, quanto maior ac melior mortalibus Angelus. Neque vllus tibi fortè perſuaſerit dicens, nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, nō nuptias vetuit. Verum in te adulterij nomen accipiet, ſi volueris vnquam, quod abſit, nuptias cogitare. Et quid mirum ſi nuptiæ tales, quibus offenditur Dominus, adulterio comparantur? Maius longè audies: homicida iuſtorū laude donatur, & miſericors pluſquā homicida punitur: quoniam hoc vetante fit Domino, illud volente. Et Phinees quidē ad iuſtitiam reputatum eſt, quod impudicum cū turpi fœmina virum vno gladio percuſſiſſet. Saulem autem Samuel Sanctus Dei in luctibus, lachrymis, precibusq; pernoctans, damnatione, cui illum adixerat Deus, liberare non potuit. Quomodo hoſtium ducem, quē debuerat trucidare, inuito parcendum credidit Deo: cùm hæc ita ſint ſtupere deſiſtere, ſi nuptiæ peiores adulterio iudicātur, quoties Chriſtus offenditur. Atq; vt illud repetam, quod in principio poſui Epiſtolæ, ſi militiæ vincula non tenerent, quis tibi defectionis nomen obijceret? Nūc autē nihil in te penitus tui iuris eſt, quippe qui tanto Imperatori militare cœpiſti. Nā ſi mulier proprij corporis non habet poteſtatē, ſed vir, multo magis hi qui Chriſto potiùs quā ſibi viuūt cōditionē corporis ſui habere non poſſunt, iſte qui nunc, Theodore, contemnitur, ipſe tunc ſine dubio iudicabit.* Hacten. Chryſoſt.

2. Secūdò vno verbo reſpondetur tam Baſiliū quam Gregorium & Cōcilia explicari, ſcilicet, loqui de ſeparatione quoad torū, non verò de ſeparatione quoad vinculū. Vinculi nāque nullitatem nullus eorū inſinuat: iubebantur itaque ſeparari, & ad monaſteria reuocari, nō tamen dirimebatur matrimonij vinculū validè contractū, quāuis interueniente ſacrilegio. Iuſtiſſimè autem id diſpoſuere Patres, atque Concilia aliqua, vt hac ratione petulantiæ monachorū, & laſciuiæ fœminarum occurrerent, quæ ne mane-

Digitized by Google

manerent partim ſine viro, partim ad ineundum cum alio inhabiles, ob matrimonium initum cum monacho, ſacrilegum quidem, firmum tamen, matrimonia cum ſacratis hominibus, & fœminis recuſarent. Afficiebantur autem, ſi contraherent, iuſtiſſima pœna, quia cum monachis ſcienter matrimonia celebrauerant. Itaque manebat ſimul vtrumque vinculum illis ad monaſteria reuocatis. Sicut & nunc ex Pōtificis diſpoſitione fieri procul dubio poſſet, vt ſi religioſus poſt profeſſionem contraheret matrimonium, iſtud ratū maneret quoad vinculum. fieret verò ſeparatio tori, ita vt ipſe maneret in clauſtro ſub præpoſiti iuriſdictione; iuſtè illa pœna fœminæ irrogata, quod cum illa ſcienter contraxerat. Atque hunc ſenſum optimè conuenire teſtimonijs Baſilij ex eo mihi perſuadeo, quia Can. 6. cit. eam ſeparationem Eccleſiæ vtilem dicit: non verò appellat neceſſariam. Tum etiam quia cùm varias ibi rationes aſsignaret, ob quas vtilis eſſet huiuſmodi ſeparatio, mirum eſt nūquam occurriſſe Baſilio primam, optimam & adæquatam rationē, ſcilicet, inualiditatem matrimonij, ſi eo tempore monachorum coniugia erant inualida poſt emiſſa vota. Quare fornicationem appellauit Baſilius, quia vſus illius matrimonij poſt emiſſum votum peccatum erat. Adulterium autem vocat planè metaphoricè, non in rigore ſermonis. & quia permanente obligatione voti Deo facti, non plenè tranſibat fœminę corpus in poteſtatem viri, quandoquidem & illicitus vſus, vtpote in quo interueniret voti violatio; ideo vtitur comparatione deſumpta ab ea, quæ viuente viro alteri nubit, non quidem vt eadem vtriuſque rationem eſſe quoad vinculum affirmaret, quod in caſu matrimonij poſt vota firmum, poſt priora verò connubia inualidum eſt: ſed quoad corporis vſum, qui in vtroque caſu non eſt ſine peccato. Vndè meritò ſeparari iubentur, quia in ea quod maneat ſimul vinculum religionis, & cōiugij nullum peccatum eſt, nec repugnantia, vt dicemus inferiùs, in vſu verò culpa committitur. Meritò etiam communione priuantur, donec ſeparentur inuicem, & nullatenus ante ſeparationem admittuntur ad pœnitentiam, quia manent in actuali peccato, & eius occaſione, dum votum non reſcinditur. Addendum etiam eſt, quamuis ex mea ſententia, quam trado infrà poſsit eſſe verum & validum coniugium in ordine ad caſtè viuendum, ſine vllo prorſus ordine ad maritales actus, qui primis illis temporibus ſic contraheret, peccaret quidem, non ſolùm ſi eius religioſi operæ repugnarent cum his, quas ex vi voti debet religioni, cui ſe per vota addixit: ſed quia Concilia & Pontifices abſolutę religioſorum matrimonia damnarunt, & prohibuerunt, quamuis interdum matrimonia in ordine ad vacandum rei vxoriæ condemnent, vt planiſſimè conſtat ex iam dictis. Non tamen peccatum illud eſſet ſacrilegium, neque enim videtur interuenire voti violatio caſtitatis, cùm nullus omnino ordo ſit in eo coniugio ad concubitum, nec alios actus, qui maritis licent. Peccaret ergo contra eam virtutem, quę religioſi affectum erga ſæcularia moderatur, & quæ ſuis rebus attendere, & intentè vigilare præcipit, ſi tamen illa vnica tantùm eſt. Forſan autem non incongruè dicemus prohibitum etiam matrimonium ad caſtè viuendum ſacratis fœminis. Can. 19. Ancyrani ſub Syluestro I. vbi hæc habentur: *Quotquot virginitatem polliciti prauaricati ſunt, profeſſione contempta inter bigamos haberi debebunt. Virgines autem puellas, quæ tanquam ſorores cum nonnullis viris habitare volunt, ab eorum conſortio prohibemus.* Canonis eius ſeries etiam de virginibus ſacris agi indicare videtur. Illis autem (*habitare vt ſorores*) matrimonium ad caſtè viuendum ſignificari docui q. 5. Scholaſtica & dicam infra illo libro. Similiter nunc, etiamſi matrimonium religioſi contrahatur ad caſtè viuendum, ſine vllo prorſus ordine ad copulā, quale fuit matrimonium Ioſephi cū Beata Virgine, peccatum ſine dubio eſt, nullumque omnino connubium, quia ad ineunda matrimonia quouis modo religioſi inhabiles effecti ſunt.

CAPVT XX.

Eadem ſolutio comprobatur ex matrimonijs earum fœminarum, quæ ſua ſponte ſibi velum imponebant.

SVMMARIVM.

Eodem modo loqui Concilia cùm agunt de matrimonio poſt votum continentiæ extra religionem. num. 1.
Olim extitiſſe aliquos, qui extra religionem geſtarent habitum religioſum, n. 2.
Reuocatos ad certam religionem, ibidem.
Non fuiſſe verè religioſos probatur, n. 3.
Efficacius, num. 4.
Matrimonia iſtorum eodem tenore prohibita, n. 5.
Cur ad religionem reuocati, ſi religioſi verè non erant, n. 7.

1. SED age, vt perſpiciatur plenè legitimam nos, atque genuinam Canonibus adductis aſſignare ſolutionem, ſermonem inquam eſſe tantùm de ſeparatione quoad torum, non verò quoad vinculum; oſtendamus eodem modo loqui Pontifices, & Concilia, cū de earum voto agunt, quę extra religionem eo tempore continētiam vouebant. Si enim idem ſtatuunt, atque præcipiunt de matrimonio contracto, tàm poſt in religione votum caſtitatis conceptum, quam extra, argumentum euidens eſt, non loqui Patres de ſeparatione vinculi, cū nullus hactenus aſſeruerit contrahentem poſt votum ſimplex caſtitatis extra religionem, inualidè

ualidè & infirmè contrahere, ſed ratum manere ac firmum. Id igitur oſtendemus hinc ſumpto principio.

2. Præmittamus quidem prioribus ſæculis; non tantùm in Eccleſia extitiſſe religioſas fœminas, aut homines, qui certæ addicti religioni, & geſtarent religioſum habitum, & publicam profeſſionem emitterent, cui ſubſcriberent benedicente & conſecrante ſacerdote, & Epiſcopo, quam conſecrationem nos docet antiquiſſimus Ordo Romanus; ſed etiam non paucos fuiſſe, qui extra religionem, id eſt, non certæ alicui addicti religioni, geſtarent religioſorum habitum, abſque vllâ tamen conſecratione & benedictione Epiſcopi expreſſa & ſpeciali. Hi poſtea Conciliorum decretis tam fœminæ quàm viri ad certam religionem reuocati, & illam profiteri coacti ſunt. Conſtat ex Triburienſi, cuius Canonem referam ſtatim, & ante ſtatutum in Concilio, quod in Palatio Vernis ſub Stephano Papa III. & Pipino Rege Francorum habitum eſt Anno Chriſti 756 Ca. 11. *De illis hominibus qui dicunt, quod ſe propter Deum tonſuraſſent, & modo res eorum vel pecunias habent & nec ſub manu Epiſcopi ſunt, nec in monaſterio regulariter viuunt. Placuit vt in monaſterio ſint ſub ordine regulari, aut ſub manu Epiſcopi ſub ordine Canonico. Etſi aliter fecerint, & correpti ab Epiſcopo ſuo ſe emendare noluerint, excommunicentur, & de ancillis Dei eadem forma ſeruetur.* Hæc Canon. Id quod antea etiam ſtatutum reperio apud Hiſpanos in Concil. Tolet. 10. Can. 5. *Omnes fœminæ, quæ iam in præteritum probantur religionis veſte indutæ fuiſſe, nihil ad excuſationem oppoſitionum valeat qualibet obiectio, quamuis diuerſis aut callidis adumbrare ſe velint fallaciæ argumentis, ſed ad ſacratiſſimas Sanctiones diſciplina Sanctior teneat eas religatas atq; ſubnexas. Commoneantur ſanè Sacerdotis auctoritate, vt ſponte redeant, quæ ſi redire noluerint, impulſu Sacerdotis ad religionis habitum reducantur, et in monaſterijs reductæ excommunicationis ſententia feriantur. Hic idem quoq; ordo in illarũ condemnatione manebit, quæ qualibet à ſacerdote vel miniſtro ſanctimoniæ veſtem non accepiſſent, ipſa tamen aut indutæ ſunt, aut illo indui habitu conſenſerunt, qui religionis eſſe cultus ab intuentibus videretur. Sicq; coram Eccleſia vel Sacerdote, aut etiam competentibus teſtibus quandoq; indutæ viſæ certis iudicijs, aut teſtimonijs approbantur. Omnes hæ tamen ſeu poſt tranſgreſſum reſumentes iteratam conuerſionem, ſicut præmiſſum eſt, & pallio capita contegant, & conſcriptam, roboratamq; profeſſionis faciant ſcripturam, per quam vlterius non ſinantur relabi in præuaricationis audaciam, &c.* Idem de paruulis ſtatuit Can. 6. ſequenti.

3. Huiuſmodi autem fœminæ proculdubio veræ & in rigore ſicut aliæ religioſæ non erãt, quamuis religionis habitum ipſæ geſtarent, & compellerentur religioſè viuere, vt conſtabit ex dicendis. Quod quidem oſtẽdi poſſet in primis. Quia ſine conſecratione, & benedictione ſacerdotali religioſæ non erant, adeò religioni intrinſeca eiuſmodi benedictio & conſecratio, quia, vt eam nobis tradit Ordo Romanus, erat quædam receptio ab eo, qui poteſtatem haberet recipiendi, ſcilicet, Epiſcopo, & in ea profeſſio emittebatur, vel tacite, expreſſo tantùm caſtitatis voto, vt in aliquorum religioſorum profeſſionibus hodie etiam fit; vel expreſſis etiam omnibus. Et quidem nullum aliud argumentum habemus in doctrina antiqua Eccleſiaſtica, quo virgines ſacratas velatas Deo, deuotas, religioſas eſſe intelligamus, ſi ſine Epiſcopi conſecratione, & benedictione ſolemni, eſſent eo tempore aliquæ veræ religioſæ. Quare non ſolùm opus erat, vt habitum religioſum geſtarent, ſed vt ab Epiſcopo, cui tantùm hæc conceſſa Canone facultas, conſecrarentur, & benedicerentur. Vnde meritò Concil. Tolet. 4. Can. 56. Sanctimonialem definit, non tantùm, quæ religioſo induta ſit habitu, ſed etiam quæ ſub eo apparuerit in conſpectu ſacerdotis, qua phraſi iuxta antiquam Eccleſiæ conſuetudinem, benedictionem, & conſecrationem intelligo, quæ publicè fiebat ab Epiſcopo in Eccleſia, cùm aliqua ſe ad religionem admitti poſtulabat. Adde nullam omninò profeſſionem religionis eſſe niſi ſub iuriſdictione Prælati, cui promittat religioſus obedientiam, cùm obedientia ſit adeò neceſſarium religionis votum, vt ſine illa conſtare nullo modo poſſit.

4. Sed non eſt efficax probatio, ſatis enim erat tacitus conſenſus Epiſcopi, ſicut de religionum approbatione dixi ſupra capit. 11. Probatur ergo: tum quia Canone cit. Concilij Toletani 10. iſtæ fœminæ ad certum religionis monaſterium reuocatæ iubentur profeſſionem in ſcriptis facere, eamque ſua ſubſcriptione firmare. Deinde, qui credi poteſt eas verè & in rigore religioſas eſſe, non ſecus atque alias, quæ velum acceperant ab Epiſcopo, ſi reuerà poterant dicere ſe ſibi ipſis eo animo velum impoſuiſſe, vt liceret deponere; vt conſtat ex Concilij Triburienſis Can. 25. quem adducam intra iſto cap. Denique, quia adhuc in iſtis non reperiebatur vel tacitus conſenſus Epiſcopi. Decernitur enim, vt ſi geſtaſſent habitum, vel coram ſacerdote, aut Eccleſia, aut competentibus teſtibus aut etiam coram ipſis parentibus, compellerentur ad non admittendum, vt in Concil. Tolet. 10. Canon. 5. & 6. Itaque ſatis erat conſpectas eſſe iſtas fœminas in habitu religioſo, vt retinere habitum, & profeſſionem emittere cogerentur, ſi probari poſſet illas habitum aliquando geſtaſſe. Ergo non requirebantur vel tacitus conſenſus Prælati: ſine conſenſu autem Prælati ſaltem tacito non poteſt quis effici religioſus. Non ergò huiuſmodi fœminæ erant religioſæ propriè & in rigore, ſicut aliæ. Neque votum continentiæ illarum erat ſicut aliarum votum, perpetuum

Digitized by Google

petuum ſcilicet, neque eandem habebat vim, quamuis meritò ad religionem reuocatæ decreto Concilij Toletani 10. & in Palatio Vernis, & Triburienſi.

5. At non pauci reperiuntur Canones, qui eodem modo loquantur de matrimonio poſt emiſſum ab iſtis fœminis extra religionem degentibus continentiæ votum, atque de illarum coniugio, quę religionem verè profitębantur, & conſecratæ fuerant, eodemque verborum tenore vtriſque connubia interdicunt. Igitur quoad id vere ſimplex erat vtrumque votum, atque adeò nequaquam dirimens contractum matrimonij, ſimplex inquam quoad hunc effectum, quamuis (quod iam ſupra ſemel monui) religioſorum illorum ſæculorum vota ſolēnia quodammodo dici poſſent, non quidem in eo ſenſu, quo nunc Scholaſtici ſolemnia dicunt, ſed quia certis ſtatiſque ceremonijs, ſacrante & benedicente Epiſcopo, inter miſſarū ſolemnia, & ex lege non niſi in Epiphania Domini, Albis Paſchalibus, & natalitijs Apoſtolorum concipiebantur. Idem autem de vtroque voto continentiæ, & eodem modo vtrique interdicta cōiugia liquet in primis ex Leone I. Epiſt. 92. cap. 14. & 15. quorum iam ſupra mentionem fecimus, in quibus de ſacratis & non ſacratis agit, eòdemque exiſtimo reſpexiſſe Symmachum Epiſt. 5. nu. 4. & ex Concilio Pariſienſi 3. cuius verba iam ſuprà recitauimus in 2. ſui Canonis parte, quam de illis fœminis extra religionem ſola habitus mutatione religionem oſtendentibus, agere planum eſt; & ex Concilio Barcinonenſi iam relato in principio Canonis, vt oſtēdunt illa verba, *Deuotarum more induta.* Addo etiam Concilium Foroiulienſe ſub Adriano I. Anno 791. Canon. 11. *Item placuit de fœminis cuiuſcumque conditionis, puellis, ſcilicet, vel viduis, quæ virginitatis ſiue continentiæ propoſitum ſpontanee pollicentes Deo mancipatæ fuerint, & ob continentiæ ſignum nigram veſtem, quaſi religioſam, ſicut antiquus mos fuit in his regionibus indutæ fuerint, licet non ſint à Sacerdote ſacratæ, in hoc tamen propoſito eas iugiter perſeuerare mandamus. Si verò poſtea ſeſe ſiue clanculò corruperint, ſeu publicè nupſerint, dignis quidem mundano iudicio corporalibus coercitæ vindictis ſegregentur ab inuicem, & agant cunctis diebus vitæ ſuæ pœnitentiam, & à communione corporis & ſanguinis Chriſti priuentur, niſi fortè Pontifex reſcita illarum pœnitentia, ſi digna fuerit, humanius prauidens poterit communionis gratiam indulgere. In extremo tamen vitæ ſuæ viatico humanius indulto non defraudemus. Et in his rebus præcipuè illa modis omnibus cuſtodiatur interdictio, vt nulli liceat prædictis perſonis habitum idest veſtem mutare abſque ſui Epiſcopi conſcientia.* Quæ Canonis verba nobis explicant, quod prius dixerat Pariſienſe Concilium, & planè docent, non eſſe verè religioſas illas fœminas. Adiungo denique Canonem 25. Triburienſis Concilij ſub Formoſo Papa, qui pro nobis adhuc apertiùs dimicabit. Inquit itaque. *Viduas autem velare Pontificum nullus attentet, prout conſtitutum eſt in decretis Papæ Gelaſij, cap. 15. Quod nec auctoritas diuina, nec Canonum forma præſtituit. Quæ ſi propria voluntate continentiam profeſſa, vt in eiuſdem Gelaſij, cap. 21. legitur, eius intentio pro ſe reddat rationem Deo. Quia ſicut ſecundùm Apoſtolum, ſi ſe continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, ſic ſecum habita deliberatione promiſſam fidem pudicitiæ Deo debet cuſtodire. Qua auctoritate paternæ ſuffulti ſententiæ in hoc ſacro conuentu ſancimus, & liberè iudicamus, quod ſi ſponte velamen, quamuis non conſecratum ſibi impoſuerit, & in Eccleſia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit, Sanctimoniæ habitum vlterius habere debebit, licet Sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione velamen ſibi imponere, vt iterum poſſit deponere.* Hęc Canon. Loqui autem Canonem hunc de viduis, quæ, quamuis religionis habitum geſtarent, religioſæ in rigore non erant, ſed voto continentiæ aut propoſito emendationis vitę tenebantur, apertum eſt ex decreto Gelaſij, quod citat. Gelaſium enim eo cap. 21. de his quæ continentiæ voto extra religionem tenebantur, agere facilè conſtabit intuenti. Aut ſi quis Gelaſium de verè religioſis viduis loqui exiſtimet, validum nobis ſuppeditabit argumentum ad conuincendum cōtinentiæ votum illo tempore in religione emiſſum, non habere vim irritandi matrimonia. Eius enim hæc ſunt verba. *Nam de viduis ſub nulla benedictione velandis, ſuperius latè, ſufficienterq; diximus. Quæ ſi propria voluntate profeſſam priſtini coniugij caſtitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare, quia iuxta Apoſtolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundùm Apoſtolum nullatenus nubere vetabantur, ſic habita ſecum deliberatione promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Nos autem talibus nullum laqueum debemus inijcere, ſed ſolùm adhortationes præmij ſempiterni, pœnaſq; proponere diuini iudicij, vt & noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. Cauendum eſt quippe de earum moribus, actibuſq; Beatus Apoſtolus teſtatur, quod plenius exponere præterimus, ne ſexus inſtabilis non tam deterreri, quam admoneri videatur.* Hæc Gelaſius. Eligat ergo aduerſarius quodcumque voluerit, ſi de veris religioſis viduis, & voto cōtinentię in religione Gelaſium loqui malit, admittat etiam neceſſe eſt huiuſmodi votum non dirimere matrimonium, ſed validè poſt illud contrahi, cùm apertiſſima ſint Gelaſij verba, quibus, cùm in principio dixiſſet ſe agere de viduis ſub nulla benedictione velandis, ideſt, non velatis ab Epiſcopo, & viduarum conſcientiæ derelinquit, ſi nubant, & ſe nullum laqueum illis velle inijcere dicit, ſed adhortationibus cum illis agendum, ac denique ſe Pauli locum ex 1. ad Timoth. 5. nolle plenius diſcutere aſſerit, ne fœminarum

minarum fragilitas non tam deterreri à ſimilibus auſis, quam admoneri, & incitari videatur. Quæ omnia ita apertè indicant validum viduarum illarum matrimonium, vt niſi qui cæcus ſit, nemo poſſit inficiari. Paulum autem de viduis profeſſis perpetuum caſtitatis votum ex Concilio Carthaginenſi, docuit etiam Concilium Senonenſe ſub Clemente VII. Si verò eligat aduerſarius Gelaſium loqui de voto continentiæ extra religionem, admittet etiam illas cum eiuſmodi voto per Triburienſem Canonem obligari, velint, nolint ad ſeruandam continentiam omni coniugij ſpe illis præciſa, idque ſe libere iudicare affirmant, atque adeò, non ſecus iſtis extra religionem caſtitatem vouentibus ad matrimonium interclusum aditum, ac illis, quæ in religione promiſerant; & ex conſequenti votum caſtitatis illis ſæculis per religioſos conceptum non magis infirmaſſe nuptias ſequentes, quam votum continentiæ extra religionem, quod certiſſimum eſt nunquam infirmaſſe.

6. Quod ſiquis à me quærat. Si iſtæ fœminæ verè & in rigore religioſæ non erant, vt conſtat ex his quæ adduximus, quo pacto ad religionem reuocatæ ſunt, nec permiſſum veſtem religioſam deponere, ſed in propoſito perſeuerare compulſæ ſunt. Dico quidem id iuſtiſſimè inſtitutum ab Eccleſia, quæ voluit, vt illæ in ſemel electo ſancto propoſito perſeuerarent. Adducam ex iure exemplum aliud valde ſimile, quo hæc, quæ de illis fœminis & eorum matrimonijs diximus confirmantur. Si aliquis Deo famulari volens in religionem ingrederetur, & habitum, etiamſi nouitij eſſet, ſuſciperet, animo tamen mutandi vitæ propoſitum, recedere à monaſterio non poterat, etiam ante profeſſionem, dummodo de ea voluntate conſtaret: eius beneficium ſi quod ante ingreſſum obtinebat, vacabat etiam: ſi egrediebatur, compellebatur rurſum ad eandem religionem, vel ſaltem ad laxiorem redire; cenſebatur enim renuntiaſſe probationis tempus, & ideo inter religioſos numerabatur. Conſtant hæc omnia ex Innocentio III. *in c. Conſulti*, & Gregorio IX. *in c. ſtatuimus de Regular.* & ex recentiori iure Alex. IV. *in c. Non ſolum*, & Bonifacij VIII. *in c. Beneficium de regular. in 6.*

7. At ſi à Doctoribus quæras, an iſte, qui eo quod euidenter conſtaret illum vitam voluiſſe mutare, compellitur in religione manere, & ſi egreſſus eſt redire, ſit verè religioſus, ita vt matrimonium eius non valeat, non ſecus ac ſi tacitè vel expreſsè profeſſus eſſet. Reſpondet Cardinalis Zarabella in *d. cap. Conſulti*. qu. 4. nequaquàm eſſe verè religioſum, & matrimoniū eius valere. Et licet in *d. cap. Non ſolum*, æquiparetur tacitè profeſſo in eo, quod non poſſit ad ſæculum reuerti, ſed compellatur implere votum, quod intelligitur emiſiſſe; attamen nō æquiparatur in alijs. Cardinalem ſequutus eſt Panormit. in d. ca. n. 3. vbi etiam ſentit contra Innocentium, Hoſtienſem, Ioannem Andreā, & alios valere matrimonium. Probatque idem Panormit. ratione meo iudicio manifeſta, quæ explicat Cardinalis rationem. Quia ille qui ſuſcipit nouitiorum habitum cū propoſito vitam mutandi, non eſt tacitè, neque expreſsè profeſſus. Quia profeſſio non poteſt eſſe ſine conſenſu prælati, qui poteſt incorporare religioni, & eius qui conuertitur. Sed non eſt in hoc caſu vtriuſque conſenſus: non prælati nec monaſterij. Si enim tantùm habitum nouitiorum conceſſit, non videtur admittere ad profeſſionem, aliàs faciliùs eſſet habitum iam profeſſorum concedere. Cumque in hac profeſſione ſit quaſi quidam contractus donationis, vt dictum eſt ſupra ca. 5. ex quo oritur reciproca obligatio, non poteſt conſiſtere ex parte vnius tantùm *l. non omnibus ſa 2. de actionib. & oblig.* Non ergò iſti veri religioſi ſunt, cùm eorum profeſſio non ſit de ſuperioris conſenſu. At nihilominus ad ſæculum redire non poſſunt, cōpelluntur que in religione permanere. Pari ergo ratione fœminæ illæ, quæ ſua ſponte velum ſibi impoſuerant, aut etiam viri, qui ſua voluntate ſe veſtibus religionis induerant, veri quidem religioſi non erant, neque in rigore, vt ex dictis conſtat. Attamen quia videbantur habere propoſitum vitam mutandi, & inter velatas etiam obtulerant, & cum religioſis communicauerant, compelluntur habitum religioſum retinere, & ſi dimitterent, compelluntur redire; & tamen de eorum matrimonijs & aliorum qui verè religioſi erant, idem ſtatuit Eccleſia, & eodem modo ſeparari iubet, cùm illorum matrimonia abſque dubio eſſent valida ſicut & illorum hominum, qui habitum nouitiorum aſſumpſerant cum propoſito vitam mutandi. Panormitanum ſequitur Syluester verbo *religio* 3 q. 19. qui & addit ex eo conſtare eiuſmodi homines non eſſe tacitè, neque expreſsè profeſſos, quod in *cap. Non ſolum & cap. Beneficium de Regular. in 6.* condiſtinguuntur is à tacitè vel expreſsè profeſſo. Idem etiam ſenſere alij non pauci. Ergo ex dictis Canonibus non efficitur inualidum fuiſſe matrimonium verè religioſorum illis ſæculis, licet ſeparari iubeantur, cùm quoad hoc eadem ſint verba Canonum de matrimonijs earum feminarum, quæ verè religioſæ non erant, & quæ verè erant religioſæ, vt ex dictis conſtat.

CAPVT XXI.

Eadem ſolutio probatur ex matrimonijs earum, quæ initiatorum vxores fuerāt.

SVMMARIVM.

Eadem ſolutio aliter probatur, n. 1.
Matrimonia rebellarum ab initiatis valida fuiſſe, ibidem.

Nihilomi-

Nihilominus prohibita, & ſeparatos, ibidem. Explicatur, cap. Presbyteris, n. 2.

1. SED quò magis adhuc conſtet eadem ſolutio, & ſeparandi verbo niſi alia addantur nõ colligi ex antiquis Canonibus diſſolutionem vinculi coniugalis, aut nullum fuiſſe initum matrimonium, adiungamus alia meo iudicio manifeſta. Si Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, acolythi, vel exorciſtæ relicta poſt eorum obitum nubebat alteri, matrimonium quidem validum erat. At quia illis interdictum matrimonium, ſeparari iubentur. Ergò ex eo quod in noſtro caſu præcipiant Canones aliquot, vt ſeparentur, tantùm colligitur ſeparatio tori, non verò inualiditas matrimonij. Illis omnibus, quas retuli prohibitum matrimonium conſtabit ex Canonibus, quos adducam. Validum verò fuiſſe ſi nuberent, cõſtat ex Concil. Tolet. I. Anno Domini 40. Can. 15. *Si qua vidua Epiſcopi, Presbyteri, aut Diaconi maritum acceperit, nullus Clericus, nulla religioſa cum ea conuiuia ſumat; nunquam communicet: morienti tamen ei ſacramentum ſubueniat.* E quibus plane colligitur valere, quamuis ob delictum à communione ſecernatur religioſarum, & Eccleſiaſticorum, & à communione Euchariſtiæ niſi in mortis articulo. At illos ſeparari iubent Canones, Aurelianenſe I. ſub Symmacho Papa Anno 507. Can. 15. *Si ſe quæcumq; mulier duplici coniugio Presbyteri, vel Diaconi relicta coniunxerit, aut caſtigati ſeparentur, aut etiamſi in criminum intentione perſeuerent, pari excommunicatione plectantur.* Id autem quod in hoc Canone dicitur de duplici coniugio, non eſt intelligendum ſimul & viuente Presbytero, vel Diacono; ſed quaſi diceret ſecundo coniugio cùm Presbyteri vxor extitiſſet. Epaunenſe eodem tempore Canon. 32. *Relicta Presbyteri, ſiue Diaconi; ſi cuicumque reuupſerint, eatenus ab Eccleſia elongentur, donec à coniunctione illicita ſeparentur, maritum quoque eius ſimili vſque ad compunctionem ſeueritate plectendum.* Matiſconenſe II. ſub Pelagio II. Anno 588. c. 16. *Illud quoque rectum nobis viſum eſt diſponere, vt quæ vxor Diaconi, vel Acolythi, vel exorciſtæ fuerit, mortuo illo, ſecundo ſe non audeat ſociare marito. Quod ſi fecerit, ſeparetur, & in cœnobijs puellarum Dei tradatur, & ibidem vſque ad exitum vitæ ſuæ pœniteat.* Sed extat etiam de eo deciſio Romani Pontificis, ſcilicet, Gregorij Magni lib. 11. Epiſtolarum Epiſt. vltima vbi cùm Fauſtinus defenſor puniret Petrum, quod Diaconi relictam marito tradidiſſet: Petrus verò contenderet non fuiſſe Diacono iunctam. Reſpondit Pontifex hiſce verbis: *Si in coniugio Diaconi mulierem, de qua agitur, iunctam fuiſſe conſtiterit, ſuprà ſcriptus lator memorato defenſori, & rectori patrimonij ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione ij, qui malè ſociati ſunt, disiungantur.* Inquiro igitur vt huius argumenti vis magis elucefcat, aut relictæ Diaconi vel Presbyteri erant votis adſtrictæ, vel non. Si hoc ſecundum dicatur, validè contrahebant, vt cõſtat ex Canone Toletani Concilij; & nihilominus ſeparari iubentur. Ergo ea phraſis non conuincit nullum fuiſſe matrimonium. Si primum, tum rurſus inquiro, vel eorum votum erat in religione; & hoc non, quia ex nullis libris Eccleſiaſticis conuinci poteſt Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi vxorem, cùm illi ad ordines aſſumebantur, religioſam vitam profiteri, quamuis continenter viuerent. Et quamuis de vxoribus eorum qui in maioribus ordinibus conſtituebantur, id dici vtcumque poſſet; at in vxore acolythi, & exorciſtæ affirmari nõ poteſt, cùm nec illi ad abſtinendum ab vxoribus cogerentur, quin potius Presbyteri cum ſua Presbytera in lecto dormientes inter lectores miniſtrare permittebantur ex Turonenſi 2. Can. 20. Et tamen relicta exorciſtæ & acolythi, ſi nuberet, ſeparari iubebatur, vt viſum eſt. Si verò tenebantur voto continentiæ extra religionem, vinco, quod volò, ſcilicet, cùm etiam illæ ſeparari iubeantur, eo verbo non indicari inualidum matrimonium, ſed ſeparationem tori. Idem autem argumentum de Diaconiſſis fieri poteſt: illarum enim votum, quamdiu earum ordinatio perſeuerauit in Eccleſia, extra religionem erat: imò & omnino inter laicos enumerantur Can. 19. Niceno vulgato, vt nonnulli volunt de quo tamen infra cap. & tamen, ſi nuberent, ſeparabantur, vt indicari videtur in Chalcedonenſi, actione 15. Can. 15. & conſtat expreſſè ex Aurelianenſi 2. ſub Syluerio Papa Can. 17. Maneat ergo ea phraſi, vel ſeparationis verbo, quo nonnulli Canones vſi ſunt, non conuinci inualiditatem matrimonij religioſorum prioris ſæculi, ſed tantùm ſeparationem tori.

2. Atque hinc etiam petendus intellectus ad *cap. Presbyteris 27. d.* quod eſt Vrbani II. vel Cæleſtini: diſiungi enim ea matrimonia iubentur quoad torum, monachis contrahentibus ad monaſteria reuocatis iuxta ſacrorum Canonũ diffinitiones, non quę iubeant nulla eſſe huiuſmodi coniugia, ſed quæ in pœnam delicti ſeparari iubeant cohabitationem, & pœnitentiæ detrudi, ſeuereque puniri; ſicut & propter multa alia delicta ſeparantur, vt conſtat ex multis canonibus, quæ habentur 27. q. 2. & q. 7. Idem etiã confirmari poſſet ex matrimonijs pœnitẽtium, quæ quidem valebant, vt conſtat ex Concilio Barcinonenſi, & Toletano 4. c. 55. & ex Leone I. Epiſt. 92. c. 12. & tamen, ſi matrimonium contraherent pœnitentiæ tempore, ſeparabantur in pœnam violati precepti; interdicta enim illis erant coniugia.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXII.

Colligitur religiones olim tantùm conſtitiſſe votis ſimplicibus, & quo pacto votum dirimat matrimonium.

SVMMARIVM.

Religiones ſemper conſtitiſſe votis ſolemnibus communis opinio, n. 1.
Veriùs oppoſitum, n. 2.
Societatis IESV inſtituti formam non eſſe nouam in Ecclesia, n. 3.
Votum ſolemne iure Eccleſiaſtico dirimere matrimonium, num. 4.

1. COMMVNIS hactenus veterum Scholaſticorum ſententia fuit religionem omnem ad ſui ſubſtantiam, atque naturam exigere tria illa ſubſtantialia vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, eaque ſolemnia, vt vocarunt non ante multos annos Scholaſtici, neque enim huius vocis in illo ſenſu vſus eſt apud Scriptores antiquos. Theologorũ facile Princeps D. Thomas, vt colligitur ex his quæ docet 2.2.q 88. art. 1. & q. 184. art. 4. & qu. 189 art. 2. ad primum planè & perſpicuè docet ad religionem requiri obligationem trium votorum ſolemni profeſſione munitam & conſecratam. Id quoque Innocentius, Hoſtienſis, Archidiaconus, Ioannes Andræas, Abbas, ac cęteri omnes Canonici iuris interpretes in Rubrica *de regularibus* teſtantur aperte. Ad quorum ſententiam accedũt Thomiſtæ Angelus, Syluester, Tabienſis, Armilla verbo. *Religio ſiue religioſus*: Quorum opinio ad noſtram vſque ætatem cõmuni ſenſu recepta inualuit apud omnes. Aiũt enim religioſum quempiam verè, & proprie non eſſe, niſi ſolemni trium votorum profeſſione deuinctum. Nam in *cap. Religioſo de ſent. excommun. in 6. §. quamuis*, apertè dicitur: *Quamuis is, qui religionem ingreditur, religioſus cenſeri cum effectu non poſſit, niſi ſit tacitè vel expreſſè profeſſus.* Innituntur autem, vt credo, omnes non alio maiori fundamento, quam quia religionum ſtatum, eo, quo ſcribebant tempore votis ſolemnibus conſtare videbant. Hinc ortum eſt, vt in voto ſimplici promiſſionem quandam ineſſe, voto verò ſolemni traditionem, & benedictionem tanquam eius eſſentialem rationem ineſſe exiſtimarent, ac penes hoc iſta duo votorum genera interſe ſe diſtinguerent. Sed & ex literis Pontificijs Gregorij XIII. quibus laudabile inſtitutum Societatis IESV de nouo confirmauit, & verę religionis ſtatum eſſe, etiam quoad eam partem, quæ conſtat votis ſimplicibus poſt biennium emiſſis, declarauit, deſumi poteſt pro hac communi ſentẽtia non contemnendum argumentum. Ita enim de hoc inſtituto loquitur, vt nunquam antea in Ecclesia fuiſſe hanc formam religionis ſtatus ſatis indicet. Nam Gregorius in Bulla, cuius initiũ, *Quanto fructuoſius, &c.* poſtquã retulit illorum ſententiam, qui per tria vota ſimplicia in prædicta Societate non conſtitui verè religioſum autumabant inquit: *Nos conſiderantes diuina prouidentia theſauros, pro temporum neceſſitate varia, & interſe diſſimilia, eademq; ſalubria ordinum inſtituta, & nunc maximè (vt feliciſſimi toto orbe ſucceſſus teſtantur) mirificos in agro Domini fructus; hoc peculiari dictæ Societatis inſtituto proferri, &c.* Vbi peculiare vocat Societatis inſtitutum, non ita vocaturus, ſi iam olim pręceſſiſſet. Sed & apertiùs idem Gregorius in extrauagãti, *Aſcendente Domino*, huic quod diximus fauere videtur. Poſtquam enim damnauit illarum propoſitionum aſſertores, deceptionis illorum rationem reddit, ſcilicet, quod ſtatutum Societatis ex ſtatuto aliorum ordinum metiebantur: *Ex aliorum regularium ordinum communibus rationibus, formis, ac ſtatutis, metientes Societatis inſtitutum, peculiares conſtitutiones, ac naturam votorum ſimplicium penitus ignorantes*: Quibus indicari videtur Religionis ſtatum votis ſimplicibus conſtantem, ante Societatis inſtitutionem & confirmationem non viſum eſſe in Eccleſia. Sed vrgeo magis alia eiuſdem extrauagãtis verba: *Statuimus, atque decernimus tria vota eiuſmodi etſi ſimplicia, ex huius Sedis inſtitutione, ac noſtra etiam declaratione, & confirmatione eſſe verè ſubſtantialia Religionis vota, ac in dicta Societate tanquam in Religione approbata, per Sedem eandem admiſſa fuiſſe, & eſſe, ac per nos admitti.* Ecce ſimplicia iſta vota, quæ verè religioſum efficiant, id habere ex Sedis Apoſtolicæ inſtitutione, non alia certè, quam qua Societatis inſtitutum admiſſum eſt ab Apoſtolica Sede, & cõfirmatum. Si enim ab Apoſtolorum temporibus religionis ſtatus votis conſtitiſſet ſimplicibus vllo iam tempore in Eccleſia, nequaquam diceretur vota ſimplicia ex Apoſtolicæ Sedis inſtitutione in Religione Societatis admiſſa. Denique non deſunt multi, quibus tantũ votis ſimplicibus Religionis ſtatum conſtare non poſſe, ſed præterea requiri, vt aliqui in ea congregatione ſolemniter profeſſi reperiantur, adeò certum eſt, quam quod certiſſimum.

2. Sed ſi ea quæ hactenus tam multis probauimus, verè ſtatuta & probata ſunt, facilè eſt colligere; quid ipſe de propoſita quæſtione ſentiam, & probare. Mea ergo ſententia eſt Apoſtolorum ætate, & poſt Apoſtolorum tempora annis compluribus, religionis ſtatum tantùm conſtitiſſe ſimplicibus votis. Itaque veteres illi religioſi primi, ſecundi, tertij, aut quarti ſæculi, & Baſilij, Auguſtini, & Benedicti Monachi, qui verè & propriè religioſi erant, tantùm emittebant tria illa vota ſimplicia non ſolemnia ea ſolemnitate, de qua nunc eſt ſermo, introducta ab Eccleſia, quæ in illegitimitate conſiſtit. Exigetis à me iure veſtro aliquem huius

ſententiæ

ſententiæ primum aſſertorem. Fateor primum omnium Chriſtophorum à Caſtro è Societate Iesv & religione & literis ornatiſſimum apud Complutenſes ante hos nouem annos, hanc viam aperuiſſe & oſtendiſſe: poſtea inueniſſe me illam leuiſſimè inſinuatam apud Hieronymum Plati lib. 2. de bono ſtatus religioſi ca. 21. Quam ſententiam, quia mihi viſa eſt ad veritatem accedere, & ad Gregorij extrauagantem, & prædicti inſtituti confirmationem elucidandam, & ab iniurijs vindicandum aptiſſima, auide arripui, in eius defenſionem incubui, antiquorum & recentiorum libros euolui, reperique nonnullos Scholaſticos, & quod pluris æſtimandum eſt, nequaquam in quæſtionem iſtam intuentes firmiſſima, omniaque huius ſententiæ ieciſſe fundamenta. Itaque ego nihil aliud effeci, quàm ex illorum principijs iſtam conclusionem deducere virtute in illis contẽtam, id quod quis alius, nec nimium emuncti naſi, modò animum aduertiſſet, facilè deducere potuiſſet. Propono ergo huius ſententiæ probationem hoc pacto. Apoſtolorum ætate & ſæculis proximè ſequentibus veræ religiones fuerunt in Eccleſia Dei cum emiſſione votorum, ſine quibus eſſentia religionis non eſt. Sed ſolemnitas votorum ſola Eccleſię conſtitutione inuenta non erat illis prioribus ſæculis, ſed multò poſt eſt in Eccleſiam inducta. Igitur illa, quæ emittebant illorum temporum veri religioſi, tantùm erant vota ſimplicia non ſolemnia, vt explicatum eſt. Diſcurſus planè euidens eſt; huius ſyllogiſmi maior propoſitio ſatis probata eſt cap 1. & 2. Minoris verò duæ ſunt partes. Prima ſolemnitatem votorum, de qua agimus, ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam, quæ cap. 4. eſt confirmata; ſecunda verò pars, nondum illis temporibus eſſe introductam, probata etiã eſt ex his quæ mihi offerunt, & antiquorum ſcripta, & recentiorum placita in quæſtionem iſtam haud nequaquam intuentium. Solemnitatem votorum diximus eſſe plenam traditionem ex parte tradentis, hoc eſt, illegitimitatem illi traditioni adiunctam, & omnimodo indiſſolubilem acceptationem ex parte acceptantis iuxta Pontificia decreta, in religione per Sedem Apoſtolicam approbata; cùm probatum ſit illis temporibus nec religiones indiguiſſe approbatione Pontificis, ſed vel locorum ordinarijs vel tacito Eccleſiæ conſenſu approbari: ſimiliter valida fuiſſe illorum religioſorum poſt emiſſa vota coniugia, quamuis illicitè celebrata; retinuiſſe quoque bonorum dominium, celebraſſe contractus & condidiſſe valida teſtamenta; ac denique non fuiſſe perpetua ex parte acceptantis, ſed de licentia Prælati liberos dimitti ſolitos, & vota relaxata, ita vt diſcedentes liberi manerent in ſæculo, & ſine obligatione votorum, donec procedente tempore & paulatim hæc omnia à Sede Apoſtolica immutata ſunt; planum eſt illorum religioſorum vota omni prorſus prædicta ſolemnitate caruiſſe, atque adeò tantùm fuiſſe ſimplicia.

3. Ex quibus colligitur laudabile inſtitutum Societatis Iesv hiſce temporibus magno Reipublicæ Chriſtianæ commodo deſtinatum, non eſſe nouum, ſed primæuum in religione ſeruatum vouẽdi genus. Quamuis noſtris temporibus peculiare appellent Pontifices (nec enim ampliùs probant, quæ primò capite ſunt allata) ac proinde hallucinatos eſſe valdè, & ignorantia lapſos, qui eiuſmodi inſtituto veræ religionis & nomen, & rationem adimebant. Nam ſi veterum ſcripta euoluiſſent diligentiùs, hanc viuendi normam Societatis Iesv, quoad eam partem, quę conſtat votis ſimplicibus poſt biennium emiſſis in religione approbata, eiuſdem prorſus rationis eſſe cum primis illis exordijs monachiſmi, & antiquo ſtatu monachorum Baſilij, Auguſtini, & Benedicti, qui multis annis apud eos inualuit, facilè comperiſſent.

4. Ex his quæ hactenus tam multis ſtatuta ſunt, planè colligitur votum ſolemne religionis ſolo iure Eccleſiaſtico dirimere matrimonium, ita vt poſt contractum ſit nullum. Itaque quamuis votum iure diuino impediat matrimonium in ordine ad copulam, neque enim ſine peccato contrahi poteſt; non tamen efficit nullum, niſi mero iure Eccleſiaſtico, quo ſolemnitas adiuncta eſt votis religionis. Communis hęc eſt Theologorum ſententia, & interpretum iuris Canonici, qui docent ſolemnitatem voti iure Eccleſiaſtico tantùm introductam. Matrimonium autem poſt ſolemne votum religionis contractum eſſe nullum conſtat ex Innocentio II. in Concilio Romano cap. 7. & habetur *cap. vt lex 17. quaſt. 1.* ibi. *Matrimonium non eſſe cenſemus.* Id quod recentioribus poſtea Canonibus ſæpè ſtatutum eſt. *Clementina Vnica de conſanguinit. & affinit. cap. Conſuluit. De conuerſione coniugatorum, & cap. Vnico de voto in 6.* & nouiſſimè Tridentinum ſeſ. 24. cap. 9.

De impedimento Ordinis.

Superiori impedimento hoc etiam coniunctum & affine eſt, de quo agit etiam Gratianus nonnulla, *Cap. ſiquis Epiſcopus c. Quotquot cap. vt lex 27. quaſt. 1. & cap. Diaconus & cap. Presbyteris 27. d.* Quod vt explicetur exactè, nonnulla pręmittenda ſunt de continentia Sacerdotum, tàm apud Græcos, quam apud Latinos obſeruata, huic tractationi apprimè neceſſaria, nec iniucũda, trademuſque diſtinctè, veterum ſcriptis firmantes omnia, quę tamen à pleriſque tractatoribus confusè ſatis diſcutiuntur, & tandem relinquuntur ſine examine.

Digitized by Google

CAPVT XXIII.

Adlectos coniugatos ad ſacros Ordines & quid obſeruatum in Eccleſia Græca.

SVMMARIVM.

Coniugatos aſſumptos ad ſacros Ordines certum eſt. Explicatur locus Pauli, n. 1.
Iniuncta tamen eſt illis olim caſtitas tam apud Græcos quam Latinos, n. 2.
Diſceſſiſſe ab ea obſeruatione Græcos variè DD. opinantur, n. 3.
Vera ſententia proponitur & explicatur per tres propoſitiones, n. 4.5.6.7.
Optionem datam apud Græcos in ipſa ordinatione tam antea coniugatis, n. 8.
Quam non coniugatis, n. 9.
Probatur ex Canone Ancyrano, ibidem.
Defenditur Canon Ancyranus, n. 10.
Obijciuntur nonnulla ex PP. & diluuntur, num. 11.12.
Electa continentia in ordinatione non licuiſſe neque vti matrimonijs ante contractis, neque noua inire coniugia, n. 13.
Hinc colligi olim apud Græcos fuiſſe in ipſa ordinatione profeſſionem caſtitatis, n. 14.
Non electa continentia, ſi initiarentur, licuiſſe & vti ante contractis matrimonijs, & noua tentare, n. 15.
Probatur ex hiſtoria Paphnutij, n. 16.
Defenditur & hiſtoria & factum Paphnutij à calumnijs, n. 17.18.19.20.21.22.
Explicatur cap. Aliter diſt. 31. n. 23.
Poſt ordinationem non permiſſum Epiſcopis contrahere matrimonium inter Græcos, n. 24.
Conſideratur Canon 13. ſextæ Synodi, n. 25.
Cur non obſtante ea conſuetudine reprehendantur Græci à Nicolao I. Ratio redditur, & comprobatur, n. 26.27.

1. IN primis ad maiores ordines electos coniugatos dubitari non debet. Paulus enim ad Titum 1. inquit, monens Titum quales eſſe deberent, qui in Presbyteros ſeu Epiſcopos eligerentur: *Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ.* Præcipit autem vnius vxoris virum eligendum potius, quam qui nullam vxorem duxerit, quia vt inquit rectè Baronius tomo 1. Anno 58. nu. 14. in Creta, de cuius agebat Paulus Eccleſia, nullum cœlibem, qui nunquam duxiſſet vxorem, erat poſſibile reperiri, cogentibus nimirum antiquis Cretenſium legibus, vt omnes homines à puero vxores ducerēt, quod teſtatur Strabo lib. 10. qui ex Ephoro Rempublicam deſcribit Cretenſium, cū alioqui etiam ſi ea lex ceſſaret, haud facilè foret inter Gentiles, qui recenter Chriſto nomē dediſſent, adultum hominem cœlibem reperiri. Quamobrē ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcribens hoc ipſum monuit. Quod autem de filijs admonet, inquit Baronius, vt qui ordinandus eſſet, *filios haberet fideles, non in accuſatione luxuriæ*, eò reſpexiſſe videtur Paulus, quod apud Cretenſes mos turpiſſimus, atque infamiſſimus inoleuiſſet, nimirum vt licitè in pueros inſanirent, quos etiam quantumuis nobiles licebat rapere, & apud ſe amantem ad duos menſes detinere, & ſic donatum muneribus remittere. Sed quod eſt deterius, hoc non probro, ſed potiùs laudi illi adſcribebatur, *adeò vt*, inquit idem Strabo, *Formoſis & illuſtri genere ortis turpe eſſet nullum habere amatorem, moribuſq; eorum imputari*: haberique à cunctis in honore pueros raptos ait, vt tam in conſeſſu, quam in ambulando primarius illis locus tribueretur, ſplendidiorique vti veſte ab amatore donata permitteretur. Hæc quantumuis obſcœniſſima, inquit Baronius, referre, licet non ſine ſtomacho, non prætermiſimus, vt ex his tum ſenſus verborum Pauli aperiretur: tū etiam, vt quantum putorem atque putredinem ſal abſterſerit Apoſtolicum, mundo adeò neceſſarium intelligeretur.

2. At quamuis admiſſi etiam coniugati ad ſacros Ordines, initio tamen naſcentis Eccleſiæ, omnibus tam Græcis quā Latinis iniuncta caſtitas, & à proprijs vxoribus antea ductis abſtinentia. Sic meritò ſentit Soto lib. 7. de iuſtitia quæſt. 6. art. 2. concluſ. 4. Albertus Pighius controuerſ. 25. §. *quod autem interdum*, Michael Medina lib. 2. de contin. cap. 36. quos refert, & ſequitur Gabriel Vazquez 3. tom. in 3. p. diſput. 248. c. 1. Deriuata quidem ea lex ab Apoſtolis, qui eam vniuersè præceperunt Can. 25. Extat etiam apertiſſimum teſtimonium Clementis Epiſt. 2. col. 2. in hæc verba. *Ad Dominica myſteria tales eligantur, qui ante ordinationem ſuam coniuges ſuas nouerint: Quod ſi poſt ordinationem miniſtro altaris contigerit, inuadere propriū cubile vxoris, Sacrarij non intret limina, neque ſacrificij portitor fiat, neque altare contingat, neque ab offerentibus holocauſti oblationē ſuſcipiat, neq; ad Dominici corporis portationē accedat, neque aquā Sacerdotibus porrigat ad manus, oſtia forinſecus claudat, minora gerat officia; vrceum ſiue calicem ad altare non ſufferat.* Hęc Clemēs. Verùm circa illa verba, *qui coniuges ſuas nouerint*, notandum eſt variè legi. Nam in hac recenti editione Conciliorum per Seuerinum legitur, *non nouerint.* Cui lectioni conſonat Turrianus lib. 1. pro Canon. Apoſtol. capit. 2. vbi eodem ſenſu legit, *reliquerint.* Sed Humbertus in ea diſput. contra Nicetam Pectoratum, cuius alibi iam memini ſæpius, legit, *nouerint*: addit tamen explicationis gratia, *ſi ſemper continere noluerint.* Quaſi dicat eligi poſſe coniugatos ante ordinationem, ſi noluerint ante ordinationem eſſe continentes: at poſt ordinationem abſtinere ab vxoribus debuiſſe, redigendos aliàs ad minores ordines & minora miniſteria. In fine autem

autem eius Epiſtolæ teſtatur Clemens ſe ea omnia à Beato Petro Apoſtolo Magiſtro ſuo didiciſſe, ac accepiſſe. Antiquiſsimam etiam eſſe legem continentiæ, & ab Apoſtolis acceptam docent Patres, quos referam infra. Quare non rectè Iudocus Clichtouæus in propugnaculo de continentia c.6.7.21.& 22. quem refert & ſequitur Claudius Spencæus lib.1. de contin. cap.4 non parum à principio, docet in primitiua Eccleſia licuiſſe ſacris hominibus & Epiſcopis matrimonio ante ordines contracto, & vxoribus vti.

13. Cæterùm licet ea continentiæ lex initio Eccleſię communis fuerit, tam Græcis, quàm Latinis hominibus; at procedente tempore non eodem modo, nec eadem lege coniugati admiſsi ad ſacros ordines in Eccleſia Græca & Latina. De Gręca dicam modo, de Latina, cap. ſequenti. Et quidem quod ad Græcos attinet, non eadem Doctorum ſententia eſt. Nã Franciſcus Turrianus ad Can.3. Concilij Nicœni & Baronius tomo 1. Anno Chriſti 58. à num. 20. exiſtimarunt nec Græcis licuiſſe vti matrimonijs antea contractis, neque poſt ordinationem nouis coniugijs alligari. Horum fundamenta aduerſus id quod aſſeremus, infirma eſſe demonſtrabo, cùm noſtra probauero. At alij ab his auctoribus diſcedunt in primo, fatentur enim Græcos poſt ordinationem vti potuiſſe matrimonijs antea contractis, conſentiunt in ſecundo, ſcilicet, non potuiſſe noua matrimonia contrahere poſt ordinationem. Sic docuit Alphonſus Piſanus ad finem lib. 3. Concilij Nicæni, quod edidit in lucem, & extat tomo 1. Conciliorum in hac editione Seuerini, & Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. 13, cap. 12. quæſt. 3. Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. diſput. 28. nu. 3. & alij. Qui id pro conſtanti, atque extra omnẽ dubitationem ſupponunt. Denique alij mediam aliam ſequuntur ſententiam, fatentur enim apud Græcos Diaconis & infrà licuiſſe etiam poſt ordinationem matrimonia contrahere. Sic Caiet. tom. 1. opuſcul. in tract. de diſpenſatione matrimonij quæſt. vnica poſt principium. Soto in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 1. verſ. colligitur, & lib. 7. de iuſtitia quæſt. 6. art. 2. concluſ. 2. Gabriel Vazquez, qui licet 3. tomo in 3. p. diſput. 247. cap. 4. negare videatur, at in Diaconis admittit diſput. 249. capit. 4. Quare tantùm negat Presbyteris & Epiſcopis etiam apud Græcos.

4. At ego exiſtimo, licèt à principio Græcis nec licuerit vti matrimonijs antea contractis, nec noua inire coniugia poſt ordinationem; attamen aliam apud eos viguiſſe conſuetudinem etiam ante tempora Concilij Nicæni. Eam autem conſuetudinem tribus propoſitionibus comprehendo, vt antea etiam docui, cùm hæc in lib. de impedimentis matrimonij primò in lucem emiſi, & coram multis antea publicè apud Salmanticenſes dictaui noſtro Commentario de beneficijs Eccleſiaſticis.

5. Prima propoſitio eſt. Cùm aliquis ſiue coniugatus, ſiue non coniugatus ad ſacros ordines apud Græcos aſſumebatur, in Diaconatus ſuſceptione rogabatur, an vellet ſeruare, ac polliceri continentiam. Itaque optio dabatur illis eligendi vitam cœlibem & continentem à die ſacræ ordinationis. Quare in hoc maximè Latini à Græcis diſſidebant; quod Latinis non dabatur optio, ſed ad ſeruandam continẽtiam adigebantur in ſuſceptione ordinum, vt dicam cap. ſequenti; at verò Græcis electio dabatur vitæ cœlibis à die ordinationis.

6. Secunda propoſitio eſt. Si Græcus, qui ordinabatur, diceret ſe velle ſeruare continentiam, ſiue coniugatus antea eſſet, ſiue non, ordinabatur quidem. At poſt ordinationem non licebat impunè vel matrimonio vti antea contracto, vel noua tentare coniugia, quamuis inita valerent, vt alibi oſtendo. Sed excommunicatione perculſi vel ſeparabantur, vel inter inferiores clericos miniſtrabant.

7. Tertia propoſitio. Si Græcus cùm ordinabatur, ſiue coniugatus eſſet, ſiue non coniugatus, diceret in ipſo ordinis ingreſſu ſe non poſſe continentiam ſeruare, aut ſine matrimonio viuere. Ordinabantur quidem, ſi Epiſcopo placebat; ijs autẽ ſic initiatis, ſi coniugati erant, licebat impunè vti matrimonijs antea contractis, vel noua inire coniugia, ſi coniugati non erant. Progreſſu quidem temporis, vt dicam infra, eò inſaniæ deuenerunt, vt ordinandos etiam ad coniugia ineunda compellerent, neque quenquam cœlibem initiarent. Tria hæc ſuo ordine probanda.

8. Primum ergo, ſcilicet, optionem datam Græcis in ipſa ordinatione, & ſuſceptione diaconatus, cõiugatis quidem antę ordinationem conſtat ex illa Paphnutij propoſitione approbata in Synodo Nicæna, de qua poſtea hoc eõdem ca. & habetur in *Can. Nicæna Synodus diſt.* 31. & habetur etiam lib. 3. in Actis Concilij Nicœni apud Alphonſum Piſanum, *Iudicio*, inquit, *volentium relinquens continentiam à proprijs vxoribus.* Colligitur etiam ex his, quæ ſcribit Nicephorus lib. 12. c. 34. cùm inquit. *In Oriente omnes atque etiam Epiſcopi, ſi vellent pro arbitrio ſuo, nõ aliqua legis neceſsitate coacti, vxorum congreſſum declinarent, multi etiam ipſo Epiſcopali munere fungentes in Epiſcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas ſibi ex legitimo matrimonio antea coniunxiſſent, ſuſciperent.*

9. Omnibus autem etiam non coniugatis optionem datam in ipſo ordinationis ingreſſu apertiſſimè conſtat ex Concilio Ancyrano inter Græcos celebrato ſub Syluestro Primo, vel paulo antea Can. 10. *Diaconi, qui cùm ordinantur ſi in ipſa ordinatione teſtati ſunt, & dixerunt velle ſe coniugio copulari, vel vt alij vertunt, velle ſe vxores ducere, quia ſic manere non poſſunt, hi ſi poſtmodum vxores duxerint, in miniſterio maneant, propterea quod Epiſcopus licentiã dederat. Quicumq; ſanè tacuerint, & ſuſceperint*

Digitized by Google

manus impoſitionem, profeſſi continentiam, et poſtea nuptijs obligati ſunt, à miniſterio ceſſare debebunt. Extat apud Gratianum *Can. Diaconi quicumq; diſt. 28.* Fit autem hoc loco mentio Diaconi, non Presbyteri, quia, ſicut apud Latinos nunc in Subdiaconatus ſuſceptione fit profeſſio continentiæ, ita apud Græcos fiebat in Diaconatu.

10. Neque obſtat, quod nonnulli dicunt, hunc Canonem Concilij Prouincialis eſſe, atque adeò exiguæ auctoritatis; tum quia modò de antiqua Græcorum Eccleſiaſticorum conſuetudine inueſtiganda agimus, quam diſtinctè nobis potuit proponere, vt reuera propoſuit Cõcilium etſi prouinciale ſit. Tum etiam quia Concilium iſtud approbatum, & receptum eſt frequentibus Grecorum Synodis, vt conſtat ex *capite quoniam Sancta et Can. Prima adnotatio 26. diſt.* & probatur à Leone IV. *in ca. de libellis diſt.* 20. Vbi hæc habet. *Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis vtimur iudicijs ſunt Canones Apoſtolorum, Nicanorum, Ancyranorum, Neocaſarienſium, &c.* Probatur etiam Concilium iſtud in Bracarenſi. I. Can. 14. ibi, *Quod de his antiquitus Sancti Patres ſtatuerunt,* reſpicit enim Ancyranæ Synodi Can. 7. cap. 14. vt notat Loayſa ad iſtud Bracarenſe. Synodi etiam Ancyranę mentio in Moguntino ſub Rabano Can. 23. ſed quid moror? Ancyrana Synodus approbata eſt à Nicæna prima Synodo generali, idque conſtat ex Concilio Florentino ſeſ. 7. vbi Andræas Epiſcopus Coloſſenſis, qui partes agebat Eccleſiæ Romanæ hæc habet: *Quippe qui non fuerat neſcius conuentus multos ante primam Nicænam Synodum congregatos fuiſſe initio Antiochia contra Paulum Samoſatenum: Deinde Ancyra aduersùs eos, qui reuertentes ad fidem, à qua tormentorum metu defecerant, recipere recuſarent, poſtea verò Neocaſaria: quos tamen Conuentus omnes Synodus ipſa Nicæna comprobauit, nonnullis eiuſdem Neocaſarienſis Conuentus de ſeptem Diaconibus actis exceptis, quæ cùm non eſſent probanda refellit.* Hæc ibi. Laborant ergò antiquitatis ignorantia prædicti Theologi, qui quòd ea, quæ de continentia Orientalium docent, Canone Ancyranæ Synodi labefactari vident, eam Synodum reijciunt, nulliuſque auctoritatis, atque momenti eſſe volunt, vtpote quæ Prouincialis ſit. Videant, quot, quantoſque patronos habeat Ancyrana Synodus, ex qua conſtat Orientales rogatos de continentia ſeruanda in ſuſceptione Diaconatus, & optionem datam, quod hactenus contendimus. Videnda etiam quæ in huius Canonis defenſionem habet Gabriel Vazquez diſp. 249. cap. 2.

11. Sed his videntur obſtare nonnulla Patrum teſtimonia, quibus inducti ſunt Baronius, atque Turrianus. Primum eſt Epiphanij in compendio vbi inquit: *Sanctum Sacerdotium ex virginibus quidem vt plurimùm procedit, ſi verò non ex virginibus, at ex ſolitariam vitam degentibus. Si verò non ſuffecerint ad miniſterium ſolitariam vitam degentes, de his, qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus.* Obſtare etiam videtur Hieronymus, qui contra Vigilantium hæc ſcribit: *Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt. Aut continẽtes, aut ſi vxores habuerint mariti eſſe deſierunt.* Tertiò etiam obeſſe videtur Leo I. Epiſtola 82. capit. 4. ad Anaſtaſium Epiſcopum inter Græcos, ſcilicet, Theſſalonicenſem, cũ inquit. *Cùm extra Clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarum ſocietati, & liberorum procreationi ſtudere ſit liberum; ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, ne Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares.* Hæc Leo.

12. Sed hæc infirma ſunt, vt nos à propoſito diſcedere perſuadeant. Primùm enim ad omnia ea dici poſſet, vt in lib. de impedim. matrimonij in noſtra 1. editione reſpondimus, hæc verè dici de his, qui profeſſi continentiam ordinabantur, quibus ampliùs facultas non erat aut copulandi primis vxoribus, aut alias ducẽdi. Sed nunc addo conſuetudinem hanc, quam hactenus ſtatuimus, licet apud Græcos in Oriente frequentiùs receptam, non tamen apud omnes Græcorum aut Orientis Prouincias inualuiſſe, ſed nonnullos caſtitatem modò, atque Latinos ſeruaſſe. Docet me Nicephorus lib. 12. cit. cap. 34. quo diuerſas Eccleſiarum conſuetudines proſequitur, inquit autem de Theſſalia ad cuius Epiſcopum ſcribit S. Leo Epiſt. cit. *In Theſſalia & hoc factitatum eſſe liquet. Licebat clerico cuivis, priuſquam in ordinem eum cooptaret, legitimè vxorem ducere. At ſi poſtea, vt conſuetudine receptum eſt, vxorem cognouiſſet, eo ordine mouebatur.* Quam Theſſaliæ ſeruatam conſuetudinem dicit ab Heliodoro Epiſcopo Tricenſi ortum habuiſſe, vel eius occaſione introductam, dum maluit Epiſcopatum deponere, quam Æthiopicam amatoriam fabulã Theagenis & Clarichææ, quam compoſuerat, ſupprimere. Vel tertiò denique reſponderi poteſt cũ Gabriele Vazquez diſput. 247. cit. num. 40. cùm lex de ſeruanda continentia poſt ordines ſuſceptos, licet à tempore Apoſtolorum cœperit, fuerit Eccleſiaſtica; potuit vno tempore abrogata eſſe, & alio reuireſcere. Quare ex eo quod Epiphanius vel Hieronymus ſuo tempore ſeruatum ſcribunt; non poteſt colligi firmum argumentum ad reijciendum, quod diſertiſſimè docent Ancyrani Concilij verba.

13. Secundùm verò, ſcilicet, ſi continentiam ſemel profiterentur non ampliùs licuiſſe impunè vel vti matrimonijs antea contractis, vel noua tentare coniugia, conſtat in primis ex eodem Can. 10. Ancyrano in 2. eius p. quæ ſatis aperta eſt. Conſtat etiam ex Cõcilio Neocæſarienſi Can. 1. vbi Presbyter vxorem ducẽs deponitur ab ordine. Obiter autem expende in eo canone grauiùs puniri, qui fornicator, vel adulter

adulter

Digitized by Google

adulter fuerit, ſubijcitur enim pœnitentiæ inter laicos: Agit ergo ille canon de his, qui profeſſi continentiam ad ordines aſcenderant, quibus non licebat ſine ſupplicio nubere. Conſtat etiam ex Concilio Conſtantinopolitano ſub Anaſtaſio, vt refert Palladius in vita Chryſoſtomi, in quo Aſiani Epiſcopi Conſtantinopoli conuenientes Euſebium Valentinianum Epiſcopum accuſarunt, de varijs criminibus, & Sede expulerunt: Inter ea tamen ſextum crimen erat, quod cum vxori propriæ abrenuntiaſſet, rurſus illi coniunctus fuerit, filioſque ex ea procreauerit.

14. Ex his facilè colligitur, apud Græcos fuiſſe profeſſionem continentiæ in ordinum ſuſceptione vſu receptã. Idque oſtendunt aperte fere omnia quæ modò adduximus. Conſtat etiam ex Epiſtola Baſilij ad Paregorium ſiue Gregorium Presbyterum, quem reprehendit ob ſubintroductam mulierem, & ab officio ſuſpendit, ac communione priuat, donec dimittat, iuxta Canonem 3 Nicenũ, quamuis ſeptuagenarius eſſet. In ea enim Epiſtola expreſſa mentio eſt profeſſionis cælibatus. Extat autem poſt Epiſtolas Baſilij ad Amphilochium cum commentario Balſamonis. Nihil autem eſt in ea Epiſtola, vnde colligamus Presbyterum illum fuiſſe vxoratum, quidquid dicat Turrianus ad Canonem 3. Nicænæ Synodi.

15. Tertium eſt, ſi Græci nollent in ſuſceptione ordinum profiteri continentiam, licuit non vxoratis vxores ducere impunè poſt ordinationem: vxoratis autem licuit ſuis vxoribus antea ductis copulari abſque ſupplicio & pœna. Duæ ſunt huius poſtremi noſtri aſſerti partes. Prima non vſquequaque certa, neque communi ſenſu recepta. At mihi videtur ea manifeſte colligi ex Can. 10. Ancyrano, ibi. *Si poſtmodũ vxores duxerint.* Quid clarius? Nec enim hæc verba de vſu matrimonij antea contracti explicari poſſunt. An etiam id in Epiſcopis receptum dicam infra. ſublata autem ea licentia nubendi poſt ordinationem apud Græcos Canon. 6. Trullano. Quò ſane indicatur vſque ad illa tempora licuiſſe Subdiaconis, Diaconis, & Presbyteris. Secundam verò partem de antea coniugatis docent Doctores communi ſenſu. Nobiſcum enim ſentiunt fere Theologi Scholaſtici antiqui fere omnes Ricardus in 4. diſtinct. 37. art. 1. quæſt 2. in ſolut. 2. Scotus quæſt. vnica. Paludanus ibidem quæſt. 1. concluſione 4. Thomas de Argentina quæſt. vnica art. 1. in ſolut. ad 4. contra 2. concluſ. Baſſolis quæſt. vnica art. 2. Soto eadem d. quæſt. vnica. Petrus Soto de inſtit. Sacerdot. lect. 5. & 6. nouiſſimè Gabriel Vazquez diſput. cit. cap. 4. quem poſt primam editionem libri de impedimentis vidi. Vndè meritò Quintana Dueñas lib. 1. rerum Eccleſiaſt. cap. 6. nu 9. hunc dicit eſſe communem ſenſum.

16. Et quidem ſic ſe rem iſtam habuiſſe apud Græcos probabo ita manifeſtis teſtimonijs, vt non parum mirer, de eo dubitaſſe tantos viros, qui voluerunt in meridiana luce cæcutire. In primis probo ex *cap. Nicæna Synodus diſtinct.* 31. in quo hiſtoria Paphnutij refertur, qui diſſuaſit Concilio, ne legem ſtatueret, qua Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos compelleret ab vxoribus antea ductis abſtinere: obtinuitq; Paphnutij ſententia, & vniuſcuiuſque arbitrio relicta eſt continentia à ductis vxoribus ante ordinationem.

17. Sed Turrianus, Baronius & Bellarminus lib. 1. cit. de Clericis cap. 20. in ſolutione ad 5. argumentum Caluini, & nonnulli alij hanc non hiſtoriam, ſed meras nugas eſſe exiſtimãt, vt ſic declinent argumentum Caluini. Sed refelluntur. in primis, quia eandem hiſtoriam refert Socrates lib. 1. cap. 18. Sozomenus lib. 1. cap. 22 Caſſiodorus in hiſt. Tripart. lib. 2. c. 14. Nicephorus lib. 8. capit. 19. Neque obſtat, quod Sozomeni hiſtoria non omninò recipiatur in Eccleſia, vt ſcripſit Gregorius lib. 6. Epiſtol. 195. ad Eulogium Epiſcopum, maximè cùm in hiſtoria Concilij Nicæni lapſus valdè fuerit, refert enim illud abſolutum fuiſſe ſub Iulio, cùm inchoatum & abſolutum ſub Syluestro prædeceſſore non ſolum Iulij, ſed & Marci, qui Iulium præceſſit, vt conſtat ex Epiſtola Legatorum ad eundem Syluestrum; hoc inquam non obſtat. Id enim, quod Gregorius ſcripſit, non ita accipiendum, vt illum in omnibus mentitum eſſe credamus, aut nulla illi ſit fides adhibenda; ſed tantùm de illis, in quibus eius mendacium manifeſtè deprehenditur. In tempore autem Concilij Nicæni lapſum eſſe quid mirum? In nullo faciliùs erratur ab hiſtoricis, quam in temporum deſignatione.

20. Neque obſtat etiam Socratem eius hiſtoriæ ſcriptorem fuiſſe Nouatianum hæreticum Romano Pontifici infenſum, mentitumq; in hiſtoria Concilij Nicæni, dum dixit nullum in Concilio Nicæno de Paſchate Canonem conſtitutum, cùm tamen oppoſitum ſcripſerint grauiſſimi Eccleſię Patres, mentitum etiam dum affirmauit Eccleſiam Romanam in quadrageſima tres tantùm hebdomadas, exceptis Sabbatho & Dominico, ieiunare. Adde etiam Socratem multa ex ſuis libris, præcipuè, quę duobus cõplexus eſt, accepiſſe ab ſcriptis Ruffini Presbyteri, vt ipſe affirmat lib. 1. cap. 8. Ruffinum autem, & eius opera Gelaſium ex ſententia Hieronymi inter Apocrypha reieciſſe in *Can. Sancta Romana diſtinct.* 15. Hęc inquam non obſtant, tum quia non conſtat Socratem eo tẽpore, quo hiſtoriam compoſuit, Nouatianum fuiſſe: tum etiam, quia non inde ſequitur in ea hiſtoria Paphnutij mentitum fuiſſe, cùm longè alius ſit Nouatianorum error; tum denique, ſi non eſſet adhibenda fides hiſtoriæ Socratis, eo quod Nouatianus fuit; neque etiam eſſet credendum Euſebio, qui Arriana hæreſi infectus & in defenſionem Origenis librum vnum

ſcripſerit; & tamen eius hiſtoriam probat & recipit Gelaſius in d. *Sancta Romana*, Ruffini autem hiſtoria non eſt reiecta in d. Can. ſed ſcripta eius de libero arbitrio, quod de eo non recte ſenſerit. Quare Socratis hiſtoriam non admittemus in his, in quibus arguitur falſitatis: At deceptum in hac hiſtoria Paphnutij non eſt vnde conuincamus vel leuibus ſaltem coniecturis.

19. Neque obſtat etiam, quod Euſebius, Ruffinus, & Theodoretus, qui Euſebium ſæpè ſequuntur, de ea hiſtoria ſiluerint. Nam Euſebius vel ætate, vel alijs negotijs impeditus, reliqua eius fides cũ Nicæna non conueniret, cùm Arrianus eſſet, hiſtoriam Nicæni Concilij penitus omiſit Sæpe autem contingit, quæ iſti hiſtorici omittunt, ab alijs referri, vt ipſis etiam Sacri Euangelij ſcriptoribus accidiſſe conſpicimus.

20. Adde etiam eandem hiſtoriam ſcriptam à Caſſiodoro & Nicephoro, in quos neque hæreſis Nouatiana, neque Theodori Moſupeſteni amicitia, neque Romanæ Eccleſiæ odium, aut à Gregorio Magno concepta ſuſpicio retorqueri poteſt. Vnde Tripartita Caſſiodori hiſtoria, quam ex ſuſpectis auctoribus vir doctus & Catholicus concinnauit, ſecernens quæ improbãda videbantur, à nullo viro docto hactenus improbata fuit. Eiuſdem etiam hiſtoriæ meminit Vldericus Epiſcopus Auguſtanus in epiſt. ad Nicolaum I. & illam probat. Denique, quod caput eſt, habetur inter Acta Concilij Nicæni, quæ ex Græco tranſtulit Alphonſus Piſanus, & Claudius Spencæus lib. 1. de continent. cap. 4. non parum ante medium teſtatur ſe legiſſe hanc hiſtoriam in codice Græco Concilij Nicæni nondum typis excuſo. Is autem codex Vaticanus, ex quo Piſanus tranſtulit Concilium Nicænum, conſcriptus fuit tempore Baſilij Imperatoris, & ab eius auctore collectus ex membranis Dalmatij Epiſcopi Cizizeni, cuius Dalmatij meminit Socrates lib. 2. hiſt. cap. 28. Quare de hac hiſtoria iam amplius dubitare non licet.

21. Sed rurſus huius hiſtoriæ veritatem confirmo, quod nihil in ea ſit reprehenſione dignum. Conſilium enim illud Paphnutij nec ſine ratione fuit, nec nouum. Non quidem ratione caruit, id enim conſuluit Paphnutius tùm propter nuptiarum honorem, quas paulo ante inſectatus fuerat Euſtachius etiam in presbyteris, qui laici vxorem duxerant, vt conſtat ex Concilio Gangrenſi in præfat. ad Epiſcopos Armeniæ & Can. 4. qui contra hunc errorem conceptus eſt: tum etiam vt conſuleret multorum clericorum fragilitati, non enim omnes poſſent lege contineri: ſicut ex eadem ratione conſuluiſſe legimus Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum, dum Pynirum Epiſcopum admonet, ne cœlibatus onus tanquam neceſſarium fratribus imponat, vt referunt Euſebius lib. 4. hiſt. cap. 23. & Nicephorus lib. 4. cap. 4. Nec verò nouum aliquid, aut inuſitatum conſuluit Paphnutius, cũ id in multis Orientis Eccleſijs receptum eſſet, vt liquet ex Ancyrano Can. 10. & Gangrenſi Can. 4. & teſtantur Socrates lib. 5. cap. 22. & Nicephorus lib. 12. cap. 34. Nec deniqùe ex eo Paphnutij Conſilio approbato etiã à Nicæna Synodo quoad Græcos aliquid, quod ipſis faueat, poſſunt hæretici colligere; cũ enim tantùm ſermo ſit, de his, qui ad ſacros ordines euecti matrimonia inijſſent, nihil habent, quo cœlibatum apud Latinos perpetua & nunquam interrupta lege ſeruatum labefactent, imò neque oppugnent.

22. Sed prætereà hi auctores fruſtra hiſtoriam Paphnutij refellunt, cùm id quod ex eo Conſilio colligitur, ſcilicet, licuiſſe apud Græcos vti vxoribus, quas ante ordinationem duxerant, conſtet ex alijs teſtibus omni exceptione maioribus. Id enim haud obſcure colligitur ex Canonibus Nicęnis 24. & 66. & apertiſſimè ex Canone 78. Vbi clericis coniugatis lapſis in adulterium duplex imponitur pœnitentia, id quod poſtea repetitum dicemus in Lateranenſi ſub Innocentio III. Idem etiam inſinuare videtur reſcriptum Imperatorum Honorij, & Theodoſij in *l. eum qui 44. de Epiſcopis & cler. in C. Theodoſiano lib. 16. tit. 2.* Vbi hæc habentur. *Illas etiam non relinqui caſtitatis hortatur affectio, quæ ante ſacerdotium maritorum legitimum meruere coniugium. Neq. enim clericis incompetenter adiuncta ſunt, quæ dignos ſacerdotio viros ſui conuerſatione fecerunt.* Idem etiam affirmat Innocentius III. *in cap. Cùm olim, de clericis coniugatis*, ibi: *in ſuperioribus ordinibus vtuntur matrimonio iam cõtracto*: & idem Innocentius in Concilio Lateranenſi ſub ipſo cap. 14. grauiùs puniendos clericos Græcos incontinentes aſſeruit, vt Nicæno Can. 78. ſtatutum fuerat; rationemque reddidit, *quia non abdicarunt copulam coniugalem; ſecundùm religionis ſuæ morem, cùm legitimo matrimonio poſſent vti.* Idem teſtatur Clemens III. in *cap. Quæſitum de pœnit. & remiſ.* ibi *Sacerdotibus Gręcis, quibus legitimo matrimonio licet vti.* Idem etiam aſſeritur in Concilio Senonenſi, in Decretis fidei c. 8. vbi hæc habentur: *Neque voluit Orientalis Eccleſia ſuos ea ſeueritate coerceri, vt contractis primùm matrimonijs vti non liceret.*

23. Atque hinc interpretandum eſt illud Stephani Papæ *in Can. Aliter, diſt.* 31. vbi hæc habet. *Aliter ſe Orientalium traditio habet Eccleſiarum, aliter huius Sancta Romana Eccleſia. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi matrimonio copulantur.* Illud enim *matrimonio copulantur*, duobus modis intelligi poteſt. Primò quod in ſacris conſtitutis Græcis liceret nubere etiam poſt ordinationem, vt licuiſſe diximus vſque ad 6. Synodũm in Trullo, quæ Canone 6. prohibuit Gręcis eiuſmodi coniugia. Secundò, vt idem ſit ac matrimonio vti iã antea contracto. Qua phraſi in ea ſignificatione vtitur 6. Synodus Can. 13. in principio ibi: *Profiteantur ſe nõ*

amplius

amplius ſuis vxoribus copulari, loquitur autem de more Eccleſiæ Latinæ, & Toletanum 3. ca. 5. ibi, *Carnali adhuc deſiderio vxoribus copulari*; Agit autem de Epiſcopis, presbyteris, & Diaconis antea coniugatis, & Innocentius III. in *cap. Gaudemus, de diuortijs*, ibi, *fideles omnes matrimonialiter copulari liberè poſſint*, idest, matrimonio iam contracto vti, vt conſtat ex contextu. Sic exponit Gloſſa *in d. cap. Aliter*, quam ſequuti ſunt Ricard. & Soto ſupra cit. & Quintana Dueñas prædicto loco, & Couarr. in 4. decretal. 2. p. cap. 6. §. 5. num. 1. Thomas Sanchez diſput. cit. num. 7. Azor tom. 1. lib. 13. cap. 12. qu. 3 Bellarm. lib. 1. de cler. cap. 21. & probat Sanchez ex *cap. Agathoſa 27. quæſt. 2. in fin. & cap. noſſe 30. quæſt. 1.* Quam etiam interpretationem contra Turrianum latè defendit & probat Gabriel Vazquez diſp. 274. cit cap. 6. à num. 79. Illud addendum ex eodem hunc Stephanum fuiſſe 3. ſub quo teſte Platina in eius vita celebratum fuit Concilium quoddam Lateranenſe. Quare non debuit Bellarm, lib. 1. de cler. cap. 21. §. *ad quintum*, tam facilè hunc Canonem reijcere, eò quod ſub quo Stephano illud Concilium celebratum fuerit, non annotauerit Gratianus.

24. His omnibus illud adijciendum eſt, contrahere matrimonium poſt ordinationem ſolùm inter Græcos permiſſum Subdiaconis, Diaconis, atque presbyteris. Epiſcopis verò nequaquam. Idque colligo ex d. Can. 10. Ancyrano adiuncto Can. 6. Trullano. At verò vti matrimonijs antea contractis licuiſſe etiam Epiſcopis, vt conſtat ex hiſtoria Paphnutij, & Nicephoro d. lib. 12. cap. 34. donec per 6. Synodum id reuocatum eſt Can. 12. cùm præcipitur, vt nec ſecum in eadem domo vxores ante ordinationem ductas retineant, aut fortè ante eam Synodum ſublatum. Vnde Nicephorus præd cto loco inquit: *Nunc autem in ſomnis quidem Epiſcopus cum vxore ſua concumbens, impudicus habetur, & ſuo tempore nullum apud Græcos ad Epiſcopatum aſſumi, qui vxorem habuerit, ſed religioſum tantum caſtitatem profeſſum, aut qui perpetuam caſtitatem ſeruet, & vxorem iam non habeat* teſtatur Albertus Pighius controu. 15. §. *ſed mora* & Gabriel Vazquez diſput. 248. cap. 1. in fine idem ſe à Græcis fide dignis accepiſſe, dum Romæ commoraretur, ſcriptum reliquit, cui conſentiunt, quæ ex Balſamone referam infrà.

25. Ex his iam facilè colligere licet, quid rectè, quid perperam ſtatuat Can. 13. Sextæ Synodi, qui tantopere & meritò Latinis Patribus ſtomachum mouit, Propono verba, quę habētur etiam in *Canone, quoniam diſt. 31. Quoniam Romana Eccleſia per Canonem traditum eſſe cognouimus; etc.* Vſque ad fin. Non eſt reprehenſione dignus iſte Canon, eò quod presbyteris Græcis permittat, Diaconiſque, & Subdiaconis vti coniugio antea contracto nihil in eo alienum à Græcorum conſuetudine. Imò neque ego inſpecta antiqua Græcorum viuendi norma Canonem accuſarim, quod prohibeat, ne ab initiandis exigatur profeſſio caſtitatis, hoc eſt, quod præceperit, ne initiandi cōpellantur caſtitatem profiteri, quaſi voluerit caſtitatis obſeruātiam vniuſcuiuſquę arbitrio relinqui, vt conſuluerat Paphnutius in Concilio Nicæno. Attamen grauiter reprehendendus in primis, quod cùm Canonem continentiæ Latinæ initio retuliſſet, quo illum mordere, ſubdit, *Nos antiquum Canonem Apoſtolicæ perfectionis, ordiniſq́; ſeruantes*, cùm tamen eā legem continentiæ ab Apoſtolis emanaſſe ſupra oſtenderimus, & dicemus etiam infra ca. ſequenti. Deinde reprehendo, quod in fine Canonis abutatur ſententia huius Canonis 5. Apoſtolici, cùm tamen nihil ad rem de qua agimus pertineat, vt dicam infra. Præterea reprehendo quod valdè torſerit ſententiam in Can. 28. Concilij 6. Carthaginenſis, quò ſuæ ſententiæ patrocinium aliquod inuenirent. In quo Canone 28. non dicitur, vt initiati ſacris ſeruent caſtitatem, certis ſtatutis temporum vicibus, ſed iuxta proprias definitiones ſiue ſtatuta, ſicut eiſdem verbis id cautum fuerat in Concilio Carthaginenſi 5, Can. 3. vt latè oſtendit Gabriel Vazquez diſ. 247. cit. cap. 5. à num. 60. Nunquam enim Africani Patres permiſerunt ijs, qui initiabantur, vt vel poſt ordinationem nuberent, vel vterentur contractis antea coniugijs, vt planum erit ex cap. ſequenti.

26. At ſi ea, quam diximus, Græcorum recepta conſuetudo fuit, cur ob illam reprehenduntur à Nicolao I. ad conſulta Bulgarorum cap. 70. & habetur, *cap. conſulendum 28. d. Conſulendum decernitis virùm presbyterum vxorem habentem debeatis ſuſtentare et honorare, an à vobis proyceri? In quo reſpondemus, quoniam licet ipſi valde reprehenſibiles ſint, vos tamen Dominum imitari conuenit, qui ſolem ſuum, vt Euangelium teſtatur, oriri facit ſuper bonos, et malos, etc.* Cur enim vocantur reprehenſibiles, ac mali, improbi, ſi receptam vſu conſuetudinem a magna Synodo probatam ſequebantur? Id vt intelligatur, ac ſimul quare reprehenſioni Græci ſubiaceant, ſciēdum eſt procedente tempore eò inſaniæ Græcos perueniſſe, quò ſeſe magis Latinis opponerent, vt omnes, qui ordinabantur, ad nuptias cogerent, nec vllum niſi coniugatum ordinarent. Quod olim reprehēdebat in Vigilantio Hieronymus ibi: *Si tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos niſi priùs vxorem duxerint, nulli cœlibi credēntes pudicitiam, imo oſtendentes, quam ſanctè ipſi viuant, qui male de omnibus ſuſpicantur.* In hanc autem inſaniam proripuere Græci primùm, quantùm ſuſpicari poſſum, poſt 6. Synodum, cùm in Trullo conuenientes ſine capite legitimo, odio in Latinos concitati illum 13. Canonē ediderunt, vbi nec antea coniugatos priuāt vſu coniugum: nec antea coniugatos volūt reijci ab ordinibus ſuſcipiendis, & in eorum ſuſceptione continentiæ profeſſionem prohibēt.

Digitized by Google

27. Sed & apertiùs hanc Græcorum inſaniam nobis oſtendit Humberti diſputatio aduerſus Nicetam Pectoratum tempore Leonis VIII. quæ habetur apud Baronium tomo 11. in fine, inquit enim. *Ante omnia autem comprobamus te mentitum ipſi veritati, in eo quod dixiſti noſtros prius ordinari, deinde vxores ſortiri. Quia apud nos, nec ad Subdiaconatus gradus quiſquam admittitur; niſi perpetuam continentiam etiam a propria coniuge profiteatur, nec poſt gradum, vxorem cuiquam ducere conceditur. Sed tu Eccleſiam Dei volens efficere Synagogam Sathanæ, & proſtibulum Balaam & Iezabel cum Nicolao dicis, Epiſcopum, & Presbyterum, & Diaconum dicimus qui vnam habet vxorem, ordinari, quamuis viuat eorum cõiuges, quamuis defuncta, nec licet eos poſt manus impoſitionẽ innuptos eſſe, nec inſuper ad nuptias ire: aut, ſi nupſerint, alteras amplecti, ſed ſufficere eis, quas habent, cùm ad ordinationẽ venerũt. O abominabilis Cynice, quomodo non erubuiſti tãtum nefas euomere? Ergo non licet aliquem poſt manus impoſitionem ſine vxore eſſe? Si ita eſt, ipſe Ioannes Apoſtolus, & Paulus, & Barnabas, & omnis continens in gradu Eccleſiaſtico in culpa eſt proculdubio. Vnde neceſſe eſt, vt futurus Epiſcopus, Presbyter, Diaconus prius vxorem ſortiantur, quã ſibi ſufficere habeat ad carnales complexus.* Et idẽ auctor in eadẽ diſputatione in fine hæc habet; *Illa tamen Eccleſia, id eſt, Orientalis, quam Arrius corrupit, Macedonius proſtituit, quæ genimina viperarum id eſt, Neſtorium, Entichẽ, Monothelitas, & Theopaſchitas, & reliquas hæreticorum peſtes peperit, & aluit, adhuc à Nicolai Hæreſiarchæ cõplexibus abſtrahi non potuit, adeo vt ad ſacri altaris miniſterium ordinandos interroget, an habeant vxores. Qui ſi reſponderint ſe non habere, compelluntur primùm ducere, et ſic impoſitionis manum accipere vt noui mariti, et recenti carnis voluptate toti reſoluti, et marcidi, et inter ſancta ſacrificia cogitẽt, quomodo placeant vxoribus immaculatum Chriſti corpus tractent, atque populo diſtribuant.* Ex quibus planum eſt receptam, probatamque conſuetudinem de profeſſione voluntaria continentiæ in ſuſceptione ordinũ, in deterius commutatam à Græcis, vt non ſolùm optionem non darent initiandis continẽtiam profitendi, vt in Ancyrano conſtitutum erat: ſed nec eũ ſacris ordinibus initiarent, niſi priùs compulſus duceret vxorem, vt nullus initiatus ſine vxore inter eos eſſet: ob eumque iã tempore Nicolai I. apud illos receptũ abuſum (ſubſequitur enim Nicolaus multis annis Synodum in Trullo) meritò reprehenſibiles iudicantur, erant enim graui obiurgatione digni Aliter reſpondet Gabriel Vazquez diſp. 247 c. 6. à n. 85. Nunc autem iam eam prauam cõſuetudinem compellendi initiandos ad coniugia perſeuerare docet Hieremias in cẽſura Orientalis Eccleſiæ in Epilogo parum à principio. Atque de Græcis hactenus, iam de Latinis.

CAPVT XXIV.

Profeſſionem continentiæ ab initio apud Latinos extitiſſe, in ſubdiaconatu tamẽ non ſemper, nec vniuerſè.

SVMMARIVM.

Apud Latinos initiatis ſine coniugatis antea, fuit non ab initio iniuncta caſtitas, n. 1.
De coniugatis probatur, ibid.
De non coniugatis etiam probatur, n. 2.
Ea lex conſtanter ſeruata in Leuitis, Presbyteris, & Epiſcopis, n. 3.
In Subdiaconis diuerſa conſuetudo, nu. 4. 5.
Neque illis vniuerſè prohibitum coniugium, nu. 6.
Non teneri Eccleſiaſticos iure diuino ad ſeruandã caſtitatem, n. 7.
Antiquiſſimam eſſe legem continentiæ in Latina Eccleſia, n. 8.
Seruatam continentiam ex emiſſo voto, n. 9.
Quid de his, qui minoribus ordinibus initiabantur n. 10.

1. AB initio naſcentis Eccleſiæ aſſumpti ad ordines & coniugati, & non coniugati, vtriſque autem apud Latinos iniuncta caſtitas, perpetuoque ſeruata; vt ſigillatim oſtendam. Coniugatis ergò prohibitum ad vxores acceſſum conſtat ex Clemente Romano epiſt. 2. col. 2. iam cit. c præcedenti. Extat etiam de eodem Lucij Papæ decretum apud Gratianum *c. miniſtri d. 81.* verbis ferè idem cum teſtimonio Clementis. Poſtea Illiberitanũ Can. 33. *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconibus poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus ſuis, et non generare filios.* Quod *quicumque fuerit ab honore clericatus exterminetur.* Idem poſtea Syluester 1. in Cõcilio Romano 11. cap. 19. *Nemo enim Presbyter à die onus presbyterij ſumat coniugiũ.* Quo loco per *coniugium* intellige contubernium cùm fœmina. Vxorem enim ducere non tantùm Presbyteris, ſed etiam Subdiaconi interdictum in hoc eodem Cõcilio c. 8. vt poſtea referam. Imo & ad hanc à cõiugatis promiſſam continentiã adduxerim canonem 13. eiuſdem Concilij mẽdoſum valdè, ita vt ſẽſum diuinare neceſſe ſit, *Nemo*, inquit, *niſi velamen cæleſte acceperit, primum coniugij per manus ſacerdotis, ad clericatus honorem accedat.* Intelligo namque ſenſum eſſe vt antequam ad clerum promoueretur coniugatus, in manus ſacerdotis, id eſt Epiſcopi (ſic enim olim vocati Epiſcopi ſæpiſſime) velamen cœleſte acciperet primũ, id eſt continẽtiæ profeſſionẽ emitteret, quã periphraſi appellat *cæleſte velamen*, cũ transeat initiandus ad ſpirituale coniugium ineundum cum Chriſto. Qua ratione antea in eodem Concilio Can. 10. cùm agitur

Digitized by Google

tur de ætate, in qua Sanctimonialis benedicenda ſit, appellatur *monialis virgo ſacrata maritali conſortio.* Siricius Papa epiſtola 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum nu. 7. acceſſum Sacerdotibus, atque Leuitis ad proprias vxores prohibitum oſtendit, denuoque pœnam renouat: & num. 9. à Diaconatu vult profeſſionem continentiæ, & habentur apud Gratianum in *c. aliquanti d. 82. & cap. Quicumque diſtinct. 27.* Idem etiam Siricius Epiſt. 4. nu. 9. *Præterea quod dignum, & pudicum; & honeſtum eſt ſuademus, vt Sacerdotes et Leuitæ cum vxoribus ſuis non coeant, quia in miniſterio diuino quotidianis neceſſitatibus occupātur, etc.* Quæ eadem poſtea repetit Innocentius I. Epiſtola 2. quæ eſt ad Victricium cap. 9. & in Epiſt. 3. quæ eſt ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum numero primo, decreti Siricij mentione facta. Fortè eòdem reſpicit idem Innocentius Epiſtol. 5. & habetur *cap. Maximilianus diſt. 81.* Idem ſtatuit Arelatenſe 2. Can. 2. ibi: *niſi fuerit promiſſa conuerſio.* Carthaginenſe 2. Can. 2. Taurinatenſe ſub eodem Siricio Canon. 7. Carthaginenſe 5. ſub Anaſtaſio Can. 3. & habetur *cap. cum de quorundam diſtinct.* 84. Carthaginēſe 6. Can. 28. Toletanum 2. ſub eodem Can. 1. Telenſe ſub Zoſimo, vbi probata eſt Epiſtola Siricij de qua ſupra. Africanum, ſub Celeſtino & Bonifacio Can. 37. Idem poſtea Leo I. epiſt. 84. numero 4 quem cap. præcedenti retulimus & epiſtola 92. ad Ruſticum Narbonenſem numero 3. & habetur in *cap. lex continentiæ diſtinct.* 31. Concilium Arauſicanum 1. ſub eodem Leone Can. 22. coniugatos ordinari prohibet, niſi in Diaconatu profeſſione caſtitatis emiſſa: & cap. 23. ſi aliter ordinetur reijci, & Can. 24. Taurinatenſis Concilij decretum probat, ne promoueantur. Idem repetitum poſtea in Concilio Turonenſi 1. cap. 1. & 2. *Quod ſi coniugiò dederint operam ne miniſtrent, nec vlterius promoueantur ad ſuperiorem ordinem.* Agatenſe Canone 9. Siricij decretalis mentione facta. & ca. 16. præcipitur, vt antequam Diaconus ordinetur, vxoris requiratur voluntas, nec aliter ordinetur. Gerundenſe in Hiſpania Can. 6. *vſque ad ſubdiaconum, vt ſemper alterius fratris vtatur auxilio, cuius teſtimonio vita eius clarior appareat.* Aurelianenſe 3. Can. 2. Ne miſceantur etiam Subdiaconi vxoribus antea ductis, alias non miniſtrent. Aruernenſe cap. 12. Nec etiam Subdiaconi copulentur, ſed vt fratres & ſorores viuant, alias nec miniſtrent, nec promoueantur. Aurelianenſe 4. Can. 17. aliàs degradentur. Aurelianēſe 5. Can. 4. Turonenſe 2. Can. 20. etiam Subdiaconis iniungit, ne miſceantur vxoribus. Matiſconenſe 1. Can. 11. Lugdunenſe 2. Can. 1. Toletanum 3. Can. 3. vult ne viuant in eodem conclaui; imo, ſi fieri poteſt, neque in eadem domo. Gregorius lib. 1. epiſt. 42. Subdiaconis etiā præcipit, vt ab vxoribus abſtineant, & lib. 3. epiſt. 5. & epiſt. 34. Altiſidorenſe Canon. 21. etiam Subdiaconis præcipit ne miſceantur antea ductis vxoribus. Zacharias Pontifex epiſt. 1. columna 2. & epiſtola 7. Canon. 11. Vuormatienſe Canon. 9. Moguntinum ſub Arnulpho Rege Can. 19. Idem ſtatuit etiam in Subdiaconis, ſicut & Vuormatienſe, Neocæſarienſis, & Carthaginenſis 2. mentione facta. Humbertus in diſputatione citata. Melfitanum ſub Vrbano II. Can. 2. Claramontenſe ſub Vrbano II. in fragmentis columna 3. iuxta editionem Seuerini. Hæc retuli ex primis vndecim annorum centurijs, recentiora additurus alio loco. Ex quibus planè conſtat perpetuò iniunctam abſtinentiam à proprijs vxoribus apud Latinam Eccleſiam his, qui ordinabantur.

2. Nec paucioribus, aut minùs antiquis decretis præceptum etiam in Eccleſia Latina ijs, qui non coniugati ad ſacros ordines aſcendebant, vt perpetuò ſeruarent continentiam, matrimonijs omnino prohibitis. In primis ita ſtatuerunt Apoſtoli apud Clementem Romanum lib. 6. conſtitut. cap. 17. *Epiſcopum, ac Presbyterum, & Diaconum ordinari præcipimus, qui ſint Monogami, id eſt vnius vxoris viri, ſiue vxores eorum ſuperſtites ſint, ſiue non, poſt ordinationem tamen, ſi vxores non habent, præcipimus, vt non liceat amplius ducere: aut ſi antea duxerant, non alias in matrimonium accipere: ſed potius, quod cum haberent, ad ordinationem venerunt contentos eſſe.* Extat etiam Canon Apoſtolorum 27. quem infra referemus. Omitto Græcorum Concilia Ancyranum, Neocæſarienſe, de quibus cap. præcedenti, Romanum 2. ſub Syluestro Canon. 8. vbi Subdiaconis tranſitum ad nuptias apertiſſimè prohibet. Concilium Carthaginenſe 2. Canon. 2. vbi non tantùm à proprijs vxoribus abſtinentia, ſed abſoluiè omnibus Epiſcopis, Presbyteris, & Leuitis caſtitas indicitur: & Canon. 37. Concilij Africani alijs clericis permittitur, vt iuxta Prouinciæ ſuæ morem degant, id eſt, Subdiaconis & Inferioribus alijs ordinibus, *Cap. Cùm in præterito diſtinct. 84.* Veneticum ſub Leone I. Can. 11. *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non eſt, &c.* Eadem repetit Concilium Agatenſe Can. 39. habeturque *cap. Presbyteri 34. diſtinct.* Aurelianenſe 2. Can. 8. *Si quis Diaconus in captiuitatem redactus vxori fuerit copulatus, rurſus ab officij miniſterio omnino remouendus eſt, cui ſufficere debet pro actus ſui leuitate impleta pœnitentia pro ſatisfactione communio.* Toletanum 2. capit. 1. *profeſſio caſtitatis ante Subdiaconatū, vel ſi ante ordines nupſerint, velintq; initiari, profiteantur etiam abſtinentiam a proprijs vxoribus.* Aurelianenſe 3. ca. 2. *vt nullus clericorum a Subdiacono, & ſupra, & quis vxorem in propoſito ſuo accipere inhibetur, &c.* Greg. ibi li. 1. epiſt. 42. columna 4. Subdiaconos prohibet ad ſacros ordines admitti, niſi ſe caſtè victuros profiteantur, habetur in *ca. ante triennium 31. diſt.* & lib. 11. epiſt. 31. interrogatione 2.

Digitized by Google

tantùm extra ſacros ordines conſtitutis dat licentiam vxores accipiendi, ſi ſe continere noluerint. Continentia etiam præcipitur in Toletano Concilio ſub Recaredo tempore Gregorij I. Can. 1. & in Olcenſi ſub eodem Gregorio I. Can. 2. & in Egarenſi, ſiue Tarraconenſi can. vnico Toletanum 4. can. 26. iubet emitti coram Epiſcopo profeſſionem caſtitatis, & Toletanum 8. canon. 5. 6 matrimonia interdicit, & Concilium Rhemenſe ſub Eugenio II. cap. 2. Matrimonium etiã Subdiaconis prohibet. Nicolaus primus epiſt. 70. col. 3. in eo reprehendi Latinos à Græcis, quod Latini Presbyteros ſortiri coniuges prohiberent. Moguntinum ſub Arnulpho can. 19. decreti Neocęſarenſis mentione facta, prohibet matrimonium etiam Subdiaconis: & in Moguntino ſub Leone VIII. Sacerdotum coniugia prohibentur. In Toloſano ſub Victore II. can. 6. in Romano ſub Nicolao II. can. 3. etiam de Subdiaconis. Et Alexander II. *cap. ſi quis à modo diſtinct. 81. cap. 26.* & ſequẽtibus. Gregorius VII. lib. 1. epiſtola 62. Romanum ſub Gregorio VII. Moguntinum ſub Gregorio VII. Quintiliburgẽſe ſub Gregorio VII. can. 6. Melfitanum ſub Vrbano II. can. 11. Placentinum ſub Vrbano II. can. 5. Quintiliburgẽſe ſub Paſchalio XI. Idem etiam ſtatutum innumeris alijs, quæ alio referemus ſigillatim loco.

3. Atque hæc quidem lex de ſeruanda cõtinentia, non contrahendi matrimonium poſt ordinationem exiſtimo conſtanter ſeruatam eſſe in Eccleſia Latina, & Occidentali in Leuitis, Presbyteris, & Epiſcopis. Et quanuis Petrus Damianus in epiſtola ad Chumbertum Epiſcopum Taurinenſem ſcribat in Concilio Triburienſi conſtitutum eſſe, vt liceret ſacris hominibus poſt ordinationem etiam ad matrimonia tranſire. At ea conſtitutio non extat in Concilio Triburienſi, & forſan non fuit de nouo matrimonio ineundo, ſed de tranſeundo ad vſum matrimonij antea contracti. Quod etiam in iure dicitur matrimonio copulari, vt oſtendi multis teſtimonijs cap. præcedenti. At legem continentiæ de abſtinendo ab vxoribus antea ductis aliquando etiam interruptam in Eccleſia Latina, non ſolùm in Subdiaconis, ſed & in Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, exiſtimat Gabriel Vazquez diſp. 248. cap. 2. eo inductus quod Concilium Illiberitanum dicat: *Placuit in totum prohiberi Epiſcopis, etc.* Illa enim particula, *in totum,* indicat tũc latam legem de ſeruanda omni tempore continentia à proprijs vxoribus. Cæterùm non videtur ſufficiẽs fundamentum, vt dicamus eam legem interruptam in Occidentali Eccleſia. Quare illam particulam, *in totum,* accipio, id eſt, vniuerſe, quia ad omnes extendi Concilium legem illã, tam ad Epiſcopos, quam ad Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, cùm tamen de Subdiaconis nõ eſſet omnino recepta, vt dicam ſtatim. Igitur lex continentiæ, & de non nubendo, & abſtinendo ab vxoribus antea ductis conſtanter quidem in Epiſcopis, Presbyteris, & Leuitis ſeruata eſt in Occidentali Eccleſia.

4. At in Subdiaconis coniugatis non ſemper, neque apud omnes Eccleſias Occidentis, ſed apud aliquas vſu, & lege receptum vt abſtinerent ab vxoribus antea ductis, apud aliàs verò non. Apud Hiſpanos quidem antiquiſſimo Canone id prohibitum etiam Subdiaconis, vt conſtat ex Illiberitano can. 33. & Gerundenſi can. 6. Poſtea tamen ſequentibus Hiſpaniæ Cõcilijs à Diaconis, & ſupra tantùm obſeruatum eſſe conſtat ex Toletano 1. can. 1. vbi tantùm Diaconos vſos vxoribus prohibet promoueri ad presbyterium, & Presbyteros etiam nulla de Subdiaconis mentione facta. Idem habet Toletanum 3. canone 5. & expreſſiſſimè conſtat ex epiſtola Siricij ad Hymerium Tarraconenſem Epiſcopum, de qua ſupra iſto capite, & habetur cap. *quicumque diſt.* 78. vbi expreſſè Subdiaconis vſus cõiugij permittitur. Quanuis in Gerundenſi, quod poſt Toletanum 1. celebratum eſt; expreſſè etiam de Subdiaconis caueatur. Nec mirum non adeo ſeueram continentiæ legem impoſitam apud Hiſpanos Subdiaconis, cùm etiam bigami permitterentur in ſubdiaconatu miniſtrare Concilio Toletano 1. can. 3. *Item conſtituit Sancta Synodus, vt lector fidelis, ſi viduam alterius vxorem acceperit, ampliùs nihil ſit, ſed ſemper lector habeatur, aut fortè Subdiaconus.* Quamuis enim bigamus verè remoueatur à ſubdiaconatu, habendus inter oſtiarios, lectoreſque tantummodo eodem Cõcilio Toletano 1. c. 4.

5. Extra Hiſpaniam verò in Africa diuerſam quoad Subdiaconos conſuetudinem extitiſſe oſtendit Concilium Carthaginenſe 5. cap. 3. vbi in Presbyteris & Diaconis verò vt ſeruetur Eccleſiarum diuerſa conſuetudo, habetur *Cap. cùm de quorundam, diſtinct. 84.* Idem cõſtat ex Concilio Africano, ſub Celeſtino & Bonifacio cap. 37. Eandem etiam varietatem extitiſſe in Gallia & in Italia conſtat. Nam Arelatenſe 2. cap. 2. exigit, vt ad ſacerdotium promittatur conuerſio; & de Leuitis, & Sacerdotibus. Turonenſe 1. cap. 1. & 2. Agathenſe cap. 9. & cap. 16. Lugdunenſe 2. cap. 1. Telenſe cap. 9. vbi recipitur Epiſtola Siricij Papæ, quę tantùm Leuitis & Presbyteris vxoris vſum prohibet. Et de Siciliæ Subdiaconis conſtat ex Gregorio I. lib. 1. Epiſt. 42. & habetur *cap. ante triennium d. 31.* At verò in alijs etiam Subdiaconis expreſsè prohibetur vſus coniugis, vt in Moguntino ſub Arnulpho Rege cap. 19. Taurinatenſi cap. 7. Arauſicano 1. cap. 24. vbi Taurinatenſe probatur decretum, Aurelianenſi 3. cap. 2. Aruernenſi cap. 12. Aurelianenſi 5. cap. 4. Turonenſi 2. cap. 20. Matiſconenſi 1. cap. 11. ibi, *vel vniuerſi honoratiores clerici,* Altiſiodorenſi c. 12. Melfitano ca. 3. & alijs ſuprà relatis.

6. Nec ſolùm Subdiaconi coniugati ante ordinationem non coacti vniuerſali lege ſer-

nare

ſeruare continentiam à proprijs vxoribus, ſed neque illis vniuersè prohibitum coniugium, non enim apud omnes Eccleſiàs fiebat profeſſio caſtitatis in Subdiaconatu. Id quod non obſcurè colligitur ex Epiſtola citata Gregorij I.& ex Toletano 8.cap.6. Cùm enim à Subdiaconis exigit caſtitatis ſponſionem inquit: *Sicut in quibuſdam Eccleſijs vetuſtas tradit antiqua, & ſacra dignoſcitur conſuetudo ſubſtare probata.* Igitur aliquarum Eccleſiarum ea erat conſuetudo, non omnium. Neque mirum quod tanta varietas in Subdiaconis reperiatur, cùm Subdiaconatus non ab omnibus Eccleſijs inter maiores ordines reputaretur: Vnde nec iuris diuini, ſed Eccleſiaſticæ inſtitutionis eſſe ordinem iſtum nonnulli Theologi docuerunt, licet non rectè. Videmus etiam à Chorepiſcopis collatum, quibus maiores ordines conferre illicitum, & ea tantùm conceſſa, quæ iure Eccleſiaſtico inducta ſunt, de quo aliàs lib. 1. de ordine, & illi annexis. Vnde etiam & facilè cum illis diſpenſatum, vt nubant, vt dicam infra cap. 26. vide etiam textum in *cap. à multis, de ætate & qualit.* Quare licet antiquam legem continentię in Subdiaconis eſſe conſtet, non tamen illa à principio Eccleſiæ extitit, neque eodem tempore incepit apud omnes Eccleſias.

7. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, colligitur primò Eccleſiaſticos ſacris ordinibus initiatos non teneri iure diuino ad ſeruandam continentiam, ſed iure tantùm Eccleſiaſtico, quo ſacris ordinibus annexum eſt votum continentiæ, vt latè docet Gabriel Vazquez diſput. 247. citat. & nos dicemus nonnulla infra cap. 27. & plura in tractatu de ordine, & conſtat etiam ex his, quæ tam in hoc ca. quam præcedenti dicta ſunt de continentia Subdiaconorum in Eccleſia Latina, & de continentia eorum, qui apud Græcos ſacris initiabantur, quorum matrimonia etiam poſt ordinationem valuiſſe ſatis ſupra ca.23. demonſtratum eſt.

8. Secundò colligitur continentiæ legem antiquiſſimam eſſe in Eccleſia Latina & Græca contra libidinoſos Hæreticos, qui illam oppugnare contendunt. Vnde ab Apoſtolis deriuatam meritò dixit Carthaginenſe 2.cap.2. habetur (*cap. Epiſcopos d.31. et cap. cum in præterito d.84.* Apoſtolica igitur eſt lex iſta, quod non rectè negauit Gratianus in *cap. Sors 26.q.2. et cap. cum igitur 35 q.1.*

9. Tertiò colligitur continentiam hanc ſeruatam ab initiatis ex emiſſo voto, id quod conſtare poteſt ex Aurelianenſi 2.cap.2. habetur *cap. aſſumi d.28.* ibi, *niſi fuerit promiſſa conuerſio*, & *cap. nullam diſt.28. et c. quamquam diſt. 23.* Sed antiquior eſt Canon 10. Ancyrani Concilij, & habetur *cap. Diaconi cit.* ibi, *profeſſi fuerint continentiam*, quod aſſeritur non tanquam recens inſtitutum, ſed vſu & auctoritate receptum. Cui adiunge etiam Can.18. eiuſdem Cōcilij habetur, *c. quotquot. 27.q.1. Quotquot virginitatem pollicitam præuaricati ſunt, profeſſione contempta inter bigamos habentur.* Quo loco ipſe contextus ſatis indicat agi de clericis, & ſacris ordinibus initiatis. Adiuuarique id poteſt ex Concilio Gangrenſi in fine. Adde quod initio Eccleſię ad ſtatum vidualem non admittebatur, niſi emiſſo voto cōtinentiæ. Idem ergò in viris ſeruatum veroſimile eſt. Addendum tamen, ſicut in religioſi inſtituti ſuſceptione erat profeſſio tacita per longinqui temporis geſtationem habitus, & etiam expreſſa; ita mihi videri probabile, quod docuit Gregorius de Valentia 2.2. diſp.9. generali q.5. puncto 3. Gabriel Vazquez diſp.247.c.6.num.98.& 99 fuiſſe tacitam, & expreſſam profeſſionem continentię in ordinibus ſuſcipiendis, ipſamque ordinis Eccleſiaſtici ſuſceptionem iuxta Eccleſiæ leges fuiſſe tacitam promiſſionem, & emiſsionem voti continentiæ; illaque ita obligari & ab Eccleſia compelli, ac ſi expreſſè votum emiſiſſent caſtitatis, non ſecus ac ij, qui longo tempore habitum religioſum geſtauerant, vt conſtat ex ijs quæ dixi ſupra cap. 20.

10. Quod verò attinet ad eos, qui in minoribus ordinibus conſtituti erant, certum eſt illis matrimonium contrahere ſemper licuiſſe, vt conſtat ex Canone Apoſtolorum 25. aliàs 27. *Innuptis autem, qui ad clerum electi ſunt, præcipimus, vt ſi voluerint, vxores accipiant, ſed Lectores, Cantoreſq; tantummodo.* Et lib. 6. conſtit. c.17. ab illis verbis, *Item Miniſtros, Cātores, &c.* Idem poſtea repetitum in Concilio Carthaginenſi 3.cap.19.& in Concilio Vaſenſi 2. aliàs 3 cap.1:& in Toletano 2. cap. 1. explorabatur eorum voluntas de matrimonio ante Subdiaconatum: Aurelianenſi 3.Can.1. Vuormatienſi ſub Adriano II. Can 68.& Moguntino ſub Arnulpho cap.19. Quanquam propter Canonem Apoſtolicum aliquantulum dubitare cogor, an omnibus his qui minoribus ordinibus initiati erant, permitteretur coniugium poſt ordinationem, cùm expreſsè tantum concedat Lectoribus, atque Cantoribus; niſi fortè quis dicat horum nomine omnibus minoribus ordinibus initiatos comprehendiſſe Apoſtolos ſuo Canone.

CAPVT XXV.

De vxoribus relictis ab ijs, qui initiabantur.

SVMMARIVM.

Quæ Epiſcopa presbytera, &c. n.1.
Presbyteræ nomen in alia ſignificatione etiam vſurpari, n.2.
Vxores eorum qui initiabantur, voto caſtitatis adſtrictas etiam olim, n.3.
Religionem profeſſas nonnulli cenſent, n.4.
Vera ſententia ſub diſtinctione, n.5.6.7.

Ma-

1. EX his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, iam nõ erit difficilè intelligere, quid ſibi velint illa nomina, quę ſępè in libris Eccleſiaſticis occurrunt, *Epiſcopa, presbytera, diaconiſſa, ſubdiaconiſſa*, & huiuſmodi alia. Eſt enim obſeruandum, Epiſcopas, presbyteras, diaconiſſas & ſubdiaconiſſas dictas fuiſſe eorum vxores, qui ad eiuſmodi gradus Eccleſiaſticos in Eccleſia aſſumebantur, ipſis etiam vxoribus cælibem vitam agentibus, vt explicaui ſupra c. 21. & etiam iſto c. Vnde eiuſmodi nomina nõ ab aliquo Eccleſiaſtico miniſterio accepta ſunt, ſed potiùs à virorum ordinibus deducta, vulgari quodam vſu potiùs, quam vlla vera ratione indita. Conſtant hæc omnia ex Concilio Turonenſi 2. ſub Ioanne 3. cap. 14. *Epiſcopum Epiſcopam non habentem nulla ſequatur turba mulierum.* Ex Canone autem 13. conſtat intelligi coniugem Epiſcopi, vbi decernitur qualiter ſe erga illam gerere debeat, vt ſuſpicio cõtubernij omnino remoueatur. Et Canone 20. *Si inuentus fuerit Presbyter cùm ſua presbytera, aut diaconus cum ſua Diaconiſſa, aut Subdiaconus cum ſua ſubdiaconiſſa, annũ integrum excõmunicatus habeatur, &c.* Sic etiam accipiendũ quod Gregorius lib. 4. dialogorum cap. 11. ſcribit de presbytera. Extat etiam Zachariæ decretum de non admittenda in contubernium presbytera, diacona, vel monacha. Baſilius etiam Epiſtola ad Paregorium Presbyterum de eiſdem meminit. Et Altiſiodorenſe Concilium Can. 21. Quo iubetur, *ne presbytera cum ſuo Presbytero dormiat, & cap. ſi quis rapuerit Aſcetriam Diaconiſſam monacham 27. q. 1.* ex Iuſtin. nouella, & anteceſſore Iuliano.

2. Non tamen negauerim *presbytera* nomen in alia etiam ſignificatione vſurpatum. Significat enim ſeniores viduas, vt conſtat ex Concilio Laodiceno Can. 11. iuxta ſecundam tranſlationem quæ *presbyteras* ideſt, *ſeniores viduas* interpretatur; & apud Athanaſium ad virgines iuxta Græcæ vocis Etymologiam preſbytera ſenior fœmina dicta eſt. Vnde Photius in ſuo Nomocanone tit. 1. cap. 37. notat diuerſam eſſe presbyteram à diaconiſſa. De alia autem acceptione diaconiſſæ, & eius officio in Eccleſia dico in tract. de ordine lib 1.

3. Sed antequam ab ijs diſcedamus, inquirenda nonnulla ſunt & explicanda. Primum eſt, an vxores eorum, qui ſacris initiabantur, voto etiam caſtitatis adſtringerentur. Loquor autem de vxoribus eorum, qui continentiæ lege tenebantur à die ordinationis iuxta dicta capitibus præcedentibus. At voto eas fœminas adſtringi facilè diſces ex *cap. Agathoſa* cum ſequentibus 27. q. 2. & *cap. Qui vxorem* 33. q. 5. & ex Concilio Agathenſi Can. 16. & 17. & habetur *in ca. Epiſcopus, d. 77.* & ex Humberto Leonis VIII. legato in reſponſione ad Nicetam, & habetur in *cap. ſeriatim d. 32. & ex cap. cum ſit, & cap. cùm vxoratus de conuerſione coniugatorum.* Et de hoc multa Doctores in extrau. antiquæ Ioannis 22. de voto & voti redemptione.

4. Sed inquirendum vlteriùs. An vxores eorum, qui initiarentur, religionis profeſſioni addicerentur? In quo Soto in 4. diſt. 37. q. 1. art. 2. poſt ſecundam concluſ. inquit non ſolum neceſſarium fuiſſe vxoris conſenſum, ſed etiam requiri, vt ipſa religionem ingrederetur probat ex *cap. Agathoſa cit. et cap. cum ſit, et cap. ex parte, de conuerſione coniugatorum*, conſentit Gloſſa in *d. extrauaganti antiqua et in cap. coniugatus, de conuerſione coniugatorum.*

5. Ego tamen ſub hac diſtinctione reſpõdeo. Primò olim, ſiue quis aſſumeretur ad ſacros ordines, ſiue ad Epiſcopatum, nullo iure cautum erat, vt vxores eorum religionem profiterentur, ſed tãtùm vt votum caſtitatis emitterent. Id quod manifeſtè conſtat ex *d. c. Epiſcopus diſt. 77.* ibi enim tantum dicitur vxoris voluntas requirẽda eſt, religione promiſſa, poſtquam ambo conuerſi fuerint, ordinetur. Verbum enim illud *religione promiſſa*, non de profeſſione religionis, ſed de emiſſo voto caſtitatis in ſæculo, quod eſt opus religionis interpretor cùm gloſſa in *d. cap. Epiſcopus. v. religione.* Quod idem ſignificatum verbo illo *conuerſi fuerint*: Idque manifeſtè conſtat, cùm vterque dicatur conuerti: at is qui ordinabatur, nequaquam religionem, ſed caſtitatem tantùm profiteretur, Idem ergo præſtabat vxor initiandi ſacris, & nihil amplius.

6. Deinde dico iure nouo Alexandri III. *in cap. ſanè de conuerſione coniugatorum*, ſtatutum eſſe, nequis vxoratus in Epiſcopum ordinetur, niſi priùs vxor continentiam profeſſa ſacram ſibi velamen imponat, & religioſam veſtem; velamen autem ſacrum, & religioſa veſtis ſigna ſunt non tantùm continentiam in ſæculo vouentis, ſed & religioſæ vitę ſe addicentis.

7. Denique dixerim, neque antiquo iure, neque nouiori requiſitum fuiſſe, vt vxores eorum, qui ad alios ſacros ordines præter Epiſcopatum promouebantur, religionem profiterẽtur, ſed tantùm vt continentiam in ſęculo vouerent, ſiue in ſenili, ſiue in iuuenili ætate eſſent conſtitutæ. Nam textus in *d. cap. ſanè* ſolùm agit de his, qui Epiſcopi ordinabantur; textus etiam Alexandri III. *in d. cap. coniugatus de conuerſ. coniug.* in quo de alijs ordinatis agitur, ſolùm exigit, vt continentiam profiteantur ibi, *Niſi ab vxore continentiam profitente fuerit abſolutus*, quo verbo gloſſa ibi intelligit ſimplex caſtitatis votum. Vnde in eo diſcriminantur vxores eorum, qui ad religionem tranſeunt, quod iſtæ profiteri religionem compelluntur, niſi ſenes ſint *ca. cum ſit de conuerſ. coniug.* At eorum, qui ad ordines aſſumuntur minimè. Diſcriminantur etiam vxores eorum, qui ad Epiſcopatum euehuntur, & qui ad alios ordines aſcendunt, quod illę profiteri religionem, iſtæ continentiam tantùm vouere coguntur,

idque

idque fortè ſic conſtitutum eſt ob maiorem reuerentiam ſtatui Epiſcopali debitam. Quæ quidem in iure ſatis perplexa & implicata à nobis diſtinctè, & niſi fallimur, verè tradita & explicata ſunt. Nunc autem ex conſuetudine tantùm recepta non admittitur vir ad ſacros ordines, niſi vxor, quæ iuuenis eſt, religionē ingrediatur, & profiteatur; & quæ ſenex eſt, voueat continentiam.

8. Sed hinc oritur alia implicatior quæſtio, quam intactam relinquere non oportet, an earum fœminarum matrimonia poſt mortem Epiſcopi, Presbyteri, vel Diaconi, quas adſtrictas voto continentiæ diximus, valerēt? Nulla eſſe dixit Turrecremata in *cap. ſi mulier diſtinct. 28.* eò quod exiſtimauit vota earum eſſe ſolemnia, atque adeo dirimere iuxta communem doctrinam in *cap. vnico de voto in 6.* At Gloſſa in *cap. ſi ſe quiſquam eadem diſt.* nulla fuiſſe dicit ea matrimonia ex ſpeciali iuris diſpoſitione, quam ſententiam ſequuntur non pauci ex antiquis & Recentioribus, quos refert, & ſequitur Ioannes Azor tomo 1. inſtit. moral. lib. cap. quæſt. & Gabriel Vazquez 3. tomo citat. diſputat. 247. cap. vltimo numero 140. Sicut & matrimonia eorum, qui ſimplicia vota emiſerunt in Societate IESV poſt bienniū ſunt nulla ex ſpeciali Greg. XIII. diſpoſitione.

9. Ego tamen ſemper exiſtimaui. Primū relictæ Epiſcopi, Presbyteri, imo & eorum, qui minoribus ordinibus initiabantur, prohibita fuiſſe coniugia. Conſtat ex Aurelianenſi 1. ca. 13. Epaunenſi Can. 32. Matiſconenſi 2. Can. 16. extat etiam de eo deciſio Gregorij 1. lib. 11. Epiſtola vltima, alia etiam decreta retuli ſupra cap. 21.

10. Deinde dico eorum matrimonia valuiſſe. Nam in Concilio Toletano 1. Can. 16. relictæ Epiſcopi, ſi nupſerit, negatur Euchariſtię communio, niſi in fine vitæ, neque alia imponitur pœna. Id quod etiam ex eo conuinco. Quia eodem modo Canones Cōciliorum loquuntur, & ſub eadem forma verborum prohibent matrimonium viduis Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & viduis Acolythi & exorciſtæ: & ſi nupſerint ſeparari iubent, vt diſces ex Matiſconenſi cit. At credi non poteſt viduam Acolythi inhabilem ad matrimonium reddi, cū his qui in minoribus ordinibus miniſtrabant, non eſſet prohibitum cum vxoribus ſuis dormire, neque tenerentur profeſſione caſtitatis, vt ſupra oſtenſum eſt, imo Presbyteri reperti cum ſua Presbytera dormire, inter lectores miniſtrare permittebantur in Concilio Turonenſi 2. Can. 20. Quare, ſi præcipiunt Canones aliquando, vt huiuſmodi viduæ iterum nubētes ſeparentur, intelligendi ſunt de ſeparatione tantùm tori ad tempus in pœnam violati præcepti. Quod ſupplicium olim frequens in Eccleſia ob alia commiſſa crimina, vt latè diximus in ſuperioribus c. 20. & 21. Nunc autem ſi iam vxor religionem profeſſa eſt, nō valet matrimonium; ſi verò manſit in ſæculo cum voto continentiæ, matrimonium valet, quia tantùm eſt ſimplex votum. Atque hæc quæ iſto ca. diximus obſeruanda ſunt ad ea, quæ dicemus inferius lib. 9. cùm de tranſitu coniugati ad ſacros ordines & religionē ſermo fuerit.

CAPVT XXVI.

Explicatur Canon Quintus Apoſtolorum, & quæ ſint ſubintroductæ mulieres.

SVMMARIVM.

Explicatur Canon 5. Apoſtolorum, n. 1.
Vxores eorum qui coniugati ordinabantur, olim domi retentas, n. 2.
Obiectio diluitur, n. 3.
Id poſtea ſublatum, n. 4.
Quid ſubintroductæ, & extraneæ variè ſentiunt, & n. 5.
Idem eſſe, & conuenire hoc nomen etiam ſi non eſſent concubinæ, ibid.
Probatur ex Conciliorum decretis, n. 6. 7. 8.
Alia melior interpretatio earum vocum, n. 9.

1. CANON Apoſtolorum quintus in hæc verba conceptus eſt: *Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus vxorem ſuam ne eyciat religionis prætextu; ſin autem eiecerit, ſegregetur, etſi perſeueret, deponatur.* Hoc Canone Apoſtolico abuſi ſunt Patres 6. Synodi in Trullo Can. 13. vt ſuam legem Eccleſiæ Græcæ moribus, vt ipſis videbatur, conuenientem ſtatuerent vt viſum eſt ſupra c. 23. Quare explicanda eſt huius Canonis ſententia, quæ non difficile cōſtat ex his quæ hactenus in præcedentibus dicta ſunt. Planè enim colligitur Apoſtolos in iſto Canone non ideò præcepiſſe Epiſcopis & Presbyteris, & Diaconis, ne ſuas vxores domo eijcerent, quaſi continentiæ auctores voluerint eas domi retineri ad vſum coniugalem, vt exiſtimarunt Patres in Trullo cōgregati Can. illo 13. & exiſtimauerit etiam Michael Medina lib. 2. de contin. cap. 16. in quo pugnat cum his, quæ ipſe docuerat eodem lib. c. 36. 37. & 39. & cùm veritate ipſa. Siquidem vt ſupra c. 23. & 24. oſtendimus, ea lex continentię à proprijs vxoribus non eſt recens in Eccleſia, ſed ab ipſis Apoſtolis deriuata, & ideo lex Apoſtolica. Præterea id quod Apoſtoli præcipiunt, ne vxorem eijciat religionis prætextu, indicat profeſſionē caſtitatis ex voto & lege; is enim aptè dicitur religionis prætextus, id eſt prætextus obligationis ex religione & voto prouenietis. Cùm ergò eo tempore multi coniugati de vxorum etiā conſenſu promouerentur ad ſacros ordines, etiam Epiſcopatus, ne maritorum cōſecratio occaſio eſſet vxorum ruinæ, cauerunt Apoſtoli, & ſtrictè præceperunt ſub pœna depoſitionis, ne quis ex coniugatis ad ſacros ordines aſſumptus eo quæſito colore, quod caſtitatem in ipſis ordinibus profeſſus eſſet, earum curam abijceret, ſed potiùs domi retineret, illarumque curam gereret.

Digitized by Google

2. Nam olim primis Eccleſiæ temporibus qui ſacris initiabantur,ſi coniugati erant, vxores domi retinebant ſeparata tamen habitatione & diuiſa, vt nulla inter eos communicatio eſſet, vt Apoſtoli præceperunt. Id conſtat ex Canonibus adductis cap.præcedenti,& ex Turonenſi 2. Can. 13. *Epiſcopus coniugem vt ſororem habeat, et ita ſancta gubernatione gubernet domum omnem tam Eccleſiaſticam, quam propriam,vt nulla de eo ſuſpicio quaquā ratione conſurgat*. Et infra: *Tamen propter Zelotem Deum noſtrum tam longè abſint manſionis propinquitate diuiſi,vt nec ij,qui ad ſpem recuperandam clericorum ſeruitute nutriuntur famularum propinqua contagione polluantur*. Idem etiam indicat initium Canonis ſequentis: *Epiſcopum Epiſcopam non habentem nulla ſequatur turba mulierum*,quaſi ſupponat Epiſcopum Epiſcopam habentem mulieres comitari,eas,ſcilicet, quæ Epiſcopæ famulabantur. Idem etiam conſtat ex Concilio Carthaginenſi ſub Aurelio c. 17. ibi. *Et quæcumque domeſtica neceſſitate antequam ordinarentur iam cum eis habitabant*: & ex Gerūdenſi cap. 7. ibi. *Qui ſine vxoribus ordinantur*. Idē indicat Gregorius lib. 1. Epiſt.50.ad Symmachum ibi,*vel etiam vxore, quæ caſtè regenda eſt*.Idem etiam conſtat ex Iuliano in *Authen. de Sanctis Epiſc.§.presbyteris coll.11.9.* cùm non habentibus vxorem prohibetur, ne ſecum in eadem domo aliquam fœminam habeant præter Canone permiſſas,& apertiſſimè antea lege conſtituerant Honorius & Theodoſius, *l. eum qui de Epiſcop.& Cler. C. Theodoſiano lib. 16.tit.2.*Idem etiam colligitur ex Canone 12.6. Synodi in Trullo, quem expendemus ſtatim. Cùm enim à cohabitatione clericorum remouerentur extraneæ, ſiue ſubintroductæ, permiſſum tamen Canonibus vt cùm illis habitarent mater,auia,amita,vxor, ſoror filiæ & filiorum vxores,vt ex citandis Canonibus conſtat inter ſe collatis. Nec verò eo tempore incontinentiæ periculo exponebantur, ſi vxores domi retinere permitterentur, illi enim miniſtri eligebantur, quorum caſta vita etiam poſt matrimonium longo tempore probata & explorata eſſet.

3. Neque obſtat quod *capite omnino 31.d.* Humbertus explicans hunc Apoſtolorum Canonem,inquit ita intelligendum, vt nō abijcerentur vxores à cura maritorum, ſed tantùm à toro.Hoc enim non ita accipiendum eſt, quaſi eijcerentur à domo,non tamen à cura eas alēdi,ſed tantùm contendit Hmbertus in eo Canone non conceſſiſſe Apoſtolos ſacris hominibus,vt cum vxoribus ſuis dormirent. Separato igitur lecto domi retinebantur.

4. Hunc autem morem vxores domi retinendi perſeueraſſe video,vt ex citatis teſtimonijs liquet,vſque ad tempora 6.Synodi in Trullo,in quo quod ad vxores Epiſcoporum attinet hic Apoſtolorum Canon reuocatus eſt. Siquidem in eo Trullano præceperunt, vt deinceps nullus Epiſcopus in Lybia & Africa cum vxore ſua habitaret. Audierunt enim patres, multos in Lybia,& Africa offendi, eò quod viderent Epiſcopos vna cum vxoribus ſuis habitare in eadem domo. In eo autem Canone inter alia hæc habentur: *Hoc autem dicimus non ad ea abolenda,& euertenda quæ Apoſtolicè antea conſtituta ſunt,ſed ad meliora progreſſionis curam gerentes, & ne ſtatus Eccleſiaſticus illo probro afficiatur*: Rectè namque nouerunt Patres contra Apoſtolorum Canonem tunc pronuntiaſſe & ita contra Apoſtolica inſtituta decreuiſſe. At quia id non definierunt libidine contradicēdi Apoſtolis, ſed Epiſcopalis honoris zelo, ideo dixerunt,*non ad ea abolenda et euertēda,etc.* Supponunt etiam huius Canonis Trullani auctores Africanos Epiſcopos continentiam profiteri,aliàs iniuſtè priuarentur vxorū conſortio, & nulla præterea eſſet ratio, cur populi offenderentur ex eo,quod Epiſcopi caſtitatē nō profeſſi ſecum in eadem domo vxores retinerent. Quare non rectè Spencæus lib. 1. de continentia c.4. aliquantulum à principio docuit 6. Synodum non præcepiſſe,vt Epiſcopi vxores domo expellerent,ſed vt ab illis ſeſe continerēt. Aperta enim ſunt Canonis verba, quæ iubent vxores domo eijci ob eam ſcandali rationem. Adde etiam, vt ex dictis abundè ſatis demonſtratum eſt,apud Africanos non ſolùm Epiſcopos,ſed Presbyteros,& Diaconos antiquiſſimā fuiſſe legem cōtinentiæ. Atque ex his corriges Balſamonem,qui in commentario eius Canonis inquit prædictum Canonem Apoſtolicum exoleuiſſe quoad Presbyteros, & Diaconos. *Epiſcopi enim*,inquit,*vt dictum eſt,poſt Epiſcopatum vxores habere non poſſunt*. Mendum enim ſubeſſe videtur,& corrigendum *non exoleuiſſe*. Cùm enim Balſamon intelligat hoc Canone Apoſtolico præcipi retentionem vxorum ad maritales congreſſus,non potuit verè affirmare exoleuiſſe prædictum Canonē quoad Presbyteros,& Diaconos,ſed potiùs quoad Epiſcopos,quibus ſublatum, vt vxores domi retinerent.

5. Sed antequā progrediamur ad alia,explicemus oportet,quid ſit id,quod à tēpore Cōcilij Illiberitani, atque Nicæni multis poſtea Canonibus cautum eſt;*ne clerici ſecum habeant extraneas,aut ſubintroductas fœminas*.In quo explicando iuris interpretes & Doctores in varias ſententias diuiſi ſunt,imo hallucinati. Nā quidam *ſubintroductas fœminas* vxores eſſe cēſuerunt illorum,qui ad clerum aſſumebantur; extraneas verò fœminas ſuſpectę opinionis. Sic Turrian.lib. 2. de Characteriſt. dogmat. Alij vero exiſtimant ſubintroductam & extraneam dici eam, quæ libidinis ſocia in eadem cum clerico domo remanebat. At verò alij exiſtimant varijs Conciliorum decretis inter ſe collatis, eam extraneam dici, quæ licet honeſtè viueret, nullo tamen coniunctā ſanguinis iure,aut matrimonij vinculo tenebatur &

Digitized by Google

tur,& in eadem cum clerico degebat habitatione,Itaque extraneæ & ſubintroductæ eædē ſunt;extraneę quidem dictæ, quod neque agnationis, aut matrimonij nexu iungerentur; ſubintroductæ autem,vt inquit Nicephorus li. 6.hiſt.cap.30. quod clam, & contra Canones domum ducerent clerici,vel ſubintroducerēt. Clericorum enim vitam cum non ſolùm ab omni malo,ſed ab omni mali ſuſpicione alienam eſſe Patres voluiſſent, & ſuſpicione præſertim libidinis,quæ cum ſacerdotali puritate omnino pugnat,ideo ad conſortium fœminarum aditum præcluſerūt rati videlicet id quod res eſt,flammam fumo, vt ait ille, proximam eſſe,ſicque eius quod vitare velis, periculi occaſionem mature fugiendam, vt qui corrumpi nolit,à corrumpentium abſtineat conſuetudine;& qui non iacere cum fœmina, ne adiaceat,& qui nō cubare,ne accumbat, & qui nec dormire,ne vna vigilet,& aſſiduus ſit,ne locus fiat ei,quod Spiritus Sanctus docuit, *qui amat periculum,peribit in illo*.Solùm ergò Patres ſuo præcepto eas fœminas exceperunt, quæ tanta eſſent vel propinquitate,vel neceſſitate coniūctæ, vt in eis mentiri fama vereretur, ceſſante ob reuerentiam & naturæ fœdus omni ſuſpicione periculi.

6. Extraneas igitur eas dici, quæ nullo ſanguinis iure vel matrimonij vinculo pertinerent,tametſi concubinæ non eſſent, multis demonſtrari videtur.Et vt ab Hiſpanis ſumatur exordium. Concilium Illiberitanum cap. 27.Gerundenſe c.7.*de his qui ſine vxoribus ordinantur, & familias domus habent habito ſecum pro vita conuerſatione fratre in teſtimonium, non per quamcumq; fœminam,ſiue etiam perſonam eorum ſubſtantia gubernetur, aut per puerum, ſed per amicum domum ſuam debeant ordinare, niſi matrem, & ſororem in domo habuerint, vt ſecundum priorum Canonum ſtatuta per earum perſonas eorum debeat conſeruari ſubſtantia*. Ilerdenſe Can.5.Toletanum 2. Can.3.ibi, *Nullus clericorum a gradu Subdiaconatus in conſortio familiaritatis habeat mulierem, vel ingenuam,vel libertam,vel ancillam.Sed ſi ſunt, & huiuſmodi ſeruitia matri,vel ſorori, vel alij propinquæ contradat*, Hiſpalenſe 1 Can.3.Toletanum 4.c.41.*Cum clericis extranea fœmina nullatenus habitent, niſi tantum mater,ſoror,filia,amita, in quibus perſonis nihil ſceleris æſtimari natura fœdus permittit*, & c.42.& habetur in *cap. Quidam clerici diſt. 81.* ex quibus videtur conſtare extraneas dici,quæ neque vxores,neque conſanguineæ, etiamſi concubina non eſſet. Cuius legis ſeueritatem non ſolùm non temperauit, ſed & auxit Bracharenſe 3.Canon.8.dum omnem cohabitationem non ſolùm cum extraneis fœminis, ſed & cum ſororibus interdixit, ſolùm excepta matre.

7. Quod ſi Gallicana Concilia requiramus, occurrent multa,quæ indicabo citatis tantùm locis,non adductis verbis.Arelatenſe 2. Can.7. Agathenſe.Can.10.& 11.Turonenſe 1.Can.49. Turonenſe 2.Can.10.& 11.Moguntinum 1.ſub Carolo Can.49. & aliud Moguntinum ſub Arnulpho Can. 10.Si verò ſpectemus Germaniā, & Epiſcoporum eius Prouinciæ morem, in promptu eſt Aquiſgranenſe ſub Ludouico Auguſto Can 39.repetens enim Canonem 3. Nicænum inquit:*Interdixit per omnia magna Synodus non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, neque alicui omnino,qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem,niſi forte aut matrem aut ſororem,aut amitam,vel eas tantum perſonas, quæ ſuſpicionem effugiant*.Atque hæc in Occidēti à Sanctis Patribus conſtituta.

8. Si autem ad Orientis Concilia animū conuertamus,nō Prouincialia tantū,ſed generalia in eandem ſententiam conſpirarunt. Id enim deſumpſerunt omnia ex Cōcilio Niceno 1.Can 3.in quo ita cautum eſt:*Omnibus modis interdixit Sancta Synodus neque Epiſcopo,neque Presbytero,neque Diacono,neque vlli clericorum omnino liceat habere ſecum mulierē extraneam, niſi fortè mater,aut ſoror,aut auia,aut amita,aut matertera ſit,&c.*Quod ſi reſpiciamus meridiē, occurrent etiam Carthaginenſe 2.Can.3. Carthaginenſe ſub Aurelio,Can.17.& habetur *cap.cum omnibus 81.diſt.*Carthaginenſe 4.c.46. Quibus accedat etiam reſcriptū Honorij,& Theodoſij in *d.l.eum qui de Epiſc.& cler.C.Theodoſiano*,& Iuſtiniani etiam in *Authent.de Epiſc.& cler.* §. *Presbyteris collat.9.* His enim omnibus effici videtur ſubintroductas mulieres, vel extraneas non concubinas,vel libidini ſeruientes intelligi,vt alij ſentiebant, ſed eas tantùm quæ ſunt in obſequio,& clericorum miniſterio,etiamſi honeſtè viuerent,quas vulgo *amas*,ſiue *criadas* vocamus.

9. Sed videte an aliquid acutiùs & veriùs, quā hi Doctores inuenerimus.Ego quidē exiſtimo in primis *ſubintroductas fœminas* nō fuiſſe vxores contra Turrianū.Id quod etiā teſtatur Balſamon ad Can.3.iam citatum ex Concilio Nicæno. Deinde exiſtimo eas mulieres, quas ſubintroductas appellāt Concilia, nō eſſe eaſdem cum extraneis,ſed hac ratione differre quod extranea vniuerſalius nomen eſt cōprehendens quamcumque fœminam, quæ neque ſanguinis,neque matrimonij nexu coniuncta cum clerico degebat. Subintroductas verò à principio dictas eſſe,non quaſcūque fœminas ſuſpectas,ſed genus quoddam mulierū mediū inter vxores & cōcubinas,quę pietatis prętextu vt ſorores adoptiuæ,admittebātur à clericis,& intra eandē domū recipiebātur,vt notat Scholiaſtes Euſebij Cæſarienſis li.7. hiſt.c.26.vbi refert Euſebius Paulū Samoſatenum permiſiſſe Presbyteris,& Diaconis duntaxat,qui ei morē gerebant,habere ſubintroductas fœminas.Itaque quędam fœminæ, quæ ſub honeſto ſororis adoptiuæ nomine,domi cum clericis conuiuebant,ſubintroductæ olim dictę ſunt. Rem hanc illuſtrat teſtimonium Chryſoſtomi in ſer-

mone, cui titulus eſt *aduerſus eos, qui apud ſe fouent ſorores adoptiuas*, eſt in 5. tomo pagina mihi 536. in recenti editione Kerbergij, inquit enim ſtatim poſt initium: *Sunt enim nonnulli, qui puellas nuptias inexpertas domum ducunt, & vſque in extremam ſenectam incluſas tenent, ac fouent non procreandorum puerorum gratia, negant enim ſecum illis rem habere: neque libidinis cauſa, aiunt enim, quod illas integras & incorruptas ſeruant*. Sed poſt alia explicat Chryſoſtomus cauſas, quas vnuſquiſque prętendebat, vt huiuſmodi puellas admitteret. *Defenſore, ait, caret virgo neque virum habet, neque tutorem, neque patrem ſæpe, neque fratrem, & indiget aliquo, qui ei manũ prabeat, et ſolitaria mærorem conſoletur, & vbiq; ſe pro ea opponat aduerſariis, & ipſam in ſecuritate & portu conſtituat*. Idem indicat Hieronymus lib. ad Ruſticum Monachum *de viuendi forma*, & in libro *de vitando ſuſpecto contubernio*. Et Ancyranum Concilium c. 16. multo antea: *Virgines autem, quæ conueniunt cum aliquibus tanquã ſorores habitare prohibemus* Hæc ibi. Quod ſubſecutum poſtea Nicænum generale 1. quod ſubintroductas & extraneas prohibuit eo Canone 3.

CAPVT XXVII.

Ordinem ſacrum eſſe impedimentum dirimens, & vnde id proueniat ordini, & à quo tempore.

SVMMARIVM.

Ordinem ab initio fuiſſe impedimentum impediẽs, nu. 1.
Non tamen ab initio fuiſſe impedimentum dirimens, n. 2.
A tempore Innocentii II. eſſe impedimentum dirimens, n. 3.
Ordinem ex iure Diuino eſſe impedimentum, quidam ſentiunt, n. 4.
Impugnatur ea ſententia, n. 5.
Ordinem ex ſe etiam ſecluſo voto, dirimere, Eccleſia tamen conſtitutione, n. 6.
Vera ſententia dirimere ex voto adiuncto, et conſtitutione Eccleſiaſtica, n. 7.
Argumentis aliorum fit ſatis, n. 8.

1. HIS præmiſſis, quæ nec parum ſolidè, & vtiliter à nobis præmiſſa ſunt, addendum eſt, Ordinem ſacrum, vt ex dictis colligitur, ab initio naſcentis Eccleſiæ apud Latinos ſine exceptione, apud Græcos verò, in his qui continentiam profitebantur, fuiſſe impedimentum, ſiquidẽ ab initio fuit annexa profeſſio continentiæ ſacris ordinibus. Semel autem emiſſo voto impeditur coniugium, ne licitè contrahatur, & impeditur vſus coniugij antea contracti. Id autem intelligendum eſt de matrimonio cõtracto in ordine ad copulam, aliàs non impediretur vſus neque vinculum.

2. Sed quamuis ab initio naſcentis Eccleſiæ ordo ſacer impedierit matrimonium, non tamen ab eodem tempore fuit impedimentum dirimens. Petrus Soto de inſtit. Sacerdotũ lect. 5. de matrimonio exiſtimauit ordinem ſacrum irritaſſe matrimonium ab initio. At Fernandus Rebellus p. 2. de obligat. iuſtitiæ lib. 3. quæſt. 12. nu. 7. à tempore Concilij Aurelianenſis 3. quia ſeparari iubentur, ſi contraxerint. Cęterum ego conſequenter ad ea quæ dixi ſupra exiſtimo licet illicita ſemper fuerint coniugia poſt ordinum ſuſceptionem, non tamen fuiſſe irrita. Idque colligo primo ex Concilio Ancyrano c. 10. cit. 2. p. Canonis, vbi contrahentes poſt emiſſam profeſſionem continentiæ rediguntur inter laicos, vt communicent, & à miniſterio deponuntur tantùm: non autem illis concederetur laica communio, niſi ſepararentur priùs, ſi matrimonium illud eſſet inualidum. Idem colligo ex Concilio Neocæſarienſi cap. 1. vbi hæc habentur: *Presbyter, ſi vxorem duxerit, ab ordine deponatur: ſi verò fornicatus fuerit, vel adulterium perpetrauerit, ampliùs puniri debet, & ad pœnitentiam redigi*. Vbi duo expendo. Primò à miniſterio tantùm deponi in pœnitentiam, non irritum declarari, idque ampliùs diſco ex 2 p Canonis, vbi fornicationi clerici, & adulterio grauiorem pœnam aſſignat, *ampliùs*, inquit, *puniri debet*. Ergo matrimonium antea initum non erat fornicatio, nec adulterium, & leuiori pœna puniebatur. Idem colligo ex Cõcilio Moguntino ſub Arnulpho Rege lõgè poſt Aurelianenſe 5. celebrato ſcilicet, Anno Chriſti 888. ſub Stephano Papa Can. 19. vbi Neocæſarienſe decretum refertur ſolummodò, & probatur. Quare eodem modo expendendum eſt. Idem colligo ex Concilio Toletano 1. cap. 4. prope Annum 400. *Subdiaconus qui defuncta vxore, ſi aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerit remoueatur, & habeatur inter oſtiarios, vel lectores, ita vt Euangelium, et Apoſtolum non legat, propterea ne qui Eccleſiæ ſeruierint, publicis officiis ſeruire videantur. Qui verò tertiam, quod nec dicendum nec audiendum eſt, acceperit, abſtentus biennio poſtea inter laicos reconciliatus per pœnitentiam communicet*. Ex quo planum coniugia Subdiaconi non eſſe irrita. Idem quoad Subdiaconos etiam conſtat ex Toletano 8. cap. 6. Non itaque erant à principio inualida matrimonia poſt ordinationem contracta. Nec ego primis mille annis vllam legem Eccleſiaſticam vniuerſaliter receptã inuenio, quæ irrita redderet huiuſmodi matrimonia poſt ordinationem contracta: quãuis ſic contrahentes punirentur, vſque ad Innoc. II. in Conc. Lateran. & habetur *ca. vt lex 27. qu. 1. Matrimonium non eſſe cenſemus*. Et quamuis innumeri Canones reperiantur apud Gratianum à diſtinctione 27. & ſequentibus, quibus initiatorum coniugia prohibeantur, in nullo cenſentur irrita vſque ad Innocentium II. in *d. cap. vt lex*.

Et

Et quamuis in nonnullis Canonibus ſeparari præcipiantur: attamen ex eo verbo non ſatis colligi nullum eſſe matrimoniū dixi in præcedentibus.

3. Attamen iam à tempore Innocentij II. ordo non tantùm eſt impediens, ſed etiam dirimens quouis modo contractum matrimonium, vt de votis religioſorum ſolemnibus dixi ſupra. Ita ſtatutum, poſt Innocentium II. in Concilio Rhemenſi ſub Eugenio II. Can. 3. & 7. in quo repetitur & probatur Canon *Innocentij II. vt lex*, eius mentione facta. Idem poſtea ſtatutum ab Alexandro III. habeturque in Appendice Concilij Lateranenſis ſub ipſo p. 18. cap. 2. ab illis, *ſed ſi fortè in Subdiaconatum, &c.* Et cap. 4. & cap. 6. ibi. *Illi verò qui in Subdiaconatu & ſupra ad matrimonium conuolauerunt, poſſunt & debent mulieres inuitas, & renitentes relinquere, neque huiuſmodi coniunctio matrimonium, ſed contubernium eſt potiùs nuncupandum*, & c. 12. de Diacono, qui vxorem duxerat, inquit: *Dimiſſa illa, quam in vxorem accepit, cùm non poſſit (ſicut noſti) contrahere matrimonium.* Et nouiſſime Tridentinum ſeſſione 24. c. 9. *Si quis dixerit clericos in ſacris ordinibus conſtitutos vel regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractumq; validum eſſe non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto, &c. Anathema ſit.*

4. Verùm inquirendum hoc loco, quo pacto ordo impediat, & reddat nullum ſubſequens matrimonium; aut vnde illi conueniat impedire & dirimere matrimonium. Non enim vna eſt Doctorum ſententia. Quidam dicunt ordinem ſacrum ex ſe, & non ratione voti annexi, iureque & conſtitutione diuina impedire matrimonium. Ita ſentit Franciſcus Turrianus pro Canonibus Apoſtolorum cap. 1. & ex antiquis Ioannes Maior in 4. diſtinct. 24. quæſt. 2. vbi affirmat Pontificem diſpenſare non poſſe, vt ſacris initiati nubant. Iudicat probabilem Scotus in 4. diſtinct. 37. qu. vnica. Baſſolis ibidem quæſt. vnica art. 1.

5. Cæterùm hæc ſententia ſuſtineri non poteſt. Et primò deſumitur argumentum ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, quia & in Orientali Eccleſia admiſſi coniugati ad ſacros ordines, & poſt illos ſuſceptos vtebantur coniugio & aliquando etiam nubebant, vt apertè ſatis demonſtratum eſt. Secundò quia Subdiaconatus ad ordines ſacros ſpectat, vt docet Tridentinum ſeſſione 18. Can. 2. & tamen in Eccleſia Latina multis ſæculis illis nubere impunè licuit, vt conſtat ex ijs, quæ in præcedentibus dicta ſunt, & ex Gregorio I. lib. 1. Epiſt. 42. habeturque *cap. Ante triennium d. 31.* Imo & poſt legem vniuerſalem latam in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio II. quæ habetur in *d. cap. vt lex*, vbi etiam Subdiaconorum cōiugia nulla redduntur, permiſſum illis nubere facilibus ex cauſis, vt liquet ex Lateranenſi ſub Alexandro III. in Appendice p. 18. cap. 4. ibi. *Si autem Subdiaconi contraxerint matrimonium &c. dummodo ante tales fuerint, quod timendum ſit, ne pro vna pluribus abutantur, diſſimulare poteris cum ſuis mulieribus remanere, quia tolerandum eſt malum, vt peiora vitentur.* Dicit autem Pontifex tolerandum malum, non quia iam poſt eum conſenſum Pontificis illicitus eſſet vſus fœminæ: iam enim ab eo tempore, & matrimonium valebat, & licitus vſus, ſed malum illud, quod perpetratum eſt in matrimonio contrahendo, quod & legibus Eccleſiaſticis prohibitum erat, & irritum. Idem prorſus ſtatuit idem Alexander cap. 13 & rurſus cap. 14. cuidam Subdiacono, qui ſe ad eum ordinem recipiēdum nimis enormiter & inordinatè geſſerat, poſtulanti vt liceret contrahere matrimonium ita indulget: *Nos itaq; ſtudioſius attendentes, quomodo prædictus ordo, cùm nullam ſibi dignitatem attulerit, vel honorem, matrimonium eius non impedit, diſcretioni veſtræ, etc. Quatenus ſi matrimonium legitimè duxerit contrahendum, nullus veſtrum eum à contracto matrimonio prædicti ordinis obtentu prohibere præſumat, nec ſibi propter hoc moleſtiam inferat, vel grauamen.* Signum ergo euidens eſt ordinem ſacrum nequaquam ex inſtitutione, ac iure diuino matrimonium impedire. Denique hæc ſententia non obſcurè refellitur ex Concilio Tridentino ſeſ. 24. ca. 9. vbi indicatur vel profeſſionem, vel ordinem impedire, vel lege Eccleſiaſtica, vel voto. Profeſſio enim ſolēnis, & ordo ſacer impedit, & dirimit ratione voti, legis Eccleſiaſticæ auctoritate adiūcti ordinibus & ſolemnitati. Quare non id habet ordo ſacer ex diuino iure.

6. Secunda aliorum ſententia eſt, ordinē ſecundùm ſe ſpectatum etiam non adiuncto voto impedire & dirimere matrimonium, ex Eccleſiæ tamen ſtatuto, quod ſacris initiatos matrimonio interdixit primò, deinde inhabiles reddidit ad matrimonium. Quam ſententiam ex Theologis non pauci ſecuti ſunt, Scotus in 4. diſt. 37. q. vnica. Paludanus qu. 1. art. 1. concluſ. 2. & art. 2. Thomas de Argentina ibidem q. 1. art. 1. Baſſolis q. vnica art. 1. Durandus ibidem, q. 1. Fernandus Rebellus 2. p. de oblig. iuſtitiæ l. 3. q. 12. n. 2. Qui omnes auctores duobus præcipue nituntur fundamentis. Primum eſt, quia aliàs non eſſent duo impedimēta votum, & ordo, ſed vnum tantum, ſi ordo ratione voti impediret, & dirimeret. Secūdum eſt. Quia aliàs qui non haberet animum vouendi, & ſe obligandi voto in ordinis ſacri ſuſceptione, non teneretur ad continentiā ſeruandam. Vt ſi quis paruulus ordinaretur ante rationis vſum, ordinatus eſſet, & coniugia poſtea attentata nulla: & tamen non ille teneretur voti obligatione.

7. Verior tamen mihi videtur tertia aliorum ſententia, quę docet ordinem ex adiuncto voto caſtitatis habere quod impediat matrimonium; dirimere autem ex eo quod illi voto caſtitatis adiuncta eſt ea ſolemnitas,

Digitized by Google

tas, quæ inhabiles redderet ad matrimonium ſacris initiatos, vt dixi ſupra, cũ ſermo fuit de votis religioſorum. Eſt expreſſa ſententia D. Thomæ in 4. diſt. 37. q. 1. art. 1. ſequitur Capreolus ibidem q. 2. Ricardus art. 1. q. 1. in corpore iuncta ſolutione ſecundi. Soto diſt. 38. q. 1. art. 1. Petrus Soto de inſtit. Sacerdot. lect. 5. de matrimonio Bellarm. lib. 1. de matrim. ca. 21. Gregorius de Valentia 3 p. d. 10. q. 5. puncto 3. verbo. *Ordo*, & diſp. 9. quæſt. 5. puncto 5. §. 2. & Gabriel Vazquez d. diſput. c. 2. & 3. Vnicum mihi pro hac ſententia fundamentum eſt deductum ex ijs, quæ dicebam ſupra. Quia ab exordio naſcẽtis Eccleſiæ, qui ordinabantur, emittebant caſtitatis votum: & ideo illis prohibita coniugia, & acceſſus ad vxores antea ductas. Quare votum illis ordinibus adiũctum impediebat primò, ſolemnitas autem addita poſtea, qua votũ in ordinibus ſacris emittentes inhabiles redditi ſunt ad matrimonia incunda, vt dixit Bonifacius in *ca, vnico, de voto in 6.*

8. Neque obſtant argumenta ſecũdæ ſententiæ. Dico enim ad primum dubitari nõ poſſe hæc duo impedimenta nihil aliud eſſe, quam duo vota ſolemnia, quæ ratione ſubiectorum diſtinguuntur, ſcilicet, quia in ordinis & habitus ſuſceptione emittuntur: Id quod apertè docuit Bonifacius in *d. c. vnico de voto in 6.* Vnde idem eſt dicere, votum ſolemnizatum per ordinis ſacri ſuſceptionem, vel profeſſionẽ certæ regulæ dirimere matrimonium, ac dicere ordinem, & religionis profeſſionẽ dirimere. Ad ſecundum dicimus idem argumentũ fieri poſſe de eo, qui emittit profeſſiõnẽ in regula approbata, ſi verbis tantùm proferat, ſine animo tamen ſe obligandi. Dicimus ergo, ſicut hic fictè profeſſus lege Eccleſiaſtica cogitur ad ſeruandam profeſſionem, cùm Eccleſia de intentionis ſecreto non iudicet, & ab Eccleſia etiã propter eandem rationem iudicatur inhabilis ad coniugia; & pręterea ille fictè profeſſus lege diuina obligatur ad votum eliciendum, quo ſe conformet externo ſigno: & quãdiu id differt eſt in letali peccato, idem prorſus dicendum eſſe de eo, qui ſine animo ſeruandi caſtitatem ordinaretur, imo & ſuſpenſum ab ordine dicit Rebellus quæſt. cit. n. 9. cum alijs Doctoribus.

CAPVT XXVIII.

De pœnis ſtatutis in iure aduersùs religioſos, aut clericos ſcienter contrahentes.

SVMMARIVM.

Religioſi aut clerici nubentes à ſacris miniſtrandis & recipiendis interdicuntur, n. 1.

Puniuntur etiam excommunicatione, n. 2.

Excuſari tamen ab ea, etiam ex culpabili ignorantia obſeruatione præmiſſa explicatur, numero 3. 4.

Non comprehendi ea cenſura contrahentes ſponſalia, n. 5.

Pœna Capitalis, ſi coniugium ſit cum ſacris virginibus, n. 6.

Item ſuſpenſionis pœna, ſi in minoribus conſtituti viduam ducant, n. 7.

Vacare beneficia, & penſiones clericales, ibidem.

Non verò eo rũ qui in ſacris conſtituti ſunt, ibid.

1. CÆTERVM addendum eſt nonnullas pœnas eſſe in iure ſtatutas aduersùs monachos & clericos ſcienter poſt vota contrahentes matrimonia. In primis à ſacris ordinibus recipiendis, vel miniſtrandis interdicũtur c. *Quotquot*, ex Concilio Ancyrano c. 19 27. q. 1. ibi. *Inter bigamos haberi debebunt.* Et poſtea in Concilio Aurelianenſi 1. Can. 22. & habetur *c. monacho 27. q. 1.* ibi, *nunquam Eccleſiaſtici gradus officium ſortiatur.* Hinc Doctores frequenter inducunt Bigamiam ſimilitudinariam, de quo nos nonnulla libauimus 1. p diſput. variar. diſput. q. 3. Scholaſtica ca. 7. & etiam ſupra iſto libro.

2. Deinde etiam ſtatuta eſt excommunicationis pœna in monachum vel monialẽ, vel clericum, qui ſcienter nupſerit, in *Clementina vnica, de conſang. et affinit.* Cuius hæc ſunt verba: *Eos qui diuino timore poſtpoſito, ſciẽter in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis conſtitutione Canonica interdictis, vel cum monialibus contrahere non verentur, necnon religioſos, moniales, ac clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, matrimonium contrahentes, ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubiacere.* Circa quã excommunicationẽ notandum in primis eſſe latæ ſententiæ. Deinde nemini reſeruari. Præterea tantùm comprehendit eos, de quibus expreſſe fit mentio. Vnde fœminam contrahentem cùm clerico, vel monacho etiam ſcienter dummodo illa profeſſa non ſit, non attingit. Ad hæc excuſantur ab eiuſmodi excommunicatione, qui cum ignorantia probabili, ſiue iuris, ſiue facti contraherent.

3. An autem ignorantia culpabilis facti vel iuris excuſet hoc loco ab iſta excõmunicatione quæſtionem habere poteſt. Lex enim Pontificia requirit, vt *ſcienter Dei timore poſtpoſito contraxerint*, vnde dolum videtur exigere. Verùm vt generalẽ tradamus doctrinã, pro eius explicatione notandũ, dolũ verum eſſe voluntatẽ ſciẽter aliquid faciendi, pręſumptum verò eſſe voluntatem faciendi aliquid, vnde peccatum ſequitur ex ignorantia vel negligentia craſſa. Denique omnis actus malus factus ex ignorãtia. Notandum præterea quoties lex aſſignat pœnã corporis vel ſanguinis, vel punit in ſtatu aut fama, lex requirit dolum verum, vt docet Cardinalis ſingulariter *Clem. 1. de priuil.* qu. 39. & ſequitur Nauarrus lib. 5. Conſilior. Conſilio 54. n. 4. & *in c. accepta de reſtitut. Spol.* oppoſitione 8. n. 32. & ſequentibus, & *in c. cum contingat de reſcriptis, n. 7.*

4. Hi-

4. His præmiſſis Couarruuias & Corduba ſentiunt, quod ſiquis det operam rei illicitæ, ignorantia craſſa facti, quod inde ſequitur, & lata culpa æquiparantur dolo vero, qui requiritur à lege; non tamen quando dat operam rei licitæ. Verius tamen mihi videtur, quod docet Syluester verbo *culpa* n. 3. 10. & 11. Panormitanus & Felinus & Nauarrus ſupra, quod ſi adſit ignorantia craſſa facti, excuſabit ab excommunicatione, quando ſententia illa requirit dolum. Et ratio eſt, quia ſi ius dolum verum poſtulat, cur ad præſumptum extendere debemus? Adde nullam poſſe aſſignari differentiam inter eum, qui dat operam rei illicitæ, vel licitę, vt dicam alio loco. Ex hoc colligit Nauarrus eum, qui ante legitimam ætatem, vel extra tẽpora iuris, vel ſine literis dimiſſorijs ordinatur, & in eo ordine miniſtrat bona fide, exiſtimans ſe licitè poſſe miniſtrare, non effici irregularem per *extrauagantem. Ex ſacris*, quia illa damnat prǽſumentes celebrare. E quibus etiam planum videtur eum, qui lata culpa cum ignorantia contraheret matrimonium, etiam ab iſta excommunicatione excuſari, eò quod dicat eum qui *ſcienter Dei timore poſtpoſito*, quæ verba verum dolum ſignificant, non præſumptum.

5. Similiter etiam prędicta excommunicatio non comprehendit eos, qui tantùm ſponſalia contrahunt, vt docent Syluester v. *excommunicatio 9* §. 76. Caietan. in ſumma eodem v. c. 47. Nec etiam quando profeſſio facta eſt in regula non approbata, aut in tertio ordine Sancti Frãciſci, vt docuit idem Syluester verbo *Matrimonium 8. q. 4.* aut quando profeſſio fit ante 16. annum expletum, aut anno integro non elapſo, vel alia ratione eſt nulla. Nullum enim iuris ſortitur effectum, vt conſtat ex Concil. Tridẽt. ſeſ. 25. ca. 15. de Regularibus ibi, *Profeſſio autem facta ſit nulla, nullamq́; inducat obligationem, &c. ad alios quoſcumque effectus.*

6. Denique eum, qui cum ſacris Virginibus coniugia tentauerit, capite plectunt leges ciuiles, *l. ſiquis C. de Epiſcopis & Clericis.* Id quod olim etiam in Veſtalibus obſeruatum eſſe latè docuit Roſinus de antiquitatibus lib. 3. c. 19. ex Dionyſio Halicarnaſſæo, & Plutarcho in vita Numæ. Quæ etiam confirmat Concilium Turonenſe 2 c. 2. quæ verba referuntur infrà. Quando autem liceat à matrimonio ad religionem tranſire, & quo pacto diſſoluatur vinculum dicam infra lib. 9.

7. Sed adijciendum eſt clericos in minoribus conſtitutos, ſi viduam vel corruptam ducãt, ſuſpenſionis pœnã incurrere, vt dico in tract. de ordine lib. 2. Quamuis non videantur graue peccatum committere. Adde etiam, quod ſi habeant beneficia & ducant vxorem etiam virginem, amittunt illa *c. 1. de Clericis coniug.* Quãuis ibi non dicatur ipſo facto vacare beneficia, ſed cogendos eſſe relinquere beneficia. Penſiones quoque amittunt, vt habet communis ſententia, quod intelligendum de illis, quæ dãtur titulo clericali, vt docet etiam Couarr. 2. p. de matrimonio c. 6. §. 3. n. 6. & ſic obtinet ſtylus Curię Romanæ. Atque hoc modo intelligẽdi ſunt, qui dicunt penſionem non vacare per matrimonium, quod verum eſt de penſione, quæ non datur titulo clericali; limita niſi diſpenſetur à Põtifice vt penſionem retineat, etiãſi contrahat matrimonium, cum quacunque fœmina, iure ſibi non prohibita. Quorum verborum ſenſum extendi etiam ad viduas, & rectè ac ſine periculo vacationis penſionis cum illis contrahi explicat deciſio Rotæ 293. 2. t. cõſ. Farinacij, quam vide. Notat autem Couarr. loco cit. nu. 4. per matrimonium contractum à clerico beneficiario cum impubere non vacare beneficia, quia non eſt matrimonium, ſed ſpõſalia iure ipſo, per quæ beneficia non vacant. Secus autem exiſtimat Couarr. quando clericus contrahit matrimonium nullum ob impedimentum iuris; non propter defectum conſenſus. Quamuis non deſint, qui oppoſitũ ſentiant, & ego nullum inter hęc diſcrimen inuenio, nã matrimonium cum impubere nullum etiam eſt iure Eccleſiaſtico, quod eiuſmodi perſonam inhabilem reddidit. At initiati ſacris ordinibus licet grauiter puniantur, ſi attentent coniugiũ contrahere, non tamen priuantur beneficio Eccleſiaſtico. Quia cùm matrimonium ſit irritum, ſi eo priuarentur, cogerentur mendicare. Atque id expreſsè colligitur ex *ca. ſiqui Clericorum, de Clericis coniugatis*, ex 2. p. capitis, vbi ſic contrahentes puniri iubentur, non priuari beneficio, cùm tamen infrà Subdiaconatum nubentes priuentur beneficijs. Sed de his latè dicendum in tract. de ordine lib. 2. vbi etiam explicandum, quando clerici, qui contrahunt matrimonium amittant priuilegium clericale. Quando autem coniugato liceat ordinari, & an ordine ſacro diſſoluatur coniugium, dicam infra lib. 9.

CAPVT XXIX.

Ordo per vim & metum ſuſceptus an impediat matrimonium, & dirimat examinatur.

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio, num. 1.
Quorundam opinio non valere, n. 2.
Vera ſententia, n. 3.
Votum ex metu graui factum validum eſſe iure naturali, n. 4. 5.
Obiectionibus occurritur, n. 6. 7. 8.
Neque eſſe inualidum iure poſitiuo, n. 9.
Explicantur nonnulla iura, n. 10.
Expenditur pro noſtra ſententia Canon Toletanus, num. 11.
Euaſio præcluditur, num. 12.

Iuramentum etiam ex metu valere iure naturæ, num.13.

Qui cùm ordinatur fictè promittit caſtitatem, ſacrilegus eſt, n.14.

Quid dicendum de obligatione pueri ordinati ante vſum rationis. Verſus teneri, nos.

1. SED quæſtionem habet cognitione dignam, an ſiquis per vim & metum cadentem in virum conſtantem ordinetur ſacris ordinibus, impediatur ad contrahendum matrimonium, & continentiam ſeruare cogatur. In quo non loquimur de eo, qui poſt matrimonium inuitus promouetur; nullius enim effectus eſt ordinatio contra ius alterius coniugis, vt docet communis certaque ſententia, de qua etiam intra lib. 9.

2. Non pauci Doctores, inter quos Azor tomo 1.lib.13. c vlt.q.8. & Thomas Sanctius lib. 7.de matrimonio diſput. 29. qui & plures alios referunt Theologos, & interpretes Iuris Canonici, planè docent ad ſeruandam continētiam non teneri, & poſſe validè matrimonium contrahere. Fundamenta, quamuis multa adducāt, eò tamen tendunt omnia, quia votum ex metu graui factum nullum eſt ipſo iure poſitiuo ex communi Doctorum ſententia, quam probant ex *cap. perlatum cap. cū dilectus, de ijs quæ vi.* Nullo ergo ille tenetur continentiæ voto, atque adeò non eſt inhabilis ad matrimonia ineunda.

3. Verùm ego, qui multitudinē Doctorum parum curo, cùm ſciam multos ſine vllo examine aliorum dictis adhærere; ſed tantùm fundamenta, atque rationes conſidero, longè probabilius iudico, ſi rationum attēdamus merita, votum continentiæ valere in eo, qui ordinatur ex metu graui, & inhabilem ad matrimonium eſſe; dignum tamen vt cum eo facilè diſpenſetur. Quam ſententiam non pauci ſequuti ſunt, quos refert idem Ioānes Azor loco citato, imò & inter Iuris Canonici interpretes fatetur eſſe communem. Vide de hoc alios Auctores apud Rebellum 2.p.lib.1.q.5.poſt 2.concluſionem.

4. Quam vt à fundamentis deducam, obſeruandum votum ex metu quantumuis graui factum, ſi non incutiatur iniuſtè, validum eſſe. Quod intelligendum iuxta ea, quæ in materia de voto receptiſſima ſunt, quando non tollitur eo metu libertas idonea ad peccatum mortale. Et conſtat apertè ex *cap. ſicut ex literis, de regularibus*; iſteque videtur communis ſenſus fidelium exiſtimantium valida eſſe vota, quæ homines emittunt, ſiue in periculo infirmitatis, & mortis, ſiue alterius mali, vbi metus concipitur ex cauſis naturalibus, aut ex Dei voluntate immittitur ad ſalutem animæ. Licet ergo non ſit omninò perfecta libertas, quando fortaſſis homines ſecluſo illo periculo vota non conciperent; tamen quoniam manet abſolutè voluntarium, & libertas idonea ad mortale peccatum, ea vota iudicantur valida, quæ ex ea libertate promanant.

5. Ex quo conſequenti ratiocinatione colligitur, quidquid nonnulli dixerint votum metu factum, quantumuis graui, dummodo libertatē non auferat, obligare iure naturali, id quod docent Doctores frequenter. Quia cum ea libertate poſſunt conſiſtere opera virtutum, & Deo eſſe grata ac meritoria. Vndè, ſi cætera adſint, vota erunt rata, ac firma. Et quidem ex his quę dicebamus modò optima ratio colligitur. Nam vota facta ex metu quantumuis graui imminentis periculi iudicantur à fidelibus valida & firma. Igitur etiamſi concipiantur ex metu iniuſtè illato, dummodo maneat libertas ſufficiens ad peccatum. Si enim ſpectemus naturæ ius, nulla poteſt in vtroque caſu aſſignari diſparitatis ratio.

6. Neque obſtat primò, quod votum ſit promiſſio voluntaria Deo facta. Ex eo enim non efficitur nullum eſſe votum ex metu factum iure naturali, nec colligitur neceſſarium eſſe, vt ſit omninò voluntarium, cùm videamus vota vrgenti graui periculo concepta ſine pleno ac integro voluntario eſſe valida.

7. Neque obſtat etiam, quod ad votum obligans ſub veniali non ſufficiat libertas, quę ſatis eſt ad veniale peccatum; ex quo videtur effici ad votum obligans ad mortale non ſufficere libertatem idoneam ad mortale peccatum. Si enim hæc ratio alicuius eſſet momenti, planè colligeretur nulla eſſe vota illa ex metu periculi imminentis, quod abſurdum eſt, & contra communem ſenſum. Eſt etiam inter hæc latiſſimum diſcrimen. Nam ſola libertas & cognitio neceſſaria ad veniale peccatum non videtur ſufficiens ad conſiderandum onus voti; cū tamen conſideratio idonea ad peccatum mortale ſatis ſit ad conſiderandam rationem voti etiam obligantis ſub peccato mortali, vt cōſtat de conſideratione eorum, qui in aliquo grauiſſimo conſtituti periculo vota emittunt, vt à Deo ſalutem conſequantur.

8. Neque obſtat tertium, quod votum ſit veluti donatio quædam rei promiſſæ Deo facta; ad donationem autem requiri in materia iuſtitiæ perfectum voluntarium, ſine eo enim non poteſt eſſe donatio. Quia etiam ad donationem ipſam in materia iuſtitiæ ſufficit aliquandò voluntarium ſimpliciter, vt conſtat in eo, qui in graui periculo conſtitutus, & graui metu iuſtè preſſus magnam largitur eleemoſynam. Quod autem dicitur donationem non eſſe validam, niſi fiat ex pleno voluntario, ſic intelligendum, vt valida non ſit, quando extorquetur per vim à donatario; tunc enim non valet reſpectu donatarij, quia deeſt titulus, ratione cuius poſſit accipere vt dixi latè ſuprà lib.4. Secus tamen eſſet ſi donans ex metu alicuius periculi abſque iniuſtitia faceret illam donationem, vt modo dicebam.

9. Cùm ergò votum etiam ex metu graui factum non ſit irritum iure naturali, reſtat vt abſolutè valeat, niſi redditum ſit nullū iure poſitiuo.

Digitized by Google

ſitiuo. Quare id videamus. Si enim votum in ordinibus ſacris emiſſum ex metu graui iniuſto irritum eſt iure poſitiuo, obtineat contraria ſententia. At ſi nullum eſt ius, quo reddatur nullum, valebit ordo ſuſceptus, & votum continẽtię. Et quidem video Doctores frequenter, recentiores pręſertim tam Theologos, quam Canoniſtas affirmare quoduis votum ex metu graui factum eſſe nullum iure Eccleſiaſtico. Id confirmant ex *cap. perlatum, & ca. cum dilectus, de his quæ vi*, nec verò alia adducunt iura. Vereor tamen ne oſcitanter eos canones conſiderarint, qui illis inducti eam ſententiam amplectuntur. Nam ſi res attentè perpendatur, ex *d. cap. perlatum* non videtur colligi. Species enim facti in eo capite erat huiuſmodi. Mulier quædam religioſum habitum ſuſcipit ex præcepto mariti, metu mortis compulſa, & poſtea ſimulauit ſe profiteri, ſcientibus Epiſcopis ad illam velandam deſtinatis. Ea marito defuncto contrahit cum alio matrimonium; re ad Põtificem delata iubet, vt ſi probaretur non timore mortis prædictam fœminam religionem intraſſe, aut quod fecit poſtea ratum habuiſſe, cogeretur ad religionem ſuſcipiendam. Ex hac verò facti ſpecie non conſtat Pontificem docuiſſe validum eſſe votum ſimplex, quando non emittitur mortis metu. Quæſtio enim delata ad Pontificem plane erat de profeſſione religionis, quam illa fœmina ſimulauit ſcientibus Epiſcopis. Multo minori cum fundamento colligitur ex *cap. cum dilectus*; ex eo enim potiùs efficitur non eſſe iuſtam cauſam relaxandi, quia metus non interfuit, quem conuincitur nullum fuiſſe à principio, cũ votum, de quo ibi, obſeruatum non vergat in periculum ſalutis ęternæ, vt ibi dixit Pontifex. Adde argumentum ſumi à contrario, quod in iure non ſemper eſt efficax. Votum itaque metu factum non eſſe iure Eccleſiaſtico irritum, ſed ſuperioris auctoritate relaxandum, docuit Ioannes Andræas in *cap. Sicut ex literis 2. de Regularibus*, Syluester verbo *votum 2.* q. 1. & verbo *metus* q. 18. & verbo *iuramentum* 7. q. 7.

10. Inuenio quidem multis Canonibus conſtitutum nulla eſſe eius vota, qui ad religionem trahitur inuitus, vt Leonis I. epiſt. 90. Eugenij in *cap. ſicut qui 20. q. 1.* Leonis decreti mentione facta & *cap. preſens 20. q. 3. & cap. inſinuante, qui clerici vel vouentes*, & denique in Tridentino ſeſ. 25. de Regularibus c. 19. Quod etiã de emittentibus vota Societatis ſimplicia per vim verũ etiam eſt, cùm conſtituant ſtatum religioſi, maximè quia quando antiqui Canones noluerunt valere profeſſionem monaſticam ex metu, vota religionum tantùm erant ſimplicia, vt oſtendi 1. p. variar. diſp. q. 3. Scholaſtica à c. 5. & etiam ſupra hoc libro. Attamen de his qui ordinantur ex metu, vel alia vota concipiunt, nõ legi Canonem, qui irritam redderet ordinationem, aut emiſſum votum. Verum eſt à Simplicio Papa epiſt. 2. reprehendi Rauẽnatenſem quendam Epiſcopum, quod inuitum Presbyterum ordinauit; de eo autem nihil aliud decernitur. Et Gregorius l. 1. b. 1. epiſt. 19. *Iuſtum*, inquit, *eſt vt nemo creſcere compellatur inuitus*, cùm quidam nolens Presbyter ordinaretur. Idem etiam lib. 2. epiſt. 15. & 16. punit Epiſcopum, qui Archidiaconum, vt eũ dignitate pelleret, inuitum Presbyterum ordinauit, & contra præcepta Pontificis, qui iuſſerat, ne eum nolentem ad Presbyterij gradum promoueret; circa ordinatum autem nihil decernit. Cumq; votum metu factum ſolùm poſſit eſſe nullum iure Eccleſiaſtico (valet enim iure naturali.) non eſt aſſerendum inualidum ſine expreſſo iuris fundamento. Neque enim ex ſimili in eo caſu valet argumentum deſumptum. Id quod in hac materia oſtenditur manifeſtè. Nam ſi ius Eccleſiaſticum non reddidiſſet inualidum matrimonium eorum, qui ſacris ordinibus initiantur, ſed tantùm monachorum, diceretne aliquis ab vno ad aliud argumentum deſumi poſſe? Minimè ſane; ſicut quamuis nonnulli ſentiant profeſſione religionis ſolemni iure Eccleſiaſtico dirimi matrimonium ratum, dicere non auderet, etiam ſacris ordinibus dirimi, quamuis literæ Ioannis XXII. non emanaſſent. Non ergò ex eo, quod ius Eccleſiaſticum irritam reddiderit profeſſionem, quę perpetuò addicit vouentem ſtatui religioſo, idem iudicandum eſt de ſacris ordinibus initiato, donec de eo ſpecialiter aliquid iure caueatur. Et quamuis olim fuerit explorata voluntas, an vellent nubere, cùm ad annos pubertatis perueniſſent, vt dixi ſupra: attamen id non euincit irritam ordinationem fuiſſe, ſi ex metu ordinarentur. Nec dici poteſt eum Canonem intercidiſſe, & conſuetudine populi Chriſtiani receptum, vt eiuſmodi votum ſit nullum. In his enim, quæ diuini iuris ſunt, qualis eſt obligatio voti, ſi illud valet iure naturali, vti diximus, nihil valet conſuetudo, in quò non rectè Leſſius l. b. 2. cap. 40. dub. 3. n. 59.

11. Habemus præterea nos pro noſtra ſententia apertam Concilij Toletani 8. diſpoſitionem, quæ ſic habet c. 7. *Septima aſſertionis acceſſu adijt cœtum noſtrum tam inuerecunda progreſſio, quam ignobilis ac deteſtãda præſumptio. Quoſdam enim aut euentu neceſſitatum, aut metu periculorum adeptos fuiſſe nouimus Eccleſiaſticarum officia dignitatum, & quoniam cum illis hæc imponerentur, id ſibi fieri noluiſſe teſtati ſunt, idcirco hæc ſpernere, atque ad priſtina pertentant coniugia, moreſq; redire, tam nequiter cœleſtia iura ſoluentes, quam promptè ſecularibus extant illecebris inhiantes. Qua de re noſſe nos conuenit, quod Epiſcopalis eminentiæ culmen non immeritò ſacris omnibus eſſe ſumma percenſuit, quæ cæteris Sacerdotibus exercenda prohibuit, ſcilicet templorum Dei ſacrationem, chriſmæ benedictionem, ſacrorumq; ordinum inſtitutionem: quæ tam diuinaliter ſacrata perſiſtunt, quam excellentiſſimè conferuntur, quia, & tanto ab eis ſingulariter impenduntur,* quanto

Digitized by Google

quanto eidem ſummo culmini peragenda ſeruātur. Quomodo ergo, quod in ſe recipit, a ſe reyçere poterit, cùm hæc a nullo altero conferri, quam a ſolis Pontificibus nouit, a quibus nec ligata ſolui, nec ſoluta poterunt ab aliquo religari? Sic enim ad Petrũ Veritas ait. Quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlo, & quodcumq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cœlo. Nequaquam ergo aliquando poterit profanari, quod diuina iuſsione, ſimulq; Apoſtolicæ traditionis authoritate ſacrum noſcitur extitiſſe. Verùm ſicut ſanctum chriſma collatum, & altaris honor euelli non queunt: Ita quoq; ſacrorum decus honorum, quod his compar habetur, & ſocium, qualibet fuerit occaſione perceptum, manebit omnibus modis inconuulſum. Ad extirpandum verò radicitus huius callidæ machinationis inutile argumentum, id ſibi rationabiliter dari nouerint in obiectu, quod ſacroſancti Baptiſmatis inappretiabile donum eſt ſemper, & ſæpe, non ſolùm nolentibus, verùm etiam quod maius eſt, neſcientibus impertitur: ſed hoc à nullo penitus profanari permittitur. Quod ſi, & hic opponitur necdum rationis capaces exiſtere, qui hoc probantur accipere, hic omnimodo conticeſcant; quia ſi maiores impune non deſerunt, quod paruuli vel neſciendo vel nolendo, percipiunt: Quanto magis non conuenit violare quod pro mortis aut pœnarum euadenda pernicie, occulta Dei diſpenſatione dinoſcitur obueniſſe. Recedant ergo talium deſideriorum impudorati fautores, et licet inuiti perceperint, quod non merebantur habere, libenter tamen ob cœleſte retineant præmium, quod nolendo per terrena conſequuti ſunt neceſsitatis auentum; vt tamen inuiti appetant bona diligere quæ ſponte videntur deſides impugnare. Quod ſiquis poſt hoc perennis diſpoſitionis edictum non ſinceriter ſacris inhæſerit cultibus, & abyciens a ſe gratiam quam accepit, relabi ad coniugia moreſq; ſæculi attentauerit, vel eum redire conſtituerit mox omni Eccleſiaſtici ordinis dignitate priuatus, verè vt apoſtata a Sanctæ Eccleſiæ liminibus, & ſocietate fidelium habeatur prorſus excluſus, monaſterij clauſtris donec aduixerit, ſub pœnitentia retrudendus. Hæc Concilium.

12. Nec eſt quod iſtud Concilij decretum reijciatur, quia prouinciale eſt, cùm & nationale ſit, & non extet aliqua iuris vniuerſalis diſpoſitio in contrarium: ſed cenſendum eſt explicuiſſe optimè vim naturalem voti etiam ex metu concepti. Nec dici poteſt ibi agi de metu iuſto, & ab intrinſeco ratione periculi, id enim manifeſtè refellitur ex verbis ipſius canonis, quæ retulimus. Addo etiam Auguſtinum à Valerio viri fama à permoto apprehenſum, & licet inuitum Presbyterum ordinatum, vt expreſsè docet in eius vita Poſſidonius. Omitto rationes alias, quæ adduci ſolent, futiles enim ſunt, nec magni momenti, hoc tantùm in illis, quæ ex iuris Eccleſiaſtici diſpoſitione pendent, eſt potiſſimum fundamentum.

13. Hinc colliges primò iuramentum metu extortum de confirmando aliquo voto iure naturæ obligare, cùm votum obliget iure naturæ, & ſimiliter etiam obligare iure Eccleſiaſtico, cùm votum metu extortum; ſi ſolemnem profeſſionem, vel ſubſtantialia religionis vota excipias, non ſit infirmum Eccleſiaſtico iure. Quando autem iuramentum metu extortum ſit nullum, dico infra lib. 12.

14. Verùm addendum eſt, quia fieri poteſt, vt quis expreſsè nolit promittere cùm ordinatur, & ſine voluntate non poteſt emitti votum, & ea voluntas ſuppleri per legem non poteſt: ille qui ſic ordinaretur, peccaret quidem peccato fictionis, vt docuit Caietanus tomo 1. opuſcul. tract. 27. quia denotauit exterius ipſa ordinatione ſe emittere votum, cùm tamen reuera interiùs vouere nollet. Et cùm accederet ad propriam vxorem vel alienam, peccaret quidem peccato ſacrilegij tantùm contra id, quod exterius vouiſſe viſus eſt, & promiſiſſe. Quia id quod exteriùs promiſit, deberet eodem modò adimplere, ſicut is qui iuraret falſum ſine intentione iurandi, & adducendi Deum in teſtem, nihilominus peccato periurij peccaret, vt etiam cum eodem Caietano docet Gabriel Vazquez 3. to. in 3. p. diſp. 247. c. 7. n. 99.

15. Denique ex his colligi poteſt, quid dicendum ſit in ea dubitatione, an puer ordinatus ante vſum rationis teneretur poſtea lege continentię clericalis. In qua exiſtimo in primis puerũ ex tacita profeſſione caſtitatis obligari etiam ab Eccleſia, ſicut etiam in religioſis erat olim tacita regularis vitæ profeſſio, quæ non minùs ligabat apud Eccleſiam, quam expreſſa, vt dixi ſupra isto lib. cap. 5. Quidquid in contrarium dixerit Thom. Sanchez lib. 7. diſp. 30. num. 3. qui ait non eſſe poteſtatem in Eccleſia compellendi puerum, vt ſeruet continentiam ex voto in eo caſu, quod tamen falſum eſt, vt conſtat ex dictis ſupra ca. 5. de oblatis religioni à parentibus. Quamuis enim Eccleſia non poſſit ſupplere voluntatem in voto, quoad Deum, vt modò dicebamus, nec poſſet iam ordinatos cogere ad caſtitatem, ſi continentia non eſſet annexa ordini: at cùm iam ſit coniuncta, & in ea ſit tacita voti emiſſio compellere poteſt quemcumque ordinatum ad eius obſeruantiam, licet ignorantia, aut vis illata idoneam cauſam diſpenſationi præbeant; & quandiu non diſpenſauerit Eccleſia, letaliter peccat, niſi contineat, peccato ſacrilegij, vt ſupra dicebamus. Quare, niſi cùm puer ante rationis vſum ordinatus, accedit ad rationis vsũ reclamaret, & diceret ſe nolle vouere, iudicaretur ab Eccleſia tacitè emiſiſſe votum, & ad eius obſeruantiam compelleretur, & eodem modo matrimonium iudicaretur nullum, ſicut de oblatis à parentibus, & tacitè profeſſis dicebamus ſupra c. 5. Quod ſi ad vſum rationis perueniens non reclamaret, interiùs tamen votum non emitteret, eodem modò de illo iudicandum

dum

Digitized by Google

dum eſt, atque de eo, qui cum vſu rationis ordinatus ficte emiſit votum. Magis autem ſine fundamento eſt, quod aſſerit idem Thomas Sanchez ibidem nu. 8. ordinatum poſt rationis vſum, ante pubertatem tamen, non teneri continere. Nam votum poſt rationis vſum obligat ex natura rei, cùm ſit libertas idonea ad mortale peccatum, vt habet communis ſententia in materia de voto. Quare niſi aliquo iure Eccleſiaſtico reddatur nullum votum emiſſum ante annos pubertatis, valet quidem ex natura rei: nullo autem iure infirmum eſt. Nec valet argumentum, quo vtitur Thom. Sanch. deſumptum à profeſſione ſolemni ad vota in ordine emiſſa, vt iam dixi ſupra iſto cap. ſed de his latiùs diſſero in tract. de ordine lib. 2.

De impedimento cognationis.

CAPVT XXX.

Quid iure antiquo ſtatutum fuerit circa matrimonium conſanguineorum.

SVMMARIVM.

Probibita coniugia inter conſanguineos ab initio Eccleſiæ, num. 1.
Etiam ab initio fuiſſe nulla, num. 2.
Rationes eius impedimenti inducendi, n. 3.
Pœnis affecti ſic contrahentes, n. 4.
Qualiter probanda conſanguinitas, n. 5.
Non eodem modo computari gradus iure ciuili, & canonico, n. 6.
Tres regulæ ad gradus numerandos, n. 7. 8. 9.
Quædam difficultates circa tertiam regulam explicantur, num. 10. 11.

1. CONSANGVINITAS *eſt vinculum ab eodem ſtipite deſcendentium propagatione contractum.* Ab initio autem naſcentis Eccleſiæ prohibita ſunt inceſtuoſa coniugia cũ conſanguineis, quod etiam ante in lege veteri prohibitum erat. Ita decreuit Calixtus I. epiſt. 2. n. 4. Id enim primùm reperio decretum ſcripto proditum in lege noua: Fabianus Papa *cap. de propinquis*, apud Gratianum 27 *quæſt. 2. &* 3. Iulius I. *cap. nullum in vtroque quæſt. 2.* Concilium Agathenſe ſub Symmacho ca. 6. Epaunenſe ca. 30. Toletanum 2. ca. 6. Aurelianenſe 3. c. 10. Aruernenſe ca. 11. Aurelianenſe 4. c. 27. Turonenſe 2. ca. 21. Pariſienſe 3. ca. 4. Lugdunenſe 2. ca. 4. Matiſconenſe 2. c. 18. Altiſiodorenſe c. 31. Gregor. I. lib. 12. epiſt. 31. interrogat. 6. & epiſt. 32. Anglicanum ſub Adeodato ca. 10. & poſt Toletanum 17. can. 14. ex additis Gregor. II. epiſt. 14. Gregor. III. epiſtola 1. Romanum 1. ſub Gregorio II. can. 6. 8. & 9. Zacharias epiſt. 7. can. 22. Leptinenſe ſub Zacharia in fine, Sueſſionenſe ſub eodem in fine. Roman. 1. ſub Zacha. c. 6. Arelat. 4. c. 11. Cabilon. 2. c. 28. Mogunt. ſub Rabano ca. 29 & c. 30. Leo IV. epiſt. 2. ca 5. Ticinenſe ſub Leone IV. §. 10. Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum ca. 39. Wormatienſe ca. 32. & 78. Ioan. VIII. epiſt. 65. Confluentinum ſub Ioan. X. Saleguſtadieſe c. 11. Romanum ſub Nicolao II. cap. 12. Romanum 2. ſub Alexandro II. Gregorio VII. lib. 1. epiſt. 5. lib. 2. epiſt. 35. & 39. & lib. 6. epiſtol. 20. Anglicanũ ſub Gregorio VII. Troianum ſub Vrbano II. Londonienſe ſub Paſchali II. extat apud Baronium tom. 12. Lateranenſe ſub Calixto II. can. 5. apud eundem Baronium, Londonienſe ſub Honorio II. can. 12. Lateranenſe ſub Innocentio II. apud eundem Baronium tom. 12. ca. 17. Alexand. III. in Appendice Lateranenſis part. 6. capit. 19. & capit. 32. & part. 10. ca. 29. Innocentius III. in Lateranenſi cap. 50. Viennenſe ſub Clement. V. & habetur *Clementina 1. de conſanguinit. & affinit.* Palentinum ſub Ioanne XXII. *tit. de conſanguin. & affinit.* Colonienſe ſub Paulo III. part. 7. cap. 46. denique Tridentinum ſeſ. 24. cap. 3.

2. Sed his omnibus Pontificum Cõciliorumque decretis, quibus ab exordio Eccleſiæ prohibita coniugia ſunt inter conſanguineos, non tantùm efficitur fuiſſe prohibita, ſed etiam nulla. Calixtus enim primo loco citatus inquit eiuſmodi coniunctionem, nec eſſe legitimam, nec manere poſſe, & ideò repellendas, dicitq; ſe in eo decreto ſequi maiorum veſtigia. Quare non tantùm prohibita, ſed perpetuò irrita ſunt iudicata ab Eccleſia. Deinde ferè omnibus canonibus citatis paucis exceptis, quos indicabo ſtatim, impedimentum hoc tam in affinitate, quàm conſanguinitate, vſque ad ſeptimum extendebatur gradum, vel quouſque parentela cognoſci poſſet. Solus Nicolaus I. can. cit. diſtinxit inter deſcendentes per lineam rectam, & tranſuerſales, & in illis voluit in infinitum extendi impedimentum: at in his non tantam extenſionem eſſe. Quamuis autem frequẽter prohibita olim, & irrita coniugia vſque ad ſeptimam generationem: attamen nonnullis etiam canonibus cautum eſt etiam antiquis, vt ad quartum tantùm extenderetur, vndè & infra quartum gradum valuere matrimonia tam inter affines, quam conſanguineos. Id conſtat ex decreto Higinij 35. quæſt. 10. *cap. ſiqua mulier*, Fabiani *d. ca. de propinquis*, & ex Gregor. I. li. 12. epiſt. 31. interrog. 6. vbi Anglis recens ad fidem conuerſis indultum eſt, & Gregorio II. epiſt. 14. de eiſdem, quamuis erga alios maneret impedimentum vſque ad ſeptimum. Moguntiaco ſub Leone III. & Carolo ca. 54. Wormatienſi cap. 76. Decretum tamen Higinij, atque Fabiani, quamuis leges eſſent latæ ad vniuerſalem Eccleſiam, non ſeruatæ ſequentibus Pontificũ decretis aliud ſtatuentibus. In peculiaribus autem Prouincijs ad Epiſcoporum voluntatem quorum, vti ſupra diximus, fuit, & impedimenta con-

Digitized by Google

ta conſtituere, & in illis diſpenſare, reſtrictum impedimentum eſt ad pauciores gradus, vel extenſum prout illis expedire viſum. Donec vniuerſali lege in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & habetur *ca. nō debet, de conſanguin. & affinit.* reſtrictum tantùm impedimentum vſque ad quartum gradum: Quæ lex noſtro etiam tempore perſeuerat, ſequentibus Concilijs approbata, & confirmata.

3. Quare autem id impedimētum inductum fuerit, multas reddit rationes Diuus Thomas 2.2. quæſt. 194. artic. 9. quas latè proſequitur Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 29. Prima deſumitur ex reuerentia debita maioribus, & conſanguineis. Secunda ex familiaritate inter conſanguineos, quæ ſuſpecta redderetur, ſi iniri inter illos matrimonia poſſent. Tertia, vt charitas inter extraneos extendatur. Quarta, vt moderatus ſit vſus coniugalis, qui nimius eſſet, ſi ad amorem ortum ex ſanguine accederet amor coniugalis.

4. Sic autem contrahētes multis pœnis olim affecti, & excommunicati, vt conſtat ex citatis canonibus, nouiſſimè tamen in *Clementina 1. de cōſanguinitate.* De qua ſuprà cap. 28. & lib. 5. cùm de clandeſtino matrimonio ſermo eſſet: infames etiam filij ex tali cōiunctione habiti, quod multis etiam antea canonibus ſtatutum, & ipſos etiam contrahentes infames eſſe.

5. Qualis autem fieri debeat probatio petendum ex Alexandro III. part. 6. in Append. Lateranenſis cap. 32. & p. 8. cap. 17. & 18. & ex Lateranenſi ſub Innocentio III. ca. 53. *Per maiores populi*, inquit Gregorius VII. lib. 1. epiſtol. 5. Troianum ſub Vrbano II. *Nō quos maritos voluerit.* Londinenſe ſub Honorio Secundo can. 12. *Quod ſi nota parentela, etiamſi nulli impugnatores exiſtant, Eccleſia ſeparet.* Alexander Tertius, part. 50. cap. 27. Quibus omnibus inſpectis nunquam mihi perſuadere potui vnum teſtem ſufficere ad impediendum matrimonium, ſi maior non adſit probatio, vt iam cœpi dicere ſupra l. 5.

6. Sed cùm conſanguinitas attendatur per gradus, & lineas, lineaque ſit perſonarum ſanguine coniunctarum collectio: gradus verò diſtantia vnius perſonæ ab alia, videndum quomodo gradus computentur. Et quidem iure ciuili aliter, quàm canonico deſignatur gradus *ca. Ad ſedem Alexandri II. 35. quæſt. 5.* Quomodo autem deſignentur iure ciuili dicendum in materia de teſtamentis. Iure autem canonico computantur in ordine ad matrimonia iuxta tres regulas, quæ communiter à Doctoribus aſſignantur. Quamuis nō ignorem Saliguſtadienſe Concilium ita numerare, vt duo fratres non dicantur eſſe in primo gradu, ſed filij fratrum dicantur eſſe primi, ſcilicet, nepos, & neptis. At regulę communiter receptæ hæ ſunt.

7. Prima regula eſt. *In recta linea aſcendentiū, & deſcendentium tot ſunt gradus, quot ſunt perſonæ ablato ſtipite*, verbi gratia pater, filius, nepos, pronepos, abnepos, quinque ſunt perſonæ, & quatuor gradus. Vnde filius cum patre eſt in primo gradu, nepos in ſecundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto. Cuius ratio eſt, quia tot gradus, quot ſunt generationes. Generatio autem inter duos terminos verſatur, generantem ſcilicet, & genitum: vndè vt ſint quatuor generationes, quinque perſonæ eſſe debent. Conſtat hæc regula ex *cap. parentela 35. q. 5.*

8. Secunda regula eſt. *In linea tranſuerſali æquè diſtantium ab ſtipite, quo gradu diſtant ab ſtipite, eodem diſtant inter ſe.* Vt fratres, quia ſunt in primo gradu cum ſtipite, ſunt etiam primo gradu inter ſe coniuncti. Ratio eſt, quia illi eadem generatione diſtant inter ſe, qua diſtant ab ſtipite, tot enim ab ſtipite ad illos interceſſere generationes, & non plures.

9. Tertia regula eſt. *In linea tranſuerſali inæqualiter deſcendentium, quo gradu remotior diſtat ab ſtipite, eodem gradu diſtant inter ſe.* Vndè quia nepos diſtat ab auo in ſecundo gradu, patruus etiam diſtat ſolùm in ſecundo gradu. Ad cuius regulę intelligentiam placet aduertere cū Bellarmino lib. 1. de matrimonio cap. 26. qui ſunt in vno latere non habere habitudinem ſeu ordinem ad eos, qui ſunt in alio, niſi ratione ſtipitis, in quo vniuntur: & ideò accidentale eſt, quod inter ſe diſtent perſonæ quantùm attinet ad habitudinem ad perſonas alterius lateris. Quare non eſt abſurdum, ſed planè conueniēs, vt abnepos ex vna linea diſtet eodem gradu à filio alterius lineę atque à nepote, & pronepote, &c. Quia filius, nepos, pronepos vnius lineæ reſpiciunt abnepotem alterius ſolùm, quatenus illi tres vniuntur in eodem ſtipite, à quo abnepos eius lineę quatuor gradibus diſtat.

10. Sed quæret fortaſſe aliquis cum Bellarmino vbi ſuprà, vndè fiat vt ſi conſideremus perſonam remotiorem ab ſtipite, inueniamus illam ęqualiter diſtare ab omnibus perſonis alterius lateris: ſi verò cōſideremus propinquiorem, inueniemus illam diſtare inæqualiter à ſingulis alterius lateris. Reſpondeo rationem huius eſſe, quia quando conſideramus perſonā remotiùs diſtantem, vt abnepotem, tunc attendimus diſtantiam ipſius ab ſtipite, & in ſtipite intelliguntur omnes, qui ſunt in altero latere, & ideò tantùm diſtat perſona illa remotior ab ſtipite, quantùm ab omnibus perſonis alterius lateris. At quando conſideramus perſonā propinquiorem, vt filium, tunc non attendimus diſtantiam eius à ſtipite, ſed diſtantiam ſtipitis ad perſonas alterius lateris, & in ſtipite tunc intelligimus perſonam illis propinquiorem: & quia ſtipes diſtat inęqualiter à perſonis alterius lateris, ideò etiam perſona illa propinquior, ſcilicet filius, inęqualiter diſtat ab omnibus perſonis alterius lateris.

11. Dices rurſus. Quare quando conſideramus perſonam remotam, attendimus diſtantiam eius ab ſtipitē, & non etiam id facimus, quando

quando conſideramus perſonam propinquam? Reſpondemus, quia ſi conſiderando perſonam propinquam, attenderemus diſtantiam eius ab ſtipite, ſequeretur perſonas aliquas alterius lateris eſſe propinquiores ſuo collaterali, quàm ſtipiti, quod eſt omninò impoſſibile, cùm non coniungantur collaterales, niſi per ſtipitem. Hoc autem abſurdum, & impoſſibile ſequi perſpicuum eſt. Nam ſi attendamus diſtantiam filij à patre, & in patre intelligamus omnes perſonas alterius lateris vſque ad abnepotem, tunc diſtabit filius ab omnibus perſonis alterius lateris vno tantùm gradu, quemadmodum vno tantùm gradu diſtat à ſtipite, ſcilicet à patre. Ergo filius vnius lateris, & nepos, vel pronepos alterius diſtabunt vno gradu. Ergo pronepos vnius lateris propinquior erit filio alterius lateris, quàm ſtipiti, quod eſt impoſſibile, cùm ratione ſtipitis illi ex vtroque latere coniungantur. Atque hoc eſt fundamentum illius tertiæ regulæ, tot gradibus in linea inæquali diſtare inter ſe collaterales, quot gradibus diſtat remotior ab ſtipite, non autem, quot gradibus diſtat propinquior ab eodem ſtipite. Hæc ex Bellarmino loco citato.

CAPVT XXXI.

An in aliquo gradu conſanguinitatis rectæ lineæ ſit matrimonium nullum iure naturali?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Varia ſententia, num. 2.
Nullam eſſe rationem, qua determinari poſſit gradus dirimens in linea recta iure naturali, nu. 3.
Solùm dirimere in primo gradu, nu. 4.
Ex aliqua cauſa honeſtari poſſe, num. 5.
In alijs gradibus recta linea non eſſe irritum iure naturali, num. 6.

1. NON eodem modo ſentiunt Doctores omnes. Sed primò agemus de matrimonio inter conſanguineos in recta linea, & capite ſequenti de conſanguineis in linea tranſuerſali.

2. Quod ad primum attinet, licet conſentiant Doctores omnes nullum gradum in lege noua prohibitum eſſe iure diuino, cùm ceſſauerit veteris legis prohibitio, vt interim omittam hæreticorum deliramenta, de quibus Bellarminus lib. 1. de matrimonio capit. 25. attamen nonnulli cenſent aliquos gradus rectæ lineæ prohiberi iure naturali. Soto in 4. diſt. 40. art. 3. duos ſolos comprehendi cenſet ea prohibitione. Angelus verbo *Matrimonium*, impediment. 8. cum alijs etiam vltra quartum extendi dicit hoc impedimentum iuris naturalis, non tamen vltra vigeſimum. Couarruuias 2. parte. cap. 6. §. 6. num. 12. ad decem tantùm extendit, ceſſare tamen in vigeſimo. Alij tamen communiter in infinitum extendunt. Ita Ricardus in 4. d. 40. art. 1. quæſt. 4. Durandus qu. 1. num. 9. Bellarminus libro citato, Fauet Vlpianus l. quique 4. de in ius vocando.

3. Cæterùm in primis ego exiſtimo nullam eſſe rationem propter quam in infinitum, aut ad viginti, aut ad decem gradus iſtud impedimentum extendatur, cùm vltra ſeptimum gradum, imò multo antea non agnoſcatur parentela, vt antiqua concilia loquuntur: & ideò impedimentum conſanguinitatis ad ſeptimum tantùm gradum extenderint. Neq; etiam firmam inuenio rationem, propter quam ad duos magis extendatur, quam ad tres vt inquit Soto. Quare illa omnia videntur magis pro libito, quam pro ratione dici.

4. Deinde exiſtimo tantùm in primo gradu lineæ rectæ, ſcilicet, matrimonium patris cum filia, filij cũ matre prohibitum, & irritum eſſe iure naturali: quam ſententiam ſequutus eſt Caietanus 2. 2. quæſt. 154. art. 9. & in opuſculo de Matrimonio Regis Angliæ ad Clementem Septimum. Et quidem in primo illo gradu matrimonium eſſe irritum iure naturali, in primis ſuadet omnium gentium conueniens de ea re ſententia, & à natura inſitus honor. Perſæ enim, qui coniugia cum parentibus permittebant, reprehenduntur à Tertulliano in Apolog. cap. 9. Chryſoſtomo homil. de Pentecoſte in fine. Auguſtino quæſt. 61. in Leu. Theodoreto in lib. de legibus. Atque inde reprehendit Ariſtoteles lib. 2. Polit. communitatem vxorum, quia filij parentibus iungerentur, imò & eum congreſſum abhorrent nonnullæ belluæ, vt ipſe de camelis, & equis refert lib. 9. de hiſtor. animal. cap. 46. & Plin. lib. 8. natural. hiſtor. cap. 42. Vndè meritò Ambroſius epiſt. 66. ad Paternum, inquit, matrimonium parentis cum filia repugnare legi naturæ ſcriptæ in cordibus hominum, adeò omnibus horribilis, & turpis eſt congreſſus iſte. Hinc Alexander Alenſ. 3. part. quæſt. 36. num. 6. rationem reddit, quia confunderetur ordo naturæ. Nam principia generationis eſſent etiam generationis comites, hi parentes, illi filij. Quam etiam rationem reddit Ricardus d. 40. artic. 1. quæſt. 2. Nulla præterea de eo connubio extant exempla, diſpenſationes nullæ, ac denique matrimonij æqualitas, & mutua ſubiectio cum naturali poteſtate patris in filium cohærere non poteſt.

5. Nec verò ob id negandum ita intrinſecè malam eam coniunctionem, vt nullo fine honeſta reddi poſſet. Quamuis enim adeò turpis ſit, occurrere poteſt aliud præceptum vrgẽtius, & efficacius, quo abſque diſpenſatione vlla ceſſet obligatio non contrahendi ea coniugia: vt ſi deficiat genus humanum, vt contigit in primi æui matrimonijs. Quæ exiſtimatio,

Digitized by Google

licet tempore illo non ſatis prudens, filiarum Lot peccatum aliquantulum excuſauit, crediderunt enim perire genus humanum, atque ideo licere ſibi à parente poſteritatem accipere, imò & nõnulli ex patribus factum filiarum Lot non ſolùm non accuſant, ſed etiam à peccato liberant. Niſi forte quis dicat matrimonium patris cum filia, matris cum filio diuina aliqua lege potiùs prohibitum, quàm naturali quæ quia conſonat naturæ, naturalis dicatur, & traditione deriuata ſit: quod mihi aliquãtulum arridet, cùm non inueniam firmum aliquod argumentum, quod oſtendat hanc coniunctionem iure naturali nullam, cùm non opponatur ita clarè fini matrimonij, quod neceſſarium eſſet vt iure naturali irritaret. Quamuis huius diuini præcepti adhuc perſeuerantis nullum inueniam veſtigium.

6. At verò in alijs gradibus rectæ lineæ matrimonium non eſſe irritum iure naturali mihi perſuadeo in primis, quia nullam ad id aſſerendum firmam, nec veroſimilem rationem inuenio Nam ea, quæ ſumitur ex naturali reuerentia debita, quam debet nepos auo, non eſt efficax. Quis enim non videt iam minorem eſſe eam naturalem coniunctionem, & quo magis diſtat, minorem eſſe, atque ideo minorem etiam indecentiam cerni in ea coniunctione, id quod, & fatetur Bellarminus cap. 18. Quod autem ſit inęqualitas maior ętatis, ad prohibitionem naturalem inueſtigandam ridiculum eſt: pone enim à Deo per miraculum conſeruari. Adde auum quinquagenarium, & ſexagenarium poſſe habere neptem, & proneptem nubilis ætatis. Quod autem ſexagenarius nubat viginti annos habenti, quid obſtat? Quot eiuſmodi coniugia videmus iniri quotidie ſine culpa vlla? Ergo ſi aliud non obſtat, ex inæqualitate ætatis, nec culpa venialis colligi poteſt, multò minùs eſſe irritum matrimonium. Vnde neque exiſtimo ſecluſo iure poſitiuo eſſe culpam letalem contrahere in gradibus conſanguinitatis rectæ lineæ, ſaltem vltra ſecundum, vel tertium gradum. Nam iam deinceps non cernitur in illis grauis irreuerentia, ex quo petenda eſt tota ratio malitiæ. Addo etiam Pontifices atque Concilia in his, quæ citauimus, decretis, vniuersè ſtatuiſſe nullum eſſe impedimentum vltra ſeptimum gradum, vel vltra quartum conſanguinitatis. Qua locutione vniuersè ſtatuitur vltra illos gradus, neque irritum, neque illicitum eſſe. Quod autem loquantur non tantùm de gradibus lineæ tranſuerſalis, ſed etiam rectæ, manifeſtè conſtat, quia cùm ſtatuant cum nullo de cognatione contrahendum eſſe coniugium, vel quouſque ſe parentela cognoſcit, inquiro, an tunc de omni linea intelligantur? Intelliguntur certè, aliàs deueniendum eſſet in quoddam abſurdum ſcilicet, ſi illis canonibus non eſt ſermo de gradibus lineæ tranſuerſalis, cùm variæ extiterint opiniones de valore matrimonij in gradibus rectæ lineæ infra ſecundum, poſſe validè abſque diſpenſatione vlla iniri matrimonium inter auum, & neptem, vel proneptem ſequendo opinionem probabilem affirmantium valere. Igitur quando dicunt tantùm vſque ad ſeptimum, vel quartum gradum extendi, vniuerſè de omnibus intelliguntur, ſiquidẽ non minùs iſti, quam illi conſanguinei ſunt. Denique poteſt ſumi pro hac ſententia aliquale argumentum ex eo, quod nullus gradus lineæ rectę affinitatis prohibetur naturali iure, ita vt ſit irritum matrimonium, vt ſtatim demonſtrabò, cùm de affinitate ſermo fuerit ex ipſis Conciliorum, Pontificumq́ue decretis: cùm tamen adeò grauis cernatur irreuerentia in matrimonio priuigni cum nouerca, & priuignæ cum vitrico, aut ſoceri cum aliqua nuru, quę maior profectò apparet, quam in eo quod neptis nubat auo. Ergò ſignum eſt in illis gradibus matrimonium non eſſe irritum iure naturali. Atque hæc de primo.

CAPVT XXXII.

Sit ne iure naturali matrimonium prohibitum, & irritum in aliquo gradu lineæ tranſuerſalis.

SVMMARIVM.

In alijs gradibus vltra primum lineæ tranſuerſalis non eſſe irritum iure naturæ matrimonium, num. 1.

In primo eſſe nullum nonnulli ſentiunt, n. 2.

Vera ſententia valere, Doctores, qui illam tenent, referuntur, num. 3.

Probatur ex Auguſtino, & Hieronymo, n. 4.

Ex moribus gentium, num. 5.

Ex ſacris literis, num. 6. 7.

Ex nonnullis Canonibus, qui expenduntur, numero 8. 9.

Nullam rationem eſſe, quæ conuincat oppoſitum, num. 10. 11. 12. 13.

Diſpenſari poſſe à Pontifice ex iuſta cauſa, & qualis videatur iuſta, num. 14. ſub Eccleſiæ cenſura, ibid.

1. MAIOR in hoc expediendo difficultas eſt. Nec examinamus modò, an culpa letalis ſit in eo connubio, quod indicabo ſtatim, ſed an ſit irritum matrimonium in aliquo gradu lineæ tranſuerſalis. Et quidem quod attinet ad alios gradus vltra primũ, quãuis non omnes conſentiant Scholaſtici, attamen dubitatione vacat non eſſe irritum in illis matrimonium iure naturali, ſed tantùm Eccleſiaſtico. De quo miror dubitaſſe nonnullos ex Theologis, cùm ſint apertiſſima Pontificum reſponſa, & Conciliorum decreta. Nam in Concilio Agathenſi cap. 61. poſtquam de matrimonio

trimonio inter conſobrinos, & patruum, & ſobrinam egiſſet, dicitur ea coniugia ita in poſterum prohiberi, vt tamen quæ iam eſſent contracta nullatenus diſſoluerentur, quod non diceret Cōcilium, ſi irritum eſſet matrimonium iure naturali. Laxarentur enim habenæ libidini. Id quod in Agathenſi ſtatutum eiſdem verbis confirmatum in Concilio Epaunenſi c. 30. & Epaunenſe decretum confirmatur expreſſo nomine in Aurelianenſi 4.ca.27. & Turonenſi 2.cap.21.& Arelatenſi 4.cap.11.& alijs. Et Innocentius III.in *cap.gaudemus de diuortijs*, expreſsè dicit matrimonia infidelium in ſecūdo, tertio, & alijs gradibus conſanguinitatis contracta non diſſoluenda, cùm ad fidem veniunt, ex eo quod illi non teneantur legibus canonicis. Ergo conſanguinitas in his gradibus præter primum canonicum tantùm impedimentum eſt. Ac denique Auguſtinus lib. 16. de ciuitate Dei cap.12.affirmat ante legem humanam nunquam prohibitum eſſe iure diuino vel naturali coniugium cum conſobrina, id eſt, inter filium, & filiam duorum fratrum. Vndè & ſecluſa lege canonica nō video eſſe aliquod peccatum in ea coniunctione, cùm dicat Innocentius III.in d *ca.gaudemus* in ſecundo, tertio, & quarto gradu licitum eſſe coniugium inter infideles, aut licitè eſſe contractum, quia canonicis legibus non arctantur. Aut ſi illud eſt in coniunctione patrui cum ſobrina, non mihi videtur eſſe letale, taliſque naturæ, vt ſecluſa lege Eccleſiaſtica multis de cauſis, nec minus vrgentibus licitè iniri poſſit. Solùm ergo dubitamus de matrimonio contracto in primo gradu lineæ tranſuerſalis inter duos fratres, an illud ſit irritum iure naturali, nec verò dubitamus eſſe illicitum, id enim fatemur ingenuè.

2. Igitur non pauci ſentiunt matrimonium inter fratres eſſe iure naturali irritum, atque adeò indiſpenſabile à Pontifice. Ita ſentit Abulenſis Leuit. 18.qu.5. Martinus de Ledeſma 2.4. quæſt.56. art.3. dub. 4. Catherinus libro quinto annotationum in Caietanum, & recentiores alij. Fundamenta huius ſententiæ adducam poſtea.

3. Ego tamen veriùs ſemper exiſtimaui matrimonium inter fratres non eſſe irritum iure naturali, ſed tantùm poſitiuo, olim diuino in lege veteri, nunc verò Eccleſiaſtico. Sententiā iſtam tenent Doctores non pauci, neque infimæ notæ Diuus Thomas 2.2 quæſt.154. art.9. ad 3. Caietanus ibidem. Alexander Alenſis 3.part. quæſt. 35. memb. 6. vbi expreſsè dicit, tantùm lege diuina in veteri populo prohibitum matrimonium ſororis cum fratre, & poſtea in ſolutione ad argumenta dicit coitui ſororis cum fratre, accidiſſe quod ſit inceſtus. Ricardus in 4. diſt. 40. artic. 1. quæſt. 2. Durandus eadem diſt.qu.vnica num.9. Scotus eadem d. quæſt. vnica, qui planè aſſerunt in veteri lege diuino præcepto id matrimonium prohibitum, non verò naturali iure. Carthuſianus eadem d. Abulenſis 1.Regum.cap.8.q.149.& ſequenti. Armilla verbo, *diſpenſatio* §.9.& 10. Vera Cruz in ſpeculo coniug.2.p. art.25. Oleaſter Geneſ. 20. Guillelmus Hamerus in eundem locum, Gentianus Heruetus in Clem. Alexander. lib. 2. ſtrom.cap.12.in principio, & denique M.Luyſius Legionenſis ſic cenſuit ſub Philippo II. Matriti Aprilis 22.anno 1589.

4. Pro hac ètiam ſententia videntur ſtare Hieronymus, & Auguſtinus. Hieronymus in quæſtionibus, ſiue traditionibus in Geneſin. *Necdum quippe* (inquit) *inter patruos, & patrum filios nuptiæ fuerant lege prohibitæ, quæ in primis hominibus etiam inter fratres, & ſorores initæ ſunt.* Et poſtea in eodem libro Geneſis 20. in illa. *Etenim verè ſoror mea eſt de patre, ſed non ex matre. Id eſt*, inquit, *fratris eius eſt etiam filia, non ſororis. Sed quia in Hebræo habetur, verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & magis ſonat, quod ſoror Abrahæ fuerat, in excuſationem eius dicimus, necdum illo tempore tales nuptias lege prohibitas.* Hæc Hieronymus. Nec verò repugnat Auguſtinus li.15. de Ciuitat. Dei cap. 16. vbi cùm de fratrum coniugijs ſermo eſſet, inquit: *Quid profectò quanto eſt antiquius compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius religione prohibente*: quibus indicat acceſſiſſe poſtea prohibitionem per legem ſcilicet diuinam, vt latiùs ſerperet genus humanum, pluribus neceſſitudinibus exiſtentibus. Qua prohibitione ſecuta rectè dicitur poſtea nefas iam eſſe, idque contraria probatum conſuetudine. Vnde circa medium capitis inquit. *Quod humano genere creſcente, & multiplicato, etiam inter impios Deorum multorum, falſorumq; cultores, ſic obſeruari cernimus, vt etiam ſi peruerſis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen conſuetudo ipſam velit exhorrere licentiam. Et cùm ſorores accipere in matrimonium primis humani generis tēporibus omninò licuerit, ſic auerſetur, quaſi nunquam licere potuerit. Ad humanum enim ſenſum vel alliciendum, vel offendendum mos valet plurimùm.* Ecce legibus conceſſam licentiam nubēdi dicit, quamuis peruerſas leges affirmet, quia ſine magna neceſſitate: quo ipſo indicat iuſta exiſtente cauſa fieri licitè poſſe. Etiam conſuetudine id receptum dicit, atque adeo prohibitionem non ab ipſa lege naturæ manaſſe. His accedit Clemens Alexand.lib.2.ſtrom.cap.12. in principio.

5. Prætereà, ſi mores hominum conſulamus, cū quod ab omnibus recipitur, ſatis indicet ab ipſo iure naturæ manare, & quod modò ab his, modò ab illis, ſatis etiam oſtendit non deduci ex naturæ principijs, reperiemus profectò matrimonium inter fratres non ab aliquo libidinoſo, & communi ſenſu reiecto, ſed apud multas gentes, eaſque prudentiæ laude florentes vſu, & conſuetudine receptum, atque probatum. Si ad tenebris obuoluta ſæcula te conuertas, & quæ fabuloſa propter antiquitatem indicantur

Digitized by Google

cantur, Saturnus duxiſſe dicitur ſororem Opem, Iupiter Iunonem, & quam plurima alia Deorũ matrimonia, quæ poetæ ac philoſophi finxerunt,è fratribus extiterunt.Si verò ea reſpiciamus ſæcula,quæ literis commendata ſunt, & in hiſtoria viuunt, apud Ægyptios in vſu fratrum matrimonia referunt Diodorus, & Pauſanias in Atticis; Ptolomæum nupſiſſe Arſinoe ſorori tradunt hiſtorici.Apud Athenienſes id in more receptum affirmat interpres Ariſtophanis, faterurque Ludouicus Viues ad prædictum locum, & caput Auguſtini, & Palæotus lib. de nothis filijs capit.3. numero 2. & tertio.

6. Ad hæc, ex ſacris literis pro hac ſententia non leuia colliguntur fundamenta. Primum ex Geneſ. 20. vbi cùm expoſtularet Abimelech, quod deceptus eſſet ab Abraham dicente Saram ſororem eſſe, reſpondit: *Cogitaui mecum dicens, forſitan non eſt timor Dei in loco iſto, & interficient me propter vxorem meam.* Ac ne metus cauſa mentitus crederetur, addit: *Alias autem & verè ſoror mea eſt filia patris mei, et non filia matris meæ, & duxi eam in vxorẽ.* Quæ verba, quamuis ſi illis vis inferatur, aut variè torqueantur, in alium ſenſum deflecti poſſint, attamen planè,& ſimpliciter, ac ſine tropo accepta noſtram ſententiam planè continent, & Clemens Alexandrinus ſuprà citatus,de coniugio cum ſorore accipit. Neque obſtat, quod Geneſ. 11. appellatur nurus Thare vxor Abraham filij ſui,ſi enim filia eſſet, non ita appellari deberet, dico enim tunc potiùs nomine nurus explicandum,& ſignificandam,quam filiæ. Quare non probo quod alij dicunt Sarai Ieſchã appellatam etiam fuiſſe in eo capite, vt conſtet filiam eſſe Haran, id enim nullo cum fundamento aſſeritur.Neque obſtat etiam, quod Abrahamus, vt matrimonium celaret, & poſtea etiam Iſaac, ſororis appellationem ſuis vxoribus indiderint, quæ inutilis ſimulatio eſſet, ſi coniugia cum ſororibus eſſent eo tempore in vſu. Ea enim excuſatione optimo conſilio vſi Abraham,& Iſaac: quia, licet ea coniugia inter aliquos celebrarentur:at non ita frequenter,vt ſtatim de quibuſuis fraterno ſanguine iunctis ſuſpicari etiam id facilè poſſet.

7. Sed addo etiam ex 2.Regum 13. argumẽtum aliud deſumptum ab exemplo Thamar ſororis Amon, quæ ad illum inquit. *Noli frater mi, noli opprimere me vel facere ſtultitiam hanc, quin potiùs loquere ad Regem, qui non negabit me tibi.* Quo inaniter ſe puella defendere conaretur,ſi illicitum, inauditum, non vſu receptum, aut quod iuſta ſubſiſtente cauſa fieri non poſſet coniugium. Nec verò dici poteſt Thamar non fuiſſe filiam Dauid, ſed priuignam, vt conſtat ex eodem capite,& lib.1.Par.cap.3.vbi enumeratur inter filios Dauid. Nec etiam dici poteſt illam non fuiſſe feriò, & ex animo locutam, ſed tantùm vt iuuenem inſanientem eluderet, cùm poſtea dixerit. *Maius eſt hoc malum, quod nunc agis aduersũme expellens me*, volebat iam, ſcilicet patre conſentiente, more coniugis cũ Ammone fratre permanere, idque ſatagebat. Quicumque certè hæc duo attentè expenderit, licet non concedat certam eſſe opinionem, quam defendimus, dabit tamen cum magna probabilitatis ſpecie aſſeri poſſe illam ſacris literis confirmari.

8. Deinde ſententiam iſtam deducere conabor ex nonnullis Pontificum reſponſis, Conciliorumque decretis. Agathenſe Concilium capit. 91. cùm aliquas inceſtas coniunctiones enumeraſſet,ſubdidiſſetque vniuersè,vt omnia quæ dixerat, & dicenda ſupererant, vno verbo comprehenderet, tam inter conſanguineos, quam affines, concludit: *Aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuit,concubitu polluat,aut duxerit vxorem.* Cũ ergo hæc omnia matrimonia prohibuiſſet, inquit. *Quod ita præsẽti tempore prohibemus,vt quæ ſunt ante nos inſtituta non diſſoluamus.* Quo decreto conuinci videtur ea matrimonia valere potuiſſe. Pone enim fratres aliquos matrimonio coniunctos tempore eius decreti, inquiro an eſſent diſſoluenda coniugia illa,vel ſecus:ſi hoc ſecundum,vinco quod volo, valuiſſe ſcilicet; ſi verò diſſoluerentur, id manifeſte eſt contra tenorem decreti. Quod eiſdem verbis receptum in Epaunenſi cap. 30. & alijs concilijs, quę ſupra retuli.

9. Sed expendo alia verba eiuſdem decreti, quę niſi fallor,apertè, & ſine ambage cõtinent noſtræ ſententiæ deciſionem. Inquit enim, *ſiquis relictam fratris,quæ pene priùs ſoror extiterat, carnali coniunctione polluerit: Siquis frater germanam vxorem acceperit.* Inquiro enim quis ſit horum poſtremorum ſenſus verborum? Ego quidem eum,quem prę ſe ferunt,eſſe intelligo,ſcilicet, nequis frater, germanam ſuam vxorem accipiat, alius enim eſſe non poteſt. *Germanus enim*,inquit Seruius Æneid.5.*eſt ſecundũ Varronem in libris de gradibus de eadem genitrice manans, non vt multi dicunt, de eodem germine, ſecundùm quem bene nunc Ericem Buta,& Veneris filium Æneæ dicit eſſe germanum.* Si enim quis exiſtimauerit ſenſum eſſe, ne frater eius, qui vxorem duxit, ducat in vxorem germanam vxoris primi mariti, ridiculus erit: duo enim fratres duabus ſororibus nubere nullo vnquã affinitatis genere primo, ſecũdo,& tertio prohibiti fuerũt. Si autem quis dicat ibi præcipi,ne frater ducat germanam vxoris ſuę,quam prius habuerat,non minùs alienus ſenſus eſt,tũ quia in omnibus codicibus,quos ego hactenus reperire potui, inuenitur germanam vxorem non vxoris, & in *cap. inceſtis 35. qu. 2. & 3.* eodem modo legitur. Quare corruptum eſſe textum dici non poteſt, cum aliquo fundamento. Tum etiam, quia quorſum diceret, ſiquis frater, ſed abſolutè, ſiquis ducat germanam vxoris? Non ergò eſt aliud quod referat illa vox, *Germanam*, niſi vocem illam, *frater*, & econtra. Nec dici

dici poteſt hæc ſecunda clauſula idem ſignificaſſe, quod prima, vt ex ipſo contextu ſatis liquet. At ſtatim dicit Agathenſe Concilium ſe non diſſoluere antea ſecus inſtituta coniugia. Ergo ſentit de omnibus matrimonijs in illis ſaltem gradibus expreſſim prohibitis valere coniugia, aliàs illos relinqueret in manifeſto peccato. Epaunenſe etiam cap. 30. *Siquis inquit, relictam fratris, quæ penè prius ſoror extiterat, carnali coniunctione violauerit, ſiquis germanam vxorem acceperit.* Addiditq; etiam ſe non diſſoluere antea inita coniugia. Aurelianenſe 4. ca. 27. *Secundùm ſtatuta*, inquit, *Epaunenſium canonum eà ſeruatis teneatur.* Turonenſe 2. cap. 22. Epaunenſis meminit licet legat, *ſiquis germanam vxoris duxerit*, cùm tamen in ipſo Epaunenſi, & Agathenſi tantùm legatur *germanam vxorem.* Et quidem ita eſſe legendum pręter ea quæ diximus, conſtat ex eo, quia matrimonium cũ duabus ſororibus iam prohibitum erat priori clauſula, eo ipſo, quo prohibetur matrimonium vnius vxoris cum duobus fratribus. Quare his verbis, quę induximus, tantùm prohibetur matrimonium fratris cum germana.

10. Denique nulla ratio eſt, quæ oppoſitum non ſolùm efficaciter, ſed nec magna cum probabilitate conuincat. Quod enim nunquam hactenus diſpenſatum ſit à Pontifice Romano, parum refert, licet demus falſa eſſe, quæ memoriæ prodita ſunt, de quadam diſpenſatione: tum quia iuſta cauſa, & quæ neceſſaria ad diſpenſandum in eo gradu eſſet, non ſeſe occurrerit: tum etiam quia quantum ex allatis decretis colligi poteſt, veroſimile eſt nonnulla matrimonia inita inter fratres valuiſſe, aut ſaltem ex illis decretis colligitur non obſcurè diſpenſatio, cũ concedant vt ſecus inita coniugia perſeuerent, quod olim, vti diximus, ad Epiſcopos pertinebat. Tum denique inquiro ab iſtis, quãdo audiuimus, vel legimus diſpenſaſſe Pontificem, vt quis nubat duabus ſororibus, & tamen noſtra ætate diſpenſatum in eo eſt à Clemente VIII. & ſuperioribus annis conceſſum, vt relictam fratris alter acciperet; & tamen ignoro an prioris diſpenſationis prioribus ſæculis vllum extet exemplum.

11. Neque etiam efficax magis ratio eſt, quæ ex turpitudine deſumitur, ac videtur ineſſe in eo, quod frater ſuam vxorem agnoſcat. Nam ex eo efficitur tantùm illicitum illud quidem coniugium iure naturali, ſine magna cauſa: attamen non video vndè colligatur eſſe irritum. Addo etiam non minorem, imò, quantum ego iudico, maiorem, aut ſaltem ęquè grauem turpitudinem cerni in eo, quod idem duas ſorores ducat vxores, aut duo fratres eidem vxori copulentur, vtroque conſummato matrimonio. Quis id neget? Et tamen diſpenſari in eo poſſe, & iure naturali valere matrimonium nullus Catholicus ambigit. Æquè grauis, imò grauior turpitudo cernitur in eo, quod quis nouercam, aut priuignam ducat vxorem, vel relictam auunculi: & tamẽ ſolo Eccleſiaſtico impedimento ea coniugia dirimuntur, vt ex citatis canonibus deducam poſtea. Item non minor turpitudo relucet, quod matrimonium infidelium conſummatum diſſolui poſſit, & vterque cum altera conſummare coniuge ſuperſtite; & tamẽ auctoritate Pontificis fieri poſſe non pauci docuerunt. Non ergo ratio ex turpitudine deſumpta vires habet. Adde multò minorem eam turpitudinem eſſe, ſi matrimonium eſſet inter fratres non vterinos, ſed tantùm ex eodem patre, non matre, quales erant Sara, & Abraham, Ammon, & Thamar.

12. Id autem, quo nonnulli mouentur, quod ſuſpecta redderetur cohabitatio fratrum, ſi inter illos matrimonia licerent, friuolum eſt. Neque enim ego licere dico, ſed non licere, valere tamen iure naturali. Quod autem id periculum ſequeretur, non oſtendit inualidum, ſed vt plurimùm illicitum. Idemque argumentum fieri poſſet ad reddendam ſuſpectam habitationem cum relicta fratris, aut cum duabus ſororibus, & cum ſobrina, quæ tamen abſque ſuſpicione cum patruis habitant, ſoceris, & fratribus maritorum, & abſque controuerſia certiſſimum eſt iure naturali valere, & tantùm canonicè impediri. Adde etiam filios legales ſimul cum naturali, & tamen inter legales nullum impedimentum eſt, & inter legales, & naturales tãtum Eccleſiaſticum. Quare ex eo quod natura velit communem eſſe habitationem fratrum, tantùm colligitur iure optimo Deum olim in veteri lege, & in noua nunc Eccleſiam impedimentum conſtituiſſe, vt ſcientes ſe inualidè contrahere, etiam ſi attentarent, abſtineant à concubitu.

13. Nec denique vllam vim habet, quod deſumitur argumentum ex reſponſo Innocentij III. in *cap. gaudemus de diuortijs*, dum tantũ dixit matrimonia inter infideles contracta, in ſecundo, tertio, & quarto gradu conſanguinitatis nõ debere diſſolui. Nam in primis Innocentius reſpondit ad id, quod quæſitum erat, tantùm autem de illis gradibus fuerat quæſtio propoſita, quare quod attinet ad primum gradum nec negat, nec definit. Et quamuis daremus negare Innocentium matrimonia eſſe valida in primo gradu, deberet intelligi de recta linea conſanguinitatis: id quod etiam reſpondeant neceſſe eſt, qui ſentiunt matrimonium in omni gradu lineæ rectæ eſſe inualidum iure naturæ. Nam de omni gradu tã lineæ rectæ quam tranſuerſalis non agere Pontificem ex eo conſtat, quia cùm ea deciſio Pontificis tam habeat locum in conſanguinitate, quam affinitate, conſtat tamen in primo gradu affinitatis lineæ rectę diſpenſatum. At tandem concludamus nihil in ea coniunctione cerni, quod tollat fines matrimonij, aut eius ſubſtantiam, quod neceſſarium eſſe, vt diceremus iure naturali impedire, & dirimere, vt facilè conſtabit diſcurrenti per fines matrimonij.

Digitized by Google

14. Maneat ergo iure naturæ validum eſſe matrimonium inter fratres: vnde, & iuſta ſubſiſtente cauſa diſpenſari in eo poſſet à Romano Pontifice. Iuſta tamen mihi cauſa videretur, vt quod exempli cauſa dictum ſit, ſi Hiſpaniarum Princeps, cùm ex vna parte digna tanta Regia Maieſtate vxor non eſſet, nec ſine graui inconuenienti iuxta prudentem æſtimationem etiam adhuc illam ducere non poſſet, & ex alia parte illæ, quæ pari coniugio copulari poſſent, eſſent aut hæreſi infectę, aut ſuſpectæ, vnde probabile periculum immineret, vel peruertendi Regis, vel inficiendi regni, quod non eſt difficile euenire: poſſet certè iuſtè diſpenſari, vt cum ſorore nuberet, maximè ſi vterina non eſſet. Ita mihi videtur ſub Sedis Apoſtolicæ iudicio, quæ an adhuc in eo caſu expediret, prouidè, vt reliqua omnia, & maturè conſideraret. Sic dixi in prima editione libri de impedimentis.

De impedimento affinitatis.

CAPVT XXXIII.

Prohibitum connubium cum affini, & de affinitate orta ex illicita copula nonnulla explicantur.

SVMMARIVM.

Affinitatis impedimentum probatur ex canonibus, num. 1.
Quæ requirantur vt conſurgat affinitas, n. 2.
Computatio graduum affinitatis, n. 3.
Affinitatem ex fornicatione limitatam ad duos gradus, n. 4.
Maritum cognoſcentem conſanguineam vxoris in tertio, vel quarto gradu impediri à petitione debiti quidam dicunt, n. 5.
Verius oppoſitum ex declaratione Cardinalium, num. 6.

1. AFFINITAS *eſt propinquitas aliqua orta ex copula ſiue coniugali, ſiue illicita*, eſtque ferè ſemper impedimentum dirimens, vt ex multis canonibus conſtat, quos modò citabimus. Hi ſunt ſeruato temporis ordine Higi *cap. ſiqua mulier 35. quæſt. 10.* Fabianus *in ca. de propinquis.* Illiberitanum can. 61. & can. 66. Neocæſarienſe can. 2. Iulius I. *cap. nullum in vtroq. 35. quæſt. 2.* Agathenſe can. 61. Epaunenſe can. 30. Toletanum 2. capit. 5. Aurelianenſe 1. can. 20. Aurelianenſe 2. can. 10. Vigilius epiſt. 3. Aurelianenſe 3. can. 10. Aruernenſe can. 11. Turonenſe 2. can. 21. confirmato Epaunenſi decreto, Pariſienſe 3. can. 4. Lugdunenſe 2. can. 4. Matiſconenſe 2. can. 18. Altiſiodorenſe can. 27. 28. 29. 30. 32. Gregor. I. lib. 12. epiſtolarum epiſt. 31. interrog. 6. & interrog. 7. epiſt. 32. col. 1. & col. 3. Gregorius II. epiſt. 14. Romanum 1. ſub Gregorio II. cano. 5. 7. 9. Zacharias epiſt. 1. col. 2. in fine, Romanum 1. ſub Zacharia can. 6. Romanum 2. ſub Zacharia. Damnant eum qui duxerat vxorem defuncti patris. Arelatenſe 4. can. 11. eadem habet: quæ in Epaunenſi. Cabilonenſe 2. can. 29. Moguntinum ſub Leone III. & Carolo can. 56. & can. 54. Moguntinum ſub Rabano can. 29. & can. 30. Wormatienſe can. 32. & 78. Gregorius VII. lib. 7. epiſt. 9. lib. 8. epiſt. 3. Anglicanum ſub Gregorio VII. Alexander III. in appendice Concilij Lateranenſis part. 6. cap. 32. Londinenſe ſub Innocentio III. can. 10. Nouiſſimè Tridentinum ſeſſ. 24. can. 3.

2. Oritur autem affinitas etiam ſi copula ſit cum fœmina inuita, & coacta, *capit. ad diſcretionem, de eo qui cognouit*, & ſiue ſit cum fœmina dormienti, aut vigilanti. Vt autem contrahatur affinitas neceſſaria eſt inprimis carnalis copula. Vndè ſi ſemen alicuius viri ope Dæmonis deferatur in vterum fœmineum, probabile iudico non contrahi affinitatem, quidquid Thomas Sanchez li. 2. diſput. 21. nu. 2. vt dico infra lib. 9. cap. 9. Quia illi non ſunt facti vna caro, nec ſibi adhæſerunt, & aliàs innumeros ſcrupulos iniiceret ea opinio dubitantibus hominibus, an ab illis dormientibus deciſum ſemen raptum à Dæmone, aliòque delatum eſſet. Vndè neque ſi caſu ad ſe traheret vterus fœmineus ſemen viri cum ea ludentis, contraheretur affinitas. Requiritur prǽterea vt in ea copula ſit effuſio veri ſeminis, qua ratione ex copula eunuchorum vtroque teſte carentium non oritur affinitas vlla, neque ex copula non conſummata aliquorum, ſi ante deciſionem ſeminis ſeparentur. Parum autem refert ad affinitatem contrahendam, quod fœmina ſeminet, vel non, cùm eius ſemen ad generationem neceſſarium non eſſe ſit conſtans opinio. Debet autem ea effuſio ſeminis fieri intra vas naturale copula interueniente; Quare ſiquis extraordinariè polluat fœminam aliquam, vel in vaſe prǽpoſtero, vel emittens ſemen poſt exactum è vaſe naturali membrum, quamuis poſtmodum caſu illabatur ſemen in naturale vas, nulla reſultat affinitas, *ca. extraordinaria 35. qu. 2. & 3.* ſed de his infra lib. 9. cap. 9.

3. Computantur autem gradus affinitatis hac ratione. Qui copulantur non cenſentur eſſe affines, ſed quaſi ſtipes, & truncus, vndè ſumitur initium affinitatis. Eius non alij ſunt gradus quàm conſanguinitatis. Vndè eam regulam tradiderunt nobis Conciliorum decreta, quam poſtea amplexi ſunt Scholaſtici cum Diuo Thoma, & DD. omnes iuxta parentelam viri numerandam etiam vxoris, & ita quo gradu

Digitized by Google

gradu quis diſtat in conſanguinitate à viro, eodem gradu affinitatis diſtat ab eius vxore. Ita Concilium Moguntinum ſub Rabano Can. 30. & Vuormatienſe Can. 78.

4. Deinde obſeruandum affinitatem ortam ex copula fornicaria olim non minùs extendi, quam ex licita. Canones antiqui, quos modò citauimus, eodem modo de coniugali, & illicito ac inceſtuoſo cōcubitu loquuntur. Nūc autem iure nouo Concilij Tridentini tantùm extenditur ad ſecūdum gradum incluſiuè. Hoc autem impedimentum affinitatis ortum ex copula illicita nullo modo dirimet matrimoniū iure naturali; imo vix impediet, aut ſaltem culpa tantùm venialis erit, ſiquis cum affine ex copula fornicaria contraheret, quare tantùm impedit, & dirimit iure Eccleſiaſtico; In alijs autem gradibus exceptis duobus, nec impedire iam dudum, declarauit Pius V.

5. Sed quæſtionem habet hoc loco, an ſi quis maritus cognoſcat mulierem tertio, vel quarto gradu cum ſua vxore coniunctam, ſibique eodem gradu affinem, impediatur à petitione debiti coniugali. Paulus Comitol. lib. 1. reſponſ. moral. quæſt. *138* num. *2.* exiſtimauit eſſe inceſtum, & impedire ius exigendi debiti. Probat primò. Quia inceſtus grauius crimen eſt, quam adulterium *cap. adulterij 32. quæſt. 7.* qui Canon eſt Auguſtini in lib. de adulterinis coniugijs. Inceſtum enim in luxuriæ naturalis ſpeciebus eſſe omnium peſſimum docet D. Thom. *2.2.* qu. 154. art. 12. Quod etiam liquet ex *cap. Quemadmodum §. ſunt enim, eadem cauſa, et quæſtione.* Cū ergo adulterium priuet iure petendi debitum, multò magis inceſtus. Denique quia communis Doctorum omnium ſententia eſt abſque diſtinctione vlla inceſtum afferre impedimētum debito exigendo.

6. Verùm mihi videtur probabilius eiuſmodi maritum non impediri ab exigendo debito. Docet Nauarrus lib. 4 con. de conſ. conſi. 3. num. *2.3.* & 4. qui & addit de ea re in ſacro pœnitentiariæ prætorio diſputatum eſſe, & integram relictam eſſe quæſtionem. Toletus quoque inſinuare videtur lib. 7. ſummæ cap. 11. Huius ſententiæ non aliud mihi maius fundamentum eſt, niſi quia hæc impedimenta conſtant iure Eccleſiaſtico. Nullum autem ius ſtatuit huiuſmodi inceſtum impedire à debiti exactione. Nam iure Concilij Tridentini coitus illicitus gignit affinitatem tantùm, vſque ad ſecundum gradum. Cùm ergo non pertingat ad vxorem eius mariti, nullum eſt in iure fundamentum, vt impediri dicamus debiti petitionem. Argumentum autem quod ex adulterio ſumitur nullius momenti eſt: neque enim adulter peccat, ſi petat debitum, vt ex ſupra dictis conſtare poteſt. Eſt etiam pro hac ſententia declaratio Cardinalium apud Farinacium ſeſſione 24. de reformatione cap. 4. in hæc verba. *S. D. N. Gregorius XIII. ex ſententia congregationis dixit per hoc decretum ſublatum cenſeri impedimentum quoque ſuperuenientis affinitatis poſt contractum matrimonium, quia ſi impedimentum dirimens ſublatum eſt, quod maius eſt, ergo & iſtud quod ſolum impedit, ne is per quem cōtracta eſt affinitas ſine peccato poſſit exigere debitum, quod minus eſt: præterea Concilium ſuſtulit tertium, & quartum, ergo in omnibus.* Hæc ibi.

CAPVT XXXIV.

De affinitate orta ex copula coniugali.

SVMMARIVM.

Tria affinitatis genera, duo iam ſublata, n. 1.
Reſtricta ad quartum gradum, n. 2.
In primo gradu linea tranſuerſalis non eſſe irritū matrimonium iure naturali, n. 3.
In primo linea recta eſſe irritum, nonnulli opinantur, n. 4.
Verius neque in illo eſſe nullum iure naturali, numero 5. 6.
Soluuntur fundamenta contraria, n. 7. 8. 9.
Ab infideli non contrahi hoc impedimentum, numero 10.

1. QVOD attinet ad affinitatem ex copula coniugali, nonnulla iure antiquo ſancita ſunt, quæ iam abolita. In primis tria erāt affinitatis genera, & in nullo eorum generum matrimonium validum, conſtat ex *capit. de propinquis cap. contradiximus, cap. porro 35. quæſt. 2. & quæſt. 10. per totam,* gloſſa decretalis Innocentij III. *in cap. non debet, de conſanguinitate.* hac ratione his verbis genera affinitatis deſignat. *Si vis habere primum genus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua conſanguitate aliquam perſonam, & illa eſt affinis omnibus conſanguineis viri ſui in primo genere affinitatis, & hoc genus tantū prohibitionem habet. Vnde mortuo viro illius mulieris puta fratre tuo, illa non poteſt habere aliquem de conſanguinitate viri ſui. Ergo patet* quod *omnes conſanguinei, & conſanguineæ vxoris meæ ſunt mihi affines in primo genere affinitatis. Si vis habere ſecundum genus affinitatis, adde perſonam per carnis copulam primo genere affinitatis, mortuo fratre meo adde illi alium virum, & ille erit mihi affinis in ſecundo genere affinitatis: et ille ſecundū antiqua iura nō poterat illa mortua accipere aliquē ex cōſanguinitate prioris mariti vſque ad quartum gradū. Si vis habere tertiū genus, adde perſonā perſonæ per carnis copulā ſecundo generi, & ſic habes tertium genus.* Apertiùs illa explicat Soto in 4. diſt. *41.* quæſt. vnica ſecutus D. Thomam, Bonauenturā Ricardum, quos citat. Si Maria fratri meo eſſet matrimonio cōiuncta, erit mihi affinis in primo genere. Si autem fratre meo defuncto eadē Maria defuncta, ducat Petrum, ille fiebat mihi

 affinis,

Digitized by Google

affinis,in ſecundo genere:& ſi Maria defuncta ducat Petrus Annam,illa efficiebatur affinis in tertio genere. Qua ratione fieri poſſet,vt quis gener vxorem ſoceri ſui habeat,& è contra, ſi illi ſecundò nubat. Verùm iure nouiori Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. *cap. non debet de conſanguinit.* Secundum,& tertium genus affinitatis omnino ſublata ſunt, ita vt iam, neque impediant,neque dirimant.

2. Præterea iure antiquo affinitas ad ſeptimum gradum extendebatur,vel ad eundem, ad quem conſanguinitas,idque fere omnibus canonibus, in quibus de hoc impedimento agitur,ſtatutum eſt,quamuis etiam nonnulli ex eis ad tertium, & quartum gradum limitauerint.Hi ſunt decretum Higinij Papæ,& habetur *cap.ſiqua mulier 35.q.10.et cap. & hoc quoque 35.quaſt. 2.* Fabianus *cap. de propinquis, eadem,* Gregorius I.lib.12.31.interrog.6. ex diſpenſatione Gregorius XI.epiſt.14.Moguntinum ſub Leone III. cap. 54. Moguntinum ſub Rabano capit.29.Quod vniuerſali lege ſancitum inLateranenſi ſub Innocentio III. *cap. non debet de conſanguin.*& recenter confirmatum in Tridẽtino loco citato.

3. Solùm ſupereſt explicandum, an in aliquibus gradibus affinitatis matrimonium ſit nullum iure naturali? & vt in re non nimis difficili parum immoremur, præmittamus in primo gradu lineæ tranſuerſalis non eſſe irritum coniugium iure naturę, cùm in eo gradu ſæpe iam diſpenſarit Eccleſia, matura etiam præcedente conſultatione,& ſummo conſenſu Catholici docuerint in lite mota de Matrimonio Regis Angliæ Henrici Octaui. Quod ſi Ioannes Baptiſta Herodem reprehendit, quod vxorem fratris haberet, diuerſa longè ſpecies facti eſt,tum quia abſtulerat illam Herodes viuente fratre, vt inſignes Doctores tradunt, quod nunquam licuit in veteri lege, niſi repudium præcederet:tum etiam, quia licet defunctus eſſet frater Herodis, non licebat lege veteri vxorem fratris relictam accipere,niſi ſine liberis deceſſiſſet.Herodis autem frater relinquerat filiam Herodiadem. Quare tantùm excæcata libido ad eius regni ſupplicium, iuſtorum probationem, & Eccleſiæ examen, illi negotio vires addere potuit,vt ob id matrimonium diſpenſatione Pontificia contractum in litem adduceretur. Quod autem illud matrimonium prohiberetur Leuit. 18. & 20. nihil probat,cùm ceſſante lege veteri tantùm id habere vim debeat,quod lege naturali alias irritum eſſet.In multis enim gradibus prohibetur matrimonium in Leuitico, in quibus non eſt irritum naturæ iure. Quare in hoc iam nequaquam audiendi nonnulli ex antiquis Theologis,qui iure naturali irritum affirmarunt.

4. An autem in primo gradu lineæ rectæ affinitatis ſit matrimonium nullum,non idem omnes ſentiunt. Nam Canarienſis de matrimonio Regis Angliæ,Soto in 4.diſt. 41. quæſt. vnica art.3.Couarr.2.part.de matrimonio ca. 6.§.10.num.6.poſt Victoriam relect.de matrimonio 2.part.num.5.Bellarm.lib.2.de matrim. cap.28.cenſent iure naturali impedire, & dirimere, ita vt contractum matrimonium inter vitricum,& priuignam & priuignum, & nouercam ſit ipſo iurę naturæ nullum. Fundamẽta referam ſimul,ac diluam.

5. At mihi ſemper probabilius viſum eſt non eſſe inualidum matrimonium in eo gradu iure naturali,ſed tantùm Eccleſiaſtico, quamuis ob reuerentiam debitam turpitudine non carere videatur,vnde niſi iuſta ſubſiſtẽte cauſa illicitè fieret.Hanc ſententiam tenet Abulenſis 1.Regum cap 4.quæſt.152. Caiet.2.2.qu. 154. artic.9. probabilem putat Soto in 4. loco citato Fernandus Rebellus 2. part. de obligat. iuſtit.lib.3.q.15.n.10.Et quidem ea quæ dixi capit.32.de fratrum matrimonio hanc etiam ſententiam perſuadent.Nam in eo canone 61. Cõcilij Agathenſis,& Canone 30.Epaunenſis expreſsè prohibetur matrimonium cum priuigna,cum nouerca relicta fratris, relictaque auunculi:& tamen præcipitur ne ante eam prohibitionem matrimonia contracta diſtracta diſſoluantur.Quod euidenti argumento eſt, illa coniugia valere,& diſpenſabilia ea impedimenta in primo gradu.Quæ decreta poſterioribus Concilijs confirmata diximus.

6. Præterea idem manifeſtè demonſtro ex Concilio Aurelianenſi 3.Can. 10. vbi hæc habentur.*De inceſtis cõiunctionibus ita quæ ſunt, ſeruentur,vt hi qui aut modo ad Baptiſmum veniunt,aut quibus patrum ſtatuta ſacerdotali prædicatione antea in notitiam non venerunt,ita pro nouitate conuerſionis,ac fidei ſuæ credidimus conſulendum,vt contracta hucuſq; huiuſmodi coniugia non ſoluantur,ſed in futurum,quod de inceſtis coniunctionibus inanterioribus canonibus interdictum eſt, obſeruetur,id eſt,vt nequis ſibi ſub coniugij nomine ſociare præſumat relictam patris, filiam vxoris,relictam fratris,ſororem vxoris, ſobrinam,conſobrinam vel relictam auunculi, vel patrui.* Quid apertius?ecce vult manere huiuſmodi coniugia in infidelitate contracta, & nõ diſſolui. Ergo gradus affinitatis inter vitricum & priuignam,inter priuignum, & nouercam, relictam fratris,aut ſororem vxoris non dirimit naturali iure. Imo & eos, qui ignorantia legum Eccleſiaſticarum ea matrimonia contraxerunt, idem Concilium ſtatim decernit non ſeparandos.Nõ viderunt iſta noſtri Theologi,ſicut neque ea,quæ adduxi pro matrimonio fratrum: vnde non mirum ſi ex antiquæ doctrinę ignoratione in varia placita diſtrahantur.

7. Denique nulla ſunt fundamenta, quibus oppoſita ſententia nititur. Nam quod Paulus inquit 1.Corinth.5.*Auditur inter vos fornicatio,qualis neque inter gentes, ita vt vxorem patris ſui quis habeat,*diuerſum lõgè habet ſenſum,potiebantur enim illa viuente patre,quod & in-

Digitized by Google

& innuit Paulus 2. Corinth. 7. *ſcripſi*, inquit, *non propter eum qui fecit iniuriam, neque propter eum qui paſſus eſt*. Adde matrimonia cum nouerca non eſſe inaudita inter gentes, vt conſtat ex dictis, & teſtantur ſpeculum, Soto, Nauarrus & alij.

8. Quod item adduci poteſt ex naturali reuerentia, quam priuigna debet vitrico, atque nouercæ, non tantum roboris habet, ex eo enim vt plurimum fit cum peccato contrahi, niſi iuſta excuſet cauſa. Adde etiam non minorem reuerentiam deberi à filijs ſpiritualibus, & legalibus ſuis parentibus: & tamen ex omnium ſententia conſtat eſſe impedimentum tantùm Eccleſiaſticum, & non iuris naturalis. Huius etiam argumenti vim eleuant ea, quæ ſupra in ſimili argumento diximus pro matrimonio fratrum.

9. Nec denique obſtat, quod Concilium Aruernenſe ſub Vigilio Papa capite 11. cùm prohibuiſſet matrimonium cum priuigna, inquit, *eum qui ſecus, auſu ſacrilego auctoritatem diuinæ legis, & iura naturæ perrumpere*. Cuius Canonis ſententia probatur in Concilio Turonenſi 2. Canon. 22. Hæc enim verba ab omnibus explicanda ſunt, cùm prohibuerit etiam matrimonium cùm ſorore vxoris, aut relicta fratris. Quare ea tantùm dixit Concilium, quia iure naturæ matrimonium id videtur turpitudinem aliquam continere, atque adeo illicitum, niſi iuſta excuſetur cauſa, propter quam etiam Eccleſia diſpenſare poſſet iuſte in ſua prohibitione.

10. Ex dictis colligitur ſi quis in infidelitate affinitatem contraxiſſet, non impediri ne contrahat, ſi eius legibus, quibus tenetur, ea matrimonia ſunt valida. Id quod ſolùm verum exiſtimo, ſi matrimonium contrahatur in infidelitate, nam ſi baptizetur ante contractum matrimonium, cùm iam legibus Eccleſiæ teneatur, & illis ille re vera ſit affinis non poteſt valide inire coniugium, vt tenet ſpeculum 1. part. artic. 5. & artic. 47. Pro qua ſententia ſunt Ioannes Andræas, Cardinalis, Butrio, quos citat, licet non ſequatur, Sanctius diſput. 65. n. 8.

De impedimento publicæ honeſtatis.

Publicam honeſtatem oriri ex duobus capitibus, ſcilicet, ex matrimonio rato nondum conſummato, & ex ſponſalibus de futuro certiſſimum eſt, vt ex dicendis conſtabit, quare de vtroque diſtinctè agendum eſt.

CAPVT XXXV.

Ex matrimonio nondum conſummato oriri publicam honeſtatem.

SVMMARIVM.

Ex matrimonio rato non conſummato oriri publicam honeſtatem, non affinitatem, n. 1.

Antiquiſſimum eſſe hoc impedimentum probatur decretis conciliorum, n. 2.

Hoc impedimentum ad quatuor gradus extendi non comprehendi à Tridentino in decreto de publica honeſtate, n. 3.

Limitatum eſſe hoc impedimentum ex conſuetudine populi Chriſtiani potius, quam ex aliquo iure, n. 4.

Quid requiritur, vt ex matrimonio rato oriatur publica honeſtas, n. 5.

1. NOn oritur affinitas ex matrimonio rato nondum conſummato, ſed tantùm publica honeſtas, quia affinitas ſine copula carnali conſurgere non poteſt. *Propinquitas enim ſanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur*, inquit Benedictus in *cap. lex 27. quæſt. 2.* & nouiſſimè declarauit Pius V. in quodam Breui quod incipit *ad Romanum*, & Cardinalium congregatio, quorum declarationes extant apud Rebellum n. 109. & apud Farinacium ſeſſ. 24. de Reformat. Matrimon. cap. 3. in hæc verba *An ex matrimonio contracto per verba de preſenti non conſummato oriatur affinitas vel impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondet Congregatio non eſſe impedimentum affinitatis, ſed impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, & fortius ac maius vinculum, quam impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis ex ſponſalibus de futuro, & hoc Concilij decretum non loquitur de hoc impedimento, ſed de illo tantùm ex ſponſalibus de futuro, ex quibus gradus iſtius impedimenti colligitur, non intelligi ad ſecundum gradum redactos, ſed tantùm illos qui contrahuntur ex ſponſalibus de futuro, vt per bullam felicis recordationis Pij V. ſub dat. Romæ.* Hæc ibi.

2. Eſt autem hoc impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex matrimonio nondum conſummato antiquiſſimum in Eccleſia, quãuis non multę de eo leges extiterint. Ego primam de eo ſcripto traditam legem reperio Iulij I. Pontificis, & habetur *cap. ſiquis deſponſauerit 3. 27. quæſt. 2. Siquis deſponſauerit vxorem, vel ſubarrhauerit, & ſiue præueniente die mortis, ſiue irruentibus alijs cauſis minimè eam cognouerit, neque eius ſuperſtes frater, neque vllus de conſanguinitate eius eandem ſibi tollat in vxorem. vllo vnquam tempore.* Idem ſtatuit Gregorius Primus *cap. Qui deſponſatam, & cap. ſiquis 27. quæſt. 2.* & Triburienſe Concilium, *cap. Quedam*

Digitized by Google

dam deſponſauit eadem cauſa, & quæſtione, & Alexander Tertius in Append. Concilij Lateranenſis parte 6. capit. 4. vbi præcipit ne ſponſam alterius, ſi nubili ætati proxima erat, vllus conſanguineorum ducat, & capit. 7. & ca. 10. & ca. 23. & part. 12. cap. 2, & idem Alexander Tertius *cap. ad audientiam de ſponſalibus*, & Clemẽs Tertius *cap. duo, de deſponſat. impub.* Non ergo rectè Thomas Sanchez dixit non eſſe textum, vnde hoc impedimentum colligatur, ſed tãtùm colligi argumento deducto à fortiori, quod etiam aſſeruit cum Toleto Maurc. 3. part. examinis c. 16. §. 2 ſect. 10. n. 1. Id quod magis conſtabit ex ca. ſequenti, & Magiſter Sentent. in 4. diſt. 27. c. 5. nõnulla ex his, quæ adduximus, explicat nobiſcum de matrimonio rato.

3. Extendebatur autem hoc impedimentum antiquo iure ad eoſdem gradus, ad quos conſanguinitas vel affinitas, ſcilicet, vſque ad ſeptimum, vel quouſque parentela cognoſceretur, cùm leges Eccleſię dicant à nullo de cõſanguinitate poſſe in vxorem duci. Quod tamẽ iam immutatum eſt, tantumq; ea honeſtas impedit vſque ad quartum gradum, ſicut & conſanguinitas, & affinitas. Nam limitatio per Concilium Tridentinum facta de impedimento publicæ honeſtatis, tantũ intelligitur de honeſtate orta ex ſponſalibus, vt declarauit Pius V. in d. Breui hiſce verbis. *Nos itaque, vt omnis difficultas, dubitatioq; tollatur, attendentes, quod ſponſaliorum appellatione, qua dictum Concilium vtitur, non niſi impropriè matrimonium verbis de præſenti contractum continetur. Quodq; agitur de correctione iuris veteris, quo caſu ſecundũ proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt, præſertim cùm longè maiorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præſenti cõtracto, quam in ſponſalibus de futuro vigere à nemine dubitetur: idcirco motu proprio, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium, declaramus, & definimus decretum Concilij huiuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic vt præfertur contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretũ Cõcilij introductum erat, & ita ab omnibus iudicari debere mandamus atque ſtatuimus.* Et declaratio Cardinalium apud Rebellum n. 101 & Farinacium dict. cap. 3. in hæc verba: *Cùm ait Conciliũ ſponſalia valida non excedere primum gradum, loquitur de ſponſalibus de futuro, quæ propriè ac verè ſponſalia vocantur: non de ſponſalibus de præſenti in matrimonio rato: quod in ſuo priori vigore relinquitur, & impedit in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus à iure veteri ante Cõcilium Tridentinum introductum erat. Bulla Pij V. publicata 12. Iunij anno 1568.*

4. Sed cùm ex matrimonio nondum conſummato affinitatem non oriri declarauerit congregatio Cardinalium, ſed publicam honeſtatem, difficile eſt aſſignare, quo iure limitatũ ſit iſtud impedimentum, vt tantùm extendatur ad quartum gradum. Nam Innocentius III. *in cap. non debet de conſanguinitate*, planè & apertè agit de affinitate, & conſanguinitate, eãque ad quartum gradum reſtringit. Cumque ex matrimonio non conſummato non oriatur affinitas, & agatur in eo Canone de correctione iuris antiqui, & ideo verba in ſignificatione propria accipienda ſint, adhuc non videtur eo decreto reſtricti gradus huius impedimenti. Et quidem de rigore iuris, ita dicendum videbatur, atque adeo hoc impedimentum extendi etiam vltra quartum gradum, ſicut antiquo iure cautum erat. Sed nihilominùs aſſerẽdum ex paritate rationis, conſuetudine populi Chriſtiani, id probante, quam diximus ſupra lib. 6. capit. 2. & inducere poſſe impedimenta, & abrogare, receptum eſſe, vt tantùm ad quartum vſque gradum impediat, & non deinceps.

5. Vt autem ea publica honeſtas oriatur ex matrimonio nondum conſummato, ſaltem requirebatur ne eſſet inualidum ex defectu conſenſus, vt ſi metus ſufficiens interueniſſet, vel error perſonæ, vel animus internus, in quo poſtremo eſt diuerſa ratio matrimonij ab illis contractibus. Si enim ea ratione nullum eſſet, nullum etiam oriebatur impedimentũ, vt conſtat ex Alexandro III. in d. ca. 4. & 10. vbi ideo requirit matrimonium celebratum proximè nubili ætati, quaſi ſi ante illam celebratum fuerit, non contrahatur hoc impedimentum, quia in ea ętate deficit, aut deficere præſumitur cõſenſus. Quamuis Eugenius III. in Appendice part. 12. cap. 8. & habetur, *cap. iuuenis de ſponſalibus*, aliter ſentire videatur, ſcilicet, ex matrimonio ante ſeptenniũ contracto oriri hoc impedimentum. Sed ideo ita loquitur, quia iam erant proximi ſeptennio, & ita parum diſtabat, idque colligit, quia tentauit vir eam cognoſcere, licet implere non potuerit, ex quo præſumit malitiam ſufficientem ad conſenſum. Sed de iſtius capitis ſenſu multa ſupra lib. 2. cap. 12. à num. 10. At ſi matrimonium fuerit nullum ex alio capite, ſcilicet, ex defectu ſolemnitatis, vel ratione alicuius impedimenti, etiam ex eo oriri impedimentum publicæ honeſtatis declarauit congregatio Cardinalium, quam habet Farinacius ad cap. 3. ſeſſione 24. de matrimonio, & habetur apud Rebellum, num. 102. in hæc verba. *Præſuppoſita declaratione per conſtitutionẽ Sancti domini noſtri Pij V. ſuper hoc decreto, cenſuit Congregatio oriri impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis ex ſponſalibus per verba de præſenti etiam nulliter contractis omiſſa forma decreti Concilij Tridentini cap. 1. huius ſeſſionis, & conſtat ex cap. ad audientiam de ſponſalibus, vbi exiſtente matrimonio nullo propter impedimentum conſanguinitatis, oritur publica honeſtas.* Ex matrimonio autem conditionali non oriri hoc impedimentum conſtat ex dictis lib. 3. cùm non conſtet matrimonium conſenſu conditionato, etiam

iam expleta conditione, & fauet declaratio Cardinalium, quæ idem negat ſponſalibus conditionalibus apud Farinacium loco citato.

CAPVT XXXVI.

De publica honeſtate ex ſponſalibus de futuro.

SVMMARIVM.

Ex ſponſalibus oriri publicam honeſtatem. Non eſſe antiquum impedimentum, n.1.
Ante Bonifacium Octauum non extitiſſe legem de hoc impedimento oſtenditur conſideratis canonibus, n 2.3.
Diſpoſitio Tridentini de hoc impedimento, numero 4.
Ex ſponſalibus inter impeditos non oriri publicam honeſtatem, n.5.
Neque ex celebratis poſt prima ſponſalia, n.6.
Etiam ſi priora fuerint conditionata, n.7.
Neque ex ſponſalibus contractis ante ſeptennium, num.8.
Neque ex his, quæ mutuo conſenſu diſſoluuntur, n. 9. ſecus ſi morte.
Oriri tamen ex ſponſalibus fictè contractis, nu.10.
Impedimentum hoc tantum eſſe iuris Eccleſiaſtici, n.11.

1. ORITVR etiam publicæ honeſtatis impedimentum ex ſponſalibus de futuro. Hoc autem impedimentum exiſtimo non eſſe antiquum in Eccleſia, niſi fortè traditione quadam, & conſuetudine populi Chriſtiani receptum fuerit primis Eccleſię ſeculis. Moueor ad hoc primò. Quia vſque ad Bonifacium VIII. qui mille, & trecentis ferè annis elapſis à Chriſti ortu gubernauit Eccleſiam, nullam legi in Concilijs & Pontificibus de eo conſtitutionem, vt ſtatim oſtendam. Deinde me mouet, quod Benedictus, qui etiamſi nonus eius nominis fuerit (decimus enim eſſe non potuit, cùm ſubſecutus ſit Bonifacium VIII.) præceſſit Alexandrum III. centum & quinquaginta annis & amplius *in d. c. lex*, planè non agnoſcit eiuſmodi impedimentum, inquit enim. *Quoniam verè ita prorſus ſe res habet iſtiuſmodi hominis, vt velit ſecundam filiam illi nuptijs copulari, cui primam iam decreuerat deſponſare, tuſure Apoſtolici Magiſtratus mandamus hoc abſque vllius criminis vitio poſſe fieri, ſi vtriusq; partis ſederit voluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum nunquam Sacra Scriptura declarat? Sed neque mundanæ leges connumeratis perſonis, quæ inter ſe nuptias non contrahant, de eiuſmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis.* Præceſſiſſe autē inter illos ſponſalia conſtat ex huius capitis initio, ibi, *ſimplicibus verbis fuerit deſponſata*, item ex illis, *nuda ſponſionis verba*. Nondum ergo Benedicti tempore hoc impedimentum inualuerat: aliàs nequaquam tanta aſſeueratione diceret nullam de eo prohibitionem, neque Eccleſiaſticam, neque mundanam extitiſſe.

2. Quare probabile eſt ante Bonifacium VIII. qui 6. librum Decretalium edidit *cap. vnico de ſponſalibus*, nullam ſcripto legem traditam quæ ex ſponſalibus de futuro diceret oriri impedimentum publicæ honeſtatis, & ab eo primum de ea re emanaſſe decretum. An antea conſuetudine receptum fuerit, non definio, neque enim eſt firmum fundamentum, tantū aſſero nullam ſcriptam legem ante Bonifacium. Quod demonſtrabo planè, ſi ea quæ adduci poſſent, percurrero, oſtenderoque in illis tantùm agi de impedimento publicę honeſtatis orto ex matrimonio rato nondum conſummato. Nam in primis in illo decreto Iulij I. *ca. ſiquis deſponſauerit 3. quæſt. 2.* planè agitur de matrimonio rato; coniungit enim illa duo, *deſponſauerit & ſubarrhauerit*. Adde deſponſationis nomine potiùs matrimonium intelligi de præſenti, quam ſponſalia de futuro. Idem iudicium fieri debet de Gregorij decreto, *c. qui deſponſatam*. Rationem enim ſuæ prohibitionis aſſignat, quia nulli Chriſtiano licet, quam cognatus habuit in vxorem, aſſumere. Idem dicēdum de eiuſdem Gregorij decreto in *ca. ſiquis 2. hac qu. 2* Quamuis autem dicat, *ſi nequiuerit eam ducere in vxorem*, intelligendum de copula coniugali, idque conſtat, quia præceſſit, *vel illam ſubarrhauerit*. Ergò præceſſerant iam ſponſalia de præſenti. Atque de matrimonio de præſenti ſimiliter agitur in *cap. Quidam deſponſauit*, hac quæſt. dicitur enim. *Quidam deſponſauit & dotauit eam, et cum ea coire non potuit.*

3. Sed deueniamus ad Alexandrum III. è cuius decretis poſſet quis argumentum deſumere ad exiſtimandum ſponſalia de futuro eo tempore iam peperiſſe impedimentum publicæ honeſtatis. Sed ſi rectè inſpiciatur, nihil habet, quod noſtræ ſententię contradicat. Nam p.6. cap. 4. hæc habet; *Sponſam alterius, ſi eſt ætati nubili proxima, nullus conſanguineorum aliquando poteſt matrimonio copulare.* In quo nihil eſt quod de ſponſalibus de futuro actum indicet. Et cap 7. habeturque *cap. acceſſit, de deſponſat. impub.* tantùm aſſerit, vt ſi quis puellam ante ſeptennium duxerit, & illa poſtea in illum virum non conſenſit, non eſſe ſeparandum à matre puellæ. Quod ſi poſt ſeptennium completum illi deſponſata fuiſſet, licet abſolutus iure ſit, cùm puella nondum in illum conſenſerit, matrimonium tamen cum eius matre nullum eſſe propter impedimentum publicæ honeſtatis. Cæterùm etiam exiſtimo in eo cap. agere Alexandrum III. de impedimento publicæ honeſtatis orto ex rato matrimonio. Cuius rei gratia ſuppono, quod etiam dixi ſupra lib. 2. cap. 17. etiam tempore Alexandri III. ſiue

Digitized by Google

ſiue ſponſalia ſiue matrimonium ante ſeptennium nulla eſſe, niſi malitia ſuppleret: poſt ſeptennium verò tam ſponſalia, quàm matrimonia valere: debere tamen confirmari ab impubere, cùm ab nubilem ætatem perueniſſet *cap. continebatur, cap. atteſtationis de deſponſatione impuberum*, ſcilicet, à puella cùm ad 12. annum perueniſſet. Quare ſi eo tempore vel proximo nubili ætati non conſentiret, fiebat diuortium & ſeparatio matrimonij. Iure autem Recentiori Innocentij III. *cap. finali, de deſponſat. impub.* ſtatutum nouiter eſt, vt matrimonia inter impuberes contracta, ſcilicet ante *12.* annum puellæ, viri autem decimum quartum, ratione quidem matrimonij non haberent, etiamſi verbis de præſenti enuntiarentur, & ſi ſubarrhatio præcederet, ſed tantùm ſponſaliorum de futuro. Quod idem poſtea decreuit Bonifacius VIII. *cap. vnico de deſponſat. impub. in ſexto §. 2.* Itaque ante Innocentium III. tempore ſcilicet Alexandri III. & aliorum, qui poſt Alexãdrum ante Innocentium Eccleſiam gubernarunt, matrimonia ante nubilem ætatem non ſponſalia, ſed matrimonia erant, dependentia tamen à confirmatione impuberis, cùm ad nubiles annos perueniſſet. Ex his fit in eo cap. nõ de ſponſalibus de futuro ſermonem eſſe, ſed de matrimonio. Et meritò decernit Pontifex, ſi ante ſeptennium deſponſata puella fuerat, non oriri impedimentum, quia ante ſeptennium neque ſponſalia neque matrimonia valebant eo tempore ex defectu conſenſus. At ſi poſt ſeptennium, oriri impedimentum, quia matrimonium illud verè valebat, confirmandum conſenſu impuberis poſtea, nec eo tempore vſque ad Innocentium ſponſalium rationem habuit. Nullum autem eſt verbum in eo capite, quod oſtendat de ſponſalibus de futuro ſermonem eſſe. Ex qua etiam animaduerſione patet intellectus ad textum in cap. 20. eiuſdem partis & p. 12. cap. 2. & habetur *cap. literas de deſponſat. impuberum*, & ad Clementem III. *in cap. duo de deſponſat. impub.* Quod ſiquis obijciat mihi eundem Alexandrum III. in *cap. ad audientiam, de ſponſal.* adhuc dico in eo c. agi de matrimonio per verba de præſenti, nondum tamen cõſummato. Neque obſtant illa verba, *contractis autem à filio priore ſponſalibus*, quibus indicari videtur tãtùm ſponſalia interueniſſe. Nam cũ aliquando etiam ſponſaliorum nomine deſpõſatio de præſenti ante conſummationem intelligatur, licet minùs propriè, vt conſtat ex literis Pij V. ſupra adductis, quamuis ſatis frequenter, vt docet & probat Couarru. in quartum decretalium 1. p. cap. 1. num. 6. & 7. aſſero in hoc Canone non ſponſalia de futuro, ſed de præſenti intelligi. Ad idque inducor, cùm aduerto rationem, qua Pontifex Alexander probat non poſſe matrimonium contrahi cũ eius ſorore. *Quoniam*, inquit, *ſcriptum eſt, quod ſponſam fratris frater habere non poteſt.* Hæc autem ſententia nullibi de ſponſalibus de futuro dicta legitur, ſed de præſenti. Quare de illis etiam agebat Pontifex, alias extra rem omnino rationem addidiſſet. Quare in eo textu ea facti ſpecies erat. Quidam homo, cùm vellet alteri ſuam filiam vxorem dare, iurauit ſe ita eam illi daturum in vxorem, vt ſi matrimonium aliqua ratione non ſubſiſteret, duceret aliam filiam ex alia etiam vxore ſuſceptam: deſponſatur de præſenti, & ante conſummationem detegitur eſſe impedimentum cognationis. Separantur, vult nubere alteri ſorori ex patre, reſpondet Pontifex non licere, quia habuerat ſororem ſponſam, atque ideo eſſe illicitum iuramentum. Sed adducet aliquis Alexandrum III. in *cap. 1. de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*: ſed iam ſupra lib. 2. cap. 11. oſtendi intelligi de matrimonio de præſenti. Oppones etiam textum in *cap. iuuenis 3. de ſpõſalibus* qui eſt Eugenij, ſed iam ſupra lib. 2. cap. 12. dixi intelligi de matrimonio de præſenti.

4. Igitur primus Bonifacius VIII. ſcripto ſanxit, vt ex ſponſalibus de futuro oriretur impedimentum dirimens publicæ honeſtatis, quæ lex perſeuerauit in Eccleſia vſque ad Tridentinum. Verùm alia fuit diſpoſitio Bonifacij, alij Tridentini. Olim enim ex ſponſalibus certis & abſolutis, etiamſi nulla eſſent, dummodò non eſſent inualida ex defectu conſenſus, oriebatur impedimentum ad dirimenda ſequentia tam ſponſalia, quàm matrimonia, non tamen ad præcedentia. Ad quem autem gradum extenderetur, licet non definierit Bonifacius, attamen conſenſu populi Chriſtiani ad eoſdem gradus extendebatur, ad quos affinitas vel conſanguinitas reſtricta iam fuerat ab Innocentio III. qui multis annis præceſſit Bonifacium. At verò iure nouo Concilij Tridentini ſeſſione *24.* cap. 3. tantùm limitatur ad primum gradum, ita vt in reliquis iam locum non habeat. Et prætereà ſtatuit, vt tantùm oriatur ex ſponſalibus validis, non verò ex his quæ fuerint inualida, quauis ratione id acciderit.

5. Ex quibus colligitur primò ex ſponſalibus contractis inter illos, inter quos non poteſt valere matrimonium ratione alicuius impedimenti, non oriri publicam honeſtatem.

6. Sequitur ſecundò ex ſponſalibus celebratis poſt priora ſponſalia non oriri hoc impedimentum; quia ſecunda ſpõſalia nulla ſunt. Imo etiam ſi ſecunda ſint cum conſanguinea primæ intra primum gradum, [illegible] ideo fiunt inualida priora ſponſalia, vt hab[illegible] *cap. vnico de ſponſalibus in 6.* quia licet ea ſpõ[illegible]ia poſſent gignere impedimentum publicæ [illegible]neſtatis, ſi priora non fuiſſent; at quia poſt prima ſponſalia, iam illa cum conſanguinea nulla ſunt, ideo ex ſecundis non naſcitur honeſtas publica.

7. Sequitur tertiò ex ſponſalibus conditionatis

Digitized by Google

tionatis non gigni hoc impedimentum, niſi purificata conditione; quia ante euentum conditionis non ſunt pura, neque certa in *d. cap. vnico §. fin.* vt declarant Cardinales apud Farinacium ad cap. 3. cit. in hæc verba. *An ex ſponſalibus contractis per hæc verba: Promitto te ducere vxorem, ſi factis denunciationibus non apparebit aliquod impedimentum, oriatur impedimentum publicæ honeſtatis? Congregatio Concilij cenſuit non oriri.* Vnde ſi poſt ſponſalia conditionata ante conditionis euentum quis contrahat ſecunda ſponſalia abſoluta, hæc poſteriora non valent, neque ex illis oritur impedimentum: quia licet prima ratione conditionis ſint quaſi ſuſpenſa, & effectum non habeant: commune tamen eſt obligationem abſolutam priorem præualere poſteriori etiam abſolutæ: eſſe autem obligationem abſolutam etiam in priori conditionali conſtat ex dictis ſupra libro 3. & infra libro 12. Quid autem dici debeat de ſponſalibus ſub conditione turpi aut impoſſibili conſtat ex dictis eodem libro 3. & infra lib. 12.

8. Sequitur quartò ex ſponſalibus contractis ante ſeptennium, niſi poſt ſeptennium appareat eoſdem conſenſiſſe, vel mutua habitatione, vel alijs ſignis, non oriri publicam honeſtatem, quia ſponſalia ante ſeptennium nulla ſunt. Quod ſi poſt ſeptennium ante ætatem nubilem contrahant de præſenti, cùm illud matrimonium habeat ſponſaliorum rationem iuris interpretatione, gignent impedimentum publicæ honeſtatis. Similiter ex ſponſalibus, quæ parentes pro filijs contraxerunt, ſi illis vel non contradicant præſentes, vel poſtea rata habeant tacite vel expreſſe, cùm illa valeant, naſcitur etiam publica honeſtas, ſecus minimè, Inualida enim ſponſalia, quæ parentes pro liberis contrahunt. Hęc habentur *ca. vnico de deſponſat. impub. in 6. §. 1. 2. & 3.*

9. Sequitur quintò ex ſponſalibus, quæ mutuo conſenſu diſſoluuntur, nullum naſci impedimentum, quidquid nonnulli Theologi dixerint, & inter eos Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 6. num. 21. & Piaſecius in praxi Epiſcopali p. 2. cap. 4. num 22. Fuerunt enim ſponſalia nulla ex mutuo conſenſu: ſic etiam declarauit Congregatio Cardinalium, quia ſponſalia illa fuerunt inualida, ſic enim habet declaratio apud Farinacium cap 3. cit. *Si ſponſalia ſoluuntur de conſenſu, Congregatio cenſuit eſſe inualida*, quã etiam refert Rebellus loco citato, num. 99. Secus eſſet ſi morte alterius diſſoluerentur, nam in eo caſu ſponſalia illa perpetua cenſerentur, iudicaretur enim ille qui obijt in eadem voluntate deceſſiſſe.

10. Quod ſi cùm celebrantur ſponſalia, deeſſet animus ſe obligandi, ego exiſtimo etiã ex iſtis ſponſalibus induci iuſtitiam publicę honeſtatis, quia vt dixi ſupra li. 2. contractus omnes excepto matrimonio ſignis tantùm externis, etiam ſine interno animo validè celebrantur. Quamuis ex oppoſito fundamento nõ pauci aliter ſenſerint. Ex quo intelliges diuerſam eſſe rationem, quando conſenſus deeſt, vel quando eſt aliquod impedimentum occultum, ratione cuius ſunt inualida ſponſalia, priora enim illa ex defectu conſenſus interni non ſunt inualida, quod non conſiderauit Thomas Sanchez lib. 7. diſtinct. 68. numero 13. & ſequenti.

11. Denique certum eſt apud omnes hoc impedimentùm tantùm eſſe Eccleſiaſticum, & ita non habere locum inter infideles, etiamſi poſtea conuertatur ad fidem contracto matrimonio cum conſanguinea eius, cum qua prius ſponſalia celebrauerat. Certum etiam ſtatim poſt Tridentini promulgationem ceſſaſſe impedimentum in alijs gradibus vltra primum. Sic Cardinales apud Farinacium & Rebellum. 103. *Qui ante Concilium Tridentinum in ſecundo gradu publicæ honeſtatis erant, poſt Concilium publicatum ſeu confirmatum, ruè & abſque alia diſpenſatione contrahere poſſunt, & contractum inter eos matrimonium eſt validum iuxta formam huius capitis 3* quod idem ſæpè declaratum eſt in impedimento cognationis ſpiritualis vt dicam poſtea. Quàre qui in aliquo ex antea prohibitis contraxiſſet, is promulgato Concilio tantùm neceſſe haberet reualidare conſenſum iuxta formam à Concilio præſcriptam.

De impedimento cognationis ſpiritualis.

CAPVT XXXVII.

Suſceptores adhibitos in Baptiſmo & Cõfirmatione, & ex his ſacramentis oriri cognationem ſpiritualem.

SVMMARIVM.

Suſceptores in baptiſmo quibus nominibus appellati, nu. 1.
Quibus ex cauſis adhibiti, n. 2.
Etiam fœminas adhibitas, n. 3.
Etiam adhibiti in ſacramento Confirmationis, num. 4.
Remoti ab eo munere non baptizati, non Confirmati, Monachi, publicè pœnitentes. Eundem ex cauſa poſſe eſſe in iſtoq; ſacramento ſuſceptorem, n. 5.
Quot adhiberi poßint, varia leges, nouiſſimè Tridentinum reſtringit, n. 6.
In duobus tantùm ſacramentis adhibiti ſuſceptores, n. 7.
Ex ea ſuſceptione oriri impedimentum, & tantùm eße Eccleſiaſticum, n. 8.

Digitized by Google

1. QVOTIES aliquis baptizatur, ſuſceptores habet antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudine ab Apoſtolis deriuata, vt docet Areopagita cap. de baptiſmo & Tertullianus de corona militis cap. 3. Hi ſuſceptores varijs nominibus appellati, quæ eorum officium & munus indicarent. Dionyſius fideiuſſores vocat. Iuſtinus quæſt. 56. ad Orthodoxos, offerentes. Tertullianus de Baptiſmo ca. 28. ſponſores. Auguſt. ſerm. 106. 163. 215. fideiuſſores & epiſt. 23. ad Bonifacium fidei Doctores, ſiue vt alij legunt, fide dictores, quod pro illis loquantur, non, vt corrigebat aliquis, fidei datores. Suſceptores enim appoſitè fidei Doctores vocantur, quia ſymbolum & orationem Dominicam, atque ita fidẽos, quos de fonte ſuſceperũt, docere iubentur, vt ſtatim oſtendam. Higinius Papa ſuſceptores appellat patrinos *cap. in Catechiſmo de conſecrat. diſt. 4.* Alcuinus quoque de diuinis officijs *cap. de Sabbatho in Albis*, Strabus de rebus Eccleſiæ c. 23. & Hugo li. 6. 2. p. de Sacram. cap. 12. & denique Gabriel Vazquez 2. tomo in 3. p. q. 67. art. 7.

2. Adhibiti autem hi patrini ſiue ſuſceptores tribus potiſſimùm de cauſis. Prima, quò Eccleſia de ſuſcepto ſecurior ſit acceptis fideiuſſoribus: ſuſceptores enim, vt dixi, fideiuſſores & ſponſores appellantur. Altera, vt pædagogũ Chriſtianus habeat. Suſceptor ſi quidem ſuſceptum erudire, & in fide inſtruere tenebatur. *ca. vos ante omnia, de conſecrat. d. 4.* ex Aug. ſerm. 215. de tempore, & idem Auguſt. in lib. de Recti. Catholicæ conuerſat. *Quos ex baptiſmo ſuſcepiſtis docete & caſtigate.* Arelatenſe 4. c. 19. ſub Leone III. *Vt parentes filios ſuos, & patrini eos, quos de fonte lauacri ſuſcipiunt, erudire ſummopere ſtudeant illi, quia eos genuerunt, & eis à Domino dati ſunt: iſti quia pro eis fideiuſſores exiſtunt.* Moguntiacum ſub eodem Leone III. c. 47. *Deinde præcipimus, vt vnuſquiſque compater, vel proximi ſpirituales filios ſuos Catholicè inſtruant.* Pariſienſe ſub Gregorio IIII. lib. 1. c. 7. Auguſt. teſtimonij mentione facta. Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum c. 2. & habetur *c. ita diligere 30. q. 1.* Sed egregiè iterum idem Pontifex c. 18. *Cũ homo ad fidem promittendũ ad regenerationis occurrit vndam, alium eligit quodammodo patrẽ ſpiritualem videlicet, à quo ſuſceptus inſtruatur, & omni cuſtodia muniatur, & tanquam depoſitũ quoddam rectore Eccleſia repræſentetur, & vt eum qui fidem reſpuit, quam promiſit, ab illo, à quo ſuſceptus eſt, & qui fidei eius interuentor extitit debet per omnia reuocari.* Idem inculcarunt Recẽtiora Concilia. Colonienſe ſub Paulo III. p. 7. c. 4. Auguſtanum c. 16. *Magnum ſanè onus atque munus ſuſceptorum*, ait Elias Metropolitanus Cretæ in reſponſis ad Dionyſium Monachum de diuerſis eius interrogationibus lib. 3. iuris orientalis. *Suſceptores*, inquit, *ſi noſſent quæ à magno Dionyſio definita ſunt, & quatenus curam & ſollicitudinẽ habere debeant eius, qui per ſpirituale lauacrum regeneratur, & ab illis ſuſcipitur, vix quidem ad ſuſceptorum munus prodirent, etiam ardentiùs accerſiti ſiue inuitati.* Sed ceſſante neceſſitate àb onere inſtruendi liberos eſſe docuit D. Tho. 3. p. q. 67. art. 8. Tertia denique ratio eſt, vt expreſſiùs referatur generatio ſpiritualis adhibitis ſpiritualibus parentibus: patres enim dicuntur, & ſuſcepti filij. Aug. ſerm. 106. ibi. *Et ideo tam illi qui excipiunt, quam qui excipiuntur, id eſt tam patres, quam filij.* Hinc ſuſceptores non impropriè *compatres* appellantur, quaſi ſimul patres.

3. Non ſolùm autem viros, ſed etiã fœminas ad ſuſcipiendos de fonte adhibitas, licet nõnulli dubitarint, planum tamen eſt. Cõſtat ex Aug. ſer. 163. & *c. vos ante, de conſecrat. d. 4.* & *c. quod autem 30. q. 4.* Vualfridus Strabo d. c. 28. patrinorum & matrinorum meminit hiſce verbis; *Ex hac igitur occaſione inuentum eſt, vt patrini, vel matrini adhibeantur ſuſcepturi paruulos de lauacro.* Conſtat etiam *ex cap. non plures, de conſecrat. d. 4. cap. quamuis, de cognatione ſpirituali in 6.* & Triden. ſeſ. 24 c. 7. ibi, *vt vnus tantùm ſiue vir, ſiue mulier iuxta ſacrorum canonum inſtituta.* Imo olim fœminas ſuſceptas à fœminis, viros à viris: & ideo Diaconiſſarum, ac viduarum benedictionem permanſiſſe, & in Concilio Nicæno cap. 22. viros fœminæ, & fœminas viri ſuſcipere prohibentur.

4. Adhibiti etiam ſuſceptores ad ſacramẽti confirmationis adminiſtrationem, ſicut in baptiſmo. Nam ſiqui gladiatoriam dimicationẽ ſubeant, alicuius indigent cuius ope, & conſilio ducantur: qui ictibus, ac petitionibus ſaluis ipſis conficere aduerſarium poſſint, quanto magis fideles cùm ſacramento confirmationis, quaſi firmiſſimis armis tecti, ac muniti in ſpirituale certamen, cui æterna ſalus propoſita eſt, deſcendunt, ducis, ac monitoris indigebunt. Hæc in Catechiſmo Conc. Trid. ad parochos.

5. Illud tamen diligenter obſeruatum, ne puerum de fonte ſuſciperet, niſi qui baptizatus eſſet, neque in ſacramento Confirmationis teneret, niſi Chriſmate etiam vnctus. Concilium Metenſe ſub Stephano VI. ca. 3. *Nullus ſuſcipiat alterius a fonte infantem, niſi qui apprimè ſignaculum, id eſt abrenuntiationem diaboli, & profeſſionem Catholicæ fidei tenuerit*: & in Appendice Concilij Lateranenſis p. 5. cap. 44. extat etiam Canon Moguntini Cõcilij: *In Baptiſmo, vel Chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filium, qui non eſt baptizatus, vel confirmatus,* & apud Gratianũ *c. in baptiſmate, de cõſecrat. d. 4.* Quod adeò verum eſt, vt ſi non confirmatus teneat, inualidè fiat, hoc eſt, nulla inde cõtrahatur cognatio iura enim æque loquuntur de nõ baptizato, & de non confirmato. Excluſi etiã ab eo munere Abbates, & monachi, cũ præcipitur, *ne cõmatres ſpirituales habeãt*, in Concilij Altiſiodorenſis c. 15. & refertur *in c. non licet, de conſec. d. 1.* & nos alio loco referimus. Id, quod in multis alijs Concilijs ſtatutum eſt. Pœnitentes publici, donec peracta pœnitentia reconcilientur, repulſi à ſuſ-

Digitized by Google

ſi à ſuſceptione hac in Concilio Pariſienſi lib. 1. cap. 54. Quos omnes ſi forte ſuſciperent, exiſtimo nullam contrahere cognationem, ſicut de non confirmatis modò dicebamus. An verò idem poſſit eſſe ſuſceptor in Baptiſmo, & Confirmatione vna tantùm Eccleſiaſtica lege Pontificis Higinij definitur; neque enim de eo alia extat in *ca. in Catechiſmo, de conſecratione diſt. 4.* Id fieri poſſe, ſi neceſſitas cogat; morem tamen Romanæ Eccleſię eſſe, vt in ſingulis ſacramentis diuerſi etiam ſuſceptores ſint. An autem deſignatæ ętatis eſſe debeant, non eſt in iure definitum. Vnde arbitror in quacumque ætate poſſe eſſe patrinum, vt docet D. Thom. in 4. d. 42. quęſt. 2. art. 7. ad 5. Conſtituta inter cognationem legalem, & ſpiritualem manifeſta differentia. Quare qui capax rationis eſt, vt mortale peccatum poſſit admittere, in quacumque ætate patrini munus obire poteſt. Alias nequaquam, cùm ille velut inanime aſſiſteret, ſiquid ageretur, non intelligeret, vt rectè etiam Thomas Sanchez lib. 7. diſputat. 61.

6. At de ſuſceptorum numero hæc reperio Eccleſiaſticis legibus conſtituta. Primò inſtitutum, vt vnus tantum eſſet, Leo I. *ca. non plures de conſecrat. diſt. 4.* Metenſe Concilium Can. 3. *Infantem nequaquam duo, vel plures, ſed vnus a fonte baptiſmatis ſuſcipiat, quia in huiuſmodi ſecta diabolo datur locus, & tanti miniſterij reuerentia vileſcit. Nam vnus Deus, vnum baptiſma, vnus qui a fonte ſuſcipit debet eſſe pater, vel mater infantis.* Quod quidem mihi deriuatum videtur ex Concilio Niceno Can. 22. In quo viri viros, fœminæ fœminas tantũ tenere iuſſi. Indultum poſtea, vt ad ſummum tres ſuſciperent, & non plures. Forſan enim, vt ex Metenſi conſtat, vt induceretur in Eccleſia error aliquis, duo adhibebantur ſuſceptores, qua occaſione ceſſante conceſſum, vt etiã duo, vel tres adhiberi poſſent. Concilium Eboracenſe ſub Cœleſtino III. *Statuimus, ne in baptiſmate plures, quam tres ſuſcipiant puerum de ſacro fonte; maſculum duo mares, & vna fœmina, fœminam duæ fœminæ, & vnus mas.* Quod tamen recens Concilium Moguntinum ſub Paulo III. Can. 19 ſtatuit ad priſtinum ſtatum reuocari, vt non plures, quam vnus patrinus adhibeatur quia ex impedimentis cognationum ſpiritualium pericula, & difficultates non rarò ſolent euenire. Nouiſſime autem Tridentinum vnum tantùm iuxta priſca Canonum inſtituta adhiberi patrinum voluit, vel ad ſummum duos, ſcilicet, vnum virum, vnamque fœminam.

7. Solùm ad hæc duo ſacramenta ſuſceptores adhibiti, qui baptizatæ, confirmatæque prolis cognati efficerentur, quia vt Theologi antiqui commentantur, duplex tantùm generatio ſiue natiuitas, vna in vtero, altera ex vtero. Prima conſiſtit in fœtus animatione ac vita, ſecunda in oſtenſione cùm in lucem editur. Primæ generationi reſpõdet Baptiſmus, in quo quis accipit ſpiritus vitam: ſecundę confirmatio, qua comite quis in hominum conſpectum & quaſi in aciem venit.

8. Cùm ergò ſuſceptores patrum vicẽ gererent, & ſuſceptos pro filijs haberent, nec minori charitatis vinculo inter ſe coniungerentur, vt dixit Nicolaus I. in *d. c. ita diligere*, meritò conſtituet Eccleſia vinculum cognationis interuenire, atque adeo ad matrimonium impedimentum eſſe decreuit. Vnde hoc impedimentum cognationis ſpiritualis ſolo iure Eccleſiaſtico inductum eſt. Quare, ſi aliquis infidelis baptizet, vel teneat baptizatum, vel confirmatum, ſpiritualem cognationem non contrahit, de quo in ſequentibus dicemus.

CAPVT XXXVIII.

In ſacramento Baptiſmi & Confirmationis tantùm cognationem ſpiritualem eſſe.

SVMMARIVM.

Cognatio ſpiritualis, quæ eſt impedimentum, ſolùm naſcitur ex Baptiſmo & Confirmatione, n. 1.
Proponitur difficultas ex c. omnes 30. q. 1. n. 2.
An liceat audire confeſſionem concubinæ, n. 3.
Quid ſi poſtquam audiuit peccata eius cum filia confeſſionis rem habeat, n. 4.
An ſit ſpeciale peccatum diuerſi diuerſa ſentiunt, num. 5.
De iuris rigore eſſe, ſpecialem malitiam inceſtus, num. 6.
Iam id conſuetudine abolitum, n. 7.

1. HÆC ſpiritualis cognatio, quæ Eccleſię conſtitutione inducta eſt, ſolummodò naſcitur ex duobus ſacramentis, baptiſmo ſcilicet & confirmatione, ad quæ adhibitos ſuſceptores diximus dummodò valide conferantur *ca. fin. de cognat. ſpirituali in 6.* neque vllum ius aliter decreuit.

2. Verùm contra hoc difficultatem ingerit textus in *c. omnes, cum duobus ſequentibus 30. q. 1.* cùm indicare videatur etiam ex ſacramẽto pœnitentiæ oriri ſpiritualem cognationem, cùm tam ſeuerè puniant, & reprehendant Canones eum, qui cum filia ſpirituali, ideſt, cuius peccata per confeſſionem nouit, fornicatur.

3. Sed in primis obſeruandum eſt, ſiquis qui rem habuit cum aliqua, vtroque poſtea ad ſanam mentem redacto, patris ſpiritualis munus ſuſcipiat, ita vt deinceps eam non cognoſcat, non video cur reprehendi debeat, ſi tamen periculum abſit ne ad turpem denuò familiaritatem redeant. Nonnulli enim Doctores, cùm de integritate confeſſionis ſermonẽ habent, planè dicunt fœminam, quæ ſua peccata confitetur illi, qui eorum particeps fuit, ſatis eſſe, ſi dicat, *peccaui in his, quæ tu noſti*, ſi alia

peccata non commiſit. Ita Ioannes Medina Cod.de confeſſ.cap.de circunſtantijs ſpeciem mutantibus,& Iacobus de Graphis deciſionum 1 p.lib.1.c.20.n.30.nec reprehendunt. At ſi frequenter cum illa rem habuerit,eiuſque veluti concubina ſit,& ne turpis illa familiaritas & conſuetudo ad alterius cognitionem deueniat: vel vt turpis amicus exploratum magis habeat fœminæ animum,illius confeſſionem, cùm ſe offert occaſio,audire velit,nunquam niſi in rariſſimo aliquo caſu,ſentio licitum eſſe,confeſſiones excipere eius,cum qua in peccatis perſeuerat aut turpi contubernio. Res eſt periculis plena,& occaſio committendi non pauca ſacrilegia. Quem enim animum eſſe cogites & confeſſario,& pœnitenti,qui libidine inardeſcunt,amicitia & familiaritate tenentur, cùm & pœnitens animum ſuum illi aperit,quem tenere diligit,& ea repetit,in quibus pariter delectati,& confeſſarius in eo tribunali, in quo nullum mendacium dici poteſt, nudum videt fœminæ amicæ pectus? Itaque ratione periculi noui conſenſus,& cõmittendi ſacrilegij iſtud illicitum aſſeuero;niſi fortè in extremæ neceſſitatis caſu, aut quando imminente præc. pto confeſſionis annuæ non eſſet copia confeſſoris ob magnum aliquod periculum,& nulla ratione diſſimulari poſſet omiſſio præcepti. Nam extra hos caſus dicerem illam non habere copiã confeſſoris,ſi non alteri,quam amaſio confiteri poteſt, atque adeo non teneri præcepto confeſſionis. Locutus ſum hactenus de eo, qui audiuit confeſſionem amicæ, cum qua peccauit ante confeſſionem. Nam quid ſentiendum,ſi audiat iterum cõfeſſionem eius,cùm quã peccauit,poſtquam antea illius etiam confeſſionẽ audierat,cõſtabit magis ex his,quæ modò ſubijciam.

4. Sed quid dicendum de eo,qui poſtquam alicuius fœminæ peccata audiuit,cùm illa congreſſus eſt. Nec loquimur ſi paulò ante vel poſt confeſſionem,aut in ipſa cõfeſsione ſollicitet,id enim graue crimen eſt,& ſacrilegium contra reuerentiam debitam ſacramento, idque meritò ſanctæ fidei iudicib9 reſeruatum. Ludunt enim iſti de Diuino Sacramento, & eius vſum impediunt,quantum eſt ex parte illorum,qui ſollicitant in confeſſione.

5. Sed an ſit peccatum ſpeciale inceſtus cum filia cõfeſsionis rem habere diſſenſio eſt. Quidam dicunt non eſſe inceſtum, eò quod ex alijs ſacramentis non oriatur ſpiritualis cognatio,ſed tantùm ex Baptiſmo & Confirmatione,*cap.fin.de ſpirituali cognatione in 6.* Neque etiam videtur eſſe ſacrilegium,cùm ſacramẽtum pœnitentiæ non aſſumatur. vt medium ad illud peccatum committendum,vel fœminam ſollicitandam.Ita docet Emanuel de Sà v. *confeſſio*,num.26. Quamuis in prioribus editionibus dixiſſet eſſe quidem explicandam eam circunſtantiam in confeſsione,licet non eſſet inceſtus,quod tamen in hac editione Romana immutatum eſt. Alij verò exiſtimant eſſe ſpeciale peccatum inceſtus,& ſacrilegij:ita Gallego.de cognat.ſpirit. cap.10.num.3. At Soto in 4.d.42. quæſt.1.artic. 2. verſ. *Quod ſi Canonem*, ſentit non eſſe inceſtum,ſed ſacrilegium. Quo autem fundamento dicat eſſe ſacrilegium in caſu de quo loquimur,planè non video. Nam ex diuino iure non eſt ſacrilegium, cùm non aſſumatur ſacramentum pœnitentiæ vt mediũ ad peccatum. Niſi fortè ſacrilegium eſſe quis dicat ob eam rationem,quam attingam infra.

6. Sed non pauci ſentiunt eſſe ſpecialem malitiam inceſtus ortam ex lege non quidem naturali,ſed Eccleſiaſtica , quæ cognationem ſpiritualem conſtituit inter pœnitentem & cõfeſſarium,Quidam probant ex grauitate pœnæ impoſitæ illi peccato; deponi enim iubetur ſacerdos.Sed non rectè. Nam ex Apoſtolorum Canone *c.presbyter d.81.* Presbyter vel Diaconus ob fornicationem deponi iubetur,quæ pœna poſtea recentioribus ſæculis temperata,niſi fornicationem clerici comitentur aliæ circũſtantiæ. Huius ergo ſententiæ non aliud fundamentum eſſe poteſt, niſi id, quod inſinuauimus de cognatione ſpirituali inducta ex iure Eccleſiaſtico; ſicut enim peccatum cum filia ſuſcepta in baptiſmo eſt inceſtus, non ex iure naturali,ſed ex prohibitione Eccleſiæ, quę cõgnationem induxit: ita etiam in hoc caſu erit ſpeciale peccatum inceſtus,ſi ex iure Eccleſiaſtico inducta eſt ſpiritualis cognatio , de eo enim poſſet eſſe dubium.At inductam eſſe videri poteſt,quia in *c.omnes cit.* inquit Symmachus *Quos in pœnitentia accepimus,ita filij noſtri ſunt, ac in baptiſmate ſuſcepti.* Ecce cognationem inducit.Et Cæleſtinus *cap.fin.30.q.1. Sic pæniteat quomodo de filia ſpirituali.* Vnde quamuis cognatio ſpiritualis ex pœnitentiæ ſacramento nõ habeat effectum impediendi matrimonij ſicut ſpiritualis cognatio in baptiſmo & confirmatione,in quo ſenſu Bonifacius VIII. loquitur *c.fin.de cognat.ſpirituali in 6.* attamen inducit peccatum ſpeciale inceſtus contra cognationem inductam iure Eccleſiaſtico. Ita ſentiunt Doctores non pauci D.Thom.in 4. d.42. quæſt.1.artic.2.ad 8.Turrecremata in *d.cap.* & alij quos refert & ſequitur Iacobus à Graphis p.2.deciſ.aurearum lib.1.cap.5.nu.32. Thomas Sanchez lib.7.de matrimonio diſput.55. à numero 3.

7. Atque hæc quidem ſpectato iuris rigore,& antiqua diſpoſitione forſan ita ſe habẽt. Poſſet tamen aliquis exiſtimare me iudice nec immeritò,cùm ea cognatio tantùm iure poſitiuo Eccleſiaſtico inducta ſit,abolitam ex contraria conſuetudine. Tum quia res ipſa per ſe clamat non adeò ſtrictam remanere obligationem pœnitenti erga confeſſarium, ſicut ſuſcipienti in baptiſmo & cõfirmatione.Tum etiã, quia in confeſſionibus,quis eſt qui eam circũſtantiã fateatur? Vnde in hac editione Romana Emanuelis de Sà iuxta Codicẽ expurgatorium Roma-

Romanum ea propoſitio, qua olim aſſerebat explicandam eſſe eam circunſtantiam in confeſſione, expuncta eſt, & loco illius contraria propoſitio excuſa. Denique ſi cognatio ſpiritualis oritur ex pœnitentiæ ſacramento tam id verum erit circa mares, quam circa fœminas, ſicut & in baptiſmo, & Confirmatione contingit. Erit ergo ſpecialis malitia inceſtus, ſiquis turpiter miſceatur cum eo, cuius confeſſionē excepit aliquando, quod inauditum eſt. Nam inceſtus, qui ex ſacramentis Confirmationis & baptiſmi cognatione prouenirer, videtur ad religionem aut contra virtutem religionis eſſe, cùm ea cognatio inducta ſit ab Eccleſia ex virtute religionis, non ex propinquitate ſanguinis, circa quam verſatur pietas. Vnde hæc inceſtus malitia propriè ſacrilegium eſt, non verò ſpecialis inceſtus contra pietatem. Hæc omnia multorumque hominum timoratæ cōſcientiæ iudicium in praxi mihi perſuadēt abolitam eam ſpiritualem cognationem, ſi qua erat iure Eccleſiaſtico inducta contraria conſuetudine, vel illa conſtitutione Bonifacij VIII. *c. fin. de ſpirit. cognat.* qui voluiſſe videtur nullā aliam cognationem eſſe præter eam, quę matrimonium impedit, ortam ex baptiſmo & cōfirmatione, vel potius exiſtimarim illos Canones non inducere veram cognationem ſpiritualem ex confeſſione, ſed analogiam quandā, quare in eo peccato nec inceſtus, nec ſacrilegium eſt, vt ex dictis conſtat.

CAPVT XXXIX.

Quid antiqua iura, atque noua diſponant de hoc impedimento.

SVMMARIVM.

Cognatio ſpiritualis eſt impedimentum Eccleſiaſticum, n. 1.
Quando cœperit hoc impedimentum, n. 2.
Olim triplex ſpiritualis cognatio. Explicantur, nn. 3. 4. 5.
Inter ſuſcipientes nulla cognatio, n. 6.
Immutata per Tridentinum, n. 7 8.
Quid neceſſarium vt contrahant ſuſcipientes cognationem, n 9.
Si per procuratorem contrahatur matrimonium, non procurator ſed is, cuius nomine n. 10.
Deſignato ſuſcipiente, alij etſi ſuſcipiant, non contrahunt cognationem, n. 11.
Secus ſi non deſignetur & ſimul plures tangant, ibid, et n. 12.
Quid de his, qui tempore promulgati Concilii tenebantur cognatione ſpirituali, n. 13.

1. COGNATIONEM ſpiritualem eſſe impedimentum nemo dubitat, eſſeque legibus Eccleſiaſticis conſtitutam. Neque obſtat, quod in *ca. non oportet 30. quæſtione 3. diuina ſententia* dicatur hoc eſſe impedimentum, & Cœleſtinus III. cap. 3. de cognat. ſpirit. in ſecunda collectione interpretatur *Diuina lege*, Nulla namque de hoc diuina lex extat, aliàs non potuiſſet iſtud impedimentum variationem accipere. Solùm reperies in legibus Luitprandi Regis Longobardorum tit. 24. *ne ſuſceptus audeat filiam ſuſceptoris vxorem ducere, quia germani ſpirituales ſunt.* Quare vel *Diuinæ legis* nomine Canonicam intellexit, quod non ſemel fit, vt alibi dico; vel Regiam diuinam legem appellauit, quia vox non raro Imperatorum legibus applicatur in iure.

2. At quando cœperit eiuſmodi impedimentum in Eccleſia, non explicant. Forſan ex Apoſtolorum traditione deriuatū. Ego quidem primam legem ſcripto latam non reperio vllam ante Canonem 21. Concilij Nicæni. *Nemo fidelium cum patre aut matre ſpirituali matrimonium contrahat, id eſt, cum patrinis, aut matrinis, & qui hoc commiſerit, habetur tanquam Ethnicus, quouſq; ſeparetur.* Eſt etiam Canon 53. 6. Synodi in Trullo. & in *l. ſiquis alūnam C. de nupt.* Inde poſtea plures alij Canones emanarunt, quibus ea cognatio ſtabilita, & diuerſi gradus diſtincti, & connubia eiuſmodi vinculo interueniente prohibita, quod iam explico.

3. Secundùm antiqua iura triplex erat ſpiritualis cognatio, aut tres illius ſpecies. Paternitas, compaternitas, confraternitas. Paternitas eſt cognatio ſpiritualis inter baptizantem & confirmantem, tenentemque cum baptizato & ſuſcepto *ca. de eo 30. quæſt. 1.* Nicænum cap. 21. Zacharias Epiſtola 7. cap. 22. Nicolaus I. ad conſulta Bulgar. cap. 2. & habetur *ca. ita diligere, 30. quæſt. 1.* Eaque duplex erat, directa, quam ſcilicet contrahebat baptizans vel ſuſcipiens cum baptizato qui filius ſpiritualis cenſetur; & etiam indirecta, quia contrahebat illam baptizatus cum vxore patrini, modò ante ſuſceptionem cognita eſſet à viro. Expreſſa eſt deciſio Bonifacij VIII. *ca. inter, de cognat. ſpirituali in 6. Nedum*, inquit, *inter baptizatum, et illum qui eum ſuſcipit de baptiſmate, et inter eundem baptizatum, et ſuſcipientis filios & vxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam ab eoaem, &c.*

4. Compaternitas eſt cognatio ſpiritualis inter patres baptizati naturales ex vna parte, & patres ſpirituales illius ex alia, *ca. peruenit, 30. quæſt. 1.* Zacharias epiſt. 7. numero 22. Romanum ſub Zacharia cap. 5. Quæ etiam duplex olim erat directa, & etiam indirecta. Extendebatur enim ad vxorem compatris, etiamſi non commater fuiſſet, antea tamen cognitam. *Ca. ſciſcitatur ca. ſi pater ca. ſiquis 30. quæſtione 4. ca. Martinus de cognatione ſpirituali.* Neque verò huic antiquæ conſtitutioni obſtat *capit. qui ſpiritualem & ca.* poſt

poſt vxoris 30.quaſt.4. loquuntur enim illi Canones in caſu planè diuerſo. Primus enim Canon dicit duci poſſe à patre filij naturali baptizati vxorem viduam compatris, ſi eius vxor commater non erat, quia ſcilicet vel nondum fuerat cognita ante ſuſceptionem filij de fonte, vel quia erat poſt ſuſceptionem ducta vxor à compatre. Vnde conſultò Canon ille dixiſſe videtur, & *eius ſcilicet compatris vxor commater non eſt*, quaſi dicat, ſi enim commater eſſet, indirectè ſaltem, duci non poſſet à patre naturali filij ſuſcepti. Secundus verò Canon in eo caſu loquitur, quo Petrus vxorem duxerat. fœminam aliquam, quæ ex priori viro filium ſuſceperat. quem Ioannis viri vxor à fonte leuarat. In eo enim caſu planum eſt iuxta ius antiquũ Ioannis vxorem commatrem eſſe vxoris Petri, non autem eſſe commatrem Petri, nec directè, nec indirectè: cognita enim à Petro fuerat, poſtquam filium ex priori viro vxor Ioannis de fonte ſacro ſuſceperat. Quorum Canonũ hæc mihi videtur germana intelligentia. Hæc autem compaternitas indirecta ſublata etiam antea videtur per Bonifacium VIII. *cap. 1. de cognat. ſpirit. in 6.*

5. Confraternitas eſt ſpiritualis cognatio inter baptizatum & confirmatum ex vna parte, inter filios baptizantis, vel confirmantis & ſuſcipientium *cap. ita diligere cap. Piatium cap. non oportet cap. ſuper quibus cap. poſt ſuſceptam cap. illud 30. quaſt. 3.* Extitit autem olim grauis dubitatio, an omnes fratres baptizati confratres eſſent omnium filiorum eorum qui ſuſceperant, compatrum, commatrumque. Nonnulli omnium: alij eorũ, qui priùs ſuſcepti eſſent, alij eorum qui poſtea. Ac iuxta hanc opinionũ diuerſitatem intelligendi textus in *cap. ſuper quibus, &c. poſt ſuſcepiam 30. quaſt 3.* quos non rectè videtur componere Turrecremata eo loco. Noſtram autem illorum Canonum concordiam legitimam eſſe conſtat ex *cap. 1. de cognat. ſpirituali.* Vtrùm autem filij, vel filiæ ante vel poſt compaternitatem geniti, poſſint adinuicem copulari, Canones ſecundùm diuerſorum locorum conſuetudinem contrarij inueniuntur. At licet primus Canon exinde editus natos poſt compaternitatem copulari prohibeat, alter tamen Canon poſteriùs editus primum videtur corrigere, per quem ſtatuitur, vt ſiue ante, ſiue poſt compaternitatem geniti ſint ſimul poſſint coniungi, excepta illa perſona duntaxat, per quam peruentum ad compaternitatem eſſet, *cap. 1. & cap. ſuper eo cap. tua nos c. ex literis de cognatione ſpirituali in 6.* ibi: *ac inter eundem baptizatum, et ſuſcipientis filios.* & Concilium Londonienſe ſub Innocentio III. ibi *ſuſceptus in baptiſmo non contrahat cum filia baptizantis ante vel poſt genita.* Imo id videtur deductum ex Concilio Nicæno cap. 23. antiquiori, vbi ſolùm in ea cognatione deſignatur filius ſuſceptus.

6. Inter ipſos autem ſuſcipientis patrinum matrinamque nulla orta ſpiritualis cognatio etiam olim, vt apertiſſimè conſtat ex *cap. Quod autem 30. quaſt. 4.* quod eſt Vrbani II. *Quod autem vxor cum marito in baptiſmate ſimul non debeat ſuſcipere puerum, nulla auctoritate reperitur prohibitum.* Extat etiam de hoc reſponſum Innocentij III. lib. 2. epiſt. in epiſtola ad Roſſanenſem Archiepiſcopum, pag. mihi 518. vbi hæc habet: *Quamuis etiam vir & vxor alienum puerum teneant in baptiſmo, nulla tamen inter eoſdem virum & vxorem contrahitur compaternitas, cùm vna caro ſint per copulam coniugalem, & ideo reddere ſibi debitum minimè prohibentur.* Hæc ille. Vnde neque peccatum veniale eſt, cùm ſit conſuetudine receptum. Idque iure optimo non eſt prohibitum. Sunt enim pater & mater baptizati; parentes autem copulari non poſſe æquum non eſt. Idem etiam colligitur ex *cap. illud circum fin. 30. quaſt. 3.* vbi quis validè ducit filiam ſuæ ſpiritualis commatris. Neque enim ibi ſermo eſt de baptizato, aut ſuſcepto, non enim illa diceretur ſuſcepti commater, ſed mater. Loquitur ergo de patrino, & matrinæ filia. Cùm enim iſti inter ſe nullo cognationis vinculo tenerentur, validè & filij eorum inter ſe copulari poterant, & ipſi cũ filijs, aut filiabus alterius, quamquam de eo forſan diuerſi diuerſa ſentirent: vt indicatur in textu.

7. Sed tandem Concilium Tridentinum magno Eccleſiæ bono celebratum ſeſ. 24. cap. 7. hæc habet: *Vnus autem ſiue vir, ſiue mulier iuxta ſacrorum Canonum inſtituta, vel ad ſummum vnus & vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant. Inter quos ac baptizatum ipſum & illius patrem & matrem, necnon inter baptizatum ac baptizantem, baptizatiq́; patrem & matrem tantùm ſpiritualis cognatio contrahatur, &c.* E quibus verbis conſtat decretum Concilij Tridentini ſuſtuliſſe paternitatem & compaternitatem indirectam: tantùm enim relinquitur cognatio inter patres ſpirituales cum naturalibus, & cum baptizato. Sublata etiam eſt confraternitas omnis nec compatres inter ſe, aut cum baptizante aliquam cognationem contrahunt, ſicut neque ante Concilium.

8. Sed addit Concilium, quò omnem eximat ſcrupulum, & quoad fieri poſſit, inter pauciſſimos impedimenta oriantur: *Parochus antequam ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab his, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum vel eos tantùm ad eum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat, doceatq́; eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia vlla excuſari valeant. Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant, conſtitutionibus in contrarium facientibus non obſtantibus.* Hactenus Concilium.

9. Ex quibus Concilij verbis in primis colligo, vt aliquis in adminiſtratione horum duo-

Digitized by Google

duorum ſacramentorum ſuſceptor contrahat vinculum cognationis ſpiritualis, ſatis, vt tangat baptizatum vel confirmatum etiam medio veſtimento, nec neceſſarium eſſe, vt reſpōdeat ad ea, quę interrogātur, quamuis in eo æquum ſit ſeruari conſuetudinem regionis. Eam enim actionem tangendi indicant ſemper iura, cùm de eo impedimento loquuntur. Neceſſarium autem eſt, vt tangat tanquam patrinus, & dum conficitur ſacramentum. Dixi; *dum conficitur ſacramentum*, quia ſi antea, vel poſtea tangat, etiamſi commatris officium gerat, non contrahit cognationem, vt declarauit Congregatio Cardinalium pro commatribus Epiſcopatus Abulenſis, quę filium à patrino de fonte leuatum poſtea ſuſcipiunt. Dixi etiam *tanquam patrinus*, quia ſi materialiter tantùm aſſiſtat, aut tangat, vt alium iuuet, qui ſenex eſt, non videtur cognationem contrahere. Quare neceſſarium eſt velit officium patrini exercere, & vt patrinus aſſiſtat & tangat, ac quaſi fideiuſſor & fideiuſſoris animo. Vndè etiam ſi per errorem leuet filium Petri, exiſtimans eſſe filium Ioannis, reuera contrahit cognationem: error enim ille non impedit fideiuſſoris, & patris ſpiritualis officium, quidquid alij dicant; eſt enim error perſonæ in hoc caſu circa accidentalia, vt latiſſimè in ſuperioribus dictum eſt. Neque eadem ratio eſt de vxore, quæ per ignorantiam leuat mariti filium. Tum quia de eo eſt expreſſa iuris deciſio, vt dicam poſtea, ex quo totum id impedimentum pendet. Tum etiam, quia ſuperuenit matrimonio contracto, & ita non mirum, ſi ignorantia excuſet à cognatione. Quare non probo in hoc ſententiam Thomæ Sanch. lib. 7. diſp. 58. à num. 7.

10. At ſi per procuratorem ſuſcipiat aliquis baptizatum, is cuius nomine ſuſcipit, contrahit vinculum cognationis, vt docet Panormitan. in *cap. veniens, de ſpirituali cognat.* Vbi Cardinalis, & Alexander de Neuo, Emanuel de Sa v. *matrimonium.* Vbi de impedimentis num. 5. & ex antiquis ſupplementum Gabrielis in 4. diſp. 42. quæſt. 1. art. 3. dub. 1. & declarauit Congregatio Cardinalium, vt teſtatur Nauarrus lib. 5. conſil. in fine, & eſt apud Farinacium & Rebellum num. 90. & 92. Prima eſt in hæc verba. *Baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant. Procurator non contrahit cognationem ſpiritualem ſibi, ſed mandanti, hinc eſt, quod vnus & alter qui ſit procurator mulieris baptizatum de ſacro fonte ſuſcipere poßunt: ſed non duo viri, vel duæ mulieres; vnuſquiſq; tamen proprio nomine, vir loco mulieris, vel mulier loco viri.* Secunda hæc eſt. *Qui leuat aut tenet procuratorio nomine nullam contrahit ſpiritualem cognationem. Ea quoque cognatio inter leuatum, & filium leuantis nullum eſt impedimentum. Idem in filio baptizantis vel confirmãtis.* Hęc Congregatio. Et ratio eſt, quia per procuratorem fieri poſſunt ea, quę iure prohibita non ſunt *l. 1. §. Rurſus, D. de procuratoribus, & cap. poteſt quis, de regulis iuris in 6.* Hic autem qui ſuſcipit, fideiuſſor eſt pro illo corãm Deo & Eccleſia, vt antea dicebamus. Nullo autem iure prohibitum eſt, ne eiuſmodi ſuſceptio per procuratorem fiat. Adde ſi per procuratorem patrini munus exerceri non poteſt, ergò nec contrahit cognationem, qui procuratorem deſignat; neque alia ex parte procurator, cùm non ſuſcipiat nomine ſuo, atque adeò baptiſmus ſolemnis eſſet ſine fideiuſſore, & ſuſcipiente Eccleſiæ nomine, (quod in hac materia abſurdum eſt) ac ſine ſpiritualibus patribus. Nec credendum Pontificem tolerare in re adeò graui. Neque obſtant Canones, qui actionem perſonalem ſonare videntur, *tangat, accipiat proprijs manibus.* Iſtæ enim actiones, etiamſi per procuratorem fiant, à nobis fieri dicuntur: Sicut & profiteri quis per procuratorem dicitur, & iurare, ac vouere. Quare vel iure ipſo id ſtatutum eſt, cùm dicat contrahi inter ſuſcipientes, & aliàs iure valeant actus facti per procuratorem, niſi prohibeantur, vel conſuetudo obtinuit, quod minus probo.

11. Secundò colligitur, ſi deſignati ſint ſuſceptores quicumque alij attigerint, non contrahunt vinculum cognationis, vt expreſsè ſtatuit Tridentinum. At ſi nullus deſignetur in quo grauiter peccat parochus, ſi ſucceſſiue ſuſcipiant, qui primò ſuſcipit ſiue vir, ſiue fœmina, contrahit cognationem. Imò exiſtimo tantùm ab vno contrahi, hoc eſt, à primo, non verò à ſecundo: quia Concilium vnũm tantùm, ſiue virum, ſiue fœminam vult eſſe patrinum, duos autem ex deſignatione, vt plurimùm. Quare in caſu quo nullus deſignatus ſit, vnum tantùm exiſtimo præſumi, vel haberi in iure prò ſuſceptore. At ſi ſimul tangant plures, ſiue viri, ſiue fœminæ, quorum nullus deſignatus fuerit, quãuis nonnulli probabiliter dicant nullum contrahere cognationem, probabilius mihi eſt omnes contrahere. Inducor in hanc ſententiam, quia hic caſus omiſſus eſt à Concilio, nihilque in eo diſpoſuit Tridentinum: vndè videtur ſtandum deciſioni iuris antiqui, cùm in eo non corrigatur nouo iure; neque enim à iure antiquo recedendum, niſi in nouo corrigatur, *l. præcipimus, C. de appellat.* At iure antiquo omnes, qui tangebant, contrahebant cognationem, *cap. fin. de cognat. ſpirituali in 6.* Nec deeſt huic ſententiæ rationis fundamentum. Si enim nullus cõtraheret in eo caſu vinculum cognationis, nullus eſſet ſuſceptor, ac proinde fideiuſſor pro illo coram Eccleſia. Senſit nobiſcum Iacobus de Graſis deciſiõn. aurearum lib. 2. ca. 85. de impediment. matrimonij num. 4. Et extat declaratio Cardinal. apud Farinacium, & Rebellum num. 95. in hæc verba: *Quem, vel quos elegerint. Congregatio cenſuit, ſi plures ſuſcipiant, omnes contrahere cognationem, ſi non conſtat quis primò tetigerit, ſi plures ſunt electi, vel nullus, ſi vnus eſt electus, ille tantùm contrahit. Eſt Gloſ. ſed bona, vt hac declaratio non aduerſetur Concilio Tridentino, intelligenda eſt, quando plures ſuſci-*

piunt, certis à parocho condeſignatis. Vide Nauar. cap. 22. Man. num. 39. & ita cap. Quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. etiam nunc habebit adhuc locum, quando plures ſic ſuſcipiunt, nullis certis deſignatis.

12. Quod ſi vel parochus, vel naturalis parens plures, quam duos deſignauerit, in quo non leuiter peccaret, ſi ſucceſſiuè tangerent, primus vir, & mulier tantùm contrahunt, vt dicebam ſuprâ, ſeruāda enim in eo iuris diſpoſitio. At ſi ſimul tangant omnes deſignati, omnes etiam contrahunt propter dictam rationem. Atque id, quod dicimus confirmatum eſſe declaratione Cardinalium teſtatur Ferdinandus Rebellus 2. de obligat. iuſtitiæ, lib. 3. quæſt. 6. num. 6. & in Appendice ad lib. 4. ſect. 4. nu 96. in hæc verba: *Quod ſi plures ſint deſignati, qui omnes baptizatum tenuerunt, qui omnes fuerunt admiſſi, nec conſtat quod ex decreto Concilij fuerunt deſignati ad contrahendum compaternitatem, omnes contraxerunt cognationem ſpiritualem, qui tetigerunt: punito tamen parocho cap. vltim. de cognat. ſpirituali in 6.*

13. Tertiò colligo etiam ſiquis ante Concilium infantem tenuiſſet, & omnia ea cognationis vincula contracta eſſent, ſtatim poſt Cōcilij promulgationem ea ceſſaſſe, & poſſe contrahere cum his, cum quibus antiquo iure nubere non poterat, quidquid nonnulli dixerint. Idque conſtat declaratione Pij V. in Extrauaganti, *titulo declaratio Concilij Tridentini, de cōpaternitate:* vbi declarat cognationem ſpiritualem antea contractam poſt Concilij promulgationem deſijſſe impedire, exceptis perſonis decreto Concilij comprehenſis: & idem habet declaratio Cardinalium apud Farinacium, & Rebellum num. 86. & 87. Prima eſt in hæc verba: *Congregatio Concilij declarauit hoc decretum retrotrahi ad præterita, adeò quod liceat omnibus, qui ante hoc decretum à iure antiquo cognationem ſpiritualem contraxerint, modò non ſint expreſſi in hoc decreto, contrahere poſſe matrimonium inter ſe abſq; diſpenſatione Apoſtolica, & qui iam contraxerunt poſt Concilium nulla indigere diſpēſatione, & ita declarauit Pius V. in vna ex ſuis cōſtitutionibus 20. Auguſti 1566. inſerta inter regulas Cancellariæ eiuſdem Pij V.* Secunda ita habet. *Sanctitas ſua ad tollendum omne dubium, non eos tantum qui poſt Concilium, ſed illos etiam, qui ante illam cognationem ſpiritualem contraxerunt, dummodo non ſint ex perſonis, inter quas tantùm Concilium voluit deinceps contrahi hanc cognationem ſpiritualem matrimonij vinculo inter ſe abſq; diſpenſatione aliqua liberè, & licitè copulari poſſe, ac matrimonia etiam poſt confirmationem Concilij abſq; diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ inter eos iam contracta valere, plenamq; roboris firmitatem obtinere declarauit per bullam publicatam 20. Auguſti* 1566. Hæc ibi.

CAPVT XL.

Explicantur tria dubia circa hoc impedimentum.

SVMMARIVM.

Suſcipientem filium infidelis contrahere cognationem quidam dicunt, n. 1.
Verius alij, qui negant, n. 2.
Solutio probationis impugnatur, n. 3.
Alia probatio, n. 4.
Naſci hoc impedimentum ex baptiſmo minùs ſolemni, n. 5.
Et ex baptiſmo in neceſſitate, n. 6.
Superueniente cognatione ſpirituali cum vxore non dirimi matrimonium, n. 7.
Obijcitur ex cap. peruenit. 30. q. 1. n. 8.
Quorundam interpretationes, n. 9.
Prima interpretatio melior, n. 10.
Secunda alia etiam accommoda, n. 11.
Tertia alia interpretatio, n. 12.
Quando inter ipſos parentes non contrahatur ſpiritualis cognatio ob ſuſceptum filium, n. 13.

1. SED nonnulla adhuc ſuperſunt explicanda. Primum eſt, an ſiquis ſuſcipiat puerum patris infidelis nondum conuerſi cum infidelibus parentibus contrahat cognationem. Affirmant hi omnes, Gloſſa *capite 1. 30. queſtion. 1.* explanans verbum, *ex lauacro.* Quam Gloſſam à Doctoribus approbatam in ſua ſumma ſcribit Author Roſellæ, v. *impedimentum,* impedimento 6. num. 26. Antoninus 3. p. tit. 11. cap. 13. §. 14. Angelus, v. *matrimonium* 3. num. 11. Syluecter, v. *matrimonium.* 8. q. 8. dicto 12. In qua ſententia licet falsò, creditur eſſe Diuus Thomas.

2. Negant verò contrahi pauciores: ſed inter eos vnus, qui pro mille eſt, D. Thomas, quidquid Syluecter dicat. Nam in 4. diſtinct. 42. qu. 1. art. 3 ſcripſit cum vxore non baptizata, nequaquam cognationem contrahi ſpiritualem. quia ſpiritualis vitæ eſt expers. Sequutus eſt Sotus eadem diſt. q. 1. art. 3. Ferdinandus Rebellus 1. p de obligation. iuſtitiæ lib. 3. q. 6. Quæ ſententia non vna ratione probatur. Prima eſt, quia quamuis certum ſit hæreticum capacem eſſe eius cognationis, ſi gentilis, vel infidelis baptizet aliquem, vel ſuſcipiat quempiam, cum eo, quem ſuſcipit, vel baptizat, nullam cognationem ſpiritualem gignit, cùm eius non baptizatus ſit minimè capax. Ergo pari ratione neque Chriſtianus baptizans, aut ſuſcipiens contrahit cognationem aliquam cum infideli parente. Antecedens autem docent D. Thomas, Ricardus, Paludanus in 4. diſtinct. 42. & teſtatur Sotus loco citat. Quod etiam concedit Ioannes Andreas, interpretans illam regulam iuris *ex eo li. 6.* ad quam diſputationem reijcit lectorem Panormit.

Panormit. in *Rubri. de cogn. ſpiritual.* Verum eſt Gloſſam *in cap. in baptiſmo de conſecrat. diſt. 4. et in cap. peruenit 30. qu. 1.* & Archidiaconum ibidem ſignificare nonnullos, qui aliter quam Theologi ſenſerunt, inter quos fuit etiam Angelus. At quod in hac parte docent Theologi firmum ſine dubio debet haberi.

3. Sed huic rationi nonnulli reſpondent dupliciter in aliquem ſpiritualem affinitatem deriuari poſſe. Primo modo per ſe primò directè, & principaliter, & actione, vt ita dicam, miniſteriali. Secundo modo per accidés, & acceſſoriè, quaſi conſequenter, & paſſiuè. Primo modo tantùm deriuatur in eum, qui baptiſmo cōſecratus eſſet. Cùm enim hoc genus cognationis ſit ex Eccleſiæ ſtatuto, placuit ei, vt qui ex ſacro baptiſmi charactere, cū ipſo nulla agnatione tenetur, non poſſit cognationis ſpiritualis eſſe miniſter, ac procreator. At ſecundo modo, etiam infidelis eiuſdem cognationis eſt particeps. Verū hæc diſtinctio inanis eſt, ac ſine vllo prorſus fundamento excogitatur. Vnde enim illa colligitur ex iure, aut Eccleſiæ auctoritate? Ex nullo certè capite.

4. Secunda eaque efficaciſſima ratio eſt, quia Eccleſiaſticis legibus non deuinciuntur, qui extra Eccleſiam, vt inquit Innocentius III. in *cap. gaudemus, de diuortijs.* Ergo neque lex cognationis ſpiritualis ad illos pertinet, qui foris ſunt, ſicuti neque alia cognationis impedimenta, vt ibi docet Innocentius. Cognatio enim reciproca eſſe debet. Fieri enim non poteſt, vt ego illi cognatus ſim, non verò ille mihi. Neq; verò idem iudicium eſt de legibus, quibus politia moralis continetur, & ad quietè agendum conſtituuntur, & quibus cauetur ne contumelias religioni Chriſtianę inferant. De his enim diuerſam eſſe rationem quis non videt? Addi etiam ea congrua ratio poteſt: quia qui natus non eſt, cognationis capax eſſe non poteſt. Infidelis nondum per baptiſmum generatus: ergò cognationis ſpiritualis particeps eſſe nō poteſt.

5. Secundò ſupereſt explicandum, An ea ſpiritualis cognatio naſcatur ex baptiſmo minùs ſolemni: nam tantùm ex eo baptiſmo qui ſolemniter miniſtratur oriri docuit Sotus in 4. diſtinct. 42. qu. 1. art. 2 ſine vllo prorſus fundamēto. Quare verum eſt etiam oriri ex baptiſmo ſine ſolemnitate vlla miniſtrato. Primò, quia vbi eſt ſpiritualis generatio, eſt etiam ſpiritualis affinitas. Ergo cùm in minùs ſolemni baptiſmo ſit ſpiritualis generatio, erit etiam affinitas. Quod enim poſtea additur in Eccleſia, ſacramentum non eſt, ſed ſacramentale. Impedimētum verò non oritur ex ſacramentalibus, ſed ex ſacramento. Tum etiam, quia qui abſque ſolemnitate baptizat, affinitatem contrahit, vt certum videtur. Ergo & qui ſuſcipit. Quę enim diuerſitatis ratio aſſignari poteſt? Tum denique, vt omittam alia, quę in re nimis perſpicua neceſſaria non ſunt, impedimentum hoc ex iure Eccleſiaſtico inductū eſt. At iura non diſtinguunt de baptiſmo ſolemni, aut non ſolemni. Ergò neque nos debemus diſtinguere. Et quidem, ſi ſuſceptores in Eccleſia deſignati, vt fideiuſſores ſint, & ſponſores pro puero, vt dictum eſt, non minùs fidei iuſſor eſt in baptiſmo minùs ſolemni, quam in ſolemni, atque adeo eodem modo ſpiritualis pater baptizati, & ex conſequenti tenebitur etiam ſpirituali affinitate.

6. Addendum idem iudicium ferendum, cū baptiſmus in neceſſitate confertur, cùm iura non diſtinguant, niſi in parte, qui tenet proprium filium, vt modò dicam. An autem cùm baptizatus ob dubium iterum baptizatur, contrahatur cognatio, ex dictis patet; ſi enim conſtiterit primum valere, ex reiteratione nulla contrahitur cognatio, cùm tantùm oriatur ex his duobus ſacramentis validè celebratis. *cap. 1. de cognat. ſpiru. in 6.* Si verò primò collatum nullum fuerit, contrahitur ex ſecundo propter eandem rationem.

7. Denique tertiò ſupereſt explicandum, an ſiquis ex parentibus naturalibus ſuſcipiat puerum in baptiſmo, contrahat cognationem cum altero coniuge, ita vt nequeant petere, nec reddere debitum. In huius deciſione ſigillatim procedendum eſt. In primis illud certum, nequaquam dirimi matrimonium ſuperueniente cognatione ſpirituali, licet aliquando impediatur matrimonij vſus.

8. Sed his videtur obſtare difficilis textus Deus dedit Pontificis in epiſtola decretali, quæ nuper excuſa extitit inter decretales, quæ prodierunt ex Bibliotheca Vaticana, ex qua epiſtola deſumptus eſt tex. in *ca. peruenit 30. q. 1.* In qua epiſtola, poſt ea quæ recitantur in eo canone qui apud Gratianum extat, iſta dicuntur: *Mulieres verò cùm ſeparatæ fuerint pro hac illicita re à proprijs viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, & poſt expletum annum recipiant alium virum, ſimiliter & vir uxorem.* In quibus, cùm à Pontifice quæſitum eſſet, an mulieres, quæ ob magnum populorum concurſum in Sabbatho Paſchæ filios ſuos leuarant de baptiſmo, ſi pro eo debeant ad ſuum proprium redire vſum, reſpondet ſeparandos, vt nullo vnquam modo ſe recipiant in coniugio mulieres ac viri, qui quacunque ratione ſuos ſuſceperunt natos, ſed ſeparent ſe, ne ſuadente diabolo tale vitium peccati inoleſcat per mundum. At ſi id demus, quanta rerum abſurditas ſequatur, quis non videt? ſequitur enim in Eccleſia poteſtatem eſſe diſſoluendi matrimonium ratum conſummatum. Cū enim iure Eccleſiaſtico inductum ſit cognationis ſpiritualis impedimentum, ſi illo ſuperueniente voluit Romanus Pontifex matrimonium diſſolui, quandoquidem facultatem concedit, vt poſt annum peractæ ſcilicet pœnitentiæ alium virum accipiat, & vir aliam vxorem, planè ſequitur iure eccleſiaſtico diſſolui matrimonium ratum fidelium conſummatum.

9. Hugo,

Digitized by Google

9. Hugo, quem referunt Archidiaconus & Turrecremata in *ca. peruenit*, exiſtimat hic tantùm agi de ſeparatione à commixtione carnali ad tempus ad agendam pœnitentiam: vel abſolutè in perpetuum retento vinculo, ne vitium hoc, quod eo ſæculo frequens erat, in dies ſerperet. Sed hoc, vt vidimus, ipſo textu refellitur, inquit enim: *Poſt annum accipiat alium virum, & vir fœminam.* Nec etiam videtur textui conſona interpretatio, quam refert Turrecremata in eo capite, ſcilicet ſermonem eſſe non de cõiunctis, ſed de coniungendis, cùm in quæſtione propoſita dictum ſit, *debeant ne viri & mulieres ad ſuum proprium redire vſum.* Item illa, *dotem reſtituendam à viris, quam in die nuptiali receperant.* Item illa, *poſt annum expletum ex eo poſtquam à propriis viris ſeparata fuerint, recipere poſſe alium virum.*

10. Vellem huius textus difficultatem ab alijs examinatam videre: ſed neque attigit quiſquam, cùm integram decretalem non legiſſet. Mihi ergo iſta conſideranti ſeſe offert in primis vnius tãtùm voculæ mutatione facilè textùm conſtare, ſcilicet, ſi legamus pro *aliũ, illum* cuius facilis in vetuſtis Characteribus mutatio eſſe potuit, quaſi iubeat Pontifex, vt per annum ſeparentur ad pœnitentiam, & quò eo tempore non deſint vxoribus alimenta, reſtituatur à viro dos, quam die nuptiali acceperat. Adiuuarique poteſt hæc licet leui coniectura, quod non dixerit, & vir aliam vxorem, ſed vir vxorem.

11. Vel dico duas eſſe partes diſtinguendas in iſto caſu Canonis, aut de duobus perſonarũ generibus agi in illo, ſcilicet, de iam coniugatis, quæ proprios filios ſuſceperunt, & de his, quæ ex vago concubitu cùm filios iam ſuſcepiſſent, concubinarum ſuarum, vel earum, cum quibus ſponſalia tantùm contraxerant, filios de fonte leuarant, in tanto hominum concurſu: & ſingula ſingulis accommodanda. Ijs qui iam coniugati filios leuarant de fonte, vt ſeparent ſe ad tempus, continentiæ, & pœnitentię cauſa. Ijs autem, cum quibus vagus tantùm concubitus interceſſerit, aut ſponſalia, ſeparentur, nec nubant, ſed reſtituatur dos, ſi qua fortè à viro recepta fuerat in die nuptiali, ideſt, cùm de nuptijs pacta firmata ſunt.

12. Vel dico totum textum intelligendum de his, qui filios leuarant, quos de concubinis ſine coniugio ſuſceperãt. Cui dubitationi optimè reſpondet, ſtatutum etiam ab alijs Pontificibus, ne ſe in coniugio reciperent, ideſt, ne inter eos celebrari poſſet matrimonium. Et quia fortè aliqui viri & mulieres intelligentes, quod filium leuaſſent, ſibi impedimento non eſſe, contraxerant matrimonium poſt leuatos filios de fonte, ſeparari iubet; non quia matrimonium validum diſſoluatur, ſed quia nullum fuerat ratione impedimenti. Et quia reuera non ſubſiſtebat matrimonium, ſtatuit Pontifex reddendam eſſe dotem vxori, quæ ſeparatur à matrimonio poſt impedimentum celebrato, & peracta vnius anni pœnitentia pro delicto, liberum eſſe alijs viris copulari. Placet autem textum iſtum de viris vel fœminis, qui filios in concubinatu ſuſceptos leuarant potiùs, quam de alijs, quod dicat quæſitum eſſe de his, qui proprios filios ſuos leuarant. Quare non poteſt vniuerſè intelligi de his, qui filios leuarant alterius, & poſtea cum eorum parentibus contraxerant. Deinde quia addit verbum illud, *neſcientes*, cùm tamen ignorantia tam iuris, quam facti coniugatum excuſet, ne impediatur à petendo, & reddendo debito *ca. de his 30. q. 1.* vt dicam ſtatim, & non coniugatum non excuſet ignorantia iuris, vt dicemus modò.

13. Deinde dicendum eſt, ſi vnus ex parentibus in caſu neceſſitatis tenuit, nulla affinitas oritur ita diſponente Eccleſia *ca. Ad limina 30. q. 1. & ca. ſi vir de cognat. ſpirit.* Eſtque communis Doctorum ſententia. Similiter nec deriuatur vllum cognationis vinculum, ſi cum ignorantia probabili iuris vel facti, aut etiam fraude aliqua effectum eſt, vt quis ſuum filium teneret. De fraude probat textus in *ca. noſſe, dictum, ca. de eo 30. q. 1. ſi vir. de cognat. ſpirit.* De ignorantia textus in *ca. de his 30. q. 1.* Verùm & hoc ſub aliqua diſtinctione intelligendum. Si enim filium ſuum ex legitima vxore ſuſceperit, cũ ea ignorantia iuris aut facti non contrahitur vinculum cognationis; at ſi filius fuerit ex concubina, ſi adfuerit ignorantia facti, non contrahitur cognatio, benè tamen cum ignorantia iuris, vt docuit Nauarrus in ſum. cap. 22. num. 40. atque adeò illam vxorem ducere non poteſt. Æquum enim videtur, vt iura potiùs faueant matrimonio contracto, quam contrahendo. Quamuis, vt verum fatear, eius diſcriminis non inueniam firmum fundamentum. Sed de hoc iterum infra lib. 10.

CAPVT XLI.

De impedimento cognationis legalis.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Adoptio eſt impedimentum, n. 2.
Variæ ſpecies cognationis legalis, n. 3.
Explicantur ibidem, n. 4.
Inter quas perſonas contrahatur hoc impedimentum, n. 5.
Quando comprehendat infideles, n. 6.
Superueniens neque dirimet, neque impedit debiti petitionem, n. 7.
Illegitimam etiam habere cognationem legalem cum adoptato, n. 8.
Huiuſmodi cognati non contrahũt excommunicationem latam contra conſãguineos nubẽtes, n. 9.

1. De eo Gratianus *30. q. 3. ca. 1. & ca. per adoptionem*, & extat titulus in decretalibus *de cognatione legali.*

2. Sup-

2. Supponendum autem eſt, ſiue ſit adoptio perfecta, quæ dicitur *arrogatio*, ſiue imperfecta, quæ communi nomine appellatur *adoptio*, quamuis in multis differant, quæ recenſere non eſt inſtituti noſtri; attamen quod ad præſens attinet, in eo conueniunt, quod vtraque adoptio impedit, & dirimit matrimonium. Quæ communis ſententia eſt. Nam vbi iura de adoptione non diſtinguunt, nec nos debemus diſtinguere, niſi inde aliqua turpitudo ſequatur, quod non rectè leui fundamento indicatur à Thoma Sanctio lib. 7. diſput. 63. num. 9. in his quæ iuris Eccleſiaſtici ſunt. Adoptionem autẽ eſſe impedimentum dirimens matrimonium contra Speculatorem, & Ioannem Andræam, conſtat ex *cap. ita diligere, ca. per adoptionem 30. q. 3. & ca. vnico de cognat. legali*, quibus leges ciuiles probantur, *l. Adoptiuus D. de ritu nupt. & inſt. de Adoptionibus*, adiuncta definitione Tridentini ſeſ. 24. cap. 3. & 4. Meritò autem eiuſmodi impedimentum inductum eſt, quia lex eas perſonas excluſit à matrimonio, quas neceſſe erat cohabitare, ne ſi inter eas liceret carnalis copula, facilè pateret concupiſcentiæ locus, ad quam reprimendam matrimonium ordinatur. Et quia filius adoptiuus verſatur in domo patris adoptantis, ſicut filius naturalis, ideo legibus humanis prohibitum eſt inter illos matrimonium contrahi. Quæ prohibitio fuit etiam per Eccleſiam approbata.

3. Sunt autem tres ſpecies cognationis legalis. Prima eſt inter adoptantem & filium adoptiuum, & filios etiam adoptati, & eius poſteros, quę eſt quaſi conſanguinitas rectæ lineæ, perſeueratque vſque ad quartum gradum, vt docuit Cardinalis Toletus lib. 7. ſum. cap. 22. nũ. 45. iuxta documentum quod habet nu. 72. Quoties duo ſic ſe habent, vt alterum ſit metiens, & alterum menſum, lex quæ corrigit & limitat metiens, cenſetur conſequenter corrigere & limitare menſum, ſi eadem in vtroque ratio militet. Cùm enim ſpecialis deciſio de gradibus cognationis legalis in iure Canonico non extet, id menſurandum eſt iuxta conſanguinitatis gradus, nec perpetuò debet extendi.

4. Secunda ſpecies cognationis legalis eſt inter adoptiuum & vxorem adoptantis, & è contra inter vxorem adoptati & adoptantis, quæ eſt quædam quaſi legalis affinitas, menſuraturque gradibus affinitatis ob reuerentiam, quæ parentibus naturalibus debetur. Tertia eſt inter filios naturales & ipſum adoptiuum, ſiue legitimi ſint, ſiue illegitimi, quidquid dicat Nauarrus in ſum. cap. 22. num. 41. cùm iura non diſtinguant, & eadem militet ratio. Quę cognatio legalis tandiu permanet, quandiu permanet adoptio *ca. per adoptionem 30. qu. 3. & ca. vnico de cognat. legali*. Extincta enim adoptione extinguitur hæc tertia ſpecies cognationis legalis. Extinguitur autem adoptio vel morte ciuili, vel naturali, vel emancipatione, vel ſi adoptiuus contrahat inceſtuoſas nuptias, vel ſi adoptatus fiat patritius, vel Epiſcopus, de quo communiter videndi Summiſtæ. Inter ipſos autem legales filios non eſt aliqua cognatio legalis, cùm nullo iure ſtatuatur, eſto cerni poſſit ex conuictu aliquod periculum incontinentiæ: tamen cùm rarò plures adoptari ſoleant, & ius de eo ſileat, non licet extendere, cùm hæc pendeant ex iure Eccleſiaſtico. Similiter inter parentes naturales adoptati, & inter adoptantes nulla cognatio legalis contrahitur propter eandem rationem.

5. Ex dictis ſequitur primò inter adoptantẽ & filium legalem, ac eius filios, & ſimiliter inter vxorem adoptantis ac poſteros adoptati perpetuum oriri impedimentum. Nam iuxta tempus, quo hodie prorogatur hominum vita imminutis corporis viribus, vix fieri poteſt, vt pater legalis perueniat ad quintum gradum deſcendentium filij adoptati. At verò inter legalem & naturalem filium eſſe tantùm impedimentum ad tempus, quo fundamento nonnulli, quos refert Gloſſa in *d. ca. vnico de cognatione legali*, exiſtimarunt, ſi filius legalis cum filia naturali contrahat matrimonium, peccare quidem, attamen validum eſſe, eò quod impedimentum tantùm temporale ſit. Verùm horum ſententia manifeſtè eſt contra deciſionem Pontificis in *d. ca. vnico*. Quamuis enim impedimentum illud temporale ſit, inducit effectũ perpetuum, hoc eſt, quod pro illo tempore nullum ſubſiſtere matrimonium poſſit. Exemplum eſt in puero ante nubilem ætatem, qui pro eo tempore inhabilis eſt ad matrimonium contrahendum *cap. vnico 30. q. 2.*

6. Colligitur ſecundò impedimentum hoc eos fideles comprehendere, apud quos ex legibus proprijs nullum ſit matrimonium ratione vinculi ex adoptione prouenientis.

7. Tertiò fit hoc impedimentum ſuperueniens non dirimere, nec impedire debiti exactionem, quia nullo cauetur iure. Dirimit autem ſponſalia, cùm impediat & dirimat matrimonium, cuius promiſſio eſt in ſponſalibus.

8. Sed quæres quid dicendum ſi filius naturalis ſit illegitimus, an habeat cognationem cũ adoptato? Ego exiſtimo cognationem eſſe, & ideo impedimentum. Neque obſtat quod erga filium illegitimum non ſit actus patrię poteſtatis, poteſt enim alijs modis extingui ſcilicet morte adoptantis.

9. Illud denique addendum eam excommunicationem, quam incurrunt conſanguinei contrahentes, de qua ſuprà, non comprehendere eos, qui tenentur vinculo cognationis legalis aut ſpiritualis. Nullum enim extat ius, & in pœnis locum non habet extenſio ad ſimilem caſum.

De

Digitized by Google

De impedimento ſeruitutis, vel conditionis.

CAPVT XLII.

Seruorum coniugia etiam inuitis dominis fuiſſe valida.

SVMMARIVM.

Reſtricta poteſtas dominorum in ſeruos legibus Eccleſiaſticis, n. 1.

Ad ſtatum Monachi, clerici, vel coniugij aſſumendum domini conſenſum requiſitum, cum diſcrimine tamen, n. 2. 3.

Peccat dominus qui impedit ſeruorum coniugia, vel maritale conſortium, n. 4.

Vel qui vendit ſeruum in diſtantem locum, ita vt impediatur vſus matrimonij, n. 5.

Quid ſi ſerui contrahentes pareant diuerſis dominis, num. 6.

1. QVAMVIS olim humanis legibus magna dominis, ac latè patens in ſeruos poteſtas data fuerit, at legibus Eccleſiaſticis ea ex parte ſublata. Nam illis necis vitæque poteſtas adempta, vt conſtat ex Agathenſi Concilio can 68. Epaunenſi can. 35. Moguntino ſub Rabano Mauro ca. 22. & Wormatienſi ca. 38.

2. Vt autem ſtatum eligerent, vel Monachiſmi, vel coniugij, neceſſarius erat dominorum conſenſus, cum diſcrimine tamen. Nam quod ad ſtatum religionis attinet, non ſolùm prohibitum ne aſſumerentur, ſed etiam profeſſio irrita ac nulla extitit. Gelaſius epiſt. 9. quæ eſt ad Epiſcopos Lucaniæ ibi, *generalis querela*, & Chalcedonenſe action. 11. ca. 4. & habetur apud Gratianum 16. *q. 1. cap. qui verò.* Gregorius lib. 2. epiſt. in dict. 11. epiſt. 39. *Præterea quia Felix defenſor puellam nomine Catellam habere dicitur, quæ cum magnis lachrymis, ac vehementi deſiderio habitum conuerſionis appetit, ſed eam præfatus dominus ſuus conuerti minimè permittit: proinde volumus, vt experientia tua præfatum Felicem adeat, atque puellæ eiuſdem animum ſollicitè requirat, et ſi ita eſſe cognouerit, pretium eiuſdem puellæ ſuo domino præbeat, & hanc eam monaſterio dandam cum perſonis grauibus domini auxilio tranſmittas*, & lib. 4. epiſt. 27. & 44. in fine & lib. 10. epiſt. 3.

3. Attamen quod ad ſtatum matrimonij pertinet, prohibitum illis quidem abſque dominorum voluntate contrahere; at ſemel contracta matrimonia valebant, nec dominis, licet id aliquando præſumpſerint, licuit illa diſſoluere. Vtrumque diſces in Canonibus quos ſubijciam. Iulius Primus in decreto apud Gratianum *cap. omnibus 29. q. 2. Omnibus nobis vnus eſt Pater in cœlis, ſi autem omnes vnam legem habent, ergo ſicut ingenuus dimitti non poteſt, ſic nec ſeruus ſemel coniugio copulatus vlterius dimitti poterit.* Concilium Aurelianenſe 4. capit. 24. *Quæcumque mancipia ſub ſpecie coniugij ad Eccleſiæ confugerint ſepta, vt per hoc credant poſſe fieri coniugium, minimè eis licentia tribuatur, nec talis coniunctio à clericis defenſetur, quia probatum eſt, vt ſine legitima traditione coniuncti pro religionis ordine ſtatuto tempore ab Eccleſiæ communione ſuſpendantur, ne in ſacris locis turpi concubitu miſceantur, de qua re decernimus, vt parentibus aut proprijs dominis (prout ratio poſcit perſonarum) accepta fide excuſati ſub ſeparationis promiſſione tradantur, poſtmodum tamen a parentibus atque dominis libertate conceſſa, ſi voluerint, eos propria voluntate coniungant.* Gregor. Magnus lib. 3. epiſt. 12. Cabilonenſe 2. can. 30. Adrianus in Append. Concilij Lateran. p. 45. c. 7. & habetur *ca. 1. de coniug. ſeruorum.* Id quod rationi valdè conſentaneum eſt. Tum quia nullus Chriſtianus prohibetur accedere ad ſacramenta per ſe inſtituta in remedium propriæ infirmitatis: Tum etiam quia contractus matrimonij eſt de iure naturali: at verò ſeruitus introducta eſt iure gentium; ius autem naturale antiquius & potius eſt multò, atque adeò fortius. Quam rationem aſſignat D. Thomas in addit. ad 3. p. q. 52. artic. 2. Et quamuis potuiſſet Romana Sedes ſeruum inhabilem efficere ad matrimonium ineundum inuito domino, ſicut & poteſt quemuis in ſingulari inhabilem reddere iuſta de cauſa, & ſicut eundem ſeruum inhabilem ad profeſſionem reddidit, & forſan aliquando apud nonnullas Prouincias irritarunt Epiſcopi ſeruorum coniugia contra dominorum voluntatem, vt dixi ſuprà lib. 2. cap. 1. meritò tamen diuerſam in his ſtatibus diſpoſitionem edidit. Tum ob rationem dictam, quia matrimonium eſt propriæ infirmitatis leuamen, cuius nullus actus extra matrimonium licet; at religionis ſtatus obſeruantia alijs etiam medijs ſuppleri poteſt. Tum etiam quia coniugatus ex natura matrimonij non ita impeditus eſt, quominus ſuas operas impendere domino poſſit, ſicut religioſus, cuius exercitia minus expeditum relinquunt ad obſequium domino præſtandum. Inhoneſtus etiam, & indecens famulatus religioſi in obſequium domini: ſicut & ob ſacri Ordinis dignitatem, qui characterem imprimit indelebilem, ſtatutum eſt, vt ſeruus contra voluntatem domini nec manumiſſus ordinaretur ab Epiſcopo ſciente, duos dare domino ſeruos cogeretur Epiſcopus, *cap. ſi ſeruus d. 54.* ex Aurelianenſi 1. Aurelianenſi 5. cap. 6. Idem ſtatuitur, ſi dominus honeſto ſerui Clerici obſequio contentus non ſit. Quamuis in Toletano Concilio, quod habetur in Append. Lateranenſ. part. 50. cap. 56. deponi iubetur ab ordine, & ſic domino reſtitui.

4. Ex

4. Ex dictis colligitur peccare mortaliter dominum, qui impedit ſeruorum coniugia, cùm illis liceat iure naturali contrahere, & pro illis etiam ſtent leges Eccleſiaſticæ. Peccat etiam Dominus, ſi impediat inter ſeruos coniugatos maritale commercium, quantùm æquitas poſtulat, aliàs fruſtra contractum eſſet matrimonium, ſi negaretur vſus. Imò adeo eſt ſtricti iuris eiuſmodi vinculum, vt ſiue ſerui contraxerint inuito domino, ſiue illo annuente, & conſentiente, quoties eſt probabile periculum incontinentiæ, & aliàs non eſt notabilis iniuria domini, potiùs fauendum eſt coniugali obligationi, quàm domini obſequio. Vinculum enim matrimonij ſtrictius eſt vinculo ſeruitutis. Vnde quando iſta duo vincula concurrunt, obligatio coniugij præualere debet, vt docuit Diuus Thomas ſupra citat. quem poſtea non pauci ſecuti ſunt. In re etiam dubia fauendum potiùs matrimonio videtur. At ſicut dominus pati tenetur iacturam aliquam in ſeruorum operis, quò illis moderatum vſum coniugij liberè concedat: ita etiam tenetur ſeruus, adidque compelli à domino poteſt, ne nubat in loco diſtanti, ſi in proximo poteſt, ne ſe domini ſeruitio ſubtrahat, vt docuit Gabriel in 4. diſt. 36. artic. 3.

5. Secundò colligitur etiam peccare dominum, qui vendit ſeruum coniugatum in locum ita diſtantem, vt impediatur vſus matrimonij. Quamuis enim Dominus nõ prohibetur ſeruum vendere poſt coniugium, attamen ita vendere, vt impediatur vſus matrimonij, non poteſt. Id quod verum eſt ſiue domino annuente vel renuente, ac reluctante contraxerit, vt docet Diuus Thomas vbi ſuprà, & gloſſa in *cap. 1. de ſeruor. coniug.* verbò *ſeruitia*, & alij non pauci, niſi ea venditio fieret ex conſenſu vtriuſque coniugis, aut ſi cum ingenua vel liberta ſeruus nupſit, quæ illum abeuntem ſequi poteſt, & tenetur. Ratio autem huius eſt, quia ſi dominus peccat impediens vſum matrimonij ſeruorum, multò grauius peccabit, ſi perpetuò impediret illum in longinquas partes ablegando. Imò ex Diui Thomæ veriſſima ſententia cogendi ſunt domini ab Eccleſia, ne ſeruos ea ratione diſtrahant. Nec verò eadem ratio eſt de ſeruo antequam nuberet, & poſtquam nupſit, vt quia ante coniugium licebat vendere in quæcumque loca, liceat etiam poſt matrimonium: eſt enim ſtrictius & antiquius vinculum, & obligatio coniugij præponderans vinculo ſeruitutis.

6. Quod ſi ſeruus contraxerit coniugium cum ſerua, iijque diuerſis dominis pareant ita loco diſtantibus, vt inter ſe inuicem copulari non poſſint, aut dominus iuſta vrgentique cauſa, quia male morigeratus eſt ſeruus, nec fidelis, & non poteſt in eodem oppido diſtrahere, alio in loco vendit, tunc vel dominus vnius cogendus eſt alterum ſeruum emere, vel alius eius oppidi incola, vt ſerui illi coniugati degant in eodem oppido ſine periculo incontinentiæ: vel denique alterum illorum emat Eccleſia argumento *cap. fraternitatis 54. diſt.* nẽ impediatur vſus matrimonij. Quamuis autem aliquæ leges ciuiles his, quæ hactenus diximus, repugnent, Eccleſiaſticis tamen legibus, ad quas pertinet matrimonij cauſam ſuſcipere, abrogatæ ſunt.

CAPVT XLIII.

Seruitutem ignoratam dirimere matrimonium, non verò cognitam.

SVMMARIVM.

Seruitus ignorata impedimentum dirimens, numero 1.
Quo iure, explicatur ſub diſtinctione, num. 2.
Non ignorata non dirimit, n. 3.
Secus eſt de conditione libertini, n. 4.
Quod ſi reddat debitum, cum dubio de ſeruitute petentis, n. 5.
Detecta ſeruitute poſſe eum, qui liber eſt, ſeparari, quod ſi nolit, alium eſſe compellendum contrahere, num. 6.

1. QVAMVIS ignoratio vel æqualis, vel etiam melioris conditionis nullo iure dirimat matrimonium, niſi eo modo, quo errore dirimi diximus, cùm dat cauſam contractui ſupra lib. 4. At communis certaque ſententia eſt ſeruitutis conditionem ignoratam dirimere matrimonium, *cap. ſi quis libertus, cap. ſi quis ancillam, cap. ſi quis ingenuus, ca. ſi fæmina, cap. cuius vir. 29. quæſt. 2.* Concilium Bauaricum apud Duingolingam ca. 10. *De eo quiſquis ſeruorum nobilem fœminam habuerit in coniugiũ, & non praſciuit, ita conſtituit, vt iterum libera eſſet, dimittat ſeruum, & poſtea non redigatur in ſeruitium, ſed eſſet libera.* Alexander III. in *cap. propoſuit de coniugio ſeruorum.* Innocentius III. in *cap. ad noſtram fin. eodem tit.* Quod quidem verum eſt, etiamſi poſt matrimonium manumiſſus fuerit ſeruus, perſeuerat enim idem cõſenſus, ac priùs perſeuerabat. Imò, quantùm ego iudico, etiam ſi modicum tempus deſit, vt libertatem conſequatur ex manumiſſione Domini. Idem quoque de liberta ad tempus iudicium eſt.

2. Quo autem iure dirimat ſeruitus ignorata diſſenſio eſt. Nonnulli cenſent iure naturali id fieri. Alij verò cum D. Thoma in dicta quæſt. 53. artic. 1. ad 3. cenſent iure tantùm Eccleſiaſtico, quod valdè tamen conſonum ſit iuri naturali, in fauorem, ſcilicet, libertatis, & etiam quia ſtatus ſeruitutis impediat multum coniugalis debiti obligationem. Ego tamen exiſtimo diſtinctione vtendum. Si enim error ſeruitutis ſit antecedens, & in eum feratur con-

Digitized by Google

ſenſus, nubatque, quia liberum exiſtimauit, certum eſt iure naturali etiam dirimi matrimonium, reducitur enim ad impedimentum erroris. At verò cùm error ſeruitutis non dat cauſam contractui, neq; animus expreſsè quidquam de ea conditione cogitat, in quo caſu iure naturali valeret matrimonium iuxta dicta, lib. 4. cùm ſit error circa qualitatem, nullum eſt iure tantũ Eccleſiaſtico, vt poſterioris ſententiæ Doctores affirmant. Quod quidem conſtituit ius Eccleſiaſticum, ne fiat iniuria homini ingenuo. Ex quo fit matrimonium contractum inter ſeruos infideles ignorata etiam ſeruitute, in eo ſecundo caſu valere, niſi ſpecialiter eorum legibus aliter ſtatuatur.

3. Diximus autem ſeruitutem ignoratam dirimere matrimonium. Si enim adſit vel ſcientia ſeruitutis, vel ſaltem opinio, aut probabile dubium ſeruitutis, matrimonium tenet. Imò etiam ſi adſit affectata ignorantia, vt ſcilicet cum ea potiùs fueris, ſi inueneris eſſe mancipium, illam abijcias. Ignorantia enim affectata in eo caſu æquiparatur ſcientiæ. Et quidem id iure optimo ſe ita habet. Cùm enim hoc impedimentum in fauorem liberi, & ingenui inductum ſit ab Eccleſia, iniquum eſt, commodum reportet ingenuus ex ſua iniquitate, aut affectata ignorantia. Verum eſt contingere aliquando poſſe, vt contrahens cum ſerua, quam exiſtimabat liberam, inualidè contraxerit ſpectato iure naturæ, & foro conſcientiæ, & tamẽ in externo foro, quia non præſumitur ignorantia cohabitare cogatur, vt ſi adfuerint ſeruitutis indicia, quę prudenti homini ſtatum ſeruitutis aut oſtenderint, aut ſaltem probabile dubium iniecerint. Addo etiam ſi ita affectus eſſet, vt etiamſi ſciret mancipium eſſe, contraheret, adhuc nullum eſſe coniugium, quia ad matrimonium requiritur plene voluntarius conſenſus, ille autem eſt negatiuè voluntarius, atque adeo inſufficiens vt dixi ſupra lib. 4. Quãuis alij oppoſitum cenſeant, inter quos Syluestar *v. matrimonium* 8. quęſt. 3. Nobiſcum tamen Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 3. Soto in 4. diſt. 35. articulo 1. Pateret certè multis calumnijs locus, cùm facilè eſſet, & eum animum aſſerere, & negare.

4. Diximus etiam ſeruitutem ignoratam id efficere, quia conditioni libertini non id conceſſit ius Eccleſiaſticum. Vndè quamuis de liberta ad tempus idem iudicium, ac de ſeruo ferendum, dixerimus: at conditio libertini etiam ignorata non dirimit matrimonium, neque efficit connubium illegitimum. Neque enim ex iure Eccleſiaſtico, quo id impedimentum inductum eſt, ſeruitus anteacta, ſed præſens ignorata dirimit matrimonium, ſecus de conditione libertini dicendum, ſi in ingenuitatem expreſsè feratur conſenſus iuxta dicta ſupra lib. 4. Tunc enim idem iudicium ferendum eſſet, ac de impedimento erroris diximus ibidem.

5. Sed quæret aliquis primò. An ſi poſtquã aliquis vel ignorans, vel probabiliter dubitans de ſeruitute alterius coniugis, reddat debitum, efficiatur validum matrimonium. Et tunc diſtinguendum videtur. Nam vel reddit animo fornicario, & ſic nullum efficitur matrimoniũ: vel reddit debitũ animo maritali, & in eo caſu validum efficitur *cap. ſi quis, ca. ad noſtram*, conſentiente etiam alio, & ſi adſint ea, quæ iure nouo Concilij Tridentini neceſſaria ſunt ad valorem matrimonij: nam poſt Tridentinum clandeſtina matrimonia nulla ſunt. At ſi accedat animo quaſi maritali, hoc eſt, tantùm ne defraudet ius alterius coniugis, quod facere poteſt, & tenetur iuxta Eccleſię præceptum in *cap. Dominus, de ſecundis nuptijs, & ca. inquiſitioni. de ſententia excommunicat.* De quò latè infra, reſeruato tamen ſuo iure, vt quoties conſtiterit de conditione ſeruitutis, recedere poſſit, non efficitur matrimonium eo conſenſu. Nam ille animus tantùm non eſt affectus maritalis. Ita Gabriel Vazquez 1. 2. diſp. 66. cap. 5. num. 29. & 30. & dicam infra lib. 10.

6. Secundò quęret aliquis, an detecta ſeruitute poſſit is, qui liber eſt, ſeparari abſque Eccleſiæ iudicio. Reſpondeo ſeparari poſſe quoad torum, & etiam quoad habitationem, ſi ſcandalum abſit: alias neceſſarium eſt Eccleſiæ iudicium. Quod ſi defectus fuerit probationis, tuta conſcientia poterit in partes longinquas recedere, vbi ſine vllo ſcandalo inire cum alio coniugia poſſit. Si autem detecta ſeruitute is, qui liber eſt, in coniugio permanere velit, ſeruus ſi cõtraxit verè ſciens ſe eſſe ſeruum compellendus eſt per Eccleſiam denuò conſentire, non ex vi primi contractus, qui nullus eſt vt dixi, ſed ob illatam iniuriam. Si tamen bona fide contraxit, exiſtimans ſe eſſe liberum, æquum quidem eſt, non tamen tenetur denuò conſentire.

CAPVT XLIV.

In quibus caſibus ſeruus ex matrimonio adquirat ingenuitatem, & quo iure.

SVMMARIVM.

Quæſtio proponitur, num. 1.
Ancilla nupta patrono fit ingenua, num. 2.
Id prouenire ex iure poſitiuo quidam ſentiunt, ibidem.
Verius ex iure naturali, num. 3. 4.
Idem fieri ex vi matrimonij, quoties ingenuus nubit ſeruo, niſi aliud obſtaret, num. 5.
Coniux alio renuente, non poteſt ſe in ſeruum vendere, num. 6.
Obijciuntur nonnulla, et diluuntur, num. 7. 8.

1. NONNVLLI caſus aſſignari ſolent, in quibus ſeruus ex matrimonio ingenuus

genuus efficitur,qui tamen,quantùm ego iudico,ad vnam,& eandem radicem,atque principium reducuntur, vt ex dicendis conſtabit.

2. Primò igitur, ſi patronus ancillam in matrimonium ducat, libertatem adquirit. Quo autem iure id fiat diſſenſio eſt. Iure communi ita eſſe ſentit gloſſa in *ca. ſiquis ancillam 2. diſt. 34.* verbo *Ancillam*, Archidiaconus, Dominicus,Turrecremata ibidem,Sylueſter,v. *ſeruitus*, q. 4. in fine, & iure noſtri Regni ita ſe habere docet Gregorius Lopez *l. 1. tit. 13 p. 4.* tatentur que communiter Doctores. Thomas Sanctius iure tantùm noſtri Regni dicit fieri, non iure naturali.

3. Ego tamen exiſtimo id oriri ex iure ipſo naturali, ac proinde locum habere iure communi,cùm de eo nulla alia diſpoſitio ſit.In quo non rectè Thom.Sanc.li.7.diſp.20.n.11.Itaque, ſi probauero iure naturali libertatem conſequi ancillam, eo ipſo quod patronus ducit illam in vxorem, probatum manebit, idem dicendum eſſe iure communi, cùm nulla eius exiſtat in oppoſitum diſpoſitio.

4. Et imprimis id oſtendo ex ipſa natura matrimonij. Matrimonium enim ſuapte natura talis virtutis eſt,inquit optime Gabriel Vazquez, qui mihi huius ſententiæ auctor eſt 3. part. diſput. 81.cap.8. num.41. vt ſi aliquis ducat vxorem, quam antea ſeruam, & ancillam habuit, iam deinde illa ad dignitatem matrimonij euecta, abſque alia lege, & pacto iure ipſo coniugij ſolùm libera, & ingenua permaneat. Ita enim arctum eſt vinculum coniugij. vt duo ſub eodem thalamo commorentur, & eodem titulo ac nomine gaudeant honoris Regis videlicet, aut Imperatoris *Authentica de Conſulibus §. ſi autem cedat. 4. & l. mulieris C. de dignitatibus*, & in noſtro Regno *l. 9. tit. 2. part. 2.* & poſtquam conſummatum fuerit matrimonium dicuntur vna caro. Hanc autem eſſe naturam matrimonij optimè docuit Leo Pontifex in *cap. Non omnis* ex epiſtola ad Ruſticum numer. 4. de quo multa infra capit. 53. in fine. *Nuptiarum fœdera inter ingenuos ſunt legitima.* Hæc autem omnia pugnant cum ſtatu ſeruitutis, atque ideo ſeruilis conditio matrimonij æqualitate extinguitur. Id quod etiam lex noſtri Regni citata apertè indicat his verbis. *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre y la madre ſon caſados ſe fazen porende los hijos legitimos. Eſto miſmo ſeria ſi alguno vuieſſe hijo de ſu ſieruo,y deſpues deſto ſe caſſaſe con ella, ca tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que es fecho es la madre porende libre, è los hijos legitimos.* In quo non legem nouam eſſe dicit. ſed naturalis iuris,& æquitatis rationem explicuit. Vnde repugnat omninò patronum nubere ancillæ ſuę in ſeruitute manenti. Sed eo ipſo etiamſi dominus nolit, ingenua efficitur.

5. Hinc colligo primò tantam eſſe vim matrimonij, vt quantùm eſt ex ſe, quoties ingenuus nuberet ſeruo, extingueret ſtatum ſeruitutis,niſi repugnaret illi,vel impediretur ea vis iure altero quęſito domino,& patrono,quo inuitus priuari non poteſt, cùm ſit prior domini conditio. Ex quo conſequenti conſideratione fit,vt quoties vel perſeuerat iſtud ius impediẽs, vel contrahens ingenuus non cedit iure ſuo, matrimonium ſit iure naturali nullum,vel Eccleſiaſtico, vt dicebam ca.præcedenti. Inde fit ſeruitutem cognitam non dirimere,quia aliud eſt copulari matrimonio cum illo, cuius eſt ſeruus, quod pugnat cum matrimonij vi, & efficacitate. Aliud cum, qui alterius eſt ſeruus copulari cum alia ingenua. Quod, & ſi dedecet matrimonium, quod æqualitatem inducit, vt cùm vna caro ſint medietas ingenua medietas in ſeruitutem redacta ſit,non tamen repugnat, cedit enim cognita ſeruitute contrahens iure ſuo. At quoties ingenuus cõtrahit ignorata ſeruitute, & alias eſt conſenſus Domini, ſiue quia ille collocat,ſiue dotem deſignat,ſiue videt, & tacet,matrimonium valere cenſetur, non tam iure poſitiuo, quam naturali, explicato tamen lege poſitiua. Id enim indicatur in *Authentica: Ad hæc C. de Latina libertate*, ibi. *qui ſuam ancillam credentis tradidit in matrimonium tanquam liberam, ſiue conceſſerit dotale inſtrumentum, ſiue non, aut ſciens eam duci,tacuit ex ſtudio, dominiũ etiam amittit,eaq́, ad ingenuitatem rapitur* idem dicitur de ſeruo. Vbi conuenienter vtitur hoc verbo, *Rapitur ad ingenuitatem*, quo explicat vim,& efficacitatẽ matrimonij. Id enim ſublato iure patroni quod impediebat, rapit ſeruum ad ſtatum ingenuitatis. Cui fauet quod habetur, *Authentica de nuptiis collatione 4. ſi verò*, verſic. *hoc autem decreuimus*,vbi agens, quando dominus tradit ancillam libero ignoranti ſeruitutẽ inquit. *Non erit iuſtum tale non conſtare matrimonium, ſed tacitam libertatem ſequi, ſiue virum, ſiue ancillam, cum tale aliquid a Domino fi. Et l. 5. tit. 22. p. 4. Caſando ſieruo alguno con muger libre ſabiendolo ſu ſeñor, y non lo contradiziendo. faz ſe el ſiruo libre porende.* Idem eſt ſi dominus dotem cõficiat,quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolùm procedere, inquit Imperator *l. vnica §. ſed & ſi quis C. de Latina libertate.*

6. Secundò colligitur cum gloſſa in *dict. cap. perlatum*, & alijs ex ipſa vi matrimonij deduci nunquam poſſe, nec virum renuente vxore, nec vxorem renuente viro ſe tradere in ſeruitutem, quidquid dicat Thomas Sanchez lib. 7. diſp. 23. n. 2. de viro, ſcilicet, poſſe ſe ſubijcere ſeruituti renuente vxore. Itaque iure ipſo naturali eſt irrita ea venditio, neque approbata vllo iure Eccleſiaſtico. Probatur eo potiſſimùm fũdamento, quia vir non habet poteſtatem ſui corporis,ſed vxor,& è contra. Non ergo poteſt cum præiudicio coniugis ſe alteri tradere. Res enim ſemel ex iure iuſtitiæ vni obligata, non poteſt alteri ex iuſtitia obligari, niſi alter illorum velit iuri ſuo in aliquo præiudicari. Igitur cùm renuit, & dominus ius ſuum illæſum eſſe

Digitized by Google

vult, nequaquam poteſt valere traditio, & ex conſequenti nec venditio facta alterius coniugis. Et eo enim non tantùm vir vxoris, ſed etiã vxor viri vota irritare poteſt, quæ ſibi præiudicant, & profeſſio in religione renuente vxore nulla eſt, quamuis ſint vincula diuerſæ rationis, ſcilicet, religionis, & iuſtitiæ. Et quamuis iure naturali non pugnet vtrumque vinculum, at iure naturali poteſt illum à monaſterio extrahere, & ad ſe reuocare, quamuis vinculum religionis maneret. Ergo iure ipſo naturali impediri poteſt vinculum ſeruitutis. Et quamuis non omninò ſequatur præiudicium vxori, tamen aliquod ſequi negari non poteſt, quod illa in iſto caſu pati non tenetur inuita, cùm ſit prior in iure.

7. Neque obſtat primò, quod obijcit Turrecremata in *dict. capit. perlatum*, quod quiuis poteſt dare quod ſuum eſt, vir autem eſt ſui iuris. Nam cùm in ordine ad debitum coniugale non ſit ſui iuris, non poteſt conſtante matrimonio priori, & potiore iure, ſui facere traditionem alteri, qua aliqua ex parte lædatur ius vxoris, aut illi ſequatur præiudicium.

8. Neque obſtat ſecundò textus in *cap. perlatum*, vbi indicari videtur ſine conſenſu vxoris factam venditionem ſui in ſeruitutem valere. Quæritur enim à Concilio, an vxor eius, qui ſe vendidit in ſeruum, ſit redigenda in ſeruitutem. Reſpondetque, & vinculum matrimonij manere, neque illam ſeruam fore, cùm libero nupſerit. Sed in primis is canon ex Triburienſi prouinciali Concilio deſumptus eſt. Canones autem, quos Gratianus adducit, non maiorem auctoritatem habent, quam hi, ex quibus deſumuntur. Deinde dico canonem illum nec negare, nec probare, an venditio valeat, ſed quidquid de eo ſit, tantùm reſpondere non eſſe redigendam in ſeruitutem vxorem, quæ libero nupſit. Denique dico, vt conſtat ex initio eius canonis, diuortium præceſſiſſe inter eos: Legitimè autem illis ſeparatis quoad habitationem, potuit ſe vir vendere in ſeruum ſine conſenſu vxoris, cùm ex ea venditione nullum illi ſequeretur pręiudicium, eò quod diuortio facto nulla eſſet debiti redditio.

CAPVT XLV.

De impedimento criminis.

SVMMARIVM.

Nec ſolùm adulterium, neque ſola fides, neque ſola machinatio gignit impedimentum, n. 1.

Fides data vna cum verò adulterio eſt impedimentum, n. 2.

Matrimonium conſummatum cum alia coniugata validè eſt impedimentum, num. 3.

Et homicidium cum animo contrahendi ab vtroq; perpetratum, num. 4.

Et homicidium ab vno tantùm perpetratum vnà cum adulterio, num. 5.

An hoc impedimento teneantur etiam infideles, ſi conuertantur, num. 6.

1. VT quod ad iſtud impedimentum pertinet, diſtinctè tradatur, obſeruandum primò, per adulterium tantùm, ſi non adſit promiſſio, vel fides data de matrimonio futuro, vel machinatio in mortem coniugis, nullum gignitur impedimentum, vt docuit Gratianus 31. *quæſt. 1. cap. illud*, & habetur etiam in *cap. ſignificaſti, de eo qui duxit vxorem.* Vnde canon primus, & ſecũdus huius quæſtionis, qui vniuerſè loqui videntur, intelligendi ſunt illis ſubintellectis conditionibus. Similiter ſola fides de contrahendo matrimonio, imò nec matrimonium re ipſa contractum nõ conſummatum, ſi coniugem cui fidem adſtrinxit, non cognoſcat, neque impedit, nec dirimit: expreſsè habetur in *dicto c. ſignificaſti, & ca. fin. eodem titulo.* Similiter neque machinatio in mortem coniugis, ſi ab vno tantùm fiat, & ſine adulterio, nec impedit, nec dirimit matrimonium, nullus enim id ſtatuit canon.

2. Relinquitur ergò vt quatuor ſint caſus, in quibus ex homicidio, & adulterio impedimentum oriatur. Primus eſt. Si adſit verum adulterium vnà cum fide data de contrahendo matrimonio, defuncto altero coniuge, impedimentum eſt dirimens, *ca. Relatum quæſt. 1.* quod eſt ex Triburienſi cap. 40. *cap. propoſitum, ca. ſuper hoc cap. ſignificaſti, c. veniens, ca. fin. de eo qui duxit, &c.* Vide etiam deciſ. 64. to. 1. Conſil. Farinacij. Requiritur autem vt ea promiſſio vnà cum adulterio fiat, eodem coniuge viuente: ſi enim promiſſio fiat viuente vno coniuge, & poſtea contingat adulterium viuente alio coniuge, aut è contra, non oritur impedimentum, vt docet Panormitanus in *ca. fin. de eo qui duxit.* Pręterea ſatis eſt vt ſit nuda promiſſio, quamuis non firmetur iuramento. Nec neceſſarium eſt vt ſit mutua, ſed ſatis videtur, ſi vnus promittat, alter verò taceat, vt docet Syluester, *matrimonium* 8. quęſt. 9. & colligitur ex *dict. ca. relatum, & cap. ſignificaſti.* Nam illa taciturnitas, cum mutuo, & cæco amore inter adulteros, videtur eſſe virtualis quędam acceptatio promiſſionis, & vehemens inſurgit occaſio machinãdi mortem. Quod ſi alter ex eis non acceptet promiſſionem, non oritur impedimentum: non enim adeſt fides ſponſaliorum, quæ ſine promiſſione mutua eſſe non poteſt. Requiritur præterea, vt vterque ſcientiam habeat de adulterio. Si enim alter ex eis exiſtimet virum primum obijſſe, quamuis alter adulter ſciat nõ obijſſe, nec etiam naſcitur impedimentum ex communi ſententia. Dixi in principio, *verum adulterium.* Nam ad illud ex ſententia D. Thomæ,

Digitized by Google

Thomæ, requiritur, & ſciẽtia coniugis, & quod primum matrimonium valeat, & quod pollutio ſit intra vas. Vnde qui fide data congrederetur cum muliere extra vas, non impediretur contrahere, quod idem ad caſum ſequentem obſeruandum, neque enim ſic fiunt vna caro. De quo Antonin. 3. p. ti. 1 Syluester v. *matrimonium* 8. quæſt. 9. & alij.

3. Secundus caſus eſt. Matrimonium cum aliqua fœmina contractum viuente primo coniuge, & ſuperſtite, eſt impedimentum dirimens *ca. ſignificaſti ca. ex literarum ca. cum haberet ca. veniens, de eo qui duxit, &c.* Alexander III. pa. 6. in Appendic. cap. 13. *ſignificauit nobis.* Extant etiam Nicolai I. reſponſa epiſt. 48 col. 2. epiſt. 51. colum. 2. & epiſt 53. in cauſa Lotharij Regis, qui Theuperga prima vxore legitima viuente ſibi Waldradam coniunxit, & copulauit, & poſtea retinere volebat. Requiritur autem in primis, vt vterque ſciat ſe adulterium committere, *capit. propoſitum*, quod eſt Alexandri Tertij in Append. Lateran. part. 6. capit. 1. & *cap. ſignificaſti, de eo qui duxit.* Quare ſi exiſtimarent coniugem viuere, & reuera obijſſet, nullum naſcitur impedimentum. Item ſiquis viuente cõniuge ſuo, ignarus tamen, nuberet alteri, non oritur impedimentum; vel poſt ſcientiam non ſe miſcuit carnaliter, nec fidem dedit iuxta ſupradicta. Quod ſi cum dubio de prioris viri morte contraxit, non oriri impedimentum reſpondit Lucius III. *capit. Dominus, de ſecundis nuptijs.* At ſi alter eorum tantùm ſciat eſſe adulterium, ille qui ignoraret, ius haberet diſcedendi, quod ſi nollet diſcedere, alter cogendus eſt contrahere ex *dict. ca. ſignificaſti*, quæ omnia ſumma nituntur æquitate. Requiritur præterea, vt primum matrimonium validum fuerit, aliàs nullum ex ſecundo oritur impedimentum *cap. ſignificauit, eodem tit.* Idem etiam iudicium, ſi contracto primo matrimonio per metum, ipſam carnaliter cognouit, & poſtea ſecundam ducat vxorem, ſumitur ex Alexandro III. part. 6. cap. 13. Primum enim matrimonium non valuit, niſi per vim etiam conſummaſſet, in eo enim caſu, quia primum nullum fuit, nullum etiam oritur impedimentum. Requiritur denique, vt poſtquam ſecundum coniugium celebrauerit, ſecundam etiam agnoſcat: ſi enim ante conſummationem prior decedat, non oritur aliquod impedimentum *ca. fin. eodem tit.* Qui congreſſus debet eſſe intra naturale vas, vt iam dixi.

4. Tertius caſus eſt. Si adſit homicidium alterius coniugis ab vtroque perpetratum animo contrahendi matrimonium, etiam ſine adulterio, eſt impedimentum dirimens, *capit. ſi quis viuente 31. quæſt. 1. capit. laudabilem, de conuerſ. infidel.* Extat etiam de eo decretum in Concilio Meldenſi ca. 69. & in Metenſi capit. 7. Tres autem requiruntur conditiones. Prima, vt vterque cooperetur ad necem, ſiue per ſe, ſiue per alium; quare non ſatis eſt, ſi alter ſit cauſa mortis, vel tantùm ratum habeat. Secunda conditio eſt intentio contrahendi: ſi enim in vltionem, vel aliqua alia cauſa faciant, non oritur impedimentum. Imò, quantùm ego iudico, etiam non oritur impedimentum, ſi intentio non ſignificetur exteriùs. Itaque ſi omnino in animo retineant, nec ſibi ſignificent, non oritur impedimentum, quia propter occultum omninò, & mentale delictum non ſubiacet Eccleſiæ iudicio, neque punitioni. Verum eſt patrato homicidio ab vtroque difficilis eſſe probationis. Tertia denique, vt occiſio ſequatur ex illorum opere. Etenim ſi culpa medici, aut ipſius percuſſi negligentia ſequatur mors, nullum conſurgit impedimentum. Auctores refert, & ſequitur nouiſſimè Moure. part. 3. examinis, cap. 16. §. 5.

5. Quartus caſus eſt. Si cum adulterio alter, ſiue vir ſit cauſa mortis vxoris, ſiue vxor viri, occidatque vel ſuum virum vel adulteri coniugem, exiſtit impedimentum dirimens in *dicto capite ſi quis viuente, & capite propoſitum, & capite ſignificaſti, de eo qui duxit, & capite 1. de cõuerſione infidelium.* Requiruntur autem tres etiam conditiones. Prima intentio occiſoris de contrahendo matrimonio ſignificata, vt docet Diuus Thomas in addition. quæſt. 60. artic. 2. cum communi Doctorum, quidquid nonnulli ſine fundamento dixerint. Ratio enim huius impedimenti non tantùm eſt adulteria euitare, ſed etiam remouere occaſiones occidendorum coniugum his qui volunt contrahere. Quare ſi occidit animo contrahendi cum altero nequaquam adulterij participe, aut ſi occidat, vt liberiùs libidini vacet, non exiſtit impedimentum. Secunda eſt, vt adulterium præcedat occiſionem. Nam ius homicidium vult eſſe impedimentum tantùm, cum vtroque conueniente ſit: commiſſum enim ab vno tantùm non gignit eiuſmodi impedimentum, niſi vnà cum adulterio ſit. Tertia vt mors ſequatur ex machinatione alterius ex adulteris, ſiue occidat ſuis manibus, ſiue mandato vt colligitur ex *capite 1. de conuerſione infidelium.* Nec verò in iſto caſu requiritur, vt vterque ſciat in eo caſu interuenire adulterium, ſatis eſt ſi notum ſit occiſori, licet oppoſitum ſentiat Nauarrus in ſumma capite 22. numero 46. Debet autem eſſe verum adulterium, nam ſi matrimonium fuerit nullum exiſtimatum validum, non oritur impedimentum.

6. Sed quæret aliquis an hoc impedimentum locum habeat inter infideles? Reſpondendum eſt ſub diſtinctione. Nam ſi alter machinatorum baptizatus erat, matrimonium eſt nullum, expreſſa deciſio in *capite laudabilem, de conuerſ. infidel.* fideli enim exiſtente inhabili lege Eccleſiaſtica, nullum conceditur matrimonium. At ſi vterque infidelis ſit, proba-

Digitized by Google

bilius exiſtimo non oriri impedimentum, cùm hoc non impediat ex natura rei, ſed tantùm ex lege Eccleſiaſtica, infideles autem non tenentur legibus Eccleſiæ. Quod ſi ex his duobus criminibus, quę neceſſaria ſunt ad eiuſmodi impedimentum, alterum committatur in infidelitate, alterum verò poſt baptiſma, nonnullis videtur matrimonium eſſe nullum, quia delicto commiſſo poſt baptiſma videtur ratum haberi, quod ante baptiſmum perpetrauit. Sed non video huius firmum fundamentum.

De impedimento diſparis cultus.

CAPVT XLVI.

Matrimonium fidelis cum quouis infideli, ſiue pagano, Iudæo, Hæretico illicitum eſſe iure naturæ, diuino, & Eccleſiaſtico.

SVMMARIVM.

Quis infidelis dicatur, illicitum matrimonium cum illo, num. 1.
Vetitum iure diuino in veteri lege, num. 2.
Et etiam in noua, num. 3.
Et iure Eccleſiaſtico, num. 4.
Sub pœna capitalis prohibitum legibus Romanis nonnulli non rectè probant, nu. 5.
Cum Iudæis prohibita coniugia, nu. 6.
Et cum hæreticis, num. 7.
In his locis, vbi promiſcuè agunt Catholici cum hæreticis, ſine peccato contrahi, n. 8.
Etiam coniunctionem fornicariam fidelis cum infideli ſeuerè punitam, nu. 9.
Sponſalia etiam iurata cum hæretico vel infideli, nulla, num. 10.

1. INFIDELIS nomine comprehendimus eum, qui nũquam ad fidei cognationem acceſſit, qualis Iudęus, & Paganus, aut qui iam à fide defecit, ſcilicet, hæreticus. Et quamuis in eo an valeat matrimonium, licet illicitè contractum cum Iudæo aut Pagano, vel cum hæretico, non idem iudicium ſit, attamen id commune eſt coniugio celebrato cum quouis infideli, vt illicitè fiat, & cum peccato. Itaque ſiue Catholicus nubat hæretico, vel Iudæo vel gentili, niſi iuſta cauſa excuſet, peccatum eſt. Nam huiuſmodi coniugium in primis illicitum videtur iure ipſo naturali, idque conſtat tum ex periculo peruerſionis, cui ſe exponit manifeſtè, qui autem amat periculum, peribit in illo. Vndè multa emanarunt decreta quæ communionem, conuiuia, & munuſcula, & colloquia prohibent cum hæreticis. Tum ex mala prolis educatione. Quare Clemens Romanus epiſt. 4. col. 2. ante med. *Neceſſe eſt*, inquit, *vt ſalutis cauſa filius, qui ſermonem receperit veritatis, a parentibus ſeparetur incredulis, ac rurſum pater ſeparetur a filio, aut filia à matre. Quod ſi dicat aliquis, & quomodo iuſtum videtur ſeparari filios a parentibus? Audi quomodo, quia cum ipſis, ſi in errore permaneant, neque illis proderunt, & ipſi cum illis pariter interibunt*. Hinc Toletanum 4. ca. 59. & 60. Toletanum 17. ca. 8. filios abſtrahi præcipit à Iudæis ad rectè educandum. Tum denique propter graues, quæ oriuntur, diſſenſiones. Vt enim inquit Philo lib. 1. de monarchia, *Solus Dei cultus eſt amoris, mutuæq; beneuolentiæ vinculum inſolubile*. Adde etiam viro exiſtenti infideli facillimè impediri exercitia, ad quæ tenetur fidelis vxor. Incommoda autem, & pericula tam corporis, quam animæ magna elegantia, religione, & pietate exprimit Tertullianus lib. 2. ad vxorem, quem lectorem adire velim. Ea autem incommoda in hæreſi multò magis locum habent; nulla enim peſtis, quę ſic inficiat, vt cancer ſerpit, inquit Paulus 2. ad Timoth. cap. 2. in quem locum ita philoſophatur Anſelmus. *Magis ac magis occupat, & deuorat, ac maculat mentes, in quibus radicari cœperit, ſicut morbus, qui dicitur cancer, latiùs ſemper occupat, & fœdat, ac deuorat illam partem corporis in qua naſcitur. Vel ſicut piſcis qui dicitur cancer, non in ante ſed retro tendit, ſic ſermo eorum non auditores ſuos ad Deum ducit, ſed a Deo retrahit, & apoſtatare facit.* Vndèex eo quod ea conſortia bonos mores corrumpant, eiuſmodi connubia prohibuit Eccleſia, vt ſtatim dicam.

2. Iure etiam diuino poſitiuo prohibitum fuiſſe conſtat in lege veteri Exod. 34. etiam ratione periculi, *ne ſcilicet poſtquam fornicatæ fuerint*, id eſt. Idolis ſacrificauerint, *fornicari vos faciant*. Eadem prohibitio extat Deuteronomij 7. *Quia seducet filium tuum, ne ſequatur me: at magis ſeruiat Dijs alienis*. Et 3. Regum 11. vbi idem præceptum repetitur. Addit Dominus, *Certiſſimè auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos alienos*. Et 1. Eſdræ 9. Prohibita autem fuere Iudæis connubia cum infidelibus in ſua infidelitate manentibus, non tamen ſi ad eandem religionem tranſirent. Et quamuis de ſolis Chananæis, ad omnes tamen vniuerſim infideles extendebatur ex eadem ratione atque periculo, vt oſtendi 1. part. variar. diſput. quæſt. 4. ex poſitiua cap. 8. Id peccatum grauiſſimè in Salomone Sacra Scriptura reprehendit, quod adamauerit mulieres alienigenas, inter quas filia Pharaonis enumeratur; cùm tamen coniugium cum illa reprehenſione caruerit. Eo enim tempore initum fuit, quo Salomonem in Dei præceptis ambulaſſe Sacra Scriptura teſtatur, vt tenet communis Doctorum ſententia contra Theodoretum. Reprehenditur ergo, quod

Digitized by Google

quod illam ardentiſſimo proſecutus amore fuerit, vt nonnulli volunt: vel quod illam in Idolorum cultum deſciſcentem non à ſe procul abiecerit: imo in illius etiam gratiam fanum ædificauerit. Sed de eo latè Ioannes Pineda lib. 7. de rebus Salomonis, cap. 5.

3. Extat etiam in noua lege diuinum de eo præceptum apud Paulum 11, Cor. 6. *Nolite iugum ducere cum infideli*: quem locum Hieronymus de non ineũdo coniugio interpretatur. Neque obſtat, quod alij de vitando infidelium commercio exponant, imo inde vrgens argumentum deſumi poteſt: ſi vel ipſum commercium prohibetur, ne contagione ſua fidelis pereat: multo magis abijcienda connubia, in quibus cum illecebris voluptatis ſerpunt doctrinæ peſtiferæ, & ſeſe animis tantùm inſinuabunt periculoſiùs, quantò dulciùs. Et 2. Cor. 7. *Si dormierit vir eius, nubat tantùm in domino*, id eſt, cum Chriſtiano, vt interpretatur Tertullianus lib. 2. ad vxorem. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, Ambroſius in Paulũ, Auguſtinus lib. de adulterinis coniugijs, contineriq́ue his verbis præceptum de non iungendo matrimonio cum infideli præter Tertullianũ, & Hieronymum, docent Theodoretus, Theophilactus, Anſelmus, Sedulius, S. Thomas, Caietanus, alijq́ue.

4. Denique iure Eccleſiaſtico interdicta huiuſmodi coniugia. Referam ſigillatim decreta, quæ prohibent matrimonium cum infidelibus Gentilibus, quæ cum Iudæis, & quæ tandem cum hæreticis. De infidelibus paganis has accipe leges Eccleſiaſticas. Concilium Illiberitanum Canon. 15. *Propter copiam puellarum gentilibus minimè in matrimonium dandæ ſunt virgines Chriſtianæ, ne ætas in flore tumens, in adulterio reſoluatur animæ.* Et Canone 17. *Siquis fortè Sacerdotibus idolorum filias ſuas iunxerint, placuit neque in fine eis dandam eſſe communionem.* In quibus Canonibus illud obſeruandum huius Concilij patres infidelium nuptias cum fidelibus Canone 15. interclusiſſe nulla pœna propoſita, Canone autem 17. ſpeciatim, ne locarentur filiæ Sacerdotibus gentium ſeueriſſima pœna ſancitum. Ea quidem ratione, quia gentium Sacerdotes magnis honoribus, & priuilegijs huius Concilij temporibus ornabantur. Hinc fiebat, vt plerique fideles rerum vaniſſimarum cupidiores, quam religionis, filias ſuas illis in matrimonio locarent. Vnde maius inerat periculum, ſacerdotibus profana Deorum ſacrificia, & alia idolatriæ munera obeuntibus, ne ex illorum ſocietate, & contubernio maculam tanti criminis altiùs vxores contraherent, & inde ad parentes tanti criminis auctores deriuaretur, Concilium Arelatenſe 1. Canon. 11. *De puellis fidelibus, quæ gentilibus iunguntur, placuit, vt aliquanto tempore à communione ſeparentur.* Dubium autem mihi eſt, an iſte Canon de coniunctione coniugali agat, an verò de fornicaria, ſicut Nicænum Canon. 68. & Alexander III. in Append. part. 50. cap. 45. incertum enim ex ſignificatione verborum, & anceps, ſed in priorem ſenſum frequenter accipitur. Nicænum cap. 53. *vt Chriſtiani vxorem ducant ex quacunque generatione, modò ad fidem veniant, ſed non debent Chriſtiani dare filias ſuas nuptum infidelibus, ne ad errorem maritorum peruertantur, & fiant vel Iudææ vel Gentiles propter infirmitatem, & qui non paruerit, à Synodo excommunicatur.* Et Canone 67. *Quæcumq; mulier fidelis viro infideli nupſerit, ipſa quoque à communione fidelium ſeparetur, quæ ſi pœnitentiam maleficij egerit, & eum virum, quem habere non poterat, id eſt, infidelem dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo, quo recipitur is, qui poſtquam fidem negauit, ad fidem reuertitur, debetq́; ipſa infidelem relinquere. Erit autem pœnitentia eius, qui ad fidem reuertitur, & eius quæ virum infidelem reliquit, ferre cilicium, dormire ſuper cinerem, conſtituendumq́; eſt eiſdem de ieiunio, & de bonis operibus, prout conueniat, & poſtea licebit cum fidelibus conuerſari, & communionem ſacram accipere, & qui contradixerit à ſynodo excommunicatur.* Et Canone 69. *Siquis fidelis filiam, aut ſororem non conſciam, neque volentem, neque præſentem dederit nuptum infideli, prohibeatur communione fidelium, ipſa verò, quæ data eſt in matrimonium, non eſt prohibenda. Si autem qui hoc fecerit, pœnitentia ductus à non credente illam ſeparauerit, conſtituenda eſt ei pœnitentia, quanta ſacerdoti videbitur, &c.* Cumq́ue hoc generaliter in Africa prohiberi non poſſet propter multitudinem infidelium, Gentilium, & Hereticorum, ne matrimonia ceſſarent, prohibita ea coniugia ſaltem filijs Epiſcoporum, & presbyterorum in Concilio Carthaginenſi 3. Can. 12. *Item placuit, vt filij vel filiæ Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum gentilibus, vel hæreticis, vel ſchiſmaticis matrimonio non iungantur.* Chalcedonenſe actione 15. Canone 14. *Quoniam in quibuſdam prouincijs conceſſum eſt lectoribus pſaltis vxores ducere, ſtatuit ſancta Synodus non licere cuiquam ex his accipere ſectæ alterius vxorem. Qui verò ex huiuſmodi coniugio iam filios ſuſceperit, ſiquidem præuenti ſunt, vt ex ſe geniti apud hæreticos baptizarentur, offerre eos Eccleſiæ catholicæ communioni conuenit. Non baptizatos autem non poſſe vlteriùs apud hæreticos baptizari, ſed neque copulari debet nuptura hæretico, aut Iudæo, vel pagano, niſi fortè promittat ad orthodoxam fidem ſe per perſona orthodoxa copulam transferre. Siquis hanc definitionem ſanctæ Synodi tranſgreſſus fuerit correptioni canonicæ ſubiacebit.* Eadem etiam matrimonia reprehendunt Auguſtinus in *cap. caue. 31. quæſtione* 1. Cyprianus lib. de lapſis. Ambroſ. epiſt. 70. & lib. 1. de Abraham capit. 9. col. 4. & 5. cuius verba omnino vide, & Hieronymus contra Iouinianum.

5. Sub pœna capitali hæc matrimonia

ciuili etiam lege prohibita exiſtimauit Couar. in 4. decretal. 2. part. cap. 6. §. 11. numero 3. Paleotus lib. de nothis capit. 3. à numer. 4. ab imperatoribus Valentiniano, & Valente *l. vnica de nupt. gentilium C. Theodoſ.* ſub his verbis. *Nulli Prouincialium, cuiuſcumq; ordinis, aut loci fuerit, cum barbara ſit vxore coniugium, neque vlli gentilium Prouincialis, atque gentiles affinitates ex huiuſmodi nuptijs extiterint, quod in his ſuſceptum vel noxium detegitur, capitaliter expietur.* Hæc autem lex, ſiue Imperatorium edictum non rectè à Couarruu. huic inſtituto accommodatur, cùm Imperatores eò reſpexerint, ne Romani cum exteris, ſiue exteri cum Romanis nuptias inirent. Quod ad conſeruandam Romani ſanguinis dignitatem antiquum eſſe eius Reſpublicæ inſtitutum teſtatur Vlpianus in fragmentis titul. 5. *Connubium habent ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem, et peregrinis ita, ſi conceſſum ſit.* Caius inſtitut. titul. 4. *legitimæ nuptiæ ſunt, ſi Romanus Romanam nuptijs interuenientibus, vel conſenſu ducat vxorem.* Seneca lib. 4. de benefic. capit. 35. *Promiſi tibi filiam in matrimonium, poſtea peregrinus apparuiſti, non eſt mihi cum extraneo connubium, eadem res me defendit, quæ vetat.* Hinc Vlpianus docet filios poſt deportationem ſuſceptos quaſi ab alio ſuſceptos videri *l. ex facto §. ex facto ad Trebel.* Cùm enim per deportationem aliquis ciuis Romanus eſſe deſineret, fieretque peregrinus, nec matrimonium, niſi inter ciues cõſtaret, ſed diſſolueretur per deportationem, vt ſcripſit Paulus in *l. ſiquis ſic ſtipuletur D. ſoluto matrim.* ideo Vlpianus ait poſt deportationem natos, quaſi ab alio conceptos videri, quia verè filij non erant iure Romanorum, eorum qui eſſent deportati, amiſſis per deportationem omnibus ciuitatis Romanæ priuilegijs, extinctoque ſimul iure matrimonij.

6. De Iudæorum autem connubijs euitandis hæ ſunt leges Eccleſiaſticæ. Illiberitanum Concilium cap. 16. *Sed neq; Iudæis, neq; ſchiſmaticis dari placuit, eò quod nulla poſſet eſſe ſocietas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abſtinere per quinquennium placet.* Nicænum dict. Canon 53. vbi etiam cum Iudæis matrimonia interdixit. Aurelianenſe 2. Canone 19. *Placuit vt nullus Chriſtianus Iudæam, neque Iudæus Chriſtianam in matrimonio ducat vxorem, quia inter huiuſmodi perſonas illicitas nuptias eſſe cenſemus. Qui ſi commoniti à conſortio hoc ſe ſeparare diſtulerint, à communionis gratia ſunt ſine dubio ſubmouendi.* Aurelianenſe 3. Canone 13. *Chriſtianis quoque omnibus interdicimus, ne Iudæorum coniugijs miſceantur,* Aruernenſe Canon. 6. & habetur *capit. fin. 28. quæſt. 1. ſiquis Iudaica prauitati iugali ſocietate coniungitur, & ſeu Chriſtiana Iudæo ſiue Iudæus Chriſtianæ mulieri conſortio miſceatur carnali, quicumque horum tantum nefas admiſiſſe dignoſcitur à Chriſtianorum cœtu atque conuiuio, & à communione Eccleſiæ, cuius ſociatur hoſtibus, ſegregetur.* Romanum ſub Zacharia Cano. 10. Neldenſe Canone 73. in fine. His adde legem Imperatorum Theodoſij, & Arcadij *lib. 5 C. Theodoſiano ad l. Iuliam de adulterijs. Neque Chriſtianam mulierem in matrimonium Iudæus accipiat, neque Iudæa Chriſtianus in coniugium ſocietur. Nam ſi quis aliquid huiuſmodi admiſerit, adulterij vicem commiſſi huius crimen obtinebit, libertate in accuſandum publicis quoque vocibus relaxata.*

7. Quæ autem ad hæreticos ſpectant iſtæ ſunt. Illiberitanum, Canon. 16. *Hæreticis, ſi ſe transferre noluerint ad Eccleſiam Catholicam, nec ipſis Catholicas dandas puellas, &c.* Videat tamen lector, an legendum ſit, *Catholicis*, hoc ſenſu vt hæreticis admonitis, ſi ſe transferre noluerint ad Eccleſiam, in pœnam pertinaciæ, nec poſtea Catholicis conuerſis dandas Catholicas puellas. Idem prohibet Laodicenum ſub Sylueſtro cap. 10. & cap. 31. *Quod non oporteat cum hæreticis vniuerſis nuptiarum fœdera celebrare, aut eis filios dare, vel filias: ſed magis accipere, ſi tamen Chriſtianos ſe fieri promittant.* Carthaginenſe 3. cap. 12. iam citat. Chalcedonẽſe dict. ca. 14. & Synodus in Trullo Can. 67. & habetur IIII. epiſt. ad Francorum Reges hiſce verbis. *Itaque noſtra peruentum eſt notioni (quod certè cum magno cordis dolore dicimus) eo quod Deſiderius Longobardorum Rex veſtram perſuadere dignoſcitur excellentiam ſuam filiam vni ex veſtra fraternitate in coniugio copulare. Quod certè ſi ita eſt, hæc propriè diabolica eſt immiſſio, & non tam matrimonij coniunctio, ſed conſortium nequiſſimæ adinuentionis eſſe videtur. Quam plures comperimus, ſicut diuinæ Scripturæ hiſtoria inſtruimur, per alienæ nationis iniuſtam copulam, à mandatis Dei deuiare, & in magna deuolutos facinora. Quæ eſt enim præcellentiſſimi filij magni Regis talis deſipientia, vt penitus vel dici liceat, quod veſtra præclara Francorum gens, quæ ſuper omnes gentes enitet, & tam ſplendifica ac nobiliſſima regalis veſtræ potentiæ proles perfida, quod abſit, ac fœtentiſſima Longobardorum gente polluatur, quæ in numero gentium nequaquam computatur: de cuius natione, & leproſorum genus oriri certum eſt. Nullus enim qui mentem ſanam habet, hoc vel ſuſpicari poteſt, vt tales nominatiſſimi Reges tanto deteſtabili atque abominabili contagio implicentur. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Aut quæ pars fideli cum infideli? Etenim mitiſſimi, & à Deo inſtituti benigniſſimi Reges iam Dei voluntate, & Conſilio coniugio legitimo ex præceptione genitoris veſtri copulati eſtis accipientes ſicut præclari, & nobiliſſimi Reges de eadem veſtra patria, ſcilicet, ex ipſa nobiliſſima Francorum gente pulcherrimas coniuges, & earum vos oportet amori eſſe annexos, & certè vobis non licet eis dimiſſis alias ducere vxores, vel extraneæ nationis conſanguinitate immiſceri. Etenim*

Etenim

Digitized by Google

enim nullus ex veſtris parentibus ſcilicet, neque auus veſter, neque proauus, ſed nec genitor veſter ex alio regno vel extranea natione coniugem accepit. Et quis de veſtro nobiliſſimo genere ſe contaminare, aut commiſcere cum horrida Longobardorum gente dignatus eſt: vt nunc vos ſuademini (Quod auertat Deus) eadem horribili gente pollui? Item quia nullus extera gentis aſſumpta coniuge innoxius perſeuerauit: aduertite, quæſo quanti qualeſq; potentes per alienigena coniugia à præceptis Dei declinantes, & ſuarum ſequentes vxorum alienæ gentis voluntatem, validis irrepti exceſſibus, immenſa pertulere diſcrimina. Hæc Stephanus. Adde Bonifacium VIII. *cap. decreuit, de hæreticis in 6.*

8. In his autem regionibus, in quibus reſpublica hęreticis, & Catholicis conſtat, ſine peccato fiunt eiuſmodi connubia, ob communem conuictum, & ſocietatem: & quia minor periculi occaſio, cùm parentes nihil de religione curant, tolerante præcipuè Romano Pontifice, vt docuit Ioannes Azor tomo 1. lib. 8. cap. 11. quęſtione 5. Quamuis iniqua conditio ſit, vt maſculi patris, fœminæ matris religionem ſequantur, vt docet idem Auctor ibidem quæſt. 6. id quod etiam ex dictis facilè deduci poteſt.

9. Nec Chriſtiano homini mirum videri debet adeò ſeueris legibus cum infidelibus, & hæreticis connubia prohibita, quandoquidem non minùs ſeuerè ſtatuerunt patres, vt quæ mulier cum infideli, aut qui fidelis cum fœmina infideli etiam fornicariè miſceretur, acriter puniretur. In hunc ſenſum potiùs quam alium intelligo Concilium Arelatenſe 1. Canon. 11. quem ſupra retuli. Nicænum cap. 68. Aruernenſe cap. 6. & Alexandrum Tertium in append p. 50. cap. 49 Nullum enim efficacius telum ad Iſraelitarum fidem euertendam excogitauit diabolica perfidia, quàm ſi cum alienigenis Moabitis fœminis Idolorum cultricibus fornicarentur, de quo præclare philoſophatur Philo. lib. de fortitudine ab illis verbis: Arabum gens. Antiquis etiam Hiſpanorum legibus paulò poſtquam reſtaurari cœpit, quas fueros de Sepulucga vocamus, non ſemel conſtitutum eſt, vt qui fidelis cum Iudæa vel Sarracena, vel è contra in ſimili delicto inuenti fuerint, vir præcipitio pereat, mulier igne.

10. Ex dictis colligitur fidem datam, vel ſponſalia de contrahendo matrimonio cum infideli, Iudæo, vel hæretico eſſe nulla, etiamſi iuramento confirmentur, eò quod illicita matrimonia ſunt, iuramentum autem non poteſt eſſe vinculum iniquitatis.

CAPVT XLVII.

Coniugium cum infidelibus eſſe irritum, & quo iure: cum hæreticis verò non eſſe irritum.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Coniugium fidelis cum non baptizato eſſe nullum iure Eccleſiaſtico, n. 2.
Non ita illicitum, vt aliqua circunſtantia honeſtari non poſſit, n. 3.
Quidam conſuetudine tantùm irritum dicunt, num. 4.
Verius lege Eccleſiaſtica, n. 5. 6.
Obiectioni occurritur, n. 7.
Non eſſe ſacramentum, n. 8.
Coniugium fidelis cum hæretico eſſe nullum quidam opinantur, n. 9.
Communis docet valere, n. 10.
Olim irritum, nunc validum, verior ſententia num. 11.
Soluuntur fundamenta contraria, n. 12.

1. RESTAT explicandum an eiuſmodi coniugia cum infidelibus, aut hæreticis contracta ſint inualida? Primò agemus de infidelibus non baptizatis, deinde de hæreticis.

2. Igitur, quod attinet ad matrimonium fidelis cum infideli non baptizato, concors ſententia eſt eſſe nullum. Sic Theologi cum Magiſtro in 4. diſt. 39. & interpretes iuris Canonici 28. quæſtione 1. Vt autem ea recepta ſententia explicetur, per partes procedendum. Quamuis matrimonia cum infidelibus toties prohibita ſint, attamen non ſunt irrita iure naturali. Quæ communis Doctorum ſententia eſt. At nonnulli probant exemplo Moyſis, Ioſeph, Booz, Dauidis, Salomonis cũ filiam Pharaonis, id eſt, fœminam Ægyptiam duxerit. Sed inefficaciter probant, quia, vt paulò ſuperiùs dicebamus, Hebræo populo non erat prohibitum vxores ducere ex alienigenis, ſi tamen ad veri Dei cultum tranſirent, id quod exemplis allatis manifeſtiſſimè conuincitur, ſed tantùm ſi in Idolorum cultu permanerent. Probatur tamen efficaciter exemplo Eſther, quæ nupſit Aſſuero Regi infideli in infidelitate manenti. Item ſancta Monica virum habuit Paganum teſte Auguſtino lib. 9. confeſſ. cap. 9. & Clotildis Chriſtiana nupſit Clodoueo Regi Francorum Ethnico teſte Gregorio Turonenſi lib. 2. cap. 28. vtraque autem erat pia fœmina, & viros ſuos ad pietatem conuerterunt. Idem oſtendunt etiam alia quę adduco infra iſto cap. Nec deeſt ratio: nam cultus diſparitas non omninò, ac directè opponitur fini matrimo-

Digitized by Google

nij, ita vt contra ſubſtantiam eius eſſe dicatur. Neque enim pugnat cum indiuidua vitæ ſocietate, cùm fieri poſſit, vt nec diſcordię, nec diſſenſiones oriantur aut raró. Neque etiam impedit matrimonij finem, hoc eſt filiorum procreationem, & educationem. Tum quia, vt oſtendimus ſupra lib. 1. hic non eſt primus, neque pręcipuus matrimonij finis: Tum etiam: quia licet difficilè poſſet tamen rectè in pia religione proles inſtitui. Non eſt ergo fundamẽtum aliquod, vt dicamus matrimonium cum infideli irritum eſſe naturali iure. Imo neque habemus vnde probemus irritum fuiſſe iure diuino in veteri lege, ſed licet peccaminosè contracta valuiſſe tamen. Quod enim Eſdras 1. cap. 9. ſeparauit quaſdam Ægyptias, eò factũ eſt, quod illæ, quæ ſine peccato forſan ductæ fuerant, cùm defeciſſent iterum ad idola, ſine peccato retineri non poterant, nolentes ſine iniuria Creatoris cohabitare. Quare ſine fundamento nonnulli recentiores exiſtimant cultus diſparitatem dirimere iure diuino naturali, quod falſum eſſe magis conſtabit ex his quæ dicemus. Neque obſtat fundamentum, quo nõnulli mouentur, quod ſcilicet, ſi fidelis ducat infidelem, & illa poſtea velit ſeparari non ſit poteſtas in Eccleſia ad illam compęllendam cohabitare, quia eſt extra Eccleſiam. Dico enim per matrimonium eſſe commune forum, & fœminam ſequi forum viri, & cùm alias dignior ſit contractus ex parte fidelis, per cõnexionem ab eodem iudice compellitur, cui fidelis ſubiacet, vel ſaltem à ſæculari Principe, cui per domicilium iam ſubiacet.

3. Ex his fit coniugium fidelis cum infideli non eſſe intrinſecè malum, id eſt, abſolutè, & in quauis circunſtantia, quale eſt mendaciũ, & alia huiuſmodi, ſed eſſe ex his, quæ aliqua ablata vel poſita circunſtantia honeſta reddi poſſunt, qualia ſunt occidere, accedere ad fœminam, auferre ab alio bona ſua. Ratio etenim naturalis dictat, non eſſe ineundum huiuſmodi coniugium, quatenus dictat non eſſe faciendum, vel ob periculum ſubuerſionis, vel ob alias cauſas, quibus ceſſantibus, vel alijs occurrentibus, quorum ſtrictior obligatio ſit, eius etiam obligatio præcepti ceſſabit. Itaque inſpiratione diuina credendum eſt Eſther nupſiſſe Aſſuero: & tunc diſpenſatione Pontificis huiuſmodi connubia licitè iniri poſſent iuſta exigente cauſa, vt docuit Bellarminus l. 1. de matrimonio c. 23. propoſitione 4.

4. Sed eſto matrimonium cum infidelibus non ſit irritum iure naturali, aut diuino, explicandum ſupereſt, an ſit irritum, & quo iure? De eo enim non vna ſententia eſt. Quidã enim id nõ vniuerſali aliqua lege, ſed vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ, quæ vim legis obtinet abhinc quadringentis, & quadraginta annis introductum exiſtimant. Ita Bellarmin. lib. 1. de matrimonio ca. 23. propoſit. 3. Rebelius 2. p. de obligat. iuſtitiæ lib. 3. quæſt. 9. circa fin. Soto in 4. diſt. 39. quæſt. vnica articulo 2. Gregorius de Valentia 3. part. diſput. 10. generali quæſt. 5. part. 3. §. *Cultus diſparitas.* Qui Doctores non alio nituntur fundamento, niſi quia nullam exiſtimarunt Eccleſię legem Eccleſiaſticam, ex qua colligatur nullum fuiſſe matrimonium.

5. Cæterùm ego exiſtimo verius Eccleſiaſtica lege, ciuſque recta intelligentia per manus deriuata, eſſe à multis ſæculis irrita cõiugia fidelis cum infideli. Nam in Concilio Nicæno, quod eſt generale primum extat Canon 67. vbi præcipitur vt mulier, quæ infideli nupſerit, illum derelinquat, & pro matrimonio contracto peragat pœnitentiam. *Quicumq; duas mulieres in matrimonium acceperit, ipſe cum ſecunda excommunicetur: & quæcumque mulier fidelis viro infideli nupſerit, ipſa quoque ex Eccleſia reiiciatur. Quæ ſi pœnitentiam egerit maleficij, et eum virum, quem habere non poterat, id eſt, infidelem dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo quo recipitur, qui poſtquam fidem negauit ad fidem reuertitur, debetq; ipſa infidelem relinquere.* Et Can 69. idem indicatur, cùm ſtatuitur patrem, qui filiam dedit nuptum non credenti, & infideli, debere illam à non credente ſeparare.

6. Nec verò quis dicat ex iſto ſeparandi verbo non colligi nullum fuiſſe matrimoniũ, cùm poſſit intelligi de ſeparatione tori, vt de matrimonijs per religioſos contractis dicebamus. Hoc inquam in præſenti nullius momẽti eſt, tum quia ideo eo loco Canones aliques ſic interpretamur, quia ex multis alijs Canonibus, teſtimonijſque patrum valere matrimonium religioſorum demonſtrauimus. At in præſenti nullus eſt Canon, quo id conuincatur. Tum etiam, quia, vt ex ſe conſtat, in eo caſu erat ſtrictũ vinculum religionis, quo Deo, & prælatis tenebantur adſtricti: & ideo nõ mirum ſi in pœnam delicti ſeparari iuberentur, non diſſoluto vinculo, quod in præſenti caſu minimè reperitur. Non ergo eſt, cur tantùm de ſeparatione quoad torum interpretemur. Et quidem ita intellectam eſſe hãc legem Eccleſiaſticam indicant duo vel tria. Primum eſt lex illa ciuilis Imperatorum, quam ſupra retulimus, quæ connubium cum Iudęo vt adulterium puniri iubet, haud dubiè non ea ratione punitura, ſi validum eſſet. Alterum eſt Canon Trullanus, quẽ poſtea referemus, qui planè docet irrita hæreticorum coniugia, idque tanquam ſæculo ſuo receptum, non nouiter ſtatutum: quod à fortiori de matrimonio cum infideli, videtur eſſe receptum eo tempore, non ex alia lege ſuperioris ſæculi, quam Nicænis canonibus. Tertiũ eſt Concilium Toletanum 4. ca. 63. quod iubet vt Iudæi qui Chriſtianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab Epiſcopo ciuitatis ipſius, vt ſi cum eis permanere cupiant, Chriſtiani efficiantur, quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur.

Digitized by Google

7. Neque obſtat, ſanctiſſimam Monicam matrimonio iunctam homini infideli: tū quia ſicut aliquorum fidelium, cum infidelibus coniugia excuſat inſpiratio diuina; ita etiam alia excuſat iuris naturalis probabilis ignorantia; vt licite fiant, & iuris poſitiui, vt fiant valide. At Nicænos Canones ignotos fuiſſe Africanis conſtat ex Concilio Carthaginenſi expreſſiſſimè, vbi à Cæleſtino petuntur ſinceri Nicæni Canones, tantùm enim vnus ſupra viginti illis noti fuerant. Interfuit autem illi Concilio Auguſtinus iam Epiſcopus, vt conſtat ex eodem n. 8. Tum etiam, quia cùm eo tempore in omnibus fere, in quibus nunc diſpenſat ſedes Apoſtolica, diſpenſarent Epiſcopi, facile factum eſt ab illis diſpenſatum, vt nuberent. Nam Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, & Auguſt. lib. de fide, & operibus cap. 19. ſuo tempore dicunt fuiſſe frequentiſſima eiuſmodi cōiugia, & quãuis ſępe reprehenderentur, tolerata tamē ſicut Concilio Carthaginenſi 3. ſupra adducto ob infidelium, & hęreticorum multitudinem: ſaltem filijs clericorum eiuſmodi coniugia interdixerunt.

8. Quod ſi quis quærat an matrimonium fidelis cum infideli ſecluſa Eccleſiaſtica lege prohibente aut interueniente Pontificis diſpēſatione ſit Sacramentum? Dici poſſet ex parte ſuſcipientis baptizati eſſe ſacramentum, ſi & ille alter non baptizatus intentionem habeat faciendi quod facit Eccleſia, aut contrahendi more Chriſtiano. Cùm enim in hoc ſacramento miniſtri ſint ipſi contrahentes, neceſſaria eſt intentio miniſtri comparatione ſuſcipientis, vt Florentinum, & Tridentinum definiunt. At verius exiſtimo nō eſſe ſacramentum, quia non poteſt claudicare ratio ſacramenti, infidelis autem non eſt capax ſacramenti vt conſtat. Et de matrimonio cum infideli non baptizato hactenus.

9. De coniugio autem fidelis cùm hæretico dubium eſt an ſit irritum ipſo iure? Simancas lib. de inſtit. Cathol. titulo 40. à nu. 17. contendit matrimonium fidelis cum hæretico eſſe non ſolùm illicitum ſed etiam irritum iure poſitiuo. Eſſe illicitum liquet ex dictis: eſſe autem irritum probat ex illis Canonibus Conciliorum, quibus prohibetur. At quia multa prohibentur, quæ tamen facta tenent, inquit iuris regulam eſſe, quę lege fieri prohibentur, ſi fiãt pro infectis habenda *l. non dubium C. de legibus* & adduci poſſet decretum Cœleſtini I. & habetur. *Capit. videtur nobis 35. quæſt. 6. Nam quod contra interdictum, & ordinem Eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi, tam humanæ, quam diuinæ legis proclamat auctoritas, quia ea quam inordinate ſuperduxit prohibitione renitente vxor non eſt.* Adducit etiam Canonem 72. ſextæ Synodi in Trullo, cuius hæc ſunt verba. *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica, neque orthodoxam cum viro hæretico copulari. Sed ſiquid huiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui. Si autem adhuc infideles ſunt inter ſe legitimo matrimonio copulati, deinde alter eorum cōuerteretur ad fidem, altero in infidelitate manente, ſi fideli placuerit cum infideli cohabitare, non à ſe inuicem ſeparentur iuxta Pauli ſententiam.* Ea autem confirmant, quæ ad illius Canonis interpretationem, adducit Theodorus Balſamon notans Canonem aduerſùs Iberos, qui filias ſuas Sarracenis olim traderent. Sic enim inquit, *lex ciuilis definit matrimonium ſocietatem & communionem diuini, & humani iuris. Hinc ergo cōſequenter Sancti Patres decernunt iure matrimonij non eſſe coniungendum virum fidelem mulieri infideli, vel infidelem mulierem viro fideli, ſed et ſi quid eiuſmodi factum fuerit, diuellendum, ac ſeparandum eſſe matrimonium, vt quod conſiſtere non poſſit.* Repetiuit iterum in Nomo Canone Photij titul. 12. capit. 13. Alia autem quæ adducit Simancas, quibus periculum eſſe in eo matrimonio docet, conuincunt quidem illicitum illud eſſe, nōn tamen irritum.

10. Communis Theologorum, & interpretum iuris canonici ſententia eſt, id matrimonium non eſſe vllo iure irritum. Qui non alio fundamento nituntur, niſi quia non exiſtit ius Eccleſiaſticum, irritans eiuſmodi contractum, licet multis interdicatur canonibus.

11. Cæterùm ego aliter reſponderi poſſe iudicabam. Suſpicabar prioribus ſæculis irrita fuiſſe eiuſmodi coniugia: at iam à multis ſæculis contraria cōſuetudine abrogatum: ac licet peccent; niſi iuſta ſubſit cauſa, valere tamen. Primùm ita eſſe credebam, eo quod Canones Eccleſiaſtici eiſdem verbis ſæpe prohibent infidelium, Iudæorum, & hęreticorum coniugia, vt conſtat ex Illiberitano, & Agathenſi ſupra relatis, & ex Chalcedonenſi in eodem Canone. Ex quo fit verosimile idem de coniugio cū omnibus iſtis eſſe ſtatutum. Cumque oſtenderimus coniugia cum infidelibus nōn baptizatis nulla fuiſſe, reſtat vt idē illis ſæculis in hæreticorum coniugijs obſeruatum eſſe ſuſpicemur. Deinde propter Canonem Trulianum. Quamuis enim illi Canones dubiæ fidei ſint, attamen pro legibus ſuſceptos à Græcis perſuadet mihi Theodori Balſamonis teſtimoniū, & ea quę in 7. Synodo de iſtis Canonibus dicuntur, quæ, quamuis eorum fidē non adſtruāt, probant tamen apud Græcos ſaltem, & in aliquibus Prouincijs vim obtinuiſſe legis. De eorum tamen Canonum auctoritate, quanta ſit alio loco dicemus.

12. Sed vrget illud, quod adducit Simancas ex *l. non dubium. C. de legibus*, & quod nos addimus ex Cęleſtino *capit. videtur nobis.* At mihi videtur legem Eccleſiaſticam interpretandam circa ſubiectam materiam. Itaque in eo caſu de quo loquebatur Pontifex, ſcilicet, eius qui ſecundam vxorem duxerat prima viuente,

uente,

ſenſus, nubatque, quia liberum exiſtimauit, certum eſt iure naturali etiam dirimi matrimonium, reducitur enim ad impedimentum erroris. At verò cùm error ſeruitutis non dat cauſam contractui,neq; animus expreſsè quidquam de ea conditione cogitat, in quo caſu iure naturali valeret matrimonium iuxta dicta, lib. 4. cùm ſit error circa qualitatem, nullum eſt iure tantū Eccleſiaſtico, vt poſterioris ſententiæ Doctores aſſirmant. Quod quidem conſtituit ius Eccleſiaſticum,ne fiat iniuria homini ingenuo.Ex quo fit matrimonium contractum inter ſeruos inſideles ignorata etiam ſeruitute, in eo ſecundo caſu valere, niſi ſpecialiter eorum legibus aliter ſtatuatur.

3. Diximus autem ſeruitutem ignoratam dirimere matrimonium. Si enim adſit vel ſcientia ſeruitutis, vel ſaltem opinio, aut probabile dubium ſeruitutis, matrimonium tenet. Imò etiam ſi adſit affectata ignorantia, vt ſcilicet cum ea potiùs fueris, ſi inueneris eſſe mancipium, illam abijcias. Ignorantia enim affectata in eo caſu æquiparatur ſcientiæ. Et quidem id iure optimo ſe ita habet. Cùm enim hoc impedimentum in fauorem liberi,& ingenui inductum ſit ab Eccleſia, iniquum eſt, commodum reportet ingenuus ex ſua iniquitate, aut affectata ignorantia. Verum eſt contingere aliquando poſſe, vt contrahens cum ſerua, quam exiſtimabat liberam, inualidè contraxerit ſpectato iure naturæ, & foro conſcientiæ, & tamē in externo foro, quia non præſumitur ignorantia cohabitare cogatur,vt ſi adfuerint ſeruitutis indicia, quę prudenti homini ſtatum ſeruitutis aut oſtenderint, aut ſaltem probabile dubium iniecerint. Addo etiam ſi ita affectus eſſet, vt etiamſi ſciret mancipium eſſe, contraheret, adhuc nullum eſſe coniugium, quia ad matrimonium requiritur plene voluntarius conſenſus, ille autem eſt negatiuè voluntarius, atque adeo inſufficiens vt dixi ſupra lib.4.Quāuis alij oppoſitum cenſeant, inter quos Syluestar v.*matrimonium* 8.quęſt.3. Nobiſcum tamen Antonin.3.part.tit.1.cap.3.Soto in 4. diſt.35.articulo 1. Pateret certè multis calumnijs locus, cùm facilè eſſet, & eum animum aſſerere, & negare.

4. Diximus etiam ſeruitutem ignoratam id efficere, quia conditioni libertini non id conceſſit ius Eccleſiaſticum. Vndè quamuis de liberta ad tempus idem iudicium, ac de ſeruo ferendum, dixerimus: at conditio libertini etiam ignorata non dirimit matrimonium, neque efficit connubium illegitimum. Neque enim ex iure Eccleſiaſtico, quo id impedimentum inductum eſt, ſeruitus anteacta, ſed præſens ignorata dirimit matrimonium, ſecus de conditione libertini dicendum, ſi in ingenuitatem expreſsè feratur conſenſus iuxta dicta ſupra lib.4. Tunc enim idem iudicium ferendum eſſet, ac de impedimento erroris diximus ibidem.

5. Sed quæret aliquis primò. An ſi poſtquā aliquis vel ignorans, vel probabiliter dubitans de ſeruitute alterius coniugis,reddat debitum, efficiatur validum matrimonium. Et tunc diſtinguendum videtur. Nam vel reddit animo fornicario,& ſic nullum efficitur matrimoniū: vel reddit debitū animo maritali, & in eo caſu validum efficitur *cap.ſiquis, ca. ad noſtram,* conſentiente etiam alio,& ſi adſint ea,quæ iure nouo Concilij Tridentini neceſſaria ſunt ad valorem matrimonij: nam poſt Tridentinum clandeſtina matrimonia nulla ſunt. At ſi accedat animo quaſi maritali, hoc eſt, tantùm ne defraudet ius alterius coniugis, quod facere poteſt, & tenetur iuxta Eccleſię præceptum in *cap.Dominus,de ſecundis nuptijs, & ca. inquiſitioni.de ſententia excommunicat.*De quò latè infra, reſeruato tamen ſuo iure,vt quoties conſtiterit de conditione ſeruitutis, recedere poſſit, non efficitur matrimonium eo conſenſu. Nam ille animus tantùm non eſt affectus maritalis. Ita Gabriel Vazquez 1.2.diſp.66.cap.5. num.29. & 30. & dicam infra lib. 10.

6. Secundò quęret aliquis, an detecta ſeruitute poſſit is, qui liber eſt, ſeparari abſque Eccleſiæ iudicio. Reſpondeo ſeparari poſſe quoad torum, & etiam quoad habitationem, ſi ſcandalum abſit: alias neceſſarium eſt Eccleſiæ iudicium. Quod ſi defectus fuerit probationis,tuta conſcientia poterit in partes longinquas recedere, vbi ſine vllo ſcandalo inire cum alio coniugia poſſit. Si autem detecta ſeruitute is, qui liber eſt, in coniugio permanere velit, ſeruus ſi cōtraxit verè ſciens ſe eſſe ſeruum compellendus eſt per Eccleſiam denuò conſentire, non ex vi primi contractus, qui nullus eſt vt dixi, ſed ob illatam iniuriam. Si tamen bona fide contraxit, exiſtimans ſe eſſe liberum, æquum quidem eſt, non tamen tenetur denuò conſentire.

CAPVT XLIV.

In quibus caſibus ſeruus ex matrimonio adquirat ingenuitatem, & quo iure?

SVMMARIVM.

Quæſtio proponitur, num. 1.
Ancilla nupta patrono fit ingenua, num. 2.
Id prouenire ex iure poſitiuo quidam ſentiunt, ibidem.
Veriùs ex iure naturali, num. 3.4.
Idem fieri ex vi matrimonij, quoties ingenuus nubit ſeruo, niſi aliud obſtaret, num. 5.
Coniux alio renuente, non poteſt ſe in ſeruum vendere, num.6.
Obijciuntur nonnulla, et diluuntur, num.7.8.

1. NONNVLLI caſus aſſignari ſolent, in quibus ſeruus ex matrimonio ingenuus

genuus efficitur, qui tamen, quantùm ego iudico, ad vnam, & candem radicem, atque principium reducuntur, vt ex dicendis conſtabit.

2. Primò igitur, ſi patronus ancillam in matrimonium ducat, libertatem adquirit. Quo autem iure id fiat diſſenſio eſt. Iure communi ita eſſe ſentit gloſſa in *ca. ſiquis ancillam 2. diſt. 34.* verbo *Ancillam*, Archidiaconus, Dominicus, Turrecremata ibidem, Syluester, v. *ſeruitus*, q. 4. in fine, & iure noſtri Regni ita ſe habere docet Gregorius Lopez *l. 1. tit. 13 p. 4.* fatenturque communiter Doctores. Thomas Sanchius iure tantùm noſtri Regni dicit fieri, non iure naturali.

3. Ego tamen exiſtimo id oriri ex iure ipſo naturali, ac proinde locum habere iure communi, cùm de eo nulla alia diſpoſitio ſit. In quo non recte Thom. Sanc. li. 7. diſp. 20. n. 11. Itaque, ſi probauero iure naturali libertatem conſequi ancillam, eo ipſo quod patronus ducit illam in vxorem, probatum manebit, idem dicendum eſſe iure communi, cùm nulla eius exiſtat in oppoſitum diſpoſitio.

4. Et inprimis id oſtendo ex ipſa natura matrimonij. Matrimonium enim ſuapte natura talis virtutis eſt, inquit optime Gabriel Vazquez; qui mihi huius ſententiæ auctor eſt 3. part. diſput. 81. cap. 8. num. 41. vt ſi aliquis ducat vxorem, quam antea ſeruam, & ancillam habuit, iam deinde illa ad dignitatem matrimonij euecta, abſque alia lege, & pacto iure ipſo coniugij ſolùm libera, & ingenua permaneat. Ita enim arctum eſt vinculum coniugij, vt duo ſub eodem thalamo commorentur, & eodem titulo ac nomine gaudeant honoris Regis videlicet, aut Imperatoris *Authentica de Conſulibus §. ſi autem coniux. 4. & l. mulieres C. de dignitatibus*, & in noſtro Regno *l. 9. tit. 2. para 2.* & poſtquam conſummatum fuerit matrimonium dicuntur vna caro. Hanc autem eſſe naturam matrimonij optimè docuit Leo Pontifex in *cap. Non omnis* ex epiſtola ad Ruſticum numer. 4. de quo multa infra capit. 53. in fine. *Nuptiarum fœdera inter ingenuos ſunt legitima*. Hæc autem omnia pugnant cum ſtatu ſeruitutis, atque ideo ſeruilis conditio matrimonij æqualitate extinguitur. Id quod etiam lex noſtri Regni citata apertè indicat his verbis. *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre y la madre ſon caſados ſe fazen porende los hijos legitimos. Eſto miſmo ſeria ſi alguno vuieſſe hijo de ſu ſieruo, y deſpues deſto ſe caſſaſe con ella, ca tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que es fecho es la madre porende libre, è los hijos legitimos.* In quo non legem nouam eſſe dicit, ſed naturalis iuris, & æquitatis rationem explicuit. Vnde repugnat omninò patronum nubere ancillæ ſuę in ſeruitute manenti. Sed eo ipſo etiamſi dominus nolit, ingenua efficitur.

5. Hinc colligo primò tantam eſſe vim matrimonij, vt quantùm eſt ex ſe, quoties ingenuus nuberet ſeruo, extingueret ſtatum ſeruitutis, niſi repugnaret illi, vel impediretur ea vis iure altero quęſito domino, & patrono, quo inuitus priuari non poteſt, cùm ſit prior domini conditio. Ex quo conſequenti conſideratione fit, vt quoties vel perſeuerat iſtud ius impediẽs, vel contrahens ingenuus non cedit iure ſuo, matrimonium ſit iure naturali nullum, vel Eccleſiaſtico, vt dicebam ca. præcedenti. Inde fit ſeruitutem cognitam non dirimere, quia aliud eſt copulari matrimonio cum illo, cuius eſt ſeruus, quod pugnat cum matrimonij vi, & efficacitate. Aliud cum, qui alterius eſt ſeruus copulari cum alia ingenua. Quod, & ſi dedecet matrimonium, quod æqualitatem inducit, vt cùm vna caro ſint medietas ingenua medietas in ſeruitutem redacta ſit, non tamen repugnat, cedit enim cognita ſeruitute contrahens iure ſuo. At quoties ingenuus cõtrahit ignorata ſeruitute, & alias eſt conſenſus Domini, ſiue quia ille collocat, ſiue dotem deſignat, ſiue videt, & tacet, matrimonium valere cenſetur, non tam iure poſitiuo, quam naturali, explicato tamen lege poſitiua. Id enim indicatur in *Authentica: Ad hæc C. de Latina libertate*, ibi. *qui ſuam ancillam credens tradidit in matrimonium tanquam liberam, ſiue conceſſerit dotale inſtrumentum, ſiue non, aut ſciens eam duci, tacuit ex ſtudio, dominiũ etiam amittit, eaq; ad ingenuitatem rapitur.* Idem dicitur de ſeruo. Vbi conuenienter vtitur hoc verbo, *Rapitur ad ingenuitatem*, quo explicat vim, & efficacitatẽ matrimonij. Id enim ſublato iure patroni quod impediebat, rapit ſeruum ad ſtatum ingenuitatis. Cui fauet quod habetur, *Authentica de nuptiis collatione 4. ſi verò*, verſic. *hoc autem decernimus*, vbi agens, quando dominus tradit ancillam libero ignoranti ſeruitutẽ inquit. *Non erit iuſtum tale non conſtare matrimonium, ſed tacitam libertatem ſequi, ſiue virum, ſiue ancillam, cum tale aliquid a Domino ſit. Et l. 5. tit. 22. p. 4. (Caſando ſieruo alguno con muger libre ſabiendolo ſu ſeñor, y non lo contradiziendo. faz ſe el ſieruo libre porende.* Idem eſt ſi dominus dotem cõficiat, quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolum procedere, inquit Imperator *l. vnica §. ſed & ſi quis C. de Latina libertate.*

6. Secundò colligitur cum gloſſa in *dict. cap. perlatum*, & alijs ex ipſa vi matrimonij deduci nequaquam poſſe, nec virum renuente vxore, nec vxorem renuente viro ſe tradere in ſeruitutem, quidquid dicat Thomas Sanchez lib. 7. diſp. 23. n. 2. de viro, ſcilicet, poſſe ſe ſubijcere ſeruituti renuente vxore. Itaque iure ipſo naturali eſt irrita ea venditio, neque approbata vllo iure Eccleſiaſtico. Probatur eo potiſſimùm fũdamento, quia vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vxor, & è contra. Non ergo poteſt cum præiudicio coniugis ſe alteri tradere. Res enim ſemel ex iure iuſtitiæ vni obligata, non poteſt alteri ex iuſtitia obligari, niſi alter illorum velit iuri ſuo in aliquo præiudicari. Igitur cùm renuit, & dominus ius ſuum illæſum eſſe

Digitized by Google

vult, nequaquam poteſt valere traditio, & ex conſequenti nec venditio facta alterius coniugis. Et eo enim non tantùm vir vxoris,ſed etiā vxor viri vota irritare poteſt,quæ ſibi præiudicant, & profeſſio in religione renuente vxore nulla eſt, quamuis ſint vincula diuerſæ rationis, ſcilicet, religionis, & iuſtitiæ. Et quamuis iure naturali non pugnet vtrumque vinculum,at iure naturali poteſt illum à monaſterio extrahere, & ad ſe reuocare, quamuis vinculum religionis maneret.Ergo iure ipſo naturali impediri poteſt vinculum ſeruitutis. Et quamuis non omninò ſequatur præiudicium vxori, tamen aliquod ſequi negari non poteſt, quod illa in iſto caſu pati non tenetur inuita,cùm ſit prior in iure.

7. Neque obſtat primò, quod obijcit Turrecremata in *dict. capit. perlatum*, quod quiuis poteſt dare quod ſuum eſt, vir autem eſt ſui iuris. Nam cùm in ordine ad debitum coniugale non ſit ſui iuris, non poteſt conſtante matrimonio priori, & potiore iure, ſui facere traditionem alteri, qua aliqua ex parte lædatur ius vxoris, aut illi ſequatur præiudicium.

8. Neque obſtat ſecundò textus in *cap. perlatum*, vbi indicari videtur ſine conſenſu vxoris factam venditionem ſui in ſeruitutem valere. Quæritur enim à Concilio, an vxor eius,qui ſe vendidit in ſeruum, ſit redigenda in ſeruitutem. Reſpondetque, & vinculum matrimonij manere, neque illam ſeruam fore, cùm libero nupſerit. Sed in primis is canon ex Triburienſi prouinciali Concilio deſumptus eſt. Canones autem, quos Gratianus adducit, non maiorem auctoritatem habent, quam hi, ex quibus deſumuntur. Deinde dico canonem illum nec negare,nec probare,an venditio valeat, ſed quidquid de eo ſit, tantùm reſpondere non eſſe redigendam in ſeruitutem vxorem, quæ libero nupſit. Denique dico, vt conſtat ex initio eius canonis,diuortium præceſſiſſe inter eos:Legitimè autem illis ſeparatis quoad habitationem, potuit ſe vir vendere in ſeruum ſine conſenſu vxoris, cùm ex ea venditione nullum illi ſequeretur prȩiudicium, eò quod diuortio facto nulla eſſet debiti redditio.

CAPVT XLV.

De impedimento criminis.

SVMMARIVM.

Nec ſolùm adulterium,neque ſola fides,neque ſola machinatio gignit impedimentum, n.1.

Fides data vna cum verò adulterio eſt impedimentum, n.2.

Matrimonium conſummatum cum alia coniugata validè eſt impedimentum, num. 3.

Et homicidium cum animo contrahendi ab vtroq; perpetratum, num. 4.

Et homicidium ab vno tantùm perpetratum vnà cum adulterio, num.5.

An hoc impedimento teneantur etiam infideles, ſi conuertantur, num. 6.

1. VT quod ad iſtud impedimentum pertinet, diſtinctè tradatur, obſeruandum primò, per adulterium tantùm,ſi non adſit promiſſio, vel fides data de matrimonio futuro, vel machinatio in mortem coniugis, nullum gignitur impedimentum, vt docuit Gratianus 31. *quaſt.* 1. *cap. illud*, & habetur etiam in *cap. ſignificaſti, de eo qui duxit vxorem.* Vnde canon primus, & ſecūdus huius quæſtionis, qui vniuersè loqui videntur, intelligendi ſunt illis ſubintellectis conditionibus. Similiter ſola fides de contrahendo matrimonio, imò nec matrimonium re ipſa contractum nō conſummatum,ſi coniugem cui fidem adſtrinxit,non cognoſcat,neque impedit,nec dirimit: expreſsè habetur in *dicto c.ſignificaſti, & ca. fin. eodem titulo.* Similiter neque machinatio in mortem coniugis, ſi ab vno tantùm fiat, & ſine adulterio, nec impedit, nec dirimit matrimonium, nullus enim id ſtatuit canon.

2. Relinquitur ergò vt quatuor ſint caſus, in quibus ex homicidio, & adulterio impedimentum oriatur. Primus eſt. Si adſit verum adulterium vnà cum fide data de contrahendo matrimonio,defuncto altero coniuge, impedimentum eſt dirimens.*ca. Relatum quaſt.1.*quod eſt ex Triburienſi cap.40. *cap. propoſuum, ca.ſuper hoc cap.ſignificaſti, c. veniens, ca. fin. de eo qui duxit, &c.* Vide etiam deciſ.64.to.1.Conſil.Farinacij. Requiritur autem vt ea promiſſio vnà cum adulterio fiat, eodem coniuge viuente: ſi enim promiſſio fiat viuente vno coniuge, & poſtea contingat adulterium viuente alio coniuge, aut è contra, non oritur impedimentum, vt docet Panormitanus in *ca.fin.de eo qui duxit.* Prȩterea ſatis eſt vt ſit nuda promiſſio, quamuis non firmetur iuramento. Nec neceſſarium eſt vt ſit mutua, ſed ſatis videtur, ſi vnus promittat, alter verò taceat, vt docet Syluеſter, *matrimonium* 8.quȩſt.9.& colligitur ex *dict. ca. relatum, & cap.ſignificaſti.* Nam illa taciturnitas, cum mutuo, & cæco amore inter adulteros,videtur eſſe virtualis quȩdam acceptatio promiſſionis,& vehemens inſurgit occaſio machinādi mortem. Quod ſi alter ex eis non acceptet promiſſionem, non oritur impedimentum: non enim adeſt fides ſponſaliorum, quæ ſine promiſſione mutua eſſe non poteſt. Requiritur præterea, vt vterque ſcientiam habeat de adulterio. Si enim alter ex eis exiſtimet virum primum obijſſe, quamuis alter adulter ſciat nō obijſſe, nec etiam naſcitur impedimentum ex communi ſententia. Dixi in principio, *verum adulterium.* Nam ad illud ex ſententia D. Thomæ,

Digitized by Google

Thomæ, requiritur, & ſciẽtia coniugis, & quod primum matrimonium valeat, & quod pollutio ſit intra vas. Vnde qui fide data congrederetur cum muliere extra vas, non impediretur contrahere, quod idem ad caſum ſequentem obſeruandum, neque enim ſic fiunt vna caro. De quo Antonin. 3. p. ti. 1. Syluester v. *matrimonium* 8. quæſt. 9. & alij.

3. Secundus caſus eſt. Matrimonium cum aliqua fœmina contractum viuente primo coniuge, & ſuperſtite, eſt impedimentum dirimens *ca. ſignificaſti ca. ex literarum ca. cum haberet ca. veniens, de eo qui duxit, &c.* Alexander III. pa. 6. in Appendice cap. 13. *ſignificauit nobis*. Extant etiam Nicolai I. reſponſa epiſt. 48 col. 2. epiſt. 51. colum. 2. & epiſt 53. in cauſa Lotharij Regis, qui Theuperga prima vxore legitima viuente ſibi Waldradam coniunxit, & copulauit, & poſtea retinere volebat. Requiritur autem in primis, vt vterque ſciat ſe adulterium committere, *capit. propoſitum*, quod eſt Alexandri Tertij in Append. Lateran. part. 6. capit. 1. & *cap. ſignificaſti, de eo qui duxit.* Quare ſi exiſtimarent coniugem viuere, & reuera obijſſet, nullum naſcitur impedimentum. Item ſiquis viuente coniuge ſuo, ignarus tamen, nuberet alteri, non oritur impedimentum; vel poſt ſcientiam non ſe miſcuit carnaliter, nec fidem dedit iuxta ſupradicta. Quod ſi cum dubio de prioris viri morte contraxit, non oriri impedimentum reſpondit Lucius III. *capit. Dominus, de ſecundis nuptijs.* At ſi alter eorum tantùm ſciat eſſe adulterium, ille qui ignoraret, ius haberet diſcedendi, quod ſi nollet diſcedere, alter cogendus eſt contrahere ex *dict. ca. ſignificaſti*, quæ omnia ſumma nituntur æquitate. Requiritur præterea, vt primum matrimonium validum fuerit, aliàs nullum ex ſecundo oritur impedimentum *cap. ſignificauit. eodem tit.* Idem etiam iudicium, ſi contracto primo matrimonio per metum, ipſam carnaliter cognouit, & poſtea ſecundam ducat vxorem, ſumitur ex Alexandro III. part. 6. cap. 13. Primum enim matrimonium non valuit, niſi per vim etiam conſummaſſet, in eo enim caſu, quia primum nullum fuit, nullum etiam oritur impedimentum. Requiritur denique, vt poſtquam ſecundum coniugium celebrauerit, ſecundam etiam agnoſcat: ſi enim ante conſummationem prior decedat, non oritur aliquod impedimentum *ca. fin. eodem tit.* Qui congreſſus debet eſſe intra naturale vas, vt iam dixi.

4. Tertius caſus eſt. Si adſit homicidium alterius coniugis ab vtroque perpetratum animo contrahendi matrimonium, etiam ſine adulterio, eſt impedimentum dirimens, *capit. ſi quis viuente 31. quæſt. 1. capit. laudabilem, de conuerſ. infidel.* Extat etiam de eo decretum in Concilio Meldenſi ca. 69. & in Metenſi capit. 7. Tres autem requiruntur conditiones. Prima, vt vterque cooperetur ad necem, ſiue per ſe, ſiue per alium; quare non ſatis eſt, ſi alter ſit cauſa mortis, vel tantùm ratum habeat. Secunda conditio eſt intentio contrahendi: ſi enim in vltionem, vel aliqua alia cauſa faciant, non oritur impedimentum. Imò, quantùm ego iudico, etiam non oritur impedimentum, ſi intentio non ſignificetur exteriùs. Itaque ſi omnino in animo retineant, nec ſibi ſignificent, non oritur impedimentum, quia propter occultum omninò, & mentale delictum non ſubiacet Eccleſię iudicio, neque punitioni. Verum eſt patrato homicidio ab vtroque difficilis eſſe probationis. Tertia denique, vt occiſio ſequatur ex illorum opere. Etenim ſi culpa medici, aut ipſius percuſſi negligentia ſequatur mors, nullum conſurgit impedimentum. Auctores refert, & ſequitur nouiſſimè Moure. part. 3. examinis, cap. 16. §. 5.

5. Quartus caſus eſt. Si cum adulterio alter, ſiue vir ſit cauſa mortis vxoris, ſiue vxor viri, occidatque vel ſuum virum vel adulteri coniugem, exiſtit impedimentum dirimens in *dicto capite ſiquis viuente, & capite propoſitum, & capite ſignificaſti, de eo qui duxit, & capite 1. de conuerſione infidelium.* Requiruntur autem tres etiam conditiones. Prima intentio occiſoris de contrahendo matrimonio ſignificata, vt docet Diuus Thomas in addition. quæſt. 60. artic. 2. cum communi Doctorum, quidquid nonnulli ſine fundamento dixerint. Ratio enim huius impedimenti non tantùm eſt adulteria euitare, ſed etiam remouere occaſiones occidendorum coniugum his qui volunt contrahere. Quare ſi occidit animo contrahendi cum altero nequaquam adulterij participe, aut ſi occidat, vt liberiùs libidini vacet, non exiſtit impedimentum. Secunda eſt, vt adulterium præcedat occiſionem. Nam ius homicidium vult eſſe impedimentum tantùm, cum vtroque conueniente ſit: commiſſum enim ab vno tantùm non gignit eiuſmodi impedimentum, niſi vnà cum adulterio ſit. Tertia vt mors ſequatur ex machinatione alterius ex adulteris, ſiue occidat ſuis manibus, ſiue mandato vt colligitur ex *capite 1. de conuerſione infidelium.* Nec verò in iſto caſu requiritur, vt vterque ſciat in eo caſu interuenire adulterium, ſatis eſt ſi notum ſit occiſori, licet oppoſitum ſentiat Nauarrus in ſumma capite 22. numero 46. Debet autem eſſe verum adulterium, nam ſi matrimonium fuerit nullum exiſtimatum validum, non oritur impedimentum.

6. Sed quæret aliquis an hoc impedimentum locum habeat inter infideles? Reſpondendum eſt ſub diſtinctione. Nam ſi alter machinatorum baptizatus erat, matrimonium eſt nullum, expreſſa deciſio in *capite laudabilem, de conuerſ. infidel.* fideli enim exiſtente inhabili lege Eccleſiaſtica, nullum conceditur matrimonium. At ſi vterque infidelis ſit, proba-

Digitized by Google

bilius exiſtimo non oriri impedimentum,cùm hoc non impediat ex natura rei,ſed tantùm ex lege Eccleſiaſtica, infideles autem non tenentur legibus Eccleſiæ.Quod ſi ex his duobus criminibus, quę neceſſaria ſunt ad eiuſmodi impedimentum,alterum committatur in infidelitate,alterum verò poſt baptiſma, nonnullis videtur matrimonium eſſe nullum, quia delicto commiſſo poſt baptiſma videtur ratum haberi, quod ante baptiſmum perpetrauit. Sed non video huius firmum fundamentum.

De impedimento diſparis cultus.

CAPVT XLVI.

Matrimonium fidelis cum quouis infideli, ſiue pagano, Iudæo, Hæretico illicitum eſſe iure naturæ, diuino, & Eccleſiaſtico.

SVMMARIVM.

Quis infidelis dicatur, illicitum matrimonium cum illo, num. 1.
Vetitum iure diuino in veteri lege, num. 2.
Et etiam in noua, num. 3.
Et iure Eccleſiaſtico, num. 4.
Sub pœna capitalis prohibitum legibus Romanis nonnulli non rectè probant, nu. 5.
Cum Iudæis prohibita coniugia, nu. 6.
Et cum hæreticis, num. 7.
In his locis, vbi promiſcuè agunt Catholici cum hæreticis, ſine peccato contrahi, n. 8.
Etiam coniunctionem fornicariam fidelis cum infideli ſeuerè punitam, nu. 9.
Sponſalia etiam iurata cum hæretico vel infideli, nulla, num. 10.

1. INFIDELIS nomine comprehendimus eum, qui nũquam ad fidei cognationem acceſſit, qualis Iudęus, & Paganus, aut qui iam à fide defecit, ſcilicet, hæreticus. Et quamuis in eo an valeat matrimonium, licet illicitè contractum cum Iudæo aut Pagano, vel cum hæretico, non idem iudicium ſit, attamen id commune eſt coniugio celebrato cum quouis infideli, vt illicitè fiat, & cum peccato. Itaque ſiue Catholicus nubat hæretico, vel Iudæo vel gentili, niſi iuſta cauſa excuſet, peccatum eſt. Nam huiuſmodi coniugium in primis illicitum videtur iure ipſo naturali, idque conſtat tum ex periculo peruerſionis, cui ſe exponit manifeſtè, qui autem amat periculum, peribit in illo. Vndè multa emanarunt decreta quæ communionem, conuiuia, & munuſcula, & colloquia prohibent cum hæreticis. Tum ex mala prolis educatione. Quare Clemens Romanus epiſt. 4. col. 2. ante med. *Neceſſe eſt,* inquit, *vt ſalutis cauſa filius, qui ſermonem receperit veritatis, a parentibus ſeparetur incredulis, ac rurſum pater ſeparetur a filio, aut filia à matre. Quod ſi dicat aliquis, & quomodo iuſtum videtur ſeparari filios a parentibus? Audi quomodo, quia cum ipſis, ſi in errore permanent, neque illis proderunt, & ipſi cum illis pariter interibunt.* Hinc Toletanum 4. ca. 59. & 60. Toletanum 17. ca. 8. filios abſtrahi præcipit à Iudæis ad rectè educandum. Tum denique propter graues, quæ oriuntur, diſſenſiones. Vt enim inquit Philo lib. 1. de monarchia, *Solius Dei cultus eſt amoris, mutuæq; beneuolentiæ vinculum inſolubile.* Adde etiam viro exiſtenti infideli facillimè impediri exercitia, ad quæ tenetur fidelis vxor. Incommoda autem, & pericula tam corporis, quam animæ magna elegantia, religione, & pietate exprimit Tertullianus lib. 2. ad vxorem, quem lectorem adire velim. Ea autem incommoda in hæreſi multò magis locum habent; nulla enim peſtis, quę ſic inficiat, vt cancer ſerpit, inquit Paulus 2. ad Timoth. cap. 2. in quem locum ita philoſophatur Anſelmus. *Magis ac magis occupat, & deuorat, ac maculat mentes, in quibus radicari ceperit, ſicut morbus, qui dicitur cancer, latius ſemper occupat, & fœdat, ac deuorat illam partem corporis in qua naſcitur. Vel ſicut piſcis qui dicitur cancer, non in ante ſed retro tendit, ſic ſermo eorum non auditores ſuos ad Deum ducit, ſed à Deo retrahit, & apoſtatare facit.* Vndè ex eo quod ea conſortia bonos mores corrumpant, eiuſmodi connubia prohibuit Eccleſia, vt ſtatim dicam.

2. Iure etiam diuino poſitiuo prohibitum fuiſſe conſtat in lege veteri Exod. 34. etiam ratione periculi, *ne ſcilicet poſtquam fornicatæ fuerint,* id eſt, Idolis ſacrificauerint, *fornicari vos faciant.* Eadem prohibitio extat Deuteronomij 7. *Quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me: at magis ſeruiat Dijs alienis.* Et 3. Regum 11. vbi idem præceptum repetitur. Addit Dominus, *Certiſſimè auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos alienos.* Et 1. Eſdræ 9. Prohibita autem fuere Iudæis connubia cum infidelibus in ſua infidelitate manentibus, non tamen ſi ad eandem religionem tranſirent. Et quamuis de ſolis Chananæis, ad omnes tamen vniuerſim infideles extendebatur ex eadem ratione atque periculo, vt oſtendi 1. part. variar. diſput. quæſt. 4. ex poſitiua cap. 8. Id peccatum grauiſſimè in Salomone Sacra Scriptura reprehendit, quod adamauerit mulieres alienigenas, inter quas filia Pharaonis enumeratur; cùm tamen coniugium cum illa reprehenſione caruerit. Eo enim tempore initum fuit, quo Salomonem in Dei præceptis ambulaſſe Sacra Scriptura teſtatur, vt tenet communis Doctorum ſententia contra Theodoretum. Reprehenditur ergo, quod

Digitized by Google

quod illam ardentiſſimo proſecutus amore fuerit, vt nonnulli volunt: vel quod illam in Idolorum cultum deſciſcentem non à ſe procul abiecerit: imo in illius etiam gratiam fanum ędificauerit. Sed de eo latè Ioannes Pineda lib. 7. de rebus Salomonis, cap. 5.

3. Extat etiam in noua lege diuinum de eo præceptum apud Paulum 11, Cor. 6. *Nolite iugum ducere cum infideli:* quem locum Hieronymus de non ineũdo coniugio interpretatur. Neque obſtat, quod alij de vitando infidelium commercio exponant, imo inde vrgens argumentum deſumi poteſt: ſi vel ipſum commercium prohibetur, ne contagione ſua fidelis pereat: multo magis abijcienda connubia, in quibus cum illecebris voluptatis ſerpunt doctrinæ peſtiferæ, & ſeſe animis tantùm inſinuabunt periculoſiùs, quantò dulciùs. Et 2. Cor. 7. *Si dormierit vir eius, nubat tantùm in domino,* id eſt, cum Chriſtiano, vt interpretatur Tertullianus lib. 2. ad vxorem. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, Ambroſius in Paulũ, Auguſtinus lib. de adulterinis coniugijs, contineríque his verbis præceptum de non iungendo matrimonio cum infideli præter Tertullianũ, & Hieronymum, docent Theodoretus, Theophilactus, Anſelmus, Sedulius, S. Thomas, Caietanus, alijq́ue.

4. Denique iure Eccleſiaſtico interdicta huiuſmodi coniugia. Referam ſigillatim decreta, quæ prohibent matrimonium cum infidelibus Gentilibus, quæ cum Iudæis, & quæ tandem cum hæreticis. De infidelibus paganis has accipe leges Eccleſiaſticas. Concilium Illiberitanum Canon. 15. *Propter copiam puellarum gentilibus minimè in matrimonium danda ſunt virgines Chriſtianæ, ne ætas in flore tumens, in adulterio reſoluatur anima.* Et Canone 17. *Siquis fortè Sacerdotibus idolorum filias ſuas iunxerint, placuit neque in fine eis dandam eſſe communionem.* In quibus Canonibus illud obſeruandum huius Concilij patres infidelium nuptias cum fidelibus Canone 15. interclusiſſe nulla pœna propoſita, Canone autem 17. ſpeciatim, ne locarentur filiæ Sacerdotibus gentium ſeueriſſima pœna ſancitum. Ea quidem ratione, quia gentium Sacerdotes magnis honoribus, & priuilegijs huius Concilij temporibus ornabantur. Hinc fiebat, vt plerique fideles rerum vaniſſimarum cupidiores, quam religionis, filias ſuas illis in matrimonio locarent. Vnde maius inerat periculum, ſacerdotibus profana Deorum ſacrificia, & alia idolatriæ munera obeuntibus, ne ex illorum ſocietate, & contubernio maculam tanti criminis altiùs vxores contraherent, & inde ad parentes tanti criminis auctores deriuaretur, Concilium Arelatenſe 1. Canon. 11. *De puellis fidelibus, quæ gentilibus iunguntur, placuit, vt aliquanto tempore à communione ſeparentur.* Dubium autem mihi eſt, an iſte Canon de coniunctione coniugali agat, an verò de fornicaria, ſicut Nicænum Canon. 68. & Alexander III. in Append. part. 50. cap. 45. incertum enim ex ſignificatione verborum, & anceps, ſed in priorem ſenſum frequenter accipitur. Nicænum cap. 53. *vt Chriſtiani vxorem ducant ex quacunque generatione, modò ad fidem veniant, ſed non debent Chriſtiani dare filias ſuas nuptum infidelibus, ne ad errorem maritorum peruertantur, & fiant vel Iudææ vel Gentiles propter infirmitatem, & qui non paruerit, à Synodo excommunicatur.* Et Canone 67. *Quæcumq; mulier fidelis viro infideli nupſerit, ipſa quoque à communione fidelium ſeparetur, quæ ſi pœnitentiam maleficij egerit, & eum virum, quem habere non poterat, id eſt, infidelem dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo, quo recipitur is, qui poſtquam fidem negauit, ad fidem reuertitur, debetq; ipſa infidelem relinquere. Erit autem pœnitentia eius, qui ad fidem reuertitur, et eius quæ virum infidelem reliquit, ferre cilicium, dormire ſuper cinerem, conſtituendumq; eſt eiſdem de ieiunio, & de bonis operibus, prout conueniat, & poſtea licebit cum fidelibus conuerſari, & communionem ſacram accipere, & qui contradixerit à ſynodo excommunicatur.* Et Canone 69. *Siquis fidelis filiam, aut ſororem non conſciam, neque volentem, neque præſentem dederit nuptum infideli, prohibeatur communione fidelium, ipſa verò, quæ data eſt in matrimonium, non eſt prohibenda. Si autem qui hoc fecerit, pœnitentia ductus à non credente illam ſeparauerit, conſtituenda eſt ei pœnitentia, quanta ſacerdoti videbitur, &c.* Cumq́ue hoc generaliter in Africa prohiberi non poſſet propter multitudinem infidelium, Gentilium, & Hereticorum, ne matrimonia ceſſarent, prohibita ea coniugia ſaltem filijs Epiſcoporum, & presbyterorum in Concilio Carthaginenſi 3. Can. 12. *Item placuit, vt filij vel filiæ Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum gentilibus, vel hæreticis, vel ſchiſmaticis matrimonio non iungantur.* Chalcedonenſe actione 15. Canone 14. *Quoniam in quibuſdam prouincijs conceſſum eſt lectoribus pſaltis vxores ducere, ſtatuit ſancta Synodus non licere cuiquam ex his accipere ſectæ alterius vxorem. Qui verò ex huiuſmodi coniugio iam filios ſuſceperit, ſiquidem præuenti ſunt, vt ex ſe geniti apud hæreticos baptizarentur, offerre eos Eccleſiæ catholicæ communioni conuenit. Non baptizatos autem non poſſe vlteriùs apud hæreticos baptizari, ſed neque copulari debet nuptura hæretico, aut Iudæo, vel pagano, niſi fortè promittat ad orthodoxam fidem ſe per perſonæ orthodoxæ copulam transferre. Siquis hanc definitionem ſanctæ Synodi tranſgreſſus fuerit correptioni canonicæ ſubiacebit.* Eadem etiam matrimonia reprehendunt Auguſtinus in *cap. caue. 31. quæſtione* 1. Cyprianus lib. de lapſis. Ambroſ. epiſt. 70. & lib. 1. de Abraham capit. 9. col. 4. & 5. cuius verba omnino vide, & Hieronymus contra Iouinianum.

5. Sub pœna capitali hæc matrimonia

Digitized by Google

ciuili etiam lege prohibita exiſtimauit Couar. in 4. decretal. 2. part. cap. 6. §. 11. numero 3. Paleotus lib. de nothis capit. 3. à numer. 4. ab imperatoribus Valentiniano, & Valente *l. vnica de nupt. gentilium C. Theodoſ.* ſub his verbis. *Nulli Prouincialium, cuiuſcumq; ordinis, aut loci fuerit, cum barbara ſit vxore coniugium, neque vlli gentilium Prouincialis, atque gentiles affinitates ex huiuſmodi nuptijs extiterint, quod in his ſuſceptum vel noxium detegitur, capitaliter expietur.* Hæc autem lex, ſiue Imperatorium edictum non rectè à Couarruu. huic inſtituto accommodatur, cùm Imperatores eò reſpexerint, ne Romani cum exteris, ſiue exteri cum Romanis nuptias inirent. Quod ad conſeruandam Romani ſanguinis dignitatem antiquum eſſe eius Reſpublicæ inſtitutum teſtatur Vlpianus in fragmentis titul. 5. *Connubium habent ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem, et peregrinis ita, ſi conceſſum ſit.* Caius inſtitut. titul. 4. *legitimæ nuptiæ ſunt, ſi Romanus Romanam nuptijs interuenientibus, vel conſenſu ducat vxorem.* Seneca lib. 4. de benefic. capit. 35. *Promiſit tibi filiam in matrimonium, poſtea peregrinus apparuiſti, non eſt mihi cum extraneo connubium, eadem res me defendit, quæ vetat.* Hinc Vlpianus docet filios poſt deportationem ſuſceptos quaſi ab alio ſuſceptos videri *l. ex facto §. ex facto ad Trebel.* Cùm enim per deportationem aliquis ciuis Romanus eſſe deſineret, fieretque peregrinus, nec matrimonium, niſi inter ciues cōſtaret, ſed diſſolueretur per deportationem, vt ſcripſit Paulus in *l. ſiquis ſic ſtipuletur D. ſoluto matrim.* ideo Vlpianus ait poſt deportationem natos, quaſi ab alio conceptos videri, quia verè filij non erant iure Romanorum, eorum qui eſſent deportati, amiſſis per deportationem omnibus ciuitatis Romanę priuilegijs, extinctoque ſimul iure matrimonij.

6. De Iudæorum autem connubijs euitandis hæ ſunt leges Eccleſiaſticæ. Illiberitanum Concilium cap. 16. *Sed neq; Iudæis, neq; ſchiſmaticis dari placuit, eò quod nulla poſſet eſſe ſocietas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abſtinere per quinquennium placet.* Nicænum dict. Canon 53. vbi etiam cum Iudæis matrimonia interdixit. Aurelianenſe 2. Canone 19. *Placuit vt nullus Chriſtianus Iudæam, neque Iudæus Chriſtianam in matrimonio ducat vxorem, quia inter huiuſmodi perſonas illicitas nuptias eſſe cenſemus. Qui ſi commoniti à conſortio hoc ſe ſeparare diſtulerint, à communionis gratia ſunt ſine dubio ſubmouendi.* Aurelianenſe 3. Canone 13. *Chriſtianis quoque omnibus interdicimus, ne Iudæorum coniugijs miſceantur,* Aruernenſe Canon. 6. & habetur *capit. fin. 28. quæſt. 1. ſiquis Iudaicæ prauitati iugali ſocietate coniungitur, & ſeu Chriſtiana Iudæo ſiue Iudæus Chriſtianæ mulieri conſortio miſceatur carnali, quicumque horum tantum nefas admiſiſſe dignoſcitur à Chriſtianorum cœtu atque conuiuio, & à communione Eccleſiæ, cuius ſociatur hoſtibus, ſegregetur.* Romanum ſub Zacharia Cano. 10. Neldenſe Canone 73. in fine. His adde legem Imperatorum Theodoſij, & Arcadij *lib. 5 C. Theodoſiano ad l. Iuliam de adulterijs. Neque Chriſtianam mulierem in matrimonium Iudæus accipiat, neque Iudææ Chriſtianus in coniugium ſocietur. Nam ſi quis aliquid huiuſmodi admiſerit, adulterij vicem commiſſi huius crimen obtinebit, libertate in accuſandum publicis quoque vocibus relaxata.*

7. Quæ autem ad hæreticos ſpectant iſta ſunt. Illiberitanum, Canon. 16. *Hæretici, ſi ſe transferre noluerint ad Eccleſiam Catholicam, nec ipſis Catholicas dandas puellas, &c.* Videat tamen lector, an legendum ſit, *Catholicis*, hoc ſenſu vt hæreticis admonitis, ſi ſe transferre noluerint ad Eccleſiam, in pœnam pertinaciæ, nec poſtea Catholicis conuerſis dandas Catholicas puellas. Idem prohibet Laodicenum ſub Syluestro cap. 10. & cap. 31. *Quod non oporteat cum hæreticis vniuerſis nuptiarum fœdera celebrare, aut eis filios dare, vel filias: ſed magis accipere, ſi tamen Chriſtianos ſe fieri promittant.* Carthaginenſe 3. cap. 12. iam citat. Chalcedonēſe dict. ca. 14. & Synodus in Trullo Can. 67. & habetur IIII. epiſt. ad Francorum Reges hiſce verbis. *Itaque noſtra perlatum eſt notioni (quod certè cum magno cordis dolore dicimus) eo quod Deſiderius Longobardorum Rex veſtram perſuadere dignoſcitur excellentiam ſuam filiam vni ex veſtra fraternitate in coniugio copulare. Quod certè ſi ita eſt, hæc propriè diabolica eſt immiſſio, & non tam matrimonij coniunctio, ſed conſortium nequiſſimæ adinuentionis eſſe videtur. Quam plures comperimus, ſicut diuinæ Scripturæ hiſtoria inſtruimur, per alienæ nationis iniuſtam copulam, à mandatis Dei deuiare, & in magna deuolutos facinora. Quæ eſt enim præcellentiſſimi filij magni Regis talis deſipientia, vt penitus vel dici liceat, quod veſtra præclara Francorum gens, quæ ſuper omnes gentes enitet, & tam ſplendiflua ac nobiliſſima regalis veſtræ potentiæ proles perfida, quod abſit, ac fœtentiſſima Longobardorum gente polluatur, quæ in numero gentium nequaquam computatur: de cuius natione, & leproſorum genus oriri certum eſt. Nullus enim qui mentem ſanam habet, hoc vel ſuſpicari poteſt, vt tales nominatiſſimi Reges tanto deteſtabili atque abominabili contagio implicentur. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Aut quæ pars fideli cum infideli? Etenim mitiſſimi, & à Deo inſtituti benigniſſimi Reges iam Dei voluntate, & Conſilio coniugio legitimo ex præceptione genitoris veſtri copulati eſtis accipientes ſicut præclari, & nobiliſſimi Reges de eadem veſtra patria, ſcilicet, ex ipſa nobiliſſima Francorum gente pulcherrimas coniuges, & earum vos oportet amori eſſe annexos, & certè vobis non licet eis dimiſſis alias ducere vxores, vel extraneæ nationis conſanguinitate immiſceri. Etenim*

enim

Digitized by Google

enim nullus ex veſtris parentibus ſcilicet, neque auus veſter, neque proauus, ſed nec genitor veſter ex alio regno vel extranea natione coniugem accepit. Et quis de veſtro nobiliſſimo genere ſe contaminare, aut commiſcere cum horrida Longobardorum gente dignatus eſt: vt nunc vos ſuademini (Quod auertat Deus) eadem horribili gente pollui? Item quia nullus extera gentis aſſumpta coniuge innoxius perſeuerauit: aduertite, quæſo quanti qualeſq́, potentes per alienigena coniugia a præceptis Dei declinantes, & ſuarum ſequentes vxorum alienæ gentis voluntatem, validis irrepti exceſſibus, immenſa pertulere diſcrimina. Hæc Stephanus. Adde Bonifacium VIII. *cap. decreuit, de hæreticis in 6.*

8. In his autem regionibus, in quibus reſpublica hæreticis, & Catholicis conſtat, ſine peccato fiunt eiuſmodi connubia, ob communem conuictum, & ſocietatem: & quia minor periculi occaſio, cùm parentes nihil de religione curant, tolerante præcipuè Romano Pontifice, vt docuit Ioannes Azor tomo 1. lib. 8. cap. 11. quæſtione 5. Quamuis iniqua conditio ſit, vt maſculi patris, fœminæ matris religionem ſequantur, vt docet idem Auctor ibidem quæſt. 6. id quod etiam ex dictis facilè deduci poteſt.

9. Nec Chriſtiano homini mirum videri debet adeò ſeueris legibus cum infidelibus, & hæreticis connubia prohibita, quandoquidem non minùs ſeuerè ſtatuerunt patres, vt quæ mulier cum infideli, aut qui fidelis cum fœmina infideli etiam fornicariè miſceretur, acriter puniretur. In hunc ſenſum potiùs quam alium intelligo Concilium Arelatenſe 1. Canon. 11. quem ſupra retuli. Nicænum cap. 68. Aruernenſe cap. 6. & Alexandrum Tertium in append p. 50. cap. 49 Nullum enim efficacius telum ad Iſraelitarum fidem euertendam excogitauit diabolica perfidia, quàm ſi cum alienigenis Moabitis fœminis Idolorum cultricibus fornicarentur, de quo præclare philoſophatur Philo. lib. de fortitudine ab illis verbis: Arabum gens. Antiquis etiam Hiſpanorum legibus paulò poſtquam reſtaurari cœpit, quas fueros de Sepuluega vocamus, non ſemel conſtitutum eſt, vt qui fidelis cum Iudæa vel Sarracena, vel è contra in ſimili delicto inuenti fuerint, vir præcipitio pereat, mulier igne.

10. Ex dictis colligitur fidem datam, vel ſponſalia de contrahendo matrimonio cum infideli, Iudæo, vel hæretico eſſe nulla, etiamſi iuramento confirmentur, eò quod illicita matrimonia ſunt, iuramentum autem non poteſt eſſe vinculum iniquitatis.

CAPVT XLVII.

Coniugium cum infidelibus eſſe irritum, & quo iure: cum hæreticis verò non eſſe irritum.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Coniugium fidelis cum non baptizato eſſe nullum iure Eccleſiaſtico, n. 2.
Non ita illicitum, vt aliqua circumſtantia honeſtari non poſſit, n. 3.
Quidam conſuetudine tantùm irritum dicunt, num. 4.
Verius lege Eccleſiaſtica, n. 5. 6.
Obiectioni occurritur, n. 7.
Non eſſe ſacramentum, n. 8.
Coniugium fidelis cum hæretico eſſe nullum quidam opinantur, n. 9.
Communis docet valere, n. 10.
Olim irritum, nunc validum, verior ſententia num. 11.
Soluuntur fundamenta contraria, n. 12.

1. RESTAT explicandum an eiuſmodi coniugia cum infidelibus, aut hæreticis contracta ſint inualida? Primò agemus de infidelibus non baptizatis, deinde de hæreticis.

2. Igitur, quod attinet ad matrimonium fidelis cum infideli non baptizato, concors ſententia eſt eſſe nullum. Sic Theologi cum Magiſtro in 4. diſt. 39. & interpretes iuris Canonici 28. quæſtione 1. Vt autem ea recepta ſententia explicetur, per partes procedendum. Quamuis matrimonia cum infidelibus toties prohibita ſint, attamen non ſunt irrita iure naturali. Quæ communis Doctorum ſententia eſt. At nonnulli probant exemplo Moyſis, Ioſeph, Booz, Dauidis, Salomonis cũ filiam Pharaonis, id eſt, fœminam Ægyptiam duxerit. Sed inefficaciter probant, quia, vt paulò ſuperiùs dicebamus, Hebræo populo non erat prohibitum vxores ducere ex alienigenis, ſi tamen ad veri Dei cultum tranſirent, id quod exemplis allatis manifeſtiſſimè conuincitur, ſed tantùm ſi in Idolorum cultu permanerent. Probatur tamen efficaciter exemplo Eſther, quæ nupſit Aſſuero Regi infideli in infidelitate manenti. Item ſancta Monica virum habuit Paganum teſte Auguſtino lib. 9. confeſſ. cap. 9. & Clotildis Chriſtiana nupſit Clodoueo Regi Francorum Ethnico teſte Gregorio Turonenſi lib. 2. cap. 28. vtraque autem erat pia fœmina, & viros ſuos ad pietatem conuerterunt. Idem oſtendunt etiam alia quę adduco infra iſto cap. Nec deeſt ratio: nam cultus diſparitas non omninò, ac directè opponitur fini matrimonij

Digitized by Google

7. Neque obſtat, ſanctiſſimam Monicam matrimonio iunctam homini infideli: tũ quia ſicut aliquorum fidelium, cum infidelibus coniugia excuſat inſpiratio diuina; ita etiam alia excuſat iuris naturalis probabilis ignorantia; vt licitè fiant, & iuris poſitiui, vt fiant validè. At Nicænos Canones ignotos fuiſſe Africanis conſtat ex Concilio Carthaginenſi expreſſiſſimè, vbi à Cæleſtino petuntur ſinceri Nicęni Canones, tantùm enim vnus ſupra viginti illis noti fuerant. Interfuit autem illi Concilio Auguſtinus iam Epiſcopus, vt conſtat ex eodem n. 8. Tum etiam, quia cùm eo tempore in omnibus ferè, in quibus nunc diſpenſat ſedes Apoſtolica, diſpenſarent Epiſcopi, facile factum eſt ab illis diſpenſatum, vt nuberent. Nam Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, & Auguſt. lib. de fide, & operibus cap. 19. ſuo tempore dicunt fuiſſe frequentiſſima eiuſmodi cõiugia, & quãuis ſępe reprehenderentur, tolerata tamẽ ſicut Concilio Carthaginenſi 3. ſupra adducto ob infidelium, & hęreticorum multitudinem: ſaltem filijs clericorum eiuſmodi coniugia interdixerunt.

8. Quod ſi quis quærat an matrimonium fidelis cum infideli ſecluſa Eccleſiaſtica lege prohibente aut interueniente Pontificis diſpẽſatione ſit Sacramentum? Dici poſſet ex parte ſuſcipientis baptizati eſſe ſacramentum, ſi & ille alter non baptizatus intentionem habeat faciendi quod facit Eccleſia, aut contrahendi more Chriſtiano. Cùm enim in hoc ſacramento miniſtri ſint ipſi contrahentes, neceſſaria eſt intentio miniſtri comparatione ſuſcipientis, vt Florentinum, & Tridentinum definiunt. At verius exiſtimo nõ eſſe ſacramentum, quia non poteſt claudicare ratio ſacramenti, infidelis autem non eſt capax ſacramenti vt conſtat. Et de matrimonio cum infideli non baptizato hactenus.

9. De coniugio autem fidelis cùm hæretico dubium eſt an ſit irritum ipſo iure? Simancas lib. de inſtit. Cathol. titulo 40. à nu. 17. contendit matrimonium fidelis cum hæretico eſſe non ſolùm illicitum ſed etiam irritum iure poſitiuo. Eſſe illicitum liquet ex dictis: eſſe autem irritum probat ex illis Canonibus Conciliorum, quibus prohibetur. At quia multa prohibentur, quæ tamen facta tenent, inquit iuris regulam eſſe, quę lege fieri prohibentur, ſi fiãt pro infectis habenda *l. non dubium C. de legibus* & adduci poſſet decretum Cœleſtini I. & habetur. *Capit. videtur nobis 35. quæſt. 6. Nam quod contra interdictum, & ordinem Eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi, tam humana, quam diuinæ legis proclamat auctoritas, quia ea quam inordinatè ſuperduxit prohibitione renitente vxor non eſt.* Adducit etiam Canonem 72. ſextæ Synodi in Trullo, cuius hæc ſunt verba. *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica, neque orthodoxam cum viro hæretico copulari. Sed ſiquid huiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui. Si autem adhuc infideles ſunt inter ſe legitimo matrimonio copulati, deinde alter eorum cõuertatur ad fidem, altero in infidelitatę manente, ſi fideli placuerit cum infideli cohabitare, non a ſe inuicem ſeparentur iuxta Pauli ſententiam.* Ea autem confirmant, quæ ad illius Canonis interpretationem, adducit Theodorus Balſamon notans Canonem aduerſùs Iberos, qui filias ſuas Sarracenis olim traderent. Sic enim inquit, *lex ciuilis definit matrimonium ſocietatem & communionem diuini, & humani iuris. Hinc ergo cõſequenter Sancti Patres decernunt iure matrimonij non eſſe coniungendum virũm fidelem mulieri infideli, vel infidelem mulierem viro fideli, ſed et ſi quid eiuſmodi factum fuerit, diuellendum, ac ſeparandum eſſe matrimonium, vt quod conſiſtere non poſſit.* Repetiuit iterum in Nono Canone Photij titul. *12.* capit. 13. Alia autem quæ adducit Simancas, quibus periculum eſſe in eo matrimonio docet, conuincunt quidem illicitum illud eſſe, non tamen irritum.

10. Communis Theologorum, & interpretum iuris canonici ſententia eſt, id matrimonium non eſſe vllo iure irritum. Qui non alio fundamento nituntur, niſi quia non exiſtit ius Eccleſiaſticum, irritans eiuſmodi contractum, licet multis interdicatur canonibus.

11. Cæterùm ego aliter reſponderi poſſe iudicabam. Suſpicabar prioribus ſæculis irrita fuiſſe eiuſmodi coniugia: at iam à multis ſæculis contraria conſuetudine abrogatum: ac licet peccent; niſi iuſta ſubſit cauſa, valere tamen. Primùm ita eſſe credebam, eo quod Canones Eccleſiaſtici eiſdem verbis ſæpe prohibent infidelium, Iudæorum, & hęreticorum coniugia, vt conſtat ex Illiberitano, & Agathenſi ſupra relatis, & ex Chalcedonenſi in eodem Canone. Ex quo fit verosimile idem de coniugio cũ omnibus iſtis eſſe ſtatutum. Cumque oſtenderimus coniugia cum infidelibus non baptizatis nulla fuiſſe, reſtat vt idẽ illis ſæculis in hæreticorum coniugijs obſeruatum eſſe ſuſpicemur. Deinde propter Canonem Trulianum. Quamuis enim illi Canones dubiæ fidei ſint, attamen pro legibus ſuſceptos à Græcis perſuadet mihi Theodori Balſamonis teſtimoniũ, & ea quę in 7. Synodo de iſtis Canonibus dicuntur, quæ, quamuis eorum fidẽ non adſtruãt, probant tamen apud Græcos ſaltem, & in aliquibus Prouincijs vim obtinuiſſe legis. De eorum tamen Canonum auctoritate, quanta ſit alio loco dicemus.

12. Sed vrget illud, quod adducit Simancas ex *l. non dubium. C. de legibus*, & quod nos addimus ex Cęleſtino *capit. videtur nobis.* At mihi videtur legem Eccleſiaſticam interpretandam circa ſubiectam materiam. Itaque in eo caſu de quo loquebatur Pontifex, ſcilicet, eius qui ſecundam vxorem duxerat prima viuente,

uente,& deſponſata, quam tamen conſanguineam eſſe ſciebat,recte, & verè docuit Pontifex, nullum eſſe coniugium,quia contra ordinationem Eccleſiæ, non qualemcumque ſed eam ſcilicet, quæ nullum reddidit eiuſmodi connubium, contraxerunt:aut ſaltem explicandus Cæleſtinus,ſicut ſumma lib. 5. explicatus eſt cum eadem l.non dubium.

CAPVT XLVIII.

Quod iura diſponant de infidelium, & hæreticorum coniugijs, & cùm alter eorum ad fidem conuertitur.

SVMMARIVM.

Inter infideles verum coniugium eſſe. Legitimum ſed non ratum appellari a DD. Quare, num. 1. & 2.
Cur Theologi dicant in matrimonio infidelium nō reperiri tria bona matrimonij,n.3.
Per Baptiſmum non diſſolui coniugium infidelium,n.4.
Licere cohabitationem fidelis cum infideli, ſi abſit periculum, n.5.
Primis temporibus non tantùm licitam, ſed præceptam,n.6.
Poſtea optionem datam cohabitandi,n.7.
Poſtea prohibitam cum Iudæis,n.8.
Quare prohibita cum illis,n.9.
Non extendi ad alios infideles eam prohibitionem licet etiam conſuetudine inducta,n.10.
Obiectionibus occurritur,n.11,12.
Tres caſus, in quibus coniugium fidelis conuerſi diſſoluitur,n.13.
Eccleſiaſtico iure conceſſum quidam dicunt, numero 14.
Verius iure diuino,n.15.
Diſſolui ſtatim atque aliquis conuertitur, numero 16.
Verius non niſi cùm iam fidelis contrahit, numero 17.
Solutio gloſſæ reijcitur,n.18.
Fundamentis contrarijs reſpondetur,n.19.
Requirendum infidelem,n.20.licet alij aliter ſentiant,n.21.
Quomodo requirendus,n.22.
Gregorij XIII.litera de hac re,n.23.
Coniugem infidelem non morte liberum,licet alij contra ſentiant.n.24 25.
Vnde hoc proueniat,n,26.
Altero coniuge labente in hæreſim non dirimi matrimonium,n.27.
Illicitam cohabitationem.Limitatur,n.28.

1. QVOD attinet ad infideles ſupponē-dum in primis inter infideles verū eſſe matrimonium in ratione contractus; illudque ratum eſſe, & indiſſolubile ex parte ſua ea indiſſolubilitate,quam,& iure naturæ,& Deo inſtituente habuit contractus ille in ſtatu innocentiæ. Non enim ita perfectè indiſſolubile eſt ac matrimonium fidelium, cùm non habeat indiſſolubilitatem ex parte ſignificationis,& quia etiam eſt caſus in quo diſſoluatur vt iam diximus lib.1.Atque hoc ſenſu,quia ſcilicet in aliquo euentu diſſolui contingit infidelium matrimonium conſummatum,appellatur à nonnullis Doctoribus legitimum, ſed non ratum.Ita loquitur Magiſter Sententiarū in 4.diſt.39.capit.extremo,cui ad vnum adſtipulantur Theologi omnes. D. Thomas eadem diſt. q.vnica art.5.Bonauentura artic.1. quæſt.1. num.28.Scotus quæſt.vnica art.1.Ricardus art. 1.quæſt.2.Paludanus quæſt.1. art.1. Gabriel qu. vnica art.2.Imo verò non Theologorum modò hæc ſententia eſt,ſed certiſſimum Innocētij III.Romani Pontificis reſponſum in *c.Quāto de diuortiis*,vbi hæc habet: *Nam & ſi matrimonium verum inter infideles exiſtat,non tamen eſt ratum:inter fideles autem verum, & ratum exiſtit, quia ſacramentum fidei, cum ſemel eſt admiſſum,nunquam amittitur.*Adde D. Ambroſium 1.Corinth.cap.7.*Non enim*,inquit, *ratum eſt matrimonium quod ſine Dei deuotione eſt.*Habetur 28.q.1.in fine.

2. Hinc orta eſt illa Theologorum diſtinctio,quam adhibet Bonauentura,Ricardus, & Gabriel locis citatis, qui diuidunt matrimonium in ratum, & legitimum: quale eſt fidelium. Legitimum,& non ratum:quale infidelium. Ratum ſed non legitimum, quale erat clandeſtinum fidelium.Hinc etiā Diuus Thomas illa diſtinct.quæſtione vnica artic. 2. matrimonium infidelium comparatione matrimonij fidelium vocat imperfectum, & materiale, cuius verba ſubſcribo. *Matrimonium principaliter inſtitutum eſt,ad bonum prolis, non tantùm generandæ,quia hoc ſine matrimonio fieri poſſet,ſed etiam promouendæ ad perfectum ſtatum quia quælibet res intendit naturaliter effectum ſuū perducere ad perfectum ſtatum. Eſt autem in prole duplex naturalis perfectio conſideranda, ſcilicet perfectio naturæ non ſolùm quantùm ad animam per ea,quæ ſunt de lege naturæ,& perfectio gratiæ. Prima perfectio eſt naturalis,& imperfecta reſpectu ſecūdæ, & ideo cùm res,quæ ſunt propter finē, ſint proportionatæ fini,matrimonium quod tendit ad primam perfectionem eſt imperfectum,& materiale reſpectu illius,quod tendit in perfectionem ſecundam, & quia prima perfectio poteſt eſſe communis fidelibus,& infidelibus, ſecunda autem eſt tantum fidelium, ideo inter infideles eſt quidem matrimonium,ſed non perfectum vltima perfectione,vt eſt inter fideles.*

3. Hinc etiam dixerunt Theologi tria bona,quæ in Chriſtiano inſunt matrimonio, ab infidelium abeſſe coniugio, in eoque bonum fidei deſiderari, bonum prolis, & bonum ſacramenti. Bonum fidei, quia qui Deo non eſt fidelis, vix homini fidelis eſſe poteſt *cap. non poteſt*

poteſt.2.quæſt.7. Bonum prolis,quia ad cultum Dei ea non inſtituitur:Bonũ ſacramenti, quia coniunctionem Chriſti cum Eccleſia aut Cœleſtis gratię cum anima ſignificare non poteſt. Quæ late,& eleganter Ambr.li.1. de Abraham ca.9.col.4 n.5.

4. Secundò obſeruandum eſt per ſolam baptiſmi ſuſceptionem non diſſolui matrimonium in infidelitate contractum.Sic in Concilio Meldenſi cap.1.Habeturque *cap.ſiquis 28. q. 2.crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.* Innocentius I.epiſtola 23.habetur *ca.nunquid 28.quæſt.1.* Triburienſe Concilium cap. 39.ex quadam Synodo Romana. Innocentius III.*c.Quanto de diuortiis,& ca.Gaudemus.* Colligiturque ex illo 1.Corinth.7.*Siquis autem infidelem habet vxorem,.& hæc conſentit habitare cum eo,non dimittat*,quod non conſuleret Paulus,ſi nullum eſſet coniugium per baptiſma ſuſceptum.

5. Tertiò obſeruandum eſt, vt quid ſe res habeat circa cohabitationem fidelis cum infideli explicetur,in quo variè Doctores locuti ſunt,& obſcurè ſatis, varia eſſe diſtinguenda tempora. Et in primis eam cohabitationem, ſi non ſubſit animę ac ſalutis ſpiritualis periculũ: licitam fuiſſe dubitari non poteſt,conueniuntque in eo Doctores omnes,& liquet ex eodem loco Pauli 1. Corinth.7. vbi de cohabitatione ſermo eſt,ſubdit enim:*filios eorũ immundos non eſſe,cum infidelis per fidelem ſanctificetur.* Quem locum late,& eleganter explicat Gelaſius Põtifex in eo opuſculo,quod inſcribitur *Dicta aduerſus Pelagium.* Licere etiam huiuſmodi cohabitationem planè docet Innocentius III.*cap. Gaudemus de diuortiis.In fauorem*,inquit, *Chriſtianæ religionis,& fidei ,a cuius fidei perceptione vxores ſe deſeri timentes viri ,poſſent faciliè reuocari,fideles huiuſmodi licitè matrimonialiter copulari,ac licitè remanere coniuncti,cùm per ſacramentum baptiſmi non ſoluantur coniugia,ſed crimina dimittantur.*

6. Deinde primis illis Eccleſiæ Chriſtianæ temporibus exiſtimo non tantùm licuiſſe cohabitationem fidelis cum infideli,ſed etiam fuiſſe in præcepto,ſecluſo periculo,vt dicemus poſtea. Id quod eo tempore iuſtiſſimè præceptum,quò faciliùs,& infidelis fidelis viri vel vxoris conſortio ad veram religionem alliceretur,& ne etiam moleſtè ferrent ſe ab vxoribus vel coniugibus dilectis deſeri, ac ita à capeſſanda Catholica diſciplina reuocarentur, vel retardarentur. Vnde non pauci Patres illis verbis Pauli preceptum de cohabitatione contineri dixerunt.Ita Tertullianus lib. 1. ad vxorem,Chryſoſtomus,ſi Græca conſulas, in eum locum, Theodoretus,Ambroſius, Hieronymus comment.in Iſaiam capite 15.Seuerianus explanans illud. *Vnumquemque ſicut vocauit Deus,ita ambulet*,Oecumenius, Abulenſis 1.Reg.8.quæſt.132.& quęſt.189.ex Recentioribus Turrianus lib.5.pro epiſt. Pontificum cap. 3.Illud enim (*dico ego*) legis promulgatio eſſe videtur, non quidem diuinæ, ſed tantùm pro temporum opportunitate conſtitutæ ab Apoſtolis, id quod eo loco optimè dedi cit Turrianus.Accedit etiam in primis Eccleſię temporibus nullã extitiſſe legem, nullumque decretum,quo cohabitatio prohibeatur, quando nõ erat iniuria fidei.Nam quæ Iudæorum cohabitationem prohibuerunt, recentiora ſunt. Id autem quod dixi de præcepto cohabitandi illis ſæculis conuenienti, tam verum habet de Iudæis,quam de gentibus,ac Paganis. Planum enim doctrinam illam Pauli de vtriſque intelligi, maximè cùm eo tempore ex Iudæis primi conuerterentur.

7. At poſtea procedente tempore apud nonnullas prouincias,cùm iam Chriſtiana religio feliciũ propagaretur,infideles interirent, paulatim eius obligatio præcepti de cohabitando aboleri cœpit,ac optio relinqui his,qui conuertebantur,vt quod vellent eligerent,vel cohabitarent, vel deſererent,& cælibes manerent, non interueniente tamen iniuria Creatoris. Ea enim interueniente non tantùm cohabitatio, ſed & vinculum diſſolutum ,vt dicam poſtea. Atque id exiſtimabit aliquis probari decreto Eutychiani Papæ, *capit. ſiquis gentilis 28.quæſt.1.* inquit enim, *ſiquis gentilis, gentilem vxorem dimiſerit ante baptiſmum, poſt baptiſmum in poteſtate eius erit eam habere vel non habere.* Et quidem textus in ſpeciem ſatis probabiliter euincens per ea tempora,annum ſcilicet, Chriſti ducenteſimum quinquageſimum,præceptum relaxatum,& optionem datam.At quia Eutychianus loquitur de eo, qui ante baptiſmum vxorem dimiſerat, placuit ſemper eum Canonem intelligendum de vxore ante baptiſmum dimiſſa, repudij legibus, iuſtaque cauſa, ſcilicet, ob crimen adulterij. Ne etenim exiſtimaret licitum ſibi eſſe aliam ducere poſt baptiſmum, illa ante baptiſmum repudiata,dicit poſſe illam habere vel non hadere:ne etiam exiſtimaret ſe cogi, vt illam reſtitueret,ac domum reuocaret.Itaque optio data,vel mulierem iuſta de cauſa ante baptiſmũ dimiſſam ſecum haberet,vel non haberet: ita tamen,vt ſi eligeret non habere,cælibem vitã ageret,niſi iniuria Creatoris interueniret. Probabilius ergo eſt apud Africanos Auguſtini tẽpore eius præcepti obligationem ceſſaſſe: & ab Africanæ regionis Epiſcopis optionem datam & inter eos fuiſſe Auguſtinum vt planè conſtat ex *capit. non ſolum capit.iam nunc. cap.ſi enim 28.qu.1.* Qui ex Auguſtino deſumpti ſunt. Licuit itaque ſequentibus ſæculis cohabitare, & non cohabitare, ſed quam vellent partem eligere, ſiue conuerterentur ex Iudæis, ſiue Gentilibus.

8. Verùm poſt ea Auguſtini tempora, quia nonnullę prouinciæ ex Iudæorum conſortio in ſua infidelitate remanentium fideles infici,& relabi animaduerterunt, Hiſpa-

Digitized by Google

ni atque Galli ſimul decreuerunt, & lege ſanxerunt, ne ſi ex Iudęis aliquis ad fidem cõuerteretur, remaneret cum infideli, ſed ſepararentur ob probabile periculum, quod in ea cohabitatione deprehenderant. Extant de eo duo Canones in Concilio Toletano 4. prope annum 650. Primus eſt Canon 62. *Sæpe malorum conſortia etiam bonos corrumpunt, quanto magis eos, qui ad vitia proni ſunt. Nulla igitur vltra communio ſit Hebrais ad fidem Chriſtianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu conſiſtunt, ne forte earum participatione ſubuertantur. Quicumque igitur àmodo ex ijs, qui baptizati ſunt, infidelium conſortia non euitauerint, & hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cadibus deputentur.* Canon. 63. *De coniugijs. Iudæi, qui Chriſtianas mulieres in coniugio habeant, admoneantur ab Epiſcopo ciuitatis ipſius, vt ſi cum eis permanere cupiunt, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur: Quia non poteſt infidelis in eius permanere coniugio, quæ iam in Chriſtianam translata eſt fidem. Filij autem qui ex talibus nati exiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur. Similiter, & hi qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris Chriſtianam ſequantur religionem, non Iudaicam ſuperſtitionem.* Habetur *capite Iudæi qui 28. quæſt. 1.* Et idem ſtatutum legibus Vviſegothorum lib. 12. titul. 1. Dixi ſancitam eam legem à Gallis, & Hiſpanis, quia in id Concilium, & Hiſpani, & Galli conuenerunt, vt ex ipſo Concilio conſtat, vnde magna, & vniuerſalis Synodus appellatur in Concilio Toletano 5. capite 2. & poſtea non ſemel.

9. De Iudæis autem, non verò de alijs idolorum cultoribus eam legem tulerunt Hiſpani, & Galli, non quod eo tempore in Hiſpania omnino abolita eſſet idolatria, tantumque Iudæi obſtinati permanſiſſent. Conſtat enim ex Toletano 12. & 16. adhuc in Hiſpania reliquias idolorum cultus ſupereſſe. Idēque in Gallia docent adhuc multo recentiora Concilia. Sed quia de Iudæorum præcipuè pertinacia, & improbitate iniecta fuit multis iuſtiſſimiſque de cauſis Epiſcoporum animis ſuſpicio. Nam vt in retinenda illi ſua lege pertinaciores: ſic & in peruertendis aliorum animis propenſiores ſunt. Illud enim in iſto hominum genere non mirari non poſſumus, quod cùm legis ſuę, quo tempore ſalutaris erat, paſſim, leuiſſimiſque de cauſis inconſtantiſſimi deſertores exiſterent, & ab eius obſeruantia quolibet vento diuellerentur; nunc, quando noxia, conſtantiſſimè, aut potiùs obſtinatiſſimè retineant. Vnde nunc etiam Romæ fertur eſſe conſuetudo, vt quadraginta dierum ſpatium deſignetur, quo alter deliberet. Quod ſi nolit Iudaiſmum relinquere, etiam ſi abſque Creatoris iniuria cohabitare velit, Eccleſiæ auctoritate ſeparantur, quoad cohabitationem ſcilicet.

10. An autem idem præceptum extet de infidelibus, vel extendendum ſit, ita vt qui ex paganis conuertitur, quamuis coniux cohabitare velit ſine Creatoris iniuria, ſeparari debeat, ſicut de Iudæis diximus, diſſenſio eſt. Fatentur tamen omnes nullum extare decretum: vel legem latam, qua qui ex Paganis conuertitur, cum altero infideli cohabitare prohibeatur, neque ego vnquam reperire potui. Fatentur etiam priſcis temporibus licitam cohabitationem his, qui ex Paganis conuertebantur, prohibitam tamen Iudæis. Addunt denique iam vſu & conſuetudine populi Chriſtiani, quę vim legis obtinet, inductum eſſe eiuſmodi præceptum: itaque iam tam conuerſos ex Iudaiſmo, quam ex alia quauis ſecta ſeparari debere, nec licitò cohabitare poſſe, etiamſi nulla interueniat Creatoris iniuria. Quia cùm non minùs illi mente obſtinati ſint, ac Iudæi, probabile periculum eſt iuſtuſque metus eius periculi. Huic enim honeſto titulo cedit quaſi fortiori ius quæſitum coniugi in coniugem, cuius corporis poteſtatem habet. Sequuntur ſententiam iſtam nobiles Theologi. D. Thomas in 4. diſtinct. 39. quæſt. vnica ar. 3. *Pari paſſu*, inquit, *ambulant nunc vtrique ſcilicet gentiles & Iudæi, quia vtrique obſtinati ſunt. Et ideo, niſi uxor fidelis conuerti velit, non permittitur ei cohabitare, ſiue ſit gentilis ſiue Iudæa.* Idem ſentit Ricardus articulo 2. quæſt. 1. §. Modernis. Durandus quęſt. 2. Gabriel quęſt. vnica art. 4. §. *Eſt tamen hodie conſiderare.* Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. moral. quęſt. 124. num. 4. Quibus ego lubens adhęreo, quamuis diſſentiant alij. Cur enim tot auctoribus tam grauibus & peritis, qui de ea conſuetudine teſtimonium ferunt, non credendum exiſtimemus? Cùm vt apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum refert Bias ex Thalete Philoſopho: *Amicis, etiam quæ fidem excedant, credenda. Amicos autem ille bonos ac virtuti deditos interpretatur.* Maximè cùm iſta ex facto, non ex iure dependeant.

11. Neque obeſt quod Innocentius III. in *cap. Gaudemus de diuortiis*, mille ac ducentis à Chriſti ortu exactis annis eam cohabitationem probet. Ex eo enim textu Ferdinandus Rebellus 2. p. de obligat. iuſt. lib. 3. quęſt. 10. ſect. 1. poſt ſecundam concluſionem exiſtimat corrigi decretum Toletanum Concilij 4. de Iudæis, & præceptum, ſi quod erat, auferri. Verùm duo ſunt in hoc aſſerto huius auctoris lapſus. Primus, quod decretum Concilij Toletani, quod iam ſupra retulimus, correctum exiſtimat per Innocentium, cùm nihil minus Innocentius agat, quam de Iudęis. Loquitur tantùm de conuerſis ex Paganiſmo. Cuius euidens ea probatio eſt, quod quæſtio erat, an qui infidelitate durante, ſi in gradibus conſanguinitatis inter fideles prohibitis contraxerant,

con-

Digitized by Google

conuerſi ad fidem ſeparari deberent. Reſponderque Innocentius ea non diſſoluenda coniugia, quia eorum legibus non erant ea cum conſanguineis prohibita. De Iudæis autem dici verè qui potuit, cùm Moſaica lege intra conſanguinitatis & affinitatis gradus diſſoluerentur coniugia. Deinde labitur hic auctor, quia Innocentij inſtitutum in eo capite nõ eſt decernere, an liceat infideli ad fidem conuerſo cohabitatio cũ eo, qui in infidelitate remanet: ſed tantũ coniugium inter conſanguineos in infidelitate contractum non debere diſſolui; nec verò curat an alter maneat in infidelitate vel non. Deniq; quamuis demus ex eo Innocentij III. decreto colligi adhuc ſuo tempore licuiſſe cohabitationem fidelis cũ infideli: non tamen inde probatur licuiſſe fideli cũ Iudæo, vt iam probaui, neque conuincitur poſtea contraria conſuetudine illud decretum abrogatum non eſſe. Doctores autem ſuprà relati, qui multis ſæculis poſt Innocentium III. ſcripſerunt pro recepta conſuetudine teſtificantur.

12. Neque obſtabit etiam, ſi quiſquã fortaſſe dixerit, nunc Indos recens conuerſos nõ ſeparari à coniugibus infidelibus, ſi velint ſine iniuria Creatoris remanere. Nam cũ hęc legis Eccleſiaſticæ aut conſuetudinis, quę vim legis Eccleſiaſticæ ac robur obtinet, prohibitio ſit, potuit Pontifex conceſſionem eã abrogare, ſi huic tempori & Indorum conuerſioni expedire iudicauerit: ſicuti propter iuſtos fines primis Eccleſiæ temporibus non tantũ cohabitatio licita erat, ſed etiam in præcepto. Quare & nunc, cùm ſimilia incommoda timerẽtur, præceptum de ſeparatione ceſſare, & obligationẽ cohabitandi reuiuiſcere dici debet, id quod etiam alij ſenſerunt. Eſt in hac eadem ſententia Cornelius 1. Cor. 7. n. 174. 175.

13. Sunt tamen tres caſus in iure expreſſi, in quibus matrimonium infidelium diſſoluitur altero ad fidem Chriſtianam tranſeunte. Primus eſt, ſi infidelis renuat habitare cũ fideli, diſcedat q; velit. Quod intellige, niſi fortè infidelis id faciat vtens iure ſuo, quia, ſcilicet, is qui conuertitur, cũ infidelis eſſet, aut poſteà, adulterium commiſerit. Atque hic primus caſus habetur *cap. ſimili modo, cap. ſi vxor 28. quæſt. 1. cap. Quanto & cap. Gaudemus de diuortijs.* Secundus eſt ſi infidelis nolit cohabitare ſine cõtumelia Creatoris, vel non audit nomẽ eius ſine deſpectu, eius laudes prohibet, domeſticos ad defectionem hortatur in *d. c. ſimili modo & c. quanto et c. gaudemus eit. et c. infidelis 28. q. 2.* Tertius caſus eſt, ſi pertrahat ad peccatum mortale in *d. c. Quanto & c. gaudemus et c. vxor. et c. idolatria c. non ſolum 28. q. 1.*

14. At quæri poteſt an id conceſſum diuino priuilegio, vt in his caſibus diſſoluatur infidelium matrimonium: an verò iure Pontificio, ad cuius etiam poteſtatem pertineat iuſta de cauſa diſſoluere matrimonium conſummatũ infidelium. Et forſan exiſtimabit non nemo potuiſſe id concedi Pontificis priuilegio & auctoritate, quia poſſet Pontifex ea coniugia irrita cenſere, quod exiſtimauit Nauarr. li. 3. conſ. tit. de conuerſ. coniugat. conſ. 1. Thomas Sanchez lib. 2. diſp. 17. nu. 2. & refertur pro eadem Socinus 1. volum. conſil. 28. cum alijs quos ipſe citat.

15. Sed quidquid ſit de hoc, an Pontifex in matrimonio infidelium conſummato diſpenſare poſſit, in qua iuxta ea quæ infra l. 9. dicam, pars videtur negatiua verior, in præſenti affirmo matrimonio cõceſſum, vt in his euentibus diſſoluatur diuino priuilegio in fauorem fidei. Idque colligunt Doctores ex illa Pauli I. Corinth. 7. *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, neque enim ſeruituti ſubiectus eſt ſoror, aut frater huiuſmodi.* Paria enim iſta ſunt, ac per hoc de his intelligendum Paulum planè docuit Innocentius III. in *c. Quanto de diuortiis.* Eſtque optima ratio, quia cùm infidelis maneat extra Eccleſiam, & de illo non iudicet, nõ eſſet quo compelli poſſet ad cohabitandum.

16. Sed explicandũ ſupereſt quando huiuſmodi matrimonium in illis caſibus diſſoluatur, an ipſo iure ac infidelis diſcedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult ſine iniuria Creatoris cohabitare: vel tunc cùm tranſit ad ſecunda vota. Nam Panormitanus in *c. Quanto de diuortiis* n. 6. & 7. & in *c. gaudemus eodem*, nu. 15. Gloſſa in *d. c. Quanto & in c. ſi infidelis 28. q. 2.* Hoſtienſis in *c. quanto de diuortiis.* Ricardus in 4. d. 39. art. 2. q. 2. 5. Angelus v. *Matrimonium* 3. nu. 3. in eamque videtur inclinare Scotus eadem diſt. art. 1. in ſolut. dubij 2. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 6. omnes hi Doctores, cùm hæc ſententia ex iure aliquo conſtare debeat, non aliunde probant; quam ex *cap. infidelis 28. quæſt. 2.* illis verbis. *Cõtumelia quippe Creatoris ſoluit ius matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Quibus indicari videtur ſtatim ac contumelia Creatoris adeſt, diſſolui matrimonij vinculum.

17. At mihi probabilior longè videtur eorum opinio, quæ docet non ipſo iure diſſolui, donec tranſeat fidelis ad ſecundas nuptias. Ita D. Thomas in 4. diſtinct. 39. quæſt. 2. artic. 5. Paludanus ibidem quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 3. probabiliorem cenſet Maior ibidem quæſt. vnica, ſolam amplectitur Turecremata in *cap. ſimili modo 28. quæſt. 1.* ad 2. argum. profertque eiuſdem ſententiæ defenſorem Bonauent. quamuis hic auctor ambigua vtatur oratione. Eandem tenet Syluester v. *matrimonium* 8. q. 10. caſu 6. Armilla, *matrimonium*, nu. 39. Soto diſt. 39. qu. vnica artic. 4. Nauarrus c. 22. & Gregorius de Valentia diſput. 10. quęſt. 1. p. 7. & tandem gloſſa ipſa veritate conuicta de eo in vtramque partem diſputans *cap. gaudemus de diuortiis.* Præcipuum & vnicum huius ſententiæ fundamentum hoc eſt. Quia Innocentius III. in *d. cap. gaudemus*, inquit: *Quod ſi conuerſum ad fidem et illa conuerſa ſequatur, antequam per cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem,*

Digitized by Google

eam recipere compellatur. Ergo propter illas tres cauſas non erat matrimonium diſſolutum ipſo iure.

18. Gloſſa in d. *cap. gaudemus* reſpondet, licet matrimonium ſit ſolutum, tamen reſtitui iure poſtliminij in fauorem fidei. Eam tamen meritò reijcit Ricardus loco cit. Neque enim matrimonium dici poteſt poſtliminio redire, cùm eius eſſentia ex conſenſu pendeat cōtrahentium, & quoniam cùm infidelis ſui coniugis conuerſi pariter ſequitur religionem ſine nouo conſenſu, in priori permanet matrimonio, neceſſariò dicendum eſt illud non fuiſſe peremptum.

19. Nec difficile fundamentum primæ ſententiæ diluere. Non enim obſtat illi *Canon infidelis.* Dicimus enim primò, non omnino reijciendam quorundam interpretationem, qui verba illa. *Soluit ius*, intelligunt de ſolutione tori, domicilijque. Animaduertunt enim in Canone non dici ſolui vinculum matrimonij, ſed ius, vt ſcilicet vtatur matrimonio. Sed præterea addimus illam legitimam eſſe interpretationem, *ſoluit ius*, Ideſt, iuſtam cauſam diſſolutioni præbet, ita vt cauſalis ſit enuntiatio. Itaque illa vna cum màtrimonio quod conſequitur, & nec illa ſine matrimonio, neque matrimonium ſecundum ſine illa primum diſſoluat. Adeo autem neceſſarium eſt ſecundum matrimonium illarum aliqua ſubſiſtente cauſa ad præcedens vinculum dirimendum, vt aliter reſcindi nequeat vllo pacto. Si enim ſacris initietur, aut religionem profiteatur, ſiue ſimplicibus votis conſtantem, ſiue ſolemnibus, nō dirimitur matrimonium in infidelitate contractum, etiam ſubſiſtente contumelia Creatoris, quidquid nonnulli Auctores ſine iuris fundamento non ſatis conſideratè dixerint. Quia matrimonium ratum aut conſummatum non diſſoluitur ſacris ordinibus, vt notum eſt: profeſſione autem ſtatus religioſi tantùm dirimitur matrimonium ratum fideliū vel ex Chriſti priuilegio, quod probabo infra li. 9. vel ex iure Eccleſiaſtico iuxta aliorum ſententiam. Hic autem nihil eorum oſtendi poteſt. Non ergò eſt fundamentum quo dicamus ſacris ordinibus aut religionis profeſſione diſſolui matrimonium ratum & conſummatum infidelium, etiamſi contumelia adſit Creatoris, ſed id tantùm ſecundo matrimonio, vt fiat, neceſſe eſt.

20. Addendum tamen, vt ſecundum matrimonium in prædictis euentibus celebrari poſſit, neceſſarium eſſe, vt requiratur infidelis, moneaturque an velit cohabitare; alias non poterit fidelis ad ſecundas nuptias tranſire, vt docet communis ſententia, quam tenet D. Thomas in 4. diſtinct. 39. quæſt. vnica artic. 5. Gratianus *28. quæſt. 2.* in fine, & alij interpretes Iuris Canonici in *d. cap. Gaudemus*, conſtatque ex literis Gregorij XIII. quas ſubiungemus ſtatim. Cumque gratia non deſtruat naturam, iniquum eſſet ſine culpa alterius coniugis qui, ſi requireretur, forſan ſanctificaretur, priorem contractum diſſolui.

21. Scio aliter ſentire nonnullos, ſcilicet non eſſe neceſſarium alterius conſenſum requirere. Ita Panormitanus *c. Quanto de diuortijs* cui adſtipulantur Ricardus, Paludanus, Gabriel locis cit. & nouiſſimè Thomas Sanchez lib. 7. de matrimonio diſput. 74. ſed ſine vllo fundamento etiam pro ſtatu præſenti: habent enim contra ſe literas Gregorij XIII. de quibus ſtatim.

22. Quod ſi reperiri non poſſit, diſtinctione opus eſt. Nam vel reperiri non poteſt, quia eſt interdicta communicatio ob certum euerſionis periculum. Et in hoc caſu probabile eſt ſatis eſſe experiri voluntatem. Conſtat enim ob eiuſmodi periculum coniugium diſſolui poſſe. Ita docuit Victoria cum alijs quos citat & ſequitur Ferdinandus Rebellus 2. p. de obligat. iuſt lib. 3. quæſt. 10. ſect. 2 nu. 11. Alias enim ſubiectus eſſet frater ſeruituti, cùm neque cum coniuge infideli communicare poſſit, neque cum alio contrahere contra Paulum 1. Corint. 7. Quod ſi reperiri non poſſit, vel ob difficultatem viæ & itineris, cùm in remotiſſimis verſetur regionibus, vt euenit in his, qui ex Æthiopia captiui, vel ſerui afferuntur, vel ignoratur, vbi ſit alter coniux, adhuc nubere non poteſt, quidquid dicat Thomas Sanchez & alij, niſi diſpenſatio Pontificis accedat, qua ſuppleatur ea admonitio iure præſcripta. Qualem diſpenſationem conceſſam à Pio V. credendum eſt, cùm ſtatuit matrimonia Indorum nouæ Hiſpaniæ, qui ad fidem conuerſi cum fidelibus contraxerant, eò quod vbi coniuges infideles eſſent, ignorarent, valida eſſe. Diſpenſauit certè ac ſuppleuit monitionem iure præſcriptam. Similem etiam diſpenſationem conceſſit Gregorius XIII. ſuis literis, quas nunc ſubijcio. Et quidem ſi iuxta Sanctium ea monitio neceſſaria non eſt, ad quid ergo diſpenſarunt Pontifices? Nec verò ex ea diſpenſatione colligitur diſſoluiſſe Pontificem matrimonium conſummatum infidelium, ſed cùm Pontifex poſſit ius diuinum interpretari, & ex diuino priuilegio diſſoluatur matrimonium in fauorem fidei, cū infidelis non vult cohabitare cum fideli, declarat Pontifex eum caſum verificari, quando tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli, & tanta terrarum ſpatia impediunt, atque adeo iam tunc poſſe vti diuina conceſſione, & ad ſecundas tranſire nuptias. Literę igitur Gregorij XIII. ſic ſe habent.

23. Gregorius, &c. *Quoniam ſæpe contingit multos vtriuſque ſexus infideles poſt contracta gentili ritu matrimonia ex Angola, Æthiopia, Braſilia, & alijs Indicis Regionibus ab hoſtibus captos à proprijs finibus & proprijs coniugibus in remotiſſimas regiones exterminari adeo, vt ipſi captiui, & qui in patria remanent, ſi poſtea ad fidem conuertantur, coniuges infideles tam longo interuallo diſiunctos, an ſine contumelia Creatoris ſecum habitare*

bitare velint, vt par eſt, monere nequeant: vel quia interdum ad hoſtiles & barbaras prouincias, ne nuntijs quidem acceſſus pateat, vel quia ignorant prorſus in quas regiones fuerint tranſacti, vel quia itineris longitudo magnam afferat difficultatem. Idcirco nos attendentes huiuſmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem non tamen adeo rata cenſeri, vt neceſſitate ſuadente diſſolui non poſſint, ſingulis dictorum locorum Ordinarijs, & parochis & presbyteris Societatis Ieſu ad confeſſiones audiendas ab eiuſdem Societatis ſuperioribus approbatis, & ad dictas regiones pro tempore miſſis, vel in illis admiſſis, concedimus facultatẽ diſpenſandi cum quibuſcumq; vtriuſq; ſexus Chriſti fidelibus incolis dictarum regionum, ac ſerius ad fidem conuerſis, qui ante baptiſmũ matrimonia contraxerant, vt eorum quilibet etiam ſuperſtite coniuge infideli & eius conſenſu minimè requiſito reſponſo non expectato, matrimonium cũ quouis fideli alias tamen ritè contrahere, & in eis poſtea carnali copula cõſummatis, quoad vixerint, remanere licitè valeant, dummodo conſtet etiam ſummariè & extraiudicialiter coniugem abſentem moneri legitimè non poſſe; aut monitum intra tempus eadẽ monitione præfixum, ſuam voluntatem non ſignificaſſe: Quæ quidem matrimonia etiamſi poſtea innotuerit coniuges priores infideles ſuam voluntatẽ iuſtè impeditos declarare non potuiſſe, & ad fidem etiam tempore tranſacti ſecundi matrimonij conuerſos fuiſſe, nihilominus reſcindi nunquam debere, ſed valida & firma eſſe, &c. Hactenus Gregorius XIII

24. Diximus in illis euentibus fidelẽ coniugem liberum & expeditum manere, vt poſſit cum alio fideli contrahere. Reſtat explicemus, an coniux infidelis, qui vel diſcedit, vel cohabitare ſine iniuria Creatoris non vult, maneat liber vinculo matrimonij, ita vt iam reipſa cõtrahere cum alio infideli poſſit. Ricard. in 4. ſententiarum diſtinct. 39 artic. 2. quæſt. 3. duas hac de re contrarias refert ſententias, vnã quæ infideli poteſtatem tribuit nouarum nuptiarum: alteram, quæ negat. Durandus eadem diſt. q. 2. mirari ſe ait, quomodo potuerit Eccleſia hanc ſeruitutem imponere infideli, cùm nihil ad nos illi, qui foris ſunt vt inquit Innocentius III. *d. cap. Gaudemus de diuortijs.*

25. Cæterùm communis ac vera ſententia eſt, coniugem, qui fidelem coniugem ſequi noluit, non poſſe nouum ſibi coniugem eligere ex ſua gente, quæ eſt in eadem perfidia, donec conuertatur. Hanc eſſe communem ſententiam fatetur Durandus loco citato eamque expreſſe docet D. Thomas in 4. diſtinct. 37. qu. 2. art. 5. ad 3. hiſce verbis. *Ad 3. dicendum, quod poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonij ex vtraque parte, quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum, ſed quandoq; claudicat quantum ad effectum. Vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, quod non poſſit cum alio contrahere magis, quam ex virtute matrimonij præcedentis. Sed ſi poſtea conuertatur poteſt ei concedi diſpenſatione, vt alteri nubat, ſi vir eius aliam duxerit vxorem.* Idem ſenſit Bonauentura eadem diſtinct. art. 2. qu. 2. Turrecremata in *cap. ſimilis modo 28. q. 2.* ad 3. argumentum. Habeturque expreſſe hæc ſententia in *cap. ſi infidelis 28. q. 2.* vbi Ambroſius; *Contumelia quippe Creatoris ſoluit ius matrimonij, circa eum qui relinquitur: infidelis autem diſcedens & in Deum peccat, & in matrimonium, neque eſt ei fides ſeruanda coniugij, qui propterea diſcedit, ne audiret Chriſtum eſſe Deum Chriſtianorum coniugio.* Hæc Ambroſius.

26. Hanc autem pœnam non Eccleſia, ſed Deus infligit propter iniuriam, qua infidelis ipſum Deum, veram fidem & veritatem ſacramenti matrimonij afficit, cuius pœnæ Eccleſia eſt promulgatrix. Ex quibus facilè refelles, quæ pro ſua ſententia adducit Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 77. num. 6. Neque enim dici poteſt aut debet vinculum matrimonij remanere: tum, quia matrimonij vinculum mutuum eſt ex vtraque parte: tum quia fidelis reuera ſolutus eſt, cùm in religione Chriſtiana nunquam valeat ſecundum coniugiũ conſtante primo: tum etiam, quia inquiram, ex cuius parte ſolutum ſit? Si ex parte viri, quia vir non eſt alligatus, neque habet fœmina infidelis poteſtatem in virum. Ergo ex parte fœminæ perſeuerauit vinculum, quo illa ſcilicet alligata ſit. Igitur & habet fidelis poteſtatẽ in corpus fœminæ infidelis, atque adeo ad illam liceret acceſſus. Niſi fortè quis diceret, quamuis fidelis habeat poteſtatem in corpus infidelis, & infidelis adhuc ligatus fideli ſit, impediri tamẽ ad congreſſum cum illa potiori iure matrimonij contracti cum fideli; ſicut cũ ob ingreſſum in religionem impeditur acceſſus ad vxorem, cũ qua fuerat conſummatum matrimonium: & tamen permanet primum coniugij vinculum. Sed attendere debet, qui hoc dixerit, duo vincula matrimonij eſſe eiuſdem rationis, atque ita ſecum pugnare aliqua ratione etiam ſecundùm ius naturæ: at vinculum religionis & matrimonij eſſe diuerſæ rationis, & ita nullũ inter ſe repugnantiam habere. Et præterea eum qui religionem profeſſus accederet ad vxorẽ, non committere adulterium, quod tamen dici non poteſt de eo, qui conuerſus ad Chriſti fidem, & contrahens cũ vxore fideli, accederet ad vxorẽ infidelem & in infidelitate manentẽ.

27. Et de infidelibus quidem ita ſe res habet. At quid de hæreticis? In primis ſi alter ex coniugatis labatur in hæreſim, tenet matrimonium & in nullo caſu dirimitur iam conſummatum. Id quod expreſſe docuit Innocentius Tertius in *ca. Quanto de diuortijs.* Cũ enim matrimonium cũ infideli contractum, aliqua earum cauſarum interueniente in fauorem fidei diſſoluatur, non eſſet fauor fidei, ſi ſtatim ac fidelis labitur in hęreſim, matrimoniũ dirimeretur. Non eſſe autem fauorem fidei indicat duabus rationibus Innocentius III. in *d. ca-*

pit. *Quanto*, his verbis, *Si verò alter fidelium cõiugum vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc caſu is qui relinquitur viuente altero poſſit ad ſecundas nuptias conuolare, licet in hoc caſu maior appareat contumelia Creatoris. Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum & ratum exiſtit quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij ſacramentum, vt ipſum in coniugibus illo durante perduret. Ecce primam rationem, propter quam nõ eſſet fauor fidei diſſoluere matrimonium fidelis, cũ labitur alter in hæreſim.* Audi aliam. *Neque obſtat quod à quibuſdam forſan obijcitur, quod fidelis relictus non debeat iure ſuo ſine culpa priuari, cùm in multis caſibus hoc contingat, vt ſi alter coniugum incidatur. Per hanc reſponſionem quorundam malitia obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando ſibi inuicem diſplicerent, ſi eas poſſent in tali caſu dimittere, ſimularent hæreſim, vt ab hiſce (nubentibus coniugibus) reſilirent.*

28. Quamuis autem matrimonium teneat, attamen cohabitatio illicita, vnde ſeparatur torus & domicilium. Nam cùm matrimonia cum hæreticis ſacramenta ſint, & valida, vt ſupra docuimus, idem eſt hæretico nubere, vel cohabitare cum illo in hæreſim labente: eadẽ enim vtriuſque ratio eſt: Quod non ita ſe habet in alijs infidelium matrimonijs. Quare prohibita fideli coniugato cohabitatio cum hæretico coniuge tam illis Canonibus, in quibus prohibentur nuptię, cùm illæ ſint validæ: quam etiã alijs vt dicam infra, cùm de diuortio ſermo fuerit. Conſuetudine tamen, quando periculum abeſt, eiuſmodi prohibitio abrogatur. Quo fit vt apud Gallos, Germanoſque ſine vllo peccato Catholici matrimonia cum hæreticis contrahant, & cum eiſdem cohabitent. Ac de his hactenus.

De impedimento ligaminis.

DE hoc impedimento Gratian. agit. in 27. *q.2.32.q.4.& 7.34.q.1.& 2.* Schol. cum Magiſtro d.28. ligamen autem eſt prioris ſiue conſummati, ſiue rati tantum coniugij vinculum, quo ſequens matrimonium etiam conſummatum dirimitur. Vt autem plenè ea quæ ad huiuſmodi impedimentum pertinent, tradantur, obſeruanda nonnulla ſunt, quę ad pluralitatem vxorum ad firmitatem ſpectant coniugijs; ita tamen tradenda, vt quæ ab alijs latè, à nobis præſtringenda: quæ verò alij breuiùs, quam par erat à nobis pleniùs, & planiùs diſſerenda ſint.

CAPVT XLIX.

Pluralitatem vxorum ſimul illicitam, niſi ex Dei reuelatione.

SVMMARIVM.

Polygamia illicita, n.1.
Ratione probatur, n.2.
Repugnare legi diuinæ, n.3.
Diſpenſari ab Eccleſia non poſſe. Diſpenſatum à Deo eſſe tam cum Hebrais, quam cum alijs, num.4.
Quodnam peccatum fuerit Salomonis de pluralitate vxorum, n.5.
Iam eam diſpenſationem à Chriſto ſublatam, n. 6.
Non ſolùm pro Chriſtianis, ſed & pro omnibus, ibidem.

1. QVAMVIS Valentinianus, alioqui Catholicus Imperator amore captus Iuſtinę, quò eam viuente adhuc Seuera coniuge ducere in vxorem poſſet, legem ediderit, vt liceret vnicuique duas ſimul coniuges habere, cui adhæſit ex parte Lutheros, ſequacibus etiã Anabaptiſtis: attamen Catholica veritas polygamiam multorum vxorũ ſimul excludit plane, & illicitam eſſe docet. Id quod late ex ſacris literis deſumptis teſtimonijs probat Bellarminus lib.1. de matrimonio c.10. videndus etiam Valentia diſp. generali quæſt.1.p.3. Vnde Concilium Tridentinum ſeſſione 24. cap.2. *Siquis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla diuina lege eſſe prohibitũ Anathema ſit.* De Polygamia vide Pet. Gregor. lib.9. ſyntagm. cap.2. à num.11.

2. Sed & ratione probatur, quia his, qui in matrimonio propoſiti ſunt fines, aduerſari videtur. Licet enim non repugnet vnum virum in multis vxoribus filios procreare; attamen aliquantulum etiam iſte finis impeditur. Nam luxurioſi & pluribus fœminis vacantes minùs fęcundi eſſe ſolent, vt in Salomone, cui tot erãt Reginæ, & concubinæ planum eſt. Mirum enim quod ex tot vxorum & concubinarũ gregibus non niſi maſculam vnã prolem Salomõ ſuſceperit Roboamum, & duas præterea filias Eraphet, & Baſemat 4. Regum 11. Sic Suidas de illo: *Ex mille vxoribus ſolus illi mas natus eſt Roboam filius, & ipſe ex alienigena Naama Ammonitide indignus imperio.* Multitudo enim coniugiorum orbitatem facit. Et quidem cũ libidine & intemperantia ſterilitatem eſſe coniunctam Iob.24. verſu 21. docet Ioannes Pineda ibi. *Pauit ſterilem.* Rem attigit Plutarchus in vita Licurgi, & libello *de garrulitate*, & lib.5. *de placitis Philoſophorum.* Multo minus coniugiorũ multitudo cohæret cum alio fine matrimonij, ſcilicet ſociali cohabitatione. Cùm enim vxor non

non ſit ancilla ſed ſocia, & ideo ex latere viri deſumpta, eiuſdem eſt honoris cum viro particeps. Principatus autem ſingularitatem requirit, vt Auguſtinus docet libro de bono coniugali cap. 17. Cumque etiam matrimonium remedium ſit concupiſcentiæ. *Cap. nuptiarum 27. q. 1.* Impeditur hic etiam finis multitudine coniugiorum, cùm vnus vir pluribus vxoribus minùs valeat debitum reddere. Adde iras rixaſq; inter vxores, etiam ſanctas fœminas, cùm zelotypia laboret fragilis fœminarum ſexus, & fieri nequeat, vt viri affectus non magis ergà vnam feratur, quam erga aliam, vt liquet Geneſ. 16. & 30. Denique fini matrimonij, quod eſt ſacramentum, abſque dubio repugnat: Nulla etenim in polygamia vnitatis ſacramenti ſponſi Chriſti cum ſponſa Eccleſia repræſentatio. His accedit ab initio non inſtitutum, neque in mundum à Deo inductum matrimonium cum multis vxoribus, cùm tamen eo maximè tempore ad generis humani multiplicationem eſſet neceſſarium.

3. Ex quibus conſtat polygamiam in primis legi diuinę repugnare. Idque conſtat: tum quia Nicænum Concilium Canone 24. *Nemo*, inquit, *debet duas vxores ducere*, & ſtatim, *ſicut Deus ordinauit.* Tum etiam quia idem apertiſſimè docet, & probat Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum cap. 5. vbi ferè omnia attingit eius veritatis fundamenta. *Duas*, inquit, *tempore vno habere vxores nec ipſa origo humanæ conditionis admittit, nec lex Chriſtianorum vlla permittit. Nam Deus, qui fecit hominem ab initio, maſculum vnum fecit, & vnam fœminam tantùm, cui potuit vtiq; ſi vellet, duas vxores tribuere, ſed noluit. Scriptum quippe eſt. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: non dixit vxoribus. Et iterum: erunt duo in carne vna, maſculus ſcilicet & fœmina in carne vna, & non tres aut plures. Itaq; apud quem vnò tempore duæ vxores inueniuntur, interim priori retenta poſteriorem cogatur amittere, inſuper & pœnitentiam, quam loci ſacerdos prouiderit, compellatur ſuſcipere. Deniq; hoc tam immane ſcelus eſt, vt homicidij quidem peccatum, quod Cain in Abel fratrem ſuum commiſit, ſeptima generatione Cataclyſmo vindicatum fuerit: adulterij autem flagitium, quod Lamech primus omnium in duabus vxoribus perpetrauit, non niſi ſanguine Chriſti abolitum extiterit, qui ſeptima & ſeptuageſima generatione ſecundùm Euangelium luxerit in mundum.* Hactenus Nicolaus. Tum præterea, quia Innocentius III. *Cap. Gaudemus, de diuortijs* hæc habet. *Verùm abſonum hoc videtur, & inimicum fidei Chriſtianæ, cùm ab initio vna coſta in vnam fœminam ſit conuerſa, & Scriptura diuina teſtetur, quod propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne, non dixit tres vel plures, ſed duo, nec dixit adhærebit vxoribus, ſed vxori*, & infra. *Nec vlli vnquam licuit ſimul plures vxores habere, niſi cui fuit diuina reuelatione conceſſum, qui mos quandoque, interdum etiam fas cenſetur: per quam ſicut Iacob à mendacio, Iſraelitæ à furto, & Sanſon ab homicidio; ſic & Patriarchæ & alij viri iuſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe vxores ab adulterio excuſantur. Sanè veridica hæc ſententia probatur etiam de teſtimonio veritatis teſtantis in Euangelio: Quicumq; dimiſerit vxorem ſuam ob fornicationem et aliã duxerit, mœchatur. Si ergo vxore dimiſſa duci alia de iure non poteſt, fortius et ipſa retenta. Per quod euidenter apparet pluritatem in vtroq; ſexu, cùm non ad imparia iudicentur circa matrimonium reprobandam.* Tum denique, quia Concilium Tridentinum ſeſſione 24. in principio, cùm propoſuiſſet illa verba Geneſis, *erunt duo in carne vna,* ſubdit. *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & coniũgi Chriſtus Dominus apertiùs docuit, cùm poſtrema illa verba tanquam à Deo prolata referens dixit: Itaque iam non ſunt duo ſed vna caro.* Et infra Canone 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla diuina lege eſſe prohibitum, Anathema ſit.* Sed de hoc Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 11. in ſecundę ſententię impugnatione. Quibus etiam teſtimonijs conuincitur contra Durandum in 4. diſt. 33. q. 1. Abulenſem, c. 19. Matthæi quæſt. 30. repugnare quoque legi naturæ. Id quod intelligendum, vt explicat Ruardus art. 19 pag. 299. & Gregorius de Valentia 3. p. d. 10. q. 1. p. 3, vt non omnino iuri naturali repugnet, ſed quaſi ſecundariò, vt ex propoſita ratione colligitur, quod etiam docuit Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 11. in 3. ſententia, propoſit. 2. Pręcipua tamen in hac re eſt diuina prohibitio, nam cum valore matrimonij ſtat pluritas vxorum, quod optimum ſignum eſt non ita aduerſari matrimonio, vt directè opponatur finibus illius.

4. Prætereà colligitur, in eo, vt quis ſimul plures vxores habeat, nullatenus ab Eccleſiâ diſpenſari poſſe, in quo non rectè loquutus Caietanus Matthæi 19. & Marci 10. quamuis illum excuſare conatur Bellarminus lib. 1. de matrim. capit. 10. Nunquam enim pluralitas vxorum licuit abſque diuina diſpenſatione, vt retulimus modo ex Innocentio III. *in d. cap. Gaudemus.* Id quod etiam indicauit Hieronymus in epiſtola ad Oceanum cùm dixit *lege conceſſum,* & exemplo Patriarcharum & Moyſis familiare populo plures vxores habere, & Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtia cap. 12. vocat *inculpabilem conſuetudinem,* & lib. 22. contra Fauſtum cap. 47. dixit plures ſimul habere vxores Patriarchas non eſſe contra naturam, quatenus non laſciuiendi cauſa, ſed procreandi fiebat, nec contra conſuetudinem, cùm mos eſſet illius temporis; nec contra legem; nulla enim lege tunc prohibitum. Vndè inquit, *quãdo mos erat, crimen non erat,* & habetur in *cap. obyciuntur 32. q. 4.* Ex reuelatione ergo diuina tantũ ea pluritas illo inducta tempore. Si enim vxorum vnitas, vt patres, & Concilia docent, eſt

Digitized by Google

eſt ex lege diuina, & naturali, ſequitur ſine eius diſpenſatione licuiſſe nulli. Quæ reuelatio primis Patriarchis expreſsè facta primùm, ad alios eorum verbo peruenit, & exemplo. Abraham enim tempore rem fuiſſe omnibus notam planum eſt, cùm Sara ſanctiſſima fœmina Abrahamum induxerit ad ſecundam vxorem ducẽdam. Imò eam diſpenſationem factam non ſolùm cum Hebræis, ſed etiam cũ alijs gentibus, Deo vſum corporis fœminarum ad tẽpus pro illorum libito concedente, cùm Dominus omnium ſupremus ſit: neque ob id ablata ratione matrimonij, ſicut non obſtat nunc quod Deus poſſit ſua poteſtate fœminam matrimonio iunctam ſeparare à viro extincto vinculo, probabiliſſimum iudicat Bellarm. lib. 1. de matrimonio ca. 11. propoſit. 5. Gregor. de Valentia 3. p. diſp. 10. generali. q. 1. p. 3. Ioannes Pineda lib. 7. de rebus Salomonis c. 5. n. 5. videturque colligi ex Auguſt. li. 22. cõtra Fauſtum c. 47. & habetur in d. *ca. obijciuntur*, vbi vniuersè protulit, *quando mos erat, crimen non erat.* Et ideo in terra, vbi Iacob quatuor duxit vxores, inculpabilem conſuetudinem eſſe, plures vxores ducendi. Terra autem, vbi Iacob toties nupſit, non Iudæorum, ſed & gentilium erat. Adde Eſau Geneſ. 26. & 28. plures etiam vxores ſimul duxit, neque ob id reprehenditur, neque vllus ex gentilibus eius temporis. Quo fit veroſimile eſſe generalem eam diſpenſationem fuiſſe, atque ideo loco citato dixit Auguſtinus, eo tempore legem prohibentem nullam extitiſſe, quia naturalis lex in ea diſpenſante Deo non obligabat.

5. Verùm ſi hæc ita ſe habent, quod nam fuit peccatum illud Salomonis, quod in Sacra Scriptura 3. Regum. 11. reprehenditur de multis vxoribus adamatis? Nonnulli exiſtimarunt reprehendi, quod plurimas duxerit. Scriptum eſt enim Deuteron. 17. *Rex non habebit vxores plurimas.* Nam licet in lege Moyſi liceret polygamia, attamen certum præſcriptum ac definitum vxorum numerum. Sic tradunt Hebræi apud Abulenſem 3. Reg. 12. q. 5. & 3. Reg. 11. q. 3. qui affirmant Regibus Hebræorum tantùm licuiſſe decem, & octo vxores habere, Dauidis exemplo, cuius decem, & octo vxores fuiſſe affirmant Dionyſius, atque Lyranus 2. Reg. 5. & 15. Sed non præſcriptum Hebræis vxorum numerum verius eſt, confirmatque illud ex 2. Paralip. 11. de Roboam. *Vxores decem, & octo duxerat, concubinas autem ſexaginta.* In eoque minimè peccaſſe docet Abulenſis eo loco q. 24. & 25. Quod autem extat Deuteron. 17. de non habendis à Rege plurimis vxoribus, de alienigenis intelligi vult Ioan. Pineda li. 7. de rebus Salomonis c. 4. n. 6. Peccatum ergo Salomonis non in eo conſiſtit, quod plurimas mulieres adamauerit, ſed quod alienæ religionis fœminis iunctus fuerit; prohibita enim cum illis coniugia apud Hebręos lege diuina notum eſt. Videat lector quæ dixi 1. p. variar. diſput. qu. 4. expoſitiua cap. 8.

6. Addendum tamen eam diſpenſationem ceſſaſſe ante Chriſtum, eò quod cauſa diſpenſationis vniuerſè ceſſauerit, eſſe probabile, vt Bellarminus affirmat lib. 1. cit. ca. 11. propoſit. 5. Certiſſimum tamen ſublatam eſſe per Chriſtũ, quia Matth. 19. reuocat ad primam ex iure diuino inſtitutionem matrimonium. Prima autem inſtitutio polygamiam excludit, vt citata verba à Chriſto demonſtrant, ſic interpretantibus Concilijs Nicæno, & Summis Pontificibus Nicolao I. & Innocentio III. ſupra relatis. Sed audi Athanaſium qu. 97. ad Antiochum in hęc verba: *Cùm multi iuſti in veteri teſtamento duas aut tres habuerint vxores, quomodo nobis non liceat duas habere vxores, ſed ne cum pellicibus quidem conſueſcere? Reſponſio. Non modò duas vxores habere Deus vetuit, ſed & ab illa vna abſtinere præcepit, dicens: Amen dico vobis, niſi quis oderit patrem, et matrem, et vxorem, et me ſecutus fuerit non eſt me dignus. Si non lubet, audi maius quid dictum eſt veteribus, ait. Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quiſquis aſpexerit vxorem ad concupiſcendam eam, iam adulterauit eam in corde ſuo. Si ergo Chriſtus oculi concupiſcentiam adulterium fidelibus eſſe exiſtimat, qualem inde philoſophiam aut politiam fideles petemus ſupra eos, qui in veteri Teſtamento? Quid? ſi enim licet homini duas habere vxores, ſequitur quod etiam mulieri duos maritos. Audi igitur Deum de viro & fœmina dicentem: erunt duo in carnem vnam, & non dixit, erunt tres, verùm etiam vnica mulier data viro, et ipſi & mundo inſidiata eſt. Quid futurum cũ mundo, ſi ab initio vni homini feciſſet Deus duas vxores? Quod ſi quæris, quamobrem antiqui duas aut tres habuerunt vxores: diſce diligenter, quod magna tunc eſſet diaboli Tyrannis, quam Chriſtus ad nos profectus aboleuit, multis dæmonibus ex medio eliminatis, his quidem in abyſſum, illis in deſerta inculta, & inacceſſa loca.* Hæc ibi.

CAPVT L.

Libellum repudij diſſoluto vinculo non tantùm permiſſum in lege veteri, ſed licitum; per Chriſtum tamen abolitum.

SVMMARIVM.

Libellum repudij non ſolùm permiſſum Iudæis, ſed licitum, n. 1.

Ad gentes etiam deriuatam eam permiſſionem eſſe. Licet apud Romanos ſerò inductum repudium, n. 2.

Sublata repudia à Chriſto, n. 3.

Obijcitur ex Concilio Illiberitano, & explicatur, num. 4.

1. QVAMVIS inſtitutio Diuina ipſi naturæ valdè conſentanea indiſſolubile

lubile fecerit matrimonium, iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 1. attamen diſpenſante Deo olim repudia in vſu. Sed an permiſſa tantùm ad maius euitandum malum; an etiam licita, diſſenſio inter Doctores eſt, quibuſdam affirmantibus, quibuſdam verò negantibus, de quo latè Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 16. in ſolutione obiectionis 16. & Ioannes Arboreus lib. 16. Theoſophiæ cap. 2. Mihi probabilius eſt licita fuiſſe & immunia à peccato. Tum quia nunquã in eo obiurgati Iudæi à Deo, aut à prophetis, neque inter alia eius populi ſcelera vnquam enumeratum. Tum quia Deuteron. 24. nuptię repudiatarum cum alijs non punitæ. Non autem eſt credibile permiſſa cõmuni lege publica adulteria. Tum etiam quia Abraham perpetuò repudiauit Agar ancillam. Quam non eſt veroſimile manſiſſe ad cœlibem vitam adſtrictam, ſed vinculum diſſolutum. Fuit etiam hæc ſententia D. Thomę, Scoti, Durandi, Paludani in 4. diſtinct. 33. Tenuit etiam Michael de Medina loco citat. Abulenſis Matthæi 19. quæſt. 49. & 50. Eckius Homilia 47. de ſacramentis. Bellarminus loco citato, & probabilem putat Ferdinandus Rebellus p. 2. de obligat. iuſtit. lib. 2. qu. 15. ſect. 1. in fine, & probat etiam Ioannes Azor tom. 1. lib. 6. cap. 1. quæſt. 3. circa finem & Ioannes Maldonado Matthæi 19. num. 8. quæſtione 2.

2. Eam autem conceſſionem ad gentes etiã eo tempore extendi veroſimile eſt. ab illiſque repudia citra culpam recepta vſu, & conſuetudine. Apud Romanos lex quidem Romuli fœminis dimittendi viros negauit, viris autem dimittendi vxores tribus de cauſis licentiam conceſſit, ſi in liberorum veneficio, aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubieciſſet, vt auctor eſt Plutarchus in vita Romuli. Quod ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum vxori portionem dari, reliquum autem Cereri eſſe iuſſit ſacrum, & qui diuerteret ſacra Dijs inferis obire. Lege poſtea duodecim Tabularum diuortia fuiſſe permiſſa indicat Tullius Philippica 2. contra Antonium ſcribens: *Nolite quærere, frugi factus eſt Antonius; mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſſit ex duodecim tabulis, claues ademit, exegit.* Sed ſiue duodecim tabulis diuortia permiſſa fuerint, ſiue non fuerint, illud eſt perſpicuum priſcis temporibus tantam matrimoniorum fuiſſe concordiam, vt diuortium Romæ intra ſexcentos ferè annos nulla domus ſenſiſſe dicatur, teſtibus Halicarnaſeo lib. 2. Aulo Gellio lib. 4. cap. 3. Tertulliano in Apologetico cap. 6. lib. de Monogamia cap. 9. Primus apud illos Spurius Corbilius ſterilitatis cauſa repudiauit vxorem. Hunc ſequutus Sulpitius Gallus vxori nuntium miſit, quod eam capite aperto foris verſatam agnouiſſet, vt ſcribit Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. Idem fecit Publius Sempronius, quod vxor ludos funebres ſpectaſſet. Sed nec impunè diuertere licebat, ſed inquirebatur quæ eſſet iuſta cauſa diuertendi: vndè ſi non ſubeſſet, qui occaſionem ſua culpa præbuit, mulctabatur amiſſione dotis, & donationis propter nuptias, vt conſtat ex Chryſoſtomo in ſermone *de libello repudij*, & alijs. Quomodo autem, cùm hæc lex quę prohibet ſeparationem vinculi, naturalis ſit, in ea diſpenſauerit Deus, ex parte explicuimus 1. p. variar. diſput. relect. 2. ferè in principio, & latiùs dicendum eſt lib. ſequenti. Nonnihil inſinuat Ioannes Azor loco cit.

3. Cæterùm ea repudia, quibus vinculum diſſolueretur matrimonij, ſublata iã per Chriſtum Matt. 19. vbi tantùm ſeparatio tori conceditur ob fornicationem: de cuius loci intelligẽtia dicetur lib. 9. Quare poſt Chriſtum non tantùm apud Chriſtianos, ſed etiam apud gentes illicita repudia. Videtur colligi ex Auguſtino lib. de fide & operibus cap. 1. cùm dicat in Africa non admiſſos ad baptiſmum Gentiles, qui dimiſſis primis vxoribus cum ſecundis nuptias contraxiſſent. *Ad hanc autem*, inquit, *videntur diſputationem impulſi quod eos nouerint nõ admitti ad Baptiſmum, qui dimiſſis vxoribus alias duxerint, vel fœminas quæ dimiſsis viris alijs nupſerint, quia hæc non coniugia ſed adulteria eſſe Dominus Chriſtus ſine vlla dubitatione teſtatur, &c.* Et apertiſſimè idem docuit Innocentius III. in *ca. Gaudemus de diuortijs*, cùm de repudiata ab infideli ſermo eſſet, *Qui autem*, inquit, *ſecundum ritum ſuum legitimam repudiauit vxorem, cùm tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam ea viuente poteſt aliam etiam ad Chriſti fidem conuerſus habere, &c.*

4. Sed obijci poteſt Canon 10. Illiberitani Concilij, vbi dicitur: *Si ea quam Catechumenus reliquit, duxerit maritum, poteſt ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa fœminas Catechumenas erit obſeruandum.* Si enim peccatum eſt vxorem dimittere etiam ad fidem conuerſum, dimiſſaque vxor vinculis primi matrimonij adſtricta contrahere non poteſt cum ſecundo; quare ad baptiſmum illa recipiendum admittitur: aut dicendum erit valere modo infidelium repudia? Sed dicendum videtur, vel quod Hiſpani Patres agant in iſto Canone de Catechumena ęgrotante, vt & egerant in Canone præcedenti de fideli, huic enim interiùs pœnitenti, etiam ſi actu primum maritum non reliquerit, nec verbis poſcat, aut poſcere poſſit baptiſmum morbo grauata, nec ad interrogata reſpondere, baptiſmum tamen dandum ipſe Auguſtinus conſuluit lib. 1. de adulterinis coniugijs cap. vlt. vt adulterij peccatum cum cæteris lauacro regenerationis ablueretur. Vel dicendum eſt Eccleſiam Hiſpanicam fuiſſe ex his, quas idem Auguſtinus refert conſilium illud de non admittendis ad Baptiſmum his, qui dimiſſis vxoribus alijs nupſerint non obſeruaſſe. Inquit enim lib. de fide & operibus cap. 19. *Sed quoniam malorum Chriſtianorum mores, qui fuerunt etiam antea peſſimi, habuiſſe non videntur hoc malum, vt alienas vxores ducerent viri, aut alienis viris fœmina*

mina nuberent, inde fortaſſe apud quaſdam Eccleſias negligentia iſta ſubrepſit, vt in Catechiſmis cõpetentium nec quærerentur, nec repercuterentur hæc vitia, atque inde factum eſt, vt inciperent & defendi, quæ tamen in baptizatis rara ſunt adhuc, ſi ea nos negligendo nec defenſa faciamus. Talem quippe in quibuſdam negligentiam, in aliis imperitiam, in aliis ignorantiam probabiliter dominus ſõni nomine ſignificaſſe intelligitur vbi ait. Cũ autem dormirent homines, venit inimicus et ſuperſeminauit zizania. Sed ſiue erroris, ſiue ignorantiæ, ſiue negligentiæ arguat Auguſtinus has Eccleſias, conſtat ſane placuiſſe Hiſpanis Epiſcopis diuerſum conſilium, ne multi à ſuſcipienda fide retraherẽtur. Quamuis dici etiam poteſt, & meo iudicio, rectè, Canonem loqui de infideli relicta, eò quod ad fidem cum altero coniuge conuerti noluiſſet, neque habitare ſine Creatoris iniuria: Cũ enim eo caſu exiſtimari poſſet, diſſolutum matrimonium, non mirum ſi ob eam cauſam relicta & alteri nubens, ſi poſtea illa mutato conſilio, maritoque, qui illam repudiauerat, ad alia vota tranſeunte, ſuſcipere velit baptiſmum, admittatur tanquam quæ legitimè nupta in eo caſu videatur.

CAPVT LI.

Secundum connubium conſtante primo nullum eſſe.

SVMMARIVM.

Conſtante primo matrimonio ſecundum eſſe nullum, num. 1.
Leges Eccleſiaſticæ, quæ prohibent, ibidem,

1. IGITVR cùm ab initio ex inſtitutione matrimonij eius vinculum inſolubile, & nec polygamia licita, nec repudia Chriſto Domino connubia ad priſtinum ſtatum reuocante, iure optimo Eccleſia ſtatuit ſemper legibus latis nullum eſſe ſecundum matrimonium prima vxore ſuperſtite, atque adeo ligamen eſſe impedimentum dirimens. Multæ sũt in Eccleſia de hoc ſtatutæ leges, referam tamẽ nonnullas ex illis citatis aliis. Apoſtoli Canone 48. *Siquis laicus ſua vxore reiecta aliam acceperit, vel ab alio ſolutam, ſegregetur.* Euariſtus Papa epiſt. 2. *Et ſicut vxori non licet dimittere virum ſuum, vel alteri ſe, viuente eo, ſociet, aut eum adulteret, licet fornicatus ſit vir eius, ſed iuxta Apoſtolum, aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere innupta, ita Eccleſia etiam.* Concilium Illiberitanum cap. 8. *Item fœminæ, quæ nulla præcedente cauſa reliquerint viros ſuos & alteris ſe copulauerint, nec in fine accipiant communionem,* & Can. 9. *Idem fidelis fœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem & alterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, nõ priùs accipiat communionem, quam is, quem reliquerit, de ſæculo exierit, niſi neceſſitas infirmitatis dare compulerit.* E quibus conſtat quam immeritò huic Concilio tribuerint nonnulli admiſiſſe, permiſiſſeue ſecũdum coniugium durante primo. Nicænum generale primum Canone 24. *Nemo debet duas vxores ducere, & qui hoc fecerit, ſi fuerit ſacerdos, prohibeatur miniſterio ſacrificandi, & communione fidelium, quouſq. eijciat domo ſecundam, et debet retinere primam.* Et Can. 76. *Quicumq. Sacerdos aut Diaconus vxorem ſuam propter fornicationem dimiſerit, aut ob aliam cauſam ex his, quæ ſupra dicta ſunt, aut domo eiecerit propter bona externa, aut vt illam alia meliore, aut pulchriore, aut ditiore mutet, vel propter cauſam concupiſcẽtiæ, quod Deo diſplicet, & illa ob has cauſas dimiſſa cum altera matrimonium contraxerit, aut non dimiſſa alteram duxerit, ſiue liberam, ſiue ſeruam, et ambas pariter habeat, deponatur: ſi verò laicus, prohibeatur Eccleſia, & c.* Innocentius I. epiſt. 3. cap. 6. Siricius epiſt. 1. num. 4. & habetur *cap. de coniugali violatione 27. quæſt. 2.* Cœleſtinus I. *cap. videtur nobis 35. qu. 6.* Toletanum 1. Can. 17. & *cap. duobus modis qu. 2.* Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum in d. cap. 51. & *cap cùm per bellicam, cũ quatuor ſequentibus 34. quæſt. 1. et 2.* Alexander III. in Appendice p. 6. ca. 15. & c. 25. Innocẽtius III. in *c. Gaudemus, de diuortiis.* Concilium Florentinum in decreto Armenis dato, & Colonienſe ſub Paulo III. p. 1. cap. 41. & Moguntinum ſub eodem in decretis fidei cap. 36. & nouiſſimè Tridentinum ſeſſ. 24. & cap. 2. & 7.

CAPVT LII.

Obijciuntur nonnulla & diluuntur.

SVMMARIVM.

Obiicitur primò ex cap. vxor à viro, num. 1.
Quorundam interpretatio, n. 2.
Vera interpretatio, n. 3.
Iuxta illam explicantur Lactantius Baſilius, et Auguſtinus, n. 4. 5. 6.
Secunda obiectio ex diuerſis Canonibus, n. 7.
Quorundam ſolutio. n. 8.
Vera explicatio, n. 9.
Ex ea illuſtratur Canon Pœnitentialis, n. 10.
Pœnitentibus interdicta coniugia, n. 11.
Tertia obiectio et collatio, n. 12.
Quarta obiectio ex Gregorio II. et quorundam interpretatio, n. 13.
Explicationes duæ, veritas, n. 14.
Obiicitur ex aliis Conciliis, n. 15.
Defenduntur ab hæreticis, n. 16.
Explicati Chryſoſtomus et Hieronymus rigidè loquentes de ſecundis nuptiis, n. 17.
Varia eorum Canonum interpretationes, n. 18.
Vera explicatio, n. 19.

1. SED his, quæ modò diximus, nonnulla videntur obſtare, quibus efficitur ſecun-

Digitized by Google

ſecundum matrimonium validum conſtante primo. Et in primis obijcitur difficile teſtimonium Ambroſij in *cap. vxor a viro 33. quæſt. 2.* Quod eſt ex comment. illius 1. Corinth. 7. vbi illi qui ob adulterium dimittit vxorē, nuptias permittit: Inquit enim. *Non permittitur mulieri, vt nubat ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit, aut Apoſtaſie, aut ſi compellente laſciuia vſum quærat vxoris inuertere, quia inferior, non omnino hac lege vtitur, quia potior. Si tamen apoſtaret vir, aut vſum quærat vxoris inuertere, nec alij poteſt nubere mulier, nec reuerti ad illum, & virum vxorem non dimittere; ſubauditur autem excepta fornicationis cauſa, & ideo non ſubiecit dicens, ſicut de muliere, quod ſi deceſſerit maneat ſic, quia viro licet ducere vxorem, ſi dimiſerit vxorem peccantem, quia non item lege conſtringitur vir ſicut mulier, caput enim mulieris vir eſt*; Quo teſtimonio contra veritatem Catholicam, Pontificum, & Conciliorum decreta vtuntur hæretici, nec hæretici ſolùm, ſed catholici, Catherinus, Ioannes Arboreus lib. 1. Theoſoph. ca. 35. Couarr. in 4. Decretalium 2. p. cap. 7. §. 7. nu. 12. & Recentiores in Gregorianum decretum adnotationes eandem ſententiam Ambroſio tribuerunt.

2. Nonnulli textus difficultate permoti commentaria illa in Paulum non eſſe Ambroſij ſcripta, ſed Ambroſio potiùs adſcripta aſſeruerunt; & Ioannes Maldonado Matth. 19. num. 9. Remigij eſſe dicit. At Caſſiodorus de Diuinis lection. cap. 8. Ambroſium in Paulum commentarios edidiſſe teſtatur. Alij maculatos ab hæreticis, & illam inſertam aut intruſam potiùs eſſe ſententiam. At in Ambroſij defenſionem rectè & vt ego iudico, feliciter inſudauit Ferdinandus de Mendoça lib. 2. de confirman. Cōcil. Illiberit. cap. 30. nec enim illum ſua laude fraudare volo, redigam in compendium quæ ille multis.

3. Placet quidem Ambroſium, cùm docet vxorem non poſſe adulterum maritum dimittere, & alij nubere, poſſe tamen maritum, legis Iuliæ, & Imperatorum, ac forenſis iudicij ſuo tempore receptiſſimi rationem habuiſſe, non Chriſti atque Cœleſtis, cùm enim de diuina egit, ſemper docuit æquam viri & vxoris eſſe rationem, vt conſtat ex lib. de Abraham cap. 4. & 7. & in Lucam cap. 16. Itaque cùm hoc loco dicit. *Non enim permittitur mulieri, vt nubat; ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit, quia inferior non omnino hac lege vtitur, quia potior,* de permiſſione ciuili & lege loquitur, quæ potiorem habet cauſam viri, quam vxoris, vt & Auguſtinus teſtatur lib. de adulter. coniug. cap. 8. & Chryſoſtomus in ſermone *de libello repudij.* Cùm autem ad finem de viro ſubdit: *Quia viro licet ducere vxorem, ſi dimiſerit vxorem peccantē, quia non ita lege conſtringitur vir ſicut mulier,* veriſſimum eſt de ciuili lege, quam optimè nouerat Ambroſius iuriſprudentiæ ſtudijs ab ineunte ętate deditus, & locis citatis illius etiam crebrò meminit. Nam libro de Abraham ca. 4. *Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum,* & cap. 7. *quid putas peccato tuo auctoritatem legem quærendam?* & lib. 16. in Luciam ibi. *Quia lex humana non prohibet* Vidit hanc interpretationem Franciſcus Turrianus lib. 5. pro Epiſtolis Pontificum ca. 11. ſibique olim placuiſſe dicit. Hanc etiam & præcedentem tradidit Ruardus Tapper art. 19. pag. mihi 276.

4. Atq; hinc explicanda etiam tria alia teſtimonia Lactantij, Baſilij, & Auguſtini, quæ docēt maritum alteri nubentē dimiſſa vxore ob adulterium non condemnari vt adulterum; ecōtra verò mulierem eius rei rationem nullam eſſe; diuerſitatē hanc conſuetudine teneri. Loquuntur ſanè, ſicut & Ambroſius, de legibus ſæculi ſuo tempore receptiſſimis, quæ aliter de fœminis, aliter de viris diſponebant. Lactantius lib. 6. cap. 23. *Non enim ſicut publici iuris ratio eſt, ſola mulier adultera eſt, quæ habet alium, maritus autem etſi plures habeat, a crimine adulterij ſolutus eſt. Sed diuina lex ita duos in matrimonium, quod eſt in corpus vnum pari iure coniungit, vt adulter habeatur quiſquis compagem corporis in diuerſa diſtraxerit.* Vndè cū in eodem cap. dicit. *Sed tamen nequis diuina præcepta ſe poſſe circumſcribere putet, addantur illa, vt omnis calumnia, & fraudis occaſio remoueatur, adulterum eſſe qui à marito dimiſſam duxerit, & eum qui præter crimen adulterij vxorem dimiſerit, vt alteram ducat.* Illud *præter crimen adulterj* non connectendum cum vltimis verbis, *vt alteram ducat,* ſed cum proximè ſequentibus ſcilicet, *vxorem dimiſerit.*

5. Similia verba Baſilij Epiſtola 1. ad Amphilochium Can. 9. *Domini, inquit, dictum, ſecūdùm ſententiæ conſequentiam ex æquo & viris & mulieribus conuenit, quod non liceat à matrimonio diſcedere præterquam propter fornicationem. Conſuetudo enim ita habet; ſed in mulieribus quidem multùm accuratè, et diligenter obſeruari inuenimus; cum Apoſtolus quidem dicat, quod qui adhæret meretrici ſit vnum corpus.* Et ſtatim. *Conſuetudo verò etiam adulterātes viros, et in fornicationibus verſantes iubet a mulieribus retineri. Quare quæ cum viro dimiſſo cohabitat, neſcio an poſſit adultera appellari, hoc eſt iuxta legem fori, crimen enim hic attigit mulierem, quæ dimiſit, quam nam ob cauſam à coniugio deceſſerit? Si enim pulſata et verbera non ferens pati ſatius erat, quam à coniuge ſeparari, ſiue iacturam in pecuniis non ferēs, nec ipſa eſt iuſta excuſatio: ſiue autem quod ipſa viuat in fornicatione, non habemus hanc obſeruationem in Eccleſiaſtica cōſtitutione: ſed etiam infidelis viri iuſſa eſt mulier non ſeparari, ſed remanere propter incertitudinem euentus. Quid enim ſcis mulier, an virum ſis ſeruatura? Quare quæ relinquit, eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit. Qui autē relinquit eſt dignus venia, & quæ ei cohabitat, non ideo condēnabitur. Sed ſi vir qui ab vxore diſceſſit, acceſſit ad aliam, eſt & ipſe adulter, quoniam facit eam adulterari, & quæ ei cohabitat eſt adultera, eò quod alienum virum ad ſe traduxit,* Eandem ſententiam

tiam

Digitized by Google

tiam repetitio ſermone docet in eadem Epiſt. ca. 21. *Qui autem fornicatus eſt non excludetur a cohabitatione cum vxore, quemadmodum mulier maritum ſuum a fornicatione reuertentem, excipiet. Vir autem eam, quæ polluta eſt, a ſuis ædibus amandabit; ac eorum ratio minimè eſt facilis, conſuetudo autem ſic inualuit.* Hæc certè Baſilij doctrina cum Ambroſiana collata planè oſtendit nihil eſſe ſcriptum alienum ab Eccleſiæ moribus, ſed de forenſi tantùm vſu ſui temporis.

6. Non diſſimili ſenſu loquutus Auguſtinus lib. 1. de nuptijs, & concupiſcentia cap. 10. *Cuius ſacramenti*, ſcilicet matrimonij, *tanta eſt obſeruatio in Ciuitate Dei noſtri, in monte Sancto eius, hoc eſt, in Eccleſia Chriſti quibuſq; fidelibus coniugatis, qui ſine dubio membra ſunt Chriſti, vt cùm filiorum procreandorum cauſa, vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod ſi quiſquam fecerit, lege huius ſæculi, vbi interueniente repudio, ſine crimine conceditur cum alijs alia copulare connubia, quod etiam Sanctum Moyſem Dominus propter duritiam cordis illorum Iſraelitis permiſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterij, ſicut etiã illa ſi alteri nupſerit.* Hinc factum eſt, vt cùm Patres Concilij Africani in Concilio Mileuitano pœnam conſtituiſſent Canonicam aduersùs illos, qui dimiſſis primis vxoribus cum alijs contrahunt cap. 17. addiderunt, vt ab Imperatore legem poſtularent, qua id etiam in foro ciuili non licere pœna propoſita ſanciretur, vt illud ſecundum coniugium durante primo, non tantùm lege Chriſti adulterium eſſet, ac cenſeretur, ſed etiam lege ſæculi.

7. Secundò obijciuntur nonnulli Canones, quibus apertè contineri videtur, vt adultera dimiſſa liceat innocenti ad alia iura migrare, præciſa interim nocenti nubendi ſpe. *Cap ſiquis ſponſam, cap. Quidam deſponſauit 27. quæſt. 2. & cap. ſiqua mulier 31. quæſt. 1. & cap. Quædam cum fratre. Cap. Qui dormiuit.* Ex Concilio Moguntino. *Cap. concubuiſti*, quod eſt Zachariæ, *cap. ſiquis cum Nouerca*, ex Triburienſi 32. *quæſtione 8.*

8. Iſti Canones adeo explicatu difficiles viſi ſunt, vt Sixtus Senenſis lib. 6. Bibliothecæ annotat. 81. aſſeruerit patres & Concilia iſta ad tempus, ne grauiora damna ſequerentur, permiſiſſe eiuſmodi repudia, atque ſecunda coniugia. Alij autem inter quos Couarruuias 2. p. de Matrimonio §. 6. n. 13. planè his Concilijs Illiberitano præſertim adſcripſit eam ſententiam, quæ docebat licere marito innocenti adultera vxore repulſa cum alia contrahere.

9. Cæterùm in primis falsò ſententiam iſtã Illiberitano tribuunt vt ex dictis cap. præcedenti conſtat. Nec enim textus ille *ſiqua mulier 31. quæſt. 1.* ex Illiberitano deſumptus eſt, vt & aduertunt meritò decreti Gregoriani cenſores. Præterea ſententia, quæ dictis Canonibus continetur, reprehenſione caret: illis enim nequaquam permittitur ſecundum coniugium durante primo, ſed tantùm decernitur, vt à tam grauibus delictis homines auocarentur, vt qui in culpa eſſet à ſecundo matrimonio prohiberetur, ſi forſan defuncta prima, ſecundò nubere vellet, conceſſo tamen innocenti liberè, vt iterum nuberet, non quidem prima vxore ſuperſtite, ſed illa defuncta. Itaque in eo diſpar erat conditio nocentis & innocẽtis, quod innocens defuncta vxore nubere alteri poterat, at nocens etiam defuncta coniuge innuptus manere debebat. Olim enim in Eccleſia frequentiſſimum id pœnæ genus fuit, vt quidam propter aliqua atrocia delicta ab ſpe coniugij interdicerentur, ſed cælebs illis foret transſigenda vita. Proferam ex innumeris nonnulla. Id ergo conſtat ex *cap. raptor 27. quæſt. 2. & cap. ſtatutum eſt, eadem cauſa & quæſtione, & cap. ſiquis ſiniſtram, cap. de ea 30. quæſt. 1. cap. Hi vero 32. quæſt. 7. cap. in lectum cap. ſiquis cum matre cap. Quidam 34. quæſt. 1. & 2. cap. ſiquis cum matre & cap. ſi homo 35. quæſt. 2. & cap. qui propinquam 35. q. 3. & cap. inceſtuoſi 35. quæſt. 8. et cap. ſi autem 36. quæſt. 2.* Id quod ab antiquis Patribus inſtitutum, ne vel nocentes illi delicatiùs viuerent, vel ex illa ſtirpe filij infecti naſcerentur.

10. Atque hinc explicandus Canon antiqui pœnitentialis Romani. *Coniugi tibi vt vxor tua te conſcio, et hortante cum alio viro, illa autem nolente adulterium perpetraret: ſi feciſti, quadraginta dies in pane & aqua pœniteas, & ſeptem annos vnum ex his in pane & aqua, & nunquam ſis ſine pœnitentia. Si autem vxor tua hoc probare potuerit, quod tua culpa et tuo iuſſu ſe renuente, & luctante adulterata ſit, ſi ſe continere non poteſt, nubat cui voluerit, tantùm in Domino: tu autem ſine vxoria ſpe in perpetuum maneas. Illa autem ſi cõſentiens fuerat, eadem ieiunet, quæ tibi propoſita ſunt, & ſine ſpe coniugij maneat.* Intelligendus certè canon, vt nubat in domino, defuncto ſcilicet, lenone coniuge. Atque hunc ſenſum probauerim potiùs, quam quod alij dicunt, eo canone impunitatem conceſſam vxori, vt dimiſſo illo turpi mariti contubernio, honeſtas alterius nuptias iuſtè poſſet contrahere. Quamuis id etiam olim Gothi conceſſerunt libro 4. legum Vuiſſegothorum titulo 3. ad finem.

11. Nec mirum, ſi in grauium delictorum pœnam coniugij ſpe priuarentur, quandoquidem vniuersè pœnitentibus interdicta coniugia, vt conſtat ex Leone I. Epiſt. 92. cap. 12. *In adoleſcentia conſtitutus, ſi vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo, pœnitentiam petit; & poſtea timens lapſum incontinentia iuuenilis copulã vxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur feciſſe venialem, ſi præter coniugem nullam omnino cognouerit. In quo tamen nõ regulã conſtituimus, ſed quid ſit tolerabilius æſtimamus. Nam ſecundùm veram cognitionem nihil magis ei congruit, qui pœnitentiam geſſit, quam caſtitas perſeuerans & mentis & corporis.* Extat etiam canon

Digitized by Google

non 8. Concilij Toletani 6. qui decreti Leonis mentionem intulit. Quod ſi pœnitentes olim coniugia contraherent, velut Apoſtatas punitos docuit Toletanum 4. c.55. vbi & pœnitentium & religioſorum, ſi coniugia ineant, eandem ſtatuit eſſe rationem. Et ex antiquo pœnitentiali titulo 1. c. 11. hęc inter alia refert Antonius Auguſtinus. *Vinũ & medonem* (potionis genus, *quod aquã mulſam appellamus, Graci Hydromel) & mellitam ceruiſiam nunquam bibas, vxorem ne ducas, concubinam non habeas, abſq; coniugio in perpetuo maneas.* De hoc etiam multi canones extant 33. *quæſt. 2. à c. 12.* & ſequentibus.

12. Tertiò obijci poteſt Canon 10. Arelatenſis 1. ſub Syluestro. *De his, qui coniuges ſuas in adulterio deprehendunt, & ijdem ſunt adoleſcentes fideles, & prohibentur nubere; placuit vt in quantum poſſet, conſilium eis detur, ne viuentibus ſuis licet adulteris, alias accipiant.* Ecce conſilium dari volunt, ne nubant; non ergo videtur eſſe prohibitum. Verùm duobus modis iſte canon explicari poteſt. Primum conſilium vocaſſe Patres, non quod præceptum eſſe nollent, ſed quod in vitijs corrigendis ea tunc moderatione vterentur, vt ſuadere potiùs honeſta velut parentes, quam cogere vt iudices videri vellet. Deinde illa poſtrema verba, *ne alias accipiant*, non eſt quod cogat de matrimoniali copula intelligi, ſed de acceſſu ad alias quaſi dicant conſilio & exhortationibus cum illo agendum, ne vago concubitu cum alijs congrediatur.

13. Quartò ſumitur argumentum ex Gregorio II. Epiſt. 14. & habetur in *ca. quod propoſuiſti* 32. q. 7. Vbi cùm quæreretur â Pontifice quid faciendum viro eſſet, cuius vxor infirmitate correpta non poterat reddere debitum, concedit Pontifex vt aliam ducat, prioris tamen curam non abijciat, Gratianus eo loco iſtud caput Gregorij non ſolùm Sacris canonibus, ſed etiam Apoſtolicis & Euangelicis doctrinis aduerſari dicit. Poſſet etiam aliquis ſuſpicari eam Gregorij Epiſtolam, è qua deſumitur iſte canon, eſſe fictitiam, eo motus argumento, quod Zacharias Pontifex eius ſucceſſor, cùm ageret in Concilio Romano de matrimonio inter cõſanguineos, & in Germania ſciret eſſe contracta infra quartum gradum ex quadam conceſſione Gregorij prædeceſſoris, eam diligenter quæſitam in archiuo Romano dicit inuentam non eſſe. In ea autem, quę extat epiſtola, è qua iſte canon deſumptus eſt, illa conceſſio extat, quæ non reperiebatur.

14. Sed quidquid de eo ſit, vno è duobus modis interpretor Gregorium, diuinans potiùs; ſi enim nacti eſſemus epiſtolas, aut conſultationes Bonifacij, quibus reſpondet, faciliùs legitimam eius textus interpretationem aſſignare poſſemus. Dico ergo vel intelligendum cum Archidiacono Turrecremata, & Bellarmino lib. 4. de Romano Pontifice c. 13. & alijs de fœmina arctationis infirmitate correpta, ideſt, quæ ita arcta erat, vt à viro cognoſci nõ poſſet. Meritoque dicit Pontifex bonum viro ſi ſic permanſerit, ſolebant enim quas vt vxores non poterant, retinere vt ſorores, ideſt, ſine copula maritali & actibus, vt dico infra de impedimento impotentiæ. Dico etiam explicari poſſe de fœmina nondum cognita, & de matrimonio rato non conſummato, qua in grauem aliquem morbum incidente, eumque perpetuũ coniux volebat ad ſecunda vota tranſire, idque indultum à Gregorio; nam vt poſtea dicam, aliquando Pontifices in matrimonio nondum conſummato diſpenſarunt: id autem non eſt validum eſſe ſecundum matrimonium primo conſtante, ſed potiùs primo diſſoluto auctoritate Pontificis iuſta de cauſa ſecũdum initum, & ex conſequenti vnum tantùm conſtitiſſe. Forſanque cùm olim ferè omnes diſpenſationes, quæ nunc Pontifici reſeruatæ ſunt, penes Epiſcopos eſſent, nonnullique in diſſoluendis matrimonijs non conſummatis ex infirmitate accedente poteſtate abuterentur, vel nonnulli ſæculares ea diſſoluere propria auctoritate licere ſibi exiſtimarent, id vetuit Aurelianenſe Concilium 2. ca. 11. *Matrimonia contracta, infirmitate accedente nulla voluntatis contrarietate ſoluantur.* Ex quo ſuſpicari poſſumus iudicaſſe nonnullos, ſicut ſponſalia ob morbum ſuperuenientem diſſoluuntur, diſſolui etiam matrimonium; cuius oppoſitum declarat Concilium: non tamen inde colligi poteſt duo ſimul conſtitiſſe matrimonia, ſed vno diſſoluto, aut quod diſſolutum iudicabant, alterum contractum.

15. Quintò obſtare videtur quod in nonnullis Concilijs antiquis ſecundis nuptijs primis perſeuerantibus indulgentia conceditur, vel licet pœna dignæ cenſeantur, non tamen iudicantur irritæ. Neocæſarienſe Concilium ca. 3. *De his qui in plurimas nuptias inciderunt, tempus quidem præfinitum, manifeſtum eſt, ſed conuerſatio & fides eorum tempus abbreuiat.* Et habetur *cap. de his qui 31. q. 1.* Cui adiunge eiuſdem Concilij canonem 7. vbi præcipitur ne ſecundis nuptijs Presbyteri interſint: *Cùm præcipiatur*, inquit, *Presbyter ſecundis nuptijs tribuere pœnitentiam.* Et Laodicenum c. 1. his qui ſecundò nubunt, cùm ieiunijs & orationibus vacauerint: ſtatuit, vt ſecundùm indulgentiam reddatur cõmunio. At iſti canones intelligi non poſſunt de his, qui ſucceſſiuè pluribus nuptijs copulabantur, cùm illis imponatur pœnitentia, ſecundę autem nuptię ſemper licitæ. Neocæſarienſe autem Concilium probatum eſt à Leone IV. *ca. de libellis diſt. 20.* & receptum eſt in Concilio Nicæno 1. vt habetur in Concilio Florentino ſeſſione 7.

16. Noſtræ religionis hoſtes, quibus is animus eſt, vt varijs erroribus patrum libros deturpent, exiſtimarunt his canonibus conuinci ſecundas nuptias illicitas eſſe; aduocantque in auxilium Chryſoſtomum in *cap. Hac ratione*, & Hieronymum in *cap. Quomodo 31, qu. 1.* vbi

ille ſecundas nuptias iuxta veritatis rationem verè ſcortationem eſſe affirmat, & hic permiſſas eſſe ſecundas nuptias ob incontinentiæ periculum à Paulo. Cæterùm à Catholicis mentibus alienum debet eſſe hanc ſententiam aſſeruiſſe Patres, quibus perſuaſum ſemper ſecúdas nuptias defuncta prima vxore licere, aduersùs antiquum Montani errorem, quem poſtea hæretici eius ſectatores Montaniſtę, ſeu Cataphryges, & Pepuſiani cum Nouato, & Tertullianus nimia amoris erga coniugem intemperantia lapſus, omnibus ingenij & doctrinæ neruis defenderunt. Extat enim Apoſtoli doctrina 1. Corinth. 7. *Quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt à lege viri, cui vult nubat tantũ in Domino.* Quæ non permiſſio tantùm, ſed approbatio eſt. Et ad Romanos 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi, ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt a lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro:* Conſtat etiam eadem veritas ex Illiberitano c. 72. & Nicæno c. 8. Carthaginenſi 4. c. 1. Toletano 3. c. 10. & Florẽtino ſub Eugenio IV. vbi nuptias tertias, quartas, & vlteriores, niſi canonicum obſtet impedimentum, probat. Extant etiam apud Gratianum 31. *q.* 1. *& tit. de ſecundis nuptijs*, non pauci canones, quibus probantur.

17. Nec verò his obſtant Hieronymus atque Chryſoſtomus relati in *cap. Hac ratione* & *cap. Quomodo.* Obſeruandum enim eſt, id quod ad multorum Eccleſiæ Doctorum, & Conciliorũ, & Pontificum ſcripta interpretanda vtiliſſimum eſt; obſeruandum inquam ex 7. Synodo Generali contra Iconomachos, perſequutores imaginum congregata, actione 6. Cùm eo loco quibuſdam teſtimonijs ex Doctoribus Eccleſię deſumptis, quæ obijciebat Gregorius, reſponderet Epiphanius, in quibus Imaginum & Sanctorum virorum picturas reprobare videbantur, inquit: *Conſueuerunt Patres noſtri ſancti, qui voluntatem Dei ſalutiferam nobis exponunt per exaggerationem mandatorum obſeruationem nos docere, & ad quod mandatum illud ſcopus vergitur, eo præparare auditores hocq́; extollere & magnificare.* Quod duobus eo loco Epiphanius confirmat exemplis. Primum eſt, quod Amphilochius Iconienſis Epiſcopus cùm contenderet fidei adiungendam mandatorum obſeruãtiam, quò id magis exaggerare dixit. *Curæ nobis eſt virtutes bonorum virorum eligere, ipſis autem templa fabricare, aut imaginem illorum in tabulis circunferre, contemnentes interim illorum virtutes haud quaquam laudabile eſt.* Quod docuit curandum nobis potiùs ſanctos imitari, quam vultus delineare. Secundũ eſt ex Aſterio Amaſiæ Epiſcopo, qui quo erogandam eſſe pauperibus eleemoſynã vrgeret magis, dixit: *Ne pingas Chriſtum in veſtibus, ſed magis ſumptu illo, & expenſis pauperibus ſubueni.* Quibus non reprehendit picturam Chriſti, ſed exaggerando demonſtrat, quã Deo acceptum opus fuerit pauperum ſuſtentatio. Eodem ergo pacto interpretemur Chryſoſtomum & Hieronymum, dicamuſq́; eos adeò continentiam commendatam voluiſſe, vt ſecũdas nuptias, quibus ineſt aliquod incontinentię ſignum, exaggerando minùs probaſſe videantur. Itaq́; illa per amplificationem, & exaggerationem quandam continentiæ dicta accipienda ſunt. Scio aliter interpretari Chryſoſtomum à Bellarmino lib. 1. de matrimonio cap. 9. Repellit enim ea teſtimonia tanquam hæretici, aut ab hæreticis corrupta, non Chryſoſtomi.

18. Difficiliorem ergo explicationẽ habent, quæ in argumento obiecimus; vndè Doctores varias interpretationes adhibent. Gloſſa in d. *cap. de his qui*, exiſtimat canonem iſtum intelligendum de his, qui ſimul non ſucceſſiuè plures accipiũt vxores. Quæ interpretatio ipſo textu refellitur: indicaretur enim illo probari duo matrimonia ſimul, cùm tam leuis imponatur pœnitentia, nec ſeparari iubeantur. Cur item præciperetur Presbyteris, ne eorum nuptijs intereſſent, & non fidelibus omnibus, cũ ſecundæ nuptiæ primis conſtantibus nullæ ſint & damnatæ. Bellarminus lib. 1. de Concilijs c. 8. argum. 4. & 8. & lib. 1. de matrimonio c. 9. Reſpõdet eo canone non prohiberi ſecundum matrimonium, ſed ſolemnitatem ſecundi, cui ſolemnitati propriè competit nuptiarum nomen: celebritas enim nuptiarum tantùm ſemel in Eccleſia Dei fieri conſueuit, teſte Iſidoro lib. 1. de officijs c. 19. & *cap. Capellanum de ſecundis nupt.* Canon igitur iſte prohibet ne Presbyter celebritati ſecundi matrimonij interſit, quin; potiùs pœnitentiam iniungat his, qui contra morem Eccleſiæ ſecundo matrimonio ſolemnitatem adhibuerint. Eodem modo explicat Laodiceni Concilij Canonem argumẽto 8. Commoda quidem interpretatio, ſi alia non ſuppeteret. Commodior tamen videtur interpretatio Baronij tomo 3. anno 314. nu. 91. qui inquit, quod ſicut Laodicenum Concilium ca. cit. propter emiſſum incontinentiæ ſignum, certi temporis pœnitentiam iniungit, ita hoc canone à bigamis pœnitentiam requiri, non quod ſecundum matrimonium contrahendo peccent, ſed quod ſuam incontinentiam manifeſtent, & bigamiam, quę in humanę imbecillitatis remedium inſtituta eſt, licentiùs vſurpent. Non itaque ſecundę nuptiæ reprobantur, ſed ob incontinentiam, quam præ ſe ferunt, aliqua pœnitentia præſcripti temporis puniuntur. Id quod etiam multo poſt Laodicenum, & Neocæſarienſe Concilium ſtatuit in ſua Eccleſia Baſilius epiſtola ad Amphilochium c. 4. in quo bigamis annus pœnitentiæ, trigamis autem tres, & quatuor anni præſcripti, & apud nonnullas Eccleſias conſuetudine dicit receptum, vt trigamis quinquennij ſegregatio deſignetur, ita tamen vt inter audientes, hoc eſt Catechumenos numerentur, & poſtea in congregatione fideliũ eſſe permittantur. Quod idem poſterioribus

Digitized by Google

ſeculis lege conſtitutum refert Theodorus Balſamon eodem loco, & conſtat ex Synodo in Trullo ca. 3. & in Hiſpania Concilium Toletanum 1. ca. 4. Subdiaconos ſecundò nubentes biennio abſtinere iubet.

19. At alia mihi ſe offert interpretatio, quam propono. Leodicenum Concilium celebratum eſt, poſt Neocæſarienſe, & ante Nicænam Synodum, & eo canone ſecundo allegat Neocæſarienſem canonem. Veroſimile ergo eſt Patres Liodicenos Neocæſarienſis canonis mentem optimè calluiſſe, & explicaſſe, ac comprehendiſſe ſuo canone. Laodicenum igitur iuxta verſionem ex Græco, quam præſtitit Gentianus Heruetus, ita habet: *Oportere ex Eccleſiaſtico canone, qui liberè & legitimè ſecundo matrimonio coniuncti ſunt, & clam vxores duxerunt, cùm exiguum tempus præterierit, & orationibus, et ieiunijs vacauerint, eis ex venia dari communionem.* Ex quo conſtat eo canone non ob ſecundas nuptias pœnitentiam imponi, ſed quod clam contraxerant. Itaque non ſecundis, ſed occultis & clandeſtinis nuptijs imponitur pœnitentia. Cùmque is canon Laodicenus citet Neocæſarienſem 3. planum eſt Neocæſarienſem in *ca. de his qui*, eodem pacto eſſe intelligendum, latumque contra eos, qui occultè nuptias poſteriores celebrarent.

CAPVT LIII.

Quæ fama requiratur de prioris coniugis obitu, vt ad ſecundum matrimonium tranſeat alter?

SVMMARIVM.

Variæ ſententiæ de fama requiſita de prioris coniugis obitu, n. 1.
Certum nuntium requiri probatur ex iure. n. 2.
Aliter etiam oſtenditur ex doctrina Bartoli de fama, n. 3.
Obiectioni occurritur, n. 4.
Nullum eſſe matrimonium contrahentis ſine certo nuntio de morte prioris coniugis; ac ſi iam obyſſet, n. 5.
Idem ſi cum dubio contrahat, n. 6.
Quid ſi certo nuntio credens contraxerit, et poſtea maritus apparuerit, n. 7.

1. SED quæret aliquis hoc loco, quæ fama requiratur de prioris coniugis obitu, vt quis ad ſecunda vota poſſit tranſire? Quãuis certa ſit in hac re deciſio Clementis III. *ca. in præſentia de ſponſalib.* quam referemus poſtea, non deſunt variæ Doctorum ſententiæ. Nam Butrius ea vtitur diſtinctione, ſcilicet, famam vel de longinquis, vel ex vicino afferri. Si de longinquis afferatur, ſatis illam eſſe ad ſecundũ connubium ineundum: non autem ſi de vicino ſit. Quam Butrij diſtinctionem probant nõ pauci. At Nauarrus in 2. volumine ſuorum conſiliorum p. 4. cõſilio penult. ait relinqui arbitrio iudicis, an fama mortis coniugis abſentis ſatis probet eam ſola, an cum alijs coniecturis, etiãſi nulli ſint teſtes deponentes de viſu, vel ſcientia mortis. Alij verò aliter diſtinguunt; dicunt enim non eandem certitudinem requiri in eo, qui contrahere vult matrimonium; atque in Eccleſia, cuius eſt facultatem præbere, ac proinde in Eccleſia certitudinem de morte coniugis requiri, in contrahente ſatis eſſe famam.

2. Cæterùm nulla iſtarum diſtinctionum mihi probatur, certa enim & aperta ſatis eſt in hac re deciſio Clementis 3. *cap. in præſentia de ſponſalibus. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod quandocunque annorum numero ita remaneant viuentibus viris ſuis, non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè conuolare, nec auctoritate Eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Requiritur ergo certus nuntius, & vt poſſint contrahere, & vt Eccleſia facultatem præbere valeat; atque ideò non ſatis eſt fama. Quam ſententiam ſequitur in eo loco Panormitanus, inquit enim, *Pondera verbum certum, cùm fama procedat ex auctore incerto, ac plerunq; fallaci, vt notatum in cap. veſtra de cohabitatione clericor. & mulier.* Ac etiam in perſona nuntij debent conſiderari qualitas perſonę, & vtrum deponat per verba veroſimilia. Nam agitur non de modico præiudicio abſentis. Atque huius ſententię auctorem laudat Bartolum in *l. 2. D. Quemadmodum aperiantur teſtamenta §. ſi dubitetur*, & in eam ſententiam inclinat Fernandus Rebellus 2. p. de obligat. iuſtitiæ lib. 3. q. 3.

3. Et quidem planè perſpicietur ad ſecundũ ineundum coniugium non ſatis eſſe famam, ſi inſpiciamus ea, quę de natura famæ, & eius effectibus tradit Bartolus in *l. de minore D. de quæſtionibus. Fama*, inquit, *eſt cõmunis opinio voce manifeſtata ex ſuſpicione proueniens.* At ſuſpicio certam cognitionem gignere non poteſt, atque adeo nec mortem probare, vt ſecundarum nuptiarum fœdera iniri poſſint. Ac n. 11. afferens definitionem famæ inquit, *communis eorum opinio, qui ſcire debent, & ad quos ſpectat hoc ſcire, hoc facit fama.* Vndè idem ſcribit, vbi de morte alicuius magni viri agitur, & de negotio magno, famam requiri totius ciuitatis: vbi de negotio paruo, famam viciniæ. Dubitari autem non poteſt ſecundum matrimonium rem eſſe magni ponderis. Ergo ad eam rem fama eſſet opus totius oppidi. Idem etiam Bartolus in probatione famæ eiuſmodi teſtes exigit, qui dicere poſſint ſe huius, illiuſque, & multorum voces de re aliqua audiuiſſe. Ideo inquit Bartolus, teſtis, qui probat famam debet dicere. *Dico maiorem partem populi hoc ſentire, quia audiuit maiorem partẽ populi hoc dicere, alias non eſſet probata fama; ſi teſtis dicit quod eſt publica vox & fama, certè non probat, quia non reddit cauſam per aliquid quod percipiatur ſenſu, non enim dicit ſe audiuiſſe à maiore*

occaſione,& vt multi canones antiqui, in quibus de concubinis ſermo eſt, intelligantur, & quæ ſuperius de concubinis, quas vnà cũ vxoribus habuerunt Patriarchæ, & Iſraelitæ, dilucidiora fiant, examinare libet, quid poſt Chriſtum inter Chriſtianos concubinæ nomen ſignificauerit, an honeſtum concubitum cum coniuge, minùs tamen ſolemne, an verò ſemper turpe fuerit, & infame nomen.

2. Igitur Ferdinandus de Mendoça lib. 2. de confirm. Concilio Illiberitano, ca. 5 aſſerit cõcubinæ nomen, ſi rempublicam Hebræorum excipias, ſemper in turpem partem acceptum, & infame habitum, nec vxorum vnquam nomine comprehendi. Concubinę autem nomen ſemper infame fuiſſe probare contendit ex iure ciuili, Pontificibus, atque Concilijs. In primis ergo certum videtur ex iure ciuili concubinas in matrimonij iuſtitia nihil habuiſſe commune cum vxoribus, atque adeo coniunctionem cum concubina nunquam eſſe honeſtam ex multis differentijs, quæ in iure ſtatuuntur inter concubinam, & vxorem, quibus oſtenditur nihil in iuſtitia coniugij illis fuiſſe commune. Prima differentia eſt, quia vxor, ſi ad alium accederet, vt adultera accuſari poterat, concubina non item, Vlpianus *lege ſi vxor, de adulterijs*, quod adeò verum putauit idem Vlpianus, vt quamuis poſtea cum concubina matrimonium contrahat, pro præterito concubitu illam accuſare non poſſe dixerit. Secunda. Mulier adulterij damnata, vxor â nullo duci poterat, & qui duxerat, pœna legis Iuliæ tenebatur, de adulterijs, quod lenocinio conſentire videretur, vt Seuerus, & Antoninus, & Alexander Imperatores reſcripſerunt *lege crimen. lege caſtitati C. de adulterijs.* Qui autem illam in concubinatu habuiſſet, impune facere poterat, Vlpiano auctore *lege 1. §. Qui autem, de concubinis.* Tertia. Vxores honeſtarum matrum familiàs nomen habebant, earum autem quæ ſe in concubinatu dediſſent, imminuta erat honeſtas, ſicque niſi libertæ patroni, concubinæ matrum familias honeſtatem non habebant, vt Marcellus ait *lege ſtuprum 4. de ritu nuptiarum.* Quarta. Vxor liberta vel libertina duci poterant, concubina autem haberi non poterat: & ſi aliquando cum teſtatione, & turpi quæſtu vixiſſet, eam haberi conceſſum fuiſſe, docet Martianus *lib. 3. de concubinis:* poſtea tamen ab Aureliano Imperatore decretum eſt fœminam ingenuam concubinam eſſe non poſſe, vt in Aureliani vita ad finem teſtatur Flauius Vopiſcus. Quinta. Concubina cuiuſcumque ætatis eſſe poterat, dummodo duodecimum annum excederet, Vlpianus *lege prima §. cuiuſdam de concubinis*: vxor autem *lege Iulia vel Papia*, ſi quinquageſimum, duci non poterat, quia eius ſobolis nulla ſpes erat, Iuſtinianus *lege Sancimus C. de nuptijs.* Sexta. Vxor mariti, & bonorum, & temporalium, & ſacrorum particeps erat, vt tradit Halicarnaſſeus lib. 2. Romanar. antiquit. Paulus *lege prima de ritu nuptiarum.* Gordianus Imperator *lege tertia C. de crimine ex pilatæ hereditatis.* Concubina autem nec temporalium, nec ſacrorum communionem habebat. Ex quo ſeptima differentia naſcitur, nam donationes collatas in vxores irritas fuiſſe, & nullas Vlpianus ait *lege prima de donationibus inter virum*: eas verò, quæ in concubinas collatæ eſſent, valere, etiamſi concubina vxor poſtea ducta fuiſſet Papinianus reſpondit *lege donationes 32. de donationibus*, & Scæuola *lege ſi prædia 59. de donationibus inter virum & vxorem.* Octaua. Aduerſùs vxorem res mariti amouentem actio furti non dabatur, quia quaſi domina earum erat, vt ex Nerua, & Caſſio Paulus retulit, titulo rerum amotarum: aduerſùs concubinam autem actio competebat, vt in extraneam perſonam Vlpianus *lege ſi concubina 17. eodem.* Nona. Vxor forum, domiciliumque mariti ſequebatur, Vlpianus *lege exigere 65. de iudicijs*, concubina verò proprium tantum, Calliſtratus *lege de iure 37. ad municipalem.* Decima. Vxor, quæ in manum mariti conuenerat, illi morienti inteſtato ſine liberis hæres erat, Vlpianus *lege prima vnde vir & vxor:* concubina verò tanquam extranea perſona, niſi hæres inſtituta, nihil ab inteſtato capiebat. Vndecima. Vxorem ducere magiſtratus ex ſua prouincia non poterat, Paulus *lege ſi quis officium 38. de ritu nuptiarum.* At concubinam poſſe idem Paulus ait *lege finali de concubinis.* Duodecima. Filij ex vxore iuſti erant, & ad parentum bona iure vocati, adeò vt paternorum bonorum quaſi Domini in eorum vita cenſerentur, Paulus *lege in ſuis, de liberis, & poſthumis*, filij autem concubinæ non ſolùm iuſti non erant, nec legitimi, ſed nec filiorum nomen habebant: Vlpianus *l. 6. de his qui ſunt ſui*, & ideo in parentum bona ſuccedere non poterant. Quod adeo antiquis placuit Romanis, vt ſi ex concubina primùm quis liberos ſuſciperet, poſteaque eandem duceret vxorem, & ex eadem filios haberet; ſuſceptos ex concubina non legitimari ad paterna bona per ſubſequens matrimonium, nec admittendos cum ſecundis decreuerint. Etſi poſtea emendatum à Iuſtiniano *l. cũ quis l. nuper. C. de natural. liber.* Decima tertia. Vxor vt dimitti poſſet diuortio opus erat, eoq; ſolenniter facto, adhibitis ſeptẽ teſtibus ciuibus Romanis. Paulus *l. nullum de diuortiis.* In concubina autem, quia nullum præceſſit matrimonium, nullo opus erat diuortio. Vlpianus *l. ſi concubina, rerum amotarum.* Actus autem omnes ſine matrimonio turpes docuit Ariſtoteles lib. 7. politicorum cap. 6. Non ergo in vno, ſed in multis vxor à concubina differebat. Cuius commercium tamquam rem turpiſſimam, & ſuo imperio indignam ſuſtulit Leo Imperator nouella conſtitut. 9. Præclaram

Digitized by Google

Præclaram illam rationem ex prouerbijs Salomonis ſubiungens, indignum eſſe, cùm è fonte ipſo puram aquam haurire poſſis, lutulentam quærere. Quod ſi concubinatus aliquid habuiſſet commune cum vxore, nec prohibita poſtea concubina, nec pœnis affecta; aut ſi aliquod cõcubinatus diſcrimen eſſet, non ita generaliter, & indiſtinctè Iuriſconſulti, & Imperatores de concubinis loquerentur.

2. Idem etiam conſtare videtur ex legibus Eccleſiaſticis. Nam quid concubinarum nomine ſignificauerint, inprimis intelligi poteſt ex canone Apoſtolorum 17. & habetur *capite ſiquis diſt. 33.* vbi decernitur. *Siquis poſt acceptum baptiſma ſecundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt fieri Epiſcopus, &c.* Quod Apoſtoli non conſtituiſſent, ſi concubina vxor eſſet, cùm Clerici minorum ſaltem ordinum, de quibus etiam agit canon, vxores habere poſſent. Idem etiam probatur ex Innocentio Primo epiſtol. 4. ad Epiſcopum Nucerinum capit. 4. & habetur *capite laici, eadem diſtinct. Laici, qui vxores habentes baptizati ſunt, ac ſic ſe inſtituerent, vt opinio eorum in nullo vacillet, & aut Clericis coniuncti ſint, aut monaſterijs, ex quo baptizati ſunt, adhæſerint, ſi non concubinam aut pellicem nouerint, ſi in omnibus operibus bonis vigilauerint, non prohibentur huiuſmodi ad Clericorum ſortem aſſumi.* Quo loco pro eodem accipit habere *concubinam*, aut *pellicem.* At cum pellice turpis coniunctio eſt, fuitque ſemper. Ergo & cum concubina. Accedit Ambroſius ſermone 65. de Sancto Ioanne Baptiſta, vbi inter alia. *Sunt enim nonnulli, qui cum legibus vxores duxerint, contra diuinitatis leges ſibi ſociant concubinas, non intelligentes quod contrahendo matrimonium proprijs ſe vinculis conſtrinxerant.* Ad hæc Auguſtinus homilia 49. in lib. 50. Homiliarum, & habetur *cap. audite diſt. 34. Concubinas vobis habere non licet. Audiant competentes, quod dico fidelibus, Non habetis vxores? Quanto vobis damnatio maior erit, ſi habere volueritis concubinas, & vxores dimittatis.* Et ſermone 243. de caſtitate coniugali. *Et illud quale eſt, quod multi virorum ante nuptias concubinas ſibi aſſumere non erubeſcunt, quas poſt aliquot annos dimittant, & ſic poſtea legitimas vxores accipiant.* Et paulò infra. *Vnde coram Deo & Angelis conteſtor, atque denuntio, & iſta mala ſemper prohibuiſſe, vt nunquam ei placita fuiſſe, quia præcipuè temporibus Chriſtianis concubinas habere nunquam licuit, nunquam licebit. Sed quod prius eſt, faciunt hoc multi viri iure fori, non iure Cœli, non iuſtitia iubente, ſed libidine dominante.* Chryſoſtomus ſermone contra concubinarios duas tantùm vias agnoſcit, propter quas viri cum mulieribus cohabitent. Vna quidem vetus eſt ac iuſta, rationique conſentanea; matrimonium, quod Deo legiſlatore inſtitutum. Altera poſterior, & ex confeſſo iniuſta, & legi aduerſa, nempe concubinatus, ſiue ſtuprum, quod à malignis dæmonibus introductum eſt. Denique confirmat hæc omnia ſatis apertè Leo I. epiſt. 92. ad Epiſcopum Narbonenſem num. 4. & 5. *capite non omnis 32. quæſt. 2.* Cuius ſunt hæc verba: *Non omnis mulier iuncta ſviro vxor eſt viri, quia nec omnis filius heres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales multo prius hoc ipſum Domino inſtituente, quam initium Romani iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina, ſicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem, teſtimonium ponit ex Geneſi, vbi dicit Abrahæ, eijce ancillam, & filium eius, non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Vnde cùm ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem, haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentum, dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur fuiſſe nuptiale myſterium. Igitur cuiuſlibet loci Clericus, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi coniugato eam dederit, niſi fortè illa mulier, & ingenua facta, & dotata legitimè, et publicis nuptijs honeſtata videatur. Paterno arbitrio viris iuncta carent culpa, ſi mulieres, quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerunt, quia aliud eſt nupta, aliud concubina, & mox. Ancillam à toro abijcere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, ſed profectus eſt honeſtatis.* Hactenus Leo. Atque hæc ſunt, quæ pro ſe præcipuè affert Ferdinandus de Mendoça.

4. Cæterùm, vt huius controuerſiæ veram deciſionem tradamus, ſimulque pluribus alijs canonibus puram, ac plenam inferamus lucem, obſeruandum eſt primùm, olim ante Chriſti aduentum in Iudæorum, Romanorum, aliorumque infidelium Republica, licuiſſe plures primæ claſſis vxores, & præter eas, ſecundas alias habere inferioris ordinis, omnibus illis ex diſpenſatione diuina, quæ de Iudæis certò aſſeritur ab Innocentio Tertio, *capite Gaudemus de diuortijs*, de alijs autem cùm probabilitate affirmatur, vt dicebam ſupra. Ducebantur illæ apud Iudæos cum minori ſolemnitate, neque eorum filijs debebatur hæreditas; legata tantùm relinquebantur, vt ex Geneſi conſtat, & modò vxores, modò concubinę dicebantur. Geneſ. 17. & 21. & Iudicum 19. Simili etiam ratione apud Romanos, non tantùm matrimonia per coemptionem, aut farreationem contrahebantur, ſed per vſum vnius anni ſpatio non interruptum, ſi enim per trinoctium abijſſet, interrupta vſucapio erat. Ea autem, quæ vnius anni vſu ducebatur, appellabatur concubina. Quas concubinas facilè dimittebant, Iudæi quidem licitè Deo in ea lege diſpenſante: vnde dimiſſa, alij nubere impunè poterat. De Romanis autem probabiliter aſſeri poteſt licuiſſe, aut ſi illicitè dimittebant, quia ea Dei diſpenſatione caruerunt, excuſati ob ignorantiam eius iuris naturalis.

Hinc

Digitized by Google

Hinc eſt quod per ſolubile vinculum differre à matrimonio dixerit Vlpianus *l. ſecunda de Concubinis*, & illegitimum matrimonium appellauerit Calliſtratus *l. penultima, § fin. ad municipales*. Non quidem quia vagus, & omni lege ſolutus eſſet concubitus ille, ſed eò quod facili negotio ſolueretur. Vnde & Vlpianus *l ſi, vxor §. plane ad l. Iuliam de adulterijs*, ex hac coniunctione adulterium quoque eſſe exiſtimarit, ſiquidem & illa loco vxoris erat honeſta concubina iure illo Pandectarum, appellauitque eo loco vxorem non iuſtam, id eſt non ſolemnitate, ſed vſu tantùm, & habitatione copulatam, quidquid aliter interpretetur Accurſius, & ſequaces alij. Adducit enim in teſtimonium carmen illud Homeri. *Non ſoli diligunt vxores inter mortales Atridæ*. Quod accipiendum de Briſeide ab Achille adamata, quam non in vxorẽ ſolemni ritu coniunctam, ſed in concubinam acceperat. Quare apud Romanos in ea coniunctione varia obſeruata, quæ ſupra afferebat Ferdinandus de Mendoça quę tantúm ad ſolemnitatem maiorem, vel minorem pertinere videntur, non quæ probent contra leges eam coniunctionem fuiſſe. Adde leges illas Ethnicorum eſſe, à quibus ad id de quo agimus, Eccleſiaſticis moribus receptum, parum firmum argumentum ſumi poteſt. Hæc ante Chriſtum. Licebant itaque concubinę, hoc eſt, inferioris claſſis vxores primis, & ingenuis alijs viuentibus.

5. At poſt Chriſtum cùm ab eo Matthæi 19. & pluralitas vxorum, ac licentia repudij eſſet penitus ſublata, nullo modo nec Chriſtianis, nec infidelibus licuit præter vxorem habere ſimul concubinas. Hinc plures Eccleſiaſticæ, & ciuiles leges emanarunt, in Eccleſia ceterius, nam à primis temporibus prohibitæ ſimul concubinæ cum vxoribus. Concilium Illiberitanum Canon. 8. & 9. Toletanum primo Can. 17 Poſtea Concilium Pariſienſe li. 3. Can. 10. Romanum ſub Nicolao Primum Can. 13 Hinc etiam Sanctorum Patrum objurgationes contra eos, qui cum vxore concubinam habebant, qualia ſunt ea fere omnia, quæ ex Ambroſio, Chryſoſtomo, Auguſtino retulimus, & ex alijs etiam affert Ferdinandus de Mendoca. Reprehenduntur itaque concubinariæ coniunctiones, ſimul cum vxore, aut extra cõiugium, quod vnum tantùm eſſe poterat, quia in Republica Chriſtiana à Chriſti tempore nunquam cum vxore concubinam habere licuit. Ciuiles autem leges Imperatoribus vſque ad Conſtantinum in ſua infidelitate permanentibus, ſeriùs multo hoc malum falce reſecarunt. Prohibuit tamen Conſtantinus *l. 1. C. de concubinis*, quod poſtea firmauit Iuſtinianus *l. fin §. fin. C. communia de manum.* & poſtea Leo Imperator *nouella 9. & 89.* Atque hinc factum eſt, vt concubinæ nomen poſt Chriſtum aliquando pro ancilla ſumatur, olim enim ex ancillis deſumebantur concubinæ, aliquando pro pellice ſuperinducta coniugi: aliquando pro vxore, minori tamen, ac ſine præſcripta Eccleſiæ ſolemnitate ducta, quod neceſſe eſt attendas, vt varia iura canonica, & ciuilia componas, ac iuxta ſubiectam materiam legitimè interpreteris.

6. Dico igitur Concubinæ nomine ſæpe poſt Chriſtum non tantùm ſignificari eam cũ qua vagus, & omni lege ſolutus eſt concubitus, ſed etiam vxorem matrimonio copulatam, minori tamen ſolemnitate, aut ſine ſolemnitate, cum qua tamen vera matrimonialis coniunctio erat, non quidem vigente prioris coniugis copula, aut prima vxore alia ſuperſtite, ſed tantùm quæ minùs ſolemniter ducta eſſet. Et quidem, ſi Doctores conſulas, communis iſta ſententia eſt, & communi ſenſu recepta. Eam tenet Gratia. *cap. omnibus, diſt. 34.* ibi, *concubina autem ea intelligitur*. Archidiaconus in *cap. is, qui, & ex Chriſtiano diſt. 34*. Turrecremata in dictis capitibus, Petr. Gregorius in ſyntagmate iuris lib. 10. cap. 1. num. 16. Bellarminus lib. 12. de concilijs cap. 8. verſu 11. Thomas Bocius de ſignis Eccleſiæ Dei. Turrianus pro Canonibus Apoſtolicis lib. 1. cap. 13. Gabriel Paleot. lib de nothis, ſpurijſque filijs c. 12. n. 13.

7. Hanc ſententiam probo primùm ex Apoſtolorum Can. 17. habeturque *cap. ſi quis poſt acceptum baptiſma, diſt. 33.* Cuius hæc ſunt verba: *Si quis poſt acceptum baptiſma, ſecundis nuptiis fuerit copulatus, vel concubinam habuerit, non poteſt fieri Epiſcopus, non presbyter, non Diaconus, nec prorſus de eorum numero, qui altari deſeruiũt* Cuius Canonis illa verba, *concubinam habuerit* non ſunt intelligenda de ea, cum qua vagus, ac ſolutus eſſet concubitus, ſed de vxore matrimonio copulata, minori tamen illa ſolemnitate. Decernunt enim Apoſtoli, vt qui duobus ſolemnibus matrimonijs copulatus fuiſſet, vel alterum minùs ſolemne, alterum cum concubina contraxiſſet, hoc eſt, non ſolemni coniuge, bigamus cenſeretur, eò quod duo matrimonia conſummauerat. Quãuis enim certum eſſet apud Eccleſiæ Patres non licere habere cõcubinam retenta vxore; attamen quia ſciebant duplex eſſe & receptum eo tempore vxorum genus, ne quis exiſtimaret tantùm bigamum cenſeri, qui duas ſolemni ritu duxerat vxores, non verò qui vnam ſolemniter, aliam ſine ſolẽnitate, declarant verè eſſe bigamum, & à ſacris ordinibus arcendum tã eum, qui duo ſolẽnia matrimonia conſummauerat, quã etiã minùs ſolemnia, & cũ concubinis contracta, hoc eſt, cũ inferioris ordinis coniugibus. Cumque canones iſti Apoſtolici in Antiocheno, vel Hieroſolymitano Apoſtolorũ cõcilio editi fuerint de quo alio loco diſſerimus, ſcilicet de Ordine, & annexis li. 5. omnibus quidem, præcipuè tamen Iudęis, qui dubitet locutos fuiſſe Apoſtolos iuxta communem, atque vſu receptam cõ-

Digitized by Google

cubinæ nominis acceptionem in ea Republica? Apud Hebræos autem concubinæ nomen inferioris notæ vxores deſignabat.

8. Atque iuxta eandem interpretationem accipio textum *in cap. maritum, eadem diſtinct. Maritum duarum poſt baptiſmum matronarum clericum non ordinandum, neque eum, qui vnam quidem, ſed concubinam, non matronam habeat.* Id quidem eodem ſenſu intelligendum. Neque enim qui poſt coniugium primum cũ matrona, ſecundum autem cum concubina contraxerit, idoneus ſacris ordinibus, ſed vere bigamus. Circa quod illud aduerterim, à Gennadio, cuius eſt iſte Canon, vt notant decreti Gregoriani correctores, *Matrona* nomen non in eo ſenſu vſurpatum, quo Gellius vſurpat lib. 18. noctium Atticarum, cap. 6. in fine, vbi matris familias nomen à matrona diſtinguit, matronam appellans, quæ in matrimonium cùm viro conuenit; & matrem familias, quæ eſſet in mariti manu, mancipioque, aut in cuius manu, mancipioque maritus eſſet. Sed matronæ nomen intellexit ſpectatæ probitatis, & ingenuitatis fœminam: in quo ſenſu non ſemel accipitur in iure ciuili, vt Briſſonius docet, libro de verb. ſign. v. *Matrona.*

9. Conſonat etiam cum Canonis Apoſtolici ſententia textus in *cap. laici, diſt. 33.* qui eſt Innocentij 1. epiſt. 4. ad Nucerinum numero 4. *Laici, qui habentes vxores baptizati ſunt, ac ſic ſe inſtituerunt, vt opinio eorum in nullo vacillet, & aut clericis coniuncti ſunt, aut monaſterijs, ex quo baptizati ſunt, adhæſerint, ſi non concubinam, non pellicem noverint, &c.* non prohibentur eiuſmodi ad clericatus ſortem aſſumi. Idem ſane eſt ſenſus, prohibet enim Innocentius, ne qui habentes vxores, ac illis defunctis poſtea concubinam habuerint, admittantur ad clerũ: ſunt enim illi bigami ob ſecundum coniugium cũ concubina contractum. Nec vere quemquam moueat, quod concubinam, aut pellicem coniunxerit, tum quia dici poteſt illa diſiunctiuè accipi, ac potius indicare aliud eſſe pellicem: aliud concubinam, ac proinde concubinæ nomine etiam coniugalem copulam intelligendam. Tum etiam, quia pellices olim, inquit Feſtus, non omninò probroſum nomen: Antiqui, inquit, propriè pellicem nominabant, quæ vxorem habenti nubebat. Quare olim idem quod concubina, id eſt, ordinis inferioris vxor, quæ etiam vxoris loco, ſine nuptijs tamen legitimis & ſolemnibus habebatur, vt inquit Paulus *l. Manſuriu, ſ. de verb. ſignific.*

10. Eòdem etiam pertinere videtur Concilij Gerundenſis ſub Hormiſda Canon 8. haberurque *capit. ſiquis de laicis diſt. 34. ſiquis verò de laicis poſt vxorem aliam cuiuſcumq; conditionis cognouerit mulierem, in clero nullatenus admittatur.* Verbo autem illo *cognouerit*, copula ſignificatur coniugalis, vt epigraphe indicare videtur, *de eo qui viduam, vel dimiſſam acceperit.* Expendo autem verba illa, *cuiuſcumq; conditionis*, vt & viduam, & concubinam, quæ inferioris conditionis vxor erat, comprehenderet: quia quamcumque earum duceret poſt primam vxorem defunctam à clero propter bigamiam excludebatur.

11. Sed audiamus Ferdinandum de Mẽdoça, qui in iſto Canone Apoſtolico concubinam turpe nomen eſſe affirmat, colligitque ex eo, quia ſi concubina vxor eſſet, nequaquam Apoſtoli id conſtituiſſent, cùm clerici minorum ſaltem ordinum, de quibus etiam agit Canon, vxores habere non prohiberentur. Sed aberrat à virò ſenſu Canonis. Nam Canon Apoſtolicus non prohibet, ne coniugatus ordinetur, vt falsò deducit, ſed ne bis coniugatus aſſumatur ad clerum, ſiue vtrumque coniugiũ ſolemne fuerit, ſiue vnum ſolemne, alterum ſine ſolemnitate, cum concubina inferioris claſſis vxore, ob bigamiam contractam. Bigami autem ab omni prorſus ordine excludebãtur. Quamuis enim aliquando toleratum, vt bigamus etiam ad ſubdiaconatum aſcenderet, vt liquere poteſt ex Arelatenſi 2. c. 26. & Toletano 1. cap. 3. & Siricio Papa his Concilijs antiquiori, & alijs; attamen à minoribus ordinibus bigamos olim etiam excluſos planiſſimum eſt, alioque oſtendendum loco, ſcilicet, lib. 2. de ordine & Annexis.

12. Ex quo reijcitur interpretatio, quam adhibet Couar. in *Clementina ſi furioſus* 1. p. §. 2. num. 3. qui cum iſto Canone Apoſtolico meretricium concubitum intellexiſſet, affirmauit olim eo effici aliquem irregularem, iam tamen ſublatum vſu. Id enim abſque fundamento aſſeritur. Reijcienda etiam interpretatio Franciſci Suarez tomo 5. in 3. part. diſp. 45. ſectione 2. Qui cùm idem ac Couarr. concubinæ nomine intellexiſſet, addit, reijci ab altari, qui concubinam habuerit, propter infamiam: infamis enim ad ſacros ordines non eſt admittẽdus, *cap. infamis 6. q. 1.* & alijs, ſed neque is ſenſus quadrat Apoſtolico Canoni, in quo de bigamiæ irregularitate agi planum eſt: in ſequẽti autem de turpi vita.

13. Secundò probo concubinam etiam poſt Chriſtum dictam eam vxorem, quæ minùs ſolemniter ducebatur ex Concilio Toletado 1. cap 17. & haberur in *capit. is. qui d. 34.* cuius hæc ſunt verba. *Si quis habens vxorem fidelẽ, ſi concubinam habuerit, non communicet. Cæterũ qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet à communione non repellatur, ſic vt vnius mulieris aut vxoris, aut concubinæ, vt ei placuerit, ſit communione contentus. Aliàs faciens abijciatur, donec deſerat, & per pænitentiam reuertatur.* Iſto textu pro noſtra ſententia nihil clarius, cùm eum, qui concubinam habuerit pro vxore non repellat à communione.

14. At Ferdinandus de Mendoça, qui Canonem iſtum de vago concubitu contra communem Doctorum omnium ſenſum interpretatur,

Digitized by Google

tatur, inquit eo permitti, vt concubinarius à communione ſacri corporis non repellatur, etiam ſi communicare auderet: idque permiſſum ob temporum iniquitatem, & peccantiũ multitudinem. Peccantium etenim multitudo iuſta cauſa eſt, vt pœna peccati, vel minuatur, vel remittatur. Qua ratione Alexander III. in Appendice part. 50 cap. 51. clericis concubinarijs depoſitionis pœnam mitigauit, & quod magis ad rem Auguſtinus ſermone 2. dominica 22. poſt Pentecoſten, qui eſt de caſtitate coniugali idem Afros Epiſcopos permiſiſſe, & ob eandem cauſam diſertiſſimè docet. Inquit, enim. *Sed fortè illi, qui iſto peccato non ſunt maculati, dicent. Quare qui hoc agunt, à communione non ſuſpenduntur? Ideo autem tantum ſcelus à ſacerdotibus non vindicatur, quia à multis admittitur. Si enim vnus aut duo aut quatuor, aut quinque mala iſta facere præſumerent, & poterant, & debebant non ſolùm a communione ſuſpendi, ſed etiam a conuiuio, & colloquio Chriſtiani populi ſeparari ſecundùm illud Apoſtolicum huiuſmodi nec cibum quidem ſumere. Multitudo tamen peccantium, ſicut iam ſupa dictum eſt, prohibet ſacerdotes Domini in illis diſtinguere..* Quod ergo Afris permiſſum, eodem tempore permiſſum apud Hiſpanos, vtrorumque enim effrænatam libidinem ſcripſit Saluianus Maſilienſis Epiſcopus lib 7 de prouidentia Dei, adeò vt Afrum non eſſe impudicum, tam inuſitatum eſſet, quã nouum, & inauditum Afrum non eſſe Afrum: & Hiſpanos à Vandalis bellicæ diſciplinę expertibus eſſe deuictos, quod Hiſpani pudicitiã execrarentur, illi diligerent: cuius impuritatis pœnas luit iterum Hiſpania per impuriſſimam Maurorum Africanorum eluuiem Diuino vlciſcente numine ſub Roderico Gothorum Rege.

15. Sed quamuis hæc interpretatio ad iſtũ canonem, & acutè, & eruditè excogitata videatur, non tamen ſolida eſt. Et in primis ea ratione refellitur, quia quamuis, vt Auguſtinus inquit, peccantiũ multitudo cogeret, vt in ſacra diſtribuenda communione Epiſcopi tolerarẽt etiam concubinarios ad illam accedentes: attamen vniuerſali, ac publica lege ab Hiſpanis patribus ſtatutum, ne à Chriſti corpore percipiẽdo repellerentur etiam publici, & noti populo concubinarij, indignum eſt tantorum Patrum egregia ſanctitate. Laxarentur enim ea lege habenæ laſciuiæ, & quod publica lege non ſolùm tolerari, ſed etiam pꝗcipi vidiſſent, vires libido ſumeret; quare non minueretur peccatum, ſed augeretur. Idem certè Auguſtinus lib. de Rectitudine Catholi. Conuerſat. Inquit adeo graue malum eſſe concubinam habere, vt qui habet, peiùs peccet quam ſi adulterium committat, & ob hoc dignum eſſe, vt à Chriſtianorum ſeparetur conſortio. Nec verò quẽquam turbet, quod Auguſtinus ſcripſerit, concubinatus crimen peius eſſe adulterio, explicat enim ille ſeſe ſermone ſecundo in Dominica 22. poſt Pentecoſten, dum inquit. *Pro qua re iterum atque iterum voce liberè clamo, quia qui ante legitimas nuptias concubinam ſibi habere præſumit, peius peccatum facit, quam qui adulterium committit. Quia qui adulterat, adhuc tam graue malum ſecrete vult agere, in publico autem aut metuit, aut erubeſcit committere: ille verò qui publicè concubinam habere voluerit, fronte impudentiſſima rem execrabilem, toto populo vidente, licenter ſe putat admittere. Tãto enim ſunt grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, Inquit Greg. IX. c. *finali de cõſuetudine*. Quomodo ergo credi poteſt Toletani Concilij Patres publicis cõncubinarijs publica edita lege ita laxaſſe pœnam, vt id vnum, quo maxime poterant ad meliorem frugem reuocari, ſcilicet, ſi eos à corpore Chriſti, aut à fidelium communione repellerent, lege publicà abſtuliſſent.

16. Præterea, quis credat hunc fuiſſe Cõcilij Toletani ſenſum, cùm ſcortatio aut fornicaria coniunctio tot Hiſpani Concilij legibus fuiſſet paulo antea ſeueriſſimè punita in Illiberitano capit. 3. *Flamines, ſi poſt baptiſmum mœchentur, perpetuo arceantur a communione, ne luſiſſe de Dominica communione credantur.* Et capit. 7 *Quicumq; fideles, ſi poſt lapſum mœchiæ accepta pœnitentia denuo fuerint fornicati, perpetua communione priuantur, Idem de fœminis, quæ maritos relinquunt, & alijs nubunt*, ſtatutum capit. 8. & ſæcularibus virginibus, ſi fornicatæ fuerint, quinquennij pœnitẽtia præſcribitur capit. 14. & cap. 31. Adoleſcentibus ſi poſt lauacrũ fornicati fuerint, legitima pœnitentia præſcribitur, & tunc reconciliari permittuntur: cùm vxores duxerint. Item capit. 47. de maritò habente vxorem, & mœchante, & capit. 64. fœminis quæ cum coniugatis copulantur, decennij pœnitentia præſcribitur, ſi tamen illum reliquerit, alias perpetuò communione priuentur. Et in hoc eodem Toletano Concilio ſtatutum deuotam peccantem non recipiendam in Eccleſiam, niſi deſiſtat: & cùm deſtiterit decennij pœnitentia imponatur, & fœmina, quæ illam admiſerit ad conuiuium, habeatur abſtenta, *capit. deuota 27. quaſt. 1.* Idem de Presbyteri, vel Diaconi filia deuota ſeueriſſime ſtatutum capit. 19. & in Concilio Ilerdenſi poſt Toletanum iſtud celebrato cap. 4. inceſta pollutione ſe commaculantes repelluntur à Chriſtianorum conſortio, & conuiuio, tantumque ad catechumenorum miſſam admittuntur. Et cap. 5. altari ſeruientes, etiam ſi ſubitò carnis fragilitate corruerint, puniuntur; quod ſi perſeuerent, & ab ordinibus, & communione remouentur. Nequaquam ergò credendum eſt Toletanos Patres fornicationis crimen tot Hiſpanorum Conciliorum legibus prohibitum, & ſeueriſſimis pœnis vindicatum ſoluiſſe pœnæ metu, vt graſſarentur impunè.

17. Ad hæc ſenſum iſtum alienum eſſe à Con-

Digitized by Google

à Concilij mente, vel ex eo etiam conſtare poteſt, quia in illo recepta eſt Nycæna Synodus cũ omnibus ſuis canonibus. Nam in principio dicitur. *Mihi autem placet conſtituta primitus Concilij Nicæni perpetuò eſſe ſeruanda. Neque ab ijs eſſe recedendum. Epiſcopi dixerunt: Hoc omnibus placet, ita vt ſiquis cognitis geſtis Concilij Nicæni aliud, quàm ſtatutum eſt, facere præſumpſerit, & non in eo perſeuerandum putauerit, tunc excommunicatus habeatur, niſi per correptionem fratrum emendauerit errorem.* At in Concilio Nicæno capit. 65. & 68. tam clericorum, quàm laicorum fornicatio interdicitur.

18. Denique, ſi verba ipſa Canonis conſulamus, planè conuincunt falſitatis interpretationem illam. Nam cùm eum, qui concubinam habuerit, ſimul cum vxore à communione repellat, quo pacto publicè concubinarium, licet ſolutus ille lege ſit, ad cõmunionem admittet? Adde eandem iubere eſſe rationem, & æque ad communionem admittendum vxoratum, & qui concubinam habuerit, tantúm, aut vnius mulieris, ſiue vxoris, ſiue concubinæ ſit coniunctione contentus, vt ei placuerit. At ſi eadem ratio eſt aut vxorem, aut concubinã habentis, coniunctio cũ concubina matrimonialis erat. Expendo etiam verbum illud, *vt ei placuerit.* Si enim concubina permitteretur tàntùm in eo Canone, vt minus malum, & non approbaretur, aliquod ſanè verbum eſſet, quod illud vt minus malum indicaret permitti tantùm. At verbo illo, *vt ei placuerit*, optio datur eligendi, vel vxorem, vel concubinam. Ergo licita coniunctio vtraque erat, alias quo pacto inter licitam, & illicitam copulam illi optio daretur eligẽdi; nullo interim verbo addito, quo turpis ea coniunctio cum concubina declararetur, ſicuti eo loco, quem ex Auguſtino citat Ferdinandus de Mendoça, ſunt quam plurima?

19. Tertiò probatur prædictus concubinarum vſus ex Iſidoro Hiſpalenſi in libro de differentia veteris, & noui teſtamenti, & habetur *cap. Chriſtiano 34. d. Chriſtiano non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi vnam tantùm, aut certè vxoris loco concubinam, ſi coniux deeſt.* Quid clarius? verùm reſpondet idem Ferdinandus de Mendoça in eo loco Iſidorum aſſignaſſe diſcrimen inter vetus, & Nouum teſtamentum, quod in veteri plurimas ſimul, & vxores, & concubinas habere licebat, in nouo vnam tantùm, ſiue vxorem, ſiue concubinam. Ita tamen id diſcrimen intelligendũ vt tantùm iure fori liceret, quia in veteri nequaquam puniebantur, nec permittebatur polygamia ſolùm, ſed licebat: In nouo autem, quamuis iure poli non liceat, attamen iure fori non punitur, qui vnam tantùm habeat concubinam, ſi deſit coniux. Sed certe violenta interpretatio eſt, expendo enim illud *Chriſtiano*, id eſt, ſecundùm Chriſti leges viuenti. Deinde quia Noui teſtamenti nomine non intelligitur vtcumque ſtatus Chriſtianæ reipublicę ſed quà Nouum teſtamentum eſt iuxta Chriſti legem, ſic enim à veteri ſegregatur Teſtamento, vt Theologis indubitatum eſt. Denique dici verè non poteſt illum permiſſum eſſe externo foro, Eccleſiaſtico ſaltem, cùm tot legibus prohibitum peccatum illud, quas ſupra referebamus. Imo neque ciuili permiſſum poſt Conſtantinum I. & alios, qui poſtea ſecuti ſunt.

20. Denique probatur prædictus concubinatum vſus in Concilio Aurelianenſi 3. ſub Vigilio Papa cap 9. *De his qui ex concubinis filios habent, & vxores legitimas poſt habuerint, aut defunctis vxoribus publicè ſibi concubinas crediderint ſociandas, id obſeruandum eſſe cenſuimus, vt ſicut eos qui iam ſunt per ignorantiam ordinati, non remouemus, ita ſtatuimus ne vlteriùs ordinentur.* Hactenus Concilium. Quem textum ſic induco. Si ibi concubinæ nomine intelliguntur fornicarię fœminæ, reijcerentur ab altaribus, qui concubinas habuiſſent, tãquam criminoſi. At criminoſi, & turpis vitę, ſi in meliorem frugem redierint, non excluduntur ab ordine ſuſcipiendo. Ergo ille, qui licet concubinam habuiſſet fornicariam, poſtea tamen matrimonio contracto turpem illam vitam eluiſſet, non reijceretur ab ordine. Hoc autem Canone præcipitur, vt etiamſi ante matrimonij coniunctionem habuiſſent concubinas, non ampliùs promoueantur. Ergo non vagus concubitus, ſed lege matrimonij adſtrictus intelligitur nomine concubinæ, aliàs abſurdiſſimam Canoni tribueremus ſententiam. Et præterea qui turpiter viuit, non ſolùm non ordinatur, ſed deordinatus ab altari repellitur. At in iſto Canone, qui defunctis vxoribus, concubinis ſociati ſunt, ſi ordinati ſint, per ignorantiam, miniſtrare permittuntur. Ergo nomine concubinæ vxor minùs ſolemnis hoc loco intelligi debet, & ideo ob bigamiam ab ordinibus excluſi. Relinquitur ergo etiam poſt Chriſtum extitiſſe ac perſeueraſſe illud inferiorum vxorum genus, etiam Eccleſiaſticis legibus approbatum: non quod concubinam habere liceret alia vxore viuente, ſed quia cum ea matrimonium intercedebat, minùs tamen ſolemne, ac ideo aliquando vocatum non legitimum, & contubernium.

21. Vltimò tandem noſtræ ſententiæ fauet, dum prædictum concubinatum vſum interdicit Conſtantinus Porphyrogeneta, vt refert Harmenopolus in epitome iuris lib. 4. ca. 7. cùm inquit. *Quoniam apud maiores noſtros permiſſam fuiſſe concubinarum communionem reperimus, quicumq; cum ea familiariter ac domeſticè agere vellet, non abs re nos facturos putauimus, ſi huius quoque mentionem faceremus, ne nobis commiſſa reſpublica defœdaretur nuptiis inhoneſtis ac non decentibus. Qua cauſa moti iubemus, ne cui exinde in ſuis ædibus concubinam habere liceat, quando per exiguum, aut nullum omnino diſcrimen inter concubinatum, & fornicationem*

Digitized by Google

uem ſtatuimus. Sed ſi cum ea communionem aliquam habere geſtiat, contractum matrimonialem cum ea inito, obſeruata legis ſolemnitate. Si verò eam legitimæ vxoris appellatione indignam exiſtimat, nullam per concubitum communionem cum ea exerceto, ſed eam repellito, & vxorem accipiat, quam iudicarit ſibi è re fore. Vides ibi nuptias appellari cum concubina coniunctionem. At quia ſine ſolemnitate iuris ac publicis nuptijs ducta erat, parum differre dicit à fornicatione, quod ſcilicet ea contrahendi ratio ſine legis ſolemnitate anſam fornicationi paſſim aperiret. Quæ fuit ratio legitimas nuptias, & publicas introducendi.

22. Verùm his, quæ hactenus ſtatuimus, ſcilicet, poſt Chriſtum etiam concubinam dictam fœminam quæ minùs ſolemniter duceretur. obſtare videtur difficile decretum Leonis primi epiſt. 92. & habetur *cap. non omnis 32. quæſt. 2. & capit. Ancillam, eadem cauſa, & quæſt.* Cuius decreti verba ſupra retulimus, cùm primam confirmabamus ſententiam, vbi planè docet coniunctionem cum concubina matrimonium non eſſe. Vnde ille, qui filiam ſuam, locat habenti concubinam, non tradit eam viro coniugato, ſed ſoluto.

23. Bellarminus lib. 2. de conci. capit. 8. argumento 11. reſpondet Leonem aliter accepiſſe nomen concubinæ, quam Patres Concilij Toletani 1. Leo enim concubinam vocat eam, quę aſſumitur ad conſortium tori ſine mutuo conſenſu perpetuo viuendi: Concilium autem vocat concubinam eam, quæ ducitur cum eo conſenſu, ſed priuatim expreſſo, non per publica inſtrumenta: iam enim antea monuimus concubinæ nomen variæ ſignificationis eſſe, & pro loco, & tempore commodè interpretandũ. Sufficiens quidem hæc interpretatio, ſi alia nõ ſuppeteret: ſed ſuppetit alia quam ad iſtum textum adhibuit ante me, quem ego viderim, nemo: eſtque vt ego credo, germana ac ſolida interpretatatio.

24. Cuius rei gratia ſupponendum eſt in iſto decreto Leonem pro eodem vſurpaſſe ancillam in ſtatu ſeruitutis manentem, & concubinam, vt ſtatim oſtendam. Inter alia autem media, quibus ancilla ſtatum ingenuitatis adquirit, illud eſt, quando patronus illam ducit vxorem. Ea etenim eſt natura coniugij, vt tollat ſtatum ſeruitutis, fit enim vxor particeps bonorum, de quo ſupra, cùm de impedimento ſeruitutis fuit ſermo; cum qua communione in bonis, honore & toro fieri non poteſt, vt ſtatus permaneat ſeruitutis. Id quod omnium optimè demonſtrauit excellentis vir ingenij Gabriel Vazquez in diſput. de ſeruitute Chriſti. Quare patronus, qui carnaliter cum ancilla miſcetur, nolens eam ingenuam fieri, ſed in ſeruitute manere, eo ipſo non vult cum illa matrimonium contrahere: ſi enim vellet copula maritali cum illa coniugi patronus, eueheret illam ad ingenuitatis ſtatum. Ideo inquit Leo, *nuptiarum fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales.* Dicit itaque Sanctiſſimus Pontifex Leo, concubinam, id eſt, ancillam, quando ingenua non facta copulatur patrono, vxorem non eſſe ſed ſeruam, atque ideo eum, qui tradit nuptui filiam concubinam habenti, id eſt, habenti ancillam, cum qua permanente in ſeruitute miſcetur, non tradere illã coniugato: quia coniungi maritali affectu, & illam in ſeruitutis ſtatu permanere fieri nequit ex ipſa natura matrimonij.

25. Hinc Iulius Papa Leone prior, *Cap. ſiquis ancillam 29. quæſt. 2.* vetuſtam ambiguitatẽ decidens decernit, *quod ſiquis ancillam libertate donauerit, ac in matrimonium ſibi ſociauerit, legitimas appellandas nuptias. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, et nihil impium, & legibus contrariũ in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias cohibendas exiſtimemus?* Atque hinc etiam exorta illa dubitatio, quam decidit Triburienſis Canon in *ca. perlatum 29. quæſt. 2. Perlatum eſt ad ſanctam Synodum, quod quidam ingenuus ingenuam accepit vxorem, & poſt filiorũ procreationem occaſione diuortij, cuiuſdam ſeruum ſe fecit, vtrùm neceſſario mulierem tenere debeat, & ſi tenuerit, vtrùm illa quoque ſecundùm ſæculare legem ſeruituti ſubijci debeat, quæſitum eſt. Iudicatũ eſt vxorem minimè debere dimitti.* Vnde oriri potuit ea quæſtio, an matrimonium ſolueretur ingenuo viro ſe in ſeruitutem tradente, niſi quia cum ſeruo in ſeruitute manente, neque cum ſerua matrimonium eſſe non poſſe exiſtimabant: ſed neceſſarium eſſe, vt ad ſtatum ingenuitatis eueheretur, vt nuptiæ legitimæ, & inter æquales eſſent.

26. Hæc noſtra interpretatio confirmata manebit, ſi oſtendamus ſanctum Leonem ſuo decreto pro eodem vſurpaſſe concubinam, & ancillam, cum qua rem habet patronus. Id autẽ in primis conſtat ex illis verbis decreti, *Aliud eſt vxor, aliud concubina, ſicut aliud ancilla, & aliud libera.* Et ad id probandum adducit, quod dictum eſt in Geneſi ad Abraham: *Eijce ancillam, & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Idem etiam illa verba oſtendunt. *Niſi fortè illa mulier ingenua facta, et dotata legitimè, & publicis nuptijs honeſtata videatur.* Idem etiam oſtendit, quod in fine decreti additur, & habetur *cap. ancillam 32. q. 2. Ancillam à toro eijcere, & vxorem certæ ingenuitatis adquirere, non eſt duplicatio coniugij, ſed profectus potiùs honeſtatis.* Ergo id quod ſupra concubinam dixerat, ancillam intellexit.

27. Et denique hunc eſſe decreti Leonis ſenſum oſtendo manifeſtè, quia Conc. Triburienſe c. 83. eiuſdẽ decreti mentionẽ faciẽs, ita interpretatur, vt ſanctus Leo pro eodẽ acceperit ancillam, & concubinam. Inquit enim, poſtquam retulit Leonis verba. *Vnde paternam ſequentes auctoritate ſub præſenti huius catalogo Cõcilij ſtatuimus, & liberè iudicamus, vt quiſquis liber libertam, hoc eſt, ancillã per manumiſſionẽ, &*

regalem

Digitized by Google

regalem largitionem liberam factam, legitimè in matrimonium duxerit, vlteriùs habere debebit, tamquam vnam ex nobili genere progenitam excepta fornicationis cauſa, & quandiu illa viuat, nullam aliam accipiat. Eſt igitur vt ex decretis Papæ Leonis prædiximus, ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis honeſtata nuptiis, & propterea iam non eſt concubina, ſed vxor legibus acquiſita. Hæc Concilium, quod idem multò antea docuit Ambroſius ſermon. 65. Nam poſt illa, quæ pro contraria ſententia adduximus, inquit, *Sed dicet aliquis. Vxorem non habeo, ideo mihi ancillam ſociaui. Audi quid dicat Scriptura ad Abraham: Eiice ancillam, & filium eius, non enim erit hæres ancillæ cum filio liberæ. Si ergo ancillæ filius hæres non eſt, neque filius eſt.* Et ſtatim. *Mulier igitur tua, ſi talibus moribus prædita eſt, vt mereretur conſortium, mereatur & nomen vxoris: præſta concubinæ tuæ libertatē, ut nomen vxoris, ne tu adulterſis potiùs, quam maritus.*

28. Sed adde etiam, quo maiorem lucem inferam huic Leonis decreto, (neque enim quidquam eorum, quæ mihi ſeſe ad Canonum intelligentiam occurrunt, diſſimulare volo) ſuſpicor, cùm connubia cum concubinis, & ancillis non eſſent publica, neque cum publicis denuntiationibus, ſed clandeſtina ſine ſcriptura, & dote, vt ex citatis teſtimonijs liquet, ſuſpicor inquam, illa irrita declarata poſterioribus decretis. Et ita Leonem I. eiuſmodi cum ancillis irritaſſe connubia clandeſtina, niſi ingenua fieret, dos ſcriberetur, publicè nuberet: vt expreſſit etiam Triburienſe Concilium eo, quem referebamus, loco. Nec mihi hic valde alienus ſenſus à Leonis mente videtur, cùm recolo Euariſtum multo antea legitimi matrimonij formam ſtatuiſſe, vel promulgaſſe, ita vt ſecus inita nulla eſſent, de quo dixi ſupra lib. 5. cùm de matrimonio Clandeſtino ſermo fuit. Atque ex his, quæ hactenus dicta ſunt, ſoluta manent omnia, quæ pro prima adducebamus ſententia. Omnia enim diſcrimina, quæ in iure ciuili conſtituuntur inter vxorem, & concubinam, maiorem ſolemnitatem in vxore ducenda indicant, quā quæ deſiderabatur in coniunctione cum concubina. Adde varia oportere diſtingui tempora, vt ea, quę de concubinis in iure ciuili continentur componas. Quædam enim illud tempus reſpiciunt, cùm licitus concubinarum vſus vnà cum vxoribus ante Chriſtum, qualia multa ſunt in antiquis Iureconſultis. Alia, quando iam Chriſtianis Imperatoribus dominantibus prohibitæ omnino concubinæ. Ac de his hactenus.

De impedimento impotentiæ.

CAPVT LX.

Validum eſſe coniugium impotentium etiam ad caſtè viuendum negarunt nonnulli.

SVMMARIVM.

Senſus quæſtionis, n. 1.

Opinio negans validè contrahi matrimonium inter impotentes ad caſtè viuendum, n. 2.

Eius quinque fundamenta ibidem, & numeris 3. 4. 5. 6.

1. DVOBVS modis contingere poteſt vt matrimonium cōtrahatur inter impotentes, quos dicemus. Primum cum pacto implicito vel virtuali de futura copula: deinde cum voluntate, & conditione caſtè viuendi. Si priori modo celebretur matrimonium, non dubito nullum eſſe iure naturæ, id quod à Sixto V. videtur definitum in ea conſtitutione, quam adducemus infra. Ratio videtur eſſe manifeſta, quia in eiuſmodi contractu apertè adhibetur conditio contra ſubſtantiam matrimonij: quia ſeminatio impotentis, de quo eſt ſermo, vel omnino eſt nulla, vel non eſt intra vas, ex quo fit neceſſario ſeminationem impotentis illicitam eſſe, & contra finem matrimonij, eſt enim effuſio vacua, & inanis, & quæ minimè ad generationem ordinari poteſt. Obligatio igitur eiuſmodi effuſionis ſeminis in contractu appoſita omnino reddet nullū iure naturæ, iuxta certiſſimam doctrinam, propter quam, vt dicemus infra, auctoritate Sixti diſſoluta omnia, quæ præceſſerant, Eunuchorum matrimonia. Dubitamus ergo de ſecundo modo contrahendi coniugium, an ſcilicet, valeat matrimonium impotentis cognita etiam impotentia, dummodo ad caſtè viuendum celebretur, & ſine ordine ad copulam.

2. Bonauentura in 4. d. 34. artic. 2. quæſt. 1. Ricardus, & alij eadem diſt. quos ſequitur Soto ibidem quæſt. 1. artic. 2. & recentiores nonnulli exiſtimant perpetuam impotentiam iure naturæ dirimere matrimonium, quouis celebretur modo. Imo & aliqui cenſent hanc ſententiam eſſe definitam à Sixto V. de quo tamen poſtea videro. Probari poteſt hæc ſententia primò, quia non poteſt eſſe traditio dominij inter huiuſmodi perſonas: traditio namque dominij, quæ in matrimonio intercedit, includit conſenſum implicitum in copulam, quod conſtat ex Sancto Thoma 3. part. quæſt. 26. art. 2. & videtur doctrina Pontificis *capit. ſufficiat* 27. q. 2.

inter

inter hos autem contrahentes non poteſt eſſe conſenſus implicitus in copulam, neque tranſlatio dominij cum obligatione ad copulam. Quod ex eo declaratur, quod modò dicebamus, ſcilicet, eiuſmodi conditionem appoſitam in contractu deſtruere ſubſtantiam contractus. Ergo hæc obligatio non poteſt eſſe de eſſentia matrimonij, & ita non poterit eſſe conſenſus in copulam, quia conſenſus implicitus in copulam dicitur, qui includitur in expreſſo alio aptè ad copulam, ſed in hoc contractu, vt probatum eſt, materia non poteſt transferri cum ordine ad copulam. Ergo non poteſt eſſe conſenſus adhuc implicitus in copulam.

3. Secundò, quia ſi ſola diuerſitas ſexus cum ordine ad naturalem ſocietatem, ſine radicali etiam dominio in ordine ad copulam ſufficit ad rationem matrimonij, vix poterit aſſignari ratio ad probandum ſecundùm naturalem rationem non poſſe eſſe matrimonium inter ſororem, & fratrem ad caſtè viuendum, quia & ſocietas naturalis, & reuerentia, & communicatio honoris poteſt eſſe inter eos ſine vlla indecentia aut turpitudine. Ergo ſi neceſſaria non eſt translatio corporis cum dominio radicali in ordine ad copulam, videtur ceſſare omnis ratio inhabilitatis naturalis ad ſic contrahendum. Ita arguit Gratianus 37. *quæſt. 2. verſ. cum ergo.*

4. Tertiò. Quia ſi poteſt eſſe matrimoniū, quando à principio contractus materia ita eſt impotens, vt omninò ex natura rei fieri non poſſit commixtio ſeminis prolifici, ergo poteſt eſſe matrimonium inter aliquos, quibus ex natura rei repugnat, vt fiant vna caro, veluti inter duos homines, aut duas fœminas: cùm tamen ex natura materiæ huius contractus ordinetur ad hoc vt coniuges fiant vna caro: propter hoc enim relinquetur pater, & mater, & coniuges ſibi adhærebunt in carne vna, per matrimonium ſcilicet. Quod ſignum ſuadet matrimonium requirere translationem materiæ aptæ ad commixtionem ſeminum natura ſua prolificam, & in generationem relatam.

5. Quartò. Si potentis cum impotenti poteſt eſſe validum coniugium, eo modo quem diximus, vel coniuges mutuò habent ius, ne alter committat adulterium, vel non habent. Si dicatur primum: contra hoc videtur eſſe quia adulterium eſſe non poteſt, niſi fœmina faciat contra ius mariti; ſed in hoc caſu non violat mariti ius, ergo neque adulterium cōmittit. Maior notior eſt, quam vt probatione indigeat, minor verò probari videtur efficaciter, quia non poteſt fœmina in abuſu corporis ſui ius mariti violare in hoc caſu. Quod ita explico. Quia hic impotens vir non habet ius, quod eſt veluti paſſio matrimonij. Deinde ex his quæ concedit oppoſita ſententia, nō habet ius radicale corporis alterius coniugis ad hunc vſum ordinatum. Ergo abuſus corporis contra ius viri, nequaquam cenſendum eſt. Si verò dicatur ſecundum, contra hoc militat illud Pauli 1. Corinth. *mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, ſimiliter vir poteſtatem non habet ſed mulier.* Deinde videtur ſequi poſſe eſſe matrimonium validum ex natura rei cum conditione de ſumenda potione ſterilitatis, ita vt huiuſmodi conditio non repugnet ſubſtantiæ contractus; quod abſurdum eſt. Quod ſequatur probo, quia in ſpecie huius matrimonij, licet illicitum eſſet, eam potionē ſumere, quę ſterilitatem induceret, tamen non fieret contra ius matrimonij, quia vt dixi, etiā radicale dominium non diceret ordinem ad copulam.

6. Vltimo denique alio modo declaratur inualidum eſſe matrimonium potentis cum impotente, quia vel impotentia eſt incognita alteri, & tunc matrimonium videtur nullum, quia ex communi ratione contrahendi, vbi non interuenit pactum de ſeruanda caſtitate, traditur corpus generationi aptum pro apto, ita vt in illo modo contrahendi includatur conditio de tradendo corpus aptum pro alio etiam habili & idoneo, & ex cōſequenti deficiente conditione nullum redditur matrimonium. Si verò impotentia ſit nota vtrique, etiam non valet matrimonium, quia qui potens eſt, non poteſt tradere ſuum pro alterius corpore, quia non poteſt tradere niſi pro corpore apto ad matrimonium. Hæc enim eſt ratio propter quam fieri nequit vt is qui habilis eſt contrahat cum inhabili, quia tradere non valet corpus in ordine ad matrimonium, niſi habili & idoneo. Sed impotens vt probatū eſt, inhabilis eſt ad contrahendum cum ordine ad copulam. Ergo qui impotens non eſt, non poteſt contrahere cum impotenti in ordine ad copulam. Ex quo abſolute inferebamus nō poſſe contrahere. Quod ſiquis dicat poſſe eſſe matrimonium ſine dominio radicali ad copulam ex libera voluntate contrahentium, militant contra hæc, quę hactenus adduximus: & addi poteſt, quia ſi id licet ex libera voluntate contrahentium, ergo quando vterque eſſet potens ex libera eorum voluntate, poſſet validè matrimonium celebrari iuxta rei naturam ſine traditione radicalis dominij inter ipſos coniuges, quod nullus conceſſit: & tamen apertè videtur ſequi ex dictis, ſi contractus matrimonij poteſt ſubſiſtere ſine dominio radicali in ordine ad copulam.

Digitized by Google

CAPVT LVI.

Vera ſententia, quæ aſſerit validum eſſe huiuſmodi matrimonium, ſtatuitur, & probatur Scholaſticorum auctoritate.

SVMMARIVM.

Valere huiuſmodi matrimonium probatur auctoritate Scholaſticorum, Magiſtri, & Diui Thomæ, n, 1.

Aliud teſtimonium Diui Thomæ expenditur, num. 2.

Quorundam explicationes refelluntur, numero 3. & 4.

1. FATEOR tamen mihi ſemper viſum eſſe probabiliùs matrimonium potentis cum impotente ad caſtè viuendum, etiam cognita impotentia, validè celebrari. Sententiam hanc tenent ex antiquis, & recentioribus non pauci, Paludanus in 4.diſt.34.q.2. Antoninus 3.p.tit.1.cap.22.§.3. Veracruz in ſuo ſpeculo cõiug.1.p.art.38.Petrus Soto lect.5.de matrimon. cap.8.fusè Medina lib. 5. de contin. à cap. 74. & alij viri docti huius ætatis. Sed (quod fugiebat memoriam) in hac etiam ſententia videtur fuiſſe Magiſter in 4.diſtinct. 34. in principio, agens enim de perſonis illegitimis ad matrimonium, inquit frigiditatem, hoc eſt impotentiam, & conditionem reddere, nec omnino legitimos, nec omnino illegitimos. Poteſt ergo ex Magiſtri ſententia cum frigido ſtare validũ matrimonium, videlicet ſi alter ſciat, & ad caſtè viuendum contrahatur: nam ſi eſſet in ordine ad copulam planè nullum eſſet, ſed ad eo modo contrahendum eſſent omnino illegitimi, vt dixi ſupra ca. præcedenti. Atque ita interpretatus eſt Magiſtrum Sanctus Thomas eadem diſtinct.quæſt.1.art.2.ad 4. Adde etiam ita expreſſe ſenſiſſe D.Thomam loco & ſolutione citata. Cùm ergo argumentum eſſet in hunc modum: *Si ſciat mulier virum eſſe frigidum, quãdo cum ea contrahit, verum eſt matrimonium. Ergo frigiditas, quantùm eſt de ſe, matrimonium non impedit.* Reſpondet iſto pacto. *Ad quartum dicendum, non in quolibet contractu hoc vniuerſaliter tenetur, quod ille, qui eſt impotens ad ſoluendum aliquid non reputatur idoneus ad contractum illum, quo ſe obligat ad eius ſolutionẽ. Tamen impotẽs poteſt eſſe tripliciter, vno modo quia nõ poteſt ſoluere de iure, & ſic talis impotentia omnibus modis facit contractũ eſſe nullum, ſiue ſciat ille, cũ quo facit talẽ contractum, ſiue non. Alio modo quia non ſit ſoluendo de facto, & tamen ſi ſciat ille, cum quo contrahit, hanc impotentiam et nihilominus contrahit, oſtenditur quod alium finem ex contractu quærit: et ideo contractus ſtat: ſi autem neſcit, tunc contractus nullus eſt, & ideo frigiditas, quæ cauſat talem impotentiam, vt homo non poſſit de facto ſoluere debitum, & conditio ſeruitutis, per quã homo non poteſt de facto liberè tradere, impediunt matrimonium, quando alter coniugum ignorat hoc, quod alius non poteſt reddere debitum. Impedimẽtum autem, per quod aliquis nõ poteſt de iure reddere debitum, vt conſanguinitas, annullat contractum matrimonium ſiue ſciat alter, ſiue non. Et propter hoc Magiſter ponit, quod hæc duo faciunt perſonas non omnino illegitimas.* Hactenus Diuus Thomas. Quo quid clarius, & apertius? Imo & optimam aſſignauit noſtræ ſententiæ rationem quam expendemus poſtea in illis verbis, *oſtenditur, quod alium finem ex contractu quærit.* In quibus apertiſſime docet valere huiuſmodi matrimonium ſine ordine ad copulam, quandoquidem illa interuenire non poteſt. Eadem habetur in additionibus q 58.ar.1.ad 4. Quamuis teſtimonium hoc cùm Diui Thomæ non ſit ad id, quod modo contendimus, parum habet roboris.

2. Sed profero præterea teſtimonium aliud ex Diuo Thoma 3.par.quæſt.29.art.2. Quod nõnulli adducunt pro oppoſita ſententia, mihi tamen videtur eſſe pro iſta non obſcure. *Forma,* inquit, *matrimonij conſiſtit in quadam indiuiſibili coniunctione animorum, per quam vnus coniugum indiuiſibiliter alteri fidem ſeruare tenetur, finis autem matrimonij eſt proles generanda, et educanda.* Et paulo poſt. *Sic igitur dicendum, quod quantùm ad primam perfectionem omnino verum fuit matrimonium virginis Dei matris, & Ioſeph, quia vterque conſenſit in copulam coniugalem, nõ autem expreſſè in copulam carnalem, niſi ſub conditione, ſi Deo placuerit.* Ecce manifeſtè diſtinguit D.Thomas conſenſum in copulam coniugalem, quo nomine tantùm intellexit, vt conſtat ex primis verbis, coniunctionem animorum indiuiſibilem, & conſenſum in copulam carnalẽ, & ſolo illo conſenſu in cõiugalem copulam docet eſſe validum matrimoniũ, Ergo ex D.Thomæ ſententia verũ matrimoniũ eſſe poteſt ſecluſo quouis ordine, & cõſenſu ad carnalem copulam, dummodo ſit conſenſus in copulam coniugalem, qua ſcilicet coniunguntur in eandem vitæ, munerumque ſocietatem, atque adeo validè contrahi poteſt coniugium potentis cũ impotenti ad caſtè vitam transigendam. Et quidem hanc eſſe mentem Diui Thomæ affirmauit Petrus Soto, & nõnulli alij.

3. Sed non vno modo conantur explicare nonnulli D. Thom. Quidam dicunt ſolùm velle impotentiam ignoratam reddere contractum inualidum in ordine ad cohabitationem, eandem verò cognitam inducere obligationem ſimul cohabitandi, non tamen obligationem matrimonij. At hæc explicatio diuinat, nullum vel leue fundamentum habet in Diuo Thoma. Quod enim in illo verbum eſt de cohabitatione? Adde Diuum Thomam ſicut aſſerit impotentiam ignoratam nullum reddere matrimonium, ita aſſe-

Digitized by Google

aſſerit impotentiam cognitam non infirmare. Loquitur ergo in vtroque caſu de impotentia in ordine ad contractum matrimonij. Fauet etiam quod coniunctim loquitur de ſeruitute, & frigiditate,& de vtraque ignorata ac cognita vult eandem eſſe rationem.Signum ergo eſt tantùm loqui relatè ad valetudinem,vel infirmitatem contractus matrimonij.

4. Hinc quoque aliorum expoſitio refellitur,qui D.Thomam interpretantur de impotentia temporali,ita vt hanc dixerit non impedire matrimonium.Non verò loquutum eſſe de impotentia perpetua. Sed neque hæc eſt ad mentē,ſed potiùs cōtra mētem D. Thomæ. Tū quia S.Thomas loquitur de impotētia,quæ impedit:temporaria verò neque ex eius,neque alicuius ſentētia eſt impedimentū matrimonij. Tū eandē rationē vult eſſe de ſeruitute,& impotentia;dirimit autem ſola ſeruitus perpetua ignorata.Tum denique ſatis refellunt illa verba,quibus dicit D.Thomas eum,qui nō eſt potens ad reddendum debitum,ſi contractum cū alio ſcienti celebret,ſignum eſſe alium finem, quam copulam carnalem in contractu quærere.Non ergo loquitur de impotentia temporali:nam cum illa benè poſſet eſſe conſenſus,& in copulam coniugalem & carnalem,tantumque de perpetua impotentia dicere potuit cum ea ſolum ſtare poſſe conſenſum in coniugalem copulam, & alium diuerſum finem intendi.

Adde etiam matrimonium impotentium, quamuis ſit ad maritales actus, donec cognita impotentia,& probata dicant ſe nolle cohabitare, valere, poſteaque diſſolui ſi cohabitare nolint,tenuit Rota apud Farinacium cum volumine 2.conſ.deciſ.111.& apud Seraphinum deciſione 203.n.2.3.4.

CAPVT LIII.

Affertur ratio pro eadem ſententia.

SVMMARIVM.

Affertur ratio à priori noſtræ ſententia,n.1.
Et à poſteriori,n.2.
Quorundam ſolutio reijcitur,n.3.
Alia ſolutio impugnatur,n.4.5.

1. TESTIMONIA, quibus hæc ſententia probari poteſt,adduxi ſupra li.1. Quare reſtat probemus illam ratione,nec enim deeſt optima pro illa ſententia ratio, quæ vnica tantùm eſt,& aliquando latiùs proponenda, & explicanda,vt eius vis magis innoteſcat in hūc modum.Id quod ad eſſentiam contractus matrimonij requiritur,tantùm eſt, quod ſit mutua coniunctio animorum in naturalem vitæ ſocietatem cum diuerſitate ſexus. Sed totum hoc in matrimonio huiuſmodi impotentium celebrato ad caſtè viuendum reperitur. Igitur illud eſt verum,legitimum,perfectumque matrimoniū.Tota difficultas eſt in maiori propoſitione probanda,quam & probare,& explicare conabor diuerſimodè.In primis ex generali ratione contractus,in quo eſt traditio dominij, non repugnat matrimonium eſſe ſine vllo prorſus ordine ad copulā ex illo generali principio paſſimque recepto,vbi dominium diſtinguitur ab vſu,poteſt eſſe contractus circa materiā dominij ſine ordine vllo ad vſum,& etiā ſi alias deficiat vſus:tam enim vſus quam dominium poteſt eſſe vnumquodq; ſi paratim integra materia contractus,quā rationē latè propoſui ſupra lib.1.& ibi videri poteſt.Ex quo fit corpus generationi aptum non eſſe neceſſariā materiam huius contractus. Si enim aptū corpus neceſſaria materia proculdubio propter liberorum procreationem eſſet. Quorſum enim iſto fine ſecluſo requireretur? Hic autem non eſt neceſſarius finis,vt oſtēdimus, Eo ergo ſublato,& matrimonio propter alium finem celebrato,quid indigemus apto ad generandū corpore? Itaque concomitabitur tantùm contractum aptitudo hæc,ſi fortè fuerit in contrahēte,non verò erit neceſſaria.

2. Oſtendamus nunc à poſteriori,& à ſigno.Primùm.Commune eſt omni ſacramento non conſiſtere,ſi deſit materia ad illud neceſſaria,nec baptiſmum ſine aqua, Euchariſtiam ſine pane & vino,pœnitentiam ſine peccatis, & dolore,vnctionem ſine oleo, & ſic in reliquis validè celebratis. Nec ergo matrimonij ſacramentum conſiſtit ſine vera, & neceſſaria materia, atque adeo ſine corpore apto ad generationem,ſi illud eſt materia,quam neceſſariò poſtulat.Sed omnium ſententia certum eſt ſuperueniente impotentia perpetua non diſſolui matrimonium. Ergo non eſt neceſſaria materia ad matrimonium corpus aptum generationi.Neque enim alia ratione, ſi contingat mutatio ſexus, qua naturaliter fœmina mutatur in virum.(Quod fieri poſſe non dubito, cū id euenerit apud Complutenſes eo tempore, quo ibi commorabar, nuncque mihi perſuaſi verum eſſe,quod apud Plinium, & alios antiquiores legi de fœminis in virum naturaliter conuerſis)ſi ergo huiuſmodi mutatio contingat,matrimonium diſſoluatur, non alia ratione,niſi quia diuerſitas ſexus eſt neceſſaria huius contractus materia.Si corpus aptum eſt ita requiſitum,vt niſi ſit,nulla poſſit valida interuenire traditio,tolle corpus aptum ceſſabit, & diſſoluetur contractus : ſicut ſi ſexum mutes, extingues vinculum coniugij.

3. Viderunt hanc difficultatem nonnulli ex recentioribus,& diſparitatem rationis aſſignare conati ſunt,ſed fruſtra. Quidam dicunt per impotentiam ſuperuenientem non dirimi matrimonium,quia natura ſua indiſſolubile eſt.Sed non ſatis attendunt,quid reſpondeant. Non enim imo diſſolubile erit matrimonium ſi diſ-

Digitized by Google

ſi diſſoluatur materia neceſſaria deficiēte:ſicut neque ex eo quod mutato ſexu diſſoluatur, inde ſit diſſolubile coniugium eſſe. Si immutata materia,aut accidentaliter tantùm variata ſeparari poſſent,variabile eſſet matrimonij vinculum: attamen quod vera ſubſtantiali, & neceſſaria materia extincta ceſſet contractus,qui illam exigit, non conuincit matrimonium ſolubilis eſſe naturæ. Eodem pacto refelluntur hi, qui in eo diſparem rationem conſtituunt, quod quando ſuperuenit impotentia coniugio iam alter coniux poſſeſſionem habet. Quid refert poſſidere ſi materia neceſſaria extinguitur? Planè nihil.

4. Sed audiamus acutiores alios. Dicūt diſparem eſſe rationem, quia ad transferendum dominium corporis à principio contractus, neceſſe eſt materiam huius contractus aptam eſſe, corpus autem generationi ineptum, hoc eſt,copulæ coniugali,per quam coniuges poſſint fieri vna caro,non eſt apta materia cōtractus. Quod verò ſemel translato dominio materiæ aptæ ſuperueniat aliqua conditio, quæ ſi antecederet,redderet materiam inhabilē contractui,non reddit materiam ſimpliciter ineptam vinculo orto ex priori contractu. Id quod in alijs impedimentis facilè conſtat. Et D. Thomas in addition.q.59.art.3.ad 4. docuit multa impedire matrimonium cōtrahendum,ſi præcedant,quæ tamen diſſoluere nō poſſunt, ſi ſequantur. Et notum eſt exemplum in affinitate primi gradus,quæ ante matrimonium dirimit matrimonium ſubſequens,& ſi poſt matrimonium contractum adueniat,non diſſoluit. Sed certè iſti difficultatem, vel non ſatis attenderunt,vel diſſimularūt, vel ſibi ipſis repugnant. Nam ſi corpus aptum coniugali copulæ in ordine ad generationem eſt neceſſaria materia, & naturalis,& ſubſtantialis matrimonij,ea ſublata tollatur contractus neceſſe eſt, ſicut de ſexu dicebamus. Quod enim mutetur corpus de apto in non aptum non eſt accidentalis aliqua variatio in materia contractus,ſed ſubſtātialis variatio ex ipſorum ſententia,quæ exigit corpus aptum tanquam veram naturalem, & neceſſariam materiam. Ex quo iam colligitur non eſſe ad rem,quod de impedimentis adducitur. Nam impedimēta affinitatis etiam primi gradus non efficiunt materiam ſubſtantialiter, ſed accidentariè ineptā contractui,& ex mera iuris poſitiui diſpoſitione. Imo id exiſtimo fortaſſe verum de impedimento inter fratres, vt ſupra oſtenſum eſt. Cùm ergo iure tantùm poſitiuo conſtet affinitatis impedimentum, non eſt mirum,ſi præcedens affinitas impediat ex diſpoſitione iuris,ſubſequens verò non diſſoluat. Neque enim poteſtas eſt in Eccleſia diſſoluendi verum,& legitimum,conſummatum & ab initio validum matrimonium, ſed tantùm declarandi nullum fuiſſe,ſi revera à principio infirmum fuit. Eſt tamen poteſtas apponendi impedimenta,quę ita impediant,vt contractus non ſortiatur effectum. At verò ſi corpus aptum generationi eſt materia neceſſaria ſubſtantialiter ad contractum matrimonij, vt oppoſita docet ſententia, ſicut mutato ſexu diſſoluitur,diſſoluetur etiam ſi perueniente impotentia perpetua ex defectu quidem neceſſariæ materiæ.

5. Deinde non eſſe neceſſariam materiam corpus aptum copulę coniugali in ordine ad generationem,ex eo conſtare poteſt,quia eiuſmodi potentia tantùm requiri poteſt, quando celebratur matrimonium cum ordine ad copulam,quod neceſſarium non eſſe ad validitatem matrimonij coniectari poteſt ex Virginis Beatiſſimæ coniugio. Si namque illa vouerat abſolutè virginitatem, & ante matrimonium: erat ergo corpus eius ineptum ad coniugalem copulam:atque adeo neque expreſsè neque implicitè potuit eſſe conſenſus in illā abſque peccato,aliquidq; diminuiſſet de virginitatis propoſito,ſi etiam ſub conditione conſenſiſſet in carnalem copulam. Itaq; corpus eius, qui virginitatem abſolutè vouit ante coniugium, impeditum eſt vt nulla ratione poſſit in copulā conſentire,nec in prolem, tanquam in finem ferri,cùm in vſu,quod eſt obiectum eius conſenſus,ſit peccatū,& ſacrilegium. Quod autē corpus impeditum ſit impotentia phyſica vel morali,ad id de quo agimus,parum refert. Tātùm enim contendimus cum inhabilitate manifeſta ad copulam,& prolem,& ſine vllo cōſenſu etiam implicito in illam,poſſe contrahi matrimonium. Quod æquè verum eſt in vno caſu,& in alio. Et explico adhuc magis. Inquiro ab iſtis,ſuppoſita inhabilitate per votū virginitatis antecedens matrimonium, quomodo cum propoſito abſoluto virginitatem ſeruandi poteſt eſſe vel implicitus conſenſus in copulā? Quid refert tradere corpus de ſe aptum ad illā, cùm voluntas renuat: Conſenſus enim ille ideo dicitur implicitus in copulā, quia explicitè transfero dominium corporis habilis ad prolem. Et ſi non aliud explico,tacitè videtur ferri animus in prolem, & in medium ad illam: attamen ſi cùm transfero dominium in coniugem expreſſe habeo votum ſeruandæ virginitatis, quomodo eſt tacitus conſenſus copulæ? Corpus enim aptum tradere ideo conſenſus tacitus reputatur,non quia eſt illud de ſe habile ad copulam,ſed quia dum ego non renuo, tacitè videtur ordinari mea præſumpta voluntate in copulam. Si ergo matrimonium virginis,quę abſolutè, & antecedenter virginitatē vouerat, & in eodem perſtabat propoſito,ſine vlla prorſus translatione dominij corporis in ordine ad copulam, quæ eſſe non poterat in hoc caſu,quamuis trāslato ſuo corpore in poteſtatem viri ad naturalem vitæ ſocietatem, quæ ſi non adeſſet,votum radix eſt iuris ad copulam,validè,& verè contractum eſt ad caſtè viuendum:& iam matrimonium potētis cum impotente cognita impotentia ad caſtè quoque

que

Digitized by Google

que vitam tranſigendam, firmum omnino cẽſeri debet inſpecta naturali ratione, & æquitate. Ampliuſque patebit ex literis Sixti V. quas expendemus poſtea. Quid autem ſecundùm ius Eccleſiaſticum dicendum ſit, oſtendam capite ſequenti.

CAPVT LVIII.

Matrimonium eorum impotentium, de quo eſt ſermo, validum eſſe iure quoque Eccleſiaſtico.

SVMMARIVM.

Probatur eadem ſententia ex cap. conſultat ioni, de frigidis, n. 1.
Et ex cap. requiſiniſti, eodem, n. 2.
Quadam interpretatio refellitur, n. 3.
Et ex Gregorio I. in cap. requiſiniſti, 33. quæſt. 1. num. 4.
Explicatur phraſis illa, quas vt vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores, ex Hieronymo, Auguſtino, Clemente Alexandrino, & Concilijs, num. 5.

1. NON ſolùm inſpecto tantùm naturali iure validè contrahitur matrimonium inter huiuſmodi impotentes ad caſtè viuendum, ſed etiam ſecundùm ius Eccleſiaſticum: & eiuſmodi matrimonium firmum, & ratum ſemper iudicauit Eccleſia. Id conſtat ex nonnullis capitibus. Primum eſt. *cap. conſultationis de frigidis, & malefic.* Vbi Lucius Papa ſic inquit. *Conſultationi tuæ, qua nos conſuluiſti, vtrum fœminæ clauſæ impotentes commiſceri maribus, matrimonium poſſint contrahere, & ſi contraxerint, an debeant reſcindi, taliter reſpondemus. Quod licet incredibile videatur, quod aliquis cùm talibus contrahat matrimonium, Romana tamen Eccleſia conſueuit in conſimilibus iudicare, vt quas tamquam vxores habere non poſſunt, habeãt vt ſorores.* Hactenus Lucius. In quo teſtimonio primùm expendendum eſt agi de cõtractu valido matrimonij, non de cohabitatione aliqua ſine contractu, quod planum eſt ex ſpecie facti quæ propoſita fuit Pontifici, indicantque etiam illa verba, *& ſi contraxerint, debeant reſcindi,* quæ verba contractum ſonant. Deinde conſiderandum eſt agi de eo, qui contrahit cum fœmina ita clauſa, vt adiri non poſſit, cognita ea impotentia & non de matrimonio potentis cum impotente, ignorata impotentia, vt quidã obijcienti mihi reſpondebat. Quod tamen falſum eſſe, vel ex eo conſtat, quod initio ſuæ reſponſionis inquit Pontifex. *Licet incredibile videatur, quod quis cum talibus contrahat matrimoniũ.* Atqui incredibile eſſet multos contrahentes reperiri, ſi ſermo eſſet de impotentia ignorata? Id certè euenire facile poſſet. Quod autem impotentia cognita quis contrahat, mirum eſt, cũ omnes ferè cõtrahentes, patris vel matris dulciſſimam appellationem ardenter appetãt. Loquitur itaque de impotentia cognita in cõtractu, de quo dubitare non licet, niſi cæco. Quid ergo fieri debet, cùm quis contrahit cum alio cognita impotentia? Poterunt ne inire cõiugia ad vacãdum rei vxoriæ? Minimè ſanè. *Sed quas vt vxores habere non poſſunt* (inquit Ponifex) *habeant vt ſorores*, hoc eſt, caſtè viuant, atque ita ſe habeant, quod ad oſcula, tactus amplexuſq; pertinet, ac ſi cum ſorore viuerent. Decernit ergo Pontifex eorum coniugia validè celebrata, dummodo caſtè viuere velint.

2. Præterea noſtram videtur confirmare ſententiam reſponſum Cæleſtini III. *capite Requiſiſti, eodem titulo,* vbi hæc habet. *Requiſiſti quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis. Et infra. Nos verò in præſenti conſultatione ſancimus, vt à tempore celebrati coniugij, ſi frigiditas prius probari non poſſit, cohabitent per triennium: quo elapſo ſi nec tunc habitare voluerint, et iuxta decretũ Gregorij mulier per iuſtum iudicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non poſſit, accipiat aliam. Si autem ille aliam acceperit, ſeparentur. Quod ſi ambo conſentiant ſimul eſſe, vir eam, & ſi non vt vxorem, ſaltem vt ſororem habeat.* Hæc Cæleſtinus. In quibus decernit valere matrimonium, ſi ſit ad caſtè viuẽdum, vt eam, qua vxore maritali licentia vti non poteſt, habeat vt ſororem.

3. Sed exiſtimabit quidam ex his, qui ſe peritos exiſtimant, his & ſimilibus capitulis tãtùm decerni, vt quantùm ad cohabitationem, & communicationem officiorum domus poſſint ſe in totam vitam cõfœderare, & obligare, vt fœmina ſeruiat viro, & vir alat fœminam, quæ quidem confæderatio non matrimoniũ, ſed ſocietas quædã ciuilis eſt. Sed profectò iſti non tam ratione conuincendi ſunt, quam Latinè docendi, nam ſi vel verborum conſtructionem tenerent, ſatis hæc ſua ſuppreſſiſſent. Quæritur à Lucio Pontifice, quid fieri debeat de matrimonio impotentium cògnita impotentia celebrato, & an, ſi iam contractum eſt, reſcindi debeat. Dicant iſti nomine contractus matrimonij, vel reſciſſionis contractus quid intelligunt? An ſeparationem tantùm habitationis, & huius, quam vocant confæderationẽ, vel reſciſſionem vinculi coniugij. Si primum dicant, errant plenè. Si ſecundum, non ergo de hac ciuili ſocietate agit Pontifex, ſed de vero matrimonij vinculo. Quid multa in re tam aperta expugnanda? Reſpondet Pontifex: *Et ſi incredibile videtur, quod quis cum talibus contrahat matrimonium, tamen in ſimilibus*, &c. De cõtractu ergo matrimonij loquitur, non de cohabitatione, & congregatione ciuili, & iudicium Eccleſiæ illud eſſe dicit, vt qui ſic contraxerũt caſtè viuant. Sed fefellit iſtos quiddam, quod enodabo, & enucleabo ſtatim. Præterea, vt cingam eos vndique telis, quid voluit Cæleſti-

Digitized by Google

nus cùm dixit, *In præſenti conſultatione ſentimus vt a tempore celebrati coniugij, ſi frigiditas probari non poſſit, cohabitent per triennium.* Quid illud eſt, *cohabitare per triennium?* certè manere cum vinculo matrimonij. Cùm ergò ſtatim addit, *quo elapſo, ſi nec tunc cohabitare voluerit*, cohabitandi verbum ſignificat etiam perſeuerare adſtrictos coniugij nexu. Quod ſi cohabitare voluerint, id eſt, ſic adſtricti manere, caſtè viuant iuxta decretum Gregorij I. quem, quia citat Pontifex, teſtem adhibeamus etiam, vt & iſti obruantur multo magis, & noſtra ſententia corroboretur ampliùs.

4. Gregorius ergo cap. *requiſiſti* 33. qu. 1. quod ex epiſtola eius ad Epiſcopum Rauennatenſem ſcripta deſumptum eſt, ita reſpondet. *Requiſiſti de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe inuicem operam carni dantes cōmiſceri: iſte verò, ſi non poteſt ea vti pro vxore, habeat vt ſororem. Quod ſi retinaculum coniugale voluerit reſcindere, maneant vtrique innupti, &c.* Quid clarius? Si impotens non vult eam, cui vxorius eſſe non poteſt, quaſi ſororem habere, retinaculum coniugale reſcindatur. Si ergo haberet quaſi ſororem, permaneret retinaculū cōiugale. Non enim manet tantū ciuilis ſocietas, ſed verum matrimonij vinculum ſine vllo ordine ad copulam, ad caſtè tantùm viuendum. Denique grauis iniuria Pontifici irrogaretur, ſi eius decretum eſſet, vt cohabitarent ſimul ſublato vinculo matrimonij. Tam magno periculo Sanctiſſimi Patres permitterent habitare ſimul virum, & fœminam, qui tam anxiè etiam ſorores ipſas, vt Auguſtinus, quo magis alieni eſſent à ſuſpicione, pellebant domo? At inquies Idem ſequitur inconueniens, ſi cohabitēt ſimul nupti, prohibiti vacare rei vxoriæ, ſed non vides teneri iam illos vinculo indiſſolubili coniugij. Iudicarunt enim Patres matrimonium ad caſtè viuendum eſſe validum, atque ita illis volentibus caſtè viuere non diſſolui Eccleſiæ auctoritate. His adde Alexandrum III. in Append. Lateran. Conc. part. 6. ca. 24.

5. Sed fefellit multos phraſis illa Pontificum: *Quas vt vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores.* Qua exiſtimarunt ſignificari matrimonia reſcindi, tantumque relinqui coniunctionem aliquam, & cohabitationem ciuilem. Cæterùm ignorantia antiquitatis lapſi ſunt, hac enim formula tantùm ſignificatur coniuges illos non daturos operam ijs actibus, quos licitos efficit maritale conſortium inter eos, qui obeundo muneri potentes ſunt, ſed caſtè victuros, ac ſi cum ſorore verſarentur, manente tamen vinculo coniugij. Id in primis ſatis liquidò conſtat ex verbis Gregorij cùm dicat, *Si nolit eam habere quaſi ſororem, retinaculum coniugij reſcindendum eſſe.* Ergo vt ſororē habere, non eſt ſublato matrimonij vinculo in eadē domo ſimul habitare, ſed caſtè viuere, alias nō eſſet reſcindendum vllum retinaculum cōiugij. Sed & huius phraſis ſenſum eſſe, quem diximus, confirmo ampliùs ex Hieronymi epiſtola ad Ruſticum, qua dicit: *Narrauit mihi vxor quondam tua, nunc ſoror, atque conſerua, quod iuxta præceptum Apoſtoli abſtinueritis vos ex conſenſu ab opere nuptiarum, vt vacaretis orationi, &c.* Ecce Ruſtici coniugem vxoris appellatione ſignificat, quando vxorijs actibus concupiſcentiæ medebantur; quando verò ex conſenſu abſtinere ab huiuſmodi actibus decreuerunt, illi ſororis nuncupationem indidit. Et initio epiſtolæ cùm coniugem appellaſſet, ſubdit, *Imo ſororis ex coniuge atque conſerua.* Confirmo etiam ex Auguſtino lib. vnico de vera relig. c. 41. colum. 2. *Hoc & fœminis præcipi poteſt nō maritali, ſed fraterno iure.* Et paulo poſt. *Quod in multis viduis, & virginibus Dei, in multis etiam maritatis, ſed iam fraternè coniugalia iura ſeruātibus Chriſtiani populi diſpenſatione manifeſtū eſt* Hæc Aug. Antiquior his Clemens Alexand optimum nobis offert teſtimonium ad huius locutionis ſenſum rectè percipiendum li. 6. Stromatum cap. 5. pag. mihi 659. *Vxor autem et ſoror poſt liberorum ſuſceptionem iudicatur, tanquam quæ ſit eodem patre nata, tunc ſolùm viri recordās, quando filios adſpexerit, vt quæ ſit vera futura ſoror poſt carnis depoſitionē quæ diuidit, & diſtinguit cognitionem ſpiritualium proprietate ſexuū.* Confirmemus etiam phraſim iſtam in ea ſignificatione vſurpatā Conciliorum decretis. Aruernenſe ſub Vigilio Papa anno Chriſti 541. c. 12. *Cùm presbyteri, atque Diaconi ſublimis dignitatis apice prærogentur, actibusq; omnino ſæculi renuntient, & ad ſacrum miniſterium electi repudient, et quiſquis et Presbyter atque Diaconus diuino munere benedictione præcipua vxoris ſuæ prius frater, illico efficiatur ex coniuge, etc.* Loquitur de presbyteris ante ordinationem coniugatis, vt conſtat, quem ordinatione percepta fratrem effici ex coniuge docet, quia ſcilicet poſt votū in ordinatione emiſſum, iterum ad vxorios actus redire non permiſſum. Turonenſe 2. ſub Ioanne III. anno Chriſti 570 Can. 13. *Epiſcopus coniugem vt ſororem habeat, et ita ſancta gubernatione gubernet, domum omnem tam Eccleſiaſticā, quam propriam, vt nulla de eo ſuſpicio quaqua ratione conſurgat, etc.* Adiungendus Canon 20 ex eodem Concilio, vbi forma perſcribitur, quomodo ſe Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gerere debeāt cū vxoribus, quas antea duxiſſent. Et Matiſconenſe 1. ſub Pelagio 2 anno Chriſti 582. Can. 11. *Epiſcopi, presbyteri, vel vniuerſi honoratiores clerici, ex ſublimi dignitatis apice ſublimentur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi miniſterio repudient carnale conſortium, et permixtionis priſtinæ contuberniū permutent germanitatis affectu, & quiſquis eſt diuino munere benedictione percepta, vxoris prius ſuæ frater illico efficiatur ex coniuge, &c.* Adde etiam *c. presbyter quidam* 32. d. ex Greg. Magno, vt ſex teſtibus omni exceptione maioribus res iſta maneat probata ſatis. Hinc etiam emanauit illud *ex*

carnali

Digitized by Google

carnali fieri ſpirituale commercium cap. lex continentia & cap. omnino, vbi etiam eadem ſororis phraſis vſurpatur, & iuxta illam explicatur illud Pauli; *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem circunducendi 31. d. & d. cap. ſeriatim 32. d.* Conſtat ergò eiuſmodi impotentes iure naturę valide ad caſtè viuendum contrahere, & iure etiam Eccleſiaſtico eiuſmodi matrimonia valuiſſe hactenus, valereque deinceps. Nam Sixtus V. qui nobis opponi poſſet, de eunuchis vtroque teſte carentibus expreſsè loquitur, vt dicam in ſequentibus.

CAPVT LIX.

Soluuntur argumenta pro prima opinione adducta.

SVMMARIVM.

Ad primum argumentũ Bonauẽturæ reſpondetur, num. 1.

Soluitur ſecundum. Coniugium inter fratrem et ſororem non eſſe irritum iure naturali, n. 2.

Soluitur tertium, & ratio redditur, cur inter duos homines contrahi non poſſit matrimonium, num. 3.

Etiam in eo matrimonio committi adulterium, num. 4.

Poſſe voluntate contrahentium ſeparari òrdinem ad copulam à contractu matrimonij, n. 5.

1\. SVPEREST diſſoluamus argumenta, quæ pro prima opinione confecimus. Impugnantque tam id, quod de primo impotentium genere definiuimus, quam id quod de Eunuchis poſtea dicemus. Nec verò ex dictis onerosiim erit valde nodos illos non ſcindere ſed diſſoluere. Ad primum ſatis conſtat ex his quæ dicta ſunt, ſcilicet non eſſe neceſſariam in contractu matrimonij tranſlationem dominij in ordine ad copulam, ſed tantùm in ordine ad naturalem vitæ coniunctionem, mutuaque obſequia; quę ob vitam domi foriſque tranſigendam neceſſaria ſunt, licet illa prima tranſlatio ſit ex ſua natura radix ſecundæ: id quod ſatis nobis probatum eſt ſupra ratione, & ni fallor demonſtratum. Vndè eo argumento rectè probatur non poſſe inter impotentes matrimonium celebrari cum ordine ad copulam.

2\. Ad ſecundum reſpondemus, qui matrimonium inter fratres dicunt iure naturę prohiberi, eius rationem reddent, quam vide apud Rebellum 2. p. lib. 2. qu. 13. ſect. 5. Mihi namque longè veroſimilius ſemper viſum eſt non eſſe impedimentum iure naturæ, ſed tantùm poſitiuo diuino vel Eccleſiaſtico, atque ita ſecundũ naturæ leges validè poſſe celebrari coniugia inter fratres; ſed de hoc iam ſupra diſputatum eſt. Hoc ergo poſito nullam vim habet obiectio, fatemur enim ſpectato naturę iure tam ad caſtè viuendum, quam in ordine ad copulam inter fratres valere matrimonia.

3\. Ad tertium ſolutio eſt facillima, miror que alios valdè ſibi in argumento placuiſſe. Non poteſt contrahi coniugium inter duos homines, aut duas fœminas ad caſtè viuendum: quia ſexus requiritur diuerſitas. Quod ſi vlteriùs huius rationem quæras; addo petendam ex ipſa natura communis Societatis & vitę; non enim vir cum viro naturalem integram efficit ſocietatem, ſed vir cum fœmina, ſic enim imbecillior ſexus fortiori firmatur, & communia vitæ officia iuxta naturę exigentiam diuiduntur inter vtrumque coniugem. Nec enim fœminis forenſia competunt, & (vt optimo I. C. l. 1. D. de poſtulando) prohibitæ ſunt poſtulare fœminæ, ne ſcilicet contra pudicitiam ſexui congruentem ſe alienis negotijs immiſceant, aut virilibus fungantur officijs. Nec verò viros in domeſticis tractandis detineri æquum eſt. Ideo ergo ſexus diuerſitas ad naturalem vitæ ſocietatem, quam intendit matrimonium, etiã ad caſte viuendum contractum requiſita eſt. Adde requiri ad matrimonium eam tranſlationem dominii, quæ ex ſe ſit radix iuris ad copulam, licet impedimentum adſit. Si enim duobus ita contrahentibus auferretur impotẽtia, & miſcerentur, non eſſent adulteri, nec fornicatores, ſed contra votum agerent, vel contra propoſitum prius. Illud autem argumentũ: Erunt duo in carne vna, quod de primis coniugibus affirmauit Deus, quoque videtur probari id reſpicere matrimonium, vt fiant ſcilicet vna caro, inane eſt ac futile, cùm verba illa complures longeque diuerſas patiantur explicationes, quas refert Ioannes Medina loco citato, ideo ab illis adducendis ſuperſedeo. Deinde vnde tenet de matrimonio contracto ad procreandos liberos, dixit Deus: Erunt duo in carne vna. Ergo hæc eſt ratio omnis matrimonij, aut non poteſt niſi ad procreandos liberos procreari.

4\. Ad quartum dicendum eſt etiam quamuis exiſtimaret aliquis nihil abſurdè dicere eũ, qui ſentiret in eo caſu non committi adulterium, niſi expreſsè accederet pactum de ſeruãda tori fide, & id pactum, vt vel tacitè, vel expreſsè interueniat, neceſſe eſſe, vt colligi poſſet non omnino male ex Auguſtino lib. de bono coniug. c. 5. attamen verius mihi videtur etiam in eo caſu adulterium committere fœminam, quæ ſui corporis alteri copiam fecerit, parumque refert, quod vir non contraxerit in ordine ad copulam. Huiuſmodi namque fides debetur ex ipſa natura coniugij, quod dominium habet vir corporis fœminæ & è contra, quo dominio impeditur fœmina, ne in alienos vſus conueniat, eſt enim vt diximus id dominium radix iuris ad copulam ex ſe. Itaque in coniugij contractu meditanda ſunt quaſi duo iura viri in corpus fœminæ, vnum ad vtendum illo in acti-

bus maritalibus: alterum ne alius eo vtatur, vtrumque ius obtinet vir, qui conſueto modo contrahit. Impotens verò qui ad caſtè viuendum matrimonium celebrat, non habet primũ ius licet habeat eius radicem: habet tamen ſecundum, eo ipſo quod vir eſt, & habet eius corporis poteſtatem, ne alijs ſeruiat, qua etiam poteſtate illius vota irritare poteſt, & alia, quæ iuriſdictionem olent, & illa tenetur obſequi. Adde etiam ipſo matrimonij vinculo proprium fieri honorem cuiuſque coniugis: tenetur ergo fœmina honori viri conſulere, contra quem facit, dum ſui corporis vſum alijs præbet, quamuis contraxerint ad caſtè viuendum; vndè verbis ſupra relatis optimè dixit Auguſtinus: ſi ergo ſeruatur fides honoris, & obſequiorum inuicem debitorum ab alterutro ſexu, etiamſi langueſcentibus, & cadauerinis vtriuſque membris, &c. Quibus inſinuauit etiam in hoc impotentium caſtiſſimo matrimonio fidem honoris ſeruandam, & locum ſibi vendicare.

5. Ad vltimum iam conſtat in matrimonio, de quo loquimur, non tradi corpus habile ad copulam, quin potiùs inhabile altero coniuge ſciente, & contrahi ſine ordine ad copulam. Id autem quod infertur poſſe contrahentes propria voluntate ſeparare dominium hoc in ordine ad copulam, etiam ſi potentes ſint, nihil habet abſurdi, ſed id eſt, quod aſſeruimus hactenus, & clamat Auguſtinus lib. de bono coniugali citato. Itaque concedendum eſt, licet non poſſint non transferre dominium, quod eſt radix eius iuris ad copulam; in eo enim conſiſtit natura matrimonij, vt dictum eſt. Et de quæſtione iſta, quam pauci diſputarunt, & neſcio an vllus exactè, hæc dicta ſufficiant.

CAPVT LX.

Quo caſu impotentia dirimat, & obſeruantur pro explicatione nonnulla.

SVMMARIVM.

Impotentiam dirimere matrimonium contractum in ordine ad copulam, n. 1.
Duplex genus impotentium diſtinguitur, n. 2.
Impotentia rurſus diuiditur, n. 3.
Alia etiam temporalis & perpetua, reſpectiua & abſoluta, n. 4.
Concluſio initio propoſita explicatur, n. 5.

1. AT ſi matrimonium ſecundo modo conſideretur, certum eſt impotentiam dirimere matrimonium iure naturali, quia cùm impoſſibilis ſit vſus non poteſt ſtare contractus, qui non niſi ad illum vſum celebratur. Quare etiam inter infideles eiuſmodi coniugium eſt irritum. Nullum etiam eſt iure poſitiuo *c. 1. & ſequentibus q. 1. & cap. 1. cum alijs de frigidis & maleficiatis.* Id quod verum eſt, ſiue ea impotentia poueniat ex frigiditate, aut nimia debilitate, vt in ſenio confectis, aut ex nimia caliditate, qua effuſio copulam anteveniat, ſi huic morbo medicinæ ope ſubueniri non poteſt: vel ex inepta corporis conſtitutione, aut nimis ſtricto vaſe fœmineo, ſiue ex maleficio perpetuo: & idem eſt ſi impotentia ſit tantùm reſpectiua, ſi eadem impotentia perpetua eſſe poteſt, vt dicam in ſequentibus. Non tamen inter eam impotentiam enumeratur difficultas pariendi dummodo coire poſſint: illa enim difficultas ad id, de quo agimus, accidentaria eſt. Hæc autem concluſio, quæ ex iure notiſſima eſt, illuſtranda quidem à nobis, & vlteriùs explicanda, vt intelligatur de quo impotentiæ genere ſermo ſit in ea iuris deciſione.

2. Supponendum ergo in primis eſt duplex eſſe impotentiæ genus. Quidam ſunt, qui cùm nullo teſte careant, vel ſaltem vno gaudeant, attamen vel nimia debilitate, vel ex improportione, aut praua compoſitione inhabiles ſunt ad congreſſum cum fœmina. Alij verò ſunt vtroque teſte carentes, quos Eunuchos vocamus, mutili, execti, neque viri neque fœminę. Iſti ad matrimonium meundum ad caſtè viuendum non ſunt inhabiles iure naturali, neque fuerunt etiam iure poſitiuo vſque ad Sixtum V. qui ſuis literis illos reddidit inhabiles ad quouis modo contrahendum, quas refero & expendo latè 1. p. variar. diſput. q. citata & de illis dicam poſtea. Eſt tamen Eunuchiſmus ſiue cognitus, ſiue ignotus impedimentum dirimens quouis modo celebratum matrimonium à tempore Sixti V.

3. Præmittamus deinde duplex accidere poſſe impotentiæ genus; quædam enim eſt impotentia coeundi, alia verò generandi. Hæc dicitur, quæ ſufficiens cùm ſit ad eam carnalem coniunctionem, qua vir & fœmina efficiantur vna caro, inutilis tamen eſt, vt ſequi poſſit generatio defectu ſeminis natura ſua prolifici, aut fæcundi, vnde labor ille nõ alius quam arenam irrigare. Prior verò impotentia eſt, quæ quamuis ſufficiat ad effuſionem ſeminis ex languido membro, nunquam tamen ita erigitur, vt congredi cum fœmina valeat, ita vt ſint duo in carne vna. Quem languorem miſerè deplorant multę Petronianę Circæ, nec pudor fœmineus obſtat, quominus ſæpe dicant illud Quintiliani. *Non ſatis eſt maritum ſole tantùm oſculo putare*, illud item cum fœmina apud Appuleium expoſtulant: *Ego verò maritum rariſſimè Venerem meam recolentem ſuſtineo.* Nihil iſtis iniucundius, nihil quod exaſperet magis, quam coacta hæc Veneris abſtinentia grata & expectata voluptate carere, ſi quo legitimo ardore pruriens fœmina, à viro, cuius effætæ vires deficiunt, illæſa & intacta dimittatur; ſtatim triſte ſupercilium, rixæ, implacabiles iræ, ignes, qui ſine illa aqua extingui vix poterunt.

Vndè

Vndè Ouidius. *Sed lateri nec parce tuo, pax omnis in illo eſt.* Et idem eodem libro: *Blanda truces animos fertur molliſſe voluptas.* Oſtendunt ſanè ſe primo loco habere voluptatem, deinde prolis ſpem. Sed hactenus adhuc explicata non eſt, quam vocemus impotentiam coeundi. Quamuis enim erigatur membrum, clauſtra aperire poſſit, non ideo eſt potentia coeundi, niſi emitti etiam poſſit verum ſemen. Quod propter Eunuchos dixerim, quorum aliquos fortiùs cum fœminis congreſſos, multa & ſuperioris ætatis & noſtræ teſtantur exempla, & clandeſtinę fœminarum cum illis amicitiæ, quas eò ardentiùs appetunt, quò ſua voluptate ſecuriùs perfruuntur, eorum infœcunditate illis adimente conceptionis metum. Impotentiam ergo coeundi voco impotentiam verè ſeminandi intra fœmineum vas, ſiue ſit ſemen ſua natura ſterile, ſiue fęcundum; ratione cuius ſeminationis fiat vna caro, quod Eunuchis conuenire non poteſt, cùm verè non ſeminent ex certo medicorum iudicio, & philoſophica ratione, ſed vt plurimùm humorem emittant aqueum à ſeminis ratione omnino diuerſum. Nec etiam illis, qui intra vas nihil ſeminare poſſunt, qui defectus ſuppleri non poteſt, etiamſi fœmina cedat iuri ſuo, ſi tamen aliàs contraxit ad vacandum rei vxoriæ. Quare ſenes, in quibus iam medicinali arte non poteſt eſſe copula coniugalis, impotentes cenſendi ad coeundum. Noſtra igitur quæſtio nequaquam de impotentia generandi ſuſcipitur, conſtat enim valida eſſe matrimonia contracta inter ſteriles, ſed de impotentibus ad coeundum ea ratione, quam diximus.

4. Addamus prętere a huiuſmodi impotentiã coeundi duplicem eſſe poſſe, aut temporalem, aut perpetuam. Temporalis eſt, quæ medio aliquo facili & ſecundùm ius, & æquitatem licito auferri poteſt, & quod infra latiùs explicatur. Et de hoc impotentiæ genere non dubitamus, conſtat enim matrimonia contracta quomodocumque, ſiue ad caſtè viuendum, ſiue ad vacandum rei vxoriæ inter huiuſmodi impotentes eſſe valida, imò & ſine peccato fieri poſſe, quidquid nonnulli dicant, nam præceptũ reddendi debitum eſt affirmatiuum ac obligat pro tempore, quo habilis eſt. Quod etiam verũ eſt; quamuis ſit ignota ea temporalis impotentia alteri coniugi, non enim eſt error circa ſubſtantiam, vt dixi ſupra lib. 4. Nec ſi quandoque contingat ſeminare extra vas, multùm id curandum eſt, dummodo tam vir quam fœmina id certè conentur, vt recta incedat via, donec pateat aditus. Veroſimile enim eſt Eccleſiam, dum triennij tempus ad experiendum potentiam aut impotentiam coniugatis conceſſit, multa huiuſmodi euentura pręuidiſſe, tandemque voluit coniuges in illo conatu eſſe toto triennio, ita vt ſi effuſio ſeminis extra vas, vel quid ſimile acciderit, non ex animo, ſed præter intentionem, & conatum eorũ eueniret. Quod maximè aduertendum eſt ad quarundam fœminarum ſcrupulos euitandos, de quibus ſæpe conſultus ita reſpondi. Impotentia verò perpetuá erit à contrario, quæ nullo remedio licito ſecundùm ius & æquitatem tolli poteſt, quod ſtatim ampliùs explicabo. Hæc quoque impotentia perpetua rurſum duplex, quædam abſoluta, qua ſcilicet impotens eſt coniux ad quemcumque congreſſum; quædam verò reſpectiua, qua coniux impotens eſt ad congrediendum cum iſta, virgine ſcilicet, aut quæ nimis ſit arcta, non verò vt congrediatur cum fœmina iam virum experta, vel quam non ita natura clauſerit.

5. Concluſio ergò propoſita non intelligitur de impotentia generandi, aliàs inter ſteriles non poſſet conſtare matrimonium: neque de impotentia temporali, ſiue ea oriatur ex debilitate ratione frigidę complexionis, & iuuenilis ętatis, vel ratione maleficij; vnde ea impotentia non dirimit matrimonium. Sed intelligenda eſt de impotentia perpetuá. An verò de impotentia perpetua, abſoluta tantùm, vel etiã reſpectiua dicam cap. ſequenti, cùm oſtendamus poſſe eſſe impotentiam reſpectiuam, ſimul & perpetuam.

CAPVT LXI.

Impotentiam reſpectiuam poſſe eſſe perpetuam, atque ideò ea dirimi matrimonium.

SVMMARIVM.

Impotentiam reſpectiuam non eſſe perpetuam quidam dicunt, n. 1.
Verius oppoſitum, n. 2.
Eius probatio ex ratione, n. 3. 4.
Ex iure Partitarum, n. 5.
Ex iure Eccleſiaſtico, n. 6. 7.
Et ex his, quæ DD. oppoſitæ ſententiæ fatentur, n. 8.
Obijcitur ex ca. laudabilem, de frigidis, n. 9.
Vera interpretatio, n. 10. 11.

1. SED hoc loco exiſtit dubitatio, an conuenire ſimul poſſint impotẽtia reſpectiua & perpetua? Nonnulli ſunt ex Scholaſticis, qui conſtantiſſimè negant id euenire vnquam poſſe, ſed eum coniugem, qui habilis eſt ad congreſſum cum aliquo, habilem etiam remedio aliquo facilè fieri poſſe, vt congrediatur cum alijs. Ex quo colligunt hanc reſpectiuam impotentiam neutiquam dirimere matrimonium. Id ſenſit D. Thomas in 4. diſt. 34. q. 1. art. 2. ad 5.

2. Oppoſitam nihilominus ſententiam abſolutè veriorem & tutam in praxi ſemper iudicaui: quam probabo ratione, iure, & conſenſu Doctorum, qui priori opinioni adhærent, ſi priùs auctores pro noſtra retulero. Ita docet

Palud.

Palud. in 4. diſt. 34. q. 2. Durandus eadem diſt. 2. Syluest. verbo. Diuortium §. 19. Antonius 3. p. tit. 1. c. 12. Baſilius in 4. diſtinctione 34. q. vnica Supplem. Gabrielis eadem diſt. q. 1. art. 2. Veracruz in ſpeculo art. 38. Turrecremata 33. *q. 1. c. Quod autem*. Hoſtienſis in ſumma Gloſſa in *c. Fraternitatis de frigidis & malefic.* in verbo, *ſimili*, & alij Recentiores.

3. Sed probemus ratione, quæ vt procedat, ſuppono inhabilitatem hanc coniugum ad cõueniendum, de qua loquimur, conſiſtere in aliquo naturali defectu, qui alicui corũ vel vtriq; ineſt, obeſtque ne inuicem congrediantur, qui defectus, vt cępi dicere, tunc perpetuus iudicari debet, quando medio aliquo facili, & licito ſecundùm iura, taliqúe vt prudentia & æquitas admittendũ iubeat, tolli non poteſt. Quod enim fieri non poteſt, niſi aliquo præternaturali medio, illicito, aut cum vitę periculo, aut cum graui aliquo incõuenienti, id nec ius, nec prudẽtia, nec ratio fieri poſſe dictat, ſed reſpuit, nec executioni mandandum cenſet. Vndè, ſicut letale aliquod vulnus medico incurabile eſt, quamuis chirurgo forte non ſit, & è contra grauis aliquis morbus extra remedium erit chirurgo, quamuis non ita cenſeatur à medico: ita meritò Adynaton eſt iuri & æquitati, quod ſecundũ leges illius fieri non poteſt, id enim poſſumus, quod iure poſſumus. Addo etiam, vt rationem colligam, euenire interdum poſſe fœminam aliquam tam arcti eſſe ſigilli, vt ab hoc reſerari non poſſint clauſtra virginitatis, quamuis ab alio valeat. Similiter etiam fieri poteſt, vt vir aliquis congredi cum aliqua fœmina nequeat, valens tamen aliam corrumpere, vt ſatis docet experientia, nec repugnat ratio. Nam defectus hic vel oritur ex viri debilitate, vel nimis arcto fœminæ ſigillo, aut ex improportione, quæ inter vtroſque reperitur. Debilitas aut ſigilli conſtrictio non eſt eiuſdem rationis in omnibus, ſed quidam magis aut minùs debiles, quædam magis & minus adſtrictæ. Vndè facile eſt euenire aliquem potentem eſſe ad tentandum aditum non ita præcluſum, qui tamen clauſtrum aliud perrumpere non valeat: Quod idem de fœmina cenſendum eſt, ac de impotentia, quę ex membrorum vtriuſque coniugis improportione, aut praua & diſtorta compoſitione prouenit.

4. Ex his facili & aperta ratiocinatione colligitur noſtra ſententia, poſſe ſcilicet inter aliquos intercedere reſpectiuam tantùm impotẽtiam, eamque perpetuam. Virũenim aliquantulum debile cum fœmina adeo arcta iungi matrimonio contingет, qui perpetuò ad congreſſum erunt inhabiles, & tamen ille aliam, quæ zonam ſoluerit, oblectare poterit, & fœmina alium valentiorem non reſpuet. Poteſt ergo eſſe impotentia reſpectiua ſimul & perpetua.

5. Deinde, quantùm ego iudico, caſus iſte in iure videtur expreſsè contineri, primò in *l. 3. tit. 8. part. 4.* cuius hæc ſunt verba: *Cerrada ſeyendo la muger, ſegun ſe dize en la ley ante deſta, de manera que la vuieſſen de partir de ſu marido, ſi acaecieſſe que deſpues caſaſſe con otro, que la conocieſſe carnalmente, deuela partir del ſecundo marido, è tornarla al primero, porque ſemeja, que ſi con el vuieſſe fincado toda via, tambien la pudiera conocer, como el otro: pero antes que los departan, deuen catar, ſi ſon ſemejantes o iguales en aquellos miembros, que ſon meneſter para engendrar. E ſi entendieren que el primer marido auia tan grande miembro, o en tal manera parado, que por ninguna manera no la pudiera conocer ſin grã peligro della, maguer en el vuieſſe fincado, por tal razon no la deue partir del ſegundo marido, porque parece manifieſtamente, que el embargo que era entre ellos è el primer marido duraua por ſiempre.* Quid clarius?

6. Ad hæc etiam in *cap. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis*, in poſtremo caſu illius capitis hæc noſtra ſententia intimari videtur cùm de fœmina quadam ſermo fuit, ita arcta, vt à primo viro cui nupſerat, cognoſci nullo modo poſſit, ab illo ſeparata nupſerit alteri, à quo tandem violata fuit. Quamuis enim in illo textu, nec decreuit, nec apertè dixit Pontifex validũ eſſe hoc ſecundum matrimonium, tacitè tamen id ſenſiſſe indicauit. Quod ex eo colligo, tum quia eo loco explicuit gloſſa: Tum etiam quia poſtquam Pontifex in ſuperioribus locutus eſt de fœmina, quæ ſine magna vi & periculo vitę rem habere cum viro non poterat, in vno caſu expreſsè decreuerat eſſe matrimonium inualidum, ſubijcit caſum alterum à nobis ſupra relatum his verbis. *Similiter illa, quæ viro, cui nupſerat, adeo arcta eſt, &c.* Quod verbum ſupradicta refert, & id quod ſequitur ſimile illi eſſe, & eiuſdem rationis adſtruit, atq; ideo indicat ſe idem in iſto caſu ſtatuere, quod decreuerat in primo. Et præterea, quia ſecundus iſte caſus ſupponit primum & aliquid inſuper addit in hunc modum. Priùs conſtituit Innocentius fœminam ita arctam, vt nullo medio niſi violento, & cum manifeſto vitæ periculo reſerari poſſit, & hanc expreſsè definit matrimonio ineptam. Deinde in ſecundo caſu id agit ex hypotheſi, quod hæc ita arcta mulier cuidam nuberet, à quo iudicio Eccleſiæ ſepararetur, illaque alteri iungeretur poſtea, cui non ita arcta eſſet, vt cognoſci non poſſit, ſed paulatim ſimul vitam agentes communi, & iuxta naturam medio huic ſecundo fieret habilis, quod tamen nec ars nec medicina ſine vitę manifeſto periculo efficere potuiſſet comparatione primi, diſcutit an ſecundum matrimonium ſit validum, an verò primum. Et quamuis in his non facilè iudicandum docet, cùm multa pendeant ex euentu futuro, & multæ fraudes interuenire poſſint, tamen ex Innocentij doctrina in eo capite colligitur ſenſiſſe hoc poſtremum matrimonium valere, quia priori viro reddi apta non poterat, niſi cũ alio, cuius comparatione minùs arcta eſſet,

congre-

Digitized by Google

congrederetur; quod medium illicitum cùm ſit, à iure reijcitur.

7. Sed oſtendo præterea hanc eſſe mentem Pontificis in eo capite ex eius textus ſpecie, quę talis eſt. Quædam fœmina iuncta matrimonio ita ſe arctam dicebat, vt à viro, cui nupſerat, per multos annos cognoſci non poſſet. Adhibitę ad inſpiciendum fœminę iudicarunt illam omnino inhabilem cuicumque viro ex defectu naturalis inſtrumenti: ideo diuortium celebratum eſt, & matrimonium declaratum nullum: illa poſtea commiſcetur alteri, à quo reſerata ſunt clauſtra illa. Ecce litem. Inquiritur à Pontifice quodnam ex his duobus matrimonijs valeat: Reſpondet in primis edocendum fuiſſe Pontificem, quo medio reſeratæ fuerint illæ ſeræ, an artificio medici, vel viri concubitu, vel alio quolibet modo. Sed quoniam de hoc nil perlatum eſt ad Pontificem, addidit deinde ſecundum matrimonium nullum, primum verò firmum, nec ſine ratione ſentẽtiam profert, quia ſcilicet impedimentum illud etiã comparatione primi nõ erat perpetuum, quod ex duplici capite colligitur. Primum quod prę ter diuinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo potuit remoueri; & deinde, quia vt experientia conſtitit, potuit alteri homini, qui ſimilis priori erat, copulari. In quo reſponſo Pontificis expendo duo aut tria, quæ valde ad rem noſtram faciunt. Primum illud eſſe perpetuum impedimentum, quod niſi per miraculum, aut illicitum medium remoueri non poteſt, & vbi id interuenerit matrimonium fore nullum. Igitur ſi aliqua ita arcta ſit comparata Titio, v.g. vt ab illo non niſi per miraculum, aut illicito medio cognoſci queat, perpetuum inter iſtos impedimentum cenſendum eſt, atque adeo de coniugij nullitate dubitari non debet. Et quidem ſatis oſtendit Pontifex valdè attendendum eſſe ad proferendam ſententiam, quo medio remoueri poſſit impedimentum, cũ cognitionem requirebat medij, quo præfata mulier reddita fuit habilis ſecũdo. Deinde expendo definijſſe Pontificem inter præfatos coniuges non perpetuum impedimẽtum interueniſſe, non quidem ex eo tantùm, quod ab alio viro cognita fuerit illa fœmina, ſi enim ità decreuiſſet, manifeſtè noſtræ aduerſaretur ſententiæ; ſed inquit, *quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſceretur*. Perpende illud, *ſimili*, eiuſdem ſcilicet compoſitionis & ſtructuræ, quare non potuit eſſe primo viro inhabilis, quæ habilis erat viro eodem modo à natura compoſito, & efformato. Sumo argumentum à contrario. Si ergo à diſſimili viro in rerum compoſitione, quantitate, & figura cognoſceretur, reuera iudicaretur perpetuum eſſe huic fœminę cum priori viro impedimentum. Sed expendo denique obſtetrices, quæ ad inſpiciẽdam illam fœminam ſunt adhibitę, declaraſſe carere illam naturali inſtrumento, atq; ideo omni viro ineptam: cuius tamen oppoſitum oſtendit experientia, atque meritò præſumpſit Pontifex primum matrimonium fraudibus diſſolutum eſſe: atque ideo ad illud reuocandum. Quod tamen diuerſum eſt à noſtro caſu, de quo agimus, vt videant omnes, quam parum firmum fundamentum contra nos deſumant nonnulli prioris ſententiæ aſſertores ex huius capitis prima parte, quam hactenus conſiderauimus.

8. Denique confirmo ſententiam noſtram ex his quæ oppoſitæ ſententiæ Doctores fatentur. Dicunt enim, ſi mulier aliqua, quæ iudicatur inhabilis viro, cui nupſerat ab illo ſeparetur, & poſtea copulata alteri, cognoſcatur ab eo, ad priorem virum redire debet: Quod ſi nec tunc prior vir cum illa rem vxoriam habere poſſit, ad ſecundum reuertatur, declareturque illi fœminæ cum priori viro perpetuum eſſe impedimentum. Quod nihil aliud eſt, quam tãdem noſtram fateri ſententiam, agnoſcereque perpetuam impotentiam comparatione alicuius cum habilitate ad alterum, quod à principio negabant. Nam ſi inquiras ab illis rurſus, quid ſi ille nubat alteri, illamque cognoſcat, rurſus ne tertio reuocandus erit ad priorem vxorem, quam iam ſecundò reuocatam agnoſcere non potuit? Sed pone adhuc tertiò ad primum virum reductam non poſſe cognoſci ab eo, qui aliam fœminam potuit agnoſcere? declarabitur certè perpetuum cum priori impedimentum interuenire, qui tamen ſecundæ copulari potuit. Eſt ergo impedimentum impotentiæ reſpectiuæ ſimul & perpetuæ.

9. Sed his quę diximus obſtare videtur, quod in *cap. Laudabilem, de frigidis* ait Celeſtinus III. ſcilicet, eum qui ob frigidam naturam ab alio ſeparatur, ſi alteri nubat, poſtea ſeparandum à ſecundo coniuge & reddendum primo ibi: *Si autem ille aliam acceperit ſeparentur.* Et in fine illius textus: *verùm ille aliam duxerit, tunc hi qui iurauerant, rei periurij teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire:* Eadem antea Gregorius I. quem citat Cœleſtinus reſponderat in *cap. quod autem ca. requiſiſti 33. quæſt. 1.*

10. Verùm iſti Canones intelligendi ſunt de eo qui frigidæ naturæ abſolutè ſe eſſe dixerat, itaque impotentiam abſolutè oppoſuerat. Vndè meritò, ſi aliam ducit, ad primam redire cogitur, quia ſi impotens eſſet impotentia abſoluta, omni fœminæ inhabilis eſſet. Quare, qui poſtquam ob impotentiam perpetuam ſeparatus alteri nubit, meritò cogitur ad priorem cõiugem redire; niſi fortè ille ad religionẽ trãſierit, & profeſſionem emiſerit, aut etiam vota ſimplicia, quæ verè religioſum conſtituant. Cùm enim non ſit conſummatum matrimonium, ex Chriſti priuilegio diſſoluitur, & in eo caſu tenet matrimonium impotentis cum ſecunda, ſi illi inhabilis non eſt. At ſi is qui ſeparatur fuerit ſacris ordinibus initiatus, reuocatur ad priorem vxorem, quę probans ſe perpetuo

petiò impotentem alteri verò nupſit; reddereque tenetur is, qui ſacris initiatus: petere autem debiti ſolutionem non poteſt; itaque hi canones non loquuntur in ſpecie noſtri caſus.

11. Et quidem hanc eſſe legitimam interpretationem ex eo euinco, quia Gregorius in ſuo reſponſo, cuius meminit Cœleſtinus III. citat Brocardicum, quod habetur *cap. 1. de frigidis.* At in eo textu de abſoluta impotentia ſermo eſt; dicitur enim in principio ibi, *& nunc primùm dixiſti te frigidæ eſſe naturæ, ita vt non poſſis coire, neque cum illa neque cum aliqua alia.* Ergo de abſoluta impotentia ſermo erat. Adde ex eo etiam conuinci id quod diximus verum eſſe, quia alias abſurda eſſet Eccleſię deciſio. Fac enim, poſtquam à ſecundo viro ſeparatur, & reuocatur ad primum adhuc eſſe ineptam primo? Quid faciendum in eo caſu? Reſtituenda ſine dubio ſecundo, cùm primo enim manere non poteſt ad maritales actus, quæ vult mater fieri. Ergo non de impotentia reſpectiua, ſed abſoluta in illis canonibus ſermo erat. Niſi velimus dicere eos canones intelligendos de impotentia reſpectiua, & ideo, eam quæ nupſit ſecundo, ſeparari ab illo, & ad primum redire pręcipi, quia ſimilis conditionis & ſtructuræ erat iuxta textum in *cap. fraternitatis, de frigidis*, vt iam oſtendimus. Quouis ergo modo illos canones interpreteris, nobis nequaquam aduerſantur.

CAPVT LXII.

Quando fœmina cognoſci à viro non poteſt, niſi incidatur, impedimentum iudicandum eſſe perpetuum.

SVMMARIVM.

Inciſionem debere pati fœminam, vt ſit habilis copulæ quidam docent, n. 1.
Verior oppoſita ſententia variè probatur, n. 2.
Quid in hac re Thomas Sanchez. Eius fundamenta, n. 3. 4.
Notatio quædam ad ſolutionem argumentorum, num. 5.
Eorum ſolutio, num. 6.

1. SED nondum ſatis explicatum eſt, quomodo impotentia poſſit eſſe reſpectiua ſimul & perpetua, niſi explicemus ampliùs, quodnam ſit impedimētum perpetuum. Diximus enim vniuerſè eam impotētiam perpetuam iudicari debere, quę medio ſecundùm iura licito remoueri non poteſt. Quod in ſpeciali magis explicandum eſt. Equidem, ſi niſi per miraculū, aut violentum remedium, quod ſecum afferat vitæ periculum tolli non poteſt impotentia, perpetuam illam eſſe manifeſtum eſt. At verò an medium aliquod, quo virginitatis clauſtra reſerētur, ita vt viro vel improportionato, vel aliquantulum debili pateat facilior aditus, cui tantùm clauſtra virginitatis obſunt, adhiberi debeat, non omnes conueniunt. Exiſtimarunt nonnulli Theologi licitum eſſe & adhibendum, tenerique fœminam illud pati, vt cum viro, cui nupſit, valeat conuenire. Sic cenſet D. Thomas in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. art. 2. ad 5. quem ſequuti ſunt alij frequenter.

2. Cæterùm ego, quidquid dicant Doctores noſtri, quantumuis graues & omni æſtimatione digni, medium iſtud omnino reſpuendum aſſero. Itaque, ſi quominus aliqua fœmina viro ſuo congrediatur, tantùm obſtat virginitas, quam trium annorum congreſſu, atque cōnatu non violauit, ſed adhuc permanet integra, etiāſi illa; integritas medio aliquo facili, hoc eſt, quod in vitæ periculum non adducat, puta medicamento, vel cauterio, vel aperiendo ſigillum, tolli poſſit, & reddi mulier habilis, vt commiſceatur viro, tale impedimentum cenſendum eſt perpetuum, & matrimonium declarandum nullum, nec femina tenetur huiuſmodi remedium pati, ſed per me à coniugij onere libera eſto, & alteri nubat, qui clauſtra naturali, non aſcititia claue reſerare poſſit. Sentit nobiſcum Durādus in 4. diſt. 34. q. 2. Paludan. eadem diſtinct. & quęſt. Supplem. Gabrielis eadem diſtinct. quæſt. 1. art. 2. & M. meus Luyſius Legionenſis hac de re conſultus ita reſpondit Salmanticæ Aprilis 3. anno 1570. in cauſa matrimoniali Illuſtriſſimorum D. Franciſci de Fonſeca, & D. Ioannę de Azeuedo. Ratio quæ me mouet hæc eſt. Illud eſt impedimentum perpetuum, quod tolli non poteſt, niſi medio aliquo miraculoſo, vel cum vitæ periculo, vel quod ius & æquitas iniquum iudicant. Sed medium hoc deflorādi fœminam artificio aliquo, ſecluſo viri congreſſu, eiuſmodi eſt, quod nec ratio, nec natura, nec iura permittant. Igitur adhiberi non debet, ſed perpetuum cenſendum impedimendum, ſiquis non naturaliter, ſed artificioſe fœminam valeat violare. Si minorem probauero, ad exitum perducta res eſt. Eam ergo multis medijs oſtēdo. Primum, quia fœminam aliquam eſſe virginem, integram, intemeratam, illibatam, non eſt vitium neque defectus aliquis naturalis, quinimo magni res pretij apud honeſtas fœminas, atque adeo non tale eſt, quod aliquo medicamento indigeat, velut ægritudo aliqua vel morbus, neque cui ſecundùm ius & æquitatem aliquam debeat adhiberi medicina. Si ergo, quod fœmina virgo ſit, tantùm obeſt, quo minùs à viro, cui nupſit, agnoſcatur, & mater fiat, nōdebet vt amittatur virgineus ille flos, remedium aliquod adhiberi. Non eſt opus valentibus medicis, ſed malè habentibus: morbi medelam exigunt, non ſanitas; quod confractum eſt, ligamine & conſolidatione eget, non quod integrum; quod deficit à debito & naturali ſtatu in priſtinum reſtituas, oportet; at quod ſanum integrum, vegetum,

Digitized by Google

vegetum, & in ſuo ſtatu ſecundũ naturam eſt, quid reparatione medicamentis, obſtetricante manu opus habet? Nõ ergo quæratur ignis, ferrum, aut aurum iſti, quam ægritudinem dicant alij. Deinde fœminam virginem artificio corrumpi, vt poſſit viro concumbere, horret natura, honeſtaſque non patitur, ac proinde fieri nequaquam debet. Natura namque virgineum hunc florem fœmineo inſeruit corpori, vt erga maritos argumentum eſſet benè & honeſtè actæ vitæ, pignus ſeruandæ in poſterum fidei, ac veluti pretioſiſſimum munus, quod viris prima nocte congreſſis offerrent, ac virgineo illo ſanguine, velut Elephantos purpura in ſui amorem raperent, etſi quando extingueretur, accederent, conſopitum excitarent, & memoria peracti ſacrificij illos etiam ſibi placarent iratos. Flos enim ille virginitatis, nec ſatis dignè æſtimari, nec commodè reſtitui poteſt. *Sola virginitas*, inquit Apuleius Apol. 2. *cùm ſemel erepta eſt, reddi nequit, ſola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Nulla reparabilis arte læſa pudicitia eſt*, ait ille. Quæ, vt Quintilianus ait declam. 276. in fine, *virginitatem perdidit florem ætatis amiſit, & cui prima illa gratia apud maritum futura prærepta eſt*; Flos certè ille virginitatis illibatus mirabiles ſui amores concitare ſolet. Tertullianus lib. de virgin. velan. *vt non ad virgines potiùs exarſerint, quarum flos etiam humanam libidinem excuſat.* Hæc gemma fœminas pretioſas reddit, & æſtimabiles, illaque deperdita margarita ipſæ ſeipſas viles æſtimant & oderunt. *Ego enim ferre non potero opprobrium meum*, Dixit ad Amon ſoror eius Thamar 2. Reg. 13. Quaſi violata cuiuis probro eſſet obnoxia, flocci habenda: idque ſatis indicauit, quod poſt commiſſum inceſtum, cùm à fratre eijceretur, ſubiecit: *Maius eſt hoc malum, quod nunc agis aduerſùm me, quam quod ante feciſti, expellens me.* Nullius enim pretij erat iam deflorata puella, & à violatore dimiſſa, tantùm enim illatæ iniuriæ ſolamen erat, ſi illam ſibi deſponſaret. Vndè & ſubditur: *Manſit itaq. Thamar contabeſcens in domo Abſalon fratris ſui*, Hebraicè *deſolata ſin caſarſe mas, magis volens*, inquit Lyranus, *innupta manere, quam à viro ſibi dato violata inueniri.* Et ex hoc patet continentia & puritas illius temporis in virginibus deſponſandis. Optimè in hanc rem quadrant Catulli verſus in Epithalamio.

Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber,
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ:
Idem cùm tenui carptus defloruit vngue,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ.
Sic virgo, dum intacta manet, dum chara ſuis, ſed
Cùm caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Res ergo videtur non ferenda, & ab omni ratione aliena, & contra id quod exigit rectè inſtituta natura, fœminam honeſtam cogere, vt à ſe abalienet, antequam viro ſuo copuletur, id quo gratior ipſa viro eſſe poſſet, virginem florem præcipuam in matrimonio dotem, honeſtatis argumentum, indubiæ fidei certiſſimum pignus, pacis & mutui amoris aſſiduum nutrimentum. Præterea commune eſt cuicumque contractui obligationem inducere iuxta ſolẽnitatem, formam, & conditiones, quibus celebratur: ac proinde cùm matrimonium contractus quidam ſit, in quo vir & vxor ſe mutuò tradunt in vſum matrimonij, ea conditio ſubintelligitur, quamuis non exprimatur, ſi ad eum vſum apti fuerint. Manifeſtum autem eſt non ſubintelligi, vt apti ſint ad vſum tertij, ſed inuicem alter alterius comparatione habilis, vxor quæ ſe tradit viro, vt ab illo cognoſcatur, non verò à medico, igne vel auro, vel obſtetricis manu. Quî enim ſe illa traderet, vt virginitatem artificio amitteret, & id quod inſigne eius ornamentum eſt, in detrimentum verteretur? Non ergo iuxta naturam huius contractus cogi poteſt fœmina, vt patiatur aliquo artificio ſibi virginitatem eripi, quæ ſola obeſt viri debilitati, cum valentiorem alium facilè ſit tori participem efficere. Denique, quod maximam apud me vim habet, ſi artificio aliquo reſerari virginitatis clauſtra aptum, ac ſine inconuenienti, & æquitati conſonum medium eſſet, cur nunquam Eccleſia præcepit, definiuit, cõſuluit, aut permiſit fieri ad componendas multas lites, quibus plena ſunt iudicum Eccleſiaſticorum tribunalia? Tantùm trium annorum cohabitatio decreta eſt, quia fieri poteſt, vt quæ primo congreſſui reſiſtit ianua, aſſiduè conanti atque pulſanti pateat. Et cùm euenire facilè poſſit, vt quæ poſt triennium intacta ſurgit è toro, apta eſſet illius viri congreſſui, modò artificio aliquo latior aliquantulum fieret illa rimula, nunquam id iudicauit, conſuluit, vel ſuſtinuit. Signum ergo eſt medium hoc vt illicitum & iniquum, contra fas & honeſtatem neglectum non admiſſum ab Eccleſia. Demus ſemel id ſuſtinuiſſe fœminam, & adhuc membra viri iacere ſemimortua, languida, aut ob prauam ſtructuram inepta, quid deinde faciat fœmina ferro, vel artificio violata? Quo confugiet? Quo nam, ſi diuortium poſtulauerit, ſuam cauſam muniet? Iuſtitiam oſtendet, ſi iam inueniatur flos ille veluti ſucciſus aratro? Quamuis enim ferro excecta ſit, attamen cauſam illius non admittet Eccleſia, ſed præſumet à viro, ſi ille artificium interueniſſe neget, vſu & cohabitatione corruptam. Ne ergo viri doctiſſimi fœminæ grauiſſimum onus imponant, illamve cogant, patiatur ſe non natura, ſed arte violari. Hæc mea in hac re ſententia eſt.

32. Sed quod ad iſtam quæſtionem attinet; Thomas Sanchez lib. 7. de matrimonio diſput. 93. ſentit eam inciſionem licere, ac fœminam eam pati debere. Sequitur in eo D. Thomam

Digitized by Google

(non abnuo) compluresque Scholaſticos alios, qui ſpeculando magis locuti ſunt, quàm peculiarem aliquem caſum pertractando; qui ſi ad eorum manus deueniſſet, & hic & nunc quæ res circunſtant, conſideraſſent attentiùs, in aliam ſententiam declinaſſent.

4. Sed videamus quæ pro ſe affert iſta ſunt. Quia cùm verum ſit matrimonium ius ſui corporis tranſtulit in virum. Ergo vbi commodè poteſt, ſine magno incommodo aptam ſe reddere viro tenetur. Confirmatur: ſi enim vir nō poſſet moueri ad fœminam cognoſcendam, niſi certo ſitu aut pulchra, ornatave pretioſis veſtibus ſit, quis dubitabit teneri fœminam eo ſitu vti, ac pretioſis indui veſtibus, fucisque faciem decorare ad viri imbecillitatem adiuuandam? Deinde quia inciſioni illi, & medicaminibus ſuſceptis præponderat ius ad vſum matrimonij. periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum vtriuſque coniugis, cùm perpetuò cohabitare debeant tanquam veri coniuges. Tandem quia hęc obligatio naſcitur ex eo, quod quicumq; tenetur ad aliquod obſequium, tenetur ſubinde ad requiſita illius ad exhibitionem. Quare hęc obligatio non naſcitur ex impedimento prętito per mulierem, ſed ex iure matrimonij, cui aliter ſatisfieri nequit. Hæc ad verbum ex illo.

5. Sed quamuis ex quadam ratione, quam pro noſtra ſententia confecimus hoc capite, iſta facillimè diluantur, & me ſilente concidant, attamen propter tardiores aliquos reſpōdemus in contractu matrimonij celebrati in ordine ad copulam eſſe traditionem corporis apti in vſum, & iam pro corpore apto. Tradit itaque fœmina corpus aptum, vt vtatur eo etiam vir ex ſe aptus, non verò ſe tradit inepto, vt tertia aut quarta ratione dicebamus, cùm ſit contractus rei pro re æqualis æſtimationis. Hinc oritur ius, quod confert matrimonium, non eſſe aliud, quàm vt vir aptus vtatur apto corpore. Si ergo ineptus fuerit ad corporis vſū, quod de ſe aptum illi in vſum traditur, nullum habet ius in matrimonio vir in corpus fœminæ. Qui ergo impotens eſt ad virginem agnoſcendam, cùm reuera illi ſit ineptus niſi incidatur, & alias ea inciſio turpis ſit & illicita, vt probauimus, nullum ius habet ad eius vſum. Quia cùm hoc ius ſolùm conferri debeat ex vi contractus, non cenſetur contractus validus, niſi ſubſiſtente hac ſubintellecta conditione mutuę aptitudinis. Atque hac notatione omnia ſoluta manent.

6. Quare ad primum dicimus fœminam per contractum matrimonij ius ſuum tradere viro apto, non inepto, atque in non aptum nullū transferri ius. Adde etiam in eo medio magna incommoda reperiri, quæ iam dixi. Confirmatio friuola eſt. Quid enim mutationi ſitus, ac veſtium cum virginis inciſione; & viri impotentia comparatione virginis? Ad ſecundum, ſi vir eſt ineptus ſimpliciter ad virginem, nullū conſurgeret ius matrimonij, quod præponderet inciſioni. Nam virgo non ſe tradit ex natura contractus illo modo celebrati, niſi habili, & corpore de ſe apto, quaſi emit corpus etiam aptum ad illam in eo ſtatu, quo ſe illi tradit. Concupiſcentiæ verò nullum eſt periculum, diſſoluitur enim matrimonium, vt in ea cauſa, quam dixi prętudicatum eſt. Tertium & poſtremum eodem pede claudicat, ſupponit enim teneri corpus virginis de ſe aptum ad obſequium viri ad virginem prorſus inepti, quod nos negamus, iſte verò auctor nulla ratione ſufficienti confirmat. Poterit quidem fœmina, ſi voluerit, inciſionem pati, obligari autem ad illam nō poteſt. Si autem iam inciſa adhuc à viro cognoſci non poſſit, non tenebitur vir illam alere, ſuſtinuit enim ſua ſponte, ac ſe obiecit illi periculo, atque ideo nullam iniuriam intulit. Sicut qui ſine vlla vi agnoſcit virginem, etiamſi matrimonium amittat, nec ęque bene nubere poſſit, ad nullam reſtitutionem tenetur, qui violauit. At ſi contra eius voluntatem incideretur, & poſtea adhuc inepta eſſet illi viro, non liberarem virum ab onere dotis ſufficientis conſtituendæ, vt æquè bene nubere alteri poſſet.

CAPVT LXIII.

Remedium inſpectionis ad experimentum virginitatis minus decens oſtenditur.

SVMMARIVM.

Inſpectio fœminarum non reiecta à foro Eccleſiaſtico, n. 1.

Abſurda, quæ in illa inſpectione ſunt, variè proponuntur. n. 2 3.

Fallacem eſſe, n. 4.

Teſtimonijs PP. reijcitur Cypriani, Auguſtini, Ambroſij, n. 5.

Quando adhibenda, n. 6.

1. IN *cap. ne cuiquam & cap. Quod ſi pœnitentia 27.* quæſt. 1. à Cypriano probatur fœminarum inſpectio ad explorandam virginitatem, ibi. *Inſpiciantur iterum virgines ab obſtetricibus diligenter.* Quod non reiectum à Iudicibus Eccleſiaſticis, *in capit. fraternitatis, & capit. litera de frigidis & maleficiatis*, planum eſt.

2. At multa ſunt, quę inſpectionem hanc fœminei corporis reprehēſiorē potiùs, quā probatione dignam oſtendunt. In primis quia nuditas, vel viris ipſis indecens eſt. Herodotus lib. 1. apud Lydos, ac pleraſque gentes etiam barbaras indecorum viris fuiſſe tradit, ſi ſe nudos oſtenderent. Nam vt ait Cicero, *hoc ſolū animal natum eſt pudoris, ac verecundiæ particeps.* Apud Nicephorum lib. 8. c. 4. cùm Ammon ille Ægyptius & Theodorus eius diſcipulus inſignes Monachi, amnem quendam traijcere vellent,

Ammon

Ammon nudare ſe coram Theodoro noluit,& recedere iuſſit: mox cùm ſuam ipſe nuditatē erubeſceret, Diuino numine in ſublime leuatus,in vlteriorē ripā peruenit. Pubertas olim inſpecto corpore iudicabatur; exinde tamen lex ciuilis, quò honeſtati conſuleret, certo annorum & ætatis termino hoc definiri voluit, *l.3.de minorib.& l.2.C.ſi minor.& l.fin.C.quando tutor*,inhoneſta enim nudi corporis inſpectio viris ipſis indecens eſt.Quare monebat Clemēs Alexandrinus lib.2. Pœdag. cap.6. *Omnino ergo abſtinendum eſt à turpibus auditionibus,& verbis, & ſpectaculis, ſed multò magis à factis turpibus mundos eſſe oportet, tam in oſtendendis & nudandis aliquibus partibus corporis, quas non decet,quā in contemplandis ſecretioribus partibus.* Neque enim turpem iuſti denudationem in animum induxit aſpicere modeſtus filius: ſed texit modeſtia, quod nudarat ebrietas, ſpectandum lapſum inſcientia.Quod ſi viris indecens nuditas eſt; fœminis quidem impudica, atque probroſa videtur. Audiamus eundem Clementem Alexandrinum lib.3. Pædag. cap.5. dum balnea vel in balneis laſciuiam & intemperantiam fœmineam reprehendit hiſce verbis: *Atque ipſæ quidem ſuis ſe maritis non exuerint, ſimulatum pudorem probabiliter præferentes.Licet autem alijs volentibus eas, quæ domi ſunt incluſæ, nudas videre in balneis: hic enim ſe exuere ſpectatoribus, tanquam corporum cauponibus non erubeſcūt. Sed Heſiodus quidem corpus fœmineo non exhilarare lauacro ſuadet.Viris autem & fœminis communia aperta ſunt balnea, & inde exuuntur ad intemperantiam, (à viſu enim hominibus amor proficiſcitur) perinde ac ſi ſit eis pudor in lauacro obrutus. Quæ autem non vſque adeò omnem exuerunt pudorem, externos quidem excludunt, vna autem cū ſuis miniſtris collauantur, & ſeruis nudæ exuuntur,& ab eis fricantur, pertimeſcenti libidini concedentes, vt ſecurè contrectet. Qui enim nudis dominabus ad lauacra introducuntur,ſtudent ſe exuere ad cupiditatis audaciam malo more metum circumſcribentes.Atque veteres quidem Athletæ virū nudum oſtendere erubeſcentes dum certamen peragebant, at cinctis ſubligaculis ſeruabant verecundiam: Iſtæ autem cum ſimul cum tunica pudorem exuerint, volunt quidem videri pulchræ, ſed aliter autem malæ, vel inuitæ conuincuntur. Etenim per ipſum corpus apparet laſciuia cōcupiſcentia, quemadmodum hydropicis per cutis ſuperficiem humor, qui continetur: Quod autem in vtroq; ægrotat ex viſu cognoſcitur. Oportet ergo viros ſe pulchrum veritatis exemplum præbentes fœminis, erubeſcere vna cum eis exui, lubricumq; ac periculoſum aſpectum effugere. Qui enim curioſus, inquit, reſpexit, iam peccauit.Oportet ergo domi quidem parentum & famulorum pudore affici: in vijs autem eorum, qui fiunt obuiam,in lauacris verò mulierum,in ſolitudine autem ſui ipſius: vbiq; autem Verbi, quod eſt vbique, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hac enim ſolùm ratione fit,vt quis nunquam labatur,ſi Deū ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimat.* Hactenus Clemens. Vndè Herodotus dum Gygis hiſtoriam deſcribit lib.1.mulierem depoſita tunica deponere verecundiam ſimul; quæ verba imitari videtur Cyprianus lib.de habitu virg.*Simul*,inquit, *cum amictu veſtis honor corporis, & pudor ponitur denotanda ac contrectāda virginitas reuelatur.* Venus Dea impudicitiæ nudo & intecto corpore depingitur; Cupido nudus; atq; etiam obſcena Priapi imago nuda repræſentatur. Vnde fœminis honeſtis nihil magis curę,quam ne nudæ conſpiciantur. Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam,& à canibus ideò diſcerptū finxit Ouidius lib. 3. Metamorph. Tyreſias vates cæcitate plectitur, quod Mineruam nudam conſpexiſſet,vt ait Propertius lib.4 Mileſias virgines ſola nuditatis infamia à mortis voluntariæ voto retraxit, ſtatutum enim, vt quæ ſibi mortem vltro conſciuiſſent, nudæ cum laqueo efferrentur. Pudore ſolo tam inhoneſti funeris deterritas Gellius commemorat lib. 15. ca. 10. Hinc ad virgines exhortatio Baſilij lib.de vera virginitate pag.mihi 531. *Ideo*, inquit, *natura ipſa crinibus iam tunc à principio mulieris caput operuit,eo ipſo admonens non decere mulierem non modò vllum membrorum cæterorum, verū nec caput quidem temerè, indifferenterq; nudare. Et quoniam ſolæ abſentibus viris id attentare conſueuerunt, ideo dignitatem aliam præſtantiorem viris adiecit dicens. Propter Angelos,qui & vbiq; præſētes ſunt,& omnia quæ geruntur inſpiciunt. Revereatur ergo omnis mulier,ſed virgo in primis Angelos etiam cùm domi ſola nulli viris arbitris reſidet.Et cùm corpus neceſſariò curandum erit, & capitis vittas,et ſingulatim cætera conſtringens, id opus celeriter exigat;& quantùm fieri poteſt, operiat mēbra non ſolùm ſuos Angelorumq; oculos verens, verùm ſe, vt in ſua exercitationis domicilio ad verecundiam ſtudioſè ſemper exercens. Quod ſi neq; cùm ſola eſt nudari ſine ratione permittitur, quanto minus fratribus in Chriſto præſentibus?et pudore igitur et tunica ſeipſam pudicè ac verecunda componet,nec ſolū nihil membrorum, quæ operta ſunt, violari vlla ratione permittet,verum ſumma ſe cura & obſeruatione circunteget, vt non ſolùm ipſa illæſa,atque illibata permaneat, ſed & qui eam intuentur,nullam ex eius adſpectu læſionis materiam capiant. Videntes,inquit, filij Dei filias hominum, quod pulchræ eſſent, deuoluti ſunt ad eas, ſufficit quippe vel modicè nudata pulchritudo Dei quoque filios ad voluptatem emollire,& quaſi homines eius cauſa morientes mortales oſtendere.* Hactenus Baſilius.

3. Quod ſi vel ipſa fœminei corporis nuditas infamiæ habetur loco, quid dicendum cùm in his Eccleſiaſtici fori viſitationibus illud ſit indigniſſimum, cæteras corporis partes, quas honeſtate permittente reuelare licet,opertas manere, illis detectis, quæ natura velut obſcænas celari & abſcondi voluit. Ambroſius lib. 3. de virgin. *An quidquam eſt tam pronum ad libidines, quam inconditis motibus, quæ vel natura abſcondit,vel diſciplina velauit, membrorum operta*

nus cùm dixit, *In præſenti conſultatione ſentimus vt a tempore celebrati coniugij, ſi frigiditas probari non poſſit, cohabitent per triennium.* Quid illud eſt, *cohabitare per triennium?* certè manere cum vinculo matrimonij. Cùm ergò ſtatim addit, *quo elapſo, ſi nec tunc cohabitare voluerit*, cohabitandi verbum ſignificat etiam perſeuerare adſtrictos coniugij nexu. Quod ſi cohabitare voluerint, id eſt, ſic adſtricti manere, caſtè viuant iuxta decretum Gregorij I. quem, quia citat Pontifex, teſtem adhibeamus etiam, vt & iſti obruantur multo magis, & noſtra ſententia corroboretur ampliùs.

4. Gregorius ergo cap. *requiſiſti* 33. qu. 1. quod ex epiſtola eius ad Epiſcopum Rauennatenſem ſcripta deſumptum eſt, ita reſpondet. *Requiſiſti de his, qui ob cauſam frigidæ naturæ dicunt ſe non poſſe inuicem operam carni dantes cõmiſceri: iſte verò, ſi non poteſt ea vti pro vxore, habeat vt ſororem. Quod ſi retinaculum coniugale voluerit reſcindere, maneant vtrique innupti, &c.* Quid clarius? Si impotens non vult eam, cui vxorius eſſe non poteſt, quaſi ſororem habere, retinaculum coniugale reſcindatur. Si ergo haberet quaſi ſororem, permaneret retinaculũ cõiugale. Non enim manet tantũ ciuilis ſocietas, ſed verum matrimonij vinculum ſine vllo ordine ad copulam, ad caſte tantùm viuendum. Denique grauis iniuria Pontifici irrogaretur, ſi eius decretum eſſet, vt cohabitarent ſimul ſublato vinculo matrimonij. Tam magno periculo Sanctiſſimi Patres permitterent habitare ſimul virum, & fœminam, qui tam anxiè etiam ſorores ipſas, vt Auguſtinus, quo magis alieni eſſent à ſuſpicione, pellebant domo? At inquies idem ſequitur inconueniens, ſi cohabitẽt ſimul nupti, prohibiti vacare rei vxoriæ, ſed non vides teneri iam illos vinculo indiſſolubili coniugij. Iudicarunt enim Patres matrimonium ad caſtè viuendum eſſe validum, atque ita illis volentibus caſtè viuere non diſſolui Eccleſiæ auctoritate. His adde Alexandrum III. in Append. Lateran. Conc. part. 6. ca. 24.

5. Sed fefellit multos phraſis illa Pontificum: *Quas vt vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores.* Qua exiſtimarunt ſignificari matrimonia reſcindi, tantumque relinqui coniunctionem aliquam, & cohabitationem ciuilem. Cæterùm ignorantia antiquitatis lapſi ſunt, hac enim formula tantùm ſignificatur coniuges illos non daturos operam ijs actibus, quos licitos efficit maritale conſortium inter eos, qui obeundo muneri potentes ſunt, ſed caſtè victuros, ac ſi cum ſorore verſarentur, manente tamen vinculo coniugij. Id in primis ſatis liquidò conſtat ex verbis Gregorij cùm dicat, *Si noluit eam habere quaſi ſororem, retinaculum coniugij reſcindendum eſſe.* Ergo vt ſororẽ habere, non eſt ſublato matrimonij vinculo in eadẽ domo ſimul habitare, ſed caſtè viuere, alias nõ eſſet reſcindendum vllum retinaculum cõiugij.

Sed & huius phraſis ſenſum eſſe, quem diximus, confirmo ampliùs ex Hieronymi epiſtola ad Ruſticum, qua dicit: *Narrauit mihi vxor quondam tua, nunc ſoror, atque conſerua, quod iuxta præceptum Apoſtoli abſtinueritis vos ex conſenſu ab opere nuptiarum, vt vacaretis orationi, &c.* Ecce Ruſtici coniugem vxoris appellatione ſignificat, quando vxorijs actibus concupiſcentiæ medebantur; quando verò ex conſenſu abſtinere ab huiuſmodi actibus decreuerunt, illi ſororis nuncupationem indidit. Et initio epiſtolæ cùm coniugem appellaſſet, ſubdit, *Imo ſororis ex coniuge atque conſerua.* Confirmo etiam ex Auguſtino lib. vnico de vera relig. c. 41. colum. 2. *Hoc & fœminis præcipi poteſt nõ maritali, ſed fraterno iure.* Et paulo poſt. *Quod in multis viduis, & virginibus Dei, in multis etiam maritatis, ſed iam fraternè coniugalia iura ſeruãtibus Chriſtiani populi diſpenſatione manifeſtũ eſt.* Hæc Aug. Antiquior his Clemens Alexand optimum nobis offert teſtimonium ad huius locutionis ſenſum rectè percipiendum li. 6. Stromatum cap. 5. pag. mihi 659. *Vxor autem ei ſoror poſt liberorum ſuſceptionem iudicatur, tanquam quæ ſit eodem patre nata, tunc ſolùm viri recordãs, quando filios adſpexerit, vt quæ ſit vera futura ſoror poſt carnis depoſitionẽ quæ diuidit, & diſtinguit cognitionem ſpiritualium proprietate ſexuũ.* Confirmemus etiam phraſim iſtam in ea ſignificatione vſurpatã Conciliorum decretis. Aruernenſe ſub Vigilio Papa anno Chriſti 541. c. 12. *Cùm presbyteri, atque Diaconi ſublimi dignitatis apice prærogentur, actibuſq; omnino ſæculi renuntient, & ad ſacrum miniſterium electi repudient, et quiſquis et Presbyter atque Diaconus diuino munere benedictione præcipua vxoris ſuæ priùs frater, illico efficiatur ex coniuge, etc.* Loquitur de presbyteris ante ordinationem coniugatis, vt conſtat, quem ordinatione percepta fratrem effici ex coniuge docet, quia ſcilicet poſt votũ in ordinatione emiſſum, iterum ad vxorios actus redire non permiſſum. Turonenſe 2. ſub Ioanne III. anno Chriſti 570 Can. 13. *Epiſcopus coniugem vt ſororem habeat, et ita ſancta gubernatione gubernet, domum omnem tam Eccleſiaſticã, quam propriam, vt nulla de eo ſuſpicio quaqua ratione conſurgat, etc.* Adiungendus Canon 20. ex eodem Concilio, vbi forma perſcribitur, quomodo ſe Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gerere debeãt cũ vxoribus, quas antea duxiſſent. Et Matiſconenſe 1. ſub Pelagio 2 anno Chriſti 582. Can. 11. *Epiſcopi, presbyteri, vel vniuerſi honoratiores clerici, ex ſublimi dignitatis apice ſublimentur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi miniſterio repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contuberniũ permutent germanitatis affectu, & quiſquis eſt diuino munere benedictione percepta, vxoris prius ſuæ frater illico efficiatur ex coniuge, &c.* Adde etiam *c. presbyter quidam* 32. d. ex Greg. Magno, vt ſex teſtibus omni exceptione maioribus res iſta maneat probata ſatis. Hinc etiam emanauit illud *ex carnali*

Digitized by Google

carnali fieri ſpirituale commercium cap. lex continentia & cap. omnino, vbi etiam eadem ſororis phraſis vſurpatur, & iuxta illam explicatur illud Pauli; *Nunquid non habemus poteſtatem mulierem circunducendi 31.d. & d.cap.ſeriatim 32.d.* Conſtat ergò eiuſmodi impotentes iure naturę validè ad caſtè viuendum contrahere, & iure etiam Eccleſiaſtico eiuſmodi matrimonia valuiſſe hactenus, valereque deinceps. Nam Sixtus V. qui nobis opponi poſſet, de eunuchis vtroque teſte carentibus expreſsè loquitur, vt dicam in ſequentibus.

CAPVT LIX.

Soluuntur argumenta pro prima opinione adducta.

SVMMARIVM.

Ad primum argumentũ Bonauẽturæ reſpondetur, num. 1.

Soluitur ſecundum. Coniugium inter fratrem et ſororem non eſſe irritum iure naturali, n. 2.

Soluitur tertium, & ratio redditur, cur inter duos homines contrahi non poſſit matrimonium, num. 3.

Etiam in eo matrimonio committi adulterium, num. 4.

Poſſe voluntate contrahentium ſeparari ordinem ad copulam à contractu matrimonij, n. 5.

1. SVPEREST diſſoluamus argumenta, quæ pro prima opinione confecimus. Impugnantque tam id, quod de primo impotentium genere definiuimus, quam id quod de Eunuchis poſtea dicemus. Nec verò ex dictis onerośum erit valde nodos illos non ſcindere ſed diſſoluere. Ad primum ſatis conſtat ex his quæ dicta ſunt, ſcilicet non eſſe neceſſariam in contractu matrimonij tranſlationem dominij in ordine ad copulam, ſed tantùm in ordine ad naturalem vitæ coniunctionem, mutuaque obſequia; quę ob vitam domi foriſque tranſigendam neceſſaria ſunt, licet illa prima tranſlatio ſit ex ſua natura radix ſecundæ: id quod ſatis nobis probatum eſt ſupra ratione, & ni fallor demonſtratum. Vndè eo argumento rectè probatur non poſſe inter impotentes matrimonium celebrari cum ordine ad copulam.

2. Ad ſecundum reſpondemus, qui matrimonium inter fratres dicunt iure naturę prohiberi, eius rationem reddent, quam vide apud Rebellum 2.p. lib.2.qu.13.ſect.5. Mihi namque longè veroſimilius ſemper viſum eſt non eſſe impedimentum iure naturæ, ſed tantùm poſitiuo diuino vel Eccleſiaſtico, atque ita ſecundũ naturæ leges validè poſſe celebrari coniugia inter fratres; ſed de hoc iam ſupra diſputatum eſt. Hoc ergo poſito nullam vim habet obiectio, fatemur enim ſpectato naturę iure tam ad caſtè viuendum, quam in ordine ad copulam inter fratres valere matrimonia.

3. Ad tertium ſolutio eſt facillima, mirorq; alios valdè ſibi in argumento placuiſſe. Non poteſt contrahi coniugium inter duos homines, aut duas fœminas ad caſtè viuendum: quia ſexus requiritur diuerſitas. Quod ſi vlteriùs huius rationem quæras; addo petendam ex ipſa natura communis Societatis & vitę; non enim vir cum viro naturalem integram efficit ſocietatem, ſed vir cum fœmina, ſic enim imbecillior ſexus fortiori firmatur, & communia vitæ officia iuxta naturę exigentiam diuiduntur inter vtrumque coniugem. Nec enim fœminis forenſia competunt, & (vt optimo I. C. l.1. D. de poſtulando) prohibitæ ſunt poſtulare fœminæ, ne ſcilicet contra pudicitiam ſexui congruentem ſe alienis negotijs immiſceant, aut virilibus fungantur officijs. Nec verò viros in domeſticis tractandis detineri æquum eſt. Ideo ergo ſexus diuerſitas ad naturalem vitæ ſocietatem, quam intendit matrimonium, etiã ad caſtè viuendum contractum requiſita eſt. Adde requiri ad matrimonium eam tranſlationem dominii, quæ ex ſe fit radix iuris ad copulam, licet impedimentum adſit. Si enim duobus ita contrahentibus auferretur impotẽtia, & miſcerentur, non eſſent adulteri, nec fornicatores, ſed contra votum agerent, vel contra propoſitum prius. Illud autem argumentũ: Erunt duo in carne vna, quod de primis coniugibus affirmauit Deus, quoque videtur probari id reſpicere matrimonium, vt fiant ſcilicet vna caro, inane eſt ac futile, cùm verba illa complures longeque diuerſas patiantur explicationes, quas refert Ioannes Medina loco citato, ideo ab illis adducendis ſuperſedeo. Deinde vnde tenet de matrimonio contracto ad procreandos liberos, dixit Deus: Erunt duo in carne vna. Ergo hæc eſt ratio omnis matrimonij, aut non poteſt niſi ad procreandos liberos procreari.

4. Ad quartum dicendum eſt etiam quamuis exiſtimaret aliquis nihil abſurdè dicere eũ, qui ſentiret in eo caſu non committi adulterium, niſi expreſsè accederet pactum de ſeruãda tori fide, & id pactum, vt vel tacitè, vel expreſsè interueniat, neceſſe eſſe, vt colligi poſſet non omnino male ex Auguſtino lib. de bono coniug. c.5. attamen verius mihi videtur etiam in eo caſu adulterium committere fœminam, quæ ſui corporis alteri copiam fecerit, parumque refert, quod vir non contraxerit in ordine ad copulam. Huiuſmodi namque fides debetur ex ipſa natura coniugij, quod dominium habet vir corporis fœminæ & è contra, quo dominio impeditur fœmina, ne in alienos vſus conueniat, eſt enim vt diximus id dominium radix iuris ad copulam ex ſe. Itaque in coniugij contractũ meditanda ſunt quaſi duo iura viri in corpus fœminæ, vnum ad vtendum illo in acti-

 bus

Digitized by Google

bus maritalibus: alterum ne alius eo vtatur, vtrumque ius obtinet vir, qui conſueto modo contrahit. Impotens verò qui ad caſtè viuendum matrimonium celebrat, non habet primũ ius licet habeat eius radicem: habet tamen ſecundum, eo ipſo quod vir eſt, & habet eius corporis poteſtatem, ne alijs ſeruiat, qua etiam poteſtate illius vota irritare poteſt, & alia, quæ iuriſdictionem olent, & illa tenetur obſequi. Adde etiam ipſo matrimonij vinculo proprium fieri honorem cuiuſque coniugis: tenetur ergo fœmina honori viri conſulere, contra quem facit, dum ſui corporis vſum alijs præbet, quamuis contraxerint ad caſtè viuendum; vndè verbis ſupra relatis optimè dixit Auguſtinus: ſi ergo ſeruatur fides honoris, & obſequiorum inuicem debitorum ab alterutro ſexu, etiamſi langueſcentibus, & cadauerinis vtriuſque membris, &c. Quibus inſinuauit etiam in hoc impotentium caſtiſſimo matrimonio fidem honoris ſeruandam, & locum ſibi vendicare.

5. Ad vltimum iam conſtat in matrimonio, de quo loquimur, non tradi corpus habile ad copulam, quin potiùs inhabile altero coniuge ſciente, & contrahi ſine ordine ad copulam. Id autem quod infertur poſſe contrahentes propria voluntate ſeparare dominium hoc in ordine ad copulam, etiam ſi potentes ſint, nihil habet abſurdi, ſed id eſt, quod aſſeruimus hactenus, & clamat Auguſtinus lib. de bono coniugali citato. Itaque concedendum eſt, licet non poſſint non transferre dominium, quod eſt radix eius iuris ad copulam; in eo enim conſiſtit natura matrimonij, vt dictum eſt. Et de quæſtione iſta, quam pauci diſputarunt, & neſcio an vllus exactè, hæc dicta ſufficiant.

CAPVT LX.

Quo caſu impotentia dirimat, & obſeruantur pro explicatione nonnulla.

SVMMARIVM.

Impotentiam dirimere matrimonium contractum in ordine ad copulam, n. 1.
Duplex genus impotentium diſtinguitur, n. 2.
Impotentia rurſus diuiditur, n. 3.
Alia etiam temporalis & perpetua, reſpectiua & abſoluta, n. 4.
Concluſio initio propoſita explicatur, n. 5.

1. AT ſi matrimonium ſecundo modo conſideretur, certum eſt impotentiam dirimere matrimonium iure naturali, quia cùm impoſſibilis ſit vſus non poteſt ſtare contractus, qui non niſi ad illum vſum celebratur. Quare etiam inter infideles eiuſmodi coniugium eſt irritum. Nullum etiam eſt iure poſitiuo *c. 1. & ſequentibus q. 1. & cap. 1. cum alijs de frigidis & maleficiatis.* Id quod verum eſt, ſiue ea impotentia poueniat ex frigiditate, aut nimia debilitate, vt in ſenio confectis, aut ex nimia caliditate, qua effuſio copulam anteveniat, ſi huic morbo medicinæ ope ſubueniri non poteſt: vel ex inepta corporis conſtitutione, aut nimis ſtricto vaſe fœmineo, ſiue ex maleficio perpetuo: & idem eſt ſi impotentia ſit tantùm reſpectiua, ſi eadem impotentia perpetua eſſe poteſt, vt dicam in ſequentibus. Non tamen inter eam impotentiam enumeratur difficultas pariendi dummodo coire poſſint: illa enim difficultas ad id, de quo agimus, accidentaria eſt. Hæc autem concluſio, quæ ex iure notiſſima eſt, illuſtranda quidem à nobis, & vlteriùs explicanda, vt intelligatur de quo impotentiæ genere ſermo ſit in ea iuris deciſione.

2. Supponendum ergo in primis eſt duplex eſſe impotentiæ genus. Quidam ſunt, qui cùm nullo teſte careant, vel ſaltem vno gaudeant, attamen vel nimia debilitate, vel ex improportione, aut praua compoſitione inhabiles ſunt ad congreſſum cum fœmina. Alij verò ſunt vtroque teſte carentes, quos Eunuchos vocamus, mutili, excecti, neque viri neque fœminę. Iſti ad matrimonium ineundum ad caſtè viuendum non ſunt inhabiles iure naturali, neque fuerunt etiam iure poſitiuo vſque ad Sixtum V. qui ſuis literis illos reddidit inhabiles ad quouis modo contrahendum, quas refero & expendo latè 1. p. variar. diſput. q. citata & de illis dicam poſtea. Eſt tamen Eunuchiſmus ſiue cognitus, ſiue ignotus impedimentum dirimens quouis modo celebratum matrimonium à tempore Sixti V.

3. Præmittamus deinde duplex accidere poſſe impotentiæ genus; quædam enim eſt impotentia coeundi, alia verò generandi. Hæc dicitur, quæ ſufficiens cùm ſit ad eam carnalem coniunctionem, qua vir & fœmina efficiantur vna caro, inutilis tamen eſt, vt ſequi poſſit generatio defectu ſeminis natura ſua prolifici, aut fæcundi, vnde labor ille nõ alius quam arenam irrigare. Prior verò impotentia eſt, quæ quamuis ſufficiat ad effuſionem ſeminis ex languido membro, nunquam tamen ita erigitur, vt congredi cum fœmina valeat, ita vt ſint duo in carne vna. Quem languorem miſerè deplorant multę Petronianę Circæ, nec pudor fœmineus obſtat, quominus ſæpè dicant illud Quintiliani. *Non ſatis eſt maritum ſolo tantùm oſculo putari*, illud item cum fœmina apud Apuleium expoſtulant: *Ego verò maritum rariſſimè Venerem meam recolentem ſuſtineo.* Nihil illis iniucundius, nihil quod exaſperet magis, quam coacta hæc Veneris abſtinentia grata & expectata voluptate carere, ſi quo legitimo ardore pruriens fœmina, à viro, cuius effætæ vires deficiunt, illæſa & intacta dimittatur; ſtatim triſte ſupercilium, rixæ, implacabiles iræ, ignes, qui ſine illa aqua extingui vix poterunt.

Vndè

Digitized by Google

Vndè Ouidius. *Sed lateri nec parce tuo, pax omnis in illo eſt.* Et idem eodem libro: *Blanda truces animos fertur molliſſe voluptas.* Oſtendunt ſanè ſe primo loco habere voluptatem, deinde prolis ſpem. Sed hactenus adhuc explicata non eſt, quam vocemus impotentiam coeundi. Quamuis enim erigatur membrum, clauſtra aperire poſſit, non ideo eſt potentia coeundi, niſi emitti etiam poſſit verum ſemen. Quod propter Eunuchos dixerim, quorum aliq os fortiùs cum fœminis congreſſos, multa & ſuperioris ætatis & noſtræ teſtantur exempla, & clandeſtinę fœminarum cum illis amicitiæ, quas eò ardentiùs appetunt, quò ſua voluptate ſecuriùs perfruuntur, eorum infœcunditate illis adimente conceptionis metum. Impotentiam ergo coeundi voco impotentiam verè ſeminandi intra fœmineum vas, ſiue ſit ſemen ſua natura ſterile, ſiue fęcundum; ratione cuius ſeminationis fiát vna caro, quod Eunuchis conuenire non poteſt, cùm verè non ſeminent ex certo medicorum iudicio, & philoſophica ratione, ſed vt plurimùm humorem emittant aqueum à ſeminis ratione omnino diuerſum. Nec etiam illis, qui intra vas nihil ſeminare poſſunt, qui defectus ſuppleri non poteſt, etiamſi fœmina cedat iuri ſuo, ſi tamen aliàs contraxit ad vacandum rei vxoriæ. Quare ſenes, in quibus iam medicinali arte non poteſt eſſe copula coniugalis, impotentes cenſendi ad coeundum. Noſtra igitur quæſtio nequaquam de impotentia generandi ſuſcipitur, conſtat enim valida eſſe matrimonia contracta inter ſteriles, ſed de impotentibus ad coeundum ea ratione, quam diximus.

4. Addamus prętérea huiuſmodi impotentiã coeundi duplicem eſſe poſſe, aut temporalem, aut perpetuam. Temporalis eſt, quæ medio aliquo facili & ſecùndùm ius, & æquitatem licito auferri poteſt, & quod infra latiùs explicatur. Et de hoc impotentiæ genere non dubitamus, conſtat enim matrimonia contracta quomodocumque, ſiue ad caſtè viuendum, ſiue ad vacandum rei vxoriæ inter huiuſmodi impotentes eſſe valida, imò & ſine peccato fieri poſſe, quidquid nonnulli dicant, nam præceptũ reddendi debitum eſt affirmatiuum ac obligat pro tempore, quo habilis eſt. Quod etiam verũ eſt; quamuis ſit ignota ea temporalis impotentia alteri coniugi, non enim eſt error circa ſubſtantiam, vt dixi ſupra lib. 4. Nec ſi quandoque contingat ſeminare extra vas, multùm id curandum eſt, dummodo tam vir quam fœmina id certè conentur, vt recta incedat via, donec pateat aditus. Veroſimile enim eſt Eccleſiam, dum triennij tempus ad experiendum potentiam aut impotentiam coniugatis conceſſit, multa huiuſmodi euentura prędidiſſe, tandemque voluit coniuges in isto conatu eſſe toto triennio, ita vt ſi effuſio ſeminis extra vas, vel quid ſimile acciderit, non ex animo, ſed præter intentionem, & conatum eorũ eueniret. Quod maximè aduertendum eſt ad quarundam fœminarum ſcrupulos euitandos, de quibus ſæpe conſultus ita reſpondi. Impotentia verò perpetua erit à contrario, quæ nullo remedio licito ſecundùm ius & æquitatem tolli poteſt, quod ſtatim ampliùs explicabo. Hæc quoque impotentia perpetua rurſum duplex, quædam abſoluta, qua ſcilicet impotens eſt coniux ad quemcumque congreſſum; quædam verò reſpectiua, qua coniux impotens eſt ad congrediendum cum iſta, virgine ſcilicet, aut quæ nimis ſit arcta, non verò vt congrediatur cum fœmina iam virum experta, vel quam non ita natura clauſerit.

5. Concluſio ergò propoſita non intelligitur de impotentia generandi, aliàs inter ſteriles non poſſet conſtare matrimonium: neque de impotentia temporali, ſiue ea oriatur ex debilitate ratione frigidę complexionis, & iuuenilis ętatis, vel ratione maleficij; vnde ea impotentia non dirimit matrimonium. Sed intelligenda eſt de impotentia perpetuá. An verò de impotentia perpetua, abſoluta tantùm, vel etiã reſpectiua dicam cap. ſequenti, cùm oſtendamus poſſe eſſe impotentiam reſpectiuam, ſimul & perpetuam.

CAPVT LXI.

Impotentiam reſpectiuam poſſe eſſe perpetuam, atque ideò ea dirimi matrimonium.

SVMMARIVM.

Impotentiam reſpectiuam non eſſe perpetuam quidam dicunt, n. 1.
Verius oppoſitum, n. 2.
Eius probatio ex ratione, n. 3. 4.
Ex iure Partitarum, n. 5.
Ex iure Eccleſiaſtico, n. 6. 7.
Et ex his, quæ DD. oppoſitæ ſentẽtiæ fatentur, n. 8.
Obijcitur ex ca. laudabilem, de frigidis, n. 9.
Vera interpretatio, n. 10. 11.

1. SED hoc loco exiſtit dubitatio, an conuenire ſimul poſſint impotẽtia reſpectiua & perpetua? Nonnulli ſunt ex Scholaſticis, qui conſtantiſſime negant id euenire vnquam poſſe, ſed eum coniugem, qui habilis eſt ad congreſſum cum aliqua, habilem etiam remedio aliquo facilè fieri poſſe, vt congrediatur cum alijs. Ex quo colligunt hanc reſpectiuam impotentiam neutiquam dirimére matrimonium. Id ſenſit D. Thomas in 4. diſt. 34. q. 1. art. 2. ad 5.

2. Oppoſitam nihilominus ſententiam abſolutè veriorem & tutam in praxi ſemper iudicaui: quam probabo ratione, iure, & conſenſu Doctorum, qui priori opinioni adhærent, ſi priùs auctores pro noſtra retulero. Ita docet

Palud.

Digitized by Google

Palud. in 4. diſt. 34. q. 2. Durandus eadem diſt. 2. Syluest. verbo. Diuortium §. 19. Antonius 3. p. tit. 1. c. 12. Baſilius in 4. diſtinctione 34. q. vnica Supplem. Gabrielis eadem diſt. q. 1. art. 2. Veracruz in ſpeculo art. 38. Turrecremata 33. *q. 1. c. Quod autem.* Hoſtienſis in ſumma Gloſſa in *c. Fraternitatis de frigidis & malefic.* in verbo, *ſimili*, & alij Recentiores.

3. Sed probemus ratione, quæ vt procedat, ſuppono inhabilitatem hanc coniugum ad cõueniendum, de qua loquimur, conſiſtere in aliqoo naturali defectu, qui alicui eorũ vel vtriq; ineſt, obeſtque ne inuicem congrediantur, qui defectus, vt cępi dicere, tunc perpetuus iudicari debet, quando medio aliquo facili, & licito ſecundùm iura, taliq́ue vt prudentia & æquitas admittendũ iubeat, tolli non poteſt. Quod enim fieri non poteſt, niſi aliquo præternaturali medio, illicito, aut cum vitę periculo, aut cum graui aliquo incõuenienti, id nec ius, nec prudẽtia, nec ratio fieri poſſe dictat, ſed reſpuit, nec executioni mandandum cenſet. Vndè, ſicut letale aliquod vulnus medico incurabile eſt, quamuis chirurgo forte non ſit, & è contra grauis aliquis morbus extra remedium erit chirurgo, quamuis non ita cenſeatur à medico: ita meritò Adynaton eſt iuri & æquitati, quod ſecundũ leges illius fieri non poteſt, id enim poſſumus, quod iure poſſumus. Addo etiam, vt rationem colligam, euenire interdum poſſe fœminam aliquam tam arcti eſſe ſigilli, vt ab hoc reſerari non poſſint clauſtra virginitatis, quamuis ab alio valeat. Similiter etiam fieri poteſt, vt vir aliquis congredi cum aliqua fœmina nequeat, valens tamen aliam corrumpere, vt ſatis docet experientia, nec repugnat ratio. Nam defectus hic vel oritur ex viri debilitate, vel nimis arcto fœminæ ſigillo, aut ex improportione, quæ inter vtroſque reperitur. Debilitas aut ſigilli conſtrictio non eſt eiuſdem rationis in omnibus, ſed quidam magis aut minùs debiles, quædam magis & minus adſtrictæ. Vndè facile eſt euenire aliquem potentem eſſe ad tentandum aditum non ita præcluſum, qui tamen clauſtrum aliud perrumpere non valeat: Quod idem de fœmina cenſendum eſt, ac de impotentia, quę ex membrorum vtriuſque coniugis improportione, aut praua & diſtorta compoſitione prouenit.

4. Ex his facili & aperta ratiocinatione colligitur noſtra ſententia, poſſe ſcilicet inter aliquos intercedere reſpectiuam tantùm impotẽtiam, eamq́ue perpetuam. Virũenim aliquantulum debile cum fœmina adeo arcta iungi matrimonio continget, qui perpetuò ad congreſſum erunt inhabiles, & tamen ille aliam, quæ zonam ſoluerit, oblectare poterit, & fœmina alium valentiorem non reſpuet. Poteſt ergo eſſe impotentia reſpectiua ſimul & perpetua.

5. Deinde, quantùm ego iudico, caſus iſte in iure videtur expreſsè contineri, primò in *l. 3. tit. 8. part. 4.* cuius hæc ſunt verba: *Cerrada ſeyendo la muger, ſegun ſe dize en la ley ante deſta, de manera que la vuießen de partir de ſu marido, ſi acaecieſſe que deſpues caſaſſe con otro, que la conocieße carnalmente, deuela partir del ſecundo marido, e tornarla al primero, porque ſemeja, que ſi con el vuieſſe ſincado toda via, tambien la pudiera conocer, como el otro: pero antes que los departan, deuen catar, ſi ſon ſemejantes o iguales en aquellos miembros, que ſon meneſter para engendrar. E ſi entendieren que el primer marido auia tan grande miembro, o en tal manera parado, que por ninguna manera no la pudiera conocer ſin grã peligro della, maguer en el vuieße ſincado, por tal razon no la deuẽ partir del ſegundo marido, porque parece manifieſtamente, que el embargo que era entre ellos è el primer marido duraua por ſiempre.* Quid clarius?

6. Ad hæc etiam in *cap. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis*, in poſtremo caſu illius capitis hæc noſtra ſententia intimari videtur cùm de fœmina quadam ſermo fuit, ita arcta, vt à primo viro cui nupſerat, cognoſci nullo modo poſſit, ab illo ſeparata nupſerit alteri, à quo tandem violata fuit. Quamuis enim in illo textu, nec decreuit, nec apertè dixit Pontifex validũ eſſe hoc ſecundum matrimonium, tacite tamen id ſenſiſſe indicauit. Quod ex eo colligo, tum quia eo loco explicuit gloſſa: Tum etiam quia poſtquam Pontifex in ſuperioribus locutus eſt de fœmina, quæ ſine magna vi & periculo vitę rem habere cum viro non poterat, in vno caſu expreſsè decreuerat eſſe matrimonium inualidum, ſubijcit caſum alterum à nobis ſupra relatum his verbis. *Similiter illa, quæ viro, cui nupſerat, adeo arcta eſt, &c.* Quod verbum ſupradicta refert, & id quod ſequitur ſimile illi eſſe, & eiuſdem rationis adſtruit, atq; ideo indicat ſe idem in iſto caſu ſtatuere, quod decreuerat in primo. Et præterea, quia ſecundus iſte caſus ſupponit primum & aliquid inſuper addit in hunc modum. Priùs conſtituit Innocentius fœminam ita arctam, vt nullo medio niſi violento, & cum manifeſto vitæ periculo reſerari poſſit, & hanc expreſsè definit matrimonio ineptam. Deinde in ſecundo caſu id agit ex hypotheſi, quod hæc ita arcta mulier cuidam nuberet, à quo iudicio Eccleſiæ ſepararetur, illaque alteri iungeretur poſtea, cui non ita arcta eſſet, vt cognoſci non poſſit, ſed paulatim ſimul vitam agentes communi, & iuxta naturam medio huic ſecundo fieret habilis, quod tamen nec ars nec medicina ſine vitę manifeſto periculo efficere potuiſſet comparatione primi, diſcutit an ſecundum matrimonium ſit validum, an verò primum. Et quamuis in his non facilè iudicandum docet, cùm multa pendeant ex euentu futuro, & multæ fraudes interuenire poſſint, tamen ex Innocentij doctrina in eo capite colligitur ſenſiſſe hoc poſtremum matrimonium valere, quia priori viro reddi apta non poterat, niſi cũ alio, cuius comparatione minùs arcta eſſet,

congre-

Digitized by Google

congrederetur; quod medium illicitum cùm ſit, à iure reijcitur.

7. Sed oſtendo præterea hanc eſſe mentem Pontificis in eo capite ex eius textus ſpecie, quę talis eſt. Quædam fœmina iuncta matrimonio ita ſe arctam dicebat, vt à viro, cui nupſerat, per multos annos cognoſci non poſſet. Adhibitę ad inſpiciendum fœminę iudicarunt illam omnino inhabilem cuicumque viro ex defectu naturalis inſtrumenti: ideo diuortium celebratum eſt, & matrimonium declaratum nullum: illa poſtea commiſcetur alteri, à quo reſerata ſunt clauſtra illa. Ecce litem. Inquiritur à Pontifice quodnam ex his duobus matrimonijs valeat: Reſpondet in primis edocendum fuiſſe Pontificem, quo medio reſeratæ fuerint illæ ſeræ, an artificio medici, vel viri concubitu, vel alio quolibet modo. Sed quoniam de hoc nil perlatum eſt ad Pontificem, addidit deinde ſecundum matrimonium nullum, primum verò firmum, nec ſine ratione ſentētiam profert, quia ſcilicet impedimentum illud etiā comparatione primi nō erat perpetuum, quod ex duplici capite colligitur. Primum quod prętер diuinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo potuit remoueri; & deinde, quia vt experientia conſtitit, potuit alteri homini, qui ſimilis priori erat, copulari. In quo reſponſo Pontificis expendo duo aut tria, quæ valde ad rem noſtram faciunt. Primum illud eſſe perpetuum impedimentum, quod niſi per miraculum, aut illicitum medium remoueri non poteſt, & vbi id interuenerit matrimonium fore nullum. Igitur ſi aliqua ita arcta ſit comparata Titio, v.g. vt ab illo non niſi per miraculum, aut illicito medio cognoſci queat, perpetuum inter iſtos impedimentum cenſendum eſt, atque adeo de coniugij nullitate dubitari non debet. Et quidem ſatis oſtendit Pontifex valdè attendendum eſſe ad proferendam ſententiam, quo medio remoueri poſſit impedimentum, cū cognitionem requirebat medij, quo præfata mulier reddita fuit habilis ſecūdo. Deinde expendo definijſſe Pontificem inter præfatos coniuges non perpetuum impedimētum interueniſſe, non quidem ex eo tantùm, quod ab alio viro cognita fuerit illa fœmina, ſi enim ità decreuiſſet, manifeſtè noſtræ aduerſaretur ſententiæ; ſed inquit, *quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſceretur.* Perpende illud, *ſimili*, eiuſdem ſcilicet compoſitionis & ſtructuræ, quare non potuit eſſe primo viro inhabilis, quæ habilis erat viro eodem modo à natura compoſito, & efformato. Sumo argumentum à contrario. Si ergo à diſſimili viro in rerum compoſitione, quantitate, & figura cognoſceretur, reuera iudicaretur perpetuum eſſe huic fœminę cum priori viro impedimentum. Sed expendo denique obſtetrices, quæ ad inſpiciēdam illam fœminam ſunt adhibitę, declaraſſe carere illam naturali inſtrumento, atq; ideo omni viro ineptam: cuius tamen oppoſitum oſtendit experientia, atque meritò præſumpſit Pontifex primum matrimonium fraudibus diſſolutum eſſe: atque ideo ad illud reuocandum. Quod tamen diuerſum eſt à noſtro caſu, de quo agimus, vt videant omnes, quam parum firmum fundamentum contra nos deſumant nonnulli prioris ſententiæ aſſertores ex huius capitis prima parte, quam hactenus conſiderauimus.

8. Denique confirmo ſententiam noſtram ex his quæ oppoſitæ ſententiæ Doctores fatentur. Dicunt enim, ſi mulier aliqua, quæ iudicatur inhabilis viro, cui nupſerat ab illo ſeparetur, & poſtea copulata alteri, cognoſcatur ab eo, ad priorem virum redire debet: Quod ſi nec tunc prior vir cum illa rem vxoriam habere poſſit, ad ſecundum reuertatur, declareturque illi fœminæ cum priori viro perpetuum eſſe impedimentum. Quod nihil aliud eſt, quam tādem noſtram fateri ſententiam, agnoſcereque perpetuam impotentiam comparatione alicuius cùm habilitate ad alterum, quod à principio negabant. Nam ſi inquiras ab illis rurſus, quid ſi ille nubat alteri, illamque cognoſcat, rurſus ne tertio reuocandus erit ad priorem vxorem, quam iam ſecundò reuocatam agnoſcere non potuit? Sed pone adhuc tertiò ad primum virum reductam non poſſe cognoſci ab eo, qui aliam fœminam potuit agnoſcere? declarabitur certè perpetuum cum priori impedimentum interuenire, qui tamen ſecundæ copulari potuit. Eſt ergo impedimentum impotentiæ reſpectiuæ ſimul & perpetuæ.

9. Sed his quę diximus obſtare videtur, quod in *cap. Laudabilem, de frigidis* ait Celeſtinus III. ſcilicet, eum qui ob frigidam naturam ab alio ſeparatur, ſi alteri nubat, poſtea ſeparandum à ſecundo coniuge & reddendum primo ibi: *Si autem ille aliam acceperit ſeparentur.* Et in fine illius textus: *verùm ille aliam duxerit, tunc hi qui iurauerant, rei periurij teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire.* Eadem antea Gregorius I. quem citat Cœleſtinus reſponderat in *cap. quod autem ca. requiſiſti 33. quæſt. 1.*

10. Verùm iſti Canones intelligendi ſunt de eo qui frigidæ naturæ abſolutè ſe eſſe dixerat, itaque impotentiam abſolutè oppoſuerat. Vndè meritò, ſi aliam ducit, ad primam redire cogitur, quia ſi impotens eſſet impotentia abſoluta, omni fœminæ inhabilis eſſet. Quare, qui poſtquam ob impotentiam perpetuam ſeparatus alteri nubit, meritò cogitur ad priorem cōiugem redire; niſi fortè ille ad religionē trāſierit, & profeſſionem emiſerit, aut etiam vota ſimplicia, quæ verè religioſum conſtituant. Cùm enim non ſit conſummatum matrimonium, ex Chriſti priuilegio diſſoluitur, & in eo caſu tenet matrimonium impotentis cum ſecunda, ſi illi inhabilis non eſt. At ſi is qui ſeparatur fuerit ſacris ordinibus initiatus, reuocatur ad priorem vxorem, quę probans ſe per-

Digitized by Google

petiò impotentem alteri verò nupſit; reddereque tenetur is, qui ſacris initiatus: petere autem debiti ſolutionem non poteſt; itaque hi canones non loquuntur in ſpecie noſtri caſus.

11. Et quidem hanc eſſe legitimam interpretationem ex eo euinco, quia Gregorius in ſuo reſponſo, cuius meminit Cœleſtinus III. citat Brocardicum, quod habetur *cap. 1. de frigidu.* At in eo textu de abſoluta impotentia ſermo eſt; dicitur enim in principio ibi, *& nunc primùm dixiſti te frigidæ eſſe naturæ, ita vt non poſſis coire, neque cum illa neque cum aliqua alia.* Ergo de abſoluta impotentia ſermo erat. Adde ex eo etiam conuinci id quod diximus verum eſſe, quia alias abſurda eſſet Eccleſię deciſio. Fac enim, poſtquam à ſecundo viro ſeparatur, & reuocatur ad primum adhuc eſſe ineptam primo? Quid faciendum in eo caſu? Reſtituenda ſine dubio ſecundo, cùm primo enim manere non poteſt ad maritales actus, quæ vult mater fieri. Ergo non de impotentia reſpectiua, ſed abſoluta in illis canonibus ſermo erat. Niſi velimus dicere eos canones intelligendos de impotentia reſpectiua, & ideo, eam quæ nupſit ſecundo, ſeparari ab illo, & ad primum redire pręcipi, quia ſimilis conditionis & ſtructuræ erat iuxta textum in *cap. fraternitatis, de frigidis*, vt iam oſtendimus. Quouis ergo modo illos canones interpreteris, nobis nequaquam aduerſantur.

CAPVT LXII.

Quando fœmina cognoſci à viro non poteſt, niſi incidatur, impedimentum iudicandum eſſe perpetuum.

SVMMARIVM.

Inciſionem debere pati fœminam, vt ſit habilis copula quidam docent, n. 1.
Verior oppoſita ſententia variè probatur, n. 2.
Quid in hac re Thomas Sanchez. Eius fundamenta, n. 3. 4.
Notatio quædam ad ſolutionem argumentorum, num. 5.
Eorum ſolutio, num. 6.

1. SED nondum ſatis explicatum eſt, quomodo impotentia poſſit eſſe reſpectiua ſimul & perpetua, niſi explicemus ampliùs, quodnam ſit impedimētum perpetuum. Diximus enim vniuerſè eam impotētiam perpetuam iudicari debere, quę medio ſecundùm iura licito remoueri non poteſt. Quod in ſpeciali magis explicandum eſt. Equidem, ſi niſi per miraculū, aut violentum remedium, quod ſecum afferat vitæ periculum tolli non poteſt impotentia, perpetuam illam eſſe manifeſtum eſt. At verò an medium aliquod, quo virginitatis clauſtra reſerētur, ita vt viro vel improportionato, vel aliquantulum debili pateat facilior aditus, cui tantùm clauſtra virginitatis obſunt, adhiberi debeat, non omnes conueniunt. Exiſtimarunt nonnulli Theologi licitum eſſe & adhibendum, tenerique fœminam illud pati, vt cum viro, cui nupſit, valeat conuenire. Sic cenſet D. Thomas in 4. diſtinct. 44. quæſt. 1. art. 2. ad 5. quem ſequuti ſunt alij frequenter.

2. Cæterùm ego, quidquid dicant Doctores noſtri, quantumuis graues & omni æſtimatione digni, medium illud omnino reſpuendum aſſero. Itaque, ſi quominus aliqua fœmina viro ſuo congrediatur, tantùm obſtat virginitas, quam trium annorum congreſſu, atque conatu non violauit, ſed adhuc permanet integra, etiāſi illa; integritas medio aliquo facili, hoc eſt, quod in vitæ periculum non adducat, puta medicamento, vel cauterio, vel aperiendo ſigillum, tolli poſſit, & reddi mulier habilis, vt commiſceatur viro, tale impedimentum cenſendum eſt perpetuum, & matrimonium declarandum nullum, nec femina tenetur huiuſmodi remedium pati, ſed per me à coniugij onere libera eſto, & alteri nubat, qui clauſtra naturali, non aſcititia claue reſerare poſſit. Sentit nobiſcum Durādus in 4. diſt. 34. q. 2. Paludan. eadem diſtinct. & quęſt. Supplem. Gabrielis eadem diſtinct. quæſt. 1. art. 2. & M. meus Luyſius Legionenſis hac de re conſultus ita reſpondit Salmanticæ Aprilis 3. anno 1570. in cauſa matrimoniali Illuſtriſſimorum D. Franciſci de Fonſeca, & D. Ioannę de Azeuedo. Ratio quæ me mouet hæc eſt. Illud eſt impedimentum perpetuum, quod tolli non poteſt, niſi medio aliquo miraculoſo, vel cum vitæ periculo, vel quod ius & æquitas iniquum iudicant. Sed medium hoc deflorādi fœminam artificio aliquo, ſecluſo viri congreſſu, eiuſmodi eſt, quod nec ratio, nec natura, nec iura permittant. Igitur adhiberi non debet, ſed perpetuum cenſendum impedimendum, ſiquis non naturaliter, ſed artificioſe fœminam valeat violare. Si minorem probauero, ad exitum perducta res eſt. Eam ergo multis medijs oſtēdo. Primum, quia fœminam aliquam eſſe virginem, integram, intemeratam, illibatam, non eſt vitium neque defectus aliquis naturalis, quinimo magni res pretij apud honeſtas fœminas, atque adeo non tale eſt, quod aliquo medicamento indigeat, velut ægritudo aliqua vel morbus, neque cui ſecundùm ius & æquitatem aliquam debeat adhiberi medicina. Si ergo, quod fœmina virgo ſit, tantùm obeſt, quo minùs à viro, cui nupſit, agnoſcatur, & mater fiat, nōdebet vt amittatur virgineus ille flos, remedium aliquod adhiberi. Non eſt opus valentibus medicis, ſed malè habentibus: morbi medelam exigunt, non ſanitas; quod confractum eſt, ligamine & conſolidatione eget, non quod integrum; quod deficit à debito & naturali ſtatu in priſtinum reſtituas, oportet; at quod ſanum integrum, vegetum,

Digitized by Google

vegetum, & in ſuo ſtatu ſecundū naturam eſt, quid reparatione medicamentis, obſtetricante manu opus habet? Nō ergo quæratur ignis, ferrum, aut aurum iſti, quam ægritudinem dicant alij. Deinde fœminam virginem artificio corrumpi, vt poſſit viro concumbere, horret natura, honeſtaſque non patitur, ac proinde fieri nequaquam debet. Natura namque virgineum hunc florem fœmineo inſeruit corpori, vt erga maritos argumentum eſſet benè & honeſtè actæ vitæ, pignus ſeruandæ in poſterum fidei, ac veluti pretioſiſſimum munus, quod viris prima nocte congreſſus offerrent, ac virgineo illo ſanguine, velut Elephantos purpura in ſui amorem raperent, etſi quando extingueretur, accéderent, conſopitum excitarent, & memoria peracti ſacrificij illos etiam ſibi placarent iratos. Flos enim ille virginitatis, nec ſatis dignè æſtimari, nec commodè reſtitui poteſt. *Sola virginitas*, inquit Apuleius Apol. 2. *cùm ſemel erepta eſt, reddi nequit, ſola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Nulla reparabilis arte læſa pudicitia eſt*, ait ille. Quæ, vt Quintilianus ait declam. 276. in fine, *virginitatem perdidit florem ætatis amiſit, & cui prima illa gratia apud maritum futura prærepta eſt*; Flos certè ille virginitatis illibatus mirabiles ſui amores concitare ſolet. Tertullianus lib. de virgin. velan. *vt non ad virgines potiùs exarſerint, quarum flos etiam humanam libidinem excuſat.* Hæc gemma fœminas pretioſas reddit, & æſtimabiles, illaque deperdita margarita ipſe ſeipſas viles æſtimant & oderunt. *Ego enim ferre non potero opprobrium meum*, Dixit ad Amon ſoror eius Thamar 2. Reg. 13. Quaſi violata cuiuis probro eſſet obnoxia, flocci habenda: idque ſatis indicauit, quod poſt commiſſum inceſtum, cùm à fratre eijceretur, ſubiecit: *Maius eſt hoc malum, quod nunc agis aduerſùm me, quam quod ante feciſti, expellens me.* Nullius enim pretij erat iam deflorata puella, & à violatore dimiſſa, tantùm enim illatæ iniuriæ ſolamen erat, ſi illam ſibi deſponſaret. Vndè & ſubditur: *Manſit itaq. Thamar contabeſcens in domo Abſalon fratris ſui*, Hebraicè *deſolata ſin caſarſe mas*, *magis volens*, inquit Lyranus, *innupta manere, quam à viro ſibi dato violata inueniri.* Et ex hoc patet continentia & puritas illius temporis in virginibus deſponſandis. Optimè in hanc rem quadrant Catulli verſus in Epithalamio.

Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber,
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ:
Idem cum tenui carptus defloruit vngue,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ.
Sic virgo, dum intacta manet, dum chara ſuis, ſed
Cùm caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Res ergo videtur non ferenda, & ab omni ratione aliena, & contra id quod exigit rectè inſtituta natura, fœminam honeſtam cogere, vt à ſe abalienet, antequam viro ſuo copuletur, id quo gratior ipſa viro eſſe poſſet, virginem florem præcipuam in matrimonio dotem, honeſtatis argumentum, indubiæ fidei certiſſimum pignus, pacis & mutui amoris aſſiduum nutrimentum. Præterea commune eſt cuicumque contractui obligationem inducere iuxta ſolēnitatem, formam, & conditiones, quibus celebratur: ac proinde cùm matrimonium contractus quidam ſit, in quo vir & vxor ſe mutuò tradunt in vſum matrimonij, ea conditio ſubintelligitur, quamuis non exprimatur, ſi ad eum vſum apti fuerint. Manifeſtum autem eſt non ſubintelligi, vt apti ſint ad vſum tertij, ſed inuicem alter alterius comparatione habilis, vxor quæ ſe tradit viro, vt ab illo cognoſcatur, non verò à medico, igne vel auro, vel obſtetricis manu. Quî enim ſe illa traderet, vt virginitatem artificio amitteret, & id quod inſigne eius ornamentum eſt, in detrimentum verteretur? Non ergo iuxta naturam huius contractus cogi poteſt fœmina, vt patiatur aliquo artificio ſibi virginitatem eripi, quæ ſola obeſt viri debilitati, cum valentiorem alium facilè ſit tori participem efficere. Denique, quod maximam apud me vim habet, ſi artificio aliquo reſerari virginitatis clauſtra aptum, ac ſine inconuenienti, & æquitati conſonum medium eſſet, cur nunquam Eccleſia præcepit, definiuit, cōſuluit, aut permiſit fieri ad componendas multas lites, quibus plena ſunt iudicum Eccleſiaſticorum tribunalia? Tantùm trium annorum cohabitatio decreta eſt, quia fieri poteſt, vt quæ primo congreſſui reſiſtit ianua, aſſiduè conanti atque pulſanti pateat. Et cùm euenire facilè poſſit, vt quæ poſt triennium intacta ſurgit è toro, apta eſſet illius viri congreſſui, modò artificio aliquo latior aliquantulum fieret illa rimula, nunquam id iudicauit, conſuluit, vel ſuſtinuit. Signum ergo eſt medium hoc vt illicitum & iniquum, contra fas & honeſtatem neglectum non admiſſum ab Eccleſia. Demus ſemel id ſuſtinuiſſe fœminam, & adhuc membra viri iacere ſemimortua, languida, aut ob prauam ſtructuram inepta, quid deinde faciat fœmina ferro, vel artificio violata? Quo confugiet? Quo nam ſi diuortium poſtulauerit, ſuam cauſam muniet? Iuſtitiam oſtendet, ſi iam inueniatur flos ille veluti ſucciſus aratro? Quamuis enim ferro execta ſit, attamen cauſam illius non admittet Eccleſia, ſed præſumet à viro, ſi ille artificium interueniſſe neget, vſu & cohabitatione corruptam. Ne ergo viri doctiſſimi fœminę grauiſſimum onus imponant, illamve cogant, patiatur ſe non natura, ſed arte violari. Hæc mea in hac re ſententia eſt.

3. Sed quod ad iſtam quæſtionem attinet, Thomas Sanchez lib. 7. de matrimonio diſput. 93. ſentit eam inciſionem licere, ac fœminam eam pati debere. Sequitur in eo D. Thomam

Digitized by Google

Ammon nudare ſe coram Theodoro noluit,& recedere iuſſit: mox cùm ſuam ipſe nuditatē erubeſceret, Diuino numine in ſublime leuatus,in vlteriorē ripā peruenit. Pubertas olim inſpecto corpore iudicabatur; exinde tamen lex ciuilis, quò honeſtati conſuleret, certo annorum & ætatis termino hoc definiri voluit, *l.3.de minorib.& l.2.C.ſi minor.& l.fin.C.quando tutor*,inhoneſta enim nudi corporis inſpectio viris ipſis indecens eſt.Quare monebat Clemēs Alexandrinus lib.2. Pœdag. cap.6. *Omnino ergo abſtinendum eſt à turpibus auditionibus,& verbis, & ſpectaculis, ſed multò magis à factis turpibus mundos eſſe oportet, tam in oſtendendis & nudandis aliquibus partibus corporis, quas non decet,quā in contemplandis ſecretioribus partibus.* Neque enim turpem iuſti denudationem in animum induxit aſpicere modeſtus filius: ſed texit modeſtia, quod nudarat ebrietas, ſpectandum lapſum inſcientia.Quod ſi viris indecens nuditas eſt; fœminis quidem impudica, atque probroſa videtur. Audiamus eundem Clementem Alexandrinum lib.3. Pædag. cap.5. dum balnea vel in balneis laſciuiam & intemperantiam fœminearū reprehendit hiſce verbis: *Atque ipſa quidem ſuis ſe maritis non exuerint, ſimulatum pudorem probabiliter præferentes.Licet autem alijs volentibus eas, quæ domi ſunt incluſæ, nudas videre in balneis: hic enim ſe exuere ſpectatoribus, tanquam corporum cauponibus non erubeſcūt. Sed Heſiodus quidem corpus fœmineo non exhilarare lauacro ſuadet.Viris autem & fœminis communia aperta ſunt balnea, & inde exuuntur ad intemperantiam, (à viſu enim hominibus amor proficiſcitur) perinde ac ſi ſit eis pudor in lauacro obrutus. Quæ autem non vſque adeò omnem exuerunt pudorem, externos quidem excludunt, vnà autem cū ſuis miniſtris collauantur, & ſeruis nudæ exuuntur,& ab eis fricantur, pertimeſcenti libidini concedentes, vt ſecurè contrectet. Qui enim nudis dominabus ad lauacra introducuntur,ſtudent ſe exuere ad cupiditatis audaciam malo more metum circumſcribentes.Atque veteres quidem Athletæ virū nudum oſtendere erubeſcentes dum certamen peragebant, at cinctis ſubligaculis ſeruabant verecundiam: Iſtæ autem cum ſimul cum tunica pudorem exuerint, volunt quidem videri pulchræ, ſed aliter autem malæ, vel inuitæ conuincuntur. Etenim per ipſum corpus apparet laſciuia cōcupiſcentia, quemadmodum hydropicis per cutis ſuperficiem humor, qui continetur: Quod autem in vtroq; ægrotat ex viſu cognoſcitur. Oportet ergo viros ſe pulchrum veritatis exemplum præbentes fœminis, erubeſcere vna cum eis exui, lubricumq; ac periculoſum aſpectum effugere. Qui enim curioſus, inquit, reſpexit, iam peccauit.Oportet ergo domi quidem parentum & famulorum pudore affici: in vijs autem eorum, qui fiunt obuiam,in lauacris verò mulierum,in ſolitudine autem ſui ipſius: vbiq; autem Verbi, quod eſt vbique, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hæc enim ſolùm ratione fit,vt quis nunquam labatur,ſi Deū ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimat.* Hactenus Clemens. Vndè Herodotus dum Gygis hiſtoriam deſcribit lib.1.mulierem depoſita tunica deponere verecundiam ſimul; quæ verba imitari videtur Cyprianus lib.de habitu virg. *Simul*, inquit, *cum amictu veſtis honor corporis, & pudor ponitur denotanda ac contrectāda virginitas reuelatur.* Venus Dea impudicitiæ nudo & intecto corpore depingitur; Cupido nudus; atq; etiam obſcena Priapi imago nuda repræſentatur. Vnde fœminis honeſtis nihil magis curę,quam ne nudæ conſpiciantur. Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam,& à canibus ideò diſcerptū finxit Ouidius lib. 3. Metamorph. Tyreſias vates cæcitate plectitur, quod Mineruam nudam conſpexiſſet,vt ait Propertius lib.4 Mileſias virgines ſola nuditatis infamia à mortis voluntariæ voto retraxit, ſtatutum enim, vt quæ ſibi mortem vltro conſciuiſſent, nudæ cum laqueo efferrentur. Pudore ſolo tam inhoneſti funeris deterritas Gellius commemorat lib. 15. ca. 10. Hinc ad virgines exhortatio Baſilij lib.de vera virginitate pag.mihi 531. *Ideo*, inquit, *natura ipſa crinibus iam tunc a principio mulieris caput operuit,eo ipſo admonens non decere mulierem non modò vllum membrorum cæterorum, verū nec caput quidem temerè, indifferenterq; nudare. Et quoniam ſola abſentibus viris id attentare conſueuerunt, ideo dignitatem aliam præſtantiorem viris adiecit dicens. Propter Angelos,qui & vbiq; præſētes ſunt,& omnia quæ geruntur inſpiciunt. Reuereatur ergo omnis mulier,ſed virgo in primis Angelos etiam cùm domi ſola nulli viris arbitris reſidet. Et cùm corpus neceſſariò curandum erit, & capitis vittas,et ſingulatim cætera conſtringens, id opus celeriter exigat,; & quantùm fieri poteſt, operiat mēbra non ſolùm ſuos Angelorumq; oculos verens, verùm ſe, vt in ſua exercitationis domicilio ad verecundiam ſtudioſè ſemper exercens. Quod ſi neq; cùm ſola eſt,nudari ſine ratione permittitur, quanto minus fratribus in Chriſto præſentibus?et pudore igitur et tunica ſeipſam pudicè ac verecundè componet,nec ſolū nihil membrorum, quæ operta ſunt, violari vlla ratione permittet,verùm ſumma ſe cura & obſeruatione circumteget, vt non ſolùm ipſa illæſa,atque illibata permaneat, ſed & qui eam intuentur,nullam ex eius adſpectu læſionis materiam capiant. Videntes,inquit, filij Dei filias hominum, quod pulchræ eſſent, deuoluti ſunt ad eas, ſufficit quippe vel modicè nudata pulchritudo Dei quoque filios ad voluptatem emollire,& quaſi homines eius cauſa morientes mortales oſtendere.* Hactenus Baſilius.

3. Quod ſi vel ipſa fœminei corporis nuditas infamiæ habetur loco, quid dicendum cùm in his Eccleſiaſtici fori viſitationibus illud ſit indigniſſimum, cæteras corporis partes, quas honeſtate permittente reuelare licet,opertas manere, illis detectis, quæ natura velut obſcænas celari & abſcondi voluit. Ambroſius lib. 3. de virgin. *An quidquam eſt tam pronum ad libidines, quam inconditis motibus, quæ vel natura abſcondit,vel diſciplina velauit, membrorum operta* nudare?

nudare? Maximum iniuriæ genus & Diuini numinis contemptum reputari legimus, quoties aliquis in Eccleſiæ ſanctuario pudenda nudauerat teſte Nicephoro lib. 11. capit. 28. Iulius Cæſar moriens ſiniſtra manu ſinum ad ima deduxit, quò honeſtiùs caderet, etiam inferiori corporis parte velata. Olympias Alexandri mater, cùm Caſſandri iuſſu interficeretur, moriens, ne quid poſſet in eius corpore indecorum videri, capillis & veſte crura contexiſſe fertur apud Iuſtinum lib. 14. Ouidius lib. 3. Metamorph.

Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas,
Cùm caderet, caſtiq; decus ſeruare pudoris.

Diuus Ambroſius idcirco inquit, indumentis operiuntur hominum genitalia, ne deformi viſu obtutum, aciemque præſtringant oculorum intuentium. Barbari perſecutores in Chriſtianarum mulierum martyrijs, quò grauior eſſet infamia, partes eas detegi & nudari iubebant, quas naturalis pudor abſcondi voluit, apud Nicephorum lib. 7. cap. 8. Accedit etiam turpis & inhoneſta membrorum contrectatio, qualis olim in mancipijs licebat, quæ venalia proſtabant, vt inquit Seneca lib. 1. controuerſ. 2. *Nuda in litore ſtetit ad faſtidium emptoris, omnes partes corporis & inſpectæ & contrectatæ ſunt.* Vndè Auguſto Cæſari inter cæteras libidines obijci ſolebat, quod matres familias, & adultas ætate virgines denudari atque perſpici iuberet, tanquam Thoranio Mangone vendente apud Suetonium in Auguſto cap. 69. Tyranni etiam olim, cùm in Chriſtianos ſæuirent, nudari ſacras virgines, contrectari, & cunctorum ludibrio expoſitas refert Nicephorus lib. 10. cap. 9. in principio. Hæc ergo nudatio corporis, inſpectio contrectatioque, quam perſecutores Chriſtiani nominis martyrij inſtar & infamiæ loco ſtatuebant, à foro, iudicijs explodenda potiùs, quam probanda.

4. Ad hæc, eiuſmodi fœminarum inſpectio ad explorandam corporis integritatem, vtcumque admitti & tolerari poſſet, ſi aliqua veritatis probatio inde eliceretur. At verò peritis notiſſimũ nihil inueniri fallacius viſitationibus iſtis. Panormitanus enim & alij in *cap. fraternitatis et c. finali de frigidis*, referunt mulieres quaſdam repertas eſſe, quæ ſecretiores partes ſuas adeò arctas medicamentis effecerant, vt ne quidem cum illis coiri poſſet. Arnaldus à Villa-Noua inſignis medicus lib. 3. breuiarij cap. 6. refert matres, quæ filias impudicas habebant, certè iam ante corruptas, conſueuiſſe adhibitis medicamentis adſtringẽtibus in ſecretiores puellæ partes indere veſicam quandam piſcis; quæ cùm tenuis eſſet, & ſanguine aſperſa facilè cõtingebat, vt in primo coitionis impetu rupta veſica facilè ſanguis erumperet, qui falſa & fallaci virginitatis nota nuptę induſium macularet. Nec mirum incertas aut dubias, aut fallaces eſſe huiuſmodi virginitatis indagationes. Nam licet quidam diſſectores hymen eſſe exiſtimarent pelliculam quandam, ſiue membranam in ore vteri annuli forma, cuius ruptione virginitatis defloratio fieret, & ideo ea opinione ducti veteres, vt virginitatis integritas noſceretur, inquirendum cenſuerint, an pellicula illa rupta & effracta eſſet, an verò integra: attamen id fabuloſiſſimum eſſe recentes Anatomici demonſtrant; nullamque eſſe partem in ore vteri, quę virginitatis cuſtodia ſit, & in corruptione pereat; ſed virginitatem conſiſtere in quadam naturali, & ſeparabili partium adſtrictione, & Symphyſi, & coaleſcentia, ob camq; in corrumpenda virgine ſanguinem effluere, vt docuit inter alios Franciſcus Valleſius lib. de ſacra philoſophia cap. 25. Hinc meritò iuxta naturæ frequentem curſum, diſpoſitionemque ſtatuit Deus Deuteron. 22. vt indumentum ſanguine nouæ nuptæ maculatum ſeruaretur à parentibus ad faciendum virginitatis fidem. Non quod fraudes ementiri corporis integritatem non poſſint, aut quia etiam ex integra fœmina ſemper ſanguis effluat; audiui enim non ſemel puellæ cuiuſdam congreſſum primum de cuius honeſtate & integritate dubitari non poterat, fuiſſe ſine ſanguine: ſed quia frequens ordo ac naturalis diſpoſitio id ſecum affert, vel frequenter eruptio ſanguinis eueniat.

5. Accedunt teſtimonia Patrum, quæ hanc inſpectionem minùs probant, imò reprobant. Nam in primis Cyprianus, qui probare illam videtur, non nimis tamen inſpectioni defert, cùm dixerit. *Neque aliqua putet ſe poſſe hac excuſatione defendi, quod inſpici & probari poſſit an virgo ſit, cùm & manus obſtetricum, & oculi ſæpè fallantur.* D. Auguſtinus lib. 1. de Ciuitate Dei c. 18. *Obſtetrix*, inquit, *virginis cuiuſdam integritatem manu velut explorans, ſiue maleuolentia, ſiue inſcitia dum inſpicit, perdidit.* Sed concludamus elegantibus Ambroſij verbis, quæ tranſcribo, licet lõgiùs euadat teſtimonium ex lib. 6. epiſt. 1. in editione Romana ad Syagrium Veronenſem Epiſcopum, qui Indiciam puellam Deo ſacram per mulierum inſpectionem malè iudicauit. *Ita ne ergo liberum erit accuſare omnibus, & cum probatione deſtiterint, patebit, vt genitalium ſecretorum petant inſpectionem, & addicentur ſacræ virgines ad huiuſmodi ludibria, quæ & viſu et auditu horrori, et pudori ſunt? Deniq; non minima etiam in tuis literis tentatæ expreſſionis verecundia eſt. Quæ ergo ſine damno pudoris in alienis auribus reſonari non queunt, ea poſſunt in virgine ſine eius tentari verecundia? Inueniſti tibi vile mancipium, procacem vernulam, cur non abutaris pudibundo miniſterio, & exponas eius modeſtiã, cũ præſertim nihil ſanctius in virgine ſit, quam verecundia? nõ enim ſacra virgo vt corpore tantummodo integra ſit, quæritur, & non vt in omnibus eius inoffenſus maneat pudor: virgo domini ſui eſt nexa iudicis ad ſui probationem; nec alienis oculis eget, vt ſe virginem probet, nec abditorum occultorumq; inſpectio,*

inſpectio, ſed obuia omnibus modeſtia adſtipulatur integritati. Non placet Deo, quam non ſuorum grauitas morum probat; non probatur domino, quæ vnius obſtetricis indiget teſtimonio, quod plerumq; quæritur pretio. Ea ergo tibi locuples videtur ad fidem quæ & redimi & falli poteſt, vt excuſet reã, et crimen tegat, aut neſciat, et non poſſit flagitium reprehendere? Neque verò illud iuſtum arbitror, quod tuis comprehendiſti literis, quia niſi inſpecta fuerit integritas periclitetur, & in certo ſui fluctuet. Ergo omnes quæ inſpectæ non ſunt, periculum ſubierunt pudoris, ergo & quæ nupturæ ſunt, prius inſpiciantur, vt nubant probatiores? Ergo & quæ velandæ ſunt, prius ſubijciendæ ſunt huiuſmodi attrectationi? Non enim viſitantur, ſed attrectantur & rectiùs ſecundùm tuam ſententiam inſpicitur non probata, quam conſecrata. Quid quod etiã ipſi Archiatri dicunt non ſatis liquidò comprehendi inſpectionis fidem; & ipſis medicinæ vetuſtis Doctoribus id ſententiæ fuiſſe, nos quoque vſu hoc cognouimus ſæpè inter obſtetrices obortam varietatem et quæſtionem excitatam, vt plus dubitatum ſit de ea quæ non fuerit inſpecta. Siquidem et proximo id comperimus exemplo. Nam quædam conditionis ſeruilis Altini inſpecta et refutata, poſtea Mediolani non meo quidem iuſſu, ſed Niceni ex Tribuni & notarij domini vel patroni ſui voluntate, viſitata eſt a peritiſſima et locupleti fœmina huiuſmodi artis; & cùm ſimul iſta ſuppeterent, vt neq; paupertas obſtetricis ſuſpectam faceret fidem, neque indocilitas imperitiom; tamen adhuc manet quæſtio. Quid profuit igitur eam inſpici cùm damnatiõ maneat? Nam vt quiſq; voluerit, aut imperitam medicem, aut redemptã aſſeret: Ita ſine effectu vllo iniuria inſpectionis eſt. Quid deinde fiet? Quotieſcumq; emerſerit, qui non credat, toties virgo attrectabitur? Nam ſi vnquam ſe viſitandam abnuerit: ſecundum aſſertionem tuam de crimine confitebitur, Et faciliùs eſt vt refutet, quod nunquam fecerit, quam quod fecerit. Variabuntur igitur obſtetrices, ne ſuſpecta aliqua repetatur gratia. Erit itaque inter plures (quamquam paucorum etiam in magnis vrbibus hic vſus medendi ſit) erit inquam vel maleuola vel imperita, quam pudoris clauſtra prætereant; & per imperitiam integro notã affigat pudori. Vides in quod periculum inducas virginalem profeſſionem, dum obſtetricem adhibendam putas? Vt iam non ſolùm verecundia ſua diſpendio, ſed etiam obſtetricis incerto periclitetur. Et paucis interiectis. Quid igitur ſuſpecta & dubia captamus, cum maiora ſint alia examinanda veritatis documenta, et teſtimonia, in quibus expreſſiora inſignia vel temerati pudoris ſint. Quid enim eſt quod magis publicum ſit, quam offenſa pudoris, & deſloratio virginitatis? Nihil profectò quod magis ſe prober, quam caſtitatis diſpendium. Tumeſcit aluus, & incedentem fœtus ſui onera grauant: vt prætermittamus alia quibus ſe vel tacita prodit conſcientia. At fortè ſterilitatis obtentu abſcondi in aliquibus poſſit flagitium. Hic verò cùm editus partus, & expoſitus, vel necatus, (dum inuidiæ magis, quam probationi conſulitur) diſſipatus ſit per aures vniuerſorum, ſtrangulata eſt libertas calumniarum ſi peperit: nempe Veronæ fuit, viſebatur frequenter a virginibus, et mulieribus, in honore enim ſemper erat. Viſebatur & à Sacerdotibus propter pudicitiæ reuerentiã, & grauitatis ſpeculum. Quomodo ergo potuit occulere crimen? quod ſe vel ſpecie ſui proderet? quomodo texit vterum? quomodo non refugit aſpectum mulierũ? oculos ſalutantium? Quomodo parturiens vocem repreſſit? ſed hoc non patitur dolor. Deniq; ſcriptura hos maximos dicit dolores, qui ſunt parturientis. Sic enim inquit, dies Domini ſubitò venit; et improuiſus adeſt, vt dolor partus, qui intercludit omnia effugia delitèſcendi. Hæc eſt verior documentorum fides, quam erubeſcunt & mulieres. Denique Elizabeth occultabat ſe menſibus quinque, eò quod ſterilis conceperat in ſenectute. His ſignis & ipſa Mariæ Virginitas apud ignaros myſterij, probri ſuſpectabatur; vndè & Ioſeph cui deſponſa erat ſuſpectum habebat vitium, dum adhuc neſciret Dominicæ Incarnationis Sacramentum. Quid ergo? Negamus inſpiciendas virgines? Interim, quod nuſquam legerim, non adſtruo, nec verũ arbitror. Sed quia pleraq; ad ſpeciem facimus, non ad veritatem, & erroris gratia quam plura frequenter prætendimus (ſunt enim qui neſciant rectè facere, niſi metu pœnæ) relinquamus hoc illis, quas non verecundia reuocat a lapſu, ſed ſolus iniuriæ deterret metus, apud quas nulla cura pudoris, & caſtitatis gratia, ſed pœnæ timor eſt. Relinquamus vernaculis, quibus formido eſt deprehendi, magis quam peccaſſe. Abſit a Virgine Sacra, vt obſtetricem nouerit, partus putatur, & remedium doloris ducitur, non examen pudoris. Relinquamus etiam illis, ſi quæ grauibus appetitæ calumnijs, oppreſſæ teſtimonijs, ſtrãgulatæ argumentis ad id confugiant, vt ſe offerant inſpectioni, quo vel corporis probetur cuſtodia, ſi tamen deprehendi poteſt; in quibus nutat pudoris gratia, et diſciplina integritatis. Malè tamen ſe habet cauſa vbi potior eſt carnis quam mentis prærogatiua. Malo morum ſignaculo, quàm corporis clauſtro virginitatem exprimi. Hactenus Ambroſius. At hæreamus communi opinioni, quæ inſpectionem probat cum Rota apud Farinacium in 2. vol. conſ. deciſ. 226. licet fallacem etiam fateatur, vide etiam deciſ. Rotæ Romanæ Farinacij, deciſ. 264. num. 11. 12. & 1. volu. conſ. eiuſdem deciſ. 26. & eius Additio. lit. A. & litera E. Vnò enim coniuge negante, alio affirmante impotentiam, ad eam inſpectionem deueniendum. Quamuis virò dicendi ſe carnaliter cognouiſſe, credendum ſit, etiam ſi mulier neget, ca. continebat. de deſpon. impub. c. ſiquis acceperit. 33. qu. 1. Innocentius in c. ex parte num. 4. Ioan. Andr. num. 9. Butrio num. 35. verſ. quandocunq; probant, de reſtit. ſpol. Abbas in c. 1. num. 3. de clandeſt. deſponſ. Rota apud Farinacium tom. 2. conſ. decil. 111. & deciſ. 192. num. 6. & in lib. deciſ. Rotę Rom. eiuſdem deciſ. 281. & 284. num. 3. Adde etiam in c. duo pueri de deſponſat. impub.

CAPVT LXIV.

Nonnulla Corollaria præcedētis doctrinæ.

SVMMARIVM.

Separatum ob frigiditatem non poſſe contrahere in conſcientia, niſi ad caſtè viuendum, n.1.
Quid fieri debeat, ſi ſecundò nubat, n. 2.
Quid cùm fœmina ſeparatur, quia nimis arcta eſt, num.3.
Quid quando ſeparatur ob impotentiam in genere, num.4.
Quid obſeruandum, ſi in aliquo euentu reſtituatur ſeparatus priori coniugi, n.5.

1. EX dictis hactenus in capitibus præcedentibus nonnulla oportet colligere & doctrinæ, & maioris diſtinctionis gratia. Primum eſt iuxta dicta capite 60. Si aliquis ob frigiditatem ſeparatur ob vxore, ſi reuera frigidus exiſtat, non poſſe in conſcientia aliud inire matrimonium ad maritales actus, ſed tantùm ad caſtè viuendum, vt dixi capite 54.

2. At ſi tranſierit ad ſecundas nuptias in ordine ad copulam, ſecundum matrimonium eſt nullum, diſſoluendumq; ſine alia probatione. Nam ſi reuera eſt frigidus, non poteſt conſtare ſecundum matrimonium; ſi autem finxit ſe frigidum, non eſt diſſolutum re ipſa primum coniugium, quo valido ſecundum eſt nullum. Imò & quàuis prima vxor obijſſet, vel tranſijſſet ad religionem, in qua profeſſionem emiſiſſet, adhuc diſſoluendum ſecundum, donec probet deceptam eſſe Eccleſiam, ac ſe potentem eſſe. At ſi prima vxor adhuc viuat, vel illa alteri nupſit, vel adhuc cælibem vitam agit, non debet ad primum cum illa matrimonium vir ob frigiditatem ſeparatus reuocari, ex eo ſolū quod frigidus ſecundum inierit matrimonium, niſi conſtet conſummaſſe aut fornicatum eſſe, id quod iudex diſcutiat neceſſe eſt, antequam deceptam eſſe Eccleſiam pronuntiet, & primum matrimonium inſtauret. Nec primam vxorem alteri nuptam ob id ſolùm, donec conſummatio aut fornicatio conſtiterit, ſeparare debet, vel ſcrupulum inijcere: ea enim tutò & reddit & exigit, cùm Eccleſia ſententia muniatur, quam non eneruat factum prioris coniugij ad ſecundas nuptias tranſeuntis; niſi conſummet. Atque hinc fit, ſi prima vxor ſeparata, viro ad ſecundas nuptias tranſeunte, vellet ad aliud etiam matrimonium tranſire, prohibendum id auctoritate iudicis, donec lis finiatur, etſi re ipſa nupſerit ſeparanda vſque ad diſcuſſionem litis; nec verò illa immunis erit à peccato, nam ante examen ſecundi matrimonij habet illa dubium probabile de validitate primi matrimonij cum ipſa contracti, & cum eo dubio nō poteſt aliud inire, neque adiuuari poſſeſſione vlla, eſt enim poſſeſſio malæ fidei. An autem poſſet reddere in eo caſu debitum, conſtabit ex generali doctrina, quam trademus infra. Quo verò pacto intelligi debeant Canones, qui aduerſari videntur explicui cap.62.

3. Secundò colligitur iuxta dicta in ſuperioribus. Si mulier aliqua ſeparatur à viro, quia illa nimis arcta eſt, & illa ſecundum ineat matrimonium, cum diſtinctione procedendum. Si enim diſſolutum eſt matrimonium primum, quia illa iudicatur cuicumque viro ob arctitudinem inepta, de illa idem iudicandum, atque de frigidi ſeparatione modò dicebamus. Si autem illa tantùm reſpectiuè arcta erat, & non abſolutè, ſi tranſijt ad ſecundas nuptias, cū iuxta dicta legitimè nupſerit, non eſt ſtatim à viro ſecundo ſeparanda, & primo reſtituenda, ſed conſiderandum, an à ſecūdo ſimilis proportionis cum primo fuerit cognita, in quo caſu dixi procedere deciſionem Pontificis in *cap. fraternitatis*. Si enim à ſimili viro cognita eſt, ad primum reuocari debet, & ſecundum coniugium declarandum eſt non ſubſiſtere. Vndè ſine ſufficienti ſummaria probatione non eſt turbandum poſterius matrimonium, cuius iuſta ac legitima poſſeſſio eſt. At ſi vir diſſimilis ſit à quo cognita eſt, ſecundum omni lite remota iudicandum valuiſſe. Quid autem dicendum ſit, quando diſſoluto matrimonio ob maleficium, is qui maleficio impeditus erat, tranſit ad ſecundas nuptias, dicam capite ſequenti.

4. Tertiò colligitur pari ratione philoſophādum eſſe quando matrimonium ſeparatum eſt ob impotentiam in genere, non explicato impotentiæ genere. Tunc enim inſpiciendus diligenter proceſſus de eo confectus in prima cauſa, depoſitiones teſtium, rationeſque, quibus iudicarunt impotentem eſſe. Ad iudicis enim munus pertinet in ſententia cauſam explicare impotentiæ in ſpeciali. Vnde fœmina, quæ ab eo, cui impotentiam in genere obiecit, ſeparata eſt Eccleſiæ iudicio, licitè nubit ſecundo, à quo ſeparari non debet, ſi vir tranſeat ad ſecundas nuptias, donec inſpectum diligenter ob quam impotentiam ſeparentur. Aliter iudicandum, ſi quis ob impotentiam in genere ſeparatus ſecūdò nubat, ſeparandus enim ſtatim ille à ſecunda coniuge, donec examinetur ob quam impotentiam ſeparetur; ſtat enim contra illum præſumptio impotentiæ.

5. Denique colligitur, ſi in aliquo ex dictis euentibus contigerit coniugem reſtitui priori coniugi, ſemel tantùm eam reſtitutionem faciendam, concedendumque triennij ſpatium iuxta ea, quę infra à nobis dicenda ſunt. Quod ſi nec tunc agnoſci poſſit, ſeparandos, iudicandumque inter illos aut frigiditatis perpetuum interuenire impedimentum. Eo autem triennio durante ad experientiam conceſſo, is, cui ſecundò nupſerat, ad aliud matrimonium tranſire non poteſt, ſed expectet, donec experientiæ

Digitized by Google

rientię tempus oſtendat primum illud coniugium vel validum fuiſſe, vel nullum. Quod ſi re ipſa nupſerit, ſeparentur ad idem vſque tempus, vt ratio ipſa conuincit.

CAPVT LXV.

De impotentia ex defectu ætatis, maleficij, morbi, aut mixti ſexus.

SVMMARIVM.

Ætas requiſita Iure naturali & Canonico ad matrimonium, n.1.
Completum tempus requiri, cùm malitia non ſupplet, ibidem.
Secluſo iure poſitiuo validum eſſe matrimonium inter impuberes, n.2.
Peccant qui ante legitimam ætatem contrahunt, num.3.
Qua ratione potentia ad copulam debeat probari, num.4.
Quando quis dicatur proximus pubertati, numero 5.
Maleficium, quando cenſetur perpetuum impedimentum, n.6.
Qui morti proximus contrahit non cenſeri impeditum, n.7.
Quid ſeruandum in matrimonio Hermaphroditi, num.8.

1. QVOD ad ętatem attinet, in primis certũ eſt pueros ante rationis vſum inhabiles eſſe iure naturali, ad matrimonium, cùm non poſſit eſſe in ea ætate ſufficiens conſenſus, ſine quo non valet matrimonium. Certum etiam eſt iure ciuili requiri annum 14. in viro expletum, in fœmina 12. ad validè contrahendum, iuxta quod iudicium ferendum erit de non ſubditis Eccleſiæ. Iure quoque Canonico eadem ætas requiritur ad validè contrahẽdum. *Cap. continebatur cap. atteſtationes, cap. ex literis, cap. puberes de deſponſat. impub.* In quibus Canonibus expenditur nondum puellam expleſſe 12. annum, nec puerum 14. quod non eſſet opus conſiderare, ſi vltimus annus inchoatus ſufficeret. Malitia autem ſupplere poteſt ætatem, & in foro conſcientiæ & externo, ſi illa conſtiterit, vel ex habitu corporis, aut alijs de quibus *cap. nullus, cap. fin. eodem tit.* Quod niſi iure Canonico ſtatutum eſſet, locum non haberet in foro conſcientiæ propter generalem doctrinam circa leges præſumptioni innitentes traditam ſupra lib. 5. vt deciſ. 246. Farin. in vlt. ſolut. tit. 1. conſ. deciſ. 72. quando malitia ſupplet vt addit. Vt verò malitia ætatem ſupplere dicatur, non ſatis eſt potentia coeundi, niſi adſit etiam diſcretio, qua de matrimonij valore, ac onere poſſit iudicare, & *cap. fin. de deſponſat. impuber.* appellatur prudentia. Quare qui ſe habilem eſſe dixerit ante ætatem, probandi onus incumbit, ſicut completa ætate is quam negat, probare debet. In dubio autem an præfinitum tempus completum ſit, inhabiles iudicabit Eccleſia, etiam ſi exigua temporis diſtantia ſit. Neque enim hic locum habet illa regula, *quod parum diſtat*, ſicut neque in alijs, in quibus ius præfinitum tẽpus exigit, vt in anno probationis religioſi, & in ætate ad ordines: ſi enim vel vnus dies, aut hora deſideretur, vitiat factum: cũ enim ius præfiniat tempus, exigatque illud eſſe completum, niſi malitia ſuppleat, non eſt locus paucorum dierum ſupplemento. Quod ſi illa ſuppleat, parùm refert an duo vel tres dies, aut etiam plures deſint. Imo exiſtimo nec ſatis eſſe, vt completa ętas cenſeatur, vltimum diem ineptum eſſe, quando malitia non ſupplet ętatem, vt de anno probationis dicendum eſt. Neque obſtat quod iure ciuili alia ſit diſpoſitio in teſtamentis. Quod enim à iure ciuili ad canonicum in hac re argumentum deſumi poteſt? aut à teſtamentis ad matrimonia, vbi eſt expreſſa deciſio Pontificum?

2. Ex his colligitur primò ſublato iure poſitiuo ex natura rei validè matrimoniũ iniri poſſe inter impuberes, modò adſit ſufficiẽs rationis vſus. Impotentia enim illa, ſi conſummare non poſſint, temporalis eſſet, atque adeo non dirimeret: ſicut neque ſiquis contrahat in prædicta pubertatis ætate, & tamen prout diuerſæ hominum complexiones & temperamenta ſunt, nõ poſſit vxorem agnoſcere, non ideo ſeparãdus, quę communis inter I.C. interpretes ſententia eſt in *Cap. impuberes, de deſponſat. impuber.* Sępè enim eam impotentiam perpetuam non eſſe experientia docuit. Idem dic de fœmina, quæ etiam 12. annum agens ob teneram ætatem adhuc à viro cognoſci non poterit. Quod ſi vir iam annum agens 14. adhuc coire non poſſit, expectandus vſque ad 18. qui eſt perfectæ pubertatis, & fœmina vſque ad 14. An verò. Si adhuc copulari non poſſint incipiat ab eo tempore triennalis experientia dicam infra. Valet ergo matrimonium impuberum inter infideles ſi adſit conſenſus, & non ſit impotẽtia perpetua, niſi ſuis ipſorum legibus impediantur.

3. Secundò colligitur grauiter peccare eos, qui ante legitimam ætatem contrahunt, niſi adſit vrgentiſſima cauſa aut ignorantia excuſentur, quamuis coniugio ſint apti, cùm id ſeuerè prohibeatur in *cap. non eſt, de deſponſat. impub.*

4. Sed quæret aliquis primò, qua ratione potentia copulæ in impubere probari debeat? Licet nonnulli ſentiant nullam eius probationem eſſe, niſi copulam cum ea, quam ducit; dicendum tamen probari etiam poſſe per copulam cum alia; frequenter enim, niſi aliud conſtet, pręſumitur habilis ad alias. Item ex conatu ad copulam præſumitur potentia *Cap. atteſtationes de deſponſat. impub.* Item ex ſignis etiam corporis probari poteſt *cap. de illis 2*, vbi iudicatur propinqui-

tas pubertati,& coeundi potentia. Signa ergo eius ſunt. Ea tamen arbitrio iudicis cum medicorum conſilio relinquenda, qui loquentur inſpecta ætate,qualitate, corporis educatione, ſoli ac cœli natura,ſeminis etiam effuſione, ſi aliquando id continget,& alijs. Idem proportione quadam de fœminis iudicandum, vt ex apertione ſigilli;menſtruis,& alijs.Non autem ſatis videtur iuramentum impuberis in re tãta quo inter ſe copulatũ vel vxori, vel alteri, niſi reperiatur corrupta,probeturque traditam eſſe virginem:in eo enim caſu,quamuis fraus etiã eſſe poſſit,credetur tamen iuramento.Addendum autem,diſcretionem,quę neceſſaria etiam eſt ad malitiam vt dixi, non poſſe præſumi ex copula, neque ex conatu ad illam quæ ſi deſit non ſatis eſt potentia coeundi ad valorem cõiugij:ſed alijs ſignis inueſtiganda eſt.

5. Quæri ſecundò poteſt, quãdo puer dicatur proximus pubertati, vt valeat nubere. Diuerſi diuerſa ſentiunt,ſine idoneo tamen fundamento. Quare probabilius eſt id relinquendum iudicis prudentię,cùm de eo iura nihil decernant: qui non tam annorum conſiderabit numerum,quam qualitatem, regionis temperiem proprietateſque vel plura ſigna exiget ad declarandum illum eſſe pubertati proximum, quo magis vel minùs diſtet ab ætate legitima iure præſcripta.

6. Quod verò ad maleficium attinet, ſi perpetuum illud ſit, planum eſt dirimere matrimonium iuxta dicta de impotentia naturali perpetua cap.54.& iuxta tex. *in cap.finali 33.qu. 1.& cap.finali de frigidis*.Dicitur autem maleficium perpetuum,quod non niſi per aliud maleficium naturaliter tolli poteſt, aut non niſi per miraculum,quo nomine non intelligimus exorciſmos,& orationes Eccleſiæ, quod enim ijs tollitur temporale eſt cap.fin.33.qu. 1. Nec etiam perpetuum eſt,quod ab ipſo tantùm malefico diſſolui poteſt, circa peccatum tamen, cùm iam naturali virtute tolli poſſit. At ſi maleficium temporale ſit, planum eſt dirimere. Vnde ſi Eccleſię iudicio ſeparatur,& poſt ſententiam Eccleſię habilem ſe inueniat ad illam cognoſcendam,manifeſtum eſt inſtaurandum primum matrimonium, ſicut de his qui falſò frigidi iudicati fuerunt dicebamus ſupra cap. Quod ſi poſt triennij experiẽtiam legitimam, fuſas ad Deum preces,exorciſmos, & alia Eccleſiæ medicamenta adhibita, adhuc ſe experitur maleficio impeditum,& ſeparatur, ſi alteri nupſerit,cum illaque conſummauerit cõiugium,ſi ſeparatus eſt tanquam maleficio impeditus perpetuo & abſoluto quoad omnes, reddendus erit primæ: cui ſi adhuc fuerit inhabilis: cenſendum eſt maleficium eſſe reſpectiuum,perpetuum tamẽ comparatione illius. Si tamen ſeparatus eſt tanquam maleficio tãtùm reſpectiuo ligatus, etiã ſi poſtea ſe habilẽ experiatur ad primam,illi reſtitui non debet, ſed manere cum ſecunda,etiamſi reuera ſciat ceſſaſſe aut diſſolutum maleficium quoad primam iuxta tex.in ca.fin.33.quæſt.1.adeo enim aperta eſt eius deciſio, vt non parum mirer alios oppoſitum docuiſſe, niſi eludamus auctoritatem Hincmari Archiepiſcopi Rhemenſis, cuius eſt Canon ille,ac dicamus illum, ſic quidem,at falsò exiſtimaſſe.Sed reuera prudenter iudicauit. Nam ex quo per triennium experti ſe inuicem ſunt, iam ab eo tempore Eccleſia cenſet nullum fuiſſe coniugium, quia perpetuum iudicat impedimentum. Exemplum appoſitiſſimum, idque irrefragabile eſt, quod de aliquo cohabitante per triennium cum virgine, & non petente copulari ſeparatur ab illa, cùm enim vix vigeſimum annum attingeret, & diuerſa eſt hominum complexio,ac temperamentum,non valuit virginem agnoſcere: at poſtea creſcente vel aucto calore natiuo iam magis robuſto, vegetoque corpore aliam virginem eiuſdem etiam compoſitionis agnoſcit quam ducit.Valere ſecundum hoc coniugium ſæpe iudicauit Hiſpania,nec inſtaurauit primũ. Sicut ergo in hoc euentu auctoritate Eccleſiæ ſeparatis coniugibus tenet ſecundum,ita etiam cùm poſt legitimam experientiã ſeparati ſunt ob maleficium. Cuius quidem facillimam rationem reddent, qui dicunt Deum Eccleſiæ reliquiſſe poteſtatem diſſoluendi matrimoniũ ratum nondum conſummatum, quam communicari potuiſſe dubium non eſt; communicatam autem fuiſſe non eſt certum. An autem liceat maleficium diſſoluere maleficio, aut maleficos de eo conſulere dicendum eſt infra.

7. Denique duo breuiter addenda ſunt. Primum non cenſeri in potẽtiam ad ineũdũ coniugium eum qui morti proximus,deſperata ſalute ducit vxorem, quo vel abſoluatur à peccato cum concubina,vel prolem antea ſuſceptam reddat legitimam.Eſt enim corpus de ſe aptum, licet extrinſeco morbo impedito eius obruatur potentia.

8. Secundum eſt in matrimonio Hermaphroditi cum diſtinctione procedendum eſſe. Si enim ęqualis eſt ſexus,valet eius coniugium in quouis ſexu.prius tamen eligit ſexum iuramenti cautione præſtita.non alterius ſexus aliquem futurum vſum:nec antea illum copulabit parochus,quam id Eccleſiaſticus iudex decreuerit.Quod ſi viduus factus vtatur alio ſexu & nubat vt fœmina, qui priùs nupſit vt vir, peccat quidem;at coniugium valet, cùm ſit corpus aptum,& nullum ſit ius Eccleſiaſticũ, quo reddatur inhabilis.Si verò in eo præualeat alter ſexus,poteſt nubere iuxta illum, qui fortior eſt. At ſi iuxta eum, qui imbecillus, vt eius ſexus vſus naturalis eſſe non poſſit,planum eſt iure naturali eſſe irritum matrimonium, perinde enim eſt, ac ſi duo eiuſdem ſexus coniugerentur.Quod ſi ſecus ſit,poſſitque cum alio ſexu licet valentiori eſſe naturalis vſus imbecillioris ſexus,non video cur non teneret matrimo-

trimonium, quandoquidem iure naturali potens eſt, & nullo iure Canonico redditur nullum.

CAPVT LXVI.

De triennij experimento & nonnullis alijs, quæ ad iudicia pertinent.

SVMMARIVM.

Triennium experientiæ, quando non eſt neceſſarium, & quando prorogandum, n.1.
Si nota impotentia eſt, non eſſe neceſſarium triennium, n.2.
Quando adhibendum, ibidem.
Non requiri triennij experientiam, quando vterq; coniux fatetur impotentiam aiunt nonnulli, num.3.
Oppoſitum verius, n.4.
Poſt triennium non requiri inſpectionem, requiri tamen iuramentum, & quale n.5.
Quid quando alter negat, & alter fatetur, tribus dictis explicatu, n.6.7.8.
Obijcitur ex cap.1. de frigidis, n.9.
Quorundam explicatio, n.10.
Verior interpretatio, n.11.
An computandum triennium à die intentatæ copulæ? debere eſſe moraliter continuum, n.12.

1. AD diſſoluendum coniugium ratione impotentiæ, in quo nulla iudicis diligentia ſuperflua iudicari debet, cùm grauiſſima ſit cauſa, in qua de diſſolutione agitur matrimonij, vt poſſit eſſe idoneum experimēti tempus, aſſignatur in iure regulariter trienij tempus. *Cap. laudabilem de frigidis.* Quomodo autem huic deciſioni non obſtat *cap.1. de frigidis* explicabo poſtea. Ita tamen aſſignatur, vt ſi antea impotentia deprehendi poſſit, non ſit neceſſarium triennium expectare, nec liceat, cū tantùm bona fides potentiæ excuſare poſſit maritales actus, expreſſe enim ibi, *ſi frigiditas prius probari non poſsit, & cap.1. de frigidis,* de matrimonio ſenis, in quo virtus extincta, non erit opus triennium expectare, cùm iam in ea ætate quotidie decreſcat. Quod etiam ſæpe tenuit Rota deciſionibus infra citandis. Neque item mihi ſatis videtur triennium, quando ætates impares, & corpora improportionata, vt ſi quindecim annorum puella nubat quadragenario, robuſtoque viro; poterit enim contingere, vt vſque ad vigeſimum annum non ſint habiles, vt ſæpe exitus comprobauit. *Cap. fin. de frigidis.*

2. Sed vt ea quæ de hoc triennij experimento ſtatuunt in dicto *cap. laudabilem*, meliùs explicentur, obſerua. Impedimenta naturalia poſſe conſiderari in triplici differentia. Quædā enim neceſſariò & euidenter concludunt impotentiam, quædam veroſimiliter, quædam verò dubiè & præſumptiuè. Quam diſtinctionem ſequuntur Butrio in d. *cap. laudabilem.* Præpoſitus, & Alexander de Nœuo & alij ibidem. Si impedimenta euidenter & neceſſariò concludant, non eſt locus experimento. Neque diſpoſitioni iuris in d. *cap. laudabilem.* Propter rationem dictam num.1. & tenuit ſæpè Rota. Apud Seraphinum deciſ.687. & 2. vol. conſ. Farinacij deciſ.24. & in deciſ. Rotæ Romanę per eundē Farinacium deciſ.266.284. nu.1. & 2. & 1. p. deciſ. Farinacij, deciſ.695. Eſt autem euidens ſignum virilium amputatio, teſticulorum defectus, aut ſi arida virilia ſint, ita vt vi motiua careant, tunc enim euidens eſt non poſſe penetrare vas fœmineum. Item ſi ita arcta fœmina ſit, vt euidens ſit à nullo viro cognoſci poſſe ſine periculo vitæ, quod quia ratione limitauerim conſtabit ex dicendis. Aut quando ab alijs matrimonijs fuit ratione frigiditatis ſeparatus, ſecus ſi ratione magnitudinis. Quod ſi quis quærat an impotentia quæ prouenit ex improportione, vt quia fœmina arcta ſit, & in viro magnitudo virgæ cenſenda ſit euidens & neceſſariò concludens, ita vt in eo caſu non ſit locus experimento. Quidam dicunt eſſe ſignū euidens & neceſſariò concludens, ita vt neque ſit neceſſarium iuramentum, neque cohabitatio triennalis. Sic Innocentius, Ioannes Andreas, Præpoſitus, Butrio in d. *cap. laudabilem.* At contrarium eſt verius non eſſe ſignum neceſſariò concludens, quæ tutior ſententia eſt, eamque tenet Rota cum alijs 1. p. apud Farinacium, deciſ.619. nu.4. Ratio eſt quia oculus matronarum ſæpè fallitur, & medicorum etiam iudicium & experimentum ſæpè decipitur. Et cùm agatur de re grauiſſima, iſta poſterior ſententia magis amplectenda eſt. Non eſt autē euidens impotentia maleficium, poteſt enim alijs rationibus & alijs medijs, ſi triennij tempus expectet. An autem triennium prærogandum ſit dicam poſtea. Quod ſi impedimenta ſunt tātùm veroſimiliter concludentia impotentiam, tunc requiretur iuramentum coniugum, cum ſeptima manu propinquorum, vt dicam infra, neque tunc requiritur cohabitatio triennalis. At ſi dubia ſint, adhibenda eſt forma iuris in d. *c. laudabilem* quæ eſt ſolemnitas probatoria, & ideo omnino ſeruanda, vt ſæpè tenuit Rota in deciſ. cit.

3. Sed hic nonnulla quęrenda & explicāda ſunt. Primum an triennalis hæc probatio requiratur, quando vterque coniux fatetur impotentiam non exiſtentibus manifeſtis ſignis, aut veroſimiliter euidentibus. Affirmant non pauci nō requiri, ſed tempus arbitrarium cum coniugum iuramento, & ſeptimæ manus propinquorum. Ducuntur, quia *cap.1. de frigidis* cōceditur reclamatio intra breuius tempus: & quia *cap. laudabilem* triennij tempus requiritur cùm alter fatetur, alter negat impotentiam: at in caſu quo vterque fatetur oppoſitum, videtur ſtatui, cùm exordium eius §. ſit particula aduerſa;

uerſatiua. Tum denique quia quæ maior probatio peti poteſt, quam vtriuſque coniugis cõfeſſio in re adeo graui?

4. Cæterùm mihi veroſimilius videtur etiam in eo caſu requiri triennij probationem, quæ communior, & inter Theologos, & iuris interpretes ſententia eſt. Et quidem quod vterque coniux fateatur impotentiam, non ſolũ non aufert triennalis experimenti neceſſitatem, quin potiùs inducit; nam facilè timeri poteſt, ne inter ipſos coniuges ſit colluſio, velintque à matrimonio recedere, vnde maiori cura inſiſtere debet iudex probationibus, illaſque diligentiùs conquirere, quanto illi magis appetunt diſſolutionem matrimonij. Cùm enim alter eorum renuit, adhibebit etiam ille curam, vt pro ſe probationes idoneas afferat, & aduerſarij infringat. At ſi concordes extiterint coniuges, ac ſeparari velint, cautiùs procedat iudex, ne ab illis decipiatur. Et præterea id etiam conſtat, quia in d. *c. laudabilem* primùm vniuerſè deciditur in probationibus dubijs triennij tempus expectandum: at poſtea diſtinguuntur duo caſus, vt decernat Pontifex an vltra triennij probationem requiratur alia, & in caſu, quo vterque fatetur impotentiam, requirit iuramentum coniugum & propinquorum, quod intelligendum vltra triennalem experientiam, vt cõſtabit legenti. Quod enim vterque coniux fateatur impotentiam, nõ eſt ſufficiens ad rectum iudicium probatio, tum ob rationem dictam, tum etiam quia ipſi coniuges, qui impotentiam fatentur, ignorare poſſunt, an ſit naturalis, vel perpetua, an ex maleficio, vel ex alia cauſa proueniat. Cùm ergò nullũ aliud fundamentum ſit ad excludendam triẽnij experientiam, quam ſufficiens probatio impotẽtiæ, & non ſit huiuſmodi confeſſio vtriuſque coniugis deficientibus ſignis veroſimiliter euidentibus, quæ manifeſtam faciant impotentiam, nulla prorſus ratio eſt propter quam dicamus in d. *c. laudabilem*, deciſionem de triennij experimento locum non habere in ſecundo caſu illius capitis. Atque his diluimus prioris ſententiæ fundamenta. De intelligentia autem capitis primi de frigidis dicam poſtea.

5. Sed addendum in primis poſt triennij probationem non requiri, neque eſſe neceſſariam inſpectionem, nullum enim viduis ſupereſſet remedium. Deinde eſſe neceſſarium & iuramentum cõiugum, & ſeptimæ manus propinquorum: timeri enim colluſio poteſt etiam elapſo triennio: Idque iuramentum habet locũ etiamſi inſpiciatur an virgo ſit: fallax enim ea inſpectio. & præterea adhuc eſt colluſionis periculum. Quare adhibendum omnino eſt illud iuramentum ob deciſionem Pontificis in *d. ca. laudabilem*, & eo omiſſo nulla eſſet diſſolutio matrimonij facta ex *c. fin. de frigidis*; niſi fortè ex aliquorum ſententia fama communitatis adiuuans aſſertionem coniugum illud ſuppleret; quæ limitatio non omnino probatur, cũ ius in *d. cap. fin.* exigat eiuſmodi iuramentum pro diſſolutionis forma. Debent eſſe teſtes quatuordecim, ſeptem propinqui vxoris, ſeptem viri, cùm vterque aſſerit impotentiam: aut ſi non tot extiterint propinqui, ſaltem vicini: Quod ſi nec tot teſtes reperiri potuerint, arbitrio iudicis relinqui docent multi. Quod ſi nec vicini, nec propinqui extiterint, aſſumi debent ad iuramentum teſtes bonæ famæ, & omni exceptione maiores, quod potiùs ex mente *c. fin. de frigidis*, quã ex eius expreſſa deciſione colligendum eſt. Quamuis autem in forma dicti iuramenti dicatur, vt concipiatur tactis Sacroſanctis Euangelijs, attamen vſus obtinuit & conſuetudo, vt tactu etiam crucis concipiatur. Nec verò eodem modo iuramentum facient coniuges, & propinqui; illi enim certò iurant ſe nunquam copulatos, nec poſſe copulari, ineptos eſſe, nec carnis aculeos ſentire, quamuis vxor blanditijs allexerit, nec copulam recuſarit: at iſti ſe credere illos vera dicere. Atque hinc fit, ſi poſtea vir inueniatur non eſſe frigidæ naturæ, nequaquam eſſe periurij reos teſtes illos, qui ſolùm de credulitate depoſuerunt: eſſe tamen reos periurij ipſos coniuges, & de illis tantùm accipiendum, quod habetur in *d. ca. laudabilem & cap. 33. quaſt. 1.* ipſa enim ratio cogit eos Canones interpretari. Nec verò coniuges ſolùm in foro externo habentur quaſi periuri, vt nonnulli volunt; ſed reuera rei periurij ſunt, ideoque iure optimo vt periuri puniendi; quia iuramentum eorum non quomodocumque concipitur, aut generaliter, ſed etiam in particulari, vti diximus modò. Ea enim, in quibus verſatur iuramentum, quod ab illis exigitur, certò noſſe poſſunt, atque ideo non poſſunt non eſſe periurij rei. Ex quo etiam fit iudicem Eccleſiaſticum non debere iudicium ferre, eò quod coniuges tantùm allegent generalem impotentiam; ſed in ſpecie probationem exigat, & iuramenta, vt veritas clariùs perſpiciatur.

6. Secundò quæret aliquis, an iſta triennij probatio requiratur, quando alter negat, alter fatetur impotentiam, nec exiſtentibus ſignis euidentibus: vel an alia maior probatio requiratur. In quo, vt diſtinctè ac ſine ambagibus noſtram proferamus ſententiam, ſtatuo primùm, ſi ſigna adſint euidentia frigiditatis, vel veroſimiliter euidentia iuxta ſupradicta, quocunque tempore fœminam audiendam, ſiue intra triennium, ſiue elapſo triennio poſt multos annos, etiamſi vir aſſerat à ſe cognitam. Conſtat ex *c. laudabilem, & cap. fin. de frigidis*, nec enim illud matrimonium valere vnquam potuit: parumque obeſt viri aſſertio, cùm adſunt euidẽtia impotentiæ ſigna.

7. Deinde, ſi ſigna ſint tantùm veroſimilia, & taciturnitas fuerit à principio, quod qua ratione dicã, conſtabit ſtatim, etiam expectandum trienniũ, ſiue mulier dicat ſe incognitã, & vir affirmet, ſiue fœmina affirmet, vir autẽ

neget

Digitized by Google

neget:& ante triennij lapſum nullius iuramē-to deferendum. Id quidem mihi videtur certum,ſi res iſta conſideretur attentè. Nam cum ſigna non ſunt certa,nulla probatio maior eſſe poteſt,quam experientia triennij. Vnde viſus & cohabitatio triennalis ob nullius ex coniugibus teſtimonium deſerenda vel omittenda eſt.Planum enim non ita facilè de viri impotentia an abſoluta an reſpectiua ſit,poſſe ferri iudicium.

8. Prætereà tertiò ſtatuo elapſo triennio experientiæ, ſi mulier aſſerat ſe incognitam, vir autem affirmet,& aliàs non ſunt aliæ probationes conuincentes, credendum viri iuramento potiùs,qui caput eſt vxoris, *Cap.ſiquis acceperit 33.quæſt.1.& c.1.de frigidis.* & dixi ſupra iſto lib.c.63.Neque verò obſtabit,quamuis mulier ſe exhibeat inſpiciendam,& incorrupta appareat,cùm ea inſpectio fallax omnino ſit,vt oſtendi ſupra,ac poſſit fœmina in odium viri facilè ſe virginem ementiri.Nec etiam patitur honeſtas,vt coram teſtibus coeant, poſſet enim facilè impediri verecundia. Quare, ſi vnus ex eis neget,alter affirmet,& aliàs nō ſuppetant teſtes,qui aliquando ab illis audierint ſe non poſſe copulari, aut alia ſigna ſint, quibus fœminæ aſſertio roboretur, ſtandum viri iuramento, meo iudicio, quantumuis fœmina ſe virginem oſtentet. At ſi eo elapſo triennio fœmina ſe cognitam aſſerat,& vir neget,fœminæ potiùs in ea cauſa adhibetur fides, niſi vir oppoſitum probet, illi enim incumbit probatio. Eſt enim præſumptio in fauorem fœminæ, tum quia frequenter ſtimulis carnis excitantur,tum quia non facilè creditur illam velle cum impotenti cohabitare: Itaque docet communis ſententia. Dixi breuiter,quæ mihi videtur cum æquitate congruere, in hoc enim Doctores tot diſtinctiones, & limitationes adhibent, vt rem potiùs obſcurent,quàm explicent.

9. Sed his quæ diximus videtur obſtare textus in *c.1.de frigidis*,à verſiculo,*illa autē*,vbi dicitur,ſi illa proclamet poſt annum,aut dimidium dicens virum ſecum coire non poſſe, viro negante,non audiendam: quia ſi proclamare voluit,cur tādiu tacuit:citò enim,& in paruo tempore ſciri potuit,ſi ſecum coire potuiſſet.Deinde ſtatuitur, ſi ſtatim poſt menſem vel duos proclamet, & aſſerat virum frigidæ eſſe naturæ,ſi hoc probari poteſt per rectum iudicium ſeparandos,& illi liberas concedendas nuptias.

10. Huius capitis deciſio valdè torquet interpretes.Nonnulli ſentiunt non habere vim textus,quia nec ex Pontificibus,nec Concilijs, nec Patribus Eccleſiæ deſumptum eſt.Alij correctum eſſe dicunt per deciſionem in *cap. laudabilem & cap.fin.de frigidis.* Sic Turrecremata in *cap.ſiquis acceperit 33.q.1.* alij verò qui textū iſtum,& vim textus habere volunt, & non eſſe correctum aſſeuerant,mirè torquentur. Dicunt quidam,ſi mulier initio non proclamauit non eſſe audiendam, donec ſit elapſum integrum triennium:limitant autem,niſi aliàs ſigna euidentia,vel veroſimiliter euidentia impotentiæ ſint,in eo enim caſu etiamſi non proclamauerit initio,audiri fœmina debet.Sic docet citatis alijs Thomas Sanchez lib.7.diſ.109. n.5.Alij dicunt textum procedere de fœmina corrupta,non de virgine: corrupta enim, quæ initio non proclamauit,non poteſt poſtea probare facilè frigiditatem viri, ſi ille aſſerat à ſe etiam cognitam.

11. Verùm ego exiſtimo in primis textū iſtum non loqui de cauſis euidenter probantibus impotētiam.Id quod manifeſtè deducitur. Nam cùm adſunt ea ſigna, ſiue ab initio proclamet,ſiue non,auditur,neque enim tunc licet vllo pacto cohabitatio,vti diximus. Loquitur ergò textus in eo caſu, quando ſigna ſunt veroſimilia tantùm,vultque,vt ſi proclamauerit mulier,ſiue virgo, ſiue corrupta, intra duos menſes à die intentatæ copulæ computandos, etiamſi vir renuat,& alias ſint ſufficiētes probationes ad rectum iudicium,ſeparentur non expectato triennio.Nam etiam in *d.cap.laudabilem* decernitur, vt ſi antea probari, aut deprehendi impotentia poſſit, non expectetur triennium,quod in defectum aliarum probationum decernitur à iure. Quare ex hac parte non pugnant hi duo Canones.At ſi fœmina nō proclamet,niſi poſt annum, aut dimidium: & vir affirmet ſe eſſe potentem, & illam cognouiſſe,ſiue ea corrupta ſiue virgo,ad eius poteſtatem deuenerit:ſiue etiam,ſe virginem oſtētare velit,non audiendam.Quid ergo tunc fieri debet?Id ſanè non explicatur in *d. cap.1.* At explicatum eſt in *d cap.laudabilem*,vt decernatur,ſcilicet, experientiæ triennium muliere negante, & viro aſſerente, vt inde ſufficiens deſumatur probatio.Præſumit enim ius in *d.c. 1.de frigidis* malitiam vxoris, quæ eo tempore tacuit:atque ideo meritò ab eo tempore decernendum à iudice experimento triennij tēpus. Niſi fortaſſe poſtea eam vtroque conſentiēte, & ſufficientibus alijs adhibitis probationibus iuxta dicta,ſeparationem poſtulent:tunc enim non erit neceſſarium triennium expectare,ſed ſtandum deciſioni in *cap.laudabilem*, qua de eo caſu agit.In pœnam itaque taciturnitatis potior habetur ratio iuramenti viri, & ab eo tempore decernitur triennium,ſicut cōſtitutum poſtea per *cap.laudabilem.* Vide quàm interſe omnia cohęreant.

12. Tertiò quæret aliquis,qua ratione aſſignandum, vel computandum illud triennium?Multis videtur in primis magis cum æquitate congruere,ſi numeretur à die intentatæ copulæ,quæ quia ſolet intētari,quam primū à die celebrati coniugij,idque pręſumpſit Pontifex ideo dixit computandum à die celebrati coniugij in *d.ca.laudabilem*.Quod idem in maleficio dicendum eſt,vt colligi videtur ex *cap.*

fin.de

Digitized by Google

fin. de frigidis ex eo enim conſtat triennium cohabitationis computari ſine decreto iudicis. Quare, etiam ſi non deſignetur à iudice, ſed ante litem motam tranſactum ſit, non eſt aliud triennium denuo computandum. Verùm tutior & communior ſententia eſt, vt triennium computetur à decreto iudicis. Ab eo enim die premittitur peccatorum confeſſio, & Euchariſtiæ perceptio, & maior diligentia incipit adhiberi, & in re tanti momenti nulla eſt ſuperflua. Vnde hanc opinionem ſæpè tenuit Rota, vol. 2. conſ. Farinacij, deciſ. 192. multis citat. & 226. & 1. vol. conſ. deciſ. 27. & in deciſ. Rotę Romanæ per Farin. deciſ. 277. Idem etiam tenet Riccius in praxi deciſ. 239. num. 1. cum alijs. At niſi viderem Rotam frequenter iuiſſe in eam ſententiam, amplecterer diſtinctionem quam Additio Farinacij habet, d. deciſ. tit. 1. conſ. v. *pœnitentiam*, vt à decreto iudicis & iniuncta pœnitentia computetur triennium, quando impotentia creditur eſſe ex maleficio, non verò quando eſt ex frigiditate, tunc enim à die coniugij ſi cohabitauerint cōputatur, eſt enim apertus textus in d. *c. laudabilem*. Illud etiam obſerua cum Rota d. deciſ. 226. cap. 1. & 2. ſi ante iudicis decretum præceſſit triennalis cohabitatio eſſe in arbitrio iudicis iuſtis cauſis concurrentibus illud ad breuius tempus reducere, proponuntur autem in ea deciſione iuſtæ cauſæ. Quod etiam ſæpe commiſſum iudicis arbitrio docet Riccius deciſ. cit. nu. 3. Præterea debet eſſe continuum morali quadam ratione ex *cap. fin. de frigidis*, hoc eſt, ſicut ſolent coniuges cohabitare, & ſibi inuicem copulari. Quod ſi magno temporis ſpatio ea cohabitatio interrumperetur, ſuppleri deberet. Denique addendum iſtud triennij tempus inſtaurandum, & denuo aſſignandum quoties Eccleſia compeꝛiens cohabitare & redire ad primum coniugem iubet. De probatione autem copulæ, quæ difficilis eſt, vide deciſ. Rotæ 32. 1. tit. conſ. Farinacij. & eius Additionem lit. A. De alijs autem quæ magis in ſpeciali ad iudicia pertinent videatur Thom. Sanch. li. 7. diſp. 112. & alij; mihi inſinuaſſe ſufficiat.

CAPVT LXVII.

Quid ſentiendum de Eunuchorum coniugio iure naturali.

SVMMARIVM.

Eunuchorum ſpecies diſtinguuntur, n. 1.

Eunuchorum ingenium ex Baſilio deſcribitur, numero 2.

Eunuchorum coire potentium valida eſſe matrimonia multi cenſuerunt, n. 3.

Eorum matrimonium in ordine ad copulam nullū eſſe iure naturali, n. 4.

Probatur etiam ex literis Sixti V. n. 5.

Eorum coniugia ad caſtè viuendum valida eſſe iure natura, n. 6.

Probatur ex literis Sixti, n. 6. & 7.

1. EVNVCHORVM tres eſſe ſpecies docuit Paulus lib. 6. in hæc verba. *Erant verò faciendi multi modi. Quidam enim fiebant exciſione teſtium, quidam veretri etiam cum teſtibus, qui mingebant fiſtula ænea, vt nunc quoque quibus ob morbum ea pars eſt ſecta: quidam fiebāt teſticulorum attritione, ea verò erat puello in balneum demiſſo paulatim teſticulos atterere, vſque dum velut diſſipati euaneſcerent, atque contorquere, vt vena, quæ alimentum illis defert, velut nodo interciperetur, atque ita illi tabeſcerent. Itaque erant eunuchi teſtibus exciſis ſolis, aut etiam cum veretro, et contritis, qui propterea vocabātur Thlibiæ.* Has tres eunuchorum ſpecies videtur multo ante comprehendiſſe Moyſes Deuteron. 23. dum inquit. *Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis & abſciſſo veretro in Eccleſiā Domini.* Inter hos autem eunuchos ij, quibus penitus virilia exciſa ſunt non poſſe concumbere notiſſimum eſt: eos autem, quibus teſtes tantùm abſciſſi, vel attriti, coire poſſe dubitari non debet. Illi chariſſimi principibus, vel quia perpetuo flore iuuentæ illorum abutebantur, & habebant in delicijs, vnde & vænibant magno pretio, vt apparet ex *27. §. & ſi puerum D. ad l. Aquiliam et l. 1. C. de commu. rerum matrimonio* Quintilianus in declamat. *Mango iratus pretium exciſſa virilitate producit.* Idem lib. 5. inſt. ora. cap. 12. *Non alio medius fidius vitio dicentiū, quam quo mancipiorum negotiatores formæ puerorum exciſſa virilitate lenocinantur.* Et paulo poſt: *libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium, nunquam tamen hic continget malis moribus regnum, vt ſi quæ ſeceris pretioſiora feceris & meliora.* Vel etiam qui eos, quibus virilia penitus abſciſſa adhibeant in vxorum cuſtodiam, vel fœminarum nobilium. Hinc iocus apud Ouidium lib. 2. amorum elegia 3.

Hei mihi quod dominam, neque vir neque fœmina ſeruas,
Mutua nec Veneris gaudia noſſe potes:

& infra.

Iſta mares tractent: tu ſpes depone viriles,
Sunt tibi cum domina ſignā ferenda tua.

2. Hi verò, quibus tantùm euulſi teſtes vel attriti, chariſſimi fœminis, optati valdè, cùm eos nactæ ſint ad libidinem procliuiores, & ſatiandæ veneri ideo aptiores, quia cùm ſemen non emittant, ſemel armati non ita citò deponunt arma, & diſſimulandæ illarum turpitudini conuenientiores, cùm concipere ſe non poſſe certò ſciant. Hinc multa apud Martialem & Lucianum in eunuchos dicteria & ſales. Sed mihi ſatis fuerit teſtimonium elegantiſſimum Baſilij lib. de vera virginitate, ex quo iſta, quæ diximus confirmantur, & explicatur eunuchorum ingenium. Cùm ergo de his, qui

Digitized by Google

qui vnà cum teſtibus abſciderunt quoque genitalia locutus eſſet, ſubiungit. *Nam qui ad virilitatis annos cum genitalibus iam per ætatem ad coitum idoneis peruecti ſolos poſtea teſtes abſcindunt, eos aiunt acriùs atque ardentiùs inflammari libidine, & ad concubitum impatientiſſimè ferri. Neque id ſolùm verum tutò iam vt ſibi videtur, violare quaſcumque potuerint. Aiunt enim abſciſſis inferiùs teſtibus qui a lumbis ac renibus reliquo genitali membro ſemen adminiſtrant oppilari ſtatim ſuperiores poros, feruēte verò in renibus obſcœna libidine atque ita ſemel exſpumante inflammari quidem ad id emittēdum virum: cumq́; feruens in intimis id effundere nequeat, eo quod ſibi ad concumbendum reſeruauit, armari, atque ad actum proſilire nefarium. Ita abſciſſionem teſtiū illecebram ad fallendum mulierem aſtutè machinatus, impudentiùs illi iam flagitioſiúſq́ miſcetur. Nam is quidē qui naturalia integra habet inſtrumenta concubitus, excipientibus ſuperna partis teſtibus ſemen illudq́ fundentibus, emiſſo iam ſemine alleuiatus concupiſcentiæ flagrantis remittit ardorem. Is autem qui non habet vnde, quod intrinſecus prurit, euacuet, vix extinguit libidinis æſtum, quoad vt ferunt huiúſce rabiem fatigatio ſoluat. Atteſtantur his, quæ dicimus non ſolùm naturæ ratio, verùm & plurima ætatis noſtræ documēta, ſicuti quod a ſumma reuerentia viro, canitieq́; ac viro meritis ornato referente didicimus. Aiebat enim confeſſam ſibi eſſe mulierem eunuchum, cui illa a Domino, ſiue à viro ſuo credita fuerat, quaſi virum impudicè ſibi commiſceri ſolitū, præſumebatq́, vt ait, actum turpitudinis ipſa ſua infœcunditate, ac ſeminis priuatione ſecuriùs. Neque hic ſolus, ſed alius quoque nobis vnanimis haud quaquam facilè mentiri ſolitus, retulit virginem quandam Eccleſiæ canonicam ſibi cum eiulatu nūtiaſſe, quod in cubiculo ipſius eunuchus fuerit, qui illam vitioſo complecteretur affectu, totuſq́; toti affuſus, cùm non haberet quo poſſet concupiſcentiæ ſuæ ſatisfacere, dentibus vtebatur, ardenter in carne concubitus rabiem morſu indicans. Atque ob eam, quam diximus abſciſſionis illecebram, quod ignara & imprudens rei eſſet, tentatione implicitā virginem.* Et inferiùs ſimilitudine bouis elegātiſſima in medium producta ſubiungit. *Quocirca & ipſe ſe ad actum fœditatis ſimiliter formās amorem ſpirat, incredibilemq́; veſaniam, imo & ad coitum feruens, etſi ea parte non violet, fœminæ turbulentus incumbens, ipſi tamen ac ſi corruperit, ſatisfecerit q́ cupidini, ita ſceleris imagine affectus eſt.* Hactenus Baſilius, videndus idem Magnus Baſilius lib. de inſtit. monachorum cap. 4. & epiſt. 87. vbi graphicè depingit eunuchorum mores.

3. De his ergo eunuchis, qui coeundi facultate non carent, valdè olim dubium fuit, an poſſent valida inire coniugia, nō ſolùm vt caſtè viuerent, ſed etiam vt fœminis copularentur. Affirmarunt quidam ex Theologis, inter quos videtur eſſe Medina loco citato, iuxta quā opinionem, quæ vulgò probabilis habebatur, in noſtra Hiſpania, quàm plura celebrata ſunt eunuchorum matrimonia vtroque teſte carentium, donec ſuperioribus annis Sixti V. auctoritate ſeparati ſunt, & in poſterum nubere quomodocumque prohibiti. Alij ex Scholaſticis negarunt, ſed vtrique indiſtinctè. Neque enim ſecernunt matrimonium iſtorum ad caſtè viuendum tantùm celebratum à coniugio cum conſenſu in copulam: nec diſtinguunt ſatis quod iure naturę ſpectato, quid Eccleſiaſtico dicendum ſit. Itaque nos breuiter, certiuſq́; & enucleatiùs quàm alij, his duobus capitibus explicemus: quod attinet ad iſtorum coniugia iuxta naturæ ius in iſto abſoluemus: quod verò ad ciuile & Eccleſiaſticum attinet, aſſeremus in ſequenti.

4. In primis igitur iſtorum eunuchorum coniugia vtroque teſte carentium cum implicito vel explicito conſenſu in copulam inualida eſſe, ſemperque fuiſſe iuxta naturæ leges, mihi tam certum eſt, quam quod certiſſimum: nec licet de hoc quantùm ego iudico vlli dubitare catholico, niſi Pontificis auctoritati refragari velit. Oſtendo breuiter. Quia conſenſus in copulam ideo in matrimonio licet, quia ordinatur ad prolem, vnde & effuſio illa debet eſſe veriſimilis, quamuis aliquo accidenti ſit forſan infœcundum. In huiuſmodi autem Eunuchorum connubio congreſſus vacuus & inanis eſt, nec ſolùm ob accidens aliquod in prolem ordinari non poteſt: ſed quia verum ſemen non emittunt, neque iaculantur, ſed forſan elabitur humor aliquis quem ſpecie diuerſum à ſemine indubium eſt. Non ergo licet illis iure naturæ matrimonium in ordine ad copulam ad prolis bonum minimè ordinabilem. *Carnalis certè, vel iuuenilis incontinentia,* inquit Auguſtinus libro de bono coniugatorum cap. 3. *Etiam ſi vitioſa eſt, ad propagandæ prolis redigitur honeſtatem, vt ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio coniugalis. Deinde quia reprimitur & quodammodo verecundiùs æſtuat concupiſcentia carnis, quam temperat parentalis affectus. Intercedit enim quædam grauitas feruidæ voluptatis, cùm in eo ipſo quod ſibi vir & mulier adhæreſcunt pater & mater eſſe meditantur.*

5. Hinc optima ratione deſumpta Sixtus V. Eunuchorum coniugia iam contracta irrita fuiſſe, & nulla declarari iuſſit. Itaque non diſſoluit matrimonium antea validum: ſed declarauit nullum fuiſſe à principio eiuſmodi coniugium. Vnde iudices, quibus Breuis eius executio commiſſa eſt, fœminis nubendi liberam facultatem fecerunt, quia illos non ad caſtè viuendum contraxiſſe cōſtabat. Quod efficaci argumento eſt ad infirmitatem matrimonij iſtorum ſecundùm ius naturæ comprobandam.

6. Deinde horum Eunuchorum coniugia, ſi ad caſtè viuendum celebrentur, valida eſſe ſpectato tantùm iure naturali, verum

Digitized by Google

exiſtimamus, ſicut de primo impotentium genere dicebamus ſupra: eadem enim ratio vtrumque planè demonſtrat. Atque id quod dicimus non obſcurè demonſtrant verba Sixti V. quæ profero. Cùm illi propoſitum eſſet ab Hiſpaniarum Nuntio dubium de his Eunuchorum coniugijs, & litibus, quæ ea de re quotidiè ſuboriebantur, reſpondet. *Nos igitur attendentes, quod ſecundùm Canonicas Sanctiones, et naturæ rationem, qui frigidi ſunt impotentes ijdem minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur: Quodq; prædicti Eunuchi aut ſpadones, quas tanquam vxores habere non poſſunt, eaſdem habere vt ſorores nolunt: quia experientia docet tam ipſos dum ſe potentes ad coeundem iactitant, quam mulieres quæ eis nubunt non vt caſtè viuant, ſed vt carnaliter inuicem coniungantur, praua & libidinoſa intentione ſub prætextu matrimonij turpes huiuſmodi coniunctiones affectare: quæ cùm publici ſcandali occaſionem præbeant, & in animarum damnationem tendant, ſunt ab Eccleſia Dei prorſus exterminanda. Et inſuper conſiderantes, quod ex ſpadonum coniugijs nulla vtilitas prouenit, &c.* In quibus verbis manifeſtè dicit Pontifex, ſe ideo moueri ad prohibenda in poſterum huiuſmodi coniugia, quia Eunuchi eas, quas vt vxores habere non poſſunt, vt ſorores habere nolunt, cùm non contraxerint ad caſtè viuendum, ſed fœminis turpè commiſceantur. Sequitur ergo ex natura rei matrimonium iſtorum eſſe validum. Ampliuſque expendendum eſt cùm dixiſſet Pontifex eorum, qui frigidi ſunt matrimonia ſecundùm Canonicas Sanctiones & naturæ rationem nulla reputari, rationem huius reddit in ſequentibus illis verbis, *Quod neque eas habeant vt ſorores*, cùm conſtet non ad caſtè viuendum copulatos, eratque neceſſaria hæc cauſę redditio, quia manifeſtum eſt iuxta Sacros Canones impotentium prioris generis coniugia ad caſtè viuendum celebrata, & vt eas, quas vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores, eſſe valida atque firma. Itaque ea quæ ad caſtè viuendum non ſunt, & ſecundùm naturæ rationem & Sacros Canones irrita omnino ſunt. Igitur ea ratione, quæ diximus, valida ſunt ſpectato naturæ iure.

7. Præterea, cùm Sixtus decerneret de matrimonijs iam contractis quid faciendum eſſet, hæc præcipit. *Eos etiam, qui ſic iam de facto contraxerunt, ſi apparet eos non vt caſtè ſimul viuant contraxiſſe, ſed actibus carnalibus operam dare, ſimul vt in vno & eodem lecto dormire conuincantur, ſimiliter ſeparari cures.* Separandi autem verbo non tantùm ſignificat, vt quoad habitationem ſeparentur, aliquo remanente vinculo, ſed vt contracta matrimonia declarentur irrita & à principio nulla, vt conſtat ex his, quæ paulo ante præceſſerant, & reuera ita declaratum eſt ab huius cauſę iudicibus, qui & Nuntium Apoſtolicum & Sixtum conſuluerunt, vt à multis eorum certò cognoui. Si ergo probarentur ad caſtè viuendum contraxiſſe, nec actibus carnalibus dare operam, nec ſepararentur, nec eorum contractus declararetur nullus. Adde etiam, cùm paulo ſuperiùs Pontifex locutus eſſet de matrimonijs in poſterum contrahendis, dixiſſetque eos ad quomodocũque contrahendum inhabiles fore, & ſimiliter vniuersè protuliſſet etiam eorum, qui contraxerant, matrimonia declaranda nulla, quaſi reſtringens eam vniuerſalem propoſitionem, & explicans, de quibus matrimonijs iam contractis loqueretur, diſtinguit de his, qui ad caſtè viuendum contraxerant: ac de his non vult ſuam conſtitutionem intelligi, nec morem in hoc antiquum Eccleſiæ reprehendit. Quibus rectè perpenſis manifeſtè colligitur hęc eunuchorum coniugia ad caſtè viuendum ſpectato ſolo naturæ iure valere. Nec video quid contra ſententiam iſtam opponi poſſit, præter ea quæ adduximus ſupra pro opinione Bonauentnræ de primo impotentium genere.

CAPVT LXVIII.

Quid diſponant iura de Eunuchorum coniugijs?

SVMMARIVM.

Eunuchiſmum eſſe impedimentum ad quouis modo contrahendum a tempore Sixti V. n. 1.

Quid de eorum matrimonijs dicendum ſit Iure Ciuili, n. 2.

Noua & contingens difficultas proponitur & explicatur de quodam ſpadonum genere, n. 3.

1. QVAMVIS eunuchorum matrimonia ad caſtè viuendum celebrata iure naturæ non ſint irrita, & iuxta antiquos Canones valida eſſent atque firma, vt ſupra de prioris generis impotentium coniugio probatum eſt, attamen à tempore Sixti V. eunuchi omnes inhabiles pronuntiati ſunt ad quomodocumque contrahendum, hoc eſt, ſiue in ordine ad copulam, vel vt caſtè viuant. Idque duplici ratione, quam expreſſit Pontifex, verbis adductis cap. præcedenti, & quia huiuſmodi matrimonia nullius ſunt vtilitatis in Eccleſia, & quia, vt experientia compertum eſt, non eo eſt ingenio eunuchorum grex, vt ad caſtè viuendum contrahant matrimonia. Id quod ſatis confirmant verba Baſilij, vt interim omittam plures alios, qui idem cenſuerunt. Eunuchiſmus ergo deinceps eſt impedimentum iure poſitiuo introductum, impediens & dirimens matrimonia, etiamſi ad caſtè viuendum contrahantur. Verba Sixti ſunt poſt illa, quæ cap. præcedenti retulimus: *Committimus fraternitati tuæ & mandamus, vt coniugia per dictos, aut*

Digitized by Google

aut alios quoſtumque eunuchos, & ſpadones vtroque teſte carentes cum quibuſlibet mulieribus prædictum defectum ſiue ignorantibus, ſiue etiam ſcientibus contrahi prohibeas, eoſq; ad matrimonia quomodocumq; contrahenda inhabiles auctoritate noſtra declares. Nota auctoritate Pontificia dici redditos inhabiles ad quomodocumq; contrahendum, non natura iure, & tam locorum ordinarijs, ne huiuſmodi coniunctiones de cætero fieri quoquomodo permittant interdicas, quam eos etiam qui ſic de facto contraxerint, ſeparari cures, et matrimonia ipſa ſic de facto contracta nulla irrita & inualida eſſe decernas. Eos etiam qui ſic iam de facto contraxerunt, &c.

2. Vt quid Iure Ciuili de iſtis coniugijs ſtatutum ſit, breuiter perſtringamus, aut delibemus, diſtinguendæ ſunt voces. Eunuchorũ appellationem latiùs aliquando porrigi, vt ad omnes ſpadonũ ſpecies pertineat, probat Briſſonius lib. de verb. ſigni v. *Eunuchus*. In promptuque eſt illud Matth. 19. *Sunt eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt, & ſunt eunuchi qui facti ſunt eunuchi ab hominibus, & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum Cœlorum.* Prior eunuchi appellatio naturâ frigidos, & impotẽtes comprehendit. Spadonum etiam ſæpe generalis appellatio eſt, eaque tam hi, qui natura ſpadones ſunt, item thlibiæ, thlaſiæ, caſtrati, ſed etſi quod aliud genus ſpadonum eſt, continetur *l. 128. de verb. ſign. & l. 4. §. contendimus D. ad l. Corne. de ſicar.* Mamertinus in panegyrico, *nec fœminas tantum, ſed ſpadones quoque, quos quaſi conſortio generis humani extorres ab vtroque ſexu, aut naturæ origo, aut corporis clades ſeparat*, Et Sixtus in ſuis literis, cùm agat de vtroque teſte carentibus, eunuchos & ſpadones appellat, quòd monuerim, ne aliquibus minùs lynceis tenebræ offundantur. Quãuis autem hæc interdum ita ſe habeant, tamen ſpadones nonnunquam à caſtratis ſeparantur, *§. Sed & illud inſtit. de adoption. lib. 6. in fine & lib. 7. D. de ædilitio edicto*, & apud Lucianum in eunucho, eunuchorum conditio, quàm ſpadonum vilior habetur, quod ſpadones aliquando virile aliquid experti fuerint. Vnde propriè aut ſpecialiter ſpadones ſunt, qui valetudine aliqua præpediti, aut vitio corporali liberis operam dare non poſſunt, *l. 2. & l. 4. §. vltimo D. de adoptione.* Itaque vt rectè ex iure colligit Briſſonius, ſpado ſpecialiter appellatur, cui ſterilitas, morbus, vitiumve corporis impedimento eſt, quominùs generare poſſit, non item is, cui neceſſaria ad generandum pars corporis deeſt, ſicut & ſurculi, qui nihil attulerunt, ſpadones ab agricolis appellari docet Columella lib. 3. cap. 10. Eunuchi verò propriè appellantur caſtrati, ſeu quibus virilitas excîſa eſt, quos eo ambitu verborum deſignauit Lucanus lib. 10.

Necnon infelix ferro mollita iuuentus,
Atque exacta virum.

l. 1. & 2. C. de eunuchis & l. 5. C. qui teſtamenta facere poſſunt. Inter hos ergo ſpadones & eunuchos ſpecialiter dictos, ſiue caſtratos hoc eſt diſcriminis in iure, quod ſpadonibus ſecundùm iura ciuilia nubere licebat, caſtratis verò, ſiue his, quibus genitalia abſciſſa erant, non item, *l. ſi ſerua §, fin. D. de iure dot.* Spado quoque poterat matrimonij cauſa manumittere, non verò caſtratus *l. 14. §. fin. D. de manum. vin.* Spadoni licebat poſthumum hæredem ſcribere, quoniam nec ætas, nec ſterilitas ei rei impedimento erat: caſtratus verò ſecus *l. 6. § ſpadonem D. de liberis & poſthumis.* Ij etiam qui generare non poſſunt, quales ſunt ſpadones, adoptare poſſunt, *§. Sed & illud, inſtitut. de adoptionibus.* Itaque caſtrati, ſiue eunuchi etiam ciuilibus legibus à matrimonio repelluntur, ſpadonum, de quibus locuti ſumus, matrimonia licebant in iure ciuili: cùm tamen ea tantùm, quæ ad caſtè viuendum contrahuntur: valida cenſenda ſint ex iure naturæ & Eccleſiaſtico.

3. Sed cùm per Sepuluedam hoc anno tranſirem, quidam amicus medicinæ profeſſor & eximie doctus eam mihi quæſtionẽ decidendam proponit, quæ eo anno in tribunali Eccleſiaſtico Segouienſi controuerſia fuerat. Quidam vtroque teſte læſus fuit, vocatur chirurgus qui vnum teſtem auulſit, cùmque aliũ etiam vellet auellere, prohibuere parentes. Ille intra corpus recondit, ne qua inteſtinorum deſcenſui pateret via. Naſcuntur pili barbaque. Poſtea procedente tempore voluit contrahere matrimonium. Diſceptatur in tribunali Eccleſiaſtico an ſit habilis ad coniugium, vel excludendus propter literas Sixti V. de quibus hactenus dictum eſt. Huic autem quæſtioni propoſitæ ſtatim reſpondi extra dubium mihi videri illum habilem eſſe contrahendo matrimonio. Cumque ratio ex me quæreretur; eam ſtatim reddidi, quia Sixtus eos tantùm eunuchos inhabiles eſſe ait qui vtroque teſte carerent. Hic verò non caret vtroque teſte. Neque qui remanſit attritus fuit, ſed intra viſcera reconditus. Non ergo inter eos computandus eſt, quos Sixtus inhabiles reddidit. Rem etiam maturè conſiderans inueni ratione quoque medica fulciri poſſe. Quia teſtis ille intra corpus reconditus non ideò factus eſt inhabilis aut elaborationi ſeminis, aut emiſſioni. Ergò perinde ille habilis eſt, ac ſi vnus teſticulus pendens remanſiſſet, & integer in ſuo ſtatu naturali. Antecedens probo. Et in primis non eſſe inhabilem teſtem elaborando ſemini, quia ex eo quod intra corpus recondatur, non habet qualitates conſeruationi contrarias ſed ſimiles; cùm teſtis qualitates ſint caliditas & humiditas: conſeruatio autem fit à ſimilibus. Id ipſum etiam conuincit quod fœminei teſtes ſint etiam intra corpus recluſi. Imò eadem cum viro genitalia habere fœminam poſitione

tantùm ac magnitudine differentia iam pridem docuit Galenus lib. 2. de ſemine, his verbis: *Eſt enim proportio maxima inter genitalia maſculi & fœminæ. Omnia ſiquidem genitalia membra tum maſculus, tum fœmina habere eadem videntur, poſitione tantùm & magnitudine differentia. Quin & vaſa teſtes nutrientia vtrique ſexui ex eiſdem venis & arterijs procedunt, &c.* Quod ergo intra corpus teſtes collocentur, nihil obeſt naturali eorum conſeruationi & temperamento, & ex conſequenti neque veri ſeminis elaborationi. Sed neque ſitus ille obſtat effuſioni ſeminis geniti ab eo teſticulo, quod quidem ſanè conſtabit legenti Galenum lib. 1. de ſemine, vbi non rectâ via ſed per ambages, & flexuoſos meatus ſemen & elaborari, & deſcendere in pudendum facilè comperiet. Audiui autem pro hac ſententia iudicatum eſſe in Tribunali Segouienſi. Eadem facti ſpecies ſæpè occurret in hoc Epiſcopatu Salmantino, multis enim vtroque teſte læſis eadem curatio frequenter adhibetur, id ò huius quæſtionis mentionem facere decreui, vt tam Eccleſiaſtici iudices, quam medici rem iſtam maturè conſiderent. Quod ſi nullus ex his, quibus ea curatio adhibetur, filios ſuſcepit, parum intereſt, ſi verum ſemen emittitur, barba, piliſque non flaccidis ſed virentibus ornati ſunt: neque enim generandi potentia requiritur ad matrimonij valorem, ſed coeundi, & verè ſeminandi, vt ſupra me dixiſſe memini. Et de his hactenus.

CAPVT LXIX.

De impedimento raptus.

SVMMARIVM.

Quid ſit raptus explicatur, n. 1.
Proponitur quid explicandum, n. 2.
Tria diſtinguuntur tempora, & quid ab Apoſtolorum temporibus, n. 3.
Varietatem etiam eo tempore extitiſſe, n. 4.
Quid iure Tridentini, n. 5.
Limitationes duæ eius decreti, n. 6.
Pœna in raptores lata, n. 7. 8.

1. RAPTVS communi, certaque definitione dicitur, *violenta extractio è domo parentum*. Ex quo fit eum, qui vim non infert: ſed vel precibus illam extrahit è domo parentum, vel quia illa iam conſenſit in matrimonium, raptorem non dici, neque raptorum pœnis ſubiacere. Id quod conſtat ex Concilio Romano ſub Zacharia cap. 4. vbi excommunicatur raptor, *niſi*, inquit, *eam deſponſatam habuerit*, & apertè Lucius III. ad Burgenſem Epiſcopum, *Reſpondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti, vbi nihil antea de nuptijs agitur, iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & prius eam deſponſauerit, quam cognouerit, licet parentes reclamarent, à quibus eam dicitur rapuiſſe.* Raptus enim ſine violentia non eſt, §. *item lex inſt. de public.*

2. Verùm, vt ea, quæ de hoc impedimento ius Canonicum ſtatuit, diſtinctè percipiantur, more noſtro diuiſis temporibus & ſæculis quid de hoc Eccleſia decreuit proponamus, illud interim repetentes, quod ſæpe ſupra notauimus, in his magnas partes Epiſcoporum fuiſſe, & in his impedimentis multa ordinaſſe, & reuocaſſe, prout expedire iudicabant.

3. Igitur circa hoc impedimentum tria tempora obſeruo. Primum ab initio naſcentis Eccleſiæ, & Apoſtolorum ſæculo vſque ad Tridentinum. Secundum intermedium quoddam ante tempora Innocentij III. vltimum à Tridentino. Dico igitur à primis Eccleſiæ temporibus vſque ad Tridentinum, vt plurimùm obſeruata lege, raptum non alia ratione fuiſſe impedimentum Eccleſiaſticum, niſi quatenus, vel quandiu conſenſus raptæ deerat. Cumque conſenſus iure naturali ad matrimonium requiratur, exinde efficitur, non alia ratione diremiſſe matrimonium, niſi quia vis illata ac conſenſus coactus dirimit matrimonium, de quo iam ſupra lib. 4. Atque adeo iure naturali dirempta matrimonia per raptum: ſi enim puella etiam in poteſtate raptoris conſiſtens, & quandocumque conſentiret, tenebat matrimonium. Id conſtat ex Apoſtolorum Canon. 66. quo non aliam permittitur ducere, niſi raptam, etiamſi pauper ſit, & colligitur ex Aurelianenſi 1. Canon. 4. vbi indicatur matrimonium cum raptore valere, ſi puella raptori cõſenſerit, quamuis reſtitui patri iubeatur, & raptor ille addici in ſeruitutem, aut pretio ſe redimere. Idem colligo ex Concilio Meldenſi cap. 64. quibus inſinuatur valere matrimonium etiam in poteſtate raptorum & cap. 65. vbi præcipitur, vt ſi qui raptores nondum nupſiſſent raptis tempore illius conſtitutionis, ſeparentur, & patri filiæ reſtituerentur primùm, & poſtea nuberent de conſenſu partium. Idem indicat Nicolaus I. epiſt. 30. Innocentius III. idem apertiſſimè ſtatuit *cap. fin. de raptoribus.* Id quod vſque ad Tridentinum pro lege vniuerſali fuit.

4. Dixi quidem id ab Apoſtolorum temporibus vt plurimùm obſeruatum, quia inter hæc annorum ſpatia apud quaſdam Eccleſias nonnullis Epiſcopis in Concilijs decernentibus, raptus impedimentum fuit ad quouis modo ineundum coniugium, tam cum rapta, etiamſi redderetur poteſtati parentum, quàm cum alijs. Vtrumque diſce clariſſimè ex Canonibus, quos ſubijciam. Meldenſi Can. 66. ſtatuit vt in poſterum raptor ſine ſpe coniugij

Digitized by Google

iugij perpetuò maneat. At Synodus Regiaticina ſub Leone IIII. Canon. 10. *Quæ verò vel viduæ vel adhuc ſponſæ non fuerunt, & abſque ipſarum & parentum voluntate rapiuntur, nihilominus vel parentibus, vel propinquis reſtituantur, & alijs ſi voluerint nubant: nam ipſorum a quibus raptæ ſunt legitimæ demum vxores nullatenus eſſe poſſunt.* Et Concilium Cabilonenſe, & habetur, *cap. de puellis 36. quæſt. 2.* ibi *iuxta Canonicam auctoritatem ad coniugia legitimè raptores ſibi vendicare nullatenus poſſint*; & *cap. fin. eadem quæſt.* quod citatur ex Aquiſgranenſi Concilio, *eas*, inquit, *nullatenus habeant vxores, quamuis in poſtmodum conueniat, aut eas docuerint, vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuerum acceperint.* Verùm ea, quæ his canonibus ſtatuta ſunt, priuatæ quędam leges fuerunt ab his, apud quos celebrabantur Concilia, ſeruatæ, cùm penes ipſos ea poteſtas tunc eſſet conſtituendi impedimenta. Præualuit antiqua lex denuò confirmata auctoritate Innocentij III. in *d. cap. fin. de raptoribus.*

5. Tertiò denique nouiſſimo iure Concilij Tridentini ſeſſione 14. cap. 6. Raptus cæpit etiam eſſe impedimentum Eccleſiaſticum: antea enim vt dixi dirimebat naturali iure tandiu, quandiu voluntas raptæ & conſenſus deerat. In eo enim capite hæc dicuntur: *Irritum ſcilicet eſſe matrimonium, quandiu rapta in poteſtate raptoris fuerit; ſecus tamen, ſi ab eo ſeparata, & in loco tuto ac libero conſtituta ei nubere voluerit.*

6. Circa quod decretum duo breuiter obſeruanda. Primum tantùm habere locum in his locis, in quibus receptum eſt Concilium Tridentinum, aliàs ſeruandum quod antiquo iure ſtatutum eſt in *d. cap. fin. de Raptoribus.* Alterum eſt id decretum tantùm intelligendum eſſe de raptoribus, nec extendendum ad raptrices fœminas, vt notat ſpeculum in Append. ard articulum 32. 1. p. difficilè enim ius præſumit viro eam inferri violentiam. Quamuis ſi reuera eſſet etiam iuueni illata vis, matrimonium eſſet nullum iure naturali ob conſenſum coactum.

7. Verùm aduerſùs raptores multæ editæ leges Eccleſiaſticæ, quæ varijs adhibitæ pœnis illos deterrere conabantur. Potiſſima excommunicatio fuit à primis Eccleſiæ temporibus Apoſtolorum cap. 66. Chalcedonenſe act. 11. Canon. 27. cùm conſentientibus & adiuuantibus, & ſi clerici, deponi iubentur, Symmachus epiſt. 5. Aurelianenſe 4. cap. 12. 6. Synod. cap. 92. Romanum 1. ſub Gregorio II. cap. 10. 11. Romanum ſub Zacharia cap. 7. Pariſienſe 1. cap. 6. & habetur *cap. de puellis quæſt. 2.* Regiaticinum ſub Leone IIII. cap. 10. Nicolaus I. epiſt. 30. Vvormatienſe, cap. 77. idem repetit, quod Chalcedonenſis Canon ſtatuerat. Metenſe cap. 7. Meldenſe cap. 68. Meldenſe, cap. 7. & Alexander III. in Append. Lateran. p. 6. cap. 4. & nouiſſimè Tridentinum loco citato.

8. Sed & pręterea raptor vendi iubetur & in ſeruum patri puellæ, aut ſe redimere pretio conceditur, & hoc ſi ad Eccleſiam confugerit in Concilio Aurelianenſi 1. cap. 4. Filij ex raptu ante coniugium ſuſcepti inhabiles ſunt ad dignitatem Eccleſiaſticam, & etiamſi poſtea ex coniugio naſcantur, inhabiles eſſe volunt ad ſacros ordines. Meldenſe cap. 64. & raptores ſine ſpe coniugij remanere. Et denique Tridentinum præter excommunicationem alias addit pœnas in raptorem, & dantes conſilium, auxilium, & fauorem. Decernit enim eos perpetuò infames, & omnium dignitatum incapaces; clericos de proprio gradu decidere: & vt raptor inſuper teneatur raptam, ſiue duxerit, ſiue non duxerit, decenter dotare iudicis arbitrio. Quæ tamen pœna locum non habet ante ipſius iudicis ſententiam, vt conſtat ex verbis & tenore decreti. Ac de his hactenus.

Digitized by Google

DE DISPENSATIONIBVS.

LIBER OCTAVVS.

Valdè frequens in praxi huiuſmodi argumentum eſt, & circa quod paſsim plures difficultates occurrunt. Sed cùm in diſpenſatione interueniant & poteſtas diſpenſandi, & cauſa diſpenſationis, & qui diſpenſationem impetrat, & præterea etiam contingere poſsit, vt ſemel impetrata diſpenſatio expiret: ideo agemus primò de his, quibus competit diſpenſandi poteſtas: ſecundò de cauſis, quæ ad iuſtam & validam diſpenſationem requiruntur. Tertiò de defectu ex parte impetrantis, ſiue quia veritatem reticeat, vel falſitatem exprimat, vel mandatum ad impetrandum non habeat. Quarto loco explicabo quibus modis extingui, vel ceſſare, aut expirare diſpenſatio poſsit. Ac denique nonnulla alia circa diſpenſationis interpretationem & formulas dicemus. Quibus complectemur omnia, quæ ad diſpenſationis materiam pertinent tam in genere, quàm in ſpecie, vt ſemel ea, quæ de hoc argumento ad alias etiam materias pertinent, abſoluamus. Eò enim doctrina gratior lectori eſt, quo videt plura in ſpecie coniuncta, quæ in diuerſis materijs ex illa deciduntur: & breuiter omnia non tam diſputando, quam docendo, & probando, ne creſcat hic liber in immenſum.

CAPVT I.

Explicatur definitio diſpenſationis.

SVMMARIVM.

Variæ acceptiones diſpenſationis, n. 1.
Variæ definitiones diſpenſationis, n. 2.
Vera definitio, n. 3.
Differre ab interpretatione, n. 4.
Differre à permiſsione, ſimplici licentia, & abſolutione, & abrogatione, & priuilegio, numero 5.
Comprehendi omnem diſpenſationem ea definitione, n. 5.

1. DISPENSATIONIS nomine ſignificari ſolere diſtributionem certum eſt: idque non ſolùm in ſacris literis Lucæ 12. *Quis putas eſt fidelis diſpenſator?* & apud Paulum, *Diſpenſatores myſteriorum Dei*, & alibi ſæpe: ſed etiã in iure Ciuili *l. 62. D. de ſolution. & l. 166. & l. 203. de verb. ſignific. & l. 1. C. ſi aduerſus fiſcum*, & in Iure Canonico *cap. diſpenſatio. 43. diſt. & in extrauaganti vnigenitus, de pœniten. & remiſſion.* Indulgentiarum diſtributio, diſpenſatio vocatur. Attamen, quod ad præſens inſtitutum attinet, ea vox applicata eſt ad ſignificandum actum, quo quis ab obligatione legis eximitur: ſed cũ varijs modis legis obligatio tolli poſſit, derogatione, abrogatione, interpretatione, ab illis, ſi propriè & ſtrictè ſumatur, diſpenſatio differt, vt ſtatim perſtringemus breuiter, quia de eo alij latiſſimè.

2. Definiri autem diſpenſatio ſic ſolet: *Eſt relaxatio iuris cõmunis cum cauſæ cognitione, facta ab eo, qui ius vel poteſtatem habet*: quã definitionem tradidiſſe videtur Panormitanus in *c. 12. de Schiſmat.* n. 4. Nauarrus in ſum. prælud. 9. n. 15. & alij. Sed cùm vera diſpenſatio ſine cauſæ cognitione dari poſſit, vt dicam poſtea, probari ea definitio non debet. Itaque reijcit eam particulam tandem Panormitanus ſupra citatus, Bartolus conſil. 28. volum. 2. Decius in

cap.

cap. At ſi clerici §. de adulterio, de iudicijs, & alij, quos infra referemus, cũ ſermo erit de neceſſitate cauſæ ad diſpenſationem & eius valorem.

3. Communis ergò diſpenſationis definitio eſt. *Diſpenſatio eſt iuris alicuius relaxatio.* Quam definitionem tradunt Doctores citati num. 2. quos ſequuntur Suarez de legibus lib. 6. cap. 1. Salas de legibus diſput. 20. ſectione 1. Ioannes Azor, Gabriel Vazquez & alij locis infra citandis. Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſput. 1. num. 2 addit, *ab eo, qui poteſtatem habet*, vt indicet cauſam efficientem diſpenſationis; ſed ſine cauſa. Nam id iam in ipſa ratione diſpenſationis includitur, quę ſi non ſit ab eo, qui poteſtatem habet, diſpenſatio non eſt. Igitur diſpenſatio eximit aliquem ab obligatione alicuius legis, quę & manet circa alios, & ipſum obligaret in eo caſu, niſi princeps obligatione liberaret. Sic videtur colligi ex *cap. ipſa pietas, §. ſi inquirunt 23. quæſt. 4*: Vbi Auguſtinus appellat *vulnus contra integritatem ſecuritatis*, & *cap. neceſſaria rerum diſpoſitione 1. qu. 7.* vbi Gelaſius appellat *relaxationem, moderationem, tẽperamentum, canonum paternorum*, & ex *c. tanta & c. ſiqui eadem q. et c. de multa, de prebendis*, & alibi ſępè, vbi diſpenſatio conceditur.

4. Ex hac diſpenſationis definitione primò colliges diſpenſationem in quauis materia ſit, non eſſe interpretationem legis ſiue in caſu certo, ſiue [illegible]io, contra nonnullos ex Theologis, qui declarationem eſſe diſpenſationem ſenſerunt. Facit pro nobis in primis, quia ſequeretur ex eo Pontificem in lege humana & naturali diſpenſare, cùm illas interpretari poſſit. Id autem quod ſequitur, falſum eſſe docet communis Doctorum ſententia, de qua agemus ca. 2. Facit etiam, quia diſpenſatio eſt actus iuriſdictionis, vt dicam poſtea: legum autem interpretatio nequaquam, argumento textus in §. *conſtat autem ius noſtrum, inſtit. de iure naturali. verſ. reſponſa prudentum.* Niſi enim à Cæſare ius reſpondendi datum eſſet, eorum interpretatio nullam legis haberet vim, neque diſpenſationis, cùm hæc ſine iuriſdictione eſſe non poſſet. Facit præterea, quia cùm adeſt certa cauſa vel probabilis, in qua deficiat lex, declarare tunc in eo caſu legem deficere non ſolũ pertinet ad eum, qui iuriſdictionem habet, ſed quod ad forum poli attinet, etiam ad quẽuis hominem doctum, qui attenta cauſa poterit iudicare. Denique idem exempla declarant, cùm enim Pontifex v.g. diſpenſat cum Hiſpanis, vt data illa eleemoſyna duorum argenteorũ non teneantur lege communi prohibente in quadrageſima lacticinia, planum eſt, non interpretari tunc ea data eleemoſyna, vel cauſa adhibita, non obligari Hiſpanos lege communi abſtinentiæ, & in eo caſu deficere legem communem comparatione illorum, ſed reuera eos eximit ab obligatione legis communis: atque ita diſpenſationem non eſſe interpretationem docet Suarez ca. cit. num. 3. & 4. Salas loco cit. Gabriel Vazquez tomo 2. in 1.2. diſput. 178. cap. 2. Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſp. 1. num. 1. & lib. 4. ſum. cap. 37. quæſt. 1. in numeris citatis.

5. Secundò infertur diſpenſationem differre à permiſſione, quia permiſſio ſtrictè & propriè ſumpta non aufert peccatum, neque culpam, atque adeò, neque legis obligationẽ: at diſpenſatio tollit, licet aliquando etiam latè ſumpto permiſſionis vocabulo, ſoleat ſic appellari diſpenſatio *cap. diſpenſationes 1. qu. 7.* Differt etiam diſpenſatio ab abſolutione, cùm propriè profertur abſolutionis nomen. Nam abſolutione à peccatis, à cenſuris nulla relaxatur lex, quin potiùs executioni mandatur, cùm lex iubeat hominem diſpoſitum abſolui à peccatis, hominem recedentem à contumacia, & obediẽtem Eccleſiæ abſolui à cenſura, & reſtitui communioni fidelium: diſpenſatione autem vulneratur lex. Sic gloſſa in *cap. cupientes, § cæterùm, de electione in 6.* Panormitanus in *cap. tam literis, num. 3. de teſtibus*, & Doctores citati num. præcedenti. Differt etiam diſpenſatio à ſimplici licentia, quod hęc non tollit obligationem legis, ſed apponit conditionem quandam, quam lex ipſa poſtulabat. Vt cùm lege ſtatuitur, nequis frumentum extrahat ſine legis licentia, cùm illa conceditur à Rege, non dicitur in ſua lege diſpenſare. Similiter cùm quis de licentia Pontificis ingreditur monaſterium ſacrarum fœminarum, vel cùm monachus de licentia Prælati aliqua inſumit, vel donat, non diſpenſat Prælatus in voto, neque in obligatione clauſuræ, ſed adhibet conditionem neceſſariam, quãque lex ipſa petit, ne ſcilicet vel donatio, vel ingreſſus in monaſterium fieret ſine licentia. Sic Doctores citati Suarez num. 11. & Salas loco citato. Differt etiam à legis abrogatione, & etiam derogatione. Abrogatur enim quod omnino tollitur; derogatur verò, quod ex parte *l. 120. de verb. ſignif.* Vndè cùm lex pro tota cõmunitate omnino tollitur, & non ad tempus, abrogatio dicitur: cùm verò tollitur omninò vel comparatione partis communitatis, vel comparatione materię legis, ſi latitudinem habet, derogari dicitur, & tamen in nullo eorum euentuum diſpenſatio eſt. Suarez num. 12. Denique diſpenſatio differt à priuilegio, non quidem in eo quod priuilegium concedi poſſit ſine cauſa, & diſpenſatio non poſſit dari ſine illa vt ex Rebuffo, Mandoſio, Emanuele Rodriguez refert Thomas Sanchez diſput. cit. num. 1. cùm valeat etiam diſpenſatio ſine cauſa vt dicam poſtea; ſed quia priuilegium ſæpè datur non contra ius commune, ſed præter ius, vt cũ Princeps concedit alicui poteſtatem legitimandi, quam ipſe habet. Cùm ergò priuilegium eſt contra ius, ea priuata lex diſpenſatio dicitur iuris communis. Quando verò eſt præter ius, non eſt diſpenſatio, ſed priuilegium propriè dictum; ſic Suarez, Salas, Thomas Sanchez locis citatis.

Digitized by Google

6. Tertiò infertur hac definitione diſpenſationis comprehendi non ſolùm diſpenſationẽ in iure communi, ſed etiam diſpenſationem in ſtatutis municipalibus, aut priuatis. Abſolutè enim dictum eſt, alicuius iuris relaxatio. Sequitur etiam comprehendi non ſolùm diſpenſationem iuris humani, ſed etiam diſpenſationem obligationis voti, vel iuramenti, aut matrimonij rati, quorum obligatio eſt ex diuino iure vel naturali, vt ſuis locis explicatum eſt. Quomodo autem diſpenſationis verba ſint interpretanda latè, an ſtrictè dicam infra, in fine huius libri. Solent adduci variæ diuiſiones diſpenſationis, ſed res facilis, & quæ ex dicendis ſatis intelligetur, de illis Salas diſp. cit. ſect. 2. de diſpenſat.

CAPVT II.

Quomodo poßit cadere diſpenſatio in his, quæ iuris naturalis ſunt?

SVMMARIVM.

In præcepta naturalia & diuina propriè diſpenſationem cadere, quidam affirmant, n. 1.
Ea quæ pertinent ad ius naturale diſtinguuntur, num. 2.
Et quæ ſunt iuris diuini, n. 3.
Non cadere diſpenſationem in ius naturale, et diuinum, n. 4.
Probatur, num. 5.
Non eſſe relictam in Eccleſia poteſtatem ad eam diſpenſationem oſtenditur, n. 6.
Limitatur prædicta doctrina, n. 7.
Eam tamen non eſſe vere diſpenſationem, n. 8.
An remiſſio voti, vel iuramenti ſit propriè diſpenſatio, n. 9.
Quo ſenſu dicatur per ius gentium & ciuile detrahi iuri naturali, n. 10.
Quædam ſoluuntur, n. 11.
Qua ratione fiat diſpenſatio in voto vel iuramento, n. 12.
Quomodo fiat diſpenſatio in votis ſolemnibus, numero 13.
Quomodo Pontifex diſpenſet in matrimonio rato, num. 14.
Quomodo fiat diſpenſatio in reſidentia, n. 15.
In impedimentis iuris naturalis nullam diſpenſationem dari, n. 16.
Nonnulla explicantur et remittuntur, n. 17.

1. PROPRIE' diſpenſationem cadere in aliqua præcepta naturalia & diuina docuit Thomas Sanchez citatis multis Theologis, & iuris interpretibus lib. 8. de matrimonio diſput. 6. num. 5. & ſequentibus, fundamenta, quibus innititur, quæ leuiſſima ſunt, adducam infra iſto capite.

2. Sed pro huius explicatione obſeruandum eſt primò ea quę ad ius naturale pertinent non vnius eſſe generis. Primum eſt eorum, quę præcipit lex naturalis independenter ab alicuius operantis, aut exequentis conſenſu, vt non eſſe mentiendum, non fornicandum. Huiuſmodi enim obligatio non ſupponit conſenſum aliquem voluntatis operantis, ex cuius poſitione conſurgat obligatio non mentiendi, aut non fornicandi. Alia etiam præcipit lex naturalis, ſed quæ in ſua obligatione preceptiua pendent à priori conſenſu voluntatis humanæ, quia ſupponunt actum voluntatis operantis, vt ea obligatio conſurgat. Huiuſmodi eſt obligatio in voto, iuramento, matrimonio, & alio contractu: obligatio ſiquidem horum naturalis eſt; naſcitur tamen ſuppoſita voluntate vouentis, iurantis, contrahentis, ita vt ſi ea voluntas non eſſet, non conſurgeret. Rurſus alia etiam ſunt de iure naturali ſolùm permiſſiue, aut conceſſiuè. Huiuſmodi ſunt contrahere matrimonium, licet enim contracto matrimonio obligatio inde nata ſit iuris naturalis, attamen non præcipit abſolutè omnibus, & in omni caſu contrahere, ſed concedit, vt conſtat ex dictis ſup. lib. 1. Item libertates, captiuitates, & alia huiuſmodi. Alia denique ſunt, quæ fundamentum habent in iure naturali, licet non præcipiantur; dicuntur tamen accedere ad æquitatem naturalem, & illi confirmari; quale eſt filium ſuccedere patri ab inteſtato; æquitati enim naturali conueniens eſt, vt ad illum, cui eſſe ſuum datum eſt à patre, pertineant etiam bona per patrem quæſita. Cui enim pater magis naturale eſt adquiri, quam filio? Vndè Papinianus in *l. ſcripto 7. in fine D. vnde vi*, rectè concludit, *non ſic parentibus liberorum, vt liberis parentum debetur hæreditas. Parentes ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, liberos naturæ ſimul et parentum commune votum*, & *l. 1. eodem & l. 15. de inofficioſo teſtamento*. Id quod & expreſſit Paulus 2. *Corinth. 12. nu. 14. non debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filijs.*

3. Deinde obſeruandum eſt ius diuinum duplex eſſe, poſitiuum & naturale. Poſitiuum diuinum dicimus, quod tantùm ortum eſt Dei ordinatione & voluntate ſic præcipiẽtis, vt lex de ſacramentis recipiendis, de credendis his articulis, & alię huiuſmodi. Naturale verò diuinum eſt, quod poſitis terminis & materia, naturalis ratio dictat eſſe faciendum, vt poſita inſtitutione ſacramentorum naturalis ratio dictat eſſe ſanctè tractanda, & poſita inſtitutione miniſtrorum Eccleſiaſticorum, qui populum paſcant, naturalis ratio dictat, & alendos illos, & reſidere debere, & poſito coniugio ſpirituali cum ſua Eccleſia naturalis ratio exigit, vt illi ſeruetur fides, neque ab ea diſcedat.

4. His igitur obſeruationibus præmiſſis ſtatuo hanc certam enuntiationem. *Nulla eſt poteſtas in Eccleſia, neque ordinaria, neque delegata ad diſpenſandum in præceptis iuris naturalis, aut diuini naturalis, quorum obligatio eſt abſoluta independens ab hominum conſenſu iuxta ſenſum explicatum*

Digitized by Google

explicatam ſupra iſto capite num. 2. Communis eſt Doctorum ſententia. Sic ex iuris interpretibus docet Gloſſa in *cap. ſunt quidam 25. quæſt. 2.* per illum textum, & ſequentem: Gloſſa in *cap. propoſuit, de conceſſione probendæ* Turrecremata in ſumma lib. 3. cap. 54. & 57. Nauar. Conſil. 4. de deſponſatio. impub. num. 16. & ſumitur ex eodem in *cap. ita quorundam de Iudeis*, Gloſſa penultima per totam Couar. in *regula peccatum* part. 2, §. 4. num. 6. & in 4. decretal. part. 2. cap. 6. §. 9. num. 3. Ex Theologis etiam innumeri, quos refert Thomas Sanchez, & non ſequitur diſputatione 6. citata num. 4. Suarez de legibus lib. 2. cap. 14. num. 5. Gabriel Vazquez diſp. cit. 179. cap. 2. & ſequentibus.

5. Facit autem pro hac ſentētia primò. Quia iuris naturalis auctor eſt Deus: inferior autem non poteſt in lege ſuperioris diſpenſare *capite inferior, diſtinct. 21. Clementina, ne Romani, de electione.* Sed efficax probatio videri poteſt, qui enim dicunt diſpenſari poſſe, dicent id non fieri auctoritate humana, quæ circa legem ſuperioris nihil poſſet: ſed poteſtate à Deo tradita ad diſpenſandum in nonnullis caſibus Sed adhuc efficax argumentum eſt. In primis quia multa clamant talem poteſtatem non eſſe relictam Principibus humanis, cùm omnium mētibus fixum inſideat immutabilia eſſe præcepta naturalia. Sic Gloſſa in dict. *cap. cum tanta, & in §. 1. diſt. 5.* ibi Gratianus ait ius naturale eſſe immutabile, quod repetit in *§. vltimo diſt. 6. & §. Sed & naturalia. Inſtit. de iure naturali gentium, & ciuili, diuina quadam prouidentia conſtituta ſemper fixa, atque immutabilia permanent.* Vnde matrem Dionyſij tyranni Siciliæ dixiſſe ferunt, cùm filius conatus eſſet illi ſtuprum inferre, tyrannos quidem leges poſſe mutare, ſed iura naturalia prorſus ſoluere nullo modo poſſe, ſic Myſingerus dict. §. nu. 4. Facit etiam textus in *Clement. Paſtoralis de re iudic.* ibi. *cùm illa Imperatori tollere non liceat, quæ iuris naturalis exiſtunt.* Facit etiam textus in *ca. ſuper eo, de vſuris.* vbi ſuper vſurarum crimine nullam poſſe diſpenſationem fieri colligit ex eo, quod illico vtriuſque teſtamenti pagina deteſtetur, quò facilè oſtenditur eſſe contra naturale ius, cùm in teſtamento veteri contineatur lex naturalis in Decalogo. Facit etiam quod iura clamant conſuetudinem contra ius naturale non poſſe legem aut obligationem inducere *capit. cùm tanta de conſuetudine.*

6. Deinde non eſſe relictam huiuſmodi poteſtatem ad diſpenſandum in his præceptis, de quibus loquimur ex eo conſtat, quia melior Theologorum pars aſſerit, neque à Deo diſpēſabilia eſſe præcepta iuris naturalis abſoluta, quæque non pendent ex hominum conſenſu tanquam ex materia obligationis. Cùm multa non ſint mala quia prohibita, ſed è contrà, ſint prohibita à Deo, quia mala. Sic contra nonnullos ex Theologis latè, & optimè docet Gabriel Vazquez diſput. 179. cap. 2. Suarez lib. 2. de legibus cap. 15. & alij. Et explicatur breuiter, & facilè, quia inter præcepta naturalia etiam abſoluta, quędam ſunt, quorum obligatio reperitur in quauis circunſtantia occurrenti. Iſta omninò immutabilia ſunt: quia in quauis, quæ ponatur, circunſtantia, & in quouis euentu occurrente ſemper reperitur ea deformitas. Huiuſmodi eſt deformitas mendacij, & deformitas odij Dei. Alia verò ſu[nt], quæ a[d] ſui obligationē exigunt peculiares circunſtantias, quibus ablatis tollitur materia præcepti, & ex conſequenti obligationis pręcepti. Vndè iſta præcepta mutabilia ſunt, non quidem quia præceptum ipſum diſpenſatur, aut tollitur, ſi rectè inſpiciatur, ſed quia aufertur circunſtantia, quæ conſtituebat materiam præcepti. Vndè manet actionis ſubſtantia ſine circunſtantia illa. Mutatur autem vel ex voluntate Dei, vel alia ratione. Declaratur exemplis. Hominem interficere malum eſt, ſed ſi is, qui alterum ad occidendum inuadat, occidatur, non eſt malum. Idem eſt ſiquis occidat, publica auctoritate. Deeſt enim iam circūſtantia aliqua ad malitiam neceſſariò requiſita. ſcilicet, quod fiat auctoritate priuata, neque ob defenſionem vitę. Simili ratione furari malum eſt, ſed ſiquis in extrema neceſſitate conſtitutus aliquid ex alterius bonis ſibi capiat, vt ſuæ occurrat neceſſitati, non eſt malum. Deeſt enim circunſtantia rei alienæ inuito rationabiliter Domino. In neceſſitatis enim extremæ caſu nihil alienum eſt, cùm ſint omnia communia. Malum quoque eſt alterius opes, & bona inuadere. At ſi faciat iuſſu Dei malum nō eſt, quia tollitur circunſtantia rei alienę. Non reddere depoſitum malum eſt; ſed ſi furioſo domino negetur, non eſt malum. Vndè, ſi aliquando Deus iuſſit filium innocentem occidi à parente pio & optimo, vel vt Ægyptios ſpoliarent Hebræi, aut vt Chananęorum fines inuaderent, & occuparent, aut Hoſeę, vt acciperet ſibi mulierem fornicariam, non diſpenſauit in præcepto naturali non occidendi, non furandi, non fornicandi, ſed abſtulit materiam præcepti, nam præceptum naturale occiſionem prohibet priuata auctoritate factam; prohibet etiam cōtrectationem rei alienæ, vel acceſſum ad non ſuam. At Abraham, Iſraelitis, & Hoſiæ præcepit is, qui dominus eſt vitę, & mortis, & omnium bonorum, quo ablata eſt circunſtantia alienæ rei, quæ erat neceſſaria ad materiam præcepti, ex qua conſurgebat obligatio. Qui autem ablationem huius circunſtantię diſpenſationē eſſe dixerit, mehercle ſtupidus eſt. Aliàs cùm ea circunſtantia varijs, multiſque modis tolli poſſit ab hominibus, vel occurrentibus euentibus, vt in exemplis propoſitis conſtat, illi homines, & euentus diſpenſare dicerentur in lege naturali, quo nihil abſurdius, & à communi ſenſu alienum magis. Atque hac etiam ratione explicata, poteſt per ius gentium ſiue ciuile fieri aliqua mutatio ex parte materiæ iuris naturalis, ita vt ea variata ceſſet etiam legis naturalis

ralis

Digitized by Google

natura omnes homines liberi naſcebantur; *inſtit. de libertinis in principio*, attamen non prohibuit libertatem alienari vel tolli, cùm ipſum hominem ſui iuris conſtituerit. Hinc etiam quamuis iure naturæ ſit, ne quis locupletetur cum alterius iactura, & incommodo *l. nam hoc natura D. de condict. indeb. & lege iure naturæ D. de regul. iuris*, tamen contra hoc ius vſucapio eſt introducta damno quidem domini, bono verò Reipub. cui ea quę ſunt ſalutaria iuſta, & legitima prę cæteris habentur, vt ait Caius *lege 1. D. de vſurpat. & vſucap.* Non enim naturalis lex ita quemque dominum rei ſuæ eſſe voluit, vt non poſſet poteſtate reipublicæ iuſta de cauſa dominium mutari. Hinc etiam modus, & forma præfigitur teſtamentis, & numerus teſtium deſignatur, & ſolemnitas adhibetur matrimonio. Natura enim non ſtatuit, vt cum tot teſtibus, & non pluribus teſtamentaria diſpoſitio, aut contractus matrimonij valeat. Quare illis legibus non detrahitur, ſed additur iuri naturali in his, in quibus illud tantùm aſſiſtit, non præcipit.

11. Neque obſtant ea quibus Fortunius Garcia in *dict. l. manumiſſiones num. 8.* reijcit eam diſtinctionem iuris naturalis permittentis, & præcipientis. Nec enim ex hac diſtinctione ſequitur non poſſe dici magis naturalem eſſe ſeruitutem, quam libertatem, aut rerum diuiſionem, quam communitatem bonorum, cũ hæc ſecundùm ius naturale dicantur, quia cũ ipſa natura cœperunt; cùm tamen non inceperit ſeruitus, neque rerum diuiſio, neque vſucapio. Quare non rectè intellexiſſe videtur Fortunius, quo ſenſu Theologi, & alij dicant illa eſſe de iure naturali, & hanc diſtinctionem iuris naturalis permittentis, & præcipientis in ſcholas inuexerint.

12. Hinc etiam conſtat 2. Qua ratione fiat diſpenſatio in voto vel iuramento. Hæc enim ſunt ex his, quę ex hominum arbitrio pendent, & conſenſu, & ita in illis non relaxatur obligatio legis naturalis directè, quod propriè diſpenſatione fit; Sed remittitur debitum ortum ex humano conſenſu nomine Dei, cui ea promiſſio facta eſt, & eſt pars illius obligationis. Conceſſit enim Deus Pontifici, vt ipſe debita remittat rationabili ex cauſa, quod explicabo poſtea. Et ſicut me cedente alterius hominis promiſſioni, ceſſat etiam promiſſionis obligatio; ſic etiam Deus, in quantum illi debitum eſt, quod voto fuit promiſſum. Vndè non diſpenſat Pontifex nomine Dei in lege naturali, ſed remittens debitum, & ius ad rem illam, tollit obligationem. Quam poteſtatem propter multa inconuenientia vitanda, credimus à Deo conceſſam eſſe Pontifici, vt ſuo nomine remittere eam promiſſionem poſſit. Quem explicandi modum ſequuntur Suarez, Vazquez, Leſſius, & Salas citati ſupra n. 8. quem reijcit Thomas Sanchez ſine fundamento vllo, vt ibi dixi.

13. Hinc etiam conſtat tertiò, quomodo Pōtifex dicatur diſpenſare in votis ſolemnibus religionis, & facere de monacho non monachum. Nam quod attinet ad obligationem voti, remittit nomine Dei, ſicut aliorum votorum obligationem, cùm eadem ſit in voto ſolemni, & ſimplici *cap. rurſus. Qui Clerici vel voventes:* Solemnitas autem, cùm ſit introducta iure poſitiuo *cap. vnico de voto in 6. & in extrauagant. aſcendenti Domino in nauiculam*, tollitur etiam poteſtate Eccleſiaſticæ. Et præterea quia cum materia voti obedientię ſit promiſſio facta homini, hoc eſt prælato, & ipſi Pontifici, quæ promiſſio confirmatur voto, non acceptata aut reiecta promiſſione ceſſat obligatio voti obediētiæ; ea autem ceſſante, ceſſat etiam obligatio paupertatis, & caſtitatis, quæ tantùm in eo ſtatu promiſſa ſunt. Neque obſtat vulgaris textus in *cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum* in fine, dico enim breuiter ſenſum eſſe religioſũ ſtatum conſtare eſſentialiter tribus votis, paupertatis, caſtitatis. & obedientiæ ex inſtitutione Chriſti, & ita non poſſe Pontificem facere, vt permaneat ille ſtatus, aliquo ablato voto paupertatis, caſtitatis, aut obedientiæ. Sed de hoc latè dictum eſt ſupra, lib 7. cap. 10. & 13. cùm de impedimento voti ſermo eſſet.

14. Hinc etiam conſtat quartò. Quomodo Pontifex dicatur diſpenſare in matrimonio rato nondum conſummato iuxta eorum ſententiam, quę docet diſpenſare in eo poſſe Pontificem, licet ea mihi ſpeculatiuè non placuerit, vt dico infra lib. 9. cùm tamen naturali iure ſit indiſſolubile. Nam perpetuitas matrimonij prouenit ex contractu ipſo, vt dixi ſupra lib. 1. c. 12. qui contractus verbis perficitur vnà cum interno conſenſu, ratione cuius vnus coniux debet alteri ita fidem ſeruare perpetuò, vt neuter illorum poſſet alteri fidem remittere, hoc ita poſtulante natura contractus ad bonum communitatis, & Reipublicæ conſeruandæ. Deus autem, qui eſt Auctor, & Dominus omnium, & voluntatis humanæ, poteſt remittere vinculũ ortum ex verbis, & fide contractus. Qua remiſſione non dicitur Deus proprie diſpenſare in pręcepto naturali, præcipiente indiſſolubilitatem, non enim facit facultatem contra pręceptum naturale matrimonij, permanente ipſo contractu matrimonij; Sed remittit, quaſi verbum, & fidem contractus auctoritate ſua ſuprema, & ita diſſoluit contractum: ſicut in alijs contractibus, qui natura ſua reſpectu voluntatis humanæ perpetui non ſunt, quiſque poteſt alteri remittere verbum. Et quia hic fit ea relaxatio fidei datę, dicitur aliquo modo diſpenſatio: ſic explicat Gabriel Vazquez diſp. 179. cap. 3. propè finem.

15. Hinc etiam conſtat quintò, quomodo Pōtifex dicatur diſpenſare in reſidentia paſtorum & Epiſcoporum in ſuis Eccleſijs, ſupponamus enim iure naturali diuino teneri ad reſidendum, vt videtur docere Tridentinum ſeſſione 23. cap. 1. vbi dicitur reſidentiam paſtorum eſſe

de

Digitized by Google

de iure diuino, de quo tamen dico in tract. de ordine, & annexis lib. 7. Eo autem ſuppoſito nonnulli exiſtimant non eſſe diſpenſationem, ſed interpretationem, ſic Gabriel Vazquez in opuſculo de beneficijs Eccleſiaſticis ca.§. dub. At cùm videamus Pontificem licentiam non reſidendi concedere ſæpè pro cauſis, quæ non ita graues,neque vrgentes videntur, certè non eſt dicendum eſſe interpretationem,ſed diſpẽſationem, vndè,& in Tridentino ſeſſ. 6. ca. 11. de Reformat. diſpenſatio vocatur, & in ipſis indultis ſic à Pontificibus appellatur. Quare in hac re eodem modo philoſophandum eſt: atq; dicebamus num.pręced.de matrimonio corporali.Nam inter Epiſcopum, & Eccleſiam coniugium ſpirituale intercedit,ſic *capite inter corporalia de tranſlatione Epiſcopi,& capite cùm pridem de renuntiatione*,& oſtendi in noſtro commentario de canonibus Apoſtolicis, & exiſtit Calixti decretum in *cap. ſicut alterius vxor 7. quæſt.2.* Eſt ergò obligatio ex contractu de fide inter Eccleſiam, & paſtorem. Quare ſicut in matrimonio corporali remittit Deus, & Pontifex nomine Dei obligationem ex contractu, & verbis ortam, & ideo diſpenſare dicitur: ſic etiam in præſenti, cùm diſpenſat Pontifex in reſidentia,aut cùm transfert Epiſcopum ab vna Eccleſia in aliam, remittit enim nomine Dei obligationem fidei perpetuæ ortam ex verbis, & contractu inter paſtorem,& Eccleſiam. Sic explicat Suárez d.lib.2.de legibus c.14.num.22.

16. Hinc etiam infertur textò in impedimẽtis matrimonij quę iure naturali dirimunt matrimonium,nullam poſſe diſpenſationem dari, illa enim ex pura ratione, & natura pendent, & non ex voluntate humana.Sic docet Suarez lib.2.de legib.cap.14. num.23.& Thomas Sanchez lib.8.de matrimonio diſput.6. Huiuſmodi eſt impedimentum impotentiæ, cùm contrahitur in ordine ad copulam,& actus maritales, vt oſtendi ſupra lib. 7. cùm de impotentię impedimento eſſet ſermo, & impedimentum erroris,cùm auferat conſenſum, ſine quo matrimonium eſſe non poteſt. An autem Deus pro ſua poteſtate poſſit efficere matrimonium ſine conſenſu coniugum, dictum eſt ſupra lib.2. Et impedimentum metus cadentis in virum conſtantem, quod noſtra ſententia iure naturali matrimonium dirimit. Simile etiam eſt impedimentum ligaminis, quamuis hoc impedimentum auctoritate diuina tolli poſſet, cùm in veteri lege fuerit licita vxorum pluralitas, vt dixi lib. 7. Non tamen relicta eſt ea poteſtas Eccleſiæ, vt in aliquo caſu auferre poſſit iſtud impedimentum. Simile etiam eſt ex aliorum ſententia cultus diſparitas, & conſanguinitas in primo gradu etiam lineæ tranſuerſalis. Quæ tamen ego exiſtimo tantùm dirimere iure Eccleſiaſtico. Vndè ſi aliquando conceſſum eſt,vt matrimonium inter fideles contrahatur, factũ eſt diſpenſante legiſlatore in lege merè humana,& Eccleſiaſtica,ductuſque eſt Pontifex opinione probabili, quæ id licitè fieri poſſe docet, vt lib.7. oſtendi.

17. Hinc etiam conſtat ſeptimò inutiliter à iuris interpretibus, præcipuè à Felino loco infrà citando,adduci nonnulla exempla, vt probent diſpenſationem cadere in ius naturale, videlicet, diſpenſationem datam aliquando in ſolutione decimarum,aut cùm aliquando ablata eſt exemptio Clericorum.Nam ego in commentario de decimis, & in commentario ad canonem, *ſiquis ſuadente*, hoc eſt lib. 3. & 6. de ordine, & annexis oſtendi taxationem decimarum,& modum exemptionis Clericorum à ſæcularium iuriſdictione ortum habuiſſe ex iure Eccleſiaſtico.

CAPVT III.

De poteſtate ad diſpenſandum in iure Diuino poſitiuo.

SVMMARIVM.

Ad diſpenſandum in iure diuino nulli relictam eſſe poteſtatem, num.1.& 2.
Oppoſita aliorum ſententia, num.3.
Obiectiones proponuntur, & diluuntur, num. 4. 5. 6. 7.

1. SVPPONO Deum, qui eam legem tulit,in ea diſpenſare poſſe, quis dubitet? Secundùm legem autem ordinariam ea diſpẽſatio non creditur illi homini conceſſa, neque poteſtas ad diſpenſandum in illis pręceptis,niſi Eccleſiæ conſtet, & per illam approbetur, quæ eſt columna veritatis, iuxta regulam Innocentij in *cap.cùm pridem de renuntiatione, verſic. ſed dices*, cum ſequenti. Suppono etiam priuata auctoritate Pontificem non poſſe diſpenſare in eiuſmodi præceptis, eſt enim inferior: & facit textus Innocentij III. *cap. inter corporalia de tranſlat. Epiſcopi.*

2. Statuamus ergo cum communi, certaque ſententia nullam poteſtatem eſſe relictam à Deo in Eccleſia ad diſpenſandum in lege diuina poſitiua. Quam ſententiam ſæpè docuit D. Tho.2.2.q.88.art.10.in ſolut.ad 3.& 1.2. qu. 97. art.4.ad 3.& quodlibet.4.ar.13.& alibi. Diuum Thomam ſequuntur Theologi communi ſenſu vno vel alio excepto, & ex iuris interpretibus Sylueſter verbo *Papa* quæſt.16. Couarruu. in 4. decretal. part. 2.capit. 6.§. 9. num. 4. citatis alijs. Facit autem pro hac ſententia primò textus in *cap.ſunt quidam,& cap.contra ſtatuta Patrum, & cap.omne quod,25.q.1.*& in eadem alias, quod enim ibi dicitur contra ſtatuta Patrum nihil agere Pontificem poſſe, intelligendum de ſtatutis, quæ Apoſtoli à Chriſto accepta tradiderunt. Facit etiam textus in *cap. fin. diſtinct. 14.* vbi Sanctus Leo diſtinguit quædam ſtatuta immutabilia ab alijs, quæ mutantur pro varietate

Digitized by Google

tate temporum. Atque idem poſtulare videtur Eccleſiæ vnitas, quæ maximam deformitatem, & diuerſitatem pateretur, ſi ſemel daremus diſpenſari poſſe ea, quæ habemus ex inſtitutione Chriſti pertinentia ad fidem, & ſacramenta: cùm tamen vel in his, quæ ex Eccleſiaſtica conſtitutione pendent tantùm ſtudeant vnitati, & cõformitati omnium Eccleſiarum, quoad fieri poſſit, vt indicant reformationes officiorum Eccleſiaſticorum, & antiquis, & noſtris ſæculis non ſemel factæ tam per prouincialia Concilia, quam per Romanos Põtifices, de quo aliàs. Facit etiam efficax ratio, quia vel in omnia cadere poteſt diſpenſatio, vel tantũ in aliqua. Primum negant etiam Doctores pro ſecunda ſententia. Pro ſecundo nulla poteſt aſſignari commoda regula, quia ſi aliqua diſpenſabilia credunt, quia poteſt contingere caſus, in quo maius commodum verſetur in non obſeruando, fere nullum eſt præceptum diuinum poſitiuum, cũ quo non poſſit in aliquo caſu adeo vrgens occurrere circunſtantia, in qua expediret non obſeruari, vt cùm in extremo baptizãdi periculo non adeſt ad manum aqua naturalis, ſed alia, & cùm non eſt panis triticeus ad conſecrandum, ſed hordeaceus, neque vinum, ſed ſicera, vel cùm alicui morienti non adeſt ſacerdos, ſed laicus: vel cùm ingens damnum ſequitur ex obſeruatione ſigilli confeſſionis. Quare ſi ea legitima ratio eſſet, omne quidem præceptum eſſet diſpenſabile.

3. Sed contra ſententiam iſtam ſenſerunt ex iuris interpretibus nonnulli, Panormitanus in *cap. propoſuit de conceſſione præbendæ et cap. cũ ad monaſterium, de ſtatu monachorum.* Felinus in *cap. in Eccleſiarum, de conſtitut.* num. 19. & 20. Citatque Innocentium in *cap. 1. de Baptiſmo:* & idem in *cap. 1. de conſtitutionibus.* num. 23. citat etiam Angelum in *lege 1. de ſententiam paſſis.* Decius Conſil o 112 num. 3 & in *dict. cap. quæ in Eccleſiarum* nu. 44. & 45. in nouis. Neque multum ab hac ſententia diſcedit Thomas Sanchez lib. 8. diſput 6. num. 6.

4. Adducunt primò quod Chriſtus dixerit: *Quodcumq; ligaueritis ſuper terram.* Matth. 19. Quibus verbis completa poteſtas videtur data Pontifici, ſiquidem ex illis colligitur poteſtas ad diſpenſandum in voto, iuramento, & matrimonio rato nondum conſummato, & inde colligit Innocentius III. in *cap. inter corporalia, de tranſlatione Epiſcopi* poteſtatem diſpenſandi in matrimonio ſpirituali Epiſcoporum cum Eccleſia. Sed hoc non obſtat, reſpondetur enim illa generali clauſula non comprehendi alia, quia non conſtat nobis Eccleſiæ traditione aut praxi diſpenſandi poteſtatem in præceptis diuinis poſitiuis datam eſſe Pontifici, ſicut traditione, & praxi conſtat poſſe diſpenſare in votis, iuramentis, matrimonio ſpirituali, & corporali tantùm rato nondum conſummato. Vnde non poteſt inde colligi poſſe diſpenſare in matrimonio rato, & conſummato ob eam rationem, quam diximus.

5. Adducitur ſecundò, poſſe Pontificem diſpenſare in profeſſione ſolemni religionis. Sed hoc non obſtat. Nam vel id facit, quia remittit obligationem voti Deo facti; vel meliùs, quia cùm Pontifex etiam ſit religioſorum prælatus ordinarius, remittit promiſſionem ipſi factam, quę fuit materia voti, qua ſublata ceſſat obligatio voti. Sicut ſi tibi promitterem pallium ſub voto, te nolente acceptare, vel promiſſionem remittente, ceſſaret voti obligatio. Sublata autem obedientia, ceſſat etiam obligatio paupertatis, & caſtitatis, quæ non niſi ſub ea obedientia promiſſa ſunt, vt late explicui lib. præced. cap. 12.

6. Adducunt tertiò loco Pontificem diſpenſaſſe in miniſtro confirmationis, vt aliquando non eſſet Epiſcopus. Sed negamus eam diſpenſationem eſſe, ſed executionem inſtitutionis Chriſti, quam accepimus traditione Eccleſiæ; cùm Concilia dicant tantùm ordinarium miniſtrum confirmationis eſſe Epiſcopum. Sic Eugenius IV. in decreto de Sacramentis in Cõcilio Florentino, & late explicamus in tractat. de Sacramento Confirmationis.

7. Quartò adducunt Pontificem diſpenſaſſe, vt in quibuſdam Regionibus ſacrificium altaris celebraretur in vna tantùm ſpecie vt retulit Volaterranus, & alij fieri poſſe fatentur; Quos ſequitur Turrecremata in *cap. comperimus, de conſ. diſt. 2.* Antoninus 3 p. titulo 13. cap. 6. §. 1. Reſpondetur tamen eam hiſtoriam Volaterrani eſſe omnino confictam, & falſam prorſus eſſe eorum ſententiam, qui dicunt poſſe in eo diſpenſare Pontificem, cùm non remaneat integra ſignificatio, neque conuiuij, neque ſacrificij, vt oſtendimus in tractat. de Euchariſtia, & docet optimè Gabriel Vazquez 3. tomo in 3. partem diſput. 228. per totam. Sed de his iterum dico in tractatu de ſacrificio Miſſæ.

CAPVT IV.

Explicantur communia quædam de poteſtate diſpenſandi.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.

In Eccleſia eſſe poteſtatem ad diſpenſandum in votis, iuramentis, & legibus Eccleſiaſticis, numero 2.

Eam eſſe poteſtatem Eccleſiaſticam, num. 3.

Non pertinere ad poteſtatem ordinis, num. 4.

Impediri etiam poſſe eam poteſtatem diſpenſandi, num. 5.

Quomodo fiat aliquis ſubditus, vt cum eo diſpenſari poſſit, num. 6. 7.

Poſſe Epiſcopum diſpenſare cum ſuo ſubdito alibi peregrinantem, num. 8.

Poſſe ſuperiorem cum ſeipſo diſpenſare, num. 9.

Digitized by Google

Vera doctrina tradita non ſolùm in Pontifice ſed etiam in Epiſcopis, num. 10.
Obiectio diluitur, num. 11.
Etiam vera de prælatis religionum, num. 12.
Facultatem ordinariam, & delegatam ad diſpenſandum eſſe latè interpretandam, num. 13.
Variæ limitationes eius doctrinæ, num. 14.
Quando datur facultas ad eligendam perſonam quæ diſpenſet eſt ſtrictè interpretanda, num. 15.
Vera eius ratio, num. 16.
Alij refellantur, num. 17.
Priuilegium Bullæ eſſe ſtrictè interpretandum, nu. 18. & alia colliguntur, ibidem.

1. OSTENDIMVS hactenus iuris diuini, & naturalis non dependentis ab hominum conſenſu diſpenſationem non eſſe. Vt ergò incipiamus explicare poteſtatem ad diſpenſandum in iure aliquo ex his, in quæ cadit diſpenſatio, nonnulla circa poteſtatem diſpēſandi in communi præmittenda ſunt, valdè in praxi neceſſaria.

2. Primò ergo certum ſit in Eccleſia eſſe poteſtatem ad diſpenſandum in votis, iuramentis, & legibus Eccleſiaſticis, ſicut in Principe ſæculari eſt poteſtas ad diſpenſandum in ſuis legibus, vt conſtat ex vſu perpetuo Eccleſiæ. Et de poteſtate ad diſpenſandum in iure Eccleſiaſtico aperta ratio eſt, cùm conſtet eſſe poteſtatem condendi eaſdem leges; eius autem eſt relaxare, cuius eſt condere, capit. inferior diſt. 21. De poteſtate autem ad diſpenſandum in votis, & iuramentis conſtat quia datam eſſe Pontifici à Deo eiuſmodi poteſtatem, valde expediebat ad regimen ſpirituale animarum, vt experientia conſtat. Sed de hac poteſtate ad diſpenſandum in Eccleſia relicta latè Doctores tum in materia de legibus, tum in materia de voto. Thomas Sanchez in ſumma lib. 4. cap. 37. Suarez tom. 2. de religione lib. 6. de voto cap 9. à num. 6. latiſſimè, & in tract. de legibus lib 6 à cap. 10. Salas de legibus diſput. cit. ſect. 3. latè etiam Decius Conſilio 225. num. 12. vbi in ſcholio citantur complures, & iuris canonici interpretes in *cap. 1. de voto*.

3. Ex quo fit primò hinc poteſtatem diſpenſandi ſiue in legibus Eccleſiaſticis, ſiue in votis, iuramentis, & ſimilibus eſſe poteſtatem Eccleſiaſticam, vt conſtat ex eius origine, fine, & materia, atque adeo in ſæcularibus, neque fidelibus, neque infidelibus nequaquam reperiri, neque in Clericis coniugatis, cùm illi tantùm quoad quoſdam effectus, & ſeruatis quibuſdam circumſtantijs Eccleſiaſticis vocentur, & reputentur, *cap. vnico de Clericis coniug. in 6.* & Tridentini ſeſſ. 25. de reformatione c. 6.

4. Secundò fit non pertinere ad poteſtatem ordinis, nullus enim ordo deputatus eſt ad huiuſmodi miniſterium diſpenſandi, ſed ad poteſtatem iuriſdictionis. Vnde Epiſcopo confirmato, & nondum conſecrato competit: & poteſt communicari tantum inſignitis prima tonſura, ſicut & poteſtas excommunicandi, vt cum Suario, Leſſio, & Sairo docet Thomas Sanchez d. lib. 4. c. 37. num. 16. & 20.

5. Denique fit eam poteſtatem diſpenſandi impediri, ſicut, & poteſtatem ad alios actus, in quibus exercetur iuriſdictio, vt excommunicatione nominatim facta, vel ob manifeſtam Clerici percuſſionem, quæ nulla poſſit tergiuerſatione celari, cùm vt dixi in tractatu de excommunicatione, per id impedimentum hominis facta ad iuriſdictionem pertinentia ſint irrita. Fit rurſus in hac diſpenſandi poteſtate locum habere, quod in alijs etiam actibus iuriſdictionis locum habet, ſcilicet, valere, cùm adeſt titulus, & communis error, iuxta ea quæ tradunt Doctores in *l. Barbarius Philippus, ff. de officio Prætoris*, & nos diximus ſupra lib. 5. cap. 19. & 20.

6. Sed cùm diſpenſationis actus ſit iuriſdictionem habentis, & iuriſdictio ſine ſubditis neque conſtare, neque intelligi poſſit, *cap. cum inferior. de maioritate, & obed.* explicare oportet, quinam cenſeantur ſubditi ad diſpenſationis beneficium percipiendum. Et planum eſt imprimis eos, qui fixum alicubi domicilium habent, ſubditos eſſe prælato Eccleſiaſtico eius diœceſis, vt cum illis diſpenſare poſſit. Deinde probabile eſt, quamuis non fixerit ibi perpetuò domicilium, ſed notabili tempore commoretur expediendi alicuius negotij cauſa, poſſe etiā diſpenſationem petere à prælato diœceſis, vt docet Thomas Sanchez, lib. 3. de matrimonio diſput. 23 num. 12. & 13. & lib. 4. ſum. cap. 37. nu. 27. Suarez tomo 1. de Religione lib. 2. de diebus feſtis cap. 14. num. 6. contrarius his, quæ docet tomo 2 lib. 6. de voto cap. 11. num. 11. Denique docet idem auctor cum eo, qui per aliquem locum tranſit peregrinādo, ~~nequaquam locum tranſit peregrinando~~, nequaquam eius loci Epiſcopum diſpenſare poſſe, ſic docet num. 24. cit. cap. 37 lib. 4. in ſum.

7. At mihi aliter in hac re philoſophandum videtur, ſi enim ſermo ſit de diſpenſatione in legibus Eccleſiaſticis, quę eo loco vigent, exiſtimo Epiſcopum etiam cum tranſeuntibus diſpenſare poſſe, vt v. g. laboret in die feſto eius oppidi, non ieiunet. Et ratio eſt manifeſta. Quia reuera ille, vt probaui ſupra lib. 5. cap. 7. à num. 4. tenetur legibus illius oppidi. Ergo & relaxari poteſt ius illud à prælato loci; neque enim eſt alter, qui cum illo in eiuſmodi legibus poſſit diſpenſare. Ex qua ratione deduco manifeſte etiam tranſeuntem eo in loco ſubditum eſſe Epiſcopo loci, vt poſſit cū eo etiam in votis diſpenſari, ſi cauſa ſubſit, vt ſi contrahendum ſit matrimonium ad reſtaurationem alicuius damni illati fœminæ, vel ad legitimationem filiorum parente exiſtente in mortis periculo. Verū eſt in votis non eſſe vſu receptum, vt diſpenſet, niſi Epiſcopus domicilij. At id nō prouenit ex defectu poteſtatis, ſed ex defectu cauſæ; ſi enim ſubſiſtat, poterit, & prælatus habita-

Digitized by Google

habitationis quamuis breuis, diſpenſare cum eo, quoniam illo tempore eſt vere ſubditus illius. Quare hæc ſubiectio in ordine ad diſpenſationem non omnino regulanda eſt per parochiæ adquiſitionem, ſed per ſubiectionem, quã etiam ſine adquiſitione parochiæ poteſt habere. Vnde cum Scholaſticis Salmanticę commorantibus diſpenſare Epiſcopum loci poſſe docet Henriquez li.14. de irregularitate capit. 20. prope finem, & ca.18.§.2. litera R. ex declaratione Pij V. & litera Q. docet licere idem Scholaſtico Salmantino ex conſtitutione Apoſtolica, quandiu ſunt Scholaſtici. Neque his obſtat quædam declaratio Cardinalium, quæ eſt apud Farinacium ſeſſ.24. Trident. ca.6. de Reformatione vbi dicitur, alienum diœceſanum in alio Epiſcopatu commorantem poſſe abſolui, non diſpenſari, ab eo, in cuius diœceſi commoratur, id enim intellige iuxta dicta, ſi nulla ſubſit neceſſitatis cauſa.

8. Non tamen ideò negandum, poſſe Epiſcopum domicilij diſpenſare cum ſuo ſubdito alibi peregrinanti in votis, ſiue prælatus, ſiue vouens ſit intra, aut extra diœceſim; cùm ſit actus iuriſdictionis voluntariæ. Illud etiam addendũ ad effectum diſpenſationis non requiri, vt ſubdito volenti conferatur, nam etiam inuitus relaxari poteſt obligatione legis, ſicut enim impoſitio ex eius voluntate non pendet, ita neque relaxatio, vt docet Ioannes de Salas diſput. 20. cit. ſect.3. difficult.2.

9. Quamuis autem ad diſpenſandum requirimus ſubditum, non tamen exigimus illum diſtinctum à diſpenſante. Quare, & ſecum diſpenſare poteſt prælatus in legibus à ſe poſitis, & in votis, & iuramentis proprijs, ſicut; & cũ alijs ſubditis diſpenſare poteſt. Quæ communis Doctorum ſententia eſt. Et de Romano Pontifice, & alijs Epiſcopis docet Felinus capit. 2. num.10. de ſponſal. Couarru. in *cap. alma mater* p.1 §.1 num.7. Henriquez lib.6 de pœnit. cap.4. num. 3. Thomas Sanchez citatis multis lib.8. de matrimon. diſput.3. & l.4. ſummæ capit. 37. num.40. Suarez de legib. lib.6. ca.12. ex num.8. Salas de legib. diſput. cit. ſectione citata difficult. 3. & latiùs ſect.12. Cuius ea ratio eſt, quia licet actus iuriſdictionis coactiuæ requirat diſtinctionem perſonarum, cùm idem à ſe ipſo cogi non poſſit, id quod etiam conſtat in ſententia, & abſolutione, quæ etiam ſententia quædam eſt. At, diſpenſatio eſt actus iuriſdictionis voluntariæ. Quare ex eo capite non repugnat ſecum diſpenſare, cùm eadem neceſſaria non ſit coactio. Neque etiam repugnat, vt ſecum diſpenſet ex aliquo iure prohibente talem diſpenſationem. Facit etiam pro hac ſententia quod ſępe in actu iuriſdictionis voluntariæ, & alijs non repugnat eundem plurium perſonam ſuſtinere, vt latè Abbas in *capite ex literis de probat.* Pro quo facit textus in *lege ſi Conſul. D. de adoptionib. & l. vnica D. de officio. cap. Conſulis, & in cap. quod ſicut §. ſuper eo de electione, & in cap. à collatione de Appellationib. in 6.* Quare ſi alicubi in his, quæ iuriſdictionis voluntariæ ſunt, prohibetur, nequis duorum perſonam ſuſtineat, ſpecialis iuris determinatio eſt ad euitandam ambitionem, vel alia inconuenientia, & fraudes, vt in *cap. fin. de conſtit. & ca. per noſtras de iure Patronatus, et Clement. 2. de rebus Eccleſiæ alienandis, & lege 1. D. de auctoritate tutorum*, vbi regula iuris eſt, *in rem ſuam tutorem auctorem fieri non poſſe, & lege 9. D. de pactis*, cùm concordantibus, quæ ibi apud Gothphredum videri poſſunt. Facit denique quod Cardinalium congregatio iamdudum declarauit poſſe Epiſcopum concedere facultatem alicui confeſſario, quem elegerit, vt ipſum abſoluat, vel cum ipſo diſpenſet, in his, de quibus mentio in Tridentino ſeſſione 24. ca.6. ſicut & ipſe alios poſſet abſoluere, & cum alijs diſpenſare: Quæ declaratio extat apud Farinacium ad idem caput, eandemque refert Cardinalis Toletus in ſum. lib.1. c.89. num.7. Pro qua ſententia citat etiam Antoninum.

10. Atque hæc doctrina vera eſt, non ſolùm in Pontifice Romano, & alijs etiam Epiſcopis, qui poſſunt ſecum diſpenſare, in omnibus caſibus, in quibus poſſunt cum ſubditis, ſed etiam verum eſt, ſiue id habeant Epiſcopi ex iuriſdictione ordinaria, ſiue delegata, quando non eſt delegata limitata ad certum quoddam genus perſonarum. Sic docet Thomas Sanchez lib.8. diſput.3. num.8. Pro qua allegat D. Thomam, Antoninum, Syluestrum, Turrecrematam, & alios.

11. Neque obſtat textus in *ca. magna de voto*, vbi Innocentius III. loquens de Trecenſi Epiſcopo, qui peregrinationem vouerat ex certa cauſa, quę iam ceſſauerat, quaſi Epiſcopum laudans ait, noluiſſe illum abſque Sedis Apoſtolicę Conſilio ſe voti obligatione exemptum iudicare. Reſpondetur enim id ſupererogationis, & Conſilij opus fuiſſe, non neceſſitatis.

12. Eadem etiam doctrina intelligenda eſt de prælatis religionum, generalibus, prouincialibus, prioribus, & vice prioribus, quando in eorum abſentia vices etiam eorum gerunt. Habent enim iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſuos ſubditos, idque citatis multis docet idem Thomas Sanchez diſput. 3. citat. num. 9. Suarez d. cap. 12. num. 12. Idem quoque dicendum de his, qui habent iuriſdictionem quaſi delegatam diſpenſandi ſine limitatione, aut cum aliqua communitate, cuius ipſi ſunt pars, non enim debent eſſe peioris conditionis quam alij.

13. Sed cũ diſpenſandi poteſtas ſit ordinaria, & delegata, quæri ſolet, an poteſtas delegata ad diſpenſandum ſit latè vel ſtrictè interpretanda. Non loquor de diſpenſatione ipſa, de qua poſtea, ſed de poteſtate ad diſpenſandum conceſſa. Hæc autem quæſtio duabus enuntiationibus abſoluitur. Prima eſt delegatio poteſtatis ad diſpenſandum alicui facta generaliter

ſine expreſſione perſonarum fauorabilis eſt,& latè interpretanda Sic communiter iuris interpretes in *cap. at ſi Clerici §. de Adulterijs, de iudicijs, & in cap. vltimo de ſimonia, & in l. Gallus §. & quid ſit tantùm D. de liber. & poſthumis, & in l. 2. D. de verborum obligationibus*, Ioannes Gutierrez lib 2.quæſt.canon. cap.15. num. 125. Couar.de matrim.part.2.cap 8 §.8.num.6. Suarez de legib.lib 6.cap.17. & innumeris allegatis Sanchez lib.8.de matrimonio diſput.2. nu.1. Qui & nonnullas rationes adducit pro hac parte parum efficaces, quas omitto, & Emanuel Sà verbo diſpenſatio, num. 7. Probari autem poteſt ex *cap.fin.de ſimon. & cap.per venerabilem, qui filij ſint legitimi* Quamuis autem iſti textus loquantur de poteſtate ordinaria, adhuc ex eis poteſt argumentum deduci in hunc modum. Poteſtas ordinaria ad diſpenſandum fauorabilis eſt. Ergo & delegata. Quod enim hoc vel illo modo adquiratur poteſtas, non variat eius naturam. Deinde facit, quod hęc poteſtas non ſit contra ius, ſed ſecundùm ius,& ordinata ad publicum bonum, & regimen, in quo nulla odij ratio eſſe poteſt.

14. Prædictam autem enuntiationem limitabis primò, vt intelligatur fieri extenſio ſeruata verborum ſignificatione, & ad caſus adaptabiles caſibus expreſſis. De quo vide Sà loco ſupra cit. Vndè non fieri debet tranſitus de caſu ad caſum. Limita etiam vt non extendatur ad latam verborum ſignificationem, ſi conſuetudine iam eſſet explicata ea diſpenſandi poteſtas certa, & determinata ad certam ſignificationem. Limita etiam,niſi ea poteſtas conceſſa ſit in præiudicium tertij, ſcilicet prælati inferioris,ſi tamen graue præiudicium ſit, de minimis enim non habetur ratio; ſemper enim iudicandum eſt Pontificem nolle præiudicium inferre tertio, niſi exprimat. Rurſus etiam limitatur; vt non extendatur ad ea, quæ iuris diuini ſunt. Quam limitationem meo ſenſu explicat Thomas Sanchez ibidem num. 5. vt non cenſeatur in ea conceſſione poteſtas data ad diſpenſandum in iure diuino, quam ſolet ſibi Pontifex ſpecialiſſimè reſeruare, & non ſine magna cauſa concedere, quod in ſequentibus magis explicabo.

15. Secunda enuntiatio ſit. Cùm facultas cōceditur alicui ſupplicanti ad eligendam perſonam, quę cum ipſo diſpenſet, eſt odioſa poteſtas,& reſtringenda. Idem eſt ſiue fiat ea conceſſio ad petitionem partis, ſiue ad petitionem delegati, & ſiue fiat determinatæ perſonæ, ſiue electio perſonæ committatur ei, cum quo diſpenſandum eſt,vt cùm in literis dicitur, *diſcreto viro Theologiæ Magiſtro aut decretorum Doctori.* Hanc etiam enuntiationem pono de mēte eorum Doctorum, quos retuli, licet ſecundæ parti aduerſetur Thomas Sanchez diſput. 2. cit. num. 6. in fine. Probari ſolet communiter ex textu in *capite ſicut nulla, de prabendis in 6.* vbi dicitur gratiam conceſſam ad prouidendum de beneficio, nulla facta mentione perſonæ, non expirare morte concedentis re integra: at gratiam conceſſam ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda expirare etiam re integra. Verùm textus ille non eſt ad rem, vt rectè demonſtrat Suarez. Aliud enim eſt poteſtatem non manere,aliud verò eſſe latè interpretandam,ſiue diu ſiue breui perſeueret. Idque manifeſtò conſtat. Nam diſpenſandi poteſtas conceſſa ſupplicanti permanet mortuo mandante etiam re integra, vt poſtea dicemus, & tamen eſt ſtrictè interpretanda.

16. Quare vera atq; legitima ratio eſt. Quia eiuſmodi diſpenſatio ſiue concedatur ad petitionem diſpenſantis vel diſpenſandi, quando exprimitur perſona, non tam eſt diſpenſandi poteſtas, quam diſpenſatio ipſa ex parte Pontificis, cuius executio committitur alteri. Vndè meritò Felinus in *cap.fin.de ſimon.* num. 8. limitatione 3. generaliter docet eſſe diſpenſationē odioſam, quoties perſona nominatur; & rationem reddit, quia tunc non eſt vna ſimplex facultas diſpenſandi, ſed quaſi diſpenſatio in eſſe producta,ſolū executionem expectans. Diſpenſatio autem ſtrictè interpretanda eſt, vt dicam infra in fine huius libri.

17. Vndè non rectè Thomas Sanchez cit. diſput. 2. num. 6. in fine docet, ſi diſpenſandi facultas concedatur ad petitionem diſpenſaturi eſſe latè interpretandam, ſi tamen ſit in fauorem diſpenſaturi. Nam vt rectè Suarez d. lib. 6. de legib cap.17. num 8. ea gratia eadem eſt. Quare non videtur cur in fauorem iſtius ſit latè interpretanda, & non in fauorem alterius. Deinde quia quotiis modò concedatur continet virtualem diſpenſationem ex parte Pontificis; ergò quouis modo concedatur, ſtrictè interpretanda eſt. Neque obſtat in *d. El. cap. cui quod nulla.* Limitetur id quod dictum eſt, ſcilicet,expirare gratiam factam alicui determinatæ perſonæ re integra, cùm additur, *ſi non ob ſuum id eſt eius facultas datur, ſed eius cui prouideri mandatur gratiam vel fauorem.* Ex quo à contrario ſenſu videtur colligi, quando gratia ſit in fauorem diſpenſaturi eſſe fauorabilem. Iā enim dixi ex eo textu tantùm colligi manere vel non manere gratiam, nō verò eſſe late, vel ſtrictè interpretandam, quę tamen inter ſe valdè diuerſa ſunt. Cur autem,ſi concedatur in fauorem diſpenſaturi, non expiret etiam re integra,dixi latè ſupra lib.5.ca.23. & attingam rurſus infra iſto libro.

18. Hinc fit priuilegia bullę eſſe ſtrictè interpretanda, quia ſunt conceſſa diſpenſando, vt docet Thomas Sanchez ibidem nu.7. Fit etiam contra Abbatem in *c. fin. de cleric. pugn. in duello* n.5. facultatem Epiſcopo conceſſam ad diſpenſandum circa beneficia eſſe latè interpretandam, cùm non ſit diſpenſatio, ſed diſpenſandi poteſtas, ſit etiam indubio an poteſtas diſpenſandi extendatur ad aliquem caſum, extendi debere, quia poteſtas latè interpretanda eſt.

Quod

Digitized by Google

Quod ſecus in diſpenſatione contingit. Alia plura quæ ex hac doctrina colligi poterant, attingam in ſequentibus, cùm de diſpenſandi poteſtate in particulari fuerit ſermo.

CAPVT V.

Explicantur communia quædam de ſubiecto poteſtatis diſpenſandi.

SVMMARIVM.

Eum qui legem tulit diſpenſare poſſe. Varia limitationes reijciuntur, num. 1.
Pontificem in ſuis legibus, et Concilij generalis, & Apoſtolicis diſpenſare poſſe, num. 2.
Etiam Epiſcopum in legibus Synodi diœceſanæ, numero 3.
Etiam ſine capituli conſenſu, num. 4.
Quorundam limitatio reijcitur, num. 5.
Quid ſi lex ſit confirmata a Pontifice, num. 6.
Quid ſi iam lex transſierit in contractum, num. 7.
Archiepiſcopum ante ſuſceptionem pallij habere poteſtatem diſpenſandi, num. 8.
Quando poſſet cum ſuffraganeis diſpenſare, n. 9.
An cum Epiſcopis ſuffraganeis, num. 10.
An tempore viſitationis, num. 11.
Proponitur quæſtio, an Epiſcopus diſpenſare poſſit cum religioſis exemptis, num. 12.
Sæpè prælati conſenſu non poſſe, num. 13.
Idem poſſe quando prælatus irrationabiliter negat conſenſum, num. 14.
Etiam quando prælatus religioſi eſt impeditus, quod explicatur, num. 15.
De conſenſu prælati poſſe, num. 16.
Obiectio diluitur, num. 17.
Magis explicatur ea doctrina, num. 18.
Idem dicendum de prælato religionis, num. 19.
Idem locum habere ad impetrandam abſolutionem in caſibus à Concilio permiſſis Epiſcopo, num. 20.
Quid dicendum de Prioribus militarium ordinum. num. 21.

1. POST explicata ea, quæ communia sũt poteſtati diſpenſandi, oportet explicemus ea, quæ communia ſunt ſubiecto huius poteſtatis diſpenſandi: conueniunt inprimis Doctores communi ſenſu habere poteſtatem diſpenſandi eum, qui legem tulit, cùm pendeat ab eius voluntate. Quod tamen nonnulli limitant, niſi lex lata fuerit in modum contractus, & in commodum alterius, vt ſi ſtatuatur, vt quicumque in aliquam ciuitatem transſierint gaudeant aliquo priuilegio. Hæc tamen limitatio non eſt vniuerſaliter vera, dicunt enim alij Doctores ex magna cauſa poſſe etiam eam conſtitutionem abrogari, aut diſpenſari; at de eorum ſententia ſæpè dubitaui; neque enim vniuerſè de omnibus dici poteſt, priuilegia enim per modum contractus extraneis, & non ſubditis conceſſa, reuocari minimè poſſunt, etiamſi ad iuriſdictionis materiam pertineant, de quo latè in tractatu de priuilegijs. Sed de hoc dicam rurſus infra iſto ca. Alij etiam limitant, vt non poſſit in lege à ſe facta diſpenſare, quando iuramento confirmata fuit. Sed neque hæc limitatio placet. Quia iuramentum ſemper ſubintelligit conditionem æquitatis, quare iuſta cauſa ſuperueniente poteſt. Adde ſiue loquamur de Pontifice, ſiue de Epiſcopo, poſſe diſpenſare ſecum in iuramento, ſicut poteſt cum ſubditis, vt dicebam capitulo præcedenti. Quare non obſtante iuramento poterit diſpenſata prius iuramenti obligatione in lege à ſe lata diſpenſare.

2. Iuxta hæc in ſpeciali dicendum eſt Pontificem diſpenſare poſſe in legibus à ſe conditis, & in toto iure canonico, & in legibus Concilij generalis. Quia vel Concilio ſuperior eſt, vt demonſtraui in materia de fide: vel ſi Concilium includit Pontificem, eſt æqualis. Poteſt autem Princeps diſpenſare in legibus latis ab habente æqualem auctoritatem in eadem ſede. Vndè fit Pontificem poſſe diſpenſare in quacumque lege etiam Apoſtolica humana, vt cum multis affirmat Couarruuias de matrimonio 2. part. c. 6. §. 3. num. 6. Quia licet Apoſtolorum magna ſit dignitas: attamen in poteſtate iuriſdictionis non eſt inferior illis, nec Petro. Iuxta hęc etiam idem affirmandum eſt de Epiſcopis, qui poſſunt etiam cum ſuis ſubditis diſpenſare. An autem, & cum religioſis poſſint, difficultas eſt: examinanda tamen infra, cùm agemus in ſpeciali de diſpenſatione in votis, & irregularitatibus.

3. Ex quo inferes etiam Epiſcopum vel Archiepiſcopum diſpenſare poſſe in legibus Synodi diœceſanæ. Nam in huiuſmodi Synodis ſunt ſuperiores, cùm illi ſoli leges ferant, illi ſubſcribant, non alij, & iſti Concilio interſint parochi, & alij, qui nulla condendi leges poteſtate gaudent; & leges illæ tantùm obligent diœceſim, quæ pleno iure ſubeſt Epiſcopo. Sic docent Ioannes Azor tom 1. lib. 5. cap. 15. quæſt. 3. Thomas Sanchez diſput. 17. num. 33. Suarez dict. lib. 6. de legibus capit. 15. num. 8. Nauarrus in ſum. capit. 25. num. 74. in fine, & in comment. de Simon. num. 4. Ioannes de Salas diſputat. 20. de legib. ſectio. 4. num. 43. Quibus accedit Bellarminus lib. 1. de Concilijs capit. 4. vbi dicit Synodos diœceſanas vix poſſe appellari Concilia, cùm in eis ordinariè nullus ſit iuriſdictionem habens, niſi Epiſcopus. Quare his legibus non arctantur quoad vim coactiuam, quidquid dicat Emanuel Rodriguez, & alij. Vndè in eis diſpenſare poteſt. Sicut in proprijs.

4. Hanc doctrinam amplia, vt Epiſcopus in legibus diſpenſandis non pendeat à capitulo, quidquid nonnulli cõtra ſenſerint. Non enim prohibetur iure diuino, cùm ſuperiorem iuriſdictionem habeant; neque humano, cùm non extet ius humanum prohibens, quin potiùs in

iure vbicumque diſpenſatio committitur, ſolius Epiſcopi ſit mentio *cap. At ſi Clerici §. de adulterijs, de iudicijs*, & alijs, quæ ibi refert Gloſſa, & Tridentinum ſeſſ.14.cap.7. & ſeſſione 24. capit.6. Quare non ſolùm de conſuetudine, ſed etiam de iure exiſtimo Epiſcopum in huiuſmodi diſpenſationibus non egere capitulo. Neque obſtat, quod diſpenſationem dicant eſſe rem arduam; ardua autem non poſſit Epiſcopus ſine ſuo capitulo expedire iuxta textum in *cap.penultim.15. quæſt.7. & in cap. Quanto de his quæ fiunt à Prælato*. Dico enim diſpenſationem non reputari rem arduam, & in *cap. Quanto, & cap. nouit eodem*, tantùm dicitur vt fiat de Conſilio capituli. Quare conſenſus ſolùm requiritur in caſibus à iure expreſſis, qui ordinariè ſpectant ad ius, ſiue indemnitatem capituli, ſiue Eccleſiæ.

5. Sed hanc Epiſcoporum poteſtatem ad diſpenſandum nonnulli limitant multis modis. Primò limitant vt non poſſit Epiſcopus diſpenſare in legibus à ſe latis. Si iuramento confirmauerit. Sic cum alijs docet Ioannes Azor loco infra citando. Sed hanc limitationem reprobat, & meritò Sanchez diſput.17. ex num. 31. ob rationes ſupra factas iſto ca. Vndè quamuis Epiſcopus ſine relaxatione iuramenti diſpenſans contra iuramenti obligationem agat, attamen diſpenſatio valebit: periurium enim non impedit rei valorem, vt docet idem Sanchez, quem in his omnibus ſequitur Ioannes de Salas diſput.20.citat. ſect.4. num.42. limitatione 3.

6. Secundò limitant alij, niſi lex Epiſcopi aut Synodi diœceſanæ ſit iam confirmata per Pontificem, in ea enim lege diſpenſare non poſſet. Sic docet idem Sanchez diſput. citat. Ioannes Azor tom.1.lib.5. capit. quæſt. 7. Sed doctrina huius limitationis difficultate non caret, quia, vt infra videbimus, multi dicunt poſſe diſpenſare Epiſcopum in lege Pontificis lata pro eius tantùm Epiſcopi diœceſi. Quare, & videtur poſſe diſpenſare in lege à Pontifice confirmata pro illa diœceſi. Sed dicendum eſt, vt rectè docet Ioannes de Salas diſput.20.citat. ſect.3.difficul.11. hanc limitationem vt verum ſenſum habeat, intelligendam eſſe de vera cõfirmatione. Nam ſi tantùm confirmatæ ſint, dicendo eas eſſe laudabiles, & à ſubditis debere obſeruari, non videtur eas ſuas facere, vt ſæpè contingit in conſtitutionibus religionum, quas benedicit. Quare & poteſt Epiſcopus in huiuſmodi legibus à Pontifice hoc modo ſolùm approbatis diſpenſare, & illas abrogare in toto, vel ex parte.

7. Tertiò limitant alij, niſi ea conſtitutio tranſierit in contractum, vt ſupra iſto capite referebam. Nam Sanchez diſput.17. cit.nu. 29. exiſtimat, ſi conſtitutio Epiſcopi tranſierit in contractum in alterius commodum, vt ſi ſtatuiſſet omnes ad vrbem confluentes gaudeant aliquo priuilegio, non poſſet reuocare reſpectu eorum, qui iam venerunt, eò quòd ex illo contractu iam ſit illis quæſitum ius. Verùm magis explicanda eſt huiuſmodi limitatio. Si enim ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio Principe conſtitutio fiat animo ſe obligandi ex iuſtitia, & in materia, in qua poteſt ſe obligare ex iuſtitia, iam non eſt cõſtitutio, ſed contractus; aliâs quoties Princeps init cõtractum cum regno ſub certis conditionibus, legem ferre diceretur, quod eſt abſurdum. Continetque is contractus promiſſionem, ex qua acceptata, & adueniente conditione oritur ius iuſtitiæ in alio, & obligatio iuſtitiæ in Principe: & tunc, ſi faceret contra promiſſionem, non tam diceretur diſpenſare, quã facere contra ius tertij, & contra contractum initum, & violaret legem naturalem iuſtitię. At quando Princeps vel nollet, vel non poſſet ſe obligare ex iuſtitia, aliter dicendum eſſet, tunc enim poſſet diſpenſare, quia non eſſet contractus, ſic docet Salas diſp.citat.ſect.4.num.42. limitatione 1. De ſubiecto autem poteſtatis ad diſpenſandum in votis, & iuramentis, dicam in ſequentibus.

8. Sed de Archiepiſcopo quæri poſſunt duo: Primum eſt an ante ſuſceptionem pallij habeat poteſtatem diſpenſandi. Dicendum eſt habere; quia Archiepiſcopo ante ſuſceptum pallium ſolùm prohibentur exercere ea, quæ ſunt poteſtatis ordinis, *cap. quod ſicut §. ſuper eo de electione, et in cap. ſuffraganti, de electione* dicitur eſſe integrum Archiepiſcopo committere alicui Epiſcopo conſecrationem ſui ſuffraganei nondum accepto pallio; quo indicatur licere illi, quæ ad iuriſdictionem pertinent. Quare textus in *cap. niſi ſpecialis, de auctoritate, & vſu pallij*, de ijs quæ ad poteſtatem ordinis ſpectant, intelligendus eſt.

9. Secundum eſt, an poſſit diſpenſare cum ſubditis ſuffraganeis? In quo, licet Doctores ſubobſcurè loquantur: at dicendum eſt abſolutè non poſſe. Quia in cauſis ſuffraganeorum ſolũ eſt iudex per appellationem, *cap. 1. de officio legati cap. de eo de officio ordinat. & cap. paſtoralis eodem ibi, cùm in eum exceptis quibuſdam articulis nullam habeat poteſtatem*. Idem conſtat ex *ca. noſtro de pœnit. & remiſſ.* in quo ſolùm conceditur, vt poſſit in ſuffraganeis Eccleſijs indulgentias concedere. Quod ſi poſſet alia etiam munia exercere, non id ſpecialiter concederetur. Sic ſentiunt Suarez tomo 2. de Religione lib.6. de voto ca.10.num.8. Henriquez li.14. de irregularit.ca.18.num.3. Auila de cenſ.p.7.diſp.10. dub.6.poſt.1.concluſ. notabil.2. & 2.part. ca.7. diſput.1. dub. 10. & alij quos refert, & ſequitur Sanchez lib.4.ſummæ ca.38.num 11. Quare ſolùm diſpenſare ille poterit, quando ad eum recurritur, aut per appellationem, cùm inferior qui tenetur diſpenſare, non diſpenſat, aut eius officio implorato, quando non diſpenſat, adeſt tamen iuſta cauſa diſpenſandi, vt etiam dixi ſuprà lib.5.ca.10. à num.8.

10. At hæc, quæ de Archiepiſcopo diximus, duo

Digitized by Google

duobus modis limitari ſolent. Prima limitatio eſt, vt ſaltem cum ſuffraganeis Epiſcopis diſpenſare poſſit. Quam ſententiam docent Henriquez capit. citat. num. 13. Auila, & alij quos refert Sanchez capit. 38. citat. num. 16. Quorum nonnulli dicunt id eſſe verum tempore viſitationis; alij abſolutè. Hanc limitationem Sanchez ibidem probabilem putat. Ego tamen non probo, ſicut neque eam admittit Suarez c. 11. num. 3. eodem lib. 6. de voto. Tum quia ex iure non conſtat hanc poteſtatem habere in Epiſcopos ſuffraganeos, niſi in certis caſibus iuxta textum in *dict. cap. Paſtoralis*. Tum etiam quia ea poteſtas neceſſaria non eſt; ſi enim ſermo ſit de diſpenſatione in legibus Pōtificis aut Concilij Generalis, aut Prouincialis, neuter regulariter diſpenſare poteſt; & in eo caſu, in quo poteſt diſpenſare Archiepiſcopus, poteſt & Epiſcopus cum ſuis; & quod erga alios poteſt, & in ſe ipſum poteſt. Quod idem dicendum de diſpenſatione in votis, iuramentis, irregularitatibus, & alijs.

11. Secunda limitatio, quæ ſolet adhiberi ea eſt, vt Archiepiſcopi poſſint diſpenſare ſaltem tempore viſitationis; quia tunc eſt legitimus eorum ſuperior. Sed hanc limitationē iure optimo reijcit Suarez tomo 5. in 3. partem. diſput. 41. ſect. 2. n. 12. & tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 10. num. 9. Facit quod in *ca. fin. de cenſibus in 6.* tantùm conceditur poteſtas abſoluendi, non verò diſpenſandi. Sunt autem iſtæ diuerſæ poteſtates. Tum etiam quia tempore viſitationis non poteſt ſuis ſuffraganeis dimiſſorias concedere, nec legitimare, vt doctores docent.

12. Sed antequam progrediamur vlteriùs, explicemus oportet, an Epiſcopus, vel Archiepiſcopus poſſit beneficium diſpenſationis impendere religioſis exemptis. Dico exemptis; quia his, qui ipſi ſubiecti ſunt, non dubitamus poſſe impendi, non ſecus atque alijs ſæcularibus. Non loquimur quando prælatus habens poteſtatem diſpenſandi in eo caſu remitteret ad Epiſcopum: tunc enim planum eſt poſſe, ſicut poſſet idem prælatus alijs ſuas vices cōmittere diſpenſandi iuxta ea, quę de poteſtate ſubdelegandi dixi ſupra lib. 5. ca. 26. In qua difficultate quidam affirmant, quidam negant, quidam diſtinguunt.

13. Mihi videtur primò. Sine prælati conſenſu non poſſunt Epiſcopi diſpenſare cum religioſis exemptis, neque eos abſoluere. Quæ communi ſenſu Doctorum recepta concluſio eſt. Nam ea exemptio, cùm in fauorem religionis præcipuè conceſſa ſit, non expedit eius quieti, tranquillitati, & bono regimini, vt quiuis religioſus renuente prælato poſſit illi exemptioni renuntiare. Quod idem de fauore conceſſo Clericis in exemptione à ſæculari poteſtate definit Pontifex in *cap. ſi diligenter de foro competenti*.

14. Verùm hanc concluſionem limitat Molina tomo 4. de iuſt. tract. 3. diſput. 61. num. 5. vt cùm prælatus religioſi talem poteſtatem non habet, & irrationabiliter negat religioſo licentiam, vt abſoluatur ab Epiſcopo, tunc poſſit ab eo, aut abſolutionem, aut diſpenſationem petere; ſecus ſi ex rationabili cauſa neget; in dubio autem rationabilis cauſæ pręſumendū pro prælato iuxta generalia principia in materia de conſcientia. Cuius limitationis doctrinā probat etiam Thomas Sanchez lib. 4. ſum. cap. 39. num. 36. Tunc enim cenſetur habere facultatem religioſus, vt ſe ipſum poſſit Epiſcopo ſubijcere per quandam epicheiam. Nec enim credi debet Pontificem eam exemptionem, quam in bonum religionis, & religioſi conceſſit, verti in incommodum, & laqueum animarum religioſi, & in incommodum, ſi euagari cogantur, & ad Sedem Apoſtolicam adire. Atque iuxta hæc de monialium exemptarum abſolutione in nonnullis caſibus philoſophandum erit. Mihique vehementer placet hęc doctrina.

15. Secundò limitant alij, vt poſſit Epiſcopus religioſum abſoluere, vel cum illo diſpenſare, quando prælatus eſt excommunicatus, denuntiatus, vel defunctus eſt, vel longè abeſt. Quam limitationem probat Sanchez capit. citat. cum Henriquez, & Syluestro numero 35. & mihi placet propter rationem numero præcedenti factam. Sed addit idem Auctor, num. 38. hęc eſſe intelligenda, niſi in prælato ſuperiori ſit poteſtas abſoluendi vel diſpenſandi; in eo enim caſu, quamuis inferior negaret licentiā, vt ſe ſubijceret Epiſcopo, vel eſſet excommunicatus, aut denuntiatus, vel longè abeſſet, recurrendum eſſet ad ſuperiorem, aliàs in religionibus odioſa eſſet reſeruatio, & magna ex parte bonum regimen detrimentum pateretur. Quam quidem doctrinam ego etiam libenter admittam, niſi neceſſitas vrgeret, & etiam prælatus ſuperior longè abeſſet, & facilè adiri non poſſet, iuxta ea quę de poteſtate Epiſcopi ad diſpenſandum in rebus Papę reſeruatis dicam, cap. ſequenti.

16. Dico ſecundò. De conſenſu prælati, qui non habet eam poteſtatem diſpenſandi, autè abſoluendi in illis caſibus religioſum ſibi ſubditum, poteſt Epiſcopus diſpenſare cum religioſis, ſicut cum alijs ſibi ſubiectis. Quam ſententiam docet Molina diſput. cit. num. 4. ex Syluestro, *v. abſolutio* 5. num. 2. & 3. Suarez tom. 4. in 3. part. diſput. 30. ſect. 2. num. 3. qui & dicit ita eſſe in praxi receptum, Auila de cenſuris 2. p. ca. 7. diſp. 1. dub. 6. Henriquez lib. 14. de irregularit. ca. 20. num. fin. & in comment. litera O. vt omittam antiquiores alios, quos refert, & ſequitur Sanchez ca. 39. cit. num. 32. & ſequentibus. Facit pro hac ſententia primò textus in *cap. luminoſo 18. quæſt. 2.* vbi habetur Epiſcopū de conſenſu prælati ſiue Abbatis exercere poſſe iuriſdictionem in monaſterio exempto. Ex quo deducitur optima ratio, qua Molina &

Digitized by Google

Sanchez probant ſententiam iſtam, quia licet religioſis conceſſum ſit priuilegium exemptionis, cùm tamen id conceſſum ſit vt melius cum maiori quiete Deo famulentur, videlicet ita concedi, vt de conſenſu prælati renuntiari illi poſſit, quoties prælatus, & ad ſpirituale regimen, & bonum religionis expedire iudicauerit.

17. Neque contra hanc doctrinam eſt textus *Clement. de ſententia excommunicat.* Dicẽdum enim eſt cum Panormitano in *cap. ſignificaſti de foro competenti*, ideo ibi concedi Epiſcopis auctoritate Apoſtolica abſoluere fratres mendicantes ab excommunicatione, de qua ibi eſt ſermo, non quia religioſi ſint ab illo exempti, ſed quia Pontifex eius abſolutionem ſibi reſeruauerat. Quare niſi ſuas vices Epiſcopo committeret, abſolui ab illo etiam de conſenſu Abbatis non poſſent.

18. Et quò minùs de hac ſecunda enuntiatione dubitari poſſit, adijcio, quidquid ſit de iure communi, at ex priuilegijs ita dicendum eſſe, ſunt enim non pauca religioſorum priuilegia, quibus conceditur, vt de conſenſu ſuorũ prælatorum poſſint ſe Epiſcopis ſubijcere quoad abſolutionem, & diſpenſationem: vt refert Corduba in compendio priuileg. mendicantiũ in ſuis additionibus *v. abſolutio ordinaria quo ad fratres, §. 1.*

19. Ex his colliges primò idem dicendum de ſubiectione prælati religionis comparatione Epiſcopi in ſimilibus caſibus: ſicut enim poteſt facultatem dare, vt alij ſe ſubijciant, poteſt etiam ſe ipſum ſubijcere ad eundem effectum, & propter eandem rationem, ſicut etiam ſupra diximus capite præcedenti, cùm qui cum alijs diſpenſat, poſſet ſecum diſpenſare.

20. Secundò colligo etiam hãc ſubiectionem locum habere ad impetrandam abſolutionem, & diſpenſationẽ in caſibus, de quibus in Tridentino ſeſſ. 24. c. 6. de reformat. Itaque in illis poterunt religioſi petere diſpenſationẽ & abſolutionem ab Epiſcopis, ac prælati conſenſu iuxta dicta.

21. Tertiò colligo Priores militarium ordinum, quibus reuera non competit poteſtas abſoluendi aut diſpenſandi in prædictis caſibus in Tridentino dict. capit. 6. ſolùm enim Epiſcopis ea facultas conceſſa eſt, vt declarauit cõgregatio Cardinalium, vt dico latè in tractat. de ſacramento Pœnitentiæ, & irregularitate, non ideo exiſtimari debet peioris conditionis exiſtere vel religioſos, vel ſeculares illis ſubditos cùm facilè in hoc remedium adhiberi poſſit, ſi ſubditos tam ſeculares, quam religioſos remittat ad Epiſcopum, vt in ſimilibus caſibus, vel abſoluat vel diſpenſet. Epiſcopus autem erit ille, in cuius diœceſi commorantur; aut ſi nullius diœceſis ſint, ad Metropolitanum tamquam ad ordinarium Metropolis, vel ad Nuntium, qui legatus eſt à latere, qui habet poteſtatem abſoluendi etiam religioſos, vt cum alijs docet idem Sanchez cap. citat. num. 25. Imò, & addiderim poſſe remitti ad vicinum Epiſcopum, etiam ſi illius diœceſis non ſint. Tum quia iſta ſubiectio fit tantummodo ex voluntate prælati quoad hunc effectum. Tum etiam, quia niſi fuiſſet priuilegium exemptionis, ad eum iure communi illi exempti pertinerent.

CAPVT VI.

Inferiorem non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum explicatur, & limitatur.

SVMMARIVM.

Inferiorem non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum, n. 1.
Obiectiones proponuntur, & diluuntur, n. 2 3. 4.
Limita niſi in iure concedatur diſpenſandi poteſtas, n. 5. quæ intelligitur conceſſa ſi in iure dicatur, vt diſpenſari poſſit, ibid.
Maior explicatio, n. 6.
In nonnullis caſibus poſſe, n. 7.
Et ſi conſuetudine habetur, n. 8.
Eam poteſtatem in prædictis caſibus non eſſe delegatam, ſed ordinariam, n. 9.
Epiſcopum non poſſe diſpenſare in legibus latis à Concilio, n. 10.
Neque Archiepiſcopus legibus Concilij prouincialis, n. 11.
Obiectio diluitur, n. 12.
Quando cenſeatur eſſe conſtitutio Concilij, & quando Archiepiſcopi, n. 13.

1. EX communi atque certa doctrina tradita cap. præcedenti num. 2. qua docuimus poſſe vnumquemque diſpenſare in legibus æqualem auctoritatem habentium, & etiã inferiorum, colligitur facilè, eum qui inferior eſt, non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorũ vllo modo. Sic habet communis ſententia, quã docet gloſſa vltima in *cap. in quibuſdam de Pœnis, et in cap. cum ſingula §. fin. verbo Canonici de Præbendis in 6.* Innocentius in *cap. dilectus de temp. ordinat.* Couar. cum alijs de matrim. 2. par. cap. 6. num. 15. Ioannes Gutierrez lib. 1. Canon. quæſt. cap. 5. num. 10. & multis citatis Suarez dict. lib. 6. de legibus cap. 14. num. 4. Gabriel Vazquez tomo 2. in 1 2. diſput. 178. cap. 2. Salas citat. multis de legibus diſput. 20. ſect. 3. num. 20. Sanchez lib. 8. de matrim. diſput. 5. num. 9. & lib. 2. ſummæ c. 40. num. 1. Facit in primis pro hac ſententia in *cap. propoſuit de conceſſ. præb. ca. cum inferior de maiorit. & obed. capit. dilectus de tempor. ordin. cap. inferior 21. diſtinct. & cap. ſunt quidam, et cap. ideo 25. quæſt. 1. Clement. Ne Romani de electione, & l. 1. C. de legibus.* Facit præterea

Digitized by Google

terea manifeſta ratio, quæ ex iſtis Canonibus deſumitur. Quia inferior non poteſt ſua vi, & poteſtate impedire legem ſuperioris abſque eius voluntate. Ergo neque diſpenſare in eius lege, cùm diſpenſatio auferat voluntatem ſuperioris ſua lege obligãtis. Facit denique quod poteſtas diſpenſandi in legibus ſuperiorum nõ eſt ex his, quæ conueniunt inferiori niſi prohibeantur, ſed ex his quæ non conueniunt, niſi concedantur, vt probat textus in dict. *cap. dilectus*, ibi. *Cum et a iure non ſit permiſſum*: Quod magis explicabo ſtatim in ſolut. 2. & idem oſtendit communis doctrina, quæ negat Epiſcopis diſpenſandi poteſtatem in multis irregularitatibus, & alijs, in quibus non eſt prohibita ſpecialiter diſpenſatio; & ex eo capite ſolùm negat, quia non inuenitur conceſſa poteſtas, vt colligunt Doctores ex *cap. At ſi Clerici §. de adulterijs, de iudicijs*, vbi cenſent non poſſe diſpenſare in criminibus adulterio maioribus, quia non reperitur conceſſum, vt dicemus cap. ſequente.

2. Neque obſtant huic communi doctrinę nonnulla, quibus permoti pauci quidam Doctores exiſtimarunt inferiorem poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum. Neque enim obſtat primò textus in *cap. nuper de ſentent. excommunicat.* Vbi dicitur eo ipſo, quod legiſlator non reſeruet ſibi abſolutionem ab excommunicatione, inferiori concedere; vnde idem dicendum videtur ac de diſpenſatione. Reſpondemus enim in primis iam eo ipſo Canone cõcedi à ſuperiori facultatem abſoluendi, idque conſtat, cùm eo Canone concedatur etiam parochis facultas abſoluendi à cenſura non reſeruata per Canonem: cùm tamen nullus ſentiat parochum habere poteſtatem diſpenſandi in omni lege vel pœna non reſeruata. Deinde dico aliud eſſe abſolutionem, aliud diſpenſationem, vt dixi ſupra capit. 1. Abſolutio non eſt contra ius, ſed ſecundùm ius. & ita non mirum ſi conceſſa intelligatur abſoluendi poteſtas, quandiu non prohibetur: quòd ſecus ſe habet in diſpenſatione, cùm ſit vulnus legis, vt dixi ſupra c. 1.

3. Neque obſtat etiã communis illa propoſitio, quod Epiſcopus poteſt in ſuo Epiſcopatu, quòd Papa in tota Eccleſia, niſi prohibeatur. Quam regulam ſequuntur multi Canoniſtę in *capit. At ſi Clerici §. de adulterijs de iudicijs* vt videre eſt apud Felinum, & alios. Reſpondemus namque eam propoſitionem non eſſe vniuerſaliter veram, ſed intelligendam in his, quæ ad commune regimen, & gubernationem ſpectant; & antequam emanet lex Pontificia, quę aliquid decernat; nam ſua cõſtitutione excipit eo ipſo ab ordinaria iuriſdictione inferioris. Et quidem ſic intelligi debere eam propoſitionem conuincitur ex multis, quę non poteſt Epiſcopus, verbigratia definire, in ſanctorum numerum redigere, & alia huiuſmodi.

4. Neque obſtat rurſus textus in *lege nec non 26. poſt principium, ibi. ius non prohibeat D. ex quibus cauſis maiores*, vbi Prætor concedere reſtitutionem poteſt, niſi lex aliqua prohibeat. Reſpondetur enim, quod I. C. ibi non agit de reſtitutione, quæ ſaltem directè concedatur cõtra leges, ſed magis præter illas, & propterea, non requirit, quod lex concedat, ſed ſatis eſt, quod non prohibeat reſtitutionem; quia ſi non prohibet poteſt prætor in ea ſpecie concedere, quod longe diuerſum eſt à diſpenſatione, de qua agimus, quia cùm ſit cõtra ius commune, & legem in ea materia ſtatutam, aut prohibentem, quę per diſpenſationem relaxatur, propterea neceſſariò requiritur lex aliqua, quæ diſponendi poteſtatem vel tacitè vel expreſſe inferioribus concedat, & in hoc caſu procedit regula, quæ habet prohibitum dici omne id, quod non reperitur conceſſum iuxta *capit. 2. de tranſlation. Epiſc.* Quamuis non procedat in ſpecie *dict. legis nec non.* Tum etiam quia dici poteſt in hac materia diſpenſationis ſemper dari prohibitionem, & cenſeri inferioribus expreſſe denegatam diſpenſandi facultatem, vbi non reperitur conceſſa: quia licet ius ſpecialiter non prohibeat in hoc vel illo caſu, generaliter tamen prohibet per illas leges, quæ iubent canones, vel ius commune ab inferioribus ſeruari, qui non poſſunt in contrarium diſponere *capit. 1. de conſtitutionibus capite, quod ſuper his de maioritate, & obed. c. cum inferior eodem.* Quæ prohibitio licet ſpecialis non ſit, eſt tamen expreſſa, ſicut in *dicto capite at ſi Clerici*, expreſſa conceſſio eſt.

5. Verùm hanc communem doctrinam limitabis multis modis. Primò niſi in iurę concedatur diſpenſandi poteſtas, ſiue generali clauſula, ſiue in aliquo peculiari caſu. Plures autem caſus in quibus ea poteſtas conceſſa eſt attingam infra. Quoties autem in lege aliqua additur, vt in ea diſpenſari poſſit, eo ipſo intelligitur diſpenſandi poteſtas Epiſcopo cõceſſa, vt docet communis ſententia interpretum iuris, ne ea verba ſint otioſa, atque ſuperflua *capite, ſi Papa de priuileg. lib. 6.* cùm per ſe notum ſit eam legem eſſe à Pontifice diſpenſabilem. Romani enim Pontificis auctoritas ſemper cẽſetur excepta *capite ſignificaſti, de electione*, neque de eo aliquis dubitare poterat, cùm non ſit iuri ſubiectus *capite innotuit de electione, capite propoſuit, de conceſſione præb.* Tum etiam quia poteſtas diſpenſandi amplè eſt interpretanda, vt dixi capite pręcedente. Hanc doctrinam tradit Innocentius in *dicto capite dilectus de tempore ordinatione*, & ſequuntur alij Doctores in *dicto capite at ſi Clerici §. de adulterijs de iudicijs*, & ibi Felinus. Atque hanc ſententiam probat Gloſſa finalis, & communis in *capit. penult. de Pœnis*, & expreſsè ſequitur *lex octaua 11 tit. 14. part. 1.* Gloſſa verbo *diſpenſatur in capite poſtulaſti de Clerico excommunicat. & in capit. quiſquis de electione*, vbi communis, & poſt Innocentium

centium

Digitized by Google

centium; & antiquiores ibi docet Henricus Bohic num.26. Ant.nu.17. Cardin.nu.5. Abbas num.5.& 6. Couar. in *capite alma mater* part. 1. §7num.8. Sanchez diſput.14.num.8. Salas diſput.20.ſect.3.num.21. Hugolinus de poteſtate Epiſcopi capit.57.§.5. Neque obſtat textus in *capite cum ex eo de elect. lib.6. & in cap.1. de ætate & qualitate, eodem lib.* in quibus habetur diſpẽſari poſſe, & adijcitur per Epiſcopum, quæ adiectio ſuperflua videretur, ſi vera eſt doctrina tradita. Reſpondetur enim ibi mentionem fieri de Epiſcopo, cui per illa iura conceditur poteſtas diſpenſandi, quæ antea negabatur.

6. Quæ etiam limitatio locum habet, quãuis ſolus Pontifex poſſit eam pœnam imponere: licet enim is qui poteſt imponere, poſſit tantùm ſoluere, id tamen intellige quando in canone non conceditur abſoluendi vel diſpenſandi poteſtas, vt fortaſsè latiùs infra. Ea etiam limitatio extenditur, quamuis lex lata ſit à Cõcilio Generali, ſi enim conceditur vt diſpenſari poſſit, cenſetur etiam diſpenſatio conceſſa, non tantùm Pontifici, vt nonnulli volunt, qui ea conceſſione Concilij non indiget, cùm ſit ſuperior Concilio, ſed etiam Epiſcopo: & id affirmant communiter Doctores in cap. *quiſquis de electione, & in cap. in quibuſdam de pœnis*, dum fatentur in caſibus eorum capitum poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sed de huius limitationis doctrina vide Thomam Sanchez lib. 8. de matrimonio diſp.5. à num.1. vſque ad quintum & Salas de legibus diſp.20.cit.ſect.3. difficult. 8.num. 22. At hæc prima limitatio non habet locum quando conſtitutio non ligat ſubditos, ſed Epiſcopum, ſi enim ipſum adſtringat, non poteſt in facto ſuo diſpenſare, vt contingit in caſu textus in cap.2. *de bigamis*, cùm ibi pœna imponatur tantùm ipſi Epiſcopo, & dicemus cap.ſequenti.

7. Secundò limitabis prædictam communem doctrinam, vt non habeat locum in nonnullis caſibus, in quibus Epiſcopo erit facultas diſpenſandi in ſuperiorum legibus. Primùm. Quando eſt materia leuis, & parui momenti, quam limitationem docet Caietanus infra citandus, Emanuel Sà verbo *diſpenſatio*, Salas loco citat. & alij. Deinde in caſibus frequenter occurrentibus. Neque enim eſt veroſimile legiſlatorem velle, vt in caſibus frequenter occurrentibus, & ad bonum regimen neceſſarijs, ad illum recurratur, vt in votis communibus, feſtis, ieiunijs. Sic Caietanus 2.2. quæſt. 143. art. 4.& in Summ. verbo *ieiunium*. Nauarr. in ſumma cap.21.num.21. Salas ſect.cit.num. 22. caſu 5 Vnde in huiuſmodi caſibus admitti poſſet Epiſcopum diſpenſare poſſe in omnibus ſibi nõ prohibitis. Denique in caſibus extraordinarijs, quando neceſſitas vrget, & eſt periculum in mora, vel impotentia adeundi ſuperiorem, vt citatis multis tradunt Thomas Sanchez lib. 2. de matrimon. diſp.40.& lib.8. diſput.6 num.20 & diſp.9.n.22. Suarez lib.6. de legibus cap. 14. n. 10.& iuris canonici interpretes in dict. cap. *At ſi clerici*. Huius autem rationem nonnulli petunt ex conſuetudine. Sed alij meliùs ex præſumpta rationabili voluntate legiſlatoris, quam optimè conſiderat Salas ſect. citat. numero 23.

8. Tertiò quoque limitabis præfatam communem doctrinam, niſi ex conſuetudine habeatur, quòd inferior diſpenſet in lege ſuperioris: cõſuetudine enim ei quæritur iuriſdictio cap. *cum contingat de foro competenti*, cum multis, quæ adducit ibi Gloſſa, verbo *conſuetudine*. Vnde conſuetudine receptum eſt, vt parochi, & qui de iure diſpenſare non poſſunt, diſpenſent in nonnullis frequenter occurrentibus, vt in ieiunijs, & feſtorum obſeruatione, quoad vacandum nonnullis operibus, non verò in alijs, vt docet Sanchez lib. octauo diſputat. 9. ca. 27. Suarez cap. citato nu. 11. Itaque omnia hæc, quæ his tribus limitationibus comprehendimus, ſic breuiùs tradi poſſunt: inferiorem non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum, niſi cùm adeſt ſuperioris voluntas, quæ vel eſt expreſſa, vt cùm in iure conceditur, vel præſumpta, vt cùm habetur conſuetudine, vel præſumitur etiam ex leuitate materiæ, occurrentiũ frequentium caſuum aut neceſſitatis vrgentis cauſa.

9. Hanc autem poteſtatem quam habent inferiores ad diſpenſandum in legibus ſuperiorum in prædictis caſibus, non credimus eſſe delegatam, ſed ordinariam, confertur enim ex vi muneris, quod habet in ſe radicatam totam illam iuriſdictionem & alias eſt perpetuò conceſſa ſedi Epiſcopali. Quare cenſetur ordinaria iuxta regulam, quæ docet iuriſdictionem in perpetuum conceſſam, etiamſi ſit ex priuilegio, eſſe ordinariam. Quam doctrinam docet Felinus in cap. *licet de officio ordin.* cùm alijs. Gloſſa in capit. *fin. eodem*, & citatis multis docent Couarr. tertio variarum c.20. num, 6.& 10 & Thomas Sanchez lib.2. de matrimonio diſput.40. num. 14. Sic poteſtas legati ad diſpenſandum in votis, & in legibus eſt ordinaria, & ſumitur ex cap. *quod translatio, de officio legati*. Ex quo fit eam poteſtatem delegari poſſe alteri, vt tradit Felinus in dicto capite finali *de officio ordinarij*, & latè Thomas Sanchez libro 2. de matrimonio diſput.40. citat. à num. 14. Sic etiam poteſtas conceſſa prælatis mendicantiũ, vt poſſint cum religioſis diſpenſare, vel illos abſoluere in certis caſibus, non eſt delegata, ſed ordinaria, quia eſt ex commiſſione perpetua, vt docet Collector priuilegiorum Fratrum Minorum, verbo *abſolutio ordinaria, quoad fratres*, in fine num.27. dubio 2. ex doctrina Bartoli, & Baldi in *l. vnica, D. de officio conſulis*. Cuius hæc ſunt verba. *Nonò quæritur vtrum commiſſio faciat aliquem ordinarium ſeu delegatum. Reſpondeo, ſi eſt commiſſio perpetua facit ordinarium, ſi temporalis delegatum. Quod multùm intereſt*

Digitized by Google

ſcire, vt cognoſcamus, quomodo poſſint religionum prælati ſuas vices delegare.

10. Sed prædictam illationem, qua ſtatuimus inferiorem non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum amplabis primò, vt etiam verum habeat in Epiſcopo reſpectu legum, quæ latæ ſunt in Concilio Prouinciali. Concilium enim Prouinciale ſuperiùs eſt Epiſcopo vnde in eius legibus diſpenſare non poteſt, niſi in dictis caſibus, & tunc diſpenſat non quaſi in ſua lege, ſed quaſi in lege ſuperioris. Eſſe autem Concilium Prouinciale ſuperius Epiſcopo conuincitur ex diſtinct. 18. per totam apud Gratianum, & cap. *Salua 9.* quæſt. 3. & cap. *graue nimis de præbendis, & cap. ſicut olim de accuſationibus*, vbi ſupponitur Concilium Prouinciale, poſſe leges condere, quas Epiſcopi ſeruare teneantur. Id quod etiam renouat Tridentinum Seſſione 24. cap. 2. Idem probat, quod Concilium Prouinciale olim habuit poteſtatē cognoſcendi de cauſis Epiſcoporum, & illas terminandi etiam vſque ad diffinitiuam, licet pro varietate temporum varie etiam fuerit apud nonnullas metropoles ea reſtricta, aut etiam extenſa poteſtas, vt olim oſtendi in capite primo *de iudiciis.*

11. Amplia rurſus eandem illationem, vt locum etiam habeat ea doctrina in Archiepiſcopo comparatione Concilij Prouincialis. Archiepiſcopus enim non eſt ſuperior Concilio Prouinciali, ſed inferior, pro quo facit textus in capit. *multis diſtinct.* 17. vbi indicatur à Metropolitano ad Concilium cauſam eſſe deferendam, & idem olim multis ditis Canonibus conſtitutum fuit, vt dixi loco citato. Facit etiam quod iuriſdictio Concilij non eſt ab Archiepiſcopo, cùm ille ſolus non poſſit ibi cauſas Epiſcoporum iudicare, nec ferre leges pro eorum Diœceſibus vt conſtat. Præterea Concilium maiori conſentiente parte leges fert, quibus alij ſubſcribere tenentur, vt conſtat ex Concilio Toletano octauo, Canone 11. & Colonienſi ſub Paulo Tertio parte 14. capit. 17. habent enim etiam alij Epiſcopi ſuffragium deciſiuum, *cap ſicut olim de accuſationibus*. Quare hanc doctrinam tradit Cardinalis in *Clement. 1. §. penultim. de appellationibus in ſexto.* Suarez dicto lib. 6. de legibus cap. 25. numero 5. 6. & 7. Thomas Sanchez qui multa congerit lib. 8. de matrimo. diſp. 17. nu. 36. quem omnino vide.

12. Neque obſtat textus in *cap. graue de præbendis*, ibi: *Metropolitani verò delictum ſuperioris iudicio relinquatur ex parte concilij nunciandum*, quo indicatur Metropolitanum non poſſe per Concilium Prouinciale puniri. Reſpondetur namque Archiepiſcopum non eſſe ſuperiorem Concilio Prouinciali, ſed eius caput ordine dignitatis: & ideò ob eius dignitatis reuerentiam noluiſſe eius peccatum puniri à Concilio, vt tradunt ibidem Abbas, Hoſtienſis, & alij: Archiepiſcopus ergo, & Epiſcopus nō poſſunt in Concilij Prouincialis legibus diſpenſare, ſed recurrendum eſt ad Concilium vel ad Primatem, vel ad Pontificem, niſi in caſibus, & limitationibus ſupra iſto capite explicatis.

13. Sed quæres, quando cenſeatur eſſe cōſtitutio Concilij, & quando Archiepiſcopi. Reſpondetur ſi dicatur Nos Archiepiſcopus, & Epiſcopi, vel Archiepiſcopus de conſenſu Cōcilij, conſenſus enim neceſſitatem importat, ſecus ſi diceretur de conſilio Concilij, cenſetur enim eſſe Archiepiſcopi. Sic docet Thomas Sanchez lib. 8. de matrim. diſp. 5. nu. 11. diſput. 17. num. 36. in fine ex Anchartano, Hoſtienſi, & alijs. Neque his obſtat textus in *l. aliud eſt vendere*, vbi dicitur eum qui facit actum conſentiente alieno non tribui huic, ſed illi. Reſpondetur enim id intelligendum, quando ille, qui conſentit, non eſt præditus poteſtate faciēdi, ſicut etiam in *capit 1. de renunciat. in ſexto*, licet dicatur lex edita de conſenſu Cardinaliū nihilominùs eſt ea lex Pontificia, quia Cardinales nullam poteſtatem habent eius legis ſtatuendæ.

CAPVT VII.

De poteſtate ad diſpenſandum in pœnis.

SVMMARIVM.

Proponitur deciſio in capite etſi clerici, & eius ratio, n. 1.
Rationes dubitandi, n. 2. & 3.
Duo agenda, n. 4.
Non loqui textum de degradatione, n. 5.
Neque de diſpenſatione pœna poſt ſententiam latam, n. 6.
Poſt latam ſententiam ſolùm Principem poſſe pœnam minuere, n. 7.
Quid concedatur Epiſcopo in dict. cap. n. 8.
In eo caſu poſſe Epiſcopum diſpenſare, etiam poſt ſententiam, n. 9.
Obiectiones proponuntur, & diluuntur, nu. 10. 11. & 12.
Etiam contradicente accuſatore diſpenſare poſſe, nu. 13.
Etiam poſſe ſine conſenſu capituli, n. 14.
Idem poſſe Capitulum ſede vacante, n. 15.
Non id poſſunt Prælati Epiſcopo inferiores, numero 16.
Neque Epiſcopi poſſunt erga ſeipſos, n. 17.
Neque in criminibus adulterio maioribus, n. 18.
Alia remiſſiuè, n. 19.

1. HABEMVS in hac re deciſionem Alexandri III. *in c. & ſi clerici, §. de adulterijs, de iudicijs*, cuius hæc ſunt verba. *De adulterijs verò & alijs criminibus, quæ ſunt minora, poteſt Epiſcopus cum clericis poſt peractam pœnitentiam diſpenſare.* Expedit enim aliquando

quando clericis in peccatum prolapſis ignoſcere, ſi vel pœnitentia, vel temporis diuturnitate, vel vitæ innocentia mutatos eſſe conſtiterit, vt conſtat ex multis canonibus adductis â Gratiano 1. *q.* 7. In grauioribus autem criminibus Romanum Pontificem adire oportet, quia æquum eſt, vt qui grauius aliquod crimen cõmiſit, eum laborem patiatur Romanum Pontificem adeundi, vt abſolutionis, ſiue diſpenſationis difficultate, pœnæ magnitudine à criminibus arceatur, & alijs exemplo ſit. In cæteris autem ad conſulendum clericorum laboribus & expenſis Ius Pontificiũ Epiſcopis diſpenſationem conceſſit, vt ſicut deponunt, peracta pœnitentia reſtituant, quia eos ad vitæ emendationem maxime dirigere intendet, vt colligitur ex forma tradita in *cap. cum non ab homine de iudicijs*, & ex fine iuris Canonici, de quo latè Doctores in *c. nouit de iudic. & c. fin. de praſcript.*

2. Sed certè huius textus deciſio difficilis apparet. Quia vel ea accipitur poſt ſententiam, aut ante ſententiam latam, ſi ante ſententiam, non ſolùm Epiſcopus, ſed quicumque inferior etiam in criminibus maioribus poterit ex cauſa pœnam minuere, *l. quid ergo, §. pœna grauior. D. de his qui notantur infamia*, maxime ſi procedatur iudicio inquiſitionis, *cap. inquiſitionis de accuſation.* Si poſt ſententiam, neque Epiſcopus poterit. Quia per ſententiam qua quis ad pœnam damnatur, adquiritur reipub. ius *l. ita vulneratus D. ad l. Aquiliam cap. vt fama de ſent. excommun.* cuius remiſſio ſolùm pertinet ad Principem, *l. Diui fratres D. de pœnis*, cùm ſimilibus.

3. Secundò etiam difficilis apparet, quatenus docet in criminibus adulterio maioribus cum clerico depoſito Epiſcopum diſpenſare non poſſe. Quia diſpenſare poſſe etiam in maioribus, nempe hæreſi & ſacrilegio conſtat ex *cap. presbyteris & ex cap. ſiquis presbyter 50. diſt.* Non ergò rectè reſtringitur ad adulterium & minora crimina.

4. Duo in iſto textu explicanda ſunt, vt explicata maneant, quæ ſpectant ad poteſtatem diſpenſandi in pœnis. Primum eſt, quòd attinet ad id quod affirmat, ſcilicet in adulterio & minoribus diſpenſare poſſe cum clerico depoſito peracta pœnitentia. Secundũ eſt, quod ſpectat ad id quod negari videtur, ſcilicet in maioribus adulterio criminibus diſpenſare non poſſe.

5. Et vt explicemus primum, præmitto textum iſtum loqui non de depoſitione reali, quæ degradatio dicitur, quæ fit ad relaxandum clericum curiæ ſæculari: de qua in *cap. degradatio de pœnis in 6. & in cap. cum non ab homine de iudicijs*; Sed de depoſitione verbali, de qua in *cap. nouimus de verb. ſignific. & c. qualiter & quando 2. de Appellat. & in d. cap. degradatio.*

6. Deinde præmitto textum iſtum loqui de diſpenſatione pœnæ poſt ſententiam latam contra Baldum ibidem, num. 17. Aretinum ibidem, & Præpoſitum in *cap. Epiſcopus num. 7. 11. quaſt. 3.* qui de diſpenſatione pœnæ ante ſententiam latam accipiunt. Nam ſi loquamur ante ſententiam latam, aperta & communis eſt iuris deciſio & Doctorum reſolutio, ſcilicet, ſine cauſa Epiſcopum, aliumve iudicem non poſſe minuere pœnas lege ſtatutas, vel conſuetudine aut ſtatuto receptas, iuxta textum, *§. oportet. Authent. de iudic.* ibi, *iudex non debet eſſe lege ipſa clementior & l. 1. §. in fine D. ad S. C. Turpill. & c. de cauſis de officio deleg. & c. licet de pœnis.* Facti enim quæſtio arbitrio iudicis commiſſa eſt, non pœna. Cum cauſa autem poteſt pœnas etiam lege, ſtatuto, vel conſuetudine receptas minuere, vel augere ex communi etiam Doctorũ ſententia, *l. ſi ſeuerior, C. ex quibus cauſis, l. hodie D. de pœnis l. quia ergo, § pœna grauior D. de his qui notat. infam.* & alibi ſępe. Cuius optima ratio eſt deſumenda ex qualitatibus, circumſtantijſque delictorum, ex quibus crimen ipſum quandoque fit magis excuſabile, quandoque verò magis atrox. Cumque omnes circunſtantię non potuerint lege definiri, ideo & iudicis arbitrio horum conſideratio commiſſa eſt, vt iuxta hæc augeat vel minuat pœnam lege ſtatutam. Neque verò hoc eſt iudicem eſſe benigniorem lege, aut contra legẽ agere, aut à lege recedere, ſed potiùs legem ſeruare, quæ ita diſponit non ſolùm in citatis conſtitutionibus, ſed etiam per illam regulam, quam etiam ipſum naturæ lumen mentibus hominum indidit, quæ tradit pœnam eſſe commenſurandam delicto, *l. Sancimus, C. de pœnis cap. ſicut dignior. de homicid. cap. vt clericorum de vita & honeſt. cleric.* Sed de his latiſſimè citatis multis Farinacius 1. p. praxis criminalis quæſt. 17. per totam, cuius varias adducit & ampliationes, & limitationes.

7. Tertiò pręmitto poſt latam ſententiam neque in maioribus, neque in minoribus criminibus poteſt iudex pœnam imminuere, ſed ſolùm Princeps. Cùm enim iudex ſuo iam officio functus ſit, nõ poteſt pœnam minuere vel augere in dicta ſententia inflictam, *l. mortis §. Iſte fere D. de pœnis, l. Diui fratres cum ſimilibus D. de remiſ.* & communem hanc ſententiã eſſe teſtatur Couarru. in practicis quæſt. 35. ſed in hoc aliter ſe habet ius ciuile, aliter Canonicũ. Nam iure ciuili, ſiue procedatur ex accuſatione ad inſtantiam partis, vel ex inquiſitione ex officio, poſt latam ſententiam non poteſt minui pœna ex *d. l. Diui fratres*, & communi reſolutione in *d. §. pœna grauior.* At verò iure Põtificio, licet quando proceditur via accuſationis, non poſſit pœna poſt latam ſententiam minui; attamen, cùm proceditur via inquiſitionis, & ex officio poteſt iudex Eccleſiaſticus pœnam minuere etiam poſt ſententiam, *cap. inquiſitionis in principio de accuſation.* & facit

etiam

Digitized by Google

etiam textus in *cap. commiſſi §. necnon de hæreticis in 6.* vbi in crimine hæreſis reo vel ad fidem reuerſo, vel vti ſuſpecto ad carceres damnato poteſt iudex etiam poſt ſententiam latam pœnam mitigare. Quam diſtinctionem docuit Alciatus in *dicto §. de adulterijs* numero 2. & ante Alciatum in *d. c. inquiſitionis* notab. 1. Felinus ibidem notab. 3. & cõmuniter receptam dicit Tiraquellus de pœnis temperandis cauſa 53. numero 2. At textus, in quo explicando verſamur nec loquitur de diminutione vel augmento pœnæ ante latam ſententiam, nec poſtea; ſed de diſpenſatione, quę longè diuerſa eſt.

8. His præmiſſis ſtatuendum eſt Epiſcopo iure iſto concedi poteſtatem diſpenſandi in pœnis inflictis clerico propter adulterium, vel alia minora crimina peracta pœnitentia, ſiue fuerit iudicium accuſationis, ſiue inquiſitionis.

9. Ex qua huius textus deciſione colligitur in primis Epiſcopum poſſe diſpenſare cum eiuſmodi clerico, etiam poſt ſententiam & rem iudicatam, vt probatur manifeſte ex ipſo textu. Nam in verſiculo *ſi verò*, probauit confeſſum vel conuictum clericum, etiam à ſuo iudice deponendum eſſe, & conſequenter in hoc §. *de adulterijs*, clericum ſic depoſitum in adulterio & minoribus criminibus Epiſcopum diſpenſatiuè poſſe reſtituere. Atque ita ſentit gloſſa 2. in *cap. ideo 2. quæſtione 6.* & communiter Doctores in iſto §. Silua de benef. 4. p. q. 7. nu. 8. Maiolus de irregularit. lib. 3. cap. 22.

10. Sed huic illationi obſtare videtur in primis textus in *cap. ideo huic ſancta 2. quæſt. 6.* vbi depoſiti reſtitutio Pontifici reſeruatur. Reſpondet Gloſſa ibidem textum intelligi de clerico actu depoſito, in hac autem depoſitionis actualis pœna ſolùm Pontificem diſpenſare poſſe: hunc verò textum loqui de verbaliter depoſito diximus ſupra. Sed adhuc ſolum Papam diſpenſare poſſe probat Gloſſa fin. in *cap. ex tuæ de cleric. non reſidentibus*, componit tamen hæc gloſſa, v. *monitis cap. clerici de clerico excommun. miniſt.* dicens iuſtè depoſitum reſtitui tantùm à Papa, iniuſtè depoſitum ab Epiſcopo. Aliter componit Gloſſa v. *Synodus cap. Epiſcopus 11. quæſt. 3.* depoſitum pro contumacia reſtitui ab Epiſcopo; pro crimine verò à ſolo Pontifice. Sed nulla iſtarum ſolutionum neceſſaria eſt. Quamuis verum ſit actu depoſitum à ſolo Pontifice reſtitui. At in d. cap. ideo non agitur de reſtitutione clericorum, ſed Epiſcoporum, quæ ad Summum Pontificem ſpectat, ſicut & iudicia Epiſcoporum, vt latè in *c. 1. de iudicijs.*

11. Secundò obſtare videtur textus in *ca. ſiquis presbyter 7. quæſt. 1.* vbi clericum depoſitum, quia à ſuo Epiſcopo recedens ad aliam Eccleſiam tranſierat, non poteſt Epiſcopus reſtituere. Reſpondetur tamen facilè illam depoſitionis pœnam à Concilio conſtitutam eſſe, & ſimiliter etiam prohibitam reſtitutionem omnino, ibi, *ſine ſpe reſtitutionis maneat.* Quare non mirum ſi Epiſcopus non poſſit reſtituere.

12. Tertiò obſtare videtur, quòd clericus per ſententiam de adulterio, furto & alijs criminibus damnatus efficitur infamis, *l. 1. & 2. D. de his qui notantur infamia, l. non poteſt 65. D. de furtis*: Epiſcopus autem nõ poteſt clericum famę reſtituere, quia id ſupremo Principi reſeruatur, *l. 1. D. de poſtulando c. Cum & 23. ibi, à ſede Apoſtolica de re iudicata.* Sed reſpondetur eam regulam procedere, quandò directè & principaliter agit ad reſtitutionem famæ, non verò quando indirectè, vel per conſequentiam diſpẽſationis, vel alterius actus, quem inferior efficere poteſt, vt in propoſito, quia tunc inferior reſtituere poteſt, *d. l. 1. verſ. pro qua*, & Gloſſa in *cap. Eugenium v. infamia 2. qu. 3. & in cap. domino ſancto v. atque ignominiam 50. diſt.* Eſtque communis Doctorum, & facit regula in *l. 1. D. de auctoritate tutorum, l. quoties, C. de iudic. & cap. penult. verſ. delegatis de in integrum reſtitutione.*

13. Secundò infertur etiam contradicente accuſatore poſſe Epiſcopum diſpenſare cũ eiuſmodi clerico in pœna depoſitionis. Quod quidem patet ex d. §. concedente Epiſcopis liberam diſpenſandi facultatem; idque docent hic Abbas, num. 18. Felinus, num. 14. Decius, num. 22. Alciatus num. 3. Hoc tamen reſtringendum eſt, niſi ſit ea diſpenſatio in præiudicium tertij, veluti ſi aliquis impetrauit beneficium pendente accuſatione in euentu priuationis, vel ſi beneficia depoſiti alteri iam collata ſint argumento textus in *cap. Quamuis de Reſcriptis in 6.* vbi reſtitutio conceſſa alicui intelligitur ſine præiudicio iuris alteri medio tempore quæſiti, & *l. quod ſi minor 25. §. non ſemper D. de minoribus*; vbi minore hæreditatem repudiante, ſi ſubſtitutus adierit, & adminiſtrauerit, & pecuniam comparauerit, ſi minor reſtitutionem poſtulauerit, non conceditur ad pecuniam laboribus ſubſtituti acquiſitam, ex quibus ita probarunt Abbas, num. 18. Decius 15. Sahagum num. 14. in hoc §. Calderinus conſ. 12. de reſcriptis, & alij non pauci.

14. Tertiò infertur facultatem hanc diſpenſandi in eiuſmodi pœnis competere Epiſcopo ſine conſenſu capituli. Et quamuis nonnulli de iure aliter dicendum exiſtiment, attamen ego de iure & conſuetudine exiſtimo hãc illationem eſſe veram, & quod ad conſuetudinem attinet communiter receptam, vt dixi cap. præcedenti cum gloſſa in *cap. cum ex eo, de elect. in 6.* per textum ibi, iuncto *cap. 3. de conſuetudine lib. 6. & cap. ea noſcuntur, de his quæ fiunt à maiori parte capituli*, quam gloſſam ſequuntur Anton. Immola, Cardinalis in *d. §. de adulterijs.* Vide Ojedam de benef. in cõpat. 2. p. c. fin. n. 20.

Digitized by Google

15. Quartò infertur hanc facultatem diſpenſandi competere etiam capitulo Sede vacanti. Cùm enim ea poteſtas ſit iuriſdictionis ordinariæ, & per eam neque futuro, neque Eccleſiæ vacanti aliquod præiudicium inferatur, & iure communi competat Epiſcopis, vtique tranſire debet in capitulum Sede vacante; ex regula in *cap. cùm olim* vbi gloſſa fin. *de Maioritate & obedientia cap. priori eodem lib. 6.* cum ſimilibus, vt docent Abbas & Decius in iſto §. cum alijs citatis ab Ojeda vbi ſupra num. 30. Quod idem verum eſt in quouis alio caſu, in quibus diſpenſandi facultas competit iure cõmuni, vt docet pluribus relatis Nicolaus Garcia 3. p. cap. 7. Salas de legib. diſp. 8. ſect. 16. Sãchez lib. 4. ſummæ cap. 38. n. 17. & lib. 2. cap. 11. num. 4.

16. Sed prædictam deciſionem huius textus limitabis primò, vt non habeat locum in Prælatis Epiſcopo inferioribus, hi enim diſpenſare nequeunt cum clericis ſuper adulterio, vel alijs criminibus minoribus, nec in alijs caſibus ſimilibus, in quibus contra canones & illorum prohibitionem diſpenſatio Epiſcopo conceditur, quod verbũ Epiſcopus ex proprietate ſermonis, & intentione iuris, & communi vſu loquendi, inſpecto iure Canonico, non conuenit alijs Prælatis, qui Epiſcopi non ſunt, & Epiſcopis propter maximam eorum auctoritatem & dignitatem magis defertur, *c. 2. de officio deleg. in 6.* & lex Pontificia de illis magis, quam de alijs inferioribus confidit, & negotia grauia illis potiùs, quàm alijs committit, vt conſtat ex pluribus capitulis Concilij Tridentini. Vnde, licet in aliquibus caſibus expreſsè vel tacitè concedatur alijs Prælatis, ſi Epiſcopi non ſunt, diſpenſandi poteſtas, *c. 2. de eo, qui furtiuè ordines ſuſcepit, c. relatum de clericis non reſidentibus*, nihilominùs extra illos caſus non poſſunt illi diſpenſare, neque habent generalem facultatem, quæ per hunc textum conceditur, vt cum Innocentio in d. c. 2. docent Abbas hic nu. 13. Decius n. 16. Alexander de Neuo n. 1. An autem Prelatis exemptis competat facultas diſpẽſandi, quę Epiſcopis conceditur in Tridẽtino ſeſſ. 24. de Reformat. c. 6. dico in tract. de irregularitate.

17. Secundò hanc deciſionem limitabis, vt quamuis conueniat Epiſcopis comparatione ſuorum ſubditorum, non tamen conueniat in ſe ipſos. Non enim poterit ſecum diſpenſare, ac ſe reſtituere, vt non obſtante ſuſpenſione vel depoſitione poſſit in diuinis miniſtrare. Quod primò deducitur ex iſto tex. ibi, *cùm clericis ſuis*. Secundò, quia cùm per ſententiam legatus ſit, quæ ipſum Epiſcopum concernit, & ſententia ſit actus iuriſdictionis coactiuę, non poteſt abſolui, niſi ab eo, à quo legatus eſt, *cap. cùm inferior 16. de maioritate & obed.* Quare licet in alijs, cum ſeipſo diſpenſare poſsit, iuxta dicta ſupra cap. 4. attamen in ſpecie huius textus nequaquam. Nam ſi Epiſcopi, vel alij Prælati depoſiti ſunt propter crimen adulterij, vel alia minora crimina per ſententiam ſuperiorem, ab eiſdem tantùm ſuperioribus ſunt reſtituendi *cap. Ideo 2. quæſt. 6.* neque inferior poteſt contra legem vel ſententiam ſuperioris diſpenſare ex *d. cap. cùm inferior*, niſi in caſibus à iure permiſſis, vt dixi ſupra cap. 6. Non verò permittitur Epiſcopis diſpenſare in crimine adulterij, & quæ minora ſunt, niſi cum ſuis clericis, & pœnitentia peracta, vt dictum eſt.

18. Vltimò limitabis deciſionẽ huius textus vt locum non habeat in criminibus etiam adulterio minoribus, quoties vel tacitè vel expreſsè prohibetur Epiſcopis diſpenſatio. Siquidem per eam ſpecialem derogatur generali conceſsioni huius textus, iuxta *regulam 34. generi per ſpeciem derogatur in 6. & cap. 1. de reſcriptis.* Et quemadmodum generalis prohibitio, & regula negatiua, quæ habet Epiſcopos diſpenſare nõ poſſe in criminibus adulterio maioribus, minimè procedit in his, in quibus ſpecialiter expreſsè, vel tacitè conceditur diſpenſandi facultas, vt dicemus infra. Sic è conuerſo generalis conceſsio & regula affirmatiua huius textus locum non habet in criminibus adulterio maioribus, in quibus expreſsè, vel tacitè ſpecialiter denegatur diſpenſandi poteſtas; quia, vt vulgò dicitur, plus tollit negatio, quam concedit affirmatio ex *l. ſi Rufinus, C. de teſtam. mil.* Gloſſa fin. in *l. hoc genus 105. de condit. & demonſt.* Atque ita in ſpecie huius textus explicant Felinus ibidem num. 4. Decius num. 8. & 9. & plures, quos refert Tiraquellus in *l. ſi vnquam v. reuocatur, C. de reuocandis donat.* Licet autem prædicti Doctores ex aliorum ſententia exiſtiment diſpenſationem in propoſito prohiberi, quoties lex vtitur verbis precìſis, videlicet, *omnino inhabilis perpetuò repellatur aut deponatur, nullo modo, vel nullatenus admittatur*, aut ſimilibus iuxta gloſſam verbo *concedatur*, vel verbo *nullo modo, in Clement. 2. de ætate & qualitate* & Gloſſa v. *perpetuo in cap. cupientes eo verbo cæterum de elect. in 6.* Nihilominùs tamẽ, quod attinet ad iſtum textum per huiuſmodi dictiones & verba precìsè, quę tantummodo referunt iuris communis diſpenſationem, & explicant id, quod iuris eſt ante diſpenſationẽ, non videtur Epiſcopis diſpenſandi poteſtas eis iure communi competens denegata, vt ſatis probat hic textus in *cap. penultimo de pœnis*, ibi, *prorſus*, iuncta Gloſſa fin. vnde niſi lex vlteriùs procedat, & clarioribus verbis vtatur, veluti ſi ſpem diſpenſationis, aut diſpenſationem ipſam neget, vt in *cap. ſiquis presbyter 7. quæſt. 1. cap. 1. in fine de electione in 6. cap. 1. de temp. ordin. eodem lib.* Trident. ſeſsione 24. de Reformat. matrim. cap. 5. non cenſetur diſpenſandi poteſtas ſublata, quia poteſtas per iſtum textum & ſimiles conceſſa tolli non debet, niſi verba aut intentio Legiſlatoris id neceſſariò euincant. Ex quibus ſolida manet prima ratio dubitandi,

andi. Atque hæc de primo.

19. Reſtabat explicare ſecundum, ſcilicet, quod attinet ad poteſtatem diſpenſandi in pœnis ob grauiora crimina adulterio impoſitis. Quę illo textu videtur Epiſcopis denegari. Sed ea quæ hic dici poſſunt, conſtant partim ex his quæ diximus ſupra cap. 6. de diſpenſatione inferioris in legibus ſuperiorum, & partim ex his quæ dico in tractatu de irregularitate, ſiue in opere de Sacramento ordinis, lib. 2. vbi videnda.

CAPVT VIII.

De poteſtate diſpenſandi in votis.

SVMMARIVM.

Eſſe poteſtatem ad diſpenſandum in votis, numero 1.
Eam poteſtatem olim etiam fuiſſe in Epiſcopis ad omnia vota, n. 2.
Competere alijs quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habentibus, n. 3.
Iam reſeruata nonnulla, n. 4.

1. EX dictis cap. 4. num. 2 conſtat eſſe poteſtatem in Eccleſia ad diſpẽſandum in votis relictam à Deo ob commune animarum commodum, cùm prælati Dei nomine relaxent, ſiue remittant obligationem ortam ex promiſsione Deo facta. Certum autem eſt in primis hanc poteſtatem diſpenſandi in quouis voto eſſe in Romano Pontifice, etiamſi extẽdas ad vota ſolemnia religionis vt latè dixi c. 2. & lib. 7. ca. 10.

2. Deinde certum eſt hanc etiam poteſtatem diſpenſandi in quouis voto olim non ſolùm fuiſſe in Romano Pontifice, ſed etiam in Epiſcopis pro ſuis diœceſibus. Hanc autem poteſtatem in Epiſcopis Doctores probant ex *c. 1, de voto*, ibi, *ſed eius qui præſidet*. Quamuis nonnulli eam negent: at ſine fundamento iuris, vt rectè docet Suarez tom. 2. de religione lib. 6. de voto cap. 10. Probat etiam Sanchez, quia Epiſcopus poteſt in ſua diœceſi, quod Romanus Pontifex in vniuerſali Eccleſia, ſic docet lib. 1. de matrimon. diſput. 61. num. 3. ſed infirmum valdè eſſe argumentum, quod ex eo deſumitur, oſtendi ſupra ca. 6. Extendebatur etiam olim hæc Epiſcoporum poteſtas ad diſpenſandum etiam in votis ſolemnibus religionis, cùm enim eſſent religioſorum ordinarij, illis remittentibus obligationem promiſsionis obedientiæ ipſis factam, reliqua euaneſcebant vota, quod ſi ſolemnitas conſiſtit, vt ego iudico, in illis inhabilitatibus ad certos quoſdam effectus, etiam Epiſcopi prout expedire iudicarunt eas inhabilitates induxerunt quandoque, & etiam ſuſtulerunt, vt conſtat ex his quæ latè dixi lib. 7.

3. Similiter communi ſenſu receptum eſt poteſtatem diſpenſandi in votis competere alijs quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habentibus, vt Capitulo Sede vacante, Abbatibus: excipe parochos, qui id nullo iure poſſunt, neque conſuetudine. De quo Sanchez lib. 8. de matrimonio diſput. 7. & lib. 4. ſum. cap. 38. Suarez lib. de voto cap. 10. citat. num. 11. & communiter Canonici iuris interpretes in *cap. 1. de Voto*, Innocentius, Hoſtienſis & alij. Quando autem Archiepiſcopus habeat eam poteſtatem in diſpenſandi conſtat ex dictis ſupra cap. 5. De Regularibus autem cõparatione ſuorum ſubditorum dicam ſpeciali capite.

4. At nonnulla vota iam diu reſeruata fuere Summo Pontifici, ſcilicet votum caſtitatis, religionis, peregrinationis, in Terram Sanctam, conſtatque ex *c. ex multa de Voto*, & etiam conſuetudine, & docet Ioannes Azor tom. 1. lib. 11. cap. 19. quæſt. 3. Nunc autem reſeruata ſunt Pontifici vota caſtitatis, religionis, peregrinationis in Terram Sanctam, & ad Sanctum Iacobum in Compoſtella, & ad Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum in vrbe, vt conſtat ex conſtitutione Sixti IIII. quæ incipit, *Et ſi Dominici gregis in extrauag. de pœnit. & remiſ.* & ex vſu communiter recepto. Hæc autem intelliguntur reſeruata tantùm, ſi abſoluta ſint; quod magis conſtabit ex dicendis, & ſimiliter an ſint plura alia reſeruata.

§. PRIMVS.

Prima Regula ſtatuitur circa vota non reſeruata.

SVMMARIVM.

In omni alio voto excepto reſeruato poteſt Epiſcopus diſpenſare, n. 5.
Et in voto emiſſo in ſubſidium Terræ Sanctæ, numero 6.
Aſſumendæ crucis, peregrinationis in domum Lauretanam, & non petendi abſolutionem niſi à Romano Pontifice, ibidem.
Quid de diſpenſatione in votis alicuius populi, num. 7.
Quid de votis emiſſis in fauorem tertij, numero 8. 9. 10.
Obiectiones diluuntur, n. 11. 12. 13. 14.
Explicatur quando promiſsio dicatur fieri homini, vel Deo, n. 15.
Quid cenſendum, ſi quis promittat homini ſe ingreſſurum in religionem & confirmet voto vel iuramento, n. 16.
An promiſſio facta Deo & homini poſſit ab homine remitti, n. 17.

5. IVxta doctrinam hanc duæ regulæ colliguntur. Prima eſt. *In omnibus alijs votis exceptis, poteſt Epiſcopus & alij Prælati, quos diximus, diſpenſare, ſicut & olim poterant, cùm non ſit illis prohibitum.*

6. Ex qua regula fit primò Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto emiſſo in ſubſidium Terrę Sanctæ conuertendi debita, quidquid nonnulli Doctores dixerint, vt rectè docet Suarez lib.6.de voto ca.22.nu.13.neque enim iure aut cõſuetudine probatur eiuſmodi votum cõmutandi debita in ſubſidium terræ Sanctæ eſſe reſeruatum. Quam etiam ſententiam probat Sanchez lib.4.ſum.ca.40.num.8. Neque obſtat textus quo illi Doctores nituntur in *c. magnæ de voto.* Ibi enim tantùm agitur de peregrinationis voto in ſubſidium terræ Sanctæ. Idẽ dicò de voto aſſumendæ Crucis in qualibet expeditione, ſcilicet, non eſſe reſeruatum, contra nonnullos propter idem fundamentum, & probat Suarez c.25.cit.nu.12. Idem dico contra Nauarrum de voto peregrinationis in domum Lauretanam; ea enim reſeruatio vel non extat, vel non fuit vſu recepta, vt docet Azor loco cit. Suarez d.cap.21.numero 14. Sanchez d. cap. 40. num. 10. Idem dicendum de voto etiamſi perpetuum ſit, & non temporale, & de voto non peccandi nunquam, ſi tamen illud validũ eſt, de quo alibi. Cùm enim hæc vota poſſint per Patres & Prælatos religionum irritari ex poteſtate dominatiua, vt dicam infra lib. 10. poterunt etiam diſpenſari per Epiſcopum, cùm nullo iure aut conſuetudine reſeruata reperiãtur. Idem denique dicendum eſt de voto non petendi abſolutionem voti, niſi à Romano Põtifice, de quo nonnulli dubitarunt, dicendum tamen poſſe etiam in eo Epiſcopum diſpenſare, vt docet Ioannes Azor loco cit. quæſt.15. eò quod votum iſtud hactenus reſeruatum nõ eſt & quod vouens voluerit obligari ad non petẽdam diſpenſationem, niſi à Summo Pontifice, tamen cùm non potuerit votum illud in materia reſeruata conſtituere, & ita poterit Epiſcopus vtens ſua facultate ex cauſa diſpenſare. Sic etiam docet Suarez d.c. 12.n.15.& Sanchez d. lib.4.c.40.n.13.

7. Sed quoniam diximus in hac prima regula Epiſcopum diſpenſare poſſe in omnibus votis, illis quinque exceptis, duo occurrunt de quibus dubitari poteſt. Primum eſt, quid dicẽdum in votis populi alicuius. cùm prædeceſſorum votis adſtricti ſint, vel ad ſeruandum feſtum, vel ad aliquid defendendum, vt nunc Salmanticenſis ciuitas cum laude ſumma ſe adſtrinxit voto ad defendendam ſemper publicè, vel occultè, puriſſimam ab omni labe originali liberam B.V. Conceptionem. Et quidem ſi loquamur de illis qui emiſerunt vota, planũ eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare, cùm non ſit votum reſeruatum; ſi verò loquamur de ſucceſſoribus, illi non tenentur ratione voti, quæ eſt obligatio perſonalis, ſed ratione ſtatuti facti à populo. Vnde ſtatutum illud non poteſt conſenſu populi ampliùs tolli, nec enim pendet ab eius conſenſu; poteſt tamen tolli auctoritate Epiſcopi, qui vim præbuit illi ſtatuto, vel Principis ſuperioris. Sic docet Suarez lib.6. de voto cap.9 num.11. quem ſequitur Sanchez lib. 4. ſum.cap.41.num.3. Quamuis enim iuxta textũ in *c. conqueſtus, de ferijs*, ad ſtatuenda feſta requiratur vna cum Epiſcopo conſenſus populi; attamen id non obſtat, quominus Epiſcopus ſolus tollere poſſit eiuſmodi ſtatutum. Nam non pendebãt obligatio à voluntate populi tanquam ab habente iuriſdictionem & poteſtatem.

8. Secundum eſt, quid dicendum in eo, an Epiſcopus diſpenſare poſſit in votis in fauorem tertij emiſſis, & eadem difficultas procedit de eiuſmodi iuramentis. Loquimur autem, quando promiſſio eſt acceptata à tertio, & voto aut iuramento confirmatur. Nam ſi non ſit acceptata, planum eſt poſſe diſpenſari, tunc enim nõ eſt quæſitum ius aliquod: vnde in promiſſione eleemoſynæ etiamſi dirigatur intentio ad determinatum pauperem, & pium locum, & in voto de miſſis dicendis ante acceptationem pij loci vel pauperis, diſpenſare poteſt Epiſcopus, vt latè docet Sanchez lib.4.ſummæ c.41.q.2. n. 7. vſque ad 17.

9. Hoc ſuppoſito communis opinio eſt in tali voto vel iuramento non poſſe Epiſcopum neque Pontificem diſpenſare. Sic Toletus lib. 4.ſumm.cap.26. Aragon 27.quæſt.88. Videturque eſſe manifeſta ratio, quia iam cum obligatione eius voti coniuncta eſt obligatio iuſtitiæ. Non poteſt autem Pontifex diſpenſare cum damno aliorum circa dominia & ius iuſtitiæ. Eandem doctrinam, & ex eodem fundamento docet Azor lib.11.cap.9.quæſt. 11. Sanchez loco cit. quæſt. 7.num.6.& 13. Suarez lib.6. de voto cap.15 num.7. Addit autem Azor aliquãdo ex grauiſſima cauſa poſſe Pontificem diſpenſare in tali voto vel iuramento. Et Molina tom.1.de iuſtitia tract.2.diſput. 149. fatetur id poſſe Pontificem propter commune bonum. Cui doctrinæ fauent aſſerentes poſſe Pontificem diſpenſare in matrimonio rato nondum conſummato cum præiudicio tertij. Prædicta autem communis opinio ſic temperanda eſt, vt neceſſarium ſit ad commune bonum promiſſarium pati detrimentum aliquod. Si enim poteſt Pontifex alia via proſpicere communi bono, ſine cauſa inferret damnum tertio, quod non licet. Et quia communiter non occurrit talis euentus, ideo frequenter Doctores docẽt non poſſe Pontificem in prędicto voto aut iuramento diſpenſare. Similiter etiam ea doctrina temperanda eſt, quando promiſſio hominis facta valida fuit, neque promiſſarius intulit vim promittenti. Si enim votum vel iuramentum cõfirmet promiſſionem per vim extortã, de quo infra dicam lib. vltimo; diſpenſari etiam poteſt in tali iuramento aut voto, vt con-

Digitized by Google

ſtat in iuramento de ſoluendis vſuris, iuxta textum in *c. debitores de iure iurando*, & loco cit. dicemus.

10. Idem dicendum in promiſſione facta pro loco determinato, aut alicui Sancto vt docet Sanchez d. cap. 41. num. 11. & 12. Si enim acceptatur ab Eccleſia, manet tantùm in ratione voti; & cū ea vota Deo fiant, licet etiam cedant in cultum religioſum alicuius ſancti, quandiu non ſequitur acceptatio, ſemper manent in ratione voti. Neque illi ſancto peculiare aliquod ius adquiritur, cùm non ſit votum in vtilitatem eius temporalem, vt rectè docet Suarez lib. 6. de voto ca. 15. nu. 10.

11. Sed his obſtare videtur primò *l. 2. D. de pollicitatibus, §. 2.* ibi. *Si decimam quis bonus vouit, decima non prius eſſe in bonis deſinit, quam fuerit ſeparata, etſi fortè qui decimam vouit deceſſerit ante ſepoſitionem, hæres ipſius hæreditario nomine decima obſtrictus eſt, voti enim obligationem ad hæredem tranſire conſtat.* Reſpondetur ſermonem ibi eſſe de votis realibus, tunc enim ea obligatione deiunctæ ſunt res ipſæ, & tranſeunt ad hæredes ſub eo onere, ſicut & cum onere ſoluendi debita alia, id tamen intelligendum, niſi per diſpenſationem, aut commutationem liber ſit obligatione voti; tunc enim ſi liber non ſit datur actio vel canonica vel ciuilis, vt implorato iudicis officio compellat impleri votum. Id enim poteſt iudex præſtare, etiamſi ille cui votum factum eſt, nondum acquiſierit ius iuſtitię. Et iuxta hæc intelligenda eſt Gloſſa in *c. ſcimus 12. quæſt. 2.* quæ ſolùm dicit ex pollicitatione Deo facta poſſe aliquem conueniri, & idem habet Gloſſa in *c. iuramenti 22. qu. 5.* quamuis neque ex illis canonibus probetur.

12. Secundò obſtare videtur, *c. quicumque 12. quæſt. 1. & cap. quia Ioannes 12. quæſt. 5.* Sed reuera hæc iura non loquuntur de puro voto, ſed de donatione facta Eccleſiæ auctoritate Epiſcopi; & in 2. c. nulla prorſus fit mentio de actione, quam habet Eccleſia, quando illi promiſſio fit.

13. Tertiò obſtare videtur textus in *c. ex parte de cenſibus*, vbi actio datur ad ſoluenda vota realia ex parte Eccleſiæ. Reſpondetur tamē non loqui de actione contra vouentem, ſed contra hæredem, quia reuera facta fuerat Eccleſię donatio, id enim indicat ſpecies illius textus. Similiter etiam verum eſt actionem dari contra hæredem. Quæ autem actio detur docet Gotophredus in *d. l. 3. §. 2. de pollicit.* lit. L. Qua ratione detur actio contra hæredem iam explicatum eſt.

14. Quartò obſtare videtur textus in *L. illud C. de Sacroſ. Eccleſ.* vbi habetur in cauſa pia ius adquiri etiam abſenti. Sed textus iſte non eſt ad rem, neque enim agit de votis, ſed de donationibus, quæ pijs locis fiunt ſine ſcriptura. Ex eo autem non colligitur, quod factæ in abſentia eorum, qui poſſunt acceptare, ſint firmæ ante acceptationem vt dico lib. vltimo de promiſſione ſponſalitia.

15. Sed iam oportet explicare, quando promiſſio dicatur fieri homini. Id quod ex materia promiſſionis & alijs circunſtantijs facilè iudicari poteſt, v. g. Si Ioannes promittat Petro ſe daturum illi aliquam eleemoſynam, & Petrus acceptet eam promiſſionem, hæc promiſſio facta eſt homini, ſi tamen Ioannes ſolùm promitteret Deo ſe daturum illam eleemoſynam Petro, & talem promiſſionem confirmaret iuramento vel voto, poſſet Pontifex ſubſiſtente cauſa in eo diſpenſare. Non enim eſt ibi facta promiſſio homini, ſed votum de danda eleemoſyna homini, quod longè diuerſum eſt, & ad diſpenſationem vel commutationem voti valde conſiderandum. Atque idem dicendum de voto contrahendi cum fœmina aliqua paupere ad ſubleuandam illam intuitu paupertatis. poteſt tamen remitti à fœmina: de quo Sanchez lib. 1. de Matrim. diſp. 52. n. 7. & 8.

16. Ex hac doctrina explicanda eſt ea difficultas, an ſiquis promittat Petro ſe ingreſſurum in religionem, & voto vel iuramento confirmet talem promiſſionem, an hæc promiſſio cenſenda ſit facta homini vel Deo. Multùm autem refert id cognoſcere, vt iudicemus, an in eo voto vel iuramento poſſit Epiſcopus diſpenſare, vel Pontifex. Et quidem ſi ex tali promiſſione & ingreſſu aliqua vtilitas temporalis accreſcat Petro, iudicandum eſt ibi eſſe aliquam promiſſionem humanam, & de diſpenſatione illius voti vel iuramenti cenſendum eſt iuxta doctrinam traditam. Solùm ergo remanet dubium, quando ex illo ingreſſu religionis nihil omnino vtilitatis temporalis accreſcit Petro. In quo euentu mihi probabilius eſt poſſe cauſa ſubſiſtente diſpenſari, quia tunc nihil fieret cum damno, & detrimento Petri, vt ſupponimus, cùm ex impletione eius promiſſionis Petrus nullum emolumētum temporale comparet. Et videtur huic ſententiæ fauere D. Thom. 2. 2. quæſt. 89. artic. 1. dum docet non poſſe hominē remittere promiſſionem ſibi factam de ingreſſu religionis, v. g. Loquitur autem manifeſtè de promiſſione facta principaliter Deo, vt conſtat ex illis verbis, *quia promiſſio non eſt ei facta principaliter, ſed Deo.* Addit tamen S. Thom. quod ſi promiſſio Deo facta pendet à voluntate alicuius hominis, tanquam à conditione, ceſſabit obligatio eius illo renuente. Quia vniuerſim omnis promiſſio conditionalis ceſſat defectu conditionis, cùm promittens noluerit obligari, niſi conditione ſubſiſtente.

17. Sed quæres, an promiſſio facta Deo & homini poſſit ab homine remitti? v. g. promittit Petrus Ioanni ſe daturum illi aliquam eleemoſynam, quod etiam promiſit Deo, quæſtio eſt, an hæc promiſſio ſimpliciter ceſſet, ex eo quod promiſſarius remittat promiſſionem ſibi

Digitized by Google

ſibi factam. Quidam abſolutè negant. Alij abſolutè affirmant. Mihi diſtinctione vtendum videtur. Nam vel promiſſarius tantùm remittit obligationem iuſtitiæ ortam ex promiſſione acceptata, accepturus nihilominùs, ſi alter ſuum votum implere voluerit. Et in hoc caſu non ceſſat obligatio voti, quia adhuc remanet materia honeſta voti, & non eſt cur eſſet eius obligatio, cùm fuerit abſolutè factum, & non conditionale. Si autem promiſſarius vtrãque obligationem remittat, explicans ſe nolle vllo modo acceptare, ceſſat omnino obligatio; ſolùm enim obligauit votum ad dandam eleemoſynam, ſi alter voluerit acceptare. Cui conſonat ea doctrina de vouente ingredi certam religionẽ, quo voto liberatur, ſi religio noluit recipere.

§. SECVNDVS.

Secunda Regula circa vota reſeruata.

SVMMARIVM.

Regula circa diſpenſationem etiam in reſeruatis, num. 18.

Poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto non contrahendi matrimonium, n. 19.

Et in quouis voto caſtitatis, dummodo non ſit caſtitatis ſimpliciter, n. 20.

Ex in voto de ſuſcipiendis ordinibus, n. 21.

Quid de voto aſſumendi ſtatum earum, quas beatas vocamus, & militarium ordinum, numero 22.

Diſpenſare poſſe in voto ingrediendi ſtrictiorem religionem, vt in laxiorem ingrediatur. numero 23.

Et in materia, in quam commutatum eſt votum reſeruatum, n. 24.

Aliorum obiectiones proponuntur, & diluuntur, n. 25. 26.

Quomodo poſſit diſpenſare in votis peregrinationis n. 27.

18. SECVNDA regula ſit. *In his votis, quæ reſeruata ſunt, poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare, quando non eſt tota materia voto promiſſa, aut non directè, propter quod deficiunt à vera & integra ratione, & materia voti reſeruati.* Ex qua regula doctrinę cauſa oportet deducamus nonnulla, vt illa integrè explicata maneat.

19. Primò ergo colligitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto non contrahendi matrimonium. Docet Syluester. v. *votum* 4. qu. 4. Angelus quæſt. 7. Soto in 4. diſtinct. 38. qu. 2. art. 1. Thomas Sanchez multis citat lib. 8. de matrim. diſput. 9. & in ſum. lib. 4. cap. 40. num. 66. Azor ſupra quæſt. 5. Suarez d. lib. 6. de voto ca. 21. num. 9. Nauarr. in ſumma cap. 12. num. 76. Qui etiam teſtatur hanc opinionem in ſacro Pœnitentię foro receptam eſſe. Et ratio eſt, quia ex prædicto voto non contrahendi matrimonium non obligatur vouens ad ſeruandã caſtitatem ſimpliciter, ſi vouentis animus ex verbis pollicitationis iudicandus eſt. Non enim eſt idem, non contrahere matrimonium, & ſeruare caſtitatem ſimpliciter. Poteſt enim quis non contrahere matrimonium, & ſeruare votum circa illud, & non ſeruare caſtitatem. Poterit ergo in eo Epiſcopus diſpenſare. Huius contrariũ docuit Caietanus 2, tom. opuſc. tract. 11. quæſt. 1. Eò quod exiſtimauit eſſe votum caſtitatis ſimpliciter, in quo tamen eſt manifeſtè deceptus.

20. Secundò colligitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in quolibet alio voto caſtitatis, dũmodo non ſit caſtitatis ſimpliciter, vt ſiquis emiſit votum caſtitatis pro certo tempore, vel comparatione alicuius determinatæ perſonæ. Et eodem modo poterit Epiſcopus diſpenſare in voto, quod coniux emiſit de non petendo debito, ſiue ſit de conſenſu coniugis, ſiue non. Hęc enim non ſunt vota caſtitatis ſimpliciter. Idem dico de voto ſeruandi virginitatem, ſi tantùm in animo habuit ſeruare integritatem corporis; ſecus ſi in animo habuit abſolutè caſtitatem ſeruare. De quibus omnibus vide Sãchez lib. 8. diſput. 9. ex num. 6. & d. cap. 40. à num. 41. Idem etiam de voto vouendi caſtitatem, aut aliquod reſeruatum. Nam votum vouendi caſtitatem, non eſt votum caſtitatis, vt manifeſtum eſt.

21. Tertiò colligitur poſſe Epiſcopũ diſpenſare in voto, quod quis emiſit de ſuſcipiẽdis ſacris ordinibus, hoc enim votum non eſt reſeruatum, cùm non ſit votum caſtitatis. Sic Nauarr. conſil. 32. quęſt. 2. de voto. Azor ſupra quęſt. 9. Suarez d. cap. 21. num. 7. Sanchez d. ca. 40. Sed quid dicendum de eo, qui ſub diſiunctione emiſit votum ſuſcipiẽdi ordines ſacros, vel ingrediendi religionẽ, an in hoc caſu poſſet Epiſcopus diſpenſare? Et adhuc in eo caſu dicendum eſt poſſe. Sic Azor quæſt. 10. Sanchez lib. 8. de matrim. diſp. 9. num. 14. & d. cap. 40. in ſumm. à num. 42. Ratio eſt, quia votũ illud impleri poteſt per materiam, quę non eſt reſeruata, ſcilicet, per ſuſceptionem ſacri ordinis, quod idem latè demonſtrat Suarez d. lib. 6. de voto cap. 24.

22. Quartò colligitur poſſe Epiſcopum diſpenſare cum fœmina, quæ votum de aſſumendo ſtatum earũ, quas vulgò *beatas* vocant, & religioſæ non ſunt. Votum enim huiuſmodi non eſt religionis, atque adeo nõ eſt reſeruatũ Pontifici, vt in ſpecie docuit Thomas Sanchez diſp. cit. num. 25 Henriquez lib. de indulg. cap. 3. num. 6. Petrus Aragon 2. 2. quæſt. 88. art. 2. verum hęc illatio intelligenda eſt de illarũ ſtatu, qui religioſus non fuerit. Nam votum earum, quæ religioſæ ſunt, etiamſi in domibus proprijs commorentur, & ſeorſim degant, non poteſt diſpenſare. Eſſe enim aliquas ex illis verè reli-

religioſas ſatis oſtendo infra lib. 9. cũ de diſſolutione matrimonij ex earum votis ſermo eſt. Poterit etiam diſpenſare in voto religionis nõ approbatæ, & in voto paupertatis & obedientiæ extra religionem approbatam, docet Sanchez lib.4.ſum.ca.40.num.73.& 74. Sed nunquid in voto religionis militaris equitum, excepto ordine S.Ioannis? Sanchez in ſum.lib.4.cap.40.n. 73.exiſtimat poſſe, quia dubium eſt an ſint religiones. Mihi extra dubium eſt, religiones eſſe, & ita diſpenſari non poſſe.

25. Quintò colligitur, quid dicendum ſit de diſpenſatione in voto ingrediendi ſtrictiorem religionem, an poſſit diſpenſare, vt laxiorem ingrediatur. Quamuis autem nonnullis videatur non poſſe Epiſcopum diſpenſare, quia votum eſt religionis abſolutum. Mihi tamen placet diſpenſare poſſe, vt laxiorem ingrediatur, ſic docet citatis multis Sanchez lib. 8. diſput. 9. num.17.Emanuel Sa *v. voti diſpenſatio*.Cuius ea aperta ratio eſt, quia Epiſcopus in eo caſu non diſpenſat ſimpliciter in voto religionis, abſoluendo vouentem ab eius obligatione, ſed ſolũ in circunſtantia ſtrictioris religionis, ac proinde quoad illam non eſt reſeruatum Pontifici. Quà eadem ratione conuincitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto perſeuerandi in religione, cùm illud diuerſum ſit à voto ingrediendi religionem: & etiam in voto exequendi ſtatim votum religionis, vt ſcilicet poſſit differre eius executionem. Non enim eſt diſpenſatio in voto, ſed in quadam eius circunſtantia: ſic Thomas Sanchez ibidem diſp.num.18.& 19. & lib. 4. ſum.cap.40.75. & 76.

24. Sextò colligitur Epiſcopum etiam diſpẽſare poſſe in materia, in quam à Pontifice commutata ſunt prædicta vota reſeruata, ſic Henriquez lib.7.de indulg.cap.3.num.5. Emanuel Sa *v. votum* num.vltimo. Sanchez diſp.9.cit.num. 20.& lib.4.ſummę cap.40.num.46.Aragon 2.2. quæſt. 88. art. 12. ante ſolutionem ad 1. & alij, quos refert. Cuius ea ratio eſt, quia poſt commutationem prioris voti materia nõ eſt reſeruata Pontifici. Poterit ergo Epiſcopus diſpenſare. Et idem dicendum de quouis alio habente priuilegium ad diſpenſandum in votis, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare.

25. Contra doctrinam huius illationis ſentit Gloſſa in *cap.1.de ſortileg.*Archidiaconus ad tex. *in cap.laterem 33.quæſt.2.*Azor lib.cit.cap.18.quæſt.dubiam ſibi eam opinionem eſſe dicit. Probant primò, quia ſubrogatum ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatur, *l.1. C. de rei vxoriæ actione*; Cùm ergo ſit votum caſtitatis aut religionis, cuius loco ſubrogatur materia illa, in quam facta eſt commutatio, reſeruata erit, ſicut votum caſtitatis, aut religionis. Secundò, quia onus illud, in quod facta eſt commutatio, videtur impoſitum ex præcepto Pontificis: in præcepto autem ſuperioris non poteſt inferior diſpenſare, *l.minor magiſtratus D.de Arbitris*, vt dixi etiam iam ſupra cap.6.

26. Sed hæc non obſtant. Non primum, tum quia ſubrogatum ſapit naturam eius, cuius loco ſubrogatum in fauorabilibus, non autẽ in odioſis, qualis eſt reſeruatio. Ita communiter explicant eam propoſitionem iuris interpretes, quos ſequitur Thomas Sanchez loco ſupra cit. Qui etiam reſpondet cum Euerardo eam propoſitionem eſſe intelligendam, vt ſubrogatum ſapiat primæuam naturam eius, cuius loco ſubrogatur, non autem accidens. Poterat autẽ Epiſcopus ante reſeruationem diſpenſare in voto ſui ſubditi, vndè non mirum, ſi ſublata reſeruationis materia, & in aliam cõmutata, poſſit diſpenſare. Neque obſtat ſecundum, reſpõdetur enim non eſſe ibi peculiare pręceptum Pontificis; ſed ex cauſa conceſſa eſt in gratiam vouentis facultas diſpenſandi aut commutandi viro alicui docto; ea tamen lege aut conditione, vt vouenti imponat pia aliqua opera: non tamen præcipit Pontifex illa pia opera ita manere ſub obligatione, vt non poſſit Epiſcopus ex cauſa in illis diſpenſare.

27. Septimò infert Thomas Sanchez lib. 4. ſum.d.cap.40.num.77. poſſe Epiſcopum diſpẽſare in votis peregrinationis, quando expreſſus animus vouentis fuit negotij alicuius peragendi gratia, quod probabile eſt; probabilius tamen & certius, quod addit num. 78. poſſe Epiſcopum diſpenſare in qualitate peregrinationis, vt non eat pedeſter, vel mendicans, & in ſimilibus circunſtantijs, ſicut de circunſtantia religionis dictum eſt.

CAPVT IX.

Nonnulli caſus, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare in votis reſeruatis.

SVMMARIVM.

Etiam in reſeruatis diſpenſare poſſe quando non eſt facilis aditus ad ſuperiorem, & eſt periculum in mora, num.1.

Quid de voto caſtitatis emiſſo poſt contractum matrimonium, & conſummatum, num.2.

Quid de emiſſo poſt contractum ante conſummationem, num. 3.

Quid de emiſſo ante matrimonium contractũ, n.4.

Quid de voto religionis, num.5.

Poſſe etiam diſpenſare in votis conditionalibus, communis ſententia eſt, num. 6.

Oppoſitum verius de iure, num.7.

Obiecta proponuntur & diluuntur, num.8.& 9.

Eodem modo philoſophandum in voto pœnali, num. 10.

Obiectio diluitur, num. 11.

Niſi ſit votum pœnale abſolutum, num.12.

Debent etiam eſſe vota verè conditionalia, numero 13.

Item quoties eſt morale dubium de valore voti reſeruati, num.14.

Quid ſi emiſſa ſint ex metu cadente in virum conſtantem, num. 15.
In dubio an ſit votum reſeruatum, credendum non eſſe, num. 16.

1. SED ſolent aſſignari nonnulli caſus, in quibus etiam in votis Pontifici reſeruatis poteſt Epiſcopus diſpenſare, quos breuiter examinare oportet. Primus eſt, quando non facile patet aditus ad ſuperiorem, & aliàs eſt ingens periculum ſpiritualis ſalutis. Itaq; vtraque conditio requiritur, & vna ſine altera non ſufficit, vt docet Suarez loco infra citando. In eo verò caſu diſpenſatio conceditur ex præſumpta intentione Pontificis. Nauarr. in ſum. cap. 12. num. 76. Aragon, art. 12. cit. Corduba lib. 1. quæſtionarij quæſt. 11. Thomas Sanchez diſput. cit. num. 22. concluſ. 2. & lib. 4. ſum. cap. 40. à num. 24. Suarez lib. 6. de voto cap. 26. & Recentiores frequenter. In praxi tamẽ magna prudentia opus eſt. Periculum autem erit ſufficiens non ſolùm incontinentiæ, ſed etiam grauis ſcandali, vel magni damni, quod tertiæ perſonæ immineat, vt ſiquis emiſſo voto violaſſet aliquam, & illam ducere vellet, ad reparationem honoris, & timor eſſet ne impediretur à cognatis, rectè poſſet Epiſcopus diſpenſare. Sic Thomas Sanchez num. cit. Diximus autem, ſi non poteſt adiri ſuperior; nam ſi poteſt, aut is qui à Pontifice habet priuilegium diſpenſandi, non poterit Epiſcopus diſpenſare, vt docet idem Thomas Sanchez num. 25. in fine. Atque hæc doctrina vera eſt tam in votis reſeruatis affirmatiuis, quàm negatiuis, licet in his frequentiùs accidere poſſit occaſio diſpenſandi; in illis verò potiùs differendi obligationem, quod cognita cauſa, & ſi non poteſt facilè adiri Pontifex, poterit Epiſcopus facere non aliter. In talibus autem caſibus non concedit Epiſcopus ſimpliciter & abſolutè diſpenſationem auferendo obligationem voti. Sed tantùm ex parte quoad illum finem & effectum, vt in ſequentibus magis explicabitur.

2. Atq; ex hac doctrina colligitur quid ſentiendum ſit in ea quæſtione, an poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis abſolutè emiſſo poſt contractum matrimonium, & conſummatum. Cuius quæſtionis varias ſpecies recenſet Thom. Sanchez d. lib. 8. diſ. 11. Sed ſine fructu. Quare ego ita vniuersè ſtatuo, ſiue hoc votum ſit emiſſum ab vno tantùm coniuge de conſenſu, aut ſine conſenſu alterius, ſiue ab vtroq; coniunctim aut ſeorſim, vel per modum contractus, ſi adeſt periculum incontinentiæ, diſpẽſare poteſt Epiſcopus ad petendum & reddendum debitum. Ducor in hanc ſententiam iſta conſideratione. Quia ſi tantùm vnus emiſit, & alter non vult ad religionem tranſire, ſemper habet ius petendi, & ille qui vouit obligationem reddendi, & eiuſmodi votum non fuit abſolutæ caſtitatis, ſed non petendi, neq; enim potuit contra ius tertij ſe ad omnimodam & perpetuã caſtitatem obligare. Similiter ſi vterque quomodocumque vouerit, ſi voluerit in ſæculo remanere, & cohabitare, cũ ſit moraliter certum periculum incontinentiæ, & non poſſit ita breuiter adiri Pontifex, eſt legitima & iuſta cauſa diſpenſandi. Nam ex eo, quod vterq; vouerit, neuter amittit ius iuſtitiæ ad corpus alterius, licet ſit impedimentum vinculo religionis. Adde ſi vir poteſt irritare vota coniugis etiam caſtitatis, de quo fortaſſis infra lib. 10. ſi ille irritet votum vxoris, iam poterit petere, & ipſe tenebitur reddere. In quo caſu etiam Tho. Sanchez fatetur Epiſcopum diſpenſare poſſe.

3. Ex eadem etiam doctrina colligitur, quid dicendum in voto caſtitatis emiſſo poſt cõtractum matrimonium ante conſummationem. Et quidem tranſacto bimeſtri non eſt mihi dubium, cũ iam eo tempore alter coniux habeat ius petendi, & ipſe vouens teneatur reddere; vndè & Epiſcopus poterit diſpẽſare. Sed idem dico, etiamſi ſint intra bimeſtre. Idque conſtat, quia ille non tenetur religionem ingredi, etiã ſi habuerit animum ingrediendi cũ vouit, ſed poteſt ab eo animo deſiſtere. In quo vides iam eſſe notum periculum incontinentiæ. Poteſt ergo Epiſcopus diſpenſare. Quod licet neget Thomas Sanchez diſp. 11. num. 4. attamen meo iudicio ſine fundamento, neque ſatis conſequẽter ad ea quæ habet diſp. 12. num. 6. Neq; enim ex eo quod quis caſtitatem vouit, etiamſi tunc occurrat, non poſſe illud votum impleri, niſi ingrediendo religionem, cenſetur emiſiſſe votum ingrediendi. Idque ex eo conſtat, quia ſi in eo euentu petat diſpenſationem à Pontifice, ſatis erit petere diſpenſationem voti caſtitatis, nec neceſſarium erit diſpenſationem voti religionis petere.

4. Rurſus ex eadem doctrina colligitur, quid dicendum, an Epiſcopus diſpenſare poſſit in voto caſtitatis emiſſo ante matrimonium contractum. In qua facti ſpecie tria tempora conſidero, vel cùm adhuc perſeuerante voto matrimonium conſummauit, vel cùm contraxit poſt votum, ſed non conſummauit, vel cũ nondum contraxit. Si loquamur in primo tempore, & poſt conſummationem, ex dictis planum eſt, tunc poſſe Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum propter rationem allatam numeris præcedentibus; eſt enim periculum præſens, & non patet momentaneus aditus ad ſuperiorem. Sic etiam conſuetudo obtinuit, pro qua conſuetudine plures Auctores refert & ſequitur Thomas Sanchez diſput. 12. num. 4. Vndè eam diſpenſationem in eo euentu Epiſcopus dare poterit, etiam in præſentia alicuius delegati, qui aliàs ex priuilegio poſſet, cùm ea conſuetudine iuriſdictionem acquiſierit, *cap. cùm contingat. de foro compet.* In ſecundo verò tempore, ſcilicet, poſt contractum, & ante conſummationem, etiam cenſeo Epiſcopum poſſe diſpenſare. Quia, vt dicebam num. præcedenti, non tenetur ille religionem ingredi, &

ex

Digitized by Google

ex conſequenti adeſt periculum incontinentiæ. Quare etiam in eo caſu diſpenſare Epiſcopum ex conſuetudine docet idem Thomas Sanchez diſput.12.num.6. In tertio autem tempore ante contractum matrimonium iudicandum eſt, ſicut ſupra initio huius capitis dicebamus, cùm ſcilicet graue periculum immineat, niſi contrahat vel ad exonerandam conſcientiam, vel legitimandos filios in mortis periculo, vel reſtituendum honorem puellæ violatæ; quod ſi differretur graue periculum immineret, aut inconuenientia ſequerentur, poſſet Epiſcopus diſpenſare, vt in ſpecie docuit Suarez lib. 6. de voto ca.26.num.13. Eſt autem diſcrimen inter diſpenſationem factam in hoc poſteriori tempore, & alijs duobus prioribus, quod in illis cũ diſpenſet Epiſcopus ex iuriſdictione adquiſita per conſuetudinem, poteſt diſpenſare, etiamſi pateat recurſus ad illum, qui delegatam auctoritatem habet; imò etiam in præſentia Pontificis, vt docet Thomas Sanchez diſput.12. cit.nu. 6. At in hoc tertio tempore, cùm tantùm diſpẽſet Epiſcopus ex præſumpta intentione Pontificis propter manifeſtum periculum, nõ poteſt diſpenſare, ſi facilis ſit aditus ad Pontificem vel delegatos, qui auctoritatem habeant iuxta dicta ſuprà in principio huius capitis.

5. Denique ex eadem doctrina huius primi caſus colligitur, quid dicendum ſit de diſpenſatione in voto religionis. Si enim quis poſt contractum matrimonium & conſummatum religionem vouit; ſi fuit ſine conſenſu coniugis, implere non poteſt eo renuente; ſi verò conſentiat poteſt & tenetur, nec diſpenſare poteſt Epiſcopus, cùm nullum tunc fingi poſſit periculum. Similiter ſi contracto matrimonio emiſit votum ante conſummationem, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, cùm nullum etiam periculum ſit, & tranſire ad religionem poſſit. Idẽ dicendum quoties ob delictum alterius coniugis poteſt illud votum impleri, vt cum alter ex eis adulterauit, antequam iterum reconcilientur & copulentur. Idem à fortiori dicendum, ſi ante contractum matrimonium vouit religionem. Licet enim neceſſarium ſit ducere vxorẽ ad legitimandos filios antea forte ſuſceptos, nequit Epiſcopus diſpenſare, cùm poſſit matrimonium iniri, & poſtea ante conſummationẽ ad religionem tranſire. Vide Sanchez d. lib. 4. ſum.cap.40. num.64. Quod tamen temperandum eſt, niſi ſiue ante votum, ſiue poſt votum data fuerit fides de contrahendo matrimonio, & ſub ea fide data mulier cognita fuerit iuxta dicta ſupra lib. 6. cap. 12. In eo enim euentu, cùm ducere teneatur, & conſummare, poterit Epiſcopus diſpenſare; ſi tamen illud votum in eo caſu aliqua indiget diſpenſatione. An verò diſpenſare poſſit Epiſcopus, quando votum factum eſt in fauorem prolis ſuſceptæ, explicandum eſt ex his quæ dixi ſupra cap. præced. §. 1. de diſpenſatione voti emiſſi in fauorem tertij.

6. Secundus caſus eſt. Quando eiuſmodi vota fuere conditionalia, vt ingrediar religionem, aut caſtitatem ſeruabo, ſi hanc rẽ obtinuero. Cenſet enim communis ſententia in eo voto, ſiue antea, ſiue poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sic Couarr. in *cap. quamuis pactum* 1. p. §. 3. Medina in ſum. ca.14. §. 6. Aragon d.art.22. Sà v. *voti diſpenſatio*, Henriquez lib.7. de indulg. cap.3. num.6. Thomas Sanchez diſput.10.cit.alijs & lib. 4.ſum.cap.40. quæſt.3. per totam, & Suarez idem docet de votis pœnalibus lib.6. de voto cap.23.num.1.& 6. Quorum Doctorum illud tantùm fundamentum eſt. Quia, licet votum impleta conditione iam maneat purum; attamen in radice non fuit principalis intentio vouentis eum ſtatum eligere: & cũ materia reſeruationis odioſa ſit, ſtrictè interpretanda eſt, vt ſolùm extendatur ad vota, quę ſunt omnino abſoluta, & in quibus ex primaria intentione promittitur caſtitas vel religio, non verò, quando in pœnam & non ex prima voluntate.

7. Hæc quidem ſententia in pràxi probabilis eſt, & tuta conſcientia illam quis ſequi poteſt in operando propter Doctorum auctoritatem. At in puncto iuris oppoſitam ſemper veriorem iudicaui Quam etiam docent Nauarr. in ſum.c. 12.n.43. Suarez lib.6. de voto ca.22.nu.11. agens de votis conditionalibus, Azor loco ſupra cit. quæſt. 10. & alij viri docti huius ætatis. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia impleta ſemel cõditione hæc vota tranſeunt in pura, vt notum eſt, ac ſi nunquam præceſſiſſet conditio, argumento textus in *l. potior D. qui potiores in pignore*. Vota autem reſeruata pura & abſoluta indiſpenſabilia ſunt ab Epiſcopo.

8. Neque obſtat primò, quod originem habuerint conditionatam. Nam in omnibus alijs contractibus idem prorſus effectus ſequitur ex illis purificata conditione, ac ſi à principio puri fuiſſent, & non conditionati. Vt ſponſalia conditionata impleta conditione inducunt impedimentum publicę honeſtatis, *cap. vnico, §. illi de ſponſal. in 6*. Et ſimoniaca datio beneficij ſub conditione de futuro purificata conditione, obnoxia eſt cenſuris & pœnis impoſitis. Ergò etiam in voto. Nullum enim eſt fundamentum ad excipienda vota.

9. Neque obſtat ſecundò, quod vota ante pubertatem emiſſa, ſolùm ratione radicis ſint irritabilia à patre, etiam poſt pubertatem. Ergò etiam in hoc caſu ratione radicis conditionatę: dico enim eſſe diſparem rationem. Quia per pubertatem non extrahitur materia illa à poteſtate patris, dum non confirmatur de nouo. At verò in præſenti caſu per euentum conditionis extrahitur à poteſtate Epiſcopi, quia adquirit ſtatum abſolutum. Illud autem votum dum non confirmatur, perſeuerat ſemper votũ impuberis. Illud tamen communiter admittitur ea vota conditionalia ante euentum conditionis diſpenſabilia eſſe ab Epiſcopo, vt docet Suarez

Digitized by Google

Suarez lib.6.de voto,ca.22.num.3. cum Toleto, Leſſio,Victoria, Ledeſma, & alijs. Eſt enim ea obligatio imperfecta, non abſoluta. Quod tamen ego ſic intellexerim, non quia tollatur aliqua obligatio voti,quæ ante euentum conditionis nulla eſt, ſed quia euaneſcat iam obligatio expectandi conditionis euentum,ita vt eueniente poſtea conditione nulla conſurgat obligatio.

10. Atque iuxta hæc, quæ dicta ſunt, eodem modo philoſophamur de votis pœnalibus,quouis modo fiat votum pœnale. Recte enim meo iudicio Thomas Sanchez dicto cap. 40. cenſet eandem eſſe rationem voti pœnalis & conditionalis,& eodem modo philoſophandum eſſe, ſi attentè inſpiciatur. Itaque ante delictum cõmiſſum vota pœnalia diſpenſabilia eſſe ab Epiſcopo conueniunt Doctores omnes, vno excepto Nauarro. Quod intelligendum eſt eadem ratione, qua id explicabamus modò de votis conditionalibus. At poſt delictum commiſſum item cenſeo, licet in praxi probabile ſit ea vota eſſe diſpenſabilia, in puncto tamen iuris diſpenſari non poſſe, quia iam illa vota ſunt pura.

11. Neque obſtat,quod huiuſmodi vota non fuerint emiſſa ex primario affectu religionis, aut caſtitatis, ſed ex affectu vitandi peccatum, aut ex voluntate circa aliquam conditionem; Pontifici autem ſolùm reſeruentur ea vota,quæ quis emittit ex affectu primario erga religionem, aut caſtitatem. Hoc inquam non obſtat: quia non eſt idoneum aliquod fundamentum ad aſſerendam hanc reſtrictionem huius reſeruationis, cùm abſolutè reſeruentur prædicta vota, ſi ſint pura & abſoluta. Quod autem dicitur de primaria, vel ſecundaria intentione ad eſſentiam voti,nihil omnino refert, cùm obligatio voti tantùm exigat ſufficientem libertatem,& conuenientem materiam. Aliàs autem quando quis intuitu commoditatis temporalis, vel propter mortem vitandam,aliàs non facturus, cũ metus eſt ab intrinſeco, vouet religionem, aut caſtitatem, eſſent diſpenſabilia vota, cùm tunc non ſint primariæ intentionis.

12. Cæterùm ex ea communi doctrina, quã probabilem, & in praxi ſecuram eſſe dixi in hoc ſecundo caſu, colligitur primò in voto abſoluto pœnali, id eſt quando eſt abſolutè emiſſum ad vitandum infamiam,non poſſe Epiſcopum diſpenſare. Iam enim ea vota non pendẽt ab euentu delicti. Idem eſt, ſi delictum iam ſit de præſenti, vel præterito: ſicut enim conditio præſens, aut de præterito non ſuſpendit, iuxta textum in *l.cùm ad præſens*,cũ duabus ſequentibus,*D.ſi certum petatur*: ita etiam delictum iam patratum, vt ſiquis dicat in pœnam peccati, quod heri commiſi, vel nunc propono, ſi fuit, vel eſt letale.Sic Suarez lib.6.de voto,ca.23.nu. 9.& 11.& Thomas Sanchez lib.4.ſum. cap. 40. num. 87. & ſequenti.

13. Secundò colligitur illam communem doctrinam admittendam eſſe, & locum habere,quando vere ſunt vota conditionalia. Poteſt enim contingere, vt tantùm ſint vota apparenter conditionalia,& re ipſa abſoluta,vt quando particula,*ſi*,non habet vim cõditionis,ſed ſolũ deſignat tempus implendæ obligationis. Ex quo fit votum hoc, *ingrediendi religionem, ſi pater meus deceſſerit*, eſſe abſolutum, & ſolùm ſenſum eſſe, quandò pater meus deceſſerit. At illud votum, ingrediar religionem, *ſi pater meus liberos habuerit* conditionale eſt ex communi modo vouendi. Quamuis etiam poſſit eſſe abſolutum, ſi ex intentione vouentis ſuſceptio liberorum tantùm definiatur tanquam tempus. Is tamen ſenſus præſumendus non eſt, niſi expreſſe de eo conſtet. Sic docent Suarez lib. 6. de voto, cap. 22. numero 8. Thomas Sanchez in ſumm.dict.capit. numero 83. Item votum hoc, *promitto caſtitatem, niſi pater ſine liberis decedat*, abſolutum eſt, & non conditionale quia illa conditio non ponitur ad ſuſpendendum effectum. Vnde ſi interim fornicetur erit violator voti. Ponitur ergo ad præfigendum terminum obligationis,*ſi pater decedat ſine liberis*. Quare poterit Epiſcopus diſpenſare,quia tantùm eſt votum temporale caſtitatis.Sic citatis alijs Suarez c.cit.num.9. Sanchez n.84.Quamuis negari non poſſit etiam ex intentione vouentis poſſe illis verbis deſignari tempus incipiendæ obligationis, & ſic erit votum conditionale, & ante euentum conditionis, non obligabit.

14. Tertius caſus aſſignari ſolet à Doctoribus, quoties eſt morale dubium de valore voti reſeruati, tunc in eo dubio poterit Epiſcopus diſpenſare,quomodocunq; dubium illud oriatur, ſiue quia non ſunt coniecturæ ſufficientes, ſiue quia ſunt probabiles rationes ad dubitandum. Sic docet Suarez d.lib.6.de voto,cap.26.n. 6.Sanchez lib.4.ſum.cap.40.num. 26. Facit ratio, quia cùm reſeruatio ſit odioſa, vt iam dixi ſupra cap.præcedenti, reſtringenda eſt ad caſus certos; alij autem non comprehenduntur ſub reſeruatione, vt docet idem Thomas Sanchez lib.1.ſummæ. cap.10.num.74. citatis Suarez, & Henriquez.

15. Ex qua doctrina colligitur primò poſſe Epiſcopum diſpenſare in eiuſmodi votis reſeruatis, quando emiſſa ſunt ex metu cadente in virum conſtantem.Quamuis ego exiſtimem illa vota valere iure naturali, & poſitiuo, id quod etiam docet Suarez lib.6 de voto,cap. 26. num.4.& 5.& alij quos retuli ſupra lib.7.ca.19. cùm de ordinis impedimento ſermo eſſet. Attamen probabile dubium eſt an ea vota valeãt, vel ſint nulla iure Eccleſiaſtico; eſtque communis ſententia docens non valere,quam citatis alijs ſequitur Thomas Sanchez lib. 4. ſummæ,cap.40.num.31. & etiam cap.3. & ideo quia eorum votorum valor eſt ſub opinione,poterit in eis Epiſcopus diſpenſare, vt docet Suarez ibidem num.5.

16. Sed

Digitized by Google

16. Secundò colligitur in dubio etiam, an ſit aliquod votum reſeruatū, nec ne, in benigniorem partem eſſe interpretandum, & cenſeri non reſeruatum, & poſſe in eo Epiſcopum diſpenſare ex eodem fundamento. Vndè cùm dubium ſit, an vota pœnalia, & conditionalia ſint reſeruata, ſequitur ratione eius dubij poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare, etiam purificata conditione, & commiſſo delicto. Alij etiam caſus aſſignari ſolent, ſed nullius momenti ſunt, & veritate carent. De quibus Thomas Sanchez dicto ca. 40. num. 27. & ſequentibus. Sicut etiam veritate caret caſus alter, quem aſſignat Thomas Sanchez dict. ca. 40. num. 47. quando quis voluit tantùm ſe obligare ad veniale, cùm iuxta recepta principia in materia de legibus, obligatio venialis vel moralis, non ſit in vouentis poteſtate.

CAPVT X.

De poteſtate delegata ad diſpenſandum in votis.

SVMMARIVM.

Quando cenſeatur conceſſa poteſtas ad diſpenſandum, num. 1.

Conceſſa poteſtate commutandi non cōcedi poteſtatem diſpenſandi quidam abſolutè negant, nu. 2.

Oppoſitum verius explicatur, & probatur, num. 3. & 4.

Quando cenſeatur data poteſtas in reſeruatis, et an in omnibus vel aliquibus, num. 5. & 6.

Conceſſa poteſtate ad diſpenſandum in votis etiam data cenſetur ad diſpenſandum, licet ſint in commodum tertij, num. 7.

Etiam diſpenſari poſſe in votis emiſſis ante conceſſionem eius poteſtatis, num. 8.

Conceſſam eſſe religioſis poteſtatem diſpenſandi in votis, num. 9.

Ampliationes eius priuilegij, num. 10.

Non poſſe in reſeruatis Pontifici, etiam in caſu neceſſitatis, quando poteſt adiri Epiſcopus, n. 11.

Poſſunt diſpenſare in voto caſtitatis emiſſo ante matrimonium in ordine ad petendum debitum, num. 12.

1. EXPLICVIMVS hactenus poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum in votis non reſeruatis, & reſeruatis, explicemus nunc poteſtatem delegatam. Non autem agimus de poteſtate conceſſa virtute Bullæ vel Iubilæi, nec de poteſtate alicui cōceſſa ad commutandum, ſed ſolùm ad diſpenſandum. Quæ quidem non intelligitur conceſſa, ex eo quod concedatur facultas ad abſoluendum reſeruatis caſibus, vel cenſuris, vel irregularitatibus, ſed exprimi debet facultas ad diſpenſandum in votis, ſunt enim priuilegia diuerſa, neque plus valent, quam ſonant, vt in ſpecie docet Suarez lib. 6. de voto ca. 12. num. 2. Et docet etiam communis doctrina poteſtate conceſſa ad commutandum non intelligi poteſtatem conceſſam ad diſpenſandum in votis. Quia ex conceſſione minoris priuilegij non cenſetur conceſſio maioris. Magis autem eſt diſpenſare, quam commutare. Sic docuit Paludanus in 4. diſt. 38. qu. 4. art. 3. & communem dicit & ſupponit Thomas Sanchez lib. 4. ſummæ ca. 53. qu. 2. num. 2. Ego tamen hanc communem ſententiam diſtinctione explicandum exiſtimo. Nam vel conceditur ſolùm expreſſa facultas commutandi in æquale, vel etiam in minus. Et quidem, ſi ſola prior facultas concedatur, non cenſetur conceſſa facultas diſpenſandi, & hoc ſenſu accipio communem ſententiam: ſi tamen concedatur facultas commutandi etiam in minus, manifeſtè inuoluitur in ea conceſſione facultas aliqua diſpenſandi, eò quòd quoties commutatio fit in minus, remittitur aliquid prioris obligationis, & non ſolùm fit commutatio materiæ.

2. An autem conceſſa poteſtate diſpenſandi concedatur poteſtas commutandi vota, diſſenſio eſt. Nauarrus in Summa ca. 12. num. 79. videtur negare generaliter loquens, eò quod iſtæ ſunt facultates diuerſæ, & ita poteſt vna concedi ſine altera. Eandem opinionem ſequitur citatis alijs Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſput. 2. num. 15. & lib. 4. ſum. ca. 53. num. 4. Quamvis reuera non diſcedit à noſtra ſententia.

3. Contrariam tamen docet Paludanus loco ſupra citat. Syluester verbo *votum*, 4. quæſt. 3. Soto lib. 7. de iuſtitia quæſt. 4. art. 2. Emanuel Sa verbo *voti diſpenſatio* num. 19. Suarez lib. 6. de voto cap. 12. à num. 10. Leſſius lib. 2. de virtutibus cap. 40. dub. 11. num. 94. & alij huius ætatis. Quam ſententiam probo iſta conſideratione. Quia negari non poteſt eum qui habet facultatem diſpenſandi, poſſe facere aliquam commutationem v. g. in minus bonum, quod etiam admittit Thomas Sanchez dict. c. 53. num. 5. Tunc enim remittit partem prioris obligationis, vt modò dicebam, & ſimul commutat aliam partē materię. Qui enim ſimpliciter poteſt diſpenſare ex cauſa, manifeſtè poteſt id quod eſt minus in eodem ordine. Minus autem eſt auferre partem obligationis, quam auferre, & remittere integram obligationem. Ex hoc autem vlteriùs infero maiorem probabilitatem ſecundę ſententię. Nam in eodem ordine, qui habet poteſtatem ad maius aliquid, habet etiam poteſtatem ad id quod minus eſt in eo ordine. Sed in ordine commutationis minus eſt facere cōmutationem in ęquale, quam in minus bonum; &, vt probatum eſt, is qui habet poteſtatem diſpenſandi, poteſt facere commutationem in minus. Ergo poterit etiam facere in æquale.

4. Huic rationi reſpondent nonnulli conſequentiā non concludere, eò quod maior ſcientia requiſita eſt ad faciendam commutationem in æquale omnino, quam in minus. Hæc tamen reſponſio

reſponſio facilè refutatur. Quia nõ eſt neceſſarium, vt is qui habet talem poteſtatem, ſolùm proprio iudicio, & labore cognoſcat bonum æquale, ſed poteſt id facere ex iudicio viri prudentis, & docti. Sicut ad diſpenſationem faciẽdam non eſt neceſſarium, vt is qui diſpenſat, diſcurſu proprio tantũ agnoſcat cauſam iuſtam diſpenſationis; ſed cognita cauſa ex doctorum hominum iudicio poteſt diſpenſare, & frequẽter hoc modo fit. Et quidem ab hac ſententia non diſcedit re ipſa Thomas Sanchez. Nam d. lib. 4. ſum. ca. 53. n. 4. inquit ſe non dubitare exiſtente iuſta cauſa ad diſpenſandum, poſſe quoque merè commutari votũ ab illo Commiſſario. At nunquam delegatur facultas ad diſpenſandum in voto quouis modo, ſed tantũ iuſta cauſa ſubſiſtente, aliàs eſſet nulla diſpenſatio, vt dicam infra in ſecunda parte huius libri.

5. Ceterùm per datam poteſtatem diſpenſandi in votis abſolutè non cenſetur conceſſa facultas diſpenſandi in votis reſeruatis, niſi ea ſpecialiter exprimantur. Quod amplia, etiamſi facultas conceſſa ſit legato à latere. Ille enim tantũ poteſt diſpenſare in votis Epiſcopo conceſſis, vt docet Thomas Sanchez lib. 8. de matrimon. diſput. 9. num. 25. & lib. 4. ſum. cap. 40. nu. 14. Amplia etiam vt non intelligatur conceſſa in generali votorum omnium indulto, niſi exprimantur, vt docet Suarez lib. 6. de voto capit. 25. num. 3. & ex eo Thomas Sanchez dict. capit. 40. numero 15. Amplia etiam vt eo generali indulto non ſolùm non intelligatur conceſſa poteſtas diſpenſandi in votis caſtitatis, & religionis abſolutis, ſed neque in tribus votis peregrinationis, quamuis nonnulli oppoſitum dixerint, quos ſequutus fuit Thomas Sanchez diſput. 9. citat. numero 2. Sed mutauit ſententiam dict. capit. 40. num. 16. cùm Suarez lib. 6. de voto cap. 15. numero 4. Pro quo facit ratio, quam reddit Pontifex in *cap. ſi Epiſcopus de pœnitentijs, & remiſ. in 6.* vt ſub generali conceſſione non veniant ſine expreſſione caſus reſeruati. Neque enim in generali conceſſione veniunt, quæ non eſſet quis in ſpecie veroſimiliter conceſſurus iuxta regulam *in generali 81. de Reg. iur. in 6.* Facit etiam textus in *extrauag. Et ſi dominici 2. de pœnit. & remiſ.* Quem textum ad hunc tantùm finem induco, vt ex illo oſtendam æquiparari hæc quinque vota reſeruata quoad huius ſpecialis licentiæ neceſſitatem.

6. Imò quamuis conceſſa poteſtate ad diſpẽſandum in omnibus votis reſeruatis abſolutè comprehendantur omnia quinque: attamen non ſemper conceſſa poteſtate ad diſpenſandũ in aliquibus reſeruatis intelligitur conceſſa ad diſpenſandum in omnibus, ſed his regulis vtẽdum deſumptis ex communi doctrina, ſtylo, & conſuetudine receptis. Si conceditur poteſtas diſpenſandi in omnibus votis, exceptis voto caſtitatis, & religionis, intelligitur conceſſa poteſtas ad diſpenſandum in votis peregrinationis. Similiter, ſi concedatur poteſtas diſpenſandi in omnibus votis, excepto voto peregrinationis Hieroſolymitanę, intelligitur conceſſa facultas diſpenſandi in votis duarum peregrinationum, vt docet Suarez d. lib. 6. c. 25 nu. 7. & Thom. Sanc. d. c. 40. nu. 18. Quorum communis ratio eſt. Quia exceptio firmat regulam in contrarium. Quæ regula deſumitur ex *cap. Dominus 12. qu. 7. & ca. 2. de coniugio Leproſorum.* Et quamuis exceptio regulariter non ampliet regulam ad caſus, qui ea non appoſita non clauderentur ſub illa, neque enim exceptio ampliat, ſed reſtringit iuxta *l. 1. D. de reg. iuris.* At hoc fallit, quando exceptio illa, ſi omiſſa foret, non clauderetur ſub regula. Nam tunc illa appoſita eam ampliat ad caſus ſimiles, & ſi ea nõ adiecta non clauderentur ſub ea regula. Quod latè proſequitur Suarez loco citat. & alias illa exceptio inutilis eſſet, neque eſſet de contentis ſub regula, vt ſi dicas, omnis homo præter equũ currit, equus enim non continetur ſub homine. Ita etiam ſenſus illius erit, concedo poteſtatem diſpenſandi in omnibus votis exceptis omnibus reſeruatis, id enim iam certum erat, cũ ea vota reſeruata ſint. At ſi concedatur facultas ad diſpenſandum in omnibus votis exceptis peregrinationum trium, non intelligitur conceſſa poteſtas diſpenſandi in votis caſtitatis & religionis, quę maiora ſunt, & quæ reſeruari ſolent, etiam quando alia conceduntur. Vndè ex conceſſione minorum non arguitur voluntas Pontificis concedendi maiora. Quod ſi dicatur, concedo poteſtatem ad omnia reſeruata exceptis tribus votis peregrinationis, tunc planè concederetur poteſtas ad diſpenſandum in alijs duobus, aliàs nullius momenti eſſet exceptio. Quod ſi concederetur ſub hac forma, concedo tibi poteſtatem ad omnia vota; etiam caſtitatis vel religionis, conceſſa intelliguntur etiã vota nõ expreſſa peregrinationis, vt rectè contra Suarez docet Tho. Sanch. d. c. 40. n. 21. Quia particula implicatiua etiã importat idem eſſe in minoribus caſibus, vt probat Euerardus in loco à natura dictionum implicatiuarum, vt ſi Pontifex concederet poteſtatem abſoluendi ab omni cenſura, etiam ob hęreſim incurſa. Ea tamen forma loquendi non cenſetur cõceſſa poteſtas ad diſpenſandum in voto æquali, ſcilicet religionis, vel caſtitatis, ſed tantũ in expreſſo ex illis duabus. Vndè quod attinet ad votum caſtitatis, vel religionis non expreſſum, quod æquale eſt, non cenſetur conceſſa poteſtas diſpenſandi in illo nõ expreſſo, vt docet Suarez lib. 6. de voto ca. 25. cit. num. 10. Atque hæc quidem dicta ſint ex communi Doctorum ſenſu.

7. Conceſſa etiam poteſtate ad diſpenſandũ in votis cenſetur etiam conceſſa ad diſpenſandum in votis emiſſis in commodum tertij, quæ remanent in ratione voti iuxta dicta ſupra cap. 8. §. 2. Quia tunc non eſt quæſitum ius tertio, cũ nondum ſit acceptata promiſſio. At verò cùm iam eſt acceptata, non cenſetur conceſſa facul-

tas

Digitized by Google

tas ad diſpenſandū in eiuſmodi votis, cū ad diſpēſādum in illis, in caſu quo fieri poteſt, requiratur ſuprema poteſtas, & ea nō cenſetur concedi, niſi exprimatur. Imò in multis priuilegijs ſolet apponi clauſula, *niſi vota ſint in præiudicium tertij*, non quia neceſſarium ſit exprimere, ſed maioris claritatis gratia, vt docet Suarez dict. lib. 6. c. 15. n. fin.

8. Illud etiā addendum poteſtatem conceſſam ad diſpenſandum in votis non intelligi tantū cōceſſam ad vota emiſſa ante eā publicationem priuilegij, ſed etiam poſtea. Quod amplia intelligēdū, quando ea priuilegia perpetua ſunt, veluti cōceſſa religioſis. Amplia, rurſus, vt locum habeat etiam quādo priuilegia temporalia ſunt, vt intelligatur cōceſſa poteſtas ad omnia vota facta poſt conceſſionē, & ante publicationem. Amplia etiā, vt comprehendantur etiam vota poſt publicationem temporalis priuilegij factam. Id quod multis rationibus probat Suarez lib. 6. de voto cap. 13. & Thomas Sanchez lib. 4. ſum. c. 53. q. 3. n. 26. ſunt enim ea verba Bullæ generalia. Et ſimiliter poteſtas Bullæ ad abſoluendum à peccatis, omnia peccata complectitur, etiam poſtea commiſſa. Ergo idem dicendum in votis. Sic etiam docet Henriquez lib. 6. de indulg. cap. 30. num. 3.

9. Diximus adhuc de poteſtate delegata ad diſpenſandū, & quando, & ad quæ vota cenſeatur delegata: reſtat dicamus quibus re ipſa delegata ſit ad diſpenſandum in votis. Extant autem duo priuilegia conceſſa religioſis, vnū ab Innocentio VIII. vt poſſint religioſi diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi, excepto voto peregrinationis vltra duas diætas. Sed extat aliud amplius conceſſum à Martino V. fratribus Benedictinis, & per communicationem alijs, quo conceditur, vt poſſint diſpenſare in votis Epiſcopo reſeruatis, quod priuilegium cum alijs refert Emanuel Rodriguez tom. 1. quæſt. regular. qu. 63. art. 3. & Thomas Sanchez lib. 4. Sum. cap. 43. num. 4.

10. Amplia primò prædictum priuilegium, vt poſſit religioſus in eis votis diſpenſare, etiā quando materia videtur reſeruata, votū autem deficit à ratione reſeruationis, defectu alicuius circumſtantiæ vt explicui ſupra c. 8. §. 2. Quia reuera illa vota nō ſunt reſeruata. Vnde in ſpecie poterit diſpenſare in voto ingrediendi religionē, vt ingrediatur laxiorē, & ſic diſpenſati, ſi bona fide eam laxiorē ingrediantur, & non perſeuerent, nō tenentur voto ſtrictioris religionis. Et quāuis religiones nōnullæ habeant ſtrictius priuilegium diſpenſandi, vt in ſuā ingrediātur, dummodo perſeuerent: attamē reſtrictio priuilegij non impedit laxioris vſum, vt in multis cōſtare poteſt, de quo vide Sāctium d. c. 43. n. fin. Sicut Epiſcopus etiam ſine ſynodo poteſt miſſarū numerum minuere, licet Tridentinū ſeſſ. 25. de reformat. c. 4. dicat id poſſe Epiſcopū cū ſynodo: quia ante Concilium ſolus Epiſcopus poterat, vt ſequutus Nauarrū docet Th. Sanc. n. fin. cit. Amplia ſecūdò, vt etiam ex vi eius priuilegij religioſus diſpēſare poſſit in votis factis in commodū tertij, quando nō eſt acceptata promiſſio à tertio, ſed tantū manet in ratione voti iuxta d. ſupra, c. 8. § 2. cū in eis poſſit Epiſcopus iure ordinario diſpēſare. Amplia tertiò, vt virtute eius priuilegij poſſint religioſi diſpēſare non ſolùm cū ſubditis illi Epiſcopo, in cuius diœceſi cōmorātur, ſed etiam cū alijs ad ſe veniētibus ex quauis diœceſi, vt rectè docet idē Th. Sanc. d. c. 43. n. 15 contra Manuelem, & alios. Quia cū ea poteſtas conceſſa ſit à Pontifice, qui habet poteſtatē in omnes fideles, non eſt cur inde limitetur. Amplia quartò virtute eius priuilegij poſſe diſpēſare religioſos etiā extra Sacramentum cōfeſſionis: nec enim in eo priuilegio dicitur, *audita prius confeſſione*. Et idē dicendū eſſet, quāuis in eo priuilegio diceretur, *in foro pænitētia*. Latiùs enim patet vox illa *forū pænitentiæ*, quā *Sacramētum pænitentiæ*, vt cōſtat. Sic docet Suar. li. 6. de voto c. 16. quē ſequitur Th. Sanc. lib. 4. ſu. c. 43 n. 17. & lib. 8. de matri. diſ. 6. n. 11. & de eo nos fortaſſe nōnulla infra in vltima parte huius libri. Amplia quintò, vt virtute huius priuilegij poſſint religioſi diſpenſare in votis factis, non ſolū ante conceſſionē priuilegij, ſed etiā ante publicationē, immò etiā ſi facta ſint poſt publicationē priuilegij, vt docet citatis alijs Th. Sanc. lib 4. ſum. c. 53. q. vlt. n. 2d. Suar. lib. 6. de voto, c. 13, Sa v. *votum*, in fine. Facit pro hac ampliatione primò doctrina Gloſſę in *c. quia circa, v. futuri de priuileg.* quæ docet verba generaliter, & indefinitè poſita in priuilegijs extendi ad futura. Facit etiā quod in Bulla v.g. poteſtas ad abſoluēdum à peccatis etiā extenditur ad peccata commiſſa ante, & poſt publicationem, vt modò dicebamus. Ergo idem dicendum de diſpenſatione. Eodem enim verborum tenore conceditur, neq; eſt vnde limitetur. Quare ſine fundamēto alij aliter opinati ſunt, quos refert Th. Sāc. ibidem n. 25. Huius autem ampliationis doctrina vera eſt, ſiue ſint ea priuilegia perpetua, ſiue temporalia, vt docet Sanchez ibidem, num. 23. & ſequentibus.

11. Prædictā tamen poteſtatem diſpenſandi religioſorū ex eo priuilegio limitabis primò, vt non extendatur ad vota reſeruata Pontifici, etiam in caſu neceſſitatis, quādo ratione caſus occurrentis poteſt Epiſcopus vt explicui ſupra. Sic docet Emanuel Rodriguez loco ſupra citato, art. 6. Thom. Sanc. lib. 4. ſum. c. 43. n. 7. Suar. lib. 6. de voto, c. 26. nu. 17. & ſequentibus. Ratio eſt; quia in generali conceſsione non veniunt vota reſeruata. Ea autē vota reſeruata ſunt, & ex eo quod Epiſcopus ex benigna interpretatione mētis Pōtificis diſpēſet, nō deſinunt eſſe reſeruata. Quare cū ea vota nō cenſeantur expreſſa, niſi exprimantur, vt dictum eſt, nō poſſunt religioſi virtute eius priuilegij diſpenſare in votis reſeruatis in caſibus, in quibus poteſt Epiſcopus, hoc eſt, in caſu neceſsitatis.

12. Sed ſublimita eam limitationē, vt poſsint religioſi diſpenſare in voto caſtitatis in ordine ad petendum debitum, dummodo votū ſit emiſſum ante contractum matrimonium, non verò ſi ſit factū poſt matrimonium contractū. De eo enim tantùm loquitur priuilegium, vt docet Emanuel Rodriguez 1. tom. q. regular. q. 63. art. 2. Quod amplia ſiue ſit matrimonium conſummatum, ſiue

Digitized by Google

non (quãuis contrariũ dicãt nõnulli ſine fundamẽto) ſiue etiã eo tẽpore in quo licebat diuortiũ: verba enim priuilegij vniuerſalia ſũt. Quã etiam doctrinã docet Th.Sanc.lib.4.ſum.c.43.à n.10.& lib.8.de matrim.diſp. cit.à nu.3.4.5. Non agimus hoc loco de iubileo, aut Bulla, quia in illis nõ cõceditur poteſtas diſpenſandi in votis, ſed tantùm commutandi, quę duo diuerſa ſunt, vt dictum eſt.

CAPVT XI.

De poteſtate diſpenſandi in iuramentis.

SVMMARIVM.

Habens poteſtatem diſpenſandi in votis, poteſt diſpenſare in iuramentis, num. 1.

An ſint iuramenta reſeruata, explicatur, n.2.& 3.

Conceſſa poteſtate ad diſpenſandum in votis, cenſetur data ad iuramenta, n.4.

Etiam verum in iuramento promiſſorio dummodo non ſit acceptata pro motiuo, n.5.

Obiectiones proponuntur, & diluuntur, n.6.& 7.

1. DIXIMVS hactenus de diſpẽſatione votorum tàm per poteſtatem ordinariã, quã delegatam. Dicamus iam de poteſtate diſpẽſandi in iuramentis. De qua, ſuppoſitis his, quæ circa votorum diſpenſationem diximus, pauca ſuperſunt explicanda. Conſtat igitur eum qui habet poteſtatẽ ordinariam ad diſpenſandũ in voto, poſſe etiam diſpenſare in iuramentis factis, ſicut diximus ſupra de voto; & eodẽ etiam modo iudicandũ eſt de iuramentis pœnalibus & conditionalibus. Duo tamen ſuperſunt examinanda.

2. Primũ eſt, an ſint aliqua iuramẽta reſeruata Põtifici, ſicut & aliqua vota. Tabiena *v. iurare*, qu. 20. exiſtimat nullũ iuramentũ eſſe Põtifici reſeruatũ, ſed poſſe ex cauſa ab Epiſcopo relaxari: ex eo autẽ quod Pontifici ſint aliqua vota reſeruata nõ colligitur eſſe etiã iuramenta. Quia maiorem exiſtimat Tabiena obligationem voti, quam iuramenti. Ex eo autem quod reſeruetur, quod eſt maius, non ſequitur reſeruatum quod eſt minus.

3. Cæterũ communis ſententia eſt, quando iuramentũ factum eſt in confirmationẽ voti Deo facti, ſi votum eſt reſeruatũ, etiam reſeruari iuramentũ. Atq; hoc modo intelligo communẽ ſententiã, quam docet Caietanus 2.2.q.89.art.5. Soto lib.8.de iuſtitia q.1.art.5. Suarez lib.2.de iuramẽto c.40. Cuius ea ratio eſt. Quia diſpenſatio iuramẽti in tali caſu fit remittendo prius obligationẽ voti, qua ablata aufertur obligatio iuramenti. Ergo quãdo votum eſt Pontifici reſeruatũ, erit etiã reſeruatũ iuramentum, cũ illud non tollatur, niſi per ablationẽ obligationis voti. Amplia hanc cõmunem doctrinã, vt ea etiam verũ habeat, quouis modo fiat iuramentum promiſſorium. Nam ſi ab eiuſmodi iuramento ſecludas promiſſionẽ, tantũ remanet in ratione aſſertorij, & ſenſus erit ſe iurare habere propoſitum ſic faciendi, & aliud ego mente concipere nõ poſſum. Quare nõ probo in hac parte, quod docet Th.Sanc.lib.8. de matr.diſ. 13.& ſequitur Suarez lib.2.de iuramẽto c.1. poſſe eſſe iuramentũ promiſſorium, quod tamen non includat rationẽ voti. Eo enim ipſo, meo videri, deſtruitur ratio promiſſorij iuramenti. Et quãuis eã opinionem verã eſſe daremus, adhuc contra Sãctium dicendũ eſt, neq; in eo modo cõfirmato propoſito caſtitatis, aut religionis, aut materię reſeruatæ iuramẽti poſſe Epiſcopũ diſpẽſare, niſi in his caſibus, in quibus poteſt in voto, vt prudenter docet Suarez lib.2.de iuramento c.40.n.8. Solũ in hoc caſu poſſet eſſe locus diſpenſationi Epiſcopi, iuxta eã regulam, quã poſuimus ſupra c.9. cũ de valore voti reſeruati dubiũ eſt, & an ſit reſeruatũ.

4. Alterũ eſt; an poteſtas delegata ad diſpẽſandum in votis extẽdatur etiam ad diſpenſandũ in iuramentis; in quo hac certã regulã ſtatuo. Quoties cõceditur poteſtas ad diſpẽſandum in votis, cẽſetur concedi ad diſpenſandũ in iuramẽtis, ſic docet Suarez lib.6.de voto c.14.à nu.6. Sa verbo, *votũ, de votis irritatione*, n.16. Probabilẽ putat Leſſius, lib.2.de virtutibus c.40.dub.11.n.94. alios etiã refert Suarez pro hac ſentẽtia, & tenent viri docti huius ętatis. Et quãuis in huius ſentẽtię probationẽ deſumi ſoleant argumenta ex ea regula, *cui conceditur id quod eſt maius, conceſſum videtur quod eſt minus*, quod argumentũ in hac materia vim habere latè deducit Suarez loco cit. cũ reuera & ſit minus vel idẽ vinculum, & militet eadẽ ratio: at quia ea regula varias patitur limitationes, meliùs probatur ex ea ratione, quam adducit Suarez ibidẽ, n.11 & 12. ſcilicet, quia ſecundũ cõmunem æſtimationem ea iuramẽta promiſſoria votis æquiparãtur, & pro votis habentur, in quibus Deus conſtituitur creditor. Reputari autẽ pro votis probari videtur ex textu in *c. peruenit 2. de iure iurando*, in quo textu regula tradita habetur etiã in *c. ſcriptura, de voto*, & propriè ad votũ pertinet, & tamen etiã ponitur ſub titulo de iureiurando. Facit etiã quod nõn pauci Doctores iuris canonici docent tale iuramentũ promiſſoriũ includere votũ, vnde & appellant votũ. Facit etiã quod per profeſſionẽ religionis, ſicut extinguuntur alia vota, ita etiã extinguũtur iuramẽta. Facit deniq; quod in ordine ad finẽ, ſcilicet, cõſequendum effectum iubilei, eodẽ modo cõducit voti & iuramenti diſpenſatio. Quæ omnia arguũt mentẽ concedentis eſſe in voto includere iuramentum.

5. Amplia tamen hanc cõmunem doctrinã primò, vt verũ habeat in quouis iuramento promiſſorio, dũmodo promiſſio non ſit acceptata ab homine, cũ adhuc remaneat intra obligationẽ voti. In quo non rectè aliter ſentiẽdum eſſe voluit Suarez d.c.14.n.13. Amplia ſecũdò, vt locum habeat etiã quando iuramentũ confirmat votum, in quo etiã ſentit nobiſcum Th.Sanch.lib.4.ſum. c.53.q.3.n.18. & Suarez d.c.14.nu.14.& 15.& alij. Cuius optima ratio ea eſt. Quia ex vna parte qui fecit votum, & illud cõfirmauit iuramento, ſolũ voluit perſeuerare iuramentũ perſeuerante obligatione voti. Ex alia parte nullum eſt ius, quo diſponatur per facultatem diſpenſandi in voto nõ intelligi votũ iuramento firmatum. Cũ ergo per diſpenſationẽ in voto auferatur etiã materia iuramenti, ceſſabit etiam obligatio iuramẽti. Vndè

gratis

Digitized by Google

gratis à Doctoribus oppoſitū ſentientibus aſſumitur in ea generali cōceſſione,qua conceditur votorum diſpenſatio, tantū concedi vota pura, & non affecta iuramento. Amplia tertiò prædictam doctrinam, vt etiam intelligatur,quamuis iuramentum non cadat ſupra votum , ſed ſupra rē ipſam, & concomitetur votum tantùm,ſi ita reuera accedere poteſt ; nam etiam tunc poteſt diſpenſari iuramentū,vt docet Suarez d.c.14.n. 19.& ſequentibus. Contra Th.Sanc.d.c.53.n.20. licet probabile putet oppoſitū Nā ſi ſolùm eſſet votū,diſpenſabile eſſet, & etiam,ſi ſolū eſſet iuramentū:ex eo autem, quod ſint ſimul cōcomitantia illa duo vincula,vnū non mutat ſuā naturā,ex conſortio alterius; vt ſiquis teneatur irregularitate ex homicidio caſuali,& ex volūtario, hæc coniunctio nō tollit,quominus poſſit,in caſuali Epiſcopus diſpēſare iuxta formā Tridētini.

6. Verū contra doctrinam hanc ſenſere nonnulli,qui abſolutè negāt poteſtatē delegatam ad diſpenſandū in votis valere ad diſpēſandum in iuramentis. Sic Ioannes Azor to.1.lib.11.c.10.q. 2.Leſſius loco ſupra cit.& alij:Inducūtur primò. Quia cū conceditur priuilegium gratis, non eſt laxè interpretandū,ſed ſtrictè.Si ergo cōceditur facultas ad diſpenſandū in voto,non eſt extendenda ad vinculū iuramēti iuxta regulam textus in *c.Porrò de priuileg.* Secundò,quia iſta ſunt vincula diuerſę rationis. Cū autem conceditur maius, cōceſſum intelligitur minus, ſi ſint eiuſdē rationis; vndè in diſpenſationibus matrimonij quoties impedimenta ſunt diuerſæ rationis, non cenſetur ſublatum vnum impedimentum minus ex ablatione maioris.Et in *c.cui de nō Sacerdotali de preb.in 6.* dicitur, poteſtatē ex priuilegio datā ad prouidendum de maiori præbēda, non eſſe extendendā ad minorem præbendam. Tertiò,quia quando conceditur priuilegium ad diſpenſandū in votis, ſolet in nonnullis cōcedi etiā ad diſpenſandum in iuramentis.Signum ergo eſt neceſſariū eſſe tale priuilegiū expreſſum.

7. Sed hæc non obſtant.Non primū. Reſpondetur enim ſi iuramentū confirmet votum,ceſſante obligatione voti ceſſare etiam obligationē iuramenti, vt dictum eſt. Quod ſi non cōfirmet votum,quod vix eſſe poteſt,attamen quoad Deum ſecundū æſtimationem communem pro eodem reputantur,vt dictum eſt.Neq;obſtat ſecundū.Eodem enim modo reſpondetur,quamuis ſint diuerſæ rationis pro eodem reputari, & ſublata obligatione voti non poſſe remanere obligationē iuramenti,& Doctores oppoſitæ ſententiæ nō ſatis probant ex vi prædicti priuilegij non poſſe fieri diſpenſationē in voto iurato:Nos autem contendimus implicitè ibi concedi poteſtatē ad diſpenſandum in iuramento.Textus autem ex *c.cui de non ſacerdotali*,non eſt ad rē;nam vel ibi ſermo eſt nō de diſpenſatione,ſed de mādato:mandati autem fines diligentes ſunt obſeruandi ex textu in *l. diligenter D.mandati*, vt exponit Nauarrus qu. 3. de redditibus monito 10. vel,vt interpretatur Couar.r.1.variar.c.10.n. 7. intelligitur,quando præſcribitur certa quantitas in redditibus beneficij, quæ eſt quaſi taxa quædam determinans ſpeciem beneficij, extra quā voluntas concedentis non extenditur ; hæc tamen interpretatio re ipſa nō diſcordat à prima. Neque obſtat tertium.Sæpè enim conceditur aliquod priuilegium expreſsè propter diuerſitatem opinionum,quia alij Doctores aſſerunt,alij negant neceſſarium eſſe; id quod multis exemplis paſſim occurrentibus explicari poteſt, & nos attulimus aliqua in commentario de horis Canonicis, hoc eſt,lib.4. de Ordine & annexis.

CAPVT XII.

De poteſtate diſpenſandi in matrimonio ſpirituali, & reſidentia.

SVMMARIVM.

Pontificem diſpenſare poſſe in matrimonio Epiſcopi, cum Eccleſia,num.1.
Obſeruantur nonnulla, vt explicetur diſpenſatio in reſidentia,& quid ſtatuat Concilium,n.2.
Cum Epiſcopis,quis poſſit diſpenſare, n.3.
Cum parochis Epiſcopus , etiam ad abſentiam per bimeſtre, ibidem.
Prima ampliatio cum eius limitatione, n.4.
Ampliatio ſecunda, n.5.
Ampliatio tertia, n.6.
Ampliatio quarta, n.7.
Obiectio diluitur, n.8.
Quid dicendum de diſpenſatione circa beneficia incompatibilia,n.9.
In quibus ſolus Papa poſſit diſpenſare, n.10.

1. DE poteſtate diſpenſandi in matrimonio corporali ſiue rato tantū,ſiue etiā conſummato, latè dico infra lib. ſequenti. Quare in hoc c.dicendum eſt de diſpenſatione in matrimonio ſpirituali Epiſcopi cū Eccleſia , hoc eſt, cuius facultate transferri poſſit Epiſcopus ad aliam Eccleſiam.Et quia de hoc latè dico lib.1.de ordine,& annexis,ideo nunc breuiter dico tantùm fieri poſſe auctoritate Pontificis iuxta textum in *c. inter corporalia de tranſlatione Epiſcopi*,

2. Difficilius explicatu eſt, quod pertinet ad diſpenſationē in præcepto naturali de reſidētia beneficiarij in ſua Eccleſia.Vt autē explicemus illud,obſerua in primis. Reſidentiā Paſtorū,qui curā animarum habent eſſe de iure diuino naturali.vt iam dixi ſupra iſto lib. Deinde obſerua non eſſe declarationem, ſed veram diſpēſationem,quando alicui licentia conceditur,vt abſit à ſua Eccleſia , vt ſuperiùs etiam dixi. Extant autem decreta Tridentini pro Paſtorum reſidētia ſeſſ.6.de Reformat.c. 1.& ſeſ.23.de Reform. c.1.& ſeſ.24.de Reform c.12.Et quod attinet ad Paſtorū abſentiam duo ſtatuit concilium.Primū eſt vt ex iuſta cauſa poſſit vnoquoque anno ad duos aut ſummū ad tres menſes abeſſe,ſiue eorū ſpatiū continuum ſit,ſiue interruptū.At verò ob cauſas aſſignatas in d.ſeſ.23.c.1. conceditur etiā vt poſſit longiori tempore abeſſe. Secundū eſt.

Digitized by Google

Idem obſeruandũ eſſe in abſẽtia parochorũ. De reſidentia autẽ canonicorũ agitur ſeſ.24. ca.12.

3. Sed quod attinet ad diſpenſandum in ea reſidentia Paſtorum ex cauſa, poteſtas ea diſpenſandi cum Epiſcopis ibidem ſeſſ.23.ca.1. dicitur ſpectare ad Romanum Pontificem, aut Metropolitanum, & eo abſente ad Suffraganeũ antiquiorem, qui idem habebit poteſtatem ad licentiam concedendam Metropolitano, quæ licentia in ſcriptis obtineri debet. Solùm excipitur caſus, in quo propter aliquod munus & Reipublicæ officium Epiſcopatibus adiunctum abeſſe contigerit. Cùm enim iſtæ cauſæ notoriæ ſint, & interdum repentinæ, ne eas quidem ſignificari Metropolitano neceſſe eſt. At cùm Parochi Epiſcopus eſt, qui diſpenſare poteſt, vel eius Officialis, qui in ſcriptis licentiam concedet. Quare contra Nauarr. dicendum eſt cum Gabriele Vazquez de benef. cap. 4. §. 2. dub. 3. iuxta decretum Tridentini non tantùm eſſe neceſſariam licentiam ad abſentiam vltra bimeſtre, aut trimeſtre, ſed etiam ad abſẽtiam per bimeſtre. Quod etiam adducens declarationes Cardinalium docet Nicolaus Garcia de benef. 3.p.cap.2.à num.22.& olim docuit inter Salmanticenſes Doctor Frechilla in *cap. vnico de clericis non reſidentibus in 6.* Vtrumque ergò neceſſarium eſt, & honeſta cauſa, & licẽtia Epiſcopi etiam ad bimeſtrem abſentiam; nec ſufficit tacita licentia, ſed requiritur expreſſa, eò quod Conciliũ requirit illam in ſcriptis, vt docet etiá Nicolaus Garcia loco cit.n.35.

4. Amplia primò; vt etiam ea forma decreti obſeruanda ſit, quamuis grauis abſentiæ neceſſitas occurrat, vt docet idem Nicolaus Garcia ibidem num. 34. Sed limitatur hæc ampliatio, niſi talis ſit neceſſitas, vt ſit periculum in mora, nec poſſit propter diſtantiam peti licentia: tunc enim poteſt diſcedere, & quam primùm ordinarium certiorem facere, vt cauſam probet, & licentiam præbeat, ſic enim declarauit Congregatio Cardinalium, quã ibidem refert.

5. Amplia ſecundò, vt non ſufficiat licentia tacita, ſed requiratur expreſſa, vt dixi ſupra; nec ſufficiat petita, ſed requiratur obtenta, vt etiam declarauit Congregatio Cardinalium, quã refert Nicolaus Garcia ibidem num.37. Quare ſi inferior neget, exiſtente iuſta cauſa, recurrendum eſt ad ſuperiorem per viam appellationis, interim tamen abeſſe non poteſt.

6. Amplia tertiò, vt etiam locum habeat prædictum decretum, quamuis abeſſe debeat ratione ſtudij. Adhuc enim requiritur licentia ſuperioris expreſſa, ne indociles ea de cauſa abeſſe contingat, vt docet idem Nicolaus ibidem num. 87. Sic etiam declarante Congregatione Cardinalium. Quamuis forſan de iure antiquo in *cap. fin. de Magiſtris*, non eſſet neceſſaria talis licentia Epiſcopi, per quem textum in d. capit. fin. correctum videtur ius aliud antiquius Alexandri III. in *cap. Relatum de cler. non reſid.* ſed hanc ampliationem limita, vt ſolùm locum habeat in ſtudentibus, non in docentibus. Hi enim abeſſe poſſunt ſine licentia Epiſcopi, etiam hodie. Sic declarantibus Cardinalibus. Illis enim conceſſa facultas eſt antiquo iure per Sedem Apoſtolicam in d.cap. fin. Quam Cardinalium declarationem refert idẽ Nicolaus Garcia p.7. cap.2.num. 559. propè finem. Rurſus limita eandem ampliationem, niſi conſuetudine inductum ſit, vt non petatur licentia Prælati ad abſentiam; poſſe enim conſuetudine induci non dubito: tunc autem cenſeretur abeſſe de licentia Sedis Apoſtolicæ ſuſtinentis & tolerantis; nam vt ſine aliqua licẽtia abſit, contingere non poteſt, cùm obligatio reſidendi ſit ex diuina lege. Et quamuis illam declarare etiam prudens homo poſſit: at diſpẽſare in illa nullus poteſt, niſi qui iuriſdictionem habeat. In hac autẽ lege reſidendi non tantũ ſit declaratio, ſed vera diſpẽſatio, vt dixi ſu. illo lib.

7. Amplia rurſus prædictum decretum Tridentini, vt non ſatis ſit licentia Capituli non vacante ſede, quando conſuetudo non adeſt. Quia hæc lex de reſidendo eſt lex ſuperioris, & non poteſt diſpenſare, niſi is, cui in iure conceditur diſpenſandi poteſtas; ea autem ſolùm Epiſcopis conceditur & ſic declarauit Cardinalium Congregatio, vt docet Nicolaus Garcia ibidem num.404. Vndè neque valebit ſtatutum, vt ſufficiat licentia Capituli, quia eiuſmodi ſtatutum eſt contra ius *ca. ſuper his de maior. & obed.* niſi in forma ſpecifica confirmatum ſit à Sede Apoſtolica. Sed limita hanc ampliationem, niſi conſuetudine inductum ſit, vt eiuſmodi licentiam præbeat capitulum. Nam cõſuetudine adquiri iuriſdictionem conſtat ex *cap. cùm contingat de foro compet. & c. duo & ca. irrefragabili de officio ordinarij.* In quo non mihi placet Nicolaus Garcia ibidem à num. 417. Si enim, vt ipſe Auctor concedit num.91. & 73. conſuetudine fieri poteſt, vt diſcedat aliquis ſine licentia Epiſcopi, cur etiam conſuetudine non poterit induci, vt diſcedat de licentia Capituli. Quare, ſi ea ſit legitimè præſcripta iuxta textum in *cap. fin. de conſuetudine*, poteſt capitularis abeſſe, & facere fructus ſuos ac ſi haberet licentiam Epiſcopi. Neque obſtant declarationes Cardinalium, quas ibidem adducit Nicolaus Garcia: illæ enim intelligendæ ſunt de cõſuetudine nõ præſcripta. Quis enim neget poſſe præſcribi & præſcriptionem habere locum? Vel intelligendæ ſunt de cõſuetudine dandi licẽtias ſine iuſta cauſa in eo caſu, quẽ explicabo ſtatim.

8. Neque obſtat etiam, quod Nicolaus Garcia vocat illam conſuetudinem irrationabilem, cùm ipſa capitula leuiſſimis de cauſis, & nonnunquam fictis concedant licentiam non reſidendi. Nam duplex intelligi poteſt conſuetudo. Vna præbendi licentiam ex iuſta, & æqua cauſa, alia ſine rationabili cauſa. Prima induci poteſt vſu, & eſt rationabilis, ſicut & licentia data ab Epiſcopo ex honeſta cauſa rationabilis eſt. Secunda non eſt rationabilis, neque

Digitized by Google

neque vnquam induci poteſt. Quia cùm obligatio reſidendi non naſcatur ex iure humano in parochis curam animarum habentibus, non poteſt in ea lege diſpenſari ſine cauſa rationabili, vt dicam infra. At ſi loquamur de licentia concedenda his, qui non tenentur ex diuino iure reſidere, ſed tantùm ex humano, quales ſunt alij beneficiarij canonici non habentes curam animarum, in his etiam conſuetudine induci poteſt, vt licentia concedatur, etiam ſine graui cauſa, cùm ad diſpenſandum in lege humana valdè non requiratur iuſta cauſa, vt dicam infra. Et iuxta hæc philoſophetur vnuſquiſque, vbi ea conſuetudo viget, an ſit tutus in conſcientia. Si enim ſit animarum Paſtor, non poteſt tutò vti ea licentia, quam ſine rationabili cauſa dederit capitulum, quia eſt inualida diſpenſatio. At ſi fuerit ex his, qui animarum curam non habent, ſi conſuetudine introductum eſt, vt ex leui cauſa diſpenſetur per capitulum in reſidentia, tutus in conſcientia eſt cum ea licentia, & faciet fructus ſuos in iudicio & in conſcientia.

9. Ex dictis de reſidentia in beneficijs conſtat quid dicendum ſit de diſpenſatione circa beneficia incompatibilia ſimul habenda. Certum enim eſt ea ſine diſpenſatione haberi non poſſe ex Tridentino ſeſ. 7. cap. 4. ſeſſ. 24. cap. 17. Quis autem diſpenſare poſſit in pluralitate beneficiorum obtinenda ſic ſentiendum. In pluribus ſimplicibus beneficijs, aut vno curato & alio ſimplici poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſi ſint in diuerſis Eccleſijs, imò in eadem, dummodo ſint ſimplicia & difformia. Vndè poteſt diſpenſare cum aliquo, vt habeat dignitatem & canonicatum, non tamen in eo quod habeat duos canonicatus. Quam licentiam cùm haberet Epiſcopus iure antiquo, non abſtulit Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 4. de Reformat. tantùm enim induxit vacationem beneficiorum, quando cõtra formam Sacrorum canonum obtinerentur plura. Poteſt itaque plura beneficia etiam hodie conferre Epiſcopus, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 17. & ſub eodem tecto, & dummodo vnum non ſufficiat ad congruam vitæ ſuſtentationem ex declaratione Cardinalium, quam refert Nicolaus Garcia p. 11. cap. 5. §. 4. num. 377. & videtur inſinuari à Concilio d. cap. 17. In capellanijs autem, quæ ſunt ex patrimonio laicorum, vt plures quis habeat exiſtimo nullam eſſe neceſſariam diſpẽſationem, quia cùm nominetur à Patrono laico, poteſt cui voluerit conferre patronus per præſentationem, vt docet Gabriel Vazquez de beneficio, cap. 4. §. 2. art. 1. dub 10.

10. Verũ ad obtinenda plura beneficia, qualia ſunt perſonatus, dignitates, officia perpetua, curata, ſolus Papa poteſt diſpenſare, nõ Epiſcopus, vt docet communis ſententia, quam citatis multis ſequitur Nicolaus Garcia p. citat. num. 337. & eſt textus in *ca. de multa de prabendis*. Et quamuis Pontifex ibi loquatur de pluribus beneficijs in eadem Eccleſia; tamen communi Doctorum ſenſu idem cenſetur de diſpenſatione ad obtinenda plura eiuſmodi in diuerſis Eccleſijs. Limitanda tamen eſt hæc doctrina, niſi conſuetudine inductum ſit, vt plura quis habeat ſine diſpenſatione. Nam in his beneficijs, quæ iure naturali reſidentiam non requirunt, poteſt induci conſuetudine, vt non ſit neceſſaria diſpenſatio, neque cauſa ad effectum tutò retinendi fructus. In his autem quæ requirunt reſidentiam iure naturali, poteſt quidem conſuetudine induci, vt diſpenſatio neceſſaria non ſit, ea enim diſpenſatio iure poſitiuo requiritur, vt docent D. Thomas & Corduba, quos refert & ſequitur Gabriel Vazquez loco citat. dub. 11. non tamen vt ſine cauſa, vt iam dictum eſt. Atque ex his philoſophandum eſt, quando & in quibus beneficijs diſpenſatus, vt plura habeat ſine legitima cauſa, ſit tutus in conſciẽtia. Limitant etiam alij eandem doctrinam, vt exigente caſu neceſſitatis poſſit Epiſcopus in eo diſpenſare. At in præſenti materia nulla poteſt eſſe tam vrgens neceſſitas, quæ impediat, vt non poſſit adiri ſuperior.

CAPVT XIII.

De poteſtate diſpenſandi in impedimentis matrimonij tam dirimentibus quã alijs.

SVMMARIVM.

Solùm Pontificem diſpenſare poſſe in impedimentis dirimentibus, num. 1.
Varia limitationes reyciuntur, ibidem.
Poſſe Epiſcopum diſpenſare poſt contractum matrimonium, num. 2.
Etiamſi ſint diuites. Nec tenetur pauperibus dare pecunias, quibus impetrent, num. 3.
Modò etiam impedimentum ſit occultum, & bona fide contractum matrimonium, num. 4.
Alia etiam limitationes, num. 5.
Poſſe etiam Epiſcopum diſpenſare ante contractum matrimonium aliquando, num. 6.
Et quando fuit defectus diſpenſationis, num. 7.
Quid poſſit Commiſſarius Cruciata, num. 8.
Quis diſpenſet in impedimento ex affinitate ſuperueniente, ad petendum debitum, num. 9.
Nuntios diſpenſare ſolùm in impedimento publica honeſtatis, num. 10.
Quid in his poſſint religioſi ex priuilegio, n. 11.
Quid de impedimentis impedientibus, n. 12.

1. IN primis quod attinet ad impedimenta matrimonij dirimentia certi iuris eſt ſolùm Pontificem diſpenſare poſſe, quia illa ſunt iure communi inducta, & à ſuperiore, in eo autẽ non poteſt Epiſcopus ordinariè diſpenſare iuxta dicta ſupra iſto libro. Ita docet communis ſententia, quam citatis multis ſequitur

 Thomas

Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſp. 6. num. 14. Hanc autem communem doctrinam nonnulli limitant ad legatum à latere, vt etiam ille diſpenſare poſſit. Sed ſine fundamento dicitur, etiamſi à latere ſit. Nam tantùm poteſt in prouincia ſuæ legationis, quod Epiſcopus in ſua Diœceſi, & ita tantùm poterit diſpenſare in his caſibus, in quibus poteſt Epiſcopus, quos explicabo ſtatim. Limitant etiam alij, vt non intelligatur ea communis doctrina in impedimento cognationis ſpiritualis orto ex baptiſmo minùs ſolemniter celebrato, vel in impedimẽto publicæ honeſtatis proueniente ex ſponſalibus, ſi non patet facillimus aditus ad ſuperiorem. Sed ſine fundamento ponitur ea limitatio. Eadem enim eſt ratio de his, & de alijs impedimentis. Quare, niſi in eo euentu, quem infra attingam, non poteſt Epiſcopus diſpenſare: in eo autem poteſt etiam in omnibus alijs impedimentis. Tertiò limitant alij vt poſſit Epiſcopus diſpenſare, quando dubium eſt, an ſit impedimentum vel non. Sed neque hæc limitatio placet. Nam ſi omninò dubium eſt, an interueniat impedimentum nec ne, præſumendum eſt pro libertate matrimonij, & cenſendum eſt non ineſſe, licet ob ſcandalum vitandum erit alicuius momenti Epiſcopum declarare non eſſe neceſſariam diſpenſationem. At ſi magis præponderet præſumptio pro impedimento, tunc petenda eſt diſpenſatio à Pontifice, vt docet etiam nobiſcum Salas de legib. diſp. 20. ſect. 3. num. 28. Similiter ſi oriatur dubium ex opinionibus, ſi vtraque probabilis eſt, poteſt exiſtimare non eſſe impedimentum, & ſic ſine vlla diſpenſatione contrahere.

2. Limitanda ergo eſt præcedens communis doctrina primò, vt poſſit etiam Epiſcopus diſpenſare cum habentibus dirimens impedimẽtum, poſt contractum tamen matrimonium bona fide, & præmiſſis denuntiationibus, ſi tamen non facilè pateat aditus ad ſuperiorem, vel quia eſt vrgens periculum incontinentiæ, & ſine graui ſcandalo ſeparari non poſſunt. Huius contrarium tenuit Nicolaus Garcia p. 11. cap. 5. à num. 343. noſtram tamen ſententiam docent non pauci Doctores, quos idem refert num. 240. & Gabriel Vazquez 1. 2. diſp. 178. ca. 2. num. 16. propè finem. Rebellus 2. p. de obligat. iuſt. lib. 3. quæſt. 5. num. 20. citatis alijs, qui etiam conſuetudine receptum eſſe teſtantur, & Salas de legib. diſput. 20. ſect. 3. num. 25. citatis multis. Tenet etiam multis cit. Riccius in praxi deciſ. 261. Cuius duas rationes aſſignat Riccius. Prima, quia Romanus Pontifex id conceſſiſſet, ſi de eo requiſitus eſſet ob animarum ſalutem. Ergo perinde eſt ac ſi conceſſiſſet, iuxta doctrinam Gloſſæ in *l. tale pactum §. fin. D. de pactis*. Secunda. Quia Epiſcopus poteſt contra ius commune ſtatuere, modò id faciat ex euidenti & neceſſaria cauſa, quæ ſuperiorem ad id concedendum moueret, argum. *l. hominem. D. Mandati*, & ita Iaſon in *l. omnes populi*, lect. 2. D. de Iuſt. & Iure.

3. Amplia tamen hanc primam limitationẽ, vt locum habeat, quãuis contrahentes ſint diuites, in quo à Riccio diſſentio, qui conditionem paupertatis cum alijs tribus requirit, quia etiam in illis poteſt vrgens neceſſitas occurrere ex diſtantia ab vrbe Romana, & periculo incontinentiæ, vt docet Thomas Sanchez diſput. 40. num. 5. Habet etiam locum prædicta limitatio, quando contrahentes defectu inopiæ non poſſunt diſpenſationem petere, eritque ſufficiens impedimentum. Nec verò tenetur Epiſcopus illis concedere pecunias, vt impetrent diſpenſationem. Quamuis Epiſcopum ad id obligat Gabriel Vazquez loco cit. meliùs tamen nobiſcum Salas diſput. 20. ſect. 3. num. 27. cũ ſint alia opera etiam magis bona, in quibus poſſit Epiſcopus ſuas pecunias inſumere, & aliàs Doctores paupertatem contrahentium iudicent eſſe ſufficientem cauſam, vt in impedimento dirimente poſſit Epiſcopus diſpenſare. Amplia denique hanc primam limitationẽ, vt etiam locum habeat, quamuis occurrant duo occulta impedimenta, ſiue plura. Quia licet, cũ conceditur alicui facultas delegata diſpenſandi in aliquo impedimento, non cenſeatur mixtum comprehendi in ſimplici: attamen cùm in hoc caſu neceſſitas ſit, quæ tollit reſeruationem, ſicut tollit comparatione ſimplicis, tollit etiam comparatione mixti.

4. Verùm prædictam limitationem primam ſublimitabis. Vt enim ea limitatio locum habeat, debet intelligi de impedimento occulto, vt cit. multis docet Riccius loco citat. Quare ſi impedimentum fuerit publicum, non poterit diſpenſare Epiſcopus, quia nullum ſcandalum ſequi poteſt ex eo, quod ſeparentur. Præterea debet eſſe bona fide contractum matrimoniũ: ſi enim mala fide contractum eſt, non poterit Epiſcopus diſpenſare. Quia cùm ea diſpenſatio detur ab Epiſcopo ex præſumpta licentia & conſenſu Pontificis, vt dictum eſt, non poteſt in eo caſu præſumi, ne faueatur audaciæ & iniquitati. Idque conſtat ex Tridentino ſeſ. 24. de Reformat. Matrim. cap. 5. cùm velit carere ſpe diſpenſationis. Non enim dignus eſt, qui benignitatem Eccleſiæ facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Satis tamen erit bona fides alterius tantùm ex contrahentibus, quamuis oppoſitum dicat Nicolaus Garcia p. 11. cit. num. 357. nobiſcum tamen ſentit Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimonio diſput. 40. nu. 4. Ratio mihi videtur eſſe. Quia ex Tridentini decreto non colligitur vnius tantùm malam fidem ſufficere, vt ſpe diſpenſationis careat; & aliàs ex iure communi iuxta textum in *cap. cùm inhibitio, de clandeſt. deſponſat. & c. ex tenore, qui filij ſint legitimi*. Vnius bona fides ſufficit, vt proles naſcatur legitima, & vt tale matrimonium reputetur ab Eccleſia. Idem ergo in noſtro caſu dicendum eſt. Similiter etiam vt prædicta limitatio locum habeat, requiritur,

vt

Digitized by Google

vt ſolemnitates Eccleſiæ non omittantur iuxta Tridentinum loco cit. Quare ſi illæ omiſſæ fuerint ex præſumptione, & temeritate, non poterit Epiſcopus diſpenſare ob rationem Tridentini iam conſideratam. Quod ſi omittat de licentia Epiſcopi, non dicentur temerè, neque ex præſumptione omiſiſſe.

5. Sublimita rurſus prædictam primam limitationem, vt non poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſi eſt facultas recurrendi ad Nuntium, qui habeat poteſtatem diſpenſandi. Quia ſola neceſſitas eſt, quę in eo caſu prębet facultatem diſpenſandi. Si autem poteſt ad eum recurrere, qui diſpenſare poteſt, neceſſitas ceſſat, vt docet Thomas Sanchez diſput. 40. cit. num. 8. Limita etiam vt talis Epiſcopi diſpenſatio tantùm ſit pro interiori foro, vt docet Henriquez lib. 12. de Matrimonio num. 2. quamuis de hac limitatione dubito, cùm conſidero rationes, quibus nititur ea facultas diſpenſandi in his caſibus. Limita etiam vt ea facultas, quam in eo euentu diximus conuenire Epiſcopis, non competat his, qui ex priuilegio habent caſus Epiſcopales. Quia iſte caſus non competit Epiſcopis iure ordinario, ſed ratione vrgentis neceſſitatis. Vnde non dicitur eſſe abſolutè caſus Epiſcopalis, vt docet Henriquez lib. 10. de Pœnit. cap. 14. num. 7. Thomas Sanchez diſput. 40. cit. nu. 9. Denique limita vt neque in iſto euentu poſſit officialis Epiſcopi. Neque enim hanc poteſtatem habet ex generali commiſſione, niſi ipſi committatur, vt docet Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 2. Sanchez citatis multis diſput. 40. citat. num. 12. Sed quamuis ex generali conceſſione non poſſit officialis Epiſcopi diſpenſare, poterit tamen, ſi ei ſpecialiter committatur. Nam ſuas vices in his caſibus, qui iure neceſſitatis competunt Epiſcopis, poſſe delegari vicarijs docet Thomas Sanchez diſput. 40. citat. num. 14. Riccius ſuprà cit. & alij: Quia reuera illa iam eſt ordinaria iuriſdictio, cùm competat Sedi. Et idem dicendum de caſibus Epiſcopo conceſſis per Tridentinum ſeſſ. 24. de Reform. cap. 6, quidquid alij negent. Cum autem ibi Tridentinum dicit *per vicarium ſpecialiter deputatum*, tantùm ſignificat ex generali conceſſione non intelligi conceſſam vicario ab Epiſcopo poteſtatem ad eiuſmodi caſus, vt rectè docet Thomas Sanchez diſput. 40. cit. n. 17.

6. Secundò limitatur communis doctrina tradita in principio capitis, vt etiam poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis dirimẽtibus, etiam ante contractum matrimonium, in caſu neceſſitatis, ſi non patet aditus ad ſuperiorem. Nam interuenire poſſe caſum neceſſitatis etiam ante contractum matrimonium nõ dubito. Vt ſiquis morti proximus ad legitimandos liberos, vel reſtaurandum honorem, vel pro bono pacis, deberet citò contrahere, & obſtaret impedimentum dirimens. Sic docuit Thomas Sanchez diſput. 40. citat. num. 7. Et licet hic auctor exiſtimet ſolum ipſum eſſe in hac ſententia, eam tamen multo antea docuerat Gabriel Vazquez diſput. 178. citat. cap. 5. Qui eodem modo loquendum exiſtimat de diſpenſatione in impedimento dirimente ante & poſt contractum matrimonium, ſi neceſſitas adſit. Idem etiam ſequutus eſt poſtea Ioannes de Salas de legibus diſput. 20. ſect. 3. Cuius ea manifeſtiſſima ratio eſt. Quia ratione vrgentis neceſſitatis tollitur reſeruatio, ſicut cùm iam matrimonium contractum eſt: & ea neceſſitate vrgente poteſt inferior in legibus ſuperiorum diſpenſare, vt dixi ſupra iſto libro. Facit etiam pro hac ſententia argumentum deſumptum à ſimili de diſpenſatione in voto reſeruato in caſu neceſſitatis, cùm tamen eius obligatio naturalis ſit, atque adeo ſtrictior. Facit etiam quod *cap. 2. de deſponſat. impub.* hæc habentur: *Diſtrictius inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonibus præſcriptam coniungantur, niſi fortè aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur.* Qui textus non loquitur de tolerantia permiſſionis, ſed approbationis, cùm verba dubia in meliorem partem accipienda ſint *cap. 2. de Reg. iur.* Cumque quoties in iure conceditur, vt poſſit diſpenſari in lege, & non deſignatur perſona, cenſetur conceſſa Epiſcopo diſpenſandi poteſtas, vt dixi ſupra iſto lib. relinquitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento ætatis ex vrgenti cauſa. Quod idem de alijs impedimentis dicendum eſt, cùm ſit eadem omnino ratio in ſimili caſu. Contra hanc tamen doctrinam huius ſecundæ limitationis ſentit Nicolaus Garcia numero citato non alio fundamento, niſi quia Epiſcopus non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris; & quando id poſſet, deberet eſſe caſus neceſſitatis publicæ, & communis non priuatæ. Sed errat valdè, vt conſtat ex his, quę dixi ſupra, & etiam ex textu modo adducto de deſponſat. impub. illa enim cauſa priuata erat.

7. Tertia limitatio communis doctrinæ aſſignari poteſt, quando aliqui contraxerunt, diſpenſatione impedimenti impetrata, ſubreptitie tamen, & ideò nulla; tunc enim docent multi poſſe Epiſcopum diſpenſare illam diſpenſationem confirmando. Et iuxta hęc accipiunt textum in *cap. Quia circa de conſanguinitate*, vbi conſultus Innocentius III. de quibuſdam, qui ſubreptitia impetratione matrimonium contraxerunt, ſic reſpondet: *Diſſimulare poteris, vt remaneant in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione graue videas ſcandalum imminere.* Quamuis enim facto & impunitate Principis nõ inducatur diſpenſatio iuxta textum in *cap. cùm iam dudum de preb.* attamen cũ Princeps dicit ſe tolerare, videtur diſpenſationem inducere. Huius limitationis doctrina valde probabilis eſt, eamque ibi tradunt Doctores, Gloſſa, Hoſtienſis, Cardinalis, Henricus,

Digitized by Google

Alexander de Neuo,& alij. Cæterùm non eſt omnino firma, vt docet Thom. Sanchez lib.2. de matrim.diſput.25.num.13. cùm textus iſte alium ſenſum habere poſſit. Dicit enim Thomas Sanchez ſic intelligendum illos bona fide contraxiſſe,& exiſtimaſſe ſe validam diſpenſationem habuiſſe,& ideo Pontificem decernere,vt relinquantur in ſua bona fide & putatiuo matrimonio. Verùm hic intellectus ideo mihi non probatur. Quia cùm facillimo negotio,ſcilicet, diſpenſatione Pontificis tollente impedimentum illud, poſſent illi manere in vero matrimonio,non eſt cur dicamus voluiſſe vt manerent in matrimonio putatiuo. Quod autem non admonerentur nullitatis, parum obeſſe videtur ad valorem matrimonij. Pone enim Pontificem diſpenſaſſe illis iam ignorantibus,diximus enim ſupra poſſe diſpenſationē dari inuitis & ignorantibus, iam illi deinceps copularentur animo maritali,& ex conſequēti cum ſufficiente conſenſu,qui talis præſumeretur iuxta ius antiquum. Adhuc tamen mihi ea limitatio non videtur firma. Quia ex eo textu tantùm colligitur vel Epiſcopum iam in eo caſu diſpenſaſſe,vel Pontificem conceſſiſſe Epiſcopo, vt diſpenſaret in eo caſu. Ex quo non licet regulam generalem deducere, vt poſſit Epiſcopus diſpenſare, quoties diſpenſatione ſubreptitia contractum eſt matrimonium.

8. Quartò limitatur prædicta communis doctrina,vt non ſolùm Epiſcopus in d.caſu neceſſitatis, ſed etiam Commiſſarius Cruciatæ habeat poteſtatem à Pontifice diſpenſandi in impedimento occulto poſt contractum matrimonium bona fide, ex parte ſaltem alterius coniugis,vt refert Thomas Sanchez lib. 2. de matrimonio diſput.40.num.8.qui etiam aduertit hanc poteſtatem ſolùm eſſe conceſſam cōmiſſario non aliter niſi detecta priùs alteri cōiugi nullitate matrimonij.Quare,ſi ea non detecta expediret celebrari matrimonium vrgente neceſſitate,ceſſat facultas commiſſarij, & locum habet iuriſdictio Epiſcopi,& ad illū eſt recurrendum. Hæc tamen animaduerſio non placet, exiſtimo enim clauſulam illam nō apponi in eo priuilegio tanquam quid peculiare,ſed quia ex natura rei neceſſarium eſt coniuges admoneri de priori nullitate, aliàs nihil efficient,quamuis ſæpe renouent conſenſum iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 3. Deinde ea poteſtas non conuenit commiſſario pro omnibus impedimentis, ſed tantùm pro impedimentis affinitatis,ex copula fornicaria in primo vel ſecundo gradu, neque conuenit, niſi contracto matrimonio. Quare ad plures caſus ſe extendit,quod de Epiſcopo dictum eſt. Hac autem poteſtate vti poteſt Commiſſarius Cruciatæ etiam in præſentia Pontificis, cùm non limitetur in eo priuilegio. Habet etiam commiſſarius poteſtatem legitimandi prolem ſuſceptam ex eo matrimonio ad omnes ordines & beneficia.Quod intellige quando proles ſuſcepta ſit poſt cognitam nullitatem ab vtroque. Nam antea ſuſcepta legitima proles eſt *cap.ex tenore,qui filij ſint legitimi*,neque diſpenſatione indiget.Non autem videtur eſſe alius, cui cōceſſa ſit poteſtas diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, præter eos quos diximus. Poſſe autem Pontificem diſpenſare in radice matrimonij, & quando diſpenſet, & efficiat prolem legitimam,explico infra lib. 11. cùm de originis confirmatione ſermo eſt.

9. Atque hæc de diſpenſatione in impedimentis matrimoniū dirimentibus dicta ſint. Sed quia ſolet contingere, vt contracto iam matrimonio ſuperueniat affinitas ex copula fornicaria, ſiue cum affini, ſiue cum conſanguinea,qua ſuperueniēte impeditur debiti petitio iuxta textū in *c.tranſmiſſa de eo qui cognouit conſanguineam vxoris*: ideo explicandum eſt, quis poſſit in illis impedimentis ad petendum debitum diſpenſare. Et quamuis nonnulli exiſtiment pertinere ad ſolum Pontificem, vt ſequutus alios dixit Nicolaus Garcia p.11 cap.5. num.355. Alij verò tantùm in caſu neceſſitatis id concedant Epiſcopo, & quando non patet aditus ad ſuperiorem: attamen verius eſt inſpecta conſuetudine poſſe Epiſcopum in huiuſmodi impedimentis diſpenſare, ſiue pateat aditus ad ſuperiorem,ſiue non. Quia iam conſuetudine adquiſierunt iuriſdictionem diſpenſandi. Et idem dicēdum de impedimento cognationis ſpiritualis,ſi aliquod extat, vt ſi quis teneret filium ſuū,& leuaret de fonte baptiſmi,poſſet etiam Epiſcopus diſpenſare. Vtrumque citatis multis docet Thomas Sanchez lib. 8.de matrim.diſp.12.à n.13.

10. Præterea Nuntij Hiſpaniæ habere ſolent facultatem diſpenſandi in impedimento publicæ honeſtatis, ante & poſt contractum matrimonium,& prolem legitimandi, vt refert Nicolaus Garcia de benef.p.11.cap.5. nu. 367. Deinde etiam habet auctoritatem Commiſſarius Cruciatæ ad diſpenſandum in impedimento orto ex affinitate ſuperueniente ad petendum debitum,vt conſtat ex Bulla Latina & aduertit cum Emanuele Rodriguez, Thomas Sanchez lib.8.diſput.15 num.22. At in impedimento cognationis ſpiritualis ſuperuenientis,quamuis Emanuel dicat poſſe diſpenſare Epiſcopum,cōtrarium tamen eſt verius, eò quod verba ſint expreſſa de impedimento affinitatis,neque licet colligere extendendam eſſe conceſſionem. Nam licet diſpenſandi poteſtas latè interpretanda ſit,ad eos tamen tantùm caſus extendi debet, qui ſub conceſſionis verbis comprehenduntur, vt dixi ſupra iſto libro.

11. Denique poſſunt etiam religioſi mēdicantes,qui communicant cum alijs in priuilegijs diſpenſare in eodem impedimento ſuperueniente,ex copula fornicaria in ordine ad peten-

Digitized by Google

petendum debitum, virtute cuiuſdam priuilegij, cuius tenor eſt; *Poſſunt dicti confeſſary, ſi ſint viri docti, & iuxta formam Tridentini approbati, ex commiſſione Prouincialis diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum, cum his qui cõſanguineum, vel conſanguineam ſui coniugis poſt matrimonium carnaliter agnouerint.* Cuius priuilegij mentionem faciunt Vera-Cruz in ſpeculo coniugiorum art. 21, de impedimento inceſtus in fine. Palacios in 4: diſtinct. 22. diſput. 2. Emanuel Rodriguez tom. 1. quæſtion. regular. quæſt. 63. artic. 1. Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſput. 16. eoque tutiſſimè vti poſſe ſenſit contra nonnullos. Non poteſt autem eiuſmodi priuilegium extendi ad diſpenſandum in cognationis ſpiritualis impedimento, vt exiſtimauit Emanuel Rodriguez, cùm ſint expreſſa verba priuilegij, vt dicebam paulo ſupra. Quare in his ad Epiſcopum recurrendum eſt.

12. Quis autem poſſit diſpenſare in impedimentis impedientibus tantùm, non eſt neceſſe immorari. Nam ſi ſermo ſit de impedimento proueniente ex voto, ſatis ſupra dictum eſt; ſi verò ſermo ſit de impedimento proueniente ex ſponſalibus contractis cum alia, ſolus Pontifex poteſt, & non niſi in caſu neceſſitatis. Si verò ſermo ſit de alijs, conſuetudine obtentum eſt, vt non ſit neceſſaria diſpenſatio ad contrahendum, cùm aliquis illis affectus eſt. De qua conſuetudine teſtatur Thomas Sãchez lib. 7. de matrimonio diſput. 17. & nos etiam diximus ſupra lib. 6. in fine.

CAPVT XIV.

De cauſa diſpenſationis in genere & in ſpecie.

SVMMARIVM.

Deficiente cauſa inualidam eſſe diſpenſationem in his, quorum obligatio naturalis eſt, n. 1.

Peccare etiam eum, qui petit diſpenſationem, numero 2.

Diſpenſare in legibus humanis ſine cauſa etiam eſſe peccatum, n. 3.

Quale peccatum ſit, n. 4.

Idem de Principe, quando ſecum diſpenſat, numero 5.

Explicatur quod de iuſta cauſa dictum eſt, numero 6.

Valida eſt diſpenſatio ſine cauſa data, n. 7.

Niſi inferior diſpenſet in lege ſuperioris, n. 8.

Alia limitatio de Principe ſecum diſpenſante reijcitur, n. 9.

De cauſis in ſpeciali remiſſiuè, n. 10.

Summa capita cauſarum, quæ in diſpenſando debent attendi, explicantur, n. 11. 12.

Quando imponitur mulcta, non dicitur dari ſine cauſa, n. 13.

1. DIXIMVS ſupra cap. 1. & 2. diſpenſationem cadere in nonnulla, quorum obligatio naturalis eſt, & etiam in alia, quorum obligatio conſurgit ex lege Eccleſiaſtica, iam explicandum; quomodo requiratur cauſa ad diſpenſandum tam in vno, quàm in alio. Et certa regula ſit. *Ad diſpenſandum in voto, iuramento, matrimonio rato & reſidentia Paſtorum, & denique ad diſpenſandum in his, quorum obligatio naturalis eſt, requiritur iuſta cauſa, qua deficiente non ſolùm illicita, ſed etiam inualida diſpenſatio eſt.* Sic docet communis doctrina, quã tradunt Theologi cum D. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 2. & 12. quæſt. 57. & iuris interpretes cum Gloſſa in *cap. non eſt* verbo *adimplere*, *de voto*, & alij innumeri, quos referunt & ſequuntur Salas de legibus diſput. 20. ſect. 4. num. 30. Thomas Sanchez lib. 8. de matrimonio diſput. 17. n. 3. Facit pro hac communi ſententia manifeſta ratio. Quia cùm in his rebus diſpenſent Prælati Dei nomine, non eſt credendum datam illis poteſtatem ad deſtructionem & diſpenſationem, ſed ad diſpenſationem fidelem atque prudentem.

2. Ex qua communi doctrina colligitur in primis, non ſolùm nullam eſſe eiuſmodi diſpenſationem ſine cauſa obtẽtam, ſed etiam eſſe peccatum mortale petere diſpenſationem ſine cauſa in iſtis rebus, cùm nec licitè, nec validè poſſit diſpenſatio à ſuperiori concedi, nec tutum eſſe illum, cum quo diſpenſatum eſt, niſi ignorantia probabili excuſetur. Quod valdè obſeruandum eſt, ab his præſertim, qui licẽtiam non reſidendi impetrant, ne cum manifeſto animarum periculo abſint ab Eccleſijs, & fructus lucrifaciant beneficij, quos tamẽ ſuos facere non poſſunt: non ſecus ac ſi cum illis in hac parte non fuiſſet diſpenſatum.

3. At verò ſi loquamur de diſpenſatione in legibus humanis & his, quorum obligatio ex iure poſitiuo dependet, in primis aſſerendũ eſt, eſſe peccatum diſpenſare in lege ſua, vel ſuperioris ſine iuſta cauſa. Sic docet communis ſententia, quam tenet D. Thomas 1. p. q. 97. art. 5. Turrecremata in *cap. conſequens diſtinct. 11.* Hoſtienſis in ſumma, *de filys presbyterorum* in fine v. *non omitto*, & alij multi, quos referunt & ſequuntur Suarez lib. 6. de legibus cap. 18. n. 4. Salas diſput. 20. ſect. 5. num. 50. Facit pro hac ſententia primò textus in *cap. Quod pro remedio, et in cap. neceſſaria 1. quæſt. 7.* & facit etiam Tridentinum ſeſ. 23. de Reformatione cap. 18. vbi inquit diſpenſare ſine cauſa nihil aliud eſſe, quàm ad tranſgrediendas leges aditum aperire. Facit etiam, quòd idem Tridentinum ſeſ. 24. cap. 5. de Reformatione ſtatuit, vt diſpẽſationes matrimonij dentur ex cauſa. Facit etiam textus in *l. relegati, de pœnis*, ibi *niſi Imperatori ex aliqua cauſa.* Quo nomine perperam Gloſſa intelligit voluntatem Imperatoris pro cauſa, cùm certum eſſet neque explicatione dignum Imperatorem non diſpenſare, niſi ex

Digitized by Google

ſua voluntate. Facit etiam textus in *l.4. in principio, D. de damno infecto*, ibi: *Prætorem poſſe æſtimatum terminum ex cauſa dare.* Facit denique ratio. Quia cùm Princeps ſit fidelis & prudens diſpenſator poteſtatis ſibi traditæ, abutitur ea poteſtate, qui ſine cauſa aliquem eximit legis obligatione. Vt enim Paulus II. Corinth. 10. poteſtas non eſt data in deſtructionē ſed in ædificationem.

4. Cuiuſmodi autem peccatum ſit diſpenſare in lege humana ſine cauſa, diſputant nonnulli. Et non pauci exiſtimant eſſe peccatum mortale ex genere ſuo. Sic docet Couarru. de matrim. 2. p. cap. 6. §. 9. num. 7. Suarez lib. 6. de legibus cap. 18. num. 7. & alij quos referunt Thomas Sanchez, & Salas locis infra citandis. At verò alij, quòd probabilius eſt, dicunt tantū eſſe peccatum veniale ex genere ſuo, niſi adſit aliorum ſcandalum, aut graue damnum aliorum, vt ſi eximatur aliquis à ſoluendis tributis. Quod enim quis eximatur à lege, & nō alius, ſi nihil aliud adſit, præciſè non videtur grauis inæqualitas, vt citatis multis docet Salas diſput. 20. citat. ſec. 5. num. 54. & Thomas Sanchez lib. 8. de matrimon. diſput. 18. numero 7. Quando autem Tridentinum ſeuerè prohibet diſpenſationes ſine cauſa, ideo eſt, quia timet damna, quę ex eiuſmodi diſpenſationibus ſequi ſolent, & poſſunt. Atque ex his facilè dilues argumenta, quibus nititur Suarez loco citato.

5. Ex dictis colligitur idem dicendum eſſe de Principe ſecum diſpenſante ſine cauſa, peccare ſcilicet, ſi ſine cauſa ſecum diſpenſet, vt docet Suarez loco cit. num. 11. Eſt enim eadem ratio, & alias nunquam ſua lege obligaretur, & ridicula eſſet ea obligatio, quam ſine vlla cauſa pro ſuo libito poſſet auferre. Fit etiam ſubditum petentem à Principe diſpenſationem ſine cauſa in legibus humanis, peccare eodem modo ac Princeps peccat mortaliter, vel venialiter iuxta dicta paulò ſupra. Quia petit rem irrationabilem, & communi bono contrariam. Poteſt tamen accidere, vt ſubditus excuſetur à peccato ratione ignorantiæ, & tamen prælatus non excuſetur, cùm facilius ſit ſubditum ignorantia inuincibili laborare, quàm prēlatum. Sicut etiam è contra, ſi ſubditus cauſam falſam offerat prælato, contingere poterit, vt prælatus diſpenſet ſine peccato, ſubditus tamen peccet, vt docet Suarez numero 12. & 13. Fit etiam teneri prælatum reuocare diſpenſationem datam ſine cauſa vel ſibi vel alijs: tenetur autem ſub peccato mortali vel veniali iuxta dicta. At verò ſubditus vtens diſpenſatione ſine cauſa data, licet peccaret in petendo, attamen in vſu eius diſpenſationis non peccat, vt citatis multis docet Suarez lib. 6. citat. cap. 19. num. 14. Quia ille in eo caſu non cooperatur peccato diſpenſantis, ſed vtitur effectu diſpenſationis, & peccati. In quo eſt valdè diuerſa ratio ſubditi & ſuperioris. Superior enim ſecum diſpenſans, cùm teneatur diſpenſationem ſibi ſine cauſa datam reuocare, peccat in vſu eius diſpenſationis, quia perſeuerat ſciens & prudens in non reuocando.

6. Cùm autem dicimus iuſtam cauſam eſſe debere, vt licita diſpenſatio ſit, non intelligimus ita iuſtam eſſe debere, vt diſpenſatio neceſſariò concedi debeat, ſed iuſtam eſſe poſſe; quamuis non ſit neceſſaria. Vnde aliquando contingere poteſt, vt diſpenſatio ex cauſa non ſit debita ex iuſtitia, neque præcepto; & tunc, ſi ſubditus petat diſpenſationem, & illi denegetur, non ſtatim poteſt agere contra præceptum, ſed recurrendum eſt ad ſuperiorem. Similiter etiam poteſt aliquando contingere, vt ſit debita diſpenſatio ex lege vel præcepto argumento textus in *cap. Domino Sancto diſtinct. 50.* vbi id notant Gloſſa, & Turrecremata, & argumento etiam textus in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. de Reformatione; adhuc tamen, quamuis in eo caſu denegetur, non ſtatim ſubditus poteſt agere contra legem. Quia iniuſtitia prælati non tollit legis vinculum. Quare recurrendum erit ad ſuperiorem vel per viam ſupplicationis, vt nonnulli magis probant: vel per viam appellationis. Quod ſi ſit periculum in mora, & graue detrimentum immineat, & eius legis obſeruatio deficiat contrariè, Epicheia vtendum, aliàs non licet: & multò minus, ſi deneget ſupremus Princeps, quia ad alium non eſt recurſus, vt docet Suarez d. cap. 18. num. 20. & ſequentibus.

7. Verùm quamuis diſpenſatio in lege humana ſine cauſa ſit illicita; attamen etiam ſi ſine cauſa detur, eſt valida. Sic tradit communis ſententia, quam docent communiter Doctores in *cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtitutionibus*, plures refert & ſequitur Couarruu. 2. p. de matrimon. cap. 6. §. 9. num. 8. & ſequentibus, Suarez lib. 6. de legibus cap. 19. numero 6. Thomas Sanchez lib. 8. de matrim. diſput. 17. num. 24. Salas de legibus diſput. 20. ſect. 4. num. 37. Facit pro hac ſententia, quòd abſolutio à cenſura data ſine cauſa ab auctore cenſuræ eſt valida *cap. venerabilis. §. ſanè de ſententia excommun. in 6.* Facit etiam ratio, quia Princeps voluntate ſua legem conſtituit. Ergo eandem tollere poteſt, nec enim aliquo iure impeditur, quominus legem poſitam auferre poſſit, licet peccet auferendo. Vnde diſpenſatio Epiſcopi vel Archiepiſcopi in ſuis legibus, vel Synodi Diœceſanæ ſine cauſa valet, etiamſi iuramento confirmatæ ſint, cùm poſſit ſecum in iuramento diſpenſare; & etiam ſi ſint confirmatæ à Pontifice, niſi Pontifex confirmatione illas leges ſuas efficiat; vt docet Salas cum alijs ſect. 4. citat. numero 42. Oppoſitam doctrinam, ſcilicet diſpenſationem in lege humana ſine cauſa datam non tantùm eſſe illicitā, ſed inualidam, videtur ſentire Gabriel

Digitized by Google

briel Vazquez tomo 2. in 1. 2. diſputat. 178. cap. 4. cùm nonnullis iuris interpretibus, ſed meo iudicio ſine efficaci fundamento: tantùm enim probant diſpenſationem non eſſe licitam, non tamen probant eſſe inualidam.

8. Sed hanc communem doctrinam limitabis primò, quando inferior diſpenſat in lege ſuperioris, tunc enim diſpenſatio ſine cauſa data eſt inualida. Eſt communis doctrina, quam citatis multis docet Salas ſect. 4. citat. numero 31. quia cùm in eo caſu diſpenſare cenſeatur ex voluntate ſuperioris, & commiſſione præſumpta, non cenſetur data ſine iuſta cauſa; quod adeò verum eſt, vt quamuis prælatus inferior bona fide procedat exiſtimans eſſe iuſtam cauſam, diſpenſatio ſit nulla. Sic docet Salas ſect. 4. citat. numero 33. contra Thomam Sanchez. Ex qua etiam limitatione fit diſpenſationem Archiepiſcopi vel Epiſcopi in legibus Concilij Prouincialis ſine cauſa eſſe inualidam; quia diſpenſat in lege ſuperioris, vt cum multis docet Salas loco citat. num. 45.

9. Secundò limitant alij ad diſpenſationem ſuperioris ſecum, dicunt enim eam diſpenſationem ſine cauſa eſſe nullam, ſic docet Suarez lib. 6. de legibus cap. 19. numero 14. Hæc tamen limitatio mihi non placet. Quare exiſtimo diſpenſationem datam à ſuperiore ſibi ipſi, etiam ſine cauſa, validam eſſe quamuis illicitam; & licet teneatur ſuperior eam diſpenſationem reuocare, geſta tamen quæcumque ex ea diſpenſatione valent, dum non reuocat. Facit manifeſta ratio. Quia quod Princeps teneatur ſua lege, dependet, vel ſupponit voluntatem ipſius legislatoris conſeruantis legem; ſi igitur ceſſet voluntas ſuperioris conſeruantis legem erga ſe ipſum, ceſſat etiam naturalis obligatio, ſecundùm quam tenetur conformari populo, non ſecus ac ſi ea lex nunquam lata fuiſſet reſpectu Principis.

10. Sed quæ debeant eſſe cauſæ iuſtæ in particulari ad diſpenſandum, longum eſſet explicare. De cauſis diſpenſandi in reſidentia Epiſcoporum agit Nicolaus Garcia de benef. part. 7. De cauſis diſpenſandi in votis latè Thomas Sanchez lib. 4. ſumm. & de cauſis diſpenſandi in matrimonio rato non conſummato, dicemus aliqua lib. ſequenti. De cauſis autem diſpenſandi in alijs impedimentis matrimonij latè idem Thomas Sanchez lib. 8. de matrimon. diſput. 17. Riccius aliqua in praxi deciſ. 260. numero 7. Sed præterea de cauſis diſpenſationis videndi ſunt Ludouicus Lopez 1. part. inſtruct. cap. 4. Emanuel Rod. tom. 1. quæſt. Regular. quæſt. 22. artic. 5. Soto lib. 1. de iuſtitia quæſt. 7. art. 8. & vltimo, Syluester *v. diſpenſatio*. Proponam tamen breuiter nōnulla capita, ex quibus facilè erit in ſingulis materijs iudicare.

11. Et in primis res iſta, & iuſtitia cauſæ multùm pendet ex hominis arbitrio, ad quod expendi debent aliquæ circunſtantiæ, tempus, vtilitas, qualitas perſonæ, meriti, & ſcientiæ, neceſſitas, pietas, euentus rei, multitudo, ſcandalum multitudinis, quarum aliquæ conſiderantur *cap. fraternitatis diſt. 14. cap. neceſſaria, cap. requiritis, cap. tali 1. quæſt. 7.* Omnes autem iſtæ cauſæ, & aliæ reducuntur ad vtilitatem publicam, vel priuatam. Ex eo capite valdè inſpicitur in diſpēſationibus dignitas perſonæ, cùm diſpenſatio cum illis pertineat ad bonum commune reipublicæ, vel religionis, iuxta doctrinam Diui Thomæ 2. 2. quæſt. 63. artic. 2. ad 2. & gratiam ipſis Principibus præſtare vtilè iudicatur: & id attendi iubet Tridentinum ſeſſ. 24. de Reformat. Matrimonij, cùm decernat, vt in ſecundo gradu diſpenſetur inter magnos Principes, licet etiam inter alios poſſit Pontifex diſpenſare pro ſua poteſtate.

12. Non ſemper requiritur ad iuſtitiam cauſæ, quòd proximè, & immediatè tendat in commune bonum; ſatis erit ſi remotè, & indirectè, ſicut bonum priuatum ordinatur in publicum, & commune. Bonum enim publicum pendet ex bonis priuatorum. Hinc *capite requiritis 1. quæſt. 7.* aliquæ cauſæ continentur, quæ reſpiciunt priuatum bonum. Hinc etiam diſpenſatur frequēter ob inopiam mulieris, vel periculum incontinentiæ. Hinc etiam D. Thom. 1. 2. quæſt. 97. artic. 4. maius bonum perſonæ, cum qua diſpenſatur, aut vitationem maioris mali cenſet eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam. Et in Tridentino ſeſſ. 23. capit. 1. de Reformat & ſeſſ. 25. cap. 18. quatuor attinguntur cauſæ, Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia, & reipublicæ vtilitas. Hinc etiam gloſſa in dict. *capite requiritis*, timorem futuri mali, ſpem futuri boni, euitationem ſcandali inter iuſtas cauſas diſpenſationis enumerat.

13. His adde, quòd quando diſpenſatio concedi dicitur ſine cauſa, maior tamen pecuniaria compenſatio imponitur in ſumptus publicos, adhuc tunc non dicitur dari ſine cauſa ob eam ipſam rationem. Quia maior cōpoſitio pecuniæ iniungitur illi, cum quo diſpenſandum eſt. Ea namque cenſetur iuſta cauſa diſpenſandi: ſicut & in indulgentijs concedendis, quæ iuſtam etiam exigunt cauſam. Iuſta quoque iudicatur eleemoſyna conferenda, ab eo qui accipit Bullam, & conuertenda in ſubſidium terræ Sanctæ. Quod etiam expedit communi bono. Alia magis in ſpeciali petantur ex auctoribus ſupra citatis.

CAP.

CAPVT XV.

De forma concedendi diſpenſationem.

SVMMARIVM.

Quid agendum,n.1.
Expreſſe diſpenſationis non eſſe aliquam determinatam formam, neque ſcripturam requiri, num.2.
Abſenti, & ignoranti concedi poſſe diſpenſationem, & ideo non requiri mandatum, numero 3.
Circa tacitam diſpenſationem variæ ſententiæ, num.4.
Eſſe poſſe tacitam diſpenſationem verius eſt, numero 5.
Taciturnitatem non eſt ſignum tacitæ diſpenſationis quidam ſentiunt, n.6.
Verius eſſe ſignum,n.7.
Quorundam ſolutio reijcitur,n.8.
Prima limitatio eius doctrinæ reijcitur,n.9.
Secunda limitatio, & illatio,n.10.11.
Ea illatio reijcitur,n.12.
Quædam corollaria.n.13.14.
Aliud ſignum tacitæ diſpenſationis,n.15.
Quomodo conſtare debeat ſcientia in prælato de tali impedimento,n.16.
Quomodo probanda, n.17.
An ad diſpenſationis valorem requiratur cauſa cognitio,n.18.
Eluitur argumentum ex Tridentino,n.19.

1. EXPLICATA poteſtate, & cauſa ad concedendam diſpenſationem, iam explicandum eſt, quæ ſit concedendæ diſpenſationis forma. Non autem agimus in præſenti de explicandis nonnullis formulis, quæ in diſpenſationibus apponi ſolent, de illis enim dicemus aliqua in fine huius libri, ſed de forma ſe tenente ex parte concedentis diſpenſationem.

2. In primis autem ſupponendum eſt diſpenſationis concedendæ duplicem eſſe modum. Primus eſt, cùm expreſſe conceditur; ſecundus verò, cùm tacitè tantùm, & ſecundùm præſumptionem, & ideò diuidi ſolet diſpenſatio in tacitam, & expreſſam. Et quod ad expreſſam attinet, certum eſt nullam eſſe præſcriptam verborum formam, ſed illam concedi poſſe verbo diſpenſandi, indulgendi, aut ſimilibus. Neque item neceſſarium eſt, vt exprimatur in particulari, & ſpecificè id, in quo diſpenſatur. Poteſt enim etiam eſſe diſpenſatio ſub hac forma: *diſpenſo ſecum ſuper aliquo impedimento, ſi teneris*, vt ex praxi conſtat. Expreſſio autem perſonæ neceſſaria erit, ſi ad peculiarē perſonam dirigatur, vel per nomen, vel ęquipollentia: aliàs, ſi verbo tantùm concedatur, non erit neceſſaria. Sed addendum etiam, neque requiri ſcripturam ad valorem diſpenſationis. Tum quia neque ad valorem legis neceſſaria eſt, neque ad valorem priuilegij. Tum etiam, quia vniuerſè ſcriptura neceſſaria non eſt ad valorem actus, niſi vbi ad eius valorem iure requiritur, vt credo me dixiſſe ſupra lib. 5. Caſus exprimit gloſſa in *cap. 1. poſtquam* verbo, *in ſcriptis, de cenſibus in 6.* & caſus extat etiā in Tridentino ſeſſ. 25. cap. 5. ſic hæc omnia docet Suarez lib. 6. de legibus cap. 13. num. 1. & de ſcripturæ neceſſitate videndus Petrus Gregorius de reſcriptis li. 1. c. 54. Neque obſtat, quòd ad agendum ſine mandato nemo regulariter admittatur, id enim ideo fit, quia eſt in præiudicium tertij.

3. Neque etiam ad valorem diſpenſationis, cùm abſenti conceditur, requiritur mandatum eius, cum quo diſpenſatur; ſed etiam ſi ignoranti impendatur, valet, licet non habeat effectum, donec ab illo acceptetur diſpenſatio, quidquid dicant Panormitan. & Hoſtienſis, quos refert Suarez ſupra num. 5. ſentiunt autē nobiſcum idem Suarez ibidem num. 6. cùm Rebuffo atque Nauarro, Sà verbo *gratia*, num. 13. Ioannes Azor tom. 1. lib. 5. ca. 23. quæſt. 12. Salas diſput. 20. ſectione 14. Petrus Gregorius in *cap. nonnulli*, verbo *abſque ſpeciali mandato, de Reſcriptis*, lib. 2. Hugolinus de irregularit. c. 62. nu. 5. pro quo citat Felinum, Baldum, Gloſſam, atque Nauarrum. Idem docent etiam alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſput. 26. num. 4. Cuius ea præcipua ratio eſt. Quia nullo iure cauetur, vt neceſſarium ſit ſpeciale mandatum ad valorē diſpenſationis. Nam *cap. innotuit, de electione*, in illis verbis, *cùm non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed ad petendam confirmationem ipſius fuerint nuntij deſtinati*, non loquitur Pontifex de ſpeciali mandato eius perſonæ, pro qua poſtulabatur gratia, ſed de mandato capituli illam gratiam per procuratorem impetrantis, qui cū exceſſiſſet limites mandati, ideò non admittitur. Et pręterea illa non fuit impetratio gratiæ, ſed confirmatio irritæ electionis, quæ ſine mandato capituli fieri non poterat. Item ex eo ca. non colligitur fore inualidam, ſi daretur ſine mandato, ſed Pontificem noluiſſe concedere, quòd longè diuerſum eſt. Et denique potiùs ex eo ca. colligitur petitionem fore validam ſine mandato petentis, cùm ibi nō eius, cui fiebat gratia, ſed capituli mandatum requiratur. Pręterea in *capite nonnulli, de Reſcriptis*, agitur de reſcriptis iuſtitiæ, de quibus diuerſa ratio eſt, vt dicam ſtatim. Rurſus in *lege vniuerſis C. de precibus Imperator. offerend.* potiùs habetur reſcriptum per quemcumque impetratum ab Imperatore valere. Cumque, vt iam dixi ſupra iſto libro, diſpenſatio concedi poſſit etiam inuito, non eſt cur non valeat etiam diſpenſatio cōceſſa ad petitionem amici ſine vllo ſpeciali mandato. Et quidem hoc diſcrimen aſſignant Doctores inter reſcripta gratię atque iu-

Digitized by Google

ſtitię,quod hæc, quę ſunt ad lites, ſine ſpeciali mandato obtineri non poſſunt,& nulla ſunt *capite nonnulli de reſcriptis §.final.* & plures caſus enumerat gloſſa in *capite qui ad agendum de procuratoribus in 6.* & Rebuffus *ad §.1. de electionis derogatione, v. ſpeciali.* At reſcripta gratię, & ad beneficia poſſunt impetrari ab aliquo nomine alterius ſine ſpeciali mandato; vt in dicto *capite nonnulli* notat gloſſa penultima in fine, & gloſſa in *capite ad aures de reſcriptis*,cùm hic ceſſet ratio, ſcilicet, ne augeantur lites, quas ſemper iura præcidere volunt. Illud tamen rectè obſeruat Petrus Gregorius loco citato.Quamuis impetrare gratiam poſſit vnus pro alio ſine ſpeciali eius mandato, vt dictum eſt, non tamen acceptare; vt notat deciſio Rotæ 323. titulo de Reſcriptis. Eſt enim hoc diſcrimen inter acceptationem, & collationem,quòd conceſſio valet, etiam antequam acceptetur, cùm ſolùm pendeat ex voluntate concedentis,aut diſpenſantis: At acceptatio perſonalis eſt, & fieri debet ab ipſo, cui prouidetur de beneficio, vel conceditur gratia argumento textus in *capite ſi tibi abſenti de præbendis in 6.*ex his conſtat diſpenſationem concedi poſſe ex motu proprio, & ex certa ſcientia ſine vllius petitione. Quia, vt dixi; diſpenſatio concedi inuito poteſt. Quod etiam docet idem Suarez dicto capite 13. numero 8. & ita non eſſe de rigore iuris neceſſariam ſupplicationem, aut petitionem aliquam.

4. Difficilius explicatu eſt, quod attinet ad tacitam diſpenſationem. In quo magna eſt Doctorum varietas. Nonnulli abſolutè hanc tacitam diſpenſationem omnino negant. Alij dicunt ſupremos tantùm Principes poſſe tacitè diſpenſare,non alios. Alij neque ſupremis Principibus omnino concedunt, ſed cùm diſtinctione quadam,ſcilicet,ſi diſpenſent in legibus ſuis:at ſi diſpenſent in his quæ iuris diuini ſunt,qualis eſt obligatio voti,& iuramenti aut rati matrimonij, negant tacitè diſpenſari poſſe. Alij neque inferioribus omnino negant poteſtatem tacitè diſpenſandi, ſed cum diſcrimine: ſi enim diſpenſent in ſuis legibus, concedunt illis poteſtatem tacitè diſpenſandi, non ſecus atque ſupremo Principi; at ſi in legibus ſuperioris, nequaquam, cùm debeat eſſe talis diſpenſatio cum cauſæ cognitione, quæ non poteſt eſſe ſine expreſſa diſpenſatione. Quas opiniones, & earum auctores referunt Suarez dicto lib. 6. de legibus capite 13. numero 11. & 12. Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſputatione 5. Salas de legibus diſputatione 20. ſectione 9.

5. At verius eſt abſolutè loquendo tam ſupremis Principibus, quam etiam inferioribus concedendum eſſe tacitæ diſpenſationis genus. Quæ communis Doctorum ſententia eſt,quam tenent Paludanus,Antoninus, Medina,quos refert,& ſequitur Suarez dicto capite 13. numero 13. & tomo de cenſuris diſputatione 41. ſectione 3. Thomas Sanchez, & Salas locis citatis, Sà verbo *diſpenſatio*, numero 12. Huius potiſſima ratio eſt. Quia in omnibus his,hoc eſt, tam ſupremo, quam inferiori Principi eſt poteſtas diſpenſandi, & aliàs iure non,eſt præſcripta certa forma diſpenſandi. Ergo poteſt valere tacita diſpenſatio Quod enim requiratur cognitio cauſę, nihil probat. Tum quia non requiritur cognitio cauſæ iuridica, vt dicam ſtatim: Tum etiam, quia ſi tacitæ diſpenſationis non poteſt eſſe iuſta cauſa; neque ſupremo Principi concedi deberet. Tum denique, vt rectè Suarez, aliud eſt quibus ſignis declaretur diſpenſatio, aliud verò, quæ requirantur ad diſpenſationem tacitam, quæ ſunt inter ſe valde diuerſa: & licet ad valorem diſpenſationis requiratur iuſta cauſa, hoc tamen impertinens eſt ad explicandum, quibus ſignis intelligatur conceſſa tacita diſpenſatio, quod nunc agimus. Quare ſine dubio valida erit tacita diſpenſatio, ſi alia concurrant: Sicut, & è contra expreſſa diſpenſatio poſſet eſſe nulla, aut illicita ex defectu cauſæ. Quod ſi quis obijciat. Quod quamuis Epiſcopus ſciens admittat excommunicatum ad diuina, non abſoluit illum validè; niſi vtatur forma Eccleſiæ *capite cum deſideres de ſententia excommunicationis*. Ergo eodem modo dicendum eſt in alijs actibus non eſſe locum tacitæ diſpenſationi. Reſpondet Thomas Sanchez aliter iudicandum eſſe de abſolutione ab excommunicatione, quia eiuſmodi abſolutio requirit certam formam præſcriptam ab Eccleſia. Sed melius, & verius dici poteſt nullam eſſe in iure præſcriptam formam verborum; quæ requiratur, vt ſubſtantialis ad abſolutionem à cenſura, vt cum multis docet Suarez de cenſuris diſputatione ſeptima, ſectione noua, numero ſecundo. Ad textum autem in *capite cum deſideras*, reſponderi poteſt Pontificem præſumpſiſſe noluiſſe Epiſcopum ab excommunicatione abſoluere, cùm facile potuiſſet vti forma Eccleſiæ, & illa vſus non fuerit. Quare exiſtimauit per ignorantiam, vel inaduertentiam illum admiſiſſe ad diuina nulla abſolutione præmiſſa.

6. Tota autem difficultas verſatur in explicandis ſignis tacitæ diſpenſationis, & ex quibus colligatur diſpenſaſſe prælatum. Primum ſignum eſt,ſcientia,& patientia prælati, vt cùm quis vidente,& ſciente prælato efficit aliquem actum, quem ſine diſpenſatione efficere non poteſt. Verùm circa ſignum illud non vna eſt Doctorum ſententia. Quidam exiſtimant non eſſe ſufficiens ſignum diſpenſationis. Pro qua ſententia Thomas Sanchez diſputatione 4. numero 25. citat gloſſam, Ancharranum, Cardinalem, Immolam; Maiolum, Sairum, & alios, & reuera hanc eandem

dem ſententiam tenet Suarez lib. 6. de legibus capit. 13. numero 22. dum inquit, licet in foro conſcientiæ hæc ſententia verum habeat, eſſe tamen prudenter intelligendam, ita vt ſola taciturnitas non ſufficiat, niſi addantur aliæ circumſtantiæ, vt ſi delectus notus eſſet vtrique & eſſet iuſta cauſa, non petēdi conſenſum expreſſum, & ex conſuetudine vel familiaritate inter ſuperiorem, & ſubditum præſumi poſſet ea voluntas ſuperioris. Alij verò dicunt, hanc taciturnitatem, & ſcientiam non eſſe ſufficiens ſignum in foro externo, bene tamen in foro interiori.

7. Mihi tamē probabilius videtur eſſe ſignum ſufficiens ad præſumendam diſpenſationem. Quam ſententiam docet Paludanus, Antoninus, Nauarrus, Azor, Panormitan. & Alexander quos refert, & ſequitur Suarez dicto capite 13. numero 17. Thomas Sanchez diſput. 4. citat. numero 26. Salas diſput. 20. de legibus ſection. 9. num. 87. Et probo in primis argumento deducto à ſimili. Quia ſcientia, & taciturnitas concedit iuriſdictionem, & facultatem ad adminiſtrandum ſacramentū Pœnitētiæ, quod ſine iuriſdictione adminiſtrari non poteſt, vt dixi in tractatu de confeſſione, & docet Suarez dicto capite 13. numero 20. Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio diſputat. 35. numero 1[illegible]. Salas loco citato Gabriel Vazquez de pœnitentia quæſtione 93. articulo 1. dubio 2. Toletus lib. 4. ſumm. cap. 10. & cap. 13. numero 3.

8. Verum Suarez cùm negare non poſſet ſola ſcientia, & taciturnitate iuriſdictionem quæri, aſſignare conatur diſcrimen inter hanc licentiam & diſpenſationem, & licentiam poſſe dari ex taciturnitate, diſpenſationem verò minimè. Rationem differētiæ inquit eſſe. Quia ibi actio non eſt ſimpliciter prohibita, ſed ſolùm, vt non fiat abſque ſuperioris voluntate, quæ conditio extenditur ad voluntatem præſumptam ex communi, & prudenti iudicio: hic autem actio eſt ſimpliciter prohibita, & ob eam rationem mala, & ideo eſt neceſſaria de præſenti aliqua voluntas, quæ prohibitionē, & malitiam auferat. Sed diſcrimen non aſſequor. Vtraque actio eſt ſimpliciter prohibita, & ſicut in vna requiritur facultas, in alia diſpenſatio: & ſicut in vna ea conditio ſubintelligitur, *niſi prælatus conceſſerit*, ita etiam in alia, *niſi prælatus diſpenſauerit*: & ſicut vna, donec accedat facultas eſt illicita, atque peccatum: ita etiam alia donec accedat diſpenſatio: & ſicut peccatum vnius tollitur per licentiam, ita etiam alterius per diſpenſationem aufertur. Quare, ſicut voluntas prælati requiritur ad vnum, requiritur etiam ad aliud. Ergo ſicut ad vnum ſufficit voluntas præſumpta, ſufficit etiam ad aliud, aut certè nulla commoda ratione oſtendi poteſt, cur voluntas præſumatur ad licentiam ſufficienter ex taciturnitate & ſcientia, & non præſumatur ad diſpēſationem, cùm hæc ſit etiam facultas agendi contra legem. Secundò probatur ea ratione. Quia ſi prælato vidente, & ſciente fit actus prohibitus, qui ſine diſpenſatione eſſe non poſſet, cùm poſſit prælatus cohibere, & non cohibeat, & alias teneatur cohibere, non poteſt non eſſe reus peccati, iuxta doctrinam generalem 1.2. quæſtione 6. de voluntario. At non eſt præſumendum prælatum ita palam ſe peccato obnoxium reddidiſſe. Credendum ergo eſt illum diſpenſaſſe, vt rectè fieret actus. Illud tamen aduertendum eſt pro conſcientiæ foro, vt rectè fiat actus, licentiam præſumendam, & diſpenſationem, nō poſtquam factus eſt, ſed cum quis ſe illi faciendo accingit. Nam ſi poſtquam factus eſt, præſumatur, iam factus eſſet ante diſpenſationem tacitam, & ideo cum peccato.

9. Sed hanc ſententiam limitant nonnulli diuerſis modis. Primò dicunt quidam tunc præſumi diſpenſationem ex ſcientia, & taciturnitate, quando nota eſt prælato tanquam iudici. Sed non placet hæc limitatio. Quia diſpenſatio fieri poteſt ſine cognitione iudiciali cauſæ vt dicam ſtatim. Sic hanc limitationem reprobat Thomas Sanchez diſputat. 4. cit. numero 19. Salas de legibus diſp. 20. ſect. 9. num. 86.

10. Secundò limitat Thomas Sanchez, vt tunc patientia, & taciturnitas habeat locū tacitæ diſpenſationis, cùm facile Epiſcopus videns prohibere poſſet, & non prohibet. Si enim hæc circunſtantia concurrat, nullam aliam iure cauſam taciturnitatis præſumere poſſumus, quā voluntatem diſpenſandi. Sic limitat Thomas Sanchez diſp. cit. quem ſequitur etiam Salas loco citato.

11. Ex qua limitatione inferunt prædicti Doctores ex taciturnitate, & ſcientia Pontificis, qua ſciens aliquos contraxiſſe matrimonium irritum, deſinat tamen illos permanere, non præſumi voluntatem diſpenſandi, tum quia non poſſet eos ſeparare ſine ſcandalo, & alijs incommodis; tum etiam, quia non prodeſſet diſpenſatio ad valorem matrimonij, cùm deberent dènuo contrahere, & conſenſum renouare cognito impedimento, & beneficio diſpenſationis, & alter ex coniugibus fortaſſe nollet contrahere; ex quo ſequerentur damna proli, & alteri ex coniugibus, & alia inconuenientia conſideratione digna, vt docet Thomas Sanchez diſputatione citata numero 26. Salas ſectione citata numero 87. in fine. Atque in hunc ſenſum accipiunt textum in *capite ſuper eo, de cognatione ſpirituali*, ibi. *In Eccleſia tua diſſimulare poteris, ita quod neque contrahi licere, neque tuum videaris præſtare aſſenſum.* Quo textu inductus Suarez vniuerſe ſentit taciturnitatem non eſſe ſufficiens ſignum diſpenſationis: non tamen [illegible] textus non præſumatur diſpenſatio [illegible] colligere taciturnitatem cum ſcientia non eſſe

ſufficien-

ſufficiens diſpenſationis ſignum in alijs materijs.

12. Sed hæc illatio non omnino mihi probatur, neque illam vniuerſaliter veram exiſtimo. Quamuis enim taciturnitas, & ſcientia in matrimonio irrito iam contracto non ſit diſpenſationis ſignum, ſed contrahentes in bona fide verſantur, requiritur enim ſcientia, & diſpenſantis, & diſpenſati. Similiter quando mala fide iam eſt contractum matrimonium, & propter ſcandala, & alia incommoda diſſimulatur. At non video, quare, cùm initio contrahitur coram ipſo, qui diſpenſare poteſt, in ea enim ſpecie loquimur, non ſit cenſenda diſpenſatio. Idque hac conſideratione conuinco. Vel tunc poteſt prælatus facilè illud matrimonium impedire, vel non niſi cum magno ſcandalo. Si primum, conſtat ex horum Doctorum ſententia eſſe diſpenſationem tacitam, cùm facilè poteſt impedire, & non impedire. Si ſecundum, à fortiori præſumendum eſt diſpenſare prælatum, ne in eo caſu committatur peccatum, & illi contrahentes ſint in malo ſtatu, vel alia damna ſequantur. Cumque aliàs diſpenſatio neque exigat petitionem partis, neque conſenſum, non eſt cur negemus in eo caſu diſpenſationem dari. Quare mea quidem ſententia doctrina tradita de ſigno taciturnitatis nequaquam limitanda eſt, ſed abſolutè dicendum taciturnitatem cum ſcientia eſſe tacitam diſpenſationem, cùm coram legitimo prælato ſit actus diſpenſatione indigens. Atque hanc ſententiam exiſtimo veram non tantùm in foro interno, ſed etiam in externo, dummodo probetur ſcientia prælati, & non ſint alia ſigna, quæ denotent non conſenſiſſe, vt ſi tunc verbis oppoſitum ſignificantia protuliſſet, aut quid ſimile.

13. Ex qua doctrina colligitur primò, ſi tacente, & ſciente prælato aliquis efficiat actum, qui ſine diſpenſatione eſſe non poteſt, cenſeri omnino conceſſam, & abſolutè ablatum impedimentum: vt ſiquis pluribus irregularitatibus impeditus celebret coram eo, qui diſpenſare poteſt, illo vidente, & ſciente, cenſetur in omnibus diſpenſatus, cùm qualibet eorum impeditus non poſſet celebrare. Imo, & cenſentur etiam in poſterum ſublatæ. Quod ſi diſpenſatio tantùm ſit neceſſaria pro ea vice, non cenſetur diſpenſatum cum illo ad alios actus, niſi ad eum, qui ſit præſente prælato.

14. Secundò colligitur hanc doctrinam eodem modo eſſe veram, ſiue ſupremus Princeps diſpenſet in legibus humanis, ſiue in his, quæ iuris diuini ſunt, veluti votis, & iuramentis, cùm eadẽ prorſus ratio ſit de omnibus iſtis. Idem etiam dicendum, quamuis ſit inferior. Quia ſi præſẽte inferiori fiat actus, cẽſetur diſpenſare in his, quæ poteſt, ſiue ſit lex ab ipſo lata, ſiue ſit lex ſuperioris, dummodo ſit in illis caſibus, in quibus inferiorem poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum diximus ſupra iſto libro.

15. Aliud ſignum tacitæ diſpenſationis aſſignatur communiter à Doctoribus, cùm prælatus præcipit aliquem actum cum ſcientia impedimenti, qui ſine diſpenſatione eius impedimenti fieri non poteſt, tunc enim cenſetur diſpenſare: quia præcipiens actum, præcipit id ſine quo ad eum perueniri non poteſt, & facit textus in *lege quidam D. de re iudicata*. Princeps enim, qui illi dignitatem dedit, omnia gerere decreuit, & *lege Barbarius D. de officio Præſidis*. Et Princeps non cenſetur præcipere iniquitatem, neque efficere actum inualidum, Sic docet communis ſententia, quàm citatis Innocentio, Hoſtienſi, Panormitano, Rebuffo, Antonio Gabriele, & alijs docet Suarez, dicto libro ſexto de legibus capite decimo tertio, numero decimo tertio, Sanchez diſputatione quarta citata à numero ſecundo, Ioannes Azor tomo ſecundo, libro ſeptimo capite 32. quæſtione ſecunda. Quæ ſententia non ſolùm vera eſt in ſupremo Principe, ſed etiam in inferiore, ſiue ſit in lege ſua, ſiue ſuperioris, dummodo ſit in caſibus, in quibus poteſt diſpenſare iuxta dicta. Eadem enim eſt de vtroque ratio. Requiritur autem, vt ſit ſcientia in prælato talis impedimenti, aliàs nihil operabitur, non enim extenditur voluntas ad tollendum illud impedimentum, quod ignorat, cùm ferri non poſſit in incognitum.

16. At tota difficultas eſt. Quomodo conſtare debeat de ea ſcientia? Et quidem quoad forum internum attinet, quouis modo conſtet, ſatis videtur. At in externo foro probanda eſt, cùm ſit res facti, & non præſumatur, vt communiter Doctores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputatione quarta citata numero tertio, Suarez libro ſexto de legibus capitulo decimo tertio, numero decimo quarto. Nec enim tenetur, nec poteſt Princeps ſingula facta ſubditorum noſſe *capite primo de cõſtitutione in 6.* etiam ſi talis Princeps ſit paſtor ouium, quia facilè abſque culpa, ſiue cum illa ignorare poteſt. Neceſſarium ergò eſt ſcientiã diſpenſantis probare.

17. Quis autem debeat eſſe modus probationis ſcientiæ docent Doctores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputatione citata. Breuiter dico non eſſe ex iure præſcriptum certum genus probationis, ſed ſufficere, ſi per teſtes conſtet, vel alio modo. Vnde non eſt neceſſarium, quòd conſtet ſcientia ex tenore diſpenſationis, neque per ſcripturam, cùm etiam in priuilegiorum materia communis ſententia ſit, poſſe priuilegium per teſtes probari. Imò, & addendum eſt non probari, ex particula *ex certa ſcientia* appoſita in diſpenſatione. Quia ea particula ſolùm operatur quoad expreſſa, non verò quo-

ro quoad extrinſeca ignorata; cùm præſumi non poſſit principem omnia diſpenſati vitia cognoſcere, vt cum Felino, & Menochio docet Thomas Sanchez diſputatione quarta numero ſexto. Neque obſtat, quòd motus proprius Pontificis cõſtare non poſſit, niſi ex clauſula oppoſita, *proprio motu capit. motu proprio de præbendis in 6.* Eſt enim diuerſa ratio. Nam motus proprius includit negationem, ſcilicet, nunquam ſupplicationem oblatam Pontifici, quæ impoſſibilis probationis eſt iuxta textum in *lege Rector C. de probationibus, & capite quoniam vero eodem.* Vnde rectè Gloſſa in *dicto capite motu proprio* inquit. *Quid enim ſcimus ſi ante annum aliquis ſupplicauerit Pontifici?* At certa ſcientia non includit negationem, ſed affirmationem, ſcilicet, actum poſitiuum ſciẽdi, qui probari poteſt iuxta dicta.

18. Denique explicandum eſt circa formam diſpenſationis, an requiratur cauſæ cognitio. Mihi placet nõ requiri in ſupremo Principe, eſtque communis, & certa Doctorum ſententia: quam docet Ioannes Azor tomo 1. libro quinto capite 15. quæſtione nonâ cum Innocentio, Gloſſa, Panormitano, Baldo, Alexandro, Felino, Ripa, Curtio, & Couarruuias. Idem ego exiſtimo dicendum de inferiori Principe, quando in ſua lege diſpenſat. Si enim ſuam legem validè tollere poteſt ſine cauſa tam ſuperior Princeps, quàm inferior, à fortiori poterit validè diſpenſare ſine cauſæ cognitione. Deinde dico diſpenſationem inferioris in lege ſuperioris requirere quidem iuſtam cauſam, vt dictum eſt: at ſi ſine cauſæ cognitione fiat in foro conſcientiæ valere, donec reuocetur in externo foro. Quam ſententiam docent citatis multis Salas diſputatione 20. ſectione nona. numero 79. Thomas Sanchez libro octauo de Matrimonio diſputationis 17. numero 11. & Recentiores alij. Quare qui vtitur ea diſpenſatione ſecurus erit in conſcientia, quidquid dicat Ioannes Azor quæſtione nona citata. Hanc enim diſpenſationem eſſe validam conſtat, habet enim quidquid neceſſarium eſt ad valorem diſpenſationis, cùm nullo iure habeatur, vt nulla ſit diſpenſatio. Imò exiſtimo cum nonnullis valere etiam in externo foro donec reuocetur per ſuperiorem. Quod ſi cauſa valde notoria ſit, neque in externo foro eſſe neceſſariam cauſæ cognitionem, docent Gloſſa in *capite manifeſta ſecunda quæſtione prima,* & alij, quos ſequitur Salas in loco citato numero 79. verſiculo *imo quidam.*

19. Neque his obſtat Tridentinum ſeſſione 23. de Reformat. capitulo 18. ibi, *cauſa cognita,* vbi indicare videtur inferiorem in legibus ſuperiorum, non niſi cauſa cognita diſpenſare debere. Reſpondent enim Salas, & Thomas Sanchez decretum illud tam loqui de Pontifice, quàm de alijs Prælatis; & tamen conſtat poſſe Pontificem diſpenſare ſine cauſæ cognitione. Deinde dicunt illa dicta eſſe ſecundùm præſumptionem. Quia quando non præceſſit cauſæ cognitio, cenſetur ſubreptitia. Vel dico etiam illa verba, *cognita cauſa,* intelligenda eſſe de cognitione cauſæ extraiudiciali, ſecundùm quam conſtet cauſa diſpenſandi, non verò iudiciali.

CAPVT XVI.

De cauſis ex quibus redditur nulla diſpenſatio, & de vitio falſitatis in genere.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Vitiari reſcriptum deficiente veritate, n. 2.
Obiectio diluitur, n. 3.
Diſcrimen inter reſcriptum gratiæ, & iuſtitiæ, num. 4.
Quedam Abbatis ſententia expenditur, n. 5.
Aliud diſcrimen inter vtrumque reſcriptum, numero 6.
Quedam limitatio, n. 7.
Quid de reſcripto partim vero, partim doloſo, nu. 8. 9.
Expenditur textus in cap. ſi eo tempore, de Reſcriptis in 6. num. 10.

1. DISPENSATIO nulla reddi poteſt ex tribus capitibus, vel ex defectu poteſtatis, vel ex defectu cauſæ ſine iuſtitiæ, vel ex defectu conſenſus diſpenſantis. Quando diſpenſatio reddatur nulla ex defectu poteſtatis, ſatis ſuperque explicatum eſt ſupra multis capitibus. Quando verò ſit nulla ex defectu cauſæ vel iuſtitiæ, explicui cap. 14. Quare nunc tantùm reſtat explicare, quando diſpenſatio ſit nulla ex defectu conſenſus vel ex defectu diſpenſantis. Poteſt autem contingere defectus voluntatis, vel ratione coactionis, vel ratione deceptionis. An, & quando ſit diſpenſatio nulla ex defectu conſenſus ratione metus, & coactionis, conſtat ex dictis lib. 4. Reſtat ergo dicamus de nullitate diſpenſationis defectu conſenſus ratione deceptionis. Quæ contingere poteſt vel quando impetrans ſubticet exprimenda, vel exprimit falſa. In his enim caſibus dicitur diſpenſatio ſubreptitia, & obreptitia, quæ verba idem ſignificant, licet nonnulli canoniſtæ fruſtrà diſtinguere conentur.

2. Sed antequam accedamus ad hæc in ſingulari explicanda, præmittenda nonnulla ſunt, quæ abſque controuerſia videntur eſſe, & alia, quæ ad titulum *de Reſcriptis,* pertinent, deliberanda tamen ſunt ad meliùs percipiendam doctrinam, quæ præſentis inſtituti eſt. Primò ergo certum ſit reſcriptum omne ſiue gratiæ,

Digitized by Google

gratiæ, ſiue iuſtitiæ vitioſum reddi deficiente veritate, tunc enim deeſt conſenſus Pontificis, qui reſcriptum illud concedere non vult, deficiente veritate. Conſtat hæc doctrina ex multis Canonibus, quos in ſequentibus adducemus: & aperte ex *capite 2. de Reſcriptis*, ex quo præcipua concluſio deducta hæc eſt. *Reſcriptum Apoſtolicum, etiamſi non exprimat, habet hanc ſubintellectam conditionem, ſi preces veritate nitantur*. Facit etiam textus in *capite ſedes eodem*, ibi, *mendax precator penitus carere debet*, & in *capite ſi proponente in principio*, iuncto fine infrà eodem, & in *capite quia circa de conſanguinitate*, & facit textus in *lege quod ſi nolim D. de adilitio edicto*, & facit etiam textus in *capite inter dilectos verſ. vltimo, de fide inſtrumentorum*, vbi dicitur reſcriptum debere reſtringi, & accipere interpretationem à ſupplicante. Quam regulam explicat Felinus ibi columnna quarta & in *capite ſuper literis numero 22. de reſcriptis*, & alij.

3. Neque obſtat textus in *lege finali C. de diuerſis reſcriptis*, ex qua videtur colligi eſſe neceſſarium, quòd in reſcripto apponatur ea clauſula, *ſi preces veritate nitantur*, & non ſufficere, quòd ſit tacitè ſubintellecta. Reſpondent enim nonnulli id verum eſſe de iure ciuili; at quod habetur in dict. capit. 2. procedere de iure Canonico, licet etiam de conſuetudine ſeruetur deciſio in dict. cap. 2. etiam in Foro ſæculari. Sic Abbas, & Decius in dicto capite 2. & Padilla in dict. lege fin. Sed non placet, quia ille textus non continet nouam deciſionem correctoriam iuris ciuilis, ſed ſententiam latam in iudicio contradictorio ſecundùm iura antiqua. Quare textus in *lege final.* in illis verbis, *ſub ea conditione proferri præcipimus*, *ſi preces veritate nitantur*, ſic intelligendus videtur, vt ea lege non præcipiatur, quòd exprimatur ea clauſula in quolibet reſcripto, ſed quod omne reſcriptum cenſetur prolatum ſub ea conditione, & clauſula, licet non exprimatur. Et ratio eſt, quoniam in iure paria ſunt, quòd à iure ſubintelligatur, & quod exprimatur, quando exprimitur eodem modo quo ineſt *capite ſignificaſti de electione*, *& lege tertia D. de legatis primo*, & dixi ſupra libro tertio cùm ſermo eſſet de conditionibus, quæ iure inſunt. Huius autem textus deciſionem extende vt ea clauſula intelligatur in quouis reſcripto, etiamſi conceſſum ſit ex proprio motu, vt docet Decius ibi numero quinto. Ripa numero 26. & alij. Limitanda tamen eſt eiuſdem textus deciſio, *ſi preces veritate nitantur*, vt non procedat in ſubreptione commiſſa ſine dolo, quando illa fuit leuis, imo etiamſi notabilis iuxta dicenda ſtatim.

4. Secundò eſt obſeruandum inter reſcripta ad lites, & gratiæ hoc potiſſimum eſſe diſcrimen, quòd reſcriptum ad lites, etiam ſubreptitium, non eſt ipſo iure nullum, interim quod non eliditur ope exceptionis *capite cæterum, de Reſcriptis*. At reſcriptum gratiæ ſubreptitium eſt ipſo iure nullum, etiamſi nulla opponatur exceptio *capite finali de filijs presbyterorum in 6.* Verùm contingit aliquando etiam reſcriptum ad lites eſſe ipſo iure nullum, ſcilicet, quando doloſa, & fraudulenta fuit impetratio etiam in re leuiſſima *capite ſuper literis*, *capite ſedes*, *capite ex tenore*, *capite ſi proponente de reſcriptis*. Et facit textus in *capite primo vt lite pendente in 6.* & docet Abbas in *dicto capite ſuper literis* numero ſecundo. Barbatius numero 25. Decius numero primo. Atque hanc limitationem adhibendam probant illa verba in *dicto capite ſuper literis*, *nullatenus de cauſa cognoſcat*, *& in dicto capite cæterum in verſiculo verum*, ibi, *non immeritò is, qui tali dolo vel fraude*, nimirum, quia in caſu finali illius textus tale reſcriptum eſt ipſo iure nullum, & ideo debet in expenſis condemnari. Neque obſtant textus qui videntur aduerſari in *lege præſcriptione C. ſi contra ius*, *& in capite dicens 25. quæſtione ſecunda*, quibus conuinci videtur reſcriptum etiam cum dolo valere, neque annullari poſſe, varijs enim interpretationibus omiſſis, dico cum Fulgoſio in dicta lege hunc textum in *dicto capit. ſuper literis*, loqui de mendacio concernente ipſam impetrationem reſcripti, at dictam legem loqui de mendacio concernente iuſtitiam partis, & merita cauſæ.

5. Sed Abbas in *dicto capite ſedes de Reſcriptis* numero quarto exiſtimat ſubreptionem reſcripti in exprimenda falſitate magis vitiare reſcriptum, quam in tacenda veritate, illam enim ſemper eſſe doloſam, hanc verò nunime. Sed conuincit hanc Abbatis ſententiam textus in *d. c. ſuper literis eodem*, in principio, & verſ. *inter alios*, vbi Pontifex promiſcue loquens de ſubreptione tam in tacenda veritate, quam in exprimenda falſitate, diſtinguit, an ſubreptio fuerit doloſe commiſſa, vel per ſimplicitatem. Supponit ergò ex vtroque capite ſubreptionis poſſe committi dolum, & poſſe etiam fieri per ſimplicitatem vel ignorantiam. Imò de ſtylo Curiæ ſecundùm quem Papa non diſpenſat, ſed committit diſpenſationem ordinario, præmiſſa cauſæ cognitione, & informatione ſuper veritate narratorum, magis poteſt ex quorundam ſententia nocere ſubreptio in tacendo verum, quàm ſi exprimat falſum. Nam ſubreptio in exprimenda falſitate, cùm ordinarius declarauit reſcriptum non eſſe ſubreptitium, & cauſas in eo contentas eſſe veras, & conſequenter diſpenſauit, & deinde contractum eſt matrimonium verbi gratia, non poteſt ampliùs irritari, quoniam illa declaratio, & ſententia Epiſcopi, qua præmiſſa diſpenſauit Epiſcopus etiam

Digitized by Google

ſi fuiſſet iniuſta fuit valida, & tranſijt in rẽ iudicatam *cap. cum inter, de ſent. & re iud. cap. eo qui appellat §. ſi verò 2. quæſt. 6.* & conſequenter valet diſpenſatio, nec poteſt ampliùs irritari. At ſi ſubreptio fuit in tacenda veritate poteſt matrimonium euerti, quia de eo non expreſſo nihil iudicauit ordinarius, cùm non ſit deductum in eius tribunal. Sed de hoc magis infra cap. ſequenti §. vltimo.

6. Tertio obſeruandum eſt reſcriptum ad lites non vitiari ex ſubreptione in re notabili, dummodo per ſimplicitatem vel ignorantiam facta fuerit, & qua ceſſante Papa non negaſſet reſcriptum, licet conceſſiſſet cum difficultate *dict. capit. ſuper literis.* Si autem ſit omninò gratioſum, non valet, vt probat idem textus in illis verbis *Saltem in forma communi* & ibi, *non ſequens forma, & capite conſtitutus, de reſcriptis, & capite quia circa, de conſanguinit.* Quod ſi ſubreptio notabiliſſima etiam per ſimplicitatem commiſſa fuerit, qua ceſſante Pontifex potiùs negaſſet reſcriptum, quam cum difficultate conceſſiſſet, ſubreptitium eſt vtrumque reſcriptum, ſiue gratiæ ſiue iuſtitiæ *diſtinct. cap. ex literis verſ. ſi verò*. Cum diſcrimine tamen, quòd ad lites non eſt nullum ipſo iure, ſed eſt annullandum ope exceptionis. At verò reſcriptum gratiæ eſt ipſo iure nullum, vt dictum eſt. Huius autem numeri doctrina cap. ſeq. magis explicabitur.

7. Quartò obſeruandum eſt. Si ſubreptio per ſimplicitatem vel ignorantiam fuerit in re leui, qua ſubreptione ceſſante Pontifex cum eadem ferè facilitate reſcriptum conceſſurus erat, nihil obeſt reſcriptum, ſed vtrumque tam ad lites, quàm gratioſum valet mero iure, neque annullari poteſt. Quam doctrinam nonnulli probant ex *dicto capite ſuper literis.* Sed reuera agit de notabili ſubreptione, & de reſcripto ad lites, melius probatur ex textu in *capite poſtulaſti in fine de reſcriptis*, ibi, *de leui non ſcribimus.*

8. Sed quid dicendum erit de reſcripto, quòd partim verum, partim falſum, & ſubreptitium eſt. Et in primis Doctores ſentiunt, ſi ſubreptio fuerit doloſa, & cum dolo commiſſa in vno capitulo, etiam alterum vitiari, & totum reſcriptum non valere, quia textus in *dicto capite ſuper literis, & capite ſedes*, vniuersè loquuntur, & ſine vlla diſtinctione: At ſi per ignorantiam, vel ſimplicitatem factum fuerit, totum valere. Sic docent Abbas, & Decius. Atque ex hac diſtinctione explicandum putant textum in *capite ſi eo tempore, de reſcriptis in 6.* Vbi ſubreptio commiſſa quoad capitulum de beneficio curato non vitiat reſcriptum quoad aliud capitulum de beneficio ſimplici, quia ſcilicet, ſubreptio prioris capituli fuit commiſſa ſine dolo.

9. Sed hæc Abbatis ſententia non placet; neque vitiatum ex parte, ſiue ex dolo, ſiue ex ignorantia vitiare totum reſcriptum in partibus ſeparatis, eſtque communior ſententia, & videtur probari ex *capite ſi eo tempore*, vbi indiſtinctè valere dicitur, quoad capitulum ſecundum de beneficio ſimplici. Neque obſtat textus in *dicto capite ſuper literis*, ibi, *nullum ex illis commodum conſequatur.* Debet enim limitari, vt intelligatur in illo dumaxat capitulo, non verò in alijs, ſi plura habeat capitula inter ſe diſtincta Neque obſtat textus in *capite ad audientiam, de reſcriptis, & in lege ſi ex falſis C. de tranſactionibus*, vbi vitium falſitatis deprehenſum in vno capitulo vitiat in alijs. Reſpondetur enim loqui de falſitate, quæ deprehenſa in vno capitulo inficit totum reſcriptum, etiam in alijs: non verò quando capitula ſunt ſeparata, & inter ſe diſtincta.

10. Sed circa textum in *dicto capite ſi eo tempore* aduertendum eſt, quòd etiam indiſtinctè in caſu illius textus valet reſcriptum in ſecundo capitulo de beneficio ſimplici, ſiue primum capitulum ad beneficium curatum fuerit ſubreptitium ſcienter, & cum dolo, vel per ſimplicitatem, & ignorantiam. Cæterùm diuerſimodè valebit ſecundum capitulum de beneficio ſimplici, quando primum capitulum de beneficio curato fuit ſubreptitium cum dolo. Nam priori caſu quando primum capitulum de beneficio curato fuit ſubreptitium per ſimplicitatem, & ignorantiam, valebit ſecundum de beneficio ſimplici indiſtinctè, hoc eſt ſiue beneficium curatum primò vacauerit, ſiue ſecundo loco. Nam etiam ſi reſcriptum illud alternatiuum de beneficio cum cura vel ſine cura de iuris rigore debuerit verificari in primo curato vacante, vt in *cap. mandati de præbendis in 6.* tamen in iſto caſu, quia impetrans non poteſt conſequi curatum defectu ętatis, & nulla interueniente illius fraude vel culpa, poteſt expectare ſecundum ſimplex, argumento textus in *cap. 2. de Renunciat. in 6.* At verò in ſecundo caſu, quando ſubreptio in primo capitulo de beneficio curato fuit doloſa, ſecundum capitulum de beneficio ſimplici ita demum valebit, ſi illud ſimplex contingat primò vacare. Nam ſi forte primò vacauerit curatum, in quo de rigore iuris erat verificanda gratia, quamuis illud non poſſet conſequi, quia hoc contingit interueniente eius dolo, prædictum curatum impediet, vt non poſſit expectare aliud ſimplex, ne melior ſit conditio delinquentis iuxta textum in *cap. cum qui verſ. inſuper, & cap. ſi beneficia, de præbendis in 6.*

CAP.

CAPVT XVII.

Explicatur in ſpeciali quando obſtet vitium ſubreptionis.

SVMMARIVM.

Quid explicandum, num. 1.
Aliorum ſententia, & vera, num. 2.
Quæ ſint ea, quæ iure debent exprimi, num. 3.
Ampliatio eius doctrinæ, num. 4.

1. SED quamuis hactenus in genere dictum ſit ſubreptionem vitiare, & quæ ſubreptio reddat reſcriptum ipſo iure nullum, vel annullandum, & eam regulam conſtituerimus ex dict. *cap. ſuper literis*. At non eſt explicatum in ſpeciali, quæ ſuppreſſa, quæve falſa expreſſa redderent Pontificem difficilem ad concedendum vel negandum. Id autem eſt, in quo explicando maior difficultas verſatur, & ex cuius explicatione colligendum eſt in ſingulari, ex qua ſuppreſſione, vel expreſſione ſit reſcriptum irritum. Quam partem Canoniſtæ non ſatis diſtinctè explicuerunt.

2. Diuerſæ ſunt Doctorum ſententiæ. Prima docet eam ſuppreſſionem veri reddere diſpenſationem nullam, vel reſcriptum vitiare, quæ ſi exprimeretur, aut omnino tolleret, aut difficilem redderet reſcripti conceſſionem. Pro qua ſententia Thomas Sanchez lib. 8. de Matrim. diſp. 21. num. 9. refert Panormitanum, Felinum, Dominicum, Frãcum, Immolam, Staphileum, & alios. Alij dicunt eſſe gratiam ſubreptitiam, quando tacetur id, quod ſi exprimeretur, non concederetur, vel cum aliquibus moderationibus. Cui fauet textus in *capite dudum verſ. nos igitur de præbendis in 6. & cap. fin. de filijs presbyt. in 6. & l. cùm ta'ci 71. §. falſam cauſam. D. de conditionibus, & demonſtrat.* vbi dicitur tunc vitiari legatum ex defectu cauſæ, ſi probetur fore, vt cognita veritate teſtator non legaret. Alij denique dicunt, quod non ex quauis ſuppreſſione eius, quod iure deberet exprimi. Pro qua ſententia Thomas Sanchez diſput. cit. num. 11. refert, & ſequitur Gloſſam, Calderinum, Bellameram, Curſium Iuniorem, Henriquez, Petrũ Ledeſma, Emanuel Rodrig. & Sà. Eam etiam docet Salas diſp. 20. de legib. ſect. 15. & alij. Eaq; ſententia magis ad veritatem accedit. Non enim poteſt eſſe vniuersè verum ſuppreſſionem eius, quod, ſi ſciret Princeps, non diſpenſaret, reddere vitioſum reſcriptũ. Nemo enim negare poteſt reſcriptum valere, quamuis impetrans beneficium ſit criminoſus, modò non habeat iuris impedimentum, quamuis Pontifex, ſi ſciret, non eſſet beneficium conceſſurus. Idẽ eſt, ſi Epiſcopus concedit beneficium, quod non concederet, ſi ſciret eſſe de genere Iudæorum, aut Sarracenorum. Quod etiã multis alijs exemplis planum fieri poteſt. Similiter etiam, neque pars affirmatiua, vniuerſaliter vera eſt, valere ſcilicet reſcriptum, quando vitium id, quod non expreſſum eſt, non impediret conceſſionem, vt conſtat ex *cap. ſi motu proprio de præbendis in 6.* vbi ſuppreſſio vitiat, qua non obſtante nihilominus conceſſurus eſſet Papa, vt dicam infra.

3. Explicandum tamen ſigillatim eſt, quæ ſint ea, quæ iure debent exprimi, neque enim in his conſtant inter ſe Doctores. Primò ergò nonnulli volunt diſpẽſationem reddi nullam, ſi primùm petatur, & negetur, & taceatur petitam, & negatam priùs fuiſſe diſpẽſationem. Sic Menochius lib. 2. de arbitrar. caſu 303. n. 6. cenſendum tamen diſpenſationem ex eo capite non vitiari, vt docet Thomas Sanchez lib. 8. diſput. 22. num. 14. Suarez lib. 6. de legib. c. 22. num. 1. Facit pro hac ſententia, tum quia nullo iure diſponitur: tum etiam quia neque eſt ſufficiens ratio, quæ conuincat. Quia ſi aliqua eſſet, maximè, quia præſumendum eſt ſuperiorem non conceſſurum diſpenſationem, ſi prioris denegationis memoriam haberet. At hæc præſumptio non habet locum, quando plures rationes in ſecunda petitione allegãtur, quàm in prima: neque etiam ſi nulla addatur de nouo, ſi prima cauſa erat ſufficiens, quia ob denegationem non redditur minùs ſufficiens.

4. Amplia doctrinam hanc, vt etiam habeat locum, ſiue idem ſit ſuperior, à quo ſecundò petitur diſpenſatio, qui negauerit, ſiue eius prędeceſſor; & ſiue diſpenſatio negata ſit ab inferiori, & petatur à ſuperiori: Imò etiam, ſi negata ſit à ſuperiore, & petatur ſecundò ab inferiori ordinariam iuriſdictionem habente. Quia ſuperior ea denegatione non reſeruauit ſibi diſpenſationem, vt notum eſt: neque abſtulit ab inferiori iuriſdictionem ordinariam concedendi, cùm poſſet etiam ſua tantùm voluntate negare. Neque obſtat, quod cùm ſuperior leges confirmat, cenſeatur tollere poteſtatem ab inferioribus diſpenſandi in illis. Nam alia ratio eſt de confirmatione, alia verò de negatione diſpenſationis. In confirmatione adeſt decretum, quo ſuam facit eam legem, & ex conſequenti aufert poteſtatem diſpenſandi in illa, niſi in caſibus ſupradictis. At verò negationi diſpenſationis non ineſt aliquod præceptum vel prohibitio. Huius contrarium docuit Thomas Sanchez lib. 8. diſput. 14. num. 5. ſed ſine ſufficienti fundamento. Extende etiam, vt valeat diſpenſatio data à delegato, quamuis à ſuperiore negata ſit. Poteſtas enim delegata generaliter commiſſa non eſt reſtringenda: & ratio facta probat ſola denegatione non eſſe reſtrictam iuriſdictionem delegatam, ſicut de ordinaria diximus.

Digitized by Google

§. PRIMVS.

Quando redditur nullum reſcriptum ex ſilentio prioris.

SVMMARIVM.

Diſpenſationem reddi nullam ex ſilentio prioris diſpenſationis, num. 5.
Explicatur hæc communis ſententia tribus regulis, num. 6. 7. 8.
Ex illis infertur, quando non ſit neceſſaria expreſſio prioris diſpenſationis, num. 9.

5. SECVNDO ergo redditur nulla diſpenſatio ſiue reſcriptum ex taciturnitate veri, quando obtenta eſt prior diſpenſatio, & impetratur ſecunda, tacendo primam diſpenſationem eſſe conceſſam. Quæ communis doctrina eſt, quam tradunt communiter Doctores in *cap. 2. de filijs presbyt. in 6.* Couar. 1. variar. c. 20. num. 1. Molina lib. 2. de primogen. cap. 4. num. 50. Gutierrez lib. 1. canonicarum quæſt. cap. 15. & citatis multis Thomas Sanchez lib. 8. diſp. 22. num. 2. Quæ communis doctrina intelligitur, quando diſpenſationes ſunt circa eandem rē, nā ſi ſint de diuerſis omnino rebus, dicunt non eſſe neceſſarium exprimere, vt ad obtinendam diſpenſationem in irregularitate, non eſt neceſſarium exprimere diſpenſationem prius in voto factam.

6. Sed in intelligentia huius communis ſententię multa dicit Thomas Sanchez loco citat. cuius tamen explicatio non placet, & reddam rationem in ſequentibus. Quare ego communē hanc ſententiam exiſtimo eſſe veram, & illam tribus regulis explico. Prima eſt. Tunc neceſſarium eſt primam diſpenſationem vel reſcriptum obtentum exprimere, quando caſus eſt à iure expreſſus; aliàs ſecundum reſcriptum erit nullum. Atque ita intelligitur textus in *cap. penult. de præſcriptionib.* vbi dicitur eſſe ſubreptitium priuilegium ſecundum exemptionis amplioris obtentum ſine mentione prioris priuilegij exemptionis magis reſtrictæ eidem, & in eadem materia, & reſpectu eiuſdem conceſſi. Vnde Innocentius ibidem num. 4. intelligit textum illum tantùm in materia, de qua loquitur, quoties primum priuilegium cedit in præiudicium tertij, & conceſſum eſt cum aliqua limitatione moderante præiudicium tertij, & conſeruante ius, quod illi de iure communi competit, vt explicari poteſt exemplo decimarum. Non enim cenſendum eſt velle Principem inferre graue præiudicium tertio, vt optime deducit Suarez lib. 6. de legib. ca. 23. num. 8. & ſequentib. vndè quoties militauerit eadem ratio, habebit etiam locum eadem iuris deciſio in dict. ca. penultimo.

7. Secundo etiam habet locum prædicta cōmunis ſententia, quando commemoratio prioris diſpenſationis neceſſaria eſt, vt Princeps non ignoret totum impedimentum, quod auſert. Et ſic accipio textum in *cap. 2. de filijs preſbyt. in 6.* vbi dicitur. Quod ſi illegitimus obtinuerit diſpenſationem ad vnum beneficium, & non facta mentione ſui defectus natalium obtineat ſecundam diſpenſationem ad plura, hanc eſſe ſubreptitiam. Quare non erat in d. caſu neceſſaria mentio primæ diſpenſationis ex ea præciſe ratione, quia præceſſerat, ſed tantùm defectus natalium, quæ duo valde diuerſa inter ſe ſunt. Quod quidem ideò ſtatuitur, quia defectus natalium non fuit omninò ſublatus per primam diſpenſationem, & ideo debuit intimari, vt valeret ſecunda; & ita ex eo ſolùm capite requiritur expreſſio primæ diſpenſationis, vt intelligeretur totum impedimentum, quod Princeps auferebat. Sic textum illum intelligunt Dominicus, Francus, Couar. 2 part. de matrim. cap. 8. §. 8. num. 5. Suarez dict. lib. 6. de legib. cap. 23. num. 7. Quia illegitimus diſpenſatus ad vnum beneficium non ideo eſt diſpenſatus ad plura. Vnde ſi ille illegitimus declarando ſe eſſe illegitimum peteret diſpenſationem ſecundam, non facta mentione prioris, valeret ſecunda.

8. Tertiò etiam locum habet prædicta communis doctrina; quando expreſſio primæ diſpenſationis neceſſaria eſt, vt Princeps intelligat, qualitatem vel quantitatem gratiæ, quam facit per vnam vel plures diſpenſationes. Cuius regulæ ea manifeſta ratio eſt. Quia ſi Princeps non intelligat, quantitatem gratiæ quam facit, non poteſt eam velle, & ex conſequenti ex ea ignorantia, & taciturnitate vitiari reſcriptum neceſſe eſt. Hinc fit, ſiqui obtinuit diſpēſationem non reſidendi in beneficio per quinquennium cum perceptione fructuum, ſi expleto quinquennio petat diſpenſationem per aliud quinquennium non expreſſa priori, nulla eſt diſpenſatio, vt docet Ioannes Andreas, quem refert, & ſequitur Felinus in *ca. penult. de præſcript. num. 2.* quod intellige, ſi continuum ſit quinquennium. Item ſiquis petijt diſpenſationem in voto caſtitatis ad matrimoniū contrahendum, & mortua ea vxore petat aliam, ſi taceat priorem, vitium ſubreptionis eſt, quia ignorat Pontifex, quantam relaxationem faciat in eo voto. Item ſiquis petat diſpenſationem in vxoricidio ad contrahēdum, & poſtea commiſſo ſimili delicto petat aliam ſine mentione prioris, poſterior eſt nulla, argumentum textus in *l. 3. C. de Epiſcopali audientia,* dicentis *vt remiſſionem criminis, niſi ſemel commiſſa, non habeant, &c.*

9. Ex his colligitur quando non interuenit aliqua circunſtantia ex dictis, non eſſe neceſſariam priorem diſpenſationem exprimere, ſed valere ſecundam ſine mentione prioris. Ex quo fit vlteriùs, cùm quis ad tollendum ſcrupulum vel dubium prioris diſpenſationis petit aliam de eadem re, vel impedimento, vel defectu,

Digitized by Google

fectu, vel voto, & illam obtineat æqualē quoad gratiam, & explicatiorem quoad circunſtantias, ſecundam valere ſine mentione prioris. Facit, quia contra nullum ius eſt, nec tacetur aliquid, quod reddat inuitam poſteriorem diſpenſationem ob deceptionem vel ignorantiā. Vndè valida quidem manebit vtraque diſpenſatio, cùm ſecunda petatur ad corroborationē primæ, & vtraque ſimul ſumpta non excedat intentionem concedentis. Fit etiam valere ſecundam, quando poſtulatur ad extenſionem primæ ſine præiudicio tertij, v.g. ſi cum aliquo diſpenſatum ſit in irregularitate ad minores ordines, & poſtea petat diſpenſationem ad omnes explicata irregularitate, vel poſt vſum primæ diſpenſationis petat diſpenſationem ad ſacros ordines expreſſa etiam irregularitate, valet ſine mentione primæ diſpenſationis. Et idem eſt ſi diſpenſatus in irregularitate ad omnes ordines, petat poſtea diſpenſationem in interſtitijs, quia iam ſublatus eſt omnis defectus per primam diſpenſationem. Idem eſt, ſi poſt obtentam diſpenſationem in voto v.g. caſtitatis ad contrahendum matrimonium, poſtea petat aliam mentione facta tantùm voti, valet ſecunda, vera enim eſt narratio totius impedimenti auferendi. Quod intellige, ſiue vſus fuerit prima diſpenſatione, ſiue illa ob ſuperueniens impedimentum euanuerit. *Quia non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, de regulis iuris in 6.* Verùm ſi votum commutatum fuit ex prima diſpenſatione in aliqua ieiunia, vel pia opera, ſi ſecunda petatur mentione facta voti, eſt nulla; quia reuera tūc votum non ſubſiſtit, & ideo falſa eſt narratio, ſed ſolùm obligatio diuerſa à voti obligatione. Idem dicendum quando diſpenſatio conceditur quaſi ſecundùm diuerſas partes eiuſdem legis inter ſe non vnitas, vt cùm diſpenſatur in aliquo ne ieiunet in hac quadrageſima, & poſtea petat diſpenſationem pro alia non facta mentione prioris. Quo etiam modo philoſophandum eſt in diſpenſatione de laborando diebus feſtis, aut non recitandi, aut non reſidendi. Et idem dicendum, quando petitur diſpenſatio ad contrahendum matrimonium inter conſanguineos, & poſtea petitur alia, valet ſecunda ſine mentione primæ. Sed quid dicendum, ſi ille non fuerit vſus prima diſpenſatione? Si impedimentum ſuperueniat, quominus ea vti poſſet, valida eſt. At ſi non ſuperueniat impedimentum Thomas Sanchez lib. 8. diſput. 21. num. 13. exiſtimat adhuc validam eſſe. Mihi videtur probabilius in eo caſu ſecundam eſſe ſubreptitiam, & non valere, ſed neceſſarium eſſe exprimere primam, vt vel Pontifex renūtiationem acceptet, vel illā irritet, vel vtramque validam eſſe velit. Eſt enim nimia quædā indulgentia, & veroſimilius eſt non fuiſſe eam conceſſurum Pontificem, ſi proponeretur. Cōiunguntur enim, & fit ex vtraque vna exorbitans gratia, quæ ratio locum non habet, quando iam vſus eſt prima, vel ſuperueniente impedimento non habuit effectum. Iuxta hæc ſentiendum eſt de licentia ad alienanda bona maioratus de quo dico infra §. 2. in fine.

§. SECVNDVS.

De impetratione ſecundi Reſcripti ad lites ſine mentione primi.

SVMMARIVM.

Reſcriptum ſecundum ad lites ſine mentione primi non valere, eſſe tamen annullandum, num. 10.
Obiectio diluitur, num. 11.
Colligitur explicatio Tridentini, num. 12.
Obijcitur, & diluitur, num. 13.
Obijcitur ſecundò, num. 14.
Quædam limitatio communis doctrinæ, num. 15.
Quid de ſecunda licentia ad alienanda bona maioratus, num. 16.

10. IVXTA hæc etiam dicendum eſt in reſcripto iuſtitiæ impetrato primo debere explicari in impetratione ſecundi, aliàs ſubreptitium erit ſecundum, quia ſic in iure definitum eſt, vt probat textus in *ca. 3. de Reſcriptis, & cap. ſi autem, et cap. plerumq. eodem, & in cap. cùm debitus honor, de appellationib.* Licet autē ſubreptitium ſit non eſt ipſo iure nullum, ſed annullandum exceptione prioris, vt cū communi ſententia docet Abbas, Felinus, & Decius in dict. cap. 3. Iaſon in *l. præſcriptione nu. 3. C. ſi contra ius, vel vtilitatem pub.* & Menochius de Arbit. lib. 2. caſu 201. num. 3. licet oppoſitum dicat Barbacius d. ca. 3. nu. 9. vt enim iam ſupra dictum eſt, hæc eſt potiſſima differentia inter reſcripta gratiæ atque iuſtitiæ.

11. Neque huic, quod diximus non eſſe iure nullum, ſed annullandum obſtat primò, quod in d. cap. 3. habetur in illis verbis, *neque ſecundæ literæ.* Reſpondemus enim verum eſſe quod ſubreptitium reſcriptum non eſt firmum, quia poteſt per oppoſitionem annullari, ſed interim valet. Neque obſtat ſecundò textus in *cap. ſi autem, de reſcriptis*, vbi dicitur ſecundas literas non valere. Reſpondetur enim illum textum intelligi, quando pars hoc dicit oppoſità exceptione. Neque obſtat tertiò textus in *cap. conſtitutus, de reſcriptis ibi, irritum decernentes.* Dico enim in ſpecie illius textus fuiſſe nullum reſcriptum ſubreptitium ad lites cum toto proceſſu, quoniam fuit datum acceſſoriè cū gratia principali ſubreptitia pro illius executione, & quemadmodum gratia principalis ſubreptitia fuit nulla, ita etiam ſubreptitium fuit acceſſorium ad lites, *regula. Acceſſorium in 6.* & facit elegans textus in *cap. ſi ſuper gratiam de officio deleg. in 6.* Atque ſic eſſe intelligendum textum in *dict. c. conſtitutus* reſoluit Nauarrus in *cap. cùm contingat in principio de reſcriptis.*

Neque

Digitized by Google

Neque obſtat quartò textus in *cap. ſuper literis* eodem ibi, *nullum ex illis literis commodum conſequatur*. Reſpondetur enim textum illum procedere, quando ſubreptio fuit commiſſa ex dolo, quo caſu reſcriptum ſiue gratiæ ſiue iuſtitiæ eſt omnino nullum, vt dictum eſt ſupra, & ita docent Abbas, & Decius in *dicto capite ſuper literis*. Neque obſtat denique textus in *capite primo de reſcriptis in 6.* vbi ipſo iure non valet reſcriptum ad lites ſubreptitium, videlicet impetratum ab excommunicato. Reſpondetur enim deciſionem illius textus eſſe nouam, & ſpecialem in odium excommunicati contra iura antiqua decretalium, videlicet in *capite prudentiam §. ſexta nobis de officio, & poſt. ind. deleg.* indicatque verbum illud in dict. capit. 1. *non valeat*, quod eſt imperatiui, & ſignificat eſſe nouam conſtitutionem, & receſſiſſe ab antiqua deciſione.

12. Ex qua doctrina, ſcilicet, quod reſcriptũ ad lites ſubreptitium valeat mero iure colligitur intellectus ad Tridentinum ſeſſione 25. de Reformat. c. 10. videlicet quod quamuis reſcriptum ad lites ſubreptitium impetratum contra antiquam formam in *ca. ſtatutum de reſcriptis in 6.* ſit nullum ipſo iure, vt probatur ex *dict. cap. in § fin.* at verò huiuſmodi reſcriptum impetratum contra nouam formam dicti Concilij Tridentini non eſt nullũ ipſo iure, ſed duntaxat ſubreptitium, & annullandum ope exceptionis. Mouent me illa verba Concilij *ſubreptitia cenſeantur*. Quo loco eſt aduertendum circa intelligentiam prædicti decreti, quod ſi habens dignitatem ſit nominatus in ſynodo, & ex iudicibus ſynodalibus, eo defuncto ſuccedens in dignitate non ſuccedit in nominatione, aut delegatione, vt probat prædictum decretum in verſ. *& ſi aliquę*. Vnde ſi commiſſio directa iudicibus ſynodalibus, & eorum cuilibet per errorem præſentetur ante ſucceſſorem in dignitate non nominatum occaſione textus in *c. Quoniam Abbas de officio deleg.* Tum præſentatio, & proceſſus nihil valent, cũ ſint contra formam delegationis, vt in *cap. cum dilecta de reſcriptis*. Et ſic etiam intelligi debet decretum aliud Tridentini ſeſſ. 24. de Reformatione ca. 20. vbi prohibetur delegari cauſas in prima inſtantia. Sed quia ibi non opponitur decretum irritans, delegatio, & reſcriptum valebit, quamuis ſubreptitium, & conſequenter proceſſus, ſi nõ opponatur exceptio, ex doctrina ſupra tradita, & principio textus in *ca. dilectus 2. de Prabendis*, & facit Gloſſa ordinaria in *Clement. 1. v. inhibentes de iure patron.* & in *cap. cùm deſideres* Gloſſa fin. *de ſentent. excommunic.* Quæ Gloſſæ ſunt communiter approbatæ, vt docet Couarr. in *ca. Alma mater de ſent. excommun.* in 6. 1. part. §. 9. & §. 11. n. 7. Ex qua etiam reſolutione colligitur etiam declaratio ad tex. in *cap. plerumq. de Reſcriptis, et in ca. vt debitus honor, de Appellationib.* ſcilicet, quod terminus vnius anni conſtitutus in *dicto ca. plerumq.* ad hoc, vt poſt præſentationem prioris reſcripti factam coram proprio iudice iuxta formam in *d. c. vt debitus honor*, poſſit quis excipere de illo contra ſecundũ reſcriptum, locum habet, quando impetrans primum reſcriptum cœpit conueniri per ſecundum, antequam præſentaret ſuum primum reſcriptum. Sed ſi impetrans primum reſcriptum non fuit citatus per ſecundum, poteſt vti ſuo primo, etiam poſt elapſum terminum illius anni.

13. Verũ contra id quod diximus, ſubreptitium eſſe ſecundum reſcriptum ad lites non facta mẽtione primi, videtur obſtare primò textus in *capite ſuper literis de Reſcriptis*, verſ. *inter alios*, ibi, *Nam ſi talis*. Reſpondent nonnulli textum in dicto capite procedere, quando ſubreptio leuis eſt, & per ignorantiam, vt in *ca. dudum de præb. in 6.* verſ. *conſiderantes*, & *ca. poſtulaſti de Reſcriptis*. Sic Abbas in *dicto capite ſuper literis*, & communem dicit Nauarrus in *cap. ſi quando*, exceptione 3. *de reſcriptis*, & Couar. lib. 1. variar. cap. 20. Vndè, & intelligunt textum in *dict. cap. ſuper literis*, tam de reſcripto ad lites quam gratioſo. Sed hæc communis intelligentia non placet, neque textus in dict. verſ. *Nam ſi talis*, procedit in reſcripto ad lites, neque in ſubreptione leui, agit enim de ſubreptione notabili, qua ceſſante Papa prorſus non negaſſet, quamuis cum difficultate conceſſiſſet: & etiam in illo verſ. tantùm agit de reſcripto ad lites, & non gratioſo, vt conſtat ex illis verbis Prædicti verſiculi, *Saltem informa iuris communis*, & in verbis ſequentibus, *non ſequens formam in ipſis literis expreſſam*. Et idem etiam conuincitur ex verbis finalibus, quando proſequitur Pontifex vltimam ſubreptionem, quando talis ſint vt illa ceſſante nullas literas dediſſet, quo caſu reſcriptum ad lites dicitur eſſe nullum. Ex quo fit in caſu præcedenti loquutum fuiſſe Pontificem de ſubreptione notabili, quæ difficiliorem reddidiſſet, licet non negaſſet. Loquitur ergò ſolùm in reſcripto ad lites, & non gratioſo. Quare verſiculus ille hanc concluſionem infert, ſcilicet, reſcriptum ad lites ſubreptitium per ignorantiam, etiam in re notabili, nõ poſſe annullari, ſi Pontifex, licet cum difficultate cõceſſiſſet, vt ſupra dicebamus. Quo poſito magis vrget argumentum contra id quod diximus ſecundum reſcriptum ſubreptitium etiam per ignorãtiam annullari poſſe exceptione, & oppoſitione prioris. Reſpondetur ergo quod in iſto caſu ſubreptio notabilis, etiam per ignorantiam annullat reſcriptũ oppoſita exceptione; Quia præiudicat primo impetranti: Pontifex autem nunquam intendit præiudicare tertio, vt in *capite ſuper eo, de officio deleg. & cap. quamuis de Reſcriptis*. Atque ex hac ratione deſumpta ex prǽiudicio tertij intelligi poteſt difficilis deciſio textus in *capite quamuis 1. de præb. in 6.* vbi mandatum de prouidendo in diœceſi in odium impetrantis non includit beneficium Eccleſię Cathedralis, quia nulli alteri fit præiu-

præiudicium, niſi ſoli impetranti, ad reprimendam eius ambitionem, vt conſtat ex verſ. *Quãquam*. At mandatum de prouidendo in Prouincia debet verificari ſecundùm verborum naturam, de primo beneficio vacante etiam in cathedrali Metropolitana, quę non poteſt reſeruari, ne aliàs inferatur præiudicium ſuffraganeis, qui comprehendebantur in mandato de prouidendo in Prouincia. Atque hic videtur eſſe verior intellectus eius textus in verſ. *ſecus verò*, quem non aſſequuntur Gloſsã, & alij

14. Secundò obſtare videtur cũ Gloſſa textus in *capite 2. de officio deleg.* vbi primum reſcriptum non præualet contra ſecundum non faciens mentionem prioris. Reſpondet communis ſententia in caſu illius textus vnum, & alterum reſcriptum fuiſſe eiuſdem datæ, & non conſtare, quod eſſet primum, & ita ratione incertitudinis vitiari vtrumque, iuxta regulam in *lege duo ſunt Titij, de Teſtamentis.* Sic Abbas, Felinus, & Decius ibidem. Neque obſtant illa verba textus, *non facta mentione priorum literarum*, dicuntur enim priores, non in data, ſed in præſentatione. Hanc tamen communem intelligentiam antiquorum reprobat vera, & germana lectio eius textus, quę habetur 3. tom. conciliorum, ex cuius litera conſtat, quod vnum & alterum reſcriptum non erant eiuſdẽ datæ, ſed vnum erat impetratum prius alio. Reſpondetur ergò in ſpecie illius textus primum non prçualuiſſe contra ſecundum, quia vtrumque, & alterum erat impetratum ab eadem parte, & præſentatum vtrumque vel coram diuerſis iudicibus, vel coram eiſdem, quę diuerſa reſcripta continebant diuerſam formam, & ita pro varietate literarum non poterant cognoſcere, neque ex vno, neque ex alio reſcripto.

15. Sed limitari ſolet doctrina tradita, vt nõ habeat locum, quando primum reſcriptum vitioſum eſt, & tunc non fit ſubreptitium ſecundum, ex eo quod non fiat mentio primi, iuxta *regulam iuris in 6. non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum.* Sic limitat Abbas in *cap. ex parte de reſcriptis.* & probat ex eodem textu, qui tamen meo iudicio non videtur eam limitationem probare, cùm verius ſit in caſu illius textus neque habere locum primum reſcriptum, neque ſecundum, ſed procedi per nouum tertium reſcriptum, & nouam commiſſionem factam in caſu illius textus. & conſtat ex verbis illis. *Quam cum eſſet proſecutus, & ad iudices literas impetraſſet, &c.* Fauet etiam huic limitationi, quod habet Molina lib. 4. de primogen. c. 3. num. 34. dum dicit non eſſe neceſſarium mentionem facere clauſulæ, quæ nulla eſt, vel elidi exceptione poteſt, cùm petitur facultas à Rege aliquid ex bonis maioratus alienandi, cùm facultas prohibita erat ab inſtitutore, etiamſi Rex concederet, vel iniunctum fuerat ab inſtitutore, vt non impetraretur ea facultas, niſi in libello oblato Regi explicaretur id prohibitum eſſe ab inſtitutore maioratus. Cuius quidem doctrinę ea ratio eſt, quia ea prohibitio inſtituentis maioratum nihil obeſt poteſtati Principis, quominus poſſit facultatem concedere alienandi bona maioratus ex rationabili cauſa, & ita ea clauſula nullius momenti eſt.

16. Ex hac eadem doctrina multi docent, quod ſiquis cui facultas ad alienandas res maioratus ſemel conceſſa fuit, velit iterum nouã facultatem ad bona maioratus alienanda, tenetur facere mentionem de prima, aliàs ſecunda nulla cenſenda erit. Placet tamẽ magis diſtinctio, quam ſequitur Molina d. lib. 4. ca. 3. nu. 42. inſpiciendum eſſe, an ſecunda facultas concedatur ex eadem cauſa, qua prima, an ex alia. Si ex eadem cauſa conceditur, procul dubio nulla eſt, cùm Princeps eam facultatem non conceſſiſſet, vtpote ignorans eius indulgentiæ quantitatem. Si verò ex alia cauſa conceſſa fuit, non video, quare neceſſarium ſit prioris mentionem facere, cùm ex noua cauſa noua etiam facultas concedi debeat.

§. TERTIVS.

De impetratione ſecundi beneficij ſine mentione primi.

SVMMARIVM.

In impetratione ſecundi beneficij fieri debere mentionem primi, num. 17.

Obijcitur ex capite gratia, de Reſcriptis in 6. numero 18.

Vera interpretatio, num. 19.

Quadam limitatio, num. 20.

17. IVXTA eandem etiam rationem dicendum eſt in impetratione ſecundi beneficij mentionem fieri debere primi, quia in iure ſtatutũ eſt tũ ob reprimendam ambitionem, tum ne ſequatur præiudicium alijs, ſi omnia in vnum conferantur, & etiam Eccleſijs, ſi pauciores miniſtros haberent. Probat textus in *capite ad aures, capite cum adeò, capite conſtitutus, capite poſtulaſti, capite ad audientiam ſecundò, capite in noſtram de Reſcriptis, capite gratia eodem lib. 6. capite cum ſine cura de præbendis, & Clement. 2. de officio legati.* Quod procedit in impetratione à Pontifice, & eius legato, non verò in impetratione ab Epiſcopo, & Archiepiſcopo iuxta textum in *Clementina ſecunda de officio ordinarij.* Quam doctrinam extendit, etiã ſi primum beneficium ſit tenue, & inſufficiens ad ſuſtentationẽ *capite ſi proprio motu de præbẽdis li. 6.* Quæ fuit eius textus noua deciſio, quidquid alij dicant. Nam iure antiquo decretaliũ nõ erat neceſſaria mẽtio primi, ſi tenue erat, & inſufficiens, idque indicat mihi illud verbum

in

in *dicto capite nolumus obtinere*. Quod ſignificat ius nouum, vt docet gloſſa penultima in *Clement. vnica de rer. permutat.* & conſtat etiam ex iuribus citatis, & *cap. dilectus 2. de præbend.* in quibus Pontifices ſemper ſe reſtringunt ad habentem primum beneficium ſufficiens. Neq; obſtat textus difficilis, qui nonnullos mouet in *capite ſi proponente de Reſcriptis*. Reſpondetur enim. Quod ibi annullat reſcriptum, non ex eo quod fuit prætermiſſa mentio primi beneficij tenuis, ſed quia fuit doloſa impetratio. Cùm enim haberet beneficium, dixit ſe nullum habere: dolus autem vitiat omnino reſcriptum etiam in re leuiſſima, vt dixi ſupra capit. 16. ex communi certaq; ſententia. Sed neque quando prouidetur in forma digni, neceſſaria eſt mentio primi, & in penſionibus etiam non eſſe neceſſariam, quia penſio non eſt beneficium Eccleſiaſticum, dicendũ in materia de beneficijs.

18. Sed prędictæ reſolutioni obſtare videtur textus in *capite gratia de Reſcriptis in 6.* vbi gratia ad ſecundum beneficium non eſt ſubreptitia, & nulla etiam non facta mentione primi, ibi, *abſenti, et ignoranti collata*. Reſpondent nonnulli textum illum loqui, & procedere quatuor concurrentibus. Primum, quod ignorantia ſit probabilis. Secundum, quod nemini fiat præiudicium. Tertium, ſi Papa aliàs erat facturus, etiam facta mentione primi beneficij. Quartum, & vltimum, quod deciſio illius textus non eſt extendenda ad alios caſus. Ita intelligunt Abbas in *capite ſuper literis de prebendis* numero 6. Decius numero 7. Beroius in 1. lectura nu. 40. Probat Menochius de arbitrarijs lib. 2. caſu 201. num. 53 Sed hæc intelligentia nõ placet. Nam certum eſt non concurrere in ſpecie huius textus tertium requiſitum. Conſtat enim ex principio capitis loqui, etiamſi beneficium ſit pingue, & non poſſit retineri cum ſecundo. Quo caſu certum erat Pontificem non conceſſurum. Atque ad id expendo illa verba textus, *Vtrumq; tamen, ſi talia ſint beneficia, quæ ſimul nequeunt de iure teneri, &c.*

19. Quare vera eius textus interpretatio eſt, quod gratia, de qua ibi eſt ſermo, nõ fuit ſubreptitia ex eo quod non fuit facta mẽtio de priori beneficio collato abſenti, & ignoranti. Cũ enim ea collatio facta eſſet abſenti, & ignorãti, ante ſcientiam, & acceptationem non erat quæſitum ius, neque erat primum beneficium effectum ſuum per textum in *capite ſi tibi abſẽti, de prebendis in 6.* Quem textum declarat Couar. lib. 3. variarum capite 16. & proinde illius beneficij prioris nondum adquiſiti non fuit neceſſaria mentio. Sic Beroius in *dicto capite ſuper literis* numero 42. vel 43. & in repetitione eiuſdem textus num. 49. Neque obſtat huic interpretationi, quod textus in *dicto capite gratia* innititur in ignorantia. Inquit enim, *cũ tempore impetrationis neſcires*, quo datur intelligi, ſi adfuiſſet ſcientia, fieri debere mentionem primi. Reſpondetur enim ex ignorantia colligi nondum illud beneficium eſſe illius effectum proprium, vt dictum eſt. Si autem ſciret, & nec repudiaret, neque admitteret, quo obtineret ſecundum, cum dolo ageret, & ita eſſet nulla impetratio iuxta dicta. Atque iuxta hanc etiam interpretationem intelligitur textus in *Clemen. gratia, de reſcriptis*, quod, ſcilicet, de expectatiua illa, de qua fit mentio in illo textu, non debuit fieri mentio in impetratione ſecundi beneficij. Licet contra ſentiat Felinus in *capite in noſtra de reſcriptis*, per eundem textum. Sed ſine ratione, nam textus in *dicto capite in noſtra*, non loquitur de expectatiua, & iure ad rem, ſed de receptione in canonicum, licet ſine præbenda.

20. Limitanda tamen deciſio textus in *d. ca. gratia*, niſi per procuratorem habentem ad id ſpeciale mandatum acceptatum eſſet beneficium, tunc enim fieri debuit mentio prioris iuxta gloſſam in *capite ſi tibi abſenti de præbendis in 6.* communiter approbatam, & reſoluit Couar. lib. 3. variar. capit. 16. Nam ſi eiuſmodi primum beneficium abſenti, & ignoranti collatum, & ab eius procuratore ſpeciali fuiſſet acceptatum, ſubreptitia eſſet impetratio ſecundi beneficij non facta mentione primi, cùm iam beneficium effectum ſit eius proprium. Contrarium ſentit gloſſa in *dicto capite gratia*, verbo, *ignoranti*, quam plerique ſequuntur, ſed meo iudicio contra manifeſta iuris principia, vel dogmata.

§. QVARTVS.

Quomodo reddatur nulla diſpenſatio, quãdo plura concurrunt impedimenta.

SVMMARIVM.

Quando ſunt plura impedimenta, & exprimitur vnum alio ſuppreſſo vitiari reſcriptum, n. 21.
Quomodo intelligenda ea communis ſententia, num. 22.
Limitationes communis ſententiæ, num. 23.
Colliguntur nonnulla explicationis gratia, n. 24.

21. TERTIO loco communis Doctorum ſententia eſt, reddi nullam diſpenſationem, quando ſunt plura impedimenta, & exprimitur vnum ſuppreſſo alio. Quam ſententiam multis citatis docet Thomas Sanchez lib. 8. diſp. 23. num. 2 loquens de diſpenſatione ad matrimonium, & vniuerſe eandem doctrinam docet Suarez lib. 6. de legib. cap. 24. num. 2. Adducit Thomas Sanchez nonnulla iura in huius ſententiæ confirmationem, quæ parum aut nihil probant, vt rectè ibidem oſtendit Suarez.

22. Sed quamuis hæc ſententia communis ſit, difficilis tamen, quia in multis videtur valere diſpenſatio vnius ſine alio, vt ſiquis velit ducere

Digitized by Google

ducere conſanguineam, & ſimul etiam teneatur voto, valida erit diſpenſatio voti etiam tacito impedimẽto conſanguinitatis. Item ſiquis teneatur voto religionis, & caſtitatis, valebit diſpenſatio vnius,non expreſſo alio,maximè ſi priùs quis obtineat diſpenſationem voti religionis, quàm caſtitatis. At in impedimentis matrimonij receptum eſt, vt diſpenſatio non valeat in vno impedimento, ſi non exprimitur aliud, cùm tamen in diſpenſatione irregularitatum multi docent valere diſpenſationem in vna ſine alia. Quare ego hanc communem ſententiam ſic intelligerem, vt neceſſarium ſit vtrumque impedimentum exprimere, quando diſpenſatio poſtulatur ad vnum,& eundem effectum,neque alia cauſa afferri poteſt tollendi vnum impedimentum, quàm aliud. Ratio autem huius ſententiæ ſic explicatæ ex eo deſumitur. Quia illa omnia efficiunt quaſi vnum impedimentum grauius, quod ſæpe eſt in cauſa,vt negetur diſpenſatio. Quare oportet totum impedimentum integrè cognoſcere.

23. Sed hæc communis ſententia limitatur primò, vt non habeat locum,quando vnum ex illis impedimentis aliter tolli poteſt, vt cùm concurrit votum, quod irritatione auferri poteſt. Secundò limitatur niſi concurrat impedimentum occultum cum publico, etiamſi ex eius publicatione non ſequeretur infamia, vt recte docet Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſp.23. n.7.& 8. Quia non præſumitur Pontificem velle,vt id occultum manifeſtetur, & ideo conſtitutus eſt pœnitentiarius: cui tamen manifeſtandum eſt vtrumque impedimentum etiam illud,in quo Pontifex diſpenſauit, vt ex ſtylo Curiæ refert Thomas Sanchez dict.n.7.Sic autem procederet,qui vxorem interfecit animo ducendæ concubinæ; exempli cauſa, & non plenè probatum eſt delictum; punitum tamen arbitraria pœna. Narret Pontifici quod de eo crimine diffamatus fuerit, & punitus arbitraria pœna defectu probationis: Pœnitentiario autem narret veritatem, cùm ex eo non reſultet periculum manifeſtationis; ſiquidem non exprimuntur nomina.

24. Ex dictis colligitur inprimis, ſiquis teneatur voto, & impedimento conſanguinitatis, ſi petat conſanguinitatis diſpenſationem vtrumque explicandum. Si verò priùs voti diſpenſationem petat, non erit neceſſariũ explicare vtrumque. Quia poteſt eſſe idonea ratio diſpenſandi in voto caſtitatis,etiãſi nolit contrahere cum conſanguinea. Item ſi teneatur voto religionis, & caſtitatis, ſi priùs petat diſpenſationem in voto religionis, poteſt valere diſpenſatio in vno ſine alio, quia ex diuerſis finibus,& rationibus poteſt eſſe diſpenſatio in illis votis. At ſi priùs petat diſpenſationem voti caſtitatis, cenſet Franciſcus Suarez dicto ca. 24. numero octauo eſſe nullam eam diſpenſationem. Quia nullius momenti eſt diſpenſatio in caſtitate illi qui manet adſtrictus voto religionis. Sed dubito de veritate huius ſententiæ. Quia cùm votum religionis non ſit votum perſeuerandi,poteſt eſſe vtilis diſpenſatio voti caſtitatis,ſi non perſeueret,& ideo ex diuerſa,& iuſta cauſa peti, & ad diuerſum effectum. Fit etiam, ſiquis teneatur pluribus irregularitatibus, & petat diſpenſationem ad ordines, omnes explicandas.Quia vna omnium diſpenſationum cauſa eſt. Quamuis in hac re ſub ea diſtinctione procedat Suarez cap.cit.num.10. & ſequentib. vt tunc neceſſarium ſit plures irregularitates exprimere,quãdo grauitas vnius ſine alia explicari non poteſt. Sed quod dixi mihi videtur verius ob rationem adductam. Illud tamen obiter aduertendum eſt,ſi petatur diſpenſatio irregularitatis contractæ ex homicidio presbyteri non expreſſa circunſtantia Sacerdotij eam valere, vt contra Nauarrum, & alios docet Salas diſp. 20. ſect. 15. §. *Quartum dubium eſt.* Cuius ratio eſt. Quia eiuſmodi circunſtantia nec iure,nec ſtylo, nec conſuetudine exprimenda eſt. Cùm ergò non ſint indicia de contraria voluntate Pontificis valida cenſenda eſt diſpenſatio iuxta prædicta.

§. QVINTVS.

Quid dicendum de impedimentis matrimonij explicandis?

SVMMARIVM.

Quæ impedimenta matrimonij explicanda ſunt, num.25.
Quomodo explicandi gradus, num. 26.
Reijcitur Thomas Sanchez, num.27.
Quomodo explicandum impedimentum cognationis ſpiritualis, num.28.
Quid ſi ſit ex publica honeſtate, num.29.
Quid ſi publica honeſtas concurrat cum affinitate, num.30.
Quid ſi petens diſpenſationem erret in gradu, num. 31.

25. QVOD ad matrimonium ſpectat,inprimis omnia impedimenta explicanda ſunt, cùm ad vnum, & eundem effectum ordinentur, & in eadem diſpenſatione propter rationem dictam. Similiter diſtinctè explicanda eſt qualitas impedimenti, vt quoto gradu ſe vel conſanguinitatis, vel affinitatis, vel publicæ honeſtatis contingant. Non enim ex eadem cauſa conceditur in his gradibus, neque cum eadem compenſatione, ſicut cùm petitur legitimatio filij, neceſſarium eſt explicare qualitatem illegitimationis,an ſit ſpurius vel ex adulterio,vel ſacrilegus.Similiter in affinitate explicandum eſt, an oriatur ex copula licita vel illicita, quia eſt diuerſa qualitas impedimenti.Quamuis ſi explicetur affinitas in

Digitized by Google

tertio vel quarto gradu non ſit neceſſarium, aliquid amplius explicare, cùm poſt Tridentinum ſola affinitas orta ex matrimonio rato extendatur ad tertium vel quartum gradum. Similiter neceſſarium eſt explicare numerum conſanguinitatum, vel affinitatum, vel cognationum ſpiritualium, vt ſi duplici ex parte ſe contingant in ſecundo conſanguinitatis gradu, vel ſi quis rem habuit cum duabus conſanguineis, quam vult ducere vxorem intra ſecũdum gradum. Quod licet nonnulli negẽt, probabilius tamen cenſeo, quod dixi cum Sãchez lib.8.diſput.24.nu.5. Efficiunt enim hæc vnum vinculum longè grauius vt dicebam ſupra. Et ſimile optimum eſt in diſpenſatione cum illegitimo ex adulterio. Si enim non explicetur, an adulterium ſit ex vtraque parte cenſetur irrita diſpenſatio, vt docet Molina tom.1. de iuſtitia tract.2.diſp.173. verſ. *Hinc colligitur*. Vnde conſtat planè diuerſam eſſe rationem, ſi affinitas orta ſit ex pluribus actibus repetitis, cũ eadem tamen conſanguinea: tunc enim non eſt id neceſſarium explicare, quia non conſurgit minus impedimentum affinitatis ex vna, quam ex pluribus copulis cum eadem. Quare ſi ante diſpenſationem factam per ordinarium ſæpius quis copularetur conſanguineæ vxoris ducendæ, non eſſet neceſſaria alia diſpenſatio. Secus eſſet, ſi poſt diſpenſationem per ordinarium factam iterum illam cognoſceret. Tunc enim iam eſſet noua affinitas, cùm prior per diſpenſationem eſſet omnino ſublata.

26. Rurſus in explicatione graduum conſanguinitatis ſi ſint infra quartum gradum, non erit neceſſarium diſpenſationem petere iuxta declarationem Cardinalium. Atque hinc intelligenda eſt etiam mens Pauli III. in motu proprio pro Indis, quia pro illis ablatus eſt tertius, & quartus gradus cognationis, & ita ſi cõcurrant primus vel ſecundus gradus cum tertio, non ſunt impediti. Intelligitur autem ille motus proprius, de Indis Neophytis, & tam in affinitate, quam conſanguinitate, omneſque etiam Indorum prouinciæ eo nomine comprehendũtur. Quod ſi ſit inęqualitas graduum intra quartum, iure quidem antiquo tantùm ſufficiebat explicare remotiorem non facta mentione propinquioris, quando erat gradus inæqualis, tantùm enim eſt vnicum impedimentum ſimplex *c.fin de conſanguinitate*. Attamen conſtitutione Pij V. decretum eſt, vt ſola fiat mentio remotioris, habitis tamen literis declaratorijs ſuper propinquiori. Loquitur autem Pius V. tantùm in conſanguinitate & affinitate. Quare habebit locum in affinitate ex fornicatione, non tamen in publica honeſtate ex rato matrimonio, in qua ſufficiet attento iure communi explicatio remotioris gradus. Similiter non habet locum illa conſtitutio, cũ gradus remotior eſt extra quartum. Quia tunc non eſt neceſſaria diſpenſatio, vt declarauit congregatio Cardinalium apud Farinacium. Similiter non eſt locus illi conſtitutioni, quando propinquior gradus fuerit primus comparatione ſtipitis, vt ſi concurrat ſecundus, tertius, vel quartus cum primo, expreſſe enim excipitur in d.proprio motu. Quare eodem modo procedendum eſt in explicatione impedimenti affinitatis ortæ ex fornicatione occulta cùm petitur pro foro interiori. Non enim eſt neceſſe explicare propinquiorem, niſi propinquior ſit primus gradus. Eiuſmodi autem literæ declaratorię, quas exigit Pius V. non ſunt neceſſariæ ad matrimonij valorem, ſed pro foro externo, & ad vitandum ſcãdalum. Quare ſi ſine illis diſpenſet Ordinarius, ſiue credens allatas eſſe, ſiue ex malitia, matrimonium valet, neque retractari poteſt, vt docet Thomas Sanchez cũ alijs diſput.cit n.28. & ſequentib. Igitur ſi abſit ſcandalum, probabile erit non peccare eos, qui non adducunt literas declaratorias; & certius erit non eſſe neceſſarias, cùm diſpenſatio petitur tantùm pro foro interno.

27. Si ergò hæc vera ſunt, vt & docet Thomas Sanchez, nõ video, quomodo ſtare poſſit, quod docet eadem diſputatione, n.12. non ſatis eſſe explicare inęqualitatem gradus, ſi fœmina ſit, quę propinquior eſt, ſed explicari debere, an ea fœmina ſit in ſecundo vel tertio. Quod etiã docuit Molina, tom.1.tract.2. diſput. 161. verſ. *Illud tamen*. Si enim literæ Pij V. abſolutè & ſine diſtinctione docent non eſſe neceſſarium propinquiorem exprimere nulla facta diſtinctione fœminæ aut viri, neſcio quo fundamento deducatur eſſe neceſſarium explicare propinquiorem, ſi fœmina propinquior ſit ſtipiti quam vir. Quare dicamus neque in eo caſu eſſe neceſſarium, & multo minus in affinitate, ſiue ea oriatur ex copula licita, vel illicita ob eandem Pij V. cõſtitutionem. Ex quo eodem fundamento deduco contra Sanctium nu.14. non eſſe neceſſarium explicare an ea diſtantia ſit in linea recta, vel tranſuerſali. Si enim ex conſtitutione Pij V. non eſt neceſſaria inæqualitatis explicatio, quando gradus propinquus concurrit cum remoto; ergo neque neceſſarium eſt explicare qualis ſit ea propinquitas vel diſtantia. Si enim in recta linea conſanguinitatis eſt impedimentum naturale vſque in infinitũ, diſpenſatio eſſe non poteſt. Si verò non extenditur in infinitum, & petitur in eo gradu, in quo diſpenſatio eſſe poteſt, non video cur neceſſe ſit diſtantiam explicare. Quare, niſi Pontifex aut ſtylus Curiæ id exigat ad valorem diſpenſationis, id teneamus.

28. At ſi impedimentum ſit cognationis ſpiritualis, explicari quidem debet, ſi ſit cum filia ſpirituali; quia licet ſit diſtantia, attamen propinquior gradus eſt primus cum patre eius, quam tenuit. Et quamuis Pius V. in ſua conſtitutione non agat de impedimento cognationis ſpiritualis, colligitur tamen ex ea Pontificem in primo gradu diſpenſare nolle. Cui adde, id quod Thomas Sanchez dicit eadem diſputatione,

tione,

Digitized by Google

tione, num.15. non legi diſpenſationem patris cum filia ſpirituali, licet legatur conceſſa diſpenſatio inter parentes ſpirituales & naturales. At poſtea cognoui quod Greg.14. diſpenſauit cum patre, & filia ſpirituali, pater erat Nobiliſſimus Hiſpanus, & apud Mediolanenſes Regius Præſes, filia nomine Ffilia; quorum infauſtas nuptias, infauſtamque prolem vita breui (forſan veneno) extinctam Mediolanenſes viderunt.

29. Quod ſi impedimentũ ſit ex publica honeſtate in gradu inæquali, non eſt neceſſarium exprimere ortam eſſe ex matrimonio rato, cũ id planè conſtet ex eo, quod poſt Tridẽtinum non poteſt extendi honeſtas publica prouenięs ex ſponſalibus vltra primum gradum; & ideo in eo impedimento nulla ſit diſtantia. Si verò ſint in primo gradu, neceſſarium putat Thom. Sanchez diſp.cit.nu.16. explicare an proueniat ex matrimonio rato, vel ex ſponſalibus. Quia illud impedimentum grauius. Sed non video huius rei firmum fundamentum.

30. Si autem ſimul concurrat publica honeſtas cum affinitate, id eſt, cùm quis vult ducere conſanguineam vxoris, quam cognouit matrimonio conſummato, cum qua & habet impedimentum publicæ honeſtatis ex cõſtanti matrimonio rato, & affinitatis ex conſummato, placet in eo caſu diſtinctio, qua vtitur Thom. Sanchez diſp.cit.n.38. Si explicetur affinitas ex copula licita, vel intra tertium & quartum gradum non eſt neceſſarium explicare publicam honeſtatem, iam enim ibi intelligitur & neceſſariò includitur. At ſi explicetur affinitas in genere, non valet, quia in affinitate in genere non includitur publica honeſtas. Maximè cùm ſupra dixerimus neceſſarium eſſe explicare, an affinitas ſit ex copula licita, vel illicita, & non ſufficere, ſi exprimatur affinitas in genere. Pro qua ſententia refert Thomas Sanchez, Abbatem, Alexandrum, Præpoſitum, Tabiennam, Loazes, & alios ex Theologis. Sic etiam cenſuerunt matrimonij inter Catharinam, & Henricum VIII. Regem Angliæ defenſores, vt cõſtat ex Nicolao Sãdero de Schiſmate Anglicano lib.1.pag.mihi 58. vbi hæc habentur: *Veniamus iam ad illud vltimum caput, in quo vim maximam aduerſarij ſitam eſſe arbitrantur. In precibus Pontifici oblatis hæc verba continebantur: Dudum inter Dominam Catharinam, & Principem Arthurum Henrici fratrem matrimonium per verba de præſenti fuiſſe contractum. Nõne his verbis ſatis expreſſè proponitur iuſtitia publicæ honeſtatis impedimentum, quod ex ſolo nuptiarum contractu oriebatur. In ijſdem verò precibus mox ſequitur illud matrimonium carnali copula forſitan fuiſſe conſummatum. Non ne hinc etiam affinitatis impedimentum elicitur, ſi fortè carnalis copula interceſſiſſet? Propterea enim adiectum eſt illud forſitan, vt in omnem euentum matrimonio conſuleretur, etiamſi carnalis copula, quæ reuera non interceſſit, caſu quopiam interceſſiſſet. Cùm ergo Papa ex re narrata intellexerit, duas ad ſummum res obſtitiſſe, quominus Catharina Henrico nuberet; vnam, quod ea fœmina prius Arthuro Henrici fratri nupta fuiſſet: alterã, quod ab eodẽ Arthuro forſitan fuiſſet cognita: idemq́; Pontifex tota re intellecta, non modo affinitatis in toto genere, ſed huius ipſius affinitatis impedimentum (quod inter Henricum, & Catharinam ex nuptijs Catharinæ cum Arthuro priùs contractis, ea copula forſitã ſubſecuta conſummatis, interueuerat) auctoritate ſua ſuſtulerit, nonne eo ipſo, iuſtitia etiam publicæ honeſtatis impedimẽtum, quod copulam carnalem præcedit, multò magis ſuſtulit? Nam ſi Hẽrico Regi permittitur vt fratris vxorẽ, etiamſi carnali copula fuiſſet cognita; tamen ducat: Non ne multo magis eam ducere permittitur, ſi nupta ſolùm, & non etiam cognita fuit?* Hæc Sanderus.

31. Denique, ſi petens diſpenſationem erret in gradu, Thomas Sanchez diſput.cit. num. 7. exiſtimat, ſi error ſit in gradu inferiori exprimens per errorem gradum proximiorem, vt tertium pro quarto, valere diſpenſationem. Quia facilior eſſet diſpenſatio. Quod quidem probabile eſt, cùm quartus includatur in tertio. At ſi erret explicando minorem gradum pro maiori, non valere, quia errat in ſubſtantia gradus. Et idem dicendum, quamuis ſit communis error, excuſabitur enim à culpa, non tamen valebit diſpenſatio. Similiter, ſi impedimentum eſt minus, & per errorem exprimatur maius, diuerſi tamen generis, vt ſi ſint affines in ſecundo gradu, & explicetur eſſe conſanguineos in ſecundo, non valet diſpenſatio. Quia in diſpenſatione non eſt argumentum à maiori ad minus, niſi quando minus includitur in maiori, vt dicebamus de errante in gradu inferiori, & exprimente ſuperiorem. De quo Thomas Sanchez citatis alijs, num.19.

§. SEXTVS.

Quid dicendum de explicatione copulæ.

SVMMARIVM.

An neceſſariò explicanda copula, num.32.
Nauarri doctrina conſideratur, num.33.
Obijcitur ex Tridentino, num.34.
Expenditur Tridentini decretum, num 35.
Examinatur quædam difficultas circa illud, num. 36.37.38.39.
Diſſimulare poſſe ordinarium ſi contrahentes bona fide, in ea perſeuerent, quamuis ſciat diſpenſationem ſubreptitiam fuiſſe, num. 40.

32. DE hac re agit latè Thomas Sanchez lib.8. de Matrimonio diſput. 25. qui probabilius exiſtimat cum multis alijs explicationem copulæ neceſſariam eſſe ad valorem diſpenſationis. Mihi tamen ſemper probabiliſſimum viſum eſt, quod ſi poſt copulam carnalẽ cum

cum conſanguinea impetretur diſpenſatio ad contrahendum matrimonium, non facta mentione de copula carnali, diſpenſatio valet, & nõ eſt ſubreptitia. Quia copula illa carnalis, ſi fuiſſet expreſſa, faciliorem reddidiſſet Pontificem ad concedendam diſpenſationem. Quando autem tacetur veritas, quæ ſi fuiſſet expreſſa, faciliorem reddidiſſet Pontificem ad concedendum reſcriptum, non cenſetur ſubreptitiũ iuxta doctrinam gloſſæ in *c. ſuper literis de reſcriptis* verbo *literas*. Quæ gloſſa eſt cõmuniter approbata, vt reſoluunt ibidem Felinus, n. 8. Decius, n. 9. Beroius, nu. 75. Atque hoc quod de copula diximus ſine dubio veriſſimum fuit ante Concilium Trid. vt docet Nauar. in Manuali Latino c. 22. n. 86. & in *c. ſi quando de reſcriptis* in 4. exceptione. Quæ etiam doctrina veriſſima fuit etiam quando copula carnalis malitioſe interuenit cum animo extorquendi diſpẽſationem per illam copulam. Nam quamuis in iſto caſu expreſſa copula pro cauſa debuit etiã exprimi prædicta malitia, vt docet Nauar. in d. 4. exceptione, tamen ſi diſpenſatio fuit impetrata, tacita copula, & non exprimẽdo illam pro cauſa, potuit etiã taceri prædicta malitia, & diſpẽſatio in iſto caſu proculdubio non eſt ſubreptitia.

33. Addit tamen Nauarrus in Manuali, c. 8. n. 86. poſt Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de Reformat. cap. 5. modum iſtum impetrandi diſpenſationem propter copulam eſſe prohibitũ, licet antea fuiſſet approbatus, atque adeo de hodierno ſtylo diſpenſationem ad contrahendum matrimonium per aliam cauſam cenſeri ſubreptitiam, ſi non fiat mentio de copula carnali præcedenti. Verùm hæc doctrina meo iudicio abhorrere videtur à iuris vtriuſq; principijs. Quia incongruum videtur, quod copula carnalis, quæ olim mouebat ad pietatem, & efficiebat faciliorem diſpẽſationem, hodie ingerat difficultatem & reddat difficiliorẽ diſpenſationem. Quare verius videtur, vt dixi, quod etiã hodie, ſicut olim copula carnalis inter prohibitos non reddit diſpenſationem difficiliorẽ, ſed faciliorem, atque ideo non eſſe neceſſarium in ſupplicatione copulam explicare, neque teneri eos, qui diſpenſationem petũt, ad interrogationem ordinarij de copula reſpondere; ſed poſſe ſine peccato negare reticendo in mente, *vt tibi dicam*. Imò & quamuis in reſcripto dicatur *ſi copula non fuerit*, ſi ea diſpenſatio ſit obtenta pro foro externo, adhuc valet, quamuis negetur, dummodo ea copula non probetur in exteriori foro; quia ea clauſula intelligenda eſt iuxta naturam eius diſpenſationis. Quæ omnia probabilia etiam iudicat Thomas Sanchez loco citato. Vnde meritò reprehendendi ordinarij, qui quando ea clauſula non apponitur, interrogant de copula habita. Nec me monet, quod ſoleat exprimi copula de ſtylo Curiæ. Mihi enim propter ea quæ dixi, valde dubium eſt, ex eo ſtylo effici explicationem copulæ neceſſariam eſſe ad valorem diſpenſationis. Et vt lector ſciat ſe tutò ſequi poſſe hanc ſentẽtiam, eam tenet Nauarrus lib. 4. conſil. in 1. Edit. tit. de conſangui. conſ. 1. & 5. & tit. de ſponſal. cõſ. 2. Et in 2. Edit. conſ. 8. 9. 10. 11. Otiando, Salzedo, Bernardus Diaz, Coſta, Gutierrez q. Can. lib. 1. cap. 5. nu. 11. Zauallos qq. pract. 737. Man. Rodrig. tit. 1. Sum. in 2. Edit. cap. 238. Vide etiam Henriquez lib. 12. de Matrim. cap. 2. num. 4. 5. 6.

34. Neque obſtat textus dicti Concilij Tridentini in d. c. 5. Nam expreſsè loquitur, quando inter prohibitos interuenit copula carnalis cum animo de facto conſummandi matrimonium antea inter illos ſcienter contractum. Nam quemadmodum matrimonium ipſum ſcienter contractum reddit difficilem diſpenſationem; ſic à fortiori reddere debet difficiliorem, ſi fuerit copula carnali conſummatum. Id quod etiam ante Concilium Tridentinum dicendum erat ex bene fundata iuris Pontificij doctrina. Vnde colligitur quod Concilium Tridentinum nihil innouare voluit, quando copula carnalis interuenit ſine matrimonio.

35. Sed circa prædictum decretum Tridentini aduertendum eſt, quod ſi prohibiti nõ contraxerint matrimonium de præſenti, ſed ſponſalia tantùm de futuro ſimpliciter, etiam ſine conditione *ſi Papa diſpenſauerit*, non procedit illud decretum, neq; efficiuntur indigni diſpenſatione, quoniam decretum illud loquitur & procedit contra ineuntes matrimonium, & ita non habet locum contra ineuntes ſponſalia de futuro, iuxta Gloſſam in *Clement. vnica de conſanguinit. & affinit.* V. *contrahere*. Communiter approbatam per Doctores, ibi, vt docet Nauarrus in Manuali cap. 22. n. 43. & Couar. 2. parte de Matrim. cap. 6. in fine princip:j.

36. Ex quo explicari poteſt magna illa difficultas, vtrũ pœna illius decreti contra ineuntes matrimonium in gradu prohibito, & præſertim contra conſummantes per copulã carnalem, habeat etiam locum contra celebrãtes ſcienter ſponſalia de futuro, ſecuta inter eos copula carnali. In qua difficultate nonnulli reſoluunt poſt Tridentinum ſeſ. 24. de Reform. matrim. c. 1. reuocatam videri deciſionem in *c. is qui fidem, de ſponſalib.* & ideo præcedentibus ſponſalibus de futuro, & ſecuta copula carnali non poſſe reſultare præſumptum matrimoniũ de præſenti, ſiue inter habiles ſiue inter inhabiles contrahendum: & addunt etiã, quod ante Conc. Trid. in terminis decreti in d. ca. 5. & in *Clement. vnica de conſang. & affinit.* præcedentibus ſponſalibus de futuro ſcienter inter prohibitos & inhabiles, & ſecuta inter eos copula carnali reſultabat præſumptum de facto matrimonium, & incurrebant pœnam ſtatutam cõtra ineũtes matrimonium in gradu prohibito, vt docet Gloſſa in d. *Clement. vnica v. contrahere*, communiter approbata per Doctores ibi, & reſoluit Nauarrus in Manuali, cap. 22. num. 43.

37. Hæc tamẽ Gloſſa atque communis ſententia non placet. Nam deciſio textus in d. *c. is*

qui

qui fidem, quando vigebat, fundabatur tum in fauore matrimonij, tum maximè in iuris præſũptione, ex qua nemo præſumitur delinquere, *c. eſt ote miſericordes de regulis iuris l. merito D. Pro ſocio.* Et ideo ad euitandum peccatum fornicationis præſumebatur conſenſus in matrimonium de præſenti per copulam præcedentibus ſponſalibus de futuro, vt explicui ſupra libro 2. & iſtæ ambę rationes militabant quando hęc omnia interueniebant inter habiles ad cõtrahendum matrimonium, & quando poterat matrimonium valere, & euitari prædictum peccatum fornicationis. Non autem hoc procedere poterat inter inhabiles ad contrahendũ quia tũc nullus poterat dari fauor matrimonij, cùm eſſet nullum: nec poterat euitari peccatũ fornicationis nullo exiſtente matrimonio. Quinimo, ſicut quando poterat valere matrimonium, præſumebatur conſenſus ad euitandum peccatũ: ita quando nõ poteſt valere matrimonium etiam inter inhabiles, & prohibitos, debet præſumi diſſenſus ad matrimonium, vt euitetur peccatum, ſi non copulæ, ſaltẽ contemptus, & inobedientiæ contra Eccleſiam.

38. Ex qua doctrina colligitur maior quędã declaratio prædicti decreti Tridentini, & etiã textus in *c. fin. de cõdit, appoſitis* in fine, videlicet quod ſi inhabiles ad contrahendum matrimoniũ de facto illud contrahant per verba de pręſenti ſub conditione impoſſibili, contractus eſt ridiculus, & non conſentiunt in matrimoniũ, & non incurrunt excommunicationem in d. clement. 1. nec indigni efficiciuntur diſpenſatione ad iterum contrahendum, nec ex dicto contractu oritur impedimentum publicæ honeſtatis, cùm matrimonium fuerit nullum ex defectu conſenſus, argumento textus in *l. non ſolùm D. de action. & oblig.* iuncto *ca. 1. in principio de ſponſalibus in 6.* Neque obſtat quod in d. c. final. conditio impoſſibilis remouetur, & habetur pro non ſcripta fauore matrimonij. Nam reſpondeo illud verũ eſſe fauore matrimonij, quãdo poteſt valere matrimoniũ inter habiles, ſecus verò inter inhabiles, vbi nõ poteſt valere matrimonium, nec militat fauor matrimonij.

39. Denique addẽdum eſt ad dictum decretum in verſiculo *ſi verò*. Quod ſi ignoranter à principio in gradu prohibito fuit contractum matrimonium adhibitis ſolemnitatibus, tunc faciliùs impetratur diſpenſatio, vt dicitur in pręd icto decreto. Quod etiam procedit, quãuis poſtquam ſuperuenit ſcientia de impedimento, perſeuerauerint in matrimonio, & in copula. Quia in hoc caſu, ſicut nõ habet locum pœna dictæ Clementinæ, vt docet Gloſſa ibi verbo *contrahere* communiter approbata, ita etiam non habet locum pœna dict. Concilij Tridentini, & non efficiuntur indigni diſpenſatione.

40. Adde rurſus, quod ſi poſt contractũ matrimonium bona fide, & conſummatum per copulam, ſi contrahentes perſeuerent in bona fide, & habeant probabilem ignorantiã, quod diſpenſatio fuit ſubreptitia, quamuis hoc intelligat ordinarius, poteſt diſſimulare, & tacere propter periculum, quod imminet ex ſeparatione matrimonij. Quæ doctrina colligitur ex *cap. quia circa de conſanguinitate, & affinit.* ibi. *diſſimulare poteris*, & reſoluit Couar. 2. part. de matrim. ca 6. §. 10. num. 15. ibi eam probare tenetur ex Abbate in dict. cap. num. 7. Felino nu. 2. Beroio num. 4. & alijs.

§. VLTIMVS.

Quando ſit vitium per expreſſionem falſi.

SVMMARIVM.

Vitiari diſpenſationem per expreſſionem falſi, explicatur, num. 41.

De hodierno ſtylo præcedentem ſententiam ordinarij, etiamſi illa iniuſta fuerit, valere, num. 42.

Quis diſpenſare poteſt, quando erratur in diœceſi, num. 43.

41. QVANDO diſpenſatio reddatur nulla ex expreſſione falſi latè explicat Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſput. 21. Suarez li. 6. de voto c. 27. num. 8. Breuiter tamen ita ſe res habet. In primis, ſi falſitas expreſſa vitiat impedimentum in quo diſpenſandũ eſt, vel non plenè explicat, planè diſpenſatio nulla eſt ex ſubreptionis vitio. Quod in votis facilè, & optimè explicat Suarez loco citato. Deinde ſi falſitas exprimatur in cauſa, vt ſi cauſa falſa apponatur, diſpenſatio eſt nulla, quia non ſolùm in diſpenſatione voti ad eius valorem requiritur cauſa, ſed etiam ad diſpenſandum in alijs, cùm diſpenſatio petitur ex cauſa. Hoc autem intelligendum eſt de cauſa finali motiua. Quod ſi plures cauſæ proponantur, ſi vtraq; eſt inſufficiens per ſe, & integrant vnam cauſam ſufficientem, ſi aliqua earum eſt falſa, corruit diſpenſatio. Quia illis nititur voluntas diſpenſantis. Sumiturque hæc doctrina ex *capite poſtulaſti de reſcriptis*, quam latè docet Couar. lib. 1. variarum c. 20. num. 5. Iudicabitur autem vtramque inſufficientem eſſe, quado ex quacumque illarum ſeorſim non ſolet concedi diſpenſatio. At ſi vna cauſa ſit ſufficiens ex conſuetudine & ſtylo, & ea vera, alia autem, quæ additur, ſit falſa, communior ſententia eſt, quæ docet valere, quam ſequitur Thomas Sanchez, & probat multis citatis diſput. 21. numero 32. Quod verum eſt, etiamſi falſis teſtibus ea cauſa probetur, dummodo illa vera ſit, in dubio autem an ſit cauſa finalis, quæ exprimitur in diſpenſatione, vel impulſiua, cenſendum eſt eſſe finalem, vt docet idem Auctor ibidem numero 20. In dubio verò an diſpenſatio ſit valida, hac regula vtendum, vt in dubijs tutior pars eligatur iuxta regulam iuris, in opinionibus autem probabilis eligatur; quæ

Digitized by Google

quæ duo ſunt valdè inter ſe diuerſa.

42. Illud etiam addendum eſt,quod dicebamus ſupra cap. præcedenti, quando de hodierno ſtylo Curiæ Papa non diſpenſat, nec confidit de precibus ſupplicantis, nec de precum veritate,ſed committit ordinario,vt præcedenti diligenti inquiſitione ſuper precum veritate, & cauſis expreſſis ipſe ordinarius diſpẽſet, in iſto caſu, poſtquam præceſſit inquiſitio, & ordinarius declarauit cauſas expreſſas eſſe veras, ſententia illa, & declaratio, etiamſi fortè fuerit iniuſta,eſt valida,& habet auctoritatem rei iudicatæ, & retractari non poteſt, *cap. cùm inter de ſententia & reiudicata cap. ſiquis verſic. ſi primò contra ius litigatoris 2. quæſt. 6.* & proinde ſequens ordinarij diſpẽſatio, & matrimonium ex illa contractum valet,& deinceps retractari non poteſt; præterquam in duobus caſibus. Primò, quando à principio reſcriptum fuit ſubreptitium cum dolo vel fraude,iuxta ea quę dicta ſunt c.præcedenti.Secundò quãdo poſtea teſtes adhibiti ſuper precum veritate fuerunt corrupti iuxta textum in *cap. 1. de exceptionib.* Poteſt etiam addi tertius caſus,quando diſpenſatio vel reſcriptum ad diſpenſandũ fuit ſubreptitium, licet per ignorantiam, & ſubreptitio fuit notabilis in tacenda veritate, vt ſupra etiam dicebamus.Nam licet diſpenſatio ſubreptitia in exprimenda falſitate per ignorãtiam, non poſſit impugnari poſt contractum matrimonium vt modò dicebamus; tamen diſpenſatio ſubreptitia in tacenda veritate ſemper poteſt impugnari etiam poſt contractum matrimoniũ,quia nulla præceſſit cognitio & probatio iudicialis. Ac proinde ſi mulier vidua, præſertim ſuſceptis filijs hoc tacito petat diſpẽſationem ad contrahendum matrimonium cum conſanguineo vel affine in gradu prohibito, videtur quod talis diſpenſatio etiam per ignorantiam commiſſa in tacenda veritate, ſemper eſt ſubreptitia & nulla. Quoniam lex nullam curam habet,de huiuſmodi viduis maritandis. *Authent. cui relicto, C. de indicta viduitate*,ſed duntaxat de virginibus aut alijs innuptis mulieribus maritandis, *l. 1. D. ſoluto matrimonio. l. cùm tale §. ſi arbitratus D. de condit. & demonſt.* vbi latè declarat Coſta.

43. Denique addendum eſt,cùm dicit Thomas Sanchez diſput. cit. num. 32. quando erratur in Diœceſi eius, cum quo diſpenſatur, dicendo eſſe Salmanticinum, qui erat Abulenſis, ideoque committitur diſpenſatio Epiſcopo Salmantino, nullum diſpenſare poſſe. Quia verò ordinario petentis nihil eſt commiſſum; falſò autem commiſſum eſt aliquid, ſed per errorem. Probabilius tamen cenſeo oppoſitum, quod etiam Thomas Sanchez putat eſſe probabile. Conſtat enim de mente Papæ id eſſe, vt petentis ordinarius diſpenſet. Ille ergo ſolus cum eo poterit diſpẽſare,ſicut & ipſe Thomas Sanchez diſput. cit. num. 38. probauit, quando erratum eſt in nomine ordinarij, vel petentis, adhuc poteſt ordinarius cum petente diſpenſare. De alijs, ex quibus poteſt eſſe ſuſpicio falſitatis in reſcriptis videndi ſunt Doctores c. 9. & 10. de reſcriptis, & Petrus Gregor. lib. 1. de reſcriptis c. 48. & Farinacius in lib. de falſitate, communia enim illa ſunt omnibus reſcriptis.

CAPVT XVIII.

De modis quibus diſpenſatio expirat ex parte illius, cui conceditur.

SVMMARIVM.

Quid agendum diſtinguitur & proponitur, numero 1.

1. SVPPONAMVS prius tres ſtatus diſpẽſationis diſtingui debere. Primus,quãdo non eſt executioni mandata,neque diſpenſatio facta,indultum tamen conceſſum eſt. Secundus quando diſpenſatio eſt iam facta,& habuit ſuum effectum proximum; ſcilicet remotionem vinculi,vel impedimenti. Tertius,quãdo iam eſt executioni mandata, & habuit ſuũ vltimum effectum, vt quando iam eſt contractum matrimonium ex diſpenſatione impedimenti, vel ordinis ſuſcepti ex diſpenſatione irregularitatis. In hoc vltimo ſtatu planum eſt, nullo iam modo ceſſare perſe diſpenſationem; habuit enim iam conſummatum effectum, & ille non potuit non eſſe licitè factus. Quare explicandum, quando ceſſare poſſit in alijs primis ſtatibus. Eſt autem eadem quæſtio de diſpenſatione, reſcriptis, priuilegijs, & licentia ad confeſſiones, vel ad aliquid efficiendum. De quo latè Tho. Sanchez lib. 8. de Matrim. à diſp. 27. Suarez lib. 8. de legib. à cap. 30. Salas de legibus diſput. 20. ſectione 16. & etiam diſput. 17. per varias ſectiones, cùm agit de priuilegijs. Poteſt autem deſinere diſpenſatio vel ex parte formæ, hoc eſt, cauſæ diſpenſationis vel priuilegij; vel ex parte concedentis, vel ob renuntiationem, aut reuocationem & ſimiles modos, de quibus ſigillatim agendum eſt in ſequentib. Is autem, cui conceditur diſpenſandi facultas, vel priuilegium, poteſt eſſe in cauſa, vt expiret ea conceſſio, vel quia eius vita finitur, vel quia renuntiat, vel quia non vtitur. Quæ deinceps explicanda ſunt,& quid res habeat in vnoquoque eorum.

§. PRIMVS.

Quomodo expiret diſpenſatio deficiente eo cui conceditur?

SVMMARIVM.

Diuiſio facultatis in realem et perſonalem, num. 2.

Quomodo

Digitized by Google

Quomodo cognoſcenda ſit facultas perſonalis & realis, primò ex qualitate rei conceſſe, n. 3.
Item ſi concedatur perſona aut rei, explicatur, numero 4.
Limitatur primò, n. 5.
Limitatur ſecundò, n. 6.
Quid ſi verba ſint ambigua & non ſatis percipiatur, cui faueat magis princeps, rei, an perſona, num. 7.
Limitatio prima, num. 8.
Limitatio ſecunda, n. 9.
Diſcrimina inter conceſſionem realem & perſonalem, n. 10.
Obyciuntur nonnulla, & diluuntur, numero 11. 12. 13.
Diſpenſatio ſeu conceſſio non expirat morte eius cui conceditur, ſecus ſi perſona, n. 14.

1. SED vt explicemus quando expiret ob mortem eius, cui conceditur facultas diſpenſandi, vel priuilegium, explicare oportet celebrem illam diuiſionem facultatis, ſiue priuilegij in realem & perſonalem, ſemel enim cognito, quid ſit vnumquodque iſtorum, facilè conſtabit, quando finiatur morte eius, cui conceſſum eſt. Diuiditur ergo ea facultas ſiue licentia in perſonalem, & realem, vt colligitur ex *l. in omnibus 68. & in l. priuilegia 157. de reg. iuris & in l. forma §. quamque de cenſibus, & in l. exceptiones 7. de except.*

3. Quærunt autem Doctores, quid ſit facultas ſiue licentia realis, quid perſonalis. Et quidem, ſi verba reſcripti plana ſunt & aperta, ceſſat quæſtio. Si verò clare non conſtat ex eo Principis aut Legiſlatoris intentio, coniecturis agendum eſt, quæ variè traduntur à Doctoribus. Mihi ſequentibus obſeruationibus articulus iſte videtur concludi poſſe. Primò inſpici debet qualitas rei in conceſſione contentæ. Nã ſi hæc natura ſua ſit perſonalis, perſonalis etiã erit conceſſio, vt docet Suarez lib. 8. cap. 3. num. 13. Menochius lib. 5. præſumpt. 103. nu. 35. Qua ratione officiorum conceſſio ſemper extinguitur cum perſona. Barboſa in *l. quia tale nu. 79. in fine D. ſoluto matrimonio.*

4. Secundò, conceſſio, quæ perſonæ conceditur, perſonalis eſt; quæ verò cauſæ aut rei, realis eſt, vt probant adducta ſupra in diuiſione conceſſionis. Dicitur autem perſonæ concedi, non ſolùm, quod Titio verbi gratia, datur, ſed etiam quod datur certo perſonarum generi, vt marito, verbi gratia, aut militibus, aut minoribus. Barboſa in *d. l. quia tale*, num. 14. Suarez d. cap. 3. niſi perſonarum mentio fiat ſub nomine collectiuo, & quatenus corpus vnum conſtituunt. Sic conceſſio facta capitulo, vniuerſitati realis cenſetur, ſicut & ciuitati, *l. forma, § quamque de cenſibus.* Menoch. ſupra num. 23. & 24. Quia corpora hæc nunquam pereunt, *l. proponebatur de iudic.* Idemque erit, ſi ciuibus concedatur, aut canonicis, quia cenſetur concedi ciuitati, & capitulo, *l. 2. D. de rebus dubijs.* Fachineus lib. 5. controuerſ. cap. 41. Rei autem concedi dicitur, quod fundo verbi gratia, aut patrimonio conceditur, *l. via §. quacumque D. de ſeruitut. Ruſticor. l. ſi aqua ductus D. de contrahend. empt. l. 3. §. rebus ac cenſibus*, vel adhæret cauſæ, vt mutuo, depoſito, aut ſimilibus, l. *priuilegia 157. de reg. iuris.* Menoch. d. præſumpt. 103. numero 26. & 27. vel adhæret dignitati, *cap. quoniam ab eo de officio de. leg. l. Annua. 20. §. 1. de Annuis legat.* Menoch. de Arbit. quæſt. 68. num. 16. Barboſa *l. quia tale*, num. 78.

5. Hęc tamen limitanda ſunt primò, ſi conceſſioni perſonali aliquid addatur, quod illam perpetuam efficiat, erit conceſſio realis, veluti ſi conceditur aliquid Titio in perpetuum, & illi, & eius ſucceſſoribus, vel hæredibus *l. 1. §. 1. de iure immunit. l. 10. tit. 18. part. 3.* & docent plures, quos ſequuntur Menoch. d. præſumpt. 103. num. 38. Suarez d. cap. 3. num. 12. Garcia de Nobilit. Gloſſa 1. §. 1. numero 25. & Gloſſa 6. num. 38. verſic. 8. Et ſi Barboſa in *d. l. quia tale*, num. 11. diſtinguat inter priuilegium merè reale, & remuneratorium, & alij quos referunt Doctores citati, exiſtiment eo verbo *in perpetuum* ſolùm denotari vitam eius, cui fit conceſſio. *l. 1. D. pro ſocio.* Quorum ſententiam non probo. Quia conceſſio qualibet, quantumcumque perſonalis ſit, durat ad vitam eius, cui conceditur. Ergo vt dictio *in perpetuum* aliquid operetur, debet efficere cõceſſionem realem. Neque obſtat textus in *d. l. pro ſocio.* Quia in ſocietate ineunda ideo verbum perpetuum eam non extendit vltra vitam, quia nullo pacto ſocij efficere poſſunt vt ſocietas tranſeat ad hæredes, *l. cum duobus 25. §. Idem reſpondit l. Adeo 60. pro ſocio.* Sic etiam immunitas in perpetuum conceſſa, ſi talis eſt, vt ad poſteros tranſire non poſſit, durat ſolùm ad vitam, etiam adiecto verbo *in perpetuum*, vt docet Garcia omnino videndus d. §. 1.

6. Secundò limitatur, ſi conceſſio perſonalis fiat perſonaliter rei, erit realis, quemadmodum e conuerſo, licet verba dirigantur ad rem; ſi tamen conceſſio fiat intuitu perſonæ, cenſebitur perſonalis, *l. penult. de ſeruit. legat. & d. l. in omnibus.* Sic priuilegia conceſſa minoribus, & fœminis cũ cõtrahunt, & fideiubẽt alia ſunt. Quia licet perſonis concedantur, retribuuntur tamen intuitu læſionis & deceptionis. Facit, *l. iuris gentium, §. pactorum D. de pactis.* Quodque in quibuſcumque diſpoſitionibus magis debeat attendi cauſa proxima, quàm verborum ſonus. Ita cum alijs, quos referunt, Menochius d. præſumpt. 103. numero 1. & 16. Barboſa ſupra num. 3. & latiùs ex num. 14. verſic. *ſecundò amplia.* Suarez d. cap. 3. numero 7. Hæc tamen ita accipienda ſunt, vt non ſufficiat perſonam vel rem eſſe motiuum concedentis eam facultatem, vel conceſſionem, vt ſtatim dicatur reale vel perſonale

Digitized by Google

ſonale.Fieri enim poteſt , vt contemplatione perſonæ quidquam detur,quod reale ſit.Veluti ſi Princeps,vt gratificetur Titio concedat eius familiæ,vel patrimonio facultatem, vel priuilegium aliquod: erunt enim realia,*lib.1.§. permittitur D.de aqua quotid.*Sic etiam priuilegiũ quod datur patri comparatione liberorum,durat eis mortuis argum.*l.fin.C.de Naufrag.*& notat Barboſa vbi ſupra, num. 19. & è conuerſo priuilegium Titio datũ intuitu dignitatis , reſpectu hæredum & ſucceſſorum in bonis non in dignitate,eſt perſonale,*l. Sordidorum C. de excuſat.mun.lib.10.*Requiritur ergò ad hoc , vt conceſſio ſit perſonalis cauſa conceſſionis, id eſt,quod Princeps præcipuè intendat prouidere,& fauere perſonæ,vtque ſit reale requiritur quòd principaliter intendat prouidere rei, etſi moueatur contemplatione perſonæ.Atque ita accipi debet,quod habetur in *d.l.in omnibus*,vt notant ſupra adducti,quibus adde Emanuelem Rodriguez 1.tomo Quæſtion. Regular. quæſt. 6.artic.19.& pro interpretatione textus difficilis in *d.l.penult.D.de ſeruit. lega.* vide Barboſam d.num.14.

7. Tertiò ſi verba , & mens concedentis ambigua ſint,vt non conſtet,cui magis fauere voluerit,rei,an perſonæ , & quod conceſſione continetur tale ſit, vt poſſit eſſe perpetuum , & temporale,debet præſumi perſonale priuilegium,aut conceſſio.Quia in dubio conceſſionis præſumendæ ſunt perſonales,& reſtringendæ, vt dixi ſupra,& dicam infra cap.vltimo. Id autem verum eſt in ea conceſſione,quæ derogat iuri communi. Nam ſi ſit priuilegium, quod non deroget,beneficium erit,& ideo ampliãdum,*l.3.D.de conſtit. Principum*,iudicandumque in dubio reale ex ſententia Bartoli in *d. l. 3.*quod cum alijs probat Suarez d.cap.3. num. 17.Menoch.ſupra num.20.Quibus magis accedo,quam his qui dicunt conceſſionem in dubio realem iudicandam eſſe,quos ſequitur Emanuel Rodriguez d.1.tom.quæſt.56. art.12.in fine. Tiraquellus de iure primog.quæſt. 40. nu. 72.Magis etiam dictis adhæreo,quam alijs, qui ad coniecturas recurrendum putant cum Barboſa ſupra num.4. Menoch.num.29. Nam eo caſu loquimur,quo vel nulla coniectura eſt, vel adeo ſunt hinc inde æquales, vt in neutrã partem inclinet magis animus, ſed omninò verſetur in dubio.

8. Hæc tamen doctrina limitatur primò in conceſſione, vel priuilegio conuentionali, quale eſt quod à Principe non gratis,ſed accepta pecunia , vel alterius rei compenſatione tribuitur,& ideo ex pacto cum eo inito deſcẽdit,& ideo conuentionale dicitur,ad differentiam conceſſionis vel priuilegij puri,quod gratis & liberaliter expeditur;hoc enim pręſumitur eſſe reale,*l.2.de iure immunitatis*, quia ſortitur rationẽ contractus,quòd tranſit regulariter ad hæredes,*d.§.pactorum & l.tale 41. D. de pactis,l.ſi pactum 9.de probation.* & docent relati à Menochio,num.22.& Barboſa,num. 6. ad finem.Quod ita accipiendum eſt,vt in ambiguitate verborum hæc conceſſio conuentionalis iudicetur realis. Nam ſi verba ad perſonam magis referantur,aut aliunde conſtet hanc fuiſſe mentem concedentis,erit perſonalis.Nam & contractus in perſonam concepti eam non egrediuntur,*d.§.pactorum*,& probat Suarez d. lib.8.cap.4.n.9.Vnde non videtur tutum,quod docuit Iaſon in *l.ſi ſic 33.ex nu.12. de V. O.* immunitatem conceſſam ſub nomine proprio cenſeri realem,ſi fiat ex contractu:contrarium enim puto verius ,niſi aliud conſtet ex mente concedentis,aut verbis,vt notat Barboſa ſupra num.43.

9. Secundò limitant aliqui in conceſſione facta propter benemerita,quæ in dubio cenſetur eſſe realis,vt cum alijs quos refert , tradit Menochius vbi ſupra num.13. Quia hæc conceſſio non tam cenſetur gratuita, quã conuentionalis , quemadmodum de donatione remuneratoria dicitur, quæ pro titulo oneroſo habetur. Creditur enim qui ita donat,magis debitum ſoluere,quam liberaliter donare, vt cũ multis docet Caſtillo lib.3.quotid. cap.4. num. 39.Sed contrarium verius puto ex *l.1.verſ.plane D.de conſtit.Principum*,& quia merita, quæ ſunt cauſa proxima conceſſionis perſonalia ſunt. Ergo & conceſſio talis cenſeri debet in dubio ex *d.l.in omnibus*. Ita plures cum Menochio ſupra,num.12.Barboſa num.6. etſi Suarez d.cap.4.num. 2. non rectè videatur hanc ſẽtẽtiam percepiſſe.Neque obſtat, quòd diximus de donatione remuneratoria , quia verius eſt eam vt gratuitam haberi debere , niſi merita talia ſint,vt tribuant actionem ad agendum in iudicio,& late probant Pinellus in *l.1.3.p.num. 60.C.de bon. mater.*Zaballos in communi qu. 273.Eſcobar de Ratiocin.cap.24.num.24. Parlador.poſt Sexchicenturiam quæſt. 15. multę tamen donationes remuneratoriæ ſuſtinentur, quæ nullæ ſunt,ſi gratuitæ,& vniuerſaliter omnes abſque tertij pręiudicio,vel in modica quãtitate valent.An requiratur probatio meritorum,quæ in conceſſione referuntur, explicat Garcia de Nobilitate Gloſſa 2. num. 17. Sunt qui tertiò limitent hanc doctrinam in conceſſione immunitatis.Sed nihil ſpeciale in ea cõſtituendum puto.Vide Barboſam ſupra nu.5. Menochium num.41.

10. Ex his colliges valdè inter ſe diſcriminari conceſſionem realem & perſonalem. Nam perſonalis ad hæredes non tranſit, *l.1.§. perſonis D.de iure immunit.l.maritum 13.cum ſequenti D.ſoluto matrimonio l.1.§.permittitur D. de aqua quotid.l.ſordidorum,C. de excuſat. mun. lib.10* Neque cedi poteſt ex regula,*l.ſi ex pluribus 48.D.de adminiſtrat.tutorum* , qua traditur ea cedi non poſſe, quę ad hæredes tranſmitti non poſſunt.Neque fideiuſſoribus competit.*d. l.1.exceptiones 7.de exception.* Neque vxori cõmunicatur, *l. Quod Principi 58.cum l.ſequenti de leg.*

Digitized by Google

de leg.1. & l. Principe de legibus. Cùm tamen conceſſio, quæ realis eſt, & cedi & tranſmitti poſſit, & nunquam intercidat ex dictis iuribus, *& l.3. de cenſibus.* Ratio horum eſt. Quia iura realia cùm rei adhæreant, ſemper illam ſequuntur. *l. Imperatores de Publicanis, C. ſine cenſu vel reliquis.* Perſonalia verò cum perſona pereunt, *l. vnica §. ne autem, C. de caducis tollendis, §. finitur de vſufructu, l. cum quis 55. l. fin. de V.O.* Donellus de iure eligendi lib. 11. comment. cap. 2. & in facultate conditionis implendæ, Couarruu. pract. cap. 39, & in alijs caſibus Antonius Gomez tom. 1. variar. cap. 11. num. 20. Garcia de Nobilitate Gloſſa 6. nu. 38. verſ. 8. Gutierrez de Gabellis, q. 166. n. 3. late Barboſa in *l. quia tale 14. ſoluto matrim.* n. 77. in fine & in *d. l. maritũ, n. 18. in fine.*

11. Sed huic reſolutioni obſtat primùm, quia priuilegium minoribus conceſſum, vt reſtituantur, perſonale videtur, quia fideiuſſoribus non competit, *d. l. exceptiones in fine & l. in cauſa 14. de minoribus;* & tamẽ ad hæredes trãſmittitur, *l. non ſolum de in integrum reſtitutione l. minor. 19. §. fin. de minoribus l. ea quæ §. 1. C. de temporibus in integrum.* Secundò obſtat quod priuilegium marito & alijs conceſſum, *vt in quantum facere poſſunt, conueniantur,* perſonale eſt, *d. l. quia tale:* & tamen ad mariti filios tranſit, *l. etiam ſoluto matrimonio 3.* priuilegium, quo patroni gaudent, ne à libertis in ius vocari poſſint ſine venia, *l. adeptiuum 8. verſ. patroni de in ius vocando,* perſonale videtur, quia ob perſonæ reuerentiam datur, & tamen communicatur vxori, *l. 1. C. de in ius vocando.* Item illud, ne vltra quam facere poſſit conueniatur, *l. non tamẽ 10. de re vindicata.* Item priuilegium fori, *l. mulieris, C. de dignit. lib. 11. & l. fin. C. de incolis lib. 10. & l. eis C. de Fabricenſibus lib. 11. l. ne ad diuerſa C. de ſilentiarijs lib. 12. l. 3. C. de Epiſcopis & Clericis.* Tiraquellus poſt leges connubiales Gloſſa 2. num. 54. & priuilegium nobilitatis, *d. l. mulieres d. l. fin. & l. fœmina D. de Senatoribus cap. ſi qui §. mulier de ſepult. in 6.* Briſſonius de iure connub. num. 31. Otalora de nobilitate 4. p. principali cap. 8. Garcia de Nobilitate Gloſſa 1. §. 1. numero 44. Ergo priuilegia perſonalia competunt alijs præter eos, quibus conceſſa ſunt.

12. Sed primę difficultati relictis latè traditis à Barboſa in *d. l. quia tale,* num. 48. rectè ſatisfacit Donellus lib. 21. comment. cap. 14. pag. mihi 548. omnino videndus. Notat enim priuilegium reſtitutionis in integrum non eſſe mere perſonale, ſed cauſæ cohærere & rei. Neque enim ſtatur minoribus eo ſolùm, quod minores ſunt, ſed quia circumſcripti, & læſi. *l. quod ſi minor. §. 1. & l. non omnia D. de minoribus,* & ideo ad quoſcumque hæredes tranſit. Fideiuſſoribus autem ſpeciali ratione non prodeſt. Nam inter eum qui cum minore contrahit, & fideiuſſorem minoris tacitè actum videtur, vt huic non proſit reſtitutio, videtur enim datus acceptus fideiuſſor in eum caſum, quo minor ſe reſtituat, vt aduerſus hoc periculum ſecurus conſtituatur creditor fideiuſſore accepto. Proinde ei non proderit reſtitutio, ne decipiatur creditor. Quod qualiter conueniat Velleiano, cuius exceptio fideiuſſoribus prodeſt, *d. l. exceptiones,* & alijs iuribus contrarium probantibus, erudite proſequitur Donellus ſupra. Cùm enim nulla mulierum maneat obligatio, neque fideiuſſorum mulieris, quæ illi acceſſoria eſt.

13. Secundæ difficultati reſpõdetur, quòd quamuis priuilegium perſonale non videtur tranſire ad filios, tranſit tamen ſpeciali ratione in caſu, *d. l. etiam 19. ſoluto matrimonio.* Quia illud priuilegium cõceditur principaliter in fauorem matrimonij, & ſic communicatur filijs ex eodem matrimonio ſuſceptis, quemadmodum communicatur etiam illis priuilegium tacitæ hypothecæ & prælationis, ſi dotem matris petant aduerſus nouercam, & filios ex ſecundo matrimonio ſuſceptos, *l. aſſiduis verſ. exceptis C. qui potiores.* Quod non ita accipiendũ eſt, vt idem priuilegium, quod patri conceditur duret in filio; hoc enim repugnat naturæ priuilegij perſonalis, ſed vt cenſeatur filio nouum priuilegium concedi argumento, *l. repeti D. quibus mod. vſusfr. amitt. l. Stipulatio 38. §. ſed & ſiquis D. de V.O.* & notat Barboſa in *d. l. quia tale. & in l. maritum. n. 79.* Atque iuxta hæc philoſophandum eſt in his, quæ in tertia difficultate continentur. Priuilegium enim, vt à liberto patronus ſine venia conueniri non poſſit, etiã ob naturalem reuerentiam vxori patroni conceſſum eſt, vt habetur in d. l. 1. & priuilegium nobilitatis communicatur fœminæ fauore matrimonij, quare huiuſmodi priuilegia valde accedunt ad realium naturam; potiùs enim videtur adhærere matrimonio, quam perſonis, vt de nobilitate, & foro dicam lib. 11.

14. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, facilè colliges diſpenſationem ſiue conceſſionem, quando ea conceditur perſonę, expirare eius morte, non verò quando conceditur ſedi, aut dignitati vel officio vt explicatum eſt. Quia prima eſt perſonalis, ſecunda verò realis. Ex quo rurſus fit diſpenſationem, ſiue commiſſionem diſpenſandi factam vicario, eo amoto non poſſe tranſire ad Epiſcopum, ſed ad ſucceſſorẽ Vicarij. Nam Epiſcopatus & Vicariatus ſunt diuerſę dignitates; licet vicariatus non ſit dignitas ſed quaſi dignitas. Atque idem dicẽdum, quamuis ipſe Vicarius in Epiſcopum eiuſdem Diœceſis eligeretur, non enim tunc poteſt illi competere commiſſio, ſed ſucceſſori, ſiue ſit vicarius Epiſcopi, ſiue capituli in ſede vacãte. De quo videndus Salas diſputat. 20. ſectione 17.

§. SE-

§. SECVNDVS.

Quando conceſsio expiret ob renuntiationem expreſſam eius, cui conceditur?

SVMMARIVM.

Quid renuntiatio dicatur, vnumquemque poſſe renuntiare diſpenſationi, n. 15.
Requiritur voluntas renuntiantis, n. 16.
Et ſigna externa renuntiandi, n. 17.
Quid in renuntiatione diſpenſationum, ex quibus nullum ius alteri confertur, n. 18.

15. APpellamus in præſenti renuntiationem diſpenſationis, aut priuilegij, non quidem non vſum, quæ impropriè ſatis renuntiatio dicitur: ſed quando quis ita abdicat à ſe ius vtendi diſpenſatione, vt iam ampliùs ea vti non liceat; quod enim quis, qui habet diſpenſationem in impedimento matrimonij, nolit contrahere, & ea vti, non poteſt verè renuntiatio dici. Certum autem eſt vnumquemque poſſe renuntiare diſpenſationi, vel priuilegio, *ca. ſi de terra cap. accedentibus de priuil. cap. ad Apoſtolicam de Regular. l. ſi quis in conſcribendo C. de pactis*, & ibi Gloſſæ atque D.D. communi ſenſu. Poteſt tamen ea renuntiatio fieri vel expreſſe, vel tacitè: dicam in hoc §. de expreſſa, poſteà de tacita.

16. In primis ergò ad expreſſam renuntiationem requiritur voluntas renuntiantis, & abdicantis à ſe ius, & poteſtatem vtendi priuilegio, ſi fuerit totalis renuntiatio, vel parte priuilegij, vel pro vno actu; ſi fuerit partialis. An autem ſufficiat voluntas expreſſa renuntiandi omnibus priuilegijs, vel conceſſionibus in genere, vt cenſeatur renuntiaſſe ſpeciale priuilegium, vel conceſſionem, vel requiratur ſpecifica, & ſpecialis, explicabo latiùs infrà, cùm de reuocatione diſpenſationis fuerit ſermo. Eadem enim videtur proportione quadam colligi ratio. Quantùm autem libera eſſe debeat conſtat ex dictis lib. 4.

17. Deinde ad renuntiationem in foro externo non tantùm eſſe neceſſariam voluntatem, ſed etiam, imò maximè requiri ſigna externa manifeſtantia voluntatem renuntiandi. Nam in foro externo adeò neceſſaria ſunt externa ſigna, vt illa ſola in multis actibus ſufficiant etiam ſine interna voluntate, vt explicui ſupra lib. 2. Id quod pręſertim locum habet, quando renuntiatio talis eſt, vt fiat in gratiam alterius, vel ius illi remittat, vel conferat. Atque hæc eſt communis Doctorum ſententia, cùm doceant renuntiationem priuilegij non eſſe irreuocabilem, niſi ſit ab alio acceptata, vt habet gloſſa in *capite venientes; de eo qui mittitur in poſſeſſionem*, verbo *obtinuit*, & ibi notat Baldus n. 8. & Iaſon in *lege poſtquam liti C. de pactis*, n. 11 cum alijs.

18. Sed quoniam complures conceſſiones & priuilegia ſunt, ex quorum renuntiatione nullũ alteri ius confertur, vt conceſſio de non ieiunando, de comedendis lacticinijs, eligendi confeſſorem, exigendi decimas, ideo explicare oportet, an ad renuntiationem illorum ſufficiat ſola voluntas abdicandi à ſe priuilegium vel conceſsionem, vel poſsit propria voluntate ea renuntiatio reuocari. De qua quęſtione latè Suarez lib. 8. de legibus cap. 33. à nu. 11. Sed res eſt, quę meo iudicio facile explicari poteſt, neque longa diſcuſsione indiget. Quare ſtatuo nõ ſufficere interiorem voluntatem. Quia ea non egreditur fines propoſiti: per propoſitum autẽ quis ſibi legem non imponit, a qua recedere non liceat, vt eſt in iure. Vnde, ſi ſecludas promiſsionem internam, quæ ſit Deo, nulla poteſt ex actu hominis interiori aliqua in ipſo obligatio conſurgere. Hinc fit, ſi concedantur diſpenſationes, quæ aliquem eximant à lege, ſi priuilegium vel diſpenſationem illam ſemel acceptauerit, quamuis illam à ſe abdicare proponat, poteſt eam voluntatem reuocare, & ea diſpenſatione vti, cùm per eius propoſitum nõ ſubijciatur iterum Priuilegiatus legi communi, à qua abſolutus erat. Idem dicendum de his facultatibus, quæ conceduntur ad aliquid agẽdum pro aliquo tempore, quod ſine ea facultate fieri non poterat. Atque idem iudicandũ de his facultatibus, per quas delegatur iuriſdictio. Non enim ea iuriſdictio mihi v. g. conceſſa, & à me acceptata aufertur etiam ſi ego interiùs à me abdicare velim. Iam enim licet in vſu dependeat à delegato, at in permanentia à delegante. Alias etiam plura incommoda ſequerentur, multi ſcrupuli, ſi is eſſet ſufficiens modus eam iuriſdictionem auferendi. Eſt ergo neceſſaria externa manifeſtatio, & acceptatio alterius, ſiue is ſit alter, cuius intereſt talis renuntiatio, vt *c. licet de Procurat. in 6.* ſiue ſit prælatus qui conceſsit, is enim debet renuntiationem acceptare, vt cum Sanctio, & Loazes docet Suarez loco cit. nu. 21. à principis enim voluntate pendet mutatio, & conceſsio earum facultatum, & ita expedit bono regimini, & gubernationi. Contingit autem ea acceptatio diſpenſantis, & concedentis vel expreſſe, vel antecedenter, cùm in ipſa conceſsione poſitũ eſt, vt ſi Titius non acceptauerit habeatur pro non conceſſo, vel ad alium tranſeat: vel ex iure ipſo, quia ſic in aliquibus iuribus conſtitutum ſit de peculiaribus priuilegijs, vt non vſu, vel contrario vſu reuocata, & amiſſa, vel renuntiata cenſeãtur vt *dicto cap. Si de terra de priuil.* Sic enim intelligenda eſt regula iuris, quod remittenti ius ſuum non ampliùs liceat regreſſus ad illud *cap. quam periculoſum 7. quæſt. 1. & l. quaritur D. de Ædilit. edicto* Quis autem poſsit ſuo priuilegio renuntiare explicat Salas de leg. diſp. 17. ſect. 13. n. 69.

Digitized by Google

§. TERTIVS.

Quando expiret ob renuntiationem tacitam.

SVMMARIVM.

Quæ renuntiatio tacita, n. 1.
Non eſſe ſufficiens ſignum ad colligendam renuntiationem tacitam diſpenſationis, n. 20.
Priuilegium amitti per non vſum, quomodo intelligendum, n. 21. 22.
Cuius temporis debeat eſſe non vſus, n. 23.
Eam doctrinam habere locum in vtroque foro, numero 24.
Quomodo intelligatur amitti per contrarium vſum explicatur communis ſententia, numero 25 26. 27.
An ſatis ſit vnus actus contrarius, n. 28.
Obycitur, & diluitur, n. 29.
Quando ceſſet per egreſſum eius ex territorio, numero 30.

19. MAIOR autem difficultas eſt in explicando, quando & quomodo extingui poſſit diſpenſatio, ſiue priuilegium per tacitam renuntiationem. Tacita autem renuntiatio coniecturis colligitur ex nonnullis ſignis, quæ videntur indicare illum tacitè renuntiaſſe. Quæ ſigna vel deſumuntur ex non vſu eius conceſſionis, vel ex contrario vſu, aut actibus qui non videntur ſtare cum animo vtēdi diſpenſatione. Poteſt etiam eſſe ſermò in præſenti de renuntiatione veræ & propriæ diſpenſationis, quæ conceditur, v. g. ad auferendū impedimentum aliquod matrimonij, vel de renuntiatione alicuius priuilegij. De hoc alibi, cùm de priuilegijs fuerit ſermo, latè; nūc breuiter agemus.

20. In primis igitur, ſi de vera diſpenſatione loquamur, vix poteſt eſſe locus tacitæ renuntiationi. Nam vel ea præſumi deberet ex non vſu: id autem dici non poteſt, quia quod quis non vtatur diſpēſatione, ſtare optime poteſt cum voluntate retinendi poteſtatem vtēdi diſpenſatione: atque adeo non vſus non eſt ſufficiens ſignum renuntiationis. Vel deberet ea renuntiatio colligi ex aliquibus actibus, qui videantur ſignificare animum renuntiandi. At neque hoc dici poteſt, neque facilè aſſignabitur actus aliquis, ex quo ea renuntiandi voluntas ſufficienter præſumatur. Solet à nonnullis aſſignari quando petitur ſecunda diſpenſatio poſt primam circa idem, quia, ſcilicet, de prima dubitauit, tunc enim videtur renuntiare primæ. At inſufficiens ſignum eſt colligendi renuntiationem. Quia ex eo quod quis ſecundam diſpenſationem obtineat magis fauorabilem, aut magis apertam, non videtur eſſe animus amittendi priorem. Quod ſi aliquando obtenta ſecunda diſpenſatione ceſſat prima, id non eſt ob renuntiationem impetrantis, ſed quia redditur nulla ob ea, quæ dixi ſupra, cùm de cauſis, ex quibus redditur nulla diſpenſatio, ſermo eſſet. Multò certius eſt non renuntiari primæ, quando ſecunda diſpenſatio eſſet nulla, cùm animus eſſet, primam omittere, ſi ſecunda valeret. Idem dicendum cenſeo, ſiquis poſt obtentam diſpenſationem, aliquid agat, quod cū vſu eius diſpenſationis ſtare non poſſit. Vt ſi poſtquam impetrauit diſpenſationem, vt conſanguineam ducere poſſit, & ducat aliam, vel votum emittat caſtitatis aut religionis, non videtur renuntiaſſe diſpenſationi obtentæ, cùm poſſit defuncta ea quam duxit, conſanguineam ducere, & etiam emiſſo voto matrimonium validè contrahere, licet cum peccato. Quare, licet cum vſu diſpenſationis ſit incompoſſibilis ille actus, non tamen cum ipſa diſpenſatione & poteſtate. Vnde ſi ſtare poteſt cum ipſa diſpenſatione, non eſt vnde colligatur ea tacita renuntiatio. Siue ergo ſit iam diſpenſatio in primo vel ſecundo ſtatu, non ſunt ea ſigna tacitæ renuntiationis. Et quando demus ex ſuperueniente voto impediri vſum primæ diſpenſationis, non tamen cenſetur renuntiatio, idque à poſteriori conſtare poteſt. Si enim quis petat voti diſpenſationem, non indigebit rurſus diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis, ſed ea, quam priùs obtinuerat, vti poterit. Idem quoque dicendum iudico, ſiquis rumpat inſtrumentum, vel indultum diſpenſationem continens. Illud enim ſignum quamuis vehemens videatur indicium, cùm non poſſit eſſe vtilis diſpenſatio in foro externo ſine literis authenticis; at non eſt ſufficiens, ni eiuſmodi ruptio inſtrumenti ad Principis notitiam perueniat, & ab illo acceptetur. Nam ſine ea acceptatione nulla diſpenſationis reuocatio valere poteſt.

21. At ſi loquamur de priuilegio, communis DD. ſententia eſt, per non vſum priuilegium amitti, Gloſſa, Innocentius, Abbas, Felinus, Decius in *cap. cum veniſſent. de conſtitut.* Sed ea communis ſententia explicanda primò, vt locum habeat & intelligatur in priuilegijs affirmatiuis, quæ ſunt ad aliquid agendum: nam in negatiuis, quæ in non agendo conſiſtunt, nō poteſt habere locum renuntiatio tacita per nō vſum. Similiter eſt intelligenda de non vſu, nō quouis, ſed quaſi priuatiuo; ſi enim quis non vtatur priuilegio, quia neque ſe offert tempus, neque occaſio vtendi, non nocet hic non vſus. Adeſſe ergo debet opportunitas vtendi, & ſcientia, atque poteſtas ad vtendum, vt illo nō vſu præſumamus voluntatem renūtiandi, quæ eſt communis ſententia, quam docent Gabriel Vazquez loco infra citando. Salas de legibus diſput. 17. ſect. 13. num. 63. Azor tomo 1. lib. 1. cap. 22. quæſt. 8. vbi ex hac doctrina nonnulla colligit. Quare priuilegium minoribus conceſſum, vt poſſint ſuis vti, etiam ſi per ſimplicita-

tem

Digitized by Google

tem aut iuris ignorantiam per multos annos non fuerint illis vſi,videtur datum ad tollendos ſcrupulos, niſi intelligatur de priuilegijs reſpectiuis,de quibus ſtatim,quòd non credo.

22. Deinde neque ea doctrina intelligitur in omnibus priuilegijs affirmatiuis. Eſt enim aduertendum priuilegia poſſe in duplici differenti diſtingui. Quædam ſunt quaſi reſpectiua,conceditur enim priuilegium,ex quo redundat in alios aliquod grauamen, vel ſeruitutis genus; vt ſunt priuilegia decimas accipiendi, imponendi tributa,& eligendi, ex priuilegio cum grauamine aliorum,& priuilegium etiā nundinarum.Alia ſunt quaſi abſoluta, quę ſolùm concedunt priuilegia,o priuilegium circa actiones ſuas ſine aliorum grauamine,vt facultas non ieiunandi,non recitandi, comedendi lacticinia,dicendi ſacrum ante horam conſuetam,quibus etiam annumero priuilegium eligendi confeſſorem, tum quia nullum grauamen redundat in parochos, ſed potiùs iuuamentum etiam quia valde cedit in vtilitatem ſpiritualem eligentis. Prioris generis priuilegia amittuntur quidem per non vſum,ſed non quemcumque, ſed quia ex parte alteriùs, in cuius grauamen cedunt,eſt præſcriptio contra priuilegiariū, ſi deſinat vti,præſcribit enim is in cuius damnum redundat: ſicut etiam contra ſeruitutes præſcriptio eſt. At priuilegia ſecundi generis, non video quomodo per non vſum amittantur,niſi iure ipſo ſit definitum, & determinatum tempus, intra quod vti debeat priuilegio. Et in eo euentu potiùs expirat priuilegium ex defectu conditionis in reſcripto appoſitæ,quàm ex tacita renuntiatione,cùm ſæpe contingat elabi tempus ſine aduertentia vlla. Indicat hunc modum dicendi Salas loco citato num.64.ſequitur Suarez late dict.lib. 8.cap.34.

23. Rurſus,vt communis doctrina locum habeat,dicunt requiri tempus decennij non vſus priuilegij Bart.in *l.1.D. de Nundin.* & ibi Doctores Panormitanus,Decius, Felinus & alij in *capite cum acceſſiſſent, de conſtit.* & complures alij,qui id docent præcipuè inducti textu in *dict.leg.1.de Nundin.* Sed non ſatis firmum mihi videtur fundamentum ex eo deſumptū. Quia textus ille loquitur in ſpeciali quodam caſu,& cùm ea lex reſtringens priuilegium odioſa ſæpe ſit,non eſt ad alia priuilegia extendenda,quę quando non repugnant iuri communi,late ſunt iuterpretanda.Tum etiam quia lex illa loquitur de priuilegio nundinarum, quod reducitur ad prioris generis priuilegia, de quibus numero præcedenti. In illis autem habet locum præſcriptio, & ita illud tempus ad eorum amiſſionem ſatis erit, quod ſufficit ad præſcriptionem alteriùs contra priuilegiatum.Et de huiuſmodi priuilegijs intellige textum in *l ge 42.tit.18.part.3.* Vt conſtabit attentè conſideranti verba legis. Quare mea quidem ſententia eſt,in illis priuilegijs, quæ præſcriptione alterius contra priuilegiarium tolluntur,decennium non vſus ſufficere. At verò alia,quę abſoluta ſunt,cōtra quæ non præſcribitur ab alijs, non amitti propter purum non vſum cuiuſcumque temporis ſit, niſi in alicuius priuilegij peculiari conceſſione tempus non vtendi definiatur. Is autem non vſus per decennium debet intelligi ab vltimo vſu priuilegij computandus, fauet *lex 1. de Nundin.* Quamuis iuxta legem Partitarū intelligi poſſet de non vſu à tempore conceſſionis tantùm ſeu prius illud communius eſt,atque magis receptum.

24. Illud denique addendum eſt, hæc quæ hactenus diximus de ceſſatione priuilegij per non vſum, habere locum non ſolùm in foro externo,ſed etiam in foro conſcientiæ. In his enim caſibus, in quibus priuilegium ceſſat, quia contra illud præſcribitur,non minus nulla eſt lex præſcriptionis,quàm in alijs rebus. Diximus autem ſupra lib 5.leges fundatas in præſumptione vt plurimùm obligare etiam in foro conſcientiæ.Similiter, quando præſcribitur in indulto certum tempus,in quo ſi deſinat eſſe vſus,amittitur priuilegium, non video cur non obligent etiam in conſcientia, ſicut vniuerſe de alijs legibus dicendum eſt. Igitur, vt vno verbo concludam,nunquā per non vſum purum,ſi aliud non additur, priuilegium neque diſpenſatio expirat, quia hactenus ſolùm quando coniungitur cum præſcriptione, vel indultum eſt quaſi conditionale, oſtenſum eſt finiri.Id quod etiam ſentire videtur Gabriel Vazquez 12.diſput.177,num.54 & 55.

25. Eodem ferè modo explicandum eſt, quomodo priuilegium amittatur per vſum cōtrarium. Quamuis enim recepta iuris interpretum ſententia ſit per contrarium vſum priuilegium amitti; egò tamen iuxta propoſitam diſtinctionem exiſtimo ea priuilegia,quæ abſoluta eſſe diximus,nunquam amitti per vſum contrarium priuilegio v.g.priuilegium non ieiunandi,quamuis quis ieiunet,aut recitet,nunquam amittitur.In quo non rectè conſulit Salas diſput.17.citat.ſect.13.num.64.§. *Nihilominus*: ſicut ſi cui ob habitualem ægritudinem conceſſa licentia ſit ad non ieiunandum, non quia ieiunet,ceſſat ea licentia. Similiter,ſi alicui anteceſſori concedatur facultas vacandi à lectionis onere, non quia ipſe adhuc lectoris munus obeat,eam facultatem amittit. Quare doctrina communis,quæ docet per vſum contrarium amitti priuilegium, ad ea quæ reſpectiua diximus,limitanda eſt, eaque locum habet in priuilegijs negatiuis, quorum vſus eſſe contrarius poteſt.

26. Vt autem ea communis doctrina adhuc in his priuilegijs locum habeat,requiritur, vt fiat ex obligatione & quaſi ſe ſubdendo obligationi,quam priuilegium auferebat. Alias enim, ſi cum proteſtatione faciat,non eſt actus priuilegio contrarius, quæ eſt doctrina Bart.

in

Digitized by Google

in *l.1.C.de his qui ſponte.* quem in hoc ſequuntur alij iuris vtriuſque interpretes tum ibi, tũ in *cap. cum acceſſiſſent de conſtitut.* Rurſus neceſſarium eſt, vt qui cum actum contrarium exercet, potens ſit illi priuilegio renuntiare. Si enim in eius poteſtate non eſt, quamuis actum exerceat contrarium, non dicitur renuntiaſſe. Siquidem non magis operatur tacitum quam expreſſum. Sicut ergo expreſſa eius renuntiatio, nullius eſſet effectus, ſic neque ea tacita renuntiatio, quę præſumitur ex vſu contrario. Sic accipe textum in *cap. contingit de ſentent. excommunic.* vbi quamuis clericus ſe violenti percuſſioni ſubjciat, adhuc non amittit priuilegium Canonis. Sic etiam accipe deciſionem in *cap. ſi diligenti de foro competenti.* Quamuis enim clericus ſe iudicari patiatur à ſæculari, iudicium eſt omnino nullum, quia in eius poteſtate non eſt illi priuilegio fori renuntiare, neque in toto, neque in parte. Sic etiam priuilegia conceſſa alicui corpori myſtico, vt tale eſt, non amittuntur ſingulorum actibus contrarijs, ſicut & neque priuilegia religioni in communi conceſſa, quamuis aliquod inter hæc priuilegia diſcrimen ſit, quòd attingimus poſtea. Oportet ergo ſit vſus contrarius eius qui renuntiare priuilegio poſſit, aliàs nullius momenti eſt ad inducendam præſumptam renuntiationem priuilegij.

27. Requiritur rurſus, vt vſus contrarius priuilegio illud euertat, quòd talis vſus contrarius ſit, cum pręſcriptione legitima coniunctus. Vnde ea, quæ pręſcriptioni contraria ſunt aut interrumpunt, repugnabunt etiam amiſſioni priuilegij, vel efficient, vt contrarius vſus non obſtet. Quam doctrinam cum alijs docet Gregorius Lopez l.42 tit.18. part. 3. ſequitur Suarez d. lib.8. cap. 35. numero 10. & ex d.l. non obſcure colligitur, & ſumitur ex *cap. ſi de terra de ſepultur. & cap. accedentibus de priuileg.* Cuius ea ratio eſt, quia quando cum vſu contrario intercedit præſcriptio, reuera fit contra priuilegij facultatem, & tunc poteſt is in cuius grauamen redundabat priuilegium ſe tueri aduerſus priuilegiarium præſcriptione & conſuetudine. Quamuis autem hæc vera ſint, vt vſus contrarius euertat totam facultatem priuilegij tam præſenti, quam futuro tempore, at quoad præſentem actum ſolus contrarius vſus ſine præſcriptione nocet, vt ex *d. l. 42.* colligitur, & ex doctrina communiter recepta, quam cum alijs docet Suarez d. cap. 25. numero 9. verbigratia, quis immunis à ſoluendis tributis, patitur abſque proteſtatione exigi tributum, & ſoluit, nocuit hic contrarius vſus in ſolutis, non in ſoluendis.

28. Ex qua doctrina colligitur vnum actũ contrarium non ſufficere ad euertendum priuilegium ſimpliciter, cùm in vno actu non poſſit interuenire præſcriptio. Quòd verum eſt, ſiue priuilegium conceſſum ſit communitati, ſiue perſonæ priuatæ; per vnum quidem actum contrarium ſiue communitatis, ſiue priuatæ perſonæ non amittitur priuilegium ſimpliciter. Amittitur autem per vnum actũ contrarium ſecundùm quid, & quoad illum ſolum actum. Exemplis declaratur hæc doctrina. Habet quis vniuerſale priuilegium, ne ſubeat aliqua munera publica, ſi ſponte ad aliquod eligatur, non ideo amittit priuilegium, ne eligatur ad alia, imò neque vt non eligatur ad illud alia vice, *l. voluntaria C. de excuſat. tut.* ibi. *voluntaria tutela munera priuilegijs nihil derogant.* Ideſt, quoad alia munera ſuſcipienda præter voluntariè ſuſcepta, vt ibi exponit Gloſſa. Quando enim in actu contrario priuilegio poteſt cogitari alia præſumptio, quam renuntiatio totius priuilegij, nõ eſt ea renuntiatio præſumenda: Eſt enim ea præſumptio odioſa & reſtringuenda: & modica coniectura ſufficit ad excludendam præſumptionem tacitæ renuntiationis. In vno autem actu poteſt eſſe alia pręſumptio, ſcilicet, id factum eſſe, vel in alterius gratiam, vel ad vitandam litem, aut ſimilia & iuxta hæc accipe quod eſt in *l. finali D. de priuileg. veteranor. veteranos, ſi paſſi ſunt ſe in ordinem legi, muneribus fungi cogendos eſſe.* Quòd intellige de his, quibus ſe ea vice ſubiecerunt, & quoad ea quæ inde conſequuntur. Similiter ſi communitas aliqua habens priuilegium non ſoluendi decimas, aliqua vice de conſenſu totius conuentus ſoluat, non præſumitur renuntiaſſe, neque amittere priuilegium *capite accedentibus de priuileg.* Sed ad finiendam litem id feciſſe, & laudabiliter feciſſe. Amittunt autem quoad ſolutum, quòd eſt amittere ſecundùm quid. Idem dico ſi quis immunis à ſolutione vectigalium ſe patiatur ſcribi in libro eorum grauaminum, & non contradicat intra decem dies, non amittit priuilegium, ſed quo ad illum actum, donec accedat legitima præſcriptio. Atque hæc eſt doctrina Bart. in *dicta lege voluntaria, & in lege vltima D. de conſtit. Princ.* & Alexandri Conſil.33. quod refert, & valde commendat Gregor. Lopez *lege 42.* citata, vbi & alia pro hac ſententia videri poſſunt. Iuxta quam doctrinam corriges ea quæ docet Panormitanus in *dicto capite cum acceſſiſſent de conſtitut.* & Felinus ibidem non omnino ſibi conſtantes, & qui Abbatem ſequitur Salas diſputatione 17. citat. ſect. 13. numero 65.

29. Neque his obſtat textus in *dicto capite cum acceſſiſſent de conſtitution.* In eo enim agitur de priuilegio quodam, quod non habebat tractum ſucceſſiuum, ſed vna tantùm vice finiebatur, ſcilicet electione illius in Canonicum. Adde conſenſu capituli ordinatum ſtatutum, & à Pontifice confirmatum, & ita etiam totius capituli ablatum. Quare ex eo capite probari non poteſt per vnum actum contrarium priuilegium tolli, vt cum Bart. & alijs explicant Salas diſput. citat. ſect. 13.nu.

13. numero 65. & Suarez dicto lib. 8. capite 35. Quomodo autem priuilegium per abuſum amittatur explicat cum alijs Suarez dicto libro 8. cap. 36. illud certum non expirare ipſo facto pro futuro tempore, ſed tantum quando in abuſu non ſeruatur forma priuilegij, euaneſcere quoad illum actum præſentem, & dignum ſe conſtituere, qui pro futuro tempore priuetur. Meretur enim priuilegium amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate *cap. vbi diſt. 74. cap. priuilegium 11. qu. 3. licet de regular. cap. vt priuilegia de priuileg. cap. contingit 2. de ſent. excommunicat.* & ſæpè alias Meretur, inquit, non verò ipſo facto priuatur. Videndus de his Salas diſput. 17. citat. ſect. 13. n. 67.

30. Denique aliquando ceſſare poteſt diſpenſatio aut priuilegium per egreſſum eius, cum quo diſpenſatum eſt, ex illo territorio. De quo latè Suarez dicto lib. 8. cap. 26. & Salas de legibus diſputat. 17. ſect. 10. Azor tom. 1. inſtitut. moral. lib. 5. cap. 23. quæſtione 6. Breuiter tamen dico conſiderari debere, an ea diſpenſatio data ſit à Pontifice, an ab Epiſcopo; & an ſit diſpenſatio in lege communi, vel in lege propria, & priuata eius territorij, cuius tamen contrarium ſeruatur in alia diœceſi. Si enim in lege communi diſpenſatio ſit, ſiue ea data ſit à Pontifice, ſiue ab Epiſcopo, in caſibus in quibus poteſt, adhuc videndum an ſit data ratione loci, vel ratione perſonæ. Si primum, non egreditur fines territorij: ſi ſecundum, maximè. Quod ſi diſpenſatio ſit in lege particulari illius territorij, non habet locum extra territorium, vbi contraria lex obſeruatur, quia finita eſt ea diſpenſatio terminis illius. Atque hæc de modis, quibus diſpenſatio finitur ex parte eius, cui diſpenſatio conceditur.

CAPVT XIX.

De modis quibus diſpenſatio expirat ex parte concedentis.

SVMMARIVM.

Diſtinguitur quid explicandum ſit, n. 1.

1. LIBERO 5. latè à nobis explicatum eſt, quomodo per mortem concedentis, aut reuocationem expiret iuriſdictio delegata: ſed nunc agendum in ſpeciali eſt, quando data diſpenſatio expiret, vel per obitum concedentis, vel per eius reuocationem, vel etiam per ſecundum reſcriptum de eadem re, quæ in ſingulari explicanda ſunt.

§. PRIMVS.

Quando expiret diſpenſatio morte concedentis.

SVMMARIVM.

Indultum datum alicui, vt diſpenſet cum aliquo non determinata perſona non expirat morte concedentis, n. 2.
Quid ſi determinentur perſonæ, n. 3. 4. 5.
Inſinuatur modus defendendi communem doctrinam, n. 6.
Facultatem vt eligat determinatum confeſſorem non expirare, n. 7.
Quid de facultate data alicui ad audiendam confeſſionem determinatæ perſonæ, n. 8.
Quid verba illa vſque ad beneplacitum, nu. 10.

2. IN quo in primis ſtatuo. Indultum datum alicui, vt abſolute diſpenſet cum alijs nulla etiam definita perſona, non ea expirat morte concedentis. Sic docet Thomas Sanchez lib. 8. diſput. 28. numero 72. cum agit de licentia audiendi confeſſiones abſolute, Suarez lib. 8. de legibus cap. 31. numero 5. & Salas de legibus diſput. 20. ſect. 17. & de licentia confeſſiones audiendi idem docuit Ægidius diſput. 8. dub. 10. num. 72. cum alijs. Quæ concluſio dependet ex duobus principijs in iure Canonico receptis, & de quibus iam nonnulla ſupra lib... Primum eſt hoc eſſe diſcrimen inter literas iuſtitiæ & gratiæ, quod illæ expirant morte concedentis re integra. & ſumitur ex *cap. gratum*, *cap. relatum*, & alijs *de offic. & poteſtate iudicis deleg.* & dixi ſupra lib. 5. At verò literæ gratiæ, ſi contineant gratiam factā, non expirant morte concedentis; ſecus ſi contineant gratiam faciendam. An hoc ſecundum de gratia facienda ſit omninò certum, dicam in ſequentibus, nunc ſumo primam partem, quæ apud omnes admittitur. Quod principium colligitur ex *cap. ſi cui nulla de præbend. in 6.* vbi deciditur facultatem conceſſam conferendi beneficia minimè expirare morte concedentis, ſecus ſi ſit licentia conferendi certis & expreſſis perſonis. Vbi gloſſa rationem reddit. Quia in primo caſu eſt gratia facta, nullo alio indigens comparatione eius cui facta eſt, ſcilicet, collatoris beneficij: in ſecundo caſu non eſt facta, ſed facienda. De qua regula multa Thomas Sanchez diſput. citat. numero 64. & Suarez cap. 31. cit. Ex qua doctrina facile noſtra ſententia probatur, quia eiuſmodi diſpenſatio conceſſa ad diſpenſandum abſolute in primis non eſt facultas ad exequendum aliquid iuſtitiæ. Ergo ex hoc capite non expirabit morte concedentis. Præterea continet gratiam factam ipſi diſpenſaturo. Gratia enim facta dicitur, quando perfecte conceditur ei, in

cuius

Digitized by Google

cuius fauorem datur, & independenter ab alio, cui facienda committitur: facienda autem dicitur, cùm non conceditur abſolute ei, in cuius fauorem datur, ſed dependenter ab alio, cui facienda committitur. Ergo hæc diſpenſatio, ſiue indultum diſpenſandi non expirat morte concedentis. Quia ea gratia eſt iam plenè facta diſpenſaturo, qui illam ex tunc poſſidet plenè atque perfectè. Atque hęc doctrina in praxi recepta eſt, quàm etiam alijs rationibus probat Sanchez d. num. 72. Atque eodem modo philoſophandum eſt in prorogatione iuriſdictionis in foro interno, & in licentia eligendi confeſſorem abſolute data, cùm ſit gratia iam facta comparatione pœnitentis. Illud tamen addendum eſt circa hanc doctrinam, illam veram eſſe, ſiue indultum illud cõcedatur à Pontifice, ſiue ab inferioribus, nulla enim in hoc eſt ratio differentiæ. Quamuis enim iura ſæpè loquantur de Pontifice, non tamen excludunt alios inferiores, ſed loquuntur in caſibus propoſitis & gratia exempli, de quo AEgidius loco citato & Thomas Sanchez diſput. citat. n. 72. prope finem. Idem etiam dicẽdum ſiue materia ſit odioſa, ſiue fauorabilis; nam in vtraque eſt gratia facta, vt idem etiam dicendum, quamuis res ſit omnino integra, vt idem docet, nu. 5. cum communi Doctorum.

3. Sed quid dicendum, ſi detur alicui indultum, vt diſpenſet cum aliqua perſona determinatè, an tunc expirabit morte concedẽtis re integra? In quo Thomas Sanchez d. lib. 8. diſput. 28. nu. 73. ſentit expirare re integra morte concedentis. Cuius non aliud videtur eſſe fundamentum, niſi quod deſumitur ex *d. c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* vbi poteſtas collata alicui ad conferendum beneficium non determinatis perſonis cenſetur non expirare gratia facta. Expirare autem poteſtatem conferendi beneficium determinatæ perſonæ, quando non in fauorem conferentis conceſſa poteſtas eſt, ſed in fauorem recipientis, vbi gloſſa rationem reddit, quia prima eſt gratia facta, ſecunda verò eſt gratia facienda.

4. Cęterùm hæc ſententia, quam video eſſe communem, difficilis valde eſt, & in praxi habet nonnulla, quæ valde dura videntur. In primis facultas conceſſa alicui ad diſpenſandum cum aliqua determinata perſona non eſt res iuſtitiæ ſed gratiæ, atque ideo magis regulãda eſt per regulas gratiæ, quàm iuſtitiæ. Deinde gratia facta iuxta dicta non expirat morte concedentis: in hoc autem caſu hæc eſt gratia facta comparatione eius, cui conceditur ea poteſtas. Nullus enim fingi poteſt caſus, nulla conceſſio, quantumuis ſit in fauorem alterius, & diſpenſandi, qui non ſit etiam in fauorem diſpenſaturi, cùm ea perſona ſit magis intenta, & aſſumatur vt magis idonea & prudẽs ad eam diſpenſationem faciendam. Rurſus ſequeretur licentiam conceſſam alicui, vt audiret confeſſiones determinatæ perſonæ expirare morte concedentis, quòd videtur durum. Tum quia etiam comparatione confeſſoris eſt gratia facta. Tum etiam quia licentia data pœnitenti ad eligendum talem confeſſorem non expirat, cum etiam ſæpè contingere poſſit, vt ſit gratia etiam confeſſoris, & non ſolùm pœnitentis. Ergo etiam in prædicto caſu, nulla enim commoda aſſignari poteſt diuerſitatis ratio, nam in vtroque caſu eſt etiam fauor pœnitentis, & cõfeſſoris.

5. Quare non ſine ſufficienti fundamento dici poſſet etiam facultatem conceſſam alicui, vt diſpenſet cum aliquo determinatè, non expirare morte concedentis. Sequitur Emanuel Sà verbo *diſpenſatio*, num. 6. eſtque in praxi ſecura ſententia. Nam correctio Romana, quæ abſtulit ab eo auctore etiam omnia quæ in praxi non erant omnino tuta, hanc ſententiam in eo auctore intactam reliquit. Fauet Salas de legibus diſput. 20. ſect. 17. con. 6. Probabilem putat Suarez dict. cap. 31. numero 14. & 15. Solum oportet explicare textum in *dicto cap. ſi cui nulla.* In cuius explicationem multa dici poſſent, valde enim in hac doctrina explicanda torquentur Doctores. Ego tamen dicerem vniuerſè loquendo omnem licentiam vel facultatem, vel reſcriptum conceſſum vni in ordine ad effectum cauſandum ab alio, cenſeri gratiam ſtatim factam ex vi priuilegij ante quemcumque eius vſum, ſi materia gratiæ ſit ſpiritualis: imò, & in quacumque materia, dũmodo non ſit iure prohibita vel excepta. Itaque habebit locum noſtra doctrina in omnibus caſibus, in quibus contrarium non ſtatuatur ipſo iure. Reperimus autem iure ipſo aliter ſtatutum in duplici caſu. Primus eſt materia ambitioſa, qualis eſt beneficialis vt in *dicto cap. ſi cui nulla, & cap. ſi ſuper gratia de officio deleg. in 6* Alter eſt in materia fori contentioſi vt in *cap. gratum, & cap. relatum de offic deleg.* ad quam etiam reducuntur leges, quæ ſtatuunt mandatum expirare morte mandantis re integra. Quare ea deciſio non eſt ad omnes caſus extendenda.

6. At ſi quis communem doctrinam tenere velit, attentè conſiderare debet, an cùm datur facultas alicui in ordine ad aliam determinatam perſonam, ſit potiùs in vtilitatem accipientis, aut conferentis. Si enim vtilitas verſetur accipientis, expirat. Quia non eſt gratia facta, ſed facienda, & ad illum cui conceditur poteſtas conferendi tantùm pertinet, tanquam mandatum quod expirat morte mandantis. Quod limita niſi ea gratia quamuis facienda ſit acceſſoria gratiæ iam factæ, quę eſt deciſio Pontificis in *cap. ſi ſuper gratia de officio, & poteſt. de leg. in 6.* vbi expreſſè Pontifex ideo non vult perire poteſtatem datam executoribus ſuper gratia iam facta, licet ea poteſtas adhuc nõ habuiſſet effectum, & potiùs reſpiceret commodum alterius quam executorium, quia erat acceſſoria gratiæ factæ. Vnde ſicut hæc non perit

Digitized by Google

morte concedentis, ita neque æquum eſt perire eam poteſtatem executoribus datam, cùm ſequatur naturam principalis, ne aliàs gratia facta reddatur inutilis.

7. Iuxta quam etiam communem doctrinam dicendum eſt facultatem conceſſam alicui vt eligat ſiue determinatè ſiue indeterminatè confeſſorem, non expirare morte concedentis, quia cùm non ſit ob fauorem confeſſoris, ſed pœnitentis, iam eſt gratia facta, & beneficium legitimè, & plenè poſſeſſum à pœnitente, cui præcipuè ea conceſſiione fauetur. Idem dico de facultate eligendi aliquem, qui diſpenſet ſuper aliquo voto vel impedimento, vt cùm committitur viro docto, & diſcreto in Theologia, vel iure canonico, quamuis decedat Pontifex nondum electo eo, qui diſpenſaturus eſt, non expirant, quia fuit gratia illa facta comparatione eligentis, ſicut, & de facultate conceſſa alicui ad comedendum carnes, vel recitandi, vel dicendi miſſam in priuato oratorio, vel etiam dimiſſorijs ad ordines ſuſcipiendos. Quia hęc omnia ſtatim atque acceptata ſunt ab eo cui conceditur, iam ſunt gratiæ factę illis, qui acceptarunt, & non ſunt in gratiam, & fauorem eligendi ad id munus implēdum, ſed in gratiam, vel fauorem eius, cui conceditur ea facultas.

8. Solùm ſupereſt an iuxta hanc doctrinam dicendum etiam ſit poteſtatem datam alicui confeſſori ad audiendam confeſſionem determinatę perſonę expirare re integra morte concedentis. Affirmat expirare Thomas Sanchez loco citato. Salas limitat communem doctrinam in hoc caſu, & excipit à generali regula, neſcio quo fundamento. Suarez capite 31. citato negat habere locum in hoc caſu, quia iſtud iudicium magis eſt gratiæ, quam iuſtitiæ. At non ſufficiens videtur aſſignari ratio, cùm in alijs indultis, quæ dantur determinatæ perſonæ, & in ordine ad determinatam perſonam, etiam reperiatur ratio gratiæ potiùs, quàm iuſtitię: & nihilominùs expirare cenſeantur morte concedentis. Quare ego dixerim, ſi nihil ſpeciale in conceſſione exprimatur, nō cenſetur expirare morte concedentis, idque ſpectato ipſo iure Pontificis in d. *cap. ſi cui nulla*, & attentè animaduerſo. Conſultò enim dixit Pontifex, *Si non ob ſuam, ſed eius cui prouideri mandatur gratiam & fauorem.* Vt ergo expiret ea gratia conceſſa alicui in ordine ad determinatam perſonam, debet eſſe ob ſolam gratiam tertij, his enim æquiualet illa vox, *non ob ſuam.* Quare ſi ſimul ſit in gratiam & fauorem vtriuſque non expirabit. Quia cùm ex ea parte ſit gratia facta, & gratia facta non expiret, neque poſſit claudicare ex aliqua parte, neceſſariò per conſequentiam ſit, vt ex omni parte maneat. Verſari autem in ea conceſſione gratiam & fauorem vtriuſque tam confeſſoris, quam pœnitentis communiter loquendo, planum videtur eſſe.

9. Sed contingere etiam poteſt, vt ex alio capite etiam non expiret eiuſmodi indultum, vel diſpenſatio morte concedentis, ſcilicet, attenta forma conceſſionis, de quo latè Suarez d. lib. 8. cap. 32. Thomas Sanchez diſput. 28. à numero 49. vſque ad 62. Salas loco ſupra citato. In primis ſi dicat concedo tibi pro tempore vnius anni vel duorum, valet enim eo defuncto donec finiatur annus, vt liquet etiam in priuilegijs Bullæ, de quo exemplo agit Thomas Sanchez, numero 78. Deinde ſi in indulto dicatur, *quandiu vixero, quandiu voluero, vſque ad meum beneplacitum*, his verbis limitatur indultum ad vitam tantùm concedentis, & ideò expirare eius morte. Nec enim poſt mortē habere potuit voluntatem, vel beneplacitum, & ſumitur ex *cap. ſi gratioſe de reſcript. in 6.* In quo conueniunt etiam ibi interpretes. At ſi dicatur ad *beneplacitum Sedis vel Apoſtolicæ vel Epiſcopalis*, cùm ſedes etiam eo mortuo duret, non expirat indultum morte concedentis, vt docent Doctores ibidem. Idem eſt ſi in conceſſione dicatur *donec reuocauero*, ſi obeat antequam reuocet, non finitur indultum eius morte, vt explicabo ſtatim.

10. Ex qua doctrina colliges, cùm in cōceſſione dicitur, vſque *ad meum beneplacitum*, illa verba aliquid ampliùs operantur, quam ſi abſolutè diceretur, *concedo tibi licentiam.* Quia abſoluta conceſſio ſolùm requirit, vt cùm ſit, interueniat conſenſus, de perſeuerantia autem eius conſenſus nihil ſtatuit, neque poſtulat, & ideo talis conceſſio nunquam finitur ob ſolam negationē voluntatis, ſed debet finiri per contrarium actum, & retractationem prioris. Sicuti & cùm dicitur quandiu non reuocauero, poſtulat enim reuocationem vt finiatur ea licentia, & ideo ſi ante mortem non reuocet licentiam, non expirat, quia iam poſt mortem reuocare non poteſt. At cùm dicitur. Ad meum beneplacitum, tunc vltra conſenſum in fieri ipſius priuilegij, requiritur perſeuerantia eiuſdem voluntatis. Et inde fit, vt amitti poſſit eiuſmodi conceſſio non ſolùm per contrariam voluntatem, ſed etiam per defectum priuatiuum voluntatis concedentis, ſcilicet per defectum durationis illius beneplaciti, quæ contingit per mortem concedentis.

§. SECVNDVS.

Quomodo finiatur diſpenſatio per reuocationem concedentis.

SVMMARIVM.

Ceſſare diſpenſationem per reuocationem concedentis, n. 11.

Nam habet locum communis doctrina in priuilegio conceſſo non ſubdito, n. 12.

Neque

Digitized by Google

Neque in priuilegijs oneroſis & per modum contractus, n.13.
Qualis eſſe debeat intimatio reuocationis, numero 14.
Tam à ſupremo, quam ab inferiori Principe poſſe fieri eam reuocationem, n.15.
Quibus modis fieri reuocatio debeat expreſſa explicatur, n.16.
Tacita reuocatio explicatur, numero 17. 18. 19. 20. 21.
Explicatur, cap. Rodulphus de reſcriptis, numero 22.
Obijcitur, & diluitur, n.23.
Obijcitur ſecundo, n.24.
Obijcitur tertiò, n.25.
Limitatio doctrinæ, n.26.
Per ſententiam non reuocari priuilegium; niſi exprimatur, n.27.

1. CERTVM eſt & communi DD. omnium ſenſu receptum finiri etiam poſſe diſpenſationem tam in primo, quam in ſecundo ſtatu, ſi is qui conceſſit, reuocet. Et ſumitur ex generali doctrina in materia de priuilegijs, quæ docet reuocari poſſe beneficium gratuitum à concedente, ſicque finiri. Quam doctrinam de priuilegijs docent latè Suarez lib.8. cap. 37. num.4. citatis multis, & Thomas Sanchez lib. 8 de matrimonio diſput. 33. ex n.1. Salas diſput. 17. citat. ſectione 14. & diſput. 20. ſectione 19. & alij frequenter. Quare cùm eiuſmodi diſpenſatio ſit quoddam beneficium gratuitum, poterit reuocari à concedente. Et idem dicendum eſt, de quauis licentia ad aliquid faciendum, vel eligendi confeſſorem, & ſimilibus.

12. Sed circa hanc communem doctrinam aduerte primò illam in primis non intelligi de priuilegio conceſſo non ſubdito. Illud enim communis Doctorum ſententia docet irreuocabile eſſe. Quia cùm iam tranſtulerit ius in alium, qui non eſt ſubditus, non poteſt ampliùs reuocare. Sic communiter Doctores in *cap. nouit. de iudicijs*, & multis citatis Suarez d.lib. 8. cap. 37. n.2. Itaque tam ab ipſo concedente, quam à ſucceſſoribus ſeruari debent, cùm id exigat ratio pacti & conuentionis iuſtæ.

13. Deinde ea doctrina limitatur, vt non habeat locum in priuilegijs oneroſis, & per modum contractus etiam ſubdito conceſſis ex eadem ratione. Vnde per reuocationem cum clauſula generali non cenſeri reuocatum priuilegium conceſſum in forma contractus, quale eſt etiam priuilegium Bullæ. Cuius ratio eſt, quam aduertit Thomas Sanchez lib.8. diſputat.33. numero 10. Quia per eam clauſulam generalem non reuocantur priuilegia conceſſa per modum contractus, vt docent communi ſenſu Doctores, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputatione 7. numero 8. Suarez d. lib.8. cap. 38. numero 3. Priuilegium autem Bullæ conceſſum eſt per modum contractus remuneratiui, cùm dicatur ibi, *Porque diſtes de limoſna, &c.* Quam etiam doctrinam præter citatos docet Salas diſputatione 17. citata, ſectione 18. Qui refert etiam pro eadem Henriquez, & Emanuelem Rodriguez. Eandem vniuersè de omni priuilegio dato ſubdito per modum contractus docet Suarez d. capite 37. numero 5. ex ea ratione. Quia poſtulat naturalis ratio, vt ſeruentur pacta iuſta à Principe inita cum ſubditis. Quare ſimilia priuilegia reuocari validè non poſſunt, niſi duo concurrant. Primum eſt, vt in illa reuocatione ponatur clauſula; *Non obſtantibus indultis & priuilegijs conceſſis etiam per modum contractus.* Secundum eſt, vt iubeamus reſtitui id ſub cuius onere indultum conceſſum eſt, vt docet idem Thomas Sanchez diſputatione 33. citat. numero 20. Quæ validè obſeruanda ſunt ad ea, quæ nonnulli dicunt de reuocatione Bullę comparatione religioſorum. His accedunt quæ docet Suarez d. lib. 8. capite 37. numero 6. vbi probat priuilegium remuneratiuum eſſe irreuocabile etiam datum ſubdito, quia hoc valde accedit ad priuilegium ex contractu. Ob hoc tamen negari non debet reuocari aliquando à Principe poſſe iuſta ex cauſa, & bono publico neceſſaria, ſine vlla tamen compenſatione debita ſaltem ex iuſtitia, vt notat Suarez ibidem. Habet ergo locum hęc communis doctrina in priuilegio tam gratis conceſſo, quo transferatur ius aliquod in ſubditum, vt priuilegium percipiendi decimas, quàm quo conceditur facultas aliquid faciendi contra legem. Sed cum diſcrimine. Nam primum non niſi ex iuſta cauſa reuocari poteſt, cùm æquum ſit ratas manere Principum iuſtas donationes, licet ſi reuocetur, non ſit neceſſaria aliqua compenſatio, vt rectè Suarez ibidem numero 9. At ſecundum etiam ſine cauſa reuocari poteſt validè, licet quandoque contingere poterit, vt non fiat honeſte.

14. Secundò addendum eſt, quamuis nonnulli DD. ſentiant, & cum illis Suarez d. lib. 8. cap.40. num.7. vt conceſſio reuocata cenſeatur ſufficere, quòd quomodolibet innoteſcat ei, cui conceſſa eſt: attamen mihi videtur probabilius neceſſarium eſſe, vt ea reuocatio intimetur per nuntium ad id deſtinatum, vel ſimili modo. Quam ſententiam deſumo ex ea doctrina, quæ aſſerit reuocationem iuriſdictionis ſiue ordinariæ, ſiue delegatæ, vt ſortiatur effectum ſuum, deberi intimari per nuntiũ ad id deſtinatum. Quam doctrinam probat & ſequitur Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio, diſputat. 30. numero 11. & 13. & diſput. 36. numero 9. & nos docuimus ſupra lib. 5. Quam etiam docet Emanuel Sà v. g. num. 1. vnde illi, qui gaudet priuilegio Bullæ, debet intimari reuocatio, vt illo priuatus cenſeatur,

aliàs valebit, quidquid virtute illius geſtum erit.

15. Tertiò addendum & obſeruandum eſt circa eandem communem doctrinam, indubitatum eſſe eam reuocationem poſſe fieri à concedente, non ſolùm, quando ſupremus Princeps eſt, quòd certum eſt, ſed etiam ſi inferior ſit. Quare vnuſquiſque ex eis priuilegiũ omnino gratuitum à ſe conceſſum reuocare poteſt, licet nonnulli diſtinguant inter ſupremum, & inferiorem Principem, ſed ſine fundamento, vt rectè monet Suarez cap. citato numero 12. & ſequenti. Verùm in reuocatione, quæ per inferiorem fieri poteſt, adhuc adhiberi debet diſtinctio. Si enim inferiori diſpenſationem ſiue priuilegium conceſſum contra ius proprium, & ſpeciale Diœceſis reuocet; valida erit ea reuocatio etiam ſine cauſa. At ſi diſpenſet, vel concedat priuilegium contra legem ſuperioris in illis caſibus, in quibus licere diximus ſupra in principio huius libri, nonnulli cenſent poſſe ab illo reuocari ſine cauſa, & reuocationem valere; quia ea conceſſio, quamuis ſit contra ſuperioris legem, pendere videtur à voluntate concedentis, & ibi videtur incluſa conditio, *ſi voluero*, vel *quandiu voluero*, idque probabile putat Suarez dict. lib. 8. cap. 37. numero 15. & in hunc ſenſum explicat Doctores qui ſentiunt non poſſe reuocari ſine cauſa, vt intelligantur nō de valore diſpenſationis, ſed de honeſtate, quia non fieret bene, & honeſtè. Limitat autem idem auctor ibidem numero 16. niſi fortè in ipſa conceſſione fuerit limitatum tempus. In eo enim caſu valdè probabile iudicat non poſſe ſine cauſa reuocari, argumento textus *in capite vnico de commod.* Cùm non deceat beneficio nos decipi, ſed iuuari. At alijs probabilius eſt priuilegium, ſiue diſpenſationem ab inferiori conceſſam in lege ſuperioris reuocari ab inferiori non poſſe valide ſine cauſa, vt ſit eadem ratio, & conceſſionis, & reuocationis. Cùm enim ea fiant ex tacita voluntate ſuperioris, non eſt vnde colligamus eſſe voluntatem illius, vt non concedatur valide ſine cauſa, reuocetur autem ſine illa. Cui ſententiæ fauent Doctores quos habet Suarez ibidem numero 14. Quare ſubditum ab inferiori abſolutum ex cauſa lege ſuperioris, non poteſt alligare inferior eadem lege, cùm non poſſit eam legem ferre. Diſpenſationem denique vel priuilegium conceſſum ab inferiore poteſt etiam ſine cauſa valide Pontifex reuocare. Alios verò ſuperiores non poſſe ſine cauſa validè probabile valdè iudicat Suarez ibidem numero finali. Quia non eſt in eorum poteſtate inferiorem ſine cauſa ſua ordinaria iuriſdictione priuare.

16. Sed explicare oportet quomodo fieri debeat reuocatio vel diſpenſationis vel priuilegij. Et in primis quando fit apertis verbis, & expreſſis, & in ſpecie, nulla dubitatio eſt. Similiter reuocari poteſt directè quidem non tamen in ſpecie, ſed in genere, vt *non obſtantibus priuilegijs quibuſcumque*. Quæ reuocatio ſufficiens eſt, niſi in tribus caſibus. Primus, quando priuilegium eſt per modum contractus, in qua ſpecie, vt dicebam ſupra iſto capite, neceſſarium eſt exprimere in reuocatione priuilegia, etiamſi per modum contractus fuerint conceſſa, vt docet Thomas Sanchez diſputatione 33. & Suarez cum alijs dicto libro octauo capite 38. numero tertio. Secundus eſt, quando priuilegia habent clauſulam, vt derogari non poſſint ſine ſpeciali ſpecifica eorum mentione, vt docent Doctores in *capite nonnulli de reſcriptis in 6.* & quia non eſt cogendus Pontifex, vt ea de verbo ad verbum referat, ſatis erit ſi dicat *non obſtantibus priuilegijs ſub quacunque forma conceſſis, ſed* vt in *Clement. 1. de ſepult. in fine.* vel *non obſtante tali vel tali clauſula*, aut alio ſimili modo iuxta *Clement. 2. de ſepult.* Tertius eſt, quando priuilegium quod derogatur eſt inſertum in corpore iuris: tunc enim, quia iuris communis rationem habet, nō ſatis eſt derogare priuilegia, niſi derogetur etiam ius commune, vt notat gloſſa in *Authent. Quia C. vbi de crimin.* verbo *omni priuilegio*. communiter approbata per Doctores iuris interpretes, & Theologos.

17. Solet etiam rurſus reuocari priuilegium tacitè, id eſt, cùm Princeps facit aliquem actum, qui cum priuilegio ſtare non poteſt. Tunc autem cenſetur eſſe tacita reuocatio priuilegij, cùm præſumitur adeſſe voluntas Principis ad reuocandum. Adeſſe autem eam voluntatem iure præſumimus, quando adeſt etiam ſcientia priuilegij. Nam ſi ignoret, reuocatio non præſumitur. Atque hanc conditionem requiri colliges ex *capit. 1. de conſtitut. in 6.* & ex *lege idem Vlpianus §. ſunt, & alij. de excuſationibus tutorum.* Vbi facultas alicui tutori data ad mutandum domicilium, tunc cenſetur eſſe facultas dimittendi munus, & ſollicitudinem tutoris, cùm data eſt ex reſcripto Imperatoris, ſcientis illum tutorem eſſe. Eſtque communis doctrina ab omnibus recepta in *capite Nonnulli de reſcriptis.* Sed in hac tacita reuocatione aduertendum diligenter, quanta repugnantia ſit inter actum Principis, & priuilegium. Si enim tantùm opponatur parti priuilegij, non reuocabitur totum, ſed ſecundùm partem, aut pro illa vice, vt ſi iubeat ſemel exigi tributum ab eo, qui priuilegium habet non ſoluendi, non cenſetur reuocaſſe priuilegium in totum, ſed ea tantùm vice. Quia cùm reuocatio ſit odioſa, non eſt extendenda vltra præciſam neceſſitatem; & ſi repugnantia non eſt maior, non poteſt etiam virtualis, & præſumpta voluntas eſſe maior.

18. Potiſſima autem difficultas eſt in explicando, quando ea tacita voluntas, & ſcientia

Prin-

Digitized by Google

Principis præſumenda ſit, cùm verba non habent clauſulam reuocatoriam, ſed ſolùm eſt noua diſpoſitio repugnans priuilegio. Cuius rei explicandæ gratia ſuppono derogari poſſe priuilegium, vel per legem aliquam vniuerſalem repugnantem priuilegio, vel per priuilegium aliud alijs conceſſum, vel per ſententiam datam contra priuilegium.

19. Dico ergo primò. Per legem vniuerſalem, ſi in ea non eſt clauſula derogatoria, non reuocantur tacitè priuilegia, quæ in corpore iuris non continentur *cap. 1. de conſtit.* Quia Princeps non præſumitur ſcire omnia particularia iura: priuilegium autem non contentum in corpore iuris peculiare ius eſt. Cùm autem continetur in corpore iuris iam ius commune eſt. Ad derogandum autem iuri communi nō eſt neceſſaria ſpecialis, neque generica illius mentio, ſed tantùm pronuntiatio legis repugnantis, vt dici ſolet in materia de legibus, & explicat Suarez lib. 6. cap. 27. Sed nonnulli doctrinam hanc de reuocatione iuris communis limitant, vt non habeat locum contra Concilium generale. Tunc enim dicunt eſſe neceſſariam ſpecialem clauſulam derogatoriam illius. Probant ex textu in *c. nonnullis de reſcrip.* ibi, *expreſſam mentionem, et in c. ex parte de capel. Monach.* ibi, *De quo nulla mentio eſt.* Quæ limitatio communiter approbatur à Doctoribus, illam probat Padilla in *lege vniuerſi C. de diu. reſcriptis*, & Thomas Sanchez lib. citato. Ceterùm ego de hac limitatione ſemper dubitaui, & oppoſitam iudicaui in puncto iuris eſſe veriſſimam, neque requiri ſpecialem derogationem Concilij generalis, vt illi derogatum cenſeatur. Sicque declarauit Pius V. in quadam extrauaganti, & praxis Eccleſiæ idem teſtatur ad derogationem Concilij generalis ſufficere etiã generalem derogationem, & ſequitur etiam gloſſa in *dict. cap. ex parte* ibi approbata per Innocentium, Abbatem, & alios, & ipſe Abbas in *capite 1. de Reſtit.* num. 14. & in *dict. cap. nonnullis* num. 10.

20. Neque obſtat textus in *d. c. nonnulli.* Reſpondetur enim textum illum procedere in particulari deciſione illius. Regula ergo iuris eſt in contrarium, quod ſcilicet ſufficiat derogatio generalis. Neque obſtat etiam tex. in *d. c. ex parte* ibi, *de quo nulla mentio eſt.* Debet enim intelligi quod nulla mentio aut derogatoria erat, neque ſpecialis, neque generalis, cùm proculdubio ſuffeciſſet generalis.

21. Deinde dico: per aliud priuilegium poſterius, ſiue vtrumque ſit generale, ſiue vtrumque ſpeciale, ſiue primum ſpeciale, & ſecundũ generale non derogatur priori per poſterius, niſi ſit in eo clauſula derogatoria iuxta formã requiſitam in alio priuilegio. Quam doctrinam cum alijs docent Suarez dict. lib. 8 cap. 39. nu. 6. & Salas de legib. diſput. 17. ſect. 14. Ratio eſt. Quia Pontifex cenſetur ſecundum conceſſiſſe ex ignorantia primi *capite primo de conſtit. in 6.* atque adeo non poteſt præſumi ex ea conceſſione voluntas reuocandi. Fauet textus in *capite cum ordinem de Reſcriptis*, vbi ſpeciale priuilegium Ciſtercienſibus datum non derogatur per ſecundum generale ſine mentione illius. At ſi prius priuilegium generale ſit, & poſterius ſpeciale, derogatur priori, etiam nulla facta mentione priuilegij generalis *cap. 1. de Reſcriptis cap. Paſtoralis §. quoniam verò, & cap. ſtuduiſti de officio legati, cap. dudum verſ. nos igitur de præbendis in 6. & in regula generi lib. 6. & in lege doli clauſula D. de verborum obligationibus*, vbi etiam alia iura allegat ad probandum, quod etiam quando ſpecies præcedit, derogat generi ſubſecuto, quòd ita in genere non poſſet includi ſpecies, quæ ante præceſſit. Et facit etiam doctrina Bartoli in *lege 1. D. de Rebus aub.* Quam etiam doctrinam eleganter proſequitur Suarez dicto lib. 8. cap. 39. nu. 7. Salas diſput. 17. ſect. 14. Ratio eſt, quia Princeps concedens generalem fauorem non cenſetur abſtuliſſe ſibi poteſtatem faciendi ſpecialem gratiam illi generali non obſtante, & in prædictis iuribus ita explicant conceſſiones ſuas, vt velint ſibi poteſtatem ad eam gratiam faciendam reſeruare ſine dependentia ab expreſſione, ſeu commemoratione prioris priuilegij. Quæ omnia conſiderat Bonifacius VIII. in *cap. Dudum de præb. in 6.*

22. Ex quo principio colligi poteſt declaratio ad textum in *capite Rodulphus, de Reſcriptis*, cuius ea deciſio eſt, quod clauſula reſcripti cõtra quoſdam de Diœceſi Salmantina nõ comprehendit ciues Salmantinos. Contra quam deciſionem pugnare videtur textus in *capite 1. de officio ordinarij, & in c. ſtatuit cum Epiſcopus. eodem lib. 6.* vbi habetur appellatione Diœceſis comprehendi ciuitatem. Nec verò ſatisfacit communis ſolutio, quæ ait, quod reſcriptum ad lites cùm ſit exorbitans, & conſequenter mãdatum de prouidendo, quia eſt ambitioſum, & odioſum contra verborum proprietatem ex defectu intentionis facta mentione hominum Diœceſis, vel beneficiorum Diœceſis, nõ comprehendit homines aut beneficia ciuitatis, vt docet gloſſa penultima *in cap. cum in te. de ætate, & qualitate*, communiter approbata per Doctores ibi. Ea namque communis ſolutio conuinci videtur ex textu in *cap. quamuis in principio, de præbendis in 6.* Vbi facta mentione beneficiorum Diœceſis in mandato de prouidendo ambitioſo, & odioſo, ſolùm excipiuntur, & nõ includuntur beneficia Eccleſiæ Cathedralis. Ergo excepta Cathedrali benè includuntur beneficia ciuitatis. Reſpondetur ergo, quod *in dicto capite Rodulphus* ex peculiari iuris ratione non potuerunt comprehendi homines ciuitatis per illam clauſulã contra quoſdam Diœceſis Salmantinæ, quia præceſſerat in eodem reſcripto mentio ciuitatis eiuſdem, videlicet ita impetrando contra Epiſcopũ Saginenſem, & contra quoſdam alios eiuſdem Diœceſis Saginenſis,

ginenſis. Vndè quia præceſſit mentio ſpecialis ciuitatis in clauſula generali ſubſecuti facta mentione Diœceſis, non potuerunt iterum comprehendi homines ciuitatis.

23. Sed huic doctrinę videtur obſtare primò textus difficilis *in cap. ex parte, de officio delegati.* Vbi ſecundùm reſcriptum ſpeciale ad Archidiaconum Auunculi non derogat priori generali ad quemcumque Archidiaconatum in eadem Eccleſia primò vacaturum. Sed reſpondeo ad eum textum cum gloſſa *in capite 1. de reſcriptis* in caſu illius textus etiam primum reſcriptum fuiſſe ſpeciale in effectu, quia verificandum erat in primò Archidiaconatu vacante, vt *in capite 2. de renuntiat. lib. 6. & capite mandato, & capite ſi clericus de prabend. lib. 6.* & ideo ſecundum reſcriptum non potuit verificari in præiudicium primi. Atque hæc eſt communis huius textus intelligentia, quam etiam amplectitur Beroius in dicto cap. 1. de Reſcriptis. Sed aduerto vlteriùs, quod etiamſi in caſu illius textus ſecundum reſcriptum non concurreret cum primo ad eundem Archidiaconatũ auunculi videlicet, quia primò vacauerat alius Archidiaconatus, quem primus impetrans debuit omninò occupare, vt probant iura allegata; nihilominus ſecundus impetrans non potuit obtinere Archidiaconatum auunculi poſt vacantem, ne irrogetur præiudicium Eccleſiæ, quam Papa non intendit grauare duobus mandatis de prouidendo *ca. literis, de reſcriptis lib. 6.* & faciunt verba eiuſdem textus *in capite ex parte, in verſicul. quoniam igitur,* ibi, *Nullatenus ſcripſiſſemus.*

24. Secundò obſtare videtur textus in *capite ex ſua de filijs presbyt.* vbi ſecundum reſcriptum ſpeciale non derogat priori generali. Reſpondet gloſſa in *dicto c. 1. de reſcriptis* communiter approbata, & per Abbatem ibidem numero 14. quod in ſpecie illius textus tempore, quo filius impetrauit ſecundũ reſcriptum ſpeciale, iam fuerat diſpenſatum virtute prioris generalis cũ illo filio clerici. Faciuntque verba eiuſdem textus ibi, *Diſpenſationem tuam poſteriorum literarum intuitu nolumus irritari.* Sed hæc ſolutio defendi non poteſt. Primò quoniam ſecundũ reſcriptum, de quo ibi, non fuit impetratum contra illum, cum quo Epiſcopus diſpenſauit, ſed in genere contra quemcumque immediatè obtinentem Eccleſiam, quam pater obtinuerat, vt conſtat ex ipſo textu. Vnde colligitur quod per huiuſmodi reſcriptum non fuit diſpenſandi poteſtas reuocata cum quocumque. Maximè quia prima gratia generalis cenſetur facta ipſi Epiſcopo, qui debebat diſpenſare potiùs, quàm illis, cum quibus erat diſpenſandum, iuxta textum in *capite ſi cui nulla de prabend. in 6.* Vnde fit textum in *dicto capite ex tua* etiam intelligi de diſpenſatione facta poſt ſecundum reſcriptum, & virtute poſteriorum literarum. Dico ergò vtrumque reſcriptum, de quo in dicto capite mentio fit, fuiſſe generale. Addo etiam non fuiſſe circa eandem omninò rem, cùm in ſecundo id impetratum fuerit, vt Eccleſiæ aſſignarentur filijs clericorum, etiamſi non poſſent oſtendere ſe per Epiſcopos inſtitutos. Quod tamen quoad hanc partem infringit Pontifex in *dicto capite ex tua,* non verò diſpenſationem vtriuſque reſcripti virtute factam.

25. Tertiò obſtare videtur, quia Princeps præſumitur ignorare prius priuilegium generale, cùm non ſit de corpore iuris. Ergo poſterius non continet virtualem voluntatem derogandi priori priuilegio. Reſpondetur tamen illam ignorantiam eſſe concomitãtem, quia non minùs concederetur ſpecialis gratia, etiãſi generalis veniſſet in memoriam *dicto capite dudum de prebendis in 6.* & præterea Princeps noluit illam ſcientiam, ſiue memoriam ſibi eſſe neceſſariam, vt ſpecialem facere poſſet, vt ibidem dicit Pontifex.

26. Limitanda tamen hæc doctrina eſt, vt non habeat locum, quando per prius priuilegium eſt alteri quęſitum ius ad rem argumento textus in *cap. fin. de conceſ. prabendæ lib. 6.* neque enim ſimile eſt Principem velle inferre præiudicium tertio in re iam ſua ſine maiori cognitione cauſæ, vt docet Panormitan. in *cap. veniens de reſcriptis num. 12.* Quod valdè conſonat æquitati.

27. Denique addendum eſt per ſententiam non reuocari priuilegium, niſi quando quis in pœnam delicti eo priuatur, quæ expreſſa reuocatio eſt, ſed reprobatur. Quia eo non obſtante ſententia fertur contra priuilegiatum; vel quia nullum eſt priuilegium, vel abolitum vel ob alium defectum. Atque hic eſt ſenſus textus in *capite ſuborta de re iudic.* ibi, *intelligitur reprobaſſe.* Sed de hoc vide Suarez dicto lib. 8. capit. 39. num. 4. Salas diſput. 17. ſect. 15.

CAPVT XX.

An expiret diſpenſatio ex ceſſatione cauſæ, vel eius vſu.

SVMMARIVM.

Quo tempore requiratur veritas cauſæ, num. 1.
Etiam quando ordinario committitur diſpenſatio, num. 2. 3.
Quid ſi ceſſet cauſa, poſtquam iam ordinarius diſpenſauit, num. 4.
Obycitur, & diluitur, num. 5.
Obycitur ſecundò, num. 6.
Obycitur tertiò, num. 7.
Obycitur quartò, num. 8.

1. REPETENDVM eſt in memoriam id quod ſuprà diximus de diuerſis diſpẽſationis ſtatibus, vel etiam priuilegij. Primus eſt,

Digitized by Google

eſt, quando nondum literæ expeditæ ſunt. Et ſuppono vt certum neceſſarium eſſe, ſi diſpenſatio vel priuilegium dantur ex cauſa, vt in eo ſtatu cauſæ veræ ſint, aliàs priuilegium non ſubſiſtit, etiamſi poſtea veritatem habeant, cũ executioni mandandum eſt. Itaque eo maximè tempore quo impetratur diſpenſatio exigitur veritas cauſæ, cùm dicat Pontifex, ſi preces veritate nitantur. Quod autem ante conceſſionis tempus, cùm offerebatur libellus, cauſa nõ ſubſiſteret, parum obeſt, ſi tamen in ipſa conceſſione ſubſiſtunt. De quo vide Riccium in praxi, deciſione 261. num. 2.

2. Secundus ſtatus eſt, quando Pontifex diſpenſationem concedit, & ordinario committit, vt diſpenſet. In quo enim ſtatu ita neceſſarium eſt cauſę veritatem perſeuerare, vt ea deficiente nulla ſit diſpenſatio, quamuis tempore oblationis libelli, & precum cauſa ſubſiſteret. Sumitur ex *capite quia circa, de conſanguinitate, & affinitate*, ibi: *Cum tamen ante diſpenſationem oblatam viam fuiſſet vniuerſæ carnis ingreſſa vnica filia, quam habebat.* Requiritur ergo perſeuerantia cauſæ tempore conceſſionis. Petebatur autem diſpenſatio in eo capite ex cauſa prolis, & *capite ſi eo tempore, de reſcriptis in ſexto.* Ætas legitima requiritur, cùm reſcriptum datur, neque ſatis eſt ſi adſit tempore collationis. Hinc diligenter hi, quibus diſpenſatio committitur, attendant in verificatione cauſarum, an cauſa infamiæ, quæ ſæpè allegari ſolet poſt conceſſionem Pontificis, orta fuerit ex familiari conuerſatione, non antea, ex eo enim poterit cenſeri diſpenſatio ſubreptitia.

3. Tertius tamen ſtatus eſt, quando commiſſa à Pontifice diſpenſatio eſt Ordinario, nondum tamen diſpenſauit. Et etiam in hoc ſtatu cauſa perſeuerare debet, aliàs ruit diſpenſatio. Vndè ſiqua fœmina diſpẽſationem impetret, vt cum conſanguineo nubat ex defectu dotis, licet ea cauſa vera extiterit tempore conceſſionis, ſi tamen ceſſauit antequam Ordinarius diſpenſaret, exiſtimo tunc diſpenſationem illam ceſſaſſe, cùm non poſſint coram Ordinario verificari cauſæ, ex quibus ei diſpenſatio commiſſa eſt.

4. Quartus denique ſtatus eſt, poſtquam iam ordinarius diſpenſauit, nondum tamen ea diſpenſatio mandata eſt executioni. In quo ſtatu difficiliùs eſt explicare, an tunc ceſſante cauſa ceſſet diſpenſatio, & priuilegium. Non autem loquimur de ceſſatione cauſæ impulſiuæ, ſed finalis, & eius quę præbuit ſufficientem cauſam diſpenſationi. Et quidem in eo caſu, & ſtatu ceſſante cauſa ceſſare etiam diſpenſationem docuit citatis alijs Thomas Sanchez libro octauo diſputatione 30. num. 14. cuius fundamẽta, quibus in eam ſententiam inductus eſt, referam paulò poſt. Mihi tamen videtur veriùs nõ ceſſare diſpenſationem quacunq; cauſa ceſſante, neque vinculum ſemel iam ablatum redire. Quam ſententiam docuit gloſſa in *regula Argumentum de regul. iuris in 6.* & alij plures quos refert Sanchez diſput. citata num. 13. & refert etiam, & ſequitur Suarez lib. 6, de legib. cap. 20. num. 14. 15. & ſequenti, & lib. 8. cap. 30. per totum, & videtur docere Riccius loco citato. Quæ ſentẽtia in primis probatur ex abſurdis, quæ ex oppoſita ſequi neceſſe eſt. Si enim ea vera eſſet, neceſſariò dicendum, ſi cum aliquo ex cauſa ordines ſuſcipiendi diſpenſetur in irregularitate, & iam diſpenſatione obtenta nolit ad ordines promoueri, irregularem effici. Item ſi ob coniugium ſit diſpenſatum cũ aliquo in voto caſtitatis, & poſtea nolit nubere, iterum teneri voto. Et ſi alicui monaſterio indultum eſt priuilegium non ſoluendi decimas ob monaſterij paupertatem, ſi poſtea ad pinguiorem fortunam deueniat, non poſſe eo priuilegio gaudere. Item ſi cum aliquo Neophyto diſpenſatum eſſet ad dignitatem vel officium ob morum honeſtatem tanquam ex cauſa motiua, ſequeretur ſi mores mutaret, rurſus inhabilem effici; & his ſimilia multa congeri poſſunt. Ratio autem pro noſtra ſententia eſt manifeſta. Quia gratia diſpenſationis iam conſummata eſt in relaxatione legis, ſiue impedimenti. Ergò ſi iam eſt ſublatum impedimentum, illa non poteſt reddi inualida, cùm ſemel iam fuerit licita, & iuſta, & habuerit effectum. Quæ etiam ratio proportione quadam accommodari priuilegio poteſt. Quare cùm communis Doctorum ſententia docet priuilegium ceſſare ex ceſſatione cauſæ, vt vera ſit, intelligi debet, non de ceſſatione cauſæ negatiuè, ſed contrariè, ita vt ceſſatio cauſæ reddat illicitum vſum priuilegij, ſiue contra ius diuinum, & naturale, ſiue contra ius poſitiuum Eccleſiaſticum, vel humanum, vt rectè, & latè probat Suarez dict. cap. 30. ex num. 7. & ſic accipe iura, quæ indicant ceſſante cauſa ceſſare priuilegium *cap. generaliter 16 quaſt. 1. & c. tua, de clericis non reſidentibus*, & alia.

5. Sed huic ſententiæ videtur obſtare primò textus in *lege ex facto in principio D. de vulgari*, vbi deciditur priuilegium patri cõceſſum ſubſtituendi filio furioſo, ceſſare filio ſanæ mentis effecto, & euaneſcere ſubſtitutionem antea factam. Sed hic textus potiùs fauet noſtrę ſententiæ, quia filio reddito ſanæ menti iam erat iniquum priuilegium, & contra bonos mores, & in pręiudicium tertij. Vndè ibidem dictum eſt: *Quia iniquum incipit eſſe priuilegium Principis, ſi adhuc id valere dicamus.* Aufert enim teſtamenti factionem homini ſanæ mentis. Reddebatur ergo iniquus vſus eius priuilegij ex ceſſatione cauſæ.

6. Secundò obſtare videtur. Quia lex in cõmuni deſinit obligare ceſſante legis cauſa negatiuè, & in vniuerſali, & fit inutilis. Ergo idẽ dicendum eſt de priuilegio; faciliùs enim tollitur ius extraordinarium, & ſpeciale, quale eſt diſpenſatio, & priuilegium; quam commune *lege eius miles §. 1. C. ad S. C. Velleianum.*

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondetur tamen non eſſe eandem rationē legis, & priuilegij. Nam lex obligationem inducit, priuilegium autem fauorem eius, cui conceditur. Vnde lex ceſſante cauſa in vniuerſali ceſſat, quia deſijt eſſe lex, & amittit proprietatem, quæ requiritur ad rationem legis, cùm fiat inutilis communitati. Priuilegium autem vel diſpenſatio iam facta ex eo, quod ceſſet cauſa, non redditur inutilis illi, cui conceſſa eſt. Vnde non licet argumentum ſumere à lege ad diſpenſationem.

7. Tertiò obſtare videtur. Quia conceſſio priuilegij aut diſpenſationis ſine cauſa eſſet illicita, vt ſupra dictum eſt, cùm non liceat ſine iuſta cauſa violare ius commune. Ergo, & conſeruatio eius priuilegij, cùm ſemper videatur Princeps concedere argumento textus in *l. Vianius 72. D. de fideiuſſorib.* ibi, *vt quemadmodum incipere alias non poſſunt, ita neq; remaneant.* Non eſt autem præſumendum Principem velle conſeruare priuilegium in eo ſtatu, in quo non concederet, & iudicaret illicitam eſſe eius conceſſionem. Vnde habetur in iure *l. 1. D. de condict. ſine cauſa, & in l. nihil intereſt D. de Nautico fœn.* paria eſſe à principio non habuiſſe cauſam, & illam eſſe deſijſſe. Sed reſpondetur in primis priuilegij, aut diſpenſationis conſeruationem non eſſe actionem aliquam poſitiuā concedentis, & ita non eſſe malam, & illicitam; tantùm enim priuilegium ad ſui conſeruationem exigit, quod non reuocetur à ſuperiori iuxta dicta ſupra iſto libro. Deinde dico, quamuis ea actio conſeruatiua priuilegij aut diſpenſationis mala eſſet; nō ideo effectus hoc eſt, priuilegium vel diſpenſatio redderetur malus. Vt enim ſuprà diximus licet vti diſpenſatione data etiam à principio ſine cauſa, cùm tantū ſit vſus effectus peccati, non verò ipſius peccati. Rurſus dico non probari in Principe, quando priuilegium, aut diſpenſationem concedit eſſe debere eam intentionem, vt tandiu duret, quandiu durauerit cauſa. Licet enim in his, in quibus ea eſt intentio Principis, per ceſſationem cauſæ ceſſet conceſſio, vt accidit in iuribus allegatis, & in *ca. Abbate, de V. S.* ibi. *Tandiu monaſterium ipſum debeat hac honoris prærogatiua gaudere, donec ibidem viguerit obſeruantia regularis*; tamen non probatur eſſe neceſſariam eam intentionem in Principe concedente priuilegium, vt manifeſtè conſtat ex adductis exēplis. Sicut enim multa illicitè fiunt, quæ tamen facta conſeruantur licitè: ſic etiam multa licitè conſeruantur, quæ tamen illicitè concederentur. Licet ergo præſenti rerum ſtatu non concederet Princeps diſpenſationem, aut priuilegium; attamen rectè potuit ab initio concedere intentione abſoluta. Tum quia beneficium Principis decet eſſe māſurum: tum etiam quia multis ſcrupulis, & dubitationibus aperiretur ianua: tum etiam quia ſæpè cauſa temporalis ſufficiens eſt, vt moueat Principem ad concedendum priuilegium, vt videre eſt in multis religionibus, quibus à principio ob auſteritatem vitæ, & reformationem conceſſa priuilegia ſunt, quæ nullus dixit ceſſare, eò quod mores ab illa priſtina ſeueritate deflexerint. Similiter ſæpè donat quis alicui licite ob indigentiam, non donaturus licitè, niſi ea ſuppoſita: & tamen nullus dicet malè facere, ſi non reuocet indigentia ceſſante.

8. Denique obſtare videtur exemplum deſumptum ex priuilegio conceſſo ad non ieiunandum, vel ad comedendum carnes diebus prohibitis propter ægritudinem: In quo caſu quandocumque ceſſet cauſa, ceſſat etiam priuilegium. Sed hęc obiectio nullius momenti eſt. Quia diſpenſatio illa licet videatur vna, eſt virtute multiplex, ſicut & obligatio Quadrageſimę. Vnde cū peruenitur ad quemcumque diem, debet eſſe cauſa, vt diſpenſatio ſit valida pro eo die, quia eſt quaſi alia diſpenſatio ex cauſa, & diuerſa à diſpenſatione præcedenti. Atque his ſoluta ſunt ea, quæ pro ſua ſententia adducit Thomas dict. num. 14.

§. VNICVS.

Quando ceßet diſpenſatio per eius vſum?

SVMMARIVM.

Quando diſpenſatio ceßet per eius vſum variè explicatur, num. 9.

Diſpenſationem ad vnum actum reſtrictam eo finire, num. 10.

Si non reſtringatur, & materia ſit iterabilis, non finitur, num. 11.

Colliguntur nonnulla explicationis gratia, numero 12. 13.

Si cum aliquo diſpenſetur vt ducat vxorem prolis cauſa, & eam ſuſceperit, poßit iterum contrahere, num. 14.

9. SED denique explicandum ſupereſt, an ceſſet diſpenſatio per primū vſum eius diſpenſationis, de quo Sánchez lib. 8. diſp. 31. Salas de legib. diſput. 17. ſect. 13. & diſp. 20. ſect. 19. Azor tomo 1. inſtit. moralium lib. 5. ca. 23. quæſt. 5. & antea Nauarrus in *capite placuit de Pœnit. diſt. 6.* & Felinus *in cap. 2. de Tregua, et pace*, & alij. Rem hanc varijs diſtinctionibus explicare DD. conati ſunt. Nam quidam dicūt in odioſis vno actu finiri diſpenſationem, & priuilegium: At in fauorabilibus non finiri vnico actu. Quam diſtinctionem probat Felinus, & Azor loco citato, innumeraque proferunt exempla tam odioſa, quam fauorabilia. At ſi ea philoſophandi ratio legitima eſſet, omnis diſpenſatio, & priuilegium, quod contra ius commune eſt, vno actu finiretur, quia odioſum eſt, vt dixi ſupra, & dicam etiam capite ſequenti. Quod tamen vniuerſè dici de omni diſpēnſatione non poteſt.

10. Quare

10. Quare rem hanc aliqua vniuerſali regula non poſſe definiri crediderim, ſed diuerſis, & iuxta diuerſas materias. Dico ergo primò. Quando diſpenſatio ad vnum actum reſtringitur, planum eſt illam vno actu finiri, vt ſi diſpenſetur quis ad vnum tantùm matrimoniũ, ſemel inito matrimonio, valido tamẽ, & quod ante mortem valida ex cauſa non diſſoluatur, expirat, vt rectè Sanctius diſput. 31. num. 2. vſque ad 5. Verùm obſeruat optimè ſi ex illa diſpenſationis forma votum commutes ad hoc tantùm vt matrimonium tunc contrahere poſſis, non effici reſtrictum ad primum matrimonium, ſed tantùm vt in eo voto commutatio fiat in ordine ad nubendum, manente obligatione voti quoad alia, & ad ſeruandam caſtitatem extra coniugium.

11. Deinde dico. Si diſpenſatio detur ſine reſtrictione vlla, & in materia iterabili, non cenſetur finiri vnico actu, & idem dico de priuilegijs. Quam regulam tradit Sanctius diſp. cit. quæſt. 1. concluſ. 1. Ad iudicandum autem, quando ea conceſſio ſit abſoluta, & pro pluribus actibus, multùm refert conſiderare perſeuerantiam cauſæ, quamuis ea non ſemper neceſſaria ſit, & circunſtantiam perſonæ, loci, & temporis occurrentis, vt inde colligatur intẽtio. Proderit etiam conſiderare materiã ipſam, circa quã verſatur priuilegium, an ſit ita odioſa, vt raro, & non niſi expreſſè ſoleat in ea iteratio aut multiplicatio concedi.

12. Hinc inferes dotis promiſſionem primo actu finiri in *lege dotis promiſſio D. de iure dotiũ.* Ipſa enim materia, & circunſtantiæ conuincunt de eo tantùm matrimonio agi. Licentia alicui data, vt plura ſimul obtineat beneficia, ad duo prima tantùm extenditur *cap. non poteſt de præb. in 6.* Eſt enim ambitioſa materia, & iura valde deteſtantur hanc beneficiorũ in vna, & eadem perſona coniunctionem. Ex eadem conſideratione licentia alicui data ad ingrediendum monaſterium Sanctimonialium, ſi aliud non explicetur: primo ingreſſu finitur. Idem dic quando diſpenſatur cum aliquo, in gratiam tamen determinatæ perſonæ, ſcilicet, vt illam ducat, quia deflorauit, vel quia pauper eſt, non cenſetur diſpenſatus ad aliam; quia illa circunſtantia perſonæ oſtendit limitari ad vnũ tantùm actum. Item facultas data patrono laico, vt poſtquam vnum Clericum nominauit, & inſtituendum obtulit, poſſit alium nominare, & offerre, ad vnam tantùm nominationem extenditur *cap. quod autem, de iure patronatus.* Item ſiquis emit fructus, qui ex prædio aliquo percipiuntur, primos tantũ intelligitur emiſſe, & ſic in alijs. Atque iuxta hunc ſenſum accipio quod eſt in *lege boues §. hoc ſermone D. de V. S.* vbi dicitur ſermonem ſimpliciter prolatum vnico actu finiri.

13. Ex contraria autem conſideratione colliges licentiam alicui datam vt nubat non expirare primo coniugio, etiamſi data ſit ex cauſa periclitantis continentiæ. Diximus enim nõ ceſſare diſpẽſationem ſemel datam etiam ceſſante cauſa finali. Item diſpenſatus abſolutè in irregularitatẽ, ad omne beneficium, & ordines minores, & maiores diſpenſatus intelligitur. Similiter, is cui conceditur abſolutè licentia legendi libros prohibitos, poteſt ſemel, & iterum legere, & ſic in alijs. Item facultas alicui data confeſſarium eligẽdi non finitur primo actu, vt notauit Paludan. in 4. diſt. 17. qu. 3. niſi forte cũ petitur pro reſeruatis in illis religionibus, vbi conſuetudo eſt, vt limitatè concedatur. Idem dicendum de facultate comedẽdi cibos prohibitos diebus ieiuniorum, de poteſtate offerendi ſacrificium in domo priuata; de facultate conceſſa alicui, vt poſſit intereſſe diuinis officijs tempore interdicti; de facultate teſtandi, cum ea ſit ambulatoria, & morte tantùm confirmetur teſtamentum. Item ſiquis legauerit alimenta vxori non intelligitur de primis tantùm alimentis, ſic enim poſtulat intelligi alimentorum materia. Item ſiquis legauerit alimenta vxori Titij non tantùm de prima intelligitur, niſi dicat ſuæ; tunc enim tantùm intelligetur de illa, quam de præſenti habet. Vide alia plura exempla apud Felinum, & Azorium loco citato.

14. Sed nunquid, ſi cum aliquo magnate ſolemniter profeſſo diſpenſatum eſt, vt ducat vxorem ſuſcipiendæ prolis cauſa; & ille eam in primo matrimonio ſuſceperit, poterit ne ea defuncta iterum contrahere? Negat Thomas Sãchez diſput. 31. citat. num. 12. Quia ceſſauit iam diſpenſationis cauſa. Ego quidem non ex ea ratione dicerem diſpenſationem ceſſare, ſed quia attenta perſona, & circonſtantijs, & materia, prudenter iudicari poteſt non extendi intentionem diſpenſantis vltra primum matrimonium, ex quo ſuſcepta proles ſit. Atque hæc de modis, quibus diſpenſatio expirare ſolet ſemel conceſſa.

CAPVT XXI.

De interpretatione diſpenſationum.

SVMMARIVM.

Proponitur quid agendum ſit, num. 1.
Diſpenſationem ſtrictè interpretandam eſſe, num. 2.
Obijcitur, & diluitur, num. 3.
Limitatio prima communis doctrinæ, num. 4.
Non vltra propriam verborum ſignificationem extendendam, num. 5.
Extendendam ad neceſſariò connexa, num. 6.
Quando minus includitur in maiori, vel neceſſariò coniunctum eſt, cum illo locum habet argumentum à maiori in diſpenſatione, num. 7.
Alias non valere verius videtur, num. 8.
Oppoſita ſententia, & eius fundamenta diluuntur, num. 9. 10.

Limi-

Digitized by Google

Limitationes communis ſententiæ, num. 11.

1. REM hanc latè examinat Thomas Sanchez lib. 8. diſput. 34. & 35. & quia non multum in ea eſt difficultatis, ideo breuiter percurram nonnulla, quæ in hac materia cognoſcere æquum eſt ad diſpenſationum intelligentiam in praxi. Tria ergo explicanda ſunt breuiter in hoc capite. Primum an diſpenſatio ſit latè vel ſtrictè interpretanda. Secundũ quomodo explicentur clauſulę diſpenſationũ, quæ afferri ſolent pro foro interno. Tertium de intelligentia eorum, quæ ſunt in diſpenſationibus pro foro externo.

2. Quod ad primum attinet, certi iuris eſt diſpenſationem, quamuis aliter dictum ſit de poteſtate diſpenſandi ſupra iſto libro, eſſe ſtrictè interpretandam, cùm ſit odioſa, quia iuris relaxatio eſt. Quæ doctrina communi ſenſu Doctorum recepta eſt, ita vt neceſſe non ſit illos enumerare. Conſtat ex *cap. 7. de filijs presbyt. in 6.* Facit eam ratio. Quia ſi lex, quæ corrigit ius commune, eſt ſtrictè interpretanda *cap. quæ à iure, de Regul. iuris in 6.* à fortiori diſpenſatio, quæ eſt vulnus legis. Atque idem propter eandem rationem ſentiẽdum eſt de priuilegijs, in quibus aliquid conceditur contra ius cõmune.

3. Neque obſtat, quod beneficium Principis latiſſimè ſit interpretandum *cap. olim de V. S. & lege beneficium D. de conſtit. Principum.* Omiſſa enim aliorum ſolutione reſpondetur id eſſe intelligendum de beneficio Principis, quod nõ eſt contra ius, quale eſt diſpenſatio, ſed præter ius. Sic Thomas Sanchez lib. 8. diſputat. 1. pro quo citat gloſſam, Innocentium, Butrium, & alios. Tum etiam beneficium Principis latiſſimè eſt interpretandum, quando eſt præter ius, in concedentis tamen præiudicium: at in aliorum præiudicium ſtrictè. Sic Sanchez ibidem cũ Alexandro de Neuo, & Prapoſito, & Iaſone, & alijs quem ſequitur Salas de legib. diſp. 20. ſect. 10 num. 88.

4. Hęc tamen communis doctrina limitatur primò niſi Princeps ex proprio motu diſpẽſet: tunc enim eſt ex mera gratia, & liberalitate Principis, & latè interpretanda, vt colligitur ex *cap. ſi motu proprio de præbend. in 6.* vbi etiam dicit Pontifex ſe non facere motu proprio, niſi exprimat, & cùm exprimit facere, etiamſi rogatus faciat. Sic Thomas Sanchez ibidem n. 5. cum multis alijs, quos refert, & ſequitur Salas diſp. 20. cit. ſect. 10. num. 89. Secundò limitatur, quando diſpenſatio eſt iuri communi inſerta, tunc enim communem fauorem continet, cũ ſit omnibus æqualis. Atque eadem videtur eſſe ratio de diſpenſatione, quæ per modum priuilegij toti communitati conceditur, vel religioni. Hæc docet Henriquez lib. 9. cap. 22. num. 3. Sanchez num. 13 Salas citatis multis ſect. cit. n. 90. limit. 2. & 3. & 6. Tertiò limitatur, quando diſpenſatio fit in aliquo ſtatuto, vel conſuetudine exorbitante à iure communi. Quia tunc, cùm reducatur res illa ad ius commune, latè eſt interpretanda. Syluester *v. priuilegium* qu. 3. dicto 3. Enriquez lib. 7. cap. 30. num. 3. Sanchez num. 12. Salas ſect. cit. limit. 5. Quartò limitatur, vt non ita reſtringenda ſit, quod reddatur diſpenſatio captioſa, & inutilis argumento textus in *capite ſi ciuitas de ſententia excommun. in 6.* debet enim intelligi priuilegium iuxta materiam, quam tradit, vt cum Sarmiento, & alijs docet Salas limit. 8. & 3. vndè ex hoc capite licentia teſtandi Epiſcopis, & Monachis non finitur in primo teſtamento: Quia teſtamentum vſque ad mortem reuocabile eſt. Rurſus alij limitant, niſi Princeps teneatur diſpenſare: vndè dicunt diſpenſationes, quę fiunt ex neceſſitate vel vtilitate Eccleſiæ exigente amplandas eſſe, vt ex debito iuris prouenientes. Alijs modis limitari communis doctrina ſolet, qui tamen à veritate alieni ſunt.

5. At quamuis diſpenſatio ſit ſtrictè interpretanda, in eo tamen ſenſu, vt non vltra propriam verborum ſignificationem extendatur, ſecus tamen, ſi propria verborum ſignificatio ſeruetur. Quod multi docent, quos refert Sanchez numero 11. Sic tamen intelligendum, vt neque extendatur ad omnia, quæ intra propriam verborum ſignificationem continentur, quoties vel vſu vel ſtylo, vel iure reſtricta ſunt verba diſpenſationis, ita vt non extendatur ad illa omnia, quæ illis verbis propriè ſignificantur. Hinc enim fit, vt diſpenſatus ad ordines non intelligatur diſpenſatus ad maiores, ſed ad minores: & illegitimus, cum quo diſpenſat Pontifex vt ordines ſuſcipiat, tantum poſſit minores ordines ſuſcipere, vt cum Hoſtienſi, Gothfredo, & Innocentio ſentit Azor tom. 2. inſtit. moral. lib. 6. cap. 3. quæſt. 6. niſi iam minores ordines habeat, & Pontifex ſciat, ne ſit eius priuilegium ſine effectu *cap. ſi Papa, de priuileg. in 6* Similiter ſpurius diſpenſatus, vt ſacros ordines ſuſcipiat, non intelligitur eo ipſo habilis ad beneficia etiam ſimplicia, vt cũ Dominico, Franco, Antonio, Abbate, & alijs dicit idem Azor ibidem qu. 5. Et ſpurius diſpenſatus ad beneficia non ideo diſpenſatus eſt ad dignitates, vt cum Panormitano, & Ioanne Andrea, & Rebuffo in praxi affirmat idem Azor ibidem q. 7. Et ſpurius, cui à Romano Pontifice conceſſum eſt, vt ad dignitates aſcendat, non intelligitur conceſſum, vt ad dignitates etiam maiores promoueri poſſit, quod cum Archidiacono, Ioanne Andrea, Franco, Dominico, Antonio, & Rebuffo docet Azor ibidem qu. 8. Itẽ ſpurius diſpenſatus ad beneficia, & dignitates non cẽſetur diſpenſatus ad dignitates, quibus cura animarum ineſt. Et ſpurius diſpenſatus ad beneficia cui cura animarum, non ideo poteſt ad dignitates eligi. Quæ docet cum alijs Azor qu. 9. & 10. At Epiſcopis, cui conceſſa eſt poteſtas cõferendi beneficia ſimplicia, poterit etiam canonicatum conferre. Quę cõmunior ſententia eſt, quam iuri etiam magis conformem iudi-

Digitized by Google

eat Azor ibidem quæſt. 11. Salas diſput. 20 cit. ſect. 10. num. 91. Sa *v. diſpenſatio* n. 13. Sanchez diſp. 1. cit. nu. 26. & ſequentib. In quibus etiam omnibus concordat Sayro lib. de theſ. cap. 11. à n. 19. & Auila 7. p. diſp. 3. dub. 6 notabili 4. licet in nonnullis diſſentiat, niſi ſtylus Curiæ aliam amplectendam ſuadeat. Nam ea poteſtas conferendi beneficia ſimplicia iure ſuo ordinaria eſt: & quando eſſet delegata, late eſt interpretanda, quod ſecus eſt in diſpenſatione. Horum autem omnium ea ratio eſt. Quia vel iure, vel ſtylo, & conſuetudine ea verba in his diſpenſationibus reſtricta ſunt; & ita in illis non præſumitur intentio concedentis, quæ valde inſpicienda eſt *ca. 1. §. ex parte verò, de conceſſione prebendæ in 6.* Ea enim intentio facit, vt ſępè etiam recedamus à tenore verbòrum, & priuilegij, vt in ſimili dixi latè ſupra lib. 2.

6. Similiter non ita ſtrictè diſpenſatio interpretanda eſt, vt non extendatur etiam ad ea, quæ ſunt neceſſariò connexa. Vnde diſpenſatus ad duo beneficia incompatibilia diſpenſatus eſt ad non reſidendum in vtroque. Et diſpenſatus quis in minori ætate, vt obtineat beneficium parochiale, diſpenſatus eſt vt non promoueatur intra annum, aliàs eſſent diſpenſationes inutiles. Quæ etiam cum Sanctio num. 19. docet etiam Salas ſect. 10 cit. num. 91.

7. Sed quæret aliquis an in diſpenſationis intelligentia locum habeat argumentum à paritate rationis, vel à maiori ad minus. Et in primis certum eſt habere locum, quando minus includitur in maiori, vel ei neceſſariò coniunctum eſt, vt diſpenſatus expreſse ad ſacerdotium, diſpenſatus eſt ad inferiores ordines, ſine quibus ad ſacerdotium perueniri non poteſt, vt dicebam etiam paulo ſupra. Vel diſpenſatus vt poſſit facere teſtamentum, poterit etiam codicillum facere, hæc enim duo includuntur in genere vltimæ voluntatis. Vndè in *l. Marcellus, ff. de donationibus cauſa mortis*, dicitur. *Nam, & mortis cauſa donare poteris, cui teſtari conceſſum eſt*. Vel etiam diſpenſatus vt comedat oua, poteſt etiam comedere lacticinia, quia vna, & eadem videtur eſſe prohibitio ouorum, & lacticiniorum, quod primæuam originem à carnibus trahant *cap. deniq; diſt. 4.* Quare quoties vnum in alio includitur, diſpenſatus ad vnum eſt diſpenſatus etiam ad aliud. Difficultas ergo eſt, an valeat in diſpenſatione argumentum à pari, vel à maiori.

8. Et mihi quidem verius videtur non valere, ſed ſtandum eſſe tenori diſpenſationis, neque extendendum eſſe ad parem vel ſimilem caſum, aut etiam ad minorem. Quæ communis ſententia eſt, & eam innumeris cit. ſequitur Thomas Sanchez diſput. 1. cit. numero 32. Salas diſput. 20. cit, ſect. 10. numero 93. Azor tomo 2. lib. 6. cap. 3. quæſt. 10 Sairo lib. 7. Theſ. cap. 14. numero 17. Nonnulli probant ex *cap. fin. de tranſlatione Epiſcopi*, vt dicitur diſpenſatum ad Archiepiſcopatum non extendi ad Epiſcopatum. Sed non videtur efficax. Nam in eodem textu dicitur maiorem quandoque eſſe ſolere rationem diſpenſandi ad Archiepiſcopatum, quam ad Epiſcopatum, propter maiorem Eccleſiæ vtilitatem, vel neceſſitatem. Probatur ergo ex *cap. cui non Sacerdotali, de prebendis in 6.* vbi ille, cui integra prębenda conferri mandatur. non poteſt dimidiam accipere, etiamſi in ea Eccleſia ſint quædam integræ, & quædam dimidiæ. Facit etiā regula *quæ à iure, de Regul. iuris in 6.*

9. Contrarium ſentit Decius in regul. *Non debet D. de reg. iuris, & in cap. quia tantum nu. 15.* quem ſecuti ſunt alij, & probabilem eorū opinionem iudicat Sanchez diſput. citat. num. 32. Probat primò. Quia ius concedit hanc extenſionem in alijs, etiamſi odioſa ſit *leg. nec in ea 22 D. ad l. Iul. de Adulter.* ibi: *Sed qui occidere poteſt adulterum, multò magis poteſt cum qui iniuria afficere. & in l. in ſuis 11. D. de lib. & poſthum.* Ille qui habet vitæ, & necis poteſtatem, habet etiam in eius bonis, vnde colligunt DD. licere adulterum ſpoliare, quia licet interficere, & *c. ex parte tua de decimis*, priuilegium de decimis non ſoluendis extendi ad noualia, & ſubiungitur ratio: *Quia vbi conceditur maius, minus quoque conceſſum eſſe videtur*. Sed ad hæc omnia iura non eſt difficilis reſponſio. Cùm enim hæc ſint priuilegia, ſiue facultates in corpore iuris inſertæ, latam interpretationem recipiunt, iuxta dicta ſupra initio huius capitis. Nos autem agimus de diſpenſatione vel priuilegio extra iuris communis corpus.

10. Secundò probat Decius ex *cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi*, ibi. *quod in maiori conceditur, licitum quoque eſſe videtur in minori.* Et fit eo loco argumentum à ſpiritualibus ad temporalia, imò, & à ſimili, & in materia odioſa, qualis eſt legitimatio. Sed reſpondent Panormitanus atque Felinus ea contineri in allegatione partis; atque ideo illis nihil probari. Deinde reſponderi poteſt eam eſſe limitationem quandam communis doctrinæ.

11. Hæc enim communis ſententia multis modis limitari ſolet. Primò limitant nonnulli, inter quos Sanchez diſp. cit. num. 34. Quando ratio expreſſa in diſpenſatione procedit etiam in caſu non expreſſo, quia tunc non eſt extēſio diſpenſationis, ſed declaratio. At multùm de hac limitatione dubito. Tum quia multa exempla ſunt, in quibus ea limitatio verificari non poteſt. Diſpenſatur cum aliquo, vt domi habeat oratorium propter vxorem ſępiùs grauidam, non poteſt ad alium ea extendi diſpenſatio, & comparatione diuerſarum perſonarum multa his ſimilia exempla adduci poſſunt. Tū etiam vrget argumentum Felini. Quia non eſt cur quando militat maior ratio, vocetur extenſio diſpenſationis, & non liceat: & tamen quando eſt eadē ratio, dicatur declaratio. Quod enim ratio ſit expreſſa, vel non ſit expreſſa, parùm refert, ſi tamen eadem ratio diſpēſationis

in vtroque militat, aut maior; expreſſi enim, & taciti eadem ratio eſt, vt dixi ſupra lib. 3. Secundò alij limitant, vt non procedat in diſpenſationibus fauorabilibus, in quibus agitur de publico religionis fauore, vt in diſpenſatione illegitimi ad ordines *dicto capite per venerabilem*. Præiudicium enim, quod ex ea legitimatione ad ordines alijs ſequitur, non curant iura; cùm talis ſpurius ſit in iure odioſus *lege poſt emancipationem D. de leg. 1.* Et cum multis docet Thomas Sanchez ſupra citata diſput. numero 33. Aliæ etiam limitationes parui momenti huic doctrinæ communi adhiberi ſolent, quas omitto.

§. PRIMVS.

Explicantur clauſulæ communes in diſpenſatione pro foro conſcientiæ.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 12.
De clauſula perſona, cui committitur diſpenſatio, num. 13.
Requiritur in eo qualitas confeſſoris approbati, num. 14.
De clauſula continente cauſam diſpenſationis, numero 16.
De clauſula continente modum verificandi cauſam, num. 16.
De clauſula continente modum abſolutionis, numero 17.
De operibus iniungendis, num. 18.
De laniatione literarum, num. 19.

12. DIVERSÆ clauſulæ ſunt earum diſpenſationum, quæ pro foro conſcientiæ concedi ſolent, tàm pro impedimentis matrimonij, quàm pro votorum aut aliarum inhabilitatum diſpenſatione, quas breuiter percurremus.

13. Prima clauſula eſt, in qua executio diſpenſationis committitur, *diſcreto viro confeſſori Theologiæ Magiſtro, vel decretorum Doctori.* In hac continetur qualitas eligendi ad eam diſpenſationem exequendam, ſcilicet, Doctoratus, vel Magiſterij in Theologia, aut in iure Canonico. Non ergo ſufficit Doctor in iure ciuili, non Licentiatus in decretis, aut Theologia, non publicus earum facultatum profeſſor in Academia approbata, quantumuis idoneus. Quia diriguntur hæ literæ ad homines in ea dignitate conſtitutos iuxta textum in *cap. ſtatutum de reſcript. in 6.* Vnde neque ſufficit, qui communi errore Doctor exiſtimatur, ſi reuera non eſt: neque illi, qui ex inſtituto aliquarum religionum Magiſtri vocantur, requiritur enim vt eo gradu ſit inſignitus in aliqua Vniuerſitate approbata, non aliter. At ſi approbatus ſit, quãuis indoctus, eas literas exequi poterit. Solùm addendum eſt religioſos, qui in priuilegijs communicant, dummodo per Generalem aut de eius licentia per alios ſuperiores deputati ſint, poſſe eiuſmodi literas exequi ex conceſſo priuilegio Societati IESV per Gregorium XIII. cuius meminit Sanchez diſput. 34. num. 11. Salas de legib. diſput. 20. ſect. 10. nu. 97. Emanuel Rodriguez tomo 1. q. regular. quæſt. 63. art. 8.

14. Requiritur præterea in eodem executore qualitas confeſſoris approbati ab Ordinario, quæ etiam clauſula apponitur in Bulla Cruciatæ. Qualis autem approbatio requiratur, & cuius ordinarij latè explicui in tractatu de Sacramento Pœnitentiæ, & inde petenda ſunt. Illud tamẽ admonuerim cenſeri approbatum, ſi cõmunis error adſit de eius approbatione, quamuis reuera non ſit approbatus, iuxta dicta latè ſupra lib. 5. Deinde, etiamſi tantùm ſit approbatus cum limitatione ad certum genus perſonarum, poſſe eas literas exequi, quia iam in illo reperitur conditio approbationis, quam ſine reſtrictione vlla requirit Pœnitẽtiarius. Sic Thomas Sanchez diſput. cit. 34. num. 16. At nõ placet. Tum quia licet ea doctrina poſſet in religioſis confeſſarijs ſuſtineri, iuxta ea quæ dixi loco citato; at in alijs confeſſoribus nequaquã. Quia ſicut in priuilegio Bullæ conceſſo is intelligitur confeſſor approbatus, qui comparatione eius, qui eligit, ſit approbatus, vt dixi ibidem cum veriori, & communiori ſententia, ita etiam in præſenti. Quod ſi vnus confeſſor nolit exequi diſpenſationem, quia iudicat illam eſſe ſubreptitiam, poteſt adiri alius qui exequatur, vel idem poterit retractare ſententiam, vt cõtra Nauarrum rectè docet Sanchez lib. 8. diſp. 27. num. 40. Quare fori conſcientiæ, & exterioris, quoad hoc eſt diuerſa ratio.

15. Secunda clauſula continet diſpenſationis cauſam ſcilicet, *periculum incontinentiæ, quia continenter viuere non ſperat.* Ad cuius verificationem non ſatis eſt, quod quomodocumque ſtimulis carnis agitetur, ſed quod ita vexetur, vt probabile periculum ſit frequentis lapſus, & incontinentis vitę, & id indicant alia verba, quæ apponi ſolent, vt maximè dubitet continere poſſe, & probabile ſit periculum incontinentię.

16. Tertia clauſula continet modum verificandę cauſę, *ſi ita inueneris poſt diligentem oratoris examinationem, & conſilia præſtita.* Diligens examen præmitti debet ſuper cauſarum veritate, non tamen recipiendo teſtes, ſed examinato ipſo oratore, & recepto ab eo iuramento, cui in eo fides adhibenda eſt. Cumque examen hoc aſſignetur pro forma executionis, adeò neceſſarium videtur, vt eo non præmiſſo, quamuis cauſę veritas ſubſiſteret, nulla eſſet diſpenſatio, vt cum Ioanne Gutierrez docent Sanctius diſput. citata num. 26. & Salas ſect. 10. §. 1. At monita ſiue conſilia non ſunt alia, quam quæ ordinantur ad veritatis manifeſtationem, eaque

Digitized by Google

eaque non exiſtimo eſſe de ſubſtantia, cũ Sanctio ibidem num.27. Sed nunquid ad eius veritatis manifeſtationem oportebit ab oratore exigere iuramentum? Negat Sanchez num.21. Quia hæc diſpenſatio iuxta fori pœnitentiæ leges exequenda eſt. At cùm in alijs non omnino ſeruentur leges fori pœnitentialis, non video cur non poſſit ab eo exigi iuramẽtum. Adde, ſi cauſa ſit manifeſta, atque notoria, vel ipſi confeſſario rectè cognita, nõ eſſe neceſſarium examen quod ad cognoſcendam cauſæ veritatem ordinatur. Sed quid ſi confeſſarius ſciat cauſam eſſe falſam, tenebitur credere, & exequi diſpenſationem? Negant Thomas Sanchez, & Salas, in quo valdè iudicium hoc recedit à iudicio confeſſionis. Nullum denique oratori etiam exigenti teſtimonium de diſpenſatione reddendum eſt, cũ ea tantũ data ſit pro foro interno, ad quod nulla teſtimonij neceſſitas eſt.

17. Quarta clauſula eſt. *Eundem a mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, & iniuncta ei pœnitentia ſalutari.* Intellige de mutatione propoſiti, quam culpabilem eſſe conſtiterit, eſt enim retroceſſio à meliori propoſito, quæ regulariter cum culpa eſt. Sed hic potiſſima difficultas verſatur, an ea diſpenſatio fieri debeat audita confeſſione, & in ſacramẽto confeſſionis. Thomas Sanchez in hac diſput. num.29. negat, ſequitur Salas diſp.20 ſect.10.n.98. Cuius fundamenta hæc ſunt. Quia ſi pœnitentiarius vellet hanc executionem fieri in foro pœnitentiæ & confeſſionis, id exprimeret. Deinde quia in his literis non vtitur verbo, *fori pœnitentiæ*, ſed *fori conſcientiæ*. Forum autem conſcientię aliud eſt à foro pœnitentiæ: illud confeſſionem poſtulat, hoc non: vt probat Sanchez ex Præpoſito in *capite præterea, el 2. nu. 5. de ſponſal.* Emanuel Rodriguez tomo 1. queſt. regular. quæſt. 60. artic. 10. Ego quidem eam opinionem exiſtimo eſſe probabilem: probabiliorem tamen eam, quæ requirit, vt fiat in ſacramento confeſſionis. Et in primis ea diſtinctio fori pœnitentiæ, & fori conſcientiæ non eſt ſatis firma, & facilè conuellitur ex Tridentino ſeſſ.24. cap.6. de Reformat. vbi forum conſcientiæ ex ipſius Sanctij ſententia ſignificat forum pœnitentię, quandoquidem cenſet poſſe eam diſpenſationem dari extra ſacramentum confeſſionis. Quare ex eò quod in his literis vtatur pœnitentiarius ea voce in foro pœnitẽtiæ, non poteſt vlla firma ratione colligi fieri debere extra ſacramẽtum. Deinde omnia quæ in his literis continentur, indicant ſacramentalem confeſſionem. Primum, quia vtitur *abſoluendi* verbo, cuius non eſt vſus in diſpenſationibus. Deinde quod ait *in forma Eccleſiæ conſueta*, quæ particula oſtendit idem ſacramentum. Rurſus, quia requirit in executore eius diſpenſationis qualitatem confeſſoris approbati ab ordinario. Nulla autem alia commoda aſſignari ratio poteſt, quare ea conditio requiratur, niſi hæc. Si enim propter idoneitatem, ſufficiebat qualitas magiſterij, aut Doctoratus in Academia approbata, quę ſine dubio maius eſt argumentum idoneitatis, quam qualitas confeſſoris. Atque ex his ſoluta manent fundamenta Sanctij. An autem idem dicendum ſit de commutatione votorum per Bullam Cruciatæ, ex eius clauſula petendum.

18. Quinta clauſula cõtinet ea opera, in quæ commutari ea vota debent, vel iniungẽda ſunt oratori in diſpenſatione. Circa quæ obſerua nõ eſſe in arbitrio confeſſoris illum liberare his operibus, & omittere; videntur enim ex ſerie literarum neceſſariò iniungenda. Erit autem in eius arbitrio ea moderari, quantitas enim non eſt deſignata. Debent tamen eſſe ſupererogationis. Vndè confeſſio, quæ inter ea opera numeratur, imponi quidem non poteſt frequentior quam menſtrua, vt ſaltem aliquo die menſis confiteatur, poteſt tamen pręſcribi bimeſtris, aut trimeſtris, ſed cui non ſatisfaciat per aliam, ad quam ex voto vel pœnitentia, aut ex alia cauſa neceſſaria teneatur, in quo immeritò Salas diſcedit à Sanctio. Ea enim ſemper mens eſt iniungentis pœnitentias, vt aliquid ſupererogationis imponat, niſi explicet, vt dixi in materia de pœnitentia.

19. Sexta clauſula petit, vt *hæ literæ dilanientur facta diſpenſatione, nec tradantur oratori, & ſi traditæ fuerint, nihil ei proſint*, quod intellige in foro externo, quia ea videtur eſſe mens Põtificis, & pœnitentiarij. Septima clauſula apponi ſolita petit, vt *impedimentum occultum ſit*, occultum autem hoc loco vocatur ſicut, & apud Tridentinum ſeſſ.24. cap. 6. non quod probari in iudicio non poteſt, ſed quod, licet multis cognitum, deductum tamen non eſt ad forum contentioſum iuxta ea, quæ dico in opere de ſacramento Ordinationis lib.2. Octaua clauſula apponi ſolita in his diſpenſationibus pro matrimonio contrahendo, continet legitimationem prolis pro foro conſcientiæ, quæ quomodo intelligenda ſit petendum eſt ex lib.11. Additur etiam vt vterque coniux fiat certus de nullitate matrimonij. De cuius neceſſitate ſatis dixi ſupra lib.4. circa finem. Denique additur, *gratis vbique.* An autem per eam clauſulam excludatur conſuetudo, quę in multis partibus eſt legitimè præſcripta accipiendi ſtipendium laboris, petendum eſt ex materia de ſimonia, & nos explicamus in eo opere lib. 8. vide Sanctium diſp.35. à num.9. Salas ſect.10. cit. propè finem, qui licere dicunt.

§. SECVNDVS.

Explicantur clauſulæ diſpenſationum pro foro externo.

SVMMARIVM.

De clauſula officialis in diſpenſatione pro foro externo, num. 20.

De clauſula continente cauſas, varia referuntur, num. 21. 22. 23. 24.
Examen faciendũ ſuper veritate cauſarum, nu. 25.

20. PRIMA clauſula eſt, in qua ponitur officialis, cui diſpenſatio cõmittitur, quo nomine quis intelligatur conſtat ex dictis ſuprà lib. 5. Vndè dirigi poſſunt ad priorem nullius Diœceſis, quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habentem, vt expreſſe decreuit S. D. N. cõſultus de hac re, vt teſtatur Rucius in praxi deciſ. 252. Sufficit autem ſi literæ præſententur coram vnius ex contrahentibus ordinario, quando ſunt diuerſæ Diœceſis. Praxis enim obtinuit, vt in his diſpenſationibus obtinendis non explicetur Diœceſis.

21. Secunda clauſula continet diſpenſationis cauſas, quando ex cauſa conceditur. Variæ autem aſſignari ſolent. Prima eſt extinctio magnæ litis, ad quam etiam pax conſanguineorũ pertinet, quod cedit in bonum publicum ex doctrina D. Thomæ q. 63. artic. 2. ad 2. Et euitatio ſcandalorum *ca. 2. de noui operis nuntiatione.* Vnde ſæpè allegari ſolet pro cauſa euitatio inimicitiarum, quę orirentur ex eo, quod ea fœmina vel infamata ſit per viri copulam, vel per frequẽtem ingreſſum in eius domum. Sed inſpiciendum attentè an ea infamia orta ſit poſt conceſſam Romæ diſpenſationem, an antea: ſæpè enim in hoc defectus diſpenſationis eſſe ſolet. Huc etiam reduci debet, quando diſpenſatio in matrimonio videtur neceſſaria ad obuiandum alicui magno delicto, vt ſumitur ex doctrina D. Thomę 2. 2. quęſt. 67. articulo 4. in corpore.

22. Secunda cauſa aſſignari ſolet, quando ob loci anguſtiam, & nimis propagatam fœminæ proſapiam non reperitur matrimonium æquale, niſi inter conſanguineos. Expedit enim matrimonia inter æquales contrahi. Satis autem eſt ad eius cauſæ verificationem, quod in eo oppido non inueniatur, quamuis in loco vicino inueniri poſſet, vt declaratum eſt à Cardinalibus, quam declarationem ad verbum refert Sanchez lib 8. diſp. 19. num. 13. Similiter ad huius cauſę veritatem ſufficit, quod morali hominum ęſtimatione in eo oppido non iudicẽtur pares illis, niſi conſanguinei. Eius autem paritatis iudiciũ multùm pendet ex arbitrio, ex multis enim circunſtantijs perpendenda eſt, generis qualitate, diuitijs, ætate, filiorum numero, aſperitate ingenij.

23. Tertia cauſa aſſignari ſolet defectus dotis, ratione cuius vel periculum incontinentiæ eſt, vel nubere æquali non poteſt. Non tamen dicitur dote carere fœmina, quę habet dotem, vt virum competentem inueniat; licet ea dos non ſufficiat ad nubendum potentiori conſanguineo, qui illam ducere vult, vt prudenter docet Sanchez diſputatione 19. numero 17. Nec etiam dicitur dote carere, quæ nihil habet, at eius parentes diuites ſunt, etiamſi parciſſimè ſe erga illam gerant, cùm habeat ius ſuccedendi, & compellendi. Quod ſi eo iure carent, vt in aliquibus regnis de conſuetudine eſt, inops cenſeri debet, ſicut & illa, quę non habet dotem competentem expectata ſua portione legitima, niſi melioretur, & etiam illa quam frater dotare vult, nullo tamen pacto ea voluntas firmata eſt, quo certa ſit ea dos, & etiam illa, cuius parentes ita indigent bonis quæ habent, vt nulla ſe parte ſpoliare poſſint ad illam dotandam; verè enim inops eſt, cùm nihil habeat, quo onera matrimonij ſuſtinere poſſit. Ad hunc etiam dotis defectum annumeratur, quando hæreditas aliqua duobus relicta eſt ſub ea conditione, ſi nubant, aliàs diuidenda: expedit enim bono communi familiarum conſeruatio. Item ſi fœmina dotem habeat competentem, at tot litibus implicatam, vt viro indigeat, qui ea negotia tractet, & maximè conueniens ſit ad ea peritus aliquis conſanguineus. Vidimus enim etiam diſpenſatum ex hac cauſa. Quod ſi ea fœmina dotem habens illi renuntiauit eo animo, vt paupertatis titulo diſpenſationem obtineret, Sanchez exiſtimat diſpenſationem obtentam non valere, & mihi placet eius ratio deſumpta ex defectu intentionis Pontificis. At ſi alio animo renuntiaſſet, & abſque pacto retro donandi, quamuis cum ſpe accipiendi à donatario, ſine pacto tamen, valere diſpenſationem probabilius eſt. Sed an renuntiare poſſit hæreditati vel legato obuenienti, poſtquam Romam miſit ad diſpenſationem impetrandam, vel poſtquam diſpenſatio conceſſa eſt, ne fruſtretur effectu diſpenſationis, dummodo non fiat ea renuntiatio fraudulenter, quæſtionem habet, & quæ pendet ex principijs, de quibus agimus in commentario de rebus Eccleſię alienandis, hoc eſt, in tractatu de Ordine, & annexis lib. 10. Vbi explicamus an repudiatio legati habeat alienationis rationem, & inde petenda. Agit de eo Sanchez diſput. 19. numero 27. quem interim vide.

24. Solent etiam pro cauſis exponi conſeruatio diuitiarum in eadem familia. Item conſeruatio illuſtris familię; ex qua cauſa multis viris principibus conceſſa diſpenſatio eſt. Item excellentia meritorum petentis. Adde, & ſanguinis qualitas, vt ſi magni principes ſint, quo nomine, ſi nulla alia particula determinans addatur, intelligo non tantùm filios Regum, & Principum ſupremorum, ſed etiam eos, quos dominos titulares vocamus, & præcipuè Magnates. Hiſpanè Grandes. Denique etiam proles ſuſcepta ex conſanguinea *capite quia circa, de conſanguinitate.* Vt dixi ſuprà iſto libro.

25. Tertia clauſula continet examen faciendum ſuper veritate cauſarum. Quod quamuis per teſtes conſtare debet, & in foro externo: non tamen cenſetur eſſe neceſſaria de iure

Digitized by Google

cognitio iudicialis, ſed extraiudicialis ſufficit. Vnde ſi notoria cauſa ſit, putant nonnulli non eſſe neceſſariam aliam cauſæ cognitionem. Sed vt multis incommodis obuietur, oppoſitum video ſeruari in praxi. Circa alias clauſulas nihil eſt ſpeciali obſeruatione dignum. Videtur Thomas Sanchez diſputatione 35. Cuius autem expenſis diſpenſatio obtinenda ſit apud illum vide diſputatione 36. & hactenus de iſto libro.

DE DISSOLVTIONE MATRIMONII QVOAD VINCVLVM AVT TORVM.

LIBER NONVS.

A libro quarto explicatum eſt, quid pugnet cum matrimonio contrahendo: nunc explicanda ſunt quæ pugnent contract. matrimonij vel vinculo vel habitationi. Poteſt enim contingere, vt contractum ſemel validè & legitimè matrimonium diſſoluatur omninò, aut cohabitatio ſeparetur, & diuortium fiat. Sed vinculum diſſolui contingit aut poteſtate Principis Eccleſiaſtici, aut conuerſione ad fidem, aut ſtatu religioſo: torus autem aut cohabitatio ſeparatur vel per conuerſionem ad religionem, vel ex cauſa alia ad diuertendum ſufficienti, perpetua vel temporali. Hæc igitur omnia hoc libro complectimur, & explicare conamur.

CAPVT I.

De diſſolutione Matrimonij inſpecto Iure Ciuili.

SVMMARIVM.

Iure Ciuili ſolui matrimonia, aut bona gratia, aut repudio, num. 1.
Mutuo conſenſu, num 2.
Monachiſmo, num. 3.
Impotentia, & debilitate, num. 4.
Item per deportationem, num. 5.
Captiuitate. Varia tempora diſtinguenda, numero 6. 7.
Et quando in expeditione milites degunt, num. 9.
Et ob ſeruitutem, num. 9.
Item per repudium, num. 10.

1. PRIVS quam explicemus quid habeat circa diſſolutionē matrimonij Ius Canonicum aut Diuinum, explicare placet, atque breui narratione complecti, quid habeat Ius Ciuile. Nam quamuis matrimonium indiuiduam vitæ conſuetudinem retineat, *l. 1. D. de ritu nuptiar.* tamen aliquot ſunt modi, quibus diſſoluitur Iure Ciuili; vſque adeo verum eſt, quod Imperator ait, *Nouell. 22. c. 3. Eorum quæ in hominibus ſubſequuntur, quidquid ligatur, ſolubile eſt.* Inter viuos igitur diſſoluuntur matrimonia Iure Ciuili duobus potiſſimùm modis, vel bona gratia, vel interueniente repudio. Bona gratia diſſolui dicuntur, ideſt, dulciter, ſine querela, ſine libello repudij, amica ſeparatione, vt inquit Tertullianus in lib. de Monogamia. Comprehendit autem hic modus plures diſſoluendi matrimonij rationes.

2. In primis olim mutuo conſenſu diſſoluebatur, ſicut & mutuo conſenſu contrahitur,

 nulle

nulla interueniente cauſa ex conſtitutione Anaſtaſij Imperatoris in *l.9. Si conſtante C.de repud.* ſicut & ab emptione licet recedere mutuo partium conſenſu. Qui modus diſſoluendi cõiugij ſublatus eſt à Iuſtiniano *Nouel.117.cap.10.* vnde ſumptum eſt *Auth. quod hodie C.de repud.* Sed iterum Iuſtinus filius eandem antiquam legem reduxit, & patris conſtitutionem abrogauit, & eſt inter Nouellas Iuſtiniani 140. Expoſitque rationes, ob quas ea conſtitutio ſeruari non potuerit, quamuis laudatiſſima fuerit, & optimo ſtudio Legiſlatoris ergâ matrimoniũ excogitata & promulgata. Ex cuius proœmio nonnulla accipe eleganter ſcripta ab illis. *Verum permulti nos adeunt, &c.*

3. Deinde alius etiam modus bona gratia ſoluendi matrimonij eodem iure fuit Monachiſmus. Si enim vel vnus ex coniugibus, vel vterq; in monaſterium fuerint ingreſſi ſtudio caſtitatis, & perfectioris vitę, diſſolui coniugiũ ſtatuit Iuſtinianus *Nouel.22.c.5. Nouel.117.c.10. l.53.Sancimus,§.3.Adhac, & l.56.de nobis, verſ. nam et maritus, C.de Epiſcopis & Clericis, et Auth. quod hodie C.de Repud.* Cuius conſtitutionis duplex ratio eſt. Prima fauor perfectionis & caſtitatis. Secunda, quòd monachiſmus morti comparetur. Vnde *d.l.53.* ſcriptum eſt: *Sed ſecundum quod in caſum mortis factum eſt pactum, quod videatur is qui diuertit a communi alterius coniũctu, mortuus eſſe in alterius contubernio.* At quando ea ratione matrimonium diſſoluebatur, ea bonorum diuiſio erat. Si vir eligeret monaſticam vitam vxore in ſęculo relicta, dos reddenda eſt vxori; quæ etiam ex donatione propter nuptias adquirit lucrum, quod ſibi pacta eſt in tempus mortis mariti. Quod ſi mulier monaſticam vitam eligat relicto viro in ſæculo, donatio propter nuptias, & ex dote lucrum ad virum pertinebat, quod pactus eſt in caſum mortis vxoris. Quod ſi vterque eligant monachiſmum, dos ſine diminutione ad mulierem, donatio propter nuptias ad virum pertinet, *d.l.53. & l.56.de Epiſcopis & Clericis.* Videndus etiam Cuiacius Nouella 22. Quæ bona monaſterio quæruntur, in quod ingreſſi fuerint. Hęc autem eatenus vera ſunt, ſi nulli extent ex eo matrimonio liberi; ſi enim extent, illis reſeruatur dos, & donatio propter nuptias *Nouella 117. c.10. Auth. quod hodie C.de repud.* vbi etiam pœnę ſtatuuntur contra eos, qui improbabili pœnitentia ducti luxurioſè vixerint.

4. Tertius quoque modus diſſoluendi matrimonij bona gratia eſt impotentia, ſiue debilitas, quam frigiditatem appellat Ius Canonicum. In quo id ius eſt. Ante Nouellas Iuſtiniani legitimã præbebat diſſolutioni cauſam, ſi maritus integro biennio ab initio matrimonij nunquam rem habere cum vxore potuiſſet, *l.10. in cauſis C.de Repud.* Sed biennium mutatum eſt à Iuſtiniano in triennium fauore matrimonij, *Nouel.22.cap.6. & Auth. quod hodie C.de repud.* Quod authenticum legale reſpexit Pontifex in *cap. 3. de frigidis*, vt notauit Cuiacius in recitation. ad decretales ibidem. Cùm enim matrimonium ſuſcipiẽdorũ liberorum gratia ineatur, & in tabulis nuptialibus id inſeretur, vt multis probat Cuiacius ad Nouel.22.& Briſſon. de formulis P.R. nulla ſpes liberorũ eſſe poteſt, ſi vir adeo impotens eſt, vt integro triennio maritali officio fungi non potuerit. Ius autem Canonicum in eo caſu aut ſoluit antea validũ matrimonium, aut declarat nullum àprincipio extitiſſe, iuxta dicta ſupra lib.7. Quod tamẽ bona fide initum coniugium laborem in actu maritali experiendo excuſauit. Ex eâ autem cauſa ſoluto matrimonio, & dos reſtituitur vxori abſque vlla diminutione, & donatio propter nuptias penes maritum remanet. *l.10.in fine, C. de repud.* Quia cũ nulla hic interueniat culpa, ſed potiùs calamitas, nulla etiam pœna eſſe debet, *l.Sancimus 22. C. de pœnis.* Neque ſolùm ob impotentiam, ſed etiam ob ſterilitatem licuit ab vxore diuertere, & matrimonium diſſoluere, *l.60.vitricus, § 1.& l.62.D.de donat.inter vir.* Exemplum nobis offert Aulus Gellius lib.4.c. 3.& Valerius Maximus lib.2.ca. 1.& 4. Primus enim Corſilius vxorem ſterilitatis cauſa dimiſit, vbi & addit. Corſilium, quamuis tolerabili ratione fuerit vſus, hominum tamen reprehenſione non caruiſſe.

5. Quartus etiam modus ſoluendi matrimonij bona gratia eſt per deportationem, vt expreſſe affirmat textus in *l.5.quis ſic ſtipuletur D. ſoluto matrimonio*, & non obſcurè deducitur ex *l.1.C.de repudijs*, ibi, *Si caſus in quem maritus incidit, non mutet mulieris affectionem.* Quod acutè expendit Cuiacius tom. 3. ad *tit. C. de repudijs*, Quod ſi alibi in iure deportatione non dicitur ſolui matrimonium, *l.res 24.C.de donation.inter l.5.D.de bonis damnatorum*, & alibi, hos nodos diſſoluit Cuiacius, quem ſequitur Gothophredus in d. *l.res de donation. inter* adhibita diſtinctione, vt ſcilicet, Iure Ciuili diſſoluatur matrimonium, non verò iure gentium. Quia iuſtæ nuptiæ non ſunt cum Peregrino, id eſt, non ciue. Iuſtæ enim nuptię tantùm ſunt inter ciues Romanos *inſt. de Nuptijs.* Deportatio autem peregrinum facit. Vndè cùm in d.l.1. mulierem mutare affectionem poſſe, ſatis indicatur deportationem eſſe iuſtam cauſam diuertendi, & quærendi noui mariti poſt annum deportationis. Eſt enim deportatio perpetua. Vndè & diuerſam huius & captiuitatis rationem docet rectè eo loco Iacobus Cuiacius. Quamuis & dici etiam poſſet antiquiori Imperatorum iure fuiſſe diuortij cauſam, ſublatam tamen nouiori. Ea enim iura quę deportatione diſſolui matrimonium negant, nouiora eſſe videntur, ſi temporum ſeriem attendas.

6. Præterea ſoluitur etiam matrimonium captiuitate, in quo diſtinguenda etiam diuerſa tempora ſunt. Olim enim vetuſtiori iure captiuitate dirimebatur matrimonium. Sicut & ſeruitute, *l. 1. D. de diuortijs & repud. l.ſi quis ſic*

Digitized by Google

ſi ſtipulatur 56. D. ſoluto matrimonio & l. in bello 12. §. ſed captiui 4. D. de captiu. & poſtl. lim. reuerſ. Quæ diſpoſitio adeo diſſoluebat matrimonium, vt coniuge captiuo, etiamſi alter vellet in domo mariti remanens, perſeuerare coniugium, non poſſet *d. l. 12. §. 4.* & neque iure poſtliminij recuperaretur vxor à captiuitate reuerſo marito, *l. 8. non vt à patre, & l. cum duæ ſpecies 14. §. 1. D. de capt. et poſtlim. reuerſ.* In quo valde differunt Patria poteſtas in filium familias, & ius mariti in vxorem, ſiue matrimonium; illa enim recuperatur, hoc non dictis legibus, quia iure poſtliminij ea quæ iuris ſunt recuperantur, non quæ facti; matrimonij autem ius ex facto conſurgit. Excipe niſi ſoluta captiuitate mulier nondum alij nupta velit redintegrare matrimonium, *d. l. 8. & l. 14. D. eodem.* Quæ quidem vxor, ſi nondum eſſet nupta, & nulla probabilis eſſet cauſa non redintegrandi matrimonium, cogebatur renouare, aut tenebatur pœna diſſidij, diuortijque iniuſti, *d. l. 8. in fine.* Ab hac vniuerſali lege & regula excipiebatur liberta nupta patrono, eius enim cõiugium perſeuerabat, etiam patrono in captiuitatem abducto, ob maiorem reuerentiam, quã liberta debebat patrono; & ita eo tempore libertæ nubere non licebat, *l. in eo iure, 45. §. vltimo D. de ritu nuptia.* Atque hæc vetuſtiori iure conſtituta ſunt.

7. At iure Nouellarum Iuſtiniani matrimonium non diſſoluitur. Nam vel conſtat maritum viuere in captiuitate, vel incertum eſt viuat, necne. Priori caſu non licet ad nouas nuptias tranſire, & ſi tranſierit, pro adultera punitur. Quod ſi incertum: expectare iubetur cõiux per integrum quinquennium à die captiuitatis. Quod ſi neque tunc certum ſit, licet ad ſecundas nuptias trãſire, quaſi priore matrimonio bona gratia diſſoluto & ſine libello repudij. *Nouel. 22. col. 7.* Verùm poſtea Leo Imperator Nouel. 33. negauit vllo vnquã tempore licere alteri coniugi ad nuptias tranſire, niſi ſecundùm formam eorum, qui in expeditione verſantur conſtitutam à Iuſtiniano in *Nouella 117. §. cæterum*, & id. Quid in hoc ſeruet Ius Canon. cum, dixi ſupra lib. 7. cùm de impedimento ligaminis ſermo eſſet.

8. His coniunctus eſt modus ſoluendi matrimonij, quãdo in expeditione milites degũt, in quo varia etiam tempora diſtinguenda ſunt. Nam primò fuit tempus, in quo matrimonium militum in expeditione degentium diſſolueretur bona gratia, *l. 61. vel ſenectutem D. de donat. inter.* Deinde ex conſtitutione Conſtantini in *l. vxor 7. C. de Repudijs*, vbi vxori, cuius maritus in militia eſt, conceditur nubere, ſi per integrum quadriennium expectauerit, nullo accepto interim nuntio de mariti ſalute, & ſi publicè depoſuerit cõteſtationem miſſam ad ducem militiæ, ſub cuius ſignis maritus militabat. Rurſus Iuſtinianus, *Nouel. 22. col. 14.* mutauit quadriennium in decennium, alijs ex conſtitutione Conſtantini in ſuo robore permanentibus. Denique, ſi inſpiciamus ea, quæ Iuſtinianus ſtatuit, *Nouella 117. col. 11.* iam ea cauſa videtur ſublata, cùm abſque certo nũtio de morte mariti cauſa militiæ abſentis, noluerit licere vxori ad matrimonium aliud tranſire, vbi etiam pœnas conſtituit Iuſtinianus, ſi aduerſus hanc eius conſtitutionem fiat, quæ eo loco videri poſſunt.

9. Tandem bona etiã gratia ſoluitur matrimonium Iure Ciuili ob ſeruitutem, vt ſi alter coniugum ex libero fiat ſeruus, *Nouel. 22. col. 9.* Superueniens enim ſeruitus non multùm à morte differt; & quia iure Romano cum ſeruis non eſt connubium, neque libero homini cum ſerua, neque dos, neque donatio propter nuptias, *l. 3. C. de inceſt. et inutil. nupt. l. ancilla 58. D. de condit. & demonſt.* Vnde ſoluto per ſeruitutem matrimonio locus eſt conuentionibus pactionibusvè in caſum mortis, hoc eſt, ea quæ quiſque coniugum pactus eſt de lucranda dote, vel donatione propter nuptias, non ſecus adquiruntur alteri, ac ſi mortuus eſſet, qui in ſeruitutem redactus eſt. Quod ſi ab initio contraxiſſet quis matrimonium cum ſerua, quam liberam exiſtimabat, non ſoluitur matrimonium, ſed declaratur nullum per ſententiam, *Non. 22. col. 10.* Quia errãtis nullus eſt cõſenſus, *l. ſi per errorem 15. D. de iuriſd. & l. 2. D. de iudicijs.*

10. Sed præter eos modos ſoluendi bona gratia matrimonium, quos hactenus annumerauimus, iure Romano ſoluebatur per repudium: repudium autem coniugi à coniuge mittebatur per nuntium aut libellum datum, vel miſſum ad domum eius, *l. 6. C. de Repud.* & notat Cuiacius, & per clauium etiam ademptionem, de quibus Briſſon. latè lib. de formul. Roman. Eſt etiam repudium duplex; rationabile vnum, quod iuſtis cauſis fiebat; & irrationabile aliud, quod ſine rationabili cauſa. Et quamuis olim non eſſent certo numero definitæ repudiorum cauſæ, ſed arbitrariæ, & poſitæ in officio, & diſquiſitione iudicum, at poſtea lege definitæ ſunt tam ex parte viri, quàm ex parte vxoris. Plures fuere olim ex conſtitutione Theodoſij, *l. 8. C. de Repud.* quæ à Iuſtiniano poſtea ad minorem numerum redactæ ſunt, de quibus in *Nouella 22. col. 16. & Nouell. 177.* Oportebat tamen cauſas repudij iudici allegari, atque probari, *d. l. 8. §. 2. & 3. & d. Nouella 22.* Ex eiſdem etiam Nouellis petendum, quibus pœnis afficeretur, qui cauſam repudio præbuit. At quando irrationabile repudium erat, ſi mulier eſſet, dotem & lucra amittebat, illorum vſufructu apud maritũ remanente, ſi liberi communes eſſent: ſin verò nulli, pleno iure ea maritus capit, & intra quinquenniũ nubere prohibebatur d. *l. 8.* Quod ius aliquantulum immutatũ eſt per *Nouel. 22. & 177.* Nam mulier per omnem vitam nubere prohibebatur, & in monaſterium detrudebatur.

batur. Quæ pœna poſteriori Nouellarum iure communis eſt viro & vxori *Nouel.127.& 134.* vt notat etiam Cuiacius,ad Nouel.22. Olim etiam mulier ſine iuſta cauſa diuortium faciens deportationis pœna afficiebatur, & vſque ad aciculã capitis, vt ait Imperator, in domo mariti deponere cogebatur,*l.1. C. Theodoſ. de Repub.* Atque hæc inſpecto Iure Ciuili: Iam deinceps de Canonico,& his quæ moribus noſtris recepta ſunt.

CAPVT II.

An matrimonium infidelium conſummatum diſſolui poſsit auctoritate Pontificis.

SVMMARIVM.

Prima ſententia affirmans,n.1.
Eius argumenta, ibi, & n.2.3.4.
Occurritur tribus obiectionibus,n.5.6.7.
Verior oppoſita ſententia,n.8.
Diſtinguuntur tres quæſtionis ſtatus, numero 9. 10.11.
Diuerſimodè probatur, n.12.13.14.15.16.
Satisfit argumentis primæ ſententiæ,n.17.

1. NOnnulli exiſtimarunt matrimoniũ conſummatum infidelium diſſolui poſſe Pontificis auctoritate, Sic ſentit Nauarr. lib.3.Conſil.*de conuerſione coniugatorum*, Conſil.3.num.12.*§.ad ſecundum dubium.* Tho. Sanchez lib.2. diſput.17. num.2. & refertur pro eadem ſententia Socinus 1. volum. conſil. 28. Quorum ſententia his,mihi vt videtur,niti poterit fundamentis. Primò, quia ex probabili ſententia,de qua cap.ſequenti,cùm poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio fidelium rato nondum conſummato,nulla videtur eſſe ratio cur etiam iuſta de cauſa non poſſit matrimonium infidelium conſummatum diſſoluere.Si enim rectè conſideres matrimonium infidelium etiam conſummatum, & legitimum, ratum non eſt, vt ſupra Pontificum & Doctorum auctoritate probauimus:at matrimonium fidelium etiam non conſummatum ratum eſt.Nec verò infidelium matrimonium ideo ratum nõ eſt,quia in aliquibus caſibus, diuino priuilegio dirimatur:ea enim ratio, ſi alicuius momenti eſt, conuincet etiam matrimonium fidelium non conſummatum multò potiori iure non appellandum eſſe ratum, cùm diſſoluatur auctoritate Pontificia in religionis profeſſione, & in multis alijs caſibus nec ſatis difficile. Si ergo, quòd in aliquo euentu diſſoluatur conſummatum infidelium, ſufficiens cauſa eſt vt ratum non dicatur,ſatis etiam erit diſſolui ſæpè auctoritate Pontificis non conſummatum fidelium,vt inde non appelletur ratum. Si verò ſignificationem attendas, excellit matrimonium fidelium non conſummatum. Nam, vt inquit Innocentius III.in *cap.debitum de Bigamis*,ſignificat coniunctionem Chriſti ſponſi cum Eccleſia,qua ſignificatione omnino caret infidelium matrimonium etiam conſummatum. Ergo,ſi illud Pontificis auctoritate dirimitur multis de cauſis,diſſolutumque ſæpè eſt, nulla conueniens ratio videtur reddi poſſe, ob quam matrimonium infidelium etiam conſummatum reſcindi nequeat.Atque ad hæc reducuntur duo priora argumenta Nauarri loco citato.

2. Præterea probat, quod licet nec Papa, neque alius Princeps poſſit regulariter diſſoluere contractus ſuorum ſubditorum inter ſe, neque cum ipſiſmet factos, iuxta regulam *id quod noſtrum D. de reg. iuris, & cap. conuenior 23.quæſt 8.* poteſt tamen iuſta de cauſa id facere vt docet communis ſententia. Sed contractus matrimonij nondum conſummatus, licet ſit iure naturę validus, tamen ante conſummationem deſtituitur legis ſupernaturalis vinculo, & ſpiritualis ſignificatione. Ergo poterit Papa illum diſſoluere iuſta de cauſa.

3. Deinde, quia licet Papa, & alius Princeps non recognoſcens ſuperiorem non debeat velle præiudicare tertio ſine ipſius conſenſu iuxta prædictam regulam *id quod noſtrũ* eſt;poteſt tamen id facere conſentiente parte, iuxta eandem regulam, quæ habet, *id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt*,ibi per *factum* intelligitur conſenſus expreſſus,vel tacitus,vel aliquid aliud æquiualẽs; Ergo vtroque conſentiente poterit Pontifex diſpenſare.

4. Præterea inniti poſſunt Doctores illi in literis Gregorij XIII.quas paulò infra referemus,in quibus decernit,vt ſi infidelis coniugis conſenſus,an velit cohabitare,requiri non poſſit,confecta ſuper eo probatione legitima, liberè, & licitè is qui conuerſus eſt,alteri nubat,valeatque matrimonium illud,etiam ſi poſtea infidelis coniux acceſſerit, probetque vel ſe non fuiſſe requiſitum,aut quo minus reſpõderet impeditum fuiſſe legitimè; velleque ſe aut ad fidem conuerti,aut ſaltem ſine Creatoris iniuria vitam agere cum chariſſimo coniuge.Quas literas illi ſententię inniti, aut illam ſupponere, qui negauerit, neſcio qua ratione iuſtam eſſe defendet eam deciſionem Pontificis,aut iuri conſentaneam.

5. Neque huic opinioni obſtabit, quod Matth. 19. dixit Chriſtus. *Quod ergo Deus coniunxit,homo non ſeparet.* Dicent enim Doctores illi dixiſſe ea verba Chriſtum Iudæis, & de quæſtione apud eos controuerſa circa repudia diſputantem.Itaque dictum non de infidelium ſed de fidelium matrimonio, vt notauit Innocentius I.relatus in *c. nunquid 28. quæſt. 1.* Quo etiam pacto dicent illa intelligenda apud

Mat-

Matthæum ibidem: *ab initio autem non fuit ſic* ſcilicet dicta de matrimonio fidelium, quòd Verbi cum humana natura indiſſolubilem vnionem repræſentat; alias ſi ita abſolutè, & vniuerſè ea verba intelligerentur, conuinceret etiam matrimonium ratum fidelium non conſummatum reſcindi non poſſe Pontificis auctoritate: Illa enim dicta ſunt de matrimonio in ſtatu innocentiæ Dei inſtitutione contracto, in quo ſtatu nondum conſummatum erat.

6. Neque obſtat etiam Innocent. I. in *cap. nunquid 28. q. 1.* & alij canones, de quibus ſupra qui docent baptiſmo non diſſolui cõiugia, ſed ablui crimina. Nec enim iſti Doctores id ita eſſe negabunt. Sed quamuis conſtantiſſime affirment baptiſmo non dirimi coniugia, dicẽt tamen ex eo non effici, quin iuſta de cauſa poſſint à Pontifice diſſolui.

7. Neque denique obſtat, quòd matrimonium ratum fidelium conſummatum diſſolui non poſſit, dicent enim eſſe longè diuerſam rationem ob ſpecialem ſignificationem, quam habet ex doctrina Pontificis in *cap. quanto de diuortijs, & c. debitum de bigamis.* Nec denique maioris eſſe momenti dicent cenſuram Academię Pariſienſis, ſi qua fortè de hac re extet, quæ ad meam nondum cognitionem peruenit, forſan enim illi de matrimonio conſummato fidelium locuti ſunt, ſicuti & eam opinionem Speculum coniugiorum intolerabilem errorem cenſet.

8. Verùm ego ſemper exiſtimaui omnino certum matrimonium infidelium conſummatum non poſſe diſſolui auctoritate Pontificis. Et quidem hanc fuiſſe hactenus communem Doctorum ſententiam, licet de matrimonio fidelium rato aliter iudicauerint, dubitari non poteſt, & expreſſe Gabriel Vazquez diſputat. 5. de Matrimonio cap. 6. n. 58. falſiſſimam docet eſſe quorundam doctrinam, qui ex eo quod indiſſolubilitatem matrimonij ex ſignificatione vnionis hypoſtaticæ oriri exiſtimauerint, deducere non dubitarunt matrimonium conſummatum infidelium, cùm ad fidem conuertuntur, diſſolui poſſe auctoritate Pontificis, eò quod non ſit ſignum coniunctionis Chriſti cũ Eccleſia. Id quod anno Domini 1588. cùm ipſe Gabriel Vazquez Romę eſſet, à Summo Pontifice Sixto V. obtinere pro viribus contenderunt, & repulſam paſſi ſunt, in quorum ſententiam ipſum nunquam ſubſcribere voluiſſe affirmat.

9. Sed explicationis gratia diſtinguendi ſunt tres quæſtionis ſtatus. Primus eſt, cùm vterque infidelis eſt, & in hoc caſu planum eſt non poſſe diſſolui à Pontifice, quia nõ habet in illis poteſtatem; neque eſt vnde credamus à Deo relictam eſſe hanc poteſtatem Põtifici, qui mutuis relinqui poſſet: vniuerſe enim ſcriptum eſt à Paulo, *Quid ad nos de his, qui foris ſunt, iudicare?*

10. Alter ſtatus quæſtionis eſt, cùm vterque eſt conuerſus ad fidem, & matrimonium conſummatum erat ante baptiſmum, non poſtea. Et in hoc caſu etiam iudico non poſſe Pontificem diſpenſare, neque diſſoluere. Quia iam ſuſcepto baptiſmo eſt illud matrimonium ratum, & conſummatum. Parum autem refert, quòd ante baptiſmum conſummatum fuerit. Id quod à poſteriori colliges, tum quia reuera effecti ſunt vna caro. Tum etiam, quia ex matrimonio conſummato ante baptiſmum naſcitur poſt baptiſmum affinitas, vel irregularitas. Ergo reputatur pro conſummatione, ac ſi poſt baptiſmum facta fuiſſet, aliàs ea impedimenta non orirentur ex copula habita ante baptiſmum.

11. Tertius ſtatus quæſtionis eſt, quando vnus ex eis tantùm eſt conuerſus ad fidem altero in infidelitate remanente. Et etiam in hoc caſu exiſtimo nequaquam poſſe Pontificẽ diſſoluere & in primis hęc ſententia probatur ex dictis lib. 1. cap. 12. & 13. de indiſſolubilitate matrimonij prouenіente ex iure naturali tantùm, cui nihil firmitatis addit ſignificatio. Igitur ſi conſummatum infidelium diſſolui poſſet auctoritate Pontificis, planè etiam cõſummatum fidelium, maximè cùm multorum opinio ſit eam ſignificationem coniunctionis hypoſtaticæ à principio cuicumque matrimonio conuenire, vt retuli ſupra lib. 1. Certè poteſtas diſſoluendi matrimonium conſummatum reduceretur ad quoddam incertiſſimum fundamentum, quòd in re tanti momenti ſuſtineri non poteſt.

12. Præterea, quia quamuis demus matrimonium ratum fidelium auctoritate Pontificis diſſolui poſſe, de quo cap. ſequenti, attamen Doctores, qui id aſſerunt, probabilem aſſignãt rationem, ob quam credamus à Deo relictam eam poteſtatem in Eccleſia, ſicut poteſtatem diſpenſandi in votis, quorum obligatio eſt de diuino naturali iure; attamen vt credamus diſpenſante Chriſto in eo quod dixit Matthæi 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet,* relictã eſſe poteſtatẽ in Eccleſia ad diſſoluenda matrimonia infidelium conſummata, nulla ſubeſt idonea ratio. Nam ſi alter infidelis conuertitur ad fidem, vel alter vult cohabitare ſine Creatoris iniuria, vel non: ſi hoc ſecundum, iam diuino iure diſpoſitum eſt, vt ſeparetur vinculum, *Cap. ſi infidelis 28. quaeſt. 1. & 1. Corinth. 7. ſi infidelis diſcedit, diſcedat.* Si verò vult cohabitare, ſeparari non poteſt, ex decreto Pontificis, *cap. Quanto de diuortijs,* quod expendam infra. Quod autem aliqui gentiles ad fidem faciliùs conuerterentur, ſi liceret illis dimiſſa prima, aliam, quam magis diligunt, retinere, nulla idonea cauſa eſt; niſi laxare libidini habenas, & velle vt Euangelium libidini, & voluptati deſeruiat. An quia Germanię clerici ad Eccleſiæ gremium redirent, ſi illis licentia ineundi coniugia cõcederetur, id indulgendum

eſſet?

Digitized by Google

eſſet? Minimè ſanè. Quo enim pacto credemus illum erga religionem eſſe affectum, qui erga legis naturalis obligationem male affectus eſt? aut quo animo religionem Chriſtianam amplectetur, quam videt ſuæ voluptati & delicijs obſequentem? Adde, quando ex parte vnius facilis redderetur ingreſſus, ex parte tamen alterius, qui ſe deſeri moleſtè ferret, eſſet difficilior, vt expendit optimè Innocentius in *c. Gaudemus de diuortijs*.

13. Deinde colligamus etiam non relictam huiuſmodi poteſtatem Pontifici à Deo, ex his, quę certa ſunt, hac conſideratione. Nam matrimonium iſtud conſummatum infidelium, vel diſſoluitur illis exiſtentibus Catechumenis ante fidem ſuſceptam, quod dici nō poteſt, quia ad Eccleſiam non pertinet ea quæ foris ſunt iudicare, neque in eos, qui nondum re ipſa fidem publicè proteſtati ſunt ſuſceptione baptiſmi, ſuam exercere poteſt iuriſdictionem. Si verò, cùm iam alter eorum ad fidem conuerſus eſt, altero in infidelitate remanente, cùm in nondum conuerſum nullam habeat Eccleſia iuriſdictionem, ſeparare non poteſt volentem cohabitare ſine Creatoris iniuria, & perſeuerare in contractu à ſe inito firmo iure naturali. Si verò iam vterque ad fidem conuerſus eſt, eorum matrimonium ſuſceptione baptiſmi ſine nouo conſenſu fit ratum iam cō-ſummatum, vt ex Pontificum decretis & Doctorum communi ſententia probaui lib. 1.

14. His accedere poſſunt varia decreta, quæ non poſſe diſſolui vehementer inſinuant. In primis clamat Paulus 1. Corinth 7. *Si conſentit habitare cum eo, non diſcedat.* Dicunt Pontifices Baptiſmo non ſolui coniugia, ſed dimitti peccata. Innocentius I. *in cap. nunquid 28. qu. 1. Meldenſe cap. ſiquis 28. quæſt. 2. Triburienſe, cap. 39. inquit, Synodus Romana ait quod non ſit dimittenda vxor poſt baptiſmum, quæ habita eſt ante baptiſmum: in baptiſmo enim ſoluuntur crimina, non coniugia*, idem habetur in *cap. Gaudemus de diuortijs*. Quibus verbis indicari videtur non tantùm de facto non ſolui coniugia, ſed nec poſſe diſſolui. Atque hunc eſſe ſenſum in primis conuinco ex d. cap. 39. Concilij Triburienſis, vbi ſermo erat de coniugijs fideliū, diuerſarum tamen gentium, & ibi præcipitur, vt inter eos matrimonium contractum valeat. ita vt non liceat ampliùs dicere ſe non ſecundùm ſuæ gentis morem contraxiſſe; & ſtatim argumentatur tanquam à minori ad maius affirmatiuè dicens: *Synodus Romana ait, quod non ſit dimittenda vxor poſt baptiſmum, quæ habita eſt ante baptiſmum: in baptiſmo ſoluuntur crimina, non tamen legitima coniugia. Cùm enim in baptiſmo tranſmigrat de vita in vitam, & non mutat vxorem legitimam, quomodo mutat eam, quæ non mutat vitam ſed tranſit de gente in gentem.* Itaque ex eo probat nequaquam licere eis diſiungere nuptialem copulam, aut vnam carnem in plures diuidere, ſiquidem adhuc mutata vita per baptiſmum non poteſt ſeparari fidelis ab vxore priùs ducta. Quod ſi matrimonium infidelium conſummatum diſſolui poſſet, non rectè argumentum ducerent Patres Triburienſis Concilij.

15. Præterea etiam idem oſtenditur ex loco Pauli 1. Corinth. 7. Tantùm enim Paulus in eo caſu vult ſeparari, quando dici poſſet ſubijci fidelis ſeruituti, & in præiudicium fidelis foret, ſi non diſſolueretur, vt ſi nollet cohabitare, vel non ſine peccato, vel ſine cōtumelia. Ergo quando non habet locum ea ratio, quod maneret fidelis ſubiectus ſeruituti, non habet locum dimiſſio. Quæ omnia confirmantur teſtimonio Innocentij III. in *Cap. Quanto de diuortijs*, ibi, *Si enim alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia diuini nominis vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare voluerit, qui relinquitur ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit. Et in hoc caſu intelligimus quod ait Apoſtolus, ſi infidelis diſcedit, diſcedat, frater enim vel ſoror non eſt ſeruituti ſubiectus in huiuſmodi, & Canonem etiam in quo dicitur, Contumelia Creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur.* In quibus Innocentius in illis tantùm caſibus cenſet habere locū verba Pauli, quæ docent matrimonium infidelium poſſe diſſolui; alias non diceret, *& in hoc caſu etiam intelligimus*, quandoquidem etiam extra illum caſum poſſet diſcedere diſſoluto matrimonio, atque ſolùm de his caſibus intelligendum Paulum, quaſi dicat nos non habere alia argumenta ad diſſoluenda huiuſmodi coniugia, præter teſtimonium Pauli, qui legem diuinam ſcripto tradidit. Paulum autem ſolùm in his caſibus intelligit Innocentius. Ergo ſentit non eſſe alium caſum, in quo diſſolui poſſint, aut id ſine fundamento aſſeritur.

16. Denique quia, vt diximus ſupra lib. 7. cùm de impedimento diſparis cultus ſermo fuit, temporibus Auguſtini videtur aliquantulum remiſſum præceptum fideli impoſitum de non dimittenda vxore, & tunc dabatur optio, vt ſi velint, dimitterent, innupti tamen manerent. Et cùm penes Epiſcopos eſſet facultas diſpenſandi, qualis hodie reſidet in Pontifice, nunquam tamen cenſuere diſpenſandum. Inquit enim Auguſtinus in *cap. ſic enim 28. quæſtione 1. non ſolùm quia perniciosiſſimè ſcandalizantur offenſi, verùm etiam, quia cum in alia coniugia ceciderint viuentibus illis, a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè reſoluuntur.* At ſi matrimonium conſummatum infidelium diſſolui eorum auctoritate poſſet, facillimè reſolueretur, diſſoluto ſcilicet matrimonio inter fidelem dimittentem, & infidelem dimiſſum.

17. Nec verò argumenta adducta pro prima ſententia ſunt alicuius momenti. Ad primum enim dicimus, licet demus poſſe Pontifices

tificis auctoritate diſſolui matrimonium ratum fidelium non conſummatum, de quo ca. ſequenti, non ideo dicendum eſt, poſſe diſſolui matrimonium conſummatum infidelium. Eſt enim ratio, ob quam poſſit cum aliquo fundamento aſſeri facultatem illam conceſſam, vel relictam Eccleſiæ in eo caſu, quæ ſine fundamento aſſeritur in iſto, vt oſtenſum eſt. Nam quod diuina auctoritate diſſolui poſſet, non dubitamus, cùm in lege veteri non ſolùm permiſſa, ſed licita repudia fuerint, vt diximus ſuprà ſuo loco. Itaque non eſt petenda ratio ex eo, quòd matrimonio conſummato infidelium non conueniat ea ſignificatio, quæ conuenit conſummato fidelium ex noſtra ſententia ſupra lib.1.cap.10. Sed ex eo, quod non eſt vnde talis facultas conceſſa colligatur, quin potiùs multa ſunt, quæ oppoſitum conuincunt, vt ſupra oſtendimus. Secundum argumentum inane eſt, licet enim alios contractus poſſet poteſtas humana diſſoluere iuſta de cauſa, quia ipſi natura ſua non ſunt perpetui; hic tamen natura ſua perpetuus eſt, & inde omnem firmitatem habet, vt dixi lib.1.cap.12.13. Et eodem modo reſpondetur ad tertium non pendere in hoc contractu diſſolutionem ex conſenſu partium, & ita ſolùm à Deo ſupremo Domino poſſe diſſolui. Cumque non conſtet datam eſſe à Deo Pontifici facultatem diſſoluendi, ſed potius oppoſitum, non poteſt etiam cum partium conſenſu is contractus diſſolui. Ad vltimum dico illas literas Gregorij XIII. neque niti illi opinioni; neque illam ſupponere, ſed meritò præſumit Pōtifex coniugem, qui tanto tempore non apparet, & ita latet, vt inueniri non poſſit, licet requiratur, reuera noluiſſe cohabitare. Illi autem poſtea accedenti non credit non habuiſſe voluntatem non habitandi, ſiquidem tandiu latuit etiam requiſitus, nec quæſiuit maritum, ſed præſumit meritò priorem voluntatem non cohabitandi reuocaſſe, quantumuis ille probet ſe fuiſſe legitime impeditum, & iudicat eas probationes non niti veritate; eam autem reuocationem iam alio matrimonio per fidelem inito locum non habere. Vel dic in eo caſu non diſpenſare Pontificem, ſed declarare diuinum ius, & quomodo intelligendus ſit caſus ille, quando non vult infidelis cohabitare ſcilicet, vt non ſolùm quando requiſitus non vult, ſed etiam quando longo tempore elapſo non venit, ne fidelis, vt inquit Paulus, ſit ſeruituti ſubiectus in huiuſmodi. Atque ex his quæ in hoc capite dicta ſunt, collegimus ſuprà ſuo loco, cum infidelis conuertitur ad fidem, infideli nolente cohabitare, matrimonium iure diuino

CAPVT III.

An matrimonium fidelium ratum poſsit diſſolui auctoritate Pontificis?

SVMMARIVM.

In praxi ſecuram eſſe opinionem quæ affirmat, numero 1.

Prima ſententia affirmans, cum ſuis fundamentis, num. 2.

Secunda ſententia negans; & eius auctores, numero 3.

Probatur primò ex Alexandro III. n. 4.

Ex Innocentio III. n. 5.

Ex Nicolao I. nu. 6.

Oſtenditur non eſſe à Chriſto relictam eam poteſtatem Eccleſiæ, numero 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

Occurritur obiectionibus, n. 15. 16. 17. 18.

Colligitur ſola auctoritate diuina diſſolui poſſe, num. 19.

1. GRauis hæc diſputatio eſt, in qua quidquid affirmes, innumeros patronos habet. Illud tamen ſtatuamus primùm, quod ad praxim attinet, ſecuram eſſe partem quæ affirmat, & ideo tuta conſcientia Pontifices diſpenſare potuiſſe, vt ſæpè diſpenſaſſe referunt Antoninus 3.parte tit.1.cap.21. §. 3. in fine, Nauarrus in Manuali cap. 22. num. 25. Vt enim tuta conſcientia faciant, ſufficit probabilis Doctorum opinio, quam hactenus non damnauit Eccleſia, quæ aſſerit diſſolui poſſe. Eſſet autem valde temerarium aſſerere illos Summos Pontifices in eo euidenter erraſſe, vt docet Gregorius de Valentia 4.tom.diſput.10. quæſt.1.puncto 7. Solùm ergo dubitatio eſt ſpeculatiue loquendo, quidnam in hac re fuerit probabilius.

2. Prima ſententia affirmat licere Pontifici diſſoluere matrimonium ratum fideliū nōdum conſummatum. Sic communiter Canoniſtæ, & aliqui ex Theologis, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 14. numero 2. Gabriel Vazquez t.1.diſput.165.cap. 7. Tenuit etiam Rota non ſemel, aliquas deciſiones retuli ſupra lib. 7. cùm de impedimento impotentium ſermo eſſet, dicunt enim matrimonium inter impotentes non declarari inualidum, ſed diſſolui. Idem etiam ſequitur Rota apud Farinacium, vol.2.conſ. deciſ.86. num. 1. Huius ſententiæ fundamentum vnicum tantùm eſſe poteſt, ſcilicet, quo oſtendatur hanc facultatem à Deo relictam eſſe Pontifici. Nam quod nulla humana poteſtate diſſolui poſſit, certum videtur. Quare reliquum eſt, vt diuina poteſtate Eccleſiæ capiti collata diſſoluatur. Perſuadent autem ſibi eam poteſtatem à Deo relictam Eccleſię capiti, quia ea poteſtas extendi de-

Digitized by Google

dent autem ſibi eam poteſtatem à Deo relictã Eccleſiæ capiti, quia ea poteſtas extendi debet, præſertim in caſibus, qui Eccleſiæ vtiles ſunt. Credibile enim eſt Deum ſuo Vicario eam poteſtatem contuliſſe, quæ vero Eccleſiæ regimini neceſſaria erat, cum non deficiat in neceſſarijs. Poteſtas autem diſpenſandi in matrimonio rato erat valde neceſſaria; nam ea ratione multa ſcandala ceſſant, quæ oriri neceſſe eſt, vbi clandeſtina vigent, & cum alia publicè ſecundò contrahunt. Nam cùm Eccleſia de occultis iudicare non poſſit, compellit ad matrimonia ſecundo loco contracta. Igitur ne manerent fideles abſque remedio, credendum eſt eam poteſtatem relictam. Idemque confirmari videtur ex poteſtate diſpenſandi in voto, cùm tamen illa ſtrictiſſima obligatio ſit maximè cùm ſolemne eſt. Secundò argumentatur Thom. Sanchez. Quia matrimonium ratum non habet omnimodam inſolubilitatem ex ea parte, quę eſt in officium naturæ, neque ex ratione ſacramenti & ſignificationis, cùm non ſignificet vnionem hypoſtaticam. Ergo non eſt cur Pontifex in Eccleſiæ bonum non poſſit illud diſſoluere.

3. Alijs probabilius viſum eſt, nequaquam poſſe diſſolui matrimonium ratum fidelium auctoritate Pontificis, neque eam poteſtatem relictam à Deo Pontifici. Hanc ſententiam docent Theologi ferè omnes, Bonauentura in 4. diſtinct. 27. art. 3. quæſt. 2. Scotus diſtinct. 31. qu. 1. verſic. *Tertio modo dici poteſt*, Ioannes Maior diſtinct. 27. quęſt. 2. Paludanus ibidem qu. 1. art. 2. & quæſt. 3. artic. 3. Almainus de poteſtate Eccleſ. cap. 15. Victoria in Summa de matrimonio, num. 281. & 304 & relectione de poteſtate Papæ & Concil. Soto lib. 7. de iuſtitia quęſt. 2. art. 5. verſiculo, *& licet peregre.* & in 4. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 4. vbi dicit contrariam ſententiam nec probabilitatis vmbram habere, Petrus Soto lectione 12. de matrimonio. *§. poſt hoc.* Martinus de Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 69. art. 7. ad finem. Vera Cruz 2. p. Speculi art. 28. ante 4. concluſionem. Corduba lib. 1. quæſtion. quæſtion 25. Aragon 2. 2. quæſt. 88. artic. 11, ante *§. propter hæc argumenta.* Ruardus art. 18. pag. mihi 287. Gregorius de Valentia diſput. 10. quæſt. 1. puncto 7. Ludouicus Lopes 2. p. Inſtructorij de matrimon. cap. 54. Petrus Ledeſma de matrim. quæſt. 67. art. 2. dub. 1. & alij recentiores, & ex iuris interpretibus Alexander de Næuo, *cap. duas n. 14. de ſponſa duorum*, & ſui immemor Panormitanus in *cap. ex parte de conuerſione coniugator.* in verſ. *nos autem*, vt ſtatim referam. Turrecremata in *cap. ſunt qui dicunt 27. quæſt. 2.* art. 3. num. 5. Tabienna verbo *diſpenſatio*, quæſt. 3. num. 4. Couarr. 2. p. de matrim. cap. 7. §. 4. num. 13. Gutierrez lib. 1. quæſt. Canon. cap. 17. à num. 12. in fine & alij complures, quos refert Thomas Sanchez loco citato.

4. Et in primis contra factum recentiorum Pontificum opponitur iudicium antiquiorum. Nam Alexander III. in Append. Concilij Lateran. p. 6. cap. 8. inquit: *Super hoc inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi legitimus conſenſus ea ſolemnitate, qua fieri ſolet, præſente ſcilicet ſacerdote, aut etiam eius notario, ſicut etiam in quibuſdam locis adhuc obſeruatur, coram idoneis teſtibus interueniat de præſente, ita quod vnus alium in ſuam mutuo conſenſu verbis expreſſis recipiat vtrinque dicendo: Ego te recipio in meam, & ego in meum, ſiue ſit iuramentum, ſiue non, licet mulieri alij nubere, & ſi nupſerit, & fuerit carnalis copula ſubſecuta ab eo ſeparari debet, & vt ad primum debeat eccleſiaſtica diſtrictione compelli, quamuis alij aliter ſentiant & aliter etiam a quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum.* Eadem habet cap. 17. *Porro ſi qui vir, & mulier.* Et cap. 18. *Solicitudini tuæ*, & cap. 22. *ſuper eo*: Et Innocent. III. in eadem parte cap. 31. *ſuper eo.* Atque vt horum canonum vis intelligatur ſuppono certiſſimum in Eccleſia fuiſſe ſecundum matrimonium, conſtante primo, nullum omnino eſſe, neque vnquam oſtendi poterit Pontificem aliquem in ea opinione fuiſſe, vt exiſtimauerit primum matrimonium ratum ſecundo matrimonio conſummato, diſſolui, vt falſò exiſtimauit Thomas Sanchez diſput. cit. num. 4. vt oſtendimus ſupra lib. 7. cùm de impedimento ligaminis ſermo fuit, vbi diximus per omnes annorum centurias ſemper Eccleſiam iudicaſſe nullum matrimonium ſecundum, conſtante primo. Quare induci non poſſum, vt tam abſurdam ſententiam attribuam alicui Pontifici, quam explodit diuina lex, & ipſa naturalis ratio, & concors Patrum, & Eccleſiæ ſenſus. Res ergo ita ſe habuit. Nonnulli Pontifices, qui Alexandrum III. præceſſerunt, iudicarunt ſe poſſe diſſoluere primum matrimonium tãtùm ratum, idque re ipſa fecerunt, ſecundo iam contracto & conſummato ad multas euitandas diſſenſiones, vt iam deinceps diſſoluto primo, poſſent tuta conſcientia in ſecundo, quod cohabitatione confirmabant, remanere, maximè cùm, vt ex ipſius Alexandri verbis conſtat, ſæpè ea rata matrimonia, de quibus in nonnullis capitibus ſermo fuit lib. 1. clandeſtina fuerint. Itaque non cenſuere Pontifices poſſe validè ſecundum matrimonium contrahi conſtante primo non conſummato, ſed primum non conſummatum diſſoluerunt iudicio ſuo, vt in ſecundo iam conſummato permanerent, ſic fidelium quieti ſe conſulere exiſtimantes. Reprobant autem eorum prædeceſſorum iudicium Alexander Tertius in dict. Appendice Concilij Lateranenſ. & Innocentius ſupra citatus.

5. Sed prætereà etiam oſtendo, quia Pontifices non iudicarunt cauſam ſufficientem vllam ad diſſoluendum matrimonium ratum nondum conſummatum, cùm tamen attigerint nonnullas ex his, propter quas Recẽtiores

Ponti-

Pontifices diſpenſarunt. Senſerunt ergo illi nullam eſſe cauſam, ob quam matrimonium ratum diſſolui poſſet. Id quod dixi conuincit manifeſte teſtimonium Innocentij III. *qui in c. ex parte de conuerſ. coniug.* Archiepiſcopo Lugdunenſi ſcribit in hæc verba. *Ex parte tua eſt intimatum: quod cùm quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus aſſumpſiſſet benedictione ſolemni cum celebratione Miſſæ, ac Litaniæ, ſicut debuit accedente quidã nobilis proponebat ſe prius mulierem ipſam mediantibus internuntijs per verba de præſenti arrha etiam interpoſita deſponſaſſe,* & infra. *At illa ſe in illum cõſenſiſſe confeſſa dixit, quod audierat, eũ eſſe lepra percuſſum, & ob hoc eius fuerit abominata complexus* & infra. *Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus. Quod, & ſi poſſit non inconſulte videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur, illis viuentibus in nullo caſu poſſit diſſolui, vt viuente reliquo alter ad ſecunda vota tranſmigret, etiam ſi vnus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia Creatoris, niſi forte ſecus fieret ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem, ſicut à quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes à prædeceſſorũ noſtrorum veſtigijs declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri coniugum reliquo inconſulto ad religionem trãſire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari, hoc ipſum tibi conſulimus obſeruandum in articulo antenotato, quamuis falſa ſit cauſa per quam ad ſusceptionem veli prædicta mulier eſt inducta, cùm ſine qualibet tali cauſa id ipſum religionis obtentu facere potuiſſet.* Hactenus Innocentius. In quo Canone expẽdo primùm lepram ſuperuenientem matrimonio rato nõ iudicatam eſſe ab Innocentio III. ſufficientem cauſam diſſoluendi matrimonium, quam tamẽ ſufficientem iudicat Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 16. nu. 5. Deinde expendo illa verba *in nullo caſu poſſe diſſolui etiam altero in hæreſim incidente, niſi tantum ex diuina reuelatione*, atque adeo ob ſolum ingreſſum religionis, qui caſus habetur iam ex diuina reuelatione. Senſit ergo Innocentius nullam idoneam cauſam diſſoluendi matrimonium ratum, niſi quæ conſtiterit ex diuina reuelatione. Vnde Panormitanus ipſa veritate compulſus, quamuis alibi in *capite ex publico de conuerſione coniugatorum*, oppoſitũ ſenſerat, in hoc capite in verſ. *nos autem:* hæc ſcribit: *Hic notat optimum argumẽtum, quod matrimonium contractum per verba de præſenti, etiã carnali copula nondum conſummatum, non poteſt ſolui niſi in caſibus à iure expreſſis. Vnde pondera textum in verſiculo, nullo caſu, iuncto verſiculo, nolentes, & ſic bene facit ille textus in argumento Papam non poſſe diſſoluere tale matrimonium, niſi ex cauſa in iure expreſſa vel omnino ſimili.*

6. Idem etiam conſtat. Quia ſiquis matrimonium contraxerit cum aliqua, & ante copulam in amentiam inciderit, vel ſi membra genitalia amiſerit, eiuſmodi matrimonium diſſolui non poſſe iam pridem reſpondit Nicolaus Pontifex in *capite. Hi qui matrimonium 32. quæſtione 7.* cùm inquit. *Hi qui matrimonium ſani contraxerint, & vni ex duobus dementia aut furor, aut aliqua infirmitas acceſſerit, ob hanc infirmitatem, & cauſam, coniugia talium ſolui non poſſunt. Similiter ſciendum eſt de his, qui ab aduerſarijs excæcantur, aut membris truncantur aut à barbariis execti fuerint.* Hæc Nicolaus. Ex quibus manifeſtum eſt ſuperuenientem impotentiam non videri Nicolao ſufficientem cauſam diſſoluendi matrimonium: & tamen Thomas Sanchez diſputatione citata 16. numero cum alijs quos refert, exiſtimat, ſterilitatem, vel etiam odium, & minora alia præbere ſufficientem cauſam diſſoluendo matrimonio. Vnde Panormitanus refert, quod cùm quidam peteret ab Innocentio Octauo diſpenſationem de matrimonio non conſummato, & Innocentius reſponderet ſe non poſſe; diſpenſationem petens hanc opinionem à gloſſa recitatam allegauit. Cui Innocentius; Maledictus, qui te docuit.

7. Hactenus contra factum Recentiorum Pontificum obiecimus prædeceſſorum iudicium; ſupereſt oſtendamus hanc poteſtatem diſpenſandi in matrimonio rato, nequaquam relictam Pontifici à Deo, tum ab abſurdis, quæ videntur ſequi, tum ratione, quaſi à priori deſumpta. Nam in primis, ſi auctoritate Pontificia diſſoluitur, ſequeretur inde matrimonium ratum per ingreſſum religionis diſſolui eadem auctoritate, & non diuino iure. At nos infra hoc libro demonſtrabimus diſſolui diuino iure. Ergo non eſt diſſolubile auctoritate Pontificia. Si enim vt in eo caſu, in quo agebatur de eligenda meliori vita diſſolueretur matrimonium, neceſſaria fuit diuini iuris diſpenſatio, & ea nobis innotuit per Eccleſiam, ſatis magno argumento eſt non relictam eſſe eam facultatem pro alijs caſibus, vt in ſimili argumẽtabamur cap. præcedenti non poſſe diſſolui matrimonium conſummatum infidelium auctoritate Pontificis, ſiquidem vt diſſolueretur in fauorem baptiſmi neceſſaria fuit diuina diſpenſatio à Paulo tradita. Et quidem per profeſſionem non diſſolui auctoritate Pontificia illud plane oſtendit: quia ſi id auctoritate Pontificis inductum eſſet, poſſet Pontifex ſtatuere, vt nũquam per ſequentem profeſſionem dirimeretur, quod omnis videtur abſurdum.

8. Prętereà, quia difficile videtur contra ius iuſtitiæ quæſitum tertio Pontificem legem ferre, aut matrimonium dirimere. Id, quod in minoribus alijs contractibus perſpicuè videmus. Nam de ſeruo ſine domini conſenſu nequaquam ad religionem admittendo extat decretum Gelaſij Papæ epiſt. 9 §. *Generalis etiam*

iam querela. Et Gregorij I, lib. 2. epiſt. in dict. 11. epiſt. 39. & lib. 4. epiſt. 37. Vnde, quamuis ſtatus clericalis perfectior ſit ſtatu matrimonij, & etiam ſtatus Epiſcopalis monachatu, adhuc per eum ſtatum nunquam dirimitur matrimonium ratum, neque ad illum licet aſcendere contra prioris coniugis etiam nondum cognitæ voluntatem. Et cùm maximè videretur expedire, nunquam hactenus Eccleſia decreuit per tranſitum ad clericatum, aut Epiſcopatum diſſolui. Argumentum ergo eſt cōtra ius iuſtitiæ per matrimonium ratum acquiſitū coniugi, non eſſe relictam poteſtatem Pontifici irritandi matrimonium, cùm ſtatu adeo perfecto nunquam eam vim cōmunicarit Eccleſia. Quam enim rationē afferre poſſumus, propter quam dicamus non ſtatuiſſe Eccleſiam, vt in honorem clericalis & Epiſcopalis ſtatus, qui in ſupremo gradu eſt in Eccleſia, matrimoniū ratum diſſolueretur, ſi illud diſſoluendi poteſtatem à Deo accepit? Nullam certè quæ videatur idonea.

9. Deinde ſequeretur habere etiam Pontificem poteſtatem ad diſſoluendum matrimonium fidelium, etiam conſummatum, quòd nullus concedet. Sequelam probo. Nam conſummatum matrimonium, quòd attinet ad rationem, eſſentiam, integritatemque matrimonij, nihil ampliùs habet, quàm matrimonium ratum; copulam enim, qua conſummatum efficitur, non pertinere ad eſſentiam, integritatemque matrimonij oſtendimus lib. 1. Itaque ea copula non traditur corpus, præceſſerat enim mutua traditio in contractu, & quia ea præceſſerat, ideo licita fuit copula, ſed tantùm eſt vſus quidam rei traditæ, ſicut vſus vaſis auri vel argenti poſt emptionem factam; neque ſimiliter per copulam quæritur coniugi maius aut fortius aliquod ius, cùm per contractum matrimonij etiam non conſummati non tantùm quæſitum ſit ius ad rem, ſed etiam in re. Adde poſſeſſionem etiam ipſa traditione celebrari in contractu. Itaque in ſe neque ſubſtantiæ, neque integritatis, neque iuris aliquid ampliùs habet conſummatum, quam non conſummatum, ſed tantùm addit vſum aliquem rei traditæ atque poſſeſſæ, qui ſaltem in ſterilibus non obſtaret diſpenſationi, cùm ex ea diſpenſatione non ſequeretur indebita prolis educatio. Ergo ſi traditio illa perpetua ſubiacet poteſtati Pontificis, etiam ſubiacebit, quamuis aliquis eius vſus interuenerit. Neque obſtat aliquid peculiaris ſignificatio, quæ conuenire dicitur coniugio conſummato; & non conuenit non conſummato, tum quia multi ex his, cùm quibus diſputauimus, ſentiunt hanc ſignificationem non eſſe peculiarem fidelium matrimonijs, ſed conuenire etiam matrimonijs infidelium, & coniugijs antiquæ legis, in qua tamen diſſoluebatur etiam licitè matrimoniū conſummatum. Tum etiam, quia ſupra lib. 1. c. 12. & 13. oſtendimus ex ſignificatione non reddi matrimonij vinculum magis inſolubile. Adde etiam, quod ſtatim oſtendemus, eandem prorſus rationem: ex qua Doctores iſti colligunt à Deo relictam Pontifici huiuſmodi poteſtatem, conuincere datam etiam eſſe poteſtatem diſpenſandi in matrimonio conſummato fidelium.

10. Denique oſtendo ſententiam iſtam quaſi à priori, quia nulla prorſus ratio eſt, vnde efficaciter colligamus eam poteſtatem collatam eſſe Pontifici. Ea enim, quæ adducitur, quia expedire videbatur ad multa ſcandala vitanda, & fidelium quieti conſulendum, cùm ſæpè poſt clandeſtina matrimonia non pauci contraherent cū alia in facie Eccleſiæ, & ideo cum illa cohabitare relicta prima compelleretur ab Eccleſia, quæ non iudicat de occultis, multis modis infringitur, & eneruatur. In primis, nam licet ſcandala actiua euitanda ſint & in ſcandalo paſſiuo quod ex proximi fragilitate prouenit, aliquid ſit condonandum eius infirmitati; attamen ſcandalo, quod prouenit ex deprauatorum hominum malitia, nulla ratio poſtulat, vt occurratur indulgendo, ſed coercendo & reprimendo. Cùm ergo, qui clādeſtinè cum aliqua contraxerat, poſtea contrahit cum alia, cum qua ſcit nullum eſſe coniugium, ſatis indicet prauum animi affectum, parum curandum de ſeditione, quæ ex eo oriri poteſt, ſed legibus comprimendus, vt ſtet Eccleſiæ iudicio. Et alias ea poteſtate cōceſſa, homines ſic contrahentes impunè fœminas illuderent, cū ſcirent diſpenſandum à Pontifice ob ſcandala & diſſenſiones, ſi publicè etiam cum alia contraherent.

11. Deinde eam rationem locum habere dici vtcunque poſſet, ſi aliàs Eccleſia poteſtatem non haberet, qua huiuſmodi malis poſſet occurrere. Habet autem, quandoquidē potuit omnia clandeſtina matrimonia irrita reddere, quod & fecit: & licet non in omnibus regnis ea lex obſeruetur, poteſt tamen Eccleſia ſuo iure vbique promulgare, & ad eius legis obſeruationem omnes vniuerſim compellere. Si ergo tam facilè illis damnis occurri poteſt, cur dicemus poteſtatem diſſoluendi matrimoniū natura ſua inſolubile relictam Pontifici ad peculiares caſus?

12. Præterea: quia ea ratio, ſi probat aliquid, conuincit etiam eſſe in Eccleſia poteſtatem dirimendi matrimonium fidelium conſummatum. Quoties enim matrimonia clādeſtina contrahentes conſummabunt etiam clandeſtinè antequam cum ſecunda publicè cōtrahant? Si ergo pro data ſibi poteſtate Eccleſia compellit ad cohabitandum ſecundæ, cum qua publicè contraxit, & ideo diſſolutum eſſe vult primum, planè vt illorum animorū quieti conſultum eſſet, non tantùm expediret collatam facultatem ad dirimendum ratum, ſed etiam conſummatum; aliàs ea ſcandala, quæ iſti graue malum putant, nō ceſſarēt, neque haberet Eccleſia

cleſia quidquid ad bonum regimen, neceſſarium eſt.

13. Denique, ſi vt hac via occurreretur grauibus inimicitijs atque diſcordijs, quę diſſoluto aliquo matrimonio rato ſedari poſſunt, ideo conceſſam huiuſmodi facultatem putant, eadem etiam ratione conuincitur datam etiam vt diſpenſet in matrimonio conſummato fidelium. Nulla enim hactenus Nauarrus aut alij eius ſententiæ, validi propugnatores adeo grauia incommoda emerſiſſe in Eccleſia, aut adeo perniciosas ſeditiones excitatas legerunt, vel audiuerunt ſedatas diſſoluto matrimonio rato, quæ comparari vlla ex parte poſſint cum his ſeditionibus, quæ toti Eccleſiæ lugubres extitere, & diſſoluto matrimonio conſummato facile ſedari potuiſſent. Nam, vt ea omittam, quæ olim vidit Gallia, atque Germania, dum nonnulli Reges repudiatis primis vxoribus cũ alijs de facto, non de iure contraxerunt, quorum coniugiorum cauſa Chriſtianus orbis ſæpe afflictatus eſt, quid comparari poteſt cum Anglici Regni iactura, quam multis ſæculis lugebit Eccleſia, cui facile occurri potuiſſet diſſoluto matrimonio rato conſummato Henrici VIII. cum Catharina. Quod ſi tot adeo grauia incommoda, quæ hactenus vidit Eccleſia, & præ quibus omnia alia leuiſſima ſunt, nõ conuincunt collatam eſſe à Deo Pontifici poteſtatem diſpenſandi in matrimonio conſummato, qua poteſtate conceſſa ingentia ſcandala, vt illi loquuntur, ceſſaſſent, graues diſcordiæ, & toti orbi Chriſtiano pernicioſæ ſedatæ eſſent, cur leuia alia incommoda, & ſcandala actiua ex hominum malitia profecta, quæ dicunt iſti ſedari diſſoluto matrimonio rato, conuincent datam eſſe eiuſmodi poteſtatem Eccleſiæ, maximè, cùm faciliori medio illis malis Eccleſiam poteſtate ſibi tradita occurrere poſſe oſtenderimus?

14. Et quò magis conſtet magnum eſſe huius rationis pondus, placet percurrere cauſas quas iſti Doctores aſſerunt iuſtas diſſoluendi matrimonium ratum. Prima eſt conditionis diſparitas, nam matrimonia vt ſuauia ſint, inter æquales eſſe oportet. Secunda, grauis timor ſcãdali futuri, ex quo rixæ & neces oriri poſſe credantur; Tertia fornicationis timor, eò quod vxor non placeat. Quarta, ſi vir omni conatu quærat vxorem repellere abſque ſanioris mẽtis ſpe, cui adde odium, quòd inter coniuges emerſit. Quinta lepra ſuperueniens, & adde etiam contagioſum morbum. Sexta impotentia ſuperueniens, imò & addunt alij ſterilitatem. Septima, quando alter coniugum dicit ſe non habuiſſe animum contrahendi, & vt præſtet verum conſenſum nullo modo induci poteſt. Octaua, vt vir efficiatur Epiſcopus. Poſtremam addunt alij mutuum coniugum conſenſum: Hæc certè omnia ſimul in vnum coniuncta leuiſſima ſunt, ſi comparentur cum his, quæ ſupra retulimus, & diſſoluto matrimonio ceſſaſſent. Et vt verum fatear, quoties has cauſas ab Auctoribus aſſignatas conſidero, videntur mihi fere omnibus diſſoluendis matrimonijs viã aperuiſſe. Nullum enim fere contrahitur, in quo iſtarum cauſarum aliqua reperiri nõ poſſit, aut harum exemplo aliæ ſimiles; cùm tamen licet daremus poſſe Pontificem diſpenſare, nõ niſi cum magno Principe, & vbi alicuius Regni iactura immineret, faciendum eſſet. Idque ſic oſtendo. Obligatio ſtatus monaſtici, apud Deum non maior eſt, neque ſtrictior, quam cuiuslibet alterius voti ſimplicis, vt diximus ſupra libro ſeptimo cùm de impedimento voti ſermo fuit, & tamen, cùm Pontifex quotidie diſpenſet in votis ſimplicibus, ſtatu monaſtico nullum liberat, niſi ne alicuius Regni deficiat hæres, quia matrimonium quoddam ſpirituale cum religione, cui ſe etiam tradidit contractum eſt. Et tamen ſæpè ex non diſſoluto ſtatu monaſtico graues rixæ, inimicitiæ, infelices exitus, fornicationis pericula, animus auerſus ab inſtitutis regularibus ſine probabili correctionis ſpe, defectus conſenſus, quem vt præſtent induci non poſſunt, morbi contagioſi ſuperuenientes, quibus redduntur inhabiles ad obſequia prǽſtanda religioni: cui ſe traditionis contractu obligarunt, mutuus etiam religioni, & religioſi conſenſus. Quod ſi nulla iſtarum cauſarum idonea cenſetur ad diſpenſandum in obligatione ſtatus monaſtici in matrimonij vinculo iure naturali inſolubili, & ex cuius diſſolutione maiora poſſunt incõmoda ſequi, quàm ex diſſolutione ſtatus monaſtici, adeò leues cauſas dicemus ſufficere? Nequaquam ſanè. Itaque non eſſe conceſſam Pontifici facultatem diſpenſandi in matrimonio rato nondum conſummato ſenſi olim prima parte variarum diſputat. quæſtione tertia Scholaſtica, & libro de impedimentis capit. 19 §. ſecundò, & nunc idem ſentio, ſentiamque dum viuam.

15. Neque obſtat huic noſtræ ſententiæ, quod habetur in Appendice Concilij Lateranenſis ſub Alexandro Tertio parte 6. capite 26. ibi enim apertè de ſponſalibus iuratis ſermo eſt, non de matrimonio contracto per verba de præſenti. Neque obſtat etiam quod habetur eadem parte capite 28. tum quia illud caput eſt Benedicti, qui præceſſit Alexandrum Tertium, fatetur tamen ipſe prædeceſſores ſuos aliquando aliter iudicaſſe. Tum etiam ibi ſolùm ſponſalia præceſſerant, & id allegabat fœmina ibi *ſola fide de contrahendo matrimonium*, & conſtat etiam, quia Pontifex in eius capitis fine ſtatuit ſecunda eius fœminę vota valere, & non diſſoluenda, ſi nihil obſtiterit, quàm quod contraxerit contra prohibitionem, & interdictum iudicis Eccleſiaſtici, qui illi fœminæ alias nuptias interdixit ante finitam litem. Vnde inquit, *licet enim contra interdictum Eccleſię ad ſecunda vota tranſire nequaquam debuerit,*

Digitized by Google

rit, conueniens non videtur; vt ob id ſolum ſacramentum coniugij diſſoluatur. Neque obſtat etiam, quod habetur in *cap. duobus modis 27. qu. 2.* ibi enim fides ſponſaliorum appellatur pactionis, matrimonium verò fides conſenſus.

16. Nec denique obſtant, quæ pro ſua ſententia adducunt Thomas Sanchez, & alij. Et quidem, quod primo adducebatur loco, ex dictis ſolutum eſt. Poteſtatem autem diſpenſandi in votis conceſſam Eccleſiæ, vt credamus, multo maiora vrgent argumenta. Facilè enim promittũt homines, facile eos pœnitet promiſiſſe, itaque magna in eo fragilitas eſt. Adde promiſſionem ſibi factam faciliùs Deum remittere, quam ius proximo quæſitum euertere, adeò noſtræ ſalutis ſtudioſus eſt. Id quod etiam videmus in nonnullis alijs, in quibus occurrẽte præcepto religionis, & miſericordiæ, quòd ſimul adimpleri non poteſt, præualere vult præceptum miſericordiæ, iuxta illud, *miſericordiam volo, & non ſacrificium*, vt ſuo loco dicendum eſt. Quod verò attinet ad diſpenſationem voti ſolemnis, redditur facilè diuerſitatis ratio. Quia in profeſſione fit etiam traditio religioni, quam acceptat prælatus, & eo non acceptante non obligant illa vota, quorum fundamentum eſt traditio, cumque Pontifex ſit ordinarius, cui etiam tanquam religionis ſuperiori fit traditio, eam traditionem poteſt reijcere, eaque reiecta ceſſat obligatio ſtatus religionis in illo, vt ſupra latè dixi lib. 7. Quod ſecundo adducitur loco nullius momenti eſt, vt conſtat ex dictis lib. 1. c. 12. & 13.

17. Sed vrget fortiter pro prima ſententia idem Alex. III. in Appendice Lateranenſis Concilij p. 12. c. 4. & extat in *cap. 2. de eo qui cognouit*, vbi plane coniugium ratum non conſummatum cum filia eius, quam poſtea cognouit, iubetur reſcindi, ſi crimen eſt publicum, non verò ſi ſit occultum. Suppono in eo textu agi de matrimonio iam contracto, non de ſpõſalibus, vt oſtendi ſupra lib. 6. cùm de impedimento inceſtus ſermo eſſet. Reſpondeo ergo ibi non agi de diſſolutione iam contracti matrimonij, ſed de vſu, & cohabitatione, & tria reſpondet Pontifex. Primum. Quod ſi occultũ eſt crimen, non ſeparentur, cùm publice contractum ſit non ſolùm quoad vinculum, ſed neque quoad torum. Alterum eſt, quod ſi crimen eſt publicum, quia ſcilicet cognouit matrem ſponſæ, ſi tamen non cognouit ipſam ſponſam, concedatur diſpenſatio, & poſſit aliam ducere, & illa alium, quod intelligo illa defuncta, non aliter, ſicut lib. 7. explicui multa. Non enim vult ſpe coniugij carere, ſi non cognouit filiam eius, quam polluerat contracto matrimonio. Tertium eſt, ſi cognouit ſponſam, vt careat omnino ſpe coniugij, etiam illa defuncta, quæ olim frequens pœna fuit.

18. Denique adhuc obijci poteſt textus in *extrauag. Antiqua de voto*, vbi dicit Pontifex votum ſolemne per ſacri ordinis ſuſceptionem non dirimere matrimonium ratum, redditque rationem, *quia neque iure diuino neque per Sacros Canones reperimus hoc ſtatutum.* Sed reſpondetur primò Pontificem voluiſſe reddere rationem in omnium ſententia, ſciebat enim varias de hoc eſſe ſententias. Itaque idẽ eſt, ac ſi diceret: Votum ſolemne religionis, quidam dicunt iure diuino, alij Eccleſiæ habere vim diſſoluendi ratum matrimonium: at de ordine ſacro nullum quoad hoc, extat ius diuinum, neque Eccleſiaſticum. Vel ſecundò dici poteſt nomine Sacrorum Canonum intellexiſſe non leges Eccleſiaſticas id ſtatuentes, ſed referentes priuilegium diuinum, ſicut extant Canones referentes priuilegium diuinum conceſſum religioſo ſtatui & profeſſioni.

19. Ex his quæ in his capitibus dicta ſunt, plane conſtat matrimonium ſolùm auctoritate diuina diſſolui poſſe. Nam cùm Deus ſit Dominus omnium, poteſt corpus mihi traditũ à me auferre etiam ſine meo conſenſu, vnde ſequitur etiam ſolùm in his caſibus poſſe diſſolui, in quibus Deus explicuit velle diſſolui, qui tantùm ſunt duo, & in fauorem religionis, cùm conſummatum non eſt, & in fauorem Baptiſmi etiam conſummatum. In his autem caſibus voluiſſe Deum matrimonium diſſolui habemus auctoritate Patrum, & Eccleſiæ traditione, ex qua etiam habemus non eſſe datã facultatem diſſoluendi conſummatum fideliũ licet fieri etiam à Deo potuiſſet, cùm Patres & Eccleſia doceant non licere coniugi vouere continentiam altero inuito poſt vſum matrimonij, quæ omnia in ſequentibus explicanda ſunt.

CAPVT IIII.

Quid iura diſponant de infidelium & hæreticorum coniugijs & cùm alter eorum ad fidem conuertitur.

Caput hoc ſupra lib. 7. poſitum fuit, alieno quidem loco, per incuriam, inde auferendum, & hic debite collocandum.

SVMMARIVM.

Inter infideles verum coniugium eſſe legitimum ſed non ratum. Quare, n. 1. & 2.

Cur Theologi dicant in matrimonio infidelium nõ reperiri tria bona matrimonij, n. 3.

Per baptiſmum non ſolui coniugium infidelium, num. 4.

Licere cohabitationem fidelis cum infideli, ſi abſit periculum, n. 5.

Primis temporibus non tantùm licitam ſed præceptam, n. 6.

Poſtea optionem datam cohabitandi, n. 7.

Poſtea

Poſtea prohibitam cum Iudæis, n.8.
Quare prohibita cum illis.n.9.
Non extendi ad alios infideles eam prohibitionem licèt conſuetudine inducta,n.10.
Obiectionibus occurritur,n.11.12.
Tres caſus, in quibus coniugium fidelis conuerſi diſſoluitur,n.13.
Eccleſiaſtico iure conceſſum quidam dicunt, numero 14.
Veriùs Iure Diuino,n.15.
Diſſolui ſtatim atque conuertitur aliqui affirmãt, num.16.
Veriùs cùm iam fidelis contrahit,n.17.
Solutio Gloſſæ reÿcitur,n.18.
Fundamentis contrariis reſpondetur, n.19.
Requirendum infidelem,num.20.21. & quomodo, num.22.
Gregorii XIII.literæ de hac re,n.23.
Coniugem infidelem non manere liberum, num. 24.25.
Vnde hoc proueniat,n 26.
Coniuge labente in hæreſim non dirimi matrimonium,n.27.
Illicitam cohabitationem,limitatur,n. 28.

1. Quod ad infideles attinet, ſupponendum in primis inter infideles verũ eſſe matrimonium in ratione contractus; illudque ratũ eſſe & indiſſolubile ex parte ſua, ea indiſſolubilitate, quam & iure naturæ & Deo inſtituente habuit contractus ille in ſtatu innocentiæ. Non enim ita perfectè indiſſolubile eſt, ac matrimonium fidelium, cùm non habeat indiſſolubilitatem ex parte ſignificationis, & quia etiam eſt caſus, in quo diſſoluatur, vt poſtea dicemus. Atque hoc ſenſu, quia ſcilicet in aliquo euentu diſſolui contingit, infidelium matrimonium conſummatum, appellatur à nonnullis Doctoribus legitimum, ſed non ratum. Ita loquitur Magiſter Sententiarum in 4 diſtinct. 39 cap. extremo, cui ad vnum adſtipulantur Theologi omnes. Diuus Thomas eadem diſtinct. quæſt. vnica art. 5. Bonauentura art. 1. qu. 1. num. 28. Scotus quæſtione vnica art. 1. Ricardus art. 1. quæſt. 2. Imo verò non Theologorum modo hæc ſententia eſt, ſed certiſſimum Innocentij III. Romani Pontificis reſponſum in *cap. Quanto de diuortiis*, vbi hæc habet. *Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum & ratum exiſtit, quia Sacramentum fidei cum ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur.* Adde D. Ambroſium 1. Cor. cap. 7: *Non enim*, inquit, *ratum eſt matrimonium, quod ſine Dei deuotione eſt*, habetur *28.q.1.in fine.*

2. Hinc orta eſt illa Theologorum diſtinctio, quam adhibet Bonauentura, Ricardus, & Gabriel locis citatis, qui diuidunt matrimonium in ratum & legitimum, quale eſt fidelium; legitimum & non ratum, quale infidelium; ratum, ſed non legitimum, quale erat clandeſtinum fidelium. Hinc etiam D. Thomas illa diſtinct. quæſt. vnic. art. 2. matrimonium infidelium comparatione matrimonij fidelium vocat imperfectum & materiale. Cuius verba ſubſcribo: *Matrimonium principaliter inſtitutum eſt ad bonum prolis, non tantùm generandæ, quia hoc ſine matrimonio fieri poſſet, ſed etiam promouẽdæ ad perfectum ſtatum, quia quælibet res intendit naturaliter effectum ſuum perducere ad perfectum ſtatum. Eſt autem in prole duplex naturalis perfectio conſideranda, ſcilicet perfectio naturæ, non ſolùm quantum ad corpus, ſed etiam quantum ad animam, per ea quæ ſunt de lege naturæ: & perfectio gratiæ. Prima perfectio eſt naturalis et imperfecta reſpectu ſecundæ: & ideò cùm res quæ ſunt propter finem, ſint proportionatæ fini, matrimonium quod tendit ad primam perfectionem, eſt imperfectum et materiale reſpectu illius, quod tendit in perfectionem ſecundam. Et quia prima perfectio poteſt eſſe communis fidelibus, & infidelibus, ſecunda autem eſt tantùm fidelium; ideo inter infideles eſt quidem matrimonium, ſed non perfectum vltima perfectione, vt eſt inter fideles.*

3. Hinc etiam dixerunt Theologi tria bona, quæ in Chriſtiano ſunt matrimonio, ab infidelium abeſſe cõiugio, in eoque bonum fidei deſiderari, bonum prolis, & bonum Sacramenti. Bonum fidei, quia qui Deo non eſt fidelis, vix homini fidelis eſſe poteſt, *cap. non poteſt 2. quæſtione 7.* Bonum prolis, quia ad cultum Dei ea non inſtituitur: bonum ſacramenti, quia coniunctionem Chriſti cum Eccleſia aut cœleſtis gratiæ cum anima ſignificare non poteſt.

4. Secundò obſeruandum eſt per ſolam baptiſmi ſuſceptionem non diſſolui matrimonium in infidelitate contractum. Sic in Concilio Meldenſi, cap. 1. habeturque *cap. ſiquis 28. q. 2. crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.* Innocentius Primus Epiſtola 23, habetur *cap. hunquid 28. q. 1.* Concilium Triburienſe ca. 39. ex quadam Synodo Romana. Innocentius Tertius, *cap. quanto de diuortiis & ca. gaudemus.* Colligiturque ex illo 1. Cor. 7. *Si quis autem infidelium habet vxorem, & hæc conſentit habitare cum eo, non dimittat*; quod non conſuleret Paulus, ſi nullum eſſet coniugium per baptiſma ſuſceptum.

5. Tertiò obſeruandum eſt, vt quid ſe res habeat circa cohabitationem fidelis cum infideli explicetur, in quo variè Doctores locuti ſunt, & obſcurè ſatis, varia eſſe diſtinguenda tempora. Et in primis eam cohabitationem, ſi non ſubſit animæ, ac ſalutis ſpiritualis periculum, licitam fuiſſe dubitari non poteſt, conueniuntque in eo Doctores omnes, & liquet ex eodem loco Pauli 1. Corinth. 7. vbi de cohabitatione ſermo eſt: ſubdit enim filios eorum immundos non eſſe, cùm infidelis per fidelem ſanctificetur. Quem locum latè & eleganter explicat Gelaſius Pontifex in eo opuſculo, quod inſcribitur, *Dicta aduerſus Pelagium.*

Digitized by Google

Licere etiam huiuſmodi cohabitationem plane docet Innocentius Tertius, *cap. Gaudemus de diuortijs. In fauorem*, inquit, *Christianæ religionis & fidei, a cuius fidei perceptione per vxores ſe deſeri timentes viri poſſent faciliè reuocari, fideles huiuſmodi licitè matrimonialiter copulari, & licitè remanere coniunctis, cum per Sacramentum Baptiſmi non ſoluantur coniugia, ſed crimina dimittantur.*

6. Deinde primis illis Eccleſiæ Chriſtianæ temporibus exiſtimo non tantùm licuiſſe cohabitationem fidelis cum infideli, ſed etiam fuiſſe in præcepto, ſecluſo periculo, vt dicemus poſtea. Id quod eo tempore iuſtiſſimè præceptum, quò faciliùs & infidelis fidelis viri, vel vxoris conſortio ad veram religionem alliceretur, & ne etiam moleſte ferrent ſe ab vxoribus vel coniugibus dilectis deſeri, ac ita a capeſſenda Catholica diſciplina reuocarentur, vel retardarentur. Vnde non pauci patres illis verbis Pauli præceptum de cohabitatione cõtineri dixerunt. Ita Tertullianus lib. 1. ad vxorem, Chryſoſtomus, ſi Græca conſulas, in eum locum, Theodoretus, Ambroſius, Hieronym. Comment. in Iſaiam capit. 15. Seuerianus explanans illud, *vnumquemque ſicut vocauit Deus ita ambulet*, Oecumenius, Abulenſis 1. Reg. 8. quæſt. 132. & quæſt. 89. ex recentioribus Turrianus lib. 5. epiſt. Pontificum cap. 3. Illud enim, *duco ego*, legis promulgatio eſſe videtur, non quidem diuinę, ſed tantùm pro temporum opportunitate conſtitutę ab Apoſtolis. Id quod eo loco optime deducit Turrianus. Accedit etiam primis Eccleſiæ temporibus nullam extitiſſe legem, nullumque decretum, quo ea cohabitatio prohiberetur, quando non erat iniuria fidei. Nam quę Iudæorum cohabitationem prohibuerunt, recentiora ſunt. Id autem, quod dixi de præcepto cohabitandi illis ſæculis conueniens, tam verum habet de Iudęis, quàm de gentibus ac Paganis. Planum enim doctrinam illam Pauli de vtriſque intelligi, maxime cùm eo tempore ex Iudæis primi conuerterentur.

7. At poſtea procedente tempore, apud nonnullas Prouincias, cùm iam Chriſtiana religio feliciùs propagaretur, infideles interirēt, paulatim eius obligatio præcepti de cohabitando aboleri cæpit, ac optio relinqui his, qui conuertebantur, vt quod vellent eligerent, vel cohabitarent, vel deſererent, & cælibes manerent, non interueniente tamē iniuria Creatoris, ea enim interueniente non tantùm cohabitatio, ſed & vinculum diſſolutum, vt dicā poſtea. Atque id exiſtimabit aliquis probari decreto Eutychiani Papæ *cap. ſi quis gentilis 28. quæſt. 1.* inquit enim: *ſi quis gentilis gentilem vxorem dimiſerit ante baptiſmum, poſt baptiſmum in poteſtate eius erit eam habere, vel non habere.* Et quidem textus in ſpeciem ſatis probabiliter euincens per ea tempora, annum ſcilicet Chriſti ducenteſimum, quinquageſimum, præceptū relaxatum, & optionem datam. At quia Eutychianus loquitur de eo, qui ante baptiſmum vxorem dimiſerat, placuit ſemper eum canonem intelligendum de vxore ante baptiſmum dimiſſa repudij legibus, iuſtaque de cauſa, ſcilicet, ob crimen adulterij. Ne etenim exiſtimaret licitum ſibi eſſe aliam ducere poſt baptiſmum, illa ante baptiſmum repudiata, dicit poſſe illam habere vel non habere; ne etiam exiſtimaret ſe cogi, vt illā reciperet, ac domum reuocaret. Itaque optio data, vt mulierem iuſta de cauſa ante baptiſmum dimiſſam ſecum haberet, vel non haberet: ita tamen, vt ſi eligeret non habere, cælibem vitam ageret, niſi iniuria Creatoris interueniret. Probabilius ergò eſt apud Africanos Auguſtini tempore eius præcepti obligationem ceſſaſſe, & ab Africanæ regionis Epiſcopis optionem datam; & inter eos fuiſſe Auguſtinum, vt plane conſtat ex *cap. non ſolum cap. iam nunc cap. ſic enim 28. q. 1.* quæ ex Auguſtino deſumpta ſunt. Licuit itaque ſequētibus ſæculis cohabitare, & non cohabitare, ſed quam vellent partem eligere, ſiue conuerterentur ex Iudæis, ſiue gentilibus.

8. Verùm poſt ea Auguſtini tempora, quia nonnullę Prouincię ex Iudæorum conſortio in ſua infidelitate remanentium fideles infici, & relabi animaduerterunt, Hiſpani, atque Galli ſimul decreuerunt, & legē ſanxerunt, ne ſi ex Iudæis aliquis ad fidem conuerteretur, remaneret cum infideli, ſed ſepararentur ob probabile periculum, quod in ea cohabitatione deprehenderant. Extant de eo duo Canones in Concilio Toletano 4. prope annum 650. Primus eſt Canon 62. *Sæpe malorum conſortia etiam bonos corrumpunt, quantò magis eos, qui ad vitia proni ſunt. Nulla igitur vltra communio ſit Hebræis ad fidem Chriſtianam tranſlatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu cõſiſtunt, ne fortè eorum participatione ſubuertantur. Quicumque igitur amodo ex his, qui baptizati ſunt, infidelium conſortia non euitauerint, et hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.* Canon 63. de coniugijs. *Iudæi, qui Chriſtianas mulieres in coniugio habeant, admoneantur ab Epiſcopo ciuitatis ipſius, vt ſi cum eis permanere cupiūt, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur. Quia non poteſt infidelis in eius permanere coniugio, quæ iam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem. Filij autem, qui ex talibus nati exiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur. Similiter, & hi qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, et fidelibus viris Chriſtianam ſequantur religionem, non Iudaicam ſuperſtitionem.* Habetur, *cap. Iudæi qui 28. quæſt. 1.* Et idem ſtatutum legibus Viſegothorum lib. 12. tit. 1. Dixi ſancitam eam legem à Gallis, & Hiſpanis, quia in id Concilium, & Hiſpani, & Galli conuenerunt, vt ex ipſo Concilio conſtat: vnde magna, & vniuerſalis Synodus appellatur in Concilio Toletano 5. cap. 2. & poſtea non ſemel:

9. De

9. De Iudæis autem, non verò de alijs idolorum cultoribus eam legem tulerunt Hiſpani, & Galli, non quod eo tempore in Hiſpania omnino abolita eſſet idolatria, tantumque Iudæi obſtinati remanſiſſent. Conſtat enim ex Toletano 12. & 16. adhuc in Hiſpania reliquias Idolorum cultus ſupereſſe; idemque in Gallia docent adhuc multò recentiora Concilia: ſed quia de Iudæorum præcipuè pertinacia, & improbitate iniecta fuit multis iuſtiſſimiſque de cauſis Epiſcoporum animis ſuſpicio. Nam, vt in retinenda illi ſua lege pertinaciores, ſic & in peruertendis aliorum animis proniores ſunt. Illud enim in illo hominum genere non mirari nõ poſſumus, quod cùm legis ſuæ, quo tempore ſalutaris erat, paſſim leuiſſimiſque de cauſis inconſtantiſſimi deſertores exiſterent, & ab eius obſeruantia quolibet vento diuellerentur, nũc quando noxia, conſtantiſſime, aut potiùs obſtinatiſſimè retineant. Vnde nunc etiam Romæ fertur eſſe conſuetudo, vel quadraginta dierum ſpatium deſignetur, quo alter deliberet. Quod ſi nolit Iudaiſmum relinquere, etiamſi abſque Creatoris iniuria cohabitare velit, Eccleſiæ auctoritate ſeparantur, quoad cohabitationem ſcilicet.

10. An autem idem præceptum exiſtat de infidelibus, vel extendendum ſit, ita vt qui ex Paganis conuertitur, quamuis coniux cohabitare velit ſine Creatoris iniuria, ſeparari debeat, ſicut de Iudæis diximus, diſſenſio eſt. Fatentur tamen omnes nullum extare decretum, vel legem latam, qua qui ex Paganis conuertitur, cum altero infideli cohabitatione prohibeatur; neque ego vnquam reperire potui. Fatentur etiam priſcis temporibus licitam cohabitationem his, qui ex Paganis conuertebantur, prohibitam tamen Iudæis. Addunt denique iam vſu, & cõſuetudine populi Chriſtiani, quæ vim legis obtinet, inductum eſſe huiuſmodi præceptum: itaque iam, tam conuerſos ex Iudaiſmo, quàm ex alia quauis ſecta ſeparari debere, nec licitè cohabitare poſſe, etiamſi nulla interueniat Creatoris iniuria. Quia cùm non minùs illi mente obſtinati ſint ac Iudæi, probabile periculum eſt, iuſtuſque metus eius periculi. Huic enim honeſto titulo cedit, quaſi fortiori ius quæſitum coniugi in coniugem, cuius corporis poteſtatem habet. Sequuntur ſententiam illam nobiles Theologi Diuus Thom. in 4. diſt. 39. quæſt. vnica art. 3. *Pari paſſu, inquit, ambulant nunc vtrique, ſcilicet Gentiles, & Iudæi, quia vtrique obſtinati ſunt, & ideo niſi vxor fidelis conuerti velit, non permittitur ei cohabitatio, ſiue ſit Gentilis, ſiue Iudæa. Idem ſentit Ricard. ar. 2.* q. 1. §. *Modernis*, Durandus q. 2. Gabriel q. vnica art. 2. concluſ. 3. Soto q. vnica art. 4. §. *Eſt tamen hodie conſideratè*, Paulus Comitolus lib. 1. reſponſ. moral. q. 124. n. 4. Quibus ego lubẽs adhæreo, quamuis diſſentiunt alij. Cur enim tot auctoribus, tam grauibus, & peritis, qui de ea conſuetudine teſtimonium ferunt, non credẽdum exiſtimemus? cũ, vt apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum refert Bias ex Thalete Philoſopho, *Amicis etiam, quæ fidem excedant, credenda*. Amicos autem ille bonos, ac virtuti deditos interpretatur. Maximè cùm iſta ex facto, non ex iure dependeant.

11. Neque obeſt, quod Innocentius III. in *cap. gaudemus de diuortijs*, mille ac ducentis à Chriſti ortu exactis annis, eam cohabitationẽ probet. Ex eo enim textu Ferdinan. Rebellus 2. p. de obligat. iuſtit. lib. 3. q. 10. ſect. 1. poſt ſecũdam cõcluſionem, exiſtimat corrigi decretum Toletanum Concilij 4. de Iudęis, & præceptum ſi quod erat, auferri: verùm duo ſunt in hoc aſſerto huius auctoris lapſus. Primus, quod decretum Concilij Toletani, quod iam ſupra retulimus, correctum exiſtimat per Innocent. cũ nihil minùs Innocẽt. agat, quam de Iudæis; loquitur tantùm de conuerſis ex Paganiſmo. Cuius euidens ea probatio eſt, quod quæſtio erat, an qui infidelitate durante, ſi in gradibus conſanguinitatis inter fideles prohibitis contraxerant, conuerſi ad fidem ſeparari deberent. Reſpondetque Innocentius ea non diſſoluenda coniugia, quia eorum legibus non erant ea cũ conſanguineis prohibita. De Iudęis autem dici vere, qui potuit, cùm Moſaica lege intra conſanguinitatis, & affinitatis gradus diſſoluerentur coniugia? Deinde labitur hic Auctor, quia Innocentij inſtitutum in eo capite non eſt decernere, an liceat infideli ad fidem conuerſo cohabitatio cum eo, qui in infidelitate remanet, ſed tantùm coniugium inter conſanguineos in infidelitate contractum non debere diſſolui. Nec verò curat an alter maneat in infidelitate vel non. Denique quamuis demus ex eo Innocentij III. decreto colligi adhuc ſuo tempore licuiſſe cohabitationem fidelis cum infideli: non tamen inde probatur licuiſſe fidelis cum Iudæo, vt iam probaui. Neque conuincitur poſtea contraria conſuetudine illud decretum abrogatum non eſſe: Doctores autem ſupra relati, qui multis ſæculis poſt Innocentium III. ſcripſerunt, pro recepta conſuetudine teſtificantur.

12. Neque obſtabit etiam, ſi quiſquam fortaſſe dixerit, nunc Indos recens conuerſos non ſeparari à coniugibus infidelibus, ſi velint ſine iniuria Creatoris remanere. Nam cùm hæc legis Eccleſiaſticæ, aut conſuetudinis, quæ vim legis Eccleſiaſticę ac robur obtinet, prohibitio ſit, potuit Pontifex conceſſionem eam abrogare, ſi huic tempori, & Indorum conuerſioni expedire iudicauerit; ſicut propter iuſtos fines primis Eccleſię temporibus non tantùm cohabitatio licita erat, ſed etiam in præcepto. Quare, & nunc, cùm ſimilia incommoda timerentur, præceptum de ſeparatione ceſſare, & obligationem cohabitandi reuiuiſcere dici debet, id quod etiam alij ſenſerunt.

13. Sunt tamen tres caſus in iure expreſſi, in quibus matrimonium infidelium diſſoluitur,

Digitized by Google

altero ad fidem Chriſtianã tranſeunte. Primus eſt, ſi infidelis renuat habitare cum fideli, diſcedereque velit. Quòd intellige, niſi fortè infidelis id faciat vtens iure ſuo, quia, ſcilicet, is qui conuertitur cùm infidelis eſſet, aut poſtea, adulterium commiſerit. Atque hic primus caſus habetur, *cap. ſimili modo capite. ſi vxor 28. q. 1. cap. quanto, et c. gaudemus. de diuortijs.* Secundus eſt, ſi infidelis nolit cohabitare ſine contumelia Creatoris, vel non audit nomen eius ſine deſpectu, eius laudes prohibet, domeſticos ad defectionem hortatur in *dicto cap. ſimili modo, & cap. Quanto, & cap. gaudemus cit. & cap. infidelis 28. quaſt. 2.* Tertius caſus eſt, ſi pertrahat ad peccatum mortale in *dicto cap. quanto, et ca gaudemus, & cap. vxor, & cap. idolatria, & cap. non ſolùm 28. quaſt. 1.*

14. At quæri poteſt an id conceſſum diuino priuilegio, vt in his caſibus diſſoluatur infidelium matrimonium: an verò iure Pontificio, ad cuius etiam poteſtatem pertineat iuſta de cauſa diſſoluere matrimonium conſummatum infidelium?

15. Cæterùm quidquid ſit de eo, an Pontifex in matrimonio infideliũ conſummato diſpenſare poſſit, in qua iuxta ea, quæ ſupra dicta ſunt, pars videtur negatiua verior, in præſenti affirmo matrimonio conceſſum, vt in his euentibus diſſoluatur, diuino priuilegio in fauorem fidei. Idque colligunt Doctores ex illo Pauli 1. Corinth. 7. *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, neque enim ſeruituti ſubiectus eſt ſoror, aut frater huiuſmodi.* Paria enim iſta ſunt, ac per hoc de his intelligendum Paulum planè docuit Innocentius Tertius in *cap. Quanto de diuortiis.* Eſtque optima ratio. Quia cùm infidelis maneat extra Eccleſiam, & de illo non iudicet, non eſſet, quo compelli poſſet ad cohabitandum.

16. Sed explicandum ſupereſt, quando eiuſmodi matrimonium in illis caſibus diſſoluatur, an ipſo iure, ac infidelis diſcedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult ſine iniuria Creatoris cohabitare, vel tunc, cùm tranſit ad ſecunda vota. Nam Panormitanus in *c. Quanto de diuortiis* num. 6. & 7. & in *cap. gaudemus*, eodem num. 15. gloſſa in *d. cap. Quanto.* & in *cap. ſi infidelis 28. quaſt. 2.* Hoſtienſis in *cap. Quanto de diuortiis.* Ricardus in 4. diſtinctione 39. artic. 2. q. 2. Aſtenſis in ſumma part. 2. lib. 8. tit. 21. artic. 2. quæſtione 5. Angelus verbo *matrimonium* 3. numero 3. exiſtimant ipſo iure diſſolui: in eamque videtur inclinare Scotus eadem diſtinct. articulo 1. in ſolutione dubij 2. Antoninus 3. parte titulo 1. cap. 6. Omnes hi Doctores, cùm hæc ſententia ex iure aliquo conſtare debeat, non aliunde probant, quam ex *cap. infidelis 28. quaſtion. 2.* illis verbis, *contumelia quippè Creatoris ſoluit ius matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Quibus indicari videtur ſtatim ac contumelia Creatoris adeſt, diſſolui matrimonij vinculum.

17. At mihi probabilior longè videtur eorũ opinio, quæ docet non ipſo iure diſſolui, donec tranſeat fidelis ad ſecundas nuptias. Ita Diuus Thomas in 4. diſtinct. 39. qu. 1. art. 5. Paludanus ibidem quæſtione 1. art. 2. concluſ. 3. probabiliorem cenſet Maior ibidem quaſt. vnica, illam amplectitur Turrecremata in *cap. ſimili modo 28. quaſt. 1.* ad ſecundum argumentum, profertq; eiuſdem ſententiæ defenſorem Bonauenturam, quamuis hic auctor ambigua vtatur oratione. Eandem tenet Syluester *verbo matrimonium 8. quaſt. 10.* caſu 6. Armilla *matrimonium* numero 63. Soto diſtinct. 39. quæſtione vnica, articulo 4. Nauarrus capite 22. & Gregorius de Valentia diſputatione 10. quæſtione 1. puncto 7. & tandem gloſſa ipſa veritate conuicta, de eo in vtramque partem diſputans *cap. Gaudemus de diuortiis.* Præcipuum, & vnicum huius ſententiæ fundamentum hoc eſt. Quia Innocentius III. in *dicto capite gaudemus* inquit: *Quod ſi conuerſum ad fidem, & illa conuerſa ſequatur, antequam per cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compellatur.* Ergo propter illas tres cauſas non erat matrimonium diſſolutum ipſo iure.

18. Gloſſa in *dicto cap. gaudemus* reſpondet, licet matrimonium ſit ſolutum, tamen reſtitui iure poſtliminij in fauorem fidei. Eam tamen meritò reijcit Ricardus loco citato. Neque enim matrimonium dici poteſt poſtliminiò redire, cùm eius eſſentia ex conſenſu pendeat contrahentium. Et quoniam, cùm infidelis ſui coniugis conuerſi pariter ſequitur religionem, ſine nouo conſenſu, in priori permaneat matrimonio, neceſſariò dicendum eſt illud non fuiſſe peremptum.

19. Nec difficilè eſt fundamentum primæ ſententiæ diluere. Non enim obſtat ille *Canon infidelis*, dicimus enim primò non omnino reijciendam quorundam interpretationem, qui verba illa *Soluit ius*, intelligunt de ſolutione tori, domicilijque. Animaduertunt enim in canone non dici ſolui vinculum matrimonij, ſed ius, vt ſcilicet vtatur matrimonio. Sed præterea addimus illam legitimam eſſe interpretationem, *Soluit ius*, id eſt, iuſtam cauſam diſſolutioni præbet, ita vt cauſalis ſit enuntiatio. Itaque illa vna cum matrimonio quod conſequitur, & nec illa ſine matrimonio, neque matrimonium ſecundum ſine illa primum diſſoluat. Adeò autem neceſſarium eſt ſecundum matrimonium aliqua ſubſiſtente cauſa ad præcedens vinculum dirimendum, vt aliter reſcindi nequeat vllo pacto. Si enim ſacris initietur, aut religionem profiteatur, ſiue ſimplicibus votis conſtantem, ſiue ſolemnibus, non dirimitur matrimonium in infidelitate contractum, etiam ſubſiſtente contumelia Creatoris, quidquid nonnulli Auctores ſine iuris fundamento non ſatis conſideratè dixerint. Quia matrimonium ratum aut conſummatum non diſſoluitur ſacris ordinibus, vt notum eſt: profeſ-

Digitized by Google

profeſſione autem ſtatus religioſi tantùm dirimitur matrimonium, ratum fidelium, vel ex Chriſti priuilegio, quod probabo infra, vel ex iure Eccleſiaſtico iuxta aliorum ſententiam. Hic autem nihil eorum oſtendi poteſt. Non ergò eſt fundamentum, quo dicamus ſacris ordinibus, aut religionis profeſſione diſſolui matrimonium ratum, & conſummatum infidelium, etiamſi contumelia adſit Creatoris; ſed id tantùm ſecudo matrimonio vt fiat neceſſariũ eſt.

20. Addendum tamen, vt ſecundum matrimonium in prædictis euentibus celebrari poſſit, neceſſariũ eſſe, vt requiratur infidelis, moneaturq; an velit cohabitare: aliàs non poterit fidelis ad ſecundas nuptias tranſire, vt docet communis ſententia, quam tenet Diuus Thomas in 4. diſtinctione 39. quæſt. vnica ar. 2. Gratianus 28. quęſt. 2. in fine, & alij interpretes iuris canonici in *dicto cap. Gaudemus*, conſtatque ex literis Gregorij XIII. quas ſubiungemus ſtatim. Cumque gratia non deſtruat naturam, iniquum eſſet, ſine culpa alterius coniugis, qui ſi requireretur, forſan ſanctificaretur, priorem contractum diſſolui.

21. Scio aliter ſentire nonnullos, ſcilicet, non eſſe neceſſarium alterius conſenſum requirere. Ita Panormitanus in *cap. Quanto de diuortijs*, cui adſtipulatur Ricardus, Paludanus, Gabriel locis citatis, & nouiſſimè Thomas Sanchez lib. 7. de matrimon. diſp. 74. Sed ſine vllo fundamento, etiam pro ſtatu pręſenti, habent enim contra ſe literas Gregorij XIII. de quibus ſtatim.

22. Quod ſi reperiri non poſſit, diſtinctione opus eſt. Nam vel reperiri non poteſt, quia eſt interdicta communicatio ob certum euerſionis periculum. Et in hoc caſu probabile eſt ſatis eſſe experiri voluntatem. Conſtat enim ob eiuſmodi periculum cõiugium diſſolui poſſe. Ita docuit Victoria cum alijs quos citat, & ſequitur Ferdinandus Rebellus 2. p. de obligat. iuſt. lib. 3. q. 10. ſect. 2. n. 11. Aliàs enim ſubiectus eſſet frater ſeruituti, cùm neque cum coniuge infideli communicare poſſit, neque cum alio contrahere contra Paulum 1. Corinth. 7. Quod ſi reperiri non poſſit, vel ob difficultatem viæ, & itineris, cũ in remotiſſimis verſetur regionibus, vt euenit in his, qui ex Æthiopia captiui, vel ſerui afferuntur; vel ignoratur vbi ſit alter coniux, adhuc nubere non poteſt, quidquid dicat Thomas Sanchez, & alij, niſi diſpenſatio Pontificis accedat, qua ſuppleatur ea admonitio iure præſcripta. Qualem diſpenſationem conceſſam à Pio V. credendum eſt, cũ ſtatuit matrimonia Indorum nouæ Hiſpaniæ, qui ad fidem conuerſi cum fidelibus contraxerant, eò quod vbi coniuges infideles eſſent, ignorarent, valida eſſe. Diſpenſauit certè, ac ſuppleuit monitionem iure præſcriptam. Similem etiam diſpenſationem conceſſit Gregorius XIII. ſuis literis, quas nunc ſubijcio. Et quidem, ſi iuxta Sanctiũ ea monitio neceſſaria non eſt, ad quid ergò diſpenſarent Pontifices? Nec verò ex ea diſpenſatione colligitur diſſoluiſſe Pontificem matrimonium conſummatum infidelium; ſed cùm Pontifex poſſit ius diuinum interpretari, & ex diuino priuilegio diſſoluatur matrimonium in fauorem fidei, cùm infidelis non vult cohabitare cum fideli, declarat Pontifex eum caſum verificari, quando tanto tempore fidelis non requiritur ab infideli, & tanta terrarum ſpatia impediunt, atque adeo iam tunc poſſe vti diuina conceſſione, & ad ſecundas tranſire nuptias: literæ igitur Gregorij XIII. ſic ſe habent.

23. *Gregorius &c. Quoniã ſæpè contingit multos vtriuſq; ſexus infideles poſt contracta Gentili ritu matrimonia ex Angola, Æthiopia, Braſilia, & alijs Indicis regionibus ab hoſtibus captos, a proprijs finibus, & proprijs coniugibus in remotiſſimas regiones exterminari adeo, vt ipſi captiui, et qui in patria remanent, ſi poſtea ad fidem conuertantur, coniuges infideles tam longo interuallo diſiunctos, an ſine contumelia Creatoris ſecum habitare velint, vt par eſt, monere nequeãt, vel quia interdum ad hoſtiles, & barbaras prouincias, ne nuntijs quidem acceſſus pateat, vel quia ignorant prorſus in quas regiones fuerint tranſlati, vel quia itineris lõgitudo magnam offerat difficultatem. Idcirco nos attendentes huiuſmodi connubia inter infideles cõtracta, vera quidem, non tamen adeo rata cenſeri, vt neceſſitate ſuadente diſſolui non poſſint, ſingulis dictorum locorum ordinarijs, & parochis, et presbyteris Societatis IESV ad confeſſiones audiendas ab eiuſdem Societatis Superioribus approbatis, et ad dictas regiones pro tempore miſſis, vel in illis admiſſis, concedimus facultatem diſpenſãdi cum quibuſcumq; vtriuſq; ſexus Chriſti fidelibus incolis dictarum regionum, et ſeruis ad fidem conuerſis, qui ante baptiſmum matrimonia contraxerãt, vt eorum quilibet etiam ſuperſtite coniuge infideli, & eius conſẽſu minimè requiſito, reſponſo non expectato, matrimonium, cùm quouis fideli, aliàs tamen ritè contrahere, et in eis poſtea carnali copula conſũmatis, quoad vixerint, remanere licitè valeant, dummodo conſtet etiam ſũmariè, et extraiudicialiter coniugem abſentem moneri legitimè non poſſe, aut monitum intra tempus eadem monitione præfixum, ſuam voluntatem non ſignificaſſe. Quæ quidem matrimonia, etiamſi poſtea innotuerit coniuges priores infideles ſuam voluntatẽ iuſtè impeditos tranſacti ſecundi matrimonij conuerſos fuiſſe, nihilominus reſcindi nunquam debere, ſed valida, & firma eſſe, &c.* Hactenus Gregorius XIII.

24. Diximus in illis euentibus fidelem coniugem liberum, & expeditum manere vt poſſit cum alio fideli contrahere. Reſtat explicemus, an coniux infidelis, qui vel diſcedit, vel cohabitare ſine iniuria Creatoris non vult, maneat liber vinculo matrimonij, ita vt iam re ipſa contrahere cum alio infideli poſſit. Ricardus in 4. ſent. diſt. 39. art. 2. qu. 3. duas hac de re contrarias refert ſententias, vnam quę infideli poteſtatem tribuit nouarum nuptiarum: alteram,

quæ

Digitized by Google

quæ negat; Durandus eadem diſtinct. quæſt. 2. mirari ſe ait, quomodo potuerit Eccleſia hanc ſeruitutem imponere infideli, cùm nihil ad nos, illi qui foris ſunt, vt inquit Innocentius III. *dict. cap. Gaudemus de diuortijs.*

25. Cæterum communis ac vera ſententia eſt, coniugem, qui fidelem coniugem ſequi noluit, non poſſe nouum ſibi coniugem eligere ex ſua gente, quæ eſt in eadem perfidia, donec conuertatur. Hanc eſſe communem ſentẽtiam fatetur Durandus loco citato, eamque expreſsè docet Diuus Thomas in 4. diſt. 37. quæſt. 2. art. 5. ad 3. hiſce verbis: *Ad 3. dicendum, quod poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonij ex vtraq; parte, quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum: ſed quandoque claudicat quantum ad effectum. Vnde in pœnam vxoris infidelis ei indicitur, quod non poſſit cũ alio contrahere magis, quam ex virtute matrimonij præcedentis. Sed ſi poſtea conuertatur, poteſt ei concedi diſpenſatione, vt alteri nubat, ſi vir eius alium duxerit vxorem.* Idem ſenſit Bonauentura eadẽ diſtinct. art. 2. quæſt. 2. Turrecremata in *capite ſimili modo 28. queſt. 2.* ad 3. argumentum. Haberturque expreſsè hæc ſententia in *cap. ſi infidelis 28. quæſt. 2.* vbi Ambroſius. *Cõtumelia quippe Creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur: infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in matrimonium, neque eſt ei fides ſeruanda coniugij, qui propterea diſcedit, ne audiret Chriſtum eſſe Deum Chriſtianorum coniugiorum.* Hæc Ambroſius.

26. Hanc autem pœnam non Eccleſia, ſed Deus infligit propter iniuriam, qua infidelis ipſum Deum, veram fidem, & veritatem ſacramenti matrimonij afficit, cuius pœnæ Eccleſia eſt promulgatrix. Ex quibus facile refelles, quæ pro ſua ſententia adducit Thomas Sanchez libro ſeptimo diſputatione 77. numero 6. Neque enim dici poteſt aut debet vinculum matrimonij remanere: tum quia matrimonij vinculum mutuum eſt ex vtraque parte: tum quia fidelis reuera ſolutus eſt: cùm in religione Chriſtiana nunquam valeat ſecundum coniugium conſtante primo: tum etiam quia inquiram ex cuius parte ſolutum ſit: ſi ex parte viri, quia vir non eſt alligatus, neque habet fœmina infidelis poteſtatem in virum, ergo ex parte fœminæ, perſeuerauit vinculum, quo illa ſcilicet adhuc alligata ſit. Igitur, & habet fidelis poteſtatem in corpus fœminæ infidelis, atque adeo ad illam liceret acceſſus. Niſi forte quis diceret, quamuis fidelis habeat poteſtatem in corpus infidelis, & infidelis adhuc ligatus fideli ſit, impediri tamen ad congreſſum cum illa potiori iure matrimonij contracti cum fideli; ſicut, cũ ob ingreſſum in religionem impeditur acceſſus ad vxorem, cùm qua fuerat conſummatum matrimonium, & tamen permanet primum coniugij vinculum. Sed attendere debet qui hoc dixerit, duo vincula matrimonij eſſe eiuſdem rationis, atque ita ſecum pugnare aliqua ratione etiam ſecundùm ius naturæ, at vinculum religionis, & matrimonij eſſe diuerſæ rationis, & ita nullam inter ſe repugnantiam habere: & præterea eum, qui religionem profeſſus accederet ad vxorem, non committere adulterium: quod tamen dici non poteſt de eo, qui conuerſus ad Chriſti fidem, & contrahens cum vxore fideli accederet ad vxorem infidelem, & infidelitate manenti.

27. Et de infidelibus quidẽ ita ſe res habet. At quid de hæreticis? In primis ſi alter ex coniugatis labatur in hæreſim, tenet matrimoniũ, & in nullo caſu dirimitur iam conſummatum. Id quod expreſsè docuit Innocentius III. in *ca. Quanto de diuortijs.* Cùm enim matrimonium cum infideli contractum aliqua earum cauſarum interueniente in fauorem fidei diſſoluatur: non eſſet fauor fidei, ſi ſtatim ac fidelis labitur in hæreſim matrimonium dirimeretur. Non eſſe autem fauorem fidei indicat duabus rationibus Innocentius III. in d. cap. quanto his verbis: *Si vero alter fidelium coniugum, vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc caſu is qui relinquitur viuente altero poſſit ad ſecundas nuptias conuolare, licet in hoc caſu maior appareat contumelia Creatoris. Nam, etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum, inter fideles autem verum, & ratum exiſtit, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij ſacramentum, vt ipſum in coniugibus illo durãte perduret.* Ecce primam rationem, propter quam non eſſet fauor fidei diſſoluere matrimonium fidelis, cùm labitur alter in hæreſim. Audi aliam. *Neque obſtat, quod a quibuſdam forſan obijcitur, quod fidelis relictus non debeat iure ſuo ſine culpa priuari, cũ in multis caſibus hoc contingat, vt ſi alter coniugum incidatur. Per hanc reſponſionem quorumdam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum vel quando ſibi inuicem diſplicerent, ſi eas poſſent in tali caſu dimittere, ſimularent hæreſim, vt ab hiſce, (nubentibus coniugibus) reſilirent.*

28. Quamuis autem matrimonium teneat, attamen cohabitatio eſt illicita vnde ſeparatur torus, & domicilium. Nam cùm matrimonia cum hæreticis ſacramẽta ſint, & valida, vt iam docuimus, idem eſt hæretico nubere, vel cohabitare cũ illo in hæreſim labente: eadem enim vtriuſq; ratio eſt: quod non ita ſe habet in alijs infidelitatis matrimonijs. Quare prohibita fideli coniugato cohabitatio cum hæretico cõiuge tam illis canonibus, in quibus prohibentur nuptiæ, cùm illæ ſint validæ, quam etiam alijs, vt dicam infra hoc libro, cùm de diuortio ſermo fuerit. Conſuetudine tamen, quando periculum abeſt, eiuſmodi prohibitio abrogatur. Quo fit, vt apud Gallos Germanoſque ſine vllo peccato Catholici matrimonia cum hæreticis contrahant, & cum eiſdem cohabitent.

CAPVT V.

An per profeſſionem ſolemnem diſſoluatur ratum coniugium, & quo iure?

SVMMARIVM.

Diſſolui matrimonium per tranſitum ad religionum, num.1.
Inquiritur quo iure, num.2.
Quidam dicunt ex iure Pontificio, num.3.
Verius iure diuino diſſolui, num.4.
Diuerſimodè probatum, num.5.6.7.8.9.10.

1. DISSOLVI matrimonium ratum, ſiquis côiux ante conſummationem tranſeat ad religionem, haud dubium eſt, licet dubitauerint ſine fundamento nonnulli. Probat decretum Euſebij tomo 1. Conciliorum poſt eius epiſtolas, & eſt apud Gratianum in *cap. deſponſatam 27. quæſt. 2* & ex Gregorio l. lib. 6. epiſtolarum epiſt. 20. & Alexandro in appẽdice Concilij Lateranenſis p. 5. ca. 4. & 8. & p. 50. c. 30. & 41. & Ioanne XXII. in *extrauagante. Antiquæ de voto*, & Trident. ſeſſ. 24. can. 6. Eſt autem diſcrimen quoad hoc notandum inter profeſſionem ſolemnem, & ſacros ordines, quod qui matrimonio iunctus ante conſummationem initiatur ſacris ordinibus, non manet liber à vinculo matrimonij. Nec enim ſacer ordo dirimit matrimonium ratum nõdum conſummatum. At verò, qui ſtatum religionis ſuſcipit, & vota emittit, liberatur à vinculo côiugij. Vnde alter coniugum poteſt ad ſecunda vota tranſire. Id quod de ordinibus ſacris diximus definitum eſt à Ioanne XXII. in *d. extrauag.* Idemque dicendum de ordine Epiſcopatus non dirimere matrimonium præcedens, vt conſtat ex perpetuo Eccleſiæ vſu, & quia non extat aliquis textus, ex quo colligatur illud priuilegium conceſſum eſſe Epiſcopatui, ſicut religioni. Vndè autem ortum fuerit, vt ſacer ordo non dirimat matrimonium antea contractum, dirimat autem ſtatus religionis, id vno verbo dicendum ex eo prouenire, quia ius illud quo dirimitur matrimonium ratum per vota religioſorum non eũm effectum tribuit ſacris ordinibus.

2. Quod autem fuerit ius illud, diuinum ne, an Eccleſiaſticum iam explicare aggredior. Inquiro itaque, an religionis ſtatus iure diuino, an potiùs Eccleſiaſtico, & Pontificio habeat vim diſſoluendi matrimonium ratum nondum conſummatum.

3. Exiſtimarunt nonnulli, nec pauci, nec ignobiles hanc vim deriuatam eſſe ex iure Põtificio. Ita gloſſa in *ca. vnico de voto in 6.* quam ſecuti ſunt alij Canoniſtæ: & ex Theologis Michael Medina lib. 5. de continent. Sacror. homin. a cap. 87. Gabriel Vazquez 1. 2. diſput. 165. cap. 7. ex quo infert auctor iſte, eam vim tantùm eſſe communicatam votis ſolemnibus religionum, non autem votis ſimplicibus ſuæ Societatis, quia nulla extat lex Eccleſiaſtica, quę eum effectum tribuat votis ſimplicibus Societatis. Hi omnes Doctores illo principio nituntur, quod exiſtiment in Pontifice reſidere poteſtatem ad diſſoluendum matrimonium ratum conſummatum.

4. Sed mihi longè verius videtur, & maieſtati religionum conuenientius, ſubſequentem profeſſionem eiuſmodi vim habere ex Chriſti priuilegio, quem inſtitutorem ſtatus religioſi fuiſſe dixi ſupra lib. 7. Sententiam iſtam tradit Scotus in 4. diſt. 31. quæſt. 1. Abulenſis 1. Reg. cap. 8. quæſt. 98. & 103. & 113. Victoria de poteſtate Papæ part. 1. num. 1. ad primum. Soto in 4. diſt. 27. quęſt. 1. art. 4. concluſ. 1. Petrus Soto lection. 1. de Matrimon. §. *poſt hoc.* Corduba lib. 1. quęſtionarij quęſt. 23. §. *Ad rationes.* & Ferdinandus Rebellus part. 2. lib. 3. q. 4. ſect. 2. à nu. 12. & alij Recentiores.

5. Et in primis fundamentum illud, quo Medina, & Vazquez complures alios ſecuti nitũtur, ſcilicet, poſſe diſſolui coniugium ratũ non conſummatum iuſta de cauſa Pontificia auctoritate, mihi valde incertum eſt, vt dixi ſupra c. 3 Primum igitur mihi atque pręcipuum fundamentum eſt: quia non reperitur aliquod decretum Eccleſiaſticum, quo vis diſſoluendi matrimonium ratum tribuatur profeſſioni ſolemni, ſed potiùs ex nonnullis decretis colligitur ab Apoſtolorum tempore traditione deriuata pro cõſtanti habitum in Eccleſia, quod magno argumẽto eſt traditionem eſſe diuinam, & inſtitutionem Chriſti. Profectò ſigillatim, quos ego canones hactenus reperire potui à recentioribus incipiendo, qui ſunt in corpore iuris:

6. Ioannes XII. in *extrauag. Antiqua, de voto* inquit votum ſolemnizatum per ſacri ſuſceptionem ordinis non eſſe ſufficiens ad diſſoluendum matrimonium antea contractum, etiamſi per carnis copulam non fuerit conſummatum, cùm nec iure diuino, nec per ſacros canones reperiamus hoc ſtatutum. Additque, niſi aliquam de religionibus approbatis, quarum profeſſio ad caſtitatis cuſtodiam, & abdicationem temporalium, & ſui ſuperioris obedientiam ſuos profeſſores adſtringat, ipſum canonicè contigerit ingredi, & eius regulam expreſſè vel tacitè profiteri. In quo teſtimonio primùm expendo illud *iure diuino*, quaſi cùm poſtea dicat Põtifex diſſolui per profeſſionem religionis, iuri diuino eam vim videatur adſcribere: maximè cùm nullus de eo ante Ioannem XXII. extitiſſet canon, vt videbimus. Expendo pręterea id ſolùm exigere Pontificem, vt ſtatus religionis dirimere valeat matrimonium ratum, quod in ea fiat trium votorum emiſſio. Igitur vniuersè ea vota, quæ verè religioſum efficiunt, id habent priuilegium dirimendi ratum matrimonium.

7. Inno-

Digitized by Google

7. Innocent.III.in *c.ex parte 2.de conuerſ.coniug.* in ſimili cauſa fœminæ, poſt contractum per verba de præſenti matrimonium ante cõmixtionem carnalem tranſeuntis ad religionem ita reſpondet. *Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod, & ſi poſſit non inconſultè videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur illis viuentibus in nullo caſu poſsit diſſolui, vt viuẽte reliquo alter ad ſecunda vota transmigret, etiamſi vnus fidelium inter quos eſt ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine iniuria Creatoris, niſi fortè fieret ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem, ſicut à quibuſdam Sanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes à prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri coniugum reliquo inconſulto ad religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari, hoc ipſum tibi conſulimus obſeruandum in articulo prænotato, &c.* Ecce reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem ait Innocentius ratum matrimonium diſſolui, & non aliter; cumque per tranſitum ad religionem diſſolui dicat, planum eſt ſentire illum tanquam ex diuina reuelatione deriuatum, id ſemper reſpondiſſe Pontifices. Sancti enim, à quibus id factum dicit, poſt matrimonium ratum non conſummatum, ad religionem conuolarunt, atque id eos feciſſe dicit ex reuelatione diuina. Conceſſum igitur ſtatui religioſo à Chriſto priuilegium illud, & ex conſequenti non ſolùm profeſſioni ſolemni, eo modo, quo nunc vocamus ſolemnem, ſed etiam profeſſioni verè, & ſubſtancialiter conſtituenti ſtatum religioſi.

8. Antiquior Innocentio Alexander III. in varijs de eo editis canonibus nihil habet, quod aduerſetur noſtræ ſententiæ, imò fauet non ſemel. In appendice igitur ad Concilium Lateranenſe ſub ipſo celebratum parte 50. ca.41. hæc habet: *Tua nos fraternitas duxit conſulendos, quid de his agere debeas, qui deſponſant aliquas mulieres, & proceſſu temporis antequàm eas ducant, vel cognoſcant, alias in vxores accipiunt. Super hoc vtique conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi vir, & mulier ſeſe inuicem receperint, expreſſo conſenſu mutuo de præſenti, neuter eorum altero ſuperſtite poterit ad alia vota ſe transferre, & ſi poſſit ad monaſterium tranſmigrare.* Non tanquã re à ſe nouiter ſtatuta id reſpondit Pontifex. Idem eadem part.cap.3. *Sanè ſuper eo, quod quædam mulier viro ſuo fidem dedit, & ipſe illi, quod matrimonium inter ſe contraherent, & viro volente ſacramentum ſeruare, mulier caſtam diſpoſuit ducere vitam, diſcretioni tuæ taliter reſpondebimus, quod ſi iuncti non fuerint, mulier permittatur ad religionem tranſire, & Domino relicto ſæculo militare. Quod ſi facere noluerit, & in ſæculo caſtè viuere diſpoſuerit, quia hoc ſuſpectum eſſe poſſet, & ad vtrumlibet, ad bonum ſcilicet, & ad malum haberi poſſet, ipſum matrimonium conſummari conſtringas. Beatum enim Ioannem, & complures alios ab ipſis etiam ſponſalitijs ad vitam contemplatiuam legimus euocatos, & ideo eidem mulieri confidenter permittere poteris, vt tranſeat ad religionem caſtitatis votum ſeruatura.* Ecce ad Ioannis Euangeliſtæ, & aliorum Sanctorum exempla recurrit, qui à coniugio ad religionem euocati ſunt, vt inde reſpondeat confidenter permittendum eſſe mulieri iam nuptæ ad religionem tranſire. Ex quo fit in primis Ioannem Euangeliſtam verè religioſum fuiſſe, quandoquidem eius exemplo vtitur Pontifex, vt oſtendat ſtatum religionis diſſoluere matrimonium ratum: quod idem de alijs Sanctis, quos in exemplum adducit, affirmandum eſt: aliàs Pontifex non rectè colligeret. Fit etiam non poſſe dici Ioannem Euangeliſtam vinculo coniugij irretitum permanſiſſe, cùm eo exemplo non tantùm Pontifex Alexander decernat licere à nuptijs ad religionem migrare: ſed etiam reliquum coniugem à matrimonij nexu liberum remanere. Id quod etiam eiſdem inductum exemplis Innocentium III. reſpondiſſe ſupra retulimus: Nec verò poteſt aliquis exiſtimare Ioannem, & alios Sanctos, quorum Pontifices meminere, ab ſponſalibus, non verò à matrimonio tranſijſſe ad religionem, quia Pontifices illis exemplis non probant à ſponſalibus poſſe ad religionem tranſire, ſed etiam à matrimonio celebrato, per verba de præſenti mutuo conſenſu. Verè ergò illi ſancti coniugati fuerunt.

9. Idem Alexander in appendice cit. p.5.c.8. & habetur in *cap. ex publico de conuerſione coniugatorum* inquit inter alia. *Cæterùm quia præfata mulier, licet à præfato viro deſponſata fuerit, adhuc tamen, ſicut ipſa aſſerit, ab ipſo eſt incognita, fraternitati tuæ per A. S. mandamus, quatenus ſi ſupradictus vir mulierem ipſam carnaliter non cognouit, & eadem mulier, ſicut ex parte ſua nobis proponitur, ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione, quod vel ad religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire infra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam contradictione, & appellatione ceſſante, à ſententia, qua tenetur abſoluas. Et ſtatim: Sanè quod Dominus in Euangelio dicit, non licet viro vxorem ſuam niſi cauſa fornicationis dimittere, intelligẽdum eſt ſecundũ interpretationem ſacri eloquij de his, quorum matrimonium eſt carnali copula cõſummatum, & cætera.* Non ad aliud caput reuocat Pontifex diſſolutionem matrimonij per ſubſequentem ſtatum religionis, niſi ad ſacri eloquij interpretationẽ, quando videlicet Ioannem, & alios à nuptijs ad religionem euocauit. Conceſſum igitur id diuino priuilegio ſtatui religioſo abſolutè. Denique idem Alexander eadem p.5.c.1. & habetur, *c. verùm eodem titulo*, ſemper ſibi conſonus inquit. *Verùm poſt conſenſum illum legitimum de præſenti licitum eſt alteri, altero etiam repudiante monaſterium eligere, ſicut quidam ſancti de nuptijs*

vocati

Digitized by Google

vocati fuerunt, dummodo inter eos carnis mixtio non interuenerit, & alteri remanenti, ſi cōmonitus ſeruare noluerit continentiam, licitum eſſe videtur, vt ad ſecunda vota tranſire poſſit. Quæ eodem modo expendenda, ac conſideranda ſunt, ſicut aliud ex eodem Alexandro teſtimonium paulò ſupra conſiderauimus.

10. Sed fortè reuocabit nos aliquis ad Euſebium Pontificem, qui anno 309. rexit Eccleſiam. Gratianus enim 26.*q.2.c. deſponſatam*, ex eo retulit decretum iſtud. *Deſponſatam puellam non licet parentibus alij viro tradere, licet tamen illi monaſteriū, ſi voluerit, eligere.* Hęc Euſebius. In quibus, vt planum eſt, illo tenore verborū, non nouam à ſe ſtatutam legē indicat, ſed quæ iam vſu recepta eſſet in Eccleſia. Verbo enim eo, *nō licet*, noua lex non inducitur, ſed iam ſtatuta exprimitur, vt ex multis canonibus liquet paſſim. Adde etiam poſteriores Pōtifices, vt viſum eſt, non Pōtificum prædeceſſorum decretis, aut Conciliorum Canonibus eam ſententiā confirmare, ſed tantùm exemplo Ioannis, aliorumque Sanctorum ex inſpiratione diuina ad religionem à nuptijs tranſmigrantium: atque adeo vt rem traditione acceptam à Chriſto, & per Apoſtolos deriuatam accepiſſe. Non ergo eius legis Euſebius primus inſtitutor. Atque hoc mihi præcipuū huius ſententiæ fundamētum videtur: quamuis ſint etiam duæ rationes non contemnendę, quas inſinuo. Prima, quia ſi Eccleſiaſtica lege vis dirimendi matrimonia deriuata eſſet in vota religionis, poſſet etiam Eccleſiæ auctoritate auferri: nullus autē, vt credo, concedet poſſe Pontificem vniuerſali lege impedire tranſitum à nuptijs ad religionem. Secunda eſt, quia contra ius iuſtitiæ quæſitum tertio non poſſet Pontifex legem aliquā ſtatuere, id quod in minoribus alijs contractibus cernitur, & de ſeruo ſine domini conſenſu nequaquam ad religionem admittēdo, extat Gelaſij Papæ decretum epiſt. 9. §. *generalis etiā querela.* Vndè quāuis ſtatus clericalis perfectior ſit ſtatu matrimonij, imò ſtatus Epiſcopalis perfectior ſit ſtatu monachali, adhuc per eum ſtatū nō dirimitur matrimoniū ratum, nec ad illum licet aſcendere contra propriæ vxoris etiā incognitæ voluntatem. Argumentū ergo eſt contra ius iuſtitię per matrimonium ratum adquiſitum coniugi non eſſe poteſtatem in Eccleſia irritandi matrimonium, cùm ſtatui adeò perfecto nondum eam vim communicarit Eccleſia: ſed id Chriſti priuilegio, quod omnem legē ſuperat, ſtatui religionis conceſſum tantùm.

CAPVT VI.

Tribus votis ſimplicibus Societatis dirimi matrimonium ratum.

SVMMARIVM.

Vota Societatis poſt biennium dirimere matrimonium ratum, num. 1.

Occurritur tribus obiectionibus, quibus alij permoti ſentiunt oppoſitum, n. 2. 3. 4.

1. EX dictis colligitur primò conſequenti ratiocinatione idem dicendum eſſe de votis ſimplicibus poſt biennium emiſſis in Societate, ſcilicet eandem vim habere dirimēdi matrimonium ratum ex priuilegio quoque diuino, quamuis id negent Gabriel Vazquez 1.2.diſp. 165. & Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 18.num.6.& Henriquez lib.11.cap.8.num.7. Si enim conceſſum eſt religioſo ſtatui ex Chriſti priuilegio, & ab initio eum effectum habuit ſtatus religioſus, vt modò oſtendimus: & antiquus ille religionis ſtatus tantùm conſtabat votis ſimplicibus, vt demonſtraui 1. p. variarū diſput. quæſt. 3. Scholaſtica, cap. 8. & ſupra lib. 7. Liquido colligitur vota Societatis poſt biennium emiſſa eandem habere vim, quandoquidem verè religioſum efficiunt. Conceſſum enim illud priuilegium à Chriſto ſtatui verè, & ſubſtantialiter religioſo, & ex conſequenti nō ſolùm profeſſioni ſolemni, eo modo, quo nunc vocamus ſolemnem, ſed etiam profeſſioni verè, & ſubſtantialiter conſtituenti ſtatum religioſi, qualis fuit per tria vota in Societate poſt biennium. Quod etiam ex eo validè confirmatur, quia Sancti illi quorum exemplo perſuadent ſibi Pontifices factum ex reuelatione diuina, ſcilicet Ioannes Euangeliſta, Alexius Theon quidam, atque Macarius Romanus illis ſæculis claruerunt, in quibus nondum erat votorum religionum introducta ſolemnitas. Quod idem affirmandum eſt de decreto Euſebij Papæ. Quamuis enim daremus Euſebium eius legis primum conditorem extitiſſe, quod tamen falſiſſimū eſt, adhuc cōcedendum eam vim ineſſe votis Societatis. Nam Euſebij tempore nondum Eccleſiaſtica votorum ſolemnitas introducta erat, ſed illorum temporum ſub Euſebio religioſi, qui Baſilij, Auguſtini, & Benedicti monachos præceſſerunt, tantùm conſtabant votis ſimplicibus, quæ tamen verè religioſos efficerent.

2. Nec verò his obſtat primò vota poſt biennium emiſſa in ſocietate eſſe ſimplicia: vota autem ſimplicia non dirimere matrimonium ratum. Hæc enim vota, quamuis appellentur ſimplicia, vt diſtinguātur à votis affectis ſolēnitate Eccleſiaſtica: attamen intrinſecam ſolēnitatem habent, vt dixi ſup. lib. 7. Quare vim habent dirimendi matrimonium. Priuilegium enim illud conceſſum ſtatui religioſo, quibuſcumque ille conſtet votis, dummodo ſufficiant ad verè conſtituendum religioſum.

3. Nec etiam obſtat ſecundò, quod ſanctiſſimus Pater Ignatius coadiutori temporali, qui de nuptijs ad religionem tranſibat profeſſionem conceſſerit ſolemnem: id enim factum eſt, non quia meo iudicio fuerit neceſſarium; ſed quò omnis tolleretur dubitatio, & nulla

litibus occaſio relinqueretur. Quamuis ſi de hoc aliqua lis modò oriretur, non dubito quin iſta pars obtineret.

4. Nec denique obſtat, quod ſi aliquis coniunctus matrimonio ante conſummationē ad Societatē tranſiret, & poſt bienniū vota emitteret,& ratum coniugiū dirimeretur,fieri poſſet vt ſecundò validè nuberet, videlicet ſi poſt eorum votorum emiſſionem à Prælato dimitteretur, liber votorum nexu. Hoc argumento cōmotus relinquit opinionem iſtam Gabriel Vazquez 1 2.diſp.165.concedimus tamē ſequelam, & in hoc nullū inconueniens eſſe exiſtimamus.Quia idem omnino ſequitur ex natura rei in eo, qui ſolemniter profitetur, & etiam Doctores, qui contra ſenſerint, idem fateri tenentur multis ſęculis in Eccleſia id locum habuiſſe. Quia ſi hæc vis dirimendi matrimoniū ratum conceſſa eſt votis religionis iure diuino, vt ego exiſtimo, vel tantū Eccleſiaſtico,vt illi dicunt, cū ipſi etiam fateātur vota religionum multis ſeculis nō habuiſſe vim dirimendi matrimonium poſt contractum vſque ad Innocētium II.vt mihi videtur,vt autem ipſi ſentiunt, vſque ad tempora Gregorij I. planè ſequitur illo tempore diſſoluto priori vinculo per vota monaſtica, ſtatim illis emiſſis potuiſſe validè contrahi aliud matrimonium, illicitè quidem auctoritate propria, licitè verò relaxante vota Pontifice, vel Epiſcopo,vel religionis Prælato. Quare quod Gabriel Vazquez maximum inconueniens iudicat in ſuis votis,neceſſariò cōcedere debet iuxta ſuam ſententiam in votis etiam ſolemnibus toto illo tempore, quo ipſe etiam cenſet in Eccleſia ea vota ſolemnia nō habuiſſe vim irritandi matrimonia poſt contracta. Quare leuiſſimo ductus argumento, & quod in eo Doctore magis miror, non ſatis ſibi conſonus, votis ſuæ Societatis denegauit, quod in eorum maximam auctoritatem cedit.

CAPVT VII.

Quid dicendum de Votis Militarium Ordinum?

SVMMARIVM.

Proponitur quæſtio, num. 1.
Sententia negans, num. 2.
Votis Melitenſium dirimi, num. 3.
Votis Calatraua, & Alcantara non dirimi, n. 4.
olim diremptum eorum ordinum votis, num. 5.
Votis S. Iacobi iuxta Bullam Alexandri III. emiſſis non dirimi, num. 6.
Ea eſſe vota ſimplicia, non ſolemnia, num. 7.
Idem de voto caſtitatis, num. 8.
Diluitur obiectio, num. 9 10. 11. 12. 13.
Deciditur caſus quidam in ea materia, n. 14. 15.
Quid de votis obedientiæ, num. 16.
Infertur his votis non dirimi coniugium, num. 17.
Aliter dicendum de votis clericorum eius ordinis, num. 18.
Proponitur quæſtio habita ſuper profeſſione ſororū eius ordinis. Libellus oblatus Regi, informatio, & iudicium Doctorum Coimbricenſiū, Cæſaraugustanorum, Toletanorum, Complutenſium, Matritenſiū, Salmanticenſium, Valentinorum & Regis Catholici decretum, n. 19. remiſſiue.

1. SED quæret aliquis primò (nullam enim, quæ ſeſe mihi offerat, difficultatem intactam placet relinquere) an idem iudicium ferendum ſit de ordinibus militaribus, ſcilicet, ex diuino priuilegio irritari matrimonium ratum non conſummatum.

2. Omnibus ordinibus militaribns etiā Sancti Ioannis negauit Sarmiento lib. de reddiub. Eccleſiaſt. p. 4. cap. 1. num. 13. refertque pro eadem ſententia Sotum in 4 diſt. 27. quæſt. 1. art. 4. Loquitur autem Soto de his Ordinum militarium religioſis, qui militant, non qui in clauſtro degunt, ſiue viri, ſiue fœminæ; horum enim votis cenſet etiam dirimi matrimonium ratum nondum conſummatum.

3. Ego tamen cum diſtinctione procedam, vt res iſta omninò plene & exacte decidatur. Et in primis quod attinet ad Melitenſes non dubito eorum votis dirimi matrimonium ratū nondum conſummatum, ſiue de equitibus, ſiue de his qui clero deputantur, etiam ante ſacri ordinis ſuſceptionem, ſermo ſit. Eſt eorum votum caſtitatis ſolemne, vt iam declarauit Congregatio Cardinalium, quamuis cum aliquibus diſpenſauerit Pontifex, vt nubant. Nec mirum cùm in voto ſolemni diſpenſare poſſe Pontificem iam ſtatuerimus ſupra lib. 7. cap. 10. Sic de Melitenſibus cenſuit Nauarrus conſil. 1. *de conuerſ. coniug.* Azor tom. 1. lib. 13. cap. 6. quæſt. 4.

4. Præterea ſine dubio aſſerendum eſt, votis religioſorum militum Calatraug, & Alcantarę, quibus tantùm promittitur caſtitas coniugalis, non dirimi: nam antea contractum matrimonium ſtare poteſt cū ea religionis profeſſione. Quare quicūque eos duos ordines profitentur ſiue viri, ſiue fœminæ ſint, ſi tantùm votū caſtitatis coniugalis emittant, non poſſunt ſua profeſſione liberari à vinculo matrimonij rati non conſummati. Neque de hoc vlla poteſt eſſe diſſenſio, etiamſi verè, & propriè religioſi ſint, vt apud me certiſſimum eſt. Nam literæ Pontificiæ plenè docent antea coniugatos ad religiones eas admitti poſſe, poſtquam cum illis diſpenſatum eſt in voto caſtitatis.

5. Deinde exiſtimo votis religioſorum militum Ordinis Calatrauæ, & Alcantaræ, quando nubere non poterant ex ſui ordinis ſpeciali inſtituto, etiam tunc dirimi matrimonium ratum non conſummatum. Nam licet demus illa vota fuiſſe ſimplicia, cùm verè & propriè religionis ſtatus votis ſimplicibus conſtituatur ex definitione Gregorij XIII. vt iam probaui ſupra lib. 7. & ex conſequēti illi verè & ſubſtantialiter

tialiter religioſi eſſent: planè relinquitur illi ſtatui religioſo cum caſtitate abſoluta etiam conceſſum priuilegio diuino, vt dirimat matrimonium ratum non conſummatum. Neque in eo aſſerẽdo vlla maior difficultas eſt, quàm in eo quod de votis Societatis aſſeruimus. Quod idem maiori ratione de eorum ordinum fœminis & clericis dicendum, cùm ab initio cum caſtitate abſoluta inſtituti ſint, nec quoad illos vlla ex parte immutata ſit confirmatio Pontificum quoad votum caſtitatis.

6. Sed in eo quod attinet ad religioſos Ordinis Sancti Iacobi ſub quadam conditione reſpondeo (attendat qui legerit, ne iam calumnias meditetur.) Si qui eum ordinem profitentur, ſiue equites, ſiue fœminæ (nam de clericis dicam ſtatim) cum profitentur ex confirmatione Alexandri III. quæ in ſtabilimentis eiuſdem ordinis initio præmittitur, & non ex alijs literis Pontificijs, quibus ea forma votorum, ſub qua eum ordinem confirmauerat Alexander III. immutata aliqua ex parte ſit: ſi inquam tantùm ex ea confirmatione, & iuxta illam eum ordinem profitentur. Dico primùm illos quidem vere & propriè eſſe religioſos tam viros, quam fœminas, adeò vt qui votum de ſuſcipienda religione emiſerit, ſatis illud adimpleat, ſi eum ordinem ſiue vir ſiue fœmina ſuſcipiat, niſi forte aliud in mente habuerit, quãdo vouit, cum ad ſubſtantialiter ſtatum religioſum conſtituendum, nulla requiratur in votis ſolemnitas. Eoſque eſſe vere & ſubſtantialiter religioſos adeò certum exiſtimo, vt oppoſitum iudicem nimis licentioſe dictum, ne dicam grauiùs, cùm pleno ore literæ Pontificiæ illos appellent religioſos, & etiam cum caſtitate coniugali vera religio conſtare poſſit, eò quod ſicut in paupertate latitudo eſt, ita etiam in caſtitate, quæ eſt materia voti.

7. Aſſero vlteriùs eorum vota tantùm ſimplicia eſſe non ſolemnia. De voto paupertatis id conſtat, quia iam conſtitutione Innocentij VIII. Pauli III. & Gregorij XIII. quod etiam à Paulo, & Gregorio Clericis conceſſum, equites teſtari poſſunt certis quibuſdam limitationibus, quæ præſcribuntur in ſtabilimentis ordinis titulo 5. capit. 4. & 5. Dominiumque ſuorum bonorum à principio retinuerunt, cùm filijs ſua patrimonia, & legitimæ portiones intactæ remanerent, vt conſtat ex equitum regula cap. 13. in fine, vbi militum filijs, ſi religionem patris ſectari nolunt, quę eorum ſunt, concedi libere præcipitur, additurque: *Porque eſtablecido es, que ningun Freyle deſherede à ſu hijo.* Quam regulam dictatam à Cardinali Alberto multi poſtea Pontifices ſuis literis inſerentes approbarunt, præcipuè Iulius II. Quare ea facultas, quæ poſtea per Innocentium conceſſa eſt, tantùm meo iudicio indulſit, vt quòd aliàs valide facere poterant, cùm non eſſent incapaces dominij, fiebat tamen illicitè ratione voti, facere iam ſine peccato poſſent, vt de teſtamentis religioſorum in vniuerſum priſcis ſæculis demonſtraui p. 1. variar. diſput. quæſt. 3. ſcholaſtica cap. 8. & dixi ſupra lib. 7. cap. 13. Itaque paupertatis votum in eo ordine, etiam à ſua prima confirmatione non eſt ſolemne, cùm eius voto ſolemnitatem in inhabilitate ad dominia conſtituerimus, vt diximus ſupra lib. 7. ca. 9. Quod idem de fœminis dicendum eſſet, ſcilicet illas validè teſtari poſſe, quamuis illicitè, cùm circa illarum teſtamenta nulla emanauerit Pontificum diſpenſatio: niſi antiquiſſima conſuetudine inteſtabiles eſſent. Poſſe enim conſuetudine inhabilem fieri ad actum aliquem, ſicut & lege humana, conſtat ex dictis ſupra lib. 6. cap. 3.

8. Similiter caſtitatis votum ex vi illius primæ confirmationis non eſt ſolemne, eſt enim votum caſtitatis coniugalis; neque ex literis Alexandri III. aliud colligi poteſt, ſiue loquamur de equitibus ſiue de fœminis (nam de clero deputatis etiam ante ſacrorum ordinum ſuſceptionem alia ratio eſt, quam infra dicam) & ex vi tantùm illius confirmationis Alexandri, imò neque ex literis Lucij III. Vrbani III. Innocentij III. Honorij III. Innocentij IV. Iulij II. qui prædictas literas Alexandri III. confirmarunt, nullo penitus immutato, vt conſtat ex his, quæ refert Didacus Mota eiuſdem ordinis Canonicus Regularis lib. 1. de confirmatione ordinis Sancti Iacobi per totum.

9. Neque his obſtant illa verba ex literis Alexandri III. ibi: *Ad ſuſcipiendam quoque prolem, quæ in timore Domini nutriatur; & infirmitatis humanæ remedium, iuxta inſtitutionem Domini, & indulgentiam Apoſtoli, qui ait, bonum eſt homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & ſimiliter mulier virum ſuum, qui continere nequiuerit, coniugium ſortiatur, vt ſeruet immaculatam fidem vxori, ne tori coniugalis continentia violetur, &c.* Ex quibus verbis ibi, *ſi ſe continere nequiuerit*, poſſet aliquis ſuſpicari caſtitatem coniugalem, quæ in eo ordine promittitur tantùm illis concedi, qui ſe continere nequeunt: quaſi videatur etiam Pontifex annuere, vt in ordine Sancti Iacobi caſtitas abſoluta & perpetua voueatur ab his, qui ſe volunt & poſſunt continere, quales ſunt fœminæ, & clero deputati, qui ſemper obſeruarunt. Similia habent Innocentius III. & alij Pontifices, qui eum ordinem confirmarunt: dicunt enim in ſuis literis: *Habeantur in ipſo ordine, qui cælibem, ſi voluerint, vitam ducant: ſint etiam, qui iuxta conſtitutionem diuinam coniugibus vtantur.*

10. Hæc, inquam, non obſtant, facilè enim dicimus illis verbis, *qui ſe continere nequiuerit*, non regulam, aut viuendi formam inſtitui, ſed confirmari eam, quæ à primis eius militiæ Magiſtris ordinata & conſtituta erat, quam vt iuſtam & rectam eſſe oſtendat, teſtimonio vtitur Apoſtoli, ibi, *qui continere nequiuerit*, ex quo colligit Deo acceptam, & gratam eſſe caſti-

Digitized by Google

tatem coniugalem,atque ideo eſſe poſſe materiam voti, & ſub regulam à Sede Apoſtolica approbatam cadere. Itaque ea verba non ideo inſeruntur, vt inde occaſionẽ aliquis accipiat promittendi in eo ordine abſolutam, perpetuamque caſtitatem, quaſi id votum regula ipſa probatum ſit,neque id commodè vlla ratione inferri poteſt. Quod nonnulli ex eo probant quia inde id abſurdum ſequeretur, vt in eodẽ Monaſterio & ordine illæ ſorores vel viri,qui nollent, aut non poſſent ſe continere, caſtitatem coniugalem vouerent tantùm, alijs qui continentiam amplexarentur caſtitatem abſolutam vouentibus. Quod tamen manifeſtè reprobat Concilium Hiſpalenſe; & habetur *c. in nona actione 16. quæſt. 2.* ibi: *In vno enim, eodemq; officio non debet diſpar eſſe profeſſio.* Et ibi: *Conſtituentes, vt hi qui in adminiſtrationibus Eccleſiæ Pontificibus ſociantur diſcrepare non debeãt neque profeſſione, nec habitu. Et Clementina 1. de electione ex Concilio Vienenſi ſub Clemente V.* ibi: *Cùm rationi non congruat, vt homines qui diſparis profeſſionis vel habitus ſint in eiſdem monaſterijs ſocientur.*

11. Neque illa verba aliorum Pontificum quidquam obſtant: ijdem enim in ſuis literis addunt: *Sit tamẽ omnibus præcipua cura, & cautela, vt qui coniugium ſortiti fuerint continentiam cuſtodiant coniugalem: & qui ſine coniugio manere decreuerint, inuiolatam teneant caſtitatem.* Quod idem in regula, & in ſtabilimentis eiſdẽ verbis omnibus equitibus iniungitur, quos tamen certum eſt non teneri, etiamſi non nubant, ad vouendam caſtitatem abſolutam. Quare,cũ de omnibus vniuerſim militibus ea verba dicantur: nulluſque illorum, etiamſi non nubat, teneatur ad ſeruandam caſtitatem abſolutam, non poſſunt aliter,quam diximus, intelligi.

12. Neque obſtat etiam, quod in eiſdem literis Alexandri III. cũ prohibeatur huius ordinis religioſis,etiam laicis, tranſitus ad aliã religionem abſque Magiſtri licentia dicitur: *nam ſunt in ordine veſtro loca ſtatuta, vbi quiſq; diſtrictius valeat cõuerſari,* quibus exiſtimabit aliquis indicari eſſe in eo ordine ex confirmatione Pontificis Monaſteria, in quibus abſoluta caſtitas promittatur. His enim verbis meo iudicio neque leuitter indicatur id. Sed cùm viri huius ordinis milites degãt in domibus proprijs, ſint etiam clericorũ monaſteria, in quibus poſſent, & ſolerent, ſi vellent, arctiorẽ vitam ſequi, non quidem quia ſtrictioribus votis ibi tenerentur, ſed quia in cõmune degerent, foraſque egredi ſine licentia non poſſent, horis diurnis & Matutinis aſſiſterent, ſeque in alijs humilitatis ac pœnitentiæ operibus exercerẽt, quibus in proprijs domibus non eſt locus, vt ex regula conſtat. Atque in hũc ſenſum accipiendũ eſt, quod in alijs literis habet idem Alexander III. cũ inquit. *Nos igitur ipſius (ſcilicet Petri) & aliorum fratrum precibus inclinati ſtatuimus, vt locum aliquem arctiorem haberent, in quo fratres qui ſine vxoribus vellent eſſe, et caſtè viuere ſub arctiore regula poſſent Deo deſeruire, quod & ipſi ſicut audiuimus, facere curauerunt.* Cũ enim illæ literæ de religioſis equitibus loquantur, non poſſunt intelligi de voto abſoluto continentiæ, cùm nullus equitum, etiamſi caſtè viuat, illius obligatione teneatur; ſed quia in Monaſterij clericorum communem vitam ſequi poſſent, ſi peterent à Magiſtro licentiam ibi commorandi.

13. Quare, niſi aliç emanarunt literæ Pontificiæ, quæ me latent, quibus innouetur ea confirmatio Alexãdri III. in voto caſtitatis, quantumuis aliqui eius ordinis, ſiue ſua ſponte, vel ordinatione eius, qui facultatem non habeat, caſtitatem abſolutam voueant, voto tantũ tenentur ſimplici, nec niſi ad coniugalem caſtitatem admittere prçlatus poteſt, cũ non alia ſit forma vouendi à Pontifice præſcripta: caret enim in eo caſu prælatus facultate acceptandi, quç emittuntur vota. Niſi forſan contraria cõſuetudine vota de ſimplicibus facta eſſent ſolemnia: nam poſſe ſolemnitatem indici conſuetudine non dubito. Ea autem conſuetudo præſumi non poteſt, cùm animus ac verba profitentium indicant ſe profiteri iuxta antiquam ordinis confirmationem.

14. Ex quo inferes, quid dicendum ſit ad cũ caſum, qui ex me quæſitus aliquando. Quidam Ordinis ſancti Iacobi miles, cum profeſſionem emiſit, caſtitatem abſolutã vouit: nubit poſtea, filios ſuſcepit, decedit, quæſtio mota eſt à conſanguineis eius rei conſcijs contra filios, an eſſent legitimi, & exhæredandi, eò quod illegitimi viderentur propter votum caſtitatis abſolutè emiſſum à Patre. Reſpondi validum matrimonium fuiſſe, quia vel votum id nullius roboris fuit: ſed tantum admitti potuit à prælato, vt votum caſtitatis coniugalis, cùm non ſub alia forma approbata ſit ea religio à Pontifice quoad laicos: vel tantùm fuit votum ſimplex caſtitatis, atque adeo impediens tantùm non dirimens matrimonium. Idem etiam dicendum eſſet, ſi modò Magiſter ordinis de cõſenſu Capituli mutaret votum caſtitatis coniugalis ſuorum equitum in abſolutum, ſi id non fieret approbante, aut confirmante Pontifice; neque enim ad eam commutationem Magiſter poteſtatem habet.

15. Eadem etiam conſultatatio propoſita fuit Magiſtris & Doctoribus Salmanticenſibus Anno Domini 1615. menſe Aprili in hæc verba: *Pedro ſiendo Cauallero de la Orden de Santiago, al tiempo que profeſſo ſpontaneamente, y por ſu deuocion, y tambien con acuerdo y conſentimiento, y decreto de ſu Maeſtre y Capitulo y Freyles que le admitieron a la profeßion hizo expreſſamẽte voto de caſtitad abſoluta, y no coniugal. De alli a algunos años acabandoſele la deuocion ſe caſo en el lugar donde viuia con vna Señora de muy grande calidad, y ſin licencia de ſu Maeſtre: deſte matrimonio tuuo hyes. Deſpues de la muerte del dicho Cauallero vnos ſobrinos ſuyos pretẽdẽ, que ellos hã de ſuceder*

en el

Digitized by Google

en el mayorazgo del cauallero, que es muy grande y de mucha calidad, attento à que el dicho Cauallero, no ſe pudo caſar, ni aquel matrimonio valio, ni los hyos del ſon legitimos por auer ſido matrimonio hecho contra el voto ſolemne de caſtidad. Los hijos del dicho Cauallero defieden ſu legitimidad diziēdo, que aquel matrimonio fue valido, porque aquel voto de caſtidad que ſu padre hizo en la profeſſion, no fue mas que vn voto ſimple, como le pudiera hazer en ſu caſa. Y el dicho Maeſtre, Capitulo, y Freyles no pudieron por ſu acuerdo, conſentimiento, ni parecer hazerle ſolemne, ni admitirle como voto de caſtidad abſoluto. Y que aun antes parece que ſu padre no hizo profeſſion ninguna, ni aquellos votos tuuieron fuerça, pues la dicha profeſſion, para que tuuiera fuerza auia de ſer debaxo de Regla aprobata por la Sede Apoſtolica, y aquella profeſſion en la forma que ſe hizo no tiene aprobacion, y anſi parece que quedaron aquellos votos en vazio, y ſin fuerza ninguna. Preguntaſe ſi el dicho matrimonio valio, y ſi aquellos hyos ſon legitimos? Cui cōſultationi ita reſponſum eſt. *Parece me valido el matrimonio, y los hyos legitimos, porque eſte voto de caſtidad omnimoda no pudo ſer ſolemne, y la razon es, porq. el Maeſtre y Capitulo no tuuieron authoridad para admittir eſte voto como ſolemne, ſino debaxo de la forma de caſtidad conjugal, y lo que excedio de eſta quedo quando mucho en fuerça de voto ſimple.* Huic reſponſioni ſubſcripſere Magiſter Fr. Auguſtinus Antolinez ex Auguſtiniana familia Primarius Theologiæ anteceſſor. Magiſter Ioannes Marquez Veſpertinus anteceſſor. Magiſter Fr. Franciſcus Cornejo Cathedræ Philoſophiæ Moralis Magiſter Fr. Franciſcus Dominguez nunc Cathedrę Scoti. Ex Dominicanis Magiſter Fr. Petrus de Ledeſma Veſpertinę tunc Cathedræ Theologię. Ex Ordine D. Benedicti. Magiſter Fr. Antonius Perez. Magiſter Fr. Didacus de Salazar. Ex Ordine D. Bernardi Magiſter Fr. Luiſius Bernaldo Sacrarum literarū interpres Primarius. Magiſter Fr. Angelus Manrique. Ex Ordine S. Franciſci. Fr. Ioſeph Vazquez tunc Prælatus Monaſterij Salmanticenſis. Ex Societate IESV P.P. Valentinus de Erice, Benedictus de Robles, Barnabas Matute, Ludouicus de Roa, Chriſtophorus de Caſtro. Ex Ordine Carmelitarum. Magiſter Fr. Bartholomæus Sanchez Theologicæ facultatis Decanus, & Dialecticæ Cathedræ Primarius moderator. Magiſter Fr. Petrus Cornejo Cathedrę Durandi. Quibus etiam acceſſit Magiſter Andreas de Leon Canonicus Eccleſiæ Cathedralis Salmantinę. Ex Iuris autem interpretibus D. D. Dominus Franciſcus Pacheco de Guzman, ex Collegio inſigni Archiepiſcopi Toletani Primarius tunc Iuris Pontificij. Marcus Diez Primarius Iuris Cæſarei. Dominus Alphonſus Guillen de la Carrera tunc Iuris Cæſarei Veſpertinus, nunc Iuris Pontificij Primarius anteceſſor; & Petrus Ruiz Barrios Veſpertinus etiam Iuris Pontificij, quorum omnium ſubſcriptiones apud me habeo.

16. Votum denique obedientiæ non eſt ſolemne. Nam in Magiſtro reſidet facultas liberos dimittendi ab obligatione votorum, cùm placuerit, ſicut & nunc id efficiunt Prælati Societatis. Idque colligo ex illis verbis Alexandri III. in Bulla confirmationis: *Statuimus quoque, vt nullus fratrum, ſiue ſororum poſt ſusceptionē ordinis veſtri, & promiſſam obediētiam redire ad ſeculū audeat ſine Magiſtri licētia.* Et quamuis aliquis ſuſpicari poſſet per Gregorium IX. qui Alexandrum III. ſubſecutus eſt, ſublatam vniuersè Prælatis omnibus religioſorū facultatem liberos dimittendi ſubditos, vt dixi 1. p. variar. diſput. quęſt. 3. Scholaſtica cap. vltimo. Attamen quod attinet ad Magiſtrum Ordinis ſancti Iacobi eam facultatem ſublatam non eſſe conſtat, quia eadem Bulla Alexandri III. nullo penitus immutato confirmata eſt à multis Pōtificibus, quorum plures Gregorium IX. ſecuti ſunt. Igitur, cùm milites plerumque in ſuis domibus degerent, vt conſtat ex antiqua regula, illo verbo, *redeundi ad ſeculum*, nequit intelligi vita priuata, & in priuata domo, ſed dimiſſo habitu liberum eſſe votorum obligatione, ſiue redire ad ſæcularem vitā. Vnde conſequenter ad eam facultatem Magiſtro cōceſſam ſtatutum eſt titulo 5. ca. 15. *Ordenamos que ſiempre, que à nueſtro Capitulo pareciere algū Cauallero, que no fuere expreſſamente profeſſo, no es conueniente para la Orden, la pueda quitar el Habito ſin dar cauſa, porque ſe le quitan y echarle de ella, aunque aya mas de vn año que le recebio.* Nā quāuis iſti religioſi milites non teneantur Decreto Tridentini de anno probationis, obligātur tamen quoad hoc antiquo iure, quo valida erat tacita profeſſio, & vere religioſum efficiebat non ſecus ac expreſſa. Ea autē non obſtante liberum dimittit Magiſter, etiam hodie tacitè profeſſum, cùm expedire iudicat. Non ergo eſt huius ordinis Magiſtro ſublata facultas liberum dimittendi ab obligatione votorum, & Pontifici reſeruata, atque adeo ſimplex omnino eſt votum obedientiæ, iuxta ea, quæ dixi ſuprà lib. 7. cū de voti impedimento ſermo fuit.

17. E quibus omnibus conſtat votis equitum Ordinis Sancti Iacobi non dirimi matrimoniū ratum nondum conſummatum, vt de alijs militibus ſupra dicebamus. Et idem dicendum de votis ſororum, ſi illæ profiteantur iuxta confirmationem Alexandri III.

18. Solùm addiderim aliter iudicandum eſſe de clericis ordinis Sancti Iacobi. Cùm enim hi clerici ante inſtitutionem Ordinis Sancti Iacobi Canonici Regulares eſſent Sancti Auguſtini, in Monaſterio de Loyo, aſſumpti ſunt à militibus, vt ipſis ſacramenta miniſtrarent, & ſpirituali doctrina erudirent, vt patet ex regula, & ex confirmatione. Quare quamuis Alexander III. etiā eos Canonicos ſub Magiſtri regimine viuere deinceps voluerit (mere enim laicum poſſe eſſe Prēlatum religionis dixi ſupra lib. 7.) tamen antiqua eorum vota & profeſſionem

Digitized by Google

non mutauit: Prælatus itaque mutatus eſt, non viuendi, neque vouendi forma. Cumque illi antea, ſicut Canonici Regulares, caſtitatem abſolutam vouerent, & generali lege Innocentij II. *cap. vt lex 27. quæſt. 1.* inhabiles effecti ſint Canonici Regulares expreſsè, vnà cum Monachis, & in Sacris ordinibus conſtitutis, planè videtur ſequi eorum votis & nunc & ab initio, matrimonium antea contractum dirimi, & à tempore Innocentij II. contrahendum etiam, & impediri & dirimi: efficiturque præterea caſtitatis votum in illis, etiam ante Sacrorum ordinum ſuſceptionem, eſſe ſolemne à tempore Innocentij II. licet antea ſimplex fuerit, ſicut & de omnium aliorum religioſorum voto caſtitatis ſimplex fuiſſe vſque ad Innocentium II. oſtendi ſupra lib. 7. ſuo loco. Licet in paupertatis voto de ſolemnitate aliquid imminutum ſit, cùm teſtabiles ſint de licentia Prælati, & non aliàs vt dixi ſupra. Nec verò ad clericos extendenda facultas Magiſtri liberos dimittēdi ab obligatione votorum, neque id colligi poteſt ex confirmatione Alexandri III. Non eſt autem mirum in vna eademque profeſſione quædam vota emitti ſolemnia, quædam minùs ſolemnia, aut etiam ſimplicia. Cùm enim ſolemnitas ex Pontificis auctoritate pendeat, magnam in eo varietatem pro ſuo libito poteſt conſtituere vt dixi ſupra.

19. Sed vt maior lux his quæ dicta ſunt inferatur, placuit ſubiungere & libellum Regi Catholico oblatum, & etiam informationem, occaſione cuiuſdam noui decreti ſupremi Senatus Ordinum, quod erga ſorores Sancti Iacobi Salmanticenſes emanauit, & quod à Rege Catholico decretum ſit remature diſcuſſa & conſiderata, quæ quidem erunt & Lectori, & doctis hominibus non iniucunda: ſed muto conſilium & reſeruo ea omnia in Appendicem huius operis.

CAPVT VIII.

Quid dicendum de votis Mantellatarum, hoc eſt, Beatas & conuerſorum ac Donatorum.

SVMMARIVM.

Prima opinio, num. 1.
Quid de Tertiarijs Ordinis, SS. Franciſci & Dominici, num. 2.
De Auguſtinianis quorundam ſententia, num. 3.
Quod initium Mantellatarum in Ordine S. Auguſtini, num. 4.
Diſtinguuntur diuerſi gradus eiuſdem Ordinis, num. 5.
Mantellatas eiuſdem Ordinis eſſe ſubſtantialiter Religioſas, num. 6.
Conferuntur eiuſdem Ordinis Conſtitutiones cum literis Pontificijs, num. 7.
Quid de Mantellatis viris? diſtinguuntur à Donatis oblatis ſiue commiſſis, num. 8.

1. SECVNDO quæret aliquis, an etiam votis mantellatorum tam virorum, quàm fœminarum, quas Hiſpanè *Beatas* dicimus, dirimatur matrimonium ratum nondum conſummatum. Nam Soto loco citato & non pauci alij viri docti exiſtimarunt nequaquam earum votis dirimi matrimonium nondum conſummatum.

2. Sed inprimis quod attinet ad mantellatas, ſiue Tertiarias Ordinis Sancti Franciſci, & Sancti Dominici, quæ Collegialiter viuunt, & emittunt tria vota ſubſtantialia, dubitari ampliùs non poteſt. Earum enim profeſſio ſolemnis eſt, vt reſpondit Paulus III. conſultus de eo à Fratribus Dominicanis, & conſtat ex literis Sixti IV. quas refert Emanuel Rodriguez to. 3. Quæſtion. Regular. quæſt. 72. art. 1. & 2.

3. Quod autem attinet ad noſtras mantellatas, quas *beatas* vocamus, licet Emanuel Rodriguez, & multi alij viri docti ſenſerint earum votis matrimonium non conſummatum non dirimi, ego tamen aliter ſentio. Atque vt res iſta radicitus intelligatur, nonnulla dicamus ex Bullis Pontificijs deſumpta, hinc ducto principio.

4. In ordine Eremitarum Sancti Auguſtini mantellati & mantellatæ non erant vſque ad Bonifacium VIII. qui 7. Idus Nouembris & Pōtificatus anno 11. conceſſit, vt quaſcumque mulieres, ſi aliàs eſſent idoneæ, neque aliud obſtaret Canonicum impedimentum, quæ habitum regularem prædicti ordinis ad inſtar mantellatarum, ſiue pinzochetarum Ordinum Fratrum Minorum ac Prædicatorum habere voluerint, & geſtare, tàm virgines & matronas, quàm viduas in mantellatas ſeu pinzocheras dicti Ordinis Eremitarum recipere, & admittere, ac earum ſingulis habitum regularem, & regulam eiuſdem Ordinis Fratrum Eremitarum, ad inſtar huiuſmodi mantellarū, ſiue pinzochetarum Ordinū Fratrum Minorum, ac Prædicatorum, prout ſecundùm Deum ſaluti animarum earundem viſum fuerit ſalubriùs expedire, valeat Prælatus: illiſque ſic receptis idem Pontifex concedit exemptionis priuilegium, immunitates, libertates, indulgentias, & alia priuilegia Ordini Eremitarum conceſſa, & in poſterum concedenda, eodem modo, quo Eremitis competunt, aut competere poſſunt. Idem confirmauit poſtea Sixtus IV. inſertis Bonifacij literis, vbi etiam affirmat idem inſtitutum confirmatū fuiſſe à Martino, & Eugenio ſuis prædeceſſoribus, prout inter noſtri Ordinis priuilegia, & literas continetur. Poſtea verò multis annis elapſis Anno Domini 1470. Paulus II. pridie Kalendas Septembris, Pontificatus ſui anno 6. id quod de mantellatis fœminis cōceſſum tantùm fuerat, indulſit etiam, vt ad viros extenderetur, & eiſdem omnino potirentur,

Digitized by Google

tur, quibus mantellatæ. Atque hęc in noſtro Eremitarum ordine origo mantellatorum, & mantellatarum fuit.

5. Deinde obſeruandum diuerſos gradus in ordine noſtro reperiri, vt ex literis Pontificijs conſtare poteſt. Sunt fratres tam clerici, quam laici, moniales, mantellatæ, & corrigiati, & denique oblati, ſiue donati, ſiue commiſſi. De oblatis dicam poſtea. Mantellati autem à corrigiatis valde diſtinguuntur, in quo non rectè, nec inſpectis literis Pontificijs nonnulli locuti ſunt. Nam mantellati omnibus priuilegijs, immunitatibus, exemptionibus, indulgentijs, non ſecus ac Eremitarum fratres gaudent at verò corrigiati tantùm indulgentijs. Extāt de eo inter noſtras literas Pontificias, quædam Iulij II. Anno 1512. & Pontificatus 9. in quibus declarat fratres, moniales, & mantellatas omnibus priuilegijs & indultis in Mari Magno conceſſis; at ſola zona præcinctos, quos quarti gradus appellat, tantùm gratijs & indulgentijs. Iſti mantellati, conuerſi etiam dicti, vt oſtendā ſtatim. Atque hi ſunt, de quibus facta ſupplicatio eſt apud Sixtum IIII. per Congregationem Lombardiæ, vt liceret illis, quando ſacriſtæ munus obeunt, ſacra vaſa contingere. Præter hos omnes ſunt etiam alij, qui dicuntur oblati, ſiue Donati, ſiue Commiſſi, qui ſeipſos religionis miniſterio offerunt, de quibus mentio in nonnullis literis Pontificijs, quę in eorum fauorem datæ à Celeſtino V. Anno 1294. & ab Innocentio VI. Anno 1352.

6. Præterea dico noſtri ordinis mantellatos & mantellatas, ſi non collegaliter viuant, ſed in domibus proprijs commorentur, ſub arbitrio tamen & gubernatione Prælati (eſt enim duplex inter nos earum genus, quædam quę in commune degunt, aliæ quæ in domibus proprijs) omnes ergo illas dico eſſe propriè & ſubſtantialiter religioſas, & tam virorum, quā fœminarum profeſſionem non minùs ſolemnem eſſe, quàm fratrum atque monialium noſtri ordinis. Hanc ſententiam apertè ni fallor demonſtrabo. Primò ex conſtitutione Bonifacij VIII. cuius ſupra meminimus, eas enim inſtitui vult iuxta mantellatas Ordinis minorum, ac Prædicatorum, ideſt, quæ ab illis Tertiariæ vel de pœnitentia nuncupantur. Illas autem ſolemnem profeſſionem emittere iam ſupra ex literis Pontificijs oſtendimus. Igitur & noſtrarum profeſſio ſolemnis eſt. Cui adde noſtrum ordinem in conceſſis & concedendis communicare cum omnibus alijs ordinibus mendicantibus, quare quod de illis, de noſtris etiam dictum eſſe cenſendum eſt. Adde etiam in prædictis literis Bonifacium conſtituere, vt illis concedatur habitus regularis, & regula noſtri ordinis, quæ ſatis indicant illas ſub noſtra regula militare, eademque vota emittere. Secundò idem oſtendo ex literis Iulij II. quarū ſupra meminimus, in quibus mantellatis communes eſſe vult exemptiones, immunitates, priuilegia, indulgentias: corrigiatis autem tātùm indulgentias: quod ſignum eſt mantellatos tam viros, quam fœminas, non ſecus ac alios duos noſtri ordinis gradus, fratres ſcilicet, & moniales religioſos eſſe. Prętereà quia cùm Leo X. in Concilio Lateranenſi ſtatuiſſet, quod mantellatæ & Pinzocherę quorumlibet ordinum in proprijs domibus habitantes eligere valerent ſepulturam, vbi voluiſſent: & quod die Paſchatis tantùm Euchariſtiam, necnō extremam vnctionem, cæteraque Eccleſiaſtica Sacramenta pœnitentiæ Sacramento duntaxat excepto, à proprio Sacerdote recipere: & ad onera, quæ laicis incumbunt, perferenda teneri, & coram iudicibus ſæcularibus conueniri poſſe, quæ omnia indicant illas non eſſe religioſas: poſtea, quia occaſione illius decreti aliquæ dubitationes ortæ fuerant, idem Leo X. prædictum ſtatutum Motu proprio & ex certa ſcientia & poteſtatis plenitudine decreuit & declarauit minime intelligendum de facientibus votum caſtitatis, ita vt mulieres virginalem vitam vel cœlibem ſolemniter vouentes, etiam in conſanguineorum, vel affinium ſuorum, vel in domibus proprijs, aut ſeorſim habitantes, omnibus priuilegijs, immunitatibus, fauoribus, gratijs, indultis ſpiritualibus & temporalibus Ordini & Fratribus Eremitis Sancti Auguſtini conceſſis & concedendis, &c. quæ refert Emanuel Rodriguez tom. 3. Quæſtion. Regular. quæſtion. 7. art. 2. Ex quibus manifeſtè conſtat, cùm noſtræ mantellatę, etiamſi in domibus proprijs commorentur, profeſſionem emittant, earum profeſſionem eſſe ſolemnem.

7. Denique noſtri Ordinis conſtitutiones exactè literis Pontificum conſonant, & de his mantellatis tam viris quam fœminis, & donatis, ſiue commiſſis, quoad perfectionem, & habitum iſta decernunt. De habitu 2. p. conſtitut. cap. 5. *Conuerſi ordinis noſtri vti poſſunt tunica alba, vel nigra, & birreto albo, vel nigro intra monaſterium: quando extra conuentum ire contigerit deferant tunicam nigram cum manicis ad modum cappæ ordinis, corrigiam ex corio amplā, & mantellum nigrum ante pectus ligatum. In capite deferant galerum, ſiue pileum nigrum & honeſtum. Donati, qui alio nomine dicuntur oblati, ſiue commiſſi, qui quidem ordini perpetuò ſe donant, offerunt, ſeu committunt, non tamen ſicut fratres profeſſionem faciunt, veſtibus honeſtis in forma, materia, & colore ad libitum induantur.* Nota illa *ſicut fratres profeſſionem non faciunt*, de donatis & oblatis ad ea quæ dicemus poſtea. De profeſſione autem iſta habentur eadem 2. p. cap. 4. cū modus profeſſionis faciendæ à Fratribus Clero deputatis præſcriptus eſſet, ſubiungitur: *Profeſſio laicorum et conuerſorum fiat in Capitulo ſine cantu, veſtes eorum benedicantur illa ſolùm oratione. Domine Ieſu Chriſte, &c. & poſtea veſtiantur, vota emittant, ſicut clerici, dicatur Te Deū cum verſiculo, & orationibus, & accipiantur ad oſcu-*

Digitized by Google

*oſculum pacis,atque pro profeſſis exinde habeantur:pro fratre laico benedicatur cappa cum corrigia: pro conuerſo corrigia, & mantellum.Commiſſi verò profeſſionem facere nec tenentur, nec debent.*Et p. 4. conſtitut. cap. 1. *De profeſſione mantellatarum vtriuſque ſexus perſonarum confici publica inſtrumenta per manum Notarij volumus. Ipſarum etiam mantellatarum vtriuſque ſexus perſonarum ſpecialem curam, niſi Reuerendiſſimus Pater Generalis aliter diſponendum duxerit, Priori loci propinquioris committimus cum poteſtate ſufficiendi eis vnum de confeſſoribus ſuæ familiæ pro tempore deputatis cum auctoritate, quam iuxta Apoſtolica indulta, & noſtri Sacri Ordinis inſtituta habere noſcitur ſuper fratres ſuos. Corrigiatis verò noſtri Ordinis perſonis nullus frater alia Sacramenta Eccleſiæ, ſine ſacerdotis earum parochialis licentia miniſtrare præſumat, præter ea, quæ quibuſcumque ſæcularibus à noſtris fratribus miniſtrare conſueuerunt, eò quod Sanctiſſimus Dominus Leo Papa X. indulgentijs dumtaxat & non alio exemptionis priuilegio huiuſmodi corrigiatas perſonas gaudere per ſuas Apoſtolicas literas declarauit.* Hactenus noſtræ Conſtitutiones.

8. Ex quibus planè colliges primùm Mantellatos, ſiue Conuerſos ſolemnem profeſſionem emittere, cùm eadem ſit ratio de profeſſione illorum,atque laicorum, & vtrique vota emittant ſicut clerici, & mantellatas ſine proprio viuere,& ligatas votis etiam ſi in domibus proprijs degant. Deinde colliges Oblatos Donatos, ſiue Commiſſos non eſſe religioſos, nullaque vota emittere teneri, nec poſſe. Licet hic aduertendum eſt, nos vulgari nomine Donatos vocare eos, qui reuera & iuxta conſtitutiones noſtras Donati non ſunt, ſed Mantellati, & Conuerſi,idque patet, quia hi quos vulgaritèr Donatos appellamus, profeſſionem emittunt iuxta formam à conſtitutione præſcriptam, & inter alias fratrum profeſſiones aſſeruantur, & Notarij teſtimonio quandoque vt reliquæ muniuntur. Itaque nomine tenus Donati ſunt, reipſa Conuerſi, & Mantellati. Vnde & conſequenter de eo conſultus ſæpè reſpondi, aſſeruique de eo iuxta literas Pontificias & conſtitutiones noſtras dubitari non poſſe eos quos nunc inter nos vulgari nomine Donatos vocamus, reipſa eſſe Conuerſos, & propriè & ſubſtantialiter religioſos, eorum ſolemnem profeſſionem eſſe, & matrimonium antea contractum dirimi & impediri ſimul ac dirimi contrahendum. Quod ſecus de Oblatis, atque Donatis, qui reuera tales ſunt, dicendum eſt, cùm eorum nulla prorſus vota ſint.

CAPVT IX.

Quid ſeruandum ſit, cùm ante conſummationem tranſit alter coniux ad religionem?

SVMMARIVM.

Quid agendum,n.1.
Spatium duorum menſium aſſignari non ad profeſſionem,ſed ad ingreſſum,n.2.
Teneri alterum coniugem expectare profeſſionem, etiamſi iuxta religionis conſtitutiones, vel defectum ætatis differatur vltra annum, num.3.
Computandum bimeſtre à die coniugij,n.4.
Computandum iuxta menſium occurrentium occaſionem,n.5.
Et a momento in momentum,n.6.
Bimeſtri vti poteſt coniux,etiam ſi non habeat animum ingrediendi religionem,n.7.
An poſſit per iudicem coarctari,n.8.
An poſſit prorogari,n.9.
Poteſt iudex determinare tempus ne coniux varias religiones ingrediens alium eludat,n.10.

1. CAPVT iſtud verſabitur in explicatione textus in *capite ex publico de cõuerſ.coniug.*vbi hæc habentur. *Mandamus quatenus,ſi prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione,quod vel ad religionem tranſire,vel ad virum ſuum redire intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſum abſoluas. Hæc ibi.*

2. Circa quod decretum obſeruandum eſt primò iſtud duorum menſium ſpatium aſſignari à iure non vt intra illud profiteatur, ſed vt religionem ingrediatur,vt docet communis ſententia,quam cum alijs docet Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimonio diſputat. 24. numero 4. Cuius ea ratio manifeſta eſt. Quia annus probationis datus eſt in fauorem nouicij, & monaſterij. Non videtur autem hoc ius commune correctum in dicto capite. Abſque textu autem expreſſo non licet à iure antiquo recedere, aut correctionem admittere, & ne detur iuris correctio in proprianda ſunt verba.Quare annus iſte neque à iudice breuiari poteſt, niſi tantùm à Pontifice, & magna ex cauſa, cùm inferior non poſſit in lege ſuperioris præſcribentis annum probationis diſpenſare. Idque hodie multò magis dicendum eſt, cùm Tridentinum ſeſſ. 25. de Regular. cap. 15. definiat annum expletum probationi, ita vt aliàs profeſſio facta ſit nulla, & ea ſit generalis conſtitutio abſque reſtrictione, aut limitatione vlla. Quare planum eſt Concilium Tridentinum reuocare voluiſſe, quidquid antiquo

quo

Digitized by Google

quo iure de breuiori tempore probationis cõſtitutum erat. Sed accedunt etiam duæ declarationes Cardinalium, quæ extant apud Farinacium ad ſeſſ.25.capit.citat.de Regular. Quarum prima ſic habet. *Profeſsio non valida ante expletum probationis annum. Sed quia Canones permittunt, vt quis poſt ratum matrimonium religionem ingredi poſſit, quid fiat, ſi vnam religionẽ ingreſſus de vna tranſeat ad aliam, aut plures, & ita tempus profeſsionis differatur, an talis compelli poſſit ad tempus hoc breuiandum maximè cùm iſte tranſitus ex vna religione ad aliam fieri videatur in fraudem eius, qui in ſæculo remanſit? Congregatio anno 1588. reſpondit, non poſſe compelli.* Alia ſic habet. *Mulier ſi 12. annis maior intra duos menſes ingrediatur monaſterium, & habitum ſuſceperit, & deinde expleto 16. anno, & lapſo anno probationis profeſſionem emittat, iuxta hoc decretum, interea vir expectet donec annus probationis habeatur, & profeſsio ſit emiſſa.* Hæc ibi. Ex quibus colligitur tempus probationis abbreuiari non poſſe, ſed hos duos menſes dari ad ingreſſum: Poſt ingreſſum autem annus integer probationis præterire debet ante profeſſionẽ. Vnde etiam videtur per Tridentinum correctum eſſe quod habetur in *cap. Ad Apoſtolicam de Regular.* Atque in hac etiam ſententia eſt Thomas Sanchez lib. 2. diſputation. 24. numero 7.

3. Hinc fit, ſi fœmina, cùm annos pubertatis attingit, ingrediatur monaſterium, virum teneri expectare vſque ad 16. annum fœminæ, donec profiteatur, cùm ex decreto Tridentini antea profiteri non poſſit, & vidimus declaratum à Cardinalibus. Sed quid ſi coniux ingrediatur religionem ſancti Franciſci de Paula, in qua profeſſio non fit ante annum 18. ex eius regulæ ſtatuto, nunquid compelli poterit, vt profiteatur 16. anno completo iuxta Tridentini decretum? Dicendum eſt compelli non poſſe, attamen ſi profiteatur 16. anno completo profeſſionem tenere. Sic enim habet declaratio Cardinalium apud Farinacium loco citato. *Sed quid ſi ex inſtituto alicuius regulæ non fiat profeſſio ante 18. annum completum vt ſunt de ſancto Franciſco de Paula, an ſit eorum profeſſio nulla, ſi eam emiſerint poſt tempus Concilij, ſed ante tempus in eorum regula ſtatutum? Et quia ex verbis regulæ non annullatur talis actus profeſsionis, ſed tantùm imponitur pœna eum recipienti, & quia eget confirmatione ſuperioris, Congregatio cenſuit profeſſionem tenere argumento capitis Ad Apoſtolicam de Regular.* Et iuxta hæc videndum quid etiam dici debeat de *profeſſione monialium primitiua regulæ ſanctæ Claræ, quæ non emittunt profeſsionem ante 18. annum. Videnda ſunt verba regulæ, an annullent ſecus factam. Si enim annullant, non valebit aliter facta profeſsio, quia concilium tantùm intendit excludere profeſsionem ante 16. annum factam.*

4. Secundò obſeruandum eſt circa prædictum decretum hoc tempus bimeſtre computari à die contracti coniugij, non à die benedictionis ſolemnis, maximè cùm ſæpe videamus per annum eas benedictiones differri, neque ſit tempus neceſſariò præfixum. Eſſet autem nimis durum, ſi toto eo tempore expectare teneretur coniux, & poſtea annum probationis. Sic video ſupponere Doctores omnes, licet non omnes ſatis conſequenter ſuis principijs. Qui enim dicunt eſſe peccatum conſummare matrimonium ante benedictionem, neſcio quo modo poſſunt bimeſtre ſpatium computare à die contracti coniugij. Pone aliquem non accepiſſe benedictiones ſolemnes etiam per tres menſes, toto eo tempore non habet ius exigendi, neque conſummandi, cùm non poſſint ex eorum ſententia ſine peccato conſummare. Nos autem dicimus nullum, neque peccatum veniale eſſe in conſummando ante benedictionem, vt dicemus lib. ſequenti: & ideò rectè aſſerimus bimeſtre à die coniugij cõputandum, & eo tranſacto iam cogendum eſſe coniugem, vt debitum reddat.

5. Tertiò obſeruandum eſt hoc bimeſtre computandum, ſicut computantur menſes occurrentes iuxta temporis occaſionem. Sic enim exiſtimo decretum intelligendum, quoties alicui pœnam menſium imponit, vt ſcilicet illi menſes intelligantur iuxta computationem occurrentem. Vnde fortè fiet, vt alicui plures dies, alteri pauciores contingant, vt ſi in menſe Ianuario imponatur pœna paucioribus diebus illam ſuſtinebit, propter Februariũ ingruentem: ſi autem initio Iulij pluribus, propter eos duos menſes longiores. Atque hunc etiam exiſtimo eſſe communem hominum ſenſum in votis emittendis. Quare ſiquis vouit per duos menſes ieiunare incipientes à prima die Ianuarij, tenetur ieiunare 31. diebus Ianuarij, & 28. Februarij, & ſuo voto ſatisfaciet. Similiter ſi imponatur pœna ſuſpenſionis per menſem aut duos menſes, ſuſpenſus intelligitur illis diebus, quos continent duo menſes tũc occurrentes à die ſententiæ. Vnde ſi biſſextilis Februarius fuerit, dies ille eo anno pertinebit ad ſuſpenſionem, & ieiunij votum, nec poterit ille celebrare, neque alter nõ ieiunare vltima die Februarij. Hæc mihi videntur, iuxta communem hominum ſenſum dicta, qui menſes accipiunt iuxta communem eam computationem, & diſtributionem ſingulis menſibus deſignatam. Niſi enim aliud explicetur, ſequimur ſemper communem hominum ſermonem, vt dixi ſupra lib. 2. Iuxta hæc ergo intelliges, quot dies attribuendi ſunt his duobus mẽſibus, quos ad deliberandum deſignat Pontificis conſtitutio. Aliter ſentit Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. diſput. 24. q. 4. Sed non video fundamentum efficax, quo probet diſcedendum in eo eſſe à communi modo, & recepto menſes computandi.

6. Illud tamen optimè declarat Thomas Sanchez numerandos eſſe eos menſes à mo-

mento

Digitized by Google

mento in momentum, & ita completas eſſe debere. Commune enim, & receptum eſſe dicit, quod tempus incipiens ab aliqua determinata die computandum eſt à momento in momentum, iuxta textum in *l.3.§.minori ff.de minor.* Sed quæret aliquis quare non ſufficiat dies inceptus pro completo. Huius rationem Thomas Sanchez deſumit ex eo, quod de minorũ ætatis complemento in iure conſtitutum eſt. Quod tamen fundamentum omnino infirmũ eſt. Nam etiam alibi in iure cũ de minoribus agitur, cœptus dies pro cõpleto habetur, *l.qua ætate, ff.de teſtam.* & ſimile eſt quod habetur in *l.in vſucapionibus, ff.de vſucap. & l.vlt.de diuerſ. & tempor.præſc.* in vſucapionibus tempus à momento in momentum non computatur. Quare dicendum eſt cum Duareno in *l.nec per liberos, §.Ait Prætor, de minor.* in fauorabilibus diem inceptum reputari pro completo, in odioſis verò exigi completum. Sic intelligitur reſponſum Vlpiani in *l.1.ff.de manumiſ.* vbi inquit minorem non eſſe, qui diem ſupremum agit anni 20 vt eo die poſſit ſeruum manumittere. Sic etiam accipiendum eſt quod habetur in *dict.l.qua ætate:* vbi agitur de teſtamento cõdendo, fauorque teſtamenti ſuadet, vt benigniùs interpretemur, & concedatur potiùs condendi teſtamenti facultas, quam vt denegetur. Ex qua etiam ratione alia componit Duarenus loco citato. Sic ergo in hoc *cap.ex publico,* fauore religionis completus dies exigitur. Qui idem fauor verſatur in anno probationis, vt profiteri quis non poſſit ante 16. annum completum, maximè cùm lege Tridentini requiratur annus expletus, & dicatur etiam, vt per annum in probatione maneat: non eſt autem per annum in probatione, niſi compleatur, facit *l.99.de V.O.§.ſi intra biennium.* Atque ſub ea diſtinctione procedit Gothophredus *l. in omnibus ∫.de action.& oblig.*

7. Quartò obſeruandum eſt eius temporis ſpatio poſſe vti coniuges, etiamſi non habeant animum ingrediendi religionem: eo enim tempore non tenetur alter alteri reddere debitum, ſed licitè negant. Cõmunis eſt DD. ſententia, quã illis citatis ſequitur Tho.Sanch. diſp.24.cit.n.5. Et quamuis tranſacto bimeſtri iam coniux teneatur reddere, & alter nullam iniuriam irroget, ſi renuentem comprimat illata violentia: at ſi adhuc tranſacto bimeſtri tranſeat ad religionem, factum tenebit. Non enim amiſit priuilegium ingrediendi religionem, & aſſumendi ſtatum perfectiorẽ, ſi nondum conſummatum eſt matrimonium. Vnde nec reuocari poteſt ab aſſumpto ſtatu: imo, ſi ſub excommunicatione lata præceptum ſit, vt tranſacto bimeſtri conſummet, & ille eo elapſo non conſummet, incidet quidem in excõmunicationem ob contumaciam: ſed ſi tranſeat ad religionem abſoluendus erit, quæ rectè docet Thom.Sanch.diſp.24.cit.n.6.

8. Sed illud difficilius eſt, an iſtud bimeſtre iure conceſſum poſſit per iudicem coarctari? Thomas Sanchez ea vtitur diſtinctione. Quando tempus eſt lege conſtitutum arctari non poteſt à iudice; at quando relinquitur deſignandum miniſterio iudicis, poteſt arctari, & ita exiſtimat in præſenti à iudice reſtringi poſſe eo fundamento commotus, quod non ſit tempus conceſſum à lege ſed deſignãdum miniſterio iudicis. At in primis non video, quæ verba in *dict.cap.ex publico,* inſinuent tempus hoc deſignari à iudice, ſed potiùs iam eſſe per iudicem deſignatum. Deinde dico, etiamſi lege ipſa deſignatum ſit, & definitum tempus, adhuc breuiari poſſe à iudice, licet rarò, & ex maxima cauſa. Sic colligo ex *l.2. qui pro tribunali, ff. de re iudic.* Id quod rariſſime locum habet, & debet fieri cum cauſæ cognitione: & quamuis Bartolus, & alij aſſignare conentur cauſas, ex quibus licet reſtringere, & moderari tempus, attamen non poſſunt generaliter definiri, quæ conſiſtunt in ſola æquitate, *l.ſi neceſſe, de diuerſ. temporis præſcript.* Totum hoc committitur arbitrio iudicis, qui iudicabit cõſideratis omnibus circunſtantijs, vt eſt in d. *l. 2. & l.nonnunquam ff.de iudic.* Poteſt autem id tempus moderari tam delegans, quam delegatus, licet non poſſit iudex datus. Ego enim delegatum exiſtimo longè differre ab eo, quẽ iudicem datum appellant iura. Atque hãc doctrinam de limitatione temporis per iudicem veram exiſtimo, in quocumque tempore legitimo, & lege præſtituto, vt poſſit etiam iudex illud moderari, vt in tempore exceptionum opponẽdarum, *l.exceptiones, C.de probation.* Quod etiam tempus mutatur arbitrio iudicis, *capite paſtoralis, de probationibus,* cùm malitioſè differtur oppoſitio exceptionum. Item tempus lege ſtatutum ad agendum, *l.ſicut, C.de præſcriptione triginta annorum.* Ex cauſa tamen aliquando tempus mutatur, *l.cum Titio, de accuſationibus, & l. diffamari, C. de ingen. manumiſ.* Item tempus datum ad appellandum non poteſt ita iudex coarctare, vt legem præſcribat Superiori, intra quod definiat, & ſententiam ferat, *cap.ex inſinuatione, de appellationibus.* Statuit tamen tempus intra quod ſe præſentet iudici, & appellationem proſequatur, *cap. oblata de appellationibus.* Quare non ſunt audiendi, qui dicunt id conſtitutum eſſe *in dict. l. 2.* de tempore data ad ſoluendum: oppoſitum enim exempla allata conuincunt. Vnde ea non eſt lex, aut conſtitutio, ſed prudentum interpretatio, quam limitari debemus in iure interpretãdo: æquitas enim illa, ſiue Epicheia à nulla parte iuris ſeiungi debet, *l.2 ff.de iuſtitia, & iure, & l. placuit, C.de iudicijs.*

9. Sed nunquid poterit iſte terminus bimeſtris temporis prorogari à iudice? Poteſt quidem, iuxta textum in dicto *§.ſiquis condemnatus,* etiamſi hic terminus in iure definitus ſit, & ea prorogatio valebit, appellari tamen ab ea prorogatione poteſt. Sed

opere

operæpretium eſt explicemus textum in dicto §. *ſiquis condemnatus*: ex eo enim colligemus quo modo in prorogatione huius temporis philoſophandum ſit. Quærit Vlpianus cùm in edicto ſit præſtitutum tempus ad ſoluendum, & iudex tempus deſignauerit, vnde computandum ſit illud tempus? Sub diſtinctione reſpondet Vlpianus diſtinguens duos caſus. Alter eſt, cùm iudex ſtatuit breuius tempus, quam legitimum. Pone iudicem deſignaſſe vnum menſem, obſcuritas eſt in hac ſententia, quæ poteſt ita accipi; vt tres menſes habeat, qui tranſire vult ad religionem, duos ex lege, vnum ex iudice: vel vt tantùm habeat vnum menſem. Hæc interpretatione opus eſt, quia non expreſſit, nec tempus legitimum excluſit, & poſſumus interpretari pro tranſeunte, vt ei tempus legitimum ſaluum ſit: altera autem interpretatio, vt tres menſes habeat, dura etiam alteri coniugi. Sic ergo interpretabimur, vt repleatur per legem. Itaque ſi menſem deſignauit iudex ſine excluſione temporis legitimi, vnum habebit ex definitione iudicis, alterum ex ſupplemento legis. Alter caſus eſt, ſi iudex ſtatuat longius tempus legitimo, vtputa quatuor menſes, ambigua eſt interpretatio. Nam vel poſſumus ſic interpretari, vt habeat ſex menſes, duos ex lege, alios verò quatuor ex iudicis definitione, quæ ſanè duriſſima eſt interpretatio in re adeo obſcura, quoniam eſt contra alterum coniugem. Quare ſic interpretabimur, vt in illo tempore legitimum etiam tempus comprehenderit iudex, & vltra illud duos tantùm menſes addiderit. Nec enim ad tempus legitimo breuius, aut ad tempus ipſum legitimum poſſunt verba iudicis referri, cùm apertè poſuerit maius tempus legitimo. Quod ſi ab ea conceſſione termini appelletur, curret tempus à confirmatione ſententiæ. Si verò deſerta ſit appellatio, vulgò receptum eſt à die pronuntiatę ſententiæ, à qua eſt appellatum, computari. Quoniam ſi appellatio deſeritur, perinde eſt, ac ſi nunquam fuiſſet appellatum *lege vltima § illud de temporibus appellat.*

10. Illud denique addendum eſt, quod rectè monet Thomas Sanchez cum alijs diſputat. 24. citat. num. 9. ſi coniux ab vna religione ad aliam tranſeat, & varias mutet in fraudem alterius coniugis, poſſe iudicem deſignare tempus in quo eligat religionem, in qua vel tranſacto probationis anno profiteatur aut ad coniugem redeat: aliàs ſic illudi facilè poſſet alter coniux, qui in ſæculo remanet expectans alterius profeſſionem non ſine ingenti incommodo.

CAPVT X.

Quando dicatur matrimonium conſummatum, ita vt iam non ſit locus tranſeundi ad religionem?

SVMMARIVM.

Effuſo ſemine extra vas non conſummari matrimonium etiam aperto clauſtro puellæ, numero 1.

Copula vi extorta conſummari matrimonium, num. 2.

Iam non licere tranſire ad religionem coniuge oppreſſo, n. 3.

Non poſſe fœminam, quæ vim patitur, conari ad effuſionem ſeminis iam recepti, n. 4.

Peccare coniugem, qui intra bimeſtre violenter copulatur, n. 5.

An credendum iurantibus ſe non conſummaſſe num. 6.

1. NONNVLLA ſunt communi ſenſu recepta, quæ breuiter proponenda ſunt, quia in illis nulla difficultas eſt, licet non deſint, qui contra ſentiant. Primò certum eſt effuſione ſeminis extra naturale vas, non conſummari. *capite extra ordinaria 3. quæſtione 3.* Deinde dico cum communi ſententia, ſolam penetrationem vaſis ſine ſeminatione intra vas non eſſe ſufficientem copulam, vt conſummetur matrimonium in conſcientia, & coram Deo, vt docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 3. de Matrimonio diſputatione 21. numero 5. Quia reuera non ſunt effecti vna caro, nec enim efficiuntur vna caro, niſi per commixtionem ſeminum, vt colligitur ex *capite lex 29. q. 2. ibi. Quod nullam facit ſanguinis commixtionem.* At ſine effuſione ſeminis non eſt ſanguinis commixtio. Dicuntur etiam vna caro ex ea copula, quæ ad generandum ſatis eſſet: ea autem ſine ſeminis effuſione non poteſt eſſe ad generandum ſufficiens. Dixi coram Deo. Nam in foro externo, ſi probetur p[illegible] aſſe clauſtra puellæ, præſumetur etiam ſ[illegible] ſſe, & non audietur, & meritò, cùm puella defloráta maneat, & ſine remedio fere viuere cogatur, vt docet idem Thomas Sanchez numero octauo, & nono. Neque verò in hoc expendendum eſt, an fœmina ſeminauerit, neque id vllam probabilitatem habet, quidquid concedat Thomas Sanchez numero octauo. Vide enim quot quantiſque ſcrupulis, & dubitationibus exponeretur conſummatio matrimonij, ſi ea ſeminatio fœminæ attendenda eſſet; Nec refert, an ſit neceſſarium ſemen mulieris ad generationem, vel non: tantum enim hic attēditur ad conſummationē ſeminatio intra vas eius, qui præcipuas partes in generatione habet. An autem ſufficiat, ſi ſemen virile penetret fœminæ

Digitized by Google

fœminæ vas, ſiue arte, ſiue ope dæmonis, vt cõſummatum matrimonium dicatur, communis eſt opinio ſufficere quia ſunt effecti vna caro, ſcilicet, vnus filius in principio, & in ſemine. Sic cum communi ſententia ſupponit vt certũ Thomas Sanchez ibidem numero ſecundo. Quamuis mihi videatur res ſatis dubia, & multis ſcrupulis expoſita, qui vix humano iudicio definiri poſſint. Vtrumque requirerem ego, & coniunctionem, & ſeminationem intra vas, ſed nec definio. Illud certum copulam antecedentem non eſſe ſufficientem ad hoc, vt matrimonium ſubſecutum dicatur conſummatum. Quia cõſummari debet per matrimonialem copulam; ea autem matrimonialis non fuit. Neque enim hic habet locum retrotractio, quæ ſufficit ad legitimandam prolem: ea namque fictio iuris non eſt inducta ad hunc caſum, ſicut ad illum, vt dicam infra li. 11. Quare ſi duo ſe fornicariè cognouiſſent ante matrimonium, & poſtea ſatis conſultum eſſet honori vnius matrimonio contracto, poſſet iam alter ad religionem trãſire, quaſi nulla præceſſiſſet copula, ſi aliud non obſtaret, & ita conſultus ſæpe reſpondi. Loquor abſolutè, ſi enim copula præcedens fuiſſet ex fide data de matrimonio contrahendo, niſi damnum illatũ ſufficienter reparetur matrimonio, vel fœmina conſentiat, non poteſt ad religionem tranſire. Hoc autem per accidens contingit, & non ratione conſummationis.

2. Sed maior difficultas eſt. An copula violenter extorta intra bimeſtre ſit ſatis, vt dicatur matrimonium conſummatum, ita vt iam non ſit locus tranſeundi ad religionem. Dixi intra bimeſtre. Quia ſi poſt bimeſtre, quamuis per vim aut metum extorqueatur, iam cõſummatum eſt coniugium, quia habet coniux ius conſummandi poſt bimeſtre. Et in primis hãc copulam ſiue vi, ſine metu extortam ſufficere ad conſummandum matrimonium cõmunior opinio eſt. Quam citatis multis docet Thomas Sanchez diſputatione 22. numero 4. & ratio eſt facilis: quia iam ſunt vna caro, & ea copula eſt ad generationem ſufficiens, & ex ea oritur affinitas, quæ non naſcitur niſi ex conſummato matrimonio. Licet in hoc non ſatis conſequẽter loquatur Thomas Sanchez cum his, quæ poſtea ex ipſo referemus. Verùm quamuis cõſummatum ea copula matrimonium ſit, adhuc non deſunt, qui ſentiant poſſe fœminam, quæ vim paſſa eſt, ad religionem tranſire. Sic citatis alijs docet Thomas Sanchez diſputatione citata numero 6. Emanuel Sà v. *matrimonium* n. 16.

3. Mihi videtur non poſſe iam tranſire ad religionem in eo caſu. Quam ſententiam docet magna Theologorum pars, quos refert ibidem Thomas Sanchez numero 5. Ratio quæ me mouet, hæc eſt. Tum quia iam matrimoniũ conſummatum eſt, & iura ſine diſtinctione loquuntur. Quare vbi ius non diſtinguit, nec diſtinguendum eſt, niſi turpitudo ſequatur. Tum etiam quia cùm in eo caſu non diſſolueretur vinculum, ſi fœmina ad religionem tranſiret, graue nimis eſſet virum innuptum deinceps manere, & ſine coniuge, quod, niſi cauſam dediſſet perpetui diuortij, ferri non debet. In iſto autem caſu non dedit perpetuo diuortio cauſam. Non ergo poteſt eo inuito ad religionem tranſire. Tum præterea, quia graue nimis eſſet virum obligare ad ſuſcipiendum religionis ſtatum, cùm nolit cõtinere. Adde denique rationem hanc. Quia vel illa fœmina tranſire poteſt ad religionẽ in eo caſu ex vi priuilegij, quod vel Eccleſia, vel Chriſtus conceſſit religioni, vt liceat eligere meliorem vitam, qua dirimatur ſtatus matrimonij. Et ex hoc capite iam non poteſt ad religionem tranſire, quia illud priuilegium tantum eſt conceſſum comparatione matrimonij non conſummati. In hoc autem caſu etiam ipſe Thomas Sanchez fatetur conſummatum eſſe. Conceſſum etiam in eo priuilegio eſt, vt dirimatur matrimoniũ, quod tamen in hoc caſu non dirimitur, cùm reuera conſummatum ſit. Vel poteſt fœmina ad religionem tranſire ex iuris deciſione, quæ concedat tranſitum ad religionem poſt conſummationem. Et hoc non: quia in eo euentu nulla eſt cauſa ex his, quæ iure conſtitutæ ſunt ad tranſeundum ad religionem inuito coniuge. Non eſt autem extendenda iuris diſpoſitio ab adulterio, & hæreſi ad iſtum caſum. Quæ enim paritas rationis inueniri poteſt, licet Thomas Sanchez æquiparare voluerit. Quare contrariam ſententiam à praxi omnino alienam exiſtimo. Atque ex his ſolues argumenta, quibus permotus Thomas Sanchez loco citato oppoſitum docuit.

4. Sed multò minùs ferendum eſt in eo auctore, quod aſſerit in eius diſputationis fine poſſe fœminam, quæ in eo caſu vim patitur, in continenti conari ad ſemen emittendum iam receptum, quia tunc inquit ſemen non habet pacificam vaſis poſſeſſionem. Si dum reluctatur fœmina, eueniret vt ſemen effunderetur extra vas, illam ego à peccato liberam iudicarem. At ſemel effuſum ſemen atque receptum cuius nullus alius vſus eſt, niſi in ordine ad generationem, emittere turpiſſimum eſt. Neque verò quia fœmina poſſet, dum vim patitur, virile membrum extrahere, ideo poteſt, & ſemẽ iam receptum emittere. Nam aliud eſt impedimenta apponere, dum quaſi in via eſt ad conſummationem violentus aggreſſor; aliud verò ſemen eijcere, cùm iam ad finem peruentum eſt, & conſummatum matrimonium, vt ſatis cõſtat. Et denique inquiro ab iſto Auctore, quo fine honeſtari poſſit ea eiectio ſeminis. Nam vt ea honeſta eſſe poſſet, neceſſarium eſſet, vt duo concurrerent præcepta, vnum efficacius alio. Hic autem concurrit præceptum naturale non eijciendi ſemen cum conſilio ſuſcipiendi habitum religioſum. Quomodo ergo po-

go poteſt illa effuſio honeſta reddi?

5. Ex dictis inferes peccare quidem letaliter coniugem, qui ante bimeſtre exigit violenter copulam, quia grauem irrogat iniuriam, cùm impediat, vel impotem reddat coniugem ad tranſeundùm ad religionem. Idem etiam fatetur Thomas Sanchez, ſed neſcio quam conſequenter ad ſuam ſententiam. Si enim ille ſentit adhuc poſſe violenter cognitam ad religionem tranſire, nullam fœminæ iniuriam intulit, cùm non præcluſerit aditum ad religionem, & ex alia parte non acceſſerit ad non ſuam. Potiùs ſibi ipſi damnum intuliſſet, ſi ea opinio vera eſſet, cũ ea fœmina tranſeunte ad religionem, & ibi profitente nõ diſſolueretur vinculum matrimonij.

6. Sed nunquid credendum erit ſponſis iuramento affirmantibus ſe non copulaſſe, neque conſummaſſe matrimonium. Reſpondetur ſub ea diſtinctione. Si puella virgo eſt, & talis apparet conſpectui matronarum, quamuis valde incerto, vt dixi ſupra lib.7. creditur eorum iuramento. Si verò corrupta iam erat, adhuc diſtinguendum eſt; ſi non eſt in domũ viri traducta, ex eo ſumitur ſufficiens indiciũ, vt credatur iuramento. Quod ſi traducta eſt, non defertur iuramento argumento textus in *cap. ſuper eo, de eo qui cognouit.* Vbi ad diſſoluendum matrimonium parum confert confeſſio partium alijs deſtituta probationibus.

CAPVT XI.

Sine licentia coniugis conſummato matrimonio nec licere, nec valere tranſitum ad religionem.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n.1.
Conſummato coniugio non licet tranſire ad religionem ſine conſenſu alterius, n.2.
Alias votum, & profeſſio alterius nulla ſunt, numero 3.
Diluitur obiectio, n.4.
Inualide profeſſum licitè tranſire ad aliud matrimonium, n.5.
Nullum etiam eſſe votum religionis ibi incluſum, n.6.
Si reuocetur ab alio coniuge, non teneri eo defuncto ad religionem tranſire, n.7.
Poſſe exire etiam altero non repetente, n.8.
Opponuntur nonnulla, & diluuntur, n.9.10.
Coniugem ſic profeſſum poſſe reſilire, etiã ſi poſtea alter conſenſum præbeat, n.11.
Poſſe exire, etiam ſi toto tempore vitæ alterius manſerit in religione, illo iam defuncto, numero 12.
Qui manſit in ſæculo, non poteſt inuito eo, qui inualide profeſſus eſt tranſire ad religionem, n.13.
Poteſt reſilire à religione, quamuis alter, quo inuito ingreſſus eſt, adulterium commiſerit, numero 14.
Idem omnino aſſerendum, ſi conſenſus extorqueatur metu, n.15.
Quid ſi cum ſoli diſſimulatione alterius coniugis hæc omnia facta ſint, n.16.

1. HACTENVS explicatum eſt, quando diſſoluatur matrimonium quoad vinculum, iam in ſequentibus explicandũ, quando diſſoluatur quoad torum, & habitationem. Sed quia diſſolui poteſt & per conuerſionem ad religionem vel ſacros ordines, vel per delictum, primò de illis, poſtea de his agẽdum eſt. Et primùm, quando diſſoluatur per tranſitum ad religionem: poſtea verò, quando diſſoluatur per tranſitum ad ordines. Et quoniam quædam requiruntur, vt licitè fiat tranſitus, alia verò vt valide, nunc explicabo, quid requiratur vt valide fiat, poſtea quid requiratur vt licitè, & iure fiat.

2. Certum igitur eſt illi, qui iam matrimonium conſummauit iuxta dicta capite præcedenti, non licere ad religionem tranſire inuito coniuge. Pono non eſſe cauſam perpetui diuortij, *cap. ſunt qui dicant, cap. Agathoſa cum ſequentibus 27. quæſt. 2* Habet enim coniux poteſtatem in corpus alterius. Quare ſine eius conſenſu alterius iuris fieri non poteſt, *cap. ſi dicat, cap. notiſi aſti, cap. mulier 33 quæſt. 5.* Idem conſtat ex Hieronymo Epiſt 14. ad Celantiam & Auguſtino epiſt. 49. ad Armentanium *cap. vna ſola*, & epiſtola 199. ad Editiam *cap. quod Deo, cap. ſecundum 33. quæſt. 3.* & ex Gregorio lib.9. epiſt.39. ad Theotiſtam, & fauet Baſilius in regulis fuſiùs explicatis interrogatione duodecima. Neque obſtat factum Theonæ Abbatis, quod laudat Caſſianus collatione 21. capite nono, qui poſt quinquennij habitationem vxorem dimiſit. Vel enim ibi interfuit inſpiratio diuina, vel occulta violatio tori, quam vir iuſtus manifeſtare noluit, vel ignorantia inuincibilis, quæ excuſauit factum. Vnde peccat profitendo, neque valida profeſſio eſt, *cap. notificaſti 33. quæſtione 5. & cap. veniens de conuerſ. coniugat. & cap. quidam eodem*, & redire cogitur ad vxorem, nec petit, licet reddat debitum, *cap. placet & d. cap. quidam de conuerſ. coniugat.*

3. Ex qua communi, receptaque doctrina multa facile colliguntur. Primum eſt votum illud caſtitatis, quod cõiux, qui altero inuito ad religionem tranſijt, emiſit in profeſſione eſſe omnino nullum, nullamque obligationem parere, ſi ille intendebat tantũ ea vota emittere in illa profeſſione, & ea obſeruatione, & ſtatu regulari. Quia, cùm in religionis profeſſione ſint, & promiſſio facta Deo, cuius fundamentum eſt traditio, qua ſe ipſum religioni tradit, vt ſupra libro ſeptimo latè à nobis explicatum eſt, ſi traditio illa nulla eſt,

Digitized by Google

nec etiam vota Deo facta,quę illam ſupponũt. Vnde videmus eo qui poteſtatem, habet remittente eam donationem, ceſſare votorum obligationem,vt conſtat in Societate IESV:& Pontifice liberante ab eius donationis obligatione,vt ibidem explicatum eſt.Quam doctrinam inſinuauit Thomas Sanchez lib.7. diſp. 34.num.3.

4. Sed huic illationi obſtare videntur textus *in dicto capite quidem,& dicto capite placet de conuerſione coniugatorum*.In quibus planè dicitur hunc coniugem teneri ad id,quod potuit promittere,ſcilicet,non petendum debitum. Ergo conſurgit aliqua obligatio ex huiuſmodi voto caſtitatis,licet profeſſio ſit nulla. Reſpondetur tamen ibi Pontificem loqui ex præſumptione quadam,& vt tutiorem partem eligat,præſumit enim illum habuiſſe,dum emiſit profeſſionem,voluntatem ſe obligandi eo modo quo poſſet. Et quia ſe obligare poteſt non obſtante vinculo,& vſu matrimonij ad nõ petendum debitum,ideo dicit ſaltem hanc partẽ illum ſeruare debere. At ſicut de intentione conſtaret,non eſſet illo adſtrictus voto coram Deo. Quod ſi eam, quam præſumit Pontifex intentionem habuiſſet, planum eſt non poſſe petere debitum, neque humiliter, neque vllo modo ab vxore, ſi ad illam redijt, ſed tantùm reddere. Atque hoc modo philoſophamur etiam in explicando iure Pontificio in materia de iuramento confirmatorio, vt dicimus infra lib.11.

5. Secundò colligitur hunc, quem inualidè profeſſum diximus, tranſeuntem ad aliud matrimonium non peccare,ſi non habuit eum animum,quem Pontifex præſumit in *dicto ca. Quidam*,& validum contrahere matrimoniũ. Quod miror negaſſe nonnullos. Si enim non tenuit illa profeſſio,ergo deeſt ſolemnitas aliqua,quæ impediat.Et quamuis concederemus manere id caſtitatis votum, quod præſumit Pontifex,impediret quidem,non tamen dirimeret,cùm tantùm remaneret in ratione voti ſimplicis caſtitatis.

6. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe de voto religionis implicito, quod eſt in illa profeſſione,ſcilicet,nullum eſſe nullámque obligationem parere, quia donatio illa de ſe facta religioni non potuit ſubſiſtere. Quare neque tenetur ad religionem in cõmuni, neque in particulari.Vnde ſicut Cardinalium cõgregatio declarauit eum,qui non expleto probationis anno profeſſionem emiſit,non remanere obligatum ad religionem in communi, neque in particulari, neque in foro conſcientiæ vllam obligationem impoſitam, idem in iſto caſu dicendum eſt,cùm reuera ſit inhabilis ad profitendum.Sed de his latè Thomas Sanchez lib.7.diſp.34.cit n.4.

7. Quartò colligitur eiuſmodi profeſſum inuito coniuge ſi reuocatus exiuit, non teneri defuncto alio coniuge ad religionem redire *cap.quidam, & cap.placet de conuerſ. coniug.* In quorum primo dicitur non teneri: in ſecundo verò dicitur tantùm adhortationibus cum illo agendum, vt redeat, non tamen cogendũ. Cùm enim eiuſmodi votum fuerit omnino irritum,vt dictum eſt,& nulla ex ea profeſſione orta fuerit obligatio,non eſt, cur obligetur ad religionem redire. Id quod verum eſt,etiam ſi coniugem reuocantem pœnituerit reuocationis.Quia cùm nulla voti fuerit obligatio,parum refert quod alium coniugem pœniteat,vel non pœniteat.

8. Sed nunquid poterit iſte inualide profeſſus exire ſua ſponte,& habitũ deſerere,altero non repetente? Thomas Sanchez licere affirmat exire propria auctoritate,& licentia non petita.Id mihi videtur difficile.Sed exiſtimo debere rẽ hanc examinari in iudicio. Non dico vxorem debere repetere,Sed ſiue repetẽte vxore,ſiue eo petente qui nulliter profeſſus eſt,debere in iudicio cauſam agi.Cũ enim conſtet illum publicè profeſſum eſſe,conſtet etiã neceſſe eſt de nullitate profeſſionis. Ad id me mouet,quod in Tridentino habetur ſeſſ.25. de Regular.cap.19.vt ex quacumque cauſa velit habitum dimittere, [illegible] eſt,res examinetur coram prælato & ordinario, aliàs tanquam Apoſtata punitur. Non ergo iſte poteſt habitum ſponte dimittere, illud enim ſponte ibi,idem eſt ac propria auctoritate. Inducit etiam me quædam declaratio Cardinalium,quæ extat apud Farinacium d.cap.19. quæ ſic habet. *Quidam vir Hiſpanus propter publicum vxoris ſuæ adulterium illam dimiſit, & in partibus longinquis ſub ordinarij obedientia ex Breui Pauli.4.vitam Eremiticam per multos annos duxit. Qua relicta religionem Sancti Baſilij ingreſſus,vbi per quinquennium demoratus eſt,ibique profeſſus. Sed ante dictã religionis ingreſſum ſemel adulteriũ commiſit,& demum examinata fuit eius vita à Prælato prædicta religionis,cui omnia peccata cõfeſſus eſt. Quibus auditis Prælatus eum habitu priuauit,vt aut ad vxorem rediret, aut aliud remedium quæreret. Quærimus mandari quid agẽdum ad inſtantiam dicti viri? Congregatio cẽſuit. Scribendum eſſe Ordinario loci dicta vxoris,qui prout iuris eſt in iſto caſu procedat. Illuſtriſſimi Domini inclinabant,quod mulier cogeretur repetere virum,aut præſtare ei conſenſum,vt in religione maneret,aut ipſa quoque religionem ingrederetur iuxta notata in cap. Agathoſa 27.q.2.* In qua declaratione ſatis aperte inſinuari videtur rẽ hanc propria auctoritate fieri non licere. Sicut enim ille,qui iam non erat innocens,profiteri non potuit contra ius coniugis; ita neque iſte ſine licentia vxoris;& tamen res committitur ordinario iuxta iuris formam decidenda, & media,quibus decidi poſſit,indicantur,quãuis & facile etiam eſſet illius profeſſionem nullam declarare.

9. Sed his obſtare videntur nonnulla, quæ obijcit Thomas Sanchez diſput.citat. numero 15.

Digitized by Google

mero 15. Primò, quia coniux, qui profitetur ſine alterius licentia, eſt reus iniuſtitiæ tanquã raptor rei alienæ, & abductor. Ergo tenetur eam iniuſtitiam letalem reuocare. Non negamus teneri, ſed præceptum implet, & obligationi ſatisfacit, ſi ſeruatis his, quę iure ſeruari debent, reſtitutionem faciat. Quare dum de reſtituendo ſe vxori agit per media iuris, immunis eſt à peccato, ſicut & qui agit de reſtituendo per media, quibus vti datur.

10. Secundò adducit textum in *cap. accedens de conuerſ. coniug.* vbi Pontifex narrat virum de licentia vxoris metu extorta profeſſum exijſſe, neque illius exitum reprehendit. Deinde in *cap. 2.* quod eſt Alexandri II. *32. q. 5.* vbi idem factum non reprehenditur, ſed clarè videtur approbari, ibi, *non enim violentia, ſed ex pari voluntate & conſenſu hoc debet fieri.* Et idem videtur adſtrui ex *cap. vna ſola 33. quæſt. 5.* quod eſt Auguſtini, ibi. *Nam & vouenda talia non ſunt à coniugatis, niſi ex conſenſu, & voluntate communi: & ſi præpoſterè factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quam perſoluenda promiſſio.* Sed hæc non obſtant. Nam in *cap. accedens* narratur tantùm virum illum ad ſæculũ rediſſe; at non conſtat ex eo cap. quomodo redierit, an ipſe habitum ſponte dimiſerit, an eiectus fuerit à Prælato cognita cauſa, aut ob culpas & defectus aliquos, & ita ex eo cap. firmum argumentum ſumi non poteſt. Neque obſtat etiam textus in d. *cap. 2. 33. quæſtione 5.* Et quidem ex vltimis verbis poſſet aliquis colligere potius ibi reprehendi eam habitus dimiſſionem cum feſtinatione, dicitur enim, *neque vir profeſſa continentia habitum cum feſtinatione debet mutare.* Sed illa mendoſa eſſe aduertunt Decreti Gregoriani cenſores; ſic enim legendum: *Neque in monaſterium recipiendus eſt, niſi vxor illius fœmineum monaſterium elegerit, aut profeſſa continentiam habitum cum feſtinatione mutauerit.* Dico ergo illum non egreſſum propria auctoritate, ſed reclamante & repetente vxore, & cauſa cognita. Idque colligitur ex textu, cum inquit. *Tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus, planctibus, tuæ familiæ diſpenſionibus deuictus.* Quæ ſane indicant mulierem repetiuiſſe, reclamaſſe, & ita tandem egreſſum. Auguſtinus autem in d. *cap. vna ſola,* tantùm affirmat ea vota de communi cõſenſu facienda, quod veriſſimum eſt, & ſecus facta corrigenda, & non implenda. Sed non exprimit, quomodo ſit corrigenda temeritas, neque eſt vllum verbum, vnde colligatur, Auguſtinum agere de corrigenda temeritate poſt tranſitum ad religionem: & quando ageret, intelligeret corrigendam cum cauſæ cognitione, & ſeruatis his quæ de iure ſeruari debent. Adde etiam his nihil probari contra formam nouiter inductam per Tridentinum in habitus dimiſſione quacumque ex cauſa.

11. Quintò colligitur coniugem eo modo profeſſum, etiamſi poſtea vxor licentiam præbeat, adhuc poſſe reſilire, & cauſam nullitatis profeſſionis proſequi. Quia toto eo tempore præcedente conſenſum vxoris profeſſio fuit nulla; ex conceſſione autem conſenſus non conualeſcit; ſed eo poſito conſenſu debet denuo profiteri in manibus Prælati, admonito prius Prælato, & profitente de nullitate profeſſionis, vt iam dixi ſupra lib. 4. circa finem. Imo neque etiamſi ſe ingerat poſtea actibus profeſſorum, erit valida tacita profeſſio. Quia ea tacita profeſſio induci non poteſt, niſi ſeruatis de iure ſeruandis. Eſt enim neceſſarium, vt prælatus ſciens nullitatem, & ſciens iam adeſſe conſenſum admitteret ad profeſſorum actus, & pateretur, ſi ſe illis ingereret, alias tantũ cenſetur ratam habere profeſſionem priùs factam, quod nullius momenti eſt ad illam reualidandam, iuxta principia, quæ ibi tradidi, & docet Thomas Sanchez diſput. citatâ num 16.

12. Sextò colligitur coniugem illum inualide profeſſum, qui toto vitæ alterius coniugis tempore in religione manſit, eo defuncto poſſe egredi è religione. Id quod verum eſt ſi alter in toto vitæ tempore reclamauit, & contradixit. Planum eſt eam profeſſionem ab initio nullam non conualuiſſe lapſu temporis: ſed neque morte coniugis: opus enim erat noua ratificatione iuxta dicta num. præcedenti. Sola enim mors alterius coniugis nõ ſufficit ad ratam habẽdam profeſſionem. Et idem eſt, ſi ille ignarus mortis coniugis in ſua profeſſione perſiſtit, & cùm conſcius factus eſt eius mortis, exire vult, & ad ſæculum regredi. Non enim conualeſcit profeſſio etiam poſt mortem coniugis, ſi ignoretur: ſed ſemper cenſetur in priori profeſſione nulla perſiſtere & iuxta illam operari, iuxta dicta n. præcedẽti. Quod ſi iam conſcius mortis in religione perſeueret, concurrẽtibus etiam his, quæ diximus num. præcedenti, fit tacite profeſſus, & ad ſæculum redire non poteſt. Atque in hoc caſu intelligo textum aliàs difficilem in *cap. conſuluit, 10. de conuerſ. coniug.* cui Tho. Sanch. ſecutus Gloſſam non affert idoneam interpretationem. Mihi germana videtur, quod ille conſcius mortis vxoris perſeuerauit in monaſterio per annum, & ampliùs. Ex ipſo enim textu videtur colligi ante id tempus iam defunctam vxorem, & ideo Pontifex iudicat illum tacitè Profeſſum, & non licere ad ſæculum redire, neque contrahere, & ſi contraxerit, dirimendum matrimonium.

13. Septimò colligitur eum, qui in ſæculo manſit, non poſſe eo inuito, qui validè profeſſus eſt, ad religionem trãſire: quia ea profeſſio non tenuit, & ex ea nõ amiſit ius, ne alius diuerteret eo inuito, cùm non dederit cauſam perpetui diuortij, vt docet cum alijs Thomas Sanchez diſput. citata, nu. 23. Quod ſi vterque

religionem ingrediatur ſi vterque ſit ignarus conſenſus alterius, neutrius profeſſio valet, iuxta ea, quæ hactenus dicta ſunt. At ſi vterque conſcius ſit tranſitus alterius, ipſo facto licentiam mutuo conſenſu conceſſiſſe videntur, vt docet Cardinalis in dict. *cap. quidam, de conuerſ. coniug.* & ſequitur Thomas Sanchez diſp. citat. num. fin.

14. Octauò colligitur eum coniugem inualide profeſſum poſſe etiam reſilire à religione, quamuis coniux, ſine cuius licentia ingreſſus eſt, adulterium commiſerit, poſt alterius profeſſionem. Nam licet coniux adulter amiſerit per adulterium ius repetendi coniugem profeſſum. *cap. veniens, de conuerſ. coniug.* attamē adulterio coniugis manentis in ſæculo non cōualeſcit profeſſio alterius. Quare cùm ea ſit omnino nulla, poteſt à monaſterio recedere, vt docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 7. diſput. 36. num. 3. Expendit ad hoc textum in dic. *cap. veniens* vbi de viro cum licentia metu extorta profeſſo, & adultera poſtea vxore ſic dicitur: *Mandamus quatenus ſi ita eſt prædictum Laurentium in monaſterio, quod intrauit, perſeuerare liberè permittatis.* Non cogitur, vt perſeueret, ſed permittitur eius libertati perſeuerātia. Quare nullum monaſterio ius quęſitum eſt quo retinere poſſit illum inualide profeſſum, etiam iam adulterante vxore.

15. Nonò colligitur eadem, quæ hactenus in iſto capite diximus de eo, qui ſine licentia vxoris profitetur, dicenda prorſus eſſe de eo, qui trāſit ad religionem de licentia vxoris extorta metu cadente in virum conſtantem, vel ex iuſto metu, iuxta dicta ſupra lib. 4. Ea enim licentia metu extorta perinde eſt ac ſi nulla eſſet, *cap. 2. 23. quæſt. 5.* Quod eſt Alexandri II. & *cap. accedens, de conuerſione coniug.* vbi tantùm eſt metus verborum, atque grauaminum: vnde illius profeſſio nulla eſt, & conſequenter illi licent quæcumque hactenus in iſto cap. licere diximus illi, qui ſine vlla vxoris licentia profitetur. Communis eſt Doctorum ſententia quam multis citatis ſequitur Thomas Sanchez diſput. 36. num. 1. & ſequentibus. Idem dicendū ſi graui dolo extorta fuerit licentia: errantis enim nullus eſt conſenſus iuxta dicta ſupra li. 4. Idque videtur colligi ex dict. *cap. veniens.* in quo, niſi mulier inhoneſtè vixiſſet, audiretur, eò quod dolo decepta fuerit, aut niſi poſtea commonita aſſenſum præbuiſſet, & non duxiſſet repetendum. Quare ea, quæ hactenus diximus de eo, qui ſine licentia coniugis religionem ingreditur, etiam dicenda ſunt de eo, qui dolo extorquet licentiam, vt docet etiam Thomas Sanchez eadem diſput. 35. num. 9.

16. Vltimò colligunt aliqui eodem modo loquendum, & eadem etiam, quæ hactenus dicta ſunt, dici debere de eo, qui profeſſus eſt cum ſola vxoris diſſimulatione, quam Thomas Sanchez dicit eſſe communem ſententiam. Licet enim in aliquibus rebus non contradicere pro conſenſu reputetur, vt dixi ſupra lib. 2. attamen cùm in iſto caſu requiratur licentia, diſſimulatio non habetur pro licentia. Neque his obſtat textus in *dicto capite conſuluit de conuerſ. coniug.* quem iam ſupra iſto capite explicuimus. At mihi hæc doctrina nō placet. Quia cùm non poſsit ad religionem admitti, niſi legitima informatione præmiſſa de moribus viri, & ſtatu, caſus hic euenire non poteſt, vt dicam etiam infra, c. 13.

CAPVT XII.

Quæ requirantur de iure, vt alter coniux licitè tranſeat ad religionem conſummato matrimonio.

SVMMARIVM.

Cum licentia coniugis requiri, vt alter religionem ingrediatur, niſi prouectæ ætatis ſit, numero 1.

Non requiri licentiam Epiſcopi, n. 2.

Alter coniux ingreditur religionem, vt profiteatur, ſufficere ſi ingrediatur religionem ſancti Ioannis, n. 3.

Quid ſi alter coniux neque nolit ingredi religionem neque profiteri, n. 4.

Data licentia an poſſit qui conſenſit, reuocare, num. 5.

1. VT poſt conſummatum matrimonium tranſeat aliquis ad religionem licitè, & ſeruatis his, quæ iure ſeruari debent, non ſolùm requiritur licentia alterius coniugis, vt dictum eſt capite præcedenti, ſed vlteriùs exigitur, quod ſi conſentiat vir, vt vxor religionē ingrediatur, ipſe etiam ingredi debeat, neque poſsit in ſæculo remanere *capite Agathoſa* cū *ſequentibus 27. quæſtione 2. & cap. qui vxorem 33. quæſt. 5. & cap. cum ſis, & cap. cum vxoratus, de conuerſ. coniug.* Niſi fortaſſe vir ſit adeo prouectę ętatis, vt in ſæculo ſine periculo manere poſsit, vel niſi vir creetur Epiſcopus. Si enim ex religioſo poteſt aſſumi in Epiſcopatum, etiā antequam ingrediatur religionem aſſumi poterit. Similiter ſi vxor conſentiat, vt religionem ingrediatur, illa etiam compellitur intrare religionem, neque in ſęculo remanere permittitur, niſi prouectæ ſit ætatis, *cap. vxoratus, cap. ad Apoſtolicam, cap. ſignificauit 18. de conuerſ. coniugat.* Eadem enim eſt vtriuſque ratio, & par conditio. Atque iuxta hæc intelligēdus textus in *cap 1. de conuerſ. coniug.* nē repugnet alijs, in quibus magis diſtinctè locuti ſunt Pontifices. Niſi dicatur tempore Alexandri Tertij nō eſſe præceptum, vt fœminæ ad religionem tranſirent, ſed promiſſa continentia in ſæculo remanſiſſe, vt dicam infra cap. 13.

2. Præter licentiam coniugis Epiſcopi li-

centia

Digitized by Google

centia de neceſſitate non requiritur, neque ad valorem profeſſionis, neque ex neceſſitate præcepti, neque vt coniux poſtea reuocari non poſſit à manente in ſæculo, vt cum alijs docet Thomas Sanchez lib. 7 diſp. 32 n. 3. Et quamuis in *c. ſi vir, & vxor 27. q. 2.* indicari videatur licentiæ neceſſitas, attamen neque irritus dicitur actus, & præterea non conſtat in eo textu de iſta ſpecie ſermonem eſſe, & denique iam vſu abolitum eſt illud præceptum, ſi quod extitit. Neque enim conſuetudine receptum eſt, vt petatur Epiſcopi licentia. Vide Panormitanum *in c. 1. de conuerſ. coniug.*

3. Cùm ergo vno coniuge ingrediente religionem, alter ſi iuuenis eſt, ingredi etiam religionem compellitur, non quidem ingreditur, vt ibi tantùm degat tanquam in aliquo honeſto loco recluſus, & ſeruet continentiam, ſed vt verè profiteatur. Id enim planè docent iura citata ſupra num. 1. cùm eodem modo de vtriuſque conuerſione loquantur. Sufficiet autem ingredi religionem ſancti Ioannis, quod immeritò negat Thomas Sanchez, conſtatque ex praxi, & ego vidi ſic ſeruari. Fœminis etiã licebit monaſterium ſancti Iacobi ingredi, & in eo ordine profiteri, & ſatisfacient ſuæ obligationi. Quidquid enim de eo ſit, an ea fœminarum vota ſint ſimplicia, vel ſolemnia, illa vere religio eſt, & per quam votum religionis impletur, & dum alter coniux ſuperſtes eſt, inhabilis eſt ad contrahendum matrimonium, cũ per nullius religionis ingreſſum vinculum dirimatur, vt dictum eſt. At ſi quia prouectæ ætatis eſt alter coniux, concedatur illi, vt in ſæculo remaneat voto caſtitatis emiſſo, votum eiuſmodi perpetuę caſtitatis eſſe debet, *c. 1. de conuerſ. coniug.* ibi. *aut perpetuæ caſtitatis votum emiſerit.* Id tamen votum nunquam ſolemne ſit, ſed ſolũ eſt ſimplex. Neque enim eſt votum ſolemne, niſi in profeſſione religionis approbatæ aut ſacri ordinis ſuſceptione *c. vnico de voto in 6.* Vnde defuncto coniuge profeſſo valebit etiam matrimonium remanentis in ſæculo, quia nullo iure irritũ eſt, vt cum multis docet etiam Thomas Sanchez diſput. 32. num. 8. Quod ſi etiam in ea ætate ſenili ſuſpectæ continentiæ ſit, cogendus eſt religionem intrare, aut licentia alteri deneganda eſt, vt tranſeat ad religionem: iura enim, quæ de hoc loquuntur, maximè curant, vt vitetur incontinentia remanentis in ſæculo, & ideò exigunt ne ſit ſuſpectę continentiæ, vt conſtat ex *cap. cum ſi de conuerſ. coniug.* ibi. *Si ita ſenex eſt, & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſæculo.* Et etiam colligitur ex *cap. vxoratus* ibi, *quæ ſuſpicione non careat, et cap. ad Apoſtolicam, & cap. ad ſignificauit, eodem.* Multò minus ſufficiet votum, quando manens in ſæculo iuuenis eſt, licet probatæ continentiæ ſit. Iuuentus enim varijs incontinentiæ motibus agitatur & lubrica eſt via viri in adoleſcẽtia, vt inquit Sapiens prouerb. penult. At ſi ſenex in ſæculo remanens poſt alterius profeſſionem incontinenter viuat, & votum non ſeruet, nonnulli exiſtimant cogendum religionem ingredi, & ibi profiteri ob rationem, quam in ea deciſione Pontificum conſiderauimus. Neque obſtat, quod non emiſerit votum religionis, cùm iure ipſo ſi ſuſpecta eius continentia eſſet, teneretur ingredi religionem. Oppoſitum tamen probabile iudicat Sanchez diſput. cit. num. 12. ſed ad monaſterium aliquod reuocandum, nõ vt profiteatur, ſed vt ibi continenter viuens votum ſeruet. Eo autem, qui religionem ingreſſus eſt, probationis tempore exeunte, iam votum caſtitatis eius qui remanſerat in ſæculo non obligat; emiſſum enim eſt ſub ea tacita conditione, ſi alter profiteretur. Ceſſat ergò defectu cauſæ, & conditionis. Quare tenetur exeuntem recipere, & illi debitum reddere; & alter poterit exigere, niſi abſolutus, & independens fuerit animus vouentis. Tunc enim poterit reddere, ſed non exigere, iuxta ea quæ dicemus infra lib. 10. cap. 5. Hæc autem, quæ dicta ſunt de obligatione eius, qui in ſæculo remanet, intellige quando de licentia eius alter tranſit ad religionem. At ſi ſine licentia tranſeat, & profeſſus ſit, nullo iure, qui remanet in ſæculo, cogitur, etiam ſi iuuenis ſit, continẽtiam vouere, cùm in ſua poteſtate habeat alium repetere, & alterius profeſſio nulla fuerit iuxta dicta capite præcedenti. Quis autem dici ſenex debeat late diſputat Thomas Sãchez diſp. 32. cit. à n. 15. & ſequentibus. At in hoc caſu res arbitraria eſt, & ex circumſtantijs perſonæ, valetudinis, roboris, & anteactæ vitæ conſideranda, & definienda. Et quàuis in alijs legibus, quæ communitati imponũtur, vt in priuilegio lacticinia comedendi, non ieiunandi, & Diaconiſſarũ ętate determinetur ſenilis ætas ad ſexaginta annos, quia leges illæ fundantur in præſumptione vt plurimùm: attamen in hoc caſu, cùm ſit ſpecialis diſpoſitio hunc tantùm reſpiciens, in vnoquoque iudicandum eſt ex proprijs circunſtantijs. & ideo non poteſt certa regula definiri.

4. Sed quid ſi is, qui religionem de licentia alterius ingreditur, profiteatur, & alter nõ velit, neque religionem ingredi, ſi iuuenis eſt; neque votum emittere, ſi ſenex. In primis dicendum eſt profeſſionem alterius valere ex eo ſolum, quod licentiam conceſſit, quamuis contra ius actum ſit, vt ſine voto vel ingreſſu alterius in religionem ille profiteretur, *cap. Agathoſa 27. quæſt. 2.* vbi textus conſiderat ad iudicandum de valore profeſſionis viri vnum è duobus: vel quod conſenſum præbuerit, vel quod etiam conuerſionẽ promiſerit. Quorum vnoquoque ſubſiſtente vult Gregorius ratam eſſe, & validã viri profeſſionẽ. Melior textus in *cap. ex parte 9. de conuerſ. coniug.* ibi, *Quia verò licet prædictus D. vxore ſua in ſæculo remanente de iure ad religionem nequiuerit proficiſci, &c.* Quare ſiue cõiux in ſæculo manẽs iuuenis vo-

tum emittat ſiue non emittat iuuenis, neque ſenex, profeſſio valet. Vnde ſi reuocanti concedatur de quo ſtatim, tenetur defuncto coniuge ad religionem redire, & matrimonium poſtea contractum eſt nullum *dicto cap. ex parte*; & coniugi reuocanti poteſt reddere debitum, nō petere. Ex eo enim quod non ſeruauit ordinē iuris in altero coniuge requiſitum, ſuſpenditur obſeruatio voti quoad alterum, ſolumque ſeruat, quod ex parte ſua eſt. Neque obſtat textus in *dicto cap. vxoratus*, verbo *nullatenus*. Reddit enim ibi Pontifex nullam profeſſionem, quæ ſine licentia coniugis eſt: non verò, quæ ſine conuerſione eſt, vt planè conſtat ex textu.

5. Deinde, ſi is qui manet in ſæculo, votū emiſit, ſiue ſit huius iuris conſcius, ſiue ignarus, non datur reuocationi locus. Quam ſententiam cum alijs docet Thomas Sanchez diſput. 33. num. 9. Ego ea inducor ratione. Quia eo ipſo quo licentiam conceſſit, renūtiauit à ſe quod alter peteret debitum, & in id conſenſit, & eo ipſo quo ipſe votum emiſit, renuntiauit ius petendi, & ſe reddidit impotem ad petendum. Ergo iam non eſt amplius reuocationi locus. Sed is qui iuris conſcius, licentiam conceſſit, & votum emiſit, cogitur in monaſterium ingredi, non quidem vt ibi profiteatur (proſit hoc illi iuris ignorantia probabilis) ſed tantùm vt continenter viuat, & ita defuncto coniuge poterit alteri validè nubere obtenta voti illius ſimplicis diſpenſatione. Vtrumque docet Thomas Sanchez diſput. 33. citat. quæſtion. vltim. At ſi votum non fecit, ſed conſenſum præbuit, & eſt incontinentiæ periculum, mihi probabilius videtur eſſe reuocationi locum, ſiue ſit iuris conſcius, ſiue non. Conſcio quidem ſubuenietur iudicis officio, cuius eſt infirmitati ſubditorum conſulere, & fragilitati ac periculo proſpicere. At ignarus ius habebit, vt ipſe reuocationem petat adiutus ignorantia probabili: & ſi ea ignorantia, quia iuris eſt, quæ rarò probabilis eſſe præſumitur, in foro externo denegat actionem, ſubuenire illi iudicis officio æquum eſt. Atque hic mihi videtur eſſe planus & apertus ſenſus Alexandri III. *in cap. 1. de conuerſ. coniugat.* Species facti hæc eſt. Vtrum laicus vxoratus, qui præſentibus ſacerdotibus, & monachis, ignorante Epiſcopo, de licentia, & permiſſione vxoris monaſterium ingreſſus profeſſionem fecit, vxore in ſæculari habitu remanente, nec tranſeunte ad religionem, aut perpetuam caſtitatem vouente, ab Epiſcopo ſuo poſſit ad torum vxoris reuocari, an illa compellenda ſit continentiam obſeruare. Ecce eādem, quam examinamus quæſtionem, quando ſcilicet conſenſit, ſed qui manſit in ſæculo, neque mutauit habitum, neque religionem promiſit, aut continentiam: videamus reſponſum Pontificis. *Dicimus quod niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuo caſtitatem ſeruare promiſerit, vir poteſt & debet de monaſterio reuocari.* Quæ verba generalia ſunt, neque reſtringenda, non ad vxorem ſenem. Si enim ſenex eſſet, non exigeretur ab illa ſub disiūctione, vt aut habitum religionis aſſumeret, aut votum ſeruaret, ſed tantùm vt votum faciens in ſæculo remaneret. Si incontinens, aut incōtinentia ſuſpecta, non exigeretur, vt votum tātùm faceret, ſed vt ad religionem tranſiret. Neque etiam eſt reſtringenda ea deciſio Pontificis ad ignarum iuris, vel conſcium: ipſe enim textus ſatis indicat eam fœminam admonitam ſuæ obligationis, nihil eorum facere voluiſſe. Quare ſiue conſcius, ſiue ignarus ſit, qui in ſæculo remanet, ſi ad religionem tranſire non vult, neque continentiam vouere, reuocari officio Epiſcopi coniux profeſſus debet. Atque hoc etiam reſponſo Pontificis confirmatur, quod dicebamus modò, de eo, qui votum fecerat, & tranſire ad religionem nolebat, cū ſolùm reuocandum dicat, ſi neque continentiam vouerit, neque religionem adierit. Ergo ſi votum emitteret non reuocaretur. Contrarium docet Thomas Sanchez in eo, qui nō tenetur voto diſput. cit. num. 14. Sed noſtram ſententiam tenet Gloſſa in dic. *cap. 1. de conuerſ. coniug.* Cardinalis ibidem, Henriques in dict. *cap. vxoratus*, n. 8. Palacios in 4. diſt. 27. diſp. 2. fol. 590. & alij.

CAPVT XIII.

Quæ requirantur, vt vir contracto matrimonio tranſire poſſit ad ſacros Ordines.

SVMMARIVM.

Virum contracto matrimonio etiam ante cōſummationem inuita vxore non poſſe ordinari, neq; animo ad religionem tranſeuntis, n. 1.
Pœna ſtatuta in iure n. 2.
Similiter non poſſe poſt conſummatum, ſed teneri ad vxorem redire, n. 3.
Quid requiratur, vt quis conſummato matrimonio poſſit ſecundum ius ordinari remiſſiue, n. 4.
Limitantur ſupra dicta, niſi vxor dederit cauſam diuortio ſua culpa, n. 5.
Oppoſita quorundam ſententia, n. 6.
Fundamentis illius ſatisfit, n. 7.

1. CERTI iuris eſt virum contracto matrimonio, etiam ante conſummationē non poſſe inuita vxore ad ordines ſacros promoueri. Excipio eos caſus, in quibus licet inuito coniuge ab illo diuertere, etiam conſummato matrimonio, tunc enim poterat etiā ordinari, *cap. coniugatus, de conuerſ. coniug.* & Ioā. XXII. *in extrauagāti Antiqua de voto.* Nec enim ordo ſacer dirimit matrimonium ratum nondū cōſummatum, ſicut dirimit ſtatus religionis: quia illi ordini priuilegio diuino cōceſſum nō eſt, vel Apoſtolica cōſtitutione iuxta diuerſas ſen-

ſas ſen-

Digitized by Google

ſas ſententias, de quibus ſupra. Quod ſi hęc efficacia dirimendi matrimonium ratum deriuata eſt in ſtatum religionis conſtitutione Apoſtolica, vt opinantur multi, non eſt dubium poſſe etiam eadem auctoritate in ſacros ordines deriuari. Adeò autem verum eſt non poſſe virum inuita vxore ordinari, vt neque etiam animo ingrediendi religionem ſtatim ordinari poſſit. Eſt enim mortale peccatum, & cùm facilè mutetur animus hominis, ſi conſummaret matrimonium, iniuriam ſacro ordini inferret: & ſine diſtinctione vlla Ioannes XII. ſeueriſſimis verbis eam ordinationem interdixit. Itaq; etiam promotum cum eo animo, non excuſant à peccato mortali Sanchez cum alijs lib. 7. diſput. 38. num. 3. & Gabriel Vazquez 3. tomo in 3. part. diſp 247. cap. 10. num. 134. Vndè & Epiſcopus, qui ſcienter illum ordinaret, peccaret grauiter: & qui vellet eo modo ordinari non detegens huiuſmodi matrimonium, procul dubio furtim ordinaretur, & pœnas iuris impoſitas ſic ordinatus incurreret.

2. Quod ſiquis extra caſus iure permiſſos ordinetur ante conſummatum matrimonium ſine licentia vxoris, irregularis manet, quia vt ſtatuitur in dict. *extrauag.* etiam diſſoluto matrimonio, vel per mortem vxoris, vel per ingreſſum vxoris in religionem, vir neque in ſuſcepto ordine miniſtrare, neque ad alium aſcendere, neque ad beneficium aliquod aſſumi poteſt, niſi in religione aliqua approbata profiteatur: & in eo caſu poterit cum eo diœceſanus diſpenſare, niſi ſit aliud canonicum, quod obſtet. Nec verò is, qui ſacris initiatus eſt, inuita vxore ante conſummatum matrimonium, compelli poteſt ad ingrediendum religionem, vt docuit etiam optimè Ricardus in 4. diſtinct. 34. art. 3. quæſt. 2. ſed vt conſtat ex eadē extrauagāti illi datur optio, vt vel religionem ingrediatur, vel conſummet matrimonium. Dicitur enim, *ad ingreſſum huiuſmodi, ſic ordinatum ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per Diœceſanum inſtanter moneri præcipimus, & induci. Quod ſi forſan renuerit implere, ipſum, ſi ſponſa eius inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus contractum matrimonium conſummare.* Ex quibus verbis planum eſt primò non eſſe compellendum ad ingreſſum in religionem, etiam quando non eſt conſummatum matrimonium, quia votum caſtitatis in ordine emiſſum non eſt votum religionis, neque implicitè. Secundò eſſe compellendum conſummare, ſi nolit ingredi religionem, ea tamen conditione requiſita, ſi coniux inſiſtat. Ergo ea non inſtante neque petente non poterit ille conſummare matrimonium, neque ad eam accedere. In quo diuerſam eſſe rationem eius, qui ordinatur inuita coniuge, & eius, qui profitetur rectè agnouit Thomas Sanchez diſput. 38. num. 16. Quia iſtius profeſſio omnino fuit nulla: ordo autem ſuſceptus valuit, & Eccleſia ordini caſtitatem annexuit, & ille promiſit. Tertiò vxori licitum eſſe reuocare, & inſtanti concedendum eſſe maritum, quamuis ad Epiſcopum euectus eſſet, niſi diſpenſaret Pontifex in matrimonio rato, iuxta communem ſententiam in praxi tutam, de qua ſupra iſto libro. Quartò, licet ille inuita vxore ordinatus non poſſit conſummationem petere, attamen teneri reddere debitum vxori conſummationem petenti. Quare non video quo fundamēto Gabriel Vazquez loco citato (niſi forte fuerit error typographi) dicit eum, qui poſt matrimonium ratum non conſummatum recipit ordinem ſacrum, ita emittere votum ſolemne continentiæ, vt non diſſoluatur matrimonium ratum, nihilominus eo voto ita teneri, vt neque petere, neque reddere poſſit vxori debitum coniugale, inquitq; ratione manifeſta demonſtrari, quā ſubticet. At ego exiſtimo ratione manifeſtà demonſtrari poſſe ſic ordinatum reddere debere vxore inſtante. Quia ſi non poteſt petere vt conſummet, quia illicitū eſt, & peccatum, ergo non poſſet per præceptū ſuperioris compelli ad conſummandum, eſſet enim præceptum iniquum. Siquidem præciperet actum omnino illicitum ex illius ſentētia. Cùm ergo Pontifex dicat, ſi vxor inſtiterit per cenſuram compellendum eſſe conſummare matrimonium, planum eſt illi licere, imò debere reddere petenti vxori conſummationē. Vndè conſultò Pontifex non dixit abſolutè illum ſic ordinatum compellendum eſſe conſummare matrimonium: ſed ſi vxor inſtiterit: ſciebat enim illum iam impeditum, vt non poſſit ſponte ad vxorem accedere, & conſummare: ſed tantùm petenti vxori reddere debere eum, qui contra ius vxoris ordinatus eſſet. Sed de hoc iterum redibit ſermo infra lib. 10. cap. 5.

3. Similiter is, qui contra voluntatem vxoris, vel ea ignorante poſt matrimonium conſummatum ordinatur, ſine dubio tenetur ad vxorem redire, & ei debitum reddere, quāuis ab ea petere non poſſit. Sicut enim iure ſtatutum eſt, vt vir, qui contra voluntatem vxoris aut ea neſcia profeſſus eſt, è religione reuocetur, & tradatur vxori, *cap. quidem, cap. placet,* & alijs *de conuerſ. coniugator.* vt dictū eſt ſupra. Ita de eo, qui ſine conſenſu vxoris ordinatus eſt, ſentire oportet, vt reddatur vxori, ſeruet autem votum caſtitatis ex parte ſua, vt docuit Panormitanus, *cap. 1. de conuerſ. coniug.* num. 7. Angelus v. *matrimonium* 4. num. 11. Syluester v. *diuortium* quæſt. 17. dicto 4. Tabiena *matrimonium* 1. quæſt 3. & communis DD. Atque idem omnino ſeruandum eſt, ſi vxor vel dolo, vel metu licentiam præbeat. Neque opus eſt ſit metus mortis, ſed ſatis eſt metus iuſtus, qualis etiam eſt verborū, atque grauaminum, vt colligitur ex *c. accedens de conuerſ. coniug.* Similiter putant prædicti DD. poſſe ab vxore reuocari eum, qui ordinatus eſt ipſa ſciente, & non contradicente. Idque colligitur ex *cap. conſuluit de* *con-*

Digitized by Google

conuerſ coniug. Ex quo capite ego non video, quomodo colligatur; nullum enim eſt ibi verbum, ex quo colligi poſſit vxoris diſſimulatione valuiſſe profeſſionem, vt ſupra etiam diximus. Quare cùm hoc iam accidere non poſſit, niſi publica iudicis auctoritate interueniente, & facta informatione de moribus, & vita, & ſtatu ordinandi, approbataque per iudicem, caſus hic nunquam euenire poterit, vt cum diſſimulatione tantùm vxoris ad ordines promoueatur iam vxoratus, vt dicebam etiam ſupra de eo qui religionem ingreditur ca. 11. in fine. His adde in *c. fin. de tempor. ordin. in 6.* ſtatutum eſſe, vt neque tonſura clericali initietur coniugatus, niſi velit vel religionem intrare, vel ad ſacros ordines promoueri conſtituta pœna in Epiſcopum qui contra fecerit.

4. Diximus non poſſe ad ordines promoueri, neque antea, neque poſt conſummatum matrimonium ſine licentia vxoris. Reſtabat explicaremus, quæ requirantur, vt quis poſt cõſummatum matrimonium ſecundũ iura promoueri poſſit præter licentiam obtentam ab vxore, & quod onus incumbat vxori: ſed ea latè explicuimus ſupra lib 7. cap. 25.

5. Addendum autem eſt ea quæ diximus de neceſſaria coniugis licentia, vera eſſe, niſi vxor dederit cauſam diuortio ſuo culpa: tunc enim etiam ipſa renuente poteſt vir ad ſacros ordines promoueri, celebrato priùs diuortio iuxta ea quæ dicemus in ſequentibus. Sic colligunt Doctores communiter ex *cap. Agathoſa 27. quæſt. 2.* Quamuis in eo capite tantùm agatur de eo, qui ex culpa vxoris tranſit ad religionem, & *capite conſtitutus de conuerſ. coniug.* tamen eadem omninò ratio eſt, de promotione ad ſacros ordines, & de ingreſſu in religionem, quantum ad hoc, & ita hanc ſententiam ſequuntur expreſsè Soto in 4. diſt. 27. 2. art. 4. ſub finem, & diſt. 36. quæſt. vnica artic. 5. ſub. fin. & Panormit. in *dicto cap. conſtitutus*, & Syluester verbo *diuortium* quæſt. 7. dicto 1. Armilla eodem v. numero 11. Tabiena *matrimonium* 1. quæſt. 3. citantque Syluester, & Armilla Paludanum, quatenus docet in omni caſu in quo licet conſummato matrimonio religionem ingredi, licere ad ordines promoueri: quod ipſe docet in 4. diſt. 27. art. 2. parum à principio. Colligunt autem hanc ſententiam nonnulli ex *d. cap. conſtitutus.* Sed immeritò: ibi enim tantùm decernit Pontifex non extrahendum à religione, neque impediendum quo minus religionis votum implere poſſit. Quod quidem non fuit à Pontifice definitum ratione voti ordinibus annexi, ſed fauore religionis.

6. At contra ſentiunt nonnulli, qui exiſtimant, quod quamuis poſt diuortium liceat ad religionem tranſire inuita coniuge, non tamen licet ad ordines promoueri. Sic Innocentius, Hoſtienſis, Ioannes Andræas in *capite venient de conuerſ. coniug.* Antonius de Butrio, Ancharranus, & Henriques *dicto cap. conſtitutus.* Aſtenſis in ſum. lib. 8. tit. 11. artic. 2. quæſt. 9. Fundamenta ſunt duo. Primum quia eo ipſo, quod vir ordines ſuſcipit, debet ſtatim vxor emittere votum continentiæ, ad quod eam compellere non oportet; at eo ipſo quod vir, ingreditur religionem, mulier non tenetur votum emittere. Secundum. Quia in *dicto cap. conſtitutus*, dicitur virum illum, qui ex cauſa adulterij vxoris ordines ſuſciperat, ſcrupulis agitatum, & religionem ingreſſum fuiſſe. Hoc autem non alia de cauſa feciſſe videtur, niſi quia poſt ordines ſuſceptos inuenit ſe non poſſe in ſæculo remanere.

7. Sed hæc non obſtant noſtræ ſententiæ. Ad primum facilè reſpondetur nullo iure conſtare vxorem teneri votum caſtitatis emittere, quando diuortio facto vir ad ordines promouetur, ſicut neque quando ingreditur religionem. Eam enim obligationem voti iura imponunt, quando de conſenſu vxoris fit iſte tranſitus, non verò quando ex culpa, Vnde non eſt cur negetur licentia atque facultas ordines ſuſcipiendi poſt adulterium vxoris. Neque obſtat ſecundum, & omiſſis varijs interpretationibus, quas refert Panormitanus, dico virum illum Hugonem nomine, qui cùm eſſet Acolythus, vxorem duxerat, & poſtea propter adulterium reliquerat, ſtimulis conſcientię vexatum, quod putaret ſe id non potuiſſe facere, & ſicut refertur ab Antonio Auguſtino in integra, conſilio monachorum Ciſtercienſium eorum ordinem ingreſſus eſt, quod illi putarent hoc in iure permiſſum eſſe, non autem ad ſuperiores ordines aſcendere. Verùm vt ibidem dicitur, tandem rem totam Abbati manifeſtauit, qui hoc ei conſilium præbuit, vt animæ ſuæ ſaluti prouideret. Quod ſcilicet ipſe etiam dubitaret, an Hugo potuiſſet religionem ingredi, & ideo ad Pontificem res delata eſt. Parùm autem refert quod Hugo dubitauerit, & ſcrupulis agitatus fuerit, an potuerit ordinari: fuit enim ea dubitatio ex ignorantia profecta, ſicut, & dubitatio monachorum, & Abbatis. Reſpondet igitur Pontifex non ad conſcientiæ ſtimulos de ordinibus ſuſceptis, quia de hoc minimè rogabatur, ſed ad ſcrupulum de ingreſſu in religionem, in qua permanebat, de quo fuerat interrogatus de Abbatis conſilio. Reſpondet autem, ſicut fuerat à Gregorio I. definitum in *d. cap. Agathoſa.* Et idem de ordinibus ſuſceptis reſponderet, ſi rogaretur: ſicut autem diximus facto diuortio ob adulterium poſſe ad ſacros ordines promoueri inuita coniuge, idem dicemus etiamſi diuortium factum ſit ex alia cauſa, dummodo ſecundùm iura admittatur, aut ea perpetua ſit. Si enim ſit cauſa temporalis diuortij, exiſtimo non poſſe ad ſacros ordines inuita coniuge tranſire.

CA-

Digitized by Google

CAPVT XIV.

De criminis adulterij grauitate, & pœna.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Grauitas criminis adulterij oſtenditur, num. 2.
Obiectio diluitur, num. 3.
Publica pœnitentia puniti adulteri, num. 4.
Punita adultera, etiamſi conſentiente marito adulterauerint, num. 5.
Gentiles exiſtimaſſe adulterium licere de licentia coniugis, num. 6.
Tam virum quam fœminam reum eſſe adulterij coram Deo: vter grauius delinquat, num. 7.

1. IAM accedimus ad agendum de diſſolutione matrimonij quoad torum, & habitationem ex culpa coniugum, quod communi nomine vocamus diuortium: licet etiam diuortium diſſolutionem vinculi ſæpè ſignificet in iure ciuili. Solent autem eius aſſignari diuerſæ cauſæ. Prima eſt adulterium alterius coniugis, de cuius criminis grauitate pauca præfari libet iſto capite.

2. Grauiſſimum eſt adulterij crimen, & inter grauiſſima ſecundum locum obtinere, iam pridem docuit Clemẽs Romanus epiſt. 1. col. 3. *Ne fortè*, inquit, *fornicis labes occaſione accepta tanquam venenum peſſimum ſerpat in vobis, cauere, & antevenire neceſſarium eſt, ne quod in vobis adulterij occultum coaleſcat incẽdium, & quod in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum namq; in pœnis obtinet locum. Quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiamſi ſobriè vixerint*; & habetur *c. quid in omnibus 32. q. 7.* Cui conſonans Gelaſius opuſculo 1. col. 1. primũ ſacrilegio locum tribuit. Eandem ſententiam Clementis recitato nomine probat Nicolaus I. epiſt. 49. circa fin. & ad conſulta Bulgaror. ca. 51. homicidio comparans grauius longè ſentit eſſe adulterium. Inquit enim. *Deniq; hoc tam immane ſcelus eſt, vt homicidij quidem peccatum, quod Cain in Abel fratrem ſuum commiſit ſeptima generatione Cataclyſmo vindicatum fuerit: adulterij autem flagitiũ, quod Lamech omnium primus in duabus vxoribus perpetrauit, non niſi ſanguine Chriſti abolitum extiterit, qui ſeptima, & ſeptuageſima generatione ſecundum Euangelium luxerit in mundum.* Chryſoſtomus in quodam ſermone, cuius titulus eſt, *carnis cõcupiſcentiam ne ſectemur* inter adulterium, & homicidium facta collatione præfert adulterium. Imò idem Chryſoſtomus Homil. 62. in Ioannem comparat cum Idolatria, & neſcio quid maioris grauitatis in violatione coniugij agnoſcit, ex eo quod Paulus infideli vxori cohabitare permiſerit, quando id ſine fidei iniuria fieri poteſt; adulteram verò dimittendi copiam faciat; imò, vt ipſe Chryſoſtomus exiſtimat, etiam ſuadeat. His etiam concordant Imperatores *l. 3. C. Theodoſiano de indulgentia criminum*, vbi adulterium annumeratur inter ſæuiora crimina, & Vlpianus in *lib. regularum in fragm. tit. de dotibus §. 5.* Congruit quoque Iſidorus lib. 3. epiſt. 76. vbi adulterium cum alijs vitijs coniugum comparans, ideò atrocius eſſe dicit cæteris omnibus, quod euertat ipſam ſubſtantiam matrimonij. Accedunt Ethnici. Nam Thales Mileſius, vt auctor eſt Diogenes in eius vita, percontanti adultero, an iurare liceret ſe non admiſiſſe adulterium, reſpondit periurium adulterio grauitate criminis cedere, quod ita intelligendum eſt, quia maiora afferre ſolent incommoda, tum adultero, tum reipublicæ. Adde etiam illud Euphronis apud Stobæum, qui cum omni comparans malo omni præpoſuit; ait enim, *non eſt adulterio maius vllum malum.* Et Rurſus, *quid enim maius adulterio?* Deniquè Bart. *rubrica de adulteris* aſſirmat adulterium præter læſæ maieſtatis crimen eſſe maximum. Et quamuis negare non poſſumus quædam ex his per hyperbolen dicta eſſe, attamen vel crimen adulterij dicitur ſecundum tenere locum, quia læditur honor, quem vita chariorem iudicant, qui rectè ſentiunt, vel vt dixi, ratione detrimentorum, quę ex adulterio ſequuntur.

3. Neque obſtat textus in *cap. At ſi clerici, de iudicijs*, vbi videtur annumerari inter leuiora crimina. Reſpondet enim Cuiatius ibidẽ hunc eſſe Pontificis ſenſum, vt adulterium, quamuis per ſe graue ſit, at in ordine ad pœnam degradationis, vel ſuſpenſionis eſſe minoribus annumerandum: quia ſæpiùs ex noſtra imbecillitate ortum habet. Aliud obijci poteſt ex Auguſtino, de quo dicam capite ſequenti.

4. Ideò Eccleſia inter ea peccata, quę publica pœnitentia expiabantur, contra adulteros non leuem, ſed grauem pœnam ſtatuit. Illiberitanum, ca. 8. *vt nec in fine communionem accipiat.* c. 31. ſi vxores duxerint, acta legitima pœnitentia ad communionem admittit. cap. 47. ſæpiùs lapſum etiam in fine communione priuat. cap. 64. ſi vſque ad finem vitę in adulterio perſeuerat, etiam in extremis negatur cõmunio: quod ſi reliquerit, decem annorum pœnitentia præſcribitur. Can. 68. Catechumenæ adulteranti vſque in finem differtur Baptiſmus. Can. 78. Fidelis coniugatus cum Iudæa vel Gentili deprehenſus arcetur à communione; occultuſq; poſt quinquennium communioni reſtituitur. Grauiùs enim adulterium inter fideles, quam inter fidelem & Paganum puniendum patres eius Concilij iudicarunt. Ancyranum ca. 20. ſeptem annorum pœnitentiam adultero deſignat, vt ſic tandem per ſuos gradus reſtituatur communioni. Totidem Martinus Bracarenſis in ſua Collectione, quę eſt poſt Bracarenſe 2. c. 78. Zacharias epiſt. 7. ca. 25. Decreti Ancyrani mentione facta. Wormatienſe c. 44. Nannetẽſe

c. 12.

Digitized by Google

c.12. & 14. Toloſanum ſub Victore 2. antiquos renouat Canones. Rauenatenſe 2. ſub Clemente V. c.29. excommunicari decernit, ſi indurato animo non eiecerint vſque ad mortem, & Eccleſiaſtica ſepultura priuari. Palentinum ſub Ioanne XXII. *tit. de Adulterijs* excommunicatione percellit. Aliud Palentinum ſub Vrbano VI. excommunicationis ipſo facto incurrendæ ſententiam profert, & niſi duobus ante obitum menſibus domo eiecerint, careant Eccleſiaſtica ſepultura.

5. Nec minore ſeueritate puniſę adulteræ, etiamſi adulterarent conſentiente marito. *Si conſcio*, inquit Illiberitanum ca. 70. *marito, & ipſo conſentiente fuerit vxor mœchata, placuit nec in fine ei dandam eſſe communionem, ſi verò eam reliquerit & ſeparati fuerint, & dignè pœnituerint, poſt decem annos accipiant communionem.* Olim enim nonnullę vxores, cū audirent ipſas non habere poteſtatem ſui corporis, ſed virū, licere ſibi putabant ad torum alterius viri accedere, ſuo annuente, vel prębente licentiam. Diſce ad id hiſtoriam ſub Conſtantini temporibus ex Auguſt. lib. 1. de ſerm. Domini in monte c.16 *Sed tamē*, inquit, *verum quod ait Apoſtolus, Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir, ſimiliter & vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, poſſit in tantùm valere, vt permittente vxore, quæ maritalis corporis poteſtatem habet, poſſit vir cum altera, quæ nec aliena vxor ſit, neque à viro diſiuncta concumbere. Sed non ita eſt exiſtimandum hoc, nec etiam fœmina permittente viro facere poſſe videatur, quod omnium ſenſus excludit. Quamquam nonnullæ cauſæ poſſint exiſtere, vbi & vxor mariti conſenſu pro ipſo marito hoc facere debere videatur, ſicut Antiochiæ factum eſſe perhibetur. Nam Acindinus tunc præfectus, qui etiam Conſul fuit, cùm quendam libra auri debitorem fiſci exigeret, neſciò vndè commotus, quod plerumq; in iſtis poteſtatibus pernicioſum eſt, quibus quodlibet licet, aut potius putatur licere, comminatus eſt iurans & vehementer affirmās, quod ſi certo die, quem conſtituerat, memoratum aurum non exolueret, occideretur. Itaq; cùm ille teneretur immani cuſtodia, nec ſe poſſet debito illo expedire, dies metuendus imminere, et propinquare cœpit. Et fortè habebat vxorem pulcherrimam, ſed nullius perſonæ, quæ ſubuenire poſſet viro. Cuius mulieris pulchritudine; cùm quidam diues eſſet accenſus, & cognouiſſet maritum eius in illo diſcrimine conſtitutum, miſit ad eam, pollicens pro vna nocte, ſi ei miſceri vellet, ſe auri libram daturum. Tunc illa, quæ ſe ſciret, non habere ſui corporis poteſtatem, ſed virum ſuum, pertulit ad eum dicens paratam ſe eſſe pro marito id facere, ſi tamen ipſe coniugalis corporis Dominus, cui tota illa caſtitas deberetur, tanquam de re ſua, pro vita ſua vellet id fieri. Egit ille gratias, & vt iam fieret, imperauit, nullo modo iudicans adulterinum eſſe concubitum, quod & libido nulla, & magna mariti charitas ſe iubente & volente flagitaret. Venit mulier ad villam illius diuitis, fecit quod voluit impudicus: ſed illa corpus non niſi marito dedit, non concumbere vt ſolet, ſed viuere cupienti. Accipit aurū, ſed ille qui dedit, fraude ſubtraxit, quod dederat, & ſuppoſuit ſimile ligamentum cum terra: quod vbi mulier iā domi ſuæ poſita inuenit, proſiluit in publicum eadem mariti charitate clamatura quod fecerat, quia facere coacta eſt. Interpellat præfectū: fatetur omnia, quam fraudem paſſa eſſet oſtendit. Tum vero præfectus primo ſe reum, quod ſuis minis ad id ventum eſſet, pronuntiat tanquam in aliū ſententiam diceret, de Acindini bonis auri libram fiſco inferendam: illam verò mulierem dominam in eam terram, vnde pro auro terram accepiſſet, induci. Nihil hic in alteram partem diſputo, liceat cuique æſtimare quod velit: non enim de diuinis auctoritatibus deprompta hiſtoria eſt, ſed tamen narrato hoc facto, non ita reſpuit hoc ſenſus humanus, quod in illa muliere viro iubente commiſſum eſt, quemadmodum antea, cum ſine vllo exemplo res ipſa poneretur, horruimus.* Hactenus ex Auguſtino.

6. Id quod etiam licere ſuo exemplo viri vulgò ſapientes iudicari cenſuerunt. Grauiſſimum enim virum Catonem vxorem ſuam Martiam Hortenſij domum, filijs impleturam tradidiſſe Auguſtinus refert lib. de bono coniugali. ca.18. & lib. de fide, & operibus cap. 7. Socratem, quem Apollinis oraculo ſapientiſſimum iudicatum veneratur antiquitas, taquam armenti matricem amico ſuo ad propagādam ſobolem vxorem tradidiſſe ſcribit: irridetque vtriuſque ſapientiam Tertullianus in Apologetico cap.39. Certum enim eſt etiam alterius permiſſu neutrum coniugem libidini ſine adulterij reatu inſeruire poſſe.

7. Reus autem eſt adulterij non minùs vir quàm vxor. Adulterium autem vtrique prohibitum lege Dei, humana tamen aliter docet Ambroſius lib. 1. de Abraham cap.4. col.2. & c. 7. col.1. pulchra contra adulterium ſcribit. Licet &c. Licet aliqua ratione fœmina adultera grauiùs peccare cenſeatur. Caſtitas enim, pudicitiaque fœminas decet magis ſine dubio, quā viros. Vndè fœminæ tum ob hanc cauſam, tum ob partus periculum grauiùs peccant; confunduntur enim adulterio incerta ſtirpe familiæ, parentibus illegitima ſoboles adſcribitur, vt cū iuſtis liberis eandem partem ferant. Vndè, & iure ciuili maritus de adulterio accuſare vxorem poteſt, non è contra. At ratione ſcandali, cùm vir caput familiæ ſit, & ſuo exemplo mores probos docere debeat, grauiùs etiam peccare, quam fœminas docuit Auguſtinus libro 2. de adulterinis coniugijs capite octauo, & lib. de decem chordis capite tertiò habeturque 32. quæſt. 1. Sed de adulterij grauitate, & pœnis diximus non pauca in noſtris ſacris concionibus quadrageſimalibus, in concione de adultera Chriſto oblata.

CA-

CAPVT XV.

De vxoricidio ante ſententiam latam.

SVMMARIVM.

Pœna criminalis adulterij mors, num. 1.
Proponitur quæſtio, num. 2.
Quæ certa ſunt, explicantur, num. 3.
Quidam licitè, & rectè poſſe occidere dicunt, tanquam miniſtrum publicum iam deputatum, num. 4.
Oppoſitum omninò verum, num. 5.
Probatur ex iure Canonico, num. 6.7.8.9.10.
Oſtenditur iniuſtam fore legem, quæ id concederet, varijs rationibus, num. 11.12.13.14.15.
Ex iure Ciuili non colligi maritum in eo caſu deputatum eſſe miniſtrum publicum iuſtitiæ, numero 16.
Neque ex legibus noſtri regni, num. 17.18.
Permiſſum tantùm vxoricidium, & quare, n. 19.
An ea opinio ſit digna aliqua cenſura, num. 20.
Satis ſit fundamentis prima ſententia, num. 21.

1. MVLTÆ ſunt ſtatutæ pœnæ aduerſus adulteros, de dotis, & paraphernalium amiſſione late iuris periti, & inter eos Farinacius 4. 10. quæſt. 142. p. 1. Pœna autem criminalis eſt mors. In qua primò certum eſt non eſſe æquam ſortem mariti, & vxoris, neque enim licet vxori maritum criminaliter oppetere *l. 3. tit. 20. lib. 3. noua Recopilat.* nec compenſari eam accuſationem ſimilis adulterij exceptione, ſed adhuc poſt adulteria licere marito criminaliter accuſare. Tota ergo difficultas eſt an iure poli marito liceat vxorem in adulterio deprehenſam occidere.

2. Magna, & animorum, & verborum contentione ſuperioribus annis inter nonnullos DD. Salmanticenſes diſputatum eſt liceat ne marito occidere vxorem in adulterio deprehenſam, ita vt non ſolùm impunè, ſed tuta cōſcientia id faciat. Nam ciuilibus legibus, & regni Luſitaniæ atque Caſtellæ eam impunitatem cōcedi pro comperto eſt: ideò nos aliquid breuiter dicamus, & noſtram ſententiam, quā eo tempore iuſtis de cauſis expromere noluimus, explicemus.

3. In primis certum eſt, nec de eo dubium eſſe poteſt, priuata auctoritate, ſibique vſurpata, nunquam licere occiſionem, atque ideo maritum vt priuatam perſonam, nequaquam poſſe occidere vxorem in adulterio deprehenſam. Id quod ex generalibus principijs deſumendum eſt. Deinde certum, ſi leges ſeculares, quæ maritis facultatem faciunt vxores occidendi, permittant tantùm, quales ſunt leges latæ de vſuris, & meretricibus, & alijs huiuſmodi, nunquam poſſe dici licitum vxoricidiū. Nam quod fit lege tantùm permittente, nunquam licere poteſt in conſcientia. Et quia, vt oſtendemus ſtatim, leges ciuiles non probarunt adulteræ occiſionem mariti manibus, ideò illarum legum rationem habentes Doctores antiqui vno ore illicitum vxoricidium in eo caſu docuerunt.

4. Sed extitere nonnulli, qui licere marito vxorem in adulterio deprehenſam occidere affirmarunt iure Caſtellæ, & Luſitaniæ, non quidem tanquam priuatę perſonæ eam ſibi poteſtatem vſurpanti, ſed tanquam miniſtro iuſtitiæ. Publicum enim ius illarum legum illos miniſtros mortis efficit, illiſque facultatē tribuit, vt in flagranti poſſint occidere, non ſecus ac ſi poſt cauſę cognitionem, & ſententiam latam illos exequendę mortis miniſtros deſtinaret. Deputat enim maritum tanquam miniſtrum publicæ auctoritatis iuſtæ executioni. Atque id quidem rectè fieri poſſe lege lata, etiam inaudita adultera, quia notorius exceſſus examinatione non indiget *capite bona de electione.* Quando enim crimen notorium per deprehēſionem, ac nullatenus excuſari poteſt, non eſt neceſſaria nec citatio, nec ſententia ad pœnam irrogandam, vt docet Bartol. per textum in *lege ictus fuſtium num. 1. D. de his qui notantur infamia.* Hanc ſententiam tenēt multi Doctores, quos refert Thomas Sanchez lib. 10. diſput. 8, num. 37. & Leonardus Leſius illam probabilē iudicat, cui ſubſcripſere apud Salmanticenſes non pauci, quorum alij veram, alij probabilem, & omni cenſura liberam aſſeruerunt.

5. Cęterùm in primis hæc ſententia, mihi videtur omninò falſa, & improbabilis, de cenſura autem dicam poſtea. Iudico itaque nullatenus licitum eſſe marito vxorem in adulterio deprehenſam occidere: & quamuis id impunè faciat, iniuſte tamen, & cum peccato, atq; adeò legibus vxoricidium non probari, ſed permitti. Communis hæc ſententia DD. vt teſtatur Couarruuias de matrimo. 2. parte cap. 7. nu. 15. Iul. Clar. §. adulteria, à qua communi ſententia in re tanti momenti non videtur recedendum Probabo ſententiam iſtam vniuersè. Primò teſtimonijs, deinde ratione, denique oſtendendo, neque ex ciuilibus legibus, neque ſæcularibus Hiſpaniæ, & Luſitaniæ id colligi poſſe, non ſolùm firma, ſed nec probabili conſequentia.

6. Igitur pro noſtra ſententia contra priorem pugnat Nicolai I. Pontificis reſponſum in *cap. inter hæc 33. quæſt. 2.* qui Albino Epiſcopo roganti, an mulierem in adulterio deprehenſam liceat marito occidere, iuxta id quod mūdanæ leges ſcilicet Longobardicæ, quæ tunc à Romanis obſeruabantur, licebat, inquit: *Sancta Dei Eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus: gladium non habet, niſi ſpiritualem: non occidit, ſed viuificat.* Quibus non obſcurè eam legem improbare videtur. At in hoc caſu eadem eſt lex Longobardica, atque Caſtellæ, & Luſitaniæ. Ergo ſi illa non probatur à Pōtifice,

neque

Digitized by Google

neque etiam iſtæ, atque adeò illæ leges permittunt tantùm, non probant.

7. Idem argumentum ſumitur ex *cap. Quicumq;* ſequenti ibi. *Quicumq; propriam vxorem abſque lege, & ſine cauſa, & certa probatione interfecerit, publicam agat pœnitentiam.* Ergo ante legitimam probationem noluit Pontifex licere in conſcientia marito vxorem interficere, idque meritò, vt oſtendam, cùm ratione pugnauero.

8. Præterea elegans nobis ſuppeditat teſtimonium Stephanus Papa in *cap. admonere infra quæſtione ſecunda.* Cùm enim Haſtulphus vxorem interfeciſſet, adulterium prętexens, in eiuſque probationem teſtem vnum tantùm adduceret, grauiter reprehenditur à Stephano, & ſeuera ei imponitur pœnitentia. In quo primū expendo poſt mortem vxoris examinatā cauſam adulterij, & requiſitas ab eo probationes: quibus, quid opus eſſet, ſi illi iuſte, & in conſcientia occidere vxorem fas eſſet? Deinde notanda illa verba: *Prius cauſa criminis erat ſubtiliter inueſtiganda, & tunc, ſi ita fuiſſet inuēta ſecundum legis tramitem debuit accipere vltionis vindictam. Nam ſi verum, quod abſit fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos pœnitentia peracta dimittere eam per approbatā cauſam poteras, ſi voluiſſes: occidere tamen eam nullatenus debuiſti. Non enim Deus vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur ad pœnitentiā, et viuat.* Quibus quis non videt improbari vxoricidium patratum humana lege permittente? Lex enim Eccleſiaſtica reſpicit forum animæ.

9. Sed adeſt etiam optimum Auguſtini teſtimonium lib. 2. de adulterinis coniugijs ca. 15. & habetur *ca. ſiquid quæſt. 2. Poſtremò quæro abs te an liceat marito Chriſtiano ſecundum legem veterem, vel Romanas vxorem occidere?* Et poſt pauca reſpondet non licere, adeoq; graue crimen eſſe vxoricidium, vt e duobus malis minus malum ſit vxorem aliam ducere prima ſuperſtite, quàm priorem occidere. Agebat autem Auguſtinus de marito vxorem in adulterio deprehendente, ac iuxta leges ſeculi occidente. Quare iure ciuili, & ſeculi vſque ad Auguſtini tempora illicitam eam occiſionem, dubitari non poteſt. Illud tamen obſeruandum Auguſtinum ideò dicere grauius malum eſſe occidere coniugem in adulterio deprehēſam, quam aliam vxorem ducere, & adulterari illa viuente, nō quod adulterium leuius malum ſit homicidio, eius enim oppoſitum oſtendi ſupra cap. præcedenti, ſed quia in hoc peculiari caſu in homicidio eſt malitia contra iuſtitiam, ſicut in adulterio: & præterea eſt culpa contra miſericordiam, præbet enim ſe maritus immiſericordem erga ſalutem ſpiritualem cōiugis, quā ipſe in extremo periculo conſtituit; quod peccatum grauius eſt alia malitia contra caſtitatem, quæ eſt in adulterio. Quam enim ſtrictè obliget hoc præceptum miſericordiæ circa ſpiritualem proximi ſalutem, attingam infrà.

10. Nec mirum ſi vxoris necem Eccleſia improbarit, cùm Concilium Toletanum 1. c. 7. Clericis tantū concedat, vt vxores ſuas adulterantes pręter necem cuſtodiendi, atque ligandi poteſtatem habeant, macerandique ieiunijs, nō tamen mortiferis *cap. placuit quæſt. 2.* Et vniuerſim de vxoribus laicorum hæc ſtatuit Triburienſis Synodus ſub Formoſo Papa cap. 46. *Si enim vxor conſtuprata fuerit, & propterea maritus capitali ſententia delere illam machinauerit: ipſa verò vrgente mortis periculo ad Epiſcopū confugerit, & auxilium quæſierit operoſiori, ſi poteſt Epiſcopus labore defendat, ne occidatur, ſi verò non poteſt, nullo modo liceat ei requirēti eam viro reddere ad occidendum, quæ ſe ei obtulit ad defendendum, ſed ſolerti cura tranſmittet eam ad locum, quem ipſa delegerit, vt ſecura viuere poſſit. Si verò interdum maritus eam inuenerit, & repetierit, ſecundùm ſæcularem poteſtatem habeat quid agere ei velit. Sed audiat Sanctum Auguſtinum dicentem: Cùm enim vir a virtute nomen accipit, mulier à mollitie, id eſt fragilitate, quare contra crudeliſſimum libidinis beſtiam vult vnuſquiſq; vxorem ſuam eſſe victricem, cum ipſe ad primum libidinis ictum victus cadit? Nam quidquid contra fidem Catholicam mulieribus non licet, nec viris licet.* Expende illud Concilij *ſecundum ſæculum*, id eſt, ſeculares leges à quibus tamen longè abeſt Eccleſię animus. Permittunt ergo tantùm leges ſæculi, non verò in conſcientia vxoris necem licitam reddunt. His certe teſtimonijs ſatis conſtat Imperialibus legibus horum Patrum tempore non licuiſſe occiſionem vxoris in adulterio deprehenſæ, quandoquidem illam reprehendunt, vt illicitam.

11. Sed, & ratione probemus in vniuerſum licere non poſſe. Idque manifeſtè meo iudicio oſtenditur ex iniuſtitia legis, quę id pręciperet. Si enim oſtendero non poſſe eſſe legem, quæ licite concedat marito facultatem occidendi vxorem in adulterio deprehenſam, planū erit neque vllam extare legem, qua deputet illum miniſtrum tali executioni, cùm lex omnis iuſta eſſe debeat, aut legis nomen non obtineat. Et non poſſe legem ferri, quæ concederet, vt malefactores obuios quiſque poſſit occidere iuſſu Principis docet Soto lib. 5. de iuſtitia q. 1. artic. 2. ad 1. Mercado lib. 6. ſum. cap. 5 § *ni en a las vezes.* Et in hac ſpecie idem docet Gabriel Vazquez de reſtit. cap. 2 §. 1. dub. 2. num. 7. Oſtendo igitur eius legis iniuſtitiam in primis, quia ea lex innumeris fraudibus, & maritorū inſidijs aperiret viam. Nam cùm vir odio haberet vxorem, aliquemque ſibi haberet offenſum, occidere conaretur, ac diceret ſe illos inueniſſe in flagranti delicto. Item cùm nonnulli ex maritis ſint, qui ſuarum vxorum lenones eſſe ſolent, quique, & ipſi vxorum amaſios procurant, ſæpe contingere poſſet, vt ſi ratione perſoluendę mercedis inter ſe diſſentirent, illum occideret, vxorem vulneraret, ac crimen, cuius ipſe auctor, illis obijceret. Quæ in ſimili dixit

Imperator

Digitized by Google

Imperator *lege fin. C. de Malef. & Mathemat.* dum prohibet, ne quis ſine delatione ad iudicem Magos occideret. Verba hæc ſunt: *Quicumque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit: illico ad publicum pertrahat, & iudicum oculis communis hoſtem ſalutis oſtendat. Quod ſi quiſquam agitatoribus, id eſt, aurigis, ſeu ex quolibet alio genere hominum, contra hoc interdictum venire tentauerit, aut clandeſtinis ſupplicijs etiam manifeſtum reum maleficæ artis oppreſſerit, vltimum ſupplicium non euadat, gemina ſuſpicioni obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris ſocios publicaret, ſeueritati legum, & debitæ ſubtraxerit quæſtioni: aut proprium fortaſſis inimicum ſub huiuſmodi vindictæ nomine conſilio atrociore confecerit.*

12. Deinde eius legis iniuſtitiam apertiùs adhuc demonſtro. Nam quoties aliquis actus, vt hic, & nunc exercetur, non poteſt ſine manifeſto periculo peccandi fieri, cumque ex ipſa rei natura coniungitur, non poteſt actus ille vt licitus lege probari. Quam multa prohibita sũt ſolùm ratione periculi annexi? Certè complura: ideò enim prohibita cum dæmone colloquia, eiuſque inuocatio: & ſi ſecludas periculum ruinę animi, non facilè eius prohibitionis rationem reperies. Videamus ergò an vxoricidium, cùm in ipſo delicto comprehenditur vxor cum adultero, poſſit, & valeat ſine periculo peccati fieri, an habeat neceſſariò, & ex natura ipſa rei adiunctum peccati periculum? Habet quidem. Quis enim dubitet, dum ardet animus zelo vindictæ, dolet illatam iniuriam, quam ſuis oculis aſpicit, vlciſcendę iniuriæ animum non adeſſe? Quem tamen ex natura rei non præſumit ius, cùm poſt obiectum in iudicio crimen, cauſæque cognitionem, ille committit executionem vindictæ; iam enim lapſu temporis frigeſcente iniuriæ memoria, & aliquantulum ſedato animo, aut ſaltem conceſſo reſpirandi tempore ab iniuriæ pondere, veroſimile eſt, aut ſaltem prudenter præſumi poteſt, non moueri zelo vindictæ: ius certè occaſionem eam deputatione non præbet. In flagranti autem executionem concedere, aut deputare miniſtrum, ac in eo caſu non eſſe ex natura rei coniunctum periculum vltionis, qui dixerit, ferreus eſt, aut niue frigidior. Quare ex natura rei coniunctum certè peccati periculum illi ſubitæ executioni.

13. Sed & alia etiam ex parte periculum adeſt, cùm vxor in peccato occidatur. Quantula enim res eſt hominis honor præ ſalute æterna cuiuſuis, cùm eam curare debeat quis, maximè quando teneatur etiam cum diſpendio temporalium ſuo. Cùm ergo vxor mariti poteſtati commiſſa ſit, & ad illum ſpectet de eius ęterna ſalute curã gerere, tenetur illi conſulere etiam cum illo diſpendio, maximè cùm alia via illi honoris iacturę licitè ſubueniri poſſit. Vndè nõ video quomodo licitè poſſit occidi vxor in flagranti delicto deprehenſa, cùm adulteros exponat periculo damnationis æternæ. Quis neget, quoties quis adminiſtrat ſacramenta, probabilem opinionem debere ſequi, peccareque ſi non faciat, ex ea ſolùm ratione, quia in periculum adducit ſalutem ęternam eius, cui miniſtrat? Quod ſi adeò ſtricta obligatio eſt, vt ceſſet interdum religionis præceptum, ne deſit, qui ſacramenta miniſtrat eleemoſynæ, vt cum ea in peccato miniſtrat, quod ſe, volens citò ſubuenire extremè indigenti ſacramento, præparare non potuit, quis maritum eximet ab obligatione non exponendi periculo ſalutem æternam vxoris, quam ſane in extremum conijcit periculum, ſi occidat illam in adulterio deprehenſam? Aut quis legem, quę id decerneret, iuſtam exiſtimaret?

14. Et quò magis conſtet non licere marito ex ea lege vxorem occidere, videamus quo prætextu poſſet lege ſtatui, vt in adulterio deprehenſam occideret. An vt iniuriam ſibi illatam vlciſcatur? At hoc illicitũ eſſe quis ignorat, qui Chriſtianus ſit. Si vt ſupplicium ſumat. Quomodo de fœmina exiſtente in peccato, & eius curæ commiſſa, non conceſſo ei ad ſacramentalem confeſſionem ſpatio, ſumi licitè poteſt? Si enim damnato ad mortem id tempus concedunt iura, & iniuſta eſſet lex, quæ id denegaret, cùm tamen damnati ad mortem per ſententiam tempus habuerint animum præparandi, & conuertendi, quantò iniuſtior, quę cõcederet marito poteſtatem occidendi ſubitò in peccato repertam nullis ad id conceſſis inducijs? Quod ſi eam facultatem concedunt marito tanquam contra inuaſorem honoris quem iuſtè licet occidere, etiamſi ſciam eſſe in peccato mortali, hoc quidem locum habere non poteſt in præſenti, & vide quanta rerum turpitudo ſequatur. Ex eo enim fieret maritum non tantùm lege ciuili, Caſtellæ, & Luſitanię, ſed iure naturali eſſe deputatum miniſtrum; aut poſſe occidere adulterum, & adulteram, nec indigere ea deputatione virtute legum. Nam inuaſorem honoris occidere ideo licet, quia iure naturali vim vi repellere fas eſt. Rurſus ex eo fieret, non poſſe adulterum, nec adulteram ſe defendere, & maritum inuadentem occidere, ſi alia via eripi ab eius poteſtate non poteſt, atq; adeò irregularem eſſe adulterum, ſi occidat maritum, cũ tamen vniuersè ſtatuatur oppoſitum in *Clement. ſi furioſus, de homicidio.* Cùm enim bellum non poſſit eſſe iuſtum per ſe ex vtraque parte, ſi maritus ius habet occidendi adulteros, non poſſunt adulteri ius habere occidendi maritum, ſi aliter nequeunt vitæ ſuæ cõſulere; & ex conſequenti iniuſtum erit homicidium in defenſionem propriæ vitæ ex parte adulterorum, non ſecus atque dãnatus ad mortem, qui detinetur in carcere, aut extra carcerem non poteſt à miniſtris iuſtitiæ cum eorum offenſione ſe defendere, vt docuit Sãctus Thomas 2.2. quæſt. *69*. art. 4. ob eandem rationem, quia ſcilicet eſt bellum iuſtum ex parte mini-

nocatis, per quos probare poſſit, quod cum ſua vxore comperit, iudici tradere crimina examinanti. Et poſt pauca. *Quia verò ita comperiuntur aliqui impij, vt etiam in venerandis domibus præſumant in talibus ſe miſcere ſceleribus, & ibi de peccatis tractare, vbi conſueuerunt Deum timentes, peccatorū veniam poſtulare.* (Digna Imperatore ſententia) *iubemus vt ſiquis talis inueniatur in locis venerabilibus alienæ vxori, de qua in ſuſpicione eſt poſt tres, ſicut dictum eſt, conteſtationes loquens, licentiam eſſe eius marito vtraſq; perſonas defenſori Eccleſiæ, aut alijs Clericis tradere, vt ad eorum periculum diuiſim iſti ſeruentur, donec iudex hoc cognoſcens amittat ad Epiſcopum ciuitatis, quatenus eis iſti tradantur, &c.* Vide ex his omnibus quam longè abſint iura ciuilia à deputando maritum miniſtrū iuſtæ executioni, ſi in adulterio deprehendat, cùm ſolùm concedatur, & cum limitatione adulterum occidere, nullibi autem vxorem occidere permiſſum: id enim tantùm patri, & certis quibuſdam conditionibus per legem conceſſum eſt, ſiue permiſſum potiùs. Cur autem patri potiùs, quam marito committatur occiſio filię, ratio redditur *leg. 14. titul. 17. Part. 7.*

17. Nec verò id apertiùs colligitur ex legibus noſtri Regni. Nam *leg. 12. 13. & 14. tit. 17. par. 7.* tantùm habentur eadem, quæ in iure ciuili continentur, & in Nouella 117. Solumque conceditur marito facultas occidendi adulterum, non tamen vxorem. Quare ex legibus Partitarum adſtrui non poteſt ea deputatio, quam fingit prima ſententia. Sed neque ex iure nouæ compilationis. Nam *lib. 8. tit. 20. leg. 5.* cōſtat me iudice manifeſtè occiſionem vxoris in adulterio deprehenſæ fieri à marito propria auctoritate, & non ex deputatione legis: propria autē auctoritate non licere occidere etiam aduerſarij fatentur. Id igitur oſtendimus. *El marido que matare por ſu propria auctoridad al adultero, y a la adultera, aunque los tome in flagranti delicto, y ſea juſtamente hecho la muerte, no gane la dote, ni los bienes del que matare, ſaluo ſi los matare, o condenare por auctoridad de nueſtra juſticia, que en tal caſo mādamos que ſe guarde de la ley del fuero, que en eſte caſo diſpone, que es la ley primera deſte titulo.* Inquiro enim quid ſignificetur hoc loco illo verbo, *matare por ſu propria auctoridad.* Planum certè loqui Regem de occiſione, quæ fit, dū in flagranti deprehenduntur adulteri. Ea enim occiſio opponitur illi, quæ fit iam per iudicis ſententiā. Ergo in eo caſu auctoritate propria occidit maritus, & non ex deputatione legis. Aliàs, quæ ratio eſſet, cur ille, qui in flagranti deprehenſos occidit, ſi iam eſt lege Caſtellæ deputatus miniſter, quia exceſſus eſt notorius, priuaretur bonis occiſorum, nō autem qui occideret interueniente ſententia, quandoquidē in vtroq; caſu exequitur vt miniſter legis iuxta illos? At maritus occidens in flagranti priuatur ſemper occiſorum bonis. Ergo ſemper occidit auctoritate propria, & non auctoritate legis: aliàs non opponerentur, nō diſtinguerētur illæ duæ occiſiones, quaſi vna fiat auctoritate priuata, & alia auctoritate legis, vel iudicis.

18. Nec verò his obſtat, quod in ea lege dicatur. *Y ſea juſtamente hecha la muerte:* eo enim verbo tantùm impunitatem concedit à crimine. Iuſta itaque mors illa eſt, non tamen iuſtè illata. Nec etiam fortius aliquod argumentum ſumitur ex *lege prima eiuſdem tituli* ibi. *Si muger caſada fiziere adulterio, ella, y el adulterador ambos ſean en poder del marido, y faga dellos lo que quiſiere, y de quanto han.* Ea enim lex non loquitur de marito deprehendente in flagranti, ſed per ſententiam iudicis procedente, idque conſtat tum ex declaratione quæ eſt in *dicta l. 5. & l. 4. eiuſdem tit.* Tum etiam quia illa verba, *ſi fiziere adulterio*, nimis generalia ſunt, & ex illis ſumere maritus occaſionem poſſet occidendi etiam poſtea. Nil itaque ibi dicitur, quo indicetur legem loqui de marito, qui in ipſo crimine deprehendit: ſed tantùm eius eſt ſenſus tradendos à iudice marito, vt quod libuerit faciat: & in eo caſu etiam bona retineat, niſi fortè liberi extiterint. Tū etiam id conſtat, quia in fine eius primæ legis hæc habentur. *Y ſi por ventura la muger no fue en culpa, y fuere forçada, no aya pena.* Quomodo autem diſcerni poſſet, an mulier culpa caruiſſet, ſi in ea lege daretur marito poteſtas occidendi in ipſo crimine deprehenſos? Tantùm ergò illa prima lex intelligitur de his, qui occidunt poſt examen cauſæ. Tum denique hāc eſſe eius legis mentem mihi perſuadeo, quia ea ex legum foro deſumpta eſt: eo autem tempore, quo fori leges vigebant. ſeruabatur apud Hiſpanos Partitarum ius, in quibus ea poteſtas marito non conceditur. Solùm ergo ea fori lex explicuit, quod in legibus Partitarum expreſſum non erat, ſcilicet, auctoritate iudicis condemnatos adulteros mariti poteſtati tradendos, inſuperque occiſorum bona non extantibus liberis. Nec maioris efficacitatis exiſtimo Luſitaniæ leges.

19. Licet ergò tantùm per leges impunè occidere ob vehementem dolorem, quē maritus animo cōcipit ex illato dedecore. Tantus enim eſt huius iracūdię impetus, vt leges, & ſi manus non arment ad vindictā, tamen illas non omninò exarment, id tribuētes iuſto dolori, vt vir impunè poſſit necem inferre adultero. Cuius permiſſionis rationem obtulit Caſſiodorus excuſans illum, qui occidit adulterum hiſce verbis: *Quis ferat hominem ad leges trahere, qui matrimonij nixus eſt iura violare? Feris tributum eſt copulam ſuam extrema decertatione defendere, dū omnibus animantibus eſt inimicum, quod naturali lege dānatur. Videmos tauros fœminas ſuas cornuali concertatione defendere: arietes pro ſuis fœminis capitaliter inſanire, equos adiūctas ſibi fœminas colaphis, et morſibus vindicare, ita pro copulatis ſibi animas ponūt, qui verecundia non mouētur. Homo autem quomodo patiatur inultū relinquere adulterium, quod ad æternū ſuum dedecus cognoſcitur*

commiſiſſe? Vndè à Sapiente ſcriptum eſt prouerb.6. *Scelus, & furor viri non parcet in die vindictæ*, ſiue *in die iudicij*, vt habent ſeptuaginta, hoc eſt, in iudicio publico. Nam apud Hebræos nunquam licuit per legem aliquam priuata poteſtate in adulterum ſæuire: ſed ad iudices crimen deferendum erat, vt ipſi de ſupplicio, & cauſa decernerent. *Neque acquieſcet*, inquit Salomon, *cuiuſquam precibus*, videlicet, exorari, & flecti neſcius ob furoris vehementiam, qui cũ tantus ſit leniri aut mulceri non poteſt. Vndè Chryſoſtomus in lib. de Virgin. iram cõiugis ob adulterium ſęuientis dæmonem internum appellauit. *Neque* denique *ſuſcipiet pro redemptione dona plurima*. Vix enim vnquam inuentus eſt maritus adeo ſordidus, vt dedecus, quod ex adulterio coniugis eueniat, pretio aliquo compenſandum exiſtimet. Quod efficit natura dedecoris, cùm nullus ſit ita imperitus æſtimator, qui honorem non cunctis opibus præferendum iudicet.

20. Demonſtrauimus hactenus falſiſſimam eſſe eam ſententiam; reſtat dicamus, an aliquid periculi contineat, cenſuraque aliqua digna ſit eo modo explicata, quo primæ ſententiæ Doctores illam explicare diximus. Leonardus Leſſius illam probabilem iudicat, & multi Salmanticenſes probabilem, & nulla nota dignã iudicarunt, damnantibus tamen alijs. Ego meũ in hac re iudicium non interpono, dicam tantùm, quo alij permoti cenſura dignam iudicarunt. Eadem propoſitio expurgata videtur auctoritate ordinaria, & expuncta ex aphoriſmis Emanuelis Sa, Ille enim libro Aphoriſm. conſcientiæ, verbo *homicidium* numero 14. hæc habet: *Adulteram traditam viro a iudice, vt occidat, ſi velit, poteſt occidere, eſt enim tunc miniſter iuſtitiæ voluntarius.* At numero 15. ita ſcribit: *Occidere in adulterio deprehenſam vxorem vel filiam, itemq́; adulteram licere aiunt quidam, alij meliùs negant. Medina de reſtitutione, quæſtione tertia cauſ. 4. Couarruuias parte ſecunda de ſponſalibus cap. ſeptimò. §. ſeptimo numero octauo. Nauarrus cap. 25. numero 3. Soto lib. 5. de iuſt. quæſt. 1. art. 3. & in 4. diſt. 37. quæſt. vnica.* Planum eſt, cũ Sa dicit alios negare, & alios affirmare, citatis etiam teſtibus, loqui de ea ſententia, quam priores auctores defendunt. Hæc autem propoſitio, quamuis cum illa moderatione ſcripta ſit, quia tamẽ probabilem, licet minus probabilem iudicabat ſententiam affirmantium licere, expurgata eſt ea propoſitio in expurgatorio Romano. Nam cum Aphoriſmi Emanuelis Sà expurgantur, hæc ſunt eo loco. Pagina 234. numero 15. *Dele, licere aiunt quidam, etc. vſque ad finem, & corrige, non licet in foro conſcientiæ*, iuxta quem codicem expurgatorium Aphoriſmi poſtea excuſi verbo *homicidium* num. 15. ita habent: *Occidere in adulterio deprehenſam vxorem vel filiam, itemq́; adulterum, non licet in foro conſcientiæ.* Quod ſiquis à me quærat, quantæ auctoritatis ſit codex, ille expurgatorius, crediderim non exiguam eius auctoritatem eſſe, nec niſi conſultis fidei iudicibus in Curia Romana in lucem edi, ſicut, & quem in Hiſpania excudit ſupremæ Inquiſitionis Senatus. Vndè extra Hiſpaniam illi codici multũ deferri, vel illud indicat, quod libri omnes poſt eum Codicem Romanum excuſi correcti iuxta illum imprimuntur. Quod quidem magno argumento eſt magno conſilio, & publica auctoritate, ordinaria ſcilicet, factum eſſe, ſiue editum in lucem: At ne ex eo aliquis remaneat ſcrupulus poſſet aliquis dicere, ideò expungi, quia abſolutè probabile iudicauit licere eam occiſionem, non expungendum, ſi diceret id legibus Caſtellę annuentibus licere, quia deputant virum vt miniſtrum iuſtę executioni. Eius tamen Codicis expurgatorij non tanta auctoritas eſt, vt notam inurat illi opinioni quam reijcit, vt latè demonſtro in noſtro Commentario de inſidijs licitis. Itaque ex eo quod in eo Codice Romano expuncta ſit ea propoſitio, non ſequitur vlla cenſura dignam eſſe.

2. Atque ex his conſtat fundamentum illud, cui nitebatur prima ſententia, poſſe ſcilicet eam facultatem concedi per legem, vt in caſu notorio exequatur ſententiam inaudita parte, nullius eſſe momenti; tum quia propter ea, quæ diximus, iniuſta eſſet ea lex; tum etiam, quia adhuc non poteſt dici ille notorius exceſſus. Quare is caſus, in quo inaudita parte procedi poteſt, (forſan enim aliquis eſſe poteſt, vt alibi dicam) longè à noſtro diuerſus eſt; vndè ab illo ad illud deſumere argumentum non poteſt, niſi iuris, & æquitatis ignarus.

CAPVT XVI.

Adulterium cauſam eſſe diuortij perpetui.

SVMMARIVM.

Adulterium eſſe cauſam diuortij, & colligitur ex Matth. 19. num. 1.

Defenditur iſte locus ab hæreticorum interpretatione, num. 2.

Adulterium cauſam eſſe diuortij iure comprobatur, num. 3.

Oriri ex ipſo naturali iure, num. 4.

Quid nomine adulterij intelligatur, et an extendatur ad ſodomiam, num. 5.

1. IGITVR meritò Chriſtus Dominus, qui matrimonij contractum ad ſacramenti dignitatem euexit, & ad ſuam primam inſtitutionem reuocauit. Matth. 19. cauſa fornicationis diuortium conceſſit. Ex quo teſtimonio cauſam deſumpſerunt hæretici, vt adſtruãt licere ob adulterium dimittere, & dimittenti aliam

Digitized by Google

aliam ducere, quaſi is ſenſus ſit verborum Chriſti. Qui dimiſerit vxorem ſuam ob aliam cauſam, quam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; ſi verò ob fornicationem dimiſerit, & aliam duxerit non mœchatur; & quicumque ob aliam cauſam, quã ob fornicationem dimiſſam duxerit, non mœchatur. Cæterùm, vt iam ſupra, hæreticorum is ſenſus eſt. Nam poſt Chriſtum ſublata repudia, quacumq; ex cauſa, vt ibidem oſtendimus: vnde viuente prima coniuge nunquam licuiſſe etiam poſt adulterium ſecundum matrimonium, eo loco communem eſſe Patrum, & Conciliorum ſententiam oſtendimus.

2. Et quidem ex iſto loco perperam colligi dimiſſam ob adulterium liberam remanere multa conuincunt. Primùm quia ea concors Patrum, & Conciliorum ſententia fuit, qui ita hunc locum intellexerunt. Secundò quia per Chriſtum ſublata repudia, id quod Chriſtus Dominus ex eo confirmat, quia vnius tantùm viri vna vxor eſſe debet. Quæ ratio ſuppoſita indiſſolubilitate matrimonij nulla eſſet, ſi liceret vna dimiſſa alteram ducere, quacumque ex cauſa dimittatur. Tertiò, quia Chriſtus hoc loco indiſſolubilitatem adſtruebat matrimonij. Ab eo autem alienũ erat dimittendi licentiam concedere, cauſa fornicationis. Quartò quia melioris eſſet conditionis adultera, quam quæ ob morbum dimittitur, cùm illa libera remaneret, hæc ſecus. Quintò, quia Marcus c. 10. Lucas cap. 16. Paulus Roman. 7. & 1. Corinth. c. 7. abſolute pronuntiant nulla ex cauſa licere dimittere, & ſeparari vinculum: non quidem oppreſſuri ſilentio adulterium, ſi ea cauſa ſufficiens eſſet, & id locus apud Matth. indicaret, cũ poſteriùs ſcripſerint Euangelium & epiſtolas. Denique, quia apud Matthæum tantùm dixit Chriſtus. *Qui dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, quorum planus ſenſus eſt: Quicumque dimiſerit vxorem ex alia quacumque cauſa, quã ex fornicatione. quibus oſtendit non licere ob aliam cauſã dimittere. At ne quis exiſtimaret dimiſſa ob eam cauſam vxore ſolui matrimonij vinculum, ſubiungit; *& qui dimiſſa vxore*, ob fornicationem ſcilicet, *aliam duxerit, mœchatur, & qui dimiſſam eam ob fornicationẽ duxerit mœchatur*: Repetendum itaque eſt à communi relatiuum *qui*, quaſi arguat. Si enim ob eam cauſam non diſſoluitur matrimonium, nulla alia diſſoluit. Vel vt alij interpretantur, quicumque, niſi ob fornicationem, vxorem dimiſerit, mœchatur, quia facit eam adulterari, & qui aliam duxerit, quacumque, ſcilicet ex cauſa dimittat primam mœchatur, dum ſuperſtes eſt prima: & qui dimiſſam quacumque ex cauſa ducit, mœchatur, cũ ſuperſtes ſit eius vir, quo ſuperſtite non licet alteri copulari, vnius enim tantũ eſt vna vxor. Sed de huius loci intelligentia vide etiã Maldonado ibidem. Bellarm. lib. 1. de Matrimon. c. 16. Valentiam diſput. 10. generali quæſt. 1. puncto 7. Salmeronium tom. 6. in nouum teſtamẽtum à diſput. 45. & Benedictum Pererium in c. 7. ad Rom per 4. primas diſputationes, vbi etiã de loco Ambroſij diſputat, de quo nos multa ſupra lib. 7. in eamque ſententiam propendit, quæ ſentit eos Commentarios non eſſe Ambroſij. Mihi enim non vacat omnia latè perſequi, ſed multa inſinuare tantùm.

3. Ex eo ergo Matthæi loco habemus diuortij perpetui ſufficientem cauſam eſſe adulterium: & quamuis alias etiam diuortij cauſas eſſe iudicarit Eccleſia, vt conſtat ex Alexandro Tertio in Append. Lateran part. 47. capite 4. & part. 50. cap. 22. & cap. 63. & Vrbano Tertio *cap. 6. de diuortijs*: potiſſima tamen inter potiſſimas eſt alterius coniugis fornicatio. Inde etiam cõplura Eccleſiæ decreta emanarunt, quæ inſinuat ſeruato temporis ordine Clemens Romanus lib. 6. conſtit. capit. 14. Nicænum cap. 15. & 66. Anglicanum ſub Adeodato, ca. 10. Toletanum cap. 8. Agathenſe cap. 25. Veneticum cap. 2. Anglicanum 1. cap. 10. Pariſienſe lib. 3. cap. 2. Triburienſe cap. 38. Sueſſionenſe ſub Pipino Rege, Stephanus Papa epiſtola 240. Romanum Tertium, ſub Nicolao Primo Col. 1. & 2. Nicolaus Primus epiſt. 22. & epiſt. 27. col. 3. & epiſt. 32. col. vltima, & epiſt. 51. col. 3. & ad conſulta Bulgaror. cap. 96. Adrianus Secundus epiſt. 6. Ioannes Octauus epiſt. 65. col. 2. epiſt. 188. & 198. Moguntinum ſub Alexandro Secundo, Gregorius Septimus lib. 1. epiſt. 48. Moguntinum ſub Paulo Tertio cap. 36.

4. Atque id quidem, quod & à Chriſto, & tam multis canonibus ſtatutum eſt, oritur ex ipſo naturæ iure, ſecundùm veriorem ſententiam. Quia cùm coniux naturali iure teneatur fidem ſeruare, quando ille debitam fidem violat, ex naturæ iure conceditur, vt ſeparari poſſit, & abijci, quod rectè citatis alijs docuit Thomas Sanchez lib. 10. diſput. 3. num. 4. Suntque in hac re pares tam vir, quam vxor, quidquid nonnulli dixerint; vt conſtat ex *cap. fin. 32. qu. 5.* & ex his, quę diximus ſup. lib. 7. Vterque enim ſibi mutuò obligatur ex iuſtitia ad fidem ſeruãdam. Ex quo fit contra hoc nullam præualere conſuetudinem poſſe, vt diuortium non liceat: neque præſcribi vllo tempore contra petitionem diuortij; ſed quocumque elapſo peti poſſe, vt colligitur ex *cap. admonere 32. quæſt. 2.* Vbi adhuc poſt ſeptennium facultas eſt diuertendi ab adultera vxore.

5. Adulterij autem nomine, cũ dicimus prębere iuſtam cauſam diuortio perpetuo, nonnulli etiam intelligũt ſodomiam ſiue viri ſiue vxoris cum alia fœmina, conſummatam tamẽ, id eſt effuſo ſemine intra vas præpoſterum. Caro enim, inquiunt, ea ratione diuiditur in plures per concubitum, ſiue agant, ſiue patiantur. Vndè colligunt extraordinariam pollutionem ſiue ſolius, ſiue cum aliena, ſiue cum propria non eſſe perpetui diuortij cauſam, ſed ad tempus. Quod enim peccatũ grauius ſit adulterio, non

Digitized by Google

non obſtat, hic enim ſolùm attenditur diuiſio carnis in plures, quæ eſt cauſa perpetui diuortij. His etiam addunt beſtialitatem, cùm caro coniugis diuidatur in carnem beſtiæ, cùm qua copulatur. Verius tamen mihi videtur nec peccatum nefandum, nec brutalitatem cauſam eſſe perpetui diuortij cum adulterio comparandã. Quia cùm diuiſio carnis in plures in iure dicitur eſſe cauſa diuortij, de ea intelligendum, quę iuxta vſum naturalem eſt. Idque conſtat, quia ea diuiſione inducitur in iure bigamia, & irregularitas. Nulla autem turpis coniunctio extra naturale vas bigamiam, irregularitatem inducet ex bigamia ortam, vel vera, vel ſimilitudinaria, aut interpretatiua, ſi forſan illæ ſunt, vt manifeſtum eſt. Tantùm ergò illa adulterij nomine intelligenda eſt. Sed quamuis ſpeculatiuè loquendo mihi videatur quod dixi: attamen in praxi cenſeo non recedendum à priori ſententia quę communis eſt inter DD. quos refert, & ſequitur Riccius deciſ. 137. in praxi licet nullo iure probatur Nam quæ afferuntur ex *ca. adulterij, ca. flagitia cap non ſolùm 32. q. 7.* ſolùm probant grauitatem criminis, non verò eſſe cauſam diuortij. Sed an ob conqueſtum fœminæ dicentis ſe à viro tanſũ ſeparari debeat quæſtio eſt. Nõnullis videtur ſufficere propter doctrinã Innocentij *in ca. 1. de adulte.* Sed oppoſitum verius, quia nemo eſt idoneus in proprio facto, *l. nullus, ff. de teſtibus, & l. omnibus, C. eod.* Quare vltra aſſertionem mulieris. debet innoteſcere aliquod indicium, ex quo moueatur iudex ad ita iudicandum. Sic Riccius deciſione citat. Fauet communi ſententiæ Hieronymus in *cap. omnes accuſationes, 42. quaſt. 7.* Alia autem crimina præbebunt diuortio cauſam non perpetuam, ſed ſicut aliæ cauſę, de quibus in dictis canonibus ſermo eſt. Ex his fit à fortiori oſcula, tactus, & amplexus non eſſe cauſam perpetui diuortij, niſi ob illa ex adiunctis circunſtantijs præſumatur adulterium. Quomodo autem probari debeat adulterium ad effectum diſſolutionis matrimonij, tradit deciſio Rot. 137. apud Farinacium 2. vol. Conſ.

CAPVT XVII.

Quando teneatur diuertere, & quando non liceat alteri coniugi?

SVMMARIVM.

Quid explicandum, num. 1.
Coniux innocens, abſolutè loquendo, non tenetur dimittere adulterum, num. 2.
Duæ limitationes eiuſdem doctrinæ ibi, & n. 3.
Primus caſus, in quo dimittere non poteſt, n. 4.
Secundus caſus, num. 5.
Obiectio diluitur, num. 6.
Idem dicendum, ſi vir vxorem proſtituat, n. 7.
Tertius caſus, in quo non poteſt, num. 8.
Quartus etiam caſus, num. 9.

1. SED vt ea, quæ circa diuortium adulterij cauſa remanent explicanda, tradantur diſtinctè, & apertè, conſideremus duo tempora ſigillatim: primum ſtatim poſt adulterium commiſſum ante ſeparationem: ſecundum poſt factum diuortium, & ſeparatos coniuges, innocentem à nocente.

2. Igitur quod attinet ad primũ tempus, vt quæ in illo geri debeant intelligantur obſerua coniugi innocenti non eſſe impoſitam nec ſtatim dimittet di adulterum coniugem, ſed illum retinere, & cum illo cohabitare poteſt, vt expreſſe Nannetenſe Concilium c. 12. & conſtat ex *c. de benedict. 0, cap. quod autem, c. non ita, c. cùm venundatur, c. apud miſericordem, 32. q. 1.* Id autem cum duabus limitationibus accipiendum. Prima, niſi vir innocens ad ordines promoueri velit, nec enim poteſt vxorem adulteram accedere, aliàs irregularis, etiã ſi ignarus: etiamſi coactus ſententia iudicis, quam æquam eſſe non poſſe certum nulla eſt, niſi grauiſſimũ aliquod malum timeretur, niſi copularetur nocenti, quod prępondararet iuri innocentis. Nec enim in ea copula attenditur culpa, ſed bigamia interpretatiua, & defectus ſacramenti vnius cũ vna. Ita decernit Concilium Neocæſarienſe ca. 8. Quod ſuæ inſeruit collectioni Martinus Bracarenſis cap 45. & habetur *cap. ſi laici 34. diſt.* de quo ſuo loco. Imò ſi clericus ſit, in eodem capite, è domo reijcere compellitur, aliàs ab altaris remouetur miniſterio.

3. Secunda limitatio eſt, niſi ſcandalum ex adulterio alteriuſcõiugis ſequatur. Ex hoc enim ſolo capite ſcilicet euitandi ſcandali eſt obligatio diuertendi, quæ ceſſat, ſi ſcandalo alijs medijs conſulatur. Si enim adſit ſcandalum, coniugem nocentem retinere iudicatur, perinde atque eius adulterijs fauere. Sic accipiendum quod habetur in *c. ſicut, & c. dixit Dominus, c. in coniugio, c. ſiquis, c. ſiquis 2.* Qui canones præceptum indicare videntur. Sic etiam accipiendũ, quod eſt apud Clementem Romanum lib. 6. conſtit. cap. 14. vbi & eadem ratio redditur Sic enim dicitur: *Similiter qui retinet eam, quæ legem naturæ violauit, legis violator eſt S. S. E. Qui adulteram retinet ſtultus, & impius. Abſcinde tã, inquit, à carnibus tuis: quia non eſt auxiliatrix, ſed inſidiatrix, quæ mẽtem ad alium declinauit.* Intelligendum ſane, quando ſcandalum ex retentione ſubeſt: tunc enim tenetur abijcere, ne criminis particeps videatur, id quod in alijs etiam canonibus reperitur. Sic intellexit eos canones M. ſententiarum, in 4. diſtinct. 35. c. 2. quem ſecuti ſunt eo loco graues Theologi D. Thomas, Bonauentura, Paludanus, & alij. Relinquitur ergo non teneri dimittere coniugem adulterum, ſed poſſe vti iure ſuo.

4. Sed obſeruandum præterea nec ſemper poſſe dimitti ob adulterium. Sunt enim nonnulli

Digitized by Google

nulli caſus, in quibus coniux non poteſt nocẽtem eijcere, & eiectam tenetur ad ſe reuocare. Primus caſus eſt, ſi innocenti valde dubia ſit propria continentia, aut probabiliter ſe timeat incontinentem fore: quem caſum notat Paludanus in 4. diſtinct. 33. quæſt. 2. artic. 3. concluſ. 4. Quia non tenetur vir plus corrigere vxorem, quam dominus famulum inquit Paludanus, ſed dominus famulum excommunicatum non tenetur expellere, ſed licitè poteſt ab eo licitum obſequium exigere. Igitur & vxorem. Adde ſtrictius eſſe, & prius præceptum de ſalute propria, quàm de aliena. Nam aliena ſalus ſecundariæ obligationis, cùm ordo charitatis à ſe ipſo incipiat. Ergo non poteſt correctioni & ſupplicio coniugis nocentis inſiſtere, cum diſpendio ſuę continentiæ. Quare diligenter tunc conſiderandum erit, quod grauius malum ſit, adulterium innocentis, an diſpendium famæ. Addo etiam id mihi ideo iuſtiſſimum videri, quia ſi coniux innocens poſtea fiat nocens, non poteſt nec vxorẽ abijcere, nec abiectam non recipere in conſcientia. Ergo ſi probabiliter timet, tenetur non dimittere.

5. Alter caſus eſt ex communi certaque ſententia, cùm etiam alter coniux mœchatus eſt, tunc enim vir non poteſt vxorem dimittere tuta conſcientia. Non enim habet actionem ob iniuriam, cùm mutuam iniuriam ſibi intulerint, *Cap. penul. & vltim. de Adulterijs, cap. ſignificaſti & cap. ex literis de diuortijs, cap. 1. & ſequentibus per totam 32. quæſt. 6.* & in Append. Concilij Lateran. p. 6. cap. 14. In criminalibus enim delictorum perſecutionibus dolus cum dolo, delictum cum delicto compenſari ſolet, *l. vltima, §. ſi et ſtipulator D. de eo per quem factum erit, l. ſi duo 36. D. de dolo malo, l. ſi ambo 10, §. quoties D. de compenſat. l. viro atque vxore 39. D. ſoluto matrimonio, § Marcellus D. de doli mali & metus except. paria crimina*, inquit Innocentius III. conueniente Iure Ciuili; *compenſatione mutua delentur d. cap. fin. de adulterijs.* Vnde Vlpianus in *l. ſi vxor §. ad l. Iuliam de Adult.* inquit. *Iudex adulterij ante oculos habere debet, & inquirere an maritus pudice viuẽs mulieri quoque bonos mores colendi auctor fuerit. Periniquum enim videtur eſſe, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe nõ exhibeat. Quæ res poteſt & virum damnare, non rem ob compenſationem mutui criminis inter vtroſque communicare.* Quam ſententiam ſumpſiſſe videtur Vlpianus ex reſcripto Antonini Imperatoris, cuius partem refert D. Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 8. cuius hęc ſunt verba. *Sane mea litera nulla ex parte cauſæ præiudicabant. Neque enim ſi penes te culpa fuit, vt matrimonium ſolueretur, & ſecundum legem Iuliã vxor tua Eupaſia nuberet, propter hoc reſcriptum meum adulterij damnata erit, niſi conſtet eſſe commiſſum. Habebunt autem ante oculos hoc inquirere, an cum tu pudice viuens illi quoque bonos mores colendi auctor fuiſti. Periniquum mihi videtur eſſe, vt pudicitiam ab vxore exigat, quam ipſe non exhibet. Quæ res poteſt & virum damnare. non ob compenſationem mutui criminis rem inter vtrumque componere, vel cauſam facti tollere.* Quo decreto ſumma iuris naturalis æquitas continetur, dum quis ea iubetur alijs facere, quæ ſibi iuſtè fieri vellet idemque ius maritis præſcribit. Nec minùs huc pertinet pręceptum Lactantij Firmiani lib. 6. diuinarum inſtit. *Exemplo continentiæ docenda eſt vxor vt ſe caſtè gerat. Iniquum enim eſt vt id exigas, quod ipſe præſtare vel nolis, vel non poſſis.* Quod etiam Seneca Epiſt. 34. ſcripſit. *Improbus eſt, qui ab vxore pudicitiam exigit, ipſe alienarum corruptor vxorum.* Et Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Domini in monte. *Nihil iniquius eſt, quam fornicari. Occurrit enim illud, in quo alterum iudicas, temetipſum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicas* (alludit ad verba Pauli ad Romanos 2.) *Quapropter quiſquis fornicationis cauſa vult abijcere vxorem, prior debet eſſe à fornicatione purgatus & mundus.* Et ſerm. 48. de verbis Domini. *Si ducturi eſtis vxores, ſeruate vos vxoribus veſtris, quales vultis eas inuenire, tales & ipſæ inuenient vos. Quis iuuenis eſt qui non caſtam velit ducere vxorem? & ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? intactum quæris? intactus eſto. Puram quæris? noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non poteſt? ſicut illa. Tu exigis ab vxore videlicet, ne mœchetur, & non vis reddere hoc vxori? & vis vxorem tuam victricem eſſe libidinis, tu victus iaces?* Idem elegantiſſime addit, *vbi melius viuit mulier, quam vir, ibi capite deorſum pendet domus.* Alludit quippe ad illud Paulinũ, *vir caput eſt mulieris 1.* Corinth. 11. & ad Epheſ. 5. Videantur plura cap. 1. 2. & 3. & vltimo 32. q. 6. Quibus etiam ſimilem locum apud Gregorium Nazianzenum obſeruauit Cuiacius ad Nouellam 21.

6. Verùm his, quæ dixi paulo ante de cõpenſatione doli cum dolo, delicti cum delicto, obſtare videtur textus in *d. l. ſi vxor 13. §. Iudex D. Ad l. Iul. de adulter.* ibi. *Quæ res poteſt & virum damnare, non rem ob compẽſationem mutuam criminis inter vtroſque communicare.* Ecce hic non admittitur compenſatio, ſed vterque coniugum damnari dicitur. Facilis tamen ſolutio eſt. Dico enim compenſatione mutua paria deleri crimina, ſiue dolum cum dolo cõpenſari, quoad ius priuatorum, non autem quoad vindictam publicam, ſiue quoad vigorem publicæ diſciplinæ. Huic enim compenſatio nihil debet detrahere, ſicut neque tranſactio priuatorum de crimine, quidquam præiudicare poteſt. Cùm igitur adulterium ſit crimen publicum, poteſt is, qui iuriſdictioni præeſt, nulla habita ratione compenſationis, nihilominus & virum & vxorem adulterij reos ad ſupplicium rapere, pœnaque afficere.

7. Idem etiam dicendum eſt, ſi vir ſuam vxorem proſtituat, ſiue lenocinium exerceat:

tunc enim ob adulterium, cuius ipſe auctor fuit, repudiare eam non poteſt. *Cap. diſcretionem §. quod ſi forſitan, de eo qui cognouit.* Huc pertinet *l. cum mulier 47. D. ſoluto matrimonio.* Vbi eleganter Scæuola: *Cur improbet maritus mores, quos ipſe aut ante corrupit, aut poſtea probauit.* Videatur & *l. 2. §. ſi publico, D. ad l. Iul. de adult.* Ratio autem videtur eadem eſſe, quæ ſupra allata eſt, videlicet mutua cōpenſatio parium criminum lenocinij cum adulterio. Sed neque exiſtimare debemus, quod vel vxori adulterium, vel viro lenocinium abeat impunitum, ſed magiſtratui nihilominus aduerſus vtrumque ſua pœna manet integra, *d. l. 2. §. ſi publico.* Quę doctrina vera eſt etiamſi non proſtituat inuitam; Nam in *d. cap. diſcretionem* illud, *præſertim inuitam*, non accipitur pro *tantùm*: quin potiùs indicat maximè vel conſentit, cùm prohibere poſſet, quamuis quoad infligendam pœnam à iudice ob adulterium, conſiderari debeat, an inuita, an volens & conſentiens proſtituatur. Non autem conſentire adulterio cenſendus eſt vir, ſi occaſionem præbeat alimenta negando, ejiciendo è domo, vel non reddendo debitum. Nam quod habetur ex Chryſoſtomo in *cap. ſi tu abſtines. 33. quæſt. 2.* ibi, *tribuit ei fornicandi licentiam*, intellige occaſionem. Nec enim ea quę diximus proximè inducunt ad adulteriū. Quare ſi vxor ob paupertatem ſe alterius libidini proſtituerit, ſeparari ſe ab illa vir poteſt, *cap. ex literis 5. de diuort.* Eleganter Vlpianus. *Non eſt ignoſcendum ei, qui obtentu paupertatis turpiſſimam vitam agit. l. palam 43. D. de Ritu nupt. & cap. ſignificaſti de diuort.* Et potiùs quælibet mala ſuſtinenda ſunt, quam aſſentiendū peccato, *cap. inane 31. quæſt. 5.* Item ſi à marito vxor ob ſæuitiam fugiens adulteretur, diuertere ab illa poteſt; non enim dedit occaſionem proximam adulterio. Idem dic, ſi adulteretur infidelis eò quod fidelis non admitteret eius conſortium ſine Creatoris iniuria. An autem, vt adulterium alterius ſit publicum, vt diuertere poſſit, dicā cap. ſequenti.

8. Tertius caſus, in quo non poteſt diuertere, eſt, quando adulterium commiſſum eſt ſine culpa coniugis adulteri: debet enim eſſe formaliter adulterium, *cap. in lectum 6. 34. q. 2.* De qua re vidēdus eſt elegans Commentarius Ioannis Corraſij in Arreſtum Toloſanum de quodam Pſeudo-Martino, cuius hiſtoriam attingit etiam Henriques Stephanus in Apologia pro Herodoto. Vnde ſi vxor cognita ſit per fraudem ab aliquo ſe virum ſimulante excuſatur ab adulterij labe. Similiter ſi per vim cognita ab aliquo fuerit & compreſſa, quamuis multi ſentiant non excuſari, ſed virum poſſe petere diuortiū, meo iudicio etiam excuſabitur, ſi illata vis reddidit omnino inuoluntariam copulam. Quod contingere poſſe dubitari non poteſt. In hoc enim caſu ea ratio prohibet diuortiū. Quia ea fœmina iniuriam non intulit, & abeſt dolus malus, ſine quo non eſt adulterium; diuortium autem ſolum habet locū ratione illatæ iniuriæ. *Nō poteſt fieri vt niſi quis mœchetur prius in corde, mœchetur in corpore c. de pudicitia 32. q. 5. & c. non poteſt, cū duobus ſeqq. eadem cauſa & quæſt.* Atque iuxta hæc accipio textum in *l. 39. vim paſſam D. ad l. Iuliā de adult.* & faciunt etiam nōnulli Canones. *32. q. 5.* Huc etiā pertinet, ſi mulier, quæ viro ſuo in captiuitate, aut expeditione per plures annos commorante, conteſtationes de morte viri depoſuerit, quas veras eſſe credebat, quia ſcilicet teſtes fide digni ſub iuramēto depoſuerāt, ipſum obijſſe. *Nouella 117. cap. 8. et Authent. Hodie C. de repudiis, cap. in preſentia de ſponſal.* atque ita alteri nupſerit; poſtea verò priore marito reuerſo, ſe abſtineat à conſuetudine poſterioris mariti cupiens ad priorem reuerti; tunc non poteſt adulterij inſimulari, neque prior vir ab illa diuertere propter eandē rationem. Vide de his Farinacium 4. p. q. 141. nu. 95. & ſequentibus.

9. Quartus caſus eſt, in quo maritus non poteſt diuortiū petere ab vxore, cui reconciliatus eſt poſt commiſſum adulterium, vel ſi ſciēs ipſam adulteram, in coniugio tamen retinuerit. Nam hic quoque ſerò accuſat mores mulieris, quos ſemel probauit. Atque vt iniuriarū actio tollitur diſſimulatione, & recōciliatione tacita vel expreſſa, ſic etiā crimen adulterij inter coniuges abolętur tum diſſimulatione, tum reconciliatione. Satis autē ad reconciliationē erunt vel externa verba, quibus ea labes condonetur; vel etiā copula, vel etiam tactus & oſcula: Imo & inſpecto viri ingenio ſatis erit conuictus, conuerſatioque poſt cognitionē adulterij, vt habet deciſio Rotæ 193. apud Farinacium lib. 2. Conſiliorū, & notant DD. in *d. l. ſi vxor.* Dixi *poſt adulterij cognitionē.* Quia ſi vir cōſcius adulterij non eſt, quāuis perſeuerauerit cum vxore, & actus maritales cū ea exercuerit, non cēſetur reconciliatus. Et ſcientia non præſumitur, niſi probetur, *l. verum D. de probation.* Idē eſt, ſi vterque fuerit nocēs, & ſibi mutuò remiſerint iniuriā. At ſi poſtea alter labatur in adulteriū, poteſt iam peti diuortium ab alio. etiamſi alius ſemel, alius verò pluries adulter extitiſſet. An verò, ſi nocens cōiux iam correctus alterū admoneat, ea correctio vim habeat reconciliationis, nonnulli dubitant, & affirmant, habere recōciliationis vim. Sed non rectè quantū ego iudico. Nā ex ea correctione non colligitur recōciliatū eſſe vtrumque, ſed tantū eū condonaſſe, qui admonet. Quare, qui pertinax eſt, non cenſetur condonaſſe. Vnde iniuria perſiſtente, etiāſi alter qui admonuit cōdonauerit, non poteſt eſſe diuortiū: Imo is, qui admonitus eſt, cui condonatū adulteriū eſt, & ipſe reconciliari noluit, poteſt diuortiū petere, ſi poſt admonitionē nō deliquit. Quod ſi deliquerit, neuter poteſt diuortiū petere, perſeuerat enim mutua iniuria.

Digitized by Google

CAPVT XVIII.

Quid ſeruandum, ſi innocens velit diuertere?

SVMMARIVM.

Separationem fieri debere iudicio Eccleſiæ, numero 1.
Quid ſi publicum adulterium ſit, ſententia negãs refertur, n. 2.
Præfertur oppoſita, ibidem obiectio diluitur, numero 3.
Confeſſio cõiugis de adulterio in iudicio criminali, valet etiam in ciuili, n. 4.
Quid ſi adulterium probari non poteſt. Quidam affirmant poſſe diuertere ſecretò, n. 5.
Oppoſitum verius, n. 6.
Satisfit aliorum argumentis, n. 6. 7. 8. 9. 10.

1. EXplicuimus hactenus, quando teneatur diuertere coniux ab adultero, & quando non poſſit: ſupereſt explicemus iam, ſi innocens velit diuertere, qua ratione id præſtare debeat. Igitur ſi innocens, qui ius habet diuertendi, nolit retinere nocentem, ſed ſeparationem eligat, ea ſeparatio iudicio Eccleſiæ fieri debet ex communi ſententia, & indicat Concilium Nicenum, Canon. 51. Innocentius I. epiſt. ad Exuperium Toloſanum cap. 4. Concilium Veneticum, cap. 2. *ſine adulterij,* inquit *probatione.* Toletanum 12. Canon. 8. & ex alijs Canonibus idem conſtat, quos ſubijciemus ſtatim.

2. Sed duæ hoc loco dubitationes exiſtũt, quæ enodandę ſunt. Prima eſt, an ſi adulteriũ ſit ipſo facto publicum & notorium, coniux innocens neceſſariò expectare debeat iudicis ſententiam, vt dimittat nocentem? Negauit poſſe dimitti ex Theologis Gabriel in 4. diſt. 35. q. vnica concl. 5. ac pro ſe refert Panormit. Idque docuerunt nonnulli alij. Verius tamen mihi videtur in eo caſu, quando adulterium per ſe notum eſt, non eſſe neceſſarium Eccleſiæ iudicium expectare. Hęc videtur eſſe expreſſa deciſio Alexandri III. in *cap. ſignificaſti de diuortijs,* iudicantis eum, qui ob notorium adulterium vxorem dimiſerat, Eccleſiæ iudicio non expectato, ad eam recipiendam non debere compelli, niſi fortè conſtaret virum cum adultera adulterium commiſiſſe. Quam decretalem Innocentius, Hoſtienſis, Ioannes Andræas explicantes admonent notorium adulterium dici, quando iudici & alijs notum eſt; vel ſunt probationes in promptu, vel, vt addit etiam Panormitanus, quando adulter crimen confeſſus eſt in iudicio; cui addo verum eſſe, etiamſi in alio iudicio, ſcilicet, ciuili confiteatur, ea enim confeſſio nocebit in iudicio criminali, vt conſtat ex deciſione Rotæ cit. cap. pręced. Atque hanc noſtram ſententiã apertiſſimè docuit Panormitanus in d. *cap. ſignificaſti, & cap. fin. de adulterijs* num. 6. vt mirer pro oppoſita allegari à Gabriele: aſſertque in ſui fauorem textum in *cap. Agathoſa 27. qu. 2,* vbi, qui propter adulterium mulieris ingreſſus eſt monaſterium, licitè feciſſe dicitur, ſi poteſt de adulterio conſtare. Eandem etiam ſententiam docent Theologi & Summiſtæ communiter. D. Thomas in 4. diſtinct. 35. quæſt. 1. Ricardus art. 1. quæſt. 3. Durandus quæſt. 1. Carthuſianus eadem diſtinct. quæſt. 1. qui docent non eſſe neceſſarium Eccleſiæ iudicium, ſi adſint probationes in promptu aduerſus nocentem, Ioannes Turrecremata in *cap. ſicut hac quæſtione v. retinet meretricem,* Paludanus in 4. diſtinct. 35. qu. 1. concluſione 2. Maior eadem diſtinct. quæſt. 1. Ab hac etiam celebri opinione ſtat Antonius 3. p. tit. 9. cap. 8. §. Angelus *v. adulterium,* num. 3. Syluester eodem tit. num. 8. Roſella *v. diuortium,* num. 11. Tabiena *v. adulteriũ* num. 2. quamquam corrigendus error in citatione verborum Panormitani, quæ deſumpta ſunt ex commentario in *cap. pleriq; de donat. inter virum & vxorem,* num. 4. Armilla *ver. diuortium,* num. 7. Nauarrus in ſum. c. 22. num. 23. Riccius in praxi deciſ. 236. in fin.

3. Neque obſtat textus in *c. porrò de diuortijs,* vbi etiamſi conſanguinitatis notitia ſit, iubetur non ſeparari, niſi auctoritate, & iudicio Eccleſiæ: eſt enim ſpecialis diſpoſitio iuris in eo caſu, quia non tantùm priuatur iure poſſeſſionis, ſed etiam proprietatis, ita vt vnuſquiſque maneat liber ad nuptias, quæ grauiſſima cauſa eſt, & ideo indigens Eccleſiæ diſcuſſione. In diuortio autem ob adulterium tantùm priuatur poſſeſſione, quæ ſi fraus fuerit, facilè reſtitui poteſt, cùm non dirimatur matrimonium.

4. Illud tamen addendum eſt, quando adulterij cauſa cognoſcitur in iudicio ad ſeparationem, confeſſionem vnius coniugis in iudicio criminali, etiam valere in hoc iudicio: docet Rota cum alijs, deciſ. 250. num. 2. apud Farinac. 2. volum. conſ. Sed quid ſi exorta controuerſia ſuper impotentia, maritus confiteatur adulterium, poteritne vxor ex tali confeſſione agere contra maritum ad ſeparationem tori. Videtur pars negatiua verior. Quia licet adulterium ſit legitima cauſa ſeparationis tori, & benè probetur per confeſſionem adulterij, *cap. intelleximus, de adulterijs,* tamen confeſſio, dę qua quæritur, repellenda eſt; & quia eſt contra formam expreſſam in *c. ex literis, de diuor.* & quia facta eſt acceſſoriè, & incidenter ad alium effectum, & de re non deducta in alio iudicio, quo caſu non præiudicat ad alium effectum: & quia dicta confeſſio contradicit confeſſioni vxoris, & poſitioni impotentię. Sed de hoc vide Riccium in praxi, deciſione 232.

5. Secunda dubitatio eſt, an ſi adulterium ſit occultum, vt probari ab innocente non poſſit, valeat ille non expectato Eccleſiæ iudicio tuta con-

conſcientia vxorem dimittere? Nam liberè poſſe domo ejici propria auctoritate, hoc eſt ſine Eccleſiæ ſententia, quamuis per Eccleſiã recipere compellatur, docuit Paludanus in 4. diſt.35.q.1.art.3. concl. 3. Soto diſt.36.q. vnica art.3. Rebellus 2.p.de oblig.iuſtitiæ lib.2. Thomas Sanchez lib.10 diſput.11.nu.12. Idem antea docuit Panormitanus, *cap.fin. de adulterijs*, & eorum ſcholiorum auctor, quibus Panormitani commentarius illuſtratur. Fundamenta referam paulo poſt.

6. At mihi magis placet, ſi crimẽ probari non poteſt, nullatenus, etiam ſecretò, & clam poſſe ejici è domo fœminã, nec poſſe fugere in partes longinquas, ſed cohabitare debere. Ita ſentit D. Thom. in 4. diſt.35.q.1.ar.3. Bonauentura eadem diſt.4.q.1. Ricar.art.1.qu.3. Turrecremata in *c. ſaeculares, 33.q.2.* ex Carthaginẽſi Concilio, cui Auguſtinus interfuit, & repetitur poſtea in Agathenſi c.2. profert enim excommunicationis ſententiam in eos, qui vxores dimittunt, antequam in iudicio probentur, & examinentur. Idem etiam adſtrui videtur ex *c.3. & 4. eiuſdem quaeſ.* & his quos ſupra referebamus canonibus, cuius opinionis argumẽta hæc ſunt. Tum quia nullus debet eſſe actor, & iudex: tum etiã quia diuortiũ eſt pœna publica, & ob publicum crimen imponenda: tum etiam quia crimẽ proximi occultum non eſt in vulgus prodendum, quod accideret, ſi ob occulta coniugum adulteria diſſidia fierent. Tum denique ea, quæ potiſſima ratio eſt, quia lex, quæ prohibet ſeparationem coniugum, etiam fornicationis cauſa ante probationem, & Eccleſiæ iudicium data eſt iure optimo, vt occurratur hominum malitiæ, iniquitati, & fraudi. Cumq; eiuſmodi leges in præſumptione fundentur, & præſumptiones vt in plurimum, nõ deficiunt, nec ceſſat earum obligatio, etiamſi in aliquo peculiari caſu deficiat præſumptio, & ratio legis, vt iam oſtendimus ſupra lib.5.c. 5. Quare iſtæ leges etiam obligant in cõſciẽntia eum, qui adulterij cognitionem habet, & probari non poteſt, quia eſt occultum, vt tuta conſcientia ſeparare habitationem non poſſit. Aliud autem eſt teneri ſeruare huiuſmodi legem communem, aliud verò ſi ferretur cõtra illum ſententia, vt etiam illi copularetur. Nã huic ſententiæ parere non tenetur in cõſciẽntia, diſcriminis autem rationem inter legem, & ſententiam oſtendi latè loco citato.

7. Sed videamus, quid pro ſe afferant Auctores illi. Paludanus eo mouetur, quia ſiquis inquit, furatus eſt mihi centum, & probare nõ poſſum, occulta compenſatio licet. Quando enim iudicis copia haberi non poteſt, aut propter defectum iudicis, aut aduerſarij, aut aliter ſine culpa huius, ille poteſt ſibi ius dicere: alias omnia bella eſſent iniuſta: vindicatio enim non ſolùm eſt virtus ſubditi, ſed etiam iudicis: verùm hæc facilè diluũtur. Aliud enim eſt res certas, & liquidas recuperare: mea enim vbicũque reperero auferre poſſum, aliud pœnam publicam imponere, quale eſt diuortium, quod auctoritate publica fieri neceſſe eſt. Bella autem multa iuſta ſunt, quia geruntur ab eo qui habet auctoritatem publicam, & in promptu habet cauſam iuſtam, atque probabilem, quod non contingit in præſenti. Vindicatio autem tũc eſt ſubditi, cùm vim vi repellit.

8. Panormitanus duo affert, alterum excogitatũ à ſe, alterum ab antiquis etiam inuentũ. Primum eſt quod id *c. Agathoſa, 27.q.2.* Greg. Magnus conſultus de ingreſſu cõiugis in monaſterium, quod maritus Agathoſæ ea inuita reliquit, reſpõdet, fas illi fuiſſe ingredi, ſi mulier fornicata fuerat. Ex quo argumentũ ſumit Panormitanus. Si enim requireretur ſententia ad amittendam iſtam ſeruitutem coniugalem non valuiſſet ille ingreſſus ante ſententiam. Sed nõ aduertit Panormitanus in eo textu clarè indicari præcedere aut cognitionem cauſę, aut probationes in prõptu, & non agi de ſeparatione propter occultum adulterium. Hoc enim inquit Greg. li.6. epiſt.44 ad notariũ Panormitanum, ex qua deſumptus canon ille: *Si verò nihil horum eſt, nec quoddam fornicationis crimen, propter quod liceat viro dimittere vxorem prædictã mulierẽ cõmiſiſſe cognoueris, ne illius cõuerſio relicta in ſaeculo fieri poſſit perditionis occaſio, volumus vt maritum ſuum illi, etiamſi tonſuratus ſit, reddere debeat, omni excuſatione ceſſante.* In quo reſponſo Pontificis planum eſt requiri cauſæ cognitionem Eccleſiaſticam, & conuerſionem, ac profeſſionem mariti Agathoſę ex Eccleſiæ pendere iudicio. Non ergo de occulto adulterij crimine ſermo eſt in eo textu, neque ad id induci vlla ratione poteſt.

9. Secũdum Panormitani argumentum quod iam à Theologis excogitatũ, & ſolutum erat, illud eſt, quia Chriſto Domino dicente licere dimittere vxorem cauſa fornicationis, ſentẽtia iudicis nõ videtur neceſſaria. Verũ ad hoc argumentum D. Thom. & alij reſpondent à Chriſto datam fuiſſe Eccleſiæ legem, ad quam illa ſententiam, iudicium quæ formare debeat, ſententiam autem minime tuliſſe, ſed hanc omnem eidem Eccleſiæ cõdonaſſe. Siquidem ſententia, vt illi ipſi Theologi affirmant, nihil eſt aliud, quam legis applicatio ad ſingulare factum. Applicat enim generalem legem ad peculiare factum Eccleſia ſiue iudex.

10. Denique Panormitani Scholiaſtes validũ argumentum duxiſſe ſe credit ex *ca. dicit Dominus, 32.q.1.* vbi dicitur propter fornicationẽ, aut ſuſpicionem fornicationis liberè dimittitur vxor. Illud enim liberè excludit ſententiã, quia eſt canon latæ ſententiæ in *c. pro humano ver. liberè, de homicidio in 6.* Item excludit ſententiam, *c. de illis, de ſponſalib. c.1. de regul. iuris in 6. & c. fin. de teſtamentis lib.6. & c. fin. de pœnis in 6.* Sed hoc argumentum, quod ille pluſquam Achillæum exiſtimat, nullius momenti eſt, nimium enim probat. Ex eo namque efficeretur

tur

Digitized by Google

tur, nunquam neceſſariam eſſe legem, ſiue ſententiam Eccleſiaſticam, ſi ea vis eſt illius vocis, *libere*. Quare vox illa, *libere*, cùm multiplicis ſignificationis ſit, iuxta materiam canonis explicanda eſt. Inſtituto autē illa congruit expoſitio, vt *libere* idem ſit, quod tuta cõſcientia, licite. At ſi dicat, quoties de fornicatione conſtat, vel de eius vehementiſſima ſuſpicione, quæ iudici vim poſſit afferre, & quæ manifeſta ſit, liberè vxor ſiue Eccleſiæ auctoritate à viro hoc ei permittente, ſiue ab Eccleſia ipſa dimittitur. E quibus fit tranſire ad religionem non poſſe, ſi occultum crimen eſt, profeſſionem emiſſam eſſe nullam, & ab ordinario reuocandum ad coniugem. Nulla enim iniuria infertur religioni, ad quam non licet tranſitus, quandiu tamen eſt occultum, & improbabile.

CAPVT XIX.

Quid iuris ſit innocenti poſt diuortij ſententiam?

SVMMARIVM.

Sententiam de diuortio latam eſſe in fauorem innocentis. Inde fit poſſe innocentem reconciliare ſibi nocentem, huncq; teneri parere, numero 1.

Limitatur, ſi res ſit integra, n. 2.

Coniux innocens ius habet circa mutationem ſtatus innocentis, n. 3. 4.

Innocens, facto diuortio, poteſt inuito nocente ad religionem tranſire, n. 5.

Si innocens eligat in ſæculo manere, non tenetur abiectum recipere, etiam pœnitentem, numero 6.

Satisfit nonnullis obiectionibus, n. 7.

1. SEPARATO iam coniuge innocenti, vel per ſententiam, vel ob notorium adulterium, videamus quidnam iuris ſit nocētis & innocentis. In quo præ occulis habēdum ſententiam latam eſſe in fauorem innocentis, & nocentis odium. Ex quo principio multa decidenda. Vnde iuxta id in primis obſeruandum, licet diſſentiant nonnulli ſibi nocentem reconciliare fas eſſe innocenti in innocentia perſiſtenti, & tenetur in eo caſu nocens parere, & ſequi innocentem, etiamſi iudex ſententiam non retractet. Ratio eſt, quia cùm ea in fauorem innocentis lata ſit, & odium nocentis, non eximitur nocens ab innocētis poteſtate, ſi velit innocens iuri ſuo cedere adquiſito per ſententiam; aliàs eſſet ſententia illa in damnum innocentis, & in fauorem adulteri, quod iniuſtum eſt. Ita docent innumeri quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez lib. vlt. diſput. 10. n. 3.

2. Id tamen intelligendum, ſi res ſit integra ex parte innocentis: ſi enim vel validè profeſſus, vel ſacris initiatus ſit, habet iam ſtatum immutabilem, ſeque tradidit religioni, vnde non poteſt ad coniugem redire, fuit enim profeſſio perſonæ habilis ad profitēdum, ſecus ſi nouitius tantùm, vel tantum in minoribus conſtitutus, poteſt enim reconciliari, habet enim ius iuſtitiæ ad coniugem nocentem, illudque ius nondum impeditum eſt alio iuſtitiæ iure, quale habet religio in profeſſum iuxta dicta ſupra. Idem eſt, ſi tantùm impediatur voto ſimplici, extra religionem tamen, poteſt quidem redire, licet peccat, cùm ſe exponat periculo violandi votum, tenebiturque reddere, ſed non exire, vt magis explicabimus infra.

3. Deinde iuxta idem fundamentum obſeruandum eſt, cùm ea ſentētia in odium nocentis, & fauorem innocentis lata ſit, adhuc innocentem ius habere circa mutationem ſtatus nocentis hoc pacto. Si nulla præceſſit ſententia, ſed ob adulterium ſeparati inuicem ſunt, adhuc non licet adultero ſtatum mutare inſcio innocenti. Quia, cùm iuxta dicta, innocens, quandiu ipſe non mutat ſtatum, habeat ius liberum, & expeditum ad reuocandum ad ſe nocentem, ſi velit, non poteſt nocens quidquam agere, vel diſponere contra illud ius. Vnde, ſi mutarit ſtatum, nihil prorſus efficiet, ſed reuocari ab innocenti poterit, quo inſcio mutatio ſtatus facta eſt. Si verò præceſſit iudicis ſæcularis ſententia intrudentis fœminam adulteram ad monaſterium, conceditur innocenti biennium, vt deliberet an velit coniugē repetere, & intra illud biennium profeſſio adulteri nulla eſt: ſecus elapſo. *Authent. ſed hodie C. ad legem Iuliam de adulterijs* quę diſpoſitio iure Canonico reuocata non eſt. Quod enim ius Canonicum ſtatuit, vt altero coniuge ad religionem tranſeunte, alter non remaneat in ſæculo, intelligendum eſt, ſi res ſit integra, & mulier adultera non extiterit. Sed cùm de licentia vtriuſque fit tranſitus: non verò in caſu præſenti vt dixi ſupra iſto libro. Dubito tamen, an hodie poſt Tridentinū, in quo probationis tempus ad annum redactum eſt, locū haberet illa probatio biennij. Elapſo namque anno integro, ſi legitimæ ætatis ſit, fit tacitè profeſſus.

4. Si verò præceſſit ſententia iudicis Eccleſiaſtici de diuortio, licet variæ de eo ſentētiæ extiterint, nos tamen conſequenter ad ea, quæ modò dicebamus, ſcilicet, teneri nocentē reconciliari innocenti, ſi velit innocens, dicimus ratione huius iuris, quod adhuc manet integrum apud innocentem, non poſſe nocētem inuito aut inconſulto innocenti ad religionem tranſire, vel ſacris orninibus initiari, nec votum ſimplex caſtitatis emittere: & etiā ſi profeſſus ſit, vel ſacris initiatus, vel votum emiſerit, poſſe reuocari ab innocente, & votū irritari, iuxta ea, quæ diximus ſupra libro ſeptimo

Digitized by Google

timo cùm de voto ſermo eſſet. Non enim valet profeſſio contra ius coniugis innocentis. Valet autem mutatio ſtatus facta à nocente, ſi vel innocens ſciens non contradicat, eo enim ipſo cedit iuri ſuo: vel ſi diligenter monitus nolit reconciliari *capite gaudemus de conuerſione coniugatorum*, ibi. *A te diligenter commonitus tam non vult reconciliari*. Is autem qui innocẽs eſt, non ideo conſtringitur etiam religionem ingredi, ſed poteſt in ſæculo remanere, cùm poſſit ob adulterium ſeparatim viuere: & aliàs graue iugum imponeretur innocenti.

5\. Tertiò obſeruandum eſt iuxta idem fundamentum, coniugem innocentem poſſe iam facto diuortio ad religionem liberè tranſire, etiam inuito coniuge nocente: ea enim ſententia lata eſt in fauorem innocentis: vnde innocens vtitur iure ſuo. Conſtat ex Greg. I. lib. 8. epiſt. 32. & lib 9. epiſt. 44. & habetur in *dicto c. Agathoſa 27. q. 2. c. conſtituto, c. veniens de conuerſ. coniug.* Similiter poteſt ad ordines trãſire, quia ius coniugale amiſit reus ob culpam adulterij commiſſam, manente licet vinculo. Id autem nequaquam licet ante ſententiam, vel diuortium ob notorium adulterium, vt ſi crimen occultum ſit, iuxta ea quæ diximus ca. præcedenti.

6\. Quartò obſeruandum ex eodem fundamento, ſi innocens eligat in ſæculo remanere lata ſententia, & facto diuortio, nulla lege conſtringitur, nocentem recipere, ſicut neque retinere, etiam ſi nocens pœnitentiam egerit, & ad meliorem mentem reuocatus ſit. Quæ adeo cõmunis, & vno ſenſu recepta ſententia eſt, vt mirer nonnullos Theologos id oneris imponere voluiſſe coniugi innocenti, vt recipere nocentem emendatum teneatur. Illum enim eo onere liberat Bonauentura in 4. diſtinctione 35. artic. 1. quæſt. 5. Durandus q. 2. Paludanus, quæſt. 2. art. 2. Maior quæſt. 1. prope finem Gabriel quæſt. 1. art. 2. concluſ. 7. Ad cuius probationem multa congerit Patrum teſtimonia, idem Soto in 4. diſtinct. 39. quæſt. vnica, art. 3. concluſ. 4. Neque alia mens eſt Syluestri, *v. diuortium* quæſt. 8, Probat autem Gabriel hac ratione, quia vxorem peccantem eijcere lex eſt, *cap. dixit Dominus 32. quæſtione 2*. At quod legis eſt, pœnitentia non deletur, aliàs qui fuerit pœnitens, plectendus non eſſet pœna legis. Quæ ratio placuit etiam nonnullis antiquis Theologis. At ſi illa propoſitione, *legis eſt vxorem nocentem eijcere*, intelligant cõtinere præceptum, falſum aſſumunt, vt iam ſupra oſtendimus: tantùm enim conceditur per legem facultas, vt eijciat, ſi velit, extra caſus iam explicatos, in quibus eijcere non poteſt. Optima ergo ratio eſt, quia ob iniuriam illam, ſi publica, vel in iudicio probata ſit, iure naturali oritur ius diuortij. Ergo nulla lege cogitur retinere: aliàs nullum ius emanaret, ſi retinere, vel non abijcere cogeretur.

7\. Verùm huic communi ſententiæ videtur obſtare nonnulla. Primum eſt textus in *c. Ego dixi 34. quæſt. 1.* & 2. ex libro Hermæ Paſtoris, mandato 4. vbi dicitur, *Si vir non receperit ſuam vxorem iam pœnitentem, magnum peccatũ facere, & cap. quod autem 32. quæſtione 1.* ibi. *Nunc autem poſtquam Chriſtus ait adulteræ, Nec ego te condemnabo, quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum amborum?* Et *cap. ſi vir de adulterijs*, ex Concilio Arelatenſi ibi: *Quod ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reuerti, debet, ſed non ſæpe recipere peccatricem*. Quæ omnia retulit Magiſter Sententiarum diſtinct. 35. cap. 2. Attamen illis probare tantùm contendit, ſi pœnitentiam egerit, poſſe reconciliari. Quare illa omnia vel interpretanda ſunt tanquam optima conſilia, non præcepta, & de honeſtatis, & æquitatis debito, non de legali: vel forſan fuere præcepta loco & tempori accommodata ob peculiares cauſas, vt ſi ex ſeparatione; cum emendata iam fuiſſet vxor, maius aliquod damnum timeretur, tunc enim domum reuocat, vt ſtatim dicam.

CAPVT XX.

Quando teneatur coniux adulteram abiectam recipere?

SVMMARIVM.

Tres caſus, in quibus tenetur abiectum coniugem innocens recipere remiſſiuè, n. 1.

Item ſi conſtat de iniuſtitia ſententiæ diuortii, numero 2.

Item, ſi qui litem mouit factus eſt nocens, numero 3.

An requiratur, vt adulterium poſt ſententiam cõmiſſum, ſit publicum? n. 4. 5.

Quid ſi committatur adulterium, poſtquam ſententia tranſiit in rem iudicatam, n. 6.

Quid ſi innocens committat adulterium, poſtquã ipſe mutauit ſtatum, n. 7.

1\. SVNT autem nonnulli caſus, in quibus tenetur abiectam recipere maritus. Nonnullos explicui ſupra iſto libro cap. 17. qui etiam poſt ſententiam diuortij locum habent. Vt ſi reconciliatus ſit, & iniuriam condonet; item ſi timeat probabile periculum ſuæ incontinentiæ.

2\. Alius caſus eſt, ſi illi conſtet de ſententiæ diuortij iniuſtitia, ſiue quia poſtea certò intellexit falſam eſſe adulterij ſuſpicionem, vel ſe deceptum à teſtibus, tunc enim non obſtante ſententia lata tenetur in conſcientia ad coniugem redire; defecit enim præſumptio, cui ea ſententia nitebatur, iuxta doctrinam traditam ſupra lib. 5. ca. 5. Et contra ſentẽtiam quam

quam tranſire in rem iudicatam in his tantū, quæ ſunt in odium nocentis, probabile eſt, poteſt reus agere beneficio generalis reſtitutionis deprōptis teſtibus & probationibus. Quod ſi innocens ſtatum mutaſſet, reſtituendus eſt: nulla eſt profeſſio in præiudicium innocentis & quamuis non repetatur ab altero coniuge, qui innocens condemnatus eſt, poteſt è monaſterio egredi ſine ſcandalo. Idem dic de profeſſione ſecuta poſt remiſſionem iniuriæ, aut quandocumque non eſt liberum expeditumque ius coniugis tranſeuntis ad religionem; poteſt quidem exire è monaſterio, ſi ſine ſcandalo fiat, etiam ſi non repetatur ab altero coniuge. Neque in hoc caſu locum habere videtur deciſio Tridentini, ſeſ. 25. de Regularibus cap. 19. vbi inquit. *Quicumq; regularis prætendat ſe per vim & metum ingreſſum ſeſſe religionē, aut etiam dicat ante ætatem legitimam profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile, velitq; habitum dimittere quacumque de cauſa.* Licet enim Concilium videatur loqui valdè vniuersè, attamen in noſtro caſu non loqui planum videtur, cùm ſtatim dicat, *quod ſi habitum ſponte dimiſerit.* Is autem, qui vxori obligatus dimittit habitum, non ſponte dimittit; erat enim is perpetuò inhabilis ad matrimonium, ſicut ſi ſeruus abſque domini facultate profiteretur.

3. Alius etiam caſus eſt; videlicet, ſi is qui litem mouit, etiam eſt nocens, vel factus ſit nocens. Si enim adulterium etiam commiſit ante ſententiam latam, tenetur redire: cōſtat enim illi de iniuſtitia ſententię: nec quidquam obeſt, quod mutarit ſtatum iuxta dicta. Idem dicendum, ſi adulterium commiſſum eſt poſt latam ſententiam, antequam tranſeat in rem iudicatam, ſiue quia non elapſus eſt appellationis terminus; vel non emanarūt tres concordes ſententiæ, vel quia, licet tranſierit tempus, at quia reus minor eſt, beneficio reſtitutionis illi ſubuenitur. Nam in eo etiam caſu, ſi is qui litem mouit, eo tempore adulterium committat, non poteſt in conſcientia litem mouere, cùm adhuc locum habet compenſatio.

4. Sed, vt ea, quæ in iſto caſu continentur, magis in ſingulari explicentur, nonnullæ difficultates explicandæ ſunt. Prima difficultas eſt, an adulterium poſt ſententiam eo tempore commiſſum debeat eſſe publicum, an ſat eſt ſit occultum? Forſan enim exiſtimabit aliquis non ſatis eſſe, ſi adulterium ſit occultum, ſed publicum eſſe debere, vt teneatur à lite ceſſaſſe, aut ad ſe reuocare poſt ſententiam diuortij, cùm alterius coniugis adulterium fuerit in Eccleſiæ foro probatum. Nam quamuis vterque infideles ſibi mutuò extiterint, attamen legibus Eccleſiaſticis potius eſt ius eius, cuius adulterium probari poteſt, cùm cōcedant leges Eccleſiaſticæ ſeparationem illi, quam tamen negant, cùm adulterium eſt occultum, ac conſtare nequit. Huiuſmodi autem leges non tantùm reſpiciunt, aut intendunt fidei mutuam obſeruationem inter eos coniuges, ſed etiam vt & honori inuicem conſulatur, ac ſi forte fragilitate labatur coniux aliquando, ita tamen ſe gerat, vt fiat, quam occultè fieri poſsit, ne ſcandalum generetur, & alter coniux lenocinio fauere videatur. Si enim iſtæ leges Eccleſiaſticę tantū reſpicerent, ne violaretur fides debita, etiam propter occultum adulterium dimittere liceret, cùm nō minùs in eo fides lædatur, quod tamen falſum eſſe ſupra oſtendimus.

5. Cæterùm, verius videtur etiamſi occultum ſit adulterium ex vna parte, cum qui occultè adulter eſt, non poſſe in conſcientia publicum adulterum dimittere: ſic D. Thom. in 4. diſtinctione 35. quæſtione 1. artic. 6. Paludanus quæſtione 1. articulo 2. caſu 1. Nauarrus cap. 22. numero 23. & alij. Idque planum videtur. Nam in hoc non attenditur forum exterius, ſed animæ. Quāmuis enim qui publicè adulter eſt, ſeparabitur Eccleſiæ iudicio, nō verò qui occultè adulter eſt: at in foro animæ, qua ratione poteſt, qui iniuriam intulit, & is cuius iniuria compenſata iam eſt, petere reſtitutionem iniurię? Quod idem in exemplo debiti pecuniarum planiſsimum eſt. Quare quòd Eccleſia neminem velit ſeparari, niſi ob adulterium probatum, vel notorium, non ſuadet occulto adulterio non compenſari iniuriam. Illud enim ſtatuit, vt occurreret hominum fraudibus. Cumque ex alia parte non ſit obligatio dimittendi, ſed tantùm facultas, niſi in caſibus iam expreſsis, non eſt quod cogat adulterum occultum ad petendum diuortium. Quod ſi aliquando magnum ſequeretur ſcandalum ex retentione adulteri notorij, tūc expendendum iudicio prudentum, quid eſſet maioris momenti, iniuria illata coniugi adultero, qua contra fas priuaretur iure coniugij, an damnum ex ſcandalo vel iactura honoris adulteri occulti.

6. Secundò quæret aliquis, quid ſi patretur adulterium, poſtquam iam perfecta ſententia eſt, & tranſijt in rem iudicatam, an eo tempore debeat reconciliare ſibi coniugem dimiſſum? Dico in primis probabile valde eſſe reo competere actionem, vt petat reſtitui ſibi coniugem, & audiri debere, vt tenet communior ſententia inter iuris interpretes & Theologos. Quamuis enim ſententia lata ſit; attamen illa reſpexit ſtatum præſentem, iuxta quem lata eſt; vnde non tollit ius Reo compenſationis, ſi innocens fiat nocens. Scio alios aliter ſentire, leuiſsimis tamen commotos fundamentis. Quare quod attinet ad conſcientiæ forum, qui commiſit adulterium poſt diuortij ſententiam nondum mutato ſtatu, etiamſi non compellatur à iudice, tenetur reconciliare ſibi coniugem dimiſſum. Ratio aperta eſt, quia ſemper tene-

Digitized by Google

tur alteri etiam dimiſſo ſeruare fidem. Vnde etiam poſt diuortiũ peccans adulter eſt, & cõtra iuſtitiam agit. Ergo iniuriam intulit. Ergo cõpenſanda, nullo enim impeditur; non quidẽ ſtatus vinculo: ſupponimus enim nondũ mutaſſe ſtatum; nec ob ſententiam latã, illa enim reconciliationis non aufert facultatem, vt ſupra dicebamus. Quod ſi adhuc poſt ſententiã, ea non reuocata poteſt libere innocens nocẽtem reuocare ad ſe, multò potiori iure id debebit facere, qui iam innocens factus eſt, non obſtante præcedente ſententia, quæ in illius fauorem erat, quia innocẽs, & quandiu innocens exiſtebat, non aliter.

7. Sed quæres tertiò. Quid ſi adulterium committat is, qui innocens erat, poſtquam mutauit ſtatum, vel ſuſcepit ſacros Ordines? Et quidem ſi non facta eſt ſeparatio legitimè, hoc eſt, vel notorium non eſt adulterium, vel licet notorium ſit, deducto illo ad forum iudiciale, nondum expedita ſententia eſt; vel ſi prolata, nondum tamen tranſijt in rem iudicatam, aut antequam tranſiret, præceſſit condonatio, idem iudicium ferendum eſt, ac ſi adulterium commiſſum eſſet re integra. Quare, cùm religio non habeat ius in profeſſum perſeuerante ac vigente iure alterius coniugis contra fas, iuſque ſpoliati, profeſſio non tenuit. Inualida autem profeſſione perinde iudicandum, ac ſi immutato ſtatu adulterium commiſſum eſſet. Vnde & à iudice reſtituendus, imo & ipſe reconciliari tenetur, ac egredi è monaſterio poteſt ſine ſcandalo, ſi fieri poteſt, vt iam dixi. Quare etiamſi probet poſtea adulterium antiquum coniugis, cuius cauſa voluit ſecedere, non poteſt ad religionem redire, & peccat litem intentando, quia etiam is, qui innocens erat, adulter fuit ante ſententiam, & quando profeſſio nulla erat. In quo non rectè locutus Thomas Sanchez, nec conſequenter lib. 10. diſputatione 9. numero 34. A fortiori idem dicendum, ſi nouitius commiſit adulterium in eo caſu, non enim poteſt permanere in religione, neque profiteri, ſed tenetur exire è religione, quia commiſſo adulterio ante profeſſionem iam eſt factus nocens, nocenti autem non licet diuertere. Quod ſi præceſſit diuortij ſententia, donec tranſeat in rem iudicatam, idem dicendum iuxta dicta. Nam vſque ad illud tempus non poteſt validè profiteri. At ſi iam tranſierit in rem iudicatam adhuc diſtinguendum. Nam ſi nouitius eſt, vel in minoribus conſtitutus, vel voto ſimplici, extra religionem tamen, deuinctus, & eo tempore in adulterium incidit, redire tenetur iuxta ſententiam modò traditam, quia cùm factus ſit nocens, nondum mutato ſtatu, amiſit ius diuertendi, quia eſt locus compenſationi etiam poſt latam ſententiam, & poſtquam tranſijt in rem iudicatam, ſi alio non impediatur fortiori iure: veluti vinculo religionis, aut Sacrorum ordinum ſtatu: eo etiam tempore nullum habet religio ius in religioſum, cùm nondum ſe tradiderit religioni. Si autem iam profeſſus, vel ſacris initiatus adulterium commiſerit, nec tenetur, nec poteſt iã redire. Nam iam religio validum adquiſiuit ius in religioſum, quando vouens erat habilis ad profitendum, quo impeditur ius coniugis prius dimiſſi, nec extinguitur ſequenti fornicatione, eſt enim longè ſtrictius ius religionis, aut mutationis ſtatus, quod præponderat iuri coniugis dimiſſi. Ex quo inferes eſſe ius recipiendi dotem, ſi poſt ſententiã is, qui innocens fuit, adulter fiat ante profeſſionem validam, vel mutationem ſtatus: idque deducitur ex eodem fundamento, quia compenſantur delicta etiam poſt latam ſententiam iuxta dicta in ſuperioribus.

CAPVT XXI.

Ex alijs cauſis licere diuortium.

SVMMARIVM.

De fide eſt alias etiam eſſe cauſas diuortij, numero 1.

Explicatur locus Matth. 19. in quo tãtùm eſt expreſſa fornicatio, n. 2.

Cur potiſſimùm meminerit Chriſtus fornicationis, n. 3.

Occurritur obiectioni, n. 4.

1. MOLESTE ferunt hæretici, quod Eccleſia diuortium concedat quoad torum alijs de cauſis, quam ob fornicationem, quam expreſſit Chriſtus Matth. 5. & 19. At certum de fide eſt alias etiam eſſe cauſas diuortij præter adulterium carnale. Id quod definitum eſt à Tridentino ſeſſione 24. de matrimonio canone 8. *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quoad torum, ſeu quoad cohabitationem ad certum incertumue tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.*

2. Neque verò his obſtat quod Chriſtus Matth. 19 ad dimiſſionem cõiugis ſolùm meminerit fornicationis ſiue adulterij: dicendũ enim eſt ex Euangelio etiam conſtare alias cauſas diuortij, & ſeparationis, vt dicemus. Quare, vt rectè intelligamus eam Chriſti ſententiam, limitanda eſt primò ad matrimonia fidelium, vt detur locus Apoſtolo præcipienti ſeparationem coniugij contracti inter infideles. Præterea intelligenda eſt Chriſti ſententia de dimiſſione ratione criminis, non verò ratione maioris perfectionis: cũ qui cauſa maioris perfectionis dimittit, non ſit vxori cauſa mœchandi. Aut enim matrimoniũ diſſoluitur profeſſione, ſi non erat conſummatum: aut alter etiam coniux cõuertitur altero ad religionem tranſeunte. Cur autẽ Chriſtus tantũ memino-

minerit fornicationis, cùm poſſit alijs de cauſis fieri diuortium, Auguſtinus libro primo de ſermone Domini in monte capite 26. & ſequentibus reſpondet, ideo eſſe, quia nomine fornicationis omnia vitia intelliguntur. Sed neque ipſi Auguſtino ea placuit interpretatio. Loquitur enim ſine dubio Chriſtus de fornicatione carnali: & aliàs nõ ex quocumque peccato licet dimittere vxorem, cùm tamen quodlibet peccatum mortale nomine fornicationis myſticè in Sacra Scriptura ſignificari ſoleat.

3. Duas ergo ob cauſas Chriſtus potiſſimùm meminit cauſę fornicationis, & nõ aliarum cauſarum diuortij. Prima eſt: Quia Chriſtus aſſignauit ibi cauſam perpetui diuortij; At verò nulla alia præter adulterium eſt perpetua. Nam ſi alter coniux committat adulterium, licet ſemel, etiam ſi reſipiſcat, non tenetur alter reducere, neque acceptare per ſe loquẽdo, niſi ex aliquo accidenti, vt dixi ſupra. At ſiue incidat in hæreſim, ſiue crudelis ſit, ſiue ad peccatum pertrahat, ſi corrigatur, & deſiſtat à peccato, redeatque ad meliorem frugem, ceſſat ratio diuortij. Alia enim crimina per accidẽs opponuntur matrimonio: fornicatio autẽ per ſe opponitur obligationi fidei quæ ex matrimonio naſcitur. Secũda cauſa eſt, quia ſola fornicatio eſt propria cauſa diſſolutionis matrimonij; aliæ autem cauſæ etiam cõmunes ſunt alijs confœderationibus, & communitatibus, quæ diſſoluuntur accedẽtibus etiam illis, verbi gratia hęreſi, aut pertractione ad peccatum. Chriſtus autem non meminit earum, quas ſciebat eſſe communes omnibus etiam alijs confœderationibus: ſed meminit eius, quæ ſola eſt propria cauſa ſeparationis matrimonij: cùm hæc ſola, vt dixi, opponatur per ſe bono fidei cõiugalis. Sic explicat rem iſtam Bellarminus libro primo de matrimonio cap. 14. Caniſius *capite ſecundo de diuortijs* in fine. Adde etiam materiam ſeparationis tori totam eſſe arbitrariam tam ratione ſubiectæ materiæ ſeparationis, quam ratione iuſti metus, vt cum Abbate in capite literas, numero ſeptimo de reſtitutione ſpoliatorum tenet Rota apud Seraphinũ deciſ. 226. n. 1.

4. Neque obſtat etiam, quod vxori dimiſſæ præberi videatur cauſa fornicationis. Quia quando dimiſſio iuſta eſt, periculum fornicationis non imputatur dimittenti, ſed ei, qui dedit cauſam, cur dimitteretur. Alias etiam eodem argumento probaretur non licere dimittere ob fornicationem, cùm ſæpe etiam ſit periculum incontinentię coniuge dimiſſo. Cũ enim hic ſint duo pericula, vnum coniugis incontinentis, alterum nocentis, potiùs Eccleſia vult conſulere periculo innocentis, vt rectè docet ibidem Bellarminus.

CAPVT XXII.

Hæreſim eſſe cauſam diuortij.

SVMMARIVM.

Hæreſim eſſe cauſam diuortij, n. 1.

Prouenire ex iure naturali ob periculum ſubuerſionis, n. 2.

Quid ſi poſt ſeparationem Eccleſiæ iudicio factam, reus delicti reconcilietur, & corrigatur, numero 3.

Qui deliquit, non poteſt ſtatum mutare inuito innocente, n. 4.

An cenſeatur remittere fidelis, ſi poſt delictum copuletur infideli, n. 5.

An in hoc adulterio ſpirituali ſit locus compenſationi, n. 6.

1. CERTVM eſt hæreſim vnius coniugis cauſam præbere diuortio ſufficiẽtem *cap. fin. de conuerſ. coniug. ca. 2. & ca. quanto de diuortijs, cap. non ſolum cap. de idolatria 28. q. 1.* Huius autem præcipua ratio deſumenda eſt ex generali prohibitione, quâ hæretici vitari præcipiuntur ad Titum III. *hæreticum hominem poſt vnam aut alteram monitionẽ deuita*, de quo latè agimus in commentario de Canonibus Apoſtolicis, hoc eſt tract. de ordine, & annexis lib. 5.

2. Ex quo conſtat in primis, ex iure ipſo naturali oriri hanc diuortij cauſam, cùm ius naturale præcipiat vitandum eſſe periculum ſubuerſionis. Vnde, & poteſt ab hæretico propria auctoritate recedere ob periculum, quod ſtatim vitandum vrget. Et debet ſeparatio fieri non tantùm quoad torum, ſed etiam quoad cohabitationem, & obſequia, ne cum illis vlla communicatio intercedat: & aliàs meritò cohabitans, vel nubens hæretico ſcienter habet contra ſe eiuſdem criminis præſumptionem, vt late Farinacius in tractatu de hæreſi quæſtione 190. §. 3. n. 50. Et ſimiliter mulier recipiens maritum hæreticum tanquam fautrix hæreticorum punitur, niſi probetur non cauſa hęreſis, ſed affectionis maritalis recepiſſe, vt docet idem Farinacius de hęreſi quæſt. 182. num. 150. & ſequenti. Secundò conſtat non ſicut in matrimonio carnali vel ſemel adulteraſſe, ſatis eſt ad diuortium, etiam ſi nõ omnino corrigatur, ſic in hoc caſu dicendum eſſe; ſed cũ reſtrictione, niſi emendetur. Si enim reſipiſcat coniux hæreticus, non poteſt alter diuertere. Loquor antequàm Eccleſiæ iudicio ſeparetur. Itaque ante iudicium Eccleſię tenetur reſipiſcentem admittere. Quia non eſt cauſa perpetui diuortij, ſed temporalis, in quo valde differt ab adulterio carnali. Vnde ante Eccleſiæ iudicium nequit coniux Catholicus ad religionem trãſire, vt dicam ſtatim, iuxta textũ

in *c. fin. de conuerſ. coniug. & cap. duo, & cap. de illa, de diuortijs.* Quare, ſi cõiux Catholicus ante Eccleſiæ iudicium religionem intraſſet, & profeſſus fuiſſet, profeſſio nulla eſſet, & reuocari poſſet, ac repeti, ſicut ſupra dicebamus de eo, qui ſine licentia coniugis ad religionem tranſit: & ſi ordinaretur, reuocaretur inſtante coniuge, ſicut ſuprà etiam dicebamus de eo, qui ſine licentia coniugis ordinatur.

3. Sed quid dicendum, ſi iam fuerit Eccleſiæ iudicio ſeparatus, & coniux infidelis reconcilietur, & corrigatur, nunquid tenetur cõiux fidelis redeuntem recipere? Diuerſæ ſunt Doctorum ſententiæ. At mihi videtur hæc res apertè in iure deciſa. Dico ergò, ſi Eccleſiæ iudicio ſeparatus eſt, iam non tenetur ad coniugem emendatum redire, neque compelli poteſt, ſed ipſi liberum erit in ſæculo remanere, aut religionem aſſumere. Liberum eſſe ad religionem tranſire, quando Eccleſiæ iudicio ſeparatio facta eſt, planè deciditur in *cap. finali de conuerſione coniugatorum*, ibi: *Mulier quæ in fide remanſit poteſt nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionẽ liberè conuolare.* In quo textũ infidelitatis nomine apoſtaſiã à fide intelligi planè indicat, quod fuerat Eccleſię iudicio facta ſeparatio. Si enim eſſet infidelis, qui nunquam fidem ſuſcepiſſet, non pertinuiſſet ad Eccleſię iudicium, nec ſeparatio facta fuiſſet Eccleſiæ iudicio, ſed diuino iure, vt ſuprà dictum eſt. Expendo autem in eo capite non imponi neceſſitatem conuolandi ad religionẽ quaſi vel debeat illũm recipere ab infidelitate redeuntem, vel conuolare ad ſtatum religioſum, ſed libera conceditur facultas. Quare, & eo textu ſubindicatur poſſe, ſi velit, remanere in ſæculo, neque ad virum reuerti, etiam correctum, & emendatum. Quare nihil video in hac deciſione quod immutatum dici poſſit aut correctum per alia iura. Facit etiam pro hac ſententia textus in *cap. de illa 6. de diuortijs*, ibi: *De illa, quæ à viro ſuo labente in hæreſim ipſius conſortium ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis, quod mulier ei, cùm reuerſus fuerit, eſt reddenda, quæ, & ſi reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Eccleſiæ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.* Quid apertius? Atque iuxta hunc ſenſum accipienda ſunt verba textus in *c. Quanto de diuortiis*, ibi. *Per hanc ipſam reſponſionem illa ſoluitur quæſtio. Vtrum ad eum, qui ab hæreſi vel infidelitate reuertitur is qui permanſit in fide redire cogatur.* Hoc eſt, quando ante iudicium Eccleſiæ receſſit, ne exiſtimarent hæreſi diſſolutum matrimonium. Atque huius ſententiæ optima ratio eſt. Quia ſeparatio à coniuge Catholico pœna eſt propter hæreſim inflicta. Non ergo vult Eccleſia, vt præueniens coniux Catholicus iudicium Eccleſię ſeparetur propria auctoritate, cùm poſſit ille negare ſe eſſe hæreticum, neque omnino conſtet. Atque hãc ſententiam expreſſè tenet Iacobus de Graffis parte ſecunda deciſionum lib. 1. cap. 12. numero 22. & Simancas de Catholicis inſtitutionibus tit. 40. numero 16. licet aliquantulum ab hac recedere videntur, ſequitur etiam cum alijs Thomas Sanchez lib. 10. diſput. 15. numero 19. Poterit ergo innocens coniux ad ſacros ordines promoueri, ſi voluerit, altero inuito, & poteſt etiam ad religionem tranſire poſt Eccleſiæ iudicium, nec enim in hoc eſt differentia vlla inter ſacros ordines, & religionem vt dicebam ſupra cap. 13. Dicitur autem Eccleſiæ iudicio ſeparari, non quia neceſſe ſit ſpecialis ſententia de diuortio: ſed quando iã eſt de hæreſi per Eccleſiam condemnatus, cũ hæc ſeparatio ſit pœna, quæ conſequitur hæreſis delictum, vt aduertit Thom. Sanch. cum aliis ibid. n. 20.

4. At quamuis coniux Catholicus non poſſit compelli poſt Eccleſiæ iudicium, vt redeat ad coniugem reſipiſcentem; attamen ille qui deliquit, non poteſt ſtatum mutare, neque ad ſacros ordines, neque ad religionem tranſire, ſine Catholici conſenſu, atque licentia, vt de coniuge adultero ſupra etiam dictum eſt: & ſi ſine licentia id faciat, profeſſio erit nulla, & reuocabitur, & ſeruabuntur omnia, quæ de eo, qui ſine licentia coniugis poſt conſummatum matrimonium ad religionem tranſit, dicta ſunt in ſuperioribus. Hæc autem vera ſunt; niſi Catholicus, vel profeſſus eſſet, vel ſacros ordines ſuſcepiſſet: tunc enim reconciliatus ille poteſt ſtatum religionis, vel clericalem amplecti. Quod ſi ante conſummatum matrimonium ſententia lata ſit, vterque liberè poteſt ad religionem conuolare, & diſſoluetur matrimonium profeſſione iuxta dicta ſupra cap. 11. & 12.

5. Sed quid ſi poſt hæreſim vnius coniugis alter Catholicus illi copuletur, cenſebiturne remittere? De hoc latè diſputat Thomas Sanchez diſputat. citata numero finali. Mihi duo videntur. Primum eſt, in quo cum eo auctore conuenio, copulam ante ſententiam habitam non eſſe condonationem; neque in foro externo præſumi condonationem, cùm nondum habuerit ius diuertendi perpetuum, ſed tantùm ad tempus ratione periculi. Secundum eſt, in quo ab eo diſſentio. Si copula habeatur poſt ſententiam, iam cenſetur condonatio, & in foro externo ita præſumetur. Cùm enim ea ſeparatio non tantùm inducta ſit in pœnam hæreſis, ſed etiam in fauorem Catholici, & ideo ſit voluntaria Catholico, ſi ille velit diuertere, ſi re vera iam copulatus eſt vxori poſt ſententiam, ceſsiſſe videbitur iuri ſuo: & ita iudicandum eſt, quamuis ipſe Catholicus oppoſitum affirmet, iuxta ea quæ ſupra dicta ſunt de innocenti, quando poſt adulterium copulatur adultero. Nam inter has

duas

Digitized by Google

duas ſpecies nullum quoad hoc poteſt aſſignari diſcrimen, quamuis aſſignare conetur Thomas Sanchez diſputatione citata in fine. Cùm enim ea ſeparatio relinquatur libera, & in poteſtate, & voluntate aut arbitrio Catholici, planum eſt eam in eius fauorem etiam eſſe magna ex parte inductam. Iam enim nō eſt periculum peruerſionis emendato cōiuge infideli; ſed quia infame, & moleſtum eſſet Catholico cum illo cohabitare, datur facultas, ſiue permiſſio diuertendi, ſi velit.

6. Sed quæres tandem, an in hoc adulterio ſpirituali ſit compenſationi locus, ſicut diximus eſſe in adulterio carnali. Et in primis, ſi vnus ex eis commiſerit adulterium, alius verò lapſus fuerit in hæreſim, adulter ante ſententiam non poteſt ab hæretico diuertere, cùm ante ſententiam nullum ſit ius diuertendi, quod compenſari poſſit. At hæreticus poteſt diuertere ab adultero, cùm ex eius peccato quæſitum ſit ius innocenti in eo crimine, ſaltē quando notorium eſt adulterium iuxta ſupra dicta: ſi verò loquamur, poſtquam iam hæreticus condemnatus eſt, exiſtimo neque adulterum teneri recipere hæreticum reconciliatum neque hunc teneri admittere adulterum, cùm ſint hæc crimina diuerſæ rationis. Et quamuis crimen hæreſis longè ſit adulterio grauius: attamen in ordine ad matrimonium magis pugnat coniugium cum adulterio, quam hæreſis maiorque iniuria matrimonij eſt. Ex quo etiam infertur, ſi vterque lapſus fuerit in hæreſim, non eſſe compenſationi locum. Quia iura tantùm concedunt coniugi Catholico, vt poſſit alium emendatum repetere, non autem concedunt coniugi nocenti. Cùm ergo vterque nocens fuerit, neuter habet ius repetendi alterum, ſicut habet, quando vterque commiſit adulterium. Cuius diuerſitas naſcitur ex eo quod dicebamus, quia iniuria in adulterio ſit directè matrimonio: at crimen hæreſis nō infert iniuriam coniugio, & ita non ſequitur ex crimine vtriuſque naſci ius in alterum, aut compenſatam iniuriam ad repetēdum alium ad vſum matrimonij.

CAPVT XXIII.

De alijs cauſis, ex quibus licet diuortium.

SVMMARIVM.

Si coniux pertrahat alium ad peccatum, eſſe cauſam diuortij, n.1.
Inferuntur nonnulla, n.2.
Alia peccata coniugis non eſſe cauſam, n.3.
Proponitur quæſtio de ſæuitia, n.4.
Qualis requiratur ſæuitia explicatur, num.5.
Eius probatio, n.6.
Requiri in ea cauſa iudicis ſententiam, n.7.
Vtrum ob vxoris ſæuitiam etiam rectè diuertere, num.8.
Licere poſtea coniugi ad religionem tranſire, numero 9.
Cauſam diuortij coram Eccleſiaſtico iudice examinandam, n.10.
Vbi ſequeſtranda vxor pendente lite, num.11.
Dotem non amittere vxorem, quamuis fiat diuortium ob eius ſæuitiam, n.12.
Minori ob lapſum temporis ad probationem in caſu matrimoniali reſtitutionem competere, num.13.

1. SOLENT etiam aliæ cauſæ diuortij enumerari, quæ breuiter explicandæ ſunt. Vna eſt, cùm coniux pertrahit alterum coniugem ad peccatum, & ad illud ſollicitat. Probat textus in *capite 2. de diuortiis, & capite idolatria 28. q. 2.* Et quamuis in his canonibus tantùm agātur de eo, qui ad infidelitatem pertrahit: attamen eadem ratio eſt, de inducente ad alia peccata, cùm ſit periculum peruerſionis, quod euitandum eſſe, lex naturalis dictat iuxta illud Chriſti Matth. 18. *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Vbi inquit Hieronymus ſententiam Chriſti eſſe, vt ſi hi, qui nobis coniuncti ſint, & etiam inſtar oculorum, vt parentes, filius, vxor cauſa ſint ruinæ, ab illis recedamus. Quod etiam eleganter proſequitur Chryſoſtomus Homil. 17. in Matth. Integra nanque cum Deo amicitia geri non poteſt, niſi aliæ reſcindantur. Et præterea, quia quem ſui delicti non verè pœnitet, ille nunquam à Deo veniam ſperare poteſt. Vera autem pœnitentia conſiſtere nequit, niſi omnis peccandi propinqua ánputetur occaſio, *cap. ſatisfactio de Pœnitentia diſtinct.* 3. ex Auguſtino de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 54. Neque id mirum, cùm & locus ipſe, vbi lapſus eſt quis in peccatum, relinquendus ſit, vt eleganter admonet Iſidorus lib. 2. de ſummo bono cap. 10. relatus à Gratiano *cap. valet, diſtinct. 81. congruum eſt, inquit, inde etiam corporaliter auelli, vbi quiſque illecebris deſeruiuit. Nam locus vbi quiſque praue vixit, hoc in aſpectu mentis apponit, quod ſæpe ibi vel cogitauit, vel geſſit.* Atque ita hanc ſententiam docent Paludanus in 4. diſt. 35. quæſt. 1. artic. 4. concluſ. 4. & diſt. 39. quæſt. vnica art. 3. Antoninus 3. p. titulo 1. cap. 21. Syluester verbo *diuortium*, quæſt. 6. Nauarrus in ſumma capite 22. Bellarm. dicto lib. 1. cap. 14. Caniſius *capite ſecundo de diuortiis*, & in ſumma iuris canonici libro ſecundo c. 21. & Thomas Sanchez libro decimo diſput. 17. num 5.

2. Ex quo colliges eum virum, qui lenocinium cum vxore exercet, vel qui in domum ſuam introducit, qui vxorem ſollicitent, eoſque ſolos cum vxore relinquit, præbere iuſtā diuortio cauſam. Sic Angelus in ſumma titul. *Matrimoniū quomodo ſeparetur*, & Sylu. verbo *diuor-*

diuortium numero ſecundo.Item ſi velit coniugem ſuorum furtorum participem facere,& vt illis cooperetur furta tegendo, & ſimulando: vel ſi velit, vt vxor pellicem foueat,&alat, & ſimilia, quæ vergunt in animæ periculum. Vnde in hiscaſibus poteſt,& debet propria auctoritate ad tempus ſecedere, ad euitandum periculum, donec accedente ſententia ſeparetur auctoritate iudicis. Conſtat autem huiuſmodi diuortium tantùm eſſe temporale.Quare ceſſante ea inductione ad peccandum, tenetur coniugem recipere,etiam poſt Eccleſię iudicium.

3. His autem criminibus exceptis, quãuis coniux varijs alijs ſceleribus irretitus ſit,ſi nõ eſt cauſa peruerſionis coniugi, non poteſt diuertere,vt docet communis ſententia in *cap.2. de diuortiis*.Quamuis nonnulli conſulant poſſe coniugem aliquando ad tempus ſe ſubtrahere conuictui alterius, ſi id expedire iudicauerit,vt alter reſipiſcat. Verùm in hoc exequendo maturo iudicio, & magna prudentia opus eſt: poſſunt enim facilè mutuò maiora ſequi damna tam animæ, quam corporis, & irreparabiles rixæ; vt experientia ipſa compertum eſt.

4. Reſtat vt dicamus de ſæuitia,quæ aſſignari ſolet cauſa ſufficiẽs ſeparationis tori, immo cohabitationis, *cap. literas, de reſtitutione ſpoliator. c. ex tranſmiſſa, eodem, & c. 1. vt lite non conteſtata*,ibi. *Verùm quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum.*

5. Sed circa hanc cauſam breuiter explicanda nonnulla ſunt. Primum qualis ſæuitia præbeat iuſtam ſeparationis cauſam? Illam dico ſæuitiam ſufficientem qua incutitur iuſtus metus cadens in virum conſtantem,qui conſtare debet ex ſæuis factis coniugis. Velut ſi vir gladium appoſuerit ad collum & gulam vxoris, *l. metum D. Quod metus cauſa*,& Gloſſa in *c. dilectus de his quæ vi*;animo tamen occidendi vel feriendi.Si enim aliqua arte fiat ad eruendum ſecretum,& arcanum aliquod, nõ eſt ſufficiens ſæuitiæ ſignum, vt habet deciſio Rotæ apud Farinacium tom.2.deciſ.371.n. 10. Similiter,ſi inſidias vitę parauerit alter alteri per venenum,vel maleficia,vel alio modo,in quo eſt æqua conditio viri & vxoris.Similiter minæ de occidendo,ſi tamen præ terribili ingenio ſoleret exequi iuxta dicta ſupra lib. 4. & docet deciſio Rotæ 371.cit.n.3. Maximè ſi his minis accedant iniuriæ, & aliæ malæ tractationes,quæ excedant terminos leuis correctionis marito in vxorem permiſſæ, vt docet Rota eodem tomo apud Farinacium deciſ. 193.n.5. Similiter etiam percuſſiones graues & atroces, vt ſi ex illis ſecutus eſſet fœminæ abortus, vt indicat Farinacius lib.2.conſ.157. n. 6.Satiſque eſſe puto ſemel abortum ſecutũ eſſe;aut ſi illæ percuſſiones eſſent ſanguinolẽtæ,Farinacius eodem cõſilio,n.10.vel in facie, capite,vel oculo illatæ fuerunt,vel cum haſta, ſeu baculo fracto in percuſſione,vel in pectore,vnde per aliquot dies ſanguinẽ exſpueret vel in manibus,ita vt per aliquod tempus illis vti non poſſet;vel quæ facerent, vt illa in lecto aliquot diebus iaceret.Adde etiam verbera,ſi illa ſunt immoderata,& quę excedant leuem correctionem viro permiſſam. Nam viro licere leuiter vxorem verberare correctionis gratia ſuppono,Rota deciſione 371.cit. nu. 4.& 5. Verum negari non debet iudicium de ſæuitiæ qualitate eſſe arbitrarium, & multùm in hoc poſſe iudicis arbitrium,qui immoderatam ſæuitiam & moleſtam tractationem iudicabit, attenta qualitate perſonarum & fœminæ quæ vexatur. Rota deciſione 156.nu.3.apud Farin. loco cit.& deciſ.38.n.2. ſi enim illa nobilis, pudica, honeſta,& morigerata fuerit,minores moleſtiæ cenſeri debẽt ſæuitię nomine. Adde his etiam,quando ex ſignis factis, diſcordijs aſſiduis colligitur odium capitale. Rota deciſ.156.cit.n.1.Atque hæc quæ diximus verum habent,quãuis vxor ſua culpa viri ſæuitiam,vel odium in ſe concitauerit. Thomas Sanc. li.10.diſp.18.n.5.Caniſius,*c.2.de diuortiis* Quæ fuit etiam ſententia Panormitani in d. *c. literas de reſtit ſpoliat*.per textum in *c. de benedicto cum Gloſſa 32.q.1*.de quibus etiam vide Riccium in praxi,deciſ.235.à n.3.

6. Sæuitiæ probatio,cùm ardua hæc materia ſeparationis ſit,concludẽs eſſe debet. Rota cum Pariſienſi,Baldo & alijs deciſione 371.cit. n.1.licet in ea materia probent teſtes ſingulares,quando omnes probant ſæuitiam in genere;Rota deciſione 156.cit.n.2. Vnde non creditur coniugi de ſæuitia mariti, niſi probet, Palacios Rubios in *c.per veſtras*,nu.3. notabili *27.de donat.inter*. Rota deciſ.39.n.3.apud Farinac.lib.cit. Vnde neque erit ſufficiens probatio quod cum alia vxore ſæuus fuerit. Potuit enim ex alijs cauſis cum illa intercedere capitale odium,quod ad quæſtionem cum alia nõ multùm faciet,Rota deciſione 371.cit.num.7 niſi probetur priorem vxorem inculpatè vixiſſe,& benè morigeratam fuiſſe, & nullam ſæuitię,neque odio dediſſe cauſam,quod difficillimæ probationis eſt. Probata autem plenè ſæuitia non debet eſſe locus cautioni alterius coniugis de non offendendo. Nulla enim ratio permittit trepidantem vxorem committere fragilitati cautionis,quod ſemper fieri ſolet vbi damnum & læſio timetur, Rota deciſ.156. cit.n.3.Caniſius cum alijs *c.2.de diuortijs*,Riccius deciſ.cit.n.fin.Sed cùm ea non plenè probatur, & reſultant indicia terribilitatis viri, tunc reſtituenda eſt vxor cũ idonea cautione præſtita à viro de non offendendo, vt docet Abbas in d. *c. ex tranſmiſſa,num.1. & 2. de reſtit. ſpoliator. & in cap.1. num.7. vt lite non conteſtat*, & Rota deciſ.371.cit.num.fin.ſufficiens autem cautio dicitur,quę fit pignoribus vel fideiuſſore, *l. ſi mandato Titij 59 §. fin. D. Mãdati*. Quãuis & iuratoria cautio ſufficiens dici poſſet,ſi eam

magis

Digitized by Google

magis maritus timeat. Gloſſa & Innocentius in d. *ca. ex tranſmiſſa*, quod iudicis æſtimationi relinquitur. Couarru. 2. p. cap. 7. §. 5. num. 1. vſq; ad 6. Et quamuis iuris regula ſit viro non habẽtẽ pignora aut fideiuſſores, quia pauper, aut aduena, & ſufficere cautionem iuratoriam de non offendendo; at id non habet locum, quãdo perſona eſt ſuſpecta, vel extat timor offenſionis, ſic Riccius in praxi deciſ. 254. ex num. 2.

7. Verùm ratione ſæuitiæ non licet fœminæ ſine iudicis auctoritate diſcedere, *cap. porro & c. ſignificaſti de diuortijs*. Et quamuis ob viri ſæuitiam permittatur vxori ab ipſo diſcedere, *d. c. literas* in fine, id tamen ſolùm procedit, quando maritus eſſet nimis ſæuus, & eſſet periculum in mora, aut non pateret facile aditus ad iudicem, *d. cap. literas*. Neque in hoc caſu locum habet reſtitutio ſpoliati propter imminens periculũ, ſed recepta per iudicem in continenti probatione oblata per fœminam illam in loco honeſto deponi iubeat. Ex iuſta autem cauſa vxori diſcedenti ad litigandum deberi ſumptus & alimenta docet Rota deciſ. 250. apud Farinacium 2. vol. conſil. & Riccium in praxi cit. alijs deciſ. 235. num. 6.

8. Sed quæſtionem habet an liceat etiam viro diuertere propter ſæuitiã vxoris, ſicut vxori propter ſæuitiam viri? Et mihi quidem non eſt dubium parem vtriuſq; in hac re cauſam eſſe, ſi vxoris ſæuitia in virũ probetur, militat enim eadem ratio. Et ſic in ſupremo Regis Catholici Senatu pronuntiatum eſt in lite ſuper diuortio inter D. Annam Palomeque, & Ioannem Moreno eius virum, & ſuadent ea quæ adducit Thomas Sanchez lib. 10. diſp. 18. num. 8.

9. At iam pronũtiata ſententia diuortij perpetui ratione ſæuitiæ, licebit vxori, vel diuertẽti inuito altero coniuge ad religionem tranſire, neque poterit reuocari, ſicut diximus de eo, qui diuertit ob adulterium, vel hæreſim; nec enim in hoc eſt aliqua maior difficultas. Ille autem, qui ob ſæuitiam condemnatus eſt, non poterit ſtatum mutare inuito altero, vt dictum eſt; ea enim ſententia in fauorem illius qui vexatur, lata eſt. Quod ſi poſtea copulentur, cenſebitur reconciliatus alter alteri, neque habebit querela locum, niſi nouæ ſe ſe offerant cauſæ. Farinacius lib. 2. conſil. 156. num. fin. Atque ea quæ diximus de ſæuitia, dicenda etiam ſunt cum communi DD. de furore ſuperueniente, eſſe ſcilicet cauſam ſeparationis. Couarru. d. §. 5. num. 6. maximè quando vitæ periculum alteri imminet.

10. Illud rurſus addendum eſt cauſam diuortij coram Eccleſiaſtico iudice tractari debere, etiamſi agatur de ſeparatione propter adulterium. Couarru. cum communi 2. p. cap. 7. §. 6. n. 14. Cùm enim hęc res ad matrimonium pertineat, ſolus iudex Eccleſiaſticus de ea cognoſcit, *cap. 2. de iudic.* & facit Tridentin. ſeſſ. 24. de Matrim. Canone vlt. Quamuis de adulterio cognoſcat etiam iudex ſęcularis, quatenus agitur ad pœnam illius publicè infligendam ex Conſtantini conſtitutione in *l. Quamuis 30. C. ad l. Iuliam de adult. ſi vir adulter ſit gladio, ſi verò vxor, vt ea in monaſterium detrudatur Authent. Sed hodie C. eodem.* Quoad diuortiũ autem, etiam propter adulterium, tantùm agitur coram iudice Eccleſiaſtico, cùm in hac ſpecie agatur de iure ipſo inter maritum & vxorem, quod magis priuati iudicij eſt, & publicam vindictam non reſpicit, *cap. tua 5. de Procuratorib.* Vnde & Chriſtus Matth. 5. & 19. cauſam repudij non remiſit ad iudicem ſæcularem, ſed ipſe iudicauit, & Paulus 1. Corinth. 7. cauſam coniugij inter fidelem & infidelem ipſe decidit.

11. Præterea addendum eſt pendente lite inter maritum & vxorem ſuper ſeparatione cohabitationis ſequeſtrari poſſe vxorem de iure non tantũ apud honeſtas matronas, ſed etiã apud monaſterium, niſi probetur aliqua vxoris infirmitas, quæ id impediat. Nam & religioſæ honeſtæ matronæ ſunt, & locus tutior, & aliàs iudices non poſſunt ſemper notitiam in particulari habere honeſtarum matronarum. Neq; obſtat quod textus in *cap. ex tranſmiſſa de reſtit. ſpoliat.* dicat vxorem lite pendente, ſi vir odio illam proſequatur, alicui probæ & honeſtæ matronæ eſſe committendam vſque ad cauſæ deciſionem, vt illam ſtudioſè cuſtodiat, non tamen conſtituit ne poſſit in aliquo etiam monaſterio ſequeſtrari. Cùm enim finis legiſlatoris fuerit, prouidere de loco tuto, ne interim mulier aliquam violentiam patiatur, aut damnum, ideò DD. in d. cap. ſequeſtrationem in aliquo religioſo loco fieri poſſe cenſuerunt, ſic Butrio ibi, num. 9. & Abbas num. 4. & alij. Adde etiam & collocari poſſe in domo patris, vel matris, vel patris, vel ſororis vxoris; imò & ea domus videtur eſſe præferenda monaſterio. de quo vide Riccium cit. alijs in praxi deciſ. 242.

12. Vlterius etiam addendum eſt, quamuis diuortium fiat ob ſæuitiam vxoris, non ideò dotem amittere. Licet enim in cap. plerumque de donat. inter. ſtatuatur mulierem dotẽ amittere, quando eius culpa ſequitur diuortium. Dicendum tamen eſt eam concluſionem procedere, quando culpa vxoris, quæ dedit diuortio cauſam, eſt ex illis, propter quas iura exprimunt, dotem amitti qualis eſt adulterium, & mors, vt de adulterio conſtat ex d. cap. inter quas non numeratur ſæuitia, neque alia de quo latè Menochius lib. 2. de Arbitrar. cent. 3. cap. 387. num. 12. 15. 22. 23. De morte autem conſtat ex *l. ſi ab hoſtibus 11. in §. ſi vir vxorem. D. ſol. matrim.* & cum pluribus docet Farinacius de homicid. quæſt. 120. num. 60. Nec quidquam nocet quod mulier percutiat, ſed requiritur vt aut occidat maritum, vt expreſſè tenet Aretinus in d. §. num. 20. col. 3. Baldus in *l. hereditas in fine, D. de his quibus vt indignis*, & Iaſon ibi. num. 4. Peregrinus de Iure Fiſci lib. 2. tit. 3. num. 14. Farinacius d. q. 4. & num. 55. Antonius

Digitized by Google

Gomez de delictis, cap. 3. Rub. de homicid. nu. 51. vbi plures alios refert.

13. Denique addendum eſt Minori in lite matrimoniali ob lapſum temporis ad probationem competere reſtitutionem in integrum, de quo late Sfortia in tract. de reſtitutione in integrum, vbi vtramq; opinionem refert. Ego autem eam, quæ affirmat competere beneficium reſtitutionis veriorem iudico. Quia licet ad valorem contractus matrimonij ſufficiat ætas per iura deſignata duodecim & quatuordecim annorum, ea tamen exceptio quædam à regula generali de reſtitutione minorum exiſtimanda eſt, & ideo firmat regulam in contrarium. Vnde ad reliquos omnes caſus excepto matrimonij cõtractu minor remanet, & gaudet reſtitutionis beneficio. Maximè cũ in hac parte graue illi præiudicium & damnum ſequeretur, ſi maneret indefenſus ob lapſum termini, & omiſſam probationem.

DE PRIMO EFFECTV CONIVGII, HOC EST, DE POTESTATE DOMINATIVA CONIVGVM IN CORPVS ET VOLVNTATEM.

LIBER DECIMVS.

Explicatis his, quæ cum matrimonio pugnant, agendum iam de effectibus Coniugij. Sunt autem præcipui eius effectus poteſtas dominatiua mutua, ex qua naſcitur & vſus corporis in actu coniugali, & poteſtas irritandi vota, ſimiliter legitimatio filiorum, & deniq; communio bonorum, honoris, & fori. De primo effectu agemus in hoc libro, de alijs verò in ſequenti.

CAPVT I.

Actum coniugalem eſſe licitum.

SVMMARIVM.

Vſum matrimonij eſſe actum bonum ex genere ſuo, num. 1.
Obijcitur primò ex Siricio, num. 2.
Obijcitur ſecundò ex Origene, num. 3.
Obijcitur tertiò ex Hieronymo, num. 4.
Poſſe eſſe meritorium gratiæ ex opere operantis, nunquam tamen ex opere operato, num. 5.

1. CERTVM in primis eſt ex doctrina Catholica vſum matrimonij non eſſe actum ex ſe malum, ſed potius ex ſe licitum & honeſtum. Sic contra nonnullos hæreticos, qui ex eo capite reprehendũt matrimonium, docet Catholica veritas, & cõmunis Patrum ſenſus, quem adduximus ſupra lib. 1. cùm probaremus licitum eſſe contractum matrimonij. hoc enim ex eo ſequitur manifeſtè. Nam cùm ex matrimonio oriatur obligatio ad actum coniugalem, ſi actus coniugalis malus eſſet, matrimonium etiam iniquum eſſet, eò quod obligaret ad malum & peccatum. Adde etiam in eo actu coniugali ſeruari iuſtitiam,

Digitized by Google

dum, cùm reddatur id quod debetur, debent enim ſe inuicem ſibi coniuges iuxta Paulum.

2. Sed aduersùs hanc doctrinam Catholicã poteſt obijci primò ex Siricio. Papa ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum, vbi verba illa Apoſtoli: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad coniugium accommodare videtur, quaſi qui nuptijs copulantur, Deo placere non poſſint. Idem cũ prohibet ſacerdotibus matrimonium, illis verbis vtitur; *Sancti eſtote, quoniã ego ſanctus ſum, et mundamini qui fertis vaſa Domini.* Eſt ergo immunditia in coniugio. Et in eiuſd. epiſt. ca. 5 *matrimonium pollutionem* vocat. Sed reſpõdetur in primis, vt ab hoc vltimo incipiamus, & dico non matrimonium appellari *pollutionem* à Siricio, ſed coniunctiones illicitas aliquorũ, qui peracta pœnitentia ad eas redierunt, propter quas egerunt pœnitentiã. De his enim agit, qui acta pœnitentia inhibitos denuò appetiuere concubitus. Sic reſpondet Bellarminius to. 1. lib. 4. de Romano Pontifice c. 10. Verũ etiam reſponderi poteſt Siricium loqui de matrimonijs etiam pœnitentium, quibus erãt prohibita cõiugia, vt alibi dico, & multis teſtimonijs oſtendo. Quã coniunctionem *pollutionem* vocat, quia contra legẽ inita matrimonia erãt, ſicut matrimonium eius, qui poſt votum contrahit, ſacrilegium appellari poteſt, ob peccatũ in eo contrahendo commiſſum, licet valeat. Deinde dico c. 6. & 7. eiuſdem epiſtolę, Siricium reprehendere coniugia clericorum, qui iam in ſacris conſtituti erant, quibus perpetuò in Eccleſiã Latina prohibita fuere coniugia; vt ſupra lib. 7. licet non omni tempore fuerint inualida, vt etiam ibidem explicatum eſt. Quare dicit Siricius clericos viuentes in carne, hoc eſt; turpiter viuentes, Deo placere non poſſe in illicitis matrimonijs. Nam licet eo tempore non eſſent irrita, attamen eorum vſus, cũ voto caſtitatis tenerentur, non poterat ſine peccato eſſe. Et ideò etiam rectè addidit Siricius, *Sãcti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Peccabant enim in eiuſmodi actu coniugij ratione voti; ſicut & qui coniugati aſſumpti fuerant ad ſacros ordines, peccabant accedentes denuò ad vxores poſt emiſſum votum non quidem contra temperantiam, ſed contra religionem, quod ſatis erat, vt actus ille diceretur immundus, & iniquus ob violationem voti, cuius habẽda ratio. Addo etiam aliqua ratione poſſe dici ea verba Pauli, quę adducit Siricius de legitimè contracto matrimonio, quam ſtatim explicabo.

3. Secundò obijcitur textus in *cap. connubia 32. quaſt. 2.* Quod eſt Origenis homil. 6. in Numeros, vbi dicitur in coitu, & actu coniugali non adeſſe præſentiam Spiritus Sancti. Reſpondet Bellarminus tomo 3. de matrim. lib. 3. ca. 5. in primis non eſſe tantæ auctoritatis in Eccleſia, vt eius teſtimonio moueri debeamus. Deinde Origenem eo loco nihil certi pronuntiaſſe, inquit enim, *Ego autem, licet non vſquequaque pronuntiem, puto tamẽ, &c.* Denique Origenem, cùm dicit in illo actu non adeſſe Spiritũ Sanctum non dicit nullo modo adeſſe, ſed non adeſſe ad eum actum efficiendum ſpeciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet non omnia Sanctorum opera eſſe ex Dei auxilio. Quia quędam, etiamſi à ſanctis fiant, mala ſunt: alia verò ſunt bona, ſed naturalia; & ideò non exigunt auxilium Spiritus ſancti peculiare, & inter hęc conſtituit opus coniugale. Cęterùm ego clariorem eſſe puto Origenis ſenſum eo loco. Negat præſentiam Spiritus ſancti in eo actu, non in ordine ad gratiam actualem, vel habitualẽ, ſed in ordine ad gratiam gratis datã, ſcilicet, prophetiæ. Inquit enim: *Connubia legitima carent quidem peccato: non tamen tempore illo, quo coniugales actus geruntur, præſentia Spiritus ſancti dabitur, etiamſi propheta eſſe videatur, qui officio generationis obſequitur.* Negat ergo aſſiſtentiam Spiritus ſancti in ordine ad prophetiam. Quare nihil ex eo contra nos colligi poteſt.

4. Tertiò obijci poteſt Hieronymus, qui lib. 1. contra Iouinianum actum matrimonij *turpitudinem, & immunditiam* vocat ex illo 1. Regum 21. *ſi mundi ſint pueri, manducent*, & Apocalypſis 21. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Deinde Gregorius reſponſo 10. ad interrogationem Auguſtini, *cap. vir cum propria, 33. qu. 4.* inquit, *Vir cum propria vxore dormiens niſi lotus aqua intrare Eccleſiam non debet, ſed neque lotus ſtatim debet.* Sed ad Hieronymum, & duo ſacrę ſcripturę teſtimonia reſpondetur, actũ coniugalem, quamuis ſine peccato fieri poſſit, habere tamen quãdam turpitudinis notam; non quidem moralem in ordine ad Deum, ſed naturalem propter deformitatem, & rebellionem concupiſcentiæ, & membrorum. Inde enim oritur, vt homines huiuſmodi actibus vacaturi ſe abſcõdant, & Leuit. 18. & 20. eius actus inſtrumenta *turpitudo* vocantur. Ob hanc ergo cauſam dicitur Apocalyp. 21. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, & 1. Reg. *Si mundi ſunt pueri, manducent*, & eadem ratione Paulus 1. Corinth. 7. inquit: *Virgo cogitat quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu.* Speciali ergo modo placet virgo, quo non placet coniugata, & ſpeciali modo virgo ſancta eſt corpore & ſpiritu, quo non eſt ſancta coniugata, ſcilicet, corpore, ob eam quam diximus turpitudinis naturalis notam ex concupiſcentia, & rebellione prouenientem, quæ afficit pudore & verecundia. Ob eandem rationem Gregorius exigit, vt lauentur, nec ſtatim Eccleſiam ingrediantur, ob decentiam quandam, ſicut & de actu pollutionis in ſomnis, quamuis ſine vllo peccato ſit, dixit Hieronymus contra Vigilantium: *Quod ſi me nocturnum phantaſma deluſerit, baſilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & animo, & corpore contremiſco.* Quibus loci ſacri reuerentiam maximam oſtendit. Vel ideò ea dicit Gregorius, quia vix actus ille ſine veniali culpa exerceri poteſt, quamuis & ſine

culpa

culpa poſſit, vt dixi ſupra lib. 1. prope finem. Alias obiectiones omitto, quæ videri poſſunt apud Rainerium de Piſis verb. *matrimonium*, c. 12. col. pen.

5. Ex his conſtat actum coniugij poſſe eſſe meritorium gratiæ ex opere operãtis, ſi in gratia fiat, & cum debitis circunſtantijs, & fine, & ex auxilio gratiæ, ſicut loco citato retuli de ſanctis Ioachim & Anna conuenientibus, ex reuelatione ſanctæ Brigittæ facta. Sed quærit Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 1. num. 3. An in eo actu detur gratia ex opere operato. Reſpondet duo. Primum eſt tunc non conferri, quia actus coniugalis non eſt ſacramentum, neque pars ſacramenti, quod rectè ab illo dictum eſt. Addit autem ſecundò non rectè antiquitùs, cùm matrimonia clandeſtina erant valida, dũ ſponſalia de futuro tranſibant per copulam in matrimonium, dari gratiam ex opere operato in ea priori copula. Hoc tamen longè diſtat à veritate. Quia non erat copula, quæ efficiebat ſpõſalia tranſire in matrimonium, ſed conſenſus præcedens copulam ſufficientibus ſignis ante copulam explicitus, quem præſumit Eccleſia adfuiſſe ante copulam, vt explicui ſupra lib. 2. Quare in eo conſenſu ſignificato dabatur Sacramenti gratia ex opere operato, non in copula. Irrident enim hæretici nonnullos Catholicos, & meritò in hac parte, quod illis venerit in mentem in copula dari gratiam ex opere operato, & copulam eſſe ſignum ſenſibile, quo Sacramentum matrimonij conficeretur.

CAPVT II.

De obligatione, quæ naſcitur ex coniugio in ordine ad actum coniugalem.

SVMMARIVM.

Ex matrimonio oriri duplicem obligationem poſitiuam, & negatiuam, num. 1.
Debitum hoc reddendum petenti, num. 2.
Tacitè etiam peti, & cuius virtutis actus ſit, numero 3.
Ex genere ſuo eſſe peccatum mortale non reddere, num. 4.
Aliquando eſſe veniale ex leuitate materiæ, numero 5.
Eſſe obligationem conſeruandi vires, ne fiat coniux impotens, num. 6.
Inferuntur nonnulla, ibidem, num. 7. 8.

1. EX contracto legitimè matrimonio duplex obligatio oritur in ordine ad vſum corporum, vna negatiua, & alia poſitiua. Negatiua eſt non tradendi corpus ſuum alteri viro, vel fœminæ, æqua enim eſt vtriuſque conditio. Quare etiamſi matrimonium cõtractum ſit ad caſtè viuendum, vel inter impotentes cognita impotentia, hæc obligatio ſemper perſeuerat, & ratione huius obligationis, qui accedit ad alium vel aliam, adulter eſt, obligat ſemper, & pro ſemper, ſicut de quauis negatiua obligatione dicendum eſt. At poſitiua obligatio eſt reddendi debitum coniugi petenti, vel tacitè, vel expreſsè. In qua obligatione iuxta dicta ſupra lib. 1. ius quidem exigendi, hoc eſt, poteſtas in corpus coniugis, ſecundùm quam iam corpus illud in ordine ad vſum tranſijt in poteſtatem coniugum, eſt paſſio neceſſaria cõſequens matrimonium, & ab illo inſeparabilis. At ius iſtud impediri poſſe diximus, vel impotentia, vel voto. Ex quo efficitur, vt licet acceſſus in eo caſu non eſſet contra iuſtitiam, eſſet tamen contra religionem, vel aliam virtutem. Loquor autem quando communi modo, & abſolutè contrahitur, & tunc dico naſci mutuam obligationem reddendi debitum. Quæ obligatio, cum ſit affirmatiua, obligat ſemper, ſed non pro ſemper, ſed cùm alter cõiux rectè, & legitimè petierit. Dixi rectè, & legitimè, quia multa ſunt, quæ impedire poſſunt debiti redditionem, excuſareque à reddendo, quæ in ſequentibus explicanda ſunt.

2. Dixi eſſe obligationem reddendi debitũ petenti, quia reuera ex matrimonio non oritur obligatio petendi; in nullo enim caſu tenetur petere, cùm, etiamſi in eo ſit periculum incontinentiæ, poſſit orationibus, & ieiunijs mederi illi periculo. Tum etiam, quia non eſt obligatio reddendi, niſi petatur; talis enim eſt huius debiti natura, vt non debeatur niſi cùm exigitur. Dixi etiam tacitè, vel expreſsè. Nihil enim refert, an petatur verbis, vel factis. Sæpè enim fœminæ naturali pudore impeditæ non petunt expreſsè, ſed tacitè, & aliquibus ſignis. Quare, ſi prudenter iudicet vir ex ſignis peti debitum à fœmina, & appeti copulam, tenetur tacitè petenti, vt eſt communis Doctorum ſententia. Atque id quidem præ naturali fœminæ verecundia frequenter in illis accidet, in viris rariùs. Quod ſi aliquis vir, vel ob naturalem pudorem, vel ob reuerentiam erga fœminam, quia magnæ auctoritatis eſt, vel ob eius morũ aſperitatem, non auderet verbis petere, ſed ſignis poſtulare, eadem prorſus ratio eſſet: tenetur enim fœmina reddere viro tacitè petenti, vt cum communi ſententia docet Thomas Sanchez diſput. 2. num. 4. & 5.

3. Addo etiam eſſe tacitum petendi genus neceſſitatem ipſam, & periculum incontinentiæ in coniuge. Quare ſi vir attenta ſuæ vxoris natura, ingenio, & moribus, præuideat periculum incontinentiæ in aliquo caſu, tenetur illi ſubuenire exigendo ab ea debitũ: quæ exactio in eo caſu potiùs redditio quædam eſt, qua neceſſitati clamanti, & exigenti ſubuenitur. Matrimonium namque etiam in remedium concupiſcentiæ inſtitutum eſt: & ad bonum fidei ſpectat vitare etiam incontinentiæ periculum. Cuius autem virtutis actus ſit redditio debiti in eo caſu, diſputat Thomas Sanchez diſp. cit.

Digitized by Google

num.7. affirmatque potiùs eſſe actum charitatis, quàm iuſtitię. Dicendum tamen eſt, ſi ſequamur opinionem eorum, qui dicunt actum moralem non poſſe eſſe in duplici genere virtutis, ſicut poteſt eſſe in duplici malitia, aſſerendum eſt actum illum, ſi fiat ex fine ſubueniendi ruinæ proximi, eſſe quidem charitatis formaliter: materialiter verò iuſtitiæ. Quia redditur debitum neceſſitati ex contractu, ex quo etiam eſt obligatio vitandi fornicationem in coniuge. At ſi ex ſuo, & proprio fine, ſcilicet, reddendi debitum exerceatur, erit iuſtitiæ. Quod ſi actus ex aliorum ſententia poteſt duas bonitatis ſpecies participare; erit quidem in duplici ſpecie, iuſtitię, ratione finis proprij actus; & charitatis, ex fine adiuncto operantis.

4. Eſt autem peccatum mortale ex genere ſuo non reddere debitum coniugij petenti legitimè, & rationabiliter. Quia cùm actus ſit in materia iuſtitiæ, in ea materia regulariter eſt obligatio mortalis, niſi excuſet materiæ leuitas ex communi Doctorũ ſententia. Quare ſi omninò neget ſine cauſa, mortale peccatum eſt: & ſi rarò, & magna cum difficultate reddat; quia notabiliter defraudaret coniugem debito. Item ſi ex negatione debiti ſcandala, diſcordiæ, & inimicitiæ orirentur, periculumque incontinẽtię timetur, ſiue pollutionis ſecum, ſiue cũ alio, mortale peccatum eſt negare. Item, ſi coniuge ſe excuſante ex cauſa non omnino ſufficienti, alter coniux inſtanter peteret, negari non poſſet ſine mortali peccato. Quæ omnia cum alijs docet Sanchez diſp.2.cit.n.14.15.& 16. Rebellus lib. 2. de matrim.quæſt. 16. Emanuel Sa v. *debitum coniugale* nu.11. Hæc autem omnia intelligenda ſunt regulariter, & niſi ſubſit iuſta negandi cauſa, de qua dicemus poſtea.

5. At quamuis hæc redditio debiti ſit in materia iuſtitiæ, patitur aliquando leuem materiã, ita vt ratione leuitatis materiæ non ſit culpa mortalis negare debitum coniugi petenti, vt quando non ſæpè negaret, ſed vel vna, vel altera vice; vel ſi petenti manè, reddat nocte, aut paulo poſtquàm petit; vel ſi nimis immoderate alter peteret, & ille iuxta rationis metas redderet; aut etiam, quando non ita inſtanter petit ſibi reddi, ſed remiſsè. Quod ex natura, ingenio, & moribus petentis prudentis arbitrio iudicandum eſt, Emanuel Sa loco cit.n.18. Sanchez diſp.cit.num.11.12.& 13. Limitant autem prædicti DD. hæc eſſe vera, niſi in petente ſubſit periculum incontinentiæ, tunc enim regulariter illi ſubueniendum eſt ſub mortali. Dico *regulariter*, quia contingere poteſt, vt ex parte eius, à quo exigitur, ſit iuſta cauſa præponderans negandi, de quo infra.

6. Ex doctrina hactenus tradita colliges hãc vniuerſalem regulam, obligationem eſſe in coniugibus conſeruandi vires, quibus indigent ad moderatè, & iuxta rationem vtendum coniugio. Nam lex iuſtitiæ, quę obligat ad reddendum, obligat etiã ad media neceſſaria, vt reddi debitum poſſit. Ex qua regula fit primò peccare mortaliter eum, qui medijs illicitis ſe reddit impotentem ad vacandum actibus coniugalibus. Vnde ſi vel pollutionibus voluntarijs, vel ad alias accedendo, ſe reddit notabiliter impotem, vt non poſſit reddere debitum vxori iuxta leges prudentiæ exigenti peccat, ſi ad id aduertat, duplici peccato, & contra caſtitatem, & contra iuſtitiam.

7. Deinde fit ex eadem regula, ſiquis ieiunijs, vel abſtinentijs ſe reddat etiam notabiliter impotem, peccare mortaliter, & teneri nõ ſeruare. Quod verũ eſt, ſiue ieiunia ſint voluntaria, ſiue ex Eccleſiæ præcepto, quia fortius eſt iſtud iuſtitiæ vinculum. Hoc autem decernendum erit attenta valetudine viri, & vxoris cõditione, & ingenio. Quædã enim ſegniùs, quædam ardentiùs incitatur veneris ſtimulis. Vnde vota ieiuniorum, abſtinentiæ peregrinationum, & aliarum aſperitatum iuxta hæc erunt licita aut illicita, ſi obſtent, vel non obſtẽt redditioni debiti. An autem hæc vota coniugum ſint ipſo iure irrita, dicam infra illo libro.

8. Rurſus etiam ex eadem regula infertur vxorem, ſi abſtinentijs, ac ieiunijs pallida, & deformis reddatur, timerique poſſit ex cauſa odioſam futuram marito, & auertendum coniugis animum ab ipſa ad quærendas alias, quod attento viri ingenio, & moribus iudicandum erit, teneri deſiſtere ab huiuſmodi abſtinentijs, etiamſi ſint ex Eccleſiæ præcepto ob eandem rationem ſtrictioris obligationis. Sic Armilla, Nauarrus, Angles, Bartholomæus, Ledeſma allegati, & probati à Sanctio diſp.3.cit. num. 11. Emanuel Sa v. *ieiunium*, nu.9. Idem dicendum dicit Sanchez de fœmina nuptura, ſi illis reddatur deformis, quod aliquantulum durum videtur. Imò & addit idem auctor n.13. eſſe obligationem fœminæ deſiſtendi à ieiunio Eccleſiæ ad præceptum mariti, ſi notabiles diſcordiæ, & rixę inde oriri probabiliter timeantur: pro qua ſententia refert Medinam, Bartholomęum, Ledeſmam, Nauarrum, & alios. Et idem docet Ioannes Azor tom.1. inſtitutionum moralium, libro 7. capite 19 quæſtione 7.

CAPVT III.

Statuitur generalis doctrina ad cognoſcendum in genere, quando ſit licita redditio debiti.

SVMMARIVM.

Quorundam explicatio, num. 1.
Aliorum regula quatuor, num. 2.
Vera regula duabus partibus conſtans proponitur, & explicatur, num. 3.
Reijcitur quædam euaſio, num. 4.
Secunda pars regulæ, num. 5.

Alio-

Digitized by Google

reddens debitum illi, quem ſcit cum peccato petere ob impedimentum, quod ab eo actu hic & nunc exercito ſeparabile non eſt, cooperatur peccato alterius, quod committit in actu exteriori praue vtendi corpore alterius coniugis. Ergo non licet. Antecedens probo. Quia vt ſic reddens dicatur cooperari peccato, non eſt neceſſarium intendat ruinam proximi, ſed ſatis eſt cooperetur ad actum, qui hic, & nunc non poteſt fieri bene, vel male: ſed neceſſariò malè. At vſus illius corporis hic, & nunc, prout eſt ab eo homine impedito voto, vel impedimento, non poteſt benè fieri: neque enim in eius poteſtate eſt tunc tollere impedimentum. Ergò cooperatur illi. Et explicatur amplius. Quia, ſi ille poteſt reddere licitè petenti alio eo modo quo diximus, non ſolùm poterit, ſed tenebitur, & ex conſequenti non reddens peccaret. Ergo contra virtutem aliquam. Cõtra nullam autem peccat. Non contra iuſtitiam, quia petens iniquè nullum habet ius iniquè petendi: id enim poſſumus, quod iure poſſumus. Quare licet ille, qui impedimentum habet voti, vel loci, vel aliud, habeat dominium eius corporis, cuius vſum exigit, id tamen dominium quoad vſum impeditum eſt voto v. g. & non habet ius, niſi ad vſum licitum. Ille autem ſub ea circunſtantia eſt illicitus. Ergo non facit contra ius illius, qui negat in eo caſu.

4. Neque quidquam obſtat ea differentia de circunſtantia ſe tenente ex parte perſonæ, aut ex parte actus. Quia circunſtantia illa, quæ ſe tenet ex parte perſonæ, vitiat actum prout hic & nunc fit iuxta vera principia Theologiæ, ſicut & actus ipſe confeſſionem adminiſtrandi vitiatur ex excommunicatione, qua tenetur ſacerdos, quamuis ſecundùm ſe actus ille ſit bonus, & non afferat ſecum eam circunſtantiam, & aliàs licitum eſſet petere ſacramentum ab excommunicato, qui abſolui non poteſt. Quod tamen falſum eſſe docet Gabriel Vazquez art. 8. cit. dub. 4. & nos oſtendimus ſupra lib. 5. ex manifeſta ratione, quia tunc petit ſacramentũ ab eo, qui acquieſcens eius petitioni non poteſt bene, vel malè adminiſtrare ſacramentum, ſed neceſſariò adminiſtrat malè, cũ non habeat copiam abſolutionis; & tunc petitio habet rationem ſcandali actiui, quia petit id, quod neceſſariò faciendum eſt malè, ſi fiat. Sic ergo, qui cooperatur vſui corporis cum petente impedimento, v. g. voto, peccat; quia licet ille vſus, ex ſe ſit licitus, & non afferat ſecum eam circunſtantiam voti, at prout hic & nunc exercetur, non eſt licitus. Circunſtantia enim illa vitiat non ſolùm petitionem, ſed etiam vſum petentis, cui vſui alter cooperatur reddens. Et explicari poteſt exẽplis. Is enim, qui miniſtrat carnes in die Veneris, aut cœnam ieiunanti parat, peccat; quia actus ille, licet ſecundùm ſe non ſit illicitus, attamen ex circunſtantia temporis illicitus eſt. Item ſiquis miniſtraret cœnam ſcienti habere votum ieiunandi illo die, peccaret; vel qui miniſtraret carnes Carthuſiano, quem ſciret non poſſe carnes comedere, cùm tamen hæc omnia non ſint ſecundùm ſe mala, ſed ex circunſtantia perſonæ.

5. At quando is, qui petit malè ideò malè petit ex aliqua cauſa, quam ipſe tollere & remouere ab eadem petitione poteſt, licitè reddo, vt cùm petit ex prauo fine, licitè reddo, & peto. Quia cooperor actui, quem ille hic & nunc poteſt benè exercere, & ſua culpa facit malè, & ideò mihi non imputatur eius peccatum. Hac ratione non peccat, qui petit ſacramentum cõfeſſionis ab eo ſacerdote, quem ſcit eſſe in peccato mortali, quia poteſt habere actum contritionis, quo dignè miniſtrat, & ſua culpa non habet. Hac etiam ratione non peccat, qui petit mutuum ab vſurario, quem ſcit exacturum vſuras, quia ille petit tantùm mutuationem pecuniæ, quam poſſet bene exercere. Nec etiam peccat ex eadẽ ratione, qui dat pecuniam exactam ab vſurario, quia actus ille dandi etiã hic & nunc non eſt malus, & actum accipiendi poſſet vſurarius benè exercere reddẽdo, quod datur vltra ſortem, & ſua culpa facit malè. Itaque vno verbo rem iſtam comprehendens dico. Quoties peto actũ ab aliquo, vel adiuuo ad actum, qui hic & nunc non poteſt ab illo fieri, benè vel male, pecco, & cooperor peccato illius. At cùm poſſ fieri benè; & culpa facientis fit malè, non pecco, neque cooperor. Quam doctrinam latè docui ſupra lib. 5. & ex ea ſatis multa deduxi in praxi valdè neceſſaria.

6. Ex his iam facilè eſt reſpondere ad fundamenta Sanctij. Et ad ea, quibus primam regulam negatiuam probat, faciliſſima eſt ex dictis ſolutio. Ad primum exemplum dico poſſe reddi debitum coniugi petenti ex prauo fine, quia ille actus numero poteſt ab illo benè vel malè fieri, & eius culpa ille vſus eſt malus, quod ſecus contingit, quando, qui petit, aliquo voto vel impedimento tenetur. Ad ſecundum exemplum dico, ſi coniux reddens ſciat dubiũ alterius, non poſſe reddere petenti, licet poſſit petere. Quod manifeſtè conuincitur ex eo, quod cùm vterque dubius eſt, non poteſt reddere, nec petere. Si enim non eſſet peccatum in reddendo petenti cum dubio, impediti quidem illi eſſent ratione dubij ad petendum, nõ autem ad reddendum. Ad rationem etiam conſtat. Oſtendimus enim, quomodo in ea redditione cooperetur peccato alterius in eo prauo vſu. Miniſtrat enim materiam ſui corporis, qua non poteſt alter benè vel malè vti, ſed neceſſariò malè; ſicut famulus etiam ex præcepto, & ſubiectione; domino ieiunanti miniſtrans cœnam aut carnes, peccat & cooperatur ob miniſtrationem materiæ. Similiter etiam ad fundamenta tertiæ regulæ facilè reſpondetur. Ad primum dico, actum illum & vſum corporis tunc non tantùm eſſe malum ex parte petentis, ſed etiam ex parte reddentis, quia miniſtrat materiam illicito vſui hic & nunc. Ad ſecun-

Digitized by Google

dum dico, quamuis adſtrictus voto caſtitatis adhuc habeat dominium corporis coniugis, tamen dominium illud impeditum eſt quoad vſum propter rationem dictam. Quare exemplum, quod adducitur de reddente nummos deponenti, quem ſcio repetere illos ad fornicandum, non eſt ad rem, nam finis adiungitur ex malitia operationis, & poſſet hic & nunc benè vti ſalua redditione, ſicut dicebamus, cũ petit vſum corporis ex prauo fine. Ad confirmationem dico, ſi ille, apud quem depoſita pecunia eſt, ignarus eſt voti, ignorantia excuſatur, & non peccat reddendo. At ſi conſcius voti eſt, iam ille poterit in ſuos vſus conſumere, ſi cùm vouit non petere, votum fecit de non extrahendo ex poteſtate illius, neque per ſe, neque per alium; fuit enim illa quędam donatio. At ſi tantùm votum fuit de non extrahendo per ſe, non poteſt reddere illi petenti, benè tamen alteri petenti eius nomine.

7. Addendum tamen, quò ea regula perfectè tradatur, cùm leges aliqua decernunt, quæ pugnant cum debiti ſolutione, attendendum eſſe, quod vinculum ſit fortius, vt notauit Scotus in 4. diſtinct. 32. tunc enim vinculum fortius præualere debet. Hinc colliges, cùm ex copula periclitatur vita, vel ſalus alterius coniugis, non reddẽdum debitum, quia fortius eſt vinculum vitandi homicidium, & tuẽdi propriam vitam, quam vitandi incontinentiam alterius coniugis, qui ſe, ſi voluerit, continere poteſt. Similiter, ſi prolis abijciendæ eſt probabile periculum, aut quod monſtruosè effingatur, aut ſi iam peperit, & vxor puerum educatura re vera ſit præ ſua inopia, & ſi prægnans fiat ex lactè iam grauidæ, imminet probabile periculum vitæ pueri, aut ſi nouam prolem ſuſcipiat, pudicitia & vxoris & filiarum, quas ante ſuſceperat, periclitatur, cùm illis alendis atque educandis non ſufficiat, non poteſt reddere propter eandem rationem. Item vrgente obligatione voti, ob quod iniquè petit, qui exigit, vel iniuria conſtante ob adulterium, vel intra duos menſes à matrimonij contractu, pręponderat enim, & potius eſt ius negantis, vt infra latiùs & ſigillatim explicabo. At cũ pręcepta occurrunt Eccleſiaſtica de continentia ſeruanda temporibus feſtiuis, aut ieiuniorum, aut ob percipienda ſacramẽta, non adeò ſtrictè obligant, vt præponderent periculo incontinẽtię, vt explicuit Nicolaus I. ad conſulta Bulgar. cap. 50. & 63. quem latiùs infra referemus.

CAPVT IV.

Quando ratione temporis ſit illicita conſummatio matrimonij.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.

Peccatum eſſe conſummarè ante denuntiationẽ, num. 2.

Non eſſe peccatum conſummare ante benedictiones, num. 3.

Obyciuntur nonnulla & diluuntur, nu. 4. 5. 6. 7. 8.

Alia probatio noſtra ſententia, num. 9.

Ratione ſcandali, aut excommunicationis poſſe contingere peccatum, num. 10.

De conſummatione intra bimeſtre, remiſſiuè, numero 11.

1. DIXIMVS licere actum coniugij abſolutè loquendo, & obligationem naſci ex matrimonio ad vſum corporũ. Reſtat faciamus gradum ad examinandum, quando ſit peccatum in prima conſummatione matrimonij, & deinde dicemus de peccato in ſequẽtibus actibus coniugalibus. Poteſt autem illicita reddi conſummatio, aut quia extra tempus debitum exigitur, vt conſummetur, aut ratione alterius impedimenti. Primum expediemus in hoc cap. Secundum verò in ſequenti.

2. Primum ergo tempus, de quo dubitari poteſt, illud eſt, an quando denuntiationes ex cauſa omittuntur, ne matrimonium malitiosè impediatur, peccatum ſit conſummare, ante aliquam vel aliquas denuntiationes factas iuxta Epiſcopi vel Ordinarij decretũ. Extat enim decretum Tridentini ſeſ. 24. de matrim. c. 1. cũ agit de denuntiationibus ex cauſa omittendis in hęc verba: *Coram parocho, et duobus aut tribus teſtibus præſentibus matrimoniũ celebretur, deinde ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, vt, ſi aliqua ſubſint impedimenta, facilius detegantur, niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur.* Circa quod decretum nonnulli exiſtimãt non eſſe peccatũ conſummare ante denũtiationes, quando parochus & ipſi contrahentes ſciunt nullum ſubeſſe impedimentum. Nam ſi de eo dubij ſint, aut non certi, abſque controuerſia eſt peccare mortaliter. Sic Bartholomęus Ledeſma de Matrimonio q. 22. in fine. Petrus Ledeſma de Matrimonio qu. 45. art. 3. fol. 186. & alij. Mihi tamen probabilius videtur eſſe peccatũ mortale ante denuntiationes conſummare etiã in eo caſu, docet cum alijs Thomas Sãchez lib. 3. de Matrimonio diſp. 11. n. 3. Probat, quia matrimonium intrinſecè ordinatur ad copulam, & prohibetur ante denuntiationes, ne fortè fiat copula fornicaria. Sed hæc ratio inefficax eſt, ſi iam facta eſt ſufficiens diligentia à Parocho & contrahentibus, & ſciunt nullum ſubeſſe impedimentum. Quare ea mihi videtur eſſe ratio legitima. Quia lex Tridẽtini de pręmittendis denuntiationibus, niſi remittantur ordinarij iudicio, vel omninò vel ex parte, obligat ſub mortali, & fundatur in præſumptione vt plurimùm. Ergo, quamuis in eo caſu ceſſet inconueniens, adhuc obligat lex, quia non ceſſat præſumptio vt in plurimum. Quam doctrinam ſupra ſatis explicui lib. 5. Ex

qua

Digitized by Google

qua concluſione facile colligitur, non ſolùm peccatum eſſe in prima conſummatione, ſed etiam in alijs, donec denuntiationes fiant, aut omninò remittantur, ex eodem fundamento. Semper enim manet eius legis obligatio, vt rectè etiam docuit Sanchez diſput. 11. cit. numero 5.

3. Secundum tempus eſt, quod intercedit à contracto matrimonio vſque ad benedictiones Eccleſiæ. Quare dubitari poteſt, an ſit peccatum mortale conſummare ante acceptam benedictionem. Nonnulli peccatum mortale eſſe dicũt. Antoninus 3.p.tit.1.cap.16. Alij mortale tantùm agnoſcũt in prima conſummatione, non verò in alijs actibus coniugalibus, qui ſequuntur. Alij eſſe peccatum in petendo, non autem in reddendo. Alij denique nõ eſſe mortale, ſed veniale, quod plerique docent. Et quidem, ſi ex cauſa differantur benedictiones, communis Doctorum ſententia eſt licere ante illas actum coniugalem; Azor tomo 3. inſtitut. Moral. lib. 3. cap. 31. quæſt. 9. Deinde dico mihi probabilius videri, neque eſſe peccatũ aliquod veniale abſolutè loquendo, & ſecluſo ſcandalo, aut excommunicatione. Sic Nauarrus. Vera-Cruz, Palacios, & alij, quos refert, & ſequitur Sanchez lib. 3 diſput. 12. num. 6. & 7. & Ioannes Azor quæſt. cit. Cuius ſententiæ ea vnica ratio eſt. Quia vel hæc obligatio prouenit ex naturali iure, vel Eccleſiaſtico. Non primum. Quæ enim naturalis connexio eſt matrimonij, cum Eccleſię benedictionibus; cùm matrimonium ſit contractus de iure naturali, benedictiones verò inductæ ſint auctoritate Eccleſiæ. Neque etiam ſecundũ. Quia Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 1. tantùm dixit, *Hortatur ſancta Synodus*, quo verbo conſilium, non præceptum indicatur: ſicut & cùm id in Concilium loquebatur de præmittenda confeſſione ante contrahendũ matrimonium vſum eſt eodem verbo. Nullus autem dicet eſſe præceptum præmittendi confeſſionem ante aliquod ſacramentum excepta Euchariſtia, quamuis ſit conſcius culpæ mortalis, ſed ſufficere contritionem veram, vel exiſtimatam, ne indignè accedat.

4. Sed ſolent adduci nõnulla ex iure Eccleſiaſtico, quæ videntur continere præceptum. Primò adducitur decretum Euariſti Papæ in *c. aliter 30. q. 5. Aliter non fit cõiugium, niſi ſuo tempore ſacerdotaliter, vt mos eſt, cum precibus & oblationibus à ſacerdote benedicantur.* Sed iam ſupra lib. 2. c. 1. de hoc textu latè locuti ſumus, & oſtendimus tempore Euariſti Papæ non fuiſſe validum matrimonium abſque ea ſolemnitate, & irritum quodcumque clandeſtinum.

5. Secũdò adducitur ex Siricio Papa in epiſt. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum c. 4. vbi ait: *Illa benedictio, quã nuptura fœmina ſacerdos imponit, ſacrilegium eſt ſi violetur.* Verùm eo loco Siricius nomine *benedictionis* tanquam à ſigno, & à poſteriori explicuit matrimonij vinculum; quia non dabatur niſi cõtracto matrimonio; & non loquitur de violatione benedictionis, ſed de violatione coniugij. Verba apertiſſima ſunt, ſic enim habent: *De coniugali autẽ violatione requiſiſti, ſi deſponſatam alij puellã alter in matrimonium poſſit accipere. Hoc nefas omnibus modis inhibemus. Quia illa benedictio, quã nuptura ſacerdos imponit apud fideles, cuiuſdã ſacrilegij inſtar eſt, ſi illa tranſgreſſione violetur.* Quare non probo duas interpretationes, quas adducit Sanchez diſp. 11. cit. n. fin. Prima eſt loqui Siricium, quãdo prorſus, & omninò omittitur benedictio. Secunda eſt, loqui de ſecundis nuptijs, in quibus non benedicitur vidua. Ex verbis enim relatis ſatis conſtat vtramque interpretationem alienã eſſe à Pontificis mente.

6. Tertio adducitur ex Concilio Lugdunenſi, & habetur in *cap. nullus 30. quæſt. 5.* ibi. *Nullus ex propinquitate ſui ſanguinis vxores ducant, nec ſine benedictione ſacerdotis.* Sed hoc textu in primis fortè idem pręcipitur, quod ab Euariſto præceptum fuerat, & ita vtriuſque idem erit iudiciũ. Vel dico in eo canone tantùm haberi, ne prætermittantur benedictiones, non verò ne conſummetur matrimonium ante benedictiones, quod nos intendimus.

7. Quartò adducitur ex *ca. conſanguineorum 33. q. 4.* vbi ſine benedictione copulati non admittuntur ad teſtimonium. Sed dico puniri illos, quia clandeſtinè contraxerant, & ideò arceri à teſtimonio ferendo. Quare exiſtimo etiã tempore Concilij Carthaginenſis inualuiſſe legem Euariſti ſicut libro ſecundo, capite primo, oſtendimus etiam adhuc ſeruatam multo poſtea tempore Baſilij, Ambroſij & Hormiſdæ, & eo tempore non contrahi matrimonium ſine illis benedictionibus, quia vtrumque fiebat ſimul; quod etiam nunc inter aliquos fideles conſuetudine receptum eſt, vt ſimul in Eccleſia & matrimonium contrahatur, & ſponſi benedicantur.

8. Quintò adducitur ex Concilio Carthaginenſi 4. *Sponſus & ſponſa, cùm benedicendi ſunt, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant.* Explicat Thomas Sanchez de conſilio, non de præcepto. Ego tamen dico loqui Concilium iuxta legem Euariſti, & nomine benedictionis intellexiſſe matrimonium ipſum, quia ſine ea ſolemnitate non fiebat. Denique dico, quamuis his canonibus pręceptum eſſet, vt non conſummaretur matrimonium ante benedictionem; tamen conſuetudine contraria abrogatum, & ita explicatum in Tridentino, cùm dixit tantùm ſe hortari, vt non conſummarent ante benedictiones.

9. Sed & præterea alij noſtram ſententiã hac ratione confirmant. Quia iure Eccleſiaſtico cautum eſt, vt intra bimeſtre tempus à matrimonio poſſit coniux deliberare de religione ſuſcipienda, & non poſſit cogi ad reddendum debitum. Quod ſi non poſſent licitè conſummare ante benedictionem, ſequeretur non tãtùm bimeſtri, ſed multò tempore non poſſe

Digitized by Google

cogi ad conſummandum, cùm ſæpè differatur per annum, quia non poſſet ſine peccato conſummare. Diceret quis poſſe benedici ſtatim poſt bimeſtre,& ita conſummare; cogereturq́; benedictionem accipere, altero coniuge petente bimeſtri elapſo conſummationem. Sed hæc ſine vllo iuris fundamento dicuntur.

10. Hęc autem noſtra ſententia intelligenda eſt abſolutè loquendo. Nam ratione ſcandali prouenientis, ex eo quod conſummetur ante benedictionem, vel ob excommunicationem latam contra eos, qui ante benedictionem cōſummant, poſſet eſſe peccatum mortale. At quando ratione iſtorum contigerit eſſe peccatum, tantùm erit in prima conſummatione; nō poſtea, cùm ea prohibitio ſi eſſet, ſolùm reſpiceret debitum ordinem: ſic Sanchez diſp.11.cit. nu.11. Sed nō video, cur, qui omitteret denuntiationes, peccaret ſemper, quoties vteretur cōiuge illis non præmiſſis: at qui benedictiones omittit, non peccet, quoties conſummat ante benedictionem? Sed adhuc reſponderi poſſet diuerſam eſſe rationem vtriuſque legis. Prima enim fundatur in præſumptione fraudis vel impedimenti, quæ præſumptio ſemper perſeuerat, donec denuntiationes præmittantur. At verò ſecunda lex non fundatur, niſi in quadam decentia prædictum ordinem ſeruandi, & ita non ſeruato eo ordine in prima conſummatione, nullum deinceps peccatum eſt.

11. Tertium tempus eſt bimeſtre, quod ad deliberandum datur à contracto matrimonio. Sed ſi conſentiat vterque, nullum peccatum eſt. Si aliquis ex eis renuat, alter non habet ius petēdi; & ſi per vim extorqueat, peccabit mortaliter, quia violat ius alterius in re graui; cùm reddat ea copula alterum inhabilem ad ingreſſum religionis, vt dixi ſupra lib.9. cap.9.

CAPVT V.

De impedimento conſummandi, vel petendi, aut exigendi ex emiſſo voto.

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Qui emiſit votum religionis, obligari ad ingrediendum ante conſummationem. num.2.
Peccare eum qui tenetur eo voto, in conſummatione non contra caſtitatem, num.3.
Tantū peccare in prima conſummatione, num.4.
Qui tenetur voto caſtitatis emiſſo ante matrimonium, non poteſt conſummationem petere, nu.5.
Illum poſt conſummationem obligari ad reddendum debitum, nūm.6.
Defuncto altero coniuge obligari ad abſolutam caſtitatem, num.7.
An peccet prima vice reddendo ex alia quæſtione pendere, num.8.
An contrahens cum voto caſtitatis teneatur ante conſummationem ad religionem tranſire. Prima opinio negans, num.9.
Secunda opinio affirmans, num.10.
Eluitur argumentum, num.11.
Prima ſententia præfertur, num.12.
Quid de eo qui vouit virginitatem, num.13.
Quid de voto ſuſcipiendi ſacros ordines, variæ ſententiæ, num.14.
Prima opinio præfertur, num.15.
Quid de voto non contrahendi matrimonium, numero 16.
Obiectio diluitur, num.17.
Quid dicendum de his votis emiſſis poſt contractum ante conſummationem, num.18.
Quid quando emittuntur poſt matrimonium conſummatum ſine licentia coniugis, num.19.
Quid quando de licentia coniugis, num.20.
Quid quando mutuo conſenſu emittunt ea vota, num.21.

1. POTEST reddi illicita conſummatio matrimonij ratione alicuius voti antea emiſſi: quod iſto cap. explicare aggredimur. Et primo loco agemus de voto caſtitatis, ſimplici inquam, nam cum ſolemni non contrahitur validè matrimonium iuxta dicta ſupra lib.7.

2. Primò ſi loquamur de voto religionis, certum eſt illum, qui emiſit religionis votū, obligari ante conſummationem matrimonij ad ingrediendum religionem. Ratio eſt manifeſtà. Quia ante conſummationem matrimonij poteſt votum illud implere. Ergo tenebitur.

3. Secundò etiam certū eſt eum, qui tenetur eo voto, peccare in conſummatione matrimonij, non quidē contra caſtitatē. Pono enim non emiſiſſe votum caſtitatis, ſed religionis. Peccat ergo cōtra votum religionis, quia liberè apponit impedimentum impletioni voti, cùm poſt conſummationem matrimonij non poſſit ille ad religionē tranſire, vt dixi libro pręcedenti.

4. Tertiò etiam conſtitutum eſt apud Doctores eum, qui habet votum religionis, in prima tantùm in conſummatione peccare; poſt cōſummationem autem perinde poſſe petere & reddere, ac ſi nullo voto teneretur. Quia, vt diximus, iſte non fecit votum caſtitatis, & ita etiāſi petat non peccat contra caſtitatis votum, quod nullum eſt, neque contra votū religionis. Quia per conſummationem matrimonij iam factus eſt impotens ad implendum votum perſeuerāte matrimonio. Vndè etiamſi poſtea petat, aut reddat debitum, non apponit ampliùs impedimentum impletioni voti. Impoſſibilium enim nulla eſt obligatio. Quod ſi alter coniux adulter ſit, iam, qui votum emiſerat, liber eſt impedimento matrimonij, & tranſire ad religionē poteſt & debet. Similiter etiam diſſoluto per mortem eo matrimonio iam teneretur voto religionis, ceſſauit enim impedimentum; & ſi denuo contraheret, eodem modo philoſophādum erit. Videndus de hoc Sanchez lib.9. diſp. 33.q.2. Ioannes Azor, tom.1. lib.11. ca.21. qu.8.

De

De peccato autem eius coniugis, qui redderet debitum alteri petenti conſummationem cum eo voto, iudicandum eſt iuxta regulam traditam ſupra cap.3.

5. Dicamus iam ſecundo loco de voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo. Et primò certum eſt hominem cum eo voto contrahentem non poſſe petere conſummationem. Ita communiter DD. Et ratio eſt manifeſta, quia quantùm ad hoc, ille poteſt ſeruare votum caſtitatis. Ergò tenetur implere.

6. Deinde certum eſt poſt cōſummationem matrimonij huiuſmodi hominem obligari ad reddendum debitum, & colligitur ex *c. quidam & c. placet de conuerſ. cōiug.* Et ratio eſt. Quia poſt cōſummationem matrimonij coniux habet ius petendi debitum, habet enim poteſtatem corporis alterius; & ideò alter ille coniux tenetur petenti cōiugi debitum reddere. Petere autem ille etiam poſt conſummationem non poteſt propter rationem dictam. Quia quantùm ad hoc implere poteſt votum emiſſum.

7. Tertiò etiam certum eſt illum hominem defuncto altero coniuge obligari ad ſeruādam caſtitatem ſimpliciter: fuit enim votum perpetuæ caſtitatis, & mortuo altero coniuge iam eſt in poteſtate illius ſimpliciter implere votum. Ad hoc igitur obligabitur ex vi voti priùs emiſſi. Atque id certum eſt, & ſine controuerſia apud Doctores.

8. Sed tota difficultas eſt, an qui emiſſo voto caſtitatis cōtraxit matrimonium, peccet etiam reddendo prima vice, & conſummando ad petitionem alterius. Quod ex ea quæſtione pendet, an ille qui votum caſtitatis emiſit, & eo emiſſo contraxit matrimonium, teneatur religionem ingredi, vt ſeruet votū caſtitatis. Quia iam illud eſt vnicum medium, quando alter nō vult ſeruare caſtitatem, & hoc medium eſt in poteſtate coniugis. Si enim tenetur, peccabit quidem conſummando, quouis modo fiat, ſiue petendo, ſiue reddendo. Quod ſi non tenetur, peccabit, ſi conſummet petendo, non verò ſi conſummet reddendo.

9. Quorundam opinio eſt hunc hominē non obligari ad ingreſſum religionis, etiamſi peccauerit contrahens matrimonium, eſſet enim nimis durum hunc hominem obligare ad medium ita difficile, præſertim cū ipſe non promiſerit religionem, ſed ſolū caſtitatem. Docet Soto in 4. diſt. 38. Corduba in Summa q. 136. Tho. Sanchez lib.1. de matrim. diſp.46. & lib.9. diſp. 34. Leſſius lib.2. de virtutib. cap.41. dub.6. Ægidius de Sacramentis diſp.34. dub.5. concluſ.2. n. 25. & plures alij ex Recentioribus.

10. Aliorum verò opinio eſt, hunc hominem obligari ad ingreſſum religionis. Loquuntur autem hi DD. quando alter coniux non vult communi conſenſu ſeruare caſtitatem. Sic docuit expreſsè D. Tho. in 4. diſt.38. q.1. art.3. qu.2. ad 3. & 4. Sylu. v. *Matrimonium* 7. q.5. Ricardus in 4. diſtinct. cit. Ioannes Azor tom.1. lib.11. ca. 21. queſt.2. & multi huius ætatis. Et inprimis certum videtur coniugem obligari ad ingreſſum religionis, ſi poſt contractum matrimonium, & ante conſummationem illius, emiſit votum caſtitatis. Secluſa enim ignorantia ſic voventis caſtitatem, agnoſcit etiam vnicū medium ſeruandi illud votum eſſe ſtatum religionis renuente altero coniuge ſeruare caſtitatem. Tenebitur ergo illud medium eligere. Deinde etiam quando emiſit votum caſtitatis ante matrimonium, obligari videtur ad ingrediendum religionem poſt contractum coniugium ante conſummationem illius. Quia iſte poteſt votum implere per medium moraliter poſſibile ex Dei gratia: Ergo obligatur ad illud implendum. Ille autem ſua culpa & voluntate ſe in eum coniecit ſtatum, vt ad ſeruandam caſtitatem debeat eligere illud medium. Quapropter, ſi velit conſummare matrimonium, peccabit contra votum, ipſe enim vouit caſtitatem ſimpliciter ſecundùm totam ſuam latitudinem. Ergò non ſolùm peccabit ſi petat, ſed etiam ſi reddat petenti conſummationem matrimonij. Tempore enim deſignato a iure neuter coniux tenetur alteri petenti reddere. Ergò qui emiſit votum caſtitatis, tenebitur ingredi religionem ante conſummationem matrimonij. Quia non obligatur ad conſummandum matrimonium ex vna parte, & ex alia eſt in poteſtate ipſius cum Dei gratia eligere medium illud.

11. Quod ſi contra hanc ſententiā obijcias, ſi vouens non emiſit votum religionis, ſed tātùm caſtitatis. Sine cauſa ergo obligatur ad ingreſſum religionis. Reſpondetur expreſsè ſolùm vouiſſe caſtitatem, conſequenter tamen obligari voluiſſe ad aliquod medium requiſitum, & moraliter neceſſarium ad impletionē voti. Si ergo ſua voluntate in eum ſtatum deuenerit, vt nullum aliud medium ſit in poteſtate illius ad ſeruandum votum, niſi ingreſſus in religionem, tenebitur illud eligere ex vi voti. Nam ex vi illius tenetur ad medium neceſſarium ad implendum ſuum promiſſum. Nec verò hoc medium iudicandum eſt impoſſibile, ſed poſſibile moraliter ex Dei gratia; neq; iſte dicetur coactè ſuſcipere ſtatum religionis, vt nonnulli exiſtimant, ipſe enim ſibi vim intulit, qui ſe in eas redegit anguſtias.

12. Negare non poſſum hanc ſententiam ſecundam eſſe valdè probabilem; attamen pro prima valdè vrget deciſio Ioannis XXII. in *extrauag. antiquæ de voto*, in qua decernit initiatum ſacris, in quibus votum ſolemne caſtitatis emittitur, etiamſi initietur poſt matrimonium contractum ante conſummationem, nō teneri religionē ingredi, ſed aut ingredi, vel conſummare; imò neque ingreſſus in religionem illi iniungitur, ſed tantùm admonetur, & conſilijs inducitur, non cōpellitur. Quare ego nō video, quomodo ea ſtante deciſione Pontificis ſecunda ſententia defendi queat. Sed de hoc iterum

ſtatim. Iuxta hæc etiam philoſophandnm eſt, ſi vterque caſtitatem vouerit, hoc excepto, quod in conſummatione vterque peccabit, & etiam poſtea quoties petat aut reddat. Vide Azor cap. 21.cit. quæſt.5.

13. Quod ſi inquiras quid dicendum ſit de eo qui vouit virginitatē. Cuius difficultatis deciſio ex eo pendet, an votum caſtitatis abſolutę & perpetuæ includatur in voto virginitatis, an verò eius voti ſenſus tantùm ſit non amittere ſtatum virginitatis. Si enim hic ſecundus fuerit animus vouentis, peccabit quidem in prima conſummatione, ſiue petendo, ſiue reddendo, non poſtea, cùm ſit facta impoſſibilis obſeruatio voti. Si verò primus fuit vouentis ſenſus, qui etiam regulariter eſſe ſolet in vouentibus virginitatem, eodem modo philoſophandum erit, atque de voto caſtitatis.

14. Dicamus tertio loco de voto ſuſcipiendi ſacros ordines, an is qui fecit votum ſuſcipiēdi ſacros ordines, & contraxit matrimonium, teneatur ne ante conſummationem matrimonij religionē ingredi, vt in ea poſſit ordines ſacros ſuſcipere. Et ratio dubij eſt, quia poſt contractū matrimonium hoc vnicum reſtat medium ad implendum illud votum. In qua re ſunt cōtrariæ opiniones, ſicut in præcedenti caſu. Negat obligari Soto loco cit. & Thom. Sanchez lib. 9. diſp.34.n.6. Affirmat tamen Azor c.21.cit.q.9. Quia ratio facta de voto caſtitatis hic habet eandem vim in homine agnoſcente naturam voti, & qui ſua voluntate deuenit in eum ſtatum, in quo iam non reſtat aliud medium ad ſuum votum implendum, niſi ingreſſus religionis.

15. Hæc opinio probabilis eſt. Prima tamen mihi videtur probabilior iuxta ea, quę dixi ſupra lib. præcedenti ca.13. de eo, qui poſt matrimonium ante eius conſummationem inſcia vxore ſacris ordinatur. Extat pro hac ſententia deciſio Pōtificis in d. *extrauag. Antiqua de voto.* Vbi hæc pars apertè deciditur. Quod ſi quis reſpondeat Pontificem in eo loco nihil de hac quæſtione definire, ſed ſolùm illi quæſtioni finem imponere, an ordo ſacer dirimat matrimonium ratum non conſummatum, ſicut profeſſio. Circa eam autem, an ſit ordinatus teneatur ingredi religionem, vt hac ratione vxor libera maneat, nihil definit, ſed in caſu, quo nolit ingredi, dicit compellendum conſummare, ſi vxor inſtiterit. Hæc tamen euaſio eſt potiùs, quàm ſolutio. Quamuis enim in d. extrauag. præcipuè intendat Pontifex eam quæſtionem definire de inefficacia ſacri ordinis ad dirimēdum matrimonium ratum, attamen etiam ex profeſſo explicat Pontifex, quid fieri debeat in eo caſu, quando initiatur ſacris ante conſummatum matrimonium, & nullam neceſſitatem imponit initiato tranſeūdi ad religionem. Neque etiam dici poteſt illam eſſe ſpecialem deciſionem Pontificis in eo caſu, quo vir poſt cōtractum matrimonium ante cōſummationem initiatur ſacris. Sed certè Pontifex attentè meditatus naturam illius voti, & communem vouendi modum, & quàm difficiles exitus habeat ſtatus religionis contra voluntatem aſſumptus iudicauit illum ſic vouentem noluiſſe ſe obligare, neque implicitè ad religionem. Præterea, quia nulla poteſt aſſignari ratio propter quam, qui initiatus ſacris, & obligatus voto ſolemni caſtitatis, non compellitur religionem intrare, ſed tantùm admonetur, & qui tantùm habuit votum ſuſcipiendi ſacros ordines, compellatur intrare, cū multo maior indecentia ſit in primo, quam in ſecundo. Non tamen negauerim, ſi cùm quis emittens votum ſuſcipiendi ſacros ordines, aduertit non eſſe aliud medium ſeruandi votum, niſi ingrediendo in religionem, & adhuc voluit illud votum emittere, teneri ad ingreſſum religionis; quod idem dixerim de vouente caſtitatem poſt contractum matrimonium ante conſummationem. At hic regulariter non eſt communis vouendi modus. Pōtifex autem communem vouendi modum attentè contemplatus eſt, & ideò non agnoſcit in illo obligationem tranſeundi ad religionē.

16. Dicamus vltimo loco de voto non contrahendi matrimonium. Et in primis certum eſt, ſi vouerit non contrahere matrimonium, peccare contrahendo. Sed an peccat etiam cōſummando diſſenſio eſt. Diuerſæ ſunt opiniones. Quidam affirmant non peccare in conſūmando Sanchez diſput.34.cit.num.7. Alij verò exiſtimant peccare conſummando. Mihi placet ea diſtinctio, qua vtitur Ioannes Azor d. cap.21. quęſt.7. conſulendam eſſe mentem vouentis. Si enim in animo habuit tantùm vouere, non contrahere, non verò in animo habuit ſe obligare ad non conſummandum, peccabit in contrahendo tantùm, non in conſummando: at verò ſi vtrumque voto ſuo comprehendit, peccat etiam in conſummando. Quòd ſi dubius animus ſit, an ſe obligauerit voto ad nō contrahendum, vel etiam non conſummandum, dico in eo dubio potiùs ex natura rei interpretandum vouiſſe, nec contrahere nec cōſummare, cùm videatur voluiſſe abſtinentiam à nuptijs, quæ vtrumque includunt, cùm nuptię ordinentur ad conſummationem. Sicut quando quis dubitat, an votum emiſerit, necne, potiùs ſtandum eſt emiſiſſe votum, vt ſuo loco dicemus. Quare in eo caſu ex ipſa natura voti impeditur conſummatio.

17. Neque obſtat, quod iurans contrahere matrimonium, impleat iuramentū contrahendo, nō verò teneatur conſummare. Ergo & qui vouit non contrahere, non cenſetur vouiſſe nō conſummare. Reſpondetur enim iuramentum inducere naturam & conditiones actus, cui adiungitur; cumque in contractu matrimonij ſemper ſalua maneat conditio, *niſi voluerit ad religionem tranſire*; inde eſt, quod etiam in iuramento eadem conditio intelligatur, neque ad plus obligat iuramentum. At quando quis vouit non contrahere, votum non induit naturā

actus

actus cui adiungitur; ſed id quod vel ex natura rei comprehendit obiectum voti, vel animus promittentis. Quare, cùm in eo caſu non conſtet de promittentis animo, illum interpretamur iuxta naturam rei, iuxta quam nuptiæ ad conſummationem ordinantur. Quę ſolutio mihi magis placet, quam illa, quam ex Paludano adducit Ioannes Azor loco citato.

18. Ex traditis hactenus, meo iudicio facilè colligitur ſolutio multarum difficultatũ, quas mouet Thomas Sanchez diſp. *36*, & latè diſputat, nec verò longa indigent diſputatione cùm ex dictis facilem habeant ſolutionem. Primò ergo colligitur, quid dicendum ſit de prædictis votis, ſi emittantur poſt contractum matrimonium ante cõſummationem. Si enim ſermo ſit de voto religionis, tenetur implere & tranſire ad religionem, cùm detur iure ipſo bimeſtre tempus ad eligendum ſtatum religioſum. In quo conueniunt Doctores omnes. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis, nonnulli iuxta ſua principia dicunt illum teneri ante conſummationem ingredi religionem ad illud votum implendum, cùm ſuperſit illud medium moraliter poſſibile, & ita peccare quouis modo conſummet. At nos iuxta noſtra principia dicimus illum in conſummando peccare, ſi exigat, non verò ſi reddat. Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ſacros ordines, ſi expreſſe factum ſit excludendo ſtatum religioſum, votum eſt nullum. Similiter ſi votum ſit ſuſcipiendi ſacros ordines ſine licentia vxoris ante tranſitum ad religionem, etiamſi cũ animo ingrediendi poſtea, votum eſt nullum, quia eſt de re illicita. Peccatum enim eſt velle promoueri ad ſacros ordines ſine ingreſſu in religionem ſine licentia vxoris. At ſi votũ fuit ſuſcipiendi ſacros ordines in religione, neque tempus definiuit, ſcilicet, diſſoluto eo matrimonio, tenetur ad religionis ingreſſum ante ordinationem; id enim incluſum eſt in voto, & alias peccabit conſummando contra votum religionis & aſſumendi ordines ſacros: non verò peccabit poſt primam conſummationem. Denique, ſi loquamur de voto non ineundi matrimonium, ſi votum factum eſt poſt illud coniugium initum, non poteſt intelligi niſi de non ineundo aliud eo diſſoluto. Si verò votum ſit non conſummandi, & agnoſcit naturam voti, tenetur ad religionem tranſire, & peccabit conſummando prima tãtùm vice, nam deinceps iam eſt impoſſibilis adimpletio.

19. Secundò colligitur quomodo philoſophandum ſit, quando ea vota emittuntur poſt matrimonium conſummatum, ſine licentia tamen coniugis. Nam primò de voto religionis dicendum eſt, ſi emittatur ſtatim implendum ſine coniugis licentia, nullum eſſe votũ, cùm ſit de re illicita, ſiquidem conſummato matrimonio tranſire ad religionem non poteſt ſine licentia coniugis. At verò, ſi abſolutè fiat non determinato tempore, tenetur implere: vel ſi coniux licentiam præbeat; vel ſi fiat nocens ob adulterium, cùm tunc poſſit ab ea recedere: vel diſſoluto matrimonio per mortem, quia votum illud emittitur pro tempore conuenienti. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis, illudque ſit de non petendo, valet quidem votum, teneturque non petere: eſt enim ea materia licita & in eius poteſtate conſtituta. Quare poteſt eam continentiam & abſtinentiam ab actu coniugali ex parte vouere; & fauet Auguſtinus in *cap. ſi dicat 33. quæſt. 5.* Quod ſi ſit votum caſtitatis abſolutum, quamuis nonnulli cenſeant non obligare, neque validum eſſe, verius eſt valere, vt conſtat ex *cap. placet & cap. quidam de conuerſat. coniugat.* quæ iura rectè conſiderat Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 34. num. 25. & Ægidius de Sacramentis diſput. 34. dub. 6. concluſ. 2. & nos dicemus infra iſto libro. Sed quod ſi alter cõiux adulter ſit, poteritne licitè in eo caſu, qui votum caſtitatis abſolutum emiſit, reddere? Affirmat Sanchez diſput. 35. cit. numero 28. eo quod numero 26. docuerat votum iſtud quoad partem non reddendi fuiſſe omnino irritum: At mihi hoc videtur difficile. Exiſtimo enim quoad partem non reddendi, quando ex iure iuſtitiæ exigitur, omnino fuiſſe nullum: At quoad partem non reddendi, quando alter nõ habet ius exigendi, vt contingit in iſto caſu, eſſe validum. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia tota caſtitatis materia cecidit ſub eo voto. Ergo quoad eam partem eſt impedita ob impoſſibilitatem ſtatus. Vnde in hac parte refellit Sanctium Ægidius dub. 6. citat. numero 41. & ſequentibus. Et quidem prędicto modo emitti votum illud ex eo conſtat, quia ſi ſolùm materia eius voti eſſet de non petendo, poſſet eo diſſoluto matrimonio aliud inire; cùm etiam alio inito matrimonio poſſet idem votum implere non petendo, cùm tamen Thomas Sanchez dicat non poſſe iniri. Ergo ſignum euidens eſt totam materiam caſtitatis eſſe eo voto comprehenſam, quoad petitionem etiam tunc, quia in eius tantùm poteſtate eſt; quoad redditionem verò, quando ius alterius impeditum fuerit. Impeditur autem & culpa commiſſa, aut morte, & ſic tunc tenebitur implere quoad totam materiam. Vnde conſequenter aſſero eum, qui votum caſtitatis emiſit ſiue ante, ſiue poſt conſummationem, peccare contra votum non ſolùm petendo, ſed etiam reddendo, quoties liberum eſt reddere; aut quoties alter petit illicitè. Ex tunc duplex peccatum committere: vnum, quia cooperatur illicitę petitioni: aliud verò contra votum: quia in eo caſu eſt ſublatum impedimentum proueniens ex iure alterius, & ex conſequenti eſt libera tota materia comprehenſa voto, & poſſibilis. Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ordines ſacros, conſummato matrimonio, niſi reijciatur votum in tempus, quo ſolutus ma-

trimonio ſit,ſed pro tempore præſenti,irritum eſt votum,vtpote de re illicita, cùm tranſire non liceat ad ſacros ordines ſine licentia coniugis. Votum autem non conſummandi matrimonium in iſto caſu locum non habet:quare intelligendum erit de alio matrimonio,iſto diſſoluto per mortem.

20. Tertiò colligitur, quid dicendum ſit de prædictis votis,quando emittuntur de licētia coniugis poſt conſummatum matrimoniū. Et quod attinet ad votum religionis facile explicatu eſt.Si enim de licentia coniugis votū religionis tunc implendum emittat, ſi poſtea petat aut reddat,non peccabit contra votum, ſed ſolùm quatenus ſine cauſa votum non implet,& alter retardat ad impletionem voti. At is qui licentiam conceſſit,tenetur præſtare ea, quæ requiruntur,vt alter tranſire ad religionē poſſit conſummato matrimonio,quæ explicui ſupra libro 9.cap.11.& 12.& aliàs non tenebitur vouens ad religionem tranſire.Quod ſi de licentia alterius votum caſtitatis emiſerit,ſi illud de non petendo fuerit, ille qui licentiam conceſſit,ad nihil tenetur,ſed exigere poteſt, cùm is,qui vouit ex eius licentia,non ſe inhabilem aut impeditum reddiderit ad petēdum, neque per eam licentiam viſus eſt renuntiaſſe iuri ſuo.Sed ſi expreſſè licentiam concedat ad vouendam abſolutè caſtitatem tam in petendo,quam in reddendo petenti, eo ipſo ex pacto,& conuentione non poteſt,qui licentiā conceſſit,petere,cùm ex eius beneplacito alter vouerit caſtitatem etiam in reddendo,quo ipſo videtur etiam à ſe renuntiaſſe ius exigendi,docet AEgidius diſput.34. dub. 6. concluſion.3.cum Leſſio libro ſecundo de virtut. capit. 40. dub. 15. & capit. 41. dub. 6. Vnde peccabit reddens, & exigens iuxta regulam ſupra traditam capit. 3. & peccabit vterque contra religionem, quatenus vterque cooperatur violationi voti, niſi fortè,qui licentiam dedit, irritet ſi poteſt votum alterius, de quo infra iſto libro.Similiter dicendum eſt de voto ſuſcipiendi ſacros ordines.Si de licentia cōiugis fiat votum,licitum eſt,& ſtatim obligat ad eius impletionem:& vxor, quæ licentiam conceſſit, tenetur ea præſtare, quæ requiruntur,vt alter ordinetur,iuxta dicta ſupra lib. 9. cap.13.& ſi petat aut reddat,peccat contra votum, quatenus impedimentum apponit implendo voto.

21. Vltimò colligitur, quid ſit dicendum, quando vterque de mutuo conſenſu emiſerūt eadem vota.Et primò, ſi vterque emiſit votū religionis,conſtat teneri ad ingrediēdum ſtatim:& ſi petant,& reddant,peccare, quatenus impediunt executionem voti:ſi verò fuit votū caſtitatis,peccant in petendo,& reddendo, cū actus ille non poſſit benè fieri,ſed male, & vterque cooperetur peccato alterius iuxta dicta ſupra capite tertio. Similiter, ſi vnus ex eis emiſerit votum ſuſcipiendi ſacros ordines,alter verò caſtitatis, eodem modo peccat vterque ob non adimpletum votum. Quæ omnia ex dictis aperta ſunt,neque longa indigēt diſcuſſione. Videndus Thom.Sanchez. lib.9. diſput. 36.& 37.

CAPVT VI.

De impedimento conſummandi, petendi, & reddendi ex cognatione prouenietē.

SVMMARIVM.

Quid antiquo iure ſtatutum eſſet quorundam opinio,n.1.

Nunquam aliquo iure ſtatutum eſſe vt quouis modo quis teneret,contraheret hoc impedimentum,n.2.

Poſt contractum matrimonium ſi tenet, non diſſoluit,n.3.

Si in fraudem alterius coniugis tenuerit, non impeditur neque innocens,neque nocens a petitione debiti,n.4.

Si ex neceſſitate fiat,nullum naſcitur impedimentum,n.5.

Aliquorum ampliatio,n.6.

Si extra hos caſus teneat ſcienter, oritur impedimentum,n.7.

Si cum ignorantia,nullum eſt impedimentum,numero 8.

Etiamſi ſit ignorantia facti, n.9.

Etiamſi ſit culpabilis ignorantia huius iuris,& facti,n.10.

Diluitur obiectio,n.11.

Quid ſi tantùm ſit ignorantia pœna huius iuris, num.12.

Ad hanc pœnam non eſſe neceſſariam iudicis ſententiam,n.13.

1. MVLTA,quæ in hac re dici poterant de impedimento cognationis ſpiritualis,dixi ſupra lib.7.cùm agerem de impedimento cognationis.Sed perſtrinximus nonnulla,quæ huc vberiùs explicanda remiſimus. Primò ergo nonnulli exiſtimant antiquo iure ſiue quis ſcienter,ſiue ignoranter teneret,aut baptizaret proprium filium, contrahere hoc impedimentū,& priuari debiti petitione.Sanchez lib.9.diſp.26.n.7.AEgidius diſput.34.dubio 8.nu.65.Probant ex *ca.1.2.& 3.30.qu.1.* vbi id indifferēter ſtatuitur,quę iura correcta fuiſſe dicunt per textum in *cap.ſi vir de cognatione ſpirituali.*

2. Ego tamen exiſtimo in primis(procedemus enim ſigillatim,vt diſtinctiùs explicemus)nunquā quod ego ſciē conſtitutum fuiſſe aliquo vniuerſali canone, vt quouis modo quis teneret confirmandū aut baptizandū, cōtraheret hoc impedimentum. Atque,vt id oſtendamus,ſciri debet,atque diſtingui, in canonibus quandoque agi de hoc impedimento

antequam ineatur matrimonium, qui tamen poſt id impedimentum contraxerunt coniugium: quandoque agi de hoc impedimento cõtracto iam poſt celebratum matrimonium cum illa cuius filium leuat: quandoque etiam agi de eo in ordine ad ſeparationem vinculi, quandoque in ordine ad ſeparationem tori. Primò ergo ſiquis proprium filium tenuiſſet ſiue cum ſcientia, ſiue cum ignorantia filiationis, impedimentum naſcebatur, ita vt matrimonium poſt contractum eſſet nullum, & ideo ſepararentur, ſi contraherent, quoad torum, & vinculum. Atque iuxta hunc ſenſum accipio textum in *cap.7. peruenit 30. quaſtione* 1. de cuius textus interpretatione multa diximus ſupra lib.7. & illum intelleximus de fœminis, quæ contraxerant matrimonium cum illis, quorum filios extra matrimonium ſuſceptos in concubinatu leuauerunt, vt ibi demõſtraui ex integra eius capitis. Sic etiam accipio textum in *cap.2. ſiquis filiaſtrum 30. quaſt.1.* itaque iubetur ab vxore ſeparari, quam duxerat, quia cum ea interuenerat impedimentum ob leuatum filium illius fœminæ ante contractum matrimonium in confirmatione: & inſuper in pœnam priuatur ſpe matrimonij. Atque ſic intelligendum eſſe textum illum, & non de impedimento illo ſuperueniente matrimonio contracto, videor colligere ex eo, quod idem caput habetur apud Iuonem p. 9. cap.80. & quamuis in titulo habeatur ex Cõcilio apud Vermerias, at in margine habetur ex Moguntino ſub Carolo Magno capite 55. & in Moguntino de ſeparandis illis agitur, qui cũ eo impedimento contraxerant. Cui expoſitioni accedit gloſſa ibidẽ. Sic etiam accipio textum in *cap. de eo 30. quaſt.1.* in 1. part. Canonis. Ex quibus clare liquet in matrimonio ſic cõtracto nullam eſſe poſſe debiti petitionem, neque redditionem, cùm matrimonium ſit nullum. Quid autem dicendum ſit, quando eſt dubium de valore matrimonij, dicam poſtea. Quare non video, quo fundamento dici potuerit prędicta iura in *cap.1. & 2. 30. quaſt.1.* eſſe reuocata in *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali*: idque affirmari non poſſe magis adhuc conſtabit ex ſequentibus, cùm planè in prædictis Canonibus non agatur de illo impedimento, quando ſuperuenit matrimonio, ſed de eo impedimento iam contracto ante matrimonium initum.

3. Deinde dico. Si contracto matrimonio contingat aliquem coniugem leuare filium alterius cõiugis ex alio matrimonio, vt ſi poſt contractum coniugium cum illo peperiſſet fœmina prægnans relicta ex priori viro, aut fœmina leuaret filium viri ex concubina, nequaquam diſſoluitur contractum matrimonium. Atque hoc tantùm coniuncunt plura iura, quæ in alium ſenſum referuntur, & nihil ampliùs. Sic accipio textum in *cap.3. 30. quaſt.1.* Loquitur enim de iam coniunctis, & de vxore quæ viri filium ex alia fœmina ſuſceptum leuauit, decerniturque eos iungi poſſe, quia, niſi de vtriuſque conſenſu, non poteſt etiam cauſa religionis coniux dimittere coniugem, quam cognouit. Sic etiam accipio textum in *ca.4. dictum eſt nobis eadem 30. quaſt.1. & cap.5. de eo*, in ſecunda parte Canonis. Quare illud *ſi innupti permanere volunt*, ſic accipiendum, id eſt, ſi ſibi inuicem non copulari elegerint, bonum eſt, vt exponit ibidem Turrecremata, cogitque ita interpretari ipſa cohærentia textus. Agit enim de matrimonio iam contracto, & de legitimis coniugibus. Sic etiam accipio textum in *cap.6. de his, eadem cauſa, & quaſt.1.* negat ſeparationem coniugij ex ſuperueniente cognatione, & in eodem ſenſu loquitur textus in *cap.7. ad limina ibidem.* Imò in eo tantùm ſenſu accipio textum in *cap. ſi mulier 2. de cognat. ſpirit.* Tantùm enim contendit ſeparandũ non eſſe coniugij vinculum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter tenuerint: alioqui ſcientibus, & diuertere cupientibus hac via ad diſſolutionem matrimonij pateret aditus. Et ſic in hac ſpecie non ideo minùs matrimonium in ſuo ſtatu perdurat quod in cauſam cauſa ceciderit, cùm tamen, ſi præcederet, incidere non poſſet quod & in alijs cauſis ſępe fit *l.83. §.1. de regulis iuris.* Et denique ritè contractum matrimonium ex poſt facto non vitiatur *l.3. C. de interdicto matrimonio.* Sic Cuiacius ad textum in *dict. ca. ſi vir.* Ex quo magis apertè conſtat *dict. ca. ſi vir* non reuocari decreta in *cap.1. & 2. 30. quaſt.1.* cùm loquantur in caſibus valde diuerſis.

4. Rurſus dico tertiò. Si poſt contractum iam matrimoniũ vir ſiue mulier ſuſceperint filios alterius coniugis in fraudem, & malitioſè, vt inde occaſionem capiant negandi debitum coniugi, prætextu cognationis ſpiritualis, non impeditur is, qui innocens eſt, ſed neque qui fraudulenter egit, à petitione debiti, licet punibile delictum ſit. Scio nonnullos aſſerere eum, qui fraudulenter egit, impediri, & priuari debiti petitione. Sed non probo, ſentitque mecum ipſa veritate inductus AEgidius diſp. 34. dub.8. num.66. Et quidem antequam eum legiſſem, miratus ſæpe mecum fueram DD. in aliam abiiſſe ſententiam ſine vllo iuris fundamento, nullus enim textus eſt, vbi id conſtituatur. Nam in *capite 3. noſſe deſideras 30. qu.1.* loquitur quidem de ea, quæ habens odio virũ, id faceret, vt ab illo ſepararetur: & tamen ibi decernitur abſque diſtinctione aliqua non eſſe fraudandos inuicem, ſed vt iterum reuertantur in ipſum: & *cap.4. dictum eſt*, decernitur vt propter fallaciam, & fraudem, quandiu vixerit, agat pœnitentiam, non tamen ſeparentur inuicem: & *cap.5. de eo.* eum qui ex induſtria fecerit, id eſt, in fraudem (ſic enim accipio) nequaquam ſeparentur, quamuis ex induſtria agens priuatur ſpe coniugij. Sic etiam accipio textum in *cap. de his*, punit enim quandiu viuunt eos, qui fraudulenter id agerent.

Illud

Digitized by Google

Illud enim *ſi inſcientia ſicut aſſeritis*, non accipio de ignorantia, vt communis interpretum; ſed de ſcientia, & induſtria, ita vt illud *in ſciētia* non ſit vna vox, id eſt, ignorantia, ſed duæ, vt ſeparauit, & diſtinxit editio correcta Pariſienſis, in qua ſolus textus iuris canonici excuſus eſt, id eſt, ſi ex ſcientia, & induſtria, maxime cum ſtatim addiderit, *licet peccatum ſit.* Nam ſi inſcienter omnino eſſet factum, ſiue ex ignorantia facti vel iuris, peccatum euitari quis dubitat? Nec verò quemquam moueat, quod in fine capitis dicitur, *vt dignam pœnitētiam agens Domino dicat: delicta, & ignorantias meas ne memineris.* Ignorantiæ enim nomine, quoduis peccatum intelligi, atque cenſeri non paucorum interpretatio eſt. Et etiam in hoc ſenſu accipio textum in *dicto cap. ſi vir*, dictum enim accipio de his, qui ex malitia tenuerunt, vt fraudarent coniugem vſu coniugij. Inquit enim: *Quod ſi ex ignorantia, ſiue malitia id fecerint, non ſunt ad inuicem ſeparandi, neque alter alteri debitum debet ſubtrahere.* Et infra. *Quia ſi ex malitia eius, ſua fraus patrocinari non debet, vel dolus*, quod idem ſtatutum fuerat in dictis capitibus, quæ de doloſè agentibus interpretatur etiam Turrecremata. Ex quo adhuc magis conſtat deciſionem in *dicto capite ſi vir*, non eſſe correctionem iuris antiqui in hac parte. Et eſt etiam optima ratio, quam affert Ægidius ex ipſa prudentia deſumpta. Quia moleſtiſſimum eſſet aliquem cum eadem in lecto dormire; & non poſſe petere ex lege Eccleſiaſtica. Vide quam multis peccatis præberetur occaſio manifeſta. Neque eadem ratio eſt de voto alterius coniugis, ipſe enim ſe in eas anguſtias coniecit. Accedit etiam alia ratio. Quia non poteſt quis eſſe cognatus alicui, quin è conuerſo etiam ille ſit illi cognatus. Ergo non poſſet impedimentum cognationis oriri ex parte vnius, quin oriretur ex parte alterius. Vnde cognati eſſent de mutuo: cumque non arceatur à debito, niſi ratione cognationis, ſic iura ſine diſtinctione docent non eſſe ſeparādos, non eſſe ſubtrahendum debitum, quibus verbis vtrumque comprehendunt, & debiti exactionem, & petitionem: planum eſt cum etiam, qui fraudulenter egit, & poſſe reddere, & petere debitum, neque in eo caſu contrahi impedimentum ſpiritualis cognationis, cùm iſtud iure poſitiuo tantùm inductum ſit. Idem etiam dicendum, ſi ex mutuo conſenſu malitioſè factum fuerit, non enim priuantur iure petendi, neque reddendi ob ea quæ dicta ſunt. Vnde poteſt, & tenetur alter alteri reddere, quia ſine peccato petit iuxta dicta ſupra cap. 3. & docet etiam Thomas Sanchez lib. 9. diſp. 28. concl. 2.

5. Dico quartò. Si iam contracto matrimonio aliquis in neceſſitate proprium filium baptizauerit, nullum naſcitur impedimentū. Vnde non impeditur reddere, aut petere debitum. Quam concluſionem planè, & apertè docet Pontifex Ioannes Octauus in *cap. ad limina 30. q. 1.* Et quamuis iſte canon tantùm loquatur de parente, qui baptizat communem vtriuſque coniugis filium, idem tamen dicetur de eo qui baptizat in neceſſitate filium alterius coniugis tantùm. Atque idem etiam dicendum de eo, qui baptizat in neceſſitate vxorem ad fidem conuerſam. Et licet, cùm ea neceſſitas explicatur, in dicto capite dicatur eū qui in abſentia ſacerdotum baptizat, intelligi nomine ſacerdotis, quēcumq; aliū miniſtrū, qui baptizare poſſet. Exprimitur autem potiùs ſacerdos, quia eſt in præcepto Eccleſiaſtico, ne baptizet iure ordinario niſi ſacerdos. Quod ſi quis parens videns filij neceſſitatem, etiam præſentibus alijs accederet ad baptizandum filium ſine vlla aduertentia, ſubitò raptus animi feſtinatione, & dolore, nonnulli putant non contrahere cognationem. Sāchez lib. 9. diſputat. 19. num. 2. in fine, quod probabile eſt.

6. Hanc prædicti textus deciſionem extendunt nonnulli ad patrinum, vt etiamſi parens in neceſſitate filium teneat, & leuet in baptiſmo, non contrahat hoc impedimentum & ita petere poſſit, ac reddere. Sic multi, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputat. cit. num. 3. Ego tamen non extenderem. Quia nulla talis patrini neceſſitas in baptiſmo eſt. Cui rationi non ſatisfacit Sanctius. Idem nobiſcum ſentit Henriquez li. 11. de matrimon. cap. 15. num. 11. Petrus Ledeſma de matrim. quæſt. 56. art. 1. dub. 1. in principio, & me præſente idem olim Conſultus reſpondit Compluti Gabriel Vazquez. Cùm enim iura ſolùm agant de baptizante in neceſſitate, & aliàs non ſit æquè neceſſitas actus baptizandi, & leuandi vice patrini, non eſt cur ad patrinum eam deciſionem extendamus. Atque id verum exiſtimo, non ſi quouis modo teneat ad baptiſmum, ſed ſi teneat animo patrini, in quo probo, quod docet Thomas Sanchez ibidem numero 4. & Sà v. *matrimonij impedimenta*, in antiquis n. 23.

7. Dico quintò. Si contracto matrimonio alter coniux aut communem, aut alterius tantùm filium teneat, ſcienter tamen, non verò in fraudem, aut fraudandi animo, contrahitur hoc impedimentum: & ſi vnus tantùm fecerit ſine ſcientia alterius, is priuatur debiti petitione. Quod ſi ex ſcientia vtriuſque, neuter poteſt petere, neque reddere. Multæ ſunt huius enuntiationis partes. Prima eſt incurri hoc impedimentum, licet negauerint nonnulli, hique pauci, communis tamen ſententia eſt, quam multis citatis docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 26. num. 7. Tota autem difficultas eſt in huius partis probatione: eo enim potiſſimum nituntur, qui contra ſentiunt, quod in nullo iure conſtitutum reperiatur, quod impulit etiam Franciſcum Suarez vt diceret 3. part. quæſtione 67. artic. 8. in rigore oppoſitum

verum

verum eſſe. Egò tamen exiſtimo communem hanc Doctorum ſententiam in iure validum habere fundamentum, eò quod tam antiqua iura, quam recentiora Decretalium definiant hoc impedimentum non naſci vel cùm in fraudem, vel ob neceſſitatem leuatur, aut baptizatur. Ergo cùm exceptio firmet regulam in contrarium, planè colligitur, ſi vel malitia, vel neceſſitas abſit, incurri hoc impedimentum. Id quod diximus planè conſtat ex *capite 3. 4. 5. 6. & cap. ad limina 30 quæſt.* 1. Neque obſtat, quod Thomas Sanchez dicit ibidẽ hęc reuocata eſſe iure decretalium in *dicto ca. ſi vir*. Oſtenſum enim eſt ſigillatim, & diſtinctè nihil eſſe in dicto capite contrarium prædictis antiquis canonibus. Sed præterea idem conuincunt ex textu in *dicto cap. ſi vir*, cùm expreſsè ſolùm excludat hoc impedimentum naſci, quando ex ignorantia vel malitia aut fraude factum eſt. Ergo non excludit caſum in quo agitur ſine malitia, vel fraude, aut ignorantia. Idque ſic explico, ſi ſiue fiat, ſine ignorantia, & malitia, ſiue non fiat, non arcentur à debiti petitione ex hoc impedimento: ergo nulla neceſſitas erat exprimendi caſum ignorantiæ, & malitiæ, ſiquidem in nullo caſu contrahebatur. Cùm ergo ſpecialiter conſtituerit Pontifex in eo facto ex malitia vel ignorantia, planè indicat ſine ignorantia, & malitia incurri hoc impedimentum, & arceri à debiti petitione.

8. Dico ſextò. Si contracto matrimonio leuet aliquis proprium filium, vel communẽ, vel alterius coniugis cum ignorantia, liber eſt ab eo impedimento, & poteſt petere, & reddere *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali*. Quæ enuntiatio pendet ex generalibus principijs à nobis traditis in materia de peccatis. Sed explico concluſionem. In primis illam intelligo veram, ſi loquamur de ignorantia iuris, dari enim poſſe ignorãtiam inuincibilem iuris humani oſtendi loco citato, & inſuper ignorantiam inuincibilem iuris, quæ excuſat à culpa, excuſare etiam à pœna. Quæ pars, quod attinet ad Deum, certiſſima eſt: Quòd vero attinet ad forum exterius, difficilior eſt, in iure enim difficile admittitur iuris ignorantia; niſi in minoribus, fœminis, militibus, ruſticis: attamen ſi illa probetur, excuſat etiam in foro externo vt latè Caſtro lib. 1. de lege pœnali capite 1. ad fin. & lib. 2. cap. 14 & cum Soto, & Couarruuias docet Suarez de legibus lib. 5. cap. 12. num. 5. & 6. Salas de legib. diſput. 15. ſect. 9. Idque conſtat. Quia vniuerſalis doctrina in iure eſt, *quod culpa caret, in damnum vocari non debere cap. 2. de conſtitut*. & facit regula. *Ceſſante cauſa ceſſat effectus cap. cum ceſſante de appellat.* facit etiam textus in *cap. Apoſtolica de clerico excom. miniſt. & cap. vt animarum de conſtitut in 6. & cap. propoſuiſti diſt. 82. Ignorantibus*, inquit, *non eſt venia deneganda, & lege vltima D. de decretis ab ordin. fac.* dicitur pœnam non imponi propter ignorantes, ſed propter ſcientes. Vnde infert rectè Suarez cap. cit. nu. 8. & Salas ibidem num. 110. in fine, quod ſi quis ignorans ius, per iudicem condemnetur, quia defecit in probatione ignorantiæ, ſi ipſe ſit in conſciẽtia certus de ſua ignorantia inculpabili, licet exteriùs teneatur parere, tamen in conſcientia non tenetur, poteſtque illam condemnationem omittere cauendo ſcandalum. Idem eſt ſi lex pœnam imponat ipſo facto, nec enim tenetur quis in cõſcientia illam implere in eo caſu. Quare ſi quis inuincibiliter ignoret legem Eccleſiaſticam, quę leuantem proprium filium, aut alterius coniugis priuat petitione debiti, tuta conſcientia poteſt petere, & reddere. Quamuis filium leuauerit in baptiſmo aut cõfirmatione, aut etiam ſi baptizauerit cum eadem ignorantia. Suppono enim hanc priuationem petitionis debiti in pœnam ſtatui, vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 30. num. 21. Secus eſſet, ſi id factum eſſet ante contractum matrimonium. Quia impedimentum illud non naſcitur vt pœna delicti, ſed vt inhabilitas ob indecentiam. Vnde in legibus inhabiles reddentibus parum excuſat ignorantia, vt docuit optimè Suarez eodem lib. 5. cap. 22. numero 4. & 7. At quando iam eſt contractum matrimonium, ponitur etiam vt pœna delicti commiſſi: & ita ignorantia probabili, & inuincibili, ſicut excuſatur à culpâ; excuſatur etiam à pœna legis.

9. Extendenda etiam eſt prędicta enuntiatio ad ignorantiam facti, in quo magis eſt certa, cùm in iure admittatur frequentius ignorantia facti. Quare, ſi ſciens legem Eccleſiaſticam ignoret illum, qui leuat, tenet, aut baptizat ſuum filium eſſe, vel ſui coniugis, non impeditur ab exigendo debito, vel reddendo. Probat idem textus in *dicto capite ſi vir*, & eadem ratio ſupra facta. Quia factum illud omninò caret culpa. Ergo & pœna. Sic expreſsè Azor tom. 3. lib. 3. cap. 31. quæſt. 10. difficult. 3. Hæc autem ignorantia per iuramentum probanda erit *cap. in lectum 34. q. 1.* Cùm enim delicta æſtimentur ex animo, & propoſito delinquentis *c. cum voluntate 54. de ſententia excommunicat. & lege qui iniuria 55. D. de furtis*, meritò ignorantia excuſationem meretur.

10. Sed addo idem etiam dicendum eſſe, quamuis ea ignorantia tam huius iuris, quam facti ſit culpabilis, dummodo non ſit affectata ignorãtia. Itaque quãuis leuet, vel baptizet, cũ ignorantia vincibili, imò & craſſa, vel iuris, quia ignorauit legem Eccleſiaſticã, vel facti, quia ignorauit eſſe propriũ filiũ, vel cõiugis, adhuc non priuatur iure petẽdi, atque reddẽdi. Quam partem deduco ex manifeſto iuris principio, quod quando lex requirit ſcientiam vel dolum, non ſufficit dolus præſumptus, & ideo excludit dolum vel ſcientiam quæuis ignorantia etiam craſſa. Quam doctrinam tradit Caietanus in ſumma *v. excommunicatio*, explicando

Digitized by Google

Per copulam metu extortam non contrahi hoc impedimentum:etiam ſi tantum fuerit vis abſoluta, n.6.

1. NON magna difficultas eſt in hac re explicanda,quare breuiter enuntiationibus quibuſdam illam complectuntur. Dico ergo primò. Certum eſt ex copula fornicaria cum conſanguinea vxoris affinitatem oriri,& hanc affinitatem impedire debiti petitionem *c.1.de eo qui cognouit*, non tamen impedire redditionem debiti *cap.diſcretionem,& ca.penult.& cap.fin.eodem.* Neque obſtat textus in *c.qui dormierit 27.q.2.*ibi etiam verbo *reddendi* ſignificatur petitio debiti, vt exponit gloſſa.Hoc tamen intelligendum,quando copula cum cõſanguinea talis fuerit, vt ſufficiat ad conſummandum,& ad contrahendam affinitatem iuxta dicta ſupra lib.9.Extende doctrinam iſtam,etiamſi ea affinitas ſit occulta, cùm incurratur ipſo facto,& ante iudicis ſententiam,vt in ſimili de cognatione explicui c. præced.in fine. Extende etiam ad vtrumque coniugem,ſi vterque fuerit in culpa,vt eorum alter cognoſcat conſanguineam alterius; vt recte docet Thomas Sanchez lib.5.diſp.27.n. 3.Quod colligitur à contrario ſenſu ex *ca.diſcretionem* ibi.*Cùm iniquitatis particeps non fuerit.* In eo autem caſu neuter poterit petere,aut reddere;quia non licet reddere iniquè petenti iuxta dicta ſupra c.3.

2. Ex his colligitur primò hoc impedimentum non eſſe extendendum ad coniugem qui rem habet cum ſuis conſanguineis. Quia licet grauius crimen inceſtus ſit,at ex eo nulla oritur affinitas cum alio coniuge, ratione cuius impediatur petere debitum. Neque extendendum etiam ad affines coniugis, & ita ſi rem habeat cum affine ſui coniugis, non contrahit affinitatem cum coniuge. Quare ſolùm ad conſanguineos vxoris extendi debet. Sequitur etiam hunc inceſtuoſum petentem debitum peccare mortaliter ex communi ſententia. Adde etiam coniugem reddentem,ſi id impedimentum ſciat,peccare etiam mortaliter,neque enim iniquè petenti reddere poteſt, iuxta dicta ſupra cap.3.

3. Secundò colligitur.Si vterque coniux id impedimentum contraxerit, quia vterque rem habuit cum cõſanguineis vxoris,& vterque conſcius eſt impedimenti,neutrum poſſe petere,neque reddere,iuxta dicta ſupra cap.3. Quod ſi malitioſe hocfecerint,vt inuicẽ fraudent,vterque poteſt,& petere, & reddere, vt conſtat ex *cap.ſi vir.de cognat.ſpirit.*& dixi,ca. præced.de eo qui ex malitia leuat,aut baptizat vt contrahat cognationem,& impediat.

4. Tertiò colligitur cum, qui ante matrimonij conſummationem contrahit affinitatem ex illicita copula cum conſanguinea cõiugis, non poſſe conſummare petendo debitum: Eſt enim illicita ea petitio iuxta dicta: & primo bimeſtri teneri etiam non reddere, cùm in eo tẽpore liber ſit ab obligatione reddendi,vt in eo tempore deliberet quid ſibi faciendum ſit,an ingredi religionem expediat, vel diſpenſationẽ impedimenti petere ob periculum imminens petendi debitũ à coniuge. Obligare autem illum ad ingrediendum religionem nimis durum videtur iuxta dicta ſupra c.5.Neque eſt eadem ratio de eo, qui votũ caſtitatis emiſit.Quia is priuatus eſt per votum iure petendi atque reddendi; at qui contraxit affinitatem,ſolùm priuatur iure petendi, non obligatione reddẽdi;& ita elapſo bimeſtri tenebitur reddere,ſi petatur debitum. Quare cũ quoad hanc partem liber maneat, & facilis diſpenſationis ſit,non eſt cur ad ingreſſum in religionẽ obligetur,maximè cum etiã neque adſtrictus votò teneatur iuxta dicta ſupra ca.5.

5. Dico ſecundò. Quamuis iure antiquo affinitas orta ex copula illicita extenderetur, ſicut orta ex licita,& iuxta gradus conſanguinitatis:attamen iure nouo Concilij Tridentini tantùm extenditur vſque ad ſecundum gradum.Quare ſiquis ex coniugibus rem habeat cum conſanguineo alterius in tertio vel quarto gradu,nulla affinitas contrahitur cum coniuge,& ex conſequenti non impeditur à debiti petitione. Quam ſententiam docuimus ſupra lib.7.cum de affinitatis impedimento ſermo eſſet.

6. Dico tertiò.Per copulam metu extortam non contrahitur hoc impedimentum,neque priuatur ea,quę inuita cognita eſt,iure petendi debitum. Quam enuntiationem colligo ex textu in *cap. diſcretionem de eo qui cognouit.* Eum autem textum nonnulli accipiunt non tantùm de vi abſoluta,& colligi videtur ex illis,*unde cum adultero cohabitaſſe,donec elabi potuit*, quod non eſt argumentum præciſæ vis, quod etiam ſenſit Nauarrus in ſum. cap. 27. num.63.At ego cum Sanctio lib.9. diſput.31. num.4.tantùm accipio de vi abſoluta ex illis verbis,*in quantum potuit renitentem.* Quare ſi non fuit vis abſoluta,ſed conditionata,& cum peccato, contrahit impedimentum,neque poteſt petere.Inducor primò ratione textus ibi. *Sed neque affinitas, quæ poſt contractum legitimè matrimonium inter virum, & vxorem iniquè contrahitur,ei debet officere, quæ huiuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cùm ſuo iure non debeat ſine ſua culpa priuari.* At hic commiſſa culpa eſt. Ducor deinde quod *cap. in ſacris,de his quæ vi*,ob eiuſmodi vim non cenſetur liber ab excommunicatione in canone conſtituta, quia culpa non vacat. Idem ergo in iſto caſu dicendum eſt contra Nauarrum.Illud tamen monuerim,non ſatis conſequenter loqui Thomam Sanchez.Cùm enim lib.4.diſput.2.dicat grauem metum non eſſe æſtimandum comparatione mali,quod eligitur, ad malum quod euitatur,ſed tantùm expẽdi debere obiectum metus, & ita grauem metum eſſe, quamuis

Digitized by Google

eligatur peccatum, dummodo ſit graue malũ ex ſe, quod vitatur, modò dicit non eſſe grauẽ metum, nũc, quamuis eligatur concubitus ad euitandam mortem, dicere enim debuit nunc eſſe grauem metum, ſi conſequẽter loqui vellet, & ita nullum eſſe impedimentum, quod ex ea copula ſequitur per vim extorta. An autem requiratur ſcientia, & quomodo excuſet ignorantia, & quæ excuſet, explicatum eſt cap. præcedenti. Quoad hoc enim eadem eſt ratio, cùm etiam ad hanc affinitatem contrahẽdam requiratur, quod ſcienter fornicatus ſit cum conſanguinea coniugis *ca. 1. de eo qui cognouit.*

CAPVT VIII.

Quando ſit illicitus actus coniugij ratione finis?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Licitum acceſſum ad coniugem propter aliquod ex tribus bonis matrimonij, & quomodo eum finem reſpicere debeat, num. 2.
Quando ſit peccatum excludere in eo actu finem prolis, num. 3.
An ſit peccatum copulari ad ſignificandam vnionem Verbi cum natura humana, num. 4.
Acceſſum ob vitandam fornicationem aut in alio, aut in ſe nullum eſſe peccatum, num. 5.
Reijciuntur qui dicunt eſſe culpam venialem, & illis ſatisfit, num. 6.
Reijcitur aliorum diſtinctio, num. 7.
Acceſſum ſolius delectationis gratia ex genere ſuo nullum eſſe peccatum, num. 8.
Neque etiam ſi fiat tuendæ ſalutis cauſa, numero 9.
Ratione mali finis adiuncti erit actus coniugalis malus mortaliter, aut venialiter, num. 10.

1. EXPLICVIMVS hactenus, quãdo ratione impedimenti voti, cognationis, aut affinitatis impediatur vſus coniugalis, vel initio, & prima conſummatione, vel poſt conſummatum matrimonium; deinceps explicandæ ſunt aliæ circunſtantiæ, ex quibus vitiari poteſt actus coniugalis, quæ ad hæc capita reducũtur finis, tempus, locus, modus, & damnum. Quæ omnia ſingulis capitibus explicabimus, & in hoc ea, quæ pertinent ad circunſtãtiam finis, quæ quidem magna ex parte explicata ſunt ex his, quę diximus ſupra lib. 1. prope finem de fine matrimonij.

2. Primò ergo accedere ad vxorem alicuius finis gratia, qui pertineat ad tria bona matrimonij, licitum eſt, & actus virtutis: vt ſiquis accedat ſeruãdę fidei communicationis indiſſolubilis, vel liberorum gratia. Certa eſt Doctorum ſententia. Hinc Auguſtinus in libro de bono coniugali, & refertur à Magiſtro in 4. diſt. 31. *concubitus cõiugalis generandæ prolis gratia non habet culpam.* Quia cùm iſti ſint fines, ad quos matrimonium ordinatur natura ſua, ſi iſti mali eſſent, vitioſus eſſet contractus matrimonij. Quomodo autem quis in eo actu cõiugali debeat ſibi eum finem proponere, vt actum bonum exercere dicatur, petendum eſt ex generalibus principijs, quæ tradi ſolent 1. 2. de bonitate, & malitia humanorum actuum. Vt enim ſit aliquis actus virtutis requiritur, vt ſit propter ipſum, id eſt, propter ipſam honeſtatem virtutis iuxta doctrinã Ariſtot. 2. Ethic. cap. 4. Quam rectè explicat Gabriel Vazquez 1. tom. in 1. 2. diſput. 51. cap. 10. Debet ergo effectus expreſsè ferri in honeſtum finem, vt actus ille dicatur eſſe virtutis, ſiue ex generali intentione erga honeſtatem, vel ſpeciali: aliàs tantùm erit actus ille virtutis materialiter, non formaliter. An autem ſufficiat habitualis intẽtio, qua matrimonium vel eius actus antea relatus ſit ad finem bonum nulla retractatione ſecuta, vel neceſſaria ſit actualis, & quę dicatur eſſe habitualis voluntas, ex ibi traditis facilè explicari poſſunt. Sed addit Thomas Sanchez lib. 9. diſp. 8. num. 3. ſi actus cõiugalis referatur ad bonum prolis, neceſſarium eſſe ad euitandam venialem culpam, vt non ſiſtatur in ſuſceptione prolis, ſed vlteriùs ea proles referatur in Deum, & eius obſequium. Hoc tamen non placet, ſi intelligatur de actuali relatione per actum voluntatis, ſed ſatis eſt ea virtualis relatio, qua bonum peculiare refertur ex ſe ad bonum ſuum, & primum finem, vt explicant Theologi 1. 2. quæſt. 1. & Gabriel Vazquez ibi diſput. 6. Quare ſatis eſt, quod finis ex ſe bonus ſit, neque eſt neceſſaria vlla vlterior relatio, ſed tantùm quod non excludatur expreſsè; iam enim ea expreſſa intentione tolleretur finis bonus peculiaris virtutis.

3. Sed rurſus inquirit idem Thomas Sanchez ibidem num. 20. Quale peccatum ſit excludere in ipſo actu coniugali finem prolis. Reſpondet non eſſe mortale, ſed tãtùm veniale peccatũ, ſi aliàs ipſo actu, & eius modo non apponant impedimentum. At ego exiſtimo id magis declarandum eſſe. Si coniuges opere ipſo actus coniugalis, aut alijs medijs non adhibent impedimentum generationi, voluntas illa, qua excluderent prolem, non poteſt eſſe efficax, ſed inefficax, & velleitas quædam, qua nollent eſſe prolem. Huiuſmodi autem actus inefficaces voluntatis ſumunt ſpeciem ab obiecto, non prout à parte rei eſt, ſed vt in mente expreſsè proponitur iuxta principia in 1. 2. de quo etiam dicam infra nonnihil, cùm de moroſis delectationibus ſermo fuerit. Quare inſpiciendum eſt, ex quo fine expreſso ſit illud deſiderium. Si enim eſt ratione paupertatis, nõ eſt malum neque venialiter, ſicut neque deſiderare mortẽ alicuius ob bonũ licitum, quod ex eius morte ſequi poteſt, vt docet optimè Gabriel Vazquez 1. tom. in 1. 2. diſputatione 3.

capite

Digitized by Google

cap. 111. At ſi finis, ex quo expreſsè naſcitur ea velleitas, ſit malus, erit deſiderium malum, & peccatum veniale, aut mortale iuxta finem ſibi expreſsè propoſitum, ex quo mouetur ad illud deſiderium, vel velleitatem.

4. Sed rurſus quęrit idem Auctor ibidem numero 13. & 14. an ſiquis vellet expreſsè cõſummare ad ſignificandum vnionem Verbi cum humanitate, eſſet in eo actu peccatum aliquod? Reſpondet num. 14. eſſe peccatum veniale, quia peruertit ordinem in fine; rectus enim ordo poſtulat, vt actus ſit propter finem intrinſecum primò, & deinde propter extrinſecum. At mihi videtur in eo nullam eſſe culpam. Quia operari propter bonum ſacramenti, eſt operari propter ipſam perpetuã vnionem, in quo non video quid peccati ſit. Deinde quia qui ex pluribus finibus licitis & honeſtis, quos poteſt actui præfigere, cõſtituit ſibi aliquem, non ideo excludit alium finem intrinſecum, niſi expreſsè reijciat, & ita conſtitutione alterius boni finis licet extrinſeci non eſt actus vitioſus. Nec video fundamentum, quo probet Thomas Sanchez ſemper eſſe conſtituendum finem intrinſecum, priùs quam extrinſecum, dummodo intrinſecus non excludatur, neque tacite, neque expreſsè. At in illo caſu non excluditur expreſsè, vt ſuppono, neque tacitè quia finis expreſſus nõ opponitur intrinſeco fini. Ergo non eſt vnde dicatur in hoc fine præſtituendo vllum eſſe peccatum, vt docent nonnulli, quos refert ſupplem. Gabrielis in 4. diſt. 31. qu. vnica art. 2. propoſit. 3.

5. Dico ſecundò. Actus coniugalis ad vitandam fornicationem expreſsè ſiue in alio cõiuge, ſiue in ſe, eſt licitus, & honeſtus. Quod ſit licitus ad vitandam fornicationem in alio docet communis Doctorum ſententia. Quia eſt actus charitatis ex fine ſalutis proximi, & etiam iuſtitiæ reddere indigenti quod ſuum eſt. Quod autem etiam ſit actus licitus, ſi fiat cauſa vitandę fornicationis in ſe, conſtat ex his quæ diximus ſupra lib. 1. capitulo vltimo. Vbi oſtendi hunc eſſe honeſtum finem contrahendi matrimonij. Si enim lex charitatis ſuadet, vt vitem fornicationem in altero coniuge, cùm charitas bene ordinata incipiat à ſe ipſa, & præceptum de ſalute propria ſit primariæ obligationis, & de ſalute proximi ſit ſecũdariæ obligationis, vitare in ſe ipſo peccatum, non poteſt eſſe malus finis, nec venialiter. Quod enim non ſit pręcipuus finis matrimonij, parum refert, dummodo præcipui fines nõ excludantur tacitè neque expreſsè, vt dicebã modò. Quod autem poſſit alijs medijs perfectioribus, & ſpiritualibus mederi concupiſcentiæ, parum etiam refert. Quia ego non teneor vlla lege ad vitandum peccatum per medium perfectius: ſed per medium ex ſe licitũ, & honeſtum, neque vlla obligatio oſtendi poteſt exequendi ſemper buod perfectius eſt: aliàs opera perfectiora non eſſent in conſilio, ſed in præcepto. Cùm ergo hoc medium ſit licitum, & honeſtum, licet minùs bonum; & aliàs vitatio fornicationis ſit bonus finis, non eſt vnde vitietur ille actus, cùm habeat bonitatem ex medio, & ex fine, aut ſaltem ex medio non vitietur. Sic docent multi. Ricardus in quarto diſtinctione 31. articulo tertio, quæſtione ſecunda. Durandus ibidem quæſtione quarta, numero ſeptimo. Maior quęſtione vnica, concluſione quarta. Nauarrus in ſumma capite 16. numero 32. Hugolinus de matrimonio capite 10. Sà verbo *debitum coniugale*, numero quinto, Azor tomo tertio, libro tertio, capite 31. quæſtione ſecũda, difficultate prima, Toletus libro ſeptimo capite 22. in principio. AEgidius de ſacram. diſput. 34. dub. 1. concl. 1. num. 6.

6. Quare audiendi non ſunt ex antiquis innumeri, qui dicunt eſſe culpam venialem. Pelbartus in Roſario aureo v. *Matrimonium* 3. §. 22. Raynerius de Piſſis in ſumma Theologię v. *Matrimonium* cap. 13. in principio. Quam dicit eſſe doctrinam D. Thomæ in 4. diſtinctione 31. part. 2. artic. 2. concluſ. 5. & alij multi, quos refert Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, num. 2. Adducunt nonnulla ex Patribus, quæ quomodo intelligenda ſint, dixi lib. 1. cap. vltimo. Deinde probat Pelbartus, quia aut ille impellitur à concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: vel non impellitur, & tunc vtitur ſuperfluo medio. Sed reſpondetur concupiſcentiam non eſſe actum, à quo eligitur vel imperatur actus matrimonij, ſed concupiſcentiam inſurgentem præbere cauſam, propter quam voluntas vult ad ſedandam illam eligere actum coniugij. In quo diſtinguendi ſunt iuxta principia Theologiæ duo actus. Vnus in parte ſenſitiua motus concupiſcentiæ, qui ſi probetur à voluntate ſine plena deliberatione, poterit in eo eſſe culpa venialis. At nos non loquimur de eo actu, qui inuoluntariè conſurgit ex appetitu, aut motu concupiſcentiæ, ſed de alio actu, quo ex plena deliberationè ad ſedandum eum motum eligitur actus coniugalis. In hoc dicimus ex genere ſuo nullum eſſe peccatum neque veniale, cùm neque deriuetur ex fine, qui eſt vitatio peccati concupiſcentiæ, neque deriuetur ex medio, quod licitum eſt, ſcilicet, vti coniuge. Tertiò probat Raynerius. Quia quando finis actus coniugij non eſt aliquod ex bonis matrimonij, peccatum eſt. At aſſumit probandum. Solùm eſt neceſſarium illa bona non excludere, neque tacitè neque expreſsè; apponere autem alium finem bonum expreſsè nullum peccatum eſt, neque id probare poſſunt Doctores oppoſitæ ſententię.

7. Deinde neque audiendi ſunt alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, numero quar-

ſtatim. Iuxta hæc etiam philoſophandum eſt, ſi vterque caſtitatem vouerit, hoc excepto, quod in conſummatione vterque peccabit, & etiam poſtea quoties petat aut reddat. Vide Azor cap. 21. cit. quæſt. 5.

13. Quod ſi inquiras quid dicendum ſit de eo qui vouit virginitatẽ. Cuius difficultatis deciſio ex eo pendet, an votum caſtitatis abſolutę & perpetuæ includatur in voto virginitatis, an verò eius voti ſenſus tantùm ſit non amittere ſtatum virginitatis. Si enim hic ſecundus fuerit animus vouentis, peccabit quidem in prima conſummatione, ſiue petendo, ſiue reddendo, non poſtea, cùm ſit facta impoſſibilis obſeruatio voti. Si verò primus fuit vouentis ſenſus, qui etiam regulariter eſſe ſolet in vouentibus virginitatem, eodem modo philoſophandum erit, atque de voto caſtitatis.

14. Dicamus tertio loco de voto ſuſcipiendi ſacros ordines, an is qui fecit votum ſuſcipiẽdi ſacros ordines, & contraxit matrimonium, teneatur ne ante conſummationem matrimonij religionẽ ingredi, vt in ea poſſit ordines ſacros ſuſcipere. Et ratio dubij eſt, quia poſt contractũ matrimonium hoc vnicum reſtat medium ad implendum illud votum. In qua re ſunt cõtrariæ opiniones, ſicut in præcedenti caſu. Negat obligari Soto loco cit. & Thom. Sanchez lib. 9. diſp. 34. n. 6. Affirmat tamen Azor c. 21. cit. q. 9. Quia ratio facta de voto caſtitatis hic habet eãdem vim in homine agnoſcente naturam voti, & qui ſua voluntate deuenit in eum ſtatum, in quo iam non reſtat aliud medium ad ſuum votum implendum, niſi ingreſſus religionis.

15. Hæc opinio probabilis eſt. Prima tamen mihi videtur probabilior iuxta ea, quę dixi ſupra lib. præcedenti ca. 13. de eo, qui poſt matrimonium ante eius conſummationem inſcia vxore ſacris ordinatur. Extat pro hac ſententia deciſio Põtificis in d. *extrauag. Antiqua de voto.* Vbi hæc pars apertè deciditur. Quod ſi quis reſpondeat Pontificem in eo loco nihil de hac quæſtione definire, ſed ſolùm illi quæſtioni finem imponere, an ordo ſacer dirimat matrimonium ratum non conſummatum, ſicut profeſſio. Circa eam autem, an ſic ordinatus teneatur ingredi religionem, vt hac ratione vxor libera maneat, nihil definit, ſed in caſu, quo nolit ingredi, dicit compellendum conſummare, ſi vxor inſtiterit. Hæc tamen euaſio eſt potiùs, quàm ſolutio. Quamuis enim in d. extrauag. præcipuè intendat Pontifex eam quæſtionem definire de inefficacia ſacri ordinis ad dirimẽdum matrimonium ratum, attamen etiam ex profeſſo explicat Pontifex, quid fieri debeat in eo caſu, quando initiatur ſacris ante conſummatum matrimonium, & nullam neceſſitatem imponit initiato trãſeũdi ad religionem. Neque etiam dici poteſt illam eſſe ſpecialem deciſionem Pontificis in eo caſu, quo vir poſt cõtractum matrimonium ante cõſummationem initiatur ſacris. Sed certè Pontifex attentè meditatus naturam illius voti, & communem vouendi modum, & quàm difficiles exitus habeat ſtatus religionis contra voluntatem aſſumptus iudicauit illum ſic vouentem noluiſſe ſe obligare, neque implicitè ad religionem. Præterea, quia nulla poteſt aſſignari ratio propter quam, qui initiatus ſacris, & obligatus voto ſolemni caſtitatis, non compellitur religionem intrare, ſed tantùm admonetur, & qui tantùm habuit votum ſuſcipiendi ſacros ordines, compellatur intrare, cũ multo maior indecentia ſit in primo, quam in ſecundo. Non tamen negauerim, ſi cùm quis emittens votum ſuſcipiendi ſacros ordines, aduertit non eſſe aliud medium ſeruandi votum, niſi ingrediendo in religionem, & adhuc voluit illud votum emittere, teneri ad ingreſſum religionis; quod idem dixerim de vouente caſtitatem poſt contractum matrimonium ante conſummationem. At hic regulariter non eſt communis vouendi modus. Põtifex autem communem vouendi modum attentè contemplatus eſt, & ideò non agnoſcit in illo obligationem tranſeundi ad religionẽ.

16. Dicamus vltimo loco de voto non contrahendi matrimonium. Et in primis certum eſt, ſi vouerit non contrahere matrimonium, peccare contrahendo. Sed an peccat etiam cõſummando diſſenſio eſt. Diuerſæ ſunt opiniones. Quidam affirmant non peccare in conſũmando Sanchez diſput. 34. cit. num. 7. Alij verò exiſtimant peccare conſummando. Mihi placet ea diſtinctio, qua vtitur Ioannes Azor d. cap. 21. cit. quæſt. 7. conſulendam eſſe mentem vouentis. Si enim in animo habuit tantùm vouere, non contrahere, non verò in animo habuit ſe obligare ad non conſummandum, peccabit in contrahendo tantùm, non in conſummando: at verò ſi vtrumque voto ſuo comprehendit, peccat etiam in conſummando. Quòd ſi dubius animus ſit, an ſe obligauerit voto ad nõ contrahendum, vel etiam non conſummandum, dico in eo dubio potiùs ex natura rei interpretandum vouiſſe, nec contrahere nec cõſummare, cùm videatur voluiſſe abſtinentiam à nuptijs, quæ vtrumque includunt, cùm nuptię ordinentur ad conſummationem. Sicut quando quis dubitat, an votum emiſerit, necne, potiùs ſtandum eſt emiſiſſe votum, vt ſuo loco dicemus. Quare in eo caſu ex ipſa natura voti impeditur conſummatio.

17. Neque obſtat, quod iurans contrahere matrimonium, impleat iuramentũ contrahendo, nõ verò teneatur conſummare. Ergo & qui vouit non contrahere, non cenſetur vouiſſe nõ conſummare. Reſpondetur enim iuramentum inducere naturam & conditiones actus, cui adiungitur; cumque in contractu matrimonij ſemper ſalua maneat conditio, *niſi voluerit ad religionem tranſire*; inde eſt, quod etiam in iuramento eadem conditio intelligatur, neque ad plus obligat iuramentum. At quando quis vouit non contrahere, votum non induit naturã

actus

actus cui adiungitur; ſed id quod vel ex natura rei comprehendit obiectum voti, vel animus promittentis. Quare, cùm in eo caſu non conſtet de promittentis animo, illum interpretamur iuxta naturam rei, iuxta quam nuptiæ ad conſummationem ordinantur. Quę ſolutio mihi magis placet, quam illa, quam ex Paludano adducit Ioannes Azor loco citato.

18. Ex traditis hactenus, meo iudicio facilè colligitur ſolutio multarum difficultatū, quas mouet Thomas Sanchez diſp. *36*, & latè diſputat; nec verò longa indigent diſputatione cùm ex dictis facilem habeant ſolutionem. Primò ergo colligitur, quid dicendum ſit de prædictis votis, ſi emittantur poſt contractum matrimonium ante cōſummationem. Si enim ſermo ſit de voto religionis, tenetur implere & tranſire ad religionem, cùm detur iure ipſo bimeſtre tempus ad eligendum ſtatum religioſum. In quo conueniunt Doctores omnes. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis, nonnulli iuxta ſua principia dicunt illum teneri ante conſummationem ingredi religionem ad illud votum implendum, cùm ſuperſit illud medium moraliter poſſibile, & ita peccare quouis modo conſummet. At nos iuxta noſtra principia dicimus illum in conſummando peccare, ſi exigat, non verò ſi reddat. Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ſacros ordines, ſi expreſsè factum ſit excludendo ſtatum religioſum, votum eſt nullum. Similiter ſi votum ſit ſuſcipiendi ſacros ordines ſine licentia vxoris ante tranſitum ad religionem, etiamſi cū animo ingrediendi poſtea, votum eſt nullum, quia eſt de re illicita. Peccatum enim eſt velle promoueri ad ſacros ordines ſine ingreſſu in religionem ſine licentia vxoris. At ſi votū fuit ſuſcipiendi ſacros ordines in religione, neque tempus definiuit, ſcilicet, diſſoluto eo matrimonio, tenetur ad religionis ingreſſum ante ordinationem; id enim incluſum eſt in voto, & alias peccabit conſummando contra votum religionis & aſſumendi ordines ſacros: non verò peccabit poſt primam conſummationem. Denique, ſi loquamur de voto non ineundi matrimonium, ſi votum factum eſt poſt illud coniugium initum, non poteſt intelligi niſi de non ineundo aliud eo diſſoluto. Si verò votum ſit non conſummandi, & agnoſcit naturam voti, tenetur ad religionem tranſire, & peccabit conſummando prima tātùm vice, nam deinceps iam eſt impoſſibilis adimpletio.

19. Secundò colligitur quomodo philoſophandum ſit, quando ea vota emittūtur poſt matrimonium conſummatum, ſine licentia tamen coniugis. Nam primò de voto religionis dicendum eſt, ſi emittatur ſtatim implendum ſine coniugis licentia, nullum eſſe votū, cùm ſit de re illicita, ſiquidem conſummato matrimonio tranſire ad religionem non poteſt ſine licentia coniugis. At verò, ſi abſolutè fiat non determinato tempore, tenetur implere: vel ſi coniux licentiam præbeat; vel ſi fiat nocens ob adulterium, cùm tunc poſſit ab ea recedere: vel diſſoluto matrimonio per mortem, quia votum illud emittitur pro tempore conuenienti. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis, illudque ſit de non petendo, valet quidem votum, teneturque non petere: eſt enim ea materia licita & in eius poteſtate conſtituta. Quare poteſt eam continentiam & abſtinentiam ab actu coniugali ex parte vouere; & fauet Auguſtinus in *cap. ſi dicat 33. quæſt. 5.* Quod ſi ſit votum caſtitatis abſolutum, quamuis nonnulli cenſeant non obligare, neque validum eſſe, verius eſt valere, vt conſtat ex *cap. placet & cap. quidam de conuerſat. coniugat,* quæ iura rectè conſiderat Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 34. num. 25. & Ægidius de Sacramentis diſput. 34. dub 6. concluſ. 2. & nos dicemus intra iſto libro. Sed quod ſi alter cōiux adulter ſit, poteritne licitè in eo caſu, qui votum caſtitatis abſolutum emiſit, reddere? Affirmat Sanchez diſput. 35. cit. numerò 28. eo quod numero 26. docuerat votum iſtud quoad partem non reddendi fuiſſe omnino irritum: At mihi hoc videtur difficile. Exiſtimo enim quoad partem non reddendi, quando ex iure iuſtitiæ exigitur, omninò fuiſſe nullum: At quoad partem non reddendi, quando alter nō habet ius exigendi, vt contingit in iſto caſu, eſſe validum. Ratio, quæ me mouet, hæc eſt. Quia tota caſtitatis materia cecidit ſub eo voto. Ergo quoad eam partem eſt impedita ob impoſſibilitatem ſtatus. Vnde in hac parte refellit Sanctium Ægidius dub. 6. citat. numero 41. & ſequentibus. Et quidem prędicto modo emitti votum illud ex eo conſtat, quia ſi ſolùm materia eius voti eſſet de non petendo, poſſet eo diſſoluto matrimonio aliud inire; cùm etiam alio inito matrimonio poſſet idem votum implere non petendo, cùm tamen Thomas Sanchez dicat non poſſe iniri. Ergo ſignum euidens eſt totam materiam caſtitatis eſſe eo voto comprehenſam, quoad petitionem etiam tunc, quia in eius tantùm poteſtate eſt; quoad redditionem verò, quando ius alterius impeditum fuerit. Impeditur autem & culpa commiſſi, aut morte, & ſic tunc tenebitur implere quoad totam materiam. Vnde conſequenter aſſero eum, qui votum caſtitatis emiſit ſiue ante, ſiue poſt conſummationem, peccare contra votum non ſolùm petendo, ſed etiam reddendo, quoties liberum eſt reddere; aut quoties alter petit illicitè. Ex tunc duplex peccatum committere: vnum, quia cooperatur illicitę petitioni: aliud verò contra votum: quia in eo caſu eſt ſublatum impedimentum proueniens ex iure alterius, & ex conſequenti eſt libera tota materia comprehenſa voto, & poſſibilis. Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ordines ſacros, conſummato matrimonio, niſi reijciatur votum in tempus, quo ſolutus ma-

trimonio ſit,ſed pro tempore præſenti,irritum eſt votum,vtpote de re illicita, cùm tranſire non liceat ad ſacros ordines ſine licentia coniugis. Votum autem non conſummandi matrimonium in iſto caſu locum non habet:quare intelligendum erit de alio matrimonio,iſto diſſoluto per mortem.

20. Tertiò colligitur, quid dicendum ſit de prædictis votis,quando emittuntur de licẽtia coniugis poſt conſummatum matrimoniũ. Et quod attinet ad votum religionis facile explicatu eſt.Si enim de licentia coniugis votũ religionis tunc implendum emittat, ſi poſtea petat aut reddat,non peccabit contra votum, ſed ſolùm quatenus ſine cauſa votum non implet,& alter retardat ad impletionem voti. At is qui licentiam conceſſit,tenetur præſtare eã, quæ requiruntur,vt alter tranſire ad religionẽ poſſit conſummato matrimonio,quæ explicui ſupra libro 9.cap.11.& 12.& aliàs non tenebitur vouens ad religionem tranſire.Quod ſi de licentia alterius votum caſtitatis emiſerit.ſi illud de non petendo fuerit, ille qui licentiam conceſſit,ad nihil tenetur,ſed exigere poteſt, cùm is,qui vouit ex eius licentia,non ſe inhabilem aut impeditum reddiderit ad petẽdũ, neque per eam licentiam viſus eſt renuntiaſſe iuri ſuo.Sed ſi expreſſe licentiam concedat ad vouendam abſolutè caſtitatem tam in petendo,quam in reddendo petenti, eo ipſo ex pacto,& conuentione non poteſt,qui licentiã conceſſit,petere,cùm ex eius beneplacito alter vouerit caſtitatem etiam in reddendo,quo ipſo videtur etiam à ſe renuntiaſſe ius exigendi,docet AEgidius diſput.34. dub. 6. concluſion. 3.cum Leſſio libro ſecundo de virtut. capit. 40. dub. 15. & capit. 41. dub. 6. Vnde peccabit reddens, & exigens iuxta regulam ſupra traditam capit. 3. & peccabit vterque contra religionem, quatenus vterque cooperatur violationi voti, niſi fortè,qui licentiam dedit, irritet ſi poteſt votum alterius, de quo infra iſto libro.Similiter dicendum eſt de voto ſuſcipiendi ſacros ordines.Si de licentia cõiugis fiat votum,licitum eſt,& ſtatim obligat ad eius impletionem:& vxor, quæ licentiam conceſſit, tenetur ea præſtare, quæ requiruntur,vt alter ordinetur,iuxta dicta ſupra lib. 9. cap.13.& ſi petat aut reddat,peccat contra votum, quatenus impedimentum apponit implendo voto.

21. Vltimò colligitur, quid ſit dicendum, quando vterque de mutuo conſenſu emiſerũt eadem vota.Et primò, ſi vterque emiſit votũ religionis,conſtat teneri ad ingrediẽdum ſtatim:& ſi petant,& reddant,peccare, quatenus impediunt executionem voti:ſi verò fuit votũ caſtitatis,peccant in petendo,& reddendo,cũ actus ille non poſſit benè fieri,ſed male, & vterque cooperetur peccato alterius iuxta dicta ſupra capite tertio. Similiter, ſi vnus ex eis emiſerit votum ſuſcipiendi ſacros ordines,alter verò caſtitatis, eodem modo peccat vterque ob non adimpletum votum. Quæ omnia ex dictis aperta ſunt,neque longa indigẽt diſcuſſione. Videndus Thom.Sanchez. lib.9. diſput. 36.& 37.

CAPVT VI.

De impedimento conſummandi, petendi, & reddendi ex cognatione prouenientì.

SVMMARIVM.

Quid antiquo iure ſtatutum eſſet quorundam opinio,n.1.

Nunquam aliquo iure ſtatutum eſſe vt quouis modo quis teneret,contraheret hoc impedimentum,n.2.

Poſt contractum matrimonium ſi leuet, non diſſolui,n.3.

Si in fraudem alterius coniugis tenuerit, non impeditur neque innocens,neque nocens a petitione debiti,n.4.

Si ex neceſſitate fiat,nullum naſcitur impedimentum,n.5.

Aliquorum ampliatio,n.6.

Si extra hos caſus teneat ſcienter, oritur impedimentum,n.7.

Si cum ignorantia,nullum eſt impedimentum,numero 8.

Etiamſi ſit ignorantia facti, n.9.

Etiamſi ſit culpabilis ignorantia huius iuris,& facti,n.10.

Diluitur obiectio,n.11.

Quid ſi tantùm ſit ignorantia pœna huius iuris, num.12.

Ad hanc pœnam non eſſe neceſſariam iudicis ſententiam,n.13.

1. MVLTA,quæ in hac re dici poterant de impedimento cognationis ſpiritualis,dixi ſupra lib.7.cùm agerem de impedimento cognationis.Sed perſtrinximus nonnulla,quæ huc vberiùs explicanda remiſimus. Primò ergo nonnulli exiſtimant antiquo iure ſiue quis ſcienter,ſiue ignoranter teneret,aut baptizaret proprium filium, contrahere hoc impedimentũ,& priuari debiti petitione.Sanchez lib.9.diſp.26.n.7.AEgidius diſput.34.dubio 8.nu.65.Probant ex *ca.1.2.& 3.30.qu.1.* vbi id indifferẽter ſtatuitur,quę iura correcta fuiſſe dicunt per textum in *cap.ſi vir de cognatione ſpirituali.*

2. Ego tamen exiſtimo in primis(procedemus enim ſigillatim,vt diſtinctiùs explicemus)nunquã quod ego ſciẽ conſtitutum fuiſſe aliquo vniuerſali canone, vt quouis modo quis teneret confirmandũ aut baptizandũ, cõtraheret hoc impedimentum. Atque,vt id oſtendamus,ſciri debet,atque diſtingui, in canonibus quandoque agi de hoc impedimento

ante-

antequam ineatur matrimonium, qui tamen poſt id impedimentum contraxerunt coniugium: quandoque agi de hoc impedimento cõtracto iam poſt celebratum matrimonium cum illa cuius filium leuat: quandoque etiam agi de eo in ordine ad ſeparationem vinculi, quandoque in ordine ad ſeparationem tori. Primò ergo ſiquis proprium filium tenuiſſet ſiue cum ſcientia, ſiue cum ignorantia filiationis, impedimentum naſcebatur, ita vt matrimonium poſt contractum eſſet nullum, & ideo ſepararentur, ſi contraherent, quoad torum, & vinculum. Atque iuxta hunc ſenſum accipio textum in *cap.7. peruenit 30. quaeſtione* 1. de cuius textus interpretatione multa diximus ſupra lib.7. & illum intelleximus de fœminis, quæ contraxerant matrimonium cum illis, quorum filios extra matrimonium ſuſceptos in concubinatu leuauerunt, vt ibi demõſtraui ex integra eius capitis. Sic etiam accipio textum in *cap.2. ſiquis filiaſtrum 30. quaeſt.1.* itaque iubetur ab vxore ſeparari, quam duxerat, quia cum ea interuenerat impedimentum ob leuatum filium illius fœminæ ante contractum matrimonium in confirmatione: & inſuper in pœnam priuatur ſpe matrimonij. Atque ſic intelligendum eſſe textum illum, & non de impedimento illo ſuperueniente matrimonio contracto, videor colligere ex eo, quod idem caput habetur apud Iuonem p. 9. cap.80. & quamuis in titulo habeatur ex Cõcilio apud Vermerias, at in margine habetur ex Moguntino ſub Carolo Magno capite 55. & in Moguntino de ſeparandis illis agitur, qui cũ eo impedimento contraxerant. Cui expoſitioni accedit gloſſa ibidē. Sic etiam accipio textum in *cap. de eo 30. quaeſt.1.* in 1. part. Canonis. Ex quibus clare liquet in matrimonio ſic cõtracto nullam eſſe poſſe debiti petitionem, neque redditionem, cùm matrimonium ſit nullum. Quid autem dicendum ſit, quando eſt dubium de valore matrimonij, dicam poſtea. Quare non video, quo fundamento dici potuerit prędicta iura in *cap.1. & 2.30.quaeſt.1.* eſſe reuocata in *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali*: idque affirmari non poſſe magis adhuc conſtabit ex ſequentibus, cùm planè in prædictis Canonibus non agatur de illo impedimento, quando ſuperuenit matrimonio, ſed de eo impedimento iam contracto ante matrimonium initum.

3. Deinde dico. Si contracto matrimonio contingat aliquem coniugem leuare filium alterius cõiugis ex alio matrimonio, vt ſi poſt contractum coniugium cum illo peperiſſet fœmina prægnans relicta ex priori viro, aut fœmina leuaret filium viri ex concubina, nequaquam diſſoluitur contractum matrimonium. Atque hoc tantùm conuincunt plura iura, quæ in alium ſenſum referuntur, & nihil ampliùs. Sic accipio textum in *cap.3.30.quaeſt.1.* Loquitur enim de iam coniunctis, & de vxore quæ viri filium ex alia fœmina ſuſceptum leuauit, decerniturque eos iungi poſſe, quia, niſi de vtriuſque conſenſu, non poteſt etiam cauſa religionis coniux dimittere coniugem, quam cognouit. Sic etiam accipio textum in *ca.4. dictum eſt nobis eadem 30. quaeſt.1. & cap.5. de eo*, in ſecunda parte Canonis. Quare illud *ſi innupti permanere volunt*, ſic accipiendum, id eſt, ſi ſibi inuicem non copulari elegerint, bonum eſt, vt exponit ibidem Turrecremata, cogitque ita interpretari ipſa cohærentia textus. Agit enim de matrimonio iam contracto, & de legitimis coniugibus. Sic etiam accipio textum in *cap.6. de his, eadem cauſa, & quaeſt.1.* negat ſeparationem coniugij ex ſuperueniente cognatione, & in eodem ſenſu loquitur textus in *cap.7. ad limina ibidem*. Imò in eo tantùm ſenſu accipio textum in *cap. ſi mulier 2. de cognat. ſpirit.* Tantùm enim contendit ſeparandũ non eſſe coniugij vinculum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter tenuerint: alioqui ſcientibus, & diuertere cupientibus hac via ad diſſolutionem matrimonij pateret aditus. Et ſic in hac ſpecie non ideo minùs matrimonium in ſuo ſtatu perdurat quod in cauſam cauſa ceciderit, cùm tamen, ſi præcederet, incidere non poſſet quod & in alijs cauſis ſępe fit *l.83.§.1. de regulis iuris*. Et denique ritè contractum matrimonium ex poſt facto non vitiatur *l.3. C. de interdicto matrimonio*. Sic Cuiacius ad textum in *dict. ca. ſi vir*. Ex quo magis apertè conſtat *dict. ca. ſi vir* non reuocari decreta in *cap.1. & 2.30.quaeſt.1.* cùm loquantur in caſibus valde diuerſis.

4. Rurſus dico tertiò. Si poſt contractum iam matrimoniũ vir ſiue mulier ſuſceperint filios alterius coniugis in fraudem, & malitioſè, vt inde occaſionem capiant negandi debitum coniugi, prætextu cognationis ſpiritualis, non impeditur is, qui innocens eſt, ſed neque qui fraudulenter egit, à petitione debiti, licet punibile delictum ſit. Scio nonnullos aſſerere eum, qui fraudulenter egit, impediri, & priuari debiti petitione. Sed non probo, ſentitque mecum ipſa veritate inductus AEgidius diſp. 34. dub.8. num.66. Et quidem antequam eum legiſſem, miratus ſæpe mecum fueram DD. in aliam abijſſe ſententiam ſine vllo iuris fundamento, nullus enim textus eſt, vbi id conſtituatur. Nam in *capite 3. noſſe deſideras 30. qu.1.* loquitur quidem de ea, quæ habens odio virũ, id faceret, vt ab illo ſepararetur: & tamen ibi decernitur abſque diſtinctione aliqua non eſſe fraudandos inuicem, ſed vt iterum reuertantur in ipſum: & *cap.4. dictum eſt*, decernitur vt propter fallaciam, & fraudem, quandiu vixerit, agat pœnitentiam, non tamen ſeparentur inuicem: & *cap.5. de eo.* eum qui ex induſtria fecerit, id eſt, in fraudem (ſic enim accipio) nequaquam ſeparentur, quamuis ex induſtria agens priuatur ſpe coniugij. Sic etiam accipio textum in *cap. de his*, punit enim quandiu viuunt eos, qui fraudulenter id agerent.

Illud

Digitized by Google

Illud enim *ſi inſcientia ſicut aſſeritis,* non accipio de ignorantia, vt communis interpretum; ſed de ſcientia, & induſtria, ita vt illud *in ſciētia* non ſit vna vox, id eſt, ignorantia, ſed duæ, vt ſeparauit, & diſtinxit editio correcta Pariſienſis, in qua ſolus textus iuris canonici excuſus eſt, id eſt, ſi ex ſcientia, & induſtria, maxime cum ſtatim addiderit, *licet peccatum ſit.* Nam ſi inſcienter omnino eſſet factum, ſiue ex ignorantia facti vel iuris, peccatum euitari quis dubitat? Nec verò quemquam moueat, quod in fine capitis dicitur, *vt dignam pœnitētiam agens Domino dicat: delicta, & ignorantias meas ne memineris.* Ignorantiæ enim nomine, quoduis peccatum intelligi, atque cenſeri non paucorum interpretatio eſt. Et etiam in hoc ſenſu accipio textum in *dicto cap. ſi vir,* dictum enim accipio de his, qui ex malitia tenuerunt, vt fraudarent coniugem vſu coniugij. Inquit enim: *Quod ſi ex ignorantia, ſine malitia id fecerint, non ſunt ad inuicem ſeparandi, neque alter alteri debitum debet ſubtrahere.* Et infra. *Quia ſi ex malitia eius, ſua fraus patrocinari non debet, vel dolus,* quod idem ſtatutum fuerat in dictis capitibus, quæ de doloſè agentibus interpretatur etiam Turrecremata. Ex quo adhuc magis conſtat deciſionem in *dicto capite ſi vir*, non eſſe correctionem iuris antiqui in hac parte. Et eſt etiam optima ratio, quam affert Ægidius ex ipſa prudentia deſumpta. Quia moleſtiſſimum eſſet aliquem cum eadem in lecto dormire; & non poſſe petere ex lege Eccleſiaſtica. Vide quam multis peccatis præberetur occaſio manifeſta. Neque eadem ratio eſt de voto alterius coniugis, ipſe enim ſe in eas anguſtias coniecit. Accedit etiam alia ratio. Quia non poteſt quis eſſe cognatus alicui, quin è conuerſo etiam ille ſit illi cognatus. Ergo non poſſet impedimentum cognationis oriri ex parte vnius, quin oriretur ex parte alterius. Vnde cognati eſſent de mutuo: cumque non arceatur à debito, niſi ratione cognationis, ſic iura ſine diſtinctione docent non eſſe ſeparãdos, non eſſe ſubtrahendum debitum, quibus verbis vtrumque comprehendunt, & debiti exactionem, & petitionem: planum eſt eum etiam, qui fraudulenter egit, & poſſe reddere, & petere debitum, neque in eo caſu contrahi impedimentum ſpiritualis cognationis, cùm iſtud iure poſitiuo tantùm inductum ſit. Idem etiam dicendum, ſi ex mutuo conſenſu malitioſè factum fuerit, non enim priuantur iure petendi, neque reddendi ob ea quæ dicta ſunt. Vnde poteſt, & tenetur alter alteri reddere, quia ſine peccato petit iuxta dicta ſupra cap. 3. & docet etiam Thomas Sanchez lib. 9. diſp. 28. concl. 2.

5. Dico quartò. Si iam contracto matrimonio aliquis in neceſſitate proprium filium baptizauerit, nullum naſcitur impedimentū. Vnde non impeditur reddere, aut petere debitum. Quam concluſionem planè, & apertè docet Pontifex Ioannes Octauus in *cap. ad limina 30. q. 1.* Et quamuis iſte canon tantùm loquatur de parente, qui baptizat communem vtriuſque coniugis filium, idem tamen dicetur de eo qui baptizat in neceſſitate filium alterius coniugis tantùm. Atque idem etiam dicendum de eo, qui baptizat in neceſſitate vxorem ad fidem conuerſam. Et licet, cùm ea neceſſitas explicatur, in dicto capite dicatur eū qui in abſentia ſacerdotum baptizat, intelligi nomine ſacerdotis, quēcumq; aliū miniſtrū, qui baptizare poſſet. Exprimitur autem potiùs ſacerdos, quia eſt in præcepto Eccleſiaſtico, ne baptizet iure ordinario niſi ſacerdos. Quod ſi quis parens videns filij neceſſitatem, etiam præſentibus alijs accederet ad baptizandum filium ſine vlla aduertentia, ſubitò raptus animi feſtinatione, & dolore, nonnulli putant non contrahere cognationem. Sãchez lib. 9. diſputat. 19. num. 2. in fine, quod probabile eſt.

6. Hanc prædicti textus deciſionem extendunt nonnulli ad patrinum, vt etiamſi parens in neceſſitate filium teneat, & leuet in baptiſmo, non contrahat hoc impedimentum & ita petere poſſit, ac reddere. Sic multi, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputat. cit. num. 3. Ego tamen non extenderem. Quia nulla talis patrini neceſſitas in baptiſmo eſt. Cui rationi non ſatisfacit Sanctius. Idem nobiſcum ſentit Henriquez li. 11. de matrimon. cap. 15. num. 11. Petrus Ledeſma de matrim. quæſt. 56. art. 1. dub. 1. in principio, & me præſente idem olim Conſultus reſpondit Compluti Gabriel Vazquez. Cùm enim iura ſolùm agant de baptizante in neceſſitate, & aliàs non ſit æquè neceſſitas actus baptizandi, & leuandi vice patrini, non eſt cur ad patrinum eam deciſionem extendamus. Atque id verum exiſtimo, non ſi quouis modo teneat ad baptiſmum, ſed ſi teneat animo patrini, in quo probo, quod docet Thomas Sanchez ibidem numero 4 & Sà v. *matrimonij impedimenta,* in antiquis n. 23.

7. Dico quintò. Si contracto matrimonio alter coniux aut communem, aut alterius tantùm filium teneat, ſcienter tamen, non verò in fraudem, aut fraudandi animo, contrahitur hoc impedimentum: & ſi vnus tantùm fecerit ſine ſcientia alterius, is priuatur debiti petitione. Quod ſi ex ſcientia vtriuſque, neuter poteſt petere, neque reddere. Multæ ſunt huius enuntiationis partes. Prima eſt incurri hoc impedimentum, licet negauerint nonnulli, hique pauci, communis tamen ſententia eſt, quam multis citatis docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 26. num. 7. Tota autem difficultas eſt in huius partis probatione: eo enim potiſſimum nituntur, qui contra ſentiunt, quod in nullo iure conſtitutum reperiatur, quod impulit etiam Franciſcum Suarez vt diceret 3. part. quæſtione 67. artic. 8. in rigore oppoſitum

verum

Digitized by Google

verum eſſe. Ego tamen exiſtimo communem hanc Doctorum ſententiam in iure validum habere fundamentum, eò quod tam antiqua iura, quam recentiora Decretalium definiant hoc impedimentum non naſci vel cùm in fraudem, vel ob neceſſitatem leuatur, aut baptizatur. Ergo cùm exceptio firmet regulam in contrarium, planè colligitur, ſi vel malitia, vel neceſſitas abſit, incurri hoc impedimentum. Id quod diximus planè conſtat ex *capite 3. 4. 5. 6. & cap. ad limina 30 quæſt. 1.* Neque obſtat, quod Thomas Sanchez dicit ibidē hęc reuocata eſſe iure decretalium in *dicto ca. ſi vir.* Oſtenſum enim eſt ſigillatim, & diſtinctè nihil eſſe in dicto capite contrarium prædictis antiquis canonibus. Sed præterea idem conuincunt ex textu in *dicto cap. ſi vir,* cùm expreſſè ſolùm excludit hoc impedimentum naſci, quando ex ignorantia vel malitia aut fraude factum eſt. Ergo non excludit caſum in quo agitur ſine malitia, vel fraude, aut ignorantia. Idque ſic explico, ſi ſiue fiat, ſine ignorantia, & malitia, ſiue non fiat, non arceantur à debiti petitione ex hoc impedimento: ergo nulla neceſſitas erat exprimendi caſum ignorantiæ, & malitiæ, ſiquidem in nullo caſu contrahebatur. Cùm ergo ſpecialiter conſtituerit Pontifex in eo facto ex malitia vel ignorantia, planè indicat ſine ignorantia, & malitia incurri hoc impedimentum, & arceri à debiti petitione.

8. Dico ſextò. Si contracto matrimonio leuet aliquis proprium filium, vel commune, vel alterius coniugis cum ignorantia, liber eſt ab eo impedimento, & poteſt petere, & reddere *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali.* Quæ enuntiatio pendet ex generalibus principijs à nobis traditis in materia de peccatis. Sed explico concluſionem. In primis illam intelligo veram, ſi loquamur de ignorantia iuris, dari enim poſſe ignorātiam inuincibilem iuris humani oſtendi loco citato, & inſuper ignorantiam inuincibilem iuris, quæ excuſat à culpa, excuſare etiam à pœna Quæ pars, quod attinet ad Deum, certiſſima eſt. Quòd vero attinet ad forum externus, difficilior eſt, in iure enim difficilè admittitur iuris ignorantia; niſi in minoribus, fœminis, militibus, ruſticis: attamen ſi illa probetur, excuſat etiam in foro externo vt latè Caſtro lib. 1. de lege pœnali capite 1. ad fin. & lib. 2. cap. 14 & cum Soto, & Couarruuias docet Suarez de legibus lib. 5. cap. 12. nu. 5. & 6. Salas de legib. diſput. 15. ſect. 9. Idque conſtat. Quia vniuerſalis doctrina in iure eſt, *quod culpa caret, in damnum vocari non debere cap. 2. de conſtitut.* & facit regula. *Ceſſante cauſa ceſſat effectus cap. cum ceſſante de appellat.* facit etiam textus in *cap. Apoſtolica de clerico excom. miniſt. & cap. vt animarum de conſtitut in 6. & cap. propoſuiſti diſt. 82. Ignorantibus,* inquit, *non eſt venia deneganda, & lege vltima D. de decretis ab ordin. fac.* dicitur pœnam non imponi propter ignorantes, ſed propter ſcientes. Vnde infert rectè Suarez cap. cit. nu. 8. & Salas ibidem num. 110. in fine, quod ſi quis ignorans ius, per iudicem condemnetur, quia defecit in probatione ignorantiæ, ſi ipſe ſit in conſciētia certus de ſua ignorantia inculpabili, licet exteriùs teneatur parere, tamen in conſcientia non tenetur, poteſtque illam condemnationem omittere cauendo ſcandalum. Idem eſt ſi lex pœnam imponat ipſo facto, nec enim tenetur quis in cōſcientia illam implere in eo caſu. Quare ſi quis inuincibiliter ignoret legem Eccleſiaſticam, quę leuantem proprium filium, aut alterius coniugis priuat petitione debiti, tuta conſcientia poteſt petere, & reddere. Quamuis filium leuauerit in baptiſmo aut cōfirmatione, aut etiam ſi baptizauerit cum eadem ignorantia. Suppono enim hanc priuationem petitionis debiti in pœnam ſtatui, vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 30. num. 21. Secus eſſet, ſi id factum eſſet ante contractum matrimonium. Quia impedimentum illud non naſcitur vt pœna delicti, ſed vt inhabilitas ob indecentiam. Vnde in legibus inhabiles reddentibus parum excuſat ignorantia, vt docuit optimè Suarez eodem lib. 5. cap. 22. numero 4. & 7. At quando iam eſt contractum matrimonium, ponitur etiam vt pœna delicti commiſſi: & ita ignorantia probabili, & inuincibili, ſicut excuſatur à culpa; excuſatur etiam à pœna legis.

9. Extendenda etiam eſt prędicta enuntiatio ad ignorantiam facti, in quo magis eſt certa, cùm in iure admittatur frequentius ignorantia facti. Quare, ſi ſciens legem Eccleſiaſticam ignoret illum, qui leuat, tenet, aut baptizat ſuum filium eſſe, vel ſui coniugis, non impeditur ab exigendo debito, vel reddendo. Probat idem textus in *dicto capite ſi vir,* & eadem ratio ſupra facta. Quia factum illud omninò caret culpa. Ergo & pœna. Sic expreſſè Azor tom. 3. lib. 3. cap. 31. quæſt. 10. difficult. 3. Hæc autem ignorantia per iuramentum probanda erit *cap. in lectum 34. q. 1.* Cùm enim delicta æſtimentur ex animo, & propoſito delinquentis *c. cum voluntate 54. de ſententia excommunicat. & lege qui iniuria 55. D. de furtis,* meritò ignorantia excuſationem meretur.

10. Sed addo idem etiam dicendum eſſe, quamuis ea ignorantia tam huius iuris, quam facti ſit culpabilis, dummodo non ſit affectata ignorātia. Itaque quāuis leuet, vel baptizet, cū ignorantia vincibili, imò & craſſa, vel iuris, quia ignorauit legem Eccleſiaſticā, vel facti, quia ignorauit eſſe propriū filiū, vel cōiugis, adhuc non priuatur iure petēdi, atque reddēdi. Quam partem deduco ex manifeſto iuris principio, quod quando lex requirit ſcientiam vel dolum, non ſufficit dolus præſumptus, & ideo excludit dolum vel ſcientiam quæuis ignorantia etiam craſſa. Quam doctrinam tradit Caietanus in ſumma *v. excommunicatio,* explicando

cando

Digitized by Google

Per copulam metu extortam non contrahi hoc impedimentum: etiam ſi tantum fuerit vis abſoluta, n.6.

1. NON magna difficultas eſt in hac re explicanda, quare breuiter enuntiationibus quibuſdam illam complectuntur. Dico ergo primò. Certum eſt ex copula fornicaria cum conſanguinea vxoris affinitatem oriri, & hanc affinitatem impedire debiti petitionem *c.1. de eo qui cognouit*, non tamen impedire redditionem debiti *cap. diſcretionem, & ca. penult. et cap. fin. eodem*. Neque obſtat textus in *c. qui dormierit 27. q. 2.* ibi etiam verbo *reddendi* ſignificatur petitio debiti, vt exponit gloſſa. Hoc tamen intelligendum, quando copula cum cõſanguinea talis fuerit, vt ſufficiat ad conſummandum, & ad contrahendam affinitatem iuxta dicta ſupra lib. 9. Extende doctrinam iſtam, etiamſi ea affinitas ſit occulta, cùm incurratur ipſo facto, & ante iudicis ſententiam, vt in ſimili de cognatione explicui c. præced. in fine. Extende etiam ad vtrumque coniugem, ſi vterque fuerit in culpa, vt eorum alter cognoſcat conſanguineam alterius; vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 5. diſp. 27. n. 3. Quod colligitur à contrario ſenſu ex *ca. diſcretionem* ibi. *Cùm iniquitatis particeps non fuerit*. In eo autem caſu neuter poterit petere, aut reddere; quia non licet reddere iniquè petenti iuxta dicta ſupra c. 3.

2. Ex his colligitur primò hoc impedimentum non eſſe extendendum ad coniugem qui rem habet cum ſuis conſanguineis. Quia licet grauius crimen inceſtus ſit, at ex eo nulla oritur affinitas cum alio coniuge, ratione cuius impediatur petere debitum. Neque extendendum etiam ad affines coniugis, & ita ſi rem habeat cum affine ſui coniugis, non contrahit affinitatem cum coniuge. Quare ſolùm ad conſanguineos vxoris extendi debet. Sequitur etiam hunc inceſtuoſum petentem debitum peccare mortaliter ex communi ſententia. Adde etiam coniugem reddentem, ſi id impedimentum ſciat, peccare etiam mortaliter, neque enim iniquè petenti reddere poteſt, iuxta dicta ſupra cap. 3.

3. Secundò colligitur. Si vterque coniux id impedimentum contraxerit, quia vterque rem habuit cum cõſanguineis vxoris, & vterque conſcius eſt impedimenti, neutrum poſſe petere, neque reddere, iuxta dicta ſupra cap. 3. Quod ſi malitioſè hoc fecerint, vt inuicẽ fraudent, vterque poteſt, & petere, & reddere, vt conſtat ex *cap. ſi vir. de cognat. ſpirit.* & dixi, ca. præced. de eo qui ex malitia leuat, aut baptizat vt contrahat cognationem, & impediat.

4. Tertiò colligitur eum, qui ante matrimonij conſummationem contrahit affinitatem ex illicita copula cum conſanguinea cõiugis, non poſſe conſummare petendo debitum: Eſt enim illicita ea petitio iuxta dicta: & primo bimeſtri teneri etiam non reddere, cum in eo tẽpore liber ſit ab obligatione reddendi, vt in eo tempore deliberet quid ſibi faciendum ſit, an ingredi religionem expediat, vel diſpenſationẽ impedimenti petere ob periculum imminens petendi debitũ à coniuge. Obligare autem illum ad ingrediendum religionem nimis durum videtur iuxta dicta ſupra c. 5. Neque eſt eadem ratio de eo, qui votũ caſtitatis emiſit. Quia is priuatus eſt per votum iure petendi atque reddendi; at qui contraxit affinitatem, ſolùm priuatur iure petendi, non obligatione reddẽdi; & ita elapſo bimeſtri tenebitur reddere, ſi petatur debitum. Quare cũ quoad hanc partem liber maneat, & facilis diſpenſationis ſit, non eſt cur ad ingreſſum in religionẽ obligetur, maximè cum etiã neque adſtrictus votò teneatur iuxta dicta ſupra ca. 5.

5. Dico ſecundò. Quamuis iure antiquo affinitas orta ex copula illicita extenderetur, ſicut orta ex licita, & iuxta gradus conſanguinitatis: attamen iure nouo Concilij Tridentini tantùm extenditur vſque ad ſecundum gradum. Quare ſiquis ex coniugibus rem habeat cum conſanguineo alterius in tertio vel quarto gradu, nulla affinitas contrahitur cum coniuge, & ex conſequenti non impeditur à debiti petitione. Quam ſententiam docuimus ſupra lib. 7. cum de affinitatis impedimento ſermo eſſet.

6. Dico tertiò. Per copulam metu extortam non contrahitur hoc impedimentum, neque priuatur ea, quæ inuita cognita eſt, iure petendi debitum. Quam enuntiationem colligo ex textu in *cap. diſcretionem de eo qui cognouit*. Eum autem textum nonnulli accipiunt non tantùm de vi abſoluta, & colligi videtur ex illis, *vnde cum adultero cohabitaſſe, donec elabi potuit*, quod non eſt argumentum præciſæ vis, quod etiam ſenſit Nauarrus in ſum. cap. 27. num. 63. At ego cum Sanctio lib. 9. diſput. 31. num. 4. tantùm accipio de vi abſoluta ex illis verbis, *in quantum potuit renitentem*. Quare ſi non fuit vis abſoluta, ſed conditionata, & cum peccato, contrahit impedimentum, neque poteſt petere. Inducor primò ratione textus ibi. *Sed neque affinitas, quæ poſt contractum legitimè matrimonium inter virum, & vxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, quæ huiuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cum ſuo iure non debeat ſine ſua culpa priuari*. At hic commiſſa culpa eſt. Ducor deinde quod *cap. in ſacris, de his quæ vi*, ob eiuſmodi vim non cenſetur liber ab excommunicatione in canone conſtituta, quia culpa non vacat. Idem ergo in iſto caſu dicendum eſt contra Nauarrum. Illud tamen monuerim, non ſatis conſequenter loqui Thomam Sanchez. Cùm enim lib. 4. diſput. 2. dicat grauem metum non eſſe æſtimandum comparatione mali, quod eligitur, ad malum quod euitatur, ſed tantùm expẽdi debere obiectum metus, & ita grauem metum eſſe, quamuis

Qqq eligatur

eligatur peccatum, dummodo ſit graue malũ ex ſe, quod vitatur, modò dicit non eſſe grauẽ metum, nũc, quamuis eligatur concubitus ad euitandam mortem, dicere enim debuit nunc eſſe grauem metum, ſi conſequẽter loqui vellet, & ita nullum eſſe impedimentum, quod ex ea copula ſequitur per vim extorta. An autem requiratur ſcientia, & quomodo excuſet ignorantia, & quæ excuſet, explicatum eſt cap. præcedenti. Quoad hoc enim eadem eſt ratio, cùm etiam ad hanc affinitatem contrahẽdam requiratur, quod ſcienter fornicatus ſit cum conſanguinea coniugis *ca. 1. de eo qui cognouit.*

CAPVT VIII.

Quando ſit illicitus actus coniugij ratione finis?

SVMMARIVM.

Quid agendum, num. 1.
Licitum acceſſum ad coniugem propter aliquod ex tribus bonis matrimonij, & quomodo eum finem reſpicere debeat, num. 2.
Quando ſit peccatum excludere in eo actu finem prolis, num. 3.
An ſit peccatum copulari ad ſignificandam vnionem Verbi cum natura humana, num. 4.
Acceſſum ob vitandam fornicationem aut in alio, aut in ſe nullum eſſe peccatum, num. 5.
Reijciuntur qui dicunt eſſe culpam venialem, & illis ſatisfit, num. 6.
Reijcitur aliorum diſtinctio, num. 7.
Acceſſum ſolius delectationis gratia ex genere ſuo nullum eſſe peccatum, num. 8.
Neque etiam ſi fiat tuendæ ſalutis cauſa, numero 9.
Ratione mali finis adiuncti erit actus coniugalis malus mortaliter, aut venialiter, num. 10.

1. EXPLICVIMVS hactenus, quãdo ratione impedimenti voti, cognationis, aut affinitatis impediatur vſus coniugalis, vel initio, & prima conſummatione, vel poſt conſummatum matrimonium; deinceps explicandæ ſunt aliæ circunſtantiæ, ex quibus vitiari poteſt actus coniugalis, quæ ad hæc capita reducũtur finis, tempus, locus, modus, & damnum. Quæ omnia ſingulis capitibus explicabimus, & in hoc ea, quæ pertinent ad circunſtãtiam finis, quæ quidem magna ex parte explicata ſunt ex his, quę diximus ſupra lib. 1. prope finem de fine matrimonij.

2. Primò ergo accedere ad vxorem alicuius finis gratia, qui pertineat ad tria bona matrimonij, licitum eſt, & actus virtutis: vt ſiquis accedat ſeruãdę fidei communicationis indiſſolubilis, vel liberorum gratia. Certa eſt Doctorum ſententia. Hinc Auguſtinus in libro de bono coniugali, & refertur à Magiſtro in 4. diſt. 31. *concubitus coniugalis generandæ prolis gratia non habet culpam.* Quia cùm iſti ſint fines, ad quos matrimonium ordinatur natura ſua, ſi iſti mali eſſent, vitioſus eſſet contractus matrimonij. Quomodo autem quis in eo actu cõiugali debeat ſibi eum finem proponere, vt actum bonum exercere dicatur, petendum eſt ex generalibus principijs, quæ tradi ſolent 1.2. de bonitate, & malitia humanorum actuum. Vt enim ſit aliquis actus virtutis requiritur, vt ſit propter ipſum, id eſt, propter ipſam honeſtatem virtutis iuxta doctrinã Ariſtot. 2. Ethic. cap. 4. Quam rectè explicat Gabriel Vazquez 1. tom. in 1.2. diſput. 51. cap. 10. Debet ergo effectus expreſsè ferri in honeſtum finem, vt actus ille dicatur eſſe virtutis, ſiue ex generali intentione erga honeſtatem, vel ſpeciali: aliàs tantùm erit actus ille virtutis materialiter, non formaliter. An autem ſufficiat habitualis intẽtio, qua matrimonium vel eius actus antea relatus ſit ad finem bonum nulla retractatione ſecuta, vel neceſſaria ſit actualis, & quę dicatur eſſe habitualis voluntas, ex ibi traditis facilè explicari poſſunt. Sed addit Thomas Sanchez lib. 9. diſp. 8. num. 3. ſi actus cõiugalis referatur ad bonum prolis, neceſſarium eſſe ad euitandam venialem culpam, vt non ſiſtatur in ſuſceptione prolis, ſed vlteriùs ea proles referatur in Deum, & eius obſequium. Hoc tamen non placet, ſi intelligatur de actuali relatione per actum voluntatis, ſed ſatis eſt ea virtualis relatio, qua bonum peculiare refertur ex ſe ad bonum ſuum, & primum finem, vt explicant Theologi 1.2. quæſt. 1. & Gabriel Vazquez ibi diſput. 6. Quare ſatis eſt, quod finis ex ſe bonus ſit, neque eſt neceſſaria vlla vlterior relatio, ſed tantùm quod non excludatur expreſsè; iam enim ea expreſſa intentione tolleretur finis bonus peculiaris virtutis.

3. Sed rurſus inquirit idem Thomas Sanchez ibidem num. 20. Quale peccatum ſit excludere in ipſo actu coniugali finem prolis. Reſpondet non eſſe mortale, ſed tãtùm veniale peccatũ, ſi aliàs ipſo actu, & eius modo non apponant impedimentum. At ego exiſtimo id magis declarandum eſſe. Si coniuges opere ipſo actus coniugalis, aut alijs medijs non adhibent impedimentum generationi, voluntas illa, qua excluderent prolem, non poteſt eſſe efficax, ſed inefficax, & velleitas quædam, qua nollent eſſe prolem. Huiuſmodi autem actus inefficaces voluntatis ſumunt ſpeciem ab obiecto, non prout à parte rei eſt, ſed vt in mente expreſsè proponitur iuxta principia in 1.2. de quo etiam dicam infra nonnihil, cùm de moroſis delectationibus ſermo fuerit. Quare inſpiciendum eſt, ex quo fine expreſso ſit illud deſiderium. Si enim eſt ratione paupertatis, nõ eſt malum neque venialiter, ſicut neque deſiderare mortẽ alicuius ob bonũ licitum, quod ex eius morte ſequi poteſt, vt docet optimè Gabriel Vazquez 1. tom. in 1.2. diſputatione 3. capite

cap.11. At ſi finis, ex quo expreſsè naſcitur ea velleitas, ſit malus, erit deſiderium malum. & peccatum veniale, aut mortale iuxta finem ſibi expreſsè propoſitum, ex quo mouetur ad illud deſiderium, vel velleitatem.

4. Sed rurſus quærit idem Auctor ibidem numero 13. & 14. an ſiquis vellet expreſsè cõſummare ad ſignificandum vnionem Verbi cum humanitate, eſſet in eo actu peccatum aliquod? Reſpondet num. 14. eſſe peccatum veniale, quia peruertit ordinem in fine; rectus enim ordo poſtulat, vt actus ſit propter finem intrinſecum primò, & deinde propter extrinſecum. At mihi videtur in eo nullam eſſe culpam. Quia operari propter bonum ſacramenti, eſt operari propter ipſam perpetuã vnionem, in quo non video quid peccati ſit. Deinde quia qui ex pluribus finibus licitis & honeſtis, quos poteſt actui præfigere, cõſtituit ſibi aliquem, non ideo excludit alium finem intrinſecum, niſi expreſsè reijciat, & ita conſtitutione alterius boni finis licet extrinſeci non eſt actus vitioſus. Nec video fundamentum, quo probet Thomas Sanchez ſemper eſſe conſtituendum finem intrinſecum, priùs quam extrinſecum, dummodo intrinſecus non excludatur, neque tacite, neque expreſsè. At in illo caſu non excluditur expreſsè, vt ſuppono, neque tacitè quia finis expreſſus nõ opponitur intrinſeco fini. Ergo non eſt vnde dicatur in hoc fine præſtituendo vllum eſſe peccatum, vt docent nonnulli, quos refert ſupplem. Gabrielis in 4. diſt. 31. qu. vnica art. 2. propoſit. 3.

5. Dico ſecundò. Actus coniugalis ad vitandam fornicationem expreſsè ſiue in alio cõiuge, ſiue in ſe, eſt licitus, & honeſtus. Quod ſit licitus ad vitandam fornicationem in alio docet communis Doctorum ſententia. Quia eſt actus charitatis ex fine ſalutis proximi, & etiam iuſtitiæ reddere indigenti quod ſuum eſt. Quod autem etiam ſit actus licitus, ſi fiat cauſa vitandę fornicationis in ſe, conſtat ex his quæ diximus ſupra lib. 1. capitulo vltimo. Vbi oſtendi hunc eſſe honeſtum finem contrahendi matrimonij. Si enim lex charitatis ſuadet, vt vitem fornicationem in altero coniuge, cùm charitas bene ordinata incipiat à ſe ipſa, & præceptum de ſalute propria ſit primariæ obligationis, & de ſalute proximi ſit ſecũdariæ obligationis, vitare in ſe ipſo peccatum, non poteſt eſſe malus finis, nec venialiter. Quod enim non ſit pręcipuus finis matrimonij, parum refert, dummodo præcipui fines nõ excludantur tacitè neque expreſsè, vt dicebã modò. Quod autem poſſit alijs medijs perfectioribus, & ſpiritualibus mederi concupiſcentiæ, parum etiam refert. Quia ego non teneor vlla lege ad vitandum peccatum per medium perfectius: ſed per medium ex ſe licitũ, & honeſtum, neque vlla obligatio oſtendi poteſt exequendi ſemper buod perfectius eſt: alià s opera perfectiora non eſſent in conſilio, ſed in præcepto. Cùm ergo hoc medium ſit licitum, & honeſtum, licet minùs bonum; & aliàs vitatio fornicationis ſit bonus finis, non eſt vnde vitietur ille actus, cùm habeat bonitatem ex medio, & ex fine, aut ſaltem ex medio non vitietur. Sic docent multi. Ricardus in quarto diſtinctione 31. articulo tertio, quæſtione ſecunda. Durandus ibidem quæſtione quarta, numero ſeptimo. Maior quęſtione vnica, concluſione quarta. Nauarrus in ſumma capite 16. numero 32. Hugolinus de matrimonio capite 10. Sà verbo *debitum coniugale*, numero quinto, Azor tomo tertio, libro tertio, capite 31. quæſtione ſecũda, difficultate prima, Toletus libro ſeptimo capite 22. in principio. AEgidius de ſacram. diſp. 34. dub. 1. concl. 1. num. 6.

6. Quare audiendi non ſunt ex antiquis innumeri, qui dicunt eſſe culpam venialem. Pelbartus in Roſario aureo v. *Matrimonium* 3. §. 22. Raynerius de Piſis in ſumma Theologiæ v. *Matrimonium* cap. 13. in principio. Quam dicit eſſe doctrinam D. Thomæ in 4. diſtinctione 31. part. 2. artic. 2. concluſ. 5. & alij multi, quos refert Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, num. 2. Adducunt nonnulla ex Patribus, quæ quomodo intelligenda ſint, dixi lib. 1. cap. vltimo. Deinde probat Pelbartus, quia aut ille impellitur â concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: vel non impellitur, & tunc vtitur ſuperfluo medio. Sed reſpondetur concupiſcentiam non eſſe actum, à quo eligitur vel imperatur actus matrimonij, ſed concupiſcentiam inſurgentem præbere cauſam, propter quam voluntas vult ad ſedandam illam eligere actum coniugij. In quo diſtinguendi ſunt iuxta principia Theologiæ duo actus. Vnus in parte ſenſitiua motus concupiſcentiæ, qui ſi probetur à voluntate ſine plena deliberatione, poterit in eo eſſe culpa venialis. At nos non loquimur de eo actu, qui inuoluntariè conſurgit ex appetitu, aut motu concupiſcentiæ, ſed de alio actu, quo ex plena deliberationè ad ſedandum eum motum eligitur actus coniugalis. In hoc dicimus ex genere ſuo nullum eſſe peccatum neque veniale, cùm neque deriuetur ex fine, qui eſt vitatio peccati concupiſcentiæ, neque deriuetur ex medio, quod licitum eſt, ſcilicet, vti coniuge. Tertiò probat Raynerius. Quia quando finis actus coniugij non eſt aliquod ex bonis matrimonij, peccatum eſt. At aſſumit probandum. Solùm eſt neceſſarium illa bona non excludere, neque tacitè neque expreſsè; apponere autem alium finem bonum expreſsè nullum peccatum eſt, neque id probare poſſunt Doctores oppoſitæ ſententię.

7. Deinde neque audiendi ſunt alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, numero quar-

ſtatim. Iuxta hæc etiam philoſophandum eſt, ſi vterque caſtitatem vouerit, hoc excepto, quod in conſummatione vterque peccabit, & etiam poſtea quoties petat aut reddat. Vide Azor cap. 21. cit. quæſt. 5.

13. Quod ſi inquiras quid dicendum ſit de eo qui vouit virginitatẽ. Cuius difficultatis deciſio ex eo pendet, an votum caſtitatis abſolutę & perpetuæ includatur in voto virginitatis, an verò eius voti ſenſus tantùm ſit non amittere ſtatum virginitatis. Si enim hic ſecundus fuerit animus vouentis, peccabit quidem in prima conſummatione, ſiue petendo, ſiue reddendo, non poſtea, cùm ſit facta impoſſibilis obſeruatio voti. Si verò primus fuit vouentis ſenſus, qui etiam regulariter eſſe ſolet in vouentibus virginitatem, eodem modo philoſophandum erit, atque de voto caſtitatis.

14. Dicamus tertio loco de voto ſuſcipiendi ſacros ordines, an is qui fecit votum ſuſcipiẽdi ſacros ordines, & contraxit matrimonium, teneatur ne ante conſummationem matrimonij religionẽ ingredi, vt in ea poſſit ordines ſacros ſuſcipere. Et ratio dubij eſt, quia poſt contractũ matrimonium hoc vnicum reſtat medium ad implendum illud votum. In qua re ſunt cõtrariæ opiniones, ſicut in præcedenti caſu. Negat obligari Soto loco cit. & Thom. Sanchez lib. 9. diſp. 34. n. 6. Affirmat tamen Azor c. 21. cit. q. 9. Quia ratio facta de voto caſtitatis hic habet eãdem vim in homine agnoſcente naturam voti, & qui ſua voluntate deuenit in eum ſtatum, in quo iam non reſtat aliud medium ad ſuum votum implendum, niſi ingreſſus religionis.

15. Hæc opinio probabilis eſt. Prima tamen mihi videtur probabilior iuxta ea, quę dixi ſupra lib. præcedenti ca. 13. de eo, qui poſt matrimonium ante eius conſummationem inſcia vxore ſacris ordinatur. Extat pro hac ſententia deciſio Põtificis in d. *extrauag. Antiqua de voto.* Vbi hæc pars apertè deciditur. Quod ſi quis reſpondeat Pontificem in eo loco nihil de hac quæſtione definire, ſed ſolùm illi quæſtioni finem imponere, an ordo ſacer dirimat matrimonium ratum non conſummatum, ſicut profeſſio. Circa eam autem, an ſic ordinatus teneatur ingredi religionem, vt hac ratione vxor libera maneat, nihil definit, ſed in caſu, quo nolit ingredi, dicit compellendum conſummare, ſi vxor inſtiterit. Hæc tamen euaſio eſt potiùs, quàm ſolutio. Quamuis enim in d. extrauag. præcipuè intendat Pontifex eam quæſtionem definire de inefficacia ſacri ordinis ad dirimẽdum matrimonium ratum, attamen etiam ex profeſſo explicat Pontifex, quid fieri debeat in eo caſu, quando initiatur ſacris ante conſummatum matrimonium, & nullam neceſſitatem imponit initiato tranſeũdi ad religionem. Neque etiam dici poteſt illam eſſe ſpecialem deciſionem Pontificis in eo caſu, quo vir poſt cõtractum matrimonium ante cõſummationem initiatur ſacris. Sed certè Pontifex attentè meditatus naturam illius voti, & communem vouendi modum, & quàm difficiles exitus habeat ſtatus religionis contra voluntatem aſſumptus iudicauit illum ſic vouentem noluiſſe ſe obligare, neque implicitè ad religionem. Præterea, quia nulla poteſt aſſignari ratio propter quam, qui initiatus ſacris, & obligatus voto ſolemni caſtitatis, non compellitur religionem intrare, ſed tantùm admonetur, & qui tantùm habuit votum ſuſcipiendi ſacros ordines, compellatur intrare, cũ multo maior indecentia ſit in primo, quam in ſecundo. Non tamen negauerim, ſi cùm quis emittens votum ſuſcipiendi ſacros ordines, aduertit non eſſe aliud medium ſeruandi votum, niſi ingrediendo in religionem, & adhuc voluit illud votum emittere, teneri ad ingreſſum religionis; quod idem dixerim de vouente caſtitatem poſt contractum matrimonium ante conſummationem. At hic regulariter non eſt communis vouendi modus. Põtifex autem communem vouendi modum attentè contemplatus eſt, & ideò non agnoſcit in illo obligationem tranſeundi ad religionẽ.

16. Dicamus vltimo loco de voto non contrahendi matrimonium. Et in primis certum eſt, ſi vouerit non contrahere matrimonium, peccare contrahendo. Sed an peccat etiam cõſummando diſſenſio eſt. Diuerſæ ſunt opiniones. Quidam affirmant non peccare in conſũmando Sanchez diſput. 34. cit. num. 7. Alij verò exiſtimant peccare conſummando. Mihi placet ea diſtinctio, qua vtitur Ioannes Azor d. cap. 21. quęſt. 7. conſulendam eſſe mentem vouentis. Si enim in animo habuit tantùm vouere, non contrahere, non verò in animo habuit ſe obligare ad non conſummandum, peccabit in contrahendo tantùm, non in conſummando: at verò ſi vtrumque voto ſuo comprehendit, peccat etiam in conſummando. Quòd ſi dubius animus ſit, an ſe obligauerit voto ad nõ contrahendum, vel etiam non conſummandum, dico in eo dubio potiùs ex natura rei interpretandum vouiſſe, nec contrahere nec cõſummare, cùm videatur voluiſſe abſtinentiam à nuptijs, quæ vtrumque includunt, cùm nuptię ordinentur ad conſummationem. Sicut quando quis dubitat, an votum emiſerit, necne, potiùs ſtandum eſt emiſiſſe votum, vt ſuo loco dicemus. Quare in eo caſu ex ipſa natura voti impeditur conſummatio.

17. Neque obſtat, quod iurans contrahere matrimonium, impleat iuramentũ contrahendo, nõ verò teneatur conſummare. Ergo & qui vouit non contrahere, non cenſetur vouiſſe nõ conſummare. Reſpondetur enim iuramentum inducere naturam & conditiones actus, cui adiungitur; cumque in contractu matrimonij ſemper ſalua maneat conditio, *niſi voluerit ad religionem tranſire;* inde eſt, quod etiam in iuramento eadem conditio intelligatur, neque ad plus obligat iuramentum. At quando quis vouit non contrahere, votum non induit naturã

actus

actus cui adiungitur;ſed id quod vel ex natura rei comprehendit obiectum voti, vel animus promittentis. Quare,cùm in eo caſu non conſtet de promittentis animo, illum interpretamur iuxta naturam rei,iuxta quam nuptiæ ad conſummationem ordinantur. Quę ſolutio mihi magis placet, quam illa, quam ex Paludano adducit Ioannes Azor loco citato.

18. Ex traditis hactenus,meo iudicio facilè colligitur ſolutio multarum difficultatū, quas mouet Thomas Sanchez diſp. *36.* & latè diſputat;nec verò longa indigent diſputatione cùm ex dictis facilem habeant ſolutionem. Primò ergo colligitur , quid dicendum ſit de prædictis votis,ſi emittantur poſt contractum matrimonium ante cōſummationem.Si enim ſermo ſit de voto religionis, tenetur implere & tranſire ad religionem, cùm detur iure ipſo bimeſtre tempus ad eligendum ſtatum religioſum. In quo conueniunt Doctores omnes. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis, nonnulli iuxta ſua principia dicunt illum teneri ante conſummationem ingredi religionem ad illud votum implendum , cùm ſuperſit illud medium moraliter poſſibile , & ita peccare quouis modo conſummet. At nos iuxta noſtra principia dicimus illum in conſummando peccare,ſi exigat,non verò ſi reddat. Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ſacros ordines, ſi expreſsè factum ſit excludendo ſtatum religioſum, votum eſt nullum. Similiter ſi votum ſit ſuſcipiendi ſacros ordines ſine licentia vxoris ante tranſitum ad religionem,etiamſi cū animo ingrediendi poſtea, votum eſt nullum, quia eſt de re illicita. Peccatum enim eſt velle promoueri ad ſacros ordines ſine ingreſſu in religionem ſine licentia vxoris. At ſi votū fuit ſuſcipiendi ſacros ordines in religione, neque tempus definiuit, ſcilicet, diſſoluto eo matrimonio,tenetur ad religionis ingreſſum ante ordinationem; id enim incluſum eſt in voto,& alias peccabit conſummando contra votum religionis & aſſumendi ordines ſacros : non verò peccabit poſt primam conſummationem. Denique,ſi loquamur de voto non ineundi matrimonium, ſi votum factum eſt poſt illud coniugium initum , non poteſt intelligi niſi de non ineundo aliud eo diſſoluto. Si verò votum ſit non conſummandi, & agnoſcit naturam voti,tenetur ad religionem tranſire,& peccabit conſummando prima tātùm vice , nam deinceps iam eſt impoſſibilis adimpletio.

19. Secundò colligitur quomodo philoſophandum ſit,quando ea vota emittuntur poſt matrimonium conſummatum , ſine licentia tamen coniugis. Nam primò de voto religionis dicendum eſt,ſi emittatur ſtatim implendum ſine coniugis licentia,nullum eſſe votū, cùm ſit de re illicita, ſiquidem conſummato matrimonio tranſire ad religionem non poteſt ſine licentia coniugis. At verò,ſi abſolutè fiat non determinato tempore , tenetur implere :vel ſi coniux licentiam præbeat ; vel ſi fiat nocens ob adulterium, cùm tunc poſſit ab ea recedere : vel diſſoluto matrimonio per mortem,quia votum illud emittitur pro tempore conuenienti. Si verò ſermo ſit de voto caſtitatis,illudque ſit de non petendo , valet quidem votum,teneturque non petere: eſt enim ea materia licita & in eius poteſtate conſtituta.Quare poteſt eam continentiam & abſtinentiam ab actu coniugali ex parte vouere; & fauet Auguſtinus in *cap. ſi dicat 33. quaeſt.5.* Quod ſi ſit votum caſtitatis abſolutum,quamuis nonnulli cenſeant non obligare , neque validum eſſe,veriùs eſt valere, vt conſtat ex *cap.placet & cap.quidam de conuerſat.coniugat,* quæ iura rectè conſiderat Thomas Sanchez lib.9.diſput.34.num.25.& Ægidius de Sacramentis diſput.34. dub 6.concluſ.2. & nos dicemus infra iſto libro.Sed quod ſi alter cōiux adulter ſit, poteritne licitè in eo caſu,qui votum caſtitatis abſolutum emiſit,reddere? Affirmat Sanchez diſput.35. cit. numero 28. eo quod numero 26.docuerat votum iſtud quoad partem non reddendi fuiſſe omnino irritum: At mihi hoc videtur difficile.Exiſtimo enim quoad partem non reddendi, quando ex iure iuſtitiæ exigitur, omnino fuiſſe nullum : At quoad partem non reddendi,quando alter nō habet ius exigendi, vt contingit in iſto caſu, eſſe validum. Ratio,quæ me mouet, hæc eſt. Quia tota caſtitatis materia cecidit ſub eo voto. Ergo quoad eam partem eſt impedita ob impoſſibilitatem ſtatus.Vnde in hac parte reſilijt Sanctium Ægidius dub.6.citat.numero 41.& ſequentibus. Et quidem prędicto modo emitti votum illud ex eo conſtat,quia ſi ſolùm materia eius voti eſſet de non petendo, poſſet eo diſſoluto matrimonio aliud inire; cùm etiam alio inito matrimonio poſſet idem votum implere non petendo , cùm tamen Thomas Sanchez dicat non poſſe iniri. Ergo ſignum euidens eſt totam materiam caſtitatis eſſe eo voto comprehenſam,quoad petitionem etiam tunc,quia in eius tantùm poteſtate eſt; quoad redditionem verò, quando ius alterius impeditum fuerit.Impeditur autem & culpa commiſſa,aut morte,& ſic tunc tenebitur implere quoad totam materiam. Vnde conſequenter aſſero eum, qui votum caſtitatis emiſit ſiue ante,ſiue poſt conſummationem , peccare contra votum non ſolùm petendo,ſed etiam reddendo,quoties liberum eſt reddere ; aut quoties alter petit illicitè. Ex tunc duplex peccatum committere;vnum, quia cooperatur illicitę petitioni;aliud verò contra votum : quia in eo caſu eſt ſublatum impedimentum proueniens ex iure alterius,& ex conſequenti eſt libera tota materia comprehenſa voto,& poſſibilis Si rurſus loquamur de voto aſſumendi ordines ſacros,conſummato matrimonio, niſi reijciatur votum in tempus , quo ſolutus matrimo-

trimonio ſit,ſed pro tempore præſenti,irritum eſt votum,vtpote de re illicita, cùm tranſire non liceat ad ſacros ordines ſine licentia coniugis. Votum autem non conſummandi matrimonium in iſto caſu locum non habet:quare intelligendum erit de alio matrimonio,iſto diſſoluto per mortem.

20. Tertiò colligitur, quid dicendum ſit de prædictis votis,quando emittuntur de licentia coniugis poſt conſummatum matrimoniũ. Et quod attinet ad votum religionis facile explicatu eſt.Si enim de licentia coniugis votũ religionis tunc implendum emittat, ſi poſtea petat aut reddat,non peccabit contra votum, ſed ſolùm quatenus ſine cauſa votum non implet,& alter retardat ad impletionem voti. At is qui licentiam conceſſit,tenetur præſtare eã, quæ requiruntur,vt alter tranſire ad religionẽ poſſit conſummato matrimonio,quæ explicui ſupra libro 9.cap.11.& 12.& aliàs non tenebitur vouens ad religionem tranſire.Quod ſi de licentia alterius votum caſtitatis emiſerit.ſi illud de non petendo fuerit, ille qui licentiam conceſſit,ad nihil tenetur,ſed exigere poteſt, cùm is,qui vouit ex eius licentia,non ſe inhabilem aut impeditum reddiderit ad petẽdũ, neque per eam licentiam viſus eſt renuntiaſſe iuri ſuo.Sed ſi expreſſe licentiam concedat ad vouendam abſolutè caſtitatem tam in petendo,quàm in reddendo petenti, eo ipſo ex pacto,& conuentione non poteſt,qui licentiã conceſſit,petere,cùm ex eius beneplacito alter vouerit caſtitatem etiam in reddendo,quo ipſo videtur etiam à ſe renuntiaſſe ius exigendi,docet AEgidius diſput.34. dub. 6. concluſion.3.cum Leſſio libro ſecundo de virtut. capit. 40. dub. 15. & capit. 41. dub. 6. Vnde peccabit reddens, & exigens iuxta regulam ſupra traditam capit. 5. & peccabit vterque contra religionem, quatenus vterque cooperatur violationi voti, niſi fortè,qui licentiam dedit, irritet ſi poteſt votum alterius, de quo infra iſto libro.Similiter dicendum eſt de voto ſuſcipiendi ſacros ordines.Si de licentia cõiugis fiat votum,licitum eſt,& ſtatim obligat ad eius impletionem:& vxor, quæ licentiam conceſſit, tenetur ea pręſtare, quæ requiruntur,vt alter ordinetur,iuxta dicta ſupra lib. 9. cap.13.& ſi petat aut reddat,peccat contra votum, quatenus impedimentum apponit implendo voto.

21. Vltimò colligitur, quid ſit dicendum, quando vterque de mutuo conſenſu emiſerũt eadem vota. Et primò, ſi vterque emiſit votũ religionis,conſtat teneri ad ingrediẽdum ſtatim:& ſi petant,& reddant,peccare, quatenus impediunt executionem voti:ſi verò fuit votũ caſtitatis,peccant in petendo,& reddendo, cũ actus ille non poſſit benè fieri,ſed male, & vterque cooperetur peccato alterius iuxta dicta ſupra capite tertio. Similiter, ſi vnus ex eis emiſerit votum ſuſcipiendi ſacros ordines,alter verò caſtitatis, eodem modo peccat vterque ob non adimpletum votum. Quæ omnia ex dictis aperta ſunt,neque longa indigẽt diſcuſſione. Videndus Thom.Sanchez. lib.9. diſput. 35.& 37.

CAPVT VI.

De impedimento conſummandi, petendi, & reddendi ex cognatione proueniẽti.

SVMMARIVM.

Quid antiquo iure ſtatutum eſſet quorundam opinio.n.1.

Nunquam aliquo iure ſtatutum eſſe vt quouis modo quis teneret,contraheret hoc impedimentum,n.2.

Poſt contractum matrimonium ſi leuet, non diſſolui,n.3.

Si in fraudem alterius coniugis tenuerit, non impeditur neque innocens,neque nocens a petitione debiti,n.4.

Si ex neceſſitate fiat,nullum naſcitur impedimentum,n.5.

Aliquorum ampliatio,n.6.

Si extra hos caſus teneat ſcienter, oritur impedimentum,n.7.

Si cum ignorantia,nullum eſt impedimentum,numero 8.

Etiamſi ſit ignorantia facti, n.9.

Etiamſi ſit culpabilis ignorantia huius iuris,& facti,n.10.

Diluitur obiectio,n.11.

Quid ſi tantùm ſit ignorantia pœna huius iuris, num.12.

Ad hanc pœnam non eſſe neceſſariam iudicis ſententiam,n.13.

1. MVLTA,quæ in hac re dici poterant de impedimento cognationis ſpiritualis,dixi ſupra lib.7.cùm agerem de impedimento cognationis.Sed perſtrinximus nonnulla,quæ hic vberiùs explicanda remiſimus. Primò ergo nonnulli exiſtimant antiquo iure ſiue quis ſcienter,ſiue ignoranter teneret,aut baptizaret proprium filium, contrahere hoc impedimentũ.& priuari debiti petitione.Sanchez lib.9.diſp.26.n.7.AEgidius diſput.34.dubio 8.nu.65.Probant ex *ca.1.2.& 3.30.qu.1.* vbi id indifferẽter ſtatuitur,quę iura correcta fuiſſe dicunt per textum in *cap.ſi vir de cognatione ſpirituali.*

2. Ego tamen exiſtimo in primis(procedemus enim ſigillatim,vt diſtinctiùs explicemus)nunquã,quod ego ſciã conſtitutum fuiſſe aliquo vniuerſali canone, vt quouis modo quis teneret confirmandũ aut baptizandũ, cõtraheret hoc impedimentum. Atque,vt id oſtendamus,ſciri debet,atque diſtingui, in canonibus quandoque agi de hoc impedimento

ante-

antequam ineatur matrimonium, qui tamen poſt id impedimentum contraxerunt coniugium: quandoque agi de hoc impedimento cõtracto iam poſt celebratum matrimonium cum illa cuius filium leuat: quandoque etiam agi de eo in ordine ad ſeparationem vinculi, quandoque in ordine ad ſeparationem tori. Primò ergo ſiquis proprium filium tenuiſſet ſiue cum ſcientia, ſiue cum ignorantia filiationis, impedimentum naſcebatur, ita vt matrimonium poſt contractum eſſet nullum, & ideo ſepararentur, ſi contraherent, quoad torum, & vinculum. Atque iuxta hunc ſenſum accipio textum in *cap. 7. peruenit 30. quæſtione 1.* de cuius textus interpretatione multa diximus ſupra lib. 7. & illum intelleximus de fœminis, quæ contraxerant matrimonium cum illis, quorum filios extra matrimonium ſuſceptos in concubinatu leuauerunt, vt ibi demõſtraui ex integra eius capitis. Sic etiam accipio textum in *cap. 2. ſiquis filiaſtrum 30. quæſt. 1.* itaque iubetur ab vxore ſeparari, quam duxerat, quia cum ea interuenerat impedimentum ob leuatum filium illius fœminæ ante contractum matrimonium in confirmatione: & inſuper in pœnam priuatur ſpe matrimonij. Atque ſic intelligendum eſſe textum illum, & non de impedimento illo ſuperueniente matrimonio contracto, videor colligere ex eo, quod idem caput habetur apud Iuonem p. 9. cap. 80. & quamuis in titulo habeatur ex Cõcilio apud Vermerias, at in margine habetur ex Moguntino ſub Carolo Magno capite 55. & in Moguntino de ſeparandis illis agitur, qui cũ eo impedimento contraxerant. Cui expoſitioni accedit gloſſa ibidẽ. Sic etiam accipio textum in *cap. de eo 30. quæſt. 1.* in 1. part. Canonis. Ex quibus clare liquet in matrimonio ſic cõtracto nullam eſſe poſſe debiti petitionem, neque redditionem, cùm matrimonium ſit nullum. Quid autem dicendum ſit, quando eſt dubium de valore matrimonij, dicam poſtea. Quare non video, quo fundamento dici potuerit prędicta iura in *cap. 1. & 2. 30. quæſt. 1.* eſſe reuocata in *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali:* idque affirmari nos poſſe magis adhuc conſtabit ex ſequentibus, cùm planè in prædictis Canonibus non agatur de iſto impedimento, quando ſuperuenit matrimonio, ſed de eo impedimento iam contracto ante matrimonium initum.

3. Deinde dico. Si contracto matrimonio contingat aliquem coniugem leuare filium alterius cõiugis ex alio matrimonio, vt ſi poſt contractum coniugium cum illo peperiſſet fœmina prægnans relicta ex priori viro, aut fœmina leuaret filium viri ex concubina, nequaquam diſſoluitur contractum matrimonium. Atque hoc tantùm conuincunt plura iura, quæ in alium ſenſum referuntur, & nihil ampliùs. Sic accipio textum in *cap. 3. 30. quæſt. 1.* Loquitur enim de iam coniunctis, & de vxore quæ viri filium ex alia fœmina ſuſceptum leuauit, decerniturque eos iungi poſſe, quia, niſi de vtriuſque conſenſu, non poteſt etiam cauſa religionis coniux dimittere coniugem, quam cognouit. Sic etiam accipio textum in *ca. 4. dictum eſt nobis eadem 30. quæſt. 1. & cap. 5. de eo,* in ſecunda parte Canonis. Quare illud *ſi innupti permanere volunt*, ſic accipiendum, id eſt, ſi ſibi inuicem non copulari elegerint, bonum eſt, vt exponit ibidem Turrecremata, cogitque ita interpretari ipſa cohærentia textus. Agit enim de matrimonio iam contracto, & de legitimis coniugibus. Sic etiam accipio textum in *cap. 6. de his, eadem cauſa, & quæſt. 1.* negat ſeparationem coniugij ex ſuperueniente cognatione, & in eodem ſenſu loquitur textus in *cap. 7. ad limina ibidem.* Imò in eo tantùm ſenſu accipio textum in *cap. ſi mulier 2. de cognat. ſpirit.* Tantùm enim contendit ſeparandũ non eſſe coniugij vinculum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter tenuerint: alioqui ſcientibus, & diuertere cupientibus hac via ad diſſolutionem matrimonij pateret aditus. Et ſic in hac ſpecie non ideo minùs matrimonium in ſuo ſtatu perdurat quod in cauſam cauſa ceciderit, cùm tamen, ſi præcederet, incidere non poſſet quod & in alijs cauſis ſępe fit *l. 83. §. 1. de regulis iuris.* Et denique ritè contractum matrimonium ex poſt facto non vitiatur *l. 3. C. de interdicto matrimonio.* Sic Cuiacius ad textum in *dict. ca. ſi vir.* Ex quo magis apertè conſtat *dict. ca. ſi vir* non reuocari decreta in *cap. 1. & 2. 30. quæſt. 1.* cùm loquantur in caſibus valde diuerſis.

4. Rurſus dico tertiò. Si poſt contractum iam matrimoniũ vir ſiue mulier ſuſceperint filios alterius coniugis in fraudem, & malitioſè, vt inde occaſionem capiant negandi debitum coniugi, prætextu cognationis ſpiritualis, non impeditur is, qui innocens eſt, ſed neque qui fraudulenter egit, à petitione debiti, licet punibile delictum ſit. Scio nonnullos aſſerere eum, qui fraudulenter egit, impediri, & priuari debiti petitione. Sed non probo, ſentitque mecum ipſa veritate inductus AEgidius diſp. 34. dub. 8. num. 66. Et quidem antequam eum legiſſem, miratus ſæpe mecum fueram DD. in aliam abijſſe ſententiam ſine vllo iuris fundamento, nullus enim textus eſt, vbi id conſtituatur. Nam in *capite 3. noſſe deſideras 30. qu. 1.* loquitur quidem de ea, quæ habens odio virũ, id faceret, vt ab illo ſepararetur: & tamen ibi decernitur abſque diſtinctione aliqua non eſſe fraudandos inuicem, ſed vt iterum reuertantur in ipſum: & *cap. 4. dictum eſt*, decernitur vt propter fallaciam, & fraudem, quandiu vixerit, agat pœnitentiam, non tamen ſeparentur inuicem: & *cap. 5. de eo.* eum qui ex induſtria fecerit, id eſt, in fraudem (ſic enim accipio) nequaquam ſeparentur, quamuis ex induſtria agens priuatur ſpe coniugij. Sic etiam accipio textum in *cap. de his*, punit enim quandiu viuunt eos, qui fraudulenter id agerent.

Illud

Digitized by Google

Illud enim *ſi inſcientia ſicut aſſeritis*, non accipio de ignorantia, vt communis interpretum; ſed de ſcientia, & induſtria, ita vt illud *in ſciētia* non ſit vna vox, id eſt, ignorantia, ſed duæ, vt ſeparauit, & diſtinxit editio correcta Pariſienſis, in qua ſolus textus iuris canonici excuſus eſt, id eſt, ſi ex ſcientia, & induſtria, maxime cum ſtatim addiderit, *licet peccatum ſit*. Nam ſi inſcienter omnino eſſet factum, ſiue ex ignorantia facti vel iuris, peccatum euitari quis dubitat? Nec verò quemquam moueat, quod in fine capitis dicitur, *vt dignam pœnitētiam agens Domino dicat: delicta, & ignorantias meas ne memineris*. Ignorantiæ enim nomine, quoduis peccatum intelligi, atque cenſeri non paucorum interpretatio eſt. Et etiam in hoc ſenſu accipio textum in *dicto cap. ſi vir*, dictum enim accipio de his, qui ex malitia tenuerunt, vt fraudarent coniugem vſu coniugij. Inquit enim: *Quod ſi ex ignorantia, ſiue malitia id fecerint, non ſunt ad inuicem ſeparandi, neque alter alteri debitum d bet ſubtrahere*. Et infra. *Quia ſi ex malitia eius, ſua fraus patrocinari non debet, vel dolus*, quod idem ſtatutum fuerat in dictis capitibus, quæ de doloſè agentibus interpretatur etiam Turrecremata. Ex quo adhuc magis conſtat deciſionem in *dicto capite ſi vir*, non eſſe correctionem iuris antiqui in hac parte. Et eſt etiam optima ratio, quam affert Ægidius ex ipſa prudentia deſumpta. Quia moleſtiſſimum eſſet aliquem cum eadem in lecto dormire; & non poſſe petere ex lege Eccleſiaſtica. Vide quam multis peccatis præberetur occaſio manifeſta. Neque eadem ratio eſt de voto alterius coniugis, ipſe enim ſe in eas anguſtias coniecit. Accedit etiam alia ratio. Quia non poteſt quis eſſe cognatus alicui, quin è conuerſo etiam ille ſit illi cognatus. Ergo non poſſet impedimentum cognationis oriri ex parte vnius, quin oriretur ex parte alterius. Vnde cognati eſſent de mutuo: cumque non arceatur à debito, niſi ratione cognationis, ſic iura ſine diſtinctione docent non eſſe ſeparādos, non eſſe ſubtrahendum debitum, quibus verbis vtrumque comprehendunt, & debiti exactionem, & petitionem: planum eſt eum etiam, qui fraudulenter egit, & poſſe reddere, & petere debitum, neque in eo caſu contrahi impedimentum ſpiritualis cognationis, cùm iſtud iure poſitiuo tantùm inductum ſit. Idem etiam dicendum, ſi ex mutuo conſenſu malitioſè factum fuerit, non enim priuantur iure petendi, neque reddendi ob ea quæ dicta ſunt. Vnde poteſt, & tenetur alter alteri reddere, quia ſine peccato petit iuxta dicta ſupra cap. 3. & docet etiam Thomas Sanchez lib. 9. diſp. 28. concl. 2.

5. Dico quartò. Si iam contracto matrimonio aliquis in neceſſitate proprium filium baptizauerit, nullum naſcitur impedimentū. Vnde non impeditur reddere, aut petere debitum. Quam concluſionem planè, & apertè docet Pontifex Ioannes Octauus in *cap. ad limina 30. q. 1.* Et quamuis iſte canon tantùm loquatur de parente, qui baptizat communem vtriuſque coniugis filium, idem tamen dicetur de eo qui baptizat in neceſſitate filium alterius coniugis tantùm. Atque idem etiam dicendum de eo, qui baptizat in neceſſitate vxorem ad fidem conuerſam. Et licet, cùm ea neceſſitas explicatur, in dicto capite dicatur cū qui in abſentia ſacerdotum baptizat, intelligi nomine ſacerdotis, quēcumq; aliū miniſtrū, qui baptizare poſſet. Exprimitur autem potiùs ſacerdos, quia eſt in præcepto Eccleſiaſtico, ne baptizet iure ordinario niſi ſacerdos. Quod ſi quis parens videns filij neceſſitatem, etiam præſentibus alijs accederet ad baptizandum filium ſine vlla aduertentia, ſubitò raptus animi feſtinatione, & dolore, nonnulli putant non contrahere cognationem. Sāchez lib. 9. diſputat. 19. num. 2. in fine, quod probabile eſt.

6. Hanc prædicti textus deciſionem extendunt nonnulli ad patrinum, vt etiamſi parens in neceſſitate filium teneat, & leuet in baptiſmo, non contrahat hoc impedimentum & ita petere poſſit, ac reddere. Sic multi, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſputat. cit. num. 3. Ego tamen non extenderem. Quia nulla talis patrini neceſſitas in baptiſmo eſt. Cui rationi non ſatisfacit Sanctius. Idem nobiſcum ſentit Henriquez li. 11. de matrimon. cap. 15. num. 11. Petrus Ledeſma de matrim. quæſt. 56. art. 1. dub. 1. in principio, & me præſente idem olim Conſultus reſpondit Compluti Gabriel Vazquez. Cùm enim iura ſolùm agant de baptizante in neceſſitate, & aliàs non ſit æquè neceſſitas actus baptizandi, & leuandi vice patrini, non eſt cur ad patrinum eam deciſionem extendamus. Atque id verum exiſtimo, non ſi quouis modo teneat ad baptiſmum, ſed ſi teneat animo patrini, in quo probo, quod docet Thomas Sanchez ibidem numero 4 & Sà v. *matrimonij impedimenta*, in antiquis n. 23.

7. Dico quintò. Si contracto matrimonio alter coniux aut communem, aut alterius tantùm filium teneat, ſcienter tamen, non verò in fraudem, aut fraudandi animo, contrahitur hoc impedimentum: & ſi vnus tantùm fecerit ſine ſcientia alterius, is priuatur debiti petitione. Quod ſi ex ſcientia vtriuſque, neuter poteſt petere, neque reddere. Multæ ſunt huius enuntiationis partes. Prima eſt incurri hoc impedimentum, licet negauerint nonnulli, hique pauci, communis tamen ſententia eſt, quam multis citatis docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 26. num. 7. Tota autem difficultas eſt in huius partis probatione: eo enim potiſſimum nituntur, qui contra ſentiunt, quod in nullo iure conſtitutum reperiatur, quod impulit etiam Franciſcum Suarez vt diceret 3. part. quæſtione 67. artic. 8. in rigore oppoſitum

verum

Digitized by Google

verum eſſe. Ego tamen exiſtimo communem hanc Doctorum ſententiam in iure validum habere fundamentum, eò quod tam antiqua iura, quam recentiora Decretalium definiant hoc impedimentum non naſci vel cùm in fraudem, vel ob neceſſitatem leuatur, aut baptizatur. Ergo cùm exceptio firmet regulam in contrarium, planè colligitur, ſi vel malitia, vel neceſſitas abſit, incurri hoc impedimentum. Id quod diximus planè conſtat ex *capite 3. 4. 5. 6. & cap. ad limina 30 quaſt. 1.* Neque obſtat, quod Thomas Sanchez dicit ibidē hęc reuocata eſſe iure decretalium in *dicto ca. ſi vir.* Oſtenſum enim eſt ſigillatim, & diſtinctè nihil eſſe in dicto capite contrarium prædictis antiquis canonibus. Sed præterea idem conuincunt ex textu in *dicto cap. ſi vir,* cùm expreſsè ſolùm excludat hoc impedimentum naſci, quando ex ignorantia vel malitia aut fraude factum eſt. Ergo non excludit caſum in quo agitur ſine malitia, vel fraude, aut ignorantia. Idque ſic explico, ſi ſiue fiat, ſine ignorantia, & malitia, ſiue non fiat, non arcentur à debiti petitione ex hoc impedimento: ergo nulla neceſſitas erat exprimendi caſum ignorantiæ, & malitiæ, ſiquidem in nullo caſu contrahebatur. Cùm ergo ſpecialiter conſtituerit Pontifex in eo facto ex malitia vel ignorantia, planè indicat ſine ignorantia, & malitia incurri hoc impedimentum, & arceri à debiti petitione.

8. Dico ſextò. *Si contracto matrimonio* leuet aliquis proprium filium, vel communē, vel alterius coniugis cum ignorantia, liber eſt ab eo impedimento, & poteſt petere, & reddere *cap. ſi vir de cognatione ſpirituali.* Quæ enuntiatio pendet ex generalibus principijs à nobis traditis in materia de peccatis. Sed explico concluſionem. In primis illam intelligo veram, ſi loquamur de ignorantia iuris, dari enim poſſe ignorātiam inuincibilem iuris humani oſtendi loco citato, & inſuper ignorantiam inuincibilem iuris, quæ excuſat à culpa, excuſare etiam à pœna. Quæ pars, quod attinet ad Deum, certiſſima eſt. Quòd vero attinet ad forum externus, difficilior eſt, in iure enim difficile admittitur iuris ignorantia; niſi in minoribus, fœminis, militibus, ruſticis: attamen ſi illa probetur, excuſat etiam in foro externo vt latè Caſtro lib. 1. de lege pœnali capite 1. ad fin. & lib. 2. cap. 14. & cum Soto, & Couarruuias docet Suarez de legibus lib. 5. cap. 12. nu. 5. & 6. Salas de legib. diſput. 15. ſect. 9. Idque conſtat. Quia vniuerſalis doctrina in iure eſt, *quod culpa caret, in damnum vocari non debere cap. 2. de conſtitut.* & facit regula. *Ceſſante cauſa ceſſat effectus cap. cum ceſſante de appellat.* facit etiam textus in *cap. Apoſtolica de clerico excom. miniſt. & cap. vt animarum de conſtitut in 6. & cap. propoſuiſti diſt. 82. Ignorantibus,* inquit, *non eſt venia deneganda, & lege vltima D. de decretis ab ordin. fac.* dicitur pœnam non imponi propter ignorantes, ſed propter ſcientes. Vnde infert rectè Suarez cap. cit. nu. 8. & Salas ibidem num. 110. in fine, quod ſi quis ignorans ius, per iudicem condemnetur, quia defecit in probatione ignorantiæ, ſi ipſe ſit in conſciētia certus de ſua ignorantia inculpabili, licet exteriùs teneatur parere, tamen in conſcientia non tenetur, poteſtque illam condemnationem omittere cauendo ſcandalum. Idem eſt ſi lex pœnam imponat ipſo facto, nec enim tenetur quis in cōſcientia illam implere in eo caſu. Quare ſi quis inuincibiliter ignoret legem Eccleſiaſticam, quę leuantem proprium filium, aut alterius coniugis priuat petitione debiti, tuta conſcientia poteſt petere, & reddere. Quamuis filium leuauerit in baptiſmo aut cōfirmatione, aut etiam ſi baptizauerit cum eadem ignorantia. Suppono enim hanc priuationem petitionis debiti in pœnam ſtatui, vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 30. num. 21. Secus eſſet, ſi id factum eſſet ante contractum matrimonium. Quia impedimentum illud non naſcitur vt pœna delicti, ſed vt inhabilitas ob indecentiam. Vnde in legibus inhabiles reddentibus parum excuſat ignorantia, vt docuit optimè Suarez eodem lib. 5. cap. 22. numero 4. & 7. At quando iam eſt contractum matrimonium, ponitur etiam vt pœna delicti commiſſi: & ita ignorantia probabili, & inuincibili, ſicut excuſatur à culpa, excuſatur etiam à pœna legis.

9. Extendenda etiam eſt prędicta enuntiatio ad ignorantiam facti, in quo magis eſt certa, cùm in iure admittatur frequentius ignorantia facti. Quare, ſi ſciens legem Eccleſiaſticam ignoret illum, qui leuat, tenet, aut baptizat ſuum filium eſſe, vel ſui coniugis, non impeditur ab exigendo debito, vel reddendo. Probat idem textus in *dicto capite ſi vir,* & eadem ratio ſupra facta. Quia factum illud omninò caret culpa. Ergo & pœna. Sic expreſsè Azor tom. 3. lib. 3. cap. 31. quæſt. 10. difficult. 3. Hæc autem ignorantia per iuramentum probanda erit *cap. in lectum 34. q. 1.* Cùm enim delicta æſtimentur ex animo, & propoſito delinquentis *c. cum voluntate 54. de ſententia excommunicat. & lege qui iniuria 55. D. de furtis,* meritò ignorantia excuſationem meretur.

10. Sed addo idem etiam dicendum eſſe, quamuis ea ignorantia tam huius iuris, quam facti ſit culpabilis, dummodo non ſit affectata ignorātia. Itaque quāuis leuet, vel baptizet, cū ignorantia vincibili, imò & craſſa, vel iuris, quia ignorauit legem Eccleſiaſticā, vel facti, quia ignorauit eſſe propriū filiū, vel cōiugis, adhuc non priuatur iure petēdi, atque reddēdi. Quam partem deduco ex manifeſto iuris principio, quod quando lex requirit ſcientiam vel dolum, non ſufficit dolus præſumptus, & ideo excludit dolum vel ſcientiam quæuis ignorantia etiam craſſa. Quam doctrinam tradit Caietanus in ſumma *v. excommunicatio,* explicando

Per copulam metu extortam non contrahi hoc impedimentum: etiamſi tantum fuerit vis abſoluta, n.6.

1. NON magna difficultas eſt in hac re explicanda, quare breuiter enuntiationibus quibuſdam illam complectuntur. Dico ergo primò. Certum eſt ex copula fornicaria cum conſanguinea vxoris affinitatem oriri, & hanc affinitatem impedire debiti petitionem *c.1.de eo qui cognouit*, non tamen impedire redditionem debiti *cap.diſcretionem, & ca.penult.et cap.fin.eodem.* Neque obſtat textus in *c.qui dormierit 27.q.2.* ibi etiam verbo *reddendi* ſignificatur petitio debiti, vt exponit gloſſa. Hoc tamen intelligendum, quando copula cum cõſanguinea talis fuerit, vt ſufficiat ad conſummandum, & ad contrahendam affinitatem iuxta dicta ſupra lib.9. Extende doctrinam iſtam, etiamſi ea affinitas ſit occulta; cùm incurratur ipſo facto, & ante iudicis ſententiam, vt in ſimili de cognatione explicui c. præced. in fine. Extende etiam ad vtrumque coniugem, ſi vterque fuerit in culpa, vt eorum alter cognoſcat conſanguineam alterius; vt rectè docet Thomas Sanchez lib.5.diſp.27.n.3. Quod colligitur à contrario ſenſu ex *ca.diſcretionem* ibi. *Cùm iniquitatis particeps non fuerit.* In eo autem caſu neuter poterit petere, aut reddere; quia non licet reddere iniquè petenti iuxta dicta ſupra c.3.

2. Ex his colligitur primò hoc impedimentum non eſſe extendendum ad coniugem qui rem habet cum ſuis conſanguineis. Quia licet grauius crimen inceſtus ſit, at ex eo nulla oritur affinitas cum alio coniuge, ratione cuius impediatur petere debitum. Neque extendendum etiam ad affines coniugis, & ita ſi rem habeat cum affine ſui coniugis, non contrahit affinitatem cum coniuge. Quare ſolùm ad conſanguineos vxoris extendi debet. Sequitur etiam hunc inceſtuoſum petentem debitum peccare mortaliter ex communi ſententia. Adde etiam coniugem reddentem, ſi id impedimentum ſciat, peccare etiam mortaliter, neque enim iniquè petenti reddere poteſt; iuxta dicta ſupra cap.3.

3. Secundò colligitur. Si vterque coniux id impedimentum contraxerit, quia vterque rem habuit cum cõſanguineis vxoris, & vterque conſcius eſt impedimenti, neutrum poſſe petere, neque reddere, iuxta dicta ſupra cap.3. Quod ſi malitiosè hoc fecerint, vt inuicẽ fraudent, vterque poteſt, & petere, & reddere, vt conſtat ex *cap.ſi vir. de cognat.ſpirit.* & dixi, ca. præced. de eo qui ex malitia leuat, aut baptizat vt contrahat cognationem, & impediat.

4. Tertiò colligitur eum, qui ante matrimonij conſummationem contrahit affinitatem ex illicita copula cum conſanguinea cõiugis, non poſſe conſummare petendo debitum. Eſt enim illicita ea petitio iuxta dicta: & primo bimeſtri teneri etiam non reddere, cùm in eo tẽpore liber ſit ab obligatione reddendi, vt in eo tempore deliberet quid ſibi faciendum ſit, an ingredi religionem expediat, vel diſpenſationẽ impedimenti petere ob periculum imminens petendi debitũ à coniuge. Obligare autem illum ad ingrediendum religionem nimis durum videtur iuxta dicta ſupra c.5. Neque eſt eadem ratio de eo, qui votũ caſtitatis emiſit. Quia is priuatus eſt per votum iure petendi atque reddendi; at qui contraxit affinitatem, ſolùm priuatur iure petendi, non obligatione reddẽdi; & ita elapſo bimeſtri tenebitur reddere, ſi petatur debitum. Quare cũ quoad hanc partem liber maneat, & facilis diſpenſationis ſit, non eſt cur ad ingreſſum in religionẽ obligetur, maximè cum etiã neque adſtrictus voto teneatur iuxta dicta ſupra ca.5.

5. Dico ſecundò. Quamuis iure antiquo affinitas orta ex copula illicita extenderetur, ſicut orta ex licita, & iuxta gradus conſanguinitatis: attamen iure nouo Concilij Tridentini tantùm extenditur vſque ad ſecundum gradum. Quare ſiquis ex coniugibus rem habeat cum conſanguineo alterius in tertio vel quarto gradu, nulla affinitas contrahitur cum coniuge, & ex conſequenti non impeditur à debiti petitione. Quam ſententiam docuimus ſupra lib. 7. cum de affinitatis impedimento ſermo eſſet.

6. Dico tertiò. Per copulam metu extortam non contrahitur hoc impedimentum, neque priuatur ea, quæ inuita cognita eſt, iure petendi debitum. Quam enuntiationem colligo ex textu in *cap. diſcretionem de eo qui cognouit.* Eum autem textum nonnulli accipiunt non tantùm de vi abſoluta, & colligi videtur ex illis, *vnde cum adultero cohabitaſſe, donec elabi potuit*, quod non eſt argumentum præciſæ vis, quod etiam ſenſit Nauarrus in ſum. cap. 27. num.63. At ego cum Sanchio lib. 9. diſput.31. num.4. tantùm accipio de vi abſoluta ex illis verbis, *in quantum potuit renitentem.* Quare ſi non fuit vis abſoluta, ſed conditionata, & cum peccato, contrahit impedimentum, neque poteſt petere. Inducor primò ratione textus ibi. *Sed neque affinitas, quæ poſt contractum legitimè matrimonium inter virum, & vxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, quæ huiuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit, cùm ſuo iure non debeat ſine ſua culpa priuari.* At hic commiſſa culpa eſt. Ducor deinde quod *cap. ſi vero, de his quæ vi*, ob eiuſmodi vim non cenſetur liber ab excommunicatione in canone conſtituta, quia culpa non vacat. Idem ergo in iſto caſu dicendum eſt contra Nauarrum. Illud tamen monuerim, non ſatis conſequenter loqui Thomam Sanchez. Cùm enim lib.4.diſput.2.dicat grauem metum non eſſe æſtimandum comparatione mali, quod eligitur, ad malum quod euitatur, ſed tantùm expẽdi debere obiectum metus, & ita grauem metum eſſe, quamuis

cap. 111. At ſi finis, ex quo expreſsè naſcitur ea velleitas, ſit malus, erit deſiderium malum. & peccatum veniale, aut mortale iuxta finem ſibi expreſsè propoſitum, ex quo mouetur ad illud deſiderium, vel velleitatem.

4. Sed rurſus quærit idem Auctor ibidem numero 13. & 14. an ſiquis vellet expreſse cõſummare ad ſignificandum vnionem Verbi cum humanitate, eſſet in eo actu peccatum aliquod? Reſpondet num. 14. eſſe peccatum veniale, quia peruertit ordinem in fine; rectus enim ordo poſtulat, vt actus ſit propter finem intrinſecum primò, & deinde propter extrinſecum. At mihi videtur in eo nullam eſſe culpam. Quia operari propter bonum ſacramenti, eſt operari propter ipſam perpetuã vnionem, in quo non video quid peccati ſit. Deinde quia qui ex pluribus finibus licitis & honeſtis, quos poteſt actui præfigere, cõſtituit ſibi aliquem, non ideo excludit alium finem intrinſecum, niſi expreſsè reijciat, & ita conſtitutione alterius boni finis licet extrinſeci non eſt actus vitioſus. Nec video fundamentum, quo probet Thomas Sanchez ſemper eſſe conſtituendum finem intrinſecum, priùs quam extrinſecum, dummodo intrinſecus non excludatur, neque tacite, neque expreſsè. At in illo caſu non excluditur expreſsè, vt ſuppono, neque tacitè, quia finis expreſſus nõ opponitur intrinſeco fini. Ergo non eſt vnde dicatur in hoc fine præſtituendo vllum eſſe peccatum, vt docent nonnulli, quos refert ſupplem. Gabrielis in 4. diſt. 31. qu. vnica art. 2. propoſit. 3.

5. Dico ſecundò. Actus coniugalis ad vitandam fornicationem expreſse ſiue in alio cõiuge, ſiue in ſe, eſt licitus, & honeſtus. Quod ſit licitus ad vitandam fornicationem in alio docet communis Doctorum ſententia. Quia eſt actus charitatis ex fine ſalutis proximi, & etiam iuſtitiæ reddere indigenti quod ſuum eſt. Quod autem etiam ſit actus licitus, ſi fiat cauſa vitandę fornicationis in ſe, conſtat ex his quæ diximus ſupra lib. 1. capitulo vltimo. Vbi oſtendi hunc eſſe honeſtum finem contrahendi matrimonij. Si enim lex charitatis ſuadet, vt vitem fornicationem in altero coniuge, cùm charitas bene ordinata incipiat à ſe ipſa, & præceptum de ſalute propria ſit primariæ obligationis, & de ſalute proximi ſit ſecũdariæ obligationis, vitare in ſe ipſo peccatum, non poteſt eſſe malus finis, nec venialiter. Quod enim non ſit pręcipuus finis matrimonij, parum refert, dummodo præcipui fines nõ excludantur tacitè neque expreſsè, vt dicebã modò. Quod autem poſſit alijs medijs perfectioribus, & ſpiritualibus mederi concupiſcentiæ, parum etiam refert. Quia ego non teneor vlla lege ad vitandum peccatum per medium perfectius: ſed per medium ex ſe licitũ, & honeſtum, neque vlla obligatio oſtendi poteſt exequendi ſemper buod perfectius eſt: aliàs opera perfectiora non eſſent in conſilio, ſed in præcepto. Cùm ergo hoc medium ſit licitum, & honeſtum, licet minùs bonum; & aliàs vitatio fornicationis ſit bonus finis, non eſt vnde vitietur ille actus, cùm habeat bonitatem ex medio, & ex fine, aut ſaltem ex medio non vitietur. Sic docent multi. Ricardus in quarto diſtinctione 31. articulo tertio, quæſtione ſecunda. Durandus ibidem quæſtione quarta, numero ſeptimo. Maior quęſtione vnica, concluſione quarta. Nauarrus in ſumma capite 16. numero 32. Hugolinus de matrimonio capite 10. Sà verbo *debitum coniugale*, numero quinto, Azor tomo tertio, libro tertio, capite 31. quæſtione ſecũda, difficultate prima, Toletus libro ſeptimo capite 22. in principio. AEgidius de ſacram. diſput. 34. dub. 1. concl. 1. num. 6.

6. Quare audiendi non ſunt ex antiquis innumeri, qui dicunt eſſe culpam venialem. Pelbartus in Roſario aureo v. *Matrimonium* 3. §. 22. Raynerius de Piſis in ſumma Theologiæ v. *Matrimonium* cap. 13. in principio. Quam dicit eſſe doctrinam D. Thomæ in 4. diſtinctione 31. part. 2. artic. 2. concluſ. 5. & alij multi, quos refert Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, num. 2. Adducunt nonnulla ex Patribus, quæ quomodo intelligenda ſint, dixi lib. 1. cap. vltimo. Deinde probat Pelbartus, quia aut ille impellitur à concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: vel non impellitur, & tunc vtitur ſuperfluo medio. Sed reſpondetur concupiſcentiam non eſſe actum, à quo eligitur vel imperatur actus matrimonij, ſed concupiſcentiam inſurgentem præbere cauſam, propter quam voluntas vult ad ſedandam illam eligere actum coniugij. In quo diſtinguendi ſunt iuxta principia Theologiæ duo actus. Vnus in parte ſenſitiua motus concupiſcentiæ, qui ſi probetur à voluntate ſine plena deliberatione, poterit in eo eſſe culpa venialis. At nos non loquimur de eo actu, qui inuoluntariè conſurgit ex appetitu, aut motu concupiſcentiæ, ſed de alio actu, quo ex plena deliberationè ad ſedandum eum motum eligitur actus coniugalis. In hoc dicimus ex genere ſuo nullum eſſe peccatum neque veniale, cùm neque deriuetur ex fine, qui eſt vitatio peccati concupiſcentiæ, neque deriuetur ex medio, quod licitum eſt, ſcilicet, vti coniuge. Tertiò probat Raynerius. Quia quando finis actus coniugij non eſt aliquod ex bonis matrimonij, peccatum eſt. At aſſumit probandum. Solùm eſt neceſſarium illa bona non excludere, neque tacitè neque expreſsè; apponere autem alium finem bonum expreſsè nullum peccatum eſt, neque id probare poſſunt Doctores oppoſitæ ſententię.

7. Deinde neque audiendi ſunt alij, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez libro nono, diſputatione nona, numero quarto, qui

Digitized by Google

to qui ſub alia diſtinctione reſpondent, ſcilicet, tunc culpa vacare accedere ad coniugem vitandæ fornicationis cauſa, quando nequit alijs modis ſtimulos carnis ſedare: ſecus quando poteſt alio medio ab incontinentia abſtinere, tunc enim erit peccatum veniale. Sed hæc diſtinctio ſcrupulis plena eſt. Quis enim poterit affirmare ſe alijs medijs non poſſe ſtimulos carnis ſedare? Ad quam multa experimento comprobanda adſtringerentur coniuges ad ſeruandam continentiam? Quare etiam ſi facili medio poſſit ſedare concupiſcentiam, ſi tamen nolit, nullum peccatum eſt. Quia non tenetur medio perfectiori, & magis bono concupiſcentiam ſedare, ſed tantùm medio ex ſe licito, & honeſto. Sed probat Sanctius ſuam ſententiam. Primò. Quia vbi alia media conuenientia ad finem aſſequendum occurrunt, venialis peruerſio eſt debiti ordinis medium de ſe ordinatum ad prolis generationem, & fidem ſeruandam ad alium finem referre. Sed non percipio huius rationis vim. Si remedium concupiſcentiæ, ad quod etiam ordinatur matrimonium vt ad finem, opponeretur fini intrinſeco matrimonij in toto aut parte, forſitan argumentum eſſet non omnino malum. At cùm non opponatur, neque excludantur alij fines, neque tacitè, neque expreſſè, nulla in hoc ordinis peruerſio eſt, vt iam diximus. Secundò probat, quia cùm copula rationem abſorbeat, priuetque tãto bono, imprudenter eligitur, vbi medium facilius adeſt. Sicut imprudens eſt ſumens potionem amaram, aut venas ſcindi permittens quo ſalutem adipiſcatur, potens faciliori medio ad eam reſtitui. Sed neque hoc argumentum eſt alicuius momenti, certum enim eſt eã priuationem vſus rationis, quæ contingit in actu venereo & coniugali ex ea parte præciſè nullum eſſe peccatum, neque veniale ex genere ſuo, quod ex doctrina Diui Thomę docuit Raynerius v. *matrimonium* c.12. actus enim coniugalis non priuat ratione ſecundùm habitum, ſed ſecundùm actum. Non eſt autem peccatum quod aliquis actus melior ſecundũ genus ſuum, quandoque interrumpatur pro aliquo minùs bono actu, magis tamen neceſſario, ſicut, & vita contemplatiua interrumpitur actibus actiuæ minùs bonis. Exemplum autẽ nullius momenti eſt. Quia ſciſſio venæ, & potio amara non habent alium finem, quam reſtitutionem ſanitatis, quæ cùm reſtitui poſſit facili medio, prodigalitas quædam eſſet ſanguinis, & laboris corporalis pro ſalute. At matrimonij actus habet etiam alios fines bonos præter remedium concupiſcentię, quos non excludit tacitè neque expreſſè, qui in remedium concupiſcentiæ vtitur coniugio, cùm eodem tempore poſſit etiam expreſsè vti ex alijs finibus intrinſecis. Illud tamen vt certum admittunt DD. omnes, ſi quis vnà cum alijs finibus expreſſis appetat remedium concupiſcentiæ, nullum fore peccatum, quia iam non eſt ea cauſa motiua, ſed impulſiua; & nulla peruerſio eſt cum fine principali intendere etiam alium minùs præcipuum.

8. Dico tertiò. Actus coniugalis ſolius delectationis gratia ex genere ſuo non eſt peccatum aliquod. Conſtat hæc pars ex dictis ſupra lib. 1. c. vltimo, vbi oſtendi hunc finem ex ſe non eſſe malum, & huius concluſionis fundamenta explicui, & ſatisfeci his, quæ contra obijci poterant ex Sacra Scriptura, & Patribus & ratione, & quæ adducit Thomas Sanch. li. 9. diſp. 11. n. 1. & 4. qui oppoſitam ſententiam ſecutus eſt cum Ioanne Azor cap. cit. difficult. 3. qui dicit eſſe veniale peccatum. At non ideo admitti debet peccato carere coniugatos, quãdo cibis calidis, aut vnguentis, oleis, muſco, & alijs mendicantis vtuntur ad excitandam, & accẽdendam magis voluptatem. Hæc enim intemperantia voluptatis eſt, & veniale peccatũ. Loquuti autem ſumus de ea voluptate, quam ex genere ſuo affert actus coniugalis.

9. Dico quartò. Actus coniugalis tuendæ, aut reſtaurandæ ſalutis cauſa non eſt peccatũ, neque veniale. Docet Almainus in quarto diſtinct. 31. quæſt. vnica. Maior quæſtione vnica, concluſione tertia. Sa verbo *debitum coniugale*. Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 15. nu. 5. Ægidius diſp. 34. dubio primo concluſ. 2. num. decimo, & alij. Ratio eſt eadem. Quia finis non eſt malus, ſed licitus, ſcilicet reſtitutio aut conſeruatio ſanitatis: medium etiam eſt licitum, ſcilicet actus coniugalis, & etiam conueniens ad eum effectum, vt & Medici docent. Ergo non eſt vnde deriuetur malitia. Quod autem alio etiam modo poſſit vti ad conſeruandam ſanitatem, illamque tuendam, vel reſtaurandam, parum refert, neque conuincit culpam venialem. Quia ſatis eſt vti medio ex ſe licito, & aliàs conuenienti. Neque etiam eſt inordinatio aliqua, quod referatur actus coniugij ad alium finem pręter intrinſecos. Eſſet quidem inordinatio, ſi excluderet tacitè vel expreſsè; at nõ excludit vt conſtat. Ex quibus ſoluta manent ea, quibus inductus Tho. Sanch. ſibi oppoſitum perſuaſit cum alijs lib. 9. diſp. 10. nu. 3. & Azor c. cit. difficult. 2.

10. Denique dico. Si actui matrimonij addatur finis aliquis mortaliter, aut venialiter malus, erit peccatum mortale, aut veniale. Idẽ eſt, ſi quamuis rectè inceptus actus ſit, poſtea mutetur affectus voluntatis. At coniugi reddẽti debitum malus alterius finis nihil obeſt, quominus reddere poſſit, & teneatur. Neque enim eo inficitur redditio, aut petitio alterius, cùm exerceat, vel cooperetur ad actum, quem alter ſua culpa facit malè, vt explicui ex certiſſimis meo iudicio principijs, quæ tradidi ſupra capite tertio.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT IX.

Quando ſit illicitus actus coniugalis ratione temporis.

SVMMARIVM.

Diſtinguuntur tempora tria, de quibus eſt quaſtio,n.1.
Prohibetur acceſſus, cùm ſumenda eſt Euchariſtia: at ſi acceſſerint,communi iure poſſunt, num.2.
Etiam tempore ieiuniorum,n.3.
Etiam die Dominico,n.4.
Hac pracepta iam ceſſaſſe,n.5.
Quid tempore excommunicationis,n.6.

1. POTEST etiam ratione temporis reddi illicitus concubitus. Tempora autem diſtingui poſſunt,aut cùm ſumenda Euchariſtia eſt,aut cùm ieiunandum eſt, aut dies Dominici,& feſtiui,de quibus ſuo ordine referā antiquas Patrum conſtitutiones.

2. Igitur in primis ſi coniux ad ſacramētum velit accedere ſequenti die,ſuæque obligationi ſatisfacere, illicitus erit concubitus. Gratianus enim tempore communionis coniuges abſtinere debere probatū reliquit Hieronymi,Ambroſij,Auguſtini,Chryſoſtomi, & Gregorij teſtimonijs, & in *capite omnis homo de conſecratione diſtinctio.4.omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet tribus aut quatuor aut octo diebus.* Quē canonem ex Concilio Illiberitano citat,cùm tamen nō extet,vndè autem deſumptus ſit affirmare non audeo. Scio tamen Diuum Auguſtinum non ſemel docuiſſe, vt abſtinerent à coniugibus in ſolemnitatibus Eccleſiæ, & quoties communicandum eſſet. In ſermone 226. de tempore Dominica 10. poſt Pentecoſten ſermone ſecundo hæc habet. *Ille bonus Chriſtianus eſt,qui quoties ſolemnitates veniunt, vt ſecuriùs communicet ante plures dies caſtitatem cum propria vxore cuſtodit,vt ſecura, & ſincera conſcientia ad altare Domini caſto corpore, & mundo corde praſumat accedere.* Quod ſi panes Propoſitionis, inquit Hieronymus, non poterant ab his,qui vxores tetigerant ,comedi,quanto magis panis ille, qui de Cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulo antea adhæſere amplexibus, violari atque contingi, non quò nuptias condemnemus,hoc enim non dicimus, ſed quando eo tempore, quo carnes Agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus. At ſi copulati fuerint, non impediuntur communicare die ſequenti. Quia, vt docet Diuus Thomas 3. p.quæſtione 81.art.7.non ex quadam neceſſitate præceptum eſt,ſed conſilium ex decentia,& congruentia propter immunditiam corporalem,& mentis diſtractionem, quæ ex huiuſmodi actibus excitari plerumque ſolet,vt dicit etiam Gregorius in *cap.vir cum propria 33.q.2.* Qua etiam ratione ab ingreſſu remouetur Eccleſiæ eodem capite,vt dixi ſupra cap. 1. Idem dic de debito ſoluendo poſt communionem.Quantum autem temporis elabi debeat à debiti ſolutione vſque ad communionem, non poteſt certò definiri, ſed id iuxta euagationem mentis, quā patitur in actu,definiendum eſt. De quo benè Tho. Sanc. li.9.diſp.13.& nos in tractatu de Euchariſtia.

3. Deinde,ſi ieiunijs vacandum eſt.Iniūctum enim eſt coniugatis, vt quò pœnitentiā agere etiam viderentur, ne coniungerentur temporibus ieiuniorum.Extat de hoc antiquū Liberij Papę decretum. *Abſtinendum in his ſacratiſſimis quadraginta diebus à coniugibus,& piè viuendum,vt ſanctificato corde, & corpore iſti dies tranſigantur,donec perueniatur ad diem ſanctum Paſcha,etc.* Idem poſtea reſpondit Nicolaus Primus ad conſulta Bulgar.c.50. *Quid de eo qui quadrageſimali tempore cum vxore ſua coierit,ſit iudicandum: Epiſcopi veſtri,& ſacerdotis,qui ab eo conſtituetur,arbitrio conſiderandum, ac definiendum committimus,qui ſingulorū mores agnoſcere poterunt:et vnius eiuſq; veſtrum cauſas libratis perſonis ac temporibus diſcernere, ſeu moderari debebunt.Porro cum ea eodem tempore ſine aliqua contaminatione dormire omnino liceret,ſi ignis,& palea ſine laſione communionem aliquam habuiſſent,vel ſi diabolica fraudis aſtutia neſcirentur.Nam vbi maſculus cum fœmina pariter conuerſantur,difficilè eſt inſidias hoſtis antiqui deeſſe,qua nimirum non defuere vbi ſolitaria fratris & ſororis Ammonis,ſcilicet, & Thamar extitit paruiſſimo ſpatio commoratio.* Hæc Nicolaus non minùs verè,quam ſanctè.

4. Die item Dominico abſtinendum ab vxoribus Patres admonuerunt. Pœnitentia enim decem dierum ſtatuitur in illum, qui die Dominico cum vxore concumberet in pœnitentiali Romano antiquo, quod retulit Antonius Auguſtinus titulo tertio capite 20. eorum quæ ille compilauit.Quod idem ad cōſulta Bulgarorum capite 63. reſpondet Nicolaus Primus hiſce verbis. *Conſulitis praterea ſi liceat die Dominico nocturno,vel diurno tempore cum vxore ſua coniungi aut dormire? Quibus reſpondemus quoniam ſi Dominico die ab opere mūdano ceſſandum eſt,ſicut ſupra docuimus, quanto potiùs a voluptate carnali,& omnimoda corporis pollutione cauendum? Praſertim cùm Dominici diei nomen, quod nihil eodem die prater qua Domini ſunt Chriſtianus agere debeat, liquidò manifeſtet.* Et in fine. *Porrò vt verbis vtar Apoſtoli hoc ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum vobis iniiciam, ſed ad id quod honeſtum eſt, & quod facultatem prabeat ſine impedimentum Dominum obſecrandi.* Erga quem diem tanta fuit antiquorum reuerentia, vt in illo

Digitized by Google

in illo matrimonium contrahere ſine pœnitentia non liceret, vt ex Triburienſi Concilio refert Burchardus libro 19. decretorum capite 157. Multo tamen mirabilius, quod memoriæ tradidit Sanctus Auguſtinus ſermone 244. de tempore. *Qui vxorem ſuam in profluuiis poſitam agnouerit, aut in die Dominico, aut in qualibet alia ſolemnitate ſe continere noluerit, qui in eo concepti fuerint, aut leproſi, aut Epileptici, aut etiam fortè Dæmoniaci naſcuntur.*

5. Hæc tamen præcepta iam mihi videntur euanuiſſe, vt docet etiam Ioannes Azor tomo tertio, libro tertio, cap. 31. quæſtione ſeptima, Quare, cùm ſolùm actus coniugalis illis diebus eſſet illicitus ex prohibitione Eccleſiaſtica, exiſtimo ceſſante ea prohibitione iam etiam ceſſaſſe eam obligationem. Quare tunc ſolùm vſus coniugij ante ſumptionem Euchariſtiæ erit peccatum veniale, quando ob euagationem mẽtis minùs aptum reddat coniugem ad ſumptionẽ illius. Quod quidem non prouenit ex præcepto Eccleſiaſtico ſed ex diuino diſpoſitionem, & attentionem requirente. Adde etiam, quando ea præcepta vigebant, non habuiſſe locum, quoties erat incontinentiæ periculum, vt indicauit Nicolaus Primus cap. 63. citato.

6. Solet etiam ad hanc temporis circunſtantiam reduci, quando alter ex coniugibus excommunicatus eſt, aut vterque: de quo latè Thomas Sanchez libro nono, diſputatione decima quarta. Res hæc in materia de excommunicatione examinata iam eſt, ideo nunc breuiter perſtringam. Dico itaque licitum eſſe vxori cum excommunicato viro cohabitare, & ab eo petere debitum, & reddere *capite quoniam multos 11. quæſtione tertia*, & eſt communis Doctorum ſententia. Quam etiam docet Comitolus libro ſexto reſponſorum moralium quæſtione 34. numero ſecundo, quamuis nonnulli diſſentiant. Et idem dicendum eſt, quando ſola vxor eſt excommunicata, vt multis citatis docuit Gabriel Vazquez tomo quarto in tertiam partem de excommunicatione dubio nono. Auila de cenſuris parte ſecunda, capitulo ſexto, diſputatione 11. dubio quinto. Noluit enim ius priuare coniugem neque alium eo iure, quod habet ſupra excommunicatum. Atque idem dico, ſiue vxor habita ſit poſtquam incidit in excommunicationem, ſiue antea. Vnde neque peccat petendo ab excommunicato, neque reddendo. Et idem eſt, ſi vterque ſit excommunicatus, non enim peccant inuicem petendo atque reddendo, quæ omnia eo loco latè à nobis diſputata ſunt.

CAPVT X.

Quomodo ſit illicitus actus coniugalis ratione loci?

SVMMARIVM.

Quale peccatum ſit actus coniugalis in loco publico, n. 1.
Proponitur quæſtio de loco ſacro, n. 2.
Quid intelligatur nomine loci ſacri in hac parte, n. 3. 4. 5. 6.
Actus qui ex ſe peccata ſunt, habere malitiam ſacrilegij, & eorum fundamenta, n. 7.
Maior explicatio prædictæ ſententiæ, numero 8.
Oppoſita ſententia præfertur, & eius ratio à poſteriori, n. 9.
Eius ratio a priori, n. 10.
Soluuntur fundamenta primæ, n. 11.
De actu coniugali in loco ſacro variæ ſententiæ, num. 12.
Neque eſſe illicitum actum coniugalem in loco ſacro, neque eo violari Eccleſiam, n. 13.
Quid de actu coniugali, quando eſt alias illicitus, num. 14.
An omnis effuſio ſeminis etiam occulta violet Eccleſiam variæ ſententiæ, ibidem.
Requiri publicam verius eſt, n. 15.
Quæ dicatur publica, ibidem.

1. SI actus coniugalis fiat in loco publico, certum eſt eſſe peccatum ratione ſcandali; eſt enim ex ſe occaſio ruinæ adſpicientibus. Neque mirum eſt, ſi homines hominum oculos in actu coniugali euitent, ſiquidem, & nonnulla animalia ratione carẽtia euitare dicuntur, vt de Elephantis, & alijs tradunt Hiſtorici.

2. Quod verò attinet ad locum ſacrum an reddat actum coniugalem illicitum, difficilius explicatu eſt. Eius tamen intelligendi gratia dicemus primò quid cenſeatur nomine loci ſacri, quod ad hoc inſtitutum attinet. Deinde, an ſecluſa iuris prohibitione ſit peccatũ ſacrilegij delictum commiſſum in loco ſacro. Tertiò an ea iuris prohibitione comprehendatur copula ex ſe licita, qualis eſt actus matrimonialis. Denique an comprehendatur omnis illicita, an tantùm notoria, & publica.

3. Igitur quod ad primum attinet ſufficienter explicat Thomas Sanchez libro nono diſputatione 15. quæſtion tertia per totam. Suarez tertio tomo diſputatione 81. ſectione 4. Quare breuiter ea in compendium redigemus quia & difficultate carent, & ferè communi Doctorum ſenſu recepta ſunt. Nomine loci ſacri quoad hunc effectum intelligitur in primis Eccleſia benedicta, aut conſecrata, ante quam

Digitized by Google

quã conſecrationem non erat locus ſacer. Quo nomine intellige etiam Eccleſiæ corpus, quod ad ipſum ſpatium Eccleſiæ ſpectat, quod diuinis officijs peragendis dicatum, aut benedictum eſt. Vndè ſi ſupra tectum Eccleſiæ peccatum committatur, non dicitur fieri in loco ſacro; neque ſi ſubtus pauimentum Eccleſię in ſpelunca vel cauerna aliqua, dummodo hæc loca non ſint deputata aut diuinis officijs, aut ſepeliendis corporibus, ad quę pateat aditus per Eccleſiam, dicuntur enim ſpectare ad Eccleſiæ corpus; vt ſi ſit capella aliqua in altiori loco edita, & conſtituta, in qua fiat ſacrum, & ab exiſtentibus in Eccleſia audiatur [illegible], & videatur, vt rectè d[illegible] docet Sanchez diſputatione citata numero 26. & 27. Similiter ſi extra limen Eccleſiæ committatur crimen, non cenſetur fieri in loco ſacro, limen enim diuidit ſacrum à profano. Item neque ſi in cameris Eccleſiæ adhærẽtibus, quæ non conſtituunt vnum corpus cum Eccleſia, neque in turri adhęrenti, in qua cymbala conſtituta ſunt; neque in eo loco, quem ſacriſtiam vocant: nec enim efficit vnum corpus cum Eccleſia, ſicut capellæ conficiunt. Idem dicendum de choro, quando ſeparatur ab Eccleſię corpore, vt contingit in Eccleſijs monialium: non verò quando non ſeparatur, ſiue ſit in loco infimo: ſiue in editiori, vt ſolet eſſe in monaſteriorum Eccleſijs, tunc enim cenſetur locus ſacer, quia pertinet ad corpus Eccleſiæ. Idem etiam dicendum de cellulis, in quibus mulierum confeſſiones audiuntur. Et quidem de ea parte, qua confeſſarius adſtat, certum fere videtur, cùm ſeparetur pariete à corpore Eccleſiæ. Et idem dixerim etiamſi ſeparetur tantùm velo ab eo loco, in quo fœminæ ſunt. Nam exiſtimo etiam eum locum, in quem mulieres ingrediuntur, vt peccata confiteantur, non eſſe locum ſacrum: nec enim pertinet ad Eccleſiæ corpus, quod diuinis officijs deputatũ eſt: quamuis per portam, quę reſpicit corpus Eccleſię, ſit aditus ad eas cellulas. Ad quod expendo vltima verba in *capite vnico de conſecratione Eccleſiæ in ſexto* ibi, *licet de vno ad aliud per portam intermediam habeatur acceſſus.* Aliter ſentit Thomas Sanchez ibidem numero 32. & communis, ſed quod dixi mihi videtur probabilius. Idem dixerim de his cellulis, quas *tribunas* vocant, ex quibus Principes, qui domos Eccleſijs coniunctas habent, ſolent audire ſacrum: de his enim idem iudicium ferendum eſt, atque de cameris Eccleſiæ adhærentibus.

4. Nomine etiam Eccleſię intellige illam, etiamſi non ſit omninò ædificata, ſed incepta, præmiſſa tamen benedictione Epiſcopi, quia iã in eo loco, & ſacra peragi, & mortui ſepeliri poſſunt. Adde etiam, & gaudere priuilegio immunitatis Eccleſiaſticę, vt docet Suarez tomo primo de religione libro tertio de reuerentia debita locis ſacris cap. 9. num. 2. Quamuis inefficax inde ſumatur argumentum, cùm multa loca gaudeant immunitate Eccleſiaſtica, vt sũt monaſteria, quę non cẽſentur loca ſacra quoad hunc effectum, de quo modò loquimur. Similiter ſi Eccleſia extendatur, vel addatur capella, cenſetur locus ſacer propter eandem rationem; at ſi Eccleſia iam ſit deſtructa non cenſetur eo nomine, vt rectè aduertit Thomas Sanchez num. 39.

5. Nomine etiam Eccleſię intellige Eccleſias etiam monaſteriorum. & hoſpitalium, dicuntur enim loca religioſa neque ad vſus profanos redire poſſunt *cap. ad hac de religioſis domibus*. Item ad diuina officia, & Dei cultum deputata perpetuò ſunt. [illegible]que deputatio ab Epiſcopo facta in hoſpitalibus locum benedictionis ſupplet; quod etiam docet Ioannes Azor tomo 3. lib. 3. cap. 31. quęſt. 4. In dubio autem præſumitur id eſſe factum de licentia Epiſcopi, ſi publicè ibi ſacra fiãt; adſint cymbala, vel cymbalum in publico loco conſtitutum, & cùm celebrãtur diuina omnes ſine diſcrimine admittantur. Idem dixerim de eremitorijs, quæ in oppidorum ſuburbijs, aut propè vrbes ędificari ſolent in honorem alicuius ſancti, in quibus ſacra fieri ſolent aliquibus anni diebus; ſi tamen benedicta ſint, alias eadem ratio eſt de illis, & de priuatis oratorijs.

6. Cenſetur etiam locus ſacer cœmeterium Eccleſiæ benedictum, cũ eodem modo, atque Eccleſia polluatur, *ca. vnico de conſecrat. Eccleſ. in 6.* licet nonnulli ſine fundamento repugnauerint. Similiter loca ſacra cenſentur religioſorum clauſtra, ſi benedicta ſint, quæ diuinis officijs deputata ſunt, & ſepeliendis mortuis, Corduba in ſumma quæſtione 12. Clauſtri nomine intelligo non atrium exterius cœlo apertum, ſed ſpatium, quod eſt inter parietes, & columnas, niſi fortè illud ſpatium apertum habeat rationem cœmeterij, vt apud Carthuſianos contingit. Alia verò religioſorum habitacula, & etiam oratoria priuata, etiamſi ibi ſacra fiant, non cenſentur loca ſacra quoad hunc effectum ex communi ſententia, quam ſequitur Thomas Sanchez ibidem numero 39 & 42.

7. Secundum iam exiſtimandum eſt, quod etiam difficilius eſt, an ſecluſa iuris prohibitione peccatum commiſſum in loco ſacro habeat ſpecialem rationem ſacrilegij. Nonnulli exiſtimant actus, qui ex ſe peccata ſunt, ſi in Eccleſia fiant, habere malitiam ſacrilegij, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, & ſpectato ſolùm iure naturali, & hæc eſſe prohibita. vt ſacrilegium, quia mala, & ſacrilega. Quam ſententiam præ cęteris expreſſit Suarez tertio tomo in tertiam partem diſp. 83. ſect. 3. ſed latiùs tomo 1. de religione lib. 3. citato cap. 7. Pro qua citauerat Doctores cap. 3. num. 6. Cuius fundamenta hęc sũt. Primò. Quia nulla videtur eſſe ratio, quare ſicut datur in hac materia ſacrilegium, quia prohibitum, quia de ſe, & ſecundùm ſuam naturã tale eſt. Secundò probat inductione. Quia actus coniugalis, etſi licitus, ſi fiat in loco ſacro, ex

ipſa rei natura indecentiſſimè fit. Vndè, & multi dicunt etiam ob periculum incontinentiæ vitandum, non poſſe ibi haberi, non quidem alia ratione, niſi quia ex ſe habet inordinationem quandam intrinſecam, ſi in loco ſacro fiat ob ſuam turpitudinem. Sicut etiam exonerare ventrem in loco ſacro ſine neceſſitate cogente ſtatim rationi apparet eſſe indecentiſſimũ, & turpiſſimum. Tertiò probat ex eo, quod Paulus 1. Corinth. 11. ſignificat eſſe irreuerentiam Eccleſię in illa manducare, & bibere cõmuni, & ordinario modo, nihil diſcernendo inter illam, & profanum locum. Ergo eſt irreligioſum ex natura rei ſine prohibitione Eccleſiæ. Cui videtur fauere Baſilius in regul. breu. reg. 310. qui ex verbis Pauli colligit non eſſe communibus epulis locum in Eccleſia. Fauet Hieronymus in eundem locum Pauli, Ambroſius ibidem, Chryſoſt. ibidem Homil. 27. ibi: *Sed etiam Eccleſia afficitur contumelia: Sicut enim Dominicam Cœnam facit priuatam, etiam rurſus locum vtens Eccleſia tanquã domo.* Anſelmus ibidem contemni dicit, dum in Eccleſia carnales cibi ſumuntur. Diuus Thomas ibidem lect. 4. dicit nõ eſſe licitum Eccleſiam his communibus vſibus applicare. Quartò probat, quia vſus calicis ſacri in menſa vulgari ex natura rei eſt ſacrilegus, & contra reuerentiã debitam rei ſacræ, vt colligitur Danielis 5. ex punitione Balthaſaris, quod profanauit vaſa Domini diuinis vſibus applicata. Vndè Hieronymus ibidem: *Quandiu vaſa fuerunt in Idolio Babylonis, non eſt iratus Dominus. Videbantur enim rem Dei ſecundùm prauam quidem opinionem tamen diuino cultui conſecraſſe. Poſtquam autem humanis vſibus diuina cõtaminant, ſtatim pœna ſequitur poſt ſacrilegium.* Ergo poteſt etiã in cõmuni vſu loci ſacri dari ſacrilegium ex natura rei. Quintò probat ex facto Chriſti eijcientis ementes, & vendentes de templo. Ergo factum illud reputauit ſacrilegium eo modo, quo tunc fiebat, & videntur communiter docere Patres. Sed ea malitioſa non erat ratione alicuius prohibitionis poſitiuę. Ergo ex natura rei, atque ideo de noſtris Eccleſijs idem dicendum eſt. Vltimò probat. Quia canere in Eccleſia laſciua aut vana, vel pulſare in cithara, aut organo ſonos profanos ſacrilegium eſt, quia loco ſacro iniuria fit, dum in loco dicato ad Dei laudem profana hęc fiũt. Vndè ad eam ſpeciem ſacrilegij ſpectare, qua ſacro loco fit iniuria, docuit Caietanus 2. 2. quæſt. 91. art. 1. § *inter hæc*, circa finem. Ergo eadẽ ratione quæcumque actiones vel diuina impediunt, vel habent indecentiam in loco ſacro, habent etiam malitiam ſacrilegij ex natura rei.

8. Deinde, quò magis eam ſententiam explicet, addit Suarez dicto capite ſeptimo num. 6. & ſequent. Hanc malitiam ſacrilegij non conuenire quibuſque actibus malis, etiamſi in loco ſacro fiant, ſed tantùm peccatis externis, ſiue quæ exteriùs conſummantur. Vndè in cogitationibus turpibus, aut blaſphemijs habitis in loco ſacro, vel alijs quantumuis grauibus nullam agnoſcit ſpeciem ſacrilegij. Quia tunc locus ſacer non eſt circunſtantia obiecti, ſed tantùm perſonæ peccantis in loco ſacro, eò quod actus iſte interior non infert ſpecialem iniuriam loco ſacro cùm non ſit ſenſibilis. Sentit tamen cum Syluestro in Roſa aurea caſu 63. eſſe grauiora peccata, ſed non in noua ſpecie malitiæ. At externa peccata, quæcumque illa ſint, dicunt ex ſe ordinem ad ſenſibilem locum, & ideò aliquam irreuerentiam continent. Dicit denique dicto capite ſeptimo numerò nono, hæc externa peccata in loco ſacro regulariter non habere malitiam mortalem ſacrilegij; ſed tantùm venialem, quod docet cum Leſſio libro ſecundo de virtutibus capite 45. dubio tertio. Quamuis Corduba quæſtione 190. dicat quælibet mortalia peccata facta in Eccleſia eſſe mortalia. Quæ autem iudicanda ſint mortalia, quæ venialia, attendendum dicit ex maiori vel minori deformitate, quæ eſt in peccato, ſecundùm quam magis, vel minùs opponitur puritati, & ſanctitati templi. Vndè poteſt contingere, vt aliqua peccata, licet ex ſuo genere minùs grauia, opponantur magis templi ſanctitati, & maiorem inferant irreuerentiam, qualia ſunt fornicatio, & pollutio. Et addit etiam numero vndecimo tactus impudicos in partibus inhoneſtis, pro quo refert Syluestrum, Cordubam, Lodouicum Lopez, Emanuel Rodriguez, Petrum Ledeſmam, & docet Salas cum Lucio ſecundo tomo 1. 2. tractatu 13. diſputatione 6. ſectione 22. in fine. Et quamuis non poſſint certa regula definiri, quod attinet ad nutus, iocos, verba, ſed prudentis arbitrio relinquendum ſit: erit tamen optimum ſignum ad iudicandum de graui irreuerentia, quando graue ſcandalum generatur; apprehenduntur enim illi ſic operantes, non ſolùm vt luxurioſi, ſed etiam vt irreligioſi.

9. Cæterùm mihi ſemper probabilior viſa eſt ſententia, quæ docet ſecluſo iure poſitiuo, & Eccleſiaſtico nullum peccatum in Eccleſia commiſſum habere ſpecialem malitiam ſacrilegij in confeſſione explicandam. Quam ſententiam docuit Caietanus ſecunda ſecundæ, quæſtione 99. ad 5. dub. & tomo primo, opuſculorum tractatu 31. qui eſt 17. reſponſionum in 1. 2. dubio ſecundo, & licet non ita apertè idem etiam docuerat prima ſecundæ, quæſtione ſeptima apertè etiam docet Soto libro ſecundo de iuſtitia quæſtione 4. articulo quarto. Victoria in ſumma quæſtione 196. Angles in floribus quęſtione noua in difficultate. *An locus ſacer in quolibet peccato ſpeciem mutet.* Nauarrus in manuali c. 6. n. 11. & in *ca. conſideret de pœnit. diſt. 5.* in principio n. 19. & ſequentibus, Ioannes Gutierrez lib. 1. canonic. q. c. 31. n. 35. Sanchez lib. 9. diſp. 15. nu. 5. Valentia 2. 2. diſput. 6. generali qu. 15. puncto 1. *Præterea ad*

eandem

Digitized by Google

eandem ſpeciem. Gabriel Vazquez tom. 1. in 1. 2. diſp. 98. num. 4. 5. 6. inclinat Ioannes Azor tom. 3. lib. 3. c. 31. quæſt. 3. Quæ ſententia primò probatur à poſteriori ea ratione, quam aſſignat etiam Thomas Sanchez, quia non omnia peccata commiſſa in loco ſacro ſunt ſacrilegia. Ergo quod aliqua ſint, alia verò non ſint non poteſt prouenire, niſi ex lege Eccleſiaſtica. Antecedens conſtat. Quia furtum in Eccleſia commiſſum eſt ſacrilegium, non tamen deceptio proximi per mendacium, vel falſum iuramentum. Dare alapas alicui in Eccleſia, & calcibus, aut fuſte impetere non eſt ſacrilegium; vulnerare autem, ita vt effundatur ſanguis, ſacrilegium eſt. Item pollutio voluntaria in Eccleſia ſacrilegium eſt: & tamen verba inhoneſta, ſollicitatio fœminæ, oſcula, tactus impudici, & cogitationes quantumuis turpes, imò & contrectatio pudendi alicuius animalis, ex quo ſequatur effuſio ſeminis in Eccleſia, non eſt ſacrilegium, vt docet maior & melior DD. pars. Conſequentia autem probatur. Quia ſi id proueniret ex natura rei, per hęc omnia inferretur iniuria loco ſacro, & ita omnia ea eſſent ſacrilegia: & pari etiam ratione ſacrilegia eſſent actus interni mali in Eccleſia. Quod enim ſit locus ſenſibilis, parum refert, quia cōſecratio ſpiritualis eſt, & illi conſecrationi videtur inferri iniuria, dum is locus eligitur ad prauas cogitationes. Vnde Sylueſter *v. confeſſio*. 1. q. 10. ſenſit cogitationem turpem in Eccleſia eſſe mortale peccatum. Et ſanè nulla inter hæc aſſignari poteſt diſtinctionis ratio. Quod ſiquis concedat in omnibus his eſſe ſpeciem ſacrilegij, tenetur etiam concedere eſſe ferè in omnibus mortale peccatum, niſi leuitate peccati commiſſi excuſentur: at cùm committitur peccatum quodcumque mortale, erit peccatum mortale ſacrilegij. Quia graue eſt, quod in eo loco homines de peccatis agant, vbi cōueniunt Deum timentes ad veniam de peccatis poſtulandam. Hoc autem nullus concedere auſus eſt, neque communis hominum æſtimatio, quæ in his rebus moralibus magni momenti eſt, vnquam exiſtimauit committi peccatum ſacrilegij. Quod ſi ex aliquibus praue factis in templo ſcandalum generetur, erit quidem peccatum ſcandali iuxta regulas, quæ de peccato ſcandali generalis, & ſpecialis tradi ſolent, non verò ſpeciale peccatum ſacrilegij.

10. Atque ex his, quibus à poſteriori probata eſt noſtra ſententia, colligitur etiam ſecunda ratio à priori. Quia non omnia, quæ in templo fiunt, habent ſpecialem irreuerentiam cū loco ſacro, vt ſacer eſt, aut cum eius deputatione, & benedictione. Quare, vt optimè Caietanus 2. 2. loco citato inquit, directè agere contra ſanctitatem loci, vt ſit ſacrilegium, in eo conſiſtit, quod eſt incurrere voluntariè in illud, ad cuius contrarium ineſt ſanctitas loco. Vt v. g. ſiquis extrahit aliquem violenter à loco ſacro, facit contra id, ad quod ineſt ſanctitas, ſcilicet, ne extrahatur aliquis per violentiam ab illo. Similiter, vt non impediantur ſacra, ad quæ locus ille deputatus eſt, per ablationem conſecrationis aut benedictionis. Quare is tantùm dicetur ſacrilegium in hac parte committere, qui factis ſuis conſecrationem Eccleſiæ, & benedictionem aufert. Et explicatur magis, quia negari non poteſt Eccleſiam prohibitione ſua, qua vetat aliquem actum fieri in Eccleſia, poſſe conſtituere illum in ſpecie ſacrilegij. Vndè cùm prohibet iocos, confabulationes, placita, venditiones fieri in Eccleſia, ſacrilegus erit, qui contra fecerit ex Eccleſiæ prohibitione, vt rectè docet etiam Suarez dicto lib. 3. cap 4. in principio. At aliqua abſolutè fieri prohibet, alia verò, non niſi in ordine ad violationem loci ſacri. Vult enim ſi fiant Eccleſiam ita pollui, vt ſacra fieri in ea non poſſint, niſi reconcilietur. Quare ea, quæ hoc modo prohibentur, non erunt peccata ſacrilegij, niſi quatenus violant Eccleſiam, ita vt reconciliatione indigeat. Cùm ergo ſanctificari locum ad hunc vel illum effectum ſit ex lege poſitiua, & ex illa dependeat, quod in hoc loco ſacra fiant vel non, planè qui non agit contra eum effectum, ad quem ſanctificatus eſt, non committit ſacrilegium contra Eccleſiæ benedictionem, & conſecrationem. Quare licet peccata in loco ſacro commiſſa maiorem grauitatem habeant: at vt inquit Caietanus 1. 2. quæſtione 7. aggrauatur per accidens, id eſt, in ſua malitia ſpecifica, non tamen nouam ſpeciē malitiæ contrahendo. Quia illis non aufertur benedictio, & conſecratio, ita vt non liceat in eo ſacra facere ſecluſa Eccleſię lege, & ita nec profanari dicetur. Solùm ergo in illis peccatis erit peccatum ſacrilegij, in quibus Eccleſia voluerit deferri cultum Deo per immunitatē Eccleſiæ ab illis; & ita ea agere in loco ſacro erit illam immunitatem violarē. Quinque autem conſtituūtur eiuſmodi peccata, inter quæ eſt effuſio ſeminis, quæ autem comprehendatur hoc nomine explicabo infra iſto capite. Verùm hactenus locuti ſumus de eo, qui peccatum committit in Eccleſia, ſine contemptu tamen formali. Nam ſi adſit contemptus, planum eſt eſſe ſacrilegium. At peccatum contēptus eſt ex his, quę in expreſſo affectu cōſummatur, ſicut peccatum ingratitudinis, inobedientiæ, & ſcandali, quando ſpecialia ſunt.

11. Neque his obſtant fundamenta, quibus nititur Suarez. Ad primum enim reſpondetur primò peccatum contemptus loci ſacri eſſe prohibitum ex ſe ante omnem prohibitionem Eccleſiæ. Deinde dico fruſtra in omni peccatorum ſpecie quęri aliqua prohibita, quia mala, & mala quia prohibita. Nam in abſtinentia à carnibus nonnullis diebus, & in ieiunijs, & innumeris alijs, quæ ex mera humana conſtitutione pendent, non poſſunt aſſignari aliqua prohibita, quia mala, ſed tantùm mala quia prohibita. Ad ſecundū dico inductionem eſſe nullam,

Digitized by Google

nullam, aſſumit enim probãdum, ſcilicet actũ coniugalem in Eccleſia eſſe illicitum ratione loci; id enim negamus cum veriori ſententia, quam explicabo infra iſto cap. Similiter dico exonerare ventrem in Eccleſia, ſi ita fieret leuandæ naturę gratia, non eſſe ſacrilegium; pręſumi autem in foro externo ſacrilegium, quia præſumitur factum in contemptum, quando ſine vrgente neceſſitate fit; ſicut blaſphemus, qui in imaginem exſpueret, præſumeretur hęreticus, quamuis reuera poſſit eſſe ſine hæreſi, imò agnoſcendo reuerentiam in imagine, cui ex odio in prototypũ inſultare vellet. Ad tertium dico: primò à Paulo damnari eas epulas in Eccleſia ratione contemptus, quem præ ſe ferebant, dixit enim *aut Eccleſiam Dei contemnitis*, & ideò etiam à Patribus damnari. Dico deinde à temporibus Apoſtolorum eſſe præceptum Eccleſiaſticum non conuiuandi profanè in Eccleſia, quod & poſteriorum Pontificum, & Conciliorum decretis cõfirmatum eſt. Qua lege poſita iam eſſet contra religionem id facere. Lex enim, quando præcipit, conſtituit actum in materia ſpecialis virtutis. Ad quartum facilis eſt ſolutio. Omnia enim ſancta habent præceptum naturale ſanctè tractandi, contra quod peccatur peccato commiſſionis indignè tractando, & hoc fuit peccatum Balthaſaris. Ex eo tamen nihil colligitur cõtra nos; nec enim negamus poſſe contra reuerẽtiam templi peccari eo peccato, cũ in contemptum religionis, & conſecrationis fit aliquid in templo. Aſſerimus tamen eo ſecluſo non eſſe ſpeciale peccatum ſacrilegij ex iure naturali ſine prohibitione eccleſiaſtica. Eodem modo reſpõdemus ad quintum. Ad ſextum denique dicimus eiuſmodi opera eſſe ſacrilegia ex prohibitione Eccleſiæ; quam indubitatum eſt poſſe aliquid ſua lege cõſtituere in materia religionis, ita vt factũ contra illam ſit ſacrilegium ex iure tantùm Eccleſiaſtico. Qua etiam ratione dicimus in effuſione ſeminis, & ſanguinis, & alijs, eſſe ſacrilegia ex Eccleſiæ prohibitione, & ita ex eo nõ probatur eſſe ſacrilegia ex iure naturali.

12. Conſtat ergo ex his quæ dicta ſunt, peccata & alia etiam, quæ peccata non ſunt, ſi in templo fiant, non habere ſpeciem ſacrilegij, niſi ex conſtitutione Eccleſiaſtica. Quare iam videamus an actus cõiugalis in loco ſacro habeat ex iure poſitiuo malitiam ſacrilegij, ſiquidem ex natura ſua non habet, vt dictum eſt. In quo non eſt eadem Doctorum ſententia. Quidam abſolutè & ſine vlla diſtinctione docent actum coniugalem in loco ſacro eſſe peccatũ ex circunſtantia loci; ex quo conſequens erit iuxta noſtra principia ſupra cap. 3. non poſſe petere, nec reddere ſine peccato. Quia ab alio actus peti non poteſt, qui nequit fieri benè vel malè, ſed neceſſariò malè. Quam ſententiam tenet Paludanus in 4.diſtinct.18. quæſt.8.art.4. & diſtinct.31.quæſt. 3.art.2. Antoninus 3.p.tit. 1.cap.20.§.3. Caietan.in ſum. v. *matrimonium* cap.vltimo. Armilla v. *debitum* num.6.Valentia tom.4.diſput.10. generali quęſt.6.puncto 2. §.7. & ſine vlla etiam diſtinctione loquitur Graffis in deciſionib.cap.48.num.26. & Toletus lib.5.cap.8.num.14. Verùm alij ſub diſtinctione reſpondent. Dicunt enim actum coniugalem neceſſarium vitandæ fornicationi, aut incontinentię, vt cùm longa obſidione incluſi morantur coniuges in Eccleſia, non habere malitiam ſacrilegij, neque pollui Eccleſiam, & eſſe licitum. Cùm hac diſtinctione loquitur Auila de cenſuris p.5.dub.1.§.*Secundus caſus eſt.* Victorellus ad librum & caput citatum Toleti, v.*Seminis.* Azor tom.1.lib.10.cap.26.qu.13. & tom.3.lib.31.cap.31. quæſt.3. Sairo lib. 5. de cenſuris cap.16.num.19.Suarez tom.1. de religione lib.3.cit.cap.8.num.3.Ægidius de Sacramentis quæſt.83.art.3.dub.1.num. 231. & cum eadem diſtinctione loquitur Thomas Sanchez diſp.15.cit.num.7. & 12.citatis multis.

13. Denique alij docent nullum eſſe peccatum, ſi coniuges copulentur in loco ſacro, neque Eccleſiam violari, ſiue copulentur in caſu neceſſitatis, ſiue non, ſic docent Gloſſa in *cap. Eccleſijs v.ſemine de conſecrat.diſtinct.1.* vbi Hugo, Laurentius, & Gãdulphus, Archidiaconus ibidem, & in *ca.vnico de conſecrat.Eccleſia in 6.* Henriquez *c.fin.n.3.de conſecrat.Eccleſiæ.* Foſella *v.conſecratio.1.n.9.* Gerſon 2.p.in compendio Theolog. tract.de Sacramẽto matrimonij. Alexander Alenſis 2.p.quæſt. 147. membro 2. qui tantùm dicit eſſe peccatum propter contemptum ſacramenti, & alij etiam, quos refert Gloſſa in *c.vnico de conſecrat. Eccleſia in 6.* Emanuel Sa verbo, *Eccleſia* num.14 & hanc ſententiam eſſe fortaſſe veram dicit Soto in 4 diſt. 13.quæſt.2 articulo 3.verſic.*de quarto*, & poteſt etiam pro hac ſententia referri Gabriel Vazquez diſp.98.cit.num.6. dum dicit, neque pollutionem in loco ſacro eſſe ſpeciale peccatum ſacrilegij, niſi ſit publica; quia Eccleſiam non violat, vt ſtatim referam. Horum accedo ſententiæ hac inductus ratione. Quia actus maritales in loco ſacro non habẽt labem ſacrilegij ex naturali, aut diuino iure, ſed tantùm ex cõſtitutione eccleſiaſtica, quæ ſtatuit nonnullis actibus Eccleſiam violari, & reconciliandam eſſe, vt dicebã ſupra. Videamus ergò an ius eccleſiaſticum ſtatuat maritali effuſione ſeminis locum ſacrum pollui. Si enim non ſtatuit, non eſt cur dicamus actum maritalẽ in loco ſacro, etiam extra caſum neceſſitatis, eſſe ſacrilegũ, imò neque culpabilem, ſi ſcandalum abſit. Adducitur ergo textus ex *cap.ſignificaſti de adulterijs.* At ibi de copula clerici cum alterius vxore. In *ca.Eccleſijs diſt.68. & de conſecratione diſt.* 1. quod deſumitur ex Concilio Nicæno, tantũ dicitur violari Eccleſiam, ſi cuiuſcumque, hoc eſt, ſiue viri, ſiue fœminę pollutione maculetur. Eo autẽ verbo nõ ſignificatur maritalis actus. Atque idem dico de *capit. fin. de conſecrat. Eccleſiæ.* Debet ergo eſſe illicita ſeminis effuſio.

Actus

Digitized by Google

Actus autem maritalis ex ſe non eſt illicitus, & ex iure non oſtenditur illicitus. Ergo non eſt vndè dicamus eſſe illicitum & ſacrilegum in loco ſacro. Quod etiam à ſimili oſtendi poteſt in effuſione ſanguinis, quæ quando iuſta eſt, non habet ſpeciem ſacrilegij.

14. Reſtat ergò, vt tantùm effuſio ſeminis ex ſe illicita, & quæ cùm peccato mortali fit, polluatur Eccleſia, & illa ſola commiſſa in loco ſacro habeat ſpeciem ſacrilegij. Quare & violabit etiam actus coniugalis, quando aliàs cum vtriuſque peccato fieret, quamuis caſus iſte valdè dubitabilis ſit. Supereſt ergo explicemus vltimum, an omnis illicita copula, vel ſeminis effuſio in loco ſacro habeat ſpecialem malitiam ſacrilegij. Nonnulli id affirmant de omni ſeminis effuſione, quæ cum peccato eſt, ſiue ſit occulta, ſiue publica. Sic Paludanus in 4. diſtinct. 31. quæſt. 3. art. 2. num. 14. Antoninus 3 p. tit. 1. ca. 20. §. 2. Adrianus in 4. quæſt. 14. de matrim. §. *Pro huius ſuccinctâ*. Nauarrus in ſum. cap. 16. num. 32. verſ. 4. Thomas Sanchez diſp. 15. cit. num. 11. in fine Suarez d. lib. 3. ca. 7. num. 4.

15. Cæterùm communis Doctorum ſententia eſt non pollui Eccleſiam, niſi id delictum ſit publicum. Vndè ſi effuſio occulta ſit, neque polluitur, neque ſpeciem habet ſacrilegij. Sic Toletus lib. 5. ſum. cap. 8. Victorellus in annotationib. eiuſdem. Azor tom. 1. lib. 10. cap. 26. q. 13. licet aliquanto diuersè loquatur tom. 3. lib. 3. cap. 31. q. 6. cùm dicit pollui Eccleſiam in habitu, non in actu, donec innoteſcat, Auila de cenſuris p. cit. dub. 3. concluſ. 2. Sa *v. Eccleſia* n. 19. Sairo loco ſupra cit. num. 21. in fine. Graffis deciſionum p. 1. cap. 48. num. 26. Ægidius de Sacramentis quæſt. 83. art. 3. dub. 1. num. 239. Gabriel Vazquez diſput. 98. cit. num. 6. Qui DD. ſimul teſtantur eſſe communem ſententiam. Eam probat optima ratio, quam inſinuat Gabriel Vazquez. Quia, cùm ea effuſio ſeminis ideò tantùm ſacrilegium ſit, quia ex conſtitutione eccleſiaſtica locus ſacer illa profanatur, & tollitur conſecratio, aut benedictio; (nulla enim alia ratio eſt ob quam ſit ſpeciale peccatum,) fit vt notoria tantùm effuſio ſpeciale peccatum ſacrilegij ſit. Alijs etiam rationibus non contemnendis vtitur Ægidius loco citat. Quia cùm humana effuſione ſeminis pollui cenſeatur Eccleſia, quia irreuerentiam infert, & reuerentia conſiſtat etiam in communi hominum æſtimatione, ſicut & fama hominum; neceſſarium eſt, vt notoria ſit hæc quaſi Eccleſiæ diffamatio. Alias rationes apud ipſum vide. Quare, qui ſentiunt non eſſe ſacrilegium in his peccatis, niſi ex Eccleſiæ conſtitutione, quos retuli ſupra iſto capite, difficilè defendet per pollutionem occultam Eccleſiam pollui, aut violari, vel habere ſpeciem ſacrilegij. Publicùm autem hoc loco dicimus, non id, quod iuridicè probari poſſet; ſed quod vel ipſa confeſſione rei in iudicio, vel euidentia facti in multorum notitiam deuenit, & eſt quaſi diffamata Eccleſia, & denigrata eius reuerentia, vt expreſsè docent multi ex Doctoribus citatis. Vndè, ſi duo, vel tres, aut pauci homines ſcirēt pollutionem in loco ſacro admiſſam, adhuc neque egeret Eccleſia reconciliatione, neque eſſet ſpeciale peccatum ſacrilegij. Quo etiam ſenſu accipiendum eſſe delictum publicum in decreto Tridentini ſeſ. 24. cap. 6. de reformat. oſtendo latè de ſacramento Ordinis lib. 2.

CAPVT XI.

Quando ſit illicitus actus coniugalis ex parte modi?

SVMMARIVM.

Clementis Alexandrini, & Hieronymi verbis admonentur coniuges honeſtatis ſeruandæ in actu coniugali, num. 1.
Afferuntur quæ certa ſunt, num. 2.
Adduntur alia in eandem rem, num. 3.
Quoties generatio impeditur, eſſe peccatum in reddendo, num. 4.
Copulam præternaturalem cum coniuge eſſe illicitam, imò & eos tactus, num. 5.
Seminationem extra vas eſt peccatum, num. 6.
Copulam ſodomiticam inter coniuges etiam eſſe adulterium, num. 7.
Poſſe vxorem reddere debitum marito effundenti ſemen extra vas, ſi non ſit de eius conſenſu, numero 8.
Licere etiam viro inchoatum coitum non abſoluere, ſi vxor nil aliud exigat, num. 9.

1. IGNOSCANT pudicæ aures, multa enim in hoc cap. explicanda ſunt puris animis moleſta ſatis. Sed attingemus tantùm illa, non inhærebimus. Sed priùs admonendi ſunt coniuges præclaris verbis Clementis Alexandrini lib. 2. Pædagogi, c. 10. Vbi hęc habet; *Cæterùm quibus vxores ducere conceſſum eſt, iis pædagogo opus fuerit, vt non interdiu naturæ myſtica celebrentur orgia, nec ex Eccleſia, verbi gratia, aut ex foro manè rediens galli more coeat, quādo orationis, & lectionis & efficiendorum quæ interdum fiunt operum tempus eſt: veſpere autem oportet poſt conuiuium quieſcere, & poſt gratiarum actionē quæ fit Deo pro bonis quæ accepimus. Non ſemper autem concedit tempus natura, vt peragatur congreſſus Matrimonij, eſt enim coniunctio eò deſiderabilior, quo diuturnior. Neque verò noctu tanquam in tenebris ſe immodeſtè, & intemperanter gerendum eſt: ſed verecundia tanquam lux rationis, in animo eſt includenda. Nihil enim à Penelope telam texente differemus, ſi interdiu quidē texamus dogmata tēperantiæ, noctu autem ea retexamus, cùm in cubile venerimus. Si enim honeſtatem oportet exercere, multò magis vxori tuæ oſtendenda eſt honeſtas, inhoneſtas vitando coniū-*

ctiones,

Digitized by Google

ctiones, & quod caſtè verſeris cum proximis fide dignum è domo adſit teſtimonium. Non eſt enim, non eſt aliquid honeſtum apud eam reputandum, apud quam non eſt teſtata, ac probata honeſtas in acribus illis voluptatibus. Beneuolentia autem quæ fatetur ſe ferri præcipuem ad congreſſionem, exiguo floret tempore, et cum corpore conſeneſcit, nonnunquam autem etiam præſeneſcit flacceſcēte iam libidine, quādo matrimonialem moderationem, ac temperantiam meretricia voluptates iniuria affecerint. Amantium enim corda ſunt volucria, amoriſq́ irritamēta extinguuntur ſæpè pœnitentia: amorq́; ſæpè vertitur in odium, quandò reprehēſionem ſenſerit ſatietas. Impudentium verò verborū, & turpium figurarum, meretriciorumq́; oſculorū, et huiuſmodi laſciuiorum nomina, ne ſunt quidem memoria tenenda, beatum ſequentibus Apoſtolum qui apertè dicit. Fornicatio autem, & omnis immunditia, vel plura habendi cupiditas ne nominetur quidem in vobis, ſicut decet ſanctos. Rectè ergò videtur dixiſſe quiſpiam: Nulli quidem profuit coitus, bene autem cū eo agitur, ſi non etiam læſerit. Congruenter autem Clementi præclare ſcribit D. Hieronymus. *Nihil intereſt quam ex honeſta cauſa quis inſaniat. Vndè & Xyſtus in ſententijs. Adulter eſt in ſuam vxorem amator ardētior. In aliena quippe vxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir iudicio debet amare cōiugem, non affectu. Reget impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum, nihil eſt fœdius quam vxorem amare quaſi adulteram.* Hæc D. Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinia.

2. Sunt in hac re nonnulla certa, alia verò de quibus dubitatio eſt. Primò certum eſt poſſe eſſe peccatum in actu cōiugali ratione modi. Ad diſcernēdum autem peccatum in modo commiſſum non alia certior regula aſſignari poteſt, quam hæc. *Solus ille modus concumbendi cum vxore in vaſe naturali peccatum eſt, qui aptus eſt impedire generationem; at ſi non impediatur, non eſt peccatum mortale.* Quę doctrina ſatis ex ſe aperta eſt, & communi Doctorum ſenſu probata. Addunt tamen pleriq; DD. nullo coeundi modo in vaſe naturali generationē impediri. Sic Thomas Sanchez cū multis diſp. 16. num. 5. At mihi difficile videtur id quod aſſumitur, nullo ſcilicet cocundi modo ex his, quos excogitauit libido, impediri generationem. Quare rem hanc medicis relinquamus; Theologis, qui cœlibem vitam agentes experimento diſcere non poſſunt, ſpeculari turpe, ſcribere turpius eſt. Quare id à Medicis definitū accipiamus, & illos confeſſarij conſulant, cū eiuſmodi caſus in confeſſionibus occurrerint.

3. Verum huic generali regulæ nonnulla addenda ſunt. Primum eſt ſaltem eſſe peccatū veniale in petente tantùm propter ardentem appetitum voluptatis, quam indicant eiuſmodi nutationes, niſi quando ex iuſta cauſa fiant, quia aliter vſus copulæ eſſe non poſſit, vt docet cum alijs Thomas Sanchez ibidem, nu. 7. Deinde non eſſe peccatum mortale, ſi eo copulæ modo aliqua pars ſeminis elabatur, dummodo retineatur alia. Docent enim Medici nō totam ſeminis quantitatem in matrice retineri. Rurſus neque eſſe peccatum mortale, quāuis ex eo modo concumbendi, non ita certum ſit fore prolem, nec enim coniuges tenentur vti medio certiori ad prolem ſuſcipiendam. Sed ſatis eſt ſi vtantur conuenienti. Rurſus, ſi experimento conſtet fœminam aliquam ratione ſuę debilitatis, complexionis, & temperamenti ſemen non retinere, ſi aliquo certo copulæ modo coniungantur, cùm tamen retineatur alio, eſſe peccatum mortale vti illo modo, quamuis ex ſe non eſſet impeditiuus generationis. Satis enim eſt ad malitiam peccati in hac fœmina experimēto compertum generationem impediri, cuius oppoſitum ſine fundamento docet Thomas Sāchez diſp. cit. n. 5. Demiq; illud addendum eſt, nō eſſe neceſſarium, vt vterq; ſimul concurrant in ſeminis effuſione, cū ſemen fœminę certius ſit apud Medicos & Philoſophos non eſſe actiuum principium generationis. Quare expectare vir non tenetur, licet poſſit etiam effuſo ſemine adhuc copulam continuare, vt fœmina ſeminet. Imo & addit Thomas Sanchez diſp. 17. n. 10. nō ſolùm poſſe virum præuenire fœminam ſeminando, ſed etiam tactibus irritare venerem, quamuis ſciret id futurum, quod etiam docuit Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 15. n. 3. Res certè eſſet ſcrupulis plena, ſi adhoc quod liceret copula, neceſſarium eſſet, vt vtriuſque ſemen ſimul concurreret. Quare non eſt cenſendum eam obligationem eſſe impoſitam naturali iure.

4. Ex his colligitur, quando ſit peccatum reddere viro vel vxori petenti debitum aliquo ſpeciali modo. Nam quoties generatio impeditur iuxta dicta, peccatum mortale erit in reddendo, vt etiam docet Sanchez ibidem, nu. 8. At quando tantùm eſt peccatum veniale in eo copulæ modo iuxta dicta, Thomas Sanchez ibidem, exiſtimat nullum eſſe peccatum in reddendo, quia cenſet excuſari à veniali culpa ex alterius petitione. At iuxta principia tradita ſupra c. 3. cenſendum eſt cū eodem in hoc caſu non eſſe peccatum veniale ex parte reddētis, non quidem, quia excuſetur à culpa veniali ob petitionē alterius, ſed ex ibi traditis. Quia peccatum veniale in hoc caſu naſcitur ex ipſo affectu petentis, & vehementi appetitu voluptatis, cui appetitui & affectui non cooperatur alter coniux reddēs, ſed exercet actum licitum coniugibus, & ordinatum ad generationem. Adhuc enim & ille modus poſſet exerceri ſine eo appetitu & affectu.

5. Secundò certū eſt copulam viri cū vxore prętermaturalem eſſe peccatum mortale. Quia coniuges ſolùm habent poteſtatem ad vſum corporis, qui matrimonio deſeruiat, nō aliter. Vndè fit primò copulam ſodomiticam cum vxore peccatum eſſe mortale, & nullo modo honeſtari poſſe: idque non tantùm verū exi-

ſtimo

Digitized by Google

ſtimo de copula ſodomitica conſummata, ſed etiam inchoata. Quare inchoare copulam in vaſe præpoſtero vxoris, quò ſe magis excitet, aut turpiſſimę voluptatis gratia, animo tamen conſummandi in vaſe naturali, etſi abſit periculum effuſionis ſeminis, mortale peccatum eſt, quia hęc omnia ſunt ex ſe ordinata ad alteram luxuriam, & improportionatam copulæ naturali. Docet Sanchez diſp. 17. n. 5. Non ergò omnes tactus licent inter coniuges, & ita neq; licebit perfricare pudendum in vaſe præpoſtero vxoris, & aliud aſſerere mera turpitudo eſt, & habenas laxare libidini.

6. Secundò ſit ſeminationē extra vas vtriuſque vel alterius coniugis eſſe peccatum mortale nullo fine excuſandū, ſi conſultò id accidat. Eſt enim peccatū mollitiei, cuius intrinſeca malitia eſt, de qua dicam poſtea. Idq; verum eſt ſiue fiat in medio, ſiue in fine copulæ quouis tempore. Docet citatis alijs Thom. Sanchez diſp. 17. n. 13. Conſtat hæc veritas Geneſ. 38. vbi filius Iudæ interfectus à Deo dicitur, quia rem deteſtabilem fecit, effundebat enim ſemē extra vas vxoris, quò generationem impediret. Dixi *ſi conſultò fiat*. Quia poteſt quandoque contingere ſine vlla culpa, vt in viris potentibus, dum congredi conantur, poterit euenire vt ex feſtinatione præter intētionem ſemen effundatur, id enim non vitio, ſed naturæ feſtinationi & vigori tribuendum eſt, vt cū Soto, Bartholomæo Ledeſma, Petro Ledeſma, Graffis, Emanuele Rodriguez, & Vega docet Sanchez diſp. 17. cit. n. 13. in fine. Secundò in impotentibus tempore ad experiendum conceſſo. Quandiu enim dubia impotentia eſt, poſſunt copulari, imò debent; hoc enim impedimentum non niſi experimento cognoſcitur. Et quamuis ſæpe contingat ſemen extra vas effundi, nullum peccatum eſt; ſatis eſt conari ad copulam, donec certò conſtet impotentia. Nam tunc iam erit peccatum mortale. Atque iuxta hæc philoſophandum eſt in ſenibus præ ætate debilibus, de quo Thomas Sanchez diſp. cit. num. 20. Licebunt tamen inter iſtos coniuges ſenes, amplexus & oſcula, & tactus, vbi abeſt periculum pollutionis, quę nec inter impotentes iuuenes admittenda ſunt, cùm inter illos non poſſit conſtare matrimonium, niſi ad caſtè viuendum, vt dixi ſupra lib. 7.

7. Sed quæres, nunquid inter coniuges copula ſodomitica aut mollities habebunt etiam aliam ſpeciem pręter fornicationis contra naturam. Mihi videtur cum Th. Sanchez diſp. 18. eſſe etiam malitiam adulterij: quod etiam docet Ioannes de Salas 2. tom. in 1. 2. tract. 13. diſp. 6. ſect. 16. cum alijs, quamuis rationem non aſſequatur. Huius autem ea ratio eſt. Quia bonū fidei, vt dixi cap. 1. iſto lib. obligat etiam negatiuè, ideſt, ad nihil faciendum contra finem generationis. Quare habet poteſtatem coniux in vſum ſeminis in ordine ad generationem. Quandocumq; ergo generationi ſubtrahitur, ſit contra ius coniugis, atque adeò ſpecialis mihi videtur eſſe malitia. Sicut & ius habet, vt neque cogitationem figat in alia, nec vel cogitatione delectetur, vt tradit Vazquez 1. 2. diſp. 112. num. 10. licet non omninò firmus. Et probat Salas tract. cit. diſp. 9. ſectione 22. à medio. Satis autem erit dicere ſe peccaſſe contra caſtitatem peccato contra naturam, & ſe eſſe coniugatum, & eam cum qua copulam ſodomiticam habuit, eſſe propriam coniugem, aliàs non explicabitur ſufficienter iniuſtitiæ malitia & ſpecies.

8. Sed circa modum reddendi duæ exiſtunt difficultates breuiter explicandę. Prima eſt, an ſi maritus procreandorum liberorum pertæſus, ſatiandæque libidinis appetens, dum ſuam vxorem agnoſcit, tempore conſummandæ copulæ extra vas ſemen effundat, ſeſeque ab illa ſeparet, poſſit vxor reddere petenti debitum licitè & ſine culpa. Iudicarunt viri doctiſſimi, vxorem peccare, ſociamque eſſe peccati, atque adeò non poſſe reddere exigenti debitū. Probabant multis argumentis, quæ nullius momenti ſunt, tantùm enim probant, coniūctionem illam, ſi fieret vtroque conſentiente, eſſe illicitam. Quare ego exiſtimo, peccare quidē grauiter virum & fœminam, ſi de eius conſenſu id faciat; at ſi illa non conſentiat, licitè poſſe reddere, & petere debitum à marito, etiamſi ille perperam redditurus ſit. Ratio deſumpta eſt ex generali doctrina, quam latiùs tradidi ſupra lib. 5. Quoties peto actum ab aliquo, quem ille poteſt benè vel malè præſtare, non pecco, neque præbeo cauſam peccati, alter enim ſua malitia malè facit, cùm rectè poſſit efficere. Hac regula vtimur vt explicemus licere petere mutuum ab vſurario, quia ille poteſt ſine vſura mutuari: & licitè etiam peti ſacramentum ab excommunicato, qui ſua culpa non abſoluitur, non verò peti poſſe ab illo ſiue parochus ſit, ſiue non, etiamſi paratus ſit, ſi abſq; ſua culpa abſolui non poteſt ab excommunicatione. In eo enim caſu non poteſt rectè actum illum exercere, atque adeo directè coöperor eius peccato. Quæ latiùs ſupra lib. 5. proſecuti ſumus. Et quidem, ſi vera eſſet illa prior ſententia, non ſolùm non poſſet vxor marito ita prauè affecto reddere petenti, ſed neque ab eo petere, eadem enim militat ratio.

9. Secunda difficultas eſt, an viro cū vxore concumbenti liceat inchoatum coitum non abſoluere. Negant Syluester verbo *debitum cōiugale*, quæſt. 7. & Roſella Azor. t. 3. lib. 3. ca. 24. quæſt. 9. Fundamenta inſinuabo ſtatim. Mihi licere videtur, cum duabus tamen limitationibus. Prima, ne ſubſit probabile peccatum pollutionis alterius coniugis. Secunda ſi vxor ea inchoata copula contenta ſit, ſi enim conſummatam exigeret, reddenda eſſet. Doctores, qui licere dicunt, hi ſunt; Paludanus in 4. diſt. 31. quæſt. 3. art. 2. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 6. Angelus in ſum. *verbo debitum coniu-*

gale, num. 7. Armilla v. eodem, num. 9. Sa v. eodem nu. 17. Ratio quæ me mouet hæc eſt. Quia multis titulis id efficere poteſt, vel vt ſuę valetudini conſulat, qui vna etiam medetur infirmitati fœminæ, cuius eo modo ſedatur concupiſcentia: ne liberos plures habeat, quos alere non poteſt: ne voluptati intemperãter ſeruiat, vacare enim rei vxoriæ voluptatis tãtùm gratia veniale peccatum eſt: ne fœtum opprimat. Sicut enim tactus, etiamſi ex natura ſua ordinentur ad actum, liciti ſunt, quamuis non ſit vltra progreſſus; cur non etiam licebit inchoatum coitum abſoluere cum duabus illis limitationibus? Neque enim hoc eſt prolem impedire contrariè, quod ſanè peccatum eſſet, ſed negatiuè, quod non eſt peccatum.

CAPVT XII.

Vndè ſumenda ſit ratio turpitudinis in ſimplici fornicatione, & pollutione?

SVMMARIVM.

Simplicem fornicationem eſſe prohibitam, num. 1.
Conciliorum decretis pœna impoſita fornicantibus, num. 2.
Diluitur obiectio ex Epiſtola Clementis, num. 3.
Vndè ſumatur turpitudo fornicationis varia ſententia, n. 4. 5.
Vera ratio ex fruſtrato fine ſeminis, & actus generationis, num. 6.
Quomodo aſſignanda operi luxuriæ, num. 7.
Vnde ſumatur malitia pollutionis explicatur, num. 8.

1. OCCASIONE eorum, quæ dicta ſunt, placuit hoc loco rem illam examinare difficilem explicatu. In primis autem obſeruandum eſt ſimplicem fornicationem prohibitam eſſe, & illicitam. Conſtat ex multis ſacræ Scripturæ locis. Sed vt earum teſtimoniorum percipiatur vis, ſciri debet fornicationis nomine non tantùm ſimplicem, quam vocant fornicationem, hoc eſt, cõcubitum eorum, qui vinculo religionis aut matrimonij ſoluti ſunt, ſed etiam adulterium: ſicut & mœchiæ nomine tam vagus, quàm adulterinus concubitus intelligi ſolet. Et quidem de mœchiæ nomine id aſſerit Auguſtinus lib. 2. ſuper Exodum cap. 71. & multò antea Tertullian. lib. de pudicitia c. 4. & 5. poſt illos Iſidorus in Exod. cap. 26. fornicationis enim nomine adulterinũ interdum ſignificari concubitũ vel illud oſtendit Matth. 5. *Qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis.* Igitur illicitam eſſe fornicationem non tantùm colligitur ex illis Sacræ Scripturæ locis, in quibus de fornicatione tantùm ſermo eſt; ſed etiã ex illis, in quibus prohibetur mœchia. Quod etiam Auguſtinus cenſuit in lib. cit. ſuper Exod. vbi inquit: *Sed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, vbi ſit in decalogo probibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui vxores non habent, cũ fœminis, quæ maritos non habẽt, virum inueniri poſſit ignoro. Sed ſicut furti nomine benè intelligitur omnis illa, ita vſurpatio rei alienæ (non enim rapinam permiſit, qui furtũ prohibuit, ſed vtiq; a parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerũ proximi aufertur) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atq; illorum membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi.* Fornicationem quoque reprehendit Clemens Romanus lib. 6. Conſtit. Apoſtolic. cap. 28 & 29. & lib. 7. ca. 3. Tertullianus lib. cit. circa finem. Clemens Alexãdrinus lib. 3. Stromatum à principio. Origenes Homilia 7. in Ezechielem circa finem, vbi illud exponit: *Transferunt crura tua per omnem tranſitũ, & multiplicaſti fornicationem tuam.* Ambroſius 1. Corinth. 6. ſuper illa, *Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat*, & in tractatu ad virginẽ lapſam cap. 4. & lib. de pœnit. cap. 14. Ioannes Chryſoſt. Homilia 1. in Pſalm. 50. Hieronym. lib. 3. in Epiſt. ad Galat. ca. 5. in illa verba: *Manifeſta ſunt opera carnis.* Extat etiam elegans oratio Gregorij Nyſſeni in illa: *Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat.* Denique omnes Patres vno ore, ac ſpiritu reprehendunt.

2. Extant etiam Conciliorum decreta non pauca, quę fornicarijs pœnam imponũt. Adeò ſeuerè puniuit Concilium Illiberitanum, quò homines petulantes intra pudicitiæ limites cõtineret, vt nec in fine vel in communionem dari cap. 2. & ca. 7. ad Clerum promoueri prohibet cap. 30. & leuari pœnitentiam, cùm vxores duxerint cap. 31. & cap. 72. Sueſſionenſe duce Pipino ſub Zacharia ibi: *Diuerſas fornicationes non faciunt.* Nannetenſe ſub Formoſo Papa ca. 13. *ſi qua mulier non habens virum, aut vir non habens vxorem fuerint fornicati, tribus annis pœniteant.* Baſilienſe ſeſ. 20. cap. 1. in fine. *Et cũ omnis fornicationis crimen lege diuina prohibitum ſit, & ſub peccati mortalis pœna neceſſariò euitandum, monet omnes laicos tam vxoratos, quã ſolutos, vt ſimiliter a concubinatu abſtineant.* Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 9. in reformatione Curiæ, & aliorum, & ſeſſion. 11. eadem verba repetit ex Baſilienſi. Vnde hęreſis eſt id pertinaciter negare ex *Clementina ad noſtrum de hæreticis.* De huius peccati grauitate nonnulla opimè Deſtructorium vitiorum p. 3. c. 4.

3. Neque obſtat, quod ex epiſtola 4. Clementis I. opponi poſſet, vbi cùm philoſophi cuiuſdam vulgatum illud adduceretur, *Amicorum omnia eſſe debere cõmunia*, inquit; *In omnibus etiam vxores comprehendi.* Nam epiſtolam confictam eſſe, & ab hæreticis conſarcinatam latè conatur oſtendere Ferdinandus de Mendoça ad Canonem 2. Illiberitani Concilij, de quo nos in Apparatu noſtro latè diximus; & præterea Gregoriani decreti cenſores deeſſe illa verba affirmant in Epiſtola Clemẽtis, quæ extat

Digitized by Google

extat manu ſcripta in Bibliotheca Vaticana, quod ſcripſit antea Franciſcus Turrianus lib. 5. pro epiſtolis Pontificum cap. 2. Qua medicina vulnus epiſtolæ illatum ſanari rectè, quis dubitet?

4. At cùm ad huius peccati turpitudinem & deordinationē aſſignandam peruenitur non ita facilè redditur, neque quę omninò ſatisfaciat ratio. Deſtructorium vitiorum, p. 3. cap. 4. pro ratione reddit ordinationem diuinam, & legem Dei prohibentis, vt caro refrænaretur ab impijs deſiderijs: ſed non rectè: fornicatio enim non eſt mala, quia prohibita, ſed è contrario, ideò eſt prohibita, quia mala. Neq; verò quis pro ratione meritò reddiderit voluptatē. Sic Sanchez lib. 7. diſputat. 17. cap. 5. Voluptatis enim ſtudium raro ad peccati mortalis rationem perueniet, niſi ratione materiæ, cum qua coniuncta eſt, maiorem inordinationem habeat. Quamuis enim ſolius voluptatis gratia acceſſus ad coniugem peccatum veniale eſſet ex aliorum ſententia, attamen mortale nō eſt ſolius voluptatis ſtudium, niſi quatenus vel nocumentum inde ſequitur corpori, vt in voluptate cibi, & potus, vel quatenus auocatur ab alijs ſtudijs, aut operibus, quæ ex præcepto deberent fieri: vel quatenus eſt materia prohibita. Neceſſum ergo eſt, ſi dicamus hanc voluptatem veneream eſſe in materia illicita, & debito ordine carere, aſſignemus rationē, cur illicita ea materia ſit, cur debita careat ordinatione: inde enim reddetur voluptas illicita.

5. Nonnulli nec pauci, nec ignobiles ideò cenſent illicitā, quia eo vago concubitu fraudantur filij debita educatione, carent veris parētibus: ad filiorum autē rectam educationem vtroque parente opus eſt. Hanc inter alios rationem reddit Cardinalis Toletus in ſumma lib. 5 ca. 10. & nouiſſimè Leonardus Leſſius de virtutibus cardinalibus, lib. 4. cap. 3. dubitat. 7. ſatisfacereq; conatur argumentis, quæ contra illam obijci ſolent. Et vt illa vtcumque diluerentur, mihi tamen illud contra eā ſeſe offert, quod malitia ſimplicis fornicationis pugnare debet cum virtute temperantiæ. At obſtare rectæ filiorum educationi contra virtutem temperantię non eſt, ſed vel contra charitatē erga proximum: vel contra iuſtitiā, qua reipublicæ tenemur. Quo autem pacto intemperatè quis agat in eo, nō video. Deinde, quia eam aſſignare debemus malitiā in ſimplici fornicatione, quæ perſeueret etiam in alijs peccatorum luxuriæ ſpeciebus. Reliqua enim luxurię peccata ſupponunt malitiam fornicationis, nouamque aliam addunt, veluti adulterium ſupra malitiā fornicationis addit iniuſtitiam, ſtuprum, cū vis infertur ſimiliter, inceſtus contra reuerentiā debitam proprio ſanguini, pollutio quod extraordinarie fiat, brutalis cum diſparis naturæ complice, ſodomia cum diſpari ſexu. At malitia quæ in eo cōſiſteret, quod filiorum fruſtretur debita educatio, non reperitur in adulterio. Quamuis enim marito iniuria fiat, & adulterinus exponatur pro legitimo, adeſt tamen vtriuſque genitoris cura, vndè nec fraudatur proles debita educatione.

6. Ergò, vt legitimam huius peccati, ac turpitudinis inordinationē aſſignem, quæ in omnibus ſpeciebus luxuriæ communis ſit, ſupponamus ſemē, actum generationis, & voluptatē, quę in ipſo actu, & effuſione ſeminis reperitur, à natura inſtitutam ad prolem ſuſcipiendam, huiuſq; legitimum eſſe finem: & quò faciliùs homines generationi vacarent, quæ ad generis multiplicationē neceſſaria, eam inditam voluptatem. Hinc factum eſt, vt, quò finē, & effectum ſortiretur generatio, matrimoniū ab ipſo naturæ iure ortum habuerit. Non enim ſolùm effuſio ſeminis pręter naturam, aut etiā contra naturam, & cū beſtia eum effectum impedit, ſed etiā vagus cōcubitus, & omni lege ſolutus. Vagum autē cōcubitum generationi, ac ſuſceptioni filiorum obeſſe tradūt Medici, & experientia docet. Illæ enim, quæ ſæpiùs cū diuerſis hominibus copulantur, rariſſimè concipiūt. Et quaſi à ſigno illud oſtendit, quod communis, receptaq; ſentētia docet, matrimonium vnius vxoris cū pluribus viris ipſi naturę repugnare. Impeditur enim matrimonij finis, ſcilicet, prolis ſuſceptio, quamuis & alia etiā aſſignari incommoda ſoleant, de quo nonnulla ſupra lib. 7. Neque verò obeſt, quod in concubinatu ita ſe gerant vir, & fœmina, ac ſi ſeruaretur tori fides in coniugio. Id enim accidētarium eſt in vago concubitu: cōcubitus enim non adſtringit ex natura ſua ad tori fidem, ſicut obligat ex ſe coniugium, ſed liber manet vterque, vt cōgredi cum alio poſſit. In his autem nō eſt ſpectandum, quod accidentale eſt, & præter naturā ſoluti cōcubitus, ſed quod per ſe eſt. Id quod in alijs multis etiam affirmādum, vt in eo, qui audit confeſſiones cū periculo pollutionis, & in experimento impotentium per triennium, cùm tamen ſit periculum emittendi extra vas. Quia in his rebus tantū inſpicitur quod per ſe intenditur: & in hac eadem materia fatentur illi, qui rationē deſumunt ex educatione prolis fraudata. Accedat Iſidorus Peluſiota lib. 4. epiſtola 129. col. 1. in fine, vbi hæc habet: *Quemadmodūque in mari frumentum, aut aliud quidpiā ſemen proijcit, in ſemen peccat dum id prohibet ad generationem peruenire, ita etiam is, qui in meretricem ſemē ſuum proijcit, in corpus ſuum peccat, ipſa perimente id quod natum fuerit.* Sed accipe teſtimonium aliud Ruperti ex lib. 2. de operibus Trinitatis, c. 65. *Huic autē cauſæ non ſtudere,* (ſcilicet multiplicationi generis humani) *ſed potius ſuæ libidini intendere conuincitur quicumque vir, ſiue mulier legitimum torum transgreditur. Etenim mulier multis ſubdita viris, non fœcūdior, ſed turpior fit.* Obſtat itaque ſolutus cōcubitus ex natura ſua fini ſeminis, & actui generationis: fraudatur enim ſemen ſuo effectu, ſcilicet, prole. Vndè prolis ſuſceptionem in vago

Digitized by Google

concubitu præter votum eſſe, ſi eius naturam ſpectes, & in eo à coniugio differre Patres docuerunt. Clemens Alexandrinus lib.2.Pædagogi,cap.10. cùm de ſoluto cõcubitu eſſet ſermo: *Ne ſemines, vbi non vis tibi naſci quod eſt ſeminatum. Neque vllam omninò tangas mulierem, præterquam tuam ipſius vxorem, cũ qua ſola tibi licet percipere carnis voluptates.* Sed addo pręclarum Auguſtini teſtimonium ex lib.4. Confeſſionum cap.2. *In illis annis vnã habebam, non eo, quod vocatur legitimum, coniugio cognitam, ſed quam indagauerat vagus ardor inops prudentiæ, ſed vnam tamen, ei quoq; ſeruans tori fidẽ. In qua ſanè experirer exemplo meo, quid diſtaret inter cõiugalis placiti modum, quod fœderatum eſſet generandi gratia, & pactum libidinoſi amoris, vbi proles etiam contra votum naſcitur, quamuis iã nata cogat ſe diligi.* Idem etiam oſtendunt ſterilitatis adiunctę potiones, vel vt ſequatur aborſus; aut, ſi id minùs euenit ex voto, recens natorum ſuffocatio, quò proles pereat, indicantes ſanè eam coniunctionem non prolis, ſed tantùm libidinis cauſa factam, atque adeò vagum concubitum vel lege ſolutum ex ſe obſtare fini ſeminis, generationiſque. Adeò verũ eſt quod Tertullianus, & Auguſtinus alicubi affirmant, libidinoſos Deũ ſterilem elegiſſe. Conſiſtit ergo ea fornicationis malitia in ſtudio effrænatæ voluptatis abſque eius voluptatis naturali fine, ſcilicet prolis procreatione. Hucq; alluſit Clemens Alexandrinus loco citato, cùm non ſemel dixit non eſſe iniuria afficiendum ſemen, iniurius enim illi eſt, qui fraudat debito fine.

7. Hinc facile colligitur, quo modo luxuriæ ſpecies aſſignentur: ſemper enim in illis effrænatum hoc ſtudium voluptatis ſine debito fine naturali reperitur, vt conſtat in inceſtu, ſtupro, ſacrilegio, qui ſoluti concubitus deformitatem habent, adduntq; malitiam vel contra religionem, vel iuſtitiam, aut reuerentiam. In adulterio etiam idem cõſpicitur. Quia licet iudicare aliquis poſſit eo coitu prolẽ non impediri, impeditur ſanè ex ſe, quia vagus eſt, & omni lege ſolutus, atque adeò nõ magis huius, quã illius per accidensq; erit, ſi ſubſit generationis effectus. Peccata etiã contra naturã tollere eius voluptatis naturalẽ finem planiſſimũ eſt, cùm ſeminetur in locis petroſis, vt in lege dicebat Moyſes, id eſt, vbi proles omninò ſequi nõ poteſt Seminis autẽ vel generationis actus nullum alium finem ſortiri poteſt: *Cùm ſemen,* vt ait Clemens Alexandrinus loco citato, *ſit dux, princepſq; generationis, & ſubſtantia, quæ ſimul habet inſitas naturæ rationes. Quæ ſunt autẽ ſecundùm naturam rationes abſq; ratione præternaturalibus mandando meatibus, ignominia, & probro afficere eſt valdè nefarium, & impium.*

8. Hinc etiam facilè aſſignatur ratio malitię pollutionis voluntariæ, quã exiſtimarunt nonnulli aſſignari non poſſe legitimam. Ea certè in eo conſiſtit, quod vtitur quis ea voluptate abſque naturali fine, & modo præternaturali. Seminis enim, & actus generationis, eiuſque voluptatis nullus alius finis eſſe poteſt, quia alium vſum non habet ſemen, quam quod ſit genitale, & generationis dux, & princeps. In quo valdè differt ab emiſſione ſanguinis: ſanguis enim cum ſit alimentum, non mirum ſi iuſtè minuatur per inciſionem venæ, quando fini, hoc eſt, nutritioni animalis obeſt; ſicut ex eodem fine abſtinemus à ciborum copia. At ſemen eſt ſuperfluum alimenti, generationi tantùm deſtinatum. Vndè niſi in ordine ad eũ finem, ea emiſſio ſeminis, eaq; voluptas quæri non poteſt. Neque obſtat, quod ſæpè noceat retentio ſeminis, imò & abundantia reddatur ſterile, vt Medici cenſent: poteſt enim intra corpus arte minui, & medicamẽtis purificari, & prolificum effici, & ſaluti cõſuli eo medio, effuſionis autem remedium reſpuendum omnino, cùm eius actus nullus alius finis præter generationem ſit.

CAPVT XIII.

De obligatione vxoris in retinendo ſemine, & proſpiciendo fœtui.

SVMMARIVM.

Qualis obligatio fœminæ in retinendo ſemine, numero 1.

Quando fœtus non eſt animatus licere facere aliquid, quo ſequatur aborſus nonnulli dicunt, oppoſitum verum, num. 2.

Quando eſt animatus non poſſe procurari aborſum ad ſalutem, num. 3

Licere vti medicamentis ad ſanitatem matris, ex quibus prævidetur aborſus, quidam aiunt, numero 4.

Eorum fundamenta, num. 5.

Vera ſententia, num. 6.

Soluuntur fundamenta primæ, num. 7.

1. DIXIMVS in modo copulæ coniugalis valdè cauendum eſſe, ne talis ſit vt impediatur generatio: reſtat vt conſequẽter explicemus, quid vxor pręſtare debeat in retinendo accepto ſemine, & proſpiciendo fœtui, dum eſt in vtero. Et primũ facilè explicatu eſt. Certũ enim illam nihil poſſe facere ad generationem impediendã, non venena ſterilitatis ſumere, non potionem, neque ſtatim poſt copulam conari eijcere, ſurgere, aut alia facere, quibus expellatur. Nec verò neceſſariũ eſt, vt diu immota permaneat, breui enim tempore matrix ſemẽ recipit, & ad ſe rapit; aut ſi minùs diſpoſita eſt, eijcit. Illud tantùm prohibemus, ne ipſa ad eiectionẽ conetur, fruſtraret enim ſemen ſuo fine, eſſetque peccatum mortale.

2. Quod verò attinet ad ſecundum, cùm certum ſit peccatum letale committi, ſi talis ſit modus congreſſus, ex quo ſequatur aborſus

dubium

dubium tamen eſſe poteſt, an liceat aliquando aliquid facere, quo ſequatur aborſus, quando eſt medium neceſſarium ad ſalutem fœminæ reſtaurandam. Et in primis quando fœtus nõdum eſt animatus, nonnulli affirmant in eo caſu licere procurare aborſum, ſic docent Syluester *v. Medicus* queſt.4. Anton. n.3.part.tit.7. cap.2.§.2. Nauar.in ſumma cap.25.num.21. Couar.in *Clement. Si furioſus* 2.part.§.3.nu.1.quos & alios ſequitur Sanchez lib 9.diſp.20.num.9. qui adeò certam hanc ſententiam exiſtimat, & communem, vt dicat ſe nullum diſſentientem inueniſſe. Fundamẽta eius hæc ſunt. Quia illud verè nõ eſt homicidium, ſed quædã pars viſcerum nondum animata, & ideò nõ eſt cur conſeruanda ſit illius vita materno diſcrimine imminente, maxime cum matre pereunte fœtu, nequaquam informabitur anima rationali. Cæterum mihi verius videtur nunquam licere aborſum directè procurare etiam nondum animati fœtus, quamuis liceat medicamenta applicare; quæ ſanitatem directè cauſent, licet inde ſequatur aborſus. Sic docet Gabriel Vazquez opuſc.de reſtitut. cap.3.§.2. nu.25. & c.2. §.1.dub 7.n.28. Petrus Nauarra lib.2.de reſtit. cap.3. difficultat.2.de indirectè occidente num. 132. Adducit Nauarra textum ex Auguſtinò in *cap. aliquando 32. queſt. 2. & in cap. ſi aliquis de homicidio* & Tertullianum in Apologet.cap.3. tamen nihil probatur illis teſtimonijs, explicari enim commode poſſunt de aborſu ſine cauſa facto, & cum peccato. Primæ igitur partis ratio eſt efficax, qua vtitur Gabriel Vazquez. Quia actus ille, licet non ſit homicidium, eſt tamen de ſe malum, & contra naturam, ſicut ſemen extra vas effundere; imò & magis eſt contra naturam generationis, conceptum iam ſemen effundere. Ergo hoc medio non licet vti ad ſanitatem fœminæ, ſicut licet vti abſciſſione membri. Quia talis euacuatio ex ſe non eſt ordinata in ſalutem, ſed ad actum generationis, ad quem ſolùm ordinatur ſeminis effuſio, & retentio illius in matrice. Sed reſpondet Thomas Sanchez malitiam pollutionis non ſumi ex damno, quod generationi ſequitur, ſed quia ea voluptate delinitis hominibus magnum periculum immineret euitãdi generationem, & matrimonia: verùm contra eſt, tum quia hoc ipſum oſtendit ſemen natura ſua ad generationem tantùm ordinari, & nullum alium habere vſum in corpore. Sed de ratione prohibitionis pollutionis dixi iam ſupra cap. 12. Præterea probat à poſteriori Petrus Nauarra optima ratione. Quia ſi liceret ea euacuatio fœtus nondum animati ad vitandam mortem matris, & reſtituẽdam ſanitatem, liceret etiam procurare aborſum nondum animatum, cùm ad famam, & ſtatum conſeruandum opus erit. Caſus enim ſeſe offerre poteſt adeò premens, vt nullo alio medio poſſit mulier eripi, niſi aborſu fœtus nondum animati. Quod tamen ipſe Thomas Sanchez non vult admittere nu. 10. Sed nullo conuenienti aſſignato diſcrimine. Neque ratio, qua vtitur prima ſententia difficilem habet ſolutionem. Concedimus namque non eſſe homicidium, negamus tamen partem eſſe viſcerum, cuius euacuatio liceat, ſed omninò eſſe contra naturam & finem generationis.

3. At verò quando fœtus animatus eſt conueniunt quidam DD. non poſſe directè procurari aborſum, etiamſi hoc ſit vnicum medium conſeruandæ vitæ matris. Sic docet citatis alijs Thomas Sanchez diſput.20.cit. num.7. Syluester loco ſupra cit. Corduba in quæſtionario queſt.38.dub.3. Gabriel Vazquez cap.2. de reſtitut. §.1.dub.7. Aragon 1.2.quæſt.64.artic.7.indubio ante difficultatem contra 3.concluſ.concluſ.2. Et ratio eſt. Quia non licet intendere mortem alicuius, vel illam accelerare, vt alius ſaluetur, quia eſt medium intrinſecè illicitum, quod non poteſt reddi honeſtum ex fine.

4. Sed difficultas eſt, an liceat vti medicamentis, quę conducant quidem, & habeant effectum ſanitatis, ex eis tamen prævideatur ſecuturus aborſus, qualia ſunt ſanguinis miſſio, purgatio, vnguenta, & alia ſimilia. In qua nonnulli affirmant licere. Corduba qu.38 cit.dub. 2. Petrus Aragon loco cit concluſ.1. Thom.Sãchez cũ alijs diſp.20.cit.nu.14. Sed quamuis in hac ſententia ſic accepta vniuerse conueniant multi, attamen diuerſimode eam limitat. Quidam dicunt id licere fœminæ, non tamen medico, vel obſtetrici. Alij excipiunt caſum, quãdo eſſet ſpes probabiliſſima fore, vt matre ab his medicamentis abſtinente, licet cum vitæ periculo, fœtus in lucem prodiret, vt baptizari poſſet: quia ordo charitatis obligat ad pręferẽdam vitam ſpiritualem proximi extreme indigentis vitæ corporali propriæ; Petrus Nauarra loco cit.n.134. Alij reſtringunt vt non ſit licitũ vti illis medicamentis, quando ęquè ordinantur in matris ſalutem, & fœtus periculum: exigũt enim vt ſint magis effectiua ſanitatis matris, quã aborſus. Sic ex Corduba in ſum. Ludouico Lopez & alijs refert Sanchez diſput. cit. nu. 18. Addit autem Thomas Sanchez ibidem n.19. quando medicamentũ eſſet anceps, an ſit allaturum auxilium vel mortẽ, ſi ſalus matris deſperata eſt, licere vti eo remedio indubio.

5. Fundamenta eius, in quo conueniunt iſti DD. hæc ſunt. Primò. Quia actiones humanæ ſpeciem ſumunt ex eo, quod per ſe eſt in intẽtione operantis, non autem ex effectu per accidens ſubſecuto, vt docet Diuus Thomas 1.2. quæſt.74.art.7. in corpore. At principalis intẽtio in his medicamentis fertur in ſanitatem matris; fœtus autem mors, & aborſus per accidens, & præter intentionem accidit. Ergo eſt licitum vti illis medicamentis. Secundò. Quia pollutio non minùs eſt intrinſecè mala, quam extinctio fœtus animati: & tamen, quamuis illam procurare non liceat, fas eſt illam per-

permittere dando operam rei licitæ, vt ſtudio, confeſſionibus audiendis,aut etiam rei indifferenti, vt equitando,& iter agẽdo. Tertiò;Quia per accidens & pręter intentionem occidere innocentem nulla eſt culpa, vt contingit in bello iuſto, & in eo qui equo currens aliter euadere non poteſt, quàm occidendo puerum iacentem in via, cùm id pręter intentionem accidat. Ergo erit licitum homicidium in iſto caſu ſecutum per accidens. Quartò. Quia inuadente fera matrem fugientem cum fœtus periculo damnaret nemo.Quintò.Quia potiùs mater videtur habere ius ad medicamentum ſalutiferum cum morte fœtus, quam fœtus cũ morte matris,cùm hic pendeat à matre, non è contrà: matre enim vi morbi ſublata mori etiam fœtum ferè neceſſarium eſt. Sextò. Quia ſi proles iam nata materno lacte extremè indigeat, & matri ad ſeruandam vitam neceſſarium ſit, vbera exſiccare poſſet vtique non obſtante fœtus morte per accidens ſecuta.magis enim tenetur ſuæ ſaluti,quam fœtui conſulere.Ergò idem dicendum erit in noſtro caſu.

6. Sed quamuis hæc ſententia probabilibus in ſpeciem nitatur argumentis, mihi duo videntur dicenda. Primum eſt. Si remedium ſit miſſio ſanguinis,quo ſubtracto,quia eſt alimẽtum, fœtus eijciendus prævidetur, licet vti eo remedio ad tuendam matris vitam. Alterum eſt,alia remedia etiam ad tuendam vitam matris, ex quibus ſequitur fœtus immatura abiectio non per ſubtractionem alimenti, ſed per alterationem aliquam poſitiue cauſatam ex medicamento vel potione,nequaquam licent, ſed eſt peccatum homicidij illa adhibere. Hāc ſententiam quoad vtramque partem docuit Gabriel Vazquez de reſtitut.cap. 2.§.1.dub.7. num.28.& ca.5.§.2.dub,6 num.23.& ſequentibus, & nonnullis confirmat, quæ in compendium redigam.Prima ergo pars probatur.Quia licet ſanguis ſit alimentum prolis, tamen ſanguis ita eſt alimentum prolis, vt etiam ſit matris illi deſeruiens ad vitę ſuſtentationem.Vndè licet proles ius habeat ad illud alimentum, ſed etiam mater habet, & priùs ius ad illum ſanguinem vt fuerit illi opus: non enim tenetur intra ſe retinere alimentum proli, niſi priùs ſuę ſaluti conſulens. Neque obſtat quod non poſſit quis extremè indigenti auferre cibum ad propriam vitam tuendam, ex quo illi ſequatur mors, vel acceleretur, & ex conſequenti neque poterit ſanguinem mittere prægnans vt ſaluetur, ſi inde ſperetur ſecutura mors fœtus. Dico enim eſſe longè diuerſam rationem. Nam quando quis aufert cibum ab extremè indigenti, facit contra ius illius, quia aufert ab illo cibum, ad quem ille ſolus, cùm illum poſſideret, habebat ius. At verò in hoc caſu proles ita habet ius ad ſanguinem, vt & mater etiam habeat ius ad illum tanquam alimentum, & ita priùs ſuæ ſaluti debeat conſulere, neque intra ſe retinere etiam ad tuendam vitam prolis, quod ſibi nociuum eſt. Nam cùm mater ex ſolo ſuperfluo teneatur alere, non tamen ex ſibi nociuo, ideò poteſt etiam cum damno prolis mittere ſanguinem ſibi nociuum. Neque obſtat etiam, quod vita ſpiritualis prolis in vtero periclitetur, quia mater non tenetur vitam temporalem pro illa perdere, cùm de ſua ſalute ſpirituali dubia eſt, & aliàs ad id non teneatur ex officio, vt docet Vazquez ibidem. Secunda verò pars probatur ab eodem cap.5.§.2.dub.6. Quia potione eiuſmodi poſitiuè occiditur innocens, & voluntariè, quando quidem præuidetur periculum fœtus. At poſitiuè occidere innocentem voluntariè homicidium eſt, & nunquam licet etiam ob propriam vitam. Nullus enim ius habet lædendi aliquem innocentem, vt ſe defendat, quod tamen ſecus eſt in ſubtractione alimenti vt dicebamus, quia ius naturę concedit alimentum primò matri, eò quod ita natura ordinatum eſt,vt illa tueatur vitam prolis ex ſuperfluo tantùm.

7. Ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ facilis eſt ſolutio. Ad primum dico difficilem explicatu eſſe mentem Diui Thomæ de ſpecie, quam ſumit actus humanus ex re indirectè volita, de quo latè dixi 1. 2.in materia de peccatis. At modò dico certam apud me doctrinam eſſe etiam actum humanum, qui conſummatur exteriùs, ſpeciem ſumere etiam ab eo, quod eſt indirectè tantùm volitum:neque eſſe neceſſarium vt circumſtantia nocumenti ſit expreſsè volita, ſed ſatis eſt ſit indirectè volita, vt tribuat ſpeciem actui: vt cùm quis vult iacere ſagittam in feram, prope quam videt eſſe hominem, ſiue id faciat ex ignorantia culpabili, ſiue præuidens, non tamen intendens, ſiue directè intendens, eadem eſt ſpecies homicidij. Quam doctrinam eleganter & ſolidè nobis tradidit Gabriel Vazquez tom.1. in 1 2.diſput.102. capite 4.numero 5. Quare vt applicatio eius medicamenti habeat malitiam homicidij, non eſt neceſſarium ſit homicidium per ſe intentum & directè, ſed ſatis eſt præuideatur periculum, & applicetur cauſa, ex qua ſequatur probabiliter. Ad ſecundum reſpondet optimè Gabriel Vazquez dicto capite 3. §. 2.dub.6. eſſe diſparitatis rationem inter homicidium & pollutionem;quod pollutio non imputatur peccato, niſi ſit per ſe intenta, etiamſi ſit voluntaria indirectè: quia tota illius malitia conſummatur in actu intentionis, aut ſaltem in applicatione medij non habentis alium effectum. Quam etiam doctrinam tradidit 1.2 diſputation. capite,& Ioannes Azor tomo 3. libro 3. capite 23. quæſtione 3. At verò peccatum homicidij conſummatur exteriùs, & in actu exteriori reperitur primaria illius malitia; & ita nunquam licet aliquid voluntariè facere, vnde ſequatur probabiliter homicidium poſitiuè. Quia tunc ſine intẽtione illius nihilominus imputabitur,

& non

Digitized by Google

& non eſt cauſa ſufficiens excuſans homicidium tueri vitam propriam, quoties homicidium eſt innocentis. Quod enim ius eſſe poteſt tuendi eo modo propriam vitam? Ratio autem quare vt pollutio imputetur peccato, debeat eſſe intenta, à poſteriori quidem eſt. Quia certum eſt ex omnium doctrina poſſe aliquem vacare bonis actibus, etiam ſi prævideatur periculum pollutionis; quod in multis caſibus explicat Azor loco proximè citat. qu. 4.5.6.& 7. in quibus non eſt peccatum ex defectu tantùm intentionis. A priori autem ea videtur eſſe ratio. Quia effuſio ſeminis, aut procuratur ab homine immediatè, vel in cauſa non habente alium effectum: & ſic iam eſt per ſe intenta: aut ſequitur ſine intentione, & ſic ſequitur ex naturali virtute expultrice, quæ naturaliter operatur nobis etiam nolentibus, & reluctantibus, & in rebus neceſſarijs occupatis, quæ ad longè alia conducũt. Atque ob id neceſſarium eſt ex natura ipſa, vt ad huius mal tiam requiratur directa intẽtio. quod longe aliter ſe habet in homicidio, cùm non poſſit ſequi ex naturali aliqua potentia in nobis natu aliter operante. Ad tertium reſpondetur, eſſe diuerſam rationẽ de occiſione innocentis in bello iuſto. Innocentes enim tunc cum nocentibus occiduntur ad impetrandam victoriam, quæ aliter obtineri non poteſt, ita exigente bono publico, quod præponderat. Quod autem in alio exemplo adducitur, falſum eſt. Non enim poteſt equo fugiens occidere innocentem iacentem in via, vt docet idem Gabriel Vazquez de reſtitut. cap. 2. §. 1. dub. 7. quia eſt poſitiua occiſio innocentis. Ad quartum reſpondet idem Vazquez dub. 7. citat. diſparem eſſe rationem. Quia fuga matris tunc ex natura ſua fit in conſeruationẽ vtriuſque, & non tantùm vnius, ſed æquè vtriuſque; & ita parum refert, quod inde ſequatur mors fœtus: at medicamentum applicatur in defenſionem matris, & poſitiuam occiſionem fœtus, quod non licet. Ad 5. conſtat ex dictis nullum eſſe ius ad tuendam propriam vitam cum periculo innocentis. Ad vltimum etiam conſtat ex dictis non teneri matrem alere de ſibi nociuo, & eſſe diuerſam rationem de ſubtractione cibi, & de aliorum medicamentorum applicatione.

CAPVT XIV.

Quando ſit illicitus actus coniugalis ratione damni?

SVMMARIVM.

Coitus damna ex Clemente Alexandrino, n. 1.
Cum periculo aut notabili damno coniugis non poſſe reddi, n. 2. 3.
Neque ſi ſit leproſus aut morbo contagioſo infectus teneri alterum concedere, n. 4.
Quale peccatum ſit accedere ad menſtruam vxorem, varia ſententia, eſſe veniale, n. 5. 6.
Quid de acceſſu ad vxorem grauidam, n. 7.
Quid de copula ſtatim poſt partum, n. 8.
Quid de copula tempore lactationis infantis, numero 9.
Quid de copula tempore amentiæ, n. 10.

1. NON pauca, neque exigua damna ex coitu oriri eleganter deſcribit Clemens Alexandrinus lib. 2. pœdagogi cap. 10. ante medium hiſce verbis: *Quod ſi hoc ipſum an ducenda ſit vxor, veniat in conſiderationem: quomodo liberè permittitur, ſicut nutrimento, ita etiam coitu ſemper vti, tanquam neceſſario? Ex eo ergò videri poſſunt nerui tanquam ſtamina differri, ac extendi, & in vehementi congreſſus intenſione diſrumpi. Iam verò offundit etiam caliginem ſenſibus, robur quoque interrumpit. Patet hoc in animantibus rationis expertibus, & in ijs quæ in exercitatione verſantur corporibus: Ex quibus hi quidem qui abſtinent, in certaminibus, ſuperant aduerſarios: illa verò a coitu abducuntur, itaque adeo vix circumaguntur, & trahuntur omnibus viribus, et omni animi impetu perfectè exinanita. Paruam epilepſiam coitum dicebat Sophiſta Abderitanus exiſtimans morbum immedicabilem. An non enim ex eo conſequuntur reſolutiones, quæ exinanitioni eiusq. quod abſcedit adſcribuntur magnitudini? homo enim ex homine enaſcitur & vellitur. Vide damni magnitudinem: totus homo per exinanitionem coitus abſtrahitur. Dicit enim. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea. Homo tantùm exinanitur ſemine, quantus cernitur corpore, eſt enim generationis initium id quod recedit: quin etiam conturbat ebullitio materia, & compagem corporis labefactat, & cõmouet. Lepidè ergo dixit ille, qui interrogatus, quomodo adhuc rebus vteretur venereis: Bona verba, quaſo, ego vero lubenter iſthinc, tanquam ab agreſti, & inſano domino profugi.* De quo etiam argumento multa Galenus lib. 2. de ſanitate tuenda. Damnum autem hoc conſiderari poteſt, & ex parte reddentium debitum, & ex parte prolis, atque hæc duo complectemur breuiter in hoc capite, nec enim difficil. in explicationem habent, & de his late Thomas Sanchez lib. 9. diſput. 21. cum quatuor ſequentibus.

2. Si ergo damnum ipſorum contrahentium conſideretur, vel alterius ex illis; primò certum eſt, & communi Doctorum ſenſu receptum, cùm coniugis vita in diſcrimen adducitur, non eſſe obligationem reddendi debitum, nec poſſe ab illo peti ſine peccato mortali. Aperiſſima huius ratio eſt, qua vtitur Ricardus in 4. diſt. 31. artic. 1. quæſt. 1. Quia noluit Deus virum obligari mulieri in his, quæ ſunt contra rectam inclinationem naturæ: recta autem inclinatio hominis per prius eſt ad actum nutritiuæ potentiæ, quo conſeruatur proprium

primum indiuiduum, quam ad actum generatiuę: ſiquidem prius ſumit de nutrimento, quod neceſſarium eſt indiuiduo, & ſuperfluum reſeruat ad actum generationis. Hinc fit hominem non teneri ad actum generationis in prǣiudicium notabile incolumitatis corporis proprij. Atque eodem ſpectat illa ratio Durādi, quod iuxta ordinem charitatis, quilibet tenetur plus ſibi, quam alteri: & ideo, ſi redditio debiti redundet in periculum propriæ perſonæ, non tenetur quis alteri debitum reddere. Atque in hoc conueniunt omnes excepto Gabriele, cuius argumentum adducam. Quia mulier debet poſthabere valetudinem ſuam ſpirituali vitæ mariti. Verùm hoc facile diluitur, nec enim maritus eſt in extrema neceſſitate ſpiritualis ſalutis, vt illi proſpicere teneatur etiam cum periculo vitæ ſuæ. Vir enim liberari poteſt voluntate ſua, ſi libidinem vincat. Quibus etiam fauet Thomas Sanchez diſputatione 24. numero 12. Ex qua ratione colligitur non ſolum coniugem poſſe non reddere, ſed etiam teneri non reddere, cùm non habeat ſuæ vitæ dominium, & hæc ſit maior, & potior obligatio, & ideo obligatio matrimonij ad vſum corporis eam exceptionem ſemper contineat. Similiter etiam ex eadem ratione conſtat eſſe peccatum mortale in petendo ab illo propter generalem doctrinam à nobis traditam capite 3.

3. Secundò certum eſt apud Doctores, & communi ſenſu receptum, in quarto diſtinctione 32. cum notabili valetudinis detrimento non teneri, nec poſſe reddere debitum, neque ab eo exigere ſine peccato propter eādem rationem. Vnde coniuge febre laboranti non poteſt reddi debitum, neque grauiter vulnerato, nec dolore affecto, ſi tamen copula grauiter noceat illi dolori aut vulneri. Similiter poſt prandium non tenetur coniux reddere, nec poteſt, ſi experimento cognouit graue ſalutis detrimentum ſequi. In hoc autem conſulendi ſunt medici, & præterea iudicium ferendum ex temperamento, & complexione hominis, cùm in aliquibus poſſit eſſe notabile damnum, in alijs leue. Similiter, ſi ſæpè ac ſæpius petat, & coniux ex ea redditione notabilem debilitatem incurrat, negare poteſt, & tenetur ſub mortali, vel veniali pro quantitate damni illati.

4. Tertiò certum eſt, ſi coniux ſit leproſus, atque eodem morbo, qui integer eſt, infici facile poteſt, non teneri reddere debitum eum qui ſanus eſt, nec poſſe. Sic docent Paludanus, in quarto diſtinctione 32. quęſtione prima, articulo primo, concluſione prima, Durandus quæſtione prima, numero octauo, Aureolus, & Gabriel eadem diſtinctione, quęſtione prima articulo, ſecund, cōcluſione prima, Azor. cum alijs tomo tertio libro tertio, capite 31. quęſtione 20. Ratio eſt eadem deſumpta ex notabili ſalutis detrimento; Nec mirum, cùm ſponſalia ſuperueniente lepra diſſolui iam olim reſponderit Vrbanus tertius *capite 3. de leproſorum coniugio*, quod eſt in Appendice Concilij Lateranenſis part. 50. capit. 63. Paulo aliter. Atque idem dicendum, ſi quolibet alio morbo contagioſo verbi gratia Gallico laboret alter coniux, ex quo ſanus notabile ſalutis detrimentum pati poſſit. At ſi de Medicorum ſententia vel non ſit periculum infectionis, vel non inſtantaneum in vno vel altero congreſſu, attenta compoſitione, & temperamento coniugis, reddere poteſt, & tenetur, & poteſt ab eo peti. Atque in hunc ſenſum accipiendus eſt textus in *cap. 2. de leproſorum coniugio*, in quo dicitur reddēdum eſſe debitum coniugi petenti, etiam lepra infecto. Similiter dico, ſi magnus ſit horror coniugis ſani, quem concepit de leproſo vel infirmo coniuge, ita vt pro complexione, ad nauſeam prouocetur, & valde horreat, cenſeo cum Thoma Sanchez propter horrorem excuſari à reddendo debito. in quo valde attentè conſideranda eſt complexio coniugis, ne licentia detur non reddendi ſine ſufficienti cauſa. Atque iuxta hæc iudicandum eſt de obligatione cohabitandi cum leproſo; licet non negauerim actum charitatis eſſe, & valde meritoriū, ſi ex Dei amore velit cohabitare, nec deſerere ita infirmantem coniugem, etiā cū periculo ſuæ infectionis.

5. At ſi attendamus damnum prolis multa ſunt, de quibus diſputari ſolet. Primum eſt, an liceat accedere ad vxorem tempore menſtruorum? Et in primis certum eſt apud omnes, quod quando menſtrua ſunt præternaturalia, vel perpetua, vel diuturna, licitum eſſet petere, & reddere. Similiter ad vitandum diſſidium & odium vxoris, cùm tunc pacis bonū excuteret, quæ cum alijs docet Ioannes Azor dicto libro tertio, capite 31. quæſtione 13. Adde etiam certum eſſe licitum eſſe petere debitū, & reddere ad vitandum periculum incontinentiæ, vel in ſe, vel in coniuge, vt docet idem Auctor ibidem. Quare dubium eſt, an ſit peccatum extra hos caſus accedere ad menſtruatam vxorem. In quo dubio ſenſi aliquando eſſe mortale peccatum, cùm viderem de eo Patrum teſtimonia. Nam Clemens Romanus libro ſexto, conſtitutionum Apoſtolicarum capite 27. hæc habet. *Cùm naturalis purgatio cernitur in vxoribus ne ſe cum illis commiſceant mariti, vt proli conſulatur. Id enim lex prohibuit, cum ait: Ad eam quæ patitur menſtrua, non accedes: neque cum grauidis rem habebis. Qui enim habent non liberis, ſed voluptati operam dant. Qui autem ſtudioſus Dei eſt, non debet eſſe ſtudioſus voluptatis.* Greg. li. 12. epiſt.. interrogatione decima. *Niſi purgationis tēpus tranſierit, viris ſuis non debent admiſceri: quippe quia, & ſine partus cauſa cum conſuetis menſtruis detineri*

detinentur, viris ſuis miſceri prohibeantur, ita vt morte lex ſacra feriat, ſi quis vir ad menſtruatam mulierem accedat. Eadem habet Nicolaus Primus ad conſulta Bulgarorum c.64. Cum menſtrua etiam coitum deteſtatur Hieronymus in cap.18. Ezechiel. & Auguſtinus q.64. in Leuit. Si enim, cùm veroſimile periculum ſalutis eſt culpa letalis eſt vxori copulari: in hoc caſu, & propriæ valetudinis, & monſtruoſę prolis periculum ſubeſt, vt conſtat ex his, quę Leuinus Lemnius tradit libro primo, de occultis naturæ miraculis capite octauo, & alij medici confirmant. Non ergo videtur licere fœminæ menſtruorum tempore viro petenti ſociam ſe, & miniſtram præbere ad opus iniquitatis. Atque ideo eo tempore nequaquam ad concubitum cogi poterit, quia eo tempore non debet, cùm non accedat ad illam vir abſque peccato: peccato autem cooperari non liceat. Atque eandem ſententiam ſequitur Azor, quæſtione citata, & ex Theologis innumeri, & ex iuris peritis non pauci, quos refert Thomas Sanchez libro nono, diſputat. 21. numero ſecundo. Alij dicunt nullam eſſe culpam, idque probabile, putat Sanchez ibidem num.7.

6. Denique alij dicunt eſſe culpam venialem, quod mihi videtur probabilius, & ſequitur Thomas Sanchez loco citato, & Ægidius diſputatione 34. dubio nono, concluſione ſecunda. Itaque regulariter peccatum veniale erit, niſi excuſetur ex eo, quod vrgeat incontinentiæ periculum. Ratio autem huius inordinationis non eſt deſumenda ex præceptis, & legibus Eccleſiaſticis, quas iam exiſtimo exoleuiſſe, ſed ex ipſa rei natura. Quia videlicet ſemen fruſtratur præcipuo fine, ſcilicet, prolis effectu ſine cauſa. In quo tantùm leuis culpa reperitur, cùm omittatur finis præcipuus ſine cauſa vel excuſatione aliqua. Quando enim eſt incontinentiæ periculum iam cõſequitur alium finem licet minus pręcipuum. Atque inde legitimam rationem prohibitionis antiquæ apud Moyſem Leuit.18. deſumpſit Clemens Alexandrinus libro ſecundo, pædagogi capite decimo hiſce verbis. *Hic ipſe ergo Moyſes, cum ſuis quoque vxoribus prohibet congredi, ſi fortè eas detineant purgationes menſtrua. Non enim purgamento corporis id quod eſt maximè genitale ſeminis, & quod mox homo futurus eſt, polluere eſt conſentaneum: nec ſordido materia profluuio, & quæ expurgatur inquinamentis in audace & obruere: ſemen autem degenerat, ineptum q; redditur ſi matricis ſuccis priuetur. Nec vero vllum vnquam induxit veterum Hebræorum coeuntem cum ſua vxore prægnante, &c.* Quare ſi incontinentiæ periculum non excuſet, peccatum ſaltem veniale eſt, ſi menſtrua vxor petat, vel ab ea petatur, & ſi reddat, quia cooperatur illicito vſui corporis in eo caſu iuxta noſtra principia tradita ſupra capite tertio. In quibus diſſentit Thomas Sanchez diſp.21. citata num. 16. nec mirum cùm eiſſentiamus in principijs: paruus autem error ſiue meus ſiue illius in principio, magnus ſit in fine neceſſe eſt.

7. Ex his colligitur primò, quid dicendũ de copula coniugali cum vxore grauida. Si enim ſit periculum aborſus, mortale peccatum eſt ex communi ſententia. Et ratio eſt aperta ex dictis. At ſi non ſubſit periculum aborſus, ſit tamen incontinentiæ, nullum eſt peccatum in reddendo, neque petendo. Quod ſi neque periculum incontinentiæ ſit, veniale peccatũ exiſtimant multi propter eam rationem, quã aſſignat Clemens Alexandrinus loco ſupra citato cùm inquit: *Neque verò vllum vnquam induxit ſcilicet Moyſes veterum Hebræorum coeuntem cum ſua vxore prægnante. Sola enim voluptas ſiquis ea etiam vtatur in coniugio eſt præter leges, & iniuſta, & à ratione aliena. Rurſus autem abducit Moyſes à prægnantibus quonique pepererint. Reuera enim matrix ſub veſica quidem collocata, ſuper inteſtinum autem quod rectum appellatur poſita, extendit collum inter humeros in veſica, & os colli, quod admittit ſemen, impletum occluditur. rurſuſq; inane redditur fœtui qui purgatur. Fructu autem depoſito ſemen deinde ſuſcipit.* In quam ſententiam multa ſubiungit. Quod mihi probabilius eſt, cum Azor, tom. 3. quæſt. citat. licet alij neque culpam venialem agnoſcant, inter quos eſt Thomas Sanch. diſp. 22. numero ſexto, Ægidius dubio nono, citato concl.4.

8. Secundò colligitur, quid dicendum de copula ſtatim poſt partum ante purificationẽ ex ſanguine. In hoc enim caſu eodem modo iudicandum eſt, atque de ea, quæ eſt cum vxore menſtruata: & Ioannes Azor, capitulo citato quæſtione 15. regulariter exiſtimat eſſe veniale. Nec video quo fundamento Thomas Sanchez, cùm agens de acceſſu ad menſtruatã agnoſcat culpam venialem, in hoc caſu neget diſputatione 22. nu.11. Nam & proli, & fœtui, ſi concipiatur eo tempore, damnum inferri conſtat ex Galeno libro primo de ſanitate tuenda.

9. Tertiò colligitur, tempore, quo lactatur infans, nullum eſſe peccatum vxori copulari per ſe loquendo. Quia in hoc nulla deformitas eſt. Dixi per ſe loquendo. Quia ſi valde inopes ſint, & ſi vxor concipiat, non habebit lac, quo filium alat, aut certum eſſet notabile proli detrimentum ſequi; quod tamen ſequi indicat Galenus loco citato, non excuſarẽ à culpa cõgreſſum illum, cùm eo ſubtrahatur alimentum extremè indigenti, quod tamen alimentum ſine ſuo damno retinere poterat coniux. Neque verò tenetur, aut poteſt periculo incontinentiæ ſubuenire cum morte, vel notabili damno innocentis, quem alere tenetur. Neque ab his diſſentit Thomas Sanchez diſp.22.n.14.

10. Denique colligitur tempore amẽtiæ, ſi vxor

ſi vxor amens ſit,& furioſa,non licere copulam ob periculum manifeſtum prolis:facile enim euenire poteſt.vt ſuffocetur;eiuſmodi periculum non eſt in viro etiam furioſo.Quod ſi inſani ſint, non tamen furioſi, ſed ſicut ſimplices pueri,non eſt peccatum illi reddere debitum.Videndum etiam ex medicorum conſilio,an amens ex coitu deterior fiat,& maius ſalutis detrimentum patiatur:tunc enim iudicandum erit copulam eſſe illicitam mortaliter, vel venialiter iuxta tradita ſupra iſto capite.Quare qui ſanus eſt,non poterit ab inſano in eo caſu petere,neque reddere ſine peccato mortali, aut veniali iuxta regulas, quas tradidi ſupra capite tertio.

CAPVT XV.

Quo pacto reddendum ſit debitum cum dubio iuris aut facti?

SVMMARIVM.

Quid de doctrina huius capitis latè,& rectè, numero 1.
In dubijs tutiorem partem eſſe eligendam, tam in dubio iuris quam facti,n.2.
Aliqua inde colliguntur,n.3,
Obijcitur ex materia ſacramentorum,n.4.
Diluitur obiectio,n.5.
Iuxta eam regulam procedendum in dubio matrimonij,reddendum,& non petendum debitum, num.6.
Eius legitima ratio aſſignatur,n.7.8.
Explicatur etiam ea ratio,quando dubium eſt de conſanguinitate,aut vita prioris coniugis, n.9.
Opponitur ex motu Pij V.n.10.
Opponitur ex cap.conqueſtus de reſtitut.ſpoliat. num.11.
Opponitur ex contractu cum ea , quam dubitat eſſe ſeruam,n.12.
Quando vterque coniux eſt dubius, neque poteſt peti, nec reddi,n.13.
Excipe in impedimento impotentiæ, quod ipſo vſu cognoſcendum eſt,n.14.
Quid ſi matrimonium non ſit conſummatum , & dubium incidat,n.15.

1. DOCTRINA huius capitis valde neceſſaria eſt, & quę ad plures in ſpecie caſus decidendos valde confert: illam præ cæteris, quos ego legerim, tradidit veriùs atque ſolidiùs Gabriel Vazquez 1.2.diſp.66.à c. 2.cuius doctrinam in compendium redigentes huic inſerimus loco. De eo etiam egregiè poſtea ſcripſit inſignis Magiſter Complutenſis non minùs moribus quam doctrina eruditus Ludouicus Monteſino 1.2.tit.1.diſp.29.q.4.

2. Sed antequam doctrinam tenendam circa iſtud punctum tradamus,ſuppono primò celebrem illam ſententiam in iure canonico, *in dubijs tutiorem partem eſſe eligendam.* Quam regulam expreſsè tradunt Pontifices in *capite ad Audientiam,& capite ſignificaſti primo, et ſecundo de homicidio,& capite iuuenis de ſponſalibus,* vbi in dubio homicidij præcipitur abſtinendum à miniſterio altaris propter ſuſpicionem,aut dubium irregularitatis:reddit autem rationem Pontifex, *Nam in dubijs tutior pars eſt eligenda.* Et quamuis nonnulli eam regulã ſolùm velint intelligi in dubio facti,non iuris, at in vtroque dubio obſeruandam eſſe docuit Gabriel Vazquez 1.2.diſput.65.cap.3.& diſp. 66.cap.1.& Ludouicus Monteſino 1.2.diſp.29. quæſt.4.§.1.num.82. Et quidem locum etiam habere in dubio iuris hac aperta ratione conuincitur. Quia eadem ratio,quę ſuadet habere locum in dubio facti,ſuadet in dubio iuris. In dubio autem facti habemus manifeſtam definitionem Pontificis in dictis capitibus,qui non tanquam nouè ſtatuit in dubijs tutiorem partem eſſe eligendam , ſed potius ſupponens regulam illam tanquam veram ex ea colligit, in dubio homicidij habendum illum vt irregularem. Ratio autem propter quam in dubio facti eligenda eſt tutior pars, ea eſt , ne fortè fiat illud, quod reuera malum, & peccatum eſt.Idem autem periculum eſt in dubio iuris: quare eadem regula ſeruanda. Adde nullam commodam aſſignari poſſe regulam quando in iuris dubio ſit eligenda tutior pars, quando ſecus.

3. Ex quo fit primò,eum qui tenue beneficium habet,& dubitat vtrum recitare teneatur , peccare letaliter ſi non recitat. In eo enim caſu habet conſcientiam dubiam:at cum ea operari non depoſito dubio non licet.Idem dicendum,cùm quis dubius eſt , an votum emiſerit : tenetur enim ſequi tutiorem partem, vt optimè docuit Gabriel Vazquez diſp.65.ca. 3.& in alijs multis,quę non rectè infert Sanc. lib.2.diſp.41.à n.1.ob diuerſa fundamenta , ex quibus procedimus. Sed nunc non eſt locus omnia proſequendi.

4. Sed huic vniuerſali doctrinæ , quam ſtatuimus in dubio tutiorem partem eſſe eligendam, obſtare videtur id, quod communi ſenſu receptũ eſt , ſcilicet in adminiſtratione ſacramentorum,cùm neceſſitas adeſt , licere ſequi opinionem probabilem,etiam ſi non ſit probabilior,ſi eo tempore non poteſt eſſe vſus probabilioris ſententiæ,eo ſcilicet fine,ne pereat ſalus proximi.Similiter in caſu,quo baptizatus fuerit aliquis adhibita forma,vel materia dubia,& de qua ſunt variæ Theologorum opiniones,iterari debere baptiſmũ ſub conditione cũ forma,& materia indubitata,ne ſalus paruuli exponatur periculo,ſi fortè maneat ſine ſacramento.In his autem non videtur eligi tutior pars.Quia ſiquis non iteret ſacramentũ baptiſmi,vel non vtatur opinione illa probabili,cùm probabiliori vti non poteſt , tantùm ſe exponit periculo peccandi contra virtutem

Eleemo-

Digitized by Google

Eleemoſynæ, vel miſericordię: at verò ſi repetat ſacramentum baptiſmi, vel operetur iuxta eam opinionem probabilem, ſe exponit periculo peccandi contra religionem, & irrogadi iniuriam ſacramento. Ergo non eligit tutiorē partem. Tutior enim pars eſt, vel in qua eligitur quod alienum eſt a culpa, vel ſaltem eſt minus malum. Minus autem malum eſt peccare contra miſericordiam, quàm contra religionem.

5. Dicendum tamen adhuc in eo caſu eligi tutiorem partem, & ideo repetendum ſacramentum ſub conditione, vel in caſu neceſſitatis operandum iuxta opinionem probabilē ſi non ſit locus probabiliori; ſicut & eadem ratione in caſu neceſſitatis extremæ is qui eſt in peccato, miniſtrare poteſt ſacramentum ſine peccato, ſi tempus ita vrgeat, vt miniſtro non ſit locus pœnitendi. Nam, vt docet vere, & ſolidè Gabriel Vazquez 2. tom. in 3. part. diſput. 136. cap. 4. quamuis ſit maior virtus religio erga Deum, quam miſericordia erga proximum; tamen quia Deo plus placet, vt proximo in cuius vtilitatem inſtitutum eſt ſacramentum, ſuccurramus, quam vt diſpoſitionem aliàs debitam erga ſacramentum ſeruemus, ideo tunc licitè, & ſanctè Sacramentum in peccato mortali celebratur, & celebrari debet. Quam rationem breuiter attigit D. Thomas 2. 2. quæſt. 30. art. 4. ad 1. Et hoc ſenſu intelligitur illud Oſ. 6. *Miſericordiam volo, et nō ſacrificium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſtum.* Eadem ratione licet iterato ſacramento ſub conditione, non tolleretur vi conditionis iniuria ſacramenti, adhuc repetēdum eſſet in dubio. Periculum enim repetendi baptiſmum, quod videtur eſſe contra religionem, minorem obligationem inducit, quam periculum ſalutis proximi, vt ei iterum remedium ſacramenti cōcederemus. Id quod, vt notat optimè idem Gabriel Vazquez loco citato, & diſput. 146. cap. 3. num. 31. non ſolum naſcitur ex libera voluntate Dei, ſed etiam ipſa inſtitutio ſacramenti id ſuapte natura depoſcit, & iure naturali diuino ita dicendum eſt. Nam ſacramentum inſtitutum eſt in remedium humanę miſerię: & ita ratio ipſa poſtulat, vt non ceſſeatur irreuerenter tractare ſacramentum, nec Deo iniuriam irrogare, qui vrgente neceſſitate eius, propter quem inſtitutum eſt, illud miniſtret in peccato, vel repetat in dubio. Neque in hoc caſu obligatio maioris virtutis ceſſare dicitur occurrente minore, ſed circunſtantia quædam, quæ neceſſaria erat, vt maior virtus obligaret, adueniente neceſſitate, ad quam ex minori virtute tenemur. Circunſtantia autem neceſſaria, vt obligat religio ad illam reuerētiam erga Sacramentum, & Deum eſt, ne ſit in detrimentum eius, propter cuius neceſſitatem inſtitutum eſt. Hæc Gabriel Vazquez. E quibus conſtat etiam in illo caſu locum habere regulam illam in dubijs tutiorem partem eſſe eligendam. Sed de ſenſu huius regulę dico plura de ordine, & annexis, lib. 2.

6. Sed cùm certa iuris regula ſit, *in dubijs tutiorem partem eſſe eligendam*, & in matrimonio dubium oriri poſſit, vel ſi credens certo priorem coniugem cum alio contraxerit, & de prioris obitu dubitare incipiat: vel de alijs impedimentis dubium incidat, explicatione indiget, quo pacto ſe in eo gerere debeat coniux qui dubitat. In varias quidem ſententias DD. diuiſi ſunt, quas late, & efficaciter impugnat Gabriel Vazq. cui adhæret Thomas Sanchez lib. 2. diſp. 41. Refert etiam & refellit Monteſino diſputat. cita. qu. 4. §. 4. Habemus tamen in ea re expreſſam deciſionem Pontificis in cap. *Dominus, de ſecundis nuptijs, & in cāp. inquiſitionis, de ſententia excommunicat.* In primo hæc reſpondet Lucius III. *Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non obſeruauit, & de morte prioris coniugis adhuc ſibi exiſtimat dubitandum, ei quæ ſibi nupſit, debitum non deneget poſtulanti, quod à ſe tamen nouerit nullatenus exigendum.* In ſecūdò verò Innocentius III. *Verum cùm conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, et diſcreta, quamuis non euidenti, et manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem, vel contra iudiciū conſcientiæ committat offenſum.* Hæc reſpondere Pontifices.

7. Legitimam huius deciſionis rationem, & ex principijs ipſius rei petitam tradit Couarruuias 2. parte, de matrimonio, cap. 7. §. 2. n. 7. quem poſtea ſecuti ſunt alij. Nititur autem regula ſup. dicta, *in dubijs tutior pars eſt eligenda.* Ex duabus autem partibus illa tutior eſt, vel in qua nullum peccatum eſt, vel ſi neceſſariū ſit ex duobus malis vnum eligere, illa tutior ſit, in qua minus malum reperitur. Quoties enim duo mala occurrunt, vt neceſſe ſit alterū eligere, illud eligendum eſt, quod alias minus eſſet, *cap. duo mala, cap. nerui teſticulorum, diſt. 13.* Id quod ratione manifeſta comprobatur. Nam cùm in nullo caſu concedendum ſit aliquem eſſe perplexum, ita vt non poſſit aliquā partem ſine peccato eligere, & ex duobus malis, ſi alterum neceſſariò eligendum eſt, ita or ſit ratio, vt eligatur id quod minus eſt, ſequitur illud ſine peccato eligi poſſe: & quod alias abſolute ex ſe conſideratum malum eſſet, tūc non eſſe peccatum: ceſſat enim propter occurrentiam alterius, ac proinde eam partem eſſe tutiorem, ſi eligatur occurrente alio maiori malo.

8. Ex hoc autem principio ita colligit Couarruuias. Quia cùm ex duobus malis minus ſit eligendum, minus malum eſt reddere in dubio matrimonij, quam non reddere. Eſſe autem minus malum ex eo conſtat, quod reddens ſolùm ſe exponit periculo incontinentiæ contra caſtitatem; at in non reddendo exponet ſe periculo peccandi contra ius matrimonij. Grauius autem peccatum eſt contra

iuſtitiam,

Digitized by Google

iuſtitiam, quam contra temperantiam, vt docet Diuus Thomas 2.2.quæſt. 58. art. 12. licet hominibus peccata contra iuſtitiam turpiora videantur. Vnde hæc maior obligatio nõ naſcitur ex præcepto Eccleſiæ coniugibus impoſito de reddẽdo debito in dubijs: Eccleſia enim non aliud præcipit, quam id, quod coniux iure naturali facere debet, cũ in dubio eſt animus. Si enim aliàs in dubio nõ deberet reddere, nõ poſſet Eccleſia id præcipere cum periculo incontinentiæ, aliàs poſſet facultatem concedere aliqua ex cauſa accedendi etiam ad nõ ſuam.

9. Verùm quia contingere poteſt, vt dubium ſit de matrimonio ratione alicuius impedimenti cõſanguinitatis, vel quia exiſtimatur viuere prior coniux; in quo dubio reddens debitum exponit ſe periculo committẽdi peccatum non ſolùm contra caſtitatem ſed etiã inceſtus, vel etiam iniuſtitiæ contra primum matrimonium, in negando autẽ, ſolùm ſe exponit periculo agendi contra iuſtitiam: ideo addendum eſt, quando Pontifex in c. *Dominus de ſecun. nupti.* expreſsè agit de reddendo debito in dubio prioris matrimonij, adhuc in his caſibus eligi tutiorem partem, & minus malũ. Quia in dubio circa mortem prioris coniugis magni momenti eſt poſſeſſio, ratione cuius cauſa matrimonij poſterioris multo maior, & potior eſt. Ex quo fit eſſe maius malum non reddere petenti, qui eſt in poſſeſſione ſecundi matrimonij, quam exponere ſe periculo incõtinentiæ, & adulterij contra primum matrimonium. Itaque in eo caſu non eſt minus malum reddere, quia peccatum non reddendi fit contra plures, & maiores virtutes, cum tantũ ſit contra iuſtitiam. Sed quia conditio poſſidẽtis multo fortior eſt, tantæque efficacitatis, & virtutis, vt nulla ſit iniuria contra prius matrimonium reddere in dubio debitum petenti. Quare ex hac parte multo fortius manet ius matrimonij ſecundi, quam primi, cùm in fauorem ſecundi ſit certa poſſeſſio, & ex alia parte ſit maior obligatio iuſtitiæ, quam caſtitatis. Idem dicendum ſi dubium ſit de impedimento conſanguinitatis, adhuc enim maius eſt periculum in non reddẽdo ratione poſſeſſionis. Nam poſſeſſio matrimonij bona fide contracti multo maioris momenti eſt, vt fiat iniuria coniugi petenti in non reddendo, quã dubium cõſanguinitatis, vt fiat iniuria ſanguini in reddendo. Cùm ergo periculum iniuriæ vnius omnino tollatur per poſſeſſionem, in qua eſt ius quoddam quęſitum per matrimonium, reſtat, vt ex alia parte periculum incõtinentię non impediat, quia cenſetur multo minus, quam periculum iniuſtitiæ. Inter alias autem duas partes, ſcilicet petere, & nõ petere planè conſtat tutius eſſe non petere, atque ita optimè conſtare deciſionem Pontificum in prædictis capitibus. Addit etiam rectè Monteſinus quod ille reddendo debitum non ſe exponit periculo incontinentiæ & inceſtus, niſi ſolùm materialiter, quoniam habet iudicium prudens, quo iudicat id, quod ſecundùm Canones eſt definitum, ſcilicet, in caſu dubij reddẽdum eſſe debitum coniugi petenti.

10. Sed contra doctrinam iſtam opponi poteſt primò, quod Pius V. in quodam Breui Indis ad fidem conuerſis, qui cum pluribus vxoribus contraxerant, & primã inuenire nõ poterant, conceſſit vt cum ſecũda remanerẽt, etiamſi certi non eſſent de morte prioris coniugis. Sed in primis ex hoc argumento, ſi eſſet alicuius momenti, ſequeretur etiã poſſe reddere, & teneri cum mala fide, quia illi Indi cũ mala fide cum pluribus vxoribus contraxerãt. Quare reſpondetur Pontificem locutum eſſe iuxta text. in *cap. gaudemus, de diuortijs*, ſecundùm quem licet infideli conuerſo alium coniugem ducere, ſi infidelis vel non vult cohabitare, vel non vult ſine iniuria Creatoris, vt dictum eſt ſup. li. 7. Ex eo autem, quod coniux diu quęſitus inueniri non poterat, meritò præſumpſit Pontifex infidelem coniugem nolle cohabitare ſine Creatoris iniuria; vel abſolutè cohabitare nolle. Ex qua eadem ratione explicuimus ſupra li. 9. alias literas Greg. XIII. Quam etiam ſequitur Gabriel Vazquez diſp. *66*. cit. c. 5.

11. Secundò opponi poteſt tex. ex c. *conqueſtus, de reſtit. ſpoliat.* vbi Innocentius III. in eo caſu, in quo agitur de impedimento matrimonij, & quæſtio eſt, an fieri debeat reſtitutio ſpoliati ante probationem, reſpondet, ſi non offerantur ſtatim probationes, debere fieri reſtitutionem ad habitationem, & torum, ſi verò afferantur in continenti, tantum reſtitui debere ad habitationem, non ad torum propter periculum inceſtus. Ex qua deciſione videtur effici, non obſtante dubio de impedimento matrimonij poſſe debitum peti. Sed reſpondetur facile deciſionem illam Pontificis totam inniti præſumptioni. Ex eo enim, quod afferantur in continenti probationes, præſumit nullũ ſubeſſe impedimentum, & ideo peti, & reddi poſſe debitum. At ſi coniuges quamuis non afferant in continenti probationes, vel certò ſciunt, vel dubitant impedimẽtum eſſe, potiùs tenentur pati excommunicationem, quã copulari. Neque obſtat, quod habetur in *c. literas*, coniugem poſſe petere, vel reddere, quando impedimentum tantùm eſt ex iure poſitiuo, refertur enim tantùm, vt opinio quorundam Antiquorum, oppoſitum tamen deciſum eſt in *c. inquiſitionis, de ſentent. excommunic.*

12. Tertiò opponitur. Quia ſi quis contraxerit ignoranter cum ſerua, & poſtea de eo impedimento incipiat dubitare, & de cõditione vxoris, & ex conſequenti de valore matrimonij, reddere poteſt, & petere, ſi velit denuò contrahere cum illa matrimonium, nõ tamẽ obligari poteſt ad reddendum. Quia præiudicaret ſuæ libertati. Non ergo eſt vniuerſaliter verum coniugem in dubio teneri reddere debitum

Digitized by Google

bitum, licet non poſſit petere. Reſpondetur tamen adhuc in eo caſu coniugem dubium de conditione vxoris teneri reddere debitum petenti. Quia id præſtare poteſt ſine detrimēto ſuæ libertatis. Quamuis enim reddat animo coniugali, non obeſt ſuæ libertati, quia non eo ipſo habet ratum, vel approbat matrimonium quod ignorans cum ſerua contraxit, ſed accedit eo tantùm animo, vt reddat id ad quod obligatur in dubio matrimonij, ne fortè iniuriam irroget alteri coniugi. Quam etiam obligationem reddendi debitum eo pacto & animo, agnoſcunt alij Doctores, qui oppoſitum ſentiunt, quoties contingit dubium de ſeruitute leue. Sub quadam diſtinctione conatur diſcordantes in hoc ſententias conciliare Monteſino loco cit. num. 145. ſed quod dixi probatur magis.

13. Ex dictis colligitur primò, quando vterque coniux eſt dubius, aut cum mala fide nulli licere petere, & ex conſequenti nec reddere. Pōtifices enim in dictis capitibus decernunt dubium cōiugem petere non poſſe. Quare qui negaret petenti in eo caſu; nihil facit iniuſtè, cùm non poſſet rectè, & licitè reddere. Deinde fit idem dicendum eſſe, quamuis mala fide alter tantùm contraxerit: ea enim mala fides efficit, vt petere non poſſit, non tamen obſtat quò minùs reddat alteri coniugi bona fide contrahenti, vniuersè enim decernit Pōtifex dubium coniugem poſſe reddere, & non petere.

14. Deinde colligitur, ſi dubium ſit de impedimento impotentiæ, & frigiditatis licitū eſſe petere, & reddere. Ratio eſt, quia quando dubium eſt de impedimento matrimonij, ius habet vnuſquiſque inquirendi de prædicto impedimento. Impedimentum autem frigiditatis inueſtigari non poteſt, niſi vſu, atque conatu, ideo licebit in tali vſu, & inueſtigatione perſeuerare tempore ab Eccleſia præſcripto, vel dum experientia compertum ſit non poſſe vti coniugio.

15. Denique colligitur, ſi matrimonium nondum conſummatum, & dubium incidat de valore matrimonij, toto tempore duorum menſium non poſſe reddere debitum. Ratio eſt aperta: quia toto eo tempore liber eſt, & licite, ac ſecūdùm iura negare poteſt. Ergo negando non ſe exponit periculo agendi iniuſtè atque adeo tutius eſt eo tempore negare, quā reddere. Elapſo autem eo tempore non debet retinere alterum coniugem ſuſpēſum, ſed vel detegere dubium, vt impedimentum examinetur, ſi tamen eam reuelationem profuturam credat, non nociturā. Quod ſi non credat fore alicuius momenti, reddat debitum, & non petat. Nam nimis videtur durum obligare dubium coniugem ad ingreſſum religionis, vt ea ratione liberum relinquat alium coniugem ad ineundum cum altero matrimonium: quia niſi ſtatus religionis ſuſcipiatur ſponte, difficiles ſolet exitus habere, & multæ aliæ cauſæ ſeſe offerre poſſunt, ob quas ad ingreſſum in religionem cogi non poſſit. Scio aliter ſentire alios: at mihi id videtur probabilius, vt ſentit etiam Gabriel Vazquez diſputatione citata, ca. 6, in fine.

CAPVT XVI.

De delectationibus moroſis inter coniuges.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.
Omnem delectationem de peccato mortali eſſe mortalem, n. 2.
Inferuntur nonnulla, n. 3.
Delectationem de ipſa cogitatione non ſemper eſſe mortale, & aliquando neque veniale, numero 4.
Obiectioni occurritur, n. 5.

DE hoc argumento dixi latè 1. 2. in materia de peccatis, quæſt. 74. ad articulum 8. Ea tamen, quæ ibi dixi, redigam in compendium, generalem etiam doctrinam comprehendens quæ ad iudicandum in quauis delectatione moroſa ſufficiens ſit, de quo etiam agit latè Ioannes de Salas 1. 2. tractatu 13. diſput. 6. per multas ſectiones. Duo igitur in hoc capite examinanda ſunt. Primum an delectatio moroſa de re formaliter mala ſit peccatum mortale. Secundum, an delectatio de opere materialiter malo ſit etiam mala mortaliter, & quibus regulis vtendum ſit.

2. Igitur quòd ad primum attinet, dicendum eſt primò delectationem omnē de peccato mortali eſſe mortalem. Quod videtur eſſe ſecundùm finem certum Prouerbiorum 2. *lætantur cum malefecerint*, & docent Auguſtinus tomo 2. epiſtola 119. cap. 10. & tom. 8. in Pſalmum 9. ibi *Exultabo ſuper ſalutare tuum*, & Pſalm. 50. in Principio, & Pſalm. 57. in illud, *ſicut aſpidis ſurdæ*, & tomo 10. ſermon. 17. de verbis Apoſtoli, cap. 2, Gregorius 1. moralium cap. 3. Iſidorus lib. 2. de ſummo bono, cap. 39. Bernardus, lib. de diſpenſat. cap. 42. & docet D. Thomas 1. 2. quæſtion. 34. & cum eo Scholaſtici omnes. Imo & Ariſtoteles 10. Ethicor. cap. 3. nouit eſſe malam delectationem, & fideles omnes ſe accuſant, dum lætantur, vel ſe iactāt de malè factis. Et ratio eſt: quia illa delectatio eſt affectus vitalis liber, & de obiecto malo formaliter. Ergo eſt mala: ſicut enim conſenſus efficax effectiuus accipit malitiam ab effectu malo, ita etiam conſenſus affectiuus erit malus, ſi verſetur circa obiectum malum, licet non ſit effectiuus. Vnde fit gaudium de peccato cōmiſſo non ſolū eſſe malum, quia naſcitur à voluntate efficaci mali operis, ſed etiā formaliter ratione ſui, quāuis ab eo amore effica-

Digitized by Google

ci non oriretur. Sicut etiam ille, qui gaudet de peccato proximi, peccat, licet illud gaudium non fuerit ortum à voluntate efficaci adiuuandi proximum ad peccatum. Nam effectus ille terminatur ad obiectum hic, & nunc intrinſecè malum ſpectatis omnibus circunſtãtijs. Vnde nullo honeſto motiuo honeſtari poterit gaudium de peccato proprio, vel alieno, quia obiectum illud habet intrinſecã turpitudinem. Neque obſtat quod poſſit aliquis gaudere de peccato, vt eſt cauſa alicuius boni, quod ex eo ortum eſt. Nam gaudium de peccato, vt eſt cauſa boni effectiuè, eſt gaudere de effectu ipſo, non verò de peccato, vt infra magis explicabo.

3. Hinc colligitur primò delectationem moroſam eſſe mortalem, ſiue ſit delectatio voluntatis, & appetitus ſimul, vt frequenter accidit, ſiue ſit ſolius voluntatis, quod fortè eſt poſſibile, ſiue ſit ſolius appetitus volũtate permittente, cùm facile poſſet, & deberet reprimere prædictam delectationem, aut voluntate, quamuis non delectante formaliter, imperante tamen appetitui delectationem. Deinde fit eſſe peccatum mortale delectari de mortali ſiue ſit in materia venerea, ſiue alia, ſiue prohibita iure naturali, ſiue poſitiuo. Nam ſi quis gaudeat, quod liberè comederit carnes die prohibito, peccat mortaliter: eſt enim gaudere de tranſgreſſione legis. Quam illationem probat conſenſus fidelium, qui indifferenter dãnat delectationem moroſam, de quouis malo opere, & rationes etiam eodem modo de omnibus procedunt. Rurſus fit eſſe mortale delectari de quouis opere mortali, quod quis credit ſe feciſſe, licet non fecerit: quod æque eſt certum, quia in ordine ad effectum perinde eſt, quod accidiſſe putetur, ac ſi acciderit. Denique fit eſſe mortale delectari de quouis opere mortali, quod neque accidit, neq; accidiſſe creditur, neque periculũ eſt, ne accidat, ſed in mẽte fingat ſe violaſſe legẽ ieiunij, aut fœminam corrupiſſe, & de ea violatione delectatur ac ſi accidiſſet, ſine dubio peccat mortaliter. Et huic inſtituto fauent quædã teſtimonia Patrũ, quæ ad aliud afferri ſolent: & Auguſtinus 12. de Trinitate, c. 12. Greg. & habetur, ca. *huic etenim, diſt. 49.* verſic. *ponderoſus*. Et ratio eſt, quia bonitas, vel malitia affectus ſumitur ex obiecto verè, vel apparenter repræſentato. Ergo cũ delectatio tunc tendat in obiectum apparenter malum, erit mala: idque non minùs certum eſt, quam ea, quæ hactenus diximus.

4. Secundò dicendũ eſt. Siquis opus mortale cogitet, & delectetur, non de ipſo mortali cogitato, ſed de ipſa cogitatione, non eſt mortale, & aliquando neque veniale, & ſæpe laudabile eſt. Docet D. Thom. 1.2. q. 74. art. 8. & cõmunis ſententia, quæ ex dictis manifeſtè probatur. Nam affectus eſt malus ex obiecto malo: ſed cogitare mortalia non eſt malum, aliàs non ageremus de peccatis ſine peccato. Ergo delectatio de cogitatione peccatorum non eſt mala, neque peccatum.

5. Sed obijcies, tempore Diui Thomæ, vt cõſtat ex dict. art. 8. erat probabilis opinio nullam delectationem moroſam de re illicita eſſe mortale peccatum, & hoc etiam tempore idem exiſtimarunt nonnulli viri Docti, & de opere prohibito iure poſitiuo, communis ſententia docet, nullam delectationem eſſe malã & de opere prohibito iure naturali non omnem delectationem eſſe mortalem ſentiunt non pauci. Quo modo ergo tam apertus error in fide eſt aſſerere delectationem moroſam de opere malo non eſſe malam? Reſpondetur tamen Catholicorum ſententiam, quæ liberat omnem delectationem moroſam, aut aliquã à culpa mortali, nõ loqui de delectatione moroſa de peccato formaliter, ſiue re ipſa, ſiue ſecundùm opinionem, aut fictionem: hoc enim apertè pugnaret cũ fide; ſed loquitur tantùm de delectatione moroſa circa opus malũ materialiter. Vt ſiquis videns ęgrotum die Veneris comedere carnes, delectetur in ſe, ac ſi comederet, non cogitans de prohibitione in illa die, ſed mente, & affectu abſtrahens ab omnibus circunſtantijs, quæ actum illum reddunt mortalem, & de illo ſic præciſe ſumpto delectatur, quod quidem obiectum ſecundum ſe non eſt malum. Quęſtio ergo, quæ inter Catholicos diſputatur, & de qua diuerſa ſentiũt, non eſt, vtrum delectatio de opere mortali materialiter, quod ſcilicet hic, & nunc, ſi mãdaretur executioni, eſſet mortale, ſit ſemper mortalis, quantumuis deſit voluntas illud faciendi, & periculum talis voluntatis. & quantumuis cogitatione, & affectu obiectum denudetur ijs circunſtantijs, quibus ſi executioni mandaretur eſſet mortale. In primo ſenſu locuti ſumus in 1. concluſione & eius corollarijs: in ſecundo verò loquemur in ſequentibus

§. PRIMVS.

Quando delectatio de opere materialiter malo ſit mortalis?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ ſententiæ, n. 6.
Vera ſententia ſtatuitur, & explicatur, n. 7.

6. NOn vna eſt Doctorum ſententia. Primò enim quidam affirmant nullam delectationem moroſam eſſe mortalem. Huius ſententiæ meminit D. Thom. artic. 8. cit. & probabilem dicit Corduba lib. 1. quæſtion. q. 23. communiter tribuitur Martino de Magiſtris, quem tamen Vazquez 1.2. diſput. 10. cap. 1.

Digitized by Google

cap.5. docet, nunquam de omni delectatione fuiſſe locutum. Eius autem ſententiæ ſenſus eſt nullum obiectum eſſe adeò intrinſecè malum, quod non poſſit præſcindi à circunſtantijs vitiantibus obiectum, & de quo ſic præſciſſo voluntas ſimplici delectatione gaudere non poſſit. Secundò alij docēt in alio extremo omnem delectationem eſſe mortalem, quantumuis ab extrinſeco, & ex ſolo iure poſitiuo prohibeatur: docet Ioannes Medina C. de reſt. quæſt. 21. §. *Mihi tamen.* Tertiò alij dicunt nullam delectationem de opere prohibito ſolo iure poſitiuo eſſe malam, & omnē delectationem de obiecto prohibito iure naturali eſſe malam intrinſecè. Sic Ledeſma 1.p.4. qu.1. art.7. Corduba lib.2. quæſt.30. d.1. Gabriel in 4. diſt.15. qu.3. art.3. dub.3. qui & alios refert pro hac ſententia. Imo recentiores, vt docet Gabriel Vazquez diſp.111. ca.1. contendunt ſecūdam partem huius ſententię eſſe communem, aperte deduci ex omnibus fere Theologis, cū D. Thom. quæſt.74. cit. art.8. in corpore adiuncta ſolutione ad.5. Quartò alij docent neque omnem delectationem de opere materialiter malo lege poſitiua prohibito, neque omnem de opere prohibito iure naturali eſſe bonam, neque omnem eſſe malam mortaliter, ſed alias eſſe malas mortaliter, aliàs venialiter, alias indifferentes, alias bonas, ſiue tantum iure poſitiuo. Sic Gabriel Vazquez à diſp.110. vſque ad 116.

7. Noſtra tamen ſententia duas habet partes. Prima eſt. Non omnis delectatio moroſa libera eſt à mortali peccato. Loquimur autem, quando delectatio eſt de opere, non vt malum eſt formaliter. Atque hanc partem amplectitur communis Doctorum ſententia apud Vazquez diſput.109. cap.2. & recentiores alij art.8. cit. Eſtque adeo certa vt oppoſitum temeritate non careat. Secunda pars eſt. Non omnis delectatio moroſa eſt mortale peccatum. Ita Doctores 1.3. & 4. ſententię contra ſecundam, quam intolerabilem, ridiculā, & periculoſam appellat Vazquez diſput.110. ca.2. vtpote quæ multis indoctis poteſt eſſe occaſio grauis ruinæ ſine vllo fundamento. Ratio autem vtriuſque partis colligenda eſt ex differentia voluntatis efficacis, & delectationis. In quo primum certū eſt ſæpe licere delectari de aliquo, quod non liceret facere, delector enim de ſuſpenſo latrone, quem iuſte non poſſem ſuſpendere. Differentia verò inter voluntatem efficacem & delectationem eſt, quod voluntas efficax ponit obiectum cum omnibus circunſtantijs: & quia obiectum cum omnibus circunſtātijs eſt malum, & prohibitum, etiam voluntas illius efficax, quamuis non feratur directe, & expreſſe in omnes circunſtantias, mortalis eſt & eaſdem ſpecies malitiæ habet, atque obiecta ipſa. Delectatio autem, quia eſt affectus nō effectiuus rei, ſed rem ipſam ſupponens, poteſt præſcindere vnam formalitatem ab alia, & amare bonam aut indifferētem relicta mala: & tunc malitia non erit volita directè, vt conſtat, neque indirectè. Quia tunc amatur aliquid indirectè, quando ponens vnum, ponit conſequenter aliud: quod non habet locum in affectu, qui non ponit, ſed ſupponit rem, non ſecus ac ſi inuincibilis ignorantia eſſet illius circunſtantiæ, à qua præſcindit. Quia autem accidit aliquando obiectum non ab extrinſeco ſed ab intrinſeco habere malitiam, fit vt delectatio circa illud opus & obiectum habens malitiam ab extrinſeco ex varijs circunſtantijs loci, temporis, certæque perſonæ, denudari poſſit à malitia, alia verò non poſſit. Atque hæc ratio eſt, quare non omnis delectatio ſit mortalis, neque omnis ſit libera à mortali. Quę autem delectatio ſit mala vel non ſit, ſubiectis regulis explicandum eſt.

§. SECVNDVS.

Prima regula de delectatione in materia venerea.

SVMMARIVM.

De delectationibus in materia venerea indicandū ſicut de voluntate efficaci, n.8.
Non licere delectari venereè ſub conditione ſi mulier eſſet ſua, n.9.
Non licere viduo delectari de copula præterita, num.10.
Non licere ſponſis de futuro delectationem de copula futura, n.11.
Non licere coniugatis alligatis voto delectationem de actu coniugali, n.12.
Non licere delectationem de pollutione habita inculpabili modo, n.13.

8. PRIMA ergo regula ſit. *Omnis delectatio moroſa in materia venerea eſt mala, & de illa eodem modo iudicandum eſt quoad malitiam & ſpeciem illius, atque de volitione efficaci venerea.* Ratio huius regulæ eſt. Quia huiuſmodi delectatio hoc habet ſingulare, vt ex voluntate redundet in appetitum, & reſidens in appetitu habeat vim accendendi ſanguinem, & fouendi corporis ardorem, & ſubminiſtrandi libidinis materiam ex diuerſis partibus vocatam. Vnde principium præbet operi externo non minùs quam oſcula, tactus, & amplexus libidinoſi, vt rectè Nauarrus iuxta doctrinam D. Thom. & ſum. Tabiena, quos refert Gabriel Vazquez diſp.112. cap.1. quidquid ipſe contradicat cap.2. Atque hoc fundamentū, quod caput eſt noſtræ ſententiæ contra Vazquez, præterquam oſtendit ratio facta, & experiētia, cōfirmant etiam nonnulla egregia Patrum teſtimonia. Primum eſt Ambroſij lib.1. de pœnit. c.13. hiſce verbis: *Eſt enim flamma, quæ interna vrit, vnde hunc ignem non alligemus in ſinu mentis,*

Digitized by Google

tis, & exceſſu pectoris, ne interioris noſtri hominis vramni exuuias, & forenſe hoc noſtra animæ veſtimentum, velamenq́; eas male edax libidinis flamma conſumat ſed tranſeamus per ignem, & ſi quod incidit amoris incendium tranſiliat mens, & non alliget adulterinam cupiditatem vinculis cogitationũ, nulloſq́; ſibi nodos aſſidua nexu meditationis adſtringat, &c. Secundum eſt eiuſdem Ambroſij in Apologia Dauid poſteriori. *Ligauit* (inquit) *aliquis ignem in ſinu ſuo? Caue igitur tu, ne intra ſinum tua mentis ignem libidinis et amoris accendas: ne corporeum veſtimentum illo animi conſumatur incendio, ac perpetuitatem reſurrectionis amittas. Si per libidinum faces tibi putaueris eſſe gradiendum: nam qui vritur corde, conburitur corpore.* Alludit Ambr. ad illud Salomonis Prou. 6. *Nunquid poteſt homo abſcondere ignẽ in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant?* Ignẽ enim ex Ambroſij ſententia in ſinu alligat, abſconditque ille, qui impudicam & turpem delectationem per cogitationem mẽti, aut cordi adſtringit. Hæc verò corpus, quod inſtar eſt veſtis, qua anima vtitur, incendio ſuo corripit atque ad opus turpitudinis perficiendum, quaſi furialibus facibus perducit. Confirmat etiã Auguſt. ſerm. 250. de tempore. *Quomodo enim* (inquit) *ſi aliquis carbones ignis apprehenderit, ſi citò proiecerit, nihil nocebunt ei: ſi verò eos diutius tenere voluerit ſine vulnere eos iactare non poterit: ita ille qui ad concupiſcendum oculos defixerit & libidinis malum in corde ſuſcipiens moras in ſuis cogitationibus habere permiſerit, excutere eas à ſe ſine animi occiſione aut plaga non poterit.* Similia habet Chryſoſtomus epiſt. 4. ad Olympiadem.

9. Hinc infertur primò non licere homini ſoluto delectari venereè ſub conditione, ſi mulier eſſet ſua. Nam quidquid ſit de ea quæſtione, an ſit poſſibilis delectatio conditionalis & de ea quæſtione, an liceat in alijs materijs, certè in materia venerea non licet. Quia licet obiectum non ſit de præſenti, & poſita ea conditione fieret licitum; attamen ipſa delectatio pręſens eſt, & de præſenti principium ex ſe operis illiciti. Sic docent, quamuis ex diuerſo fundamento Caietan. Armilla, Nauarrus, Corduba, Medina, Valentia, & alij plures, quos refert & ſequitur Thomas Sanc. li. 9. de Matrim. diſp. 42. in corollarijs 1. concluſ.

10. Secundò infertur non licere delectationem veneream coniugis vidui ortã ex cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij. Non quia obiectum eius directum ſit illicitũ, non enim eſt magis illicitum, quàm delectationis iudicis de occiſione latronis facta eo tẽpore, quo iudicium exercebat: ſed quia delectatio eſt principiũ operis illiciti externi, quod non accidit in alijs delectationibus, vt dicam poſtea. Sic Petrus de Soto ex alio fundamento & cum Nauarro plures refert, & ſequitur Thomas Sanc. loco citat. & Gabriel Vazquez diſput. 114. cap. 2. contra Palud. Angel. Valentiam, Victoriam, Medinam, Sà, & alios, quorũ fundamentum ex dictis euerſum eſt; & alias eodem modo probarent licere ſoluto, qui nũquam contraxit matrimonium, delectari de copula habenda tempore matrimonij, quod abſurdum eſt.

11. Tertiò infertur non licere ſponſis de futuro delectationem venereã de futura copula ex eodem fundamẽto. Quia eiuſmodi delectatio de præſenti eſt principium operis illiciti. Ita docet, licet ex alio fundamẽto, Gabriel Vazquez, & Thomas Sanchez locis cit. cum Recentioribus, & ferè omnes, qui contrarium ſentiunt in corollario præcedenti. Pro quibus contra nos poteſt eſſe hoc argumentum. Nam ex noſtra ſententia fit eſſe mortale peccatum coniugatos abſentes delectari de copula, ſiquidem illa ob abſentiam haberi de pręſenti non poteſt. Sequelam concedunt Nauar. Corduba, Sà, & alij, quos refert Sanchez diſp. 44. nu. 1. Alijs autẽ videtur hoc nimis ſcrupuloſum, maximè cùm non videatur eadem ratio procedere, quæ in caſibus ſuperioribus, quia delectatio illa ordinatur ad copulam cum coniuge, quæ tunc eſt licita; licet per accidens ſit impoſſibilis. Sic docet communis Doctorum, quos ſequitur Sanchez ibidem n. 3. Mihi primum videtur dici magis conſequenter, & verius.

12. Quartò infertur nõ licere delectationem veneream de copula coniugatorum, qui ſe voto caſtitatis obligauerunt, aut quibus vſus matrimonij præcepto Eccleſiaſtico interdictus eſt, vt quando coniux contraxit affinitatẽ aut cognationem cum altero coniuge, ratione cuius remouetur à petitione debiti. Nam illis eſt illicita copula. Ergo etiam delectatio illa non minùs, quam volitio efficax, vt dixi. Hæc illatio eſt contra Sanchez ſupra nu. 19. Nec tamen ſequitur ex ea eſſe mortale coniuges delectari in loco ſacro, de copula habita vel habenda extra illum: tum quia voluntas efficax copulandi extra locum ſacrum peccatum non eſt: tum etiam, quia coniugalis copula etiam in loco ſacro non habet malitiam, vt dixi ſupra. Multo ergò minùs delectatio.

12. Quintò infertur ex eodem fundamẽto non licere delectationem veneream de ſeminis effuſione in ſomnis habita, vel alio modo inculpabili. Quidquid enim ſit de ea quæſtione, an liceat delectari de opere facto inculpabiliter, attamen in materia venerea nõ licet propter rationem dictam. Sic docent, quamuis ex alio fundamento Soto, Medina, Ledeſma, Corduba, & alij, quos refert, & ſequitur Zumel. 1. 2. q. 74. art. 8. diſp. 4. dub. 2. & 4. Sunt tamen alij non pauci, qui docent licitum eſſe delectari de dicta ſeminis effuſione ob ſanitatem, vel alium honeſtum finẽ, veluti mitigationem tentationis leuata iam natura. Sic Vazquez diſp. 105. c. 2. cum Alexandro, Adriano, Syluestro: & alijs quos refert Zumel loc. citat. ſed meo iudicio in re nõ differunt. Nã gaudere de ſe-

Digitized by Google

de ſeminis effuſione ob ſanitatem non eſt gaudere de pollutione, ſed de bono ſanitatis ſecuto.

§. TERTIVS.

Proponuntur aliæ regulæ ad alias delectationum materias.

SVMMARIVM.

In alijs materijs à venerea delectatione de opere proprio, quod ipſe ſine peccato poteſt efficere, nõ eſſe peccatum niſi vitietur ex motiuo expreſſè adiuncto, n. 14.

Idem eſt ſi ſit alicui honeſtum opus, de quo eſt delectatio, n. 15.

Quando ſimplex delectatio de opere malo ſit mala num. 16.

Non eſſe eandem rationem ſimplicis delectationis & voluntatis efficacis, n. 17.

In quibus affectibus poſſit præſcindi opus à circunſtantia vitiante, n. 18. 19.

Explicatur in alijs materijs à venerea an liceat delectari de obiecto malo, ſub conditione ſi non eſſent mala, n. 20.

14. SECVNDA regula ſit. *Nulla delectatio moroſa de opere proprio, de quo poteſt ipſe habere honeſtam volitionem efficacem eſt mortalis, niſi delectatio illa vitietur ex motiuo extrinſeco expreſſè adiuncto.* Quæ doctrina communis eſt, & meo iudicio euidens. Quia quod licet facere, licet appetere, & licet etiam gaudere de licitè appetibili. Non enim mala delectatio eſt, niſi quia eſt de obiecto malo; malum autẽ obiectum non eſt quod licitè appetitur. Nec video cur delectatio de eleemoſyna exhibita ſit bona, & de diuitijs comparatis ſit indifferens, & de vindictâ ſumpta ſit mala, niſi quia obiectum eſt bonum, malum, vel indifferens. Ex quo fit licere iudici delectari de ſuſpenſo latrone, quia licet velle occidere latronem: & coniugibus delectari de copula habita vel habenda, quia licet illã efficaciter velle. Et quãuis Gabriel Vazquez diſput. 111. cap. 3. num. 9. hanc regulam reprobet, ea tantũ ratione, quia ſolutus licitè poteſt ſtatuere vxorem ducere & tempore matrimonij ad illam accedere: & tamen ante tempus celebrati matrimonij delectatio illa mortalis eſt, ea ratio non mutat regulam propoſitam. Quia, vt dixi in 1. regula §. præced. alia eſt ratio de delectatione venerea, quæ eiuſdem rationis eſt cum efficaci voluntate. Quare ab illa ad alias delectationes argumentum deſumi non poteſt.

15. Tertia regula. *Quoties volitio efficax operis eſt vni moraliter honeſta, cuicumq; alteri licet delectatio de tali opere alieno, niſi ex motiuo extrinſeco vitietur.* Sermo eſt de alijs delectationibus à venereis. Et à poſteriori probatur. Nam quia iudex licitè ſuſpendit latrones, & ægrotus comedit carnes in quadrageſima, & Deus peccatores punit, licitè delectamur de omnibus iſtis, dummodo non delectemur ex motiuo inhoneſto. Nam ſi delectamur de dãnato latrone ex motiuo vindictæ, mortalis eſt delectatio Et ratio à priori eſt. Quia delectatio illa habet obiectum licitum. An verò licita ſit delectatio de factis alienis, ſiue proprijs inculpabiliter vel in amentia aut ſomno factis, quæ ex ſe ſunt intrinſecè mala, dicam infra.

16. Quarta regula. *Affectui ſimplicis complacentiæ, & delectatio de obiecto & opere quocũque, tunc eſt mala, quãdo motiuum eius directum & formale, quod, et ſub quo includit circunſtantias, ſub quibus executio talis operis prohibetur iure naturali, vel poſitiuo: attamen non eſt mala, quando ex parte motiui deeſt aliqua circunſtantia, qua deficiente voluntas efficax non eſſet mala.* Hęc regula ſimul illuſtratur exẽplo atque probatur. Nõ licet ſano in quadrageſima eſus carnium, nec homini priuato occiſio alterius, neque iudici occiſio animo vindictæ, certè ſiquis contempletur ſe ſanum, comedere carnes in quadrageſima, aut non factum iudicem hominem occidere, aut iudicem creatũ animo vindictæ aliquem occidere, & de his obiectis delectetur, delectatio mortalis eſt, quia eſt de obiecto veſtito circunſtantijs vitiantibus actum. Sed ſi die veneris ſtatuat comedere carnes, die Dominica, & de carnibus ea die comedendis delectetur, die veneris, ea delectatio non eſt mortalis. Huiuſmodi enim affectus nõ eſt malus, niſi quia eſt de obiecto malo, & obiectum non eſt malum, niſi quia contrarium legi: obiectum autem prout tunc denudatur à circunſtantia vitiante, & obijcitur menti & affectui ſimplici, non eſt contrarium legi. Ergo ea delectatio, quæ ſpeciem ſumit ab obiecto per intellectum propoſito non erit peccatum.

17. Neque hinc licet inferre eandem eſſe rationem cuiuſuis delectationis, & voluntatis efficacis. Valde enim differunt. Primò, quia volitio efficax mala eſſe poteſt, licet non tendat directe in circunſtantiam vitiantem opus, non tamen delectatio, quæ non tranſit in efficacem volitionem qualis eſt venerea, cuius differentiæ ratio tradita eſt ſupra iſto cap. in principio. Ex quo etiam prouenit ſecunda differentia, quod quis efficaci voluntate ſæpe nõ poteſt honeſte aliquid proſequi, quamuis directè non attendat malitiam vitiantem, & circunſtantiam, vnde ſumitur vitium, eò quòd à parte rei non eſt ſine tali circunſtantia, & cõſequenter non poſſet nõ attingi indirectè circunſtantia à volente eiuſmodi opus. Attamen delectatio moroſa, cùm nõ ſit effectiua, poteſt affectiuè amplecti circunſtantiam licitã, & omittere eã qua opus vitiatur: & ideo ſępè de opere, quod nõ poſſumus licitè efficaciter velle, poteſt eſſe licita delectatio abſtrahẽdo à tem-

Digitized by Google

pore, vel loco, vel alia circunſtantia vitiante opus.

18. Sed ſupereſt explicandum, in quibus operibus poſſit effectus præſcindere opus à circunſtantia vitiante, & conſequenter verſari circa ipſum opus ſine malitia morali. In quo dicẽdum eſt primò id fieri poſſe in opere prohibito iure poſitiuo: nam hęc opera ſunt mala ex lege extrinſeca prohibẽte, quæ ceſſare potuit. Ex quo etiam fit, quia neque imaginatiua neque appetitus, niſi ex imperio directo intellectus, & voluntatis, tendit in tranſgreſſionem legis, ideo ferè nunquam ſimplicem affectum appetitus ſenſitiui in opere prohibito ſolò iure poſitiuo eſſe mortalem. Nota tamen, ſi quis delectetur de hoc opere hîc & nũc & ſub hac indiuiduali libertate facto eſſe mortalem delectationem. Nam in obiecto directo huius dilectationis inuenitur legis tranſgreſſio: cùm ad libertatem requiratur rationis iudicium, quo opus illicitum eſſe cognoſcitur.

19. Dicendum ſecundò, non poſſe eam ſeparationem fieri in eo opere, quod iure naturali quauis circunſtantia exiſtente prohibetur, quale eſt odium Dei vel mendacium. In huiuſmodi enim operibus non poteſt præſcindi opus à malitia, cùm ſemper & vbique ſit malum independenter à quacumque circunſtãtia, atque adeo delectatio de illo ſemper eſt mala. At verò in opere prohibito iure naturali ſpectatis aliquibus circunſtantijs, præſcindi poteſt a circunſtantia, ſub qua prohibetur, & conſequenter à malitia, vt patet in furto, ad quod requiritur circunſtantia rei alienę, aut in homicidio, ad quod exigitur, quod fiat priuata auctoritate. Huiuſmodi ergo delectatio abſtrahendo ab illis circunſtantijs non eſt mortalis. Atque hinc etiã conſtare poteſt, quomodò poſſit eſſe ſine peccato delectatio de iniuſto duello. Poſſunt enim ibi ars, ingenium, robur, & ſanguinis etiam effuſio pręſcindi â circunſtantia vitiante, ab iniquo animo. Docet Petrus de Soto lect. 9 de diſcrimine peccat. §. *At vero*. Caiet. *v, delectatio*, alijque complures.

20. Ex dictis colligitur, quid dicendũ ſit, an liceat delectari de obiectis malis ſub cõditione, ſi nõ eſſent mala. Supponamus autẽ dari poſſe ſimplicem affectum conditionalem, qui tendat in obiectũ veſtitum tali cõditione, qualis eſt hic, latrones occiderem, ſi eſſem iudex, qui affectus reſoluitur in hũc, placet mihi occiſio latronis à me iudice ſecundùm meã æſtimationem facta. Nam iuxta dicta, cum eadem diſtinctione procedendum eſt. Primò, ſi cõditio, qua obiectũ induitur, tollit ab illo formalem rationẽ malitiæ, licitus eſt prædictus affectus v.g. ſi eſſem iudex latrones occiderem, ſi hæc res aliena non eſſet, illa vterer hoc vel illo modo. Denudari autem poſſunt per conditiones à malitia ea obiecta, quæ vel ſunt prohibita iure poſitiuo, vel licet ſint prohibita iure naturali, attamen eorum malitia dependet ab aliqua circunſtantia iuxta dicta. Denique, ſi per illam conditionem non remoueatur malitia, vt contingit in his, quæ in quacũque circunſtantia mala ſunt, non licet huiuſmodi delectatio, cum obiectum quacumque conditione poſita remaneat, malũ. Locuti autem ſumus de delectationibus diuerſis ab his, quæ ſunt in materia venerea: nam de venereis dixi ſupra in regula prima.

CAPVT XVII.

De poteſtate mariti ad irritanda vota vxoris.

SVMMARIVM.

Quid agendum, n. 1.

An vir habeat plenum dominium in voluntatem vxoris, prima opinio affirmans, n. 2.

Negatiua verior, nu. 3.

Soluuntur fundamenta, n. 4.

Non poſſe maritum irritare votum vxoris de non petendo debitum, n. 5.

Nec votum de opere faciendo tempore ſoluti matrimonij, n. 6.

Neque emiſſum ante matrimonium, ſi non eſt materia ſubiecta, n. 7.

Idem dicendum de votis emiſſis in priori matrimonio, n. 8. 9.

Vota in totum irritata à marito non reuiuiſcere, ſecus ſi ex parte, vel ad tempus ſuſpenſa, nu. 10.

1. HACTENVS explicata eſt poteſtas coniugum in corpus mutua in ordine ad ſolutionẽ debiti. Reſtat vt explicemus in hoc libro alium effectũ matrimonij, ſcilicet poteſtatẽ coniugum mutuam in voluntatem, quæ ſpectatur in ordine ad irritationem votorum, ex quo deducemus poſtea facultatẽ coniugum ad vouendum. Et quia ex eiſdem principijs deducitur, agemus etiam vniuerſe de facultate vouendi eorum, quæ in aliena poteſtate ſunt, vxorum, religioſorum, ſeruorum, & filiorum, qui ſub patria poteſtate ſunt. Sed de ea facultate vouendi poſtea, nũc de poteſtate mariti ad irritanda vxoris vota.

2. Sed primũ omniũ explicandũ eſt, an vxor ſubijciatur marito quantũ ad dominiũ voluntatis ad irritationẽ votorũ. Affirmarũt nõnulli & ita docuerunt poſſe maritum omnia vota vxoris irritare. Quã opinionẽ probabiliorẽ iudicat Thom. Sanc. li. 9. de matrim. c. 39. n. 4. Citatque pro ea S. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 3. Quẽ infra interpretabimur, eamque tribuit gloſ. in *c. manifeſtum. 33. q. 5.* & Gratiano ibi. licet non ſatis apertè loquantur. Tribuit etiã gloſſæ ordinariæ, & Hugoni in c. 30. Nume. Verum gloſſa & Hugo expreſsè excipiunt votũ continẽtiæ, quãtũ ad nõ petendũ debitũ, & ideò manifeſtè ſentiũt maritũ nõ habere dominiũ abſolutum volun-

voluntatis vxoris; ſed ea tantùm vota irritare poſſe, quæ illi ſubijciūtur ratione materię. Refert etiam Bon. in 4. diſt. 32. in expoſitione literæ; ibi tamen Bonauentura manifeſtè excipit votum continentiæ: citat Durand. in 4. diſt. 38. ſed ibi ſolùm contendit Durandus poſſe maritum emittere votum aliquod, quod mulier non poſſit irritare, de quo dicemus infra. Refert etiam Abbatem in *ca. ſcriptura de voto,* Palud. in 4. d. 38 quęſt. 3. art. 1. Abulenſ. in c. 30. Num. q. 84. Roſellam *v. votum* 2. ſupplem. in 4. diſt. 32. q. vnica art. 2. Iſti tamen omnes excipiunt votum immoderatum eleemoſynæ, & ideò ſentiunt voluntatem vxoris non ſubijci viro ſimpliciter, ſed ratione materiæ voti. Alios verò refert, qui neceſſariò explicādi ſunt de dominio ratione materię, quia, vt dicam c. ſequenti, generatim docent poſſe ſubditum quemcumque ſine conſenſu ſuperioris emittere votum de materia non ſubiecta ſuperiori. Citat diſtinctè Sotum lib. 7. de iuſtitia qu. 3. art. 1. Sed ibi apertè docet Soto poſſe vxorem emittere votum de nō petendo debito, quamuis, vt infra videbimus, in eo faueat huic opinioni, quod exiſtimat poſſe maritum irritare illud votum, de quo infra dicemus. Probat verò hanc ſententiam Thomas Sanchez n. 4. cit. ex c. 30. Numer. vbi hæc habentur: *Si habuerit maritum, & vouerit aliquid, & audiens vir ſtatim contradixerit, & irritam fecerit pollicitationem eius, &c.* Contenditque ex lectione 70. & quorumdam aliorum deducere ſermonem eſſe de omnibus vniuerſim votis, in quem ſenſum citat Auguſt. tom. 4. q. 59. in Numer. & Ambroſium lib. de Paradiſo c. 10. & refertur *c. fin. 33. q. 5.* Tandem ratione probat, quia vir eſt caput vxoris, vt conſtat. Ergo illi ſubijcitur vxor ſimpliciter.

3. Contrariam tamen ſententiam ſequūtur plures iuris periti in *c. ſcripturæ de voto, & in d. ca. manifeſtum,* & ex dictis conſtat plures Doctores citatos pro priori opinione hanc amplecti, & ſequitur Antonius 3. p. tit. 2. c. 1. 22. §. 1. Mairon. in 4. diſt. 38. q. 1. Palacios ibi diſp. 7. Valentia 2. 2. q. 88. puncto 6. Azor tom. lib. 11. ca. 17. qu. 12. Nauar. in ſum. c. 12. n. 64. & plures alij, quos refert Thomas Sanchez diſput. cit. Et mihi hæc ſententia videtur probabilior; nempe maritum non habere dominium voluntatis vxoris ſimpliciter ad irritanda quęcumq; vota, ſed tantùm ratione materiæ, & exiſtimo hanc eſſe ſententiam D. Thomæ. Nam 2. 2. qu. 32. art. 8. ad 2. fatetur poſſe vxorem ſine facultate mariti facere eleemoſynam aliquam de aliquibus bonis proprijs. Ergo manifeſtè ſupponit maritum non habere dominium abſolutum voluntatis vxoris, quantùm ad omnia. Poterit ergo ex mente S. Thomę vxor ſine cōſenſu mariti votum facere de ea eleemoſyna elargienda. Deinde ratione probatur, & explicatur hæc opinio. Quia ex natura contractus matrimonij non deducitur tale dominiū vniuerſale voluntatis vxoris. Hic enim cōtractus ex natura ſua ordinatur ad generationem prolis: educationem eiuſdem, & indiuiduam vitę ſocietatem: & ideò vir eſt caput vxoris, quantùm ad regimen familię, & bonorum adminiſtrationem. Vniuerſale autem dominium voluntatis ſimpliciter, quantùm ad omnia vota nullo idoneo argumento probatur.

4. Ad primum autem, quod adducitur ex c. 30. Numer. reſpondemus à multis ita explicari, vt non intelligatur de omnibus vniuersè votis, & Carthuſianus, & Auguſtinus loco cit. pro contraria opinione manifeſtè reſtringunt ad aliqua ſolùm vota. Intelligendus ergo eſt locus iſte de votis, quæ ratione materię aliquo modo ſubijciuntur poteſtati viri. Et eodem modo poteſt explicari Ambroſ. & D. Thomas art. 8. cit. Cæterùm ſi conſulamus textum, facile colligitur eam locutionem generalem eſſe. Quod etiam dixit Marius eo loco. Quare dicēdum eſt illam legem ſpecialem latam pro illo populo, & iam ceſſaſſe. Ratio verò non concludit, vt conſtat ex dictis.

5. Ex hac doctrina non erit difficile colligere ſolutionem multarum difficultatum, quæ ad præſens inſtitutum attinent. Primò enim colligitur quid ſit dicendum in eo dubio, an maritus poſſit irritare votum vxoris de non petendo debitum. In quo aliquorum opinio eſt poſſe virum hoc votum irritare. Ita ſentit Sotus in 4. diſt. 32. q. 1. art. 3. & lib. 7. de iuſtitia q. 3. art. 1. Aragon 2. 2. q. 88. art. 8. & multi alij, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez diſp. cit. n. 11. qui refert pro hac opinione D. Thom. in 4. diſtinct. 32. in fine expoſitionis literæ: ibi tamē D. Thomas expreſſe loquitur de voto caſtitatis ſimpliciter. Hanc verò opinionem meritò deduxit Thomas Sanchez ex priori illa opinione de abſoluto dominio mariti circa volūtatem vxoris. Contrariam tamen ſententiam exiſtimo veriorem, quam ſequuntur gloſſa & alij in *d. c. manifeſtum,* Hugo Numer. 30. Bonauent. in 4. diſt. 32. in expoſit. literæ, Paludanus diſt. 38. q. 2. art. 2. Syluester v. *votum* 4. q. 2. Valētia de voto puncto 6. §. *exiſtimo autem.* Probanda verò eſt hæc doctrina ex principio tradito. Quia maritus ex vi contractus matrimonij ſolùm adquirit ius in vxorem, vt obligata ſit ad reddendum debitum, libera tamen manet ad petendum, & propterea materia prędicti voti non ſubijcitur poteſtati mariti. Probatum autem eſt maritum non habere dominium voluntatis vxoris ſimpliciter quoad omnia; & ideò ſolùm poterit ea vota irritare, quæ verſantur circa materiam ſibi ſubiectam.

6. Secundò ex eadem doctrina colligitur, an poſſit maritus irritare votum, quod facit vxor de opere faciendo tempore ſoluti matrimonij, ſi maritus moriatur, affirmat Thomas Sāchez diſp. cit. n. 14. 15. & 16. vbi tres refert opiniones. Conſtat tamen dicendum eſſe maritum non poſſe tale votum irritare, eò quod materia nō

eſt illi ſubiecta. Et ex eodem principio deducendum eſt, an poſſit maritus irritare votum vxoris de ingredienda religione poſt mortem mariti. Affirmat cum alijs Thomas Sanchez ſupra, n.19. Contrarium tamen eſt verius propter doctrinam traditam de materia ſubiecta, aut non ſubiecta marito.

7. Tertiò colligitur, an poſſit maritus irritare vota vxoris emiſſa ante matrimonium. Affirmat Thomas Sanchez ſupra num.23. & probat ex Auguſtino q.56. in Numeros, & eſt in *c.noluit 33.qu.5.* Et quia vir habet dominium ſupra voluntatem vxoris. Aliter tamen nobis philoſophandum eſt cum Doctoribus ſupra relatis, ſcilicet, virum poſſe ſolùm irritare ea vota vxoris, quorum materia ſibi ſubiecta eſt. Et hoc eſt conſiderandum in votis, quę emiſit vxor ante matrimonium, an in matrimonio materia illorum votorum ſubijciatur viro, vel non, & an ex intentione vouentis relata fuerint ad tempus ſoluti matrimonij per mortem viri. Legatur Azor. lib.11.c.18.qu.14. & hac ratione explicandus eſt Auguſtinus. Concedit verò Thomas Sanchez ſupra nu.27. non poſſe maritum irritare votũ caſtitatis vxoris emiſſum ante matrimonium, loquitur autem de irritatione in totum, & ſecundùm noſtram doctrinam, ratio conſtat ex dictis. Concedit vlteriùs idem Thomas Sanchez non poſſe maritum irritare votum vxoris emiſſum ante matrimonium, de ingrediẽda religione; quod ſecundùm noſtram doctrinam verum eſt, tenetur enim vxor, ſi moriatur maritus, ingredi religionem ex vi voti emiſſi ante matrimonium, cuius materia relata ad illud tempus nequaquam eſt marito ſubiecta.

8. Quartò colligitur, an maritus ſecundi matrimonij poſſit irritare vota, quæ fecit vxor tempore primi matrimonij? Quod poteſt intelligi de votis emiſſis ex facultate primi mariti, & de votis factis ſine conſenſu illius. Quidam docent poſſe maritum ſecundi matrimonij irritare omnia vota facta tempore primi ſine facultate primi mariti. Docet Thomas Sãchez loco cit. n.3. & probari poteſt. Quia ſecundus maritus eandem habet poteſtatem, ac primus. Sed primus poterat irritare quæcumque vota emiſſa ſine conſenſu ipſius. Ergo idem poterit ſecundus maritus. Et explicatur à ſimili. Nam vnus ſuperior religionis habens æqualem poteſtatem cum prædeceſſore poteſt ea vota irritare, quæ prædeceſſor poterat. Alij verò recentiores Theologi contrarium docuerunt, vt refert Thomas Sanchez ſupra num.2.

9. Nobis autem iuxta doctrinam traditam philoſophandum eſt. Diximus enim maritum ſolùm poſſe ea vota irritare, quorum materia illi ſubijcitur. Iuxta quã regulam conſiderandum eſt, an vota emiſſa ab vxore tempore primi matrimonij verſentur circa materiã ſubiectam ſecundo marito. Si enim talia ſint, ſiue emiſſa fuerint ex conſenſu prioris mariti, ſiue non, poterit ſecundus maritus ea irritare ratione materiæ ſubiectæ. Si autem non verſentur circa materiam ſubiectam, non poterit ſecundus maritus illa vota irritare. Ex quibus facile eſt refellere nonnulla, quæ docent Auctores primæ ſententiæ, qui in ſpecie diſputant de votis emiſſis ab vxore tempore primi matrimonij ex facultate mariti. In quibus comparatione ſecundi mariti obſeruãda eſt doctrina à nobis tradita de materia voti ſubiecta vel non ſubiecta ſecundo marito. Idem diſputant aliqui an poſſit maritus irritare vota vxoris, quæ fecit ante matrimonium exiſtens ſub poteſtate patris vel tutoris. Et in ſpecie affirmat de omnibus vniuerſim votis Thomas Sanchez diſp.cit. Arbitratur enim, vt vidimus, maritum habere dominium voluntatis vxoris, & ideò in præſenti dubio docet maritum non habere minorem poteſtatem, quam habuit pater ſiue tutor. Verùm in hoc etiam obſeruanda eſt doctrina tradita, & conſiderandum eſt an materia voti ſubijciatur, vel non ſubijciatur poteſtati mariti.

10. Quintò colligitur, an vota vxoris irritata à marito reuiuiſcãt ſoluto matrimonio per mortem? Nonnulli ſentiunt vota ſemel caſſata à marito reuiuiſcere ſoluto matrimonio per mortem. Qui tamen vt benè notauit Thomas Sanchez lib.9.diſp.vlt.num.3. vel reprobandi ſunt, vel explicandi, vt loquantur non de irritatione in totum, ſed vel de irritatione ſecundùm partem, vel de ſuſpenſione pro tempore matrimonij. Si enim votũ aliquod verè eſſet omninò irritatum, nullo modo reuiuiſceret ex vi prioris voluntatis, quamuis vouens poſſet denuò vouere. Scire autem oportet diuerſo modo loquendum eſſe in hoc dubio ſecundũ diuerſas opiniones relatas in principio capitis de poteſtate mariti ſupra voluntatem vxoris. Qui enim ſentiũt maritum habere dominium voluntatis vxoris ſimpliciter, conſequenter dicunt quodcumq; votum vxoris poſſe à marito ita in totum extingui, vt nunquam reuiuiſcat. Sed ſecundùm noſtram doctrinam conſiderãdum eſt, an voti materia talis ſit, vt poſſit ſimpliciter obligatio extingui à marito, vel tantùm ſuſpendi pro tempore matrimonij. Si enim ſimpliciter extinctum fuit, nõ reuiuiſcit ſoluto matrimonio. Si tamen ſolùm potuit ſuſpendi pro tempore matrimonij, ſoluto eo implendum erit. Ex quo ſequitur tempore matrimonij non fuiſſe extinctum votum caſtitatis, ſeu religionis emiſſum ab vxore animo implendi poſt mortem mariti. Et idem erit de quolibet alio voto ſecundùm partem, aut in totum relatum ad tempus ſoluti matrimonij. Et idem obſeruandum eſt circa irritationem votorum vxoris, quæ emiſit ante matrimoniũ. Diſputat verò Thomas Sanchez ſup. nu.41. de votis emiſſis ab vxore tempore diuortij, in quibus obſeruanda eſt regula tradita de materia ſubiecta, aut non ſubiecta viro.

§. I.

Digitized by Google

§. PRIMVS.

De votis emiſsis ab vxore de conſenſu mariti.

SVMMARIVM.

Varia ſententia de irritatione voti caſtitatis vxoris de conſenſu viri, num. 11.
Vera ſententia cum diſtinctione, num. 12.
Quid quando vterq; ex communi conſenſu emiſit votum caſtitatis, prima ſententia, num. 13.
Vera ſententia, num. 14.
Poſſe ex mutuo conſenſu reuocare validè, licet cum peccato reuocent, niſi ex cauſa. ibidem.
Quid de alijs votis, varia ſententia, num. 15.
Vera ſententia, num. 16.
Explicantur Ambroſius, & Auguſtinus, numero 17.

11. DE his votis eſt ſpecialis difficultas, agemus primò de voto caſtitatis vxoris emiſſo de conſenſu mariti, & poſtea de alijs votis. In primo ergo nonnulli dicunt non poſſe maritum tale votum irritare, quia per conſenſum planè videtur ceſſiſſe iuri ſuo. Non ergò habet ius petendi debitum poſt cõceſſam facultatem vxori. Et videtur eſſe ſententia Ambroſij lib. de Parad. ca. fin. 33. quæſt. 5. ibi. *vota verò continentiæ alterius permiſſu ita ab alio velim offerri, vt poſt promiſſionem non valeant in irritum deduci.* Quam opinionem ſecutus eſt D. Thomas in 4. diſt. 30. Ricardus & Paludanus ibi & alij quos refert Thomas Sãchez diſp. 40. num. 16. Contrarium docet Soto lib. 7. de iuſtitia quæſt. 4. art. 2. & in 4. diſt. 32. quæſt. 1. art. 3. Palacios ibidem, Thomas Sanchez ſupra num. 17. Probant, quia actus ille emittendi votum ſemper manet ſub dominio mariti.

12. Verior tamen videtur prior opinio, ſi rectè explicetur de marito renuntiante iuri ſuo. Duobus enim modis poteſt maritus concedere facultatem vxori, vt faciat votum aliquod. Primò vt non abſolutè concedatur facultas, & fiat promiſſio non reuocandi illam; ſed expreſſe, aut implicitè ſolùm concedatur prout marito viſum fuerit in futurum. Et hoc modò poterit maritus reuocare facultatem, & votum irritare. Secundò, ſi abſolutè concedatur facultas, & explicitè, aut implicitè fiat renuntiatio iuris & humana promiſſio non reuocandi illam, & in hoc caſu nõ poterit poſtea irritare votum. Quia ius circa materiam illius tranſtulit in vxorem, ipſe autem non poteſt irritare votum, niſi ratione materiæ ſubiectæ. Quando verò vno aut altero modo concedatur facultas, ex circunſtantijs iudicandum eſt. Fundamentum ſecundæ ſententiæ ſolutum eſt ex dictis.

13. Ex hac verò doctrina ſoluendũ eſt aliud dubium, nempe, an quando vterque coniux ex mutuo conſenſu emiſit votum caſtitatis, poſſit maritus irritare votum vxoris. Affirmat Paludanus in 4. diſput. 32. quæſt. 2. & quidã alij recentiores. Probant primò. Quia etiam poſt votum manet vxor ſubiecta viro. Ratione ergò ſubiectionis poterit votum illud irritari. Secundò quia potuit concedi facultas non abſolutè, neque cum animo ſe obligandi ad non reuocandam facultatem in futurum. Tertiò, quia ſi mutuò ſibi promiſerunt coniuges & conceſſerunt facultatem abſolutè cum animo ſe obligandi ad non reuocandam facultatem cõceſſam, poterit contractus ille promiſſorius mutuo conſenſu diſſolui, quo diſſoluto poterit maritus irritare votum vxoris. Alij verò dicũt non poſſe maritum tale votum irritare. Soto lib. 7. de iuſtitia quęſt. 3. art. 1. & cum alijs Thomas Sanchez diſput. cit. num. 20.

14. In hoc tamen obſeruanda eſt doctrina prius tradita de modo, quo conceditur facultas emittendi votum. Si enim ſolùm conceditur, prout viſum fuerit coniugi, qui noluit obligari ex iuſtitia ad non reuocandum, poterit votum irritare: ſecus tamen, ſi abſolutè cõceſſa eſt, & cum obligatione iuſtitiæ de non reuocanda facultate. Ex qua doctrina facilè intelligitur, quid probent argumenta primæ opinionis. Solùm circa vltimum eſt inter recentiores aliqua controuerſia. Aliqui enim indicant nõ poſſe coniuges reſcindere priorem contractum. Alij verò affirmant, quia eſt contractus humanus, qui ex natura ſua non poſtulat perpetuitatem, neque iure poſitiuo prohibita eſt diſſolutio talis contractus. Poterit ergo priuata voluntate contrahentium diſſolui. Atque hoc mihi videtur probabilius propter dictam rationem. Quamuis timendum ſit non fieri ſine peccato contra votum, niſi alia ſubſiſtat cauſa aliqua. Sic autem diſſoluto contractu mutuę promiſſionis poterit vir irritare votum illud, iuxta principia tamen ſupra tradita.

15. Quod verò attinet ad alia vota vxoris emiſſa ex conſenſu mariti, & diſtincta à voto caſtitatis, negat poſſe maritũ irritare Philiarcus de officio Sacerdotis tom. 1. p. 2. li. 3. cap. 4. Quod enim poſſit ſuperior irritare votum ſubditi emiſſum ex conſenſu ipſius, ſolùm putat eſſe verum in ſuperiore religionis, nõ autem in marito comparatione vxoris. Probat ratione ſupra facta. Quia maritus concedens facultatem planè videtur cedere iuri ſuo, & obligari ad non reuocandam facultatem. Alij tamen oppoſitum docent, Bonauentura in 4. diſt. 32. in expoſitione literæ, & alij.

16. Pro explicatione tamen obſeruandum eſt, quod prius dicebamus poſſe votum emitti ab vxore ex facultate mariti, ita tamen, vt nõ obligetur ad non reuocandam facultatem. Et hoc caſu poterit irritare votum, iuxta ſecundã opinionem, quæ poteſt probari ex Auguſtino *d. c. manifeſtum 33. q. 5.* vbi loquens Auguſtinus de

de poteſtate mariti ad irritāda vota vxoris ait: *Nam cùm ad peccatum eiuſdem viri voluerit pertinere ſi prius permiſerit, & poſtea prohibuerit, & tamen non dixit, quod mulier quod vouerat, faciat.* Deinde colligitur ex Ambroſio lib. de parad. cap. 10. & refertur *cap. fin. quæſt. 5.* Ratione etiam probatur ex ſupradictis. Quia maritus noluit ex iuſtitia obligari ad non reuocādam facultatem. Alio modo potuit ita concedi facultas, vt maritus vel omnino transferret dominium materiæ voti, vel ſaltem ex iuſtitia vellet obligari ad non reuocandam facultatē: & tunc non poterit irritare votum, licet faciēs contra iuſtitiam poſſit impedire executionem voti pro tempore matrimonij: quod ex ſupra dictis explicandum eſt.

17. Sed quæri poteſt, quo ſenſu Auguſtinus, & Ambroſius conceſſerint poſſe maritum irritare vota, & ſimul peccare. Nā iuxta doctrinam traditam à nobis, ſine peccato poteſt votum irritare, quando non ceſſit iuri ſuo, ſed facultatem conceſſit facturus in futurum, quod ſibi viſum eſſet. Reſpondeo citatos Patres duobus modis explicari poſſe. Primò, quando vir, etiamſi noluerit obligari ex iuſtitia, obligatus tamen manſit ex fidelitate. Tunc enim validè potuit irritare votum, quia neque tranſtulit dominium materiæ, neque ius iuſtitiæ, peccat tamen contra fidelitatem. Secundò, ſi nomine irritationis intelligant Patres impedire executionem voti pro tempore matrimonij, etiā quando alias tenebatur coniux non impedire: eò quod ex iuſtitia obligatus erat ad non reuocandam facultatem, & ad non impediēdam executionem voti: licet, vt dixi, re ipſa faciens contra iuſtitiam poſſit impedire, quod obſeruandū eſt pro ſpecialibus dubijs. Ex doctrina tradita de irritatione inferunt nonnulli poſſe ſuperiorem religioſi irritare humanam promiſſionem, quam eius ſubditus fecit alicui priuatæ perſonę ex conſenſu ipſius ſuperioris. Sed meritò refutat Thomas Sanchez ſupra nu. 14. Quia ex tali promiſſione acceptata comparat promiſſarius ius, contra quod non poteſt ſuperior aliquid facere. Nec enim habet ius ad inferendum damnum tertiæ perſonæ, & ideo nō eſt eadem ratio de irritatione promiſſionis humanæ, & de irritatione voti.

§. SECVNDVS.

De poteſtate vxoris ad irritanda vota viri.

SVMMARIVM.

Poſſe vxorem irritare votà mariti in materia ipſi ſubiecta, num. 18.

Quid dicendum de voto mariti de non petendo debitum, num. 19.

Ex his ſoluuntur alia dubiola de votis viri, n. 20.

Quando cenſeantur vir, & vxor votum irritare, num. 21.

Non eſſe neceſſarium ad irritationem, vt ſuperior cognoſcat votum emiſſum in ſpecie, num. 22.

An requiratur cauſa ex parte irritantis vel vouentis. Veriùs ex nulla parte requiri, licet ſecus in diſpenſatione & commutatione, num. 23. 24.

18. ALIQVI Doctores ita loquuntur, vt negare videantur poſſe vxorem irritare aliquod votum mariti Azor lib. 11. cap. 17. quæſt. 13. Petrus Ledeſma quæſt. 64. de Matrimon. art. 4. Et forte mouentur ex eo quod mulier non habeat poteſtatem in virum Contraria tamen ſententia communis eſt, quam ſequitur Toletus in ſum. lib. 4 c. 18. Valentia de voto puncto 6. in fine. & communiter interpretes D. Thomæ 2. 2. ad eandem quæſt. artic. 8. Quia licet vxor ſit ſubiecta viro poteſt tamen habere dominium & ius ſupra materiam aliquam: ac proinde, ſi votum mariti verſetur circa illam materiam, poterit vxor votum illud caſſum reddere ratione ſubiectæ materiæ, ita vt pro tempore conſtantis matrimonij non poſſit maritus illud implere. Quod ſi mariti votum vel non erat de materia ſubiecta vxori tēpore matrimonij, vel ſimpliciter referebatur ad tempus diſſoluti matrimonij per mortē vxoris, non poterit vxor illud irritare iuxta dicta in precedentibus. Hoc autem non poſſunt negare Auctores prioris opinionis, licet in modo loquendi ab alijs differre videantur.

19. Ex hoc ferendum eſt iudicium de voto, quod poteſt maritus facere de non petendo debitum, an poſſit irritari ab vxore. Affirmant aliqui & ſequitur Hēriquez lib. 11. de matrim. cap. 15. nu 8. & plures alij quos refert Thomas Sanchez loco cit. num. 7. Et ratio eſt, quia tale votum videtur eſſe contra ius vxoris. Si enim maritus non petat debitum, obligabitur vxor ad petendum contra pudicitiam inſitam fœminis. Secundò alij aſſerūt non poſſe vxorem tale votum irritare eò quod votum illud non eſt de materia ſubiecta vxori. Nam ex contractu matrimonij ſolùm manet maritus obligatus ad reddendum debitum vxori petenti, non tamen ad petēdum. Quam opinionem propter iſtud fundamentum docuit Palacios in 4. diſt. 38. diſp. 2. & nonnulli alij, & Thomas Sanchez loco cit. qui addit obligari nihilominus virum ad petendum aliquando, vt hac ratione ex tali voto nullum onus imponatur vxori, & ſententiam ſic explicatā ſecutus eſt Nauar. in ſum. c. 12. n. 64 Valentia puncto 6. cit. Neque eſt magnum diſcrimen inter Doctores vtriuſque opinionis. Et mihi placet non poſſe virū emittere tale votum cum damno vxoris, non quia ipſe teneatur petere, ſed quia tenetur reddere, & neceſſariū eſt vt nihil faciat maritus, propter quod vxor pudica trahatur à petendo debito. Et ideò meritò D. Thomas in 4. diſt. 38. q. 1. art. 3. quæſt. 2. ad 4. docuit, poſſe virum obligari

gari ad petendum aliquoties, quia hoc potiùs eſſet reddere vxori petenti. ſi non expreſſe, ſaltem implicitè, & hac ratione nihil fieret contra materiam & ius quod habet cõiux. De alijs autem votis emiſſis ab illo philoſophandum eſt iuxta traditam doctrinam.

20. In hac etiam parte poſſunt eſſe aliquot dubia ſicut in ſimili de votis, quæ fecit vxor ante matrimonium. Ex eodem tamen principio ſoluenda ſunt, & conſiderandum eſt, an tempore conſtantis matrimonij verſentur circa materiam ſubiectam vxori. Si enim talia ſint, poterũt ab vxore irritari, vel in totum, vel ſecundùm partem pro quantitate ſubiectæ materiæ. Neque quantùm ad hoc, aliquid intereſt quod vota illa emiſſa fuerint ante matrimonium, aut tempore matrimonij. Si autem vota illa non ſint contra ius vxoris, neque exerceantur circa materiam illi ſubiectam, nihil poterit vxor circa illa facere. Addendum tamen vota mariti emiſſa tempore matrimonij, ex voluntate tamen implendi illa poſt matrimonium, ſi vxor moriatur, non poſſe ab vxore irritari, quia referuntur ad tempus, in quo materia non eſt ſubiecta vxori. Vndè ſi maritus votum faciat de caſtitate ſeruanda, aut de ingreſſu religionis diſſoluto matrimonio per mortem vxoris, votum erit ratum, & firmum, ſicut cum alijs Doctoribus dicebamus de ſimilibus votis vxoris; & de his votis emiſſis à marito idem in ſpecie docuit Thomas Sãchez diſput. 40. num. 11. Diſputant deinde aliqui, quid dicendum ſit circa vota mariti emiſſa ex facultate vxoris. In quo tamen philoſophandum eſt iuxta noſtra principia, ſicut in ſimili de votis vxoris emiſſis ex facultate mariti ſuprà dictum eſt. Et idem iudicium ferendum eſt in alio dubio, an reuiuiſcant vota mariti, quæ vxor irritauit. Conſiderãda enim eſt materia votorum, & an vxor potuerit ſimpliciter irritare, vel ſolùm ſecundùm partem pro tempore matrimonij.

21. Sed ſupereſt explicandum pro huius doctrinæ complemento, quando cenſeatur vxor aut vir irritare votum alterius. In quo docent communiter Recentiores non eſſe iudicandũ ſuperiorem aliquem ſimpliciter irritare votum, & ſimiliter virum vel vxorem, ex eo ſolùm, quod ſemel aut iterum neget facultatem ad faciendum opus promiſſum. Docet Valentia 6. puncto citat. Thomas Sanchez diſput. 43. Aragon 2.2. quæſt. 88. art. 8. Eò quod in eo, qui ignorat votum ſubditi, negare prædictam facultatem non eſt ſufficiẽs ſignum irritationis. Requiritur ergò, vt ſuperior agnoſcat aliquo modo votum ſubditi, & poſt talem cognitionem non erit difficilè ex verbis & circunſtãtijs iudicare, an velit ſuperior irritare, vel ſimpliciter, vel ſecundũ partem. In quo rectè philoſophatur Thomas Sanchez loco ſupra cit.

22. Illud tamen explicare oportet, an ſit neceſſarium ad irritationem, vt ſuperior cognoſcat votum emiſſum in ſpecie. Nonnulli Recentiores affirmare videntur argumento deſumpto à ſimili de cognitione neceſſaria ad diſpenſationem, vel commutationem voti, neceſſarium enim eſt, vt is qui diſpenſat, vel cõmutat, habeat cognitionem voti in ſpecie. Hoc tamen argumentum parum habet efficacitatis. Quia ad diſpenſationem neceſſaria eſt cognitio voti, ad ferendum iudicium de cauſà diſpenſationis, an ſit ſatis idonea comparatione voti, vt in illo fiat diſpenſatio. Certum enim eſt apud Doctores omnes diſpenſationem in voto ſine cauſa eſſe inualidam, vt dixi ſupra lib. 8. Ad commutationem autem faciendam à ſuperiore etiam eſt neceſſaria cognitio voti in ſpecie. Nam vel commutatio fit in minus, & tunc admiſcetur diſpenſatio, ad quam neceſſaria eſt cognitio cauſæ, vt dicebamus, & cognitio voti: vel commutatio fit in aliquid æquale, & ad hanc commutationem etiam eſt neceſſaria cognitio voti: aliàs non poterit is, qui commutat, iudicare, an commutatio fiat in æquale, vel non. Hæc autem non habent locum in irritatione. Quia ex parte irritantis non requiritur cauſa aliqua ad irritationem: & ideo ſufficit, ſi ſuperior dicat ſe irritare quodcumque votum emiſſum à ſubdito de materia ſibi ſubiecta. Quod obſeruandum eſt in quolibet ſuperiore comparatione eius, cuius poteſt vota irritare. An verò ſubditus teneatur aliquando manifeſtare ſuperiori ſe feciſſe votum, vel in genere vel in ſpecie, de materia ſubiecta ſuperiori dicam cap. ſequenti.

23. Demum explicandum eſt, an ad irritandum requiratur cauſa ex parte ſubditi petentis. Aliqui Theologi dicunt ad irritationem eſſe neceſſariam cauſam; non tamen ſatis apertè loquuntur, an ſit neceſſaria cauſa ex parte irritantis; & nos iam diximus cum communi DD. ex parte irritantis non eſſe neceſſariam cauſam ad irritationem. De cauſa verò requiſita ex parte ſubdita Recentiores aliqui ſentiunt eſſe neceſſariam cauſam ex parte illius, vt iuſtè petat irritationem voti, ſicut neceſſaria eſt cauſa ex parte petentis diſpenſationem. Et ratio vtriuſque videtur. Quia contra rationem eſt, ſi vouens velit liberari ab obligatione voti abſque aliqua cauſa, ſiquidem ipſe voluntariè omninò votum emiſit. Putant autem prædicti DD. idoneam cauſam petendi irritationem eſſe difficultatem implendi votum, ſi onus ſit alicuius momenti.

24. Alij verò abſolutè docent non eſſe neceſſariam cauſam ex parte petentis irritationem voti. Quæ opinio mihi videtur probabilior. Quia qui votum emiſit, non obligatur ex vi voti ad non petẽdam ablationem illius per legitimam poteſtatem, ſed ſolùm ad implendum votum perſeuerante obligatione illius. Sicut ergo ſubſiſtente cauſa poſſet petere diſpenſationem voti, ita etiam ſine cauſa poterit

petere

Digitized by Google

petere irritationem. Ad diſpenſationem enim voti ideò eſt neceſſaria cauſa ex parte petentis, quia ſimpliciter eſt neceſſaria etiam ex parte concedentis diſpenſationem. At verò ex parte irritantis non eſt neceſſaria cauſa, ac proinde is, qui emiſit votum, poteſt ſine cauſa irritationem petere ab eo, qui habet legitimã poteſtatem irritandi. Cùm enim ille poſſit votum irritare ſine cauſa, is qui petit, planè poſtulat rem, quam ille poteſt iuſtè facere, etiam nulla cauſa ſubſiſtente. Ergò iuſtè poſſet talem irritationem petere. Ex hac verò doctrina ſoluta manet ratio opinionis contrariæ. Aſſignatum enim eſt diſcrimen inter petentem diſpẽſationem, & petentem irritationem ex natura diſpenſationis, & irritationis.

CAPVT XVIII.

An vxor poſſit votum emittere ſine conſenſu mariti.

SVMMARIVM.

Aliqua vota poſſunt emitti à coniuge ſine conſenſu alterius, alia non, num. 1.

Non omne votum eſſe manifeſtandum marito, numero 2.

Quid quando votum emiſſum verſatur in materia ſubdita ſuperiori, num. 3.

An votum obliget ad impletionem poſt mortem mariti explicatur. Prima opinio affirmans, numero 4.

Secunda negans, num. 5.

Secundæ fundamenta infirma, num. 6.

Explicatur an vir poſſit emittere votum ſine conſenſu vxoris, num. 7.

1. EX his, quæ capite præcedenti dicta ſunt, facilè colligitur quæſtionis propoſitæ reſolutio, & quæ vota poſſunt emitti à coniugibus ſine cõſenſu alterius. In hoc enim conſideranda eſt materia voti, ſi enim talis materia matrimonij legibus, & officijs ſit cõtraria, non poteſt vxor votum emittere ſine conſenſu mariti, neque è contra, iuxta doctrinam Auguſtini *in c. noluit, & c. manifeſtum 33. q. 5.* & ratio ex dictis petenda eſt, quia ſcilicet de materia alteri ſubiecta non poteſt vouens ſine conſenſu illius diſponere. Si verò materia voti non ſit ſubiecta marito, neque debita illi, poterit vxor votum emittere, quia vt ſupponimus, materia illa non eſt ſubiecta diſpoſitioni mariti. Ita docuerunt interpretes iuris canonici in cit. ca. & Theologi in 4. diſt. 38. & Recentiores cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 88. art. 8.

2. Sed ſolet eſſe difficultas, an teneatur vxor votum ſuum manifeſtare marito. In quo philoſophandum eſt, ſicut in ſimili philoſophantur DD. de voto emiſſo à religioſo. Affirmant enim nonnulli de omni voto id eſſe neceſſarium, qui putant ad omne votum eſſe neceſſarium conſenſum ſuperioris, tunc enim non poterunt impleri ſine illius conſenſu. Verùm ſi votum ſit tale, quod non requirat ſuperioris conſenſum iuxta doctrinam traditam, nõ erit neceſſariũ illud manifeſtare, vt cum Caietan. & alijs docuit Azor loco ſupra citat. quæſt. 6. Quia materia talis voti non eſt ſubiecta ſuperiori. Si autem votum ſit de materia ſubiecta ſuperiori, non poterit votum impleri ſine ſuperioris conſenſu, cui ſubiacet materia illius, & de qua ſubditus non poſſet pro ſola ſua libertate diſponere.

3. Sed adhuc quæſtionem habet, an quando votum emiſſum verſatur circa materiam ſubditam ſuperiori vel coniugi, teneatur vouens ex vi voti non ſolùm petere facultatem ad faciendum opus promiſſum, ſed teneatur etiam manifeſtare ſuperiori ſe emiſiſſe votũ. Negat Caietanus quæſt. & art. cit. Nauarrus in ſum. cap. 12. num. 69. Quia votum illud ſolùm videtur emiſſum ſub ea conditione, ſi ſuperior conſenſerit. Si ergo petat facultatem, & ſuperior nolit eam concedere, iam videtur omninò abſolutus à voto. Affirmant tamen Soto lib. 7. de iuſt. quæſt. 3. art. 1. Valentia loco cit. Sed in primis certum eſt potuiſſe vouentẽ, quando emiſit votum, vtroque modo emittere expreſſe, vel vt tantùm obligaretur ad petendam facultatem vel vt expreſſe etiam obligaretur ad manifeſtandum votum. In quo euentu obſeruãda eſſet forma voti emiſſi. Dubium ergo tunc tantùm eſt, quando abſolute emiſit votum, neque aliquid cogitauit de manifeſtatione illius. In qua ſpecie ſi manifeſtatio iudicetur medium idoneum, vt ſuperior concedat facultatem, mihi probatur ſententia Soti. Quia ex vi voti obligatur vouens ad media neceſſaria ad obſeruãdum votum, præſertim cũ adeò facilia ſint. Quod ſi manifeſtatio voti non iudicaretur aliquid habitura efficacitatis ad obtinendam facultatem, non eſſet obligatus ad manifeſtationem voti emiſſi, ſemper tamen teneretur petere facultatem ad faciendum opus. Cùm enim vouens agnoſcat materiam voti ſubiectam eſſe ſuo ſuperiori, hoc ipſo quod emittit votum ſecluſa ignorantia, vult obligari ad petendam facultatem à ſuperiore, vel coniuge.

4. Peculiaris autem difficultas eſt, an votum vxoris poſſit illam obligare ad impletionem poſt mortem mariti. Certum verò eſt poſſe vxorem expreſſe emittere votum aliquod, quod obliget ad ſui obſeruationem marito defuncto v. g. ſi promittat poſt mortem mariti ſe ſeruaturam caſtitatem. Secundò poteſt vxor expreſſe aliquid vouere implendum tempore matrimonij, & in hoc conſideranda eſt materia voti iuxta doctrinam traditam. Quæſtio ergo manet de voto abſolutè emiſſo, quod impleri poteſt, & tempore cõſtantis matrimonij, & marito defuncto, an teneatur vxor implere

votum.

Digitized by Google

votum. Et intelligitur dubium à Doctoribus, quando maritus voluit irritare illud votum, vtrum in eo euentu manſerit omninò extincta obligatio, vel impedita ſolùm pro tempore matrimonij. In quo prima ſententia eſt aſſerentium huius voti obligationem, quãtumuis maritus velit votum irritare, nõ extingui omnino, ſed impediri tantùm. Ita ſentit Roſella *v. votum* 2. nu 7 & 13. Valentia puncto 6. citat. Aragon artic. cit. §. *ſiquis autem*, & plures alij, quos refert Thomas Sanchez lib. 9. de Matrimonio diſp. 39. n. 14. & 15. & in ſimili Hoſtienſis, Ioannes Andreas, Innocentius, Antonius de Butrio *in ca. ſcriptura de voto*. Et probari poteſt. Quia materia huius voti relata ad tempus mariti defuncti non eſt ſubiecta marito; & aliàs votum abſolutè emiſſum eſt, & poteſt impleri pro illo tẽpore. Ergo implẽdum eſt. Loquimur enim in euentu, in quo vouens abſolutè emiſit votum, nihilq; omninò cogitauit, de tempore impletionis. Cùm ergo impediatur impletio tempore conſtantis matrimonij renuente marito, differenda erit ad tempus, in quo poſſit vxor votum implere. Et confirmatur. Quia ſi votum eſt abſolutè emiſſum, & nullum eſt ſignum virtualis alicuius intentionis vouentis, neceſſarium eſt vouentem eſſe in puro dubio circa tempus impletionis. In puro autem dubio tutior pars eſt eligenda, vt dicebamus ſupra iſto libro. Tutior autem pars eſt implere votũ diſſoluto matrimonio per mortem mariti. Hæc ſententia multum habet probabilitatis, præſertim cùm ea, quæ adducuntur pro contraria opinione parum efficacitatis habeant.

5. Secunda opinio eſt tale votum vxoris renuente marito & irritante omninò extingui. Ita ſenſit Soto lib. 7. de iuſtitia qu. 3. art. 1. Ioannes Azor ſupra, & Thomas Sanchez loco cit. cũ alijs, quos ipſe refert pro hac opinione. Probari autem ſolet primò. Quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit *l. cum ex Cauſa C. de remiſſ. pignor.* Quod per ſe certum eſt de obligatione abſolutè extincta, & conſtat in remiſſione v.g. debiti pecuniarij. Ergo renuẽte marito omnino extinguitur obligatio voti emiſſi tempore matrimonij, cùm materia ſit illi ſubiecta tempore emiſſionis voti. Secundò probari ſolet hæc opinio ex *cap. quidam & ex ca. placet, de conuerſ. coniugat.* ex quibus id videtur colligi,

6. Verùm quę pro hac opinione adducũtur, non probant efficaciter primam ſententiam eſſe falſam. Et quidem ratio adducta nullius eſt momenti. Quia, vt benè vidit Roſella, & etiam conceſſit Ioannes Azor, DD. primæ ſententiæ non concedunt obligationem illius voti extingui renuente marito, ſed impediri tantùm pro tempore matrimonij, pro quo voti illius materia ſubiecta eſt marito. Duo autem iura cit. explicat Valentia ex inſtituto, & alij. Scire autem oportet in d. *c. quidam* proponi Pontifici dubium de quodam, qui intrauit monaſterium renuente vxore, & illa repetente coactus eſt ad matrimonium redire. Duo autem quæruntur. Alterum, an mortua vxore ſit ille cogendus ad ingrediendum monaſterium; alterum, an mortua vxore poſſit aliam ducere. Reſpondet autem Alexander III. ad primum. Quod votum non tenuit, & ideò ratione voti non eſſe cogendum redire ad monaſterium. Ad ſecundum reſpondet non poſſe mortua vxore alteram ducere. Ratio autem prioris eſt. Quia non potuit maritus renuente vxore emittere votum validum caſtitatis ſimpliciter ſeruandę, & ideò dixit Pontifex votum illud non tenuiſſe, quantùm ad hũc effectum. Ratio autem poſterioris ea eſt. Quia potuit maritus obligari ad non petendum debitum, hoc enim erat in eius poteſtate. Ex hoc autem ſequitur ipſum non poſſe mortua vxore contrahere matrimonium. Quod intelligendum eſt de matrimonio licitè contracto, & propter periculum faciendi contra votum, ſi iterum contraheret. Quod ſi dicat quis potuiſſe illum obligari ex voto obediẽtiæ ad redeundũ in monaſterium, reſpondent Doctores votum illud non fuiſſe validum ad effectum conſtituendi illum ſubiectum prælato religionis, & ad nihil obligari ex vi illius. Ex his autem conſtat ex illo c. nihil colligi contra primam opinionem. Nam ideò ille nõ manſit obligatus ad ingrediendũ monaſterium mortua vxore, quia non fecerat votum ingrediendi religionem, neq; de hoc eſt ſermo, ſed fecit profeſſionem, & hæc fuit nulla, quia ingreſſus eſt monaſterium & profeſſionem emiſit renuente vxore. *In cap. Placuit* ſimilis caſus eſt, de vxore, quæ exiſtimans mortuum eſſe virum, ingreſſa eſt religionem, & repetente marito coacta eſt egredi iuxta reſponſum Celeſtini III. qui apertè fatetur illam non habere obligationẽ redeundi ad religionẽ mortuo viro, licet dicat eſſe optimũ cõſilium. Ex quo c. nihil colligitur contra primã ſententiam, pręſertim cũ in eo non ſit ſermo de voto aliquo emiſſo à fœmina exiſtimante conſtare matrimonium, quin potiùs falsò iudicãte maritum eſſe mortuum. Propter quæ, vt dixi, prima ſententia multum habet probabilitatis, quãuis in praxi poſſit quis amplecti ſecũdam.

7. Poſſet autem eſſe dubium, quid eſſet iudicandum de prędicto voto vxoris, quando illa non manifeſtauit votum marito ante mortem ipſius mariti. Sed quid dicendum ſit in hoc caſu iuxta noſtram doctrinam iam conſtat ex dictis. Diſputant deinde DD. an poſſit vir emittere votum aliquod ſine conſenſu vxoris. Negant Innocentius, Antonius de Butrio, Ioan. Andręas, in *c. ſcriptura de voto*, & fortè mouentur ex eo, quod maritus & vxor ſunt pares in cauſa coniugij. Verius tamen eſt quod docuit Hoſtiẽſis & Abbas in *d. c. ſcriptura*, & gloſſa cõmuniter recepta in *c. manifeſtum 33. q. 5.* & alij frequenter, nempè poſſe maritum ſine cõſenſu vxoris plura vota emittere, quę ratione materię non ſunt vxori ſubiecta. Cũ autem vir ſit

caput vxoris.1.Corinth.11.plura habet,quæ nõ ſunt vxori ſubiecta,quam habet vxor,quę non ſint ſubiecta marito. Non poteſt autem maritus emittere votum de non reddendo debito coniugali vxori petenti,cùm quantùm ad hoc ſint pares in cauſa coniugij maritus & vxor. Et ſic eſt intelligenda prædicta propoſitio adducta pro priori opinione.Nam ſicut vir habet dominium corporis vxoris, ita & vxor habet dominium corporis mariti. Et iuxta hæc quæ hactenus dicta ſunt philoſophandum etiam eſt de votis religioſorum, & ſeruorum, & filiorũ ante annos pubertatis, & de eorum irritatione. Solùm addendum eſt hanc poteſtatem irritandi eſſe ex naturali iure, vt oſtendi ſupra lib.7. quamuis limitatio temporis, intra quod poſſint vota irritari, proueniat in aliquibus ex iure tantùm poſitiuo. Et de his hactenus.

DE ORIGINIS CONFIRMATIONE.

LIBER VNDECIMVS.

In hoc libro explicandi ſunt duo alij effectus matrimonij. Primus eſt originis confirmatio, quam legitimationem vocant, de qua etiam Iuſtinianus Nouella 74. & 89. fit etiam eius mentio in alijs quibuſdam nouellis 12. 78.18.117. eodemq́; pertinet titulus in Cod. de naturalibus liberis,& matribus eorum, & quibus cauſis iuſti efficiantur, item §. vltimis Inſtit. de nupt. Eam autem diſputationem de originis confirmatione, in duas partes commodè diuidimus: prima eſt de modis,quibus origo confirmatur, ſecunda eſt de effectu huius confirmationis,& vtilitate tam ad ſpiritualia, quam temporalia bona ſiue libera ſint, ſiue primogenia & fœudalia. Nam de communione bonorum, de qua hic dicere cogitabam, diſſero alibi latè.

CAPVT I.

De originis confirmatione per iuſtas nuptias.

SVMMARIVM.

Undè neceſſitas confirmationis originis, & quid agendum, num.1.
Primus modus legitimandi proponitur, num.2.
A quo ſũpſerit initiũ legitimatio per nuptias, nu.3.
Quid ſtatuerit Iuſtinianus, num.4.5.
Quid additum legibus Pontificijs, num.6.
Legitimationem per matrimonium non eſſe iuris naturalis,ſed poſitiui, num.7.
Obiectio diluitur, num.8.

1. *NATVRA quidem ab initio, dum de filiorum procreatione ſanciret, ſcriptis nondum poſitis legibus, omnes ſimiliter quidem liberos, ſimiliter autem produxit ingenuos. Primis namq; parentibus primi filij ſimiliter quidem liberi, ſimiliter autem legitimi à natura ſtabant: bella verò & lites, libidines, atq; concupiſcentia cauſam depoſuerunt ad aliud ſchema: ſeruitutem namq; inuenit bellum, naturales autem caſtitatis caſus. Lex autem rurſus huiuſmodi delicta curans libertatem ſeruis molita eſt. Imperatoriæ verò conſtitutiones aperuerunt his, quæ non rectè facta ſunt, ad ius legitimum vias.* Hactenus præclarè Iuſtinianus Nouella 89. *Authent. Quibus mod. naturales efficiantur ſui c.1.* quę ferè eadem non minùs eleganter ſcripſit. *Authent. Quibus mod. efficiantur legitimi c.1. Nouella 74.* Explicemus igitur modos, quibus huic malo mederi conati ſunt tam canonicæ, quàm Cęſareæ conſtitutiones: & primò agemus de originis confirmatione per matrimonium, & poſtea de alijs modis, quibus origo confirmatur.

2. Primus modus inter eos, quibus illegitimè nati fiunt legitimi, eſt per conſequens matrimonium *cap. tanta. Qui filij ſint legitimi & c. conqueſtus 1. cap. tranſm. ſſa 3. & cap. cauſam 4. eodem.* Confirmat etiam textus in *l. Diui Conſtantini & in l. iubemus & in l. cùm quis C. de natural. liber. et §. fin. inſtit. de nupt. et Nouella 74, et 89.*

c. 89. & iure noſtri regni l. 1. titul. 13. Part. 4.

3. Sed circa beneficium illud obſeruandum eſt primò ante Conſtantinum in iure Digeſt. & apud Antiquos I. C. & Principes magnum de hac originis confirmatione per ſequẽs matrimonium ſilẽtium eſſe. Filij enim illegitimi pro nullis habiti, vtpote qui ſine patre & ciuitate eſſent, vt eleganter docet Antonius Faber in iuriſprud. tit. 9. principio 2. illat. à principio vbi oſtendit ante Conſtantinũ nullam in iure Ciuili naturalium liberorum mentionem eſſe, & diſſoluit, quæ obſtare videbãtur. Quare à Conſtantino Imperatore, qui vt ait Zeno in d. *l. Diui* ſide Chriſtiana Romanum muniuit imperium, ortum habuiſſe videtur. Sed ſtricta valde eius conſtitutio fuit, tantũ enim ſubuenit filijs ſuſceptis ex ingenuis cõcubinis, & nõ ex alijs fœminis; & nõ niſi deficientibus legitimis, iuſtiſq; filijs. Eius autem veſtigijs inſiſtẽs Imperator Zeno in d. *l. Diui* ſtatuit, vt qui ante eius conſtitutionis tẽpus filios ex ingenua cõcubina ſuſcepiſſent, non exiſtẽtibus iuſtis filijs efficerentur legitimi, & ſui heredes. At verò ſi tẽpore eius editæ conſtitutionis nullos ex concubina filios haberent, & poſtea ante dotalia inſtrumenta confecta, & nuptias initas ſuſciperent ex ea cõcubina liberos, noluit illos fieri legitimos, etiam ſubſequentibus nuptijs: *Cu liceat*, inquit, *eaſdem mulieres ſibi prius iure matrimonij copulare.* Latius potuit Anaſtaſij Imperatoris diſpoſitio in *l. iubemus C. de natur. liber.* voluit enim per ſubſequens matrimonium legitimos fieri liberos ex quacumque muliere concubina ſuſceptos, ſiue ſuſcipiendos. Et quidem Anaſtaſij Conſtitutionem voluiſſe valere etiam in poſterum hanc rationẽ naturalis prolis legitimæ faciendæ, conſtat ex illis *progenitos ſeu procreandos*, & etiam ex illis, *in poſterum nihilominus*, quæ ſeparata oratione legenda ſunt, vt notauit Accurſius, & probat Cuiacius ad Nouellam 12. *§. ſecunda pars huius Nouellæ*, qui nonnullis notulis adiectis eã legem alias ſub obſcuram facilem reddit. Quod autem ea etiã Anaſtaſij conſtitutio ſeſe extenderet ad filios ſuſceptos, etiamſi non eſſet ingenua concubina, colligi videtur ex illis verbis vniuerſalibus, *aliquæ mulieres vxoris loco habentur.* Loquitur enim Imperator ſine reſtrictione vlla.

4. Subſecutus Iuſtinian. Imperat. *l. cũ quis eodem*, vbi idem conſtituit. At idem Iuſtinianus in *l. nuper. cod.* quandam dubitationem ſuſtulit, quã nimia quorumdam ſubtilitas excogitauerat, ſcilicet anteriores liberos, id eſt, ante initũ matrimonium ſuſceptos, niſi in vtroq; tempore viuentes, & ſuperſtites inueniantur. Conſtituit itaq; beneficium illud locũ habere, etiamſi poſt dotalia inſtrumenta confecta nullos legitimos ſuſceperint, vel deceſſerint. Addiditque multò magis filium, qui conceptus non conſtante matrimonio fuerat, natus verò ſubſecuto, legitimã prolem naſci, quia ſibi ipſi auxiliator eſt. *Satis enim*, inquit Iuſtinianus, *abſurdum eſt, ſi filij poſt dotem progeniti anterioribus liberis adiutorium afferant, & ipſum puerum vel puellã ſibi opitulari non poſſe.* In eo etiam à Zenonis conſtitutione receſſit. Quod Zeno tantum ex cõcubina ingenua ſuſceptos liberos legitimos effici voluit; at verò conſtitutio Iuſtiniani de libera loquitur, cum qua fit connubium. Liberæ autem nomine etiam intelligitur libertina.

5. At poſtea idem Iuſtinianus nouiori Authentic. iure latiorem eſſe voluit eam diſpoſitionem. Cũ enim adhuc catenus eo beneficio gauderẽt, ſi filij legitimi ſuſcepti non eſſent ex alia cõiuge, vt conſtat ex Zenonis & Anaſtaſij conſtitutionibus, ſublatum tamẽ ab eodem Iuſtiniano *Authent. de inceſtis nupt.* ſiue Nouella 12. vbi explicat ſenſum in d. *l. cũ quis*, ſcq; eam eo ſenſu ſtatuiſſe, vt etiãſi alij legitimi ſupereſſent, locum haberet. Sed rurſus Nouella 18. c. vlt. *Authent. Sed noua C. de natural. liber.* idem extendit ad filios ex ancilla concubina ſuſceptos: ſi tamẽ alij legitimi nõ ſupereſſent, quod perperam omiſſum ab Holoandro notat Cuiacius ad Nouel. 12. propè finem. Voluit enim contractis cũ ancilla nuptijs legitimos effici. Denique adhuc quoad filios ex ancilla ſuſceptos eã limitationem etiam ſuſtuliſſe videtur Nouel. 178. c. 3. collat. 6. tit. 6. Cu his concordat noſtri Regis Alphonſi diſpoſitio *l. 1. tit. 3. Partit.* 4. ibi. *Otro ſi ſõ los legitimos los fijos, que home ha en muger que tiene por barragana ſi deſpues de eſſo ſe caſa con ella.* Et poſtea eadem lege. *Eſſo mismo ſeria, ſi alguno ouieſſe fijo de ſu ſierua, & deſpues ſe caſaſſe cõ ella.* Nomine autem *Barragana* intelligi in iure noſtro fœminam, quę vel ingenua ſit, vel ſaltem libertina conſtat, ex *l. 1. & ſequẽti eadem Part.* ibi. *Eſta tal*, ſcilicet ingenua *puede ſer recibida por barragana, ſegun las leyes*; & infra: *Otro ſi puede ſer recibida por tal muger la que fueſſe forra como la ſierua.* Omnes itaq; conſtitutiones Imperatorum, quantumuis huiuſmodi beneficium extenderint, nondum tamẽ peruenire voluerũt ad filios ſuſceptos ex aliã fœmina, quam ex concubina ingenua ex conſtitutione Conſtantini atque Zenonis; aut etiã libera ex lege Anaſtaſij & Iuſtiniani; vel denique ancilla; vt & idem Iuſtinianus & Alphonſus ſtatuerunt. In concubinatu enim poteſt eſſe & aliena liberta, & ingenua, vt Martianus I. C. reſpondit *l. 3. D. de concubinis.*

6. Latior deniq; excepit diſpoſitionem ciuilem Pontificia conſtitutio. Ius enim ciuile, vt modo dicebã, & aduertit Panorm. in d. *c. tanta* nu. 14. ſolùm voluit hoc beneficium tribui ex concubina ſuſceptis filijs, non autẽ illis, qui ex ea ſuſcepti eſſent, quæ concubina non eſſet, vt cõſtat ex principio *inſtit. de hered. quæ ab inteſt. deferuntur*, & ex *§. fin. inſtit. de nupt.* & Nouella 89. c. 8. vt apertiùs vertit imperialis conſtitutio de Nupt. tit. 2. in hæc verba: *Si quis autem dotalia conſcripſerit inſtrumẽta ad mulierem ab initio liberam, vel libertinam, cùm qua tamen licet omninò cohabitare, concubinæ loco eam eo habentem*

Digitized by Google

conſuetudinem, cùm vel iam eſſet pater filiorum legitimorum, vel eiuſmodi filiorum nõ dum factus eſſet pater, legitimum eſſe matrimonium, & filios tam qui prius ſuſcepti fuerunt, quam qui adhuc erant in vtero, ei eſſe germanos, ac legitimos ſancimus: et licet ei non nati ſint poſtea filij, aut etiam nati deceſſerint, nihilo ſecius germana eſt ac legitima prior proles. Eius enim in filios ſic natos affectio, quæ etiam ad dotale inſtrumentum incitauit, eam dedit etiam ſecũdis filijs occaſionem, vt poſtea eſſent legitimi. At ius canonicum ad omnes ex quauis fœmina ſuſceptos liberos extendit in d. *cap. tanta*; in quo hæc ſunt verba: *Tanta eſt vis matrimonij, vt qui antea ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir viuente vxore ſua aliam cognouerit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius, & ab hæreditate repellendus, præſertim ſi in mortem vxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.* Hæc Alexander III. in dict. cap.

7. Ex hac obſeruatione infero primò; Beneficium hoc confirmationis originis per ſubſequens matrimonium nõ eſſe naturalis iuris conſtitutionem, ſed humani. Itaque, quidquid ex Theologis nõnulli dixerint, non habet matrimonium ex naturali iure, & efficacitate, vt legitimam reddat prolem antea ſuſceptam, ſed id conceſſum matrimonio eſt ex humana conſtitutione ciuili, & Eccleſiaſtica. Idq; planè conuincunt Imperatorum hactenus prolatæ conſtitutiones Conſtantini, Zenonis, Anaſtaſij. & Iuſtiniani, ex quibus de huius beneficij primo Authore cõſtat, & quid ab vnoquoque fuerit innouatum. Præterea idem conuincitur ex eo, quod habet Zeno in d. *l. Diui* in fine dum ait, eo beneficio non gaudere, qui cõcubinas hactenus habuiſſent, ſi filios nondum ſuſcepiſſet. Id enim plenè indicat beneficium hoc ex lege pendere, non ex natura coniugij. Ad hæc Iuſtinianus Nouella 89. ca. 8. hunc modum legitimationis à ſe inuentum affirmat, quatenus Conſtantini & Zenonis, & Anaſtaſij limitationes remouit. Præclarè enim Iuſtinianus *l. cùm quis C. de natural. lib. cũ enim affectio prioris ſobolis & ad dotalia inſtrumenta conficienda, & ad poſteriorem filiorum edendam progeniem præſtiterit occaſionem: quomodo non eſt iniquiſſimum ipſam ſtirpem ſecundæ poſteritatis priorem quaſi iniuſtam excludere: cùm gratias agere fratribus ſuis poſteriores debeant, quorum beneficio ipſi ſunt iuſti filij, & nomen et ordinem conſecuti.* Denique inter alia multa illud maximè oſtendit verum eſſe quod dicimus, quod Iuſtinianus eadem Nouella 89. c. 21. beneficium confirmatæ originis per ſubſequens matrimonium pendere voluit ex voluntate filij, ita vt, qui conſentirent legitimi, qui verò renuerẽt naturales haberentur. Ergo id non prouenit ex natura cõiugij, aliàs id beneficium ad omnes ex æquo filios etiam reluctantes perueniret. Atque hãc ſententiam expreſsè docet Couar. 2. part. de matrim. c. 8. §. 2. num. 21. vndè infert poſſe beneficium iſtud contraria lege tolli, contra Iaſonem conſil. 234. volum. 2. qui dixit non poſſe tolli, quia id iure diuino ſancitum eſt.

8. Sed huic illationi videtur obſtare textus in d. *c. tanta*, vbi hęc habet Pontifex: *Tanta eſt vis matrimonij, vt qui antea ſunt geniti, poſt contractum matrimoniũ legitimi habeantur.* Quibus verbis videtur iſtud beneficium reduci ad efficacitatem matrimonij. Id ipſum indicare videntur verba Regis noſtri Alphonſi in d. l. 1. *Ca muger que eſtos fijos a tales no ſean legitimos, quando nacen, tan grãde fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre, y la madre ſon caſados, ſe fazen por ende los fijos legitimos.* Attamen ego dixerim illa verba non indicare natiuam efficacitatem matrimonij ad confirmandam originem, ſed eam quidem illi conuenire; vndè autem habeat non explicari. Habet autem ex iuris humani diſpoſitione, vt planè oſtenſũ eſt.

§. PRIMVS.

Matrimonio inito in articulo mortis confirmari originem.

SVMMARIVM.

Etiam mortis articulo filium legitimari poſſe, numero 9.

Nonnulli qui contra ſentiunt, refelluntur, numero 10.

Obiiciuntur nonnulla & diluuntur, num. 11. 12.

9. SECVNDO colliges huiuſmodi beneficiũ habere locum, etiamſi in mortis articulo conſtitutus ſit pater; poteſt enim in eo etiam articulo contracto matrimonio filius legitimari. Id quod hodie conſuetudine receptum eſt, & ſecundũ ius Canonicum res aperta. Secundùm ius autem ciuile idem dicẽdum eſt, quia oppoſitum non diſponitur: & ideò valet, niſi iure prohibeatur. Sic Antonius Gabriel commun. concl. lib. 6. *tit. de legitimatione*, concluſ. 1. ampliat. 8. *Antonius Gail* lib. 2. obſeruat. 141. Borcholten §. *fin. inſtit. de nupt.* nu. 8. Conradus Riterſ. ad Iuſtiniani Nouellas part. 4. ca. 12. num. 8. Ioannes Scheneidu. *Inſtit. de patria poteſt.* num. 23. cit. alijs & Gregorius Lopez in l. 1. tit. 13. Part. 4. litera C. in principio, & in fine 1. columnæ. Couar. 2. part. de matrim. cap. 8. §. 2. num. 10. & ſequentib. Molina cit. alijs tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 172. num. 13. Ioannes Azor tomo 3. lib. 2. ca. 13. quęſt. 11. Sairo lib. 6. de Cenſuris ca. 10. num. 22. & nouiſſimè Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. diſput. 1. à num. 4. & denique communis ſententia eſt interpretum iuris in *d. c. tanta, et in d. l. nuper et in d. §. fin. inſtit. de nupt.* Quorũ ratio eſſe poteſt fauor legitimationis, & honor matrimonij, cui ſine limitatione conceſſum eſt, vt cõfirmet originẽ.

Quare

Digitized by Google

Quare id etiam habebit in mortis articulo, cùm ad extremum vſque ſpiritum contrahi matrimonium poſſit.

10. Verùm contra illationem hanc ſenſere alij, quos refert Cardinalis in d. *c. tanta*, inducta in primis; Quia in mortis articulo conſtitutus ineptus eſt ad actum coniugalem, & ex conſequenti inhabilis ad coniugium *cap. 2. de frigidis & malefic.* Deinde ex textu in d. *l. nuper*, ibi. *ſpē ſobolis tollendæ*, quam ſpem morti proximus animo concipere non poteſt. Denique, qui. . . detur in fraudem hæredum fieri. Sed falsò id affirmarunt, & ex ipſis Iuſtiniani verbis facile conuincuntur, cũ velit legitimam prolem fieri per matrimonium, ſiue antea, ſiue poſtea nulli ſuſcipiantur liberi. Fortuitus autem caſus prius beneficium tollere non poteſt. Neque obſtat primum argumentum, valet enim matrimonium ſine concubitu, imò & cum voto non concumbendi, *c. ſufficiat et ca. Beata Maria 27. q. 2. & l. nuptias 30. de regul. iuris*, & nos latè demonſtrauimus ſupra lib. 1. Neq; obſtat etiam ſecundũ ex d. *l. nuper*, quam Cynus, & Baldus Ibidem, Scheneid. loco cit. num. 22. Cardinalis in d. *cap. tanta* ſic explicant, ſatis eſſe ſpem ſobolis tollendæ, cùm eo matrimonio proles efficiatur legitima, & ita noua filij qualitas procreatur. Solidior tamen ſolutio eſt ſpē ſobolis nequaquam ad matrimonium requiri; vt oſtendi lib. 1. contra huius temporis & antiquos hæreticos. Deniq; neque obſtat tertium. Quia nulli iniuriam irrogat, qui iure ſuo vtitur, vt etiam diximus ſupra lib. 5.

11. Sed adhuc illi illationi opponi poteſt. Quia matrimonium morte ſoluitur. Ergo non poteſt actus incipere, vbi finiri debet: Facit textus in *l. Titio cũ moritur, D. de vſufructu*, vbi Modeſtinus: *Titio, cùm moritur vt vſumfructus inutiliter legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à perſona diſcedere incipit.* Et facit etiam textus in *l. vſum fructum, cũ moriar D. de vſufructu legato, et l. hæres meus §. Quamuis D. de condit. & demonſt. & l. ſi pater mulieris D. de iure dot. & l. cũ pater D. de pactis dotalibus, & l. Iulianus & l. libertas D. de manumiſ. teſtam.* Reſpondetur tamen cum Sarmiẽto lib. 1. ſelect. interpret. cap. 7. nu. 6. magnum eſſe diſcrimen inter actus celebratos in articulo mortis, aut quando actus aliquis confertur in diem mortis. In primo caſu valet, etiamſi tunc contingat tẽpus mortis: in ſecũdo verò inutilis eſt. Explicemus ex iure ipſo. Libertas ſeruo collata in tempus mortis inutilis eſt in d. *l. libertas D. de manumiſſ. teſtam. Stichus cum morietur liber eſto*, nullius momenti exiſtimanda eſt: & tamen morienti ſeruo non inutiliter libertas datur *l. vnica C. de lat. lib. tol.* vbi eiectus ſeruus moriturus liber efficitur. Similiter: ſi vendam tibi vſumfructũ, qui morte mea finitur, & ſtatim moriar, venditio valet *l. neceſſario §. fin. D. de periculo & cõmodo rei vend.* & tamen ſubtilis verbis, *cũ moriar*, nulla venditio eſt ex d. *l. vſumfructum cùm moriar.* Ex quo conſtat, quid dicendũ ſit in matrimonio. Attamen ego aliter dicendum exiſtimo, ſcilicet, in his, quæ conferuntur in tẽpus, in quo fieri non poſſunt, inutilem eam ſtipulationem eſſe: ſic vſusfructus & libertas. At verò ea; quę tempore mortis locum habere poſſunt, vtilem habere ſtipulationem. Facit textus in *l. 45. §. 1. de V. O. & l. vnica C. vt actiones ab hæred. et l. 11. C. de cõtrah. et commit. ſtipulat.* Vel rurſus dici poteſt apertiùs aliud eſſe inſtans, ſiue momentũ mortis, quo homo deſinit eſſe, & finitur; aliud tempus morti proximum, quòd articulus mortis dicitur; in primo caſu vitiatur diſpoſitio iuxta dicta in præcedenti ſolutione; in ſecundo verò valida eſt. Matrimonium autem non reijcitur in tempus, in quo homo deſinit eſſe, ſed in tempus morti proximum, in quo validè & licitè celebrari poteſt. Vel deniq; ad ea explicanda iura, quæ adducta ſunt vide Donel. *in l. 45. de V. O. §. 1. n. 1.* & ſequentibus, vbi eleganter explicat quid in ea ſtipulatione *cùm moriar* habeat ius Digeſtorum & Iuſtiniani.

12. Sed denique prædictæ illationi videntur obſtare nonnulla ex pari, aut ſimili deducta. Quia in mortis articulo cõſtitutus non videtur poſſe teſtari, quia mẽs morituri mortis cogitatione perturbatur *l. hac cõſultiſſima §. atque humana D. Qui teſtamẽta facere poſſint vel nõ.* Quod ſeminecis & morituri balbutiens lingua ſit. *l. quoniã indignum C. de teſtam.* Præterea quia in articulo mortis conſtitutus teſtis eſſe nõ poteſt, quia vacillat intellectus memoria, & morti propinquus pro mortuo habetur, mortiſq; dolore atq; cruciatus metu alienus ab intellectu eſt. vt DD. notant in d. *l. hac conſultiſſima l. qui diẽ de manumiſſis teſta. et c. literas 2. de præſumpt.* Præterea tertiò. Quia ſi vulneratus in mortis articulo ex vulnere cõſtitutus aſſerat ſe vulneratũ, & percuſsũ ab aliquo, ea inculpatio nullius roboris vel momenti eſt, neq; ad capiendũ nec torquendũ reum, qui percuſſor eſſe denũtiatur, & videtur probari ex *l. ſiquis in graui §. ſiquis moriens D. de S. Conſulto Syllan. & Claud. ſiquis moriẽs dixiſſet à ſeruo vim mortis ſibi illatã eſſe, dicendũ eſt non eſſe credendum domino, ſi moriens hoc dixit, niſi potuerit etiã comprobari.* Quartò, ſi teſtis in articulo mortis conſtitutus ad ſuę conſcientiæ exonerationem dicit ſe falſum depoſuiſſe in aliqua cauſa, nullius momẽti eſt ea declaratio, vt docent communiter DD. in d. *l. ſiquis in graui*, & probat textus in d. *c. literas*, & Felinus & alij ibi. Idem de notario aſſerente in eodem articulo ad ſuæ conſcientiæ exonerationem falſum inſtrumẽtum fabricaſſe; nec enim ideo eneruatur inſtrumenti vis, vt eſt cõmunis DD. in d. l. Idem etiam de iudice, qui in articulo mortis fatetur ſe iniquè protuliſſe sẽtentiam in fauorem alterius, cui non creditur in ſuæ ſententiæ præiudicium. Id quod etiam docet communis DD. ibidem. Sed de his ſingulis diſputare longum eſſet atque moleſtum. Breuiter dico teſtamenti factionem morien-

Digitized by Google

tibus non denegari, ſi ſanæ mentis ſint, indubium eſſe *l.ſenium C.qui teſtam.fac.* Quod verò ad teſtis morientis depoſitionem attinet, & alia, quæ ſubiunximus, latè & quantum ſatis eſt, Farinacius cit.alijs 1.part.praxis crimin.qu. 46.per totam & 2.part. quęſt.80. oppoſit. 40. à num.105.Solùm addo ex illis ad id, de quo agimus, nullum argumentum deſumi, quia matrimonij contractus iure naturali licitus in mortis articulo prohibitus non eſt.

§. SECVNDVS.

Etiam matrimonio præſumpto, mediato, rato, & etiam exiſtentibus alijs filijs legitimis originem confirmari.

SVMMARIVM.

Etiam matrimonio præſumpto legitimari filium, num. 13.
Obijciuntur nonnulla & diluuntur, num.14.
Etiam matrimonio mediato legitimari filium, numero 15.
Etiam matrimonio rato non conſummato, nu.16.
Quamuis exiſtant filij ex alio matrimonio, numero 17.

13. TERTIO colliges etiam hoc beneficium confirmationis originis prouenire ex matrimonio non tantùm vero, ſed etiam exiſtimato & præſumpto. Non loquor in hac illatione, quando filij ſunt exiſtimatiuè naturales, ſed quando ſunt verè naturales, matrimonium autem eſt præſumptum. De primo enim caſu dicam cap.ſequenti. Itaque, ſi quādo filij ſuſcepti ſunt, coniugium eſſe poterat inter parentes, ita vt filij verè naturales extiterint, & poſtea ſuperueniente aliquo impedimēto occulto, ſiue cū bona fide vtriuſque, ſiue alterius tantùm contrahatur coniugium, legitima proles erit ex eo matrimonio præſūpto. Voluit enim Eccleſia legitimos reddi eo matrimonio, quod ab Eccleſia & iure probaretur. Illud autem probatur, ſi occulto exiſtente impedimento, & bona fide initum ſit. Idq; ea potiſſimum conſideratione conuincitur. Quia ſi matrimonium bona fide ſaltem vnius coniugis contractum eſt, proles tunc ſuſcepta naſcitur legitima *cap.cū inter.cap.perlatum cap. quod nobis, iuncta gloſſa c.ex tenore, qui filij ſint legit.* Si ergo prolem tunc ſuſceptam efficit legitimam matrimonium bona fide contractum, nulla eſt ratio, cur non reddat etiam legitimam antea ſuſceptam, cū fictione iuris retrotrahatur ad tempus ante ſuſceptam prolē. Atque hanc fuiſſe in his legiſlatorum voluntatem colligi etiā poteſt ex fine legis, & huius diſpoſitionis. Finis enim fuit, tum vt decoraretur reſpublica correctis natalium defectibus, tū vt inhoneſta conſuetudo tolleretur allectis parētibus legitimationis ſpe. Parentes autē bona fide contrahentes, quod in ſe eſt fecerunt, nec per ipſos ſtetit, quin matrimonium valeret, ac proinde æquum eſt, vt etiam huiuſmodi matrimonium vim habeat confirmandi originē. Nā, vt habet regula iuris in 6.cū non ſtat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet. Adde etiā titulum putatiuum in iure operari effectum veri tituli, vt conſtat in materia iuriſdictionis *l.Barbarius Philippus D.de officio Prætoris, & l.2. C.de ſentent.& interloc. & cap.infamis 3.q.7.v. verùm tamen*, & dixi ſuprà lib.5. Quare, cū hic ſit titulus putatiuus matrimonij, & vterque in poſſeſſione coniugum, reddet filios naturales legitimos. Hanc ſententiam ſequuntur, qui docēt matrimonio præſumpto fieri legitimos filios præſūptè naturales; id enim à fortiori concedere tenentur in noſtro caſu, quos referam ca.ſequenti, & in hac facti ſpecie expreſsè nobiſcum ſentit Molina de primogen.lib.3.ca.1. n.11.ad fin. eius numeri. Caniſius cum alijs in d.*cap.Tanta*, pag.mihi.348. & Nicolaus Garcia p.7.de benef.cap.2.n.30.cum alijs, quos refert.

14. Sed contra hāc illationem ſenſit Panormitanus in d. *cap.Tanta*, num.9. Couar.p.2.de matrim. cap.8.§.2.n.20. Franciſcus Sarmiento d.lib.1.cap.6 num.2.verſiculo, *in ſecunda igitur ſpecie*, & Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſp.171. num.12.ob hęc argumenta. Primò. Quia textus in d. *cap. Tanta*, inquit, *tanta eſt vis matrimonij*, quæ de vero matrimonio debēt intelligi, quia regulariter verba ſimpliciter, & non ſecūdùm quid intelligi debent *l.1. qui in perpetuum D.ſi ager vectigalis*. Appellatione igitur matrimonij nō poteſt venire matrimonium præſumptum. Secūdò. Quia effectus hic legitimationis in *ca. Tanta* tribuitur matrimonio. At ſi putatiuum ſufficiens eſſet ad legitimam reddendam prolem, planè non tribueretur hic effectus matrimonio, ſed bonæ fidei, ſiquidem nullum fuit matrimonium. Sed hęc non obſtant. Ad primū enim reſpondetur verba propriè, & non ſecundum quid accipienda, niſi aliud ſuadeat, & finis, & ratio legis, & mens loquentis, & inſtituentis, vt in iure notum eſt. Quare ex fine & iure optimè colligimus in d. *cap. Tanta*, eā vim eſſe matrimonij veri, atque præſumpti *ca. 2. & penult. Qui filij ſint legit.* Ex quo etiam conſtat ad ſecundum. Tribuitur namque ille effectus non tantùm bonæ fidei coniugum, ſed etiam matrimonio, quod Eccleſia verè exiſtimat, & iudicat matrimonium, ac probat propter occultum impedimentum. Idque ex eo manifeſtum eſt. Quia parentum ignorantia, niſi accederet etiam iudicium & approbatio Eccleſię, non redderet ſobolem legitimam, vt conſtat ex *c.cùm inhibitio, de clandeſtina deſponſatione, et ex ca.quod nobis. Qui filij ſint legitimi*, ibi. *Poſtmodum ab Eccleſia comprobato*. Neque ſufficeret etiam Eccleſiæ approbatio ſine bona fide, vel vtriuſque vel alterius tantùm.

15. Quandò

Digitized by Google

15. Quartò colliges ſubſequenti matrimonio legitimam prolem reddi, quamuis non ſubſequatur immediatè. Itaque, ſi quis ſuſcepit filios ex concubina, & poſtea ducat aliam coniugem, qua demum mortua contrahat matrimonium cum prædicta concubina: filij antea ex ea nati legitimantur, non obſtante matrimonio interiecto. Sic docet Abbas in d. *c. Tãta* Angelus in d. *§. fin. inſtit. de Nupt.* Scheineid. de patria poteſtate num. 22. Couar. in d. *§. 2.* n. 28. citatis alijs, Azor tomo 2. lib. 2. cap. 13. quęſt. 5. Sairo lib. 6. de irregularitate cap. 10. num. 19. cit. alijs. Quibus etiam adde Petrum Gregoriũ in ſyntagm. iur. p. 2. lib. 10. cap. 4. nu. 5. qui adducit textum in d. *l. diuid. cum quis l. nuper C. de natural. liber.* Caniſium in d. *cap. Tanta* pag. 351. Cuius ratio eſt. Quia ſufficit parentes tempore ſuſcepti filij potuiſſe contrahere, vt cõſtat ex d. *c. Tanta.* Eſt etiam pro hac ſententia elegans textus in *l. 8. §. 1. D. commun. prædiorum.*

16. Quintò colliges filios ſuſceptos fieri legitimos matrimonio ſubſecuto, licet tãtùm ſit ratum, & non conſummatum. Ea enim efficacia conceſſa eſt in iure matrimonio. Matrimonium autem ratum etſi non conſummatum verè matrimonium eſt. Id quod in ſpecie docuit Sairo d. li. 6. cap. 10. num. 28. Quod idem affirmare debent, quicumque ſentiut per copulam pręcedentem matrimonium poſtea ſequutum non conſummari, ſed eſſe debere copulam matrimonialem non fornicariam, vt dixi ſupra lib. 9. Adde, quamuis matrimonium ratum eam vim habeat, non tamen eam conceſſam ſponſalibus de futuro. Excipe ius antiquum, & etiam nunc, vbi Tridentini decretũ receptum non eſt. Legitimantur enim filij antea ſuſcepti per ſpõſalia, quoties illa ex diſpoſitionẽ iuris tranſeunt in matrimonium. Quia tunc operantur, non quatenus ſponſalia ſunt, ſed quatenus vim matrimonij obtinent ex iuris diſpoſitione.

17. Sextò colliges huiuſmodi beneficiũ habere locum, ſiue exiſtant alij filij iuſtè ſuſcepti ex alio matrimonio, ſiue ſecus, quamuis enim de hoc dubium fuerit, atque reſtrictior diſpoſitio Conſtantini, Zenonis, & Anaſtaſij, attamen latior Iuſtiniani in *d. l. cum quis*, & Nouell, 74. & 89. vbi ſiue exiſtant alij legitimi & iuſti filij, ſiue non exiſtant, voluit Iuſtinianus per ſubſequens matrimonium legitimam prolem effici, vt ex his, quæ ſupradiximus cõſtat. Ex quibus etiam patet hoc beneficium pertinere non tantùm ad filios ex concubina, ſiue libera, ſiue ancilla ſuſceptos, ſed etiam ex quauis alia ſoluta fœmina. Quamuis enim de hoc, vt viſum eſt, ſtrictior fuerit Iuris Cæſarei diſpoſitio, Pontificij tamen conſtitutio, cui in hoc ſtandum eſt, ſic ſtatuit, vt docet etiam Abbas in d. *cap. Tanta* num. 14. Azor, d. lib. 2. cap. 13. q. 7. Cou. p. 2. c. 8 §. 2. n. 4. & Greg. Lopez d. *l. 1. tit. 13. part. 4. v. Que tiene por Barragana.* Licet non explicet, an id exiſtimet dicendum Iure Pontificio tantùm, vel etiam ciuili. Quare non probo, quod Antonius Gabriel de legit. concluſ. 1. numero 51. exiſtimat id eſſe verum non ſolùm Iure Pontificio, ſed etiam Ciuili.

§. TERTIVS.

Matrimonio ſine dotalibus inſtrumentis, & ſine parentum, aut filiorum conſenſu legitimari, & etiam nepotes.

SVMMARIVM.

Legitimum matrimonium etiam ſine tabulis dotalibus, n. 18.
Non habere locum inſpecto Iure Ciuili quidam ſentiunt, n. 19.
Verius oppoſitum, n. 20.
Etiam ſi matrimonium fiat abſque conſenſu parentum, n. 21.
Nec requiri filiorum conſenſum ad legitimationẽ per matrimonium, n. 22.
Etiam legitimos reddi nepotes, n. 23.
Obyciuntur nonnulla & diluuntur, n. 24. 25.

18. SEptimò colliges nihil aliud requiri, quam ſubſequens matrimonium, atque adeò huiuſmodi beneficium locum habere, ſiue dotalia inſtrumenta confecta fuerint, ſiue ſecus. Et quidem de hac illatione ſecundum Ius Canonicum dubitari non poteſt, iuxta cuius diſpoſitionem filij ex quacumque fœmina ſuſcepti, dummodo inter illos coniugium eſſe poſſit, legitimos fieri ſequuto matrimonio. Conſtat autem coniugium ſecundùm Ius Canonicum etiam ſine dotalibus inſtrumentis. Id etiam conſtat ex toto titulo, *qui filij ſint legitimi.* Atque huic iuri ſtandum eſt tanquam in hac materia potentiori.

19. An verò idem dicendum ſit ſecundũ ius Cæſareum multi dubitarunt. Quamuis enim verum ſit ex Iure Ciuili poſſe nuptias iuſtas conſtare ſolo conſenſu etiam ſine ſcriptura dotis, *l. nuptias 30. D. de regulis iuris, nuptias non concubitus facit, ſed conſenſus.* Vnde ad matrimonij ſubſtantiam non eſſe neceſſarias tabulas nuptiales, non dotem, non donationem propter nuptias, non celebritatem nuptiarum non pompam ſiue ſolemnitatem conſtat, *l. 13. in principio D. de donatio. & l. vltima in principio C. de donation. ante nuptias. l. 9. ſi vicinis, l. 13. Neque ſine l. 21. à Caligato & l. ſequenti C. de nupt. & l. 4. de pignoribus l. 4. de fide inſtrumentor.* & diximus etiam nonnulla ſupra lib. 1. & 2. Itaque quamuis hæc vera ſint; attamen in huiuſmodi nuptijs, quę interueniunt cum ea, ad quã prius conſuetudinem habuerat, dotalia exigi inſtrumenta, vt legitima fiat proles, docent nõ pauci. Borcholten *inſtit. de nupt. §. fin.* num. 9.

Digitized by Google

Riterſ.ad Nouell.p.4 cap.12.num.8. Couarr.d. §.2.num.8.Azor.d.lib.2.cap.13.quæſt. 4. inclinat Schneid.*inſtit.de patria poteſtate*,num. 22. Angelus,Baldus,Lucas de Pena & Præpoſitus, quos refert Fachineus lib.3.controuerſ.cap.51 quos etiam ipſe ſequitur in fine eius cap. ſpectato Iure Ciuili,licet aliter dicendum ſentiat Iure Canonico,cui in hoc ſtandum eſt, quod et eam ſequitur Caniſ.in d.*cap. Tanta* loco ſupra cit.Non alio fundamento mouentur, niſi quia beneficium hoc iure humano inductum eſt, & ideo non aliter locum habet,niſi iuxta iuris ciuilis diſpoſitionem.At iure ciuili beneficium hoc non eſt conceſſum, niſi dotalibus confectis inſtrumentis Nouella 12.c.2.Nouel. 18.Nouel.117.c.2.& *§.fin.inſtit.de nuptiis & §. 1.de hered.quæ ab inteſt.defer.*& vbicunq; Iuſtinianus de hac confirmandæ originis ratione agit,dotalium inſtrumentorum meminit. At Antonius Gabriel de legit.concluſ.1.n.12.ſub diſtinctione loquitur. Si enim ſuperſint filij legitimi, addit eſſe neceſſaria inſtrumenta: quodſi non extent,cenſet non eſſe neceſſaria. Verùm hic nullo iuris fundamento nititur, vbique enim de hac re eodem modo loquitur Iuſtinianus, & exprimit inſtrumenta dotalia: quare aut ſemper, aut nunquam requiruntur.

20. Verius ergo mihi videtur ad beneficium iſtud ex ſubſequenti matrimonio conferendum etiam attento iure ciuili, non requiri inſtrumenta dotalia.Sic Donellus lib.2. commentar.capit.21.verſ. *Nuptiis cum eadem muliere*.Sed ſatis eſſe validum matrimonium. Idque mihi perſuadeo iſta conſideratione. Quia id,quo potiſſimum permoti Conſtantinus,Zeno,Anaſtaſius,& Iuſtinianus eas conſtitutiones ediderunt,id fuit,vt ſpe legitimãdi prolem,prauam ac turpem conſuetudinem relinquerent,& affectum.Quare ea legitimationis efficacia conceſſa videtur honeſtæ coniugali coniunctioni,vt ex ipſis conſtitutionibus conſtat,non verò dotis promiſſioni, aut confectioni inſtrumenti. Cùm ergo ſine dotalibus inſtrumentis nuptię valere & conſiſtere poſſint,habebunt ſanè eundem effectum *l. in omnibus cauſis id obſeruetur D.de regulis iuris* Quod ſi Iuſtinianus exigere videtur inſtrumenta dotalia in locis allegatis, dicendum cũ Donello ibidem exigi quidem,non ad beneficium confirmandi originem, ſed ad nuptiarum probationem certam,ne quid hic à coniugibus ſimularetur ad ſtatum confirmandum,cùm eo tempore non aliter conſtare ſoleret nuptias eſſe contractas, quam dotalibus inſtrumentis confectis. Quam rationem aſſignare videtur Imperator §. *illud autem Authent. Quibus mod. naturales efficiant. legitimi.* Vel dicendum, idque ſatis apertè videtur colligi ex Nouel.89.§.*reliquis igitur, dotalia inſtrumenta* per periphraſim appellari *nuptias* à ſigno,& ab adiunctis,quemadmodum à ſolemnitate appellantur tædæ nuptiales , filius conceptus ante dotalia , natus poſt dotalia. Quare non efficitur dotis, aut dotalis tabulæ confectionem exigi, vt matrimonio ſubſequenti legitima proles fiat. Addo etiam conſiderationem aliam , qua noſtra magis confirmetur ſententia.Quia cùm poſſit ea origo confirmari ex matrimonio contracto per eum, qui in articulo mortis fuerit conſtitutus, quando non eſt facile dotale inſtrumentum confici , planè ſequitur huiuſmodi inſtrumenta dotalia non requiri vt aliquid ſubſtantiale ad confirmandam originem. Quam rationem ſi attendiſſent ,qui in 3. illatione nobiſcum ſentiunt, in hac ſentirent etiam nobiſcum.

21. Octauò colliges eam vim conuenire matrimonio etiam abſque conſenſu parentũ. Itaque ipſis reluctantibus & inuitis parentibus proles fit legitima, ſi ſemel contrahant coniugium.Hic enim fauor matrimonio conceſſus eſt,cui parentes renuntiare nõ poſſunt. Sic communis ſententia,quam expreſſè Saito dict.lib.6. cap. 10.num.23. Molina tom. 1. de iuſtitia tract.2.diſput.172.num.5.Ioannes Azor.tomo 2.lib.7,cap. 13.quæſt. 12. Couarruuias p.2,cap.8.§,2.Neque obſtat textus in dict. *Authent. Quibus mod.natural.effic.ſui.* Nouel. 89. cap. 10.*ſi verò is*, vbi conſenſus parentum requiritur.Vt enim conſtat ex conſtitutione, ſermo eſt de his,qui legitimi fiunt reſcripto, aut priuilegio Principis, non diſpoſitione iuris,vt loco citat.n.23.citatis alijs interpretatur Couarruuias.

22. Nonò colliges,neque etiam vltra matrimonium requiri filiorum conſenſum, ſed ipſos etiam inuitos legitimos fieri.Pro qua ſententia facit Barthol. in *l.vltima D. de his qui ſunt ſui iuris*,dum affirmat infantem poſſe fieri legitimum, ſequitur Barbacius concil. 33. volumine 2. Ioannes Azor,dict.lib.2. cap.13. quæſt.12.Molina loco citato num. præcedenti, Couarruuias dict.§. 2. num. 16. & Sarmiento lib.1.S.lectar. interpretat. cap. 8. poſt principium.Hæc tamen illatio intelligenda eſt iure Pontificio ſpectato,vt apertè Couarruuias fatetur d. num.16. vbi ſe purgat à calumnia Sarmiento,qui etiam in eadem ſententia eſt. Nam ſi attendamus ius ciuile , planum mihi videtur vltra matrimonium requiſitum fuiſſe filiorum conſenſum. Facit textus in *Authentic. Quibus mod. naturales efficiantur ſui*, Nouel.89. capit. 11. *Generaliter autem in omnibus qui per prædictum modum deducuntur ad legitimum ius,tunc id volumus obtinere, cùm & filij ratum habuerint. Nam ſi ſoluere ius patriæ poteſtatis inuitis filij non permiſſum eſt patribus multò magis ſub poteſtatem redigere inuitum filium, & nolentem,ſiue per oblationem ad curiam, ſiue per inſtrumentorũ celebrationem, ſiue per aliam quamlibet machinationem , tanquam ſortem metuentem paternam,iuſtum non eſt, neque*

imperſ

Digitized by Google

imperij, & legiſlatoris ponimus proprium. Atque ita inſpecto iure ciuili citatis alijs ſenſit Fachineus lib.3. controuerſ. cap.54. in eo tamen corrigendus, quod exiſtimauerit idem ſeruandum eſſe iure Pontificio. Quia cùm iure ciuili ita apertè conſtitutum ſit, neque contrarium iure canonico ſit ſancitum, tacitè vel expreſsè illi inhærendum cenſet; ſicut enim leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita, & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adiuuantur *cap.1.de noui operis nuntiat* Corrigendus itaque in eo. Nam omnia iura Pontificia apertè clamant ſoli matrimonio id conceſſum, etiam ſine tabulis, ſine conſenſu, *Tanta* enim, inquit Pontifex, *eſt vis matrimonij.* Atque huic iuri ſtandum eſt, quod prævalet in hac parte etiam in terris imperij, vt dicam infra. Verum quidem eſt potuiſſe id etiam conſtitui, vt non niſi conſentientibus filijs legitimi fierent ex matrimonio parentum cùm enim ea legitimatio inducta ſit humano iure, potuit his vel illis conditionibus induci. Corrigendus etiam Sarmiento in ratione, qua cõcluſionem probat ſcilicet, quia nemo poteſt efficere, vt effectus legis non ſequatur; ſi facit actum legitimum *l.nemo poteſt. D. de legibus 1,* ſicut patres non poſſent pacto efficere, vt filij non legitimentur. Hæc enim ratio verum habet, quando reuera ita lege conſtitutum eſſet at quando lege conſtituitur, vt ea legitimatio pendeat ex filiorum conſenſu, non poteſt actus legitimus eum effectum parere, vt iure ciuili notum eſt.

23. Decimò colliges, ſubſequenti matrimonio non ſolùm effici legitimos filios antea ſuſceptos, ſed etiam nepotes, quamuis tempore contractus matrimonij filij deceſſerint. Hanc ſententiam citatis alijs tenet Couarruuias §. illo 2.n.22.& ſequentibus, Fachin.lib.3. controuer.c.56 Ioannes Azor.dict.lib.2.c.13. qu.13. Molina diſp.172.nu.10. alter Molina lib.3 de primogenitis c.1.n.9. Antonius Gomez ad l.9. Tauri nu.51.& 61. cùm alijs quos citant. Facit pro hac ſententia textus in *l.ſi filium D.de gradibus: ſi filio meo mortuo Titium adoptauero, videri eum defuncti fratrem fuiſſe.* Hæc ibi. Ex quo ſic ducitur argumentum. Quamuis mortuus filius, eius tamen frater cenſetur adoptatus, nec ideo ad huiuſmodi gradum deficit habilitas extremi à quo. Ergo & pari ratione nepotes ex filio legitimi erunt, quamuis mortuus filius. Facit etiam efficaciter alia Fachinei ratio, cuius ſupra n 9.*verſic. Secunda pars,* meminimus. Quia ideo filius ſubſequenti matrimonio legitimus efficitur, quia fictione iuris matrimonium retrotrahitur ad tempus, in quo nondum ſuſceptus filius. Sed ſi matrimonium contractum antea eſſet, filius defunctus legitimus eſſet, & nati ex eo. Ergo idem eſt, etiam ſi poſtea contractum matrimonium ſit maximè cum hæc pendeant ex legiſlatoris voluntate.

24. Verùm contra illationem hanc ſenſere non pauci, Decius conſilio 343. Anton. Gabriel de legitimat.concluſ.1.n.12. Gregor. Lopez p.ct.l.1.titul.13.Partita 4.columna 2. in fine, Caniſius in dict. *cap.Tanta* p.357. & alij, quos referunt Fachineus, & Couarruuias locis cit. Probant primò ex textu in *l. qui libertinus 37.D.de operis libert. Poſthumus liberti heredes patris ſui non liberat, quod proficiſci liberatio à liberto debet. Nec quiſquam poſt mortem liberari intelligi poteſt, &c.* Si ergo filius poſthumus nõ liberat libertum ab operis, à quibus liberaſſet nondum quinquennis, pariter etiam filius mortuus non liberabit filios à defectu natalium. Secundò probant. Quia in nepotes deriuatur legitimatio per filios. Si ergo filius illegitimus eſt, quia iam defunctus, quando contrahitur matrimonium, non poteſt nepotibus legitimatio quæri. Debet enim eſſe extremum habile, per quod nobis adquiritur *l.1.§.3. & §. Cæterùm de adquirend. poſſeſſione.* Tertiò probant ex textu in *l.Si is qui 44.D.de adoptionib.* vbi dicitur non poſſe quemquam adoptari ex filio iam mortuo, quia deficit habilitas extremi, & in eo caſu fictio non procedit iuxta textum in *l.ſi is qui pro emptore 15. D.de vſu cap.*

25. Hæc tamen non obſtant noſtræ ſententiæ. Ad primum enim reſpondetur aut ex *l.qui libertinus,* argumentum peti ab exemplo: aut ex illa ratione legis: *nec quiſquam poſt mortem liberari intelligi poteſt.* Si argumentum ducitur ab exemplo, eſt omnino diuerſum. Vt enim libertus operas non debeat, requirit ius, vt duos, pluresue filios, filiasue habeat, præter eum qui ſuas operas beſtijs locauerit, aut his amiſſis filium quinquennem. Quare ea præſens conditio eſſe debet, vt operas patrono libertus non debeat. At non colligitur ex iure filij vitam neceſſariam eſſe, vt deriuetur legitimatio ad nepotes. Si verò argumentum ſumitur ex ratione illa perpetua non eſt, ſcilicet neminem intelligi poſſe poſt mortem liberari. Fuit quidem ea opinio Antiquorum iureconſultorum, improbata tamen à Iuſtiniano *§.poſt mortem inſtit.de inutil.ſtipul. & l.vnica C. vt actiones ab hæred. & l.11.C.de contrah. & committ.ſtipul.* vt in dict. *l.qui libertinus, et in dict.§.* notauit Gothophredus, & Donellus in l.45.§.1.de V.O. Neque obſtat ſecundum. Dicimus enim extremum eſſe habile pro eo tempore, quo fingitur retrotrahi matrimonium. Fingitur enim ab initio eſſe contractum, vt iam dictum eſt. Neque obſtat tertium. Vt enim docet Couarruuias & ex textu ipſo colligitur, non poteſt aliquis, vt nepos ex filio adoptari, niſi nominatim dicatur, ex quo filio.

CAP.

Digitized by Google

CAPVT II.

De qualitate in filijs requiſita, vt legitimi reddantur ſequentibus nuptijs.

SVMMARIVM.

Requiri in filio legitimando per matrimonium quod ſit ex ſoluto & ſoluta, n.1.
Explicantur nonnulla ex iure Ciuili, n.2.
Opponitur, & diluitur, n.3.
Non legitimari filium ſuſceptum ab iis, qui tenentur impedimento dirimenti, n.4.
Secus ſi ſuſcipiatur filius ab initiato minoribus ordinibus, n.5.
Aut ſi teneantur parentes voto ſimplici caſtitatis num.6.
Aut ſi alter ex parentibus contraxerit tantum ſponſalia, n.7.

1. VIDIMVS hactenus, quò beneficium legitimationis adquiratur, ſcilicet, matrimonio, ſiue vero, ſiue præſumpto, ſiue rato tantùm, ſiue etiam conſummato, & ſiue contrahatur in vita, ſiue in mortis articulo, & ſolo matrimonio reddi prolem legitimam ſine dotalibus inſtrumentis, & ſine filiorum, aut parentum conſenſu, legitimos reddi non tantùm filios, ſed etiam nepotes defuncto filio. Examinandum nunc quę qualitas requiratur, aut quales filij eſſe debent, vt legitimationis beneficium ſubſequentibus nuptijs poſſint adipiſci. Habemus autem in hoc expreſſam iuris diſpoſitionem, vt ſcilicet filij ſuſcepti ſint ex ſoluto, atque ſoluta, id eſt, ex his parentibus, inter quos matrimonium conſtare poſſet. Sic iure Pontificio cautum in dict. *cap. Tanta* & alijs ſupra relatis cap. præcedenti in principio & etiam iure Ciuili *§. fin. inſtit. de nupt.* ibi, *Qui à muliere libera procreatus:* & conſtat etiam ex alijs legibus ibidem relatis. Exigitur enim, vt vxor eſſe poſſit. Quare ſecundùm hanc vtriuſque iuris diſpoſitionem canonici, & ciuilis eā vniuerſalem regulam ſtatuimus. Quotieſcumque ex aliquo impedimento dirimente inter parentes matrimonium eſſe non poteſt iure Pontificio: etiam ſi diſpēſabile ſit, aut quoties inter aliquos iure ciuili matrimoniū eſſe non poterat, etiam ſi impedimentum illud temporale eſſet, proles ex eo matrimonio ſuſcepta non poteſt reddi legitima per ſubſequentes nuptias. Quam regulam vt explicemus magis, colligamus in ſpeciali nonnulla.

2. Primò ex dicta regula colliges intellectum ad multa in iure Ciuili. Hinc intelliges diſpoſitionem iuris in *§. ſed & aliud Authent. Quibus mod.* ſi habuit filium ex indigna non legitimari per ſubſequens coniugium. Quia ſcilicet, attento iure ciuili non potuit eſſe cōiugium inter eos, atque ideo neque eo iure fiebant legitimi filij. Atque in hoc ſenſu, ſcilicet, ſecūdùm ius ciuile locuti ſunt Auctores, quos refert Fachin. lib. 3 controuerſ. ca 53. in principio, & probat textus in *l. 1. C. de naturalibus liberis*, ibi, *Senatores vel præfectos, &c.* Quo loco non *præfectos*, ſed *perfectiſſimos* legendum eſſe monet Cuiacius ad Nouellam 89. & Briſſon. de V.S. *v. perfectiſſimi.* Quod nomen dignitatis fuiſſe, probat ex Auguſtino epiſt. *98.* & *ex l. 11. C. de Quæſtionibus & ex C. Theodoſ.* vbi ſæpe. Idem etiam conſtat ex tex in *l. humilem C. de inceſtis nupt. lib. 5.* Iure enim ciuili prohibentur nuptiæ Senatoris cum indignis, & ſimiliter Senatoris filij & etiam Clariſſimi *l. 44. de ritu nupt. et l. ſemper §. 1. eodem et l. 3. C. de nup. Vlpia. in fragm. tit. 13. & palam quæſtum facere D. de ritu nuptiar.* Videlicet, ne ordo Senatorius huiuſmodi contaminaretur nuptijs: de quo late Briſſonius in libro de iure Connub. à principio. At poſtea Iuſtiniani Nouellis Senatores, viri clariſſimi, & viri perfectiſſimi cum eis, ſi reſipiſcant, connubium habent exceptis ancillis. Quare antiquata videtur *lex. 1. C. de naturalibus liberis*, & antiquata etiam Martiani lex, cuius pars eſt tex. in dict. *l. humilem.* Reuocantur autem in Nouella 117. c. 6. Hinc etiam intelliges textum in *l. & ſi contra C. de nuptiis.* Illi enim, qui in Prouincia erat, matrimoniū prohibitum erat cum oriunda, vel ibi domicilium habente & *l. ſiquis officium 38. D. de ritu nupt.* Potentatus enim nuptias prohibet. Quo conſtituto iure optimo cautum eſt, vt eo tempore ſuſcepti filij nunquam iuſti fiant. Et poſtea ſuſcepti filij depoſito officio nuptijs perſeuerantibus iuſti, legitimique naſcantur: non ſecus ac ſi duo conſanguinei conſcij impedimenti nuptias contraxiſſent, qui tamen poſtea diſpenſatione obtenta iterum confirmaſſent, & vtroque tempore liberos procreaſſent, primi illegitimi remanent, poſteriores verò legitimi naſcuntur. Et in eundem ſenſum accipe textum in *l. eos qui 65. §. 1. D. de ritu nuptiarum.* Sic etiam accipe textum in *l. ſiquis in Senatorio 27. eodem.* Senator enim cum libertina nubere non poteſt. At depoſito Senatorio ordine iam illam vxorem habere poteſt. Huiuſmodi multa alia reperies in eo titulo. Idem etiam dicendum de tutore cōparatione pupillæ, quia pupillam ducere non poterat, ne pupillæ in re familiari circunſcribantur ab his, qui rationes eis geſtæ tutelæ reddere compelluntur *l. libertum D. de ritu nuptiarum.* Atque hoc eodem ſenſu accipiunt multi reſponſum Iuris Conſulti in *l. Paulus de ſtatu hominum*, ſcilicet filios ſuſceptos ab eo, qui patre aut inuito, aut ignorante contraxit, mortuo auo legitimos non fieri nec iuſtos filios: ſuſcepti enim eo tēpore, quo matrimonium iniri non poterat. Sed non rectè ſic accipiendum exiſtimant, oſtendimus enim ſupra libro ſecundo, capite primo valuiſſe iure ciuili eiuſmodi coniugium ſemel conſummatum; attamen in pœnam excluſ-

cluſi filij eo tempore ſuſcepti ab hæreditate ſunt, videlicet, ne auo inuito agnaſceretur hęres, de quo videndus Gothophredus in *l. filius emancipatus 25. D. de ritu nuptiarum.*

3. Sed his obſtare videtur *regula. Non firmatur de regulis iuris in 6.* Conualeſcit enim in his caſibus matrimonium à principio nullum. Verùm non eſſe illam regulam vniuerſalem, ſed interdum tantùm habere locum, videtur indicare Gothophredus in dict. *l. ſi quis in ſenatorio,* & ſequitur latè Briſſon. dict. lib. de iure cōnub. Aliam adhibet ſolutionem Pechius in dict. regula n. fin. quæ apud illum videri poteſt. Videndus etiam Dynus ibidem. Mihi placet non ſola temporis tractu conualeſcere huiuſmodi matrimonia, ſed acceſſu noui conſenſus poſt officium depoſitum, vel ſenatoriæ dignitatis priuationem. Idque iura indicant in dict. *l. ſiquis officium 38. de ritu nuptiarum*, ibi, *ſi poſt depoſitum officium voluerit mulier nuptias contrahere, & l. eos qui 65. eodem*, ibi, *& tamen poſt depoſitum officium, ſi in eadem voluntate perſeuerat.* Non ergò tempori, ſed nouo conſenſui tribuitur confirmatio & valor.

4. Secundò colliges filios ſuſceptos non ſolùm viuente alio coniuge, ſed etiam ſi ſoluti parentes ſint, ſi tamen ex conſanguinea, aut affine, aut publica interueniente honeſtate, aut diſpari cultu aut furia, vel errore, aut denique interueniente quouis impedimento dirimente, iuxta ea, quę de impedimentis matrimonij iura diſponunt, nequaquam ſubſequentibus nuptijs fieri legitimos. Quæ communis Doctorum ſententia eſt, nemine dempto, & per plures numeros eam latè proſequitur Sairo dict. cap. 7. à num. 16. Huius autem & præcedentis illationis ea ratio eſt, quia filij ſuſcepti ante nuptias legitimi fiunt illis ſubſequentibus fictione iuris, vt ſępe dictum eſt. At, vt fictio, quæ veritatem imitatur, locum habeat, neceſſe eſt, vt ſint extrema habilia, vt conſtat exemplo adoptionis, quæ naturam imitatur *inſtit. de adoptionibus.* Vt ergò matrimonium ſubſequens confirmet originem, neceſſarium eſt vt eo tempore, ad quod retrotrahitur, parentes potuerint validè copulari per iuſtas nuptias: atque ideo, ſi eo tempore impedimentum extiterit, cùm non potuerit iniri coniugium, neque poſtea ſecutum confirmabit originem.

5. Tertiò colliges, ſiquis in minoribus ordinibus conſtitutus filios ex aliqua fœmina ſoluta ſuſcipiat, nullo alio interueniente impedimento, ſubſequentibus nuptijs legitimos reddi. Sic docet Cardinalis in d. *cap. Tanta* nu. 4. Ioannes Andreas in *regula. Sine culpa, de regulis iuris in 6.* Couarruuias cit. alijs d. cap. 8. §. 2. num. 5. Fachin. lib. 3. controuerſ. c. 52. Maiolus de irregularitate cap. 4. n. 15. Fauet Syluestr. *v. illegitimus* qu. 4. & expreſsè *v. legitimus* qu. 8. quos ſequitur Sairo lib. 6. de irregularitate ca. 8. num. 17. Cuius ea euidens ratio eſt, quia clericus in minoribus conſtitutus, etiam ſi habeat beneficium Eccleſiaſticum, non eſt ad matrimonium inhabilis. Quamuis enim conſtante beneficio iniri non poſſit, & ſtatim atque nubit, amittit, vt dixi ſupra lib. 7. attamen id omittere in eius, & non in alterius poteſtate eſt: nulla itaque diſpenſatione indiget vt habilis ad matrimonium fiat. Ex quo vides diuerſam eſſe huius rationem, & eius qui impedimento diſpenſabili tenebatur tempore ſuſcepti filij. Quam diuerſitatis rationem miror non aduertiſſe Franciſcum Sarmiento lib. 1. ſelect. c. 5. n. 7. & Antoninum Gabrielem de legitimatione concluſion. 5. cum alijs, qui oppoſitam ſententiam ſequuti ſunt nullo cū fundamento iuris aut rationis. Idem dic de filio ſuſcepto à moniali, ſi in anno probationis ſit, regula enim continentiæ nondum tenetur *ca. ſtatuimus 23. de regulari.*

6. Quartò colliges, filios ſuſceptos ab eis, qui tantùm ſimplici voto caſtitatis tenebantur, & aliàs non erant inhabiles ad cōiugium, ſubſequēte poſtea matrimonio legitimos reddi. Sic probabile putat Ioannes Azor. dict. lib. 2. cap. 13. quæſt. 10. licet oppoſitum verius exiſtimet. Mihi huius illationis hoc videtur eſſe certiſſimum fundamentum; quia votum ſimplex caſtitatis non impedit, & dirimit matrimonium, ſed eo ſubſiſtente validè matrimonium celebratur: prolis autem legitimatio nō aliunde prouenit, quam ex valore matrimonij quod eo tempore eſſe poterat. Finge ergò adſtrictos voto ſimplici matrimonio copulari, proles ex eo matrimonio ſuſcepta legitima naſceretur, non alia ratione, niſi quia validum matrimonium eſſet. Cui ſententiæ ſubſcripſere omnes Doctores Salmantini anno 1614. quos retuli ſupra lib. 9. Ergò & fictione iuris retrotractum matrimonium prolem ſuſceptā voto ſubſiſtente reddet legitimam, quamuis cum ſacrilegio contra votum procreatam. Ex qua ratione facilè dilues ea, quibus permotus idem Ioannes Azor. loco citato verius exiſtimat, in eo caſu non legitimari prolem antea ſuſceptam.

7. Quintò colliges filios ſuſceptos ex muliere, quæ alteri diſponſata erat de futuro, reddi legitimos ſubſequenti matrimonio. Sunt enim verè naturales, & ſine diſpenſatione vlla per matrimonium diſſoluuntur ſponſalia *cap. ſi inter de ſponſalibus et cap. 1. de ſponſa duorum & cap. fin. 27. quæſt. 2.* Licet enim cum peccato contrahatur coniugium, validè tamen. Atque hoc ſenſu intelligenda eſt diſpoſitio in *l. 11. Tauri,* quæ eſt *9. tit. 8. lib. 5. compilat. iuſtamente ſin diſpenſacion.* Vnde filios iſtos naturales eſſe docuit Lara in *l. ſiquis a liberis num. 93. D. de liberis agnoſcend,* Couarruuias 2. part. de ſponſal. cap. 1. num. 17. Molina tom. 1. de iuſtit. tract. 2. diſput. 167. Thomas Sanchez lib. 1. de matrimon. diſput. 2. num. 8. cuius oppoſitum ſine fundamento iuris aut rationis docuit Sarmiento

mientq

Digitized by Google

miento dict. lib. 1. cap. 5. num. 5. Ceruantes in l. 11. Tauri num. 145.

§. VNICVS.

Filios putatiuè naturales etiam fieri legitimos ſequenti matrimonio.

SVMMARIVM.

Filios naturales putatiuos legitimos fieri matrimonio etiam præſumpto, n. 8.
Opponuntur nonnulla, n. 9.
Diluuntur, n. 10.

8. SEXTO colliges filios ſuſceptos ab his inter quos re ipſa matrimonium eſſe non poterat, ignorabatur tamen ab altero eorum, vel ab vtroque impedimentum, ſi ſequitur poſtea præſumptum matrimonium ex eadem ignorantia valet, filios inquam putatiue tantùm naturales, at re ipſa, vel inceſtuoſos, vel adulterinos, legitimos fieri. Quod filios re ipſa naturales legitimos efficiat matrimonium ex ſuperueniente impedimento, & ignorato præſumptum, dixi ſupra cap. præced. nunc verò contendo filios exiſtimatiuè naturales legitimos fieri matrimonio etiam præſumpto. Sic ſenſiſſe videtur Syluester *v. filius.* queſtione 8. Pro qua etiam citat Ioannem Andream, & Antonium de Butrio in dict. *cap. Tanta.* ſequuntur alij, quos refert Couarruuias dict. §. 2. num. 19. & 20. Ioannes Azor. dict. lib. 2. cap. 13. quæſtione 9. Emanuel de Sa *v. filius* num. 19. fauet quod docet Caniſius in dict. *cap. Tanta.* pag. 357. Conuincitur hæc ſententia ratione facta præcedenti dict. num. 8. vel 9. Quia ex matrimonio illo præſumpto retrotracto ad illud tempus cùm ea bona fide naſceretur proles legitima, & ratione bonæ fidei extrema ſunt habilia. Ergo fictio iuris in eo caſu idem operabitur, atque veritas. Vel idem, atque ſi ex matrimonio bona fide inito proles ſuſciperetur. Quare non eſt cenſendum hunc caſum omiſſum à legiſlatore eſſe, ſed tacitè comprehenſum in *ca. ex tenore.*

9. Sed contra illationem ſenſere nō pauci Doctores, neque infimæ notę, Calderinus, & Abbas, quos refert Sylueſter loco citat. ſenſit etiam Couarruuias dict. §. 2. num. 19. & 20. Molina de iuſt. tract. 2. diſput. 172. num. 11. Alter Molina de primogen. lib. 3. cap. 1. num. 11. & alij quos citat. ſenſit etiam Antonius Gabriel de legitimat. concluſ. 2. Sarmiento lib. 1. Select. interpret. capite 6. num. 2. Fachineus lib. 3. controuerſ. capite 53. citatis alijs, & cum alijs Nicolaus Garcia de benefic. p. 7. capite 2. num. 33. Opponunt primò. Quia tempore ſuſcepti filij matrimonium eſſe non poterat inter illos impedimento ſubſiſtente: ius autem humanum, ex cuius conſtitutione ea diſpoſitio pendet, noluit hoc beneficium conferri, niſi natis ex his, qui validè matrimonio iungi poterant. Vnde nulla bona aut malæ fidei diſtinctione facta inquit Pontifex in dict. *cap. tanta: ſi autem vir viuente uxore ſua aliam cognouerit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius.* Secūdò opponunt argumentum ex textu in *cap. cum inhibitio §. ſiquis vero, de clandeſtin. deſponſat.* vbi dicitur filios natos ex matrimonio clandeſtino, licet ignoranter cōtracto legitimos non eſſe, *de parentum ignorātia*, inquit textus, *nullum habitura ſubſidium proles, cum illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ eſſe videantur* vbi ignorantia, quando coniuges agunt contra id, quod eſt iure prohibitum, non admittitur. Igitur, & in noſtro caſu non admittitur ignorantia, eò quod mulier ie cognoſci permittit contra rationem. Denique opponunt Sarmiento & Fachineus, & alij quia quando quis dat operam rei illicitę, opinio eius vel error nihil operatur, nec eum excuſat, ſed inſpicitur contra eum veritas, non opinio, *l. eum qui innocentem §. ſi nuntia D. de iniurijs cap. continetur cap. ſua de homicidio.* igitur ſi vir copuletur mulieri, quam ſolutam putat, ſi ea fuerit coniugata, cum rem illicitam faciat, non efficit quo minus filius adulterinus non ſit.

10. Sed hæc, quamuis noſtram ſententiam difficilem reddant, non tamen obſtant. Reſpondetur enim ad primum verum eſſe tempore, quo ſuſceptus filius eſt, contrahi matrimonium inter parentes non potuiſſe re ipſa: potuiſſe tamen ſecundum opinionem populi, & approbationem Eccleſię ob occultum impedimentum. Atque id tantùm exigi à Pontifice in ſua deciſione, cuius ea manifeſta ratio eſt. Sola enim opinio populi ignorantis impedimentum ſufficiens eſt, vt qui re ipſa inhabiles ſunt ad matrimonium, iudicentur habiles, & matrimonium eorum probetur ab Eccleſia. Si ergo ſecundùm opinionem poſſe contrahi matrimonium ſatis eſt, vt contractum ſecundùm opinionem ſobolem procreet legitimā: cur etiam, ſi retrotrahatur poſſe ſecundùm opinionem contrahi, non idem efficiet, cùm ſit eadem omnino cauſa? atque adeò idē omnino dicendum, *l. in omnibus cauſis id obſeruetur D. de regul. iuris.* Neque obſtat ſecundum ex textu in *cap. cum inhibitio.* Probat enim nō ſatis eſſe bonam fidem, ſed vlteriùs requiri approbationem Eccleſiæ. vt dixi ſupra capit. pręcedenti num. 9. Adde etiam in eo, qui clandeſtinè contrahit contra interdictum Eccleſiæ adhuc nec bonam fidem eſſe, ſed eam deſiderari à iure, idque indicant illa verba, *non expertes ſcientiæ, vel affectatores ſaltem ignorantia vi-*

Digitized by Google

tia videantur : bona enim fides cum ſcientia vel ignorantia affectata eſſe nequit. Neque obſtat tertium. Quamuis enim grauis de eo quæſtio ſit,an qui dat operam rei illicitæ teneatur de omni eo,quod ſequitur ex eo:& nonnulli affirment, attamen ego ſemper oppoſitũ exiſtimaui,non teneri de eo quod ſequitur, ſi cum opere illicito adeſt inuincibilis ignorantia,de qua quæſtione latè Farinacius 4. part. praxis criminalis quæſtione 126. à num. 60. Illi ergo in ea copula non commiſerunt peccatum inceſtus. Quare ſuperueniens matrimonium bona etiam fide initum reddet prolem illam legitimam, quaſi retrotractum ad illud tempus. Sed & illud ſubtili conſideratione addendum eſt extra rem,& inutiliter omnino argumentum deſumi ex opere illicito: ſic enim ſubtili conſideratione addendum eſt extra rem, & inutiliter omnino argumentum deſumi ex opere illicito:ſic enim ſubtili conſideratione iudicandum eſt. Quandiu opus iudicatum illicitum, filius etiam illegitimus habitus eſt,ea illegitimitatis ſpecie, quę ab eo actu prout illicito promanare potuit:nulla autem alia deriuari potuit ex eo opere cum prædicta ignorantia,quam naturalis:nam quoad circunſtantiam inceſtus non fuit opus illicitum, cùm eius peccati ratio in eo opere defuerit. At quando fictione iuris matrimoniũ retrotrahitur ante tempus ſuſceptæ prolis ſimili fictione, & actus ille vel opus fingitur fuiſſe copulæ coniugalis, & licitæ, quæ quidem ea ſubſiſtente ignorantia licita fuiſſet. Vnde conſequens eſt,vt legitimatio non procedat ex opere illicito,ſed ex opere fictione iuris licito. Sicut ergo ex opere illo, dum matrimonium bona fide contractum conſtaret,non illicito, ſed licito, proles ſequeretur legitima:ita etiam ex opere antecedenti,quod ea fictione iuris licitum iudicatur, ob bonam matrimonij fidem proles redditur legitima. Quam rationem parum acutè mihi conſideraſſe videntur iuris interpretes.

CAPVT III.

Quo tempore requiratur , aut ſufficiat in parentibus habilitas ad contrahendum?

SVMMARIVM.

Præponuntur tres caſus , in quibus examinatur quæſtio,n.1.

Si natiuitatis filij tempore parentes ſunt habiles, legitimus efficitur ſequenti matrimonio,nu. 2.

Opponuntur nonnulla,n.3.4.5.6 7.

Idem dicendum,ſi habiles ſint tempore conceptionis,non verò natiuitatis,n.8.

Idem etiam,ſi intermedio tempore tantùm fuerint habiles,n.9.

1. SED ſiſtamus hoc loco.Diximus reddi legitimos filios ſuſceptos ex fœmina,cum qua nuptię iuſtæ eſſe poterant, videamus quo tempore ſatis ſit , vt potuerit inter eos conſtare coniugium,an tempore conceptionis prolis,an tempore natiuitatis & partus. Pone aliquem cum conſanguinea conſuetudinem habere,grauidam puero reddi, inter eos tunc ratione impedimenti conſanguinitatis non poteſt eſſe coniugium , diſpenſationem impetrant à Romano Pontifice prægnationis tempore, qua fiunt extrema ad coniugium habilia, naſcitur eo tempore puer, & parentes filio nato contrahunt, cenſebitur ne filius iſte legitimus, eò quod licet conceptionis tempore inter eos matrimonium eſſe non poſſit, potuit tamen eſſe partus tempore, impedimento conſanguinitatis ſublato ex indulgentia Pontificis? Hæc certè res negligenter diſcuſſa à Doctoribus eſt,à nobis aliquanto exactius diſcutienda. Mihi tres facti ſpecies,aut tres caſus hoc loco poſſe conſiderari videntur.Primam propoſuimus: ecce ſecundam.Tempore conceptionis filij parentes coniũgi matrimonio poſſunt.Sed eo tempore ante filij natiuitatem vnus ex parentibus cum conſanguinea alterius rem habet, ex quo ortum eſt affinitatis impedimentum, quo conſtante naſcitur proles,quando parentes matrimonio copulari non poſſunt, cenſebitur ne legitima ſoboles, quæ naſcitur eo tempore, quo parentes impediti ad matrimonium erãt? Ecce tertiam. Demus tempore conceptionis filij interueniſſe impedimentum conſanguinitatis,obtinetur diſpenſatio, qua fiunt habiles parentes ad coniugium eo intermedio tẽpore:ſed ante partum ex copula aliqua fornicaria ſuperuenit impedimentum,quominus contrahere poſſint,ſatis ne erit , vt proles reddatur legitima,eo intermedio tempore, prægnationis ſcilicet,potuiſſe contrahere,quamuis tempore conceptionis, & natiuitatis inhabiles fuerint? De prima tantùm ſpecie agunt DD. duas alias non attigerunt,nos de his tribus ſigillatim.

2. In prima igitur ſpecie ſemper exiſtimaui prodeſſe puero natiuitatis tempus, vt legitimus efficiatur,itaque ſatis eſſe, ſi natiuitatis tempore potuerint parentes contrahere,licet conceptionis tempore non potuerint , vt proles ſuſcepta reſtituatur natalibus. Sic docent Ioannes Andreas. Hoſtienſis , Antonius de Butrio, Cardinalis in dict. *cap. Tanta*, Couarruuias dict. capite 8. §. 2. numero 2. Gregorius Lopez d.lib.1.tit.13.Partita 4.litera C. columna 2. à medio, Cuiacius ad Nouellam 22.Fachineus libro 3. controuerſ. capite 50. Thomas Sanchez libro 8. de matrimon. diſput. 7. numero 19. & diſput. 34. numero 47. Molina tom. 1. de iuſtitia tract. 2. diſput. 178. numero 4. Sairo lib. 6. cap. 10. numero 29. citatis alijs Azor,d.cap.13.quæſtion. 3. & alij,

Digitized by Google

quos refert Nicolaus Garcia d. p. cap. 2. numero 35. Quod quidem verum eſt iure Caſtellæ, & Cæſareo, Caſtellæ quidem, quia ita diſpoſitum eſt in *l. 11. Tauri quæ eſt 9. tit. 8. lib. 5. Compil.* Iure quoque Cæſarum apertè conuincitur ex textu in *l. nuper C. de naturalibus liber.* vbi hæc habentur: *Et generaliter definimus id, quod ſuper huiuſmodi caſibus variabatur, definitione certa concludimus, vt ſemper in huiuſmodi quæſtionibus, in quibus de ſtatu liberorũ eſt diſputatio, non conceptionis, ſed partus tempus inſpicitur, & hoc fauore facimus liberorum, vt editionis tempus ſtatuamus eſſe inſpectandum, exceptis his tantum caſibus, in quibus conceptionem magis approbari infantium magis vtilitas expoſtulat.* Idem apertiſſimè conſtitutum eſt ab eodem Iuſtiniano Nouel. 89. cap. 8. ibi. *inſuper etiam ex rationabilibus hoc adiectum eſt cauſis.* Facit etiam pro hac ſententia textus in *l. qui in vtero 7. D. de ſtatu hominum* ibi. *qui in vtero eſt, perinde eſt, ac ſi in rebus humanis eſſet cõſtitutus, quando de commodis eius agitur.* Si ergo de incommodis, habetur pro non nato, neque conſtituto. Illud addendum, id deriuari ex ſpeciali iuris diſpoſitione, non verò ex ſupradicta fictione iuris; cùm, ſi matrimonium trãsferatur ad tempus, quod ius fingit, eo tempore non poſſet ſtare matrimonium ante ſuſceptã prolem. Quare noua diſpoſitione opus fuit ſupra generalem illam, qua cautum fuit, vt legitimi fierent liberi ex ſolutis parentibus ſuſcepti.

3. Verùm contra huius illationis doctrinam ſentiunt Salicetus in *l. filium C. de ſuis & legitim. hæred.* Sarmiento lib. 1. Select. interpr. cap. 5. & nonnulli alij, quos ipſe refert, Caniſius in d. *cap. Tanta* p. 360. & Nicolaus Garcia loco citat. numero 38. ſunt autem horum Doctorum fundamenta ſatis in ſpeciem probabilia. Mouentur primò ex textu in *l. Paulus 5. D. de ſtatu hom.* vbi conceptionis tempus inſpicitur, etiam quando filijs non eſt vtile ibi. *cum qui viuente patre, & ignorante de conceptione filij, conceptus eſt, licet poſt mortem aui natus ſit, iuſtum filium ei, ex quo conceptus eſt, eſſe non videri.* Reſpondet Fachineus loco citato non inſpicit tempus natiuitatis in ſpecie d. *l. Paulus*, Quia nec eo tempore inſpecto legitimi filij eſſe poterant. Nam matrimonium contractum fuerat à filio familias viuente patre ſine eius conſenſu: quo caſu erat inualidum, nec patre mortuo validum efficiebatur. Addit Couarruuias matrimonium tempore conceptionis contractum, vt legitimum eſſet poſt filiorum natiuitatem mortuo auo, neceſſarium fuiſſe vt denuo confirmaretur nouo conſenſu, non autem conſtare nouum acceſſiſſe conſenſum poſt filij natiuitatem, & aui mortem. Verùm neque Fachineus neque Couarruuias argumento videntur ſatisfacere. Nam licet demus matrimonium contractum à filio familias ſine conſenſu patris, & conſummatum nullum fuiſſe, cuius oppoſitum oſtendi ſupra lib. 2. cap. 1. valebat tamen defuncto patre, quando iam factus ſui iuris, & ſolutus erat patria poteſtate, in quo caſu nulla patris, neque aui, in cuius poteſtate non erat, requirebatur voluntas. Adfuiſſe etiam conſenſum poſt aui mortem, quo confirmaretur alias inualidum, colligitur ex cohabitatione, ſiquidem natus poſtea filius eſt. Aliàs, ſi nullum etiam poſt aui mortem eſſet matrimonium, nulluſque nouus conſenſus adfuiſſet, fruſtra quæreretur, an iuſtus patri filius eſſet, & ridiculum Iureconſulti reſponſum. Valuit itaque matrimonium poſt mortem aui. Atque in eo conſiſtit argumenti vis, quod cùm matrimonium illud poſt mortem aui valuerit, & quando filius natus eſt: nihilominus, quia conceptionis tempore nullum erat, vtpote contractum ſine parentum conſenſu, non efficitur filius legitimus. Quare ego reſpondeo eſſe peculiarem diſpoſitionem iuris in eo caſu, quando matrimonium fit ſine parentum conſenſu inſpecto etiam iure ciuili: ſuſcepti enim ex eo coniugio nunquam quoad ſucceſſionem efficiebantur iuſti filij, licet valuerit quidẽ, vt dixi latè ſupra li. 2. c. 1.

4. Mouentur ſecundò ex textu in *l. & ſi contra C. de nuptijs* vbi matrimonium inualidum officij tempore, depoſito officio, cenſetur validum ex conſenſu, additurque filios poſtea natos eſſe legitimos: vbi quærit gloſſa. Quid ſi antea nati? reſpondet eſſe illegitimos, vt habetur in *l. Paulus D. de ſtatu hominum* Cæterùm, ſi hoc argumentum non prematur magis, nullius momenti eſt. Facilè enim dici poteſt, filios ſuſceptos à Præſide, poſt depoſitum officium eſſe legitimos, antea verò non, quia dum fungebatur officio, inualidum erat matrimonium. Vnde illi filij tanquam ſuſcepti ex fœmina, cum qua matrimonium eſſe non poterat eo tempore, nunquam fiunt legitimi ſubſequenti poſtea confirmatione matrimonij. Quis hoc non videt? Neque caſus illius legis quidquam habet commune cum diſpoſitione textus in *l. Paulus*, vt conſtat. Si textus ageret de conceptionis & partus tempore, & vtrumque compararet inter ſe, rectè procederet argumentum. Attamen de hoc neque vllum verbum eſt.

5. Sed vrgeri adhuc fortiùs poteſt argumentum ex d. *l. & ſi contra*, cuius hæc verba. *Et ſi contra mandata Principum contractum ſit in Prouincia conſentiente muliere matrimonium: tamen poſt depoſitum officium, ſi in eadem voluntate perſeuerauerit, iuſtæ nuptiæ efficiuntur, & ideo poſtea liberos ſuſceptos natoſq́; ex iuſto matrimonio liberos eſſe reſponſum viri prudentiſſimi Pauli declarat, quod habetur in l. eos qui de ritu nupt.* At vbi Latini Codices legunt *ſuſceptos, natoſq́;* lib. 28. Baſilicon Thalelæus legit *cõceptos, natoſq́; poſtea.* Quæ lectio, ſi vera eſt, validè

noſtram

Digitized by Google

noſtram ſententiam oppugnat, ſiue potiùs expugnat, quaſi velit Imperator, vt legitimi liberi naſcantur ex eo Præſidis matrimonio poſt officium depoſitum confirmato, non ſolùm nati, ſed & concepti ſint filij, poſt depoſitum officium. Attamen ego Latinam lectionem retinendam cenſeo, eamque pro noſtra ſententia expendo atque conſidero. Non enim Imperator dixit *poſtea conceptos*, ſed *poſtea ſuſceptos, natoſq.* quaſi ſatis ſuperque exiſtimauerit ad legitimationis beneficium obtinendum ſi proles natiuitatis tempore ex legitimo cõiugio naſceretur. Adde etiam in lib. Baſilicon. *28.* tit. de nuptijs ex verſione Gentiani Herueti ſic legi: *Sed ſi poſtea contenta fuerit mulier contracto cum ea matrimonio, qui poſtea naſcuntur filij ſunt legitimi.* Quod etiam noſtram ſententiam confirmare videtur, *naſcuntur* enim dixit, non *concipiuntur*. Adde etiam in d. *l. eos qui de ritu nupt.* Paulum, quem laudat Iuſtinianus, eodem modo ſcripſiſſe, *ideo poſtea liberos natos ex iuſto matrimonio legitimos eſſe*. Frigidè autem gloſſa in d. *l. eos qui* exiſtimauit aliter eſſe in cõcubina. Non enim aduertit cum cõcubina vxoriam coniunctionem eſſe potuiſſe; cum tamen inter Prǽſidem, & eius Prouinciæ fœminam conſiſtere coniugalis copula non poſſet.

6. Mouentur tertiò ex *l. libera C. de ſuis legit. hered.* vbi dicitur natum ex ſeruo & libera eſſe ſpurium, quamuis poſtea patri libertas ſuperueniat, & natalium reſtitutio, quod non aliter diſpoſitum eſt, niſi quia primum tempus inſpicitur. Reſpondetur tamen textũ iſtũ ad rem non eſſe. Nam iure ciuili liberi cum ſerua coniugium eſſe non poterat, niſi patroni tantùm cum ancilla, quæ eo ipſo nouiori Iuſtiniani iure libertatem aſſequebatur & vxoris locum. Vnde iuxta regulam generalem traditam ſpurius erat filius natus ex ſeruo & libera, quia inter parentes matrimonium eſſe non poterat. Nihil itaque proficit filio iam nato reſtitutio natalium, & ingenuitas ſuperueniens parenti quæſita, ſicut neque filio ſuſcepto ex conſanguinea ſuperueniens diſpenſatio iuxta dicta.

7. Quod ſi vrgeas verba illa *ex libero conceptus & ſerua*, vbi non dicitur *natus*, ſed *conceptus*. Ergo quod conceptionis tempore non potuerit iniri coniugium, ſatis eſt ad beneficium iſtud excludendum; alias enim eſſet ex libero natus & ſerua: ſed vox illa *conceptus* pro *nato* accipienda eſt, itaque intellexit Cuiacius ad tit. 54. lib. 1. verſic. *hic locus demonſt.*

8. In ſecunda autem facti ſpecie, quando ſcilicet conceptionis tẽpore poterat iniri coniugium, non verò tempore natiuitatis ex ſuperueniente impedimento dirimẽte, ego quidem exiſtimo adhuc huic beneficio locũ eſſe, & originem confirmari. Docet Ludouicus Molin. tract. 2. de iuſt. diſp. 172. num. 4. Quod quidem mihi perſuadeo, & ratione, & exemplo. Ratio eſt, qua ſæpe hactenus vſi ſumus. Matrimonium confirmat originem fictione iuris transferentis matrimonium in aliud tempus, in quo nondum eſſet proles ſuſcepta. Finge ergo transferri ad tempus ante ſuſceptam ſobolem, eo tempore extrema exiſtunt habilia & contractum matrimonium valeret, & ſuperueniens impedimentum tantùm impediret vſum coniugij, non eius valorem. Idque maximè dicendum, cùm iure humano aliter non diſponatur, quod quidem ſecus diſponi potuiſſet, cùm hæc originis confirmatio ex humana diſpoſitione pẽdeat. Exemplo etiam id ipſum confirmari poteſt, deſumpto ex libertatis beneficio. Quouis enim tempore contigerit matrem eſſe liberam, ſiue conceptionis ſiue natiuitatis, ſiue intermedio tempore, liber naſcitur filius *inſtit. de ingenuis.* Quare idem dicẽdum videtur fauore prolis de confirmatione originis. Imo & videtur hæc ſententia colligi ex d. *l. nuper C. de natur. liber.* ibi. *Et hoc fauore facimus liberorum*, & ibi. *exceptis his tantùm caſibus, in quibus conceptionem magis approbari infantium magis vtilitas expoſtulat.* Cùm ergo in hoc caſu vtilitas infantis expoſtulet inſpici cõceptionis tempus, planum videtur prodeſſe proli, quod conceptionis tempore nullum impedimentum extiterit, quamuis ſuperuenerit poſtea, cùm naſcitur filius. Facit etiam pro hac ſententia, quia cùm agitur de partus commodo, filius pro nato habetur, *l. Qui in vtero 7. D. de ſtatu homin.* & calamitas matris filio nocere non debet *inſtit. de ingenuis*, ſicut, & neque calamitas patris debet nocere filio *l. ex liberis 17. D. de vſufructu.* Facit etiam, quod partui concepto quæſitum videtur ius legitimationis ex fictione iuris, quod ex impedimento matris tolli non poteſt *l. id quod noſtrum 11. de Reg. iur. & nemo alterius odio prægrauari debet cap. non debet 22. de reg. iur.* Puniretur enim partus ſine culpa, quod iura prohibent *cap. ſine culpa 18. de Regul. iur. in 6. cum pœna ſuos debeant tenere authores l. Sancimus 22. C. de pœnis.*

9. In tertia denique ſpecie, quando tantùm intermedio tempore poteſt matrimoniũ contrahi, licet minùs certa res ſit, idem tamen mihi perſuadeo ex adducto exemplo libertatis. Et præterea. Quia id quod in prima & ſecũda ſpecie quæſtionis hactenus diximus, ſtatutũ à iure eſt tantùm fauore liberorum. Hic autẽ eadem verſatur ratio: & vbi ratio eadem eſt, ibi ius idem eſſe debet *l. illud D. ad l. Aquil. & inſtit. de legitima patron. tutela & qua non differunt iuris diſpoſitione l. a Titio 108. de V. O. & quorum æqualis eſt ſanctitas, eorum æqualis celebretur feſtiuitas ca. ſcire debet 8. diſt. 78. diſt. 76.* Atque hæc de originis confirmatione per ſubſequens matrimonium.

CAPVT IV.

De confirmatione originis per reſcriptum Principis.

SVMMARIVM.

Alter modus legitimandi per reſcriptum, n.1.
Quædam limitationes reycinntur, n.2.3
Quæ dicatur legitimatio per reſcriptum, n.4.
Quæ deinceps explicanda, n.5.

1. CONfirmatur etiam origo reſcripto & indulgentia Principis, quæ legitimatio, quamuis etiam abſolute diſpenſatio ſoleat appellari *cap. per venerabilem, Qui filij ſint legitimi. v. diſpenſatio*: differt tamen à relaxatione, ſiue diſpenſatione, qua in aliqua ad aliquem ſpecialem caſum ſuppletur defectus natalium, quod illa ſimpliciter legitimatio dicitur, hęc autem poſterior diſpenſatio quædam tantùm, vt docet cum communi ſententia Couarr. p.2. de matrimon cap.8. §.8 num.1. Azor, dict. lib.2. cap.14. quæſtione 2. Molina tomo 1. tract.2. de iuſt. diſp.173. n.5. Antonius Gabriel cum alijs de legitim. concl.8.

2. Verùm Antonius Gabriel doctrinam hanc duobus modis limitat. Primus, vt etiam legitimatio dicatur, cùm quis ad aliquem ſpecialem caſum habilis fit, ſi Princeps nihil amplius præſtare poterat. Itaque ſolùm propriè diſpenſatio erit quando fit ab eo, qui cùm poteſtatem habeat legitimandi in ampliori forma, noluit amplius cõcedere: ſecus verò quãdo legitimatio reſtringitur, eò quod legitimãs ampliorem facultatem non habebat, ſiue vtatur verbo *diſpenſandi, ſiue legitimandi*, potiùs enim attendendum eſt ad id quod fit, quam ad id quod verba ſonant. Mihi tamẽ hæc limitatio non placet. Nam etiam ſi habilem reddere ad ſpecialem caſum proueniat ex ſtricta facultate & limitata concedentis, adhuc diſpenſatio tantùm eſt, non legitimatio: aliàs daremus aliquem poſſe eſſe partim legitimum, partim illegitimum. Quod non minùs abſurdum eſt, quàm aſſerere aliquem eſſe poſſe partim ſeruum, partim liberum *l. ſi duobus 5. D. de ſtatu li.*

3. Secundò limitat Antonius Gabriel, vt legitimatio dicatur, non diſpenſatio quando perſona eſt generaliter habilis; eſt tamen reſtricta ſucceſſio, vel effectus, qui ex legitimatione ſequitur, vt ſi dicatur, te legitimum efficio, ita tamen vt inde nullum præiudicium filijs legitimis ſequatur, aut ita vt patri ſuccedas in qua portione pater voluerit. Quæ quidem limitatio verè cõſtituta videtur cõtra Antoniũ Gomez in *l.9. Tauri* n. vltimo, qui tantùm diſpenſationem eſſe vult. Sentiunt nobiſcum Couarr. d. §.8 nu.1. Emanuel Acoſta §. *& quid ſi tantum* p.2, num.52. Molina lib. 3. de primog. ca.3. num.38. Qui & refert iuxta hanc opinionem in ſupremo Caſtellæ Senatu iudicatum, Gama deciſ.383. & alij quos referunt. Pro quo facit, quod Carolus V. & Philippus II. explicuerunt in nullo legitimationis Principis reſcripto conſequi quemquam in Caſtellæ regno parentis nobilitatem, Hiſpani *hidalguia*. Vnde dicendum eſſet nullam in Caſtellæ regno legitimationem eſſe, ſed quantumuis amplam eſſe diſpenſationem, quod eſt valde abſurdum.

4. Quare legitimatio eſt, quoties perſona fit generaliter habilis, & legitimatio non reſtringitur, ſiue reſtringatur effectus, qui ex illa ſequitur, ſiue non: diſpenſatio autem, quando ipſa ſubſtantia legitimationis reſtringitur. His adde legitimationem cẽſendam, ſi vtatur verbo legitimamus. Sed de his vide Rotam apud Farinacium 2. p. deciſ.626. Ex quo conſtituto diſcrimine ſequitur aliud, videlicet cum diſpenſatio eſt, cùm ſit ſtricti iuris, vt dixi ſupra lib.8. c. non plus valet, quam ſonant verba ſtrictè ſumpta neque habet priuilegia quæ legitimatis competunt, vt notant Doctores in c. 1. §. *vltimo & c.2. ae filijs presb. in 6.* Legitimatio autem ample eſt intelligenda, vt dictum eſt eodem libro. Vnde etiam in ea legitimatione, qua reſtringitur aliquis peculiaris effectus, gaudet legitimatus omnibus priuilegijs, quibus gaudere ſolent legitimati à Principe illis exceptis, quæ reſtringuntur.

5. Verùm neque omnibus conceſſum eſt habiles reddere, & natalibus reſtituere, neque omnes reſtitui poſſunt, neque ex quacunque cauſa aut quauis forma. Quare videamus hæc tria. Qui poſſint beneficiũ legitimationis concedere. Quibus concedendum. Qua ex cauſa & forma, &c. Quibus ſeruatis conditionibus.

CAPVT V.

Qui poſſint legitimare.

SVMMARIVM.

Supremos Principes legitimare poſſe, n.1.
Eſſe actum mediæ iuriſdictionis inter contentioſam, & voluntariam, n.2.

1. QVod ad primum attinet, illud conſtitutiſſimi iuris eſſe debet, eam poteſtatem reſidere penes ſupremos Principes, ſiue Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares non agnoſcentes ſuperiores in temporalibus, & reſpublicas liberas: cùm enim hæc differentia legitimi, & illegitimi tam quoad ſpiritualia, quam temporalia, legibus tantùm humanis introducta ſit, planum eſt ad eos pertinere legitimandi poteſtatem; ad quos ſpectat leges condere, & inhabilitates introducere. Poſſunt itaque ſupremi Principes, vt docet cõmunis certaque ſen-

Digitized by Google

ſententia: imò Baldus in *l.1. in principio C. de iure anul. aur.* dicit eſſe de reſeruatis Principi, & Paulus de Caſtro conſ. 225. Decius conſ. 150. n. 5. & Abbas in d. *cap. per venerabilem* num. 23. docent eſſe vnum ex regalibus ex l. 1. §. *ait Prætor D. de Poſthum. & in Authent. Quibus mod. natur. effic. ſui in §. illud ibi. per reſcriptum noſtrum.* & non obſcurè colligitur ex d. *ca. per venerabilem.* Quare licet inferiores Principes poſſint habiles reddere ad Eccleſiaſtica aliqua munera, vt ad ordines, & beneficia Eccleſiaſtica ſimplicia, attamen legitimare non poſſunt.

2. Ex his colligitur legitimare eſſe actum iuriſdictionis, idque colligitur ex dict. *cap. per venerabilem* ibi. *iuriſdictionis noſtra.* Sed cùm veteres diſtinxerint iuriſdictionem in contentioſam & voluntariam *l.2. D. de officio Prætor.* Voluntaria, quæ exercetur in volentes, in his quæ extra iudicium contentioſum ſunt, aliquando cauſa cognita vt adoptio, manumiſſio, emancipatio, & alia. Cõtentioſa verò, quæ in iudicijs ciuilibus, quia exercetur in inuitos & contendentes. Non verò cuicumque contentioſa conuenit, etiam voluntaria conuenit. Quia in voluntaria magna res verſatur cauſa ſtatus, quæ maiores iudices requirit. Quæſtionẽ ergo habet ad quam iſtarum iuriſdictionũ legitimatio pertineat. Communis ſententia ad voluntariam reuocat. Mihi placet mediã quãdam iuriſdictionem eſſe conſtituendam cum Donello li. 17. comment. c. 8. verſic. *iuriſdictionem.* Quæ ſcilicet exercetur in inuitos quidem ſine cauſæ tamen cognitione, vt datio tutoris, inuitis enim dantur tutores *l. nec non D. de tutor. & curator datis:* & dãtur etiam inuiti, quia tutela publicum munus eſt, quod ſine iuſta excuſatione detrectari non poteſt. *inſt. de excuſat. tutor.* in principio: & curatores dantur inuiti licet non inuitis *inſt. de curator.* dantur tamen ſine iudicio, contentioſo ſcilicet, *iudicij* enim nomine contentioſa & voluntaria comprehẽduntur. *Facit l.4. §.1. de interog. in iure fac. & l. 34. de legib.* ibi. *Contradictorio iudicio,* id eſt contentioſo. ex quo liquet eſſe aliud non contentioſum. Ad hanc ergo mediam iuriſdictionem pertinere credo legitimationem. Quia aliquãdo poteſt eſſe inuitis alijs, vt infra dicemus, ſicut de tutore dictum eſt. Mediam illam iuriſdictionem agnoſcit Donel. loco cit. & in legitimatione inſinuauit illam olim Abbas in d. *c. per venerabilem.* n. 13.

§. PRIMVS.

De poteſtate Romani Pontificis ad legitimandum.

SVMMARIVM.

Romanum Pontificem legitimare poſſe, n. 3.
An legitimare poſſit in ordine ad temporalia in locis non ſubiectis illi in temporalibus, quorũdam ſententia, n. 4.
Aliorum ſententia ſub diſtinctione, n. 5.
Verior ſententia negans, n. 6.
Reſpondetur fundamentis primæ, n. 7.
Quando Pontifex legitimare poſſit diſpenſando in radice matrimonij, n. 8. 9.
An poſſit diſpenſare cum præiudicio tertij, n. 10.
Quibus verbis cenſentur legitimare diſpenſando in radice matrimonij quorundam ſententia, num. 11.
Vera ſententia ex deciſione Rotæ, n. 12.
Explicatio quotidianæ quæſtionis, n. 13.

3. EX his, quæ dicta ſunt, facile eſt colligere ius legitimandi eſſe penes Romanum Pontificem, qua legitimatione fiunt legitimati habiles ad ſpiritualia. Nam cùm leges Eccleſiaſticæ, quæ inhabiles reddũt illegitimos ad Eccleſiaſtica munera, Pontificũ auctoritate introductæ ſint, ad eoſdem etiam ea legitimatio pertinet. Ad temporalia autem legitimare in terris Romano Pontifici ſubiectis in temporalibus planum eſt pertinere ad eundẽ, non ſecus atq; ad alios ſupremos Principes.

4. An verò idem ius legitimandi ad temporalia habeat in his locis non ſubiectis in tẽporalibus Pontifici, dubiæ quæſtionis eſt. Varias de eo ſententias Panormitanus refert in dict. *c. per venerabilem* n. 22. Tres ſunt potiſſimę. Nonnulli abſolutè, & ſine vlla diſtinctione Pontifici id ius competere planè cõcedunt. Hi ſunt Syluester ex ſententia Hoſtienſis, Auguſtini, Triũphi, Antonini, quos refert, & ſequitur Azor, dict. li. 2. c. 14 q. d. Ea ratione mouentur. Quia Pontiex poteſt in ordine ad ſpiritualia naturales & ſpurios legitimos efficere. At is, qui ratione ſui muneris poteſt quod maius eſt, poteſt quod eſt minus, vt in allegatione d. *ca. per venerabilem* continetur, vbi argumentum ſumitur à maiori. Cùm ergo ſpiritualia longe maiora ſint quàm temporalia & ciuilia, poteſt Romanus Pontifex legitimationem concedere ad temporalia eo ipſo, quod ad ſpiritualia reſtituit.

5. Alij verò ſub diſtinctione reſpondent. Dicunt poſſe quidem Romanum Pontificem, dum non eſt quæſitum ius; ſed datur in futurum v.g. petitur legitimatio viuente patre, cui nondum ſucceſſere alij filij, neque habẽt quæſitum ius, diſpenſare Pontifex poteſt, & legitimare ad temporalia. At verò, ſi quæſitum ius ſit, & mortuo patre, nequaquam poterit. Sed hæc diſtinctio non procedit ex firmo fundamento, neq; ſatis firma eſt, Habet enim Pontifex poteſtatem multa faciendi etiam cõtra ius quæſitum alteri, illudque poteſt multis modis tollere & imminuere: vt cum aliquem creat Epiſcopũ, vel Cardin. eximit à patria poteſtate, & quia ius habet creandi Cardinalem, eo ipſo habet poteſtatem tollendi ius quæſitum

patri. Soluit etiam aliquando ſæculares à iuramento præſtito obſequij, & fidelitatis *ca.2.§.illorum de hæretic.in 6.& cap. ita quorundam de Iudæis.* Similiter etiam probabili ſententia poteſt diſſoluere matrimonium ratum, non conſummatum contra ius quæſitum marito. Similiter etiam immutare qualitatem aliquam requiſitam à fundatore in Capellania pro aliqua vice contra ius quęſitum alijs vocatis per fundatorem iuxta doctrinam Abbatis in *cap. cùm acceſſiſſent, de Conſtitution.* Quam multi ſequuntur.

6. Quare ego quidem eorũ accedo ſententię, qui dicunt non licere Pontifici legitimare aliquem in ordine ad temporalia in locis ipſi temporaliter non ſubditis, niſi quandoque, & in cauſis arduis, vt explicabo ſtatim. Sic Ioannes Andræas, Antonius de Butrio, Abbas in dict. *cap. per venerabilem.* Bart. in *Authent. ex complexu C. de inceſt. nupt.* Tabiena *v. legitimus* quæſt. 2. & in hanc inclinare videtur Emanuel Sà *v. filius* num. 10. & Caniſius in *ca. per venerabilem* p. 367. Molina lib. 3. de primogen. cap. 2. num. 11. Quam ſententiam mihi perſuadeo iſta conſideratione. Quia ea ſolùm ratione Pontifex duos gladios habere dicitur, ſcilicet, ſpiritualem, & temporalem, non quidem quia duas iuriſdictiones habeat, ſed quia ex eadem iuriſdictione, quam habet à Deo in ordine ad ſpiritualia, ſequitur vt etiam indirectè ſæpe in temporalibus habeat, quoties ad ſpiritualia neceſſarium erit. Quando autem cauſa ſpiritualis non poſtulat, nequaquam illi conceſſa facultas eſt ad temporalia. Pro qua doctrina facit textus in *cap. 1. de homicidio in 6.* & quæ dixi ſupra lib. 5. cap. & quę docet latiſſimè Bellarmin. in Apologia de poteſtate Papę & Suarez in defenſione Apologetica contra Regem Angliæ varijs in locis. Non ergo in omni caſu poteſtatem habet Pontifex reſtituendi aliquem natalibus, quod ad temporalia pertinet. Quod etiam vel ex eo colligere poſſumus, quia lex de inhabilitate illegitimi ad tẽporalia ciuilis eſt, lata à Principe ſæculari in ſuæ ditionis loco. Leges autẽ ſęculares quando non aduerſantur bonis ſpiritualibus, nec mutare, nec abrogare neque in illis diſpenſare poteſt Pontifex. Quare meritò Innocentius III. in dict. ca. *per venerabilem,* inquit, *Id autem in patrimonio Beati Petri liberè poteſt Apoſtolica ſedes efficere, in quo & Summi Pontificis auctoritatem exercet, & ſummi Principis exequitur poteſtatem.* Et infra: *Inſuper cùm Rex ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcat, ſine iuris alterius læſione in eo ſe noſtra iuriſdictioni ſubijcere potuit.* Et paulò ſtatim: *Quod non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio, ſuper quo plenam in temporalibus gerimus poteſtatem, verum etiam in alijs regionibus certis cauſis inſpectis temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus, non quod alieno iuri præiudicare velimus, &c.* Ergo Pontifex Innocentius fatetur, non niſi certis cauſis inſpectis, & caſualiter ſe temporalem in alijs locis auctoritatem exercere. Cur itaque nos dicemus plenè, & liberè habere in temporalibus legitimandi iuriſdictionem in locis alterius ditioni ſubiectis? Ius igitur habebit, quando ſpiritualis cauſæ neceſſitas poſtulauerit, non aliter, vtpote ſi res ad ipſum deferatur, quia temporalis Princeps deeſt vacante Imperio, Regno aut Principatu. Vel quia id facere princeps ſæcularis aut non poſſit, aut nolit, aut non curet, cùm tamẽ alioquin facere deberet. Vel quia ad pacem, ſalutem vel cõmune bonum fidei, vel religionis, aut Reip. Chriſtianæ ſpectet ea natalium reſtitutio. Et in hoc ſenſu accipio quod habet deciſio Rotæ, quam refert Nicolaus Garcia, part. 7. de benef. c. 2. poſt n. 41. *§. verùm aliqui ex Dominis,* & eſt etiam apud Farin. p. 1. deciſ. 171.

7. Neque obſtat primę ſententiæ fundamentũ, vt enim ex dictis conſtat, non eſt conceſſa Pontifici iuriſdictio temporalis directè, ſed indirectè iuxta modum explicatum, quatenus ſubſeruit bono fidei, & Eccleſiæ, & eius neceſſitas poſtulat, nõ aliter. Quare, licet multò minora ſint temporalia, quam ſpiritualia, attamen non eſt conceſſa iuriſdictio ad tẽporalia. Neque obſtat, quod in principio dict. *c. per venerabilem* vtatur Pontifex eo argumento à maiori ad minus: vt enim optime Abbas ibidem n. 6. ea ratio non cõtinetur in deciſione Pontificis, ſed in allegatione partis petentis indultum.

8. Sed cùm conſtet Pontificem directè legitimare non poſſe ſæcularem non ſubditum in ordine ad temporalia, quæſtio eſt non leuis, an ſaltem poſſit legitimare indirectè, diſpenſando, ſcilicet, in radice matrimonij, vt quando nati ſunt filij ſub figura matrimonij, quamvis inualidè contracti. Si enim ex fornicatione nati ſint, dictum eſt iam in præcedentibus nõ poſſe Pontificem quoad temporalia, neque directè, neque indirectè legitimare, cùm non ſit aliquid quod per conſequentiam trahat eam legitimationem. Et quamvis nonnulli ſenſerint non poſſe Pontificem diſpenſare in radice matrimonij, abſque vllo tamen firmo fundamento. Quare dicendũ eſt primò. Quando matrimonium fuit nullum ex defectu requiſito iure naturali non poteſt Pontifex legitimare prolem diſpenſando in radice matrimonij, vt ſi v.g. fuit nullum ex defectu conſenſus. Sic docet citatis alijs Thomas Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 7. nu. 8. & 10. & Sairo cum alijs lib. 6. de irregular. cap. 11. num. 6. verſic. *tertium eſt.* Licet enim Princeps ſupplere quandoque poſſit conſenſum, vbi non eſt, *cap. is qui, de ſponſal. & in l. 2. C. de rei vxor. act.* id tamen ſolùm verum eſt in his, quæ ab humana auctoritate pendent, & in quibus Reſpublica ſupplere conſenſum poteſt, non tamen in Sacramentis, vbi nihil, quod ad eſſentiam eorum attinet, immutare humana auctoritas poteſt,

Digitized by Google

poteſt, neque in his, in quibus naturali iure vetus conſenſus neceſſarius eſt, vt explicui latè ſupra lib. 2. Quare cùm in matrimonio Pontifex defectum conſenſus ſupplere non poſſit, nec poterit etiam diſpenſare in radice matrimonij, quod nullum fuit à principio ex defectu eius, quod iure naturali requiritur.

9. Secundò dicendum eſt. Quando matrimonium fuit nullum ex aliquo impedimento iure humano inducto, vt conſanguinitatis, ſolemnis profeſſionis, vel ordinis, & ſimilium, poteſt Pontifex legitimare aliquem diſpenſando in radice matrimonij. Communis eſt Doctorum ſententia, quos refert, & ſequitur Thomas Sanchez diſp. cit. num. 4. Sairo dicto num. 6. verſic. *quartum eſt*. Molina lib. 3. de primog. ca. 2. n. 12. cit. alijs, & cum multis Nicolaus Garcià, d. p. 7. cap. 2. n. 41. & 42. Cuius ſententiæ vnica & potiſſima ratio eſt. Quia quod illi filij illegitimi nati ſint, ortum eſt ex nullitate matrimonij proueniente ex iure Canonico. Poteſt autem Pontifex ſuam legem abrogare, nõ tantùm vt locum non habeat in futurum, ſed etiam vt effectus, vel damna preterita aboleat, ac ſi ea lex nunquam edita fuiſſet, vt probat textus *Clement. vnica de immunitate Eccleſ.* & probat etiam quod ſupra cap. 1. diximus de legitimatione per ſubſequens matrimonium. Retrotrahitur enim matrimonium ex diſpoſitione iuris ciuilis, ac ſi eo tempore ante prolem ſuſceptam eſſet contractum. Ea autem diſpenſatione extante ceſſant per conſequẽtiam damna, quæ iure ciuili deriuantur in illegitimos, ſicut quando legitimatur quis per ſubſequens matrimonium. An autem ea legitimatio in radice matrimonij facta ſine cauſa valeat, petendum eſt ex generali doctrina de diſpenſatione, quam tradidimus ſupra lib. 8.

10. Sed circa hanc poteſtatem Pontificis diſpenſandi in radice matrimonij duo ſuperſunt explicanda. Primum eſt, an poſſit Pontifex diſpenſare in radice matrimonij, etiam cũ præiudicio tertij. Nonnulli enim volunt poſſe diſpenſare viuente patre, quando nondum eſt alteri quæſitum ius, ſed ſpes quærendi: attamen quando iam eſt ad hæredes deuolutum ius, nõ poſſe. Sic Angelus in ſumma verbo *Papa*, nu. 4. Sylu. eod. verb. in fine. Cæterùm probabilius eſt etiam poſſe in eo caſu, vt citatis alijs docet Thomas Sanchez diſp. 7. cit. num. 6. Sairo d. num. 6. propè finem. Molina lib. 3. de primog. cap. 2. nu. 12. in fine. Ratio huius eſt. Quia Pontifex diſpenſando in radice matrimonij nihil aliud agit, quam tollere legem Eccleſiaſticam impedientem matrimonij valorem, & retrotrahere illam abrogationem ad præteritum tẽpus, quam poteſtatem non impedit quod hæreditas ad alios deuoluta ſit, vt cõfirmant ea, quæ paulo ſuperiùs diximus. Ea autem abrogata lege, & retrotracta ad tempus contracti matrimonij, per quandam conſequentiam efficitur, vt alij habiles exiſtant ad eã hereditatẽ adeundam, quam alij adierunt, ea tacita conditione, niſi alterius emerſerit potius ius. Et qui iure ſuo vtitur, ſicut in ea ſpecie vtitur Pontifex, nulli præiudicium infert.

11. Alterum explicandum ſupereſt, quid requiratur vt Pontifex diſpenſare intelligatur in radice matrimonij, & eo modo legitimare aliquem. In quo hanc certam regulam obſeruandã dicit Sanchez, vt Pontifex in ſua diſpenſatione intelligatur legitimare diſpenſando in radice matrimonij, neceſſarium eſt explicet ſe legitimum reddere matrimonium ex tunc. Eo enim ipſo aufert impedimentum initi matrimonij, & perinde eſt, ac ſi ab initio legitimũ extitiſſet. Vndè iuxta propoſitam regulam infert, ſi Pontifex in diſpenſatione concedat, vt validè ineatur matrimonium, *prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam legitimam decernendo*, non eſſet diſpenſatio in radice matrimonij, neque proles ſuſcepta redderetur legitima quoad ſucceſſionem, vt docet etiam Molina ſup. ca. loco cit. Cùm enim eiuſmodi legitimatio res ardua ſit non eſt credendum his clauſulis generalibus fieri. Quare ea verba *decernẽdo prolem ſuſceptam & ſuſcipiendam legitimam*, accipienda ſunt impropriè circà prolem ſuſceptam, aliter verò & propriè circa ſuſcipiendam. Quod minus inconueniens ad cuitandum maius admittendum eſt. Similiter ſi Pontifex tantùm in diſpenſatione diceret ſe licentiam concedere perſeuerandi in eo matrimonio, non cẽſeretur in eius radice diſpenſare, ſed tantùm ab eo tempore cenſere legitimum. Imò neque quoad aliquid legitimaretur proles antea ſuſcepta, cùm illud non exprimeretur, neque indicaretur in reſcripto Pontificis. Idem dicendum alij volunt ſi Pontifex in reſcripto diceret, *legitimamus matrimonium*, niſi adderet *ex tunc*. Nihil enim eſt in eo reſcripto, quod ex proprietate verborum cogat aſſerere diſpenſatum eſſe in radice matrimonij, ſed tantùm ab eo tempore legitimum eſſe coniugium antea inualidum. Quod etiam docet Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 20. num. 2. quamuis oppoſitum dicat Molina loco cit.

12. Sed hanc opinionem Thomæ Sanctij reiecit Rota, cuius deciſiones, quia multa continent, quæ in hac materia magni momenti eſſe poſſunt, ſubijcimus, quarum prima ſic ſe habet. Pro illegitimitate Martini iunioris plura deducebantur per informantes. Primò, quod Martinus natus eſt ex coitu inceſtuoſo, cùm parentes eſſent tertio conſanguinitatis gradu coniuncti *cap. non debet de conſ. & affinit.* Vndè non fuit effectus legitimus per ſubſequens matrimonium, Abb. in *cap. Tanta, num. 14. qui fil. ſint legitimi*, & in his terminis Rota coram fel. rec. Clemente VIII. tunc auditore in cauſa Syracuſana legitimitatis, 19. Octobris 1573. Nec ſufficit diſpenſatio, quia non poteſt operari hunc effectum, cùm non ſit in radice

Digitized by Google

matrimonij, quia tempore conceptionis Martini copula non fuit affectu maritali. Ancha. conſil.409. ſub nu.4.verſ. *ſed eſt diſcutiendum, Abb. in cap.per venerabilem, num,21. qui fil. ſint legitim.* Put.deciſ.483.quę incipit Matth.Gabella lib.2.

Ad hæc reſponſum fuit, quod legitimitas probatur.ex ſubſequenti matrimonio celebrato iuncta diſpenſatione Papæ.

Non obſtat oppoſitio, quod Martini, & Vrſulæ copula non fuerit affectu maritali, & ſic diſpenſatio non tangit radicem matrimonij. Nam tollitur primò, quia affectio maritalis adfuiſſe ab initio prę́ſumitur. Nam qui hodie nuptias cõtraxit, ex qua antea liberos ſuſceperat, regulariter præſumitur eundem ab initio animum habuiſſe matrimonij contrahendi. Cache.in deciſ.Pedemont.154.num.4.contra quã prę́ſumptionem nihil eſt probatum in caſu noſtro, & eſt negatiua probanda ab hæredibus aduerſarijs vt in deciſ.R.P.D.mei cauallerij in hac cauſa facta.

Nec facit, quod tunc præſumitur conſenſus, & effectus maritalis, quando de facto & nulliter contractum eſt matrimonium, & ſubſequuta copula, in quibus terminis procedit Rota in d. deciſ. Siracuſana, & ponit exemplum Ioan.Andr.in d.*cap.per venerabilem, n.30.verſ. ſi verò prolis.* Nam Doct.dicunt, quod legitimatio non fit in radice matrimonij, niſi in prole genita ex coitu matrimoniali, ſaltem ex affectu, vel conſenſu. Ita dicit Ancha. allegatus, d. conſ.409.ſub nu.4.poſt Ioan.Andr.in d.*cap.per venerabilem, num.30.* & ibi Abbas ſub num. 21. repetit eadem verba, ſaltem conſenſu, & affectione, ſine quibus non eſt matrimonium de facto, & non poteſt ſuppleri conſenſus: & ita ſunt intelligendi alij DD. Vndè cùm ſatis ſit coitum fuiſſe ex affectu, vel conſenſu maritali, in hoc præſumitur adfuiſſe, & adfuit. Licet non ſint publicè celebrati actus matrimoniales, de qua publicitate non loquuntur Doctores.

Neque iſta negatiua probatur ex narratiua diſpenſationis, vbi habetur, quod Martinus & Vrſula ſcientes ſe tertio conſanguinitatis gradu eſſe coniunctos, non ſe cognouiſſe, vt crimini admiſſo facilior eſſet diſpẽſatio, ſed ſola væſana libidine victi, ergo non ſecreto affectu maritali. Nam vis huius narratiuæ eſt, reddere Papam faciliorem ad concedendam diſpenſationem, quæ fuiſſet difficilior, ſi ea intentione, vt faciliùs diſpenſationem impetrarent, ſe cognouiſſent: ſed eſt pręter omnem intentionem velle excludere conſenſum, & affectum maritalem in copula, de quo nullum verbum, & qui eſſe poterat coniunctus cum illa væſana, & inceſtuoſa libidine ante obtentam diſpenſationem.

Secundò non obſtat oppoſitio, quia diſpenſatio prolis per ſubſequens matrimonium ſine ſolemnitatibus iuris ciuilis eſt indulgentia iuris Canonici in d.cap. *tanta*, Couar.in 4.decre. 2.p.cap.8.§.2.num.18. vbi ſubdit Papam reuocare poſſe, ſi iuſta ratione placeret. Sicut igitur Papa conſtitutione vniuerſali decreuit prolem ſuſceptam legitimam eſſe per ſubſequens matrimonium, non intelligendo de ſuſcepta ex coitu inceſtuoſo, ita nihil prohibet, quo minus ex iuſta cauſa poſſit etiam prolem ex iſto coitu ſuſceptam legitimam decernere, & ius Canonicum extendere, & maiorem vim tribuere matrimonio quam habeat de iure. Et Papa hoc pacto imprimit qualitatem effectui producto ante eſſe matrimonij vt dicit Anto.de Butr. dict.ca.*tanta*, in principio, quod à iure non erat indultum: & hoc patet, ſi quidem Martinus & Vrſula expoſuerunt Papæ coitum inceſtuoſum prolem ex eo ſuſceptam, & alia, quibus non obſtantibus Papa conceſſit mandatum de diſpenſando, cum decreto legitimationis prolis ſuſceptæ, & ſuſcipiendę, quod ſufficit. Marcell. in cap.1.num.126.de conſtit. in 6. & operatur vbique effectum ſuum contra ſententiam Prępoſ.in d.cap.*tanta*. colum.68.in fine, & ſecundùm communem, & veriorem opinionem de qua per illuſtriſ.D.Cardinalem Manticam de coniect.lib.11.tit.12.nu.14. poſt Couar.in dict. cap.8.§.2. num. 8. vbi in ſpecie in contrarium allegat, & reprobat Præpoſit. & Angel. & eoſdem reprobat Gabr.conſil.21. num.14. lib.1. qui multos ad lucit.alias nimium eſſet reſtricta facultas diſpenſandi ſecuta copula, & prole ſuſcepta, non celebrato palam matrimonio de facto, quæ tamen vt plurimum eſt neceſſaria ad euitanda ſcandala, quorum timor remaneret in prole non legitimata. Vndè falſum eſt dicere, quaſi deficiat poteſtas, vel intentio Papæ in his diſpenſationibus, quoad legitimationem prolis præterquam quoad ſpiritualia, vt dicunt modern. Cordubenſ. de matrimonio lib.8.diſp.7. num. 14. Nam quoad poteſtatem in his, quæ à iure humano, & poſitiuo prohibentur, qualis eſt caſus propoſitus, abſque alicuius dubitatione Romani Pontifices ampliſſimam habent poteſtatem cap. propoſui. §.licet autem, de conceſ. præben. Ferdinand. de Loazes in tractatu de matrimonio Regis Angliæ, dubit.2.in reſponſ.ad Primum partis negatiuę fundamentum n.1.verſ.*in his enim*, & in reſponſ.ad 6.argument. poſt Abb.in ca.*per venerabilem*, num.22. verſ. aut non tenuit impediente lege canonica, qui fil.ſint legitim.& ibi omnes. quibus accedit, quod nullus alius prę́ter Papã poteſt ſe ingerere de matrimonio, & cõſecutiuis, vt dicunt DD. allegati per Gabr. de conſ.21.n.14.& addit neminem de hoc dubitare, quinimò vt dicit idẽ Loazes vbi ſupra, dub. 10.n.26.diſpenſatio ad acceſſoria, & conſecutiua trahitur, vt voluit gloſ.notab. quã ibi Doctores communiter ſequuntur in cap. quia in tantùm, de præbend. Anton. de Butr. Abbas, & Doctores in ca. cùm in cunctis de electio. Soci. conſi. 136. incipit; quæſtio principalis, vbi

Digitized by Google

vbi ſunt verba clara, l. ille aut ille, D. de leg. 3. lib. 2. Et de intentione dubitari non poteſt, intentio enim principalis eſt diſpenſare ſuper matrimonio non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, & conſecutiuè prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam legitimam decernere, vt legitur in literis, ſiue mandato de diſpenſando, quia abſtulit impedimentum canonicum, reſpiciendo principium, quando adfuiſſe præſumitur effectus maritalis etſi illicitus tunc, vt dictum eſt ſupra.

Secundo loco opponebatur contra mandatum illius, qui matrimonium celebrauerat cū Vrſula, tanquam procurator Martini, quia nullib reperitur, & non præſumitur ex allegatis, ſed fuit reſponſum ſufficere probationē mandati ex teſtibus, l. in exercendis litibus, C. de fide. inſtrum. cap. 1. de procuratorib. Boer. deciſ. 281. in princip. vbi plures allegat. & de mandato deponit frater Thom. vt in ſummario num. 4. & dicit illud vidiſſe, & legiſſe, & idem tertius teſtis in ſummario num. 6. qui concordat cum fratre Thom. quibus adminiculantur teſtes ibidem deponentes de auditu, & multùm facit, quia pro hæredibus Mariæ dicitur, dum impugnant mandatum, quod continebat conditionem de eo non vtendo, niſi de tempore, quo Vrſula viuere non poſſet: nec oſtenditur, quod in alio caſu ſit vſus procurator, & ſatis eſt, quod Vrſula tunc erat in graui periculo mortis conſtituta.

Tertiò dicebatur, matrimonium non fuiſſe contractum coram parocho, iuxta formam Concilij Trident. ſeſſio. 24. cap. 1. de reformat. matrim. ſed placuit reſponſio, ſatis fuiſſe ſatiſfactum Concilio per aſſiſtentiam Sacerdotis de licentia Illuſt. D. Card. Zapatæ tunc Epiſcop. Pamp. & ita decreuit S. Congregatio Concilij.

Licentia verò probatur ex depoſitione ipſiuſmet D. Cardinalis, qui licet non recordetur de explicita licentia ad hoc data fratri Thomæ: tamen deponit de licentia petita ad illos coniungendum in matrimonio, non præcedentibus monitionibus propter periculum, quod erat in mora, & quod ei reſpōderat, quod dabat licentiam, & dediſſet cuicūque Presbytero, vt coram ipſo celebraretur dictum matrimonium, & quod frater Thomas intelligere potuit, quod illam dabat, qui eſt vir doctus, & bene intelligens, & idem frater Thomas teſtatur ſe habuiſſe.

Quartò oppugnabant matrimonium, vt inde excluderetur legitimitas, quia conſtabat, quod die 26. menſis Iulij, anni 1599. hora 8. de mane fuerat conceſſa diſpenſatio in Ciuitate Pampil. vt in ſummario hæredum num. 6. & eadem die fuit data licentia contrahendi, & matrimonium contractum poſt duas horas in circa, cùm tamen locus contracti matrimonij in oppido S. Sebaſtiani diſtet à ciuitate Pampil. per 40. milliaria, & ſic erat veriſſimilis notitia diſpenſationis. Cui obiectioni reſponſum fuit, quod de matrimonio contracto poſt diſpenſationem conſtabat: probatum tamen non fuit, de iure neceſſariam eſſe notitiam, ſaltem veriſimilem, quinimò cōtrarium videtur probari poſſe exemplis, nam eligentes qui erant excommunicati, ſi eligunt poſt abſolutionem, quam ignorabant, valet electio, Archid. in capite quanto in fin. & ibi Gemin. 2. quæſt. 4. & Rota tenuit coram Illuſtriſ. D. Cardinali Seraphino in cauſa Calciaten. canonicatus 6. Martij 1589. idem dicitur ante notitiam prodeſſe reſtitutionem Principis, pariqúe modo libertatem conceſſam, l. eius qui in prouincia, §. fin. D. ſi cert. peta. Bart. in l. fin. num. 5. de ſentent. paſ. & collatio beneficij facta à collatore vacationem ignorante valet. Rot. deciſ. 36. de præbend. in antiq. Ioan. Monach. in c. ſi tibi abſenti, num. 56. & ibi Prob. num. 5. 6. & 7. Geminia. nu. 9. de præb. in 6. ita in hoc caſu valet matrimonium, etiamſi coniuges nondum ſciuerint ſententiam executoris, quia habebant intentionem contrahendi, quatenus eſſet conſequuta gratia diſpenſationis, vt per Monach. ſupra allegatum in ſimili.

Non obſtat executorem nulliter procedere ante præſentationem literarum ſuæ facultatis, Caſad. ſuper reg. deciſ. 33. num. 3. & de reſtit. ſpol. deciſ. 8. n. 10. quoniam ibi executor debet eſſe certus pro exercenda iuriſdictione inter partes, cuius qualitates ſcire debet ex reſcripto: in caſu noſtro in hac diſpenſatione gratia dependet à facto executoris, qui vigore mandati de diſpenſando conceſſit licentiā de contrahendo dicto matrimonio, poſt cuius cōceſſionem, ſtatim factæ fuerunt perſonæ coniugum materia legitima ad contrahendum.

Reliquæ obiectiones ſubreptionis, & non verificationis mandati de diſpenſando fuerunt viſę minùs releuantes, & bene euacuatæ in dicta deciſione D. mei Cauallerij, & in reſponſionibus datis pro Martino iuniori.

Vndè fuit reſolutum per dominos ſententiam Rotalem eſſe confirmandam.

Altera deciſio.

R. P. D. Iuſto Pampil. illegitimitatis, Mercurij 10. Iunij 1609. Iterum propoſui hanc cauſam ſuper prima parte deciſionis iam factę, & Domini diligētiſſimè viſis omnibus & diſcurſis, remanſerunt in deciſis, tam ex doctrina Ioan. Andr. in cap. per venerabilem, num. 30. qui fil. ſint legitim. cum turba ſequacium, quam ex priori ſententia Hoſtien. ibidem & aliorum de quibus infra. Non enim negari poteſt decretum legitimitatis, de quo tractatur eſſe occaſione matrimonij, & in eius initio & radice. Tum quia in querela Vrſulæ de Seraſtume, contra Martinum de Vrnieta exponitur ipſum Martinum Vrſulam defloraſſe ſub pro-

miſſionę

Digitized by Google

miſſione (quia erant in gradu prohibito) impetrandi diſpenſationem à Sede Apoſtolica, & cum ea matrimonium contrahendi. Quapropter petebatur Martinum condemnari, vt formaliter adimpleret promiſſionem, & contraheret cum ipſa, vel competenter dotaret, vt condemnatus extitit, & in literis ad ſupplicationem partium expeditis, ſiue mandato de diſpenſando expoſitum eſt, & petita ab vtroq; parente legitimatio prolis ſuſceptæ, & ſuſcipiendæ. Et ſic adeſt promiſſio, vſque à principio poſtmodum executioni demandata. Tum etiam, quia ſufficeret affectio, vel conſenſus in matrimonium illicitus ex præmiſſis, videlicet expetita diſpenſatione poſt copulam & prolẽ, & ex ſubſequuto matrimonio, quæ ſunt tantæ vis, & virtutis vt dicendum ſit non adfuiſſe impedimentum à principio, & tunc verè contractum fuiſſe matrimonium, Alcia. conſil. 52. ſub num. 6. verſ. & loquitur præfatus lib. 9. per text. expreſſum, in l. cùm quis, §. cùm enim, C. de natur. lib. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 154. n. 4. & fin. Riminald Iun. conſil. matrimon. 37. nu. 10. Surd. latè conſil. 213. num. 17. & ſeq. lib. 2. & cõſequenter non poteſt conſiderari aliquod impedimentum interueniſſe, vti dicitur in diſpoſitione, cap. tanta, qui fil. ſint legit. in quo filij inceſtuoſi non diſpenſantur per ſubſequens matrimonium ex diſpenſatione Eccleſiæ, ſunt tamen attendenda verba diſpenſationum, quæ impetrantur ſecundùm Ioan. And. ibi n. 5. verſ. credo verba diſpenſationum eſſe attendenda, Abb. n. 14. ibi. Niſi aliud in diſpenſatione dicatur, Prępoſit. nu. 11. verſ. ſed putat. Ioan. Andr. Card. in fin. n. 9. ſed diſpenſatio poteſt eſſe talis, quod ſit, Alexan. de Næuo, n. 33. Bald. in ca. 1. §. naturales, n. 12. in fin. verſ. vlt. ſcias, ſi de feud. fuerit controuer. Marſil. ſing 121. n. 1. Alexand. conſil. 70. num. 2. lib. 6. Ita inferendo ad caſum noſtrum, ſi fuiſſet obtenta diſpenſatio abſque explicito decreto legitimationis prolis ſuſceptæ, vtique proles non fuiſſet legitimata, & ita loquuntur omnes DD. in l. Paulus, D. de ſtat. hom. ſed cũ adſit decretum non poteſt dubitari, quia attendenda ſunt verba diſpenſationum ex præmiſſis, quæ tollunt omne dubium illegitimitatis, quoniam & iſta dicitur legitimatio per ſubſequens matrimonium vigore diſpenſationis, quæ facit ſic legitimatum omninò capacem, Cephal. conſil. 307. n. 53.

Et in hoc differt iſte caſus ab eo, quando, narratur ſequutam eſſe copulam in figura cõſenſus matrimonij, cum defectu matrimonij in eſſentia propter impedimentum, quia tunc ſatis eſt facere mentionem prolis abſque aliquo decreto ſuper legitimitate, & Papa diſpẽſando cenſetur prolem ex illo matrimonio ſuſceptam legitimare ab initio & non nuper, quia approbat matrimonium, & eius effectum, ac ſi ab initio contractũ fuiſſet, nullo exiſtente canonico impedimento, & diſponit in radice matrimonij, Ant. de Roſ. in tract. de legim. lib. 2. in principio, num. 19. Couar. de ſponſal. 2. p. cap. 8. num. 13. vbi Doctores allegat in cap. per venerabilem. qui fil. ſint legitimi. Quinimò in caſu noſtro, non eſt legitimatio, ſed decretum legitimitatis, quia Papa tollendo impedimentum iuris canonici diſponit ſuper radice matrimonij, tanquam à principio, & proles reintegratur ad idem principium, ac ſi non adfuiſſet canonicum impedimentum ex præmiſſis, & ex Gozad conſil. 6. num. 63. & diſpenſatio in radice matrimonij eſt ad differentiam ſimplicis legitimationis, quando legitimatio impetratur circa ſolam illegitimitatem tortium, & ſeparatim à matrimonio, vt colligitur ex Nauar. conſil. 3. num. 12. de ſponſalib. & in noſtris terminis, imò in fortioribus quoad hoc decretum in diſpenſatione Papæ materiam, & verba declarat Cephal dicto conſil. 307. n. 49. cũ pluribus ſequent. lib. tertio. aſſerens quod illa verba, prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam exinde legitimari decernendo, minùs ſunt neceſſaria in filijs ſuſceptis in figura matrimonij, magis autem neceſſaria in non ſuſceptis in figura matrimonij. Et alia dicit, ex quibus patet quantum ſit malè fundatus intellectus moder. Cordub. in tract. de matrimon. lib. 8. diſput. 7. num. 16. & 23. & priùs num. 14. credẽs verba illa, prolem ſuſceptam, impropriè eſſe intelligenda, & eneruare conatur eius vim, non ſolida ratione, quia videlicet, ſunt clauſulæ de ſtylo apponi ſolitæ. Quod eſt falſum in facto in iure. In facto enim notum eſt peritis, quod iſta non ſumuntur ex clauſulis ſupplicationis, ſed ex corpore petitionis ad ſupplicationem partium. In iure, quia clauſulæ, quæ ſunt ſolitæ apponi de ſtylo ſunt attendendæ, ex Anton. Gabr. lib. 6. tit. de cõſil. cõcl. 4. & de clauſ. concl. 7. & iſta fraus, & fallacia contra literas Apoſtolicas etiam in his, quæ conſiſtunt in clauſulis & decretis, eſt omninò reijcienda.

Nec obſtat diſtinctio Ioann. And. in dict. ca. per venerabilem, num. 30. cum omnibus qui eum ſequuntur, excepto Anton. de Butr. ibid. n. 11. Mil. in repert. in verbo, diſpenſatio, num. 23. verſ. diſpenſatio Papæ, & quibuſdam alijs, ſcilicet, quia loquuntur in matrimonio de facto contracto. Nam in caſu noſtro adeſt promiſſio explicita ducendi, ab initio copulæ, & verba Ioan. And. ſunt iſta. Dic opinionem gloſſ. verá in prole genita ex coitu matrimoniali, ſaltem ex affectu vel conſenſu. Vndè includit etiam caſũ, in quo fuerit affectio maritalis, ſine promiſſione excludendo omninò prolem ſuſceptam ex coitu non matrimoniali, vt ibi per Abbatem ſub n. 22. & tranſeunt omnes ſequaces cum opinione Ioan. Andr. inter quos licet aliqui moderni loquantur multum ſtrictè, cũ exemplo matrimonij de facto contracti, nihilominus nullus hucuſque viſus fuit, qui audeat reprobare Ioan. Andr. & alios in illis verbis, ſaltem ex affectu, vel conſenſu.

Nec narratio ſtringit, cùm dicitur, quod in matri-

Digitized by Google

matrimonio de facto, non eſt ſupplendus conſenſus. ſupplendus tamen eſſet in matrimonio contrahendo, quia vera eſt propoſitio, ſed conſequentia non procedit, vbi ſaltem non cõſtet de coitu omninò fornicario, abſque aliqua affectione, vel conſenſu in matrimonium: quod probatur. Quia in d.ca.tanta Papa non ſupplet conſenſum, quando eſt ſuſcepta proles, nec vllus dixit ibi præcedere debere matrimonium de facto, vel concubitum nõ figura matrimonij, ſed text. & DD. indiſtinctè loquuntur, & tenent prolem eſſe legitimam, ex canonica diſpenſatione etiam in terris imperij, vt latè per Gabr. poſt allegat. conſil.21.lib.1.

Quinimò ſicut Papa ampliare poſſet diſpoſitionem d.cap.tanta, vt coniuncti in tertio conſanguinitatis gradu poſſint ad inuicem matrimonialiter copulari, eo modo, vt procederet diſpoſitio eiuſdem cap.tanta, etiam in quocunque loco ſibi non temporaliter ſubiecto, quia hodie non eſt diminuta poteſtas, ſed eſt integra, vt tunc erat, idem dicendum eſt poſſe facere de gratia ſpeciali, quia facilius eſt limitare legem in vno, vel pluribus caſibus, quam in totum abrogare. Felin. in capit. qua in Eccleſiarum, num.19. de conſt. Nec reperitur ratio, cur id facere poſſit Papa, edendo conſtitutionem, qua poteſt vbique hæreditatem deferre, & auferre cap. quod nobis, cap. ex tenore, qui fil. ſint legitim. & conſtat ex notat. à Bart. in l. 1. in fine, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Alexand. in l. captatorias, D. de teſtament. milit. Gabr. dict. conſil.21. num.19. non autem poſſit idem facere reſcripto, vel gratia diſpenſationis, quæ procedit à canone animato, & quando legitimationis cauſa, & radix eſt matrimonium, Papa decernendo, quem legitimum in ipſa diſpenſatione, diſponit ſuper his, quæ ſpectant ad ſuam poteſtatem excluſiuè quoad omnes alios, vt in prima deciſione declaratum fuit.

Præmiſſa verò videntur, clarè explicari ex textu in capite quia circa, de conſangui. & affinitat. vbi probatur cauſas concedendi diſpẽſationes matrimoniales, duas eſſe præcipuas, ſcilicet prolem ſuſceptam, & euitationem ſcandali, & ibi text. loquitur in matrimonio de facto contracto, quia tunc ille caſus, & ante Concilium Tridentinum faciliùs diſpenſabatur cum his, qui iam contraxerant aliquo modo, & conſummauerant matrimonium, & ideò facile hic caſus contingebat, & in illis loquebantur DD. quam eueniat poſt Concil. ex Seſ.24. cap.5. de refor. matr. & exponit Nauar. in Manual. conf. c.22. nu.68 & tamen ibi Abb. num.2. & Alexand. de Neuo. etiam n.2. dicunt procedere in matrimonio contracto, & in cõtrahendo, quod eſt fauore filiorum, cùm ipſis non legitimatis ſemper remaneret cauſa ſcãdali, & Caſtrenſ. conſil.467. nu.7. in principio, lib.2. dicit, quod ſi filij non eſſent nati in figura matrimonij tũc ſi matrimoniũ adhuc ſubeſſe poteſt, quia viuũt ambo, & matrimonium contrahere volunt, tunc Papa diſpenſando ſuper matrimonio, poteſt filios legitimare, quod in noſtra diſpenſatione non eſt vi meri reſcripti, quia Papa non legitimat prolem, ſed cum matrimonio rite contracto mandat decerni legitimam, & ſic expreſsè vi matrimonij. Et non procedit dictum Bald. conſil.129. n. 3. lib.3. & Couarruu. ſuper 4. Decret. 2. par. cap. 8. §.8. num.13. nam decernendo prolem legitimam, decernit retro, & non ex nunc, quia per diſpenſationem, & matrimonium ſubſequutũ, tollitur impedimentum à principio, quando cum copula interuenit contractus, conſenſus, vel affectio in matrimonium. Quam diuerſitatem verborum conſiderat Anchar. conſil.409. n.4 quia ſi Papa procedit per remotionem obſtaculi à iure canonico interpoſiti, nemini facit iniuriam.

Nonobſtant deciſiones Rotæ, quæ in contrarium allegantur, pro quarum intellectu dicebant domini eſſe aduertendum, quod vna ſpecialis diſpenſatio aliam non declarat. Sed attendenda ſunt verba diſpenſationum ſingulariter ex doctrina Ioan. Andr. & aliorum ſupra allegatorum. Vndè deciſ. Put.983. lib.2. Than. deciſ. 71. Chiſanen. deciſ.83. & in cauſa Syracuſana coram Clemente VIII. tunc Rotæ auditore allegata in prima deciſione, loquuntur quando vnus ex coniugibus, qui contraxerant de facto obierat, antequam diſpenſatio fuiſſet ſortita effectum, & in eo caſu deciditur, quod ibi in prole ſuſcepta in figura matrimonij, etiam de per ſe abſque nouo matrimonio, poteſt habere locum legitimatio prolis tanquam æquè principaliter conceſſa, vt ſupra dictum eſt, quod in matrimonio de facto ſufficit narrata proles, vt intelligatur legitimam poſt diſpenſationem effectum ſortitam, de quo non quæritur in præſenti caſu. In alijs verò deciſionibus Leodien. canonicatus primò coram R. P. D. meo Ludouiſio 23. Februarij 1601. & poſtmodum coram Illuſtriſſim. D. Cardin. Pamphilio. tunc Rotæ Auditore 19. Aprilis 1602. fuerat Papæ expoſitum, quod erat contractum matrimonium de facto, & ſuſcepta proles. Vnde Papa poſt diſpenſationem legitimat prolem exinde ſuſceptam, vt colligitur ex deciſionibus, & ſupplicatione diſpenſationis tunc data, & cùm ibi non fuerit probatum matrimonium, & prolem exinde ſuſceptam idcirco concluditur prolem non fuiſſe legitimam, quia fuit conceſſa ſub illa forma, & idcirco ibi dicitur explicitè, quod diſpenſatio comprehendebat ſolùm prolem ſuſceptam in figura matrimonij. vt ibi narrabatur, & nemo dicit legitimationem Papæ eſſe extendendam ad alium caſum, ſed cuiuſlibet diſpenſationis verba eſſe attendenda. In noſtra autem narratur copula, & proles ſuſcepta, nec tempore copulę excluditur matrimonium, vel affectio maritalis, & Papa diſpenſat, & decernit

abſque

abſque aliqua limitatione: quo decreto dicitur etiam vti nõ ſolùm in claris, ſed etiam in dubijs, cap. quod nobis, & cap. ex tenore, qui fil. ſint legitim. vt benè declarat Anton. de But. in d. cap. per venerabilem, num. 10. circa finem, verſ. videmus ergo, dicendo quod data certitudine defectus conſenſus, non eſt in radice matrimonij, licet Papa poſſit fingere conſenſum ſtante dubio cap. is, qui deſponſ. & dictum eſt ſupra in principio deciſionis, ex text. in l. cùm quis, §. cũ enim, C. de natur. liber. & Alexand. Rimin. Surd. & deciſ. Pedemont. cum allegatis. In caſu verò noſtro nulla eſt certitudo defectus conſenſus, ſed ſumus in claris, & poſſet etiam procedere in caſu dubio. Vndè tutum eſt decretum legitimitatis prolis ſuſceptæ.

Nec ſatisfacit dicere copulam fuiſſe libidinis cauſa, quia ad hunc effectum ſatis eſt non conſtare, quod non fuerit ex cauſa matrimonij, libido enim eſt cauſa impellens, & non impedit affectionem, & conſenſum in matrimonium, cap. tua nos, vbi Abb. n. 4. de ſponſal. quæ procedunt, vt dictum eſt petita, & obtenta diſpenſatione, & ſequuto matrimonio, quia diſpenſatio eſt vis matrimonij, alias non præſumeretur animus, & affectio maritalis, quod euenit vt plurimùm in fornicarijs, ſi enim præſupponeretur concubitus omninò fornicarius, ex hoc capite tanquam ſuper radice matrimonij, Papa non decerneret prolem ſuſceptam legitimam, ſed ſi placeret, legitimaret.

Procedunt autem omnia prædicta ſic, quia in manibus Papæ eſt radix & fundamentum à quo ſurgit hæc legitimitatis, & illegitimitatis differentia. Quapropter Papa poteſt vbilibet, ex quo habet etiam purum laicum ad matrimonium ſubiectum, capite 1. & cap. cauſam qui fil. ſint legitim. capite tuam, de ordin. cognit.

Verùm aliqui ex dominis occaſione præſẽtis diſputationis, quæ ex præmiſſis eſt ſufficienter determinata, cùm informantes vlteriùs progrederentur, tenuerunt quod Papa principaliter, vel in conſequentiam poteſt legitimare in toto mundo, reſpectu ſpiritualium, & temporalium. Nam affirmatiuam opinionem ſequuti ſunt Ioann. Antiquus, Gloſ. in dicto c. per venerabilem, in 3. compilatione, in verbo poteſtatem aſſerendo, quod eo ipſo, quo quis eſt legitimatus in ſpiritualibus intelligitur legitimatus in temporalibus, & ibidem Præpoſit. numero 77. recenſet eundem Ioann. inter Doctores tenentes affirmatiuam ſententiam quam ſequitur Gaufredus de Trano (qui fuit Auditor Rotæ) in ſumma tit. qui fil. ſint legitimi: vbi concludit, quod is, quem Papa legitimat, intelligitur legitimatus ad temporalia in conſequentiam quandam per text. in dict. cap. per venerabilem, vbi Præpoſ. nu. 77. Hoſtienſ. verò ibidem indiſtinctè tenet Papam poſſe legitimare in temporalibus, & in ſumma eodem tit. §. qualiter & à quo num. 11. verſ. ſalua reuerentia aliorum, vbi dicit eſſe text. in d. cap. per venerabilẽ, & alias rationes adducit Ioan. Andr. in antiquiſſima lectura manuſcripta affirmat opinionem Hoſt. poſſe habere locum quando pater in vita ſua petiuiſſet legitimationem, ſicut petiuit Rex Franciæ, in dicto ca. per venerabil. dum autem in lectura impreſſa num. 29. allegat Gaufred. eſt mendoſa, quia Gaufred. loquitur vt ſupra. Hanc eandem opinionem affirmatiuam tenuit Ioan. Cald. & Gaſp. eius filius, qui dicit, quod eſt etiam opinio Naſo. vt refert Anton. de Butr. in dict. cap. per venerabilem, num. 10. col. 3. verſic. Ioann. Cald. & filius eius, & opinionem Hoſtienſ. approbauit Rota deciſ. 200. alias prima in nou. qui filij ſint legitimi, à qua dicti domini cenſuerunt non eſſe recedendum. Quamvis contrariam opinionem tenuerunt Berna. de Borono Parm. Gloſſator Decretalium Gregorij IX. in dicto capite per venerabilem, in gloſſa ſecunda ſuper verb. habet poteſtatem, non ex ratione, quia Papa non poſſit, ſed quia non debet interturbare alienam iuriſdictionem, iuxta terminos, cap. nouit, de iud. & negatiuam tenere videtur ibidem Innocent. num. 1. ſuper verb. euaderet, vbi loquitur in Epiſcopo, licet numero 3. verſic. alij tamen dicunt. Videatur tenere, quod per quandam conſequentiam intelligatur diſpenſatum in hæreditate, Marſil. Laudenſ. in tractatu de legit. numero 34. tenet cum Gloſ. & Guido Pap. ſingul. 33. incip. legitimatus à Papa, Angelus de Clauaſio in ſumma, verbo legitimatio, §. primo incipit. Vtrum Papa, Couarruuias ſuper 4. Decretal. p. 2. ca. 8. § octauo, numero 14. & numero 18. vbi generaliter inquit, nullum Principem poſſe natalibus reſtituere, vel legitimum efficere ſibi non ſubditum, quoad bona intra alterius Imperij, aut Regni limites exiſtentia. Sed numero 16. conclui. 5. affirmat, quod Papa ex cauſa poteſt legitimum efficere eum, qui Principi ſæculari ſubiectus ſit, etiam quoad bona, & munera tẽporalia, quem refert, & ſequitur Ludouic. Molin. Societatis Ieſuitarum, tomo primo de iuſtitia & iure, diſputat. 173. & alter. Ludouic. Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 3. capite 2. numero 11. negatiuam profitentur cum Guilielm. Benedict. & Couarruuias ſed numero 12. ſequitur diſtinctionem Ioannis Andr. & modern. Cordub. alias allegatus lib. octauo diſput. ſeptima in principio, efficacior[illegible] verbis vtens dixit, quod hæc eſt veriſſima & receptiſſima ſententia, & quod ita communiter tenetur, quia ſicut Princeps ſæcularis nequit legitimare quoad Eccleſiaſtica, eò quia caret iuriſdictione Eccleſiaſtica, cuius id eſt, ſi nec Pontifex extra ea loca poteſt quoad temporalia. Quę verba antiquorum ſcriptorum [illegible] non imitantur, & fallitur, cùm iſta non ſit vera, nec communis opinio, ſed tantummodo illorum, qui negant temporalem Papæ iuriſdictionem, & ipſemet inferius numero 3. & 4 defend

defendit opinionem Ioan. Andr. & dicit eſſe frequentiſſimam & veriorem ſententiam, allegando infinitos Auctores. Et ad tria aduertebant illi domini in propoſito. Primum quod tempore Gloſſatorum, & antiquorum Doctorum, nondum emanauerant Decretales Bonifacij VIII. & Ioan. XXII. ſuper vtroque gladio. Ideò non ipſi, ſed quidam moderniores audaciter loquuti ſunt ſciẽtes definitionem Eccleſiæ, ſecundùm quod Ioan. Andr. & alij, qui ſequuntur eius opinionem allegari non poſſunt pro prædicta parte negatiua, qui non loquũtur in ſimplici legitimatione ſeorſum à diſpenſatione matrimoniali, ſed in diſpenſatione ſecundariò ad diſpenſationem matrimonialem, ponendo caſum, in quo conſtituunt opinionẽ Hoſtienſ. eſſe ſine difficultate, & ſic pro ſecunda præmiſſa opinione admodum pauci ſimpliciter loquuntur. Tertiò quod ſumus in diſpenſatione cum decreto legitimitatis impetrato ab ipſomet patre, quo caſu dixit Ioann. Andr. procedere opinionem Hoſtienſ. & eſt communis opinio Doctorum per text. in d. capit. per venerabilem, quia pater benè poteſt prorogare iuriſdictionem, Dec. conſil. 55. nu. 7. cum alijs allegatis per Decian. conſil. 3. num. 188. lib. 3. & ſic in vtroque capite ſumus extra difficultatem, quod tenet, & valet vbique hæc diſpenſatio cum pronuntiatione, vel decreto legitimitatis, & ita deciſum.

Deciſio tertia.

STantibus reſolutionibus in hac cauſa factis circa præſumptam iuſtificationem literarum Apoſtolicarum, fel. recor. Grego. XIII. cẽſuerunt domini, nemine diſcrepante, diſpenſationem, de qua agitur, fuiſſe in radice matrimonij informante tantùm D. Anna, cùm pars aduerſa ſæpiſſimè citata noluerit informare. Atque in primis de poteſtate Summi Pontificis dubitari non poteſt, cũ omnino Martinus, & Anna eſſent coniuncti in 2. 3. 4. & 5. conſanguinitatis gradu, & ſic impedirentur contrahere matrimonium de iure tantùm poſitiuo, c. non debet de conſang. & affinit.

Quo caſu ſtante maritali affectu, cum copula vel matrimonio de facto contracto, vt hic, & infra dicetur, potuit ſine dubio Papa remouere tale impedimentum, iuris tantùm Canonici, & diſpenſare in radice matrimonij, illudque approbando prout ex tunc, vt DD. dicunt perinde, ac ſi matrimonium ab initio validum interueniſſet ſecundùm receptiſſimam opinionem Ioan. And. in c. per venerabilem, n. 30. qui fil. ſint legit. & ibi Abb. ſub nu. 21. Anchar. ſub num. 21. in fin. & n. 22. Alex. de Neuo num. 18. Butr. col. 5. num. 10. verſ. tu dic. Præpoſ. in §. quod autem n. 68. ante fin. & nu. 69. & 74. Anchar. conſil. 409. n. 4. & 5. & poſt alios Couar. de ſponſ. 2. part. cap. 8. §. 8. nu. 13. Celſ. Vgo conſil. 31. n. 7. Anton. de Roſel. tract. de legit. lib. 2. in principio n. 19. & ſequentibus, Martin. Laudenſ. eod. tract. nu. 85. Colleg. Bononien. inter conſ. Flor. de S. Petro conſil. vlt. nu. 44. & ſeq. Molin. de Hiſp. primog. lib. 3. c. 2. nu. 12. Pereg. quamuis alioquin iuriſdictioni Eccleſiaſticæ parum amicus, de fideic. art. 24. num. 77. & nu. 80. Nauar. lib. 4. conſil. tit. qui fil. ſint legitimi conſi. 2. n. 12. 14. & 15. & alios plurimos allegat, & ſequitur Sanchez de matrim. lib. 8. diſp. 7. n. 4. & fuit latè dictum in cauſa Pampilon. illegitimitatis, 5. Decemb. 1608. & 10. Iunij 1609. coram 60. me. Iuſto.

Et pro hac parte ponderabatur text. iuxta gloſ. in clem. vnic. de immunit. Eccle. vbi Sum. Pontif. reuocat nonnullas prædeceſſorum conſtitutiones, & quidquid ex eis ſecutum eſt vbi gloſ. in verbo infectis ſubdit. & vide quãta eſt Papalis poteſtas circa ea, quæ ſimpliciter ſunt de iure poſitiuo, quia reuocat illa vt ex tunc, & illam gloſ. ſequuntur ibi Cardin. 1. appoſit. n. 6. Anchar. num. 5. Imol. num. 6. Abb. in cap. non debet in fin. de conſang. & affin. & in cap. quæ in Eccleſiarum in 4. notab. n. 3. de conſti. Felin. in c. vlt. ſub numero 3. verſ. primus eſt eodem tit. Tiraq. de iure conſtit. poſſeſ. 2. part. limit. 7. numero 27. Sanchez vbi ſupra numero 4.

Et in materia matrimonij, & legitimationis liberorum eſt bonus text. in cap. quod nobis, qui fil. ſint legitim. quem & alios allegat Anchar. d. conſil. 409. numero 5. Peregrin. vbi ſub. numero 80. quod etiam eſt commune omnibus alijs habentibus poteſtatem condendi legem, vt eorum conſtitutiones trahantur ad pręterita ſi de eorum voluntate conſtet, iuxta text. in l. leges, & conſtitutiones, vbi Bald. Salic. & alij C. de leg. & per Doctores in cap. fin. de conſtit.

Ex qua diſpenſatione in radice facta auctoritate Papæ in conſequentiam oritur legitimitas filiorum, quoad vtrumque forum, & ſucceſſionem in quibuſcunque bonis, & locis etiam in terris imperij, Doctores communiter in dicto c. per venerabilem, vbi Hoſtienſ. Ioan. And. Abb. Alexand. de Neuo, numero 17. Hoſtienſ. in ſumma tit. qui fil. ſint leg. §. qualiter, & à quo ſub n. 11. verb. ſalua reuerentia, vbi ponit rationem, quia ſi potuit facere filios illegitimos prohibẽdo matrimonium in certis gradibus, multò magis poteſt facere legitimos, remouendo impedimentum canonis prohibiti: quam etiam repetit in d. cap. per venerabilem ſub numero 8. Anchar. dicto conſ. 409. numero 4. & 5. Guliel. de Bened. in c. Rainutius, in verbo vxorem nomine, Adelaſiam in principio, n. 202. de teſtam. Celſ. Vgo dicto conſ. 31. n. 7. Colleg. Patau inter conſ. vlt. vol. conſil. 3. numero 63. lib. 1. Martin. Laud. de legit. ſub numero 85. Molin. vbi ſupra verſ. ſi verò impedimentum Cephal. conſi. 307. num. 51. & ſequentib, lib. 3. Pereg. d. ar. 24. nu. 77. verſ. aut vtitur, & nu. ſeq. Nic. de Vbaldis Rotę Auditor in tract. ſucceſ. ab

Digitized by Google

inteſt 1.par.n.106.Gab.conſil.21,nu.17.vbi teſtatur hanc eſſe receptiſſimam opinionem li. 1.Angel.& alij ſubſcribētes inter conſil.Bald. lib.6.conſ.64,n.6. Alexan.de Nouo in ca.referente n.4.vbi de communi,qui fil. ſint legit. Valent.Froſter de ſucceſ.li.6.ca.34.q.2. nu.17. ve.ſ.aut legitim.Put.deciſ.483.n.4.lib.2. & tenuit Rota in vtraque deciſ.Pampil.coram Iuſto ſupra allegatas.

Quod multo magis procedit,ſtante decreto legitimitatis in diſpenſatione impetrato ab ipſis parentibus, vt per Rotam in 2. deciſione Pampilonenſ.in fin.Cùm enim per l.canonicam eſſet inducta illegitimitas filiorum natorum ex coniunctione eo iure prohibita,ſequitur vt ea ſublata per diſpenſationem in radice filij remaneant in eo ſtatu in quo eſſent, ſi nulla adeſſet canonica prohibitio,facit text.in cap.liceat igitur,authen.quib.mod.nat.efficiātur ſui in prin.ver.natura & in §. ſi quis ergo. Vbi quod à natura non erat hæc diſtinctio filij naturalis,& legitimi,ſed per leges introducta & quod per legitimationem filij rediguntur ad priſtinum naturæ ſtatum,& ſentit Bart. in l.ſi is,qui pro emptore num.29.D. de vſucap. bonus text.in l.qui liberos,§.1.D.de ritu nupt & latè proſequitur Eugen.conſil.52.num. 49. & ſequenti,& Ioan. Franc. Maruffus inter conſil.Mandel.conſil.750.num.29.& ſequent. lib.4.

Qui DD.loquuntur in minus fortibus terminis,quam ſint in caſu noſtro,cùm ſuprema & ampliſſima ſit poteſtas Papæ, circa matrimonia,cap.propoſuiſti,de conceſſio.præb.Feldam.cōſil.40.col.5.Soci iun.conſilio trigeſimo primo,n.50.li.2.Parerg.d.art.24.n.82. adeò vt in diſpoſitione loquente de filijs natis ex legitimo matrimonio, veniant filij legitimati à Papa mediante diſpēſatione in radice matrimonij.Socin.in l Gallus,§.ſi eius ſub n.5.verſ. & ad argumen. D.de libe.& poſthum. quem ſeq Beroi.conſil.32.n.13.& conſil.180.n.11.li. 2.Peregr.de fideic.art.23,n.45.verſ. quam tamen concl.& art.24.n.80.

Ex qua etiam diſpenſatione in radice matrimonij facta, conſecutiuè oritur præiudiciū tertij,cui propter impedimentum contrahentium matrimonium ſucceſſio erat delata, vnde ſublato dicto impedimento per diſpenſationem tertij,quod conſecutiuè venit,nō attēdetur,vt in terminis Ruin.conſil.189.n.16. li. 2.Anchar.d.conſil.409.ſub n.5. verſ.canonica igitur conſtitutio,Put.deciſio.483. nu.2.lib. 2. Sanchez dict.diſp.7.n.6.verſ.tu dic.Aim.conſil.704.num.4.lib.4.Valent.Forſter.de ſucceſ. lib.6.cap.34.quæſt.2. num.17. in fin. verſ. nec obſtat Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum ſub num.21.in 2.ampliat.verſ. adde, de conſtit.& latè comprobat Decian.conſil. 5. num. 67. & ſeq.lib.1.

Quod autem voluerit Pontifex in caſu propoſito diſpenſare in radice matrimonij deducebant domini. Primò, quia hic habetur narratiua,quæ præſumitur iuſtificata,iuxta reſolutiones iam factas, in qua narratur non ſolùm præceſſiſſe tractatum parētum de matrimonio contrahendo, cum ſpe obtinendi diſpenſationem,ſed etiam præceſſiſſe ipſum matrimoniū de facto,& clandeſtinè contractum, ſiue ſpōſalia de futuro cum copula, & ſubſequitur diſpenſatio, vt coniuges in ſic contracto matrimonio poſſint remanere,vel illud de nouo cōtrahere, ſeruata forma Concil. Trident. Ideò ſine dubio videtur hęc diſpenſatio in radice,& initio matrimonij,tanquam ſit approbatum,& confirmatum à Papa remouendo impedimentum conſanguinitatis, quod impediebat illos contrahere,& in contracto permanere,ex latè traditis per Ioan.And. in d.ca.per venerabilē, n.30.& ibi Abb.n.21.qui fil.ſint legit.cum alijs ſupra adductis in princ.deciſionis, & in 2.deciſione Pampilonenſ.coram Iuſto,qui DD.nō contentantur de ſolo conſenſu, & affectu maritali,cum copula,vt proles inde ſuſcepta cum diſpenſatione in radice dicatur verè legitimata,vt conſtat ex verbis Ioan.Andr.auctoris huius opinionis,d.c.per venerabilem,num.30.ibi ſaltem,ex affectu,vel conſenſu,& cęteri ibi ſequuntur,quæ affectio maritalis etiam in dubio præſumitur,vt fuit dictum in prima deciſione Pampilonenſ.coram eodem Iuſto. Vndè multò magis idem videtur dicēdū in hoc caſu, in quo non ſola maritalis affectio, cum copula interuenit, ſed etiam matrimonium de facto contractum, vel ſponſalia de futuro,& eo clarior redditur voluntas Papæ diſpenſandi in radice,ex eo,quia conceſſit licentiam remanendi in ſic contracto matrimonio, quod fieri nō poſſet,niſi matrimonium ipſum prout erat iam contractum,à Papa approbaretur, ſublatis impedimentis,ne alias daretur licentia manendi in peccato,& in coniunctione illicita.

Et quod huiuſmodi licentiam conceſſerit, confirmatur tum ex illa dictione,veſtro, quæ ſignificat conceſſionem Papę referri ad matrimonium de facto rati ſupra narratum, tum ponderando illā dictionem, ſic,quæ eſt repetitiua omnium qualitatum pręcedentiū,c.quanto,de vſur.Bero.conſi.65. n.45.lib.2. Menoch. conſil.232.n.21. & ſignificat idem quod ſicut,ſ. ſi verò ſolùm iuncta gloſ.in verb.ſic.authent. de nup.Alberic.in dictionario eod.verb. vndè perinde eſt, ac ſi fuiſſet dictum, in matrimonio,ſicut eſt contractum remanere, & iſta eadem dictione vſus eſt Pontifex in ca.quia circa ibi,vt remaneat in copula ſic contracta de cōſanguinitate & affinitate qui text.probat.quod data licentia permanendi in matrimonio ſic contracto dicatur diſpenſatum in radice,& ita illum text. intelligit Abbas in dicto capit. per venerabilem, ſub num. 25. in fine ibi, vel niſi inciperet à radice matrimonij,vt cap.tanta ſupra eodem,& cap. quia circa ſupra de conſanguinit. & affinit. Syluest. in ſumma in verb. legitimus,

Digitized by Google

legitimus, & ſub num. 9. verſ. & quando vult incipere à radice matrimonij, & ſentit expreſſè Celſ. Vgo conſil. 16. ſub num. 13. & clariùs dict. conſil. 31. num. 6. & 7. vbi meliùs quam alij materiam declarant teſte Molin. qui eum ſequitur de Hiſpan. primog. lib. 3. ca. 2. num. 12. cui conſilio plurimi viri grauiſſimi ſe ſubſcripſerunt, & nonnulli de conſilio ſereniſſimi Regis Catholici, vt ibi patet, & idem expreſſè firmat poſt Boer. & alios Peregrin. de fideicommiſſ. art. 4 numero 79. Vbi dicit quod licẽtia perſeuerandi ſuper contracto matrimonio contractum implicitè confirmat, ideò retro reſpicit, & in his terminis procedit deciſio in cauſa Syracuſana illegitimitatis coram felic. recordat. Clemẽte VIII. quæ eſt deciſ. 207. part. 1. diuerſ. & fuit deciſum in cauſa Pamplonenſ. matrimonij 5. Aprilis 1585. coram Orano, & dicta concluſio confirmabatur, ponderando verbum illud, remanere, quod ſignificat continuationem actus præcedentis cum perſeuerantia l. ſed ſi manente, D. de precar. l. ſed hoc ita. D. de re iudic. & melior text. eſt in c. ſi ex bono, de pœniten. diſtin. 4. & in l. amiſſione in fin. D. de cap. diminut. ibi, nam manere Magiſtratum, vel Senatorem, vel Iudicem, certum eſt, quia ſcilicet, per illam capitis diminutionem, ille non perdit officium, ſed in eo manet, & perſeuerat, & ſubiungit ad illum text. Rebuf. in l. alienatum, in verbo manet, vbi plura cõgerit, & in verb. remanere, D. de verbor. ſignific. & Briſon. lib. 11. de verborum ſignificat. in verb. manere, & lib. 16. in verb. remanere, & de manẽte in matrimonio, eſt text. in l. vxorem, §. teſtamento quo filium, verſ. manente, D. de leg. 3.

Non obſtat opinio Couarruuiæ vbi ſupra, numero 13. quod per licentiam remanendi in matrimonio ſic contracto, non inducatur diſpenſatio in radice, quem & alios refert Sanchez de matrimonio lib. 8. diſp. 7. num. 25. dicẽs eſſe neceſſarium nouum cõſenſum, vt ibi per eum, quia fuit reſponſum dict. opinionem videri minùs veram, prout eam reprobauit Rota in dict. Pampilonenſ. matrimonij coram Orano. quia Doctores quos Couarruuias allegat in l. Paulus, D. de ſtat. homin. hoc non dicunt vel non loquuntur in terminis caſus noſtri, in quo adſunt etiam plura alia verba, & contrarium expreſſe ſentiun. Boer. deciſion. 264. num. 26. Roſel. de legitimat. lib. 2 in princip. numer. 19. Celſ. Vgo dicto conſil. 31. numero 6. & 7. Peregrin. de fideicommiſſ. art. 24. numero 74. & ratio eſt. Quia Papa diſpenſando, quod coniuges poſſint remanere in matrimonio nulliter contracto, dicitur in neceſſarium antecedens illud approbare, & confirmare, & quod non ſit in hoc caſu neceſſarius nouus conſenſus, ſed ſufficiat naturalis ab initio præſtitus, elicitur ex text. in capite cum locum, capite cùm apud, & capite tuæ, de ſponſ. Et confirmatur. Quia etiam poſt mortem alterius ex coniugibus, & quando non poteſt ſubſequi nouus conſenſus poteſt approbari matrimonium in radice ſi diſpenſatio fuit petita eorum vita durante. Ancharran. dicto conſil. 409. nu. 4. & 5. Put. deciſ. 483. num. vltim. lib. 2. Rot. deciſ. 207. num. 2. & part. 1. diuer. Peregrin. vbi ſupra 83. & alij quos allegat Sanchez d. diſp. 7. num. 6. & quod non requiratur nouus conſenſus tenet gloſ. recepta in cap. non debet in verbo de cætero, de conſanguin. & affinit. Celſ. Vgo dicto conſil. 31. numero 7. in fine.

Vlterius quod hęc diſpenſatio fuerit in radice deducebant domini ex illis verbis, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam, exinde legitimam decernendo, vnde ſicut proles ſuſcipienda, erit ſine dubio legitimata in radice matrimonij, ita proles antea ſuſcepta, cũ non debeant diuerſo iure cenſeri, l. eum qui ædes, de vſucap. & adæquatorum idem ſit iudicium l. 1. delegat. 1. vbi Doctores præſertim cùm verba iſtius clauſulæ determinẽtur ab eodem verbo legitimam decernendo, vnde æqualis debet eſſe determinatio, iuxta text. in l. iam hoc iure de vulg. Alexand. in l. in teſtamento. l. prima, C. de teſtam. milit. & ibi Iaſon num. 5. Dec. num. 8. & quod ex dicta clauſula inducatur diſpenſatio in radice expreſſè ſentiunt Celſ. Vgo d. conſilio 31. numero 6. & Cephal. conſil. 307. numero 55. cum pluribus ſequentibus lib. 3. ſubdit. numero 61. dictam clauſulam non fuiſſe neceſſariam, propter filios natos poſt diſpenſationem in figura matrimonij, ſed benè fuit neceſſaria propter filios antea natos, & idem fuit firmatum in dicta Pampilonenſ. coram Orano, & in vtraque Pampilonen. coram Iuſto, & in vltima, in ſpecie reprobatur Sanchez contrarium ſentiens in loco ibi allegato. Et confirmatur ponderando illam dictionem, exinde in hac clauſula poſitam, ibi prolem ſuſceptam vel ſuſcipiendam exinde legitimam decernẽdo, nam reſpectu prolis ſuſceptæ, non poteſt referri, niſi ad tempus, vel factum præcedens, ſi referatur ad tempus, dicendum eſt referri ad principium iſtius tractatus videlicet, ad primum conſenſum, & copulam ſubſecutã inter contrahentes ante natiuitatẽ D. Annæ, ad text. in §. ſi ab hoſtibus, verſ. ſi verò, ibi exinde, ex quo captus eſt pater, filius ſui iuris eſſe videtur. Inſti. quib. mod. ius patriæ poteſt. ſolu. l. quod ſi filius, D. de capt. & idem probatur in l. poſt litem, D. finium regund. cap. ex parte prope fin. de teſt. cùm alijs per Briſon. lib. 5. de V. S. in ver. exinde. Maſcar. Salon. in repet. l. Gallus, §. nunc de lege num. 1. de liber. & poſthum. Vnde idem videtur ſignificare iſta dictio relata ad tempus præteritum, quod importat dictio ex tunc, cum quo termino omnes admittunt diſpenſationẽ eſſe in radice matrimonij, vt ſupra dictum eſt, ſi verò referatur ad factũ præcedens, vt in cap. 1. de teſt. lib. 6. in l. fiſcus, 6. de iure fiſc. l. 4. D. pro donat. & tunc ſignificat idem quod ex eo, & refertur ad factum

proximum Pontificis, ex doct. Bart. in l. non dubium, num. 23. C. de leg. & ibi Bald. numero 2. Card. in clem. vnica, num. 3. de immunit. Eccleſiæ. Factum autem proximum erat, quod Pontifex diſpenſabat, vt in ſic contracto matrimonio coniuges permanerent, vnde ſubiũgendo immediate prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo, ſignificat ex illo facto, & ex illa licentia remanendi in matrimonio antea contracto, ſe legitimare prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam. Et hic ſenſus comprobatur ex verbis eiuſdem diſpenſationis in narratiua, ibi, ſi diuortium fieret inter vos, grauia exinde ſcandala orientur, id eſt, ex illo facto ſi diuortium fieret, orietur ſcandala, ſic ex illo facto diſpenſationis, vt poſſint remanere in matrimonio contracto proles decernitur legitima, & hoc caſu quãdo cum ſola mentione matrimonij de facto contracti proles decernitur legitima, quod diſpenſatio ſit in radice, ſenſit Roſell. dict. tract. de legit. lib. 2. in princ. ſub n. 19. verſ. alio. Et quod legitimatio intelligitur etiam quoad temporalia, tradit ex communi ſcribentium ſententia Molin. in alleg. lib. 3. cap. 2. num. 12. de Hiſpan. primog. verſ. atque quando, ex quibus domini concludebant ſatis apparere de voluntate Papæ diſpenſandi in radice matrimonij.

Neque obſtat quod Ioan. Andr. Anchar. & cęteri ſupra relati, circa principium deciſionis loquantur, quando Papa vſus verbo legitimationis videlicet, legitimando matrimonium, & prolem; quod non fecit in his literis, in quibus dedit tantùm licentiam remanendi in matrimonio, & prolem legitimauit, quaſi dicta legitimatio ſit cenſenda, tanquam ſeparata, & ſeorſim facta à matrimonio, ſecundùm Couar. loco ſupra citato, & Sanchez d. diſp. 7. num. 25. quia fuit reſponſum, ad hoc vt diſpenſatio dicatur in radice, non eſſe neceſſarium, vt Papa vtatur verbo, legitimamus, cùm nec ratio recti ſermonis id patiatur, vt matrimonium legitimari dicatur, ſicut proles, ſed ſatis eſt, Papam approbare, ratificare, confirmare, vel permittere matrimonium, vt de approbatione matrimonij ex text. in d. cap. quod nobis, qui fil. ſint legit. & de permiſſione in cap. referente vbi gloſ. in verbo permiſſionem, eodem tit. & ideò Anchar. d. conſil. 409. licet ſub n. 4. verſ. quia aũt Papa &c. vtatur verbo legitimationis, tamen ſupra num. 3. in fine, & num. 5. in princ. & verſ. ex quib. vtitur verbo approbationis, quo etiam vtitur Rota, deciſ. 207. num. 1. part. 1. Put. deciſ. 483. num. 2. lib. 2. & omninò non videtur facienda vis in verbis, ſed quod facta legitimatio prolis in ordine, vel reſpectu, vel habita mentione matrimonij de facto cõtracti, vt per Molin. loco ſæpè allegato, verſ. non enim Roſell. de legitim. lib. 2. in princ. nu. 19. verſ. alio, cùm nec verbum legitimare matrimonium aliud ſonet, qu[illegible]m id matrimoniũ ratum habere & approbare, vt per eundem Sanchez d. diſp. 7. num. 28. quæ approbatio, & ratificatio ſatis ſuperque videbatur inducta ex ſupra allegatis.

Non obſtat, quod coniuges qui poterant vigore dictę diſpenſationis in matrimonio de facto contracto remanere, ſeu illud de nouo contrahere, hanc ſecundã viam eligendo videantur ſibi præiudicaſſe, quia fuit reſponſum, in præſenti tantùm agi de intentione Papæ, quæ fuit in vtroque caſu diſpenſare, non autẽ agitur de facto coniugũ, quod Papa diuinare non potuit, quam ſcilicet viam illi coniuges eſſent electuri, & ſecunda fuit electa ad euitanda ſcãdala. Vt in ſimili caſu aduertit Rota in vtraque deciſione Pampil. corã Iuſto, imò ad hoc propoſitum, & ex abundanti vnus ex dominis dicebat, diſpenſationem cenſeri in radice, non ſolũ ſi matrimonium præcedat de facto, prout hic præceſſit, ſed etiamſi ſolùm fuiſſet ſubſequutum Abb. in d. cap. per venerabilem, num. in fine, per hæc verba ſupra, ad aliud propoſitũ allegata, vel niſi velit incipere à radice matrimonij, vt cap. tanta, ſupra eodem. Et idem tenet Butr. ibidem num. 11. & Mart. Laud. in. de legitimat. ſub num. 88. verſ. nam legitimatio: iunctis verbis præcedentibus ibi, nam legitimatio, quæ fit ex c. tanta, fit ex ſolo matrimonio, & probat legitimationem etiam in terris imperij, quia diſponit in radice matrimonij. Vnde ſi Doctores iſti dicunt, legitimationem, quę fit ex c. tanta eſſe in radice matrimonij, certum eſt non eſſe neceſſe quod matrimonium precedat, cũ in caſu dicti c. tanta, matrimonium ſequatur & non præcedat, & propterea ſi Papa diſpenſat ſuper matrimonio cõtrahendo in gradu prohibito, videtur diſpenſare in radice: quia ſufficit, quod matrimoniũ ſequatur, qualis eſt diſpenſatio, de qua in d. c. tanta. Quod cõfirmatur, quia de iure ciuili ad matrimonium contrahẽdum ſufficit maritalis affectio l. nuptias de reg. iuris, quæ ſecuto matrimonio prçſumitur ab initio fuiſſe. Vnde filij de iure ciuili iſto caſu ſunt legitimi per pręſũptionem, de iure verò canonico per fictionẽ, vt per Alciat. conſil. 52. to. 3. lib. 9. Surd. conſil. 213. n. 17. lib. 2. & cum vtroq; caſu adſit illa maritalis affectio, vel vera, vel præſũpta, ſequitur, vt Papa diſpenſando videatur vtroque caſu diſpenſare in radice, cùm in vtroque vigeat eadem ratio, quam Ioan. Andr. & alij conſiderãt in d. c. per venerabilem, quare legitimatio teneat, in vtroque foro, ſi matrimoniũ procedat, videlicet, quod cùm impedimentum ſit inductum per canonẽ, Papa poteſt remouere eiuſmodi impedimentum. Sed quidquid ſit de hac opinione domini ex ſupradictis concluſerunt diſpenſationem cõceſſam à felic. record. Gregorio XIII. 23. Aprilis 1573. parentibus D. Annæ Ceron fuiſſe in radice matrimonij.

13. Atque ex his, quæ hactenus dicta ſunt de diſpenſatione Pontificis in radice matrimonij, etiamſi ſequatur per conſequentiam aliorum

præiu-

Digitized by Google

præiudicium, colligi facilè poteſt, quid dicendum ſit in ea quæſtione non ſemel occurrente, an ſcilicet, cùm Pontifex cum aliquo vocato ad maioratum, & excluſo, quia initiatur ſacris ordinibus diſpenſat, vt validè ineat matrimonium, an inquam, tunc eo ipſo reddatur habilis ad ſucceſſionem, non obſtante eo iure, quod iã quæſitum eſt illi, qui proximè vocabatur ad primogenitum. Dubitabilis quidem res eſt, ſed iuxta dicta videtur dicendum, habilem reddi. perinde enim ſe habet illa diſpenſatio, & ita tollit impedimentum, ac ſi nunquam antea fuiſſet. Non ſecus ac ſi is, qui primò vocatus eſt & vita decederet, & per miraculum reſurgeret, ſuccederet in primogenio, nonobſtante iure, quod erat quæſitum ſecundo. Neque obſtat ſiquis dixerit, quod eo ipſo, quo alter ſacris initiatus eſt, ius omninò amiſit, & etiam deficit conditio laici ſtatus requiſita à fundatore. Dico enim, non eſſe extinctum omninò ius, ſed impedimentum tantùm, & ita ſublato impedimento, quod Põtifex efficere poteſt, reuiuiſcere, & eſſe potiùs in eo, quod ſecundo quæſitum eſt, & conſtat manifeſtè ex adducto exemplo. Nec verò cenſendum eſt deficere in eo conditionem requiſitam à fundatore, ſi animum inſtituẽtis maioratum inſpiciamus. Ideò enim excluſiſſe cenſendus eſt ſacris initiatos, & religioſos, quatenus eorum ſtatus ſucceſſioni, & conſeruationi domus, ac propagationi generis impedimento erat, non ob aliam rationem, niſi ſuam mentem magis explicuiſſet inſtitutor. Quare cũ per diſpenſationem Pontificis cum initiato in ſacris, vel cum ſolemniter profeſſo, extrahatur omninò ab ſtatu Eccleſiaſtico, & reducatur ad ſæcularem, non eſt cur excludatur à ſucceſſione. Ego quidem ſic cenſeo.

§. SECVNDVS.

De alijs, qui legitimare poſſunt.

SVMMARIVM.

Imperatorem & Principes ſæculares ſupremos legitimare poſſe ſibi ſubditos, num.14.15.

Poſſe legitimare per alios & mediatè, num.16.

An infans à Comite Palatino legitimari poſſit, num.17.

An idem Comes legitimare poſſit aliquem extantibus filijs legitimis, num.18.

14. EX dictis etiam conſtat Imperatorem & Principes ſæculares ſupremos poſſe ſuis ſubditis legitimationis beneficium impendere cum communi Doctorum ſententia. At per eam legitimationem nullum ius ad ſpiritualia conferunt. Reddere quidem habiles poſſunt ad temporalia, ſucceſſiones ex teſtamẽto, & ab inteſtato, honores, dignitates, & officia ciuilis Reipublicæ, & ad notabilitatẽ parẽtum; attamen non poſſunt reddere habiles ad ordines, & ad beneficia eccleſiaſtica, quæ ſpiritualia ſunt, vt docet etiam Sa v. *filius* num. 11. Quamuis & hoc concedendum eſt ſæculares Principes; dum aliquem habilem reddunt ad temporalia bona parentum, indirectè etiam legitimatum habilem efficere ad ius patronatus, licet ſit aliquid ſpirituale. Eo enim ipſo, quod tribuit ius ſuccedendi in bonis parentum, inter quæ eſt ius patronatus, habilem reddit, vt in eo ſuccedat. Sic docet Couarruuias 2. p. de matrimon. c.8. §.8. num. 18. Rochus de Curte in iure patron. *v. competens*, quæſt.2. Lambert. lib.1. de iure patron. p.2. quæſt.2. art.16. Ioannes Azor d. lib.2. cap.14. quæſtion.7.

15. Præterea colligitur alios Principes inferiores Papa, & Imperatore, ſupremos tamen, poſſe etiam natalibus illegitimos reſtituere iuxta ea, quæ dicta ſunt. Verùm Emanuel Sa *v. filius*, n.13. limitatã eſſe eorum iuriſdictionem in hoc vult, vt illis non liceat ſpurios legitimare, niſi tantùm Papæ, & Imperatori. Sed neque id video conſuetudine receptum, nec mihi videtur niti fundamẽto. Leges enim excludẽtes filios illegitimos quoſcumque à temporalibus in his locis, quæ in temporalibus, neq; Pontifici, neque Imperatori ſubſunt, pertinent ad eorum locorum Principes, quorum eſt illas concedere vel abrogare: neque ius ciuile ſiue Cæſareum in illis locum habet, niſi quatenus ijdem acceptarunt, induxerunt, vel confirmarunt. Ergo eas leges tollere, relaxare, vel ab illis aliquem eximere eiuſdem erit poteſtatis.

16. Rurſus colligitur, hanc reſtitutionem natalium non tantùm poſſe fieri à Principibus immediatè, & per ſe, ſeu tantùm per Senatum eorũ ſupremum, ſed etiam mediatè, & per alios etiam diſtantes. Hinc eſt Romanum Pontificẽ legitimare poſſe per legatos Apoſtolicos. Solet enim Pontifex ſuis legatis poteſtatem concedere ſub eo verborum tenore, quẽ refert Ioannes Azor to.2. lib.5. cap.30. q.1. Idem etiã exercere ſolet Imperator per Comites Palatinos. Quos autem legitimare poſſit tam legatus Papæ, quam Comes Palatinus pendet ex conceſſione illis facta. Legati quidem Apoſtolici facultatis hic tenor eſt: *Concedimus, vt ſuper natalium, etiamſi ex adulterio, inceſtu, vel nefario, aut quocumq; illicito coitu procreati fuerint, defectibus diſpenſare, vt quæcumque, quodcũque, qualiacumque beneficia eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura, ſæcularia, & regularia inuicem compatibilia, etiamſi ſæcularia, canonicatus, & præbendæ, & ſi ex nobili genere procreati fuerint etiam maiorates, & principales perſonatus, & officia in Cathedralibus, Metropolitanis, Collegiatis Eccleſijs, & in illis, in quibus dictorum, patientium defectum natalium patres beneficium obtinuerint, dum tamen illis immediatè non ſuccedant, & quod de natalium defectibus huiuſmodi nullã in quibuſcumq; literis, ac gratijs ſibi concedendis mentionẽ facere teneãtur, indulgere valeas.* Hæc refert Azor locò

ciat. Similiter etiam, & poteſtas Comitis Palatini, ex reſcripto Imperatoris menſuranda eſt, vt monet etiam Caniſius in d. *c. per venerabilem* p. 374. Vndè ad Emphyteuſes eccleſiaſticas Comes Palatinus etiam ex literis Apoſtolicis legitimare non poteſt, niſi id in literis exprimatur, vt habet deciſio Rotæ ſtatim citanda apud Farinacium num. 3.

17. Ex quo ea facilè diluitur quæſtio, qua ſolet inquiri, an infans à Comite Palatino legitimari poſſit. Negatiuam enim partem multi tenuere, quos refert, & ſequitur Antonius Gabriel tit. cit. de legitim. concl. 5. Affirmatiuam etiam tenuere non pauci, quos refert ibidem num. 4. Dicendum tamen eſt id ex tenore reſcripti petendum eſſe. Si enim Comiti Palatino conceſſum eſt, vt poſſit legitimare tam abſentes, quàm præſentes, poſſe etiam infantes legitimare tradit Iaſon conſil. 125. *verſic. Tertiò facit.* Item ſi dictum ſit, vt poſſit quoſcumque ſpurios legitimare, vel ex quocumque illicito, vel damnato coitu procreatos, de quo vide Decium conſil. 50. num. 1. & num. 6. *verſic. Reſtat reſpondere.* Vel ſi Comes Palatinus haberet plenam omnimodam, & liberam legitimandi facultatem, vt Antonius Gabriel cum alijs docet ibidem num. 5. 6. 7. & 10. Addit etiam, vel niſi infans cùm ad ætatem peruenerit, ratam habuerit eam reſtitutionem factam à Comite Palatino. Decius conſil. 55. n. 6. *verſ. Tertiò reſpondetur*, Antonius Gabriel ibidem num. 8. Quamuis dubitabile ſit, quando ea legitimatio incipiat habere effectum, de quo fortaſſe infra. De quo vide etiam inter nouem Centurias deciſionum Rotæ per Farinacium deciſion. 7. 6. num. 1.

18. Similiter etiam ex eodem fundamento aliud dubium expeditur; ſcilicet, an poſſit Comes Palatinus legitimare aliquem extantibus filijs legitimis. Poterit enim, ſi facultatem habeat conceſsã à ſupremo Principe. Huiuſmodi autem facultas data non cenſetur, etiam ſi in reſcripto dicatur, *vt poſſit legitimare filios ſpurios, & illegitimos, etiam ſi pater eorum haberet ex ſe deſcendentes ex legitimo matrimonio*, docet Socinus conſil. 95. n. 19. & ſequenti. Neq; etiam ſi dicatur, *quod legitimari poſſit ſine præiudicio prolis legitimæ*, ſecundum Paulũ de Caſtro Conſil. 180. *verſic. non propter.* Potiùs enim ea clauſula videtur adempta eiuſmodi facultas; neque etiã cenſetur data, quamuis dicatur, *quod extantibus maſculis legitimatus non ſuccedat.* Creditur autẽ data facultas, ſi dicatur, *quod habeat plenam & liberam legitimandi facultatem*; vel ſi dicatur *vt legitimare poſſit abſq; præiudicio tamen eorum, qui ſucceſſiſſent neceſſariò ſi ab inteſtato deceſſiſſet.* Eo enim ipſo vult legitimari poſſe extãtibus filijs legitimis. Similiter, ſi concedatur facultas cum clauſula: *Non obſtantibus legibus cauetur, vt ſpurij legitimari non poſſint, ſine conſenſu parentum filiorum & legitimorum heredum.* Quæ omnia citatis alijs docet Antonius Gabriel dict. tit. de legit. concluſ. 6. à num. 8. vſque ad 15.

CAPVT VI.

Qui poſsint legitimari?

SVMMARIVM.

Legitimandus debet eſſe ſubditus legitimanti, numero 1.

Infertur legitimari non poſſe non ſubditum, etiam vt ſuccedat in bonis, quæ ſunt in territorio legitimantis, num. 2.

Opponitur, & fit ſatis, num. 3.

Principem ſuum filium legitimare poſſe nonnulli docent, num. 4.

Alij veriùs negant, num. 5.

Principem ſæcularem legitimare poſſe filium clerici, num. 6.

Opponuntur nonnulla, num. 7. 8.

Clericum minoribus initiatum, gaudentem priuilegio fori non poſſe legitimari à ſæculari Principe, num. 9.

Opponuntur nonnulla & diluuntur, num. 10. 11.

Inuitum legitimari non poſſe, num. 12.

Qualis filij conſenſus eſſe debeat, num. 13.

Limitatur ea doctrina, num. 14.

Infans à quibus legitimari poſſit, num. 15.

Quæ qualitas conſideranda in parentibus legitimandi, num. 16.

1. DIXIMVS hactenus, quis poſſit beneficium legitimationis conferre, nũc videndum, quibus eiuſmodi beneficium dari poſſit, non enim omnibus promiſcuè. In qua conſideratione illud primum eſt, vt non detur niſi ſubditis eius Principis, qui legitimandi ius habet. Cùm enim actus iuriſdictionis ſit, non poteſt in non ſubditum iure dici *l. Præſes Prouinciæ 2. C. de interdictis, l. vltima de iuriſdictione, & toto titulo C. ſi à non compet. iud.* & alibi ſæpe. Quare legitimationem non poſſe fieri in non ſubditum docent multi, quos refert, & ſequitur Decius conſil. 150. num. 5.

2. Ex quo infertur primò Principem legitimare non poſſe alterius ſubditum, etiam ad eum effectum, vt ſuccedat in bonis, quę ſunt in ipſius territorio, quamuis legitimati pater cõſentiat, & illi quorum intereſt. Communis ſententia, quam docet Petrus Ancharan. conſil. 120. Abbas in d. *c. per venerabilem* n. 23. Couarruuias 4. Part. c. 8. §. 8. num. 14. Fachineus cum alijs lib. 3. controuerſ. ca. 58. Idque probant ea iura, quæ adduximus ex iure ciuili. Probat etiam textus in d. *c. per venerabilem*, vbi inquit Pontifex ſe filios Regis Franciæ legitimaſſe, cùm ſuperiorem in temporalibus non recognoſcat, & ideò poteſt id facere ſine alterius iniuria, cũ autem qui diſpenſationem petebat alteri ſubditum eſſe in temporalibus. Quibus planè indicat Pontifex ſe non poſſe legitimare alterius ſubditum. Duas etiam huius noſtræ ſententię rationes concur-

contemnendas affert Abbas d. ct. n. 23. Prima. Quia legitimatio eſt vnū ex regalibus, vt dixi ſupra: & ideo non poteſt conſenſu priuatorū transferri. Secunda eſt. Quia non omnino iuriſdictionis voluntariæ eſt, ſed etiam aliquid habet contentioſæ, excludit enim agnatos inuitos, qui ſuccederent ab inteſtato.

3. Sed contra illationem hanc ſentit Baldus proœmio Codicis col. penul. Decius conſil. 50. n. 7. verſ. *Tertio non obſtat*. Mouentur primò. Quia legitimare non eſt actus iuriſdictionis contentioſæ, ſed voluntariæ, cùm inuitis dari non poſſit: *§. generaliter Auth. Quib. mod.* & conſequenter coram quocunque iudice exerceri poteſt, & in omni loco fieri *l. 2 D. de officio Proconſul. l. 2. C. de emancip. liberis*, præſertim cum nemini fiat præiudicium contentientibus nimirum, quorum intereſt. Sed hoc non obſtat. Demus enim eſſe actum iuriſdictionis omninò voluntariæ. At non poteſt haberi coram quocunque iudice. Iura autem allata tantum probant, quando is, qui conſenſit iuriſdictionem, illam prorogare poteſt, vt quia ſub eodem Principe eſt. Neque obeſt, quod nemini præiudiciū fiat. Priuatorum enim conſenſus non facit iudicem *l. priuatorum, C. de iuriſd. omn. iud.* Nec verò Imperator, neque Pontifex extra ſuam ditionem in temporalibus poteſtatem habet, vt ex dictis conſtat.

4. Secundò inferunt alij poſſe etiam hoc beneficium confirmationis originis Principē filijs ſuis impertiri, non quidem tanquam patrem filijs, ſed tanquam Principem ſubditis, vt notat Abbas in dicto *c. per venerabilem, n. 13.* & Baldus in *l. ſi Con. n. 4. de adopt.* vbi docet Comitem Palatinum poſſe legitimare filium coram ſe ipſo, & ſequitur Ioannes de Anan. a conſil. 25. & Camillus in *c. per venerabilem* pa. 369. Facit hac pro ſententia textus in dicto *c. per venerabilem, ibi, in quo videretur aliquibus, quod per ſe ipſum non tanquam pater cum filijs, ſed tanquam Princeps cum ſubditis poterit diſpenſare.* Idē probatur à ſimili de manumiſſione, quæ poteſt fieri à patre, vel filio apud ſe ipſum, vel à patre apud filium, vel à filio apud patrem.

5. Sed contra ſentit Iaſon in *l. qui iuriſdictioni præeſt 10. D. de iuriſdict. Qui iuriſdictioni præeſt, neque ſibi ius dicere debet, neque vxori, neque liberis ſuis, neque libertis, vel cæteris, quos ſecum habet.* Dubitat Gloſſa in dicto *c. per venerabilem* verbo *tanquam Princeps*, meliuſque facturum Principem dicit, ſi non facit. Præterea, mouentur. Quia tunc præſtaret auctoritatem facto ſuo. At c. fin. de inſt. cauetur à ſeipſo quēquam dignitatem accipere non poſſe, vt ſit inter dantem & recipientem diſtinctio. Addit tamen Gloſſa, *quamuis forſan, vt alij ſuccedat, Princeps filium ſuum legitimare poſſit.* Imo & Pontifex in dict. *c. per venerabilem*, dubitanter loquitur, neque ex propria ſententia, vt conſtat ex verbis allatis. Et quidem ſi legitimatio eſſet actus iuriſdictionis omnino voluntariæ, plana res eſſet filium à patre legitimari poſſe, ſicut in manumiſſione pater filium apud Prætorem manumittit, *l. 1. D. de officio Prætoris*, & idem apud ſemetipſum emancipari, aut in adoptionem dari poteſt, *l. 2. D. eodem, & l. 3. D. de adopt.* & pater apud ſemetipſum emancipare filios, vel dare in adoptionem, vel ſeruos manumittere, *l. 4. D. eodem, & l. 2. de officio Præſidis*. Verū quia legitimatio eſt actus nonnihil habens iuriſdictionis contentioſæ planius eſt non poſſe ius filio dici. Licet enim in voluntarijs pater filio, & filius patri, & idem in ſua cauſa iudex eſſe poſſit, *l. in priuatis 77. D. de iudicijs iuncta, l. 78.* & conſtat etiam in manumiſſione, *l. vnica D. de officio Conſulis, & l. apud filium, & l. ſi rogatum de manum. vindicta*: attamen hæc priuata res eſt, & voluntariæ omnino iuriſdictionis. Cùm enim natura pater & filius penè vna perſona intelligantur, *l. fin. C. de impub. & alijs ſubſtitution.* tantum videntur iudices eſſe poſſe in priuatis rebus, videlicet, pecuniarijs, aut quibus, manumiſſione ſeruorum & ſimilibus, non verò in alijs, neque in legitimatione. Atque hæc ſententia mihi magis placet. In his etiam, quæ iuriſdictionis voluntariæ ſunt, non eſſe neceſſariam ſemper diſtinctionem perſonarum dixi ſupra lib. 8.

6. Tertiò infertur ſæcularem Principem poſſe natalibus reſtituere filium progenitum à clerico, id eſt, in ſacris conſtituto. Sic docet Couar. c. 8. § 8. n. 10. Cum alijs Fachin. dict. lib. 3. cap. 58. & alij, quos refert & ſequitur Azor, dict. l. c. 2. cap. 15. q. vltima, & mihi quidem ſic videtur. Facit pro hac ſententia primò textus in *§ illud Auth. quibus mod. nat. eff. ſui*, in illis verbis, *Quid enim ſi ad ſacerdotium aliter eorum aſcendat*. Quibus verbis indicat Imparator ſe poſſe filium ſacerdotis natalibus reſtituere. Facit etiam pro hac ſententia manifeſta ratio. Nec enim ille indiget legitimatione Pontificis, cùm ſit laicus, neque ratione bonorum, ad quæ legitimus efficitur, cùm non legitimetur ad bona patris Eccleſiaſtica, ſed temporalia, & ad ea, de quibus ex iure vel conſuetudine teſtari poteſt. Non ergò eſt vnde colligatur neceſſario adeundum eſſe Principem Eccleſiaſticum. Idem docuit Decius conſil. 150. n. 5. qui & optimam rationem affert, & vt Logici loquuntur, quaſi à priori. Quia legitimatio non eſt actus patris conſentientis, ſed Principis legitimantis. Actus enim tribuitur facienti principaliter illum, non conſentienti. Quia aliud eſt facere, aliud facienti conſentire, *l. aliud eſt vendere, D. de regul. iur.* Apud quem alia etiam in hanc rem eleganter ſcripta videri poſſunt.

7. Sed contra ſentit Geminianus in *c. vltimo de iudicijs in 6.* & in Senatu Pariſienſi ſic iudicatum eſſe anno 1562. refert Petrus Greg. lib. 10. ſyntagm. c. 4. in fine, & Ioan. Azor, loco cit. *Tutius*, inquit, *eſſe ab vtroque Principe diſpēſationem ſiue legitimationem poſtulare.* Mouentur primò, quod ad legitimationem, requiratur pa-

Digitized by Google

tur patris conſenſus in *Auth. Quib. mod. nat. effic. ſui* vt infra dicemus, clericus autem in laicum conſentire non poteſt *c. ſi diligenti de foro compet.* Forſan quis diceret poſſet prorogari à clerico eam iuriſdictionem poſſe, quia voluntaria eſt. Sed contra eſt. Tum quia eiuſmodi iuriſdictio eſt de reſeruatis Principi, in quibus non habet locum prorogatio: tum etiam, quia tam eſt prohibitum clerico prorogare voluntariam, quam cõtentioſam iuriſdictionem, vt dicam illatione ſequenti. Sed hoc argumentũ non obſtat. Quia, vt rectè Fachin. non prorogat clericus iuriſdictionem ſæculari Principi, quam ipſe iam habet in filium laicum, & eius bona, ſed tantùm conſentit pro ſuo iure, & præiudicio, ne ſcilicet inuito detur hęres.

8. Mouentur ſecundò. Quia eccleſiaſticorum bona à laicorum poteſtate ſunt exempta, *c. eccleſiá ſanctæ Mariæ, de conſtit.* Non ergo Princeps laicus poteſt legitimare aliquem vt in illis ſuccedat. Sed ridiculum argumentum eſt. Exempta ſunt bona temporalia clericorũ à gabellis, & tributis, de quo alibi: exempta etiam eo viuente, & poſſidente; At quod illis ſuccedant alij poſt mortem, nõ pendet ex diſpoſitione Pontificis. Vnde ſi maioratum vellet inſtituere in aliquo cõſanguineo ex bonis temporalibus, non egeret facultate Pontificis, ſed Principis ſæcularis, vt vulgò notum eſt.

9. Quartò infertur clericum in minoribus conſtitutum, ſi ex eorum numero ſit, qui gaudeant priuilegio fori iuxta dicta in comment. de priuilegio canonis, non poſſe legitimari per Principem ſæcularem, ſed eccleſiaſticum. Sic Decius conſil. 150. ex n. 4. Ioãnnes Azor. dict. c. 15. quæſt. vltima in fine. Facit pro hac ſententia primò, quia clerici etiam in minoribus conſtituti ſubiecti ſunt Principi eccleſiaſtico *c. 2. de foro compet. c. cùm non ab homine de iudicijs c. nullus cum clerico 11. q. 1.* & in cõtrarium non valet conſuetudo *c. cleric. de iud.* Ergo in illis nõ poteſt ſæcularis iuriſdictio exerceri, eſſet enim in non ſubditos: legitimatio enim actus iuriſdictionis eſt. Et quamuis demus eſſe iuriſdictionis merè voluntariç, quod ſecus eſt, vt iam ſupra probatũ eſt, quoad hoc eandem eſſe rationem iuriſdictionis contentioſæ, & voluntariæ docuit Ancharranus conſil. 321. vbi dicit, regulam poſitam, in *l. fin. D. de iuriſd.* habere locum in iuriſdictione voluntaria, Alexander conſil. 67. n. 7. Actus enim iuriſdictionis debet fieri coram competente iudice *l. 1. §. fin. de emancipat. & in l. Diui C. de dotib.* Tum etiam, quia clerico prohibitum eſt iuriſdictionem prorogare, quod etiam videtur habere locum in iuriſdictione voluntaria. Quia iura in dictis capitibus loquuntur generaliter, & ratio, quæ in illis aſſignatur, ſcilicet, quia agitur de intereſſe clericorum in dict. *c. ſi diligenti*, & quod agitur de intereſſe ſuperioris in dict. *c. ſignificaſti*, etiam habet locum in iuriſdictione voluntaria.

10. Sed contra ſentiunt Couarr. in dict. §. 8. n. 9. Præpoſitus, Ioannes Andreas & Lambert. ab eo relati, & deciſio Rotæ 7. tit. de iudicijs, quam citat cum alijs Decius dict. conſil. n. 1. Mouentur autem ſatis in ſpeciem probabilibus argumentis. Primò. Quia ab emancipatione ad legitimationem valet argumentum, vt notat Bart. in *l. iubemus C. de emancipat. lib.* & alij. Sed emancipatio clerici poteſt coram iudice ſæculari fieri. Cùm enim patria poteſtas ſit iure ciuili introducta, etiam coram ſæculari iudice debet relaxari. Ergo idem de legitimatione dici poteſt, cùm per legitimationem tranſeat etiam filius in patriam poteſtatem in *§. generaliter Auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Mouentur ſecundò. Quia illa legitimatio fit viuente patre, & in terris Principis ſæcularis; & bonis in eius ditione conſiſtentibus, quibus duobus concurrentibus videtur poſſe à Principe ſęculari fieri. Tertiò mouentur. Quia legitimatio eſt donum Principis, vt notat Baldus in *l. 1. C. de iure anul. aur.* Nihil autem obſtare videtur, quominus per laicum clerico donatio conferri poſſit: imò abſurdum eſſet, ſi laicus clericò donare non poſſit. Vnde laici clericis priuilęgia concedere poſſunt, vt notant Doct. in *c. nouit de iudic.* Poterit ergo priuilegium legitimationis clericis conferri per laicos. Denique mouentur quartò. Quia iudex laicus date curatorem poteſt clerico coram eo litiganti vt concludit Rota *tit. de iudicijs*, in antiquis deciſione 13. & laicus poteſt eſſe tutor pupilli clerici, quæ eſt doctrina Baldi in conſ. 243.

11. Sed hæc non obſtant his, quæ in quarta illatione diximus. Non obſtat primum. Dico enim non ſemper ab emancipatione ad legitimationem argumentum valere, ſed quando eadem fuerit ratio: in hoc autem caſu valde diſſimilis inuenitur. Emancipatio enim eſt actus patris agentis, qui filium emancipat, & ius patriæ poteſtatis remittit. Legitimatio autem non eſt actus patris, ſed ſuperioris legitimantis. Quare requiritur vt fiat in ſubditum eius Principis, cùm ſit actus iuriſdictionis. Atque idem dico de relaxatione patriæ poteſtatis. Cũ ergo clericus non ſit ſubditus Principis ſęcularis, non poteſt ab eo legitimari. Neque obſtat ſecundum, reſpondetur enim id quod dicitur in argumento locum habere, quando ea legitimatio exercetur inter ſubditos, quod in iſto caſu non contingit. Neque obſtat, quod bona illa ſint in ditione Principis ſæcularis: cũ enim perſona non ſit ſubdita, quę præcipuè in hoc caſu conſideratur, parum refert bona eſſe in eius ditione. Neque obſtat tertium. Quamuis enim laicus in clericum donationem, & priuilegium conferre poſſit, non tamen legitimare. Poteſt quidem priuilegium concedi, quando agitur tantùm de vtilitate clerici, nõ verò quando agitur de aliqua iuriſdictione voluntaria vel contentioſa, quæ debet in clericum exerceri. Quare cùm legitimatio ſit actus iuriſ-

Digitized by Google

iuriſdictionis, in qua laicus contra clericum non eſt competens iudex; & præterea in ea legitimatione mutetur perſona clerici, cum redigatur in patriam poteſtatem, & alios effectus pariat, qui poſſunt eſſe in præiudicium clerici, non poterit exerceri à laico in clericum. Denique non obſtat, quod clerico laicus iudex curatorem dare poſſit. Eo enim conceſſo ratio differentiæ colligitur ex dictis. Quia curator datur liti & cauſæ, non perſonæ, & hac ratione nititur Rota loco citato. At legitimatio reſpicit perſonam, quæ alteratur, & reſtituitur natalibus. Vnde laicus non eſt competens iudex. Imo & illud Rotæ locum habet in curatore ad illam ſpecialem litem, non verò in curatore generali, vt notat Ioannes Andreas in *titulo de curatoribus*, in principio, & alij. Demum, quod Baldus inquit, tutorem dari poſſe à laico verum non eſt, cum *tutela ſit vis & poteſtas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatē ſe defendere nequit l. 1. in principio D. de tutelis, et inſtit. eadem.* Quod conferri non poteſt à laico in clericum. Quod adeo verum eſt, vt etiam ſi laicus clericum tutorem daret clerico, nulla eſſet tutoris datio, vt docet Ancharranus & alij. Quare tutor quidem laicus, ſiue clericus clerico dari poteſt, ſicut communis Doctorū ſententia tenet *cap. 2. de iudicijs* Epiſcopum poſſe cauſas ciuiles clericorū laico iudici delegare, atque committere. Attamen à clerico dari debet tutor, ita vt à iudice Eccleſiaſtico poteſtatem habeat. Non enim qualitas tutoris, ſed dantis tutorem inſpicienda eſt.

12. Secundo illud conſiderandum eſt in perſona, quæ natalibus reſtituitur, ne detur ea legitimatio inuito. Nec enim inuitus legitimari poteſt attēta iuris diſpoſitione, ſed oportet filium conſentire huic beneficio. Certi enim & explorati iuris eſt inuitos filios naturales vel emancipatos nō redigi in patriam poteſtatem, *l. vltima D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.* Neque id ius poſtea mutatum eſt, cùm de originis confirmatione actum eſt, ſed generaliter etiam in ipſis modis confirmatum à Iuſtiniano Nouella *quibus modis natur. effic. ſui. §. generaliter:* in hęc verba. *Generaliter autem in omnibus, qui per prædictum modum reducuntur ad legitimum ius, tunc id volumus obtinere, cùm & filij hoc ratum habuerint, &c.*

13. Sic autem huiuſmodi conſenſus accipiendus eſt, vt non ſit neceſſe filium apertè conſentire, ſed ſatis eſſe, ſi non contradicat, argumento textus in *l. in adoptionibus 5. D. eodem.* Vnde in filij voluntate id videtur ſeruādum, quod in eiuſmodi re fieri debere præcipitur *l. 2. §. vltimo D. ſoluto matrimonio ibi, ſcire enim exigimus, vt videatur non contradicere.* Quare ſi is, qui legitimatur, talis ſit, qui capere poſſit, quę geruntur, certior fieri debet eius quod agitur. Si monitus negat ſe velle legitimum fieri, inuito legitimatio non procederet. Si autem conſentiret, aut ſilebit, procedet. Si ignorans legitimetur, ſilentium eius faciet quidem, non vt pro non cōtradicente, ſed pro repugnante habeatur. Scire enim eum exigimus, vt habeatur pro conſentiente. Sic explicat Donel. lib. 2. comment. cap. 22. *verſ. adoptionis ſpecies*, in fine. Sed illud etiam addendum, non eſſe neceſſarium præſentem filij conſenſum, cùm legitimatur, ſed ſatis eſſe, ſi legitimationem de ſe factam ratam habeat. Probat textus in dict. § *generaliter.* & Decius conſil. 55. num. 7.

14. Hæc autem, quæ dicta ſunt de inuitis non legitimandis, procedunt, & vera ſunt, ſi agatur de legitimatione ex delegatione, aut ordinaria ratione, & quando Princeps vult alligari legibus: non verò ſi Princeps de plenitudine poteſtatis reſtituat natalibus, poterit enim etiam inuito huiuſmodi beneficium indulgere, vt docet Tiraquellus de nobilitate c. 6. num. 21. Antonius Gabriel tit. de legitimat. concluſ. 5. in fine. Cuius ea apertiſſima ratio eſt quam ſupra non ſemel inſinuaui. Quia cùm hæc omnis differentia inter legitimos, & illegitimos iure tantùm humano inducta ſit: & beneficium legitimationis, & conditiones ſeruandæ eodem iure conſtituantur, planum eſt eadem voluntate Principis abrogari poſſe, aut ex parte mutari.

15. Hinc facilè colliges infantem, quamuis ab inferioribus, quibus legitimandi poteſtas iuxta leges datur, legitimari non poſſit, vt communis DD. ſententia eſt, quam cum alijs docet Antonius Gabriel dict. concluſ. 5. & Decius conſil. 55. attamen à Principe reſtitui poſſe natalibus propter rationem dictam. Tum quia ſatis videtur, ſi cùm ad ætatem legitimam peruenerit, ratam habere poſſit legitimationē tum etiam quia inuitum & non conſentientē poteſt Princeps legitimum reddere.

16. Poſtremùm in perſona eius, qui reſtituitur, conſiderandum eſt, vt ex illis parentibus procreatus ſit, inter quos matrimonium eſſe poſſet, vel ſi parentes non contraxerint, ſi tamen voluerint, & parati fuerint contrahere, ſed facere non potuerint vel morte præmatura mulieris, vel quia mulier ſe occultabat, vel ab alijs occulta eſt, vel inhoneſtè poſtea ſe geſſit, §. ſit igitur Nouel. Quibus mod. effic. legitimi, ipſe enim Iuſtinianus de his coniunctionibus generaliter ita cauit ſe eas reijcere, vt nolit ex his natos patribus etiam naturales vocari, & pronuntiet omni beneficio & clementia, tum patres, tum liberos hac appellatione eſſe indignos in dicta Nouella, §. vltimo. *Eos enim, qui ſemel ex odibilibus nobis, et propterea quoque prohibitis nuptijs procedunt, neque naturales vocari, neque participanda eis vlla clementia eſt.* Atque hinc effectum eſt, vt non pauci docuerint huiuſmodi filiorum non legitimationem, ſed diſpenſationem tantùm eſſe. Sic Baldus *l. 1. C. de natur. lib.* Decius conſil. 610. nu. 6. & alij quos refert Fachineus dicto lib. 3. cap. 57. Addendū tamen

Digitized by Google

tamen hoc intelligendum eſſe, quando Princeps iuxta legem à ſe propoſitam ageret. At ſi de plenitudine poteſtatis, non dubito, quin habilitatio ſpurij verè legitimatio ſit, & non diſpenſatio Docet Couarruuias 2.p. cap. 8. §. 8. Fachin. cùm alijs dict. cap. 57. cuius ea manifeſtiſſima ratio eſt. Quia hæc omnia ex humano iure conſtant. Auferri ergo poſſunt, & immutari à Principe. Poteſt enim & vult, ſi quidem facta mentione defectus legitimum facit. Quod autem matrimonium inter eius parẽtes eſſe non potuerit, parum refert. Nec enim ille fit legitimus ex coniugio, vel fictione coniugij ſed ex indulgentia Principis: & quamvis Imperator dicat eos indignos eſſe Principis clementia, non tamen ideò negat eos à Principe legitimari poſſe. Neque obſtat etiam, quod in dicto cap *per venerabilem*, appelletur diſpenſatio, vt conſtat ex dictis ſupra c. 4.

CAPVT VII.

De forma petendi reſcriptum, & conditionibus ſeruandis.

SVMMARIVM.

Legitimationem fieri debere ex cauſa, n. 1.
Explicandum in libello an potuerint parentes facilè nuptias contrahere, n. 2.
Et an ſint alij legitimandi, vel extent filij legitimi num. 3.
Quando neceſſarium vt citentur agnati & cognati, n. 4.
An filius legitimari poſſit hæreditate deuoluta ad agnatos, n. 5.
Quomodo ſpecies illegitimitatis explicanda, n. 6.
Opponitur & diluitur, n. 7.
An explicandum, quando eſt duplicatum adulterium, n. 8. & 9.
Limitatio prædictorum, n. 10.

RESTAT explicemus vltimum circa legitimationem à Principe factam, ſcilicet, quæ ſit forma petendi reſcriptum, & quæ conditiones ſeruari debeant, vt validè impetretur Principis indulgentia. In primis cauſa debet interuenire, vt docet Abbas in dict. cap. *per venerabilem*, num. 4. licet valeat etiam ſine cauſa data legitimatio iuxta generalem doctrinam, quam tradidi ſupra lib. 8. Deinde ea legitimatio per procuratorem peti poteſt, ſiue à patre, ſiue ab eo qui legitimus redditur, vt docet Decius conſ. 55, n. 5. cum Bart. quem cõmuniter DD. ſequuntur in *l. Gallus, §. forſitan, D. de lib. & poſth.* Reſcriptum enim impetrari à quocunque poteſt, *l. vniuerſas, C. de precibus imp. offer.* Quod etiam probat alijs rationibus, quæ apud illum videri poſſunt.

2. Sed deueniamus ad ea, quæ in libello explicanda ſunt. Primò explicandum, an potuerit facilè cum matre nuptias contrahere, & legitimare, eo enim cognito Princeps legitimare non ſolet, vt inuitet adepta legitimatione ad ineundum coniugium. Docet Molina li. 3. de primog. c. 3. n. 37. Couarr. 2. p. c. 8. §. 9. nu. 5. Azor, loco cit. & alij plures, quos refert & ſequitur Ioſephus de Ruſticis ad *l. cum auus*, li. 2. c. 15. p. mihi 248. verſiculo *duodecima limitatio eſt*, Caniſius in dicto cap. *per venerabilem*, pag. mihi 371.

3. Deinde explicandum eſt, an ſint alij legitimandi, vel extent alij filij legitimi, iure enim conſtitutum eſt, vt niſi non extantibus filijs legitimis legitimatio non detur §. *ſit igitur Nouel. Quibus modis natur. effic. legi. & in §. ſi quis ergo, et in §. ſequenti. Auth. Quibus modis effic. ſui & in dicto §. generaliter eodem*, Idque docent complures Doctores. Hanc autem doctrinam nonnullis modis DD. limitare ſolent. Primò, vt etiam extantibus filijs legitimis cõcedi poſſit legitimatio, ſi ipſi conſentirent. Docet Alexand. conſil. 94. & Antonius Gabriel concluſ. 6. nu. 17. Secundò, quãdo filij legitimi, & naturales extantes aliàs eſſent ſucceſſuri. Paulus de Caſtro conſil. 27. Anton. Gabr. loco citato nu. 16. Tertiò, quando ipſemet pater legitimationem petit, tunc enim etiam extantibus legitimis filijs concedi poteſt. Et ſimiliter, quando legitimatio petitur à filio ex ordinatione patris in teſtamento. Sic nonnulli, quos refert & ſequitur Anton. Gabr. concl. 6. nu. 11. Verùm circa limitationes iſtas hoc meũ eſto iudicium. Priores duas admiſerim, quia ceſſat in illis ratio legis, quæ noluit præiudicium inferri filijs legitimis extantibus, neque earum legitimas portiones minui. Tertiam non facilè admiſerim, cùm iura indiſtinctè loquantur. Et præterea ex conſenſu patris accedente nõ ceſſet ratio legis, infertur enim nocumentum filijs legitimis ea legitimatione. Vide Azor, d. li. 2. c. 14. q. 11. Addendum etiam ea, quæ diximus, vera eſſe, ſi Princeps legitimet aliquem iuxta legis præſcriptum, ſi enim de plenitudine poteſtatis legitimet, poteſt etiam extantibus alijs legitimis alterius originem confirmare, & cum clauſula *non obſtante*. Hęc enim omnia iure humano inducta ſunt. Atque hac ratione diuerſas in hac re Doctorũ ſententias ſuper legitimatione facta à Principe in cõcordiam redigit Anton. Gabriel dicto tit. concl. 6. n. 4. citatis Angelo, Aretino, Alexandro, Iaſone & alijs.

4. Atque hinc infertur, quando neceſſarium ſit, vt citentur agnati, atque cognati. Noſtra enim opinio eſt, atque communis, quãdo legitimatio filij ſit viuente patre, non eſt neceſſaria cognatorum citatio, poterat enim pater de ſuis diſponere. Docet Bart. quem communiter ſequuntur Doctores in dicta *l. Gallus. §. & quid ſi tantum.* Baldus conſil. 173. & 486. Angelus conſil. 87. & alij, quos refert & ſequitur Decius conſil. 55. num. 4. verſiculo

ſecunda

Digitized by Google

ſecundo dicit, Anton. de Butrio in dicto cap. *per venerabilem*, Couar. loco citato, nu. 7. Ioſephus de Ruſticis, d. lib. 2. cap. 15. num. 138. & ſequenti Ioannes Azor, dicto lib. 2. c. 14. quæſt. 10. At verò mortuo patre, vt Princeps legitimum faciat, citandi ſunt agnati, & patris inteſtati ſucceſſores. Quæ communis opinio eſt, vt docet Cou. loco citato num. 9. Azor, ibidem. Poſt obitum enim patris ius ſuccedendi delatū eſt cognatis, ſiue agnatis. Vnde cùm ius ad illos peruenerit, vocandi ſunt, ne iuri illorum quæſito noceat Princeps, niſi forte Princeps legitimum faciat ex voluntate patris præterita, quam expreſſit teſtamento, vt docet Couar. ex Bart. loco citato num. 8. in fine, & Ioſephus de Ruſt. ibidem num. 139. vel niſi Princeps ex ſuæ poteſtatis plenitudine operetur: nam ſi conſtet eum voluiſſe inferre præiudicium, ea clauſula *de plenitudine poteſtatis*, *motu proprio*, *vel non obſtante*. Illæ clauſulæ citationem tollent. Docet Ioſephus de Ruſt. cum alijs ibid. num. 140.

5. Quod ſi quæras, an legitimari poſſit à Princeipe filius hæreditate deuoluta ad agnatos, antequam illam adeant, vel poſtquam adierint, & poſſeſſionē adepti fuerint. Et quamuis in eo Doctores diuerſa ſenſerint, dum alij poſſe Principem legitimare dicant, poſtquam etiam hæreditatem adierint, alij deuoluta tantùm hæreditate: communis tamen ſententia eſt Principē poſſe natalibus reſtituere, quando hæreditas eſt ad ſucceſſores deuoluta. Habent enim tantùm in eo caſu ius ad rem, non verò poſtquam adierint hæreditatem. Sic Azor, loco citato quæſt. 10. verſ. *alij fatentur*. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, niſi Princeps ex magna aliqua cauſa operetur de plenitudine poteſtatis.

6. Rurſus, quod attinet ad ſpeciem illegitimitatis filij explicandam, hanc ſtatuo regulam cum communi ſententia, explicandā eſſe ſpeciem defectus, non tantùm in genere, ſed etiam in ſpecie, an ſcilicet natus ſit ex inceſtu, adulterio, vel ſacrilegio, vel ſi ex inceſtu, an ſit natus ex ſorore, matre, vel nuru vel fratris vxore. Quamuis enim demus omnes eos gradus inceſtus eſſe eiuſdem ſpeciei, vt docet Caiet. 2. 2. quæſt. 154. num. 9. attamen negari non poteſt hanc qualitatem inceſtus poſſe mouere Principem ad denegandam legitimationem, & prętereà neceſſaria eſt ea ſpecialis cognitio, vt intelligat Princeps beneficij quantitatem iuxta dicta ſupra lib. 8. cap. Similiter ſi ex ſacrilegio, an ex ſacerdote, vel ſacris ordinibus initiato, vel religioſo, & an ex ſacerdote & religioſo ſimul, vel virgine Deo ſacrata. Item an ex inceſtu ſimul & adulterio, hoc eſt, ex conſanguinea vel affini vxore aliena, vel an ex inceſtu pariter & ſacrilegio, vt ex religioſo & moniali conſanguinea, vel affini, docet communis ſententia, quam tenet Butrio in dicto cap. *per venerabilem*, Decius cōſil. 579. Couar. de matrimon. 2. p. cap. 8. §. 9. nu. 4. Fachineus dicto lib. 3. cap. 61. Azor, dicto lib. 2. cap. 14. quæſt. 8. & alij. Quæ communis ſententia hoc potiſſimùm nititur fundamento. Quia quanto magis eſt turpis, & damnatus coituo, tanto maius crimen eſt, §. *vltimo Auth. quibus mod. natur. effic. ſui*, atque adeò videtur ea qualitas explicanda Principi, cui exponenda ſunt, quę eius conceſſionem retardare poſſunt, *cap. poſtulaſti de reſcriptis*, iuxta dicta ſupra lib. 8.

7. Sed huius oppoſitum docet Baldus in *l. ſi qua illuſtris, C. ad Orfician. & in cap. 1. §. naturalis ſi de fœudo fuerit controuerſia*. Præpoſitus in dicto ca. *per venerabilem*, quæſt. 4. Decius nō ſibi conſtans conſil. 55. Ioan. Andr. in cap. *vltimo de filijs presbyter*. Probant ex vulgari regula, *cogitatum in genere ſufficit*, *l. qui iure militari, D. de teſtam. milit.* Sed hoc non obſtat communi ſententiæ. Nec enim eſt ad rem, quod in dicta l. conſtituitur, ibi enim id definitur, vt ſiue in genere, ſiue in ſpecie, de filio poſthumo fuerit à milite cogitatum, eundem fore effectum, ſi ſcilicet teſtamentum non rumpatur.

8. Sed quando legitimatio poſtulatur pro filio nato ex adulterio, quæſtio eſt, an quando vterque vir & fœmina vinculo coniugali tenetur, explicandum ſit duplicatum adulteriū, an verò ſufficiat dicere, ſuſceptum eſſe ex adulterio. Duplicatum adulterium explicandum eſſe docet Oldraldus conſil. 247. Prępoſitus in dicto cap. *per venerabilem*, Decius conſil. 55. n. 4. & 338. num. 7. Couar. in dicto cap. 8. §. 9. nu. 3. Ioannes Azor, dicto lib. 2. cap. 14. qu. 6. Quorum iſtud tantùm fundamentum eſt; quia difficilius legitimaret Princeps, ſi ſciret geminatum adulterium, quam ſi ex vna parte tantùm interueniſſet. Principi autem explicanda ſunt, ne reſcriptum ſubreptitium videatur, quæcunque difficilem redderent Principem, *quæ poſtulaſti de reſcriptis, c. ſuper literis eodem cap. dudum de electione*.

9. Contrarium tamen docuit Angelus, conſil. 204. & ſequitur Fachin. dicto lib. 3. cap. 60. Qui ex eo fundamento in hanc ſententiam inducuntur. Quia adulterium ex parte mulieris nuptæ grauius eſt, quam ex parte viri, grauius enim crimen, cùm & coniugij iura violantur, & vxoris pudor ſoluitur, cap. *nemo 32. quæſt. 4*. Princeps igitur intelligere poteſt ex eo, quod narretur filium ex adulterio ſuſceptum eſſe à muliere nupta commiſſum, quod grauius eſt, & illum retardare poſſet: quod enim adulterium ex parte viri ignoretur à Principe, parum referre videtur, cùm neque quod ad punitionem ſæculi attinet, adulteriū cenſeatur, vt notant Doctores in *l. 1. C. de adulterijs*, & docet communis Doctorum ſententia. Quare quamuis Principi manifeſtanda ſint ea, quæ illum vel retrahere, vel retardare poſſent, quò minus legitimationem concederet, attamen non eſt veroſimile in eo caſu non conceſ-

conceſſurum legitimationem, quamvis cognoſceret adulterium interueniſſe ex parte viri ſi eam non negat ſciens interueniſſe ex parte fæminæ. quod maioris conſiderationis eſt. Verùm iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 5. cap. 4. magis placet prima ſententia.

10. Hæc tamen omnia limitanda ſunt, niſi ex verbis reſcripti conſtet legitimantem voluiſſe in quovis defectu diſpēſare, aut quāuis maculam tollere, vel taciturnitas illa non reddidiſſet difficiliorem Principem ad legitimandum, vt ex eius depoſitione, ſtylo, & conſuetudine conſtare poterit. Tunc enim taciturnitas non inducit ſubreptionem, vt docet cūm alijs Rota inter dictas centurias Farinac. deciſ. 861. in fine.

CAPVT VIII.

De legitimatione ex bona fide matrimonij.

SVMMARIVM.

De quo agendum, n. 1.
Filios ex matrimonio bona fide inito legitimos eſſe, nu. 2.
Quæ requirantur, vt bona fide matrimonium cōtrahi dicatur, n. 3.
Id eſſe diſpoſitum iure Eccleſiaſtico, n. 4.
Legitimos eſſe filios ſuſceptos ex matrimonio inito poſt nuntium de morte viri, etiamſi poſtea reddatur primo, n. 5.
Et ſuſceptos ante ſententiam latam de nullitate coniugij vel lite pendente, prohibiti ſint cohabitare, n. 7.

1. FILII extra matrimonium ſuſcepti legitimi ſunt vel ſubſequenti coniugio vel Principis beneficio, de quibus hactenus dictum eſt, vel etiam bona fide. Ea autem bona fides, quæ filios efficit legitimos, de duobus eſſe poteſt, vel de ipſo matrimonio, quamuis reuera nullum ſit, vel de filijs ſuſceptis: de primo dicam in hoc ca. de ſecundo verò in ſequenti.

2. Igitur, quod attinet ad bonam fidem de matrimonio, conſtitutiſſimi iuris eſt filios ſuſceptos ex matrimonio, nullo quidem, ſed reuera exiſtimato, contractoque cum bona fide legitimos eſſe, c. *cum inter*, c. *per latam*, c. *quod nobis iuncta gloſſa*, c. *ex tenore qui filij ſint legitimi*. Quam etiam ſententiam Doctores omnes conſtantiſſimè docent & præter communiter ſcribentes in dictis locis adde Panormitanū in c. *cum inhibitio de clandeſtina deſponſatione*, n. 4. Antoninum 3. p. tit. 29. c. 4. in principio. Tabiēnam, verbo *filius*, n. 5. §. 4. Couar. 2. p. de matrimon. ca. 8. §. 1. n. 2. & §. 3. num. 6. Maiolum de irregularit. lib. 1. cap. 5. num. 1. Sairo lib. 6. de irregularit. cap. 10. Hugolinum de irregularit. cap. 44. §. 1. num. 6. Auilam p. 7. diſp. 3. dub. 6. in principio, & Henriquum Caniſium in dicta capita. Ex quorum omnium mente hæc concluſio colligitur, ſcilicet, filios ſuſceptos ex matrimonio nullo ob aliquem defectum, cū bona tamen fide vtriuſque, vel alterius tātùm, eſſe legitimos.

3. Verùm circa concluſionem iſtam obſeruandum eſt primò, nonnulla requiri, vt bona fides in eo matrimonio nullo efficiat prolē legitimam. Primò, vt bona fide contractum ſit matrimonium vel vtriuſque, vel alterius tantùm dicto cap. *ex tenore*, ſiue ſit ea bona fides cum ignorantia iuris vel facti, vt docet Maiolus lib. 1. cap. 5. Hugolinus loco citato & alij. Itaque ſi vterque malam fidem haberent, quia ſciebant impedimentum, filij legitimi erunt, quamuis matrimonium videatur in facie Eccleſiæ contractum. Secundò requiritur, vt matrimonium celebretur in facie Eccleſię præmiſſis denunciationibus coram parocho & teſtibus, nam ſine ea forma non contrahitur iam matrimonium in facie Eccleſię poſt Tridentinum. Vbi autem Tridentini decretum receptum non eſt, debet contrahi præmiſſis denunciationibus iuxta textum in cap. *cum inhibitio, de clandeſtina deſpenſat.* niſi vſu receptū eſſet, vt ea denunciatio omitteretur, vt notat Caniſius, *cap. 2. qui filij ſint legitimi, & in dicto cap. cum inhibitio.* Quare vtrumque adeſſe debet, & bona fides, & publicum matrimonium, aliàs non erunt legitimi, vt in dicto cap. fin. §. *ſi quis, & cap. referente 10. Qui filij ſint legitimi.* Tertiò requiritur, vt ea bona fides permanſerit ſaltem tempore conceptionis, vt colligitur ex dicto capite *ex tenore*, & notant communiter Doctores citati. Quare licet bona fide contractum fuerit matrimonium, ſi tamen ante tempus conceptionis filij bona fides defuit, tunc ſuſcepti filij non ſunt legitimi. Si autem tempore conceptionis adfuerit bona fides, quamuis poſtea pater moriatur, vel per ſententiam diſſoluatur matrimonium, illi manent legitimi. Loquimur in his de iure canonico, quod in cauſa matrimoniali ſequimur, *cap. fin. de ſecundis nupt.* Nam de iure ciuili matrimonium non valet, quod ab ignorantibus parentibus ita contractum eſt, & ſpurij habentur liberi, *lib. 3. C. ſoluto matrimonio.*

4. Deinde obſeruandum eſt totam hanc eſſe diſpoſitionem iuris Eccleſiaſtici, & inde profectam non verò iuris naturalis, eſſe tamē valde conformē iuri naturali. Ius autē Eccleſiaſticum id ſtatuit id fauorem matrimonij. Cuius ſtatuendi ea commoda potuit eſſe ratio. Quia bona fides reddit tutum poſſeſſorem rei alienæ, dummodo tempore à lege præſcripto, *regula poſſeſſor, & regula pro poſſeſſore de regulis iuris in ſexto, &c. vltimo de præſcriptionibus.* Omnis autem dicitur bonæ vel malæ fidej poſſeſſor, qui ſcit rem ſuam vel non ſuam eſſe

l. bona

Digitized by Google

l.bona fides, de verborum ſignificatione. Igitur nõ mirum, ſi ob bonam fidem Eccleſia iudicet legitimum poſſeſſorem vxoris alienæ, & matrimonij, & tanquam pro legitimo poſſeſſore ſententiam ferat, & filios ex eo ſuſceptos iudicet eſſe legitimos.

5. Ex his nonnulla licet inferre, doctrinę cauſa. Primò colligitur ſi coniux, quæ de mariti morte nuntium accepit, & illa ſententia iudicis interueniente nupſit alteri, prolemque ſuſcepit, licet poſtea redeunti viro reddatur, & à ſecundo ſeparetur, proles ex eo matrimonio putatiuo ſuſcepta legitima eſt. Sic Maiolus li. 1. cap. 5. n. 8. poſt Zabarellam in dicto ca. *per venerabilem, §. videbatur,* oppoſ. 4. & q. vltima. Sairo dicto ca. 10. n. 32. Hugolinus dicto cap. 44. §. 1. n. 6. Et idem dicendum eſt, ſi priùs matrimonium per falſas probationes diſſoluatur, & cum alio ignaro eius falſitatis denuo celebretur. Proles enim ex eo matrimonio, ſuſcepta cum eo errore legitima eſt, vt docet Hugolinus loco citato.

6. Secundò colligitur eſſe etiam filios legitimos procreatos ex matrimonio nullo, bona tamen fide contracto ante ſententiam latam de nullitate, & ſuſceptos etiam lite pendente. Litis enim pendẽtia non impedit, quin proles ſit legitima, antequam declaretur nullum illud matrimonium. Docet Panormitanus, *cap. cum inter, num. 4. Qui filij ſint legitimi.* Maiolus dicto cap. 5. num. 7. Sairo cap. 10. cit. num. 33. Cuius ratio eſt. Quia ſunt in quaſi poſſeſſione matrimonij, lite enim pendente non ſuſpenditur matrimonialis cohabitatio, *cap. 2. vt lite pendente.* Si ergo pendente lite matrimonij vſus minimè interdictus eſt, non debet ex eo, quod legitimè factum eſt, vlla pœna ſequi, *l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adulter.* Atque adeò ex eo matrimonio legitimè contracto, licet nulliter, non debet oriri proles illegitima. Imo dicendum, quamuis ſententia lata ſit de nullitate, ſi tamen vel decendio appellationis ſuſcepta proles, aut concepta fuerit, vel interpoſita appellatione, cùm perinde ſit ac ſi nihil omnino geſtum eſſet, argumento textus in *cap. quod conſultationem, de appellationibus, & cap. venientes de iure iurando, & cap. non ſolum de appellationibus in 6.* Sic Zabarella in d. *cap. cum inter,* quæſt. 1. Couar. dicto cap. 8. §. 1. num. 7. Maiolus dicto cap. 5. num. 7. & nu. 11. De qua etiam vide Præpoſitum in dicto *ca. cum inter,* nu. 3. & 4.

7. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe quamuis lite pendente ſuper nullitate matrimonij facta fuerit per ſententiam ſeparatio tori, & ſub excommunicatione interdictum ne cohabitent, ſi contra interdictum cohabitauerint, prolemque ſuſceperint, filij nati ſunt legitimi. Nam excommunicatio contra parentes lata, & eorum conſummationem filijs nequaquam nocere debet, neque eos conſtituit in mala fide. Zabarella in dict. *cap. cum inter,* quęſt. 2. Abbas cap. 1. num. 14. & 6. & *cap. 2. num. 5. de matrimon. cont. contra interd. Eccleſ.* & Sairo citatis alijs dicto ca. 10. nu. 34. Neque his obſtat, quod per litis conteſtationem inducatur mala fides, *l. ſed etſi lege, §. ſi ante litem, D. de petit. hæred.* Quia id obtinet in rei vindicatione, & petitione hæreditatis, in quibus poſſeſſor bonæ fidei tenetur vna cum re, quæ petitur tam perceptos, quam qui percipi potuerunt fructus reddere, quaſi per litis conteſtationem conſtituatur in mala fide, *l. certum 22. C. de rei vind. §. 3. inſtitut. de offic. iudicis.* At non ſic eſt in matrimonio. In eo enim liberi tanquam fructus ex re aliena percepti non petuntur, ſed tantummodo, vt ſeparetur matrimonium propter impedimentum canonicum. Manent ergo hi liberi parentibus ſuis.

CAPVT IX.

De legitimatione ob bonam fidem de filiorum natiuitate.

SVMMARIVM.

Explicatur id de quo agendum, n. 1.
Filij domi nati conſtante matrimonio legitimi habentur, etſi ſint ex adulterio, n. 2.
Maior declaratio eius doctrinæ, n. 3.
Expoſitos habendos pro legitimis, n. 4.
Aliorum ſententia proponitur, & reijcitur, n. 5.
Expoſitos irregulares non eſſe, n. 6.

1. Diximus de bona fide de matrimonio, quæ ſufficit filios legitimos efficere, etiamſi reipſa non ſint. Dicamus nunc de bona fide comparatione filiorum, quę duobus modis eſſe poteſt, vel quia ſuſcepti ſunt vero matrimonio conſtante, quamuis non ex coniuge, vel quia eorum parentes ignorantur, vt contingit in filijs expoſitis. Quæ duo iſto capite proſequemur.

2. De primo ergo dico, illi filij legitimi reputantur & ſunt, quamuis re ipſa non ſint, ſi ex vxore domi nati ſint marito. Quamuis enim fortè ex adulterio ſuſcepti ſint, eo ipſo præſumuntur eſſe mariti, atque adeò legitimi, *l. filium, D. de his qui ſui vel alieni iuris, l. miles 11. §. defuncto, D. ad l. Iuliam de adult.* Abbas in dicto ca. *tranſmiſſa,* Baldus *in l. fin. C. de communi ſeruo manumiſſo, & in ca. per literas de probat.* Et quamuis Alciatus regula 3. præſumpt. 37. exiſtimet non rectè deduci ex dicto *§. de futuro,* vt etiã is præſumatur ex marito conceptus, & id ex eo textu tantũ effici, ſcilicet iudicium adulterij contra matrem inſtitutũ non debere nocere filio, eò quod res cum matre, non cũ filio acta ſit, *l. 3. §. cauſæ cognitio, D. de Carbon. edic. & l. 3. §. penult. D. de iure iurando,* & res inter alios acta alteri præiudicare non debeat: nihilominùs adhuc Alciatus putat eam ſententiam

Digitized by Google

eſſe veram, quia partium benignior eſt. Et in re dubia benigniorem partem ſequi non minùs honeſtum eſſe, quam tutum, habet regula iuris, *l. ea quæ in partes, §. in re dubia de reg. iur.* vt etiam paulo infra latiùs dicemus.

3. Hanc concluſionem extende, vt locum habeat, etiamſi vxor apud alium, cum quo cõmiſceri ſolebat, puerum peperiſſet, ſi tamen in eo loco non inuito viro eſſet, & illi ad vxorem aditus frequenter pateret, adhuc enim iuſtus mariti filius intelligitur. Extende etiam, quamuis vxor neget ſe eum filium ex viro peperiſſe, adhuc enim ex marito ſuſceptus dicetur. Quia matris profeſſio filio nocere non debet, *l. penult. D. de probationibus*, & vtrunque docuit Paleotus de ſpur. fil. cap. 24. Menoch. de arbitr. caſu 59. num. 27. Alciatus in dicta præſumpt. 37. numero 4. Nihil ergo intereſt, an vxor alterius concubina tantùm ſit, an etiam meretrix, & an à viro ſuo diſceſſerit, dummodo maritus ad eã acceſſum habuerit, ita quod ex eo filius potuerit concipi, vt docet Couarr. de matrimon. part. 2. dict. cap. 8. §. 3. numero 10. Negari tamen non debet hanc præſumptionẽ pro filijs admittere probationem in contrarium. Vt ſi conſtet maritum diutius abfuiſſe, quam ex eo filius concipi potuerit, *l. qui filium D. de his qui ſui vel alieni iuris*, ſicut Iuſtinianus declarat de filio, qui 11. menſe perfecto poſt mortem viri natus ſit Nouella 35. vel ſi conſtet maritum aliquo vitio, vel morbo laborare, quo impediatur, quo minùs generare poſſit dict. *l. filium*. Nec enim præſumptio ad impoſſibile trahi poteſt, *cap. quia 10. de præſumpt.* & in rebus certis non eſt coniecturæ locus, *l. continuus 137. de verb. oblig.* Vel ſi probetur, quamuis potuerit accedere ad vxorem apud concubinam retentam nunquam tamen acceſſiſſe, aut eo tempore non acceſſiſſe, in quo poſſet filius concipi & naſci, vt habet deciſio Rotæ apud Farinaciũ volum. 1. conſ. deciſ. 27. Quamuis ergo regulariter filius natus ex muliere vxorata præſumatur filius mariti, patitur tamen plures limitationes, de quibus vide Menoch. de arbitra dicto caſu 89. à nu. 24. & à nu. 53. & à nu. 67. Maſcard. de probat concluſ. 788. per totam & con. 798. num. 2. & concl. 805. per totam.

4. De ſecundo verò, an ſcilicet omnimoda parentum ignoratio & incertitudo, vt cõtingit in his, quos vulgò expoſitos vocamus, reddat legitimos, hanc enuntiationem ſtatuo. Eiuſmodi expoſiti verè habendi ſunt pro legitimis, quamuis re ipſa ex illicito coitu natos eſſe contigerit. Hanc concluſionem ex antiquis docent multi, ita vt eam communem eſſe dicat Paleotus, qui illam conſtantiſſimè defendit lib. de ſpur. fil. ca. 63. ſequitur Sairo lib. 6. de irregularit. c. 10. n. 39. qui dicit eam eſſe veriorem in puncto iuris, & Pialecius in praxi Epiſcopali, part. 1. c. 1. n. 27. Menoch. conſil. 96. & alij quos referet Couar. infra citandus. Huius ſententiæ nonnullæ probationes afferri ſolent, quas omitto, quia non omninò efficaces ſunt. Pro illa ergo primò facere videtur conſtitutio Gregorij XIII. cuius meminerunt Hẽriquez, & Auila ſtatim citandi, & Sairo loco citato in qua conſtituit, vt expoſiti habeantur pro legitimis & puri ſanguinis. Deinde facit hæc ratio. Quia in dubio debet præſumi aliquis legitimus, & in fauorem prolis iudicari. Ergo expoſiti legitimi cenſendi ſunt. Antecedens ſi oſtendero planum erit, quod noſtra enunciatione continetur. Illud ergo probatur, tum ex cap. *ex tenore, qui filij ſint legit.* vbi ex bona fide vtriuſque, vel alterius coniugis in matrimonio etiam alias nullo fauetur proli: tum etiam quia cùm alicuius vxor ſui copiam alijs etiam fecit, filius ex ea natus mariti potiùs, quam adulteri iudicatur dicta *l. miles*, & docet Decius conſi. 67, & diximus ſupra iſto cap. tum etiam quia Innocentius III. in *c. accedens de purgat. can.* in eo qui ſacris ordinari vult, tunc tantùm dicit eſſe neceſſariam ſuorum natalium probationem, cùm contrarius de eo rumor circũfertur. Quaſi alias ſemper præſumatur legitimus. Tum etiam, quia illegitimitas vulgò cenſetur infamia facti: in dubio autem aliquem infamem præſumi abhorret à regulis iuris, *cap. dudum de præſumpt. & l. merito, D. pro ſocio.* Tum etiam, quia illi expoſiti quamuis re ipſa de ſeruili conditione eſſent, liberi & ingenui cenſentur fauore prolis *cap. 1. de infantibus expoſ. & l. nemini, C. de ſ[illegible] aud. & l. 3. & vltima de infantibus expoſitis.* Tũ denique, quia illi præſumuntur ex parentibus fidelibus nati, & ideò admittuntur ad honores, & officia. & videtur deciſum ab Innocentio III. in *cap. cùm deputari in iudicijs.* Huius autem benignioris præſumptionis optima ratio ex tere ipſo deſumitur. Quia cùm filium ex concubitu procreari ſit neceſſe, & concubitus ille vel honeſtus debeat eſſe, vel inhoneſtus, illud magis coniiciendum eſt, quod honeſtum fuerit, quam quod inhoneſtum, vt notat Baldus in *l. filium de his qui ſui*, & conſtat etiam ex argumento textus in *cap. is qui fidem de ſponſ. lib.* vbi præſumitur animus maritalis, ne præſumatur coniuges cum peccato copulati. Et vbi in aliquo actu duæ poſſunt ſequi coniecturæ, quarum altera delictum ſignificet, & altera excludat, eligenda ſanè potiùs eſt, quæ vitio careat, vt notat Bart. in *l. non ſolum §. ſed et D oper. noui nuntiat.* Ex qua etiam benig[illegible] naſcitur, vt quando ex hominibus quidã ſunt homicidæ, alij verò non, quos Eccleſia diſcernere non poteſt, neminem repellat, ne innocentes cum nocentibus inuoluat.

5. Sed contra ſententiam iſtam ſenſere alij, hique non pauci. Couarru. 2. p. de matrimon. cap. 8. §. 3. & in Clementina ſi furioſus, p. 1. in principio num. 9. citatis alijs ex antiquis, & Alciatus lib. 3. de præſumpt. præſumpt. 1. n. 12. Henriquez lib. 14. c. 8. §. 10. Auila de

de cenſuris p.7.diſput.3.dub.9. Maiolus de irregularitate lib.1.cap.11.nu.2.& 3. Hugolinus de irregularitate c.44 §.7.num.2. Toletus in ſum.lib.1.cap.58. num.4. Quorum potiſſima ratio hæc eſt.Quia licet daretur in caſu dubio nullum præſumendum eſſe illegitimum, attamen hic non ſumus in caſu dubio,potiùs enim præſumptio eſt,illos eſſe ex copula fornicaria. Quia plerumque iſti exponuntur non legitimi,in obſcuris autem id præſumitur,quod verò ſimilius eſt,& quod plerumque fieri ſolet, l.115.*de regulis iuris,et l.ſicut poßidetis,C.de probationibus*,& Hugolinus loco citato refert ſe per multos annos,in quibus animarum curam geſſit,nunquam vidiſſe expoſitos ex legitimo matrimonio procreatos, ſed tantùm ex illicita copula.Sed in primis dico nullam eſſe eiuſmodi præſumptionem contra expoſitos, & Hugolini teſtimonio oppono ego aliud illuſtriſſimi Cardinalis Paleoti,dicto cap.63.num. 4.qui cùm varia ex antiquis hiſtorijs exempla retuliſſet inquit: *Nos ipſo vſu quotidie experimur multos quandoque rei familiaris inopia,cum ſe victui neceſſaria videant liberis ſuppeditare non poſſe,ſolere illos exponere.* Illam etiam præſumptionem excludit,quod habet Pontifex in cap. 1.*de infantibus expoſ.* parentes,qui filios exponunt, ius patriæ poteſtatis amittere, neque poſſe rurſus eos vt filios vendicare.Quod quidem locum non habet,niſi in parentibus legitimis,cùm hi ſoli filios habeant in poteſtate,*§. ſi aduerſus inſtitut. de nuptijs.* Neque obſtat etiam,quod eiuſmodi expoſiti cenſentur eſſe à parentibus infamibus, vel qui per ipſam expoſitionem effecti ſunt infames. Hoc enim nullius momenti eſt.Quia parentum infamia in eo caſu non redundat in filios. Neque obſtat etiam,quod ea hoſpitalia,in quibus expoſiti aluntur,ſpuriorum vulgò vocentur. Quia vt optime Baldus in *l. nutritoribus, C.com. de ſucceſ.* popularis ſermo noſter ius non facit. Neque obſtat denique,quod in dict. cap. 1. *de infant.expoſit.* illegitimi dicantur,qui nequeūt parentem oſtendere, dico enim in his non deficere ius,ſed probationem,& ipſos verè legitimos eſſe.Taleſque haberi quamuis natales ſuos proprios iuſtè probare non poſſint.

6 Ex his facile colliges neque hos expoſitos eſſe in rigore iuris irregulares, neque diſpenſatione indigere.Quod probat Sairo loco citato ex eo quod in iure non eſt expreſſum, vt iſti ſint irregulares,& non incurritur irregularitas,niſi ſit in iure expreſſum, *cap.is qui de ſententia excommunicat.in 6.* Sed nulla hæc ratio eſt. Quia in iure expreſſum eſt illegitimos eſſe irregulares, & quæſtio verſatur, an expoſiti comprehendantur inter illegitimos. Nos autem dicimus non comprehendi propter rationes adductas,& ideò non eſſe irregulares. Neque obſtat,quod nonnulli diſpenſationem petierint,vt teſtatur Piaſecius loco citato.Quod enim aliqui ad ſcrupulos euitādos eam petierint,alijs officere non poteſt.Neque obſtat etiā ea regula, *quod in dubijs tutior pars ſit eligenda*, & tutius videatur ſe reputare pro illegitimo,& diſpenſationem petere. Dico enim in hac parte nō eſſe dubium formale, ſed potiùs præſumptionem in fauorem prolis, quā iura offerunt,vt conſtat ex his,quæ pro noſtra ſententia adducta ſunt,& ita non eſt hæc pars minùs tuta,ſed de hoc alibi.

CAPVT X.

De aliis modis, quibus origo confirmatur.

SVMMARIVM.

Oblatione Curiæ legitimari filium,n.1.
Obſeruatio de Curialibus,n.2.
Quibus modis fieret oblatio Curiæ,n.3.
Accurſius refellitur,n.4.
Legitimatio per adoptionem,n.5.

1. NE quid, quod ad iſtud argumentum attinet, intactum ſaltem relinquamus,explicandi ſunt alij modi,quibus iure ciuili confirmatur etiam origò. Legitimus itaque efficitur filius oblatione Curiæ ciuitatis, vnde originem habet, vel ſub qua vicus aut poſſeſſio eſt,vnde communiter conſiſtit, vel quæ principatum tenet Prouinciæ eius Qui legitimandi modus receſsit ab vſu Curię, vt loquitur Accurſius,eſt tamen propter cognitionem antiquitatis explicandus.

2. Cuius rei gratia obſerua Curiam olim municipijs,& ciuitatibus dictam eſſe communionem eorum,qui conſilio publico præerāt. Vnde decuriones quidam dictos putarunt, vt ſcriptum eſt in *l pupillus, §. Decuriones, D.de verborum ſignific.* Quod cùm deducerentur coloniæ,eſſent decima pars eorum qui deducerentur.Quæ pars conſilij publici gratia conſcribi ſolita erat.Cęterùm poſtea in curia eſſe cœperunt omnes illi, per quos publica munera,& functiones exercentur, inter quos erant etiam decuriones, quaſi eius Curiæ Senatores.Omnes autem dicti Curiales,*l. Curiales 39.& l.Curiales 47.C.D.Decurionibus lib. 10.* ea verò Curialium conditio fuit, vt qui ſemel Curiæ adſcripti eſſent ab ea recedere, vel ea ſe eximere nequaquā poſſent,adeò, vt ſi ſe ad aliud vitę genus contuliſſent,per Præſides vel alios magiſtratus ad Curiam reuocarentur, & ſuis redderentur functionibus, & publica dāna reſarcire cogerentur,*l.Curiales 39.& l.43. & l.49.cum ſequenti, C.de Curionibus, l.ſi quis 12.C.de Epiſcop. & Clericis*, & de his paſſim multa in legibus,& nouellis Theod.& aliorū Imperatorum ante Iuſtinianum.Ex bonis etiam eorum certè pars certis cōditionibus Curię debebatur,& extat titulus in codice, *quādo*

& quibus quarta pars de bonis Decurionis debetur. Ideò illis denegata facultas alienandi, vel repudiandi hæreditates paternas, vel donationes, ne fraudaretur Curia. *l. quoniam C. de natural. liberis.* Nec verò hac conditione tenebantur ſolę Curialium perſonæ, ſed etiam liberi, qui ex illis naſcebantur, d. *l. quoniam & l. 3. in fine, C. eodem.* Ex quo facilè perſpicitur eam cōditionem Curialium multis de cauſis publicè vtilem fuiſſe. Vnde meritò, in d. *l. 3. C. de natur. lib.* dicitur eo facto, ſcilicet, dum liberi dantur addicunturque Curiæ, publicis ciuitatum commoditatibus conſuli.

3. Vt ergo ad ea Curialium onera, quæ plures refugiebant, multi inuitarentur, hunc legitimationis modum prudenter excogitauit Theodoſius, vt honor & cōmodum legitimationis, eſſet quaſi illecebra quędam ad ſubeūda æquiore animo ea munera. Sic conſtat *ex Nouella 89. §. primus itaque.* Hæc autem oblatio Curię vno è tribus fiebat modis. Nam vel pater offerebat Curiæ filiūm in publico conſeſſu, & datus intelligebatur Curiæ, ſiue filius ita à Curia receptus, vt ſtatim alicui muneri adiungeretur, ſiue vt oblatio & receptio actis mandaretur, *§. ſi quis igitur, dicta nouel. 89* Illud tamen in hoc modo obſeruatum eſt, vt filius non traderetur Curiæ inuitus, quò libentius ſua munera peragerét. Solùm autem in eo caſu filius inuitus adſcribebatur, ſi repertus eſſet aliquam hæreditatem poſſidere à patre profectam eo titulo, *ſi Curiæ onera ſubiret d. l. 3. C. de natur. lib.* Secundò ſi filias naturales traderet pater nuptum viris Curialibus, nec enim filiæ adſcribebantur Curiæ: filij autem qui ex illis naſcebantur, Curię addicebantur, & munera publica ſubibant d. l. 3. Vel denique ipſi filij naturales ſeſe offerebant Curiæ, aut ex voluntate patris, aut etiam vltro & ſponte, vt ex citatis legibus conſtat. Habebat autem locum ea diſpoſitio tantùm in filijs naturalibus, non in alijs.

4. Ex his colliges non rectè Accurſium, *§. vltim. inſtit. de nupt.* aſſeruiſſe idem iuris eſſe ſi patres filios in Principis obſequium dederint. Nulla enim eiuſmodi conditio eſt, nulla ſubeundi muneris neceſſitas, neque in perpetuitate conditionis, neque in bonorum ſucceſſione, qualem eſſe diximus in his, qui Curiæ offerebantur.

5. Denique olim alius erat legitimandi modus ſcilicet, adoptio, vt conſtat, *ex inſt. eo tit & l. iubemus, C. de natura lib.* Sed ſublatus â Iuſtiniano eſt *l. 7. eodem, & nouel. 89.* Item ſi pater liberos ſuos naturales vocat in teſtamento, ſiue inſtrumento publico priuatam habentes ſubſcriptionem trium teſtium, non adijciendo tamen, quod naturales ſint, nouella 89. & 117. Omitto etiam extingui illegitimitatem per ingreſſum in religionem, quia illa tātùm eſt diſpenſatio quædam, & in ordine ad determinatos effectus, vt alibi dicendum eſt.

CAPVT XI.

De effectu legitimationis.

SVMMARIVM.

De quo agendum, n. 1.

Legitimatos per ſubſequens matrimonium verè eſſe legitimos, n. 2.

Per omnia æquiparantur legitimis, n. 3.

Capaces eorum, quæ in ſtatutis conceduntur legitimis, n. 4.

Habiles eſſe ad ordines, & beneficia quæcunque, num. 5.

Habiles eſſe ad ſuccedendum patri in hæreditate, num. 6.

Admitti etiam ad feuda, & primogenita, numero 7.

Filius ſuſceptus ex concubina, etiamſi poſtea ex alia ſuſcipiantur liberi conſtante matrimonio ſi legitimus poſtea eſt præferendus, quamuis aliqui negent, n. 8. & 9.

Succedit filius legitimatus per ſubſequens in maioratu ad quem vocantur filij nati ex legitimo matrimonio, n. 10,

Idem dicendum, etiamſi in odium ſubſtituti contrahat matrimonium ad legitimandum aliquē num. 11.

Eodem modo iudicandum de filijs putatiuis naturalibus, n. 12.

Quid dicendum de legitimato per reſcriptū. Quæ diſcrimina inter vtramque legitimationē quoad effectum ſuccedendi, n. 13.

1. PRIMVM agemus de effectu legitimationis ex ſubſequenti matrimonio, deinde de effectu legitimationis per reſcriptum Principis.

2. Sed quod ad primum attinet, ante omnia conſtituendum eſt legitimatos per ſubſequens matrimonium vere eſſe legitimos, & non tantùm pro legitimis haberi, vt docet Panormitanus in dicto cap. *tanta.* Quam eſſe cōmunem ſententiam teſtatur Couar. d c. 8. §. 2. n. 20. & 21. & ſequitur Azor, d. lib. 2. c. 13. qu. 6. & Caniſius in d. cap. *tanta.* Neque obſtat quod in dicto cap. *tanta,* dicitur, *legitimi habeantur,* vt enim rectè docet Panormitanus, verbum illud poſitum ab eo, qui poteſtatem habet, rei veritatem continet iuxta doctrinam Bart. dicentis idem eſſe ſi ſtatutum dixerit *habeantur pro ciuibus, ac ſint ciues ex l. ſi is qui pro emptore, D. de vſucap. & l. ſi maritus, D. ad l. Iuliam de adulter.*

3. Hoc ſuppoſito certa regula eſto: Filij legitimati ſubſequentibus nuptijs per omnia æquiparantur filijs legitimis natis ex legitimo matrimonio. Communis ſententia quam cum alijs docet Couarr. dicto cap. 8. §. 2. à nu.

2. à num. 21. Molina lib. 3. de primogen. cap. 1. à n. 6. Iulius Clarus, lib. 3. ſentent. §. *fœudum*, qu. 82. verſ. *item quæro*. Alter Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 372. num. 6. Ioſephus de Ruſt. lib. 2. comment. in *l. cum auus*, c. 16. nu. 7. vnde huiuſmodi filij legitimi in iure appellantur, *§ ſi quis igitur auth. Quib. mod. nat. eff. ſui & §. 1 auth. quibus mod. effic. legit. & l. nuper, & l. cum quis §. vltimo, C. de natural. lib.* & facit etiam textus in d. c. *tanta*, ibi: *Poſt contractum matrimonium legitimi habeantur.*

4. Ex qua regula colligitur primò legitimatum per ſubſequens matrimonium capacē eſſe eorum omnium, quæ in ſtatutis municipalibus conceduntur abſolutè legitimis; vt docet Couar § 2. cit. n. 25. & Azor, d. li. 2. c. 13. qu. 14. qui dicunt eſſe communem, quamuis alij contra ſentiant. Nam & hi nomine legitimi comprehenduntur, vt dictum eſt.

5. Secundò colligitur legitimatum per ſubſequens matrimonium habilem eſſe ipſo facto ad omnia munera Eccleſiaſtica, ſiue ordines, ſiue beneficia, etiam Epiſcopatum, & honores, & dignitates Eccleſiaſticas abſque vlla alia diſpenſatione, nō ſecus ac ſi poſt contractum matrimonium natus eſſet. Molina diſp. citat. num. 6. Azor, dicto cap. 13. quæſt. 14. Quod adeo verum eſt, vt ſi ante contractum matrimonium inter parentes promoueatur ad ordines ſine diſpenſatione, & poſtea parētes contrahant, eo ipſo ſine vlla diſpenſatione poſſit & in ſuſceptis miniſtrare, & ad ſuperiores aſcendere. Nam irregularitas illegitimi aufertur per ſubſequens matrimonium, ſicut & irregularitas ex defectu ætatis per lapſum temporis, ex promotione autem ad ordines ſine diſpenſatione non incurrit nouam irregularitatem, ſed tantum peccauit mortaliter. Sic docet Sanc. li. 6. cap. 10. num. 30. Quamuis oppoſitum ſentiat Praſecius cum Viualdo p. 1. ca. 1. num. 27. *ſublimitari etiam debet.* Quæ vera ſunt adhuc extante conſtitutione Sixti V. contra illegitimos, vt ipſe declarauit in 2. quæ incipit, *ad Romanum ſpectat Pontificem*, ibi: *declaramus illegitime natos.* Admittuntur etiam ad emphiteuſim Eccleſiaſticam quam pater habuerat, Couar. loco cit. n. 23. Palcotus li. de ſpurijs filijs c. 31. n. 3.

9. Tertiò colligitur legitimatum per ſubſequens matrimonium habilem etiam eſſe ad ſuccedendum patri in hæreditate, & legitima portione, ſicut alios legitimos ob eandem rationem. Quod ſi quæras an id etiam habeat verum ſtante iure ciuili, quo non legitimantur per matrimonium, niſi ſolùm naturales liberi, hoc eſt, qui domi ex concubina nati ſunt; vt dixi ſupra cap. 1. Et quamuis nonnulli id affirment, quia cùm illi ſoli legitimentur à iure ciuili, alij verò non, videtur hos ad ſucceſſionē hæreditatum admitti non debere, cùm ſucceſſio iure ciuili introducta ſit, quod docet Fernandus Vazq. controuerſ. illuſtr. lib. 6. cap. 41. cùm alijs quos refert Couar. dicto §. 2. num. 8. At verius eſt etiam in foro Cæſaris legitimos cenſendos eſſe, cùm matrimonium iure Pontificio iudicetur non ciuili. Cui conſequens eſt vt ſucceſſio hæreditaria ex matrimonio depēdens ad omnes legitimos per matrimonium indiſtinctè pertineat. Si enim filij, & hæredes, vt loquitur Paulus ad Romanos 8. docet. Couarr. cum alijs dicto §. 2. numero 8. & Caniſius in dicto cap. *tanta*, pag. mihi 349. Neque obſtat quod ſucceſſio hæreditaria inducta ſit iure ciuili, id enim habebit locum, quando prohibēte iure ciuili contrahitur matrimonium: tunc enim non erit locus patriæ poteſtati, neque ſucceſſioni hæreditariæ; neque alijs, quæ iuris ciuilis ſunt. At verò cùm matrimonium apud Chriſtianos æſtimetur iure Pontificio, etiam in foro ciuili, neceſſe eſt, vt ex matrimonio eo iure contracto ſequantur illi effectus, qui ex matrimonio legitimè contracto, ſequi ſolent.

7. Quartò colligitur legitimatū per ſubſequens matrimonium etiam admitti ad fæuda, & primogenia. Couar. ibidem nu. 27. Azor, dicta quæſt. 14. Neque obſtat quod cap. 1. §. *naturales in libris fæudorum*, habetur, naturales & non legitimos ad fæuda non admitti, id enim intelligendum de legitimis ex beneficio Principis. Diſtinctionem enim Baldi de filijs abſolutè vocatis legitimis, vel natis ex legitimo matrimonio infra reijciemus. Præterea ſicut natiuitate filij legitimi donatio à parente facta reuocatur: ita etiam reuocatur legitimatione filij per ſubſequens matrimonium. Eadem ratione excludit etiam ſubſtitutum patri vel matri ſub ea conditione, *ſi ſine liberis legitimis deceſſerit.* Præponuntur etiam filijs natis ex eo matrimonio, & ex eo alio poſteriori, tanquam maiores natu ad ſucceſſionem in maioratu. Quæ omnia docent Doctores citati Couar. Azor, vterque Molina locis citatis, & confirmantur hæc omnia ex *l. cum quis, C. de naturalibus liberis, §. vltimo.*

8. Sed circa hæc inquiritur primò. Quid dicendum ſit, ſi poſt filium ſuſceptum ex concubina contrahat aliquis matrimonium cum alia, ex qua etiam liberos ſuſcipiat, eaque defuncta rurſus ineat matrimonium cum concubina, an filius ex illa ſuſceptus, qui per ſubſequens matrimoniū legitimatur, præferēdus ſit filijs natu minoribus natis ex primo legitimo matrimonio? Negant nonnulli Molina li. 3. de primog. c. 1. n. 7. Tiraquellus de primog. q. 34. n. 5. citatis innumeris, & Azor, lib. 2. cit. c. 13. q. 15. Quorum potiſſima ratio eſt, quia nati ex primo matrimonio ſunt priùs legitimi, atque adeo priùs illis quæſitum eſt ius ad maioratum, quod per legitimationem ſequētem tolli non debet.

9. Oppoſitam ſententiam tenet Couarr. in dicto §. 2. n. 35. Caniſius in dicto *cap. tanta*, pag. mihi. 353. & multum probabilitatis habere

CAPVT I.

Quid ſint ſponſalia.

SVMMARIVM.

Sponſalia vndè dicta, num. 1.
Varia ſignificationis eſſe, num. 2.
In dubio ſponſa nomine intelligi ſponſam de futuro. num. 3.
Sponſalium definitio, num. 4.

1. SPONSALIA ab ſpondendo dicta Florentinus ſcribit, *l. 1. de ſponſal.* Spondebant enim maiores, ſibique ſtipulabantur futuras vxores Vlpiano Auctore *l. 2. de ſponſal.* Sponſio enim non ſimplicem in iure promiſſionem ſignificat, ſed ad ſtipulationem refertur, *l. ſponſio de verb. ſignificat.* Quamvis enim *ſtipulari, & ſpondere* diuerſa ſint, *l. 1. de duobus reis*, tamen tota illa conceptio verborum, quæ conſtat ex ſtipulatione & ſponſione, id eſt, interrogatione & promiſſione, modo *ſtipulatio*, modo *ſponſio* appellatur. Vndè Seruius Sulpitius apud Aulū Gellium lib. 4. ca. 4. qui vxorem inquit, ducturus erat ab eo vndè ducenda erat, ſtipulatur eam in matrimonium ductum iri, qui daturus erat & idem ſpōdebat, & is cōtractus ſtipulationum, ſponſionumque dicebatur ſponſalia. Hinc quæ promiſſa erat ſponſa appellabatur, qui ſpoponderat ducturū, ſponſus. Præcedebant ſponſalia matrimonium, ne, vt inquit Auguſtinus lib. 8. Confeſ. cap. 3. viles habeant vxores ſtatim maritis datas, quam ſponſi non ſuſpirabant dilatas, & habetur *cap. inſtitutum eſt 27 q. 2.* Mirum enim auget charitatis & amoris deſiderium eius rei, quam appetas, dilatio.

2. Sponſalium autem vox non vnius ſignificationis eſt. Nam & ſponſalia, dicuntur contractus iſte promiſſorius præuius matrimonio. Sponſalia etiam dicuntur munera, quæ à ſponſis ſponſæ dantur *in rubr. & l. 1. C. ſi Rector Prouinciæ ſponſalia dederit, C. Theodoſ.* Matrimonium quoque ipſum ſponſalia vocari ſolere docet Couar. in de matrim. cap. 1. nu. 3. & 4. Dubitat autem Gabriel Vazquez diſp. 4. de matrim. an hæc acceptio ſponſalium pro matrimonio ſit aliquando in iure vſitata, nullumque putat eſſe textum, vnde colligatur in ea ſignificatione vſurpari. In iure quidem ciuili non legi, at in iure Pontificio extat inter alios textus in *c. 13. de præſumpt. ibi, ſed ſolutis ſponſalibus ſeparentur*; cùm tamen ageretur de matrimonio de præſenti. Præceſſerat enim initio capitis de iuuene, qui in ſponſam per verba de præſenti conſenſerat. Illud frequentiſſimum tam in iure ciuili, quàm Pontificio ſponſam, & ſponſum dici tam de præſenti, quàm de futuro. Quamuis nomen vxoris nunquam dicatur niſi de ſponſa de præſenti, & cognita, vt monet ibidem Couar. Neque oppoſitum conuincitur ex *cap. iuuenis, de ſponſal.* Ideò enim ea puella vxor, & coniux appellatur, quia licet reuera coniux nō fuerit, attamen quia iuuenis domum eam traduxit, & cum ea verum coniugium contrahere attentauit, ideò coniux appellatur à Pontifice, ſicut Geneſis 29. quæ deſponſata erat, vxor appellatur, non pro eo tempore, quo nondum contractum erat coniugium, ſed anticipatè pro futuro, in quo contrahendum erat.

3. Ex qua doctrina colligit Couar. cū aliud non conſtat vel ex intentione loquentis vel teſtantis, quoties nomen ſponſi, & vxoris reperitur, & dubia eſt intentio, ſponſi nomine intelligenda eſt perſona de futuro, vxoris verò de de præſenti. Quia in dubio animi loquētis debemus intelligere verba iuxta communem modum. Eam autem doctrinam, quam prudenter ſatis tradit Couarruuias, Thomas Sanchez limitari vult, vt etiam nomen vxoris, & ſponſi in fauorabilibus in lata ſignificatione accipiatur, contra verò quādo res ſunt odioſæ. Sed neque ea doctrina Sanctij poteſt eſſe in vniuerſum vera, ita vt non ſubiaceat moderationi, quam adhibuit Couarruuias. placet enim mihi quod docte Duarenus animaduertit ad titulum *ſoluto matrimonio de ſponſal. §. 3.* nihil periculoſius eſſe in iure, quam per vniuerſas theſes aliquid definire, fallaces enim huiuſmodi regulæ, & ferè nihil firmi habent.

4. Sponſalia autem in prima ſignificatione ſumpta ſic definit Florentinus in dicta *l. prima. Sponſalia ſunt mentio & repromiſſio futurarum nuptiarum.* Quam ferè definitionem probant iuris Canonici interpretes in *capite noſtrates 31. quæſt. 5.* & Theologi cum Magiſtro in quarto. diſtinct. 27. & 28. Licet explicatior videtur ea, qua vtitur Valentia diſputat. 10. generali quæſt. 2. puncto 1. Toletus lib. ſeptimo capite ſecundò, *Sponſalia ſunt mutua promiſſio futuri matrimonij ſigno aliquo ſenſibili expreſſa.* Qua definitione docetur primò non quamcunque promiſſionem ad ſponſalia ſufficere, ſed mutuam, quæ appellatur à I. Conſultis repromiſſio. Vndè ſi vnus promitteret matrimonium, & alter non repromitteret, tacite, vel expreſſe ſponſalia non eſſent, quamvis admitteremus poſſe etiam eſſe obligationem non mutuam ad matrimonium futurum, de quo poſteà capite quarto. Similiter neceſſarium eſt hanc promiſſionem innoteſcere contrahentibus aliquo ſigno ſenſibili, aliàs non poſſet eſſe mutua. Nec enim repromittet ille, cui nota non eſt promiſſio alterius. Dicitur etiam *futurarum nuptiarum*, vt inde conſpicias differentiam inter matrimonium & ſponſalia. Aliud enim eſt nuptias contrahere, aliud verò ad nuptias cōtrahendas ſe obligare, ſicut multùm diſtant mutuam pecuniam dare, aut promittere ſe daturum, *l. ſi pœnam de verborum obligatione.* Sed

tam

iam oportet vt circa ſingulas definitionis partes multa examinemus.

CAPVT II.

In ſponſalibus ſufficere conſenſum fictum.

SVMMARIVM.

Promiſſionem ſine animo promittendi eſſe non poſſe, num. 1.
In quo conſiſtat promiſſio, & quomodo differat à propoſito, num. 2.
Promiſſionem inter homines conſiſtere in verbis, num. 3.
Ex his probatur quod dictum eſt, num. 4.
Status quæſtionis explicatur, num. 5.
Ex promiſſione ſine animo ſe obligandi, & cum animo promittendi nullam obligationem oriri quidam dicunt, num. 6.
Oppoſita ſententia verior probatur, num. 7.
Obiectionibus ſatis fit, num. 8. & 9.

1. QVID res haberet in matrimonio, & alijs contractibus de præſenti diximus ſupra lib. 2. capite 4. Quid autem dicẽdum eſſet in ſponſalibus, & promiſſionibus, huc remiſimus diſputandum, de quo agit Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio diſputa. 9. 10. & 11. Sed antequam ad huius quæſtionis examen accedamus, diſcutienda priùs nonnulla ſunt, quę ab illo Doctore ſupponuntur vt certa Supponit diſput. 9. num. 3. poſſe eſſe promiſſionem voluntariam, non ſolùm ſine animo ſe obligãdi, ſed etiam ſine animo promittendi, quæ ore tenus promiſſio ſit, atque ideò nullius momenti, cùm non ſit promiſſio, ſed promiſſionis fictio. Hoc autem quod apud hunc auctorem indubitatum eſt; mihi omninò falſum videtur vt optimè oſtendit Gabriel Vazquez diſput. 6. de matrimonio ca. 2 à numero 13. ex quo nonnulla ad huius rei confirmationem delibabo. Videtur igitur non minùs falſum quam ſiquis diceret hominẽ velle verba infamatoria proferre coram multis ſine animo detrahendi, aut poſſe letaliter ferire exteriùs ſine animo feriendi, aut poſſe rem exteriùs alicui tradere accepto pretio ſine animo vendendi, vel tradendi. Id quod ita eſſe conſtabit, ſi promiſſionis naturam attendamus.

2. Promiſſio igitur valdè differt à propoſito aliquid faciendi. Propoſitum enim eſt actus voluntatis, at verò promiſſio eſt actus intellectus, cùm in promiſſione ſit veritas, quæ ſolùm eſt in intellectu ſicut in non adimplenda promiſſione falſitas & infidelitas eſt. Quare promiſſio ſiue fiat homini vel Deo nõ eſt quidem affirmatio propoſiti aliquid faciendi in futurum. Ea enim ſolùm eſſet quædam manifeſtatio propoſiti, quod habet, & eius veritas non conſiſteret in adimpletione, ſed in eo quod quando affirmat ſe velle id facere in futurum, reuera id ſit voluntatis propoſitum. Eſt ergo promiſſio affirmatio quædam alicuius rei in futurum faciendæ, inſinuata ei, in cuius gratiã, vtilitatem, vel obſequium res facienda eſt. Eſt quidem affirmatio intellectus, quę ita in promiſſione humana neceſſaria ſunt, vt aliter fieri non poſſit, vt infra dicam. Dixi *rei in futurũ facienda*. Quia promiſſio & fidelitas, quæ in promiſſione conſiſtit, reſpicit futurum, ſicut infidelitas. Cuius euidens ſignum eſt, quod ſiquis dicat ſe habere propoſitum faciendi aliquid die craſtina, & non habeat, mendax erit contra veritatem de præſenti, ſi tamen voluntate mutata impleat, non erit infidelis. Debet etiam promiſſio eſſe inſinuata ei cui fit: nam ſi non innoteſcat illi, nondum eſt mea fides adſtricta, neque infidelis ero ſi non impleam, fidelitas enim eſt virtus ad alterum, ſicut iuſtitia. Quare innoteſcat illi neceſſe eſt, nec ſatis eſt ſi innoteſcat alteri. Addidi *in gratiam, obſequium, vel vtilitatem eius, cui fit promiſſio*. Quia alias non dicetur promiſſio, neque adſtringi fides promiſſionis, ſed tantùm declarari propoſitum. Vt ſiquis diceret Petro, & aſſeueraret ſe craſtina die lecturum Theologiam, ſi ad eũ nihil attineret, non eſſet promiſſio, neque fides adſtricta, vt planè conſtat. Requirit ergo promiſſionis natura, vt ſit de re vtili, vel in obſequium & gratiam eius, cui promiſſio fit. Ex quo optima ratione deduximus ſupra lib. 3. promiſſionem metu extortam nullam obligationem parere, quam differentiam nouiſſimè reperio apud Ludouicum Turrianum tomo 2. in 2. 2. diſp. 55. dub. 5. nu 9. Et quidem hanc ſententiam planè ſupponit Soto in 4. diſt. 20. qu. 2. artic. 1. §. *item tertio*, dum dicit, promiſſionem pœnitentis de implenda pœnitentia factã confeſſori non obligare, niſi confeſſarius haberet poteſtatem illum obligandi ad pœnitentiam impoſitam. Quia ea pœnitentia non eſt in vtilitatem confeſſarij.

3. Deinde obſeruandum eſt promiſſionem, ſi Deo fiat, intellectu tantùm fieri poſſe: Deo enim corde ipſo loqui poſſumus: at verò ſi fiat homini, neceſſariò ad promiſſionem requiri verba, aut ſigna externa, quæ indicent alteri affirmationem illam, & quæ alter percipiat. Vndè nequaquam promiſſionẽ eſſe poſſe merè internam incunctanter aſſerimus, in quo etiam deceptus videtur Thomas Sanchez. Et quidem promiſſionem inter homines non niſi per verba fieri poſſe docet D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 1. in corpore. Abulenſis cap. 9. Numer. qu. 44. Soto in eam magis inclinat libro 3. de iuſtitia q. 5. art. 3. Tabiena verbo, *votum*, 1. in principio, & numero quinto, poſt ſecundam concluſionem. Leſſius libro 2. de virtut. capite 47. dubitat. quinta & ſexta, & alij non pauci Recentiores, quibus nouiſſimè accedit Turrianus dicto tomo 2. diſput. 64. dub. 19. Cuius ratio deſumitur ex dictis. Quia promiſſio cùm non ſit

tantùm

Digitized by Google

tamen hoc intelligendum eſſe, quando Princeps iuxta legem à ſe propoſitam ageret. At ſi de plenitudine poteſtatis, non dubito, quin habilitatio ſpurij verè legitimatio ſit, & non diſpenſatio Docet Couarruuias 2.p. cap. 8. § .8. Fachin. cùm alijs dict. cap. 57. cuius ea manifeſtiſſima ratio eſt. Quia hæc omnia ex humano iure conſtant. Auferri ergo poſſunt, & immutari à Principe. Poteſt enim & vult, ſi quidem facta mentione defectus legitimum facit. Quod autem matrimonium inter eius parẽtes eſſe non potuerit, parum refert. Nec enim ille ſit legitimus ex coniugio, vel fictione coniugij ſed ex indulgentia Principis: & quamvis Imperator dicat eos indignos eſſe Principis clementia, non tamen ideò negat eos à Principe legitimari poſſe. Neque obſtat etiam, quod in dicto cap *per venerabilem*, appelletur diſpenſatio, vt conſtat ex dictis ſupra c.4.

CAPVT VII.

De forma petendi reſcriptum, & conditionibus ſeruandis.

SVMMARIVM.

Legitimationem fieri debere ex cauſa, n.1.
Explicandum in libello an potuerint parentes facilè nuptias contrahere, n.2.
Et an ſint alij legitimandi, vel extent filij legitimi num.3.
Quando neceſſarium vt citentur agnati & cognati, n.4.
An filius legitimari poſſit hæreditate deuoluta ad agnatos, n.5.
Quomodo ſpecies illegitimitatis explicanda, n.6.
Opponitur & diluitur, n.7.
An explicandum, quando eſt duplicatum adulterium, n.8. & 9.
Limitatio prædictorum, n.10.

RESTAT explicemus vltimum circa legitimationem à Principe factam, ſcilicet, quæ ſit forma petendi reſcriptum, & quæ conditiones ſeruari debeant, vt validè impetretur Principis indulgentia. In primis cauſa debet interuenire, vt docet Abbas in dict. cap. *per venerabilem*, num.4. licet valeat etiam ſine cauſa data legitimatio iuxta generalem doctrinam, quam tradidi ſupra lib.8. Deinde ea legitimatio per procuratorem peti poteſt, ſiue à patre, ſiue ab eo qui legitimus redditur, vt docet Decius conſ.55, n.5. cum Bart. quem cõmuniter DD. ſequuntur in *l. Gallus, §. forſitan, D. de lib. & poſth.* Reſcriptum enim impetrari à quocunque poteſt, *l. vniuerſas, C. de precibus imp. offer.* Quod etiam probat alijs rationibus, quæ apud illum videri poſſunt.

2. Sed deueniamus ad ea, quæ in libello explicanda ſunt. Primò explicandum, an potuerit facilè cum matre nuptias contrahere, & legitimare, eo enim cognito Princeps legitimare non ſolet, vt inuitet adepta legitimatione ad ineundum coniugium. Docet Molina li. 3. de primog. c.3. n.37. Couarr. 2.p. c.8. §.9. nu.5. Azor, loco cit. & alij plures, quos refert & ſequitur Ioſephus de Ruſticis ad *l. cum auus*, li.2. c.15. p. mihi 248. verſiculo *duodecima limit. tio eſt*, Caniſius in dicto cap. *per venerabilem*, pag. mihi 371.

3. Deinde explicandum eſt, an ſint alij legitimandi, vel extent alij filij legitimi, iure enim conſtitutum eſt, vt niſi non extantibus filijs legitimis legitimatio non detur §. *ſit igitur Nouel. Quibus modis natur. effic. legi.* & in §. *ſi quis ergo*, et in §. *ſequenti. Auth. Quibus modis effic. ſui & in dicto §. generaliter eandem*, Idque docent complures Doctores. Hanc autem doctrinam nonnullis modis DD. limitare ſolent. Primò, vt etiam extantibus filijs legitimis cõcedi poſſit legitimatio, ſi ipſi conſentirent. Docet Alexand. conſil. 94. & Antonius Gabriel concluſ. 6. nu.17. Secundò, quãdo filij legitimi, & naturales extantes aliàs eſſent ſucceſſuri. Paulus de Caſtro conſil. 27. Anton. Gabr. loco citato nu.16. Tertiò, quando ipſemet pater legitimationem petit, tunc enim etiam extantibus legitimis filijs concedi poteſt. Et ſimiliter, quando legitimatio petitur à filio ex ordinatione patris in teſtamento. Sic nonnulli, quos refert & ſequitur Anton. Gabr. concl. 6. nu. 5. Verùm circa limitationes iſtas hoc meũ eſto iudicium. Priores duas admiſerim, quia ceſſat in illis ratio legis, quæ noluit præiudicium inferri filijs legitimis extantibus, neque eorum legitimas portiones minui. Tertiam non facilè admiſerim, cùm iura indiſtinctè loquantur. Et præterea ex conſenſu patris accedente nõ ceſſet ratio legis, infertur enim nocumentum filijs legitimis ea legitimatione. Vide Azor, d. li.2. c.14. q.11. Addendum etiam ea, quæ diximus, vera eſſe, ſi Princeps legitimet aliquem iuxta legis præſcriptum, ſi enim de plenitudine poteſtatis legitimet, poteſt etiam extantibus alijs legitimis alterius originem confirmare, & cum clauſula *non obſtante*. Hęc enim omnia iure humano inducta ſunt. Atque hac ratione diuerſas in hac re Doctorũ ſententias ſuper legitimatione facta à Principe in cõcordiam redigit Anton. Gabriel dicto tit. concl. 6. n.4. citatis Angelo, Aretino, Alexandro, Iaſone & alijs.

4. Atque hinc infertur, quando neceſſarium ſit, vt citentur agnati, atque cognati. Noſtra enim opinio eſt, atque communis, quãdo legitimatio filij fit viuente patre, non eſt neceſſaria cognatorum citatio, poterat enim pater de ſuis diſponere. Docet Bart. quem communiter ſequuntur Doctores in dicta *l. Gallus. §. & quid ſi tantum.* Baldus conſil. 173. & 486. Angelus conſil. 87. & alij, quos refert & ſequitur Decius conſil. 55. num. 4. verſiculo

ſecunda

Digitized by Google

ſequendo dicit, Anton. de Butrio in dicto cap. *per venerabilem*, Couar. loco citato, nu. 7. Ioſephus de Ruſticis, d. lib. 2. cap. 15. num. 138. & ſequenti Ioannes Azor, dicto lib. 2. c. 14. quæſt. 10. At verò mortuo patre, vt Princeps legitimum faciat citandi ſunt agnati, & patris inteſtati ſucceſſores. Quæ communis opinio eſt, vt docet Cou: loco citato num. 9. Azor, ibidem. Poſt obitum enim patris ius ſuccedendi delatū eſt cognatis, ſiue agnatis. Vnde cùm ius ad illos peruenerit, vocandi ſunt, ne iuri illorum quæſito noceat Princeps, niſi forte Princeps legitimum faciat ex voluntate patris præterita, quam expreſſit teſtamento, vt docet Couar. ex Bart. loco citato num. 8. in fine, & Ioſephus de Ruſt. ibidem num. 139. vel niſi Princeps ex ſuæ poteſtatis plenitudine operetur: nam ſi conſtet eum voluiſſe inferre præiudicium, ea clauſula *de plenitudine poteſtatis*, *motu proprio*, *vel non obſtante*. Iſtæ clauſulæ citationem tollent. Docet Ioſephus de Ruſt. cum alijs ibid. num. 140.

5. Quod ſi quæras, an legitimari poſſit à Principe filius hæreditate deuoluta ad agnatos, antequam illam adeant, vel poſtquam adierint, & poſſeſſionē adepti fuerint. Et quamuis in eo Doctores diuerſa ſenſerint, dum alij poſſe Principem legitimare dicant, poſtquam etiam hæreditatem adierint, alij deuoluta tantùm hæreditate: communis tamen ſententia eſt Principē poſſe natalibus reſtituere, quando hæreditas eſt ad ſucceſſores deuoluta. Habent enim tantùm in eo caſu ius ad rem, non verò poſtquam adierint hæreditatem. Sic Azor, loco citato quæſt. 10. verſ. *alij fatentur*. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, niſi Princeps ex magna aliqua cauſa operetur de plenitudine poteſtatis.

6. Rurſus, quod attinet ad ſpeciem illegitimitatis filij explicandam, hanc ſtatuo regulam cum communi ſententia, explicandā eſſe ſpeciem defectus, non tantùm in genere, ſed etiam in ſpecie, an ſcilicet natus ſit ex inceſtu, adulterio, vel ſacrilegio, vel ſi ex inceſtu, an ſit natus ex ſorore, matre, vel nuru vel fratris vxore. Quamuis enim demus omnes eos gradus inceſtus eſſe eiuſdem ſpeciei, vt docet Caiet. 2. 2. quæſt. 154. num. 9. attamen negari non poteſt hanc qualitatem inceſtus poſſe mouere Principem ad denegandam legitimationem, & prętereà neceſſaria eſt ea ſpecialis cognitio, vt intelligat Princeps beneficij quantitatem iuxta dicta ſupra lib. 8. cap. Similiter ſi ex ſacrilegio, an ex ſacerdote, vel ſacris ordinibus initiato, vel religioſo, & an ex ſacerdote & religioſo ſimul, vel virgine Deo ſacrata. Item an ex inceſtu ſimul & adulterio, hoc eſt, ex conſanguinea vel affini vxore aliena, vel an ex inceſtu pariter & ſacrilegio, vt ex religioſo & moniali conſanguinea, vel affini, docet communis ſententia, quam tenet Butrio in dicto cap. *per venerabilem*, Decius conſil. 579. Couar. de matrimon. 2. p. cap. 8. §. 9. nu. 4. Fachineus dicto lib. 3. cap. 61. Azor, dicto lib. 2. cap. 14. quæſt. 8. & alij. Quæ communis ſententia hoc potiſſimùm nititur fundamento. Quia quanto magis eſt turpis, & damnatus coituo, tantò maius crimen eſt, §. *vltimo Auth. quibus mod. natur. effic. ſui*, atque adeò videtur ea qualitas explicanda Principi, cui exponenda ſunt, quę eius conceſſionem retardare poſſunt, *cap. poſtulaſti de reſcriptis*, iuxta dicta ſupra lib. 8.

7. Sed huius oppoſitum docet Baldus in *l. ſi qua illuſtris, C. ad Orfician. & in cap. 1. §. naturalis ſi de feudo fuerit controuerſia*. Præpoſitus in dicto ca. *per venerabilem*, quæſt. 4. Decius nō ſibi conſtans conſil. 55. Ioan. Andr. in cap. *vltimo de filijs presbyter*. Probant ex vulgari regula, *cogitatum in genere ſufficit*, *l. qui iure militari, D. de teſtam. milit.* Sed hoc non obſtat communi ſententiæ. Nec enim eſt ad rem, quod in dicta l. conſtituitur, ibi enim id definitur, vt ſiue in genere, ſiue in ſpecie, de filio poſthumo fuerit à milite cogitatum, eundem fore effectum, ſi ſcilicet teſtamentum non rumpatur.

8. Sed quando legitimatio poſtulatur pro filio nato ex adulterio, quæſtio eſt, an quando vterque vir & fœmina vinculo coniugali tenetur, explicandum ſit duplicatum adulteriū, an verò ſufficiat dicere, ſuſceptum eſſe ex adulterio. Duplicatum adulterium explicandum eſſe docet Oldraldus conſil. 247. Prępoſitus in dicto cap. *per venerabilem*, Decius conſil. 55. n. 4. & 338. num. 7. Couar. in dicto cap. 8. §. 9. nu. 3. Ioannes Azor, dicto lib. 2. cap. 14 qu. 6. Quorum iſtud tantùm fundamentum eſt; quia difficiliùs legitimaret Princeps, ſi ſciret geminatum adulterium, quam ſi ex vna parte tantùm interueniſſet. Principi autem explicanda ſunt, ne reſcriptum ſubreptitium videatur, quæcunque difficilem redderent Principem, *quæ poſtulaſti de reſcriptis, c. ſuper literis eodem cap. dudum de electione*.

9. Contrarium tamen docuit Angelus, conſil. 204. & ſequitur Fachin. dicto lib. 3. cap. 60. Qui ex eo fundamento in hanc ſententiam inducuntur. Quia adulterium ex parte mulieris nuptæ grauius eſt, quam ex parte viri, grauius enim crimen, cùm & coniugij iura violantur, & vxoris pudor ſoluitur, cap. *nemo 32. quæſt. 4.* Princeps igitur intelligere poteſt ex eo, quod narretur filium ex adulterio ſuſceptum eſſe à muliere nupta commiſſum, quod grauius eſt, & illum retardare poſſet: quod enim adulterium ex parte viri ignoretur à Principe, parum referre videtur, cùm neque quod ad punitionem ſæculi attinet, adulteriū cenſeatur, vt notant Doctores in *l. 1. C. de adulterijs*, & docet communis Doctorum ſententia. Quare quamuis Principi manifeſtanda ſint ea, quæ illum vel retrahere, vel retardare poſſent, quò minus legitimationem concederet, attamen non eſt veroſimile in eo caſu non conceſ-

Digitized by Google

conceſſurum legitimationem, quamvis cognoſceret adulterium interueniſſe ex parte viri ſi eam non negat ſciens interueniſſe ex parte fœminæ.quod maioris conſiderationis eſt.Verùm iuxta ea quæ dixi ſupra lib.*1*.cap.4. magis placet prima ſententia.

10. Hæc tamen omnia limitanda ſunt, niſi ex verbis reſcripti conſtet legitimantem voluiſſe in quovis defectu diſpẽſare, aut quãuis maculam tollere, vel taciturnitas illa non reddidiſſet difficiliorem Principem ad legitimandum, vt ex eius depoſitione, ſtylo, & conſuetudine conſtare poterit. Tunc enim taciturnitas non inducit ſubreptionem, vt docet cùm alijs Rota inter dictas centurias Farinac. deciſ.861.in fine.

CAPVT VIII.

De legitimatione ex bona fide matrimonij.

SVMMARIVM.

De quo agendum, n.1.

Filios ex matrimonio bona fide inito legitimos eſſe, nu.2.

Quæ requirantur, vt bona fide matrimonium cõtrahi dicatur, n.3.

Id eſſe diſpoſitum iure Eccleſiaſtico, n.4.

Legitimos eſſe filios ſuſceptos ex matrimonio inito poſt nuntium de morte viri, etiamſi poſtea reddatur primo, n.5.

Et ſuſceptos ante ſententiam latam de nullitate coniugij vel lite pendente, prohibiti ſint cohabitare, n.7.

1. FILII extra matrimonium ſuſcepti legitimi ſunt vel ſubſequenti coniugio vel Principis beneficio, de quibus hactenus dictum eſt, vel etiam bona fide. Ea autem bona fides, quæ filios efficit legitimos, de duobus eſſe poteſt, vel de ipſo matrimonio, quamuis reuera nullum ſit, vel de filijs ſuſceptis: de primo dicam in hoc ca. de ſecundo verò in ſequenti.

2. Igitur, quod attinet ad bonam fidem de matrimonio, conſtitutiſſimi iuris eſt filios ſuſceptos ex matrimonio, nullo quidem, ſed reuera exiſtimato, contractoque cum bona fide legitimos eſſe, c.*cum inter, c.per latam, c. quod nobis iuncta gloſſa, c.ex tenore qui filij ſint legitimi.* Quam etiam ſententiam Doctores omnes conſtantiſſimè docent & præter communiter ſcribentes in dictis locis adde Panormitanũ in c.*cum inhibitio de clandeſtina deſponſatione, n.4.* Antoninum 3.p.tit.*29*.c.4.in principio. Tabiẽnam, verbo *filius*, n.*5*.§.4. Couar.*2*.p.de matrimon.ca.8.§.1.n.2.& §.*3*.num. *6*. Maiolum de irregularit.lib.1.cap.*5*. num.1. Sairo lib. *6*. de irregularit. cap.10. Hugolinum de irregularit. cap.44.§.1.num.*6*. Auilam p.7.diſp.3.dub.*6*.in principio, & Henriquum Caniſium in dicta capita. Ex quorum omnium mente hæc concluſio colligitur, ſcilicet, filios ſuſceptos ex matrimonio nullo ob aliquem defectum, cũ bona tamen fide vtriuſque, vel alterius tãtùm, eſſe legitimos.

3. Verùm circa concluſionem iſtam obſeruandum eſt primò, nonnulla requiri, vt bona fides in eo matrimonio nullo efficiat prolẽ legitimam. Primò, vt bona fide contractum ſit matrimonium vel vtriuſque, vel alterius tantùm dicto cap. *ex tenore*, ſiue ſit ea bona fides cum ignorantia iuris vel facti, vt docet Maiolus lib.1.cap.5. Hugolinus loco citato & alij. Itaque ſi vterque malam fidem haberent, quia ſciebant impedimentum, filij legitimi erunt, quamuis matrimonium videatur in facie Eccleſiæ contractum. Secundò requiritur, vt matrimonium celebretur in facie Eccleſię præmiſſis denunciationibus coram parocho & teſtibus, nam ſine ea forma non contrahitur iam matrimonium in facie Eccleſię poſt Tridentinum. Vbi autem Tridentini decretum receptum non eſt, debet contrahi pręmiſſis denunciationibus iuxta textum in cap.*cùm inhibitio, de clandeſtina deſpenſat.* niſi vſu receptũ eſſet, vt ea denunciatio omitteretur, vt notat Caniſius, *cap.2. qui filij ſint legitimi, & in dicto cap. cùm inhibitio.* Quare vtrumque adeſſe debet, & bona fides, & publicum matrimonium, aliàs non erunt legitimi, vt in dicto cap. fin. *§. ſi quis, & cap. referente 10. Qui filij ſint legitimi.* Tertiò requiritur, vt ea bona fides permanſerit ſaltem tempore conceptionis, vt colligitur ex dicto capite *ex tenore*, & notant communiter Doctores citati. Quare licet bona fide contractum fuerit matrimonium, ſi tamen ante tempus conceptionis filij bona fides defuit, tunc ſuſcepti filij non ſunt legitimi. Si autem tempore conceptionis adfuerit bona fides, quamuis poſtea pater moriatur, vel per ſententiam diſſoluatur matrimonium, illi manent legitimi. Loquimur in his de iure canonico, quod in cauſa matrimoniali ſequimur, *cap. fin. de ſecundis nupt.* Nam de iure ciuili matrimonium non valet, quod ab ignorantibus parentibus ita contractum eſt, & ſpurij habentur liberi, *lib.3. C. ſoluto matrimonio.*

4. Deinde obſeruandum eſt totam hanc eſſe diſpoſitionem iuris Eccleſiaſtici, & inde profectam non verò iuris naturalis, eſſe tamẽ valde conformẽ iuri naturali. Ius autẽ Eccleſiaſticum id ſtatuit id fauorem matrimonij. Cuius ſtatuendi ea commoda potuit eſſe ratio. Quia bona fides reddit tutum poſſeſſorem rei alienæ, dummodo tempore à lege præſcripto, *regula poſſeſſor, & regula pro poſſeſſore de regulis iuris in ſexto, & c. vltimo de præſcriptionibus.* Omnis autem dicitur bonæ vel malæ fidei poſſeſſor, qui ſcit rem ſuam vel non ſuam eſſe

l.bona

l. bona fides, de verborum ſignificatione. Igitur nō mirum, ſi ob bonam fidem Eccleſia iudicet legitimum poſſeſſorem vxoris alienæ, & matrimonij, & tanquam pro legitimo poſſeſſore ſententiam ferat, & filios ex eo ſuſceptos iudicet eſſe legitimos.

5. Ex his nonnulla licet inferre, doctrinę cauſa. Primò colligitur ſi coniux, quæ de mariti morte nuntium accepit, & illa ſententia iudicis interueniente nupſit alteri, prolemque ſuſcepit, licet poſtea redeunti viro reddatur, & à ſecundo ſeparetur, proles ex eo matrimonio putatiuo ſuſcepta legitima eſt. Sic Maiolus li. 1. cap. 5. n. 8. poſt Zabarellam in dicto ca. *per venerabilem, §. videbatur,* oppoſ. 4. & q. vltima. Sairo dicto ca. 10. n. 32. Hugolinus dicto cap. 44. §. 1. n. 6. Et idem dicendum eſt, ſi priùs matrimonium per falſas probationes diſſoluatur, & cum alio ignaro eius falſitatis denuo celebretur. Proles enim ex eo matrimonio, ſuſcepta cum eo errore legitima eſt, vt docet Hugolinus loco citato.

6. Secundò colligitur eſſe etiam filios legitimos procreatos ex matrimonio nullo, bona tamen fide contracto ante ſententiam latam de nullitate, & ſuſceptos etiam lite pendente. Litis enim pendētia non impedit, quin proles ſit legitima, antequam declaretur nullum illud matrimonium. Docet Panormitanus, *cap. cum inter, num. 4. Qui filij ſint legitimi.* Maiolus dicto cap. 5. num. 7. Sairo cap. 10. cit. num. 33. Cuius ratio eſt. Quia ſunt in quaſi poſſeſſione matrimonij, lite enim pendente non ſuſpenditur matrimonialis cohabitatio, *cap. 2. vt lite pendente.* Si ergo pendente lite matrimonij vſus minimè interdictus eſt, non debet ex eo, quod legitimè factum eſt, vlla pœna ſequi, *l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adulter.* Atque adeò ex eo matrimonio legitimè contracto, licet nulliter, non debet oriri proles illegitima. Imo dicendum, quamuis ſententia lata ſit de nullitate, ſi tamen vel decendio appellationis ſuſcepta proles, aut concepta fuerit, vel interpoſita appellatione, cùm perinde ſit ac ſi nihil omnino geſtum eſſet, argumento textus in *cap. quod conſultationem, de appellationibus, & cap. venientes de iure iurando, & cap. non ſolum de appellationibus in 6.* Sic Zabarella in d. *cap. cum inter,* quæſt. 1. Couar. dicto cap. 8. § 1. num. 7. Maiolus dicto cap. 5. num. 7. & nu. 11. De qua etiam vide Præpoſitum in dicto *ca. cum inter,* nu. 3. & 4.

7. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe quamuis lite pendente ſuper nullitate matrimonij facta fuerit per ſententiam ſeparatio tori, & ſub excommunicatione interdictum ne cohabitent, ſi contra interdictum cohabitauerint, prolemque ſuſceperint, filij nati ſunt legitimi. Nam excommunicatio contra parentes lata, & eorum conſummationem filijs nequaquam nocere debet, neque eos conſtituit in mala fide. Zabarella in dict. *cap. cum inter,* quęſt. 2. Abbas cap. 1. num. 1. 4. & 6. & *cap. 2. num. 5. de matrimon. cont. contra interd. Eccleſ.* & Sairo citatis alijs dicto ca. 10. nu. 34. Neque his obſtat, quod per litis conteſtationem inducatur mala fides, *l. ſed etſi lege, §. ſi ante litem, D. de petit. hered.* Quia id obtinet in rei vindicatione, & petitione hæreditatis, in quibus poſſeſſor bonæ fidei tenetur vna cum re, quæ petitur tam perceptos, quam qui percipi potuerunt fructus reddere, quaſi per litis conteſtationem conſtituatur in mala fide, *l. certum 22. C. de rei vind. §. 3. inſtitut. de offic. iudicis.* At non ſic eſt in matrimonio. In eo enim liberi tanquam fructus ex re aliena percepti non petuntur, ſed tantummodo, vt ſeparetur matrimonium propter impedimentum canonicum. Manent ergo hi liberi parentibus ſuis.

CAPVT IX.

De legitimatione ob bonam fidem de filiorum natiuitate.

SVMMARIVM.

Explicatur id de quo agendum, n. 1.
Filij domi nati conſtante matrimonio legitimi haberentur, etſi ſint ex adulterio, n. 2.
Maior declaratio eius doctrinæ, n. 3.
Expoſitos habendos pro legitimis, n. 4.
Aliorum ſententia proponitur, & reijcitur, n. 5.
Expoſitos irregulares non eſſe, n. 6.

1. Diximus de bona fide de matrimonio, quæ ſufficit filios legitimos efficere, etiamſi reipſa non ſint. Dicamus nunc de bona fide comparatione filiorum, quę duobus modis eſſe poteſt, vel quia ſuſcepti ſunt vero matrimonio conſtante, quamuis non ex coniuge, vel quia eorum parentes ignorantur, vt contingit in filijs expoſitis. Quæ duo iſto capite proſequemur.

2. De primo ergo dico, illi filij legitimi reputantur & ſunt, quamuis re ipſa non ſint, ſi ex vxore domi nati ſint marito. Quamuis enim fortè ex adulterio ſuſcepti ſint, eo ipſo præſumuntur eſſe mariti, atque adeò legitimi, *l. filium, D. de his qui ſui vel alieni iuris, l. miles 11. §. defuncto, D. ad l. Iuliam de adult.* Abbas in dicto ca. *transmiſſæ,* Baldus *in l. fin. C. de communi ſeruo manumiſſo, & in ca. per literas de probat.* Et quamuis Alciatus regula 3. præſumpt. 37. exiſtimet non rectè deduci ex dicto *§. de futuro,* vt etiā is præſumatur ex marito conceptus, & id ex eo textu tantū effici, ſcilicet iudicium adulterij contra matrem inſtitutū non debere nocere filio, eò quod res cum matre, non cū filio acta ſit, *l. 3. §. cauſæ cognitio, D. de Carbon. edic. & l. 3. §. penult. D. de iure iurando,* & res inter alios acta alteri præiudicare non debeat: nihilominùs adhuc Alciatus putat eam ſententiam

eſſe veram, quia partui benignior eſt. Et in re dubia benigniorem partem ſequi non minùs honeſtum eſſe, quam tutum, habet regula iuris, *l. ea qua in partes, §. in re dubia de reg. iur.* vt etiam paulo infra latiùs dicemus.

3. Hanc concluſionem extende, vt locum habeat, etiamſi vxor apud alium, cum quo cõmiſceri ſolebat, puerum peperiſſet, ſi tamen in eo loco non inuito viro eſſet, & illi ad vxorem aditus frequenter pateret, adhuc enim iuſtus mariti filius intelligitur. Extende etiam, quamuis vxor neget ſe eum filium ex viro peperiſſe, adhuc enim ex marito ſuſceptus dicetur. Quia matris profeſſio filio nocere non debet, *l. penult. D. de probationibus*, & vtrunque docuit Paleotus de ſpur. fil. cap. 24. Menoch. de arbitr. caſu 59. num. 27. Alciatus in dicta præſumpt. 37. numero 4. Nihil ergo intereſt, an vxor alterius concubina tantùm ſit, an etiam meretrix, & an à viro ſuo diſceſſerit, dummodo maritus ad eã acceſſum habuerit, ita quod ex eo filius potuerit concipi, vt docet Couarr. de matrimon. part. 2. dict. cap. 8. §. 3. numero 10. Negari tamen non debet hanc præſumptionẽ pro filijs admittere probationem in contrarium. Vt ſi conſtet maritum diutius abfuiſſe, quam ex eo filius concipi potuerit, *l. qui filium D. de his qui ſui vel alieni iuris*, ſicut Iuſtinianus declarat de filio, qui 11. menſe perfecto poſt mortem viri natus ſit Nouella 35. vel ſi conſtet maritum aliquo vitio, vel morbo laborare, quo impediatur, quo minùs generare poſſit dict. *l. filium*. Nec enim præſumptio ad impoſſibile trahi poteſt, *cap. quia 10. de præſumpt.* & in rebus certis non eſt coniecturæ locus, *l. continuus 137. de verb. oblig.* Vel ſi probetur, quamuis potuerit accedere ad vxorem apud concubinam retentam nunquam tamen acceſſiſſe, aut eo tempore non acceſſiſſe, in quo poſſet filius concipi & naſci, vt habet deciſio Rotæ apud Farinaciũ volum. 1. conſ. deciſ. 27. Quamuis ergo regulariter filius natus ex muliere vxorata præſumatur filius mariti, patitur tamen plures limitationes, de quibus vide Menoch. de arbitra dicto caſu 89. à nu. 24. & à nu. 53. & à nu. 67. Maſcard. de probat. concluſ. 788. per totam & con. 798. num. 2. & concl. 805. per totam.

4. De ſecundo verò, an ſcilicet omnimoda parentum ignoratio & incertitudo, vt cõtingit in his, quos vulgò expoſitos vocamus, reddat legitimos, hanc enuntiationem ſtatuo. Eiuſmodi expoſiti verè habendi ſunt pro legitimis, quamuis re ipſa ex illicito coitu natos eſſe contigerit. Hanc concluſionem ex antiquis docent multi, ita vt eam communem eſſe dicat Paleotus, qui illam conſtantiſſimè defendit lib. de ſpur. fil. ca. 63. ſequitur Sairo lib. 6. de irregularit. c. 10. n. 39. qui dicit eam eſſe veriorem in puncto iuris, & Pialecius in praxi Epiſcopali, part. 1. c. 1. n. 27. Menoch. conſil. 96. & alij quos refert Couar. infra citandus. Huius ſententiæ nonnullæ probationes afferri ſolent, quas omitto, quia non omninò efficaces ſunt. Pro illa ergo primò facere videtur conſtitutio Gregorij XIII. cuius meminerunt Henriquez, & Auila ſtatim citandi, & Sairo loco citato in qua conſtituit, vt expoſiti habeantur pro legitimis & puri ſanguinis. Deinde facit hæc ratio. Quia in dubio debet præſumi aliquis legitimus, & in fauorem prolis iudicari. Ergo expoſiti legitimi cenſendi ſunt. Antecedens ſi oſtendero planum erit, quod noſtra enunciatione continetur. Illud ergo probatur, tum ex cap. *ex tenore, qui filij ſint legit.* vbi ex bona fide vtriuſque, vel alterius coniugis in matrimonio etiam alias nullo fauetur proli: tum etiam quia cùm alicuius vxor ſui copiam alijs etiam fecit, filius ex ea natus mariti potiùs, quam adulteri iudicatur dicta *l. miles*, & docet Decius conſi. 67. & diximus ſupra illo cap. tum etiam quia Innocentius III. in *c. accedens de purgat. can.* in eo qui ſacris ordinari vult, tunc tantùm dicit eſſe neceſſariam ſuorum natalium probationem, cùm contrarius de eo rumor circũfertur. Quaſi alias ſemper præſumatur legitimus. Tum etiam, quia illegitimitas vulgò cenſetur infamia facti: in dubio autem aliquem infamem præſumi abhorret à regulis iuris, *cap dudum de præſumpt. & l. merito, D. pro ſocio.* Tum etiam, quia illi expoſiti quamuis re ipſa de ſeruili conditione eſſent, liberi & ingenui cenſentur fauore prolis *cap. 1. de infantibus expoſ. & l. nemini, C. de ſ. ſc. aud. & l. 3. & vltima de infantibus expoſitis.* Tũ denique, quia illi præſumuntur ex patribus fidelibus nati, & ideò admittuntur ad honores, & officia, & videtur deciſum ab Innocentio III. in *cap. cùm deputari in iudicijs.* Huius autem benignioris præſumptionis optima ratio ex iure ipſo deſumitur. Quia cùm filium ex concubitu procreari ſit neceſſe, & concubitus ille vel honeſtus debeat eſſe, vel inhoneſtus, illud magis coniiciendum eſt, quod honeſtum fuerit, quam quod inhoneſtum, vt notat Baldus in *l. filium de his qui ſui*, & conſtat etiam ex argumento textus in *cap. is qui fidem de ſponſal. b.* vbi præſumitur animus maritalis, ne præſumãtur coniuges cum peccato copulati. Et vbi in aliquo actu duæ poſſunt ſequi coniecturæ, quarum altera delictum ſignificet, & altera excludat, eligenda ſanè potiùs eſt, quæ vitio careat, vt notat Bart. in *l. non ſolum §. ſed et D. oper. noui nuntiat.* Ex qua etiam benignitate naſcitur, vt quando ex hominibus quidã ſunt homicidæ, alij verò non, quos Eccleſia diſcernere non poteſt, neminem repellat, ne innocentes cum nocentibus inuoluat.

5. Sed contra ſententiam iſtam ſenſere alij, hique non pauci. Couarruu. 2. p. de matrimon. cap. 8. §. 3. & in Clementina ſi furioſus, p. 1. in principio num. 9. citatis alijs ex antiquis, & Alciatus lib. 3. de præſumpt. præſumpt. 1. n. 12. Henriquez lib. 14. c. 8. §. 10. Auila de

Digitized by Google

de cenſuris p.7.diſput.3.dub.9. Maiolus de irregularitate lib.1.cap.11.nu.2.& 3. Hugolinus de irregularitate c.44 §.7.num.2. Toletus in ſum.lib.1.cap.58. num.4. Quorum potiſſima ratio hæc eſt.Quia licet daretur in caſu dubio nullum præſumendum eſſe illegitimum, attamen hic non ſumus in caſu dubio.potiùs enim præſumptio eſt,illos eſſe ex copula fornicaria. Quia plerumque iſti exponuntur non legitimi,in obſcuris autem id præſumitur,quod verò ſimilius eſt,& quod plerumque fieri ſolet, l.115.*de regulis iuris,et l.ſicut poſsidetis,C.de probationibus*,& Hugolinus loco citato refert, ſe per multos annos,in quibus animarum curam geſſit,nunquam vidiſſe expoſitos ex legitimo matrimonio procreatos, ſed tantùm ex illicita copula.Sed in primis dico nullam eſſe eiuſmodi præſumptionem contra expoſitos, & Hugolini teſtimonio oppono ego aliud illuſtriſſimi Cardinalis Paleoti,dicto cap.63.num.4.qui cùm varia ex antiquis hiſtorijs exempla retuliſſet inquit: *Nos ipſo uſu quotidie experimur multos quandoque rei familiaris inopia.cum ſe victui neceſſaria videant liberis ſuppeditare non poſſe,ſolere illos exponere*.Illam etiam præſumptionem excludit,quod habet Pontifex in cap.1.*de infantibus expoſ.* parentes,qui filios exponunt, ius patriæ poteſtatis amittere, neque poſſe rurſus eos vt filios vendicare.Quod quidem locum non habet,niſi in parentibus legitimis,cùm hi ſoli filios habeant in poteſtate,*§.ſi aduerſus inſtitut. de nuptijs.* Neque obſtat etiam,quod eiuſmodi expoſiti cenſentur eſſe à parentibus infamibus, vel qui per ipſam expoſitionem effecti ſunt infames. Hoc enim nullius momenti eſt.Quia parentum infamia in eo caſu non redundat in filios. Neque obſtat etiam,quod ea hoſpitalia,in quibus expoſiti aluntur,ſpuriorum vulgo vocentur. Quia vt optimè Baldus in *l. nutritoribus, C.com. de ſucceſ.* popularis ſermo noſter ius non facit. Neque obſtat denique,quod in dict. cap.1.*de infant.expoſit.* illegitimi dicantur,qui nequeũt parentem oſtendere, dico enim in his non deficere ius,ſed probationem,& ipſos verè legitimos eſſe.Taleſque haberi quamuis natales ſuos proprios iuſte probare non poſſint.

6 Ex his facile colliges neque hos expoſitos eſſe in rigore iuris irregulares, neque diſpenſatione indigere.Quod probat Sairo loco citato ex eo quod in iure non eſt expreſſum, vt iſti ſint irregulares,& non incurritur irregularitas,niſi ſit in iure expreſſum, *cap.is qui de ſententia excommunicat.in 6.* Sed nulla hæc ratio eſt. Quia in iure expreſſum eſt illegitimos eſſe irregulares, & quæſtio verſatur, an expoſiti comprehendantur inter illegitimos. Nos autem dicimus non comprehendi propter rationes adductas,& ideò non eſſe irregulares. Neque obſtat,quod nonnulli diſpenſationem petierint,vt teſtatur Piaſecius loco citato.Quod enim aliqui ad ſcrupulos euitãdos eam petierint,alijs officere non poteſt.Neque obſtat etiã ea regula, *quod in dubijs tutior pars ſit eligenda,* & tutius videatur ſe reputare pro illegitimo,& diſpenſationem petere. Dico enim in hac parte nõ eſſe dubium formale, ſed potiùs præſumptionem in fauorem prolis, quã iura offerunt,vt conſtat ex his,quæ pro noſtra ſententia adducta ſunt,& ita non eſt hæc pars minùs tuta,ſed de hoc alibi.

CAPVT X.

De aliis modis, quibus origo confirmatur.

SVMMARIVM.

Oblatione Curiæ legitimari filium,n.1.
Obſeruatio de Curialibus,n.2.
Quibus modis fieret oblatio Curiæ,n.3.
Accurſius refellitur,n.4.
Legitimatio per adoptionem,n.5.

1. NE quid, quod ad iſtud argumentum attinet, intactum ſaltem relinquamus,explicandi ſunt alij modi,quibus iure ciuili confirmatur etiam origo. Legitimus itaque efficitur filius oblatione Curiæ ciuitatis, vnde originem habet, vel ſub qua vicus aut poſſeſſio eſt,vnde communiter conſiſtit, vel quæ principatum tenet Prouinciæ eius Qui legitimandi modus receſsit ab vſu Curiæ, vt loquitur Accurſius,eſt tamen propter cognitionem antiquitatis explicandus.

2. Cuius rei gratia obſerua Curiam olim municipijs,& ciuitatibus dictam eſſe communionem eorum,qui conſilio publico præerãt. Vnde decuriones quidam dictos putarunt, vt ſcriptum eſt in *l pupillus, §. Decuriones, D.de verborum ſignific.* Quod cùm deducerentur coloniæ,eſſent decima pars eorum qui deducerentur.Quæ pars conſilij publici gratia conſcribi ſolita erat.Cæterùm poſtea in curia eſſe cœperunt omnes illi, per quos publica munera,& functiones exercentur, inter quos erant etiam decuriones, quaſi eius Curiæ Senatores.Omnes autem dicti Curiales,*l. Curiales 39.& l.Curiales 47.C.D.Decurionibus lib.10.* ea verò Curialium conditio fuit, vt qui ſemel Curiæ adſcripti eſſent ab ea recedere, vel ea ſe eximere nequaquã poſſent,adeò, vt ſi ſe ad aliud vitæ genus contuliſſent,per Præſides vel alios magiſtratus ad Curiam reuocarentur, & ſuis redderentur functionibus, & publica dãna reſarcire cogerentur,*l.Curiales 39.& l.43.& l.49.cum ſequenti, C.de Curionibus, l.ſi quis 12.C.de Epiſcop. & Clericis*, & de his paſſim multa in legibus,& nouellis Theod.& aliorũ Imperatorum ante Iuſtinianum.Ex bonis etiam eorum certè pars certis cõditionibus Curiæ debebatur,& extat titulus in codice, *quãdo*

Digitized by Google

& quibus quarta pars de bonis Decurionis debetur. Ideò illis denegata facultas alienandi, vel repudiandi hæreditates paternas, vel donationes, ne fraudaretur Curia. *l. quoniam C. de natural. liberis.* Nec verò hac conditione tenebantur ſolę Curialium perſonæ, ſed etiam liberi, qui ex illis naſcebantur, d. *l. quoniam & l. 3. in fine, C. eòdem.* Ex quo facilè perſpicitur eam cōditionem Curialium multis de cauſis publicè vtilem fuiſſe. Vnde meritò, in d. *l. 3. C. de natur. lib.* dicitur eo facto, ſcilicet, dum liberi dantur addicunturque Curiæ, publicis ciuitatum commoditatibus conſuli.

3. Vt ergo ad ea Curialium onera, quæ plures refugiebant, multi inuitarentur, hunc legitimationis modum prudenter excogitauit Theodoſius, vt honor & cōmodum legitimationis, eſſet quaſi illecebra quędam ad ſubeūda æquiore animo ea munera. Sic conſtat *ex Nouella 89. §. primus itaque.* Hæc autem oblatio Curię vno è tribus fiebat modis. Nam vel pater offerebat Curiæ filiūm in publico conſeſſu, & datus intelligebatur Curiæ, ſiue filius ita à Curia receptus, vt ſtatim alicui muneri adiungeretur, ſiue vt oblatio & receptio actis mandaretur, *§. ſi quis igitur, dicta nouel. 89* Illud tamen in hoc modo obſeruatum eſt, vt filius non traderetur Curiæ inuitus, quò libentius ſua munera perageret. Solùm autem in eo caſu filius inuitus adſcribebatur, ſi repertus eſſet aliquam hæreditatem poſſidere à patre profectam eo titulo, *ſi Curiæ onera ſubiret d. l. 3. C. de natur. lib.* Secundò ſi filias naturales traderet pater nuptum viris Curialibus, nec enim filiæ adſcribebantur Curiæ: filij autem qui ex illis naſcebantur, Curię addicebantur, & munera publica ſubibant d. l. 3. Vel denique ipſi filij naturales ſeſe offerebant Curiæ, aut ex voluntate patris, aut etiam vltro & ſponte, vt ex citatis legibus conſtat. Habebat autem locum ea diſpoſitio tantùm in filijs naturalibus, non in alijs.

4. Ex his colliges non rectè Accurſium, *§. vltim. inſtit. de nupt.* aſſeruiſſe idem iuris eſſe ſi patres filios in Principis obſequium dederint. Nulla enim eiuſmodi conditio eſt, nulla ſubeundi muneris neceſſitas, neque in perpetuitate conditionis, neque in bonorum ſucceſſione, qualem eſſe diximus in his, qui Curiæ offerebantur.

5. Denique olim alius erat legitimandi modus, ſcilicet, adoptio, vt conſtat, *ex inſt. eo tit & l. iubemus, C. de natura lib.* Sed ſublatus à Iuſtiniano eſt *l. 7. eodem, & nouel. 89.* Item ſi pater liberos ſuos naturales vocat in teſtamento, ſiue inſtrumento publico priuatam habentes ſubſcriptionem trium teſtium, non adijciendo tamen, quod naturales ſint, nouella 89. & 117. Omitto etiam extingui illegitimitatem per ingreſſum in religionem, quia illa tātùm eſt diſpenſatio quædam, & in ordine ad determinatos effectus, vt alibi dicendum eſt.

CAPVT XI.

De effectu legitimationis.

SVMMARIVM.

De quo agendum, n. 1.
Legitimatos per ſubſequens matrimonium verè eſſe legitimos, n. 2.
Per omnia æquiparantur legitimis, n. 3.
Capaces eorum, quæ in ſtatutis conceduntur legitimis, n. 4.
Habiles eſſe ad ordines, & beneficia quæcunque, num. 5.
Habiles eſſe ad ſuccedendum patri in hæreditate, num. 6.
Admitti etiam ad feuda, & primogenita, numero 7.
Filius ſuſceptus ex concubina, etiamſi poſtea ex alia ſuſcipiantur liberi conſtante matrimonio ſi legitimus poſtea eſt præferendus, quamuis aliqui negent, n. 8. & 9.
Succedit filius legitimatus per ſubſequens in maioratu ad quem vocantur filij nati ex legitimo matrimonio, n. 10,
Idem dicendum, etiamſi in odium ſubſtituti contrahat matrimonium ad legitimandum aliquē num. 11.
Eodem modo iudicandum de filijs putatiuis naturalibus, n. 12.
Quid dicendum de legitimato per reſcriptū. Quæ diſcrimina inter vtramque legitimationē quoad effectum ſuccedendi, n. 13.

1. PRIMVM agemus de effectu legitimationis ex ſubſequenti matrimonio, deinde de effectu legitimationis per reſcriptum Principis.

2. Sed quod ad primum attinet, ante omnia conſtituendum eſt legitimatos per ſubſequens matrimonium verè eſſe legitimos, & non tantùm pro legitimis haberi, vt docet Panormitanus in dicto cap. *tanta.* Quam eſſe cōmunem ſententiam teſtatur Couar. d c. 8. §. 2. n. 20. & 21. & ſequitur Azor, d. lib. 2. c. 13. qu. 6. & Caniſius in d. cap. *tanta.* Neque obſtat quod in dicto cap. *tanta,* dicitur, *legitimi habeantur,* vt enim rectè docet Panormitanus, verbum illud poſitum ab eo, qui poteſtatem habet, rei veritatem continet iuxta doctrinam Bart. dicentis idem eſſe ſi ſtatutum dixerit *habeantur pro ciuibus, ac ſint ciues ex l. ſi is qui pro emptore, D. de vſucap. & l. ſi maritus, D. ad l. Iuliam de adulter.*

3. Hoc ſuppoſito certa regula eſto: Filij legitimati ſubſequentibus nuptijs per omnia æquiparantur filijs legitimis natis ex legitimo matrimonio. Communis ſententia quam cum alijs docet Couarr. dicto cap. 8. §. 2. à nu.

Digitized by Google

2.à num.21.Molina lib.3.de primogen. cap.1.à n.6.Iulius Clarus, lib. 3. ſentent. §. *ſeudum*, qu. 82.verſ.*item quæro*. Alter Molina tom. 1. de iuſt. tract.2.diſp.372.num.6.Ioſephus de Ruſt. lib.2.comment.in *l.cum auus*,c.16.nu.7. vnde huiuſmodi filij legitimi in iure appellantur, *§ ſi quis igitur auth. Quib. mod.nat.effic.ſui & §. 1 auth.quibus mod.effic.legit.& l. nuper, & l. cum quis §.vltimo,C.de natural. lib.* & facit etiam textus in d.c.*tanta*,ibi: *Poſt contractum matrimonium legitimi habeantur.*

4. Ex qua regula colligitur primò legitimatum per ſubſequens matrimonium capacē eſſe eorum omnium, quæ in ſtatutis municipalibus conceduntur abſolute legitimis;vt docet Couar§. 2.cit.n.25.& Azor,d.li.2.c.13.qu. 14.qui dicunt eſſe communem, quamuis alij contra ſentiant. Nam & hi nomine legitimi comprehenduntur,vt dictum eſt.

5. Secundò colligitur legitimatum per ſubſequens matrimonium habilem eſſe ipſo facto ab omnia munera Eccleſiaſtica, ſiue ordines, ſiue beneficia,etiam Epiſcopatum, & honores, & dignitates Eccleſiaſticas abſque vlla alia diſpenſatione,nō ſecus ac ſi poſt contractum matrimonium natus eſſet. Molina diſp.citat.num.6.Azor, dicto cap. 13.quæſt.14. Quod adeo verum eſt, vt ſi ante contractum matrimonium inter parentes promoueatur ad ordines ſine diſpenſatione,& poſtea parētes contrahant,eo ipſo ſine vlla diſpenſatione poſſit & in ſuſceptis miniſtrare,& ad ſuperiores aſcendere. Nam irregularitas illegitimi auferrur per ſubſequens matrimonium, ſicut & irregularitas ex defectu ætatis per lapſum temporis,ex promotione autem ad ordines ſine diſpenſatione non incurrit nouam irregularitatem ,ſed tantum peccauit mortaliter. Sic docet Sairo li.6.cap.10.num.50. Quamuis oppoſitum ſentiat Praſecius cum Viualdo p.2.ca. 1. num.27.*ſublimitari etiam debet*. Quæ vera ſunt adhuc extante conſtitutione Sixti V.contra illegitimos, vt ipſe declarauit in 2. quæ incipit,*ad Romanum ſpectat Pontificem*,ibi, *declaramus illegitimè natos*. Admittuntur etiam ad emphiteuſim Eccleſiaſticam quam pater habuerat,Couar.loco cit.n.23.Paleotus li.de ſpurijs filijs c.31.n.31.

6. Tertiò colligitur legitimatum per ſubſequens matrimonium habilem etiam eſſe ad ſuccedendum patri in hæreditate,& legitima portione,ſicut alios legitimos ob eandem rationem.Quod ſi quæras an id etiam habeat verum ſtante iure ciuili, quo non legitimantur per matrimonium,niſi ſolùm naturales liberi, hoc eſt,qui domi ex concubina nati ſunt, vt dixi ſupra cap.1.Et quamuis nonnulli id affirment,quia cùm iſti ſoli legitimentur à iure ciuili,alij verò non , videtur hos ad ſucceſſionē hæreditatum admitti non debere,cùm ſucceſſio iure ciuili introducta ſit, quod docet Fernandus Vazq.controuerſ.illuſtr.lib.6. cap. 41. cùm alijs quos refert Couar.dicto §.2.num. 8. At verius eſt etiam in foro Cæſaris legitimos cenſendos eſſe,cùm matrimonium iure Pontificio iudicetur non ciuili.Cui conſequens eſt vt ſucceſſio hæreditaria ex matrimonio depēdens ad omnes legitimos per matrimonium indiſtinctè pertineat.Si enim filij,& hæredes, vt loquitur Paulus ad Romanos 8.docet. Couarr.cum alijs dicto §.2.numero 8.& Caniſius in dicto cap.*tanta*,pag.mihi 349.Neque obſtat quod ſucceſſio hęrēdita ria inducta ſit iure ciuili,id enim habebit locum,quando prohibēte iure ciuili contrahitur matrimonium: tunc enim non erit locus patriæ poteſtati,neque ſucceſſioni hæreditariæ, neque alijs,quæ iuris ciuilis ſunt. At verò cùm matrimonium apud Chriſtianos æſtimetur iure Pontificio , etiam in foro ciuili, neceſſe eſt, vt ex matrimonio eo iure contracto ſequantur illi effectus, qui ex matrimonio legitimè contracto , ſequi ſolent.

7. Quartò colligitur legitimatū per ſubſequens matrimonium etiam admitti ad fæuda,& primogenia.Couar.ibidem nu.27. Azor, dicta quęſt.14.Neque obſtat quod cap.1.§. *naturales in libris fæudorum*,habetur, naturales & non legitimos ad fæuda non admitti, id enim intelligendum de legitimis ex beneficio Principis. Diſtinctionem enim Baldi de filijs abſolutè vocatis legitimis,vel natis ex legitimo matrimonio infra reijciemus. Præterea ſicut natiuitate filij legitimi donatio à parente facta reuocatur: ita etiam reuocatur legitimatione filij per ſubſequens matrimonium. Eadem ratione excludit etiam ſubſtitutum patri vel matri ſub ea conditione,*ſi ſine liberis legitimis deceſſerit*. Præponuntur etiam filijs natis ex eo matrimonio , & ex eo alio poſteriori,tanquam maiores natu ad ſucceſſionem in maioratu.Quæ omnia docent Doctores citati Couar.Azor, vterque Molina locis citatis, & confirmantur hęc omnia ex *l.cum quis, C. de naturalibus liberis,§.vltimo.*

8. Sed circa hæc inquiritur primò. Quid dicendum ſit,ſi poſt filium ſuſceptum ex concubina contrahat aliquis matrimonium cum alia,ex qua etiam liberos ſuſcipiat, eaque defuncta rurſus ineat matrimonium cum concubina,an filius ex illa ſuſceptus,qui per ſubſequens matrimoniū legitimatur, præferēdus ſit filijs natu minoribus natis ex primo legitimo matrimonio? Negant nonnulli Molina li. 3.de primog.c.1.n.7. Tiraquellus de primog. q.34.n.5.citatis innumeris, & Azor,lib. 2. cit. c.13.q.15.Quorum potiſſima ratio eſt,quia nati ex primo matrimonio ſunt priùs legitimi, atque adeo priùs illis quæſitum eſt ius ad maioratum,quod per legitimationem ſequētem tolli non debet.

9. Oppoſitam ſententiam tenet Couarr. in dicto §.2.n.35.Caniſius in dicto *cap. tanta*, pag. mihi. 353. & multum probabilitatis habere

Digitized by Google

bere videtur, imo & forſan de rigore iuris verior eſt. Si enim ea legitimatio locum habet, quia fictione iuris retrotrahitur matrimoniū, ad tempus ſuſcepti filij, vt ſæpe iam diximus, ſi in illud tempus reijceretur matrimonium, ita vt eo tempore exiſtimetur contractum, eſſet certè ille legitimatus primogenitus & legitimus, & ex conſequenti illi deberetur primogenium. Non ſecus ac ſi filius primogenitus defunctus iterum reſurgeret, illi certe deberetur primogenium. Neque obeſt, quod iam fuerit quæſitum ius nato ex legitimo matrimonio, id enim ius ſemper intelligitur ſub ea cōditione, niſi potius ius oriatur. Sic exemplo filij maioris reſurgentis explicari poteſt, qui auferret etiam filio ſecundo genito ius per eius mortem quæſitum. Illius etiam præiudicij nullam habendam eſſe rationem conuincit etiam præiudicium, quod quantum ad legitimas portiones ſequitur filijs natis ex legitimo matrimonio per legitimationem eorum, qui antea nati fuerant. Sicut ergo in hoc caſu nulla ratio habetur eius præiudicij, ita neque in præſenti ſpecie habenda vlla ratio eſt. Primā tamen ſententiam video eſſe communiter receptam, quamuis ego ab hac ſecunda neque in iudicando, neque conſulendo recederem.

10. Secundò inquiritur, an ſi maioratus ita inſtitutus ſit, vt ſuccedant in eo filij legitimi, & nati ex legitimo matrimonio, cenſeantur excludi legitimati per ſubſequens matrimonium. In primis excludi poſſe expreſſa voluntate inſtituentis certum eſt, & in eo conueniunt omnes, cùm ea diſpoſitio ex libera illius voluntate pendeat. An autem quando nō conſtat de expreſſa voluntate inſtituentis, cēſeātur illis verbis excluſi, grauis dubitatio eſt, & tam affirmantem, quàm negantem partem ſequuntur multi, & de ea quæſtione agit latè Molina de primogenijs, lib. 3. cap. 1. n. 10. Couar. in dicto cap. 8. §. 2. nu. 29. & 30. Iulius Clarus dicto *§. feudum*, *verſ. vltimo*, & latiſſimè omnium Ioſephus de Ruſt. dicto lib. 2. cap. 16. cum quibus affirmandum eſt ſuccedere, & ex conſequenti filium legitimatum excludere minorem natu qui ex legitimo matrimonio cum eadem matre natus eſt, & excludere etiā ſubſtitutum ita inſtitutum *ſi deceſſerit ſine liberis legitimis*, *& natis ex legitimo matrimonio.* Multa pro hac ſententia adducunt Doctores citati, mihi præ cæteris illud fundamentum probatur. Quia in iure legitimati ex ſubſequēti matrimonio æquiparantur filijs natis ex legitimo matrimonio, & facit textus in cap. *cum in cunctis*, *de electione*, iuncto textu in cap. *innotuit*, *eodem*. Plures pro hac ſententia refert & ſequitur Nicolaus Garcia dicta p. 7. cap. 2. num. 44.

11. Tertiò inquiri ſolet, vtrum ſi quis in odium ſubſtituti matrimonium contrahat, vt illum excludat, an filij ita legitimati ſint præponendi in ea ſucceſſione. Et quamuis nōnulli negent, verius tamen eſt excludi etiam ſi legitimet in odium tertij. Docet Menchaca 3. lib. controu. cap. 4. n. 5. Sarmiento lib. 1. ſelect. c. 6. & alij plures: Is enim, etiam ſi peccet propter odium erga ſubſtitutum, attamen vtitur iure ſuo, matrimonium contrahendo. Qui autem iure ſuo vtitur nequaquam cēſendus eſt fraudem committere, iniuriam inferre, vel dolo facere, vt habet iuris regula.

12. Hæc omnia, quę dicta ſunt de filijs legitimatis per ſubſequens matrimonium, extēde etiam, quamuis filij fuerint naturales putatiue, cùm illi etiam legitimi efficiantur per ſubſequens matrimonium iuxta d. ſupra ca. 1. Quare immeritò eos à ſucceſſione maioratus excludit Molina lib. 3. cap. 1. nu. 11. Neque obſtat eius ratio, quod ſcilicet, quando ille filius ſuſceptus eſt, dabatur opera rei illicitę, & ideò non proſunt parētibus ignorantia impedimēti. Sequerētur enim ex ea ratione nullum legitimari. Quia etiam in ea coniunctione datur opera rei illicitę, illicitus enim eſt omnis concubitus extra coniugium. Tum etiam, quia ea doctrina, quæ docet ignorantiam non excuſare etiam inuincibilem, cùm datur opera rei illicitæ, neque habet firmum fundamentum, neque vera eſt, vt oſtendi in commentario de priuilegio canonis hoc eſt, lib. 3. de ordine & annexis. Extende rurſus ea omnia ad legitimatum per ſubſequens matrimonium putatiuum, vt rectè docet idem Molina ibidem n. 15 citatis multis.

13. De legitimato vero per reſcriptum Principis idem affirmandum eſt, atque de filijs legitimatis per ſubſequens matrimonium quantum ad hoc, vt ſuccedant in bonis parētis, & aliorum conſanguineorum, tàm ex teſtamento, quàm ab inteſtato, ſeruatis tamē in reſcripto conditionibus, quas ſeruandas eſſe diximus ſupra cap. 7. Sunt tamen adhuc nonnulla diſcrimina inter legitimatū per reſcriptum Principis, & per ſubſequens matrimonium. In primis quia legitimatus per reſcriptum *de poteſtate ordinaria*, non poteſt ſuccedere in maioratu, cuius bona vinculo ſubiecta ſunt, ſiue ille maioratus inſtitutus ſit ſecundùm ius commune, ſiue ex ſpeciali priuilegio Principis, & ſiue in eo maioratu appoſita ſit clauſula, *ſi ſine liberis legitimis deceſſerit*, *aut ſine filijs natis ex legitimo matrimonio*. Quę omnia latè, & rectè Molina Theologus tomo 1. de iuſtitia tract. 2. diſput. 174. Adde Caniſium in c. *per venerabilem*, pag. mihi 372. & ſequenti. Cùm enim legitimatio per reſcriptum Principis ſit quædam diſpenſatio contra ius commune, reſtringenda eſt *regula odia de regul. iuris in 6.* & iniquum eſſet à Principe beneficiū concedi in præiudiciū eorum, qui in primogenio ſucceſſuri erant, *l. nec auus 4. C. de emancip. liber.* vbi præclarè inquiunt Imperatores Diocletianus, & Maximian. *Neque in cuiuſq; iniu-*

riam

Digitized by Google

viam beneficia tribuere moris eſt noſtri. Et reſcripta ita accipienda ſunt, ne lædãt alium, *l. reſcripta 7. C. de precib. imper. offer.* In eadem ſententia eſt alter Molina lib. 3. cap. 2. per plures numeros. Dixi de poteſtate ordinaria, nam ſi vti vellet abſoluta poteſtate, poſſet Princeps legitimare aliquem, etiam cum alieno incommodo, *l. 2. §. ſiquis a Principe, D. ne quid in loco publ.* Quod tamen non facilè ſolet facere, *l. 2. D. de natalib. reſtituendis* parendum tamen ſi fecerit, cùm de eius poteſtate diſputare inſtar ſacrilegij ſit, *l. 2. C. de crimine ſacrileg.* hoc eſt, vt Salicetus interpretatur, crimen ſacrilegij eſt improbare, quod Princeps fecit. Quæ ſententia communis eſt & vide Rotæ deciſionem apud Farinacium, 2. p. deciſ. 626. num. 2. vbi Gregorius XIII. omninò reſtituit natalibus ac ſi ex vero matrimonio, non ficto natus eſſet. Vide etiam apud Seraphinum deciſ. 45. 67. 325. 340. ex quibus conſtat poſſe legitimari per reſcriptum etiam ad feuda, & etiam cum præiudicio fœminarum vocatarum poſt maſculos, cùm earum ius non auferatur, ſed differatur, remoto impedimẽto legitimati, quod iure ſuo idem poteſt Princeps præſtare. Opus tamen eſt in ea ſpecie clauſula derogatoria, *non obſtante*, vel ea clauſula *de plenitudine poteſtatis*, vt iam ſupra dictum eſt. Deinde legitimatus per reſcriptum Principis meliorari à parente non poteſt, neque in eo primogenium inſtituere, ſi habeat alios filios legitimos Quia non poſſunt parentes filijs ſic legitimitatis relinquere, niſi tantùm quantùm vni ex filijs ex legitimo matrimonio ſuſceptis, cui minima portio relicta eſt, *§. & quoniam variè Auth. Quibus modis natur. effic. ſui.* Quas leges, quamuis loquentes in legitimatis per oblationem Curiæ, etiam in legitimatis ex Principis reſcripto procedere docent Decius conſil. 393. num. 2. Tiraquellus de primogen. cap. 34. num. 50. & qui eos ac plures alios refert & ſequitur Molina lib. 2. de primogen. cap. 11. num. 18. cum ſequentibus. Quod potiori ratione aſſerendum eſt inſpecto iure noſtro in l. 10. tit. 8. lib. 5. compil. Qua cautum eſt legitimatos per reſcriptum Principis non poſſe ſuccedere parentibus, niſi in quinta bonorum ſuorum parte. Quod ſi pater non habeat filios, ſiuè deſcendentes legitimos, nihil obſtat quominus pater poſſit in eius perſona primogenium inſtituere, vel illi relinquere ſuorum bonorum partem quam voluerit. Quod ad honores autem & nobilitatem pertinet, eiuſmodi legitimatis aditus patet, vt rectè Paleotus lib. de ſpurijs filijs cap. 62. Quis enim iure dubitet, cùm hęc differentia orta ſit ex humano iure. Verum eſt iure Pontificio Sixti V. legitimatis per reſcriptum Principis in religionem ingredientibus præcluſum eſſe aditum ad honores & dignitates, vt expreſſit in ſecunda conſtitutione contra illegitimos. Sed iam ea conſtitutio ad terminos iuris communis reducta per Greg. 14.

DE SPONSALIBVS, LIBER DVODECIMVS.

Diſtulimus in hunc locum tractationem de ſponſalibus, cum tamen alij de illis primo loco diſſerant, quia multa ex his, quæ de ſponſalibus dicenda erant, explicari commodius poterant, cùm de matrimonio eſſet ſermo, & ne in ipſo operis veſtibulo ea omnia diceremus. Quare de ſponſalibus illa nunc dicemus, quæ illis peculiaria ſunt, attingentes tantum, quæ communia cum matrimonio, & libros & capita indicantes, in quibus illa diſputata ſunt. De ſponſalibus autem explicabimus primò quid ſint, & quæ requirantur vt valeant, & de eorum obligatione. Deinde de illis, cum aduenit conditio, vel iuramentum. Poſtea quibus ex cauſis diſſoluantur. Denique de pœna, quæ in illis apponi ſolet.

CAPVT I.

Quid ſint ſponſalia.

SVMMARIVM.

Sponſalia vndè dicta, num. 1.
Varia ſignificationis eſſe, num. 2.
In dubio ſponſa nomine intelligi ſponſam de futuro. num. 3.
Sponſalium definitio, num. 4.

1\. SPONSALIA ab ſpondendo dicta Florentinus ſcribit, *l. 1. de ſponſal.* Spondebant enim maiores, ſibique ſtipulabantur futuras vxores Vlpiano Auctore *l. 2. de ſponſal.* Sponſio enim non ſimplicem in iure promiſſionem ſignificat, ſed ad ſtipulationem refertur, *l. ſponſio de verb. ſignificat.* Quamvis enim *ſtipulari, & ſpondere* diuerſa ſint, *l. 1. de duobus reis*, tamen tota illa conceptio verborum, quæ conſtat ex ſtipulatione & ſponſione, id eſt, interrogatione & promiſſione, modo *ſtipulatio*, modo *ſponſio* appellatur. Vndè Seruius Sulpitius apud Aulū Gellium lib. 4. ca. 4. qui vxorem inquit, ducturus erat ab eo vndè ducenda erat ſtipulatur eam in matrimonium ductum iri, qui daturus erat & idem ſpōdebat, & is cōtractus ſtipulationum, ſponſionumque dicebatur ſponſalia. Hinc quæ promiſſa erat ſponſa appellabatur, qui ſpoponderat ducturū, ſponſus. Pręcedebant ſponſalia matrimonium, ne, vt inquit Auguſtinus lib. 8. Confeſ. cap. 3. viles habeant vxores ſtatim maritis datas, quam ſponſi non ſuſpirabant dilatas, & habetur *cap. inſtitutum eſt 27 q. 2.* Mirum enim auget charitatis & amoris deſiderium eius rei, quam appetas, dilatio.

2\. Sponſalium autem vox non vnius ſignificationis eſt. Nam & ſponſalia, dicuntur contractus iſte promiſſorius præuius matrimonio. Sponſalia etiam dicuntur munera, quæ à ſponſis ſponſæ dantur *in rubr. & l. 1. C. ſi Rector Prouinciæ ſpōſalia dederit, C. Theodoſ.* Matrimonium quoque ipſum ſponſalia vocari ſolere docet Couar. in 4. de matrim. cap. 1. nu. 3. & 4. Dubitat autem Gabriel Vazquez diſp. 4. de matrim. an hæc acceptio ſponſalium pro matrimonio ſit aliquando in iure vſitata, nullumque putat eſſe textum, vnde colligatur in ea ſignificatione vſurpari. In iure quidem ciuili non legi, at in iure Pontificio extat inter alios textus in *c. 13. de præſumpt.* ibi, *ſed ſolutis ſponſalibus ſeparentur*, cùm tamen ageretur de matrimonio de præſenti. Præceſſerat enim initio capitis de iuuene, qui in ſponſam per verba de præſenti conſenſerat. Illud frequentiſſimum tam in iure ciuili, quàm Pontificio ſponſam, & ſponſum dici tam de præſenti, quàm de futuro. Quamuis nomen vxoris nunquam dicatur niſi de ſponſa de præſenti, & cognita, vt monet ibidem Couar. Neque oppoſitum conuincitur ex *cap. iuuenis, de ſponſal.* Ideò enim ea puella vxor, & coniux appellatur, quia licet reuera coniux nō fuerit, attamen quia iuuenis domum eam traduxit, & cum ea verum coniugium contrahere attentauit, ideò coniux appellatur à Pontifice, ſicut Geneſis 29. quæ deſponſata erat, vxor appellatur, non pro eo tempore, quo nondum contractum erat coniugium, ſed anticipatè pro futuro, in quo contrahendum erat.

3\. Ex qua doctrina colligit Couar. cū aliud non conſtat vel ex intentione loquentis vel teſtantis, quoties nomen ſponſi, & vxoris reperitur, & dubia eſt intentio, ſponſi nomine intelligenda eſt perſona de futuro, vxoris verò de de præſenti. Quia in dubio animi loquētis debemus intelligere verba iuxta communem modum. Eam autem doctrinam, quam prudenter ſatis tradit Couarruuias, Thomas Sanchez limitari vult, vt etiam nomen vxoris, & ſponſi in fauorabilibus in lata ſignificatione accipiatur, contra verò quādo res ſunt odioſæ. Sed neque ea doctrina Sanctij poteſt eſſe in vniuerſum vera, ita vt non ſubiaceat moderationi, quam adhibuit Couarruuias: placet enim mihi quod doctè Duarenus animaduertit ad titulum *ſoluto matrimonio de ſponſal. §. 3.* nihil periculoſius eſſe in iure, quam per vniuerſas theſes aliquid definire; fallaces enim huiuſmodi regulæ, & ferè nihil firmi habent.

4\. Sponſalia autem in prima ſignificatione ſumpta ſic definit Florentinus in dicta *l. prima. Sponſalia ſunt mentio & repromiſſio futurarum nuptiarum.* Quam ferè definitionem probant iuris Canonici interpretes in *capite noſtrates 31. quæſt. 5.* & Theologi cum Magiſtro in quarto. diſtinct. 27. & 28. Licet explicatior videtur ea, quā vtitur Valentia diſputat. 10. generali quæſt. 2. puncto 1. Toletus lib. ſeptimo capite ſecundò, *ſponſalia ſunt mutua promiſſio futuri matrimonij ſigno aliquo ſenſibili expreſſa.* Qua definitione docetur primò nōn quamcumque promiſſionem ad ſponſalia ſufficere, ſed mutuam, quæ appellatur à I. Conſultis repromiſſio. Vndè ſi vnus promitteret matrimonium, & alter non repromitteret, tacite, vel expreſsè ſponſalia non eſſent, quamuis admitteremus poſſe etiam eſſe obligationem non mutuam ad matrimonium futurum, de quo poſteà capite quarto. Similiter neceſſarium eſt hanc promiſſionem innoteſcere contrahentibus aliquo ſigno ſenſibili, aliàs non poſſet eſſe mutua. Nec enim repromittet ille, cui nota non eſt promiſſio alterius. Dicitur etiam *futurarum nuptiarum*, vt inde conſpicias differentiam inter matrimonium & ſponſalia. Aliud enim eſt nuptias contrahere, aliud verò ad nuptias cōtrahendas ſe obligare, ſicut multùm diſtant mutuam pecuniam dare, aut promittere ſe daturum, *l. ſi pœnam de verborum obligatione.* Sed iam

Digitized by Google

iam oportet vt circa ſingulas definitionis partes multa examinemus.

CAPVT II.

In ſponſalibus ſufficere conſenſum fictum.

SVMMARIVM.

Promiſſionem ſine animo promittendi eſſe non poſſe, num. 1.
In quo conſiſtat promiſſio, & quomodo differat à propoſito, num. 2.
Promiſsionem inter homines conſiſtere in verbis, num. 3.
Ex his probatur quod dictum eſt, num. 4.
Status quæſtionis explicatur, num. 5.
Ex promiſſione ſine animo ſe obligandi, & cum animo promittendi nullam obligationem oriri quidam dicunt, num. 6.
Oppoſita ſententia verior probatur, num. 7.
Obiectionibus ſatis fit, num. 8. & 9.

1. QVID res haberet in matrimonio, & alijs contractibus de præſenti diximus ſupra lib. 2. capite 4. Quid autem dicẽdum eſſet in ſponſalibus, & promiſſionibus, huc remiſimus diſputandum, de quo agit Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio diſputa. 9. 10. & 11. Sed antequam ad huius quæſtionis examen accedamus, diſcutienda priùs nonnulla ſunt, quę ab illo Doctore ſupponuntur vt certa Supponit diſput. 9. num. 3. poſſe eſſe promiſſionem voluntariam, non ſolùm ſine animo ſe obligãdi, ſed etiam ſine animo promittendi, quæ ore tenus promiſſio fit, atque ideò nullius momenti, cùm non ſit promiſſio, ſed promiſſionis fictio. Hoc autem quod apud hunc auctorem indubitatum eſt; mihi omninò falſum videtur vt optimè oſtendit Gabriel Vazquez diſput. 6. de matrimonio ca. 2 à numero 13. ex quo nonnulla ad huius rei confirmationem delibabo. Videtur igitur non minùs falſum quam ſiquis diceret hominẽ velle verba infamatoria proferre coram multis ſine animo detrahendi, aut poſſe letaliter ferire exteriùs ſine animo feriendi, aut poſſe rem exteriùs alicui tradere accepto pretio ſine animo vendendi, vel tradendi. Id quod ita eſſe conſtabit, ſi promiſſionis naturam attendamus.

2. Promiſſio igitur valdè differt à propoſito aliquid faciendi. Propoſitum enim eſt actus voluntatis, at verò promiſſio eſt actus intellectus, cùm in promiſſione ſit veritas, quæ ſolùm eſt in intellectu ſicut in non adimplenda promiſſione falſitas & infidelitas eſt. Quare promiſſio ſiue fiat homini vel Deo nõ eſt quidem affirmatio propoſiti aliquid faciendi in futurum. Ea enim ſolùm eſſet quædam manifeſtatio propoſiti, quod habet, & eius veritas non conſiſteret in adimpletione, ſed in eo quod quando affirmat ſe velle id facere in futurum, reuera id ſit voluntatis propoſitum. Eſt ergo promiſſio affirmatio quædam alicuius rei in futurum faciendæ, inſinuata ei, in cuius gratiã, vtilitatem, vel obſequium res facienda eſt. Eſt quidem affirmatio intellectus, quę ita in promiſſione humana neceſſaria ſunt, vt aliter fieri non poſſit, vt infra dicam. Dixi *rei in futurũ facienda.* Quia promiſſio & fidelitas, quæ in promiſſione conſiſtit, reſpicit futurum, ſicut infidelitas. Cuius euidens ſignum eſt, quod ſi quis dicat ſe habere propoſitum faciendi aliquid die craſtina, & non habeat, mendax erit contra veritatem de præſenti, ſi tamen voluntate mutata impleat, non erit infidelis. Debet etiam promiſſio eſſe inſinuata ei cui fit: nam ſi non innoteſcat illi, nondum eſt mea fides adſtricta, neque infidelis ero ſi non impleam, fidelitas enim eſt virtus ad alterum, ſicut iuſtitia. Quare innoteſcat illi neceſſe eſt, nec ſatis eſt ſi innoteſcat alteri. Addidi *in gratiam, obſequium, vel vtilitatem eius, cui ſit promiſſio.* Quia alias non dicetur promiſſio, neque adſtringi fides promiſſionis, ſed tantùm declarari propoſitum. Vt ſiquis diceret Petro, & aſſeueraret ſe craſtina die lecturum Theologiam, ſi ad eũ nihil attineret, non eſſet promiſſio, neque fides adſtricta, vt planè conſtat. Requirit ergo promiſſionis natura, vt ſit de re vtili, vel in obſequium & gratiam eius, cui promiſſio fit. Ex quo optima ratione deduximus ſupra lib. 3. promiſſionem metu extortam nullam obligationem parere, quam differentiam nouiſſimè reperio apud Ludouicum Turrianum tomo 2. in 2. 2. diſp. 55. dub. 5. nu 9. Et quidem hanc ſententiam planè ſupponit Soto in 4. diſt. 20. qu. 2. artic. 1. §. *item tertio,* dum dicit, promiſſionem pœnitentis de implenda pœnitentia factã confeſſori non obligare, niſi confeſſarius haberet poteſtatem illum obligandi ad pœnitentiam impoſitam. Quia ea pœnitentia non eſt in vtilitatem confeſſarij.

3. Deinde obſeruandum eſt promiſſionem, ſi Deo fiat, intellectu tantùm fieri poſſe: Deo enim corde ipſo loqui poſſumus: at verò ſi fiat homini, neceſſariò ad promiſſionem requiri verba, aut ſigna externa, quæ indicent alteri affirmationem illam, & quæ alter percipiat. Vndè nequaquam promiſſionẽ eſſe poſſe merè internam incunctanter aſſerimus, in quo etiam deceptus videtur Thomas Sanchez. Et quidem promiſſionem inter homines non niſi per verba fieri poſſe docet D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 1. in corpore. Abulenſis cap. 9. Numer. qu. 44. Soto in eam magis inclinat libro 3. de iuſtitia q. 5. art. 3. Tabiena verbo, *votum,* 1. in principio, & numero quinto, poſt ſecundam concluſionem. Leſſius libro 2. de virtut. capite 47. dubitat. quinta & ſexta, & alij non pauci Recentiores, quibus nouiſſimè accedit Turrianus dicto tomo 2. diſput. 64. dub. 19. Cuius ratio deſumitur ex dictis. Quia promiſſio cùm non ſit

tantùm

Digitized by Google

tantùm propoſitum aliquid faciendi, ſed enũciatio rei futuræ, vt dictum eſt, neceſſaria verba ſunt, quia veritas non reperitur in voluntate & affectu, ſed in intellectu dicente vel verbo, vel ſigno ſenſibili explicante. Cumq́ue promiſſionis obligatio pertineat ad veritatem. Eſt enim fidelitas, quæ eſt virtus, quæ ſecundùm Auguſtinum lib. de mendacio cap. 20. & epiſtola 29. ex eo dicitur, quia per eam fiunt dicta, & promiſſio atque fidelitas ſit virtus ad alterum, neceſſarium eſt, vt promiſſio inter homines non niſi cum ſigno ſenſibili eſſe poſſit, ſolo enim intellectu cum eo loqui nõ valemus. Homini ergo promittere nihil aliud eſt, quam ſic loqui & enuntiare, vt ſupra explicatum eſt.

4. Ex his iam facilè intelligitur id, quod initio dicebamus, nequaquam fieri poſſe vt quis velit liberè alteri exteriùs promittere ſine voluntate promittendi. Cùm enim promiſſio hominis, quibus exteriùs affirmat alicui ſe aliquid facturum futuro tempore in vtilitatem ipſius, & qui huiuſmodi verba profert voluntariè, & liberè non poſſit non velle proferre, & eo modo enuntiare, fit vt non poſſit non velle promittere, cùm promittere ſit eo modo loqui, vt dictum eſt, neque aliud aſsignari poſsit, in quo cõſiſtat natura promiſsionis. Nec enim dici poteſt ad promiſsionis rationem pertinere propoſitum faciendi, quod promittitur, tum quia propoſitum, & promiſsio valdè inter ſe differunt, vt iam dixi: tum etiam, quia promiſſio non eſt affirmatio propoſiti, ſed rei in futurum faciendæ. Tum etiam quia poteſt quis promittere ſine propoſito implendi, vt notum eſt. Quod ſi Diuus Thomas 2.2. quęſt. 88. art. 1. dicit, votum procedere ex propoſito, id intelligendum eſt regulariter, & in eo qui debitè, & honeſtè vouet.

5. His ergo reiectis, vt ad rem magis accedamus, non vertimus in dubium, cùm is qui promiſit, animum ſe obligandi habuit, non tamen implendi promiſſum, aut quando is qui promiſit non habuit explicitè animum ſe obligandi, habuit tamen cognitionem promiſsionis, & eius naturæ. Nec enim quando tempore promiſsionis adfuit expreſſa voluntas ſe obligandi, licet ſtatim facta promiſsione pœniteat. Planum enim eſt in his omnibus promittentem obligari ratione promiſsionis ad implendum, & promiſsionem valere, ac obligationem inducere. Eadem autem, quæ in promiſsione certa eſſe diximus, certa etiam ſunt in quouis alio contractu, vt dixi libro ſecundo. Solùm ergo vocamus in dubium, an promiſsionis contractus ſine animo ſe obligandi vero, ſed tantùm ficto, obliget promittentem reuera, vel liber ſit à promiſsionis obligatione.

6. Prima ſententia docet, ſi deſit animus ſe obligandi cum vero animo promittendi nullam inde obligationem oriri, neque eſſe promiſsionem, Thomas Sanchez diſputat. citata, numero quinto, & vniuerſim de omni pactione docuit Angelus, verbo pactum, num. 4. Syluester eodem verbo, quæſtio 4. Armilla ibidẽ, numero ſecùndo. Tabiena ibidem, quęſt. 2. & de promiſsione ſponſalitia, Vera-Cruz tertia parte ſpeculi, artic. 19. poſt 5 concluſ. Corduba lib. 1. quæſtionar. quæſt. 13. dicto ſecundo vbi alios citat, & vniuersè de omni contractu docet Ricardus in 4. diſtinct. 27. art. 1. q. 2. Guillelmus Rub. quæſt. 1. artic. 1. Gabriel quęſt. 1. art. 1. notab. 3. Docent itaque eum qui fictè promiſit aliquam ducere, tantùm teneri ratione damni illati ſi corrupit, non aliter. His etiam accedit Molina tomo ſecundo de iuſtitia. diſput. 352. §. ego probabilius. Ex qua ſententia multa infert Thomas Sanchez, quæ nos infra diſcutiemus. Fundamenta autem eius adducam poſtea.

7. Mihi tamen ſemper verius viſum eſt ex promiſsione ficta id eſt, ſine vero animo ſe obligandi obligationem naſci etiam ſecluſo damno, aut iniuria, aut ſcandalo. Quam ſententiã docuit Gabriel Vazquez diſputatione ſexta de matrimonio, cap. 3. & docere videntur quotquot aſſerunt eum, qui fictè contraxit matrimonium teneri contrahere eò quod debeat vera verba efficere, quos retuli ſupra libro ſecundo, & eandem ſententiam ſecutus eſt Ludouicus Turrianus to. 2. in 2.2. diſp. 64. cit. dub. 15. Ratio huius ſententiæ eſt. Nam fidelitas eſt veritas quædam in adimplendis promiſsis, & ſicut veritas de præſenti in eo conſiſtit, vt verbis mentis reſpondeant oris verba, ita veritas de futuro in eo ſita eſt, vt impleãtur promiſſa. Vndè meritò Diuus Thomas ſecunda ſecundę, quęſt. 98. artic. 1. docuit periurium ſine falſitate eſſe non poſſe, periurium autem eſt cùm quis non implet promiſſum. Eſt ergo fidelitas quædam veritas. His adde aliud eſſe promittere aliquid in futurum, aliud verò obligationem verum ſeruandi in promiſsis, ſicut in veritate de præſenti aliud eſt aſſertio, & affirmatio, aliud verò eſt obligatio dicendi verum in aſſertione. Tum quia aſſertio, & promiſsio ſine veritate eſſe poſſunt, ſi non impleantur promiſſa: tum etiam, quia aſſertio, & promiſsio ſunt actio quædam humana: at verò obligatio illa eſt ius naturale, quo tenentur homines ad ſeruandam veritatem in promiſsis, ſicut in ſuis aſſertionibus, licet ſint inter ſe coniuncta. Ex quibus facile deducitur ratio, quia eo ipſo, quo quis profert verba promiſsionis, & quæ ſcit eſſe promiſsionis, & illi, cui fit promiſsio, ſunt inſinuata, naturali iure tenetur ad ſeruandam veritatem, cùm promiſsio debeat eſſe fidelis & vera. Non eſt autem in eius poteſtate non teneri iure naturali ad implendum promiſſum, ſicut nec eſt in poteſtate eius, qui affirmat aliquid de præſenti, non ſe obligare ad dicendum verum. Itaque qui promiſit non poteſt ſua voluntate

tollere

Digitized by Google

tollere eam naturalem obligationem. Promiſſionis autem naturam in verbis illis cum animo promittendi conſummatam, atque perfectam eſſe iam diximus. Animus ergo non ſe obligandi non deſtruit naturam promiſſionis. Adde etiam quæ dixi ſupra lib. ſecundo, capite quarto, concluſ. ſecunda, quibus oſtendi non poſſe eſſe voluntatem proferendi ea externa ſigna promiſſionis, ſiue contractus ſine implicito animo ſe obligandi.

8. Sed contra ſententiam iſtam obiecimus eo loco nonnulla, atque diluimus deſumpta ab exemplo voti, & matrimonij. Sed rurſus obijcit Thomas Sanchez. Quia obligatio promiſſionis prouenit ex lege poſitiua, quam quis ſibi imponit. Nulla autem lex obligat, niſi legiſlator velit, vt obliget. Ergo quando quis promittit animo non ſe obligandi, promiſſio, quæ eſt lex priuata, non obligat. Confirmatur. Quia quęcunque obligatio non proueniens ex lege ortum habere debet ex priuata hominis volũtate volentis ſe obligare, ac proinde exiſtente voluntate non ſe obligandi deficiet obligatio. Sed huiuſmodi eſt obligatio promiſſionis, quæ ſolùm habet ortum ex voluntate promittentis. Igitur ſine animo ſe obligandi promiſſio nullo modo obligabit. Reſpondetur tamē facile iuxta dicta, obligationem promiſſionis non oriri ex voluntate promittentis, ſed ex naturali iure, quo debet eſſe coniũcta verbis veritas in futurum, quam nō poteſt auferre à verbis, qui promittit. Et quamuis in voluntate eius, qui promittit, ſit promittere & proferre verba, aut ſigna promiſſionis, in quo conſiſtit eius ratio, non tamen eſt in eius poteſtate, quod non ſequatur obligatio poſita iam ſemel promiſſione, ſicut etiam non eſt in poteſtate legiſlatoris poſita lege, quod non obliget, obligatio enim legis ſequitur ex naturali iure, licet in eius poteſtate ſit legem non ponere, aut obligare lege pœnali, & non culpæ, id quod magis explicabo infra.

9. Secundò obijcit ex capite *vltimo de cōdit. oppoſ.* vbi conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij ipſum reddit nullum, licet adſit intentio contrahendi, & verba ſufficientia ad explicandum conſenſum. Ergo etiam in promiſſione conditio contra ſubſtantiam illius reddet nullam. Huiuſmodi autem eſt voluntas non ſe obligandi, ipſa enim natura contractus poſtulare videtur, vt fiat animo ſe obligandi. Reſpōdetur voluntatem ſe non obligandi non eſſe contra ſubſtantiam contractus, quæ conſiſtit in debita materia & forma, qua poſita ſequitur obligatio, etiam ſine meo conſenſu. Vnde illę conditiones dicuntur eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, non quia nolit eſſe eam obligationem: ſed quia non vult trāſferri dominium corporis, ex quo oritur obligatio, quę eſt ſubſtantia contractus matrimonij.

§. VNICVS.

Colliguntur ex dictis nonnulla.

SVMMARIVM.

Idem dicendum de voto, num. 10.

Idem dicendum à fortiori ſi promiſſio ſit iurata, num. 11.

Non eſſe in poteſtate promittentis ſe obligare ad veniale vel mortale, num. 12.

Valet etiamſi dubium ſit de animo ſe obligandi, ſi promiſit, num. 13.

Qui ſub ſpe coniugij promiſit virginem deflorauit, tenetur implere etiam ſecluſo damno, num. 14.

Idem etiamſi diſpares in nobilitate, & diuitijs, ſi nota erat diſparitas, num. 15.

In quo caſu nobilis fictus promiſſor non teneatur, num. 16.

Fictè promittentem in iudicio rogatum an promiſerit, non poſſe negare, num. 17.

10. EX dictis colligitur primò idem dicendum eſſe de obligatione voti, quod ad hanc rem attinet. Itaque ſi quis promiſit Deo per votum, etiamſi id faciat ſine animo ſe obligandi, tenetur voto: verè enim vouet, neque aduenit voto ex voluntate humana obligatio implendi, ſed facta promiſſione, quæ conſiſtit in ea affirmatione inſinuata naturali iure ſequitur obligatio, maximè cũ ea voluntas proferendi ſigna promiſſionis & voti ſeparari nō poſſit ab implicita voluntate ſe obligandi, vt ſupra dicto lib. ſecundo cap. 4. late oſtēſum eſt, vbi etiam explicui, quid dicendum ſit, quando is qui promiſit ignorabat omninò naturam promiſſionis, aut voti.

11. Secundò colligitur multo maiori ratione obligare promiſſionem, ſi confirmetur iuramento, in quo Thomas Sanchez diſputatione 9. citat. à numero quarto, oppoſitum docet. Sed immeritò. Quia, ſi promiſſio etiam ſecluſo iuramento obligat ex natura ſua, vt dictum eſt, multo magis obligabit, ſi obligationi fidelitatis addatur obligatio religionis. Atque id ipſum magis oſtendit falſitas fundamenti, quo nititur Thomas Sanchez, videlicet obligationem iuramenti pendere ex voluntate iurantis, quam doctrinam dicit eſſe Diui Thomæ in tertia diſtinct. 39. quæſt. 1. art. 3. quæſt. 3. & 2. 2. quæſt. 89. articulo 7. ad quartum, & etiam Iſidori libro de ſummo bono, capite 34. dicentis quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ſi accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit. In qua probatione multiplex lapſus eſt iſtius Auctoris. Primus. Quia dicit obligationem iuramenti pendere ex voluntate iurantis: meum enim tantùm eſt adducere Deum in teſtem vel aſſertionis, vel veritatis de futuro tanquā fideiuſſorem. Quod autem

Digitized by Google

autem obligatio conſurgat non adducendi Deum fideiuſſorem infidelis promiſſionis, ex iure naturali eſt:cùm non ſit in mea poteſtate, quod non ſit indecens & indecorum Deum teſtem, & fideiuſſorem falſæ promiſſionis adducere. Secundus eſt,quia cùm obligatio iuramenti promiſſorij intra limites religionis ſupponat obligationem fidelitatis ex promiſſione, ſi promiſſio nulla fuerit, nulla etiam erit obligatio iuramenti, veluti ſi is cui facta eſt promiſſio ſub iuramento, repudiet promiſſionem ſemel acceptatam, ſicut ruit obligatio promiſſionis, ruit etiam obligatio iuramenti promiſſorij. Quare,vt probaret Thomas Sanchez promiſſionem nullam iuramento firmatam non valere,immeritò ex eo probauit,quod obligatio iuramenti ex iurantis intentione penderet,ſed ex eo probare debebat, quod nulla exiſtente promiſſione,nulla eſt obligatio iuramẽti promiſſorij,quæ in illa fũdatur. Labitur rurſus, dum ſupponit vt certum, ſi deſit animus iurandi,nullam eſſe obligationem iuramenti: tám enim id impoſſibile eſt, quam quod de promiſſione dixi, & iã ſupra à nobis reiectum eſt. Nec rectè pro ea ſententia citat D.Thomã. Nam Diuus Thomas eo loco tantùm agit de iuramento per verba amphibologica, an debeant ſumi ſecundùm ſenſum iurantis, an ſecundùm mentem audientis, de quo alibi dicẽdum eſt. Eundem etiam ſenſum habent verba Iſidori, quæ citat. Illud addiderim nonnullos Auctores, qui nobiſcum conueniunt in hac illatione, alio niti fundamento. Quia cenſent etiam promiſſionem de ſe nullam validam fieri iuramento, de quo infra dicemus.

12. Tertiò colligitur eundem auctorem falli cùm dixit,poſſe aliquem ita contrahere ſponſalia, vt ad ſolum veniale peccatum teneatur. Nam vt dicebamus, à voluntate promittentis non pendet promiſſionis obligatio, ſed ex naturali iure,& ideò non eſt in eius poteſtate, vt ſit culpa venialis in materia notabili. Et explicatur magis. Quia peccatum infidelitatis eſt peccatum commiſſionis contra pręceptum negatiuum non faciendi falſam promiſſionem. Affirmari ergo non poteſt hominem ſibi legẽ conſtituere, qua ſtatuat inconueniens eſſe naturæ rationali non ſeruare veritatem in promiſſis. Adde quod cùm ex promiſſione acceptata in materia temporali, & vtili oriatur ius iuſtitiæ, & ius naturale dictet reddere vnicuique quod ſuum eſt, non poteſt eſſe leuis iniuſtitia non implere promiſſum, ſi res promiſſa ſit magni momenti. Sed de hoc latè in materia de legibus.

13. Quartò colligitur,quid dicendum, cùm quis dubius eſt, an promiſerit cum animo ſe obligandi,vel non. Nam iuxta ea quæ diximus, planum eſt teneri,cùm promiſſio ſit acceptata ab altero. Et quamvis certus eſſet defuiſſe animum, nihilominus maneret obligatus, in quo idem nobiſcum ſenſit Thomas Sanchez diſput.9.citata. Nec ſimilis huic ea quęſtio eſt, quæ de voto examinari ſolet, cũ quis dubitat, an votum emiſerit. Hic enim non dubitat, an promiſerit,ſed an habuit animum ſe obligandi. An enim promiſerit dubitari non poteſt. Nam vel promiſſio non fuit inſinuata ei,in cuius obſequium vel vtilitatem erat,& hoc pacto nullam obligationem inducit. Si verò fuit ab alio acceptata, non habet locum dubium de promiſſione. Dubium autem de animo non ſe obligandi nullius momenti eſt ad infringendam obligationem promiſſionis acceptatæ: cũ etiamſi poſitiuè animum ſe obligandi non habeat, promiſſio teneat, vt iam dictum eſt.

14. Quintò colligitur falli etiam eũdem auctorem,cũ docet diſp.10.n.3. eum qui ſponſalibus promiſſis virginem decepit, & corrupit, non debere promiſſum implere, niſi tantũ ratione damni illati. Tenetur enim,qui ſpe fictæ promiſſionis virginem decepit,& violauit, tenetur ratione promiſſionis tantùm,& non ratione damni illati vel iniuſtitiæ. Vtrumq; oſtẽdo facile. Primùm quod teneatur ratione promiſſionis conſtat. Quia promiſſio, etiam ſine animo ſe obligandi,inducit iure naturali obligationẽ, vt dixi: quod in hoc caſu multò magis verũ eſt, cùm mulier ſui corporis copiam fecerit, ſub cuius conditione facta eſt promiſſio. Quod autem ex eo capite teneatur,& non ex alio probatur non obſcurè. Quia obligatio reſarciendi dãnum ex vno è duobus capitibus oritur,vel ratione damni illati,vel ratione cõtractus. In hoc autem caſu tenetur ſolũ ratione contractus, & non damni illati, quia nullũ eſt damnum illatum virgini cõſentienti. Nec verò dici poteſt damnum inferri ex eo quod, cũ promiſit,non habuit animum ſe obligandi,illa enim intentio intus manens nemini nocet,ſed ſolùm damnum infert,& contra iuſtitiã ex eo quod promiſſum non implet. Tantùm ergo ex illo capite tenetur,& non aliunde. Plures autẽ ex his DD.quos pro ſe refert Thom. Sanchez, loquuntur in alio longè diuerſo caſu:nõ enim agunt de ficta ſponſalium promiſſione,ſed de eo qui poſt ſponſalia illi copulatus eſt ficto animo, vt ſic ſponſalia non tranſirent in matrimoniũ. Extãt etiam complures deciſiones,quæ decernunt promittentẽ matrimonium,& ſub ea ſpe deflorantem virginẽ teneri, & eſſe compellẽdum per cenſuras ad implẽda ſponſalia, etiãſi non ſint iurata. Vt apud Farinacium in tit.deciſ.R.R.deciſ.25. & deciſ. 779. in eodem tomo definitur teneri ad ducendam vel dotandam iuxta textũ in *c.1.& 2.de adult.* Quæ deciſiones etiam habentur apud eundem Farinacium to. 1 conſil.deciſ.74. & tom.2.conſil.deciſ.73.

15. Sextò colligitur falli etiam eundem auctorem.cũ in eadem diſp.10.n.5.dixit,eum qui fictè promiſit, & ſub ea ſpe virginem decepit, & cognouit,non teneri implere promiſſum,ſi diſparis conditionis erãt, vel in nobilitate,vel in diuitijs. Exiſtimo enim teneri ducere vxorẽ

ratione

Digitized by Google

ratione promiſſionis, quãuis illa ignobilis aut pauper ſit, ille verò longè nobilior; ſicut ſupra lib.2.ca.5. diximus de fictè contrahente matrimonium. Id quod intelligo, quãdo reuera nullum aliud ſignum exterius fuit, quo indicaret cum dolo promitti. Diſparitas enim illa conditionis non eſt argumentum ſufficiens doli, neque fictionis, vt ſtatim dicam. Quod ex dictis planè conuincitur, tum attenta natura promiſſionis: tum etiã, quia, vt dicebamus modò, alias nullo modo teneretur, cùm non teneretur ratione damni illati. Sed præterea rem iſtam magis concidendo ſic demonſtro. Vel iſte nobilis fictus promiſſor excuſatur ab adimplendo promiſſo propter diſparitatem, quæ eſt inter corpus nobile, & ignobile. At hoc affirmari non poteſt, aliàs verè promittẽs ex libidine vel vtilitate nõ teneretur implere, cùm id quod promiſſum eſt longè maioris valoris ſit. Quare ſi reuera inęqualitas inter nobilẽ, & ignobilem euertit ſponſaliorum contractum, & ad illum neceſſaria eſt æqualitas, plane etiãſi ex animó promitteret, non teneretur. Nec enim hic locũ habere poteſt, quod in alijs, cùm aliquis ſciens & volens rem magni momẽti dare pro re minoris pretij, valere donationem. Nam quando quis nulla paſſione agitur, cenſetur liberalitatem exercere, & condonare exceſſum. At quãdo quis paſſione ductus operatur, aliter eſt iudicandum, non enim condonat. Vndè, ſi quis meretrici valde renuenti ſui corporis copiam facere, promitteret rem magni momenti, non tenetur dare, ſed iuſtum pretium, ſicque non ſemel iudicatum eſt. Ergo ſi reuera eſt diſparitas inter corpus nobilis, & ignobilis, etiamſi ex animo promitteret, cùm id promittat non ex liberalitate, ſed paſſione ductus, non cenſetur quaſi exceſſum condonare, & ita non teneretur adimplere. Non ergo ex diſparitatis ratione ſecundùm ſe excuſatur. Vel excuſatur, quia diſparitas illa eſt ſignum ſufficiens, vt mulier intelligat dolum ſubeſſe, atque adeo ſi eius diſparitatis conſcia ſe tradidit, ipſa ſe decepit. Sed neque hoc verum eſt, tum quia ex eo ſequetur eum, qui ſpe fictæ promiſſionis decepit virginẽ etiam diſparis conditionis, ignaram tamẽ eius diſparitatis, teneri implere promiſſum, cũ tunc nullum ſignum fuerit deceptionis: cuius tamen oppoſitum idem auctor docet eadem diſp.10. num.21. diſparitatem enim corporis, & conditionis ex ſe non eſſe ſufficientem causã ad nullitatem ſponſalium iam oſtendi, & adhuc magis oſtendam. Tum etiam, quia ſi ea diſparitas cognita eſſet ſufficiens ſignum doli, & fraudis, nunquam valerent ſponſalia nobilis cum ignobili, etiamſi nobilis ex animo loqueretur. Nam cùm fœmina debeat iudicare eſſe dolum, conſenſus ille non eſt ſufficiens, cùm non videatur acceptare conſenſum ad matrimonium. Tum præterea, quia ad contractus matrimonij ſubſtantiam tãtùm pertinent corpora; & alia bona accidentaria ſunt. Ergo quãtacumque cognoſcatur diſparitas, cognoſcitur etiam nihil deeſſe intra limites matrimonij ad æqualitatem in contractu ſeruandam: & aliàs non poſſet eſſe contractus iſte ex natura rei inter homines diſparis conditionis. Non ergo poteſt ea diſparitas eſſe ſufficiens indicium doli vel fraudis: neque erit imprudens fœmina, quæ in eo caſu copiam ſui corporis facit, nec ſeipſam decipere dicetur. Tenetur ergo implere promiſſum, quantum eſt ex parte contractus promiſſionis. Cùm enim ſæpè multi viri nobiles non ſolùm ſponſalia, ſed etiam matrimonium contraxerint cum fœminis infimæ notæ, cur non ſecum id fieri poſſe crederet, quod cum alijs factum eſt, cùm etiam concurrerent verba viri, quibus oſtenderet ſe promittere ex animo? Quare ſiue prudenter credat, quia vidit magnam eſſe in verbis nobilis aſſeuerationem: ſiue quamuis, ſi prudenter ſe gereret, ſuſpicari deberet eam promiſsionem non ex vero, ſed ficto animo procedere, illa tamen id minime ſuſpicata eſt, ſed ſimplici animo conſenſit; idque nobili promittenti notum eſt, naturali iure contractus tenetur promiſſum implere. Dixi *ex parte contractus*, quia poſſunt occurrere aliæ circumſtantiæ, quę liberent promittentem ab implendo promiſſo, vt conſtabit ex his, quæ dicemus infra de cauſis diſſoluentibus ſponſalia. Hinc etiam conſequẽs eſt eum nobilem ficte promittentem non ſatisfacere dotem conſtituendo, niſi ipſa remittat: nec enim ea dotis conſtitutione verba efficiuntur vera: ille autem tenetur veritatem in promiſſis ſeruare, etiam in ficta promiſſione, vt iam dictum eſt.

16. In eo ergò tantùm caſu nòn tenetur nobilis fictus promiſſor, quando ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter intelligere potuit dolum ſubeſſe promiſsioni: vel quando fœmina agnoſcens inęqualitatem reuera intellexit doloſe promitti coniugium. Nam ſi illa reuera dolum ſuſpicata eſt, ſiue hanc ſuſpicionem tacuerit, vel manifeſtauerit, ſi ſui copiam facit, non id facit ſpe promiſsionis, quam fictam eſſe verè ſuſpicatur, ſed ex mera ſua voluntate. Atque in hoc tantùm caſu intelligendus eſt D. Thomas, & alij Doctores, quos citat pro ſua ſententia Thomas Sanchez, cùm dicunt, ſi nobilitatis diſparitas à fœmina ſit cognita, pręſumi poſſe non eſſe deceptam, ſed ſe finxiſſe decipi. Nec enim præſumi poteſt aliquam ſe fingere deceptam, niſi præſumamus ab illa cognitam fraudem. Atque hunc eſſe ſenſum Diui Thomæ, & aliorum, qui eius verba tranſcripſerunt, oſtendit Angelus *verbo ſtuprum num.1.* cùm ait: *Niſi ſecundum Thomam eſſet tanta inæqualitas, quod potius decipi ſe finxerit, quam ſit decepta.* Sic etiam intellexit Victoria in ſumma num.265. cũ ait: *Quamuis enim promiſerit ei ſe ducturum eam in vxorem aliquando, ipſa tamen benè intellexit, quod non debeat facere, quia erat magna inæqualitas inter eos.*

17. Denique colligitur contra eundem Auctorem in eadem diſputatione 10. quæſtione 6. eum, qui fictè promiſit, ſi in iudicio interrogetur an promiſerit, non poſſe negare ſe promiſiſſe: tenetur enim ille promiſſione. Nec verò ſunt alicuius momenti ea, quę idem auctor adducit in exemplum de clerico, qui rogatus, an portet aliquid, ex quo gabellam debeat, poteſt negare, & de eo qui venit ex loco non infecto peſte, quem tamen, cuſtodes vrbis putant eſſe infectum, & alijs ſimilibus. Nam in his exemplis iurans verum dicit ea conditione ſuppreſſa in iuramento, *non porto bona, ex quibus ego tenear Gabellam ſoluere*, vel *non venio ex loco infecto peſte, quem tu putas*. At in præſenti caſu non poteſt ſubintelligere eam conditionem, *non promiſi, ita vt tenear implere*, tenetur enim, vt iam ſuprà demonſtratum eſt.

CAPVT III.

Sponſalium promiſſionem mutuam eſſe debere.

SVMMARIVM.

Præmittuntur nonnulla de forma ſtipulationis, num. 1.

Sponſalium contractum eſſe mutuum, num. 2.

Promiſſionem ſponſalitiam antequam alter acceptet, poſſe reuocari, num. 3.

Mortale peccatum eſſe non implere ſponſalia, n. 4.

Si fœmina reſpondeat, placet, roganti an velit ductum iri, valent ſponſalia, num. 5.

1. RES hęc facilis explicatu eſt. In primis tamen pręmittenda ſunt nonnulla de ſtipulatione, quamuis eius exacta diſputatio ab hoc loco aliena in alium reſeruetur. Sciamus tamen ſtipulationem, quamuis in ea includatur acceptatio, vt ſtatim dicam, non tamen formaliter ſignificare idem quod *acceptare*, ſed idem quod *poſtulare*. Quæ poſtulatio interrogatione etiam fieri ſolet, vt ſatis notum eſt in vulgari vſu. Atque hanc eſſe ſignificationem verbi *ſtipulandi* conſtat ex A. Gellio l. 4. noctiũ Attic. cap. 4. cùm inquit, eum, qui ducturus erat vxorem, vel matre, aut fratre, aut curatore ſtipulari cõſueuiſſe eam in matrimonium ducturum antequam pater vel frater, aut alius aliquid ſponderet: nam de eo qui ſpondebat ſubdit, *qui daturus erat itidem ſpondebat*. Cumq; eo ordine fieret, vt priùs alter poſtularet, ſtatim alter ſponderet, vt dicam ſtatim, planè ſtipulari nõ ſignificat acceptare, neque ſtipulatio acceptationem. Idem etiam confirmat quod habetur *l. 1. §. qui præſens de V. O.* vbi decernitur, qui præſens alterum interrogauit, ſi antequam reſponderetur diſceſſit, inutilem ſtipulationem fieri: debebat enim eſſe inter præſentes, & per interrogationẽ, & reſponſionem: nec inter abſentes eſſe poterat, niſi certa quadam ratione iure Cæſarum: nihil etiam inter interrogationem, & reſponſionem fieri debebat. *l. continuus 177. de V. O.* Eadem etiam ſtipulationis forma conſtat ex §. ſequenti, & iure noſtro *l. 2. tit. 11. Part. 5.* Ex quibus colliges ſtipulationem accipi pro interrogatione priùs facta, & ſponſionẽ pro reſponſione. Atque poſtulationem illam per interrogationem factam reſpexiſſe videtur I.C. in *l. ſponſalia ſunt D. de ſponſalibus*, cùm dixit: ſponſalia eſſe mentionem, & repromiſſionem futurarum nuptiarum. Nomine enim repromiſſionis intellexit reciprocam promiſſionem: *mentionis* autem nomine poſtulationẽ illam, quæ cũ interrogatione pręcedebat. *Mentionem* autem dixit, quia qui ita poſtulat, & ſtipulatur, eſt qui primus meminit eius, de quo futurus eſt contractus. Itaque idem eſt ac ſi diceret, ſtipulatio, & repromiſſio. Dicta autẽ fuit repromiſſio, quia ea ſtipulatio vim habet promiſſionis, vt dicam ſtatim. Atque ideo apertiùs Vlpianus *l. 2. eodem*, *ſponſalia*, inquit, *dicta ſunt ab ſpondendo, nam moris fuit veteribus ſtipulari, & ſpondere ſibi vxores*. Significat ergo ſtipulari per interrogationem poſtulare. Quæ poſtulatio iure Cæſarum à priſcis temporibus præcedere debebat. Verum eſt hanc poſtulationem, & promiſſionis vim habere, & præterea acceptationis. Nã qui ab aliquo poſtulat, eo ipſo quod is, à quo poſtulat, conſentiat, poſtulans etiam ſine nouo alio conſenſu conſentire videtur, & eo modo, quo poſtulauit, acceptare; atque ita contractus mutuæ obligationis ſtipulatione, & ſponſione plenè perficitur, ita vt nihil ampliùs deſideretur.

2. Quo ſuppoſito certum eſt contractũ ſponſaliorum conſtare mutua, & reciproca promiſſione: aliàs ſponſalia non erunt, in quo conueniunt Doctores omnes ſine controuerſia. Itaq; non tantùm vnus promittit, & alter acceptat: ſed etiam is, qui acceptat, repromittit, & compenſat alterius promiſſionem ſua promiſſione. Conſtat ex A. Gellio loco cit. & ex definitione Florentini ſupra tradita, & *l. 2. tit. 1. Part. 4.* & ex iure canonico non obſcurè colligitur *capt. præter. cap. de illis, & ca. Gemma de ſponſalibus*: & alibi ſæpè. Adde, vt inquit idem A. Gellius, ex prædicto contractu virum ſponſum, fœminam ſponſam vocari: quæ appellatio non conueniret, ſi vnus tantùm fidem dediſſet, alter verò acceptaſſet tantùm, & non dediſſet. At quamuis iure Cęſarum ad ſtipulationem certa requireretur forma, certum eſt ad ſponſalia nullam requiri, niſi ſignificationem mutuæ promiſſionis: imò, & fortaſſis in ſponſalibus idem etiam iure Cæſarum dicendum eſt, vt videtur, colligi ex *l. ſufficit D. de ſponſal.* vbi dicit Vlpianus ſponſalia nudo conſenſu fieri, id eſt, abſque ſolemnitate aliqua & *l. vltima eodem*, dicit ſponſalia per epiſtolam poſſe fieri, quod in ſtipulatione locum nõ habebat. Et idem colligi videtur ex *l. Partitarum cit. & ex l. 2. tit. 10. lib. 5. Compilat.*

Noſſe

Digitized by Google

Noſſe autem oportet huius contractus naturā, vt inde ſciamus, quando naſcatur impedimentum publicæ honeſtatis. Si enim non eſt mutua promiſſio, etiamſi alter ex promiſſione maneret obligatus, de quo ſtatim capite ſequenti, non orietur impedimentum, cùm ea promiſſio ex parte vnius tantùm non conſtituat veram ſponſalium rationem.

3. Ex quibus infertur primò promiſſionem ſponſalium abſenti vel præſenti factam, antequam alter acceptet, poſſe ſine vlla culpa reuocari: quod quidem verum eſt, etiamſi demus promiſſionem gratuitam vel donationem, antequam alius acceptet, obligare. Eſt enim longè diuerſa ratio. Quia promiſſio ſponſalitia nō eſt gratuita, ſed ſub conditione reciprocæ promiſſionis. Vndè non poteſt parti alteri quæri ius, donec ille repromittat, cùm adhuc pēdeat conditio repromiſſionis, ac proinde liberum eſt illi promittenti reuocare. Nam antequam alterius adſit repromiſſio, nullum ius tollitur, neque in aliquo læditur. Nec verò ideo peccat, aut efficit falſam promiſſionem. Nam tunc perfecta promiſſio non eſt, donec alteri innoteſcat, vt dixi cap. præcedenti. Vndè eatenus veritatem ſeruat, quatenus, cum profert, habet animum implendi. Quod autem animum reuocet in eo caſu non eſt falſitas, ſed inconſtantia.

4. Secundò infertur eſſe mortale peccatum promiſſionem ſponſalitiam acceptatam non implere. Quamuis enim verū eſſet, ſolùm eſſe veniale non implere promiſſionem acceptatam, quando illa eſſet gratuita, vel donatio: attamen lōgè diuerſa ratio eſt, quia in obligatione ſponſalitia, eſt vltro citroque obligatio, & vna promiſſio alia compenſatur: & ideò non tantùm eſt quæſitum ius fidelitatis, ſed etiam iuſtitiæ, quod in re tanti momenti violari non poteſt ſine letali culpa, vt fatentur omnes. Vide Turrianum diſp. 64. cit. dub. 16.

5. Tertiò infertur, ſiquis à fœmina poſtularet, an vellet ductum iri, illaque reſponderet, & ſponderet, *placet*, contracta eſſe ſponſalia. Nam negari non poteſt ex natura contractus poſtulationem illam, ſiue cum interrogatione, ſiue ſine illa fiat, vim habere acceptationis, & repromiſſionis, vt ex I. Conſultorum definitione conſtat, qui optimè nobis vim obligandi, quæ verbis ineſt, tradiderunt.

CAPVT IV.

An poſſit eſſe promiſſio matrimonij alteri facta non mutua.

SVMMARIVM.

Quidam aſſerunt promiſſionem matrimonij eſſe poſſe non mutuam, num. 1.
Verius oppoſitum probatur, num. 2.
Repellitur quorundam ſolutio, num. 3.
Promiſſio matrimonij non obligat neque ex iuſtitia, neque ex fidelitate ante acceptationem alterius, num. 4.
Obijcitur, & fit ſatis, num. 5. 6.
Promiſſionem matrimonij factam infanti eſſe nullam, num. 7.
Opponitur, & reſpondetur, num. 8.
Promiſſionem matrimonij etiam abſenti fieri poſſe, num. 9.
Si viro promittente, fœmina acceptet, non eſſe neceſſariam repromiſſionem, num. 10.
Obiectioni aliorum fit ſatis, num. 11.

1. THOMAS Sanchez lib. 1. de ſponſal. diſp. 5. quæſt. 2. inquirit. An ſi quis fœminæ promitteret ſe illam in vxorem ducturum, ipſe ſolus obligatus manere poſſit, ſine eo quod alter maneat obligatus? putatque in hoc eſſe varias DD. ſententias. Ipſe tamen ſentit eſſe poſſe promiſſionem futuri matrimonij gratuitam, ita vt vnus tantùm maneat obligatus: at verò ſi promiſſio non fuerit gratuita, ſed reciproca, neutrum obligari ſi alter non acceptet. Atque hoc modo ibidem num. 11. ſequentibus conciliari dicit DD. ſententias, quas ille putat eſſe diuerſas, dum quidam aſſerunt neutrum obligari: alij verò eum, qui ita promiſit, obligatum manere. Cuius non aliud fundamentum eſt, niſi quia nihil illi videtur obſtare, quominus promiſſio futuri matrimonij vtroque modo fieri poſſit, & ſimplici promiſſione ſine cōditione aliqua, aut eius intuitu, & promiſſione reciproca. Vnde fatetur promiſſionem futuri matrimonij poſſe claudicare, vt ipſe loquitur, id eſt, non eſſe reciprocam. Ex qua doctrina hic auctor nonnulla infert, de quibus nos etiā breuiter dicemus. Addi etiam poteſt aliud fundamentum. Quia ſequeretur ex oppoſita ſententia eum, qui promiſit, poſſe fœminam acceptantem etiam compellere ad matrimonium, ac ſi contraxiſſet ſponſalia.

2. Verū ego exiſtimo, nunquam eſſe poſſe promiſſionem futuri matrimonij gratuitam, & ſine conditione repromiſſionis, & ex cōſequenti, ſi vnus promittat, neq; alter repromittat tacitè vel expreſsè, neutrum obligari. Et in primis nullū ex DD. quos pro ſe citat, in ea eſſe ſententia, planè docet Gabriel Vazquez diſp. 4. de matrim. c. 3. quin potius Antoninus, atque Roſella expreſsè dicūt eo ipſo, quod alter promiſſionem factam acceptat, repromittere eo ſigno, quo acceptare ſe oſtendit. Et probatur ratione, quam eleganter tradidit Gabriel Vazquez cap. cit. nu. 33. Quia contractus matrimonij eſt inſtar contractus cuiuſdam commutationis, & neceſſariò in ſe continet mutuā obligationē vtriuſque, ita vt nemo vellet, nec velle poſſit ſe tradere, niſi ſub ea conditione, vt alter ſe ei mutuò tradat in compenſationem, & obliget. Vndè acceptatio eius traditionis eſſe nō poteſt, quin etiam includat neceſſariò,

Digitized by Google

& ſua natura mutuam traditionem,neq; vnum ab altero voluntate contrahentium ſeparari poteſt.Igitur promiſſio futuri matrimonij non poteſt eſſe ſine cōditione mutuæ promiſſionis, nec enim eſt promiſſio donandi, ſed quaſi cōmutandi. Vnde, ſicut promiſſio permutationis aut venditionis eſſe non poteſt,niſi ſub conditione promiſſionis emendi, quia materia ipſa ita poſtulat, ſic in præſenti.

3. Sed reſpondet Thomas Sanchez dict.*diſp. 5.quæſt.1.num.6.* diuerſam eſſe rationem ſponſalium,& matrimonij.Quam tamen non aſſequor,nec verò aſſignari poteſt:ſed ſicut matrimonium poſtulat mutuam obligationem, ita etiam promiſſio matrimonij, in promiſſione enim illa agitur de matrimonio contrahendo ab vtroque. Ergo ille, qui promittit alteri matrimonium pro futuro tempore, neceſſariò poſtulat ab eo, vt ſecum conſentiat, non quidem vt tunc fiat, ſed vt futuro tempore fiat. Ergò petit, vt conſentiat in promiſſionem de futuro, id eſt, vt velit in futurum contrahere. Is autem conſenſus in futurum contrahendi matrimonij,quando reſpondet promiſſioni,eſt repromiſſio.Nam qui ſic conſenſit,& conſenſum ſuum explicat,reuera repromittit,& dicit ſe contracturū: alioquin ſuum conſenſum non explicaret. Sed vrget magis Gabriel Vazquez. Quia, licet tempore præcedere poſſit promiſſio vnius conſenſum,& acceptationē alterius; attamen non poteſt aliquis acceptare alterius promiſſionem, quin velit ipſe matrimonium contrahere in futurum: nec enim per conſenſum de præſēti poteſt acceptare promiſſionem, quæ maneat intra genus promiſſionis,cū illa ſit de futuro.Cùmque explicans hanc acceptationem neceſſariò ſignificet ſe velle in futurum contrahere,ſequitur eo ipſo quod conſentit,& acceptat,aut ſignificat conſenſum, & acceptationem, repromittere.

4. Ex hac doctrina nonnulla colliguntur contra eundem Auctorem. Primò colligitur promiſſionem futuri matrimonij non obligare ante acceptationem, neque ex iuſtitia, neque ex fidelitate, quod ex principijs traditis manifeſtè deducitur. Si enim promiſſio matrimonij natura ſua non poteſt eſſe ſine conditione repromiſſionis,& ea non poteſt ſine acceptatione eſſe; planum eſt promiſſionem matrimonij ante acceptationem nō obligare. Imò,etiamſi diceremus eſſe poſſe promiſſionē matrimonij gratuitam,vt dicit Thomas Sanchez,adhuc dicēdum eſſet, ante acceptationē non obligare. Id quod verū eſſe iure communi, & antiquo, & iure noſtro docet optimè Thomas Sanchez diſp.6.in principio,& etiam iure naturali n.10. Cuius ea ratio breuiter eſt,nam de hoc alio loco latiùs. Quia promiſſio,vt diximus, eſſe non poteſt,niſi manifeſtetur ei, in cuius vtilitatem ſit,cū ſit virtus ad alterum,ſcilicet, fidelitatis: non poteſt autem eſſe in obſequium alicuius, donec ille alter acceptet,& vtilem iudicet: nā vſque ad eam acceptationem perinde eſt, ac ſi audiſſet promiſſionē,& nihil feciſſet.Prætereà, cùm ius vnius ad alterum ex voluntate oritur, ſicut contingit in promiſſione, non poteſt non naſci ex vtriuſque conſenſu. Nec enim fieri poteſt,vt aliquid ex voluntate alterius incipiat vt meum pertinere abſque cōſenſu meo: aliàs idem fieri poſſet me renuente promiſſionem, quod eſt abſurdum. Idem ergo dicendum eſt de obligatione fidelitatis,quæ naſcitur ex promiſſione;ei namque qui nihil curat de promiſſione,nō debetur fidelitas in promiſſis, ſicut nec ei,qui remittit verbum promiſſionis.Atq; hoc, quod diximus de promiſsione matrimonij,verum putamus ex eodem fundamento de quauis promiſſione etiā facta pio loco, vt nullum ante acceptationem ius acquiratur:quamuis,vt ſit talis promiſsio votum erga Deum,nō requirat acceptationem ex parte pij loci, ſed ſufficiat acceptatio ex parte Dei quam bonis operibus ſemper adeſſe credimus. Promiſsio autem ex voto in matrimonio locum non habet etiā in cauſa pia: non eſt enim materia voti,cū impediat maius bonum, & melioris vitæ propoſitum,quod pugnat cū ratione voti,etiā ſi fiat intuitu miſericordiæ, vt remedium pauperis fœminæ. Sed de hoc in materia de voto.

5. Sed contra huius illationis fundamentum poteſt objici primò. Quia conſenſus obligationem parit. Sed conſenſus meus ante acceptationem perfectiſsimus eſt. Ergo parit obligationem. Omiſſa ſolutione,quam adhibet Thomas Sanchez, dico in vnoquoque contractu oriri obligationem ex conſenſu adhibito iuxtà naturam illius, non quomodocunque. Natura autem promiſsionis poſtulat, vt alijs nota ſit, & in vtilitatem eius, quod acceptatione fit.Quare donec ea omnia facta ſint,non eſt perfectus contractus promiſsionis, neque conſenſus ad eam requiſitus ſufficienter conſtitutus. Eam autem eſſe naturam promiſsionis dictum eſt ſupra cap. 2.

6. Secundò objicitur nonnullas promiſsiones valere iure ciuili ante acceptationem,quas refert Molina tom.2.de iuſtitia diſput.272 §.*in principio huius*. Reſpōdeo nullam eſſe promiſſionem,in qua non ſit acceptatio, ſiue eius cui fit, ſiue reipublicæ, aut Principis acceptantis, loco priuatæ perſonæ. Nec denique obſtat lex noſtri regni, de qua Thomas Sanchez diſputatione 6.numero 18.& rectè docet non tollere acceptationem, ſed ſolemnitates antiquas ſtipulationis, vt conſtabit attentè expendenti verba.

7. Secundò colligitur non ſolùm falſum,ſed etiam ridiculum eſſe id, quod aſſerit Thomas Sanchez diſp.6.cit.nu.15. & n.27. ſponſionem matrimonij factam infanti fauore illius,ita ratam, & firmam eſſe, vt reuocari nequeat, ſed tempus expectandum donec ille velit repudiare vel acceptare. Cuius ratio deſumitur ex dictis, cùm oſtenſum ſit nullam promiſsionem

ante

Digitized by Google

ante acceptationem obligare. Quæ enim promiſſio infanti nec ſcienti, nec intelligenti eſſe poteſt, cùm non differret ab ea, quæ lapidi fieret? Aliter eſſet dicendum, ſi promiſſio facta eſſet parentibus infantis, aut tutoribus, & illi acceptaſſent: tunc enim non obligat, quia promiſſio ſponſalitia fit, ſed ratione alterius promiſſionis, quæ ibi interuenit cum patribus aut tutoribus illius.

8. Sed probat Thomas Sanchez ex *l. iubemus C. de emancipat. liber.* vbi decernitur patrem emancipare poſſe filios infantes, ita vt ex eo tẽpore effectum habeat emancipatio, in qua ętate nulla poteſt eſſe acceptatio. Sed eſt longè diuerſa ratio emancipationis, & promiſſionis, ex qua prouenit vt in emancipatione non requiratur conſenſus infantium, in promiſſione verò requiratur acceptatio. Nam emancipari eſt extrahi filium, & ſolui patria poteſtate, quæ cũ iure poſitiuo ſit inducta tã in filios adultos, quã infantes, inde fit ſine conſenſu filiorum, imò & parentum, eodem iure poſſe liberari, ac proinde poteſt à Patribus filijs concedi ſine illorum conſenſu, renuntiat enim pater priuilegio iure poſitiuo ipſi conceſſo, cùm plura commoda illi proueniant ex patria poteſtate. At qui promittit, non renuntiat alicui priuilegio, ſed ex ſuo dat aliquid, in quod quæratur ius fidelitatis, & iuſtitiæ infanti aduerſus promittentem: quod ius nulli quæri poteſt ſine proprio conſenſu ex natura ipſa promiſſionis, vt dictum eſt. Atque hoc diſcrimen verè à nobis conſtitutum eſſe illud etiam demonſtrat, quod licet in eadem lege dicatur, in emancipatione, & renuntiatione patriæ poteſtatis requiri conſenſum adulti filij, & ideò non poſſint abſentes emancipari, inter quos non poteſt eſſe contractus ſtipulationis Cæſarum iure: attamen dubitari non poteſt concedi etiam à iure emãcipationem adultorum potuiſſe abſq; illorum conſenſu, ſicut potuiſſet hoc ius patriæ poteſtatis à parentibus tolli, vtpote iure Cæſarum introductum. At nunquam fieri poteſt, vt promiſſione tam matrimonij, quam alterius rei teneatur aliquis alio reijciente promiſſionem, vt manifeſtum eſt.

9. Tertiò colligitur promiſſionem matrimonij etiam abſenti fieri poſſe, neque in hoc ſeruatur ſtipulationis ſolemnitas: attamen antequam acceptetur ab abſente, poſſe reuocari, & non obligare. Quia promiſſio matrimonij, vt ſępe dictum eſt, fit ſub conditione repromiſſionis, & ita antequam interueniat alterius repromiſſio, nulla inducitur obligatio. Quare fallitur Thomas Sanchez diſp. cit. num. 36. & ſequentibus, dum dicit poſſe ſtipulari aliquem pro alio in hac promiſſione, ita vt recedere nõ liceat promittenti. Nullus enim habet ius acceptandi ſine mandato alterius. Vnde non ſatis eſt, neque pater neque mater, neque frater, neque ſoror, neque alij ad acceptandum eius nomine. Quamuis forſan aliqui ex his ſufficerent ad ſtipulandum eius nomine, de quo Gabriel Vazquez loco citato.

10. Quartò colligitur contra eundem auctorem diſp. 5. dub. 1. ſi viro promittẽte matrimoniũ, eam promiſſionem fœmina acceptet, contractum ſponſaliorum valere, neq; eſſe neceſſariam aliam repromiſſionem, ſed ipſam acceptationem repromiſſionem eſſe. Sic docet Antoninus 3. p. tit. 1. ca. 18. *verſic. nota ergo*, Roſella *verbo ſponſalia nu. 1.* Syluester eodem verbo in principio, Paludanus in 4. diſt. 27. q. 1. art. 1. concluſ. 1. & alij, qui docent ex ſola acceptatione ex parte vnius naſci obligationẽ mutuam ſpõſalium, eò quod ipſa acceptatio intelligatur in modum ſponſionis. Fauent Tabienna *v. ſponſalia n. 4.* Armilla eodem v. n. 3. Angelus eodem v. n. 19. Nauarrus in ſum. c. 22. n. 25. cũ aſſerunt non eſſe ſponſalia, quoties vir ſpondet, & mulier non reſpondet, neque indicat ſe acceptare ſponſalia. Ratio autem manifeſta eſt. Quia, cũ promiſſio matrimonij non ſit, niſi ſub conditione repromiſsionis, neque eſſe poſsit, eo ipſo, quo aliquis acceptat, ſignificat vel ſe in futurum contrahere, cùm nõ poſsit aliter promiſſionem acceptare, quæ eſt de matrimonio futuro. Exemplum eſt manifeſtum in eo, qui acceptat promiſsionem vẽditionis; eo enim ipſo vult in futurum emere, cum venditio ſine emptione eſſe non poſsit, neque promiſsio venditionis ſine vlla repromiſsione emptionis.

11. Verùm vt Thomas Sanchez probet pręter acceptationem neceſſariam eſſe repromiſſionem aliam, & aliàs non naſci mutuam obligationem, vtitur ea regula, quod *qui tacet conſentire videtur in eo quod eſt in ſui fauorem, non in præiudicium*, quare conſentit in eo, quod alter illi maneat obligatus. Sed hoc nullius momenti eſt, nam licet demus eam regulam ſolũ habere locum, in his quæ ſunt in fauorem tacentis, de quo non eſt hic locus diſputandi: nec enim agimus, an taciturnitas habeat vim acceptationis, quam in ſponſalibus certum eſt habere *cap. vnico de deſponſat. impub. in 6.* & conſtat ex his quę dixi ſupra lib. 2. ſed de acceptatione agimus, an vim habeat repromiſsionis. Quamuis ergo ea regula ſolùm haberet locum in his, quę ſunt in fauorem tacentis, non ſequeretur acceptationem ſponſionis futuri matrimonij factam eſſe tantùm in fauorem tacẽtis, & ea taciturnitate acceptantis abſque eo quod ipſe maneat obligatus, cũ nullo modo ita poſſit acceptari promiſsio, ſed ea acceptatio, neceſſariò, & eſſentialiter includat repromiſsionem. Couarruuias autem & alij Doctores quorum auctoritate vtitur Thomas Sanchez, agũt de alijs caſibus longè diuerſis, ſcilicet quando in acceptatione, quæ per taciturnitatem fieri intelligitur, non includitur promiſsio, vt quando coram ordinario facta eſſet inſtitutio, quæ ad ipſum pertinebat, ipſo vidente, atque tacente. Verum eſt eum, qui promittit matrimonium alicui fœminæ, & illa non repromittens

Digitized by Google

mittens petit tempus ad deliberandum manere obligatum ad expectandam deliberationem mulieris, cùm ei tempus deliberandi conceſſerit. Hoc autem non eſt teneri ad matrimonium abſolutè ſine conditione repromiſſionis. Quandiu enim alius non repromittit, non eſt vinculum obligationis abſolutum, ſed ſuſpenſum, donec adueniat ea conditio, ad quam ponendam tempus conceſſum eſt à promittente. Atque hæc, quæ diximus de iſtis promiſſionibus in his illationibus, vera etiam ſunt, quamuis firmentur iuramento. Quia ſupponit promiſſionem reuocabilem ante acceptationem. Illud addiderim eum, qui promiſit, poſſe agere aduerſùs fœminam acceptantem, vt impleat repromiſſionem incluſam in ipſa acceptatione. Atque ex his ſoluta ſunt, quæ adduximus pro prima ſententia. Conſule etiam ea quæ diximus ſupra lib.2. capite.

CAPVT V.

De alijs, quæ requiruntur ex parte cõtrahentium, vt ſponſalia ſint valida.

SVMMARIVM.

Deliberationem, rationis vſum, libertatem, ſigna externa requiri ad ſponſalia, num.1.
Vt ſint habiles ad contrahendum matrimonium, num.2.
Quæ ætas requiratur ad ſponſalia, num.3.
Quid de matrimonio de præſenti inter impuberes, num. 4.
Debere ferri in perſonam determinatam, num.5.
Nullam eſſe formam pro ſponſalibus contrahendis, num. 6.

1. IN primis requiritur deliberatio, & rationis vſus, ſicut ad matrimoniũ, quod latè à nobis explicatum eſt ſupra lib.4. cap. 1. ſecundò requiritur libertas à coactione, & metu iuſto: eo enim metu redduntur ſponſalia nulla iure naturali, vt explicui eodem lib. cap. 6. An etiam ſponſalibus officiat leuis metus petendum eſt ex dictis eodem lib. cap. Quare eadem, quæ de matrimonio diximus, cũ adeſt error vel metus, dicenda ſunt de ſponſalibus. Tertiò requiruntur externa ſigna, ſiue verba, ſiue alia iuxta morem Prouinciç. Quare autem verba ſint ſponſalium, & quomodo accipienda in dubio, & quæ etiam ſigna ſponſalium, explicui latè, cùm de matrimonio agerem lib. 2. Vndè nõ indigent ſponſalia ſtipulatione, neque ſcriptura, & non tantùm inter præſentes, ſed etiam inter abſentes contrahũtur per procuratorem vel nuntium, vel epiſtolam *l.47. & vltima de ſponſal.* ſeruatis etiam his, quæ præcipiuntur *c.vnico de deſponſat.impub.in 6.* de quibus latè ſupra lib.2. cap.14. & ſequentibus.

2. Quartò requiritur, vt qui ſponſalia cõtrahunt, ſint habiles ad contrahendum matrimonium, aliàs erit promiſſio de re iniqua, & illicita. Vndè iure ciuili inter eas perſonas, inter quas coniugia prohibita ſunt, cenſentur prohibita ſponſalia *l.ſiquis tutor D.de ſponſalibus.* Prohibito itaque matrimonio prohibita ſponſalia ſunt, ſi tamen ſit eadem prohibitionis ratio. Cuius rei exẽplum eſt in Senatoribus, qui prohibentur libertinam vxorem ducere, ne dedecoretur ordo ſenatorius tali coniũctione, nam & ſola deſponſatio turpitudinem habet. At vbi ceſſat ratio, quę viget in matrimonio, ceſſabit etiam prohibitio ſpõſalium, vt in muliere, quæ intra annum luctus nubere prohibetur propter turbationem ſanguinis, nullum enim periculum eſt, ne ſponſalia ſola turbationem ſanguinis afferant *l.ſolent D. de his qui not. infam.* Item, qui officium in aliqua Prouincia adminiſtrat, vxorem ibi ducere nõ poteſt, quamuis non prohibeatur inire ſponſalia *l.ſiquis officium D.de ritu nuptiar.* Quia poſt depoſitum officiũ liberum eſt ei nuptias non contrahere. Vndè nullus metus ei nocere poterit, quæ fuit ſola prohibitionis ratio. Secus eſt in tutore, cui & prohibentur ſponſalia, & matrimonium *l. tutor D.de ſponſalib.* & *l.ſiquis tutor D.de ritu nupt.* Militat enim eadem ratio tam in matrimonio, quàm in ſponſalibus.

3. Quintò requiritur ætas contrahentium. Et iure quidem ciuili diſcrimen eſt inter matrimonium, & ſponſalia, quod in ſponſalibus ætas definita non ſit, ſicut in nuptijs. Vndè impuberes contrahunt ſponſalia, modò infantes non ſint *l.in ſpõſalibus de ſponſal.* Itaque, ſi puellã nondum duodecim annis natam, quis vxorem duxerit, nuptiæ non ſubſiſtunt, ſed tunc legitimam fore vxorem Pomponius ait, cùm apud virũ duodecim annos impleuerit *l.4. de ritu nupt.* At iure Pontificio ſeptennij ætas ſpõſalibus contrahendis determinata eſt *ea. litera c.acceſſit.c.ad diſſoluendum, de deſponſat.impub.* Definitur autem ſeptẽnium tam in viro, quàm in fœmina, quia cùm ad ſpõſalia ſufficiat vſus rationis neque requiratur potentia, ſeptennio iam frequens eſt rationis vſus. Quod ſi ſeptennio nondum illuxerit rationis vſus, ſponſaliá nulla ſunt, quia debent eſſe cum deliberatione, vt dictum eſt ſupra iſto cap. Requiritur autẽ completum ſeptennium, quando non conſtat malitia ætatem ſuppleri. Itaque non habet hic locum illa vulgaris regula, *parũ pro nihilo reputatur.* Exigit enim ius completum ſeptẽnium. Sufficiet tamen dies vltimus inceptus fauore matrimonij, ſicut diximus ſupr. lib.9. de bimeſtri ſpatio ad deliberandum dato. Sed non ita definitũ iure ſeptẽnium eſt, vt, ſi antea malitia ſuppleat ętatem, nõ valeant ſponſalia. Si enim ſuppleat, etiam ante ſeptennium contracta valent, vt diximus ſupra lib.2. & docet cũ Ioanne Andręa, Innocentio, & Præpoſito Canon. in *c.iuuenis de ſponſal.* Cuius fundamenta ſupra à nobis adducta ſunt. Id quod verum eſt, ſiue propè

prope ſeptennium vſus rationis illuxerit, ſiue multo ante ſeptennium, ſolùm enim requiritur vſus rationis. Quod ſi ante ſeptennium celebrata ſponſalia ſint malitia non ſupplente ætatem, nulla ſunt, niſi denuo ratificentur poſt ſeptennium. Rata autem habentur, ſi ſimul habitent, aut alijs modis, quibus conſenſum explicari dixi ſupra lib. 2. iuxta textum in *cap. vnico de deſponſat. impub. in 6.* Supponimus autem ea ſigna ratificationis adhiberi à ſcientibus ſponſalia contracta ante ſeptennium eſſe nulla; aliàs cum ignorantia non præſumitur conſenſus iuxta dicta ſupra li. 2. prope finem. Hęc quę hactenus diximus in iure certa ſunt, & communi DD. ſenſu recepta.

4. Atque idem dic de matrimonio de præſenti inter impuberes, quod tãtùm habet vim ſponſalium de futuro *cap. fin. de deſponſ. impub. & cap. vnico eodem in 6.* Quod ſi ante ſeptenniũ aliqui contrahant ſponſalia, quęſtio eſt an ſit peccatum. Ego ſentio nullum eſſe. Quia ſi malitia ſupplet, valent: ſi non ſupplet, nihil agunt, neque iniuriam inferunt alicui ſacramento. Idem dic ſi ante ætatem legitimam contrahere velint matrimonium. Quia quantumuis conentur, ſponſalia tantùm efficiunt, cùm ante dictam ætatem pubertatis ſint inhabiles cõtrahendo matrimonio. Neque obſtat textus in *c. 2. de deſponſat. impub.* in illo enim non agitur de ſponſalibus prohibẽdis, ſed de matrimonio non celebrando ante pubertatem. Quod autẽ ibi dicitur propter vrgentiſſimam neceſſitatẽ vtpote pro bono Patriæ, poſſe illos coniungi, qui non ſunt iuſtæ ætatis ad contrahẽdum, referri non poteſt ad veram matrimonij coniũctionem propter defectum conſenſus matrimonialis, qui nõdum eſt in impuberibus *c. tua 25. de ſponſalibus, & cap. A nobis 8. de deſponſatione impuberum*, ſed referendum eſt ad coniunctionem matrimonialem, quæ fit de facto, non de iure: & ideò textus vtitur verbo, *toleretur*, quaſi per diſſimulationem quandam, quam interpretationem admittunt Caniſius, & Thomas Sanchez lib. 1, diſp. 17. n. 6. Sed mihi difficilis apparet. Quia ſi etiam ante pubertatem ſequeretur copula, tranſirent iure antiquo ea ſponſalia in matrimonium, vt dixi ſupra lib. 2. Quare ego vel intelligerem textum de coniunctione, hoc eſt, habitatione in eadem domo, vel dicerem ante Clementem III. valuiſſe matrimonia de præſenti inter impuberes, vt dixi etiam ſupra lib. 2. quæ erant veluti conditionalia matrimonia. Nicolaus autẽ, qui multis annis præceſſit Clemẽtem III. ea prohibuit, niſi magni alicuius diſsidij vitandi causa fierent. Itaque ius iſtud in dict. cap. 2. non corrigit alia iura, quæ matrimonium de præſenti inter impuberes reſoluunt in ſponſalia, cùm ſit antiquius, ſed ſtatuit ne talis contractus de præſenti inter impuberes fiat, niſi ex magna cauſa. Quem contractum de præſenti inter impuberes poſteriora iura Clementis, Lucij, & Innocentij III. vim tãtùm ſponſalium reipſa habere vel declararunt, vel denuo ſtatuerunt.

5. Sextò requiritur, vt ſponſalia ferantur in determinatam perſonam, quia ſicut matrimonium eſt cum determinata perſona, ita etiam ſponſalia. Ex quo infert Thomas Sanchez li. 1. diſp. 26. n. 2. ſi quis promiſit contrahere matrimonium cum ea, quam pater elegiſſet, in patris poteſtate eſſe eligere filiam, quam voluerit iuxta regulam. *In alternatiuis de reg. iuris in 6.* tenerique patrem dare ſuperſtitem ſi aliæ defecerint, iuxta *l. 11. tit. 1. Part. 4.* etiam ſi quando promiſit, non habuiſſet in animo illam dare, ſaltem in foro externo, niſi in animo habuiſſet dare aliam, & non illam: hocque ius dandi quam vellet, integrum eſſe patri, quamuis cum aliqua earum copula interceſſiſſet. Verùm conſequenter ad ea, quę dixi ſupra ca 4. vbi oſtendi non poſſe eſſe promiſſionem matrimonij validam ſine repromiſſione, dicendum eſt, ſuſpenſam eſſe eam obligationem, & quaſi conditionalem, donec pater eligat, & præſente filia vel conſcia electionis patris, vt illam ratam habeat in dict. *c. vnico de deſponſat. impub. in 6.* & ante patris electionem, & filiæ ratificationem non eſſe ſponſalia pura, ſed conditionata. Eodem modo philoſophandum eſt, & iuxta eadem principia, ſi contrahens dicat ſe ducturum aliquã ex pluribus conſentientibus, quam ipſe elegerit: ex parte namque fœminarum ſuſpenſa ſunt ſpõſalia, donec eligat: poſita autem electione iam redduntur pura, & obligatoria iuxta ea, quæ de conditionalibus contractibus dixi latè ſupra lib. 3. Quod ſi poſtquam promiſerit ducturum aliquam, quam ipſe elegerit, & illæ ſub ea conditione conſenſerint, ſi poſtea alicui earum copuletur, antiquo iure tranſirent in matrimonium, quaſi per copulam cenſeretur à conditione recedere *cap. de illis de condit. appoſit. in fine.* At ſi reuera non fuiſſet facta electio, deficeret illa præſumptio iuxta ea, quæ diximus ſupra li. 2. de copula ſubſequenti ſpõſalia. Iure autem nouo Tridentini cùm non tranſeant in matrimonium, neque copula purificantur ea ſpõſalia, niſi aliud probetur, ſcilicet, ſignis alijs electionem factam. Vnde, etiã ſi parochus præſens fuiſſet illi promiſſioni cõditionatæ, & poſtea copulę, ſi nihil aliud interueniret, non fieret matrimonium, nec etiam in eo caſu teſtis eſſet contractus matrimonij, vt iam dictum eſt ſupra lib. 2. & lib. 4. prope finem, & lib. 5.

6. Circa formam autẽ contrahendi ſponſalia non requiritur aliqua ſolemnitas vt valeant, & ita ſine parocho, & teſtibus celebrari poſſunt. Decretum enim Tridentini non extenditur ad ſponſalia, neque in eis aliquid innouatur, vt ſæpè ſæpiùs declaratum eſſe à Cardinalibus conſtat ex illis declarationibus, quas collegit Farinacius. Et idem dicitur de ſponſa-

libus impuberum etiam ſi de præſenti fiant, quare illa relicta ſunt diſpoſitioni iuris communis antiqui. Vnde nec veniale peccatum eſt contrahere clãdeſtinè ſponſalia, cùm nulla de eo extet prohibitio. An autem vna cum conſenſu contrahentium ſponſalia requiratur etiam ad eorum valorem conſenſus patris, vel eorum, in quorum poteſtate ſunt, dixi ſupra lib. 2. ca. 1. tam de matrimonio, quàm de ſponſalibus.

CAPVT VI.

Quem effectum habeant ſponſalia valida.

SVMMARIVM.

Ex ſponſalibus oritur obligatio contrahendi matrimonium, & quomodo obligatio intelligenda num. 1.

Quomodo qui renuit compellendus ſit à iudice, num. 2.

Opponuntur nonnulla, & diluuntur, numero 3. 4. 5.

An copula cum ſponſa ſit adulterium iure ciuili, num. 6. 7.

Non eſſe adulterium iure canonico, n. 8.

1. PRIMVS effectus eſt contractus ſponſalitij obligatio, quæ ex illo oritur; & hæc obligatio naturalis eſt, qua contrahentes obligati manent ad promiſſionem implendã: eaque eſt obligatio ſub letali culpa, cùm ſit materia grauis, & alias quantitas obligationis non pendeat ex voluntate promittentis, vt dixi ſupra iſto libro ca. 2. Colligitur etiam hæc obligatio ex *cap. deſponſatas cap. de coniugali 27. quæſt. 2. cap. 2. & cap. ex literis El. 2. et cap. requiſiuit de ſponſalibus* & eſt omnium DD. ſententia. Itaque etiam ſecluſo damno, ſi quod intulit per violationẽ, ratione promiſſionis, vterque obligatur implere ſub letali culpa. Incipit autem ea obligatio à momento contractus *l. in omnibus obligationibus D. de Reg. iuris, & l. cum qui §. quoties, de V. O.* Cuius oppoſitum immeritò docuit Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 28. num. 2. argumento textus in *l. debitores præſentes C. de pignor.* ex quo textu conſtat debitorem non teneri ſoluere, niſi quæſitum, quando non eſt debito ſoluẽdo præfixus terminus. Sed id perperam ex dict. l. colligitur, nam ibi agitur de diſtractione pignoris, quod creditor habet, non enim valent pacta de pignore propria auctoritate diſtrahendo. At quando conuenit, ne pignus debitoris diſtrahatur, & perpetuam moram ſoluendi faciat, ſolemniter ac cum teſtibus denuntiare eidem poſſunt, vt pignus liceat diſtrahere, vt in d. *l. debitores*, & docet Paulus lib. 2. ſentent. 5. §. 1. & l. 4. *D. de pignorat. act. eo moram faciente pignus iuſſu iudicis vendi poteſt l. 18. in fine C. de adminiſtrat. tut.* aliâs denuntiatio præciſe non requiritur §. 15. *in fine inſtit. de actionibus.* Vide Cuiacium lib. 5. obſeruat. ca. 31. Itaque perperam ſuam doctrinam ex dict. l. colligit Sanctius. Quod autẽ attinet ad eam doctrinam, quam affert, verũ quidem eſt, quando aliquis mutuam pecuniã dedit, nec terminum præfixit, intelligi debere neceſſariò aliquem terminum arbitrio iudicis, vt vtile ſit mutuum: aliàs nulla mutuatarij vtilitate datum mutuum eſſet, ſi ſtatim repeteretur, ſicut etiam idem dicitur de Precario. At in noſtro caſu lõgè diuerſa ratio eſt: nõ enim eſt neceſſarium tempus expectandi, in quo ſit vtilis ea promiſſio: eſt enim vtilis à principio, & vtilis adimpletio: & ita etiam alio non petente adimplenda eſt, niſi alter adimpletionem differri ex cauſa poſtulet.

2. Quod ſi is, qui ſponſalia contraxit, adimplere nolit, monendus prius per iudicẽ eſt, & ſi adhuc renuat, per cenſuram compellendus eſt *cap. ex literis 10. de ſponſal.* In quo eſt diuerſa ratio iuris ciuilis, & canonici. Nam iure ciuili aduerſus eum qui ſpopondit, nulla competit actio, quamuis olim etiam iure Romanorum actionem ex ſponſo dari, litemque pecunia æſtimari ſolitam auctor ſit Sulpitius apud A. Gellium. Eo itaque iure permiſſum eſt ſponſo vel ſponſę recedere ab ſponſalibus *l. 1. C. de ſponſal.* præterquam ſi arrhæ interueniſſent, quæ duplicatæ à renuntiante reſtituuntur: & hoc renuntiationis genus repudium appellatur *l. inter ſtuprum l. inter diuortiũ de V. S.* quod à patre pro filio vel filia, quam habet in poteſtate, fieri poteſt, à tutore autem pro pupillo, vel pupilla non poteſt, *l. in poteſtate l. ſi tutela de ſponſal. l. 4. C. eodem.* Neque infamia notantur cum alijs poſtea contrahentes, quaſi bina ſponſalia eodem tempore conſtituta habeant, diſſolutis videlicet per huiuſmodi renuntiationem prioribus ſponſalibus *l. 1. §. quid ergo de his qui not. infam.* At verò iure canonico renuntiatio vnius inuito altero prohibita eſt dict. *cap. ex literis, & in cap. de illis §. mulier de deſponſat. impub.* Quare, cùm ex illis ſponſalibus naſcatur obligatio, per eccleſiaſticum iudicem, ſeruare compelluntur. Idem eſt ſiue ſponſalia ſint iurata, ſiue ſimplicia, vt conſtat ex dict. *§. ſi mulier*, adeo vt ſi poſt prima ſponſalia alia contraxerit, & iuramento confirmauerit, nulla ſint, & iuramentum nullam obligationem inducat, vtpote, quod vinculum eſſet iniquæ obligationis. Illud tamen addendũ eſt iuxta Seraphinum deciſ. 1113. Iudicem compellere debere per cenſuras compulſione moderata, non præciſa, ſi pertinax ſit pars in reſiſtendo *cap. requiſiuit, de ſponſal.* Imò, & quando prudenter iudicatur fruſtra ferri excommunicationem, ab illa abſtinendum docet idem Seraphinus deciſ. 1258. vide etiam Riccium deciſ. 231. in praxi, & deciſ. 232. num. 1. & 2.

3. Sed

3. Sed obſtare videtur primò, quod in obligatione facti nemo compelli debeat, ſed perſoluto intereſſe liberetur *l. ſtipulationes 27. §. Celſus de V.O.* ſed hoc locum non habet in his, quæ non recipiunt æſtimationem, vt eſt matrimonium, & alia ſpiritualia: in his enim præcisè ad factum compelli poteſt, iuxta doctrinam Panormitani in dict. *cap. ex literis, num. 5.* Et ratio eſt. Quia quod in his, quæ æſtimationem recipiunt liberetur quis præſtando intereſſe, neque ad factum præcisè obligetur, id naſcitur ex voluntate tacita contrahentium. Cùm enim facta ab inuito non rectè præſtari ſoleant, iuxta illud, *rarò reſpondent coacta ingenia*, videtur tacitè inter contrahentes id actum vt ſi res non fiat, in locum facti ſuccedat intereſſe, quod ſecus eſt in his, quæ æſtimationẽ non recipiunt, ac proinde præciſa eorum obligatio eſt.

4. Neque obſtat ſecundò textus in *cap. 2. de ſponſal.* ibi. *Commonendi ſunt, & omnibus modis inducendi.* Quem textum ſic interpretatur Thomas Sanchez lib. 1. diſput. 29. num. 4. quod prius monendi ſunt, poſtea tamen cogendi, niſi ſubſit iuſta cauſa. Sed non attendit Thomas Sanchez textum hunc ex cap. 2 non eſſe ad rẽ, de qua agimus. In eo enim non eſt ſermo, quando ſponſalia vnus ex eis implere nõ vult, ſed quando ſponſalia mutuo conſenſu eorum, qui cõtraxerunt, diſſoluuntur. Expreſsè enim ibi, *ſi autem ſe ad inuicem admittere noluerint.* Idem indicat exemplum deſumptum ex contractu ſocietatis, quo vtitur Pontifex. Neque hanc interpretationem labefactat, quod dicat textus illos prius monendos, & modis omnibus inducendos vt præſtitam fidem obſeruẽt, & ſi non paruerint, patienter tolerandum eſſe, quaſi inſinuare videatur Pontifex peccatũ eſſe in ea diſſolutione: cùm tamen in diſſolutione ex conſenſu mutuo ſponſalium nullũ peccatum ſit. Reſpondetur enim dupliciter aliquid in iure dici *patienter tolerari*, vno modo permittendo ſolum illud, vt malum ad euitãdum maius vt in *ca. cum iam dudum 18. de preb. cap. fin. diſt. 4. & cap. quod verius 33. quæſt. 2.* Melius enim eſt ex duobus malis quod minus eſt ſeligere *cap. duo mala diſt. 13.* alio modo aliqua in iure permitti dicuntur, licet impunè fiant, & abſque peccato, quia mallet ius ob aliquam rationem aliud fieri, ut in dict. cap. 2. mallet enim ſummus Pontifex vitandæ inconſtantiæ cauſa in re tanti momenti matrimonium contrahi, quam ab ſponſalibus diſcedi mutato animo: atque idcirco prius admonendos, & inducendos ſcribit, quam à ſponſalibus diſcedant. Sic explicant Tancredus, Hoſtienſ. Panormit. ibi Couarruuias 1. part. de matrim. cap. 5. §. 1. in principio, vbi & eam interpretationem communem dicit. Igitur in dict. cap. 2. non vtitur Pontifex verbo *cogendi*, ſed *monendi*, quia de illis agit, qui ex mutuo conſenſu recedunt, quibus recedere quidem impunè licet; ſed vitanda inconſtantiæ cauſa, quã in præ ſe ferunt, monendos dicit Pontifex ne recedant.

5. Neque etiam obſtat tertiò textus in *ca. requiſiuit, de ſponſal.* quo prohibetur compelli ſponſam, quæ ſe nupturam ſub iuramẽto promiſit. Reſpondetur enim tunc minimè compellendam eſſe, vbi cauſa ſubeſt, cur compelli non debeat, vt dictum eſt, quod idem ſtatuitur in dict. *cap. ex literis 10.* ibi in fine., *niſi rationabilis cauſa obſtiterit.* Nomine autem rationabilis cauſæ quæuis illa intelligitur de his, quæ ſufficiunt ad diſſoluenda ſponſalia. Inter illas autem ea eſt, ſi ſponſa ita exhorreſcit ſponſum, vt veroſimilè ſit ſcandala, lites, perperpetuaſque diſcordias ex matrimonio fore. At ſi nulla iuſta ſubſit cauſa, compellendus eſt per cẽſuras eccleſiaſticas contrahere, ita vt ex nolente fiat volens, argumento textus in *cap. videtur 23. q. 6.* Compulſio enim hæc ad inducẽdum liberum conſenſum adhibetur, non verò vt inuitus adigatur in matrimonium, quod in hoc caſu nullum eſt, ſi ab inuito contraheretur *cap. cum locum 14. de ſponſal.* Quare in hoc textu dixit Thomas Sanchez, & alij ſuſtineri minus malum, ſcilicet, violationem fidei, & periurium, ad euitandum maius malũ, ſcilicet, perpetuas inimicitias: ego tamen exiſtimo eos non rectè colligere ex illo textu. Nam ſi rationabilis cauſa ſubeſt, iudicat eccleſia ceſſare ſponſaliorum vim, & ex conſequenti obligationem adiectam iuramenti. Quia ob mutationem ſtatus rerum, ob graues inimicitias, & ſcandala, quæ iam timeri poſſunt, cùm tamen in tempore contractus ſponſaliorum non timerentur, ceſſauit eorum obligatio, & etiam iuramenti. Quare non toleratur minus peccatum ad euitandum maius, ſed decernitur iam in eo caſu non habere locum obligationem promiſſionis, atque iuramenti propter inſignem factam rerum mutationem, vt magis explicabo infra, cùm de cauſis diſſoluendi ſponſalia ſermo fuerit. Ex quibus ſit huius cauſæ cognitionem eſſe debere iudicialem, cùm pronuntiandum ſit ſuper valore ſponſalium, & eorum diſſolutione. Deinde ſit, ſi non ſit quæſtio de ſponſalium valore, etiam poſſe compelli ad implenda ſponſalia per ſæcularem iudicem, licet iuramento firmentur, vt docet Thomas Sanchez diſp. cit.

6. Alter etiam ſponſalium effectus à nonnullis enumerari ſolet, vt ſcilicet cũ ea ſpõſa de futuro res habita adulterij nomine cẽſeatur. Et quidem iure ciuili etiã ſponſam violatã accuſare poterat ſponſus iure mariti. Non enim minus in ſponſa, quam in vxore adulteriũ cõmitti dixit I.C. in *l. ſi vxor 13. §. diui ad l. Iul. de adult. diui Seuerus, & Antoninus reſcripſerũt etiam in ſponſa hoc idem vindicandum, quia neq; matrimonium quale cumque ne que ſpem matrimonij violare permittunt.* Errat autem turpiter Thom. Sanch. lib. 1. diſp. 2. num. 3. cum in dict. *l. ſpon-*

l. ſponſa nomine intelligit deſponſatam de præſenti. Nam cum ſponſa de præſenti non eſt ſpes matrimonij, ſed matrimonium. Idem cõſtat *l. miles §. quærebatur D. eodem*. Dum enim ſponſam alteri à Patre nuptui collocatam iure mariti accuſandi facultatem ſponſo negat alijs in caſibus concedere uidetur, & *l. propter C. eodem.*

7. Neque huic definitioni obſtat textus in dict. *l. ſi vxor*, ubi cum negatur impuberem puellam accuſari iure mariti ſed quaſi ſponſam accuſari poſſe, conſequens uidetur ſponſam iure mariti non accuſare. Nonnulli dicunt accuſari ſponſam violatam iure ſponſi. At in iure nulli ius eſt ad hunc effectum, niſi marito, aut extraneo. Dicendum ergo adhuc ſponſam accuſari iure mariti, neque obſtare prædictã legem, cuius ſenſum mihi videtur aſſecutus Cuiacius lib. 6. obſeruat. cap. 16. Impubes vxor duci nõ poterat, ſed benè ſponſa haberi, dummodo infans non eſſet: neceſſarium tamen erat, vt nominatim ſponſalia contraherentur. Vnde ſi in domum duxiſſet eam impuberem non factis ſponſalibus, neque matrimonium, neque ſponſalia erant. At ſi ſponſalia nominatim contracta eſſent, iam habebatur ſponſæ loco, & illam violari ſe paſſam accuſare iure mariti vir poteſt. Senſus ergo dict. legis hic eſt ſi impubes fœmina domum ducta fuerit, ſcilicet, non contractis nominatim ſponſalibus, & illa adulterium commiſerit, non datur accuſatio mariti iure, etiam ſi apud eum creuerit, & poſtea vxor eſſe cæperit, ſed vel quaſi ſpõſa accuſari poterit ex reſcripto Diui Seueri. Si verò quaſi ſponſam domum duxerit, contractiſque cum ea ſponſalibus, etiam ſi impubes illa ſit, accuſari ab illo iure mariti poteſt iuxta reſcriptum itidem Diui Seueri. Atque idem eſt ſenſus Imperatoris in dict. *l. propter C. eodem* *Propter violatam virginem adulteram, qui poſtea maritus eſſe cæpit, accuſator iuſtus non eſt, & ideo iure mariti crimen exercere non poteſt, niſi puella violata ſponſa eius fuerat.* Senſus eſt, vt ibidem interpretatur Cuiacius. Propter violatam, id eſt, ſponte corruptam virginem, hoc eſt, impuberem: vnde puberes deuirginati ſæpe vocati ſunt, adulteram. id eſt, quæ poſtea adultera eſſe cæpit, vir accuſator iuſtus non eſt, niſi ea puella impubes ſponſa eius fuerit. Quare caue à Gothophredo in dict. *l. propter* aliter explicante.

8. Hæc quidem iure ciuili, & in foro externo. At in iure canonico, & in foro conſcientię adulterium non eſt cum ſponſa alterius de futuro rem habere. Quia nulla eſt iniuſtitia, cũ illa non ſit aliena, hoc eſt, alterius, nondum enim tradidit corpus ſuum, neque tranſtulit in dominium viri. Hinc conſequenter fit nõ eſſe circunſtantiam in confeſſione explicandam. Quare ridiculè Thomas Sanchez lib. 1. diſput. 2. num. 6. cenſet, ſi res habeatur cum ſpõſa alterius de futuro, eſſe circunſtantiam in confeſſione explicandam, quia eſt grauis iniuria at ſi habeatur res cum ſponſo alterius non eſſe circunſtantiam explicandam, quia leuis iniuria eſt ſponſæ. Si iniuſtitia eſt, vt vtraque parte ſit neceſſe eſt: & cum ſit in re graui, nõ poteſt non eſſe mortalis culpa, & ideo explicanda. Et quod homines non reputent eam grauẽ iniuriam, ſi ſponſus fornicetur, parum refert: aliàs idem dicendum eſſet, quamuis iam eſſet contractum matrimonium, planum enim eſt homines grauiorem iniuriam iudicare ſi vxor adulteretur, quam ſi maritus, & apud omnes illam ſeueriſſima pœna puniri, hunc verò minimè. Veritas ergo eſt non eſſe neceſſarium in confeſſione explicare ſiue cum ſponſo, ſiue cum ſponſa res habeatur, quia non eſt ibi iniuſtitia ſupra fornicationis malitiam, cùm ſit vſus corporis, quod adhuc non eſt alienum. Quod autem ſponſus per ſponſalia ius habet tantùm eſt, vt non impediatur iniuſtè ad illam ducendam in vxorem: quod ius, non impedit, qui cum illa rem habet. Nam ſi ſponſus de futuro ſciat, poteſt liberè illam reijcere, aut eam cum eo defectu ſciens volenſque in vxorem recipere. Si autem concubitus occultus omnino ſit, non eſt defectus ille ex his, qui commutanti manifeſtandi ſunt, ne committatur iniuſtitia, & inæqualitas cõtractus, cùm detur corpus ęquale pro corpore ęquali ſecundum ſubſtantiam, in quo conſiſtit iuſtitia matrimonij, vt dixi in tract. de reſtitutione c. de reſt. in bonis corporis, ſed vide de hoc Turrianum tit. 2. diſp. 78. dub. 2. Quomodo autem ſponſalia cã vim habeant, vt copula ſecuta tranſeant in matrimonium, & an nunc in aliquo caſu locum habeat, iam ſupra explicatum eſt lib. 4. & lib. 5.

CAPVT VII.

De ſponſalibus conditionatis.

SVMMARIVM.

Sponſalia conditionata explicantur iuxta ea, quæ de matrimonio, n. 1.

Conditio contra ſubſtantiam matrimonij reijcitur ab ſponſalibus, n. 2.

An idem de turpi, & impoſſibili, n. 3.

1. SVPPOSITIS his, quæ dixi ſupra toto li. 3. facile erit rem iſtam expedire. Conſtat primò, ſi conditio honeſta aut licita adhibeatur, obligationem eſſe expectandi euentum conditionis: eueniente autem illa conditione purificari ſponſalia ſine nouo conſenſu, vt dixi eodem lib. cap. Quod ſecus eſt in matrimonio, vt ibidem oſtendi, & de ſponſalibus contractis ſub conditione, ſi Papa diſpenſet, vide Seraphinum deciſ. 1156. vbi dicit illam debere exprimi in ipſo contractu, aliàs non cenſeri appo-

Digitized by Google

appoſitam: vide etiã Riccium in praxi deciſ. 248. Quod autem tam Seraphinus quam Riccius dicunt diſpẽſante Papa neceſſarium eſſe nouum conſenſum, accipio de cõſenſu ad matrimonium, non de conſenſu ad contractum ſponſalium. Donec autem adimpleatur conditio non eſſe locum alijs ſponſalibus, etiam abſolutis, propter rationem traditam lib. 7. cũ de impedimento publicæ honeſtatis ſermo eſſet. Nã vna obligatio abſoluta, poſterior eiuſdem rationis non prævalet contra priorem. Et quamuis illa obligatio videatur eſſe conditionalis, eſt tamen etiam obligatio abſoluta expectandi euentum conditionis, contra quã nõ poteſt prævalere obligatio abſoluta poſterior ſponſalium.

2. Conſtat ſecundò, ſi conditio ſit contra ſubſtantiam matrimonij in ſenſu explicato li. 3. ſicut reijcitur à matrimonio, reijci etiam à ſponſalibus. Vnde ſiquis ita contrahat, *ducam te in vxorem ſi poſt matrimonium alijs corpus tuũ tradideris*, nullus eſt ſponſalium contractus, ſicut ipſe contractus matrimonij nullus eſſet. A matrimonio enim non repellitur iure poſitiuo cõditio contraria quin potius ipſũ annullat iure naturali, vt dictum eſt. Quod ſi quis ita contraheret, *ducam te in vxorem, ſi ante matrimonium alijs corpus tuum tradideris, aut venena ſumpſeris ſterilitatis*, cùm hæc conditio adimplenda ſit ante contractum matrimonij, & ideo non ſit contra ſubſtantiã matrimonij nondum contracti, de illa perinde iudicandum eſt ac de conditione turpi iuxta dicenda ſtatim.

3. Sed difficultas eſt, quid dicẽdum ſi cõditio turpis, vel impoſſibilis adhibeatur contractui ſponſalium. Iure naturali conſtat depẽdentem eſſe conſenſum à conditione, & ita ex impoſſibili conditione eſſe nulla ſponſalia, cũ impleri conditio non poſſit: ex turpi verò ſuſpendi vſque ad euentum conditionis. Sed an iure poſitiuo repellatur ab ſponſalibus, ſicut repellitur à matrimonio diſſenſio eſt. Thomas Sanchez cum alijs li. 5. diſp. 17. nu. 2. cenſet repelli. Fundamenta eius adeo debilia ſunt, vt ipſe eorum debilitatem agnoſcens recurrerit ad communem DD. ſenſum. Sed quid tu mihi communem DD. ſenſum opponis in re, quæ ex iuris tantùm poſitiui diſpoſitione pendet? Quare quod in prima editione libri de impedimentis dixi, idem dico, ſcilicet, in contractu ſponſalium, ſi adhibeatur conditio turpis, aut impoſſibilis, quæ non refundatur in matrimonium, non eſſe valida, niſi impleta conditione: docet Petrus Ledeſma de matrim. q. 47. art. 5. ad finem, & refert eam Doctiſſimos Salmanticenſes tenuiſſe: docet etiam Fernandus Rebellus lib. 2. de matrim. q. 10. ſect. 5. & alij. Ratio eſt vnica. Quia quod habeatur pro non adiectis in matrimonio tantùm eſt ex diſpoſitione iuris poſitiui, fauore illius ob præſumptionem, quæ non habet locum in ſponſalibus. Et quamuis in *l. Oratio D. de ſponſal.* dicatur diſpoſitum in matrimonio cenſeri etiam diſpoſitum in ſponſalibus, loquitur tamen de inhabilibus ad matrimonium, qui etiam inhabiles erunt ad ſpõſalia, quod intellige, vt dixi ſupra iſto lib. c. 5. ſi eadem ſit prohibitionis ratio. Dixi *quæ non refundatur in matrimonium*. Quia ſiquis ita ſpondeat, *ducam te in vxorem ſi poſt matrimonium furtis meis conſenſeris*, ſponſalia hæc in foro externo cẽſebuntur valida, quia ab obiecto ſponſalitiæ promiſſionis hoc eſt matrimonio repellitur conditio turpis. Igitur talis promiſſio in foro externo iudicabitur promiſſio cõtractus puri, id eſt, matrimonij purè cõtrahendi, cùm conditio illa turpis habeatur pro non adiecta. Illud adde maioris explicationis gratia nullam eſſe poſſe obligationem ad turpe aliquid committendum. Poſita tamẽ iam executione turpis conditionis dicimus eſſe obligationem implendi ſponſalia, & non fuiſſe nulla ex addita cõditione turpi, nec verè obligaſſe ante euentum turpis conditionis. Quod etiam docuiſſe videtur Turrianus to. 2. in 2. 2. diſp. 67. dub. 4. At in conditione neceſſaria de futuro, aut in conditione de præſenti, aut præterito, eadem dicenda ſunt, quæ de matrimonio dixi ſuprà lib. 3.

CAPVT VIII.

De ſponſalibus quibus aduenit iuramentum.

SVMMARIVM.

Quid explicandum, n. 1.
Diuiſio iuramenti in aſſertorium, & promiſſoriũ, & eius explicatio, n. 2.
Vtilem eſſe quæſtionem de vi, quam addit iuramentum contractui, n. 3.

1. HVC diſtulimus diſputationẽ de robore, quod iuramentum adijcit cõtractui, ſiue ſponſalitio, ſiue matrimonij, ſiue cuicumque alteri. Res latiſſima, & nec facilis explicatu. Quare, vt diſtinctè, & ſimul etiã breuiter multa complectamur, placet totam rem hanc certis enuntiationibus definire, eaſque, & cõfirmare, & corollarijs deductis illuſtrare, quæ lucem multis alijs præbebunt, quæ diſputari ſolent de iuramento confirmatorio.

2. Sed ante omnia ſupponendum eſt, iuramẽtum communi receptaque diuiſione diuidi in aſſertorium, & promiſſorium. Quã diuiſionẽ ita explicat D. Thomas 2. 2. q. 89. art. 1. Diuinum, inquit, teſtimonium quandoque inducitur ad aſſerendũ præſentia vel præterita, & hoc dicitur iuramentũ aſſertorium, quãdoque autem inducitur diuinum teſtimoniũ ad aſſerendum aliquid futurum, & hoc dicitur iuramentum promiſſorium. Quam diſtinctionem optimè explicat Suarez to. 2. de religione lib. 1.

Digitized by Google

lib.1.de iuramento ca.1. Sic autem intelligẽda eſt vt omne iuramentum promiſſoriũ includat etiam aſſertorium. Nam qui aliquid ſub iuramento ſe facturum promittit, tenetur non ſolùm de futuro verum efficere, quod promittit, ſed etiam de præſenti verè habere animum faciendi, quem animum etiam ſub iuramento aſſerit: & ea parte qua aſſertorium eſt reſpicit tantùm enuntiationem de præſenti, ſcilicet, animum præſentem faciendi, quod promittit: at qua promiſſorium eſt, reſpicit futurum tẽpus. Illud etiam addendum, quod quamuis aliqua videantur de futuro enuntiari, & confirmari iuramento, vt ſiquis iuret Petrum cras occiſurum aliquem, re tamẽ vera eſt affirmatio tantùm de præſenti, quod ſcilicet ita exiſtimet ex certa ſcientia, & probabilibus coniecturis: & ita licet videatur propoſitio de futuro, eſt tamen de præſenti. Quod ſiquis iuret ſe cras aliquid facturum, eſt quidem obligatio faciendi futuro tempore, quod iurat, & virtualis quædam promiſſio, cui Deus teſtis adhibetur, licet verbis non videatur promittere, & ideo ad promiſſorium iuramentum reducitur. Quare vniuersè verum eſt, quod docuit Diuus Thomas, iuramentum aſſertorium tantùm reſpicere propoſitionem de præſenti aut de pręterito, quà ſcilicet aſſertorium eſt, promiſſorium verò vt tale eſt, ſolùm reſpicere aſſertionem de futuro. In præſenti non agimus de iuramento aſſertorio, ſed de promiſſorio, quomodo ſcilicet confirmet actum pro tempore futuro.

3. Ruſſus obſeruandum eſt perperam nõnullos aſſerere nullius momenti eſſe eam decidere quæſtionem, quam vim tribuat iuramentum actibus, quibus accedit, cùm ſemel conſtet iuramentum, quod non eſt vinculum iniquitatis, ſeruandum eſſe, verùm decipiuntur valdè, vt rectè docet Gabriel Vazquez de teſtamentis c.3. dubio 2. Quia ſi contractus nõ firmatur iuramento, etiamſi illi accedat obligatio religionis, non tranſibit obligatio contractus ad hæredes: quia obligatio religionis iuramenti ſolùm eſt perſonalis, & aliàs contractus remanſit nullus: tranſiret autem, ſi fieret validus iuramento. Deinde ſi non firmatur iuramento, promiſſio non obligabit, & poterit iuramentum à Pontifice relaxari. Ideo enim dicũt multi relaxari non poſſe, ne fiat pręiudicium tertio: quod in eo caſu nullum fieret, ſi obligatio tantùm eſſet ex religione, cũ nullum ius iuſtitiæ quęſitum eſſet. Alia etiam multa ſequuntur, in quibus diuerſimodè loquendum eſt, ſi actus firmatur, aut non firmatur iuramento, quæ proſequitur Suarez li.2. de iuramento c.25. & ex dicendis conſtabunt. Iã ergo rem hanc, quæ magni momenti eſt explicare aggrediamur per diuerſas enuntiationes, ex quibus duas præmittemus, vt aliarum fundamenta.

§. PRIMVS.

Quæ obligatio naſcatur ex iuramento.

SVMMARIVM.

Prima propoſitio de vi, quam habet iuramentum natura ſua, n.4.

Ex iuramento præciſè ſolùm oriri obligationem religionis, n.5.

Quando adeſt alia obligatio, non eſſe ex vi iuramenti, n.6.

Explicatur quare dicatur iuramentum inducere naturam actus, cui adiungitur, n.7.

4. PRima enuntiatio ſit. *Iuramentum natura ſua ſolùm habet vim inducendi obligationem ex religione prouenientem. Quod ſi aliam aliquando habet, non ex eius natura, ſed ex iuris diſpoſitione proueniat neceſſe eſt.* In hac concluſione explicamus obligationem, quæ præciſè oritur ex natura iuramenti. In quo totus Molina tomo 1. de iuſtitia tract.2. diſp.150. exiſtimauit eam eſſe vim iuramenti promiſſorij, vt vltra obligationem religionis, quæ primaria eſt in illo ordine ad Deum, pariat aliã ſecundariam comparatione proximi, cui fit promiſſio, & hanc dicit eſſe obligationem iuſtitiæ, quando iuramentum fit omnino liberè ſine vi, & fraude. Cuius non aliud fundamentum eſt, niſi quia in iuramento promiſſorio intrinſecè includitur ratio promiſſionis, eo enim differt ab aſſertorio. Sed ex promiſſione oritur ius iuſtitiæ. Ergo etiam ex promiſſione oritur ius iuſtitiæ. Ergo etiam ex iuramenti promiſſorij ratione, & efficacitate inducitur obligatio iuſtitiæ.

5. Sed verius eſt, quod habet enuntiatio propoſita, ex iuramento præcisè non poſſe oriri aliam obligationem, quam religionis. Docet Innocentius *capite cum veniſſem de iudic.* Iaſon in *l. iuſiurandum D. de iure iur.* Gabriel Vazquez de teſtament. c.3. dub.2. num.21. Suarez lib.2. de iuramento c.29. num.23. Thomas Sanchez li.3. ſum. c.12. n.3. & plures alij Theologi frequenter. Ratio autem eſt facilis, & aperta. Quia iuramentum ex natura ſua nõ habet inducere aliam obligationem, quàm religionis, quod oſtendo, & ab abſurdo, & à priori Ab abſurdo quidem. Quia quod iuramentum habet ex natura ſua, vbicunique fuerit validũ iuramentum, idem habebit. Ergo iuramẽtum ſuper ſolutione vſurarum, quod validum, & ſeruandum eſſe conſtat *cap. debitores de iure iurando*, induceret obligationem iuſtitię, atque adeo ex iuſtitia eſſent debitæ vſuræ, & vſurarius verè earum dominium compararet. Similiter etiam iuramentum coactum eandem obligationem induceret, quod omnes in illis caſibus vno ore negant. Præterea etiã, quando

contra-

contractus nullus ob bonum publicum confirmatur iuramento, & ob bonum priuatum, orietur eadem obligatio: & tamen conſtitutum eſt apud Doctores non in omnibus his eam obligationem oriri, vt explicabo infra. A priori autem ratio eſt. Quia iuramentum natura ſua tantum ordinatur in confirmationem iuxta Paulum ad Heb. 6. & ideo D. Thomas 2.2. quæſt. 89. art. 1. dixit iurare eſſe aſſumere Deũ in teſtem, & quando hoc fit ad confirmandũ aliquid futurum eſſe iuramentum promiſſorium. Ergo iuramentum promiſſorium natura ſua ſupponit promiſſionem veluti materiã confirmandam, ſolumque inducit obligationem religionis, quia obligatione promittẽs ſub iuramento tenetur Deo reddere iuramẽta.

6. Ex quibus fit, ſi quando contigerit iuramento appoſito non ſolum eſſe obligationẽ religionis, ſed etiam iuſtitię, & actionem naſci promiſſario, id non poſſe prouenire ex natura iuramenti, ſed aliunde, ſcilicet, ex diſpoſitione iuris poſitiui, quod an fiat, & in quibus caſibus fiat, dicam infra.

7. Hinc etiam fit, cur dicitur iuramentũ induere naturam actus, cui adiungitur. Sic enim eſt intelligendum, vt quoties iuramentum adiungitur actui, qui ex ratione contractus obligationem habet, obligatio iuramenti cadat ſupra obligationem illius, & iuxta modũ illius, ita vt ea ceſſante ceſſet obligatio iuramẽti. Ratio eſt, quia eo caſu adducitur iuramentum in confirmationem illius. Hinc fit, quod quemadmodum promiſſio ſemper fit ſubintellectis quibuſdam conditionibus, & vt eius obligatio perſeueret, neceſſe eſt, perſeueret idem rerum ſtatus, qui erat à principio, aliàs non erit infidelis, qui non adimplet; vt eſt ſententia D. Thom. 2.2. quæſt. 88. ex Tullio, & Seneca, & dicemus infra: ita etiam iuramentũ cadens in eam promiſſionem ſubintelligit eaſdem conditiones, quę ſeruarentur in promiſſione illa, ſi eſſet valida, & iuramentum liberè fieret. Vnde falsò Molina tom. 1. tract. 2. de iuſtitia diſput. 149. docet eum, qui alteri promiſit ſe ducturum illam in vxorem, teneri obligatione iuramenti, ita vt non poſſit ingrędi religionem. Quamuis enim ſemper verum ſit perſeuerante obligatione iuramenti, teneri eum, qui iurauit ad promiſſionem implendam tamen conſiderari oportet an ex variatione rerum ceſſet obligatio prioris iuramenti: & ita, ſicut in ſponſalibus factis liberè omnino, & ſine coactione intelligitur excepta electio perfectioris ſtatus, ita etiam in ſponſalibus iuratis. Hinc rurſus fit, quod ſicut, ſi ille cui facta eſt promiſsio, non velit ſibi promiſsionem impleri, ceſſat obligatio illius vt docet Sanctus Thomas 2.2. quæſt. 89. artic. 9. ad 1. eſtque communis ſententia: quia in quacumque promiſsione facta alicui in vtilitatem eius, intelligitur conditio conſenſus illius, id eſt, ſi ille voluerit ſibi adimpleri promiſsionem ita etiam ſi promiſsio iuramento confirmetur, nolente altero, vt impleatur promiſsio, ceſſat etiam obligatio iuramenti. Quia hæc iuramẽti obligatio ſolùm permanet, quandiu perſeuerat promiſsionis obligatio, cùm iuramentum ſolùm adducatur in confirmationem illius: & ita qui poteſt remittere obligationem promiſsionis, conſequenter etiam aufert obligationem iuramenti, vt obſeruauimus ſupra li. 1. cùm ſermo eſſet de diſpenſatione iuramenti. Adde, quod etiam ſi promiſsio nulla fuerit ad inducendam obligationem iuſtitiæ, & tantùm implenda ſit ex religione iuramẽti, poterit nihilominùs ceſſare obligatio iuramenti, non quia is, cui factum eſt, habeat ius iuſtitiæ, ſed ex hoc, quod ipſe nolit rem promiſſam acceptare. Quæ doctrina confirmari poteſt ex *cap. debitores de iureiurando*, ibi. *Mandamus quatenus creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda eccleſiaſtica diſtrictione cogantur.* Cumque vſurarij nullum ius iuſtitiæ habeant aduerſus promittentem, non dicuntur relaxare, quia remittant iuſtitiæ ius: ſed tantùm, quia nolint ſibi dari pecuniam promiſſam, neque illam accipere. Inutiliter ergo diſtinxit Molina iuramentum homini factum vel Deo: ſemper enim fit Deo, eius tamen materia aliquando eſt promiſsio facta homini, vel indeterminata.

§. SECVNDVS.

Quæ debeat eſſe materia iuramenti, vt obligationem inducat.

SVMMARIVM.

Enuntiatio ſecunda de materia iuramenti, illam debere eſſe honeſtam ex ſe vel ex fine operantis, n. 8.
Iuramẽti materiã non fore turpẽ probatur, n. 9.
Opponitur ex Leuitici, 5. n. 10.
Opponitur ex Iudicum vlt. n. 11.
Opponitur ex 1. Eſdræ 10. n. 12.
Quarta obiectio diluitur, n. 13.
Opponitur ex c. cum quidam de iureiurãdo, n. 14.
Opponitur ex capite venerabilem de electione, num. 15.
Opponitur ex Ioſue 9. n. 16.
Quid dicendum de iuramento de re illicita tempore iuramenti, quæ poſtea fit licita, n. 17.

8. SECVNDA enuntiatio. *Materia, in quam cadit iuramentum, vt obligandi vim habeat, non debet eſſe turpis, neque indifferens, ſed honeſta, vel ex ſua ſpecie, vel ex fine operantis: alias nulla prorſus obligatio ex iuramẽto confirmatorio ſequetur.* Hęc enuntiatio plures habet partes, quarum ſingulę explicandę ſunt, atque probandæ.

Digitized by Google

9. Prima pars eſt, quod materia iuramenti non ſit res turpis, aut quæ ſine peccato ſiue veniali, ſiue mortali adimpleri non poſſit. Quid clarius, atque receptius, quàm iuramentum contra bonos mores non obligare? *reg. nõ eſt obligatorium, de reg. iuris in 6. capite quanto, capite ſi vero capite cum contingat, de iure iurando*. & multa alia habentur apud Gratianum *22. quæſt*. 4. fere per totam. Ratio eſt euidens, quia iuramentum non poteſt eſſe iniquitatis vinculum. Ergo ſi contractus eſt illicitus, & peccaminoſus, non obligat iuramentum, adeo vt neque iuramenti vim tribuat cõtractui, neque ipſum ſeruandum ſit, neque opus ſit relaxatione aliqua vel diſpenſatione. Implicat enim obligari aliquem ad peccandum, & nemo peccaret implendo id, ad quòd obligatur. Quare qui iurat de aliquo malo faciendo, peccat mortaliter, & ſi non habeat animum implendi, peccat etiam. Quare debet à iurando deſiſtere. Quod autem ſit grauius peccatum iurare ſe aliquid mali facturum cum propoſito faciendi, aut iurare ſine eo propoſito, alibi examinandum eſt.

10. Verùm contra hanc primam partem enuntiationis obſtare videntur nonnulla. Primò obſtat illud Leuit. 5. *Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis, vt vel male quid faceret, vel benè, & id ipſum iuramento, & ſermone affirmauerit, oblitaq; poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitẽtiam de peccato ſuo*. Quibus indicari videtur peccatum eſſe obliuiſci, id eſt, non implere, quod quis iuramento promiſit, malè faciendum. Primò tamen reſponderi poteſt, aut ibi malè facere non ſumi pro malo culpæ, ſed pro malo pœnæ, vt votum de affligendo aliquo, licitè tamen, vel de affligendo ſe per caſtigationem corporis, vt illud ſpiritui ſubijciat. Sic ex Hebræis nonnulli, & Cyrillus lib. 3. in Leuit. & Oleaſter ibi, ſequitur Lorinus in Leuit. cap. 5. v. 4. probatque eſſe Origenis, Ruperti, Bedæ, Iſidori, Rodulphi. Secundò reſponderi poteſt, & veriùs, ibi præcipi agi pœnitentiam de peccato in ſacramento commiſſo, ſiue commiſſum ſit in modo iurandi, aut in non implendo. Vnde dicitur ſi poſtea intelligat peccatum ſuum, neque explicatur quale illud ſit, vt intelligere poſſumus, & eſſe peccatum in male iurando, & in non implendo, quod rectè iuratum eſt. Sic Abulenſis ibi quæſtione 4. ſequitur Suarez lib. 1. de iuramento cap. 14. Placet prima interpretatio, hanc enim poſtremam optimè repellit Lorinus loco citato.

11. Secundò obſtare videtur quod Iudicũ vltimo filij Iſrael iurauerunt non dare filias ſuas vxores filijs Benjamin, quod iuramentũ videtur fuiſſe ex praua intentione extinguẽdi tribum illã, atque adeo de re illicita Et tamẽ iuramentum illud ſeruandum eſſe tanquam obligationem inducens conſtat ex texto ipſo. Multa Abulenſis de iſto iuramento eo loco. Dico breuiter in primis filias hæreditatis participes non potuiſſe etiã remoto iuramẽto dari alijs tribubus, & ita rectè potuerũt iuramẽto promittere. Deinde filias non participes hereditatis potuiſſe non dari occaſione belli iuſti, & in pœnam delicti commiſſi, vt eorum communicationem vitarent, quod iuſtum eſſe potuit. Dico denique iuramentum illud in caſu neceſſitatis illius, de quo non cogitauerant, nouo emergente rerum ſtatu non obligaſſe. At quia illi exiſtimabant ſe teneri, modum inuenerunt, quo iudicarunt non violari ab illis iuramentum, quod omne geſtum ab illis eſt ex ignorantia valde probabili. Sic Serarius qu. 5. in idem cap. & eadem fere Suarez cap. cit. Vide etiam Nicolaum de Lyra, qui in eo caſu negat obligaſſe iuramentum.

12. Tertiò obſtare videtur iuramentum factum à populo Iſrael, 1. Eſd. 10. vbi iurarunt proijcere vxores alienigenas, quas duxerant cum filijs ſuſceptis. Quod iuramentum videtur fuiſſe contra leges naturales, de indiſſolubilitate matrimonij, & de alendis liberis. Reſpondetur tamen omiſſis aliorum ſolutionibus, de quibus Suarez capit. citato, vxores illas fuiſſe alienigenas, & in infidelitate manentes, & ita licitè potuiſſe repudiari, cùm aliàs eo tempore repudia licerent. Deinde dico totum illud factum eſſe ex iuſſione Dei, vt conſtat ex textu. Quare potuit à Deo diſſolui coniugium illud. Quod verò attinet ad filios, dico nihil actum eſſe contra legem de alendis liberis, cùm dimiſsi fuerint ſub cura matrum, quos expediebat eijcere Deo præcipuè iubente, ſi forte educati erant gentilitio ritu. Ex quo aliquale argumentum deſumi poteſt ad confirmandam iuſtitiam decreti Philippi Tertij Regis noſtri cùm Maurorum colluuiem perfidam vna cũ filijs ex omni ſua ditione expulit.

13. Quartò obſtare videtur quod ea regula colligatur ex iure, quo cauetur ea iuramenta non obligare, quæ obſeruata vergunt in interitum ſalutis æternæ, *capite ſi vero, capite cum cõtingat, de iure iurando*. Peccatum autem veniale non inducit interitum ſalutis æternæ. Ergo non impediet obligationem iuramenti. Sed reſpondetur facilè omiſsis alijs ſolutionibus, etiamſi tantùm ſit peccatum veniale, eſſe in diſpendium ſalutis æternæ, non quia inducat reatum æternæ pœnę, ſed quia impedimento eſt ſaluti æternæ, cùm niſi eo crimine purgetur, ingredi non poſsit in vitam æternam.

14. Quintò obſtare videtur textus in *cap. cum quidam. § vltimo de iure iurando*, vbi quidam dicuntur abſoluendi ab obſeruatione iuramenti illiciti, & contra rationem facti, quo iudicatur iuramentum illud obligationem induxiſſe, quæ abſolutione tollatur: aliàs non eſſet opus abſolutione. Varias interpretationes refert Suarez eo loco & alij. Mihi duæ probantur. Prima verbum illud *abſoluendi*, accipien-

dum

dum eſſe de abſolutione declaratoria, qua ſcilicet declaretur illum fuiſſe liberum obligatione iuramenti. Quo ſenſu accipitur idē verbum in cap. *Ad aures* 24. quæſtione prima. Quam interpretationem indicat Abbas ibidem, ſequitur Suarez libro citato cap. 15. Sanchez lib. 3. ſum. capit. 7. numero 11. & ſequenti. Secunda, quę communis eſt, interpretatur de abſolutione ad cautelam, non quod illa eſſet neceſſaria, vt optimè Suarez, dicto capit. 15. numero 7. in fine. Sed quia datur petenti ad maiorem quietem & ſatisfactionem eius ſicut datur interdum priuilegium petenti illud, etiamſi neceſſarium non ſit, vt in Commentario de horis Canonicis non ſemel diximus, hoc eſt, libro quarto de ordine & annexis.

15. Sextò obſtare videtur textus in cap. *venerabilem*, verſicul. *idem etiam*, *de electione*. vbi Pontifex exemplo Gabaonitarum probat non eſſe temerandum iuramentum eo prætextu, quod ſit illicitum donec iudicio ſuperioris, ad quem pertinet, declaretur. Sed textus iſte non vrget. Agit enim, quando non eſt certum, ſed dubium, an illud iuramentum ſit illicitum. Nam ſi res eſſet clara & certa, non eſſet neceſſaria ſuperioris declaratio, quod etiam inſinuatur in eodem textu, vt aduertit Gloſſa.

16. Septimò obſtare videtur iuramentum illud Ioſue nono, quod filij Iſrael iurarūt Gabaonitis, & tamen quamuis eſſet contra legem Dei, obſeruatum eſt propter religionem iuramenti. Multa de hoc iuramento Doctores Scholaſtici, & interpretes ſacræ Scripturæ eo loco. Sed cauendum in primis à diſtinctione Gratiani 22. quæſt. 4. §. vlt. Qui cenſuit iuramenta contra præceptum diuinum obligare interueniente ignorātia facti circa id quod iuratur, tantùm enim in eo caſu obligari quis poteſt ex conſcientia erronea. Dico ergo breuiter iuramentum illud Ioſue non fuiſſe illicitum, neque de re illicita, idque docent omnes excepto Abulenſi. Nam potuerunt quidem fœdus inire cum Gabaonitis ad veram religionem redeuntibus: neque præceptum Domini erat de occidendis illis, qui ex gentibus in legem Dei, & populum tranſirent, vt docet Serarius ibidem quæſtione octaua. Cùm ergo ſua oratione Gabaonitę profiterentur ſe non legi Dei rebelles eſſe, ideo fœdus cum illis percutere non fuit illicitum, & ita Iſraelitæ iudicarunt ſe nihil egiſſe contra veram intelligentiam pręcepti Dominici. Dico deinde illo iuramento etſi licito reuera non adſtrictos Iſraelitas propter deceptionem, & mentem iurantium, qui in homines longè diſſitos ferebantur, id quod ſatis oſtendit idem Serarius quæſtione 14. Quo conſtituto reſtat etiam rectè potuiſſe eam pœnam ſeruitutis imponere propter fraudem, cùm potuiſſent illos, ſi non occidere, quia in partes Dei tranſibant, at bonis omnibus ſpoliare, vt Serarius ibidē quæſtione 14. Adde etiam totum illud negotium geſtum eſſe ex Dei inſpiratione. Videatur etiam Suarez libro ſecundo de iuramento capite 16. Seruarunt autem iuramentum, quamvis non tenebantur, vel vt oſtenderent obſeruantiam iuramenti, vel quia dubitabāt de eius valore ac robore, & in dubio ſeruare voluerunt, vt videtur indicare Pontifex in dicto ca. *venerabilem*.

17. Ex his colligitur, quid dicendum ſit de iuramento faciendi aliquid, quod eſt malū tempore iuramenti, poſtea tamen ex mutatione rerum poteſt licitè impleri. Nonnulli enim Doctores affirmant nō obligare, eò quod ſit de re illicita. Docet Ludouicus Lopez prima parte inſtruct. capit. 43. & Thomas Sanchez libro primo de matrimonio diſputat. 5. numero 6. agens de voto. Idem enim propter eandem rationem diceret de iuramento. Mihi videtur vtendum diſtinctione, & conſulendum eſſe iurantis animum. Certum enim eſt potuiſſe iurantem velle ita emittere votum, vt ſi tempore impletionis materia iudicaretur grata Deo, iuramentum obligaret. Potuit enim iurāti occurrere dubium de mutatione rerum, & varietate euentus, quo oblato potuit eius animus ita ferri in impletionem iuramenti, vt ex vi illius maneret obligatus ſub conditione implicitā aut explicita, ſi tempore impletionis poſſet iuramentum iuſtè impleri. Si tamen iurans aut vouens nihil omnino cogitauit de mutatione rerum & tempore emiſſionis iuramenti abſolutè iudicauit materiam illam non eſſe materiam iuramenti, & impletionem illius fore ingratam Deo, dicendum eſt tale iuramentum aut votum nō obligare. Quia ſecluſa ignorantia non potuit obligari ad rem iniuſtam, & vt ſupponimus, nihil omnino neque expreſſè, neque implicitè cogitauit de varietate rerum, & iuſtitia rei promiſſæ. Atque hoc ſenſu accipio Auctores primæ ſententiæ. Et eodem modo philoſophandum eſt in ſimili dubio, quod moueri poteſt de iuramento, aut voto rei iudicatæ impoſſibilis eo tempore, quo emittitur votum vel iuramentum, poſtea tamen fit poſſibilis. Quod ſi quis faciat iuramentum promiſſorium de re illicita, eodem modo iudicandum eſt, atque de voto in ſimili caſu. Conſiderandum enim eſt, an malus ille finis teneat ſe ex parte impletionis iuramenti, & ſic non obligat iuramentum, quia res promiſſa vt ſubeſt executioni ſub illo fine mala eſt: ſi verò finis ſolùm ſe tenet ex parte vouentis, iuramentum obligabit, eò quod res promiſſa poteſt iuſtè impleri.

§. TERTIVS.

Explicatur ſecunda pars enuntiationis, & nonnulla colliguntur.

SVMMARIVM.

Iuramenti materiam non poſſe eſſe indifferentem, num.18.

Sed honeſtam vel ex ſe, vel ex fine operantis, numero 19.

Non valere iuramentum innocentis damnati ad mortem de redeundo ad carcerem, n.20.

An poſterius iuramentum poſſit obligare contra prius explicatur, n.21.

Valere iuramentum latroni factum de vſurarie, num.22.

Valere iuramentum de opere virtutis impeditiuo maioris boni, n.23.

Quomodo iudicandum de iuramento non faciendi vel omittendi aliquid, n.24.

Quid de iuramento non implendi aliquod conſilium Euangelicum, vel de non ingrediendo religionem, n.25.

Opponitur ex cap. commiſſum de ſponſ. n.26.

Quid de iuramento alumni Collegij Anglicani, num.27.

Non valere iuramentum de non agendo aliquid, quod ſi non agat, prabet occaſionem ruina, num.28.

Explicatur caput quemadmodum, de iure iurando, n.29.

Quidquid ſit contra legem aliquam obligantem in conſcientia, non valere, n.30.

18. SECVNDA pars huius enuntiationis eſt, materiam iuramenti non debere eſſe indifferentem. Non loquimur ſolùm, quando iuramentum fit tantùm Deo, tunc enim eadem ratio eſt, atque de voto, ſed etiam de iuramento, quod ſimul eſt comparatione hominis. Quam ſententiam docent Caiet. ſecunda ſecundæ, quæſtion.89. articulo ſeptimo ad tertium. Gabriel Vazquez de teſtamentis capit. tertio, dubio ſecundo, numero 38. Valentia tertio tomo, diſputatione ſexta generali, quæſtione ſeptima, pũcto tertio, §. *ſimiliter iuſtitia*, & puncto quarto, §. tertio. verſiculo *ſecundo certum etiam eſt*. Daniel Venatorius in Analyſi iuris Pontificij *titulo de iureiurando, §. Qua adiacentia*, Sequitur Suarez libro ſecundo de iuramento capit. 16. & Doctores communiter cùm interpretantur illas tres conditiones iuramenti: iudicium, iuſtitiam, & veritatem. Nomine iuſtitiæ intelligunt materiam honeſtam, quod propriè in iuramento promiſſorio vim habet. Sic explicat Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 89. articulo tertio, & ſequuntur communiter Doctores ibi; & Petrus Aragon eadem quæſtione, articulo primo, §. *de defectu iuſtitia*, dicto quarto & ſequentibus. Et probat Diuus Thomas teſtimonio Hieronymi, quod eſt in capite *et ſi Chriſtus de iureiurando*. Ratio etiam eſt facilis & aperta. Quia ſi non poteſt dari actus indifferens in indiuiduo, planum eſt non eſſe materiam iuramenti, cùm ſi non ſit bonus, neceſſariò debeat eſſe malus. Si verò datur actus indifferens in ſingulari, deeſt honeſtas, & ex conſequenti Deo irreuerentiam infert, dum teſtem, & fideiuſſorem adducit eius, quod nihil intereſt, vnde eiuſmodi iuramentum nullius obligationis erit, cùm cadat ſupra materiam incapacem. Quod ſi dicatur ſæpe res indifferentes eſſe commodas proximo, iam ſi fiant in vtilitatem proximi, non erit actus indifferens, ſed bonus pertinẽs vel ad miſericordiam, vel beneuolentiam, aut charitatem, aut libertatem, vt rectè Suarez ca. citato.

19. Debet ergo eſſe materia honeſta, ſiue ex ſe, ſiue ex appoſito fine operantis. Sæpe enim contingit materiam de ſe eſſe indifferentem, at ex parte finis operantis reddi honeſtã, & hoc ſatis eſt, vt iuramentum cadat ſupra materiam honeſtam, & obligationem inducat vt docent Suarez, & Vazquez locis citatis, & alij. Atque ex hoc in ſequentibus colligemus rationem multorum, quæ in iure dicuntur de obligatione iuramenti. In eo autem maximè attendendus erit animus iurantis ad ob- obligationem iuramenti in conſcientia. Poterit enim fieri, vt actui, qui iure nullus eſt, apponatur iuramentum, & ex fine bono operãtis obliget in conſcientia, cùm tamen in foro externo non obliget, vt de iuramento ſoluendi, quod quis in ludo amiſit pecunia credita, docet Gabriel Vazquez dubio ſecundo cit. in fine.

20. Ex huius concluſionis doctrina colligitur primò non valere iuramentum de redeũdo ad carcerem, quando quis iniuſtè damnatus ad mortẽ eſt, de quo late dico in Commentario de inſidijs licitis, & de eo videndi ſunt Gabriel Vazquez prima ſecundæ diſput. Suarez libro ſecundo de iuramento c. Salas de legibus diſp. Seraphinus de priuileg. iuram. priuileg. 132. Meſqua lib. 2. de poteſtate in ſe ipſum c.10.

21. Secundò colligitur quid dicendum ſit in eo, an qui promiſit alicui, verbi gratia, venditionem domus, poſſit obligari per iuramentum ad vendendum illam alteri, vel poſſit iuramentum obligare ad aliquid contra prius iuramentum factum alteri, in cuius quæſtionis prima parte, Innocentius in cap. *veniens de iureiurando*, cenſet poſſe aliquem per iuramentum obligari contra ſimplicem promiſſionem alteri factam, fatetur tamen recompenſandum eſſe damnũ, ſi aliquod patiatur is, cui promiſſio facta eſt, Hoſtiẽſis tamẽ, Ioannes Andreas & alij, in dicto cap. contrarium do-

cent,

Digitized by Google

cent, & probari poteſt. Quia, vt ponimus, prior promiſſio obligabat. Ergo qui facit contra illam, iniuſtè facit, & ex conſequenti qui facit contra illam promittendo, male promittit. Ergo etiamſi ſecundam promiſſionem cõfirmet iuramento, iuramentum non obligabit. Quia vt ſupra dictum eſt, per iuramentum non poteſt aliquis obligari ad peccatum. Vnde apertè fallitur Innocentius docens ex vna parte iuramentum illud obligare, & ex alia recompenſandum eſſe damnum illatum priori promiſſario. Si enim infertur damnum apertè ſit contra iuſtitiam. Non ergo poteſt obligare iuramentum ad inferendam iniuſtitiam. Et eodem modo philoſophandum eſt in ſecunda parte huius quæſtionis. Dicendum enim eſt ſecundum iuramentum non obligare contra prius iuramentum. Et ratio eſt. Quia vel prius iuramentum confirmabat promiſſionem iuſtam homini factam, & contra prius iuramentum non poteſt obligare ſecundum propter aſſignatam rationem: vel confirmabat votum Deo factum, quod inuariatis circunſtantijs obligat, & contra tale votum non poteſt obligare ſecundum iuramentum. Quia obligare non poteſt ad violationem voti. Vtrum verò, quod fit contra prius iuramentum, poſsit validè fieri, licet cum peccato, pendet ex diuerſis materijs. Et certum eſt in matrimonio poſſe illud validè fieri contra promiſsionem ſponſalitiam, etiam iuramento firmatam, vt dixi ſupra libro ſexto. In alijs verò contractibus conſideranda eſt natura, & efficacia ſecundi contractus comparatione prioris. Conſiderandæ etiam ſunt diſpoſitiones legum, quod in genere inſinuaſſe ſit ſatis.

22. Tertiò colligitur valere iuramentum latroni factum de ſoluendis pecunijs, & factũ vſurario de ſoluendis vſuris, fuit enim de materia honeſta ex fine redemptionis vexationis. Et ſatis eſt, quod materia fuerit honeſta, quando iuramentum eſt emiſſum, licet actu non perſeueret redemptio ipſa vexationis: vt optimè docet Caiet. loco ſupra citato.

23. Quartò colligitur iuramentum promiſſorium factum de opere virtutis valere, etiamſi impeditiuum ſit maioris boni, & quamuis non ſit de maiori bono. In quo eſt diuerſa ratio de iuramento facto Deo tantùm ſiue voto, & de iuramento facto homini. Quare ſi quis alicui promittat ſub iuramento ſe ducturum aliquam in vxorem, tenet iuramentum iuxta communem doctrinam, quæ conſtat ex cap. *commiſſum*, *capite ex literis ſecundo*, *capite ſicut de ſponſalibus*, vbi probatur iuramentũ de contrahendo matrimonio, eamque doctrinam latè explicat Suarez dicto lib. ſecundo de iuramento, c. 12. & 13.

24. Quintò colligitur quomodo iudicandum ſit de iuramento non faciendi vel omittendi aliquid. Si enim quod omittendum eſt, eſt opus virtutis cadens ſub præcepto, peccatũ eſt in illa omiſsione, & non eſt obligatorium iuramentum. Si verò eſt omiſsio actus indifferentis, eſt obligatorium, quia nõ efficere actũ indifferentem & ſine fine honeſto bonum eſt at ſi eſt omiſsio licita, obligabit iuramentum. Huc pertinet iuramentum de non acceptando Epiſcopatum, de quo cap. vnico 85. diſtinct. Quamuis enim votum de non acceptando Epiſcopatum, etiamſi publica vrgeret neceſsitas, etiam reſiſtendo ſuperiori, eſſet de re illicita, & non ſeruandum, valet tamen de nõ acceptando ratione humilitatis, & ad euitandos honores, & fugiendas diuitias, & niſi neceſsitas, & præceptum ſuperioris vrgeat, tunc enim licitum eſt ac ſeruandum. Huc etiam pertinet iuramentum de non reuocando teſtamento. Si enim non ponatur finis honeſtus, non obligabit in conſcientia, quia non reuocare teſtamentum eſt materia indifferens. De quo videndus Gabriel Vazquez de teſtamentis, cap. quinto §. 1. dubio 5.

25. Sextò colligitur ex eadem doctrina quid cenſendum de iuramento non implendi conſilium aliquod Euangelicum, vel non ingrediendi religionem, quando directè fit. Si enim indirectè ſequatur ex impedimento operis ſupererogationis, parum refert, vt conſtat ex dictis illatione 4. Sed loquor, quando directè & immediatè quis iurauit non ingredi religionem, non dare eleemoſynam, cùm eſt in conſilio, non ſeruare vitam cælibem. In quo Hugo in cap. *ſi aliquid 22. quæſt.* 4. putat eſſe implendum, & quod magis eſt, Gratianus in capite *ſi innocens ibidem*, docuit iuramentum poſſe licitè impleri, etiamſi ſit de actu contrario conſilio Euangelico, vt ſi quis, inquit, poſt votum contraxit matrimonium, & poſt contractum matrimonium poſtea iurat ſe conſummaturum illud, implendum eſt, inquit, iuramentum. Ea tamen opinio Gratiani reijcitur communiter à Doctoribus vt ibi notauit Gloſſa. Quare meritò Soto lib. 8. de iuſtitia, q. 2. artic. 3. Nauarrus in Sum. c. 12. n. 16. ſecutus Ioannem Andreã, & alios dicunt tale iuramentum non eſſe implendum, neque inducere obligationem implendi. Quod intelligendum eſt ſecluſis alijs circunſtantijs extrinſecis. Probari verò poteſt. Quia tale iuramentũ vel cõfirmat votum Deo factum, & tunc non obligat, quia votũ de re contraria conſilio Euãgelico validum non eſt. Vel confirmat promiſsionẽ homini factam, & tunc ſi nullũ adſit extrinſecũ damnum, promiſsio illa non ſic eſt intelligenda, vt debeat impleri, contra conſiliũ Euangelicum. Iuramẽtum enim circa promiſsionem explicandum eſt iuxta naturam, & ſenſum ipſius promiſsionis. Atq; ex eadẽ doctrina facilè colligitur, quid dicendum in eo, quod diſputant Auctores de iuramento non dandi mutuũ Et reſpondent primò tale iuramentum non

eſſe validum relatum ad tempus, quo obligaretur iurans ex miſericordia ad mutuandum, tunc enim tale iuramentum eſſet de non implendo præcepto. Secundò reſpondent etiam non obligare tale iuramentum, quando actus mutuandi ex miſericordia poteſt pertinere ad perfectionem Euangelicam, cuius ratio ex dictis aſſignanda eſt.

26. Sed poteſt obijci textus in capite *commiſſum de ſponſalibus*, vbi cùm iuuenis quidam iuramentum feciſſet de contrahendo matrimonio, & poſtea vellet religionem ingredi, interrogatus Pontifex, an prædictus iuuenis poſſet ingredi religionem non contracto matrimonio. Reſpondet, tutius eſſe ſeruare iuramentum, & poſt contractum matrimonium illius. Videtur ergo ſentire Pontifex tale iuramentum obligare. Abbas & alij in dicto capite dicunt, tale iuramentum reuera non obligare, reſponſum verò Pontificis interpretantur, vt implere iuramentum dicatur tutius ſecundùm opinionem vulgi. Quam explicationem ſecutus eſt Paludanus in quarto diſtinctione 28. Soto diſtinct. 27. & alij. Mihi tamen aliorum placet interpretatio, qui dicunt in eo capite ſermonem eſſe de eo, qui promiſerat poſt certum tempus ſe contracturum matrimonium, tempore autem expleto nolebat illud contrahere, & ingreſſum religionis differebat in aliud tempus. Et in hoc euentu vult Pontifex, vt iuuenis ſuam promiſſionem adimpleat, vel ingrediatur religionem, ne prætextu ingrediendi religionem cauſam quæreret non implendi iuramentum, & promiſſionem. Sic Ioannes Andreas ibi, & Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio, diſputat. 43. & alij. Ex iſto verò ſenſu nihil ſequitur contra doctrinam à nobis traditam. Vel dici etiam poteſt tale iuramentum non eſſe directè de non faciendo conſilio Euangelico, ſed de opere aliàs bono, quamvis ſit impedimentum melioris boni, eiuſmodi autem iuramentum validũ eſſe conſtat ex dictis illatione 4. ſed de hoc c. latè infra c. 9.

27. Septimò colligitur, quid dicendum in eo, quod quæri ſolet, an iuramentum, quod emittunt alumni collegij Angelicani, quo promittũt ſe poſt abſoluta ſtudia literarum ituros in Angliam, vt doceant veram fidem, ita obliget, vt ante eius impletionem non poſſit quis in religionem intrare. In quo mihi placet poſſe ingredi religionem non impleto iuramẽto. Tum quia hoc in praxi receptum eſt: tum quia qui iuramentum in melius commutat, periurus non eſt, *c. periurans ſecundò. de iure iurãdo.* Sed qui religionem ingreditur, prædictum iuramentum in melius commutat. Ergo non tenetur adimplere illud iuramentum, ita vt non poſſit ſuſcipere religionis ſtatum, hic enim ſtatus ſine dubio eſt aliquid perfectius. Rectè ergo poteſt fieri commutatio prædicti iuramenti in ſtatum religionis. Explicari poteſt à ſimili de commutatione voti, ex communi enim Auctorum ſenſu etiam auctoritate priuata poteſt vouens votum ſuum in melius commutare, neque cenſetur reus fracti voti, qui temporale obſequium in perpetuam religionis obſeruantiam commutat, *capit. ſcriptura de voto.* Neque obſtat, quod mancipium non poſſit ingredi religionem contra voluntatem domini, nec tutores, nec creditores, priuſquam reddiderint ſui muneris rationem, aut debitis ſatisfecerint. Eſt enim valde diuerſa ratio propter damnum aliorum, & contra apertum ius iuſtitiæ quęſitum alijs, quod non contingit in præſenti. Hinc etiam colliges quid dicendum, an ſit validum iuramentũ, quod emittunt ſcholaſtici in aliquibus congregationibus Italiæ, promittunt enim ſe non ingreſſuros religionem, niſi re priùs manifeſtata ſuperiori illius collegij. Eſt enim illud iuramentum validum, quia ſcholaſticus non iurat ſimpliciter ſe non ingreſſurum religionem, neque iurat ſe non ingreſſurum ſine facultate illius ſuperioris, ſed ſolùm non ſuſcepturum religionis ſtatum, niſi re priùs manifeſtata ſuperiori. Poſtea autem poterit ingredi, velit nolit ſuperior ille. Poteſt autem eſſe iuſta cauſa poſtulandi tale iuramentum. Vlteriùs etiam iuxta hęc explicandum eſt, quã obligationem inducat iuramentum, quod fit in multis collegijs Hiſpanię. Dum enim aliquis collega eligitur, iurare cogitur ſe laturũ auxilium collegis eiuſdem collegij in qualibet opportunitate, in qua ille poſſit ferre ſuffragium. Dicendum autem eſt tale iuramẽtum ſolùm obligare, quando collega eiuſdem collegij dignior eſt alijs, vel ſaltem æquè dignus: tunc enim, cùm res ſit iuſta, potuit ad illam obligari ex vi iuramenti, ad ferendum autem ſuffragium contra iuſtitiam diſtributiuam obligari non potuit. Quod ſi concurrant duo collegæ eiuſdem collegij, cõſiderandum eſt etiam quod diximus, an ſint ęquales, vel an aliquis eorum ſit dignior. Et quidem ſi aliquis ſit dignior illi ſine controuerſia eſt ferendum auxilium, ſin autem æquales ſint; liberum erit collegæ eiuſdem collegij cui voluerit ferre auxilium. Similiter ex dictis explicari debet iuramentum, quod in aliquibus Prouincijs exigi ſolet ab his, quibus confertur beneficium curatum, coguntur enim iurare ſe non dimiſſuros beneficium cum reſignatione in fauorem tertiæ perſonæ. Dicunt enim nonnulli obligare prædictum iuramentum excepto euentu, in quo beneficiarius velit religionem ingredi. Ego tamen exiſtimo conſiderandum eſſe, an iuramentum fuerit abſolutè factum de nõ dimittendo beneficio cum reſignatione in fauorem alterius. Et tunc, etiamſi velit religionem ingredi, non poterit reſignare beneficium, niſi priùs poſtulet relaxationem eius iuramenti. Vel prędictum iuramentum ſecundùm

idùm communem vſum ſolùm ſit de non reſignando beneficio petita penſione aliqua, & ita vt reſignans maneat in ſæculo, & tunc temporis iuxta communem conſuetudinem explicandum eſt iuramentum.

28. Octauò colligitur pacta etiam iuramento confirmata de non agendo aliquid, quod ſi non agat, præbeat occaſionem peccati vel ruinę, quatenus faciliorem aditum præbet, nullius eſſe momenti, vt ſi aliquis aliquem in œconomum, emptorem, aut negotiorum geſtorem inſtituat pacto inito, vt is non teneatur de dolo aut furto, quod in ea adminiſtratione commiſerit, tale pactum etiam iuramento confirmatum eſt nullum, quia præbet occaſionem ruinæ. Secus eſt, ſi poſtquam dolus præceſſit, aut furtum commiſſum eſt, valida eſt talis remiſſio, & iuramentum, quia tunc non præbetur occaſio ruinæ, ſed ſolùm condonatur iniuria facta. Hæc habentur in *lege ſi vnus, §. illud, & §. pactis, D. de pactis, lege pacta quæ, C. de pactis, lege quidam decedens in principio alias, lege ita autem, §. Iulianus, D. de adminiſtration. tutorum, & lege 29. titulo 11. partita quinta.* Idem eſt, ſiquis incitans aliquem ad furtum ante delictum commiſſum illi promittat ſub iuramento, ſe loco illius ſoluturum pœnam, *l. ſi à reo, §. vltimo, D. de ſolution.*

29. Nonò colligitur iuxta hanc doctrinam intelligendum textum aliàs difficilem in capite *quemadmodũ, §. illud de iure iurando*, vbi Pontifex duas quęſtiones proponit. Prima eſt. Si vir iuret vxori, quod eam ſuper nullo crimine accuſabit, quam vim habeat iuramentum? Et reſpondet eſſe temerarium, & non obligare, quia alias etiam in caſu, quo eſſet infidelis, non poſſet accuſare, quod conſtat eſſe abſurdum. Quare iuramentum illud non obligabit in omnibus illis caſibus, in quibus tenetur accuſare, obligaret tamen ex ea parte, qua impleri poſſet. Secunda illius textus quæſtio eſt, an ſi iuret ſe non accuſaturum de adulterio, teneatur implere? Ad quam reſpondet Pontifex tutius eſſe, vt propter iuſiurandum deſiſtat ab accuſando in ordine ad faciendum diuortium, quãquam denuntiare poſſit ad pœnitentiam agendam. Hunc textum diuerſimodè Doctores interpretantur, quorum interpretationes refert, & refellit Suarez dicto libro ſecundo de iuramento, capite 17. à numero 14. Mihi quidem attentè conſideranti textum illum, & conſequentiam illius, videtur in hac ſecunda quæſtione Pontifex agere de iuramento præſtito ante adulterium commiſſum, ſicut in prima quæſtione. Nã de iuramento præſtito poſt adulterium commiſſum, ſiue emendatum, ſiue non emendatũ, nulla poterat eſſe queſtio, cùm poſſit ignoſcere vxori, & non accuſare. Dico ergo de iuramento facto ante adulterium commiſſum eſſe intelligendum textum in ſecunda ſui parte, ſicut & intellexit Cuiacius ibidem. Eiuſmodi autem iuramentum de non accuſando licitum eſſe non dubito, & ſic viſum eſſe Pontifici. Neque enim hoc eſt fauere vxoris turpitudini, cùm denuntiatione & alijs vijs poſſit illi remedium adhiberi, quod & indicat Põtifex. Quare cùm ſemper marito ſalua maneat poteſtas denuntiandi, vt corrigatur vxor, & intentandi etiam alia remedia, non eſt cur iuramentum de non accuſando dicatur præbere occaſionem ruinæ, & fornicationi, maximè cùm maritus non iurauerit abſolutè non accuſare, ſed non accuſare ad celebrandum diuortium. Manet ergo integra poteſtas accuſandi ad vindictam publicam, commune bonum & alia.

30. Vltimò deniq; colligitur quidquid fuerit contra legem ſiue Canonicam, ſiue Ciuilẽ præcipientem, & obligantem in conſcientia perſonas, non poſſe addi iuramentum, neque valere. Quia illud eſt contrarium rationi, & bonis moribus naturalibus, cùm naturalis ratio dictet parendum eſſe legi iuſtè præcipienti, ſiue ea ſit naturalis, ſiue canonica, ſiue ciuilis. Et in hoc ſenſu accipiẽdum eſt, quod nonnulli docent illicitum eſſe iuramentum, quod contrarium eſt bonis moribus naturalibus, de quo Suarez lib. 2. de iuramento capite 20. & 21. Quomodo autem cognoſcendum ſit quando lex ciuilis irritans actum ſimul etiam cõtineat præceptum, explicabo infra §. ſequenti.

§. QVARTVS.

Quomodo ea doctrina accommodanda ſit actibus contra leges ciuiles.

SVMMARIVM.

Enuntiatio tertia. Ex eo quod materia iuramenti non poſſit eſſe turpis, non rectè colligi quædam iuramenta non valere, num. 31.

Non eſſe nullum ex eo capite iuramentum appoſitum ſtipulationi pœnali de non reuocando teſtamento, num. 32.

Idem dicendum de iuramento addito ſtipulationi pœnali de contrahendo matrimonio, num. 33.

Idem de iuramento confirmante donationem omnium bonorum, num. 34.

Idem de iuramento confirmante contractus nullos ob bonum publicum, num. 35.

Explicatur ex quadam regula quomodo diſcernẽdum ſit quando iuramentum confirmãs id quod contra leges ciuiles eſt, ſit nullum, quia cadit ſupra materiam illicitam, num. 36.

31. TERTIA enuntiatio. *Ex dictis enuntiatione præcedenti non rectè colliguntur nonnulli iuris interpretes non valere iuramentum confirmans contractus irritos ob vtilitatem publicam, aut iuramentum quo confirmatur ſtipulatio pœnalis appoſita promiſſioni de non reuocando teſtamento, aut de contrahendo matrimonio, aut omnium bonorum donatio, & alia huiuſmodi. Quare*

Digitized by Google

ſi fortè in his eſt nullum iuramentum, aliunde petenda ratio eſt.

32. Percurramus enuntiationis partes, & explicemus. Ex eo quod dictum eſt iuramentũ cadens ſupra materiam illicitam nullum eſſe, neque relaxatione indigere colligit Couar. & alij irritum eſſe iuramentum appoſitum ſtipulationi pœnali adiectæ promiſſioni de non reuocando teſtamento, eò quod videatur eſſe bonis moribus contrarium. Sed quidquid ſit de eo, quod iure ciuili ſtatutum eſt de huiuſmodi ſtipulatione pœnali, de quo ſuo loco, ego certè ſecundùm ius naturale, etiam appoſita pœna, nullum in hoc inuenio peccatum. Quod enim peccatum eſt in eo quod aliquis apponat ſtipulationem pœnalem de non reuocando teſtamento? Hæc certè abſque peccato fieri poteſt. Quare ex parte materiæ cùm illicita non ſit, non repugnaret iuramento cõfirmari, hoc eſt, vim habere iuramentum in ratione religionis ſecundùm ius naturale, vt docent Molina tomo 2. de iuſtit. diſput. 271. Gabriel Vazquez de teſtam. ca. 3. dub. 7. num. 20. Idem dico de ſimilibus promiſſionibus, quando fiunt ſine vi dolo aut fraude. Per ſe enim loquendo ſi quis velit promittere ſine vi aut fraude, ſe non reuocaturum teſtamentum ſub pœna certę pecuniæ dandæ, nullum eſt peccatum, quia ipſe poteſt liberè diſponere de ſuis bonis iuſta de cauſa, & ita obligari ad non reuocandum teſtamentum, niſi ſupra dicta pœna.

33. Idem dico de eo quod infert Couar. ſcilicet ſtipulationem pœnalem de contrahendo matrimonio non confirmari iuramento. Et quidem ſi vigeat præceptum aliquod, quod prohibeat eo modo contrahere, talis ſtipulatio erit iure poſitiuo prohibita, & tunc verũ erit quod docet Couar. An verò ſit talis prohibitio dicam poſtea, cùm agam de pœnis appoſitis in ſponſalibus. Secundùm ius tamen naturale talis ſtipulatio non continet aliquid illicitum, & ita ex parte materiæ non repugnaret iuramento confirmari quoad obligationem religionis.

34. Idem dico de eo quod infert Anton. Gom. l. 69. Tauri, donationem omnium bonorum non confirmari iuramento, eò quod videatur contra naturalem legem, & auferat poteſtatem teſtandi, & afferat votum deſiderandi mortem donantis. Verùm in tali donatione abſolutè loquendo nullum peccatum eſt, cùm poſſit quis iuſta de cauſa abſolutè donare omnia ſua bona. Neque refert ſiquis ex eo ſumat occaſionem optandi mortem donantis, idem enim opponi poſſet inſtitutioni maioratus, quæ ſecundùm omnes licita eſt. Vndè ex parte materiæ non repugnat iuramentum illi appoſitum inducere, ſaltem obligationem religionis, vt docet Molina tomo 1. tract. 2. diſputat. 151. & tomo ſecundo diſputat. 280. in principio.

35. Idem dico de contractibus etiam nullis ob bonum publicum. Ex parte namq; materię in multis eorum non repugnat naſci obligationem religionis, quia in celebrandis illis cõtractibus inualidè nullũ peccatum eſt, vt in eo quod quis teſtetur ſine ſolemnitate. Non enim illicitum eſt, quod per contractum irritũ quis rem alteri tradat, quamvis alter retinere non poſſit. Vndè ex hac parte non repugnaret ex iuramento appoſito naſci obligationem religionis, vt docet Gabriel Vazquez dub. 2. citat: An autem in prædictis caſibus iuramentum inducat obligationem religionis, & quare non inducat, conſtabit ex ſequentibus.

36. Verùm cũ videamus nonnulla prohibita iure ciuili, quibus tamen appoſitum iuramentum ſeruatur, cũ alijs appoſitum non ſeruetur, ideò explicare oportet quomodo id diſcernendum ſit, vt intelligamus, quando iuramentum appoſitum contra id, quod lege ciuili cautũ eſt, reijciatur ex eo capite videlicet, quia cadat ſupra materiam illicitam. Nam quando ex alijs capitibus reijciatur dicendum eſt in ſequentibus. Atque omiſſis varijs Doctorum diſtinctionibus de legibus, quæ reſpiciũt bonum publicum, aut bonum priuatum, quæ neq; firmæ, neq; ſolidæ ſunt, mihi videtur vera doctrina, & apta regula quã tradit Gabriel Vazquez 1. 2. diſp. 171. cap. 3. in principio, vt probat hęreticum non peccare, neque contra leges delinquere, ſi ſua bona alienet poſt commiſſum crimen. Quoties verba legis potiùs feruntur in actum, quã in perſonam, non prohibetur actus tanquam peccatum, ſed potiùs leges diſponere videtur circa firmitatem, & robur ipſius actus. Veluti cùm lex prohibet, ne fiat teſtamẽtum, niſi cum tali ſolemnitate, non ita prohibet, vt peccatum ſit teſtari contra formam legis, ſed ſtatuitur, vt teſtamentum ſecus factum firmitate careat. Cùm verò verba legis diriguntur in perſonam, tunc peccatum eſt aliquid facere contra legis diſpoſitionem. Huiuſmodi ſunt leges, quæ prohibent regijs miniſtris munera accipere, arma, vel pecunias extra regnum deferre, aut quæ taxant pretia rebus, prohibent enim ne quis vendat, niſi tantùm taxato pretio. Quam doctrinam ex parte tradidit Bart. in *l. ſiquis pro eo*, vbi ait has poſteriores leges obligare in conſcientia, & ita iuramentum cadens ſupra illas nullum eſſe, quia impleri ſine peccato non poteſt: priores autem dicit non obligare in conſcientia, ſed ſolùm qualificare contractum, vt non valeat, vel irritetur, ſi aliter fiat: vnde iuramentum cadens contra has leges eſſe obligatorium, cũ ſine peccato impleri poſſit. Pro qua Bart. doctrina refert Panormitanus in cap. *cùm contingat, de iureiurand. in 6.* Angelum de Peruſio in conſ. quod incipit. *Domina Catharina.* Referunt etiam alios Alciatus in dicto cap. *cùm contingat*, num. 9. & Couar. 2. p. relect. cap. *quamuis pactum*, §. 2. n. 2. & fatetur eſſe communem legiſtarum, quamvis eam reprobet Panormitanus loco citato, ſed inutili funda-

fundamento. Dicit enim idem eſſe prohibere actum factum à perſona, vel perſonæ ne faciat actum. At in æquiuoco laborat Panormitanus. Cùm enim Bart.dicit legem ferri in actum,nõ dicit ferri quoad obligationem exercendi,vel non exercendi, ſed quoad robur actus, quod lex ab illo tollit,ſi fiat tali modo, ſiue fiat cum peccato,ſiue abſque illo. Approbat etiã ex parte hanc Bart.doctrinam Suarez dicto lib.2.cap. 20.num.11.Diligenter ergo verba legum conſideranda ſunt,an ferantur in perſonas prohibendo,vel præcipiendo, an verò ferantur tantùm in actum, vt inde cognoſcamus, quando iuramentum cõtra illas ſit nullum, ex eo quod cadat ſupra materiam illicitam.Quod ſi ſit iuramentum contra leges,quę feruntur in actus, & aliàs iuramentum ſit nullum, id ex alio capite proueniet iuxta dicenda in ſequentibus enuntiationibus. Ideò diximus iuramenta de non reuocando teſtamento, de pœnali ſtipulatione appoſita matrimonio,de donatione omnium bonorum,non eſſe irrita quia illicita,cũ leges illæ nõ ferantur in perſonas,ſed in actus.

§. QVINTVS.

Quæ obligatio iuramenti, quando lex illi reſiſtit.

SVMMARIVM.

Quarta enuntiatio. Nullum eſſe iuramentum lege prohibente actum confirmari illo, ſiue ſit lex Pontificia, ſiue ſæcularis,num.37.

Primam concluſionis partem certam eſſe,ibid.

Poſſe reſiſtere Pontificem & Principem ſæcularem, ne apponatur iuramentum probatur, numero 38.

Principem ita poſſe prohibere, ne adhibeatur iuramentum, vt ſi apponatur, nulla ſit obligatio iuramenti oſtenditur, num.39.

Tales leges eſſe iuſtas,neque aduerſari libertati Eccleſiaſticæ,num.40.

Iure etiam ciuili iuramentum non admitti ad firmandum contractum lege prohibitum,n.41.

37. QVARTA enuntiatio eſt. *Si lex reſiſtat iuramento, dum prohibet illo confirmari contractum aliquem, nullius prorſus obligationis eſt iuramentum. Vndè neque relaxatione indiget. Reſiſtere autẽ poteſt non ſolùm lex Pontificia,vt in Tridentino Seſ. 25. de regularibus cap. 16. cùm prohibet renuntiationem iuramento firmari, ſed etiam ciuilis, vt in multis iure Caſtellæ cautum eſt,ne confirmentur iuramento,quæ æquiſſimæ leges ſunt,neque aduerſæ libertati Eccleſiaſticæ, neque quoad hanc partem hoc titulo reuocari ab Eccleſia poſſunt.*

Duæ ſunt huius enuntiationis partes.Prima eſt quando lex reſiſtit iuramento prohibens ne iuramentum apponatur, tale iuramentum adhibitum nullius roboris eſſe, neque relaxatione indigere. In qua prima parte nulla difficultas eſt. Si enim lex prohibet iuramentum, poteſt inhabilem reddere ad iurandum, ſicut reddit aliquos in aliquibus euentibus inhabiles ad votum,cap.1. *de his quæ vi*,& explicabitur magis in 2. p.

38. Tota autem difficultas eſt in ſecũda parte huius concluſionis, in qua aſſerimus reſiſtere poſſe iuramento Principem ſæcularem pro ſua poteſtate,ita vt iuramẽtum tunc appoſitum nullam obligationem pariat. Et quidem id ita factum eſſe à Principibus ſæcularibus in Caſtella conſtat ex l.10.& 11.tit.1.lib.4.compilat. & idem etiam legibus Luſitanię cautum docet Molina, & Pinellus locis infra citandis, & iuſtitiam harum legum Hiſpaniæ, Luſitaniæ, & Burgundiæ in hac parte laudat, & probat Petrus Buſius,l.1. num.17. de tranſaction. Atque id poſſe Principem ſæcularem efficere docent Couar.in cap.*quamuis pactum de pactis*.1. p. §.3. num.8.& 2.p.§.1.num.8.Azeuedo in dicta l.11. à num.2. Gutierrez in *auth. ſacramenta puber.* à num.46.Molina tom.1. de iuſtit.tract.2. diſp. 147.verſic.*ex his colligo*,& verſic.*quoad poteſtatem*,Pinellus,*l.2.C.de reſcinden. vend*.p.3.cap.1. num.11. Padilla ibid.num.35. Petrus Ledeſma 2.tomo ſum.tract.1.cap.4.dub.2.Sanchez lib.3. ſum.cap.22.à num.6. Oſualdus alijs citatis lib. 21.cap. 13. in notis litera A. & plures alios refert Additionator Seraphini priuileg. 76. numero 19.

39. Verùm quamuis DD. iſti & alij multi conueniant ſæcularem Principem poſſe reſiſtere iuramento, & prohibere, ne fiat, nolunt tamen concedere ita impedire, vt ſi iuramentum fiat nulla ſequatur obligatio. Sic cenſet Couar.dict.2.p.§.1.num.8. Barboſa, *l.1.§.1. nu. 70.& 71.D.ſoluto matrimonio*,& Parlador. lib. 2.rer.quotid.cap.4.& Oſualdus in dicto cap.litera A.in fine,& litera P. Ego tamen exiſtimo ſæcularem Principem non tantùm poſſe reſiſtere iuramento, ita vt prohibeat ne fiat, ſed etiam impediendo effectum iuramenti, ita vt ſi fiat,nulla ſequatur obligatio. Docet Molina locis citatis,& Sanchez ca.citat.num.10. & 11. Gabr.Vazquez de teſtamen.capite 3.dub.2. Et planè hanc fuiſſe intentionem Regum Caſtellæ conſtat ex dict.l.11. in qua expẽdo illa verba,*y la obligacion no valga, ni haga fe, ni prueua.* Ratio autem ex eo petenda eſt. Quia ſicut cùm quis iurat alicui ſe aliquid daturum,ſi ille nolit accipere, ablata materia iuramẽti, corruit eius obligatio, ita etiam Princeps auferendo materiam iuramenti, priuſquam in eam inducatur iuramentum, efficit, vt iuramentum adhibitũ nullius ſit roboris. Prius eſt enim materiam eſſe capacem iuramenti quam iuramentum vim habere,materia autem iuramenti honeſta eſſe debet,non turpis,neque indifferens; actus verò iam nullus per poteſtatem publicam non eſt actus virtutis alicuius,ſed indifferens.Non enim

enim eſt fidelitatis; quia nulla infidelitas eſt, quod ego non impleam aliquid, quod implere non teneor: non iuſtitiæ, cùm actus ſit nullus: non charitatis erga ſe, vt in ſolutione latroni facta: non redemptionis vexationis, vt in ſolutione vſurarum: non religionis, quia iuramentum non facit materiam ſuam eſſe materiam religionis; ſed in ſuo genere relinquit. Cũ ergo poteſtas publica reddendo actum irritum extraxerit illum à ratione virtutis, & iuramẽtum cadere debeat ſupra actum virtutis, inde eſt, quod impediatur reſultare obligatio iuramenti, quamvis adhibeatur. Quam rationem non ſunt aſſecuti iuris interpretes, & ideò in hoc valdè hallucinantur, nos autẽ conſequenter loquimur & certiſſimis nixi fundamentis. Vnde ſi tale iuramentum adhibeatur, cùm legibus reſiſtentibus nullum ſit, non eget relaxatione aliqua. Hinc conſtat non eſſe veram illam regulam, iuramentũ ſeruandum, quando in ſeruando nullum eſt peccatum. Licet enim in hac parte regula negatiua ſit vniuerſaliter vera, ſcilicet non eſſe ſeruandum, quando ſine peccato impleri non poteſt: at affirmatiua non eſt vniuerſaliter vera, poteſt enim eſſe iuramentũ irritum ex alio capite. Sed & alio etiam modo poſſumus intelligere Principẽ ſæcularẽ poſſe impedire effectum iuramenti. Quia ille poteſt etiã remittere obligationem iuramenti in materia ſubiecta eius poteſtati. Quare ea poteſtate vtens iuramentũ hoc in eiuſmodi contractibus adhiberi prohibẽs, remiſiſſe videtur, ſubintelligitur enim in eiuſmodi iuramento ea conditio, niſi Princeps aliud iuſſerit, vt docet multis allegatis Couar. in dicta relectione p. 1. §. 3. n. 11. Quomodo autem his non obſtet textus in cap. licet, dicam infra.

40. Atque ex hoc diſcurſu conſtat eiuſmodi leges ſæculares iuſtas eſſe, neque aduerſas Eccleſiaſticæ libertati. Non enim ea diſpoſitio tendit ad impediendam Eccleſiaſticam immunitatem, ſed ad defendendam propriam iuriſdictionem. Nam cùm propter iuramentum res deuoluatur ad forum Eccleſiaſticum, *cap. fin. de foro compet. in 6.* rectè potuit Princeps cauere, ne eo modo prorogarẽt laici iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & locum darent multis expenſis in tribunalibus Eccleſiaſticis lites proſequentes, vt docent DD. citati. Harum itaque legum iuſtitiam & æquitatem defendit Pinellus ibidem. Non poſſe autem eas leges ab Eccleſia interdici, nec reuocari ex eo conſtat. Quia non poteſt Eccleſia efficere contractum illum, vel materiam validum, cùm non ſit ſubiecta eius poteſtati. Nullo autem perſeuerante contractu non poteſt manere materia iuramenti, vt dicebamus.

41. Iure etiam ciuili mihi eſt maximè certũ non admitti iuramentum ad firmandum contractum lege prohibitum, vt expreſsè decernitur in *l. non dubium, C. de legibus.* Cuius legis deciſionem Couar. reſtringit primò, quãdo cadit iuramentum ſupra materiam turpem. Secundò vt intelligatur in contractibus nullis ob bonum publicum. Quam ſecundam limitationem probant Suarez & alij. Sed neutra probãda eſt, neque conuenit vniuerſalitati, cum qua loquitur textus. Nec enim ibi ſermo eſt de aliquo contra vtilitatem publicam; ſed ad compeſcendam quorundam Curialium auaritiam. Et quamvis ex eo deſumpta ſit legis occaſio, non tamen ſolùm prohibuit iuramentum adhiberi, in confirmationem turpis actus, ſed in vniuerſum, ne eo prætextu religionis iuramẽti fraus fieret legibus prohibentibus, & irritantibus contractus. Subijcio verba. Ipſa enim ſatis manifeſtè vtramque limitationem reijciũt. *Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quàm nouellas trahi generaliter imperamus, vt legiſlatori quod fieri non vult, tantùm prohibuiſſe ſufficiat, cæteraq; quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere, hoc eſt, vt ea quæ lege fieri prohibentur ſi fuerint facta, non ſolùm inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur, licet legiſlator fieri prohibuerit tantùm, neque ſpecialiter dixerit inutile eſſe debere, quod factum eſt. Sed & ſi quid fuerit ſubſecutum ex eo, vel ob id quod interdicente lege factum eſt, illud quoque caſſum atque inutile eſſe præcipimus. Secundum itaque prædictam regulam, quæ vbicunq; non ſeruari factum lege prohibente cenſuimus, certum eſt neque ſtipulationem huiuſmodi tenere, nec mandatum vllius eſſe momenti, neque ſacramentum admitti.* Hæc Imperator. Cùm ergo omnia vniuerſim, quæ facta ſint contra leges Imperatorias prohibentes tàm veteres, quàm recentes, irrita & nulla eſſe decernantur, & multa ſint, quæ neque ſint contra vtilitatem publicam, neque verò turpia, & vlteriùs ſacramentum prohibeatur admitti, aut eiuſmodi actibus contra leges adijci, planum eſt iure ciuili non admitti iuramentũ ad firmandum contractum lege prohibitum. Facit etiam pro hac ſententia textus in *l. iuris gentium, D. de pactis,* ibi: *Quoties pactum à iure communi remotum eſt, ſeruari hoc non oportet, nec legare, nec iuſiurandum de hoc adiectum, neque agat ſeruandum.* Vbi obiter obſerua illud *neque legare* corruptæ legi, vt notat Duaren. ibidem, legendum ergo, *neque ligat*, ligari enim pactis homines dicimus, id quod etiam notauit Gothophredus ibidem, & Cuiatius lib. 1. obſeruat. cap. 24. Dicitur autem à communi iure remotum pactum, quod eſt contra leges, non verò, quod eſt tantùm ob cauſam publicam, vt ibidem aduertunt Duarenus, & Gothophredus. Quare idem eſt pactum à communi iure remotum, quod pactum contra regulas iuris ciuiles, *l. 28. eodem.* Idem etiam conſtat, ſcilicet, reſiſtere ius ciuile iuramento ex *l. 122. ſiquis Inquilinus, §. 3. iuncto etiam, §. fin.* ibi: *Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, iuſiurandum*

contra

Digitized by Google

contra vim legum, & auctoritatem iuris in teſtamento ſcriptum nullius eſſe momenti. Quod adeò verum eſt, vt conditio iuriſiurandi ſit ex his, quæ habentur pro non adiectis iure ciuili, *l. 8. D. de conditionibus inſtit.* & dixi ſupra lib. 3. Idē etiam conſtat ex *l. ſiquis pro eo 56. D. de fideiuſſor. ſiquis pro eo, qui libertus non eſſet, & operas præſtiturum ſe iuraſſet fideiuſſor erit, nō tenebitur.* Cùm enim contractus nullus eſſet, nulla ſecuta eſt obligatio. Vndè iuramentum non eſſe modum inducendę obligationis iure ciuili notauit ibi Gothophred. Quamuis exiſtimauit aliter dicendum iure Canonico, de quo poſtea. Hic tamen textus non mihi videtur ſatis intētum probare, quia non dicitur non teneri iurātem, ſed non teneri fideiuſſorem: quia contractus adhuc manſit nullus, & ideò non tenetur fideiuſſor, licet iurans teneri poſſit, cùm iuramentum non excedat limites iurantis. Infra tamen oſtendam ex eo quod contractus maneat nullus, non ſubſiſtere obligationem iuramenti. Neque his obſtat textus in *l. vt iuriſiurandi, D. de oper. libert.* Agitur enim ibi de operis, quæ in officio conſiſtunt, & reſpiciunt commodum perſonale, & quas debet libertus patrono, non de fauorabilibus, quę communia ſunt ingenuis atque libertis, quidquid dicat Couar. Cū autem illæ operæ debeantur patrono à liberto, rectè potuit in illam promiſſionem cadere iuramētum, eſt enim iuſtus, & licitus contractus non prohibitus. Videndus Gabriel Vazquez cap. 3. de teſtam. dub. 2. cit. Quare non rectè Petrus Buſſius ad *l. 1. de pactis*, num. 8. & 9. ſenſit eſſe ſpecialem iuris ciuilis diſpoſitionem, vt ex pacto liberti cum patrono confirmato iuramento oriatur actio & obligatio. Nec enim ſpeciale eſt in eo contractu, ſed generale, vt quicunque licitus confirmari iuramento poſſit. In prędicta autem lege tantùm ſermo eſt de operis proprijs debitis à libertis.

§. SEXTVS.

Quam vim habeat iure ciuili iuramentum ſupra actus inualidos?

SVMMARIVM.

Iure ſæculari nullum eſſe iuramentum cadens ſupra contractum iure nullum, quicunque ille ſit, num. 42.
Quæ probanda ſunt proponuntur, num. 43.
Primum probatur, num. 44. & 45.
Secundum probatur, num. 46.

42. QVINTA enunciatio. *Iure ſæculari (ſecludo nunc Pontificium) ſiue ciuili, ſiue Caſtellæ contractus, qui ipſo iure nullus eſt, ſiue ſit in vtilitatem publicam, ſiue priuatam, & tam ſi addatur iuramentum, nullum robur accipit in ratione contractus. Imò neque iuramentum validum eſt, neque relaxatione indiget in eo foro, & ſæpè neque in conſcientia.*

43. Hęc concluſio eſt, de qua potiſſimè inter Doctores certatum eſt, & in varias ſententias diuiſi ſunt, quæ paſſim referuntur à DD. & videri poſſunt apud Thomam Sāchez lib. 3. ſum. cap. 12. nu. 8. & alios. Ego tamen vniuerſè exiſtimo duo, iure ſæculari nullos contractus remanere adhuc adiecto iuramento, & prætereà nullum eſſe iuramentum adiectum contractibus iure nullis, quicunque illi ſint. Docet Iaſon in *authen. ſacramenta pub.* Fortunius tract. de vltimo fine, illatione 19. Alciatus in dicto cap. *cùm contingat.* Oſualdus cit. alijs lib. 21. cap. 15. litera P. Donellus lib. 21. comment. c. 15. Quamuis non mihi omninò placeat eius fundamentum. Petrus Buſſius in *l. 1. num. 8. D. de pactis, & in l. 1. num. 4. D. de iure iurando*, & alij, quos refert Seraphinus priuilegio 61. num. 1. Duo ergo probanda nobis ſunt. Primum eſt per iuramentum non addi robur contractibus iure nullis in ratione contractus. Secundum neque ipſum iuramentum in ratione iuramenti robur habere.

44. Quod attinet ad primum, iure quidem Cęſareo non eſt nimis ambigendum, propter deciſionem in dicta *l. non dubium*, & alijs citatis *§. præced.* Neque his obſtat textus in *authent. ſacramenta pub. C. ſi aduerſus venditorem*, de quo textu dicam §. ſequenti. Idem dicendum eſſe de iure Caſtellæ & Luſitaniæ, cùm apertiſſimè reſiſtant adiectioni iuramenti, oſtenſum eſt §. præcedenti.

45. Sed probemus magis in particulari, & oſtendamus nullum diſcrimen eſſe, ſiue apponatur iuramentum actibus iure nullis ob vtilitatem publicam, ſiue priuatam. Idque oſtendo iſta conſideratione. Vel hæc differentia, quod iuramentum adiectum confirmet quoſdam contractus, alios verò non confirmet, naſcitur ex parte materiæ, quia vna eſt illicita, altera verò licita, vel ex ipſa natura iuramenti, vel ex diſpoſitione aliqua iuris poſitiui. Nihil iſtorum dici poteſt. Ergo dicendum eſt iuramentum nihil magis roboris addere his actibus, quàm illis. Minorem oſtendo, quoad omnes ſuas partes. Primò non eſſe diſcrimen ex parte materiæ. Quia quamvis Suarez, & alij exiſtimauerint eſſe diſcrimen, quia cēſent omnem actum contra vtilitatem publicam eſſe illicitum, & peccatum, hoc tamen verum eſſe non poteſt. Quia licet ſi actus hic & nunc prohibitus ob vtilitatem publicam, præiudicium illi afferret, eſſet illicitus, & ex conſequenti nullius momenti eſſet iuramentum adiectum, ſi tamen hic & nunc non nocet Reipublicę, etiāſi nociuum eſſet ſi vt plurimum ita fieret, nihilominus eſt licita materia prout hic & nunc fit. Similiter ſi contractus ob vtilitatem publicam non ſolùm eſſet prohibitus per legem illum irritantem, ſed etiam ſub culpa prohibentem iuxta doctrinam à nobis traditam ſupra §. 4.

Digitized by Google

§. 4. Licet hic & nunc nociuus non eſſet ille contractus Reipublicę, tamen, quia non deficeret ratio legis in communi, illicitus eſſet, & iuramento confirmari non poſſet. At multæ leges irritant tantùm contractus ob bonum publicum non prohibendo perſonis. Quare in eo quod quis faciat contra illas non peccat. Exẽplum ſit in lege præſcribente ſolemnitatem teſtamentis, quæ cenſetur eſſe ob vtilitatem publicam primariò, & nihilominus, qui ſine ea ſolemnitate teſtaretur, non peccaret, & tamen non confirmatur iuramento eiuſmodi teſtamentum, vt docent etiam Doctores oppoſitæ ſententiæ, ſi verum eſt teſtamentum ita eſſe irritum, vt neque naturalem obligationem pariat, de quo dicam §. ſequenti. Item renuntiatio facta à Nouitio ante duos mẽſes vltimos probationis, ſine ſolemnitate Tridentini eſt nulla etiam iuramento adiecto, quæ lex reſpicit bonum publicum: & tamen quia lex iſta non fertur in perſonas, ſed in actum, qui contra illam ageret, non peccaret. Adde etiam cõtractus cũ agricolis non ſeruata forma contractus. In illis enim legibus, quæ formam illis præſcribunt, publica verſatur vtilitas, ne deficiat agricultura, nec ſecus facti firmantur iuramento, & tamen in illis contractibus abſque ea ſolemnitate celebratis nullum peccatum committitur. Præterea non repugnat irritari contractus ob bonum publicum, ſine eo, quod lex dirigatur ad perſonas, ſed tantùm ad actum ipſum, vt explicui §. 4. & tunc actus illi non firmarentur iuramento, & fierent ſine peccato. Ergo non eſt vniuerſaliter verũ, ideò actus irritos ob bonum publicum non firmari iuramento, quia ſunt de materia illicita, & ex conſequenti non eſt vniuerſaliter loquendo differentia ex parte materiæ inter cõtractus irritos ob bonum publicum, vel priuatum. Maximè cùm etiam leges reddentes irritos contractus ob bonum priuatum, poſſent etiam ferri directè in perſonam, & non ſolùm in actum contrahendi. Deinde neque eſt diſcrimen aliquod proueniens ex natura iuramenti, quod apertius eſt quàm vt longa probatione indigeat. Quia iuramentum ex ſe tantùm inducit robur religionis, vt dixi ſupra §. 1. Ergò ex natura iuramenti prouenire non poteſt, vt iuramentum adiectum huic actui irrito, illud validum efficiat, alium verò relinquat inualidum. Quare ſi iuramentum validum efficeret contractum irritum ob vtilitatem priuatam, validum etiã efficeret cõtractum irritum ob vtilitatem publicam, cũ ſemper eadem ſit natura iuramenti. Denique neque hoc diſcrimen oriri poteſt ex iure ciuili, aut laico. Quia nullũ ius eſt, quod conſtituat hoc diſcrimen inter iuramenta adiecta actibus irritis ob vtilitatem publicam, & priuatam, vt conſtat ex dicta *l. non dubium. C. de legibus*, quam expendi §. præcedent. & dicta *l. iuriſgentium, D. de pactis*, & idem dico de legibus noſtri regni.

46. Reſtat probemus ſecundam partem, ſcilicet nullam eſſe vim iuramenti adiecti his cõtractibus irritis ſiue ob vtilitatem publicam, ſiue priuatam. Donellus in loco citato probat. Quia quidquid contra ciuiles leges annullãtes fit, eſt illicitum & peccatum. Sed non rectè, vt ſupra ſatis oſtenſum eſt. Quare alia ratione probandum eſt, & meo iudicio manifeſta. Quã vt proponam, ſuppono primò, quod dixi ſupra §. 3. iuramentum cadens ſupra materiam indifferentem nullius roboris eſſe. Deinde eos contractus & actus eſſe lege ipſa ſæculari nullos. Ex his ergo hanc infero rationem. Ergò iuramentum eſt nullum. Probo conſequentiã. Quia iuramentum non eſt obligatorium, niſi cadat ſupra materiam virtutis. Sed contractus iure nullus non eſt iam materia virtutis, ſed indifferens, vt dixi §. 5. Ergo iuramentum eſt omnino nullum. Quare impoſſibile eſt vt iuramentum cenſeatur vim aliquam habere iure ciuili & ſæculari: niſi probetur per ius ipſum contractum prius effectum validum, vt accedente iuramento ſit validus in ratione contractus. Quod tamen nullo ciuili iure, neque Caſtellæ cautum eſt. Vndè non poſſum non mirari Doctorum vulgus in oppoſitam ſentẽtiam abiiſſe. Ex quibus etiam fit contra Suarez dicto libro ſecundo ca. 29. neque indirectè per iura reddi validum contractum: Id enim eſſet iam valere contractum, quod iura non diſponunt, imò contradicunt. Adde etiam prohibitum & irritum pactum de non contraueniendo l. 28. D. de pactis. Quare abſque vllo fundamento rationis & iuris eum modum dicendi Suarez ſecutus eſt.

§. SEPTIMVS.

Quid dicendum iure Pontificio.

SVMMARIVM.

Sexta enuntiatio. Idem dicendum iure Pontificio & quamuis aliquid addat iuri ciuili, non tamen illi contrarium, num. 47.

Iuramentum additum contractibus laicorum iure nullis non firmari iuramento iure Pontificio probatur, num. 48.

Quid addiderit ius Pontificium ſupra ciuile explicatur, num. 49.

Impugnatur Antonius Faber circa intellectum diſpoſitionis Pontificiæ, num. 50.

Tribus obiectionibus fit ſatis, num. 51. 52. 53.

47. SEXTA enuntiatio. *Idem prorſus dicendum eſt iure Pontificio. Itaq; contractus laicorum ipſo iure nulli nullum prorſus robur accipiunt ex iuramento, & licet ius Pontificium aliquid addiderit diſpoſitioni iuris ciuilis, non tamen contrarium illi.* Quare admiratione dignum vulgarem errorem ſine fundamento iuris iudicum

Digitized by Google

dicum ſubſellia occupaſſe. Docent Doctores quos refert Seraphinus dict. priuil. 61. nu. 1. & Geminian. in d. cap. *licet de iure iurando, in 6* n. 7. vbi Additionator dicit idem tenuiſſe Rotam in antiquis eodem tit. Anchar. ibid. n. 6. Petrus Buſſius loco ſupra cit.

48. In hac enuntiatione duo explicanda & probanda ſunt. Primum eſt. Ius Pontificium ex adiecto iuramento non decreuiſſe confirmari contractus in ratione cõtractus, aliàs iure nullos. Quia ſine iure manifeſto non poſſumus affirmare eos contractus effici validos adiecto iuramento, cùm iuramentum id non habeat ex natura ſua, vt ſupradictũ eſt. At nullum ius Canonicum dicit hos contractus valere, ſed tantùm aſſerit iuramentum ob eius religionẽ ſeruandum eſſe inuiolabiliter. Quæ duo ſunt inter ſe valde diuerſa, vt attigimus ſupra in principio huius capitis. Hoc autem quod ius canonicum dicit ſufficienter ſaluatur in eo, quod licet contractus maneat irritus in ratione contractus, iuramentum tamen ſit validũ, quæ vt dixi, ſunt valdè diuerſa, & pariunt diuerſos effectus. Certè in cap. *cùm contingat de iure iurando*, dicitur: *Quamuis contractus non ſit obligatorius ſecundum legitimas ſanctiones, ne tamen tali prætextu contingat viam periurijs aperiri, ſeruandum eſſe iuramentum.* Et in capite *quamuis pactum de pactis in ſexto*, ſeruari etiam iuramentum debere præciſe dicitur, & capite *licet mulieres de iure iurando in ſexto*, idem dicitur, & præcipitur iudicibus laicis, ne non relaxato iuramento audiant contra præfatas alienationes, quibus quidem verbis non traditur robur contractui, ſed ſeruari dicitur iuramentum. Facit etiam quod cap. *debitores de iure iurando*, eodem modo dicitur ſeruandum eſſe iuramẽtum de ſoluendis vſuris ob religionem iuramenti, cùm tamen contractus ſit omninò nullus, neque obligationem pariat. Facit etiam textus in cap. penult. de pignoribus, vbi contractus improbatus manet, & nullus, ſatis factũ tamen iuramento, cùm miſerit per infidelem nuntium intra tempus. Aliàs ſi contractus valuiſſet ob iuramentum additum, non iuberetur rem cum fructibus computatis reſtituere, vt aduertit optimè Cuiacius ad caput *ex reſcripto, de iure iurando*. Deinde probo alia manifeſta ratione meo iudicio. Quia iuramentum natura ſua non valet efficere illum contractum validum. At in Pontifice non poteſtas, qua efficiat validos contractus laicorum aliàs nullos, cùm materia illa, vt præcedit iuramẽtum, non ſubdatur poteſtati Pontificis. Vndè Gabriel Vazquez dubio ſecundo citato inquit, difficultate non carere, quod contractus iure humano nullus poſſit in alijs, quàm in terris Pontifici ſubiectis effici validus ratione iuramenti. Quia Pontifex non poteſt in alia ditione contractus laicorum irritos efficere, aut validos. Cui doctrinæ fauet etiam Archidiaconus, qui in dicto capite *licet*, ſcribit illud tantùm habere locum in locis ſubiectis dominio temporali Pontificis. Quibus indicat non poſſe in alijs locis validum effici contractum auctoritate Pontificia. Eidem doctrinæ accedit Petrus Buſſius dicta lege prima, numero ſeptimo, de iure iurando. Cùm ergo iuramentum non habeat natura ſua, & alias poteſtas Pontificis non ſe extendat ad eos efficiendos validos, non eſt vndè dicamus contractus illos iuramento adiecto valere. Adde etiam nullum eſſe finem, qui exigat, vt Pontifex eum valorẽ actibus irritis concederet. Satis enim conſultum eſt animarum periculis, ſi iuramenta ſeruari præcipiantur, propter rationem quam ſtatim aſſignabo.

49. Quid ergo addiderit ius Pontificium ſupra ius ciuile iam explico. Materia iuramenti, vt diximus ſupra §. 2. & 3. debet eſſe honeſta, & non indifferens, neque turpis, itaque materia indifferens, cùm non ſit actus virtutis, non eſt capax obligationis iuramenti. Ideò ius Ciuile cùm non attendat, quem quiſque ſibi finem præſtituat, ſed quid ſequatur ex natura contractus prohibiti, & irriti, decernit iuramentum non eſſe ſeruandum, vtpote nullius momenti. At quia homo cùm operatur, poteſt materiæ indifferenti finem honeſtũ præſtituere, vt ſi iuret quis ſe ſoluturum id, quod amiſit in ludo pecunia credita ex honeſto fine, ſcilicet ne in ſua fama ſequeretur damnũ, aut ob alium bonũ finem: & in eo caſu teneat iuramentum, cũ cadat ſupra materiam honeſtam ex fine operantis, ius Pontificium quod conſcientiam reſpicit, negat actionem, relaxationem tamen concedit, & non agi contra iuramentum, donec relaxetur ſolùm ob vitationem peccati. Quia tutius eſt, at ſine actione aliqua, vt docet Buſſius loco modò citato n. 7. Quare tota hæc lex Pontificia in præſumptione fundatur. Vndè qui ſciret ſe non iuraſſe ex honeſto fine addito huiuſmodi contractibus, in conſcientia non egeret relaxatione, quamvis in iudicio agere non poſſet. Cumque Princeps cenſeatur efficere id, quod facit, meliori modo quo poteſt, & Pontifex non poſſit reualidare contractum aliàs nullum in materia non ſubiecta eius dominio, cenſendus eſt hac via tantum proceſſiſſe.

50. Ex his colligo non rectè Anton. Fabrum errore 41. Pragmat. cap. 5. cenſuiſſe iuris Canonici conſtitutionem de confirmandis actibus iure inualidis, velutí renũtiatione ſucceſſionis ſtrictè accipi debere, neque ad alios caſus extendi. Et quidem ſi ego iudicarem contractus validos effici adiecto iuramento, & id poſſe præſtare Pontificem, ſentirẽ cum Antonio Fabro ſolùm ad contractus expreſſos extendendam eſſe Pontificiam conſtitutionem, cùm reualidatio eorum prouenire debeat ex ſpeciali lege, quę tantùm loquitur de his, & non alijs. At quia id Pontifex non poteſt, vt probatum eſt, non ſatis percepit vir acutiſſimus,

quæ eſſet diſpoſitionis Pontificiæ vis in eiuſmodi conſtitutionibus: tantùm vult ſeruari iuramentum quod præſumit factum ex honeſto fine. Hoc autem eandẽ rationem habet in quouis alio contractu, cùm etiam alijs honeſtus finis adhiberi poſſit, & ideò in omnibus alijs eadem diſpoſitio eſt, contractus autem inualidi remanent, cùm nequeat Pontifex eos validos efficere.

51. Sed contrà ſententiam iſtam obijcitur primò. Quia materia iuramenti debet eſſe actus virtutis. Sed contractus iure nullus non eſt actus virtutis. Ergo iuramentum cadens ſupra illos obſeruari non deberet. Sed præcipitur obſeruari iure Pontificio. Ergo ſignum manifeſtum eſt redditam eſſe materiam illam validam, aliàs nulla eſſet obligatio iuramenti. Reſpondetur ſi leges illæ, quæ obſeruari decernũt iuramentum eſſent latæ ab his, qui poſſunt reualidare contractus, concederem vtique contractus effectos validos eo ipſo, quod adijceretur iuramentum. At cùm Pontifex ſit qui ſeruari decernit, cuius poteſtati non ſubditur materia eorum contractuum, neque reualidatio, ideo dico non effici validos, ſed præcipi nihilominus obſeruari, quia præſumit ex honeſto fine iuramentum emiſſum. Docet autem Gabriel Vazquez loco citato, cõſentaneè ad principia Theologica iuramentum de contractu nullo, ſi ex honeſto fine fiat, eſſe obligatorium. Id ergo reſpiciens Pontifex decernere potuit, vt iuramentum appoſitum ſeruaretur. Quod ſi inſtes. Ergo idem dicendum erit de obſeruatione iuramenti, quando cadit ſupra actus irritos ob bonum publicum. Neque vniuerſè neganda eſt ſequela, neque vniuerſè concedenda, ſed ad iudicandum iuxta ea quæ dicemus, §. ſequenti.

52. Secundò obijcitur. Quia iura Pontificia diuerſimodè loquuntur, quando tantùm volũt iuramentum ſeruandum eſſe ob religionem iuramenti, atque loquuntur in prædictis capitibus, in quibus tribuunt robur actibus confirmatis iuramento. Nam in primo tantùm exigunt, vt iuramentum ſeruetur, c. *debitores de iure iurando,* at in alijs dicunt omninò ſeruandũ eſſe, cap. *quamuis pactum de pactis*. Particula autem omninò ſignificat firmitatem contractus. Hoc argumento vtitur Thomas Sanchez lib. 3. ſum. cap. 12. num. 5. Sed nulla hæc obſeruatio eſt, & eodem modo loqui iura conſtat, cùm etiam in dict. cap. *quamuis pactum*, dicatur: *ideò ſeruandum iuramentum, quia non vergit in damnum ſalutis æternæ.* Quibus verbis tantùm vrget Pontifex obligationem iuramẽti ex religione prouenientem. Quod ſi inſtet aliquis, etiam iuramentũ ex dolo, vel metu factum eſſe ſeruandum ex religione: & tamen in citato capite expreſsè loquitur Pontifex de ſeruando iuramento præſtito ſine vi & dolo. Reſpondeo adhuc aliquid eſſe ſpeciale, nempe vt iuranti ſine vi, & dolo, negetur actio in foro externo per Pontificem; donec relaxetur, quod rectè potuit decernere Pontifex ad euitationem periurij, quę tamen actio non negatur illi, qui vi aut dolo iurare compulſus eſt.

53. Denique obijcitur cap. *quamuis de pactis*, ibi: *Licet improbetur iure ciuili, ſi confirmetur iuramento, valeat contractus*, non dicitur, *valeat iuramentum*, ſed contractus. Expendo etiam illa, *licet improbetur iure ciuili.* Id ergo valere decernit Pontifex, quod iure ciuili improbatur, iure autem ciuili improbatur contractus. Sed reſpondeo iuxta dicta in primis textum illum diuerſimodè intelligendũ comparatione ſubditorum Pontificis in temporalibus, & comparatione aliorum. Quoad primos valet contractus, quia poteſt Pontifex in ſua ditione temporali vim tribuere contractibus. Quoad alios verò cõtractus manet nullus, & tantum viget religio iuramenti. Deinde dico legibus ciuilibus vtrũque improbatum eſſe, & contractum fieri validè, & iuramentum etiam validè apponi, vt conſtat ex dictis ſupra §. 5. Ius ergo Canonicum vult valere non cõtractum illum in ratione contractus, ſed contractũ quatenus præcisè ſubeſt iuramento, hoc eſt, vinculum ipſum iuramenti. Quia donec relaxetur, negat actionem, neque admittit aliquid contra iuramentum præſtitum ſine vi, & fraude.

§. OCTAVVS.

Ex doctrina tradita colliguntur nonnulla.

SVMMARIVM.

Iuramentum additum contractibus nullis ob vtilitatem publicam, non ſolùm non confirmare contractum, ſed neque ipſum iuramentum robur habere, num. 54.

Obijcitur & diluitur, num. 55.

Limitatur tradita doctrina, num. 56.

Quando lex prohibet & fertur in perſonas nullum eſſe iuramentum firmans actum contra illam explicatur exemplis, num. 57.

Inſpiciendum eſſe quod iure prohibeatur, & ſupra quid cadat iuramentum, num. 58.

Alienationem rei dotalis, & alios contractus, de quibus ibi, non firmari iuramento, n. 59.

Quid dicendum de iuramento appoſito ſponſalibus & matrimonio explicatur ex dictis, num. 60.

54. IAM facilè eſt iuxta doctrinam traditam enuntiationibus præcedentibus definire, quid dicendum ſit in multis peculiaribus caſibus, quorum nonnullos percurram, & proponam breuiter, quia de illis latè agere non eſt huius loci.

Primò ergo colligitur contractus nullos ob vtilitatem publicam adiecto iuramento non ſolũ robur non accipere, in ratione cõtractus

ſed

ſed neque iuramentum eſſe ſeruandum, & eſſe omnino nullum. Voco autem contractus irritos ob vtilitatem publicam (quod alij non ſatis explicant, & vno verbo nobis explicuit Gabriel Vazquez dub. 2. cit. n. 30.) eos omnes, qui deficiunt in forma & ſolemnitate præſcripta, quales ſunt teſtamentum, matrimonium, contractus minorum, & ludi, renuntiatio nouitij, alienatio rerum Eccleſiaſticarum, & alij, quibus iure Canonico vel ciuili præſcripta certa quædam forma & ſolemnitas eſt. Dico ergo, quantũuis his actibus nullis addatur iuramentum, nec validari in ratione actus, neq; iuramentum ſeruari. Ius enim Canonicum in obſeruatione iuramenti de his non locutum eſt, vt conſtat ex capitibus adductis.

55. Sed contra hanc illationem videtur eſſe, quod contractus minorum, in quibus certa ſolemnitas requiritur, ſunt validi, ſi confirmẽtur iuramento, iuxta conſtitutionem Federici Imperatoris in *Auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit.* vbi eorum iuramenta ſuper cõtractibus rerum ſuarum non retractandis inuiolabiliter obſeruari præcipiuntur: & cũ aliàs ſit diſpoſitio eius Principis qui potuit validum efficere contractum, ſequitur adiecto iuramẽto contractum valere, & actionem dari. Multa in huius expoſitionem dici poſſunt, quæ perſtringam, & inſinuabo tantùm. Valde hoc Authenticum reprehendit Duarenus eodem tit. *ſi aduerſ. vendit* pag. mihi 111. col. 1. Ego tamen exiſtimo diſpoſitionem hanc tantùm verſari in contractibus minorum aliàs iure validis, quibus nulla deeſt ſolẽnitas iuris, vt benè probat Donellus lib. 21. cap. 13. & Petrus Buſſius *l. 4. nu. 4. D. de iure iurando*, & multi etiam quos referũt, & ſequuntur Burgos de Paz, l. 1. Tauri n. 288. Matienço lib. 5. Compil. tit. 4. l. 2. Gloſſa 9. num. 10. Ac tametſi Iaſon, Cynus, Salicetus, Baldus & alij, quos refert Gail lib. 2. obſeruat. c. 4. id in vtramque partem diſputent, concludunt tamen ſi contractus minorum tantùm ſit nullus ratione defectus ætatis, confirmari iuramento, non verò, ſi ſit nullus ex defectu ſolẽnitatis. Pro qua doctrina plures refert Seraphinus priuileg. 83. n. 43. & ſequentibus. Et idem ipſe ſequitur ex diſpoſitione huius Authentici n. 50. verſic. *Ex his omnibus colliguntur.* Quare in ea conſtitutione negatur beneficium reſtitutionis ratione minoris ætatis, ſi contractus aliàs ratione ſolemnitatis validus confirmetur iuramento. Addo etiam ſiquis exiſtimet minores naturaliter ſaltem obligari, dicet etiam valere contractus iuramento adiecto quoad naturalem obligationem. Ego tamen verius puto ex contractibus pupillorum iure nullis neque naturalem obligationem oriri, vt docet etiam Miſingerius *inſtit. ad tit. de auctor. tutor.* Pichardus ibidem, & alij non pauci. Vide de obligatione minorum Seraphinum priuil. 83. loco citato, Buſſium in *l. verum 11. §. ſciendum, num. 9. & ſequentibus, D. de minorib.* Denique de contractu cum minore Couar. ſentit non ſolùm illum non firmari iuramento, verùm neque iuramẽtum ſubſiſtere. Exiſtimat enim Couar. peccare eum, qui contrahit cum minore quia directis verbis prohibetur contrahens, & ideò ſub peccato illi prohibetur cum minori cõtrahere, quia & prohibetur accipere & retinere. Vndè & iuramentum in eo caſu cadens ſupra actum illicitum nullum erit.

56. Verùm doctrina huius illationis non ità vniuerſè accipienda eſt, vt ſi omnibus actibus irritis ob vtilitatem publicam, in quibus ſcilicet præſcribuntur certa forma, atque ſolemnitas, addatur iuramentum nullius ſit roboris. Poteſt enim contingere, vt adiectum ſeruari debeat ex præſumptione boni finis præſtituti ab operante. Quod diſcernendũ eſt nonnullis obſeruationibus, quas præ oculis habere debemus, & in generali adduxiſſe noſtro inſtituto ſit ſatis. In primis inſpiciendũ eſt, an ius præſcribens ſolemnitatem & formam tantũ eam requirat, vt faciat fidem in iudicio, & ſolùm quoad hunc effectum reddiderit irritum actũ factum ſine forma, non verò quoad naturalem obligationem, quæ aliàs ſequeretur. In eo enim caſu ſeruandum iuramentum eſt in vtroque foro, & habebit locum compenſatio in foro conſcientiæ contra negantem, aut retinentem. Exemplum ſit in teſtamento minùs ſolemni, in quo mihi, vt dixi lib. 5. valdè probabile eſt defectum ſolemnitatis non tollere naturalem obligationem. Et idem vniuerſè dicendum in his actibus, in quibus iure ciuili non tollitur naturalis obligatio. In his enim remanet obligatio naturalis, ſupra quam validè cadat iuramentũ. Cui doctrinæ fauere debent quotquot ad iuramenti valorem requirunt, quod cadat ſupra naturalem obligationem, quos refert Thomas Sanchez lib. 3. ſummæ cap. 12. q. 2. Ad quas fortè leges pertinet ea, quæ prohibet ludum pecunia credita.

57. Secundò iuxta ea, quæ dixi ſupra §. 4. inſpiciendum eſt, quomodo aſſeratur lex prohibens & irritans aliquem actum ex non ſeruata forma, an non tantùm annullet, ſed etiam prohibeat, & dirigatur in perſonam: tũc enim non ſolùm actus erit nullus, ſed etiam illicitus, & iuramentum adiectum erit nullum, vtpote cadens ſupra materiam illicitam. Sic non valet iuramentum clerici de renuntiatione fori, prohibentur enim *cap. ſi diligenter de foro competenti.* Sic etiam arrharũ donatio non ſolùm non firmatur iuramento, ſed etiam non ſubſiſtit iuramentum. Quia vt inquit Couar. 2. pa. §. 2. numero 6. & Roderic. Suarez l. 1. fori lib. 3. tit. de *las Arras*, quæſt. 3. Regia lex donationem hanc prohibet, & dirigit verba prohibitionis in ipſum donantem, atque adeò illicita eſt talis donatio, & iuramentum non eſt validum.

58. Tertiò inſpiciendum eſt attentè, quid ſit id, quod iure prohibetur, & quid ſit id, ſupra

Digitized by Google

quod cadat iuramentum. Poteſt enim contingere, vt non cadat ſupra id quod prohibitum eſt,& ita valeat. Explicemus ſigillatim.Si contractus conſiſtat in actione,quę reſpicit tempus pręſens,& in ea perficiatur,& addatur promiſſio de non contraueniendo, eaque iuramento firmetur,nulla eſt confirmatio,nullumque iuramentum re ipſa, niſi fortè potuerit eſſe bonus finis operantis iuxta dicta. Ratio eſt, quia ea promiſſio de non contraueniendo contra leges eſt,argumēto tex.in *l.28.de pactis*.Si enim prohibetur ipſe contractus, ſimul prohibetur ea pactio de non reuocando. Aliàs fruſtranea eſſet lex, quæ annullaret contractum, ſi non excluderet etiam pactum de non reuocando. At ſi contractus perficiatur actione,quæ reſpicit tempus futurum, & ſeparari poſſit à promiſſione de non reuocando, ſi tunc promiſſio iuramento firmetur,tenet iuramentum, datur tamen actio iuranti *cap.debitores de iur.iur.cap. ad audientiam,de his quæ vi, cap.ad aures eodem.* Sunt enim duæ promiſſiones ſeparabiles inter ſe & ſupra aliquam earum poteſt cadere iuramentum ſine peccato,& ſine prohibitione iuris. Denique ſi promiſſio contractus non eſt ſeparabilis à promiſſione non reuocandi, & non contraueniendi, iuramentum tantùm confirmabit in caſibus ſupradictis, non aliter.

59. Secundò colligitur alienationem rei dotalis iuramento non firmari,neque renuntiationem futuræ ſucceſſionis, neque donationē inter virum, & vxorem, neque donationem vltra quingentos ſolidos ſine inſinuatione,neque donationem omniū bonorum præſentium. Iſti enim contractus ſunt ipſo iure nulli, vt ſuis locis videndum eſt.Idem dico de renūtiatione ſub iuramento de alimentis futuris ſibi debitis. Contractus etiam cum prodigo non firmatur iuramento,quod etiam docet Couarruuias ſecunda parte §.3. numero finali, licet ex diuerſo fundamento; ſentit enim ille eſſe peccatum contrahere cum prodigo,quia eſt in illo mentis defectus. Sed an etiam iuramētum his actibus adiectum relaxatione indigeat, petendum eſt ex doctrina tradita, attentè conſiderando an lex non tantùm feratur in actum, ſed etiam in perſonas,ita vt actus ſit illicitus.

60. Vltimò colligitur quid dicendum ſit de iuramento adhibito in contractu ſponſalitio, & matrimonij.Si enim matrimoniū ſit inualidum ex defectu publicæ ſolemnitatis, vel inhabilitatis contrahentis, non ſolū non firmatur iuramento,ſed neq; iuramentū habet vim, neq; relaxatione indiget. Eſt enim peccatum contrahere matrimonium cum illo impedimento.Et præterea pone aliquem eo modo ducere vxorem,& iurare, inquiro quis ſit ſenſus illius iuramenti?Si eſt aſſertorium, falſum eſt, cùm reuera non contrahat matrimonium: ſi eſt promiſſorium de non contraueniendo,nullum eſt, cùm non poſſit obligari ad vſum matrimonij inualidi.Similiter in ſpōſalibus,ſiquis ea celebret, & iuramento confirmet,tenetur non reſilire,ſi valida ſponſalia fuerint, ſubintelligendo tamen eaſdem conditiones, quæ in ipſis ſponſalibus ſubintelliguntur.

§. VLTIMVS.

Quid dicendum de iuramento per vim, & metum extorto?

SVMMARIVM.

Quæ ſunt certa ſtatuuntur, num.61.
Variæ ſententiæ de valore iuramenti metu extorti, iure poſitiuo, num.62.
Poſſe ius Pontificium reddere nullum eiuſmodi iuramentum, num.63.
Iure ciuili iuramentum dolo, & metu extortum additum actibus validis nullius eſſe momenti, num.64.
Impugnantur in hoc quorundam placita, num.65. & 66.
Idem dicendum iure Luſitaniæ atque Caſtellæ, numero 67.
Iure ciuili, & canonico iuramentum vi extortum additum actibus inualidis ob vtilitatem publicam, nullum eſſe, num.68.
Idem dicendum iure ciuili, & Caſtellæ qui additur contractibus nullis ob vtilitatem priuatam, num.69.
Quid dicendum iure Pontificio, num.70.71
Reijcitur aliquorum diſtinctio, num.72.73. & 74.
Iuramentum confirmans matrimonium ex metu irritum, nullum eſſe, num.75.
Idem dicendum de iuramento addito ſponſalibus ex metu contractis, num.76.

61. QVÆSTIO poteſt intelligi de metu leui, & de metu graui, poteſt etiam intelligi de metu iuſtè incuſſo propter motiuum aliquod honeſtum, & de metu iniuſtè illato. Certum ergo eſt, ſi loquamur de metu leui, validum eſſe iuramentum metu extortum. Quia ipſe à ſe metum repellere poteſt, vt dixi ſupra lib. 4. Similiter certum eſt valere iuramentum ex metu extrinſeco imminentis periculi,& iuſtè etiam incuſſo, quia ipſe ſibi metum infert. Addo etiam iure naturæ certū eſſe valere iuramentum etiam ex metu graui, & iniuſto conceptum. Quia cum eo metu eſt ſufficiens voluntarium ad peccatum. Ergo, & ad colendum Deum per votum, & iuramentum, & ita diximus de voto ſupra li. 7. cùm de impedimento ordinis ageremus.

62. Quare tota difficultas eſt, an iure poſitiuo ſit nullum iuramentum metu extortum. In quo variæ ſunt DD. ſententiæ. Quidam in vniuerſum docent quoduis iuramentum metu extortum valere, ſiue ſit in confirmationem cōtractus validi ſiue inualidi. Sic docere videtur Thomas Sanchez lib. 4. de Matrimonio diſpu-

diſputatione 24. quæſtione 1. iuncta argumentorum ſolutione, Franciſcus Suarez lib. 2. de iuramento cap. 10. num. 4. Iuncto ca. 11. nu. 10. qui, & alios refert, Cuiacius *cap. 1. & 2. de iure iurando*, plures etiam refert Oſualdus in epitome Donelli lib. 21. cap. 13. litera Q. Alij verò docent in vniuerſum quodlibet iuramentum metu extortum nullum eſſe, plures pro hac ſententia refert Additionator Seraphini priuilegio 110. n. 5. Alij denique diſtinguunt, quando iuramentum additur contractibus iure improbatis, tunc enim dicunt non valere: at verò quando additur actibus iure validis, tunc valere. DD. huius ſententiæ poſtea referemus.

63. In primis certum ſit poſſe ius Pontificiũ reddere nullum eiuſmodi iuramentum. Quia poteſt ex parte Dei remittere obligationem religionis, cùm ſit promiſſio Deo facta, cuius materia eſt contractus humanus. An etiam ius ciuile potuerit reddere nullum eiuſmodi iuramentum, conſtabit ex dicendis infra. Nunc autem non inquirimus, quid potuerit eſſe, ſed quid habeat de facto, an ſcilicet re ipſa iuramentum metu conceptum valeat. Quo ſuppoſito ſub diſtinctione explicanda quæſtio eſt: & primò loquemur, quando iuramentum metu conceptum additur actibus validis; poſtea verò, quando adijcitur actibus inualidis.

64. In primo caſu aliter dicendum eſt iure ciuili, aliter iure canonico. Nã iure ciuili mihi perſuadeo iuramentum dolo atq; metu extortum eſſe nullum, & nullius obligationis, etiam ſi cadat ſupra actus validos. Id côuinco ex Federici conſtitutione in dicto *Auth. ſacramenta puber.* vbi iuramentum metu, atque dolo extortum nullius eſſe momenti dicitur, ſiue à maioribus, ſiue à minoribus adhibeatur. Oſtendimus autem §. pręcedenti cum Donello, & alijs Federicum ibi agere de iuramento adiecto contractibus aliàs validis. Sed videamus, quid Theologi reſpondeant. Thomas Sanchez diſp. citata numero 5. in ſolutione 2. dicit communem ſenſum eſſe Authenticum illud correctũ eſſe per ius canonicum in *capite ſi verò, & cap. verùm de iure iurando*, quatenus conſtituit Federicus iuramenta metu extorta nullius eſſe momenti; & cùm materia iuramenti ſit ſpiritualis, in ea iuri canonico ſtandum eſt *cap. 2. de iure iurando in 6.* Franciſcus Suarez dicto cap. 11. numero 17. dicit non pertinere ad legem ciuilem declarare, an illud iuramentum obligaret: neque poſſe irritari ratione materię, ſi materia ſit licita, & valida: & ideò Federici conſtitutionem intelligendam eſſe in ordine ad forenſe iudicium ſeculare. Sed reſpondet rurſus, ſi iuramentis puberum tributa eſt vis confirmandi contractum aliàs inualidum, eã vim denegari iuramentis extortis metu, & dolo, & ita non valere, neque vllius eſſe momenti in ordine ad confirmandum contractum in ratione contractus; valere tamen in ratione iuramenti, & quoad obligationem religionis. Idem docuiſſe videtur Fortunius Garcia lib. de vltimo fine illatione 22. n. 463. cũ ſequenti, cùm dicit Authenticum illud intelligendum eſſe, vt iuramentum metu extortum nullum ſit, quoad obligationem homini adquiſitam: ea enim ex tali iuramento non adquiritur: non tamen quoad obligationem adquiſitam Deo, de qua ius ciuile nihil diſponit, ne mittat falcem in meſſem alienam.

65. Sed nihil iſtorum mihi probatur. Atque vt incipiam àb hac vltima ſolutione Suarij, & Fortunij; illa non probatur. Supponit enim Authenticum in 1. part. agere de contractibus inualidis, firmatis tamen iuramento puberum ſponte facto, & eam efficaciam negari iuramentis quorumcumque extortis metu. Cùm enim iam oſtenſum ſit non agi, niſi de contractibus minorum validis, quibus adijcitur iuramentum, non poteſt in eo ſtare differentia inter iuramenta puberum ſponte facta, aut ex metu, & dolo, quod vnum confirmet, alterum non confirmet. Sed ſuppoſito quod contractus ſit verè validus, ita obſeruari vult à puberibus, vt nec beneficium reſtitutionis detur ratione minoris ætatis: alterum verò neque à maioribus, neque à minoribus obſervari. Deinde id quod primo loco dicit Suarez tantùm intelligi in ordine ad forenſe iudicium ſæculare, non ſatis intelligo, quid ſibi velit. Id enim eſt quod volumus, conſtitutionem Federici reddere nulla iuramenta metu extorta adiecta etiam actibus validis à ſibi ſubditis, & apud ſuos iudices. Quod ſi legitimè efficere potuit Federicus, ſtat pro nobis Suarez. Sin autem non potuit, nulla erit eius conſtitutio in hac parte, vt dicebat Thomas Sanchez, ad cuius ſolutionem examinandam iam accedamus.

66. Denique non placet quod dicit Thomas Sanchez. Primò. Quia vt dicamus eam conſtitutionem eſſe correctam per ius canonicum, oſtendendum eſt, repugnare conſtitutionem iuris canonici, & Federici, quod tamen non oſtẽditur, nec enim repugnant. Nã licet demus ius canonicum decernere ſeruanda iuramẽta metu extorta: attamen id intelligendum erit ſuppoſita habilitate terminorum, ideſt, iuramẽto aliàs valido. Pone enim nõ cadere ſupra materiã licitam, vel honeſtã, ſed reipſa indifferentem, & ita conſtare, non potuit dicere ius canonicum ſeruandum eſſe. Præterea pone iuramentum metu extortum ad confirmandum contractum aliàs nullum ob publicam vtilitatem, in quo caſu communis ſententia docet eſſe nullum iuramentum, non poteſt dici in eo caſu ſeruandum, cùm in eodem caſu iuramentum etiam ſponte factum nullius ſit roboris. Quare ius canonicum ſeruanda dicit iuramẽta alias valida, quæ autem inualida fuerint, non præcipit ſeruanda. Cumque ea iuramenta metu extorta facta ſint inualida iure Ciuili, & ab habente legitimam poteſtatem, non poteſt ex deciſione iuris Canonici deduci illa eſſe

ſeruanda, cùm ea deciſio intelligatur de validis iuramentis. Solùm ſupereſt oſtendamus Imperatorem potuiſſe, ea iuramenta metu extorta irritare, quod iam ſupra oſtenſum eſt §.5. & docet aperte Molina tom.1.de iuſtit.tract.2. diſp.149.num.13.

67. Idem quoque dicendum eſt iure Luſitaniæ in libro 4. Ordinamenti, titulo 5. omninò prohibetur adhiberi contractibus etiam validis iuramentum ſine Regis facultate, quod in praxi ſeruari dicit Molina ibidem num.16. A fortiori eodem iure nulla erunt iuramenta extorta per dolum, & metum. Idem dicendum Caſtellæ iure, quandoquidem etiam dicta *lege 10. & 11. titulo 1. libro 4. compilationis*, prohibentur contractus aliàs validi confirmari iuramento nonnullis caſibus exceptis; &, ſi iuramento confirmentur, efficiuntur nulli. At ſi actus redditus eſt nullus per poteſtatem legitimam, nulla poſtea ſuper eos cadere poteſt obligatio iuramenti, vt ſupra oſtendimus, cùm iam non maneant actus alicuius virtutis. Iure autem Pontificio, quid dicendum ſit conſtabit ex ſequentibus.

68. In ſecundo vero caſu, ſi ſermo ſit de iuramento adiecto contractibus inualidis, dicendum eſt primò. Si contractus eſt nullus ob vtilitatẽ publicam in ſenſu ſupra explicato, ſicut iuramentum ſponte factum nullam obligationem inducit, in nonnullis caſibus iuxta regulas traditas, à fortiori etiam neque metu extortum. Id quod exiſtimo verum tam iure ciuili, quàm canonico. Iure ciuili cùm ſupra oſtenſum ſit impeditam eſſe omnino obligationem iuramenti aduenientis actibus inualidis *lege non dubium C. de legibus.* Iure etiam Pontificio argumento textus in *ca. ſi diligenti de foro competente*, & in Tridentino ſeſſione 25. de Regul. cap. 16.

69. At quando contractus eſt nullus ob vtilitatem priuatam, ego exiſtimo iure ciuili certum eſſe nullam etiam naſci obligationẽ propter vniuerſalem illam conſtitutionem in d. *lege non dubium*, & de iure ciuili docet expreſſe Seraphinus priuileg. 110. num. 11. verſic. *Ex ſupra dictis ergo.* Idem dico iure Regni Caſtellæ, & Luſitaniæ, quod rectè efficere potuerunt Principes ſæculares pro ſua poteſtate.

70. Iure autem Pontificio attentè inſpectis Pontificijs conſtitutionibus ego diſtinguendũ cenſeo. Si iuramentum promiſſorium cadat ſupra promiſſionem diuerſam à promiſſione de non reuocãdo iuxta dicta §. præcedenti, tũc exiſtimo iure Pontificio robur habere iuramẽtum, & ſeruãdum, etiamſi metu extorqueatur, & relaxationem petendam. Hanc partem tantùm conuincunt ea omnia, quæ ex iure Pontificio adducuntur, vt in *cap. debitores de iure iurando* de ſoluendis vſuris diuerſa eſt promiſſio à promiſſione de non repetendis, & iuramentum adimpletum eſt ſoluendo, neque contra illud ſit, ſi poſtea repetatur, quod ſolutum eſt. In *c. ſi verò*, agitur de iuramento de renuntiando beneficio, quæ promiſſio eſt diuerſa à promiſſione de non repetendo. Quo etiam ſenſu intelligendus textus in *ca. Abbas, & in c. ad audientiam de his quæ vi.* Et expendo in d. *c. ad audientiã*, dixiſſe Pontificem non obſtante iuramento prædicto, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandũ beneficium tenebatur. Sic etiã intelligendus textus in *c. verum de iure iurãdo*, ibi enim etiam agitur de eo, qui latroni promittit pro ſaluanda vita aut rebus ſuis tuendis, in quo vides diuerſas obligationes ſeparari.

71. At ſi promiſſio de non repetendo ſeparari non poſſit ab obligatione, in quam cadit iuramentum, quia cõtractus iam eſt perfectus, tunc exiſtimo quoties cadit ſupra contractum inualidum, etiam iure Pontificio iuramentum nullam obligationem inducere, neque relaxatione indigere. Ad id me mouet, quod videam in d. *c. cùm contingat, & d. c. quamuis pactum, & d. cap. licet mulieres*, cùm ſeruari præcipitur iuramentum cadens ſupra actus nullos, excipi quando metu, & dolo extortum eſt. Neq; enim dici poteſt ſenſum eſſe, quando ſponte fiunt, valere contractus in ratione contractus, & cõfirmari religione iuramenti, quando verò non fiunt ſponte, valere iuramentum, non tamen confirmari contractus in ratione contractus. Nam iam ſupra oſtenſum eſt Pontificem pro ſua poteſtate, & in materia non ſibi ſubiecta non potuiſſe validos efficere contractus. Quare cùm in prima parte earum conſtitutionũ Pontificis non poſſit eſſe ſenſus iuramento confirmari contractus, ſed tantùm ſeruandum eſſe virtute religionis; cùm excipitur iuramentum dolo aut metu extortum, proculdubio ſenſus eſt nullam obligationem ex eo naſci, atque ideò neque relaxatione indigere. Hanc ſententiam quoad hanc partem docet Gloſſa in d. *cap. quamuis pactum* verbo *non vi.* Abbas in d. *cap. cum contingat* n. 3. quem ibi ſequitur Alciatus cum alijs, Felinus in *cap. de iure iurando*, n. 2. Syluester *v. iuramentum* 4. quæſt 8. citatis Decio, Archidiacono & Bart. plures etiam DD. refert Seraphinus priuileg. 110. num.7. & ſequentibus. Ratio autem, quare Põtifices in his conſtitutionibus diuerſimodè loquantur de eiuſmodi iuramentis, ea mihi videtur eſſe. Quia cũ in Pontificis poteſtate ſit relaxare iuramẽtum, quoad obligationem promiſſionis erga Deum nomine Dei, cuius vicem gerit, ſicut relaxat obligationem voti, ideò in primo caſu noluit relaxare, quamvis poſſet, quia per repetitionem, quam non contraueniendo iuramẽto habebat, poterat remedium adhiberi. At in ſecundo caſu; cùm iuramentum etiam caderet ſupra non repetendũ, noluerunt iuramentum ſtare, ſed relaxare in odium extorquentis per iniuriam, vt remedium ſupereſſet repetitioni, & ne impediretur iuramento.

72. Ex his colligitur primò non eſſe veram eam diſtinctionem, qua vtuntur aliqui, ſcilicet,

iura-

Digitized by Google

iuramentum metu extortum valere, quando cadit ſupra actus iure validos, non verò quando ſupra inualidos. Hæc enim ſecunda pars non poteſt eſſe vniuerſim vera. Nam promiſſio vſurario facta aut latroni ex metu cadente in virum conſtantem eſt iure naturali nulla, vt dixi lib. 4. & tamen ſeruatur iuramentum illud *cap. debitores, et cap. verum de iure iurando.* Atque idem dico de reſignatione beneficij, quæ ad liberalitatem pertinet: & tamen iuramentum ſeruatur *c. ſi vero de iure iurando c. Abbas, & c. ad audientiam, de his quæ vi.* Ergo non poteſt eſſe vniuerſim verum iuramentum cadens ſupra actus inualidos metu extortum, nullum eſſe, neque relaxatione indigere.

73. Secundò colligo neque etiam ſuſtineri poſſe aliorum diſtinctionem, qua rem iſtam explicare, & conciliare ſibi videtur diuerſa iura, ſcilicet, in foro externo iuramentum metu extortum nullius roboris eſſe, in foro tamen conſcientiæ ſeruari debere. Et ideo ius Pontificium in dict. *capite cum contingat*, & ſimilibus excludere iuramentum dolo, & vi præſtitum, in iudicio ſcilicet, & tribunalibus, at verò in *capite debitores*, & ſimilibus dicere eſſe ſeruandum, & relaxationem petendam pro foro animæ, quaſi in iudicio ad agendum ea abſolutio neceſſaria non ſit. Qua diſtinctione rem iſtam explicat Gregorius de Valentia 3. tom. diſput. 6. generali, quæſtione ſeptima, puncto 4. §. 3. ſequitur Fachineus lib. 8. controuerſia. cap. 102. & in eam videtur inclinare Suarez in verbis ſupra relatis. Hanc tamen conciliandi rationem minùs probo. Quia etiam in foro externo requiritur relaxatio iuramenti iure Pontificio, quando cadit ſupra actus aliquos inualidos, vt conſtat ex *capite debitores de iure iurando*, vbi de foro externo ſermo eſt. Neque valet ſolutio, quam inſinuare videtur Gregorius de Valentia loco citato ſe loqui, quando per vim, & iniuriam extorqueatur iuramentum. Nam ſi tantùm per iniuriam extorqueatur, & non per vim, tunc dicit etiam in foro externo abſolutionem eſſe petendam vt in dicto *capite debitores.* Hęc, inquam, interpretatio non placet. Quia in *capite ſi verò de iure iurando*, agitur de foro externo, & de iuramento per vim extorto, & in *capite Abbas, & c. ad audientiam, de his quæ vi*: & tamen iuramenti conceditur abſolutio. Ergò ea conciliatio per diſtinctionem fori, & poli, iure non ſubſiſtit.

74. Tertiò colligo, neque etiam ſuſtineri poſſe diſtinctionem aliam, quam inſinuare videtur Seraphinus priuilegio 110. num. 11. iure Pontificio, tunc iuramentum obligationem inducere, cùm actus, ſupra quem cadit, non requirit liberam omnino voluntatem: At ſi ius requirat liberam omnino voluntatem, tunc non obligare iuramentum. Exemplum ponit in matrimonio, & in reſignatione beneficij, quæ omnino debent eſſe libera. Hæc tamen diſtinctio mihi non videtur ſufficiens ad rem iſtam explicandam. Quia ad donationem liberalem requiritur iure naturę, & poſitiuo libera omnino voluntas, cùm ſit actus liberalitatis, vt oſtendi ſupra lib. 4. & tamen promiſſio vſurario aut latroni facta iuramento firmata ſeruanda eſt ob religionem iuramenti *cap. debitores, & cap. verum, de iure iurãdo*: & de reſignatione beneficij ſermo eſt in dicto *cap. Abbas, et cap. ad audientiam*: & nihilominus beneficium abſolutionis impenditur, Ergo ſignum eſt etiam obligare iuramentum iure pontificio in his, quæ requirunt liberam omnino voluntatem.

75. Quartò colligo, ſi matrimonium ex metu contractum confirmetur iuramento, nullum eſſe iuramentum, cùm cadat ſuprà contractum nullum ob vtilitatem publicam, & pactum de non contraueniendo nullum ſit, cùm ſeparari non poſſit ab obligatione contractus: & ideò in eo caſu non eſſe opus aliqua relaxatione *capite cum locum*, & ibi Panormitanus *capite veniens el 2. de ſponſal. capite ſignificauit de eo qui duxit*, Gloſſa in *capite 2. de his quæ vi.* Seraphinus priuileg. citat. numero 11. in fine. Couarruuias 2. parte de matrimonio capite tertio, §. quinto, per totum, & alij, quos refert Additionator Seraphini priuileg. citat. numero 22. & alij quos refert Sanchez lib. 4. diſputat. 20. numero 15. Quis autem ſit ſenſus, quando iuramentum adhibetur matrimonio, quod nullum eſt, dixi §. præcedente.

76. Quintò colligo, quod attinet ad ſponſalia, ſi metu extorta ſint, & adijciatur iuramentum, tale iuramentum non obligare, neque relaxatione indigere. Docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 4. de matrimonio diſput. 21. num. 3. Moueor ex *capite ex literis, de deſponſat. impuber.* vbi de ſponſalibus iuratis ſermo eſt. Moueor etiam, quia contractus ſponſalium ex metu nullus eſt, & iure poſitiuo, & naturali, vt dixi ſupra lib. 4. Deinde, quia vt dicebam ſupra iſto §. quando promiſſio non retractãdi non diſtinguitur à promiſſione contractus, ſed iuramentum ſupra eam cadit, iure Pontificio non valet. In ſponſalibus autem promiſſio contrahendi matrimonium, & promiſſio non retractandi ſponſalia non ſeparantur: atque ideo iuramentum cadens ſupra illam nullam obligationem inducit. Quid autem dicendum ſit in foro conſcientiæ, ſi ſponſalia ex metu leui facta eſſent, & iuramento confirmata, petendum ex his, quæ dixi ſupra lib. 4.

Digitized by Google

CAPVT IX.

Sponſalia diſſolui mutuo diſſenſu.

SVMMARIVM.

Mutuo conſenſu diſſolui ſponſalia,n.1.
Etiam ſi ſint iuramento firmata,n.2.
Quid de ſponſalibus impuberum,n.3.
Idem de ſponſalibus impuberum præſumptis, numero 4.
Quid ſi ante pubertatem diſſenſit,& perſtat in diſſenſu,n.5.
Diſcrimen inter ſponſalia ante ſeptennium,& ante pubertatem,n.6.
Quid ſi ſponſalia impuberum, iuramento confirmentur,n.7.8.
Quid quando parentes contrahunt pro filijs, numero 9.
Obiectioni fit ſatis,n.10.

1. AGGREDIMVR deinceps explicare quibus ex cauſis diſſoluuntur ſpōſalia,quæ his verſibus comprehendũtur, apud Hoſtienſem.

Diſſenſus,crimen,fuga,tẽpus,& ordo,ſecundo,
Morbus,& affinis,vox publica, cũq; reclamãt.

Prima ergo cauſa diſſoluendi ſponſalia eſt mutuus contrahentium conſenſus *c.2.de ſponſal.* Quem textum iam ſupra ſatis explicui. Nō enim eſt contractus iſte indiſſolubilis natura ſua,& ita per eaſdem cauſas, per quas naſcitur, diſſoluitur. In hoc conueniunt DD. omnes. Verùm neceſſarium eſt,vt diſſenſus alterius non extorqueatur ab altero per vim, & metum iuxta dicta ſupra lib.4. aliàs nulla erit remiſſio,ſimiliter neceſſarium eſt,vt cùm alter eorum reſilit,alter acceptet eius remiſſionem, antequam pœniteat, aliàs valebit contractus ſponſalium: nec enim diſſenſu vnius ille,qui diſſenſit,liber euadit,donec alter acceptet.

2. Idem dicendum eſt,etiam ſi ſponſalia fuerint iuramento confirmata. Nam cùm materia iuramenti, in quam cadit, ſit promiſſio facta homini, altero remittente promiſſionẽ ceſſat obligatio iuramenti, quæ in illa fundabatur *c.debitores de iureiurand.*& dixi c præcedenti in principio,& ſupra lib.8. Atque in hoc conueniunt etiam DD. videri poſſunt Thom. Sanch.lib.1.de matrim. diſput. Rebel.lib.3. de matrim.quæſt.8.ſect.1.concluſ. 3. Toletus in ſum.lib.7.cap.21. Hoc tamen intelligendum eſt,ſi iuramentum confirmauerit ſponſalia. Si enim iuramentum ſit abſolutè Deo factum ſe ducturum aliquam fœminam pauperem, tũc non tenetur ducere,ſed poteſt in cœlibatu manere. Docet Molina to.1. de iuſtitia tractat.2. diſp.149.nu.10.Rebel.d.quæſt.8. art.1. num.4. Cuius ea optima ratio eſt. Quia iuramentum abſolutè factum Deo, & non certæ perſonæ habet rationem,& obligationem voti. At votum debet eſſe de meliori bono,& melius bonum eſt cœlibatus quam matrimonium. Addunt autem prædicti DD. id verum eſſe regulariter loquendo, niſi inſpectis circunſtantijs melius eſſet iſti homini nubere,quam vtrũq; enim cenſent Molina, & Rebellus obligare votum, vel iuramentum de ducenda vxore, quod in materia de voto diſcutiendum eſt. Addit etiam Rebellus illum, ſi nubat, teneri ducere illam pauperem fœminam, quàm abſolutè iurauit. Id tamen mihi nō placet. Quia ſi iuramentum de bono impeditiuo maioris boni eo modo conceptum nullum eſt,non tenebitur ducere pauperem ex eo iuramento, cùm nulla fuerit eius obligatio.

3. Sed hæc quę dicta ſunt de diſſolutione ſponſalium ex mutuo conſenſu, intelligenda ſunt de his,qui pubertatis annos exceſſerunt, & in pubertate contraxerunt ſponſalia. Nam de impuberibus contrahentibus ſponſalia ſtatutum eſt in *capite de illis cl.ex capite à nobis de deſponſatione impuberum*,vt ſi intra annos pubertatis contraxerint, non liceat eis ante pubertatem reclamare,neque eorum alicui, ſed expectandum erit tempus pubertatis. Secundò quod ſi vel vnus eorum reclamauerit, ſponſalia diſſoluuntur. Tertiò,quod ſi eorum aliquis priùs peruenit ad annos pubertatis, ſi alter, qui intra pubertatis annos eſt,poſtea pubes factus reclamauerit,etiam diſſoluuntur. Quartò idem etiam eſſe,ſi is,qui priùs pubertatem attigerit,reclamauerit. Quid enim opus eſt expectatione alterius,ſi vel vnius diſſenſus ſufficit ad ſponſalia diſſoluenda? Quintò,ſi pubes cum impubere contraxerit,pubes quidem reſilire non poteſt,ſed expectare tenetur an impubes poſtea,cùm pubertatem attigerit, velit reclamare,qui ſi reclamet,ſponſalia diſſoluitur,aliàs minimè. Hoc autem iure ſtatutum eſt in fauorem fragilis ætatis,ne ſæpè mutantes conſilium ſæpè reſiliant,& ſæpè contrahãt, Hinc fit ante pubertatem ex eo mutuo diſſenſu reſilire non poſſe *capite de illis*. Impuberes enim neque conſentire,neque diſſentire, neque etiam quidquam ante pubertatem ſcire vel intelligere exiſtimantur *l.vltima D.de iur.& facti ignorãtia,& l.1.C.de falſa moneta.* Atque ea quæ diximus vera ſunt,non tantùm in foro externo, ſed etiam in foro interno, vt docet Thomas Sanchez lib.1. diſputatione 51. quæſt.3.

4. Idem quod dico de veris ſponſalibus impuberum,intelligendum etiam eſt de ſpōſalibus præſumptis hoc eſt,contractis per verba de præſenti,cùm ea ſolùm habeant ſponſaliorum vim dict.*capite à nobis,de deſponſat.impub.* ſed oportet,vt ſtatim,poſtquam attigit pubertatem, reſiliat: alias ſi non reclamauerit, poſtea nō erit locus, cùm viſus ſit approbaſſe. Statim autem fieri dicitur poſt pubertatem, ſi intra

intra triduum fiat, argument. textus in *l. fin. C. de errore aduoc.* ibi, *in continenti, & l. fin. C. de iudic.* ibi, *illico autem, id eſt contra triduum.* Non eſt autem neceſſarium, vt expreſsè ratificet ſponſalia, ſed ſatis eſt, ſi non reclamauerit *dict. capite de illis,* ibi, *ſi cum ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, ſeparentur.* Ergò, ſi ad diſſoluenda ſponſalia requiritur reclamatio, ſatis erit ad firmitatem non reclamare. Cuius ea ratio eſt. Quia cùm ea ſponſalia ante pubertatem contracta fuerint valida, non eſt neceſſarius nouus conſenſus: matrimonium autem in ea ętate contractum erat inualidum, & ideo nouus conſenſus poſt pubertatem iure requiritur.

5. Quod ſi ante pubertatem diſſenſit, & ſemper manſit in eodem diſſenſu, etiam cùm pubertatem attingit, diſſoluuntur ſponſalia, nō ratione diſſenſus ante pubertatem, ſed ratione perſeuerantiæ in illo, poſtquam ad pubertatē peruenit, vt rectè docet Thomas Sanchez lib. 1. diſputat. 51. num. 16. At ſi interiùs diſſentiat poſt pubertatem, exiſtimat idem Thomas Sāchez numero 17. in foro conſcientiæ eſſe diſſoluta ſponſalia. Ego tamen conſequenter ad ea, quæ dixi ſupra illo lib. cap. 2. & etiam lib. 2. exiſtimo non ſufficere neque in foro externo neque interno, quando ille diſſenſus non manifeſtatur per verba, valere enim diximus cū conſenſu ficto alios contractus præter matrimonium.

6. Ex his colligitur longè diuerſam eſſe rationem de ſponſalibus contractis in infantia ante ſeptennium, & de contractis ante pubertatem, quod illa ſunt omnino nulla, & ideo nullum ex illis oriebatur impedimentum publicæ honeſtatis *capite 4. & 5. de deſponſat. impuber. & capite vnico eodem in 6.* in principio. Quare niſi poſt ſeptennium accederet cōſenſus, nulla erant; accedente autem conſenſu non conualeſcebant prima, ſed nouiter ſponſalia contrahebantur ex nouo conſenſu. Sponſalia autem poſt ſeptennium ante pubertatem, & valida ſunt, & eo tempore obligant, ita vt ſecunda ſponſalia oriri non poſſint, & ex illis iure antiquo oriebatur impedimentum publicæ honeſtatis, etiam ſi poſtea diſſoluerentur, vt conſtat ex dict. *cap. 4. & 5. de deſponſat. impub.*

7. Sed quæres quid dicendum ſit, ſi impuberum ſponſalia iuramento confirmētur? Nōnulli dicunt confirmari iuramento, & reſilire non poſſe, ſed implenda eſſe, etiamſi ad annos pubertatis peruenerint. Docet cum alijs Thomas Sanchez lib. 1. diſput. 51. quęſt. 3. num. 22. Eius fundamentum eſt, quod in *capite ex literis 10. de ſponſal.* ſponſalia inter impuberes iurata, etiam ſi alter ex eis reſilire vellet poſt pubertatem, ſeruare compellitur per cēſuras. Addit autem Thomas Sanchez nu. 29. vt eiuſmodi iuramentum confirmet ſpōſalia, neceſſarium eſſe, vt ſint proximi pubertati. In quo non loquitur conſequenter, ſed euertit ſententiam, quam primò defenderat, vt ſtatim oſtendam. Quod ſi iuramentum factum ſit, antequam eſſent doli capaces, & proximi pubertati, dicit eadem quæſtione num. 25. adhuc eſſe neceſſariam relaxationem, concedendam tamen.

8. Sed mihi longè probabilius videtur, etiam ſi iuramentum interponatur, adhuc remanere ſponſalia impuberum eiuſdem rationis. Docent nonnulli, quos refert idem Auctor num. 21. & ipſe iudicat eſſe probabilem. Inducor hac manifeſta ratione. Quia iuramentum, vt dixi cap. præcedent. in principio, ſequitur naturam obligationis, cui adiungitur, ſed ſpōſalia impuberum iure communi diſſoluuntur altero eorum reclamante, cùm ad pubertatē peruenerit. Ergò idem etiam eſt, quamuis iuramentum accedat. Vt enim dicamus alium effectum habere iuramentum, deberet eſſe in hoc ſpecialis iuris diſpoſitio, quæ non eſt. Idque conſtat, quia ex *cap. ex literis,* quod adducit Thomas Sanchez, non colligitur valida fuiſſe impuberum ſponſalia. Quod ex ipſius doctrina manifeſtè conuinco. Si vt iuramentum eam vim haberet, deberet fieri à proximis pubertati: ſi eo tempore malitia ſupplebat ætatem, jam erant ſponſalia omnino firma, & nonerāt ſponſalia impuberum. Conſtat manifeſtè. Quia ſi proximi ſunt pubertati, quando malitia ſupplet ætatem, poſſunt validè contrahere matrimonium, multò à fortiori poſſunt valida omnino inire ſponſalia. Ergo ſi eo tempore iurauerunt, non conficitur ſponſalia impuberum confirmata fuiſſe illo iuramento, ſed puberum, cùm malitia ſuppleret ætatem; & ex conſequenti ex eo ad probandum ſponſalia impuberum iuramento confirmari, nōn rectè ſumitur argumentum. Deinde dico cum Cuiacio in dict. ca. illud intelligi de proximis pubertati. Vocat enim impubeſcentes, hoc eſt, vt inquit Cuiacius, *adoleſcentes,* & propè puberes, *molli iam incipientes pubeſcere veſte,* vt Lucretius loquitur. Sponſalia igitur illa valebant, quaſi facta inter eos, qui proximè accedebant ad pubertatem: & ita illa non fuerunt impuberum ſponſalia, ſed puberum, & ideo compellitur implere, qui reſilire voluit. Si ergò ſponſalia verè impuberum confirmentur iuramento, & alter eorum reſilire velit poſt pubertatem, nulla indiget relaxatione iuramenti. In quo non rectè loquitur Thomas Sanch. dict. nu. 25. Quia cùm ablata materia promiſſionis ſponſalitię, auferatur etiam obligatio iuramenti, vt conſtat ex dictis, nulla opus eſt relaxatione altero renuente.

9. Sed quid dicendum, quando parentes contrahunt ſponſalia pro filijs? Id habemus expreſsè deciſum in *capite vnico de deſponſat. impub. in 6. §. final.* vbi decernitur, ſi parentes contrahant ſponſalia pro filijs puberibus, vel impuberibus, nō valere, niſi filiorum accedat conſen-

conſenſus, vel tacitus, vel expreſſus: vt ſi præſentes fuerint, & non reclamauerint: vel ſi abſentes ratificauerint poſtea tacitè, vel expreſsè conſcij eius, quod à patre geſtum eſt. Quare etiam ſi parentes contraxerint, licitum erit filijs poſt pubertatem reclamare, neque alias valebunt, & etiam ante pubertatem, ſi nõ conſenſerint patribus, nulla ſunt ſponſalia dict. *cap. vnico.*

10. Sed videtur obſtare textus in *capite 1. de deſponſatione impuberum* ibi, *Poteſt autem pater filium nondum adultum, voluntas cuius diſcerni non poteſt, cui vult matrimonio tradere, & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem omnino debet hoc adimplere.* Eadem habentur *cap. 2. 32. quæſt. 2.* Reſpondet Bernardus, quem ſequitur hic Panormitanus, & Gloſſa, quod verbum illud *debet* in fine textus poſitum intelligendum eſt de debito honeſtatis, non neceſſitatis, eò quod honeſtas poſtulet, ne filius à patre diſſentiat. Sed hæc interpretatio nõ placet, & eam improbat Præpoſitus eo loco. Quia non videtur, quomodo textus iſte conſtituat differentiam inter puberem, & impuberem, cùm etiam in adultis honeſtum cenſeatur parere voluntati patris contrahentis matrimonium pro ipſis, cui aliàs de iure gentium parere tenetur *l. 1. in fine cum ſequenti D. de iuſtitia, & iure.* Alij ſic interpretantur filio impuberi hanc neceſsitatem imponi, vt pubes factus teneatur patris factum approbare, niſi iuſtam habeat reclamandi cauſam. Sic Caniſius in dict. cap. 1. Sed contra eum etiam poteſt ratio facta retorqueri. Quare reſpondeo iuxtà ea, quæ dixi ſupra lib. 2. cap. 1. ex eo textu conuinci neceſſitatem olim impoſitam filijs non contrahendi matrimonium ſine parentũ conſenſu. Quamuis enim matrimonium, ſi nullo modo conſentiret filius, nullum eſſet; at filius ſine voluntate patris contrahere non poterat: & ideo debebat patris conſilium, & voluntatem ſequi. Quare textus iſte non eſt ad rem, de qua modo agimus.

CAPVT X.

De ingreſſu in religionem.

SVMMARIVM.

Ingreſſu in religionem diſſolui ſponſalia, n. 1.

An per ſolum ingreſſum, an vero profeſſio expectanda ſit varia ſententia, n. 2.

Verior ſententia, n. 3. 4.

Quatuor obiectionibus aliorum fit ſatis, num. 5. 6. 7. 8.

Quod ſi ſponſalia ſint iurata, difficultas ex c. commiſſum proponitur, variæ interpretationes reijciuntur, n. 9. 10. 11.

Duæ eius textus interpretationes magis probantur, n. 12. 13.

1. SECVNDA cauſa, ex qua etiam diſſoluuntur ſponſalia, eſt ingreſſus religionis *c. 2. de conuerſ. coniug.* & cõmuni DD. ſenſu recepta. Quamuis enim in eo capite tãtùm agatur de diſſolutione matrimonij rati nondũ conſummati, attamen proportione quadam DD. inde colligunt etiam diſſolui ſponſalia per ingreſſum in religionem.

2. Sed circa cauſam illam nonnullæ difficultates explicandæ ſunt. Prima eſt, an diſſoluantur ſponſalia per ſolum ingreſſum, an verò expectanda ſit profeſſio? In qua variæ ſunt Doctorum ſententiæ. Prima aſſerit non diſſolui niſi per profeſſionem. Sic Couarruuias 1. part. de matrimonio cap. 5. num. 15. Nauarrus in ſum. cap. 22. num. 26. & ex Theologis non pauci. Quia reuera non eſt textus vnde colligatur ante profeſſionem diſſolui, & aliàs ex natura rei non videntur diſſolui, cũ poſſit maritus egredi, & implere ſponſalia. Secũda ſententia dicit, diſtinguendum eſſe, ſcilicet, quo ad eum, qui in ſeculo remanet, ſponſalia diſſolui, non verò quoad illum qui religionem ingreditur. Quia ſi ille alter velit cum eo egrediente contrahere, tenetur. Sic ſupplem. Gabrielis in 4. diſt. 27. quæſt. 2 artic. 1. concl. 6. Rebellus lib. 4. de matrimon. quæſt. 8. ſect. 6. & quoad ingredientem non ſolui niſi per profeſſionem docent Petrus Ledeſma, Henriquez, & alij, quos refert, & impugnat Sanchez loco cit. num. 5. Tertia ſententia eſt aliorum, qui docent ſponſalia diſſolui ſolo religionis ingreſſu quoad vtrumque. Sic Toletus in ſumma lib. 7. cap. 21. Sanchez cum alijs dict. lib. 1. diſp. 42. num. 2. & 5.

3. Ego quidem de iſta difficultate ſic ſentio. Primò nullo iure poſitiuo ſtatui, vt ſponſalia diſſoluantur per religionis ingreſſum, cùm iura quę adducuntur, ſolùm diſponant de matrimonio rato, non conſummato, & dicant illud diſſolui profeſſione, non ingreſſu religionis. Neque obſtat, quod ſi ad matrimonium diſſoluendum exigitur profeſsio, ad diſſoluenda ſponſalia ſufficiat ingreſſus. Id enim rectè diceretur, ſi eſſet aliquod fundamentum in iure, quod non eſt: & in huiuſmodi rebus non licet ab vna ad aliam argumẽtum ſumere: & pręterea ratio differentiæ inter hæc duo conſtabit ex dicendis.

4. Deinde dico de iſta cauſa idem iudicium ferendum eſſe, atque de mutatione ſtatus notabili poſt ſponſalia. Quare, ſicut qui videt defectum aliquem ſuperuenientem, poteſt, ſi velit, contrahere cum illo, & alter tenetur: ita ſiquis religionem ingrediatur, cùm notabilis in ſtatu facta mutatio ſit, poterit quidem qui eſt in ſeculo, ſi velit, cum eo contrahere. Ex quo conſequenter fit ingredientem in religionem, ſi egrediatur, teneri ſtare contractui in caſu, quo alter velit: alium autem liberum eſſe ad contrahendum cum alio ſi velit. In quo ſenſu rectè loquitur ſecunda ſententia

Digitized by Google

tentia Rebelli, quam etiam ſequitur Ægidius de ſacramentis diſput.23.dub.3.concluſ.4. Et fundamentum eſt manifeſtum iuxta rationē dictam. Vnde eadem eſt ratio ſiue ingrediatur dolosè, ſiue ex animo profitendi: non enim liberatur ab obligatione ſponſalium, niſi qui manet in ſæculo remittat: quod ſi non remittat, non diſſoluuntur, donec profiteatur, aut vo- ueat religionem: & in hoc ſenſu rectè loquitur prima ſententia. Quia qui in ſæculo remanet, non habet ius petendi vel exigendi, vt regrediatur, & impleat promiſſum, ſed expectare tenetur, ſi non relaxet obligationem ante tempus profeſſionis.

5. Sed contra ſententiam iſtam objicit primò Thomas Sanchez. Quia quamuis non inueniatur in iure, vt nouitiatus diſſoluat ſpōſalia, ſicut conſtitutum eſt de profeſſione reſpectu matrimonij rati, ex quadam tamen proportione, & ſimilitudine poteſt argumentum ſumi, vt ſicut profeſſio diſſoluit matrimoniū ratum, quo conſummantur ſponſalia, ita etiam probatio, quę eſt via ad profeſſionem, diſſoluat ſponſalia, quæ ſunt via ad matrimonium. Sed facilè diluitur, cùm eam vim habere non poſſint ſponſalia ex natura ſua, neceſſe eſt, vt habeant ex aliquo iure poſitiuo, quod in hac parte non extat. Ex eo autem quod ius ſtatuat diſſolui matrimonium ratum per profeſsionem, non ſequitur diſſolui ſponſalia per ingreſſum, tum quia iure diuino diſſoluitur matrimoniū ratum ex priuilegio conceſſo ſtatui, vt dixi ſupra lib.9. & quando iure eccleſiaſtico diſſolueretur, id conceſſum eſt perfectioni ſtatus. Non autem poſtulat ſtatus, vt idem concedatur anno probationis comparatione ſponſalium. Quia ſi perſeuerat in religione, qui ingreditur, ipſa profeſſione ceſſant ſponſalia, ſicut ceſſaret matrimonium: ſi verò non perſeuerat, nulla ratio exigit, vt qui retrocedit gaudeat fauore religionis, ſed ęquum eſt vt cum antiquis obligationibus in ſæculum redeat.

6. Objicit ſecundò. Quia hæc diſſolutio non ſolùm prouenit ratione notabilis mutationis, neque ratione renuntiationis, ſed fauore ſtatus, ſicut fauore ſtatus profeſsione dirimitur omnino matrimonium: aliàs dicendum eſſet profeſſione dirimi matrimonium conſummatum, ſi ratio eſſet notabilis mutatio ſtatus. Reſpondeo nullam eſſe huius argumenti vim, neque ſatis percipi in quo conſiſtat. Dico ergo diſſolui tantùm ex parte manentis in ſæculo ratione notabilis mutationis, non ratione renuntiationis ſæculi. Ex hoc autem non ſequitur ratum matrimonium diſſolui ratione mutationis, ſed diuino priuilegio in fauorem ſtatus, quod non eſt conceſſum ingreſsui cōparatione ſponſalium, vt dictum eſt. Ex eo autem quod ratione mutationis tantùm diſſoluantur ſponſalia non video, quomodo inferatur, aliàs etiam matrimonium conſummatum diſsolui per profeſsionem. Nam matrimonium inſolubile vinculū eſt, contractus verò ſponſalium non ſic; & ſolo priuilegio diuino concedi poteſt diſſolutio matrimonij, quod conceſsum fuit comparatione rati: non vero comparatione conſummati.

7. Objicit tertiò. Quia ſi ingrediens religionem proteſtaretur ſe nolle ſponſalibus renuntiare vſque ad profeſsionem, & licet vterque ſimul ingrederetur, in quo caſu ceſsaret notabilis mutatio cùm in vtroque eſſet mutatio æqualis, adhuc diſſoluerentur ſponſalia. Ergo ex fauore ſtatus prouenit diſſolutio. Dico in primis parum referre, quod ingrediens proteſtetur, vel non. Diximus enim non diſſolui quoad ipſum, ſed remanentem non teneri, & poſſe reſilire, non verò ingredientem, ſi ad ſæculum reuertatur. Dico deinde, ſi vterque religionem ingrederetur, vtrumque habere rationem reſiliendi ab ſponſalibus propter dicta, ſicut ſi vterque in lepram incideret.

8. Objicit denique, quia votum religionis dirimitur per ingreſſum in illam bona fide, & animo permanendi, ita vt ſi vouens egrediatur experiens eum ſtatū ſibi non conuenire, liber maneat. Ergò talis ingreſſus ſufficiens eſt ad dirimenda omnino ſponſalia, maior eſt enim obligatio voti religionis, quā ſponſalium. Sed nullum eſt argumentum, & ſimile de voto religionis nō eſt ad rem. Quod enim votum ceſſet per ingreſſum bona fide, & animo experiendi, non eſt ex eo quod maior vel minor ſit obligatio ſponſalium, quam voti: ſed quia eo tantùm ingreſſu in religionē, & experientia illius impletur votum. Itaque ingreſſu ipſo ceſſare dicitur obligatio voti, ſicut votum dandi hodie eleemoſynam, ceſſat ipſa donatione eleemoſynæ, quia per illam impletur. At ingreſſus in religionem non eſt impletio ſpōſalium, neque mutatio in melius, donec profiteatur, & perſeueret, qua profeſſione extinguitur etiam quoad eum profitentem obligatio ſponſalium.

9. Secunda difficultas eſt, An, ſi ſponſalia ſint iuramento confirmata, diſſoluantur ingreſſu in religionem; an verò, qui iurauit teneatur priùs matrimonium contrahere? Tota huius rei difficultas naſcitur ex *cap. commiſſum 16. de ſponſalibus*, vbi cùm quidam ſub iuramēto fidem fœminæ dediſſet, de contrahendo matrimonio intra biennium, & vellet ad religionem tranſire, conſultus Alexander III. reſpondet tutius eſſe matrimonium contrahere & poſtea, ſi vellet ad religionem ante conſummationem tranſire. Cuiacius ibi exiſtimat contractum illum potius fieri, & ad opinionem vulgi, & ſimulatè, quam vere, ſiue ex animo, vt hoc qualicumque connubio ſatisfiat iuramento. In eandem etiam interpretationem accedit Gloſſa, dum dicit illud matrimonium celebrari, quia ſecundùm opinio-

Digitized by Google

opinionem vulgi exiſtimaretur iuramentum illud ligare, cùm tamen reuera non ligaret. Quam Gloſſæ interpretationem recipiunt Panormitanus ibidem, Ricardus in 4. diſtinct.27. art.2.quæſt.4.Soto quæſt.2.articul.5.Henriquez lib.11.de matrimonio cap.13 nu.15. Vnde addit Soto nemini conſulendũ eſſe, vt priùs contrahat, & quia inutile eſſet, & quia iniuriam irrogaret ſponſę. Quos Doctores ideo retuli, quia Caniſius in dict.cap. ob eam interpretationem Cuiacij Poſthuma ad decretales reijcienda eſſe cenſet, vt confiſta ab hæretico aliquo eius nomine, cùm hanc interpretationem tot antiqui nobileſque Doctores admiſerint. Adhuc tamen ea interpretatio nō placet. Quia non eſt conſultus Pontifex de eo, quod vulgi opinione faciendum eſſet, ſed de eo, quod verè, & in conſcientia fieri deberet: & ideo reſpondet tutius eſſe inire matrimonium. Debet enim reſponſio interrogationi accommodari *cap. deinde diſt.26.* ibi, *meminerint hoc, & à Iudæis interrogatum, & Iudæis eſſe reſponſum.* Sumeretur etiam inde occaſio peccandi, atque errandi, cùm populus intelligeret reſponſum Pontificis, vt verba ſonant, & ita potius eſſet totius veritatem declarare.

10. Secunda interpretatio eſt. Eum qui ſub iuramento promiſit cōtrahere matrimonium, teneri priùs contrahere, & non poſſe ante contractum matrimonium ad religionē tranſire. Quam vt veram amplectuntur Scotus Ledeſma, Nauarrus, & alij quos refert, & ſequitur Rebellus dict. lib.4. de matrimonio qu. 8. ſectione 6. concluſione 2. Idque primò conſtat. Quia ea videtur eſſe plana doctrina Pontificis, cùm dicat *tutius eſſe*, qua forma loquendi non explicatur conſilium, ſed neceſsitas. Simili enim modo loquuntur etiam Pontifices cùm de iuramenti adimpletione agunt, quod additur contractibus inualidis. Deinde quia non repugnat vtrique obligationi ſatisfieri. & iuramento contrahendo matrimonium, & deſiderijs tranſeundo poſtea ad religionem. Ergo ſeruanda eſt obligatio iuramenti. Præterea vel certum eſt in eo caſu non eſſe obligationem ſeruandi iuramentum, vel dubium eſt. Si primum; non ſatis conſideratè dixiſſet Pontifex tutius eſſe cōtrahere matrimonium. Quomodo enim tutius eſt illud ſeruare, cuius certum eſt nullam obligationem eſſe? Si verò dubium eſt, ergo tutior pars eſt eligenda, & ex conſequenti non poteſt aſſeri iuramentum in hoc caſu ſequi naturam actus, & ſponſalium, quibus adiungitur. neque in hoc caſu ſubintelligi conditionem, *niſi velit religionem ingredi*, ſed potiùs exceptam, quando adeſt iuramentum.

11. Hanc tamen interpretationem impugnat Thomas Sanchez nonnullis rationibus parum efficacibus. Illa potiſſima ratio eſt. Quia iuramentum ſortitur naturam actus, cui adiungitur *cap. quemadmodum de iure iurando, & l. fin. C. de non numerata pecun.* & dixi ſupra ca. 8. §. 1. vnde conditio tacitè incluſa in actu, includitur etiam in iuramento. Sed promiſsioni matrimonij ineſt tacita conditio, *niſi promittẽs elegerit religionem*, ſicut ineſt ipſi matrimonio Ergo, & iuramento. Sed reſpondet Rebellus in ſponſalibus abſolutè contractis ſubintelligi conditiones ſecundùm iuris diſpoſitionem, & ex conſequenti illam in iure deciſam, *ſi velit tranſire ad religionem:* At in ſponſalibus iuramento confirmatis eſſe peculiarem rationem dubitandi propter textum in dict. *cap. commiſſum*, voluerintne Pontifices, vt iuramentum prius impleatur, quàm fiat tranſitus ad religionem. Hęc tamen ſolutio non placet. Quia cùm iſta conditio *niſi velit tranſire ad religioni*, non inſit, neque matrimonio, neque ſponſalibus ex humano iure, ſed tantùm ex diuino priuilegio, aut naturali iure, non poteſt à ſponſalibus iuratis per eccleſiam excludi, niſi quatenus iudicaret, & declararet ſtrictiorem eſſe in eo caſu obligationem iuramenti, & præponderare eius adimpletionem electioni ſtatus, cuius nullum fundamentum eſt. Et explicari poteſt exemplo deſumpto ex ipſo matrimonio rato etiam iurato; adhuc enim tranſire liceret. Quia iuramentum ſubintelligit eaſdem conditiones matrimonij. Præterea. Quia nihil contra iuramenti religionem fit, ſi ſubintelligat eam conditionem in ſpōſalibus, ſicut ſubintelligit in alijs contractibus. Maximè cùm in hoc caſu non ſit aliquod morale dubium, neque aliqua ratio maioris boni in tali matrimonio, vt poſsit eſſe ſiue in conſilio, ſiue in præcepto priùs contrahere eiuſmodi matrimonium.

12. Tertia ergo interpretatio eſt, quam tradit Innocentius ibidem, & communiter receptam eſſe docet Prępoſitus, & mihi ſupra viſa eſt probabilior, cap. 8. §. 3. ſcilicet, quod cũ hic ſponſus non deliberato animo, & firmo ſtatuiſſet religionem ingredi, ſed motu quodã conſcientiæ impulſus tantummodo adſpiraret ad religionē, multaque ſubinde incidant, quæ retardare aliquem poſſunt ab ingreſſu religionis, ideo reſcripſiſſe Pontificem tutius eſſe ſponſo, ſi matrimonium priùs contrahat ne illud protrahendo biennij tempus elaberetur, & periurij crimen incurreret. Atque hanc eſſe veram interpretationem indicat ipſe textus, dum dicit, *tutius eſt ei prius contrahere, & poſtea, ſi velit, ad religionem tranſire.* Quod ſi certo ſponſus ille conſtituiſſet religionem ingredi, non conſuleret Pontifex, vt contraheret priùs: eſſet enim inutile; ſed diceret iuramentò non obſtante ſponſum ingredi poſſe religionem. Igitur ideò dixit Pontifex tutius eſſe, id eſt, tutum eſſe (ſæpè enim poſitiuum intelligi ſolet in comparatiuo) matrimonium contrahere, ne prætextu leuis, & inconſtantis deſiderij deeſſet religioni iuramenti, & aliàs etiã religionē non ingrederetur, quã leuiter, & in-

con-

Digitized by Google

conſtanter appetebat. Hanc etiam interpretationem ſequitur Canifius ibidem, & Thomas Sanchez diſp.53.n.5.

13. Vel ſecundò dici poteſt Pontificem reſpondiſſe iuxta id, quod moraliter, & regulariter euenire ſolet. Sæpe enim ex huiuſmodi ſponſalibus publicis iuratis, & non impletis damnum aliquod suboriri ſolet ſponſę, quod niſi contracto matrimonio ſufficienter reparari non poteſt: & ideo dixit tutius eſſe contrahere, ſi illa mulier admonita velit ſibi impleri ſponſalia. Et quidem ſuppoſito aliquo damno ſponſæ in pręcepto eſt illam admonere, vt vel remittat ſponſalia, vel ſi non vult remittere, contrahatur matrimonium. Quamuis eo damno ſecluſo poſſet ad religionem conuolare non monita vxore. Et quidem aliquã peculiarem circunſtantiam fuiſſe in ea ſpecie propoſita Pontifici, ratione cuius Pontifex dixit tutius eſſe contrahere ex eo conſtat, quia ea non ſubſiſtente otioſus actus videretur cõtrahere cum ſtatim relinquenda: & etiam ipſe contrahens exponeretur periculo non implendi deſiderium ingrediendi religionem, cùm non ita facile ſit ſemel ductam vxorem relinquere: faciliùs multo ante cõtractum ad religionem tranſire. Vide de hac interpretatione Suarez lib.2. de iuram. c.13. n.8. & ſequẽtibus. Remanet ergò regulariter, & abſolutè loquendo licitum eſſe religionem ingredi poſt ſponſalia iuramento confirmata, quæ diſſoluentur iuxta dicta difficultate præcedenti.

CAPVT XI.

De Ordinis ſacri ſuſceptione.

SVMMARIVM.

Non dirimi ſponſalia ſuſceptione minorum ordinum, ſed maiorum, n. 1.
An peccet qui poſt ſponſalia ordinatur ſacris. Varia ſententia, n. 2.
Non peccare videtur probabilius, n. 3.
Quid de poſtulato, aut præſentato ad Epiſcopatum, num. 4.

1. CERTVM eſt in primis per ſuſceptionem minorum ordinum non dirimi ſponſalia, cùm nõ pugnent cum ſtatu cõiugij, *capite 1. & 2. de Clericis coniugatis*, neque poſſit eſſe ſponſa rationabiliter inuita. Vnde neque peccaret, qui poſt ſpõſalia ordines minores ſuſciperet iuxta Tridentinum ſeſſ.24. c. 4. Deinde certum eſt per ſacri ordinis ſuſceptionem dirimi ſponſalia. Ratio eſt manifeſta. Quia iam per ſacrum ordinem reddidit ſe inhabilem ad matrimonium: & quamuis vinculum matrimonij etiam rati præponderet ſuſceptioni ſacri ordinis, & non diſſoluatur, at vinculum ſponſalium, cùm multis alijs cauſis ſolubile ſit ratio ipſa petit, vt diluatur ex inſigni facta mutatione. De voto autem ſuſcipiendi ſacros ordines dicam cap. ſequenti.

2. Solùm ergo difficultas eſt, an peccet qui contraxit ſponſalia, ſi promoueatur ad ſacros ordines. Nonnulli affirmant nullum eſſe peccatum, ſicut neque eſt in aſſumendo ſtatu religionis. Sic Soto in 4. diſtinct.24. quæſtion. 1. artic.5. Nauarrus in ſum. cap.22. num. 25. & alij. At verò alij dicunt peccare eum, qui contractis ſponſalibus ad ſacros ordines promoueri curat. Sic Rebellus cit. alijs dict. quæſt. 8. ſect.5. Thomas Sanchez lib.1. diſput.47. Huius ſententiæ fundamentum deſumitur ex differentia, quæ eſt inter ſacros ordines, & religionis ingreſſum. Nam hic dirimit matrimonium ratum nondum conſummatum, illi verò non, *extrauagant. Antiquæ, de voto*. Cùm ergo neque priuilegio diuino, neque iure eccleſiaſtico id habeat ſtatus Clericalis, quod religio, non eſt cur dicatur in ſpõſalibus eam cõditionem ſubintelligi, *niſi elegerit ſtatũ clericalem*. Et explicatur magis. Nam vel ea conditio ineſt ex lege poſitiua: & hoc non, nulla enim extat: vel lege naturali, & ex natura rei, quia debet ſubintelligi conditio melioris ſtatus: & neque hoc dici poteſt. Quia non ſatis eſt ſtatum clericalem præſtare coniugio, vt ad illum tranſire liceat, ſiquidem neque votum, neque iuramentum in bonum euidenter melius commutare licet in alterius pręiudicium, ex l. *id quod noſtrum eſt de Reg. iuris, & l. mutui D. ſi certum petatur*. Et conſtans doctrina eſt, quam ſupra tradidimus iuramenti obligationem homini factam non poſſe in melius commutari, ſed implendam, & in eo differre votum à iuramento. Idem etiam oſtendit praxis recepta, in qua cum aliquis ad ordines ſacros promouendus eſt, examinatur an ſponſalia contraxerit, quæ examinatio non fit, cùm quis aſcendit ad religionis ſtatum: quod indicare videtur non licere ad clericalem ſtatum aſcendere ſine licentia ſponſæ, & remiſſione facta. Limitat tamen hanc ſententiam Rebellus vbi ſupra, niſi magna eſſet penuria ſacerdotum, aut aliqua publica neceſſitas, ratione cuius iam cenſerentur ſponſalia diſſolui ob rerum, & circunſtantiarum mutationem.

3. Ex his duabus ſententijs licet vtraque probabilis ſit, prima tamen mihi magis probatur: ſemper enim videtur ſubintellecta cõditio melioris ſtatus; ſicut etiã capite ſequẽti dicemus de voto. Et quamuis propoſitum cælibatus ſit melioris bonis, attamẽ, quia nõ eſt ſtatus, ideo non videtur ſubintellecta conditio cœlibatus. At clericalis ordo ſtatus eſt immobilis, & ideo ex ipſa natura rei ſubintelligitur ea conditio in ſponſalibus. Adde etiam, quod capite ſequenti dicemus, etiam poſt ſponſalia licitum eſſe & obligatorium votum de ſuſci-

Digitized by Google

piendis ſacris ordinibus. Non ergò peccatum eſt ſuſcipere ſacros ordines poſt ſponſalia, aliàs votum eſſet de re iniqua, atque adeo non ſeruandum, quod non ſatis attendit Thomas Sanchez diſput. citat. cùm admittat eius voti obligationem. Nec verò aliquod præiudicium infertur promiſſario, quod vllius momenti ſit, cùm in ea promiſſione ſubintelligatur ea conditio, & ideò non poſſit eſſe promiſſarius rationabiliter inuitus; aliàs etiam diceretur inferri prẹiudicium promiſſario, ſi quis poſt ſponſalia emitteret votum caſtitatis, vel religionis, vel ad religionem tranſiret. quod falſum eſt. Ratio autem, quare nullum inferatur prẹiudicium ex eo deſumitur. Quia ſicut, ſi expreſsè initio conueniſſent, vt liceret eorum vnicuique poſt ſponſalia vouere caſtitatem, vel promoueri, non poſſet alter rationabiliter queri; ita etiam non poteſt iuſte conqueri, quãuis expreſſum non ſit à principio, quia ea conditio iure ineſt: & quando aliquid ipſo iure ineſt, eundem effectum habet, ſiue exprimatur eo modo quo iure ineſt, ſiue non exprimatur, vt dixi ſupra lib. 3. capite. Neque obſtat illa praxis recepta. Poteſt enim examen illud fieri alijs etiam de cauſis, & vt ſciatur, an forte ſub ea ſpe matrimonij aliquam fœminam deluſerit, ſicut etiam de ingreſſuris in religionem idem examen ſæpè præmittitur.

4. Addendum præterea per præſentationem, aut poſtulationem ad Epiſcopatum eius, qui nondum eſt in ſacris, non diſſolui ſponſalia, quia non tenetur conſentire poſtulationi, licet poſſit iuxta dicta de voluntate ſuſcipiendi ordines. Neque etiam per electionem ad Epiſcopatum, quia ſi eſt nondum ordinati, eſt nulla *capite à multis, de ætate, & qualitate.* Imo neque per præſentationem factam etiam ſub præcepto, niſi facta eſſet ex ſcientia ſponſalium. Quia præcepta Principis intelliguntur ſine præiudicio alterius, quãdo non aliud exprimunt *l. nec autem C. de emancipat. lib. 1 §. ſiquis a Principe D. ne quid in loco publico.* Vnde tunc ſatis erit Pontifici exponere cauſam non implendi præceptum iuxta textum in *capite ſi quando de reſcriptis.* At per confirmationem in Epiſcopatu, etiam ſi non ſit ſacris initiatus, ſoluuntur ſponſalia. Quia iam ſemel confirmatus matrimonium ſpirituale contraxit cum Eccleſia, vt dixi alibi. Per illud autem matrimonium ſponſalia diſſolui æquum eſt, ſicut per matrimonium carnale. Et quamuis confirmatus poſſit diſpenſationem petere, & contrahere: tamen ad id non tenetur, cùm æquius ſit ſponſalia diſſolui, quàm ſemel confirmatum denuò coniugem fieri.

CAPVT XII.

De voto ſimplici.

SVMMARIVM.

De voto religionis, caſtitatis, ſuſceptionis ſacrorum ordinum, ſi præcedant, dirimere ſponſalia, num. 1.

Voto religionis ſubſequenti diſſolui, n. 2.

Idem dicendum de voto ſuſcipiendi ſacros ordinum num. 3.

Idem dicendum de voto caſtitatis, nu. 4.

Tribus obiectionibus ſatisfit, n. 5. 6. 7.

1. DE tribus votis poteſt eſſe ſermo. Primò de voto religionis: ſecundò de voto caſtitatis præcisè cum animo manendi in ſæculo: tertiò de voto ſuſcipiendi ſacros ordines. Loquimur autem de voto prẹciſe ſecluſo damno violationis, aut alio ſimili, de quo iã dictum eſt ſupra lib. 6. Quod ergo attinet ad vota religionis, caſtitatis, & ordines ſacros ſuſcipiendi, ſi præcedant ſponſalia, planum eſt ea diſſoluere. Nulla enim ſunt ſponſalia poſtea ſubſecuta, cùm ſint promiſſio rei illicitẹ *cap. Rurſus, qui clerici vel vouentes.* Iam enim poſt illud votum inique promittitur matrimonium. Quod verum eſt, etiamſi ſponſalibus ſubſecutis iuramentum addatur dicto *cap. Rurſus.* Quod ſi ſponſalia contraherentur cum animo vel conuentione ſtatim poſt contractum matrimonium tranſeundi ad religionem vel viuendi in matrimonio caſtè, ſi prẹceſſiſſet votũ ſuſcipiendi ſacros ordines, adhuc eſſent illicita ſponſalia. Quia vir ſe reddebat inhabilem ad illos ſuſcipiendos. Quod ſi eſſet cum pacto expreſsò inter vtrumque, otioſa mihi videtur talis celebratio matrimonij; vt dixi ſupra in ſimili lib. 6.

2. Quod ſi votum ſequatur poſt ſponſalia, in primis mihi videtur de voto religionis cum communi ſententia dirimi ſponſalia. Si enim poſt ſponſalia contracta licet ad religionem tranſire, vt dictum eſt: quanto magis id vouere. Illud tamen addiderim ex vi huius voti non aliter dirimi ſponſalia, quàm per ingreſſum religionis dirimuntur. Quare cum per ingreſſum non omnino dirimantur vſque ad profeſſionem, vt dixi capite præcedenti, ita neque per votum, niſi re ipſa ingrediatur, & profiteatur. Vnde colligo, ſi ille adimplens votum ingrederetur bona fide, & poſtea non profiteretur, non eſſe diſſoluta ſponſalia quoad ipſum, ſed teneri implere, ſi velit qui in ſæculo remanſit. Neque obſtat, quod poſſit contrahere, & tranſire ad religionem, & ſic vtrique obligationi ſatisfacere. Quia niſi honor ſponſæ exigat, abſo-

abſolutè loquendo inutilis eſt ea celebratio,& otioſa,& ſæpe periculoſa;& reuera ea ſponſalia non præmittuntur propter ſe, ſed propter matrimonium. Vide Ægidiũ de ſacram. diſp. 23.dub.3.

3. De voto verò ſuſcipiendi ſacros ordines multi dicunt illo non dirimi ſponſalia, neque licitè emitti poſt ſponſalia. Sic cum alijs Thomas Sanchez diſputat.47. numero 3. Ego tamen idem dico de voto ſuſcipiendi ſacros ordines,atque de voto religionis,&caſtitatis. Quod etiam docuit Ioannes Azor tom. 1.lib. 11.cap 21.quæſt.10. circa med. Si enim ipſum ordinem ſacrum aſſumere poſt ſponſalia licet,vt dixi capite præcedente, etiam vouere licebit. Quod ſi licitum eſt votum, non poteſt non dirimere, quia incompatibile eſt cum matrimonij contractu. Eſſe autem licitum votum ex eo conſtat, quia ex ipſa natura rei videtur ſemper ſubintelligi exceptio melioris ſtatus:ordinum autẽ ſuſceptio, ſtatus eſt neque ad hoc opus eſt aliqua iuris diſpoſitione,vt magis conſtabit ex dicendis ſtatim. Non tamen dirimuntur ſponſalia quoad illum, qui eiuſmodi votum emiſit, donec ſacris ordinibus initietur.

4. Denique, quod attinet ad votum caſtitatis ſuperueniens ſponſalibus, nonnulli cenſent eo non dirimi ſponſalia. Sic multi, quos refert Ioannes Azor loco ſupra citato, & ſequitur Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio diſputatione 46. numero 9.iuxta ſolutionem argumento 4. numero 11. Qui etiam dicit neque eiuſmodi votum poſt ſponſalia licitum eſſe. Ego tamen exiſtimo eo voto caſtitatis ſubſequenti dirimi ſponſalia. Sic multi quos refert,& ſequitur Ioannes Azor loco citato. Suarez lib.2.de voto capite 4.numero 13. Gabriel Vazquez opuſculo de Reſtitutione capite 3. §. 2.dub.6.numero 17. & probabile putat Ægidius diſputatione 23.cit.dub. 3. concluſ.7. certum tamen quod ex parte non vouentis diſſoluta ſint ſponſalia, quia qui vouit caſtitatem ſatis indicauit ſe renuntiaſſe promiſſioni matrimonij. Alios etiam auctores pro hac ſententia refert Thomas Sanchez diſput. 46.numero 7. Et quidem mihi videtur hæc ſententia planè confirmari ex *capite veniens, qui clerici vel vouentes.* Species facti hæc eſt. Quædam mulier ſponſalia contraxit cum alio abſente,cuius ſæuitia, vt fama diuulgabat, deterrita,de conſilio cuiuſdam Eremitæ Auguſtiniani votum ſimplex caſtitatis emiſit. Quo audito vir contraxit matrimonium cum altera: Conſulitur Pontifex Alexander Tertius,& reſpondet. *Nos itaque attendentes iniuſtũ eſſe,vt præfata mulier poſt fidem, & votum ſimpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat, mandamus,quatenus ſi plus non proceſſit,ſibi de fide mẽtita, & voto violato congruam ſatisfactionem indicas,& ei,cui vult nubendi in domino licentiam concedere in domino non poſtponas.* Hæc ibi. Ex quo textu planè conſtat illam fuiſſe obligatam voto, & reuera votum valuiſſe, quando quidem imponitur pœnitentia de violato voto:& aliàs, ſi votum non fuiſſet licitum, nec valeret, non peteret fœmina nubendi licentiam, neque egeret diſpenſatione ad nubendum alteri, quam eo loco Pontifex per Epiſcopum concedit. Diſpenſatio autem conceſſa eſt,eò quod mulier,vt colligitur ex textu, illicitos concubitus meditabatur. Accedit etiam non vna ratio. Prima, quia vel iſtud votum caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia eſt validum, vel non. Hoc ſecundum dici non poteſt, vt conſtat ex textu, & ex eo quod fatetur idem Thomas Sanchez, vouentem obligatum manere ad non petendum,& peccare contrahẽdo matrimonium. Si ergo validum eſt votum, non poſſunt ſponſalia conſiſtere,quia incompoſſibilis eſt obligatio abſoluta voti cum obligatione ſponſalium. Secunda. Quia iure naturali id etiam videtur obſeruandum,cùm nulla fiat iniuria promiſſario, in eo quod non impleatur ea promiſſio,vt magis conſtabit ex ſolutione argumentorum. Denique,quia illi,qui non vouit,non poſſet nõ eſſe oneri matrimonium ſecutum:cùm ille,qui votum fecit caſtitatis,iure non poſſit debitum coniugale petere, ac proinde cogetur ille debitum petere, quoties vti voluerit coniugio, quod ſine onere,& difficultate non fit.

5. Sed contra ſententiam iſtam obijcitur primò. Quia Eccleſia cogit eum, qui contraxit ſponſalia ante votum implere, & ſeruare, præſertim ſi iuramento confirmentur. Idque conſtare poteſt ex dicto *capite veniens*,vbi imponitur pœnitentia fœminæ de fide violata, ſcilicet,ſponſo,quia ipſa in cauſa fuerat,ne cõtraheretur matrimonium. Sed reſpondeo ſi occultè contracta ſponſalia ſint, & emiſſum votum. Eccleſiam non compellere adimplenda ſponſalia,ſed in foro cõſcientiæ obligationem eſſe implendi votum. Si vero in iudicio conſtet contracta fuiſſe ſponſalia,non autem conſtet de emiſſo voto,cogit abſolutè ſponſalia implere,non ex defectu iuris,ſed probationis. At ſi vtrumque conſtet,& contraxiſſe, & vouiſſe,non ſimpliciter cõpellit implere ſpõſalia. Et ideo in dicto *capite veniens* ea mulier accuſatur de fide mẽtita, & voto violato,quia neque contraxit matrimonium, neque caſtitati ſeruandæ ſtudebat. Quod ſi vrgeas,quod in dicto capite dicitur fides violata: ergo adhuc valebant ſponſalia emiſſo voto. Reſpondet Ioannes Azor ita in foro externo iudicatum,quia de voto non conſtabat:& ſimul etiã diſpenſationem dari, quia poſtea publicum factum eſt.

6. Secundò obijcit Thomas Sãchez. Quia nullo iure oſtenditur ineſſe ſponſalibus eam tacitam conditionem, niſi ſtatum continentem vouerit. Reſpondetur in primis in dicto

capite veniens contineri eam diſpoſitionem. Deinde dico, quando non contineretur, non eſſe neceſſariam in hac parte iuris humani diſpoſitionem, ſed ex ipſo iure naturali deduci. Cùm enim aliàs non fiat iniuſtitia proximo, niſi quod illi iſta promiſsio non impleatur, non videtur ſufficiens hoc vinculum obligationis, vt ille qui promiſit, iam ampliùs non poſſit ad perfectiorem ſtatum aſcendere. Siquidem implens promiſſionem ſibi ponit obſtaculum perpetuum ad obſeruandam caſtitatem, vel profitendam religionem. Quod non ita contingit in alijs promiſſionibus, ſi impleantur, vt docet Gabriel Vazquez loco citato.

7. Denique obijcit. Quia Deus non acceptat promiſſionem rei priùs alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium, vt ſi promiſi Petro equum, & poſtea Eccleſiæ, non valet ſecunda promiſsio. Sed iſte, qui contraxit ſponſalia, promiſit iam corpus ſuum alteri. Ergo ſecunda promiſsio eiuſdem corporis facta Deo non eſt illi accepta. Reſpondetur ex eleganti doctrina, quam tradit Gabriel Vazquez loco citato. Inquit enim, quod ſi promiſsionem, quæ facta eſt proximo alicuius rei, ſequatur votum, quod ſit eiuſdem rei, non eſt ſeruandum votum: & è contra ſi votum præcedat, non eſt implenda promiſsio, quando vtraque impleri non poteſt, vt ſi aliquis rem aliquam vel pecuniam promiſit proximo, & poſtea Deo, vel priùs Deo, & vtrique non poteſt promiſſum ſoluere: prima obligatio tenet, quia ſecunda adueniens primæ, cùm non ſit de materia licita, non eſt valida. Vnde hic non eſt attendendum, quæ ſit maior obligatio, voti an promiſsionis proximi, vt videamus quæ illarum ſit obſeruanda, quando ſimul concurrunt ſed ſolùm conſiderandum eſt, quod quæcumque promiſsio obligat ſub ea conditione, modò liberam inueniat materiam, neque alteri obnoxiam reſtitutioni vel obligationi, nec promiſsio abſolutè valet, vt promiſsio, niſi ſub hac conditione. At non ſic iudicandum eſt in præſenti caſu, idque prouenit ex ſpeciali ratione promiſsionis, quæ obſtaculum eſſet implendi perfectiorem ſtatum, quod non ineſt in alijs promiſsionibus aliarum rerum, quæ adducuntur in argumento. An autem qui caſtitatem vouit ante matrimonium, teneatur religionem ingredi ante conſummationem, ſi contrahat, dixi ſupra lib. 10. cap. Atque hęc, quæ diximus, etiam intelligenda ſunt, licet iurata ſint ſponſalia: iuramentum enim induit naturam actus, cui adiungitur, vt dixi capite 8. §. 1.

CAPVT XIII.

De matrimonio.

SVMMARIVM.

Matrimonio valido diſſolui ſponſalia, nu. 1.
Certum diſſolui quoad eum qui non cõtraxit matrimonium, n. 2.
Diſſolui etiam quoad eum qui contraxit quidam docent, n. 3.
Verius oppoſitum, n. 4.
Explicatur caput qui poſt votum, de Regul. in 6. n. 5. 6. 7. 8.

1. MATRIMONIO ſequenti diſſolui ſponſalia certum eſt *capite 1. de ſponſa duorum cap. ſicut cap. ſi inter veniens cap. veniens, cap. is qui fidem de ſponſalibus*, & alibi ſæpè. Matrimonij enim vinculum longè fortius eſt, quam ſponſalium. Intellige autem de matrimonio valido, nam ſi inualidum fuerit ex quauis cauſa, non diſſoluuntur ſponſalia præcedentia. Quia reuera nullum fuit vinculum matrimonij, quod prçualeret.

2. Sed difficultas eſt, an omnino diſſoluātur ſponſalia ex parte vtriuſque, ita vt matrimonium poſt contractum diſſoluatur vel morte, vel ingreſſu in religionem, adhuc teneatur obligatione ſponſalium? Et quidem, quod attinet ad illum, qui non contraxit matrimonium, planum eſt manere liberum, quia iam poteſt reſilire, cùm alter tranſeundo ad matrimoninm ſufficienter oſtenderit ſe velle priori contractui renuntiare. Quare in eius poteſtate eſt eam renuntiationem acceptare. Sed demus non acceptare eam renuntiationē, & adhuc perſiſtere innuptum: ſi enim ille ei duceret aliam, planè oſtenderet ſe acceptare, & omnino diſſoluta manerent ſponſalia. In eo ergo caſu procedit difficultas, an matrimonio ſequenti ex parte vnius ſint omnino diſſoluta ſponſalia, an verò ſuſpenſa tantùm eorum obligatio.

3. Quidam affirmant omnino diſſolui, ita vt nulla prorſus maneat ſponſalium obligatio. Docet cum alijs Thomas Sanchez diſputatione 48. numero 3. Fundamenta hæc ſunt. Primò, quia ex canonibus allegatis conſtat omnino extincta eſſę, obligatio autem ſemel extincta ampliùs non reuiuiſcit *l. qui res §. meam D. de ſolutionibus, capite quamis de conſecratione diſtinctione 4.* Secundò, quia cum ſunt obligationes eiuſdem rationis, extinguitur prior per ſubſequentem fortiorem, vt votum ſtrictioris religionis omnino extinguitur profeſſione ſequuta in laxiori. Addit etiam hoc eſſe verum, quamuis iurata ſponſalia ſint. Limitat tamen, niſi vna cum ſponſalibus ſequuta eſſet puellæ violatio: tunc enim teneretur,

Digitized by Google

tur, non ratione ſponſalium, quæ iam euanuerunt, ſed ratione damni illati, niſi iam aliàs reſtauratum eſſet.

4. At mihi verius videtur eam obligationem ſponſalium in caſu, quo alter expectet, non extingui, ſed ſuſpendi, ita vt eo matrimonio diſſoluto teneatur priora ſponſalia implere. Docet Adrianus in quarto quæſtione ſecunda de Matrimonio ad 2. in fine. Petrus Ledeſma quæſtione 43. articulo tertio, dubio ſecundo ad ſecundum, pagina mihi 118. & 120. Ægidius diſputatione 23. citata dubio quarto, concluſione tertia, & alij. Probatur primò iſta conſideratione. Quia aut ea obligatio nata ex ſponſalibus extinguitur ex diſpoſitione iuris poſitiui, aut ex ipſa natura rei ob ſecutam poſteriorem, & fortiorem obligationem, nec enim ex alio capite aboleri poteſt. Non ex diſpoſitione iuris poſitiui. Quia in canonibus allegatis pro prima ſententia tantùm dicitur, eum, qui poſt ſponſalia contrahit matrimonium cum aliqua, debere manere cũ illa: an verò extinguitur omnino obligatio ſponſalium, non id ſtatuitur, ſolumque indicatur illum ea de cauſa non poſſe cũ prima contrahere, quia iam impoſſibile eſt contracto coniugio cum ſecunda. Non ergò id prouenit ex diſpoſitione iuris poſitiui. Neque etiam ex ipſa rei natura. Quia quando priori vinculo ſuperuenit aliud fortius diuerſę rationis, vel aliud impedimentum, quominus primum impleatur, non extinguitur, ſed ſuſpenditur, vt cum quis votum religionis emiſit, & poſtea contraxit coniugium, & conſummauit, non extinguitur voti obligatio, ſed diſſoluto matrimonio tenetur religionem ingredi. Neque dici poteſt in hoc exemplo ſuperuenientem obligationem eſſe diuerſæ rationis, & ita non mirum ſi vna non extinguat aliam: at in hoc caſu eſſe eiuſdem rationis. Contra hoc enim eſt. Quia quod ſint eiuſdem rationis vel diuerſæ, parum refert, ſi vna ſit impedimentum impletioni alterius, quia adhibetur impedimentum comparatione eiuſdem perſonæ, cùm qua contracta eſt prior obligatio. Quare cum ſit matrimonium cum alia perſona diſtincta ab ea, cum qua contracta ſunt ſponſalia, impedimentum opponitur primæ obligationi, non extinguitur. Optimum exemplum erit: ſi tibi prius vendidi equum, & poſtea vendo alteri, & trado, venditioque ſecunda ex aliquo caſu ita diſſoluitur, vt meum equum accipiam, teneor tibi eundem tradere, neque prioris venditionis obligatio diſſoluta eſt. Neque obſtat id, quod in exemplum adducit Thomas Sanchez, de eo qui vouit religionem ſtrictiorem, ſi profiteatur in laxiori, liber manet voto. Eſt enim diuerſiſſima ratio. Quia extat de eo diſpoſitio iuris Eccleſiaſtici in *capite qui poſt votum de Regular. in 6.* cuius capitis ſenſum oportet explicare.

5. Pro eius autem intelligentia ſciendum eſt in eo capite docere Pontificem, cùm qui emiſit votum ſtrictioris religionis ingrediendæ, ſi profeſſionem faciat in laxiori, poſſe in ea permanere, quia per votum ſolemne inquit, derogatum eſt voto ſimplici. Addit tamen Pontifex illi homini imponendam eſſe pœnitentiam pro voto priori non impleto. Circa quem textum prima difficultas eſt, qua ratione per votum ſolemne derogetur ſimplici ingrediendi ſtrictiorem religionem? Quæſtionis cauſa eſt, quia poſt votum ſolemne emiſſum in laxiori religione poſſet homo ille adimplere votum ſimplex ſtrictioris religionis, niſi aliàs peculiari diſpoſitione Pontificis impediatur. Ergò ex natura rei per tale votum ſolemne non derogatur prædicto voto ſimplici, Aliter enim ſe habet lex in his votis, ac ſe habet in contractu ciuili, verbi gratia in contractu venditionis. Secunda enim venditio ſubſecuta traditione valida eſt, & derogat priori venditioni, quę facta fuit ſine traditione: quia facta ſecunda venditione, & ſubſecuta traditione rei venditæ non eſt in poteſtate venditoris adimplere primam venditionem. At verò, vt dixi, poſt ſolemne votum factum in laxiori religione poteſt vouens tranſire ad ſtrictiorem, niſi impediatur peculiari iure. Ergo poſt votum illud ſolemne adhuc eſt in poteſtate vouentis adimpleri primum votum. Secunda difficultas eſt circa eumdem textum de cauſa, ob quam prædicto homini imponatur pœnitentia. Si enim, vt dixit Pontifex, homo ille poteſt licitè manere in religione, non videtur cauſa aliqua iuſta, propter quam puniatur: ſi enim punitur, quia non implet primum votum, cùm poſſit, ſignum eſt eum obligari ad ingrediẽdam ſtrictiorem religionem, quam vouerat: aut ſi licitè poteſt permanere emittens vota ſolemnia religionis laxioris, ſine cauſa imponitur illi pœna.

6. Nonnulli Doctores diſputãtes de cauſis propter quas excuſatur aliquis ab impletione alicuius voti, ſolùm docent per profeſſionem in laxiori religione excuſari vouentem ab impletione voti ſtrictioris religionis. Quia votum ſolemne fortius eſt voto ſimplici. Et confirmant ex dict. ca. Docent autem per fortiorem obligationem voti ſolemnis extingui minorem obligationem voti ſimplicis, & adducunt exemplum deductum ex contractibus ciuilibus. Prædictis tamen difficultatibus non ſatisfit ex prædicta doctrina, niſi ampliùs explicetur.

7. Vt ergò veritatem oſtendamus, reuocandum eſt in memoriam, quòd ſupra l. 7. oſtendimus ſolemnitatẽ voti ſola Eccleſiæ conſtitutione fuiſſe inuentam. Deinde caput illud *qui poſt votum*, intelligi poteſt, & de illo, qui emiſerat votum ſimplex ingrediendi ſtrictio-

Digitized by Google

ſtrictiorem religionem ſolùm animo experiendi, an ſibi placeret ſtatus ille, & de illo, qui emiſerat votum ſtrictioris religionis, & voluit etiam obligari ad perſeuerandum. Et primò ſi ſolùm fecerat votum ingrediendi cum animo experiendi, & velit illud votum ſimplex commutare in profeſſionem ſolemnem laxioris religionis, videtur ſanè potuiſſe illud facere, quia maius bonum eligit. Obligatur enim per votum ſolemne ad perſeuerandum in ſtatu religionis, cùm tamen per votũ ſimplex priùs emiſſum ſolùm obligaretur ad experiendum, an ſibi placeret ſtatus religionis. Maius autem bonum eſt velle perſeuerare in religione, laxiori, & ad id obligari, quàm ſolùm velle obligari ad probationem religionis ſtrictioris. Et in hoc euentu ſolùm poſſet imponi pœnitentia vouenti, vel pro mora implendi prius votum, ſi ſtatim non eſt facta cõmutatio, vel quia præſumeretur leuitas animi in vouente, & remiſſio aliqua, & tepiditas ſpiritus, qua retraheretur ab ingreſſu ſtrictioris religionis. Nihilominus verum eſſet commutationem fieri potuiſſe ex natura rei, & ſic profeſſum licitè poſſe permanere in laxiori religione: & in hoc caſu ſatis explicata manet mens, & doctrina Pontificis, quoad vtramque difficultatem.

8. Difficilius eſt explicare doctrinam capitis, ſi votum ſimplex religionis ſtrictioris factum fuit poſteriori modo, hoc eſt, quando vouens non ſolùm voluit obligari ad ingreſſum ſtrictioris religionis, ſed etiam ad perſeuerantiàm in illa, tunc enim non videtur auctoritate priuata poſſe fieri commutatio, quia materia prioris voti perfectior eſt, nempe ingreſſus & perſeuerantia in religione ſtrictiori. Deinde in hoc caſu magnam habet vim ratio dubitandi ſupra facta. Dicendum verò eſt ſi votum fuit non ſolùm ingrediendi, ſed etiam perſeuerandi in ſtrictiori religione, diſpoſitione iuris factum eſſe, vt qui emiſit profeſſionem in laxiori poſsit in ea perſeuerare. Hoc autem factum eſt comutatione, & diſpenſatione aliqua prioris voti, quaſi implicita in ea iuris diſpoſitione. Hoc autem optimè potuit ſtatuere Põtifex, tũ propter bonum ipſius religioſi, qui difficultate premebatur circa impletionem prioris voti ſtrictioris religionis. Tum etiam propter bonũ ipſius religionis, in qua emiſit profeſsionem, ad quã fortaſsis nõ admitteretur, ſi religio illa agnoſceret illum obligari ad tranſitum in aliam religionem ex vi prioris voti, & communiter multæ religiones habẽt priuilegium ad commutandum tale votum, & diſpẽſandum ſimul, vt in tali religione poſsit quis profiteri, etiamſi de ingreſſu alterius fecerit votum. Conceditur ergo iuris diſpoſitione, vt qui in laxiori emiſit profeſsionem, non teneatur tranſire ad ſtrictiorem, etiamſi illius fecerit votum. Quia tamen votum ſtrictioris priùs obligabat, & ille non impleuit, imponitur pœnitentia in dict. cap. pro voto non impleto, & ideò Gloſſæ communiter in dicto cap. docent illũ hominem peccaſſe, ſed non ſatis explicant an fuerit locutus Pontifex in priori, vel in poſteriori caſu, de quibus nos locuti ſumus. In vtroque autem, licet diuerſa ratione, verũ ſenſum habere poteſt doctrina Pontificis; vt explicatum eſt. Ex quibus ſoluta manent, quæ pro ſe affert Thomas Sanchez.

CAPVT XIV.

De ſecundis ſponſalibus.

SVMMARIVM.

Per ſecunda ſponſalia non diſſolui prima, n. 1.
Etiamſi iuramento firmentur ſecunda, n. 2.
Quid ſi cum ſecundis ſponſalibus ſequatur copula explicatur, n. 3. 4.
Quid dicendum in eo caſu ante Tridentinum, num. 5.

1. CERTA, & communis eſt Doctorum ſententia per ſecunda ſponſalia non diſſolui priora, quia nullius ſunt valoris, adeò, vt neque ex illis gignatur impedimentum aliquod publicæ honeſtatis, vt conſtat ex *capite vnico de ſponſalibus in ſexto.* Quamuis quoad eũ qui non contraxit ſecunda ſponſalia, diſſoluantur: habet enim ſufficientem rationem reſiliendi, & acceptandi renunciationem illius, quam alter præ ſe tulit in ſecundis ſponſalibus contrahendis.

2. Sed circa hoc ſunt duæ difficultates explicandæ. Prima eſt an diſſoluantur per ſecunda, ſi poſteriora iuramento confirmentur. Et certum eſt non ſubſiſtere ſecunda, etiamſi iuramento confirmentur. Quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis: ſponſalium autem ſecunda promiſſio fuit illicita, vtpote contra fidem datam primæ. Hoc tamen intellige, niſi ſubſit iuſta cauſa diſcedendi à primis ſponſalibus: tunc enim licita eſt ſecunda promiſſio & obſeruanda etiam non iurata. Maior autem difficultas eſt, an ſi priora ex aliquo caſu ceſſent, ſeruanda ſint ſecunda. Cenſent nonnulli obligationem eſſe ſeruandi ſecunda in eo caſu, ſic Couarruuias prima parte de matrimonio capite quarto, §. primo, numero 10. quem ſequitur Rebellus dicto libro quarto, quæſt. octaua, ſect. octaua, concluſ. 1. in fine & alij. Mihi verius videtur non teneri. Sic Thomas Sanchez cum alijs lib. primo diſputat. 55. num. 6. ſequitur Ægidius de ſacramentis diſputat. 22 dubio ſexto concluſ. octaua. Ratio eſt manifeſta. Quia ſi nulla fuit prior obligatio, non eſt quid conualeſcat iuxta regulam iuris *non firmatur, de regulis iuris in ſexto, l. quod ab initio, D. eodem.*

Loquor

Digitized by Google

Loquor nunc abſolutè, nam ſi occurrat alia peculiaris circunſtantia dicam ſtatim.

3. Secunda, eaque maior difficultas eſt, an ſi poſt ſponſalia cum prima ſequantur ſponſalia cum ſecunda vna cum copula, diſſoluantur prima. Quę difficultas non habet locum, ſi primis ſponſalibus acceſſit etiam copula. Nam in eo caſu vterq; damnum patitur, & qui prior eſt tempore, potior eſt in iure, ſiue ſecunda fæmina ignoret prima ſponſalia ſiue non. Neque etiam eſt difficultas, quando ſecunda fœmina revera habuit notitiam priorum ſponſalium, tunc enim decepta dici non poteſt, ſed ſibi imputet. Loquimur ergo quando fuit bona fides in ſecunda fæmina, & ſub fide data de coniugio ſe tradidit, & loquimur poſt Tridentinum, quando ſponſalia ſubſecuta copula non tranſeunt in matrimonium. Nam quid dicendum ante Concilium explicabo poſtea.

4. Nonnulli docent non diſſolui ſponſalia priora. Sic cũ alijs Thomas Sanchez lib.1.diſp. 49. n. 5. Addit tamen n. 6. temperandam eſſe hanc ſententiam, niſi ſecunda fæmina, quę cognita eſt, & violata ſub ſpe coniugij, notabile damnum pateretur, tunc enim poſſet iudex in iudicando ſequi oppoſitã ſententiam, & obligare ad contrahendum cũ ſecunda. Non alia ratione mouetur, niſi quia iniuria illata poſteriori nõ aufert ius ſuum priori. At mihi verius videtur in eo caſu diſſolui ex parte vtriuſque, & cogendum eſſe ad ducendam ſecundam, ſic Maior in 4.diſtinct.27. quæſt 5. Rebellus dicto libro 4.queſt.8.ſectione 8.n.56.§.*verùm quia res*, Ægidius de ſacramentis diſp.23.dubio 4.conc. 4. Ratio quæ me mouet hæc eſt. Quia per copulam illam animo maritali factam ſpe futuri coniugij fit anticipata quædam traditio, quæ iure antiquo præſumptione iuris & de iure induceret matrimonium. Ergo videtur ſufficiens poſt Tridentinum ad priora ſponſalia diſſoluenda. Exemplum appoſitiſſimum eſt in contractu venditionis, in quo ſecunda venditio ſecuta traditione, licet fiat cum pacto, vendentis, & cum iniuria prioris emptoris præualet iuxta leges Regias, & Ciuiles, *l. quoties 15. C. de rei vendit.* Nec verò negamus compenſari debere priori ſponſæ iniuriam iuxta naturam rei. Deinde probat optimè Rebellus. Quia quãdo duo contendunt, vnus de lucro adquirendo, alter de damno vitando, huic potiùs fauendum eſt, quam primo. At ſecũda fæmina, damnum patitur, & id agit vt damnũ euitet, prior verò vt lucrum adquirat. Ergo huic, quæ damnum paſſa eſt, fauendum potiùs, quam alteri, quæ vel nullum, vel leue patitur. Denique Doctores prioris ſententiæ non ſatis conſtantes in illa ſunt. Si enim litigantibus illis duabus fæminis dicunt poſſe iudicem fauere ſecundæ, ergo prima ſponſalia diſſoluta ſunt, aliàs illi minimè fauere poſſet, ſed primæ. Quod ſi intelligant eam doctrinam quando damnum eſt notabile; inquiro ab iſtis, quo modo poſſit eſſe copula ſecuta poſt ſponſalia ſine damno, cùm veroſimile ſit illam manſuram innuptam, aut non niſi difficile inuenturam cui nubat. Alijs probat Ægidius loco citato. Quare ad fundamentum Sanctij dicendum eſt poſteriorem iniuriam, & traditionem præualere priori promiſſioni, eſt enim fortius vinculũ, & ſtrictior obligatio reſarciendi iniuriam, quam vinculũ primæ promiſſionis, & ideò præualet, & ſi poſterior iuxta doctrinam traditam à nobis lib.6. cùm ſermo eſſet de impedimento voti non dirimenti.

5. Sed rurſus quæret aliquis, an ante Tridẽtinum ſecunda ſponſalia ſecuta copula diſſoluant etiam prima, & tranſeant in matrimoniũ. Communis Doctorum ſententia docet tranſire. Sic Couarruuias, & cum alijs Thomas Sanchez, Rebellus, & Ægidius ſupra citati. At difficile his auctoribus videtur, quo modo ſecunda ſponſalia tranſierint in matrimonium, cùm fuerint inualida. Reſpondet Rebellus priora, etſi non fuerint ſimpliciter valida, non tamen fuiſſe omninò nulla, cùm afferant obligationem ineundi coniugij, ſi priora ſponſalia diſſoluerentur: tum quia valebant ad declarandam voluntatem celebrandi matrimonium per copulam ſequentem. Verùm conſequenter ad ea, quę dixi ſupra libro ſecundo, cùm agerem de ſigno copulæ, exiſtimo facilè aſſignari poſſe rationem. Eccleſia nunquam iudicauit copulã poſt ſponſalia matrimonium efficere, ſed præſumpſit conſenſum de præſenti interueniſſe ante copulam, ſufficientibus alijs verbis vel ſignis explicatum, non verò ipſa copula. Itaque Eccleſia ne præſumeret peccatum, aſſumpſit copulam tanquam ſignum à poſteriori priùs cõtracti matrimonij. Iuxta hæc ergo facilè dicimus, ſi reuera ante copulam ſubſequentem priora ſponſalia fuit verus affectus maritalis ſufficienter expreſſus, planum eſt diſſolui prima ſponſalia, non ſecus ac per matrimonium diſſoluuntur. Et cùm ex copula præſumat Eccleſia pręceſſiſſe conſenſum maritalem ſufficienter expreſſum planè priora ſponſalia diſſolui iudicabit, vbi concilium quoad hanc partem non fuerit receptũ. At verò ſi reuera non fuit animus maritalis ſufficiẽter expreſſus, non diſſoluentur tanquam per ſequens matrimonium re ipſa, ſed ratione damni, licet Eccleſia ſemper præſumet matrimonium, niſi manifeſta ſit in contrarium probatio. Nam etiam contra præſumptionem iuris & de iure admitti quandoque probationem certum eſt.

CAPVT XV.

De abſentia ſponſi.

SVMMARIVM.

Abſentiam eſſe cauſam diſſoluendi ſponſalia, numero 1.

Digitized by Google

Intellige quando cum abſentia mutatur domicilium, num. 2.

Quid quando non mutatum eſt domicilium, & eſt iuſta cauſa abſentia, & quandiu expectandum iure ciuili, & canonico, num. 3. & 4.

1. EXTAT etiam alia cauſa diſſoluendi ſponſalia in *cap. de illis quinto, de ſponſalibus.* Conſultus enim Pontifex ab Archiepiſcopo Panormitano quid faciendum de mulieribus, quarum ſponſi poſt ſponſalia contracta, & iuramento confirmata inſcijs illis ad exteras nationes ſe contulerunt, reſpondet liberum eſſe mulieribus cum alijs inire coniugium, dummodo res ſit integra, hoc eſt, non fuerit ſecutus conſenſus de præſenti, aut copula poſt ſponſalia, pœna tamen illis impoſita ob periurium, ſi in cauſa fuerunt abſentiæ ſponſi. Cuius deciſionis ea ratio eſt, quia per diſceſſum intelligitur ſponſus ſuo iuri renuntiare, ex parte ſua, & ita poſſe fœminam eam renuntiationem acceptando ad matrimonium cum alio incundum progredi, diſſolutis ſponſalibus vtriuſque conſenſu, *capite 2. de ſponſalibus.*

2. Ex quo conſtat in primis deciſionẽ hanc intelligendam eſſe non de ſimplici diſceſſu ſponſi, ſed de eo, qui fit cum mutatione domicilij, vt notat Abbas ibi numero 2. & indicant illa verba textus, *dimittũt terram ſe ad alias partes transferentes.* Nam dimittere, & transferre hic accipiuntur cum effectu. Nec enim qui de aliquo loco animi recreandi gratia, vel alicuius negotij cauſa aliò ſe transfert, dicitur terram dimittere, *lege cum poſſidere ſexta. §. qui ad nundinas, D. de adquirend. vel amitten. poſſeſſione.* Quemadmodum neque ſcholaris ſtudiorum cauſa verè dicitur domicilium mutare, *lege ſecunda, C. de incolis.* Rurſus colligitur ex eo textu non effici diſceſſum eius, qui animo redeundi fit, vel qui aliò ſe confert negotij gerendi gratia, vel ob ægritudinem, vel mortem parẽtum, eſſe cauſam diſſoluendi ſponſalia. Quare in eo diſceſſu non habet locum huius textus deciſio.

3. Quid ergo agendum, quando ſponſus non relicta ſponſa, ſed ex cauſa ſiue voluntaria, ſiue neceſſaria abſens eſt, non mutato domicilio. Et in primis certum eſt ſi abſit de conſenſu ſponſæ, teneri expectare ſponſum eo tempore, quo conuenerint. At ſi inſcia ſponſa diſceſſerit, nonnulli docent ſeruandam eſſe diſpoſitionem iuris Ciuilis, quæ loquitur in eo caſu quamdiu ſcilicet ſponſa expectare teneatur ſponſum abſentem. Si enim intra Prouinciam abſit, per biennium expectandum deciditur *lege ſecunda, C. de repudio.* Si verò extra Prouinciam, per triennium, lege eadem, niſi neceſſaria cauſa vel valetudo, mors parentum longiori tempore abeſſe cogeret: tunc enim expectandus eſſet finis impedimenti. *lege penultima, D. de ſponſalibus.* Sic Caniſius in dicto capite de illis. Dicit enim hanc definitionem iuris Ciuilis etiam iure Canonico retinendam, & obſeruandam eſſe. Cùm enim hæc res non ſit ſacris Canonibus deciſa, meritò ad ius Ciuile confugitur iuxta textum in *capite primo, de noui oper. nunt.* Maximè cùm ſponſalia non ſint res Eccleſiaſtica, ſed contractus planè ciuilis. Accedit ex parte Rebellus dicto libro quarto, quæſtione octaua, ſectione tertia, numero ſecundo, & tertio. Alij verò dicunt ius ciuile in hac parte correctum eſſe per ius Canonicum, & ita ſtatim poſſe contrahere per textum in dicto *capite de illis.* Sic Thomas Sanchez libro primo diſputat. 45. numero ſexto, & ex parte etiam Rebellus ibidem, concluſione 2. Toletus in ſumma lib. ſeptimo, cap. 21. *§. ſextum eſt.*

4. Ego tamen exiſtimo in primis ius Canonicum non corrigere in hac parte ius Ciuile, cùm loquantur in diuerſa facti ſpecie, & abſẽtia ſponſi. Quare caſus iſte, de quo agimus, reuera non eſt deciſus per ius canonicum, cùm tantùm agat de diſceſſu ſponſi relicta ſponſa, & mutato domicilio. Deinde dico neque in hac re ſtandum eſſe diſpoſitioni iuris Ciuilis, vt dicebat Caniſius, & alij. Inducor hac ratione. Quia iure Ciuili diſſoluuntur ſponſalia, vel vnius tantùm diſſenſu, vt dixi ſupra capite 9. & ideò non mirum ſi diſſoluantur in abſentia. Vnde meritò dixit Imperator in dicta *lege ſecunda. Liberum eſt filia tua, ſi ſponſum ſuum poſt tres peregrinationis annos expectandum ſibi vltra non putet omiſſa ſpe huius coniunctionis matrimonium facere, ne opportunum nubẽdi tempus amittat, cùm poſſet nuntium remittere, etiamſi præſente, illo conſilium mutare voluiſſet.* Hæc ibi. Quod ſi dicas. Quare ergo biennio expectabatur præſens, triennio abſens, ſi ex vnius diſſenſu diſſoluebantur? Cauſa quidem eſt, quia dabatur actio ex ſponſo ad repetendas arrhas, & donationem propter nuptias, vt credo me dixiſſe ſupra cap. 1. ſi culpa alicuius diſſoluebantur, vel vno tantùm volente. Quare dico negotium iſtud relinquendum tunc arbitrio iudicis, qui iudicabit, an admoneri vel requiri ſponſum abſentem expediat, & tempus expectandi definiet, vt monet tandem Caniſius cum Couarruuias, & alijs eo loco. Atque idem dicendum, quamvis ſponſalia iuramento fuerint confirmata.

CAPVT XVI.

De elapſu termini præfixi.

SVMMARIVM.

Elapſu termini præfixi etiam diſſolui ſponſalia. Quibus modis ſoleat terminus præfigi, numero 1.

Quid quando verba, quibus terminus præfigitur,

tur, ſunt ambigua. Duæ regulæ quorundam, num. 2.
Reijciuntur vt parum ſolidæ, num. 3.
Verior explicatio num. 4.

1. HABEMVS deciſionem Pontificis in ca. *ſicut 22. de ſponſalibus*, vbi hęc ſunt verba: *Niſi in iuramento ſuo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non ſtetit, quin ad ſtatutum terminũ matrimonium contraheret.* Hæc ibi. Ex quo textu videtur effici, ſi terminus definitus ſit in ſponſalibus contrahendo matrimonio, & ille terminus elabatur, obligationem finiri. Quam conſtitutionem vt explicemus, obſeruandum eſt terminũ duobus modis præfigi poſſe. Vno modo ad differendam tantùm obligationem ita vt ante illud tempus non obliget ad implendum. Huc pertinet, quod habet Iuriſconſultus in *l. continuus, §. 2. de verbor. obligat.* vbi dicit: *Quod in diem debetur ante ſolui poteſt, licet peti non poſſit, & l. cum qui Kalendis, §. 1.* dicitur dies ſtipulationi adiectus id efficit, ne pręſenti die pecunia debeatur cum effectu ſcilicet. Videndus Donellus in dicta *l. cum qui 31. & l. 137. de verborum obligat.* Et certè in debiti ſolutione præfigitur terminus cauſa differendæ obligationis, & ideò maximè definitur debitoris gratia, licet non negem aliquando pręfigi gratia creditoris. Quod valdè ſciri oportet ad percipiendas integras vſuras intermedij temporis, de quo Donellus *l. 122. de verborum obligat.* Aliquando autem pręfigitur tempus non tantùm differendæ obligationi, ſed & implendæ, & finiendæ, ita vt vltra illud iam nulla remaneat obligatio. Qualis terminus ſolet pręfigi in votis, & in præceptis deſignantibus onus aliquod diei. Inter quos modos tempus pręfiniendi magnum diſcrimen eſt. Nam ſi tempus definiatur differendæ obligationis cauſa; ſi prævideatur futurum impedimentum tempore præfixo, teneor anticipare, non verò ſi tantùm præfiniatur definiendæ, & implendę. Similiter ſi terminus præfigatur obligationi differendæ, etiam elapſo termino manet obligatio; & ex tunc cogi poteſt tanquam qui in mora cenſeatur eſſe. At quando præfigitur finiendæ obligationi, eo elapſo non manet obligatio. De his plura etiã diximus in tract. de confeſſione.

2. Igitur iuxta hæc dicendum eſt, ſi in ſponſalibus præfigatur terminus tantùm differendæ obligationi, ante eum diem nullus cogi poteſt ad contrahendum: ſed eo die elapſo poteſt, nec finitur obligatio, ſi verò præfigatur finiendæ obligationis gratia, eo elapſo tempore, is per quem non ſtetit, quo minùs impleretur promiſſio, liber manet ab obligatione ſponſalium. Et quidem ſi verba aperta ſunt, nullus eſt controuerſiæ locus, cùm ea obligatio pendeat ex contrahentium volũtate, quæ ſibi vno modo vel alio tempus deſignare poteſt. At quando verba ambigua ſunt, & de intentione non conſtat, quo modo iudicãdum eſt, vtrum hac vel illa ratione tempus pręfixũ ſit? Thom. Sanchez ex antiquis iuris Canonici interpretibus, vt rem iſtam explicet, duas proponit regulas. Prima eſt. Si terminus ab vno tantùm contrahentium deſtinetur, vt alter intra illum impleat, cenſetur deſtinari tantùm ad ſollicitandum, non verò ad finiendam obligationẽ, vt ſi promiſi tibi vendere rem aliquam intra menſem, te non adſtricto ad emendũ. Secunda regula eſt. Quando terminus ab vtroque contrahentium imponitur reſpectu alicuius ab vtroque implendi, ſi adijciatur in ipſo contractu, cenſetur adiectus dies finiendæ obligationi. Si enim terminus adijciatur poſt perfectum contractum, non finit obligationem, niſi ea adiectione primus contractus reuocatus cenſeatur, & alter denuò celebratus, *l. Celſus, D. de receptis arbitris, & cap. dilecti, de dolo & contumacia.* Has etiam regulas probat Ægidius diſp. 23. cit. dub. 6.

3. Sed mihi non omninò videntur ſolidæ. Tum quia etiamſi ab vno tantùm ponatur terminus præfixus, vt à venditore, poſſet pręfigere, ita vt eo elapſo, non teneatur vendere. Moleſtum enim eſſet impeditum eſſe ad vendendum pro voluntate ementis, cùm plures ſeſe offerre poſſint occaſiones commodè vendendi, quibus priuari contra rationem & æquitatẽ eſſet. Tum etiam quamvis ab vno contrahentium terminus præfigatur, poteſt eſſe intentio tantùm differendi, non finiendi, vt conſtat in termino præfixo ſolutioni debiti, & vſurarum intermedij temporis. Tum etiam ab vtroque poteſt præfigi terminus comparatione alterius implendi ab vtroque, & tamen non finietur obligatio tranſacto termino, ſed tantùm differtur vſque ad eum diem, vt conſtat in hoc eodem exemplo, quando in gratiam creditoris præfixum tempus eſt. Non ergo illa regula vera eſt, & ſolida.

4. Quare ego exiſtimo negotium hoc, quando dubium eſt, definiendum eſſe, ex ſubiecta materia. In debitis enim pecuniarijs planum eſt non ita præfigi, vt eo elapſo finiatur, ſed vt ſit in mora. In alijs autem materijs ipſa materia indicat pręfigi ad finiẽdam obligationem, vt in obligatione emendi vel vendendi. Vnuſquiſque enim cupit expeditus eſſe, cùm poſſint ſe offerre aliæ commoditates vendendi, ſeu emendi: idque communis hominum ſenſus videtur indicare. Idem dico, quando terminus definitur in ſponſalibus, credo ex communi ſenſu pręfigi finiendæ obligationi, non nego præfigi etiam aliquando differendæ obligationi, ita vt antea cogi non poſſint ad contrahendum matrimonium. Quia ſæpè multa parari oportet ad nuptias, quæ opus ſunt, quod in nuptijs Magnatum contingere ſolet. Addo tamen præfigi etiam ad finiendam, neque enim volũt contrahentes alligari, vt expectare teneantur: ſed manere etiam liberi ad alias nuptias pro-

curandas

curandas ne tempus nuptijs maturum elabatur. Atque iuxta hunc communem hominum ſenſum locutus eſt Pontifex in dicto capite. Quare eo termino elapſo is,per quem non ſtetit, liber eſt ab obligatione, non autem is, per quem ſtetit. Neceſſarium tamen eſt,vt per eũ ſteterit culpabiliter. Si enim caſu aliquo vel ægritudine, vel alia cauſa legitima fuerit impeditus,nõ poteſt alter reſilire,vt videtur colligi ex d. cap.*ſicut*, & docet cum alijs Thomas Sanchez libro 1 diſp.53. numero 7. Legitimè enim impedito non currit tempus *l. prima, C. de annal.except.in fine*.Quod ſi vterque in culpa fuerit,vterque liber eſt ab obligatione. Oportebit autem, cùm aliquis legitimo impedimẽto detentus non implet,ſi tandiu differatur, vt videat tempus aptum nuptijs elabi, adeat iudicem, vt alio monito, & requiſito præfigat tempus.

CAPVT XVII.

De ſuperuenienti mutatione, aut impedimento.

SVMMARIVM.

Diſſolui ſponſalia ex ſuperueniente impedimento affinitatis, vel cognationis legalis, vel etiam rumore de impedimentis, num.1.

Mutatione rerum & circunſtantiarum, ſub quibus eſt facta promiſſio, diſſolui ſponſalia, numerò 2.

Fornicationi à quouis eorum admiſſa diſſolui,idem ſi ſpiritualis ſit,num.3.

Morbo contagioſo,Gallico, membri mutilatione, debilitate, & ſimilibus,n.4.& tetro oris odore, ibidem.

Idem de deformitate ſuperuenienti,num.5.

Idem de notabili morum aſperitate, num.6.

Et ſi capitalis inimicitia ſuperueniant,num.7.

Idem ſi ſuperueniat notabilis paupertas, vel vtriuſque, vel vnius, & timor exhæredationis, num.8.

Vel ſi aliquid euenerit, vel emerſerit, quod ſi præceſſiſſet,non contraherentur ſponſalia. numero 9.

1. COMPLECTEMVR in hoc cap. breuiter alias etiam cauſas, ex quibus contingit ſponſalia diſſolui. Igitur diſſoluuntur etiam ex ſuperueniente impedimento affinitatis, vt ſi poſt ſponſalia quis rem habeat cũ conſanguinea vxoris intra ſecundum gradum, *cap.fraternitati* 7.cum duobus ſequentibus *de eo qui cognouit*. Quod impedimentum nouo Tridentini iure limitatum eſt ad ſecundum gradum. Idem eſt, ſi legalis cognatio ſuperuenerit,cũ ſit impedimentum dirimens,*ca. vnico de cognatione legali*,vt aduertit Caniſius in ſum.iuris Canonici lib.2.tit.9.de ſponſal.His adde rumorem etiam de impedimentis, vt docet Toletus in ſum.dict.lib.7.cap.21.Rebellus queſt.8. cit. ſectione 8.

2. Deinde reliquos caſus iſta regula comprehendo. Quoties contractis ſponſalibus mutatur rerum ſtatus,& circunſtantię,ſub quibus promiſſio facta eſt, non eſt obligatio ſeruandi ſponſalia,ſed poteſt is,cui ea mutatio non accidit,reſilire.Quam regulam tradunt communiter Doctores Duarenus *D.ſoluto matrimonio in principio*, vbi de ſponſalibus agit §.4 propè finem, Caniſius in ſumma, libro 2. de ſponſalibus,titulo 9.in annotat. Sanchez citatis multis lib.1.diſp.62. nu 3. Rebellus dicta quæſt.8.ſect. 8. Ægidius dicta diſp.23.dubio 2.Sumitur ea regula ex doctrina Diui Thomæ 2.2.qu 89.quàm Tullij,& Senecę auctoritate confirmat. De qua ſupra cap.8.

3. Ex qua regula in primis colligo, ſi alter ex contrahentibus fornicationem admiſerit, ſponſalia diſſolui,etiam ſi iurata ſint *c.quemadmodum 25. de iure iurando*. Si enim fornicatio diſſoluit matrimonium quoad torum,quid mirum ſi diſſoluat ſponſalia, cùm frangẽti fidem non ſit ſeruãda fides?Id autem verum eſt,ſiue fornicatio admiſſa ſit à viro vel fæmina,quoad hoc enim paris conditionis ſunt. Diſſoluuntur verò ea ſponſalia in fauorem innocentis, & ideò ſi innocens adhuc velit contrahere, alter tenetur.Vt cum alijs docet Sanchez diſput.eo. nu.6. Extende etiamſi ſponſa per vim cognita fuerit, & omninò renuens. Quamvis enim id ſine culpa eius acciderit, & ex eo facto nulla poſſit generari ſuſpicio infidelitatis in poſterum:tamen ex communi hominum ſenſu notabilis eſt facta mutatio, & probroſum iudicatur fæminam ducere vi ſtupratam ab alio, vt rectè docet cum alijs Thomas Sanchez diſput. citata, num. 7. In qua ſpecie diuerſam meritò credit eſſe rationem viri,cùm in fornicatione per vim extorta,nec vir infidelis fuerit,neque vllum præiudicium, aut iniuria, vel infamia redundet in ſponſam. Addit etiam & rectè in fornicatione poſt ſponſalia non eſſe compenſationi locum, cùm longè grauior ſit iniuria viri,quàm fæminę.Idem iudicium ſit de fornicatione ſpirituali, qua ſcilicet alter ex ſponſis labitur in hæreſim, vel gentiliſmum. Si enim ex hac ratione diſſoluitur iam cõtractum matrimonium quoad habitationem,meliùs diſſoluentur ſponſalia iuxta textum in d.*ca.quemadmodum*, Illud tamen addendum eſt,quotieſcũque licitum fuerit matrimonium Catholici cũ Hæretico, valida eſſe ſponſalia, quæ non alia ratione ſunt illicita,niſi quando matrimonium eſt illicitum,promiſſio enim de re illicita non obligat. At quando matrimonium eiuſmodi licet,etiam licet promiſſio matrimonij, ſed de hoc fortaſſe latiùs in Appendice ad hunc tractatum.

4. Secundò colligo,etiam ſponſalia diſſolui propter morbum contagioſum, paralyſim,vel

lepram

Digitized by Google

lepram ſuperuenientem dicto *cap. quemadmodum 25. d. iure iurando.* Vel ſi oculos, aures, vel oculum, ſiue naſum amiſerit, vel aliqua notabilis turpitudo ſuperueniat, aut debilitas ex morbo habituali, quæ moleſta coniugi merito iudicari poſſit. Thomas Sanchez libro 1. diſp. 57. Rebellus eadem ſect. 8. concluſ. 2. Caniſius in ſumma iuris Canonici loco citato. Toletus in ſumma dict. lib. 7. cap. 21. Idem iudicium eſt de morbo Gallico, & ſatis eſt eius vehemens ſuſpicio, etſi non plenè probetur, docet Seraphinus deciſ. 1113. nu. 8. & 9. Riccius deciſion. 232 num. 4. in fine. Sed nunquid inter infirmitatem moleſtam annumerari debet oris graueolentia. Affirmat Thomas Sanchez diſp. 57. numero 2. quando ſcilicet illa immedicabilis eſt. Quam opinionem ego veram exiſtimo, & confirmo ex duplici capite. Tum quia ſignum eſt morbi habitualis moleſtiſſimi, vt conſtat ex *l. qui clauum, D. de ædilitio edicto, §. final.* ibi, *Si cuius os oleat, an ſanus ſit quæſitum eſt. Trebatius ait non eſſe morboſum alicuius os olere, veluti Hircoſum, & ſtrabonem, hoc enim ex illuuie oris accidere ſolet. Si tamen ex corporis vitio id accidat, veluti quod iecur, quod pulmo, aut aliud quid ſimiliter dolet, morboſus eſt.* In quem textum vide Gothophredi annotationem, & Cuiacium lib. 11. obſeruat. cap. 10. Tum etiam quia non leue deprauati, & corrupti animi indicium eſt, vt elegantibus verbis ſcribit Luiſius Legionenſis Cantic. cor. 5. in illa verba: *Labia illius diſtillantia myrrham primam. Meritò,* inquit, *hoc in laude ponitur, propterea quod his, quibus anima fœtet, nihil tetrius, aut turpius fieri poſſit. Hos enim nemo ſanus vel ad colloquium, vel ad complexum admiſerit: illos contra quorum ex ore bonus ſpirat odor, ipſo bono odore omnes inuitat gratos, atque iucundos habent, vtpote, & animo, & corpore optime temperatos. Nam profectò ex vtriuſque partis bona temperatura illa ſuauitas odoris exiſtit. Ego enim, vt quod expertus ſum loquar, ſic iudico non colloquio ſolum ſed amicitia etiam & conſuetudine bonorum arcendos eſſe eos, quibus anima fœtet. Nam quantum recordari retro poſſum, neminem vidi hactenus tetrum odorem ore exhalantem, quẽ non poſtea grauiſſimis animi morbis obnoxium cognouerim, atque his potiſſimum morbis, qui ex atra bile ſunt, inuidentia, fraudis, perfidia, voracitatis, ſimilibuſque permultis.* Hæc ille.

5. Idem dixerim de deformitate ſuperueniente fœminæ, quę tempore ſponſalia pulchra erat. Eſt enim facta mutatio in ea, quæ ſi præceſſiſſet, illam fortaſſis non duceret in vxorẽ, quod cum alijs docet Thomas Sanchez diſput. 57. citat. n. 6. In quam rem notanda ſunt verba Innocentij in dicto *cap. quemadmodum, num. 3. Diſſoluuntur,* inquit, *ſponſalia, quando notabilis deformitas ſuperuenit. Quia non manent res in eodem ſtatu, cum non ſit fœmina apta facere id propter quod ducitur, ſcilicet tollere viro fornicandi occaſionem, quia ad eam tam deformem accedere non valet.* Hæc ibi.

6. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe, ſi ſuperueniat notabilis morum aſperitas, eſt enim ſufficiens cauſa diuortij, cap. *literas de reſtitut. ſpoliat.* vt dixi ſupra lib. 9. cap. fin. & docet Sanchez lib. 1. diſp. 58. n. 2. Caniſius in ſum. loco citato in annotat. Toletus dicto lib. 7. c. 21. ex ſententia Panormitani, & alij quos refert Thomas Sanchez. Idem dic ſi morum ſit facta mutatio, ita vt poſt ſponſalia appareat illum valdè vitijs deditum eſſe. Sanchez d. lib. 1. diſp. 63 num. fin. Ægidius de ſacramentis diſput. 23. dub. 8. num. 67.

7. Quartò colligo. Idem dicendum, ſi capitales inimicitiæ ſuperueniant. Hoſtienſis in ſumma *de ſponſal. §. final.* propter rationem iuris in *cap. 2. & cap. requiſiſti de ſponſal.* & ſequitur Præpoſitus in cap. *de illis*, n. 5. & docet cum alijs Thomas Sanchez diſp. 58. num. 3. Toletus d. cap. 21. His accedit, quando poſt ſponſalia timentur ſcandala ob contradictionem parentum, vel conſanguineorum, & eorum potentiam vt dicebamus de capitalibus inimicitijs Ægid. ibidem n. 68. Vide deciſionem Seraphin. infra citandam.

8. Quintò colligo. Idem dicendum, ſi ſuperueniat notabilis paupertas, ſiue alteri tantùm, ſiue vtrique, & ſiue dotem promiſerit, ſiue nõ. Si enim dotem promiſit, & ad paupertatem deuenit, iam eſt quaſi defectus conditionis. Si verò non promiſit, cũ dote non promiſſa cenſeatur omnia bona ſua in dotem promittere iure Luſitaniæ atque Caſtellæ lib. 4. Compilat. titulo 46. initio, ſi ad paupertatem deueniat, notabilis mutatio eſt, & ſufficiens ad diſſoluẽda ſponſalia, cùm non ſit quo poſſint onera matrimonij ſubire. Atque idem eſt, quamvis ſponſalia iuramento confirmentur. Sic cum alijs Thomas Sanchez diſput. 59. num. 2. & 4. Rebellus dicto lib. 4. quæſt. 8. ſectione 8. nu. 69. Ægidius dicto dubio 8. num. 69. Toletus dicto cap. 21. §. *Decimus quartus.* Quod ſi vterque in paupertatem deueniat, multo minus idonei ſunt ad onera matrimonij. Neque in hoc caſu compenſationi locus erit, vt docuit Rebellus loco cit. num. 70. Vndè rectè timorem exhęredationis, ſi parentes vellent exhæredare, eo quod tale matrimonium contrahit, nullã cauſam eſſe diſſolutionis ſponſalium, docet Seraphin. deci. 1258. n. 1. & 2. niſi duceret non indignam, in quo caſu non eſſet licita exhęredatio, niſi vrgeret ſpeciale ſtatutũ municipale. Idem Riccius docet deciſ. 232. in praxi, qui etiam de alijs cauſis diſſolutionis agit.

9. Sextò denique colligitur, idem dicẽdum, quoties poſt contracta ſponſalia aliquid euenerit, vel emerſerit, quod ſi præceſſiſſet, non fuiſſent contracta ſponſalia, ſed inuiti eſſent rationabiliter animi contrahentium ſecũdùm ea, quæ docet D. Thom. in 4. diſtinct. 27. quem refert & ſequitur Nauarrus in man. ca. 22. n. 27. Thom. Sanchez diſp. 62. num. 3. Ægid. d. diſp. 23. dub. 8. in principio. Caniſius loco cit. Toletus dict.

Digitized by Google

piendis ſacris ordinibus. Non ergò peccatum eſt ſuſcipere ſacros ordines poſt ſponſalia, aliàs votum eſſet de re iniqua,atque adeo non ſeruandum, quod non ſatis attendit Thomas Sanchez diſput. citat. cùm admittat eius voti obligationem. Nec verò aliquod præiudicium infertur promiſſario, quod vllius momenti ſit, cùm in ea promiſſione ſubintelligatur ea conditio, & ideò non poſſit eſſe promiſſarius rationabiliter inuitus;aliàs etiam diceretur inferri præiudicium promiſſario, ſi quis poſt ſponſalia emitteret votum caſtitatis, vel religionis, vel ad religionem transiret. quod falſum eſt. Ratio autem, quare nullum inferatur præiudicium ex eo deſumitur. Quia ſicut, ſi expreſsè initio conueniſſent, vt liceret eorum vnicuique poſt ſponſalia vouere caſtitatem,vel promoueri, non poſſet alter rationabiliter queri; ita etiam non poteſt iuſte conqueri,quãuis expreſſum non ſit à principio, quia ea conditio iure ineſt: & quando aliquid ipſo iure ineſt, eundem effectum habet, ſiue exprimatur eo modo quo iure ineſt, ſiue non exprimatur, vt dixi ſupra lib. 3. capite. Neque obſtat illa praxis recepta. Poteſt enim examen illud fieri alijs etiam de cauſis, & vt ſciatur, an forte ſub ea ſpe matrimonij aliquam fœminam deluſerit,ſicut etiam de ingreſſuris in religionem idem examen ſæpè præmittitur.

4. Addendum præterea per præſentationem, aut poſtulationem ad Epiſcopatum eius, qui nondum eſt in ſacris, non diſſolui ſponſalia, quia non tenetur conſentire poſtulationi, licet poſſit iuxta dicta de voluntate ſuſcipiendi ordines. Neque etiam per electionem ad Epiſcopatum, quia ſi eſt nondum ordinati, eſt nulla *capite à multis, de ætate, & qualitate.* Imo neque per præſentationem factam etiam ſub præcepto, niſi facta eſſet ex ſcientia ſponſalium. Quia præcepta Principis intelliguntur ſine præiudicio alterius,quãdo non aliud exprimunt *l. nec autem C. de emancipat. lib. 1 §. ſiquis a Principe D. ne quid in loco publico.* Vnde tunc ſatis erit Pontifici exponere cauſam non implendi præceptum iuxta textum in *capite ſi quando de reſcriptis.* At per confirmationem in Epiſcopatu, etiam ſi non ſit ſacris initiatus, ſoluuntur ſponſalia. Quia iam ſemel confirmatus matrimonium ſpirituale contraxit cum Eccleſia, vt dixi alibi. Per illud autem matrimonium ſponſalia diſſolui æquum eſt, ſicut per matrimonium carnale. Et quamuis confirmatus poſſit diſpenſationem petere, & contrahere: tamen ad id non tenetur, cùm æquius ſit ſponſalia diſſolui, quàm ſemel confirmatum denuò coniugem fieri.

CAPVT XII.

De voto ſimplici.

SVMMARIVM.

De voto religionis, caſtitatis, ſuſceptionis ſacrorum ordinum,ſi præcedant, dirimere ſponſalia, num. 1.
Voto religionis ſubſequenti diſſolui, n. 2.
Idem dicendum de voto ſuſcipiendi ſacros ordines num. 3.
Idem dicendum de voto caſtitatis, nu. 4.
Tribus obiectionibus ſatisfit, n. 5. 6. 7.

1. DE tribus votis poteſt eſſe ſermo. Primò de voto religionis: ſecundò de voto caſtitatis præciſè cum animo manendi in ſæculo: tertiò de voto ſuſcipiendi ſacros ordines. Loquimur autem de voto præciſè ſecluſo damno violationis, aut alio ſimili, de quo iã dictum eſt ſupra lib. 6. Quod ergo attinet ad vota religionis, caſtitatis, & ordines ſacros ſuſcipiendi, ſi præcedant ſponſalia, planum eſt ea diſſoluere. Nulla enim ſunt ſponſalia poſtea ſubſecuta, cùm ſint promiſſio rei illicitæ *cap. Rurſus, qui clerici vel vouentes.* Iam enim poſt illud votum inique promittitur matrimoniũ. Quod verum eſt, etiamſi ſponſalibus ſubſecutis iuramentum addatur dicto *cap. Rurſus.* Quod ſi ſponſalia contraherentur cum animo vel conuentione ſtatim poſt contractum matrimonium tranſeundi ad religionem vel viuendi in matrimonio caſtè, ſi præceſſiſſet votũ ſuſcipiendi ſacros ordines, adhuc eſſent illicita ſponſalia. Quia vir ſe reddebat inhabilem ad illos ſuſcipiendos. Quod ſi eſſet cum pacto expreſsò inter vtrumque, otioſa mihi videtur talis celebratio matrimonij, vt dixi ſupra in ſimili lib. 6.

2. Quod ſi votum ſequatur poſt ſponſalia, in primis mihi videtur de voto religionis cum communi ſententia dirimi ſponſalia. Si enim poſt ſponſalia contracta licet ad religionem tranſire, vt dictum eſt: quanto magis id vouere. Illud tamen addiderim ex vi huius voti non aliter dirimi ſponſalia, quàm per ingreſſum religionis dirimuntur. Quare cum per ingreſſum non omnino dirimantur vſque ad profeſſionem, vt dixi capite præcedenti, ita neque per votum, niſi re ipſa ingrediatur, & profiteatur. Vnde colligo, ſi ille adimplens votum ingrederetur bona fide, & poſtea non profiteretur, non eſſe diſſoluta ſponſalia quoad ipſum, ſed teneri implere, ſi velit qui in ſæculo remanſit. Neque obſtat, quod poſſit contrahere, & tranſire ad religionem, & ſic vtrique obligationi ſatisfacere. Quia niſi honor ſponſæ exigat, abſo-

Digitized by Google

abſolutè loquendo inutilis eſt ea celebratio,& otioſa,& ſæpe periculoſa;& reuera ea ſponſalia non præmittuntur propter ſe, ſed propter matrimonium. Vide Ægidiũ de ſacram. diſp. 23.dub.3.

3. De voto verò ſuſcipiendi ſacros ordines multi dicunt illo non dirimi ſponſalia, neque licitè emitti poſt ſponſalia. Sic cum alijs Thomas Sanchez diſputat.47. numero 3. Ego tamen idem dico de voto ſuſcipiendi ſacros ordines,atque de voto religionis,&caſtitatis. Quod etiam docuit Ioannes Azor tom. 1.lib. 11.cap 21.quæſt.10. circa med. Si enim ipſum ordinem ſacrum aſſumere poſt ſponſalia licet,vt dixi capite præcedente, etiam vouere licebit. Quod ſi licitum eſt votum, non poteſt non dirimere, quia incompatibile eſt cum matrimonij contractu. Eſſe autem licitum votum ex eo conſtat, quia ex ipſa natura rei videtur ſemper ſubintelligi exceptio melioris ſtatus:ordinum autẽ ſuſceptio, ſtatus eſt neque ad hoc opus eſt aliqua iuris diſpoſitione,vt magis conſtabit ex dicendis ſtatim.Non tamen dirimuntur ſponſalia quoad illum, qui eiuſmodi votum emiſit, donec ſacris ordinibus initietur.

4. Denique, quod attinet ad votum caſtitatis ſuperueniens ſponſalibus, nonnulli cenſent eo non dirimi ſponſalia. Sic multi, quos refert Ioannes Azor loco ſupra citato, & ſequitur Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio diſputatione 46. numero 9.iuxta ſolutionem argumento 4. numero 11. Qui etiam dicit neque eiuſmodi votum poſt ſponſalia licitum eſſe. Ego tamen exiſtimo eo voto caſtitatis ſubſequenti dirimi ſponſalia. Sic multi quos refert,& ſequitur Ioannes Azor loco citato Suarez lib.2.de voto capite 4.numero 13. Gabriel Vazquez opuſculo de Reſtitutione capite 3. §. 2.dub.6.numero 17. & probabile putat Ægidius diſputatione 23.cit.dub. 3. concluſ.7. certum tamen quod ex parte non vouentis diſſoluta ſint ſponſalia, quia qui vouit caſtitatem ſatis indicauit ſe renuntiaſſe promiſſioni matrimonij.Alios etiam auctores pro hac ſententia refert Thomas Sanchez diſput. 46.numero 7. Et quidem mihi videtur hæc ſententia planè confirmari ex *capite veniens, qui clerici vel vouentes.* Species facti hæc eſt. Quædam mulier ſponſalia contraxit cum alio abſente,cuius ſeruitia, vt fama diuulgabat, deſerrita,de conſilio cuiuſdam Eremitæ Auguſtiniani votum ſimplex caſtitatis emiſit. Quo audito vir contraxit matrimonium cum altera: Conſulitur Pontifex Alexander Tertius,& reſpondet. *Nos itaque attendentes tutius eſſe,vt præfata mulier poſt fidem, & votum ſimpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat, mandamus,quatenus ſi plus non proceſſit,ſibi de fide mẽtita,& voto violato congruam ſatisfactionem indicas,& ei,cui vult nubendi in domino licentiam concedere in domino non poſtponas.* Hæc ibi.Ex quo textu planè conſtat illam fuiſſe obligatam voto, & reuera votum valuiſſe, quandoquidem imponitur pœnitentia de violato voto:& aliàs, ſi votum non fuiſſet licitum, nec valeret, non peteret fœmina nubendi licentiam, neque egeret diſpenſatione ad nubendum alteri, quam eo loco Pontifex per Epiſcopum concedit.Diſpenſatio autem conceſſa eſt,eò quod mulier,vt colligitur ex textu, illicitos concubitus meditabatur. Accedit etiam non vna ratio. Prima, quia vel iſtud votum caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia eſt validum, vel non. Hoc ſecundum dici non poteſt, vt conſtat ex textu, & ex eo quod fatetur idem Thomas Sanchez, vouentem obligatum manere ad non petendum,& peccare contrahẽdo matrimonium.Si ergo validum eſt votum, non poſſunt ſponſalia conſiſtere,quia incompoſſibilis eſt obligatio abſoluta voti cum obligatione ſponſalium.Secunda. Quia iure naturali id etiam videtur obſeruandum,cùm nulla fiat iniuria promiſſario, in eo quod non impleatur ea promiſſio,vt magis conſtabit ex ſolutione argumentorum.Denique,quia illi,qui non vouit,non poſſet nõ eſſe oneri matrimonium ſecutum:cùm ille,qui votum fecit caſtitatis,iure non poſſit debitum coniugale petere, ac proinde cogetur ille debitum petere, quoties vti voluerit coniugio, quod ſine onere,& difficultate non fit.

5. Sed contra ſententiam iſtam objicitur primò. Quia Eccleſia cogit eum, qui contraxit ſponſalia ante votum implere, & ſeruare, præſertim ſi iuramento confirmentur. Idque conſtare poteſt ex dicto *capite veniens*,vbi imponitur pœnitentia fœminæ de fide violata, ſcilicet,ſponſo,quia ipſa in cauſa fuerat,ne cõtraheretur matrimonium. Sed reſpondeo ſi occultè contracta ſponſalia ſint, & emiſſum votum.Eccleſiam non compellere adimplenda ſponſalia,ſed in foro cõſcientiæ obligationem eſſe implendi votum. Si vero in iudicio conſtet contracta fuiſſe ſponſalia,non autem conſtet de emiſſo voto,cogit abſolutè ſponſalia implere,non ex defectu iuris,ſed probationis.At ſi vtrumque conſtet,& contraxiſſe, & vouiſſe,non ſimpliciter cõpellit implere ſpõſalia.Et ideo in dicto *capite veniens* ea mulier accuſatur de fide mẽtita, & voto violato,quia neque contraxit matrimonium, neque caſtitati ſeruandæ ſtudebat. Quod ſi vrgeas,quod in dicto capite dicitur fides violata: ergo adhuc valebant ſponſalia emiſſo voto. Reſpondet Ioannes Azor ita in foro externo iudicatum,quia de voto non conſtabat:& ſimul etiã diſpenſationem dari, quia poſtea publicum factum eſt.

6. Secundò objicit Thomas Sãchez.Quia nullo iure oſtenditur ineſſe ſponſalibus eam tacitam conditionem, niſi ſtatum continentem vouerit. Reſpondetur in primis in dicto

capite veniens contineri eam diſpoſitionem. Deinde dico, quando non contineretur, non eſſe neceſſariam in hac parte iuris humani diſpoſitionem, ſed ex ipſo iure naturali deduci. Cùm enim aliàs non fiat iniuſtitia proximo, niſi quod illi iſta promiſsio non impleatur, non videtur ſufficiens hoc vinculum obligationis, vt ille qui promiſit, iam ampliùs non poſſit ad perfectiorem ſtatum aſcendere. Siquidem implens promiſſionem ſibi ponit obſtaculum perpetuum ad obſeruandam caſtitatem, vel profitendam religionem. Quod non ita contingit in alijs promiſſionibus, ſi impleantur, vt docet Gabriel Vazquez loco citato.

7. Denique obijcit. Quia Deus non acceptat promiſſionem rei priùs alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium, vt ſi promiſi Petro equum, & poſtea Eccleſiæ, non valet ſecunda promiſsio. Sed iſte, qui contraxit ſponſalia, promiſit iam corpus ſuum alteri. Ergo ſecunda promiſsio eiuſdem corporis facta Deo non eſt illi accepta. Reſpondetur ex eleganti doctrina, quam tradit Gabriel Vazquez loco citato. Inquit enim, quod ſi promiſsionem, quæ facta eſt proximo alicuius rei, ſequatur votum, quod ſit eiuſdem rei, non eſt ſeruandum votum: & è contra ſi votum præcedat, non eſt implenda promiſsio, quando vtraque impleri non poteſt, vt ſi aliquis rem aliquam vel pecuniam promiſit proximo, & poſtea Deo, vel priùs Deo, & vtrique non poteſt promiſſum ſoluere: prima obligatio tenet, quia ſecunda adueniens primæ, cùm non ſit de materia licita, non eſt valida. Vnde hic non eſt attendendum, quæ ſit maior obligatio, voti an promiſsionis proximi, vt videamus quæ illarum ſit obſeruanda, quando ſimul concurrunt ſed ſolùm conſiderandum eſt, quod quæcumque promiſsio obligat ſub ea conditione, modò liberam inueniat materiam, neque alteri obnoxiam reſtitutioni vel obligationi, nec promiſsio abſolutè valet, vt promiſsio, niſi ſub hac conditione. At non ſic iudicandum eſt in præſenti caſu, idque prouenit ex ſpeciali ratione promiſsionis, quæ obſtaculum eſſet implendi perfectiorem ſtatum, quod non ineſt in alijs promiſsionibus aliarum rerum, quæ adducuntur in argumento. An autem qui caſtitatem vouit ante matrimonium, teneatur religionem ingredi ante conſummationem, ſi contrahat, dixi ſupra lib. 10. cap. Atque hęc, quæ diximus, etiam intelligenda ſunt, licet iurata ſint ſponſalia: iuramentum enim induit naturam actus, cui adiungitur, vt dixi capite 8. §. 1.

CAPVT XIII.

De matrimonio.

SVMMARIVM.

Matrimonio valido diſſolui ſponſalia, nu. 1.
Certum diſſolui quoad eum qui non cõtraxit matrimonium, n. 2.
Diſſolui etiam quoad eum qui contraxit quidam docent, n. 3.
Verius oppoſitum, n. 4.
Explicatur caput qui poſt votum, de Regul. in 6. n. 5. 6. 7. 8.

1. MATRIMONIO ſequenti diſſolui ſponſalia certum eſt *capite 1. de ſpõſa duorum cap. ſicut cap. ſi inter veniens cap. veniens, cap. is qui fidem de ſponſalibus*, & alibi ſæpè. Matrimonij enim vinculum longe fortius eſt, quam ſponſalium. Intellige autem de matrimonio valido, nam ſi inualidum fuerit ex quauis cauſa, non diſſoluuntur ſponſalia præcedentia. Quia reuera nullum fuit vinculum matrimonij, quod prǽualeret.

2. Sed difficultas eſt, an omnino diſſoluãtur ſponſalia ex parte vtriuſque, ita vt matrimonium poſt contractum diſſoluatur vel morte, vel ingreſſu in religionem, adhuc teneatur obligatione ſponſalium? Et quidem, quod attinet ad illum, qui non contraxit matrimonium, planum eſt manere liberum, quia iam poteſt reſilire, cùm alter tranſeundo ad matrimoninm ſufficienter oſtenderit ſe velle priori contractui renuntiare. Quare in eius poteſtate eſt eam renuntiationem acceptare. Sed demus non acceptare eam renuntiationẽ, & adhuc perſiſtere innuptum: ſi enim ille etiã duceret aliam, planè oſtenderet ſe acceptare, & omnino diſſoluta manerent ſponſalia. In eo ergo caſu procedit difficultas, an matrimonio ſequenti ex parte vnius ſint omnino diſſoluta ſponſalia, an verò ſuſpenſa tantùm eorum obligatio.

3. Quidam affirmant omnino diſſolui, ita vt nulla prorſus maneat ſponſalium obligatio. Docet cum alijs Thomas Sanchez diſputatione 48. numero 3. Fundamenta hæc ſunt. Primò, quia ex canonibus allegatis conſtat omnino extincta eſſe, obligatio autem ſemel extincta ampliùs non reuiuiſcit *l. qui res §. meam D. de ſolutionibus, capite quauis de conſecratione diſtinctione 4.* Secundò, quia cum ſint obligationes eiuſdem rationis, extinguitur prior per ſubſequentem fortiorem, vt votum ſtrictioris religionis omnino extinguitur profeſſione ſequuta in laxiori. Addit etiam hoc eſſe verum, quamuis iurata ſponſalia ſint. Limitat tamen, niſi vna cum ſponſalibus ſequuta eſſet puellæ violatio: tunc enim teneretur,

tur, non ratione ſponſalium, quæ iam euanuerunt, ſed ratione damni illati, niſi iam aliàs reſtauratum eſſet.

4. At mihi verius videtur eam obligationem ſponſalium in caſu, quo alter expectet, non extingui, ſed ſuſpendi, ita vt eo matrimonio diſſoluto teneatur priora ſponſalia implere. Docet Adrianus in quarto quæſtione ſecunda de Matrimonio ad 2. in fine. Petrus Ledeſma quæſtione 43. articulo tertio, dubio ſecundo ad ſecundum, pagina mihi 118. & 120. Ægidius diſputatione 23. citata dubio quarto, concluſione tertia, & alij. Probatur primò iſta conſideratione. Quia aut ea obligatio nata ex ſponſalibus extinguitur ex diſpoſitione iuris poſitiui, aut ex ipſa natura rei ob ſecutam poſteriorem, & fortiorem obligationem, nec enim ex alio capite aboleri poteſt. Non ex diſpoſitione iuris poſitiui. Quia in canonibus allegatis pro prima ſententia tantum dicitur, eum, qui poſt ſponſalia contrahit matrimonium cum aliqua, debere manere cũ illa: an verò extinguatur omnino obligatio ſponſalium, non id finitur, ſolumque indicatur illum ea de cauſa non poſſe cũ prima contrahere, quia iam impoſſibile eſt contracto coniugio cum ſecunda. Non ergò id prouenit ex diſpoſitione iuris poſitiui. Neque etiam ex ipſa rei natura. Quia quando priori vinculo ſuperuenit aliud fortius diuerſę rationis, vel aliud impedimentum, quominus primum impleatur, non extinguitur, ſed ſuſpenditur, vt cum quis votum religionis emiſit, & poſtea contraxit coniugium, & conſummauit, non extinguitur voti obligatio, ſed diſſoluto matrimonio tenetur religionem ingredi. Neque dici poteſt in hoc exemplo superuenientem obligationem eſſe diuerſæ rationis, & ita non mirum ſi vna non extinguat aliam: at in hoc caſu eſſe eiuſdem rationis. Contra hoc enim eſt. Quia quod ſint eiuſdem rationis vel diuerſæ, parum refert, ſi vna ſit impedimentum impletioni alterius, quia adhibetur impedimentum comparatione eiuſdem perſonæ, cùm qua contracta eſt prior obligatio. Quare cum ſit matrimonium cum alia perſona diſtincta ab ea, cum qua contracta ſunt ſponſalia, impedimentum opponitur primæ obligationi, non extinguitur. Optimum exemplum erit: ſi tibi prius vendidi equum, & poſtea vendo alteri, & trado, venditioque ſecunda ex aliquo caſu ita diſſoluitur, vt meum equum accipiam, teneor tibi eundem tradere, neque prioris venditionis obligatio diſſoluta eſt. Neque obſtat id, quod in exemplum adducit Thomas Sanchez, de eo qui vouit religionem ſtrictiorem, ſi profiteatur in laxiori, liber manet voto. Eſt enim diuerſiſſima ratio. Quia extat de eo diſpoſitio iuris Eccleſiaſtici in *capite qui poſt votum de Regular. in 6.* cuius capitis ſenſum oportet explicare.

5. Pro eius autem intelligentia ſciendum eſt in eo capite docere Pontificem, cùm qui emiſit votum ſtrictioris religionis ingrediendæ, ſi profeſſionem faciat in laxiori, poſſe in ea permanere, quia per votum ſolemne inquit, derogatum eſt voto ſimplici. Addit tamen Pontifex illi homini imponendam eſſe pœnitentiam pro voto priori non impleto. Circa quem textum prima difficultas eſt, qua ratione per votum ſolemne derogetur ſimplici ingrediendi ſtrictiorem religionem? Quæſtionis cauſa eſt, quia poſt votum ſolemne emiſſum in laxiori religione poſſet homo ille adimplere votum ſimplex ſtrictioris religionis, niſi aliàs peculiari diſpoſitione Pontificis impediatur. Ergò ex natura rei per tale votum ſolemne non derogatur prædicto voto ſimplici. Aliter enim ſe habet lex in his votis, ac ſe habet in contractu ciuili, verbi gratia in contractu venditionis. Secunda enim venditio ſubſecuta traditione valida eſt, & derogat priori venditioni, quę facta fuit ſine traditione: quia facta ſecunda venditione, & ſubſecuta traditione rei venditæ non eſt in poteſtate venditoris ad mplere primam venditionem. At verò, vt dixi, poſt ſolemne votum factum in laxiori religione poteſt vouens tranſire ad ſtrictiorem, niſi impediatur peculiari iure. Ergo poſt votum illud ſolemne adhuc eſt in poteſtate vouentis adimpleri primum votum. Secunda difficultas eſt circa eumdem textum de cauſa, ob quam prædicto homini imponatur pœnitentia. Si enim, vt dixit Pontifex, homo ille poteſt licitè manere in religione, non videtur cauſa aliqua iuſta, propter quam puniatur: ſi enim punitur, quia non implet primum votum, cùm poſſit, ſignum eſt eum obligari ad ingrediẽdam ſtrictiorem religionem, quam vouerat: aut ſi licitè poteſt permanere emittens vota ſolemnia religionis laxioris, ſine cauſa imponitur illi pœna.

6. Nonnulli Doctores diſputãtes de cauſis propter quas excuſatur aliquis ab impletione alicuius voti, ſolùm docent per profeſſionem in laxiori religione excuſari vouentem ab impletione voti ſtrictioris religionis. Quia votum ſolemne fortius eſt voto ſimplici. Et confirmant ex dict. ca. Docent autem per fortiorem obligationem voti ſolemnis extingui minorem obligationem voti ſimplicis, & adducunt exemplum deductum ex contractibus ciuilibus. Prædictis tamen difficultatibus non ſatisfit ex prædicta doctrina, niſi ampliùs explicetur.

7. Vt ergò veritatem oſtendamus, reuocandum eſt in memoriam, quòd ſupra l. 7. oſtendimus ſolemnitatẽ voti ſola Eccleſiæ conſtitutione fuiſſe inuentam. Deinde caput illud *qui poſt votum*, intelligi poteſt, & de illo, qui emiſerat votum ſimplex ingrediendi ſtri-

ſtriorem religionem ſolùm animo experiendi, an ſibi placeret ſtatus ille, & de illo, qui emiſerat votum ſtrictioris religionis, & voluit etiam obligari ad perſeuerandum. Et primò ſi ſolùm fecerat votum ingrediendi cum animo experiendi, & velit illud votum ſimplex commutare in profeſſionem ſolemnem laxioris religionis, videtur ſanè potuiſſe illud facere, quia maius bonum eligit. Obligatur enim per votum ſolemne ad perſeuerandum in ſtatu religionis, cùm tamen per votũ ſimplex priùs emiſſum ſolùm obligaretur ad experiendum, an ſibi placeret ſtatus religionis. Maius autem bonum eſt velle perſeuerare in religione laxiori, & ad id obligari, quàm ſolùm velle obligari ad probationem religionis ſtrictioris. Et in hoc euentu ſolùm poſſet imponi pœnitentia vouenti, vel pro mora implendi prius votum, ſi ſtatim non eſt facta cõmutatio, vel quia præſumeretur leuitas animi in vouente, & remiſſio aliqua, & tepiditas ſpiritus, qua retraheretur ab ingreſſu ſtrictioris religionis. Nihilominus verum eſſet commutationem fieri potuiſſe ex natura rei, & ſic profeſſum licitè poſſe permanere in laxiori religione: & in hoc caſu ſatis explicata manet mens, & doctrina Pontificis, quoad vtramque difficultatem.

8. Difficilius eſt explicare doctrinam capitis, ſi votum ſimplex religionis ſtrictioris factum fuit poſteriori modo, hoc eſt, quando vouens non ſolùm voluit obligari ad ingreſſum ſtrictioris religionis, ſed etiam ad perſeuerantiàm in illa, tunc enim non videtur auctoritate priuata poſſe fieri commutatio, quia materia prioris voti perfectior eſt, nempe ingreſſus & perſeuerantia in religione ſtrictiori. Deinde in hoc caſu magnam habet vim ratio dubitandi ſupra facta. Dicendum verò eſt ſi votum fuit non ſolùm ingrediendi, ſed etiam perſeuerandi in ſtrictiori religione, diſpoſitione iuris factum eſſe, vt qui emiſit profeſſionem in laxiori poſsit in ea perſeuerare. Hoc autem factum eſt comutatione, & diſpenſatione aliqua prioris voti, quaſi implicita in ea iuris diſpoſitione. Hoc autem optimè potuit ſtatuere Põtifex, tũ propter bonum ipſius religioſi, qui difficultate premebatur circa impletionem prioris voti ſtrictioris religionis. Tum etiam propter bonũ ipſius religionis, in qua emiſit profeſsionem, ad quã fortaſsis nõ admitteretur, ſi religio illa agnoſceret illum obligari ad tranſitum in aliam religionem ex vi prioris voti, & communiter multæ religiones habẽt priuilegium ad commutandum tale votum, & diſpẽſandum ſimul, vt in tali religione poſsit quis profiteri, etiamſi de ingreſſu alterius fecerit votum. Conceditur ergo iuris diſpoſitione, vt qui in laxiori emiſit profeſsionem, non teneatur tranſire ad ſtrictiorem, etiamſi illius fecerit votum. Quia tamen votum ſtrictioris priùs obligabat, & ille non impleuit, imponitur pœnitentia in dict. cap. pro voto non impleto, & ideò Gloſſæ communiter in dicto cap. docent illũ hominem peccaſſe, ſed non ſatis explicant an fuerit locutus Pontifex in priori, vel in poſteriori caſu, de quibus nos locuti ſumus. In vtroque autem, licet diuerſa ratione, verũ ſenſum habere poteſt doctrina Pontificis; vt explicatum eſt. Ex quibus ſoluta manent, quæ pro ſe affert Thomas Sanchez.

CAPVT XIV.

De ſecundis ſponſalibus.

SVMMARIVM.

Per ſecunda ſponſalia non diſſolui prima, n.1.

Etiamſi iuramento firmentur ſecunda, n.2.

Quid ſi cum ſecundis ſponſalibus ſequatur copula explicatur, n.3.4.

Quid dicendum in eo caſu ante Tridentinum, num.5.

1. CERTA, & communis eſt Doctorum ſententia per ſecunda ſponſalia non diſſolui priora, quia nullius ſunt valoris, adeò, vt neque ex illis gignatur impedimentum aliquod publicæ honeſtatis, vt conſtat ex *capite vnico de ſponſalibus in ſexto.* Quamuis quoad eũ qui non contraxit ſecunda ſponſalia, diſſoluantur: habet enim ſufficientem rationem reſiliendi, & acceptandi renunciationem illius, quam alter præ ſe tulit in ſecundis ſponſalibus contrahendis.

2. Sed circa hoc ſunt duæ difficultates explicandæ. Prima eſt an diſſoluantur per ſecunda, ſi poſteriora iuramento confirmentur. Et certum eſt non ſubſiſtere ſecunda, etiamſi iuramento confirmentur. Quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis: ſponſalium autem ſecunda promiſſio fuit illicita, vtpote contra fidem datam primæ. Hoc tamen intellige, niſi ſubſit iuſta cauſa diſcedendi à primis ſponſalibus: tunc enim licita eſt ſecunda promiſſio & obſeruanda etiam non iurata. Maior autem difficultas eſt, an ſi priora ex aliquo caſu ceſſent, ſeruanda ſint ſecunda. Cenſent nonnulli obligationem eſſe ſeruandi ſecunda in eo caſu, ſic Couarruuias prima parte de matrimonio capite quarto, §. primo, numero 10. quem ſequitur Rebellus dicto libro quarto, quæſt. octaua, ſect. octaua, concluſ. 1. in fine & alij. Mihi verius videtur non teneri. Sic Thomas Sanchez cum alijs lib. primo diſputat. 55. num. 6. ſequitur Ægidius de ſacramentis diſputat. 22 dubio ſexto concluſ. octaua. Ratio eſt manifeſta. Quia ſi nulla fuit prior obligatio, non eſt quid conualeſcat iuxta regulam iuris *non firmatur, de regulis iuris in ſexto, l. quod ab initio, D. eodem.*

Loquor

Loquor nunc abſolutè, nam ſi occurrat alia peculiaris circunſtantia dicam ſtatim.

3. Secunda, eaque maior difficultas eſt, an ſi poſt ſponſalia cum prima ſequantur ſponſalia cum ſecunda vna cum copula, diſſoluantur prima. Quę difficultas non habet locum, ſi primis ſponſalibus acceſſit etiam copula. Nam in eo caſu vterq; damnum patitur, & qui prior eſt tempore, potior eſt in iure, ſiue ſecunda fæmina ignoret prima ſponſalia ſiue non. Neque etiam eſt difficultas, quando ſecunda fœmina revera habuit notitiam priorum ſponſalium, tunc enim decepta dici non poteſt, ſed ſibi imputet. Loquimur ergo quando fuit bona fides in ſecunda fæmina, & ſub fide data de coniugio ſe tradidit, & loquimur poſt Tridentinum, quando ſponſalia ſubſecuta copula non tranſeunt in matrimonium. Nam quid dicendum ante Concilium explicabo poſtea.

4. Nonnulli docent non diſſolui ſponſalia priora. Sic cū alijs Thomas Sanchez lib.1.diſp. 49. n.5. Addit tamen n. 6. temperandam eſſe hanc ſententiam, niſi ſecunda fæmina, quę cognita eſt, & violata ſub ſpe coniugij, notabile damnum pateretur, tunc enim poſſet iudex in iudicando ſequi oppoſitā ſententiam, & obligare ad contrahendum cū ſecunda. Non alia ratione mouetur, niſi quia iniuria illata poſteriori nō aufert ius ſuum priori. At mihi verius videtur in eo caſu diſſolui ex parte vtriuſque, & cogendum eſſe ad ducendam ſecundam, ſic Maior in 4.diſtinct.27. quæſt.5. Rebellus dicto libro 4.queſt.8.ſectione 8.n.56.§. *verum quæres*, Ægidius de ſacramentis diſp.23.dubio 4.conc. 4. Ratio quæ me mouet hæc eſt. Quia per copulam illam animo maritali factam ſpe futuri coniugij fit anticipata quædam traditio, quæ iure antiquo præſumptione iuris & de iure induceret matrimonium. Ergo videtur ſufficiens poſt Tridentinum ad priora ſponſalia diſſoluenda. Exemplum appoſitiſſimum eſt in contractu venditionis, in quo ſecunda venditio ſecuta traditione, licet fiat cum pacto, vendentis, & cum iniuria prioris emptoris præualet iuxta leges Regias, & Ciuiles, *l. quoties 15. C. de rei vendit.* Nec verò negamus compenſari debere priori ſponſæ iniuriam iuxta naturam rei. Deinde probat optimè Rebellus. Quia quādo duo contendunt, vnus de lucro adquirendo, alter de damno vitando, huic potiùs fauendum eſt, quam primo. At ſecūda fæmina, damnum patitur, & id agit vt damnū euitet, prior verò vt lucrum adquirat. Ergo huic, quæ damnum paſſa eſt, fauendum potiùs, quam alteri, quæ vel nullum, vel leue patitur. Denique Doctores prioris ſententiæ non ſatis conſtantes in illa ſunt. Si enim litigantibus illis duabus fæminis dicunt poſſe iudicem fauere ſecundæ, ergo prima ſponſalia diſſoluta ſunt, aliàs illi minimè fauere poſſet, ſed primæ. Quod ſi intelligant eam doctrinam quando damnum eſt notabile; inquiro ab iſtis, quo modo poſſit eſſe copula ſecuta poſt ſponſalia ſine damno, cùm veroſimile ſit illam manſuram innuptam, aut non niſi difficile inuenturam cui nubat. Alijs probat Ægidius loco citato. Quare ad fundamentum Sanctij dicendum eſt poſteriorem iniuriam, & traditionem præualere priori promiſſioni, eſt enim fortius vinculū, & ſtrictior obligatio reſarciendi iniuriam, quam vinculū primæ promiſſionis, & ideò præualet, & ſi poſterior iuxta doctrinam traditam à nobis lib.6. cùm ſermo eſſet de impedimento voti non dirimenti.

5. Sed rurſus quæret aliquis, an ante Tridentinum ſecunda ſponſalia ſecuta copula diſſoluant etiam prima, & tranſeant in matrimoniū. Communis Doctorum ſententia docet tranſire. Sic Couarruuias, & cum alijs Thomas Sanchez, Rebellus, & Ægidius ſupra citati. At difficile his auctoribus videtur, quo modo ſecunda ſponſalia tranſierint in matrimonium, cùm fuerint inualida. Reſpondet Rebellus priora, etſi non fuerint ſimpliciter valida, non tamen fuiſſe omninò nulla, cùm afferant obligationem ineundi cōiugij, ſi priora ſponſalia diſſoluerentur: tum quia valebant ad declarandam voluntatem celebrandi matrimonium per copulam ſequentem. Verùm conſequenter ad ea, quę dixi ſupra libro ſecundo, cùm agerem de ſigno copulæ, exiſtimo facilè aſſignari poſſe rationem. Eccleſia nunquam iudicauit copulā poſt ſponſalia matrimonium efficere, ſed præſumpſit conſenſum de præſenti interueniſſe ante copulam, ſufficientibus alijs verbis vel ſignis explicatum, non verò ipſa copula. Itaque Eccleſia ne præſumeret peccatum, aſſumpſit copulam tanquam ſignum à poſteriori priùs cōtracti matrimonij. Iuxta hæc ergo facilè dicimus, ſi reuera ante copulam ſubſequentem priora ſponſalia fuit verus affectus maritalis ſufficienter expreſſus, planum eſt diſſolui prima ſponſalia, non ſecus ac per matrimonium diſſoluuntur. Et cùm ex copula præſumat Eccleſia pręceſſiſſe conſenſum maritalem ſufficienter expreſſum, planè priora ſponſalia diſſolui iudicabit, vbi concilium quoad hanc partem non fuerit receptū. At verò ſi reuera non fuit animus maritalis ſufficiēter expreſſus, non diſſoluentur tanquam per ſequens matrimonium re ipſa, ſed ratione damni, licet Eccleſia ſemper præſumet matrimonium, niſi manifeſta ſit in contrarium probatio. Nam etiam contra præſumptionem iuris & de iure admitti quandoque probationem certum eſt.

CAPVT XV.

De abſentia ſponſi.

SVMMARIVM.

Abſentiam eſſe cauſam diſſoluendi ſponſalia, numero 1.

Digitized by Google

Intellige quando cum abſentia mutatur domicilium, num. 2.

Quid quando non mutatum eſt domicilium, & eſt iuſta cauſa abſentia, & quandiu expectandum iure ciuili, & canonico, num. 3. & 4.

1. EXTAT etiam alia cauſa diſſoluendi ſponſalia in *cap. de illis quinto, de ſponſalibus*. Conſultus enim Pontifex ab Archiepiſcopo Panormitano quid faciendum de mulieribus, quarum ſponſi poſt ſponſalia contracta, & iuramento confirmata inſcijs illis ad exteras nationes ſe contulerunt, reſpondet liberum eſſe mulieribus cum alijs inire coniugium, dummodo res ſit integra, hoc eſt, non fuerit ſecutus conſenſus de præſenti, aut copula poſt ſponſalia, pœna tamen illis inpoſita ob periurium, ſi in cauſa fuerunt abſentiæ ſponſi. Cuius deciſionis ea ratio eſt, quia per diſceſſum intelligitur ſponſus ſuo iuri renuntiare, ex parte ſua, & ita poſſe fœminam eam renuntiationem acceptando ad matrimonium cum alio ineundum progredi, diſſolutis ſponſalibus vtriuſque conſenſu, *capite 2. de ſponſalibus.*

2. Ex quo conſtat in primis deciſionē hanc intelligendam eſſe non de ſimplici diſceſſu ſponſi, ſed de eo, qui fit cum mutatione domicilij, vt notat Abbas ibi numero 2. & indicant illa verba textus, *dimiſerūt terram ſe ad alias partes transferentes.* Nam dimittere, & transferre hic accipiuntur cum effectu. Nec enim qui de aliquo loco animi recreandi gratia, vel alicuius negotij cauſa aliò ſe transfert, dicitur terram dimittere, *lege cum poſſidere ſexta, §. qui ad nundinas, D. de adquirend. vel amitten. poſſeſſione.* Quemadmodum neque ſcholaris ſtudiorum cauſa verè dicitur domicilium mutare, *lege ſecunda, C. de incolis.* Rurſus colligitur ex eo textu non effici diſceſſum eius, qui animo redeundi fit, vel qui aliò ſe confert negotij gerendi gratia, vel ob ægritudinem, vel mortem parētum, eſſe cauſam diſſoluendi ſponſalia. Quare in eo diſceſſu non habet locum huius textus deciſio.

3. Quid ergo agendum, quando ſponſus non relicta ſponſa, ſed ex cauſa ſiue voluntaria, ſiue neceſſaria abſens eſt, non mutato domicilio. Et in primis certum eſt ſi abſit de conſenſu ſponſæ, teneri expectare ſponſum eo tempore, quo conuenerint. At ſi inſcia ſponſa diſceſſerit, nonnulli docent ſeruandam eſſe diſpoſitionem iuris Ciuilis, quæ loquitur in eo caſu quamdiu ſcilicet ſponſa expectare teneatur ſponſum abſentem. Si enim intra Prouinciam abſit, per biennium expectandum deciditur *lege ſecunda, C. de repudio.* Si verò extra Prouinciam, per triennium, lege eadem, niſi neceſſaria cauſa vel valetudo, mors parentum longiori tempore abeſſe cogeret: tunc enim expectandus eſſet finis impedimenti. *lege penultima, D. de ſponſalibus.* Sic Caniſius in dicto capite de illis. Dicit enim hanc definitionem iuris Ciuilis etiam iure Canonico retinendam, & obſeruandam eſſe. Cùm enim hæc res non ſit ſacris Canonibus deciſa, meritò ad ius Ciuile confugitur iuxta textum in *capite primo, de noui oper. nunt.* Maximè cùm ſponſalia non ſint res Eccleſiaſtica, ſed contractus plane ciuilis. Accedit ex parte Rebellus dicto libro quarto, quæſtione octaua, ſectione tertia, numero ſecundo, & tertio. Alij verò dicunt ius ciuile in hac parte correctum eſſe per ius Canonicum, & ita ſtatim poſſe contrahere per textum in dicto *capite de illis.* Sic Thomas Sanchez libro primo diſputat. 45. numero ſexto, & ex parte etiam Rebellus ibidem, concluſione 2. Toletus in ſumma lib. ſeptimo, cap. 21. *§. ſextus eſt.*

4. Ego tamen exiſtimo in primis ius Canonicum non corrigere in hac parte ius Ciuile, cùm loquantur in diuerſa facti ſpecie, & abſētia ſponſi. Quare caſus iſte, de quo agimus, reuera non eſt deciſus per ius canonicum, cùm tantùm agat de diſceſſu ſponſi relicta ſponſa, & mutato domicilio. Deinde dico neque in hac re ſtandum eſſe diſpoſitioni iuris Ciuilis, vt dicebat Caniſius, & alij. Inducor hac ratione. Quia iure Ciuili diſſoluuntur ſponſalia, vel vnius tantùm diſſenſu, vt dixi ſupra capite 9. & ideò non mirum ſi diſſoluantur in abſentia. Vndè meritò dixit Imperator in dicta *lege ſecunda. Liberum eſt filia tua, ſi ſponſum ſuum poſt tres peregrinationis annos expectandum ſibi vltra non putet omiſſa ſpe huius coniunctionis matrimonium facere, ne opportunum nubēdi tempus amittat, cùm poſſet nuntium remittere, etiamſi præſens, ille conſilium mutare voluiſſet.* Hæc ibi. Quod ſi dicas. Quare ergo biennio expectabatur præſens, triennio abſens, ſi ex vnius diſſenſu diſſoluebantur? Cauſa quidem eſt, quia dabatur actio ex ſponſo ad repetendas arrhas, & donationem propter nuptias, vt credo me dixiſſe ſupra cap. 1. ſi culpa alicuius diſſoluebantur, vel vno tantùm volente. Quare dico negotium iſtud relinquendum tunc arbitrio iudicis, qui iudicabit, an admoneri vel requiri ſponſum abſentem expediat, & tempus expectandi definiet, vt monet tandem Caniſius cum Couarruuias, & alijs eo loco. Atque idem dicendum, quamvis ſponſalia iuramento fuerint confirmata.

CAPVT XVI.

De elapſu termini præfixi.

SVMMARIVM.

Elapſu termini præfixi etiam diſſolui ſponſalia. Quibus modis ſoleat terminus præfigi, numero 1.

Quid quando verba, quibus terminus præfigitur,

Digitized by Google

tur, ſunt ambigua. Duæ regulæ quorundam, num. 2.
Reyciuntur vt parum ſolidæ, num. 3.
Verior explicatio. num. 4.

1. HABEMUS deciſionem Pontificis in ca. *ſicut 22. de ſponſalibus*, vbi hęc ſunt verba: *Niſi in iuramento ſuo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non ſtetit, quin ad ſtatutum terminũ matrimonium contraheret.* Hæc ibi. Ex quo textu videtur effici, ſi terminus definitus ſit in ſponſalibus contrahendo matrimonio, & ille terminus elabatur, obligationem finiri. Quam conſtitutionem vt explicemus, obſeruandum eſt terminũ duobus modis præfigi poſſe. Vno modo ad differendam tantùm obligationem ita vt ante illud tempus non obliget ad implendum. Huc pertinet, quod habet Iuriſconſultus in *l. continuus, §. 2. de verbor. obligat.* vbi dicit: *Quod in diem debetur ante ſolui poteſt, licet peti non poſſit, & l. cum qui Kalendis, §. 1.* dicitur dies ſtipulationi adiectus id efficit, ne pręſenti die pecunia debeatur cum effectu ſcilicet. Videndus Donellus in dicta *l. cum qui 31. & l. 157. de verborum obligat.* Et certè in debiti ſolutione præfigitur terminus cauſa differendæ obligationis, & ideò maximè definitur debitoris gratia, licet non negem aliquando pręfigi gratia creditoris. Quod valde ſciri oportet ad percipiendas integras vſuras intermedij temporis, de quo Donellus. *l. 122. de verborum obligat.* Aliquando autem pręfigitur tempus non tantùm differendæ obligationi, ſed & implendæ, & finiendæ, ita vt vltra illud iam nulla remaneat obligatio. Qualis terminus ſolet pręfigi in votis, & in præceptis deſignantibus onus aliquod diei. Inter quos modos tempus pręfiniendi magnum diſcrimen eſt. Nam ſi tempus definiatur differendæ obligationis cauſa, ſi præuideatur futurum impedimentum tempore præfixo, teneor anticipare, non verò ſi tantùm præfiniatur definiendæ, & implendę. Similiter ſi terminus præfigatur obligationi differendæ, etiam elapſo termino manet obligatio, & ex tunc cogi poteſt tanquam qui in mora cenſeatur eſſe. At quando præfigitur finiendæ obligationi, eo elapſo non manet obligatio. De his plura etiã diximus in tract. de confeſſione.

2. Igitur iuxta hæc dicendum eſt, ſi in ſponſalibus præfigatur terminus tantùm differendæ obligationi, ante eum diem nullus cogi poteſt ad contrahendum: ſed eo die elapſo poteſt, nec finitur obligatio, ſi verò præfigatur finiendæ obligationis gratia, eo elapſo tempore, is per quem non ſtetit, quo minùs impleretur promiſſio, liber manet ab obligatione ſponſalium. Et quidem ſi verba aperta ſunt, nullus eſt controuerſiæ locus, cùm ea obligatio pendeat ex contrahentium volũtate, quæ ſibi vno modo vel alio tempus deſignare poteſt. At quando verba ambigua ſunt, & de intentione non conſtat, quo modo iudicãdum eſt, vtrum hac vel illa ratione tempus pręfixũ ſit? Thom. Sanchez ex antiquis iuris Canonici interpretibus, vt rem iſtam explicet, duas proponit regulas. Prima eſt. Si terminus ab vno tantùm contrahentium deſtinetur, vt alter intra illum impleat, cenſetur deſtinari tantùm ad ſollicitandum, non verò ad finiendam obligationẽ, vt ſi promiſi tibi vendere rem aliquam intra menſem, te non adſtricto ad emendũ. Secunda regula eſt. Quando terminus ab vtroque contrahentium imponitur reſpectu alicuius ab vtroque implendi, ſi adijciatur in ipſo contractu, cenſetur adiectus dies finiendæ obligationi. Si enim terminus adijciatur poſt perfectum contractum, non finit obligationem, niſi ea adiectione primus contractus reuocatus cenſeatur, & alter denuò celebratus, *l. Celſus, D. de receptis arbitris, & cap. dilecti, de dolo & contumacia.* Has etiam regulas probat Ægidius diſp. 23. cit. dub. 6.

3. Sed mihi non omninò videntur ſolidæ. Tum quia etiamſi ab vno tantùm ponatur terminus præfixus, vt à venditore, poſſet pręfigere, ita vt eo elapſo, non teneatur vendere. Moleſtum enim eſſet impeditum eſſe ad vendendum pro voluntate ementis, cùm plures ſeſe offerre poſſint occaſiones commode vendendi, quibus priuari contra rationem & æquitatẽ eſſet. Tum etiam quamvis ab vno contrahentium terminus præfigatur, poteſt eſſe intentio tantùm differendi, non finiendi, vt conſtat in termino præfixo ſolutioni debiti, & vſurarum intermedij temporis. Tum etiam ab vtroque poteſt præfigi terminus comparatione alterius implendi ab vtroque, & tamen non finietur obligatio tranſacto termino, ſed tantùm differtur vſque ad eum diem, vt conſtat in hoc eodem exemplo, quando in gratiam creditoris præfixum tempus eſt. Non ergo illa regula vera eſt, & ſolida.

4. Quare ego exiſtimo negotium hoc, quando dubium eſt, definiendum eſſe, ex ſubiecta materia. In debitis enim pecuniarijs planum eſt non ita præfigi, vt eo elapſo finiatur, ſed vt ſit in mora. In alijs autem materijs ipſa materia indicat pręfigi ad finiẽdam obligationem, vt in obligatione emendi vel vendendi. Vnuſquiſque enim cupit expeditus eſſe, cùm poſſint ſe offerre aliæ commoditates vendendi, ſeu emendi: idque communis hominum ſenſus videtur indicare. Idem dico, quando terminus definitur in ſponſalibus, credo ex communi ſenſu pręfigi finiendæ obligationi, non nego præfigi etiam aliquando differendæ obligationi, ita vt antea cogi non poſſint ad contrahendum matrimonium. Quia ſæpè multa parari oportet ad nuptias, quæ opus ſunt, quod in nuptijs Magnatum contingere ſolet. Addo tamen præfigi etiam ad finiendam, neque enim volũt contrahentes alligari, vt expectare teneantur: ſed manere etiam liberi ad alias nuptias procurandas

curandas ne tempus nuptijs maturum elabatur. Atque iuxta hunc communem hominum ſenſum locutus eſt Pontifex in dicto capite. Quare eo termino elapſo is,per quem non ſtetit, liber eſt ab obligatione, non autem is, per quem ſtetit. Neceſſarium tamen eſt,vt per eũ ſteterit culpabiliter. Si enim caſu aliquo vel ægritudine, vel alia cauſa legitima fuerit impeditus,nõ poteſt alter reſilire,vt videtur colligi ex d. cap. *ſicut*, & docet cum alijs Thomas Sanchez libro 1 diſp.53. numero 7. Legitimè enim impedito non currit tempus *l. prima, C. de annal.except.in fine.* Quod ſi vterque in culpa fuerit,vterque liber eſt ab obligatione. Oportebit autem, cùm aliquis legitimo impedimẽto detentus non implet,ſi tandiu differatur, vt videat tempus aptum nuptijs elabi, adeat iudicem, vt alio monito, & requiſito præfigat tempus.

CAPVT XVII.

De ſuperuenienti mutatione, aut impedimento.

SVMMARIVM.

Diſſolui ſponſalia ex ſuperueniente impedimento affinitatis, vel cognationis legalis, vel etiam rumore de impedimentis, num.1.

Mutatione rerum & circunſtantiarum, ſub quibus eſt facta promiſſio, diſſolui ſponſalia, numero 2.

Fornicationi à quouis eorum admiſſa diſſolui,idem ſi ſpiritualis ſit,num.3.

Morbo contagioſo,Gallico, membri mutilatione, debilitate, & ſimilibus,n.4. & tetro oris odore. ibidem.

Idem de deformitate ſuperuenienti,num.5.

Idem de notabili morum aſperitate, num.6.

Et ſi capitalis inimicitia ſuperueniant,num.7.

Idem ſi ſuperueniat notabilis paupertas, vel diuitiæque, vel omnium, & timor exhæredationis, num.8.

Vel ſi aliquid euenerit, vel emerſerit, quod ſi præceſſiſſet, non contraherentur ſponſalia. numero 9.

1. COMPLECTEMVR in hoc cap. breuiter alias etiam cauſas, ex quibus contingit ſponſalia diſſolui. Igitur diſſoluuntur etiam ex ſuperueniente impedimento affinitatis, vt ſi poſt ſponſalia quis rem habeat cũ conſanguinea vxoris intra ſecundum gradum, *cap.fraternitati* 7.cum duobus ſequentibus *de eo qui cognouit*. Quod impedimentum nouo Tridentini iure limitatum eſt ad ſecundum gradum. Idem eſt, ſi legalis cognatio ſuperuenerit,cũ ſit impedimentum dirimens, *ca. vnico de cognatione legali*, vt aduertit Caniſius in ſum.iuris Canonici lib.2.tit.9.de ſponſal. His adde rumorem etiam de impedimentis, vt docet Toletus in ſum.dict.lib.7.cap.21. Rebellus quæſt.8. cit. ſectione 8.

2. Deinde reliquos caſus iſta regula comprehendo. Quoties contractis ſponſalibus mutatur rerum ſtatus, & circunſtantiæ,ſub quibus promiſſio facta eſt, non eſt obligatio ſeruandi ſponſalia,ſed poteſt is,cui ea mutatio non accidit,reſilire. Quam regulam tradunt communiter Doctores Duarenus *D.ſoluto matrimonio in principio*, vbi de ſponſalibus agit §.4 propè finem, Caniſius in ſumma, libro 2. de ſponſalibus,titulo 9. in annotat. Sanchez citatis multis lib.1.diſp.62. nu.3. Rebellus dicta quæſt.8.ſect. 8. Ægidius dicta diſp.23.dubio 2. Sumitur ea regula ex doctrina Diui Thomæ 2.2.qu 89.quàm Tullij, & Senecæ auctoritate confirmat. De qua ſupra cap.8.

3. Ex qua regula in primis colligo, ſi alter ex contrahentibus fornicationem admiſerit, ſponſalia diſſolui,etiam ſi iurata ſint *c. quemadmodum 25. de iure iurando*. Si enim fornicatio diſſoluit matrimonium quoad torum,quid mirum ſi diſſoluat ſponſalia, cùm frangẽti fidem non ſit ſeruãda fides? Id autem verum eſt,ſiue fornicatio admiſſa ſit à viro vel fœmina,quoad hoc enim paris conditionis ſunt. Diſſoluuntur verò ea ſponſalia in fauorem innocentis, & ideò ſi innocens adhuc velit contrahere, alter tenetur. Vt cum alijs docet Sanchez diſput.60. nu.6. Extende etiamſi ſponſa per vim cognita fuerit, & omninò renuens. Quamvis enim id ſine culpa eius acciderit, & ex eo facto nulla poſſit generari ſuſpicio infidelitatis in poſterum: tamen ex communi hominum ſenſu notabilis eſt facta mutatio, & probroſum iudicatur fœminam ducere vi ſtupratam ab alio, vt rectè docet cum alijs Thomas Sanchez diſput. citata, num. 7. In qua ſpecie diuerſam meritò credit eſſe rationem viri, cùm in fornicatione per vim extorta,nec vir infidelis fuerit, neque vllum præiudicium, aut iniuria, vel infamia redundet in ſponſam. Addit etiam & rectè in fornicatione poſt ſponſalia non eſſe compenſationi locum, cùm longè grauior ſit iniuria viri,quàm fœminæ. Idem iudicium ſit de fornicatione ſpirituali, qua ſcilicet alter ex ſponſis labitur in hæreſim, vel gentiliſmum. Si enim ex hac ratione diſſoluitur iam cõtractum matrimonium quoad habitationem,meliùs diſſoluentur ſponſalia iuxta textum in d. *ca. quemadmodum*, Illud tamen addendum eſt,quotieſcũque licitum fuerit matrimonium Catholici cũ Hæretico, valida eſſe ſponſalia, quæ non alia ratione ſunt illicita,niſi quando matrimonium eſt illicitum,promiſſio enim de re illicita non obligat. At quando matrimonium eiuſmodi licet,etiam licet promiſſio matrimonij, ſed de hoc fortaſſe latiùs in Appendice ad hunc tractatum.

4. Secundò colligo,etiam ſponſalia diſſolui propter morbum contagioſum, paralyſim,vel lepram

lepram ſuperuenientem dicto *cap. quemadmodum 25.d. iure iurando*. Vel ſi oculos,aures,vel oculum, ſiue naſum amiſerit, vel aliqua notabilis turpitudo ſuperueniat, aut debilitas ex morbo habituali, quæ moleſta coniugi merito iudicari poſſit. Thomas Sanchez libro 1. diſp. 57. Rebellus eadem ſect.8.concluſ.2. Caniſius in ſumma iuris Canonici loco citato. Toletus in ſumma dict.lib.7.cap.21. Idem iudicium eſt de morbo Gallico, & ſatis eſt eius vehemens ſuſpicio, etſi non plenè probetur, docet Seraphinus deciſ.1113. nu.8.& 9. Riccius deciſion. 232 num.4.in fine. Sed nunquid inter infirmitatem moleſtam annumerari debet oris graueolentia. Affirmat Thomas Sanchez diſp.57. numero 2. quando ſcilicet illa immedicabilis eſt. Quam opinionem ego veram exiſtimo,& confirmo ex duplici capite. Tum quia ſignum eſt morbi habitualis moleſtiſſimi, vt conſtat ex *l.qui clauum, D.de ædilitio edicto, §.final.* ibi, *Is cuius os oleat, an ſanus ſit quæſitum eſt. Trebatius ait non eſſe morboſum alicui os olere, veluti Hircoſum, & ſtrabonem, hoc enim ex illuuie oris accidere ſolet. Si tamen ex corporis vitio id accidat, veluti quod iecur, quod pulmo, aut aliud quid ſimiliter dolet, morboſus eſt*. In quem textum vide Gothophredi annotationem,& Cuiacium lib. 11.obſeruat. cap.10. Tum etiam quia non leue deprauati, & corrupti animi indicium eſt, vt elegantibus verbis ſcribit Luiſius Legionenſis Cant.cor.5.in illa verba: *Labia illius diſtillantia myrrham primam. Meritò*, inquit, *hoc in laude ponitur, propterea quod his, quibus anima fætet, nihil tetrius, aut turpius fieri poſſit. Hos enim nemo ſanus vel ad colloquium, vel ad complexum admiſerit: illos contra quorum ex ore bonus ſpirat odor, ipſo bono odore omnes inuitant gratos, atque iucundos habent, vtpote, & animo, & corpore optime temperatos. Nam profectò ex vtriuſq; partis bona temperatura illa ſuauitas odoris exiſtit. Ego enim, vt quod expertus ſum loquar, ſic iudico non colloquio ſolum ſed amicitia etiam & conſuetudine bonorum arcendos eſſe eos, quibus anima fætet. Nam quantum recordari retro poſſum, neminem vidi hactenus tetrum odorem ore exhalantem, quẽ non poſtea grauiſſimis animi morbis obnoxium cognouerim, atque his potiſſimum morbis, qui ex atra bile ſunt, inuidentia, fraudis, perfidia, voracitatis, ſimilibuſque permultis*. Hæc ille.

5. Idem dixerim de deformitate ſuperueniente fœminæ, quę tempore ſponſalia pulchra erat. Eſt enim facta mutatio in ea, quæ ſi præceſſiſſet, illam fortaſſis non duceret in vxorẽ, quod cum alijs docet Thomas Sanchez diſput. 57.citat.n.6. In quam rem notanda ſunt verba Innocentij in dicto cap. *quemadmodum, num.3. Diſſoluuntur*, inquit, *ſponſalia, quando notabilis deformitas ſuperuenit. Quia non manent res in eodem ſtatu, cum non ſit fœmina apta facere id propter quod ducitur, ſcilicet tollere viro fornicandi occaſionem, quia ad eam tam deformem accedere non valet*. Hæc ibi.

6. Tertiò colligitur idem dicendum eſſe, ſi ſuperueniat notabilis morum aſperitas, eſt enim ſufficiens cauſa diuortij, cap. *literas de reſtitut ſpoliato.* vt dixi ſupra lib 9.cap.fin.& docet Sanchez lib.1.diſp.58.n.2. Caniſius in ſum. loco citato in annotat. Toletus dicto lib 7.c.21. ex ſententia Panormitani, & alij quos refert Thomas Sanchez. Idem dic ſi morum ſit facta mutatio, ita vt poſt ſponſalia appareat illum valdè vitijs deditum eſſe. Sanchez d.lib.1.diſp. 63 num.fin Ægidius de ſacramentis diſput.23. dub.8. num.67.

7. Quartò colligo. Idem dicendum, ſi capitales inimicitiæ ſuperueniant. Hoſtienſis in ſumma *de ſponſal.§. final.* propter rationem iuris in *cap.2. & cap. requiſiſti de ſponſal.*& ſequitur Præpoſitus in cap. *de illis*, n.5. & docet cum alijs Thomas Sanchez diſp.58. num.3. Toletus d.cap 21. His accedit, quando poſt ſponſalia timentur ſcandala ob contradictionem parentum, vel conſanguineorum, & eorum potentiam vt dicebamus de capitalibus inimicitijs Ægid.ibidem n.68. Vide deciſionem Seraphin. infra citandam.

8. Quintò colligo. Idem dicendum, ſi ſuperueniat notabilis paupertas, ſiue alteri tantùm, ſiue vtrique, & ſiue dotem promiſerit, ſiue nõ. Si enim dotem promiſit, & ad paupertatem deuenit, iam eſt quaſi defectus conditionis. Si verò non promiſit, cũ dote non promiſſa cenſeatur omnia bona ſua in dotem promittere iure Luſitaniæ atque Caſtellæ lib. 4. Compilat. titulo 46. initio, ſi ad paupertatem deueniat, notabilis mutatio eſt, & ſufficiens ad diſſoluẽda ſponſalia, cùm non ſit quo poſſint onera matrimonij ſubire. Atque idem eſt, quamvis ſponſalia iuramento confirmentur. Sic cum alijs Thomas Sanchez diſput. 59. num.2. & 4. Rebellus dicto lib 4.quæſt.8. ſectione 8.nu.69. Ægidius dicto dubio 8. num 69. Toletus dicto cap.21.§. *Decimus quartus*. Quod ſi vterque in paupertatem deueniat, multo minùs idonei ſunt ad onera matrimonij. Neque in hoc caſu compenſationi locus erit, vt docuit Rebellus loco cit.num.70. Vndè rectè timorem exhæredationis, ſi parentes vellent exhæredare, eo quod tale matrimonium contrahit, iuſtã cauſam eſſe diſſolutionis ſponſalium, docet Seraphin.deci.1258.n.1.& 2.niſi duceret non indignam, in quo caſu non eſſet licita exhæredatio, niſi vrgeret ſpeciale ſtatutũ municipale. Idem Riccius docet deciſ.232.in praxi, qui etiam de alijs cauſis diſſolutionis agit.

9. Sextò denique colligitur, idem dicẽdum, quoties poſt contracta ſponſalia aliquid euenerit, vel emerſerit, quod ſi præceſſiſſet, non fuiſſent contracta ſponſalia, ſed inuiti eſſent rationabiliter animi contrahentium ſecũdùm ea, quæ docet D.Thom. in 4.diſtinct.27. quem refert & ſequitur Nauarrus in man.ca.22.n.27. Thom.Sanchez diſp.62.num.3. Ægid.d.diſp.23. dub.8. in principio. Caniſius loco cit. Toletus

dict.

dict. cap. 21. Quod certè ratione non caret, cùm in generali ſiue ſimplici obligatione non contineantur ea, de quibus veroſimiliter non eſt cogitatum, *l. obligat generali 6. D. de pig. & l. 1. C. quæ res pign. oblig. poſ. l. ſi libertus 30. de ope libert. & c. veniens 16. de iure iur.* Quod prudens iudex æſtimabit, ideò enim dixi rationabiliter. Nam ſi ſine ratione mutarentur animi, nō ideò ſpōſalia ex illis ſuperuenientibus diſſoluuntur. Quando autem iſtæ cauſæ ſubſunt recuſandi matrimonium, debet iudex ceſſare à coactione, qua compellit implere, vt per Seraphinum deciſ. 1113. num. 4.

CAPVT XVIII.

Quid dicendum, ſi iſtæ cauſæ præcedant, ignorentur tamen.

SVMMARIVM.

Diſſoluuntur etiam, quamuis iſtæ cauſæ præceſſerint, ſi ignorentur, num. 1.

De fornicatione ſponſæ præcedenti ignorata idem dicendum. ſecus de fornicatione ſponſi, n. 2.

Explicatur an tunc ſint irrita, vel irritanda, numero 3.

Si contraheret, etiamſi ſciret eas cauſas, valere, vel ſi poſt cognitas ſe cognoſcant, n. 4.

Explicatur, an qui patitur, eos defectus teneatur manifeſtare, num. 5. & 6.

An qui patitur defectum poſſit ignarum compellere ad implenda ſponſalia exponitur, n. 7.

Cum ex cauſis diſſoluuntur ſponſalia iurata non eſſe opus relaxatione, neque ſententia iudicis, quando iure dirimuntur, et cauſa eſt manifeſta, num. 8.

1. SÆPE contingit, quando ſponſalia cōtrahuntur, haſce cauſas probabiliter ignorari, poſtea tamen cognoſci. Quare videndum quid iuris ſit in eo caſu. Dico ergò omnes iſtæ cauſæ excepta fornicatione, de qua ſtatim, quæ ſufficiunt ad diſſoluenda ſponſalia, ſi ſuperuenirent, ſufficiunt etiamſi præcedant, ſi ignoratæ ſint. Communis eſt Doctorum ſententia, quam cum alijs ſequitur Thomas Sanchez lib. 1 diſp. 63. num. 2 Seraphin. deciſ. 1113, num. 9. cit. Soto. Potiſſima ratio eſt. Quia eſt inſignis facta mutatio, cùm iſte contrahens denuo inueniat notabile vitium antea ignoratum: rebus autem notabiliter mutatis, non obligat promiſſio dicto cap. *quemadmodum de iure iurando.*

2. Ex quo colligitur in ſpecie fornicationē ſponſæ præcedentem ignoratam, & poſtea cognitam eſſe ſufficientem cauſam reſiliendi. Exiſtimabat enim vir illam honeſtam eſſe, & grauis mutatio eſt, & iniuria. Idem eſt, ſi virginem exiſtimabat, & poſtea nouit eſſe viduam. At ex parte viri fornicatio præcedens ignorata, & poſtea cognita non eſt iuſta cauſa reſiliendi Thomas Sanchez diſp. 63. nu. 9. nulla enim ſponſa afficitur iniuria, neque moleſtia ex eo, quod aliquis vir priùs aliam cognouerit, niſi iam hoc pertineat ad vitioſos mores, quos antea ignorabat, vt pote quia cum aliqua fæmina meretriciam vitam ducat.

3. Sed quæri poteſt primò, an quando ea deceptio interuenit, ſint ſponſalia ipſo iure irrita vel irritanda. Hanc quæſtionem magni momenti exiſtimat Thomas Sanchez, vt iudicetur an oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, ſed iure nouo parum refert ad id eius cognitio, cū iuxta Tridentinum ex ſponſalibus, quauis ratione inualidis, non oriatur impedimentū publicæ honeſtatis. Quare ſi poſtea irritata ſint, nec etiam orietur impedimentum. Sed neque iure antiquo cum ſponſalibus inualidis ex defectu conſenſus non oriebatur impedimentum. In his autem, ſi eſt defectus aliquis, in ipſo conſenſu eſt, cùm nihil tam contrarium conſenſui quam deceptio. Sed quidquid ſit de neceſſitate huius quæſtionis, facilis eius reſolutio eſt iuxta dicta ſupra lib. 4. de errore. Quando enim dolus vel deceptio dedit cauſam ſponſalibus, nulla re ipſa ſunt, etiamſi adhibeatur dolus ab aliquo tertio, vt ibidem dictum eſt. Quādo verò incidit dolus in ſponſalia, non ſunt irrita, vt docet etiam Thomas Sanchez lib. 1. diſp. 64. Quando autem dicatur dare cauſam, quando incidere in vtroque foro latè explicatum eſt loco citato. Atque hæc quidem quę dixi, iure naturæ vera ſunt. Iure autem poſitiuo exiſtimo valere, irritanda tamen iuxta ea quæ dixi ſupra lib. 4. c. 3. de contractibus bonæ fidei dolo factis, in quo diuerſam tenet ſententiam Thom. Sanchez diſp. 64. num. 3.

4. Ex quo colligitur, quando quis eo animo contraxit ſponſalia, vt reuera contraheret, etiamſi ſciret eiuſmodi cauſas vel earum aliquam, ſponſalia valere. Quia tunc dolus non dedit cauſam, & comparatione huius animi nulla mutatio facta eſt, quando eiuſmodi cauſę deteguntur, de quo Sanchez diſp. 65. num. 2. & conſtat ex ſimili ex dictis ſupra lib. 4. Rurſus ſit, ſi poſt eius cauſæ cognitionem ſiue præceſſerit, ſiue ſecuta ſit, ſponſi ſe mutuo cognoſcāt, cenſentur priori iniuriæ renuntiare, & confirmare ſponſalia. Et quidem quando illa à principio fuere valida, non eſt dubium, & probatur a ſimili de eo qui poſt ſcientiam adulterij cognouit adulteram vxorem, iam enim non poteſt ampliùs ratione commiſſi adulterij diuertere, vt lib. 9. explicatum eſt. Si verò fuerunt inualida ob dolum præcedentem, & poſtea detecto dolo adhuc coniunguntur, videntur conſenſum denuò habere contrahendi, & præcedentem confirmare. Quod etiam docet & probat Sanchez diſput. 66. num. 4. Secus eſſet, ſi dolū ignoraret, tunc enim, etiamſi coniungantur, non cenſentur ratificare ſponſalia. Quia ad ratificandum actum aliquem priùs nullum

requiritur

requiritur ſcientia nullitatis, iuxta dicta ſupra lib.4. Sic etiam docet Ægidius de ſacramentis diſp.23.cit. dub.10.

5. Secundò quæri poteſt, an is qui eiuſmodi defectibus impeditus contrahit ſponſalia teneatur ea manifeſtare alteri parti. Et quidem, ſi ſciret probabiliter alium contracturum,etiã ſi eos defectus agnoſceret, planum eſt non teneri. Sed difficultas eſt, quando iudicat illum non contracturum ſi ſciret. Cui quæſtioni affinis illa eſt, quæ quæri ſolet in materia de emptione, & venditione, an venditor teneatur manifeſtare vitium rei venditæ, de qua nos eo loco latè diximus,& Leonardus Leſſius,Salas, & alij. Sed claritatis gratia diſtinguendi ſunt defectus in duplici genere.Primum eſt eorum defectuum, qui inſunt vni ex contrahentibus, ſiue cũ culpa,aut ſine illa, qui reddunt nuptias minùs appetibiles,non tamen pernitioſas, vt ſi mulier, quæ exiſtimatur pulchra, quia abſens eſt, ſit deformis, & quæ exiſtimatur diues ſit pauper,& quę exiſtimatur honeſta,non ſit virgo, ſed corrupta vel vi, vel ſponte,quando tamen ſtuderet in poſterum honeſte viuere, ſi enim id non proponeret, iam nuptiæ non ſolũ eſſent minùs appetibiles,ſed etiam pernitioſę. Alterum genus eorum defectuum eſt, qui reddunt nuptias non ſolùm minùs appetibiles,ſed etiam pernitioſas, morbus ſcilicet cõtagioſus, improbi mores, à quibus deſiſtere non vult, grauis infamia ſiue perſonalis, ſiue generis, quæ poſſet honeſtam familiam deturpare.

6. Si ergo ſunt defectus primi generis, iudico non teneri contrahentem aperire eos defectus. Neque enim cogendus eſt contrahens hæc omnia manifeſtare ex prudẽti hominum iudicio, ſed ſibi imputet, qui contraxit, ſi non diligenter inquiſiuit.Docet Ægidius diſput.23. cit.dub.12.concluſ.1. Nec enim ob id redduntur nuptiæ pernitioſæ. Limitat tamen,niſi ſpõſa prudenter timeret eos defectus detegendos, & graues inde inimicitias oriri poſſe,quæ matrimonium litibus replerent, & amorem in odium conuerterent: tunc enim teneretur à nuptijs abſtinere. Quam etiam ſententiam cũ eadem limitatione ſequitur Turrian.2. tom.2. 2. diſput. 78 dub. 2. Illud addendum iuxta ea, quæ latè dixi in Commentario de inſidijs licitis, nullo modo poſſe dolo aut mendacijs eos defectus celare: poteſt tamen tegere, & diſſimulare etiam artificio aliquo poſt cõtractum matrimonium ſine culpa, & ante contractum matrimonium ſine mortali culpa, vt docet hic Ægidius.& ego olim oſtendi in tract.de reſtit. ſi verò ſint defectus ſecundi generis exiſtimat Ægidius loco cit.concl.3.vel teneri contrahẽtem manifeſtare, vel ſponſalia recuſare.Colligitque ex his,quæ in tract. de emptione & vẽditione dici ſolent, ſunt enim hi defectus pernitioſi nuptijs, & ad vſum nuptiarum,generationis actum,& educationem prolis parum accommodati. Quod quidem probabile eſt, ſibi namque imputare debet, quod ſe in eas anguſtias conijciat.

7. Ex his facilè colligitur,an is, qui defectũ aliquem patitur, poſſit ignarum eius defectus renuentem implere ſponſalia cogere vt adimpleat. Et quidem ſi ſunt defectus poſterioris generis, non poteſt, etiamſi poſt ſponſalia in eos defectus inciderit. Sicut qui vendit alicui ligna putrida & carioſa ad ædificandum, aperire tenetur ante traditionẽ. Sic Ægidius dub. 12.cit. in fine. Idem dico de patiente defectus primi generis, ſi dolo induxit illum ad ſponſalia contrahẽda,intulit enim iniuriam, à qua abſtinere debet non vrgendo implere.At ſi patiens defectus primi generis non illum induxit ad contrahendum, probabile ſatis eſt poſſe cogere vt impleat; ſic Ægidius loco cit. concl. 5. Sanchez diſp.68. num.8. Probabilius tamen videtur non poſſe illum reſilientem cogere,id quod etiam ſatis probabile iudicat Ægid. dub. cit.num.99.Quia reuera,ſi iſti defectus reddũt nuptias valde incommodas alteri contrahenti, ſemper habet ius vitandi proprium incommodum, etiamſi ignoret, qua ratione ſibi incommodum inferatur. In quo vides longè diuerſam eſſe rationem in hoc caſu. & quando quis excommunicatione ligatus litigat cum aliquo. Hic enim non tenetur non litigare,licet collitigator poſſit apponere exceptionem, quia ex excommunicatione non eſt nullum ius excõmunicati, ſed impeditur ad agendum. At in noſtro caſu omninò eſt nullum ius decipientis in foro conſcientię,vt dictum eſt lib.4. quamuis in foro externo validum iudicaretur, irritabile tamen.

8. Sed his addenda ſunt duo.Primum eſt,cũ ex aliqua cauſa diſſoluuntur ſponſalia etiam iuramento confirmata, non eſſe neceſſarium petere relaxationem iuramenti, ſed euaneſcẽte promiſſione iuramenti etiam obligationem euaneſcere iuxta dicta ſupra cap.8.§.1. Secundum eſt, quando ſponſalia ipſo iure dirimuntur,vel manifeſta eſt cauſa diſſoluendi,non eſſe neceſſarium iudicis auctoritatem circa diſſolutionem. Vel ſi ſponſalia ſint clandeſtina, eò quod ſcandalum ceſſet:aliàs neceſſaria erit ſententia iudicis,iuxta ea quæ docet Nauarrus in ſum.ca.21.num.28.Caniſius in ſum.iur.can. lib.2.tit.9. Rebellus dict. quęſt.8.ſect.9. Quod ſi cauſam probare non poſſit, niſi detegendo vitium ſponſæ,prius monenda eſt, vt deſiſtat, & reſiliat,& id etiam aliorum intermedijs exhortationibus agendum. Quod ſi nihil proficiat, detegendum eſt, vt docet Sanchez diſp. 69.Rebellus dict. ſect.7. Qualis autem probatio ſufficiat, & an ſatis ſit confeſſio partis agit Sanchez diſput. 71. cum duabus ſequentibus, quem vide.

Digitized by Google

CAPVT XIX.

De Arrha & pœna in ſponſalibus appoſitis.

SVMMARIVM.

Arrha ſignificatio, conſtitutio ciuilis de arrhis, num. 1.

Eandem conſtitutionem licere iure Canonico, numero 2.

Arrhas in ſpecie et corpore dari poſſe. Quantitatem limitatam iure noſtro, & quomodo intelligendum, num. 3.

Quid quando parentes datis arrhis ſponſalia contrahunt, & filij reſiliunt, num. 4.

An pœna dupli, vel quadrupli debeatur ante ſententiam, num. 5.

An pœna appoſita in ſponſalibus debeatur, varia ſententia, num. 6.

Quedam certa ponuntur, num. 7.

Licere appoſitionem pœnæ tam iure Ciuili, quam Canonico, num. 8.

Expenditur Leonis Imperatoris conſtitutio, numero 9.

1. SOLENT in ſponſalibus apponi arrha, & etiam pœna, & pactum de non diſcedendo ab aliquo loco: de primis duobus agemus in iſto ca. de tertio verò in ſequenti. Quod attinet ad arrhas ſciendum eſt, quod ad præſens inſtitutum attinet nonnunquam ſpõſalia à iuris auctoribus arrhas vocari, *l. 1. C. ſi nup. ex reſcrip. pet. & tit. de ſponſalibus in C. Theodoſ.* in quo Codice extat etiã hic titulus *ſi Prouincia Rector vel ad eum pertinentes ſponſalia dederunt*, qui titulus aliter in Codice Iuſtinianeo legitur, eam tamen lectionem eſſe mendoſam docet Duarenus de ſpõſalibus ad *tit. ſolut. matrim. §. 4.* Arrha igitur eſt id, quod à ſponſo ſponſæ datur, vel è contra in argumentũ ſponſalium contractorum, & eſt veluti pignus cõtrahendi matrimonij, *l. 3. & l. fin. C. de ſponſalib.* Vndè etiam vocari ſolet arrha ſponſalitia, in *l. ſi legibus 16. C. de Epiſcop. aud.* Arrha autem nõ cenſetur, niſi re ipſa tradatur, vt ex doctrina Bart. & communi docet Syluester, verbo *ſponſalia*, num. 9. verſ. *tertium.* Quod ſi nuptiæ ſecutæ fuerint arrha à dante rectè repetitur, cùm contracto matrimonio ſine cauſa ſit apud recipientem, *l. exempto 11. §. is qui vinum, D. de action. empti.* niſi fortè aliud cõſuetudo habeat, per quã certum eſt iuri ſcripto derogari poſſe, *cap. fin. de conſuetudine & l. de quibus 32. in fine, D. de legib.* At ſi matrimonium inter ſponſos ſecutum non eſt, ſi per dantem ſtetit, arrha amittitur: ſi per recipientem, duplum vel etiam quadruplum reſtituitur, ſi ita conuenerint, *l. 3. & l. fin. C. de ſponſal. & l. ſiquis officium, D. de ritu nuptiar.* Quod ſi iuſtam cauſam renuntiandi habuit alteruter, hæc pœna ceſſat, *l. 2. & l. vlti. C. de ſponſalib. & l. 1. C. ſi nupt. ex reſcrip. petantur.*

2. Verùm hic difficultas eſt, an etiam iure Canonico licita ſit hæc de arrhis conſtitutio? Nam Gloſſa in *ca. gemma 29. de ſponſal.* dubitat de iure Canonico, & videtur exiſtimare in hoc eſſe diuerſam diſpoſitionem iuris Ciuilis & Canonici. Verũ communis ſententia docet licitam eſſe hanc de arrhis diſpoſitionem, iure etiam Canonico. Sic Duarenus loco cit. §. cit. in fine, vbi dicit non eſſe immutatum per ius Pontificium, atque ita in foro Pontificio idem ſeruandum, quoties alterius culpa diſſoluũtur ſponſalia. Ægidius diſp. 22. dub. 3. n. 14 Sanchez lib. 1. diſp. 35. Rebellus d. lib. 4. quæſt. Caniſius in dicto c. *gemma*, & alij. Et quidem iure Pontificio etiam licitas eſſe arrhas probat textus in c. *ſiquis vxorem cum ſequenti 27. quæſt. 2. ca. noſtrates, cap. fœmina 30. quæſt. 5.*

3. Rurſus inquiri poteſt, an arrhæ in ſpecie vel corpore dari poſſint. Negãt enim nonnulli. Sed veriùs eſt nihil intereſſe, an in ſpecie, an in corpore dentur, vt ex Præpoſito, Baldo, & alijs rectè docet Couar. 1. p. de matrimonio cap. 3. n. 7. Sanchez diſp. 35. num 9. & 11. Ægidius dub. 3. cit. Caniſius in dict. cap. *gemma*. Et quidem meritò, cùm arrha nihil aliud ſignificet, quam matrimonium vel ſponſalia contracta, quod æquè per quantitatem & per ſpecẽ fieri poteſt vt probat textus in dict. *l. exempto.* Sed quid de quantitate dicemus, an poſſint in quauis quantitate dari? Nonnulli affirmant, in quauis quantitate dari poſſe. Sic cum alijs Sanchez, & Ægidius locis citatis. Alij quantitatem limitant attenta qualitate perſonarũ, ſic Ioannes Andræas in dict. cap. *gemma*, nu. 9. Caniſius ibidem: aſſerit enim Ioannes Andræas ſe vidiſſe arrhas quatuor millium librarum. Et quidẽ id ſuadet ipſa libertas matrimonij. Si enim pauperes magnam arrham conſtituant, cùm is qui accepit, duplum aut quadruplum ſoluere teneatur, quis dubitet illo infringi matrimonij libertatem, quod inter locupletes ſecus cõtingit. Quamvis hæc ratio nõ multùm vrgeat, cùm amiſſio imponatur reſilienti ſine cauſa rationabili: dicemus autem ſtatim licitam eſſe adiectionem pœnæ his, qui ſine iuſta cauſa reſiliunt ab ſponſalibus. Quare verius videtur quod alij dicebant non eſſe determinatam iure quantitatem in arrhis conſtituendis. Verũ iure noſtro de hoc ambigere non licet, ſolùm enim conſtitui arrhæ poſſunt in decima parte bonorum dantis, *l. 1. tit. 2. de las arrhas*, lib. 3. fori quæ approbantur, *l. 50, Tauri*, quæ hodie eſt l. 2. titulo 1. lib. 5. nouæ compilat. & ſubditur non poſſe huic legi renuntiari. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi non habeat heredes neceſſarios, non poſſit excedere decimã partem, vt colligitur ex l. 2. tit. 2. lib. 3. fori. Bona autem viri intelligenda ſint, quæ remanent deducto ære alieno. *l. ſubſignatum, D. de verb. ſignif.*

Digitized by Google

ſignif. Inter quæ bona computari etiam debent officia vendibilia, ſi vir habeat. Quod ſi conſtitutio arrharum excedat dictam decimam partem, tantùm ſunt inualida quoad exceſſum. Hæc autem limitatio quantitatis arrharum debet intelligi impoſita marito, non alicui tertio, vt plane deducitur ex dict. l. 2. tit. 2. lib. 3. fori, quæ ſolùm loquitur de marito dotem conſtituente.

4. Ex his iam conſtat quid ſit dicendũ quando parentes ſponſalia filiorum datis arrhis cõfirmant. An ſi filij reſiliant, datas amittant, vel receptarum duplum, aut etiam quadruplum ſoluere teneantur? Si enim culpa eorum accidat, iam conſtat quid dicendum. At ſi parentes, exequi parati ſint, filij verò reſiliant, exiſtimo non teneri parentes, cùm iſta ſit quaſi pœna conuentionalis, quæ ſine culpa non debetur, vt docet Leſſius de virtutibus lib. 2. cap. 40. n. 131. ſequitur Ægidius d. dub. 3. num. 17. verſi. *difficultas eſt.*

5. Sed denique quæret aliquis, an hæc pœna dupli aut quadrupli debeatur ante ſententiam iudicis, vel illa expectanda ſit. Planum eſt, quoties dubium eſt, an ex iuſta cauſa reſiliat vel non, ſententiam iudicis neceſſariam eſſe. At quando notum eſt cauſam iuſtam reſiliendi non eſſe, nonnulli exiſtimant deberi ante ſententiam, alij nequaquam: alij, quibus magis aſſentior, dicunt deberi, cùm exigitur ab altero, non antea, cũ enim hęc ſit pœna quædam conuentionalis, alter habet ius exigendi ab alio pœnas debitas ex iuſto pacto. Sic Couar. p. 2. de matrim. ca. 6. §. 8. num. 11. Leſſius de virtutib. lib. 2. ca. 20. eum. 135. Ægidius probabile iudicat diſp. 22. cit. dub. 4. num. 19.

6. Quod attinet ad ſecundũ, ſcilicet ad pœnam ſponſalibus appoſitam contra eum, qui diſceſſerit à contractu. Non loquor quando legatur aliquid ſub conditione ſi nupſerit, iam enim de hoc ſupra ſatis lib. 3. Solùm ergo ſermo eſt, quando apponitur pœna contra eum, per quẽ ſteterit, quo minùs ſponſalia impleantur, & magna quæſtio eſt, an ea pœna debeatur, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè reſiliat. Communis Doctorum ſententia eſt, non deberi pœnam. Sic multi, quos refert Sanchez d. lib. 1. diſp. 30. Caniſius in dicto *cap. gemma.* Cuiacius ibidem. Imò ex eis nonnulli dicunt neque modicam pœnam apponi poſſe, quos refert & ſequitur Caniſius ibidem. Alij modicam pœnam licitè apponi poſſe dicunt, eò quod modica pœna non infringat matrimonij libertatem. Alij etiã addunt iuramentum de ſolutione pœnæ nullũ eſſe, vtpote contra bonos mores, & libertatem matrimonij, vt ex Antonio Gom. & Couar. retuli ſupra cap. 8. §. 3. Alij etiamſi improbent, & illicitam dicant adiectionem pœnę, dicunt tamen confirmari iuramento. Sic Ægidius dict. diſp. 22. dub. 5. n. 24. cum Leſſio li. 2. de virtutibus cap. 17. num. 56.

7. Sed mihi videtur in primis, vt ab hoc vltimo incipiamus. Si adiectio pœnæ in ſponſalibus ita prohibita eſt, vt eius appoſitio ſit peccatum, non rectè dicunt Ægidius, & Leſſius confirmari iuramento, cùm iuramentũ non poſſit eſſe vinculum iniquitatis, qui enim prohibet adiectionem, prohibet ſolutionem. Obligari ergo per iuramentum ad ſolutionem prohibitam iniquum eſt, neque contra hoc eſſe poteſt, vel apparens ratio. Si verò non eſt peccatum in adiectione, confirmabitur iuramento, vel non confirmabitur iuxta regulas ibidem traditas, ſi nulla eſt ipſo iure adiectio pœnę. Deinde dico adiectionem pœnæ, ita vt ſoluere teneatur is, qui ex iuſta cauſa diſcedit, iniquam eſſe, & nullius obligationis, etiamſi iuramento firmetur. Quia manifeſtè eſt cõtra libertatem matrimonij, cũ retardari poſſit is, qui iuſtam habuerit cauſam non contrahendi, & in hoc conueniunt Doctores omnes, & forſan hoc tantùm contendunt iura ciuilia, atque canonica, vt dicam ſtatim.

8. Denique dico. Mihi probabilius eſt, imò ferè certum in ſponſalibus licitè poſſe apponi pœnam iniuſtè reſilienti, tam iure Ciuili, quã Canonico. Et quidem huic noſtræ concluſioni non obſtare ius ciuile certum eſt, ſiquis attentè conſideret: nam iure ciuili vel vnius voluntatis diſſenſus ſufficit ad ſponſalia diſſoluenda, vt dixi ſupra hoc libro. Quare contra libertatẽ matrimonij eſſe credunt appoſitionem alterius pœnæ, quam eius, quæ legibus permiſſa eſt in arrhis: & nihilominus ſi dolus nuntium remittentis arguatur, agitur de dolo ad id quod intereſt, *l. Titia de verbor. oblig. l. 1. C. de inutil. ſtipul. l. 1. D. de dolo.* At ius Canonicum cùm non admittat diſſolutionem ſponſalium, niſi vel ex mutuo conſenſu, vel ex cauſa. Inde eſt, vt ex eo quod iure ciuili in hac parte cautum eſt, argumentum deſumi non poſſit ad id, quod iure Canonico diſpoſitum eſt. Videamus ergo an iure Canonico reprobetur adiectio pœnæ. Et non reprobari conuinco iſta conſideratione. Vel iure ipſo naturali improbatur: quia eſt contra libertatem matrimonij, vel ex diſpoſitione iuris Canonici. Non ex iure naturali. Quia non eſt contra libertatem matrimonij, quod impediatur quis iniuſtè reſilire à contractu implendo: ſicut neque contra eius libertatem agitur, quando quis iuſtè per cenſuras cogitur contrahere: is enim metus iuſtè incutitur, & ipſe ſibi metum infert, qui in culpa eſt non contrahendo, non alius, vt dixi ſupra lib. 4. Neque etiam prohibuit ius canonicum. Quia textus in dicto *cap. gemma,* planè loquitur de ſponſalibus inualidis celebratis ante ſeptennium, & ideò immeritò addita fuerat pœna ad libertatem tollendam. Quare ſi caſus & ratio deciſionis attentè ſpectetur, tantùm agitur de reprobanda pœna, quãdo additur etiam pro caſu, in quo iuſtè non ſeruantur ſponſalia, & ex legitima cauſa, tunc enim improbanda pœna eſt. Deinde validum etiam argu-

Digitized by Google

mentum deſumitur ex his, quæ ſuperius dicebamus in hoc cap. non improbari iure Canonico diſpoſitionem ciuilem in arrhis conſtituendis, cùm ſolutione dupli aut quadrupli, ſi conuentum fuerit. Nullum enim idoneum diſcrimen aſſignari poteſt, cur ea ſolutio dupli aut quadrupli, quæ quantitas ſæpe excedere poterit quantitatem pœnæ adiectæ, non ſit contra libertatem matrimonij, neque improbetur, reijciatur autem adiectio pœnæ, cùm ea ſolutio dupli aut quadrupli reuera ſit quædam pœna conuentionalis. Nullum autem conueniens diſcrimen inter hæc duo aſſignari poſſe facilè conuincet, qui legerit ea, quæ pro aſſignando diſcrimine dicit Gloſſa in dict. cap. & Hoſtienſis in ſum. & Bart. in d. *l. Titia*, nu. 4. & Ioannes And. in d. cap. *gemma*, num. 9. Quare nullum eſſe peccatum in adiectione pœnæ, contra inuitè reſilientem docet Suarez tomo 2. de religione, lib. 2. de iuramento cap. 23. num. 5. Ægidius d. diſp. 22. dub. 5. concluſ. 2. Gothophredus in d. *l. de verb. obligat.* verbo, *quia inhoneſtum.* Gabriel Vazquez opuſc. de teſtamentis cap. 3. dub. 2. num. 28. & iuramentum de hac pœna ſoluenda valere docuit Molina tomo 1. de iuſtit. tract. 2. diſput. 151. num. 22. licet exiſtimet ſecluſo iuramento irritam eſſe iure Canonico.

9. Sed concludamus rem hanc conſtitutione Nouella 18. Leonis Imperatoris, qui æquitatem pœnæ ſtatuendæ in ſponſalibus optime explicuit. Epigraphe conſtitutionis hæc eſt, *vt in ſponſalibus conſtituta pœna exigatur*, quo loco notat Gothophredus abrogari hac conſtitutione diſpoſitionem in dict. *l. Titia, 134. de verb. oblig.* Sed non ita eſt, iam enim oſtendi quid iure ciuili antiquo conſtitutum eſſet, cùm ex voluntate vnius tantùm licebant, & ſponſalium diſſolutio, & etiam repudia matrimonij, quæ leges iam procedente, & inualeſcente Chriſtiana religione, euanuerunt. Sic ergo loquitur Imperator. *At ſanè ne, vt fieri aſſolet, ſponſalia surſum deorſum ferantur. Hoc mihi, quemadmodum dixi maiorem obtinere vim videtur. Solùm enim arrhæ perditio, quæ in eum qui dedit, ac deinde ſponſalibus non acquieſcit, conſtituta eſt, eiuſq; in duplum reſtitutio, quam mulctam is qui arrham cepit, deindeq; in pacto conuento non perſiſtit, ſuſtinet, vt propter pœnæ lenitatem ad pactorum reſciſſionem, qui id facere cogitant, faciliùs ferantur facit. At ex pacto definita pœna grauius damnum ſibi obuenire videns inconſtans ille tardior omninò ad diuellenda ſponſalia fiet. Quod ſanè nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes, quod ex conſuetudine fieri ſolet, in legitimam conſtitutionem traducimus. Ex arrhæ ſiquidem perditione faciles ſponſalium euerſiones video: ex pœnæ perſolutione non item. Nam grauius diſpendiũ (pacto enim conſtituta pœna arrha maior prorſus, atque grauior eſt) vel inuitum inhibens animi inconſtantiam, acquieſcere illis, quæ antea de ſponſalibus placuerunt, cõpellet.* Hactenus Imperator. Quibus ea quæ diximus confirmatur, & optima ratione ſuffulta, quæ pluris eſſe debet, quamplurium iuris interpretum ſine ratione auctoritas, *l. 2. §. neque, C. de vet. iur. enucl.* Ex his conſtat quid dicendum ſit in eo, an iuramento confirmetur. Nam iuxta principia ſupra tradita cap 8. dicendum eſt, tenetur iuramentum, cùm neque adiectio pœnæ, ſit illicita iure Canonico, neque irrita.

CAPVT XX.

De pacto permanendi in aliquo loco.

SVMMARIVM.

Valere pactum de commorando in aliquo loco pro determinato tempore, num. 1.

Non valere pactum de perpetuò manendo quidam dicunt, num. 2.

Verius oppoſitum, num 3.

Quatuor obiectionibus ſit ſatis, num. 4. 5 6. 7.

Valere pactum, quod vir perpetuò habitet in domicilio vxoris, num. 8.

Valere pactum, quod in remiſſionibus iniuriarum apponi ſolet, ne quis ingrediatur in aliquam vrbem, num 9.

Duabus obiectionibus ſit ſatis. num. 10. 11.

Ex violatione eius pacti non incurritur pœna criminalis, ſed ciuilis. Limitatur ea doctrina, numero 12.

Pactum illud apponi etiam poſſe à procuratore, qui habet mandatum ad conſtituendam pacem cum offenſo, etiamſi non fuerit expreſſum in mandato, num. 13.

1. RES eſt, cognitione digna, & quæ ſæpè ſolet occurrere, ideò vt explicetur diſtinctè tam in materia matrimonij, quã alijs, quatuor vel quinque caſus diſtinguendi ſunt, & ſigillatim examinandi. Primus caſus eſt, quando apponitur pactum, quo quis obligatur ad manendum in aliquo loco, ſed pro determinato tempore non perpetuò. Negat valere Dynus in *l. Titio centum, §. Titio centum, 2. D. de condit. & demonſt.* vt refert Bart. ibi ante num. 1. & ſequitur idem Bart. ibi. num. 4. & in *l. qui concubinam, §. vxori num. 3. D. de leg. 3.* vbi ſpeciem quandam ſeruitutis vocat. Potiſſimum argumentum deſumitur ex dict. *l. Titio centum.* Sed facilis eſt huius caſus reſolutio. Dicendum enim eſt, valere pactum de commorando in aliquo loco pro determinato tempore. Fauet Couar. Gail. Capiccius, & alij citandi in caſu ſecundo, dum tantùm conſiderant perpetuitatem pacti, docet Baldus in capite *ex reſcripto num. 11. de iure iurando*, cùm inquit, poſſe debitorem ſe obligare, etiam abſque iuramento, ad permanendum in aliqua ciuitate, & ad non recedendum ex illa, niſi de licentia creditoris, & Innocentius, & Hoſtiẽſis ibidem

num.

Digitized by Google

num.6.& 10.Butrius num.2.& 10.& alij. Facit pro hac ſententia text.in dict.cap. *ex reſcripto, & in cap. expoſita de arbitris.* Facit etiam, quod poteſt quis priuata auctoritate ſe in obſidem dare, vt conſtat *ex l.3.tit.13.part.5.* Facit etiam *lex 3.§ ſiquis volentem, D. de lib.hom.exhib.* vbi dicitur,quod ſiquis volentem detineat,non dicitur dolo malo facere.Quid autem dicendum ſit ad textum in d.*l.Titio centum,*dicam in caſu ſequenti.

2. Secũdus caſus eſt de pacto, quo quis obligatur ad perpetuò manendum in aliqua ciuitate. Pactum hoc nullatenus valere ſentiunt Dynus,Bart.Baldus in d.*l.Titio centum.* Albericus ibidem,Palacios Rubeus in Rubr.*de donat. inter vir. & vxor.§.2.*num.3.Capiccius deciſione 135.Andr.Gail lib.2.de pace cap.2. num.20. inſinuare videtur Gothophredus in d. l.*Titio centum,*& Cuiacius lib.14.obſeruat.cap.27.Alij ſub ea diſtinctione loquuntur, vt non valeat eiuſmodi pactum quantum ad obligationem præcisè habitandi in aliquo loco,valeat autem quantum ad hoc, vt teneatur alteri in id quod intereſt Sic Couar.2.p. de matrimonio cap. 7. in principio nu.5.Salzedo in addition. ad Bernard.Diaz reg.880.limit.1.& alij,quorum fundamenta adducam poſtea.

3. Contrariam tamen ſentẽtiam tenet Gotophredus in dict. *l. Titio centum*, dum dicit, aliud eſſe per modum legandi,aliud paciſcendo: & legato obligari non poſſe, benè tamen pacto. Alexander ibi in additionibus ad Bart. qui pro hac ſententia conſiderat textum in *l. Iulianus.§.eam quoque,D.ex quibus cauſ. maior.* conſentiunt Antonius de Butrio, & alij in ſequenti caſu referendi. Stat pro hac parte optima ratio iure etiam ſuffulta. Quia non eſt cur eà poteſtas homini denegetur, vt conſtat ex iure naturali, nec etiam ex iure poſitiuo, & ita adimplendum erit pactum nulla lege prohibitum,*l.1. D.de pactis.* Quod autem eiuſmodi pactum nulla lege prohibeatur, conuincitur in primis ex textu in *l.cum ſcimus,C. de agricolis,et cenſitis,* qui pro hac parte videtur expreſſus, vbi poteſt aliquis ſe efficere colonum adſcriptitium, ac ſe obligare adhærere glebę perpetuò & culturę fundi inſiſtere,à qua non poteſt illo modo recedere,*l.2.l.originarios,l.ſeruos eodem,l.89 tit.18.part.3.* Idem oſtẽditur ex eo quod qui poteſt ſe facere curialẽ ſpõte ſua *l.cũ Decurionatus,C.de Decurion.lib. 10.* & dixi ſupra l. 1.c.4.Curiales autem non poſſunt vllo modo à ſua ciuitate diſcedere, *l. ſiquis Decurio, l. Curiales,l.quidam, C. de Decurion. & l. vnica, C. ſi Curialis relic.ciuit. l. 2. D. de Decurionib.* cum ſimilib.Valebit ergo obligatio ad perpetuò habitandum in aliquo loco.

4. Sed conſtabit magis eiuſmodi pactum iure non improbari ex ſolutione eorum, quæ contra obijciunt Doctores primæ ſententiæ. Obijciunt primò textum in dict. *l.Titio cẽtum,* ibi: *Titio centum relicta ſunt,ita vt de monumento meo recedat, vel in illa ciuitate domicilium habeat, poteſt dici non eſſe locum conditioni per quam ius libertatis infringitur. Sed in defuncti libertis alio iure vtimur.* Reſpondetur primò ex Gotophredi ſententia legato nõ poſſe hominem ingenuum obligari,pacto tamen poſſe,& ita ex vno ad aliud argumentum non valere docet Menchaca de ſucceſ.creat. lib.3. §.29. n. 3.ex *l. non ſolùm,D.de actionib.& obligat. iuncta l.1. D.de condit.inſtit.& l.3.de condit.& demonſt.* Sed non omninò placet hæc ſolutio, cùm videamus maioratus bona ſæpè relinqui ſub ea conditione,quod oſtendit poſſe obligari legato ad permanendum in aliqua ciuitate. Reſpõdeo ergo primò prædictam legem intelligi poſſe,quando ea conditio nõ recedendi à monumẽto, vel alicubi commorandi Titio impoſita vana eſſet,vt interpretatur Bart.& alij,quos refert Th.Sanch.lib.1.diſp.40.n.2.Aliam etiam interpretationem addemus in caſu ſequenti.

5. Obijciunt ſecundò rationem textus in d. *l. Titio centum,*ibi,*ius libertatis infringitur.* Nec enim multùm à ſpecie ſeruientium differunt, quibus non datur facultas recedendi, *l.2.D.de lib.hom.exhib.& l.ab hoſtibus, D.de cap.& poſt l. reuerſ.*Nam qui liber eſt,poteſt ire quò vult, *l. penult.C.de oper.liber.* Sed pacto nemò poteſt ſibi libertatem adimere, *l.nec ſi volens,l. interrogatum, C.de liberali cauſa.* Ergo huiuſmodi pactum non valet. Reſpondetur in primis hoc pacto non reddi hominẽ ſeruum,licet reſtringatur libertas,& ea reſtrictio talis eſt,vt liberè ſibi quis eam poſſit ex pacto imponere, licet fortè à diſpoſitionibus,in quibus pręter voluntatem imponitur,excludatur d. *l.Titio centum,* & licet qui ingenuus eſt,non poſſit ſe verè ſeruum efficere d.*l.nec ſi volens,* tamen reſtringere ſibi libertatem poteſt,vt dictum eſt ex dict. *l.cũ ſcimus,* neque vlla lex eſt, quæ huiuſmodi poteſtatem prohibeat,vt docet Gregorius Lopez l.27.tit.11.part.3. Gloſſa 8.& alij.

6. Obijciunt tertiò.Quia non valet operarũ locatio in perpetuum, ne fit inutilis libertas, argument.text. in *l.3.§.ne tamen,D.de vſufr.& l.antiquitus,C.eodem.* Similiter non valent pacta de incarcerando,& alia ſimilia.Sed reſpondetur facilè non eſſe hæc pacta eiuſdem rationis. Non enim ex pacto viuendi in aliquo domicilio ſequitur eſſe inutilem libertatem. Alia verò pacta quæ adducuntur veritate caret eſſe inualida.

7. Obijciunt quartò. Quia factum præcisè non obligat, & qui factum promiſit,ſoluendo quod intereſt liberatur,*l.in ſtipulationibus,l.ſtipulationis,§.Celſus,D.de verb.oblig.* & Doctores communiter:ergo qui promiſit commorari in aliqua ciuitate,liberabitur ſoluendo intereſſe, nec poteſt præcisè ad commorandum obligari. Sed eſt inefficax argumentum. Tum quia fortaſſe poteſt quis ad factum præcisè obligari, vt non pauci docent.Tum etiam quia iure noſtro ad factum quis præcisè obligari poteſt. l.

Digitized by Google

35.tit,11.part.5.& l.3.tit.14.eadem part. & notat ibi Gregorius Lopez,Gutierrez de iuram. cōfirm.1.p.cap.39.num.5.& alij. Imò & iure Canonico factum præciſe obligare videtur argum. textus in *cap. qualiter de pactis*, & notat Abbas in *cap. per tuas de arbitris*. Tum etiam, quia quando ex voluntate paciſcentium colligitur voluiſſe ad pactum obligari, ſic ſeruandum eſt iure Ciuili, cùm præciſè cogi non ſit contra bonos mores ciuiles,& naturales. *l.1.l. iuriſgentium de pact.* Tum denique quia cùm paciſcentis intereſt factum præciſè adimpleri, neque illi ſatis fit ſolutione pecuniæ, cogi poteſt,vt præciſe factum præſtet, vt docuit Baldus in *l. cùm precibus, C.de rer.permut.num.1.per legē eū ſeruus,D.mandati*,& per rationem in *l. Procurator, §.fin. C. rem ratam haberi.* At qui vult aliquem obligare, vt in aliquo loco maneat, planè ad factum vult obligare,neque vult ſibi pecunia ſatisfieri.

8. Tertius caſus eſt, cùm in contractu matrimoniali ſiue ſponſalibus, vt ſæpè fit, apponitur pactū, vt vir teneatur perpetuò habitare in domicilio vxoris, neque poſſit aliò domicilium transferre.In quo dico eiuſmodi pactum valere. Docet Hoſtienſis in ſum. de coniugio ſeru.n.5.Ioannes Andræas, Abbas, Præpoſitus, Ancharran.Butrio,in *c.1.qui matrim. accuſ.poſ.* Zabarella in c.2.eodem Syluester verbo *vxor*, quæſt. 8. Rebuffus de priuileg. ſcholar. 77. in fine, Gregor. Lopez l.2.tit.5. part. 4. Nauarrus in Manuali cap.14.num.20. & alij, quos refert & ſequitur Thomas Sanchez d.ct. diſput. 40. num. 2. Adduntque ex eis multi, ſi contraueniatur,poſſe exigi pœnam,neq;hoc repugnare libertati cõiugij. Facit primò,quod in traditione rei ſuæ vnuſquiſque poteſt pactum quod vult apponere *l. 1. C.de pactis, & cap. verùm, de condit.appoſit.* Ergo idem eſt in traditione mulieris,cùm tradat ſe ipſam viro per matrimonium. Facit etiam optima ratio. Quia nihil obſtat quominus pactum iſtud ſit obligatorium. Non enim eſt contra bonos mores naturales, cùm licet vxor parere teneatur marito in alium locum ſe transferenti, quia iure naturali viro ſubdita eſt, poteſt tamen ille pacto ſe adſtringere ex iuſta cauſa ad habitandum in aliquo loco.Quæ enim in hoc turpitudo verſatur? Eo ergo paciſcente de commorando in aliquo certo loco valet pactum, & compelli poteſt. Neque eſt contra libertatem ingenui. Quia ille poteſt,ſi vult illi libertati renuntiare, vt dictum eſt, ſicut per clauſuræ votum ſe obligant fœminæ religioſæ ad commorandum in certo loco. Conſiderat etiam rectè pro hac ſententia Alex. de Neuo illud pactum non tam poni ad obligandum maritum, quod habitet in certo loco, quàm ne vxor cogatur dimittere ciuitatem, in qua fuit nata, atque nutrita, & ne ſeparetur à parentibus, & conſanguineis,*l.poſſeſſioni, C.de commun. vtriuſq, iudi.* Quæ ſeparatio eſt nimis dura, *l. liberorum de verb. ſignif.* Imò eiuſmodi pactum valdè conſentaneum eſſe, vel ſaltem non abhorrere à iure naturali maxime indicat illud Geneſ. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & adhærebit vxori ſuæ*,& 3.Eſdræ cap.4. ſcribitur. *Homo patrem ſuum relinquit,qui enutriuit illum, & ſuam regionem,& ad mulierem ſe coniungit,et cum muliere remittit animam,& neque patrem meminit, neque matrem,neque regionem.* Facit etiam præterea pro hac ſententia,quod Palacios Rubeos, & Gregor.Lop.locis citatis expendunt. Quod quamvis nō valeret pactum, quo quis ſe obligat perpetuò habere domicilium in aliqua ciuitate,tamen ſi appoſitum ſit in fauorem ſecūdę perſonæ, valere *l.cùm tale, l.ſi quis legauerit, D.de condit.& demonſt.* Conſtat autem ex dictis huiuſmodi pactum in noſtro caſu eſſe in fauorem vxoris. Denique etiam pro hac ſententia conſidero, quod quando verum eſſet abſolutè eiuſmodi pactū non valere,excipiunt tamen omnes,quoties ille qui paciſcitur,habet ius aliquod in eam perſonam, cui imponitur onus habitandi in certo loco,eo enim caſu valet,& ſic accipiunt textum in d.*l.Titio centum.* At vxor habet ius circa maritum. Atque hanc rationem inſinuaſſe videtur Alphonſus in *l.4. tit.5.part.4.*ibi. *E eſto es porque ha derecho en el.* Limitanda tamen eſt propoſita doctrina, niſi noua cauſa emergat mutandi domicilij, tunc enim,etiamſi pactum ſit iuramento confirmatum,licebit reſilire,& mulier tenebitur virum ſequi, vt cum communi docet Thomas Sanchez ibidem num.3.

9. Quartus caſus eſt, an è contrario valeat pactum,ne quis poſſit ingredi in aliquam ciuitatem,quod frequenter fit in remiſſionibus iniuriarum. Et de pacto temporali,dubitari non poteſt,perpetuum verò negarunt apponi poſſe, Anchar.conſilio 75.num.3.Alciatus conſil.34. n.3.lib.5 & alij.Fundamenta adducam poſtea. Sed verius videtur imponi poſſe,& docet Gama deciſione 63.& alij,quamvis non ignorem aliquando oppoſitum iudicatum. Ratio quæ me mouet hęc eſt.Quia hoc pactum nihil continet contra bonos mores ciuiles,& naturales, & eſt de re, quam quis facere poteſt, ſcilicet domicilium mutare,*l.incola,l.nihil, D.ad municip.* Deinde hoc pactum conducit ad quietem conſanguineorum occiſi, delinquentis ſecuritatem, decus publicum, ne oculis eorum, qui iniuriam paſſi ſunt, obuius fiat occiſor. Quis enim hoc non iudicet indecens, imò & inuerecundia plenum,& diſcordiarum ſeminariū? Reipub.etiam intereſt, vt aliqua pœna puniatur is, qui vltimo ſupplicio afficiendus erat, niſi remiſſionem illam conditionatam impetraſſent ab offenſo. Fauet etiam nonnihil Dauidis factum 2. Reg. qui Abſalonem ab oculis ſuis remouit.

10. Sed opponunt primò. Quia pactum hoc videtur eſſe contra vtilitatem publicam, cùm Reipublicæ interſit ciuitates liberis hominibus

Digitized by Google

nibus repleri, *l. fin. C. de indicta viduit. tol.* Sed nullum eſt argumentum. Maior enim vtilitas Reipublicę verſatur, in eo quod puniantur delicta, *l. ita vulneratus, D. ad l. Aquil*, maior autem vtilitas publica minori præfertur. Reipublicæ etiam intereſt repleri ciuibus honeſtis, qui paci & quieti ſtudeant, non verò homicidis, & publicam quietem turbantibus. Adde etiam ea ratione non repleri ciuibus liberis ciuitatem, ſed potiùs priuari, cùm neceſſe ſit ex aſpectu occiſoris vel iniuriantis diſcordias, lites, atque bella exoriri. Denique poſſe aliquē in ciuitatem ingredi bonum priuatum primariò eſt, ſecundariò verò, & remotè publicū, publica autē vtilitas, quæ venit in conſequentiam, non attenditur.

11. Opponitur ſecundò. Quia eiuſmodi pactum videtur eſſe contra naturā pacis, quæ ſtatuitur, & ideò contra naturalē obligationē. Reſpondetur naturali iure ſolùm teneri odiū deponere. Quod autem offenſus nolit offendentem in eam ciuitatem ingredi, potiùs naſcitur ex ſtudio pacis, & odij deponendi, ne ſcilicet ex eius conſpectu iterum reuiuiſcat odium accenſo ſanguine. Potiùs itaque conatur occaſiones odij, & diſcordiarum amputare. Neque obſtat, quod eiuſmodi pactum videatur quoddam exilij genus continere, & impoſitio exilij pertineat ad iudicem. Reſpondetur enim non imponi vt exilium, quaſi trāſgrediens criminaliter puniendus ſit, ſed ex pacto, & conuentione priuatorum.

12. Ex quibus colligitur pœnas priores criminales non incurri ex violatione eius pacti: at pœnæ ciuiles & pecuniariæ debentur, nō quidem ex delicto, ſed ex ſtipulatione iuxta doctrinam Bart. in *l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, num. 26. D. de pactis.* Quare non incurrit pœnas corporales, quæ priuatorum conuentione imponi non poſſunt. Limitant tamen nonnulli & rectè, niſi ea pœna impoſita ſit à Principe, qui poteſt legem ferre, cùm remiſſio iniuriæ facta eſt, vel niſi contractus pacis ſiue remiſſionis à Principe fuerit confirmatus, eò quod Princeps eas pœnas imponere poſſit pro ſua poteſtate.

13. Denique quęſtionem habet, an ſi procurator habeat mandatum offendentis ad pacem conſtituendam cum offenſo, poſſit apponere pactum illud, ſi de eo non eſt expreſſa mentio in mandato. Communis ſententia docet non poſſe. Quia cùm hoc pactum ſit de re grauiſſima, non videtur incluſum, niſi ſpecialiter exprimatur, iuxta communem doctrinam in mandatis ſeruatam. At mihi probabile eſt apponi per procuratorem poſſe. Moueor ex eo, quod in omnibus fere remiſſionibus hoc pactum ſolet apponi, & procurator cenſetur habere mandatum ad ea facienda, quæ ſunt ex conſuetudine, iuxta doctrinā Bart. in *l. fin. D. quæ in fraudem creditorum:* & procurator conſtitutus ad aliquid agendum poteſt conſtituere pœnam, & pacta ſolita. Baldus in *l. bene a Zenone, C. de quadrien. præſcript.* Illud verò certum eſt, ſi offendens, vt remiſſionem à Principe obtineret, illud inſtrumentum produceret, ratum habere videri pactum illud. Ratio eſt, quia vtens inſtrumento videtur in eo contenta approbare, *l. qui ex teſtibus, C. de teſtibus*, & contractum ratificat, qui ex eo percipit commodum, vt multis docet Tiraqu. de iure conſtit. p. 3. limit. 30. num. 12. Neque poterit partem acceptare, & partem repudiare, dum eo inſtrumento vtitur in ſuum commodum, *l. quidam elogio 2. C. de iure delib. l. ſi ita ſtipulatio in fine, D. de oper. libert. l. in cauſa, D. de procurator. l. qui vtilia, C. de omni agro deſ. lib 11.* ibi. *Qui vtilia Reipublica loca poſſident permixtione facta etiam deſerta ſuſtipiant.* Atque hæc de ſacramento, & contractu matrimonij. In quo opere ſi quid verè dictum fuerit, cedat in Dei laudem, & Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Romanæ obſequium, cui omnia, quæ ſcripſi hactenus & ſcripſero, ſubiecta ſemper volo.

Digitized by Google

APPENDIX DE MATRIMONIO CATHOLICI CVM HÆRETICO.

Ad libri 7. caput 46. & 47.

Supra libro ſeptimo, cùm de impedimento diſparis cultus ſermo eſset, egimus de matrimonio Catholici cũ hæretico. & noſtram breuiter ſententiam expoſuimus. At quia ea, quæ ibi ſcripſimus, breuiùs ſcripta videntur, quam res ipſa poſtulat, licet pro eo loco ſatis dicta ſint, placuit hanc appendicem addere maioris explicationis gratia. Sunt autem in hoc opuſculo ſeptem præcipua examinanda. Primum, an ſit illicitum matrimonium Catholici cũ hæretico? Secundum, an ita ſit illicitum, vt in nullo caſu liceat? Tertium, quæ ſint cauſæ, ex quibus eiuſmodi matrimonia licere poſsint, & quando dicatur ceſſare periculum peruerſionis coniugis Catholici, & quæ ſecuritas exquirenda ſit eorum, de quibus in hac re pactum interuenerit? Quartum, an cum periculo veroſimili peruerſionis coniugis Catholici poſsit ex magna cauſa tale matrimonium iniri? Quintum, quæ cura prolis educandæ in eo matrimonio deſideretur? Sextum, an pontifex diſpenſare poſsit, vt Catholicus copuletur matrimonio cum hæretico, & quis ſit eius diſpenſationis ſenſus? Septimum, quomodo celebrandum? Vbi agetur de forma, loco, cerimonijs, & intentione Catholici contrahendis.

CAPVT I.

Matrimonium Catholici cum hæretico eſſe validum.

1. EXPLICATVM iam eſt, quod iſto capite proponitur, ſupra lib. 7. cap. 47. redigam tamen illa in compendium, addamque nonnulla quæ propoſitæ diſputationi deſeruiant.

2. Hanc ergo enuntiationẽ ſtatuo. *Matrimonium catholici cum hæretico non eſt irritũ, ſed iam ex multis temporibus valet in Eccleſia ſemel contractum.* Communis hęc Doctorum ſententia eſt, quam communi ſenſu amplectuntur tam Theologi, quàm Canoniſtæ. Sic ex illis docet D.Thom. in 4. diſt. 39. quæſt. vnica art. 1. ad 5. quem cæteri ſequuntur nemine dempto. Ex iuriſperitis Gloſſ. in *capite nõ oportet, verb. hæretici 28. quæſt. 1.* quam ſequuntur Iuriſperiti omnes ſolùm quatuor aut quinque exceptis, quos referam poſtea, cum omnes Doctores refert & ſequitur Thomas Sanchez lib. 7. de matrimonio diſp 72. num. 2. qui apud illũ videri poſſunt, ego enim nolo quenquam referre ex aliena fide. Idem poſtea docuerunt Ioannes Gutierrez de matrimonio cap. 104. Ægid. tom. 2. de ſacram diſp. 31. dub. 3. concluſ. 3. Cornelius à Lapide 2. Corinth. 6. in fine. Reginald 2. tom. praxis lib. 31. num. 169. Filiucius tom. 1. ſummæ, tract. 10. de ſacrament. matrimonij, part. 2. cap. 6. quæſt. 2. num. 229. & alij quos referre in re apud omnes ita recepta ſuperuacaneum videri poſſet. Suadet hanc communem

munem receptamque ſententiam primò tex. *in cap. decreuit, de hæreticis in 6.* vbi catholica nubens hæretico priuatur quidem dote in pœnam delicti, non tamen ſeparari iubetur, quo ſatis indicatur ſupponi quidem in eo textu valere matrimonium. Facit etiam pro hac parte, quod in omnibus Eccleſiaſticis canonibus, in quibus ea coniugia interdicuntur, nullum eſt verbum de ſeparatione eorum, quod quidem veroſimile non eſt omiſſum à patribus, ſi ea matrimonia irrita iudicaſſent. Id conſtabit ex canonibus, quos poſtea referemus. Facit denique communis Eccleſiæ conſuetudo, quæ ſic interpretata eſt eam canonicam prohibitionē & eam tantùm vim habere declarauit facto ipſo, vt prohibita quidem ſint, non autem irrita, nunquam enim legitur ſic coniunctos ſeparaſſe. Inueterati autem mores legem imitātur, *§. ex non ſcripto. Inſt. de iure nat. gent. et ciu. & leg. de quibus 32. D. de legibus. et leg. 1. & 3. C. quæ ſit longa conſuetudo l. b.* 8. & optima legum interpres conſuetudo, *l. ſi de interpretatione 37. D. de legibus.*

3. Verùm contra ſenſere quidam ex Iuriſperitis iíque pauci, Gloſſa in *capite finali verbo contra ſubſtantiam de condit. appoſ.* Hoſtienſis *cap. 1 de coniugio ſeruorum numero 1.* & ibidem Ancharranus num. 1. Carrerius de hæreticis num. 157. Simancas de catholicis inſt. ca. 40. & 46. Rojas ſing. 228. numero vnico, quibus fauet Alfonſus in *lege 15. titulo prima partita quarta.* Et primò pro hac ſententia cōtra communem opponunt textum in Canone 72. ſextæ Synodi in Trullo, qui in hanc formam conceptus eſt, *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica, neque orthodoxam cum viro hæretico copulari, ſed ſi quid eiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui.* Quid clarius? Irritas nuptias, & diſſolui coniugium aperte poſitum eſt in eo canone.

4. Huius argumenti vim aliqui effugere ſe putant, cùm dicunt canones illius ſextæ Synodi nullius eſſe auctoritatis, neque receptos ab Eccleſia fuiſſe. Sic reſpondet Thomas Sanchez diſp. citata numero finali quem ſequuntur Ioannes Gutierrez, Ægidius, Reginaldus, & alij. Ego quidem non dubito canones illos in dubium vocatos, eò quod neque à legitima Synodo editi fuerint, & nonnulli ex eis quędā contineant Romanæ Eccleſiæ inuiſa, vt quæ de cœlibatu Clericorum, & de ieiunio Sabbathi ſtatuuntur, & eorum auctoritatem eleuat Anaſtaſius Bibliothecarius in præfatione ad ſeptimam Synodum, & Theophanes in ſuis Annalibus, referente Franciſco Turriano de ſexta, & ſeptima Synodo, & Humbertus Apoſtolicæ ſedis legatus in libro contra Michaelem Imperatorem, & in diſputatione contra Nicetam Pectoratum, quorum teſtimonia latè refert Ferdinandus de Mendoça lib. ſecundo de confirmando Concilio Illiberritano ad Canonem 26. ca. 52. & Seuerinus tom. 3. Conciliorum in notis ad Concilium Quiniſextum, verb. *reprobatum.*

5. Sed his obſtare videtur textus in *cap. ſextam Synodum 17. diſt.* quo loco Gratianus Decretum Adriani Pontificis refert in hæc verba: *Sextam Synodum ſanctam recipio cū omnibus canonibus ſuis.* Sed in eo deceptus eſt Gratianus, quod exiſtimauit Decretum illud eſſe Adriani Papæ, cùm ſit Thaaſij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani. Adrianus enim in epiſtola ſua, qua reſcribit Tharaſio, ea tantùm poſuit, quę idem Tharaſius in prima epiſtola ad Adrianum poſuerat. Adriani verba hæc ſunt. *In qua,* ſcilicet epiſtola Tharaſij, *clare eſt expreſſum, quod in ſexta Synodi diuinæ, & legaliter prædicatis canonibus recipitur pictura illa veneranda, in qua agnus dei digito Præcurſoris demonſtratur graphicè eſt inſculptus.* Ex quo conſtat in ea epiſtola Tharaſij, & Adriani id tantùm probari, quod in ſextæ Synodi canone ad ſacras imagines pictoram præſertim, agni demonſtrari digito Præcurſoris adducebatur, de alijs autem canonibus neque egit Adrianus, neq; Tharaſius, nihil enim ad inſtitutum pertinebant. Deinde addo neque in epiſtola Tharaſij ad Papam Adrianū ea haberi verba, quæ retulit Gratianus: vt duplex in hac re fuerit Gratiani lapſus, & quod Adriano tribuerit quod ſcriptum eſt à Tharaſio. Sed condonemus aliquid illorum ſęculorum tenebris. In legitima quidem, & Græci Concilij, & eius epiſtolæ tranſlatione, vt notant ad eum canonem Cenſores decreti Gregoriani, hęc habet Tharaſius: *Quare & eaſdem ſanctas ſex Synodos ſuſcipio cū omnibus quæ iure ac diuinitus ab ipſis promulgatæ ſunt.* Quibus verbis continetur Tharaſium ſuſcipere, non quidem ſextam Synodum tantùm, ſed ſex Synodos Generales, quæ præceſſerant, cùm omnibus, quæ iure, ac diuinitus promulgauerant. At vt hæc vera ſint, neceſſarium non eſt, vt in quauis Synodo Generali editi fuerint canones: ſatis eſt in aliqua, vel earum aliquibus conditos. Ex hac certe forma loquendi non efficitur probari, ac ſuſcipi à Tharaſio canones huius ſextæ Synodi. Satis ergo eſt ad verborum Tharaſij veritatem, ſi in nonnullis Synodis earum canones editi fuerint, vt certè ſunt editi in Niceno, Conſtantinopolitano, & alijs. Alias, ſi de omnibus ſex Synodis ea verba intelligenda eſſent, nequaquam de quinta Synodo verè dici poſſent, cùm in ea quinta ſynodo nullos canones editos indubitatum ſit. Addo etiam, ſi Canonis nomine dicamus comprehendi quidquid in Concilio actum, atque decretum eſt. quod Tharaſius dixit, & retulit Adrianus ſe ſuſcipere ſex ſynodos cum canonibus ſuis omnibus, ſex ſynodis aptari poteſt, eò quod in omnibus illis aliquid conſtitutum, decretumque fuerit, etſi de canonis nomine, & decretorum numero non conſtet. Imò iuxta hanc canonis acceptionem

tionē poſſet tamen legitimum, & incorruptū habere ſenſum, quod corruptè poſitum eſt à Gratiano. *Sextam Synodum ſuſcipio cum canoni bus ſuis*, ideſt, cum eo, quod conciliariter ab ea decretum, & conſtitutum eſt. Atque ex his, quæ dicta ſunt lucem accipiat canon primus ſeptimæ ſynodi, in quo cū de approbandis ſex ſynodis Generalibus præcedentibus ageretur, hæc ſcripta ſunt. *Confirmamus quæ edita fuerūt à Sancti Spiritus tubis omni ex parte benedictis Apoſtolis, & ſex ſanctis vniuerſalibus Synodis, quæ ad huiuſmodi decretorum traditionē localiter coacta fuerunt, & noſtris ſanctis Patribus.* Id enim confirmat, quod in illis Concilijs decretum eſt, abſtinens à verbo Canonis. Cōſtat autem in omnibus illis aliquid decretum, & conſtitutum eſſe, cuius ſtatuendi gratia fuit ſynodus congregata.

6. Rurſus prædictis obſtare videtur textus in *cap. habeo 17. diſt.* qui deſumptus eſt ex ſeptima ſynodo, Actione 4. in qua iſti ſextę ſynodi canones approbantur. Sed reſpondetur eum textum non eſſe conſtitutionem, aut decretum ſeptimæ ſynodi, ſed cum in ea Actione, & alijs omnium Epiſcoporum dicta de cultu ſacrarū Imaginum recenſerentur, Elias Presbyter legit, quod in quodam canone ſextæ ſynodi dictum eſt de pictura agni digito Pręcurſoris demonſtrati. Eliæ obiecit Monachus Abbas, quare canonem illum non ex libro, ſed ex charta legeret, reſpondet Tharaſius chartam illā eſſe autographum, in quo Patres ſubſcripſerant. Quibus Petrus Epiſcopus Nicomediæ, quo firmiorem redderet ſententiam Eliæ, & confirmationem Tharaſij, adiecit ſtatim ſe habere librum continentem canones ſextę ſynodi, cuius verba in eà Actione 4. referuntur, poſt quæ addidit Tharaſius nonnulla de canonibus ſextæ ſynodi, & de tempore, quo editi fuerant. Quæ quidem Concilium non legitur approbaſſe, ſed tantùm reſpondiſſe, verè impios eſſe illos, qui Chriſti imaginem, & reliquias ſubvertere conarentur. Quare quę ab Elia, Petro, & Tharaſio in ea Actione ſeptimæ ſynodi dicta ſunt, non eam auctoritatem habent, vt poſſint hiſce canonibus auctoritatis pondus Conciliare.

7. Cæterùm, quamuis, vt dixi, non dubitē canones illos ſextæ ſynodi Latinis incognitos multo tempore extitiſſe, & nonnullos ex eis Romanæ Eccleſiæ prorſus aduerſos: tamen neque etiam dubito his, quæ moribus Eccleſiæ Romanę aduerſari videbantur exceptis, alios omnes ab Eccleſia approbatos, & apud Græcorum Eccleſias vim legis obtinuiſſe, & diu ſeruatos. Primùm probatos reliquos ab Eccleſia fuiſſe cōuincit teſtimoniū Anaſtaſij Bibliothecarij, in prefatione in ſeptimam ſynodum, ad Ioannem Octauum, vbi ſic ſcribit. *Ergo regulas, quas Græci in ſexta Synodo perhibent editas ita in hac ſeptima Synodo principalis ſedes admittit, vt nullatenus ex illis illa recipiantur, quæ prioribus canonibus, vel decretis Sanctorum ſedis huius Pontificum, aut certè bonis moribus inueniantur aduerſa.* Cumque lex iſta de matrimonijs hæreticorum irritandis non fuerit aduerſa nec bonis moribus, nec his, quæ prioribus canonibus Sedis Apoſtolicæ conſtituta fuerunt, cùm nullus extet antiquior canon, qui validas aut inualidas eas nuptias decernat, rectè ſequitur cum etiam cum alijs, qui non aduerſantur decretis Romanorum Pontificum, fuiſſe receptum. Accedit etiam, quod Adrianus Primus inter alios canones, quibus ſe tuetur, aduocat in auxilium canonem huius ſextæ Synodi, & Sixtus Quintus canonem de fœminarum aborſu ex iſta ſexta Synodo diſſeris verbis mutuatus eſt. Apud Græcos autem eos canones pro legibus habitos oſtendit paſſim Photij Nomocanon, frequentiſſimè enim ex his canonibus leges depromit. Idem etiam oſtendit Balſamonis ad eos canones Commentarius, vbi ſæpè etiam dicit, quando vſu, vel cōtrarijs legibus abrogati ſint. Quod ſi apud Græcos vim legis obtinuiſſe conſtat ex dictis, efficitur etiam catholicorum matrimonia cum hæreticis apud illos irrita fuiſſe. Alia ergo illi canoni ſextæ Synodi ſolutio quærenda eſt.

8. Duo ergò ſeſe mihi offerunt, quibus nos ab iſto nodo extricare poſſimus. Primum eſt, id quod dicebam etiam dicto lib. 7. cap. 47. cōcedi poſſe catholicorum matrimonia cum hæreticis primis ſeculis fuiſſe irrita, quod poſtea vel contraria conſuetudine, vel contrarijs legibus mutatum eſt, & valere permiſſa. Id quod in primis mihi ſuadebat, quod viderā in Conciliorum antiquorum canonibus, quibus catholici cum diſparis cultus coniuge copulari prohibentur, ſimul coniungi matrimonium catholici cum infideli, & hæretico. Sic coniungit Concilium Carthaginenſe III. canone 11. & in Chalcedonenſi, canone 14. ſimul prohibentur coniugia cum infidelibus, hæreticis, & Iudæis, neque ſpecialiùs de his, quam de illis loquitur, & in Concilio Illiberritano eiſdem verbis, licet in diuerſis canonibus, prohibentur coniugia hæreticorum, & infidelium, vt conſtat ex canone 15. 16. & 17. inter ſe collatis. Idem etiam conſtat ex conſilio Agathenſi, canone 67. Cumque matrimonia cum infidelibus, paganis, & Iudæis irrita fuerint, videtur effici idem primis ſeculis indicaſſe Eccleſiam de matrimonijs hæreticorum, & id expreſſum fuiſſe in dict. canone 72. ſextæ Synodi. Id enim ſæpe ſoleo repetere, cùm olim poteſtas conſtituendi impedimenta penes Epiſcopos eſſet, & Concilia ſiue nationalia, ſiue prouincialia, multa fuiſſe impedimenta dirimentia apud aliquas Eccleſias, quæ in alijs minimè ſeruabantur. Quale eſt illud de matrimonijs contractis contra conſenſum parentū, quæ apud plures Græcos nulla fuiſſe oſtendi manifeſtè teſtimonio Baſilij in epiſtola ad

Amphi-

Digitized by Google

Amphilochium, quæ inter Græcos Canonica habita eſt, & Commentario Balſamonis in eũ locum, quæ omnia retuli ſupra libro ſecundo de matrimonio ca. 1. Potuit ergo apud aliquos Orientalis Eccleſię vigere obſeruantia canonis ſextæ Synodi, in quo ea coniugia catholici cum hæretico irrita decernuntur. At quamuis ea lex iure Eccleſiaſtico recepta fuerit apud Græcos, iuris tamen ciuilis diſpoſitionem aliam fuiſſe dicẽdum eſt. Iure enim ciuili valuere matrimonia cum hæreticis. Idque colligo ex his, quæ habet Photius in ſuo Nomocanone titulo 12. de hæreticis, canone 13. vbi poſtquam retulit canones ea matrimonia dãnantes hęc ſubijcit. *Ius ciuile, licet nuptias definiens dicit eſſe viri, & mulieris coniunctionem, et totius vitæ conſortium, diuiniq́; & humani iuris communicationem, & conuenienter huic definitioni oporteat eos, qui matrimonio coniunguntur, eſſe eiuſdem religionis, ſcit tamen, & admittit matrimonium inter orthodoxum, & hæreticum. Dicit enim lib. primo Codicis titulo quinto, conſtitut. 12. quod ſi cõtendant parentes, ſuperior euadit qui vult filios ſuos ad fidem orthodoxam adducere. Et conſtitutio. 18. eiuſdem tituli quod ſi alter eorum, qui cohabitant, ſit orthodoxus, & alter hæreticus, oportet eorum liberos eſſe orthodoxos.* Hæc Photius. Sed quid mirum, ſi iure ciuili matrimonia cum hæreticis valerent, ſiquidem & cũ Iudęis inita iure Ciuili ſuſtinebantur, vt conſtat ex his, quæ ibidem addit idem Photius. Inquit enim. *Sexta conſtitutio tit. 9. lib. 1. Codicis, dicit quod Chriſtianus, qui Iudæam vxorem accepit, & Iudæus Chriſtianam, reus eſt adulterij.* Adulterium autem ſine vero coniugio nulla ratio admittit. Atque hic primus modus ſoluendi nodum canonis 72. ſextæ Synodi.

9. Accipe alium. Nomine hæretici in eo canone 72. non intelligitur is, qui propriè hæreticus eſt, id eſt, qui à fide catholica defecit: ſed is, qui infidelis eſt nõdum ſuſcepto baptiſmo, & nuptias cum eo contractas irritas decernit. Sic canonem iſtum interpretatus eſt Doctiſſimus Couarru. cuius laus in Salmanticenſi Gymnaſio nunquam marceſcet, quem refert & ſequitur Reginaldus, loco citato. Reijciunt tamen eam interpretationem Thomas Sanchez diſputat. citata, nu. 1. & eius ſectator Ægid. loco citato, non alia ratione, niſi quia valde impropriè ſumeretur nomen hæretici. Cæterùm eam interpretationem illi canoni legitimè adhiberi indicat Regin. ex eo, quod in fine eius canonis additur *iuxta ſententiam Pauli.* quę verba reſpiciũt ea, quę Paulus ſcripſerat 1. Corinth. 7 de infidelibus coniugatis, non ſeparandis, ſi quis eorum ad fidem conuertitur. Sed multo fortiùs, & apertiùs confirmare poſſumus eam interpretationem ex Cõmentario Balſamonis ad Nomocanonem Photij dict. tit. 12. can. 13. vbi hæc habet. *Lege etiam 72. canonem Synodi in Trullo & ſcies quòd fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio, etiamſi nonnulli decepti à fine ipſius canonis, qui docet de infidelibus, qui crediderunt poſt matrimonium, aliud audacter dixerunt. Ego autem, qui ſcio eſſe orthodoxos Iberos, & noſtra omnia ſuſcepiſſe, & videmus illos Agarenis ſuas filias nuptui tradere, miror & neſcio, quomodo a ſuis Sacerdotibus, qui legunt & ſciunt decreta canonum, hæc non prohibentur. Hæc ergo corrigi cupio potentiſſimi, et ſanctiſſimi noſtri Imperatoris auxilio.* Hęc Balſamon. Decipiuntur ergo qui poſtremam partem canonis de infidelibus, primam verò de hæreticis intelligunt, conuincitq́ue eſſe falſum hic Balſamonis Cõmentarius, qui planè docet nonnullos deceptos poſtrema parte canonis exiſtimaſſe fidelis cum infideli valere coniugium, cùm tamen in prima parte canonis decreuiſſet irritas eſſe nuptias. Et quidem ſi ea priora verba canonis non intelligãtur de infidelibus, non eſt in eo canone aliquid vnde colligi potuerit fideles cum infidelibus non eſſe iungendos, aut eas nuptias non conſiſtere: quod tamen affirmat Balſamõ in eo canone contineri. Alia obiecimus contra communem ſententiam ſupra lib. 7. ca. 47. & ibi diluimus.

CAPVT II.

Matrimonium catholici cum hæretico eſſe illicitum iure Eccleſiaſtico, & naturali.

1. CERTA enunciatio. *Matrimonium catholici cum hæretico eſt illicitum, tã iure Eccleſiaſtico, quàm naturali.* Et quidem iure Eccleſiaſtico illicitum eſſe probant ea iura, in quibus contrahi prohibetur. Atque vt omittam eos canones, in quibus prohibetur matrimonium cum infideli. aut Iudæo, cùm hæretico certè prohibet Illiberritanum, can. 16. Laodicenum ſub Syluestro I. can. 10. & 31. Carthaginenſe 3. canone 12. Chalcedonenſe, can. 14. & refertur etiam ſexta Synodus canone 72. dę quo iam ſupra. Agathenſe ſub Symmacho, repetito canone Laodiceno, c. 67. & habetur *in ca. non oportet 28 q. 1.* & Stephanus IV. in epiſt. ad Francorum Regem, quæ extat apud Baronium. tom. 9. anno 770. n. 8. & Bonifacius VIII. in dict. *c. decreuit, de hæreticis in 6.* quæ omnia retulimus latè ſupra lib. 7. ca. 46. Oſtendunt ergo iſtæ leges prohibitionem Eccleſiaſticam, atque adeò eiuſmodi contractum eſſe iure Eccleſiaſtico illicitum.

2. Iure etiam naturali non licere oſtẽditur ex multis ſpiritualibus periculis, quæ eiuſmodi matrimonia conſequi veroſimile eſt. Offerre ſe autem peccandi periculo illicitum eſt iure naturali. *Qui enim amat periculum, peribit in illo.* Ineſſe autem periculum eiuſmodi coniugijs probant, tam ea, quæ de periculo in matri-

Digitized by Google

matrimonio infidelium,quàm quę de hæreticorum coniugio docent Canones, & Patres. Nam quoad hoc eadē ratio eſt in vtroque cōiugio, imò maior ratio militat in hæreticis, quorum nocentior communicatio eſt. In primis ergò eſt periculum peruerſionis alterius coniugis fidelis,quod periculum expreſſum à Deo eſt Exodi 34.ibi. *Ne poſtquam fornicatæ fuerint,fornicari faciant filios tuos in Deos ſuos.* Et Deuteronom.7.ibi. *Quia ſeducet filium tuū ne ſequatur me.* Et tertio Regum 11. *Certiſſimè enim auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos earum.* Tertullianus libro ſecundo ad vxorem capite tertio, ibi. *Quis enim dubitet obliterari quotidie fidem commercio infideli? Bonos corrumpunt mores colloquia praua,quantò magis coniunctus,& indiuiduus vſus? Quamuis mulier fidelis Dominum obſeruet neceſſe eſt: & quomodo poteſt duobus dominis ſeruire, Deo & marito,adde Gentili? Gentilem enim obſeruando gentilia exhibebit, formam,reſtrictionem,munditias ſæculares,blanditias turpiores,ipſa etiā matrimonij ſecreta maculoſa,non vt penes ſanctos officia ſexus cum honore ipſius neceſſitatis,tanquam ſub oculis Dei,& modeſtè, & moderatè tranſiguntur.* Multaque alia proſequitur cap.4.& ſequentibus.Synodus Nicęna 1.can.53.eam rationem prohibitionis aſſignat, *ne in errorem maritorum peruertantur, et fiant vel Iudaæ,vel Gentiles propter infirmitatem.* Idem periculum ſubuerſionis elegantia, qua ſolet deſcribit Ambroſ. lib. primo de Abraham,ca.9. *Vt cognoſcamus fidem, & quandam auctoritatem de auctoris proſapia in his requirendam,quos nobis velimus adiungere. Cum ſancto enim ſanctus eris,et cum peruerſo peruerteris. Si hoc in alijs,quantò magis in coniugio,vbi vna caro, & vnus ſpiritus eſt.* Et infra. *Ratio docet,ſed etiam amplius exempla mouent. Sæpe illecebra mulieris decepit etiam fortiores maritos, & à religione fecit diſcedere,& ideò tu vel amori conſule,vel errorem fuge.* Idem etiam periculum attigit Cyprianus in lib.de lapſis, columna mihi antepenultima. Attingit etiam idem ſubuerſionis periculum Chryſoſtom.hom.48.in Geneſim,& Stephanus Quartus in epiſtola citata ibi: *Quam plures comperimus,ſicut externa hiſtoria inſtruimur,per alienæ nationis iniuſtam copulam a mandatis Dei deuiare,et in magna deuolutos facinora.*

3. Quantum etiam periculi inſit in eiuſmodi matrimonijs cōiectare poſſumus ex triplici ſigno. Primum eſt,quòd non minus ſeuerè ſtatuerunt Patres,vt quæ mulier cum infideli,aut fidelis cum fœmina infideli miſceretur,acriter puniretur.Ad hunc ſenſum non inuitum traho Concilium Arelatenſe I. cap. 11.Idem prohibet Concilium Nicenum I. ca. 68.Aruernenſe cap.6.Alexander III.in Appēdice Concilij Lateranenſis part.50.c.49.Quod ſeueritatis genus noſtra Hiſpania imitata eſt. Nam in antiquiſſimis poſt reſtaurationem ferè ſtatim conditis legibus, quas vulgò *fueros de Sepulvega*, vocant,ſtatuitur,vt quæ Chriſtiana Mauro,vel Iudęo mixta reperiatur,illa crematur,ille præcipitetur. Nec mirum. Nullum enim efficacius telum ad Iſraelitarum fidem euertendam excogitauit diabolica aſtutia,quā ſi cū Moabitis fœminis idolorum cultricibus fornicarentur,quam rem eleganter deſcribit Philo lib.de fortitudine ab illis verbis, *Arabum gens.*

4. Sed etiam ex alio capite colligere poſſumus quantum periculi contineat eiuſmodi matrimonium,quod Pontifices atque Concilia ſeueriſſimè communicationem, & conuictum cum hæreticis prohibuerunt, & euitandum eſſe cenſuerunt.Extat in primis Apoſtolorum Canon 44. *Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, qui cum hæreticis, vel ſolū comprecatus fuerit,ſegregetur.* Quod loco Photius, ſiue Balſamon inquirit,cur qui cum hæreticis cōprecatur,non maiore pœna quam ſegregationis puniatur,cùm eadem puniatur, qui cum excommunicato orauerit Can.Apoſtol.10. At reſpondet hic non eſſe ſermonem de precatione ſolemni,vel in Eccleſia, ob hanc enim ſtatim deponi iubetur, ſed de comprecatione priuata,& extra Eccleſiam.Quam etiam cum hæreticis communicationem vitandam Apoſtoli præcipiunt Canon.63. & pluribus poſtea decretis Pōtificum,& Conciliorum ſtatutum & confirmatum eſt. Sic ſtatuit Clemens Romanus,lib.6.conſtitut. Apoſt. cap. 11.13. 16. & 25. Veluti ignem adurentem eos,qui proximè accedunt,euitandos monet.Et lib.2.cap. 62.Fabianus epiſt. 1. colum. 2. & epiſ. 2. colum. 3.circa finem,Laodicenum can.9.32. 33. 34.& 37.Sardicenſe in epiſtola Synodali 3.pagina mihi 446.in tomo 1.Conciliorum, colūna 1.à medio.Liberius epiſtol. 13. Felix Primus epiſt.3.Carthaginenſe IIII. canone 70. 71.& 72.Africanum ſub Cæleſtino canon. 60. Bracarenſe I.canon.15.& Innocentius I.in tomo 1.Conciliorum,pagina mihi 585. column. 1.in fine,& 723.columna in principio. Leo I. epiſt. 29. & 41. ad Marcianum Auguſtum,& epiſt.100.Gelaſius epiſtol. 1. columna 2. ante medium,epiſtola 4.columna 1. & epiſtola 7. columna 5.in fine,& epiſt.11. columna 1.in fine,& columna 2.& epiſt.13.columna 5. & 6. Symmachus epiſt.9. colum.2. circa medium. Concilium Epaunenſe ca.15.Hormiſdas,epiſt. 6.colum.2.& epiſtola 10 columna 1.& 2.epiſt. 16.columna 1.& epiſt.21.à medio,& epiſt.22. & in Monitorio quod eſt poſt epiſtolam 31. columna 1.& epiſtola 51. Ioannes II. epiſtola 2.columna 1. & epiſtola 3. columna 3. in fine,Ilerdenſe canon. 15. & Synodus Conſtantinopolitana ſub Mena, Actione 5. in epiſtola Hormiſdæ pag.mihi 449. columna 1.Cōſtantinopolitanum Generale 5.Collat.8. ex Cyrillo,Romanum 2.ſub Zacharia, pagina mihi 216.columna 2.Remenſe ſub Leone VIII.can. 13. Toloſanum ſub Victore II.canon.13.Late-

ranenſe

Digitized by Google

ranenſe ſub Alexandro III.c.27. Lateranenſe ſub Innocentio III.c.3. Martinus V. in Bulla poſt Concilium Conſtantienſe, Lateranenſe ſub Leone X. Seſſione 9. tomo 4. Conciliorum pag. mihi 609. colum. 2. Quæ omnia Decreta ego aſſidua Conciliorum lectione collegi, & propoſui ſeruato temporis ordine.

5. Eadem mens, quæ fuit Pontificibus, & Concilijs, fuit etiam Patribus Eccleſiæ. Nam Irenæus lib. 3. contra hæreſes, cap. 3. refert Apoſtolos, nec verbo communicaſſe cum hæreticis quaſi obſeruantes diuinum præceptum, & ibi refert exemplum Ioannis Euangeliſtæ, qui balneum ingredi noluit, in quo erat hæreticus Cerinthus, quod etiam refert Euſebius libro tertio, Hiſtoriæ capit. 18. & aliud ſimile refert de Polycarpo lib. 4. c. 14. & de Origene lib. 6, ca. 43. & Athanaſius in vita Antonij ſcribit illum cum hæreticis nunquam pacifice ſermonem habuiſſe. De qua re multa videri poſſunt in Origene lib. in Iob. Chryſoſt. in Paulum 1. Corinth. 7. & 2. Corinth. 6. Ambroſio lib. 7. in Lucam, cap. 9. & 10. Auguſtino epiſt. 62. & 162. & Cypriano epiſtola quarta 55. & 76. vbi poſt multa concludit: *Simus ab illis tam ſeparati, quam illi ſunt ab Eccleſia profugi.*

6. Atque hinc etiam ortum eſt, vt communicans cum hæreticis cenſeatur de hæreſi ſuſpectus, & fautor hæreticorum. Sic ſtatutum eſt in Concilio Tarraconenſi, cuius meminit Directorium Inquiſitorum parte 2. folio 234. & ſequentibus, verſicul. *item queritur.* Adeoque ſuſpectus eſt, vt indigere purgatione canonica ſcribat Symancas titulo 11. rubrica *de communicatione cum hæreticis prohibita numero 9.* Imo & clerici ſic communicantes beneficio, & officio ſuſpenduntur, eiſque legitima probatione deficiente purgatio canonica indicitur, quam ſi præſtare renuerint, vel in ea defecerint, pro conuictis habentur *cap. inter ſollicitudines,* verſi. *in pœnam autem. de purgatione canonica. In pœnam autem familiaritatis illius quam cum hæreticis habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen, vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret.* Quod etiam ſentiendum eſt de eo qui cum illis negotiatur, *capit. ſicut de hæret.* & qui illos viſitat, *cap. accuſatus. §. ille quoque de hæret. in ſexto.* Vnde meritò Concilium Salisburgenſe, quod refert Directorium Inquiſitorum parte ſecunda, quæſtione 57. commentario 82. verſ. *ad hoc, ne quid deſideretur,* pagina mihi 411. columna 1. in fin. inquit: *Eos quoque obſeruare debent parochi, qui ex hæreticorum locis, ſiue de hæreſi ſuſpectis veniunt, ſingulorumq; dicta & facta animaduertant, ac de eorum vita conſuetudine, & ratione cognoſcant: et ſi qua de his ſuſpicio fuerit, ordinarium admoneant.* Adeò mores ex hæreticorum familiaritate, & conuictu contaminari creditum eſt.

7. Denique ex alio capite inueſtigare poſſumus, quantum inſit periculi in eiuſmodi coniugio, quòd non ſolùm fornicationem, nõ ſolùm familiaritatem, & communicationem cum ipſis hæreticis ſub grauiſsimis pœnis prohibuerunt Patres, ſed etiam hæreticorum libros apud ſe retinere catholicis, non minùs rigide interdixerunt. Et quidem ab antiquiſſimis temporibus ea lectio librorum hæreticorum interdicta eſt, & ipſi libri inquiſiti, atque combuſti, ne legentes contaminarentur; vt conſtat ex Dionyſio Areopagita, de Diuinis nominibus, cap. 6. & Ignatio in epiſtola ad Mariam, & ex Abdia Babylonico lib. 4. Certaminis Apoſtolorum. Idem fieri conſtituit Conſtantinus Imperator in epiſtola ad quaſcunque Eccleſias, quam refert Nicephorus lib. 8. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 25. Concilium Carthaginenſ. 4. capite 16. & eſt in *cap. Epiſcop. 37. diſtinct.* Leo I. in epiſt. 48. quæ eſt ad Martianum Imperatorem, & epiſtol. 91. ad Turibium Aſturicenſem Epiſcopum, capite 15. Theodoſius, & Valentinianus in edicto, quod relictum eſt coram Patribus 5. Concilij Generalis Conſtantinopolitani ſecundi, & eſt in *l. damnato, C. de Epiſcop.* cui edicto ſubſcripſit Theophilus Alexandrinus Epiſcopus in epiſtola immediatè ſequenti ipſum edictum quæ lecta eſt Collat. 5. eiuſdem Concilij Generalis, & Valentinianus, & Martianus in epiſtola ad Palladium Orientis præfectum, & eſt in *l. quicunque, C. eodem,* & inſerta in Actione 5. Concilij Chalcedonenſis. Idem etiam ſentit Cyrillus Alexandrinus, in libro de eo quòd vnus eſt Chriſtus, & lectus eſt coram Patribus eiuſdem Concilij Generalis 5. collat. 5. & Patres eiuſdem Concilij Generalis collat. 8. Quod & Iuſtinianus Imperator, qui huic Concilio interfuit, ſpeciali edicto confirmat, & eſt in Nouella conſtitutione 42. quod Iuſtiniani edictum relectum, & approbatum eſt in Concilio Hieroſolymitano, ſub Petro Eiuſdem Vrbis Epiſcopo, & refertur in 5. Synodo Generali, actione 1. Et idem Concilium Generale 5. actione 1. in ſententia lata ab Epiphanio Conſtantinopolitano Epiſcopo, & reliquis Patribus contra Seuerum Antiochenum Epiſcopum & alios. Quam eandem ſententiam protulit Menas poſt Epipha. Conſtantinopolitanus Epiſcopus cum Patribus alijs de libris Neſtorij. Idem iudicium tulit Concil. Generale 6. de libris ſeptem Epiſcoporũ hæreticorum: & Concilium Generale 7. can. 9. & Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 5. & 8. & 15. Leo Decimus in Bulla contra errores Lutheri ad finem Lateranenſis Concilij, ſub ipſo Leone celebrato, Concilium Senonenſe in Generali decreto. Quæ quidem omnia ſatis euidenter oſtendunt ineſſe periculum peruerſionis tam in legendis hæreticorum libris, quàm in communicatione, aut familiaritate cum illis, aut etiam copula illicita. Quanto

Digitized by Google

maius periculum ineſſe credendum eſt in coniugio, in quo indiuidua vitæ communicatio eſt.

8. Cùm ergo eiuſmodi communicatio adeò periculoſa ſit, vt oſtendunt ea omnia, quæ hactenus adduximus, non eſt prohibitio eius communicationis Eccleſiaſtica tantùm, ſed naturalis, ſpectatque vel ad fidem, vel charitatem, vt docet Suarez de fide diſp. 21. ſect. 1. n. 4. Tanta enim communicatio cum hæretico, quæ reddat communicantem de ſua fide ſuſpectum, prohibetur ratione fidei, quia eſt contra externam fidei confeſſionem, de quo Leo I. ſerm. 11. de paſ. & ſerm. contra Euthychen. Ratione etiam charitatis obligat hoc præceptum primò, ad vitandum ſcandalum proprium, ne quis in periculo errandi ſe conſtituat. Deinde ad vitandum ſcandalum proximorum, qui eo exemplo facilè ad familiarẽ communicationem cum hæreticis incitantur, & in periculo conſtituuntur. Denique ad vitandum nocumentum ipſiuſmet hæretici, qui & huiuſmodi communicatione fit audacior, & in ſuo errore pertinacior, quas rationes reddunt allegati Patres.

9. Inſunt prẹterea alia pericula grauiſsima, in coniugio catholici cum hæretico. Nam ſi matrimonium eſt animarum, corporumq; coniunctio, difficillimum eſt, vbi fides non eſt, mutuum amorem vigere, quod præclarè dixit Ambroſ. dict. lib. 1. de Abraham cap. 9. *Quomodo enim poteſt congruere charitas, ſi diſcrepat fides?* Et Bonifacius V. in epiſtol. ad Reginam Angliæ, quæ eſt apud Baronium tom. 8. anno 625. num. 16. in eandem rem hẹc ſcribit. *Vnde paternis officijs veſtra glorioſa Chriſtianitati noſtram communionem non diſtulimus conferre, adhortantes, quatenus diuina inſpirationis imbuta ſubſidijs, importunè & opportunè agendum non differas, vt & ipſe ſcilicet, Rex Saluatoris noſtri Domini Ieſu Chriſti cooperante potentia, Chriſtianorum numero copuletur, vt perinde intemerato ſocietatis fœdere iura teneas maritalis conſortij. Scriptum namque eſt: Erunt duo in carne vna. Quomodo namque vnitas vobis coniunctionis ineſſe dici poterit, ſi à veſtra fidei ſplendore interpoſitis deteſtabilis erroris tenebris remanſerit ille alienus?* Quare inter fidelem & infidelem graues oriri inimicitias veriſimile eſt. Vt enim inquit Philo. li. de Monar. ſolius Dei cultus eſt amoris mutuẹque beneuolentiẹ vinculum inſolubile. Atque his matrimonijs crediderim conuenire, quod ſcriptum eſt à Daniele cap. 2. *Quod autem ferrum vidiſti mixtum teſtæ ex luto, cõmiſcebuntur quidẽ humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicut ferrum non poteſt commiſceri teſta.* Fieri quidem nõ poteſt vt æs, lutumque miſceantur. Æris enim ea natura eſt, vt igne emolliatur, lutum autem indureſcat, æs frigore, & humiditate coaleſcit, lutum verò frigore, & humiditate diſſoluitur. Quare quæ vni ex iſtis vtilia ſunt, alteri nocent: ex quo prouenit, vt eorum mixtio omni ex parte repugnet. Non minùs repugnare videtur mixtio lutei cordis hæretici, æreique catholici, ſi quidem coniugium non tantùm eſt corporum coniunctio, ſed etiam animorum.

10. Videtur etiam periclitari in eiuſmodi matrimonijs bonum fidei, cùm coniugis ſaltem infidelis caſtitas periclitetur, quod etiã expreſſit loco citato Ambroſ. & duplici ratione confirmat. *Prima*, inquit, *coniugij fides caſtitatis gratia eſt. Si idola colat, quorum prædicãtur adulteria, ſi Chriſtum negat, qui preceptor, & remunerator eſt pudicitia, quomodo poteſt diligere pudicitiam?* Ecce primam rationem, audi ſecundam. *Accedit aliud inſigne caſtimonia, ſi credas à Deo tibi, quod ſortitus es coniugium datum. Vnde & Salomon ait, à Deo preparatur viro vxor. Non poſſunt hoc diſpares fide credere, vt ab eo, quem non colunt, putent ſibi impartitam gratiam.* Periclitatur rurſus bonum prolis, ſi quidem iure timeri poteſt eius praua educatio. Illud periculum agnoſcit Clemens Romanus epiſt. 4. col. 2. ante mediũ, cuius verba dabimus infra ſuo loco. Atque hinc Concilium Toletanum 4. can. 59. & 60. & Toletanum 17. can. 8. filios abſtrahi præcipiunt à Iudæis vt rectè educentur.

11. Ex quibus non obſcurè colligitur cũ qui contraheret cum hẹretico, peccare mortaliter. Sic enim expreſsè docuerũt, qui de huius peccati grauitate meminere, cũ Soto, Thomas Sanchez, Ioannes Gutier. Reginaldus, Philiutius, Ioan. Azor, tomo 1. lib. 8. cap. 11. qu. 5. Violatur enim tam lex Eccleſiaſtica quam lex naturalis in re grauiſſima, & cum veroſimili periculo incidẽdi in peccata grauiſſima. Sed limitant Thomas Sanchez, Reginaldus, & alij, vt id non intelligatur in Germania, Polonia, & alijs locis, in quibus ob communem conuictum, & ſocietatem fideles cum hæreticis coniugia frequenter ineunt. Quæ doctrina & limitatio ſic intelligenda eſt, in his regionibus non fore peccatum, non quia legis Eccleſiaſticæ robur euanuerit contraria conſuetudine, id enim non aufert prohibitionem naturalem: ſed quia iuxta mores, & ingenium gentis, pericula veroſimiliter ceſſare credantur. Quod ſi reuera non ceſſent, aut in peculiari contractu non ceſſare iudicetur, etiam in illis regionibus fideles, qui contrahũt cum hæreticis, peccabunt mortaliter. Quia ſublata obligatione legis Eccleſiaſticæ remanet prohibitio naturalis, quæ tãdiu perſeuerat, quamdiu periculum imminet. Id quod prudenter aduertit Cornelius 1. Corinth. 7. prope finem. Et quia difficile eſt, vt fidelis coniux ſua lege vti liberè permittatur, & prolem rectè educare, ideò ait, vt plurimùm cauenda eſſe eiuſmodi coniugia, etiam inter illos, ob prohibitionem ſcilicet naturalem. Quod idem monet Ægid. loco cit. diſp. 31. dub. 3. prope finem.

Raro

Digitized by Google

Rarò enim in praxi ea pericula ceſſant, & aliàs alij catholici ſcandalum patiuntur, ſi fidelis nubat hæretico, qui ſe hæreticum apertè profiteatur.

CAPVT III.

An matrimonium catholici cum hæretico adeò ſit illicitũ, vt nuquam liceat?

1. SED his cõſtitutis oritur hinc alia implicatior quæſtio, an ſcilicet matrimonium fidelis cum hæretico, quod illicitum eſſe, & iure naturali, & poſitiuo diximus, ita ſit illicitum, vt nunquam licere, & ſine peccato poſſit celebrari. In qua difficultate illud apud omnes dubitatione vacat, quod tunc ſaltem licitè contrahitur, ſi hæreticus conuertatur ad fidem, vel conuerſionem promittat. Illam enim cauſam expreſſere Concilia, quæ ea coniugia prohibuerunt. Sic Nicen. cap. 53. ibi *modo ad fidem veniant*, cùm de infidelibus agit, Illiberritanum cap. 16. ibi *ſi ſe transferre noluerit*, Laodicenum, ca. 31. ibi *ſi tamen Chriſtianos ſe fieri promittant*. Chalcedonenſe Act. 15. Can 14. ibi, *niſi fortè promittat ad orthodoxam fidem ſe per perſona orthodoxæ copulam transferre.* Hoc ergo cùm certum ſit, illud tantùm inquirimus, an cum hæretico in ſua hæreſi perſiſtente, nec conuerſionem promittente, neque veroſimilem ſpem de ſua conuerſione præbente, liceat aliquando coniugium.

2. Nullum legi hactenus, qui diceret ita eſſe illicitum coniugium hæretici cum catholico, vt in nullo caſu liceat, quamuis audiui nõ paucos, qui adeò periculum peruerſionis cõiugis, & prolis, quod in hoc matrimonio reperitur, exaggerarunt, vt dicerent illud periculum euidens eſſe. Quod ſi in his eſt periculum euidens, nequaquam poterit licere eiuſmodi coniugium. Nam cùm iſtis periculis euidentibus ſubueniri non poſſit, aliàs euidentia non eſſent, fit vt matrimonium, cui iſta pericula euidentia coniuncta ſint, nunquam liceat. Poteſt pro hac ſentẽtia induci Alphõſus Salmeron, 1. Cor. 7. diſp. 14. in ſolut. dubij 10. vbi dicit matrimonium iſtud aduerſari omnibus bonis matrimonij, ſcilicet fidei, proli, & ſacramento, ex quibus ſequitur nunquã poſſe licere.

3. Quæ ſententia poſſet fulciri argumentis deſumptis ex ſacra Scriptura, Patribus, & ratione, quæ ſuo ordine proponam. Atque in primis ex ſacris Literis adducuntur non pauca. Primo loco ex cap. 24. Geneſ. vbi Abraham adiurans ſeruum ſuum, inquit, *vt non accipias filio meo vxorem de filiabus Chanaan.* Et Gen. 26 cùm diuinus ſcriptor retuliſſet Eſau quadragenarium duxiſſe duas vxores Hethæas, additur, *quæ ambæ offenderunt animum Iſaac, & Rebeccæ.* Et ca. 27. dixit Rebecca ad Iſaac: *Tædet me vitæ meæ, propter filias Heth: ſi acceperit Iacob vxorem de ſtirpe huius terræ nolo viuere.* Et ca. 28. Iſaac præcepit Iacob dicens: *noli accipere coniugem de genere Chanaan*, Et Geneſ. 34. cùm Sichem poſtularet Dinam in vxorem; fratres eius reſponderunt in hæc verba. *Non poſſumus facere quod petitis, neque dare ſororem noſtram homini incircumciſo, quod illicitum, & nefarium eſt apud nos: ſed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, et circumcidatur in vobis omne maſculini ſexus, tunc dabimus, & accipiemus mutuo filias veſtras, & noſtras.* In quo teſtimonio magna conſideratione digna videntur illa verba, *non poſſumus*, & illa, *quod illicitum et nefarium eſt*, quæ verba illicitum omninò eſſe eiuſmodi coniugium fidelis cum infideli planè cõuincere videtur.

4. Secundo loco etiam induci poſſunt alia ſacræ Scripturæ teſtimonia, in quibus expreſſa lex extat de non ineundo coniugio cũ infidelibus. Nã Exod. 34. præcepit Deus Moyſi: *Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ huius iungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam.* Et poſtea. *Neque vxorem de filiabus eorum accipias filijs tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant filios tuos in Deos ſuos.* Et Deuter. 7. *Non inibis cum eis fœdus, neque miſereberis eorum, neque ſociabis cum eis coniugia, filiam tuam non dabis filio eius, neque filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & vt magis ſeruiat Dijs alienis, iraſceturque furor meus, et delebit te citò.* Et 3. Reg. cap. 11. peccatum Salomonis narratur his verbis. *Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas de gentibus ſuper quibus dixit Dominus filijs Iſrael, neque ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſſimè enim auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos earum.* Quid clàrius? Certiſſimè inquit Deus auertenda corda fidelium in eiuſmodi coniugijs. Ergo euidens periculum eſt, atque cũ iſtis matrimonijs inſeparabiliter coniunctum, aliàs non eſſet certiſſimũ in eo coniugio auertenda corda fidelium. Et lib. 1. Eſdræ cap. 9. dictum eſt. Eſdræ. *De nonnullis Sacerdotibus, quos ſeparari oportebat a populo terræ, & abominationibus eius. Tulerunt enim de filiabus eorum ſibi, & filijs ſuis, & commiſcuerunt ſemen ſanctum cum populo terrarum. Manus etiam Principum, & Magiſtratuum fuit in tranſgreſſione hac prima.* Et poſtea cùm Eſdras plorans coram Domino, & orans, peccatum populi confiteretur, legem à Domino latam his verbis protulit. *Nunc ergo filias veſtras ne detis filijs earum, et filias eorum ne accipiatis filijs veſtris, et non quæratis pacem eorum, et proſperitatem eorum vſque in æternum, vt cõfortemini, & comedatis, quæ bona ſunt terræ & hæredes habeatis filios veſtros vſque in ſæculum.* Vbi præter prohibitionem diuinam adiunguntur miſerabiles caſus, & euentus ex eiuſmodi coniugijs, ſcilicet priuatio bonorum, regni, & hæredum in ſupplicium tam nefa-

rię coniunctionis. Et Eſdrę 2. cap. vlt. inquit Nehemias. *Sed et in diebus illis vidi Iudaeos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, et Moabitidas. Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè: et neſciebant loqui Iudaicè, et loquebantur iuxta linguam populi, et populi. Et obiurgaui eos, et maledixi, et cecidi ex eis viros, et decaluaui eos, et adiuraui in Deo, vt non darent filias ſuas filijs eorum, et non acciperent de filiabus eorum filijs ſuis, et ſibimetipſis, dicens: Numquid non in huiuſmodi peccauit Salomon Rex Iſrael? Et certè in gentibus multis non erat Rex ſimilis ei, et dilectus Deo ſuo erat, et poſuit eum Deus Regem ſuper omnem Iſrael: et ipſum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ. Numquid et nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in Deo noſtro, et ducamus vxores peregrinas?*

5. Tertiò autem ex Nouo teſtamento adducuntur nonnulla. Scriptum enim eſt à Paulo 2. Corinth. 6. *Nolite iugum ducere cum infideli*. Quæ verba de matrimonio accipit Hieronymus lib. contra Iouin. ca. 5. & in epiſt. de Monogamia cap. 2. quem ſecuti ſunt Caietan. & Salmeron in eam epiſt. diſput. 6. Cornelius, & Eſtius, qui etiam ea Pauli verba de matrimonio accipiunt. Sed quamuis ea verba de communicatione cum infideli intelligantur, vt ea accepiſſe videntur Gloſſ. Interlinearis, Primaſius, Lyra, Hugo Cardi. Titelmanus, Iuſtinianus, & alij, nihilominus validum inde ſumitur argumentum ad reijcienda illa connubia. Si enim conuerſatio, conuictus, conuiuia cum infidelibus prohibentur, quę ad tempus ſunt, non perpetua, & multis de cauſis interrumpi neceſſe eſt, quanto magis prohibitum erit coniugium? Eſt enim omnium ſocietatũ humanarum intima, & arctiſſima, ea qua per coniugium ſibi mutuò adhærẽt vir & mulier. Quatuor autem rationibus probat Paulus non eſſe ducendum iugum cũ infideli, quæ in omni matrimonio hæretici & fidelis militare videntur. Primam rationem affert cùm ait: *quæ ſocietas luci ad tenebras?* Quaſi dicat, lux, & tenebræ in eundem locum, aut ſubiectum conuenire ſimul nequeunt. Ergo cõgruè fieri nequit, vt fidelis habens lucem fidei in idem iugum conueniat cum infideli, qui plenus eſt tenebris infidelitatis. Secunda eſt, *nulla eſt conuentio Chriſti ad Belial*. Atqui fideles pertinent ad Chriſtũ, infideles ad Bęlial. Ergo iſti cõuenire nequeunt. Tertia, fidelis cũ infideli nullã habet partem, aut communicationem, ſed ab eo toto genere diſſidet, tantumq́ue diſtat, quãtùm fides diſtat ab infidelitate, cœlum ab inferno. Ergo hi coniungi non poſſunt. Quarta. Templum Dei non poteſt aſſociari Idolis, & templis Dæmonum Ergo nec fidelis infideli. Fidelis enim eſt templum Dei, infidelis verò templum & ſimulacrum Diaboli. Preterea idẽ Paulus 1. Corinth. 7. inquit. *Cui vult nubat, tantum in Domino*, hoc eſt, cum Chriſtiano. Sic interpretatur Tertullianus de Monog. cap. 7. & cap. 11. & lib. 5. contra Marcionem cap. 7. & lib. 2. ad vxorem cap. 1. ſequitur Hieronymus in Apolog. ad Pamachium, & lib. 1. contra Iouian. Auguſt. lib. 1. de adulterinis coniugijs, ca. 21. quam Pollentij etiam fuiſſe interpretationem dicit, & probat, & Gloſſa Interlin. & Ambroſ. Theodor. Theophil. Anſelmus, Sedulius, D. Thom. Aymo & ex poſterioribus etiã interpretibus Lyra, Salmeron diſputat. 14. Caiet. Cornel. Iuſtin. & Eſtius. Atque in his verbis Pauli præceptum contineri, quo nuptiæ cum infidelibus prohibeantur, docent ex antiquis Tertullia. Hieronym. Theodoret. Theophilact. Anſelm. Sedulius, Diuus Thomas, & ex poſterioribus Lyra. Caiet. qui ſcribit hunc eſſe primum locum noui Teſtamenti, in quo eiuſmodi coniugia prohibentur, & Salmeron, Iuſtin. & Eſtius, & denique Cornel. 2. Corinth. 6.

6. Quartò non pauci referuntur Patres, qui hæc pericula in quouis matrimonio illorum ineſſe indicant, & vniuersè loquuntur. Tertull. li. 2. ad vxorem, vbi peculiari quadam, ac pene diuina eloquentia damna conſiderat, quæ ex his matrimonijs prouenire ſolent. Cyprian. lib. de lapſis, Ambroſ. epiſt. 70. & li. 1. de Abraham ca. 9. Chryſoſt. hom. 46 in Geneſim, Hieron. contra Iouinianum, & Aug. relatus in *c. caue. 27. q. 1.* quorum Patrum verba retulimus fere omnia ſupra li. 7. de matrim. cap. cit. Quibus accedat Imperfectus in Mattheum, qui homil. 11. breuibus verbis rem iſtam comprehendit. Inquit enim. *Si fidem Domino ſeruaremus, ſicut ille nobis, nunquam nos infidelium amicitias coleremus. Nunquam nos infidelium matrimonium iungeremus.*

7. Quintò, ſi exemplis nobis diuina ſolet innoteſcere prouidentia, ea matrimonia infœlices exitus habuere, quod ſatis magno argumento eſt illa non rectè contrahi, & ideò impleri, quod olim dictum à Deo ſupra poſuimus: *Iraſcetur furor meus in te, et delebit te citò*: ſi quidem fere omnes, qui ea coniugia tentaſſe leguntur, citò deleti ſunt. Adducitur in exẽplum Achab, qui Iezabel infidelẽ duxit vxorem 3. Reg. 16. quæ viri animum ita peruertit, vt dicatur à Deo venundatus, vt faceret malũ. Item Alphonſus V. Rex Legionenſis, qui Regi Toletano Mahometanæ perfidiæ filiam ſuã nuptui tradidit. Ioannes item Cantacucenus, qui etiam filiam ſuam Turcarum ſummo Imperatori vxorem dedit. Alius etiam Princeps, qui filiam ſuam Amurati filio Mahamed conceſſit in coniugem. Imperator Trapiſondæ, qui Regi Perſiæ filiam ſuam locauit. Item Clodoueus Francorum Rex, qui Amalarico Regi Hiſpaniæ Gothico Arriano filiam copulauit. Carolus IX Galliarum Rex, qui ſororem Principi Bearnenſi in coniugium dedit. Marchio quoque Monferratenſis, qui filiam ſuam Violantem Imperatori Palæologo

Digitized by Google

logo Schiſmatico coniugem ſociauit. His adde Ioramum matrimonio copulantem filiam Achab. 4. Reg. 8. Ochoziam cum eiuſdem Achab filia coniugium ineuntem. Salomonē cum alienigenis, Herculem Aſtenſem Ducem Ferrariæ cum hæretica Hugonota: hi omnes, & alij non pauci, qui referri poſſent, breui conſumpti, aut bellorum varijs caſibus afflicti aut alias calamitates, ęrumnas, perſecutiones, domeſticas, aut ciuiles perpeſſi, & in ingentia vitia prolapſi, illecti earum fœminarum illecebris, vtpote qui Dei in ſe iram concitauerunt propter iniqua coniugia. Quæ cùm contraxiſſent, quò tuti aduerſùs hoſtiles inſidias redderentur, ea parte, qua ſe magis tutos exiſtimabant, Deo ita diſponente, maiora damna perpeſſi ſunt, vt facto ipſo Deus illis oſtenderet, iuſtitiam, & ęquitatem, Dei obſequia priuatis commodis anteponenda, & Deo duce iſtis inhiandum.

8. Vltimò denique eo argumento nonnulli demonſtrare ſe putant nunquam illa cōiugia licere: quia nunquam ſine peccato contrahi poſſunt. Quod autem in contrahendo ſemper interuenire peccatum neceſſe ſit, oſtēditur, tùm quia hæreticus in peccato celebrās matrimonium peccat, & etiam adminiſtrat in peccato, cùm ille ſit miniſter. Ergo & fidelis cooperans peccato hæretici peccat in ea celebratione. Tum etiam quia hæreticus non celebrat matrimonium cū intentione debita vtpote qui neget eſſe ſacramentum, atque adeò fidelis cum illo contrahens vult fruſtrari effectu gratiæ nec celebrare ſacramentum, cū eiuſmodi matrimonium, neque gratiam conferat, neque ſacramentum ſit. Tùm denique quia ſi hæreticus exiſtimat matrimonium eſſe ſolubile per repudium, cōtrahens cum ea intentione nullum efficit matrimonium. Fidelis ergo ſciens huc hæretici errorem exponit ſe periculo nullitatis matrimonij, & copulæ non coniugalis, ſed fornicariæ.

9. At quamuis difficillima videantur, quę obiecta ſunt, verum ſine dubio eſt coniugium catholici cum hæretico, licet ſit illicitum, nō tamen adeò illicitum, vt nūquam licere poſſit, ſed aliquando poſſe ſine vllo peccato celebrari. Neque in hoc à me ipſo diſſentio, id eſt, ab his, quæ olim ſcripſi, neque priuato aliquo affectu nunc in hanc ſententiam inducor, ſed quia ipſa inductus ratione idem ſcripſi, cùm primum librum de impedimentis matrimonij in lucem emiſi. Nam dicto libro de impedimentis cap 20 §. 1. pag. 251. colum. 1. expreſſe dixi: *Itaque ſiue catholicus nubat hæretico, vel Iudæo, vel Gentili, niſi iuſta cauſa excuſet, peccatum eſt.* Et in eodem §. 1. pag. 256. colum. 2. in fine, hæc ſcripſi. *In his autem regionibus, in quibus Reſpublica hæreticis, & catholicis conſtat, ſine peccato fiunt eiuſmodi connubia ob communem conuictum, & ſocietatem, & quia minor eſt periculi occaſio, cùm parentes nihil de religione curent, tolerante præcipuè Romano Pōce.* Sed apertiſſimè §. 2. pag 258. colum 2. dixi. *Ex his fit coniugium fidelis cum infideli non eſſe intrinſecè malum, id eſt, abſolutè, & in quauis circunſtantia, quale eſt mendacium, & alia huiuſmodi: ſed eſſe ex his, quæ aliqua ablata, vel poſita circunſtantia honeſta reddi poſſunt, qualia ſunt occidere, accedere ad fœminam, auferre ab alio bona. Ratio etenim naturalis dictat, non eſſe ineundum eiuſmodi coniugium, quatenus dictat non eſſe faciendum, vel ob periculum ſubuerſionis vel ob alias cauſas, quibus ceſſantibus, vel alijs occurrentibus, quarū ſtrictior obligatio ſit, eius etiā obligatio ceſſabit. Itaque inſpiratione diuina credendum eſt Eſther nupſiſſe Aſſuero: & nunc diſpenſatione Pontificis eiuſmodi cōnubia licitè iniri poſſent iuſta exigente cauſa, vt docuit Bellarm. li. 1. de matrim. c. 23. propoſit. 4.* Oſcitanter ergo noſtra legerunt, aut nimio noſtra calumniandi, & obſcurandi ſtudio tenebātur, qui in vulgus ſparſerunt me ab eo diſceſſiſſe, quod excutaram, cùm non ſolùm non diſceſſiſſe, ſed potiùs euentum, quem prę manibus habuimus, inſpexiſſe prę ſagus animus videretur, cū illa verba poſui, *vel alijs cauſis emergentibus; quarum ſtrictior obligatio ſit.*

10. Atque hanc ſententiam amplexi ſunt Doctores communi ſenſu, quotquot de hac re diſputarunt, qui in aliquibus euentibus licitè ea matrimonia celebrari docuerunt, etiam ſine conuerſione coniugis hæretici. Referam tantùm recentiores. Sic Thomas Sanchez lib 7. de matrimon. diſp. 72. num. 5. Azor tomo 1. lib. 8. cap. 11. quæſt. 5 Nauar. lib. 1. conſilior. tit. de conſtitutionibus conſil. 59. & 60. in vtraque editione, Reginald. tom. 2. praxis lib 31. num. 169. Filiutius tomo 1. ſumm æ tract. 10. de ſacram. matrim. p. 2. cap. 6. qu. 2. Ægid. tom. 2. de ſacramentis diſp. 31. dub. 3. concl. 3. Bellar. lib. 2. de matrim. d. ca. 23 propoſit. 4 Ioan. Gutier. de matrim. cap. 104. num. 7. Salmer. 1. Corint. 6. diſp. cit. §. *ad octauum dicendum.* Cornel. 1. Corint. 6. num. 258. Eſtius 1. Corinth. 7. nu. 39. Serarius in opuſculo de matrim. catholici cū hæretico num. 18. & in librum Eſther cap. 2. particula 6. primæ partis, quæſt. 1. & in librum Iudith. cap. 14. quæſt. 4. Salianus Annalium tom. 3. anno 3047. num 5. & tom. 4. anno 3346 n. 83. Pererius loquens de infidelibus Gen. ca. 24 diſp. 3. Itaque vt vno verbo dicam, nullum legi ex his, qui ſcripta ſua euulgarunt, qui diceret ita illicitum eſſe matrimonium catholici cū hæretico, vt in nullo caſu cōtrahi poſſet ſine peccato, etiam coniuge perſeuerante infideli.

11. Confirmemus igitur ſententiam iſtā quam in praxi ſecuram tot, tantorumq́ue Doctorum auctoritas reddit, primùm exemplis ex ſacra Scriptura deſumptis Nam non pauci viri, fœminęque ſanctiſſimæ in ſacra Scriptura leguntur coniugium celebraſſe cum infidelibus, quorū eadē ratio eſt, atque de hæreticis,

 vt di-

vt dicebam ſupra cap.2.quoad prohibitionem naturalem ortã ex periculo peruerſionis, quæ tamen ob id non reprehenduntur. Neque credendum eſt eos cum peccato celebraſſe, ſed quia prohibitionis rationem ceſſare intellexerunt, aut in eo caſu locum nõ habere. In primis Iacob duxit Liam, atque Rachelem Idolorum cultrices, quod ex textu ſacro non obſcurè colligitur, cùm Rachel Idola patris ſui ſuffurata dicitur, & diſſertè affirmat Chryſoſt. in Geneſ.homil.57. Genadius lib.1.cap.18.& li. 7.cap.42. Caiet. & Oleaſter. Imò multo tempore poſt coniugium coluiſſe idola illud oſtendit, quod Geneſ.cap.35.dicitur Iacobum mundaſſe omnes domus ſuæ, & abſtuliſſe idola, & ſepeliuiſſe ſub terebintho. Ea autem idola fuiſſe, quę Rachel à patre ſuffurata fuerat, ſentiunt Ioſephus, Procopius, Abulenſis, Lyranus, Tornelius, Martinus del Rio, vt refert Salianus tom.1. Annalium, anno 2305. numero 14. Licet ipſe minimè probet, illorum tamen Doctorum auctoritas efficit, vt cum magna probabilitate hoc vtamur exemplo. Quare quod fratres Dinæ Sichem dixere impoſſibile eſſe iniri inter eos fœdera coniugalia, niſi ad Hebræorum religionem tranſirent, & illicitum, & nefas eſſe, non quidem ideò dixerunt, quia non poſſet inter eos ex iuſta cauſa licere coniugium, etiam non abiecto cultu patrio: ſed ob eam cauſam, quam non obſcurè indicat ſacer ſcriptor, cùm dicit, *loquuti ſunt filij Iacob Sichem indolo ſæuientes ob ſtuprũ ſororis.* Itaque ſacrilegè illi ritu circunciſionis abuſi ſunt, quod die tertio, quando maior ſolet eſſe dolor vulnerum, illos occiderent. & eo nomine reprehenduntur vt ſacrilegi à Saliano loco proximè citato num.10. Pererio Geneſ. 34. num. 18. Sed de hoc filiorum Iacob facto poſtea latiùs. De Iuda etiam Geneſ.38. ſcribitur duxiſſe mulierem Chananæam. Iacob ipſe filiam ſuam Dinam nuptui tradebat idolatrę principi Geneſ.34 Sanctiſſima fœmina Iudith ſeſe ornauit atque compoſuit, quò ad ſe alliceret Holophernem, vt illi nubens ea ratione Bethuliam ab obſidione, populum à nece imminenti liberaret. Sic ſenſit Serarius in Iudith. c. 14. quæſtione 4. *Iudith potuit ſperare futurum, vt ab Holopherne vxor duceretur, vt ſupra dictũ eſt, quæſt. ſcilicet 2.* Et ſtatim. *Quamuis verò ſit connubio viduatus preſtantior, eo tamen relicto, non ſolùm licet nuptias inire, ſed fortè hoc ipſum quandoque melius, ſi ob commune bonum, ob Dei et religionis honorem fieret. Ideoq́ magna cum laude potuiſſet Iudith vidua Holopherni iſto quidem ſcopo, et propoſito nubere.* Salianus etiam tom.4. anno 3346. eandem rationem probans inquit. *Rem ipſam humana prudentia metiens, ſperare potuit ſe Holophernem ad voluntatem, & ſpem coniugij illecturam.* Id ipſum indicauerat antea Lyranus Iudith nono in illa verba, *&* *capies eum*, vbi inquit. *Id ò per aliam viam dici poteſt, quod non fuit intentio Iudith Holophernem adducere ad aliquod peccatum, ſed intendebat ſe apparere gratioſam coram ipſo, quod vellet eã vxorem habere, quod non erat illicitum Holopherni, quamuis Iudith nullo modo vellet ſibi in coniugiũ copulare.* Ergo neque erat illicitum Iudith, aliàs etiam eſſet illicitum Holopherni. Indicaſſe autem antea videtur Auguſtinus. ſiue quis alius ſit auctor ſerm. 229. de tempore, qui eſt in Appendice 67. *Luxu regifico nuptiarum pompa nullo nubente conſtruitur, cunctis ebrietate ſoluuntur.* Eſther quoque nupſit Aſſuero Regi infideli, & in ſua infidelitate manenti, quod quidem matrimonium non fuit ab illa contractũ ex ignorantia, ſed cõſulente, & probante Mardochæo viro ſanctiſſimo, de cuius faciebat cũcta conſilio.

12. Superſunt etiam poſt Chriſtum plura exempla ſanctitate morum virorum, & fæminarũ, cũ infidelibus in infidelitate manentibus coniugium ineuntium. Cæcilia enim, atque Lucia ſanctiſſimæ fœminæ viris paganis voluntate parentum nupſere, qui tamen ad verã religionem earum precibus poſtea ſunt conuerſi. Saturus Arrianam fæminam duxit vxorem, vt teſtis eſt Victor Vticenſis lib.1. hiſtor. Monica Patritio Ethnico nupſit, vt teſtis Auguſtinus lib.9. Confeſ. cap.9. Crotildis ſanctitate conſpicua fœmina nupſit Ethnico Clodoueo, vt Gregorius Turonenſis ſcribit lib. 2. cap.28. cuius matrimonij vtilitatem narrat ca. 31. Ingundem catholicam fæminam Hermenegildo, cùm Arrianam perfidiam ſectabatur, & Ringundem Recaredo etiam Arriano nupſiſſe ſcribit Mariana lib.5. de rebus Hiſpaniæ cap. 2. Sigebertus, & Chilpericus Francorum Reges duas ſorores Brunichildem, & Galſuintham Athanagildi Hiſpaniarum Regis Arriani filias, Arrianas & ipſas, vxores concupiere, & duxere, quas poſtea ſuaſu maritorum ad fidem conuerſas refert Turonenſis, lib.4. de hiſtoria Francorum, cap. 27. & 28. Nam ante nuptias præceſſiſſe pactum de conuerſione ad fidem, vt videtur indicare Serarius lib. de matrim. catholici cum hæretico, diuinare eſt, & ſine fundamento loqui, non enim eſt vnde conſtet. Sed audi quod ſcribat Beda li.1. Hiſtoriæ gentis Anglorum, cap. 25. cùm narrat ingreſſum Auguſtini à Gregorio in Angliam deſtinati quæ refert Baronius tomo 8 Annalium anno Chriſti 597. num.21. *Qui hoc audiens, manere illos, ſcilicet Auguſtinum, et ſocios in ea, quam adierant, inſula, et neceſſaria miniſtrari, donec videret quid eis faceret, iuſſit. Nam et antea fama ad eum Chriſtianæ religionis peruenerat, vt pote qui et vxorem habebat Chriſtianam de gente Francorum Regia, nomine Bertham, quam ea conditione a parentibus acceperat, vt ritum fidei ac religionis ſuæ cum Epiſcopo, quem ei adiutorem fidei dederat, inuiolatum ſeruare licentiam haberet.* Audi etiam eundem Bedam lib.2. hiſtoriæ gentis Anglorum. cap. 9. cùm Anglorum Aquilonarium ad fidem conuerſionẽ deſcribit.

Huic

Digitized by Google

Huic, inquit, *genti occaſio fuit percipiendæ fidei quod præfatus Rex eius Eduinus cognatione iunctus eſt Regibus Cantuariorum, accepta in coniugem Adelberga filia Edelberti Regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Huius conſortium, cũ primò ipſe miſſis procis à fratre eius Eadbaldo, qui tunc Regno Cantuariorum præerat, peteret, reſponſum eſt non eſſe licitum Chriſtianam Virginem Pagano in coniugem dari, ne fides & ſacramenta cæleſtis Regis profanarentur conſortio Regis, qui veri Dei cultus eſſet prorſus ignarus. Quæ cùm Eduino verba nuntij referrent, promiſit ſe nihil omnibus modis contrarium Chriſtianæ fidei, quam virgo colebat, eſſe facturũ, quin potiùs permiſſurum, vt fidem, cultumq́; ſuæ religionis cum omnibus, qui ſecum veniſſent, viris ſiue fœminis, ſacerdotibus, ſeu miniſtris more Chriſtiano ſeruaret. Neque abnegauit ſe etiam eandem ſubiturum eſſe religionẽ, ſi tamen examinata à prudentibus ſanctior, ac Deo dignior poſſet inueniri. Itaq; promittitur virgo, atque Eduino mittitur, & iuxta quod diſpoſitum fuerat, ordinatur Epiſcopus vir Deo dilectus Paulinus.* Hæc Beda, apud quem etiam extant epiſtolæ Bonifacij Pontificis ad Eduinum Regem, & Adelbergam Reginam.

13. Secundo loco eam ſententiam probare poſſumus nonnullis teſtimonijs Patrum. Nam in primis Hieronymus lib. 1. contra Iouinianũ hæc matrimonia Catholicorum cum infidelibus ſuo tempore frequẽtia fuiſſe ſcribit in hæc verba: *At nunc pleraq; contemnentes Apoſtoli iuſſionem iunguntur Gentilibus, & templa Chriſti proſtituunt idolis, neque intelligunt eius corporis partem eſſe, cuius & coſtæ ſunt.* Reprehendit quidem Hieronymus in ſequentibus, mirum tamen ea frequentia coniugia, ſi peccaminoſa fuiſſent, toleraſſe, aut diſſimulaſſe Eccleſiarum paſtores, ſed ſuſtinuere, quia nequaquam eo tempore, & in illis circunſtantijs illicita credebant, vt ex ſubijciendis conſtabit. Deinde Auguſtinus lib. de fid. & oper. cap. 13. ſuo tempore eiuſmodi matrimonia in Africa frequẽtiſſima fuiſſe dicit, & ab Epiſcopis tolerata. *Sed quoniam*, inquit, *malorum Chriſtianorum mores, qui fuerunt antea etiam peſſimi, habuiſſe nõ videntur hoc malum, vt alienas vxores ducerent viri, aut alienis viris fœminæ nuberent, inde fortaſſe apud quaſdam Eccleſias negligentia iſta ſurrepſit, vt in catechiſmis cõpetentium nec quærerẽtur, neque repercuterentur hæc vitia. Atque inde factum eſt, vt inciperent & defendi, quæ tamen in baptizatis rata ſunt adhuc, ideò nos negligendo non defenſa faciamus.* Et ſtatim. *Hinc autem exiſtimandum eſt, non ea primum apparuiſſe in moribus, quamuis malorum Chriſtianorum, quoniam Beatus Cyprianus in epiſtola de lapſis cùm deplorando, & arguendo multa commemoraret, quibus meritò dicit indignationem Dei fuiſſe commotam, vt intolerabili perſecutione Eccleſiam ſuam fineret flagellari, hæc ibi omnino non nominat, cùm etiam illud non taceat, & ad eoſdem mores malos pertinere confirmet, iungere cum infidelibus vincula matrimonij, nihil aliud eſſe aſſerens, quam proſtituere gentibus membra Chriſti, quæ noſtris temporibus iam non putantur eſſe peccata. Quoniam reuera in Nouo teſtamento nihil inde præceptum eſt, et ideò aut licere creditum eſt, aut velut dubium derelictum eſt.* Hæc Auguſtinus. Quid clarius. Licere Auguſtini tempore ea coniugia fidelium cum infidelibus planè affirmat, ita quidem quia ob frequentiam, & pericula, & ſcandala ceſſabant, ſicut & nũc in his prouincijs, in quibus Catholici cum Hæreticis vnam Rempublicam conſtituunt, ceſſare dicunt multi, quos ſupra retulimus.

14. Denique ſunt pro hac ſententia Patres Africani. Nam cùm generaliter in Africa prohiberi non poſſent iſta coniugia propter multitudinem Infideliũ, Gentilium, & Hæreticorum, ne matrimonia ceſſarent, prohibita ea coniugia fuerunt ſaltem filijs Epiſcoporum, & Clericorum. Sic enim in Concilio Carthaginenſi III. can. 22. ſtatutum eſt. *Item placuit, vt filij, vel filiæ Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum Gentilibus, vel Hæreticis, vel ſchiſmaticis matrimonio non iungantur.* Quibus etiam conſonant Patres Concilij Chalcedonenſis Act. 15. canone 14. in prima parte Canonis, in qua ſic ſcriptum eſt. *Quoniam in quibuſdam prouincijs conceſſum eſt Lectoribus, Pſaltis, vxores ducere, ſtatuit ſancta Synodus, non licere cuiquam ex his accipere ſectæ alterius vxorem. Qui verò ex huiuſmodi cõiugijs iam filios ſuſceperint, ſi quidem præuenti ſunt, vt ex ſe genitos apud hæreticos baptizarẽtur, offerre eos Eccleſiæ Catholicæ communioni conuenit. Non baptizatos autem non poſſe vlteriùs apud hæreticos baptizari.* Hæc ibi. Ergo Concilij Carthaginẽſis lege alijs hominibus, & fœminis præter filios Epiſcoporum, & Clericorum licebat inire matrimonia cum infidelibus, hæreticis, & paganis: & Concilij Chalcedonenſis lege alij, præter clero deputatos, matrimonia cum hæreticis inire poterant, quamvis in ſecunda parte canonis fœminis, vt fragilioribus, prohibeantur iſta matrimonia. Quibus ſatis apertè datur intelligi alios homines, præter clero deputatos, poſſe alterius ſectæ fœminas matrimonio ſibi copulare. Nam in materia de legibus eſt ea doctrina communiter recepta, quæ docet extenſionem fieri legis, vltra quam verba ſonant, non ſolùm ex alia parte parte legis, aut ex conſequentibus, ſed etiam à contrarijs, vt cùm lex nominatim quid in aliqua re ſtatuit, intelligatur in re contraria contrarium velle, etſi non expreſſerit. Hinc enim in *l. cum lex. D. de l.* definitum eſt, *cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat.* Quam doctrinã eleganter explicat Donellus lib. 1. comment. ca. 14. & eius enucleator Oſualdus ibidem, litera D. Cùm ergo lex Carthaginenſis Concilij tantùm de filijs clericorum diſponat, & conſtitutio Chalcedonenſis tantùm de clero deputatis, contrarium in his, qui vel filij clericorũ non ſunt, vel non deputati clero, diſpoſuiſſe

Digitized by Google

cenſetur. Et cùm eadem conſtitutio Chalcedonenſis de filiabus tantùm diſponat, ne nubant hæretico, vel Iudæo, vel Pagano, aliter in viris diſpoſitum exiſtimandum eſt ex eadem conſideratione.

15. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, facilè colligitur matrimonium catholici cum infideli, hæretico, vel pagano non eſſe ita intrinſecè malum, vt nulla circunſtantia reddi poſſit licitum: ſed aliquibus additis, vel mutatis circunſtantijs licere aliquando poſſe, & ſine peccato contrahendi. Id enim perſuadent totpijſſimorum hominum exempla, tùm in antiqua, tùm in noua lege, & ſanctorum Patrum, & Conciliorum teſtimonia.

CAPVT IV.

Satisfit argumentis contra veram ſententiam.

1. SVPEREST ſatisfaciamus his, quæ capite præcedenti propoſita ſunt. Et quod attinet ad ea teſtimonia, quæ primo loco adduximus ex cap. 24. 26. 27. & 28. Geneſis, non eſt difficile legitimā eorum ſolutionem reddere. Ambroſ. li. 1. in Luc. cap. 9. ideò exiſtimauit ea coniugia odio habita, quod Chananææ fœminę Idolorum cultui deditę eſſent, eādemque rationem Chryſoſt. in Gen. ho. 48. in initio, & alij DD. tradiderunt. At huic rationi obſtat, quòd illi cognati Iſaac & Abraham, quorum matrimonia appetiuere, licet aliquam veri Dei cognitionem haberent, non tamen ſynceram, & puram, ſed admixtam ſuperſtitione earum gentium, quibuſcum viuebant, vt rectè docet Pererius diſp. 3. in caput 24. Gen. & Thare aliquando Idola coluiſſe, oſtendit etiam Salianus tom. 1. Annalium, anno 2113. num. 5. cum Torniellio, ſicque conciliat teſtimonia ex Ioſue 24. & Iudith. cap. 5.

2. Deinde Theodoretus credit ideò Abrahā eorum Chananæorum fugiſſe coniugia, quia Abrahæ lege Dei interdicta fuerant matrimonia cum infidelibus. At nullibi eius legis diuinæ vlla mentio eſt, aut vllum veſtigium extat. Quod ſi legis nomine peculiarem, & occultam reuelationem intelligat, nullo firmo fundamento aſſeritur. Et quidem eam legem diuinā eo tempore nōdum extitiſſe ſatis probat, quòd Iudas filius Iacob, vt dictum eſt, Chananæam duxit vxorem Gene. 38. Et ex ipſa Moyſis narratione licet intelligere, inquit Pererius, cæteros filios Iacob, poſtquam is regreſſus eſt ex Meſopotamia in terram Chanaan, ex ea gente vxores duxiſſe etiam, cùm multi eſſent, & fortaſſe in poſteris Laban non tot erant eo tempore nubiles fœminæ, quas poſſent in matrimonium aſſumere. Qua etiam conſideratione prior illa D. Ambroſij ratio refelli videtur.

3. Igitur dicamus reſpuiſſe Abraham, Iſaac, & Rebeccam matrimonium cū filiabus Heth, non quidem, quia Idolorum cultrices eſſent, ſed quia deprauatis moribus ſuis offendiſſent eorum animos, & quia non erant ex ſua ipſorum gente, cuius gentis connubia concupiſcebant, & ideò in Meſopotamia inter conſanguineos coniugia quæ ſierunt, licet etiam illi in Meſopotamia Idolorum cultu infecti eſſent. Salianus tom. 1. Annalium, anno mundi 2178. nu. 7. hæc habet: *Adduntur & aliæ rationes, cur Abraham à Chananæorum affinitatibus abhorreret, grauis, ſcilicet, idolatria, & peruerſi mores. Sed id malum omnium non fuit. Melchiſedech enim. & Abimelech veri Dei cultores erant, vt antedictum eſt, & multos habebant ſubditos nec indignos principibus ſuis. Abhorruerit potius à gente, quæ antiquo Noe maledicto teneretur, & poſt aliqua tempora funditus eſſet exterminanda. Ideòque non oportebat cum ea gente ſemen Abrahæ commiſceri, atque confundi, ne cū ea ſimul interiret. Idem etiam obſeruauit Iacob, vt apparet ex Gen. 27. Sed aliqui filiorum eius laxiores in eare fuerunt, vt conſtat ex Gene. 38.* Idem Salian. anno 2238. nu. 4. cùm explicat nuptias Eſau cum duabus fœminis Chananæis, quas ex ſententia Ioſephi, atque Chryſoſtomi duxit inconſulto patre, inquit: *Quæ fidem aliquam accipiunt ex eo quod ait Moyſes, Ambas offendiſſe animum Iſaac, et Rebeccæ. Itaq; ſiue propter improbatam cognationem cum alienigenis, ſiue propter morum improbitatem, ſiue propter religionis diſſimilitudinem, ex qua Eſau in periculum idolatriæ trahebatur, vt notauit Abul. Caie. Targum Onkelos explicās eam offenſionem ait: Et fuerunt rebelles, atque immorigeri verbo Iſaaci, & Rebeccæ. Septuaginta: Et erāt contendentes. ſiue contentioſe aduerſus Iſaac, et Rebeccam, Targum Hieroſolymitanum. Et fuerunt rebelles, & inflato animo, colentes idola, nec recipiētes doctrinam, neque ab Iſaac, neque a Rebecca. Fortaſſe etiam offendebant, quia duæ erant, cùm Iſaac vnica ſemper contentus vixiſſet, & quia vt fit, inuicem rixabantur, & Iſaac natura mitiſſimus diligebat pacem. Qua improbitate eorum benè vſus eſt Dominus, auertens vtriuſq; animum a contrahendo nuptias Iacobo, in quo ſpes ſumma benedicti ſeminis, cum iſtiuſmodi mulieribus. Et ſimul Iſaaci virtutem, & patientiam moleſtijs domeſticis exercens, & meritorum coronas amplificans.* Hæc Salianus. Et quidem eam rationem deſumptā ex eo, quòd maledictione Noe gens illa teneretur, attigerat multò antea Ambro. li. 1. de Abraham c. 9. eādemque probauit etiam Perer. Gen. 24. diſp. 3. & Stella ibidem, Thomas etiā Anglicus aliam rationem aſſignat, ſcilicet vt ea re magis oſtenderet ſe in ea terra eſſe aduenas, & peregrinos, donec Deus poſteris Abrahę promiſſionem de eius terrę poſſeſſione tradenda impleret. Aliam denique nobis rationem offert Leonardus Marius Geneſ. 24. *Noluit Chananaas Abraham, quòd per matrimonium promiſſas ſibi benedictiones vellet etiam ad patrueles, & cognatos deriuare, eos ſic liberaturus de Idolatria,*

Digitized by Google

Idolatria, in qua etiam ipſi erant, vt et Auguſtinus docet, et ex Idolis Rachelis ſatis conſtat, etſi ſimul Deum agnoſcerent verum. Hæc Marius.

4. Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, facilè etiam intelliges, quid ſit illud, quod etiam primo loco affertur, ex Gen 34. Planè enim ſacra Scriptura teſtatur filios Iacob loquutos eſſe in dolo Sichem, & Hemor, non quod illis non licerent ea coniugia, ſed vt circumciſos tertio die occiderent, *ſæuientes*, inquam, *ob ſtuprum ſororis*. Impugnat ergo rectè Pererius Caietanum qui aſſeruit cũ præceptum datum Abrahę de circumciſione fuit, præceptum etiam, ne ea connubia miſcerent cum incircũciſis. Nullum enim tale præceptum eo tempore datum, & Abraham, & eius filij duo, & nepotes vxores de incircũciſo populo ſibi copularunt. Non tamen diſplicet, quòd Perer. Gen. 34. in ea verba notat, aliud eſſe matrimonium inire cum paganis, & ex eis filiam ſibi copulare, aut illis filiam nuptui tradere, idque nulla lege tunc prohibitum. Aliud verò vnà cum coniugio ſimul cum Idolorum cultoribus habitare, & cũ illis vnum populum cõſtituere, quod Sichem, & Hemor vnà cum matrimonio poſtulabant. Id autem tunc fuiſſe illicitum Hebræis, non ex aliquo diuino præcepto expreſsè illis tradito, ſed traditione Maiorum, quę vel ex inſpiratione diuina, vel reuelatione aliqua duxerit originem. Etenim coadunatio hominum in vnũ populum requirit vnitatẽ legis, & religionis, quæ ſi diuerſę fuerint, male coaleſcet populus in vnum corpus pacificè, & quietè viuens. In quam etiam ſententiam inclinat Salianus to. 1. Annalium, anno mundi 2305. num. 6.

§. PRIMVS.

Satis fit quatuor obiectionibus ſequentibus.

5. DEVENIAMVS iam ad ea, quæ ſecũdo loco obiecta ſunt, ex lege à Deo lata Exo. 34 & Deut. 7. qua prohibita ſunt cõiugia cum alienigenis Chananæis, & ſeptem illis gentibus, quę in Paleſtina habitabant. Circa quam inquirendum in primis eſt, ad quas gentes ea prohibitio extenderetur. Nonnulli enim tantùm de ſeptẽ illis gentibus accipiunt, & cum illis tantùm miſceri connubia prohibitum, non verò cum aliarum gentium fęminis, etiamſi idola colerent. Et videtur in hanc ſentiendi rationem inclinare S. Thom. 1. 2 q. 105. a. 4. ad 6. vbi de illis ſeptem gentibus maximè intelligendum illud pręceptum dicit, quod etiã docuit Stella eo loco Exo. 34. Idem expreſsè docet Caiet. quem refert, & ſequitur Bellarm. lib. 1. de matri. ca. 23. circa finem ſecundæ propoſitionis, nec reijcit Serar. Eſther 2. in ſexta particula 1. p. q. 2. in princ. ſequitur Ægid. diſp. 31. dub. 3. num. 42. Thom. Sanch. lib. 7. de matri. diſp. 71. num. 7. Philiucius to. 1. ſum. tract. 10. de matr. 1. c. 6. q. 1. inſinuat Azor to. 1. lib. 6. cap. 12. in princ. Addunt tamen DD. iſti communi ſenſu eam prohibitionem limitandam eſſe, vt tãtùm eiuſmodi matrimonium cum Chananæis fæminis interdictum intelligatur, dum in ſuo errore perſiſterent. Si enim patrio errore relicto in Iudaicam religionem tranſirent non prohiberi coniugium: ceſſaret enim tunc periculum peruerſionis.

6. Alij ſunt, qui exiſtiment cũ paganis quibuſuis, ſi ad fidem conuerterentur, contrahere matrimonia licuiſſe Iudæis, exceptis fæminis Chananæis, quę etiamſi ad veram religionem tranſirent, à Iudæorum connubijs excluſæ erant. Sic Salian. loco infra citando. Et videtur fauere Lorinus Numerorum 36. cap. 7. dum legem Deuteronomij de captiua vxore ducenda, de quibuſuis alienigenis intelligit, exceptis Chananæis.

7. Cæterùm ego verius exiſtimo, quod dixi etiam 1. p. var. diſp. q. 4. expoſitiua ca. 8. eam legem Exod. & Deuter. quamvis de Chananæis, & illius regionis fæminis expreſsè loquatur, extendendam tamen ad omnes fæminas infideles. Quam ſententiam docuit etiam poſtea Pineda de rebus Salomonis lib. 7. c. 4. nu. 6. ſequitur Salian. tom. 3. Annal. anno 3048 num. 5. Gaſp. Sanch. lib. 3. Reg. c. 3. Serar. q. cit. Quæ ſententia in primis probari poteſt ex Numer. 36. vbi iubetur viri ducere vxores de ſuis familijs & tribubus: *Omnes*, inquit, *viri ducant vxores de tribu & cognatione ſua, & cunctæ fæminæ de eadem tribu maritos accipient.* Poſitiuum enim hoc præceptum inducit negatiuum non ducẽdi alias vxores, neque nubendi alijs viris. Id enim commune eſt in legibus, vt à contrarijs etiam fiat extenſio, quamvis verba non exprimant, vt ex Donel. lib. 1. comment. c. 14. docui capite præcedenti. Hac prima probatione vtũtur Pineda, & Gaſpar Sanchez locis citatis. Difficilis tamen probatio eſt, quia magna eſt difficultas de eius legis intelligentia, & probabilis opinio eſt, quæ docet non prohiberi ibi vniuersè ne fæmina vnius tribus nubat viro alterius tribus, neque viris ne ducant vxores alterius, ſed tantùm principibus hæreditates capientibus, ne hæreditas vnius tribus, vel familiæ ad aliam deuoluatur. Atque hanc eſſe plurimorum eius legis intelligentiam docet Lorinus in d. cap. num. 7. Idque manifeſtum eſſe dicunt, primò quia ſancita eſt lex illa in cauſam filiarum Salphaad, ad quas cum fratres non haberent, ſpectabat hæreditas paterna. Secundò quia apertè hoc ipſum ſignificabãt verba illa, quę in Hebræo Codice habẽtur. Omnis filia poſſidens hęreditatem. Quod ſi aliquando vir aliquis Iſraelita ducere vellet vxorem tribus alienę indotatam nullo pręcepto legis prohibebatur. Quare Iudicum 21. cum Beniaminitæ virgines quaſcumque ſibi oblatas etiam indotatas libẽter accepturi eſſent in vxores, reli-

quæ

quę vndecim tribus non prętexunt legem Dei, quominus filias ſuas illis nuptui darent, ſed iuramentum quo prohibebantur. Sed alijs legem iſtam de matrimonio niſi inter homines eiuſdem tribus non contrahendo, cuius ferendæ ratio latiſſimè patet, intra tam anguſtos terminos concludi nulla ratione probatur. Sic Abulenſis, & omnino plures alij, quos refert Lorinus loco citato; ratio eſt. Nam quæ res Deum impulit, vt mulierem ad quam hæreditas paterna iam peruenerat, nollet niſi gentili ſuo nubere, ne ſcilicet agri vndecim tribuum permiſcerentur, eadem cogebat vt ne illis licere vellet ad quas, ſi minùs peruenerat, at aliquãdo peruenire poſſet hæreditas. At nulli poterat propter varios fortunę caſus, & aut fratrum in orbitate diſceſſum, aut nepotum funera. Conſentaneum ergo eſt, eiuſmodi inter diuerſas familias connubia omnibus ex æquo interdicta fuiſſe. Itaque non ſine cauſa 70. Interpretes hoc loco ſcripſere, *proximæ & propinquæ hæreditati*, vt intelligeretur non tantùm eas fœminas, quæ paternam hæreditatem adiuiſſent, ſed illas etiam quibus ius eſſet adeundi, hoc eſt, ſine vlla exceptione vniuerſas hac lege concludi. Quod autem in Hebræo Codice filia poſſidens hæreditatem legitur, idem eſt, ac ſi filia hæres legeretur, quemadmodum explicat Chaldæus Paraphraſtes, & omnis inquit filia hæres poſſeſſionis. Id verò vt ſit hęres in vtraq; editione cùm additur, duo genera fœminarum intelligi nolunt, atque excludunt vnum illarũ, quæ ex adulterio ſuſceptæ eſſent. Alterum earum, quæ pertinerent ad familiam Leui, cui nulla prædia attributa erant. His enim fęminarum generibus alteri, quoniam à iure hæreditatis conſequendę excludebantur. Alteri, quoniam cuius rei hæres eſſet, non habebat, libera poteſtas erat cui vellent nubendi. Ergo viri illi tribus Beniamin, qui ſoli ex prelio remanſerant, cęteris omnibus cõtribulibus ad vnum cæſis, libenter ad ſtirpem generis conſeruandam matrimonia contraxiſſent cum fœminis Iudæis, vel ſpurijs, vel e Leuitica tribu ortis, ſed eis ne nuberent impedimento erat, non quidem legis vllius auctoritas, ſed iuriſiurãdi, quo reliquæ ſe tribus adſtrinxerant cuiuſque cauſam obtendebant fides, atque religio. Alia quibus hanc Patrum ſententiam impugnat Lorinus, vidit & diluit noſtræ gentis & Bartholomęi Collegij apud Salmantinos, & à Salmantino ęrecti decus Epiſcopus Abulenſ. in c. 36. Num. q. 6. & 8. At quamvis hæc ſecũda ſententia mihi videatur verior, adhuc non probatur, quod Pineda contendit, vt plane colligitur ex his, quæ dicit Abul. d. qu. 8. ſi quidem cum alienigenis ad fidem conuerſis matrimonia copulare non illicitum, quę tamen de ſua tribu non erant. Illa ergo, *viri accipiant vxores de tribu ſua, ne hæreditas tranſiret de tribu in tribum*, accipe negatiuè. *Non accipiant de aliena tribu*, quo non prohibebantur matrimonia iungere cum alienigenis fœminis, ſiquidem de aliena tribu non erant, & aliàs earum nulla in terra Chanaan poſſeſſio erat, quod idem de viris alienigenis aſſumptis ad Hebręarum maritos, dictum accipe. Sed de hoc alibi latiùs.

8. Meliùs ergo probatur legem illam Exodi, & Deuteron. extendi etiam ad omnes fœminas infideles ex 3. Reg. 11. vbi de Salomonis incontinentia dicitur: *Adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, et Hethæas.* Quibus verbis non tantùm Chananęę, ſed etiam Sidoniæ, Moabitides, Ægyptiæque comprehenduntur. Ioſephus quidem ſic intellexit. Nam lib. 8. cap. 2. ad finem inquit: *Multas externæ originis duxit, Sidonias, Tyrias, Ammonitidas, Idumæas, atque ita contemptis ſemel Moyſis inſtitutis, quæ non niſi gentis eiuſdem fœminas permittebant, illarum Deos colere cœpit.* Item lib. 1. Eſdræ c. 9. inter alias gentes, quarum connubia interdicuntur, numerantur Ægyptiæ. Igitur ſignum eſt ſic eam legem intellectam, vt ad omnes infideles fęminas extenderetur. Neque eſt alicuius momẽti, quod Caietanus dicit, ſcilicet loqui Eſdram de fœminis Ægyptijs quę in terra Chanaan commorabantur. Quid enim refert inter Chananæas commorari, ſi revera diuerſæ gentis erant, & ex ea gente, cuius connubia interdicta non erant. Fauet etiam ratio. Quia inſuetum non eſt ex identitate rationis legis eam extendi, etiam ad id, quod verbis legis expreſſum non eſt, & docet eleganter Donellus lib. 1. comment. cap. 14. & probat textus, *Inſtitutis, de legitima patronorum tutela, & §. ſciendum autem eſt, inſtitutis, de ſatiſdatione tutorum vel curatorum.* Cũ ergo ratio prohibitionis matrimonij cum fœminis Chananæis eſſet periculum perverſionis, quod ex ſocietate idola colentium imminebat, & idem eſſet periculum, ſi cum alijs idolatris connubia miſcerentur, planè ſequitur eandem legis diſpoſitionem eſſe debere. Quod ſi quis exiſtimet Deuteronomij 23. arceri Moabitidas, & Ammonitas expreſſe à Iudæorum coniugijs, quis ſit eius conſtitutionis ſenſus explicui 1. p. veriarum, loco citato.

9. Addo rurſus, ſi idolorum cultrices ſuam ſuperſtitionem deſererent, & Iudaicam religionem amplecterentur, licuiſſe Iudæis illas ſibi matrimonio copulare, ſiue illæ eſſent ex Chananæis, ſiue ex alia gente. In quo non placet Saliani ſententia, noſtram autem docet Gloſſa ordinaria 3. Regum 3. cuius hæc ſunt verba: *Lex prohibet cognationem cum gentili muliere, quandiu manet in paganiſmo, non poteſt duci in vxorem: Alioquin proſelita facta duci poteſt. Salomon autem erudiri fecit filiam Pharaonis in lege Domini: licet temporum ſucceſſu ab ea receſſerit, & Regem quoque ad idolorum cultum inclinauerit.* Hæc Gloſſa. Idem docent Lyra ibidem, Maſius in Ioſue locis infra citandis, Pineda loco ſupra citato, Serarius in Ioſue,

cap.

Digitized by Google

cap.6.qu.50.& cap.9. q.8.& lib.2. Machabæorum,ca.2.quæſt.23. Gaſpar Sanchez dict. lib. 3. Regum cap.3.num. 4. Et quidem quod ex alijs gentibus liceret, ſi ad religionem tranſirent, ſatis oſtendit Ruth Moabitidis cum Booz matrimonium. Tranſiuit enim illa ad Iudæorum religionem,cùm dixerit Socrui, *Populus tuus, populus meus, Deus tuus, Deus meus.* Dauid 2. Regum 3. duxit Thalmei Regis Geſſur Ethnici hominis filiam matrem Abſalon,vtpote ad veram religionem conuerſam. Nam de tam pio Rege ſecus opinari nefas eſt,vt rectè cum Abulenſi docet Gaſpar Sanchez 2.Regum c.3.n.3. Similiter etiam lex illa, quę extat Deuteronomij 26. de modo captiuæ fœminæ ducendæ in vxorem,planè indicat ex alienigenis,ſi ad fidē conuerterentur,vxorem aſſumi poſſe. Sed etiā ex Chananæis,ſi ſacram religionem amplecterentur, idem dicendum eſſe ſentiunt præter Doctores citatos Hebræi, quos refert Maſius Ioſue 6. in illa verba, *itaq; Rahab meretricem.* Et conuinci poteſt in primis ex eo, quòd Salmon ex tribu Iuda duxit vxorem Rahab meretricem Chananęam,quę exploratores abſcondit. Tranſijſſe autem illam ad veram religionē probat Serarius Ioſue 6. qu. 47. cum Maſio, & Gaſpar Sanchez dict.lib.3. Regum cap.3.nu.5. cum Abulenſi Ioſue 6,quæſt.56.Colligiturque ex Paulo ad Hebræos 11. ibi: *Fide Rahab meretrix non perijt cum incredulis,*& ex Iacobo ca.2. ibi: *Nonne Rahab meretrix ex operibus iuſtificata eſt?* Deinde etiam oſtendi poteſt ex dicta lege Deuteronomij 21.cùm de captiua vxore ducēda ſermo eſt, quæ lex generalis eſt, & tam de Chananæis fœminis captiuis, quàm de quibuſuis alijs intelligenda. Nec verò dici poteſt illam reſtringendam ad alienigenas, exceptis Chananæis, vt exiſtimabat Lorinus loco ſupra citato.Nam quamuis Deuteronomij 20.præceperit Deus, vt cùm bello oppugnarent vrbes, quæ procul erāt,& extra Chananæorum fines, quoduis maſculini generis interficerent exceptis fœminis & infantibus. At in vrbibus Chananæorum delerent quoſuis, tam maſculos, quàm fœminas,quàm infantes.Id tamen intelligendum quidem, niſi pacem amplecterētur, & ad veram religionem tranſirent. Quare ea clauſula,de his qui pacē acceptarent, omnium quæ poſtea in eo capite dicuntur, limitatio eſt. Atque hac ratione legem intellectam conſtat ex pacto cum Gabaonitis inito. Sed audiamus Maſium Ioſue 6. ad verba citata: *Verùm enimverò moueri magna ratione quæſtio poteſt hoc loco, quomodo licuerit Iſraelitis mulierem hanc Chananæam cum ſuis conſeruare aduerſus apertiſſima & explicatiſſima Dei iuſſa et quidē ſæpè inculcata, quibus ille ſanciuerat legem,ne cum Chananæis aut fœdus inirent, aut vitæ eorum parcerent,ſed internecione omnes delerent.* Reſpondet Maſius. *Hoc ſolùm nūc dicam meo iudicio legem illā hac æquitate moderādam, interpretandamq́; eſſe,vt ad eos, qui pacem petant,ſuaſq́; ſuperſtitiones cum vera religione mutare parati ſint, non pertineat. In hanc enim opinionem inducor cùm ipſius ſacra hiſtoria exemplis,rebuſq́; geſtis, tum illis etiam verbis,quæ c.11.legimus: Non erat vrbs,quæ pacem faceret cū filijs Iſrael,præter Heuæos ciues Gabaonis,et inſuper ipſa legis ratio,quæ à Deo eſt allata,hanc dicone Chananæorum ſuperſtitionibus inficeretur populus Iſraeliticus.Neque enim contagio ab illis metuenda eſt, qui ſani facti ſunt.* Hæc Maſius, quæ latiùs confirmat poſtea c.9.ad illa verba: *Et non percuſſerunt ipſos Iſraelitæ.* Gabaonitæ autem & pacem poſtularunt,& ad veri Dei religionem tranſierunt, ideò rectè cum illis fœdus percuſſum eſt. Vtrumque docet latè Serarius Ioſue 9. q.7.& 8. quem vide.

10. Ex his ergo, quæ à nobis diſputata ſunt, pro inſtituti occaſione ſatis, pro rerum varietate breuiter, infero primò duo præcepta eſſe in ea prohibitione legali. Vnum naturale, ratione enim periculi peruerſionis natura ipſa dictat non ineundum eiuſmodi cōiugium. Alterum iudiciale,& poſitiuum diuinum,ratione cuius iam poſt eam legem nunquàm licuit in Hebræorum populo alterius ſectæ fœminam ducere,etiamſi periculum peruerſionis inſpectis circunſtantijs ceſſaret, dummodo fœmina ad Iudęorum religionem non tranſiret. Sicut & inter nos, quamvis ceſſet periculum peruerſionis in contractu matrimoniali cum hęretico,adhuc,vbi ius Pontificium viget,quo ea matrimonia prohibentur,non licent ſine Pontificia diſpenſatione, vt infra explicabo latiùs. Quamvis enim ceſſante periculo lex naturalis ceſſet,at non ceſſat lex poſitiua inter nos, neq; apud eum populum legis diuinę obligatio ceſſabat. Imò crediderim eius populi Hebræorum inſpecta natura,ingenio,& conditionibus, niſi fœmina ad veri Dei cultum tranſiret, periculum contagij minimè ceſſauiſſe. Tanta erat eius populi in idolatriam inclinatio atque propenſio.

11. Ex quo rurſus colligo,quòd Deus cū eam legem ſtatuit, certiſſime Iſraelitarum caſum prędixerit, ſi cum infidelibus fœminis connubia miſcerent,prædictionem tantū fuiſſe eius, quod in eo populo euenturum Deus pro ſua infinita ſciētia cognoſcebat,non verò illis verbis ſignificaſſe certam & infallibilem connexionem periculi cum eiuſmodi coniugio.Quis hoc non videt? Falluntur me iudice, niſi ego fallor, qui his teſtimonijs vtuntur, vel potiùs abutuntur: vt probent eſſe inſeparabile periculum peruerſionis cum iſtis matrimonijs. Nam ſi illis verbis, *certiſſimè enim auertēt corda veſtra,* ſignificaſſet Deus inſeparabile periculum, cohęrēſq́; infallibiliter cum iſtis coniugijs,ſequeretur in primis eſſe de fide tale periculum cū eo matrimonio inſeparabiliter coniungendum. Item de fide etiam eſſet iſtud matrimonium cum infideli in ſua infidelitate manenti nunquam licere,nec licuiſſe.Item de fide eſſet quotquot ea coniugia cum infidelibus in ſua infide-

Digitized by Google

infidelitate perſiſtentibus contraxerunt, vel deinceps contraxerint, & lapſos, & lapſuros eſſe. Quæ omnia ſunt contra communem DD. omnium ſenſum, & ſanctiſſimorum hominum exemplis ex ſacra, & humana hiſtoria ſupra adductis refelluntur. Quod ergo dictum à Deo eſt, *certiſſimè enim auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos eorum*, non tantùm fuit indicatio periculi, ſed etiam euentus futuri prædictio in eo populo ad idolorum cultum valde propenſo.

12. Denique infero ex prædictis teſtimonijs tantùm colligi periculum quidem peruerſionis eſſe in eiuſmodi coniugijs, & ob id fieri iure naturali illicita: non tamen colligitur iſtud periculum inſeparabile eſſe, aut infallibiliter coniungi. Quare ſi ob aliquas peculiares circunſtantias ſeparetur periculum, vt ſeparari re ipſa poſſe oſtendit ratio, & exempla ſuperiùs adducta, ceſſabit etiam ea naturalis prohibitio, & matrimonia rectè contrahentur, quod modò contendimus.

13. Atque in hunc ſenſum accipienda ſunt, quę tertio, & quarto loco adducuntur ex Paulo & Patribus, tantùm enim indicant veroſimile periculum, quod in iſtis coniugijs interuenire ſolet, & ideò condemnant, & vt illicita reprobant. Sunt enim frequenter plena periculis, vt Tertullianus, & Ambroſius proſequuntur, & nos cap. 2. latè expoſuimus. Non tamen conuincunt ea Pauli, & Patrum teſtimonia eſſe eiuſmodi periculum inſeparabile, & ideò in nullo caſu licitè contrahi; quod probandum erat. Separari enim non ſemel hoc periculum, etiamſi infidelis non conuertatur ad fidem, conuincunt omnia, quæ cap. 2. propoſuimus.

§. SECVNDVS.

Satisfit quintæ, & ſextæ obiectioni.

14. AT vt ſatisfaciamus his, quæ quinto loco obijciuntur, deſumpta ex varijs coniugiorum exemplis Catholici cum hæretico, aut infideli, quæ infœlices exitus habuere, tria præ oculis habenda ſunt. Primum eſt, non ſemper ex euentibus iudicandum eſſe, an aliquid prudenter conſtitutum ſit, vel ſecus. *Careat ſucceſſibus opto, quiſquis ab euentu facta notanda putat.* Multa quidem prudentia hominum rectè decernit, quæ ex varijs circunſtantijs, quæ ſuperueniunt, & humana prudentia prævidere nequit, in contrarium finem vertuntur. Id quod multis antiquis, & quotidianis exemplis oſtendi poteſt, & experimento comprobari. Duo tamen proponam quæ multorũ vice haberi poſſunt. Primum in hac ipſa coniugiorum materia. Quis dubitet matrimonium Salomonis cum filia Pharaonis licite, & prudenter fuiſſe contractum? Initum quidem ad confirmãdum Salomoni regnum, inquit enim Scriptura 3. Regum 3. *Et confirmatum eſt regnum in manu Salomonis, & affinitate coniunctus eſt Pharaoni Regi Ægypti.* Nam aduerſus internas, & externas aduerſariorum molitiones contracta cum potente Ægyptiorum Principe affinitate, & ipſe Salomon potentior factus eſt, & ab externis auxilijs paratior, ſi aliquando res, & occaſio poſtularet. Eupolemus apud Euſebiũ profert literas Salomonis ad Vafrem Regem Ægypti, quem vocat *amicum patrium.* Ex quo à Dauide conciliatas haſce nuptias non male ſuſpicatur Pineda de rebus Salomonis libro 5. ca. 2. numero 3. & lib. 7. cap. 4. numero 1. Salianus tomo 3. Annalium, anno Salomonis 3. numero 116. Neque enim vllum cum Pharaone videtur interceſſiſſe Dauid bellũ; ipſius videlicet amicitia ac fœdere ſtabilitis. Neque dubium, quin parens cætera quaſi teſtamento Salomoni facienda præſcribens, de nuptijs primo quoque tempore comparandis, & ineundis filium commonefecerit, vel illius pædagogum Nathan prophetam, alioſq; proceres. Dionyſius arbitratur Salomonem hanc duxiſſe vxorem propter commune totius populi bonum, quod tunc Ægypti Rex potentiſſimus eſſet, atque adeò ex eius cognatione, & amicitia tùm Hebræorum pax, tùm res omnes mirificum incrementum capturę viderentur. Quid deſideramus ampliùs? Sacer ſcriptor loco citato Regum, ſtatim atque iſtæ nuptiæ referuntur, addit: *Dilexit autem Dominum Salomon ambulans in præceptis patris ſui Dauid.* Non ergo eo tempore & facto diſceſſerat à præceptis Domini Salomon. Credendumque eſt eam Pharaonis filiam ad veri Dei cultum, & religionem conuerſam, ſi quidem & ipſe Salomõ patre viuente vxorem accepit Naama Ammonitidem, imbutam iam, ſcilicet Hebræorum religione, alias moleſte tuliſſet, & reſtitiſſet ſanctiſſimus Pater. Itaque rectè, & ſine peccato nuptias contractas à Salomone cum filia Pharaonis, docent Abulenſis 3. Regum 3 q. 14. & cap. 15. quæſt. 5. Caietanus 3. Regum 3. Dionyſius in d. cap. 3. Gloſſa, & Lyra 3. Regum 3. Burgenſis ibidem, in expoſitione morali ex eo etiam rectè contractum matrimonium probat, quia illæ nuptiæ figura erant nuptiarum Chriſti, & Eccleſiæ. Sed licet peccaminoſæ nuptiæ fuiſſent, potuerunt ſignificari nuptiæ Chriſti, vt in facto Sãpſonis docent non pauci. In eadem ſententia eſt Dominicus Soto in 4. diſt. 39. quæſtione vnica, art. 1. Bellarminus d. lib. 1. de matrimonio. capite 13. Soto Mayor in Cantica in præfatione, Giſlerius præfatione in Cantica, cap. 3 §. *altera ſententia*. Pineda lib. 7. de rebus Salomonis, cap. 3. nu. 18. Gaſpar Sanchez lib. 3. Regum cap. 3. num. 5. & denique affirmat Pineda nullum alium ſe legiſſe præter Theodoretum, qui eas nuptias peccati damnauerit. At hoc matrimonium licitè & prudenter initum, & conſulente Dauide, quam præcipitem egit Salomonem? Creditur enim illa à

veri Dei cultu poſtea diſceſſiſſe, & maritum vxorium in ſuam inſaniam pertraxiſſe, adeò, vt hoc matrimonium ritè, & rectè contra-ctum 3. Regum cap. 11. reprehendat Scriptura, vt ſupra vidimus. Sic cenſet Gloſſa Ordinaria, Lyra, & plerique alij ex his, quos modò retulimus.

15. Sed accipe exemplum aliud memoria dignum, quod in eiuſmodi rebus ſæpè animum meum conſolatur. Expeditionis primæ Ludouici Frācorum Regis in Palęſtinam auctor fuit Bernardus, adhortator, & perſuaſor. Quam prudenter, quàm ſanctè eam expeditionem ſuaſerit quis dubitet? Eam ſuaſit expetitus Regis Francorum, & Apoſtolicis litteris, deniq; iuſſu Eugenij Summi Pontificis electus, tanquam Ecclesiæ Romanæ lingua, ad exhortandos fideles propoſitis peccatorum remiſſionibus ijs omnibus, qui ſuorum fratrum animas liberaturi, aut pro illis ſuas animas poſituri iter arriperent. Pauca & leuia hæc, audi maiora. *Euidenter*, inquit auctor vitæ Bernardi, lib. 3. ca. 4. *hoc verbum prædicauit Domino cooperante, et ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Sed quantis, & quam multiplicibus ſignis? Quanta vel numerare, nedum narrare difficile foret. Nam & eodem tēpore ſcribi cœperant, ſed ipſa demum ſcriptorum numeroſitas ſcribendorum & materia ſuperauit auctorem, nimirum, cū aliquando vna die viginti, ſeu etiam plures ab incommodis varijs ſanarentur, nec facilè ab huiuſmodi dies vlla vacaret. Deniq; plures eo tempore Chriſtus per ſerui ſui tactum, & orationem, ex ipſis etiam matrum vteris, cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualeſcere, ſurdos fecit audire, & mutos loqui mirabiliter reſtituente gratia, quod minus præſtitum fuerat a natura.* Infœlix fuit belli exitus hominū iudicio metienti omnia iuxta præſentis vtilitatis regulas: abalienantur populorum animi à Bernardo, contra illum latrare nō ceſſant, eius exiſtimationi non parum detrahitur, cruciatur Bernardi animus, & adhuc poſt infœlicem exitum expeditionis miraculis Deus comprobat à Deo verbū prædicationis Bernardi exiſſe, Deumque & eius ſpiritum Bernardi prædicationi aſtuiſſe, in eius teſtimonium cęcus illuminatur. Teſtis ſcriptor vitæ Bernardi loco citato. Satis eo facto Bernardus ſe à præſumpta temeritate purgauerat, ſed adhuc calumniam patitur, adeò vt pro ſe apologiam ſcripſerit lib. 3. de conſid. ad Euge. in fine, vbi & ſanctiſſimè, & elegantiſſimè, & efficaciſsimè ſe defendit. Qui etſi conſciētia ſua tutus & quietus, inquit Baronius tom. 12. anno 1148. num. 9. in fine, quod tamen ob peccata populi periclitaretur publica cauſa Dei, & ciuitas ſancta eſſet expoſita infidelibus dedenda aliquando hoſtibus, vehemens dolor ipſius animum occupabat, non ſolùm quòd inanis ceſſerat primus acceſſus, ſed quòd non eſſet, qui de altero iterando loqui præſumeret. Quem ſic mærentem voluit conſolari Deus per quendam ex ipſius diſcipulis Abbatem Caſæmarij, qui ad ſanctum Bernardum de eodem argumento literas dedit; eſtque inter Bernardi epiſtolas, epiſtol. 333. vbi inter alia hæc habentur, quæ tranſcribo, quia lectu & cognitione digniſſima ſunt. *Videtur itaq; mihi, quod omnipotens Deus de hac via multum fructum fecit, non tamen in eo ordine, quo ipſi viatores arbitrabantur. Si quidem, ſi hoc quod cœperāt, ſicut decet Chriſtianos, iuſtè, ac religioſè proſequi vellent: Dominus cum eis eſſet, ac magnum fructum per eos perfeciſſet. Sed quoniā ipſi ad mala ſunt deuoluti: & hoc nequaquam Dominum, qui auctor vitæ fuerat, à principio latere potuit, vt ſua prouidentia in ſui diſpoſitione non falleretur, malitiam eorum in ſuam conuertit clementiam, et miſit eis perſecutiones, & afflictiones, quibus purgati ad regnum peruenire poſſent. Deniq; confeſſi ſunt nobis, qui redibant, quod vidiſſent multos ibi morientes, qui libenter ſe mori dicebant, neque velle reuerti, ne ampliùs in peccatis reciderent. Sed ne in dubium veniat quod dico, quaſi patri meo ſpirituali in confeſſione aperio, quod patroni loci noſtri B. Ioannes, & Paulus ſæpiùs nos viſitare dignati ſunt. Quos ego ſuper hac re interrogari feci, et huiuſmodi ſententiam reſponderunt. Dicebantq; multitudinem Angelorum, qui ceciderant, de illis, qui ibi mortui ſunt, eſſe reſtauratam. Hoc autem ſciote, quod magnam veſtri memoriam habuerunt, finemq; veſtrum citò venturum prædixerunt. Quia igitur benè res, etſi non ſecundū hominum deſiderium, tamen ſecundū Dei propoſitum euenit: veſtra erit prudentia, in ipſo de hac re conſolari, cuius ſolius gloriam quæritis, & deſideratis. Idcirco namq; vobis, & exhortandi, & operandi gratiam in hoc negotio dedit, quia bonū, quod inde facturus erat, prauidit.* Hactenus Abbas Caſęmarij. Rectè itaque fieri potuit vt prudēs hominum iudicium nonnunquam matrimonia amplexatum ſit, vt media ad conſeruandam pacem Eccleſiæ, vel de nouo acquirendam, & Deus ob aliqua occulta peccata, vel abſconditos ſuæ prouidentiæ fines permiſerit, vt longè diuerſum exitum haberent, & hoſtiles potiùs inimicitias parerent, & multorum ruinam. Quare ex infœlici aliquorum coniugiorum exitu ad impugnandum initium matrimonij contracti, vel iudicium, vel conſilium de eo contrahendo argumentum ſumi non poteſt.

16. Deinde etiam valdè præ oculis habendū eſt in matrimonio fidelis cum hęretico vel infideli, an fideli Principi, & Regno omni ex parte fideli, & puræ & ſinceræ fidei, detur vxor hæretica & infecta, an verò Principi infideli, qui populo hæreticorum imperat, detur vxor fidelis. In primo enim lōgè maior deformitas eſt, cū contaminatio incertæ fidei timeri poſſit à Regina animum Regis abalienante à vera & ſincera fide, & ab eius fœminis, & familia infecta, à quibus alios regni incolas inficiēdos fore veriſimile eſt. Ideò tam grauiter & religioſè Alphonſi Regis lege 1. tit. 6. p. 2. de vxore ab Hiſpanis Principibus eligenda cautum eſt,

Digitized by Google

his verbis : *Sera la mugier del Rey de alto linage, bien acoſtumbrada, formoſa, y rica. Et ſi tal non la pudieſſe fallar, cate que ſea de buen linage, è de buenas coſtumbres, ca los bienes, que ſe ſiguen de eſtos dos, fincan ſiempre en el lignage, que della deciẽde, mas la bermoſura y la riqueza paſſan mas de ligero. Onde el Rey que aſſi non lo tacaſſe, erraria en ſi meſmo, è en ſu linage, que sõ dos yerros de que ſe deue mucho guardar todo Rey.* At in ſecundo caſu non eſt tanta deformitas, neque tantũ periculi imminere videtur, cùm ſolius Reginæ animus exponatur periculo, & aliàs poſſit eſſe ſpes maritum ad veram fidem reducendi, vt ſæpè contigiſſe hiſtoriæ narrãt, & exemplorum aliqua, quæ retulimus, probant. Illud enim inſpici debet, ſi nonnulla coniugia dãnum intulere peruerſionis ſuis cõiugibus fidelibus, alia nec numero pauca vtilitatem coniugibus infidelibus attuliſſe, vt ex adductis exemplis ſup. c. 3. cõſtare poteſt. Deinde etiam, vt hæc matrimonia dãnemus, vel approbemus, ſpectandi nobis sũt fines in eo matrimonio propoſiti. Sæpè enim, qui in eis debitum finem ſibi non propoſuerunt, à Deo puniti ſunt infœliciſſimis eorum coniugiorum euentibus, vt eleganter comprobat Adamus Contzen lib. 8. politicæ ca. 24. §. 6. Cùm autem iuſtos fines in iſtis matrimonijs intendunt contrahentes, Dei gloriam, religionis augmentum, tranquillitatem Reipublicæ, quę etiam cedat in diuinũ cultum, & Eccleſiæ Catholicæ fœliciorem curſum, rectè ſperare poteſt animus fore, vt Deus iſtis connubijs aſſiſtat, faueat, & fauſto fine concludat, ſiquidem à diuinis auſpicijs exordium ſumpſere.

16. Denique inſpiciendum eſt, an in iſtis matrimonijs catholici cum hæretico, vel infideli interueniat Apoſtolica diſpenſatio, cuius eſt diſpenſare in lege prohibente ea matrimonia, vbi illa viget: & ad quem in dubio an expediat tale coniugium, recurrendum eſt, tanquam ad Eccleſiæ caput, & noſtrarum actionum viſibilem regulam, & cuius iudicio catholicorum animi ſedantur, & ſcrupulis & anxietatibus eximuntur.

17. Hęc tria, ſi præ oculis habeamus, facilè erit de propoſitis exemplis iudicare. Nam in primis nulli eorum legimus acceſſiſſe diſpenſationẽ legitimi ſuperioris, ſed apud Hebræos contra legem à Deo latam ſine iuſta, & vrgẽti cauſa excuſante eſſe contracta. Apud Chriſtianos verò inconſulto Põtifice, cuius ante omnia iudicium atque ſententia exquiri deberet, non ij fines propoſiti ſunt, qui Deo cultum & gloriam aut excitarent, aut reſtituerent, aut conſeruarent, aut promouerent, ſed temporalis tãtùm conſeruationis cauſa. Ad hæc ſæpè catholicis Principibus, & catholico populo ſynceræ fidei imperantibus nupſere hæreticę, cum magno puritatis fidei periculo, quod non licere diximus. Vnicuique autem facilè erit hæc, quæ in genere dixiſſe ſit ſatis, accommodare in ſingulari adductis exemplis.

18. Opponitur tandem epiſtola Stephani IV. qua ſeuerè prohibuit Carolo Francorum Regi, ne duceret vxorem Bertham filiam Deſiderij Longobardorum Regis. Duxit ille quidem, ſed vix anno elapſo repudiauit, ex quo graues diſſenſiones ſecutę ſunt. Sed hæc Stephani prohibitio nihil obeſt noſtrę ſententiæ, & infœlix eius matrimonij exitus potiùs quę diximus cõprobat. Duxit ille quidem non ſolùm non cõſentiente Pontifice, cuius diſpenſationem velut Eccleſiæ filius expetere, & expectare debebat, ſed potiùs reſiſtente, & ſub cenſuris prohibente illud coniugium. Quid mirum ſi contra obedientiam debitam Romanæ Sedi initæ nuptię ſiniſtro fine terminatæ fuerint? Adde aliud, quod illicitum reddidit iſtud matrimonium. Habebat iam aliam vxorem Carolus, & ea ſuperſtite Berthæ nuptias affectabat, vt aduertit Baronius to. 9. anno 770. nu. 11. & apertè ex ipſa Stephani epiſtola colligitur. Extat illa apud Baronium loco citato, in qua hæc verba habentur: *Etenim mitiſſimi, & a Deo inſtituti benigniſſimi Reges iam Dei voluntate, & conſilio coniugio legitimo ex præceptione genitoris veſtri copulati eſtis accipientes, ſicut præclari & nobiliſſimi Reges, de eadem veſtra patria, ſcilicet ex ipſa nobiliſſima Francorum gente pulcherrimas coniuges, & earum vos amori oportet eſſe annexos, & certè vobis non licet eis dimiſſis alias ducere vxores.* Vides, inquit Baronius, ex eo diſſuaderi connubium cum Longobardis, quòd alijs fuiſſent antea coniugibus copulati. Inferiùs etiam ſubdit Stephanus, *Impium enim eſt, vt vel penitus veſtris aſcendat cordibus, alias accipere vxores ſuper eas, quas primitus vos certum eſt accepiſſe.* Et rurſus prope finem. *Nec iterum veſtra nobiliſſima germana Deo amabilis Ghiſyla tribuatur filio ſæpe fati Deſiderij, nec veſtras quoquomodo coniuges audeatis dimittere.* Ex ea ergo prohibitione Stephani, aut Caroli coniugio ad id, quod ſtatuimus, impugnandum deſumi non poteſt argumentum. Ea autem, quæ vltimo obijciuntur loco, explicabuntur infra ca. vlt. cùm agam de modo, quo celebrari debent iſta matrimonia.

CAPVT V.

Quæ ſint cauſæ, ex quibus licet matrimonium catholici cum hæretico?

1. EXPLICVIMVS capitibus præcedentibus fidelis cum hæretico matrimonium illicitum quidem eſſe propter periculum peruerſionis, & iure ipſo Eccleſiaſtico, ſic tamen illicitum, vt aliquando poſſit licitè contrahi. Iam oportet exponamus, quando & ex quibus cauſis licitè iniri poſſit. In quo inprimis extra omnem dubitationem eſt licere, ſi infidelis coniux, vel hæreticus conuertatur ad fidem catholicam. Nicęnum primũ generale

cap.

cap.53.ibi: *modo ad fidem veniant*. Illiberitanum c.16.ibi: *ſi transferre noluerint ad Eccleſiam*. Sub ea ergo concluſione prohibet, ergo ſub contraria permittitur. Imò ſatis eſſet promiſſio conuerſionis coniugis hæretici. Laodicenum ſic ſtatuit can.31.ibi, *ſi tamen Chriſtianos ſe fieri promittāt*. Chalcedonenſe Act.15.canon.14. ibi: *niſi fortè promittat ad Orthodoxam fidem, & per perſona Orthodoxa copulam transferre.* Agathenſe ſub Symmacho can. 67. repetito canone Laodicæno, & habetur in *cap. non oportet 28. qu.1.* Ambroſius lib.1.de Abraham, c.9.ibi: *ſanè ſi Chriſtianam ſe faciat, & laudem habebis ex ea.* Auguſtinus epiſt.70. in eo laudat Comitem Bonifacium, quòd hæreticam vxorem non duxiſſet, niſi prius eſſet facta Catholica. Itaq; vel actualis conuerſio coniugis hæretici, vel promiſſio conuerſionis reddit licitam eam matrimonialem copulam. Quod autem de ſpe dicitur, ſic accipiendum eſt, ſi ſit veroſimilis ſpes adimpletionis promiſſæ conuerſionis. Quando autē veroſimilis iudicari poſſit, explicabo poſtea. Huius verò ratio ea eſt manifeſta, quia coniuge hæretico, vel infideli ad fidem redeunte, iam ceſſat periculum ſubuerſionis, quod lege naturali impedimento erat nuptijs. An autem periculo ex hac ratione ceſſante, ſit neceſſaria vlteriùs diſpenſatio, dicam infra, cap.8.

2. Sed demus neque coniugem hæreticum ad fidem catholicam transferri, neque cōuerſionē promittere, erit ne aliqua alia cauſa, quæ eas nuptias licitas efficiat? Nonnullos enim audiui aſſerentes in nullo alio caſu licere, niſi in eo, quē Concilia expreſſerunt, quamvis neminē legerim ex his, qui typis mādarunt ſua ſcripta, qui in ea opinione ſit. Quare vera & communis ſententia eſt etiā cum coniuge hæretico nō redeunte ad fidē poſſe licere nuptias. Cuius cōmunis ſententiæ illud eſt vnicum fundamētum. Quia etiam coniuge hæretico non cōuerſo ceſſare poteſt periculum peruerſionis coniugis catholici propter circunſtantias occurrētes prudenter conſideratas. Igitur eo ceſſante periculo ceſſabit etiā naturalis prohibitio, ſiue ceſſet, quia cōuertitur infidelis, ſiue alio modo, aut ratione. Poſſe autem non redeunte ad fidē hæretico periculum peruerſionis euaneſcere, docent communiter DD. In primis illi, qui dicunt nūc in Germania, & Regionibus infectis licitè contrahi à catholicis matrimonia cū hæreticis, quia iam ipſo vſu conuictus exigēte, & humanis neceſſitatibus ne innupti remaneant, & attento etiam hominum ingenio & natura, qui de rebus religionis parum curāt, tantumq; politicæ conſeruationi ſtudent, prudenter iudicatur periculum illud ceſſare. Sic autem expreſſè docent Ioannes Azor, tom.1.lib. c.11.q.5. Thomas Sanchez lib.7.de matrim.diſp.72.n.5. cum Nauarro lib.1.conſ.tit.de conſt.in vtraque editione conſ.1.n.59.& 60. Reginaldus 2. tom.praxis, lib.31. num.169. Ægidius diſp.31. dub.3. num.45. vbi ſine conuerſione hæretici admittit, licet rarò euenire dicat, Philiutius tom.1.tract.10. de matrim.p.2. cap. 6.quæſt. 2. Ioannes Gutier.de matr.c.104.num.7. Cornel. 1. Corinth.7. n 258. licet non frequenter conſulenda ea matrimonia dicat. Serarius opuſculo citato nu. 18. vbi non ſolùm cauſam iuſtam contrahendo matrimonio præbere dicit ſpem cōuerſionis, ſed etiā addit: *vel alia alioqui cauſa quædam eximia.* Idem docuiſſe videtur Iudith ca.14.q.4. dum ſcribit Iudith licitè ſperare potuiſſe nupturam ſe Holopherni etſi pagano, vt eo cōiugio patriam ab obſidione liberaret. Putat ergo Serarius etiam tunc licitè potuiſſe nuptias inter Iudith, & Holophernem contrahi ob publicæ ſalutis cauſam, etiam ſi ille non cōuerteretur ad fidem, atque adeò extra caſum conuerſionis coniugis infidelis, in alijs etiam caſibus, licere poſſe. Quē in hac parte ſecutus eſt Salianus tom. 4. Annalium anno 3346. nu. 87. dum de Iudith eadem aſſirmat cū Serario. Rurſus idem quoque Serarius docuiſſe videtur Eſther ca.2 partic.6.1.p.q.2. Cùm enim propoſuiſſet quæſtionem, an Eſther catholica fœmina potuerit Regi Ethnico nubere, inter alia ſcribit: *Si tamen moralem quandam ex quorundam aliorum, verbi gratia, Iacob, et ſimilium conſtantia, ex perſonarum etiam, quæ matrimonium ineunt, virtute, temporum rerumq; occaſionibus libram adhibeamus, poſſe interdum hoc periculum abeſſe iudicabimus, ſicq; potuiſſe Aſſuero Eſther nubere, prout lib.1.de matri. c.23. explicat Bellar. pluribus.* Hæc Serar. Cùm ergo periculum peruerſionis ceſſare poſſit etiam coniuge hæretico non conuerſo, vel quia vt dixi, coniux hæreticus parum de religionis diuerſitate curat, ſolùm communem conuictum, pacem & tranquillitatem amat, & rei familiaris ſedulam adminiſtrationem, vt quia ſub eo pacto nuptiæ celebrantur, vt liceat coniugi fideli ſuam religionem liberè profiteri, idque ſecurè caueatur, quantùm humana prudentia aſſequitur, negari non poteſt etiam ſine conuerſione hæretici ad fidem poſſe in aliquibus caſibus licere coniugium. Imò expediens eſſet hæreticis, ne perpetuò à catholicorum coniugijs arcerentur, in ſuis comitijs legem ferre, qua capitali conſtituta pœna prohiberent, ne quis hæreticus coniugem fidelem à ſua religione auertere conaretur. & vt proles apud coniugem fidelem eſſet vſq; ad pubertatem. Ea enim ſancita lege nulla eſſet cauſa, frequenter loquendo, repudiandi ea coniugia. Quorum etiam, & iuſta cauſa eſſe poteſt, etiam cum veroſimili periculo peruerſionis, ſi illud matrimonium in inſigne Chriſtianæ Reipublicæ augmentum, aut proſperum ſtatum redundet, vel in tranquillam vitam, & à perſecutionibus liberam Catholicorum alicuius Regni, qui niſi tali inito matrimonio perſecutione prementur, & conſumentur, de quo dicam capite ſequenti.

3. Nec dictis obſtat, quod antiqui Canones, & Patres tātùm eam cauſam conuerſionis ex-

preſſerint.. Dicendum enim eſt eam cauſam non pro vnica legis exceptione, ſed exempli loco poſuiſſe: ſicut cũ Trident. Seſ. 24. de matr. ca. 1. cauſam omittendarum denunciationum aſſignat, ſi matrimonium malitioſe impediendum fore exiſtimetur. Non eſt ea vnica cauſa omittendi denũtiationes, ſed exempli loco appoſita, vt ſup. lib. 5. de mat. diſcuſſum eſt. Huius autẽ ratio ſumitur ex generali doctrina in materia de legibus, quam eleganter tradit Donel. lib. 1. comment. c. 14. §. *ex ratione legis*. Ratione enim legis pleniore animaduerſa hanc ipſam, quã longe patet, ſi quærimur propter ſententiam, vt lex ipſa vbiq; conſeruetur, quoniam & ipſa lex eſt. Id quod exprimunt iſtæ iuris ſententiæ. *Cum lege certi aliqui caſus comprehenſi ſunt, ſi in aliqua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt, ea ad ſimilia proderit, & ſecundũ hoc in his ius dici debet, l. non poſſunt, D. de legibus.* Itẽ. *In caſibus et rebus omiſſis verba ceſſant, ſed ſententia eo porrigenda eſt, l. ſi id quod, D. de iuriſdict.* Item, *verba deſiciunt, ſed lex plenius interpretanda, vt ſuppleatur id quod legi deeſt, l. lex Iulia, D. de fundo dotali, & l. oratio, D. de ſponſ. l. nam vt ait, D. de legib.* Hinc alijs verbis, eadem tamen ſententia, dictum à Caio eſt, *vbi eadem ratio ſit conſequens eſt, vt idem æſtimari debeat, l. illud, D. ad l. Aquil.* Adde etiam textus in *c. tranſlato 3. de conſtit.* vbi Gloſ. *ab vno enim coniuncto fit extenſio ad alterum.*

4 Diximus hucuſque licere coniugium catholici cum hæretico, vel quando ille conuertitur ad fidem, vel eſt conuerſionis ſpes, eamq; promiſit, vel quando etiamſi conuerſionem non promiſerit, tamẽ ex pacto permittitur catholicus viuere iuxta religionis catholicæ ritũ vnà cum ſua familia, & rectè etiam debito tẽpore prolem educare. Nunc explicare oportet, quæ ſecuritas requiri debeat, vt prudenter, & in conſcientia licitè illud matrimonium fieri poſſit. Et quidem illud præ oculis habẽdum eſt non deſiderari euidentem certitudinem, ſed iuxta prouidentiam hominum prudentem, atque cordatam, & quæ ſufficiat, vt prudens homo iudicet alium prudenter operari. Nam, vt inquit Sapiens, *cogitationes hominum timidæ & incertæ prouidentiæ noſtræ.* Terminum enim in rebus humanis inuenire difficile eſt. Vndè Polib. lib. 26. hiſtor. c. 11. inquit: *Et eſt quidem fortaſſe difficile in omni re terminum inuenire vbi ſiſtas, non tamen planè eius inueniendi negata eſt facultas.* In cauſa autem præſente longe difficilius eſt, cũ pendeat euentus ex humana voluntate, quæ adeò inſcrutabilis eſt, vt illam omninò penetrare diuinæ intelligentiæ ſit. Si enim Galenus eum qui corporum omnium complexiones naturales aſſequeretur, Æſculapio parẽ facit, quanto magis, ſi liberas inclinationes omninò cognoſceret? Poſſumus ergo in primis loqui de ſecuritate exquirenda in cõuerſione hæretici, qui ad fidem reuertitur, vt matrimonium cõtrahat, de eiuſque permanentia in fide. At quis iudicare poterit illũ verè, & ex animo cõuerti, nec ſimulare conuerſionem, & fortaſſe ſimulauit filia Pharaonis, & aliæ mulieres alienigenæ, quas duxit Salomon. Id quidẽ non aliundè, quã ex factis externis iudicandum, ex catholicis exercitijs, ex affectu, quem erga catholicã religionem oſtẽdit. Fateor omnia hæc eſſe fallibilia ſigna, & ab homine callido, & verſuto magno artificio ſtudioſiſſime fingi poſſe: ſed nos non aliter iudicare poſſumus, interniq; affectus, & cordis ſecreta ſoli Deo reſeruantur. Quod ſi loquamur de ſecuritate promiſſionis implendæ, qua conuerſionẽ promiſit hæreticus (diximus enim etiam promiſſa conuerſione cũ veroſimili ſpe poſſe contrahi matrimoniũ) atque idè dico, ſi loquamur de ſecuritate adimplendi pactionem, qua conſtitutũ eſt, vt coniux catholicus eiuſq; familia catholico ritu viuere permittatur, & rectè prolem educare, prudens ſecuritas mihi videtur, tum ea, quæ naſcitur ex pactis iuramento firmatis. Iuramenti namque religio magni, & apud catholicos, & hæreticos momẽti eſt. Neq; ex eo quòd hæreticus aliquis, etiam miniſter, deprauato animo conſuluerit priuatim, aut publicè, peierandum eſſe, quoties politica gubernatio exigat, idcò conſiliũ illud appellãdum eſt commune hæreticorũ dogma. Quot catholici Principes ex alicuius aulici valdè familiaris conſilio politico magis, quam catholico, fregere fidem, quia illis benè erat? Plenæ hiſtoriæ. Nemo autem hoc eorum vitium dicit eſſe cõmune Chriſtianis Principibus placitũ. Videmus certè in contractibus alijs fidem ſeruari ab hæreticis, & cum illis ſecurè iniri: aut alias dicendum eſſet eos ab omni humano commercio excluſos eſſe, ſi non eſt aliqua cõueniens ratio, qua cũ illis poſſint pacta firmari. Adde etiam pignora, & obſides, ſi fieri poſſit, quibus datis ſecurior reddatur impletio pacti. Adiunge etiam dotis acceptæ reſtitutionem, ſi pacta non impleuerit, quæ reſtitutio ſecura fiet ex promiſſoribus, aut pignoribus, vel aliquo depoſito loco fideiuſſorum datis. Periculum namque amittendi hæc commoda temporalia ſæpè compellet ſeruare datam in promiſſis fidem. Addo etiam ex eo prudenter ſecuritatem deſumi poſſe, ſi aliàs politicæ eorum gubernationi aut neceſſarium, aut valde conueniens iudicetur ſtare promiſſis, & pactis. Si enim hæc ratio inter Catholicos aut priuatos, aut Principes magni momenti, & conſiderationis eſt; cur non veniet in conſiderationem quando cũ hæreticis pactiones ineuntur? Sæpe politicæ conſeruationis intuitu ea efficient, & præſtabunt, ad quæ neque pactio, neque fides debita iuramento permoueret. Quibus ſi adiungeretur ea ſanctio apud hæreticos, quam ſupra diximus, & ſeuerè obſeruata, nihil eſſet quod amplius humana prouidentia, frequenter, & vt plurimùm loquendo, deſiderare poſſet.

5. Sed numquid idoneum medium erit ad eam ſecuritatem, quòd inter Catholicum, & hæreticum contrahatur tãtùm matrimonium ratum,

Digitized by Google

ratum, & differatur conſummatio, vt interim ſumatur experimentum, an implenda promiſſa ſint ab hereticis, an ſecus: &, ſi impleuerint; conſummetur matrimonium; ſi ſecus, petatur à Pontifice diſſolutio matrimonij rati nondum conſummati? Medium hoc, quod aliquando humana prudentia excogitauit ad ferendum de ſecuritate promiſſorum iudicium, nec poteſt abſolutè reijci, neque abſolutè probari. Aliquando expedire fortaſſis poterit, & à Carolo V. Imperatore electum, quando cum Frãciſco Gallorum Rege pactus eſt, & à nonnullis alijs: Et probari quidem fortaſſis poterit tanquam medium non omnino ineptum, cùm id quod implendum ſtatuitur, poteſt rectè, aut omninò, aut maiori ex parte ante conſummationem impleri. At quando non poteſt ante conſummationem in effectum deduci, quod pacto firmatum eſt; ſed plura, & potiora ſunt, quæ conſummato matrimonio adimplẽda ſunt, nemo prudẽs medium iſtud amplecti poteſt; & loco matrimonij rati minus inconueniẽs medium eſſet ſponſalia tantùm inire, aut tractatus præmittere de ineũdis nuptijs, qui iuramento firmentur. Tum quia ex dilatione conſummationis matrimonij, quæ ſecuritas deſumi poterit, vt credamus fidelem coniugem non auertendum per hæreticum, ſi neque cohabitant, neq; in eadem vrbe commorantur? & vt credamus hæreticum permiſſurum fideli, vt ſuo ritu viuat, ſi toto eo tempore ante cõſummationem, non eſt in poteſtate coniugis hæretici? Et vt credamus coniugem hæreticum facturum copiam coniugi fideli, vt prolem rectè educare valeat, ſiquidem ea non ſuſcipitur, niſi conſũmato matrimonio? Eorum omnium ſecuritatem ex dilatione conſummationis deſumere velle, neſcio quàm cum ratione, & prudentia cõueniat. Tum præterea quia multis calumnijs ſubiacet medium iſtud, fraudibus, diſſenſionibuſque. Quis enim iudicaturus eſt poſtea, an experimentum, quod eo intermedio tẽpore quæſitum eſt, ſufficiat, vt credamus poſt cõſummationem implenda fore, quæ reſtant? Tum rurſus, quia pone non conſummari, eò quod non capiatur ſufficiens experimentum ſecuritatis in poſterum, redundat ſanè in dedecus fœminæ Catholicæ; eſt enim quædam repudij ſpecies, quam qui graue dedecus in fœmina, præſertim nobili, non iudicat, non indiget admonitione, ſed pœna. Tum etiam, quia abſolutè loquendo ea dilatio conſummationis poſt cõtractas nuptias inconuenienti non caret. Prudenter Benedictus Fernandez Geneſ. cap. 24. ſect. 3. n. 8. in fine, cũ expenderet vocatam Rebeccam poſt contracta ſpõſalia, & illam ſtatim ad maritum pergere voluiſſe, inquit: *Cæterùm conſtitutis ſponſalibus ad matrimonium illico feſtinandum, ne interim periculũ incontinentiæ adeant ſponſi; quod quidem, & certum eſt, & quotidianis exẽplis comprobatur.* Probat Ambroſij teſtimonio, qui libro de Iſaac hoc ipſum conſiderans inquit: *Nec immeritò illa dilationem non attulit: iure enim properare debuit ad maritum.* Deniq; *moram damnoſam* dixit Ouidius Metam. 11. *moram ſæpè malorum dediſſe cauſas*, Silius Italicus lib. 4. Sequamur ergo quod dixit eleganter Seneca lib. 4. de benef. c. 33. Cũ enim quæſiuiſſet: *Quid ſi neſcis vtrùm gratus ſit is, cui beneficium conferẽdum eſt, an ingratus, expectabis, donec ſcias an dandi beneficij tempus amittat?* Cauſam quæſtionis proponit Seneca hiſce verbis: *Expectare lõgum eſt. Nam, vt ait Plato, difficilis humani animi coniectura eſt; non expectare temerariũ eſt.* Sed vide quid Seneca reſponderit: *Huic reſpondebimus nunquam expectare nos certiſſimam rerum comprehenſionem, quoniã in arduo eſt veri exploratio; ſed ea ire, qua ducit veriſimilitudo. Omne hac via procedit officium; ſic ſerimus, ſic nauigamus, ſic militamus, ſic vxores ducimus, ſic liberos tollimus, cũ omnium horum incertus ſit euentus. Ad ea accedimus, de quibus benè ſperandum eſſe credimus. Quis enim pollicetur ſerenti prouentum, nauiganti portum, militãti victoriam, marito pudicam vxorem, patri pios liberos? Sequimur quà ratio, nõ quà veritas trahit. Expecta, vt niſi benè ceſſura non facias; et niſi comperta veritate nihil moueris, relicto omni actu vita conſiſtit.* Hæc Seneca. Aliæ etiam rationes ad medium iſtud reijciendum ex re ipſa naſcẽtur, & pręſenti caſu, quę adhuc magis improbandũ ſuadeant, quę ſic vniuersè loquẽdo attingi non poſſunt, in ſpeciali verò caſu facilè conſiderari poterunt. Atque hæc mihi de capienda ſecuritate in communi dicenda viſa ſunt; cùm tamen tota hæc res humanę prudentiæ committenda ſit, quæ in ſingulari cauſa ex particularibus circũſtantijs, ex gentis ingenio, & moribus, ex ſeruata in alijs rebus, aut pactis, aut coniugijs fide publica, ex neceſſitate etiam ſtandi promiſſis, ex potẽtia, quæ ſit penes coniugem Catholicum, aut eius conſanguineos ad efficiendum, vt re ipſa pactiones impleantur, iudicare poterit, an ſit veroſimile hæreticum reuera præſtiturum quod promiſit.

CAPVT VI.

An cum periculo peruerſionis poſſit ex aliqua magna cauſa contrahi matrimonium cum hæretico?

1. HACTENVS inoffenſo pede iter fecimus, innumeris Doctoribus adiuuantibus ſententiam noſtram pronuntiauimus, non ita peruium, quod in iſto capite explicaturi ſumus; ſed peruium tamen, & aliquorum auctoritate firmatum; neque enim nos nouas vnquam vias ingredimur in rebus moralibus. Cùm ergo conſtet ceſſante periculo peruerſionis eas nuptias Catholicum cum hæretico poſſe contrahere; & etiam oſtenſum ſit eiuſmodi periculũ ceſſare poſſe, tàm coniuge conuerſo ad fidem, quàm non conuerſo, illud

Digitized by Google

explicare oportet, an, etiamſi non omninò ceſſet periculũ peruerſionis, ſed ſit probabile eius periculum, poſſit ex magna aliqua & eximia cauſa, puta, vel augmenti, & propagationis Eccleſiæ, vel tranquilli eius ſtatus, vel libertatis Catholicorum, qui ſub aliquo hęretico Principe, & conſiliarijs hæreticis oppreſſi tenebãtur, licitè matrimonium contrahere Catholicus cum hęretico. Quæſtionis ea cauſa videtur eſſe. Quia nunquam licere poteſt ſe exponere periculo peccandi, *nam qui amat periculum peribit in illo*, vt ſcriptum eſt à Sapiente; *& qui tangit picem inquinabitur ab ea*: Et ſalutem ſuam ſpiritualem contemnere conuincitur, qui ſe obijcit tam probabili eius amittendæ periculo. Id quod etiam communi Doctorũ calculo comprobatum eſt, & cum Bonauentura, Caietano, Armilla, Caſtro, Nauarro, Corduba, Alcocer, & Suarez docet Thomas Sanchez tom. 1. ſummæ, lib. 1. cap. 8. num. 1.

2. Verùm ſemper mihi perſuaſi ob eximiam aliquam, & vrgentem cauſam poſſe Catholicum matrimonio iungi cũ hæretico, quamuis exponat ſe probabili peruerſionis periculo: dum tamen contrahat cum firmo propoſito non labendi, fidenſq; de diuina miſericordia, & gratia fore vt eripiatur ab eo periculo ſine crimine; ſiquidẽ vrgente Dei cauſa illud ſubire periculum non recuſat. Qui ſpeciatim agens de matrimonio Catholici cum hæretico id diſputauerit, legi neminem; inſinuauit Serarius locis ſtatim citandis. Probare itaque conabor, & exemplis ſanctiſſimorum virorum, aut fœminarum, & ratione ex communi Doctorum doctrina deducta.

3. Primum appoſitiſſimumque exemplum deſumatur ex lib. Iudith. Obſidebatur Bethulia Iſraelitarũ vrbs ab Holopherne, & eius exercitu copioſo; atque ita premebatur obſidione, vt niſi intra quinque dies auxilium adeſſet à Domino, ſe, & omnia ſua Holopherni dedere cogitarent, vt eſt in c. 7. Iudith. Tunc autem Iudith ſanctiſſima vidua, & pulchra nimis his auditis ſermonibus, vocatiſque duobus populi presbyteris, & ſenioribus, illiſque increpatis, tandem ait: *Stabitis vos nocte iſta ad portam, & ego exeam cum Abra mea, & orate, vt ſicut dixiſtis, in diebus quinque reſpiciat Dominus populum ſuum Iſrael. Vos autem nolo vt ſcrutemini actum meum, & vſque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, niſi oratio pro me ad Dominum Deũ noſtrum.* Iudith. 8. Annuere Ozias Princeps Iudæ, & alij ſeniores. Cubiculum illa ſuum ingreditur, cilicio ſe operit, cinere aſpergit, orat, & inter alia inquit: *Capiatur laqueo oculorum ſuorum in me, et percutias eum ex labijs charitatis meæ*, Iudith 9. Statim oratione peracta Iudith. 10. abſtulit à ſe cilicium, exuit ſe veſtibus viduitatis ſuæ, lauit corpus ſuũ, vnxitque ſe myrto optimo, diſcriminauit crinem capitis ſui, impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitque ſandalia pedibus ſuis aſſumpſit dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe. Cui etiam Dominus contulit ſplendorem, & eius pulchritudinem ampliauit, quoniam omnis iſta compoſitio non ex libidine, ſed ex virtute pendebat. Egreditur vna cum Abra ancilla ſua ex Bethulia, deſcendenſq; de monte circa ortum diei, apprehenditur ab Aſſyriorum exploratoribus, deducitur ad tabernaculũ Holophernis, qui vix eam intuitus eſt, cùm captus eſt in oculis eius. Quis dubitet ſanctiſſimam Iudith hîc ſe expoſuiſſe periculo violandæ caſtitatis? Potuit enim prudenter timeri vel ab exploratoribus, vel ab Holopherne in eius amorem ardeſcente violãdam. Expoſuit etiam ſe periculo legẽ Moyſi tranſgrediendi in multis, quæ ſpectabant ad cibum, & potum ex conuictu Aſſyriorum. Et quidem expoſitam periculo Iudith amittendę caſtitatis agnoſcit, & fatetur Serarius Iudith 13. q. 4. Cumque quæſiuiſſet, an licitè ſe potuerit in periculum caſtitatis dare, ſic reſpondet: *In caſtitatis verò periculum ſe ſe dare neque vlius, neque vlla debet, niſi vel graues iuſtæq; rationes oſtenderent periculum illud vitari poſſe, & licet quandoque difficulter poſſet, poſſet tamen, & eiuſcemodi eſſent tempora, vt in ſolem, & pulucrem prodeundum foret.* Et poſt pauca. *Potuit etiam bonis iuſtiſq; rationibus animum inducere, vt crederet poſſe ſe Dei cum gratia & auxilio, quod tot iam precibus, lacrymis, ieiunijs, & ſaccis implorarat, & porro adhuc in ipſis etiam hoſtium caſtris imploratura erat, peruincere, ne pudicitiæ iacturam vllam faceret. Cùm enim corporis, animiq; illecebras tot, & tam præclara haberet, futurum credebat, vt ſua in poteſtate Holophernem totum teneret, ab militum omnium iniuria, ipſius acribus præceptis, defenderetur: ab ipſomet verò etiam facilè impetraret, vt vim nullam adhiberet, non niſi precibus, & blanditijs ad noctem inuitaret: ſed antequam nocte vlla inquinaretur, anteuerteret omnia & illius complexum quoquo tandem modo effugeret: omnium tamen maximè illum occidendo, idq; vel in ipſo primo cubiculi aditu, letalem in eius viſcera cultrum aliquem adigẽdo, vel in cubili manibus cum ambabus ſtrangulãdo, & ſuffocando vel deniq; eo ipſo modo, quo negotium tandem perfectum eſt, ſomni meriq; plenum proprijs armis obruẽdo. Quod ſi horum, contra quã certiſſimè ſperaret, nihil omnino poſſet, obnoxiam ſe quidem corporis iniuriæ futuram, animo tamẽ caſtiſſimo ſemper manſuram confidebat.* Confirmatque teſtimonio Ambroſij, quod ſtatim dabo. Et poſtea, cũ dixiſſet Serarius è diuina reuelatione accepiſſe Ieruſalem per eam ſaluam fore, & illi reuelationi ipſam fidem adhibuiſſe, vt colligi poteſt ex ca. 12. verſu 7. hæc addit Serarius. *Si dicas, certam igitur eam fuiſſe fore, vt neq; vita, neque caſtitatis detrimentũ vllum perpeteretur, ſicque de fortitudinis eius, & magnanimitatis laude non parum deteri. Reſpondeo huius tantùm certam videri fuiſſe, futurũ, vt ſua opera Iſraelita tempeſtatem hanc euaderent: modum tamen et rationem*

tionem perſpectam non omnino babuiſſe, quemadmodum etiam Propheta Iſaias, Ieremias, & alÿ certiſſima quadam habebant, aliorum, quæ ad ipſos ſpectabant, ignari erãt. Et ſanctus Paulus Actorum 20. v. 22. Ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem, quæ in ea ventura ſunt mihi ignorans, niſi quod Spiritus Sãctus per omnes ciuitates, mihi proteſtatur dicens, quoniam vincula & tribulationes Hieroſolymis me manent. Certa igitur periculi à gente ſua depellendi erat: ſed incerta eorum, quæ ſibi euentura eſſent, magnopere tamẽ cõfidebat, ſe ab omnibus etiam calamitatibus eruẽdam, præſertim verò ab omni pudoris iactura, & grauiori vllo peccato. Et quidem Iudith ſe periculo caſtitatis expoſuiſſe fatetur non ſemel Ambroſius, & ex cauſa publicæ ſuæ gentis ſalutis excuſat. Nam. lib. 3. de officijs, cap. 12. hæc habet. *Vtique quod in illis Pithagorei duobus mirantur, non expauit mortis periculum, ſed nec pudoris, quod eſt grauius bonis fœminis, non vnius ictum carnificis; ſed nec totius exercitus tela trepidauit. Stetit inter cuneos bellatorum fœmina, inter victricia arma ſecura mortis. Quantum ad molem ſpectat periculi, moritura proceſſit, quantũ ad fidem, dimicatura.* Et in eodem capite. *Honeſtatem ſecuta eſt Iudith, & dum eam ſequitur, vtilitatem inuenit. Honeſtatis enim fuit prohibere ne populus Dei ſe profanis dederet, ne ritus patrios, & ſacramenta proderet, ne ſacras virgines, viduas graues, pudicas matronas barbaricæ ſubÿceret impuritati ac obſidionem deditione ſolueret. Honeſtatis fuit ſe malle pro omnibus periclitari, vt omnes eximeret periculo.* Eadem etiam habet ca. 14. Et lib. 2. de Virginibus: *Et Iudith ſe, vt adultero placeret, ornauit: quæ tamen, quia hoc religione, non amore faciebat, nemo eam adulterã iudicauit. Bene ſucceſſit exemplum. Nam ſi illa, quæ ſe commiſit religioni, et pudorem ſeruauit, & patriam fortaſſis & nos ſeruando religionem, ſeruabimus etiam caſtitatem. Quod ſi Iudith pudicitiam religioni præferre voluiſſet, perdita patria, eam pudicitiam perdidiſſet.* Et addit ipſe S. Ambroſius: *Itaque talibus informata exemplis, ſimul animo tenens verba Domini, quibus ait: Quicũque perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam, fleuit, tacuit, ne eam vel loquentem adulter audiret: nec pudoris elegit iniuriam, ſed Chriſti recuſauit.* Indicauit idem periculum Auguſtinus ſerm. 66. citato in Appendice. *Orationis ſeruore caſtitatis pudorẽ ſeruauit intactũ, & quietum, decepitq́ alienũ.* Et poſtea. *Ecce glorioſa fœmina caſtitatem ſeruauit oratio, & hoſtem ſeruare nõ potuit multitudo.* Et ſerm. 67. *Pergit diuino ſpiritu ducta, & vnius ancillæ ſolatio contẽta. Species cuſtodit, quæ blanditur, & ne violenta pudicitia cuſtodita lædatur, Holophernem alloquitur, vt deſiderium inane concipiatur.* Sicut ergo Iudith pro ſui populi ſalute publica potuit ſe periculo caſtitatis amittendæ exponere munita orationis præſidijs, & de diuina protectione confidens, ita etiam poterit aliqua fœmina ob inſigne bonum Eccleſiæ Catholicæ, aut publicam ſalutem alicuius Reipublicæ, inire matrimonium cum hæretico, ſperans fore, vt à Deo, cuius cauſa tali ſe obÿcit periculo, muniatur, & protegatur ne cadat.

4. Aliud quoque præſenti cauſæ accommodatiſſimum exemplum nobis ſuppeditat liber Eſther. Catholica & ſanctiſſima fœmina nupſit Aſſuero Idolorum cultori. Quot illa, quantiſque ſe periculis expoſuit? Non manifeſtauit genus, non religionem ſuadente Mardochæo, de cuius agebat cuncta conſilio, circundata erat ethnicis famulabus, aſſiſtebant eunuchi infideles actionum Eſtheris ſpectatores. Sed audiamus Serarium, qui hæc pericula eleganter proſequitur part. 6. r. p. Eſth. ex c. 2. quæſt. 6. *Quomodo autem fieri potuit, vt ciborum ſi delectum haberet, ſi aquis crebrius elueretur, ſi id genus alia vſitaret, non notaretur? Non quod de ſua proſapia verbis reticebat, factis eloqueretur? Daniel profectò, ne potu cibatuq́ regio pollueretur, leguminibus & aqua tantum vti, idq́ ab eunucho præpoſito, precibus impetrare debuit. An is tum neceſſitatis articulus, vt cùm in Dei contemptum, ÿ tunc ritus non vitarentur, poſſent coram alÿs omitti? An in Regis menſa ea cibi, potioniſq́ copia erat, vt ſi quid porcinum immundum ve eſſet, non ederetur quod ſatis foret ſumeretur? An cũ virgo … ſteaq́ Regina, ſe his & illis delectare dicere non poterat? Quid ſi & non diſſimiles Perſarum ritus? Libatũ verò dÿs ſi quid eſſet, vt fuiſſe notat in Danielis c. 1. Theodoretus, idne guſtaretur, cauere qui potuit? Cur & Daniel ex eadem Regiæ menſæ copia, quod liceret, excerpere non potuiſſet? An delitias potius, lautitiaſq́ omnes fugiebat? Ideoq́ leguminum & aquæ ſimpliciſſimum victum requirebat? Vt vt ſit duo certiſſima eſſe debent. Vnum non violaſſe ipſam Eſtherem Iſraelis ritus. Ita enim ipſa infra cap. 14. verſ. 16. 17. et 18. clariſſimè. Tu ſcis neceſſitatẽ meã, et quod non comederim in menſa. Amã, nec mihi placuerit conuiuium Regis: & non biberim vinum libaminum, & nunquam lætata ſit ancilla tua, ex quo huc translata ſum, vſque in præſentem diem, niſi in te Domine Deus Abrahã. Alterum. Sicuti ad malum ingennioſa hominum eſt peruerſitas: ita etiam ad bonum virtus.* Excuſatur autem Eſther à culpa, quod de conſilio Mardochæi illis ſe periculis expoſuerit; qui diuino inſtinctu & aliquid boni populo Iudæorum præſagiens eius matrimonÿ conſiliator fuit. Vnde cap. 4. dixit Eſtheri: *Et quis nouit, vtrum idcirco ad Regnum veneris, vt in tali tẽpore parareris?* Licet ergo ſe exponere ſalutis ſpiritualis periculo in matrimonio fidelis cum infideli, & hæretico, ex aliqua magna cauſa, ſicut Eſther ſe expoſuit nubens Aſſuero Pagano.

5. Protulimus exempla, proferamus rationem. Exponere ſe periculo ſalutis ſpiritualis amittendæ, quamvis peccatum ſit, non tamen ex his peccatis eſt, quæ quauis circunſtantia poſita vel detracta ſuam deformita-

Digitized by Google

tem retinent,ſed cuius malitia pendet ab his, aut illis circunſtantijs. Quare ea expoſitio periculi culpa vacabit,quando ex magna fiat & vrgenti cauſa. Tunc enim non eſt amare periculum,ſed amare ingens illud bonũ,adquod ſine eo periculo perueniri non poteſt. Itaque periculum adit inuitus,non amans. Qui ergo eo modo periculum ſubit in tali coniugio,vt magnum Eccleſiæ,aut alteri Reipublicę commodum ſequatur,non peccat. Doctrina eius antecedentis confirmabitur Doctorum Scholaſticorum conſenſu, & Patrum auctoritate, & denique nonnullis in medium productis caſibus,in quibus ea doctrina admittenda neceſſariò eſt. In primis ergo non eſſe peccatum exponere ſe periculo ſpiritualis ſalutis ex cauſa aliqua vrgenti,docet D. Thom. 2. 2 quæſt. 10.art.9.in corpore. *Si aliqui fuerint firmi in fide ita quod ex communicatione eorum cũ infidelibus conuerſio fidelium magis ſperari poſſit,quam fidelium peruerſio, non ſunt prohibendi infidelibus communicare,qui fidem non ſuſceperunt,ſcilicet,paganis vel Iudeis,& maximè ſi neceſſitas vrgeat.* Caietanus in ſumma, verbo *periculum. Secundò ineundo ad locum, ſiue ſocietatem,vbi eſt periculum peccãdi mortaliter propter aſp[illegible] [illegible]uaſiones,commoditates,aut aliquid h[illegible] [illegible]ſi. Et hoc quidem, ſi ſine vrgente neceſſita[illegible] [illegible]it,ad incautela peccatum ſpectat. Non eſt autem ex ſuo genere peccatum mortale: quia in ſua libertatis arbitrio reſtat peccare mortaliter,etiam præſentibus talibus occaſionibus peccãdi.* Armilla eodem verbo. *Similiter peccat mortaliter vadens ad locum, ſiue eum ſocietate, ſiue non,vbi eſt periculum peccandi mortaliter, & timet peccare vel propter aſpectum, vel perſuaſiones,vel commoditates,vel huiuſmodi. Non enim hoc ex genere ſuo mortale eſt,quia nunquam cogitur homo ad peccatum mortale,ſed ex conditione perſonæ,quæ ſcit ſe fragilem,& dubitat cadere, eò maximè ſi per experientiam ſe nouit pro talibus cecidiſſe. Si verò conſtantem ſe credit, & neceſſitas illuc eundi vrget,non peccat mortaliter: ſecus autem non vrgente neceſſitate ſecundùm Caietanum ibi.* Soto lib.5.de iuſt.quæſt.1. art.6. poſt ſecundam concluſionem, vbi cùm obieciſſet ſequi,nunquam licere ſalutem exponere periculo,reſpondet negando ſequelam: *Nam iacturam facere gratiæ detrimentum eſt ipſius charitatis,exponere autem illam periculo, adeò non eſt remiſſio charitatis, vt ex nimio eius ardore procedat.* Corduba in ſumma q.4.fol.19. Henriquez lib.4.de pœnitentia,cap.25.num.3. vbi diuerſa genera periculorum enumerans, ſic inquit: *Tertium periculum,quod extrinſecè adiacet, & tamen expertus eſt homo ſe facilè ex fragilitate, & incautela peccare,dum ad certum locum vel alicuius ſocietatem accedit, quod periculum, quamuis in generali debeat homo vitare, ab eo tamen,cùm in ſe ipſo peccatum non ſit,ſed peccati occaſio,excuſatur aliquando per impotentiã moralem: quæ occaſionem reddit huic homini inuoluntariam,aut nõ imputabilem,aut ob aliam notabilem cauſam.* Alphonſus à Caſtro li.1.de iuſta hæret punit.c.17 pag. mihi 431.ab illis verbis, *ſunt rurſus alij viri docti.* Et cõcludit: *Quia ſic faciens non ſe exponit periculo hæreſis, ſed neceſſitate vrgente diuinæ ſe commẽdat miſericordiæ,de qua confidit,quod propter plebem ſibi commiſſam,pro qua ſolùm libros tales legit,nõ permittet illum à libris hæreticorum decipi.* Nauarr. in ſumma Latina c.3.n.14. & in c.*negotia de pœn. diſt.5.n.8.* In primo enim loco multorum caſuum deciſionem ex ea doctrina colligit, qui apud illum videri poſſunt,& nõnullos attingemus ſtatim. Suarez 3.p.tom.4.diſp.32.ſect.2. n.4.hęc habet: *Solùm eſt attendendum ad indicandum,quod aliqua ſit moralis occaſio proxima, neceſſarium eſſe vt ex ſuo genere talis ſit,quæ frequenter inducat homines ſimilis conditionis ad tale peccatum,vel certè,vt experimento cõſtet in hoc homine habere talem effectum. Deinde neceſſe eſt,vt illa occaſio voluntaria ſit,quia alias quod ex illa naſcitur,vt ſic,non erit voluntarium,neque ipſa in ſe poterit eſſe culpabilis. Vnde fit,quãdo moraliter vitari non poteſt,illã nõ cenſeri voluntariam,neque aſſumptam,ſed illatam, & ideo non eſſe moralem,ſed neceſſitatem quandam potiùs,vel impotentiam, propter quam homo nõ ſit abſolutione indignus.* Thomas Sanchez tom. 1. ſummæ lib.1.c.8.& cùm dixiſſet eſſe peccatũ mortale exponere ſe periculo peccandi mortaliter,addit n.3. *Secundò temperatur,niſi cauſa grauis ei ſe periculo exponere vrgeat. Et ratio eſt quod tunc periculum illud non ſit moraliter voluntarium,cum moraliter loquendo, id eſt, ſine graui periculo vitari nequeat.* Iacobus à Graffis lib.2.de arbitrarijs confeſ.ca.49.à nu.5. *Quod ſi pœnitens dicat, quod quando tetigit fœminam cauſa medendi,poſuit ſe in probabili periculo pollutionis,reſpondeat confeſſarius, an ſe expoſuerit huic periculo abſque vrgenti cauſa,& tũc eſt peccatum mortale,alias ſecus,vt quia erat neceſſarium mederi, & alias non erat medicus & propoſuit firmiter ſe non conſenſurum delectationi. Neque obſtat,ſi dicatur qui amat periculũ,peribit in illo. Eccleſ 3. Nam non dicitur amare periculum, qui neceſſitate compulſus in illud ſe conijcit, quia de diuina miſericordia confidere meritò potuit fore,vti maius ſibi auxilium impendeat, quo à lapſu caueat.* Et poſtea. *Quod ſi hoc procedit ex tactu ex ſui natura illicito,vt in chirurgo verenda fœminæ attentante, multo magis id procedere dicimus in pollutione præter intẽtionẽ ſubſequuta ex tactu licito,quando tactus ille eſt neceſſarius, quia ceſſat periculũ conſenſus. Enimverò tũc caret culpa,vt ex amplexu iuxta patria cõſuetudinẽ,quo recuſato incideret in no[illegible] inurbanitatis. Ita dixit Thomas Sanchez li.9.de debito cõiugali diſp.45.n.8* Hæc Graffis. Accedit etiã Serarius loco citato cùm agit de Iudith, cuius verba iã ſupra dedimus. Emanuel Sà in ſumma verbo *abſolutio*,nu. 12.ibi: *Item abſolui poteſt,qui ex rationabili,& iuſta cauſa non vult omittere*

peccandi

peccandi occaſionem, modo proponat firmiter non peccare, etiamſi aliquoties ſit relapſus. Ludouicus Lopez Inſtructorio conſcientiæ, 1. p. capite 20. concluſ. 1. & 4. & ex multis, quę docet in diuerſis caſibus in capitibus ſequentibus, dum examinat Nauarri doctrinam in peculiaribus factis.

6. Probauimus hactenus doctrinam illã quatuordecim Scholaſticorum Doctorum auctoritate, probemus nunc Patrum, & Pontificum reſponſis. In primis adducit Thomas Sãchez loco citato elegans teſtimonium Diui Baſilij in *lib. de conſt. Monaſt. cap. 4. pag. 489.* vbi hæc habet. *Qui vrgenti aliqua cauſa, & neceſſitate ſe periculo obijcit, vel permittit ſe eſſe in illo, cùm alias nollet, non tam dicitur amare periculum, quam inuitus illud ſubire, et ideò magis prouidebit Deus, ne in illo pereat.* Fauent etiam huic doctrinæ reſponſa Pontificum. Nam matrimonium inter impotentes cognita impotentia ad caſtè viuendum valet. Itaque ſi ſe experti ſunt impotentes, & volunt remanere nupti ad caſtè viuendum, velut frater & ſoror, rectè poſſunt, vt explicui ſupra lib. 7. de matrimonio cùm de impedimento impotentiæ ſermo eſſet. At quis neget eſſe illos in probabili periculo vacandi tactibus, aut oſculis, quæ cognita iam impotentia non licent, ſicut non licent inter illos actus coniugales. Remanere autem illos coniugatos in eadem domo iam pridem reſpondere Pontifices, *c. conſultatione de frigidis, & malef.* & alibi ſæpe, vt oſtendi loco citato.

7. Denique hanc, quam hactenus cõfirmauimus, doctrinam, veram eſſe cõſtat ex eo, quòd multæ aliæ concluſiones apud Doctores receptæ ſunt, quæ fundamentum illud neceſſariò ſupponunt. Aliquæ conſtant ex teſtimonijs Theologorum adductis, qui in ſpecialibus caſibus ad eam doctrinam recurrerunt, proponam alias. In hoc quidem fundamento nititur ea concluſio, quæ docet medicum poſſe medicamenta præbere prægnanti fœminæ ęgrotãti, etiamſi ſit periculum aborſus, & quod fœtus anima pereat ſine ſalutari baptiſmo. Probabilis itaque ſpes vitæ matris, ad cuius aſſecutionem medicamenta diriguntur, excuſat medicum, qui medicinam præbet, ex qua periculum ſit aborſus, & damnationis pueri, quod quidem extra illius neceſſitatis caſum grauiſſimum peccatum eſſet. Cuius ſententiæ fuit Corduba, & refert, & ſequitur Gabriel Vazquez de reſtitut. cap. 2. § 1. nu. 28 & magis explicat cap. 3. §. 2. dub. 6. num. 23 & 24. In hoc etiam fundamento nititur concluſio, quæ docet poſſe hominem aliquod medicamentum ſumere ad aſſequendam ſalutem quamuis probabiliter putet ex eo futuram ſeminis effuſionem, in quo caſu tam voluptatis vis, quã naturæ fragilitas ſatis oſtendit, in quanto periculo conſenſus in delectationem verſetur ille, qui eam medicinam, vel potionem ſumit. Sic Gabriel Vazquez vltimo loco citato, & Canonicus tomo 2. in Aphoriſmos Hippocratis multis citatis auctoribus. In hoc eodem fundamento nititur alia concluſio, quæ affirmat, quòd quando aliquis, de cuius potentia dubitatur, vxorem ducit, poteſt per triennium deſtinatum à iure poſt coitum experiri, quamuis certum ſit illum exponi periculo moraliter certo ſæpe conſummandi extra vas. Tali autem periculo ſe exponere, quod in alijs caſibus grauiſſimum peccatum eſſet, in hac ſpecie peccatum nullum eſt. Ideò enim ſe tali periculo exponit, vt ea cohabitatio & experientia oſtendat viri naturalem potentiam, vel impotentiam, vt ea perſpecta, vel perſeueret matrimonium, vel diſſoluatur coniuge habili petente. Nam diſſolui matrimonium impotentium antea validum diximus ſupra lib. ſeptimo de matrimonio, cùm ageremus de impotentiæ impedimento, & tenuit Rota inter Seraphini deciſiones. Ex his ergo & ſimilibus caſibus facilè perſpicitur, offerre ſe periculo peccandi tum eſſe peccatum, quando fit ſine vrgenti cauſa, vel neceſſitate ad id obligante, & impellente, non verò, ſi talis adſit cauſa. Nec verò ſimpliciter neceſſarium eſt, vt ea vrgens cauſa ſit ſpiritualis animæ ſalus. Sed ſufficere etiam temporalis boni alicuius grauem cauſam, vt in coniugio Eſtheris cum Aſſuero, Iudith cum Holopherne clarè cognoſcitur, quamuis remotè etiam in illis matrimonijs verſaretur ſpiritualis ſalus, & vtilitas Iudaicę gentis, & eius religionis conſeruatio: in caſu etiam prægnantis fœminæ, aut ſalutis ægroti apertiùs multo conſpicitur. Nec verò requiritur ſemper, vt ſit in cauſa inuoluntaria, aut ex neceſſitate proueniens, ſed ſatis eſt, etiamſi ſit cauſa voluntariè quęſita, ſicut in eo intelligimus, qui dubius de potentia matrimonium contrahit, & in coniugio Eſtheris cum Aſſuero, & in confeſſore, qui confeſſiones audit cum periculo pollutionis, & in Magiſtro, qui materiæ de caſtitate, & vitijs oppoſitis ſtudio vacat, cum eodem periculo, quod confitendi, & ſtudendi munus voluntariè ſuſcipitur.

CAPVT VII.

Quæ cura prolis ſufficiat, vt licitè contrahat matrimonium catholicus cum hæretico.

1. FILIORVM quidem in matrimonio curam habendam eſſe nullus dubitare poteſt. Inquit enim Paulus 1. ad Timoth. 5. *Si quis autem ſuorum, et maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, et eſt infideli deterior.* Vide quanto verborum pondere Paulus ſuadeat filiorum curam. Viduas præ cæteris adhortatur Paulus, de illis enim agebat, in pro-

proximè ſuperioribus. Sic interpretantur Ambroſius, Oecumenius, Theophilactus. Vnà etiã cum viduis filios monet, vt exponit Theodoretus, & in viduis omnes inſtruit vt explicat Chryſoſtomus, quem ſequitur Iuſtinianus ibidem *Domeſticorum* nomine filios, & nepotes intelligũt Auguſtinus, & Theophilactus, licet alij vel ſanguinis propinquitate coniunctos, vel ad eãdem domum, & familiam pertinentes, vel domeſticos fidei comprehendãt. Sed vide quid dicat Paulus, eum qui ſuorum, ſiue filiorũm & nepotum, ſiue ſanguine coniunctorum, ſiue ad ipſius familiam & domum pertinentium, vel ad eandem fidem, curam negauit, vel abiecit, eſſe infideli deteriorem. Quod quidem quia nonnullis durius dictum videtur, accipiunt per exaggerationem, & hyperbolen quandam. At meliùs illi, qui interpretantur eum, qui ſuorum curam abiecit, negaſſe fidem, & eſſe infideli deteriorem, nõ verbis, ſed facto ipſo. Qui enim non opere præſtat ea, quę ſuadet fides catholica, quę non deſtruit naturam, ſed perficit, is quidem opere ipſo in hac parte diſceſſit à fide, & eſt infideli deterior, non quidem abſolute, ſed in hac tantùm parte. Sic D.Thom. & Caietanus. Eſt ergo infideli deterior, quia infideles ſuorum curam habent, & eorum neceſſitatibus prouident: cumque hoc illi naturæ inſtinctu faciãt, catholicus & natura, & fide inſtructus ab eo præſcripto diſceſſit: præbet etiam occaſionem calumniæ contra fidem, vt dixit in eo loco Chryſoſtomus. *Qui, inquit, propinquos genere, aut affinitate coniunctos aſpernatur, quo pacto erit in alienos clemens? Nonne vanitatis inductio omnium erit obnoxius, ſi alienos beneficijs fouens, propinquos ſumma immanitate deſpiciat? Quid item, ſi illos de fide inſtruat, hos in errore iacere permittat? Quanta illud immanitatis erit?* Et infra *Quando, quod infidelis facit, tu facere negligis, nonne fidem negaſti? Non in ſola conceſſione, ſed multo magis in effectu operis fides oſtenditur.* Præbet igitur occaſionem infidelibus male ſuſpicandi de lege Euangelica, & fidem Chriſti blaſphemandi, quod eſt quædam fidei negatio, qui ſuos deſerit filios, neque ad pietatem erudit. Fidem itaque negauit non voce, ſed facto, iuxta illud: *Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, ad Titum 1.* Eſt infideli deterior, quia naturæ leges, & iura violat, de quibus Plutarchus in lib. *de amore prolis*, & alij apud Stobęum ſermone 81. & Quintilianus declamat. 388 in quam rem multa congerit Iuſtinianus eo loco. Parentum etiam in liberos curam elegãter proſequitur optimus Philoſophorum Seneca lib. 6. de benef. ca. 24. Aug. li. 19. de ciuitate Dei cap. 18. & epiſt. 119. Chryſoſtomus loco citato, & Ambroſius in eum locum Pauli.

2. Sed, cùm Paulus dicat eum, qui ſuorũ, & maximè domeſticorum curam non habet fidem negaſſe, & eſſe infideli deteriorem, videamus ad quam amuſsim debeant parentes conformare filios & familiam, vt blaſphemi aut fidem negantis notam effugiant. Duo mihi cogitanti obijciuntur Patres. Primus eſt Auguſtinus, qui li. 9. confeſſ. cap 9. dum matrem ſuam Monicam laudat, exemplum huius curę parentis elegantiſsimum proponit. *Fuerat vnius viri uxor, mutuam vicem parentibus reddiderat, domum ſuam piè tractauerat, in operibus bonis teſtimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiẽs, quoties abs te deuiare cernebat. Poſtremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo ſinis loqui ſeruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam cõſociati viuebamus, percepta gratia baptiſmi tui, ita curam geſſit, quaſi omnes genuiſſet, ita ſeruiuit, quaſi ab omnibus genita fuiſſet.* Alter eſt Bernardus lib. 4. de conſiderat. ad Eugen. licet enim agat cum Eugenio Pontifice, inde tamen ad omnes doctrina deriuari poteſt, qui publicam aut priuatam adminiſtrationem habent. *Omne,* inquit, *quod perperã agitur te præſente, ita tibi turpius. Intereſt gloriæ ſanctitatis tuæ, vt quos præ oculis habes, ita ordinati, ita ſint informati, quatenus totius honeſtatis & ordinis ipſi ſpeculum, ipſi ſint forma. Inueniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad ſacramẽta ad plebes erudiendas ſolliciti, circumſpecti ad ſeipſos cuſtodiendos in omni caſtitate.* Et infra. *Multa neſcias, multa diſſimules, nonnulla obliuiſcaris ſunt tamen, quæ ignorare te nolim, mores vniuſcuiuſq; & ſtudia non oportet, vt vitia domus tuæ vltimus ſcias. Quapropter alius alia diſpenſet, de diſciplina tu prouide, illud nemini credas: ſi inſolentior coram te vel ſermo ſonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua ſuper eiuſmodi tu vlciſcere iniuriam tuam. Impunitas auſum parit, auſus exceſſum. Sacerdotes domeſtici, aut cæteris honeſtiores aut fabula omnibus ſunt. In vultu, habitu, in inceſſu illorum, qui circa te ſunt, nihil reſidere impudicum, nihil indecens patiaris.* Sed quid ſi aliquis durus ſit, & regimini reluctetur? Audi quid reſpõdeat Bernardus, quod ingenti ſolatio eſſe debet, cùm ſubditus adeò peruerſis moribus eſt, vt diſciplina non proſit. *Noli diffidere, curam exegeris, non curationẽ. Audiſti, curam illius habe, & non cura, vel ſana illum Non eſt in medico ſemper vt releuetur æger. Paulus loquitur. plus omnibus laboraui, non ait, plus omnibus profeci, aut plus omnibus fructificaui, verbum inſolens religioſiſsimè euitans. Nouerat homo quem docuit Deus, quia vnuſquiſque ſecundum ſuum laborem accipiet, non ſecundum prouentum.*

3. Quod ſi parentes curam iam ſuſceptorum filiorum habere iubentur, conſequẽs eſt vt quando matrimonium contrahunt, tenẽatur bono prolis proſpicere, eiuſque periculũ, quoad fieri poſsit, euitare. Quis hoc neget? Nã vt dixi ſupra cap. 2. hoc periculum, quod proli etiam ex huiuſmodi matrimonijs frequenter imminet, eſt vnum ex capitibus, quæ hæc catholicorum cum hæreticis matrimonia reddunt

Digitized by Google

dunt illicita. Atque vt eà mala prolis educatio euitaretur, dixit Clemens Romanus epiſt. 4. colum. 2. ante medium. *Neceſſe eſt, vt ſalutis cauſa filius, qui ſermonem receperit veritatis, à parentibus ſeparetur incredulis, ac rurſum pater ſeparetur à filio, aut filia à matre. Quod ſi dicat aliquis, & quomodo iuſtum videtur ſeparari filios à parentibus? Audi quomodo. Quia cum ipſis, ſi cum illis in errore permanent, neque illis proderunt, & ipſi pariter interibunt.* Hinc etiam Toletanum 4. c. 59. & 60 & Toletanum 17. Canone 8. filios abſtrahi præcipit à Iudæis ad rectè educandum.

4. Sed cùm hoc certum ſit, cùm fidelis cum hæretico contrahit, tenere iure naturali præcauere prauæ educationis prolis pericula, exquirendum eſt, quæ cautio, quæ diligentia ſufficiens iudicari debeat, vt catholicus in eo matrimonio contrahendo excuſetur à culpa? Id vt definiamus, nonnulla præ oculis habẽda ſunt. Primum eſt prolem non eſſe primũ, neque præcipuum finem matrimonij, ſed indiuiduam vitæ ſocietatem, & communicationem, vt oſtendi ſupra lib. 1. de matrimon. tatis. Ex quo fit matrimonium etiam ſine ordine ad copulam ex intentione contrahentiũ validè fieri, & inter impotentes, inter quos nulla futura eſt carnis commixtio, validè celebrari, & inter adſtrictos voto, & ſteriles, à quibus nulla ſuſcipienda proles eſt: Itaque dubitari non poteſt prolis ſuſceptionem non eſſe primum, neque præcipuum finem matrimonij. Deinde non ſolùm non eſt præcipuus finis prolis ſuſceptio, verum & incertum eſt an ſuſcipienda proles, etſi matrimonium cõtrahatur in ordine ad copulam. Quoties enim euenit, vel non ſuſcipi liberos, aut ante legitimum natiuitatis tempus abortiuos eſſe, aut ſtatim natos perire, vel ante vſum rationis, aut etiam ante id tempus, in quo ipſi bonum à malo, verum à falſo diſcernere poſſint? Incertum etiam, an illi in poteſtate parentis catholici efficiendi ſint, hæretico vita functo, vel è cõtrario. Quæ omnia ideò à me conſiderãtur vt oſtendam non tantam diligentiã adhibendam requiri in præcauendo periculo peruerſionis, ac in præcauendo periculo peruerſionis catholici contrahentis. Nam hoc periculum ab initio imminet, & certum eſt: at illud incertum, an futurum ſit. Minor ergo cautio adhibenda in eo caſu, quam in iſto eſt, adhibẽda tamen aliqua, & prudens.

5. Quantum autem diligentię adhibendum ſit in eo præcauendo periculo, colligere poſſumus ex diligentia, qua parentes prouidere tenentur ſaluti ſpirituali filij iam ſuſcepti: ex nullo enim certiori principio colligi poteſt. Vt ergo, qua cura prouidere debeant parentes filijs iam natis, intelligamus conſulamus Doctores aliquos. Nauarrus in manuali cap. 14. num. 17. eos parentes damnat peccati mortalis, qui fuerint notabiliter negligentes. Sufficit ergo moderata cura. Ludouicus Lopez in inſtructorio 1. p. cap. 54. §. *tenetur pater*, inquit, *niſi excuſetur rationabili cauſa prouidere in ſpiritualibus*. Satis ergo eſt, ſi eam adhibeat diligentiam, quam prudenter poteſt adhibere. Sufficit ergo paciſci, vt coniugi catholico permittatur filios, & filias educare, nutrices deſignare vſque ad pubertatis annos Iam enim ex eo tempore, ſi proles peruertatur, ipſi imputabitur, non negligentię coniugis catholici. Imo etiamſi tale pactum non interueniet, ſatisfacturum credo coniugem catholicum curæ, quam tenetur adhibere, ſi fecerit quoad poſſit, vt educatio prolis illi cõmittatur, & ſi poſtquã ad vſum rationis proles peruenerit, curauerit admonitionibus, cõſilijs, ſuaſionibus veram religionem ſuggerere. Id quod expreſſiſſe videtur Serarius opuſculo citato, num. 47. ibi: *Inſuper etiam laborandum vt filiorum ſuorũ educationi catholicæ, vxoris etiam conuerſioni, quoad eius poterit, impenſiſſimè ſtudeat*. Eo ergo ſtudio ſatisfieri obligationi circa prolem indicauit Serarius, qui magis acriter contra iſta matrimonia inuehitur. Quod ſi omnis eius conatus irritus ceſſerit, illum coniugem catholicum ſuæ obligationi ſatisfeciſſe crediderim, & rectè ab initio potuiſſe matrimonium inire, cum firmo propoſito efficiendi quantum in ſe fuerit ea, quę prudentia dictauerit, vt rectè proles educetur, & inſtituatur. Sic enim non poterit dici coniugem ſe negligenter geſſiſſe, quod tantùm poſtulat Nauarrus. Ex quibus etiam conſtat nequaquam credendum ſatisfacere coniugẽ catholicũ obligationi qua tenetur proli proſpicere, ſi pactum ineat, vt filij apud patrem hæreticum, filiæ apud matrem catholicam educentur, quod pactum peccaminoſum eſſe dixi ſupra lib. 7. de matrim. cap. 46. & Ioannes Azor, & docent alij Doctores communiter, & acriter, & grauiter, & vere reijcit Serarius opuſculo citato, n. 15. & 16.

CAPVT VIII.

An Pontifex diſpenſare poſſit, vt catholicus copuletur hæretico, & quis eius diſpenſationis ſenſus.

1. REVOCANDVM eſt in memoriam quod dixi ſupra cap. ſecundo huius opuſculi, coniugium catholici cum hæretico illicitum eſſe abſolutè loquendo, & iure naturali, & iure etiam Eccleſiaſtico. Illo quidem propter pericula ſpiritualis ſalutis, iſto verò propter leges Eccleſiaſticas prohibentes. Iuxta hęc ergo primò dicendum eſt, neceſſariam eſſe diſpenſationem Pontificis, vt eiuſmodi matrimonium licitè contrahatur, vtpote quod ea diſpenſatione tollatur obliga-

obligatio legis Eccleſiaſticæ impedientis ea coniugia. In quo conueniunt Catholici Doctores omnes ſine controuerſia. Sed quoniam obligatio, quæ naſcitur ex prohibitione legis Eccleſiaſticæ, poteſt conſuetudine abrogari, ea enim eſt conſuetudinis vis, ſicubi iam ex contraria conſuetudine receptum ſit, vt ſine diſpenſatione ea matrimonia contrahantur, iam non erit neceſſaria diſpenſatio Pōtificis: quod quidem probandum ex generalibus principijs in materia de conſuetudine, & in hac ſpecie docent Ioannes Azor, tomo 1. lib. 8. capite 11. quæſtione 5. & alij ex his, quos retuli ſupra capite 3.

2. Sed hic inquiri poteſt, an requiratur cauſa ad eam diſpenſationem, & quæ ſufficiat, & an exiſtente iuſta cauſa poſſit ſine diſpenſatione contrahi, etiam vbi receptum non eſt ex conſuetudine, vt non expectetur diſpēſatio, neque exigatur. Et quidem, quod ad primum attinet, decidendum eſt iuxta generalia principia in materia de diſpenſationibus, vbi examinatur, an ſit neceſſaria cauſa ad diſpenſandum, & an diſpenſatio data ſine cauſa valeat, neque enim in hoc eſt aliqua peculiaris difficultas, & nos ſatis explicuimus ſupra libro octauo de matrimonio c. 14. à n. 3. Summa hæc eſt. Cùm impedimentum hoc iure tantùm Eccleſiaſtico inductum ſit, diſpenſatio in eo ſine cauſa data valida eſt, vt ibidem dixi, numero ſeptimo, datur tamen cum peccato, ſi detur ſine cauſa, ibidem num. 4. vbi etiam explicui, an ſit peccatum mortale vel veniale.

3. Quod ad ſecundum attinet, qualis, ſcilicet, cauſa requiratur ad diſpenſationem in hac materia, aliqua diſſenſio eſt. Nam Ioannes Azor tomo ſecundo, lib. quinto capite ſecundo, quæſt. 2. loquens de diſpenſatione Pontificis in iſto caſu, hęc ſcribit: *Sed non expedit talem diſpenſationem concedere, niſi primarijs viris, & ob commune pacis bonum, et hæretico id volente, & petente, & fidem dante ſua ad fidem catholicam conuerſionis.* Vnde ſentire videtur non licere diſpenſationem Pontificis, niſi ex cauſa publica, & hæretico petente diſpēſationem, & conuerſionem promittente. Cæterùm ſi ideò Ioannes Azor exigat promiſsionem conuerſionis coniugis hæretici, vt eo modo ceſſet periculum, ob quod ea coniugia naturali iure prohibentur, vt dixi ſupra capite ſecundo, non omninò malè loquitur, quamvis non ſatis conſequenter ad ea, quæ dixerat tomo 1. loco citato. At nos nunc non agimus, niſi de diſpenſatione Pontificis, quando nihil aliud obſtat iſtis matrimonijs, niſi lex Eccleſiaſtica, & cauſam legitimam huius diſpenſationis inquirimus.

4. Dico ergo in primis, non dubitamus commune pacis bonum, vel aliquorum regnorum concordiam, aut tranquilliorem ſtatum catholicorum alicuius regni, cauſam ſufficientem præbere diſpenſationi, etiamſi neque hæreticus petat diſpenſationem, neque conuerſionem promittat. Cur enim neceſſariò requiretur ad diſpenſationem ea conuerſionis promiſſio? Ad vitādum periculum? Minimè. Supponimus enim ſublatum eſſe periculum, & ſolùm obſtare legem Eccleſiaſticā. Ad tollendam autem obligationem eius legis Eccleſiaſticæ, cur non erit cauſa ſufficiens cōmune bonum, & ea quæ diximus, cùm vel ſola ea ſubſiſtente cauſa non dicetur Pontifex vti ſua poteſtate ad diſsipationem, ſed ad ædificationem. Adde in alijs legibus Eccleſiaſticis non minùs ſtrictè obligantibus, neque minoris momenti, diſpenſare Pontifices ex ſimilibus cauſis, imo & minùs grauibus, velut in matrimonio viri cum duabus ſororibus, aut eiuſdem fœminæ cum duobus fratribus, & in matrimonio rato non conſummato, & in cōuictu & communicatione cum ipſis hęreticis, etiam diuturna. Ergo cōmune bonum, & ea quæ diximus iuſtam præbebunt diſpenſationi cauſam.

4. Dico rurſus. Si tantùm iſtis coniugijs obſtet lex Eccleſiaſtica, quia legis naturalis obligationi ſufficienter conſultum eſt, & ſatiſfactum, mihi videtur vel ſolam commoditatem conuictus humani præbere iuſtam cauſam diſpenſationi, neque maiorem requiri. Itaque ſicut vt diſpenſet Pontifex in aliquo affinitatis, vel conſanguinitatis gradu, ſufficiēs cauſa eſt commoditas ipſa coniugij, quod non poſsit mulier ita commodè alteri nubere, aut quia ex conuerſatione, & colloquijs cum cōſanguineo fama eius aliquantulum denigrata eſt, eandem etiam cauſam exiſtimo ſufficientem, vt Pontifex diſpenſet in eo, quòd catholicus matrimonio iungatur hæretico. Quæ me in hanc ſententiam inducunt, hæc ſunt. Primùm, quia ſemel ſublato periculo, quod iure naturali obſtabat, non eſt cur ea non reputetur ſufficiens cauſa, cùm ſublata naturali obligatione, Eccleſiaſtica, quæ remanet, non multùm vrgeat, vt ad eam abolendam grauior cauſa requiratur. Deinde oſtendo ratione meo iudicio manifeſta. Quia non minus fundamentum, ſiue cauſa requiritur ad derogandum legi ex parte, quam ad diſpenſandum in ea comparatione alicuius perſonę, vt ſatis manifeſtum eſt, cùm eadem videatur eſſe ratio. At vt derogetur iſti legi Eccleſiaſticæ ex parte, ſufficit commoditas coniugiorum. Ergo etiam ad diſpenſandum cum aliquibus. Minorem probo ex conſuetudine recepta apud Germanos, & Polonos, & alias regiones, apud quas ſine vlla diſpenſatione catholici matrimonio copulātur hæreticis. Nam quidquid de eo ſit, an illi peccent contra ius naturale, at non peccant contra legem Eccleſiaſticam iam abrogatam. Ea autem conſuetudo ex eo vires capit ad derogandum legi, quia adeſſe creditur cōſenſus Pontificis derogātis.

Sicut

Digitized by Google

Sicut ergo tunc à principio cõſuetudinis præſcriptæ adfuit ſine peccato conſenſus Pontificis derogantis legi comparatione illorũ hominum, ob communem conuictum, & matrimonij commoditatem, ita etiam nunc abſque vllo peccato poterit Pontifex ex eadem cauſa diſpenſare, vt catholicus copuletur matrimonio cum hæretico. Ego ſane nullam inuenio diuerſitatis rationem. Quare, ſi aliquãdo Pontifex in aliqua diſpenſatione dixit ſe nec poſſe, nec debere diſpenſare, niſi adſit aliqua cauſa publici boni eccleſiæ, & religionis reſtauratio, & augmentum, accipe illa verba de debito honeſtatis, multa enim licẽt, ſed non omnia expediunt.

5. Quod verò attinet ad tertium, an ſcilicet iuſta ſubſiſtente cauſa poſſit contrahi matrimonium catholici cum hæretico petita diſpenſatione, ſi negetur, aut etiam non petita. Decidenda res eſt ex communibus principijs in materia de diſpenſatione, de quo dixi ſupra dicto lib. octauo cap citato, num. 7. In eo tantùm caſu etiam non petita, neque expectata diſpenſatione fieri poſſet, quando ratione occurrentium circunſtantiarum per Epikeiã iudicaretur eam legem Eccleſiaſticam in eo caſu, non ſolùm deficere negatiuè, ſed contrariè, & damnoſa eſſet tunc legis obſeruantia, vt ibidem dictum eſt Ad quod iudicandũ magna prudentia opus eſt, cùm & res grauis ſit, & aliàs Pontifex, qui diſpenſationem negaret, ſuperiorem non habeat. Quibus conſonat, quod docet Suarez lib. ſexto de legibus, c. 18. num. 23. vbi hæc habet. *At verò ſi ſit princeps ſupremus, qui negat diſpenſationem, quæ iudicatur debita, ſtandum eſt iudicio, ſeu voluntati eius, niſi nocumentum tam graue immineat, vt non poſsit lex humana obligare cum tanto diſcrimine: quia extra hanc neceſſitatem lex non relaxata per diſpenſationem, ſemper obligat.* Videndus etiam eſt Ioannes de Salas de legibus, diſputat. 20. ſect. ſeptima, numero 74. vbi docet principem peccare mortaliter negando diſpenſationem, quando debita eſt, & ibidem optimè etiam explicat, quę dicatur adeò iuſta cauſa diſpenſationis, vt debita videatur, ita vt ea ſubſiſtente, ſi Princeps non diſpenſet, peccare iudiceturaſſeritque quando diſpenſatio eſt vel neceſſaria, vel valde vtilis bono priuato, debere concedi, probatque nonnullis argumentis, quæ apud ipſum videri poſſunt.

6. Ex his, quæ dicta ſunt, facile eſt colligere, quis ſit ſenſus diſpenſationis Pontificiæ, quando diſpenſat, vt catholicus contrahere poſsit matrimonium cum hæretico. Nam in primis, planum eſt diſpenſare illum tantũ in eo, quod eius poteſtati ſubiectum eſt, videlicet, in lege Eccleſiaſtica impediente ea matrimonia. Deinde certum eſt illum nec diſpenſare, nec poſſe in lege naturali prohibente ea coniugia ratione periculi. Quare, ſi adhuc diſpenſatione poſita Pontificia eſſet periculum peruerſionis, nequaquam liceret illud matrimonium prætextu diſpenſationis Pontificiæ, quia remaneret integra, & vigens naturalis obligatio. Addo tamen, cùm Pontifex diſpenſauerit, vt illud matrimonium ineatur, poſtquam res ad eum delata eſt, & cum illo communicata, temeritate non carere, eũ, qui in dubium reuocauerit, an licitè illud matrimonium poſſit contrahi. Quia non poteſt hoc in dubium verti, niſi affirmetur vnum è duobus, aut Pontificem rem eam non benè conſideraſſe, neque ſatis perſpectam habuiſſe neque attendiſſe, an in eis circunſtantijs propoſitis ceſſet ſubuerſionis periculum, & an ſatis cautum ſit debitę prolis generationi, aut erraſſe diſpenſando. Quodlibet affirmare temeritatis eſt. Nam ſi inconuenientia adeò nota ſunt, vt manifeſtum ſit non ceſſaſſe periculum iuxta regulas humanæ prudentiæ, magnæ oſcitantiæ argueretur Pontifex, ſi in eis circunſtantijs diſpenſaſſet, & in ea ſpecie diſpenſaturum credi non poteſt. Si verò res tantùm eſt dubia, & videmus eam diſpenſationem Pontificis emanaſſe, magna temeritas eſt, plus de ſuo priuato iudicio præſumere eum, qui adhuc affirmat non licere, quam de iudicio Pontificis. Eneruat quidem ea conſideratio modum, quem catholici vnicum obſeruant eximendi ſe à multis ſcrupulis in rebus dubijs. Satis enim ſe tutò agere credunt, ſi conſulant Pontificem in re dubia, & obtenta ab eo diſpenſatione operẽtur. Itaque ex nullo alio capite certiùs iudicare poſſumus, ſine ſcrupulo operari nos poſſe, quàm ſi re ad Põtificem verè delata, & cum illo communicata ipſe diſpenſet. Quare qui diſpenſatione Pontificia iam obtenta adhuc ta e matrimonium illicitum iudicaret, grauiſſimis eſſet pœnis coercendus, tanquam qui iniurius eſſet auctoritati Pontificiæ.

CAPVT IX.

Quomodo celebrandum ſit matrimonium catholici cum hæretico.

1. IN hoc capite nonnulla explicanda ſunt, quę quia difficilem exitum habere videntur, non paucos induxere, vt ſibi perſuaderent nequaquam iſta matrimonia poſſe ſine peccato contrahi.

§. PRIMVS.

Forma in celebrando matrimonio ſine peccato contrahentis, & parochi diſcutitur.

2. PRIMVM ſpectat ad formã, ſecundũ quam tale matrimoniũ contrahendũ

Digitized by Google

catione domus meretricibus, & remigatione Chriſtianorum captiuorum apud Turcas contra Chriſtianos, & alijs multis. Cùm ergo catholicus, & hæreticus contrahentes poſſint honeſtè contrahere, quia poſſet ille conuerſionem promittere, & culpa ſua non promittit, neque offert eius veroſimilem ſpem, inde eſt, quòd parochus aſſiſtens tali actui, qui culpa contrahentium fit perperam, non dicatur eorum peccato cooperari. Conſtant hæc omnia ex dictis ſupra li. 5. c. 18. citato.

6. Ex his colligo idem omnino, dicendum eſſe de Epiſcopo, qui præbet licentiam catholico ad contrahendum matrimonium cum hæretico. Quoties enim illi ſine peccato contrahunt, non peccat Epiſcopus licentiam concedendo, vt etiam affirmauit Serar. opuſc. cit. cap. 4. Poteſt autem contingere, quod contrahentes non peccent contrahendo, non ſolùm, quando conuerſio promittitur ab hæretico, ſed etiam quando ob communem cõuictum ea matrimonia iudicãtur neceſſaria, & aliàs ex more, & conditione gentis ceſſat periculum peruerſionis, vt ſupra explicatũ eſt. Quare non crediderim peccare Epiſcopos in Germania, & Polonia, & ſimilibus regionibus infectis tolerando ea coniugia, quia veriſimiliter ceſſat eiuſmodi periculum iuxta ſupradicta. At in eo differt Epiſcopus à parocho, quòd Epiſcopus ratione ſui officij tenetur impedire, ne talia matrimonia contrahãtur cum peccato, quoad fieri poſſit. Satisfaciet autẽ ille ſuo muneri, ſi conetur impedire. Quod ſi impedire non poſſit, non peccabit tolerando eorum coniugiorum celebrationem, vt citato loco docet Serar. Atque idem, quod diximus de parocho, dicendũ eſt de eo Sacerdote, qui ex parochi vel ordinarij licentia aſſiſtit matrimonio propter eaſdem rationes.

7. Sed nunquid peccabit parochus, eò quod communicat cum excommunicato in ſacramento matrimonij? Eſt enim hæreticus excõmunicatus à iure. Sed neque ex hoc capite peccat parochus. Ratio eſt, quia ille parochus non communicat in ſacramento, cùm non miniſtret ſacramentum, ſed tantùm ſit teſtis ſacramenti, quod ipſi contrahẽtes miniſtrant. Ex alia verò parte ob eam communicationem non peccat, quia non ſunt hæretici nominatim denuntiati, & eorum excommunicatorum, qui denuntiati non ſunt, non teneor communicationem, & communem conuictum euitare iuxta Extrauagantẽ Martini V. *ad euitanda ſcandala.* Et quamuis denũtiati ſint, vtilitas, vel neceſſitas inter alia excuſat à peccato communicantem cum excõmunicato. Eſt autem coniugi catholico rectè contrahenti neceſſaria parochi præſentia, qui per connexionem trahit ad ſe hæretici perſonam, & reddit licitam communicationem cum illo in eo caſu. Quæ omnia ex principijs generalibus conſtant in materia de excommunicatione, & ideò in iſtis non eſt ampliùs immorandum.

8. Illud etiam pertinet ad formam celebrandi coniugij, vt in eo matrimonio catholici cum hæretico non interueniant benedictiones, quas vulgò vocant, *velationes,* non ſacra communio, non Miſſa, quia coram hæretico ex nulla cauſa celebrari poteſt, neque ex grauiſſimo metu. At ea ad valorem matrimonij neceſſaria non ſunt, & ideò ſine illis cõſtat tale matrimonium. Ex eo autem quod iſta coram hæretico ſine peccato fieri nõ poſſunt, non rectè colligitur non poſſe hæc matrimonia ſine peccato fieri, cùm contractus matrimonij ante benedictiones ſit omninò perfectus. Vt autem in loco ſacro fiat matrimonium, non eſt neceſſarium, cùm neque ad matrimonium inter catholicos requiratur, vt dixi ſupra libro quinto.

§. SECVNDVS.

Qualis intentio catholici, & quæ in hæretico ſit ſufficiens ad valorem matrimonij.

9. RESTAT de intentione dicamus. Et quidem coniugis catholici ea intentio eſſe debet, vt faciat quod Chriſti inſtitutio voluit, ea enim neceſſaria eſt, vt matrimonium ſit ſacramentum. In hæretico quoque ſufficit intentio faciendi, quod Chriſtus ordinauit, vel vera Eccleſia tenet, quæuis illa ſit. Hanc enim intentionem ſufficientem eſſe ad valorem ſacramenti oſtendi in tractatu de Sacramentis in Genere, quamuis hæreticus in particulari erret, exiſtimans ſuam Eccleſiam eſſe veram, vel Chriſtum nihil inſtituiſſe de Sacramento Matrimonij. Sunt enim iſti errores tantùm concomitantes matrimoniũ, nullam verò in illud efficacitatem habent, & ideò ex illis nihil vitij in matrimonium deriuatur. Ea ergo ſolà intentione ſacramentum erit matrimonium catholici cum hæretico, & catholicus accipiet gratiam, ſi aliud impedimentum non apponat, hæreticus carebit effectu ſacramenti, hoc eſt, gratia. Erũt autem cauſæ gratiæ ipſi miniſtri. Cùm enim in hoc ſacramento ſpeciale ſit, quod ipſi contrahẽtes ſint miniſtri, ipſi etiam ſunt cauſa gratiæ, quæ in eo confertur. Quare ad gratiã, quæ in eo caſu dabitur coniugi catholico, tàm catholicus, quam hæreticus concurrent tanquam inſtrumenta moralia, vt ibidem docui. Neque in hoc eſt aliqua maior difficultas, quam in eo, quod affirmat doctrina catholica, hæreticum poſſe eſſe miniſtrum Baptiſmi, & Ordinis, & Confeſſionis in extrema neceſſitate. Sicut enim ille, quamuis hæreticus, in his caſibus eſt inſtrumentum gratiæ: ita etiam in noſtro caſu erit cauſa inſtrumẽ-

Digitized by Google

talis gratię,quę producitur in coniuge catholico.Nec verò peccat coniux catholicus præbens ſe miniſtrum gratiæ comparatione hæretici,qui eam non recipit,cùm id non accidat ex defectu catholici, ſed culpa hæretici, qui impedimentum apponit, vt in alijs etiam ſacramentis dicendum eſt.

10. At ſi hęreticus nullam habeat intentionem faciendi, quod facit Eccleſia in matrimonio, & ex conſequenti nolit conficere ſacramẽtum,matrimonium ſanè illud ſacramentum non erit. Non enim ſatis eſt ad ſacramentum matrimonij ſola recta intentio coniugis catholici, cùm ad ſacramentum requiratur intentio miniſtri, & vterque cõtrahens ſit cauſa partialis huius ſacramẽti,quod dependet ab intentione vtriuſque.Si vera eſſet opinio quorundam recentiorum aſſerentium matrimonium eſſe duo ſacramenta partialia(ſicut de ſpeciebus panis & vini, philoſophantur Doctores in Euchariſtię ſacramẽto) facilè diceretur partiale ſacramentum, quod pendet ex intentione coniugis catholici,fieri quidem,aliud verò partiale,quod ad hæreticũ ſpectat , non fieri. Sed eam opinionem non probamus, aſſerimuſque ſacramentum matrimonij eſſe vnicum indiuiſum pendens ab vtriuſque intentione tanquam à cauſa, & ita qualibet earum deficiente circa rectam intẽtionem faciendi, quod facit Eccleſia, ſacramentum non fieri.At quamvis tale matrimonium non valeat in ratione ſacramenti ex defectu intentionis, valet tamen in ratione contractus. Nam etiam poſt inſtitutionem Chriſti inter catholicos ſeparabiles eſſe duas iſtas rationes dixi ſuprà lib.1.de matrimonio. Erit ergo tale matrimonium catholici cum hæretico,ſi in hoc nõ ſit intentio faciẽdi quod Eccleſia vera intendit,vel Chriſtus inſtituit, contractus quidem naturalis,non ſacramentum, perpetuuſque & inſolubilis ex ſe iure naturali,vt etiam eodem lib.1.dictum eſt.Catholicum autem ſic contrahentem cum hæretico,quem ſcit cum peccato cõtrahere, aut ſine intentione requiſita ad ſacramentũ,non peccare,modò ipſe habeat debitam intentionem,eodem modo declarandum eſt,ac ſupra dicebamus de parocho.Nõ enim cooperatur catholicus peccato hæretici miniſtri, ſi quidẽ ille ſua culpa praue miniſtrat,cùm poſſet benè,& aliàs catholico matrimonium illud eſt vtile ſpiritualiter, vel temporaliter, & ideò non tenetur omittere,vt dixi lib.5. de matrimon c.18.citato.

11. Sed quid ſi hæreticus in eo ſit errore vt exiſtimet matrimonium eſſe ex cauſa diſſolubile,& licere libellum repudij,vt olim in lege ante Chriſtum,in quo errore nonnulli hæretici verſantur. Res eſt facilis explicatu iuxta dicta.Quamuis hæreticus eum errorem habeat,& mente retineat,vel explicet, ſi tamen vult contractum matrimonij celebrare iuxta ſuam naturam,quæcunque illa ſit, valebit contractus,& erit inſolubilis, quia error ille tantùm eſt concomitans,& ab eo nullum vitium in matrimonium deriuatur iuxta generalia principia in materia de ſacramentis in genere,quæ hic ſuppono. Si verò expreſsè velit ita contrahere, & non aliter, ſiue eum animum explicet,ſiue mẽte retineat, nullum eſt matrimonium. Eſt enim ea matrimonij qualitas,cui innititur is contrahens , veluti quædam conditio,quæ eſt contra ſubſtantiam matrimonij, & conditiones contra ſubſtantiam vitiant matrimonium,*cap. finali de condit.appoſ.*

12. Neque aliqua difficultas eſſe poteſt in hac re,quod ad ius attinet: ſolùm de facto poteſt eſſe difficultas in cognoſcendo,qui hęretici iſto errore teneantur,neque enim omnes tenentur. Nam ego apud hæreticos hæc reperio,adulterium, vel diſceſſionẽ malitioſam,& contumacem eſſe cauſam diuortij,& diſſolutionis matrimonij iure,vt illi credunt, diuino:& in his caſibus non eſſe liberum etiã innocenti contrahere matrimoniũ, niſi multis monitionibus pręmiſſis vt ſe nocenti recõciliet,quæ ſi adhuc non ſufficiant, & non poteſt innocens continenter viuere , datur licentia ducendi aliam vxorem , & matrimonium diſſolutum eſſe decernitur. Quod idem ſeruant in diſceſſionis malitioſæ cauſa.Ac ne ſine teſte loquamur , accipe verba Ioannis Scheneiduuini hęretici primæ claſſis: *Inſt.de nupt.part.4.de diuortio, num.35.* Agens de diuortio adulterij cauſa,inquit hæreticus:*Theologi autem , & Conſiſtiorales in Eccleſijs noſtris contrarium Canoniſtis tenent , & pronuntiant, ſeruato hoc proceſſu,quod adhortantur innocentem ad reconciliationem: Eccleſia enim non claudit gremium redeuntibus,vt dicitur in cap.ſuper eo 4.de hæret.in 6. Etſi innocens poſt multas admonitiones nocentem recipere noluerit , iterum admonent innocentẽ,vt ab alio coniuge abſtineat viuente adultero.Sed ſi ſe continere, & caſtè viuere non potuerit,& ſe ad aliud matrimoniũ conferre voluerit,tandem cõceditur ei,vt alij nubat.* Idem hæreticus eadem parte numero 44. cũ agit de diuortio ob diſceſſionem contumacẽ, & malitioſam inquit: *Theologi, ſiue Conſiſtoriales noſtri hunc proceſſum obſeruare ſolent, vt pars deſerens per legitima internalla per publica edicta citetur in loco vbi contraxerunt partes matrimonium,& habitarunt, & vbi habent cognatos, vt præſumatur citationem ad eius notitiam peruenire poſſe,ſecundùm Gloſſam in dicto ca.Perlatum,in verbo parẽtibus,qui ſi ſint legit. Sed & in diuerſis territorijs huiuſmodi citationes publicè affiguntur, & ſi cõtempta citatione cõtumaciter non cõpareat,parti innocenti,ſi cõtinere ſe nequeat,permittitur alteri nubere. Etſi deinde redeat deſertor,debet puniri, vel virgis cædi vel decapitari. Huiuſmodi enim deſertiones rarò aut nũquã ſũt ſine adulterio,alias deſertor mane-*

ret

Digitized by Google

vet domi apud coniugem, et liberos ſuos. Audiamus alium hæreticum teſtem de facto proprio deponentem, is eſt Conradus Ritterſhuſius hæreticus etiam primæ claſsis, ad Nouellas Iuſtiniani part.4. de nupt. c.9. cùm agit de diſſolutione matrimonij ex cauſa adulterij, quã ſolam refert, inquit: *Non leuiter permutitur etiam innocenti, qui repudium miſit, vt ſecundũ matrimonium contrahat, ſed per hos quaſi gradus ad id peruenitur.* Et ſtatim eadem ſubijcit, quę Schneiduuinus eodem citato, & Beuſtio hæretico de matrimonio part.2. c.25.

13. Sed & catholici, qui contra hæreticos ſcripſerunt, non omnibus eum errorem tribuunt, vt exiſtiment diſſolui matrimonium poſſe, niſi in certis cauſis, quas illi hæretici putant de iure diuino eſſe, non humano. Bellar. qui attentè libros hæreticorum legiſſe creditur, tom.3. lib.1. de matrim. c.15. quãuis Lutherum referat, qui in poſtremis libris creſcente impudentia plures, & leuiſſimas excogitauit cauſas diſſolutionis coniugij, cùm in primis curis tantùm ob adulterium diſſolui agnouiſſet, quamvis etiam referat Martinum Bucerum, qui Lutherum impudentia ſuperauit, & aſſeruit diſſolui poſſe quacũque ex cauſa ſibi coniuges diſplicerent. Attamen refert etiam Philippum Melanchonem tantùm in cauſa adulterij, aut ſæuitæ deſertionis aſſerere matrimonium diſſolui, & Brentium in cauſa tantùm adulterij, Caluinum ſequitur Kemnitius, & in adulterij cauſa tantùm diſſolutionem probat. Qui ergo à puro Lutheraniſmo diſcedentes ad Caluini partes declinarunt, & eius Magiſtri nomine gloriantur, nõ ex quacunque cauſa diſſolui credunt, ſed ex adulterio, quam cauſam putant iure diuino contineri, dum apud Matthæum dixit Chriſtus, *excepta fornicationis cauſa.* Habent ergo illi intentionem faciendi in matrimonio totum id, quod Chriſtus ineſſe matrimonio voluit, quoad eius firmitatem, & ex conſequenti ſufficientem intentionem habent ad perpetuitatem matrimonij. Eadem fere cum Bellarmino attingit Gregorius de Valentia tomo quarto diſp.10. generali, quæſt.1. part.7. in principio.

14. Illud addendum falſò etiam generaliter hæreticis attribui, quod dicant matrimonium hæretici cum catholico apud eos nullũ eſſe, aut ſi ſciat eſſe catholicũ coniugem, poſſe ab illo diſcedere, & matrimonium diſſolui. Et quidem quod ad primam partem attinet, obſtat experientia, cùm ſint non pauci hæretici, qui in Belgio, Germania, Polonia & alijs regionibus infectis matrimonia ineunt cum catholicis. Quibus parum obſtat vnus Albericus Gentilis, qui ea matrimonia hæretici cum Papiſta nulla eſſe vult. Conſtat enim ex facto ipſo illius ſententiam non admiſſam ab ipſis hæreticis. Sed neque ſecundum apud eos receptum video, Nam planè VVeſenbechius hæreticus in Paraclitis, *de ritu nuptiarum*, n.8. multis contendit, etiamſi quis hæreticam ducat ignorans eſſe hæreticam, & poſtea ſciat, & matrimonium valere, & diſſoluendũ non eſſe. Quanto magis id affirmandum erit, ſi ab initio contraxit cum hæretica, aut vt illi loquuntur Papiſtam eſſe cognoſcens. Atque ex his quæ hactenus dicta ſunt, ſatis conſtare poteſt, cum quibus hæreticis contrahi matrimonium poſſit, quod valeat in ratione cõtractus ratione debitæ intentionis, & cum quibus ſecus, ex eiuſdem defectu. Atque de his hactenus.

LAVS DEO.

Digitized by Google

INDEX LIBRORVM
ET CAPITVM.
LIBER PRIMVS.

De matrimonij inſtitutione, & eſſentia, pag. 1.

CAPVT PRIMVM.

DE matrimonij varia appellatione. 1
II. Explicatur definitio matrimonij. 2
III. A quo ſumpſerit originem inſtitutio contractus matrimonij. 4
IV. Extitiſſe præceptum de matrimonio contrahendo, nec reuocatum. 7
V. De inſtitutione matrimonij, vt ſacramentum eſt 9
VI. Explicatur quando matrimonium ſit inſtitutum ſacramentum, & colliguntur nonnulla de infidelium matrimonio. 12
VII. De forma, et materia matrimonij, vt contractus, et vt ſacramentum. 14
VIII. Eundem eſſe miniſtrum matrimonij, vt contractus et vt ſacramentum eſt, et nonnulla de miniſtro colliguntur. 19
IX. Rationem contractus in matrimonio inter fideles ſeparari poſſe à ratione ſacramenti, nec poſſe denuo effici ſacramentum. 22
X. Matrimonium inter abſentes et per procuratorem valere in ratione contractus, et in ratione ſacramenti. 25
XI. Quæ ſignificationes conueniant matrimonio, et quo tempore. 26
XII. De indiſſolubilitate matrimonii variæ ſententiæ. 30
XIII. Matrimonium eſſe indiſſolubile iure tantùm naturali oſtenditur. 32
XIV. Quo ſenſu matrimonium dicatur indiſſolubile ratione ſacramenti. 37
XV. Explicatur quid ſit matrimonium ratũ. 28
XVI. De bono prolis. 39
XVII. Matrimonium ex ſua ratione includere ordinem ad copulam. 42
XVIII. Non eſſe neceſſarium conſenſum in copulam explicitum neque implicitum ex parte contrahentis. 43
XIX. De matrimonio Beatæ Virginis cum Ioſeph. 49
XX. Ea quæ ſpectant ad fines matrimonii vt validè ineantur explicatur. 53
XXI. Qui fines reddant tantùm illicitum cõtractum matrimonium. 56

LIBER SECVNDVS.

De cauſa efficienti matrimonij, ideſt, de conſenſu abſoluto ſecundum ſe. 60
CAP. I. AD matrimonium non requiri parentum conſenſum, ſed ſolùm contrahentium. 60
II. Ad matrimonium verum conſenſum neceſſarium eſſe, non fictum ſufficere. 67
III. Vinculum, quod ex matrimonio reſultat, fieri non poſſe ſine conſenſu contrahentiũ. 69
IV. In aliis contractibus humanis non requiri conſenſum verum. 71
V. Quid facere debeat ille, qui finxit conſenſum in contractu matrimonij. 74
VI. An tam in contractu matrimonij, quam in quouis alio, ſufficiat internus conſenſus. 77
VII. Matrimonij conſenſum non ſolùm verbis ſed & aliis ſignis exprimi poſſe. 81
VIII. Proponuntur formulæ verborum certæ ad contrahendum, & nonnulla quæ obſeruanda ſunt in dubiis. 85
IX. Nonnullæ dubiæ formulæ in ſpecie examinantur an efficiant coniugium. 89
X. De formula contrahendi, in qua ponitur dictio excluſiua. 91
XI. Tria ſigna proponuntur præter verba de quibus examinatur, an ſiat matrimonium. 94
XII. An copula, vel nixus ad copulam ſit ſignum matrimonii. 97
XIII. De ſignis ſufficientibus in contractibus impuberum. 101
XIV. Quo modo per patrem, & extraneos ſignificetur cõſenſus cõtrahentis illo præſente. 103
XV. Quomodo in abſentia contrahentis per procuratorem conſenſus exprimatur. 106
XVI. Quæ mora intercedere debeat inter conſenſum vnius coniugis, & alterius. 113

LIBER TERTIVS.

De conſenſu conditionato. 116
CAP. I. DE vi conditionis de præſenti, præterito, aut neceſſariæ. 116
II. De conditionibus, quæ intrinsecè inſunt contractibus, aut diſſ[illegible] fictioni. 120
III. De conditionibus impoſſibilibus. 123
IV. Quo pacto intelligenda ſit prædicta diſpoſitio. 126
V. Quæ ſit iuris diſpoſitio de conditione turpi & quomodo intelligenda. 130
VI. De conditione ſi non nupſerit, an turpis ſit & quatenus locum habere poſſit. 133
VII. De conditione, ſi nupſerit, an turpis ſit, & quomodò locum habeat. 137
VIII. Examinantur aliæ conditiones, quæ turpibus annumerari ſolent. 142
IX. De conditione contraria ſubſtantiæ matrimonii. 145

X. Pro-

Digitized by Google

X. *Proponuntur quædam argumenta contra deciſionem Pontificis.* 148

XI. *Examinatur prima conditio contra ſubſtantiam, ſi generationem prolis euites.* 151

XII. *Explicantur duæ aliæ conditiones quæ afferuntur à Pontifice contra ſubſtantiam matrimonij.* 155

XIII. *An in matrimonio apponi poſſit aliqua conditio, & quem habet effectum.* 157

XIV. *An matrimonium, et alij contractus ſub conditione celebrati indigeant nouo conſenſu poſt euentum conditionis.* 162

XV. *An conditio, ſi Papa, vel Princeps diſpenſauerit, ſit reputanda inter poſſibiles.* 167

XVI. *Quomodo & quando impleri debet conditio, aut cenſeatur impleta.* 169

XVII. *Quando non impleta, habetur pro impleta.* 172

LIBER QVARTVS.

De conſenſu ex coactione vel errore. 176

CAP. I. AD *matrimonium, & ſponſalia requiri deliberationem, quæ ad peccatum mortale ſatis eſt.* 177

II. *Quis cenſeri debeat, grauis, & leuis metus.* 181

III. *An graue malum ſemper debeat eſſe maius eo, quod exigitur, & in qua perſona timeri debeat.* 184

IV. *Quænam ſint hæc grauia mala, quæ incutiunt iuſtum metum?* 186

V. *An metus reuerentialis, & etiam importunæ preces cenſeantur cadere in virum conſtantem.* 189

VI. *An contractus lucratiui, et promiſſorij ſpectato tantùm iure naturali ſint validi?* 193

VII. *An contractus oneroſi ex metu graui celebrati iure tantùm naturali conſiderato valeant, vel non?* 197

VIII. *An ex iuris poſitiui diſpoſitione contractus lucratiui, & promiſſorij ſint irriti ipſo iure, vel reſcindendi?* 199

IX. *An contractus, in quibus datur res pro re, ſint iure poſitiuo irriti, vel reſcindendi?* 203

X. *Quem effectum habeat leuis metus in contractibus, tam iure naturali, quam poſitiuo.* 205

XI. *Quid dicendum de his, quæ ex metu reuerentiali fiunt, iure naturali, & poſitiuo.* 207

XII. *Quid dicendum de his, quæ fiunt ex precibus importunis, iure naturali, & poſitiuo.* 212

XIII. *Quem effectum habeat metus iuſtè incuſſus, excepto matrimonio, & ſponſalibus.* 214

XIV. *Matrimonium contractum ex metu iniuſte illato eſſe nullum iure naturali, et poſitiuo.* 214

XV. *An in matrimonio ex metu graui poſſit reſilire, qui liber à metu eſt, nec particeps illius fuit.* 221

XVI. *Qua ratione excuſetur à peccato, qui ex metu contrahit matrimonium.* 223

XVII. *An ſi contracto matrimonio ex metu, ſequantur ſufficientia ſigna conſenſus, ratificetur matrimonium?* 224

XVIII. *An matrimonium ex leui metu contractum valeat iure naturali, & poſitiuo?* 225

XIX. *An metus iuſtè illatus reddat nullum matrimonium.* 227

XX. *Errore circa ſubſtantiam dirimi matrimonium, et alios contractus, ſiue actus.* 230

XXI. *Quid dicendum de errore circa qualitatem accidentalem in matrimonio, et alijs contractibus.* 235

XXII. *Explicatur quando qualitates referuntur in errorem perſonæ, et alia colliguntur.* 245

XXIII. *An cum errore facti, & ſcientia iuris poſſit eſſe conſenſus ad matrimonium.* 246

XXIV. *Quando matrimonium fuit nullũ à principio ex defectu aliquo, quomodo debeat renouari conſenſus.* 247

XXV. *An requiratur ad legitimam renouationem conſenſus, vt coniux ignarus fiat conſcius nullitatis.* 249

LIBER QVINTVS.

De ijs, quæ pugnant cum matrimonio ex parte formæ, hoc eſt, de conſenſu clandeſtino. 254

CAP. I. P*Rohibitum matrimonium clandeſtinum ante Tridentinum.* 254

II. *Proponitur Tridentini decretum, & eius ſumma.* 254

III. *Matrimonia clandeſtina non valuiſſe aliquando ante Tridentinum.* 256

IV. *Eccleſiam potuiſſe irritare matrimonia clandeſtina explicatur.* 259

V. *An matrimonium clandeſtinum, & vniuerſim contractus iure nullam vim habeant in foro conſcientiæ?* 261

VI. *In nullo caſu poſt Tridentinum eſſe locum matrimonio clandeſtino, neque renouari prius initum poſſe ſine ea forma.* 264

VII. *Qui teneantur decreto Concilij Tridentini?* 268

§. I. *An peregrini teneantur legibus populi, quà tranſeunt.* 269

§. II. *Colliguntur nonnulla.* 271

§. III. *Obiectiones ſoluuntur.* 274

VIII. *Peregrinos non teneri legibus ſuæ patriæ.* 275

IX. *Accommodatur doctrina præcedentium capitum, vt explicetur, qui teneantur decreto Tridentini.* 277

X. *Quis intelligatur nomine ordinarij in decreto Tridentini.* 279

XI. *An vicarius Generalis Epiſcopi intelligatur nomine ordinarij.*

XII. *Quid dicendũ ſit de Archipresbytero, et Scholaſtico Salmantino, an ſint ordinarij.* 285

§. *Vnicus. De iuriſdictione Scholaſtici Salmantini breuis, & opportuna digreſſio.* 286

XIII. *Quis dici debeat proprius parochus.* 291

§. I. De proprio parocho in ordine ad matrimonium. 291
§. II. Quiſnam ſit proprius parochus in ordine ad funeralia. 293
§. III. Quis ſit proprius parochus in ordine ad decimas, & primitias? 295
XIV. De proprio vagorum parocho ad matrimonium. 296
XV. Quinam alij parochorum nomine cenſeantur. 298
XVI. Quis contrahentium parochus adeſſe debeat, & in qua parochia. 299
XVII. Quæ qualitates requirantur in parocho qui aſſiſtere matrimonio debet. 302
§. Unicus. An poſſit aſſiſtere excommunicatus vel irregularis? 303
XVIII. An peccent contrahentes, dum ab excommunicato parocho petunt, ut aſſiſtat vel licentiam præbeat? 306
§. I. Obſeruantur nonnulla, & proponitur prima regula. 306
§. II. Secunda regula proponitur, & explicatur. 307
§. III. Tertia, & quarta regula proponuntur, & explicantur. 309
§. IV. Quinta regula proponitur, & explicatur. 311
§. V. Colligitur quando liceat conſulere minus malum. 312
§. VI. Colligitur quid dicendum id redemptione iniuſtæ vexationis. 313
§. VII. Colligitur, quando liceat petere mutuum ab vſurario ſine ſcandalo. 316
§. VIII. Colligitur an liceat inducere ad iurandum, quem ſcio falſo iuraturum, vel iuraturum vere per falſos Deos. 319
§. IX. Colligitur qua ratione liceat ſacramentorum adminiſtratione petere ab excommunicato. 321
XIX. An ſufficiat ad matrimonij valorem parochus, qui a legitimo ſuperiore titulum habet, inualidum tamen? 322
XX. An parochus putatiuus, ſine titulo collato à legitimo ſuperiore, validè aſſiſtat matrimonio. 326
XXI. Explicantur nonnulla alia circa parochi præſentiam. 228
XXII. Cui actui intereſſe debeant parochus, & teſtes? 330
XXIII. Iuriſdictionem delegatã ceſſare morte concedentis. 332
XXIV. Quid dicendum, ſi delegatus ignoret obijſſe delegantem re integra. 336
XXV. Iuriſdictio delegata quando exſpirat elapſo termino. 339
XXVI. Exponuntur nonnulla de poteſtate ſubdelegandi. 340
XXVII. An ad ſubdelegandũ cauſa requiratur in delegante. 343
XXVIII. De aſſiſtentia alterius loco parochi. 345
XXIX. Quomodo ſit ea licentia concedenda. 346
XXX. De denunciationibus præmittendis. 349
XXXI. Quando omitti denunciationes poſſint, & cuius auctoritate. 352
XXXII. Ex qua cauſa omitti denunciationes poſſint, & debeant? 353
XXXIII. Quæ ſit obligatio contrahentium, quibus notum eſt impedimentum? 357
XXXIV. Ad quid teneatur ex vi denunciationum qui aliquod impedimentum nouit, occultum tamen? 358
XXXV. Quid agendum parocho, vel ordinario qui in confeſſione nouit impedimentum contrahentium. 361
XXXVI. Quomodo ſe gerere debeant parochus, et ordinarius, cũ iam opponitur impedimentum. 362
XXXVII. De pœnis matrimonij clandeſtini. 364

LIBER SEXTVS.

De impedimentis tantùm impedientibus 367

CAP. I. De poteſtate conſtituendi impedimenta. 367
II. Quare Principes ſæculares fideles non poſſint leges circa matrimonium conſtituere. 369
III. Inquiruntur alia circa eandem poteſtatem. 371
IV. Conſuetudine induci poſſe impedimenta, et auferri. 372
V. Duæ primæ conditiones ad conſuetudinis robur explicantur. 372
VI. Duæ aliæ conditiones conſuetudinis explicantur. 373
VII. De impedimento interdicti. 378
VIII. De impedimẽto ratione temporis ferialis. 380
IX. De tempore interdicti, vel ceſſationis a diuinis. 384
X. Impediatne excommunicatio, qua ligantur contrahentes? 387
XI. De impedimento ex catechiſmo. 388
XII. De impedimento voti ſimplicis caſtitatis, aut religionis. 389
XIII. De impedimento quod oritur ex inceſtu. 392
XIV. De alijs impedimentis ortis ex crimine. 395

LIBER SEPTIMVS.

De impedimentis dirimentibus. 396

CAP. I. Antiquitas ſtatus religioſi conuincitur ex eo, quod Apoſtolorum diſcipuli, & ſequentibus ſæculis alij verè religioſi fuerint. 396
§. Unicus. Aliquos ex Apoſtolorum diſcipulis verè religioſos fuiſſe. 400
II. Idem oſtenditur ex eo, quod Apoſtoli fuerint veri religioſi. 401
III. Religioſum ſtatum inſtitutum à Chriſto, & erectum, ac proinde eſſe ex diuino iure. 404
IV. Religionem eſſe ſtatum immobilem. 406
V. In religionis ſtatu vna cum votis interuenire donationis contractum. 408

Digitized by Google

VI. *Immobilitatem ſtatus religioſi non prouenire ex voto, ſed ex donatione.* 414
VII. *Diſtinguitur votorum ſolemnitas, & oſtenditur quo iure inducta ſit.* 416
VIII. *Referuntur variæ ſententiæ de votorum ſolemnitate legitima.* 421
IX. *In quo voti ſolemnitas legitima conſiſtat.* 424
X. *Quid poſſit Pontifex circa relaxationem, vel diſpenſationem horum votorum.* 426
XI. *De approbatione ad religioſum ſtatum olim neceſſaria.* 429
XII. *Religioſos prioris ſæculi liberos dimitti ſolitos à prælatis, & vota relaxata.* 431
XIII. *Religioſos vouentes paupertatem primis ſæculis retinuiſſe ſuorum bonorum dominiũ.* 433
XIV. *Coniugia religioſorum primis ſæculis fuiſſe valida probatur argumento negatiuo.* 437
XV. *Idem oſtenditur teſtimonijs Cypriani, & Innocentij I.* 442
XVI. *Idem oſtenditur teſtimoniis Auguſtini.* 444
XVII. *Idem oſtenditur teſtimonijs Hieronymi, Epiphanij, Gregorij, Bernardi, & etiam ratione.* 446
XVIII. *Obijciuntur nonnulla ex Patribus, & Conciliis, in quibus Monachi nubentes ſeparari iubentur.* 448
XIX. *Aſsignantur duæ ſolutiones ad prædicta teſtimonia.* 450
XX. *Eadem ſolutio comprobatur ex matrimoniis earum fæminarum, quæ ſua ſponte ſibi velum imponebant.* 451
XXI. *Eadem ſolutio probatur ex matrimonijs earum, quæ initiatorum vxores fuerant?* 454
XXII. *Colligitur religiones olim tantùm conſtitiſſe votis ſimplicibus, & quo pacto votum dirimat matrimonium.* 456
XXIII. *Adlectos coniugatos ad ſacros ordines, & quid obſeruatum in Eccleſia Græca.* 458
XXIV. *Profeſsionem continentiæ ab initio apud Latinos extitiſſe, in ſubdiaconatu tamen non ſemper, nec vniuerſè.* 464
XXV. *De vxoribus relictis ab ijs, qui initiabantur.* 467
XXVI. *Explicatur Canon quintus Apoſtolorum, & quæ ſint ſubintroductæ mulieres.* 469
XXVII. *Ordinem ſacrum eſſe impedimentum dirimens, & vnde id proueniat ordini, & à quo tempore.* 472
XXVIII. *De pœnis ſtatutis in iure aduerſus religioſos, aut clericos ſcienter contrahentes.* 474
XXIX. *Ordo per vim & metum ſuſceptus an impediat matrimonium, & dirimat examinatur.* 475
XXX. *Quid iure antiquo ſtatutum fuerit circa matrimonium conſanguineorum.* 479
XXXI. *An in aliquo gradu conſanguinitatis rectæ lineæ ſit matrimoniũ nullum iure naturali.* 481
XXXII. *Sitne iure naturali matrimonium prohibitum & irritum in aliquo gradu lineæ tranſuerſalis.* 482
XXXIII. *Prohibitum connubium cum affini, & de affinitate orta ex illicita copula nonnulla explicantur.* 486
XXXIV. *De affinitate orta ex copula coniugali.* 487
XXXV. *Ex matrimonio nondum conſummato oriri publicam honeſtam.* 489
XXXVI. *De publica honeſtate, ex ſponſalibus de futuro.* 491
XXXVII. *Suſceptores adhibitos in baptiſmo, et cõfirmatione, & ex his ſacramentis oriri cognationem ſpiritualem.* 493
XXXVIII. *In ſacramento Baptiſmi, & Confirmationis tãtùm cognationem ſpiritualem eſſe.* 493
XXXIX. *Quid antiqua iura, atque noua diſſonant de hoc impedimento.* 497
XL. *Explicantur tria dubia circa hoc impedimentum.* 500
XLI. *De impedimento cognationis legalis.* 502
XLII. *Seruorum coniugia etiam inuitis dominis fuiſſe valida.* 504
XLIII. *Seruitutem ignoratam dirimere matrimonium, non verò cognitam.* 505
XLIV. *In quibus caſibus ſeruus ex matrimonio acquirat ingenuitatem, & quo iure.* 506
XLV. *De impedimento criminis.* 508
XLVI. *Matrimonium fidelis cum quouis infideli, ſiue pagano, Iudæo, aut Hæretico illicitum eſſe iure naturæ, diuino, & Eccleſiaſtico.* 510
XLVII. *Coniugium cum infidelibus eſſe irritum, & quo iure: cum hæreticis verò non eſſe irritum.* 513
XLVIII. *Quid iura diſſonant de infidelium, & hæreticorum coniugijs, & cùm alter eorum ad fidem conuertitur.* 516
XLIX. *Pluralitatem vxorum, ſimul illicitam, niſi ex Dei reuelatione.* 522
L. *Libellum repudij diſſoluto vinculo non tantùm permiſſum in lege veteri, ſed licitum, per Chriſtum tamen abolitum.* 524
LI. *Secundum connubium conſtante primo nullum eſſe.* 526
LII. *Obijciuntur nonnulla, & diluuntur.* 528
LIII. *Quæ fama requiratur de prioris coniugis obitu, vt ad ſecundùm matrimonium tranſeat alter.* 531
LIV. *Poſt Chriſtum etiam legitimam aliquando cum concubina coniunctionem fuiſſe.* 532
LV. *Validum eſſe coniugium impotentium etiam ad caſtè viuendum, negarunt nonnulli.* 540
LVI. *Vera ſententia, quæ aſſerit validum eſſe huiuſmodi matrimonium, ſtatuitur, & probatur ſcholaſticorum auctoritate.* 542
LVII. *Affertur ratio pro eadem ſententia.* 543
LVIII. *Matrimonium eorum impotentium, de quo eſt ſermo, validum eſſe iure quoque Eccleſiaſtico.* 545
LIX. *Soluuntur argumenta pro prima opinione adducta.* 547
LX. *Quo caſu impotentia dirimat, et obſeruantur pro explicatione nonnulla.* 548
LXI. *Impotentiam reſpectiuam poſſe eſſe perpetuã, atque adeò ea dirimi matrimonium.* 549
LXII. *Quando fæmina cognoſci à viro non poteſt,*

niſi

Digitized by Google

niſi incidatur, impedimentum indicandum eſſe perpetuum. 552
LXIII. Remedium inſpectionis ad experimentum virginitatis minus decens oſtenditur. 556
LXIV. Nonnulla corollaria precedentis doctrinæ. 558
LXV. De impotentia ex defectu ætatis, maleficij, morbi, aut mixti ſexus. 558
LXVI. De triennij experimento, & nonnullis alijs, quæ ad indicia pertinent. 561
LXVII. Quid ſentiendum de eunuchorum coniugio iure naturali. 564
LXVIII. Quid diſponant iura de eunuchorum coniugijs. 566
LXIX. De impedimento raptus. 568

LIBER OCTAVVS.

De diſpenſationibus. 570

CAP. I. Explicatur definitio diſpenſationis. 570
II. Quomodo poſſit cadere diſpenſatio in his, quæ iuris naturalis ſunt. 572
III. De poteſtate ad diſpenſandum in iure diuino poſitiuo. 576
IV. Explicantur communia quædam de poteſtate diſpenſandi. 577
V. Explicantur communia quædam de ſubiecto poteſtatis diſpenſandi. 581
VI. Inferiorem non poſſe diſpenſare in legibus ſuperiorum explicatur, & limitatur. 584
VII. De poteſtate ad diſpenſandum in pœnis. 587
VIII. De poteſtate diſpenſandi in votis. 591
§. I. Prima regula ſtatuitur circa vota non reſeruata. 591
§. II. Secunda regula circa vota reſeruata. 594
IX. Nonnulli caſus, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare, in votis reſeruatis. 595
X. De poteſtate delegata ad diſpenſandum in votis. 599
XI. De poteſtate diſpenſandi in iuramentis. 602
XII. De poteſtate diſpenſandi in matrimonio ſpirituali, & reſidentia. 603
XIII. De poteſtate diſpenſandi in impedimentis matrimonij, tam dirimentibus, quam alijs. 605
XIV. De cauſa diſpenſationis in genere, & in ſpecie. 609
XV. De forma concedendi diſpenſationem. 612
XVI. De cauſis ex quibus redditur nulla diſpenſatio, & de vitio falſitatis in genere. 617
XVII. Explicatur in ſpeciali quando obſtet vitium ſubreptionis. 619
§. I. Quando redditur nullum reſcriptum ex ſilentio prioris. 620
§. II. De impetratione ſecundi reſcripti ad lites ſine mentione primi. 621
§. III De impetratione ſecundi beneficij ſine mentione primi. 623
§. IV. Quomodo reddatur nulla diſpenſatio, quando plura concurrunt impedimenta. 624
§. V. Quid dicendum de impedimentis matrimonij explicandis. 625
§. VI. Quid dicendum de explicatione copulæ. 627
§. Vltimus. Quando ſit vitium per expreſſionem falſi. 629
XVIII. De modis quibus diſpenſatio expirat ex parte illius, cui conceditur. 630
§. I. Quomodo expiret diſpenſatio deficiente eo cui conceditur. 630
§. II. Quando conceſſio expiret ob renunciationem expreſſam eius cui conceditur. 634
§. III. Quando expiret ob renunciationem tacitam. 635
XIX. De modis quibus diſpenſatio expirat ex parte concedentis. 638
§. I. Quando expiret diſpenſatio morte concedentis. 638
§. II. Quomodo finiatur diſpenſatio per reuocationem concedentis. 640
XX. An expiret diſpenſatio ex ceſſatione cauſæ vel eius vſu. 644
§. Vnicus. Quando ceſſet diſpenſatio per huius vſum. 646
XXI. De interpretatione diſpenſationum. 647
§. I. Explicantur clauſulæ communes in diſpenſatione pro foro conſcientiæ. 650
§. II Explicantur clauſulæ diſpenſationum de foro externo. 651

LIBER NONVS.

De diſſolutione matrimonij quoad vinculum aut torum. 653

CAP. I. De diſſolutione matrimonij inſpecto iure naturali. 653
II. An matrimonium infidelium conſummatum diſſolui poſſit auctoritate Pontificis. 656
III. An matrimonium fidelium ratum poſſit diſſolui auctoritate Pontificis. 659
IV. Quid iura diſponant de infidelium, & Hæreticorum coniugijs, cum alter eorum ad fidem conuertitur. 664
V. An per profeſſionem ſolemnem diſſoluatur ratum coniugium, & quo iure? 671
VI. Tribus votis ſimplicibus ſocietatis dirimi matrimonium ratum. 673
VII. Quid dicendum de votis Militarium ordinum. 674
VIII. Quid dicendum de votis Mantellatarum, hoc eſt, Beatas, & conuerſorum ac donatorum. 678
IX. Quid ſeruandum ſit, cum ante conſummationem tranſit alter coniux ad religionem. 680
X. Quando dicatur matrimonium conſummatum, ita vt iam non ſit locus tranſeundi ad religionem. 683
XI. Sine licentia coniugis conſummato matrimonio non licere, nec valere tranſitum ad religionem. 685
XII. Quæ requirantur de iure, vt alter coniux li-

citè tranſeat ad religionem conſummato matrimonio. 688
XIII. Quæ requirantur, vt vir contracto matrimonio tranſire poſſit ad ſacros ordines. 690
XIV. De criminis adulterii grauitate, & pœna. 693
XV. De vxoricidio ante ſententiam latam. 695
XVI. Adulterium cauſam eſſe diuortii perpetui. 700.
XVII. Quando teneatur diuertere, & quando non liceat alteri coniugi. 702
XVIII. Quid ſeruandum, ſi innocens velit diuertere. 705
XIX. Quid iuris ſit innocenti poſt diuortij ſententiam. 707
XX. Quando teneatur coniux adulterum abiectum recipere. 708
XXI. Ex aliis cauſis licere diuortium. 710
XXII. Hæreſim eſſe cauſam diuortii. 711
XXIII. De aliis cauſis, ex quibus liceat diuortium. 713

LIBER DECIMVS.

De primo effectu coniugij Hoc eſt. De poteſtate dominatiua coniugum in corpus, & voluntatem. 716

CAP. I. Actum coniugalem eſſe licitum. 716
II. De obligatione, quæ naſcitur ex coniugio in ordine ad actum coniugalem. 718
III. Statuitur generalis doctrina ad cognoſcendum in genere, quando ſit licita redditio debiti. 719
IV. Quando ratione temporis ſit illicita conſummatio matrimonij. 722
V. De impedimento conſummandi, vel petendi, aut exigendi ex emiſſo voto. 725
VI. De impedimento conſummandi, petendi, reddendi ex cognatione prouenienti. 728
VII. De impedimento conſummandi, vel petendi debitum ex affinitate ſuperueniente, 732
VIII. Quando ſit illicitus actus coniugij ratione finis? 734
IX. Quando ſit illicitus actus coniugalis ratione temporis. 737
X. Quomodo ſit illicitus actus coniugalis ratione loci. 738
XI. Quando ſit illicitus actus coniugalis ex parte modi. 747
XII. Vnde ſumenda ſit ratio turpitudinis in ſimplici fornicatione, & pollutione. 776
XIII. De obligatione vxoris in retinendo ſemine, et proſpiciendo fœtui. 748
XIV. Quando ſit illicitus actus coniugalis ratione damni. 751
XV. Quo pacto reddendum ſit debitum cum dubio iuris aut facti? 754
XVI. De delectationibus moroſis, inter coniuges. 757
§. I. Quando delectatio de opere materialiter malo ſit mortalis. 758
§. II. Prima regula de delectatione in materia venerea. 759
§. III. Proponuntur alia regula ad alias delectationum materias. 761
XVII. De poteſtate mariti ad irritanda vota vxoris. 763
§. I. De votis emiſſis ab vxore de conſenſu mariti. 765
§. II. De poteſtate vxoris ad irritanda vota viri. 766
XVIII. An poſſit votum emittere ſine conſenſu mariti. 768

LIBER VNDECIMVS.

De originis confirmatione. 770

CAP. I. De originis confirmatione per iuſtas nuptias. 770
§. I. Matrimonio inito in articulo mortis confirmari originem. 772
§. II. Etiam matrimonio præſumpto, mediato, rato, & etiam exiſtentibus alijs filijs legitimis originem confirmari. 774
§. III. Matrimonio ſine dotalibus inſtrumentis, & ſine parentum, aut filiorum conſenſu legitimari, & etiam nepotes. 775
II. De qualitate in filijs requiſita, vt legitimi reddantur ſequentibus nuptiis. 778
§. Vnicus. Filios potatiue naturales etiam fieri legitimos ſequenti matrimonio. 780
III. Quo tempore requiratur, aut ſufficiat in parẽtibus habilitas ad contrahendum. 781
IV. De confirmatione originis per reſcriptum principis. 784
V. Qui poſſint legitimare. 784
§. I. De poteſtate Romani Pontificis ad legitimandum. 785
§. II. De alijs qui legitimare poſſunt. 797
VI. Qui poſſint legitimari. 798
VII. De forma petendi reſcriptum, & conditionibus ſeruandis. 802
VIII. De legitimatione ex bona fide matrimonij. 804
IX. De legitimatione ob bonam fidem di filiorum natiuitate. 805
X. De alijs modis, quibus origo confirmatur. 893
XI. De effectu legitimationis. 808

LIBER DVODECIMVS.

De ſponſalibus. 811

CAP. I. Qvid ſint ſponſalia. 812
II. In ſponſalibus ſufficere conſenſum fictum. 813
§. Vnicus. Colliguntur ex dictis nonnulla. 815

III.

III. Sponſalium promiſſionem mutuam eſſe debere. 818
IV. An poſſit eſſe promiſſio matrimonij alteri facta non mutua. 819
V. De alijs, quæ requiruntur ex parte contrahentium, ut ſponſalia ſint valida. 822
VI. Quem effectum habeant ſponſalia valida. 824
VII. De ſponſalibus conditionatis. 826
VIII. De ſponſalibus quibus aduenit iuramentum. 827
§. I. Quæ obligatio naſcatur ex iuramento. 828
§. II. Quæ debeat eſſe materia iuramenti, ut obligationem inducat. 829
§. III. Explicatur ſecunda pars enunciationis, & nonnulla colliguntur. 832
§. IV. Quomodo ea doctrina accommodanda ſit actibus contra leges ciuiles. 835
§. V. Quæ obligatio iuramenti, quando lex illi reſiſtit. 837
§. VI. Quam vim habeat iure ciuili iuramentum ſupra actus inualidos. 839
§. VII. Quid dicendum iure Pontificio. 848
§. VIII. Ex doctrina tradita colliguntur nonnulla. 842
§. Ultimus. Quid dicendum de iuramento per vim, & metum extorto. 844
IX. Sponſalia diſſolui mutuo diſſenſu. 848
X. De ingreſſu in religionem. 850
XI. De ordinis ſacri ſusceptione. 853
XII. De voto ſimplici. 854
XIII. De matrimonio. 856
XIV. De ſecundis ſponſalibus. 858
XV. De abſentia ſponſi. 859
XVI. De elapſu termini præfixi. 860
XVII. De ſuperuenienti mutatione, aut impedimento. 862
XVIII. Quid dicendum ſi illæ cauſæ præcedant, ignorentur tamen. 864
XIX. De arrha & pœna in ſponſalibus appoſitis. 866
XX. De pacto permanendi in aliquo loco. 868

APPENDIX.

De matrimonio Catholici cum Hæretico. 872

CAP. I. Matrimonium Catholici cum Hæretico eſſe validum. 873
II. Matrimonium Catholici cum Hæretico eſſe illicitum iure Eccleſiaſtico, & naturali. 875
III. An matrimonium Catholici cum Hæretico adeo illicitum, ut nunquam liceat? 879
IV. Satisfit argumentis contra veram ſententiam. 884
V. Quæ ſint cauſæ, ex quibus liceat matrimonium Catholici cum hæretico? 890
VI. An cum periculo peruerſionis poſſit ex aliqua magna cauſa contrahi matrimonium cum hæretico? 893
VII. Quæ cura prolis ſufficiat, ut catholicus contrahat licite matrimonium cum hæretico. 897
VIII. An Pontifex diſpenſare poſſit, ut Catholicus copuletur hæretico, & quis ſit eius diſpenſationis ſenſus. 898
IX. Quomodo ſit celebrandum matrimonium catholici cum hæretico. 901

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google